Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

h. bis- 1.°

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, VIRI VNDECVNQVE DOCTISSIMI, SVMMIQVE INTER Veteres Theologi, Libri XLII. De operibus sanctæ Trinitatis, cum luculentissimis capitulorum argumentis, cunctisque scripturarum locis, nunc demum diligenter recogniti, & pristinæ integritati restituti.

Tres primi Commentariorum Libri, Patri in diuinis attribuuntur: Triginta subinde, Filio; Reliqui verò IX. sancto Spiritui.

Es de el D.r D. Jn Ant.o de Ortega P.

Librorum ordinem ac numerum, Folium sequens indicabit.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

BIBLIOTECA ONTIENSIS SOCIETATIS IESV

LOVANII
Excudebat Seruatius Saßenus, Expensis Viduæ Arnoldi Birckmanni, Anno à CHRISTO nato, M. D. LI.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO CÆSAREO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Priuilegio Cæſ. Maieſtatis

Conceſſum eſt Seruatio Saſſeno typographo Louanienſi iurato, vt proximo Sexennio ſolus excudat, & diſtrahat volumen Ruperti abbatis Tuitienſis, de Operibus Sanctæ Trinitatis: Interdictumq; eſt omnibus Typographis ac bibliopolis, ne eodem ſexennio proximo alia impreſſione Volumen prædictum euulgent. Cuilibet præuaricatori confiſcatio iſtiuſmodi librorum, & mulcta Centum Caroleorum in pœnam conſtituta. Cuius mulctæ pecuniariæ emolumenta ad eundem Seruatium Saſſenum pertinebunt. Iuxta antedictæ Cæſ. Ma. ſigillatas literas, Datas Bruxellæ, die XX. Octobris, Anno Domini M. D. XLVIII.

Subſignat. Per Imperatorem. Subſcrip. Verreyken.

D. Ruperti abbatis Tuitienſis

vita, Authore Iohanne Tritenhemio.

RVPERTVS abbas Tuitienſis cœnobij, iuxta Coloniam Agrippinam, ordinis S. Benedicti, natione Theutonicus, vir in diuinis ſcripturis ſpiritu ſancto per viſionem illuſtrante doctiſſimus, & ſecularium literarum non ignarus, monachus ſancti Laurentij Traiectenſis, propter incredibilem eruditionem ſuam à Friderico Colonienſi Archiepiſcopo inde aſſumptus, & in abbatem Tuitienſis monaſterij ſublimatus, multa præclara opuſcula compoſuit. Ex eo ſiquidē tempore quo cœnobium in iuuentute ſua ingreſſus eſt, tantùm ſe ſcripturis ſanctis exercitauerat, vt nec dormiens quidē à meditādis illis videretur poſſe quieſcere, quin lingua & labia eius quaſi legendo mouerentur. De cuius opuſculis, ego tantùm ad præſens reperi ſubiecta. Ad Cunonem abbatem Sigebergenſem poſtea Epiſcopum Ratiſponenſem.

De victoria verbi dei.	Lib. XIII.	Nuper cum tu hoſpes op.
In Geneſim.	Lib. IX.	Quicunq; fideli animæ dum.
In Cantica Canticorum.	Lib. VII.	Qui contra hominē ſimilem.
In librum ſancti Iob.	Lib. X.	In libros Regum de Dauid. Lib. XV.
De ſancta Trinitate in vetus teſta.	Lib. XLII.	
In Apocalypſim Iohannis.	Lib. XII.	Vt tu quoq; ô venerabi.
De officijs diuinis.	Lib. XII.	Ea quæ per anni circulum.
Meditationes de incendio Tuitien.	Lib. III.	Ecce quomodo criminator.
In duodecim Prophetas minores.	Lib. XXX.	In euangelium Matthæi. Lib. VIII.
In euangelium Iohannis.	Lib. XIIII.	Super regulā S. Benedicti. Lib. I.
Apologeticum eiuſdem operis.	Lib. I.	Epiſtolarum ad diuerſos. Lib. I.

Deniq; fertur & alia plura ſcripſiſſe, & nouū & vetus teſtamentūm pro maiori parte in multis libris explanaſſe, de quibus vſq; in præſens nihil vidimus præter ea quæ ſignauimus. Claſuit multa ſanctitate, doctrina & miraculis coruſcans, ſub Henrico V. Anno domini, M. CXXIIII. Et ſub Lothario tertio moritur.

Librorum huius Tomi ordo

AC NVMERVS.

In Geneſim	IX.	In Eſaiam	II.
In Exodum.	IIII.	In Hieremiam	II.
In Leuiticum.	II.	cum Threñ.	
In Numeros.	II.	In Ezechielem.	II.
In Deuteronomium	II.	In Danielem	I.
In Ioſue	I.	adiunctis Aggæo, Zacharia, Malachia.	
In Iudicum	I.	In volumen quatuor Euangeliſtarum	I.
In libros Regum	V.	De operibus ſpiritus ſancti	IX.
adiunctis Pſalmis.		&hi quidem vltimi.	

Universidad de Deusto
Biblioteca

EPISTOLA RV-

PERTI ABBATIS TVITIENSIS

ad Cunonem Abbatem Sigebergensem. S. P. D.

Mat.26. QVICVNQVE fideli animæ, dum verbo incarnato quodlibet impendit officiū pietatis, non indignandum esse, censet eiusdē verbi authoritas, tam vera quàm mansueta, cum dicit: Quid molesti estis huic mulieri? Bonū enim opus operata est in me, nam semper pauperes, inquit, habebitis vobiscum, me autem nō semper habebitis. Numquid enim, quia dixit, me autē non semper habebitis, & hoc dicto in cœlum abijt, idcirco iam caput & pedes eius vnguento precioso nemo vngit? At tu idem, cuius magnitudinis non est finis, cuius cœlum sedes, cuius scabellum pedū terra est, eodem ore tuo dixisti: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi. Ergo quodam quidem modo: me autē, inquit, non semper habebitis, scilicet præsentia corporea, præsentia visibili, quodam autem modo vobiscum sum, ait, omnibus diebus vsq; ad consummationē seculi, videlicet incircumscriptæ diuinitatis præsentia incorporea, præsentia inuisibili. Constat autem, quòd ea quę tunc circa corpoream visibilemq; illā præsentiam gesta sunt, eorum quæ sub ista incorporea & inuisibili præsentia gerenda erant, præsignatiua fuerint. Mulier videlicet quæ fuerat peccatrix, dum preciosum effunderet vnguentum super caput, & super pedes quoq;, vt Iohannes refert, ipsius recumbentis, in domo pharisæi, ecclesiam de gentibus præsignabat, quę nunc illud spiritualiter agit, admissa in illam domum Iudaici populi, de qua Apostolus ait: Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula, amen. Illuc, inquam, admissa, ita vt idem Apostolus dicat: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici dei, famatum hoc pietatis officium domino Iesu Christo spiritualiter impendit. Et aliter quidem in actiua, aliter autem in contemplatiua vita. Nam in actiua vita, pedes tantùm vngit, dum pauperibus vel egenis pro nomine eius, cuius tanquam capitis membra infima sunt, corporalibus ministrat subsidijs. In contemplatiua verò caput & pedes eius gratiosius vngit, dum de fideli sanctarum radice, siue medulla scripturarū, pium conficiens sermonem suauiter tractat, quantum potest, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud deū, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deū, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Itemque, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Cum igitur tale quid facimus, ne indignentur discipuli domini, memores quia ipse dixit: Sinite illam. Quid illi molesti estis? Quod habuit hoc fecit, præuenit corpus meum vngere in sepulturam. Defensa est illo defensore, qui cor eius melius nouerat, fecitq; securior de suo quod sibi complacuerat, expendit vbi voluit, & in quo voluit, quod de suo emerat. Quanto melius sic expendit, quàm si vendidisset Iudas, vt volebat, trecentis denarijs fur loculorum domini? Nunc enim domus impleta est ex odore vnguenti, quia vbicunque prædicatur euangelium, dicitur, & quòd hæc fecit in memoriā eius. fœtor autē furti & inuidiæ illius in æternum non delebitur. Nosti hæc pater mi Cuno abba venerabilis & venerabilium studiosissime literarum, quodq; eo maius est, monachicæ columna religionis, qui in monte Sigebergensi, ad memoriam sancti archangeli Michaelis, iam ecce annum ab ordinatione tua agens duodecimum (qui est ab incarnatione domini millesimus centesimus septimus decimus, cum indictione decima) Christo fideliter obsequendo, bono hactenus imples odore domum domini. Nosti, inquam, hæc, nisi quia tu, imò per te Christus præsidio affuit, nimirum qui molesti fuēre huic operi, tantummodo dictis, fremuissent etiam in me factis. Quasi paxillus tu mihi factus es, fixus in loco fideli, in quo spei meæ possit vasculum suspendi. Proinde actum est, credo, per prouidentiam dei & patris (sine quo nec vnus passer in terram cadit) vt in notitiam venirem tuæ charitatis & fidei, vtque postmodum, migraturus ab hoc seculo pater meus, vir vitæ venerabilis & sapientiæ memorabilis, Berengarius abbas sancti Laurentij, in publico monte Leodij tuæ committeret fidei, tanquam pupillum tutori. Solus enim is qui nunc successit ei, vir fidelis & prudens Heribrandus, qui & ipse literarum peritus pueritiæ meæ magister extitit, illuc vsque non potuit mihi patrocinari, quo sicut scis inuidia peruenerat nominis mei. Recordabor ergo nunc clamoris mei, & somnij iure inter seria computandi, quoniam non dubito illud prælagium fuisse huius rei, quæ nunc accidit, quòd scilicet ille, quem iam dixi, moriturus in manu tua me dereliquit inimicitias sustinentem odientium me gratis. Recordabor, inquam, clamoris mei in nocturna visione quando

Vngere caput & pedes.

Defensores Ruperti.

quando clamabam sicut in responsorio cantare didiceram, clamorem illum magnum & nouissimum B. Dionisij Areopagitæ. Nunc iam domine per coronam martyrij cum fratribus meis seruis tuis suscipe me. Cantabatur nescio quid de contra, & circa me, in medio quasi magnę ecclesiæ choris fortiter & altissimè perstrepentibus, & opprobria exprobrantium, atq; contendentiū, quæ nunc ceciderunt super me, illa cantionis imago per cōtrarium vaticinabatur. Stabam interim taciturnus & mitis, quia coniunctus eram lateri, & manu in manum tenebar iam dicti abbatis mei, cum ecce ille quasi alienæ manui, manum meam indidit miro modo, quem vix eloqui possim, vi delicet tanquam in chirothecam singulis digitis meis in singulos manus illius digitos immersis. Quid illa mihi manus, pater mi, nisi patrocinium significauit tuæ charitatis? Ille enim rebus excessit humanis, & me, contra quē plurimi iam fuerāt inciti, in manu tua, sicut tutè scis, dereliquit. Cantabatur itaq; (vt iam dixi) & multiplicante cantilenam turba, vocalis fragor inualescebat. Erupi tandem in vocem magnam, & altam, & mihi ipsi pro sua pulchritudine & cōpositione val de auditu mirabilem, omnium oculis in me conuersis decantans iam illud dictū responsorium B. Dionisij me manu deducente, quam iam dixi, manum tuam figurante, vt nunc res ipsa probauit. Tua nanq; post deū ope maximè tutus, & fretus testimonio, ecce respondeo exprobrantibus mihi verbum. Et dum facis ocium scribendi, authoritatemq; concedis superno muneri, quod mihi aspirasse spontè testaris, ad auditum publicum procedit hoc opus, quod ante te cognitum inceperam ad gloriam, & honorem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Proposueram enim tripartitum hoc facere, ab initio primæ creationis vsq; ad finem seculi, ita videlicet, vt primùm ab ortu primæ lucis vsq; ad lapsum primi hominis. Secundum ab eodem lapsu primi hominis vsq; ad incarnationem vel passionem secundi hominis Iesu Christi filij dei. Tertium extunc vsq; ad seculi consummationem, id est, generalem mortuorum resurrectionem eiusdem operis diuiduum sit. Et primum quidem patris, secundum filij, tertium proprium est spiritus sancti. Fecimus ergo de proprio patris opere, à prima creatione, id est, ab initio quo creauit deus cœlum & terram, vsque ad id quod Adam de paradiso eiectus est, libros tres. Deinde de proprio filij opere, quo à iustitia vel morte Abel paulatim per figuras & visiones propheticas nobis appropinquans verbum domini, peruenit vsque ad susceptionem carnis, & mortē crucis, libros triginta. Deinde de proprio spiritus sancti opere, scilicet ab incarnatione eiusdē Christi filij dei viui, quē de spiritu sancto virgo concepit incorrupta, vsque ad finem seculi, libros nouem, simul fiunt libri quadraginta duo.

Diuisio huius operis.

Verba ergo ipsa quæ sunt huiusmodi: Nunc iam domine per coronam martyrij cum fratribus meis seruis tuis suscipe me, iuuant fateor, dulcemq; mihi faciunt hanc ollam spei meæ, quia videlicet per coronam martyrij, idem est, ac si dicam, per victoriam testimonij, licet magis testimonii perlatum vsq; ad effusionem sanguinis Græco nomine martyrium propter insigne significationis ad augendum appellari complacuerit. Porrò testimonium veritati quicunq; perhibent, certissimè ab ipsa sunt veritate coronandi, quæ & cum ipsis fratribus meis, seruis suis, me suscipere & annumerare dignetur, testimonium sibi perhibentem voce & literis. Inter eos tibi & omnibus sit pars in isto, & in omni bono & fideli sermone domini, per quos Christo suffragante animæ meæ, & quodammodo dicente: Bonū opus operata est in me, præuenit enim corpus meum vngere in sepulturam, videlicet non iam meam, sed suam, licuit & vacauit mihi vtcunq; & vbicunq; cœptū opus triennio perficere, quod sancta Trinitas cui dicaui illud, dignetur in odorem suauitatis acceptum habere.

Corona martyrij.

EPISTOLAE FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RERVM ATQVE SENTENTIARVM, QVAS IN HVIVS operis volumine est inuenire magis memorabiles, INDEX COpiosus, & accuratè collectus.

AARON OBITVS SIGNVM fuit, quòd sacerdotium Iudæorum finem fuerit habiturum. 102.b
Aaron & Moyses loquentes cõtra Pharaonem, quarũ rerum imagines prætulerint. 113.a
Aaron quid. 99.a. Aalma quid. 65.a
Aad quid. 78.b
Abel sacrificium confertur cum sacrificio Christi. 35.b
Abel quid. 33.a
Abel vnigeniti filij dei primus testis extitit. 34.b
Abram quo modo mutatum, auctumq; sit nomẽ ex opinione Hebræorum. 32.a
Abram quid. 45.b.
Abrahã fide exiuit, imperãte deo, nesciens quo iret. 46.a
Abraham ad ancillam suam ingrediens, quid mysticè insinuet. 50.b
Abraham cur dissimulauit apud Ægyptios, Sarai vxorẽ suam esse. 46.b
Abraham cur deus tentauerit. 62.a
Abraham de Hur Chaldæorum, id est, de incendio, auxilio dei liberatus fuit. 45.b
Abraham decimas dedit omnium Melchisedech sacerdoti, & non econtra, vt putant Hebræi. 48.b
Abraham cur deus egredi iusserit, non solũ de terra sua, sed & de cognatione sua. 45.b
Abraham orante, quòd domus Abimelech sanata est, qd mysticè significet. 58.b
Abraham vndè & ex quo propheta fuisse probari possit. 45.b
Abraham non peccasse probatur, vxorem ducens filiam fratris sui. 73.a
Abraham tertiæ ætatis mundi initium fuit. 45.a
Abrahã moriturus cur nõ benedixerit Isaac. 92.a
Abrahæ seruus, quid mysticè designet. 64.b
Abrahæ qualem mercedem deus proposuerit, vt egrederetur de terra sua. 46.a
Abrahæ fides in quo maximè spectanda sit. 46.b
Abimelech aliter deus corripuit atque Pharaonem, propter Saram vxorem Abrahæ. 58.b
Abimelech, amicisq; eius cum Isaac fœdus incuntibus, quid mysticè designetur. 69.b
Abigail quam sit imitabile exemplũ, quòd Nabal ebrio culpam eius laudabiliter tacuit, quam digressio nuncio reuerenter dixit. 214.b
Abigail quàm prudenter Dauid, ne se vlisceretur manu sua de Nabal, præuenerit. 214.a
Abarim quid. 200.a
Abdiam quid. 180.b
Abscõdi velle à facie dñi, impœnitentis est animi. 27.a
Abominationes Ægyptiorum quæ sint. 110.a
Accipiter quomodo per singulos annos plumescere dicatur. 151.a
Adam & Eua quomodo, quantum ad nominis rationem spectat, distinguantur. 31.a.
Adam sacerdos ille mysticus fuit, qui delinquere fecit populum suum, pro cuius peccato vitulus oblatus est Christus. 136.a
Adam vndè cognouerit, mulieris os esse de ossibus suis. 23.b
Adã nõ solus masculus dictus est, sed & fœmina. 19.a
Adã vbi. Vel qualiter pœnitentiã egerit discutitur. 32.a
Adoniam petentem Abisach Sunamitẽ vxorem, cur Salomon occidi iusserit. 223.a
Adipẽ vituli offerri pro peccato, reliquis extra castra crematis, quid mysticè significet 137.a
Adipem bouis, ouis, & capræ in cuius rei signum lex comedi prohibuerit. 161.a
Adipem morticini in varios vsus habere, quid mysticè significet. 163.a
Aduersa mundi plerunq; dilectam deo animam iuuant, vt anhelantius tendat ad deum. 77.a
Aduentus Christi primus & secundus, quomodo distinguantur. 281.b
Aduentũ Christi quomodo Esaias annuntiet. 256.a
Aerem cur Moyses non suo, sed tenebrarum nomine expresserit. 3.a
Agar quare non viderit faciem, sed posteriora, videntis & loquentis cum ea domini. 31.a
Aggæus quo tempore prophetauerit. 322.b
Agnus paschalis in plenilunio immolari iussus, cuius rei typum gesserit. 119.a
Agnũ paschalem figurã fuisse Christi ostenditur. 97.a
Agni paschalis immolatione cur tandem superatus sit Pharao. 117.b
Agni paschalis esus, & id mysticè significauerit. 113.b
Agnæ septẽ, quas Abraham fecit stare seorsum in pacto cum Abimelech, quid mysticè significent. 61.a
Agrum Ephronis cum spelunca duplici cur Abraham emerit. 63.b Aira quid. 180.b
Altare de terra sine gradibus fieri iussum, quid in se latẽtis intelligentiæ contineat. 177.a
Almondeblataim quid. 200.a
Amalech quid. 13.b
Amalechites mortem Saulis Dauid annuntians, quis fuerit. 215.b
Aminadab quid. 180.a Ammiud quid Ibidem.
Amram quid. 99.a Amisaddai quid. 180.b
Amaricationem timoris in eo esse, q̃ filij Israel numerati prosternuntur, ostenditur. 180.a
Angelus apostata dilectionem dei non habuit. 5.a
Angelis Loth è Sodoma educentibus, quid sit secundum sensum anagogicum: Noli post tergum tuum respicere, & cætera. 37.a
Angeli cur non nisi oppidò compulsi à Loth, in hospitio eius diuerterint. 36.b
Angeli cur duo Sodomã venerint, idq; vesperi. 56.a
Angeli non ingrati incessanter creatorem suum laudãt, confitentur, amant, adorant. 4.a
Angeli non in cœlo plasmati sunt, sed illuc translati. 3.b
Angeli comparatione nostri, spiritus sunt. comparatione verò dei, corporei. 3.b
Quod cautè legendũ est, vt videlicet corporeũ vocetur, quicquid non est purus actus, quemadmodũ deus, sed quod potentialitatem habet adnexam.
Angelorum nouem sunt ordines. 17.a
Angelis ostium domus Loth claudentibus, & eos qui foris erant cæcitate percutientibus, quid mysticè significetur. 36.b
Angelis apud Abrahã tam familiariter hospitatis, quid mysticè declaretur. 54.b
Angelos suos quomodo deus spiritus faciat, & ministros suos ignem vrentem. 7.a
Angelos cur deus non de cœlo fecerit, vt essent naturæ cœlestes. 3.b
Angelica creatura designatur lucis nomine cum dicitur fiat lux. 3.a

Angelica

Angelica creatura sicut initium habuit, ita habuit & profectum. 4.a
Angelica creatura, non pro similitudine, sed reuera lux dicta est. 7.b
Anima quæ per superbiam peccauerit, peribit exemplo Dathan & Abiron. 100.b
Animæ humanæ non de cœlo ceciderunt secundũ Platonicos. 18.b
Animæ humanæ non ex traduce fluunt, ne tot consequatur quotidie animas perire, quot pereunt somnia. Ibidem.
Animas omnes domus Iacob, cur beatus Lucas dicat fuisse LXXV. cum in Genesi tantùm LXX. narrentur. 90.b
Animas hominum in porcos, vel canes, dsinde in arborem vel fruteum migrare, deliramentum est Epicureorum & Manichæorum. 42.b
Animalia quatuor, quomodo vnum animal esse dicãtur in visione Ezechielis. 296.a
Animalium quæ lex nominatim decernit immunda haberi, quæ sint proprietates vel naturæ. 167.a
Animalibus cunctis Adã nomina imposuit. 22.b
Animalibus brutis naturale quoddam mutui amoris cõsilium deus indidit. 9.b
Animantia cuncta cur homini iure in cibum sint concessa. 42.a
Ancillæ scapulæ panem & vtrem aquæ imponens Abraham, quid mysticè significetur. 60.a
Ancillæ Abrahæ dominam suam despicientis superbia, quid mysticè significet. 51.a
Ancillæ filium eijci de familia Abraham, quid mysticè significet. 59.b
Anathema esse pro fratribus suis, quomodo beatus Paulus optauerit. 149.b
Antichristus qualiter per hircum viuum sit præfiguratus. 172.b
Anni lunaris & solaris, quæ sit differentia. 11.a
Annos mensruos, vel quaternorum mensium in illa prima ætate hominum computari volentium, error refellitur. 37.b
Apostoli quomodo in benedictione Zabulõ & Isachar, benedicti probentur. 269.a
Aphrica vndè sit apellata. 66.b.
Aqua triplicis distinctionis creaturã produxit. 12.a
Aquæ nomine etiã aer exprimitur in arcanis literis. 12.a
Aquæ in sanguinẽ conuersæ, quid significent. 113.a
Aquæ omnes potabiles atque salubres vbicunq; fluant, vel vndecunque appareant, de fonte paradisi per occultos meatus originem trahunt. 19.b
Aquæ super firmamentum quales sint. 6.b
Aquarum nomine, nonnunquam populi exprimuntur. 128.a
Aquarum tanta abundantia vndè profluxerit tempore diluuii. 39.b
Aquarum quæ super firmamentum sunt, quales sit species. 6.b
Aquas qua ratione deus in locũ vnũ iusserit congregari, cum nõ sit aquarũ vna congregatio. 8.a
Aquas sieriles, terrarumq; pessimam, quomodo Helisæus sanauerit, sal mittens in vas nouum. 252.a
Aquas firmamento superponi nõ esse impossibile ostenditur. 7.a
Arida quid. 199.b
Aran quid. 73.b
Arare in boue simul & asino, quid sit secundum spiritum. 205.b
Arbee quid. 63.b
Arbores fructiferas cur lex obsessa ciuitate prohibeat succidere. 202.b
Arca in cuius rei signum nusquam legatur reducta in Sylo. 206.b
Arca domini in Cariathiarim manens, quid mysticè significet. 106.b
Arca egredi præcipiente domino, quid mysticè significet. 41.a
Arca Noe quid mysticè significet. 33.b
Arcam tantæ latitudinis de lignis bituminatis constrũ potuisse, nulli deber videri incredibile. 39.a
Arcæ Noe cum suis mansiunculis & vniuerso schemate mystica expositio. 39.a
Arcus, quem filij Israel per planctum Dauid discere debeant, cuiusmodi fuerit. 215.b
Area Ornã Hiebusæi quid mysticè significet. 221.b
Armatura Dauid cum Philistæo, quid mysticè significet. 211.a
Arthema quid. 22.b
Assurim. 66.b
Ascensio Christi in cœlum qua ratione præfigurata fuerit in patriarcha Iacob. 79.a
Ascensus Dauid in Hebron, quid mysticè in Christo significet. 216.b
Asinus vndè dicatur. 22.b
Asiongaber. 199.b
Aser quid. 71.a
Athoniel quid. 228.a
Auaritia quam sit abominabilis apud deũ, exemplo docetur Achor. 227.a
Auarus in deo spem suam non ponẽs, & nunc quamdiu viuit, à curarum verme comeditur, & in futuro à verme qui non moritur comedetur. 133.a
Aues quadrupedes, quid mysticè innuant in arcanis literis. 166.b
Aues non scienter diuinant. sed pro cœli qualitatibus, diuersos motus concipiunt. 12.a
Axa quid. 228.a
Axa irriguam superius & inferius à Caleph petente, qd mysticè significetur. 228.a
Axaf quid. 228.a

BAbel quid. 45.a
Bala. 32.a
Balaam ariolus de stirpe Nachor fratris Abrahã descendisse probatur. 61.a
Balaam illorum prælatorum formam gessisse, apud quos cuncta venialia sunt, probatur. 194.b
Balaam illum fuisse qui in libro Iob Heliu vocatur, ostenditur. 194.b
Banaias quid. 222.b
Banichan quid. 199.b
Baptizaris in Christo cauendum est, ne malis operibus baptismi gratiam perdant. 129.a
Baptisma vnicum præ omnibus Iudæorum cerimonijs deo placere probatur. 257.a
Baptismo renascimur deo, q̃ nati eramus peccato. 354.b
Baptismate causam mortis delere, cur adhuc carne moriamur. 361.a
Baptismatis aquã cur appellata sit mare vitreũ. 127.a
Baptismatis Christi ratio non coniecturæ humanæ verbis discutienda est, sed diuinæ authoritatis scripturis alliganda. 355.a
Baptismatis sacramentum, quomodo fuerit per transitũ nostris tubis præfiguratum. 127.a
Baptismatis gratia, quomodo fuerit præfigurata in curatione Naaman Syri à lepra. 253.b
Baptizari à Iohanne cur Christus voluerit. 329.a
Baptismi vnus idemq; fons, quomodo & vterus nobis fiat, & sepulchrum. 338.a
Baptismi Iohannis & Christi, quæ ac quanta sit distantia 354.b
Baptismum cur beatus Paulus appellet fundamentum pœnitentiæ. 151.a
Barach quid. 213.b
Basan quid. 70.a
Basemat quid. 21.a
Bdellium quid. 113.b
Beelsephon quid.
Benedictio Iacob qualiter bene dictionem præfigurârit Christi, ostenditur. 71.a
Benedictiones Asor quid secundum vtrunque sensum habeant. 95.a
Benedictiones Beniamin quid secundum vtrunque sensum significent. 90.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Benedictiones Dan quid ad literam, & quid secundum allegoriam habeant. 94.b
Benedictiones Ioseph quid in se contineant. 95.a
Benedictiones Zabulon & Isachar quid ad literã & quid secundum allegoriam in se habeant. 94.a
Benedictionis surreptionẽ Isaac æquanimiter tolerante, quid mysticè designetur. 71.b.
Beniamin cur Iacob timuerit mittere eum fratribus in Ægyptum. 88.a
Bersabee quid. 220.a
Beseleel quid. 132.b
Bestiæ quæ hominum magisterio subiectæ non sunt, contra naturã diuersis ex speciebus permiscentur. 13.b
Bethsabee quid. 220.a
Bethsamitæ in cuius rei signum sint percussi, eo quòd vidissent arcam domini. 206.a
Bethsamitis arcam domini cum gaudio videntibus, quid mysticè significetur. 206.a
Bitumen contra sentiam aquæ tenacissimum præsidium est. 89.a
Bonus nemo rectè censeri potest, nisi respectu boni dei. 4.a
Bonorum quæ Christus fecit, malorum quæ pertulit, quomodo quædam signa præcesserint in Dauid. 210.a
Botrus in vecte à duobus viris exploratoribus portatus Christi figuram tenuit. 139.b
Boues duodecim mare portantes, figurã tenuerunt duodecim apostolorum. 229.a
Brucus quid. 167.a
Brutorum animaliũ sacrificia cur deus instituerit. 168.a
Bubo quid. 167.a

CAathitæ cur vasa sanctuarij inuoluta iussi sint portare. 131.b
Caaltha quid. 199.b
Caballus vndè dicatur. 22.b
Cain cur dominus in signum posuerit, vt non eum interficeret omnis qui inuenisset eum. 36.b
Cain qui occiderit, quo sensu dicatur septuplum puniendus. 36.a
Cain generatio cur non nisi vsque ad Lamech texatur. 31.a
Cain peccatum suũ morte corporis expiasse existimantium error refellitur. 36.a
Cain quid. 31.a
Cain septempliciter peccasse probatur. 36.a
Candelabri aurei cum suis scyphis, calamis, sperulis, lucernis, pondere quoque & positione mystica descriptio. 143.a
Caleph quid. 228.a
Cham quid. 44.a
Chameleon quid. 167.a
Chanaan cur Noe maledixerit Cham patre peccante. 43.b
Chanaan quid. 123.b
Cameli, quos seruus Abrahæ secum adduxit quæsiturus sponsam Isaac, quid mysticè designent. 64.b
Canis vndè sit dictus. 22.b
Capadoces à Mesech filio Iaphet nati sunt. 44.a
Castrorum positio in deserto quæ fuerit mystica ratio. 125.b
Cataractæ cœli quo sensu apertæ esse dicantur diluuij tempore. 39.b
Canticũ Debboræ & Barach à quibus rectè secundũ sensum mysticum in ecclesia sit canendum. 230.b
Carnem cum sanguine comedere, cur deus prohibuerit. 42.a
Cariatharbe quid. 47.b
Cariathiarum quid. 204.b
Cœlum & terra qua ratione transire dicantur. 7.b
Cœlorum regnum cum patribus antiquis clausum fuerit. 53.b
Cerastes quid. 94.b
Ceremoniarum carnalium lex, quàm rationabiliter cessare debuerit, veniente gratia euangelij. 372.b
Ceremoniarum legem non fuisse eiusdem authoritatis & stabilitatis, cuius Christi præcepta, probatur. 174.a
Ceremoniarum grauissimum onus ne imponeretur fidelibus consilij diuini fuit. 372.a
Cherub quid. 4.b.
Cherubin quid. 142.a
Cherubin cur deus ante paradisum collocauerit. 32.a
Creationum momentanea fuerit omnium rerum ex nihilo, an successiua. 2.b
Creator bonus & clemens iustè fecit, quem malum fore præsciuit. 5.a
Cirogrillus quid. 167.a
Ciuitati obsesse, cur lex primùm pacem offerri præcipiat. 202.b
Ciuitatum terrenarum prima causa homicidium extitit. 37.a
Cynifes cur magi Ægyptij facere non potuerint. 115.b
Circuncisio quid ante aduentũ domini contulerit. 52.a
Circuncisio non est fœdus æternum, sed signum fœderis. 53.a
Circuncisio, signum fuit iustitiæ fidei. 52.b
Circuncisio cur quadraginta annis fuerit intermissa. 225.b
Circuncisionẽ rectè cessare debuisse post aduentũ Christi probatur. 52.b
Circuncidi cur iussus sit infans octo dierum. 51.a
Cyrus rex in quo assimilatus fuerit Christo. 322.b
Christus quomodo vsque hodie in monte visionis, id est, sancta ecclesia, in sacramento altaris offeratur. 62.b
Christus quomodo dixerit vel dicat, pro cuncto humano genere: Pereat dies, in qua natus sum. 346.a
Christus quomodo agni paschalis mysteria impleuerit. 119.a
Christus supernæ matris Hierusalem, patris quoque dei risus & gaudium est. 59.a
Christus qua ratione dicatur primogenitus. 89.a
Christus quomodo aliquid nescire dicatur. 343.b
Christus cur per Hircũ mortuũ sit præfiguratus. 172.b
Christus resurgẽs cur nõ statim peremptoribus suis insultauerit, nec dilectoribus suis repẽtè apparuerit. 353.a
Christus quàm iustè exauditus sit à patre pro sua reuerentia. 349.b
Christus cur merito Noe possit comparari. 39.b
Christus cur vermi sit comparatus. 133.a
Christus ter vnctus est spiritu sancto. 40.a
Christus cur Ieoni comparetur. 376.b
Christus potestatem habens vitæ & mortis, cur ante diẽ tertium resurgere noluerit. 352.b
Christi ira & gratia præfigurata ostenditur. 55.a
Christo quomodo pater cœlestis addiderit cuncta duplicia, quæ eius fuerant. 354.a
Christũ à mortuis veraciter resurrexisse probatur. 219.a
Christum ante Mariam non extitisse, hæreticorum est dogma. 279.b
Crimen admissum vultu non prodere, quàm sit difficile. 87.a
Coccineum signum propendens de domo Raab quid mysticè significet. 224.b
Cogitatiõis peccatũ omne tribus modis impletur. 207.a
Coloquintidæ qua ratione hæreticorum doctrina sit similis. 251.a
Columbæ septẽ naturales virtutes, quid mysticè in Christo significent. 341.b.
Columna nubis & ignis filios Israel præcedens in deserto, quid mysticè significet. 126.a
Concupiscentia cur septenaria prohibitione inhibeatur. 377.b
Copulę matrimoniali quo tempore indulgendum non sit. 131.a
Coniuges patriarchæ Iacob liberæ & ancillæ, quid sint spiritualiter in Christo. 76.b
Coniugium Isaac, quid mysticè significet. 64.a
Confessio peccatorum absq; contritione & correctione saluare non potest. 163.b
Confessionẽ humilẽ pœnitentiũ quàm sapienter attendere oporteat. 179.a
Cõsentire alterius peccato quàm sit pernicios um. 158.b

Consilij

Consilij diuini fuit, ne grauissimum ceremoniarũ onus imponeretur fidelibus. 372.a
Consilio vti propter deum maioris gratiæ est, & copiosiorem remunerationem meretur. 375.a
Consilio profundo dei factum est, vt Iudæis cũ suis ceremonijs relictis, gentiles cũ sua fide sint recepti. 371.a
Cõsilio aliter vtitur deus propter homines, & aliter vtũtur homines propter deum. 371.a
Consilijs suis quàm terribilis sit deus super filios hominum. 370.b
Consilij diuini tota vis eo ferè tendit, vt omnis à nobis auferatur occasio superbiendi. 371.b
Consilij sui secreta, cur deus abscondat à sapientibus & prudentibus, & reuelet ea paruulis. 371.a
Cõstantinus primus lege edixit, quid patereturquisquis Christiano molestius esset. 69.a
Contemptibiles quo sensu beatus Paulus velit præsici iudicijs secularibus. 134.a
Conscientiam proximi nemo debet curiosius vel superstitiosius discutere. 203.b
Cornurnice castra, & rore per circuitum castrorum operiente superficiem terrę in similitudinem pruinę, quid mysticè significetur. 112.b
Cor Pharaonis qõ dicatur deus indurasse. 112.b
Corui Heliam pascentes, qd mysticè significent. 247.b
Cortinarum quæ lex ac modus fuerit, & quid hæc in se mysterij habeant. 141.b
Crocodilus quid. 167.a
Corcidrion quid. 167.a
Cupiditas cum sit omnium malorum radix, cur in præceptis decalogi non primùm positum est: Non concupisces. 136.a
Crux Christi fuit illa statera, in qua Iob perluit peccata sua appendi. 342.b

DAbir quid. 61.b
Dagon truncatus coram arca domini cadens, qd mysticè insinuet. 205.b
Dan quid. 75.a
Dan & Ephraim cur in Apocalypsi non commemorentur. 96.a
Daniel cur vir desyderiorum dici meruerit. 317.a
Dauid cur tertio vnctus legatur. 209.b
Dauid percutiẽte, quid est quod corruit Philistęus. 210.a
Dauid quartæ ætatis mundi initiũ fuisse probatur. 201.a
Dauid in cuius rei figuram nõ lenticula vt Saul vnctus sit, sed pleno cornu olei. 208.b
Dauid cur pluribus nominibus appelletur. 220.b
Dauid cũ iam præsenio calefieri non posset, in cuius rei figuram, adulescentula virgo ei est quæsita. 222.a
Dauid nomine & factis regnũ Christi prefigurauit. 208.a
Dauid quomodo in numerãdo populũ deliquerit. 221.b
Dauid qõ ab officio ac corporis qualitatibus, Christi typum præstulerit. 209.a
Dauid ex quanta humilitate & sapientia ante arcã domini luserit. 217.b
Dauid cur Abrahæ præpositus sit in generatione Saluatoris. 327.b
Dauid quo tempore promissionem acceperit, q̃ de eius semine Christus esset nasciturus. 219.a
Dauid in cuius rei typum, in vxorem Vriæ labi permissus sit. 220.a
Dauid psallẽte, quid est quod refocillabatur Saul. 210.a
Dauid cur prophetarum primus dicatur. 232.a
Dauid percutiens cor suũ, eo q̃ abscidisset oram chlamydis Saul, qualiter vel quibus sit imitandus 214.b
Dauidis quàm mira innocentia fuerit, qua mortuũ planxit Saul. 215.b
Debbora quid. 81.a
Debbora quo tempore Iudæos iudicauerit. 228.b
Detrahẽs fratri suo, qua castigatione sit feriendus. 171.b
Deus trinitas inseparabilis inseparabiliter operatur. 1.a
Deus omni numerositati creaturarum se eximit dicẽdo: Ego sum. 101.a
Deus quæcunq; fecisse dicitur manẽt, & quibuscunq; nomina imposuisse scribitur stabilia sunt. 13.a
Deus vndè sit dictus. 39.b & 373.b
Deus nõ absque iustitia mundum dilexisse probatur, vt filium suum vnigenitum daret. 62.a
Deus Hylen, id est, materiam cœuam sibi non habuit. 2.a
Deos primos fecit in orbe timor. 6.a
Deũ ex curiositate videre velle, damnabile est. 135.b
Deum verè esse ab hominibus timendũ probatur. 39.b
Dentem molarem asini in cuius rei figuram dominus aperuerit, & sitienti Sampsoni largissimas aquas eduxerit. 234.a
Diabolus eodem vitio decepit hominem, quo ipse de cœlo decidit. 26.a
Diabolus quomodo ab initio homicida & mendax esse dicatur. 25.b
Diabolus quo sensu dicatur princeps carceris, vel præpositus mortis. 85.b
Diaboli quanta sit inuidia atque superbia. 4.b
Diabolo quando ablatum sit imperium. 88.a
Diabolum quomodo Christus moriendo vicerit atque ligauerit. 378.b
Diabolum quomodo nemo potuerit foras mittere ante aduentum domini: quemadmodũ nec Philistæũ quisq; potuit superare ante Dauid. 210.b
Dibongad quid. 200.a
Dies tres qui sint secundũ allegoriam, in quorum tertio carnibus hostiæ vesci licitum non fuit. 162.b
Dies Pentecostes Iudæorum & apostolorum, simul impletos fuisse probatur. 134.a
Dies septimus, qbus præfulgeat prærogatiuis. 16.b
Dies quid. 10.b
Diei ac noctis ac tenebrarũ quid in scripturis mysticè designetur. 5.b.8.a
Diei & noctis qualis sit diuisio. 10.b
Diei septimæ, & cæterorum dierum quæ sit differentia. 16.b
Diei natiuitatis suæ & nocti conceptionis, cur Iob maledixerit. 345.b
Dei natura sterilis esse nõ potest, quæ rebus omnibus fertilitatem dedit. 9.b
Die tertio creationis rerum, cur dictum sit: vidit deus q̃ esset bonum. 8.a
Diluuij aquæ, quo anno & quo tempore anni cœperint inundare. 40.b
Diluuij quæ causa fuerit. 38.b
Dina quid. 93.a
Dina filia Liæ & sibi corruptionis, & alijs iurgiorũ causa extitit. 80.b
Dinam vxorem fuisse Iob Philo asserit. 81.a
Diomedeæ quid. 167.a
Domitiæ amicos dirimere solent, quos coniunxerat tenuitas. 47.a
Domus saltus Libani qd in mysterio significet. 215.b
Domum nouam ędificare, & murum per tecti circuitum facere, quid mysticè significet. 205.a
Dona septem spiritussancti super Christum requieuisse probatur. 220.a
Dormire quando deus dicatur. 27.a
Duhel quid. 180.b

EBrietas & nudatio Noe, quid mysticè in Christo significent. 44.a
Ebrona quid. 199.b
Ecclesia qualiter in domo Raab sit prefigurata. 224.b
Ecclesiæ suę quantã fœcunditatẽ deus promiserit. 238.a
Ecclesiæ de gentibus qualem domum mysticè ille Salomon Christus fecerit. 226.b
Ecclesiam dei quibus profectibus ingredi quis debeat. 81.a
Ecclesiam sub præuaricatione Adæ iacentem nemo suscitare potuit, præter Christum. 303.a
Edom temporibus Ioram filij Iosaphat recessit, ne esset sub ditione Iudæ. 71.b
Ægyptum cur Israel sit ingressus. 87.b
Ægyptũ spoliare quo iure permissum sit Iudæis. 101.a
Ægyptiorum cor, quomodo dicatur deus conuertisse in odium

Universidad de Deusto
Biblioteca

odium Iudæorum. 98.a
Electio Dauid ad fastigium regni quàm fuerit ab omni humano fauore pura. 203.a
Elizaph quid. 180.b
Elisama quid. 180.a
Elizur quid. 180.a
Elom quid. 70.a
Embolismus quid. 118.a
Ephrata quid. 92.a
Ephraim quid. 87.a
Epistolam Romanis inscriptam, quinq; actibus distinctã esse ostenditur. 168.b
Equum & ascensorem, id est, mundum & diabolũ quando deus in mare proiecerit. 127.a
Esaias non tam propheta quàm euangelista fuisse probatur. 255.b
Esau primogenita sua fratri Iacob vendens quorum typum gesserit. 48.a
Esau qualiter in typum Iudæorum peccatum suum auxerit. 71.b
Esau quid. 68.a
Esau, in quo carnalium Iudæorum typum prætulerit. 71.a
Æsculapius legitur medicaminibus à se repertis, mortuum suscitasse, atque ob hoc fulmine à dijs peremptus. 32.a
Esmona quid. 189.b
Esse simpliciter vel absolutè nihil eorum dicendum est, quæ sunt creata. 101.a
Ethan quid. 123.a
Ætas quarta mundi quomodo respõdeat quarto diei primorum dierum seculi. 201.a
Ætas quinta mundi similis esse probatur cum quinto die creationis mundi. 230.b
Ætas mundi sexta similis esse diei sexto creationis mundi probatur. 226.a
Ætatis quintæ mundi initium computari à tempore vaticinij Hieremiæ probatur. 280.a
Ætatum sex mundi determinationes & distinctiones, habere quandam similitudinem cum primis sex diebus seculi probatur. 74.a
Æthiopem matrona parient, quo argumẽto sit ab Quintiliano defensa. 76.a
Æthiopissam vxorem Mosi qualem fuisse Iudæi fabulentur. 188.a
Eua quid. 31.a
Eucharistia quomodo percipienda sit ad modum agni paschalis. 120.a
Eucharistia non pro quantitate portionis, quam quisque ore percipit, sed pro conditione fidei ac deuotionis, remissionem operatur peccatorum. 15.b
Eunuchus qualis ab ecclesię ingressu sit arcendus. 200.b
Eunuchorum quot sint species. Ibidem.
Euangelizandi quanta sit necessitas, his quibus credita est dispensatio. 302.a
Euangelistas cur tantũ quatuor ecclesia receperit. 206.b
Excidium Hierosolymorũ sub Tito & Vespasiano, quomodo præfiguratum fuerit in Helisæo. 252.a
Exploratores HIERICHO, quid mystice significent. 224.a
Extasis quid. 22.b

Fabam cur Pythagoras non comedendam putauerit. 42.b
Facies Moysi cornuta ex consortio sermonis domini, quid mystice insinuet. 152.b
Fatalia signa sicllis non messe probatur. 11.a
Farris offerendi qs sit ritus, quodq; mysterium. 134.b
Fœdus quod deus cũ Abraham pepigit quale fuerit. 49.b
Fœdus inter Abraham & Abimelech pactum, quid mystice significet. 60.b
Fœminarum in conceptu est natura, vt quales mente cõceperint in extremo voluptatis æstu quo concipiunt, talem sobolem procreent. 78.a
Fœmineum sexum tria diuinæ sententiæ verbera, indesinenter cruciant. 29.a
Fœminalium lineorum cur nulla mentio fiat Moysę fratrem suum Aaron induente. 164.a
Fenestræ obliquæ templi Salomonis non manufacti quę & quales sint. 224.a
Fermento quali sit abstinendum. 111.a
Ferramentum omne nõ esse auditũ in domo, cũ fabricaretur templum, quid mysticè significet. 224.b
Ferrum de manubrio elapsum ac rediens, cuius rei typus extiterit. 234.a
Festos dies qua ratione Iudæi à die in diem transponere sint soliti. 174.a
Festos dies Iudæi nunquam continuant, vbicunque vitare prævalent. 174.a
Festiuitates Iudæorum, ferè omnes terrenas causas habuerunt. 373.a
Fides quomodo reputata sit Abrahę ad iustitiam. 40.b
Fides Abrahæ in quo maximè sit spectanda. 46.b
Fides oratione adiuuatur. 67.a
Fide iustificari debere omnes per vnum hominem, & nõ aliundè, probatur. 369.a
Filius seu verbũ dei, per quod cœlũ & terra creata sunt, principium est. 2.a
Filius contumax qua seueritate sit plectendus. 203.b
Filij quando vel quarenus plecti possint aut debeant, pro iniquitate parentum. 132.a
Filium dei, patri esse consubstantialem probatur. 14.a
Filij iræ cur omnes nascamur. 26.b
Filios huius seculi prudentiores esse filijs lucis in generatione sua, exemplo docetur. 134.a
Firmamentum cœli, quid. 6.b
Firmamentum, cur deus cœlum vocauerit. 7.b
Firmamentum, vbi vel quando deus cœlum vocauerit. 7.b
Firmamentũ cœli cur volubile esse oporteat. 11.a
Fornicationem quanta seueritate Apostoli suis scriptis persequantur. 374.a
Fornicatione sola excepta vir vxorem suam deserere nõ potest. 23.a
Fortitudo quanta in Christo fuerit aduersus Iudęorum superbiam. 148.a
Fortitudo hominis vera apud deum est spiritus humilitatis, & mens subdita iustitiæ dei. 58.a
Fortitudinis spiritus, quàm pulchrè septẽ spirituum medius sit. 375.a
Frater nonnunquam pro filio poni in sacris literis, probatur. 66.b
Fuliçæ quid. 167.a

Gad quid. 75.a
Gal quid. 78.b
Galatę à Gomer filio Iaphet esse propagati. 44.a
Gedeon quid. 180.b
Gedeon à paleis frumentata excutiens, & angelum videns, ad cuius imperium hœdum coxit, quid moraliter significet. 210.a
Gemini in vtero Rebeccæ sese collidentes, quid mysticè significent. 67.b
Genesis liber vndè vel cur vocetur. 1.a
Generationem illam Iudæorum, quæ Christum crucifixit, meritò, & visibiliter Romanis, & inuisibiliter diabolo traditam fuisse probatur. 274.b
Generatione quarta filios Israel egressos ab Ægypto in Moysę & Aaron ostenditur. 113.b
Gentiles contra Iudæos gloriari non debere, ostenditur. 370.a
Giezi propter cupiditatis vitium lepra percussus, quorũ in ecclesia figura extiterit. 254.a
Gladius versatilis ad paradisum, quis debeat intelligi. 32.b
Gladium quando dicatur deus euaginare. 129.a
Goliad Philistęus ex qua fiirpe descenderit. 210.b
Gratia dei liberat hominem. 113.a
Gratia dei operosa semota nullus vel angelorũ vel hominum, diuinę inhabitationi potest esse idoneus. 17.b
Græci & Latini à Iapheth filio Noe traxerunt originem. 44.a
Gulæ

Gulæ consuetudine, tam in hominibus quàm etiam bestijs, si non solura crcuisset edacitas, multo minoribus epulis natura contenta esset. 16.a
Gimel quid. 288.a

Hebdomades septuaginta Danielis quomodo supputentur. 311.a
Hebræus quid. 48.a
Hebræi in angustia constituti, dum domini implorãt auxilium, dicunt in monte dominus videbit. 63.a
Hœdi duo in benedictiõe Iacob, quid intus mysterij contineant. 70.b
Helias quarum rerum typum gesserit. 247.a
Helias quid. 243.b
Helias & Enoch num in paradisum terrestrem translati sint, discutitur. 37.a
Helias in cœlũ leuatus, qd mysticè significet. 251.a
Helias in cœlũ leuãdus, in cuius rei exemplum Iordanis aquas pallio percusserit, atq; diuiserit. 251.a
Heli cũ filijs suis, quarũ rerum figuram tenuerit. 203.b
Heli qua seueritate deus damnauerit ob nimiã erga improbos filios indulgentiam. 203.a
Helisæus cur Heliam in cœlum leuandum deserere noluerit. 251.a
Helisæus in cuius rei signũ habitauerit in Hiericũo. 252.b
Helisæum duplici Heliæ spiritu præditum fuisse ostenditur. 251.a
Heli qua ratione dictus est non potuisse videre lucernã dei antequam extingueretur. 204.b
Helon quid. 180.a
Helsaphan quid. 166.a
Henam quid. 180.b
Her quid. 84.a
Herba omnis & omne lignum primò bifariam diuiditur. 9.a
Herodius quid. 169.a
Hereditatis diuidendæ hæc æqua est ratio, vt maior diuidar, & minor eligar. 47.a
Hæresis quorumlibet in quouis ordine cohabitantiũ, qualiter sit examinanda. 171.a
Hæresis si post legitimas admonitiones perseuerauerit, expellendi sunt eius authores, & si nec sic profecerit, tota domus est subuertenda. 171.b
Hæresim quanta diligentia deus diiudicari voluerit, exemplo lepræ corporalis. 163.b
Hæreticus si ab errore resipiscat, qua sit discretione ab ecclesia recipiendus. 217.b
Hærericus ecclesiæ vnioni restitutus, quas ceremonias & oblationes obseruare debeat. 170.b
Hæreticus quomodo apud se habere probetur diuersa põdera in sacculo. 210.b
Hæretici pœnitentes, quomodo sint ad ecclesiasticã communionem restituendi. 170.a
Hæreticorum quàm sint vitanda consortia. 147.a
Hæreticorũ omnis adinuentio, qualiter præfigurata sit in adinuentione vitulorum. 249.a
Hæreticorum scripta esse comburenda exemplo leprosæ vestis ostenditur. 170.a
Hæreticorum exemplum præcessisse in his qui se à domo Dauid separãrunt, probatur. 246.b
Hæresiarcha & hæreticus quomodo differant. 169.b
Hieremias quibus rebus Christi figuram in se prætulerit. 280.b
Hiericho cur Iosue anathematizauerit. 227.a
Hiericho tubis concrepantibus, penitus corruente quid mysticè significetur. 226.b
Hierosolymam quanta fames affixerit obsidionis tempore. 215.a
Hierosolymorum excidium concilio dei factum esse probatur. 375.a
Hyle quid. 2.a
Hyras quid. 84.a
Hiram quomodo ex patre Tirio plenus sapientia & intelligentia & doctrina fuisse perhibeatur. 227.a
Homo cur nõ dicatur factus ad similitudinẽ & imaginẽ dei, sicut ad imaginẽ & similitudinem, &c. 14.a
Homo per superbiam prius tumuit intus, quàm foris per serpentem tentaretur. 24.a
Homo in paradiso formatus non est, sed in eo benignitate dei positus. 19.a
Homo qua sui parte præsit brutis animalibus. 14.b
Homo cur factus dicatur in animam viuentem. 19.a
Homo fidem, spem, & charitatem, deo debuit, sed ingratus non exhibuit. 21.b
Homo qualiter per furorem occidat seipsum. 352.a
Homo quod generat aliud esse non potest, quàm quod ipse est. quod operatur, nullatenus esse potest quod est ipse. 4.b
Homo qua ratione dicatur factus ad imaginem & similitudinem dei. 14.a
Homo in se omnium rerum essentias continet, & propter eum cuncta quæ sub firmamento sunt cœli, sunt facta. 16.a
Hominis quanta sit dignitas, quodq; cum consilio prouidæ trinitatis sit factus probatur. 13.b
Homini prævaricatori quomodo deus factus sit, velut vrsus insidians. 281.a
Hominem cur deus absq; vlla conditione ac absq; vllo præcepto in paradiso non posuerit. 21.b
Hominẽ nudum serpens contingere non audet. 28.b
Hominem deus mortalem esse voluit, non ex ira, sed gratia. 30.b
Hominem cur deus nõ talem creauerit, vt non esset alicuius vitij perceptibilis, siue passibilis. 4.b
Hominem cur deus de limo fecerit. 18.a
Homines eosdem non fuisse generatos, nisi admisso peccato, fuissent electi de paradiso, arbitrantium error cõuincitur. 15.b
Homines inquantum debuissent multiplicari, si Adã nõ peccasset. 15.a
Homines natura præsunt iumentis, ipsis autem hominibus gratia præsunt homines dei. 14.b
Hominum nullus, Christo excepto, plenam habuit omnium rerum scientiam, & certissimam veritatem. 70.b
Hominibus solis cur deus benedixerit: Crescite, inquiens, &c. cum & herba & omne lignum pomiferum, nihilominus crescat & multiplicetur absque tali benedictione. 11.b
Homicidium per industriã vel insidias commissum, qua seueritate lex vetus puniri iubeat. 133.a
Homicidij quàm sit grande peccatum ostenditur. 42.b
Hor quid. 199.b
Hostia pro peccato oblata, in cuius rei figuram comburi iussa est, & non comedi. 161.a
Hostia pacificorum, quid ab oblatione holocausti differat. 155.b
Hostia pacificorum, spes est. 160.a
Hostia pacificorum, cur non de volatilibus fieri præcipiatur. 156.a
Hostiæ pacificorum ritus quid mysticè significet. 155.b
Hostiæ pacificorum lex qualiter in ecclesia publicis stationibus celebretur. 162.b
Holocaustum nostrum, charitas est. 160.b
Holocausti ex volatilibus offerendi ritus, quid mysticè significet. 154.a
Holocausti ex pecoribus offerendi ritus, quid mysticè significet. Ibidem.
Holocausti ex armento offerendi ritus, quid mysticè designet. 155.b
Humilitas quanta fuerit in Mose. 100.b
Humanum genus quomodo deus in primo homine pertulerit. 292.b

Iaboch quid. 79.b
Iacob quid. 68.a
Iacob ad suggestionem Rebeccæ misso ad vxorẽ accipiendam, quid mysticè insinuetur. 71.b
Iacob fratris plantam manu tenens in partu, quid mystice in intus alat. 67.b
Iacob filios Ioseph benedicens, cõmutatione manuum, crucem Christi adumbrauit. 92.a
Iacob

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iacob cur timuerit in Aegyptum descendere. 90.a
Iacob virgas ex parte decorticante, conceptusque tempore in conspectu ouium ponente, quid mystice significetur. 75.b
Iacob cur in terra Ægypti noluerit sepeliri. 91.b
Iamin quid. 82.a
Iapher quid. 44.a Ibis quid. 107.a
Idolothyta quanta feueritate apostoli suis scriptis persequantur. 174.a
Iepthæ votum quomodo spiritualiter imitandum sit ex sententia Chrysostomi. 232.a
Iethro socero suo cur non reuelauerit Moses mandatū dei in rubo. 112.a
Iezrael quid. 250.b
Ignis in altari semper ardere iussus, quid mystice significet. 160.b
Ignis corporeus spiritibus quoque malignis pernalis est. 33.a
Ignea lex in dextera dei, quid mystice designet. 217.a
Ignorantia quales excuset à peccato. 160.a
Ignorantiæ diuersus est modus. 160.a
Imaginis & similitudinis quanta sit distantia. 14.a
Incarnationis dominicæ quis sit fructus. 320.b
Inimicitiæ quales positæ sint inter mulierem & semen ipsius, & serpentem. 28.b
Inuidia alienis bonis crescit. 112.b
Ioamin quid. 60.b
Iob ab amicis suis derisus, typum gessit Christi, à consanguineo sibi populo Iudaico deridendi. 347.a
Iob præclaro patientiæ exemplo Christi figuram prætulit. 145.a
Iob de stirpe Nachor fratris Abraham descendisse probatur. 83.a
Iob cuncta duplicia recipiēte præter filias, quid in Christo mystice significet. 354.a
Iohannes euangelista cur aquilæ sit comparatus. 311.a
Ioiada quid. 222.b
Ionas creditur fuisse ille quem suscitauit Helias. 248.a
Iones à Nauan filio Iapheth nati sunt. 44.a
Iordanis fluuius vndè sit dictus.
Iordanē transiturus Israel, quid significet quòd iam circa Iordanem vrbes ac vicos possideat. 194.a
Ioseph in quo filij dei typum gesserit. 74.a
Ioseph quomodo sol & luna, & vndecim stellæ adorauerint. 88.b
Ioseph secundo venditus fuisse probatur. 83.b
Ioseph in carcerem coniectus, quomodo nō sit à deo derelictus. 85.b
Ioseph quàm gratiosè sit à domino liberatus, ne in turpe ministerium adsumeretur. 84.b
Ioseph quoto patris anno sit natus. 96.a
Ioseph cur Iacob Nazareum appellauerit. 93.b
Ioseph cur tam diu distulerit vocare patrem suum. 90.a
Ioseph quo crimine fratres suos accusauerit apud patrē, expenditur. 82.a
Ioseph cur transferri ossa sua ad terrā promissionis mandauerit. 96.b
Iris quid. 43.a
Iris quomodo fiat. 43.a
Iridi qua ratione Christus comparetur. 43.a
Isaac cur in amorem Esau reprobi permiserit deus declinare. 70.b
Isaac cur deus vxorem sterilem præparauerit. 67.a
Isaac moriturus cur non benedixerit Iacob & Esau. 92.a
Isaac cur ESAV dilexerit, Rebecca verò Iacob. 68.a
Isaac cur tantum vnam benedictionem habuisse referatur. 70.a
Isaac falsum esse in benedictione Iacob, mirandum non esse ostenditur. 70.b
Isaac cur rimiterit confireri, Rebeccam sibi sociatam esse coniugio. 68.a
Isai quomodo aliàs septem, aliàs octo filij fuisse narrentur. 210.b
Isch quid. 19.a
Isca quid. Ibidem.
Israel quid. 70.b
Israel qua ratione dictus sit filius dei primogenitus. 112.b
Issachar quid. 75.a
Ismahel cur secundum carnem natus dicatur. 51.b
Ismahel saluatus sit, nec ne expenditur. 54.a
Iubileus, id est, dimittens annus Christianis qs sit. 175.a
Iubilei quæ fuerit gratia apud Iudæos. 174.b
Iuda quid. 75.a
Iudæ benedictio exponitur. 93.b
Iudam proditorem cur Christus in suorum apostolorū consortium admiserit. 332.b
Iudæum & Græcum qua ratione beatus Paulus coæquat. 368.b
Iudæos Christi derisores, inexcusabiles esse ostenditur. 350.b
Iudæi à deo in deserto tentati, in tribus infideles reperti sunt. 332.b
Iudæorum dispersionem consilio dei actam esse ostenditur. 375.a
Iudæorum peccata in quo fuerint Sodomæ & Gomorrhæ peccatis similia. 256.b
Iudæorum Christum crucifigentium peccatum, cur veniam non meruerit. 256.b
Iudæis de meritis suis nō esse gloriandū probatur. 133.a
Iudæis cur deus bona tantùm temporalia polliceatur, si obtēmperent, mala quoq; temporalia, si non obtemperent comminetur. 174.b
Iudæos cur deus non duxerit per viam terræ Philistæm. 124.b
Iudæos qua iustitia tractare debeant principes Christiani. 88.a
Iudæos in passione Christi excæcatos fuisse ostenditur. 346.a
Iudici iustitia concedit, vt factam iniuriam sibi, donet cui velit. 86.a
Iudicum libēr vndè sit dictus. 228.a
Iudicium temerarium quàm sit damnabile docetur. 51.b
Iudicia cur ritè post præcepta decalogi ponantur. 137.a
Iudicijs secularibus cur beatus Paulus præfici velit contemptibiles. 134.a
Iudith quid. 70.b
Iumenta seu terræ animantia cur operi sextæ diei cū homine deputentur. 13.a
Iumenta vndè sint dicta. 13.a
Iumentorum reptilium atque bestiarum triplex est species. 13.a
Iumentorum permixtionem primus Ana filius Sebeon filij Esau fecisse fertur. 41.b
Iumentis cur medullitus libidinis ardorem inseri oportuerit. 15.b
Iusta negans dat omnia. 63.b

LAban quid. 65.b
Laban pro Rachel Lyam superinducente, qd mystice significetur. 74.a
Laboribus exerceri hominem est vtile. 130.b
Lacerta quid. 107.a
Lamia quid. 240.a
Lapidoth quid. 228.b
Latrones cum Christo crucifixi, duorum populorū exemplum fuerunt. 271.b
Legem quàm verè dixerit Christus se non venisse vt solueret, sed vt adimpleret. 377.b
Lemna quid. 109.b
Leprā quanta diligentia diiudicandam lex iusserit. 195.b
Leopardus generatur ex permixtione leonis & pardæ. 13.b
Leui quid. 75.a
Leuitæ purificandi in cuius rei significationem iubētur omnes pilos carnis suæ radere. 191.a
Leuitæ in cuius rei signum non sint numerati inter filios Israel. 180.b
Leuiticus libet vndè sit dictus. 115.a
Lex decalogi quo die data sit. 139.a
Lya cur in se actiuæ vitæ typum prætulerit. 74.b
Libellus repudij quamobrem permissus fuerit, & quid mystice significet. 208.a

Libidinis

Libidinis confusio, pœna est originalis peccati. 26.b
Linguæ omnes per donum spiritus sancti adunatæ sunt in apostolis. 44.b
Lignum si præcisum fuerit, habet spem, quomodo de CHRISTO resurgente intelligi debeat. 150.a
Locusta quid. 147.a
Locus hominis deus est, extra quē nusq; bene est. 27.b
Loth cur de Segor ad montem migrauerit. 58.a
Lucas Euangelista, cur potius LXX. interpretes sit secutus. 90.b
Ludus Ismahel cum Isaac qualis fuerit. 54.a
Lupus si ceruæ commisceatur, lynces generantur. 13.b
Lux sola cur in prima rerum creatione bona à deo prædicetur. 13.a

MAacha filiam Ptolomai regis Gessur bello captam, Dauid vxorem duxit. 203.a
Macheloth quid. 190.b
Magdalum quid. 229.b
Magorum munera, quid mystice significent. 327.b
Manhu quid. 132.a
Manasses quis. 219.a
Manassen & Ephraim filios Ioseph, cur sibi voluerit cōputari Iacob. 81.a
Mandragoris filij sui Ruben, introitum, qui Racheli debebatur, ad se viri emerat Lya. 71.a
Manaim quid. 78.b & 79.a
Manna cuiusmodi fuerit. 187.b, & 130.a
Mannæ defectus filijs Israhel promissionis terram ingressis, quid mystice significet. 220.a
Mansiones filiorū Israhel in deserto, quadraginta duas fuisse probatur. 199.a
Mare cur non redundet, omnibus in ipsum intrantibus fluminibus. 9.a
Mare fusile in quo sacerdotes lauabantur, typus fuit baptismi. 229.a
Mara quid. 199.a
Marat aquæ, quid significent. 120.b
Maria quid. 99.a
Moria quid. 61.b
Maria nunquam terminum suum egredietur, vt terram totam operiant. 8.b
Mariæ Magdalenæ cur Christus resurgens prius apparuerit quàm B. Ioanni. 353.b
Maseroth quid. 109.b
Materia non est deo coæua. 2.a
Matertera vndè sit dicta. 81.a
Matthæum Euangelistam, cur beatus Augustinus velit intelligi in facie leonis. 335.a
Matrimonij indissolubilitas naturalis est legis. 23.a
Mathusim quid. 66.b
Mazecha Capadociæ ciuitas vndè sit dicta. 44.a
Madi à Madia filio Iapheth duxerunt originem. 44.a
Melchisedech quis fuerit Hebræorū æstimatione. 48.a
Mendacium obstetricum Aegyptiarum peccatum non fuisse probatur 93.b
Margus quid. 107.a
Meroniæ quid. 229.b
Meroz quid. 229.b
Mesopotamia vndè sit dicta. 229.b
Messiath quid. 63.b
Methea quid. 47.b
Michol quid. 199.b
Michol Dauid despiciens, quid mystice significet. 213.a
Migale quid. 147.a
Miraculis qualiter Christus manifestauerit potestatem simul & misericordiam regnum dei. 334.a
Misereatur deus cuius vult, & quem vult indurat, saltu vtrobique fugiens. 85.b
Misericordiæ vicinior est diuina quàm humana natura. 137.a
Moab in quo hæreticorum typum prætulerit. 193.b
Molam superiorem & inferiorem pignoris loco, cur accipere non liceat. 203.a
Mors corporis nō est nouissima pœna inimicis dei. 282.b
Mors Isboseth filij Saul, quid mystice significet. 217.a
Mors Rachel cur descripta sit, & non Lyæ. 81.b
Mortis causa, id est, peccato originali in baptismo deleta, cur adhuc carne moriamur. 381.a
Mortui quatenus sint plangendi. 96.b
Moses quid. 99.a
Moses verè mortuus fuisse probatur. 221.a
Moses cur non circumciderat filios suos. 112.a
Moses in fiscella positus, & à filia Pharaonis inuctus, matrisq; suæ nutriendus traditus, quid præsagierit. 99.a
Moses quòmodo quadraginta diebus sine cibo durare potuerit. 140.a
Moses quomodo de libro dei deleri maluerit, quàm populo non dimitti peccatum. 140.a
Moses quo indicio cognouerit se populi sui fore liberatorem, antequam vocaretur à deo. 99.b
Mosem cur deus in diuersorio occidere voluerit. 102.a
Moses filios Israhel tanquam paruulos, vt sedulus nutritius excepisse probatur. 129.b
Moses vxorem Æthiopissam habens, quomodo Christi figuram prætulerit. 188.b
Moſi quomodo colloqui dictus est deus. 136.b
Mosi quanta humilitas fuerit, quòd iussus ire ad Pharaonem toties recusauerit. 100.b
Mosi cur deus potius in flamma ignis apparuerit, quàm in qualiber alia specie. 100.a
Mosen quomodo deus cōstituerit deū Pharaonis. 114.a
Mulier non minus ad imaginem dei facta probatur quàm vir. 15.a
Mulier menstrui fluentis vitio laborans à sacra communione arceri non debet. 171.a
Mulier cur caput velari debeat. 26.b
Mulier cur duplici quàm vir pœna mulctara sit. 24.a
Mulier cur triplicē in sexu proprio pœnā habeat. 24.a
Mulieris substantia in nullo differt à substantia viri præter sexum. 22.b
Mulierem bello captam in cuius rei typum licuit Iudæis ducere vxorem. 203.a
Mulieres omnes, præter vnicā dei genitricem, in iniquitatibus & peccatis concipiuntur, & conciptunt. 30.a
Mulierem in paradiso factam nō esse probatur. 22.a
Mulierem super viros potestatem agere & dominium, naturali legi repugnat. 29.b
Mulierem virili veste indui, aut econtra non debere, qd mystice significet. 204.a
Mulierem cur deus ex viri costa formauerit. 22.b
Mulorum vndè sit propagata natura. 13.b
Mundi creatio, dei mutabilitati asscribenda nō est. 2.a
Munera Abigail quibus placuit Dauid, quid mystice significent. 214.a
Musicæ dulcedinis sonus quantum valeat ad concitandum spiritum sanctum. 232.b
Mustela quid. 107.a

NAason quid. 180.a
Nabo quid. 200.a
Naboth in quo Christi figurā prætulerit. 250.a
Naboth quid. 250.a
Nabuchodonosor ex hominibus eiectus, & fœnū vt bos comederit, cuius rei figuram prætulerit. 319.a
Nachor quid. 77.b
Nadab & Abiu offerentes ignem alienum domino, in cuius rei typum mortui sint. 165.b
Nathan quid. 223.a
Nathanael quid. 180.a
Nazareorū lex, quid mystice in Christo significet. 182.b
Nazarei in cuius rei signum capillos nutriunt, quos post votum incidunt. 183.b
Nazarenorum legem, quomodo Christus spiritualiter impleuerit. 183.a
Nemroth quid. 46.a
Nemroth princeps fuit ædificantium turrim Babyloniam. 45.a
Nennis plantarum ab Abraham in Bersabeæ quid mystice significet. 61.b
Nepthalim quid. 73.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mephaliim benedictionis, qui in sese contineant. 95.a
Nerium omnem cur Iudæi non comedant. 80.a
Nilum fluuium cur olim Ægyptus pro maximo deo suo coluerit. 21.a
Noe quid. 31.b
Noe quantam mentis angustiam sit passus toto illo anno, quo arcæ inclusus, ferebatur super aquas. 39.b
Noe tres filij tres mundi partes impleuerunt. 41.b
Noe quàm fuerit commendanda obedientia in ingressu & egressu arcæ. 40.b
Noe magnæ virtutis testimonium, diuina scriptura tribuit. 38.b
Noe quàm rectè sacrificium obtulerit, deseruatis cunctis animantibus. 41.a
Noe quam requiem suo nomine significet. 38.b
Noctis atque diei nomina, quomodo deus appellauerit. 5.b
Noctua quid. 147.a
Nubibus apostoli cur sint comparati. 275.b
Nubem ascensum suum quando deus fecerit. 7.a
Nuditatem suam quare homo tandem commisso peccato erubuerit. 24.a
Nominũ mutatio quàm diuersimode facta sit in his tribus Patriarchis, Abraham, Isaac, & Iacob. 81.a
Numerus compositus & incompositus quis. 32.b

Oblatio omnis in cuius rei typum absque fermento & melle esse debuerit. 155.a
Oblatio similæ & de craticula, in cuius rei figuram vtraque absque fermento, oleo conspersa esse debuerit. 155.a
Oblatio omnis, in cuius rei typum sale condiri præcepta fuerit. 155.a
Oblatio de craticula non comminuenda, cuius rei typus fuerit. 155.a
Oblatio pro peccato quid differat ab oblatiõe holocausti & hostia pacificorum. 156.a
Oboth quid. 200.a
Obsidionis Hierosolymitanæ quãta fuerit miseria. 302.b
Obstetricum Ægyptiarum mendacium à peccato asseritur. 98.b
Oculi prothoparentum quomodo aperti esse dicuntur post peccatum. 28.b
Odollamita quid. 84.a
Offerre rectè non potest, qui non bene dimiserit. 163.b
Offerentis intentio facit, vt maioribus minora nonnunquam sint chariora deo. 141.a
Oleum cur spiritus sancti gratiam exprimat. 164.a
Onam quid. 84.a
Onyx quid. 21.a
Onocrotalon quid. 16[illegible].a
Oolitab quid. 152.b
Opera bona non semper abscondi debere ab oculis hominum probatur. 209.a
Ophir quid. 231.a
Ophni quid. 203.b
Oratione Isaac Rebeccæ sterilitas amota est. 67.a
Orante Mose superatus est prima regna Amalec... 133.a
Ossium Heliset contactu in cuius rei exemplar mortuus homo reuixerit. 254.b
Oza in cuius rei signum sit percussus à domino, eo quòd arcam tetigisset. 215.a
Oziæ regis temeritatem, quanta indignatione vltus sit deus. 207.b
Oziel quid. 165.b

Pacificorũ oblatio vt legitima sit, ria regrit. 163.b
Pactum illud quod vel quale sit, de quo deus dicit: Ecce ego statuam pactum meum, &c. 43.a
Pactum, in quo deus cum hominibus pepigerit. 43.a
Phadassur quid. 180.a
Panis triplex à deo petendus est. 73.a
Panes azymi quid significent. 120.a
Pharao cur Iudæos abeuntes sit insecutus. 125.b
Pharao qua ratione diaboli typum prætulerit. 97.a
Pharaonis narrantur scelera. 93.b
Pharaonis domum deus flagellans propter vxorẽ Abraham, quid mystice velit intelligi. 40.b
Pharaone viuente cur non ingemuerint, nec vociferati sint filij Israhel. 100.a
Phares quid. 54.b
Paradisus nihil pernitiosarum arborum aut herbarum profert. 9.b
Paradisus quid. 12.b
Paradisum quomodo dicatur deus plantasse à principio. 19.b
Paradisum terrenum propter solum hominẽ deus plantauerit. 20.a
Paradisum veræ terræ locum esse probatur. 19.b
Paradisum terrestrem ad exemplar paradisi cœlestis esse plantatum, ostenditur. 20.a
Parentes suos homini relinquere licet, poscente causa, coniugem verò nequaquam. 23.b
Phase quid. 121.a
Passeres duos offerre pro emundatione leprosi, quid mystice significet. 170.a
Passio Christi duo nobis condidit sacramẽta, Baptismũ videlicet & Eucharistiam. 354.b
Passio carnis cur à paucis vt pœna agnoscatur. 26.b
Pastores ecclesiæ quales esse oporteat. 74.a
Pastoribus Geraræ pro duobus pueris cõrendentibus, & pro tertio nõ, quid intus mysterij contineat. 69.a
Pater spiritualis qua seueritate vti debeat aduersus filiũ contumacem. 204.a
Patres veteris Testamenti, quamobrem beatus Paulus peregrinos & hospites appellârit. 71.a
Patibulo crucis affixos ob scelera, cur lex sepeliri præcipiat. 210.a
Patientia dei quanto tempore expectauerit, dum fabricaretur arca. 39.a
Paulus cur Timotheum circunciderit, & purificatus Iudaico more in templum cum oblationibus intrauerit. 374.b
Paulus Apostolus quomodo in se absoluerit benedictiones Beniamin. 218.a
Paulus Apostolus quanta fuerit gratia intellectus à deo illustratus. 370.a
Paulus Apost quomodo sit prefiguratus in Abner. 217.a
Paupertas spiritus quàm eminenter splenduerit in Patriarcha Iacob. 72.a
Peccatum plebis, id est, subditi qua oblatione ac pœnitentia sit expiandum. 157.b
Peccatum suum quis contra se habere dicatur. 246.a
Peccatum suum quando quisquam apud se habere dicatur. 246.a
Peccatum generandi naturam non attulit, sed generationis instrumenta corrupit, & generi honorem eripuit. 15.b
Peccatum principis, id est, prælati quo ritu sit expiandum. 157.b
Peccati lege per mortem Christi absolutos rursus peccare non debere quasi liberos probatur. 369.a
Peccati confessio indulgentiam inuenit, quam non habet defensio. 160.a
Peccata omnia deleri virtute passionis Christi probatur. 157.b
Peccatorum quatuor sunt incrementa. 28.a
Peccantibus in nobis quo moderamine disciplinam adhibere debeamus. 179.a
Pectusculum & armum dextrum cedere in vsus sacerdotum, quid mystice significet. 163.b
Pelles arietum rubricatæ in protectione tabernaculi, qd mystice significent. 144.b
Pœnituisse quomodo dicatur deum, quòd hominem creasset. 38.a
Persecutiones Christi quas à Iudæis pertulerit, quomodo fuerint præfiguratæ in Dauid. 212.a
Pentecostes sola festiuitas cœlestem causam habuit. 373.a
Petra, qua percussa cunctis sitientibus aqua emanauit, quæ sit. 133.a
Petro cur Christus resurgens prius apparuerit, quàm B. Ioanni. 353.a

Phezieli

Phezieli quid. 180.b. Phiairoth quid. 125.b
Per Philistæos Iudæorum perfidia indicatur. 234.b
Phinees quid. 203.b Phynon quid. 189.b
Pisces pennas habentes, quid significent mystice. 166.b
Pythagoras per medios latrones ire maluit, quàm per seges fabæ. 42.b
Pythagoras ab omni animali atq; legumine censuit abstinendum. 42.b
Plagis septem omnis generatio Iudæorum deleta est in deserto. 198.a
Platonis error de spiritu mundi refellitur. 3.a
Plaustrum nouum arcam domini portans, quid mystice significet. 218.a
Pollutio nocturna ex variis causis accidit. 207.a
Pollutio nocturna quando ab Eucharistiæ impediat perceptione, aut quando non. 207.a
Porcus vndè dicatur. 22.b
Porticus in facie maioris, porticus quid mystice significet. 228.a
Porphirion quid. 167.a
Porticus ante templum Salomonis, quid in Christo figuificauerit. 224.a
Porticus ante templum Seminis, cur secundum altitudinem non describatur. 224.a
Præceptorũ decalogi quatuor pertinent ad dilectionem dei, sex verò ad dilectionẽ proximi. 130.a
Præceptorum decalogi & consiliorum, qualis sit adinuicem comparatio. 373.b
Prædicator cur gallo sit comparatus. 378.b
Prædicatio verbi dei quomodo sit dispensanda. 180.b
Prædicatoribus verbi dei quæ meritò stipendia debeantur. 276.b
Prælatus cur arieti comparetur. 778.b
Prælatorum vitam, à subditis temerè reprehendi nõ debere, exemplo ostenditur. 218.a
Prælatis erga subditos suos inesse debet misericordia & iustitia. 140.a
Prænaricatione paterna, baptismatis sacramento deleta, cur adhuc carne moriamur. 361.a
Primatum quando beatus Petrus acceperit. 333.b
Primitias cur deus ad constructionem tabernaculi tolli præceperit. 141.a
Primogenitorum quæ lex fuerit. 123.b
Primogenitos omnes, à Sem primogenito Noe, quem & Melchisedech fuisse affirmant, Hebræorum sententia est. 68.a
Primogenita Ægyptiorum non medio die, sed nocte media cæsa, quid innuant. 122.a
Primogenita Ruben, cur reputata sint Ioseph. 74.a
Prophetiæ spiritum non semper adesse prophetis ostenditur. 20.b
Propheratum omnia dicta, testimonia esse Christi filij dei probatur. 232.a
Propitiatorium arcæ, dominicæ passionis signum fuisse probatur. 142.a
Psalmorum ter quinquaginta cum adiunctis titulorum mysticis significationibus quis sit ordo. 132.b
Psalterij forma, quid mystice significet. 132.b
Psalterij decachordi qualis sit mystica compositio. 209.b
Ptolomæus Philadelphus antiquum Testamenti in Græcum verti curauit per Septuaginta Interpretes. 99.b
Phua quid. 99.a
Pudor Rebeccæ, quæ conspecto Isaac pallio operuit se, quàm sit commendabilis. 60.a
Puer Ægyptius, quo duce Dauid inimicos suos Amalechitas persequens comprehendit, quid mystice significet. 214.b
Pugna Gedeonis, cum trecentis viris probatis cõtra Madian, quid mystice significet. 231.a
Purgatorij ignis post hanc vitam assertio. 32.b
Puritas quæ in aliis quæritur per consilium, in sacerdotibus exigitur per præceptum. 161.a

Quadragenarium numerum cur in corripiendo homine, quantitas plagarum excedere non debeat. 209.a
Quadrupedes aues, quid mystice significent. 166.b

Raab meretrix, cuius rei typum gesserit. 224.a
Raab meretrix à mendacio defenditur. 224.a
Rachel cur in se contemplatiuæ vitæ typum prætulerit. 74.b
Ramathaim quid. 201.b
Rameses quid. 199.a
Raphidim quid. 199.a
Ratio quo sensu dicatur non esse apud inferos. 18.b
Ratio qua solus homo insignitur, quid. 18.b
Rationalis creaturæ, duplex est paradisus. 20.b
Rationalis creaturæ quæ sit completio. 16.b
Rebecca quid. 65.a
Rebeccæ mors cur nusquam in sacra scriptura exprimatur, sed tantùm Debboræ nutricis eius. 81.a
Rebeccæ exemplũ qualiter in ecclesia sit imitandũ, dum Iacob pro Esau ad benedictionem informat. 70.a
Rebeccam Isaac introducente in tabernaculum Sarę, qd mystice designetur. 66.a
Regem postulantes Iudæi, cur peccasse perhibeantur, lege hoc non prohibente. 207.a
Regum primus & secundus libri, cur apud Hebræos Samuel vocentur. 201.a
Regina Saba ad Salomonem veniens, cuius rei figuram tenuerit. 231.a
Regnum Israhel decem vicibus scissum fuisse, probatur. 246.b
Regibus quinque à quatuor superatis duce Abraham, quid mystice significetur. 49.a
Religio Christiana sine vi construenda probatur. 211.b
Religionem ingredi, absque mutuo consensu, coniugati non possunt. 23.a
Reptilia cur deus ab aquis produci iubet in animam viuentem. 11.b
Reptile quid secundum mysterium. 166.b
Requieuisse cur deus dicatur ab omni opere, qđ creauit vt faceret, & non quod creauit & fecit. 17.b
Ressa quid. 196.b
Retributiones quis sequi dicatur. 257.b
Rethmonphares quid. 189.a
Reuelationibus diuinis qui hominum digni censeantur. 79.a
Rhei quid. 222.b
Rhinocerotis quæ sit natura atque proprietas. 196.a
Romam cur beatus Petrus alteram Babyloniam appellet. 60.b
Ros quomodo fluere dicatur. 212.b
Ruben quid. 73.a
Ruben benedictus à patre, quorũ typum gesserit. 92.b
Ruben cur ablata sint primogenita, & translata ad Ioseph. 73.a
Rubus ardens & non combustus, cuius rei præsagium fuerit. 100.a
Ruminare, quid mystice significet. 126.b

Sciendi triplex est modus. 343.b
Scripturę sacræ studijs quicunque accinctus incumbit, sensum verbi dei tenere contendens, instar Iacob cum deo luctatur. 80.b
Scirpus quid. 99.a
Secreta sua cur deus quandoq; impijs reuelet. 317.b
Sedeur quid. 180.a
Segor primum Bale, deinde Salissa est appellata. 38.a
Segor quid. 37.b
Seyr quid. 217.a
Selmon quid. 65.b
Sem quid. 41.b Sennaar quid. 44.b
Semei quid. 222.b Sephera quid. 102.b
Septuplum pumiri quid. 36.a
Sepulchra mortuorũ vendere quàm sit damnabile. 63.b
Septuagies septies peccare quid. 36.b
Sermonis incommoditas laborans, quomodo sit ab Ecclesia tractandus. 171.b
Serpens quomodo in paradiso esse potuerit. 24.b
Serpẽs si vel extremæ plantæ hominis dentulã infixerit, occidit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

occidit: 29.a
Serpentem qui loquebatur, vtrum irrationalem esse pernarrarit, homo nescierit. 14.b
Serpenti quomodo pro maledictione dictum intelligi debeat, super pectus tuum gradieris, cū hoc prius á natura habuerit vt reperet. 13.a
Syria quid. 253.b
Serpentem ex medulla hominis mortui, quę in spina est, creari, sententia est Pythagoræ. 28.b
Serpentes cuidam genti innoxiæ sunt. 13.a
Serpentum omne genus ex eo corruptum ac venenatū factum est, quòd diabolus illo ad hominis mortem est abusus. 13.a
Seruum emptitium Hebræum, cur deus septimo anno liberum exire præceperit. 137.b
Seth quid. 33.b
Sydon quid. 247.b
Signorum quæ facta sunt coram Pharaone, quæ fuerint causæ spirituales. 97.a
Signorum quæ monstrabantur Mosi in signum, quæ fuerint mysticæ rationes. 101.b
Symeon quid. 75.a
Symeon & Leui, quorum typum paterna benedictione expresserint. 97.a
Sin quid. 199.a
Similæ oblatio sartagine minutatim diuidenda, qd mysticè significet. 151.a
Sion mons, quid mysticè significet, iuxta sententiam B. Pauli. 135.b
Socoth quid. 80.b
Societas prauorum, qualis sit cuique vitanda probatur. 80.a
Societatem malorum quando quis patienter sustinere possit absque peccato. 253.b
Sodoma cum finitimis ciuitatibus subuertenda, cur Abraham delerionem deprecans à quinquagenario per inter medios descendendo in denario substiterit. 55.b
Sodomitæ domum Loth priusquam cubitum iret cingentes, typum gesserunt Iudæorum dominum Iesum comprehendentium. 50.b
Sodomorum subuersionem, cur deus Abraham celare noluerit. 55.b
Sodomorum peccatum typus fuit Iudæorum, qui dominum illudentes crucifixerunt. 55.a
Sol quid. 10.b
Solis, Lunæ, & terræ qualis sit inter se comparatio, respectu magnitudinis. 10.b
Sole sublato omnis factura mundi, non solum infirma & egena, sed nulli viuentium sit habitabilis. 10.a
Solennitas azymorum quo tempore anni, & quibus tribus fieri sit præcepta. 173.a
Solennitatum trium, Azymorum videlicet, primitiuorū, & congregatarum frugum, quæ causæ extiterint. 173.a
Somnium Pharaonis qualiter solus Ioseph interpretari potuerit. 86.b
Somnium Ioseph quomodo fratres adorantes impleuerint. 87.b
Sopor irruens super Abraham, & horror magnus & tenebrosus eū inuadens, quid mysticè significet. 50.a
Spicas virētes offerre, easq; igni torrere, oleumq; ac thus superimponere, quid mysticè significet. 155.b
Spicas de agro proximi cur frangere, & manu conterere, falce autem metere non liceat. 207.b
Spiritus quando sacramento baptismi testimonium dare incipiat in terra. 356.a
Spiritus dei quomodo ferebatur super aquas. 2.b
Spiritus hominis quo differat à spiritu iumentorū. 1a a
Spiritus intellectus qualibus experimentis sit in beato Petro declaratus. 361.b
Spiritus intellectus quando vel qualibus hominibus sit datus. 362.a
Spiritus quando & vndè paracletus dici cœperit. 366.b
Spiritusanctus cur magis in columbæ specie super Christum apparere voluerit. 340.a
Spiritumsanctum non à solo patre procedere probatur. 343.a
Stellio quid. 167.a
Stellæ in quædam signa sunt, quæ salua pietate homo Christianus queat suscipere vel attendere. 11.b
Stellis fatalia signa non inesse. 11.a
Stephanus quanta fortitudine præditus fuerit. 378.b
Stolas binas fratribus suis proferente Ioseph, quid mysticè significetur. 90.a
Strutio quid. 167.a
Strutionis quæ sit natura. 294.a
Sue quid. 84.a
Suna quid. 223.a
Sunamitis filium, cur puer ab Helizeo missus cum baculo, suscitare non potuerit. 253.a
Superbię malum in cuius rei signum est per virgam germinantem cohibitum. 191.a
Sur quid. 51.a
Surisadai quid. 180.a
Sabbara, cæteraq; Iudęorum festiuitates, cur deus odisse dicatur. 372.b
Sabaoth quid. 78.b
Sabbata terræ, quomodo sint à Christianis spiritualiter obseruanda. 175.a
Sabbati carnalis lex fuit sancta, & iusta, & bona. 15.a
Sabbatizandum est homini spirituali, non vno tantùm hebdomadis die, sed omni tempore. 18.a
Sabeæ quid. 61.a
Sacerdotes euangelici, quomodo imitentur benedictionem Leui. 217.b
Sacerdotis sacrificium oblaturi quod sit officium. 62.b
Sacerdotium Christi, dictis factisq; significatū esse tempore Hieremiæ probatur. 280.a
Sacerdotij Aaron & Leui, cur Iacob filijs suis benedicēs non meminerit. 90.b
Sacerdotium cur in vnam tantum Leuiticam tribum sit deriuatum. 131.a
Sacerdotium vetus quomodo in figura noui sacerdotij, Christi prius oleo, postea sanguine, cōsecratū sit. 165.a
Sacrificiū omne in Christo & à Christo perficitur. 153.b
Sacrificium nostrum fides est. 120.a
Sacrificium panis & vini, veritatem carnis & sanguinis, & totam gratiam verbi incarnati continere probatur. 157.a
Sacrificium quale debeat homo deo offerre. 41.a
Sacrificia omnia & Iudæorum festa, esse deo odibilia probatur. 257.a
Sacrificiorum ritum non necessarium pro tempore institutum fuisse probatur. 153.a
Sacrificiorum omnium princeps est Christus. 153.b
Sacrificia cur non nisi de armento, pecoribus & volatilibus sumi iubeantur. 157.b
Sancti veteris Testamenti quid minus habuerint, quàm nunc in nouo Testamento fideles habeant, ostenditur. 34.a
Sanctos oēs benedictione Aser benedici probatur. 220.b
Sanctificari hominem non posse hoc solo, quòd carnem sanctificatam in ora vestimenti portet, quid mysticè significet. 162.a
Sanctificationis præparatio in diem tertium mandata, quid portendat. 135.a
Sadoch quid. 222.b
Safer quid.
Saga cilicina cortinas operientia, quid mysticè significent. 144.a
Sanguis quanta cum authoritate tum vtilitate testimonium ferat sacramento baptismatis. 367.a
Sanguinem hominis quo modo dicatur deus requirere de manu bestiarum. 42.b
Sanguinem Christi, sanguine vitulorum præfiguratum fuisse ostenditur. 139.b
Salomon cur iure reprehensibilis fuerit, quòd non dies longos, sed sapientiam à deo postulauerit. 240.a
Salomon quomodo Christi typum gesserit. 222.a
Salomonis regnum cur fuerit abscisum. 246.a
Salamiel quid. 180.a
Samariam Benadab Syriæ rege obsidente quanta fuerit in ea famis angustia. 214.b

Samue

Samuel vnctus rex Dauid in regem, in cuius rei typū virtutem clam secum adduxerit. 208.b
Samaliel quid. 180.a
Sapientia quàm bene coram domino luserit, diabolo per passionem Christi, iustè deluso. 351.b
Sapientia dei nequaquam ab oculis beatæ virginis Mariæ abscondita fuit, etiam passionis Christi tempore. 311.b
Sapientiæ lampadem contemnentes, vndè apud beatum Iob diuites esse dicantur. 247.b
Sapientiam dei qua ratione dicantur iumenta terræ nobis indicare. 247.b
Sapientia non eodem modo est apud deum & in creaturis. 348.a
Sapientia dei & sapientia huius mundi, qualiter vsque in finem seculi sibi inuicē aduersari nō desinant. 344.b
Sapientia quanta in Christo fuerit contra Iudæorum malitiam. 348.a
Sampson quomodo Christi typum gesserit, ostenditur. 232.a,b, & deinceps.
Sampsonis matri in cuius rei typum iniuncta fuerit continentia. 252.b
Sampsonem cur carcere inclusum, erutis oculis molere fecerint Philistæi, iuxta Iudæorum deliram fabulam. 235.a
Samuel sanctus magna fide & largo fletu matris compatus, fructus est orationis. 201.b
Sarai quid. 57.b
Sara quid. 51.b
Sara in domum Pharaonis sublata, quid mysterij significetur. 46.b
Satio Isaac quid mysticè insinuet. 69.a
Saul dæmoniacus, regnū peccati in se adumbrauit. 208.a
Saul in innocētia duobus annis regnasse probatur. 207.a
Saul culpabiliter holocaustum obtulisse probatur, cum ab eo expectari debebat Samuel. 207.b
Saulis superbia quibus indicijs possit agnosci. 207.b
Sathanas quid. 87.b
Sathan, vbi Iob tentandum expetebat, terram circuibat, cū verò Christū fecisset occidi, foras missus est. 345.b

TAbernaculum Mosi, qua ratione beatus Paulus dicit fuisse exemplar cœlestis tabernaculi. 140.b
Tabernaculorum Israhel quæ sit spiritualiter pulchritudo. 190.a
Tabernacula Sem, in quibus habitauit Iaphet, quid mysticè designent. 44.a
Tabernaculum cœleste exemplar fuisse tabernaculi Mosi probatur. 140.b
Tabernaculum, typum gessisse ecclesiæ probatur. 143.b
Tabernaculum secundum, eiusq; structuræ quid mysticè significent. 144.b
Tabernaculi secūdi quis fuerit situs ateq; distinctio. 145.a
Tabulatum inferius in templo Salomonis, & superius cū suis dimensionibus quid mysticè significet. 224.a
Tabernaculorum priorum decalogi contractio qd mysticè significet. 148.b
Talpa quid. 107.a
Tapinosis quid. 279.a
Thaarh quid. 199.b
Thamar parturiente, & geminorum altero manū prius proferente, & altero materiam destruente, quid mysticè significetur. 84.b
Thamar arrabonem accipiente donec mitteretur hœdus, quid mysticè significetur. 84.a
Thamar adultera quid mysticè insinuet. Ibidem.
Thare quid. 199.b
Thraces à Tyras filio Iapher sumpserūt exordiū. 44.a
Templū Salomonis, corporis Christi typus fuit. 133.b
Templum Salomonis in eo loco fundatum ostenditur, vbi immolandus erit Isaac. 41.b
Templum Salomonis quot annis sit ædificatum, & qd hoc in mysterio significet. 223.b
Templum pretiosissimum Salomon. cur permissum sit Babylonico igne conflagrari. 280.b
Templi Salomonis euersionem, consilio dei actam esse ostenditur. 282.a
Templi Salomonis mēsuræ, qd mysticè significent. 223.b
Templi vel altaris consecratio, nō vanè per singulos annos festiuis laudibus celebratur. 73.a
Tenebræ quales fuerint super faciem abyssi. 2.b
Tentationum Iudaicarū catharlogus recensetur. 190.a
Terra quæ sit, quæ suscepit sanguinem mystici Abel, id est, Christi, super quā Iudaicus populus vagus & profugus est. 38.b
Terra quomodo dicatur à deo fundari super stabilitatē suam. 5.b
Terra quomodo dicatur germinasse herbam virentem, cum nondum sol factus esset. 10.a
Terræ quomodo inanis & vacua fuisse referatur. 2.b
Terra si æqualis vbiq; iaceret, non leuior quàm in mari ventorum tempestas, in ea regnaret. 9.a
Terræ quid opus fuerit, vt ascenderent montes & descēderent campi. 9.a
Terram & cœlum cum deus crearet, cur non dixerit, fiat cœlum, & fiat terra, sicut dixit, fiat lux. 2.a
Testimonium dari in cœlo & in terra quid sit. 315.b
Theos quid. 375.b
Theth quid. 202.a
Therebyntus quid. 31.a
Theraphin quid. 77.a
Timor domini, quomodo dicatur ipsa sapientia. 350.b
Timor fecit primos in orbe deos. 6.a
Timothęum cur beatus Paulus circunciderit. 245.b
Tyrannorum ea est lex violentiæ, vt eis quos opprimūt, liberationem optare, pro crimine audaciæ ac contumaciæ sit. 99.b
Trinitas increata extra se exemplar nullum habuit, vt conderet hæc tria, cœlum, terram, & omnem ornatum eorum. 1.b
Trinitatis increatæ, triforme est iudicium. 78.b
Trinitatem personarum in diuinis, præmonstrari in capite libri Geneseos probatur. 3.a
Tribus Israhel cur tantum duodecim esse dicantur, addits ad duodecim filios Iacob Manasse & Ephraim filijs Ioseph. 96.a.
Trisega quid. 39.a
Tonitruum quomodo fiat. 7.b
Thronus eburneus Salomonis, quid mysticè significet. 231.b
Tubæ duæ ductiles argenteæ, cur fieri iussæ sint. 186.a
Tunicas pelliceas, quomodo deus prothoparentibus nostris fecisse dicatur. 31.a
Turris Babylonica quo tēpore cœperit ædificari. 45.a

VAcca trima, & capra trima, & aries annorum trium, turtur quoque & columba, quid mysticè significent. 50.a
Vaccæ arcam domini portantes, in cuius rei signum in holocaustum sunt cæsæ. 206.a
Vaccis arcam domini portantibus, cur prædicatores sint comparati. 206.a
Vas fictile in quo cocta est hostia pro peccato, in cuius rei typum iubeatur confringi. 161.a
Vasa templi Salomonis, in cuius rei figuram in terra ar gillosa inter Soroth & Sarthan fusa esse referantur. 220.b
Vectes quibus arca iubebatur portari, quos mysticè designent. 141.b
Velamen positum super faciem Mosi, quid mysticè significet. 152.b
Verbo dei aliquid apponere vel derrahere quàm sit dānabile. 25.b
Velleris Gedeonis geminum signum, quarum rerum futurarum præsagium fuerit. 234.a
Vernaculorum Abrahæ 318. numerus, quid mysticè significet. 48.b
Vespere & mane quomodo factum sit dies vnus. 6.a
Vestes Esau in benedictione Iacob, quarum rerum typū gesserint. 70.b
Vestes Aaron, quomodo adumbrārint spirituale indumentum Portif. magni Iesu Christi. 147.a

 Vestimento-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vestimentorum sacerdotalium veteris Testamenti, quæ fuerit mystica significatio. 140.b
Viæ dei quæ sint. 272.a
Vigiliæ quatuor sunt noctis. 127.a
Vineam altero semine seri non debere, quid mysticè significet. 205.a
Vineam proximi ingredientibus, in cuius rei signum vuas intus comedere liceat, foris autem efferre nequaquam. 207.b
Vinum & omne quod inebriare poterat, in cuius rei cõmendationem prohibitum sit filijs Aaron tabernaculum ingressuris. 166.a
Vindicare his in idipsum quid. 36.a
Vipera nequissimum genus reptile, murenæ ad coniugalem complexum sociatur. 13.b
Virga Mosi eleuata super mare quid mysticè significet. 120.a
Virtutes tres Theologicas, fidem videlicet, spem, & charitatem, qua via Salomon tribus libris commendet. 243.a
Visio Iacob quid mysterij in se contineat. 72.a
Vita Christiana duplex est, actiua videlicet & contemplatiua. 74.b
Vitam hominis cur quidam Y Græcæ literæ similem dixerint. 41.b
Vituli contriti puluis in aquam sparsus, & ad potandum exhibitus, quid mysticè significet. 148.b
Vnctio Aaron & filiorum eius, quo sensu præcipiatur obseruari religione perpetua. 164.a
Vnctio Dauid prima, cur clam in domo patris sui facta sit. 205.b
Vngulam diuidere quid sit secundum mysterium. 166.b
Vocari hominem à deo & respondere illi, vtilius ne sit, quàm loqui hominem, & deum respondere. 349.a
Voluntate dei nec homo perit nec angelus. 4.b
Volatilia acutius sentire, quàm reptilia probatur. 11.b
Volatilia omnia cum aqua produxerit, cur non omnia etiam sub aquis natalibus possint viuere. 12.a
Votum viri, & maritatæ mulieris, & eius quæ adhuc est in ætate puellari, quatenus obliget. 198.b
Vota temeraria exemplo Iepthe esse cauenda ostenditur. 232.a
Vota non adimplere, quàm sit graue peccatum. 179.b
Vpupa quid. 167.a
Vrbes tres fugitiuorum, quid mysticè significent. 201.a
Vulgus promiscuum, & innumerabile cum filijs Israhel ab Ægypto egrediens, quid innuat. 122.b
Vulpes trecentas, in cuius rei typum Sampson in segetes immiserit. 233.a
Z Abulon quid. 75.2. 18.a
Zara quid. 84.b
Zelotypiæ lex, quid mysticè in Christo significet. 182.b
Zuar quid. 180.a

FINIS.

Post Folium 236. attendendus est foliorum Numerus, quia in principio libri Regum repetitur Numerus 201.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prologus Ruperti in libros
DE SANCTA TRINITATE ET OPERIBVS EIVS.

FACIES Moysi cum vbiq; ex collocutione dei splendida sit, & iccirco figuratiuis cum vocibus sensum suum, qui per faciem intelligitur, velare oportuerit, tum verò in creatione mundi tanti splendoris est, quantum ferre nequaquam potuissent vniuersi filii Israel, nisi illum grossiori textu literæ, quasi pannis infantiæ obuoluisset. Narrat enim nobis, inquantum homo ex prædicta dei collocutione dicere potuit, illam ineffabilem genituram filii dei, de qua dicit ipse deus pater in Dauid: Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Nihilominus & illos septem spiritus dei dinumerat, quos hodie missos in omnem terram sancta catholica nouit ecclesia. Scilicet spiritum sapientiæ, & intellectus, spiritum cōsilii, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, & spiritum timoris domini. Hæc sine dubio si absque velamine palam omnibus scripsisset, sicut nunc vbique in toto mundo prædicatum est, ex quo iam glorificato Iesu, & spiritu dato, reuelata facie gloriam domini speculari licet: profectò nimis cornutam faciem, nimium dei splēdorem impatientibus lipporum oculis obiecisset. At ille velamen talis literæ, suæ faciei prudenter oppandit. Dixit deus, fiat, & factum est. Septies dixit, & septies dictionis suæ bonitas sibi complacuit, & septimo die requieuit. Hoc talis literæ velamine subiecto inuenies illud quod ait, dixit deus, fiat, hoc ipsum esse quod ait pater in Dauid: Eructauit cor meum verbum bonum, vel quod dixit euangelista Iohānes de verbo, quod in principio deus apud deum erat, omnia per ipsum facta sunt. Porrò septem boni operis eius species, septem dies dei sunt. Quia videlicet propter bonitatem suam, quæ est septiformis spiritus sanctus, hoc verbum de corde suo pater genuit, quia septies dixit, & dicendo septem opera valde bona fecit. Licet autem futura sit octaua dies, nihilominus tamen, operis dei septem sunt dies, quia videlicet homo, cuius vniuersalis resurrectio dies octauus est, non in alia, sed in ipsa qua conditus fuit specie, resurrecturus est.

Pſal.44.

2.Cor.3.

Iohan.1.

HOrum dierum singuli ex vespere constant & mane, quia profectò omne quod factum est in verbo dei erat antequam fieret. Nam quod factum est, inquit euangelista, in ipso, vita erat. Et vespere quidem erat, cum adhuc quod factum est, solummodo vita esset in ipso: quia videlicet, latebat in secreto dei luminosa faciendi hæc omnia potestas vel præscientia. Tūc autem mane splendidum venit, quando hæc vita quę in ipso erat, in actum vel species rerum patenter effulsit. De his omnibus suis in locis plenius dicendum est.

IGitur adorandam sanctæ trinitatis gloriam, in hac peregrinatione quærentes, operum ipsius speculum sensibus nostris admouemus, vt quia pro conditione mortalitatis infirmos adhuc oculos in splendorem maiestatis eius figere non valemus, saltem opera eius contuentes in lumine eius aliquantulo, sine errore ambulemus. Est autem tripartitum eiusdem trinitatis opus, à conditione mundi vsque ad finem eius. Primum est ab exortu primæ lucis, vsque ad lapsum primi hominis, Secundum, ab eodem lapsu primi hominis, vsque ad passionem secundi hominis Iesu Christi filii dei. Tertium à resurrectione eiusdem vsque ad seculi consummationem, id est, generalem mortuorum resurrectionem. Et primum quidem patris, secundum autem filii, tertium verò spiritus sancti proprium opus est. Planè inseparabilis trinitas, vnus deus, inseparabiliter operatur. Veruntamen singulis horum, id est, patris, & filii, & spiritus sancti, sicut personæ proprietas, ita & in perfectione mundi consideranda est actio propria, videlicet vt patris creatio, filii redemptio, sancti spiritus proprium sit opus creaturæ innouatio. Denique cum pater per verbum omnia facit, & spiritus sanctus superfertur aquis, cooperantur quidem duæ personæ vni operanti, veruntamen ipsa verbi dictio, vel spiritus emissio, propria patris actio est. Item cum fit Iuis.i. verbum patris, ad saluandum mundum ingreditur, pater quidem illud de corde suo eructat in vterum virginis, & spiritus sanctus corpusculum illi de materna substantia compingit, & sic duæ personæ cooperantur vni operanti: veruntamen sola filii persona est, quæ carne induitur, pariterque moritur. Nihilominus cum spiritus sanctus per eiusdem filii passionem in peccatorum remissionem datur, pater quidem vt ille protedat, viscera sua super nos hactenus iustè cōrantur: veruntamen propria spiritus sancti persona patris & filii donum vel gratia est, tota exornatio creaturæ rationalis est.

Tripartiti opus Trinitatis.

ERit itáque in honorem patris, & filii, & spiritus sancti, hoc opus tripartitum. Prima pars de primorum hebdomada dierum. Secunda, de hebdomada sequentium mundi ætatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia de gemina resurrectione mortuorum, vndè vtraque hebdomada suppletur, & in octauã perficitur. Prima nanque resurrectione animarum, quæ est remissio peccatorũ, mors peccati, quę est post septem dies admissa, deletur: secunda resurrectione corporum mors omnis carnis per ieptem ætates mundi mortuorum absorbetur.

Apocal. 4. & 5. His ita propositis, iam nunc aspiciendum est ad ostium apertum in cœlo, & ad sedem positam in eo, & supra sedem sedens, qui omnia condidit, exorandus est, per septem lampades ardentes, quas ante thronum suum appendit, & per septem cornua, totidemque oculos agni, qui est in medio throni sui, vt prædictum creaturæ ornatum, ter septenariũ dignè nobis disserere præstet, secundum veritatem libri magni, quem de dextera eius idem agnus accepit, & aperiens vt solus erat dignus, septem eius signacula soluit.

FINIS PROLOGI.

Ruperti Abbatis Tuitiensis de Trinitate et operibus eius. In Genesim commentariorum Liber primus.

Quòd extra se sancta Trinitas non habuerit exemplar, vt conderet hæc tria, cœlum, terram, & omnem ornatum eorum. CAP. I.

SCRIPTVRARVM omniũ vertex sublimis liber Geneseos sic incipit. [In principio creauit deus cœlum & terram.] Duobus istis scilicet cœlo & terræ postmodum adiicit tertium, dicendo: [Igitur perfecti sunt cœli & terra & omnis ornatus eorum.] Sanè cœli nomine, inuisibilis illa sanctorum angelorum patria, terræ autem vocabulo visibilis iste mundus designatus est. Porrò, ornatus cœli angelica creatura, terræ autem cum cætera quæ nascuntur vel sunt in ea, tũ præcipuè genus humanũ est. Quod habuit exemplar faciens hæc tria, nisi seipsum, deus vnus, qui est trinitas? Plane nõ ideas, i. formas, quas philosophi seculares effinxerunt, sed seipsum pater deus, seipsum (inquam) attendit deus vnus, pater & filius, cum eo, quo pariter vterque naturaliter ornatus est, sancto spiritu: dum non solum cœlum incorporeum, sed etiam corpulentam creauit substantiam terræ, & vtrumque simili complit ornatu, cœlum scilicet angelicis spiritibus, terram autem implens hominibus, quos æquales angelis esset facturus. Cœlum quippe & terra dum crearentur, iam tunc in consilio creantis, cui nondum accedit consilium nouum, illud placitum erat, vt dei filius terrenam substantiam indueret, ac proinde cœlum rectè secundũ personam patris, terram autẽ creatam esse intelligimus secundũ personam filii, vtriusq; autẽ, scilicet cœli & terræ, ornatum eorum secundum propriam personam spiritus sancti esse factum, ex eo maximè liquet, quia priusquam mundi creaturã ornari cœptum esset, spiritus dei, inquit scriptura, ferebatur super aquas, & exinde septiformi ornatu expleto, requieuit (ait) deus ab omni opere suo, videlicet eo quòd illam efficaciter creaturam in opere artis suæ esset assecutus, super quem requiescere haberet spiritus eius, qualem facere vel inuenire gestiens, ante super aquas ferebatur. Igitur non extrinsecus quæras, aut suspiceris fuisse exemplar, siue quas dixerunt sapientes huius seculi, creatoris adiutrices ideas, quia profectò, cum præter deum nihil existeret, sola sibi, vt hæc tria faceret, exemplar fuit ipsa trinitas.

Ideę Platonis.

Cur dicatur Genesis. CAP. II.

IAm antequam ipsa scripturæ verba ingrediamur, quærendũ est, vndè vel cur liber iste Genesis vocetur. Etenim titulus iste bene perspectus, verè secundũ nomen suũ libri huius celsum illuminat caput. Dicitur enim titulus à ritane, id est sole, quo mundus iste illuminatur, quia videlicet præscriptione, quã titulum dicimus, quasi præmisso lumine, libri sequentis introitus aperitur. Vndè ergo liber iste Geneseos dicitur? A generationibus cœli & terræ, imò à generatione illius diei, quo istæ generationes creatæ sunt, anteq; fierent, sicut in hoc libro scriptũ est. Istæ generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt, in die quo fecit deus cœlum & terram, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnem herbam regionis priusquam germinaret. Quis est iste dies, in quo hæc creata sunt, antequam orirentur siue germinarent, nisi ipse quem annunciamus, diem ex die, diem (inquam) ex die, id est, verbum ex patre, in quo (sicut ait Euangelista) vita erat, quod factum est antequam fieret. Huius enim verbi generationem geminam, liber iste continet: alteram, quæ diuinitatis: alteram, quæ humanitatis est. Diuinitatis nanque genituram (sicut

Duplex generatio verbi dei.

(sicut iam in præfatione dictum est) in eo tetigit, quod ait de singulis, dixit deus, fiat, & factũ est. Porrò, generationem humanitatis in eo liber iste parenter exprimit, quod ad Abraham loquẽs deus, benedicam (inquit) tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Rectè igitur & nobiliter liber iste dicitur Genesis, quia cũ generationibus cœli & terræ, vtramq; eloquitur generationem, vnius eiusdemque dei, & hominis Christi filii dei. Nunc demum ipsa libri verba audiamus, ait. Gen. 22.

Quòd filius siue Verbum, per quod cœlum & terra creata sunt, principium sit. CAP. III.

IN principio creauit deus cœlum & terram. Cum ipsa creatio principium mundi sit, cur sic dictum est, in principio creauit? Idem enim est, ac si diceretur, in principio principium fecit. sed si hoc modo vulgariter hic accipias principium, cum dicitur, in principio creauit, vitium est in superfluitate dictionis. Bene ergo hoc loco principium sic accipitur, tanquam proprium quod dam filii vocabulum, quia videlicet sic ipse voluit, qui cum interrogaretur à Iudæis: Tu quis es? Principium (ait) qui & loquor vobis. Nam verè in hoc principio creauit cœlũ & terrã deus, quia omnia per ipsum facta sunt. Hoc & alia scriptura fatetur, cum dicit, omnia in sapientia fecisti, quæ videlicet sapientia non est aliat quàm verbum dei, verbum deus, qui (vt iam dictum est) seipsum principiũ nuncupauit. Non quidem natiua scripturæ huius lingua, scilicet hebraica filium & principiũ eadẽ voce significat, filius quippe ben, principiũ verò breith dicitur in illa lingua, sed & hoc dicimus quòd & si non voce, sensu tamen filius principiũ est. Filius est, quia de deo natus. Principiũ, quia crearurarum omniũ prima & efficiẽs causa esse probatur. Itaq; in principio. i. in filio, in verbo suo, in sapientia sua, creauit deus cœlũ & terram. Creauit, inq̃. i. non vt philosophi gentiliũ vanè putauerunt, sibi cœuam habuit Hylen, siue materiam, sed de nihilo fecit cœli & terrę substantiã. Quòd si quis obiiciat, hominem quoq; cũ non de nihilo, sed de terra factus sit, creatum dici, sicut scriptũ est: Et creauit deus hominẽ ad imaginem suã, ad imaginem dei creauit illũ, vel quod item dictũ est, creauitq; deus cete grandia. Dicimus ad hæc, rectè dictũ, eo duntaxat respectu, quia iam ipsa, de qua productæ vel sumptæ sunt species, creata fuerat materia. quibus nominibus, scilicet cœlo & terra (vt supra dictum est) significari vniuersam creaturã visibilem & inuisibilem simul. Et nihil excipi, ex symbolo quoq; comprobatur apostolico, quo cũ dicimus, credo in deũ patrem omnipotentem, creatorẽ cœli & terræ, nihil creaturarũ adiicientes, cuncta his nominibus visibilia simul & inuisibilia, nos cõprehendisse nõ dubitamus. Nam in alio nihilominus catholico fidei symbolo cum dicimus: credo in vnũ deum patrem omnipotentem, factorẽ cœli & terræ, statim exponentes quid dixerimus cœli & terræ, subiungimus visibiliũ omnium & inuisibiliũ. Igitur (quod dictũ est) in principio creauit deus cœlum & terram, idem est ac si diceretur, per filium suum deus pater creauit omniũ visibilium & inuisibilium substantiã vniuersam, talẽ adhuc, qualem subsecutus terram exprimit, terra autẽ erat inanis & vacua.

Cur non dixerit deus, fiat cœlũ, & fiat terra, sicut dixit, fiat lux. CA. IIII.

QVare autem non dictum est, in principio dixit deus, fiat cœlum & fiat terra, & factũ est ita: sicut postmodum dicitur, fiat lux, & facta est lux, &c. Ad quod triplicìter respondendum est: Primò, quia cum (vt iam dictum est) ipsum principium verbum dei sit, superfluum vel ineptũ fuisset dici, in principio dixit deus, tanq̃ si diceretur, in verbo suo dixit deus. Deinde quia verbum imperantium, quale est hoc quod dicitur fiat, incongruè promittit vbi nondum est aliquid cui imperetur, vel præceptũ ponatur. Nondum autem erat aliquid, si, vt verè credimus, & præsens scriptura testatur, cœlũ & terram creauit, id est, de nihilo fecit deus. Ergo ne nihilo præceptum dedisse diceretur deus, quòd incongruè esset, rectè prius scribitur materiam qualemcunque confusam siue informem creauisse, & deinde præceptum rei iam existenti dedisse, vt discretas ac speciosas, quas nõ habebat, assumeret vel produceret formas. Tertium nihilominus & hoc sciendum, tantarum scriptorem rerum sic dicere debuisse, quatenus nulli vacaret suspicari, quod (vt supra dictum est) quidam de corde suo finxerũt philosophi, scilicet mundi quidem speciem, vel rerum quę in mundo sunt, formas diuersissimas fecisse: verùm Hylen, id est materiam, de qua cuncta hæc facta sunt, non à deo factam, sed deo semper fuisse coæternam. Igitur quomodo dici debuit, sic dictum est, quia in principio creauit deus cœlum & terram. Iohn. 8. Psal. 103.

Quòd non sit mutabilitati ascribendum, quòd fecit deus mundum, contra eos, qui dicunt, mundum deo coæternum. CAP. V.

SEd hoc mutabilitati dei asscripserunt quidam, quòd fecit istum, quia non erat, mundum, illi videlicet qui volunt, deo mundum esse coæternum. Dixerunrque: Aut deo coæternus est mundus, aut certè mutabilis est deus. Si enim tandem aliquando fecit, quod in tantis æternitatis suæ spaciis non fecerat, profecto nouo cõsilio vius est. ac proinde mutabilis est. Ad hæc inq̃: Verissimè, neq; mutabilis est deus, neque deo coæternus est mundus. Nunquid mutabilitate vtitur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis, quando sapientiam suam nolens esse occultam, pulchram orationem vel quippiam eiusmodi, quod vtique in mente habet secretum, describit in charta per atramentum & calamum, & aduocat multos vt audiant sapientiam & intelligant vtilem scientiam? Nunquid mutabilis animi vicio dicendus est, pro eo, quia quod occultum habebat, vtiliter fecit, in publico vt cognosceretur auditorio? Non vtique de mutabilitate culpandus, sed de beneuolentia collaudandus est. At verò mundus, & omnia quæ cœlo & terra continentur quædam clarissima sapientiæ dei signa sunt, quæ videlicet sapientia siue verbum sic erat in corde dei, priusquam ista fierent, sicut in corde tuo sapientia vel ars prius est, quàm notulis visibilibus aut opere aliquo illam significes, Vnde Euangelista, cum dixisset: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, statim adiecit, quod factum est in ipso, vita erat. Quæ videlicet sapientia dei, vt sciretur: vt esset vndè vel à quibus cognosceretur, creauit deus cœlum & terram, & posuit in cœlo angelos, & in terra homines, qui ex seipsis & cæteris quæ facta sunt, tantum artificem vtiliter cognoscerent: Ergo nisi tu nimium ingratus sis, non deum in hoc mutabilitatis accusas, sed de magna beneuolentia collaudas, & supplices gratias agas ei, quia propter gratuitam bonitatem suam in principio creauit deus cœlum & terram.

Quale in illo principio intelligendum sit cœlum. CAP. VI.

IAm quidem cum audimus cœlum & terram, animalis homo, qui nunquam in cœlo conuersatus est, nec dicere potest eum Apostolo, nostra autem conuersatio in cœlo est, hic talis nec
Philip. 3 opinari potest qualis habitatio cœlum, sit vel fuerit mox vbi creatum fuit, quippe cum nec spiritualis homo quantumcunq; cœlestia contempletur, dum viuit, sufficienter diiudicare possit, ni si quia magnus & immẽsus locus, magna & spiritualis est patris domus, in qua ab initio mãsiones multæ paratæ sunt beatis angelis, & sanctis hominibus, vbi localis est. & localiter sedet secundũ verum hominis corpus, pontifex summus, qui penetrauit cœlos Iesus Christus filius dei. Cuius videlicet spiritualis habitationis comparatione terra est, quicquid carneis oculis cernitur: vt rectè per Psalmistam cœlum cœli dicatur, qui cum præmisisset: Benedicti vos à domino, qui fecit cœlum & terram, statim subiunxit: cœlum cœli domino, terram autem dedit filiis hominum.
Psal. 113. Cœlum cœli dixit, eo quòd comparatione eius, hoc visibile firmamentum, quod secundo die factum est, nõ iam cœlum, sed terra, aut vt multum quidam terræ ornatus sit, quia videlicet illud inuisibile est, istud autem terrenis animantibus conspicabile est. Illud (inquam) cœlum cœli, qua le factum sit, animalis homo nec opinari potest: terra autem forte statim animo eius talis occurrit, qualis in sua forma conspicitur, scilicet herba virenti, ligniſque, & pomiferis vestita arboribus, & diuersis animantium generibus plena. Proinde continuò sequitur: [Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi.

Quomodo terra inanis erat & vacua, & quales tenebræ erant super faciem abyssi. CAP. VII.

CReatis, inquit, cœlo & terra, cœlum quidem non omni ornatu inane vel vacuũ erat, quippe quod ex lumine diuinæ maiestatis resplenduit, sicut ad illius similitudinem cœlum istud visibile & aer, solis huius refulgent lumine, verùm terra, id est, corpulenta substantia inanis erat & vacua. Non quidem ipsa à diuina magnitudine remota erat, cum de illo verissimè Sera-
Esaiæ 6. phin clament, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus Sabaoth: Plena est omnis terra gloria eius, sed eam maiestas eadem, & si iam potestate, nondum tamen actu impleuerat vel ornatu, licet hoc propheticè de prædicatione Euangelii Christi dictum possit intelligi, qua effectum est, vt non iam vna gens Iudæorum tantum, sed omnis terra diuinitatis impleretur notitia. Cæterùm, secundum quod iam dictum est, terra erat inanis & vacua, quia nondum illam creator ab aquis aridam segregauerat, nondum firmauerat, nondum sydera cœli huius palla vestiuerat, nondum tot creaturarum generibus exornauerat. Itáque si diligenter literam consideres, non cum sua, quæ tunc appareret visibili specie, creata est in principio terra, sed erat inanis, inanis scilicet ab omni germine, quod nunc in ea radicatur: & vacua videlicet à cunctis animantibus, quæ nunc in ea mouentur. Præterea & tenebræ erant super faciem abyssi, id est, super profunditatem aquarum, quæ nondũ diuisæ, neque vt appareret arida, congregatæ fuerant in vnum locum. Tenebræ, inquam, corporeæ, circa indiscretum mundi corpus erant, quia videlicet nondũ firmamentum erat in medio aquarum, nondum ea quæ corporaliter lucent in eo, & terram illuminant, sol, luna, & sydera facta fuerant, quæ die quarto facta sunt. Itáque summatim, breuiterque tota præscripta est creaturæ informitas, tam inops & vacua, vt frustra esset in principio, id est, in filio creata, nisi quia spiritus dei ferebatur super aquas, qui est tertia in trinitate persona. Sic enim protinus subiungitur: [Et spiritus dei ferebatur super aquas.

Quomodo spiritus dei ferebatur super aquas. CAP. VIII.

DEinceps nanque creaturæ eiusdem formatio vel exornatio succedit, tantamq; ex intentione spiritus dei meliorationem, & tantum inopiæ suæ supplementum capit, quantũ pro modulo

suo melioratur ouum, in eo quòd calore volucris animatur, & pullum producit. Quid autem putamus esse hunc spiritum, nisi bonitatem, amoremque dei, amorem non affectuum, sed substantialem: amorem, inquam, & vitam, virtutemque viuam in filio & patre manentem, vel ab vtróque procedentem, patri, filióque consubstantialem. Hic nempe ferebatur super aquas, nihilo minus & super aridam, quæ sub aquis latebat, quia videlicet, magno super creaturam suam creator affectu ducebatur, vt quia non poterat esse quod ipse qui creauerat: tales ex ea faceret formas, in quibus creatori coniungeretur, conuiueretque & conregnaret creatura. Hic amor, hæc bonitas creatoris, spiritus sanctus est. Quem nescientes Plato, cum hanc scripturam legisset, spiritum mundi, id est aerem arbitratus est, qui secundum ordinem elementorum, aquis, vtpote le- Error Platonis de spiritu mundi.
uior, supereminet. Et quia per cœlum quoque, de quo iam dictum est, in principio creauit deus cœlum & terram, ignem significari suspicatus est, quatuor tantum elementa, scilicet ignem, terram, aerem, & aquam, hoc loco dinumerata esse putauit, vtpote spiritum hunc non cognoscens, qui plane non spiritus est mundi, sed spiritus est dei: præsertim cum per tenebras, quæ erant super faciem abyssi, vicinius aer possit intelligi, qui desuper nullis adhuc luminibus radiabatur, & idcirco rectè tenebrarum nomine designatur. Quare autem cum quatuor mundi elementa sint, hæc duo tantum, scilicet terram & aquam scriptor sacræ huius historiæ suis nominibus expressit, & aerem non proprio, sed tenebrarum nomine significauit? Videlicet quia pertinuit ad propositum eius, species istas in ornatu creaturæ quæ tunc erat informis, tam diuersas, tamque multiplices tunc existentes, dicere vndè exortæ sint. Constat autem, quia de tenebris istis, quæ 2. Cor. 4
erant super faciẽ abyssi lux effulsit, testante Paulo, cũ dicit: Quia deus, qui dixit de tenebris lucẽ splẽdescere, illuxit in cordibus nostris. Non ait in tenebris, sed de tenebris deus lucẽ splendescere dixit. Porrò, de terra & aquis productæ sunt omnium species rerũ quas nouimus. Solus ignis, licet gignentibus terræ & aquis coopercetur, nihil tamen ex ipso gignitur, & proinde de hoc elemento nõ iniuria siletur, vsq; in quartũ diem, quo fons illius, scilicet sol in firmamento libratur. Solem enim fontem esse ignis ætherei, physici quóque qui diligentiores fuere attestantur.

Quòd in capite libri præmonstratur trinitas. CAP. IX.

IGitur in capite libri splẽdidè præmonstratur creatricis præsentia trinitatis. Etenim in nomine dei, pater: in nomine principii, filius intelligitur: & qui super aquas fertur, ipse est spiritus sanctus. Iam quid tantæ maiestatis intenta præsentia, factura vel dictura sit, audiamus. Sequitur.

Quòd lux quæ facta est, angelica sit creatura. CAP. X.

DIxitque deus, fiat lux, & facta est lux.] Fortitudo & sapientia dei magna & terribilis, interto spiritu suo vociferantis super aquas, & ineffabiliter clamantis in virtute & magnificentia, breuiter atque suauiter, cum dicitur, dixit deus, breuiter, inquam, nostris intimatur sensibus. Quid enim ex hac breuissima enunciatione colligimus, nisi quod certissimum est, quia per verbum suum omnia deus operatus est? Nec verò ita sensibus pueri sumus, vt puremus deum vocalem, dentibus, palato, & labiis, cum plectro linguæ percussis, elementari sono dixisse, fiat lux: sicut nec in eo, quòd spiritus dei ferebatur super aquas, phantasma illud admittimus, quod sians, aut sedens in aliqua parte, magnum anhelitum suum super aquas omnes sufflando emiserit deus. Non, inquam, sic infantiliter, aut carnaliter de creatore spiritum deo sentimus. Sed nec illas affectiones, quibus mente promouemur, vt eo modo, quo dictum est, verba per aerem transcurrentia mittamus, incommutabili atque impassibili deo asscribimus. Quid ergo? Quid in eo quod dictum est, dixit deus, nisi generationem verbi æterni, verbi deo consubstantialis, de cuius effectu, & nos & angeli rationales sumus, significata intelligere debemus? Verè enim sine voce natum, & omnia potentialiter continens verbum, tunc pater actualiter genauit, quando cœlum & terram creauit, quando lucem, & cætera fecit. Eructauit ergo cor patris verbum bonum, & ex vtero, id est, de luæ substantiæ secreto, Psal. 44.
ante luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux. Quid autem est hoc ipsum quod dixit, fiat Psal. 109
lux? Quænam est ista lux? Videtur enim nonnullis, lucem tunc esse factam, non aliam quàm aeris illustrationem, & tenebras illas, quæ erant super faciem abyssi, sic alternantibus nocte & die diuisas, vt peracto diurni temporis spacio duodecim horarum scilicet, lux extingueretur, & tenebræ succederent, & itidem transacto nocturni temporis spacio, lux refulgeret, atque ita per triduum dies, & nox absque luminaribus istis corporeis, sole scilicet, & luna, & stellis, vltro sibi inuicem cesserint atque successerint. Sed hoc tenuu vnus hic dies, omnium dierum pauperrimus est, quippe cum singuli dierum cæterorum substantiarum creatione vel formatione illustrati sint, hic dies non nisi accidentis cuiusdam colore infrabili iniecto dimissus sit, cum dictum sit, fiat lux. Nam quæcunque cæteris diebus facta sunt, subsistentialia sunt & permanent, illa autem accidentalis lux tertio reaccensa deinceps omnino deperiit. Et vide, vtrum condignum sit tantæ maiestati, vt cæterorum dierum opera, verbi gratia, solem, lunã, & stellas, quæ quarto die facta sunt, & aquarum diuisionem, quæ secundo die facta est, statuerit in seculũ & in seculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

seculi, præceptumq; poneret illis quod nō præteribit, opus autem primæ lucis tale faceret, quod
Psal.148. mutato cōsilio post exiguū triduū funditus extingueret. Quid ergo? An idcirco spiritus dei fere
barur super aquas, & dixit fiat, quod dictū, vt verè boni verbi eructationē, sancta miratur vt con
celebraret scriptura, vt talis tantummodo lux fieret accidens aeri mox interitura, & nulla creare-
rur substantia? Melius magni & nominatissimi patres intellexerunt naturā angelicam lucis no
mine significatā. Eorum sensum rationabilē magis approbamus & sequimur, angelicam creatu
ram rectè lucem esse appellatam, lucem intellectualem, lucem, inq;, non solum, quia vim discer-
nendi habentem, verumetiam quia veri & incircunscripti luminis gratia refulgentem.

Quòd non pro similitudine, sed pro re vera lux dicta sit angelica creatura. CAP. XI.

NEc verò pro similitudine, sed pro re vera lucem dicimus appellatam, id est, nō ideo quòd
similitudinem visibilis huius lucis habeat. Nam ista potius visibilis lux, hæc astra visibi-
1.Cor.15. lia secundum similitudinem lucis illius sunt facta, vt cognoscat spiritualis homo, sic sanctos an-
gelos in eadem felicitate differentis esse honoris & gloriæ, sicut stella differt à stella in claritate, &
sic eos in comparatione solis æterni, scilicet creatoris sui, veram lucem non esse, sicut stellæ circa
Psal.18. solem, in toto hemisphærio nequeunt suum lumen ostendere. Hoc animaduerso, iam non mira
mur hæsitantes, quid spiritus dei super aquas intenderit, quid vox domini super aquas, quid, in-
quam, deus maiestatis dominus super aquas intonuerit? Dignus enim est effectus hic qui totius
trinitatis molimina consecutus est, scilicet spiritus sancti, super aquas spirantis, patris intonantis,
& ipsius tonitrui, id est, verbi, quo dixit fiat. Siquidē talis creatura causa digna est, propter quā,
vt fieret, verbum illud intonatum est, quod concutiens abyssos vel aquas, & eas quæ super a-
quas erant tenebras, huiusmodi lucis fecit emicare cateruas. Quid enim? Nunquid putarmus,
quòd de cœlo fuerint angeli, & non potius hic facti & in cœlum translati? Nempe non magis an
geli facti sunt in cœlo, q̄ homo plasmatus in paradiso, plasmatus namq; fuit homo extra paradi
Gene.2. sum, & positus in paradiso, sicut scriptum est: Plantauerat autem dominus deus paradisum vo-
luptatis à principio, in quo posuit hominem quem formauerat. Ita nimirum & angeli extra pa-
Iohan.3. radisum conditi, & in cœlum translati, non natura, sed gratia cœlum inhabitant. De cœlo namq;
nemo venit, nisi qui super omnes est, & inde super omnes quia spiritus simplex est, & nullo com-
positus est, vndè & humanum spiritum cum corpore induere potuit, quod facere nemo potuis-
set ex spiritibus angelicis. Angeli autē etsi ad comparationē nostri, spiritus dicuntur & sunt:
in comparatione tamen dei corporei sunt. Habent nanque, vt docti quoque & magni viri perhi
bent, corpora ex isto aere crasso atq; humido, qui vento flante sentitur impulsus, præsertim qua-
2.Cor.4. lis erat cum adhuc tenebræ essent super faciem abyssi, de quibus (vt Apostolus ait) deus hucē splē
descere iussit. Cuius eorum conditionis experimentum capere licet ex eis, qui ceciderunt. Nam
sicut homo mortuus redeundo in terram palam facit, quia de terra sumptus fuit, sic isti qui deser
to perenni fonte luminis extincti sunt, obscuritate sua palam faciunt, quia de tenebris, cum es-
sent, non natura sed gratia splendidi facti sunt. Quod bene idem apostolus perspiciens, non ait:
deus qui dixit in tenebris, sed qui dixit de tenebris lucem splendescere, illuxit in faciē cordis no-
stri ad illuminationem claritatis in faciem Iesu Christi. Etenim vtriusque propositi iunctæ non
parua distantia est. Nam splendet in tenebris lux vera deus, cum sedentibus in tenebris nobis il
luminare dignatur. Splendescimus de tenebris nos, cum ab infidelitate exeuntes, in faciem eius
per fidem aspicimus. Itaque cum angelos, quamuis subtilia corpora, tamen ex ipsorū origine ha
bere constet, ex eo quòque liquet, quia & locales sunt, & cum volunt, hominibus apparēt. Quòd
si idcirco non permanens, sed ad horam sumptum, de aere corpus habere putantur, quia nō sem
per apparēt, & cum apparuerint, repentè dilparent. nos econtra dicimus, dominum nostrū post
resurrectionem tale corpus suum, vtique terrenū sic exhibuisse, vt cum vellet repentè hominī-
bus appareret, & cum vellet protinus euanesceret, habent ergo angeli corpus, ex illo vtique ae-
re & humore, super quem cū ferretur spiritus domini, dixit: fiat lux. Quare, inquis, nō de cœlo fe-
cit deus angelos, vt essent natura cœlestes? Videlicet, quia nō idcirco fecerat deus cœlū, vt inde
eos crearet, sed vt creatos sola in cœlū gratia subleuaret. Sed de hoc latius postmodū dicemus.

*Quòd illa lux confiteatur creatori, secundū versiculū psal. CIII. Confessionē & deco-
rem induisti, amictus lumine sicut vestimento.* CAP. XII.

IGitur non nouo consilio vtitur in nos deus, dum vt supra primæ origenis nos reparet digni-
tatem, & æquales faciat angelis, hoc necessarium proponit, vt renascamur ex aqua & spiritu
Iohan.3. dei, baptizati in nomine patris & filii & spiritus sancti. Nam & in conditione angelorū dixit, id
est, verbum suum, quod est filius suus, ædidit deus, & tertia persona spiritus sanctus super aquas
ferebatur. Item non minus illis, q̄ nobis humilitatis commonitio est, ipsa sui conditio, quoniā vt
nobis terra, vel puluis. sic & illis tenebrosa abyssus existendi principium vel materia fuit. De te-
nebris enim, iubente deo, lux ista resplenduit, vt supra dictum est. Vndè non ingrati creatorem
suum

suum inessabiliter laudant, confitentur, amant, adorant: Huius eorū laudis vel confessionis as-
siduitatem & inessabilem intentionem mirificè Psalmista his verbis exprimere contendit. Con
fessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Hoc procul dubio de huius lucis Psal.103.
formatione dixit. Sequitur enim: Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius,
&c. Prius nanque dixit: fiat lux & facta est lux, deinde firmamentum extendit, quod & cœlum
appellauit, ergo de pulchritudine laudis angelicæ dixit, confessionem & decorem induisti, adiū
gens, amictus lumine sicut vestimento. Magnificentius, & dignitatem eius qui laudatur, & eo-
rum qui laudant instantiam, exprimere non potuit. Suo nanque indumento iure quisque vesti-
tur, quia non alterius sed suum est, quod tunc illum non dedecet, si secundum habitudinem cor-
poris eius bene accommodatum est. Cum ergo dicit: confessionem & decorem induisti, amplissi
mè gratulatur, & optimè dicit dignum illum esse tantis confitentium angelorum laudibus, &
decere illum quicquid boni clamare possint, aut norint, eo quòd ipsa substantiæ vel vocis eorū
organa ille fecerit, & in circuitu excelsi solii sui in magno honore feliciter constituerit, vel ordina
uerit. Cum autem addit, amictus lumine sicut vestimento, nihilominus hanc lucem factam ab ea
luce quæ fecit, magnificè decernit. Amictus nanque corpus quidem ornat vel honorat, sed ipse
de corpore non est. Hoc ergo cum dicit, fatetur beatos spiritus lumen quidem esse, sed tantum di
stare ab illo à quo creati sunt incircunscripto lumine, quantum distat amictus à corpore, id est,
habere quidem verum lumen deum in se, sed de eius substantia non esse. Sequitur. [Et vidit de
us lucem quòd esset bona, diuisitque lucem & tenebras]

Quòd illa lux bona dicta sit, non sicut de cæteris operibus est dictum, & vidit deus quod esset bonum. CAP. XIII.

NOtandum in primis, quod dictum est, vidit deus lucem quòd esset bona. Nemo enim bo-
nus, nisi vnus deus. Porrò quicunque bonus predicatur, siue homo siue angelus, nō nisi re- Matt.19.
spectu boni dei, rectè bonus prædicatur: quia cum nemo sit bonus nisi vnus deus, quicunque bo-
nus est, vel esse dicitur, non nisi intantum bonus est, inquantum bono deo participatur. Proinde
non dictum est: Vidit deus terram quòd esset bona, vel luminaria quòd essent bona, quia videli
cet bonitatis capacia non sunt. Dictum est autem de singulis, vidit deus quòd esset bonum. i. bo-
na res, bona inq;. i. vtilis res. Sola nanque rationalis creatura diuinę bonitatis. i. spiritus dei capax
est, & ideo homo vel angelus tantummodo bonus absolutè dicendus est, videlicet inquantū ho
mo vel angelus boni dei particeps factus est. Igitur & hoc ipsum iudicium, quo vidit deus lucem
quòd esset bona, lucem illam cogit intelligi quæ capax diuinæ est bonitatis, lucem rationalem,
lucem intellectualem, angelicę creaturæ splendidam dignitatem. Quomodo autem dictū est, &
vidit deus lucem quòd esset bona? Nonne anteq̄ faceret, hoc ipsum viderat, quia facere bonum
erat? Nonne & Euangelista sic dicit de verbo isto in quo dixit, fiat, quia quod factum est, in ipso
vita erat? Ergo quod vidit, id est, iusto iudicio ponderauit, & conspectu suo dignam duxit. Se-
quitur enim. [Et diuisit lucem & tenebras.] Diuisio ista lucis & tenebrarum, terribile dei iudiciū
super diabolum esse factum insinuat. De quo Psalmista: Tu terribilis es, inquit, & quis resistet ri- Psal.75.
bi? Extunc ira tua. tanq̄ diceret: Quis tibi resistere potest, cum ex quo tibi quis restitit, extunc ter
ribilis exardescat ira tua? Nam ex quo diabolus restitit, id est, resistere voluit tibi, tu iratus es, &
resistere non potuit. Cecidit enim angelus & factus est diabolus. Hoc terribile iudicium per diui
sionem insinuatur lucis & tenebrarum. Quæ enim sunt istæ tenebræ, nisi omnes angeli satanæ,
cum eodem suo principe? Has vtique tenebras deus lucemque diuisit, quia malos angelos à bo-
nis separauit, diuisit, inquam, separatione immutabili, ita vt nec isti qui ceciderūt, resurgere, nec
illi qui cum peccare possent, peccando cadere noluerunt, vlterius vnq̄ habeant, vel possint pec- Psal.32.
cando cadere. Verbo nanque dei cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Ista lux
isti sunt cœli. Lux, inquam, quam deus à tenebris diuisit, & cœli quos verbo suo, quos spiritu, id
est amore suo deus firmauit, vt iam obscurari vel dissolui non possint: congregans sicut in vtre
aquas maris, ponens in thesauris abyssos: quę omnia secundum literam iam in illo exordio facta
esse dubium non est. Timeat ergo dominum omnis terra, ab eo autem commoueantur omnes in
habitantes orbem. Quia profecto qualis tunc destruxit consilia superborum spirituum, talis &
vsque in finem dominus dissipauit consilia gentium. Reprobabit autem cogitationes popula-
rum, & reprobabit consilia gentium. Vnde autem venerint istæ tenebræ, iam dictum est, videli
cet vndè venit prædicta lux, inde venerunt & istæ tenebæ, fuerunt enim lucentes angeli, & pro
prio vitio facti sunt dæmones tenebrosi.

Quòd angelica creatura sicut initium, sic habuerit & profectum. CAP. XIIII.

HIc iam cum admiratione quæri solet, quomodo bonæ substantiæ vitium surrepere potue
rit, & lux in tenebras demutata sit? Admirationis autem ea vel maximè causa est, quia nō
recogitant plerique quòd angelos æque vt homines mox vt creati fuerint innocentes quidem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed non repentè summos extitisse, nihilque præter deum sine profectibus in summo consistere, vel firmamentum apprehendere quieuisse. Hoc inq̃ plerique non recogitant magnitudine nominis angelici sic præoccupati, vt non vacet illis scire, quia spiritualis creatura sicut habuit initium, sic habere debuit & profectum. & ex necessitate quidem habet esse, sed ex voluntate tendere cœpit ad similitudinem bonæ essentiæ. De hoc ergo paucis respondendum est.

Quòd voluntate creatoris, eiusdem creaturæ pars quædam vitiata sit. CAP. XV.

Deus nemi nem vult perire.

PRimò omnium de creatore deo piè sentiendum est, videlicet quòd voluntate eius, nec angelus nec homo perierit, & non de vtero eius glacies egressa sit, vel gelu de cœlo sic genuerit, vt vel malam creaturam creauerit, vel bonam naturam prior ipse relinquendo, in malam demutauerit. Quid ergo inquis? Si creaturam suam saluam esse voluit, quare non talem creauit, vt omnino non esset alicuius vitii perceptibilis siue passibilis? Ad hæc inq̃, Huius rei à nota imagine dei, scilicet ab homine, documentum capiendũ est. Ecce homo & naturaliter generare, & operari potest voluntariè. Quod generat, aliud esse non potest, quàm quod est ipse. quod operatur, nulla tenus esse potest quod est ipse. Gignit enim homo non aliud quàm hominem. Operatur, verbi grãtia, domum quam inhabiter, vel quam induat decoram vestem. Horum nihil est hoc ipsum quod est ipse. Laudatur autem, si hæc operatur scitè vel commodè, sicut est dignum se. Sic nimirũ deus gignit quidem hoc ipsum quod est ipse, scilicet deus deum, impassibilis impassibilẽ, immutabilis immutabilem, lux vera, nihilominus veram lucem, videlicet vnicum filium suum dominum nostrum Iesum Christum, ante omnem creaturam primogenitum, imò & vnigenitum. Operatus est autem vestimentum suum, de quo supra dictum est, secundum psalmum dicẽtem:

Psal.103. Amictus lumine sicut vestimento, scilicet angelicam creaturam, dicendo: fiat lux, & hanc mundi fabricam, in qua fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam, quorum omnium nihil hoc ipsum esse debuit aut potuit, quod est ipse qui fecit, vel compar ei quod idem factor genuit: sicut fabricatura vel pictura nullo modo idem esse potest, quod est faber aut pictor, vel quod ille de carne sua genuit. Dignum verò laude est, & curiositati nostræ debet sufficere, quòd talem creaturam potuit facere omnipotens, quæ capax eiusdem factoris posset existere, & diuinitatem quam non habet per naturam, valeat consequi per industriam. Igitur commutabilem oportuit esse angelum & hominem, vtpote de nihilo creatos, etenim illud vnde facti sunt, de nihilo creatum est. Et creatus quidem est vterque purus & innocens, sic videlicet, vt de ipsa innocentia, vel proficere ad summa, vel deficere ad ima posset. Profecisse nanque, imò & adhuc proficere sanctos angelos, Apostolus quòque testis est, scribens ad Ephesios, vt innotescat (inquit) principatibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Itaque in eo statu factis omnibus angelis, vt proficiendo in deo perficerentur: vel deficiendo, in idipsum vndè facti fuerant, id est, in tenebras eiicerentur. Alii quidem dilectionem creatoris recipientes, confessione & decore illum induerunt, & sic eis creator amictus est sicut vestimento, assiduè clamantibus: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth, & sic illis non existentibus ingratis, vidit deus lucem quòd esset bona, & in operibus suis lætatus est.

De inuidia vel superbia diaboli. CAP. XVI.

Esaiæ 16. INuidit magnus vnus de magnæ curiæ principibus, cuius audiuimus superbiam, quia superbus est valde, & superbia eius, & indignatio eius, plus quàm fortitudo eius. Initium nanq; peccati eius superbia fuit, qua tumens magnus nimis visus est, plenusque sapientia, & perfectus decore, & nihilo indigens sapientiæ dei, cum in splendore suo complaceret sibi. Vndè cum improperio apud Ezechielem dicitur Cherub, id est, plenitudo sapientiæ dei, videlicet quia sapientiæ

Eze.28. dei auctus est scie comparare, dicendo deus sum ego, & in cathedra dei sedi, & dedit cor suum quasi cor dei. Et paulo post dicit idem propheta cum improperio & ironia. Tu signaculũ similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi dei fuisti. Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, Sardis, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onyx, & beryllus, sardonius, carbunculus, & smaragdus. Aurum, opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata sunt. Tu Cherub extentus & protegens, &c. Hoc inquàm cum ironia dictum est, id est, non quòd reuera omnis lapis pretiosus ornamentum eius fuerit. Etenim nouem angelorum ordines, qui per vestes significantur lapides, solius creatoris ornamentum sunt, & ipse amictus est hoc lumine sicut vestimento, qui ad laudem & gloriam suam creauit eos, sed quia sic sibi cõuenire arbitratus est,

Esaiæ 14. in quo & salius est. Quod videlicet ironicè esse dictum, ex alio propheta clarum est, qui sic illi improperat, Dicebas in corde tuo: in cœlum conscendam, super astra dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Nam per astra dei iidem qui per nouem lapides angelorum designati sunt ordines. Ergo sicut nunquam reuera supra astra dei sedem suam posuit, vel similis altissimo fuit: sic non verè vnquam omnis lapis pretiosus operimẽtum eius extitit, sed sic sibi arrogauit, sic dixit, sic

sic putauit non verè lumen, sed rebellis lumini. Huic sensui fortè illud repugnare videtur, quòd eãdem authoritate prophetica perfectus in viis suis perhibetur, cum dicitur, In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in viis tuis, à die conditionis tuę, donec inuenta est iniquitas in te. Ezec.28.
Durum est hic asserere, illum non fuisse perfectum: durius autem affirmare, illum habuisse vnq̃ in se creatoris dilectionem, sine qua nulla est perfectio viarum. Nam etsi propheta prædixit dixit: aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata sunt, non tamen & hoc dicit vel vllo modo significat, quòd eisdem foraminibus auri ligaturam recepit, quia videlicet cum sit rationalis creatura, vtique ingenium, intellectum, & memoriam habuit, quibus quasi foraminibus spiritum amoris dei, quod est aurum optimum, recipere cum debuisset, superbè recusauit. Ergo quod dicitur, perfectus fuisse in viis suis, hypocrisin eius percutit, qua etsi consubstantiales spiritus allicere, & multos seducere potuit, deum tamen latére nequiuit, cuius iudicium terribile innuitur, dicendo, donec inuenta est iniquitas in te. Igitur contra creatorem quærendum non est, cur non creaturam suam sic fecerit, vt esset naturæ inconuertibilis, vel nullius vitii perceptibilis, quia videlicet tale hoc est, ac si queraris de figulo, cur non omne figmentum, quod finxit, tale sit, qualis est ipse, vel filius quem genuit de seipso.

Quòd creator bonus & clemens, iustè tamen fecerit quem malum præsciuit, & de casu eius. CAP. XVII.

SEd quæritur adhuc: Quare creator bonus & clemens illum fecit, quem periturum esse præsciuit? Mira & importuna, imò & violenta quæstio, & sic inepta, vt in sensu eius nulla sit ratio. Quid enim, nisi quod futurum erat præscire potuit? Aut quomodo nõ fieret, quod sic vel sic futurũ esse præscitũ fuisset? Vicinius rationi esset, si sic diceretur: Quare substantiã malorũ spiritusũ deus, vel hominum impiorum subsistere permittit, quoniam malè subsistit, & non sic funditus interire facit, sicut interit & esse desinit spiritus iumenti? Posset nanque responderi, iusiũ esse vt semper sit in pœna, cui pro culpa sua delit vt non sit semper in gloria. Porrò dei iustitia nunquid mitior est, quàm eius præscientia? Itaque sicut non iniustũ est, quod nunc viciatæ creaturæ non interimit funditus substantiam: sic non iniustum fuit, quòd & præscitam damnauit malitiam, & tamen non omisit bonam creare naturam. Verùm, quia nihil satis est inquisitori contrarioso, iam nunc dicamus ei cum Apostolo: O homo tu quis es qui respondeas deo? Nunquid Rom.9.
nõ habet potestatem figulus facere, de eodem luto aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Illóque remoto, fateamur, quia cum vidisset deus lucem quod esset bona, fuste diuisit lucem & tenebras, formosam formans in cœlo lucem, & deformes abiiciendo tenebras. Sãctos enim angelos, quorum confessionem & decorem induerat, perpetua stabilitate firmauit, & pro parte illorum lætatus est in operibus suis. Satanas verò cum suis satellitibus sicut fulgur de cœlo cecidit. Sicut fulgur (inquam) quia sicut fulgur decussum cum tonitrui fragore, nubibus motis breue lucet, & repentè disparet, sic ille terribiliter indignatione dei tremẽtibus cunctis angelorum ordinibus, cœlo excussus, in hunc aerem miser cecidit, ab omni luce extinctus, & iã in æternum lucem dei nõ visurus. Et nunc quidem in hunc aerem illum esse deiectum, & omnes satellites eius, quos aereas cateruas dicimus, passim in scripturis habemus, verbi gratia in Apostolo dicente: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates, aduersus mundi huius rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in Ephe. 6.
cœlestibus. Futurum est autem, vt in infernum inferiorem, videntibus cunctis, præcipiteur in ignem æternum, qui præparatus est ei & angelis eius. Sicut enim homo propter primum peccatum Iob. 40. Matt. 25
de paradiso, in quo nequaq̃ conditus fuerat, eiectus est, vt operaretur hanc terram, de qua sumptus fuerat. Sic & ille de cœlo, quo per gratiam cum cęteris spiritibus receptus fuerat, in hunc, de quo creatus fuerat, reiectus est aerem caliginosum, vtpote necdum sole & luna & stellis illustratum, cum ille creatus est: in quo nec modò sibi ad recipiendam lucem, sol iste prodesse potest, & inde cum angelis suis & malis hominibus, propter peccata perseuerantia, in die iudicii præcipitandus est. Vtrumque iudicium eius Petrus apostolus exprimens, peccantibus (inquit) angelis 2. Pet. 2.
deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in diem iudicii cruciandos reseruari. Infernum siue tartarum sic appellauit istum aerem, videlicet ad comparationem cœli, de cuius altitudine ceciderunt, qui tum & cœlum dicitur, vndè & volucres cœli dicimus, ad comparationem illius inferni, de quo Psalmista Et liberasti inquit animam meam ex inferno Psal. 85. Esaiæ 14
inferiori. Esaias quòque propheta, cum de primo eius iudicio dixisset, quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris, &c. continuò de secundo adiunxit: Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, atque prospicient.

De appellatione diei & noctis, & quæ sit illa dies, & quæ sit illa nox. CAP. XVIII.

APpellauitque lucem diem, & tenebras noctem] Lucem (inquit) quam vidit quòd esset bona, appellauit diẽ: & tenebras, quarum esse bonum nõ est, appellauit noctem. Diligenter animad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

animaduertendum. Prius vidit lucem quòd esset bona, & deinde diuidens lucem & tenebras, cō
digna singulis imposuit vocabula. Si literæ ordinem ita contexuisset, dixit deus, fiat lux, & fa
cta est lux, diuisitque lucem & tenebras, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, & vidit
deus quòd esset bonum, putaremus tenebras siue noctem hic eo modo dici, quo in die quarto di
ctum est, fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem & noctem, siue vt item inferius
dicitur, lucem & tenebras, quorū vtiq; diuisio bonū est, vt positis (iuxta Psalmistā) tenebris & fa
Psal. 103. cta nocte in ipsa pertranseant omnes bestiæ syluæ. Orto autem sole exeat homo ad opus suū, no
cturna refectus quiete. Nunc autem tenebras à laude boni secluſit. Primùm enim (vt iam dictum
est) dixit, quia vidit deus lucem quòd esset bona, & deinde diuisit, & vtrisque nomina inuicem
optata dedit, quia lucem diem, & tenebras noctem appellauit. Ergo istæ tenebræ sunt eiusmodi,
Esaiæ. 45. in quibus nihil intelligitur boni. Et quidem tenebræ, de quibus istam lucem splendescere iussit,
bonum aliquod erant in prouidentia dei, quemadmodum lignum vel ferrum bonum est in ma
nu periti artificis. Proinde & illas laudi suæ asscribens. Ego, inquit, dominus, & non est amplius
formans lucem, & creans tenebras. Etenim tenebras, de quibus splenderet formata lux (vt iā di
ctum est) creasse, quę & ferebātur super faciem abyssi, bonum fuit: verùm formatam iam lucē in
tenebras reuerti, pessimum & apostaticum esse, nemo cui dubium sit. Igitur, ne lōgum faciamus
disputationis circuitum, super appellatione diei & noctis, secundum spiritualium naturam ocu
lorum, quales soli tunc erant, accipi oportet diem & noctem, spiritualem scilicet noctem, & spiri
tualem diem, videlicet bonorum angelorum pulchritudinem, & malorum horridam retramq;
fœditatem, quibus nominibus res eatdē nunc vsque spirituales viri appellāt. Verbi gratia, Pau
1. Thess. 5. lus cū dicit: Omnes vos filii lucis estis, & filii diei. Non sumus noctis & tenebrarum. Et multa ad
hunc modum. Sed dicit aliquis: Hæc & huiusmodi per similitudines magis q̄ secundum rerum
naturam dicta sunt, id est, non quòd verè ciuitas illa cœlestis Hierusalem, cuius filii sumus, dies:
aut quòd illa ciuitas diaboli, cuius eramus quondam, verè nox sit, sed quòd in illis quædam di
ei & noctis similitudo sit, & per metaphoram dicuntur, quæcunque scriptura loquitur in huius
modi. Ad hæc, inquam: Non illa inuisibilia istorum visibilium, sed hæc visibilia illorum inuisi
bilium imagines & similitudines sunt. Non enim illa propter hęc, sed hæc propter illa facta sunt.
Eccle. 1. Et in illis veritas, in istis vmbra, imò & vanitas est. Vidi (inquit Ecclesiastes) quæ fiūt cuncta sub
sole, & ecce vniuersa vanitas. Verùm quia apud sensus eorum, qui de illis inuisibilibus imbuun
tur, ista priora sunt, & prius ab exulibus nobis cognoscuntur, quàm illa prima nostra quam per
didimus, iccirco illa istius similia dicuntur. vt lippientes oculi, quia cœlestium claritatem specta
re nequeunt, imagines eorum in istis speculis contemplentur. Igitur lucem, id est, bonorum an
gelorum pulchritudinem, diem. & tenebras, id est, malorum squalorem spirituum deus (sicut iā
dictum est) appellauit noctem.

Item, Quomodo appellationes illas deus posuerit. CAP. XIX.

APpellasse autem diem & noctem dicitur deus, non quia vel Hebraicè, vel Græcè, vel Lati
nè fuerit locutus, quippe, qui nec linguā, nec labia quæ moueret habuit, nec enim est cor
poreus siue localis, sed quia sententiam cuique parti firmam posuit, quæ vlterius mutari nō pos
sit. Hæc appellatio diei, stabilimentum est felicitatis, fu mamentum gratiæ & honoris, vt ampli
us lux illa, quæ hoc nomen ex ore dei semel accepit, dicique vocari meruit, iam non possit in te
nebras conuerti, iam non valeat amoueri à fonte luminis æterni. tunc apostatantibus spiritibus
lucifugis, in luce stare maluit. & iccirco iam in æternum, lux decoris & pulchritudinis huius pro
uecta est eo, vt perfecta sit ad similitudinem patris luminum, apud quem non est transmutatio,
Iacobi 1. nec vicissitudinis obumbratio. Econtra, noctis appellatio firma & stabilis est ex ore eiusdem in
commutabilis dei semel prolata tenebrarum damnatio, vt qua venit illis pes superbiæ, & de lo
co suo moti, sua sponte ceciderunt, & iniquitatem operati sunt, iam semel expulsi nō possunt sta
re inconuertibiles apostatę. Quamuis quorundam hereticorum stulta compassio fuerit ausa pro
mittere illis, nescio quod tempus pœnitentiæ. Grauissimè ergo dictum, sapienter est accipiendū,
1. Reg. 15 quia deus, qui non est homo vt mutetur, aut filius hominis vt mentiatur, semel huiusmodi lucē
diem, & huiusmodi tenebras appellauit noctem, & sic vtrinque sententiam posuit quæ nō præte
ribit. Proin de quisquis cum illo sentit, dicat verè, quia lux illa dies est, & illæ tenebræ nox. Hoc
enim intuenti, multa elucescunt in scripturis. Verbi gratia, vt illud beati Iob: Pereat dies in qua
Iob 3. natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Noctem illam tenebrosus turbo polli
deat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec lau
de digna. Quod idem esse claret, ac si dixisset: Pereat ille, pereat, inquam, merito, vt verè periit,
id est, lux hinc dies desinat esse diabolus, in quo secundum Adam natus sum, qui nō iam verè, sed
simulatè dies, verè autem nox est, qui iam non computabitur in diebus anni, nec numerabitur in
mēsibus, quia videlicet semel obtenebratus, & nox effectus est, nulla vnq̄ mutatione, in pulchri
tudinem reformabitur illius lucis, quā deus laude dignā ducens dīe appellauit. Tandē infertur.

Cur

Cur non dictum sit, factæ sunt tenebræ & nox dies primus, sed factum est vespere & mane dies vnus. CAP. XX.

FActumque est vespere & mane dies vnus.] Notandum hic in primis est, quòd non dixit, fa
ctæque sunt tenebræ & lux dies vnus. Hoc bene & prudenter à scriptore sacro obseruatum
est. Quæ enim deus diuisit, quomodo coniungi, vel vnum quid efficere possint? Diuisit autē lu
cem & tenebras, appellauitque lucem diem, diem (inquam) totum & plenum absq; consortio te
nebrarum. Bene ergo dictum est, factæ sunt tenebræ & lux dies vnus, quia (sicut iam dictum est)
quæ deo diuidente separata sunt, sociari vel vnum quid efficere non possunt. Proinde quæren
dum est, quod vespere, & quod mane factum sit, ex quibus sano intellectu, dies vnus valeat com
putari? Quod vt tandem expeditius fiat, primò illud sciendum est, quòd certā ob causam non
dictum sit, dies primus. Quid enim? Nunquid iste angelicæ claritatis dies, quamuis pulcher, quā
uis decorus, dies est primus? Minimè. Absit hoc. Nam longè minor est illo die sanctificato & be
nedicto, in quo requieſcit deus, de quo in hoc libro post cæteros dies, ita scribitur: Istæ generatio
nes cœli & terræ, quando creatæ sunt, In die quo creauit deus cœlum & terram, & omne virgul
tum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam virentem priusquam germinaret. Quē
enim putas hunc esse diem, in quo creatum est omne virgultum, & omnis herba priusquam ori
retur, vel germinaret in terra, quem (inquam) vel quid putas esse hunc diem, nisi verbum illud,
in quo omne quod factum est, vita erat, priusquam fieret? Benè ergo dictus est hic non primus,
sed vnus dies, quia videlicet ille alius primus dies, imo & dierum dies est. Dicis ad hæc. Si ille est
primus, cur iste non dictus est secundus? Videlicet quia dies ille non de ordine, nec de natura cæ
terorum dierum est, sed dierum originalis causa est, eorumque qui ex diebus cæteris creatorem
cognoscentes glorificant, & gratias agunt, eorum (inquam) hic dies perpetua merces est, vt requi
escant in eo, post laborem dierum istorum respirantes, & ideo rectè cæteris diebus in ordine nō
suppositus, sed superpositus est. Sed de hoc plenius suo in loco dicemus. Nunc demum quia
iam sensus patet, videamus quomodo factum est vespere & mane dies vnus. Profectò quan
do dixit deus fiat lux, vespere erat, quia sol dictionis huius in corde patris latebat, quia in ver
bo eius lux ista nondū in actu expolita, sed in meditatione illius solis abscondita vita erat. Quan
do autem facta est lux, tunc mane factum est, in quo & lucifer ille, qui cecidit ante diem, primus
emicuit, & exinde dies plenus est, & in oculis omnium nostrum lucet. Omnes enim scimus, & ter
rifico exemplo nobis est, diuisio lucis & tenebrarū quæ illic facta est. Igitur factum est vespere &
mane, vespere (inquam) & mane, non tenebræ & lux, & exinde perseuerat hic dies vnus.

Quis & qualis sit ille dies vnus. CAP. XXI.

HIc vnus dies causa originalis est, cur spiritus dei qui ferebatur super aquas, vt fieret ista
lux, rectè dicatur spiritus timoris domini. Ab hoc enim facto primùm creatura deo subdi
ta, didicit, quòd creator verè timendus sit. Vndè & Psalmista: Initiū, inquit, sapientiæ timor do
mini. Quare ergo, inquis, alius propheta timorem in vltimo constituit, dicendo: Egredietur vir- Psal. 110.
ga de radice Iesse, & flos de radice eius ascender, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus Esa. 11.
sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eū
spiritus timoris domini? Videlicet quia ille, in quem hæc dicuntur, cum non tantum homo, sed Lucæ 2.
& deus sit, licet secundum humanitatem sapientia, ætate, & gratia profecerit: attamen secundū
id quod est & erat deus, nullum profectum habuit: sed cum esset ipsa sapiētia, de supernis suis ad
ima nostra descendit. Verùm creatura non solùm humana, sed & angelica profecit, vt superius
iam dictum est, teſtante Apostolo, & proficit, & profectuum eius initium est, habere timorem do
mini, quia initium sapientiæ timor domini. Et ab isto scilicet cognitionis eius inirio, scilicet timo
ris, Græcè dicitur θεός, quod nomen parcè detortum, Latinè dicitur deus, eo quòd iure timea
tur. Quod in sua licet vanitate, tamen sciens quidam Ethnicorum, dixit: Primos in orbe deos fe
cit timor. Verùm illos qui non erant timendi, stultus timor deos fecit appellari. creator autem
quia solus iure est timendus, rationabili timore deus nuncupatur.

De eo quod dixit deus, fiat firmamentum. CAP. XXII.

DIxit quóque deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et fe
cit deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant su
per firmamētum. Et factum est ita.] Iam confessionem & decorem indutus, iam intellectuali (vt
supra dictum est) amictus lumine sicut vestimento, magnificus dominus cœlorū continens thro
nos, & tremenda maiestate sedens super Cherubin, socia terroris sui pietate intuitus est abyssos,
& vt damna cœli repararet de profundis abyssi, vehementius operatus est, & sic opus suum incœ
pit. Extendens cœlum sicut pellem, & tegens aquis superiora eius, ponens nubem ascensum suū, Psal. 103.
& ambulans super pennas ventorum. Faciens autem angelos suos spiritus, & ministros suos ignē
vrentem. Hæc enim omnia secundi opus esse diei, Psalmista euidenter innuit, protinus subiun
gens opus diei tertii: Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum

seculi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

seculi. Primùm ergo, quid vel vndè sit firmamentum, propter simpliciores dicendum est. Firmamentum non solidum quid, aut durum, vt vulgò putatur, sed aer est extensus, & adeo subtilia-
Eccles. 1. rus, vt licet videri queat, rectius tamen spiritus dici possit, quàm corpus, testante Ecclesiaste, cũ dicit in luminaribus, quæ visibiliter in eo feruntur: Lustrans in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Hoc itaque cum solidum non sit, sed néque ita corpulentum, vt hæc inferior pars aeris, aliunde tamen scriptura illud nuncupauit firmamentum, videlicet eo quòd diuidat aquas ab aquis.

Quæ sint illæ aquæ super firmamentum. CAP. XXIII.

MAgnorum quóque & illustrium virorum, in hoc quóque capitulo scripta dissentiunt, videlicet in eo quod dictum est. Et diuidat aquas ab aquis, diuiditque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Alii nanque, quod dictum est, qui tegis aquis superiora eius, sic accipiunt, vt dicant, Superiora cœli iuxta Genesim ab aquis teguntur, aquas super firmamentum positas esse dicit, quas angelorum multitudines intelligimus, iuxta illud: Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen domini. Verùm si hoc voluit citharœdus, præcẽtor ille laudum, deum laudans de cœlis, laudans eum in excelsis, cur dicturus, & aquę quæ super cœ-
Psal.148 los sunt laudent nomen domini, præmisit, laudate eum omnes angeli eius? Vniuersaliter nanq; dicendo, laudate eum omnes, neminem angelorum eius excepit, & proinde superfluè repetisset, dicendo: & aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen domini, si aquarum nomine, multitudines angelorum voluit intelligi. Item & in hymno trium puerorum, cum dicitur primò, benedicite angeli domini domino, & deinde, benedicite cœli domino, benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt domino, profectò nomine aquarum aliud quàm angelos scriptura cogit intelligi. Præterea si aquarum nomine quę sunt super firmamentum, intelligi oportet angelos, quomodo vel in quo huiusmodi aquæ, diuisæ sunt ab his quę sunt sub firmamento? Nempe istæ sunt, de quibus postmodum dicit deus: Congregentur aquæ quæ sunt sub firmamento in locum vnum & appareat arida, &c. Quomodo ergo ab istis aquis angeli diuisi sunt? Deniq; ab illis potius, qui reprobi facti sunt, spiritibus diuisi sunt, vtpote angeli lucis ab angelis tenebrarum, vndè iam dictum est in diuisione lucis, & earundem tenebrarum. Porrò alii doctorum, nomine aquarũ quæ sunt super firmamentum, nihil aliud quàm aquas simpliciter intelligi volunt. Eorum proculdubio sententia iustius atque tutius placet, videlicet vt à sacræ historiæ litera sensus non discrepet. Veruntamen non vsqueadeo consentimus, aquas esse super firmamentum, vt concedamus etiã congelatas esse, quod aliqui magis coniecturaliter quàm rationabiliter opinati sunt.

Quæ vel qualis æstimanda sit illarum aquarum species. CAP. XXIIII.

QVòd iã à nobis quæritur, in qua ergo specie aquæ illæ super firmamentum sunt, si congelatæ non sunt? Interrogemus eos: in qua specie fuerunt antequam fieret firmamentum? Verùm hoc respondere nequeunt, quia chaos erat, & confusa moles, qualis ab humanis sensibus diiudicari non potest. Igitur criptam mundi huius exiguam, quam in medio abyssi magnæ, mirabilis artifex deus excauando fecit, in qua nati sumus, cum vix attendere possumus philosophando, quantum volumus, de circumманentium aquarum natura vel specie taceamus, quia videlicet nec istis aquarum reliquiis, quæ postea speciem vel formam suam acceperunt, omnino similes probabiliter definire valemus, nec aliquid fingere dignum arbitramur, vt verbi gratia congelatas esse (sicut iam dictum est) opinemur. Vnum hoc vt certum teneamus, camerã huius mundi politam esse in medio aquarum, quia videlicet firmamentum, quod quasi tectum eiusdem cameræ est, vndique ambiens authoritate sacræ scripturę, factum est in medio aquarum. At enim, quia dixit deus: Fiat firmamentum in medio aquarum. Ad quidẽ? Et diuidat (inquit) aquas ab aquis. Quod ne parum firmitatis haberet, semel dictum, iterum scriptura hoc ipsum repetiuit, dicens: Et fecit deus firmamentum, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his quæ erãt supra firmamentum. Itemque, quia in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum, addi-
Deut.19. dit, & factum est ita. Hæc enim trina repetitio in singulis operibus dei secundum vespere & mane, & totum diem obseruatur, vndè iam dictum est, & adhuc dicendum est. Igitur quia spiritus dei, qui ferebatur super aquas, spiritus pietatis est, hoc verè dignum se opus fecit, vt inopem fundum abyssi penetraret, & interiora ventris eius, tantis ornamentis illustraret, quorum nouissimũ & optimum deus & homo Christus est, administrationem principatuum & potestatum in cœlebus, vt eis paulatim sapientia eius multiformis innotesceret. Verè pius dominus post ruinã ca-
Ephes.3. ducorum spirituum, adorantes dominationes, & trementes potestates, refocillãte pietatis opere eruditi ad veram humilitatis sapientiam, dum de interioribus abyssi, super cuius faciem erant tenebræ, regem & dominum ipsorum parans educere, talem hoc modo incepit fabricam. Hic ordo & nobis hodieque competit, vt omnis anima, prius timore, post amoris pietate compungatur. Etenim sic vt nos prius angimur timentes gehennam, & postea pro modulo nostro delectamur amantes æternam vitam. sic illi & prius in caligine damnatorum angelorum, terribilem. & ex

subsequen-

subsequentibus operibus deũ cognouerunt amabilẽ. An parum hoc illis profecisse putas ad pietatẽ, q̃ viderunt in tali firmamẽto suæ firmitatis similitudinẽ? Etenim sicut illæ aquæ quę super firmamentũ sunt, nõ delabunt, & quę sub firmamẽto sunt super illud nõ leuãtur, sic nec illi beati spiritus vltra casuri, nec isti reprobi sunt amplius in statũ propriũ vlla mutatione reuocandi.

Item, de non impossibili aquarum positione super firmamentum. CAP. XXV.

ITa vehemẽter (vt supra dictũ est) magnificatus est dominus deus noster, primũ amictus lumine sicut vestimẽto, deinde extendens cœlũ sicut pellẽ, & tegẽs aquis superiora eius. Et mirum quidẽ opus magnifici dei, q̃ aquarũ molẽ, subter fusi sustiner firmamẽti natura subtilis: Verũtamẽ hæc ipsa admiratio ex præsenti exẽplo tolerabilior fit, ne illud cuiq̃ incredibile sit. Quid enim terrã grauissimã, de qua postmodũ dicendum est, aliud sustinet, nisi vndiq; circũfusus aer, idem licet crassior, & aquę partim circũfluẽtes. Hoc enim admiratus Psalmista: Cõfitemini (inquit) domino qui facit mirabilia magna solus, qui fecit cœlos in intellectu, qui firmauit terrã super aquas. Psal.135.

De eo quòd scriptum est in psalmo memorato, qui ponis nubem ascensum tuum. CAP. XXVI.

QVid verò est, quod vbi idẽ propheta dixit: qui tegis aquis superiora eius, protinus adiunxit: qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum, qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignẽ vrentem? Etenim mysticè quidẽ propheta est, de hoc ipso qui cœlũ extendit magnificentissimo deo dei verbo, quia homo factus est & mortuus, post resurrectionem suam in cœlum ascendit. Tunc enim posuit nubem ascensum suum, & ambulauit super pennas ventorum, videntibus quippe apostolis suis, eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Verùm hic nos litęræ sensum quærimus, vt certum historiæ fundamentum teneamus. Quid ergo est, qui ponis nubem ascensum tuum, & cæt. nisi quia diuersos sub eodem firmamento cœli huius, id est aeris, motus huic habitationi necessarios beneficio conditoris fieri, Actu.1. commendare debuit. Tunc enim ponit nubem ascensum suum, & iterum ambulat super pennas ventorum, quando ad temperandum cœli feruorem aquæ de mari, siue fluminibus, stagnisque & paludibus exhalatæ glomerantur, actæque flabris ventorum iterum in terram per concretas pluuiæ guttas deferũtur. Hoc modo & planè ponit nubẽ ascensum suum, & ambulat super pennas vẽtorum, nõ quidem vagando in circumscripta eius substantia, sed cõpetens auxiliũ conferẽdo, quãdo vult & prout vult, ad regendũ ea quæ cõdidit, prouidentiæ eius semper indigẽtia. Hoc (inq̃) modo facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Et iuxta præsentis loci causam accipias, magnificentius dici non potest. Spiritus nanque procellarũ hic intelligendi sunt, qui tam certis effectibus faciunt verbum eius, & non magis aberrant à voluntate vel arbitrio eius, quàm rationales spiritus, quos angelos, id est, nuncios dicimus. Proinde qui facit (inquit) angelos suos spiritus, & ministros suos ignẽ vrentem, id est, qui spiritibus tempestatũ, siue procellarum pro angelis vel nunciis suis, & igne vrente pro ministris suis vtitur. Quod etsi alium sensum habere videtur, scilicet quòd rationales angeli, secundum propriam vitã spiritus, & secundum corpora sua ignis vrens fieri dicãtur, vt quibusdam dubiè visum est, illud tamen verum & certum est, quia hæc quæ dicta sunt, sic domino mundi ministrãt, vt cõsuetudine nunciandi, tẽpora nobis nota fecerint, & perseuerãtia ministrãdi illi nũc vsque creaturã eius enutriant. Et notandũ, quòd non in præterito dixit, qui posuisti nubẽ ascensum tuum, qui ambulasti super pẽnas ventorũ, qui fecisti angelos tuos spiritus: sicut postmodũ ait, qui fundasti terrã super stabilitatem suam, & terminũ posuisti aquis quẽ non trãsgredient, & fecit lunã & tẽpora, & posuisti tenebras, & facta est nox, Sed p̃senti tẽpore dixit, qui ponis nubẽ ascẽsum tuũ, qui ambulas super pẽnas vẽtorũ, q̃ facis angelos tuos spũs. Nõ enim de creaturæ alicuius cõstitutione hic agit, sed de accidẽte motu creaturæ, scilicet cœli huius, quia videlicet spũs isti. i. vẽti, nõ per se ipsi creaturæ, sed q̃si quidã anhelitus suffiãtis naturæ vel creatuę motus sunt. Quę cũ semper moueãt eodẽ nutu creatoris, q̃ & firmamentũ superius semper volui, & inferius aquæ fluuiales semper labũtur, nõ tamen semper q̃aliter, vel cõstante motu, sed nunc animosius, nũc trãquillius agitur. Solũ firmamentũ eadẽ semper & inuariabili celeritate voluitur, sicut cõtra, terra semper immobilis tenet, nisi q̃ singulis annis secundũ superiorẽ speciẽ permutat. Media aũt, scilicet aqua, & q̃ terræ est proximus aer, nunc quidẽ segnius, nũc verò rapidius ferũtur. Agente deo, cuius aspectus nullã in re publica sua naturam ociari patitur. Sunt autem omnes huiusmodi spiritus duodecim, quatuor principales, & octo laterales, bini singulis principibus, dextra leuaque adhærentes, certis regionib. & nominibus suis ex lõga consuetudine sui ministerii multis, & maximè pelagi cursoribus, iam cogniti. Suntque in amplissima mundi huius domo, quasi magni patrisfamilias scopæ grandes, cunctas aeris corruptiones, suo quique tempore certatim euerrentes.

Item de igne vrente, tonitruq;, ac fulmine. CAP. XXVII.

INterdũ etiã, si quãdo ignis vrẽs, qui & ipse pro parte sua necessarius minister est, nimis importunus extiterit: non vnus, sed plures è diuerso insiliunt, & inter se obuersis viribus animosè

Universidad de Deusto
Biblioteca

constringunt. Fit fragor illis colluctantibus, quam tonitruum dicimus, & inter eos ignis coangustatus dilipatur, ac per scintillas fulgurando desilit, aut etiã nimis exasperatus fulminando terrã ferit. Pauidũ vulgus firmamentũ confringi, vel cœlũ ruere arbitratur. At illud secundũ nomen suum firmiter stat, & nequaq̃ vlla tempestatis vi contingitur. Nam nec infimũ lunæ circulũ iste tumultus excedit. Rectè igitur præterito quidem tempore dictum est, quia fecit deus firmamentũ, extendens illud sicut pellem. præsenti verò, qui ponit nubem ascensum suum, qui ambulat super pennas ventorum, qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem.

De eo quod dictum est, Vocauitque firmamentum cœlum. CAP. XXVIII.

Gene. 9. Gene. 15. VOcauitque deus firmamentum cœlum.] Vbi vel quando vocauit deus firmamentũ cœlum? Et quidem quando ad Noe loquens: Ponam (inquit) arcum meum in nubibus cœli, vel quod certius est, ad Abrahã: Suspice (inquit) cœlũ, & numera stellas si potes, non enim in quocunque cœlo, sed in firmamẽto stellæ suspiciuntur, tunc sine dubio vocauit deus firmamentũ cœlũ. Veruntamen quid hoc sibi vult, quòd scriptor ipsum deũ astruit firmamentũ cœlũ vocasse? Non enim sine causa esse purandũ est, quòd de animantibus loquẽs quę sine dubio prætereũt, adduxit (inquit) ea ad Adã, vt videret quid vocaret ea. Omne enim quod vocauit Adã animæ viuentis, ipsum est nomen eius. Lucis autẽ nomẽ, id est, diẽ, & tenebrarũ. i. noctẽ, ipse deus posuit, de quibus sanè dubium non est, quia præterire vel mutari non possunt. An & cœli & terræ perennitatẽ ex eo scriptor idẽ innuit, quia deus firmamentũ cœlũ, & aridam terrã nominans, per seipsum vocabula imposuit? Fortè dicis ad hæc: Cœlum quoque & terra transitura sunt. Ait enim idem dominus: Cœlũ & terra transibunt, verba autẽ mea non transibunt. Sed rursus alia scriptura dicit: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Proinde est distinguendum quod cœlũ, aut quæ terra, siue quomodo transitura sit, quoniã vtranq; scripturã veram esse oportet, scilicet & eã quæ dicit: Cœlũ & terra transibũt, verba autẽ mea nõ transibunt, & illã, quę ait. Terra autem in ęternũ stat. Petrus Apostolus cũ dixisset in epistola sua, latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erãt prius, & terra de aqua, & per aquam consistens dei verbo, per quę ille tunc mundus aqua inundatus periit, ita subiunxit: Cœli autem qui nunc sunt & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicii, & perditionis impiorum hominum. Patet sentẽtia, quia illam terram & illos cœlos, qui diluuio perierunt, & post diluuium repositi sunt, igni vltimo perdendos asseuerat. Cum itaque dicit dominus: Cœlũ & terra transibunt, non substantiã terræ, sed eam quæ nunc est qualitatẽ eius transituram asserit, quippe cũ de tempore illo quo certũ est substantiam eius non perisse dicat apostolus, per quæ ille tunc mundus inundatus periit aqua: multo magis nec pro eo quod dicit Psalmista: Initio tũ domine terrã fundasti, & opera manuum tuarũ sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanes: æstimandũ est quòd firmamentum periturũ sit, præsertim cum & tunc pereuntibus cœlis secundum quantitatem & speciem huius aeris, quos aqua exerescens occupauit, firmamentum nihilominus steterit. Sunt autẽ cœli superiores, in firmamento videlicet, per quos feruntur sol & luna, & præter hæc quinque stellæ quas dicũt planetas, id est, erraticas, sed vtrũ & ipsi sint perituri igne, an hi soli qui etiã diluuio perierunt, disputatio est aliquanto scrupulosior inter doctos. Veruntamen cum veritas dicat, tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum, de resurrectione loquens mortuorum: quid ibi facient sol & luna vbi quasi tot erunt soles, quot iustorum corpora? Nempe etsi supererunt, lucere non valebunt, tam multorum corporum claritate reuerberante lumen ipsorum. Sed & Iohannes dicit: Et nox vltra non erit, & non egebunt lumine lucernæ, neq; lumine solis. Proinde scrupulosa (vt iam dictum est) inter doctos disceptatio est, vtrum & ipsa luminaria cum ipsis per quos feruntur cœlis, siue circulis peritura sunt? Igitur eorum quibus nominã per semetipsum deus imposuit, & ipsorum quibus homo vocabula dedit, hæc obseruanda distantia est: quia illa quidem, quamuis mutata permanent, hęc autem transitoria sunt. De solo mari, pro eo quod dictum est in Apocalypsi, & mare iam non est, vtrum illo magno incendio, cum iudicabitur seculum per ignem, exiecture, an in melius commutetur, non facilè quis dixerit: Potest tamen intelligi, quòd de turbulento præsenti seculo dixerit, & mare iam non est, quia videlicet (vt supra) cum dicit: & mare reddidit mortuos suos, sub eodem nomine hoc seculum intelligi oportet.

Matt. 24. Eccles. 1. 2. Pet. 1. Psal. 101. Matt. 13. Apoc. 21 Ibidem. Ibid. 20.

Item, quare vocauit firmamentum cœlum. CAP. XXIX.

QVare vocauit deus firmamentum cœlum, cũ posset (vti faciendo cæperat) vocare firmamentum? Videlicet, quia firmamentum ad aliquid dicitur, & relatiuum nomen est. Omne nanq; firmamentũ alicuius firmamentũ est. Et cum dicitur hoc firmamentũ, oportet dici vel subaudiri, diuisionis aquarũ, quia videlicet ad hoc illud deus fecit, vt diuideret aquas ab aquis. Sed hoc vulgus nescit. Cœlum autem absolutum nomen est, etenim cum dixeris cœlum, cuius sit cœlum non opus est quærere, sicut cum dicitur, terra vel mare, non necesse habes quærere, cuius terra vel cuius mare. Proinde quia cõmuni sermoni commodius est vno in eadẽ re vti vocabulo, q̃ multis, rectè vocauit deus firmamentũ cœlum, quia sic magis absolutum vocabulum est cœ-

lum, quàm firmamentum, sicut homo & Adam magis absolutum est, quàm creatura vel figmentum. Cœlum autem à cernendo est dictum, congrua scilicet causa, quia videlicet oculos habentium neminem latet. Vndè & Græce vranos dicitur.

Quòd factum est vespere & mane dies secundus, & quid sit dies secundus. CAP. XXX.

ET factum est vespere & mane dies secundus.] Dies iste reuelatio creatoris est, dies (inquam) iste gentilium quoque oculis deum manifestauit. Inuisibilia enim eius (inquit Apostolus) à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, quorũ hoc vnũ vel maximũ est, per quod cum cognouissent deũ, non sicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt. Et factũ est (inquit) vespere & mane, quia videlicet non casu factũ est, sed vespere. i. in illa occulta dei sapientia dispositũ, & factum est, priusq̃ in actum visibilẽ exiret, & mane factum est, videlicet vt quod in occultis dei erat, in publicũ per euidẽs opus exiret, sicut iã de anteriori die dictũ est. In hoc secũdo die notandum est, quia secundum hebraicam veritatẽ, operis laudatio deest, quę in cæteris diebus apposita est. Et vidit deus quòd esset bonũ, sed in lxx. additũ est. Cur ita scriptori, imò spiritui sancto, qui per illũ scripsit, complacitũ sit, merito quæri solet. Ad quod primo respondendũ est, quia decet vnũ quid totũ esse, quod iure dicatur bene factũ esse. At verò firmamentũ vna qui dẽ & pulchra species est, veruntamẽ iuxta intentionẽ operantis vnũ quid totum nõ est. Quid.n. intendebat ille architectus deus, cũ dixit, fiat firmamẽtum in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis? Hoc vtiq;, vt faceret mundi huius amplã domum, pulchrã domum, cuius quasi tectũ hoc firmamentũ est. Et sicut tectũ domus pulchrũ quidẽ opus esse potest, sed nõdum domus, nisi quãdo fundamẽto, & parietibus superpositum est, atque idẽ nõ totum quid est: sic firmamentum pulchra quidẽ pars mundi, sed nõdum mũdus erat, anteq̃ terra & mare proprias haberẽt species, quibus firmamẽtum præeminet. Itaque ã laudare, iam dicere: vidit deus q̃ esset bonum, nimis festi num fuisset. Quare ergo, inquis, nõ sicut hoc, ita distulit dicere & illud, factum est vespere & mane dies secundus? Cur vni mundo nõ vnum tãtum, sed duos ascripsit dies? Ad hæc inq̃. Nũquid duos tãtum, & non etiã tres in cõpositione mundi digessit dies, secũdum tres ipsius partes? Nẽpe anterius dixit, & tenebræ erãt super faciẽ abyssi. Quam videlicet abyssum, cõfusam aquarũ multitudinẽ, & profunditatẽ oportet intelligi, & in hoc secũdo die dixit, quia diuisit deus aquas ab aquis. Nec hoc nec illud quod bonum esset deũ vidisse dixit, donec tertio die dicat deus, congregẽtur aquæ quæ sub firmamento sunt in locum vnum, & appareat arida. Tunc enim dicturus est, & vidit deus quod esset bonum. Adde quod ad eundem diem pertinet, quia cum dixisset: Germinet terra herbam virentem, &c. subiunctum est, & vidit deus quòd esset bonum. Et ecce sicut tres mundi partes, & tres dies, sic nihilominus tria bona habes, formationem bonæ lucis, distinctum opus mundi, plantationem paradisi. Et nota, quòd cum sint bis terni dies, præter septimũ, qui est diei requies, tam tertius primorum, quàm & tertius sequẽtium duplici bonitatis laude decorati sunt, vt sicut sunt septem dies, sic & septem sint bonitatis species, septiformẽ spiritum dei mirabiliter ex semetipsis contestantes. Illius. i. tertii diei, nunc opus ingrediamur.

De die tertio, & cur ibi dictũ sit, Vidit deus quòd esset bonum. CAP. XXXI.

DIxit verò deus: Congregẽtur aquæ quæ sub firmamẽto sunt in locum vnum, & appareat arida, factumque est ita. Et vocauit deus aridã terrã, congregationesque aquarũ appellauit maria. Et vidit deus quòd esset bonum.] Hinc tandẽ scriptor dei, imò & auditor trinitatis, tribus partibus. i. cœlo, terra, & mari mundum habens explicitum tertia die, rectè & oportunè dixit, quia vidit deus q̃ esset bonũ. Notandũ quippe super aquas ternariũ potentię creatricis imperiũ. Primo, tenebręerant super abyssum in principio creatã, & non dictũ est quòd esset bonum, deinde interposito firmamento diuisæ sunt aquæ, nequæ tunc dictum est quòd esset bonum, tertiò congregatæ sunt aquæ in locum vnum, & ita apparente arida, dictum est, quia vidit deus quòd esset bonum. Hoc enim verè bonum est, quia trinitati gratiæ suæ thesauros sub abyssо quęrẽti, opus efficacissimũ est. Sed ã nunc ipsa perscrutãtis abyssum verba perscrutemur. Congregẽtur (inquit) aquę quæ sunt sub firmamẽto in locum vnũ, & appareat arida. A quæ profectò quæ sub firmamẽto sunt, reliquiæ, vel pars aquarũ sunt, quæ sunt super firmamẽtum. Sic.n. dictũ est, fiat firmamẽtum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, &c. Ergo diuisio aquarum, de qua supra dictum est, simpliciter siue literaliter accipi debet. i. nõ ea quã dicunt philosophi diuisionem vocis, in plures significationes: sed ea quam dicunt totius in partes diuisionem.

Quomodo dictum sit, congregentur aquæ in locũ vnum. CAP. XXXII.

COngregentur (inquit) aquæ in locum vnum. Quomodo congregentur dixit in locum vnum, cum vna non sit congregatio aquarum? Nec enim sic dictum est, congregationesq̃ aquarũ appellauit maria, sed cõgregationes q̃ aquarum appellauit maria. Quo modo ergo congregẽtur dixit in locũ vnum, nisi ac si diceret, secedãt hinc & hinc aquæ, & confluant seorsum & seorsum, nullumque operi proposito faciant impedimentum? Quo.n. tendebat summa artificis

 industria

Universidad de Deusto
Biblioteca

industria,nisi ad hoc quod ait,& appareat aridæ? Aridam quærebat iamdudum latentem in pro
fundo abyssi,antequam diuideret & aquas ab aquis,quam solus ibi esse nouerat,qui solus creaue
rat. Quærebat(inquam)aridam,magni & pulcherrimi operis materiam,quod apud se pertracta
Psal. 84. bat miro & ineffabili consilio,de infima & ignobili massa cœli sui superioris aurea perornaturus
palatia. Hac ergo inuenta,vidit deus quòd esset bonū,vidit inq̄,nec suus eum visus fefellit. Nā
sicut tunc vidit,ita nunc factum est, quia videlicet de arida veritas orta est, quæ ortum in cœlo
superaret. Et vocauit inquit deus aridam terram, congregationesque aquarum appellauit ma
ria. Iam superius dictum est,quā virtutem innuat positio diuinæ vocationis, videlicet:quòd earū
substantiam quibus nomina per semetipsum deus imposuit, transituram non facile quis dicere
posset. Et terram quidem secundum naturam quam condidit ipse,constat esse aridam. Etenim re
uera naturaliter arida est,& nisi ex humoris temperamento solidaretur,puluis esset, omnique vē
to leuiter cederet. Proinde sicut aliunde iuuatur,& nunquam omnino in sua inopia relinquitur,
recte illi nomen quoque mutatum est,vt iam non arida, sed terra vocetur. Item & quod iam con
suetudinaliter mare dicitur, naturaliter congregationes aquarum est.

Item de congregatione aquarum,& de arida,& de eo quod dictum est in eodem psalmo,Qui fundasti terram s.s.s. CAP. XXXIIII.

Pſal.103. HOc mirabiliter dixit mirabilis deus,hoc imperium prorulit æterni verbi genitor. Hoc di
xit antiqua & secrera atque incomprehensibili dictione,& ita factum est. Et hoc admirans
inclytus psaltes Dauid, organista dei: Qui fundasti(inquit)terram super stabilitatem suam,non
inclinabitur in seculum seculi. Abyssus sicut vestimentum amictus eius super montes stabunt a
quę. Ab increpatione tua fugient,à voce tonitrui tui formidabunt. Ascendunt montes & descē
Pſal. 135. dunt cāpi in locum quē fundasti eis. Terminum posuisti,quem non transgredientur,neque conuer
tentur operire terrā. Quid mirabilius dici potuit, eo quod ait: qui fundasti terrā super stabilitatē
suā. Sed & huic simile est,quod in alio psalmo,dū confessionis huic diuinæ bonitati decantat,di
cēs:qui fecit cœlos in intellectu,statim subiūxit,qui firmauit terrā super aquas? Quid.n.mirabili
us dictū est,qui fundasti terrā super stabilitatē suā,an qui firmauit terrā super aquas? Imo cū voci
bus hęc diuersa sint,sensibus æquipollētia sunt:quis.n.nesciat,nō terrā aquis, sed aquas terra susti
neri? Vndique aquis orbis terræ cinctus est, vndiq; circūfuso aere vallatus est. Quòd si antipodes
nostris sub terra obuersi pedibus essent,vt gentilīū philosophi opinati sunt,non magis illis timē
dū foret, ne caderent deorsum, q̄ nobis pauendū est, ne ruamus in cœlū. Omnia nanque pōdera,
in terrā suo nisu ferūtur,& vndique à terra aquæ supportantur. Quid ergo dictū est, qui firmauit
terrā super aquas,nisi ac si diceretur, qui firmauit terrā, nullū habentē fulcimentū, nili ipsas quas
potius ipsa portat aquas? Ergo firmauit terrā super semetipsam, ergo fundauit terrā super stabili
tatē suam. Verūm scioli huius mundi philosophi hoc ipsum sciētes, scilicet terrā quasi centrū su
per inane pendēre in medio mūdi,olim irridebant sacrā scripturā quasi de imperitia & sensu pu
erili, quòd terrā super aquas firmatā esse dixerit, cū potius admirari vera sapiētia & philosophia
sit, q̄ super nihil nisi super humidū aerem grauē terrā creatoris imperiū firmiter atque immobi
liter stabilierit. Iam verò cū de cōgregatione aquarū dicit, Abyssus sicut vestimentū amictus e
ius,super montes stabunt aquæ, ab increparione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabūt for
titudinē verbi,maiestatē imperii,per quod illud factū est, quātum potuit homo conuenienter cū
figura,quæ metaphora dicitur,expressit. Nunquid.n. aquæ animatæ sunt,aut sensibiles,vt dice
ret ab increpatione tua fugiēt,à voce tonitrui tui formidabūt? Simulque norandū, q̄ dum rē am
plificare vel exornare nititur,sapiens quidē,sed pro rei quātitate infantulus,soloecismo quoq; v
sus est, pro tēpore præterito ponens futurū,fugient & formidabūt,pro eo vt diceret, fugerunt &
Gene. 7. formidauerūt. Quod tandē ait,terminū posuisti,quē non transgredientur,neque cōuertent ope
rire terrā,hoc ita verū est,vt nec in diluuio terminū suum mare transgressum fuerit,quo terrā o
periret. Sed rupti sunt(inq̄t scriptura)omnes fontes abyssi magnæ,& cataractę cœli apertæ sunt,
facta que est pluuia super terrā xl. diebus, & xl. noctibus. Quanto magis terminū suum maria iā
Gene. 9. non transgredient,positq̄ per semetipsum iurauit dominus,dicens: Non adiicā vltra aquas diluu
uii super terras, ponā arcum meū in nubibus cœli,& recordabor fœderis mei, vt nō perdā aquis
diluuii omnem carnē? Igitur mirabiles quidē elationes maris,sed mirabilis in altis dominus,qui
Pſal. 92. circúdedit illud terminis suis, posuitque vectē & ostia,& dixit: Hucusque venies & hic confrin
Iob. 38. ges tumētes fluctus tuos. Commoueatur mare,& plenitudo eius,quoniā ita expedit,aliter enim
non valerent putentes aquę eius,hec aptæ essent alendis piscibus,præsidem suum hominem pas
Pſal.95. centibus. Commoueatur (inq̄)nunc ventorum impulsu, nunc naturali accessu vel recessu,sic a
quæ vegetentur,quæ in ocio vel quiete morerentur. Tutam quippe reddidit deus aridam,quod
positum sibi terminum non transgredientur,neque conuertentur operire terram.

Quid opus fuerit aridæ,vt ascenderent montes,& descenderent campi.

CAPVT XXXIIII.

Porrò

POrrò,quid opus erat eidem aridæ,id est,terræ,vt ascenderent montes,& descenderent cam
pi,in locum inquit,quem fundasti eis? Hic planè illud sciendum est,quia si terra æqualis v
bique faceret, non leuior quàm in mari ventorum tempestas in ea regnaret. Nam solet & Pſal. 103
nunc in locis illis,qui montibus carent,videlicet maximè in Libia, tempestas, non minus quàm
in pelago turbare foris deprehensos quoscunque tam pedites quàm equo sedentes. Etenim vbi
per loca æqualia & nuda gignentium,ventus coortus arenam humo excitauit,magna vi agita
ta,ora oculosque implet, & ita profectum incessumque impedit,vt in nullo mari maius naufra
gium. Quid si nulli vsquàm montes ascendissent, si cuncta in planum terra descendisset? Si vbi
paululum ventis currere licet,tantas vires breui colligunt,quid possent,si nullum in toto mun
do haberent repagulū? Ergo nec istud magnifici dei laudibus deesse debuit,quòd ascēdunt mon
tes, & descendunt cāpi in locū quem ille fundauit eis, fundauit inq̄, videlicet vt neq; montes se
mel ascendere iussi descendāt,neq; cāpi semel depressi consurgant. Cū ita terræ fundator abys
sum,quæ sicut vestimentū amictus eius erat,dispulit, eadē ipse potentia competens aquarū sub
sidiū per intimas eius venas largè diffudit. Non enim sic ab increpatione eius aquæ fugerunt,&
congregatæ sunt in locū vnum,vt hæc apparens sic de vtero abyssi proficeretur,tanq̄ abortiuū.
Sed indeliuenter trahens aquas in omnes venas copiosam sugit abyssi mammā, & ascendentem
per nubes,rursusq; labentem temporaneā & serotinam accipit de cœlo pluuiā. Alitur intrinsecus
dulcescētibus aquis rigatur extrinsecus de superioribus suis. Ità scatent fontes,fluūt amnes. Quod
itidē laudans Psalmista: Qui emittis(inquit) fontes in conuallibus, intermediū montiū pertransi
bunt aquæ. Proinde & Ecclesiastes aquarum fluentiū originem considerans: Omnia(inquit)flu
mina intrant mare,& mare non redundat. Quare? Videlicet,quia non influit illuc, nisi quod ex
inde prædictis modis sumitur. Sed ā super tarram emissum verbi potentis audiamus imperium.

De eo quod dictum est, germinet terra herbam virentem & de cuiusq; dictionis triplicatione. CAP. XXXV.

GErminet terra herbam virentem & afferentem semen, & lignum pomiferum faciens fructū
iuxta genus suū,cuius semen in semetipso sit super terrā. Factumque est ita. Et protulit ter
ra herbam virentem, & afferentem semē iuxta genus suū, lignumque faciens fructū, & habēs v
nūquodq; semen secundū speciē suā. Et vidit deus quod esset bonū. Factūq; est vespere & mane di
es tertius. Quia creatricis trinitatis hęc sunt opera, benè testimoniū suū sancta scriptura vbiq; tri
plicat. Tria nēpe dicta sunt, imò ter vnū idēq; dictū est. Dixit deus, cuius dixisse fecisse est. Factūq;
est ita, & protulit terra. Et primū quidē secundū vespere est. i. verbi dei secretū, in q̄ vita erat: quic
quid mane.i. subsistātialiter rerū, pductione: factūq; est aliud secundū hoc ipsum mane, tertiū secundū
diē continuū quomodocūque perseuerātis creaturę. Hoc in cūctis sex dierū operibus inuenies. Di
xit deus, fiāt luminaria, & factū est ita, & fecit deus duo luminaria magna. Item, pducāt aquę repti
lia, creauitque deus cete grādia, Benedixitque illis deus, &c. Sed in creatione lucis dixit deus, fiat
lux, & facta est lux, & diuisit lucē & tenebras. Vbiq; tria cōsonāt testimonii verba, quia tota vbi
que vespere & mane & toto die creatrix operatur trinitas. Et hęc est sanctæ ac iustæ legis origina
lis causa, qua scriptor idem sanxit, vt testibus plus q̄ tribus nulla iudicialis indigeat causa.

Item de herba virente, & herba semen afferente, de ligno pomifero, & de ligno, cuius solum semen est in semetipso. CAP. XXXVI.

GErminet(inquit)terra herbā virentem,&c. Omnis herbā & omne lignū primò bifariam di
uiditur. Est enim herba solummodo virens, vt fœnum quod producit terra iumentis: Et
est herba semen suū afferens, vt triticum vel apiū, cæteraque species quas producit seruituti ho
minū. Item, est lignū nullum afferens fructū, sed solum semen suū, vt fagus aut ilex, cæteraque li
gna campi,& cedri,libani, vbi iuxta Psalmistā, passeres nidificant, quæ arbores nequaq̄ propriè Pſal.103.
dici possunt. Et est lignū pomiferū quod arborem dicimus, vt malus siue pyrus, vel quodcunq;
tale afferens fructum,& in fructu semen iuxta genus suū. Horum omnino nil dei præceptū omit
tit,in hac scriptura. Non enim dixit solummodo herbam afferentem semen, sed & pręmisit quod
vniuersalius est herbam virentem. Item,non dixit solummodo,& produxit terra lignum pomi
ferum & faciens fructum, sed addidit,& afferens semen vnumquodque in genere suo.

De plantatione paradisi,& de eo quod dictum est,qui viuit in æternum, creauit omnia simul. CAP. XXXVII

AB hoc ornatus terræ principio plantauerat dominus deus(vt inferius scriptum est)para
disum voluptatis,in quo formatū hominem posuit,plantauerat(inq̄)non surculos aliūde
petēs,sed huius præcepti sui vim semel infigēs,vndè natura vel virtus germinādi terrę innata est.
Cuius plātationis,quia mētio nūc se obtulit,q̄uis suo loco plenius debeat dici, ā nūc tamē quæ
rendum est ab eis qui omnem creationem repentinam, & commixtam fuisse volunt,quomodo

 accipiant

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene. 2. Eccle. 18. accipiant illud quod dictum est: Plantauerat paradisum voluptatis à principio. Nam propter illud quod alibi scriptum est: Qui viuit in æternum, creauit omnia simul, volunt repentè & absq; vllis profectibus herbam maturam, & ligna robusta, cum pomis & seminibus suis constitisse, simul luminaria in firmamento, simul reptilia maris, & volatilia cœli efferbuisse, simul nihilominus animantia terræ & ipsum hominem subitò obambulasse in pedes. Hoc plane à ratione dissentit, nec huiusmodi sensum præsentis lectionis textus admittit. Nam à principio iam dictū est, quia plantauerat dominus deus paradisum voluptatis, & homo nō erat qui operaretur terram, sed fons ascendebat de terra, irrigans vniuersam superficiem terræ. Cæterùm & illud: Qui vivuit in æternum creauit omnia simul, quomodo accipiendum sit, saluo ordine lectionis huius, opportunius dicemus, cum ad illam creationis conclusionem venerimus, qua sic dicitur: Istæ generationes cœli & terræ quando creatæ sunt, &c. Nunc illud dicendum fuit, quòd ab hoc ornatus terræ principio paradisum deliciarum plantauit dominus deus, quia profectò in eius plantatione longè gloriosius effusum est hoc domini gratiosum imperium dicentis germinet terra herbam virentem, & afferentem semen, lignumque pomiferum, quàm in isto penurioso humani generis exilio, vbi terra homini laboranti in sudore vultus sui persæpe non dat fructus suos. Nam in illo delicioso terræ loco, & cœlis proximo, salubria cuncta sunt herbarum siue lignorum semina: in hac autem terra, de qua sumptus & in quam propter peccatum reiectus est homo, pleraq; nascitur eidem homini noxia. Nec mirum, maledicta enim (inquit) terra in opere tuo, cum operatus fueris eam non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. Si maledictionis est, spinas & tribulos germinare pungentes: quanto magis à maledicto est, afferre herbas & fructos occidentes? Nónne vndè est homini superfluam & ad benedictionem, quæ in paradiso data est, non pertinentem gignere sobolem, dicente mulieri domino, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: inde & terræ eius accidisse credendum est, vt diffundat humores varios & noxios non pertinentes ad hæc benedictionis verba, germinet terra herbam virentem? &c.

Item de eo quod dictum est, Vnumquodq; iuxta genus suum, & consubstantialem esse deo patri filium. CAP. XXXVIII.

Esaiæ 40. QVis in his & in huiusmodi adiuuit spiritum domini, aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Quis (inquam ostendit illi, vel quo instructus fuit ab exemplari, mandare terræ, vt afferret herbam, lignumque vnumquodque cum semine generis sui? Quærimus hoc à Iudæis, pariterque ab hæreticis, quicunque impio sensu deum patrem omnino sterilem esse volunt, negantes eum consubstantiale sibi protulisse verbum, non credentes eum coæqualem sibi genuisse filium. Vos Iudæi, nullum, vos Arriani dissimilem dicitis illum habere filium. Vndè ergo non solùm animantibus, sed etiam herbis terræ dedit habere singulis in semetipsis semen generis sui, si in semetipso nihil talis naturæ vel vigoris habuit? Sitis igitur vos fœnum, quod Behemoth, id est animal, scilicet diabolus sicut bos comedat: sitis (inquam) sicut ligna syluarum, quæ fructum non ferunt, ad nihil vtilia, nisi vt excidantur, & in ignem mittantur, quicunque deum creatorem omnium, aut nullum, aut dissimilem sibi genuisse blasphemantes dicitis filium. Natura namque dei, neque sterilis est, qui creaturæ suæ fertilitatem dedit: neq; genitura eius degenerauit, vt gigneret aliud deus quàm deum, qui dixit & factum est, vt vnumquodque lignorum siue herbarum afferret in semetipso semen non aliud, quàm secundum genus suum.

Iob 40. Matt. 7.

Item, de die tertio. CAP. XXXIX.

IN hoc die tertio species illa diuinæ bonitatis fulget, vndè sanctus septiformis spiritus tertio loco ascendentibus, post timorem & pietatem, spiritus scientiæ nūcupatur. Pulcherrimæ namque scientiæ est, quòd illum paradisum deliciarum talis ac tantus plantauit hortulanus, scientiq (inquam) cuius spe inflatus est homo, dicente sibi diabolo, comedite & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Indignabatur enim miser, inspiratus à diabolo, quòd alienum horrum sub alieno custodierit imperio, aliquo sibi lignorum interdicto, & ideo tanquam medicinam captabat, vt haberet & ipse scientiam plantandi sibimet paradisos. Sed de hoc aliàs. Planè & in cæteris septem dierum operibus absque scientia nihil operatus est deus. Veruntamen secundum proprias distinctiones, singula de singulis potentiæ septiformis vocabula magis propriè sumpta sunt. Verbi gratia: Pisces quóque maris scientissimè fecit, & volatilia cœli. Verùm in istorum natura iam illa creatricis potentiæ virtus cognoscitur, quæ spiritus consilii nuncupatur. Habent enim naturale quoddam mutui amoris consilium, quo concilientur inuicem qui consocient masculū & fœminam, & amantes conueniant, vt pariter nidificent, vt fœtus alant. Sic & in singulis cæterorū dierum operibus, præter scientiam dei, aliud magis propriè consideratur & prædicatur. At verò ex opere huius tertii diei, nihil melius quàm multiplex prædicatur scientia dei, quia videlicet præter suum esse nihil adhuc operantur extrinsecus, nisi quod significant tanti scientiam plantatoris. Factum est igitur vespere & mane dies tertius, sicut supra dictum est. Hoc opus scientiæ dei subsequitur aliud opus cum euidentia magnæ fortitudinis.

De die

De die quarto, de luminaribus, & virtute maioris luminaris. CAP. XL.

DIxit autem deus, fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem & noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, vt luceant in firmamento cœli, & illuminēt terram. Et factum est ita. Et fecit deus duo luminaria magna. luminare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti.] Hoc planè dixit & fecit deus in spiritu fortitudinis. Nam vt taceam de luna & stellis, quarum potētias penè soli vtcunque nouerunt Physici. de sole quis ruricola nescit, quòd sine illo factura mundi, non solum infirma & egena, sed & nulli viuentium sit habitabilis? Cum ab hac regione habitabili paulò longius abest, nulli lignorum siue herbarū semini telus idonea est. Pigrescunt arua, constringuntur flumina, frondiflua moriuntur nemora, piger ad focos agricola damnosa ducit ocia. Quid si idem sol diutius in longinquo absisteret, aut omnino nullus esset: Proinde cum propius ascensu suo nos visitans, aruorum duritiam radiis inualescentibus effringere cœperit, comparatur arieti. Cumque altius ascendens boum labores apparere fecerit, tauro dicitur similis. & cum segetes maturas, vrgente desuper calore, solidauerit, comparatur leoni.

Item de eodem, & quòd ante illud paradisus deliciarum floruerit, & quòd illa sit terra promissionis. CAP. XLI.

HIc iam prætereundum non est, quod de hoc magno præside huius cœli eleganter prædicare solent physici, quòd sit fons ignis ætherei, cor cœli siue mens, & temperatio mundi. Nā quòd mundum verè temperet, inquiunt, ratio in aperto est. Ita enim non solùm terrā, sed ipsum quóque cœlum temperari sole certissimum est, vt extremitates eius, quæ à via solis longissimè recesserunt, omni careant beneficio caloris, & vna frigoris perpetuitate torpescant. Hanc eorū rationem contemnere difficile est. Nam hoc ipsum Psalmista tetigisse videtur, cū dicit: Quia neque ab oriente, néque ab occidente, neque à desertis montibus. Desertos quippe montes australi atq; boreali polo subiacentes terras appellat, ob longinquitatem solis perpetuo gelu rigentes, quos inter mediamque zonam, quam perustam vocant, duas aiunt esse, hinc frigore, hinc calore temperatas, vt sint habitabiles. Quæritur itaque, qualiter ante factum solem germinarit terra lignum pomiferum, herbamque virentem, & afferentem semen: cum & nunc tamdiu, sole in cœlo flammante prædictæ partes perpetuo frigore steriles permaneant propter hoc solùm, quòd ab eo longius remotæ sint. Ad quod ecclesiasticis auribus facilè respondetur, quia quod notum vel creditum non fuit curiosis illis mundanæ creaturæ scrutatoribus, paradisus ille, quem plantauit dominus deus à principio, dicendo: germinet terra herbam virentem, & afferentem semen, lignumque pomiferum, &c. Hoc enim principium fuit omnium quæ in mundo nasci iussa sunt, paradisus inquam ille, quem hac verbi sui dictione plantauit dominus deus, paradisus voluptatis est, paradisus delitiarum est, alterius cœli, alterius temperiei, nō vicibus subiacens æstatis & hyemis, aut veris & autumni, sed perpetuæ voluptatis & permanentium delitiarum paradisus est, semper floridus, semper lucidus, sempiterna suauitate, visu delectabilis ac gustu. Cuius perpetuas delitias hic idem scriptor sub nomine illius terræ repromissionis, ad quam rudem dominus introducebat populum, ita gratiosis descriptionibus commendat. Dominus enim deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum, aquarumque & fontium, in cuius campis & mōtibus erumpunt fluuiorum abyssi, terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus & malogranata, & oliueta nascuntur, terram olei & mellis, &c. Item terra enim quam ingrederis possidēdam, non est sicut terra Aegypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducūtur irriguæ, sed montuosa est & campestris, de cœlo expectans pluuias, quam dominus deus tuus semper inuisit, & oculi illius in ea sunt à principio anni, vsque ad finem eius. Hæc iccirco nunc dicta sunt, vt certum sit ante hunc solem germinasse terram ad præceptum domini, quia videlicet terra illa, cuius plenitudo tantis non potest exprimi descriptionibus vmbraticis, non indiget vt reflorescat visitatione solis, quam semper inuisit dominus deus, in qua sunt oculi illius à principio anni vsque ad finem eius. Sed iam potestatem eiusdem solis ac lunæ, secūdum ipsa creatoris verba contemplemur.

Psal. 74.

Deut. 8.

Deut. 11.

Item de luminaribus & eorum magnitudinibus. CAP. XLII.

FIant (inquit) luminaria in firmamento cœli, &c.] Luminaria solem & lunam dixit. Sic enim sequitur: [Et fecit deus duo luminaria magna, luminare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti.] Vtraque luminaria magna sunt relatione stellarum, quæ vtique minoris potentiæ sunt, ad alterutrum autem relatione vel comparatione facta, luminare maius sol, & luminare minus est luna. Nam sicut curiosi huius mundi philosophi inuestigauerunt, terrarumque paruitatem oculorum, quasi paruus conspicitur, octies (inquit) est maior. Amplius autē ex eo sol luminare maius est, quàm luna, quia lucet luce propria, nam luna relucet ab illo, luce scilicet non sua, sed aliena. Solis enim lumen in corpus lunæ infunditur, & inde resplendescens

solam refundit claritatē nō calorem, sicut & speculum cum splendorem, de se vi oppositi eminus ignis emittit, solam ignis similitudinem, carentem sensu caloris ostendit. Alii tamen dicunt eam proprium lumen habere, sed globum eius dimidium lucere, dimidium autem obscurū esse, dum que mouetur in circulo suo, partem eandem qua lucet paulatim ad nos conuerti, vt videri à nobis possit, & ideo prius quasi corniculatam apparere. Vtralibet opinio vera sit, maius quidē luminare est sol, tam orbis sui quantitate, quàm luminis, sed hæc duo luminaria magna sunt, videlicet comparatione stellarum, quę longè minus illuminant mundum, & minoris potestatis sunt.

De luminarium atq; stellarum diuersa positione in firmamento. CAP. XLIII.

SCiendum verò, quòd licet cum dixisset: Fiant luminaria: subiunxit, in firmamēto cœli, pariterque de stellis, & posuit eas in firmamento cœli: quamuis non diuersa sit dictio: diuersa tamen horum est positio. Nam quod astronomici melius experti sunt, stellæ quidem omnes præter quinque planetas, id est, erraticas, & præter hæc duo luminaria magna, in firmamento fixæ sunt, & cum firmamento feruntur. Siquidem luminaria hæc, & stellæ quinque (vt prædictū est) quas idolorum suorum nominibus sacrauerunt, scilicet Saturni, Iouis, Martis, Veneris, atque Mercurii, circos habent proprios, qui contrario motu feruntur, voluuntur enim contra firmamentum. Horum altior circus Saturni, inferior Lunæ circulus habetur. Benè inquit, fiant luminaria in firmamento cœli, id est, vnumquodque in sui firmamento cœli. Diuuntur enim & istorū luminarium & cæterorum planetarum circuli cœli qui laudant dommum, iuxta Psalmistam dicentem: Laudate eum cœli cœlorum, id est, cœli, vel circi maiores, minorum complexui circulorum. Non enim parua materia diuinæ laudis est firmare eorum, cursus eorum quem nunq̄ excedunt, incessanter currendo, seque in circulos suos reflectendo motu duplici, videlicet motu superioris firmamenti, quod dicunt aplanen, & motu proprio, quo contra ipsum iugiter feruntur.

Ecclę. 1. Vtrumque motum Ecclesiastes de sole loquens, exprimit his verbis: Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibique renascens girat ad austrum, & flectitur ad aquilonem. Luftrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Hoc idem de Luna & cæteris est sentiendum, quæ quanto maiores vel minores circulos habent, tāto plus vel minus temporis gyrando & regyrando expendunt.

De diuisione diei & noctis, & potestate luminarium. CAP. XLIIII.

AD quid fiant hæc luminaria? [Et diuidant (inquit) diem & noctem, &c.] Hæc præcipua causa est cur facta sint luminaria. Vndè & tertio repetitur, cum dicitur: Luminare maius vt præesset diei, & luminare minus vt præesset nocti. Itēque postmodum, vt lucerent (inquit) super terram, & diuiderent lucem & tenebras. Si iam ante per temetipsum diuiserat deus lucē & tenebras, quid necesse erat vt luminaria diuiderent diem & noctem huc lucem & tenebras? Imò, quomodo diuiderent, quod iam deus diuiserat, & nemo rursus confuderat? Ergo illic de intellectuali luce, & spiritualibus tenebris dictum est. nam hic de corporeæ visionis luce & tenebris sermo est. Et has quidem tenebras, deus bene posuit quippe cuius positione & præcepto, quod non præteribit, sol deorsum descendit, & tunc ex vmbra terræ superius hemisphærium tenebrescit & noxfit, vt in ipsa pertranseant omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à deo escam sibi vt orto sole congregentur in cubilibus suis, exeat autem homo ad opus suū, & ad operationem suam vsque ad vesperam. Bene (inquam) hoc inter ea, quæ valde magnifica sunt, opera tua domine in sapientia fecisti. Proinde has tenebras scriptor præmisit, vt diuiderent inquiens lucem & tenebras, ac deinde subintulit, & vidit deus quòd esset bonum. Illas autem tenebras à laude boni seclusit prius dicendo, & vidit deus lucem quòd esset bona, & tunc demum, diuisit (inquit) lucem & tenebras. Diuidant (inquit) diem & noctem, ita videlicet vt luminare maius præsit diei, & luminare minus præsit nocti. Hoc & Psalmista conscribens in confessionibus domini: Confitemini (inquit) domino, qui fecit luminaria magna, solem in potestatem diei, lunam & stellas in potestatem noctis. Et in Psalmo superius memorato: Fecit (inquit) lunam in tempora, sol cognouit occasum suum. Itaque si quæras quomodo luminare maius præsit diei, occidendo videlicet præest & renascendo. Nam sol cognouit occasum suum, quod metaphoricos dictum est, videlicet quòd ita certo tempore occidat, & tanquam sciens, quid agat, certa nihilominus hora reuerratur ad ortum & secundum eundem occasum certis ex causis nunc citiorem, nunc tardiorem alternatim variatur longitudo breuitasque dierum. Nam altius ad aquilonem progrediendo, quia nobis tardius occumbit, diem producit. Rursusque ad Austrum descendendo, quia nobis citius absconditur, diem breuiorem efficit. Non enim aliunde dies, nisi quia sol super terram est, sicut econtra nox non aliunde, nisi quia sole sub terram demisso, vmbra terræ soli obiecta super nos exaltara est. Etsi antequam solis globus horizonti emergat, mane lucet illustratus aer, & dies est, hoc de vicinia solis fit, sicut econtra vespere cum iam nobis absconditus fuerit, non continuò. sed paulatim disparent, quæ superfunt reliquiæ luminis. Ita luminare maius præest diei semper, Luna verò tēporaliter præest nocti. Vndè & pulchrè Psalmista: Fecit, inquit, lunam

Psal. 103.

Psal. 135. Psal. 103.

lunam in tempora. Non enim cunctis noctibus vel toti nocti præest, sed pluribus noctibus, & plurimæ parti noctis deest. Crescit quippe temporaliter, decrescit nihilominus temporaliter. Item & aliter hic diei, atque aliter illa præest nocti. Hic enim præest diei, quia de seipso diem efficit: illa præest nocti, quia tenebras eius aliquantulum superat, præsidio mutuati à sole luminis. Igitur diuidant diem & noctem, inquit, scilicet vt ille omnem diem suo lumine efficiat. Hæc aliquas noctes, vel aliquantulum noctis illustret.

De eo quod dictum est, & sint in signa & tempora, & dies & annos. CAPVT XLV.

ET sint, inquit, in signa & tempora, & dies & annos.] Quatuor dicta sunt, signa, tempora, dies, & annos. Horum tria, scilicet signa, tempora, & dies, ad solem pertinēt, quia videlicet ex ipso percipiuntur, maximè horarum signa, quas cū obseruet rusticana quoque plebecula, magis ad seruiendum deo religiosa considerat Christi ecclesia, & secundum ipsum variantur veris, æstatis, atque autumni, & hyemis tempora. Porrò, quòd in dies hoc luminare sit, omnium palam subiectum est oculis. Per singulos nanque ortus suos, singulos dies efficit. Porrò lunæ deputatur anni, cum suis partibus, id est mensibus duodenis. Hebræi nanque (quibus data, vel à quibus profecta est hæc scriptura ad nos) solos nouerūt lunares menses & annos. Est autem mensis viginti nouem dierum ac semissis. Annus autem, siquidem communis, id est, duodecim mensium sit, ccc. lxiii. dierum. Si autem emboliſmus, id est, tredecim mensium sit, ccc. lxxxiiii. dierum est. Romanis tamē luminare maius in annum est. Solarem namque computant annum ccc. lxv. dierum, superaddito diei quadrante. Sed hic annus non adeo naturalis est, quippe cuius partes, scilicet menses non naturaliter currunt, sed ad placitum dispositi sunt. Lunaris autem annus naturalis est, quippe cuius partes, id est, menses itidem lunares à natura veniunt: vndè & cuncti quātitatis eiusdem sunt, nisi quod semissem qui xxix diebus supereſt, quia pro integro die cōputari non potest, seruari oportet, vt alter xxix. alter xxx. dierum mensis habeatur. Hos annos, vel huiusmodi menses ante fidem Christi, Romanus orbis non obseruabat, sed & nunc indoctum vulgus ignorat. Proinde & in communi vsu annum computat Christi ecclesia, qualem scripturę huius ignara constituit gentilitas, & pro legitimo ritu festi paschalis menses & annos Hebræorum secundum lunam, tam communes quàm emboliſmales rationabiliter obseruat.

Quare postremo dictum sit, & illuminet terram. CAP. XLVI.

QVare autem post hæc omnia continuò subiunxit? [& illuminēt terram] Videlicet ne pures: Iam & antea terra illuminata fuerat, sed non in signa & tempora, non in dies & annos distincta vicissitudine lux illa obseruabilis erat. Vt ergo superadiicerentur ista, iccirco facta sunt ista luminaria. Hunc omnino sensum literæ textus excludit, dum hoc etiam adiicit, & illuminēt terram. Nam ex hoc quoque palam datur intelligi, quia super hanc terram nulla prius erat lux visibilis. Veruntamen de illa terra paradisi illud sciendum est, quia mox (vt dixit deus) congregētur aquæ quæ sunt sub firmamento in locum vnum, & appareat arida, sic apparuit, vt postea nū quam disparuerit, sicut nihilominus mox (vt dixit deus) germinet terra herbam virēntem, &c. sic germinauit, sic floruit, & fronduit, fructumque attulit, vt iam vltra deflorescere non possit. Nā vt taceam de luce angelicarum specierum, quæ nunquam ibi desunt, si in hoc exilio quædā terræ huius particulæ, scilicet precioſi lapides, quales maximè carbunculi sunt, sic apparent, vt in nocte pro lucernis esse possint, quàm splendidè putas terram illam apparuisse, vbi neque huiusmodi lapidū, neque alicuius boni quod visum delectet quicquam potest abesse? Hunc ergo mundum tantummodo luminaria hæc illuminant. De quibus nec illud prætereundum est, quòd maximè horum causa firmamentum volubile esse oportuit, videlicet vt sol, qui tanti est feruoris vt (sicut superius dictum est) fons ignis ætherei appellatus sit, ad hoc factus, vt non solum illuminatio, sed & temperatio mundi frequens esset, & cunctis partibus adesset, & stellarum ordo nonnisi toties regyrans notior existeret. Siquidem multo melius nunc est, cū sol feruidus breuiter quidem, sed frequenter adest, quàm si spacio sex mensium desuper terras exurens, itidem sex mensiū spacio sub terra delitesceret, tanquam longam noctem cū eadem prolixitate, frigoris nobis relinqueret. Duodenis nanque mensibus Zodiacum circuit, quo circuitu solo circunferretur, cessante motu firmamenti, & proinde quod nunc annus est, hoc tunc vnus cum nocte sua, dies existeret.

Cur firmamentū volubile esse oportet.

Cur dicendo, & stellas non addidit, & sint in signa & tempora, & de eodem die quarto, & quid sit dies quartus. CAP. XLVII.

ET fecit, inquit, deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Et stellas. Notandum in hac repetitione, cū dicit, & fecit deus duo luminaria magna. & stellas, non addidit in signa, videlicet ne occasionem daret illis qui putant in stellis signa esse fatalia, homines quippe creaturæ magis, q̄ creatoris imitatores, & à creatura

Rom. 8

mundi

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundi cognitum deum non sicut deum glorificantes, aut gratias agentes. in isto quoque dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, dum stellis penè omnem creatoris asscripsêre poteſtatem, ita vt dicerent ex earum momentis vitę & mortis suæ faralem pendêre necessitatem. Huiusmodi suspicio de hac scriptura nasci non potuit. Nam cum dixisset, & fecit deus duo luminaria, sic subiunxit, & stellas, vt in signa subaudire non liceat. Attamen & stellæ in quædam signa, & in quędam tempora sunt, quæ salua pietate Christianus homo suscipere vel attêdere queat, verbi gratia, de qualibus loquitur scriptura: Quis fecit arcturum, & hyadas, & orionā? Item, nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi dissipare poteris? Nunquid produces luciferum in tempore suo, aut vesperum super filios terræ congregare facies? Hæc & his similia suscipere, & ex illis serenitatis vel procellæ significationes attendere perniciosum non est, imo patuidis maximè nautis vtile est. Amplius autem ex huiusmodi positionibus vel significationibus stellarum spiritualē sensum per idoneas similitudines capere laudabile est. Item, & tempora noctis de altitudine cuiuslibet stellæ, ex his quæ fixæ cū firmamēto fuerunt, admoto horoscopo, deprehendere iucundum artificiū, atque innoxium exercitiū, imò & nocturnę laudis dei, quibus horis fiat, pulchrum expectaculum est. Sed de huiusmodi ad præsens negotium non pertinet. Nam qui verè sapientiam quærit, & à creatura mūdi creatorem cognoscere, glorificare, & gratias agere cupit, hoc solum de illa scire contentus est, quod sacra testante scriptura, creatrix diuina instituit, videlicet, quòd ad hoc posuerit ea quæ prædicta sunt. i. luminaria, & stellas, in firmamento cœli, vt lucerent super terram, vt præessent diei ac nocti. Et vidit deus quòd esset bonum, vidit, inquam, & verū vidit, neq; in suo visu falsus est. Nam vēræ bonitatis eius bonus hic effectus, bona inquam & pulchra boni operis eius quarta hæc species est, factumq; est hoc vespere & mane, quia videlicet & erat prius in occulta & inuisibili dispositione, & nisi est in hac visibili specie præclara dies verbi æterni, pulchra & lucida clarificatio vnigeniti filii.

Iob 9. Iob 38.

De die quinto, & quid sit dies quintus. CAP. XLVIII.

DIxit etiam deus, producant aquæ reptilia animæ viuentis & volatile super terram sub firmamento cœli. Creauitque deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne reptile secundum genus suum.] Sicut tā superius dictum est, in hac specie creaturæ. i. in reptilibus maris, & volatilibus cœli, quoddam naturale vel affectiuum consilium est, quia videlicet dictante genitali amore, masculus & fœmina conueniunt, & successioni propagandæ, tanto studio consulunt, quantum satis sit ad hoc prouidendum vel efficiendum, ne deficiat quasi deliderata posteritas ipsorum. Proinde indubitanter pronunciare licet, hanc speciem boni operis dei ad spiritum pertinere consilii, sicut supra memoratum, & ante hoc præcedens opus esse monstratum est de spiritu fortitudinis. Porrò cur ab huius operis quinto die scriptor exceperit iumenta & reprilia vel bestias terræ, cum illorum non altior quàm horum essentia sit, pariter quippe funguntur quinque sensibus corporis, opportunius suo in loco dicendum est.

Sup. ca. 31.

De eo quod dictū est, producant aquæ reptilia animæ viuentis. CAP. XLIX.

PRoducant, inquit, aquæ reptilia animæ viuentis. Mirum quidem de fluxo aquarum elemento solida nasci vel produci corpora, sed mirabilius est, quòd de nihilo potens conditor iam ipsum aquarum elementum fecerat. Cum autem dicit, producant aquæ reptilia, quid opus est adiici animæ viuentis? cum ipsum nomen reptilium viuentem animam satis exprimere possit? Etenim viuit & sentit omne quod repit, quamuis non omne quod viuit, repat, vel repere possit. Viuit nanque herba, virens & afferens semen, quam terra germinat. viuit omne lignum pomiferum, vel habens semen suum in semetipso quod terra producit. Sed vita huiusmodi sicut sine sensu, ita & sine motu est. At verò omne quod repit (vt iam dictum est) etiam viuit. Quid igitur cū dixisset, producāt aquæ reptilia, addidit, animę viuentis? Videlicet, vt animam reptilium distingueret ab anima hominum. Cum enim dicit, animæ viuentis, subaudiri vult, & non etiam discernentis. Nam eo quidē vita reptilium vitam superat herbarum atque lignorum, quòd sensibilis est. nam & illa viuunt quidem, sed non sentiunt: verùm longè inferior est, quàm vita hominis, quia nō solum sic viuit homo, vt sentiat, sed & viuit, & sentit, & quod dignissimum est, discernit. Hoc ergo cum dicitur: producant aquæ reptilia, mox oportunè subiungit, animæ viuentis: viuētis, inq;, tantummodo, non etiam discernentis. Itemque & volatile, subauditur, producant aquæ animæ viuentis nihilominus & non discernentis. Nam acutius quidem volatilia quàm reptilia sentiunt, sed nihilominus discretione vel ratione carentia sunt. Acutius autem illa sentire nō dubium est. Nam & acumine sensus illorum intantum maligni spiritus abusi sunt ad augendum errorem gentilium, vt auspices quoque, siue augures ex eo constituti fuerint, quòd ab auium garritu siue inspectu, ventura sibi crederent bona siue mala spectanda præsignari. Contra quod eximius eorum poeta paulo melius sentiens, ait: Haud equidem credo, quia sit diuinius illis ingenium, aut fato rerū prudētia maior. Verùm vbi tempestas & cœli mobilis humor Mutauēre vias, vertun

Virgi. in Geor. libro 1.

pecudes, & ouantes gutture corui, Dixit aues non scienter diuinare, sed pro cœli qualitatibus, diuersos motus concipere. Quippe quæ spreta grauiore terra, sursum spaciantur, & aere leuiore feruntur, mobilique corpore minus prægrauatam supernè ducunt agilem vitam. Econtra, reptilia grauior deprimit natura, tantóque in acumine sensuum prędictis volatilibus cedunt, quanto aeris natura crassius aquarū est elementum. Cum itaq; dixisset, producant aquæ reptilia animæ viuentis, notandum quia nihil addidit: volatile autem, inquit, producant, & addidit, super terram. Sed & hoc nondum satis fuisset. nam & reptilia sub aquis terræ incubant, nec enim semper natant, & de terra siue arena victum quæritant. Ergo benè & hoc addidit, sub firmamento cœli. Hæc productionis volatilium plena & sufficiens definitio est, quia videlicet produxerunt aquæ reptilia animæ viuentis, produxerunt inquam, non etiam emiserunt, licet quædā ex illis, vt delphini siue phocæ ad horā patiente natura foras prodire audeant. Volatilia autē & produxerunt, & super terram sub firmamento cœli emiserunt. Vna nanque hæc animantium species nihilo magis gaudet, quàm libertate volandi, natabundis, sub firmamento cœli, spaciando pennulis, ficut cætera reptilia quæ retinuerunt aquæ, in semetipsis earundem aquarum profundo, & maximè fluuialibus vndis. Porrò, volatilium quæque species, prout pennas densiores, & minora habent corpora, ita & sub firmamento cœli altius atque celerius euolant, verbi gratia, vt accipiter, ardea, siue aquila. Nam econtra, quorū corpora densa, pennæ verò raræ vel paruæ sunt, tardius leuantur, & minus volant, vt vultur, aut certe struthio, quæ etsi pēnas habet, nullatenus tamen volare potest.

Cur cum omnia volatilia aquæ produxerunt, non etiam sub aquis viuere possunt. CAP. L.

QVæri nunc potest, cur cum omnia volatilia aquæ produxerint, non etiam sub aquis natalibus eadem viuere possint? Nam sunt quidem quæ dicantur aues marinæ, vt fulicæ, siue parua quidem sed nobilis halcione, quæ nidificare dicitur in littoribus patientia maris expectāte, in tantum, vt per bis septem dies, donec pullos educat, nullatenus moueatur vel perturbetur fida tranquillitas. Sed hæc vel cętera cum de aquis producta sint, non etiam sub aquis viuere possunt. Cur ergo natura illis quasi à materno vtero tā diuersa succedit? Cur illic vitam retinere nō possunt, vndè vitam sumpserant? Et quidem quæstio hæc difficilius soluitur, si aquarum nomine vnius tantum elementi gurgites accipimus. Nunc autē & aer, aqua potest rectè dici, quippe qui ex aqua vel per aquam consistit. Vndè dicitur in epistola Petri Apostoli: Latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erant prius & terra de aqua, & per aquam consistens dei verbo. Alia æditio sic habet: Cœli erant olim de aqua, & per aquam constituti. significat autem aerem istum humidū, atque turbidum. Hunc ergo cœlum appellare scriptura consueuit. Vndè scriptum est. Miluus in cœlo cognouit tempus suum. Potest itaque & aer simul cum aquarum elemento intelligi. Sed econtra fortè dicitur: Posset hoc sensu & sic dici: Producant aquæ reptilia animæ viuentis, & volatilia, atque iumenta siue bestias. Nam & terra (vt prædictum est) de aqua & per aquam consistit. De aqua videlicet, quia dixit deus, congregentur aquæ in vnum locum, & appareat arida. Et factum est ita. Per aquam verò, quia diuina dispositione venis aquarum tota intrinsecus plena est, sicut corpus animantis redundat venis sanguinis, ne videlicet ariditate deficerer, si aquarum irrigatio cessaret. Ad hæc inquam postquam deus aridam apparere iussit, eamque terram appellauit, non licet illam aquæ nomine signari. At verò aeris nomen eadem authoritate non est positū, sed ab hominibus dictus est aer ab altitudine: ἀήρ enim nanq; græcè, sursum tollo dicit latinè. Per hūc feruntur aquarum globi mari exhalante subuecti, ne putes hanc partem nomine firmamenti signatam, cum firmamentum diuidat aquas ab aquis, per hunc autem aerem palam sit densa aquarum volumina ferri, vt nubes penè flumina sint. Cum ergo dicitur: producant aquæ, licet aerem quoq; simul intelligi, quia videlicet cū ascendētes aquæ per aeris spacia, vi frigoris vertātur in nubes, eadem facultate per virtutem præcepti potuerūt verti in aues. Itaque & de aquis productæ sunt, & tamen sub aquis viuere non possunt, quia fortè nequaquam sub densis fluctibus vitā sumpserunt, sed de rarioris & per nubeculas volantis aquæ globis volantium auium corpuscula facta sunt. Verùm quocunque modo produxerint, illud constat, quia produxerunt aquæ reptilia animæ viuentis, & volatilia super terram sub firmamento cœli, naturæ suæ terminis ab eo, cuius præceptum quod semel posuit non præteribit, triformiter ibi definitis. Nam sequitur.

Cur aues i aquis viuere non possint.

Responsio.

2. Pet. 3.

Hiere. 8.

De triplici distinctione creaturæ, quam produxerunt aquæ. CAP. LI.

CReauitque deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem quam produxerant aquæ in species suas, & volatilia secundum genus suum.] Cur ita distinxit: Creauitque deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem: cum & cete grandia comprehendi vel consignificari potuissent, si hoc solum dixisset, creauitque deus omnem animā viuentem atque motabilem? Etenim hoc dicto, nec cete grandia, nec paruos spiniculos excepisset. Cur ergò sic distinxit? Videlicet vt hoc etiam creatricis opus trinitatis in tres diuisum esse

species

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpecies inſinuaret. Viuentium nanq; ſiue mobilium, alia per fœtum veniunt, id eſt, catuligena ſunt, quorum cete maxima ſunt: alia per ouum veniunt, quorum multo plura genera ſunt. Quibus adde, & omne volatile ſecundum genus ſuum: Et ecce habes huius quoque creationis opus tripartitum. Porrò, quod cum dixiſſet, creauitque deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque mobilem, adiunxit dicens, quã produxerant aquæ, congruè & in ſingulis operibus dici potuiſſet: Creauit enim & luminaria quæ fecerat, & cætera omnia quæ fecerat diſtinctè, deus idem fecerat ſimul, eo videlicet reſpectu quia ſicut iam dictum eſt, quicquid factum eſt
Iohan.1. in ipſo, vita erat. Quapropter & de omnibus in fine generationum iſtarum ſic dicitur. Iſtæ generationes cœli & terræ, quando creatæ ſunt: In die quo creauit deus cœlum & terrã, & omne virgultum agri antequam oriretur, &c.
Geneſ.2. Quomodo intelligẽdum eſt illud, quòd creauerat deus omne virgultum antequam oriretur, ſic & quòd nunc dicuntur aquæ iam produxiſſe omnem animam viuentem atque motabilem cum crearet illa deus.

Item de eodem quod dictum eſt: Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris. CAP. LII.

BEnedixitque illis deus, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete aquas maris, aueſque multiplicentur ſuper terram.] Ecce hic manifeſtius elucet, cur in iſtis operibus dei ſingulorum factura operum tertio repetita ſit. Videlicet quia quod factum eſt in ipſo vita erat, primò dixit deus, producant aquæ reptilia animæ viuentis, & volatilia ſuper terram ſub firmamento cœli. Deinde quia quod in ipſo vita erat, per viſibiles eſſentias in actu demonſtratum eſt. Et creauit, inquit, deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & volatilia ſecundum genus ſuum. Et quia per ſucceſſiones ſuas eadem creatoris potentia ſubſiſtere vnumquemque oportebat, benedixit deus illis, inquit, dicens:
Tria verba benedictiõis. Creſcite & multiplicamini, & cæt. Tria ſunt verba benedictionis, creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris, ſed vnus idemque ſenſus eſt, quippe qui vno tantum verbo rurſus exprimitur cũ ſubiungitur, aueſque multiplicentur ſuper terram. Nec mirum. Etenim tria nomina ſiue tres ſunt perſonæ eius qui benedixit, ſed vnus idemque deus eſt. Quare autem qui multiplicationes horum in benedictione fieri mandauit, Herbam quoque virentem & afferentem ſemẽ, lignũq; pomiferũ & habens vnumquodq; ſemen ſuũ in ſemetipſo cũ iuſſiſſet produci è terra, nõ benedixit itidem dicendo, creſcite & multiplicamini, & replete terram? Aut vndè illis tanta crẽti aut benedictionis in multiplicatione copia, cũ non eis quoq; benedixerit deus? Etenim ipſa quoq; creſcunt & multiplicantur, & ſecundũ genus cuiuſq; paſſim noua veteribus, tenera robuſtis. plantaria, verbi gratia, ſagis aut quercubus, de paruo ſemine ſuccreſcũt, & celſa in auras paulatim cacumina ſurgũt. Quid ergo amplius reptilibus maris ſiue volatilibus cœli, quid inq; amplius q̃ terræ virgultis in ſuo genere benedictio compotẽs fuit, vel in quo eius effectus certius cognoſcendus erit? Ad hæc inq̃. creſcit quidam & multiplicatur herba virens, lignumque pomiferum vnumquodque in genere ſuo, ſed differt crementorum ratio pro diuerſa eſſentiarum qualitate. Etenim herbam virentem ſiue lignum pomiferum, eadem terra, quæ germinat vel producit, multiplicat, & ſemen illis ipſa importat, & cadentia recipit, etiam ſi ſerentis manus forte deſit, & ideo multiplicandæ poſteritati, ſolum ipſorum eſſe ſufficit. Verùm reptilibus ſiue volatilibus ſi nullus fuiſſet appetitus, non ipſa creſcerent aut mulciplicarentur, & non ſtetiſſet eorum genus. Cum ergo initium exiſtendi accepiſſent, oportuit eiuſdem creatoris imperio naturalem illis medullitus inſeri amorem vel appetitum, vt maſculus ardens ad ſemen ingerendum, fœmina nihilominus auida foret ad recipiendum. Hoc illis benedictio contulit, & ob hoc neceſſaria fuit. nam inde reptilia creuerunt, & multiplicata ſunt, & repleuerunt aquas maris, aueſque multiplicatę ſunt ex eis. Ad hoc, tenet hęc animantia vinculo amoris magna huius benedictionis vis.
Pſal.103. Quamdiu enim emittentur fontes in conuallibus, & inter medium montium pertranſibunt aquæ: tam diu ſuper ea volucres cœli habitabunt, & de medio petrarũ dabunt vocem. Et quamdiu irriguis ſuperioribus & pinguedine terræ ſaturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit: tamdiu illic paſſeres nidificabunt. Et eodem amore vel deſiderio & gallina languida vocem mutabit, & lucinia lætabunda paruulis ouis ſuperſedens tota peruigil nocte decantabit, tanta cantilenæ ſuauitate, vt tibi videatur hæc eſſe ſumma eius intentio, quò poſſit non minus dulcibus modis fœtus animare, quàm fotu corporis. Hinc educta progenies veſpere & mane, & meridie quodam modo narrabit, & creatoris laudem non ingrata natura annunciabit: & ei qui dat eſcam omni carni, tanto concentu confitentur deo cœli, vt erubeſcere debeat homo rationalis, ſi vnquam dona creatoris in eſcam murus ab eius laude perceperit. Item & quamdiu ſteterit hoc mare magnum & ſpacioſum manibus, in quo naues pertranſeunt, quod qualiter trã-
Matt.24 ſiturum ſit, nouit ipſe qui dixit, cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt: tãdiu perſeuerãte huius benedictionis virtute, illic erunt reptilia, quorũ non eſt numerus, animalia puſilla cum magnis, & omnia non fruſtra à creatura expectabunt, vt det illis eſcam in tempore, & eo

& eo dante illis colligent, & aperiente illo manum ſuam omnia implebuntur bonitate, tam balena quàm rana, tam crocodilus quàm murena.

Cur non dictum ſit, vidit deus volatilia ſeu reptilia quòd eſſent bona, ſed vidit quod eſſet bonum. CAP. LIII.

ET vidit deus quòd eſſet bonum, factumq; eſt veſpere & mane dies quintus.] Si tam ſtabili iuſtitia viueret homo, q̃ certo ordine ſeruant ea quæ prædicta ſunt, ſi aturum benedictionis imperium, rectè formato homine, ſicut dictum eſt, & vidit deus lucem quòd eſſet bona, ſic nihilominus ſingulariter diceretur, & vidit deus hominem quòd eſſet bonus. Verumtamen nec dixit, nec dicere ſcriptura debuit, & vidit deus volatilia cœli, ſiue reptilia maris, quòd eſſent bona. Sed vidit deus (inquit) q̃ eſſet bonum, ſubauditur ſic eſſe factum, in quo nõ creaturæ huius (quod nullum eſt) laudatur meritum, ſed bonum creatoris ponderatur ingenium. Similiter cum dicitur: & vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, non creaturarum prædicantur merita, ſed (quod longè aliud eſt) creatoris commendatur ſapientia. Sola lux, quia voluntatem habere potuit, & voluntariè ſuam ad deum eſſentiam direxit, bona dicta eſt, vtpote boni dei capax, quem quia cum amore exceperit, rectè illi diuinæ bonitatis communicata eſt laus.

Cur iumenta ſiue terræ animantia operi diei ſextæ cum homine deputentur. CAP. LIIII.

SExta creaturæ dei ſpecies, homo eſt, cuius in eſſentia is qui à timore ſextus eſt intellectus manifeſtè præfulget. Hoc perſpicuum eſt, rationalis enim creatura eſt, & non ſolum intellectũ, ſed & ingenium atque memoriam habet, vndè ad ſpiritualium cognitionem & dei ſapientiam peruenire poteſt. Sed cur iumenta, cum irrationabilia ſint, ſexto diei cum illo deputantur? Nihilo enim magis iumenta quàm reptilia maris ſiue volatilia cœli, quinque corporis ſenſus excedunt, nec minus aut magis quàm illa hæc rationis expertia ſunt. Ad hæc inquam. Et ſi in eodem eſſentiæ gradu iumenta, in quo & volatilia ſiue aquarum reptilia tenentur, quia pariter corpora ſunt animata & ſenſibilia, nec vltra valent: rectè tamen cum homine diei ſexto computantur, quia cuius homo, eiuſdem partis mundi, ſcilicet terræ, ornatus quoque iumentorum genus eſt & eius potiſſimùm ſubſtituta ſeruitio ſunt, ſicut videmus quia neque volatilia, neque reptilia, quæ produxerunt aquæ, ſed ſola iumenta homini cooperantur & collaborant. Cum itaq; illis, id eſt volatilibus ſiue piſcibus, pro conditionis æqualitate: huic autem, id eſt, homini pro materiali origine iumentorum genus cõtiguum ſit, rectè potiori, id eſt, homini ceſſit, vt cum illo vnus diuinæ operationis ſit dies, cum quo vnus partis mundi, ſcilicet terræ ornatus eſt. Sed iam ipſa creantis imperii verba conſulamus.

De triplici ſpecie iumentorum reptilium atq; beſtiarum. CAP. LV.

PRoducat, inquit, terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas. Factumque eſt ita. Et fecit deus beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas, & iumenta, & omne reptile in genere ſuo.] Sub vno genere animę viuentis, quam terra producit, tres ſpecies manifeſtè ſcriptura diſtinxit, iumentorum, reptilium, atq; beſtiarum. Et nota diligenter prærudiciorum dei inueſtigabilium prouidentiam. Ab vna nanq; ſpecie, id eſt à reptili, homo ſeductus eſt: ab vna, id eſt à beſtiis terræ, iuſſę peccator idem infeſtatur: ab vna, id eſt à iumentis, eiuſdem miſeri hominis debilitas, miſericordia dei reſouente, iuuatur. Dicuntur enim iumenta, quòd ſint quædam hominis adiumenta: reptilia verò repẽtia, ſiue ſerpentia: beſtię quaſi feſtiæ, per antiphraſim, quòd ſint infeſtæ. Hic iam quæritur, quomodo ſerpenti dicatur pro maledictione, ſuper pectus tuum gradieris, cum hoc à natura prius habuerit vt reperet, quod eſt ſuper pectus ſuum graderetur. Etenim ſicut iumenta, ſic & reptilia, iam fuerant iuſſa produci. Sed de hoc ſuo in loco oportunius dicendum erit.

Quòd omne genus ſerpentum corruptum ex eo, ſiue venenatum ſit, quòd diabolus illo vſus eſt ad mortem hominis. CAP. LVI.

NVnc illud ſciendum, quia repebat prius vt nunc omne huius ſpeciei vel generis animal, ſed reptatus eius nullũ horrorem haberet, ſi non illo diabolus ad mortẽ domini eius illũ idẽ creaturæ deo adulterator veneficus illo ſuæ malitiæ veneno polluiſſet, & per os eius hominorum non ſolum innocuos, ſed etiam obedientes leginus fuiſſe ſerpentes) gens tota eſſe traditur, quæ in mediis tutam agat vitam ſerpentibus. Vnde aut quidam Romanorũ author nobiliſſimus: Gens vnica terras incolit à ſæuo ſerpentum innoxia morſu, Marmaridæ Pſylli, par lingua potentibus herbis. Ipſe cruor tutus, nullũq; admittere virus, Vel cantu ceſſante, poteſt. Quãto magis tunc homo cunctorũ animantiũ prętes & dominus, reptilibus quoq; terræ ordine legitimo iperitaret, ſi vel diabolus per os ſerpẽtis nũq; ſibilaſſet, vel ſi ipſe homo cũ in honore eſſet, ſic Luca.ſi. 9. Phraſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellexisset, vt venenum suasionis eius non admisisset? Ergo bona quidē creatio cunctorum, sed homini, quia deo cōtrarius factus est existens sibimetipsi grauis, in malū iure versa sunt ea quæ bene facta erant. Cæterùm quia præscientiā eius qui fecit quę futura sunt nec illud latebat, quod alius, id est, homo siue diabolus facturus erat, non mirū si truces homini peccatori bestias, & venenata præparauit animalia, qui infernum quoq; futuris dæmonum vel hominum peccatis prę parauerat. De istis enim æquè vt de cæteris, non est dubium, quia in illo secreti sui vespere dixit deus, producat terra animam viuentem in genere suo: & mane, id est, in primæua generis huius creatione, factum est ita, & per successiones posteritatis singulorum nunc vsq; facit deus bestias terræ in species suas, & iumenta, & omne reprile in genere suo.

De adulterina permixtione iumentorum. CAP. LVII.

PErseuerat hæc posita semel naturæ lex, quibusq; posteritatem suā propagantibus in genere suo, vt verbi gratia, nec de equina specie nascātur asini, nec de leonibus generētur vrsi, nec de bobus cerui, nec de camelis procreentur elephanti, aut de bubalis onagri. Fiūt tamen quædā naturarum ex inæquali permixtione adulteria, cū (verbi gratia) de equa & asino mulus, de hirco & oue nascitur tityrus, quod hominum instinctu fieri lex vetat, cum dicit: Iumenta tua non faci es coire cū alterius generis animātibus. Hoc primus fecisse fertur Ana, filius Sebeon filii Esau, sci licet quòd æquarū greges ab asinis in deserto fecerit primus ascendi, vt mulorū inde noua, con- Leui.19. tra naturā, animalia nascerentur. Veruntamen & bestiæ, quæ sub hominū magisterio non sunt, contra naturam diuersis ex speciebus permiscentur, vt leo dū permiscetur pardæ, & nascitur le opardus: & dum lupus ceruæ commiscetur, lynces generantur. Et in reptilibus quoq; permixtio nis inordinatio reperitur. Tradunt enim physici, quia vipera nequissimum genus reprile, & su per omnia quæ serpentini sunt generis, astutior, vbi coeundi cupiditatem assumpserit, murenæ maritimæ copulam requirit, progressaq; ad littus, sibilo testificata sui præsentiam ad coniga lem amplexum illam euocat. Murena inuitata non deest, & venenatæ serpenti expetitos vsus suæ coniunctionis impartitur. Et de his quidem iam satis dictum. Deinceps ad hominis creatio nem (quæ nostra criminosa & laboriosa dies est) articulum promoueamus.

Finis Libri primi in Genesim.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Secundus.

De dignitate creaturæ hominis, & quod cum consilio prouidæ trinitatis factus est. CAP. I.

ET vidit deus quòd esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & simili tudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis vniuersæ terræ, atq; omni reptili quod mouetur in terrā.] Ecce artificem omnium, dei sapi- Eccle.24 entiam, gyrum cœli solā circumeuntem, & in fluctibus maris solam ambulantem à longe prosecuti, tandem ad eam quæ proposita vel operis huius summa est, per uenimus causam, scilicet ad nos homines, quos creator noster facere dignatus est, ad imaginē & similitudinem suam. Quid enim propositum est, nisi sanctæ trinitatis gloriā per opera ipsius qua si per speculum contemplari? Et cuiusq; personæ proprietatem agnoscere ex propriis qualitate operis? Hæc planè humana scilicet creatura illud potissimū opus est, quod eadē beata trinitas, magna sibi dignatione diuisit, vt pater cōderet, filius redimeret, spiritus sanctus igniret. Huius er go creationis dignitatē, non per qualemcunq; iudicē, sed per digitū dei, cuius est scriptura hæc, di ligenter expressam, reuerēter (vt dignū est) audiamus. Ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā. Mutauit vocem suā, quippe qui hactenus de singulis dixit, fiat, & factū est, producat terra, producāt aquæ, & factū est. Nunc autē tanq; à circuitu terræ, cœli, & maris, lassa bundus resederit, & inter respirandū in mentem illi venerit, adhuc vnū deesse quod deceret vel oporteret fieri: Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Domine, in quit propheta, consilium tuum antiquum, verum fiat. An tibi paruum videtur consilium, his paucis sanctæ trinitatis dictiunculis esse significatum? Magnum plane consilium in illo sapi entiæ concilio, in illo talium personarum, patris, & filii, & spiritus sancti, non tam senatu q̄ soli loquio venerando de nobis peccatoribus habitum est. An putas eorū quicq; quæ circa nos acta vel agenda sunt illic defuisse? Plane ibi omnis nostra in medio causa posita est, mors vel per ditio nostra quæ futura erat, illic perspecta est, & inde totum consilium habitum, vt vna quæque persona suam operis partem susciperet, vt scilicet (sicut iam dictum est) tunc quidem pater conderet, postea in plenitudine tēporis filius perditū redimeret, spiritus sanctus remissionē peccatorum

peccatorum, & carnis resurrectionem perficeret, atq; ita communi trinitatis consilio reędificarē tur in homine deserta seculorum, & fundamenta generationis & generationis suscitarentur. Laus sapientiæ creatoris, honor gratiæ liberatoris, gratiarum actio pietati illuminatoris, ado ratio vni indiuisæ creatrici, liberatrici, & gubernatrici omnium Trinitati. Replearur os nostrum Psal.70. laude, vt tantam eius gloriam, tantam eius magnitudinem tota die cantemus.

Quæ distantia sit imaginis atq; similitudinis, in eo quod dictum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. CAP. II.

PRimum illud quæsitu dignū est, quænam distantia sit imaginis atq; similitudinis: & deinde clarebit, q̄ non casu, sed pro rationis intuitu litera sic ordinata sit, vt nō diceretur: faciamus hominem ad similitudinem & imaginem nostrā, sed ad imaginē & similitudinem nostram. Ima go & similitudo hoc differunt, quod imago vnius imago est, similitudo autē nunq̄ minus q̄ duo rū similitudo est: Est autē imago dei filius eiusdem dei patris. Sicut de illo Apostolus qui est (in- Col.1. quit) imago dei inuisibilis. Imago (inq̄) dei inuisibilis est filius æquè inuisibilis. Multis tamen imo dis imago dicit. Est enim imago hominis vel equi pictura in pariete, vel sculptura in ligno vel lapide: videtur in pureo imago solis vel lunę. Non sic imago dei dicitur filius, sed ita, vt sit (sicut Hebr.1. in alio loco dicit Apostolus) figura substantiæ eius, quia videlicet sicut substantia quælibet ex conspecta figura sua cognoscitur: sic deus pater per verbum suum, quod est filius, cognoscitur. Dicitur tamen & imago hominis proprietas substantiæ eius, quo sensu illud de primo homine dictum necessariò intelligitur. Vixit autem Adam centum triginta annis, genuitque filium ad similitudinem & imaginem suam, & vocauit nomen eius Seth. Est ergo filius imago pa- Gene.5. tris. Sāctus autem spiritus similitudo patris & filii, cōmunis enim bonitas siue charitas est pa tris & filii. Ergo nō rectè dici putes potuisse: Faciamus hominem ad similitudinem & imaginem nostram: quia profectò, filius, sicut non patris simul & spiritus sancti, sed solius patris filius est: sic non patris & eiusdem spiritus sancti, sed solius patris imago est. Econtra rectissimè dictum est, ad imaginem & similitudinem nostram, quia videlicet spiritus sanctus sicut patris & filii commu nis bonitas vel dilectio, sic eorundem communis similitudo est.

Item de eodem. CAP. III.

QVid tandem est: Faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostrā, nisi, faciamus hominē, qui trinæ operationis nostræ in semetipso habeat euidentiam? Nam aspice ho minem quempiam bene constitutū, verbi gratia, qualis nunc est is ipse, qui scriptit hæc, imò qua les erūt electi omnes, à quibus hæc eadē beata trinitas in gloria sua videda est. Vtiq; viuūt, quod commune illis est cum iumentis: & discernunt, quod cōmune illis est cum hominibus reprobis, In quib⁹ homo p̄ cellit bruta. vel etiam malignis spiritibus: & sancti vel iusti sunt, quod proprium est filiorum dei. Ergo quod ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrā, hoc dicere est, faciamus hominē viuentem, rationalem, deo similem. Paulo ante de brutis animantibus loquens: producat (in quit) terra animam viuentem in genere suo. Eiusmodi animam duplici honore præcellit ho minis conditio, dum dicitur, ad imaginem & similitudinem nostram. Ad imaginem videlicet, vt sit rationalis: ad similitudinem nostram, vt rectus sit, sectando iustitiā dei. Horum altero, sci licet rationalitate carere non potest: alterum, id est diuinæ rectitudinis vel iustitiæ similitudinē, nisi per gratiam assequi non potest. Sed ea, qua carere non potest homo, facultas rationalitatis, instrumentum est siue oculus quidam ad quærendam similitudinem dei. Elit ergo inexcusabilis, cum ad similitudinem dei non peruenerit: quia videlicet bono instrumento, ad hoc, propter quod sibi datum est, vti noluit. Verùm cum primum fecit deus hominem, non solum rationalē, sed & similitudinis suę fecit honore pollentem. Deus enim (inquit scriptura) fecit hominem rectū, Eccle.7. ipse verò implicuit se multis quæstionibus. Nunc autem seductus perdidit quidem honorem si militudinis dei, sed facultas rationis in eo remansit, per quam reuocantem audire, & ad restaura tionem sui ducem ac præceptorem valeat sequi.

Quòd non dictum sit, ad similitudinem & imaginem nostram, sed ad imaginem & similitudinem nostram. CAP. IIII.

IGitur rationalem & sanctitatis suæ participem deus hanc esse volens creaturā: Faciamus, in quit, hominē ad imaginē & similitudinem nostram. Non dixit scriptura, quia dixit deus, fiat homo ad imaginē & similitudinem nostrā, & factus est homo, sicut dixit, fiat lux, & facta est lux. Quare? Videlicet quia nō repente, sed operosè agendum erat, vt consummatus homo staret ad creatoris sui imaginem & similitudinem. Angelica nāq; creatura, semel facta, tā nec in illis qui ste terunt commouebitur: nec in illis qui ceciderunt, in antiquū restituetur. At verò homo post pri mam sui facturam casurus, & miserantis recreatione erat innouandus. Iccirco tres personæ quasi mutuo se cohortāt, dicendo: Faciamus. Sciendum tamen, q̄ & illa pauciora verba, quibus di ctum est, fiat lux, & facta est lux, & hæc plura, faciamus hominem ad imaginē & similitudinem nostram, parem angelorum & hominum electorum dignitatem vel gloriam significant. Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

& electus angelus, quia lux est, ad imaginem & similitudinem dei factus & perfectus est: & homo qui ad imaginem & similitudinem dei factus & refectus est, lux est. Et quia vterq; rationalis est, ad imaginem dei factus est: & quia bene constitutus ac deo subditus est, ad similitudinem dei factus est. Proinde sicut ille lux, vel angelus lucis: sic & iste lux dicitur, & filius lucis. Nihilominus sicut quod dictum est, fiat lux, solos electos angelos creatori curæ esse innuit, & angelos tenebrarum excludit, quanquam & ipsos creauerit: sic & ista dictio: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, solos eos amplectitur, quos prædestinauit ad vitam, nec illos admittit qui superfluè de vitiata posti modum radice super numerum nasciturí erant. Itaq; si quæratur, cur intulerit scriptura deum sic dicentem, fiat lux, dum dicere posset. Fiant angeli, vel fiant spiritus: interrogemus cur hoc totum dixerit idem deus, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrũ, cum dicere posset solũmodo faciamus hominem, & intellectui communi sufficere posset ad indicandum, quòd eam, quæ nos sumus substantiam significarer. Paria nãq; sunt, vt vtrinq; rectè respondeas, quòd ad os domini non pertinuerit mandare de illis quos ipse nescit. Nullo autem nomine solos qui ad se pertineant, melius exprimere debuit angelos vel spiritus, quàm nomine lucis: nulla nihilominus definitione illos homines quos præordinasset ad vitã æternam, melius designãsset quàm ista, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Igitur lux & illic suos angelos, suos homines congruis deus vocibus in scriptura sua, per hunc interpretem suum expressit, & ab aliis, qui ad se non pertinent, sufficienti sermonis parcitate distinxit. Nunc iam literæ ordinem prosequamur.

De præsidatu hominis, quòd dictum est, & præsit volatilibus cœli, et piscibus maris, & bestijs terræ. CAP. V.

CVm dixisset deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, continuò subiunxit: & præsit volatilibus cœli & piscibus maris, & bestiis vniuersæ terræ, arq; omni reptili quod mouetur in terra. Hæc diuinæ dictionis pars laxius patet, quàm illa quæ prædicta est, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Omnem enim hominem complectitur. Vndè enim piscibus maris, & volatilibus cœli, bestiis quoq;, & reptilibus terræ, homo præest, nisi ex eo quòd ipse rationalis est, illa autem irrationalia sunt? Hæc nempe differentia multum omnibus illis hominem præponit, quia non quomodocunq; illis præest vt solummodo dignior sit, sed ita etiam, vt omnium illorum naturas domare possit. Ergo ad hoc vt illis præsit homo, rationalem illum esse satis est. Verùm illud nimis certum est, quòd maxima pars hominum cum ratione pollear, à similitudine dei vacui sint, & cum omnibus animantibus (vt iam dictum est) omnes vtpote ad imaginem dei facti præsint, deo sunt rebelles, & non subditi quamplurimi, vndè & longe sunt à similitudine dei. Itaq; quod dictum est, & præsint volatilibus cœli, &c. latius excedunt dictionem illam: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, quia videlicet iumentis omnes homines præsunt: ad imaginem autem, simul & similitudinem dei, soli electi facti, imò & perfecti sunt. Præsint igitur natura homines iumentis, iplis autẽ hominibus gratia præsint homines iumẽtis: qui autẽ dignitate naturæ suę deũ glorificauerũt, aut cõparentur pro vitio suo homines iumẽtis: qui autẽ dignitate naturæ suę deũ glorificauerũt, aut gratias egerũt, similes deo sint, filii dei nominentur, & sint, vt Iohãnes apostolus ait. Sequitur.

Psal. 48.

1. Ioha. 3.

Cur subsecutus scriptor non dixerit, & creauit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, sed tantum ad imaginem. CAP. VI.

ET creauit deus hominẽ ad imaginem suã, ad imaginẽ dei creauit illũ, masculum & fœminã creauit eos.] Quidnã hoc est, quòd scriptor iste cũ retulisset deũ dixisse: faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinem nostrã, subsecutus, vnũ ex his duobus omisit, dicẽdo: & creauit deus hominẽ ad imaginem suã, ad imaginẽ dei creauit illũ? Nunquid casu vel obliuione tã magna parte conditionẽ hominis in suo sermone diminuit, q̃ in dei dictione tã nobiliter vtraq; parte extulit? Nõ vtiq;, sed sciẽter quid deus intendisset, in verbis eius expressit, & quid accidisset ipse in suo sermone prudenter obseruauit. Cũ enim diceret deus, faciamus hominẽ, ipse vtiq; illũ ad imaginẽ & similitudinem suã facere intenderat: cũ autẽ hoc iste scriberet, homo per peccatũ, dei similitudinem amiserat. Et quidẽ nouerat iste, quòd illud dei propositum nullus auertere posset, & in hac fide vel scientia, dũ respiceret in eũ dominus, facies eius iplenduerat, verũtamen certa nondum persona consurrexerat, in qua absq; vlla contradictione recuperata monstraretur illa diuinæ similitudinis gloria, quę in illa primi hominis persona deperierat. Erãt sancti, erãt homines iusti, quorũ ex præcipuis erat hic ipse Moyses, sed non nisi ex fide & spe venturi hominis, qui sic ad imaginem dei & similitudinem fieret nascendo de virgine, vt in filios adæ perditam dei similitudinẽ refunderet, vbi sibi cõsimiles suosq; filios efficeret abolita vetere, reddita noua origine. Proinde ergo, cum scripsisset dixisse deũ: faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinem nostram, hoc solummodo subscripsit, creauit deus hominem ad imaginem suã, vt subaudias, recreaturus aliquãdo ad similitudinẽ suã. nam illũ quodãmodo nondũ fecerat ad imaginẽ & similitudinem, sed

Exod. 34

sed tantum ad imaginem suam, qui euanuerat & perdiderat illius similitudinis gloriam. Notandum, quippe quòd quæcunq; deus fecisse dicitur manent: & quibuscunq; nomina posuisse scribitur, stabilia sunt. Dictũ est, quia fecit deus firmamentũ, & vocauit cœlũ, & ipsum manet: dictũ est, quia plantauit paradisum, & ille manet. Sic, &c. Econtra, quæ mouẽtur in terra, & in mari nõ manent, sed semper aliis succedentibus alia decedunt. & idcirco cautũ est, vt non diceret scriptura: Dixit deus, fiant reptilia maris, & bestiæ terræ, quorũ esse cito præterit, sed dixit deus, producant aquæ reptilia, producat terra iumenta vel bestias. Et rectè, manet enim ipsa producẽdi natura. Itaq; certo tenore seruato, dictũ est: quia creauit deus hominẽ ad imaginem suam, quod iam ita factũ fuerat, vt deesse vel defieri non posset. rationalis enim est homo & æternus, quia factus est ad imaginem dei: non dixit hoc totum, & creauit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, quia nondum factum fuerat vt mutari non potuisset.

Quòd mulier, æquè vt vir, ad imaginem facta sit. CAPVT VII.

PORRÒ, cur hoc ipsum secundo repetiit, dicens: Et creauit deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem dei creauit illum, ipse starim aperuit subiungendo, masculum & fœminam creauit eos. Nam quia homo non vnius tantum, sed vtriusque sexus nomen est, & vterq; sexus ad imaginem dei creatus, quia vterque rationalis & æternus est, rectè propter sexus duos, duplicem potuit enunciationem creationis secundum imaginem dei. Proinde vir quidem (vt cautissimè ait Apostolus) non debet velare caput, quoniam imago & gloria est dei: subsecutus, adiunxit idem: Mulier autẽ gloria est viri. Non dixit, mulier imago & gloria viri est, sed mulier, inquit, gloria viri est. Et causam reddens, non enim, inquit, vir ex muliere est, sed & mulier ex viro. Etenim mulier æquè vt vir imago dei est, verùm pro conditionis causa vel materia, mulier quędam viri gloria est. Igitur dum secundo repetiit, ad imaginẽ dei creauit illum, & continuò subiungit, masculum & fœminam creauit eos, aperta significatione innuit, quòd tam masculũ quàm fœminam, vel quòd non magis masculum q̃ fœminam fecit deus ad imaginem suam, quia videlicet ibi (sicut ait idem Apostolus) ibi inquam, vbi factus est homo ad imaginem dei, non est masculus neque fœmina, vt verbi gratia, piscibus maris, & volatilibus cœli, cunctisq; animantibus terræ magis præsit masculus, quàm fœmina.

1. Cor. 11

De benedictione, qua dictum est: Crescite & multiplicamini. CAP. VIII.

BEnedixitq; illis deus, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus quæ mouentur in terra.] Huius benedictionis gratia, profectò illud propositum dei resonat, quod Apostolus intendens, cum dixisset: Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, statim subiunxit, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Quod propositum, quia nequaquam malis intercurrentibus auerti potuit, pulchra deinde gradatione prouentus ordinem ita subter annectit. Nam quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imaginis filii sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, illos & magnificauit. Illud (inquam) dei propositum hæc benedictio commendat, qua solos ad gratiam suam pertinentes, iam ante secula præscitos, & prædestinatos præ oculis habens, tunc in illis generis nostri primis radicibus masculo & fœminæ benedixit, quos randem in plenitudine temporis vocatos & iustificatos magnificabit, dicens illis congregatis, & ad dextram suam constitutis. Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Cæterùm superfluitas perditorum non ignorata, sed iam damnata, illic designata est, vbi post peccatum mulieri loquẽs dicit idem deus: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos.

Rom. 8.

Mat. 25.

Item quid sit: Crescite & multiplicamini, vel in quantum, si non peccassent homines, debuissent multiplicari. CAPVT IX.

Gene. 3.

CRescite (inquit) & multiplicamini. Crescite videlicet virtutum dignitate, & multiplicamini cerumq; numerũ, qui vtiq; solius eius scientiam non laret, cui capilli quoq; capitis nostri omnes numerari sunt. Porrò quod sequitur, & replete terram, cui capilli quoq; capitis nostri omnes qui omnes eodẽ modo nascendo pariterq; viuendo replent terram, sed in eo discernuntur, quod sequitur, & subiicite eam. Soli nanq; electi, quorum est terra viuentium, hanc terrani, quam corporibus repleuerunt, libertate animorũ sibi subiicẽt, quippe qui solum deum præponentes, terrena omnia fortiter contemnunt. An & reprobi terram sibi subiiciunt, dũ illã aratro vertunt, aut etiam armis capiunt? Ita planè qualicunque modo terram subiiciunt, sed hic vel ille subiiciendi modus de benedictione dei non est, cum econtra propter peccatum dictum sit homini, in sudore vultus tui vescẽris pane tuo. Erarma non benedictionis gratia, sed cupiditatis inuenerit inmanitas. Itaq; & hoc quod dictũ est, & subiicier eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis vniuersæ terræ, & omni reptili quod mouetur in terra, benedictionis est fructus,

Mat. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui in electis manifestus apparet, quippe quos terræ vel brutis animantibus, cupiditas subiicere
non potest vel poterit, quemadmodum reprobos, de quibus scriptum est: Homo cum in honore
esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Attamen il-
Psal. 48. li quoque cunctis præsunt animantibus rationis dignitate, præstat inquam solummodo: isti au
tem non vtcunq; præsunt, sed etiã dominantur in illo, quo deo piè subditi sunt, honore. Et hæc
benedictio primis hominibus data crementi & multiplicationis causa effectura est. Cæterùm fu
êre nonnulli, qui putarent eosdem homines non fuisse generatos, nisi admisso peccato fuissent
electi de paradiso. Hi proculdubio quod valde absurdum est, deo volenti vt homines nascerentur, peccatum hominis existimant fuisse necessarium, quasi non potuisset ipse talem eius facere
naturam quæ generaret, nisi adiuuisset peccatum. Verùm contra hæc longa dissertatione opus
non est, cum dicat deus: crescite & multiplicamini & replete terram, cuius dictio naturæ compo
sitio est: nec solum naturæ hominis ad generandum, sed etiam naturæ terræ ad germinandum.
suauius est hoc sentire, quòd si homo non peccasset, tam multa, tamq; vitiosa progenies de car-
ne eius non pullulasset, sed solum prædictæ benedictionis fructum, id est, electos omnes & solos
germinasset, non more iumentorum ruẽdo in libidinem, sed rationis imperio per mundam car
nis naturam ædificando prædestinatã cœli progeniem. Peccatum quippe, generandi naturam
non attulit, sed generationis instrumenta corrupit, & generi honorẽ eripuit. Consideremus cur
oportuerit iumentis medullitus inseri libidinis ardorem, & indubitanter agnoscemus, non perti
nuisse ad hominem, vt eundem ad generandum acciperet in carne sua monitorẽ. Nempe quan-
do dixit deus cæteris animantibus: crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesq; mul
tiplicentur ex eis, ipsa non intellexerunt quid vellet deus, vel quòd posset de commixtione mas
culi & fœminæ propagari cuiusque ipsorum genus. Propterea necessariò monitorem acceperũt,
vrentem carnis suæ stimulum, vt inliliat masculus in fœminam rabido libidinis turbine, nulla
conscientia posteritatis propagandæ, sicque creatori scienti seruiat bruta ignorantia creaturæ.
Verùm homo rationalis est, & proinde si creatorem dilexisset, domumque eius pia charitate ẽdi
ficare voluisset, nullo alio monitore indiguisset: sciens enim & prudens cœlesti reipub. militaris
ciues gigneret, & ad hoc opus carnis suæ ministerium eadem pietate impenderet, qua nunc lin-
guam vel vocem suam ad hoc impendit sacerdos vel pontifex, vt male natos huic mundo, deo
per Christi gratiam bene regeneret. At ille spiritu deprauatus diabolico, non deo generare, sed
sicut deus ipse voluit esse: tanta peruersitate abductus, vt mallet ad honorem vel nomen suum,
quàm ad gloriam creatoris sui filios facere. Non enim arbitrandum est, illud promissum serpen
tis, quo dixit, eritis sicut dii, sic esse dictum ac si diceretur, eritis sicut angeli, cum præsumptionem
eius & vanam spem grauissima deus ironia percutiens dixerit: ecce Adam quasi vnus ex nobis
factus est, eandem in se vno pluralitatem personarum indicans, quam & supra cum diceret: Faci
amus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. An ille ad honorem dei generare cupe
ret, & non potius à generationis opere vacare mallet, qui ipse sicut deus esse appetisset? Re-
ctè ergo deus vindex aduersus contumacem insurrexit, & bestialis arma libidinis in aduer-
Psal. 37. sarium coniecit, vt seruiliter vinctus & catenatus in pœna & verecundia sua generet, qui
in honore & charitatis deliciis deo generare potuisset. Cuius libidinis tumultum barbaricum,
quoties eruditus quisque sentit, rectè illud cum Psalmista clamat & dicit: Domine ne in furo-
re tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me: quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confir-
Epilo gus. masti super me manum tuam. non est sanitas in carne mea à facie iræ tuę, &c. Sed de his vel huius
modi locus postmodum oportunior ad loquendum erit. Nunc illud dixisse satis est, quòd non
per peccatum, sed per dei benedictionem generandi vsus homini datus sit, & per illã missos fuis-
se solos electos generari vel nasci, ita vt quandoq; absq; transitu mortis in æthereum translati pa
radisum beatis consocientur angelis in gloria, quam præuaricator angelus perdidit.

De eo quod dictum est, ecce dedi vobis omnem herbam &c. Vt sint vobis in escam. CAP. X.

Dixitq; deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuer-
sum lignum, quod habet in semetipso semen generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis
animantibus terræ, omnique volucri cœli: & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est ani
ma viuens, vt habeant ad vescendum. Factumque est ita.] Sicut de homine loquens quem crea-
uit deus ad imaginem suam dixit: quia masculum & fœminam creauit eos, & non dixit: quomo
do vel quo ordine prius virum, & deinde mulierem fecit de viro, sic & nunc eadem narrat scri-
ptura, communiter homini, cunctisq; animantibus terræ dixisse deum. Ecce dedi vobis omnem
herbam semen afferentem super terram, & vniuersum lignum quod habet in semetipso semẽ ge
neris sui, vt sint vobis in escam, & dicit, quòd ligna non qualiacunq;, sed ligna paradisiaca, quæ
cunctas huius seculi longè superãt diuitias, homini dederat ad vescẽdum, & quòd vnum ex om-
nibus eidem interdixerit. Nondum enim plena historia est, sed distinctio dierũ, qua certe & cla-
rissimè

rissime operis dei distinguuntur species, quibus explicitis tunc demũ cæteris omissis, historia de
homine ordienda est. Ecce (inquit) dedi vobis: hoc sanè datum dei, naturæ positio vel consti-
tutio est. Nec enim sola hominis ratio sapit, sed & gula eius, & cunctorũ animantiũ auida natura
sentit, quòd hæc sibi in escam data sunt. Appetunt quippe motu naturali, ita, vt videas maximẽ
in gulosis auibus stomachum quoq; ad guttura hiantia subsilire, dum festinant ad oblatam ra-
piendam escam sibi daram, natura teste. Itaq; dicendo, ecce dedi, non herbam aut omne lig-
num digito ostendit, sed naturalem eorum appetitum animantibus in stomacho istorum funda
uit, nec solum animantibus, quæ animantia siue animalia notum est esse vel dici, sed etiã in ver-
miculis, quæ vsus publicus animantia siue animalia nuncupare dedignatur. Proinde non contẽ-
ta fuit scriptura dicere & cunctis animantibus terræ, sed addidit, & vniuersis quæ mouentur in
terra. Adhuc autem, ne quid deesset, addidit, & in quibus est anima viuens. Sunt enim quædã vi
uentia quidem, sed immobilia, quibus solus cessit sensus cunctis aliis cogitationibus destitutus,
quales sunt conchæ maris, aliaq; quæ saxis hærentia nutriuntur. Nec ista diuinam excepisse pro
uidentiam scriptura indicat, dum non contenta dixisse & cunctis animantibus terræ, & vniuer-
sis quæ mouentur in terra, addidit insuper, & in quibus est anima viuens. Et hæc creatoris dictio
sicut iam dictũ est, naturalis appetitus constitutio est. Vndè & signanter continuò ait: Factũq;
est ita. Quid enim factum est ita, nisi quòd secundum dicentis nutum perseuerat nascentium &
euidentium natura, producens (vt ait Psalmista) fœnum iumentis, & herbam seruituti hominũ, Psal. 103.
vt educat panem de terra, & vinum lætificet cor hominis, vt exhilaret facie in oleo, & panis cor
hominis confirmet, vt saturentur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit? Aliter nanq; non
viuerent, sicut & ipsa herba, siue quodcunque lignum, neq; virens, neq; pomiferum esset, nisi cer
tatim veluti ore iugens radicibus suis terræ succum traheret. Hoc est commune quidem, sed
mirabile cunctis, quę de terra nascuntur, paratum à deo conuiuium, vt maternum terræ succum
suis germina eius radicibus combibant, & in grano herbarũ pomoq; lignorum, paulatim adul-
tum atq; grossatum succum eundem in ora, dentesq; traducat cunctorum animantium. Conten
ta enim esset his epulis natura, nisi consuetudine gulæ, tam in hominibus q̃ etiam in bestiis solura
creuisset edacitas. Quod gentilium quoq; quidam nobilis auror ita declamat: O prodiga rerum, Luca. li.
Luxuries nunquam paruo contenta paratis. Et quæsitorum terra, pelagoq; ciborum, Ambitio 4. Phras.
sa fames & laudis gloria mensę, Discite, quàm paruo liceat producere vitam. Non auro myrrha-
que bibunt, sed gurgite paruo. Vita redit, satis est populis, fluuiusq;, ceresq;. Veruntamen omnis
creatura dei bona est (inquit Apost.) & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipi- 1. Tim. 4.
tur. Nam eiusdem dei authoritas miseris & nunc infirmioribus quàm in paradiso fuissent subue- Gene. 9.
nit hominibus. Loquitur enim deus ad Noe, omnes pisces maris manui vestræ tradidi, & omnia
quæ mouentur & viuunt, erunt vobis in cibum. Quasi herbam virentem tradidi vobis omnia,
excepto quod carnem cum sanguine non comedetis, &c.

Quòd vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, & cur non dictum: vidit hominem quod esset bonus. CAP. XI.

Et vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.] In homine terrenarum omnium re-
rum præside cuncta quæ hactenus facta singillatim complacuerant, nunc simul vniuersa-
li bonitatis laudatione decorata sunt, dicente scriptura: & vidit deus cuncta quæ fecerat, & erãt
valde bona. Et notandum, quòd licet homo diuinæ sit capax bonitatis, vtpote rationalis, non
tamen dictum est, & vidit deus hominem quòd esset bonus, sicut dictum fuerat, & vidit deus
lucem quòd esset bona, quia videlicet homo qui non intellexit, quòd sibi adhærere deo bonum
esset, nondum singularem laudem meruerat. Attamen & hic, & cætera quæ tantus opifex fece-
rat secundum sapientiam eius, dicta sunt valde bona. Et rectè in vltima hominis creatione, cun-
cta collaudata sunt. Nam & propter hominem cuncta hæc sub firmamento cœli facta sunt, &
omnium essentias in se homo continet. & adhuc vno, quod optimum est, rationalitatis priuile-
gio cuncta superat. Nam vt essentiarum incrementa manifestius pateant, iam à principio mun-
se eius soli ex omnibus sensibus visui subiectum est. Terra verò est, & esse eius visu simul & tactu
comprehensiuum est. Luminaria sunt, & esse illorum & visu nostro, & calore suo noscibile est, in
super & semper in motu est. In motu (inquam) locali, non simpliciter, vt firmamentum, neq; vt
terra in motu mutabilium qualitatum, sed in motu locali secundum duplicem modum. Nam
& motu firmamenti quotidie circumferuntur, & præter hoc sicut iam superius dictum est, incer
tanter currendo propriis motibus in circulos suos reflectuntur. Horum esse animantium essentia
superat, quippe quæ nõ solũ nostris subiecta sunt sensibus, sed & ipsa fungunt quinq; sensibus, vi
su, auditu, gustu, odoratu, & tactu. Homo tãdem super hæc omnia & supra quinq; sensus corpo
ris, hoc etiam habet, quòd ratione vtatur. Igitur in eo cui cuncta hæc subiacent, & qui dignitate
præest omnibus, rectè cuncta complacent, & valde bona indicantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item de die sexto, & quid sit dies sextus. CAP. XII.

Esaiæ 11. FActumque est vespere & mane dies sextus. Rectè à spiritu timoris (vt iam dictum est) sexto loco spiritus intellectus per propheram constituitur, quia videlicet hic à iudicio superborũ atque damnatorum angelorum sexto loco, id est, sexto die, homo, in quo manifestè viget intelle

Eph. 2. ctus, creatus inuenitur. Magnus hic dies, magnum atque longum mundo atque angelis, & hominibus spectaculum prębet. Etenim per huius creationis opus, principatibus, & potestatibus in cœlestibus maximè innotescit multiformis sapientia dei. In hoc hactenus, & ex hoc nunc & vsque in seculum mirabilis est deus, mirabilis & gloriosus, terribilis atq; laudabilis, & factis prodigia quæ rios miremur. Sed prius diè septimũ huic sexto superpositũ aspiciamus, de quo protinus subditur.

De die septimo, & quid sit dies septimus. CAPVT XIII.

CAP. 11. COmpleuitq; deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit die septimo ab omni opere suo quod patrauerat. Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit deus vt faceret. Istæ generationes cœli & terræ quãdo creatæ sunt? In die quo creauit deus cœlum & terram, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis, priusquam germinaret.] Tota hęc litera diem septimum com-

Dies septimus dei filius est. mendat. Et quis iste sit dies, iam superius in initio dierum dictũ est, videlicet, quia primus est dies, & quia cæteris diebus non tanquam minor postpositus, sed vt longè dignior superpositus est. Et enim dies iste splendor paternæ gloriæ, lux lucis, & fons luminis, dies dierum illuminans, sol ipse verus & indeficiens, dies non factus, sed omnem diem efficiens. Huius diei proprietas vel propria dignitas, diligenter nobis hoc loco spectanda est. Primùm hoc à cæteris diebus differt, quòd vespere & mane non habet, nec enim dixit scriptura, qui factum est vespere & mane dies septimus, sicut dixerat: factum est vespere & mane dies sextus, factum est vespere & mane dies quintus, similiterque de cæteris omnibus. Sed nec hoc saltem dixit, & factus est dies septimus. Sic omnino dicendum fuisse (vt dictum est) catholica fides consentit. Dies enim iste natus, non factus est: genitus, non creatus est. Quomodo ergo vespere & mane haberet, vel quomodo factus rectè diceretur? Nam de singulis quidem cæterorum dierum, erat quando non erat, rectè dicas, quia videlicet erat vespere quando nõ erat, & factum est mane quando quilibet eorũ cœpit existere. At verò de hoc die dicere, erat quando non erat, vel putare q; vlla eum vespera præcesserit, aut q; vnquam mane nouum essentiale eius fuerit, hæreticorum est. Nam catholica fides nihil aliud de hoc die nouit, nisi quia est. Igitur magna huius, cæterorum dierum quoque in hoc distantia est, q; de illis sic dicitur. factum est vespere & mane dies vnus, dies sextus. Hic autem repentè quippe qui factus nõ est, sed erat, & est ante omnes, sic infertur. Compleuitq; deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit, & cætera.

Item de differentia diei septimi, & cæterorum dierum. CAP. XIIII.

DEinde & hoc à cæteris diebus iste differt, quia cæterorum dierum opus in illo completũ est. Sic enim ait. [Compleuitq; deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit ab omni opere suo quod patrãrat.] Et notandum diligenter, q; non dictum sit, compleuitq; deus die septimo omne opus suũ, quod fecerat: sicut dictũ est protinus, & requieuit ab omni opere suo quod patrãrat: sed compleuit (inquit) deus opus suum, quod fecerat. Etenim non omne opus dei fecerat ipse, hoc felici & glorioso die completur, sed solum rationalis creaturæ opus, gloria eius impletur. Denicq; non hoc firmamentum vel cœlum, non mare & arida, non terræ germina siue plantaria, non sol & luna, non reptilia maris, siue volatilia cœli, non iumenta, aut bestiæ, siue reptilia terræ, sed sola rationalis creatura, id est, angelica lux, & homo ad imaginem & similitudinem dei factus, sanctam huius diei claritatem intuentur. Bene ergo non dictum est, compleuitq; deus die septimo omne opus suum, sed, compleuit die septimo opus suũ quod fecerat, quoddam opus suum, quandam creaturam suam, rationalem creaturam suam quam fecerat. Requieuit autem ab omni opere suo quod patrãrat. Ab omni (inquam) opere suo requieuit, quia nullam deinceps nouam creaturæ speciem fecit: quoddam autem opus, id est, angelicam creaturam iam tũc in hoc septimo die compleuit, in quo & ipse requieuit, quandoq; completurus eodem die, eadem felicitate sapientię præelectam, & ex illis duobus, masculo & fœmina, nascituram multitudinem humani generis. Quæ est enim completio creaturæ rationalis, nisi videre æternaliter siue immor-

Rom. 8. taliter claritatem huius diei? Eò nanq; tendit tota prædestinatio dei, super his quos præscivit, tam hominibus quàm angelis, quicunq; secundum propositum eius vocati sunt sancti, vt conformes eos faciat imaginis filii sui. Hac tamen differentia, vt ille quia vnigenitus, idcirco & primogenitus in multis fratribus sit. Ibi planè completur opus dei, vbi isti per quem facti, eidem sunt reformati. Hoc est principium, & hic finis operis. Vndè dicit ipse sic: Ego sum α & ω, primus & nouissimus, initium & finis. In illo die suo tantus operarius deus requiescit, sanctos iam dudum angelos,

Apoc. 1. participes habens suæ requietionis. Illo nanq; in die firmati, illo in die remunerati, & in suo quisq; ordine glorificati sunt.

De nouem

De nouem ordinibus angelorum. CAP. XV.

SVnt enim eorum nouem ordines ex authenticis scripturis nominati, scilicet Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes, Cherubim, atque Seraphim. Quorum ad societatem, quia constat electos homines colligi, vnumquemq; in suo ordine, & eisdem sanctis angelis similes fore, alios alijs, secundum diuersos ordinationis eorum gradus differentiasq; claritatis, quæ intelliguntur ex ipsorum ordinum nominibus præscriptis, consequens esse putant plerique, quòd de angelorum ordinibus cunctis peccantes angeli ceciderint, quod nulla scriptura prodit. Quasi verò aliud sit, sanctos angelos firmari, aliud nouem ordinibus distinguí. Verbi gratia: Si antequàm firmati fuissent electi spiritus, illi iam erant, alii throni, alii autem Cherubim, & alii Seraphim, quid post hæc pro firmamento acceperunt? Quid enim huic firmitati vel firmamento potest adiici, quod est incendium diuini amoris, quod intelligitur per nomen Seraphim: vel in quo potest altius creatura firmari, quàm in eo vt sit thronus dei? Ergo non ante quàm caderent apostatæ angeli, iam erant ordines distincti: sed illis cadentibus, isti qui perman- Lucę 15.
serunt, in ea qua firmati sunt remuneratione sunt & ordinati, nouemq; ordinibus distincti. Alio quin non iam decem tantum, sed vndecim drachmas illa euangelica mulier habuit, & non vna tantum, sed duæ perditæ fuerunt, & cæteræ quoq; diminutæ sunt, si angelorum iam ordinatorum vnus ordo cecidit, & de cæteris ordinibus partes secum abstulit. Sed absit hoc, nam decem tantum drachmas habuit sapientia dei, & ista quæ requiritur, anteq; perdita, imo & anteq; creata fuisset, secundum præscientiam vel prædestinationem dei decima & vna erat ex illis. Igitur sanctorum ordines angelorum in sabbato sunt, & ex eo throni, dominationes, principatus, & potestates, virtutes, cherubim, & seraphim sunt, ex quo requieuerunt, & eodem die quo requieuit deus, ipsi quoq; beata requie completi sunt, quam in requiem quisquis semel introierit, non laborabit in æternum.

De eo quod dictum est, benedixit diei septimo, & sanctificauit illũ. Cap. XVI.

ET benedixit diei septimo & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo quod creauit deus vt faceret.] Dubium ne hoc est, quòd hunc æternitatis diem pater benedixerit & sanctificauerit? Primus ipse benedictus & sanctificatus dicit Iudæis. Si illos dixit deos, Iohã. 10.
ad quos sermo dei factus est, & non potest solui scriptura: quem pater sanctificauit & misit in mũdum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius dei sum? Nunquid hoc sine authoritate vel testimonio scripturæ dixit? Plane sicut interrogatus ab eisdem Iudæis dicentibus: Tu quis es? ad hanc scripturam respexit, & dixit: Principium qui & loquor vobis. In principio quippe non a- Iohã. 8.
lio quàm in verbo suo creauit deus cœlum & terram. Sic nihilominus cum dixisset: ego & pater vnum sumus, dicentibus illis, quòd blasphemaret, & hanc respiciens scripturam, hæc dixit: Quẽ pater sanctificauit & misit in mundũ, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius dei sum? Non enim sic dixit, quem pater misit in mundum, & sanctificauit, ne dictum putes, de benedictione assumptæ carnis, siue sanctificatione humanæ naturæ quam assumpsit, sed sanctificauit (inquit) & deinde misit in mũdum. Et propheta in psalmo, venturum esse hunc diem, & illuminaturum Psal. 117.
omnem mundum. Hæc est (inquit) dies quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. Et continuò: O domine saluum me fac, o domine bene prosperare, benedictus qui venturus es in nomine domini. Hunc diem, quem fecit dominus, benedictum dixit, eundemque venturum esse in nomine domini, de quo clarum certumq; est, quia iam venit. Et subinde gratulabundus, deus (inquit) & dominus, subauditur est hic dies & illuxit nobis. Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris, id est, vacate à seruili opere peccati, contemplãdo in condensis, id est, multiplicitate bonorũ operũ, hunc diem esse principẽ altaris, qui cũ sit deus & dominus recte debeat adorari. Quid ergo inquis? Nonne & cunctos dies, qui iam ante hunc s[illegible]imum diem descripti sunt, idem dominus fecit? Nam nisi aliter fecisset alios, & aliter hunc, quomodo diceret, de isto solo, hæc est dies quam fecit dominus, manifestè propriam hanc eius esse volens differentiando, hunc autem diem de semetipso fecit gignendo, videlicet quomodo diem visibilem hunc facit hic visibilis sol. Non facit enim extra se operando, sed de seipso splendorem emittendo. Igitur iste dies quem fecit dominus, qui tunc quidem, quando prophera hæc quæ prædicta sunt de illo scripsit, venturus erat: nunc autem benedictus iam venit in nomine domini, ipse est quem fatemur filium patris, ante secula benedictum, qui est (vt Apostolus ait) Christus super omnia Rom. 9.
deus benedictus in secula. Benedictus (inquam) & sanctificatus: pater enim illum (vt iam dictum est) sanctificauit, & misit in mundum.

Quæ sit illa requies diei. CAP. XVII.

QVid autem opus erat dici vel scribi, quòd hunc, in quo totius benedictionis & sanctitatis summa consistit, pater benedixit & sanctificauit? Quidnam (inq;) opus erat hoc scribi,

nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi vt significaretur, quòd in isto tali die requiescere non habent maledicti & nõ sanctificati, qui cunctq; male vtuntur diebus terræ & maris. De talibus enim dicit: Ipsi verò non cognouerunt vias meas, quibus iurauí in ira mea, si introibunt in requiem meam. Et benedictus & sanctificatus est hic dies requiei, lætitiæ, & exultationis: quia benedictis dei patris, sanctificationem spiritus cu
Psal. 94. Matt. 25.
stodientibus, paratus est ab origine mundi. Sciendum tamen, quòd in illo die tam bono, tam fe
Psalm. Matt. 11.
lici, aliter nos, aliter deus requiescit. Nos enim verè lassi, verè peregrini, & captiui, soluta captiui tate præsenti, respirabimus illic sicut consolati: & hic post labores & onera reficiemur, inuenientes requiem animabus nostris. At verò deus in illo die sic requiescit, vt tamen nunquam laborauerit, quippe qui dixit tantùm, & omnia facta sunt. Quid ergo est, & requieuit deus in die isto, nisi quia comparatio diei huius ad cæteros facta est? Nam appende dies omnes supra scriptos, & præter duo, scilicet præter angelum & hominem, nihil est quod in seipso nouerit parare locum deo. Et in istis quidem inhabitat deus, sed oportet vt prius sibimet in illis mansionem paret ipse deus, vt in brachio suæ fortitudinis operetur, & gratiam construat, in qua ad requiescendum nominis sui gloria dignè collocetur. Nullus enim angelorum vel hominum aliter, nisi per operosam ipsius gratiam habitationi eius fit idoneus. Operatur itaq; in illis ipse primus, & antequam
Esaiæ 1.
domus vel mansio sua perficiatur quasi laborat, vndè & lassabundus querelam depromens, laborauí (inquit) sustinens. At verò solum hunc diem, id est, vnicum filium suum, sicut non creauit, sed genuit, ita nec accidentali dono bonum fecit, sed essentiali bonitate bonum semper habuit, solusq; hic est in quo iustificando nihil omnino laborauit, aut profectum eius expectando, patienti, patientiam aliquando habuit. Ad creandos angelos & homines sapientiæ suæ impensas contulit, & propter illos saluandos siue discernendos, misericordiam & iudicii, hinc & inde magnis impendiis ædificauit, vt totus miratur orbis, & vniuersa iamdudum magnificat curia cœli. In isto solo nihil vnquam fuit quod resisteret ei, siue ille in sinu eius pausauit, siue militaturus iussu ipsius naturã nostræ carnis induit. Igitur hic vnus est, in quo deus requieuit, & sic super nos requiescit, non nisi pro quanto conformamur huic, pro tanto super nos requiescit. Ait itaq; hæc sacrosancta non hominis, sed digiti dei scriptura. Et requieuit deus die septimo ab omni opere suo quod patrârat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit deus vt faceret.

Quòd non dictum sit, ab omni opere suo quod creauit deus & fecit, sed quod creauit vt faceret. CAP. XVIII.

MAgna ad hæc etiam nolentibus vel dissimulantibus, magna inquam hic & mira sententia ingeritur, ita dicendo, quia in ipso cessauit ab omni opere suo quod creauit deus vt faceret. Non dixit ab omni opere suo quod creauit aut fecit, sed quod creauit vt faceret, quia videlicet antequàm in illis diebus essentiarum, quæ supra distinctæ sunt, omnia faceret, in isto septimo die creauit, creauit (inquam) cœlũ & terram antequam faceret, creauit omne virgultũ agri antequàm oriretur. Ergo ne, inquis, prius creauit, quod post faceret? Planè ita est. Hunc enim litera sensum ingerit, & auditorem cogit. Quod si non audisti, si fortè dormitasti, ipse protinus scriptor interrogationis suæ manu te vellit atque percellit, & quod interrogare tu debueras, interrogat dicens: Istæ generationes cœli & terræ quando creatæ sunt? Et continuò respondet. In die
Ecclæ.18.
quo creauit deus cœlum & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur, omnemq; herbam virentem antequàm germinaret. Bene ergo & excellenter dictum est, quod creauit deus vt faceret. Nam (vt sæpe iam dictum est) quod factum est in ipso vita erat. Proinde cum dicitur: qui viuit in æternum, creauit omnia simul, subaudiamus, antequàm faceret. Sic etenim hic habemus, creauit vt faceret, creauit (inq̃) omnia simul in sua sapientia, vt vnumquodq; illorum in sua propria faceret essentia. Nam ne putes sic esse dictum, creauit omnia simul, vt intelligendum sit, repentè in propriis speciebus vel formationibus constitisse omnia simul, nec herba virens, nec li-
Gene. 2.
gna pomifera cœlo & terra vel vno momento minora exisserent. Sequitur, & dicit. Non enim pluerat dominus deus super terrã, & homo nõ erat qui operaretur terram, sed fons ascendebat e terra, irrigans vniuersam superficiem terræ. Ergo cum iam essent cœlum & terra, nondum statim erat omne virgultum agri, & omnis herba virens, sed paulatim creuerunt eadem virgulta agri quæ sponte nascuntur, & operante homine germinauit humus multa, quæ non sponte pro-
Esaiæ 11.
ducerat hæc terra peregrinationis eius. Igitur hic dies benedictus & sanctificatus ille est, in quo creauit deus omnia simul, omnia in illo præscientia videns simul quæ distinctè esset facturus, & in illo requieuit in quo creauit, per quem omnia fecit. Et hic dies septimus sapiẽtia nominatur &
Ecclæ.24
est, vndè in sæpedicto prophetа, septimus à timore spiritus sapientiæ ponitur. Proinde ipsa sapientia sic loquitur: Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret, à principio ab æterno ordinata sum, & ex antiquo antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, nondum fontes abyssi eruperant, nec montes graui mole constiterant, ante colles ego parturiebar. Et post pauca. Cum eo eram cuncta componens, & delectabar
Ludus sapientiæ.
per sin-

per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & delitiæ meæ esse cum filiis hominum. Ergo non tunc primùm, postquam omnia facta sunt, in hoc die suo deus requieuit, sed antequam quicquam faceret requiescebat in illo tali requie, qualis rectè vocetur ludus & delitiæ sapientiæ. Per singulos dies ludebat ista sapientia, & per singulos ludos videns & delectatus deus dicebat, quia bonum est. Sic enim scriptum & supra dictum iam est, quia vidit deus quòd esset bonum, & quia vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, multum sibi ipse in ista sapientia artifex deus complacebat. Hinc est illud, quod cum baptizaretur hæc ipsa sapientia incarnata, tali illam voce testificando declarauit: Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui. Non dixit, in te mihi complaceo, ne putes hoc solum placere illi, quòd inciperet mũ-
Matth. 3
dum saluare in illo, quanquam hoc opus magnæ laudis sit, sed in te (inquit) mihi complacui, contestans, quòd hic ille sit, per quem cum faceret omnia, complacebat sibi per singula, bonus operarius videndo quòd esset bonum. Ipse qui incarnatus est, qui venit benedictus in nomine domini, ipse inquam dies septimus est, in quo deus requieuit, in quo priusq̃ faceret, omnia creauit, non alius q̃; verbum dei, verbum deus filius, dei vnigenitus.

De lege sabbati carnalis. CAPVT XIX.

PRoinde lex etiam sabbati carnalis, lex fuit sancta, & iusta, & bona. Nam sicut signum circũcisionis incarnationem, & immolatio paschalis agni passionem futuram prædicabant eiusdem vnigeniti filii dei, sic & sabbatismus ille requiem annunciabat, quæ post hanc vitam repo-
Roma. 7
sita est sanctis & electis, vbi deus in luce sapientiæ suæ requiescit, qui & ipsam requiem illis pro mercede præparauit. Porrò spiritualis homo non vno die hebdomadis, sed omni tẽpore sabbatisare satagit, semper intentus verbo dei, iuxta Psalmistã qui de hoc sabbato loquitur: imò per
Psal. 45.
quem loquitur ipse sabbatorum dominus: vacate inquiens & videte, quoniã ego sum deus. Vacare nanq; à seculi actibus, & in sancto & quieto studio videte, quoniam dominus est deus, illius
Lucæ 10 Matt. 11.
inchoatio sabbati est, quam & contemplatiuam vitam dicimus, quam optimam partem esse testatur ipsa veritas. Maria (inquiens) optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Cuius suauitatem iam in præsenti suis amatoribus dulciter aspirantem, sciens idem dominus alibi loquitur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Hactenus sex diebus generationum cœli & terræ dinumeratis, cum septima quę est requies dei, nunc demum ad sextum, id est, ad hominem scriptura redit, historiamq; orditur ab ea, quam superius iam attigit, conditione eiusdem hominis. Nam sequitur.

Quòd hominem deus de limo terræ fecit, & de eo quod dicit Apostolus: O homo tu quis es, qui respondeas deo? CAP. XX.

FOrmauit igitur dominus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem.] Supra iam dixerat, quia creauit deus hominem, sed non dixerat, quomodo, & vndè fecit eum. Dixerat, quia masculum & fœminam creauit eos, sed non dixerat, quòd fœminam fecit de masculo. Et quidem de creatione masculi & fœminæ si nihil amplius diceret, quàm quod supra dixerat masculum & fœminam creauit eos, fortè & de isto similiter opinaremur, quòd ita deus masculũ & fœminam creauerit simul, vt neuter altero prior crearetur, repentè exorti, mutuos sibi præbuerint conspectus: sicut (verbi gratia) de sole & luna hodieq; inter doctos diuersa sentẽtia est: aliis dicẽtibus, q̃ lunam creans deus, statim plenã ostenderit soli opponens remorã dimidia parte cœli: aliis econtra asserentibus, quòd vtrunq; vt simul fecit, ita & in coitu posuerit, vt paulatim luna de sub latere solis emergeret, cum
Esaiæ. 24 Hier. 18.
crementa mutuari luminis. Sublata est huiusmodi dubitatio historica narratione, quæ sic inchoatur: Formauit igitur dominus hominem de limo terræ. Solum nanq; masculũ hic intelligi oportet, quia postmodum de masculo fœmina formata est. Formauit, inquit, de limo terræ. Duo dicta sunt, quæ & diligenter aduertere operæprecium est, quia videlicet formauit, & non vndecunq;, sed de limo terræ formauit. Hoc nanq; (sicut dignum erat) perpendentes homines sancti, pulchra plasmata in gloriam & honorem præparata, hunc ipsum creatorem suum plasten, seipsos autem lutum appellauerunt, eleganti confessione, lachrymosa declamatione. Et nunc domine (inquit Esaias) tu pater noster es, & nos lutum: & fictor noster, & opera manuum tuarũ omnes nos. Et ad Hieremiam loquitur idem plastes noster deus: Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere domus Israel? Ecce sicut lutum in manu figuli, ita vos in manu mea domus Israel, &c. Ostenderat enim illi figulum facientem opus suum super rotam. Et dissipatum est (inquit) vas quod ipse faciebat è luto manibus suis. Conuersusq; fecit illud vas alterum sicut placuerat in oculis eius vt faceret. Hinc idem qui supra dicit Esaias: Væ qui contradicit fictori suo, testa de Samiis terræ. Hæc & illis similia sciens ille iurisperitus cœlestis Paulus ait? O homo tu quis es qui respondeas deo? Nunquid potest figmẽtum dicere ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Aut
Esaiæ 45 Rom. 9.
nunquid non habet potestatem figulus facere de eodem luto aliud quidem vas in honorẽ, aliud verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò in contumeliam. Iraq; & nos cum legimus, quia formauit dominus hominem de limo terræ, non disquirendum nobis est, cur ita fecerit, sed potius illud timendum vnicuiq; nostrum de seipso, ne vas quod fecit ipse, dissipetur in manibus eius, & hoc abiecto faciat aliud vas, sicut placuit in oculis eius, vt faceret. Attamen sobriè quærere, id est, mirari licet, cur deus cum posset ruinas angelorum nouis angelis reædificare, & totidem quot ceciderũt simul creare & in cœlum leuare, vt vnius generis esset plebs cuncta omnisq; nobilitas cœlestis patriæ: cur homines alterius naturę vel conditionis fecit, quos poneret pro angelis, & non cunctos aut multos simul, sed vnum tantummodo plasmauit, de quo propagarentur cæteri? Hoc (vt prædictum est) & similia sobriè quærentibus nobis non incongruit, neq; propter nos facta vel dicta est illa Apostoli obiectio: O homo tu quis es qui respondeas deo? nec illa sententia domini, qua propter irrisores dictum est apostolis: nolite margaritas vestras mittere ante porcos. Quærimus enim non alta sapientes, vt deo respondeamus, aut iudicia eius comprehendere præsumamus, sed vt appropinquantes pedibus eius de doctrina illius accipiamus. Vndè & hoc in præsenti responsum accipimus, quo dignum est vt contenti simus, quia quod habuit hoc de thesauro cordis sui protulit, omnium artifex deus. Dicit nobis Euangelista de verbo eius, quod factum est in ipso vita erat. Nõne ergo qualis in ipso vita erat, talia foris opera fieri oportebat? Eleua si habes oculos, & vide non in angusto theatro, sed in orbe terrarum ludentem, & cum filiis hominum deliciantem dei sapientiam, & recogita hic ludendo cum filiis hominũ, quæ vel quanta fecerit, quæ vel qualia dixerit: Cœli eruditi sunt spectando hoc terrarum circo eius ludum, vel delitias habitas cum filiis hominum, & aliquis hominũ tio fastidit quasi ludum superfluum? Nempe ex hoc spectaculo innotuit (vt Apostolus ait) principatibus vel potestatibus multiformis sapientia dei.

Matt. 7.
Deut. 33.
Iohan. 1.
Eccle. 24
Ephes. 3.

De eodem quod prædictum est, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. CAP. XXI.

IGitur quia sic voluit, & sic sapientia dictauit, vnum de quo cæteri propagarentur, formauit hominem de limo terræ. De limo inquam terræ. Manifestum est hoc, quia secundum corpus homo terra est. Terra enim (inquit dominus) es, & in terram ibis, & ex hoc satis arguitur terram esse, quod in terram it. Sed non itidem apertè innuit scriptura qualis substantia, vel quæ materia sit animæ. Hoc tantũ dicendo, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Nihilominus & supra cum dicit, producat terra iumenta animæ viuentis, materiam corporis iumentorum terram esse satis exprimit: sed non etiam viuentis animæ illorum materiam definit, quam tamen dubium non est de aere sumptam in tenues auras rursus dissipari, & ita mori vt nõ sit. Dicit autem Ecclesiastes: Idcirco vnus interitus est hominis & iumenti, & æqua vtriusq; conditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius. Cuncta iubiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta sunt, & in terram reuertunt. Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendit sursum, & si spiritus iumentorum descendit deorsum? Ergo non iuxta Platonicos de cœlo cecidimus nos humanæ animæ, sed æqua, inquit Ecclesiastes, æqua inquam vtriusq;, id est, hominis & iumenti conditio est, & similiter spirãt omnia. Aequa est conditio eorum, & similiter spirant, & vnus est vtriusq; interitus, sed non vnus idemq; finis. Nam spiritus iumentorum finitur, descendit enim deorsum, id est, in hunc infimũ extrinsecus reuoluitur aerem: humani autem spiritus nullus est finis, reuertitur enim ad eum qui fecit illum. Dicendo nanq;, quis nouit, non iple dubitat, sed tanquam concionator paucitatem miratur illorum, qui hoc attendere curent. Nihil, inquit, habet homo iumẽto amplius, æqua enim est vtriusq; cõditio, & vnus interitus. Quid ergo est ratio, qua solus homo insignitur? Quoddam munus, quoddam talentum à creatore commissum. Quod sentiens etiam quidam authorum secularium, dixit: Infra lunam nihil est nisi mortale & caducum, præter animos munere deorum hominum generi datos. Commissum, inquam, est homini rationis talentum, quod si bene expenderit, ipse remunerabitur: si autem in terram defoderit, auferetur ab eo, & ipse punietur. Nunquid enim ratio erit apud inferos? Quodcunq; potest manus tua (inquit idem qui supra Ecclesiastes) instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos quo tu properas, non quia deficere possit hominis rationalitas, sed quia sempiterna illic fatigãda erit insania. Hoc ergo differt spiritus hominis à spiritu iumentorum, quòd hic rationalitatem accepit munere dei, ille autem brutus permansit. Hoc inquam differt, quia hic tanquàm cera ligilli testatoris imagine signata, sic imagine dei signatus est: ille autem signatus non est. Quã signationem & supra innuit scriptura dicendo: & creauit deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem dei creauit illum, & nunc vbi cum dixisset: Formauit igitur dominus hominem de limo terræ, consessum addidit: & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Quid enim est inspirauit, nisi vt in alia æditione habetur, insufflauit in faciem eius spiraculum vitæ? Nunquid corpus est deus, & collectum aerem contractus buccis in faciem plasmatis sui insufflasse putabitur? Hoc nempe ridiculum est. Sed inspirauit dictum est, quia verbi eiusdem imperio, q̃ de tenebris lucem

Genes. 3.
Eccles. 3.
Luce 19.
Eccles. 9.

lucem splendescere iussit, per quam intelliguntur angeli, substantiam sibi subiectam ipse citauit, & oculos rationis assumere vel aperire fecit, occultisq; visceribus plasmati hominis velociter inseruit. Similiter & cum legimus, quia immisit dominus soporem in Adam, & tulit vnã de costis eius, & ædificauit costam quam tulerat de Adam in mulierem, subaudiendum est, quia inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ambos enim creauit, masculum inquam & fœminam creauit eos. Isti nempe creati, cæteri qui ex ipsis nascuntur, rectè dicuntur procreari. Quorũ animas non ex traduce fluere, omnũ orthodoxorũ vna est sententia, ne (quod ridiculum est) tot consequatur quotidie animas perire, quot pereunt semina. Quare ergo, inquis, omnes in Adam moriuntur, si non ex traduce, id est, ex vtro semen transfundente pariter & animæ deriuantur? Ad hæc inquam. Nunquid authoritate dei solus masculus & non etiam fœmina Adam dicit? Sic enim scriptum est: Hic est liber generationis Adam in die quo creauit deus hominem, masculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomẽ eorum Adam, in die quo creati sunt. Nam quomodo in Latina lingua homo, sic in illa lingua Adam, de vtroq; sexu dicitur. Porrò quod Latinè dicitur vir, hoc Hebraicè dicitur isch: in quo discretio est sexus masculini: quod autem Latinè mulier, hoc Hebraicè dicitur Ischa. Cum ergo Eua concipit, inanimatum quidem præuaricatoris masculi semen suscipit, sed ipsa nihilominus præuaricatrix est, de cuius corpore viuo, semen ipsum viuificatur in genere suo per benedictionem qua dictum est: Crescite & multiplicamini. Vndè & vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam, eo quòd esset mater cũctorum viuentium, id est, quòd ex ipsa nascentium vita sumeret exordium. Eua enim transfertur in vitam. Quia verò vterque scilicet masculus & fœmina præuaricator, & vterq; Adam est, rectè is qui nascitur, & moritur, & in Adam mori dicitur: quia videlicet hæreditate vitæ, quam parens vterq; iustè perdidit, filius iustè priuatur.

1. Cor. 15

Ratio peccati originalis.

Cur hoc tantum dictum sit, & factus est homo in animam viuentem. CAP. XXII.

IGitur hoc dicto, quia formauit dominus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, dignitas pulchrè exprimitur conditionis humanæ, quæ à cunctis longè diuersa sit animantibus, tam formatura corporis, quàm viuificatione dei inspirantis. Vtrumque perspicuum est. Forma corporis in hoc solo animante sursum caput attollit, cœlum intuetur, terramq; calcans pedibus recto pectore incedit, & sydera vel cœlestia regna supernè positis meditari commonetur oculis. Animus verò siue spiraculum, quod spirauit deus in faciem eius, multarum artium bonarum atque vtilium repertor est, ex dono rationis quod sibi collatum est.

Sed eo magis attendendum est, quod subauditur, & factus est homo in animam viuentem. Hæc enim dictio re, quæ supra descripta est, longè minor est. Siquidem iumentum quoque in animam viuentem factum est, dicente deo: Producat terra iumenta animæ viuentis. Cum autẽ dixisset deus. Faciamus hominem, addidit, ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis vniuersæ terræ, & omni reptili quod mouetur in terra. quare ergo tantum honori huius facturæ detractum est, hoc solum dicente scriptura, & factus est homo in animã viuentem? Videlicet, quia qui factus est homo, rationis dono non bene vsus est, & honorem suum non intellexit, sed comparatus est iumentis: rectè illi iam formato à scriptore quasi detractum est illud, quo superior est iumentis. Quod sentiens Apostolus: Factus est (inquit) primus homo in animam viuentem, nouissimus verò in spiritum viuificantem. Qui habet aures audiendi, audiat pulchram musicæ huius consonantiam, id est, scripturarum concordiam, dum hic præcentor ait: Factus est primus homo in animam viuentem, & alius succinit: nouissimus verò in spiritum viuificantem. Non ergo casu, sed sancta & prudenti industria primus ille imperfectum emisit canticum, tamdiu decantandum, donec venirent qui scirent supplere & ad finalem perducere sonum: sicut hodie fit, cum iam in frequenti & celeberrimo vsu habemus dicere: factus est primus homo in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem, addentes adhuc. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Sequitur.

1. Cor. 15

De plantatione paradisi, & quòd homo non formatus in paradiso, sed positus fuerit. CAP. XXIII.

PLantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominẽ quẽ formauerat. Ius possessionis dei pulchrè scriptura defendit, tali verbo vtẽs: plãtauerat in quo posuit hominẽ quẽ formauerat. Itẽ & hominis infirmã legẽ vel causam insinuat dicẽdo, verum est) legitimum esse paradisi dominum, hominem autem in eodem paradiso aduenam, & Chanaan, de hoc paradiso voluptatis loquens, quẽ reuera constat esse terrã & lacte & melle manante. Terra (inquit) mea est, vos autẽ aduenæ & coloni mei estis. Ergo gratiq; fuit, quòd hominẽ foris

Genes. 2.

Leuit. 25

Universidad de Deusto
Biblioteca

foris plasmatū in paradiso posuit: iustitię verò q; datum peccanti rursus abstulit. Cur autē illū in paradiso posuerit, postmodū scriptura dicit, videlicet vt operaretur & custodiret illū. Paradisus au tē Græcè, hortus dicitur Latinè, qui quantæ voluptatis, siue quantarūsit delitiarū, quod Hebraice dicitur Eden, item scriptura statim manifestat cum dicit: Produxitq; deus de humo omne lignū pulchrum visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio paradisi.

Item de paradiso, quòd verè terræ locus sit. CAP. XXIIII.

De mystico quadruplex opinio.

SEd iam hic antequàm in hunc sermo noster paradisum progrediatur, nullatenus prætereundum est, de isto quoque pulcherrimo delitiarum domini hortulo, scrupulosè differuisse magnos & illustres viros, sensu longè diuerso. Nam alii spiritualem omnino sequentes intelligentiam, narrationem huius sacræ scripturæ neglexisse videntur historicam, tanq; visibilia illa & corporalia non fuerint, sed intelligibilium significandorū causa hoc modo dicta vel conscripta sint, arboresq; istas, & ligna pomifera siue fructifera in virtutes vitæ moresq; conuertunt: quasi propterea non potuerit esse paradisus corporalis, quia potest etiam spiritualis intelligi. Alii verò consultius scripturæ veritati adhærentes, hæc inquiunt, & si qua commodius dici possunt de intelligendo spirituali paradiso, nemine prohibente dicantur, dum tamen & illius historiæ veritas fidelissima, rerum gestarum narratione commendata credatur. Non enim ideirco non fuerunt duæ mulieres Agar & Sara, & ex eis duo filii Abrahæ, vnus de ancilla, & vnus de libera, quia duo testamenta in eis figurata dicit Apostolus: aut ideo de nulla petra, Moyse percutiente,
Galat.4. aqua defluxit, quia potest illic figurata significatione etiam Christus intelligi, eodem Apostolo
1.Cor.10 dicente: Petra autem erat Christus. Porro, illis qui literā vel historiam hoc loco præterire volunt, istud maximè scrupulum mouet, quòd de quatuòr fluminibus ex paradiso fluētibus duo, Tigris & Euphrates esse scribuntur. Nam Salustius (inquiunt) author certissimus asserit, tam Tigris q; Euphratis in Armœnia fontes demonstrari, ex quo animaduertimus, aliter de paradiso &
Solutio. fluminibus eius intelligendū. Sed esto. Etiamsi Salustius ille autor certissimus sit, & verum dicat, horum fluminum fontes in Armœnia demonstrari: nō infirmatur tamen literæ veritas, quę dicit paradisi fluuium in quatuor capita diuidi, quorum hæc duo sunt. Siquidem omnes aquæ potabiles atq; salubres, vbicunq; fluant vel vndecunq; appareant, de fonte paradisi per occultos meatus originem trahunt, & ex eius dulcedine hoc habent, vt potabiles siue salubres sint. Nā
Gene. 2. & supra hoc modo dictum est. Sed fons ascendebat è terra irrigans vniuersam superficiem terræ, superficiem inquam, quia profectò in superficie patet effectus, siue fructus irrigationis in herbis virentibus, in lignis pomiferis. Hoc denicq; notandum est, quòd non dictum sit, & fluuius egrediebatur de paradiso, qui deinde diuidit in quatuor flumina, sed qui deinde diuiditur in quatuor capita. Nam ille fons vniuersam (vt iam dictum est) terram irrigat, & quemadmodum in cur in corpore animalis, quod dicunt Physici fontem esse sanguinis, cunctis venis sanguinem ministrat, vitamq; animantis hoc ministerio retentat: sic ille fons vniuersam terram per venas occultas vegetat, & in multos redundat fontes & flumina, sed eorum omnium quatuor ista sunt capita, id est, principalia flumina. Igitur & fontes horum, scilicet Tigris & Euphratis, si libet, in Armœnia demonstrentur, & tamen per viam quam nouit author fluminum deus, de paradiso secundum veritatem scripturæ huius manare credantur.

Item de paradiso, quòd eum plantauit deus à principio. CAP. XXV.

SEd quomodo hunc paradisum plantasse dicitur dominus deus à principio? Si enim dixerimus, sic esse dictū à principio, quòd anteq; cœlum & terram faceret, paradisum plātasset, hoc humana ratio sentire nō potest, quippe cum paradisus localis & terrenus est locus, imò & quidā terræ ornatus. Et quidem à principio sic intelligi potest, quia (sicut superius iam dictum est) omne virgultum agri & omnem herbam regionis creauit dominus anteq; oriretur, vel priusq; germinaret, in die quo creauit cœlū & terrā, scilicet eo modo, de quo & scriptum est: quia quod factum est, in ipso vita erat. Verùm hoc itidē de cœlo & terra, & de omnibus quæ facta sunt dici
Eccle.18. potest, quia sic à principio cuncta fecerat dominus deus, quia qui viuit in æternū creauit omnia simul. Hoc ergo promptius intelligi potest, quia à principio dominus deus plātauit paradisum, idem esse ac si diceretur: ab initio mundanæ exornationis, quando illo iubente, terra herbam lignumq; germinauit. Distinctis nanq; tribus partibus mundi, id est, cœlo, terra, & mari, primus ornatus fuit plātatio paradisi, dicente deo: germinet terra herbā virentem, &c. Ipsam plantationem deliciosam breuiter hoc modo describit: Produxitq; deus de humo omne lignum pulchrū visu & ad vescendum suaue, lignum etiam vitę in medio paradisi, lignumq; scientiæ boni & mali. Palam est sanè intellectui, plantationem huiusmodi paradisum, id est, hortum esse magnæ voluptatis, in quo scriptura, siue horum scriptor digitus dei, tam diligenter quasi studium plasmatoris commendare curauit. Sic enim singula penè verba posita sunt, vt prope sub oculis legentium deū designauerit operarium diligentem ac solicitū, plantantem ac radicantē, summaq; cura conquirentem omne quod pulchrum visu, & ad vescendū suaue fore crederet, taliaq; deliciarū instrumenta

instrumenta excogitantē, quibus cōsitis, ipsius qui plātasset, scientia merito laudari debuisset.

Item de eodē, quòd propter hominem plantauit eū deus. CAP. XXVI.

ET quidem quod dixit scriptura, plantauerat dominus deus paradisum, hoc repetiuit, dicendo: Produxitq; deus de humo omne lignum, & quod dixerat paradisum voluptatis, hoc aliquantisper exposuit, dicendo: omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio paradisi. Veruntamen dicendo, plantauerat dominus deus paradisum voluptatis, rei dignitatem altius declamauit. Nam quod ait: Produxitq; deus de humo omne lignū, &c. mediocris sermo narrationis est, verbo plantantis felicis rei æternitatem, nomine voluptatis eleganter eiusdem expressit iucunditatem. Verbum nanq; plantantis, plantatoris eius siue hortulani studium innuit, qui nunq; transitoriis rebus studuit, ita vt cura sibi sit de illis, testante Apostolo cum dicit: Nunquid de bobus cura est deo? Nomen autem voluptatis omnis indigen 1.Cor.9.
tiæ sensum excludit, quia videlicet non sicut hic, ita ex necessitate manducabitur & illic. Etenim in hac hominis peregrinatione, cibus est mortalitatis solarium, illic autem immortalitatis delectamentum. Et hoc sciendum, quia propter solum hominem hunc terrenum paradisum plantauit dominus deus, illum autem paradisum cœlestem & angelis plantauit, & hominibus. Nam angelus qui terrenum non habet corpus, vnius spiritualis paradisi deliciis est cōtentus: homo autem qui ex corpore constat & spiritu, duplici paradiso deliciabitur. Illic æterna resurrectione beatificatus, secundum animam sola cibabitur diuinitatis felici visione: secundum corpus autem vescetur omni ligno pulchro & suauissimo, non pro necessitate, sed pro magna & ineffabili voluptate. Nunquid enim ex necessitate dominus noster post resurrectionem suam manducauit coram discipulis suis? Non vtiq;, sed ex potestate. Et tunc quidem quia potuit, manducauit immortalis propter mortalium vtilitatem: nunc autem & in æternum poma sui paradisi manducare potest, propter suam voluptatem. Attamen quia sancti angeli (sicut alio loco iam dictum est) qualiacunq; habeant corpora, & sanctorum hominum hospitali charitate interdum adeo delectati sunt, vt appositos cibos manducasse legantur, potest credi, quòd eadem potentia multò magis tunc epulis nostris sint condelectandi, vbi viderint nos simul congregatos hæreditate patris nostri cibari, quos cum viderent in primo parente præiudicatos exulare, amica condoluerunt charitate, per ampla septa vacui paradisi. Si rempublicam suam sic disposuit dominus, si domum suam hic ordinauit prudens paterfamilias deus, & ipsi velimus.

Quòd paradisus terrestris ad exemplar plantatus sit cœlestis paradisi, itemq; de ligno paradisi quod in medio erat. CAP. XXVII.

SCiendum autem est, hunc paradisum terrenum, ad exemplar cœlestis paradisi fuisse cōstitum, in quo, quasi ligna pulcherrima fuere angelicæ fortitudines, & lignū vitæ deus ipse, cuius felices angeli beata semper viuunt visione. Quod maximè Ezechiel prophetа cōmendat his verbis, loquens contra principē tenebrarū diabolum, sub nomine regis Pharaonis inter cætera: Ezech.31
Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso dei, abietes non adæquauerit summitatē eius, & platani nō fuerunt æquæ frondibus illius. Omne lignum in paradiso dei nō est assimilatū illi, & pulchritudini eius, quoniā speciosum feci illū, & æmulata sunt eū omnia ligna voluptatis, quæ erāt in paradiso dei. Et post pauca: Cui assimilatus es o iclyte & sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cū lignis voluptatis ad terrā vltimā. Hæc & huiusmodi propheta eū dicit, non vtiq; veritatē infirmat huius historicæ narrationis, sed pulcherrimā rationem consilii diuini nostris in hoc paradiso sensibus subluescere facit. Igit primū illud quærimus, in quo maximè terrenus hic paradisus cœlesti similis sit, & tunc demū literaturæ vestigia prosequemur. Similitudinē cœlestis paradisi duo maximè huius paradisi præferunt ligna, causas contrarias habentia, scilicet lignū vitæ in medio paradisi, lignumq; scientiæ boni & mali. Hæc enim causas habere contrarias rectè dixerim, quia videlicet si causam ritè perpendas, sicut hoc lignum vitæ, sic illud reuera dicendum est lignum mortis. Ironicè enim dictum esse lignum scientiæ boni & mali, perspicuum erit. Dixit enim deus, quacunq; die comederitis ex eo, morte moriemini, & verum dixit. Dixit e contra serpens, comedite, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum, & falsum dixit. Deus, inquam, verum, & serpens falsum dixit. Nec enim comedendo dii facti sunt, aut scientiam amplioré acceperunt, vt bonum & malum omnino scirent, sed iuxta veritatem dei statim & in anima mortui, & in corpore mortales effecti sunt. Hoc itaq; lignum ironicè dictum est lignum scientiæ boni & mali, vt ipso nomine suo monumentum legentibus repræsentet diabolici mendacii. Nā verè palam est, quia per inobedientiam manducantis homini lignum mortis extitit, quæ tamen mors non ex ligni natura, sed ex manducantis culpa processit. Itaq; pulcherrima quidem, sed nō minus terribilis, quàm pulchra, cōsilii diuini ratio per hæc nobis elucescit: quia videlicet sicut ad examinandam omnem angelicam creaturam, diabolum in cœlo cum electis angelis posuit, sic ad examinandum hominem in hoc paradiso cum ligno vitæ lignum interdicendum plantare voluit. Vtrunq; præteris pulchrū, & illud lignum, & illum fecit angelum. Et quidē pro specie

 sua va-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua vanis & superbis angelis plus q̃ deus: hoc autem interdictum lignum pro sua pulchritudi-
Gene. 3. ne, plus quàm non interdictum lignum vitæ, primis hominibus complacuit. Nam de appetita
pulchritudine ligni, scriptura sic dicit: Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescen
dum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu eius & comedit. De illo autem
Ezec. 28. vanitatis principe, propheta prædictus sumpta similitudine ab huius paradisi lignis, Omne, in-
quit, lignum paradisi dei, non est assimilatum ei, & pulchritudini illius. quoniam speciosum fecit
eum, & multis condensilq; frondibus, & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis quę erãt in
paradiso dei. Ligna, inquit, voluptatis, non quæ sunt, sed quæ erant in paradiso dei, æmulata
sunt eum, quia videlicet spiritus illi qui æmulati sunt speciem superbiæ eius dicentis: Ero simi-
Esa. 13. lis altissimo, eiusque vanitatem plus quàm dei sapientiam mirati vel sectati sunt, erant quidem
in paradiso dei, sed modò ibi non sunt. Igitur quomodo in illo cœlesti paradiso: deus verè lignũ
vitæ, qui sanctos angelos, sua pascit dulcedine, secum assumpsit in cœlum: illum rebellem su-
um, regem superbiæ, sic idem magnus & metuendus deus, terribilis in consiliis super filios ho-
minum, cum ligno vitæ in isto paradiso plantauit, & lignum hoc, in quo contumax homo de
prehenderetur per culpam inobedientiæ, sicut illi omnes spiritus qui filii essent superbiæ, con-
uincerentur & iudicarentur in suo rege, deo rebelli. Illic & omnes principes cœlorum fuerunt,
quorum nulli proprium nomen positum inuenitur, nisi illi qui æquè, vt deus voluit esse & ma-
gnus nominatus. Alii nanq; communi nomine lux, ille autem cũ sit tenebrarum portitor, per cõ
trarium Lucifer est appellatus. Hic itidẽ & omne lignũ pulchrum visu, & ad vescendũ suaue pro
duxit de humo dominus, circa lignũ vitæ, & nullũ eorũ proprio nomine nũcupatur, nisi hoc so-
lum quod reuera (vt iam dictũ est) lignum mortis extitit, per contrarium autem lignũ nuncupa
tum est scientiq; boni & mali. Non enim, vt nonnulli arbitrati sunt, proprium cuiusdã ligni voca
bulum est omne, vt per hoc quod dictum est, produxitq; deus de humo omne lignum pulchrũ
visu, & ad vescendum suaue, vnum lignum debeat accipi, sicut & per lignum vitę non nisi vnũ,
& per lignum scientiæ boni & mali nihilominus non nisi vnum oportet intelligi. Nam & infra
Gene. 3. cũ dixisset callidus serpens, cur præcepit vobis deus, vt nõ comederetis de omni ligno paradisi,
videlicet permixto mendacio suæ quæstioni mulier respondit. De fructu lignorum quæ sunt in
paradiso vescimur, de fructu verò ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis deus ne ves
ceremur. Cũ ergo dicat de fructu lignorũ multa intelligenda sunt in eo, quod dicitur omne li-
gnũ. Et nota, q̃ non modò lignum vitæ, sed etiam hoc lignũ quod interdictũ est, dicitur esse in me
dio paradisi, quia videlicet, in hoc quoq; quędã similitudo est dei & aduersarii eius diaboli. Cum
enim rectè dominari deberet in medio creaturæ suæ deus, non tulit æmulus maiestatis, ille ad-
uersarius, vt huic dominaretur solus, sed præsumpsit velle vt & ipse dominaretur, sederetq; me-
dius quasi altissimus, & milia milium starent vel ministrarent in circuitu throni eius.

Quòd fons ascendebat de terra, qui inde diuiditur in quatuor capita, itemq; de triplici significatione paradisi. Cap. XXVIII.

QVid tandem illud sibi vult, quòd fons ascendebat è terra, irrigans vniuersam superfici-
em terræ, qui & inde (vt postmodum dicendum est) diuiditur in quatuor capita? Planè
nõ minus in hoc fonte, q̃ illo ligno vitę mirabilis creator mysterium meditatus est. Quid enim?
Ezec. 31. Nonne propheta supradictus ab aquis fontis huius similitudine deriuata dicit, de eodẽ (de quo
supra) eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, erant enim rami eius iuxta aquas multas? Et de
his humilibus mẽte spiritibus, qui illo superbiente & deiecto, stabiliti sunt & firmati. Et cõsolata
sunt, inquit, in terra infirma omnia ligna voluptatis egregia atq; præclara in Libano vniuersa
quæ irrigabantur aquis. Quæ autẽ sunt aquæ illæ, quibus irrigãtur ligna hæc infirma quidem,
sed præclara, infirma quidem, sed tamen egregia? Illorum nanq; infirmitas, quia humilitas est,
vera fortitudo est: sicut contrario modo, fortitudo robusti illius, contra quem hæc dicuntur, ve
ra infirmitas est. Quæ inq̃ illæ sunt aquæ, quibus irrigata & consolata sunt hæc ligna, nisi inun-
dationes charitatis, nisi emanationes spiritus sancti, qui sic illos sua dulcedine impleuit, vt rectè
dicantur ligna voluptatis? Igitur dũ talem hũc dominus deus plãtauit in terra paradisum, & di
uidendum in omnes terras fecit inde ascendere fontẽ, magnũ meditatus est mysterium, magnæ
gratiæ fudit imaginem. De qua re tunc oportunius dicemus, cum ad glorificationẽ domini Iesu,
& datum spiritus sancti peruenerimus, quæ iuxta propositum, tertia pars erit operis huius.

Nunc interim sciendum est, duos rationalis creaturæ esse paradisos, vnum scilicet sanctorum
societatem angelorũ, & alium ecclesiã electorum hominũ, & horũ vtriusq; hũc de quo loquimur,
terrestrẽ paradisum imaginem esse vel similitudinẽ. Et enim sicut in isto, lignũ vitæ plantatũ fu-
it, & lignũ per quod mors introiuit in mundũ, sic in cœlo contra deum vitæ authorem diabolus
author mortis extitit, sic nihilominus in genere humano lignum vitæ Christus, & contrarium
eius lignum mortis Antichristus erit, qui iamdudum per membra sua ministerium operatur
iniquitatis. Item, sicut de hoc paradiso terreno fons ascendit, irrigans vniuersam superficiem
terræ

terræ qui & inde diuiditur in quatuor capita, omnemq; terram reddit aptam frugibus alẽdis, sic
& de illo cœlesti paradiso fons manare dignatus est, id est, gratia spiritus sancti, tãta copia rigans
massam generis humani, vt cũ sanctorum & electorũ omnũ cedris, oliuis, & vineis, vitæ quoq;
lignũ .i. Christum deũ & hominem fecerit in terra nasci virgineæ carnis, circa quæ fluẽta scriptu
rarũ in quatuor capita diuisit, quæ propheta in quatuor animalibus diuersas facies distinguit, scili
cet, bois, leonis, vituli, atq; aquilæ volantis. Non enim solũmodo quatuor euãgelia, sed & omnis Ezech. 1.
scriptura diuinitus inspirata, certã hanc habet intentionis suæ quadrisidã faciem. vt eundẽ domi
num nostrum ostendat mansuetũ nobis, vt verè hominẽ: fortẽ contra diabolũ, vt leonẽ .i. deum
omnipotentẽ: immolatũ pro nobis vt vitulũ electũ atq; saginatum: resurrexisse atq; in cælũ ascẽ
disse vt volantẽ aquilam. Sed de his aliàs dicendum erit. His breuiter de paradiso pro veritate
historiæ decursis, nunc demum cœptum literæ prosequamur ordinem.

Item de eodem fonte & fluuio qui egrediebatur de paradiso. CAP. XXIX.

ET fluuius egrediebatur de paradiso, qui inde diuiditur in quatuor capita.] Sicut superius iã
dictum est, non dixit qui inde diuiditur in quatuor flumina, sed in quatuor, inquit, capita,
id est, principalia flumina. Non enim fons, qui (vt supra scriptura dixit) ascendebat è terra, irri-
gãs vniuersam superficiẽ terræ, quatuor fluminibus dissipatur in exitu paradisi, sed irrigãs vni-
uersam superficiẽ terræ, q̃ multos fontes efficit, & in quàm plura redũdat flumina, quarũ ista sunt
capita. Et in hoc, miram terræ paradisiacæ dulcedinẽ commẽdare intendit, quia videlicet aqua
rum natura salsa est, nec potui habilis, sicut in semetipso mare ostendit. Ascendens autẽ de abys
so in illam quasi magni corporis terræ mammam, id est, paradisi fontem, quodammodo lacte-
am assumit dulcedinem, & irrigat vniuersam terræ superficiem, vt iuxta Psalmistam: Potent Psal. 103.
omnes bestiæ syluæ, & expectent onagri in siti sua, imò vt dulcesceret omnis terra, ad nutrican-
dã herbam virentem, lignũq; pomiferum, quod producere sussa fuerat. Quod maxime valet in
terris orientalibus, non solum panis & vini, sed & pretiosorum aromatum fertilibus, quia cum
exoptimis quondam Sodomorum & Gomorrheorum terra fuit, quæ anteqũ subuerteret domi-
nus Sodomam & Gomorrham, sicut hæc ipsa scriptura testatur, irrigabatur sicut paradisus do-
mini. Nomẽ, inquit, vni Physon, ipse est qui circuit totã terram Euilat, vbi nascitur aurũ, & aurũ Gene. 13.
terræ illius optimum est, ibiq; nascitur Bdellium, & lapis Onychinus. Physon ipse est, quẽ nostri,
mutato nomine, Gangẽ vocãt. Porrò, Euilat regio est Indiæ, nomen habens ab Euila filio Iectã,
vbi inquit, nascitur aurũ. Et alibi quidẽ nascitur aurũ, sed aurũ terræ illius optimũ est, ibiq; Bdel- Gen. 10.
lium inuenitur, & lapis Onychinus. Bdelliũ arbor est aromatica, de cuius natura Plinius pleniſ- Plt. li. 12.
simè scribit. Onyx autem gemma est, sic appellata, quòd habeat in se, permixtum candorem in cap. 9.
similitudinem vnguis humani, Græci enim vnguem onychem dicunt. Præterea & aliæ gemmæ
multæ pretiosissimæ, carbunculus, smaragdusq; ibi nascuntur. Et nomen fluuio secundo Gy
on, qui & Nilus dicitur, Aethiopiæ fluuius. Ipse est enim, inquit, qui circuit omnem terram Ae-
thiopiæ, tantæ commoditatis fluuius, vt eum pro maximo deo suo, quondã coluerit Aegyptus,
quippe cuius fluentis irrigata, cunctisq; exinde copiis saturata, nunq̃ supernè fusis indiguit imbri
bus. Nam sub maximo solis æstiui feruore, crescentibus vndis diffunditur, nec ante autumnale
æquinoctium decrescẽdo ripis suis iterum restringitur. Vndè Lucanus: Nilus neq; sulcitat vn- Luca. li.
das Ante canis radios, nec ripis alligat amnem Ante parem nocti libra sub iudice phœbum. Et 10. Phar.
de his quidem nulla potest opinio refragari, huic veridicæ historiæ, quoniam de paradiso orian
tur. Nam aliud non habet quod dicat quis. Proinde de Nilo, qui & Gyon, ait idẽ qui supra: Nul- Luc. li. 3.
lacq; non ætas voluit conferre futuris, Notitiam, sed vincit adhuc natura latendi: De Gange au
tem qui & Physon. Mouit & Eoos bellorum fama recessus, Qua colitur Ganges toto qui solus in
orbe Ostia nascenti contraria soluere phœbo Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.
Cæterorum, id est, Tigris & Euphratis ortum in Armenia vel Perside mõstrari, & nihilominus
tamen scripturam hanc, siue historiam veracem esse, superius iam dictum est. Sane Tigris pro-
pter velocitatem cursus sui, nomen à velocissima bestia tigride sumpsit. Eufrates verò fertili-
tiles efficiat. De quorũ natura dicit idem qui supra. Quaq; caput rapido tollit cum Tigride ma-
gnus Euphrates, quos non diuersis fontibus edit Persis, & incertum est, tellus si misceat amnes, Luc. li. 3.
Quod potius sit nomen aquę, sed sparsus in agros Fertilis Euphrates Pharię vice fungitur vndę.
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu, Occultosque tegit cursus, rursusq; renatum Fonte nouo
flumen pelagi non abnegat vndis. Sequitur.

De præcepto homini dato, ne comederet de ligno scientiæ boni & mali. Cap. XXX.

VIit ergo dominus hominem & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaret & custo
diret illũ. Præcepitq; ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiq; bo-
ni & mali ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.] Apostolus cum
dixisset: O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ dei, q̃ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & Rom. 11.

 inuestiga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuestigabiles viæ eius, cōtinuo subiunxit: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis cōsiliarius eius fuit, & ostendit illi? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula seculorum, amen. Ecce qui sunt quibus dedit deus? Angelus & homo. Cum cæteris creaturis suis sane nullam deus dati aut accepti rationē habuit, quippe quibus præter naturalem essentiam nihil dedit. Angelis cœlum, homini autem paradisum dedit. Huic & huic dedit, & huic & huic prior dedit. Quid enim hic vel hic prior dederat illi? Primus ergo ille dedit, conditione tamen præscripta, vt retribueretur sibi. Quid autē retributionis ab angelo, nisi dilectionem: quid ab homine exegit, nisi fidem per dilectionem operantem? Ait enim scriptura: Tulit ergo dominus hominē, & posuit eum in paradisum voluptatis, vt operaretur & custodiret eum. Quid enim operaretur, aut à quo custodiret eum? Operatur vtiq; opus dei, quod non est aliud nisi opus fidei, nisi officium spei, nisi obsequium charitatis.

Cur deꝰ Adꝫ præceptum dedit.

Dicat aliquis: Cur non absq; vlla conditione, absq; vllo præcepto posuit illum in paradiso? Nōne melius fuisset, nullum dedisse præceptum, quàm positione præcepti facere præuaricationi locum? Vbi enim præceptum non esset, nec præuaricatio. Ad hæc inquam. Vndè ergo homo copularetur deo, si non illi subligaretur obedientiæ iugo, si non acciperet commissum in quo deberet fidelis existere deo? Vbi enim nullum commissum est, ibi & nulla comparet fides. Porrò, sine fide impossibile est deo placere. Quasi verò nunc aliter agat deus, aut aliter quempiam acceptum habeat, nisi per fidem. Itaq; vt operaretur per fidem, ideirco tulit eum in paradisum, & vt custodiret eum, scilicet ne deserta fide, vel dilectione creatoris, simul perderet datum optimum. Igitur & verè bonus & sapiens deus, & prior dedit, & cum rationabili conditione dedit paradisum homini. Sed pergunt quærere adhuc homines, curiosi dei, negligentes autem sui, volentes cognoscere sensum domini, & audentes consilium dare illi. Si, inquiunt, deus saluum aut beatū volebat esse hominem, cur non fecit inconuertibilem? Cur non fecit immutabilem? cur non statuit illi naturam nullius tentationis passibilem? Verùm contra huiusmodi obiecta superius paucis respondimus, cum de primogenito perditionis, vel principe mortis diabolo loqueremur, vi delicet nihil præter deum inconuertibile, vel incommutabile esse per naturam, nullamq; nisi proficiendo vel operam cum gratia dei adhibendo, statum virtutis incommutabilē assequi creaturam. Nunc oculis nostris, non persuasione serpentis, sed in spiritu sancto apertis, mandatū creatoris, quod ille infeliciter præuaricatus est, intueamur, Ait: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Magna largitas donorum, & non graue largitoris mandatū. Ex omni, inquit, ligno paradisi comede, de ligno autē vno ne comedas. Leuis in tā ta copia fuisset cōtinentia, si nō defuisset cōtinentiæ dux beneuolētia. Illud sane sciendum est, per anticipationē, (quod schema græce prolepsis dicitur) dictū hic esse lignū scientię boni & mali. Nō enim ex ore præsentis veritatis dei dicēris, in quocunq; enim die comederitis ex eo, morte moriemini, sed ex posteriori fallacia diaboli, nominis huius origo manauit (vt superius iam dictū est) qui manducare persuadens, eritis, inquit, sicut dii, scientes bonum & malum. Dolenda scriptor memoria lignum illud notauit, tanq; diceret: Ex omni ligno paradisi edendi licentiam dedit, solum illud quod ex euentu per contrarium dicitur scientiæ boni & mali lignum, interdixit.

Hebr. 11.

Quòd fidem, spem, charitatem, homo deo debuit, sed ingratus non exhibuit. CAP. XXXI.

Tria exigit ab homine deus.

EX omni, inquit, ligno paradisi comede, &c. Tria duxit digna imperare maiestas trinitatis, ex omni ligno comede, & de hoc ne comedas, & in quocunq; die comederis ex eo, morte morieris. His tribus propositionibus tres ab homine virtutes exigens, id est, charitatē, spem, & fidē: quas nunc, reciprocato ordine, à nobis exigit eadem trinitas vnus deus, fidem, spem, & charitatem: vt quia ille cadendo descendit, nos resurgentes à fide, per spem ad charitatem dei ascendamus. Nam in eo quòd hominem gratis fecit, & gratis nihilominus in illo voluptatis loco, in illo tali paradiso deliciis affluenti, patrem futurum multitudinis sanctorum posuit, planè debitorem magnę charitatis eundem sibi efficit hominem, & validè suis beneficiis obligauit. At ille ingratus tantæ gratiæ debitum charitatis nō rependit, in quo magnitudinē nequitiæ nullus est, qui æstimare possit. Item in præcepto dicentis, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, spem insignem exhibere debuit. Spem inquam habere, & de bono deo sperare debuit, quòd is qui gratis tanta iam bona sibi contulerat, profectò subiectionem & obedientiam in præcepto custodienti, maiora quæ promittebat, id est, cœlestem paradisum & sanctorum angelorum iocietatem, quādoq; conferret. At ille procul dubio spei huius virtutem non habuit de futuris, quia videlicet, (sicut iam dictum est) charitatem non habens, primùm ingratus erat præsentibus bonis. Item, in comminatione dicentis, in quocunq; enim die comederitis ex eo, morte moriemini, fidem habere debuit, fidem inq̄ habere & firmiter credere, quòd non inuidendo diuinitatem homini, deus tale lignum interdixisset, sed ineuitabilem præuaricationis pœnam veraciter prænūciasset. At illa infelix mulier, infœlicis viri socia, tam in pœna q̄ in culpa, serpenti magis q̄ deo credidit,

credidit, serpenti inq̄ dicenti, nequaq̄ morte moriemini. Scit enim deus, quia quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonū & malū, magis q̄ deo credidit, & hunc veracem, deum autem (quod auditu quoque scelus est) per inuidiam mentitum fuisse putauit. Ira deus bonus, sapiens, & iustus, naturam suam obseruauit, diuinitatem suam attendit, propositumq; tenuit, dum in vno præcepto suo tres à creatura sua similitudinis suæ virtutes, id est, fidem, spem, & charitatem, quas offerri sibi dignum erat, rectè exegit. Nos igitur vnum locuti & aliud, quippe qui in illo vetere parente nostro perdidimus, & in gratia noui parentis nostri secundi hominis Iesu Christi misere negligimus, non addamus vltra loqui, quod nequissimum est, discutiendo dominum deum nostrum, cur sic vel sic fecerit: cur homini tale præceptum dederit, vel cur nō potius illum, quasi pullum onagri, liberum natum esse permiserit. Quid ergo inquis? Nonne scriptura dicit: Omnia quæcunq; voluit fecit, in cœlo & in terra? Quomodo ergo omnia quæcunq; voluit fecit dominus, qui nec illud quod præcepit, quod vtiq; nisi fieri voluisset nequaquàm præcepisset, ad effectum perducere valuit? Etenim in isto plasmate suo, fidem, spem, & charitatem, secundum præceptum suum non inuenit. Ad hæc inquam. Nequaquā frustratum est consilium vel propositum dei. valenter enim de trunco illo virtutes illas reflorescere fecit. Nam ille quidem ad hoc opus dei mancus extitit, & contra opus vel præceptum dei, manus incontinentes, per concupiscentiam extendit, sed inuentus est de genere eius homo secundum cor dei, qui contentas ab omni concupiscentia manus ad pœnalem sibi obedientiam in ligno crucis extendit, & sub pedibus suis conculcato peccato, legenda virtutis exempla multis mulibus sequentium se proposuit.

Psal. 113.

De eo quod dictum est, non est bonum esse hominem solum, quodq; nec mulier in paradiso facta sit. CAP. XXXII.

DIxit quoq; dominus deus, non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sui. Si quidem talis esse putatur ordo rerum, qualis est & verborum, videlicet, quòd prius ruleric dominus hominem in paradisum voluptatis, & præceptum illi dederit, quàm hoc ab eodem dictum sit, non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sui, item & illud existimandum erit, quòd mulieri non præceperit, & proinde, quod absurdum est, consequenter dici potuerit, illam non fuisse prǫuarationis ream, cum præceptum nequaquam acceperit. At illa sibi quoq; præceptum fuisse, parenter ostendit, ita respondendo serpenti. Ex fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur, de ligno autem quod est in medio paradisi præcepit nobis deus ne comederemus. Præterea si antequàm hæc diceret dominus deus, iam hominem in paradiso posuerat, ergo & asini, & equi, cæteraq; animantia terræ munda, siue immunda in illo erant voluptatis loco, quem pro magno reputat gratiæ dei beneficio si adipisci queat rationalis homo. Nam post hæc verba dei, continuò scriptura subiungit: Formatis igitur dominus deus de humo cunctis animantibus terræ, & volucribus cœli, adduxit ea ad Adam, &c. Melius itaq; hæc dictio domini dei: Faciamus ei adiutorium simile sui, superiori loco coniungitur, vbi dictum est, formauit igitur dominus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, imò & adhuc altius, scilicet vbi dictum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quare ergo, inquis, tādiu mulieris facturam scriptura narrare distulit? videlicet vt singulas historiæ partes secundum proprias causas rationabiliter ordinaret. Constat enim, quia non propter mulierem vir, sed mulier propter virum facta, & cum illo in paradiso posita est. Ideirco bene prius cum formatione viri narrationem digessit, quòd eum dominus deus tulerit, & in paradisum posuerit, & ipsum paradisum descripsit. Item vir non est seductus sed mulier. Etenim non per virum mulierem, sed virum per mulierem decepit diabolus. Ideirco formationem mulieris, nunc vsq; distulit, vt continuaret? historiam infelicitatis quæ per mulierem ad virum peruēnit. Hunc modum narrationis Tichonius recapitularionem dicit, vbi ad intelligendum difficultatem scripturarum, septem regulas valde vtiles conscripsit. Ad hunc modum illud pertinet, quod in hac eadem scriptura postquam dictum est, ab his diuisæ sunt in sulæ gentium in regionibus suis, vnusquisque secundum linguam & familias in nationibus suis, post aliquanta sic dicitur. Erat autem terra labii vnius, & sermonum eorundem. Et tunc narratur quomodo diuisæ sint linguæ, quas iam ante dixerat diuisas fuisse. Cumque proficiscerentur, inquit, de oriente: venerunt in campum de terra Sennaar, & habitauerunt in eo. Dixitq; alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres & coquamus eos igni, & reliqua. Igitur formato homine, hoc etiam dixit dominus deus, dixit, inquam, eiusdem sapientiæ suæ dictione, in qua dixit omnia, in qua fecit omnia. Non est bonum, esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sui. Non, inq̄, est bonum, non est vtile, non conducit ad propositum nostrum, esse hominem solum. Proposuimus enim præscitos & prædestinatos de primo homine propagare, sanctos imagini ac similitudini nostræ conformes futuros. Ergo vt propositum istud impleatur: Faciamus ei adiutorium simile sui. Adiutorium inquam, ad multiplican

1. Tim. 2

Gene. 10

Gene. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam prædestinatam progeniem sanctorum. Et notandum, quòd ad faciendum huiusmodi adiutorium eadem loquitur pluralitas personarũ, quæ ad faciendum locuta est virum. Dicit & nunc eadem trinitas vnus deus: Faciamus ei adiutorium. Addendo autem, simile sui, cuncta comprehendit quæ in faciendo viro dixit, ad imaginem & similitudinẽ nostrã, & præfit piscibus maris & bestiis vniuersæ terræ, & omni reptili quod mouetur super terram. Præter sexum enim, in nullo substantia mulieris differt à substantia viri, videlicet, quòd minus mulier quàm vir cunctis animantibus præsit dignitate conditionis, quia non minus est rationalis, nec minus illi aspirare licet ad similitudinem creatoris, sicut iam superius dictum est, vbi scriptura de hac factura loquens in die sexto, masculum, inquit, & fœminam creauit eos.

De eo quod dictum est: Adæ verò non inueniebatur similis eius. CAPVT XXXIII.

His ita à domino deo dictis, magnum nobis continuò scriptura spectaculum facit, vt merito arrectis animis quæramus, quid dominus faciat, quid velit, quid intendat? Formaris inquit, dominus deus de humo cunctis animantibus terræ & volatilibus cœli, adduxit ea ad Adã. Et paulo post: Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Ergo ne istud nesciebat dominus deus, quòd in cunctis animantibus terræ, aut volatilibus cœli, nullum homini simile haberetur, quod competens illi copularetur adiutorium ad propagandũ sicut volebat, vel sicut proposuerat genus humanum? Hoccine, inquam, ille nesciebat, nisi quodammodo arrepta minatoria virga coram se cuncta minasset ad Adam, vt quasi communi inquisitione deus cum homine consultaret, quærens si quid fortè simile eius inter omnia ista reperiri posset? Nam ac si cassato labore defecisset deus, Adæ verò (inquit scriptura) non inueniebatur adiutor similis eius. Quid ergo in hoc tanto studio, dominus intendit, nisi ostendere homini, vt intelligeret honorem suæ cõditionis, quòd nihil sibi compar esset, in iumentis siue cæteris animantibus cuiuslibet generis? Hoc enim ad amorem creatoris rationali homini proficere debuit, quòd congregatis omnibus coram se, ipse absq; dubio polleret honore singulari, nõ solùm secundum priuilegium rationis, verumetiam secundum figuram corporis, quia cum cuncta viderent humi prona siue quadrupedia, caudamq; trahentia, aut etiam toto corpore repentia: solum se recta statura, liberoq; pectore principatũ omnium obtinere gloriari poterat, si in domino deo suo gloriari voluisset. Hoc ergo intendente deo, vt digna sibi à plasmate suo gratia haberetur, quæ profectò eidem esset fructuosa, bene scriptura studium eius insinuans, formatis, inquit, dominus deus de humo cunctis animãtibus terræ, & volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea, id est, vt videret, quòd nullius eorum digna esset natura sortiri vocabulum ab hominis nomine pro aliqua similitudine natum vel deorsum. Omne enim, inquit, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius. Et adhuc subiungitur: Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia, & omnes bestias terræ. Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Videlicet singulorum considerauit naturas, & ex qualitatibus diuersis, diuersa formauit vocabula, vt (verbi gratia) Latinus caballum à cauãdo nuncupat, eo quod terram cauet vngula. Asinum ab assidendo: porcum quasi spurcum, eo quòd spurcus sit: & canem, eo quòd canorum continet venando latratum. Et multa huiusmodi. Ita nimirum ille in lingua primitiua, quæ facta diuisione linguarum in gente remansit Hebræa, nomina formatit singulorum, cõsideratis proprietatibus naturarum, & nullius naturam talem esse perspexit, vt rectè nomen illi dare deberet cognatum suo nomini, sicut de muliere postmodum rectè dixit. Hæc vocabitur virago, quia, inquit, de viro sumpta est. Et hoc (vt iam dictum est) reuera homini ad amorem creatoris, & ad gratiarum actionem plurimùm valere debuisset.

De costa Adæ, & de coniunctione viri & vxoris suæ. CAP. XXXIIII.

Immisit ergo dominus soporem in Adam. Cunq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit costam quam tulerat dominus de Adam, in mulierem, & adduxit eã ad Adam. Ergo inquit, quia non erat bonũ, esse hominem solũ, adductis autem cunctis animantibus ad Adam, ipso perspiciente non inueniebatur illi adiutor similis eius, iccirco quasi recurrit creator ad operosum omnipotentiæ suæ verbum, dicendo: Faciamus ei adiutoriũ. Sopor vtiq; quem dominus deus immisit, non vigilias rationis claudere debuit, sed obturatis quinq; sensibus corporis, sensum mentis liberum reliquit, vt scire posset, quid erga se ageret omnium artifex sapientia dei. Vndè & postmodum, muliere sibi adducta, dicere potuit. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Fortassis iccirco septuaginta pro verbo ardenia, quod apud Hebræos profundum soporem significat, extasin, id est, excessum mentis transtulerunt.

Cur mulier ex costa Adæ formata est.

Quid autem hoc sibi vult, quòd cum posset mulierẽ æquè vt virum, formare de limo terræ, maluit costã viro subducere, eamq; in mulierem ædificare? Quid inq; hoc voluit, nisi vt firmam & insolubilem debere esse ostenderet vnici coniugii charitatẽ? Proinde cũ à pharisæis tentaretur dominus de dimittenda vxore dicentibus, quia Moyses mandauit nobis librũ repudii, respondens ait

dens ait: Non legistis, quia qui fecit ab initio masculũ & fœminã fecit eos, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna? Itaq; iã non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Et iterum dixit discipulis suis. Quicunq; dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si vxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. Non ergo o coniuges mandatum nouum scriptum est vobis, dum præcipit dominus vel Apostolus eius, mulierem à viro non discedere, non inquam mandatum nouum scriptum est vobis, sed mandatum vetus, quod ab initio audistis. Ecce enim vetus & ab initio coniugii constituta rationabilis, imò & naturalis causa mãdati. Ecce inquam, quia non vndecunq;, sed de costa viri fecit viro author coniugii deus, adiutorium huiusmodi. Nunquid absq; iniuria factoris sui vir costam suam abiicere poterit? Si cæcus, si claudus, si vel paruo vel grandi vel toruo naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, vel quamlibet eiusmodi habens maculam, non accedet ad ministerium domini secundum mandatum legis, quanto magis qui costam integram corpori violenter exemit vel abiecit, merito ab altari, imò & à communione totius ecclesiæ dei debet arceri? Etenim mox vt pro adiutorio huiusmodi quilibet vir, quamlibet mulierem assumpserit, mediante fide & testimonio eius, qui hãc mulierem ad hunc virũ adduxit, costa eius est, os ex ossibus eius, & caro de carne eius est. Igitur si illam vltro reliquerit pro qualicunq; causa, excepta causa fornicationis, iam apud deum vir nõ erit, nec pro integro corpore reputabitur, quia videlicet, vna est costa mutilatum: costa, inq;, nõ qualicunq;, sed benè ædificata diminutum est corpus. Item & mulier, si virum reliquerit, iam apud deum in numero non erit, quia non corpus integrum, vel tota caro, sed pars esse conuincitur ex lege conditionis, quia de viro sumpta probatur.

Leuit. 21

Item de eo quod dictum est, quod deus coniunxit, homo non separet. CAP. XXXV.

Sola causa fornicationis vtrunq; excusare poterit, quia videlicet in fornicatoribus & adulteris perit omnis causa coniugii. Quam enim ob causam viro deus mulierem fecit? Videlicet vt esset in adiutorium illi. Cuius quæso in adiutorium rei vel operis? Vtiq; in adiutorium propagandæ sobolis, secundum benedictionem, quam super masculum & fœminam deus idem dederat, dicendo: Crescite & multiplicamini, & replete terram, &c. Huic autem causæ non studere, sed potius suæ libidini intendere conuincitur, quicunq; vir siue mulier legitimum thorum trãsgreditur. Etenim mulier multis subacta viris, non fœcundior, sed turpior fit. Vir autem multis mulieribus impensus, plures quidem potest procreare liberos, Sed iamdudum spinis & tribulis generis nostri plenus orbis, tali studio non indiget. Olim in sanctis hominibus, nec licentia nõ solum venialis, verùm etiam inculpabilis extitit, vt (verbi gratia) in patriarcha Iacob, cuius ex semine benedictionis author venturus erat Christus deus super omnia benedictus, qui sicut destruere habebat Adæ peccatum, sic etiam reformare debebat honorabile connubium & thorum immaculatum, imo & de satione cõiugum temporaneam & serotinam metere frugem virginũ. Igitur sola fornicationis causa rectè coniugatorum excusantur diuortia, ita tamen, vt aut permaneãt sic, aut reconcilientur qui ab inuicem discessere pro huiusmodi causa. Hoc tamen modo illud obseruari fas est, quod ait tã fortiter q̃ suauiter ipsa sapientia, per quã, vel in qua factum est hoc. Quod deus coniunxit, homo nõ separet. Homo nanq; separat, quod deus coniunxit, cũ per odium vel propter nouam luxuriam, seu pro simili qualicunq; causa diuortium fit.

1. Cor. 7.

Matt. 19.

Quòd deus, vel quomodo solus deus legitimè separat, quod ipse coniunxit. CAP. XXXVI.

Quid, si separet ipse qui coniunxit? Hoc plane legitimum est, nec enim separatio, vel diuortium, sed honesta mutatio coniugii, cum causa dei discedunt ab inuicem, vt vacent orationi casti coniuges, amorem spiritus carnali copulæ præferentes. Quod vbi concorditer inter vtrunq; conuenit, per qualemcunque hominem cohortãtem, foriscq; verba facientem ad hoc excitati sint, non homo separat quod deus coniunxit, imò quod deus benè in carne coniunxit deus idem in spiritu melius coniungit. Et hoc duntaxat tunc ritè procedit, si vna voluntas, idèq; propositum in vtroq; coniuge sit. Nam altero ad sanctum otium ad vacandum orationi rendẽte, si alter concedat quidem, rectè procedit: sed si alter diuersæ intentionis sit, nec eiusdem militiæ fidem vel militiæ illius propositum profiteri velit, profectò nõ dei, sed hominis consiliũ est, & iccirco statim reclamandum est, quod deus coniunxit homo non separet. Quòd si quis eiusmodi sic dimidiatus, aut mutilatus, tõsuram etiã ecclesiasticam acceperit, & sacri Christi militiæ iam singulo redimitus incesserit, reclamante illa, quæ in seculo relicta est, corporis parte, militare pro suo voto non poterit, sacrorum canonum iure coercitus, ne sua sanctitas fiat compari suæ adulterii causa. Adeò valenter dictum est, quod deus coniunxit homo non separet. Cui dicto Apostolus consentiens: Alligatus es, inquit, vxori, noli quærere solutionem, subauditur per hominẽ. Nam nisi deus, quo teste legemq; ferente alligatus es, te soluerit vxoris animũ prꝑarãdo, vt idem

1. Cor. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt idem habeat votum, vel propositũ castitatis, tu solutionem nullatenus inuenire poteris. Hãc legem præeunte natura, statim & protoplasti sanxit sententia. Ait enim: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quia de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem suã, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna.

Quomodo vel vndè scire potuerit Adam, hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. CAP. XXXVII.

QVamuis soporatus fuerit Adam, tamen non clàm illo fuisse quod factum est, hæc eius dicta manifestè comprobant. Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis, & caro de carne mea Tanquam diceret. Hoc paulo ante tantummodo os ex ossibus meis, id est, costa fuit de costis meis, nunc autem & caro est. Proinde sicut prius os meum erat, ita & nunc postquàm costa ædificata est, recte caro mea, caro inquam de carne mea est. Non ergo vt ille quid ageretur nesciret, sed vt magnum sacramentum in eo prefiguraretur, immisit in Adam soporem dominus. Quod
Ephes.5. Apostolus perspiciens, magnum, inquit, sacramentum hoc est, ego autem dico, in Christo & in ecclesia. Non, inquit, sacramentum hoc esse dico, in illo viro, & in illa fœmina, non inquam in eo quòd de viro sumpta est fœmina, quòd misit dominus soporem in Adam, & tulit vnam de costis eius, & ædificauit costam quam tulerat de Adam in mulierem, & quòd dixit Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. Nam illa carnalia sunt facta, & ab illo Adam carnaliter dicta, scilicet absq; spiritualium futurorum conscientia. Cæterùm in Christo & in ecclesia sacramentum magnum hoc est, quia sic admisit in se Christus soporem mortis susceptа pro voluntate patris obedientia, & tulit deus de latere eius sanguinem & aquam, de latere inquam eius dormientis, id est, iam mortui, sanguinem & aquam per lanceæ vulnus eduxit, vndè extunc vsq; ad finem seculi ædificare non desinit, vt gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam exhibeat illi. Igitur alio quidem respectu in alia æditione bene scriptum est, immisit ergo dominus extasin in Adam, quia videlicet occlusis sensibus corporis, ratio tamen vigilauit, vt non nesciret, q̃ os ex ossibus suis sublatum, & caro de carne sua ædificata fuerit. Alio autem nihilominus rectè dictum est, quia immisit dominus soporem in Adam, soporem inquã, id est, grauem & profundum somnum, quod Hebraicè dicitur tardema, scilicet quia de profundo mortis somno regeneranda erat nouo Adæ, noua coniunx ecclesia.

De eo quod dictum est: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. CAP. XXXVIII.

HAec, inquit, vocabitur virago, quia de viro sumpta est, hoc ad illud respicit quod supra dictum est, quia formatis dominus deus de humo cunctis animantibus terræ, & volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea, quærendo, videlicet adiutorium illi, sicut deinde subiungitur. Adæ verò non inueniebatur adiutor similis eius. Appellauitq; Adam nominibus suis cuncta animantia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ, & nulli eorum hominis vocabulo cognatum nomen posuit, scilicet quia nullum eorum simile sibi esse perspexit. At verò in hac similitudinem suam recognoscens, vidit quid vocaret eam, & vocauit nomen eius virago, dicens, quia de viro sumpta est. Nam quia de viro sumpta est, congruè nomen quod illi poneretur à vocabulo viri, deductum est. Sciendum autem, quòd in Hæbræa quidè lingua manifestam nominis etymologiam siue deriuationem literatura resonat. Vir nanq; hebraicè Isch, & mulier Ischa dicitur. At verò latinè vir & mulier secundum vocem siue literalem sonum commune nihil habent, sed pro muliere virago positum est, quod nomen à viro sumptum est. Bene itaq; suam vir in muliere recognoscens substantiam, hæc inquit vocabitur virago, quia de viro sumpta est. Et adiecit. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc pro lege habetur, vt patrem & matrem, homini relinquere liceat, poscente causa idonea: vxorem autem nemini nisi volentem relinquere, nec humana concedit lex, nec diuina, nisi pro sola (vt superius dictum est) fornicationis causa. Proinde cũ
Deut.33. dicit, lex, qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, cum inquam hæc dicit sancta & iusta lex, notandum quòd solam vxorem præterit, quia videlicet patrem & matrem, fratres & filios nescire licet ei, qui custodire eloquium & pactum eius cupit, & quanquam reclamantes vel inuitos relinquere iure licebit: sola autem vxor est, quam nisi volentem, & idem propositum amplectentem, dimitti fas non est. Ergo dum dicit, quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, coniugii copulam omnium carnalium necessitudinum maximam atq; fortissimam fore pronunciat, adeò vt semel copulati iam non sint duo, sed caro vna.

De ingratitudine hominis, qua in omnibus à laude creatoris mutum extitit. CAP. XXXIX.

Hic tan

HIc tandem animaduertendum est, q̃ pertinaciter homo primus, homo terrenus, à creatoris laude mutus perstitit, quàm obstinatis labiis ab omni gratiarum actione abstinuit, & ingratum domino deo silentium dedit: formante deo & inspirante spiraculum vitæ, factus in animam viuentem, non suspirauit eodem spiraculo vitæ acceptæ in plastæ sui faciem, vt adoraret, & eum glorificaret, & ei gratias ageret. Item ab eodem domino deo positus in paradisum voluptatis, nullas ei gratias egit, & taciturna ingratitudine tantum tamq; facilem delitiarũ dei locum, quasi rapinam arbitratus occupauit. Ecce nunc tertio diuinæ dignationis dono locupletatus est, in eo quòd fecit ei adiutorium simile sui, adiutorium inq̃ ad hoc vt crescere & multipli
Eccles.7. cari posset, & de se vno propagata felici progenie terram viuentium repleret. Siue hoc tertium, siue secundum (vt supra dictum est) beneficium dei fuerit, tribus planè diuinæ beneficentiæ dilatatus muneribus, tacet adhuc, & nihil quod laudem domini referat, eloquitur, nec vllum dilectionis vel gratiæ verbum in ore eius fuisse scriptura restatur. Qui ergo gratiam dei nõ agnouit, non mirum quòd ad hoc vt & peccaret, & peccatum suum nõ agnosceret, quia res vicina est. Eodem quippe intuitu & suum malefactum, & diuinum erga se cognoscit homo beneficium.

De eo quòd nuditatem suam non erubescebant. CAP. XL.

ERat autem vterq; nudus, Adam scilicet, & vxor eius, & non erubescebant.] Non erat hoc ignominiæ, sed honoris, quòd nudi erant. non erat insipientiæ, sed securitatis, quòd nuditatem suam non erubescebant. Quid enim? Nunquid hoc à factore suo accepit, quòd confusibilis & verenda est factura dei? Aut nunquid confusionem huiusmodi natura & non potius conscientia facit? Est quidem quasi in naturam versum hoc tormentum confusionis, veruntamen nõ ex conditione primæua, sed ex iuniore culpa origo eius pullulauit. Etenim iccirco nuditatem nostram erubescimus, quia conscii nobis sumus, quantam infirmitatem, imò quantam aduersum nos rebellionem carnis nostræ portemus. At verò tunc sana erat cordis conscientia, quippe quã nulla sollicitabat oculorum concupiscentia. Siquidem concupiscentia carnis, pœna est peccati, qua præcedens punitur superbia mentis: Deus (inquit scriptura) fecit hominem rectum. Hoc plane testimonium verum est, quia rectissimus deus hominem non nisi rectum fecisse creditur. Rebellio autem hominis in eo est, vt carni spiritus, vtpote inferiori superior præsit & imperet, & hæc illi iussa assit atq; obtemperet. Medius nanq; inter deum & carnem suam rationalis spiritus hominis positus est, vt deo pareret & carni imperaret. Quem ordinem quia prior ille turbauit & rupit, abiiciendo præceptum dei, subditus est qui erat superior spiritus, infimæ carni: vt iusta pœna inferiori subiaceat, qui superiori rectè subesse contemplit. Hinc illa confusio faciei de conscientiæ secretis ad publicos oculos prorumpens, & sub misera velamentorum solacia pœnalem ignominiam ire compellens. Hæc, inquam, infirmitas, vel rebellio carnis aduersus spiritum nondum erat. Bene igitur nudus erat vterq;, & non erubescebant, quia quod erubescerent non habebant. Illa nuditatis securitate perdita nos ingemiscimus, eo quòd gloria & honore spoliati, & panniculis obuoluti simus. Nam ita vestiti verè incedimus nudi, etiam (si quod impossibile est) sic vestiamur, sicut vestiuntur lilia agri. Etenim nec Salomon in omni gloria sua vestitus
Matt.6. est, sicut vnum ex his. Si inquam vestiri possimus sicut hæc vestiuntur, sic quoq; spoliati & nudi
Philip.3 sumus. Vndè & saluatorem expectamus (inquit Apostolus) dominum nostrum Iesum Christũ, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Nunquid enim
Matt.13. quando fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui, tanicis operientur & palliis? Non vtiq;, sed ad gloriam figuli vel factoris sui quæcunque illic fuerint vasa misericordiæ, mutuis cum gloria conspectibus parebunt, foris fulgidi, & intus iucundi: corpore integri, & animo læti: corpore inquam simul & anima beati.

Finis libri Secundi in Genesim.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Tertius.

De calliditate serpentis, & quòd homo prius per superbiam tumuit intus, q̃ foris per serpentem tentaretur. CAP. I.

HVMANI generis vox illa est in Dauid: Priusq̃ humiliarer ego deliqui. Hoc verè dixit, non quòd iuxta quosdam hæreticos anima cuiusq; nostrum, priusq̃ in corpore humiliaretur, sublimis fuerit in altitudine cœli, & ibi deliquerit, & propter delictum suum humiliata, id est, proprii corporis carcere conclusa sit. Peruersus huic sensus est. Sed priusquàm humiliarer ego deliqui, subauditur secũdum Adam, id est
Psal.118.
Psal.48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est, prius quam compararer iumentis, & similis fierem illis, ego in honore positus nō intellexi, non authorem honoris mei deum glorificaui, aut gratias egi, quin & præceptum eius transgressus sum, & in hoc deliqui. De quo delicto diligenter notandum, qualiter scriptura narrationem

CAP. III. inceperit. Air: [Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat dominus deus.] Gloriam siue honorem & securitatem hominis præmiserat dicēs: Erat autem vterq; nudus, Adam scilicet & vxor eius, & non erubescebant. Et continuò subiungit: Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Quidnam hoc sibi vult, quod non solummodo dixit, sed serpēs erat callidior, sed coniunctiunculam interposuit &, dicendo, sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ? Hoc vtiq; intendit, & ad hoc auditorem trahit, vt non putet initium peccati siue tentationis Adæ vel vxoris eius cœpisse ab exteriori persuasione serpentis. Prius nanq; intus ad cor hominis per semetipsum locutus est spiritus diaboli, vt superbirer, deumq; præcepto rem ferre, vel mandatum eius portare despectui haberet. Nisi enim intus per superbiam prius tumuisset, foris tentatus tam facilè non cederet. Vt ergo duplicis substantiæ creatura scilicet homo, qui ex corpore constat & anima, duplicem corporis & animę pertraheretur ad mortem, prius in anima spirituali corruptus est superbiæ vitio, deinde & corporeo contra dei mandatum in

Luc.13. fectus est cibo. Quod & ipse nostræ reparator substantiæ dominus noster Iesus Christus pulchrè parabolica insinuatione testatur, cum dicit. Homo quidā ascendebat ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones. Non dixit solummodo, homo quidam incidit in latrones, sed descēdebat, inquit, ab Hierusalem in Hiericho, & tunc demum incidit in latrones. Nisi enim descēderet, non incidisset, quia videlicet nisi mente superbirer, dati præcepti prævaricationem non incurrisset. Descendebat, quia mente tumebat, tumore nanq; ascendere, veraciter descendere est,

Psal.27. quia videlicet vbi mens eleuatur, ipsa eleuatione deiicitur. Vndè Psalmista: Deiecisti, inquit, eos dum alleuarentur. Igitur cum dictum est. Erat autem vterq; nudus, & nō erubescebant, illico subaudiendum fuit, quia tantis ingrati beneficiis, deo subesse despiciebant, & conscii quantæ generationis forent patres & principes, iam sicut dii, id est, reuera dii haberi volebant. Sicut enim nō

Psal.125. semper pro similitudine, sed aliquando ponitur pro veritatis ostensione, vt illic: In conuertendo dominus captiuitatem Syon, facti sumus sicut consolati. Sicut consolati inquit, id est, verè consolati. Hoc inq; subaudiendum est, & continuò subiungendum. Sed & serpens erat callidior cūctis animantibus terræ. Et est sensus: Per semetipsum intus corrupit hominem diabolus, & non solum per semetipsum intus, sed & per serpentem circumuēnit exterius.

Vtrum serpens in paradiso esse potuerit. CAP. II.

QVæritur autem, quomodo serpēs in paradiso esse potuerit, si non nisi hominis habitatio credenda est, eidem pro magna gratia creatoris data boni operis & diligentissimæ custodiæ, sicut superius dictum est, conditione interposita. Nam si serpentibus communis erat paradisus, consequitur, quòd & lupis atq; leonibus cæteriscq; bestiis non careat ille deliciarum locus, & proinde nec tantæ beatitudinis existimabitur, vt merito paradisus voluptatis, vel ab ipso domino deo plantatus fuisse dicatur? Et quidem hūiusmodi obiectio difficilius solueretur, si hoc apertius scriptura dixisset, quòd infra septa paradisi serpens mulierem fuisset allocutus. Nunc autē cum ita dicat, sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terrę, quę fecerat dominus deus, & deinde subiungit, qui dixit ad mulierem, &c. libera nobis relinquitur facultas asserendi, quòd non serpens præsertim à diabolo corporaliter inuadente possessus in paradiso fuerit, sed mulier corpore & oculis vaga dum incontinenter deambulat, fortè prospectans, qualis extra paradisum mundus haberetur, & serpens, vtpote asturus, dulcedini terræ propius vel ambitiosius inniti tur, locus diabolo datus est, & occasio porrecta vndè tentaret. Et sciendum, quòd serpens antequam fieret organum diaboli ad perditionem hominis, sapiens vel prudens poterat dici. Vndè & in alia æditione scriptum est, sed & serpens erat sapientior cunctis animantibus terræ. Post quam autem prudentia eius malitiæ diaboli coniuncta est, & opportunum ministerium mortis præbuit, callidus & nequam siue versipellis rectius potest nuncupari. Prudentia nanq; eius antequam illi parri mendacii ministerium præbuisset, talis erat, vt discipulis Christi, ipso teste Chri

Matt.10 sto, adhuc imitabilis sit. Ait enim: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Prudentes, inquit, non etiam nocentes, quemadmodum illi veneuum habentes in accidenti pollutione diaboli, sed econtra, simplices sicut columbæ,

Item, Vtrum serpentem, qui loqui videbatur, homo irrationalem per naturam esse nescierit. CAP. III.

ITtem & illud quæritur, vtrum nescierit mulier, quòd serpens æquè vt cætera animantia, irrationalis esset, & sua facultate loqui non posset. Si hoc nesciuit, minorem (quod absurdū est) intelligentiam in illo lucido dei paradiso habuit, quàm nunc habet in hac obscuritate vitæ ple

Sap.9. næ miseriis, vbi licet caro quæ corrumpitur aggrauet animam, scit tamen nullam præter suam rationalem esse vitam. Si autem (quod verum est) sciuit serpentē non nisi alieno spiritu potuisse loqui,

loqui, profectò in eo mira seductionis immēsitas est, quòd quasi omniporentiā spiritus eius mirata est mulier, qui per irrationabile animal, humana formare verba potuisset. Quod si ita est, imò quia ita est, non iā dubium remanet, qua ex radice tā vastā, tamq; amara idololatriæ arbor pullulās expanderit se in omnes gentes, vel vndè miseris hominibus innatū fuerit, quòd tanta instā tia, tamq; dementi & stultra reuerētia voces articulatas, astutia dæmonū formatas per innumera quæ fierunt simulachra, pro deo diabolū, pro veritate colēres mendacium. Hoc, inq;, dubiū iam nō remanet, vndè tanti erroris vitium, tā tenaciter hominibus inhæserit: quia videlicet mater nostra, mater cunctorū viuentiū Eua, prima felle huius nequitiæ intrinsecus amaricata est, quando in illa facundiam malè diserti serpentis, quasi diuinam diabolici spiritus sapientiā mirata, & stul tè venerata est. Igitur diabolus quidem, siue Sathanas, ipse draco magnus & serpens antiquus est. Veruntamen non solus, sed alio serpente, id est, terreno animante inuectus, dupliciter hominē decepit infœlicem, dū & mentem eius suggestionis veneno, & carnē vetito inficiens cibo, dupliē nihilominus animæ & carnis intulit mortem. Terrenum quippe animal nos litera cogit intelligere, dū dicit, quia serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Et huius deceptionis intui tu diabolus in scripturis sanctis, non leo, sed serpens siue draco dicitur, quia videlicet non per vim, sed per calliditatem effectum nostræ mortis est adeptus, quippe qui in homine nihil adhuc iuris habuerat, nec inuitum ad aliquod peccatum pertrahere poterat. Nondum enim erat illud, quod congemiscens Apostolus: Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem le- Rom.7.
gi mentis meę, & captiuū mē ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Quanto magis nec illud erat quod nunc aperta quoq; interdum persecutione rugit? Proinde quia non impugnando coegit, sed blandiendo primum hominem ad peccatum illexit, exinde serpens antiquus, siue serpens tortuosus dicitur. Quia verò semel admissus, deinceps crudeliter & furiosè super genus humanum tyrannizauit, leo dictus est, vtrunq; habens malignitatis & sæuitiæ nomen, iuxta Psalmistam dicentem: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draco Psal.90.
nem. Sed iam subsequentem nostræ proditionis considerēmus ordinem.

De percunctatione serpentis dicentis ad mulierem, cur præcepit vobis dominus, ne comederetis. CAP. IIII.

QVi dixit ad mulierem. Cur præcepit vobis dominus, ne comederetis de omni ligno paradisi?] Curę nisi quia caupo nequissimus est, suam interrogationem mendacio polluit dicendo, cur præcepit vobis deus ne comederetis de omni ligno paradisi? Quamuis enim quod sub interrogatione profertur nec verum nec falsum sit, mendacium tamen hic serpens manifestè sibilauit, rem sicut erat, se nescire simulans, vt paulatim felle suo, miseram audientis venenaret animā. Nō dixit, cur præcepit vobis deus, ne de illo vno comederetis, sed de omni, inquit, ligno paradisi. Cur ergo nisi vt (sicut iam dictum est) paulatim serpendo venenum odii, quo ardebat ipse contra creatorem magis ac magis iniiceret homini, & cum aggeratione quasi indigni præcepti conflaret indignationem, excitaretque audaciam rebellandi? Et vide quanta subtilitas fallaciæ deceptoris. Tria nempe dixerat dominus deus: Ex omni ligno paradisi comede. Hoc vnum est. Aliud verò: De ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Tertium quoque: In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Hoc vltimum quod air, in quocunque die comederis ex eo, morte morieris, quasi nesciat, dicit, cur præcepit vobis deus? Superiora duo, scilicet ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem illo ne comedas, confundit ac permiscet, & de duobus veris vnum falsum complet dicendo, ne comederitis de omni ligno paradisi. Verum dixit veritas, quia ille homicida fuit ab initio, & in veritate non Ioh.8.
stetit: Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius, subaudis mendacii, quod loquitur. Etenim cum omnia secundūm authoritatem scripturarum loqueretur Christus veritas, in hoc quoque dicto scripturarum, proculdubio præsens caput attendebat cum diceret, quia ab initio diabolus homicida erat: Tanq; dicerer. Ab initio suæ confabulationis cum homine diabolus homicida est & mendax, quia videlicet ecce in initio suæ locutionis inuenitur mendax, & homicidium intentat. O igitur antiquum peccatorem & vetustum homicidam, verè serpentem, verè versipellem & nequam. Sed antequam eius prosequamur malè facetam nequitiam, audiamus in respondendo mulieris insipientiam.

Ex vitiosa responsione mulieris. CAP. V.

REspondit ei mulier: De fructu lignorum quæ sunt in paradiso vescimur, de ligno autem quod est in medio paradisi, præcepit nobis deus ne vescamur, & nec tangeremus illud, ne forte moriamur.] Hęc verba tā vitiatę mētis indicia sunt. Nā quantū in se erat, deprauauit mulier verba præceptoris domini tribus modis, quibus vtiq; hodie deprauare nititur sanctā scripturā omnis qui est ex parte diaboli, scilicet appositione, diminutione, mutatione. Apposuit nāq; dicēdo, & nec tāgeremus illud, quia videlicet dominus deus hoc tantū dixerat, de ligno autē scientiæ boni & mali ne comedas. Diminuit verò, quia cū certa & affirmatiua enūciatione dixerit deus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

in quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris, hęc, dubium vel friuolum volens esse, illud, ne forte iuquit moriamur. Mutatione autē, quia cum dixerit dominus, ex omni ligno parā diſi comede, & vnū ſolummodo interdixerit lignū, ſcientiæ boni & mali, hæc ait, de ligno autem quod eſt in medio paradiſi præcepit nobis, & mentita eſt. Nam & lignum vitæ erat in medio paradiſi, quod dominus deus non interdixit. Ergo iā impatienter ferebat, & murmurabat, q; quaſi parcus vel auarus deus preciosa medii paradiſi reſeruaret, & viliora quæq; per circuitum colligendo in cibum homini conceſſiſſet. Sic inq; tribus modis. i. appoſitione, diminutione, & mutatione ſanctum præceptum dei mulier ſtulta deprauare contendit. Porrò quantæ damnationis ſit, apponere quid, vel diminuere de verbo dei, Iohānes teſtatur in Apoc. cū dicit: Si quis apAPOC. 22 poſuerit ad hæc, apponat ſuper illum deus plagas ſcriptas in libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis prophetiæ libri huius, auferat deus partē eius de ligno vitæ, & de ciuitate ſancta, & de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto. Igitur veraciter (vt ſuperius iam dictum eſt) antequam per corporeum vel viſibilem ſerpentem diabolus loqui inciperet, iam per ſemetipſum intus ad aurem cordis locutus fuerat, pronamq; voluntatem vel conſenſum ad exterius peccati opus peragendum fore præſenſerat. Proinde cætera quæ ſequuntur, ſic nobis accipienda ſunt, tanq; ſtupri vel adulterii diabolici opus conſummatum, nam antehac, veluti quædam conditiones occulta inſpiratione vel ſuggeſtione condelectante animo factæ ſunt. Sequitur.

De blaſphemia diaboli, qua dominum mendacem æſtimare voluit, dicendo, nequaquam mor. CAP. VI.

DIxit autem ſerpens ad mulierem. Nequaquam morte moriemini. Scit enim deus, quia in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii, ſcientes bonū & malum.] Quid hac intentione funeſtius, ſermone malignius, præſumptione atrocius? Quid enim Ecce execrabamur ſuperbiam diaboli, q; tumens dixerat, in cœlum conſcendam, ſuper aſtra dei ponam ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ero ſimilis altiſſimo. Hoc inquam execrabamur, quòd hic rebellis luminis altiſſimo ſe fore ſimilem dixit. Quid dicemus, quādo econtra altiſſimum ſibi ſimilem facere contendat? Mendax enim ipſe eſt, inuidus ipſe eſt. Mendax autem ſibi ſimilem, id eſt, mendacem vult facere deum, dum dicit: Nequaquam morte moriemini. Quid enim hoc aliud eſt, niſi mentitus eſt ille qui dixit, morte morieminiꝰ Item verè inuidus, præcepti dei cauſam eſſe inuidiam audet aſſerere, cum dicit: Scit enim deus, quia in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii. Nam cum dixiſſet, nequaq; morte moriemini, quaſi quæreretur, quare ergo tam ſeuerè interdixit, quare tam minaciter prohibuit: ſcit enim (inquit) quia aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii. Quid ergo hac blaſphemia draconis horribilius? Quid hac præſumptione nequiſſimi nebulonis ſceleratius? Quaſi parum fuerit, quòd ſuperbiendo dei ſimilitudinem perdidit, adhuc detrahendo ſimilem ſibi deum aſſerere præſumit: imò deum mendacem, ſe autem veracem habēdum eſſe, miſero perſuadet homini. Non ergo manus domini vindicta ſimplici contenta ſit, quæ illum de altitudine cœli deiMAT. 25. cit, ſed exaltetur adhuc, & ſuper hunc inimicum ſuum conforretur, vt mittat eum in gehennam ignis. Sed iam ſingula ſerpentis verba proſequamur.

Quòd nequiter mendax illuſerit, dicendo: aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij. CAP. VII.

NEquaquam morte moriemini. Iam deriſor eſt, & dubia reſponder, vt cum dei veritas impleta fuerit, nihilominus tamen ipſe veracem ſe eſſe cum hoſtili cachinno confirmet. Nā cum duæ mortes ſint, altera animæ, & altera corporis, quadam morte non ſtatim erant moriturꝰ, ſcilicet ea, quæ animam à corpore diuidit. Non enim quia comederunt, ideirco eodem die corporaliter mortui ſunt: ſed quia comedendo mortem animæ ſibimet eodem die conſciuerūt, ideirco miſericordia dei corpore mortales facti ſunt, ne, ſicut ipſe diabolus, irrecuperabiles eſſent, malè & miſerè viuendo in æternum. Igitur quemadmodum Apollo Delphicus, ferturꝰ ſolitus fuiſſe incertis ludere ambagibus, ſic iam nunc ludebat idem dei & hominum inimicus, æquiECCL. 37. uocatione mortis nequiter abuſus, odibilium ſophiſtarum maximus. Qui enim ſophiſticè loquitur odibilis eſt, vtꝰ ait ſapiens quidam. Nihilominus & cætera quæ ſequuntur æquiuocando cuncta confundit ac perturbat, alio ſenſu loquens, & alio ſua dicta intelligi volens. Scit enim deus (inquit) quia in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & cætera. Hoc vtique volebat intelligi, quòd claritatem omnis ſapientiæ, diuinitatem quoq; & omnium ſcientiam deus inuidens homini, tale lignum illi interdixit. Hoc, inquam, intelligi volebat in ſuo ſermone, cum ſentiret ipſe aliter euenturum eſſe, qui tamen ſenſus eius circa hæc ipſa verba penè ineffabili verſabatur auerſione. Aperientur (inquit) oculi veſtri, videlicet in agnitionem veſtræ confuſionis. Eſt enim quædā infelix oculorum apertio, qua reuelati erunt oculi impiorū, quando ſicut liber ſapientiæ teſtatur, videtes turbabūtur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, & gementes præ anguſtia ſpiritus, dicēt intra ſe pœnitentiam agentes. Hi ſunt quos aliquan

aliquādo habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperii, &c. Sed & apud poetam eximiū ſecundū hanc apertionē oculorum loquitur inſultando inter tormēta tyrannus inferorū. Diſcite iuſtitiam moniti, & nō temnere diuos. Item, cū diceret: & eritis ſicut dii, falſis vtiq; diis. i. ſibi ſuiſque ſequacibus angelis apoſtaticis ſimiles illos facere intendebat, cum aliud (ſicut iam dictū eſt) intelligi vellet in hac promiſſione ſua, cui nimirū ſuauiter ſonanti, quaſi vino venenū mortis cōmiſcuerat. Nihilominus & addendo, ſcientes bonum & malum, hoc moliebatur, vt eos habere lacret, & boni perditi memoriā, & mali inuenti experientiā, cum hoc aliud vellet intelligi, quòd omnē per illum cibū conſecuturi eſſent ſcientiā, & nihil eos lateret, quæ profectò ſcientia ſolius dei eſt. Virgil. li. æneri.

Quòd eodem vitio diabolus hominem decepit, quo ipſe cecidit de cœlo. CAP. VIII.

COnſidera nunc, quanta hic alleuatio iuxta ſenſum eius, qui decipitur, quanta fit deiectio iuxta ſenſum eius qui decipit. Sub eadē pollicitatione dū dicitur: aperientur oculi veſtri, hæc ſapientiæ altitudinem, ille cogitat conſcientiæ confuſionem. Sub eadē dictione dum dicit & eritis ſicut dii, hæc rapere dei celſitudinem, ille ſuimet ſimilē cogitat inuenire damnationem. Item ſub eadem pollicitatione ſcientiæ boni & mali, hæc plenitudinem ſcientiæ, ille cogitat experimentum miſeriæ. Moleſtiſſimum hoc fallaciæ genus eſt, in quo is qui decipit & palmam obtinet mendacii, & gloriatur quòd verus ſit, verumq; dixerit. Qui autem decipitur, non habet vndè inſultantem falſitatis arguere poſſit, quamlibet ille fallaciſſimus ſit. Laborat hic ſenſus noſter in barathro tanti huius mali, quia videlicet tantæ caliginis, tantæq; profunditatis eſt. vt ſapientium quoq; oculis vix conſpicabilis ſit. Quid enim? Quis hic ita decipientē accuſare poteſt, vt excuſet eū qui deceptus eſt? Deus qui decipientis intentionē & decepti ſpē conſiderat, licut ſcriptū eſt ipſe nouit, & decipientem, & eum qui decipitur: nunquid hic alterum magis altero excuſatū haberet ſalua iuſtitia, nulla ſatisfactione placatus? Cur enim diabolū deiecerat è cœlo, niſi quia IOB. 12. ſuperbiendo dixerat: ero ſimilis altiſſimo? Nempe hoc eodem flatu tumida, dixit mulier: dixit inquam, quia putauit quòd comedendo fieret ſimilis altiſſimo. Quis ergo inter vtrumq; poſtularet & auditorem, vel iudicem, ſiue defenſorem deum, cum vtrunq; conſtaret dei factum eſſe inimicum? Siquidem iuxta veram rationem iuſtitiæ, deceptum prius oportebat reconciliari, tunc demum poſtulare iudicium ſuper impio, crudeli & ſanguineo ſcelere deceptoris. O ergo vere neceſſarium hominibus aduentum mediatoris dei & hominum, qui ſolus potuit & pacem inter deum & homines reformare, & deceptoris hominum doloſam præſumptionem in iudicium adducere. Sed de hoc alias, nunc inſtantia percurramus.

Quomodo vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendū, & quomodo viro ſuo dederat, ideoq; duplici pœna q; vir eius mulctata ſit. CAP. IX.

VIdit igitur mulier, quòd bonum eſſet lignū ad veſcēdum, & pulchrū oculis aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu eius & comedit, deditq; viro ſuo qui comedit, & aperti ſunt oculi amborū.] Edici ſatis dignè non poteſt, q̄ non leuiter dictum ſit, vidit igitur mulier. Quaſi nondū vidiſſet, ſicut nunc vidiſſe dicta eſt. Et reuera nondum eo modo viderat, quia cum hac præſumptione qua nunc intuita eſt, necdū conſiderauerat. Notandū quippe, q̄ non dixerat ſcriptura, vidit igitur mulier lignum & tulit de fructu eius & comedit, ſed vidit mulier (inquit) quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis aſpectuq; delectabile, & tulit de fructu eius & comedit. Vidit igitur, id eſt, conſideravit, diligenter inſuita eſt, curioſius attendit, & iudex eorum quæ audierat ipſa eſſe voluit. Audierat quod dixiſſet deus: in quocunque die comederitis ex eo, morte moriemini, audierat ſerpentem econtrario dicentem, nequaquam moriemini. Inter hæc anceps, naturam ligni propriis ſenſibus diiudicare voluit, vt ſciret cui potiſſimùm, deo videlicet vel ſerpenti palmam concederet veritatis. At illi qui de hoc iudicare debuerant, interiores oculi exteriorum iam erant oculorum concupiſcentia præpediti, vt non viderent, neq; ſolā mortem corporis, vel quod duplicem illatura eſſet mortem: non naturā ligni, ſed tranſgreſſio mandati. Iraq; ſolis exterioribus oculis naturam ligni conſideravit, & deprehendit malè cauta, quòd in fructu ligni non eſſet venenum mortis: erat enim bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectu delectabile. Hæc omni ſermoni quem dixerat deus repugnantia iudicauit eſſe, magiſq; ſermoni ſerpentis concordare, veramq; aſſertionem eius demonſtrare. Sic vidit, & ſic ſacrilega temeritate diabolo magis q̄ deo, ſerpenti magis q̄ creatori credidit, & tulit de fructu ligni & comedit. Nec ſatis illi hoc fuit quòd comedit, ſed inſuper & viro ſuo dedit. Quomodo autem dedit, niſi iam abuſiuo imperio vel importunitate mulièbri? Non enim perſuaſit illi, vt in eo ſibi crederet, in quo crediderat ipſa ſerpenti. Vir nanque (inquit Apoſtolus) non eſt ſeductus, ſed mulier. Qualis autem vel quanta ſit mulièbris importunitas, paſſim non ſolum diuina, ſed I. TIM. 2 etiam humana teſtantur exemplaria. Ergo cogendo potius quàm ſeducendo: imperando magis quàm aliquid fingendo hoc effecit, vt obediret vir ſuæ voci plus quàm dei. Vndè & à domino deo dicitur illi. Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti: maledicta terra in opere tuo. Mulieri quoque redditur inordinati pœna imperii,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III. Cur mulier caput velare debet

dicente eodē deo: Et sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Propterea duplicis verecundiæ pœna mulier, vir autē simplici dedecore affectus est. Viro namq; in solas genitales corporis partes: mulieri autem quæ non tantūmodo deū offendere, sed & viro imperare præsumpsit: siquis illas partes, sic prope & caput non velare turpe est. Et hoc omnino pro turpitudine haberi, quia à vindice deo positū est, pro turpitudine in quā hoc haberi ipsa natura docet. Vndè Apostolus eū dixisset: ideo debet habere mulier velamen super caput suū propter angelos, subinde ait: vos ipsi iudicate. Debet mulier nō velato capite orare deum? Hoc, inquit, ipsa natura docet nos, quia profectò naturale nobis iudicium est, mulieri non velanti caput idem esse, ac si decaluetur. Nam
1.Cor.11 si non velatur (inquit) mulier & tondeatur, subauditur, quod turpissimum est. Si autem turpe est mulieri tonderi aut decaluari, velet caput suum. Econtra, vir si comam nutriat, ignominia est illi: & si velato capite orat, deturpat caput suum. Itaq; iā non quæstione opus est, vtrum vir mulieri, an viro mulier debeat principari: quia videlicet ipsa natura docet, adeo minoris capitis esse mulierem q̄ virum, vt hic velando, illa non velando deturpet caput suum. Igitur quod imperiosa temeritate mulier viro veriti ligni fructum dederit, ipsa docet diminutio capitis muliebris, dicente deo: Et sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.

Quomodo dictum sit, & aperti sunt oculi amborum, & quòd confusio libidinis illius peccati pœna sit. CAP. X.

QVomodo tandem dictum est, & aperti sunt oculi amborū? Nunquid cæci erant, antequā comederent, & comedendo illuminati sunt? Non vtiq;, iam enim & mulier viderat quod bonum esset lignum ad vescendum & pulchrum oculis, aspectuque delectabile. Iam & ad Adam adduxerat dominus cuncta animantia vt videret quid vocaret ea. Non ergo exteriores, sed interiores, quos contra deum clauserant, aperti sunt oculi amborum, quia videlicet veracem deum, serpentem verò in sua miseria falsissimum cognouerunt. Nam protinus sequitur: Cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ergo id quod dictum est: & aperti sunt oculi amborum, duplicem constat habere sensum. Nam si ad expectationem illorum respicias, quam ex promissione serpentis conceperant, dicentis: aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonum & malum, acerba nimis ironia est, & gemituosa conquestio scriptoris dicentis: & aperti sunt oculi amborum, quod idem est ac si diceretur, & non iuxta promissum serpentis aperti sunt oculi amborum, nisi quòd acerbius nunc sub affirmatione ironica dicitur, quasi aperta voce negaretur. Porrò, si verum euentum expectes, magnæ confusionis demonstratio vel agnitio est, de qua & protinus subinfertur, quod iam dictum est. Cumq; cognouissent se esse nudos, &c. Cum (inquit) nudos se esse cognouissent, id est, cum se honore in quo positi erat & conditi, spoliatos & iumentis cōparatos, sine omni protectione dei nudatos esse animaduertissent. Nam tale est & illud quod itē dicit scriptura hæc veridica, quæ veris nominibus res appellat, & congruis acta verbis prout oportet enunciat. Videns igitur Moy
Exod.32 ses populū q̄ esset nudatus, spoliauerat enim eū Aaron propter ignominiā sordis, & inter hostes constituerat nudū, &c. Igitur duplex quidē sensus in eo quod dictū est, & aperti sunt oculi amborum, sed verus vtrobique gemitus, magnum vndique ex mutuæ confusionis opprobrium, deus iratus, diabolus risu cachinno dilatatus, vterq; sexus ignominia percussus: & inter hæc omnia, reorum & animi torquebant, & ocubi confundebantur. Satim namq; genitalis pars corporis, vtrumq; peccatorē ob superbiæ meritum iniustis motibus similiter colaphizare incœpit. Ignominiam huius passionis pudēdam esse natura sponte cognoscit, sine doctore intelligit, vltranea fu-
2.Cor.12 ga confitet. Cur hoc? quia rationali creaturæ inesse nō debuit, sed ab offenso deo non intelligēti honorem sibum imposita est, vt compararetur iumentis. Quicquid enim homini à deo siue propitio siue iratо infrituū est, hoc omnino natura hominis nescire non potest. Idcirco sicut ratione, quā propitius deus dedit, carere nō potuit, sic istā passionem libidinis confusibilem esse, nescire illi impossibile est. Erubescit in ipsis coniugibus, & mutuū alterutræ nuditatis refugit intuitum, sicut & isti coniuges primi, qui nondum habentes quos erubescerent nisi semetipsos, qui erant caro vna, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, id est, succinctoria.

Quòd exinde filij iræ fuerimus, quia de peccato, & iusta peccati pœna generati sumus. CAP. XI.

Passio carnis à paucis vt pœna agnoscit Psal.37.

VEruntamen hac pœna sua rari sunt, qui libenter velint carere. Est enim miro modo & pœnaliter dulcis & dulciter pœnalis, ita vt plurimi nec illud saltem agnoscere queant, quòd plaga sit, quòd contumelia naturæ rationalis, & ignominia superborum sit. Vndè & rarus est, qui sub hoc flagello scienter dicat: Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, &c. Pauci tamē qui sub hac percussione dōlent, deumq; suppliciter pro remedio sanitatis orāt, tandē aliquando post laborem in pace sua, miserantis experiuntur gloriam, his nō dubium est hanc passionem carnis dei furorem esse vel iram, quia videlicet quantū profecerunt ipsi in amore creatoris, tantū frenare queruīt motū libidinis, & quan

& quantum deo subiecta est anima, tantum eidem animæ subiicitur caro propria. Itaq; quia nos omnes tali ex natura, cui deus iratus est, nati sumus, rectè filii iræ dicebamur, tam Gentes quàm Iudæi, testante Apostolo, cum dicit: Eramus & nos aliquando natura filii iræ, sicut & cæteri. Pro
Ephes.2. inde quis est cui secundum carnem liceat gloriari, quòd sit dei? Quotus enim est patrum nostrorum carnalium, qui ideirco generet, vt domino deo seruos, & paradiso eius colonos multiplicet? Nempe vix aliquis est, cui summa sit intentio concūbendi, vt liberos faciat saltem sibi, & augeat numerum cognationis. Penè omnes vna causa trahit, scilicet ardor explendæ libidinis, nō solum respectū dei, sed & ipsam obruens memoriam posteritatis. Igitur qui non propter deū generati tali ex conditione nascimur, nō debiti, sed gratiæ est quòd patrem deum habemus, quòd filii dei nominamur & sumus. Nam natura filii iræ fuimus. Verùm q̄ iustè hæc ira generi humano superinducta fuerit, ex subsequentibus amplius apparebit.

Quia hoc ipsum quòd se absconderunt à facie domini, infidelitatis & impœnitentiæ fuerit. CAP. XII.

CVmq; audissent vocem domini dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiē, abscondit se Adā & vxor eius à facie domini dei in medio ligni paradisi.] Abscondēdo se vterque de deo malè sensit, & sibi insipienter prouidit, tanquam impœnitens, tanq; infidelis. Nam econtra fidelis homo dicit: Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœ-
Psal.138. lū, tu illic es: & si descendero ad infernum, ades. Si assumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hic deum vbiq; præsentem adesse confidit, nec loco quenq̄, sed iniquitate ab illo longè fieri. Et cum paulo supra dicat: Intellexisti cogitationes meas à longè, semitam meam & funiculum meum inuestigasti: hoc planè confitetur nouus homo, homo fidelis, quia deus in omni loco bonos & malos respicit, & vniuersas quoq; mentium cogitationes intelligit. Et vt verè pœnitens in alio loco dicit: Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Item: Et ego ad te
Psal. 37. Psal. 87. domine clamabo, & manè oratio mea præueniet te. Hæ voces noui hominis sunt. Nam iste vetus homo longè alio sensu abscōdit se à facie domini dei, malè de oculis omnia vidētis sentiēs vt infidelis, & vt impœnitens nō solum iniquitatem suam non annunciauit, & nō solum oratio eius dominum deum non præuenit, sed audita voce eius adhuc latere voluit, imò & præueniēte deo redargutus transgressor, seipsum potius defendendo, deum incusauit. Ergo de tam vitiosa radice arboris non mirum, vitiosos fructus erupisse, malum succum radicis referentes in semetipsis, cum declinant cor suum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, vel cum operantes iniquitatem latibula requirunt, quasi dei fallere possint oculum, verbi gratia, cum iuxta
Psal.148 beatum Iob oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiens vultum suum perfodit in tenebris, sicut in die condixerant sibi. Sed vbi se absconderunt? In medio (inquit) ligni paradisi. Hoc impropriè videtur dictum, quia non ait in medio paradisi, vel in medio lignorum paradisi, sed in medio ligni paradisi. Quod enim medium habet vnum lignum, in quo abscondi valeant corpora duorum hominum? Absconsionem ergo hic oportet intelligi nō tam corporis q̄ animi, quem deus maximè requirit. Quomodo secundū animam absconderūt se in medio ligni? Videlicet amādo concupiscētiæ vitiū, quod contraxerant per fructū ligni. Nam q̄ diu peccator blandū amat vitiū, tādiu clausus & absconditus animus pressum tenet oris ostiū, & ad deū vocantem nō egreditur per simplicē confessionis occursum. Vndè ipse dominus: Omnis
Iohan.3. (inquit) qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucē, vt non arguant opera eius. Hoc verè est abscondi à facie domini dei, non quòd talis effugiat oculos domini, cum scriptum sit: Vultus au-
Psal. 83. tem domini super facientes mala, sed quòd talis non mereatur videre faciem domini, eo quòd se abillo, quantum in ipso est, abscondat. Et rectè quisque in eo vitio dicitur absconditus, quo delectatus, per confessionis tanuas nusq̄ egreditur, cubante cum illo deceptore suo diabolo, sicut ad beatum Iob loquitur dominus, quia sub vmbra dormit in secreto calami, in locis humen
Iob 40. tribus. Adam igitur & vxor eius absconderunt se in medio ligni paradisi, quia videlicet vsurpationem ligni, quod erat in medio paradisi, maluerunt apud se continere, q̄ domino deo cōfiteri.

Quomodo deus in paradiso ad auram post meridiem deambulasse dicitur. CAP. XIII.

Quomodo deus dormire dicitur.

QVid tandem illud sibi vult, quod interposuit scriptor, dicens: [Deambulantis in paradiso ad auram post meridiem?] Exilia quidem secundum maiestatem dei videntur hæc dicta, quòd tanq̄ homo post curas vel post laborē pransus dormiat, & sopori suo vel quieti suę deputaras habeat horas meridianas, ac deinde post somnū deambulando graue corpusculū recreat, ac dulci releuet aura. Sed ne mireris, nā reuera tunc homini deus nimium dormierat. Si enim
Psal.120 tunc non dormisset is de quo nunc dicitur: Ecce non dormitabit neq; dormiet qui custodit Israel, nequaq̄ tantum malum accidisset, nequaq̄ tantum damnum rei familiari, fur diabolus intulisset. Igitur quod dictū est, cū audissent vocē domini dei deambulantis in paradiso ad aurā post meridiem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III.

meridiem, nō sermonis vacui superfluitas, sed grauissima oportuno in tempore querela est. Quo exemplo licet nobis cum Propheta dicere: Exurge, quare obdormis domine? Exurge. Si enim ei dem Psalmistæ rectè licuit dicere. Et excitatus est tanquam dormiens dominus, tanquam potēs crapulatus à vino, pro eo quòd tardiusculè subuēnit, capta quippe fuerat iam arca dei, & sacerdotes eius in gladio ceciderant, Ofni & Phinees: quanto magis tunc tanquam crapulatus à vino, toto meridie dormisse dicendus est, quando illo tacente, tantum malum vniuerso generi humano partum est. Et notādum, quòd non post noctem, sed post meridiem dominus deus excitatus deambulasse dicitur. Dominus enim lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Proinde siue cum vigilat, siue cum nobis dormit, nunquam noctem, sed semper habet meridiem, quia semper lux ipse est. Quid ergo inquis? Culpandus ne est deus, quia toto meridie dormiuit, & eo dormiente lupus ouem centesimam tulit? Non vtique, sed tota culpa illius est, quia custodem suum dormire permisit. Nam vt ille non dormiat, in arbitrio hominis est, qui semper illum ne dormitet aut dormiat, inquietare debet. Vndè & per prophetam spiritus eius dicit: Qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Quomodo non dandū est silentium ei? Videlicet toto die & tota nocte non tacendo laudare nomen domini. At ille scilicet Adam, & vxor eius vterq; pari pertinacia silentium tenuit, quia sicut superius iam dictum est, neq; quia formauit, neq; quia in paradiso deus hominem posuit, neq; quia ad propagandum genus humanum, vtrunq; scilicet masculum & fœminam coniunxit, vllam gratiarum actionem reddidit, nec vllum piæ cōfessionis verbum, de ore cuiuslibet eorum sonuit in auribus dei. Itaq; nec eius culpa est qui dormiuit, sed eius qui tam ingratum silentium, vt meritò dormire posset, ei præbuit. Igitur magnitudinem negligentiæ hominis & iustitiæ dei, scriptura valenter & propriè satis expressit, dum dominum deum assimulauit homini tā quietè tamq; licētiosè in meridie dormienti, vt peracto somno, etiā deambulare ad auram & spaciari vacet sibi, nemine interpellante, vel cura afferente alicuius negocii.

Esaiæ.6.

Quòd non Adam prior inuocauit deum, sed deus prior vocauit Adam. CAP. XIIII.

VOcauitq; dominus deus Adam & dixit: Adam vbi es? Dixitq; Adam: Vocem tuam audiui in paradiso & timui, eo quòd nudus essem, & abscondi me.] Non reus & præuaricator Adam, deum prior inuocauit, sed deus iudex præuaricatorem prior vocauit, cum hoc illi magis expediret, vt præoccuparet faciem eius in confessione, & dignam sarciret saltem post peccatū satisfactionem offerre. Rectéque dicitur illi, vbi es? quia videlicet mouit pedem suum, & in loco suo non est. Locus enim hominis deus est, extra quem nusquam benè est. Vndè & beatus Iob cū dixisset: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos nō ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam, continuò subiunxit: neq; cognoscet eum amplius locus eius. Non dixit, neq; cognoscet amplius locum suum, sed neq; cognoscet eum (inquit) amplius locus eius, quia profectò post quam semel dixerit, nescio vos, neminem damnatorum cognoscet deus, neminem perditorum requiret amplius. Benè ergo locus suus post lapsum hominem, locus inquā iustus, id est, deus requirens dicit: Adam vbi es? Sanè qui vltro nolebat agnoscere, vbinam esset, id est, quantum in malum decidisset, hac saltē percunctatione dei pulsatus eiuigilare & videre debuerat vbi esset. Hoc enim benignitas quærentis intendebat, vt is qui quærebatur seipsum inueniret, & sciret quid perdidisset, quid commeruisset. At ille id quod quærebatur non respōdit, Dixit enim: Vocē tuā audiui in paradiso & timui, & abscondi me. Non dixit: Ecce assum. Nec enim deo aderat, aut obedienter adesse volebat, qui post inobedientiam se abscōderat. Et notandum, quòd culpam suam tacuit, quæ causa sibi erat pudendæ nuditatis, & ita nudum se esse quæstus est, vt deum potius incusaret, quòd talem facturam hominis formasset. Non enim dixit: vocem tuam audiui in paradiso & timui, eo quòd præceptum tuum præuaricatus essem, sed timui inquit, eo quòd nudus essem. Non ergò factum suum, sed futuram dei in semetipso reprehēdit. Et cū peruersus hic timor est, qui non facti sui gerere pœnitudinem, sed solam pœnæ suæ se fatetur habere confusionem. Perseuerat hæc vsq; hodie peruersitas in filiis Adæ, vt aliqua pœna pro suis malefactis affecti, non quod ipsi fecerint, sed semper accusent quod sibi à iudicibus suis factum sit, donec penitus atteratur spiritus rebellis, & humilietur vulnere intolerabili, stultitiam suam non agnoscunt, quemadmodum scriptum est: & sola vexatio dabit intellectum auditui. Quine tiam deprehensi atq; conuicti culpam dum negare nequeunt, proteruè defendunt, vndè & inexcusabiles sunt. Nam audi qualiter isti deprehensi, culpam defenderunt. Sequitur.

Iob.7.

Esaiæ.28

Quòd vterq; scilicet Adam & Eua peccatum suum defenderit. CAP. XV.

CVi dixit: Quis enim indicauit tibi, quòd nudus esses, nisi quia de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? Dixitq; Adam: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedi. Et dixit dominus deus ad mulierem: quare hoc fecisti? Quæ respondit: Serpens decepit me & comedi.] Quia suæ nuditatis (vt supra dictum est) homo tacuit, idcirco deum loqui, & eandem in homine causam arguere oportuit. Est autem hęc regula diuinę æquitatis, vt homo si iustifi-

si iustificari velit, id est, si seipsum accuset, iustus enim in principio accusator est sui, tunc mitius ac mansuetius agat cum illo misericordia dei. Si autem homine tardante, priorem deum oporteat loqui, & narrare quid homo fecerit, tunc districtius arguat atq; corripiat, non in mansuetudine atq; misericordia, sed in furore & in ira sua. Benè ergo non suauiter dixit: tu enim de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, comedisti: sed acriter inuectus est, iudiciario more interrogans, reumq; dissimulantem aspera quæstione pulsans. Quis enim indicauit tibi quòd nudus esses, nisi quòd de ligno, ex quo præceperā tibi ne comederes, comedisti? Ac si diceret. Hæc ipsa scientia qua nudum te esse perspexisti, culpa est, quia rapina est. Vndè enim tales tibi aperti sunt oculi, quos & concupiscentia commoueret, & conscientia reuerberaret, atq; ita ferre nō posses vt nudus incederes? Vndè inquam hunc vilum accepisti, quo indice tuam nuditatem inueniisti, nisi q; ex eo ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti, & hanc mercedem iniquitatis quam oportuit, in temetipso recepisti, vt confusionem tuam concupiscas, & ex concupiscentia tua confundaris? Quid ad hæc ille? Mulier (inquit) quam dedisti mihi sociam, dedit mihi & comedi. Anteq; diceret comedi, scutum defensionis arripuit dicens: mulier dedit mihi, statim interponendo, quam dedisti mihi sociam, procaciter deum percullit linguæ acumine. Vtinam qui peccauerat, & peccatum suum à dei annunciatione redargutum & cognitum nouerat, saltem hoc solum diceret: comedi, & magni debitor commissi. i. magni reus peccari procidēs rogaret eum dicens: patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Sed (vt iam dictum est) scutum defensionis prætulit, dicens: Mulier dedit mihi, quasi firmitatis aut rationis haberet aliquid hæc defensio, & non potius accusatio esset quàm excusatio, q; se mulieris datum, fatebatur dei prætulisse imperio. Ita sale rationis insatuato, in deum quoq; culpā retorquere voluit, pro eo quòd mulierem sociam dedisset sibi. Et non dixit: Mulier quam dedisti adiutorium mihi, cum dixerit deus, Faciamus ei adiutorium simile sui, sed vt totus erat in felle amaritudinis, dulciora nomina vel verba fugiens, pro eo vt diceret, quam fecisti adiutorium mihi, quam dedisti mihi sociam inquit. Eadem pertinacia mulier non absolutè dicit: comedi, sed scutum prætendens ad excusandas excusationes in peccatis, serpens, inquit, decepit me, & comedi. Quasi verò dominus deus requisisset quis persuaserit, & non potius quare hoc fecerit: sciens vtiq; q; sacrilega mente hoc fecisset, credendo serpenti, in eo quod ait: & eritis sicut dii. Dicendo nanq; quare hoc fecisti? mulierem ad conscientiam vocare voluit, vt recogitaret & diceret, quid feci? At illa intelligere nolens, respondit alia pro aliis. Non enim dixit, quia decepta spe huiusmodi sic feci, sed serpens decepit me, & comedi.

Prou.13.

Matt.12.

De quatuor peccati eiusdem incrementis. CAP. XVI.

INterea reos circumuolando laborabat misericordia, sed vndiq; obtrusa resistit, additumq; illi denegat vitiata creatura. Quarto nanq; peccati incremento fit, vt nullus veniæ locus sit, scilicet cum cogitationi opus, operi consuetudo, & consuetudini adiicitur defensio. Vndè & nunc per prophetam Amos idem dominus dicit: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum, &c. Videlicet sub nominibus Damasci, Gazæ, & Tyri, cæterarumq; gentium cuilibet peccatori tertio peccāti, deum indulgentiam dare posse significat, quem quarto peccantibus, nec pœnitentiam, nec indulgentiam esse daturum enunciat. Quæ peccati quatuor incrementa beatus Iob mysticè deplorans in istis primis hominibus adimpleta dicit ex persona generis humani. Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero non statim perii? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiens silerem, &c. Peccatum nanq; primorum hominum, antequam pareret in effectu operis, id est, in præsumptione vetitæ arboris, latebat in secreto animi superbientis, & deo ingrati, quemadmodū puer antequam nascatur in mundum, coalescit intra tumentem matris vterum: nisi enim intus prius tumuisset, sicut alio iam loco iam dictum est, foris tentari tam facilè non cessissent. Item, quomodo infans æditus excipitur res peccatum suum, & eandem carnis suæ pœnam pro qua nuditatem suam erubescebant, amplexati sunt, libidine oblectari, & deinde redarguti à deo, sibimetipsis blandientes, factum suum defendere ausi sunt. Itaq; repulsa venia, iustè tandem super illos datur sententia, & primò in ipsum peccati principem, à quo totius mali initium emanauit. Nam sequitur.

Quatuor crementa peccati. Amos.1.

Iob.3.

De inimicitijs inter mulierem & serpentem positis, & quòd de peccato serpentis deus non quæsierit, dicendo: quare hæc fecisti? CAP. XVII.

ET ait dominus deus ad serpentem: Quia hoc fecisti, maledictus eris inter omnia animantia & bestias terræ.] Ab homine, cui cum iratus est, misericordiæ recordari habet, dominus deus requisiuit, & cum eo de facto ratiocinari dignatus est: cum serpente autem sibi eiusmodi nulla ratio est. Scriptum est enim, quia secundum multitudinem iræ suę non quæret. Scimus autem quia super antiquum serpentem diabolum, ira dei multa & interminabilis est. Ille verò serpens per quem ille draco locutus est, id est, terrenum animal, nullā omnino rationem deo redditurus est, quip-

Psal.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,quippe qui creatura irrationalis est.Igitur benè absq; requisitione causæ vel facti,sententiam super serpentem iudex deus edicit,quā & in vtrunq; serpentem clara & aperta enunciatione spargit sic:Quia hoc fecisti, maledictus es inter omnia animantia & bestias terrę.Inimicitiam ponam inter te & mulierem,&c. Non imprecantis animo dixit,maledictus sis,sed enunciatiua designatione maledictus es inquit.Hoc nempe more domini obseruandū est,quòd is qui omnia fecit valde bona,nullam corrumpit creaturam maledictione à semetipso effusa. Cum igitur ad serpentē dicit, maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ, malum eius meritum iudiciaria æquitate,tali sententia denunciat. Odibile nanq; illud genus animantis factum esse denunciat,sit per cuncta animantia & bestias terræ, ex eo quòd minister diabolo extitit ad perditionem eius, qui ita est factus, vt præesse debeat cunctis animantibus & bestiis terræ. Non enim iccirco serpens malitiosus & venenatus est,quia dixit deus: maledictus es,sed quia diabolo polluente, omnino odibilis factus fuerat,idcirco sic à domino deo pronunciatum est. Dicit enim Pythagoras, de medulla hominis mortui, quę in spina est,serpentem creari,quod & alius quidam in libro suo commemorat,dicens:Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro, Mutari credūt humanas angue medullas.Quod si creditur,meritò euenit,vt sicut per serpentem mors hominis,ita & hominis morte serpens nascatur. Fertur autem,q̄ nudum hominem non sit ausus contingere.

Vndè generātur serpētes.

Quomodo dictum sit,super pectus tuum gradieris. CAP. XVIII

SEd quid sibi vult quod sequitur,& dicit: [Super pectus tuum gradieris?] Nunquid antequā diabolus per os eius locutus fuisset, pedibus aut cruribus ambulabat pectore à terra sublato, & postea pedibus ademptis super pectus suum gradi cœpit, squamis suis & costis pro pedibus & cruribus vteris,& presso repens incessu? Nonne & antequam hominem fecisset deus dixit: producat terra iumenta & reptilia & bestias in genere suo? Quomodo ergo nunc pro pœna infertur, quod à natura illum prius habuisse negare nō possumus? Igitur sub nomine serpentis quē inuasit diabolus, ipse percutitur, & qui per superbiam suam similem se altissimo fore putauit,propter malitiam suam infimæ creaturæ, quam ipse vitiauit,iudicatur fieri pœnaliter similis.Super pectus tuum gradieris,inquit,tanquam diceret: Sicut hoc reptile cuius calliditate abusus es,super pectus suum graditur,& seipsum in terram premit: sic tu diabole,cum sis rationalis spiritus, rationale tuum semper graui fatuitate onerabis, & quocunq; te vérteris semper intentionem tuā deorsum conferes,& factis premes contrariis. Verbi gratia: Inuidendo euacuasti meritum hominis,sed hoc facto gratiæ dei locum aperuisti,cui amplius inuidebis, dum homo seipso tanto fit altior,quanto gratia dei, cuiuscunq; creaturæ meritis est maior. Ab hinc vsq; in finē, dum deo volens aduersaris, deo nolens cooperaris, & ita circulum habens in naribus tuis super pectus tuum gradieris, quia miro modo & mala intendis & bona facis,dum persequēdo hoc ipsum quod vt destruas persequeris,dum quasi malleolus aurum dei nequiter affligis,& affligendo ad gloriam extendis. [Interea terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.] Terrā inquam comedes & non cœlum,id est,non quorum conuersatio in cœlis est, sed qui terrena sapiunt, illi cibus tuus erunt. Malus operarius, & nequam seruus, deo tamen vtilis, fatigationem iracundiæ tuæ talium deuoratione consolaberis.

Iob. 40.

Item de eo quod dictum est: inimicitias ponam inter te & mulierem. CAP. XIX.

INimicitias ponam inter te & mulierem,& semen tuum & semē illius. Ipsa conteret caput tuum,& tu insidiaberis calcaneo eius.] Hoc à fraudibus inimicitiæ differunt,quòd fraudes parietatis habent intentionem. Constat autem,quod subdolus diabolus in serpente mulieri non tāxit.Cum igitur dicit deus: ponam inimicitias inter te & mulierem,profectò magnum gratiæ suę debeat fortitudine. Porrò,hæ inimicitiæ non per ipsam mulierem, sed per semen illius exercendæ,& vsq; ad victoriam perducendæ sunt.Proinde cum dixisset, inimicitias ponam inter te & mulierem,continuò subiunxit,& semen tuum & semen illius.Quo enim de semine hæc dicuntur,nisi de vno qui est Christus? Ipse nanq; solus ita semen mulieris est,vt nō etiam viri semē sit, quare recta additio est,cum dictum sit à domino deo, inimicitias ponam inter te & mulierem,& semen illius, subauditur Christus: Nam hic planè cum illo antiquo serpente fortiter sese exercuit,nec vnquam illi in aliquo consentaneus fuit. Vndè & liberior atq; expeditior fuit, accinctus gladio super femur suum potentissimus,speciosus & pulcher,intendit prosperè,processit,& regnauit, hostemq; publicum ante pedes suos productum contriuit & vulnerauit,iuxta Psalmistā dicentem: Tu humiliasti sicut vulneratum superbum in virtute brachii tui. Tunc adimplētum est mulieri,in isto semine suo,quod hic fuerat prædictum,ipsa conteret caput tuum. Vndè in alio psalmo propheta dicit: Tu cōtribulasti capita draconū in aquis,tu cōfregisti capita draconis,

Psal. 44.

Psal. 88.

Psal. 73.

Quis

Quis omnium nostrum,quicunq; viri pariter ac mulieris commixtum semen sumus,inimicitias cū isto deceptore integras se habere gloriabit? Nonne omnes dei potius inimici fuimus,nisi quia per hoc vnicū vnius mulieris semen reconciliati sumus? Ergo secundū illius quidē gratiam,nisi filii vel amici dei sumus, & cum illo draçone inimicitias habemus, secundum nosipsos autē, vel secundum primos parentes nostros socii & consentanei rebellionis eius fuimus, & necdum perfecta fide, adulterinas eius blanditias respuimus. Nam quoties ad aliquod peccatum pertrahimur,ille primùm nobis capite blanditur, deinde nos vēre oblectat,tandemq; cauda ligat,quia videlicet tribus modis omnis eius tentatio perficitur, suggestione, delectatione, consensu. Inter hæc proculdubio nequaq; veras contra illum inimicitias habemus. Certissimè igitur hic illius semen mulieris promittitur,quod est Christus,per quod sexus idem qui deceptus est, deceptoris caput omne contriuit,quando ad destructionem peccati beata virgo sine peccato,nouum hunc & cœlestem hominem mundo ædidit. Et tu(inquit)insidiaberis calcaneo eius,id est,ingeres te in extremis vitæ illius,insidiaberis inquit,sed non etiam mordere poteris. Hoc planè licet subaudiri,quod verbis aliis idem filius mulieris euidenter astruit,dum mox ducendus ad passionem,dicit: Venit enim princeps mundi huius,& in me non habet quicquam.

Iohā.14.

Item de eo quod dictum est,ipsa conteret caput tuum,& tu im.&c. CAP. XX.

PRæterea inter mulierem & semē eius, & hoc genus animantis,per quod mulier seducta est, grandes inimicitiæ positæ sunt. Vtrunq; non tam rationis iudicium q̄ sensus naturalis perpetuum seruat odium. Hæc enim etsi non semper actu,semper tamen potestate quadam conterit caput illius: ille autem,vtpote humi depressus & non arduus,calcaneo huius insidiatur. Nam si nuda mulieris planta dentem serpentis præuenerit, & viuacissimum caput eius vel leuiter pressérit, statim totum cum capite corpus repentè interit, ita vt nullus omnino motus, nullus sensus in aliqua parte residuus sit, quod nec malleis aut vectibus certè, nec gladiis concidēribus, cito aut leuiter effici potest. Siquidem excisum caput, cum tribus aut duobus digitulis, viuere & abire perhibetur. Hoc quoq; quod prædictum est,ita esse ipsorum qui per industriam exploraue rūt,fida relatione comperimus. Vndè & fertur,quòd nudū corpus eius contingere nō ausus sit. Econtra, ille quamlibet exiguus sit, si vel extremæ plantæ dentulum infixerit, occidit. Morsu nanq; infula pestis per venas vegetatione corporis aucta discurrit,animamq; eximit. Adeò graues inter vtrunq; naturam inimicitiæ positæ sunt, antiqui mali super nouum exhibentes monimentum. Mox vt venenum morsu iniectum sanguinem hominis tetigerit, paulatim serpit & inimicum suæ naturæ animal interficit. Vndè sic ait quidam: Noxia serpentum est admixto sanguine pestis, Morsu virus habent, & fatum in dente minantur. Omne enim venenum frigidum est,& idcirco anima quæ ignea est,fugit venenum frigidum. Serpētum verò quot genera, tot venena: quot species,tot pernities: quot colores,tot habentur & dolores. Maledictum quippe animal est, ex quo diabolo ad ministerium mortis,propria calliditate suffragatum est,& exinde homini naturaliter inimicum est. Sed quid mirum,hoc malum à deo permitti homini,cum & ipse homo ad interfectionem proximi,serpentum sese armet venenis,& quod non habet natura virus,acquirat pernicacia,comparet pecunia? Hoc enim author idem qui supra tali execratione declamat. Sed quis erit lucri nobis pudor? inde petuntur Hue Lybicæ mortes, effecimus aspida mercē. Proinde quia homines ipsi quodāmodo serpentes fiunt,dū non tantū spiritualiter venenū aspidum sub labiis eorum,sed realiter quoq; venenum aspidum in fistarciis eorum patiantur,& ipsi nec murmurent,q̄ venenantur, & intereunt tot homines pestibus serpentum.

Morsus serpētis exitialis

Luca.ii. ».Pharſ.

Veneno abuntē hoies.

Luca.ii. ».Pharſ.

De tribus in mulierem quasi verberibus sententiæ dei. CAP. XXI.

MVlieri quoq; dixit: Multiplicabo ærumnas tuas,& conceptus tuos,in dolore paries filios tuos,& sub viri potestate eris,& ipse dominabitur tui.] Hæc tria diuinæ sententiæ verbera nimium notis ærumnis, sexum fœmineum indesinenter cruciant. Nouissima tandem super hæc peccati eius pœna mors est. Verùm hoc illi malum cum viro commune est. Quare(inquis) mulier,præter hoc, in sexu proprio triplicem pœnam habet? Videlicet quia peccati quantitas in muliere triplò maior, q̄ in viro est: primo,quia credendo serpenti plus q̄ deo seducta est. Secundo quia pulchritudinem & suauitatem ligni delectabiliter concupiuit: tertio, quia non contenta transgressione propria,postq̄ comedit, viro quoq; dedit. De quo notandum, quia cum requireretur à deo dicente: quare hoc fecisti? id est, quare viro tuo dedisti, non habens quid faltem vanæ defensionis obtenderet, aliud pro alio respondit,dicens: serpens decepit me,& comedi. Ira que triplici peccato, triplex quoq; vindicta præter communem sibi cum viro mortem reddita est. Nam quia serpenti credidit,dicenti: eritis sicut dii, iustè ipsa contra hoc,quòd deus viuorum & non mortuorum deus est,non viuorum,sed mortuorum mater esse meruit,dicente deo: multiplicabo conceptus tuos: Omnis enim conceptus eius anima & corpore in peccato ipsius moriuntur,& nemo illorum deo viuit, nisi viuificentur in Christo. Item,quia vidit quòd bonum esset lignū ad vescendum & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile,pro illo visus sui delectamēto

contrarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

contrarius hic redditur vteri dolor, nã in dolore, inquit, paries filios tuos. Tertiò quia viro suo dedit, & cum ad comedendum illexit, importunitate muliebri, idcirco sub viri potestate (inquit) eris, & ipse dominabitur tui. Ita pro seductione, vir enim (inquit Apostolus) non est seductus, sed
1. Tim. 2. mulier, pro seductione inquam, quia seducta est, conceptuum multiplicitas, pro gulæ oblectamento vteri dolor, pro temerario imperio seruitus illa pœna ei reddita est. De subiectione viri qua mulier ei subiecta est, & dominatione eiusdem, qua mulieri dominatur, iam superius dictum est. Sed adhuc rectè quæri potest: quid illud sit, mulierem viri sub potestate esse, & virum mulieris dominum esse, quoniam vtrunq; dixit: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui? Ad hoc respondendum valentioris esse dominationis, mulierem sub domino, q̃ sub potestate viri esse. Nam & secundum Romanas leges, sub viri potestate est mulier, anteq̃ in manum viri conueniat, sub potestate inquam viri, veruntamen non tanquam domini, sed tanquam tutoris, ita vt sine authoritate eius testamentum illi facere non liceat. Quæ autem in manu viri conuenit, multo magis quamdiu vixerit vir, testamentum illi sine viro facere non licebit, vndè & capite diminuta dicitur mulier, quæ in manũ viri conuenit. Adeo apud gentiles quoq;, qui hanc scripturã non legerant, vel huius veri dei præcepta non obseruabant, hęc lex naturaliter valuit, quam dominus naturæ imposuit, dicens mulieri: & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Quædã tamen barbaræ nationes, sicut cætera, ita & hunc naturæ ordinem confuderunt, vt mulier sine capite, id est, sine viro suo, super viros ageret potestatem & dominium. Vndè & apud Romanum defensorem, mulier causam suam tuetur, sic inter alia dicendo: Non vrbes prima tenebo
Luca. libro 10. Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus, Reginam scit ferre Pharos. Verùm hoc non tam ius aut lex, quàm vsurpatio dicenda est. Rectè ergo non tantum dixit: sub viri potestate eris, nam & puerulus masculus sub viri, id est, tutoris potestate est, sed addidit: & ipse dominabitur tui, scilicet vt nunquam mulier libera sit, de subiugo viri, sed eius, tam æras quàm conditio primũ sub potestate viri tutoris, & deinde cum in manũ viri per legitimas coniugii tabulas venerit, sub dominio viri sit. Verùm castis & fidelibus mulieribus hanc tertiam pœnam benevolentia nullam aut leuissimam efficit. Et non solum non obest, sed etiam laudi est. Propter quod & Petrus apo
1. Petr. 3. stolus mulieres ad subiectionem spontaneam cohortans dicit: Similiter & mulieres subditæ sint viris suis. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in deo ornabant se propriis viris, sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans, &c. His ita dictis adhuc de multiplicatione conceptuum aliqua dicenda sunt.

Item de eo quod dictum est, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. CAP. XXII.

MVltiplicabo (inquit) ærumnas & conceptus tuos, subauditur, super numerum. Nam & electorum quidem numerus multiplex est, sed eorum multiplicatio tota ex benedictione est dei dicentis, vt supra iam dictũ est: crescite & multiplicamini, & replete terram, &c. Hæc autem multiplicatio non benedictionis, sed damnationis est: non gratiæ, sed iræ: non clementiæ, sed vindictæ. Vndè & non ait tantum: multiplicabo conceptus tuos, sed multiplicabo (inquit)
Ærũnæ mulierũ ærumnas tuas & conceptus tuos. Mulier quippe quanto fœcundior, tanto ærumnosior. Post singulos conceptus dolor cruciat per singulos partus, fluus eam sanguis fatigat, quippe quæ & cum sana videtur, menstruis fluoribus laborat. Mulier nanq; vnum & solum est menstruum animal. Quanta putas hæc ira, quanta est vindicta, concipi vel nasci tot homines, qui numerum excedant, qui ad dominum vel vitam æternam non pertineant, quibus proinde melius erat si nati non fuissent? Nempe si incorrupta naturæ nostræ terra permansisset, si non dei benedictionibus pestem maledicti serpentis superinduxisset, solas bonas arbores, id est, solos bonos germinasset tantur, quia fructum non ferunt, succi eius abundantia produxisset. Hæc fortis atq; terribilis minis, & timenda magis quàm discutienda diuini iudicii seueritas est.

Item de multiplicitate conceptuum, & quòd inde fuerit, vt Rebecca quoq; conciperet Esau & Iacob. CAP. XXIII.

NInium pu homines & insulsa pietate hanc ipsam dei seueritatem reprehendentes, mallẽt non nasci, & omnino non esse homines, qui sic malè nati sunt, vt sint diuinæ benedictionis exortes. Hi ergo quare generant? Quare ipsi vel parentes ipsorum magis in carne sua, quàm in benedictione dei seminant, dum magis pro explenda libidine, quàm pro multiplicanda domini dei familia opus generationis perpetrant? Nempe sicut iam longè superius dictũ est, ex mẽtis superbia profecta est carnis incontinentia, & ex carnis incontinentia pullulat conceptuum multiplicitas. Sed dicit quis: Nunquid non in sanctis & continentibus hominibus inuenitur
Gene. 25 progenies ab ipsis educta super numerum? Nonne (verbi gratia) Rebecca ex vno concubitu habens Isaac patris nostri, alterum electum, alterum reprobum ædidit, sicut scriptum est: Iacob
Malac. 1 dilexi, Esau autẽ odio habui? Ad hæc inquam? Nonne omnes & quæ sanctæ dicuntur mulieres, præter

præter vnicam filii dei genitricem, in iniquitatibus, & in peccatis conceperunt vel concipiunt? Non derogatur quicquam huic beatis matribus sanctorum, quę magna fide beatam progeniem, de qua deus & homo Christus natus est ædificauerunt. Veruntamen sicut in dolore pepererunt filios suos, sic & in iniquitate non solum originali, verumetiam in propriæ libidinis peccato conceperunt. Periisse autem & hanc ipsam Rebeccam in magno dolore, ipsa scriptura testatur, di
Rebecca Gen. 25. cens: Deprecatus est Isaac dominum pro vxore sua, eo quòd esset sterilis. Qui exaudiuit eum, dedítque conceptum Rebeccæ, sed collidebantur in vtero eius paruuli. Quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Itaq;, nec sine peccato libidinis concepit, quæ in tanto dolore peperit, vt penè non concepisse maluerit. Quod ne de hac admodum iuuencula dubium adhuc esse putes, dicit ipsa quę prima nostræ fidei mater est, Sara iam anus, cui præ senectute mu
Sara. Gen. 18. liebria, id est, menstrua fieri iam desierant. Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Igitur cum reprehendant homines deum, quòd infaustos mulieris conceptus multiplicet: seipsos potius, vel parentes suos accusent, quòd suos ipsi concubitus multiplicẽt non gignendæ proli ad honorẽ dei, sed suæ potius studentes libidini. Non enim quia dixit deus: multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos, idcirco natura mulieris, concepti bus superfluis fluxa facta est: sed quia peccauit mulier, & peccato suo vitiata est, idcirco prædixit deus, quid illi ex vitio suo esset prouenturum. Etiam si vno ex concubitu habuit Rebecca geminos, Iacob & Esau, sicut prædictum est, quanquam non incongruè possit intelligi ex vno concubitu id esse, ac si diceretur ex vnius concubitu: non quæstionibus ventilandum, cur non vtrunq; dilexerit deus, sed gratiæ illi agendæ sunt, quòd duobus vermiculis de vna massa peccatrice scatu rientibus, saltem vnum eorum dilectione sua dignum fecit, quia qui vtrunq; iustè relinquere poterat, alterum misericorditer diligens assumpsit, alterum iustè odio habens reliquit. Sed iam de huiusmodi aliàs dictum est, videlicet quòd ineptè quærat quis, cur deus vel illos angelos creauerit, vel homines illos permittat nasci, quos malè acturos vel perituros esse nouit. Supra l. 1. cap. 17

De sententia quæ dicta est in virum, & quòd vtile fuerit, hominẽ post laborem reuerti in cinerẽ propter edomandam eius superbiã. CAP. XXIIII.

ADæ quoq; dixit: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, comedisti: maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terrã, de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerẽ reuertẽris. Quia audisti (inquit) vocem vxoris tuæ. Tanquam diceret: Quia mulier quam ego dedi tibi sociam, dedit tibi, & comedisti: maledicta terra in opere tuo, &c. Huiusmodi dictio in libro Numerorum legitur hoc modo. Quoniam Amalechites & Chananæus habitant in vallibus, cras mouete castra, & reuertimini in solitudinem per viam maris rubri, & reliqua. Tali oc
Num. 14 cursione prolata sententia, manifestissimam habet iustitiam. Nam hoc modo reus ex ore suo iudicatur, eademq; responsione qua defendi se arbitratur, conclusus apud iudicem suum tenetur. Quid enim? Nunquid mulier maior erat domino deo? Maledicta ergo terra in opere tuo. Nõ ait maledicta terra in semetipsa, quippe quæ cum res sit inanimata & insensibilis, nec benedictione, nec maledictione secũdum semetipsam digna est, vel alius perceptibilis. Sed maledicta, inquit, in opere tuo, id est, propter opus tuum quod est peccatum tuũ. Vel maledicta in opere tuo, id est, laboriosa sit tibi operatori vel cultori tuo. Hoc enim sequens versiculus patenter innuit, quo exponens quid dixerit, ipse in laboribus (inquit) comedes ex ea cunctis diebus vitę tuæ. Quid enim affert, si non laboraueris, si non operatus fueris? Vtiq; spinas & tribulos germinabit tibi, & cætera talia quæ sponte producit, & comedes herbas terræ, id est, fœnum quod itidem sponte produ cit iumentis. Itaq; in sudore vultus tui vesceris pane tuo, id est, si sudaueris, si arando & serendo laboraueris, tunc demum panem tuum, id est, tibi necessarium dabit. Secundum hebraicam veritatem non sic dictum est, cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi. Sed sic se habet ordo literæ. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Sicq; subiunctum est, spinas & tribulos germinabit tibi, vt subaudiri debeat, si non laboraueris, si non operatus fueris. Itaq; in sudore vultus tui vesceris pane tuo. At ille tuus panis, vitam tibi nequaquam perpetuabit, sed infirmitatem tuæ mortalitatis aliquandiu sustentabit, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris. Ecce vltima percussio mors carnis est. Saltem hæc plaga superbiam cineris domare, & redigendas in lutum tuus erat, scilicet morte peccati, quæ animam à deo separat. Dixit enim deus, quia in quocunque die comederis ex eo, morte morieris. At ille recenti petulantia carnis deliturus, eius mortis amaritudinem non sentiebat: quemadmodum & nos hodie, cum tam multos quotidie carne quoq; morientes videamus, lasciuiente adhuc sanguine iocamur & ridemus, iamq; gaudiis æternis priuati, & mox temporalibus quoq; priuandi, tamen læti sumus. Quid si nunquam carne morituri essemus?

Universidad de Deusto
Biblioteca

essemus? Quomodo animæ mortem, & futurum in fine seculi iudicium, surdis auribus præterire mus, qui cras morituri, hodie superbimus? Quid inquam si interim, dum viuimus absq; laboribus, & absq; sudore vultus sui edamus homo pane suo vesceretur, eū semper in solicitudine famis & alternante diuersarum rerum pœnuria, præterea nunquam de imminente morte nobis incertus, tamen adhuc semetipsam caro nostra præ superbia nesciat, & libidinibus diffluat? Benè ergo deus bonus, ne malam mortem animæ suæ homo nesciret, & securus vsq; ad vltimi iudicii diluculum in suis voluptatibus dormiret, morte carnis illum percellit, vt saltem eius instantis meru aliquis euigilet. Et interim quia saturitas panis & ocium, istam quoq; posset abolere solicitudinē, voluit illum non sine laboribus & sudore vultus sui vesci pane suo, quinetiam fortiter laborantem nonnunquam sterilibus annis magna ex parte priuari fructu suo. Hoc non inutile homini esse, adeò verum est, vt gentilium quoq; poeta eximius dicat: Pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem Mouit agros, curis acuens mortalia corda, Nec torpere graui passus sua regna veterno. Inutile restatus est esse regno patris, quē louem esse dicebat, torporem vel otium, quamuis vtpote gentilis præterear, quòd ex ocio nascitur peccatum. Qui tamen gloriabundus, alio loco, & cuiusdam infantuli adulatoriis vacans blanditiis, pro magna felicitate spontaneas diuitias sic inter cætera promittit: Molli paulatim flaueſcet campus arista, Incultusq; rubens pendebit sentibus vua, Et duræ quercus sudabunt roscida mella, & reliqua. Sed non mirum de hoc nullius bonæ professionis homine ethnico, etī & plerique nominis Christiani professores fuerunt, qui non ignorantes saturitatem panis & ocium peccatum fuisse Sodomorum, mille annos Christo rege futuros esse prædicauerunt, dicentes: tunc nobis centupla omnium rerum, quas dimisimus carnaliter esse reddenda: non recogitantes, quòd si in cæteris digna sit retributio, in vxoribus appareat turpitudo, vt qui vnam pro domino dimiserit, centum recipiat in futuro.

Vtile est homem laboribus exerceri.

Virg. li. 1. Geor.

Virg. in Bucoli. Æglo. 4.

Ezec. 16

Matt. 19

Quòd non iræ, sed miserantis fuerit gratiæ, quòd deus mortalem voluit esse hominem. CAP. XXV.

IGitur non iratæ iustitiæ, sed miserantis est gratiæ, quòd vitiatum hominem deus mortalem esse, & interim dum viuit in laboribus pane suo vesci voluit, vt videlicet antequam veniat dies iudicii, quo cum antiquo peccatore diabolo damnandi sunt omnes iniqui, resipiscant aliqui laboribus & doloribus, tandemq; ipsa morte eruditi, quatenus vel sola vexatio det intellectum auditui. Quod gentilium quoq; quidam philosophus Plotinus sentiens, & rationabiliter vtilem esse arbitratus hominibus mortalitatem: Tunc pater (inquit) misericors mortalia illis condebat corporā. Adeò hoc expedire persensit, vt deum in eo misericordem assereret, quòd homines mortales esse voluit. Porrò, illorum qui nec tantis paternæ disciplinæ verberibus afflicti resipiscunt, damnatio iusta est, quia culpa inexcusabilis est. Quid enim vltra faciat deus, vt eos à malis coerceat? Super quo (inquit) percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? Et subinde terra vestra deserta, & ciuitates vestræ succensæ igni. Regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili, &c. Hæc cum per prophetam dicit, profectò illud patenter innuit, quod & vniuersum genus humanum & ipsa tandem morte percusserit, vt non sicut immortalis diabolus, adderent præuaricationem, sed potius ab antiquæ præuaricationis superbia, per humilitatem pœnitentiæ refugerent. Ad hoc valet & illud, quòd eiusdem mortis diem vel horam homini incognitam esse voluit, vt dum nescitur quando sit, quæ sine dubio futura est, semper sollicitum reddat, semperq; suspectum superbire non sinat. Dixit enim indefinitè, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, & non dixit vsq; ad tot annos vel tot dies, quibus transactis statim reuertēris in terram de qua sumptus es. Ita ergo viuere hominem voluit, quasi altera die iudicādum, & rationem de p̄opriis factis redditurum. Et vide, quàm terribiliter hominem, qui existimauit iniquè, quòd esset deo similis, arguat, & statuat eum cōtra faciem suam, dicendo: quia pulvis es, & in pulverem reuerteris. Huius sententiæ percussionem adeò natura sentit, vt hominibus antiquitus in summa afflictione pro maximo doloris instrumento capita cinere aspergere solenne fuerit. Verūm hæc propriæ conditionis recordatio, tunc vtiliter se aperit, cum ex sapienti humilitate procedit, iuxta exemplum patris Abrahæ, dicentis: Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. Cum enim hoc humiliter nos recordamur, misericorditer & ipse recordatur, sicut scriptum est: Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, & recordatus est quoniam pulvis sumus. Sequitur.

Mat. 25.

Esaiæ 28

Esaiæ 1.

Psal. 49.

Ionæ 3. 2. Reg. 13. Gene. 18 Psal. 102

De eo quòd vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam. CAP. XXVI.

ET vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam, eo quòd mater esset cunctorum viuentium.] Mira narrantis digressio. Necdum sententia terminata est tantæ calamitatis, vt vacet hinc diuertere ad dicendum nobis, quo nomine reus iam conuictus & pendens sub iudicis manu, suā vxorem nuncuparit. Narrauerat dixisse deum, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris

reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia pulvis es & in pulverem reuertēris, moxq; dicturus erat deus: ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. Quis hic locus erat, vt inseretur, quia appellauit Adam nomen vxoris suæ Euam? An fortè non digressio, sed sic se habet ordo rerum, sicut ipsa narratio? Si ita est, imo quia ita est. nec enim negligenter, sed maximè prudēter hic interpres dei narrationem suam prosecutus esse credendus est, mira peccatoris simul & contēptoris surdiras, & superbæ mentis eius duritia breuiter deprompta est. Quid enim insanius, q̄ in tali articulo Euam dicere eam, quæ non habet vitam? Eua nanq; transfertur in vitam. Dixerat autem deus, in quocunque die comederis ex eo, morte morieris. Et illa comederat, ac viro suo dederat, & dādo occiderat, & nunc in præsentiarum dicebat, quia pulvis es, & in pulverem reuerteris, & sic vtraque morte corporis scilicet & animæ iam mortuus & adhuc moriturus erat, tam ipse quàm vxor sua. Quid ergo insanius, quàm in illo talis causæ iudicio illam nuncupare Euam, id est, vitam, quæ nec saltem habebat vitam, dicere matrem cunctorum viuentium eam, quæ potius mater est cunctorum morientium? Omnes enim in peccato eius moriuntur, & nemo filiorum eius viuit, nisi qui per vnum hominem Christum viuificantur. Et quidem si hoc alibi dixisset, verbi gratia, superius vbi dixit: hæc vocabitur virago, quia de viro sumpta est, si (inquam) tunc dixisset, hæc vocabitur Eua, quia mater cunctorum viuentium est, nullam nobis admirationem fecisset, quia videlicet & secundum sensum eius cunctorum viuentium, id est, hanc infelicem vitā ingredientium mater est. Nunc autem in eo mirabile est, quòd vbi mortis corporeæ sententia ferebatur, iam spirituali morte mortuus, illic vxorem suam Euam, id est vitam, appellauit. Similiter & hoc notandum, quòd nusquam sacra scriptura nomen istud, quod est Eua, commemorat, nisi hoc loco, & paulò infra, cum dicitur, cognouit Adam Euam vxorem suam. Ibi sicut & hic, si ritè perspicias, miranda cordis impœnitentis duritia est, mira quoq; carnis innuitur superbia, gloriantis adhuc in ipsa pœna sua de posteritate futura. Hoc inter nominis vtriusq; positionē, quę sunt, scilicet Adam & Eua, distare manifestum est, quia nomen hoc quod est Eua, præsumptor homo superba æstimatione adinuenit: illud autem, scilicet Adam, dominus deus vtriq; sexui posuit, sicut postmodū scriptum est, masculum & fœminam fecit eos, & vocauit nomen eorum Adā in die quo conditi sunt. Igitur quòd cum dixisset deus, quia pulvis es, & in pulverē reuerteris, continuò subiunctum est, & vocauit Adam nomen vxoris suæ Euam, eo q̄ mater esset cunctorum viuentium, idem est ac si diceretur. Sicut superius dicenti deo, in quocunq; die comederis ex eo, morte morieris, non credidit, sed comedit, quia mulierē, quæ prior comederat, nón statim corporaliter mortuam esse vidit: sic & nunc dicenti, donec reuertaris in terrā de qua sumptus es, quia pulvis es & in pulverem reuerteris, adeò non credidit, vt econtrario vocaret nomē vxoris suæ Euam, id est, vitam, eo quòd mater esset cunctorum viuentium.

Differentia nominū Adā & Euæ. Gene. 5.

De tunicis pelliceis, quas fecit illis deus. CAP. XXVII.

FEcit quoq; dominus deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos, & ait: Ecce Adā quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonū & malū.] Et hoc leuiter dictū, ac penè risui proximū videtur, q̄ dominus deus tunicas pelliceas fecerit Adæ & vxori eius. Nec enim eiusdē dignitatis est, detractas mortuis animātibus pelliculas cōsuere, & tunicas facere, cuius sunt ea quæ hactenus de domino deo dicta sunt, verbi gratia, cælū sicut pellem extēdere, terrā fundare, solē, lunam, & stellas in firmamento ponere, postremo ipsorū animantium, quorū pelliculæ sunt, naturas condere. Vndé & nonnulli hoc opificiū deo asscribere in tantū refugerunt, vt dicerent, tunc primū corpora illis facta esse, & ideirco p̄ corporibus, tunicas pelliceas esse dictas, quia sicut nūc tunicis vestiunt corpora, sic tūc deus propter peccatū corporibus vestierit animas. Sed hic error verius omni irrisione dignus, iamdudū explosus est. Melius sapere oportet, terrena corpora quasdam quidē esse animarii tunicas, veruntamen ipsa prius esse facta q̄ animas. Sic enim supra scriptū est, quia prius formauit dominus deus hominē de limo terræ, & deinde inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Quid ergo inquis? Nunquid dominus deus sutor aut pellifex erat, & impēsa artis opera tunicas fecit pelliceas? Fecit vtiq; tunicas pelliceas, quia sic p̄sens testatur scriptura, nō tamen & cogit nos cōfiteri, quòd eo modo quem rideant, sed eo modo quem flere debeāt omnes tunicati, fecerit illas. Fecit enim. i. faciendi necessitatem illis imposuit. Talia quippe tamq; misera propter peccatum corpora esse voluit, quæ sine tunicis pelliceis durare nō possint. Et no tandū, quòd nō qualescunq; tunicas, sed tunicas fecit illis pelliceas. Hoc optimè dictum est. Nec enim solummodo ob libidinē turpia vel pudenda, sed etiā ad patientiam frigoris infirma sunt nuda sexus vtriusq; corpora. Benè ergo non tantum tunicas, sed tunicas pelliceas illis fecisse dicitur dominus deus, quia iustè talia voluit illorum esse corpora, quæ non solum tegi propter turpitudinem, sed etiam calefieri opus esset propter infirmitatem. Habes itaq; duo miseriæ solatia cum labore & indigentia homini proposita, victum scilicet & vestitum. Victum, vbi paulo antè dixit, in sudore vultus tui vesceris pane tuo: vestitum, vbi nunc dictum est, fecit quoq; dominus deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.

Psal. 103. Origenis error

Universidad de Deusto
Biblioteca

De eo quòd dictum est, ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. Cap. XXVIII.

ITa demum iam spiritualiter homine mortuo, & corporaliter morituro, victus quoq; pariter & vestitus indigente effecto, idem dominus deus exclamat: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum. Ecce (quod est ostẽdentis aduerbiũ) cum dicit dominus deus, magnum in præsenti fragorem incutit cunctis aures audiendi habentibus. Quid enim ostendit? Adam, inquit, quasi vnus ex nobis factus est. In Adam (quod interpretatur terrenus) virum simul & mulierem intellige, quia viri pariter & mulieris commune nomen est, sicut iam dictum est. Quid est, quasi vnus ex nobis factus est? Quasi deus factus est. Eadem enim trinitas hic loquitur, quę & superius locuta est pluraliter ad semetipsam, dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Eadem, inquam, trinitas hic ostendit, qualis Adam vitio suo factus sit, quæ supra proposuerat, qualem illum facere voluerit. Dicit ergo, quasi vnus ex nobis. Nempe ex tribus personis trinitatis, vnus est pater, vnus est filius, vnus est spiritus sanctus. Et hi tres vnum quidem sunt, sed non vnus. Alius enim est pater, alius filius, alius spiritus sanctus. Adam ergo (inquit dominus deus) quasi vnus ex nobis factus est, vt iam non simus nos trinitas, sed quaternitas, quanq; non esi deo deus, sed contra deum affectauerit esse deus. Grauissima hæc more domini dei & acerba nimis ironia est: Quis enim vel qualis Adã? Adam in anima iam mortuus, & corpore quoq; in breui moriturus, indigens victu & necessario coopertus atque cooperiendus vestitu. Sed enim quilibet ex nobis, siue pater, siue filius, siue spiritus sanctus, neq; mortuus est, neq; morietur, neque propter famem victu, neque propter turpitudinem aut frigus indiget vestitu. Ergo non verè, sed ironicè dictum aut dicendum est, quia hic talis quasi vnus ex nobis factus est. Et cur tali ironia irridendus est? Videlicet quia stultè & superbè fallacissimo diabolo credidit, dicenti, & eritis sicut dii. Ecce quomodo sicut deus vel quasi vnus ex nobis factus est, quomodo sciens bonum & malum factus est. Non quomodo ipse sperauit, sed sic factum est istud, quomodo deceptor voluit. Non sic scit bonum & malum, quomodo omnia prospiciens deus, sed iam expertus bonum, sic nũc experitur & malum, quomodo non deus. Hoc modo quasi affirmatiua enũciatione dictum, grauitate dicentis adiuuante, multò acerbius denegatum est, quàm si negatiua dictione exclamasset, sic dicendo: Ecce Adam nequaquam vt sibi promissum fuerat, quasi vnus ex nobis factus est. Et quidem ille non solum nequaquam sicut deus, sed penè factus erat sicut diabolus, sed accelerauit & præuenit miserator dominus deus, ne deo mortuus, sic immortalis permaneret homo, sicut diabolus.

Sup. eo. cap. 26.

De eo quod dictum est, videte, ne forte mittat manum suam & sumat etiam de ligno vitæ. CAP. XXIX.

NVnc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat & viuat in æternum, emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est.] Ecliptica, id est, defectiua locutione pro re & tempore scriptor in persona dei vsus est, quem locutionis modum cum grauitas adiuuat pronuncianris, hoc ipsum in quo deficere videtur, valentius exprimit. Vbi enim dixit, nunc ergo ne forte mittat manum suam & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat & viuat in æternum, deficit quidem sermo, sed grauiter deficit, & subaudiri promptum est, emittamus eũ de paradiso voluptatis. Sequitur enim scriptor in sua persona, vbi dominus deus deficit sermone, & continuò dicit. Emisit eũ dominus deus de paradiso voluptatis. Ergo, inquit, quia quasi vnus ex nobis factus est, imò quia similitudinis nostrę gratia priuatus est, quia comedit & mortuus est, & exinde aperti sunt oculi eius, & cognouit se nudus esset, iam nunc illum de hoc paradiso voluptatis emitti opus est, & illi expedit quia talis factus est, quem iam saturitas & otium non iuuet. Vt quid hoc tantopere agendum est? Videlicet ne forte mittat manũ suam & sumat etiã de ligno vitæ, & comedat, & hoc facto talis, tam miser factus Adam, viuat in æternum. Quid enim si cum talis factus sit, viuat in æternum? Vtiq; nil nisi malum æternum, Iam enim miser factus, si æternus quoque sit, quid nisi miseriam æternam habebit? Parcamus illi, ne hoc modo malè sit quasi vnus ex nobis, ne sicut quisq; nostrum æternus est: æternus enim pater, æternus filius, æternus spiritus sanctus, sic & ille æternus sit, & ob hoc veracem se esse, rideat oculus neq; diaboli, qui dei similitudinem illi repromisit. Etenim malum quidem illi est temporalem esse, sed pessimum esset æternũ esse. Mala nimis & falsa est hæc similitudo dei. Multò melius illi est, esse omnino dissimilẽ dei. Quomodo? Videlicet vt quia miser est, sit etiã temporalis. Hoc est esse omnino dissimilem dei, Deus enim & æternus est, & felix, & est eius æterna fœlicitas, felix æternitas. Horum alterum, id est felicitatem perdidit diabolus, æternitatem verò non amisit, & est eius æterna infœlicitas, infelix æternitas. Parcamus, inq;, homini, & quia fœlicitatem perdidit, æternitatem quoque præripiamus infœlici, vt in neutro sit quasi vnus ex nobis. Vobis est æterna felicitas, felix æternitas, sit illi temporalis miseria, vel misera temporalitas, vt tunc illi cõmodius reformetur æternitas, cum fuerit recuperata felicitas. In magna ergo ira magnæ misericordiæ dominus deus recordatus est, in hoc ipso, quòd lignũ vitæ non

Sermo eclipticus

non concessit misero homini, quippe quem voluit sic esse similem sibi, vt esset vtrobiq; dissimilis diabolo, id est, ne viueret homo æquè vt diabolus, vsq; ad vltimum iudicium, & æquè vt ille absque temporali morte transiret ad æternum incendium. De hoc iam superius diximus, vbi secundum eandem misericordiam dicit, quia pulvis es, & in pulverem reuerteris.

Item de eodem ligno vitæ, & quòd Adam nescierit esse lignum vitæ. Ca. XXX

NVnc illud notandum, quòd non dixerit solùm, ne mittat manum suam, sed ne forte, inquit, mittat manum suam. Planè per hoc liquet, quòd non sic fuerit illud lignum vitæ, lignum vt est herba aliqua sanitatis medicamentũ. Siquidè medicinalis herba forte sumpta, non perpetuam confert sanitatẽ, sed studio prouisa seruarur contra forte reditura infirmitatem. De hoc autem ligno dicit, ne forte comedat, & viuat in ęternũ. Ergo nequaq; (vt nonnulli arbitrant) frequentandum erat necessariò lignum, tanq; perpetuandæ vitæ transitorij medicamentũ, sed semel hoc sumpto viueret corpus in æternum. Nihilominus & per hoc intelligitur, quòd hactenus Adam nescierit lignum illud, lignũ esse vitæ, dum dicitur, ne forte. Ille nanq; forte fecisse quid, vel inuenisse dicitur, qui in conscientia non habuit, esse in loco vel in re hoc ipsum quod consequitur: veluti qui terram vertit, serere volens, nec aliud intendens & thesaurũ inuenit. Dixit autem deus, ne forte mittat manum suam, tamen certus quòd non scienter mitteret, licet quasi dubitans aut sollicitus velut homo, ne casu id eueniret. Igitur nec Adam cognouit, nec ipse serpens diabolus sciuit, quòd etiam lignum vitę plantasset dominus deus in medio paradisi. Si enim vel ille sciisset, nunq; consilium suæ malignitatis ita dimidiasset, sed sicut illud lignum temerare persuasit vt miseros faceret, sic & istud præripere suasisset, vt æternaliter miseros, vel miserè æternos efficeret. Nec verò sic mirandum tanq; incredibile, quòd inanimati & insensibile lignũ vitacitatis æternæ, fructũ potuerit afferre. Nunquid enim non & in hoc paupertatis nostræ exilio, multa nascuntur, quæ naturali virtute mortalitatis nostræ naturam in statum melioriculum per mutare comprobantur? Nonne circa ea maximè, quæ in terra radicantur, medicina quæ non est nisi à deo, versatur? Vt de cæteris taceam, nonne mandragorarum potenti auxilio sterilis veterus Rachelis adeò melioratus est, vt conciperet & pareret, primumq; Ioseph, & secundum Beniamin, licet cum periculo mortis enixa est? Sed & vique hodie medici pro commendatione artis non fabulosum, sed verũ illud fuisse cõtendunt, quod in libris gentilium legitur, Aesculapiũ medicaminibus herbarum suscitasse mortuum, & ob hoc illum esse fulminatum, videlicet ne assuescerent homines artem, per quam effugerent vtile sibi mortis edictum. Cur igitur incredibile videatur cuiquam, in illo paradiso voluptatis (quod plantauit dominus deus) materiale lignum vitæ esse potuisse, quod virtute sua manducantem hominem defenderet à corporali morte, donec emeritus post obedientiam, plenus iucunditate cum beatis angelis frueretur diuinæ maiestatis visione? Sed iam coeptum prosequamur ordinem.

Gene. 3.

Quòd de salute Adæ à multis dubitetur, & quòd emissus à paradiso, in Ebron sepultus est. CAP. XXXI.

EMisit, inquit, eum dominus deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua sumptus est: Eiecitq; Adam.] Repetitio, sententię confirmatio est. Nam quod dictum fuerat hoc modo, emisit eum dominus deus, hoc repetitũ est, dicẽdo. Eiecitq; Adam. De quo vtrũ aliquando per Christum misericordiam consecutus sit, per quem saluati & liberati sumus, hodieq; nonnulli dissertãt, pro eo quia videlicet nusq; canonica scriptura testatur, illum egisse pœnitentiã. In eo duntaxat qui inscribitur liber Sapientiæ, de illo sic scriptũ est. Hæc (subauditur sapientia) illũ, qui primus formatus est à deo, pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit, eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia. Verùm hæc scriptura neq; de canone est, neque de canonica scriptura sumpta est sententia hæc, quomodo cætera quæ de patribus in eodem libro cum laude sapientiæ commemorantur: Ea ibi gratia, hæc venditum iustum, subaudis, Ioseph nõ dereliquit, & reliqua. Quod ergo illic dictum est, eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia, maiore libertate parũpenditur, quàm suscipitur, quia quando, vel vbi peccatum suum agnouerit, aut pœnitentiæ satisfactionem attulerit, non ostenditur. Amplius autem, quod dictum est, & dedit illi virtutẽ continendi omnia, nullum certum sensum præsentat, quia profectò præter vnicum hominem Iesum Christum, nullus est homo habens virturem continendi omnia. Itaque, quia de illo vetere Adam nihil vsquam boni operis inuenitur, & nouus Adam illi est oppositus. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur, saluatio eius & à multis liberè negatur, & à nullo satis firmiter defenditur. Ne quis tamen temerè definiat, constat & hoc (vt ecclesiastica refert historia) ab Encratricis hæreticis inuentum esse, quibus Tatianus author extitit. Sanè licet in Adam vir simul & mulier intelligantur, & vterque sit eiectus vel emissus, tamen quod dictum est, vt operaretur terram de qua sumptus est, melius de solo viro accipitur, qui de terra sumptus est, nam mulier de carne vel ossibus viri sumpta est. Vndè & ipsa natura docet, decere virum vt operaretur

Repetitio.

Sap. 10.

1. Cor. 15

Eccle. historia li. 4. cap. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

terram, nã mulieri magis congruit, vt erga corpus viri in quolibet opificio seruiliter occuperur. Proinde cum dicitur, vt operaretur terram de qua sumptus est: commodè subauditur, & mulier operaretur circa cultũ viri, de qua sumpta est. Vbi autem vel in qua parte terrarum hic infelix operarius habitauerit, non legimus: nisi quòd eum sepultum esse in Hebron ciuitate, xiiii. mili-
Iosue 14 bus ab Hierosolymis distante, sacra scriptura testatur. Sic enim in libro Iosue scriptum est: Nomẽ Hebron antea vocabatur Cariatharbe. Adam autem maximus ibi inter Euachin situs est, &c. Porrò, Cariatharbe interpretatur ciuitas quatuor, sic dicta, prò eo quòd tres patriarchæ, Abraham, Isaac, & Iacob, & ante hos Adam maximus ibi siti sint. Sequitur.

Quis sit ille gladius collocatus ante paradisum voluptatis flammeus atq; versatilis. CAP. XXXII.

ET collocauit ante paradisum voluptatis Cherubin, & flammeum gladium atq; versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ.] Et hic ira grandis, necessariæ nobis misericordiæ societatem non relinquit. Iræ nanque iusti dei est, quòd ante paradisum flammeum gladium collocauit: misericordiæ verò, quòd eundem gladium versatilem esse voluit. Gladius versatilis sententia est diuini iudicii, quæ talis est vt possit verlari, id est, non semper eadẽ districtione claudat hominibus aditũ paradisi. Flammeus autẽ esse dicitur, quia reuera iudiciũ domini iudiciũ flammæ ignis est, iuxta Apostolũ, dantis vindictã his qui malè egerunt. Porrò Cherubin nomẽ est an-
2. Thes. 1 gelicarũ fortitudinũ. Hæc ante paradisum esse polita ad custodiendum ligni vitæ aditum, cũ legimus, miramur: cum tamen publica fide teneamus, & confiteamur, quòd per ignem transituri, & non nisi per angelorũ ministerium examinati, paradisum intraturi simus. Terribile valde est, quod ex hoc loco cũ cæteris scripturarũ locis collato concipitur, verbi gratia, cum eo quod dicit
1. Cor. 3. Apostolus: Si quis autẽ superædificat super fundamentum hoc, aurũ, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Et vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum pa-
Purgato rij ignis assertio. tietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quid enim ex huiusmodi dictis colligimus, nisi ad hoc flammeum gladium atq; versatilem ante paradisum esse collocatum, vt quicunque deinceps admittendi sunt, illuc transeãt per examinatorium ignẽ? Tanq; diceret: Quia multiplicandi erãt conceptus Euæ, & futura erat confusa, vel permixta multitudo bonorũ & malorũ, nullos autem dominus deus admittere volebat, nisi quos ipse nosset ex nomine, & sic dis-
Psal. 65. cussos vt dicere possint, Quoniã probasti nos deus, igne nos examinasti, sicut examinat argentum, &c. iccirco collocauit ante paradisum Cherubin & flammeum gladiũ atq; versatilem. Et rectè angeli, qui in huiusmodi præsunt, Cherubin. i. plenitudo scientiæ vocant. Ipsi nanq; iudicandi plenam habent scientiam. Sciunt enim quid in libro cuiusq; nostrũ sit scriptum. i. benè habent memoriæ traditũ, quid boni aut mali gesserit quisq; nostrum. Quotidie singulariter legunt, & in nouissimo vniuersaliter recitaturi sunt libros illos, de quibus in Daniale scriptum est: Iudicium sedit & libri aperti sunt. Rectè itaq; Cherubin non tam ad laudem ipsorum, quàm ad terrorem nostrum dicti sunt, quia nostra illis occulta publicanda sunt. Sciendum autẽ, quòd tam animaDan. 7. bus q̃ corporibus ignis ille molestissimus est, & inaccessibilis cunctis mortalibus. Mortuis autẽ, id est, mortuorum fidelium animabus à tempore dominicæ passionis exuperabilis est, & corporibus quoq; illorum in resurrectione erit peruius. Porrò ante eandem domini nostri passionẽ, nulli omnino filiorum Adam peruius fuit, donec fusus de corpore eius sanguis cum aqua ignem illũ exuerauit, non quòd substantiam eiusdẽ ignis extinxerunt: sed quia illis, qui eũ expectauerant, hanc virtutem contulit, vt eis ille nocere non posset ignis. Securus est confestim latro ille venera-
Luc. 23. bilis, quem confessum in cruce, continuò munerat fides sanguinis Christi, contra illum ignem, ne obsisteret illi. Consequimur & nos omnes, fundamentum quod est Christus habentes, alii aurum vel argentum, alii lapides preciosos, alii ligna, fœnum, stipulam, id est, diuersorum quinque ponderum vel modiorum peccata portantes. Et sicut horum alia aliis facilius vel difficilius igni consumuntur, ita quique nostrum pro diuersitate peccatorum, alii citius, alii tardius purgati, paradisi fœlicitatem ingredientur. Hic ignis non solum hoc loco, sed & plerisq; scripturæ locis gladius dicitur, vt illic: In igne enim domini deuorabitur omnis terra, & in gladio eius omnis caro. Igitur dum dicit scriptor iste diuinus. Et collocauit ante paradisum Cherubin, & flammeum gladium atq; versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ, breuius quidem ac secretius rem attigit, scilicet iudicium ignis, per quod transituri sumus, quàm in plerisq; scripturæ locis inuenit, sed diligenter intuẽtibus, terribilius enunciauit difficultatem regressionis, qua filii benedictionis in hoc exilio generati, per gratiam dei illuc reuocantur.

Cur non solum flammeum gladium, sed & Cherubin deus collocasse dicitur. CAP. XXXIII.

Minus

MInus q̃ ea quæ dicta sunt, videtur sonare illud quod in fine positum est, ad custodiendam viam ligni vitæ, Hoc idem namque constat dici potuisse, si non esset arcendus quisque ab illo ligno vitæ, nisi quamdiu viueret in isto corpore propter causas superius iam dictas: ad hoc profectò sufficeret flammeus gladius, nec opus esset vt Cherubin quoq; ante paradisum collocarentur. Ille quippe ignis cunctis viuentibus est inaccessibilis, & ante afflatus eius est intolerabilis, q̃ possit vllatenus sciri vbinam paradisus sit. Sic enim ab hominibus compertũ est, qui Nilum contra sequentes, vt caput eius inuenirent, potuerunt bibere calentem, & non potuerunt ad eius peruenire originem. Sic enim Romanus author dicit: Illos rubicunda perusti Zona poli tenuit, Nilum videre calentem. Nõ pertinet hic ad nos, quid tales homines de quinq; zonis cœli dicant, quia de scripturis veritatis non habent fundamentũ, cum sint opiniones vel coniecturæ secularium, sed hoc cum illorum confessione, certum comprobamus, quòd propter intolerabilem ignis vaporem nemo mortalium potuit vnquam Nili fluminis consequi fontem, cuius constat secundũ hanc scripturam ex paradiso manare originem. Ergo (sicut iam dictum est) etiam si non Cherubin ante paradisum collocarentur, sufficisset ad abigendos homines flãmeus gladius. Quòd si obijcitur ad hæc, Enoch & Heliam adhuc viuentes in paradisum esse trãslatos. Dicimus, potuisse quidem dominum deum transferre illos illæsos per ignem iam dictũ, quippe qui trãsferendo Heliam per currũ leuauit igneum, verùm hoc nusq; scriptura dat intelligi, q̃ illos tulerit in ipsum paradisum, vbi comederent de ligno vitæ, & viuerent in æternũ, sed ita sublati sunt, vt in secreta quadam regione terræ ducerentur, vbi in magna carnis & spiritus quiete viuerent, quousq; ad finem mundi redeant & mortis debitum soluant. Igitur non solam repulsam hominum, quod solum litera videtur sonare, dicendo ad custodiẽdum viam ligni vitæ, sed iudicia quoq; de admittendis & non admittendis, rationabili discretione facienda, significat ipsum nomen custodiæ, ob quam non solus flammeus gladius, sed Cherubin quoq; dicitur excubare. Verùm de hoc iam superius dictum est. Aliqui doctorum ita distinguunt, vt flammeũ gladium, id est, murum igneum in circuitu paradisi propter homines, angelorum verò custodiam propter malignos spiritus poliram esse intelligant. His ita duntaxat assentimur, vt spiritibus quoq; malignis ignem corporeum pœnalem esse non negemus. Ignis nanq; æternus iuxta euangelicam veritatem paratus est diabolo & angelis eius. Sanctis autẽ angelis non nocet ignis, quippe quos impassibiles iustitia fecit, sed nec animabus iustis, quas (vt supra dictum est) mundauit & munuit fides sanguinis iusti dei & hominis Iesu Christi.

Luc. 1. 10 Pharis.

Quibus angelis pœnalis est ignis Matt. 25

4. Reg. 2

De duabus exinde succedentibus hominum generationibus, & cur generatio Cain non nisi vsq; ad Lamech texatur, qui à Cain sextus, ab Adam verò fuit septimus. CAP. XXXIIII.

HActenus altum sanctæ huius scripturæ verticem rependo potius, quàm gradiendo transegimus, & deinceps lucidi atq; amœni campi sessis sese aperiunt pedibus & ingerunt obtutibus. Hactenus inq̃ vt possibile fuit, diximus qualiter deus pater, per verbum suum, quod est eius filius, & propter bonitatem suam, quæ est sanctus septiformis spiritus, sex diebus omnia cõdidit, & septimo die requieuit: Hominis quoq; quem in paradiso posuit, peccatum qualiter iudicia li sententia percussit, eumq; de paradiso eiecit. Deinceps illud dicendum erit, qualiter vel quo ordine, verbum ipsum, per quod omnia facta sunt, eodem eiecto atque captiuo homini paulatim innotuit per totidem ætates mundi, adeò creaturæ suæ appropinquans, vt carnem de carne nostra assumeret, quam & pro salute mundi deo patri suo, verum in sacrificium obtulit, quo facto, & ipse in requiem suam introiuit, & liberatum hominem secum requiescere fecit. Verùm antequam tantæ huius dignationis speculationem ingrediamur, pauca de duabus generationibus notissimis dicenda sunt, quarum ex altera filii huius seculi, ex altera filii dei, per iam dictum vnicum filium dei saluandi, magis fidei quàm carnis successionibus suppurantur. Generationum istarum, sicut opera contraria sunt, & semper sibi inuicem aduersantur, sic originales vel principales causæ ex aduerso prodierunt. Nam generationis electorum causa ex gratia dei est, dicentis: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & cætera. Generationis autem reproborum ex ira eiusdem dicentis ad mulierem: Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Quæ prior iussa est nasci, ipsa præpediente fluxu peccatorum, tardius creuit. Primo enim sic scriptum est: [Adam verò cognouit Euam vxorem suam. Quæ concepit & peperit Cain dicens: Possedi hominem per deum. Rursumque peperit fratrem eius Abel.] ille primus in generatione iniquorum, iste primus computatur in generatione iustorum. At ille tanto cum tripudio matris exceptus, vt iuraret sibimet in admiratione gaudii sui dicens, possedi hominem per deum, & ob hoc vocaret nomẽ eius Cain. Cain quippe interpretatur possessio. Ille, inquam, primum humanæ generationis miraculum, & falsa felicitas, vanúsq; gaudium infœlicium, occidit fratrem suũ Abel, quod interpretatur luctus. Et hoc illi nomen congruit, non solum quia primi luctus causa fuit parentibus, verumetiam quia primus illorum est, de quibus dictum est, beati qui lugent, quoniã ipsi con-

Epilog?

Gene. 1.

Gen. 3. Ca. IIII.

Cain.

Abel.

Matt. 5.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsi consolabuntur. Interea iam generare valente Cain, & generatione peccatorum pullulante, nec vnus computatur surculus, de quo bonæ generationis speraretur fructus, donec inter multiplices conceptus, inter multos filios & filias vnus nasceretur, qui & vocaretur Seth, id est positio, eo quòd pro Abel positus esset, vt electæ generationis principiũ existeret. Sic enim inferius scriptum est: Cognouit quoq; Adam adhuc vxorem suam dicens: Posuit mihi deus semẽ aliud pro Abel, quem occidit Cain. Huius enim nomen (vt iam dictum est) vocauerunt Seth: Ab hoc nonus, ab Adam verò decimus. Noe nascitur patre Lamech, dicente prophetico spiritu: Iste consolabitur & requiescere faciet nos, ab operibus & laboribus manuum nostrarum in terra, cui male Gene. 5. dixit deus. Ob hoc vocauit eum Noe quod interpretatur requies. Econtra à Cain sextus, ab Adam verò septimus Lamech nascitur, non quòd plures ex illo latere non fuerint generationes, sed quia non eatenus attinuit ad rem illarum, vsq; ad diluuium texere successiones, scriptore illud intendente, quota generatione occisus fuerit Cain, qui occidit Abel. Fuisse nanq; & alias generationes post Lamech, ante diluuium, ex ipsa litera manifestum est, Lamech, inquit, accepit vxores duas, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. Genuitq; Ada Iahel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atq; pastorum, & nomen fratris eius Tubal, ipse pater fuit canentium cythara & organo, & cętera. Sciendum quippe est, occiso Abel tardius propagari cœpisse generationem Gene. 5. hanc, in qua decimus inuenitur Noe. Siquidem Seth centesimo tricesimo anno Adæ natus est. Vixit Adam (inquit scriptura) centum triginta annis, & genuit filium ad similitudinem & imaginem suam vocauitq; nomen eius Seth. Quomodo ergo per Seth vsq; ad diluuium plures, per Cain verò pauciores haberentur generationes? Sed (vt iam dictum est) illud scriptor in illa generatione quę anterius cœpit intendit, vt illum designaret, à quo occisus est Cain, & idcirco sequentes generationes negligentius prætereundo reticuit. Noe tandẽ ex illa massa, quæ in diluuio perierat residuus, & fide sua iustus appellatus, genuit Sem, Cham, & Iaphet, de quibus rursus impletus est orbis, & boni ac mali generati sunt. De Sem primogenito Noe decimo loco natus est A- Luc. 3. braham secundum hebraicam veritatem. Nam quòd apud Lucam euangelistam vndecimus inuenitur, ex vulgata septuaginta interpretum æditione est, apud quos inter Assaxat & Eber ponitur Cainan, quod nomen in hebraico non habetur. Itaq; secundum hebraicam veritatem à primogenito Noe Sem decimus Abraham nascitur, cuius cum semine pepigit fœdus dominus deus eius, vt esset deus vniuersis gentibus dimissis, vt vias suas ingrederentur, re ipsa nimium esse veracem dei sententiam contestante, qua dixit mulieri seductę à diabolo, multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos.

Item de coniunctione vtriusq; generationis, quòd nec in illa propositum dei perire potuerit. CAP. XXXV.

Quis inter hæc æstimare sufficiat constantiam propositi dei in eos, quos præsciuit & prædestinauit, quos iam proposuerat vocare sanctos, cum diceret primis duobus, masculo & fœminæ, quos creauerat, crescite & multiplicamini? Quomodo? nisi per multam virtutem benedictionis & bonæ voluntatis eius, in tanta multiplicitate aduersæ generationis, tã ante quàm post diluuium, vigere vel superesse viquam potuit genus electorum? Vicit dei bonitas iniquitatem nostram, & ad hunc Abraham locutus repromisit ei, quòd benedicerentur omnes gentes in semine eius, quod est Christus. Et credidit, inquit scriptura, Abraham deo, & reputatum est ei ad Gen. 15. iustitiam. Veruntamen nec in illo carnis eius per Saram vnico semine scilicet Isaac simplex ele- Ezec. 17. ctorũ generatio fuit aut pura, sed cũ duos ille generasset, alter ad Cain, alter pertinuit ad Abel. Mala. 1. Iacob enim (inquit dominus) dilexi, Esau autem odio hãbui. Proficiente deinceps fidelis Abrahæ progenie, magis ac magis in illa quoq; gente conceptus mulieris multiplicati sunt, & talis secundum carnem propagatus est Israel, cui deus meritò per prophetã diceret: Pater tuus Amorræus, & mater tua Cethea. Interea verum est ad Dauid, & huic aliquid plus dictum est de illo semine supernæ benedictionis. Nam cum ad Abraham Christus homo tantum designatus fuis- Gen. 22. ser per repromissionem, quã dictum est, in semine tuo benedicentur omnes gentes, iurante domi- Psal. 131. no Dauid veritatem, & dicente ad eundem regem & prophetam. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, Iam rex Christus designatus est. Deinde in trãsmigratione Babylonis, destructo templo vetere, nouum reædificari conceditur, in typum noui sacerdotii, quod vetere sacerdotio decedente successurum erat, & ostenditur Zachariæ prophetæ Iesus sacerdos magnus in- Zacha. 3 dutus sordidis vestibus, quibus nostra peccata figurantur, quæ super se suscepit pontifex magnus Iesus Christus, & auferuntur ab ea sordida mortalitatis nostræ vestimenta, & induitur mundos prædestinatus, tandem de spiritu sancto conceptus ex virginis vtero nascitur semen benedictionis per quod omnis maledictio superetur.

Item determinationes siue distinctiones sex ætatum mundi, quandam habentium similitudinem cum primis sex diebus seculi. CAP. XXXVI.

Istæ

Istæ sunt sex ætates mundi certis terminis, certisq; gratiæ distinctæ incrementis: Prima nanq; ab Adam: Secunda à Noe: Tertia ab Abraham: Quarta à Dauid: Quinta à transmigratione Babylonis: Sexta ab incarnatione domini. Et in prima factis tantummodo, ipse Christus prę figuratur. In secunda iam & ille præsignatur itidem factis, & præterea sermone familiari dominus deus cum hominibus fœdus componit. Tertia iam nasciturus promittitur, in quo benedicendi sumus. Quarta, iam rex. Quinta, iam sacerdos quoq; fore prædemonstratur. Sexta, tandẽ Gene. 9. ipse per mysterium incarnationis mundum ingredituræ. Istæ sex ætates, sex primis diebus respondent, de quibus hactenus dictum est, sed quæ in illis diebus facta sunt naturalia, in istis autẽ ætatibus doctrinalia sunt. Nec enim hic nouæ naturæ formantur, sed deformata natura hominis, ad reformationem præparatur. Proinde & illa dierum opera (sicut iam in principio huius operis dictum est) ad personam patris: hæc autem propriè pertinent ad personam filii. Itaq; sicut pater filio, & filius patri in nullo est dissimilis, sic eodem ordine quo & in illis diebus demonstratum est, eodem inquam in istis ætatibus demonstrandum est, intimatum esse timoris, pietatis, scientiæ, fortitudinis, consilii, intellectus, & sapientiæ spiritum. Nam in eo, quòd electo homine de paradiso voluptatis Cherubin, & flammeus gladius atq; versatilis ante paradisum collocatus, & deinde diluuiũ in mundo inductum est, timor: in eo, quòd per arcam cum paucis iustitiæ suæ consortibus Noe seruatus est, & cum hominibus deus pactum suum constituit, pietas: in eo quòd ad Abraham repromissio facta de incarnatione Christi, & lex posteris eius data est, scientia: in eo quòd victoriosis populi dei regibus, rex idem Christus repromissus est, fortitudo: in eo quòd fidelis, & misericors pontifex in restauratione templi secundum Zachariam prophetam præsignatus est, consilium: in eo quòd incarnatus & passus, sensum aperuit hominibus vt intelligerent scripturas, intellectus: in eo quòd ingressus in gloriam suam visione suæ maiestatis omnia cœlestia implet, sapientia rectè commendatur. Siquidem, & septima ætas, & septimus dies, vna eademq; diuinæ festiuitatis requies est. Hanc speculationem verbi dei, per tot incremen- Psal. 118. ta mundo manifestati, iam nunc ingressuri, ipsum rogemus verbum patris vt lucerna sit pedibus, & lumen semitis nostris.

Finis libri Tertii in Genesim.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Quartus.

De cunctis Veteribus sanctis quid minus ante aduentum Christi habuerint. CAPVT I.

HVmanæ creaturæ præparatio salutis est, eodem verbo catechizari, per quod & facta est, quatinus & prius corde credat ad iustitiam, & postea ore confiteatur ad Rom. 10 salutem per sacramentum passionis eius necessariam accipiendo peccatorum remissionem. Et nos quidem qui nunc viuimus, quorum beatitudinem ille aperiscit deus? Nos inquam sicut quando volumus catechizamur, & catechizamus, & sic nihilomi- Num. 24 nus sacramentum perfectæ salutis, quando volumus accipimus & damus, quia videlicet nunc Rom. 6. viuimus quando ista fecit deus, quãdo mortem pro omni mundo subiit dei filius, vt omnes nos in morte eius baptizaremur. At verò sanctis vel iustis anterioribus nõ eadem plenitudo fuit. Nã futuri quidem illi, fidem habuerunt, sed præsens regenerationis sacramentũ non habuerũt. Vn- Hebr. 11. dè dicit Apostolus: Iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis repromissionibus, sed à longe aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites essent super terram, &c. Itaquè defuncti adhuc apud inferos detinebantur, in illam cœlestem ecclesiam nõ antè admittendi, donec veniret sacerdos magnus, Iesus Christus, qui mundaret eos sacramento suæ passionis. Nam quemadmodum catecumini: quamlibet perfectæ & eruditæ fidei sint, non communicant sacris altaribus ecclesiæ præsentis, nisi prius fuerint baptizati, sic & omnes veteres sancti, non debebãt admitti cœlestibus sanctis, donec per mortem suam Christus, expiaret in illis maculam primæ pręuaricationis. Igitur omnis sanctorum vel electorum anterior populus, vniuersum quod passionem dominicam præcessit ecclesiæ corpus, sic in præsenti negotio nobis habendum est, quèadmodum catecuminus vnus, qui qualiter quibus dictis vel factis in figuram contingentibus catechizatus, id est, instructus fuerit, iam nunc partim dicere incipimus, nec enim vniuersa comprehendere possumus.

De Abel, quòd vnigeniti filij dei testis primus fuerit. CAP. II.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

Et iecto iam homine in paradiſo voluptatis, confeſtim quod ad expectationem pertinet filii dei, ſcriptura ſubiunxit, dicens: Et collocauit ante paradiſum Cherubin & flammeum gladium atq; verſatilem. Gladium, dicendo flammeum atq; verſatilem ſuſcitauit auditorem ad rememorandam miſericordiam, & iudicium futurum, vt cum timore & ſpe expectaret eum, qui ſuis fidelibus gladium illum flammeum extingueret, & verſatilem veriaret. Deinde quo ordine flammam eiuſdem gladii foret extincturus, tali narratione præfiguravit, imò præfiguratũ oſtendit. [Fuit autem Abel paſtor ouium, & Cain agricola. Factum eſt autem poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera domino. Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Et reſpexit dominus ad Abel & ad munera eius, Ad Cain verò & ad munera eius non reſpexit.] Primus vnigeniti filii dei teſtis Abel, voluntarium deo de primogenitis gregis ſui ſacrificium obtulit, in fide paſſionis eiuſdem vnici & dilecti filii dei, quẽ tali ſacrificio præſignari condecuit. Paulus nanq; apoſtolus dicit. Fide plurimam hoſtiam Abel, q̃ Cain obtulit deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimonium perhibente muneribus eius deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Fide, inquit, plurimam, nam cultu vel religione parem vterque obtulit hoſtiam. Siquidem vterque cui debuit obtulit, & proinde vterque rectè obtulit, ſed non rectè vterq; diuiſit. Nam ille, Cain ſcilicet, cum deo offerret ſua, ſeipſum ſibi retinuerat, repoſitum habens in cupiditate terrena. Huiuſmodi portionem deus non accipit, ſed præbe, inquit, fili cor tuum mihi, at ille (vt iam dictum eſt) cor ſuum retinuit ſibi, & fructus terræ deo obtulit. Porrò, Abel primo cor ſuum, deinde rem ſuam offerendo, plurimam (vt iam dictum eſt) hoſtiam per fidem obtulit, credendo ſcilicet futurum eſſe, vt verſaretur gladius ille, quem collocauerat dominus deus ante paradiſum ad cuſtodiendam viam ligni vitæ, credendo inquam futurum eſſe illud ſemen mulieris, quod conteret caput antiqui ſerpentis. Hac fide emeritum non dubitandum eſt illum prophetiæ quoq; percepiſſe ſpiritum, vt illud ſemen, de quo dictum fuiſſe audierat ſerpenti, inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius, ſciret non tantum fore ſemen mulieris, ſed & filium dei, qui verus agnus dei per ſuam innocentiam, malitiam ſerpentis conculcaret, & per ſuum ſanguinem flammeum gladium reſtingueret. Itaque cum primo (vt iam dictum eſt) obtuliſſet ſeipſum, obtulit & munera de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Ita plurimam hoſtiam obtulit q̃ Cain. Proinde teſtimonium cõſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtimonium perhibente muneribus eius deo. Nam protinus ſubditur: Et reſpexit dominus ad Abel & ad munera eius. Teſtimonium perhibente muneribus eius deo, teſtimonii conſecutus eſt eſſe iuſtus, id eſt, reſpiciente deo ad munera eius, palàm factũ eſt, quòd ad ipſum reſpexit deus. Ad Cain verò & ad munera eius non reſpexit. Videlicet quia reſpectu dei non erat dignus is qui offerebat, conſequenter nec ipſa eius munera. Sciendum autem, illum dei reſpectum viſibili ſigno claruiſſe, ſicut & de aliis hominibus iuſtis ſacræ fides hiſtoriæ teſtatur, q̃ holocauſta illorum conſumpſerit ignis, datus diuinitus.

Hebr. 11.

Prou. 23.

Pſal. 4.

Leuit. 9.

De verecundia Cain, & quomodo dictum eſt: Quare cóncidit vultus eius, & qualiter a deo correptus eſt. CAP. III.

Iratuſq; eſt Cain vehementer, & cóncidit vultus eius. Dixitq; dominus ad eum. Quare iratus es? & cur cóncidit facies tua? Nonne ſi benè egeris, recipies? Sin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit, & ſubter te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.] Vehementer, inquit, iratus eſt, quod ab effectis claruit protinus, quia cóncidit vultus eius, videlicet ira in odium verſa trabali pondere declinauit in terram vultum & oculos eius. Terram nanque aſpiciunt, qui crudelia meditantur. Vndè eſt illud in Pſalmo: Proiicientes me nunc circundederunt me, oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Vtrunque ab illo requirit deus. Dixit enim quare iratus es, addiditque, & cur cóncidit facies tua? Siquidem etiam ſi non occidere vellet, iam pro tali cauſa iratum fuiſſe, ſcelus eſt. peccatum diabolicum eſt, quia diabolum imitatur, qui alterius iuſtitiæ inuidet. Aliàs autem moueri vel iraſci humanum eſt, dummodo ira prius reſidear, quàm peccati opus generet. Quapropter in pſalmo dictum eſt: Iraſcimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Ac ſi diceret: Et ſi ad horam vt homines mouemini, nihil tamen per iram operemini, & de hoc ipſo quod mori vel irati fuiſtis, cito pœnitemini. Sed hanc iram qua iratus eſt Cain, nuſquam ſcriptura concedit, nam ipſa eſt inuidia diaboli. Benè ergo deus vtrunq; requirit, dicendo, quare iratus es, & cur cóncidit facies tua, quia videlicet iratus fuerat inuidendo, & conciderat facies eius, parricidium meditando. Ita percuntando vocat illum mitis ad miſericordiam ad conſcientiam ſuam, inuitat eum ad cor ſuum, vt videat ipſe quid cogitet, bonum ſcilicet ſit, an malum. Amplius autem ſubiungendo, nonne ſi benè egeris, recipies, &c. Forti illum inuectione pulſat, vt vultum ſuum ſubleuet à terra, vt mentis oculos ſuſtollat à terra, ſcilicet, vt trabem de oculo ſuo eiiciat, & procul aſpiciat, videatque prudenter, quid magis expediat, quid euenturum ſit, quis finis, quis fructus ſuccedat, ſi malum quod cogitatione deliberat, opere perficiat. Nonne, inquit, ſi benè egeris, recipies? Sin autem malè, ſtatim in foribus

foribus peccatum aderit, ſed ſubter te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. Quod eſt dicere: Quia tu mente deliberas perpetrare opus peccati, en ego, priuſq; id facias, ne poſtea q̃ feceris, quaſi de ignorantia te excuſes, dicò tibi. Nonne ſcis quia ſi benè egeris, recipies? Sin autem malè, ſubauditur, & illud recipies: nam ſtatim in foribus peccatum aderit, vt quocũq; te verteris, quic quid agere volueris, tecum ſit comes in itinere, princeps in opere. Et tunc quidem ſuper te erit, & dominabitur tui, quia videlicet omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: nunc autem anteq̃ facias illud, dum adhuc eſt in appetitu, ipſe appetitus eius ſubter te erit, & tu dominaberis illius. Verbi gratia, quemadmodum is qui nondum rex creatus eſt, ſubter populum eſt, & populus dominabitur illius, ita vt eum recipiat ſi vult.

Iohan. 8

De voce ſanguinis Abel, & quòd idipſum de Chriſto loquatur, vita & morte ſua, quod literis prophetiæ loquuntur & euangelia. Cap. IIII.

Dixitq; Cain ad Abel fratrem ſuum: Egrediamur foras. Cumq; eſſent in agro, conſurrexit Cain aduerſus Abel fratrem ſuum, & occidit eum.] Iam quia hæc & cætera quæ ſequunt de Abel, manifeſta ſunt, audiamus quid iuſti huius vita vel mors loquatur, quid clamet ad deũ ſanguis eius. Ait enim Apoſtolus (vt ſupra dictum eſt) quia defunctus adhuc loquitur. Et nunc ipſe dominus ad Cain: Vox, inquit, ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Vox vtiq; ſanguinis qui ad deum clamat non inarticulata, id eſt, ſenſu carens eſſe putanda eſt. Quid enim niſi hoc ipſum nobis de Chriſto loquitur vita & morte ſua, quod literis prophetiæ loquuntur & euãgeliæ? Torum vtiq; quod fecit, quod pertulit, parabola eſt, vel figura domini noſtri Ieſu Chriſti. Primò, quòd fuit ille paſtor ouium, à myſterio non vacat, huius qui dicit: Ego ſum paſtor bonus, ego ſum paſtor ouium. Planè qui hunc paſtorem bonum, paſtorem magnum deſpectui habuerunt, præcipuè Annas & Caiphas, cæteriq; fures & latrones, qui hunc paſtorem ouium occiderũt, omnes omnino cum illo Cain vnum corpus fuerunt. Alia fuêre membra, ſed vnũ corpus ex eis & ex omnibus quicunq; innocentiam vel iuſtitiam perſequuntur: & vnus ſpiritus, vnũ caput eſt eorum diabolus. Et pro diuerſis quidem officiis ſiue perſonis plures erant iuxta parabolam euangelicam malì & malè perdendi agricolæ, ſed pro vnanimi crudelitatis intentione totus eorũ cœtus vnus erat Cain, & vnus agricola, qui dominicę vineæ fructus nõ ipſi domino, ſed ſibimet malè congregabat. Ventũ eſt ad horam legitimã ſacrificii, & obtulit iſte talis Cain munera domino de fructibus terræ, Abel autem de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Hora qua huius Abel ſacrificium ſacrificio oppoſitum illius Cain fuit, & illo reprobato iſtud cõplacuit, illa rectè intelligitur veſpera paſchæ veteris, quando Iudæis ritu ſolenni ſuum paſcha manducantibus, hic paſtor idemque verus agnus dei, ſacerdotio ſuo functus eſt, accipiens panẽ & vinum & benedicens. Accipite, inquit, & bibite ex hoc omnes, hoc eſt enim corpus meũ quod pro vobis tradetur: hic eſt calix ſanguinis mei qui pro vobis effundetur. Tunc vtiq; obtulit Cain munera domino de fructibus terræ, videlicet inanimatum & ſine fide ſacrificium. Mortuum quippe erat ſacrificium crudelium. Et ſi ante quandam habuerat vitam vel ſenſum illud Iudaicum ſacrificium, ſcilicet in eo, quòd verum Chriſti præſignabat vel præcurrebat ſacrificium, attamen ex tunc & vſq; in perpetuum mortuum eſt: & nihil boni conferre poteſt, quia ſine charitate dei magno cum odio filii dei oblatum eſt, imò quia tempus figurarum præteriit, & dies veritatis iam lucet. Vndè & benè dictum eſt. Factum eſt autem poſt multos dies, &c. Multis enim antea diebus ſacrificium illud celebratum & non reprobãtum fuerat, quod nunc in fine ſeculorũ reprobatum eſt. Econtra, tunc Abel obtulit de primitis gregis ſui, & de adipibus eorum, quia verè ſacrificium quod illa nocte pontifex noſter Ieſus Chriſtus inſtituit, quamuis exteriori ſpecie, panis & vinum ſit, in veritate agnus eſt dei, primogenitus omnium agnorum vel ouium, quę pertinent ad caulas cœli, ad paſcua paradiſi.

Matt. 11

Matt. 26

De ſacrificio Abel, quòd veraciter ſecundum myſterium reſpiciat deus ad Abel, id eſt, ad Chriſtum, & ad munera eius, nec iam reſpiciat ad Cain, id eſt, ad Iudaicum populum & ad munera eius. CAP. V.

Et notandum, quòd non dictum ſit tantummodo de primogenitis gregis ſui, ſed additum, & de adipibus eorum. Et enim hoc verum panis & vini ſacrificium, non modò caro & ſanguis, ſed & ſpiritus & vita eſt: quia verbum verum quod incarnatum eſt, & vera diuinitas in pane & in vino eſt. Vndè & verè credimus & confitemur, quia panis vitæ æternæ eſt, quia calix ſanguine eius vera diuinitas & verum dei verbum. Vndè & nos hodieq; cum prophera dicimus illi, memor ſit dominus omnis ſacrificii tui, & holocauſtum tuũ pingue fiat, vt videlicet ſicut tũc vbi per ſemetipſum hoc ſacramentum condidit, ita & nunc vbicunq; idem per eccleſiæ manus ipſe conficit, pinguedo ſpiritus, & vitæ aſſit: ne quenquam noſtrum propter peccata ſua diuinæ virtutis adeps refugiat, & ipſe macrũ ſacrificii corpus ſolummodo dentibus indignè conterẽdo,

Pſal. 19

corporis

Universidad de Deusto
Biblioteca

corporis & sanguinis domini reus existat. Et respexit dominus (inquit scriptura) ad Abel & ad munera eius: ad Cain verò & ad munera eius non respexit. Palàm cum prophetico quoq; testimonio comprobatum est, quia iam non respicit dominus ad istum Cain, & ad munera eius. Dicit enim illi per Psalmistam. Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Ac deinceps: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Et cõfestim de sacrificio huius veri Abel, ad quod deus respicit. Immola, inquit, deo sacrificium laudis & redde altissimo vota tua. Et in Esaia: Quo mihi multitudinem victimarũ vestrarum? dicit deus. Plenus sum: holocaustra arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorũ, & hircorum nolui. Quis quæsiuit hæc de manibus vestris? Et subinde Calendas vestras, & solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta. Et in cæteris prophetis multa talia. Itẽ cum prophetico quoq; testimonio palàm est, quia ad hunc Abel, & ad munera hęc eius, munera, inquam, panis & vini deus respicit. Dicit enim de isto spiritus sanctus in Dauid: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vt autem tota similitudo perficiatur, pius sacerdos Abel post illud sacrificium iustitiæ, foras à maligno fratre euocatus, occiditur: quia videlicet illa sacratissimæ cœnæ vespera sacerdos idemq; sacrificiũ dominus deus noster IESVS CHRISTVS, suis manibus oblatus, & in odorẽ suauitatis acceptus, ab impio discipulo traditus, ab illo Iudæorum populo, secundum carnem fratre suo comprehenditur, & foràs extra portam ciuitatis eductus crucifigitur. Hæc sunt quæ defunctus Abel adhuc loquitur, & sub altare dei inter omnes animas interfectorum propter verbum testimonii eius, primus dat vocem, qua & in cælo generationem Cain malam & adulteram condemnat, & in terra sanctam electæ generationis ecclesiam ædificat.

Psal. 49.

Esaiæ. 1.

Psal. 109.

Apoc. 6.

Quæ sit terra, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem huius Abel, super quam ille Cain, id est, Iudaicus populus, vagus est & profugus. CAP. VI.

QVo clamore, quasi molestè excitatus, dominus ait ad Cain: Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio. Nunquid ego sum custos fratris mei? Dixitq; ad eũ: Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc ergo maledictus es super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cumq; operatus fueris eam, non dabit fructus suos: Vagus & profugus eris super terram.] Et illius de quo hæc historia texitur, stultitia simul & procacitas, quantam verbis nemo consequi valeat, denotatur, dignaq; pœna scelus fratricidæ percutitur: & præterea mysterium, quod nunc palàm omni mundo factum est, ex Iudæis interfectoribus Christi præsignatur. Nam reuera quod tunc dixit vni perdito Cain: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, nunc illi populo rectè dici, est nemo qui nesciat. Quæ est enim terra, de qua non figurata sed propria locutione rectè dicatur, quòd aperuit os suum, & susceperit de manibus Iudæorum sanguinem fratris eorum. Nempe ipsa est sancta Christi ecclesia, terra vtiq; bona, terra fructifera, quæ iuxta Apostolum, sæpe venientem super se bibens imbrem, germinat herbam opportunam illis à quibus colitur, & proinde accipit benedictionem à deo: sicut econtra terra proferens spinas & tribulos, reproba est & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Hæc terra cum sit rationalis, tanto præstantior est terra inanimata & insensibili, quanto sanguis huius Abel quem suscepit, aperiens os suum in voce exultationis, & confessionis melius clamat, quàm sanguis illius Abel clamare potuerit, sicut Apostolus idem qui supra dicit: Sed accessistis, inquit, ad noui testamenti mediatorem Iesum & sanguinis aspersionem multo melius clamantem, quàm Abel. Nam ille sanguis clamando vnius tantum hominis nefarium scelus accusabat, & si (quod verum est) aliud futurum annunciabat, soli deo adhuc audibilis, vel intelligibilis erat: hic autem ex ore terræ fidelis, quæ sumus nos, pro omni mundo interpellat, & vniuersorum peccata excusat, ipsos quoq; qui fuderunt illum, ad pœnitẽtiam inuitat, impœnitentibus futurum iudicium palam annunciat. Super hanc maledicto subiectus vagus atque profugus est iste Cain molestius quàm fuit ille super terram, in qua ciuitatem quoq; primus ædificauit, quam & vocauit ex nomine primogeniti filii sui Enoch. Sed nec illud secundum literam satis aperte constat, quòd terra operanti illi non dederit fructus suos, sed spinas & tribulos germinauerit illi: de isto autem satis notum est, quia cum ecclesia patriarcharum, quas & illi, non dat fructus suos, id est vtilitatem, quam imperfectam licet, ante passionem dominicam conferebat, nulli conferre potest: sed econtra, spinas & tribulos germinat, dum nõ modo non iustificatur quis, verumetiã suam exinde damnationẽ accumulat. Porrò, quòd vagus & profugus sit super hãc terram, id est, propter Christi ecclesiam, manifestum est, implero quod de illo populo loqueris ipse. Et cadent, inquit, in ore gladii, & captiui ducentur in omnes gentes. Hoc, inq;, super terram, id est, propter Christi ecclesiam factum est. Nam & ipse sanguis, hoc vt fieret, flagitabat in Psalmo, vbi cum dixisset deus: Ostendit mihi super inimicos meos, statim subiunxit, ne occidas eos, ne quãdo obliuiscantur populi mei. Sed quid? Disperge, ait, illos in virtute tua. Igitur

Heb. 6.

Heb. 12.

Luc. 21.

Psal. 58.

tua, igitur vt hoc ipsum proficeret ad augendam memoriam vel notitiam eius in populis, vagũ & profugum hunc populum ipse Christus esse voluit, quia videlicet & eorum sparsa captiuitas, & captiua cum eis ipsorum scriptura perhibent testimonium, quòd hic frater ipsorum quem occiderunt, iustus erat, & nihil horum quæ prædicamus, fides Christiana confinxit. Itaque litera quoque de hoc negotio manifestè agit, nec minus euidenter istum quàm illum percurit Cain, quia nec ita vagus aut profugus fuit ille super terram, vt propriam ciuitatem non haberet, nec ita operanti fructus suos terra dare recusauit, vel spinas & tribulos adeò germinauit illi, vt sumptus ad ædificandam ciuitatem non inueniret.

Quomodo intelligendum sit: Qui occiderit Cain, septuplum punietur. CAP. VII.

DIxitq; Cain ad dominum: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Ecce eiicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra. Omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. Dixitq; ei dominus: Nequaquam ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.] Desperati, & de dei elementia malè sentientis est, quod ait: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Quid autem deprehensus timet incultus iste agricola? Ecce, inquit, eiicis me hodie à facie terræ, &c. Hoc timet, ne agricolari sibi non licear, ne terram quam solam amat, vel præsentem vitam pro admisso facinore perdat, ne ponatur aduersus illum lex à domino, vt quicunque illum inuenerit, occidat. Iccirco dominus de hoc ipso, quod solum timebatur, respondens, nequaquam fiet ita ait: Sed quid? Omnis, inquit, qui occiderit Cain, septuplum punietur. Aliter atq; aliter diuersi interpretes hunc locum transtulerunt. Nam pro eo, quod hic secundum hebraicam veritatem scriptum est, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur, Symmachus, septies vlciscetur, Aquila & Theodotion transtulerunt, septem vindictas exoluet. Itaq; varia translatio varium sensum generauit. Hæc vna sententia est quam non præterire libet, Cain septempliciter peccauit: Primò, quia in sacrificio domini (vt superius iam dictum est) non rectè diuisit: secundò, quia fratri rectè diuidenti inuidit: tertiò, quia correptus à domino non audiuit: quartò, quia fratrem dolo circunuẽnit, dicens, egrediamur foras: quintò, quia occidit: sextò, quia requisitus à domino, dicente, vbi est Abel frater tuus, respondit procaciter dicens, nescio, nunquid custos fratris mei sum ego? septimò, quia conuictus desperauit dicens, maior est iniquitas mea, q̃ vt veniam merear. Quia ergo pro septemplici peccato maledicto subiacuit, vagus & profugus ac tremens, vt nonnulli perhibent, qui occiderit, inquit, septem vindictas exoluet, id est, septemplicis peccati eius pœnam longam compendiosa morte finiet. Volunt enim peccatum Cain, morte corporis fuisse deletum, pro eo quod scriptum est, non enim vindicabit deus bis in idipsum. Sed hæc ratio q̃ infirma sit, & ipsa fides scit, & sanctorum patrum sententia diligentior euidenter astruit. Hoc enim dictum, de illis accipi conuenit, quorum in pœna vel antè pœnam confessionem deus accipit. & iccirco potè eandem pœnã temporalem, non illis æternam superadiicit (vt verbi gratia) latroni illi, qui in cruce confessus est, non iniustè dominus aperuit paradisum, quia non vindicabit deus bis in idipsum. Nam alter latro, de temporali ad æternum transuectus est supplicium. De quo etiam rectè dicas, quia nec in illo vindicauit deus bis in idipsum. nam esse vna vindicta benè dicitur, quæ hic incepta perficitur in sempiternum. Igitur, quia nec illud præsens litera dat intelligi, quòd Cain tremulo corpore vixerit: illud tamen videndum, quòd multo aliter secundum hebraicam veritatem dictũ est. Sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur.

Num. 1

De eo quòd dictum est: Septies vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagesies septies. CAP. VIII.

QVid ergo est, septuplum punietur? Vtiq; sicut homicida in æternum punietur, subaudiretur, nisi pœnitentiam egerit. Quemadmodum & vbi dictum est. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, videlicet illo quem metuẽs in psalmo dicebat: Qui redemisti Da uid seruum tuum, de gladio maligno eripe me. Nempe si non subaudieris, nisi pœnitentiam egerint, sententia non stabit. Sed & in cæteris vbicunq; tale quid scriptum est: Verbi gratia in propheta: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: Vel in euangelio: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis, subaudiri oportet, nisi pœnitentiam egerit, alioquin sermo secundum fidem non procedit. Ita ergo & hic, cum dicitur, sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur, id quod iam dictum est subaudiri, & æternam punitionem oportet intelligi. Septenario nã que numero significatur vniuersitas, non solum apud ecclesiasticos, sed etiam apud gentiles philosophos. Itaque septuplum, id est, plena & consummata vindicta punietur, subauditur, nisi pœnitentiam egerit. Constat autem, quòd is qui occidit Cain, scilicet Lamech, pœnitudinem gessit. Dixit enim vxoribus suis Adæ & Sellæ: Audite sermonẽ meũ vxores Lamech, audite sermonem meũ, quoniã occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum. Proinde & multo aliter de pœna sua cõtinuò pronunciauit, dicens: Septies vltio dabit de Cain, de Lamech verò

Matt. 26
Psal. 149
Ezec. 18.
Matt. 5.

Quid est septuplũ puniri

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò septuagesies septies. Dixerat dominus: Qui occiderit, septuplum punietur, hic autē qui occiderit, dicit, septuagies septies vltio dabitur. Videtur quidem secundum quantitatem numeri plus esse, septuagies septies vltio dabitur, q̄ septuplum punietur, sed profectò minus est. Non enim quantitas vtriusq; numeri, sed natura hic attendenda est. Et quidem tam septenarius, q̄ LXXVII. numerus impar est. Sed non omnium imparium numerorum, eadem natura est. Imparium nanq; alii simplices vel incompositi, alii compositi, alii sunt medii. De compositis & incompositis tantum nunc ad rem pertinet. Incompositus, impar numerus dicitur is, cuius nulla pars præter vnitatem inuenitur, vt sunt ternarius, quinarius, vndenarius, & cæteri tales quorum præter vnitatem, nullus mensor numerus inuenitur. Compositus verò numerus dicitur is, quem alius præter vnitatem numerus metitur, vt sunt nouenarius, quindenarius, & cum vnitate vicenarius. Nam ter terni, nouem: quinquies terni, siue ter quinq;, quindecim: septies tres, siue ter septē, vigintiunus. Hoc ergo septenarius, & septuagesimus septimus differunt, quòd septenarius incōpositus, ac per hoc insolubilis: septuagesimus septimus verò compositus ac per hoc magis solubilis habetur. Nam septenarium præter vnitatem, nullus metitur numerus: septuagesimus septimi verò, & septenarius, & vndenarius, mensores sunt. Nam vndecies septem, vel septies vndecim, septuaginta septem perficiunt. Cum igitur dicit deus: Sed omnis qui occiderit Cain, septuplū punietur, insolubilis pœna debet intelligi, & subaudiri oportet, nisi præcedens pœnitentia solubile, id est, remissibile peccatum fecerit. Cum autem dicit Lamech, septies vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagiessepties, insolubilis vindicta Cain, & solubilis vindicta Lamech debet intelligi. Et rectè videlicet, quia Cain pœnitentiam non egit, ipse verò Lamech pœnitentiam egit, quia peccatum suum confitetur. Et nota, quòd manifestè scriptura cōtradicit eis, qui putant peccatum Cain suprema morte deletum, cum de illo iam mortuo dicit, septies vltio dabitur de Cain. Ad hunc locū spectat illud quod eū Petrus diceret domino: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? Ille qui omnia secundum scripturas loquitur, respondit: Non dico tibi vsq; septies, sed vsque septuagies septies. Vsq; septies nanq; peccare, est incessanter & insolubiliter, id est, absq; pœnitentia peccare sicut Cain: septuagies septies verò peccare est, peccatum quidem admittere, & per pœnitentiam illud soluere, quod fecit Lamech. Cæterùm quod apud Lucam dicit idem dominus: Et si septies in die peccauerit frater tuus in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: pœnitet me, dimitte illi, de propriis iniuriis accipiendum est, quas septies, id est, quoties admittuntur, dimittere debemus, ne audiamus illud à domino: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me, Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui? Nam de his quæ in deum admittuntur, illud intelligi oportet, quod de Matthæi euangelio prædictum est, & illud quod idem Lucas ante hæc dixerat: Si peccauerit frater tuus, increpa illum. Et si pœnitentiam egerit, dimitte illi.

Matt. 18

Luc. 17

Matt. 18

Cur dominus Cain in signum posuerit, vt non eum interficeret omnis, qui inuenisset eum. Cum in lege dicat: Cognatus occisi, statim vt inuenerit homicidam, iugulabit. CAP. IX.

POsuitq; dominus Cain in signum, nō vt interficeret eum omnis qui inuenisset eum. Egressus est Cain à facie domini, & habitauit in terra profugus ad orientalem plagam Eden, & reliqua.] Dicat aliquis: In lege iubet hic idem dominus deus, dicens: Si per odium quisq̄ hominē impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias, aut cum esset inimicus manu percusserit & mortuus fuerit: percussor homicidii reus erit. Cognatus occisi statim vt inuenerit eum, iugulabit. Cum ergo Cain, non qualemcunq; hominem, sed fratrem suum vterinum per odium occiderit, & cum esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus sit, cur idem deus tantopere vetuit, ne ille iugularetur, dicens: Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur: insuper & in signū posuit eum dominus, vt non interficeret eum omnis qui eum inuenisset? Ad hoc breuiter dicendum: Lex illa valet iure propinquitatis. Cognato enim conceditur, vt iugulet eum, qui per odiū occidit. Sed quis occidere posset Cain iure propinquitatis? Quis enim propinquior quàm Abel huic esse potuit? Abel filios non genuit, propinquos nullos habuit, nisi propinquos Cain: Et in hoc quoq; domino nostro fuit similis, qui traditus Pontio Pilato præsidi, dixit: Regnum meū nō est de hoc mundo. Si de hoc mundo fuisset regnum meum, ministri vtiq; mei decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Igitur sicut ius legale est, quod posita dominus deus mandauit, vel concessit, vt percussorem iugularet cognatus occisi, sic ius naturale est, quo Cain voluit occidi ab homine, quia videlicet cum non superessent cognati, causa eius qui occiderat, ad hominum neminem pertinuit, sed ad dominum deum: Lamech ipse qui illum occidit, magis ad Cain, q̄ ad Abel pertinuit, quippe qui ab illo descendit sexto generationis loco. Siquidem Cain genuit Enoch, Enoch genuit Irad, Irad genuit Maniahel, Maniahel genuit Matusahel, Matusahel genuit Lamech. Benè ergo posuit dominus Cain in signum, vt non esset interficeret omnis, qui inuenisset eum. Vbi notandum, quòd non dictū sit: Et posuit dominus signum

Num. 35.

Iohā. 18.

signum in Cain, vt (verbi gratia) tremulo corpore viueret, vel cornu in fronte gestaret, vel tale quid, quod non ex authoritate scripturæ, sed ex Iudaicis fabulis est, sed posuit (inquit) Cain in signum, id est, quasi signum, videlicet, vt sic non auderet aliquis pro vltione contingere illum, quomodo nemo debet amouere regis vel imperatoris signum. De quo placito suo, quis reprehendere posset legis authorem ante datam legem, cum sub lege viuens homo, licet rex penè fecerit idem? Accessit enim mulier Thecuites ad regem Dauid & dixit: Heu, mulier vidua ego sum. Mortuus est enim vir meus, & ancillæ tuę erant duo filii. Qui rixati sunt aduersum se, & peruulsit alter alterum, & interfecit eum. Et ecce consurgens vniuersa cognatio aduersus ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, & cæt. Ac demceps: Recordetur (ait) rex domini dei sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis ad vlciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram. Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltra non addet vt tangat te. Illud simile est huic. Hoc modo rex in signum posuit illum qui occiderat, reum habiturus eum quicunque ex cognatis vlcisceretur sanguinem occisi, veluti qui regii temeraret signum edicti, sapienter vtiq;, quia ex huiusmodi vltione multiplicantur proximi sanguinis, & proinde nemo iure reprehendit. Quanto magis cum per semetipsum deus hoc agit, sapientiæ debet asscribi, & reus habendus erat qui huiusmodi edictum eius temerauit? Sed confessus est hoc vulnus suum, ac liuorem animæ suæ recognouit, dicendo: quia occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum, & idcirco (sicut iam dictum est) peccatum eius sub remissionis numero positum est. Sciendum autem, virum ipsum Cain, adolescentulum autem ductorem eius frustra à quibusdam intelligi, cum vnus idemq; Cain vir pariter & adolescentulus rectè possit accipi, vir scilicet per ætatem, adolescentulus autem per eius stultitiam.

2.Re.14.

Quòd prima terrenarum ciuitatum causa, homicidium sit. CAP. X.

NOtandum tandem, quòd prima terrenarum ciuitatum causa homicidium sit. Nam quia Cain fratrem suum occiderat, & ob hoc omnibus odiosus, vagusq; & profugus super terram erat, idcirco ciuitatem qua tutaretur, ædificauit. Egressus .s. profectus à facie domini, nec habens sortem in ciuitate eius cœlesti. Isque primogenitum suum vocauit Enoch, quod interpretatur dedicatio, & ex eius nomine conditam ciuitatem nuncupauit. Hunc imitantur omnes qui festinant ad festiuitatem terrenæ felicitatis, nec futuram expectant dedicationem regni filii dei. Et ideirco quemadmodum ille septimam generationem nō vidit, sextus enim ab ipso Lamech illum occidit, cum in illa longæuitate aliqui octauam quoq; generationem videre potuerint. Verbi gratia: Seth, qui Matusalam iam supra quàm centenarium videre potuit, sic & ipsi non pertingunt ad sabbatum, id est, septimum diem æternæ requietionis. Vnde & illud dictum sapientis: Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimis benedictione carebit. Econtra, in generatione iustorum, qui septimus natus citur, Enoch nuncupatur, idemque ambulans cum deo, non inueniebatur, quia tulit eum deus. Siquidem iusti per fidem in septima mundi ætate dedicatam sibi sperant requiem, & eorum spes in illud proficiscitur, quod in præsenti non videtur. Nō enim habemus (inquiunt) hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Hæc hactenus de tribus hominibus dicta sunt Abel, Cain, & Lamech, vno iusto, & alio peccatore & impœnitente, tertio peccatore quidem sed confitente, quibus diuisionibus extunc vsq; hodie vniuersi homines distincti sunt. Tertia nanq; pars quæ est impœnitentium, secundum Apocalypsim Iohānis, combustioni deputata est, cū dicit: Et tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum combusta est, & facta est tertia pars maris sanguis, & tertia pars nauium interiit. Iusti nanq;, id est, doctores irreprehensibiles, auditores quoq;, id est, pœnitentes saluantur: tertia pars, id est, impœnitentium congeries igni comburitur, post mortem carnis septupla recipiens pro omnibus peccatis suis, sicut de Cain iam mortuo dictum est, septies vltio dabitur de Cain.

Cur Cain in vrbē cōdidit.

Prou. 20

Heb. 13.

Apoca. 8

Quomodo dictum sit: Posuit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. CAP. XI.

MOrtuo igitur Abel, aliud principium sumitur hoc modo: Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam, & peperit filium, vocauitque nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi deus semen aliud pro Abel quem occidit Cain.] Ab hoc (inquam) principium sumitur texendarum generationum, per quas deriuati sunt patres nostræ fidei, ex quibus Christus secundū carnem. Propter quod & continuò subdirur: Hic est liber generationum Adam, & cæ. Et paulò post: Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad similitudinē & imaginē suam, vocauitque nomen eius Seth. Seth autem interpretatur resurrectio siue positio, resurrectio videlicet, quia quæ in Abel occubuerat, in isto generario iustorum quodammodo resurrexit, vel positus est, sic ait: posuit mihi deus semen aliud pro Abel. Cur enim genituram eius tantis verborum luminaribus scriptura insignuit, addendo etiā, genuitque ad similitudinem & imaginē suam, scilicet homo rationalis rationalē, mortalis mortalem, cum hoc idem de cæteris quoscun

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoscunq; genuit filiis & filiabus rectè dici potuerit, nisi quia hunc in capite generationum, abiecto Cain tanq; abortiuo, positum voluit agnosci? Proinde annum quoq; patris quo genitus est, hic apposuit, dicendo: [Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit Seth.] In hac serie non secundum primogenitos, sed secundum iustos, natiuitatum tempora vel anni supputantur, quod manifestè ex appositione huius anni centesimi tricesimi colligitur, sicut iam dictum est. Iã antè genuerat primogenitum Cain, & non dictum est quoto anno: sed nec posteritatis eius vlla mentio fieret, nisi quia illũ quintus de posteris ipsius occidit, scilicet Lamech. Sic ergo & in cæteris, non secundum primogenitos, sed secundum merita generationes singulorum hoc modo sancta contexuit scriptura. [Adam genuit Seth. Seth genuit Enos: Iste cœpit inuocare nomen domini.] Vel quia secundum nomen suum, quod interpretatur vir, perfectè deũ coluerit: vel quia creatorem deum, cum hoc ipso nomine, quod est dominus, primus inuocauit. Enos genuit Cainan, Cainan genuit Malalehel, Malalehel genuit Iareth, Iareth genuit Enoch, Enoch genuit Matusalam, Matusalam genuit Lamech, Lamech genuit Noe, sub quo factum est diluuium, anno ab Adam millesimo, sexcentesimo, quinquagesimo sexto.

Quid sit, quòd multiplicatis hominibus, filij dei filias hominum acceperunt vxores sibi. *CAP. XII.*

CAP. VI. CVmq; cœpissent homines multiplicari super terram, & reliqua.] Multiplicitas hominum quanta fieri potuerit, vel vnius ætate hominis illius æui, æstimari non potest quippe cum ex vno Abraham, sterilem vsq; ad senectam habente coniugem, per annos ferè quadringentos & non multo plures, tanta multitudo succreuerit, vt excepta progenie Esau, imo exceptis progeniebus concubinarũ, quas Abraham ex Agar & Cæthura suscepit, quorum penè singulæ progenies Abraham proprias gentes disseminauerũt, per solum Iacob nepotem eius stirps tãta processerit, vt in exitu de Aegypto ad sexcenta milia pugnatorum numerati sint, exceptis mulieribus & paruulis. Non ergo mirum quòd Cain primogenitus Adæ ciuitatem ædificauit, vbi tanta viuacitate hominum attauis vel proauis vsque ad pronepotem vel abnepotem filios vel vsque ad septimam vel etiam octauam generationem nongentenos aut minus septingentenos annos viuentibus pariterque filios ac filias generantibus, vti non vni ciuitati, sed pluribus ciues sufficere potuerint. Non enim audiendi sunt, qui breues annos, verbi gratia, menstruos vel quaternorum mensium in illa ætate computari volunt, quia videlicet contra legem in lege Moyses annos non supputauit, sed quales ipse obseruandos festis vel sacrificiis cæterisque sacris ritibus egit, tales & numerauit, scilicet annos secundum lunam, communes quidem duodecim mensium: embolismares verò tredecim mensium. Igitur multiplicatis iam hominibus, vidi (inquit) filii dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant. Filii dei & filii hominum hoc loco differũt, quia filii dei de generatione Seth, filii autem hominum de generatione sunt Cain. Quorum talis permixtio quàm pernicioſa bonis moribus fuerit, ex iunioribus facilè colligi potest, verbi gratia, ex Salomone, qui cum esset filius Dauid vel filius Abraham, ac per hoc de filiis dei, ex eo quòd accepit vxores sibi de filiabus hominum: amauit enim mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas, de gentibus, super quibus dixit dominus filiis Israel: Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vos: ex eo inquam deprauatus est, quia auerterunt cor eius mulieres, vt adoraret deos earum & ædificaret phana idolorum. Proinde sapienter, & ante legem, quæ huiusmodi connubia prohibuit, sancti viri sibi vel filiis suis præcauerunt, vt Abraham cum dixit ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam super fœmur meum, vt adiurem te per dominum deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito, sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac. Sed & Rebecca dixit: Si acceperit filius meus Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere. Claret igitur, malum non paruum fuisse filiis dei, quia videntes filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerant.

1. Reg. 11. Deut. 7. Gene. 24. Gene. 27.

Quid sit quod dictum est: Non permanebit spiritus meus in hominibus in æternum, eruntq; dies eius CXX. anni. *CAP. XIII.*

DIxitque deus: Non permanebit spiritus meus in hominibus in æternum, quia caro sunt, Eruntq; dies illius centum viginti annorum.] Olim in Hebræo sic scriptum esse putabatur. Non iudicabit spiritus meus homines istos in æternum. Et hic erat sensus. Quia fragilis est in homine conditio, nõ eos ad æternos seruabo cruciatus, sed hic illis restituam quod merentẽ. Siquidem de eo quod scriptum est: Non vindicabit deus bis in idipsum, magni & illustres viri (vt supra iam dictum est) diuersa senserunt. Nunc autem sic secũdum Hebraicam veritatem legimus: nõ permanebit spiritus meus in hominibus in æternum, quia caro sunt. Et est sensus: Ecce homines omnes caro sunt, & omnes carnẽ sequendo viam suam corruperũt. Nonne ergo pro re dixi, Ecce

Supra 7.

Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, nunc ergo videte ne fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum, & emisit eum de paradiso voluptatis? Quid enim futurum erat, si viueret homo in æternum, cum certissimè moriturus, & quotidie moriens, etiam nunc corruperit omnino viam suam? Igitur sicut tunc prouidens dixi, sic & nunc cõfirmata sententia dico, quia spiritus meus .i. spiritus à me ad imaginem meam factus, nõ permanebit in hominibus in æternũ, quia cũ deberent esse spirituales homines, caro sunt, solaq; quæ carnis sunt, sapiũt. Adeò in sententia perdurabo, vt nõ modò nõ viuat homo in æternũ, verumetiã breuius viuendi tempus, & pauciores sint anni singulorum. Et erunt (inquit) dies illius centũ viginti annorum, alii quidem paulò plures, alii paulò pauciores, post diluuium vixerunt annos, vt Iacob, qui centum quadraginta septem, vt Ioseph, qui centum & decem vixit annos, sed eius qui hęc scribit, scilicet Moysi, dies fuêre CXX. annorũ. Sic enim de eo scriptũ est: Moyses centum viginti annorum erat, quando mortuus est. Miroque ac penè ineffabili modo vir mitissimus, super omnes homines qui morabantur in terra, seipsum in illa congerie morientium, ac propter corruptionem vitæ suæ pauciore tempore viuentium opportunè importunè ingerit, quodammodo defiens, quòd illic secundum dei præscientiam percussus ipse fuerit, vt moriturus non saltem tempora Matusalæ implere posset, quatenus ingrediatur terram repromissionis, sed sint dies sui pauci. i. anni tantum CXX. Aliter. Sed erunt dies eorum centum viginti anni, hoc est, habebunt centum viginti annos ad agendam pœnitentiam. Quia verò pœnitentiam agere contempserunt, noluit deus tempus expectare decretum, sed viginti annorum spaciis amputatis induxit diluuium, anno centesimo agendæ pœnitentiæ destinato. Hæc antiquior sententia est.

Deut. 34. Num. 12.

De eo quod dictum est: Gigantes autem erant super terram. *CAP. XIIII.*

GIgantes autem erant super terram in illis diebus. Postq; enim ingressi sunt filii dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt potentes à seculo viri famosi.] Pro gigantibus alii cadentes, alii violentos transtulêre, ex hebræo interpretantes. Cadentes autẽ rectè dicuntur, id est, superbi, quicunque porentes à seculo sunt vel viri famosi. Nam hoc ipsum superbire cadere est, iuxta illud in psalmo: Vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Aliis autem si pro magnitudine staturæ gigantes placet hic accipi, nunquid commixtio filiorũ dei, & filiarũ hominũ, aliam naturã fecit, vt nascerentur homines mirandæ proceritatis? Ergo gigantes .i. superbi, videlicet ex eo superbientes, quòd essent vtraq; gente generosi, scilicet tam secundum Seth, q̃ secundum Cain. Inde etenim Absalon materiã habuit superbiendi, q̃ sanguis suus esset derivatus ex duobus regnis. Mater enim eius Maacha filia fuit Tholomai regis Gessur. Sed & Ismael, quamuis esset nothus .i. humano genere impar, tamẽ quia consanguinitatem trahebat duabus ex gentibus, quippe qui paterno genere Hebræus, materno autẽ genere erat Aegyptius, potens à seculo fuit, vir famosus, id est, homo ferus siue superbus.

Psal. 81. 2. Reg. 3. Gene. 16

De eo quod dictum est, pœnituit eum quòd hominem fecisset super terram. *CAP. XV.*

VIdens autem dominus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cũcta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra: Et præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus. Delebo (inquit) hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli. Pœnitet enim me fecisse eos.] Laborat hic sermo diuinus, & quasi in versanda nimiæ magnitudinis mole penè confringitur, dum illud intellectui nostro planum facere intendit, quod satis explicare nullus sermo sufficit, videlicet quomodo deus sine motu sæuiat, & sine crudelitate occidat, quomodo salua pietate vltionem, & cum tranquillitate agat vel habeat furorem. Pœnituit enim, inquit, quòd hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo (inquit) hominem, pœnitet enim me fecisse hominem. Qui per prophetam suum dicturus erat, sicut parturiens loquar, vtique iam parturiens locutus est. Nam quemadmodum parturiens illud quod concepit non sine sensu doloris emittit, & tamen dolere mauult, quàm non emittere quod concepit: sic deus non sine sensu pietatis profert sententiã iudicii, & tamen victa pietate, miserias malorum mauult videre, quàm non proferre, quod iustitia dictante concepit. Quarec Quia videlicet vtilius est, morbo ferramentum altius imprimere, quàm palpando putredinem fouere. Itaq; quod pœnituisse dicitur quòd hominem fecisset in terra, & tactus esse dolore cordis intrinsecus, pietatis est: quòd autem non victus eodem dolore (inquit) delebo hominem quem creaui à facie terræ, seueri iudicii vel seueritatis iudiciariæ est illud edictum, post quam dictum sit, pœnitet me fecisse eos, nec edici potest quàm grauissimè dictũ sit. Tale quid & alibi dicit: pœnitet enim me, quòd constituerim Saul regem super Israel. Sanè huiusmodi dictum, non impassibilis dei mutabilitatem, sed fixam eius indicat sententiam, ad prioris facti destructionem vel valde necessariam meliorationem eiusdem.

Quomodo deus tangitur dolore. Esaiæ 42 Quomodo deus pœnituisse dicit 1. Re. 15. Gene. 10

De Noe & causa diluuij, & quòd triforme sit iudicium dei. *CAP. XVI.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VI.

NOe verò inuenit gratiam coram deo. Hæ generationes Noe. Noe vir iustus atq; perfectus fuit, cum deo ambulauit, & genuit tres filios, Sem, Cham, & Iaseth, &c.] Magnæ virtutis testimonium est huic viro, in tanta plenitudine peccatorum cum deo ambulasse: magni meriti præconium illi est, in tanta plenitudine siue multitudine cœlestis iræ gratiam inuenisse, eo quòd iustus atq; perfectus fuerit in illis talibus tamq; corrupris generationibus suis: magnum omnino negocium, quòd in mundo vniuerso diluuium inducitur, & in primis tãti huius facti inCur deus diluuiũ induxit. tentio merito vel vtilitas quæritur. Quid enim in hoc maximè intendit deus? Hoc scilicet, vt scirẽt uentura secula, quantum ille peccatis aduersetur. Denicq; sic totum mundum quasi hominem vnum susceperat erudiendum. Scimus autem, quòd homini dum adhuc puer est, agendum sit, q̃ timeat ne dimissus suæ voluntati, præceps & infrenis in malum (ad quod prona est humana natura semper) securo collo ruat: Percute (inquit scriptura) filium tuum virga, & liberalis animam
Prou. 23. eius à morte. Rectè igitur & vtiliter, vt sapientiam dei decuit, petulantem atq; in carne & sanguine lasciuientem mundum recentem, tanq̃ stultum puerulum corripuit, tali percutiens verbere quod tota sua ætate non queat obliuisci. Historiam omnes nouimus, mysteria requiramus. Primò sciendum, triforme vnius trinitatis esse iudicium. Primum videlicet, quo diabolus de cœlo deiectus: & vltimum quo idem in fine seculi cum angelis suis, & malis hominibus in ignem æternum est mittendus: medium hoc, quo diluuium mundo inducitur, De quo nec illud prætereundum, quia sicut tempore vel ordine, sic & qualitate medium est. Etenim primò quidem & vltimo soli reprobi feriuntur, & soli electi reseruantur: isto autem nec soli electi reseruantur, nec so-
Num 1. li reprobi suffocãtur. Credendum quippe est, aliquos hoc diluuio perisse, quorum eodem pericu-
Deut. 32. lo mortus, peccatũ deletũ sit, iuxta quod scriptum est: non enim vindicabit deus bis in idipsum, plerosq; autem ex eis, vtpote impios, ab illo temporali aquarum diluuio, ad æterrum transisse iudicium, iuxta quod item scriptum est: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. De his autem qui superfuerunt, tam magna gratia dei reseruati, cum tres tantummodo filii Noe fuerint, vnus reprobus extitit, & in omnibus maxima reproborum sylua fuceretuit. Hoc ergo iudicium propriè personam prædicat filii dei, qui solus naturam nostram susciperendo, diuinitatis suæ fortitudinem nostrę humanitatis conditione temperauit, & anteq̃ veniret opus sui aduentus in hoc tali cataclismo præfigurauit. Et primùm ipse Noe eundem mediatorem dei & hominum, tam nomine q̃ opere signauit. Nomine videlicet, quia nomen ipsum quod est Noe, interpretatur requies. Requies autem nostra vera est ipse, qui dicit: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus ve-
Matt. 11. stris. Opere autem quomodo Christum significauerit, deinceps plenius dicendum erit. Igitur nõ ablsq; diuino præsagio, vocauit illum pater Noe, dicens: Iste consolabitur vel requiescere nos faciet ab operibus nostris in terra cui maledixit dominus.

Quam requiem nomine suo significet Noe, & de arca, & de mysterio arcæ. CAP. XVII.

QVæ autem est requies vel consolatio, qua consolatur nos iste verus Noe, scilicet filius
1. Petri 3. dei, nisi peccatorum remissio, quam in baptismo suo nobis tribuit, secundum similitudinem illius, qui per fidem suam in illo diluuio paucas animas secum reseruauit? Illud nanq; diluuium baptismatis figuram fuisse, Petrus quòque apostolus testatur, cum dicit: Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabatur dei patiẽtia in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & nos nunc similis formæ saluos facit baptisma, & reliqua. Itaque diluuiũ baptisma: hi qui in diluuio perierunt, peccata nostra quæ in baptismate delentur, præsignauerunt. Et hoc modo mysticè propheria compleẽ, dicentis: Iste
Actu. 4. consolabitur vel requiescere nos faciet ab operibus nostris: Vnus erat Noe, & in illo vno saluati est semen ad recuperationem orbis terrarum, quia videlicet vnus est Christus, in quo est nostra salus, & non est in aliquo alio salus: nec enim nomen aliud sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Arca verò quia sanctam significauit ecclesiam, quæ vtiq; ex hominibus consistit, ipsa quoq; secundum quandam similitudinem fieri iussa est humani corporis, videlicet vt haberet trecentos cubitos longitudinis, l. latitudinis, xxx. altitudinis. Ita longitudinis mensura sexies latitudinem, decies altitudinis mẽsuram continebat. Sic nempe corpus hominis prostrati vel resupinati, in longitudine sexies latitudinem, decies sulmet continet altitudinem. Porrò ipsa arca antiquam significat omnium electorum ecclesiam, ligna leuigata, id est, bitumine lita, viros sanctos patriarchas atq; prophetas, quorum ex fide tenacissima compacta est eadem ecclesia, significant. Bitumen nanq; est feruentissimum & tenacissimum gluten, quod & aspaltum dicitur, ab aspaltrite lacu. Tenacissimam ergo in fide concordiam significat sanctorum. Et hanc arcam noster Noe, scilicet Christus dei filius, anteq̃ in hunc mundum veniret fa-
Hebr. 3. bricauit, testante Paulo cum dicit: Qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo illius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus habitus est, quanto ampliorem habet honorem

honorem domus qui fabricauit illã. Et Moyses quidẽ fidelis erat in tota domo eius, tanq̃ famulus in testimonium eorũ, quæ dicenda erant. Christus verò tanq̃ filius in domo sua, quæ domus sumus nos. Itaq; arca (sicut iam dictũ est) antiquam ecclesiã Noe, qui & illam ædificauit & in illã introiuit, Christum dei filiũ, qui eandem ecclesiã & tanq̃ deus de electis suis condidit, & tanq̃ homo sub legem eius introiuit. Septem verò animæ quæ cum illo ingrediuntur, primitiuã euangelicæ gratiæ electionem significãt, scilicet apostolos, omnesq; Christi discipulos, qui cum illo ambulauerunt. Et ab illo missum de cœlo sanctũ septiformem spiritum acceperunt, animantia tam dẽ munda & immunda, multitudinem figurant electorũ, quos tam de Iudæis, q̃ de Gentibus venientes illi, spiritu Christi iubente, susceperunt. Quod ex alio scripturæ loco manifestius liquet. Sic enim in Actibus apostolorum legimus, quia cum esuriret Petrus & vellet gustare, cecidit su- Actu. 10.
per eum mentis excessus, & vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cœli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide & manduca. Et iterum: Quæ deus purificauit, tu ne commune dixeris. Hoc viso, ille instructus continuò venientibus ad se gẽtilibus quid intellexisset, aperuit inter cætera, dicens: Sed mihi ostendit deus, neminem communem aut immundum dici hominem. Ac deinceps: in veritate comperi, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente, qui timet deum & operatur iustitiam, acceptus est illi. Igitur & hic vbi tam de mundis quàm de immundis animantibus masculus & fœmina in arcam intrare dentur admitti, iam illud deus præsignauit, quod postea Petro ostendit, scilicet nullum genus hominum à gratia dei reiici, sed creatori omnium acceptam fore fidem vel conuersionem eunctorum. Et notandum, quòd eorum scilicet animantium admissio, quater in hac lectione repetitur, vt videlicet à quatuor partibus mundi collectio futura præsignetur.

De mansiunculis & schemate eiusdem arcæ. CAP. XVIII.

MAnsiunculas (inquit) in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius.] Ergo tali schemate fabricata, id est, inferius trecentis cubitis ampla, & deductim ascendendo cum in cubito esset consummata, vbi simus altior, illic angustior: & econtra, vbi humilior, illic amplior. Sic profectò sancta ecclesia diuersis ordinibus est distincta: & quisque ordo, quanto est arctior, tanto est & celsior: vel econuerso, quanto quisq; ordo est laxior, tanto & humilior: & quanto altior, tanto angustior: vt (verbi gratia) viduitatis propositum, quanto coniugali proposito castitate arctius, tanto & meritum eius altius: & virginalis propositi decus, quanto altius, tanto & in paucioribus inuenitur: qui ordo, quia vnum quod est necessarium liberius exequitur, pulchrè vno summitatis cubito designatur dignitas eius. In huiusmodi ordinibus mysticè completur manifestius quod dictum est, cœnacula & tristega, id est, tricamerata in arca facies. Nec verò cuiquam incredibile videatur, tantæ capacitatis arcam de lignis bitumina tis posse fieri: cum de lapidibus cæmentatis, ciuitates immensas constet extrui, præsertim cum non in vno aut duobus, sed totis centum annis, opus peractum sit. Præterea, ne de paucitate cubitorum causeris, habent geometræ cubitos maiores, ita vt vnus illorum sex contineat cubitos communes. Et Moyses, qui eruditus erat omni sapientia Aegyptiorum, vtique cubitos computasse geometricales credendus est. Quod si ita est, æstimari non potest, quantæ capacitatis arca illa fuerit, tot cubitis tam magnis, in longitudinem, latitudinem, altitudinemque porrectis, vt tot generum animantia, bina & bina, septena & septena, sufficientibus spatiis explicare quiuerit. Quod tandem est ostium in latere huius arcæ deorsum positum? Vtique saluatare baptismi Christi sacramentum, quod de patefacto eius latere manauit, sine quo ecclesiam ingredi, vel à peccatis suis nemo potest eximi.

Quanto tempore, dum fabricaretur arca, expectauerit dei patientia. Cap. XIX.

ERatq; Noe sexcentorum annorum, quando diluuii aquæ inundauerunt super terram.] Ex CAP. VII.
inde colligitur, quàm diu expectauerit eos deus ad pœnitentiam, secundum Petrum apo- 1. Petr. 3.
stolum in epistola sua dicentem: Qui increduli fuerunt aliquando in diebus Noe, cum fabricaretur arca. Denicq; Noe, cum quingentorum esset annorum, præcepit deus dicens: Fac tibi arcam. sexcentorum autem erat annorum, quando inundantibus aquis ingressus est in eam. Igitur cir-
citer annos centum increduli fuerunt, prædicante illis publicè arcæ fabricatura, & tanto tempo- Roma. 2
re expectauit eos dei patientia: ipsi autem secundum duritiem suam & cor impœnitens thesauri zauerunt sibi iram in die iræ. [Et facta est (inquit) pluuia super terrã xl. diebus, & xl. noctibus.] Quadraginta diebus & quadraginta noctibus, omne quod ab incarnatione vel passione domini reliduum est, significatur seculi tempus, quo baptismi aquæ inundare, foriscq; relicta ingredientium in ecclesiam peccata, obruere non cessent. Nam sicut in transitu filiorum Israel per mare rubrũ, Aegyptii qui submerguntur, malignos spiritus vel peccata significant: sic impii qui in diluuio percunt, arca superstite cum paucis, peccata decidentia rectè figurant.

Item de diluuio, & quod dictum est: Cataractæ cœli apertæ sunt. CAP. XX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VII.

RVpti sunt (inquit) omnes fontes abyssi, & cataractæ cœli apertæ sunt.] Quod ait, & cataractæ cœli apertæ sunt, & per hiperbolen accipiendum est, & sic esse dictum, ob insinuandã inundationis magnitudinem, quæ tanta fuit, vt firmamentum quod fecit deus in medio, aquarum, vt diuideret aquas ab aquis, dissipatum esse videretur, secundum vulgi opinionẽ. Dicimus quidem cataractas cœli, occultas esse vias, per quas de cœlo vtiq; aerio pluuia descendit, verum hoc dicendo more vulgi magis, q̃ scripturarum sensu loquimur. Neque enim solidũ quid aut durum est cœlum, vt rectè possit intelligi cataractis, id est, fenestris in modum parietis intercisum, quibus apertis, aquæ fundantur deorsum, quæ clausis eisdem continebantur sursum. Alias autẽ si verè solutum putãdum est, pro eo quod dictum est, & cataractæ cœli apertæ sunt, videris quomodo verum sit, quod Psalmista de cœlestibus canendo dicit: Statuit ea in seculum & in seculum seculi, præceptum posuit & non præteribit. Quòd si quæras, vndè ergo venerunt tantę moles aquarum, quæ cuncta operuerunt, ita vt quindecim cubitis essent altiores super montes quos operuerant? Facilis patet responsio, quia videlicet inde venerũt quo abierant, dicente deo: congregentur aquæ quæ sub firmamento sunt in locum vnum, & appareat arida. Constat enim quia iam factum fuerat firmamentum, diuidens aquas ab aquis, & tantæ sub firmamento remãserunt, vt etiam tunc nusquam parèret arida. Vndè Psalmista cum dixisset: Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi: continuò vt scias nec montium cacumina ab aquis eminuisse, super montes (inquit) stabunt aquæ, ab increpatione tua fugiẽt, à voce tonitrui tui formidabunt, futurum tempus ponens pro præterito, quod solœcismum grammatici appellant. Item si quæras, quo, data requie, recesserint? Notum est secundũ Ecclesiasten, quòd omnes aquæ atq; torrentes per occultas venas ad matricem reuertantur abyssi.

Psal. 147 Gene. 1. Psal. 103. Eccles. 1.

De timore domini, & quòd verè dominus secundum hæc actus timendus sit. CAP. XXI.

QVæ hactenus dicta sunt, ex quo super prævaricatorem hominem, agi cœptum est iudicium, ferè omnia timoris plena sunt, & ex eis palam fit omni creaturæ, quòd verè deus iuxta Psalmistam terribilis in consiliis sit super filios hominum. Vndè & hoc ipsum nomen, quod est deus, græca etymologia accessit. Græcè nanque theos, Latinè dicitur timor, & exinde creator noster dicitur deus, quòd verè sit timendus. Vndè est illud dictum sapientis: Fili noli esse sine metu, neq; adiicias peccatum super peccatũ, & dicas, miseratio dei magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores respicit ira illius. Nunc demum accedendum nobis est intus, id est, ad ipsum Noe & vxorem eius, & filios eius, & vxores filiorum eius, & ab hoc eodem secundæ ætatis mundi initio, considerandum ex his quæ dixit, quæ fecit cum illis idem deus, quòd ascendentibus nobis rectè sanctus propheta post spiritum timoris posuit spiritum pietatis, quia videlicet initium sapientiæ timor domini, pietas autem secundus est gradus ascensionis, iam charitatem prouocans quæ perfecta timorem foras mittat.

Psal. 110. Eccles. 5. Esaiæ 11. Psal. 110. 1. Ioh. 4.

De pietate eiusdem domini, iuxta quam recordatus est Noe, sicut scriptura dicit: Et de vero Noe Christo, cuius post aquas tribulationis deus pater recordatus est, resuscitando illum à mortuis. Et de columba quam emisit, id est, gratia spiritus sancti, quam dedit. CAPVT XXII.

CAP. VIII.

REcordarus autem dominus Noe, eunctorumq; animantium & omnium iumentorum quę erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ, &c.] Non prætereundum in primis, quia quæcunque tangit pius affectus incognitum non habet, multum fuisse quod Noe vir iustus atq; perfectus, in illa tali tempestate passus est. Nam vt taceam, quòd arca illa per totum annum tempestuosus illi & inquietus carcer extitit, tunc nanq; maximè stetit spiritus procellæ & exaltati sunt fluctus eius, atque ascendendo vsq; ad cœlos, & descendendo vsq; ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat, vt inquam hoc taceam, nõ verè iustus aut perfectus Noe fuisset, si in illa multitudine communis hominum miseriæ de propria salute sua ridere potuisset, præsertim cum de impassibili deo, dicere scriptura non dubitauerit, quia tunc tẽporis dolore cordis intrinsecus tactus est. Fidenter dicere liceat, quia non Hieremias pro incendio ciuitatis, vel captiuatione gentis, quam vidit, tot in animo cruces pertulit, nec tot contumelias vel terrores audiuit, venturum prædicendo Babylonicum exercitum, quot iste audisset, nisi quia non minor erat illis, qui tunc temporis erant à seculo potentes viri & famosi. Itaq; & si nulla in corpore, magna tamen in animo passione fluctuauit, & in eo maximè illi congruit vox illa capitis sui dicentis in propheta secundum veritatem suæ passionis: Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Nam & illæ aquæ, quibus tunc peccatores deleti sunt, quodammodo veraciter vsq; ad animã illius introierũt, & illæ aquæ baptismi, quibus

Hier. 20. Psal. 68.

quibus nunc peccata nostra delentur, penè cum ipsa domini Iesu anima de corpore eius exierũt. Igitur in eo quòd recordatus dominus Noe, eunctorumque animantium & omnium iumentorum quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ, & quòd Noe post diutinam expectationem emisit coruum, qui non reuersus est ad eum, emisit quoque columbam quæ primò & secundò reuersa est, tertiò autem emissa, non est reuersa: magnum quidem & pulchrum est pietatis opus, sed maximum atq; pulcherrimum est quod in eo mysticè prę signatur. Recordatus est enim deus pater Christi filii sui, postquam intrauerunt aquæ vsq; ad animam eius, postquam tribulationes mortis pertransierunt animam eius, cum teneretur in sepulchro conclusus: & adduxit spiritum super terram, spiritum, inquam, id est, reducem vitam ad duxit super terram exanimi corporis, suscitauit enim illum à mortuis. Sed & super omnem terram, per vnius resurrectionem adduxit deus spiritum, dedit enim extunc hominibus spiritum sanctum in remissionem peccatorum, qui ita nebulas cordium dissipat, tentationumq; fluctus exiccat, quomodo ille spiritus quem tunc deus super terram adduxit, humidum hactenus, frigidũ que aerem calefaciendo, aquas imminuit, & vsq; ad siccum paulatim eliminauit. Nam spiritum hic iuxta literam calidum ventum, vel etiam ipsum solem, qui hactenus sub densis nubibus latuerat, intelligimus. Dicit enim de illo Ecclesiastes: Lustrans vniuersa per circuitum pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Sed dicit veridica scriptura, quia iam imminutis aquis, iam apparentibus montium cacuminibus, expectauit Noe dies quadraginta, & tunc dimisit coruum, illeq; non redeunte, emisit columbam. Magnum mysterium, & magnum verum veritatis præconium. Etenim postquam dominus noster à mortuis resurrexit, & opertos montes suos tristitia, in lætitiam reuauit: nouit fides Christiana, quia tacitus ipse dies quadraginta sustinuit, & tunc demum in cœlum ascendens, extunc euacuato priscæ legis seruitio, nouam baptismi prædicari iussit gratiam, misso spiritu sancto de cœlo. Coruus emissus est, & iam non reuertitur, quia infidelis Iudæorum populus, de ecclesia patriarcharum & prophetarũ eiectus, foris vagatur, & veterum sacrificiorum cadaueribus inhians, de antiquorum patrum carnali prosapia, vana loquacitate gloriatur. At verò sancta apostolica ecclesia spiritu sancto accepto missa reuertitur, iuxta quod de sanctis euangelii prædicatoribus per admirantem prophetam dicitur: Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas, Volant enim vt nubes, pluuiam pacis mũdo afferentes, & quasi columbæ ad fœnestras eius reuertuntur, à quo ad ministerium nostræ salutis missi sunt, gloriam auidè contemplantes.

Eccles. 1. Esaiç 60.

Item de eadem columba, spiritus sancti gratia, quomodo tertiò sit emissa. XXIII.

ILli quidem quiuis quasi columbæ sunt, sed vna est columba spiritus sancti gratia, propter quam illi columbæ dicti sunt, & illum scilicet spiritum sanctum in sua maximè persona, illa columba significauit, quam de arca Noe sanctus emisit. Quare autem tertiò, nisi quia de sacramentis Christi vel ecclesiæ, trina spiritus sancti gratia, cuiq; fideli animæ depromitur? Prima nanque gratia est, remissio peccatorum: secunda, diuersorum distributio donorum: tertia, remuneratio in resurrectione mortuorum. Tertiò, nempe ipse qui caput est ecclesiæ, Christus, vnctus est: primò, quando de spiritu sancto conceptus est: secundò, quando super eum ad Iordanem spiritus sanctus in specie columbæ descendit: tertiò, quando resurrexit à mortuis. In cuius figura Dauid, qui tam Christi quàm ecclesiæ typum gessit, tertiò in regem vnctus est. Primò videlicet, quando vnctus est à Samuele in domo patris sui. Secundò, quando vnctus est in Hebron super Iudam solum. Tertiò, quando vnctus est super Israel vniuersum. Igitur prima emissio columbæ ipsa est remissio peccatorum, quam verus Noe, id est, requies nostra Christus, post resurrectionem suam confestim emisit, inuisibiliter flans & dicens: Accipite spiritum sanctum, quorum peccata remiseritis, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. At illi nondum ausi sunt exire ad publicum, & annunciare hominibus talem gratiam, propter metum Iudæorum. Benè ergo de columba dicta dictum sit, quia cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim (inquit scriptura) erant super vniuersam terram, illæ videlicet aquæ, quæ (iuxta Psalmistam) intrauerunt vsque ad domini Iesu animam, quas apostoli adhuc infirmi, metuebant. Et non mirum, coruus qui iuxta literam non reuersus est, quòd inuenire potuit, & columba non inuenit, vbi requiesceret, licet decrescentibus aquis iã apparuissent cacumina montiũ. Coruus nãque facilius requiescere potuit, quia cadauera abundè inuenit: columba verò quia cadaueribus non pascitur, & si ad sedendum aliquod montis iugum inuenire potuit, tamen absq; victu requiescere non potuit. Expectatis autem vltra septem diebus aliis, rursus dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum virentis oliuæ in ore suo. Secundò emissa columba rediit ad vesperam, & virentis oliuæ ramum in ore suo deuexit, quia secundò datus est spiritus sanctus apostolis die pentecostes, circa finem vitæ, quenque illorum ad cœlestis ecclesiæ requiem cum æterno perfectæ pacis præmio, reuocauit. Tertiò nihilominus emissa iam non est reuersa, quia profectò cum resurrexerint à mortuis, quæ (vt supra iam dictũ est) certa erit effusio

Esaiç 60. 1. Reg. 16. 2. Reg. 2. 2. Reg. 5. Ioh. 20. Psal. 68.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritus sancti nusquam mittentur vndè redeant, nec enim ad operandum, sed ad regnandum immortaliter exibunt. Sic & singulis electorũ, tertiò eadem columba aduenit. Primò, cum baptizatur quis in remissionem peccatorum. Secundò, cum accipit per episcopos impositionem manuum. Tertiò (vt iam dictum est) in resurrectione mortuorum. Ecce quàm verè dictum est, quia inuenit Noe gratiam coram deo. Verè enim gratiam hic alter Noe inuenit, qui nos deo reconEphesi. ciliauit, & soluens inimicitias in carne sua, de filiis iræ filios gratiæ, de filiis gehennæ filios fecit vitæ æternæ.

De viri iusti Noe obedientia, quòd sicut ad præceptum dei ingressus, ita & ad præceptum eiusdem egressus est. CAP. XXIIII.

IGitur sexcentesimo primo anno, mense primo, die prima mensis, immmutæ sunt aquæ super terram, & aperiens Noe rectum arcæ, aspexit vndiq; viditq; quòd exiccata esset superficies terræ. Mense secundo, septima & vicesima die mensis arefacta est terra. Locutus est autem deus ad Noe, dicens: Egredere de arca tu & vxor tua, &c.] Notandum diligenter quod dictum est, quia primo mense, prima die mẽsis, aspexit Noe, & vidit quòd exiccata esset terra, & deinde subiunctum est, mense secundo, septima & vicesima die mensis arefacta est terra. Cum enim iam vidisset Noe primo die primi mẽsis, quòd exiccata esset terra, quid sibi vult, quod itidẽ dicit scriptura, quia mense secundo septima & vicesima die mensis, tanto posterioribus, scilicet quinquagesimo quarto die, ab eo quo viderat Noe exiccatam esse terram, arefacta est terra? Videlicet vt eõ modius subiungeret quod subiunctũ est, Locutus est deus ad Noe dicẽs: Egredere de arca. Tanq; diceret: Tot diebus prius exiccata fuerat terra, cum tandem deo iubente, egressus est Noe de arca. Ergo viri iusti atq; perfecti magna in hoc quoq; iustitia vel perfectio cõmendat, laude digna, q; tam diu carcere cõclusus, nõ erupit solutus mox vt terram vidit, sed sicut præceptum ingrediendi fideliter accepit, sic & egrediendi licentiam obedienter sustinuit. Nunc ipsa diluuii tempora, id est, pro anni tempore inundare cœperit, quàm diu sine detrimento terram aquæ obtinuerint, quo arca super montes Armeniæ requieuerit, quo nihilominus tempore cacumina montium apparuerint, vel terra arefacta, & ipse Noe cum omnibus arca egressus sit, inuestigandũ est. secundum præcedentis ordinem lectionis.

De anno eiusdem diluuij, & quo anni tempore inundare cœperunt aquæ diluuij. CAP. XXV.

Genes. 7. MEnse (inquit) secundo, septimadecima die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnę, & cataractæ cœli apertæ sunt. Mensis secundus secundum legem ipse est, qui apud Romanos Maius dicitur, qui & secundum legem vel naturam temporum dicitur longis & serenis diebus extendi atq; produci, & omnium quæ in mundo sunt ad concupiscentiam carnis, & ad
Exod. 12 concupiscentiam oculorum pertinentium, pulchritudine illo tempore terra vestitur. Qui enim à Romanis dicitur Aprilis, apud hunc Moysen primus est in mensibus anni. Sic enim dicit ex auctoritate dei legem daturus de esu paschalis agni. Mensis iste principium vobis mẽsium primus erit in mensibus anni. Et ne illud scrupulum moueat, quòd secundum nativitatem Noe possint huic annorum vel mensium principia, vel fines computari, reuocetur ad memoriam, quod ante exactum annum diluuii mense plus minus integro, columba quam emisit Noe, reuersa est, portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore suo. Itaq; quocunq; anni tempore Noe nativitas extiterit, verno tempore hunc annum impletum fuisse, illud quoq; indicio est. Non ergo parum incautos cepit illos repentinus ille laqueus iudicii, qui seruentiore voluptatis tempore superuenit.
Lucæ 17 Matt. 24 Vndè rectè dominus: Sicut factũ est (inquit) in diebus Noe, sic erit & in diebus filii hominis: Edebant, & bibebant, vxores ducebant, & dabantur ad nuptias vsq; in diem quo ingressus est Noe in arcam, & venit diluuium & perdidit omnes. Ab illo die facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Extunc aquę inundantes, & quindecim cubitis super omnes montes altius eminentes, centum quinquaginta diebus terram obtinuerunt. Nam tot diebus transactis, continuò decrementi illarum indicium adfuit. Siquidem septimo mense (inquit
Gene. 8. scriptura) septima & vicesima die mensis requieuit arca super montes Armeniæ. Quadraginta quippe dies pluuiæ cum centum quinquaginta diebus additæ, sex menses lunares efficiunt, & paulò plus quàm decem dies supersunt, quia mensis mensem die superat. Erat autem iam septimadecima dies mensis, quando primùm pluuię inundauerunt. Itaq; non decimo, sed septimo ac vicesimo die mensis septimi requieuit arca: quia non primo, sed (vt iam dictum est) decimoseptimo die mensis rupti sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli apertæ sunt. Diligenter annum istum prosequamur, qui vnus est ex nongentis & quinquaginta annis Noe, vt luce clarius sit, non breuiores (quod nonnulli suspicati sunt) sed tanti temporis, quanti habentur & nunc fuisse annos illorum hominum, qui tot annos recenti adhuc seculo vixerunt. Sanè mensis qui septimus fuit ab initio diluuii, ipse est qui apud Romanos Nouember dicitur. Vndè magis miranda tempestas illius iudicii, quam non adiuuit vlla natura temporis, sed econtra, Maio, quo mense (vt iam dictũ est)

est) sol altius incedit, & cœlum naturaliter cãdescit, erupit imbrium vis, & circa tempus hyemis id est, mense Nouembri, iam immitutis aquis arca requieuit, tantis tamq; diutinis dissecta procellis. Decimo tandem mense diluuii, qui est apud nos Februarius, primo die mensis apparuerunt cacumina montium. Expectatis deinde quadraginta, bisq; septenis diebus, qui sunt dies ferè duorum mẽsium, Februarii scilicet atq; Martii, annus completus est duodecim mensium, cum illo mense Aprili, qui iam exactus fuerat, quando primùm inundauerunt aquæ diluuii. Igitur cum dictum fuerit superius, anno sexcentesimo vitæ Noe, mense secundo rupti sunt omnes fontes abyssi. & nunc post tam diligentem suppurationem dierum vel mensium, dicitur anno sexcentesimo primo, aperiens Noe rectum arcę, vidit quòd exiccata esset terra, manifestè liquet, annos singulos duodecim mensium, menses autem alios triginta, alios vndetriginta dierum in illis tot annorum hominibus computasse secundum lunam, cuius duodenis mensibus supercrescentes vndecim solaris anni dies emboliſmis cedunt.

Quid secundum mysterium sit, præcipiente domino egredi de arca. Cap. XXVI.

MEnse (inquit) secundo septima & vicesima die mensis (decem videlicet diebus vltra annũ exactis, ex quo diluuii aquæ inundauerant) locutus est deus ad Noe dicens: Egredere de arca tu & vxor tua, &c.] Non contentus fuit dicere deus, egredere de arca tu & vxor tua, filii tui & vxores filiorum tuorum, sed de animantibus quoque cunctis sollicitus, [Cuncta (inquit) animantia quæ sunt apud te, tam in volatilibus, quàm in bestiis, & vniuersis reptilibus quæ reptant super terram educ tecum.] Hoc etiam si deus non præciperet, scilicet cuncta animantia educere, Noe faciendum esse sciret, & ita factum fuisse sciremus nos, etiamsi scriptura non narraret. Nũc autem sic deum præcepisse & sic factum esse narrat, ita subiungendo: Egressus est ergo Noe & filii eius, vxor eius, & vxores filiorum eius cum eo. Sed & omnia animantia, iumenta & reptilia quæ reptant super terram secundũ genus suum arca egressa sunt. Quid sibi vult hoc, quòd diligentis dei, qui non nisi idonea scribere nouit aut loqui, tantas impendit moras in huiusmodi? Nempe si nihil nisi literã hic acceperis, hoc scribere ex abundanti fuit. Igitur ad memoriam nunc redeat, quod superius iam dictum est, arcam illam quam & fabricauit, & cum suis ingressus est Noe, antiquam patriarcharum & prophetarum ecclesiam signasse, quam dominus noster & antequã in hunc mundum veniret, cõdidit, & in qua cum venisset homo factus, tribulationes mortis pertulit, permanentibus cum eo paucis, quibus & dicit: vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. In eandem ecclesiam ingressa sunt cum Noe vniuersa animantia, munda siue immunda, quia videlicet quicunq; siue de mundis Iudæis, siue de immundis gentibus, ad Christum colliguntur, fidei patrum antiquorum inseruntur, nec aliter ad Christum pertinent, nisi ecclesiæ illi incorporentur. Veruntamen in eorum carnalibus cæremoniis permanere non sinuntur, videlicet vt carnaliter circuncidantur, aut sabbatizent, aut agnum immolent, aut in cæteris eiusmodi (quæ vmbræ erant futurorum) vllatenus Iudaizent. Igitur dum illud quasi superfluum rã diligenter toties repetitur: istud quod valde necessarium est, in figura prophetatur, quòd ingressuræ quidem forent necessariò gentes, quotquot ex eis saluari cuperent, in illam antiquorum expectationem, sed non mansuræ intra carnalem illorum religionem. Hic dictum, & ingredimini
Supra capit. 17. Luc. 22. Col. 2 super terram, crescite & multiplicamini super eam, idem est iuxta mysticum sensum, ac si dicere tur, abiectis carnalibus, quæ prius pro lucro erant, & nunc pro detrimento reputatis, seminate in spiritu, vt de spiritu metatis vitam æternam.

Quàm rectè sacrificium Noe de seruatis cunctis animantibus obtulerit, in figuram nostri, de quibus Christus viuentes hostias offert deo patri. CAP. XXVII.

AEdificauit autem Noe altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.] Altare quod ædificauit Noe, & holocausta quæ obtulit domino, gratiarum actiones fuerunt, sua præsentia præteritorum beneficiorum memoriam confitentes, vt dignum erat. Qui enim arcam facere iusserat homini, in qua saluaretur, dignè illi homo altare ædificat, in quo idem saluator suus adoretur. Et qui non solum hominem, sed propter hominem, iumentorum quoq; & cunctorum animantium reliquias in eadem arca seruauerat, meritò illi de cunctis pecoribus & volucribus mundis super altare ab homine offeruntur gnum & iustum esse naturaliter sentit, vt de suis donis honoretur in primis ipse qui dedit. Amplius autem & in hoc mysterium domini nostri Iesu Christi præfulsit, qui egressus de illa synagoga arca, in qua per passionem suam mundi salutem acquisiuit, nouum altare, nouumq; sacrificii ritum instituit, & quod illic seruatum est, hic in holocaustum deo patri tam per semetipsum, q̃ per manus sacerdotum suorum offerre non desinit. Ipsum deniq; corpus, quod illic in ligno pependit, ipsum sanguinem qui illic effusus est, cum honorifica gratiarum actione, illi offerimus, qui eũ à morte saluauit. Præterea de cunctis animantibus mundis, munda autem sunt omnia, quæcunque autem hactenus fuerunt immunda, illa suo sanguine mundauit, iuxta quod Petro apostolo Actu. 10. dictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dictum est, quæ deus purificauit, tu ne commune dixeris, de cunctis ergo animantibus, id est, hominibus, ille holocausta offert deo & patri, dum eũ ipsius gratia facimus, quod nobis præcepit, vel obsecrat nos ipse per Apostolum suum, dicentem: Obsecro vos per misericordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem. Sumisq; omnes hoc faciendo sacerdotes, sicut in Apocalypsi gratias agentes, dicimus illi: Quoniam occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo, & fecisti nos regnum deo nostro & sacerdotes.

Rom.12.

Apoc.5

De eo quod dictum est: Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines. CAP. XXVIII.

ODoratusq; est dominus odorem suauitatis, & dixit ad eum: Nequaquam vltra maledicã terræ propter homines. Sensus enim & cogitatio cordis humani sunt prona in malum ab adolescentia sua: Non igitur percutiam omnem animam sicut feci.] Ac si diceret: Ecce nũc terræ maledixi propter homines. Nam propter homines diluuium induxi super eam, & illa quia repleta erat iniquitate eorum, penè fuit cum ipsis deleta, suamq; amisit formam, dum aquæ obtinuerunt eam. At illa nihil peccauerat. Sensus enim & cogitatio hominis, sensus inquam & cogitatio hominis præuaricatoris, & nõ ipsa terra insensibilis, prona sunt in malũ ab adolescẽtia sua. Igitur nõ vltra faciam sicut feci, id est, non ita confusa vltione cum homine, qui solus peccat, terram quoque insensibilem, vel iumenta, quorum sicut nulla iustitia, sic nullum peccatum est, delebo, vt nunc delcui. Sed quidẽ [Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies, non requiescent.] Talis annus qualis hic extitit vltra non erit, qui careat vicissitudine temporum, qui totus procellosis expendatur pluuiis, nullaq; modificetur beneficio caloris aut temperamento hyemis, quo natura vsq; iaciatur sementis, & nulla colligatur messis, sed erunt commodæ vices naturæ, nunc æstu, nunc frigore vicissim terras aut fata coquente. Nũquam ita confundetur naturæ vultus, aut situs mundi, cunctis diebus, id est, vsque ad finem seculi. Hoc ergo de spiritu quidem pietatis est, quòd odoratus est dominus odorem suauitatis, non quòd carnium nidoribus oblectetur, nec enim caro ipse est aut corpus, vt talium ducatur odoratu, sed quia spiritus est, & in hostiis corporalibus offerentis cor intuetur, & si pium est contritione eius delectatur suauis dominus, plus quàm homo corporali, quantumuis suaui odore mulceatur, iuxta quod scriptum est, quia sacrificium est deo spiritus contribulatus. Hoc, inquam, pietatis quidem est, quòd sacrificium iusti in odorem suauitatis accepit, & quasi magno munere delinitus, dixit, nequaquam vltra maledicam terræ propter homines. Sed hæc eadem pietas dissoluta vel remissa non est, nec deposita disciplinæ virga, pueris suis, si delinquant, impunitatem pollicetur, dum protinus subiungit huiusmodi rationẽ. Sensus enim & cogitatio cordis humani prona sunt in malum ab adolescentia sua, singulari sensus nomine, quinque sensus corporis significans, qui proni sunt in malum, præsertim vbi cogitatio cordis, qua restringi vel gubernari debuerant, & ipsa prona in malum eisdem sensibus, pro armis vtitur ad opus malum. Deinceps namque terra quidem secura sit, & quisquis sic super eam ambulat, vt sensus vel cogitatio eius non sint prona in malum: sed timeat solus ille homo, cuius sensus siue cogitatio sunt prona in malũ. Etenim terra quidem deinceps in æternum stat, & potius aquæ quæ nunc homines deleuerunt eũ terra, fortassis deficient omnino, iuxta illud quod in Apocalypsi dictum est, & mare iam nõ est, sed homines alio iudicio distincti, secundum propria merita singuli retributionẽ recepturi sunt.

Psal.50.

Apoc.21.

De eo quod cum dixisset: Sensus enim & cogitatio hominis in malum prona sunt, addidit: ab adolescentia sua. CAP. XXIX.

SAnè cum dixisset, sensus enim & cogitatio cordis humani in malum prona sunt, benè addidit, ab adolescentia sua. Adolescentia nanq;, prima intelligibilis ætas est. Vndè quod antecedit vitæ humanæ, tam naturali quàm scripta lege, magis liberum est. Quod autem accedit extunc boni malique legitimum habet iudicium. Proinde & quidam sapientum seculi vitam hominis, Y græcæ literæ similem dixerunt, quæ ab vno ductu incipiens finditur in biuium. Sic namque homo in infantia vel pueritia simplicem graditur viam, boni ac mali non perpendens distantiam: vbi autem adolescentiæ metas attigerit, vtriusq; discretionem duce ratione, percipit. Vndè si dextram elegerit, præmium consequitur virturis, si autem sinistram, pœnas malorum incurrit. Vndè & quidam poetarum maximus ait: Hac iter Elisium nobis, at leua malorum Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.

Virg. li. 6 Æneid.

De benedictione, in qua dictum est: Et terror vester sit super cuncta animantia terræ. CAP. XXX.

BEnedixitq; deus Noe & filiis eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & implete terram, & terror vester ac timor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur in terra.] Hoc iam secundò, istis creaturæ reliquiis deus benedicit. Nã & paulò antè benedixerat eis, dicens: ingredimini super terrã, crescite & multiplicamini super

CAP. IX.

super eam. Benè & fideliter. Nam propter dominum nostrum Iesum Christum, postquam resurrexit à mortuis, bis effusa est super homines abundantia supernæ benedictionis: gemino quippe dono, data est apostolis gratia spiritus sancti. Primò, quando datus est eis ab ipso insufflante, ac dicente: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secundò, quãdo venit de cœlo idem spiritus sanctus in igne, apparens illis, & super singulos eorum sedens, sic intrinsecus igniuit, vt de indoctis eruditos, de idiotis sapientes, & de timidis fortes efficeret. Vndè & signanter in hac secunda benedictione dictum est, Et sit terror vester super cuncta animantia. Exinde nanq; minis contonando, miraculis coruscando, verbis pluendo, terribiles facti sunt omni homini bestialiter viuenti. Norandum quippe, quòd non dixerit, & sit terror vester super cæteros homines, sed super cuncta, inquit, animantia terræ, & super omnes volucres cœli. Hoc benè perspicientes huius nostri Noe filii, vel domestici veri, terrorem suum nõ nisi super eos qui bestialiter viuunt, exercere voluerunt: nam in quantum rationabiliter viuunt quique subditorum, intantum pares eos existimant sibi, vel etiam præferunt: quemadmodũ Paulus ille vas electionis, dum dicit quibusdam: Non prædicamus nosmetipsos, sed dominum nostrũ Iesum Christum, nos autem seruos vestros per Iesum. Iuxta literam ferè hęc eadem, in primis hominibus, Adam & vxore eius dicta fuerant, crescite & multiplicamini, & replete terram & subiicite eam, & dominamini piscibus maris & volatilibus cœli & vniuersis animantibus quę mouentur super terram. Sed hic additum est, ex largitate dei, dicentis: [Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum.] Tunc enim dictum est solummodo sic: Ecce dedi vobis omnem herbam virentem, afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, erunt vobis in cibum. Attamen felici adhuc & infirmitatis experti homini, tenuis ille victus, sufficientior extitit, quàm infirmo nunc & moribundo carnium esus esse possit. Porrò, hæc homini potestas super cuncta animantia nunc iure accreuit. Nam & tunc propter hominem condita, & nunc propter hominem reseruata duplici ex causa hoc ipsum homini debent, quod sunt. Igitur & si antehac absque vlla dei præcipientis authoritate, hæc homo in cibum præsumpsit, iam ex hoc nunc ante legem, & deinde per legem potestate accepta, iure sibi vendicat eadẽ in esum, vt is potius contra dei faciat imperium qui prohibere tentauerit, testãte Apostolo, cum de quibusdã dicit. Attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrysi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam suam, prohibentium nubere, abstinentium à cibis quos deus creauit ad percipiendum cũ gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatẽ: quia omnis creatura dei bona est, & nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sequitur adhuc.

Iohã 20. Actor. 2.

2. Cor. 4

Genes. 2.

1. Tim. 4

De eo quòd cum dixisset, omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, addidit, quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. CAP. XXXI.

QVasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: & de manu hominis, & de manu viri, & fratris eius, requiram animam hominis. Qui effuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Ad imaginem quippe dei factus est homo.] Bona & honesta exceptio dicentis, excepto quòd carnem cum sanguine, id est, nisi prius effuso sanguine non comederis. Quare autem carnem cum sanguine non comedetis? Sanguinem enim, inquit, animarum vestrarum requiram. Mira argumentatio, nec vana tamen, sed grauissima, qua cum proposuisset de sanguine pecorum, carnem inquiens cum sanguine non comederis, rationem continuò subiungens de sanguine hominis. Valet enim ad augendam æstimationem sanguinis humani, vt videlicet non leue quis arbitretur, sanguinem hominis intus in conscientia ponere: cum sanguinem pecudis, non sibi liceat in os forinsecus immittere. Iccirco, & per legem denuò mandauit, vt quando locus sanctuarii procul esset, funderetur in terram victimarum sanguis, earum scilicet quas in proprios esus præparabant: quando verò sanctuarium præsens esset, funderetur in altari, sicut est in libro Deuteronomii. Sanguinem hostiarũ tuarum fundes in altari. Carnibus autem ipse vescêris. Hinc est illud in libro Regum: Et versus ad prædam, tulit oues & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra, comeditque populus cum sanguine. Et ait Saul: Prævaricati estis, &c. Si ergo prævaricatio est, brutum sanguinem ad os mittere, quanto magis abominatum esse debet homini, veras mundicias profitenti, sanguinem hominis in conscientia recondere? Igitur vt ex comparatione minoris claresceret, quanti sit reatus peccatum homicidii, rectè cum dixisset, carnem cum sanguine non comedetis, statim subiunxit: Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis. Sed quomodo de manu bestiarum requirit deus sanguinem hominis? Nam quòd de manu hominis requirat, dubium non est, de manu inquam viri, quãrumuis extranei, & de manu fratris eius, sicut sanguinem Abel requisiuit de manu Cain, propter quem maximè (vt nonnulli perhibent) diluuiũ mundo

Leuit. 17

Deut. 12.

1. Reg. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo induxit. Sed de manu bestię (verbi gratia) lupi fortè hominem iugulantis, quomodo sanguinem hominis requiritꝰ Ergo vel hoc intelligendum, quòd ipsæ bestiæ persæpe ab hominibus capta, pœnas exoluunt: vel, quod rationabilius videtur, nomine bestiarum, malignispiritus intelligendi sunt, qui pro morte animarum hominum, æternum accepturi sunt iudicium. Igit qui cunq; effuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius, quia omnis homicida punietur, subauditur, nisi pœnitentiam egerit. Hæc enim subauditio necessaria est in eiusmodi diuinis sententiis, vt (verbi gratia) anima quæ peccauerit, ipsa morietur, & similia.

Item de eadem re. CAP. XXXII.

HAc exceptione seruata, quasi olera, inquit, virētia tradidi vobis omnia, id est, impunè mu cidabitis, & manducabitis omnia quasi olera, quæ virentia quidem sunt, sed insensibilia. Olera nanque & quæcunq; eiusmodi, viuunt quidem per virorem, sed non ea vita est, quam rectè dicere possis animam, licet Epicurei, quos imitati sunt etiam sordidissimi Manichæi, qui dixerunt, quòd mortuo homine, anima eius in porcum vel canem, deinde in arborem vel frutetum seu quamlibet in herbam degenerando deuoluatur, & inde quoq; olera habeant animas eorum arbitratu. Quorum stultitiam Flaccus quoque nobilis Satyricus irridens, cuidam dicit: Verùm seu pisces, seu porrum, & cepe trucidas: Vtere Pompeio. Trucidas dixit, pro eo, vt diceret, comedis, quia videlicet iuxa sectam suam, tot animas trucidabat, quot quotidie porros aut cepe vel allia manducabat. Itaq; in carnibus manducandis nulla iniustitia est: Imo in non manducandis, nisi pro voto religioso fiat, superstitio est iniusta, qua nimium vsus fuisse fertur Pythagoras, qui non solum ab omni animali, verumetiam ab omni legumine abstinebat, præcipuè a faba, quasi consanguinea, dicens, quòd cocta sanguinis humani trahat colorem, vel quòd viridis in pixideærea diu seruata, vertatur in sanguinem. Quem itē irridens idem qui supra, dicit: O quando faba Pythagoræ cognata, simulq; vncta satis pingui ponent oluscula lardo. In tantum nanq; Pythagoras pro causa iam dicta, fabam quasi cognatam reputasse perhibetur, vt quadam die cum effugium non haberet, maluerit per medios latrones ire, quàm per segetem fabę. Sed iam huiusmodi ridicula per dei sapientiam explosa sunt, & diuinæ authoritatis valent seria, iuxta quæ & 1.Tim.4 Apostolus dicit: Quia omnis creatura dei bona est, & nihil reiiciendū, quod cum gratiarum actione percipitur. Omnia, inquit, tradidi vobis, & omne quod mouetur in terra & viuit, erit vobis in cibum. Nullam hic mundorum & immundorum distinctionem fecisse videretur, nisi supra id dixisset, quia tollens Noe de cunctis volucribus mundis, obtulit holocaustum super altare: Sed & in loco suo hic idem Moyses, de huiusmodi legem daturus est discretionis.

Quid significet, quod tertiò quoque dictum est: Crescite & multiplicamini. CAP. XXXIII.

VOs autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam.] Tandem & hoc tertiò, vnius eiusdemque benedictionis verba super hominum reliquias ædita sunt. Sicut tertio columbam emisit ipse Noe, sic tertiò nihilominus super ipsum & filios eius sermo benedictionis effusus est. Et rectè, quia videlicet (vt supra iam dictum est) columba spiritus sancti gratiam significat: & benedictio dei, non aliud quàm spiritus sancti effusio est. Igitur vnus idemque Noe & tertiò columbam emittit, & tertiò benedictionem accipit: quia videlicet vnus idemq; Christus, & quia deus est, spiritum sanctum mittit, & tribuit: & quia homo est, benedictionem, id est, spiritus sancti operationem, tam in seipso quàm in suis accipiat membris. In seipso, dū de spiritu sancto concipitur ex vtero virginis, dum baptizatur & spiritus sanctus visibili specie super illum descendit, dum resurgit à mortuis, & ita ingreditur in gloriam regni sui, sicut in ry- Sup.ca. pum eius (vt superius iam dictum est) tertiò fuit vnctus rex Dauid. In membris autem suis, dum 23. per fidem eius in baptismo, quisq; nostrum remissionem peccatorum accipit, dum deinde manum impositionem, dum tandem in resurrectione æternam pro eadem fide percipit remunerationem. Et notandum, quòd in ipso benedictionis verbo triplici, pulchrè signantur hæc eadem incrementa huius gratiæ spiritus sancti. Primò nanq; dictum est: Ingredimini super terram, crescite & multiplicamini super eam, secundò dictum est, crescite & multiplicamini, additumq; est, & sit terror vester super cuncta animantia terræ: tertiò crescite & multiplicamini & ingredimini super terram & implete eam. Vltimū hoc dictū cum primo penè vnū est, quia dictū est primo, ingredimini super terrā, crescite & multiplicamini super eā, hic verò crescite & multiplicamini, & ingredimini super terrā & implete eā. Vnū inq; hæc esse videntur, sed ipso differūt ordine verborum. Illic prius dictum est, ingredimini super terram, ac deinde, crescite & multiplicamini super eam: hic autem prius, crescite & multiplicamini, ac deinde, & ingredimini super terram & implete eam. Illic itaq; ingredimini super terram inquit, & subauditur, ad operandum: hic autem, ingredimini, subauditur, ad regnandum. Sunt enim duę prędestinatorum vocationes, altera, qua Rom.8. vocamur ad fidem, de qua dicit Apost. Quos autem prædestinauit, illos & vocauit. Altera, qua vocādi sumus ad regnum, iuxta euangelii, dicente rege his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti

benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Benè ergo in prima benedictione prius est ingredi terram, & sequēs, crescere & multiplicari. quia videlicet qui Matt.25. præsentem ecclesiam ingredimur, crescere & multiplicari debemus, alios vocando, iuxta illud: Qui audit, dicat, veni. In vltima verò prius est crescere & multiplicari, & sequens ingredi super Apoc.22. terram, & implere eam: quia profectò post omnia crementa vel multiplicationes erit illa ingressio in regnū dei, post quam iam nō est crescere & multiplicari, iam inq; nō est audire & dicere, venite. Horum medium est, vbi cum dixisset, crescite & multiplicamini, statim addidit, & sit terror vester super cuncta animantia terræ, quo videlicet secūda significatur effusio spiritus sancti, qua (vt superius iam dictum est) sancti Apostoli fortes & feruidi effecti, non solum nō timuerunt, sed Sup.c.30 etiam timendi & terribiles cunctis bestialiter viuentibus esse meruerunt.

De eo quod dixit deus: Ecce ego statuā pactū meum vobiscū. Cap. XXXIIII.

HAec quoque dixit deus ad Noe & ad filios eius. Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos. Et nequaquam vltra interficietur omnis caro aquis diluuii: Neq; erit deinceps diluuium dissipans terram. Dixitque deus: Hoc signum fœderis inter me & vos: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram.] Vnū est quod hic nos in primis quærere oportet, scilicet pactū, quod vel quale sit, de quo dicit, ecce ego statuā pactum meum vobiscum, & cū semine vestro post vos? Neq; enim per se præsenti loco satis elucet, vbi vel quando pactum hoc statuerit, quæve rationes dati & accepti fuerint in constitutione pacti. Sine dato quippe & accepto, pactum non solet statui, nec minus q̄ inter duos fit, vt (verbi gratia) inter Abraham & regem Palestinorum Abimelech. Nam & ille puteū red Gene.21 didit, quem vi abstulerant serui sui, & hic oues & boues, & præterea septem agnas gregis seorsum statutas pro testimonio dedit. Hic verò nulla condonatio est. Dicit quidem deus, nequaq; vltra interficietur omnis caro aquis diluuii, verùm hoc non ipsa pactio vel cōstitutio, sed tenor fœderis est, quemadmodum illud quod prædictus Abimelech ab Abraham exegit dicēs, ne noceas mihi & posteris meis, stirpiq; meæ. Item & hoc dixit deus, ponā arcū meū in nubibus, verùm hoc non ipsum fœdus, sed signū fœderis est. Etenim erit, inquit, signum fœderis inter me & inter terram. Præterea sciendū, quòd non dixerit præsenti tēpore, ecce ego statuo, sed futuro, ecce, inquit, statuam pactum meum vobiscum, & q̄ non tantū dixerit vobiscū, sed addiderit cū semine vestro post vos. Dicit quidem & postmodum, & erit signū fœderis quod constitui inter deum & omnem carnem super terram, sed illic quoq; pro futuro rectè accipitur præteritum, iuxta illud quod scriptum est. Qui fecit quæ futura sunt. Quærēdum igitur est hoc pactum, & clarum erit, quanti valeant cætera, quæ nunc ex ore dei procedūt. Dicimus itaq;, quia pactum multories qui Eccles.1. dem promissum, sed vnum & semel initum, pactum inq; vnum, quo solo inimicitiæ soluuntur, & 3. quæ erant inter deum & homines, incarnatio vel passio Christi filii dei est. Illic absq; vlla contradictione certa est constitutio pacis cum ratione dati & accepti, dum accepta deus fide hominū, dat hominibus eundem Christum filium suum, vt saluentur per ipsum.

De pacto vel pacti signo. CAP. XXXV.

HVius pacti duo tantum signa quidem præcipua, sed multæ promissiones vel significationes præcesserunt. Primum est signum quod nunc datur, dicente deo, hoc signum fœderis inter me & vos, arcū meum ponā in nubibus, secundum quod datur Abrahæ, ab eodem dicēte: Circumcideris carnem præputii vestri, & erit signū fœderis inter me & vos. Vbi notandū illud, Gene 17. quòd signū pacti, nonnunq; rectè dicatur pactū, quia videlicet cū dixisset, hoc est pactū quod obseruabitis, circumcidetur ex vobis omne masculinū, continuò subiunxit, & circumcideris carnem pręputii vestri, vt sit signū fœderis inter me & vos. Sed de hoc suo loco plenius dicendū erit. Nūc de isto, scilicet arcu dei videndum, quomodo illius vnici pacti vel fœderis signum sit.

De eo quòd in Christo pactum suum cum hominibus deus fecerit, & quòd pacti eius illud quod cum Noe pepigit, signum fuerit. Et de arcu, qui græcè iris dicitur, id est, pax. CAP. XXXVI.

INeo deus pactum cū hominibus pepigit, per Christum filium suum, quòd illo in cruce mortiente nos sibi reconcilians, lauit nos à peccatis nostris & in sanguine eius, dedit q̄ nobis per illū sanctū Charitatis suæ spiritū, dedicās illū, quo renasceremur, aquæ & spiritus sancti baptismū. Tanè innumeri colores videnē, sed præcipui sunt & magis hi duo apparent, ceruleus & igneus. Ceruleus aquæ baptismum quo visibiliter abluimur, igneus spiritum sanctū significat, quo inuisibiliter peccata nostra contumuntur: vt ab vtrilq; secernamur, & ab illis qui præterito aquę diluuio perierunt, & ab illis qui futuro ignis iudicio perituri sunt. Igitur signū fœderis, id est, signum filii dei, & propter electos iudicati & super reprobos iudicaturi, arcus iste in nubibus cęli. Et istud quidem signum est in nubibus, quòd non adiiciat deus vltra perdere aquis diluuii omnem carnē: ipse autem deus, quem nubes suscepit, quique vltra nubes, & super omnes cœlos eleuatus est: Ephes.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

signũ æternæ recordationis est in oculis dei patris, & sempiternũ memoriale nostræ pacis: vt iã, postq̃ ille in carne sua inimicitias soluit, firmæ sint amicitiæ dei & hominum, non iam seruorũ, sed amicorũ & filiorũ dei. Rectè itaq; cũ dixisset, & nequaq̃ vltra interficiet omnis caro aquis diluuii, addidit, neq; erit deinceps diluuiũ dissipans terrã, quia nec terra vltra delebit diluuio aquarũ: nec nostra caro post resurrectionẽ vllo turbabit diluuio miseriarũ vel passionũ inundantiũ. Hoc inquit, signũ inter me & vos & omnẽ animam viuentẽ, quæ est vobiscũ in generationes sempiternas. Nam istud quidẽ signum cum nubibus trãsibit, ipsum autem fœdus, cuius signum est, id est, memoriale nostræ redẽptionis, in sempiternũ permanebit in conspectu patris in carne filii eius, in cicatricibus vulnerum manuum, pedum, & lateris eius. Vndè & quia ipse est pax nostra, benè hoc signum fœderis Græcè dicitur Iris, id est, pax. Cuius causas ignorantes, curiosi mundi huius philosophi, dicunt eum fieri casualiter ex obiectu solis cauę nubi radios suos infundentis, sed quo quo modo fiat, opus dei est, non casu, sed ratione, pro signo se exhibens diuinæ recordationis.

De tribus filijs Noe, & cur non dixerit maledictus Cham, sed maledictus Chanaan. CAP. XXXVII.

ERant igitur tres filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapher. Porrò Cham ipse est pater Chanaan.] Ipse est, inquit, pater Chanaan, subauditur, habitatoris terræ huius, quam tu, ò Israel, ingredieris possidendã. Non enim, quòd vel solus filius vel primogenitus fuerit hic patris sui Cham, iccirco dixit scriptor, ipse est pater Chanaan, sed quia præ cæteris gentibus hanc nosse debebat Israel, cum qua sibi causa grandis erat. Cuius videlicet gentis maculam antiquam continuò scribere properat, vt non adeò mirũ sit vel incredibile, quòd illã ad ingressum eorum terra euomere debeat. Ait ergo. [Cœpitq; Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam, bibensq; vinum, inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciauit duobus fratribus suis foris, & cætera.] Hoc enim ad ignominiam gentis multum proficit, quòd ob seruilem patris nequitiam traxerit ex illo hæreditariam maledictionis pœnam. Proinde semel, & secundo, atq; tertio gentem eandem hic percutit dicendo. Porrò, Cham ipse est pater Chanaan. Ac deinceps. Quod cum vidisset Cham, pater Chanaan, scilicet verenda patris sui nudata, nunciauit duobus fratribus suis foris. Nam hic aduersariam gentem nominare in tali patris eius nuncio, grauis exprobatio est. [Deinde cum euigilasset Noe & didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, maledictus, inquit Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis.] Maledictus Chanaan dixit, cum non dum natus vel non solus esset ille filius Cham. Adeò posteros Chanaan detestatur, vt totum maledictionis illius opprobrium vel pœnam in illos redundare pronunciet. Minorem quoque illum appellat, qui patris pudenda diuulgauerat, cum fuerit natu medius, minorem inquam, nõ tam ætate quàm pro vitio & morum indignitate. Seruus seruorum, inquit, erit fratribus suis. Nõ dixit solùm, seruus erit, quo nomine interdum etiam bona vel voluntaria seruitus solet significari, sed seruus seruorum, inquit, erit: quo additamento seruitus extrema, imo seruilis nequitia solet exprimi, nisi cum subiectione dei, dum per egregiam humilitatem seipsum profitetur quis seruum seruorum dei. Hæc narratio iam in præsenti dum scribitur, valet eis quibus scribitur, videlicet ad corroborãdos eorum animos, scientes quòd hostem eorum Chanaan iamdudum ouerit deus. Idem enim est ac si diceret. Confortamini & estote robusti. Sicut enim iam fecit deus Cham in filio eius Mesraim, hoc est, Aegyptiis (de Mesraim nanque secundo filiorum Cham nati sunt Aegyptii) quos deus propter nos afflixit variis plagis, & in mari rubro tandem obruit: sic multo magis faciet eidem Cham in isto filio eius Chanaan, id est, in istis populis, cõtra quos deo duce proficiscimini, qui de illo nati sunt. Nã & antequam fieret pater vester Abraham, maledictus & seruus vester fore pronunciatus est iste Chanaan, dicente adhuc eodem patre, propter eũ quem prophetico spiritu præuidebat, patrem vestrum Abraham. [Benedictus dominus deus
Gene.14 Sem,] id est, deus Abraham, Abraham quippe natus est de Sem, [sit Chanaan seruus eius.] Ne ergo dicatis, nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est, vel quia
Num.13. proceræ staturæ est, ne inquam hæc vel huiusmodi dicatis, quia reuera populus maledictus est, vobisque seruus & tributarius erit, sicut per patrem Noe propheratum est. Sciendum quippe, totum illud esse in spiritu prophetiæ. Nam quia de Sem nasciturus erat vnus dei cultor Hebræorum populus, iccirco dixit: Benedictus dominus deus Sem. Quia verò de Iapher diuidendæ erant insulæ gentium, & earum plenitudo per fidem ventura & habitatura erat in domo dei Iudæorum, non quidem dixit: Benedixit dominus deus Iapher, quia falsos & multeram dictis, altiorem sensum ponamus, iuxta quem & huius, id est Iapher, idem Chanaan sit seruus, quia de isto quoq; dictum est, sit Chanaan seruus eius.

Item mystícè de ebrietate Noe & de nudatione eius, quòd per illã humilitas passionis Christi significetur, quam despicit Cham, id est, quiuis hæreticus. Cap. XXXVIII.

Quam

QVam vineam dominus deus noster, qui (vt sæpè iam dictum est) per Noe figuratur, plantauerit, incognitum esse sacra scripsura non sinit, verbi gratia cum dicit: Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam: dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram. Et in Esaia: Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei, & sepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea, & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruscas, &c. Item, nec illud latere potest, quòd illa vinea benè plantata & decora prius, postea in amaritudinẽ vitis alienę conuersa, ipsum plantatorem amaro mortis poculo potauit, & cõsummata amaritudine inebriauit, ita vt obdormiret somno mortis, nudarus. i. infirmus vel passibilis inuẽtus, quippe qui in similitudine hominum factus, & habitu inuentus est vt homo. Realiter quoq; dicenti, sitio, vinũ obtulit myrrhatum, vinum vel acetum cum felle mixtum. Igitur Noe de vinea quam plantauit ipse, inebriatus est, & in tabernaculo suo nudatus, ipse est Christus, à populo, cui legem dedit, ipse morte affectus, & in eadem gente sua despectui habitus, vndè & gemebundus Esaias loquitur: Esaiæ 53. Non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aspectus. Et desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & cæ. Quicunque hæreticus sub Christiano nomine, propter eiusmodi infirmitates, Christum dei virtutem & dei sapientiam, verum deum, de deo vero negat ante secula natum, is est Cham, quod interpretatur calidus, videlicet impatiens, semperq; calens ad rixam, atq; contentiosus, qui & infirmitatẽ patris nunciat foris: Iuxta quod Iohannes de huiusmodi: Ex nobis, inquit, exierunt, sed non erant ex nobis, dum negans in Christo quod virtutis est, illud solum prædicat quod est infirmitatis & turbam facit. Econtra, qui susceptam à virtute dei, nostram infirmitatẽ dignè venerantur, scientes quia quod infirmum est dei, fortius est hominibus, ipsi sunt Sem & Iapher. i. inclyti atque dilatati. Sem quippe inclytus siue nominatus. Iapher verò latitudo interpretatur. Maiores siue doctores atq; prælati in domo huius Noe. i. in ecclesia Christi nominati sunt & inclyti: auditores verò siue subditi, q̃ plurimi sunt, & iccirco nomine Iapher, id est, latitudinis, rectè intelligẽdi sunt. Tertius est Cham. i. caterua falsorum fratrum. Præter has hominũ partes nulla inuenitur in filiis Noe, id est, qui Christiano censentur nomine. Et duæ quidem saluæ sunt, nam tertia perit, sicut habemus in Apocalypsi, vel quia proiecti cauda draconis qui trahebat tertiam partem stellarũ cœli, vel quia ad cantum tubæ angelicæ, tertia pars creaturæ interiit. Quomodo illi, qui per Apoc.12. Sem & Iapher designantur, illam infirmitatem honorant, quam in Christo hæretici despiciunt? Ibidẽ 8. Dorso auersi, pallium imponentes, infirma patris operiunt, id est, reuerenter præteritas passiones domini recolentes, venerando sacramentorum ordine vestiunt, qualia in domo dei agere sanctum, intelligere pium est. Hoc primi fecerũt apostoli, & deinde apostolici viri, atque cum illis, & post illos omnes religiosi obseruant, & fideles Christiani. Illis ergo rectè seruus seruorum est Chanaan, id est, omnis hæreticus, quia videlicet dum blasphemat & contendit, imò etiã corporaliter persequitur (quod maximè furor fecit Arrianus) illorum gloriæ seruit, & perficiendis coronis famulatur. Et benè dictum est, maledictus Chanaan, & non maledictus Cham, quia videlicet dum in futurum seculum pœna illorum reseruatur, quasi non in semetipsis, sed in posteris suis puniuntur. Interpretatur autem Chanaan, motus eorum. Quæ interpretatio talibus congruit, quia pro motu, id est, pro opere patris sui maledicti sunt.

Quæ sint mysticè tabernacula Sem, in quibus habitauit Iapher. Cap. XXXIX.

DIlatet deus Iapher, & habitet in tabernaculis Sem. Iam quia notum, & supra iam dictum est, in Sem Iudæos, in Iapher verò Gentes, quę promissiones Iudæorum consecuturæ erãt, benedici prophetico spiritu patris: certius nunc scire licet, quæ sint tabernacula Sem, & quo introitu admissus, cœperit in illis habitare Iapher. Tabernacula Sem, priuilegia sunt Iudæorum, quæ Apostolus his verbis enumerat: Quorum est, inquit, adoptio filiorũ, & gloria, & testa
Rom. 9. mentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. In his ille populus aliquando habitabat solus, nam nos gẽtes foris eramus. Eratis enim (inquit idem Apostolus) in illo tẽpore sine Christo,
Ephes.2. alienati à conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spẽ non habentes, & sine deo in hoc mundo. Hæc enim omnia vnius Hebraicę linguę clausura renebat, quæ in diebus, quibus diuisio vel confusio linguarum facta est, remanit in domo vel familia Heber, vndè & lingua ista Hebraica dicta est. Itaque hæc quæ prædicta sunt, apertè vocãtur hic tabernacula Sem, id est, non quòd cunctæ generationes Sem in illis habitauerint, sed pars, videlicet pars populi Israel, qui per Abraham descendit ex Heber pronepote Sem. Porrò, de Iapheth nati sunt CAP. X
Græci & Latini: filii nanque Iapheth fuêre septem, Gomer, à quo Galathæ: & Magog, à quo Scythæ: & Madia, à quo Mœdi: & Nauan à quo Iones, qui & Græci, vndè & mare Ionium dicitur: & Tubal à quo Itali: & Hiberi, qui & Hispani, à quibus Celtiberi: & Mesoch, à quo Cappadoces, vndè & vrbs apud eos Mazecha dicta est: & Tyras, à quo Thraces, quorum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

satis immutatum vocabulum est. In his, & in cunctis penè gentibus Græca & Latina lingua principatum obtinent, altera videlicet propter sapientiam Grçcorum, altera propter potentiam Romanorum, per quas aperta sunt tabernacula Sem gentibus vniuersis ad inhabitandum, quia videlicet per illas, annitentibus multis translatoribus, scripturarum scientiam & perinde vnius dei notitiam apprehenderunt. Et Iudæi quidem, quibus illa tabernacula primùm ædificata fuerant, & nonnulli quoq; de cæteris gentibus tabernacula Sem introierunt, sed generationes Iaphet, quibus maximè Europa possessa est, habitando prævaluerunt.

Item de tribus filijs Noe, quod eorũ generatione tres mũdi partes impletæ sunt. Ca. XL.

Filii Cham, Chus, Mesraim, & Futh, & Chanaan.] Chus vsque hodie ab Hebræis Aethiopia nuncupatur: Mesraim Aegyptus: Futh, Lybies, à quo & Mauritaniæ fluuius vsq; in præsens Futh dicitur, omnisq; circa eum regio Futhensis. Porrò Chanaan (vt iam dictum est) obtinuit terram, quam Iudæi deinceps possederunt, eiectis Chananæis. [Filii Sem, Elam, & Assur, & Arfaxat, & Ludim, & Aram.] Hi ab Euphrate fluuio partem Asiæ vsq; ad Inditum oceanum tenẽt. Est autem Elam, à quo Elamitæ, princeps Persidis: Assur Niniuem ciuitatem condidit: Arfaxat, à quo Chaldæi: Ludin à quo Lydia: Aram, à quo Syri, quorum metropolis est Damascus.

Singulas gentes quæ de his tribus filiis Noe disseminatæ sunt, prosequi longum est. Hoc ad summam compendio dictum sit, quia Sem in filiis suis Asiam, & Cham maximè Lybiam, & Iaphet Europam possederunt, vt tres partes mundi, à trium generatione implerentur, in quibus etiam ecclesia Christi sanctæ trinitatis fide explananda præmonstrabatur.

De ædificatione turris Babel. CAP. XLI.

CAP. XL. ERat autem terra labii vnius, & sermonum eorundem. Cumque proficiscerentur de oriente, inuenerunt campum in terra Sennar, & habitauerunt in eo. Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni, &c̃.] Iam superius vbi septem filios Iaphet in ordinem digessit, ita subiunxit: Ab his diuisæ sunt insulæ gentiũ in regionibus suis, vnusquisque secundum linguam & familias suas. Hoc per regulam, quam Ticonius recapitulationem appellat, colligendum vel continuandum est, quia videlicet illic non dictum est qualiter diuisæ fuerint, & hic iccirco repetitur, vt narretur quomodo vel quam ob causam diuisio vel confusio eiusmodi facta est. Erat, inquit, terra labii. i. linguæ vnius, & sermonum eorundem, scilicet quia quicq; sermones vel singulæ voces, in omni terra significabant idem. Inuenerunt, inquit, cãpum in terra Sennaar, Ipsum campum quem inuenerunt, scriptura nunc vocat Sennaar, scilicet ab euentu, locum congruo nomine significans, interpretatur enim Sennaar excussio dentium, vel fœtor eorum, videlicet excussio dentium, id est, sermonum siue verborũ quæ sine dentibus non fiunt. Plurimùm nanq; dentes iuuant ad loquendum, qui tunc illis quodãmodo excussi sunt, quando solitã loquendi facultatem dentati. i. superbi vel fortes illi perdiderunt. Nihilominus rectè dicitur & fœtor eorum, quia videlibet fœtorẽ superbiæ eorũ tali ausu vsq; ad nares dei emiserũt. Cui sicut humilitas, vel spiritus cõtribulatus, sacrificiũ est in odorẽ suauitatis: sic econtra, superbia fœtor horribilis est. Cuius eorum superbiæ mirandã magnitudinem scriptura insinuans, introducit deum descendentẽ, vt videat ciuitatem & turrim, quã ædificabant, inquit, filii Adam, & dicentem: [Ecce vnus est populus, & vnũ labium omnibus. Cœperunt q; hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere cõpleant. Venite igitur descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisq; vocem proximi sui, &c̃.] Descendit vt videret, de illo ait scriptura, qui omnia scit anteqũ fiant, & nusq̃ abest, quia videlicet & cautsa talis erat, quam indiscussam cœleste iudicium nullatenus omittere deberet, & sic loqui debuit scriptura, vt nil temerè esse credendũ insinuaret. Si enim is qui omnia scit, descendere hic dicitur
Gene. 18 vt videat, & alibi dicit, clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis, descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam: quanto magis homo qui falli potest, anteq̃ sententiam proferat, rem diligenter inuestigare debet? Et notandum, quòd hic illos appellat filios Adam, potest quidem idem intelligi cum dicit, quam ædificabant filii Adam, ac si dixisset filii hominũ, quoniam Adam apud Hebræos communi genere homo dicitur, sed hoc loco sicut voce, sic & sensu, ad eundem qui primus fuit conditus debet referri. Ita nanq; acrius multo percutit eos, qui cœperunt: quasi videlicet hoc modo specialiter imitabantur prævaricationem Adæ, qua diabo
Esaiæ 14. lum secutus est, dicentem: comedite, & eritis sicut dii, & hoc modo æquè vt ille ascendere voluit super altitudinem nubium, & esse similis altissimo.

De confusione linguarum, & quòd per donum spiritus sancti omnes linguæ rursus adunatæ sunt in ore Apostolorum. Cap. XLII.

ECce, inquit, vnus est populus, & vnum labium omnibus. Cœperunt q; hoc facere, nec desistẽt à cogitationibus suis, donec eas opere impleant. Ergò ne, si illa facultas mutuæ linguæ sublata

sublata nõ fuisset, cogitationes suas opere implere, id est, turrim tantæ altitudinis, quàm esset ex truere? cuius culmen in cœlum pertingeret? Non vtiq; ad cœlum æthereum, cuius altitudinis stadia geometræ coniecturis suis numerare non possunt, sed fortè ad cœlum aerium, à quo volucres cœli dici consueuerunt. Cum ergo de stulta eorum præsumptione dicit deus, nec desistent à cogitationibus suis, donec opere impleant, subaudiendum est, quantum in ipsis est. Satis enim diabolum imitatur dicentem: Ascendam super altitudinem nubium, qui quantum potest, extollit se aduersus deum altissimũ. Venite igitur (inquit dominus) descendamus & confundamus ibi labium eorum, vt non audiat vnusquisq; vocem proximi sui. Tanq̃ diceret: Inueni, in quo dignè quod merentur iuxta modum culpæ retribuam eis. Quoniam peruersa via tendunt ad cœlum: veram viam abscondamus ab eis, qua veraciter itur ad cœlum. Etenim cum hęc diceret deus, futurum erat, vt sanctam per hunc famulum suum Moysen conderet scripturam, vnius dei continentem notitiam, qua sola verè itur ad cœlum. Vna autem tantum scribendi lingua erat quæ vtique tunc omnium erat, quæ & hactenus dicitur Hebræa. Vt igitur cum datæ fuerint illæ margaritæ cœlestis doctrinæ, non conculcentur à porcis huiusmodi: venite, inquit, cõfundamus ibi labium eorum. Hoc tam mirandæ vindictæ incommodum, quo maximè homines, à semetipsis diuiduntur, solus facere potuit deus. Proinde cum dicit pluraliter, venite descendamus, confundamus, non angelorum multitudines ad auxilium cohortatur, sed ad feriendam superbiam se adesse reclamat tota trinitas & vnus deus. Quod ex oppositio remedio magis liquet. Vbi enim in ore apostolorum omnia reuocantur genera linguarum, eadem trinitas sese aperit hominibus Act. 2.
& eà die, primùm in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, humiles hominibus baptizantur, quę vera structura est altissimæ turris, qua in cœlum fugiat homo deo conregnaturus.

De Nemroth, quem Iosephus eorum principem fuisse asserit, qui turrim ædificauerunt. CAP. XLII.

HOrum principem Iosephus Nemroth fuisse asserit, de quo superius dicit scriptura: Et Chus genuit Nemroth. Iste cœpit potens esse in terra, & erat robustus venator coram domino. Potens, inq̃, cœpit esse in terra, & robustus venator erat, quia prius in populo insuetam tyrannidem Gene. 10
quali venãdo arripuit. Regnauitq; in Babylone, quæ ab eo q; ibi cõfusæ sunt linguæ turrim ædificantiũ, Babel appellata est. Babel enim interpretatur confusio. Regnauit autẽ & in Arach, hoc est in Edissa, & in Achad, quæ nunc dicitur Nisibis, & in Calamne, quæ postea verso nomine, à Seleuco rege, dicta est Seleucia. De terra illa exiuit Assur, & ædificauit Niniuẽ & Robooth ciuitatem. Vbi non putemus duas vrbes esse significatas, sed quia Robooth interpretatur plateæ, ita legendum est: Et ædificauit Niniuen & plateas ciuitatis. Dictaq; est Niniue à Nino, Beli filio. Esaiæ 14
Interpretatur autem Nemroth tyrannus siue transgressor, significatq; diabolũ, qui in hoc mun- Psal. 74.
do tyrannidem arripuit, quam & in cœlo meditari ausus fuit, dicendo: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Et ob hoc reuera exiuit prouerbium: Sicut Nemroth robustus venator coram domino: subauditur, sic est omnis, qui extollit in altum cornu suum, qui loquit aduersus deum iniquitatem. Dum eum exemplo illius celebare se putat nomen suũ, potius sempiternum ecõtrario conquirit opprobriũ. Ipsa quoq; ciuitas siue turris, cuius extructõr principes ille fuit Babel. i. confusio, passim in scripturis spiritualem significat ciuitatem diaboli, contrariam ciuitati dei. Vocatur enim & est illa Babylon meretrix, quæ sanguinẽ sanctorũ bibit, & econtra ciuitas dei Hierusalem, id est, visio pacis, in qua pacifico & vero regi, in æternum & vltra Matth. 5
conregnabunt omnes pacifici, veri beati, quia vocabuntur & erunt filii dei.

Finis libri Quarti in Genesim.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Quintus.

Quòd in Abraham tertiæ ætatis mundi initium fuerit. CAP. I.

SCrutamini scripturas dicit Iudæis ipsa, quam in scripturis habemus, vita, Christus filius dei viui. Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam habere. Iohan. 5.
Quid deinde? Et illæ sunt, inquit, quæ testimoniũ perhibent de me. Hoc nobis præsenti opere facere propositum est, & ecce scrutando ad eam partem agri peruenimus, de qua rectè dicas, habet argentum venarum suarum principia, in qua situs est plurimus testimoniorum eius aceruus, argenteus, scilicet ad Abraham patrem credentium Iob. 28
& secundum nomen suum patrem multarum gentium, ad quẽ primum eiusdẽ beati seminis repromissio facta est. Propter quod & initiũ est alterius, id est, tertiæ ætatis mundi, in qua Christus repromissus est, & lex per Moysen data, cui si credideretis (ait ipse) credideretis forsitã & mihi, de me enim ille scripsit. Hic scientia est, & proinde tertio loco, à spiritu timoris spiritus scientiæ ponit, quia Iohan. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XII.

certia mundi ætate, scientiam magnæ salutis & repromissionis, sermone & legis conscriptione deus hominibus tradidit. Hanc igitur ætatem ingressuri, sanctum scientiæ spiritum inuocamus, in quo sensu congessit, eodem inuenire & proferre nos faciat repositum in hoc agro thesaurum testimoniorum Christi filii dei.

De Abraham, quòd (vt aiunt pleriq;) de Hur Chaldæorum, id est de incendio, dei auxilio liberatus sit. CAP. II.

CAP. XII.

DIxit autem dominus ad Abraham: Egredere de terra & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam monstrauero tibi, faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi: & multiplicabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atq; in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.] Abram quod interpretatur pater excelsus, Hebræus erat ex Heber, cuius in domo vel familia remanserat lingua primitiua, quæ extunc ab eodem dicitur Hebræa, natus anno centesimo nonagesimo primo, à natiuitate Faleg, cuius in diebus terra diuisa est: à diluuio autem CCXCII. à Sem filio Noe decima generatione æditus. Sem nanq; genuit Arfaxath, Arfaxath genuit Sale, Sale genuit Heber, Heber genuit Faleg, Faleg genuit Reu, Reu genuit Saruch, Saruch genuit Nachor, Nachor genuit Thare, Thare genuit Abram. Chainan, quippe qui apud Lucam euangelistam inter Arfaxath & Sale ponitur, in Hebraico non habetur. Porrò causam cur tali viro terra sua, i. terra Chaldæorum, digna non fuerit: hanc Hebræi tradunt, & ecclesiastici illustres viri veram esse defendunt, scilicet quòd Abram in ignem missus fuerit, eo quòd ignem adorare noluerit, quem Chaldæi colunt, & dei auxilio liberatus, de idololatriæ igne profugerit, & hoc esse quod dictum est, mortuus est Aram ante Thare patrem suum in terra natiuitatis suæ in Hur Chaldæorum, quòd videlicet ignem nolens adorare consumptus sit. Nam Abraham, inquiunt, eodem vallatus incendio, dei auxilio liberatus est. Vndè & postmodum eidem dominus: Ego, inquit dominus, qui eduxi te de Hur Chaldæorum. Alioqui indissolubilis (aiunt) erit quæstio in eo quod dictum est postmodum, septuaginta quinq; annorum erat Abram cum egrederetur de Aran. Si enim Thare pater Abram, cũ adhuc esset in regione Chaldæorum, septuaginta annorũ genuit Abram, & postea in Aran ducentesimo quinto ætatis suæ anno mortuus est, quomodo post mortem eius Abram exiens de Aran septuagintaquinq; annorum fuisse memoratur, cum à natiuitate Abram viq; ad mortem patris eius, centum trigintaquinq; anni fuisse doceantur? Igitur vera est illa Hebræorum traditio, quòd egressus sit Thare cum filiis suis de igne Chaldæorum, & quòd Abram auxilio dei sit liberatus, & ex illo tempore ei dies vitæ & tempus reputetur ætatis. Potest tamen rectè intelligi, quòd Thare cum suis omnibus statim quidẽ post persecutionem venerit in Aran: & cum proposuisset ire in terram Chanaan, illic remoratus sit: Abram autem, iubente deo, vt egrederetur de terra & de cognatione sua, egressus sit. Sic enim se habet ordo narrationis.

Gene. 11. Gene. 15. Quæstio de annis Abram. Gene. 12

Cur non dixerit deus solùm: Egredere de terra tua, sed addiderit, & de cognatione tua. CAP. III.

Gene. 11

TVlit itaque Thare Abram filium suum, & Loth filium Aran filii sui, & Sarai nurum suam vxorem Abram filii sui, veneruntque in Aran & habitauerunt ibi. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Aran. Dixit autem dominus ad Abram subauditur cum venisset in Aran, viuẽte adhuc patre eius Thare, scilicet, Egredere de terra & de cognatione tua, & cæt. Cur enim non dixit solùm: Egredere de terra tua, sed addidit, & de cognatione tua: nisi quia alibi terra, & alibi cognatio eius erat? Siquidem terra eius Chaldæa erat, cognatio autem eius nunc in Aran, id est, in Syriam, profugiendo deuenerat. Quòd ergo cũ dixisset, egredere de terra, addidit, & de cognatione tua, idem est ac si diceret: Sicut de terra Chaldæorum corpore egressus es, animo quoq; sic egredere, vt nunquam illuc redeas, insuper & hinc, vbi nunc habitas, egredere de cognatione tua. Nam quòd in Aran, id est, in Syria, cognatio Abrã illo egrediente relederit, & ibi coaluerit, illud satis indicio est, quòd seruus Abraham adiuratus ab eo dicente: Non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum inter quos habito, sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac: Profectus (inquit scriptura) perrexit Mesopotamiam Syriæ ad vrbem Nachor. Ad terram & ad cognationem meam, inquit, proficiscaris: quia videlicet cum hæc diceret, iam cognatio eius cum Syra gente commixta fuerat, iamq; illam terram pro sua habitabat. Vndè & viq; hodie Syra lingua Hebrææ cognata, i. ex magna parte similis est. Sed iam promissionis verbum audiamus.

Gene. 14

Vndè & ex quo propheta fuerit Abraham. CAP. IIII.

Gene. 11

FAciamq; te, inquit, in gentem magnam, atq; in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ.] Ex hoc iam patet excelsus Abram prophetà est. Etenim sancti omnes viri, quos prophetali nomine honorat domus dei, ex eo prophetæ dicuntur & sunt, quòd præscire meruerunt incarnationem filii dei. Ecce autem huic primo reuelat deus illud secretum cõsilii sui, dum dicit, atq; in

te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Non aliam sine dubio benedictionem hic cõmemorat, nisi illam, qua per semen Abrahæ (quod est Christus) in omnes gentes gratia spiritus sancti effusa est. Ergo iam propheta Abraham, propheta Isaac, propheta Iacob, sed maiore patriarcharum nomine, hoc ipsum nomen in illis penè opertum est. Sed dicit deus ad Abimelech regem Geraræ de Abram: Nunc ergo redde vxorem viro suo, quia propheta est, & orabit pro te, & viues. Et in psalmo, tam de isto q̃ de cæteris patriarchis eius posteris. Et corripuit pro eis reges, subauditur dicens: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Nõ ergo quia breuiter dictum est, parum esse putemus quod huic reuelatum est, sed paruulã sermonis huius aperientes thecam, quid halbeatur intrinsecus, diligentius contemplemur.

Gen. 20. Psal. 104

Qualem mercedem, vel quod præmium proposuerit illi deus, iubendo vt egrederetur. CAP. V.

QVasi operarium electum deus ad operandum conducens, cum dixisset: egredere de terra & de cognatione tua, continuò sperandam quasi taxando mercedem, primo ait. Faciamq; te in gentem magnam: deinde, & benedicam tibi, necnon & addidit, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus: tandemque, atque in te (ait) benedicentur vniuersæ cognationes terræ. In omnibus iis nec vnum iota, vel apicem vnum vacare, aut carere rei pondere, certò arbitremur. Faciamq; te, inquit, in gentem magnam. Non dixit, gentem multam. Etenim gens illa quæ promittitur, quæ pro benedictione nunc offertur, comparatione aliarum gentium, nõ valde multa futura erat. Non (inquit Moyses) quia cunctas gẽtes numero vincebatis, vobis iunctus est dominus, & elegit vos, cum omnibus sitis populis paucriores: sed quia dilexit vos dominus, & custodiuit iuramentum quod iurauit patribus vestris. Benè ergo non ait, faciamq; te in gentem multam, sed in gentem magnam. Nam verè magna gens, cuius dominus deus eius, quam magnificauit, & honorauit magnus dominus, de qua magnos patriarchas atq; prophetas vel scribas peritos, ac diuersorum meritorum magnos viros habemus, per quos veram dei magnitudinem cognouit mundus. Et benedicam tibi, inquit. Notandus ordo verborum. Si enim prius dixisset, benedicam: & deinde subiunxisset, faciamq; te in gentem magnam. forte benedictionem in eo duntaxat promitti putaremus, vt generatio carnis ex eo propagaretur. Nunc autem prius in gẽtem magnam fore, & tunc benedici promittitur, vt videlicet illam intelligas benedictionem, de qua propheta cauit in psalmo: Etenim benedictionem dabit legislator, quæ vtique quia post legislationem datur, illa debet intelligi gratia spiritus sancti, de qua Iohannes dicit: Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Sed hæc benedictionis gratia cõmuniter omnibus fidei eius sequacibus promissa vel data est. Sequitur ergo & superadiicit quod illius magis proprium sit. Et magnificabo, inquit, nomen tuum, erisq; benedictus. Magnificatũ nanq; est hodie nomen Abrahę, videlicet cum nomine dei magno & tremendo, dum per orbem terrarum prædicatur nominis dei talis definitio: Deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Vera magnificentia nominis Abrahæ hæc est. Vndè & Apostolus: Ideo, inquit, deus non confunditur eorum vocari deus. Itaq; magnificabo (ait) nomen tuum, erisq; benedictus, videlicet vt nomen tuum in ipsa inuocatione nominis mei magnificè commemoretur, & ita eris benedictus, vt quicunq; tibi maledixerit, econtrario ille sit maledictus. Maledicam enim, inquit, maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi. Veruntamen quoniam hæc promissio sic terminatur, atq; in te benedicentur omnes cognationes terræ, & quòd ait in te, oportet intelligi in semine tuo, sicut & in repromissione tandem dicturus est, possidebit semen tuum portas inimicorũ suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, rectè sic accipitur: & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus, vt hoc sit, magnificabo nomẽ seminis tui, dando illi nomẽ quod sit super omne nomen, quod apostolus confitens: Qui est, inquit, super omnia deus benedictus in secula. Si enim Leui cũ adhuc esset in lumbis huius patris, decimatus esse rectè dicitur, eodem Apostolo dicente, & vt ita dictum sit, per Abraham & Leui, qui decimas accipit, decimatus est, cur non & Christus rectè promissiones accepisse dicatur in eo, cuius & ipse in lumbis erat secundum carnem? Cum ergo dicitur Abrahę, atq; in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ, rectè Christo dictum accipitur, tanquam ita diceretur. Postulabis à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

Gen. 22 Philip. 2 Rom. 9. Hebre. 7 Psal. 2.

Quomodo egressus est, iuxta Apostolum, nesciens quo iret. Cap. VI.

EGressus est itaq; Abram, sicut præceperat ei dominus, & iuit cum eo Loth.] Egressus est, inquit, subauditur, nesciens quo iret. Fide enim (inquit Apostolus) qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit, nesciens quo iret. Qui enim hoc solum dixit deus, & veni in terram quam monstrauero tibi, & ipsam illi terram nondũ demonstrauit, profectò nescientem quò iret, ire iussit, & miro modo (quæ vera peregrinatio est) & expectando ire, & eundo expectare præcepit, vbinam requies daretur sibi. Et ita egit. Sic enim scriptura dicit: [Cumq; venissent in terram Chanaan, pertransiuit Abram terram vsq; ad locũ Sychen,

Hebr. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sychen, vsq; ad conuallem illustrem. Chananæus autem tunc erat in terra.] Et continuò subiungit: [Apparuitq; dominus Abram, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc.] Ac si diceretur: Quia nesciens quò iret, exierat, tandiu quasi vagus, & sine tecto pertransiuit in illum & in illum locum, donec appareret ei dominus, & iuxta sponsionem suam ostenderet, quam esset illi daturus terram. Benè igitur Apostolus ait: Quia fide exiuit, nesciens quo iret. Sed & aliud erat, in Gene.11. quo fides eius spectanda est. Nam superius iam dictum est. Erat autem Sarai sterilis, & non habebat liberos. In vno igitur imperio duabus rebus, quodammodo repugnantibus, fortiter obedientiam fidemq; præbuit, quia & cum Chananæus tunc esset in terra, terram illam sibi dandam, & cum vxor sua sterilis esset semini suo hæreditandam, deo promittente, credidit. In vtroq; confor Rom. 4. tatus est fide (vt ait idem Apostolus) dans gloriam deo, plenissimè sciens, quia quæcunq; promisit deus, potens est & facere. Tandè ergo demonstrata sibi terra, quam deus promiserat, æstimans fidelem eum qui promiserat: habitat confidenter, [ab occidente habens Bethel, ab oriente Hai.] Bethel domus dei, Hai festiuitas interpretatur. Porrò Bethel hoc loco per anticipationem dicta est. Nam Iacob Bethel appellauit nomen eius, quæ prius Luza vocabatur. Itaq; contra tenebrarum spiritualium occidentem, habens domum dei, & ab oriente veri luminis agens festiuitatem magnæ spei ædificauit altare domino, qui apparuerat ei: & non ingratus tantæ gratię beneficiis, & iuris sui possessionem futuram, iam sacris dei sui præoccupat atq; dedicat titulis. [Perrexitq; vltra vadens & proficiscens ad meridiem.] Meridies significat perfectionem. Benè ergo progredi dicitur ad meridiem, qui ab hac aurora iam dictæ fidei suæ vltra vadens, & progrediens de virtute in virtutem, sine dubio, ad plenum & æternum peruenit perfectionis diem.

De peregrinatione eius in Aegyptum, & quid significet, quòd flagellauit deus domum Pharaonis propter Saram. CAP. VII.

FActa est autem fames in terra, descenditq; Abram in Aegyptum vt peregrinaretur ibi. Preualuerat enim fames in terra. Cunq; prope esset, vt ingrederetur in Aegyptum, dixit Sarai vxori suæ: Noui quòd pulchra sis mulier, & quòd cum viderint te Aegyptij, dicturi sunt: Vxor ipsius est, & interficiet me, & te seruabunt: Dic ergo, obsecro te, quòd soror mea sis, vt benè sit mihi propter te, & viuat anima mea ob gratiam tui, &c.] Non parui pendens vxoris pudicitiam venalem fecit, vt benè sibi esset propter illam, sed periculo se exemit, ne moreretur propter illā, certissimè sciens, quòd qui eduxerit eum de Hur Chaldæorū, potens esset seruare illam ab igne, id est, à libidine Aegyptiorum. Quare, inquis, non eadem fide confisus, quòd liberare posset eū dominus de manu Aegyptiorum, vt non moreretur propter eam, securè dixit esse vxorem suam? Videlicet quia timebat dominum, quia nolebat tentare dominum deum suum. Is nanq; deum tētat, qui quanta potest parte periculi se non expedit. & illic poscit miraculum dei, vbi nonnihil proficere potest humanæ rationis ope, quæ in promptu sit. Benè igitur vir prudens vtrinq; solicitus, videlicet ne & se interficerent, & illam reseruatam suę libidini subiugarent, quam potuit partem periculi sustulit, & cætera fideliter deo curanda reliquit. Et iam quidem in aperto literæ est victoriosa viri obedientis perseuerantia, quia facta fame in terra peregrinationis suæ, maluit adhuc in terra Cham, quæ est Aegyptus, peregrinando aliena solacia quærere, q̄ ad terram vel ad cognationem suam, de qua deo iubente fuerat egressus, aliquatenus respicere. Verùm ipsa facies præsentis historiæ, tam sereno lumine arridet, & translucentia nobis ingerit mysteria, quibus plena est. Non enim ab re est, quòd Abrā facta fame descendit in Aegyptum, & flagellatur Pharao propter eum, cuius progenies postmodum itidem facta fame in eadem terra Chanaan de- Gen.46. scensura erat in Aegyptum, & flagellandus esset Pharao plagis notissimis propter eam. Non inquam absq; dei consilio est, quòd diues reuersus ex Aegypto, postmodum contra reges accingitur & Lothi, filium fratris sui liberat, ac deinde à Melchisedech sacerdote altissimi benedicitur, cuius gens, scilicet Israel, postmodum de Aegypto in manu potenti, & brachio excelso egrediēs, contra reges multos & fortissimos pugnare habebat, ducum fide & armis, carnales qui in populo erant protegentibus, totamq; gentem de seruitio hostium persæpe liberantibus donec procerorum remissionem per versū corporis sui & sanguinis sacrificium, Abrahæ & semini eius largitus. Igitur apostolica præeunte authoritate, qui sumpta hinc allegorica similitudine, de ancilla & de libera. Hæc enim, inquit, sunt duo testamenta: In vno Abraham iustorum omnium in illis temporibus viuentium, ex fide cœtum, in Sarai vxore eius dei testamentum, in Loth multitudinem intelligamus Israelitarum, qui secundum carnem tantum Israelitæ fuerunt.

Item de eadem, & quid significet, quòd sustulit Pharao Saram in domum suam. CAP. VIII.

INgressus est Abram in Aegyptum, & viderunt, inquit, Aegyptij mulierem quòd esset pulchra nimis, & nuntiauerunt principi Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum, & sublata est mulier in domū Pharaonis. Flagellauit autē deus Pharaonem plagis multis & domū eius, &c.]

Hæc

Hæc res gesta alterius rei gerendæ veraciter prophetia est. Descendit enim postmodum Israel in Aegyptum, cum testamento dei quod dispoluerat ad Abraham auum suum, & ad Isaac patrem suum cum omnibus quæ habebat, cum filiis & neporibus, quia vocauerat deus famem super terram, & omne firmamentum panis contriuerat, & miserat ante eos Ioseph. Cunq; prope esset vt ingrederetur Aegyptum, quodammodo quæsiuit Abram Sarai vxori suæ auxilium, quæsiuit enim & promptum inuenit Israel testamenti dei solatium, vt benè sibi esset propter illud, & viueret anima eius ob gratiam illius. Apparuit enim illi deus per visum, dicens: Ego sum fortissimus deus patris tui. Noli timere, & descende in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi, &c. Cum hac pollicitatione descendit, & benè vsi sunt eo Aegyptij propter gratiæ dei pulchritudinem, quæ cum illo erat, fueruntq; ei oues & boues, & asini, & serui, & famulæ, & cameli, etenim habuit possessionem in Aegypto in optimo terræ solo Rameſſes, & ibi auctus est vehementer. Surrexit deinde alius Pharao, qui non nouerat Ioseph, & hic procul dubio sustulit Sarai in domum suam. Tulit enim ab Israel dei testamentum, nec enim sub illo colebat deum patrum suorum. Vacatis, inquit, otio, & iccirco dicitis, eamus & sacrificemus domino. Sed flagellauit eū dominus deus plagis maximis, & domū eius: Ego enim, inquiēs, induraui cor eius & seruorum illius, vt facerem signa mea hæc in eis, vt narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in eis. Tunc planè reddidit vxorem viro suo: nunc igitur inquiens, ecce vxor tua, tolle eam & vade. Surrexit enim ille Pharao nocte, & omnes serui eius cunctaq; Aegyptus, & ortus est clamor magnus in Aegypto. Vocatisq; Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, & vos & filii vestri: Ite, immolate domino sicut dicitis. [Et tunc ascēdit Abram de Aegypto, ipse & vxor eius, & omnia quæ habebat, & Loth cum eo ad australem plagam. Erat autem diues valde in possessione auri & argēti.] Etenim permissus cultui dei sui populus, ascendit de Aegypto cū omnibus quæ habebat, dicente Pharaone, oues vestras & armenta assumite vt petieratis, erantque diuites in possessione auri & argenti, spoliauerant enim Aegyptios, iubente domino per Moysen, vt postularet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea & aurea & vestes.

Pſal.104 Gene.46 Exod.1. Exod.5. Exod.12 Ca.xiij.

De regressu Abram & Loth ex Aegypto, & quid significet, quòd ab eo diuisus est Loth. CAP. IX.

CVm itaq; egressi essent de Aegypto Abram & Loth, [non poterat (inquit scriptura) capere eos terra, vt habitarent simul. Erat quippe substantia eorū multa, & non quibant habitare communiter. Dixit ergo Abram ad Loth. Ne quæso sit iurgium inter te & me, & inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus, &c.] Quantum ad moralem præsentis loci sensum attinet, diuitiarum derogatio est, quia propter diuitias non quibant habitare communiter, quos, quamdiu tenues fuere, amor dei & fraternus propinquitatis funiculus coniunxerat, quippe quos pariter iunctos tenuerat, vt simul exirent de terra, & de cognatione sua. Simulque lenioris Abram mansuetudo & æquitas demonstratur, dum dicit: [Ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos & pastores tuos, fratres enim sumus. Ecce vniuersa terra coram te est, recede à me obsecro. Si ad sinistram ieris, ego dextram tenebo. Si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam.] Huiusmodi vsq; hodie inter hæredes rectè seruatur æquitas, vt ob simienda iurgia maior diuidat, minor eligat. Sed cœpto iam cursum dirigamus ordine. Iurgia quę fuerunt in exitu Israel de Aegypto, inter eos qui secundum fidem genus Abrahæ fuerunt, & inter eos qui secūdum carnem tantum, quamobrē re vera non potuerit eos capere terra vt habitarent simul: benè omnes nouimus, quia videlicet tādiu iurgati sunt, vt lapidare voluerint Mosen & Aaron, & constituere ducem sibi, & reuerti in Aegyptum. Deniq; tandem diuisi sunt ab alterutro, iurauit enim dominus deus in ira sua, quòd non viderent terram pro qua iurauit patribus eorum. Viuo ego, ait dominus, nō intrabitis terram, super quam leuaui manum meam, vt habitare vos Pſal.105. facerem omnes, qui numerati estis à viginti annis & supra, præter Caleph filium Iepphone, & Iosue filium Nun. Benè ergo postquam diuisus est Loth ab eo, loquitur dominus ad Abram: Leua (inquiens) oculos, & vide à loco in quo nunc es ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem, omnem terram quam conspicis dabo tibi, & semini tuo, quia videlicet postquam consumpta est generatio eorum qui iurgati sunt, tunc demum introduxit dominus filios eorum in terram quam promiserat Abram. Sed & postquam ingressi sunt in illam terram, diuisi sunt ab alterutris, & in paucis eorū, fuit Abram habitans inter Bethel & Hai, in loco altaris quod fecerat, inuocans ibi nomen domini, in plerisque autem fuit Loth habitans in Sodomis, quia videlicet pauci perseueranter coluerunt deum cœli, deum Abraham patris sui, plerique verò seruierūt diis alienis, & commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum. Nec incongruè Loth, quamuis in persona sua iustus fuerit, typum tamen gerit vitiosæ multitudinis, nam & in euangelio Lazarus amicus est domini, sicut testatur ipse, dicens: Lazarus amicus noster dormit, & tamen eadem dormitione sua vel quatriduana sepultura typum Ioan.11.

gerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

gerit peccatoris iam consuetudine nequitiæ inueterati, iamq; mala opinione fœtentis.

De eo quod dictum est: Faciamq; semen tuum sicut puluerem terræ, & quo iure semen eius terram illam possidere debuerit. CAP. X.

Gene.13. FAciamq; semen tuum sicut puluerem terræ. Si quis possit hominum numerare puluerem, semen quoq; tuum numerare poterit.] Hoc de solo semine illo accipiendum, cui terram illã quam nunc demonstrabat dominus, erat daturus, quamuis & aliæ gentes de carne Abrahæ ortæ sint, vt Agareni, vt Madian, vt Idumæi. Nam & Balaam hoc in prophetia sua tali modo cõ
Num.23. firmat. Quis (inquit) dinumerare possit puluerem Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? Sed
Deut.7. quid est, hanc gentẽ pro multitudine comparari innumerabili terræ pulueri, cum, testante Moyse (vt superius dictum est) cunctis populis pauciores fuerint? Non ergo ad comparationem cæterarum gentium, sed ad quantitatem electorum, qui ex illa gente futuri erant, hoc est referendũ, quia videlicet cum soli electi pertineant ad numerum: gens autem illa maxima ex parte reprobata vacuum nobis fecerit locum, benè puluери terræ comparati sunt, quem dinumerare nobis quidem impossibile: deo autem iudicetur superfluum, apud quem soli electi noti sunt. [Surge (inquit) & perambula terram in longitudine & latitudine sua, quia tibi daturus sum eam. Mo-
Gene.23. uens igitur Abraham tabernaculum suum, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quod est in Hebron, ædificauitq; ibi altare domino.] Non casu, sed ordinatissima dei dispositione iussus perambulare terram, venit in Hebron, nec solum inhabitauit vt peregrinus, sed & postmodum emit agrum cum spelunca duplici à filiis Heth habitatoribus terræ in possessionem monu-
Iosue 14 menti. Adã enim maximus ibi (sicut in libro Iosue legitur) situs est inter Enachim. Vndè & postmodum Cariathiarbe dicta est, id est, ciuitas quatuor, eo quòd primus Adam, deinde tres patriarchæ Abraham, Isaac, & Iacob ibi sepulti fuerunt. Dum ergo illic, vbi primus parens orbis terrarum situs est, ædificat altare nomini domini, hoc iam titulo sese prædicat hæredem totius mũdi. Et dum locum eundem comparat in possessionem monumenti, ius quoddam suo collocat semini, vt non solum cœlesti arbitrio, pro eo quòd Chananæi peccatores essent, sed & quadam seculari iustitia filii Abrahæ terram illam reposcerent, quam habitatores ipsius patri suo in possessionem sepulchri vendidissent. Sanè Mambre, à quo nunc dicitur conuallis Mambre, ipse est frater Aner & Eschol, qui erant (vt postmodum dicitur) fœderati Abrahæ.

De eo quòd Abraham propinquum suum Loth liberauerit. CAP. XI.

CAP. XIIII FActum est autem in illo tempore, vt Amrafel rex Sennaar, & Arioth rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex gentium, inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorræ, & contra Pennaab regem Adamę, & contra Semeber regem Seboim, contraq; regem Bale, ipsa est Segor. Omnes hi conuenerunt in vallem syluestrem, quę nunc est mare salis, &c.] Diuso Loth ab Abraham & habitante in Sodomis, bella cõ surgunt, & Loth captiuus ducitur, quia videlicet pro eo quòd commixtum est genus Abrahæ inter gentes, quod futurum erat, pro eo quòd contaminata est terra in operibus eorum, & forni
Psal.105. cati sunt cum diis alienis, suscitauit eis dominus hostes, verbi gratia: Moab, & Ammon, & Madiã, & cęteras gentes, & iratus est (sicut ait Psalmista) furore dominus in populo suo, & abominatus est hæreditatem suam, & tradidit eos in manus gentium & dominati sunt eorum qui oderũt eos, & tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum. Hæc omnis terra quinque ciuitatum Sodomæ, Gomorahæ, Adamæ, Seboim, atque Bale siue Segor, antea irrigabatur sicut paradisus domini: Nunc autem eadem Pentapolis, in testimonium nequitiæ, fumigabundam terrã, igne consumptam reliquit. Vallis quoq; syluestris, quæ nunc est mare salis, siue vallis salinarum, in qua fuerunt antea putei bituminis, ex tunc, id est, post dei iram & sulphuris
Esaiæ 15. pluuiam, in mare mortuum versa est; quod & stagnum bituminatum appellatur. Bale quæ & Hier.48. Segor, lingua Hebręa deuoratio dicitur. Tradunt Hebræi, hanc eandem in alio scripturarum loco Salissam nominari, dicíq; rursum viculum conternantem, quòd scilicet tertio motu terræ absorpta sit, & ex eo tempore quo Sodoma & Gomorrha, Adama & Seboim diuino igne subuersæ sunt, illa Segor, id est, paruula nuncupatur. Siquidem Segor transfertur in paruam. [Et percusserunt (inquit) Raphaim in Hastaroth, Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emin in Sabe Cariathaim.] Id est, in Sabe ciuitate. Raphaim gigantes siue robusti, Zuzim & Emin terribiles & horrendi interpretantur. Quibus nominibus gentes quas percusserunt fortissimæ fuisse significantur. [Reuersique venerunt ad fontem Mesiath,] id est, iudicii, [ipla Chades.] Et per anticipationem hic
Num.20 dicitur fons iudicii, scilicet, quòd ex euentu postea tale nomen acceperit. Significat autem loci apud petram, qui fons iudicii nuncupatur, quia ibi deus populum iudicauit. [Et percusserũt om-
Gene.14 nem regionem Amalechitarum in Sasonthamar.] Hoc oppidum postea vocatum est Engadi, balsami & palmarum sertile. Porrò Sasonthamar in lingua nostra resonat vrbs palmarũ. Thamar quippe palma dicitur. Regio quoque Amalechitarum hic per anticipationem dicitur: nam
Gene.36. Amalech vnus fuit de posterioribus Esau. [Ecce autem vnus qui euaserat nunciauit Abram Hebræo

Hebręo qui habitabat in conualle Mambre Amorræi fratris Eschol, & fratris Aser, &c.] Hebræ Gene.14
us interpretatur transitor. Habitabat in conualle Mambre, hoc est in Hebron, vt supra iam dictum est. Quare autem, cum iam toties Abram nominatus sit, & adhuc in hac scriptura nominandus sit, vt nusquam Hebræus dicatur, hoc illum loco Hebræum, id est, transitorem nomina ri placuit? Videlicet ob commendandam magnitudinem rei ac virtutis, quòd scilicet transitor, id est, peregrinus & aduena, deo protegente fecerit rem, quam indigenæ quinque reges facere nõ poterant, & de victoribus quatuor regibus vnam vltionem, & plenam reportauerit victoriam. [Et persecutus est eos vsq; Dan,] ad Phœnicis oppidum, quod postea Paneas dictum est. Dan autem vnus est è fontibus Iordanis. Nam & alter vocatur Ior, quod interpretatur riuus. Duobus ergo fontibus, qui haud procul à se distant, in vnum riuulum fœderatis, Iordanis deinceps appellatur, sed iam ad sensum supra cœptum reuertamur. Capto ab hostibus Loth, Abram assumptis copiis & diuisis sociis, subauditur, Aser & Eschol & Mambre, super hostes irruit, victorq; propinquum liberum reducit, quia videlicet tradito genere eius in manus gentium, non defutura erat (licet in paucis) fides eiusdem Abrahæ, quæ sepè liberaret eos, deo recordationem habente fœderis eius quod pepigit cum Abraham, & suscitante eis saluatores, verbi gratia: Aoth con- Iudic.3.
tra Moab, & Barach contra Iabim regem Chanaan, & Gedeon contra regem Madian, aliosque suis temporibus duces siue saluatores, tandemque glorioſos reges, bellicosos inimicarum gentium victores.

De rege Sodomorum, qui egressus est illi in occursum: Et de Melchisedech, qui benedixit eum, proferens panem & vinum. Cap. XII.

EGressus est rex Sodomorum in occursum eius, postquam reuersus est à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Sabe, quæ est vallis regis. At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim sacerdos altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abram deo excelso, qui creauit cœlum & terram, & benedictus deus excelsus, quo protegẽte hostes in manibus tuis sunt.] Regis Sodomorum, qui homines pessimi erant, & peccatores coram domino nimis, & Melchisedech regis Salem sacerdotis altissimi, dignitates vel merita valde sibi contraria sunt, & tamen vterque Abram victori obuiarunt. Nec verò de Melchisedech dubium vel incognitum cuiquam est, quin Christum significet, cui (sicut ait spiritus sanctus in Dauid) iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Quid econtra rex Sodomorum, nisi populum significat Iudæorum, qualis tunc temporis erat, quando Christus rex & sacerdos summus nascendo de virgine, patri nostro Abrahæ obuius factus est? Væ genti peccatrici (inquit Esaias) illius temporis Iudæos intuens: væ Esaiæ. 1.
genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Ac deinceps: Nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes facti essemus. Item: Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei Ibidem.
nostri populus Gomorrhæ. O igitur magnum & mirabile præsentis huius narrationis mysterium, triumphatoris celebrat occursum Abrahæ rex Sodomorum, pessimorum vtiq; & peccatorum nimis hominum, quia profectò futurum erat nouissimo tempore, vt victoriosam fidem patriarcharum & prophetarum celebrarent viri pessimi, & peccatores nimis, scilicet scribæ & pha- Matt.23
risæi, cæteriq; Iudæi, non quidem natalibus, sed reuera moribus principes Sodomorum, velut sepulchra foris dealbata, per hoc ipsum quòd celebrarent opera patrum, intus autem plena ossibus mortuorum, per hoc quòd secretò viuebant secundum sulphureas carnes Sodomorum. At verò Christus rex iustitiæ, rex Salem, id est, pacis, rex inquam idemq; pontifex magnus, illorum talium hominum diebus natus, sacerdotio suo functus est secundum ordinem Melchisedech. Protulit enim panem & vinum, dicens: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, & sic obtulit Matt.26
semetipsum pro fideli Abraham verum sacrificium, & benedixit ei: per suum enim sanguinem benedictionem, id est, peccatorum remissionem acquisiuit illi, imo & omnibus electis qui expectauerunt eum ab origine mundi.

Item de Melchisedech, & quòd Hebræi tradunt hunc fuisse Sem filium Noe. CAP. XIII.

APostolus præsentis loci memor, hic enim (inquit) Melchisedech, qui obuiauit Abrahæ re- Hebre. 7
uerso à cæde regum, & benedixit ei, cui decimas omnium diuisit Abraham. Primùm qui dem quia interpretatur rex iustitiæ, deinde autem & rex Salem, quod est rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neq; initium dierum, neq; finem vitæ habens, assimilatus filio dei, manet sacerdos in æternum. Hæc & cætera quæ subiungit idem Apostolus, occasionem suspicionis male intelligentibus præbuerunt, vt putarent hunc Melchisedech non hominem fuisse, sed angelum, aut certè (quod dementius erat) ipsum qui sub hominis figura visus sit, esse spiritum sanctum. Verùm alii quàm multi in hoc vnum consenserunt, vt dicerent eum hominẽ fuisse Chananæum, regem vrbis Hierosolymæ, quæ prius Salem, postea Iebus, ad extremum Hierusalem appellata

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XIIII

appellata sit. Nec mirum (inquiunt) si sacerdos dei altissimi describatur absq; circumcisione, & legalibus ceremoniis, & genere Aaron, cum Abel quoque & Enoch & Noe placuerint deo, & victimas obtulerint, & in Iob volumine legerimus, quòd ipse & oblator munerum fuerit & sacerdos, & quotidie pro filiis suis hostias immolauerit. Veruntamen & aliud Hebræi autumant. Tradunt enim, hunc esse primum filium Noe, & eo tempore quo ortus est Abraham, habuisse ætatis annos ccccxc. Nempe, si per ætates singulas annorum numerum supputes, tot annos, id est, ccccxc. ab ortu Sem vsq; ad generationem Abraham inuenies. Mortuus est autem Abraham centesimo septuagesimo quinto ætatis suæ anno. Ratione igitur deducta, inuenietur Sem abnepoti suo decimi gradus Abrahæ superuixisse annos triginta quinque. Simulq; & hoc tradunt, quòd vsq; ad sacerdotium Aaron omnes primogeniti in stirpe Noe, cuius series & ordo describitur, fuerint sacerdotes, & deo victimas obtulerint, & hæc esse primogenita quæ Esau fratri suo vendiderit Iacob. Salem autem non (vt Iosephus arbitratur) esse Hierusalem, sed oppidum aiunt esse iuxta Scytopolim, quod vsq; hodie appellatur Salem, de quo in euangelio quoq; legimus: Erat autem Iohannes baptizans in Ennon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant ibi. Nec differt vtrum Salem an Salim nominetur, cum pro volũtate lectorum, ac varietate regionum eadẽ verba diuersis sonis atq; accentibus proferantur. In isto quoq; libro Geneseos scriptum est, quia venit Iacob in Soccoth & ibi fecit sibi domos atq; tentoria, & transit in Salem ciuitatem regionis Sichen, quæ est in terra Chanaan. Considerandum quoq; est, quòd Abrahæ à cæde hostium reuertenti, quos persecutus est vsq; Dan, non de via Hierusalem, sed de oppido metropolis Sichen in itinere fuit. Stultum igitur est, id quod in typo dicitur, eo quòd sacerdotium Christi finem non habeat, sic quosdam referre ad anagogen, vt historiæ veritatẽ auferant. Non enim quod ab Apostolo dictum est, sine patre, sine matre, sine genealogia sic idem intelligi voluit, quasi Melchisedech absque patre & sine matre fuerit, sed sic dixit: eo quòd subito introducatur in Genesi, occurrisse Abraham à cæde hostium reuertenti, & nec ante nec postea eius nomen feratur assciptum. Dicendo autem, manet sacerdos in perpetuum, affirmat, quòd Aaron sacerdotium, id est, populi Iudæorum & principium habuerit & finem. Melchisedech autem, id est, Christi, neque initium dierum, neq; finem habentis, & in præteritum & in futurum æternum sit.

Iob 1.

Iohan.3.

Gene.33.

Hebr. 7.

Item quòd non Melchisedech Abrahæ, vt Hebræi putant, sed vt Apostolus ait, Abrahã sacerdoti Melchisedech decimas dederat omnium. CAP. XIIII.

IGitur benedicens Melchisedech dicit: Benedictus Abram deo excelso, qui creauit cœlum & terram, & benedictus deus excelsus quo protegente hostes in manu illius sunt. Et dedit illi decimas omnium.] Ambiguè dictum est, dedit illi. Nec enim in voce discretum est siue in sermone, quis, cui, Abram ne sacerdoti Melchisedech, an ipse sacerdos Melchisedech Abræ decimas dederit. Et Hebræi quidem sic estimant, quòd Melchisedech, id est, Sem, hoc abnepoti suo iure debuerit, & decimas prædæ atq; victoriæ non ab eo acceperit, sed ipse dederit ei decimas substantiæ suæ, & debitam largitatem ostenderit in nepotem. Vtrumque enim intelligi potest propter dicti ambiguitatem, & quòd ipse acceperit decimas spoliorum, & quòd Abrahæ dederit decimas substantiæ suæ. Verum Apostolus in prædicta epistola ad Hebræos apertissimè dessi-
Hebr. 7. nit, non Abraham suscepisse à Melchisedech decimas diuitiarum, sed de spoliis hostium, partes accepisse pontificem.

De eo quòd Abraham nihil accipere volebat ex omnibus, & de mystico numero cccxviij. vernaculorum eius. CAP. XV.

DIxit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Qui respondit ei: Leuo manum meam ad dominum deum excelsum possessorem cœli & terræ, quòd à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, ego ditaui Abram: exceptis his quæ comederũt iuuenes, & partibus virorum qui venerunt mecum Auer, Eschol, & Mambre. Isti accipiãt partes suas.] Spiritualiter quoque hic locus euangelii cum virum ædificat. Etenim quisquis vexillum crucis erigit, & nomen Christi prædicat, sicq; legitimè certans, fanaticum errorem, siue hæreticam barbariem expugnat, & exinde non quæ sua sunt quærit, sed quæ Iesu Christi, ipse quodammodo est Abram, qui cũ trecentis octodecim vernaculis suis, quatuor reges deuicit, & eos qui spoliauerant, spoliauit, atq; propinquum liberauit, & hoc facto ab homine liue per hominem dirari noluit, dicens regi Sodomorum: quia à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt. Siquidem numerus præscriptus totus sacer est, quo & sancta Nicæna synodus, non humana industria, non compositione aliqua, sed diuina agente prouidentia gauisa est, in qua vastator Christianitatis Arrius superatus & damnatus fuit. Huius siquidem numeri illic insigne splenduit, id est, trecenti octodecim conuocati adfuerũt episcopi, qui numerus (vt prædictũ est) totus sacer est. Nẽpe si Nicænis, id est, Græcis vti numerando velis elemẽtis, tau T, cce. I & H explicant xviii. T. tau crucẽ, I & H cum supra ducta linea, nomen Iesu significant. Et nota quia hic nomen Iesu genitiuo casu, & non nomina

nominatiuo effertur, & ideo hic litera S. sigma, non additur, sed cum IH superposita linea scribitur, quibus numerus xviii. completur. Sanè tau, T literæ super transuersa linea decli, quæ si adderetur, iam non crucis species, sed ipsa crux esset. Cum igitur huiusmodi præliatores pugnando, non terrenum lucrũ, sed solùm quærunt humanæ salutis fructum, & dicunt cũ Apostolo: non enim quæro datum, sed requiro fructum, probè patrem Abram imitantur dicentem: Leuo manum meam ad dominum deum excelsum, quòd non accipiam ex omnibus quæ tua sunt. Isti (inquit) scilicet Auer, Eschol, & Mambre accipiant partes. Quos qui imitantur, videlicet vrendo potestate sua, quam habent authore domino, qui ordinauit his qui euangelium annunciant, de euangelio viuere: iustè quidem faciunt, sed minoris gloriæ sunt q̃ illi qui hac eadem potestate sua vti nolunt.

Philip.4

1.Cor.9.

MOralem nihilo minus suauitatem ex hoc loco capere possumus. Etenim quatuor reges de quinq; regibus victoriam facientes, quatuor sunt animi passiones, quinq; corporis sensus captiuantes, quæ in gentilium quoque philosophorum libris memorantur frequenter, scilicet gaudium, dolor, spes, timor, Quas poeta eximius vno versiculo expressit, dicens: Hinc metuunt, cupiuntq;, dolent, gaudentq; &. Vbi fides quæ per dilectionem operatur, has animi passiones superauerit, & interiorem hominem ab illarum captiuatione liberauerit, planè exemplo patris Abrahæ laudabiliter triumphauit: & ideirco sacerdos altissimi idemq; altissimus, scilicet Christus dominus, occurrit illi cum sacrificio salutari. dignum enim illum iudicat, qui debeat cœlesti um eius sacramentorum particeps fieri. Magnum nanq; & victoriosum est, non gaudere de prosperis, nec dolere de aduersis huius mundi: non sperare prospera, nec timere mundi huius aduersa. Quam victoriam prędicans apud quendam, philosophia canit: Gaudia pelle, Pelle timorem, Spemq; fugato: Nec dolor assit. Nubila mens est, Hæc vbi regnant. Quisquis ille est, contemnat à rege Sodomorum quicquam accipere, nec dicatur quòd ille eum ditauerit, id est, caueat facere coram hominibus iustitiam suam vt videatur ab eis, & illam incurrat sententiam qua dictũ est: Amen dico vobis receperunt mercedem suam.

Virg.li.6 Æneid.

Boetius de cõso. philo.li. 1. in fine

Matt.6.

De sermone domini, qui factus est ad Abraham post illam victoriam. CAP. XVII.

CAP. XV.

HIs itaq; transactis, factus est sermo domini ad Abram per visionem dicẽs: Noli timere Abram. Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis. Dixitq; Abram: Domine deus, quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meæ, iste Damascus Eliezer erit hæres meus. Addiditq; Abram. Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit.] Quid ea quæ hactenus sunt gesta figurent, sequentis huius visionis verba pronunciant, maximè cum dicitur: scito prænoscens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & seruituti eos subigent & affligent quadringentis annis, veruntamen gentem cui seruituri sunt, ego iudicabo. Et vnum idemque duplici propheria, factorum sci licet quæ promissa sunt, & dictorum quæ sequuntur, veritas dei indubitanter futurum esse confirmat. Noli, inquit, timere Abram, ego protector tuus sum. Tanquam diceret, Iam accepisti gustum protectionis meæ, primùm in eo, quòd propter vxorẽ tuam Sarai flagellaui Pharaonem, & domum eius plagis maximis, & diutitem te inde ascendere feci: deinde & in eo, quòd me protegente hostes, scilicet quinque reges in manu tua fuère. Ergo de cætero fidentior esto, quòd ego protector tuus sim, & generis tui, & merces tua magna nimis: vt peregrinus factus propter me, vtrobique gaudeas, scilicet & in præsenti de protectione mea, qua tibi tolerabilis sit ipsa peregrinatio tua, & in futuro de mercede nimis magna. Nec verò quod ait ille, domine deus quid dabis mihi, ego vadam absq; liberis, &c. diffidentis animi est, sed contriti & humiliati cordis, & cum nimia humilitate dominum consulentis, videlicet vt flebili conquestione pulsatus deus, certius quid respondeat de superiori promissione sperandi seminis. Nam dictum quidem illi fuerat superius, faciamq; te in gentẽ magnam, & si quis possit hominum numerare puluerem, semẽ quoque tuum numerare poterit. Verùm hoc nequaquam satis erat, cum adoptiui possent filii vel hęredes, seminis equiuocatione significari. Itaq; quasi proprii seminis definitionem efflagitans cum dixisset: ego vadam absq; liberis, & filius procuratoris domus meę, iste Damascus Eliezer erit hęres meus: addidit adhuc vigilanter pulsando, mihi quoq; non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit. Eliezer deus meus adiutor, Damascus bibens sanguinem interpretatur, à quo conditam aiunt Damascum ciuitatem, quo in loco fertur protomartyr Abel fuisse occisus.

Gene.11.

Item de eodem, & quod dictum est: Suspice cælum & numera stellas eius si potes. CAP. XVIII.

STatimque sermo domini factus est ad eum dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras, & ait illi: Suspice cœlum & numera stellas si potes. Sic erit semen tuum. Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam.] Hic duo deus repromittit, naturam videlicet & gratiam, vnius eiusdemque seminis. Dicendo namque, sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem, semen definit quod habiturus sit, scilicet non per adoptionem, sed per naturæ proprietatem, subiungendo: suspice cœlum, & numera stellas si potes, sic erit semen tuum: cœlestem præsignat gratiam vel gloriam, qua clarificandum est idipsum semen. Superius cum dixisset: Leua oculos & vidè à loco in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem, omnem terram quam conspicis dabo tibi & semini tuo: non dixit, sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, sed faciam, inquit, semen tuum sicut puluerẽ terræ, quia videlicet non omnis qui terrã illam possessuri erant propter Abram, stellis comparandi erant, neque numerandi sicut stellæ cœli apud illum, de quo veraciter dicitur, qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocans: sed multiplicandi erant super numerum pulueris, terramque amaturi potius quàm cœlum. Hic autem vbi eduxit illum foras: suspice, ait, cœlum & numera stellas si potes, & quia non poterat, sic erit, inquit, semen tuũ: quia profectò pro eo quod educenti foras, & dicenti sibi, egredere de terra & de cognatione tua, ille obediuit, cœlũ pro mercede magna nimis paratur illi, & omnibus quicunque exemplo eius sequuntur educentem foras & dicentẽ singulis, obliuiscere populũ tuum & domũ patris tui. Erunt enim omnes sicut stellæ cœli, id est, multi quidẽ, sed certa multitudine numerati, vel certa numerositate multiplicati, omnesque ex nominibus suis vocati & noti. Nec verò pro sola multitudine vel numerositate, sed & pro differenti claritate dixit, sic erit semen tuũ. Nam sicut non solum alia claritas solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stellarũ, sed etiam stella à stella differt in claritate: sic non solùm alia gloria dei, & alia gloria sanctorũ Abrahæ filiorum, sed etiam ipsi differentem ab inuicem diuersis pro meritis suis gloriam habebunt.

Gene. 13

Psal. 44.

1. Cor. 15

De eo quod dictum est: Credidit Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam. CAP. XIX.

CRedidit, inquit, Abraham deo, & reputatum est illi ad iustitiam. De hoc Apostolus: Dicimus (inquit) quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. Quomodo reputatum est, in circuncisione, an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio, &c. Valent enim hæc ad eneruãdam Iudaicæ iustitiæ confidentiã, cui & supra dixerat: Vbi est gloria tua? Exclusa est. Per quã legem? factorum? Non, sed per legem fidei. Neq; enim Abram factis, in quorum lege Iudęus gloriatur, scilicet cibis aut potibus, aut variis baptismatibus & iustitiis carnis studuerat aut inseruierat, quippe qui nec saltem circuncisus erat, quando iustificatus est: sed credidit, inquit, Abraham deo, & credenti sola fides ad iustitiam reputata est. Et rectè fides iustitiæ meritum habet, nam extra fidem esse, iniustitię summa est. Etenim primo homini infidelitas ad iniustitiam reputata est, videlicet quia nõ credidit deo dicenti: In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Si enim credidisset, non tam facile de illo ligno comedisset. Quale ergo oportuit aduersus iustitiæ mortem, hic pater noster sumpsit antidotum, quia non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum, & emortuam vuluam Sarę, sed confortatus est dans gloriam deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit deus, potest & facere.

Roma. 4.

Roma. 3

Gene. 2. Rom. 4.

De eo quod dictum est: In illo die pepigit dominus fœdus cum Abram. CAPVT XX.

DIxitq; ad eum: Ego sum dominus qui eduxi te de Hur Chaldæorum, vt darem tibi terrã istam vt possideres eã. At ille ait: Domine deus, vndè scire possum, quòd possessurus sim eam?] Non vtique diffidendo quærit, qui tam pias benevolentiæ voces prœmittit, domine quid dabis mihi, domine deus, vnde scire possum quòd possessurus sim? Sed quare sicut nũc ait, domine deus vndè scire possum, quòd possessurus sim eã, non ita paulò antè dixit: domine deus vndè scire possum, quòd qui egredietur de vtero meo, ipsum habiturus sim hæredẽ, sed credidit deo & reputatũ est illi ad iustitiã? Quid enim plus est, hæreditatẽ possidere quæ erat, an hæredem accipere magnam gentem quæ non erat? Non ergo tanquam incredulus infirmata fide dubitauit, sed tanq; pius pater futuris filiis prouidit, ne fortè peccantibus illis pœniteret deum huius suę promissionis, & idcirco in promissione aliquod sibi dari optauit firmamentũ fixæ stabilisq; veritatis, & quasi interpositionẽ iuramenti. Nec moratus dominus deus, quod optabat amicus fidelis, cũ petere non auderet, ipsẽ obtulit. Continuò nanq; respondens: [Sume (inquit) mihi vaccam trimã, & capram trimã, & arietem annorum trium, turturem quoq; & columbã. Qui tollens vniuersa hęc, diuisit per medium, & vtraq; partes contra se posuit altrinsecus, aues autẽ non diuisit. Descẽderuntq; volucres super cadauera, & abigebat eas Abrã, &c.] Hæc visio sic terminatur. In die illo pepigit dominus fœdus cũ Abrã dicẽs: Semini tuo dabo terrã hanc. Hoc fœdus iuramẽtũ quoddã est, q̃ se dominus obstrinxit, q̃modo homo voluit, q̃ debitor posset iure teneri, si quando aliqua intercurrẽte peccati causa, vellet leuare manũ suã, & facere quid cõtra id q̃d promisit. Cuius iuramẽti memor Moyses, cũ dixisset vt disperderet eos, stetit in cõfractione in cõspectu eius, dicentẽq; deũ, dimitte me vt deleã eos, tenuit homo viriliter, dicens: Quare domine iraſceris in populo

Exod. 32

in populo tuo? Memento Abraham, Isaac, & Iacob, quibus iurasti, dicens: Vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini tuo, & possidebitis eam. Itaque quotiescunque habeamus in hac scriptura fœdus vel pactum, nondum fœdus est humanæ reconciliationis, sed firma promissio futuri fœderis, propheticáque imaginatio pacti vnici, quo in solo Christo deus sibi homines reconciliauit.

Quid sibi voluerit quod ait: Sume mihi vaccam trimam, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoq; & columbam. CAP. XXI.

SVme, inquit, vaccam trimam, & cæ. Omnis hæc assumptio, prophetica assumptio est. Vacca siquidem, capra, & aries, quæ profectò seruilia sunt animantia, nam & lacte suo dominos suos pascunt, & lanis operiunt, tres præsignant generationes, per quas semen Abrahæ seruiturum erat in terra non sua: nam generatione quarta, inquit dominus, reuertentur huc. Est autem vacca trima, & capra trima, & aries trium annorum. Cur hoc? Videlicet quia patres vel patriarchæ primi, per quas inuocatum est nomen domini super illos, tres numero sunt, à quibus denominationem suscipere dominus deus dignatus est, vt diceretur: Deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Sub istis nanque nominibus trinitas, vnus deus, seculis illis prædicari voluit, quia nondum capere possent homines manifesta nomina eiusdem trinitatis, id est, patris & filii & spiritus sancti. Volucres quę descenderunt super horum animantium cadauera, quas & abigebat Abraham, rapaces & importunos dominos Aegyptios scilicet significauerunt, qui per Abrahę meritum, à deuoratione generis illius tandem abigendi erant. Generatio quarta, qua erant reuersuri, per liberam significatur auium naturam, per turturem scilicet & columbam. Nec solum pro libertate eiusdem reuersionis, verùm & pro spirituali gratia prophetarum & sacerdotum, quorum primi vel principes in eadẽ reuersione Moyses & Aaron extiterunt. Proindè rollens, inquit scriptura, omnia hæc diuisit per medium, subauditur quadrupedia, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit. Etenim carnales, qui per quadrupedia signantur, lites & seditiones murmurando contra dominum facturi erant, spirituales verò vnanimem seruare concordiam, imò & seditiosos ad pacem reuocare habebant.

Exodi 3.

Quid significauerit, quòd sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. CAP. XXII.

CVmque occumberet sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum, dictumque est ad eum: Scito pernoscens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & cætera.] Bis in hac visione solis occubitus & tenebrarum mentio facta est. Primò, cum dicitur: Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Secundò, cum item dicitur: [Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis trans iens inter diuisiones illas.] Hæc tenebrarum iteratio geminam seminis Abrahæ aduersitatem significat. Primam videlicet, qua fratrem suum Ioseph vendiderunt, quæ causa fuit peregrinationis & seruitutis illorum. Secundam, qua post mortem Ioseph à Pharaone tribulati & afflicti sunt. Et prior quidem aduersitas, res fuit iniquitatis, propter quod & signanter dictum est: Sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Sequens verò aduersitas res afflictionis extitit, vndè & sine interpositione horroris, facta est caligo tenebrosa, inquit, & clibanus fumans apparuit. Et quia semen illud Abrahę, in ipsa afflictione visitandum & liberandum erat in manu forti, multis & magnis præeuntibus ac sequentibus miraculis, lampas quoque ignis inter diuisiones illas apparuit. Clibanus nanque fumans, imago fuit fornacis Aegyptię, qua seruituri erant in luto & latere coctili. Lampas verò ignis trãsiens per diuisiones illas, signum diuinæ charitatis, qua erant per multa miracula illustrandi, de quibus & Psalmista: Illuxerunt, inquit, coruscationes tuæ orbi terræ, commota est & contremuit terra, in mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis. Siquidem simplicem literam sequaris, & illa quidem lampas transiens inter diuisiones illas, id est, inter seditiones Iudaicas clarissima fuit, sed ipso transitu suo sese aliàs migraturam esse declarauit. nam ecce translata est ab illis gloria, & ad gentes transiuit. Igitur quia dicente deo: Semini tuo dabo terram hanc, econtra ille: Domine deus, inquit, vndè scire possum, quòd possessurus sim eam, congruè talis prænostrata est imaginatio, quæ haberetur pro iuramento, quod sine pœnitentia foret, & sine dubio compleretur ea, quam audierat, dei promissio.

Gene. 15

Exodi 1.

Psal. 76.

Q *De eo quod dictum est: Generatione quarta reuertentur huc.* Cap. XXIII.

Væritur tandem, quomodo in Exodo scriptum sit: Quinta generatione egressi sunt filii Israel de terra Aegypti, cum hic prædixerit deus, [generatione autem quarta reuertentur huc.] Ad quod compendio dicendum, quia iuxta aliam quidem genealogiam quarta,

Exodi 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVI. iuxta aliam verò quinta generatione egressi sunt. Nam secundum genealogiam Leui, ex qua fuerunt Moyses & Aaron, qui filios Israel eduxerunt de terra Aegypti, quarta generatione exisse reperiuntur, hoc modo: Leui genuit Caath, Caath genuit Amram, Amram genuit Aaron, Aaron genuit Eleazar. Caath cum patre suo ingressus est Aegyptum. Rursus Eleazar cum patre suo Aaron egressus est Aegyptum. A Caath vsque ad Eleazar generationes quatuor. Secundum verò genealogiam Iuda, quinta generatione egressi inueniuntur, hoc modo: Iuda genuit Phares, Phares genuit Esrom, Esrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab genuit Naason. Phares cum patre suo Iuda ingressus est Aegyptum. Naason princeps tribus Iuda in deserto describitur, cuius filius Salmon terram repromissionis intrauit. A Phares vsque ad Naason generationes quinque. Itaque verum vtrumque est, quia & iuxta sacerdotalem tribum quarta, & iuxta regiam quinta generatione egressi sunt. Veruntamen iuxta Hebraicam veritatem, sicut eruditissimus vir Hieronymus testatur, vbi septuaginta posuerunt,
Exod.13. quinta autem generatione ascenderunt filii Israel de terra Aegypti, melius legitur, sicut Aquila quoque transtulit, & armati ascenderunt filii Israel de terra Aegypti. Præterea in eo quòd
Gene.15. rationem huiusmodi subiecit dominus, nondum enim completę sunt iniquitates Amorręorum vsque ad præsens tempus, notandum quòd non propter iustitias suas filii Israel terram illi obtinuerunt, cum propter iniquitates suas illæ deleręque sint nationes. Vndè hic idè Moyses in Deu-
Deut.9. teronomio sic dicit: ne dicas in corde tuo, propter iustitiam meam introduxit me deus vt terram hanc possiderem, cum propter iniquitates suas istę deletæ sint nationes. Neque enim propter iustitias tuas & æquitates cordis tui ingredieris, sed quia illę egerunt impietatem, te introeunte deleręque sunt, vt compleret verbum suum dominus quod iurauit patribus tuis, cum durissimę ceruicis populus sis.

De eo quod dictum est: Ingredere ad ancillam meam, quid mysterij contineat secundum Apostolum. CAP. XXIIII.

CAP. XVI. IGitur Sarai non habebat liberos, sed habens ancillam Aegyptiam nomine Agar dixit marito suo: Ecce conclusit me dominus, ne parerem. Ingredere ad ancillam meam, si fortè excilla saltem suscipiam filios. & cętera.] Hoc loco testem Paulum citemus Apostolum, videlicet,
Gala. 4. quod non hic popularis historia conscripta, sed cœlestia sint consignata mysteria. Scriptum est,
2.Cor.11. inquit, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est. Qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hęc enim sunt duo testamenta, & cætera. Hunc autorem sequentes, quo niam experimentum habemus iamdudum eius qui in eo loquitur Christus, per Sarai testamentum siue pactum quod disposuit deus ad Abraham, per Agar legem, quę post quadringentos & triginta annos facta est, accipimus. Et vt manifestius dictum sit, in Sarai legem fidei, qua
Roma.4 Hebr.7. Abraham iustificatus est, in Agar mysticè legem factorum agnoscimus, quæ nihil ad perfectũ adduxit. Ecce, inquit, conclusit me deus ne parerem, ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Tanquam diceret libera illa, quę sursum est mater omnium nostrum. Ecce nondum tempus est, vt reuelata Euangelii gratia spiritum adoptionis filiorum per Christum homines accipiant, accipe o Israel interim spiritum seruituris in timore, vt saltem ex ceremoniis carnalibus & figuratiuis sanctionibus, aliquantula qualiscunque iustitię operа facias. Sic enim prius Abraham de ancilla filium suscepit secundum carnem, quàm de
Hebre.9 libera per reptomissionem, quomodo dei populus in lege carnali operatus est, solummodo in cibis & potibus, variisque baptismatibus, & iustitiis carnis seruiens, priusquam fide patrum Euangelicam producente gratiam, veram iustitiam, id est, æternam redemptionem, totus in ueniret mundus per Christi sanguinem. Et notandum, quòd non iubente, sed tantum permittente deo, tulit Abram ancillam suam, vt saltem ex ea susciperet Sara filium, quia veteres ceremonias permisit quidem, sed non mandauit deus Israeli, sicut per prophetam Hieremiam
Hier.7. testatur, cum dicit: Holocaustomata vestra addite victimis vestris & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus, & cętera. Cęterùm decem præcepta legis, in his duobus pendentia: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: & ex tota mente tua: & diliges proximum tuum sicut te ipsum: pa
Matt.22 renter magis ad tabulas pertinent legitimi matrimonii: & quamuis primùm in monte Syna cõscripta fuerint, nihilominus tamen & ante legẽ naturaliter valuerunt, & post legem seruilem in libertate Euangelii amplius valent.

Quid significauerit superbia ancillæ despicientis dominam suam.
CAPVT XXV.

Atilla

ATilla concepisse se videns, despexit dominam suam, Dixitque Sarai ad Abram, Iniquè agis contra me. Ego dedi ancillam meam in sinu tuo: quæ videns quòd concepit, despectui me habet, & cætera.] Notum omnibus est, quia synagoga, cum sit ancilla, superbit, & dominam suam despicit, id est, de carne Abrahæ gloriatur: & fidem illius parui pendit. Rom.10 Volentes enim, inquit Apostolus, suam iustitiam statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti. Antequam peperisset Sarai, quæ sterilis fuerat, id est, antequam nascente Christo, testamenti dei fu- Rom.9. issent impleta promissa: tunc illi ancillæ superbire vacabat, non tamen impunè: reclamabant enim tabulæ, id est, decem præcepta, quæ lex sancta est, & iusta, & bona. Eius quasi Saræ reclamantis vocibus conuincebatur lex carnalis, veluti Agar, quòd nequaquam ab illa impunè despiceretur, vel quod frustra se liberam arbitraretur: verbi gratia, cum aduersus Heli 1.Reg.3. propter filios eius loquitur deus: Idcirco iurauí domui Heli, vt non expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsq; in æternũ. Amplius autem tumores ancillæ verberat Sarai, cũ dicit veræ & sanctæ legis spiritus per os Dauid: Deus deorum dominus locutus est. Nunquid Psal.49. manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola deo sacrificium laudis. Et multa his similia in prophetis. [Affligente igitur, inquit, eam Sarai, fugam iniit: Cumque inuenisset illam angelus domini iuxta fontem aquæ in solitudine (quæ est in via Sur, in deserto) dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, vndè venis? aut quo vadis? Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu ipsius.] Quicquid lex sancta iubet dicendo. Non concupisces, non mœchaberis, & cætera. Quicquid, inquam, in tabulis duabus digito dei scriptum est, hoc seruili carnalium Israelitarum multitudini volenti mœchari, & amanti concupiscentias suas, pœna est. Et si se timore pœnæ cohibebat: hoc ipsum afflictio est, quia timor pœnam habet. Idcirco populus carnalis huiusmodi non ferens imperia, multoties confugit ad gentium idôla: quorum sub cultura concupiscere, fornicari, & mœchari licitum esse putabat. Igitur toties ancilla fugam iniit affligente domina: & errauit in deserto Sur, quod est in via Aegypti, quoties carnalis multitudo spiritualia non ferens sanctæ legis imperia, confugit ad gentes à deo de sertas: vt more illarum, à freno & chamo iustitiæ libera, suas sequeretur concupiscentias. Num.14 Et benè ancilla Aegyptia, per viam fugiebat Aegypti: hoc etiam modo manifestè significans eundem seruilem populum, quia multoties dixit: Constituamus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum. Sur autem interpretatur murus. Quo nomine & vana spes eiusdem populi benè exprimitur, qui commiscendo se inter gentes: euasisse manum domini, & à lege eius turum se esse arbitrabatur. Itemque toties angelus domini reuocauit ancillam dicens: Agar ancilla Sarai, vndè venis? aut quo vadis? reuertere ad dominam tuam: & humiliare sub manu illius, quoties in tribulatione clamantes deus audiuit: & sal- Iud.2.13. uatores eis suscitauit, nonnunquam angelum suum mittens, vti quando Gedeonem conuenit, vel quando Sampson prænunciauit.

De eo quod dictum est: Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & quòd ancilla videntis non faciem, sed posteriora vidit. CAP. XXVI.

HIc, inquit, erit ferus homo. Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & e regione omnium fratrum suorum figet tabernacula.] Hoc de illo quem tunc Agar in vtero gestabat palam intelligi est, quia his dictis significatum est, semen eius habitaturum esse in eremo, id est, in Saracenos vagos, incertisque sedibus, qui vniuersas gentes, quibus desertum ex latere fungitur incursant, & impugnantur ab omnibus. Porrò ille iam dictus carnalis populus, qui fide Abrahæ vacuus, de carne Abrahæ gloriatur, quàm ferus sit, feritate qua non tam leoni nobili, quàm stulto sit onagro comparabilis, totus orbis audiuit, quia verè manus eius contra omnes: & manus omnium contra eum, maximè ex quo dictum est, vel certè impletum, quod fuerat dictum, eiice ancillam & filium eius. Extunc enim maximè vniuersas gentes odit, & multo amplius extunc vesanit propter filium liberæ, primogenitum scilicet Christum, qui gentilem populum eadem libertate, qua liber ipse est, liberauit. Vndè Apostolus ait: Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus est, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Quamdiu potuit, Gala.4. & quantum potuit, persecutus est: iam verò non valens, adhuc tamen blasphemare audet. [Vocauit autem nomen domini, qui loquebatur ei, dicens: Tu deus qui vidisti me. Dixit enim: Profectò, hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellauit puteum illum, puteum viuentis, & videntis me.] Quia dominus in angelo loquebatur, idcirco dictum est: vocauit nomen domini qui loquebatur. Quare autem non vidit faciem, sed posteriora videntis? Videlicet, quia non in facie, sed in posterioribus deliderabat gaudere videntis. Per posteriora nanque domini, terrena vel tranlitoria: per faciem rectè intelliguntur cœlestia vel æterna. Et profectò nulla cœlestia promissa, Verbi gratia, qualia de libera dicta sunt; &

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVII.

dabo tibi ex ea filium cui benedicturus sum,& statuã pactum meum ad eum,& his similia: Nulla inquam,talia audierat, quæ se exauditam esse sciebat, vndè & filio suo nomen Ismahel,quod interpretatur auditio dei,impositura erat. Terrenum est omne quod audierat,scilicet multiplicabo semen tuum : & non numerabitur præ multitudine:& hic erit ferus homo, & cæt. Rectè ergo ancilla,videntis non faciem, sed posteriora vidit. Sic & synagoga illius populi,qui secundũ carnem natus est,nequaquam faciem domini,sed posteriora vidit, quia videlicet interiora sanctæ legis,vbi fulget facies,id est notitia dei : vbi splendida est facies Moysi, nullatenus ferre valuit,sed solam exteriorem literam intuitus est,vtpote animalis,& nõ percipiens ea quæ sunt spiritus dei. Præterea nunc quoq; posq; ejecta est ancilla,& filius eius:futurũ est vt videat posteriora videntis,quia præsentem gratiam dei qui videre noluit, præteritam quandoque videbit. Cum enim plenitudo gentium subintroierit, tunc omnis Israel saluus erit. Iuxta hoc & Moysi in typũ eiusdem populi dictum est. Posteriora mea videbis,faciem autem meam videre nõ poteris. [Ipse est inter Chades & Barad.] Chades & Barad regiones sunt deserti, inter quas & Sur desertum: vbi, sicut iam dictum est,inuenit angelus Agar. Tunc etiam inuenietur in deserto Sur,id est,intra murum. Sur enim interpretatur murus : intra murum, inquam, quem ædificauit incredula contra deum,de quo Psalmista : Et in deo meo, inquit, transgrediar murum. Inuenietur,inquã, inter Chades & Barad, id est, inter viuificantem spiritum, & occidentem literam claudicans & errans. Chades enim sancta, Barad interpretatur grando. Et reuera lex domini secundum viuificantem spiritum, sancta : secundum occidentem literam grando est.

1.Cor. 2.

Rom.11.

Exod.33.

Psalm.17

Item de ortu Ismahel,& quomodo dictũ sit,quia secundum carnem natus est.

Itemq; de ætate patris,qua ille natus est. *Cap.* XXVII.

PEperitq; Abræ filium,qui vocauit nomen eius Ismahel.] Ismahel exauditio dei interpretatur, sicut iam dictum est. [Octoginta & sex annorum erat,quando peperit ei Agar Ismahel.] Dum nascitur Ismahel,octoginta & sex annorum pater est : dum nascitur Isaac, ille centenarius est. Hac quippe ætate patris natus est Isaac. Porrò octoginta & sex annorum quantitas duobus disponitur terminis. Est enim in deceno limite octonarius,in singulari senarius. Ecõtra, centum annorum quantitas simpla est,id est,vno limite contenta : & est tertia vnitas eademque tetragona. Nam decies decem dilatantur in centum. Ergo quod ait Apostolus : Sed qui de ancilla,secundum carnem natus est : qui autem de libera, per repromissionem : diuersa quoq; hæc in vtraq; generatione pulchrè significat quantitas annorum. Nam ex conueniẽte naturaliter viri & fœminæ carne vel sanguine,natus est Ismahel : quia videlicet natura fert vt de viro,quamuis sene,iuuencula concipiat, qualis erat Agar. Econtra, vt anus, qualis erat Sarai,de viro sene concipiat,natura ferre non solet. Proinde dum nascitur Ismahel,pulchrè numerus paternæ ætatis compositus est. Senarius perfectus numerus in singulari limite, ipse quodammodo est Abrã, perfectorum vir operum, sed parui & frigidi sanguinis:octonarius autẽ,qui & à philosophis fœmina dicitur,ipse in deceno limite,quodammódo est Agar,infirmior quidem quia fœmina,sed fœcundior viro,quia iuuencula. Senarium numerum ideo perfectum dicũt, quia suis constat ex partibus,scilicet media,quæ sunt tria : & tertia,quæ sunt duo : & sexta,quæ est vnum. Nanque tria duo vnum senarium perficiunt. Octonarium idcirco fœminam dicunt, quia pariter par, id est,vsque ad extremas vnitates, solubilis est. Soluitur enim in duos quaternarios : quaternarius vero medietas,in duos binarios : & binarius in duas insecabiles vnitates. Itaq; fœmina dicitur,sicut econtrario numerus impar : verbi gratia, Septenarius,quia insolubilis est : nec enim in duas partes æquas diuidi potest,mas appellatur. Sub his ergo numeris rectè naturalis secundum carnem generatio Ismahelis inuenitur. Econtra,dum nascitur Isaac, cuius generationem vnica dei gratia operata est, paternę ætatis numerus plenus & integer:vnus & simplex,id est,solo limite centeno sub vnitate contentus est. Vnitas nanq; apud eosdem philosophos,neq; mas neq; fœmina dicitur : & proinde rectè sub cẽtena vnitate paternorum annorum Isaac nascitur, cuius generationem neq; viri neq; fœminæ naturã, sed sola diuinæ promissionis veritas operatur. Cuius generationis deinceps,inter deum & hominem præparatoria sic inchoantur colloquia.

Natiuitas Isaac sacramẽtũ est incar. Christi.

CAP. XVII.

De Isaac vel promissione eius. *CAP.* XXVIII.

POstquam verò nonaginta nouem annorum esse cœperat, apparuit ei dominus, dixitq; ad eum:Ego dominus omnipotens. Ambula coram me,& esto perfectus. Ponam fœdus meũ inter me & te:& multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit Abraham pronus in faciem.] Nonagesimus nonus Abram,tertius decimus Ismahelis annus est. Ergo C. eiusdem, qua ætate patris Isaac natus est,quartusdecimus Ismahelis annus est. O igitur magna & mira diuinæ ordinationis pulchritudo. Cum iam pater Abram æuo frigidus est:& econtra,filius ancillæ,calidæ Ismahel adolescentiæ fines ingreditur. tunc fidei fructus Isaac de libera nascitur, quia videlicet futurum erat,vt iam senescente populo dei,vigente in paucissimis fide,& vbiq; abundante seruili iniquitate, repromissus Abrahæ Christus nasceretur. Hac illius ætate,quid dominus loquitur? Ego,in

Ego,inquit,dominus omnipotens : ambula coram me, & esto perfectus. Non iam hoc est proficiendi præceptum,sed perfectionis datum. Idcirco rectè præmittit : Ego dominus omnipotẽs, quia videlicet vt ambulet coram domino Abram, vel alius quis, & perfectus sit : hoc omnipotentiæ domini: hoc omnipotentis dei opus est. Omne enim datum optimum,& omne donũ perfectum desursum est. Quare autem hoc hactenus non dixit, cum multories apparuerit,& locutus illi fuerit? Quare,nisi quia & hoc ad mysterium pertinuit. Sicut enim natiuitas Isaac typus fuit incarnationis Christi : per quam sanctorum populus expectatam perfectionem obtinuit : sic tunc demum hoc debuit dici : ambula coram me,& esto perfectus : quando eiusdem Isaac dono omnipotentis domini generatio parabatur. Vndè & perfectionis vinculum continuò subiunxit : Ponamque fœdus meum inter me & te : & multiplicabo te vehementer nimis. Quod enim fœdus tunc promisit, nisi sacramentum incarnationis & passionis Christi, quod nunc in reconciliationis humanæ contulit fœdere suo? Nam quod superius dictum est,in illo die pepigit dominus fœdus cum Abram : iuramentum fuit,quod iurauit ei dicens : Semini tuo dabo terram hãc. Hoc autem quod hic promittit signanter,dicendo,inter me & te:mediatoris dei & hominũ promissio & aduen us eius est. Et quia per positionem huius fœderis amplianda erat propagatio generis Abrahę spiritualis,continuò subiunxit:& multiplicabo te vehementer nimis. Non contentus fuit dixisse vehementer, sed addidit, nimis : quia videlicet eiulmodi multiplicatio promittitur:cuius neq; quantitatem comprehẽdere,neq; dignitatem æstimare quisquam hominum possit : quæ in spiritu potius quàm in carne Abrahæ sit. Ad hæc audienda idoneus cecidit Abram pronus in faciem,subauditur, gratias agens.

Iacob.1.

Gene. 15

Quòd in vero Isaac,id est Christo,impleta sit promissio dicentis:Multiplicabo te vehementer nimis:& de augmentatione nominis Abrahæ. *Cap.* XXIX.

DIxitq; ei deus : Ego sum,& pactum meum tecum : eris q; pater multarum gentium.] Hoc vtiq; est quod dixit : Multiplicabo te vehementer nimis. Planè hæc multiplicatio vehemens & nimia est,patrem esse multarum gentium, patrem esse omnium credentium,siue qui ex circumcisione,siue qui ex præputio sunt. Nam in Christo est hoc pactum de quo nunc ait:& pactum meum tecum. Nec enim qualecunq;,sed singulariter magnum est pactum : quod enuncia turus præmisit,ego sum. Hoc, inq; pactum in Christo est,mediatore dei & hominum,per quem solum Abram pater factus est multarum gentium : imò quod dictu quoque sanctissimum & dignissimum est, pater omnium dei filiorum. Omnes enim quotquot filii dei dicuntur & sunt,non nisi per Christum talem gratiam acceperunt, per quem redempti & deo renati sunt. At ille scilicet Christus,secundum veritatem carnis assumptæ semen Abrahæ est. Igitur omnium quorũ deus pater est : omnium, inquam, illorum & Abraham pater est. Benè ergo cecidit in faciem, adorans & gratias agens : cum tanti huius muneris acceperit largitatem: multiplicationis eiusdem insigne in ipso ponit titulo nominis. [Nec vocabitur,inquit,vltra nomẽ tuum Abram,sed vocaberis Abraham : quia patrem multarum gentium constitui te,faciamque te crescere vehementissimè : & ponam in gentibus : regesq; ex te egredientur.] Dicunt Hebræi quòd ex nomine suo, deus quod apud illos Tetragrammaton dicitur,h literam Abrahæ & Sara addiderit. Dicebatur enim primùm Abram, quod interpretatur pater excelsus,& postea vocatus est Abraham,quod transfertur pater multarum, gentium enim quod sequitur, non habetur in nomine, sed subauditur. Nec mirandũ,quare cum apud Græcos & nos,a litera videat addita:nos he literã hebræam additã dixerimus:Idioma enim linguæ illis est,per e quidẽ scribere,sed per a legere, sicut econtrario a literam sæpe per e pronunciant. Et hoc ad rationẽ promissionis valenter accedit,quòd in patris huius nomine,cuius est secundum carnem filius dominus Christus Iesus filius dei,iam vna præfulget litera nominis domini. Cur enim vel vnam non haberet literam nominis domini,pater eius, in quo est totum nomen domini? Sic enim Moysi dictum est de eo : & est nomẽ meum in illo. Non dixit,super illum,quod commune est omnium,quorum hic pater est, ex multis gentibus credentiũ : iuxta illud quod & in Apocalypsi dicitur de vnoquoq; credentium : Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, & nomẽ meum nouum:sed est nomẽ meũ in illo : quod proprium est vnici filii,qui cum sit deus & dominus,per omnia,tam nomine,quàm & re,deo & domino patri consimilis & coæqualis est. Et ponam,inquit,in gentibus : regesque ex te egredientur. Reges hic rectè accipiuntur, qui apud ipsum pro fidei merito noti sunt : de quibus ipse in Euangelio : Dico enim vobis, ait, multi reges & iusti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Potest tamen non absurdè vniuersaliter, tam de iniquis quàm de iustis regibus accipi. Nam & de Ismahel loquens, duodecim, inquit,duces generabit.

Opinio Iudęorũ de nole Abrahã.

Exod.23

Apoc.3.

Lucæ 10

De eo quod dictum est : Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te. *CAP.* XXX.

Et sta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVII.

ET statuam pactum meum, inquit, inter me & te, & inter semen tuum post te, in generationibus suis fœdere sempiterno: vt sim deus tuus, & seminis tui post te, daboq; tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ: omnem terram Chanaan in possessionem sempiternam, eroq; deus eorum: quia iam dictum est, Abraham typum tenere antiqui populi sanctorum, distinctio quam nunc fecit deus, dicendo: inter me & te, & semen tuum post te: itemq; vt sim deus tuus, & seminis tui fœdere sempiterno: sic rectè accipienda est, vt in nomine Abram omnes electos, qui ex carne simul & fide eius sunt in nomine seminis eius, quod post ipsum, omnes electos ex gentibus intelligamus, qui non quidem caro & sanguis Abrahæ, sed per fidem seminis eius, quod est Christus, semen sunt Abrahæ: semen, inquam, posterius: quàto naturalibus ramis qui fracti sunt posterior est oleaster, qui inseritur. Item sub nomine terræ Chanaan, rectè intelligitur illa terra viuentium, quę euomuit maledictum illum Chanaan, qui verè ex antiquo maledictus est, id est, diabolum, quam videlicet terram omnem per fidem prædictum Abrahæ semen possidebit in æternum. Alioquin si solam hic accipias terram, quam tunc Chananæi homines inhabitabant, quomodo stabit quod dictũ est: Dabo tibi in possessionem æternam? Interpretatur autem Chanaan motus eorum. Quo nomine rectè significatur superborum motus angelorum: quibus venit pes superbiæ, & manu peccati sui moti sunt, & ceciderunt, & expulsi sunt, nec stare potuerũt. Nec solum hoc loco, sed penè in omnibus eiusmodi dei sermonibus illa intelligenda terra est, quæ reuera fluit lac & mel, quam respicit dominus deus noster, à principio anni vlq; ad finem eius, id est, semper. [Dixitque iterum dominus ad Abraham: Et tu ergo custodies pactum meum & semen tuum post te in generationibus suis.] Tanquam diceret: Meæ fuerit gratiæ, spontaneũ cum homine pactum inire: hominis sit, tantam non negligere gratiam, & pactum dei sui nõ facere irritum. Nam ego quidem non prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita: veruntamen quisquis irritum fecerit, ego vltor existam: Tu ergo, quoniam homo es, & homo nõ nisi operoso studio veritatem tenere potest, quæ naturaliter in deo est: tu, inquam, solicitudine adhibita custodi pactum meum, & post te semen tuum.

Rom.11. Psal.35. Psal.88.

De circuncisione, quòd signum fuerit iustitiæ fidei, & cur id in illa corporis parte poni debuerit, & quòd post aduentum promissi seminis, quod est Christus, circuncisio rectè cessare debuerit. CAP. XXXI.

HOc est pactum meum quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuum post te. Circundetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetis carnem præputii vestri.] Hoc loco pactum pro signo pacti accipi quiuocè oportet. Nam sequitur continuò: [vt sit signum fœderis inter me & vos.] Quod Paulus quoq; apostolus confirmans, cum dixisset: Quomodo ergo reputata est Abrahæ fides ad iustitiam, in circuncisione an in præputio? non in circuncisione, sed in præputio, continuò subiunxit: Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium. Itaq; eũ & hic scriptura exponens quomodo circuncisionem appellauerit pactum, dicat, vt sit signum fœderis, & Apostolus eandem circuncisionem appellet signum vel signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: manifestum est circuncisionem carnis, non ipsum fœdus, sed signum fœderis: non ipsam iustitiam, sed signaculum fuisse iustitiæ fidei. Hic iam quæritur: Cur tali in loco, tali in parte corporis signaculum iustitiæ fidei, pater noster Abraham acceperit: Si enim, inquit Iudæus, signaculum pro signo iustitiæ datum est circuncisionis cauterium, cur non potius in ea parte vel membro corporis datum est quod nudum esset, vt semper pateret? Huic ineptæ obiectiunculæ vt multum pueriliter respondeam, aio: quia si in naso aut in labio, vel certè in auricula, siue in oculo signum circuncisionis deus posuisset, damnosa vtique macula faciem hominis deturpasset. Veruntamen pro re magis seriò respondendum est. Signum fœderis secundum Moysen, & signaculum iustitiæ fidei secundum Apostolum, circuncisionem esse, iam supra diximus, quod differi, nec Iudæus, nec Hebionita possit hæreticus. Constat verò, quòd fœdus ipsum vel fides quæ Abrahæ ad iustitiam reputata est, in promissione seminis extitit, in quo benedicentur omnes gentes. Hoc nempe est quod credidit Abraham, & reputatum est illi ad iustitiam. Qua ergo in parte corporis huiusce fidei signaculum magis congruè daretur, quàm in ea per quam semen ipsum naturaliter trahicitur? Illic vtique congruentius signaculum posuit sponsor, & promissi sui debitor deus, vt & ipse promissionis & homo expectationis suæ, semper commoneretur: Debitorem nanque se sortiter teneri voluit, qui promissi seminis signum in ipso seminis effusorio credenti posuit homini. Simulque & illud sciendum, quia sicut Noe fidei suæ, rectè in nubibus positum est signum, dicente deo: Cumq; obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei, quod pepigi tecum, videlicet prædicenti deo crediderat: quia diluuium aquarum de nubibus inundaturum erat. sic rectè nihilominus Abrahæ, quia crediderat dicenti deo, quòd in semine eius benedicerentur omnes gentes, in loco seminis, id est, in genitali corporis parte, signũ eiusdem

Gene. 9.

Cur circũcisio in parte corporis abscõdita potius q̃ aperta instituta est.

eiusdem fidei positum est. Nunc vide quanti sacrilegii sit, post aduentum eiusdem seminis, adhuc inijcere carni suæ signaculum eiusdem circuncisionis. Nempe iuxta præscriptam veritatem, circuncisionis susceptio expectandi seminis illius professio est. Quisquis circunciditur, semen quod Abrahæ promissum est, etsi non conscientia, signo tamen illo, venturum, se expectare profitetur. At ille scilicet Christus iam venit, iam natus est, iam illo dato in benedictionem cunctis gentibus veritas dei impleta est: Igitur quisquis adhuc circunciditur, venisse negat eum, quem tali signo venturum, se expectare pronuntiat, & perinde illum qui iam venit vtique Christum esse denegat. Rectè itaque & veraciter Apostolus: Si circuncidamini, inquit, Christus vobis nihil proderit. Galat.5.

Item de circuncisione, & cur infans octo dierum iussus est circuncidi.

CAPVT XXXII.

INfans octo dierum circuncidetur in vobis.] Præter illud q̃ circuncisionis signũ pro testimonio erat genti illi, quia fidem haberet venturi seminis Abrahæ, id est, Christi, in eo quoque mysterium est, quòd non quocunque, sed octauo die circuncidetur, inquit, infans in vobis. Octauus nanque dies infantis, octauam significat ætatem mundi, qua circuncidetur infans, id est, expoliabitur orbis omni corruptione mortalitatis, & nouus erit mundus, vniuersali resurrectione regeneratus. Illi enim qui digni habebuntur seculo illo & ex mortuis resurrectione, non nubent neque nubentur, neque enim vltra mori poterunt, æquales enim angelis erunt, & filij sunt dei cum sint filij resurrectionis. Bene ergo infans octo dierum circuncidi iubetur, quia videlicet quod circuncisio signat, octaua ætate mundi perficietur. [Omne masculinũ in generationibus vestris tam aduena, quàm emptitius circuncidetur, & qui non fuerit de stirpe vestra,] subauditur, si in vestram voluerit transire coloniam. Sic enim in Exodo cum dixisset: Hæc est religio phase, aduena & mercenarius non edent ex eo, & cætera. Continuò subsecutus, ait: Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere phase domino, circuncidetur prius omne masculinũ eius, eritq; sicut indigena terræ. Tales infrantissimè perquirebãt pharisæi, vt in carne eorum gloriarentur, quibus dominus dicit: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum. Et cum factus fuerit, facitis eum filium perditionis duplo quàm vos: Lustrantes enim totum orbem propter negotiationes & diuersa lucra, quæ tam à discipulis indigenis captabant, quàm à peregrinis, per imaginem sanctitatis studij, habebant de gentibus facere proselytum, id est, aduenam circuncisum misere populo dei. Sed qui ante, dum esset Ethnicus, simpliciter errauerat, & erat semel filius perditionis, videns magistrorum vitia, & intelligens destruere eos opere, quod verbis docebant, reuertebatur ad vomitum suum, & gentilis factus maiore erat pœna dignus. [Erit pactum meum in carne vestra, in fœdus æternum.] Hoc dicto Iudæi carnis circuncisionem defendere contendunt, quia videlicet dictum est in fœdus æternum, tanquam hoc idem sit, ac si diceretur, exercendæ circuncisionis ritum seruabitis in æternum. Sed iam supra dictum est, non fœdus circuncisionem, sed fœderis esse signum: Circuncidetis, inquit, carnem præputij vestri, vt sit signum fœderis inter me & vos. Aliàs autem quomodo circuncidendi ritus æternus esse poterit, cum sine dubio nascendi vel generandi successio finem habitura sit. Igitur quod ait, erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum, sensu supradicto, ad deum qui vera caro de carne illorum est, respicit Christum mediatorem dei & hominum, in quo veraciter pactum vel fœdus est æternum, quia ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, in quo omnes inimicitiæ dissolutæ, & cœlestia cum terrestribus pacificata sunt. Exod.12. Matth.22. Matth.23. Circuncisio non est fœdus æternũ sed sig.tũ. Ephe.2. Coloss.2.

De eo quod dictum est: Masculus cuius præputij caro, & cætera. Et quid ante aduentum Christi circuncisio contulerit.

CAPVT XXXIII.

MAsculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.] Tanquam diceret: Masculus qui supradictum fœderis mei signum non susceperit, id est, non circuncidit carnem præputij sui, ille fidem seminis tui negauit? Porrò sine fide seminis tui, quod est Christus, saluari impossibile est. Delebitur igitur anima illa de populis suis, id est, non connumerabitur inter populos, quorum te patrem constituit. Quare? Videlicet quia pactum meum irritum fecit, id est, quia in Adam præuaricatus est, cuius tunc erat in lumbis, & nunc exortus præuaricationem illius, quàm tuam fidem sequi: & imitationem peccati, quàm expectationem seminis tui, susciperе maluit. Vndè enim inter deum & homines inimicitiæ, nisi quia primus homo pactum dei in paradiso præuaricatus est? Ergo qui non accipit eius testimonium, per quem solum illæ inimicitiæ soluuntur, qui, inquam, non signatus est ante aduentum eius signaculo, quale tunc positum fuit: & qui non signatur post aduentum eius signaculo ipsius, quale nunc positum est, merito perit pro eadem culpa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur sanctis patribus ante aduẽtum Christi clausum erat regnum cœleste.

culpa primæ præuaricationis. Quærat nunc aliquis: Cur ergo sancti patres ante aduentũ Christi non introibant in regnum dei, si per fidem Christi in circuncisione fuerant iustificati & ipsi? Ad quod ediuerso respondemus. Cur sacramentis sanctæ ecclesiæ, Verbi gratia: Corporis & sanguinis domini communione non admittuntur catecumini nostri? Nonne corde credunt, & ore confitentur fidem Christi? Videlicet, inquis, quia nondum sacro fonte sunt regenerati. Ita planè veteres sancti, iccirco ab illa cœlesti gloria nõ debebant in communionem gloriæ & visionis recipi diuinæ claritatis, nec fas erat vt inter candorem innocentiæ vel claritatis angelicæ reciperentur qualescunque humani generis iustitiæ, quæ omnes, restante Esaia, sic erant sicut pannus menstruatæ, nisi prius lotæ essent sanguinis & aquæ de Christi latere profluentis inundatione.

Esaiæ.64.

De eo quod dictum est: Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.

CAPVT XXXIIII.

DIxit quoque ad Abram: Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq; in nationes, & reges populorum ex eo orientur.] Sublato vno elemento, id est i, addita est e litera quæ per a legitur, & vocata est Saraa. Idioma nanque (vt supra iam dictum est) linguæ Hebræis est per e quidem scribere, sed per a legere, sicut econtrario a literam sæpe per e pronuntiant. Porro Sarai interpretatur princeps mea. Sara princeps absolutè. Causa autem immutati nominis, eadem hinc quæ & Abrahæ est. Illa nanque Hierusalem quę sursum est, quę libera, & mater omnium nostrum est, antequam nasceretur verus Isaac, id est, risus, scilicet dominus noster Iesus Christus, risus noster, & gaudium nostrum, vnius princeps erat populi Iudæorum. Nam nos gentes (vt ait Apostolus) eramus, illo in tempore sine Christo, & alienati à conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine deo in hoc mundo. At nunc iam non sumus hospites & aduenæ, sed sumus ciues sanctorum, & domestici dei, superædificati super fundamentum apostolorum & prophetarum. Itaque sicut iam non Abram, sed Abraham, id est, pater multarum gentium, sic iam non dicitur Sarai, id est, princeps mea, quæ dictio solius esset populi Iudæorum, sed Sara, id est, princeps, vt subaudiatur, multarum gentium. Nam sicut Abraham pater, sic & per eandem fidem mater nostra Sara est. Dabóque tibi, inquit, ex ea filium, cui benedicturus sum, eritque in nationes, subauditur, per ipsum semen vnum, in quo & tu eris (vt iam dixi) pater multarum gentium: Christum enim prænuntiat in Isaac, qui est vtique in nationes, quia per fidem eius & in nationes gratia spiritus sancti effusa est. Proinde cum dicit, cui benedicturus sum, nihilominus subaudiendum est, ita vt benedictio eius redundet in omnes gentes, sicut iam prædixi tibi, quia in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Ex eo reges populorum orientur, inquit, subauditur, per fidem. Nam secundum carnem ex Isaac, populorum quidem, scilicet Israel & Edom reges orti sunt, sed hoc maius & laudabilius est, magisq; ad promissiones magnifici oris domini pertiner, quòd ex semine Abrahę secundũ Isaac per fidem Christi renati sunt gentium reges, vel quàm plurimi ecclesiarum idonei rectores.

Galat.4.

Ephe.2.

Gene.22.

De risu Abrahæ dicentis in corde suo: Putásne centenario nascetur filius?

CAPVT XXXV.

CEcidit Abraham pronus in faciem, & risit, dicens in corde suo: Putásne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Dixitq; ad dominũ: Vtinam Ismahel viuat coram te.] O virum æterno risu verè dignum, & sempiternę iucunditati bene præparatum, qui ita cecidit in faciem vt rideret, ita risit vt in faciem caderet, illius vtiq; adorans omnipotentiam, cuius in promissione audierat singularem gratiam. Putásne, inquit, centenario nascetur filius? subauditur, talis futurus, & nascetur de Sara nonagenaria? quæ cum per ætatem debuit párere, sterilis erat. Hoc enim subaudiendum est, præsertim, cùm post obitum Saræ, & cum iam vxorem duxisset Isaac, iamq; adultus, non dubitauit idem Abraham ducere vxorem nomine Cethuram, nec frustra: quippe, de qua suscepit filiorum copiam. Ergo putásne quod in corde suo dixit, non dubitando, sed suam ipse felicitatem ineffabiliter admirando. Quod verò ore proprio ad dominum dixit, vtinam Ismahel viuat coram te, planè reuerentis & pudorati animi est, confitentis illud quod promittebatur longè abundantius esse, quàm petere ipse auderet. [Et ait dominus ad Abraham: Sara vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Isaac, & cętera.] Imperiosa hęc sermonis dei repetitio est, notam fidem hominis excitantis, vt aures audiendi habeat, nec humilitate nimia dissimulet audita gaudia. Sara, inquit, vxor tua pariet tibi filiũ, sicut iam dixi, quia tu risisti, quod subaudiendum est, vocabitur nomen eius Isaac, quia reuera ridebit in nouissimo generositas tua. Isaac nanque risus interpretatur. Quo nomine rectè seminis Abrahæ, quod est Christus, felix natiuitas significatur, qui vniuersitati sanctorum quorum ex carne vera caro, & verus homo ipse est, sempiterni risus & interminabilis gaudii causa est. De quo idem ait: Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Quod gaudium

Gene.17.

Iohan.16.

gaudium vel quem risum, omnium pulchrè vnus illorum prægustauit, clausus adhuc in vtero, dicente matre eius ad Mariam: Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: Eorum omnium, cum sint vnum corpus & vnus spiritus, mysticè hæc vox est: Putásne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Et est sensus: Hactenus cum floreret rerum status, temporibus regum nobilium, non venit Christus, nunc senium quoddam generis Abraham, (Ablatum est enim sceptrum de Iuda, & dux de femoribus eius) putásne ergo nunc veniet qui mittendus est? Putas videbo? Putas durabo? Putas hic me inueniet illa natiuitas? Eorum nanq; huiusmodi suspiria, Simeonis expectatio satis indicat, qui in desiderio cordis sui responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Christum igitur Isaac & nomine signat & munere, quia & senibus parentibus datus, & à risu nomen sortitus est.

Lucæ.1.

Gene.49.

Lucæ.2.

De eo quod dictum est: Super Ismahel quoque exaudiui te, & quomodo intelligendum sit: Pactum verò meum statuam ad Isaac.

CAPVT XXXVI.

SVper Ismahel quoque exaudiui te: Ecce benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valde. Duodecim duces generabit, faciamq; illum in gentem magnam: Pactum verò meũ statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.] Vtrum Ismahel in persona sua ad sortem electorum pertineat & viuat coram domino, iuxta petitionem patris dicentis, vtinam Ismahel viuat coram te: præsertim quia respondit dominus, super Ismahel quoque exaudiui te, ecce benedicam ei, & cætera, alterius nobis scripturæ authoritate certum non est. Nusquam enim tale quid de Isaac & Ismahel scriptura patenter edicit quale est illud: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quamuis hæc eadem scriptura dicat: Cumq; vidisset Sara filium Agar Aegyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: Eiice ancillam hanc & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac. Et eundem ludum Apostolus persecutionem vocat, dicendo: Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus est, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Non tamen omnino consequens est, quòd à deo proiectus vel electus sit, præsertim cum post pusillum ibidem scriptum sit: Exaudiuit autem deus vocem pueri de loco in quo erat. Tradunt quidem Hebræi, ludum illũ eiusmodi fuisse, quòd idôla luto fecerit, iuxta quod alibi scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Sed & ediuerso dicũt alii, quòd aduersus Isaac, quasi maioris ætatis, ioco sibi & ludo primogenita vẽdicaret. Sed de hoc alias. Nũc illud dictũ sit, quamuis reproborũ typũ gesserit, nõ omnino consequens vel constans esse, ep & ipse in sua persona à deo reprobatus sit, dicẽte illo: Super Ismahel quoq; exaudiui te, quia dixerat Abrahã: Vtinam viuat Ismahel coram te, Duodecim, inquit, duces generabit. Hi duces, id est, filii eius, inferius sunt descripti. Primogenitus Nabaioth, deinde Cedar, & Abdehel, & Mapsam, Masma quoque, & Duma, & Masa, & Adad, & Thema, Ithur, & Naphis, & Cedma. Pactum verò statuam ad Isaac. Pactum nec hoc loco circuncisionem vult intelligi, quæ potius (vt supra iam dictum est) signum est pacti. Nam & Ismahel circuncisus fuit. Sequitur enim: [Cumq; finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit deus ad Abrahã: tulit autem Abraham Ismahelem filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, & circuncidit, &c.] Ergo pactum, quod propriè est ad Isaac, redemptio vel reconciliatio generis humani est, quam in Isaac per Christum fieri statutum est ab eo qui promisit: statutum, inquam, quia fidelis est, & propositum eius infirmari non potest.

An Ismahel sit saluatus.

Malach.1.

Gene.21.

Galat.4.

Exod.32.

Gene.25.

De centesimo ætatis anno Abrahæ, quo natus est Isaac, & quòd vbi nasciturus iam datur, trinitatis mysterium in forma angelorum se homini manifestare dignatur.

CAPVT XXXVII.

APparuit iterum dominus ei in conualle Mambre, sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore dei.] Hic annus ætatis Abrahæ centesimus ad illam secundum diuinitatis consilium respicit plenitudinem temporis, de qua dicit Apostolus: At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Proinde totus illi festiuus atque solennis, ex diuinis est reuelationibus, maximè, quia quam hactenus vidisse non legitur figuram sanctæ trinitatis, hoc tempore videre meruit. Ecce enim apparuit, inquit scriptura, iterum ei deus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso feruore diei. Cumque subleuasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cum venisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui & adorauit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, & cætera.] vbi nasciturus Isaac, non iam solum, vt ante promittitur, sed & datur, trinitatis mysterium in forma trium angelorum, se homini manifestare dignatur, quia videlicet vbi Christus nascitur ex semine Abrahæ, eiusdem Christi filii dei incarnationem præsentia

CAP. XVIII.

Galat.4.

suæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuæ maieſtatis tota triniras, in hoſpitio virginei ventris operatur: & exinde nomen eiuſdem trinitatis, nomen patris & filii & ſpiritus ſancti toto mundo publica prædicatione declaratur. Nam pater eſt qui virginem impręgnat, filius qui natura induitur humana, ſpiritus ſanctus cuius operatione concipit virgo, quę virũ non nouerat. Sed iam ipſa literæ ſequamur veſtigia. Apparuit, inquit, iterũ. Incertum reliquit, quanto interuallo poſt illa quę ſupra narrata ſunt, hoc factum ſit: ſed certũ tamen eſt, quòd breuiſſimũ tempus interfuerit. Nam & in prędcedenti viſione, cum dixiſſet deus, pactũ verò meum ſtatuam ad Iſaac, addidit continuò, quem pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero: & in hac iterũ dicit, reuertens veniam ad te hoc eodẽ tempore, vita comite, & habebit Sara filium: poteſt tamen intelligi, quod ait in ipſo feruore diei, idem eſſe ac ſi diceretur, in feruore ipſius diei, iubauditur, cuius prędcedente nocte apparuerat, & de circumciſione mandatum dederat illi.

Quid ſignificet, quòd tunc apud hominem angeli, ſiue deus in angelis tam familiariter hoſpitatus eſt, & penè nihil à conſueta hominũ hoſpitalitate ſuſceptio illa differt.

Cap. XXXVIII.

IN ipſo, inquit, feruore diei: Satius exprimi non potuit qualitas vel proprietas eius quæ nunc apparuit viſionis. Idem enim eſt, ac ſi dictum fuiſſet. Non iam in viſu noctis, non in aliqua ſpirituali ſolummodo viſione, ſed in lumine huius ſolis, in aſpectu oculorum vel ſenſu communi. Nam reuera ad communes pertinent ſenſus cuncta hęc, quæ in hac viſione narrantur. Cumque ſubleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum, & cætera, vſque ad id quod dicitur: Igitur pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorrham ignem & ſulphur. Quidnam eſt in quo hæc acta vel dicta cœleſtium hoſpitum in communi ſchemate, ſiue omnimodo geſtu differant hominum apud amicos ſuos hoſpitantium? Ille hoſpitalis paterfamilias currens in occurſum quaſi hominum, prę laſſitudine recto & refectione indigentium, [afferam, inquit pauxillum aquę, vt lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis.] Quid humanius homini diceres, quem prę labore itineris & inanitate ventris penè deficere, debilis vel conciſus anhelitus proderet? Item quid pronius reſponderent feſſi viatores, de bono & comi hoſpite lętantes? [Fac, inquit, vt locutus es: Feſtinanter ille ad Saram, tanquam pro amicis eſurientibus, accelera, inquit, & tria ſata farinæ ſimul commiſce, & fac ſubcinericios panes. Currit ipſe ad armentum & tollit viculum tenerrimum & occidit, datque puero. Qui feſtinauit & coxit illum.] Apponit tandem cœnam opimam, butyrum & lac & vitulum, quem coxerat: ipſe verò ſtat coram eis edentibus & bibentibus, ſecundum morem vel diſciplinam miniſtrantium. Tunc illi (vt mos eſt bene refectis hoſpitibus) exhilarati ac lętabundi: [Vbi eſt, inquiunt, Sara vxor tua?] Ac deinceps vnus qui in tribus illis erat dominus deus, [reuertens, inquit, veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit Sara filium,] Sic omnino loqui ſolet homo, qui ſemper in incertitudine eſt futurorum, & ipſius vitę ſuę. Veniam ad te, vita comite, id eſt, veniam ad te, ſi vita comes fuerit. [Riſit Sara] videlicet pudibunda mulier tanquam venerandos erubeſcens homines. [Poſtquam, inquit, conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo?] Deſierant enim illi fieri muliebria.] id eſt, menſtrua ſcilicet ſecundum ętatem, prę raritate ſanguinis. Vndè & duplex videbatur importunitas concipiendi vel pariendi ei, quæ & cum ſanguine abundaret, fuerat ſterilis. Perterritæ & dicenti. [non riſi] iucundius adhuc imminens dominus, [non eſt, inquit, ita, ſed riſiſti.] Apud Loth quoque penè idem quod homines dicunt & faciunt angeli. Vocati ad hoſpitium, minimè inquiunt, ſed in platea manebimus, vixque compulſi diuertunt ad eum. Ille quoque ingreſſis fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt. Quid, inquam, hic eſt, quod diſcrepet ab hominum confabulatione, vel conſultatione communi? Num leuia ſunt hæc aut ludicra? Non vtique, ſed dei & hominis verè filii dei, & verè filii hominis vera & ſancta ſunt præconia. Quid enim tunc parabatur, niſi vt Iſaac naſceretur, in typum eius, qui cum fecerit terram in ſempiterno tempore, & impleuerit eam pecudibus: etenim ea quæ ſunt, omnia per eum facta ſunt, poſt hęc in terra videndus, & cum hominibus erat conuerſaturus? At ille non vtcunque videndus, non quomodocunque cũ hominibus erat conuerſaturus: ſed in veritate humanę ſubſtantię: verè de fœmina conceptus & natus, verus homo, vera caro factus erat in nobis habitaturus. In nobis (inquam) per omnia, vtpote de ſuis inuiſibilibus, ad noſtra viſibilia profectus. Habitauit enim in nobis, cũ in illo fœmineæ ſecreto naturæ, de quo nos non ſine peccato proceſſimus ſinguli, decem menſibus abſque peccati contagione hoſpitatus eſt, & inde tanquam ſponſus de thalamo ſuo procedens, in ſole poſuit tabernaculum ſuum, tenera vt infans circundatus carne, & vagitus emittens infantiæ, factus ſub lege, ſubdituſque Ioſeph & Marię, circumciſus & tanquam peccator legali hoſtia mundatus, paſſus famem, & fraudem tentatoris perferens, perſecutionesque hominum ſuſtinens, & contriſtatus vſq; ad mortẽ, de loco ad locum fugiens,

Loth. Gene.19.

Baruch.3.

Pſalm.18.

fugiens, ad extremum autem factus obediens vſque ad mortem. Rectè igitur & pulchrè dum illud præſignatur, iam cœleſtia terrenis cõiunguntur: ita vt in nullo cœlestes ſpiritus diſſimiles ſe exhibeant hominibus in colloquio, in conuictu, in omni modo, tam dictorum quàm factorum geſtu vel habitu. Et notandum in hac lectione, verba ſecundum numeros variari, id eſt, nunc alia ſingulariter, nunc alia pluraliter dici. Cuius varietatis hæc ratio eſt. Vbi dicuntur vel agunter ea quæ ad deum pertinent, omnia dicuntur ſingulariter: vbi inter hoſpites penè ſola ſonant humana, dicuntur omnia pluraliter. Nam vt manifeſtius fiat quod dicitur, Vbi adorat Abraham, non pluraliter dicit, domini mei: ſi inueni gratiam in oculis veſtris, ne tranſeatis ſeruum veſtrum, ſed ſingulariter: Domine, inquit, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum, quia videlicet vnus in tribus perſonis dominus vel deus eſt, qui ſingulariter & ſolus adorandus eſt. Vbi autem offert quod non dei, ſed hoſpitum eſt, loquitur pluraliter, ſed auferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore, & confortate cor veſtrum, & poſtea tranſibitis. Item vbi iucundi & bene refecti de Sara interrogant, ſcriptum eſt pluraliter, dixerunt: vbi eſt Sara vxor tua: vbi autem continuò promittitur quod dare vel facere ſolius dei eſt, ſingulariter ſic ſcriptum eſt: Reuertens veniam ad te, & habebit Sara filium.

FINIS QVINTI LIBRI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Sextus.

De manſuetudine & ira dei, qui tam familiariter apud iuſtum hoſpitatus, tam terribiliter ad Sodomam diuertit. *CAP. I.*

PROMISSIO vel aduentus Chriſti filii dei, ſicut electis in multitudine miſericordiæ, ſic reprobis in abundantia eſt iræ & vindictæ. Ira enim, inquit Apoſtolus, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis, operantis malum, Iudæi primùm & Græci. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Bene ergo is cuius in Euangelio ſuo ſimul ira reuelanda erat & gratia, iam in præfiguratione aduentus ſui, dum præfiguratur in Iſaac, vtriuſque rei narranda toto orbe præmittit exempla. Penes ipſa piorum tabernacula, caſtis indulget delitiis, & ridentibus penè arridens atque congaudens materiam multiplicat cauſamque confirmat riſus æterni: ac deinde Sodomam diuertens, terribilem ſuper impios & peccatores peſſimos pluit iram, in exemplum ignis æterni. Illic manſuetudinem, hic filii ſui deus veritatem præoſtendit & iuſtitiam. Cui Prophera in Epithalamio præcinens, cum dixiſſet: Intende proſperè procede & regna, continuò ſubiunxit, Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam, deducet te mirabiliter dextera tua. Sed iam ipſa veritatis & iuſtitiæ præſentia ingrediamur oſtenta.

Roma.1. Ira & gratia Chriſti prę figurata. Pſalm.44.

De peccato Sodomorum, & quòd in illo typus præceſſerit Iudæorum, qui dominum illudentes crucifixerunt. *Cap. II.*

CVmque ſurrexiſſent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam, & Abraham ſimul gradiebatur ducens eos.] Homines Sodomitæ (vt ſuperius iam dictum eſt) peſſimi erant, & peccatores nimis coram domino. Notum imò notatum & fame eſt toti mundo peccatum ſcilicet, ſaturitas panis, & ocium, in quo malè nimis ſemetipſis abuſi ſunt: commutantes naturalem vſum in eum qui eſt contra naturam: maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & ita mercedem quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes, quia videlicet hoc peccatum terrimum & peccatorum prædcedentium pœna eſt. Proinde extunc, & vſque in ſeculum, publicanis quoque & Ethnicis, ne dicam omnino caſtis naribus, nimium fœtet memoria eorum. Hi planè typum geſſerunt falſorum Hieroſolymitarum, eorum qui dominum noſtrum dei filium crucifixerunt, teſtante Iſaia, cum de illis prophetica voce dicit. Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrhę. Delectatus itaq; dominus hoſpitio patris Abrahæ, dirigit oculos contra Sodomam, deducente ſe Abraham, vim penè paſſurus, à peccatoribus, quia videlicet doctrinis & miraculis exhilararus, apud diſcipulorum benevolentiam, in quibus ſecundum fidem erat Abraham, eiſdem apoſtolis deducentibus Hieroſolymam illam, quæ ſpiritualiter Sodoma vocatur, aſcendit crucifigendus à pontificibus, phariſæis, ſenioribus quoque, & ſcribis populi.

Roma.1.

Eſaiæ.1.

Apoca.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VIII.

De eo quod dictum est: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum.

CAPVT III.

DIxitq; dominus: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum, cum futurus sit in gentem magnam & robustissimam, & benedicendę sint in eo omnes nationes terræ? Scio enim quòd præcepturus sit filiis suis & domui suæ post se, vt custodiant viam domini, & faciant iustitiam & iudicium: vt adducat dominus propter Abraham omnia quæ locutus est ad eum.] Mira exordientis dignatio, qua deus hominis & excitare attentionem, & captare quodammodo curat beneuolentiam, quippe qui ab eiusdem auditoris sui quibusdam laudibus suum sic inchoat sermonem: Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum? Subauditur enim tantis repugnantibus causis. Primò quia futurus est in gentem magnam. Futurus, inquam, magis secundum fidem quàm secundum carnem, in gentem magnam ac robustissimam, videlicet cuius mirandam Matt. 11 fortitudinem rectè dicam, quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Deinde scio enim, inquit, quòd præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam domini: quod scilicet bono prius exemplo per semetipsum, postea scripto & doctrina legis, per posteros suos egit. Quantæ putas laudationes vel testificationes sunt homini dicta hæc ex ore dei? Non ergo Abraham apud deum parui æstimatur, cui tales & tantas ob causas, consilium suum celare se non posse testatur deus. Et hæc quidem illi dignè secundum suam personam dicta sunt, qui genti suæ magnæ ac robustissimæ, hodiéque præcipit, vt custodiant iudicium & iustitiam, scientes, peccatoribus districtam exemplo Sodomorum timendam esse dei sententiam. Cæterùm iuxta mysterium iam dictum quando passurus dominus direxit oculos suos contra Sodomam illam, id est, Hierosolymam, non celauit Abrahæ, id est, Apostolis suis, carne & fide filiis Abrahæ, quæ gesturus erat ipse, sciens quod futuri essent in gentem magnam ac robustissimam, videlicet illam, quàm extunc diffusam per totum orbem videmus ecclesiam, terribilem vt castrorum aciem ordinatam, & quod per ministerium illorum benedicendæ essent in semine Abrahæ omnes nationes terræ, & quòd præcepturi essent filiis, id est, auditoribus suis, vt custodirent iustitiam & iudicium, futuram credentes resurrectionem, & iudicium vniuersale viuorum & mortuorum.

De clamore Sodomorum & Gomorrhæ & de precatione Abrahæ.

CAPVT IIII.

CLamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum earum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, aut non est, vt sciam. Conuerteruntque se inde, & abierunt Sodomam.] Quantum ad præsentem locum historiæ, temerarium hominum prohibetur iudicium, ne facilè audita credant, vel inexperta iudicent, cum deus omnium qui falli non potest, qui & antequam fiant, omnia nouit, dicere dignatus sit: clamor Sodomorum multiplicatus est, descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere impleuerint. Porrò mysticè dicendum, quia Sodomorum, id est, Hierosolymorum, clamor crebro ascenderat ad dominum, Euangelica testante parabola, quia Matt. 21 mali & malè perdendi agricolæ seruos domini vineæ semel & iterum ac tertio ad se missos execerunt, imò & contumeliis affectos occiderunt. Nouissimè ergo missus filius vnicus, æstimante patre ac dicente, verebuntur filium meum, rectè dixit, Clamor Sodomorum multiplicatus est: descendam & videbo, & cætera. Descendit enim & vidit, vtrum clamorem qui ascenderat, opere compleuissent, vidit, inquam, id est, expertus est quàm pessimi essent, didicit in semetipso quàm crudeliter, quàm odiosè sanctos prophetas, & iustos homines occidissent. Conuerterunt se, inquit, & abierunt Sodomam. [Abraham verò adhuc stabat coram domino, & appropinquans ait: Nunquid perdes iustum cum impio? & cætera.] Hoc planè ex ipsa orationis qualitate clarum est, quia verè Abraham coram domino stabat, & domino appropinquans erat, quia videlicet in oratione non suam, sed dei gloriam intendebat: non, inquam, suam sed dei voluntatem fieri postulabat. [Dixit enim. Absit à te, vt rem hanc facias & occidas iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius. Non est tuum hoc qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.] Ergo consulebat domino fidelis famulus, quatenus sic ageret, & sic iudicaret, vt de suo ipse iudicio dignè laudaretur. Proinde dominus deus monitorem hominem non aspernatus, & quodammodo arguentem non dedignatus, singulis eius concedit propositionibus, dimittam, inquiens, omni loco, propter quinquaginta: non delebo, si inuenero ibi quadraginta quinq; percutiam propter quadraginta: non faciam, si inuenero ibi triginta: nō interficiam propter viginti: non delebo propter decem. Fortis enim erat vera fortitudine homo, qui fortissimum dominum tenebat. Fortis, inquam, & fortiter seipsum confringens, qui dicebat: Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis: & ne quæso, inquit, indigneris domine, si adhuc loquar: & quia semel cœpi, loquar ad dominum meum: & obtecro, ne irascaris domine, si adhuc loquar semel.

semel. Hęc enim fortitudo vera est, scilicet spiritus humilitatis, & mens subdita iustitię dei, quam Esaiæ. 1. idem Propheta (qui in primordiis libri sui dixerat: audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei nostri populus Gomorrhæ) deplorans in hominibus defecisse: dicit circa finem eiusdem libri flebili conquestione: Non est qui inuocet nomen tuū, non est qui Esaiæ. 64. consurgat vt teneat te. Videbat vtique in spiritu, versum dominum ad Sodomam illam, nec esse quenquam qui teneret illum, propter abundantem malitiam. Nam quid gemeret subsecutus aperuit. Deserta facta est Hierusalem, desolata domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustione ignis. Hoc enim irrecuperabiliter sub Vespasiano & Tito factum est.

Item de eadem re: Et quòd non casu sapiens homo taliter numerum diminuerit: prius quinquaginta, deinde quadraginta, ad extremum ponendo decem.

CAP. V.

SEd quid sibi vult degradatio numerorum huiusmodi? Nunquid homo cum deo loquens, casu & sine scientia & sensu, sicut in buccam venerunt, ita insertas effudit diminutiones numerorum? Non vtique, sed cum ratione elocutus est, quæ & si nobis non ad plenum liquent, nonnihil tamen pulchritudinis sensibus nostris exinde sublucet. Illud nanque præclarum in his numeris diuinitus prouisum animaduertimus, quòd non solum arithmeticis qualibuscunq; rationibus, sed & musicis proportionibus ita contexti sunt, vt omnes musicę concordię symphonias complectantur, excepto quinquagesimo numero qui propter alias rationes sacratus est. Nam quadragintaquinque cum quadraginta comparati epogdoum, id est, sesquioctauam proportionem reddunt, quam musici tonum appellant. Quadraginta cum triginta collati, epitritum, id est, sesquitertiam proportionem efficiunt, quam symphoniam diatessaron vocant: triginta cum viginti comparati, hemiolion, id est, sesquialterum constituunt, quam symphoniam diapente dicunt. Viginti cum decem collati dupli sunt, quam maximam consonantiam, id est, diapason nominant. Item triginta cum decem triplarem, quadraginta cum eisdem quadruplarem proportionem efficiunt: quarum altera diapason cum diapente: altera reddit bis diapason. Quid igitur hi numeri, nisi tanti intercessoris veram indicant dignitatem, videlicet quòd ita duntaxat dominum deum suum peccatoribus parcere cupit, vt proficiat ad nominis ipsius laudem & honorem? Cantabilem nanque misericordiam decet illum facere, talem Psal. 100. scilicet, quæ non diserepet à iudicii veritate: testante Psalmista cum dicit: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Proinde quia iam dictis in numeris omnis consonantiæ vis conclusa est. [Abiit dominus, inquit scriptura, postquam cessauit loqui ad Abraham, & ille reuersus est in locum suum.] quia videlicet quod extra laudem iusti iudicii dei, homo sapiens à deo suo petere nec vult nec debet. Adeò non suam quęsiuit voluntatem, vt quantamcunque haberet curam pro nepote suo Loth, nullam tamen os eius de illo fecerit mentionem.

Cur duo Sodomam venerunt, & quare vespere venerunt.

CAPVT VI.

VEnerunt duo angeli Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis.] Bene duo angeli venerunt, vt in testimonio duorū iustum staret iudicium. Hoc enim ad illud respicit, quod supra dixerat dominus: descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere impleuerint: an non est ita vt sciam. Sicut illa idcirco dicta sunt, vt de inexperta culpa temerariam nemo promat sententiam: sic duo venerunt Sodomā, vt minus quàm duobus testibus, nullam damnatio terminet accusari causam. Et bene non tres, vti ad Abraham: sed duo tantum venerunt Sodomam. Etenim non quidem cordibus impiorum reuelatur trinitatis mysterium: veruntamen & dei filius inter peccatores super terram visus est, & cum hominibus impiis conuersatus est: & spiritus sanctus visibili specie apud eosdem apparuit, super ipsum quidem dominum in specie columbæ, super discipulos autem in specie ignis. Bene ergo non tres, sed duo in ciuitatem impiorum venerunt angeli: quia tempore visitationis sic duæ personę filii, & spiritus sancti hominibus innotuerunt, vt peccatores & impii omnes inexcusabiles sint. Vespere, inquit, venerunt. Ipsum tēpus vel hora visitationis tristissimæ peccatorū causæ congruit. Abrahā mane diei. Visitatur iustus & mane, iuxta illud: Mane astabo tibi & videbo. Item in matutino interficiebam omnes peccatores terræ. Et alibi: In matutinis meditabor in te. Porrò quod dictum est, sedenti in foribus ciuitatis: illi congruit, qui animo non sedebat in sceleribus ciuitatis. Vndè Petrus Apostolus: Aspectu enim, inquit, & auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

CAP. XIX. Cur non venus, sed II. angeli venerunt Sodomam. Matth. 3. Acto. 2. Psal. 5. 100. & 62. 2. Petr. 2.

De eo quod non nisi compulsi oppidò à Loth, in hospitium eius diuerterunt.

CAPVT VII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XIX.

QVi cum vidisset eos, surrexit & iuit obuiam eis, & adorauit pronus in terram, & dixit: Obsecro domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi. Lauate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt, minimè, sed in platea manebimus. Compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eum. Quod primò dixerunt, minimè, sed in platea manebimus, & deinde illo compellente, licet tanquam inuiti diuerterunt tamen ad illum: non mutabilitatis est, tanquam sit apud dominum vel sanctos eius angelos est & non: sed pro causis diuersis, diuersè dictum & actum est. Diuersa nanque, imò & contraria causa Loth erat causæ Sodomorum. Quod ergo dicunt minimè, sed in platea manebimus, detestatio est ciuitatis, in qua cœlestibus vel sanctis nullatenus communicanda erant amici iura hospitii. Quod autem compulsi & quasi inuiti cum auersione totius ciuitatis diuertunt ad illum, separata & propria est gratia iustitiæ eius meritis. Porrò hæc imago futuræ rei veritati bene concrepat. Crucifigendus nanque dominus in illa ciuitate, quæ (vt dictum est) spiritualiter Sodoma dicitur: Matth.21. ita nulli vnquam adulatus est: vt in vrbe maxima nullum hospitem, nullam inueniret mansionem: sed in agro paruulo apud Lazarum, sororesque eius hospitatus sit. Veruntamen illa vespera qua tradendus erat, diuertit ad quendam, & manducauit pascha cum discipulis suis. Cui cœnæ bene concinit quod sequitur. [Ingressus autem fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt.] Azyma nanque cum agno paschali dominus noster illa nocte in ciuitate comedit. Loth siquidem paucorum typum tenet illorum, qui sceleri Iudæorum non consenserunt, qui quamlibet pii fuerint, tantum à fide Apostolorum minus habuerunt, quantum iustitia Loth à perfectione Abraham.

Matth.22. *Quomodo Sodomitæ domum circundederunt, priusquam irent cubitum, & quòd tali itidem hora Iudæi dominum comprehenderunt.*

CAPVT VIII.

PRius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum, à puero vsq; ad senem omnis populus simul, vocaueruntque Loth & dixerunt ei: Vbi sunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc, vt cognoscamus eos, & cætera.] Nihilominus & prius quàm irent cubitum, ecce turba, & qui vocabatur Iudas venit. Dicebat enim ille suis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Item increpando: Dormite iam & requiescite. Ecce appropinquabit qui me tradet. Igitur iuxta prophetam iam dictum, verè princeps Sodomorum, & verè populus Gomorrhæ. Ille ludibrio veluti viros ignotos, contra naturam, isti dominum deum, de quo dicebant, hunc autem nescimus vndè sit, mendacio, id est, mendacii accusatione maculare voluerunt contra omnem creaturam. Ecce quàm prope vidit, quàm molestè hic & illic expertus est deus verum, & verè operibus completum fuisse illum, qui ad ipsum ascenderat, clamorem Sodomorum. Hic enim, inquit, viri ciuitatis, omnes à puero vsque ad senem vallauerunt domum. Educ viros, inquiunt, huc, qui introierunt nocte ad te, vt cognoscamus eos. Obsecrante illo, ac dicente: [Nolite quæso fratres mei, nolite malum facere hoc, & cætera. Illi econtra. Recede illuc: Et rursum. Ingressus es vt aduena, nunquid vt iudices? Te ergo ipsum magis quàm hos affligemus.] O ergo iniqua libertas, & libera iniquitas, quàm molesto clamore cœlum pulsauerat. Quid illi alii Sodomitæ, ille populus Gomorrhæ? Cùi impediret turba quæ venerat ad diem festum conatus eorum: timebant enim plebem, conduxerunt sibi traditorem, & Iohan.7. vim vehementissimam, scilicet militarem manum Romanam: & cum fustibus & gladiis irruentes exierunt: turbam aduentitiam quæ de regione ascenderat, vtpote ante pascha, indignè audito iudicantes & dicentes: quia turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt.

Lucæ.22. Matth.26. Esaiæ.1. Iohan.2.

Quid significet, quod ostium clauserunt, & eos qui foris erant percusserunt cæcitate.

CAPVT IX.

VImque faciebant Loth vehementissimè, iamque prope erat vt infringerent fores, & ecce miserunt manum viri, & introduxerunt Loth, clauseruntque ostium, & eos qui erant foris percusserunt cæcitate, à minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non possent.] Esaiæ.6. Et contra illos alios principes Sodomorum: contra illum alium populum Gomorrhæ, posterius prophetarum est: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur vt sanem eum. Rectè igitur postmodum igne sulphureo cœlitus consumendi, prius cæcitate percussi sunt, ita Iohan.10. vt non possint inuenire ostium: nam istis æternis ignibus cruciandi, nunc interim mente excæcati sunt, vt ita inuenire non possint illum, qui dicit: Ego sum ostium. Porrò quia nouit dominus pios de tentatione eripere: impios autem æternis ignibus cruciandos reseruare, introducto ad se Loth, & eis qui foris erant cæcitate percussis. Dixerunt. [Habes hic tuorum quempiam generum, aut filios aut filias? Omnes qui tui sunt educ de vrbe hac. Delebimus enim locum istum.] Sic planè dominus aliquos de gente Iudæa, qui non consenserunt sceleri eorum, vel qui

qui pœnitentiam egerunt, intromisit ad se manu misericordiæ & gratiæ suæ: & illis interna (vt iam dictum est) cæcitate percussis, præcepit istis, vt non remanerent in ciuitate illorum, id est, vt non communicarent religioni vel carnalibus sacrificiis eorum, quæ extunc odit ipse, propheta Esaia testante: Qui cum exclamasset illud quod iam dictum est: Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei nostri populus Gomorrhæ, continuò quid audire deberent adiunxit. Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum ait dominus? plenus sum. Et post pauca: Neomeniam, & sabbatum, & solennitates cæteras non feram. Iniqui sunt cœtus vestri, kalendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta, & cætera. Igitur omnes qui tui sunt, inquit, educ de vrbe hac: quia videlicet postquam manus suas impleuerunt sanguine Christi: sicut subinde idem Propheta: Manus enim vestræ, inquit, plenæ sanguine sunt: fugienda est omnino his, qui saluari cupiunt, illa synagoga, illa malignantium ecclesia. Esaiæ.1.

De eo quod dictum est: Noli post tergum tuum respicere, sed & cætera iuxta moralem & anagogicum sensum.

CAPVT X.

DIssimulante autem illo, apprehenderunt manum eius, eo quòd parceret dominus illi, & eduxerunt eum, posueruntque extra ciuitatem. Ibique locuti sunt ad eum dicentes: Salua animam tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione, sed in monte saluum te fac.] Adhuc vsque ad id quod dictum est: [Sol egressus est super terram, & Loth ingressus est Segor.] Moralis sensus magis pollet. Dissimulante, inquit, illo. Videlicet quamuis comparatione Sodomorum iustus esset, adhuc tamen à perfecta iustitia minus habens: & minoris fidei quàm Abraham, amœnitate Sodomorum tenebatur & irriguis penè paradisiacis aruis, & idcirco quasi non satis intelligeret quod dicebatur, cum percelleretur nuntio instantis periculi dormitantes oculos & amore diuitiarum pressos auertebat à lumine præsenti. Sic persæpe is qui iam cœlestia nouit, cui per Euangelium Christi reuelata est ira dei, iamque de spiritualibus instrui meruit, adhuc tamen pernicioso irretitur amore mundi, & à concupiscentia sua illectus, dissimulat auditas & bene sibi cognitas futuri iudicii minas, & æterni ignis pœnas sulphureas, eo intentus vt concupiscentiæ suæ effectu quoquomodo perfruatur. Quo ita dissimulante, si apprehenderit manum eius deus, parcens illi, & eduxerit eum ante effectum peccati, & posuerit extra ciuitatem, id est, extra tentationis inclusionem, tunc demum ad se reuersus dicit: [Quæso domine mi, quia inuenit seruus tuus gratiam coram te, & magnificasti misericordiã tuam quam fecisti mecum, vt seruares animam meam, & cætera.] Etenim quando volenti perire, id est, opus peccati peragere, citius deus succurrit, & quacunque occasione voluntatem eius in hora insaniæ impedit, verè manum eius apprehendit, & de medio Sodomorum illum educit, eo quòd parcat illi. Quo facto, statim sentiens, gratia dei se esse liberatum, confunditur quidem intra semetipsum, quòd habuerit ad horam voluntatem malam, sed gratias agit gaudens, quia verè magnificauit dominus cum illo misericordiam suam. Quid porrò est quod dicit: [Nec possum in monte saluari, ne fortè apprehendat me malum & moriar. Est ciuitas hic iuxta, ad quam possum fugere parua & saluabor in ea: nunquid non modica est & viuet anima mea? [Hoc planè illud est, quòd videmus plerosque nimium conscios infirmitatis suæ, modica fide non audere altius propositum arripere, ne fortè deficiant sub onere, meliusque fuerit eis, contentos esse mediocritate, non audientes scripturam, dicentem: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem. Item viriliter age, & confortetur cor tuum. Mons enim de quo rectè dicitur, sed in monte saluum te fac, illa perfectio est, de qua dominus noster in Euangelio dicit adolescenti diuiti: Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Hæc perfectio vitæ mons iustitiæ est. Proinde, quòd dicit, noli post tergum respicere, & non stes in omni circa regione, iuxta sensum hunc, præceptum necessarium est: quia videlicet nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno dei. Quod verò addidit, sed in monte saluũ te fac, familiare consiliũ est, quemadmodũ de seruanda virginitate, de qua Apostolus: Præceptũ, inquit, dñi non habeo, consiliũ autẽ do, quia videlicet eiusdem propositi est nihil possidere, & sine vxore esse. Itaque & permissio domini dicentis ad Loth. Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas vt non subuertam vrbem, pro qua locutus es, festina & saluare ibi: par est ei sententiæ, quam Apostolus pro remedio, vel per indulgentiam suggerit eis, qui non possunt in prædicto monte saluari. Quod si se non cõtinent, inquit, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri. Item. Vir debitum vxori reddat, & vxor viro. Hæc enim mediocritas vt saluetur, precum patrocinijs indiget: nec enim eorum est, qui iudicaturi sunt: sed eorum qui iudicio quidem astabunt, sed saluabuntur misericordia superexaltante iudicij. Vndè cum dixisset dominus: [Ecce in hoc suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem, pro qua locutus es. Deinde subiunctum est: idcirco vocatum est nomen vrbis Segor:] quod interpretatur paruula, subauditur, quia dixerat Loth: Quid est, apprehẽdere manũ & parcere. Esa. 40. Psal. 26. Matt. 19 Lucę. 9. 1. Cor. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquid non modica est, & viuet anima mea? Nam antea vocabatur Bale. Etenim parua vita secularium est, pro qua opus est, vt suscipiat dominus intercessorum preces: spiritualium verò magna, cuius laus ex deo est, & tanquam mons istis præminet eisq; subuenire potest. [Sol egressus est super terram, & Loth ingressus est Segor.] Id est, sole oriente, quo videlicet orto, venit Sodomorum perditio: Loth ingressus est Segor, scilicet in similitudinem futuri, quando apparente ad iudicium sole iustitiæ Christo, consummabitur peccatorum perditio: illos autem quibus parcere dignum erit, fugientes ab ira suscipiet miseratio.

Quare non qualemcunque ignem, sed ignem sulphureum dominus pluerit, & quod dictum est: Dominus a domino. CAPVT XI.

IGitur dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à domino de cœlo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersas habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.] Quia clamor, inquit, Sodomorum ascenderat ad dominum: ipse autem descendam & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam: Horrendam nimis per semetipsum iniuriam sic esse comperit: igitur (vt dignum erat) pluit dominus super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem, id est, ignem sulphureum vel sulphur igneum. Quare non qualemcunque ignem, sed ignem pluit sulphureum? Videlicet quia carnes eorum non qualiscunque luxuriæ, sed eius libidinis igne arserant, quæ est contra naturam. Quia ergo talem carnis fœtorem miserant ad cœlum, rectè de cœlo fœtorem igneum vel ignem fœridum receperunt. At ille talis ignis, tale illud incendium futuri (vt iam dictum est) iudicii, & æterni ignis fuit exemplum. Bene ergo dictum est: Pluit dominus à domino: quia videlicet iudicium illud facere accepit filius dominus, à patre domino, sicut ipse ait: Pater non iudicat quenquam, sed iudicium omne dedit filio.

Cur ignem sulphureũ pluit deus.

Iohan. 5.

Quid significet, quòd respiciens vxor Loth post se, versa est in statuam salis. CAPVT XII.

REspicienscq; vxor eius post se, versa est in statuam salis. Abraham autem consurgens mane vbi steterat prius cũ domino, intuitus est Sodomam & Gomorrham & vniuersam terram regionis illius, viditq; ascendentem fauillam de terra, quasi fornacis fumum: Cum enim subuerteret deus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium in quibus habitauerat.] Sensus literæ hic est: Respiciens vxor Loth, quia præuaricata est mandatum dicentis: Salua animam tuam, noli respicere post tergum, &c. pœna tali punita est, vt obrigesceret & verteretur in statuam salis. Ne autem tale quid obueniret ipsi Loth, Abraham consurgens mane, quia qua hora videlicet cogebant Loth angeli vt egrederetur, & dissimulante illo, apprehenderunt manum eius: illa, inquam, hora, consurgẽs Abraham stetit vbi steterat prius cum domino, id est, in eadem intentione cordis, dignum ac strenuum agens intercessoris officium. Quod protinus ab effectu claruit. Cum enim subuerteret deus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberauit Lorh. Quod idem est ac si diceretur: Ex eo constitit Abraham stare coram domino, quia recordatus est dominus Abrahæ, & liberauit Loth de subuersione vrbium in quibus habitauerat. Porrò & iuxta manifestam prædictæ allegoriæ claritatem, iam dudum, à temporibus apostolorum factum est, vt secundum moralitatem, hodieque fieri non dubium est: illud quod hoc vxoris Loth exemplum prædocet. Aspexit enim retro pars eorum, qui de Sodomorum sacrilegiis, id est, sanguineis Iudæorum ceremoniis exierunt, iterum super Euangelium Christi circumcisionem adducere volentes, & obseruationes Iudaicas cum fide Christi necessarias esse dicentes: Quos ita post tergum respicientes, Apostolus detestans ait: Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis, circumcisus octaua die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem pharisæus, secundum emulationem persequens ecclesiam dei, secundum iustitiam quæ in lege est conuersatus sine querela. Sed quæ mihi fuerant lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Veruntamen existimo, omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora. Et post pauca: Fratres ergo me non arbitror comprehendisse: vnum autem, quæ quidem retro sunt, obliuiscens: ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis. Moraliter quoque quoties stultus ad stultitiam suam, sicut canis ad vomitum suum reuertitur, in quocunque ordine vel proposito fuerit, exemplo vxoris Loth in statuam salis conuertitur, id est, insensatus quidem & sibimet inutilis efficitur, sed aliis prodest, dum finem eius attendentes, corriguntur, quemadmodum petram salis lingentibus animalibus palatum sapidum redditur, & edendi auiditas reparatur. Proinde dominus in Euangelio cum dixisset: In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro, similiter non redeat

Vxor Loth in statuã salis versa.

Philip. 3.

Matth. 24. Lucæ. 17.

redeat retrò, continuò subiunxit, mementote vxoris Loth. Quicunque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam. Et quicunq; perdiderit illam, viuificabit eam, & cætera. Benè ergo non in statuam qualemcunque, sed in statuam versa est salis, cuius meminisse proficit ad sapientiam, secundum Euangelium Christi.

De filiabus Loth, quæ cum patre suo dormierunt. CAPVT XIII.

ASceditque Loth de Segor, & mansit in monte: Duæ quoque filiæ eius cum eo. Timuerat enim manere in Segor, & mansit in spelunca ipse, & duæ filiæ eius. Dixitque maior ad minorem: Pater noster senex est, & cætera.] Quæritur quare cum primùm fugæ montis Segor prætulerit, & eam in habitaculum suum liberari cupiuerit: nunc de Segor rursum ad montem migret? Respondebimus, veram illam esse Hebræorum coniecturam de Segor, quòd frequenti terræ motu subruta, Bale primùm, & postea Salissa appellata sit. Timueritque Loth, dicens: Si cum cęteræ adhuc starent vrbes, ista subuersa est: quanto magis nunc communi ruina non poterit liberari? Et hanc occasionem infidelitatis filias etiam dedisse coitus principium. Qui enim cæteras viderat subrui ciuitates, & hanc stare, seque dei auxilio erutum, vtique de eo quod sibi concessum audierat, ambigere non debuit. Illud quoq; quod in excusatione filiarum dicitur, eo quòd putauerint defecisse humanum genus, & ideo cum patre concubuerint, non excusat patrem. Denique Hebræi quod sequitur: [Et nescisse cum dormiuisset cum ea, & cum surrexisset ab eo.] Appingunt desuper quasi incredibile, eò quòd rerum natura non capiat coire quempiam nescientem. Notandum tamen, quòd non dictum sit, [non sensit,] quando coiit, sed non sensit dictum est, quando accubuit filia, nec quando surrexit. Sed iam mysticum prosequamur intellectum. Ascenditque Loth de Segor, & mansit in monte, & cætera. Sic profectò plerunque hi, qui per modicam fidem sanctioris propositi celsitudinem (vt supra iam dictum est) arripere non audent, & ad hoc se infirmos esse fatentur, & indignos quodãmodo, dicẽtes singuli illud de Euangelio: Rogo te habe me excusatum: fortes, imò temerarii sunt, ad rapiendum sancti honoris propositum, & iniusti aliis in honore regiminis præesse non metuunt, qui iussi vel moniti sibimet in sanctitate vitæ præesse difficiles sunt. Ex qua infidelitate hoc illis consequenter euenit, vt cum filiabus suis incęstu nefario commaculentur. Quid enim subiectæ illis plebeculæ, nisi quædam sunt filiæ, quas despondere debuerant, non sibimet, sed vni viro virginem castam exhibere Christo? At illi non Christi, sed suam quærentes gloriam, dum quas amant laudes ab illis accipiunt, vinum bibunt filiarum, & inebriati subuersione turbida, adulterant verbum dei, dormitantes, omne malum incæstè, nullum bonum castè prædicantes. Inde nati sunt [Moab,] quod interpretatur ex patre, subauditur diabolo, [& Ammon, id est, filius populi mei, siue populus turbidus, scilicet omnes hæresum sectæ. Super quibus in Deuteronomio dominus loquitur: Ammonites & Moabites, etiam post decimam dictæ plebeculæ. Pater noster senex est, & nullus virorum remansit in terra, qui possit ingredi ad nos, iuxta morem vniuersæ terræ. Quod est dicere, Apostolus vel episcopus noster magnus & sapiens est, & nõ est pręter eum qui dignè verbum dei prędicet inter omnes qui se dicunt apostolos & ministros Christi, vel dispensatores mysteriorum dei. Ille quilibet hæresiarches, quia supra modum apostolus est, dum delectatur huiusmodi fauoribus, profectò malo filiarum vino inebriatur, & ita filios generat qui vsque in ęternum ecclesiam domini non ingrediantur. Et de huiusmodi ebrioso rectè dicas, quia non sensit quando accubuit filia, neq; quando surrexit. Nescit enim stultus, quod opus eius spirituale sit adulterium & nepharius concubitus, Sacerdos enim & propheta, inquit Esaias, nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino.

Cur Loth de Segor in monte migrauit.

Luc. 14.

2. Cor. 11

Deut. 23.

Esaiæ 28

De eo quòd peregrinatus est Abraham in Geraris. CAPVT XIIII.

PRofectus inde Abraham in terram Australem, habitauit inter Chades & Sur, & peregrinatus est in Geraris. Dixitque de Sara vxore sua. Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.] Iamiam nascituro Isaac, cum promissus & ex nomine prænunciatus esset, peregrinatur iam vice altera, ita vt tollatur ab eo Sara, dicente illo: Soror mea est, & non audente confiteri, quod esset vxor sua. Quid hoc præsignat, nisi quia futurum erat, vt propè nascituro Christo, cum iam per prophetas ex nomine prænunciatus esset. Dicentes vere: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Iterum peregrinaretur semen Abrahæ in terra non sua, scilicet in captiuitate Babylonica? Tunc enim post peregrinationem Aegyptiam seruituti subiecti sunt septuaginta annis, & Sarã penè tulit alienigena. Nam præter Danielem & tres eius socios, nemo ausus ibi confiteri sanctæ legis dei coniugalia fœdera fuerat, sęuiente Nabuchodonosor, & fornace succensa. Porrò Ge-

CAP. XX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XX.

rara ciuitas metropolis erat Palæſtinæ, terminus Chananæorum ad Auſtralem plagam inter Chades & Sur, hoc eſt, inter duas ſolitudines, de quibus iam ſuperius dictum eſt. Interpretatur autem Gerara incolatus ſiue aduenæ propinquantes. Abimelech pater meus rex, ſiue patris mei regnum, quibus nominibus rectè intelliguntur aduenæ, id eſt, gentiles, incolę futuri regni dei, de quibus diceret ſemen abrahæ, ſcilicet Chriſtus, patris mei regnum, ſiue pater meus rex, ſubauditur, eſt eorum.

Gerara.

Quòd aliter Abimelech, atq; aliter Pharaonem corripuit deus propter Saram vxorem Abrahæ. CAP. XV.

VEnit autem deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tuliſti, habet enim virum. Abimelech verò non tetigerat eam. Et ait: Domine, num gentem ignorantem, & iuſtam interficies? & cęt.] Aliter hunc, atq; aliter Pharaonẽ deus corripuit propter Abraham: Pharaonem namque flagellauit plagis maximis, & domum eius. Huius autem ſatisfactione ſuſcepta dicentis: [Nonne ipſe dixit mihi, ſoror mea eſt, & hęc dixit mihi, frater meus eſt. In ſimplicitate mea & munditia manuum mearum feci hoc. Et ego ſcio, inquit, quia per ignorantiam feciſti, & idcirco non permiſi te, vt tangeres eam.] Siquidem vt Abrahæ ſemen ab Aegyptia ſeruitute liberaretur, & Aegyptum plagis maximis flagellauit deus. Vt autem à Babylonica captiuitate ſolueretur, non plagis cæſus, ſed diuino nutu Cyrus rex Perſarum præuentus eſt, vt transduceret vocem in vniuerſo regno ſuo, etiam per ſcripturam dicens: Hæc dicit Cyrus rex Perſarum: Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli, & ipſe præcepit mihi, vt ędificarem ei domũ in Hieruſalẽ, quę eſt in Iudęa: Quis eſt in vobis de vniuerſo populo eius? Sit deus illius cum ipſo. Aſcẽdat Hieruſalem quę eſt in Iudęa, & ędificet domũ domini dei Iſrael, ipſe eſt deus qui eſt in Hieruſalem. [Cogitaui mecũ dicens: Forſitã non eſt timor domini in loco iſto, & interficient me propter vxorem meam: aliàs autem & verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & cętera.] De hoc eius timore, quo & apud Pharaonem timuit, iam ſuperius dictum eſt. Illud in Sara mirandum fuit, quòd in illa ætate cum eſſet anus adhuc videbatur appetibilis. Significat autem pulchritudinem diuinę religionis, quę illo quoque tempore quando captiui ducti ſunt Iudęi, videbatur inter gentium errores imitabilis, & æmulabantur eam, quamuis non caſtè gentes quę erant in circuitu eorum. Vndè ſcriptum eſt in libro Machabęorum primo: Et ieiunauerunt illa die, & induerunt ſe ciliciis, & cinere in capite ſuo, & deſtitu erunt veſtimenta ſua, & expanderunt librum legis, de quibus ſcrutabantur gentes, ſimilitudinem ſimulacrorum ſuorum, videlicet vt more diuinæ legis exhiberent ſimulachris ſuis ritum, vel ordinem ſacrificiorum.

2.Par.vl. 1.Eſdrę 1

Sup.l.5. cap.7.

1.Mac.3.

De eo quod dictum eſt: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, & cætera. Et quid ſignificet, quòd orante Abraham, domus Abimelech ſanata eſt. CAP. XVI.

SArę autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo. Hoc erit tibi in velamentum oculorum, ad omnes qui tecum ſunt. Quocunque perrexeris, memento te eſſe deprehenſam.] Alluſit ad appellationem eius, dicens: Dedi fratri tuo. Ac deinceps deprehenſæ fatigans pudorem. Hoc, inquit, erit tibi in velamentum oculorum ad omnes qui tecum ſunt, tanquam diceret: Quoniam verè frater tuus eſt, filius patris tui, & non matris tuæ, veràciter dicere poteris ad omnes, frater meus eſt, & hoc nomine velabitur & celabitur, quòd ille tuus vir, quòd tu vxor eius ſis. Hæc vbi iocoſè dixit, ſtatim ſeriò ſubdidit: Quocunque ait perrexeris memento, quòd fruſtra tali nomine oculos tuos velaueris, dicendo quòd frater tuus ſit, nec enim potuiſti aut poteris latere, quòd vxor eius ſis, deo pro te corripiẽte reges, ſicut me corripuit, tuorumque amouit oculorum velamentum, dicendo habet enim virum. [Orãte autem Abraham, ſanauit deus Abimelech & vxorem, ancillamq; eius, & pepererunt. Concluſerat enim dominus omnem vuluam domus Abimelech, propter Saram vxorem Abraham,] Et ad hoc præſens myſterium ſpectat, quòd orante Abraham ſanata eſt alienigenę domus ſterilitas. Futurum quippe erat, vt orante ſiue interpellante ſemine Abrahæ, ſcilicet Chriſto, qui etiam (vt Apoſtolus ait) interpellat pro nobis, ſanaretur gentilitatis ſterilitas, & impleretur illud de cantico Annæ prophetiſſæ: Donec ſterilis peperit plurimos, & quę multos habebat filios infirmata eſt. Domus nanque Abimelech, id eſt, gentium, quorum hodie deus pater eſt, eccleſia eſt, in qua domo alia eſt vxor, ſcilicet quęcunque anima vnitur domino deo: alia ancilla, quæ timore vel procauſa temporali inſeruit fidei, vel doctrinæ verbo. Omnes tamen pariunt, ſiue per amorem deo vniantur, ſiue per timorem vel temporalem cauſam fidei verbo inſeruiant, quia quocunq; modo Chriſtus annuncietur, auditores credendo filii dei ſunt.

Rom.1. 1.Reg.2.

De natiuitate Iſaac. CAP. XVII.

CAP. XXI.

VIſitauit autem dominus Saram, ſicut promiſerat, & impleuit quæ locutus eſt. Cõcepitq; & peperit filium in ſenectute ſua, tempore quo prędixerat ei deus: Vocauitque Abraham nomen filii ſui Iſaac, quem genuit ei Sara. Et circuncidit eum die octauo, ſicut præceperat ei deus cum centum eſſet annorum. Hac quippe ętate patris ſui natus eſt Iſaac.] Hoc ad laudem & gloriam veritatis factum eſt dei, quòd concepit & peperit Sara filium, fidei precium, gaudium parentum, domus ſplendorẽ, generis decus, poſteritatis ſpem. Idcirco rectè præmiſſum eſt: viſitauit dominus Saram ſicut promiſerat, & impleuit quæ locutus eſt. Viſitatio nanq; dei, larga gratię eius donatio eſt. Porrò vt cœptum proſequamur myſterium, tunc viſitauit deus Saram generoſam principem illam, quę de ſurſum eſt, quæ verè libera, & omnium noſtrum mater eſt, quando verus Iſaac verum gaudium noſtrum, ſcilicet Chriſtus filius dei, de illa ſecundũ carnem natus eſt. Tunc, inquam, viſitauit illam dominus deus ſicut promiſerat, & impleuit quę locutus eſt. Vndè in cantico Euangelii Zacharias dicit: Benedictus dominus deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt prophetarum eius. Et Apoſtolus: Quotquot enim, inquit, promiſſiones dei ſunt, in illo eſt. Ideo per ipſum amen deo ad gloriam noſtram. Et hunc peperit Sara illa, tempore quo prædixerat ei deus. Prædixit enim deus per quendam, dicens: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium, & ita factum eſt. Vix enim ablatum erat ſceptrũ de Iuda, regnante Herode alienigena, & natus eſt ille de virgine Maria. Vocauitque Abraham filium ſuum Iſaac. De nomine Iſaac, quod interpretatur riſus, quia Chriſto conueniat, & de octauo circunciſionis die, necnon centenaria ætate Abrahæ, iam ſuperius dictum eſt.

Lucæ 1. 2.Cor.1. Gene.49 Sup.li.5. c.32.33.37

De eo quod dixit Sara: Riſum mihi fecit deus. Et quòd ſuper næ matris Hieruſalem, patris quoq; dei riſus & gaudium ſit Chriſtus. CAPVT XVIII.

DIxit Sara: Riſum mihi fecit deus. Quicunque audierit, conridebit mihi. Rurſumque ait: Quis auditurus crederet Abrahã, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei iã ſenẽ?] Contraria vel repugnantia ſibi videnẽ, quicunq; audierit conridebit mihi, & quis auditurus crederet Abraham. Etenim qui audiens conridet, vtiq; auditui credit, in quo & gaudet: & econtra, qui audiens non credit, profectò auditui non conridet, aut congauder. Dixit enim vtrunq;, quicunque audierit, conridebit mihi: & quis auditurus crederet Abraham? Igitur prophetice dicta hæc eſſe intelligi oportet de ortu Iſaac futuri, cuius hic forma eſt, & eſſe paria prophetiæ Simeonis dicentis, cum illum in vlnis geſtaret: Ecce hic poſitus eſt in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael. Nam qui audit & non credit, iuxta quod propheta dicit: Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium domini cui reuelatum eſt, ei in ruinam. Et qui audiens conridet, & in reſurrectionem poſitus eſt. Itaque ſicut ſubdiuiſa dictio eſt, ita, dixitq; Sara, riſum mihi fecit deus, quicunque audierit, conridebit mihi, rurſumque ait, Quis auditurus crederet Abrãham, ita de diuiſione bonorum & malorum, fidelium & infidelium intelligendum eſt. Dicat itaque illa, quæ (vt iam dictum eſt) per Saram intelligitur mater omnium noſtrum, Hieruſalem libera, quæ ſurſum eſt, dicat inquam, nato ſibi vero Iſaac. Riſum mihi fecit deus. Quicunque audierit conridebit mihi. Ecce enim verè illi totus conridet orbis, quia filius eius vnicus magnum & verum gaudium totí mundo attulit. Ploret itaq; ancilla, quæ eſt à monte Sina in ſeruitutem generans: ploret, inquam, illa, & filia eius, quoniam hunc patris & liberæ matris riſum odit, quia videlicet iam hæres non erit. O pium deſiderium, pia ſpes, & longa ſuſpiria populi ſanctorum, cupiui & anheli, vtpote longo iam ſenio prouecti. Quomodo in gaudium ſubleuatus, & in riſum eſt dilatatus? Quomodo abſterſa eſt omnis lachryma ab oculis eius? Quomodo riſit mater illa Hieruſalem, vbi talis illi natus eſt filius? Nam quantam tunc habuerit materiam ridendi, teſtatur Eliaias, cum dicit: Excutere de puluere, ſede Hieruſalem, ſolue vincula colli tui, captiua filia Sion. Quia hæc dicit deus: Propter hoc ſciet populus meus nomen meum, in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ecce aſſum.

Lucæ 2. Eſaiæ 53. Galat. 4 Eſaiæ 52

De ablactatione Iſaac, & de magno conuiuio in die ablactationis eius. CAPVT XIX.

CReuit igitur puer, & ablactatus eſt. Fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.] Quid opus erat hoc fieri, vel ſcribi, niſi quia certi ſubeſt pulchritudo myſterii, quę lactantes adhuc paruulos ad ſolidum cibum prouocare poſſit? Eſt enim quoddam lac, & quædam infantia, quam verus Iſaac, ſcilicet Chriſtus citò exceſſit: quam & ſupergredi oportet quemque idoneum imitatorem Chriſti. In quo qui tardiores exiſtunt, redarguuntur per Apoſtolum dicentem: Etenim cum deberetis magiſtri eſſe, propter tempus, indigetis vt vos doceamini quæ ſint elementa exordii ſermonum dei, & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido

Hebre.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXI.

solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Paruulus enim est. perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad
Lucę 2. discretionem boni & mali. Hanc infantiam puer IESVS spiritualiter excessit, testante Luca, cum dicit: Et IESVS proficiebat sapientia, ætate, apud deum & homines, non quòd aliquid antea nescierit, cum sit ipsa sapientia dei, sed quia paulatim de carnalibus legis ceremoniis in-
Esaiæ 25. termittens sermonem, ferebat pueros ad perfectionem. Illic profectò grande conuiuium est, cum destitutis lacteis, id est, infantilibus ritibus. Verbi gratia: Brutorum animalium sacrificiis, transducit suos ad verum & vnicum sacrificium corporis & sanguinis sui. Nam hoc est grande conuiuium, de quo prophera dicit: Et faciet dominus exercituũ omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, conuiuium pinguium medullatorum, vindemiæ defecatæ. Et quia per hoc conuiuium peccata soluuntur, continuò subsecutus: Et præcipitabit, inquit, in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super vniuersas nationes, & præcipitabit mortem in sempiternum. Et quia conuiuator iste verus Isaac, id est, verus risus, & vera lętitia est, post modicum adiiciens, iste dominus, inquit, sustinuimus eum, exultabimus & lætabimur in salutari eius. Igitur siquidem simplicem sequaris literam, leuia sunt hęc: si autem interiorem sentias spiritum, multum attinuit ad rem narrare, quia creuit puer, & ablactatus est, & quia fecit Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.

De ludo Ismahelis cum Isaac, & de eo quod dictum est: Eijce ancillam, & cæt. CAPVT XX.

CVmque vidisset Sara filium Agar Aegyptię, ludentem cum filio suo Isaac, dixit ad Abraham: Eijce ancillam hanc & filium eius: non enim erit hęres filius ancillę cum filio meo I-
Galat.4. saac.] Notum ac celeberrimum hunc locum expositio fecit Apostoli scribentis ad Galatas: Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera: Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: Qui autem de libera, per repromissionem. Et post pauca: Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus est persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc. Sed quid dicit scriptura? Eijce ancillam & filiũ eius, & cętera. Sanè secun-
Sup.li.5. cap.36. dũ literam, quid de hoc ludo Hebręi opinati sunt, iam superius dictũ est, scilicet, vel quòd manibus suis idóla formaret e luto Ismahel, vel quòd vt maioris erat ætatis, ioco sibi primogenita vẽ dicaret. Porrò iuxta sensum mysticum iam dictus Apostolus ludum istum persecutionem appellat, cuius in similitudinem tunc temporis carnales ludęi, & carnalis circumcisio spiritualem ludaismum & spiritualem circumcisionem impugnabant. Igitur ablactato Isaac ludentẽ cum illo Ismahelem Sara non tulit, quia videlicet transacta dispensatione ministerii, quo pro hominibus functus est, factus sub lege filius dei, cum illuderet populus carnalis, permanens in vetustate literę, nouis & spiritualibus filiis, scilicet Christi discipulis, non tulit hoc sanctus nouę gratię spiritus, & dixit: Eijce ancillam hanc & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ cum
Galat.5. filio liberæ. Qualiter verò eiiciatur ancilla & filius eius, subinde Apostolus idem aperuit: Ecce, inquit, ego Paulus dico vobis, quia si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit, & c.

Amplius autem in eo ancilla vel filius eius eiicitur, ne ludat cum Isaac, quòd Hierusalem illa, quæ seruiebat cum filiis suis, & famosissimum illud templum dei destruitur, & populus ille captiuus in omnes gentes ducitur, & sic totus ordo seruilium ceremoniarum dissipatur: quod factum est sub Vespasiano & Tito principibus Romanorum, videlicet ne nouæ legis ecclesiæ, vetus synagoga tunc vehementius insultaret, si in statu pristino perseueraret, quę nunc etiam sic eiecta superbire, & primogenita sibi vel filio suo asscribere audet. Illam vtique eiectionem iccirco passus est ille filius ancillæ, quia Iudir, quia filium liberę Christum regem, totius libertatis principem illusit, flagellauit, crucifixit, & occidit: & deinde domesticos eius, libertos eius malè pertinaci ludo persecutus est.

Item de eadem re, & quid significet quòd filius ancillæ eijcitur.
CAPVT XXI.

DVrè hoc accepit Abraham pro filio suo. Cui dixit dominus: Non tibi videatur asperum super filio & super ancilla tua. Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius, quia in Isaac vocabitur tibi semen. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.] Per Abraham (vt iam sæpe dictum est) sanctos intelligimus patres, Abrahæ non solùm per carnem, sed etiam per fidem hęredes, quales Petrus, Paulus, & cęteri apostoli tunc temporis fuêre, quando hæc ancilla cum filio luo eiecta est. Nam reuera hi durè acceperint imperium dicentis: Eijce ancillam hanc, & filium eius. Dicit enim vnus ex his, Pau-
Rom.9. lus apostolus: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto: quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor cordi meo:

Optabam

Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in sęcula, Amen. Veruntamen quoquo modo id accipiat hic Abraham, ancillam hanc cum filio suo eiici oportebat. Dixit enim illi dominus: Non tibi videatur asperum, super filio & super ancilla tua: Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius, quia in Isaac vocabitur tibi semen. Nunquid iuxta literam legitimum est, vt vir voci vxoris suæ, & non potius vxor viri sui voci obaudiat? Ergo iuxta mysticum potius sensum, Abraham omnia quæcunque dicit Sara, vocem eius audiat, id est, prędicatorum vel apostolorum chorus, omnia quęcunque dicit sancta & prophetica scriptura, de Iudæis & gentibus, vocem eius audiat. Quod & facit, dum illi- Acto.13.
us lusoris, id ẽst, Iudaici populi, importunitate fatigatus, dicit: Vobis quidem oportebat primùm prędicari verbum dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternę vi- Esaiæ 49
tę, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis dominus. Posui te in lucem gentibus, vt sis in salutem vsque ad extremum terrę. Igitur ad vocem Sarę ancilla cum filio suo eiicitur, cum ex authoritate scripturę populus carnalis pro perfidia sua foris relinquitur: Quia in Isaac, inquit, vocabitur tibi semen. Et si plures fuerint concubinarum vel carnis filii, In Isaac, qui non secundum carnem, sed per repromissionem natus est, vocabitur tibi semen. Ex illo nanque nascetur, qui vocabitur semen tuum, illud videlicet semen, in quo (sicut promisi tibi) benedicentur, & semen tuum vocabuntur omnes gentes. Omnes enim sunt Isaac, qui nascuntur tibi, non secundum carnem, sed secundum fidem: sicut Isaac non secundum carnem natus est, sed secundum repromissionem. Sic enim & Apostolus exponit, qui cum dixisset: Non enim o- Roma.9
mnes qui ex Israel, hi sunt Israelitę: neque quia semen sunt Abrahæ, omnes filii: statim hoc testimonium intulit, sed in Isaac vocabitur tibi semen. Et hoc ipsum aperiens subiunxit, id est, non qui filii carnis, hi filii dei dicuntur: sed qui filii promissionis, æstimantur in semine. Sed & filium ancillæ, inquit, faciam in gentem magnam, quia semen tuum est. Semen tuum, inquit, est, non tamen dixit, in illo vocabitur tibi semen: nec enim tale semen est, quod vocetur id quod notus est, futurus est in gentem magnam, quę dignè vocetur & nominetur Abrahę semen, scili- Rom.11.
cet cum plenitudo gentium subintroierit, tunc omnis Israel saluus erit.

Quid mysticè significet, quòd tollens Abraham panem & vtrem aquæ imposuit scapulæ eius. CAP. XXII.

SVrrexit igitur Abraham manè, & tollens panem & vtrem aquæ imposuit scapulæ eius, tradiditque puerum, & dimisit eam. Quæ cum abisset, errabat in solitudinem Bersabee. Cumque consumpta esset aqua in vtre, abiecit puerum subter vnam arborem, quæ ibi erat, & abiit. Seditq; e regione procul, quantum potest arcus iacere. Dixit enim: Non videbo morientem puerum, & sedens contra, leuauit vocem suam & fleuit. Exaudiuit autem deus vocem pueri.] Post quam lusit filius ancillę cum filio liberę, manè surgens Abraham, emisit ancillam & filium eius, quia postquam illusit Christo (vt supra iam dictum est) Iudaici populi seruilis nequitia, matutina reiurrectione celebrata, de domo & hęreditate patris Abrahę, proiecta cum suis alumnis est synagoga. Quomodo verò emisit ancillã illam? Panem & vtrem aquæ imposuit scapulæ eius, tradiditq; puerum & dimisit eam. Ergõne sic auarus fuit diues ille regum victor, trecentorũ decem & octo vernaculorum dominus, vt pręter panem & vtrem aquæ nihil filio donaret, quem triftis eiiciebat, nec saltem vnum illi asellum commodaret, sed ea scapulę matris imponeret? An adhuc & ipse puer, imo iuuenculus, quem annorum non minus, quàm octodecim iam esse vel fuisse, non dubium est, cum vtre aquæ matris quoque ceruicibus insedit, quia sic dictum est, cum consumta esset aqua in vtre, abiecit puerum subtrẽ arborem vnam, & abiit. Igitur in his quæ tam ridicula videntur, litera seruit spiritui, & ea sub vili textu sermonis futura præcinit, quæ nunc præsentia totus aspicit orbis. Eiecta nanque ancilla, panem non qualemcunque, sed panem hordeaceum, & vtrem non vini, sed aquę in scapula portat, sub onere curua, quia videlicet synagoga hæreditate patris Abrahæ perdita, solum literalem legis sensum baiulans sub onere importabili anhelat. Nam importabile esse onus occidentis literę, Petrus quoque a- Actor.15
postolus testatur, cum dicit: Quid tentatis ceruicibus discipulorum imponere iugum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? Benè igitur non vini, sed aquę vtrem, neque saltem asello, sed scapulæ eius imposuit: & puerum, quem deficiente aqua ipsa, per deiertum oberrans moribundum subter arborem infeliciter abiiceret, tradidit: quia videlicet sic futurum erat, vt eiecta & à deo deserta synagoga, carnali legis scientia, magis onerata quàm refecta incederet: & filios suos, in peccato suo morientes, subter arborem crucis abiiceret, perseuerante sententia super illos, quam edixit mater crudelissima, sanguis eius super nos, & super fili- Matt.27.
os nostros.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXII

Item quid significet, quòd vocauit angelus domini Agar, aperuitq; oculos eius deus, vt videret puteum aquæ CAP. XXIII.

VOcauitq; angelus domini Agar de cœlo, dicens: Quid agis Agar? Noli timere: Exaudiuit enim deus vocem pueri de loco in quo est: Surge tolle puerum, & tene manum illius, quia in gentem magnam faciam eum. Aperuitq; oculos eius deus. Quæ videns puteum aquæ, abiit & impleuit vtrem, deditque puero bibere, & fuit cum eo.] Hoc tandem futurum est, cum
Rom.11. plenitudo gentium subintroierit. Tunc enim vocabit angelus magni consilii, synagogam dicēs:
2.Cor.3. Quid agis Agar? id est, aduersa vel conuersa, noli timere, &c. & aperiet oculos eius, amoto velamine, quod nunc positum est super cor eorum, & vero intellectu videbit puteum scripturarum, puteum aquarum viuentium, dabitq; filio suo potum, id est, verum scripturarum auditoribus suis propinabit intellectum. Notandum, quòd non dictum sit, exaudiuit deus vocem Agar, etsi ipsa leuauerit vocem suam & fleuerit, sed exaudiuit deus vocē pueri. Denique mater ipsa nō suam, sed filii mortem deplorabat. Pepercit igit deus ei, pro quo fuerat & fletus. Ex eo quòd ait, surge & accipe puerum & tene manum eius, manifestum est, eum non oneri matri fuisse, sed comitem. Quod autem manu parentis tenetur, solicitus monstratur affectus. Veruntamen supra prudenter sic scriptura dicit: Abiecit puerum, Tanquā ille matris ceruicibus insederit, quia videlicet nunc interim, donec synagogam (vt prædictum est) vocet angelus domini, oneri est indoctus populus pharisęorum & scribarum suorum synagogæ: & pro eorum, quos erudire putatur, perditione premitur ampliori damnatione.

De fœdere pacto inter Abraham & Abimelech, & quid mysticè significet. CAP. XXIIII.

EOdem tempore dixit Abimelech & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham. Deus tecum est in vniuersis quæ agis. Iura ergo per deum, ne noceas mihi & posteris meis, stirpiq; meæ. Sed iuxta misericordiam quam feci tibi, facies mihi & terræ in qua versatus es aduena.] Norandum in primis & ex prioribus & ex præsenti loco, quòd Isaac non sit natus in terra promissionis, Sed in Geraris Metropoli Palæstinorum, vbi & Bersabee oppidum habebatur. Quod & ipsum à mysterio non vacat, Christus enim sub imperio Romano natus est, & erat populus dei sub principibus alienigenis, & tributis seruiens. Natus est ergo in Geraris, quæ Metropolis erat Palæstinorum, id est, ruentium: & Romam significat, quæ mater futura erat & regina pereuntium. Nec mouere debet, quòd cum supra dixerimus, peregrinationem, qua peregrinatus est Abraham in Geraris, signum fuisse Babylonicę captiuitatis: nunc dicamus illud, quòd natus est Isaac in Geraris, significasse quòd Christus sub seruitio nasciturus erat Romani impe-
1.Petr.5. rii: Roma namque erat altera Babylonia. Vndè Petrus in epistola sua: Salutat vos, inquit, ecclesia quæ est in Babylone collecta, Romam tropicè designans. Sciendum quippe, quòd quando Babylonia illa, à Mœdis & Persis subuersa est, tunc Roma condita vel nata est, & ab illa captiuitate vsque ad Christum, penè vna & iugis fuit seruitus Iudæorum. Nam ex quo illuc captiui cum rege suo ducti sunt, nunquam regem legitimè habuerunt, neque iugo gentium caruerunt, sed languente, & paulatim decidente statu ducum, & sacerdotum conflictantium, tandem alienigenam regem Herodem, sub quo Christus natus est, sortiti sunt. Benè igitur Abraham, ex quo illi Isaac ex nomine repromissus est, vsque ad natiuitatem vel ablactationem eius sub Abimelech in Geraris peregrinatus est: quia videlicet à temporibus prophetarum, per quos Christus prænunciatus est, vsque ad natiuitatem ipsius, regnum temporale Iudæorum sub iugo gentium, penè continuò detritum est. Verùm postquam Isaac ablactatus, & filius ancillæ
Acto.13. eiectus est, Abimelech & Phicol princeps exercitus eius veniunt ad Abraham, confitentes quòd deus cum illo sit in vniuersis quæ agit, & rogantes eum, atque dicentes: Iura per dominum, vt non noceas nobis, & cętera. Postquàm enim synagoga, cui primùm oportebat loqui verbum dei, repulit illud, & indignam se iudicauit æternę vitę, apostoli ad gentes conuersi sunt, imò & uersis quæ agitis. Iurate ergo nobis per deum, vt non noceatis nobis & posteris nostris, stirpiq; nostrę. Nam quando gentes confessionem fidei sanctis apostolis obrulerunt, & ab illis patribus consilium quæsierunt, quomodo & in præsenti peccatorum remissionem acciperent, & in posterum vltimum iudicium euaderent, similia his & penè eadem dixerunt. Et per Abimelech quidem, quod interpretatur pater meus rex, vel patris mei regnum, multitudo intelligitur gentium, quas fecit Christus esse patris sui regni. Per Phicol verò principem militiæ, quod interpretatur os omnium, principes bellicarum virium, id est, duces, reges vel imperatores, cæteræq; potestates, qui & ipsi fidem Christi confecuti sunt, & os omnium ad confitendum verum deum, licentia vel authoritate sua latius aperuerunt.

Puteus quem vi abstulerant serui Abimelech, quid mysticè significet. Cap. XXV.

Dixitq;

DIxitque Abraham: Ego iurabo. Et increpauit Abimelech propter puteum aquæ, quem vi abstulerant serui illius. Respondit Abimelech: Nesciui quis fecerit hanc rem, sed & tu non indicasti mihi, & ego non audiui, præter hodie.] Antequam iurec, causam omnem simultatis determinat, ne qua præteriti motus scinulla sublideat, & pro puteo aquæ virtantus regem increpat, quia videlicet non res indigna erat, præsertim in illis terris, vbi naturaliter magna viuæ aquæ penuria est. Porrò mysticè puteus aquæ, quem vi abstulerant serui Abimelech, sacra scriptura est, quam philosophi gentium vi abstulerant, id est, non recto sensu, sine prædicatore, & sine dei spiritu, legentes diripuerant. Verbi gratia: Plato cum in Timæo formationem mundi de principio huius libri Geneseos furatus subdolè, atque peruersè alia pro aliis dixit. Itaque pro huiusmodi puteo, Abraham increpauit Abimelech. Exempli causa: quando Paulus apostolus stans in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos video. Præteriens enim & videns simulachra vestra, inueni aram in qua scriptum erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Et post pauca: In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus, sicut & quidam vestrum poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus: Nesciui, inquit, quis fecerit hanc rem, sed & tu non indicasti mihi, & ego non audiui, præter hodie. Plena & sufficiens excusatio, tribus partibus perfecta est: Nam in omni quæstione, cum de facto agitur, parum est ad conscientiæ puritatem, nescire à quo factum est, cum scieris an factum, vel quid factum sit, præsertim si tacendo consensisse videaris. Cunctis ergo culpæ partibus rationabiliter se exuit, cum ad summum dicit: Et ego non audiui, præter hodie. Hæc & supra dicti Athenienses, & cętere poterant dicere nationes. Nos nescimus hanc rem, sed & nullus patriarcharum aut prophetarum indicauit nobis, & non audiuimus, præter hodie. Nam & hoc eidem apostolo dixerunt, noua enim infers auribus nostris.

Plato in Timæo

Acto.17.

Quid sibi velint septem agnæ, quas fecit Abraham stare seorsum, mysticè. CAP. XXVI.

TVlit igitur Abraham oues & boues, & dedit Abimelech, percusseruntque ambo fœdus: Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum. Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnæ istæ, quas stare fecisti seorsum? At ille, Septem, inquit, agnas accipies de manu mea, vt sint in testimonium mihi, quoniam ego fodi puteum istum.] Oues quas dedit Abraham Abimelech, agniculos pariunt, & dulci lacte teneros fœtus alunt: boues autem nunc in area triturant, nunc vertendo terram operantur & panem educunt ad cor hominis confirmandum. Scimus enim quia patres apostoli singulis populis, vel ciuitatibus magistros, & rectores maiores pariter & minores ordinauerunt: qui & tanquam oues lacte, id est, inchoationis sermone, paruulos auditores imbuerent, & tanquam boues, de qualibus, Apostolo teste, lex dicit: Non alligabis os boui trituranti, solido pane cibarent eos, qui pro consuetudine exercitatos sensus habentes feruntur ad perfectionem. Hoc modo Abraham & Abimelech, id est, patres qui ex Iudęis erant: & gentes, fœdus percusserunt: & in vnam domum sociati sunt mediante angulari lapide Christo, qui facit vtraque vnum, vt duos condat in semetipso: in vnum nouum hominem faciens pacem: & reconciliet ambos in vno corpore deo per crucem interficiens inimicitias in semetipso. Porrò septem agnæ, quę in percussione fœderis seorsum constituuntur, septiformem significant gratiam spiritus sancti: cuius nobis in baptismo, quo in Christo fœderamur, dona distribuunt. Quæ videlicet agnę seorsum constituuntur: quia profectò nō in potestate hominis sunt dona spiritus sancti. Etenim baptismum quidem aquæ in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, omnes æqualiter per officium ecclesiasticum exhibemus: ipsius autem sanctus operatur omnia, diuidens singulis prout vult. Quicquid autem loquitur aut operatur per nos hic septiformis spiritus, testimonium verum est, quòd parer Abraham foderit puteum istum, id est, quòd secundum semen suum, quod est Christus, condiderit, atque compleuerit omnem veritatem scripturarum. Benè ergo dictum est, vt sint in testimonium mihi: quia ego fodi puteum istum. [Idcirco vocatus est locus iste Bersabee, quia ibi vterque iurauit. Et iuerunt fœdus pro puteo iuramenti. Surrexit autem Abimelech & Phicol princeps militiæ eius, & reuersi sunt in terram Palæstinorum.] Vbi hic legitur, puteus iuramenti, in Hebræo habetur Bersabee. Duplex autem est causa cur ita appellatus sit, siue quia septem agnas Abimelech de manu Abrahæ accepit, Septem enim dicuntur Sabee: siue quod ibi iurauerit, quia iuramentum Sabee similiter appellatur. Quòd si ante hanc causam, supra nomen hoc legimus, sciamus per prolepsim dictum esse, sicut & Bethel & Galgala: quæ vtique vsque ad tempus, quo ita appellatæ sunt, vocabantur aliter.

1.Cor.9. Deut.25.

Ephes.2.

2.Cor.12

Ad mysterium pertinere, quòd plantauit Abraham nemus in Bersabee. CAP. XXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXII.

ABraham verò plantauit nemus in Bersabee: & inuocauit ibi nomen domini, dei æterni. Et fuit Colonus terræ Philistinorum diebus multis.] Et hoc vsq; ad mysterium pertinet: nam Abrahę fides à Iudæis translata, & in gentibus plantata: grande ex diuersis hominibus tanquam de diuersis lignis nemus effecit ad inuocandum ibi nomen domini, dei æterni: quale & per prophetam Esaiam deus ipse deserię gentilitati promittens, hoc modo, diuersa diuersorum merita distinxit: Dabo in solitudine cedrum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuæ. Ponam in deserto abietem, vlmum, & buxum simul, vt videant, vt sciant, & recogitent pariter. In nemore huiusmodi, vsq; hodie inuocatur secundum fidem Abrahæ nomen domini æterni. & ita relicta terra populi sui Iudaici, colonus est Abraham terræ Philistinorum, quod interpretatur potione cadentium, quales prius fuimus nos: nunc autem fixæ & pulchræ sumus plantationes domini, iuxta apostolum: qui cum præterita vitia nostra tetigisset, Et hęc quidem, inquit, fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, & iustificati estis in nomine domini nostri Iesu in spiritu dei nostri.

Esaię 41.

1.Cor.6.

De tentatione, qua tentauit deus Abraham, dicens: Tolle filium tuum, & cætera. CAP. XXVIII.

CAP. XXII.

QVæ postquam gesta sunt, tentauit deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham Abraham. Et ille respondit: Adsum, ait illi, Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac: & vade in terram visionis, atq; offeres eũ ibi in holocaustum super vnum montium quẽ monstraue ro tibi.] Thesaurum fidei & timoris domini, quẽ in exemplum bonum nobis filiis suis hic pater multarum gẽtium thesaurizauit, examinator cordiũ deus, occultum esse noluit: sed hactenus longa peregrinatione, & diuturna seminis sui expectatione satis spectatum, adhuc vno tentationis incendio, validissimè conflagrare curauit. Ex hac nanque fortissima tentatione fides eius splẽdidissima rutilat, Apostolo teste, cum dicit: Fide Abraham obtulit Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: quia in Isaac vocabitur tibi semen: arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est deus. Item: Timor domini sanctus permanens in seculum seculi, qui ex amore descendit, ex isto clarius splenduit, ipso testante domino, cum postmodum dicit. Nunc cognoui, quòd timeas dominum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Rectè igitur scriptor hic præfatus est, dicens: Tentauit deus Abraham, videlicet non vt ipse sciret, quem nulla cogitatio latet: sed ne ignoraremus nos futuri filii, qualis ille fuerit pater, cuius nobis fides ad imitandum proposita est. Sic negociatori quærenti quęque preciosa, venditor sedulus, quicquid libet examinat, non vt ipse quæ vendit cognoscat: sed ne emptor dubiter dare omnia sua, & comparare illa. Verba tentantis hæc sunt: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atq; offeres eum ibi in holocaustum super vnum montium, quem monstrauero tibi. Filium vnigenitum hic appellat, & addit, quem diligis, & ex nomine Isaac expressit, videlicet, ne parũ præsentes adessent patris affectus sui in ipso articulo tantę huius tentationis. Vbi nunc dicitur in terra visionis, in Hebræo habetur Moria. Aiunt Hebręi, hunc montem esse, in quo postea templum conditũ est, In area Ornam Iebusęi: sicut & in Paralipomenon scriptum est: Et cœperunt ædificare templum, in secunda die mensis, in monte Moria. Qui idcirco illuminans interpretatur, & lucens, quia ibi est Dabir, hoc est, oraculum dei & lex & sanctus spiritus, qui docet homines veritatem, & inspirat propheras. Veruntamen quid opus est ab Hebræis nominis huius, id est, terræ, vel montis visionis etymologiam dubitabilem quærere, aut vt opinabilem inuestigare, cum ex prȩsenti loco scripturę, manifestè constet propter prȩsentiam siue respectum gratiæ dei, Abraham locum illum appellasse nomine eodem? Nam quia dei tentantis oculos super se apertos atque defixos prȩcordialiter sensit, clamante angelo domini, cum arripuisset gladium, Abraham, non extendas manum tuam super puerum: & nunc cognoui, quia times deum: deinde subiungitur, appellauitque nomen loci illius, dominus videt: Vndè vsque hodie dicitur, in monte dominus videbit. Confiat ergo, quòd ob causam prædictam iubilans atque inestabiliter gratulabundus Abraham, illum suæ lætitiæ locum visionis nomine signauit, in quo visum se esse à domino, veraciter confiteri potuit. Itaque sicut cætera multa, sic & hoc per anticipationem paulo antè dictum est, vade in terram, cum additamento nominis huius, id est, visionis.

Cur dę tentauit Abrahã.

2. Par. 3.

Item de eadem re: & quòd mons, in quo postea fundatum est templum, is fuerit, ad quem immolandus ductus est Isaac. CAP. XXIX.

IGitur Abraham de nocte consurgens, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum. Cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum, quem præcepe rat ei deus: die autem tertio eleuatis oculis, vidit locum procul, dixitq; ad pueros suos: Expecta te hic cum asino, ego & puer illuc vsque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.] Quia timorem domini sibi ante oculos proposuerat, idcirco mox audito iubẽtis imperio: vicino

vicino obedientię pede moram pati nescíuit in faciendo: de nocte consurgens, & sternens asinũ suum. Porrò asini nomine non rusticitas, siue ignobilis paupertas tanti viri designatur: quem magnum & inclytum siue diuitem fuisse non ignoramus: quippe quẽ & tot regum victorẽ supra legimus. Sed vno asini nomine quodlibet subiectionis genus commodè signatur: non solùm propter Latinam nominis etymologiam, quia asinus ab assidendo dicitur: verùm & propter huius animantis naturam, quod magis seruile, & magis oneriferum est. Die tertio, inquit, vidit locum procul. Notandum, quòd de Gerara vsque ad montem Moria, id est, sedem rẽpli, iter dierum trium sit: & consequenter illuc die tertio peruenisse dicatur. Malè igitur quidam dicunt, Abraham illo tempore ad quercum habitasse Mambre, hoc est in Hebron, cum inde vsq; ad montem Moria vix vnius diei iter plenum sit. Nec verò fallaciter, sed fideliter dixit: Expectate hic cum asino, Postquam adorauerimus, reuertemur ad vos: credendo scilicet, quòd & à mortuis deus immolatũ puerum illũ sibi suscitare posset. Iam quoniã ea quæ sequuntur secundum literam patentia sunt: nunc vt sapias medullitus, & in Abrahã, cuius præceptum: & in Isaac, cuius obedientia præfigurata sit, altius intueri libet: quid potissimùm deus intenderit in opere famosæ huius tentationis. Nec enim satis est dixisse: quòd vt cognosceret, id est, cognoscere nos faceret, quantum haberet Abraham timorem domini, idcirco sic illum tentauit: præsertim cum protinus vbi dixit, nunc cognoui quia timeas deũ, continuò subiunxerit: Per memetipsum iurauí, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, &c.

Item cur deus tentauerit Abraham: & quòd non absque iustitia sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: quia sic homo dilexit deum, vt filium suum vnigenitum daret. CAP. XXX.

NVnquid enim nolens illam hominis fortitudinẽ deus incidit: vt necesse sibi esset interponere iuramentum: vt ratio compelleret deum iurare homini per semetipsum, quia maiorem se non nouerat aliũ? Homines enim, inquit Apostolus, per maiores sui iurant, & omnis cõtrouersiæ eorũ finis ad confirmationem est iuramentũ. Abrahæ autem promittens deus, quoniam neminẽ habuit maiorem se per quem iuraret: iurauit per semetipsum. Num, inquã, deus inuitus, aut imprudens adigi potuit ad iuramentum huiusmodi? Non vtiq;, sed volens & prouidens tentando magnam in graui causa, deus homini præparauit victoriam: quam & sanctus Iob suspirans ait ad eundẽ deum: Desiderium meũ omnipotens audi, & tribue mihi auditorẽ, qui æquitatem proponat contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum. Nam proposit erat quidem deus per multã misericordiam præiudicati in Adam generis humani iudiciũ, per Christum adducere ad victoriam: sed absq; iudicio vel iustitia facere misericordiam, non cadit in deum. Vndè & Psalmista: Misericordia, inquit, & iudicium cantabo tibi domine. Itẽ: Misericordia & veritas præcedent faciẽ tuam. Et alibi: Misericors deus & iustus. Et multa in hunc modum testantia, non dissociata esse in deo misericordiã & iudicium, siue veritatem & mansuetudinẽ. Vt ergo non omnino ex sola misericordia staret salus hominis, sed misericordia & veritas obuiarent sibi: quæsiuit misericors deus capitulum in homine, per quod posset iustè debitor ipse teneri: quæsiuit, inquam, ab homine vnigenitum sibi filium immolari, vt suum ipse filium iusta vicissitudine deberet homini. Igitur cum dicit idem filius in euangelio suo. Sic enim dilexit deus mundũ, vt filium suum vnigenitum daret: non est dilectio remissa, vel misericordia carens iustitia. Nam & homo sic timuit deũ, vt offerre illi non dubitauerit filiũ suum vnigenitũ. Pro inde in hoc maximè facto puer Isaac rectè vnigeniti filii dei figuram tenere creditur, quẽ habebat vnigenitum pater excelsus, & in eo pater multarũ gentium est effectus: quem cum diligeret, non pepercit illi propter deum, quẽ miro modo & immolauit, & tamen non tetigit gladio. Sed arietẽ videns inter vepres hærentẽ cornibus, assumpsit, & obtulit holocaustũ pro filio. Sic enim deus pater proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ, qui tamen secundũ naturam, qua deus est, mori non potuit: sed ea immortaliter atq; impassibiliter permanente, secundũ naturam hominis, quam assumpsit, inter vepres, id est, inter scelera Iudæorum, clauis hęrens ad cornua crucis, verè passus, verè mortuus, & verè sepultus est.

Hebr. 6.

Iob 23.

Psal. 100

Psal. 88.

Psal. 118.

Iohan. 3.

Rom. 8.

Quid significet, quòd Isaac pater duxit ad immolandum: quid per ignem, gladium: quòd portauit Isaac ligna, & quòd pater filium colligauit, intelligatur. CAP. XXXI.

HVnc Isaac pater duos habens pueros, ducit ad immolandũ: quia videlicet iam dictum filium suum deus pater, cum vtriusq;, noui scilicet & veteris testamenti, consonantibus prę coniis tradidit ad passionem pro salute omnium: Et expectate hic, inquit, donec reuertamur ad vos: quia profectò in illa hora, voces omniũ scripturarũ conticuerunt, ita vt nullus ei perhiberet testimonium: nec ipse saltem sua voce per qualiscunque repugnaret scripturæ testimonia, scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXII.

ſcilicet ne crucis differretur vtilitas. Quid porrò eſt, quòd [tulit pater ligna holocauſti & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum, ipſe verò portabat ignem & gladium?] Quid, inquam, niſi quòd ipſe dominus noſter iuxta Iohannis Euangelium, baiulauit crucem ſuam? Sic enim ait: Quia exiuit Ieſus, baiulans ipſe ſibi crucem. Bené ergo Iſaac ligna portat holocauſti ſui: quia Chriſtus ipſe baiulaturus erat lignum ſuæ paſſionis. Ipſe verò portabat ignem & gladium. Per ignem ſpiritus ſanctus rectè intelligitur, per quem ſemetipſum obtulit filius dei, teſtante Apoſtolo, cum dicit: Sanguis Chriſti qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit deo, emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis. Gladius verò non ſolùm mortem, ſed & poteſtatem ſignificat imperialem. Gladium ergo pater ipſe portabat, quia videlicet in manu fuit non Iudæorum, ſed dei patris gladius, id eſt, poteſtas dominicæ mortis: vbi, quando, vel quo mortis genere deberet interimi. Ignem quoque portabat holocauſti, quia profectò ſicut filius per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit: ſic & pater per eundem charitatis ſpiritum, proprium filium ſuũ pro nobis omnibus tradidit. [Cunque colligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum in altari ſuper ſtrem lignorum.] Mira videlicet patientia, ſubiectum & pro voluntate patris ſuſtinentem intentatæ mortis tormentum. Ergóne & deus pater ſuum colligauit filium? Colligauit planè: verùm non imbecillitatis vinculo, ſed magnæ charitatis imperio: ne ſeipſum defenderet, ne obIatum calicem paſſionis mori dedignatus abigeret. Nam hoc eſt quod in pſalmo canit ipſe: Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me. Hæc omnia ſuſtinens Iſaac ſoli tandem ictui gladii ſubducitur: & aries (vt iam dictum eſt) pro illo immolatur: quia videlicet riſus cœlorum ille, in quem deſiderant angeli proſpicere, ſecundum naturam, qua patris riſus, & angelorum ſanctorum gaudium eſt, mortem nullatenus admiſit: licet ſecundum naturam, qua noſtri eſt ſimilis, verè mortuus fuerit.

Iohã. 19.

Hebr. 9.

Pſal. 72.

Quomodo vſque hodie in monte viſionis, id eſt, ſancta eccleſia, verus Iſaac Chriſtus in ſacramento immoletur.

CAPVT XXXII.

PVlcherrimum, atq; ſanctiſſimum eſt perſentiſcere, quemadmodum & vſq; hodie in monte viſionis, id eſt, in ſancta catholica eccleſia: extra quam nemo vnquã deum videbit: offeratur iugiter idem filius deo patri, & tamen immortalis perſeueret atq; impaſſibilis. Etenim huic immolationi iure aſſimilatur ſacrificium patriarchæ pii ac fidelis: quia videlicet ſicut illic, ita & hic non ſanguis funditur filii trucidati manibus crudelium, ſed viuus atq; integer permanens deo patri filius idem & manibus præſentatur, & ore ſumitur fidelium. Ergo in hoc ſancto ſacrificio ſacerdotalis ordo ipſe eſt pater Abraham: pater, inquã, multarum gentium, quia profectò per miniſterium paternitatis eius, multæ gentes deo regeneratæ ſunt. Quemcunq; ad ſanctũ altare diuina vocat gratia, fidemq; eius electio ſancti ſpiritus ſacerdotali dignitate remunerat: eo ipſo quòd vocatur & eligitur ad tale munus, profectò iubetur illi vt tollat filium ſuum, quem diligit Iſaac: eumq; domino in terra viſionis in holocauſtum offerat. Sic enim veraciter dictum

Matt. 12. nullus ambigit, quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus & frater, & ſoror, & mater eſt. Cur ſacerdos vel pontifex, cuius & in corde per fidẽ Chriſtus habitat, & ex

Officium ſacerdotis ſacrificaturi. ore eius prædicantis concipitur in audientis anima: cur, inquã, huc talis eundem Chriſtum ſuum filium appellare dubiter? Abraham ergo de nocte conſurgens, ſternit aſinum ſuum: quia ſa-

1. Cor. 9. cerdos dei, omnia dedecoris abiiciens, premit & ſubiugat omnem irrationabilem carnis ſuæ

Matt. 13. motũ: ne fortè, inquiens, cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Ducit & duos pueros ſecum, id eſt, vetus pariter & nouum recipit teſtamentũ. Omnis enim ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Portat quoq; ignẽ & gladium: quia profectò ſine igne ſpiritus ſancti, nemo dignus eſt ad tantum accedere miſterium: & ſine gladio verbi non immolatur hoc ſalutis holocauſtũ. Adeſt Chriſtus præſens tan-

Matt. 18 quã Iſaac, iuxta veritatẽ ſuam, qua dicit: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Duo pueri iuſſi ſubſiſtunt: Etenim in hora ſacrificii voces vtriuſque teſtamenti, quæ canendo atque legendo comitatæ fuerant, pariter conticeſcunt. Summum nanque præſtandum ſilentium eſt, vt Chriſti domini noſtri paſſio, ſic per ſolum ſacerdotem celebretur: ſi-

Eſaię 63. cut ille fugientibus omnibus ſuis, relictus eſt ſolus, & torcular inquit calcaui ſolus. Qui ſi (vt iam dictum eſt) vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, illic eſt: quomodo in tali congregationis cauſa, non adeſt? Imò totus adeſt: totus ſancto incumbit altari: non vt iterum patiatur: ſed vt fidei, cui præſentia ſunt omnia, præterita eius paſſio memoriter repreſentetur. Ita Chriſtus & iterum immolatur, & tamen impaſſibilis permanet & viuus: quemadmodum illic Iſaac immolatus, & tamen gladio non eſt attactus. Frangitur pro illo panis, & comeditur: ſed licet ille panis iam ſit ipſe Chriſtus, Chriſtus tamẽ integer permanet & viuus. Quo

Cautè legẽda eſt hæc ſimilitudo. modo, inquis, panis qui videtur, eſt Chriſtus? Ad hæc, inquam. Quomodo quelibet metalli ſpecies: verbi gratia, aurum ſiue argentum, validò igni conflatum, atque reſolutum, reuera

reuera & aurum eſt, & ignis quoq; dicitur & eſt. Etenim aurum videtur & eſt quod erat, & tamen veriſſimè ignis dicitur, & eſt, quod non erat: Idcirco ſic omnino panis admotus vel immerſus terribili atq; ineffabili myſterio paſſionis Chriſti, adhuc panis videtur eſſe, quod erat: & tamen in veritate Chriſtus eſt, quod non erat. Igitur ſicut ignis, licet diuiſus in partes, mutuari tamen lumînis detrimẽta non nouit: ſic panis iſte ſolenni fractione diuiſus, non minus in ſingulis partibus, q̃ in toto habet ſacramenti aut virtutis, quin omnia peccata conſumat, ſi habeat pabulum fidei: quemadmodum parua licet ignis ſcintilla, ſi fomenta ignis non deſint, magnam ſyluam combu rit. Et quidem quoniam holocauſtum, totum incenſum dicitur, hoc verò ſacrificium dominicæ paſſionis holocauſtum eſt, de quo Pſalmiſta: Et holocauſtum tuũ, inquit, pingue fiat, congruè nunc & euicino, ſcilicet de igne corporeo ad ignem incorporeum & inuiſibilem ſimilitudo ſumpta eſt. Verùm de hac re multum tractare nunc locus non eſt. Hoc ſolum ad præſentem cauſam pertinet, quòd ſicut Iſaac ille immolatus, & non tamen occiſus eſt, ſic & Chriſtus hic immolatur quidem, ſed impaſſibiliter ſacrificatur & immortaliter.

metallũ qppe dũ ignis virtute reſoluit, ignitũ quidẽ dici reuera poteſt, nequaq̃ verò ignis, quemadmodũ de myſtico ſacri altaris pane veraciter dicimus, q̃ ſit corpus Chriſti.

De repromiſſione dei, & de eo quod dictum eſt: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. CAP. XXXIII.

CVm clamaſſet angelus domini de cœlo: & (ſicut iam ſuperius dictum eſt) per ſemetipſum iuraſſet: quia neminem per quem iuraret habuit maiorem, dixiſſetque Benedicam tibi & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris: de quibus ſcilicet ſtellis cœli, & arena maris, iam alio loco diximus, hoc quoque ſubiunxit: [Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.] Hoc verbum promiſſionis de benedicendis gentibus in ſemine eius, nunc vice altera dominus loquutus eſt. Nam & in primordio quando dixit illi egredere de terra, & de cognatione tua, hoc promiſit, dicens: Atque in te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ. Proinde quia ſemel & iterum hoc promiſit deus, rectè promiſſio iam dicitur, differt tamen aliquantiſper. Vbi nullum adhuc Abrahę præceſſerat meritum, tantummodo promiſit: vbi verò iam per obedientiam emeritus eſt: cum interpoſitione iuramenti repromiſit: vt per duas res immobiles, inquit Apoſtolus, quibus impoſſibile eſt mentiri deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem. Nam & hoc ad nos reſpicit, [quòd appellauit Abraham nomen loci illius: dominus vidit: vndè dicitur vſque hodie in monte dominus videbit.] Hoc nempe apud Hebræos exiuit in prouerbiũ: vt ſi quando in anguſtia conſtituti ſunt, & domini optant auxilio ſubleuari: dicant, in monte dominus videbit: & hoc eſt, ſicut Abrahæ miſertus eſt, miſerebitur & noſtri. Vndè & in ſignum dati arietis, ſolent etiam nunc cornu clangere. Iuramento ergo interpoſito auxit quoque benedictiõnem, ſic: Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. Portæ inimicorum, poteſtates ſunt tenebrarum: quas ſemen Abrahæ Chriſtus nunc poſſidet: iuxta quod ipſe prælocutus eſt. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Hoc autem per paſſionem & mortem eius actum eſt. Suſcitauit enim illum deus à mortuis, ſolutis doloribus inferni: iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Benè ergo hoc loco, vbi immolatus eſt Iſaac, primùm ait, poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum: & deinde, atq; in ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, quia videlicet ſic futurum erat, vt immolato Chriſto, primùm inimicorum ſuorum portas: portas, inquã, inferni victor ille obtineret: ac deinde dato ſpiritu ſancto, benedictio, id eſt, pœnitentia & peccatorum remiſſio prædicaretur in omnes gentes.

De arena II. c. capit. 10. De ſtellis II. c. capite 18. Gene. 12 Hebr. 6. Matt. 12. Luce 11. Actor. 2.

Quòd ſanctus Iob, & Balaam de ſtirpe Nachor fratris Abraham deſcenderit. CAPVT XXXIIII.

HIs ita geſtis, nunciatum eſt Abraham, quòd Melcha quoq; genuit filios Nachor fratri ſuo Hus primogenitum, & Buz fratrem eius: Camuhel patrem Syrorum, & Caſed, & Azauham, ſubauditur, nolenti accipere filio ſuo Iſaac vxorẽ, de filiabus Chananæorũ, inter quos habitabat: & ſolicito, vndè ſibi nurus eſſet ſperanda, digna fi'io ſuo. Nam hæc ſolicitudo vel occaſio eſt idonea, cur hoc illi nunciatum eſſe ſancta narret ſcriptura. Hus, inquit, primogenitum, & cuius ſtirpe Iob deſcẽdit, ſicut ſcriptum eſt in exordio, voluminis eius: Vir erat in terra Hus, Iob nomen eius. Malè igitur quidam æſtimant, Iob de genere eſſe Eſau. Siquidem illud quod in quibuſdam codicibus in fine ipſius libri habetur, eo quòd de Syro translatum eſt, & quartus ſit ab Eſau, & reliqua quæ ibi continentur, in Hebræis voluminibus non habentur. Secundus natus eſt de Melcha Buz, & ex genere huius eſt Balaam, ille diuinus, vt Hebræi tradunt, qui in libro

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob 42. Iob dicitur Heliu: primùm vir sanctus & prophetes dei, postea per inobedientiam & desiderii munerum, dum Israel maledicere cupit, diuini vocabulo nuncupatus, diciturq; in eodem libro: Et iratus Heliu filius Barachel Buzites, de huius videlicet Busi radice descendens. Camuhel verò pater est Damasci, quæ & Aram siue Syria dicitur. Cased quoq; quartus est, a quo Casdim, id est, Chaldæi, postea vocati sunt.

CAP. XXIII.

De morte Saræ, & coemptione sepulchri eius. CAP. XXXV.

Ioſue 14 VIxit autem Sara centum viginti septem annis, & mortua est in ciuitate Arbee, quæ est Hebron in terra Chanaan. Venitque Abraham vt plangeret & fleret eam.] Arbee interpretatur quatuor. Dicitur autem ciuitas Arbee siue Cariatharbe, eo quòd quatuor nominati illic sepulti sint, videlicet maximus Adam, sicut in libro Iosue scriptum est, & deinde Abraham, Isaac, & Iacob: Porrò mors Sarę finem legis & prophetarum significat, de quibus dominus: Lex, inquit, & prophetæ vsque ad Iohannem. Et Apostolus: Finis, inquit, legis Christus, quia videlicet illo dato, prophetiæ siue promissiones, quas per Saram superius intelligi diximus, conticuerunt. Vndè notandum, quia deus vlterius Abrahę apparuisse non legitur. Nec verò damnosus est iste finis legis & propheta rum: sicut nec mala mors Sarę: Mors quippe iusto-rum preciosa & optabilis requies est, sed illi finis perfectio est vel consummatio, quem significans ipse qui finis est (vt iam diximus) cum accepisset acetum, dixit: Consummatum est. [Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Eth, dicens: Aduena sum & peregrinus apud vos, date mihi ius sepulchri vobiscum, vt sepeliam mortuum meum (& cętera vsque) appendit pecuniam quam Ephron postulauerat. Audientibus filiis Eth, quadringentos argenti siclos, & probatæ monetę publicę.] In Hebræo primum nomen eius scribitur Ephron, secundum Ephran. Postquam enim precio victus est, vt sepulchrum venderet & acciperet argentum, licet cogente Abraham, vau, littera, quæ apud illos pro o legitur, ablata de eius nomine est, & pro Ephron appellatus est Ephran, significante scriptura, non eum fuisse consummatæ perfectæque virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum. Sciant igitur, qui sepulchra venditant, & non coguntur vt accipiant precium, sed à nolentibus quoque extorquent, immutari nomen suum, & perite quid de merito eorum, cum etiam ille reprehendatur qui inuitus acceperit.

Matt. 11. Rom. 10 Sup. li. 5. cap. 24. Iohã. 19.

Ephron cur post ea dictus Ephrã.

Item de agro & spelunca duplici in qua sepulta est. CAP. XXXVI.

CONfirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex respiciens Mambre, tam ipse quàm spelunca, & omnes arbores eius, in cunctis terminis per circuitum Abrahæ, in possessionem: videntibus filiis Eth, & cunctis qui intrabant per portam ciuitatis illius.] Quia non parua de re agitur, hoc quod iàm semel dictum est, iterum ac tertio repetitur, vt tribus testimonis confirmatio tota perficiatur. Sequitur enim: [Atque ita sepeliuit Abraham vxorem suam Saram in spelunca agri duplici, qui respiciebat Mambre, hęc est Hebron in terra Chanaan.] Et continuò: [Et confirmatus est ager, & antrum quod erat in eo Abrahæ, in possessionem monumenti, à filiis Eth.] Quod tertio dicitur, & ager & antrum, idem est quod secundò dictum fuerat, ager & spelunca duplex, siue spelunca agri duplicis. Itaque tribus testibus siue testimoniis confirmatio facta est. Non enim solummodo in personis, sed etiam dictis aut factis iteratis, testium numerus solet computari, testante Paulo, cum dicit Corinthiis: Ecce hoc tertio paratus sum venire ad vos, continuò subiungit: In ore duorum aut trium testium, stabit omne verbum. Quid enim hac tali coemptione factum est, nisi quòd ius legitimum semini Abrahæ collatum est, vt non solummodo iudicio dei, qui iustè peccatores de terra illa exterminare habe rer, sed etiã iudicio hominum, terram eandem repetere iure deberet, quam pater ipsorum quadringentis siclis argenti & probatæ monetæ publicæ coemisset? Quid enim, si non totam terram illam pater Abraham comparauit? Pars totum iustiori causæ vendicare debuit, præsertim vbi quod iure exigeretur pro parte non cõcederent aduersarii. Vndè & apud authorem Romanorum nobilem, quidam decertans, sic inter cætera declamat. Omnia dat qui iusta negat. Sed iam nec in isto sensum mysticum prætervire libet.

2. Cor. 12

De eadem re, iuxta sensum mysticum. CAP. XXXVII.

CONfirmatus est, inquit, ager quondam Ephronis, & cætera. Mysticè namque idem est ac si diceretur: Confirmatus est in fide Abrahæ, & seminis eius per passionem Christi, cuius typum Isaac paulo ante immolatus fuerat: confirmatus, inquam, est in hæreditatem illi totique mundo: atq; in eo Sara, id est, sancta legalis atq; prophetica scriptura venerando sepulchro quieuit: mortua quidem non credentibus Iudęis, sed impleta atq; cõsummata gentibus per credidum aduentum Christi filii dei: Ager nanque Ephronis cum spelunca duplici: Ephronis, inquam, quod interpretatur puluis inutilis, peccatores significat, tam & anterioris quàm & posterioris populi, qui prius erant sicut puluis, quem proiecit ventus à facie terrę, sed confirmati sunt rore spiritus sancti, iuxta Psalmistam dicentem: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis

Psal. 103.

faciem terræ. Hic ager respicit Mambre, quod interpretatur diuisio, siue perspicuum, intelligit nanq; quanta futura sit diuisio bonorũ & malorum illo die, quem respicit, quem solicitè attendit, qui dies erit extremi iudicii. Ita iam in spelunca duplici huius agri, id est, in conscientia vtriusq; populi, Sara, id est, testamentum dei, confirmatum in Christo requieuit. Arbores per huius agri circuitum eminentiores, homines sunt, qui verbo & exemplo minoribus fructificare, id est, proficere possunt. Videntibus, inquit, filiis Eth, id est, formidantibus omnibus verbũ quod factum est, vel iudicium quod futurum est: Eth nanq; formido vel stupor interpretatur. Talis igitur ager, vt in illo Sara sepeliretur precio prius comparari & confirmari debuit Abrahæ, in possessionem monumenti: quia videlicet oportebat nos precio magno emi, nec esse seruos peccati, vt tunc demum reconderentur apud nos eloquia dei, & promissiones patrum, consummatæ in corde Christi, quam præcedens obitum Saræ immolatio Isaac, præsignauit: Nam ad summum, quia (sicut iam dictum est) primus homo pater orbis terrarũ Adam illic situs est, rectè per agri illius coemptionem totius orbis intelligimus acquisitionem.

De eo quod dictum est: Pone manum tuam super fœmur meum, &c. quidqs Isaac coniugium mysticè significet. CAP. XXXVIII.

CAP. XXIIII. Quomodo Abrahã senex ac dierũ multorũ dicitur.

ERat autem Abraham senex, dierumque multorũ, & dominus in cunctis benedixerat ei.] Non hoc vulgari more propter ætatis prolixitatem dictum est: Erat senex, dierumq; multorum. Quippe cum de illis, qui ante eum fuerunt, alii triplos, alii quadruplos, imò & nonnulli septuplos, ætatis eius dies habentes, nihil tale dictum fit: Ergo senex, dierumq; multorum, id est, perfectæ fidei, multorum operum bonorum. Et dominus in cunctis benedixerat ei, id est, bona cuncta, quæ omnibus gentibus facturus erat, in semine eius deus prædixerat, & cum iuramento firmauerat ei. Tali præfatione digna subsequitur narratio: [Dixitq; ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: Pone manum tuam subter fœmur meum, vt adiurem te per dominum deum cœli, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito, sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac.] Fidei simul & castæ laus est coniugii res gesta hæc: quia videlicet nec senex Abraham nurum de Chananæis quæsiuit, vndè aliquod suppeditare posset solatium suæ peregrinationi. Nec iuuenis Isaac vxorem ambiuit, quam concupisceret oculis, sed eam quam nunquam viderat, secundum voluntatem præstolatus est patris. Non enim in Abraham magno caret merito fidei, neque in Isaac vero testimonio castitatis, quòd & ille peregrinationem suam propter detum, in quo confidebat, sic amplexatus est, vt eorum, qui deo non placebant, propinquitatẽ nullam sibi aut posteris suis admitteret. Et hic ita iuuentutis petulantiam supergressus est, vt illam expectaret coniugem, quam deus daret, non quam concupiscentibus oculis, ipse cum dote magna rapuisset. Assimilatur ergo etiam in hoc filio dei, qui nullam propria voluntate, id est, humano iudicio animam assumit siue reiicit, iuxta quod ait ipse: Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatẽ patris mei. Nã si ad naturalem speciẽ carnis affectũ, eadem teneritudine fuer

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad terram & cognationem patris, seruum fidelem, atq; prudentem, id est, attendere fidem per quam iustificati sunt illi, qui verè dei populus, deóq; per amorem iustitię quodammodo cognati fuerunt, & secundum sensum illorū sanctam instituere ecclesiam. Verbi gratia dicentiū: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorū potabo? Subauditur, non. Sed quidē Psalm.49. Immola deo sacrificium laudis. Et innumera his similia, quę obseruare, & obseruanda tradere, id planè est veram & dei filio dignam coniugem informare. Quando autem deus pater sic adiuravit seruum suum? Tunc vtique, quando sanctum apostolis misit spiritum, per quem sic obtinuit corda eorum, vt nihil aliud omnino, nisi quod volebat deus, de huiusmodi loqui, aut agere possent: [Si, inquit, noluerit mulier venire mecum, num reducere debeo filium tuum illuc, vndè egressus est?] Quod est dicere: Si nemo ex Iudęis voluerit, relicta circumcisionis carnalium cęremoniarum iustitia, solam necessariam, quæ ex fide est, suscipere iustitiam, num concedendū vel ferendum erit, vt fidem Euangelii cōmunicemus vel commisceamus carnali Iudaismo? de quo Matth.vlti. Christus circumcisus, vel circumcisionis minister egressus est, aliam viam instituendo, dum dicit: Baptizate omnes gentes. [Caue, inquit, ne filium meum reducas illuc.] Et continuò solita fide confirmatus: [Dominus, ait Dominus deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, ipse mittet angelum suum coram te, & accipies inde vxorem filio meo.] Et continuò: [Sin autem noluerit mulier sequi te, non teneberis iuramento.] Eadem omni conditione liberras & conscientiæ munditia indicitur Euangelico viro. Si noluerint suscipere te, puluerem pedum tuorum excute Matth.10. in eos. Vehemens repetitio seriò virum sortem locutum esse innuit: [Filium tantum meum, ne reducas illuc:] Ne, inquam, reducas illuc, sed potius dic: Euacuati estis à Christo, qui in lege Galat.5. iustificamini, à gratia excidistis. Item: Si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit, & cætera his similia.

Quid significent cameli, & quæ bona domini eius, ex quibus secum tulit.

CAPVT XL.

POsuit ergo seruus manum suam sub fœmore Abraham domini sui, & iurauit illi super sermone hoc.] Hic quoq; seruus, qui per illū intelligitur, scilicet apostolorū vel prædicatorum chorus, posuit manū suam sub fœmore Abrahā, profitendo scilicet incarnationis Christi fidem, & iurauit super sermone hoc: Iurauit, inquam, id est, graui se astrinxit necessitate dispensandi my- 1.Cor.9. sterium hoc. Vndè & dicit vnus ex his: Nam si euangelizauero, non est mihi gratia, necessitas enim mihi incumbit. Væ mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Ergo verè iurauit, qui nisi euangelizauerit væ illi, eo quòd periurii reus sit. [Tulitq; decē camelos de grege domini sui, & abiit, ex omnibus bonis eius portans secū.] Sapienter pro re & tempore seruus ille senior sic abiit, scilicet cum decem camelis, ex omnibus bonis domini sui portans secum: Præsentibus nanq; honoribus debebat inseruiri puella, vt non paruas viri aut soceri sui sciret sperareq; diuitias. Sic planè seruus iam dictus, id est, prædicator Euangelicus, cum magnis missus est muneribus, illis videlicet, de quibus Psalm.67. dictum est: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: Et ipse Ephe.4. dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores. Ita vnicuiq; seruorum fidelium data est gratia secundum mensurā donationis Christi. Ex his bonis domini sui Iesu Christi, siue patris eius dei, portauerunt secum, vt ex præsentium gloriosa testificatione miraculorum, cognosceret ipsa, quæ petebatur Christo, sponsa, quòd verè magnus, diuesque & potens sit ille, in cœlo & in terra. Quid porrò sibi volunt decem cameli, quos tulit de grege domini sui? Ea nimirum quę grauiora sunt legis, qualia delinMatth.23. quentes illi menthæ & aneti decimatores, rectè tali elogio denotati sunt, vt diceretur de illis, eulicem liquantes, & camelum glutientes. Ideirco rectè decem sunt cameli: quia videlicet decē prePhilip.3. ceptis, quæ in tabulis scripta sunt digito dei, continetur omnis vera iustitia legis, quam solā seruari oportet in Euangelio Christi, reiectis omnibus iustitiis carnis, quas Apostolus detrimentum facit pro Christo, & arbitratur vt stercora.

De Mesopotamia, ad quam profectus est seruus, deq; prudentia eius, quomodo petiuit Rebeccam.

CAP. XLI.

PRofectusq; perrexit Mesopotamiam ad vrbē Nachor.] Genitalis huius Abrahæ terra Chaldæorum fuit, sed persecutione vrgente (vt superius dictum est) egressus fuerat Thare cum suis, vt irent in terrā Chanaan, resederant autem in Aran, hoc est, Syria, quam ex Meso quod est media, & Potamo, id est, fluuio appellant Mesopotamiā. Duobus enim fluminibus Tygri & Eufrate ambitur. Seruus ergo iussus proficisci ad terram & cognationē domini, pergit Mesopotamiam, quia videlicet terram illā pro sua, cognatio eius inhabitabat, & in ea coaluerat, in qua & Thare mortuus est. Ad vrbem, inquit, Nachor. Isto & aliis sacræ huius historiæ testimoniis ostenditur, etiam Nachor frater Abrahæ exisse de regione Chaldæorum, sedesque constituisse in Mesopotamia, vbi cum patre suo habitauerat Abraham. Cur ergo eum scriptura non commemorauit,

memorauit, quando ex gente Chaldæa cum suis profectus est Thare, & habitauit in Mesopota- Gene.11.
mia, vbi non solùm Abraham filius eius, verumetiam Sara nurus, & Loth nepos eius commorantur, quòd eos duxerit secum? Cur putamus, nisi fortè quòd à paterna & fraterna pietate desciuerat, & superstitioni adhæserat Chaldæorum, & postea inde siue pœnitendo, siue persecutionem passus, quòd suspectus haberetur, & ipse emigrauit? [Cumque camelos fecisset accumbere extrà oppidum iuxta puteum aquæ vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit: Domine deus, domini mei Abraham occurre mihi hodie obsecro, & fac misericordiam cum domino meo Abraham, & cętera.] Veraciter seniorem hunc supra nominauit scriptura. Nam quod seniore dignum fuit, nec ipse petendæ puellæ iudicium suis commisit oculis, qui solam faciem non etiam mores aut virtutem peruidere possent, sed secundū herilem fidem credens quòd domini sui curam haberet deus, totam in illo posuit electionis spem. [Igitur, inquit, puella cui ego dixero, da mihi aquam de hydria tua vt bibam, & cætera.] Credidit enim homo, quòd explorata, & hoc iudicio deprehensa frugalitas domini sui moribus conueniens, digna foret cui inaures aureas, armillasque appenderet, quod & fecit protinus, adorans & benedicens deum atque dicens: [Benedictus dominus deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam & veritatē suam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei. Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere. At ille: Seruus, inquit, Abraham sum, & cætera.] Bene ergo & veraciter sapientia dicit: Sicut frigus niuis in die messis, sic legatus fide- Prouer.25.
lis, qui misit illum animam eius refrigerabit. Quo enim potuit modo, legatus fidelis melius enitet ad refrigerium animæ eius qui illum misit? Supplicem præmisit orationem ad deum domini sui, muneribus beneuolentiam puellæ amplius animare studuit, opportunitatem dicendi egregie sustinuit, & cum gratus esset hospitibus, siluit adhuc, donec in conspectu suo panis poneretur, & tunc demū inter maxima fœdera hospitii, id est, in præsentia panis appositi, sermonem ingressus est, à veris incipiens laudibus dei, & Abrahā domini sui. Iam quoniam hæ pennæ columbæ deargentatæ satis perspicuæ sunt, id est, plana superficies literæ, iam intimā (vt supra cœptū est) pulchritudinem rimando prosequamur allegoriæ.

De eadem re ad sensum mysticum. CAP. XLII.

CVm, inquit, camelos fecisset accumbere extra oppidū iuxta puteum. Sic proculdubio, ser- Eccle.24.
uus prudens, id est, prędicator Euangelicus, verbi gratia: Paulus apostolus iuxta puteū accubuit, & ibi puellā decorā nimis conuenit, id est, sanctæ scripturæ spiritualibus oculis intendit, & ad Christi gloriā quam illi aseriberet sanam doctrinā, & pulchrū sermonem adinuenit: Vndè benе compta soror, & amica sapientia rectè dicit, respiciens in eū. Et qui elucidant me, vitā ęternam habebunt. Rebecca nanq; decora puella, ipsa mysticè est sancta testamenti dei scriptura, quæ & per Saram, teste Apostolo significabatur supra, hac sola distantia, quòd per illam implenda, per Galat.4.
istam figuratur iam impleta. Vndè notanda literæ diligentia, quod cum dictū fuisset, virgo pulcherrima, additū est, & incognita viro. Incognita viro, id est, abscondita, quod in Hebræo dici- Esaiæ.7.
tur Aalma. Quod quidē in Esaia habetur: nam in eo loco vbi in nostris codicibus scriptū est: Ec- 1.Cor.7.
ce virgo concipiet, & pariet. In Hebræo legitur: Ecce Aalma concipiet, & pariet. Ergo Aalma, Iob.28.
quod interpretatur abscondita, id est, virgo nimia diligentia custodita, maioris videtur laudis esse, ꝙ virgo. Virgo quippe iuxta Apostolū potest esse corpore & non spiritu. Absconditа verò quæ virgo est, epitheton virginitatis habet. Etymologiā absconditæ sapientiæ habet. Siquidē in libro Iob scriptū est: Vndè ergo sapientia inuenitur? Et quis est locus intelligentiæ? Absconditа est ab oculis omnium viuentiū. Sed & ipsa nomina bene rei congruunt. [Rebecca, inquit, filia fuit Bathuel, filii Melchæ, quę peperit ex Nachor.] Rebecca interpretatur patientia, Bathuel virgo dei. Melcha regina, Nachor requies luminis. Etenim sacræ scripturæ doctrina patientia est: Quę- Roma.15.
cunq;, inquit Apostolus, scripta sunt, ad nostrā doctrinā scripta sunt, vt per patientiā & consolationem scripturarū spē habeamus. Et est filia Bathuel, id est, virginis dei: nā ab illis nata vel conGalat.4.
dita est, quorū virgineas animas vt sermo bonus inde nasceretur, deus sibi copulauit. Melcha, id est, regina, hunc Bathuel peperit: regina, inquam, libera scilicet illa quæ sursum est Hierusalem, quæ reuera omnium ad hunc Isaac pertinentiū mater est. Peperit autē ex Nachor, id est, ex requie luminis, in quo Hierusalē regina illa requiescit. Seruus qui non sibi, sed domino suo quęsiuit & inue- 2.Corin.4.
nit illā, ipsi sunt qui veraciter dicunt: Non prędicamus nosmetipsos, sed dominū Iesum Christū, 2.Corin.12.
nos autē seruos vestros per Iesum. Itē non enim sumus, sicut plurimi adulterantes verbū dei. Et his similia. Ergo regias inaures & armillas puellæ donū seruus appendit: quoties veritati diuinæ 1.Corin.4.
scripturæ quilibet minister Christi, & dispensator ministeriorum dei testimonia necessaria suppeditat incarnati, & pro omni mundo immolati veri Isaac, id est, filii dei. [Inaures, inquit, appendentes siclos duos, & armillas totidem pondo siclorum decem.] Quia in duobus præceptis vniuersa lex pendet: & prophetæ, bene inaures duorum: quia verò in decē præceptis operari Matth.22.
conuenit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXIIII.

conuenit, armillæ pondo decem fuêre siclorum: Siclus Hebraicè dicitur secel, Latino autem sermone corruptè siclus appellatur, vnciæ pondus habet. Igitur quia multæ sunt filiæ, quarũ fallax gratia & vana est pulchritudo: puella, inquit, cui ego dixero, da mihi aquam de hydria tua vt bibam, & illa dixerit, bibe, & camelis tuis potum tribuam, ipsa est quam præparasti domine filio domini mei. Nam reuera quæcunque scriptura viuis aquis idonea est ad refocillandam animam, ne quis siti pereat, ipsa est præparata filio dei, soror & amica, quæ filios illi nascentes, pariente gratia, lacte & vino suauiter atque fortiter enutriat. Nec verò seruus ille fidelis comedere voluit, aut debuit in domo, donec loqueretur sermones suos, & totius domus consensum obtineret: quia videlicet quàm diu quis Christo sacræ scripturæ testimonia denegat, cum hoc nulla Euangelico viro communicatio est. Quinetiam puluerem qui adhæsit illi, de ciuitate illorum, qui sunt eiusmodi, extergat in eos. Prius enim est secundum imperium mittentis, vt in quamcunque domum intrauerint, primùm dicant, Pax huic domui: Et si ibi fuerit filius pacis, cum requieuerit super illam pax Euangelica, tunc demum in eadem, inquit, domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt.

Matt. 10. Luc. 10. Ibidem.

De Laban fratre Rebeccæ, & de muneribus quæ dedit Rebeccæ mysticè.

CAPVT XLIII.

HAbebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem vbi erat fons. Dixitque ad eum: Ingredere benedicte domini. Cur foris stas? & cætera.] Laban, candidus interpretatur, significatque ipso nomine mundum temporali gloria nitidum. Nunc quidem vbi videns inaures & armillas in manu sororis, procurrit & dicit: Ingredere benedicte domini, cur foris stas: & postmodũ vbi loquitur, à domino egressus est sermo, & non possumus extra placitũ eius quicquam aliud tecũ loqui. Mundum in bono significat, videlicet pro parte illorũ, quos primo auditu confestim euangelica delectauit gratia, quicq; germano affectu videntes & intelligentes, ex ornatu, id est, dulcedine & dilucidatione scripturarũ, completã esse veritatem dei, & confirmatas esse promissiones patrũ, baptizari & remissione peccatorũ candidari properauerunt. Cæterùm vbi Iacob bene seruientis mercedem decẽ vicibus cõmutauit, & fugientem quidem persecutus, sed tandem illi fœderatus est: mundũ pro parte illorum significat, qui primo bonis credentiũ operibus aduersati quidem sunt, sed tandem illis satisfieri potuit, & victi ratione resipuerunt. Itaq; releuata gratia Euangelii, candidi, qui per Laban intelliguntur, emicuerunt. Si dormiatis, inquit Psalmista, inter medios cleros pennę columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Columbam illic appellauit ipsam scripturã, quam hic intelligimus per puellam: per pennas deargentatas, pulchra & extrinsecus quoq; in litera lucida, significans sacra eloquia: per pallorem auri, illa quæ intrinsecus sunt preciosissima Christi & ecclesiæ mysteria. Statimq; & illos designans qui hic intelliguntur per Laban, id est, candidatos siue albatos, dum discernit, inquit, reges super eam, id est, dum apostolos, prophetas, & doctores siue pastores, ponit ad dispensandam sacram scripturam, niue dealbantur in Selmon, quod interpretatur vmbra offendiculi, vel imago fortitudinis, significatq; Christũ, qui nõ credentibus lapis offensionis, credẽtibus aũt imago est fortissimi, scilicet dei patris. Eas quoq; laudes, quas hic ille seruus, corã depromit dño vel filio domini sui, dicens: Seruus Abrahã sum, & dñs benedixit domino meo valde, magnificatusque est, & peperit Sara vxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditq; illi omnia quæ habuerat. Ibidem propheta secundũ illum dei patris filium subnectit. Mons, inquit, dei, mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis. Vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo, etenim dominus habitauit in finem, & cætera. Et sicut hic seruus adorat pronus, benedicens deum, prolatisq; vasis argenteis & aureis ac vestibus, dedit eas Rebeccæ pro munere, fratribus quoque eius & matri dona obtulit, dixitq; dimittite me, vt vadam ad dominum meum, nolite me retinere, quia dominus direxit viam meam: Sic & in eodem Psalmo reges, quos discernit cœlestis, super eandem columbam dona illis decantando promit, dicentes: Ascendisti in altum, cœpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Et continuò gratulantes dicunt: Benedictus dominus die quotidie, prosperum iter faciet nobis deus salutarium nostrorum.

1. Petr. 2. Psal. 67.

Prompta ad inquirentes responsio puellæ dicentis, Vadam, quid significet. Et de meditatione Isaac egresso in agrum. CAP. XLIIII.

VOcemus puellam & quęramus ipsius voluntatem. Cumq; venissent vocata, scisciatati sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ respondit: Vadam.] Iam ante responderant Laban & Bathuel, dicentes: A domino egressus est sermo, & non possumus extra placitũ eius quicq; aliud loqui tecũ. Quid ergo est, quod nunc hæsitantes frater & mater dicunt, vocemus puellã? Hoc profectò iudicii vel experimenti apostolici signum est. Primitiuæ nanq; ecclesiæ, quæ ex Iudæis fuit sub apostolis, typum tenet hæc domus Rebeccæ. Murmurauerũt autem quidam dicentes Petro apostolo: Quare introisti ad viros præputium habentes? Et dicebant: Quia nisi circuncidamini secundũ

Acto. 11.

secundum legẽ Moysi non poteritis saluifieri. Tunc profectò id agere volebant, vt non Rebecca ad Isaac proficisceretur, sed Isaac propter Rebeccam reuerteretur, quod pater Abraham abhorruerat, dicens: Caue ne filium meum reducas illuc. Vocata ergo puella cum interrogaretur, vis ire cum homine isto? cito ac breuiter respondit, vadam. Consulta nanque sacra scriptura, vtrum gratiam dei vellet cum Christo ad gentes dirigi, cito (vt in actibus Apostolorum legimus) respondit verba hæc: Post hæc reuertar, & ædificabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud, vt requirant cæteri hominum dominum, & omnes gentes super quas inuocatũ est nomen meum, dicit dominus faciens hæc. [Igitur Rebecca & puellæ eius ascensis camelis secutæ sunt virũ.] Quod hic cũ Rebecca puellę, hoc in psalmo prędicto cum collibus argentea & aurea iuuenculæ rympanistriæ: Et quod hic seruus, hoc ibi præcipuè Beniamin adolescẽtulus: Ibi, inquit, Beniamin adolescẽtulus, in mẽtis excessu. i. Paulus apostolus de tribu Beniamin vsque ad tertium cœlum raptus. Istæ, inquam, puellæ illæ sunt iuuenculæ tympanistriæ comitantes Rebeccam, & aureum feruentibus studiis honorantes columbam tympanizando, id est, testimonia Christi dulciter personando, & rympanistrio cõcentu clamando aduersus feras & tauros, id est, hæreses & hæreliarchas superbos. Increpa feras harundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum, vt excludant eos qui probati sunt argento. Ita scripturarum decor virgineus, vt Christo filios pariat, ad gentes proficiscitur: iam enim Christus præcesserat illuc. Hoc nanque per illud innuitur, quod dictum est: [Habitabat enim Isaac in terra Australi, & egressus fuerat ad meditandum in agro.] Secundum literam terra Austri Gerarain significat, vndè à patre quondam ad immolandum abductus fuerat. Studiumque boni viri prædicatur, meditantis in testamento dei Abraham patris sui, & ob hoc solitudinem amantis. Qualem scriptura commendat, cum dicit: Bonum erit homini, cum portauerit iugum ab adolescentia sua: sedebit solitarius, & leuabit se super se. Mysticè autem illud significat, quia dominus Iesus solus orans meditabatur secundum voluntatem patris de ceremoniis Iudæorum egredi, & in deserta gentium agrestium proficisci. Et hoc in terra Australi, id est, in dispositione spiritus sancti, inclinata iam die, id est, nouissimo seculi tempore. [Eo tempore, inquit, ambulabat ad puteũ, cuius nomen est videntis & viuentis.] Quo videlicet nomine Agar puteũ illum (vt superius iam dictũ est) appellauit. Mirũ atque perpulchrũ est, quòd & Rebecca ad puteũ inuenta, & ad puteum nihilominus tendens, inuentus est Isaac: qui videlicet quanquam vna sit aqua sapientiæ vel scientiæ dei: alius tamen legis, & alius est puteus Euangelii, quo sanctus & viuificans scripturæ spiritus Christo vocante contendit.

Amos. 9.

Psalm. 47.

Threno. 3.

De casto pudore Rebeccæ, quæ conspecto Isaac pallio operuit se. Et quid mysticè significet, quòd introduxit eam Isaac in tabernaculum Saræ.

CAPVT XLV.

CVmque leuasset oculos, vidit camelos venientes procul: Rebecca autem conspecto Isaac, descendit de camelo, & ait ad puerũ: Quis est ille homo, qui venit per agrum in occursum nobis? Dixit ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens citò pallium, operuit se. Seruus autẽ cuncta quæ gesserat, narrauit Isaac.] Nemini dubium est, quòd hanc puellam non caro & sanguis, sed deus ipse viro fideli præparauerit, & secundũ spem fidelis Abrahæ, qua dixerat: Dominus deus cœli ipse mittet angelum suum coram te, vt accipias inde vxorem filio meo, sic factum est. Profectò hæc, non præ amore feruidę adolescentiæ festinans ad amplexus viriles, supra interrogata, vis ire cum homine isto? tam citò respondit, vadam: Nam illas quæ eiusmodi sunt, propheta sic denocat, dicens: Pro eo quod eleuatę sunt filię Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & compositio gradu incedebant, decaluabit dominus vertices filiarum Sion, & dominus crinem earum nudabit. Hęc autem conspecto Isaac, descendit de camelo, tollensque citò pallium, operuit se. Nunquid ergo cum diceret: Vadam, concupiscit aut concupiscere iuueniliter ardebat, quæ tanta festinatione pulchritudinem suam operiebat viso Isaac? Non vtique, sed superno potius nutu præuenta peregrinari cum fide Abraham & Isaac, & futuram inquirere, quam præsentem habere ciuitatem malebat. Sic profectò sana omnis doctrina, & Euangelica religio pudicè ambulat, & sub honesto & humili sacramentorum velamine Christi amatoris sui, sese obsequio præsentat. Filiæ verò fallacis gratiæ, & vanæ pulchritudinis, id est, cunctæ hæreses, ambulant extento collo, & nutibus oculorum eunt, & plaudunt, & tanquam importunæ meretriculæ videri & appeti ambiunt. Vndè & in alio loco eiusdem prophetæ dicitur tali meretriculæ sub nomine Tyri: Sume cytharam, circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita: Bene cane, frequenta canticum, vt memoria tui sit.

Esaiæ. 3.

Esaiæ. 23.

Seruus autem cuncta quæ gesserat, narrauit Isaac. Verè prudens & fidelis seruus, pro magno fidei suæ testimonio narrauit cuncta quæ gesserat ad laudem & gloriam dei, qui propter eundem Isaac, viam ipsius direxerat, dignus magna recipere præmia libertatis. Hoc nimirum ad commendationem boni serui factis est, scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet filio dei gratulabunda confessione assistere,& narrare,id est, cõfiteri quod sedulo eius offi
1.Iohã.2 cio factum est. Nam omnis qui cõfitetur filium,& patrem habet: sicut econtrario omnis qui ne
gat filium, nec patrem habet. [Qui introduxit eam in tabernaculum Sarę, & accepit vxorem.
Et intantum dilexit, vt dolorem qui ex morte matris acciderat,temperaret.] Quid magni erat
secundum corticem literæ,quòd iuuenis intantum dilexerit adolescentulam coniugem, vt do
lorem qui ex morte matris acciderat,temperaret? Ergo medulla sensus spiritualis carere nõ de
Lucę.19. bet, quia reuera Christus dominus secundum humanum affectum doluit super matre sua syna
goga: quippe qui & ciuitatem videns fleuit super eam: sed adeptus nouam reginam, de qua sibi
noua gens nascitura esset,rectè dolorem temperauit,& delectabiliter consolatus est.

De cæteris filijs Abrahæ. Et de morte sua & Ismahelis.

CAP. XXV. *CAP. XLVI.*

ABraham verò aliam duxit vxorem,nomine Cæthuram,quę peperit ei Iamram,& Iexan,
& Madan,& Madian,& Iesboth,& Sue.] Cęthura Hebrço sermone copulata dicitur aut
iuncta. Quam ob causam suspicantur Hebrçi mutato nomine eandem esse Agar,quę Sara mor
tua,de concubina transierit in vxorem: Sed cũ continuò scriptum sit. [Et dedit Abraham vni
uersa quę habebat Isaac,filiis autem concubinarum largitus est munera, & diuisit eos ab Isaac fi
lio suo cum adhuc viueret.] Liquet Cęthuram non fuisse Agar: filiis nanq; non concubinarum,
sed concubinę scriptura dixisset. Sed quod incertum est relinquentes, hoc certis authoribus dici
mus,quòd de Cęthura filii Abraham, iuxta historicos Hebrçorum, occupauerint Troglodites
& Arabiam,vsq; ad maris rubri terminos. Traditum est autem,& ab eis,qui Greco sermone bar
baras historias texuerunt,vnum ex posteris Abrahę, qui appellatur Afer, duxisse aduersus Ly
biam exercitum, & ibi deuictis hostibus consedisse, eiulque posteros ex nomine auui Africam
nuncupasse. [Et filii Dadan,inquit,fuerunt Assurim & Mathusim,& Ioamin.] Assurim in ne
gotiatores transferri putant: Mathusim æris ferriq; metalla cudentes. Ioamin verò filarchas, id
est,principes multarum tribuum atq; populorum. Alii ab hoc Assurim vocatos esse Syros con
tendunt: & à plerisq; filiis Abrahę ex Cęthura occupatas Indiæ regiones. [Fuerunt autem dies
vitæ Abrahę centum septuagintaquinq; anni, & deficiens mortuus est in senectute bona proue
ctæq; ætatis & plenus dierum,congregatusq; est ad populum suum.] De septuaginta interpre
tibus in nostris codicibus additum est. Et deficiens mortuus est, quod nõ conuenit, nec enim viri
iusti est deficere & imminui. Illud quoque quod legimus, plenus cum additamento dierum, de
Græcis codicibus sumptum est. Quod cum sensum exponere videatur, eo quòd luce & operibus
dici plenus occubuerit, tamẽ magis ad anagogen facit, si simpliciter ponatur plenus. Porrò quod
dictum est: Congregatusq; est ad populum suum, per similitudinem est intelligendum, quia vi
delicet quemadmodum de agris congregatur matura messis in horreum: sic de publico vitę hu
ius, congregantur electi temporibus suis, singuli in secreta quiescentium. [Hæ sunt generatio
nes Ismahel filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Aegyptia famula Saræ, & hæc omnia filiorum
eius in vocabulis & generationibus suis. Primogenitus Ismahelis Nabaioth, deinde Cedar, &
Abdehel,& Mabsan: Masma quoque & Duma,& Masa,Adad,& Thema, & Iachur, & Naphis,
& Cedma.] Duodecim filiorum primogenitus fuit Nabaioth, à quo omnis regio ab Eufrate
vsque ad mare rubrum Nabathema vsque hodie dicitur, quæ pars Arabiæ est. Nam & familiæ
eorum oppidaq; & pagi, ac minuta castella & tribus, eorum appellatione celebrantur: ab vno
quoque ex his,Cedar in deserto,& Duma alia regio: & Thema ad austrum, & Cedma ad orien
talem plagam dicitur. Quod autem in extremo huius capituli iuxta septuaginta legimus, cõtra
faciem omnium fratrum suorum habitabit, verius est illud, quod nos polumus. [Coram
omnibus fratribus suis occubuit.] Id est, in manibus omnium filiorum suorum mor
tuus est,superstitibus liberis, & nullo prius morte prærepto. Fratres autem pro filiis
Gen. 31. appellari, Iacob quoque ad Laban demonstrat, dicens: Quod est peccatum
meum,quia persecutus es post me,& quia scrutatus es omnia vasa mea? Quid
inuenisti de vniuersis vasis domus tuæ? Ponatur coram fratribus meis &
fratribus tuis,& diiudicent inter nos. Nec enim possumus credere,
vt scriptura commemorat,quòd Iacob exceptis liberis
secum fratres aliquos habuerit.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Septimus.

De generationibus Isaac, quòd ipsæ aliter sint generationes Isaac, & aliter generationes Christi. CAPVT I.

HAE quoq; sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac.] Quas hic Moyses generationes dicit Isaac vsq; ad sua tempora digesturus, ipsas euangelista Matthæus Iesu Christi filii dei generationes appellans vsq; ad ipsum penè continuat. Præmisso nanq; frontis titulo, liber generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abrahã: protinus à præsenti capitulo sacrã genealogiam sic inchoat: Abrahã genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob. Porrò aliter huius atq; aliter illius generationes sunt. Nam illius videlicet Iesu Christi generationes præcedentes magis secundũ fidem, q̃ secundum carnem obseruatæ: & econtra huius, scilicet Isaac generationes magis secundũ carnem, q̃ secundũ fidem succedentes digestæ sunt. Vndè & illic ad summũ generatio carnis deficit, nec enim dictũ est, aut dici debuit: Ioseph autẽ genuit Iesum, qui vocatur Christus: sed, Iacob autẽ genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Econtra hic generatio fluxæ carnis, dum impetrato Rebeccę conceptu collidũtur in vtero eius paruuli, de quibus rectè dicat deus, Iacob dilexi, Esau autẽ odio habui. Igitur quia generationes Isaac, quem genuit Abraham, generationes sunt Iesu Christi filii Dauid, filii Abraham, prosequamur eas, & tanq̃ generationes Iudæorũ secundum carnem, qua illi filii Abrahæ sunt: & tanquam generationes gentium secundum fidem, qua idem Abraham, per Christum pater est multarum gentium. Matth.1. Malach.1.

De eo quòd Isaac quadragenarius duxit vxorem, & in tabernaculum Saræ introduxit. CAPVT II.

ISaac cum quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebeccam filiam Bathuel Syri de Mesopotamia, sororem Laban. Deprecatusq; est Isaac dominũ pro vxore sua, eo quòd esset sterilis. Qui exaudiuit eũ, & dedit conceptum Rebeccę, sed collidebantur in vtero eius paruuli.] Sara nonagenaria peperit Isaac, eademq; vixit C. XXVII. annis & mortua est: Isaac verò cũ quadraginta esset annorũ vxorem duxit Rebeccam. Ergo tribus annis ante nuptias Rebeccæ, Sara defuncta est, Sic proculdubio ante passionẽ Christi, qua prædicationis Euangelicæ gratiam ille copulauit, tribus annis à diebus vel baptismo Iohannis, mortua est lex & prophetia, nõ sibi, sed Iudæis, testante ipso cum dicit: Lex & prophetæ vsq; ad Iohannẽ prophetauerunt. Nã ex quo præ- Matth.11.
quit omnis sanctitas, omnisq; vita iniquos cœtus eorũ, eo quòd essent concilia vanitatis, & ecclesia malignantiũ, præter paucos, qui fidẽ retinentes Abrahæ, tabernaculũ Saræ esse meruerũt. De qualibus in psalmo dicitur: In circuitu eius tabernaculũ eius. In hoc tabernaculũ introduxit Isaac Psalm.17.
Rebeccam, & accepit vxorem, id est, apertis illorũ sensibus immisit Christus spiritualem scripturarum intellectũ, & nouam sibi instituit ecclesiam. Deprecatusq; est Isaac dominũ pro vxore sua, eo quòd esset sterilis. Qui exaudiuit eum, & dedit conceptũ Rebeccæ. Sed collidebantur in vtero eius paruuli. [Quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere?]

Cur sterilem dominus filio Abrahæ præparauerit. CAP. III.

QVia dei donum erat, & non ex hominibus, vt in semine Abrahæ omnes gentes benedicerentur: decebat sic ad dandũ extendi manum dei, vt ad cognoscendum non dormitaret ingratitudo hominis. Quid autem in rebus huiusmodi meliùs erudiret fidem, vel obstrueret os omnium, quàm vel sterilitas fœminarum? Bene igitur præparauit quidẽ Rebeccam prouidentia dei, nec falsus est seruus Abrahę, dicendo: ipsa est quam præparasti domine filio domini mei: verumtamen talem præparauit, in qua non posset omnis caro, sed sola fides coram deo gloriari. Sterilem nanq; vterum prouidit: nam ne putes casu id actum, considerandum adhuc, quòd non solus Isaac, nec solus Abraham, sed tres ordine continuò principes populorum, & columnæ patrum Abraham, Isaac, & Iacob steriles coniuges sortiti sunt, Abraham Saram, Isaac Rebeccam, Iacob Rachelem pro qua seruiuit, quam & penè solam vocat vxorem suam. Vndè quia fœtus illarum scilicet Isaac, Iacob, & Ioseph, non filii carnis, sed filii sunt promissionis, rectè in illis eius seminis Abrahæ, quod est Christus, in quo tota promissionis summa consistit, figura maximè præfulgere comprobatur, quia videlicet in typum illius, & Isaac immolatus est, & Iacob seruiuit, & Ioseph venditus, atq; appellatus post carcerem saluator mundi, liberauit Aegyptum à periculo famis. Deprecantẽ igitur Isaac pro vxore sua exaudiuit dominus, quia videlicet sic ipse prouiderat, & sic præparauerat, vt fides oratione adiuuaretur, & prædestinatio seminis deprecatione sterilitatis adimpleretur. Hoc dicto, scriptura confestim ex aduerso subiungit: Sed collidebantur in vtero

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXV.

eius paruuli. Quod est dicere: Conceptus quidē materia erat gaudii, sed gaudiū conceptionis con

Quomodo collidebantur paruuli in vtero matris.

turbabat dolor materni vteri. Collidebantur autē paruuli non in cōtentione, vel scientia certandi, siue affectatione vincendi: sed eodē dei nutu permoti quo non solū irrationabilia pecora, verūm etiam inanimata elementa præsagio futurorū permoueri solent, aut permutari, qualia iam sæpe facta & adhuc maiora futura sunt, testante dño cū dicit: Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione maris & fluctuū. Sed iuxta mysticū sensum in vtero matris collidebantur paruuli: quod in actibus Apostolorum factū est: Gentiles nanq; admissos, Iudæi propellere contendebant, saluti eorum inuidentes.

Luce.21. Actio.11.

De eo quod dictum est: Duæ gentes in vtero tuo, & cætera, & quid spiritualiter significent. CAPVT IIII.

Roma.9.

PErrexitq; vt consuleret dominum. Qui respondens ait: Duæ gentes in vtero tuo sunt, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populusq; populū superabit, & maior minori seruiet.] Locum hunc timendum esse homini, & cū reuerentia tractandum, Apostolus clamat, cū dicit: O homo tu quis es qui respondeas deo? Nunquid dicit figmentū ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadē massa facere aliud quidē vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Dixerat enim, cū nondū nati fuerunt, aut aliquid egerunt boni aut mali, vt secundum electionē dei propositū maneret, nō ex operibus, sed ex vocante, dictū est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptū est: Iacob dilexi, Esau autē odio habui. Quid autē tractabat cū hęc diceret Apostolus? Diuisionem vtiq; & collisionē filiorū carnis, & filiorū promissionis, scilicet quòd nō omnes, qui ex Israel hi sunt Israelitę: neq; quia semen sunt Abrahæ, omnes filii. Vndē testimonium scripturæ subnectens: sed in Isaac, inquit, vocabitur tibi semen, id est, non qui filii carnis, hi filii dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine. Igitur cum hac authoritate Apostoli, in ista paruulorū collisione, illam intelligimus prefiguratā esse collisionem filiorū carnis, & filiorum promissionis, quæ protinus innotuit vbi verus Isaac, scilicet dominus Iesus Christus matrē omnium nostrum, sanctam scripturā, secundum quam deo renascimur, in coniugium suū, id est, Euangelicæ prædicationis vsum assumpsit. Tunc Aalma, id est, abscondita virgo, illa pulcherrima quæ sterilis fuerat, scilicet sapientia, siue legis prophetarumq; doctrina, quæ nihil ad perfectū adduxerat, quamdiu virū Christum non habuerat, geminos concepit, id est, amota occidente litera, per spiritū viuificantem omnē animam hominis ambiuit, Iudæi primùm & Græci. Geminos, inquam, concepit, id est, Iudæos pariter & Gentiles, nihil inter hos & illos discernens, ad vitā vocauit. Hæc est Rebecca illa, quod interpretatur patientia. Nam de hoc Euangelicæ gratiæ vtero, & Apostolus dicit: Quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit. De his verissimè dictū est: Populus populum superabit, & maior seruiet minori. Populus nanq; qui de gentibus venit, Iudaico populo secundū vocationis ordinē rectè minor dicitur, qui hospes testamētorū erat & promissionis, & sine deo in hoc mundo. Nam ille maior est, cuius (vt idem Apostolus ait) adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequiū, & promissa, cuius patres ex quibus Christus secundū carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. Quomodo autem minor maiorem superauerit, & supplantauerit, & maior seruierit minori, & iuxta historiam notum est, quia percussit Dauid Edom, & tributarium fecit. Et iuxta spiritualē sensum pulchrè Apostolus in eadem epistola per similitudinē ostendit oliuæ, & oleastri. Fracti sunt, inquit, naturales rami, & tu, cum esses oleaster, contra naturam insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es. Propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide sta. Ergo maiorem incredulitate fractum, & minor in fide stans superauit, & maior seruit minori, dum oleastro naturalis oliuæ ramus in societatem cedit radicis oliuæ & pinguedinis.

Roma.2. Ephe.2. Roma.9. 2.Reg.8. 1.Para.18. Roma.11.

De geminorum ortu: quidq; significet, quòd iunior prioris tenuerit plantam. CAPVT V.

IAm tempus pariendi venerat, & ecce gemini in vtero eius reperti sunt. Qui prius egressus est, rufus erat, & totus in morē pellis hispidus, vocatumq; est nomen eius Esau. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu, & idcirco appellauit eū Iacob.] Quia rufus erat idcirco vocatum est nomen eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nam quia totus erat in morē pellis hispidus, idcirco vocatus est Seir, id est, piloius, Vtriusq; schema vel habitus prodidit, quis & in vtero princeps fuisset duelli, & post vterū intentator futurus esset inimicitiarū vel odii, quisue & in vtero superallet, & post vterū victoriæ palmā iustè repetiturus esset. Nam sicut ille rufus, & hispidus, prior egressus est: sic & in vtero prior cū fratre collisus est, & post vterū fratri quieto mortē machinaturus erat, & sicut iste lenis erat ab vtero protinus sequens plantā fratris erat cū lenitate & modestia, nulla vi siue iniuria, sicut subsequenter ipsa declarabit scriptura. Porrò iuxta allegoriam, tempus pariendi, tempus est auditu verbi conceptā fidē profitendi. Vndē & Apostolus: qui iam eo vsq; Galatas parturierat vt bene crederent & bene currerent, quia subuersi à pseudoapostolis, & fascinati fuerāt nō credere veritati, ita vt rectè diceretur, ante illorū oculos Iesus Christus proscriptus,

proscriptus, in eis crucifixus, materno dolore affectus, dicebat: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Tunc ille qui prior egressus est, id est, qui de prioratu contendebat, & cui primū dei verbū loqui oportebat, rufus egressus est, & hispidus, id est, sanguine Christi pollutus, & intractabilis asperis moribus. Et hic talis nō bene egressus est, sed malè, iuxta quod in psalmo scriptū, & de hæreticis quoq; intelligendum est: Alienati sunt peccatores à vulua, errauerunt, ab vtero locuti sunt falsa, & cætera. Sequens verò gentium populus egressus quidem est, de crudelitate cordis ad confessionem oris: corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confitetur ad salutem, sed de matris affectibus egressus non est, quemadmodū nec ille lenis & simplex, Rebecca nanque diligebat Iacob.

Galat.4. Psalm.57. Roma.10.

Quòd Isaac Esau, Rebecca verò Iacob dilexerit, quodq; ille primogenita vendiderit. CAPVT VI.

SExagenarius erat Isaac quando nati sunt ei paruuli. Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, Iacob autē simplex, habitabat in tabernaculis.] Quia iunior prioris plantā tenuerat, iam victor in oculis dei, qui occultæ pugnæ solus spectator, & iudex fuerat, protinus narrandū fuit, qualiter illū supplantauerit, vt notū sit non illū qui supplantauit victorē iniustè, sed eū qui sic supplantari potuit, victū iudicari iustè in cōspectu eius, qui dixit: populus populū superabit, & maior seruiet minori. Factus est, inquit, Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autē simplex, habitabat in tabernaculis. Ecce iam in studiis horū tanta diuersitas, quanta Cain & Abel studia fuēre dissimilia. Nā & Iacob æquè vt Abel simplex, & (vt sequentia declarabunt) pastor fuit ouiū, Esau autē, sicut Cain, homo agricola, & (quod sequentia docebunt) inuidendo fratri, licet nō actu, voluntate tamen fuit fratricida. Dixit enim: Venient dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrē meum. Ergo ne talē filium pater sanctus amare debuerat, aut obliuisci vel paruipendere poterat, q̄ illi fratrem minorē cœleste iudiciū prætulerat? Sed notandū quia differt vtriusq; dilectionis enunciatio. Absolutè nanq; scriptura dicit: [Rebecca diligebat Iacob.] Coniunctè verò. [Isaac, inquit, amabat Esau.] subnectit enim causam, [eo quòd de venationibus eius vesceretur.] Ergo idē est ac si hoc solū diceretur, Isaac de venationibus Esau libenter vescebatur. Nec hoc dicto consequitur quòd moribus quoq; eius delectaretur: sicut de Iacob necessariò conceditur, quem absolutè Rebecca dilexisse dicitur: [Coxit autē Iacob pulmentū. Ad quē cū venisset Esau de agro lassus ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum. Quā ob causam vocatus est nomen eius Edom. Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita tua. Ille respondit: En morior quid mihi proderūt primogenita? Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit Esau, & vendidit primogenita, & sic accepto pane & lentis edulio, comedit & bibit, & abiit paruipendēs, quod primogenita vēdidisset.] Ergo iustè Iacob supplantatori omne consiliū cœli & terrę palmā victoriæ concedit. Nec enim fratrē suum fraude circumuenit, simplex nanq; erat, sed cum simplicitate columbæ prudentiam habens serpentis, quale habuit precium sapienter poscenti guloio apposuit, & quod habebat ille, manifesto nomine, sine dolo, sine vi, quæ iusta & legitima venditio est, vicissim flagitauit. Aiunt Hebræi à Sem primogenito Noe, quem & Melchisedech fuisse affirmant, omnes primogenitos sacerdotes extitisse, & hæc esse primogenita, quę Esau Iacob vendidit. Nūc sensum allegoricum prosequamur.

Genes.27.

Quid spiritualiter ista significent. CAP. VII.

EN morior, inquit, quid mihi proderunt primogenita? In epistola ab Hebræos vbi dictū est: contemplantes ne quis desit gratiæ dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illā inquinētur multi: ne quis fornicator, aut profanus, continuò subiungitur, vt Esau, qui propter vnā escam vendidit primogenita sua. Scitote enim quoniā & postea cupiens hæreditare benedictionē, reprobatus est: nō enim inuenit pœnitentię locū, quanq̄ cum lachrymis inquisisset eā. Ergo Iudæus qui deest gratiæ dei, in quo est radix amaritudinis, ipse est Edō ille, qui propter vnā escam primogenita sua vēdidit. Sed quænam illa rufa coctio fuit, quam hic talis Edom tanta auiditate petiuit, tanto dispēdio comedit? Aut quando hic Iacob, id est, supplantator, scilicet gentilis populus tale pulmentū coxit? O mirū & magnū spectaculū huiusce edulii huius rufę coctionis. Etenim sanguinea mors Christi, rufa coctio fuit Iudæis. Vndē & propheticè dictū est: Saturati sunt filiis, & dimiserunt reliquias suas paruulis suis. Nā contendētes faciari de pœnis innocentis, clamauerūt Pilato dicētes: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Hoc, inquam, clamauerunt contra illud quod prophetauit gentilis, lauans manus suas, & dicens: mundus ego sum à sanguine huius iusti, vos videritis, nesciens quid loqueretur aut quid ageret, sicut nec Cayphas, quando prophetauit & dixit, quòd expediret vnū hominē mori pro populo. Manus quippe Gentiliū, illam dominicæ mortis coctionem rufam coxerunt, insistente hoc Edom vt saturaretur (sicut iam dictū est) & demitteret reliquias suas paruulis suis, munditias autē manuum populo Gentilium concessit, quæ vera primogenita sunt. Extunc enim Romano imperio, cuius ille minister, & vox fuit, quando dixit: mundus ego sum à sanguine iusti huius, vos videritis:

Hebr.12. Psalm.16. Matth.27. Iohā.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXVI.

Romano, inquam, imperio primogenita cesserunt, id est, principatus sacerdotii tali commercio transiuit illuc, translatus ab Edom, id est, à sanguineis Iudæis. Bene igitur Apostolus inquit: Sicut Esau qui propter vnã escam primogenita sua vendidit, addens & illud: & nõ inuenit locũ pœnitentiæ, quis cũ lachrymis requisisset eã. Non enim valent illæ lachrymæ, quæ pro tẽporali gloria donũ cœleste ambiunt, sicut lachrymæ Esau: imò sicut lachrymæ Iudæorũ, quando pro ruina tẽpli vel ciuitatis eiulaũerunt. pro peccatis autẽ non plorauerũt. Ergo ne, inquis, ille Isaac, id est, risus, in quo quãdo videbimus, tũc verè beati erimus, talem amabat Esau, & de venationibus eius vescebatur: & illa Rebecca, sanctus & viuificãs scripturarũ spiritus talẽ Iacob diligebat, qui agni dei carnes in ara crucis coxerat? Ita planè, nec longa probatione opus est. Nẽpe & Christus dominus adeò secundũ humanum affectũ venatorẽ illum dilexit, vt locũ quoq; venationis eius, id est, ciuitatẽ vel templũ, vndè tot victimarũ venationes acceperat, ruiturũ prædicens veras lachrymas fuderit. Et sanctæ scripturæ spiritus, ita Gentilẽ populũ diligebat, vt quodammodo festinãs ad illũ diceret: Ecce ego, ecce ego ad gentẽ, quę nõ inuocabat nomẽ meũ. Et multa his similia. Sed & singulariter quenq; nostrũ tanto hæc Rebecca plus diligit, quanto simplicior quisq; habitat in tabernaculis. Na ecẽtra, quanto quisq; plus habet de Esau, tãto minus à Rebecca diligitur. i. quanto amplius foras euagat, tãto minus sacrę scripturę lactat vberibus, intusq; repositio pane cibat. Quod si ergã citius patris Isaac venator sit. i. Christũ prædicare cõsueuerit: si per hoc quę sua sunt, quærit: nõ quę sunt Iesu Christi, primogenita sua vendit & Esau similis fit. Quietũ verò & simplicẽ (vt dictũ est) Rebecca diligit, valde enim quieti cordis est, sacrę scripturę ex animo conciliari. Vndè est illud: Sapientiam scribe in tempore ocii: & qui minoratur actu, percipiet eam.

Lucæ.19.

Esaiæ.45.

Eccle.38.

Quid significet, quòd orta fame abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum. CAPVT VIII.

CAP. XXVI.

ORta autem fame super terram, post eam sterilitatem, quæ accidit in diebus Abrahæ, abiit Isaac ad Abimelech regẽ Palæstinorũ in Gerara, apparuitq; ei dominus, & ait: Ne descendas in Aegyptum, sed quiesce in terra quam dixero tibi, &c.] Ordo præposterus, nec enim habitanti in Gerara, quæ Metropolis erat Palæstinorũ apparens deus diceret: Semini tuo dabo omnes regiones has. Ergo præposterè prius dictũ est, quia abiit ad Abimelech regẽ Palæstinorum in Gerara. Et deinde quod apparente & iubẽte sibi domino deo, potius illuc, quàm aliàs diuerteret. Et hoc non frustra præposteratum esse postmodum liquebit. Iam quia paret lectionis superficies, mysteriorum series continuanda est. Orta, inquit, fame post eam sterilitatẽ, quæ acciderat in diebus Abrahæ, abiit Isaac ad Abimelech regem Palæstinorum in Gerara. Postquam modo suprà dicto, Edom ille, id est, Iudaicus populus primogenita sua vendidit, orta est fames Isaac & domui eius, id est, Christo & apostolis eius, illa videlicet fames, de qua Prophęta in psalmo loquitẽ: Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem: Ipsi verò dispergentur ad manducandum. Non enim inueniebant canes, egregii scilicet apostoli, de quibus & alibi idem Prophęta dicit: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso, non, inquam, inueniebãt copiam escarum apud inimicos Christi Iudæos, ex quibus & ipsi secundum carnem erant, paucos quippe ex illis manducare, id est, conuertere, & sibimet incorporare poterant. Vndè Petro esurienti, quia de Iudaismo parum comederat, ostensum atq; præceptum est, vt gentes apprehenderet & manducaret. Vidit nanq; vas quoddam velut linteum quatuor initiis summitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli, dictumq; est ad eum: Surge Petre, macta & manduca. Item quæ deus purificauit, tu ne commune dixeris. Extunc qui hactenus famem patiebantur, dispersi iunt ad manducandum, & murmurantes eo quòd saturati non fuissent, & dicentes: Vobis quidem primùm loqui verbum dei oportebat, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Abiit igitur Isaac in Gerara, scilicet Christus ad regem Abimelech, & cætera. Abiit, inquam, in istis equis suis super quos ascenderat, id est, prædicatoribus suis, quos mittebat, de quibus & alibi scriptum est: Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuæ saluatio. Et peregrinari cœpit in Gerara, id est, in gentibus, quas ante nesciebat. Gerara nanque Metropolis erat Palæstinorum, quod interpretatur ruentium, significatque Romam vel Romanum imperium, quondam caput pereuntium. Abimelech pater meus rex, vel patris mei regnum, bene multitudinem significat gentium, non quod pridem sic essent, sed quia extunc sic factum est, vt eas rectè tali nomine Christus appellaret.

Lucæ.19.

Esaiæ.45.

Eccle.38.

Fames bona.

Psal.58.

Psal.97.

Actu.10.

Actu.13.

Abac.3.

Quod timuerit Isaac confiteri, Rebeccam sibi sociatam esse coniugio. CAPVT IX.

APparuitq; ei dominus, & ait: Ne descendas in Aegyptũ, sed quiesce in terra quam dixero tibi, & peregrinare in ea, erõq; tecum, & benedicam tibi, &c. Secundum hunc sensum mystici ordo literæ (vt ante iam diximus) præposteratus est: Etenim postq; ad gentes conuersi sunt Christi apostoli, nõ quo volebãt ipsi, proficiscebatur, sed quo vocãbat eos spiritus sanctus. Verbi gratia:

gratia: In actibus Apostolorum scriptũ est: Quia veriti sunt à spiritu sancto, loqui verbũ in Asia: intrabant ire Bithuniam, & non permisit eos spiritus Iesu. Cũ autẽ descendissent Troadem, visio per noctẽ Paulo ostensa est. Vir Macedo quidã erat stans & deprecans eũ, dicẽs: Transiens in Macedoniam adiuua nos. Et profecti sunt in Macedoniã, certi facti quia vocasset eos deus euangelizare eis. Igitur in Aegyptũ descẽdere vetitus Isaac, habitauit in Gerara. [Sed interrogatus à viris loci illius super vxore sua, dixit soror mea est. Timuerat enim profiteri, q; sibi esset sociata coniugio, reputans ne interficerent eũ propter pulchritudinẽ illius.] Sic planè persecutione vrgente, fideles timebant, palam Euangelicã celebrare gratiã, & in latibulis se continentes, agebãt tamen vt poterant religionẽ Christianam, egẽtes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Sed & illuc vsq; persecutatus est illos, qui eis dignus non erat mundus. Sequitur ergo: [Cumq; pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palæstinorũ per fenestram, vidit eum iocantẽ cum Rebecca vxore sua. Et accersito eo, ait: Perspicuũ est, quòd vxor tua sit. Baptizantes nanq; eam in criptis & cemeteriis martyrũ, & cætera celebrantes vt poterant fidei sacramenta, quæ pro ioco erãt sapientibus mundi, quorũ sapientiam deus stultam fecit, persæpe deprehenderunt, & ad publicum auditorũ protraxerunt. Tandẽ & ipsi terreni principes iugum Christi susceperunt, & eius quam prius impugnabant Euangelicæ fidei, vel Christianæ religionis defensores esse cœperunt. Vndè & prorsus subditur: [Præcepitq; populo, dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorẽ, morte morietur.] Nempe & primus Constantinus lege edixit, quid pateretur, quisquis Christiano esset molestus, & deinceps tam gladiis regum, quàm verbo sacerdotum Christiana religio defensatur.

Actu.10.

1.Cor.1.

Hebr.11.

De eo quod dictum est: Seuit autem Isaac, & cætera, & quod inuidentes Palæstini puteos eius obstruxerunt. CAPVT X.

SEuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in anno isto centuplũ. Benedixitq; ei dominus, & locupletatus est homo, & ibat proficiens atq; succrescens, donec magnus vehementer effectus est. Habuit quoq; possessionẽ ouium & armentorũ, & familiæ plurimum.] Serere, pacati & quieti temporis est. Vix enim aut nunquam tẽpore belli terra bene exculta seritur, ita præsertim vt semen in messe centuplicetur. Igitur per sationem Isaac, cuius centupla inuentione locupletatus est homo, proficiens atq; succrescens, & magnus vehementer effectus est: illa rectè intelligitur magnificentia nominis Christi, qua in pace ecclesiæ, dilatatum & multiplicatũ est semine verbi dei, cum sacerdotali authoritate concurrente potestate imperiali, scilicet vt liceret operariis Euangelii exire ad seminandum, & non liceret aduersariis Christi latissimum totius orbis erroribus suis vendicare agrum. [Ob hæc inuidentes ei Palæstini, omnes puteos, quos foderant serui patris illius Abraham, illo tempore obstruxerũt, implentes humo intantùm vt ipse Abimelech diceret ad Isaac: Recede à nobis, quoniam potentior nostri factus es valde.] Postq̃ magnificentia nominis Christi, Romanum quoq; cœpit imperium, & idôla contempta sunt, inuidia suborta est hæreticorum, per quos diabolus, quia non poterat vi persecutionis extirpare Euangelium, veritatem corrumpere conatus est scripturarum. Bene ergo postq̃ magnus factus est vehementer nimis, ob hoc, inquit, inuidentes Palæstini siue Philistiim, quod interpretatur potione cadentes, omnes puteos quos foderant serui patris illius Abraham, illo tẽpore obstruxerunt implentes humo. Nam puteï, quos foderant serui patris Christi dei, omnes scripturæ sanctæ sunt, quas condiderũt Moyses & prophetæ, atq; apostoli omnes serui dei. Hos puteos, id est, has scripturas, quantũ in ipsis furit, hæretici illo tẽpore obtrauerunt, vt non facilè inueniri posset vbi nam esset doctrina veritatis, intantùm vt diceret ipse Abimelech: Recede à nobis, quoniam potentior nostri factus es valde. Intantùm nanque aucta est inuida hęreticorum vis, vt regum quoque & imperatorum corda obtineret, eorumq; gladiis vtens, penè atrocius quàm gentilium error in Christianos desæuiret. Porrò quòd dicit Abimelech, quia potẽtior nostri factus es valde, iuxta hunc eundẽ sensum constans est: Etenim terreno imperio potentius factum est in gentibus cœleste imperium, intantùm, vt feros principes, & barbaras nationes, quas imperatorum gladius non attingeret, sacerdotũ lingua liget, & latius Romanæ ecclesiæ pontifices, quàm Romani imperii dominentur Cæsares. Quamuis enim multis aucta victoriis Roma ius imperii sui terra mariq; protulerit, minus tamen est, quod illi bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit.

Hebr.11.

Quid significet, quòd pro duobus quidem puteis pastores Geraræ contenderint, de tertio verò non: & quòd Abimelech, amiciq; eius, cum Isaac fœdus inierint. CAPVT XI.

ET ille discedens, vt venirent ad torrentem Geraræ, & cætera.] Ab hæreticis discedit Christus: nihil enim cum deo, nihil cum Christo, aut cum spiritu sancto illi operantur, sed totum quicquid illorum est, diabolo relinquitur. Ipse autem Christus ad torrentem, id est, ad authores scripturarum proficiscitur, ad eos qui de cœlo imbrem expectant, quem & suscipientes in magnum excrescunt torrentem. [Rursum, inquit, fodit alios puteos, quos foderant serui patris illius Abraham

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXVI.

Abraham,& quos illo mortuo olim obstruxerant Philistiim.] Semper enim quæcunque hæresis exurgat,semper vtiq; & præsto Christus adest,& de suis aliquos præparat,scientia & sermone ornatos munere suo,qui stare valeant aduersus loquaces hæreticos, & mera veritate scripturarum fixos potare paruulos. [Appellauitq; eos eisdem nominibus,quibus pater ante appellauerat.] Id est, eadem veritate,eodem spiritu veritatis fecit eos intelligere scripturas,quo authores illarũ, quos pater ante aduentum filii miserat, & quos ipsi filio dederat, scripserunt eas. [Foderuntq; in torrente,& repererunt aquam viuam. Sed & ibi iurgium fuit pastorum Geraræ aduersus pastores Isaac dicentium, nostra est aqua.] Quos foderunt serui patris eius illos replentes obturauerunt,quos verò serui illius foderunt,non quidem obturauerunt, sed pro illis iurgati sunt & contenderunt.Sic profectò hæretici sacras scripturas, quæ maxima ex parte ante aduentum Christi conscriptæ sunt, terrenis sensibus suis obturauerunt: quæ autem ab aduentu, siue à passione vel resurrectione filii,sacramenta viuæ aquæ,id est,charismata spiritus sancti data sunt,non quidem obstruxerunt,sed pro illis contenderunt, dicentes: Nostra est aqua, quod est dicere: Nostra sacramenta vera sunt sacramenta, nos quod damus sanctum est, vitale & viuificum est, apud nos solos ecclesia est. Hoc dicentes mentiuntur pastores, non enim in angulo vno terræ vel in parte cuiusquam hæresiarchæ concluſa vel coangustata, sed in omnes gentes diffusa credi debet ecPsalm.2. clesia,iuxta quod filio promisit deus pater loquens in prophera:Postula à me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionem tuam terminos terræ.Sunt autem putei tres,quos serui huius Isaac foderunt: Tria nanque sunt sancti spiritus charismata: Baptisma scilicet, & impositio manuum, & renouatio cunctorum in generali resurrectione mortuorum. Iuxta quæ & Dauid in Sup.lib.4. typum Christi & ecclesiæ (sicut iam aliàs diximus) tertio rex vnctus est. Et pro duobus quicap.23. dem, pastores illi contendunt, pro tertio verò non contendunt, quia videlicet de baptismo, & de impositione manuum rixantur nunc hæretici, sibiq; vendicando contendunt: vbi autem vniuersali regeneratione immutabuntur,rixari non poterunt,conrendere non audebunt. [Itaque vocauit nomen eius latitudo, dicens: Nunc dilatauit nos dominus, & fecit crescere super terram.] Denicq; inter calumnias & inimicitias dilatatur Christus & ecclesia eius, & super omnem terram crescit magnificentia nominis eius. [Ascendit autem ex illo loco, in Bersabee. Vbi apparuit ei dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum deus Abraham patris tui, & cætera.] Futurum hoc est in fine seculi, vt sopitis cunctis iurgiis, tam Iudæorum, quàm hæreticorum,ascendat,& altare suum ædificet Christus, vbi nunc non est, & fodiat puteum abundantiæ siue saturitatis reliquiis Israel,vt bibant viuam scripturarum aquam, simulque Abimelech & Ochozath amici illius, & Phicol dux militum, simulque reges & principes, Iudæi pariter & gentiles, cum Christo fœdus ineunt. Ochozath, pro quo in Hebræo habetur collegium amicorum eius, non tam hominem significat, quàm amicorum turbam, quæ cum rege venerat, in quibus fuit & Phicol princeps militiæ eius. [Fecit ergo eis conuiuium. Et post cibum & potum surgentes mane, iurauerunt sibi mutuo, dimisitque eos Isaac in domum suam pacificè.] Cum fœdus inierint, nouissimum facit illis conuiuium Christus in regno patris eorum, & vnumquenque dimittit in locum suum, id est, retribuet vnicuique secundum opus & meritum proprium, lo-
Iohan.14. cum vel mansionem condignam: multæ enim in domo patris sunt. [Ecce autem venerunt in ipso die serui Isaac dicentes: Inuenimus aquam.] Finis omnium quæ de Isaac sunt, gratulatio est dicentium: Inuenimus aquam. Et rectè. Nam ipso die quo complebuntur omnia quæ de Christo sunt, laus & gratiarum actio personabit, dicentium: quia per te Christe inuenimus fontem aquæ salientis in vitam æternam. [Vndè & appellauit eum abundantiam, & nomen vrbi impositum est Bersabee vsque in præsentem diem.] Hoc loco nomen ciuitatis Bersabee interpretatur puteus abundantiæ,siue puteus saturitatis:licet enim supra ex verbo iuramenti,siue ex septenario ouium numero, quod Sabeq; dicitur,asseruerimus Bersabee appellatam: tamen nunc ex eo quòd aqua inuenta est,Isaac ad nomẽ ciuitatis quæ ita vocabatur alludens, declinauit paulum literam,& pro stridulo Hebræorum Sin,à quo Sabee incipitur,Græcum sigma,id est,Hebræorum Samech posuit.Ciuitas ergo aquarum viuentium,id est,electorum omnium, beata so-
Psal.121. cietas puteus saturitatis,siue abundantiæ vocatur, completo videlicet quod Psalmista nunc imprecatur illi,dicens:Fiat pax in virtute tua,& abundantia in turribus tuis.

De vxoribus Esau, quæ ambæ animum Isaac & Rebeccæ offenderunt.

CAPVT XII.

Gene.15. ESau verò quadragenarius duxit vxores Iudith filiam Berei Aethæi,& Basemath filiã Elom eiusdẽ loci,quæ ambę offenderant animũ Isaac & Rebeccæ.] Superioribus sermo cõtinuandus est, vbi dictũ est,& abiit paruipendès quòd primogenita vendidisset. Et ecce in initio narrationis filiorum,degeneratio supplantati & adhuc supplantãdi Esau denotatur, qui magis ac magis declinando,minori fratri locum fecit,vt magis ac magis imminens teneret plantã eius. Nam sicut

sicut superius primogenita sua propter escã vendidit: sic & nunc vxores ducẽs alienigenas, per concupiscentias suas animum Isaac & Rebeccæ offendit: quia benedictionem seminis Abrahæ contempsit. Si enim in illa benedictione filios generare optasset, nequaq; duxisset vxorẽ de filiabus eorum,quos & pater improbasset, & auus Abraha vitandos iudicasset, & super quibus matrem Rebeccam vitæ suę tæderet. At ille & horum iudicium contempsit, & dei promissiones nõ curauit,videlicet affinitate hominum habitatorum terræ laudabilem & inclytum se posse fieri, magis q̃ ope vel gratia dei. Vndè & nomina cognationis eximia præsens scriptura nõ omisit: Iudith,inquit,filiam Berei Aethei,& Basemath filiam Elom eiusdem loci.Iudith laudans,Berei putei mei,Basemath in nominibus,Elõ roboreus siue quercus interpretatur. Ipsis nominibus manifestè coargui videtur,q; laudari,& sine deo ditari,nominatus esse,& in terra roborari apperens, peccatorum se affinitatibus immerserit, super quos meritò irruat formido & pauor secundũ nomen Aethæi,quod interpretatur formido siue pauor. Qui ergo intus à gratia dei excidit,meritò foris quoq; reprobatus est,quod protinus sequens narratio declarabit.

De eo quòd senuerit Isaac,& cur vnam tantum benedictionem habuerit.

CAP. XIII.

SEnuit autem Isaac,& caligauerunt oculi eius,& videre non poterat. Vocauit autem Esau filium suum & dixit ei:Fili mi. Qui respondit: Adsum.Cui pater: Vides,inquit,quòd senuerim,& ignorem diem mortis meæ.Sume arma tua,pharetram,& arcum,& egredere foras. Cũq; venatu aliquid apprehenderis,fac mihi inde pulmentum, sicut velle me nosti, & affer vt comedam,& benedicat tibi anima mea anteqũ moriar.] Hic iam prætereundum non est,cur vnã tantum benedictionẽ habuerit Isaac.Sic enim Esau eiulãdo dixit:Num vnã tantùm benedictionẽ habes pater? Mihi quoq; obsecro vt benedicas. Dixerat nanq; pater:Dominum tuum illum constitui tui,& omnes fratres eius seruituri illius subiugaui. Frumento & vino stabiliui eũ,& tibi post hæc fili mi vltra quid faciam? Quærendum ergo,cur vnam tantum benedictionem habuerit:quale sit frumentum & vinum, quod diuisis communicari non possit: vt clarescat simul, cur eandem benedictionem iustius Iacob,quàm Esau hęreditate possidere debuerit. Primò dicimus,non multa semina,sed vnum esse semen, quod est Christus, de quo promissum fuerat Abrahæ, quòd in illo omnes gentes benedicerentur. Quam verò præter illud semen benedictionem haberet pater? Necessariò igitur vnam tantum habuit. Erant autem duo fratres, & ex illis duo populi contra alterutrum diuidendi,iuxta veritatem dicentis: Duæ gentes in vtero tuo sunt,& duo populi de ventre tuo diuidentur. Quomodo ergo illis diuisis communicaret vnum semen, quod est Christus? Ille quippe vnus est,& non in diuisione,sed in vnitate est. Oportebat igit alterũ alteri præferri.& prælatus est quem deus commendauit,non quem caro & sanguis commendare volebat iure primogeniti. Eius supplantationis præsens lectio, iuxta simplicem literam aperta narratio est.Ipsa autem primogenita tradunt Hebræi hæreditatem vel successionem fuisse sacerdotii, vel vestimenta illa sacerdotalia fuisse,de quibus hic scriptum est, & vestibus Esau valde bonis,quas apud se domi habebat, induit eum. Primogenitorum nanq; iure,aiunt illum fungi debuisse officio sacerdotali,& idcirco iam habuisse vestimentum sacerdotale, quo indutus deo victimas offerret, sicut & omnes primogeniti,antequam Aaron in sacerdotium eligeretur.

CAP. XXVII.

Cur Isaac vnã tantũ benedictionẽ habuit. Galat.3.

Gene. 25

Qualiter imitandum in ecclesia sit Rebeccæ exemplum, Iacob pro Esau ad benedictionem instruente.

CAPVT XIIII.

HIc ergo iam & illud quæritur, quomodo sacerdotium sic fraudulenter surreptum, rarum esse debuerit,cum lex vsque hodie sit, vt quisquis inuocatus ad benedictionem ordinatio nisi accesserit,easq; aliunde ascendendo rapuerit, benedictio nõ solum irrita iudicari,sed & in maledictionem illi iure debeat conuerti? Ad hæc facilis paret responsio,quia videlicet nequaq; dãnabili modo benedictionem ille surripuit, imò quisquis hodie, non eius promouetur exemplo, nos secundum Euangelium loquentes, dicimus, quòd non per ostium ingressus sit, sed aliunde ascenderit.Lex enim est, vt non pro munere quoliber, manus, obsequii, aut linguæ, quem piam debeat quis ordinare, sed eum quem pro vitæ merito elegerit testimonium præsentis ecclesiæ. Quid ergo? Nonne Isaac iuxta anagogen personam gerit eorum, qui pro commodo vel pro pastellatico fauorabiliter ordinare contendunt? Cum enim dicit: Sume arma tua,pharetram,& arcum,& egredere foras, cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, & deinde subiungit,& benedicat tibi anima mea antequam moriar. Nonne manifestè commodum pro benedictione flagitat? Nec tamen in hoc, sancto viro derogatur, sed magis placet id, quod in illo prouisor futurorum, ad ædificationem nostram spiritus sanctus operatur. Igitur Isaac præsenti loco cuiusque summi pontificis: Rebecca ecclesiæ, quæ subiectio est, personam gerit: duo filii, Iacob & Esau, illos præsentant, qui in domo ecclesiæ contrariis moribus & diuerso fine ad sanctum propositum erudiendi proponuntur. Et quidem sacerdos,

Obiectio

Dilutio

Universidad de Deusto
Biblioteca

summus commissę sibi ecclesiæ, tanq; vir coniugi, vel tāq; caput corpori pręest: veruntamen ordinandorum electio, non penes ipsum solum, sed penes ecclesiam est: illo nempe in curis plurimis senescente, & interdum curarum exteriorum puluere oculis eius caligantibus, ipsa filios suos clarius atq; expeditius videt, nouit actus, intuetur propositum, considerat profectum vel defectum singulorum. Cum ergo audierit, quòd pōtifex cuiuspiam indigni delinitus obsequiis, eū promouere, ac meliori pręferri voluerit, exēplo Rebeccę debebit vti, quæ & viri sui placitum nō reprehendit, & tamen egit cōsilio: ne pater maiorem, venationibus eius delectatus, præferret meliori: memor quid sibi dictum fuisset à deo, quia maior seruiet minori. Itaq; nequaquam ille damnabili furto surripuit, sed potius ordine seruato iustitiæ, dignus accessit voluntate dei, & eius electione, quæ fuerat conscia meriti.

Sanctum virum, cur deus in amorem declinare permiserit reprobi, & quid hœdi duo, vestesq; Esau significent. CAPVT XV.

Cur Isaac amauit Esau Matt. 15.

ITem quæritur, cur sanctum virum, deus in amorem reprobi declinare permiserit, cur à nesciente, & nō vidente illū, qui non vocatus fuisset, benedici voluerit? Hic primò dicimus, nō venisse dominū, nisi ad oues perditas domus Israel, nec voluisse panē accipere filiorū, & dare eū canibus, & benedictionē primam Iudæorū populo detulisse, quibus credita sunt eloquia dei, & repromissio, & legislatio, & cōfessio testamenti, verùm quia credere noluerūt illi, ad Iacob. i. ad minorē populū benedictionem esse translatam, neq; tamen maiorem filiū penitus fuisse despectum, quia cum subintrauerit plenitudo gentiū, tunc omnis Israel saluus erit. Itaq; cœptum superius sensum allegoricū in promptu habemus, & iā dudum traditum à sanctis patribus, nunc ore totius ecclesiæ celebratur. Senuit nanq; verus Isaac, scilicet dei filius, & caligauerunt oculi eius, quando vetustate & senio nostrę naturę indutus, morte quoq; corporea fuit obscuratus. In ipsa caligine senectutis iussit primogenito suo Esau: Sume, inquiens arma tua, pharetram, & arcum, cumq; venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentū. Etenim tota vita & in ipsa morte sua, priorem populum ad pœnitentiam per semetipsum inuitabat, & per apostolos suos, post gloriā suæ resurrectionis, vt credendo illum sibi cibum offerret, de quo dicit: Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. At ille tardauit, & nūc vsq; vagatur foris. Interim Rebecca. i. mater gratia, cuius affectus ab humano affectu patris huius, in alium filium declinauerat, iuniorem filium. i. populum gentium subintrare sualit, ad præoccupandum hæreditatem benedictionis, non vacuum, sed cum duobus hędis. Non enim apparebis (inquit lex) vacuus in conspectu domini dei tui. Et quidem vnus sufficere poterat eiui, etenim nec vnus homo sufficere posset ad esum hœdi, sed & hoc in figura contigit, quia videlicet eum, qui accedit ad gratiam benedictionis Christi, & possessionem habere oportet, nouí pariter & veteris instrumenti, & talis confessio cibus est Christi filii dei. [Et vestibus, inquit, Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum.] Has vestes paterfamilias in Euangelio nominibus suis exprimit, reuerso ad se filio, qui perierat & inuentus est, qui mortuus fuerat & reuixit. Cito, inquit, proferte stolam primam & induite eum, & date annulum in manu eius, & calceamenta in pedibus eius. Quæ senior ille filius, id est, prior populus pro culpa sua perdidit. [Pelliculasque hœdorum circundedit manibus, & colli nuda protexit.

Iohan. 4

Exod. 23

Lucæ 15.

Non mirandum, quòd falsus est Isaac, vt adeò dixerit, Vox quidem vox Iacob, manus, & cetera. CAP XVI.

HIs ita falsus est Isaac, vt diceret. [Vox quidem vox Iacob est, sed manus manus sunt Esau.] Nec mirum, quòd vir iustus aliquid ignorauerit, & contra voluntatē suam fecerit. Nullus enim homo, excepto eo, qui ob nostram salutem carnem est indutus humanam, plenam habuit scientiam & certissimam veritatem. Denique Paulus ex patre cognoscit, & ex parte prophetat, & nunc per seculum videt in ænigmate, & secundum quòd oportet orare nescire nos dicit: quia cum venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte est destruetur. Samuel prophetam connumeratus Moysi in sacerdotio dei, ad vngendum regem missus, cum maximum filiorum Iesse vidisset Eliab, ait: Ecce coram domino Christus eius. Et dixit dominus ad Samuel: Noli respicere faciem eius, neque staturam: quoniam reprobaui eum, quia non quo modo videt deus, homo videt. Homo enim videt in facie, deus autem inspicit cor. Et per singulos semper ignorans, vsque ad Dauid nescisse describitur. Heliæus quoque, qui duplici glorificatus est spiritu, cuius ossa viram exanimi cadaueri reddiderunt, cum Sunamitis ad eum venisset in montem, & ad pedes eius flebiliter corruisset, Giezi prohibente, ne faceret, ait: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & dominus abscondit à me, & non nunciauit mihi. Plura sunt, quàm vt exemplis debeamus docere, sanctos viros, & deo charos, ea tantūmodo scisse, quæ eis à domino reuelata sunt: ignorasse verò, quæ eis reuelata non fuerant: & ad singulas visiones Zachariam atque Danielem interrogare angelum, & suppliciter deprecari, vt exponat sibi quæ sunt illa quæ viderant.

1.Cor.13

Rom.8.

Psal.93.

1.Reg.16

4.Reg.4

De bene-

De benedictione eius, quemadmodū super Christo intelligatur. CAP. XVII.

STatimq; vt sensit vestimentorum eius fragrantiā, benedicens ait: Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, quem benedixit dominus.] Vestimenta prædicta, scilicet et stola prima, quam habemus in lauacro, & calciamenta pedum, quę sunt antiquorum exempla sanctorum, annulus quoq;, id est, fidei signaculum, cæteræq; virtutes, siue orationes pœnitentium, magni & suauissimi odoris sunt. Talibus ergo delectatus, benedictionis author: ecce, inquit, odor filii mei, sicut odor agri, quem benedixit deus, subauditur, sit. Sequitur enim: [Det tibi deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.] Siquidem agri est, quem benedixit deus, accipere de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini: & talium abundantia repleri, id profectò à deo est benedici. Est autem rationali creaturæ ros cœli non aliud, quàm gratia spiritus sancti, quæ peccata remittit: pinguedo autem terræ, vel abundantia frumenti & vini, adapertio sensus ad intelligenda quæ latent in scripturis mysteria regni dei. Illic enim latet granum frumenti, quod cadens in terram mortuum fuit, & multum fructum attulit, & vinum quod lætificat cor hominis, & oleum in quo facies hilarescit. Igitur cum dicit: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, quem benedixit deus, & continuò subiungit, det tibi deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini: propheta simul & optat illud, quod nunc factum est, & fit vsque in finem seculi, scilicet, quòd seminis Abrahæ per fidem velut vnus est ager latitudo totius mundi, gemino fœcundatus munere spiritus sancti: altero, quod est in remissionem peccatorum, quo vero cœli rore innouatur facies orbis: altero, quod est diuersarum distributio gratiarum, eiusdem spiritus sancti, quo ditescimus in omnibus, iuxta Apostolum: vt in vlla gratia nihil nobis desit. His dictis quasi de toto corpore ad caput verba conuertit. [Et seruiant tibi populi, & adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filii matris tuæ.] Quis enim est ille, cui seruiant populi, & quem adorent tribus, nisi caput seminis Abrahæ, & Isaac, & Iacob, scilicet Christus, qui non tantum homo, sed & deus & homo vnus est Iesus Christus? Ille nempe fratrum suorum dominus, & coram illo omnes filii matris eius, id est, omnes ciues supernæ Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum, iure incuruantur: quia videlicet omnes fratres eius per adoptionem sunt filii dei, & omnes adopti fratres eius: ille autem solus est naturalis filius, idem hominis & idem dei filius, ex altero quidem frater, ex altero autem fratrum suorum adorantium deus, seruientium dominus. [Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.] Maledicit Christo qui blasphemat Christum: vt exempli gratia, venenatæ linguæ scilicet dæmonia: & his similia. Econtrario benedicit Christo, qui confitetur & laudat Christum, qui corde & labiis dicit: Benedictus qui venit in nomine domini. Dicit autem Apostolus, quia nemo loquens in spiritu dei, dicit anathema Iesu: & nemo dicit dominus Iesus, nisi in spiritu sancto: Igitur quia qui Christo maledicit, spiritu sancto caret, quod est verè maledictum esse, & qui benedicit illi, in spiritu sancto loquitur, quod est verè benedictum esse: spiritus quippe sanctus vera & sola benedictio est dei: rectè qui maledixerit, inquit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus impleatur.

Iohā. 12.

Psal. 103.

1. Cor. 5.

Matt. 12.

Iohā. 12.

1. Cor. 12

Quòd carnales Iudei similes Esau sint, qui spiritualem benedictionem non quæsiuit, deiq; odio Esau. CAP. XVIII.

VIx Isaac sermonem compleuerat, & egresso Iacob foras, venit Esau, coctosq; de venatione cibos, intulit patri, dicens: Surge pater mi, & comede de venatione filii tui, & benedicat mihi anima tua, &c.] Perspicuum est, quòd Esau, sicut fide carebat, sic nec scientiā nec spē seminis illius habebat, quod est Christus: in quo benedictionis paternæ summa cōstabat. Dicit enim inter alia. [Num vnā tantum benedictionē habes pater?] Sed de hoc iā supra dictum est, cur vnam tantùm benedictionē habuerit, & cur vna eadē benedictio, duobus fratribus cōmuneari nō oportuerit, scilicet, quia diuisi illi, & diuidēdi erant, iuxta reipōsum dicēris: Duæ gētes in vtero tuo sunt, & duo populi ex vētre tuo diuidēt. Itaq; quoniā in his geminis fratribus liquidò patet illud, q̄d futurū erat vsq; in finē seculi, scilicet, vt diuisis contra se illis, qui ex carne tantum, & eis qui ex fide sunt Abrahę, eorū tantū Christus foret hęreditas, qui essent ex fide, quocūq; secundum carnē fluxissent ex homine. Extremū sermonē. i. benedictionis reliquias audiamus. Ille qui non vnā, sed multas quærebat benedictiones, dicens: nū visam tantū benedictionē habes pater, magnoq; eiulatu fleret: [Motus Isaac, dixit ad eū: In pinguedine terrę, & in rore cœli desuper, erit benedictio tua.] Hęc pinguedo terrę, & hic ros cœli, ab illo differt, q̄ supra in benedictione Iacob præscriptus est. Ille nāq; talis est, quē consequat seruitiū populorum, & adoratio tribuū, incurua tio fratrū, & benedictio cunctorū, quicunq; dei benedictione digni sunt. Hanc autē terrena connāq; Dauid in Idumęa custodes, statuitq; præsidium, & facta est vniuersa Idumæa seruiēs Dauid: rectius tamen

Gene. 25

1. Par. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXVIII.

rectius tamen hic illa intelligitur seruitus, de qua sapientia dicit: Seruo sensato, liberi seruient. Hoc loco pinguedo terræ, & ros cœli, temporalis est saturitas ventris. Et hæc illi extrema benedi Ecclē. 10 ctio congruit, qui esuriem nesciebat gratiæ spiritualis, quippe qui propter vnam escam primoge nita sua vendidit. Hanc diebus Titi & Vespasiani Iudaicus populus, magno eiulatu requisiuit, te nens in manibus cibos, non quibus libenter Isaac vesceretur, de venatione sua, quos coxerat, id est, incredibili pertinacia magis q̄ tolerātia inter gladios hostiū & sanguinē suum, victimas im portunas offerens, ita vt antè arā (quod mirum erat hostibus spectaculū) & cadentes offerrent, & Esaiæ. 1. caderent offerentes. Verùm iam sacerdotii dignitas ad iuniorem transierat filiū, eiusq; oblatio nibus plenus pater, iam rebus ipsis loquebatur quod per prophetam fuerat prælocutus. Et cū ex tenderitis manus vestras, auertā oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, nō ex audiam, manus enim vestræ plenę sunt sanguine. Sanè quod hic tandē dictū est, [Tēpusq; veni et cū excurias, & soluas iugū eius de ceruicibus tuis.] & secundū historiā factum est, & secundū al 2. Par. 21. legoriam futurum est. Nam & temporibus Ioram filii Iosaphat recessit Edom, ne esset sub ditio ne Iudę, & circa finem seculi is qui nunc est Esau, seruiens in litera non erit, vt nunc est, velamē ha 1. Petr. 2. bens malitię libertatem, sed erit sicut sunt serui dei, quibus nunc seruit codices suos ad vsum il Rom. 6. lorum circumferens: erit inquam, & ipse sicut serui dei, seruus quidem iustitię, liber autem pecca ti. Porrò qualis illius fletus vel eiulatus fuerit, lectio manifestat, cū protinus subiungit. [Venient dies luctus patris mei, vt interficiā Iacob fratrem meū.] Rectè ergo (vt Apost. ait) pœnitentię lo Hebr. 12. cum non inuenit, quamuis cum lachrymis requisisset eam. Talis enim erat animus eius in ipso fle Genes. 4 tu & eiulatu, qualis & Cain, quando propter Abel decidit vultus eius.

Quid significet, quòd benedictionis surreptionem illam æquanimiter Isaac tolerauit, & quòd ad Rebeccæ suggestionē, Iacob ad vxorē misit accipiendā. CAP. XIX.

NVnciata sunt hęc Rebeccę.] Si hæc dixit in corde suo, quomodo nūciata sunt Rebeccæ? Sed sciendum quia ille quippiam dicit in corde suo, qui illud quod dicit nō vult audiri in publico, sicut ecōtrario ille palā loqui rectè dicit, qui illud quod dicit, vbicūq; dicat in publico au Iohā. 18. diri vult. Vndè & dominus qui discipulis multa secretò dixerat, dicit tamē pōtifici, ego palā lo cutus sum mundo, & in occulto locutus sum nihil. [Quę mittēs & vocās Iacob filiū suum, dixit ad eū: Ecce Esau frater tuus minatur vt occidat te: Nunc ergo fili audi vocē meam, & cōsurgens fuge ad Labā fratrem meū in Aran, habitabisq; cū eo dies paucos, &c.] Omne consilium pro Ia cob à Rebecca sumit initiū: ipsa ad surripiendam benedictionem, illū submisit, ipsa fugę consiliū prior porrigit, & deinde pro cōiugio quoq; eius solicita. [Dicit ad Isaac: Tædet me vitæ meę pro pter filias Eth. Si acceperit Iacob vxorē de stirpe huius terrę, nolo viuere.] Isaac & surreptionem benedictionis æquanimiter tolerat, & consilium vel placitū eius optimum comprobat, vt com municato consensu, mittatur Iacob ad accipiēdam vxorē de filiabus Laban. Sic nimirum omne consilium salutis gētium, coram domino nostro Iesu Christo ab authoritate scripturę processit. Matt. 23. Nam ille quidē, pro humano affectu Iudaicum populum fouere volebat, quēadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: Veruntamē exigēte scripturarum veritate vt relinqueretur illis domus sua deserta, sic ille nō contradixit nec; retrorsum abiit, quomodo & Isaac pro defraudati one Esau, vel submissione Iacob, nullum cōtra Rebeccam, vel contra Iacob verbum fecit. Mon strat illa, qualē nos gentes tenere debeamus religionem, scilicet de fide patrum, & non de cere Acto. 15. moniis Iudęorum, sicut in actibus Apostolorum placitum esse legimus spiritu sancto & apostо lis, & Christus quanq̄ nihil super hac re præcepisset dum cum illis esset, sed potius dixisset in vi Matt. 2. gentium ne abieritis, iudicium tamen hoc appellat, & ratum ducit.

Item de eadem re, & quòd Esau in Iudæorum typum auxerit peccatum suum. CAPVT XX.

CAP. XXVIII. VOcauit itaq; Isaac Iacob, & benedixit, præcepitq; ei dicens: Noli accipere coniugem de ge nere Chanaan, sed vade & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ ad domum Batuhel, pa tris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorē de filiabus Laban, auunculi tui.] Quem iam ipse nesci ens, imò quē deus benedixerat per ipsum nescientē, eum nunc vocat ex nomine, & scienter bene dicit, id est, datum in illo confirmat surreptæ benedictionis. Porrò Esau (sicut superius dictum est) alienigenis vxoribus cū offensione paterni & materni animi adhęrendo, non iā Abrahæ, non Isaac, aut Rebeccæ filius erat, quippe qui non in benedictione seminis Abrahę, sed nomini suo in carne sua generare, & aliam quàm dei domum ædificare cœperat. Benedixit ergo filium suū pater Isaac. At verò finis eiusdem benedictionis, non alius sperabatur, q̄ ipsum semen Abrahæ, quod est Christus. Rectè ergo benedicentis hęc verba sunt: [Deus autē omnipotens benedicat ti bi & crescere te faciat, atq; multiplicet, vt fis in turbas populorū, vt det tibi benedictiones Abra ham & semini tuo post te, vt possideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus est auo tuo Videns autē Esau q̄ pater suus benedixisset Iacob, probans quoq;, q̄ nō libenter aspiceret filias Chanaan pater suus, iuit ad Ismahelē, & duxit vxorem, absq; his quas prius habebat, Malalehel filiam

filiam Ismahel filii Abraham, sororem Nabaioth.] Aut velut insipiens, aut vt verè stultus, fe cit hoc Esau. Nam si tædium matris aut offensionem paterni animi lenire voluit, insipientiæ fuit hoc pacto id facere velle, & hac intentione inconsultis parentibus, quos iam in aliis vxoribus offenderat, ad seruilia declinare tabernacula, quod erat cum electis exire foras. Sic nēpe Sara lo cuta est: Eiice ancillam & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac, & Gene. 21 sic factū fuerat. Sin autē, quod verius est, quia parentibus quoque propter Iacob iratus erat, sicut Cain, & conciderat vultus eius, idcireo vt eos amplius offenderet, egit ita, procul dubio stultus Psal. 48. fuit. Vtroliber modo, coniugia sua cū offensione parentum triplicauerit, excusationem non ha bet, simul enim insipiens & stultus peribunt. Sic & Iudæi, qui & prius propter traditiones homi nū traditiones dei reliquerunt, & postea persequētes Christum ac discipulos eius, amplius in Ismahelem degenerauerunt, testante Apostolo, cum dicit: Sed quomodo tunc is, qui secundum Matt. 15. carnē natus est, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc vtroliber modo id faci Galat. 4. ant, siue per insipientiam, siue per stultitiam excusationem de peccato suo non habebunt. Iohan. 15

De peregrinatione Iacob, & de visione eius. CAP. XXI.

IGitur egressus Iacob de Bersabee, pergebat Aran: Cunque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere, post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo dormiuit in eodem loco.] Non ergo frustra apostolus patres nostros peregrinos vo Hebr. 11. cat & aduenas. Cum enim dixisset, iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis promissioni bus, sed à longe aspicientes eas, & salutantes, addidit continuò: & confitentes, quòd peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hęc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem illius meminissent, de qua exierunt, habebant vtiq; tempus reuertendi. Nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ecce illorum eiusmodi confessionem siue expectationem, in Iacob a gnoscere promptum est. Nunquid adeo tenuis erat, & pauper, vt de terra sua exiret per necessi tatem in baculo suo, sicut postmodum fatetur ipse, cum dicit, in baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior? Nam quòd ita solitarius exierit testatur & illud, quòd non habuit vbi caput reclinaret, nisi quòd tulit de lapidibus qui iacebant & supposuit ca Gene. 32 piti suo, & dormiuit in eodem loco. Nonne pater eius vehementer magnus erat? Sic enim paulò antè scriptum est: Quia locupletatus est homo, & ibat proficiens atq; lucrescens, donec mag nus vehementer effectus est, in tantum vt ipse Abimelech diceret: Recede à nobis, quoniam potē Gene. 26 tior nostri factus es valde. Sed & auus huius Abraham regum victor, nulli dubium, quin diues & inclytus fuerit. Quid igitur nisi magna & imitatione digna paupertas spiritus in hoc patre no stro Iacob spectanda nobis proponitur in tali eius exitu, cum ad accipiendam vxorem proficis citur, fide paterna expectans, quod de semine suo salus mundi, & omnium gentium benedictio Christus nasceretur? O profugum cœlestis asyli protectione dignum, qui sola fide absq; lectione scripturarum doctus erat, quòd ad possidēdam benedictionis hæreditatē, ad seminandam beati seminis expectationē, nō pompaticè, sed humiliter, & conscientia supplici esset ingrediendū. Por rò q̄ veraciter dictum sit: Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, ex isto claret quod cōti nuò sequit. [Viditq; in somnis scalā stantē super terrā, & cacumē illius tangēs cœlū, angelos quo que ascēdentes & descendentes per eam, & dominum innixum scalę dicentē sibi: Ego sum domi nus deus Abrahā patris tui, & deus Isaac:] Hīc imitantē quicūq; benedictione dei patris, & filii e 1. Cor. 2. ius Iesu Christi, cū gratia spūs sancti missi, ad spirituale semē seminandum, depositis seculi oneri bus, nudi & expediti ad destinatū rendūt, vigilanteq; & in omnibus laborāt, & sobrii sunt, nihil se scire iudicantes nisi Christū Iesum, & hunc crucifixum, & cum Apostolo dicētes: Non habemus hic manentē ciuitatem, sed futuram inquirimus. Illis porta cœli aperitur, & ascendētibus scala Hebr. 13. hæc erigitur, quæ huic apparuit, per quam ei ascēdentes & descendētes angeli monstrantur. Nō aliud sine dubio descēsus ille & ascensus à nobis intelligitur, nisi exaltatione descendere, & humi Scala Ia litate ascēdere. Scala verò ipsa erecta, nostra est vita in hoc seculo, quæ humiliato corde à domi cob. no erigitur ad cœlum. Latera enim eius scalæ dicimus, nostrū esse corpus & animam. In quæ late ra diuersos gradus humilitatis vel disciplinę euocatio diuina inseruit ascendendos.

Mysticè de eadem visione. CAP. XXII.

VEruntamen vt ad rē presentē propriamq; viatoris attineat personā, dicēdum est iuxta alle goriā quid significet scala hæc sublimitate sua tangēs cœlos, portāq; apertā habens innixo sibi domino. Hæc planè magna est dignatio superną propitiationis, quæ super hunc peregrinum talem vel profugum viscera sua non continuit quin properaret ostendere, q̄ tutū illi & semini e ius prępararet refugiū, in altitudine cœli. Quid enim illi est scala hęc tantę altitudinis, nisi illa se minis series, quā omnes nouimus secundū euangelicū librū generationis Iesu Christi filii dei: E Matt. 1. ius nāq; gradus scalæ supremus est, cui & dās fuit innixus, nō alius q̄ Ioseph in illa generatione nō uissimus vir Marię de qua natus est Iesus, qui vocat Christus. Nonne scalæ innixus fuit dominus, cum huius paterna ope & pia vectatione indigens veteretur deus, homo factus, de loco ad locum

fugiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

surgiens Herode persequente. Pupillus in hoc mundo, id est, absq; carnali patre genitus? Vidit igitur scalam, summis suis innixū habentē dominū, tangentē cœlos, aperientēq; cœli portā, & tali figura pręuidit sibi innixū dominū, generationē suam, id est, de se incarnatum habituram, per quā cœlos attingeret, & portam cœli hactenus clausam hominibus, introiret. Et hoc somnio rei congruit ac tempori, secundum personam vel negotium eius qui vidit. Tunc enim ibat cum benedictione dei, & prœcepto patris sui, vt vxorem acciperet de filiabus Laban auunculi sui, cum fide & spe eius, quæ ad auum ipsius facta est, repromissionis. Vidit & angelos ascendentes & descendentes per eā. Angeli dei, id est nuntii sancti, prædicatores sunt veritatis, nūtii vel testes vtriusq; diuinę pariter & humanę generationis Iesu Christi. Hi nunquā sursum & deorsum fixi consistūt, Iohan. 1. nunq; enim purū deum aut purum hominē prędicant esse semen Abrahę Iesum Christū, sed sursum ac deorsū inoffenso pede currētes, dicunt ascendētes, quia in principio erat verbū, dicunt descendētes, quia verbū caro factū est. Descendendo, deū hominem factū: ascendendo, fatentur deo hominē vnitum. Idcirco rectè duo generationis huius prædicatores Matthęus & Lucas ascēsum hūc & descensum sibi diuiserunt, vt ille ab Abraham descenderet vsq; ad virginis vterum: hic ab ipso, qui putatur filius Ioseph, ascenderet vsq; ad deum. [Terram, inquit, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo.] Hoc de semine carnis dictum est: porrò quod sequitur: [Dilataberis ad occidentem & orientem, septentrionem & meridiem.] de semine fidei dixit. Sic enim conclusit. [Et benedicentur in te, & in semine tuo cunctę tribus terrę.] Illud antè, hoc post Christi seminis eius aduentum factum est. Nam in duodecim tribubus suis, terram, in qua dormiebat, tunc illi dedit: In Christo totū mundum per quatuor partes eius benedixit. Necnon & quod addidit, & ero custos tuus quocunq; perrexeris, & reducā te in terrā hanc, nec dimittā nisi compleuero vniuersa quæ dixi:] tā de ipso cū; de semine eius dictum & factum est. Non enim dimisit donec Psal. 104 reduceret eum dicentē: In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regrediōr. Non dimisit semen eius, donec de Aegypto educeret eos in hanc terram, cum argento & auro, ita vt in tribubus eorum non esset infirmus. Non dimisit nihilominus dilatare in quatuor partes mundi semen eius, quod est Christus, sicut scriptum est: A summo cœlo egressio eius, & Psal. 18. occursus eius vsq; ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius.

De eo quod ait, Verè dominus est in loco isto, & quis ille locus. Cap. XXIII.

Vmq; euigilasset Iacob de somno, ait: Verè dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauensq;, quàm terribilis est locus iste, inquit. Non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli.] Dominus est in loco isto cum dicit, subaudiendum est, præsentia gratiæ: nam & in isto, & in omni loco est magnitudine præsentiæ. Siquidem de maiestatis immensitate verissimè dictum est. Cœ- Esaię 66. lum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Item: Sanctus sanctus sanctus dominus Esaiæ 6. deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius. Pauensque, quàm terribilis est locus iste, inquit, non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. Notandum, quòd non ipsum dominum, sed locū pauescit, & terribilem esse dicit. Quidnam pauoris, vel quid terroris secundum se locus iste poterat habere? An quia dominū in loco illo in somnis vidit? Nępe & in aliis locis tam huic q̄ patribus eius Abrahę & Isaac multoties idem deus apparuit. Ergo non dubiū, quia propheta fuit, si Psal. 104 cut & in psalmo de hoc, & de prędictis eius patribus scriptū est: Nolite tangere Christos meos, & in prophecis meis nolite malignari: & hic per spiritū prophetię dilataro corde, quid significare tur huiusmodi somnio, prœuidit: illumq; locū, cuius iste figura erat, expauit. Qui videlicet locus Psal. 67. ecclesia dei est: Vndè Psalmist. Deus, inquit, in loco sancto suo, deus q̄ inhabitare facit vnius moris in domo. Ecclesiā ergo dei futurā, & in ea terribilia dei opera, quę (vt ait Apost.) innotuit prin- Ephes. 3. cipatibus & potestatibus in cœlestibus multiformis sapiētia dei, iste miratus expauit, sicut expa- Abac. 3. uerat prophetico nihilominus spiritu Abacuc, quando dixit: Domine audiui auditum tuū & timui, cōsideraui opera tua & expaui. Quorū videlicet operū hæc summa est, q̄ sicut paulo antè iā dictum est, per humanitatem Christi aperta est porta cœli, & cœlestia iuncta sunt terrenis.

Quæ causa fuerit, vt surgens manè, lapidem quem supposuerat capiti tolleret, erigeretq; in titulum perfundens oleo. CAP. XXIIII.

Svrgens ergo manè, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulū, fundens oleum desuper. Appellauitque nomen vrbis Bethel, quę prius Luza vocabatur.] Quę causa vel ratio fuit, vt surgens mane tolleret lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erigeret in titulū fundens oleū desuper, nomēq; vrbis appellauit Bethel, quod interpretat domus dei: eadē omni homini in oī loco dominationis eius esse debet ędificādi domū nomini domini. Primū est, vt huius exemplo confitens, quòd peregrinus sit & aduena super terram, lapidem supponat capiti suo, id est, conscientiam suam collocet in Christo, vt dormiens requiescat in illo, iuxta prę- Matt. 11. ceptum vel consilium ipsius dicentis: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. In illa requie sua dormiēs somniet, id est, credendo videat nunc per speculū & in ęnig- 1. Cor. 13 mate, quia facie ad faciē videre nō potest iā pręteritum, quod ille vidit futurū, scilicet scalam cui dominus

dominus innixus sit, id est, euangelicam (de qua iam supra dictum est) generationem Iesu Christi filii Dauid, filii Abraham, quę cœlum attingit & portam cœli nobis aperuit, quæq; soluto pariete inimicitiarum, cœlestibus terrestria coniunxit, & completum est quod ipse prędixerat: Amen amen dico vobis, videbitis cœlos apertos, & angelos dei ascendentes & descendentes super filiū hominis. Hæc inquam dormiens, & dicens: ego dormio, & cor meum vigilat, tota nocte somniet, id est, tota vita sua, in pace & quiete cordis sui meditet. In hac enim fide quisquis erigit altare ad inuocandum nomen domini, ipse est Iacob per vnitatem fidei, hac distantia, quòd ille futura somniauit & credidit: hic autem præterita, vel præsentia legit vel audit, & nihilominus credit: hæc igitur dicta Iacob euigilantis, & exclamantis: Verè dominus est in loco isto, & cætera quæ sequuntur, benè catholica Christi ecclesia, de ore eius rapuit, & de omni loco in quo inuocatur nomen domini veraciter protestatur, & constantissimè dicit: Terribilis est locus iste, hic domus dei & porta cœli. Vbi enim sanctum celebrātur baptisteriū & corporis ac sanguinis domini conficitur sacramentum, vndè animæ fideles cœlo renascuntur, & angelorum descendentium & ascendentium manibus feruntur in cœlum, quid nisi porta cœli, & infernalibus portis terribilis locus est? Et illic lapis tituli, & hic lapis altaris, solenniter perfusus oleo benedictionis, Christum significat, quem vnxit deus oleo exultationis præ participibus suis. Quod autem in pariętibus, visibilis structuræ lapides singuli, hoc in spirituali ædificio sunt homines singuli. Proinde non vanè consecratio templi vel altaris festiuis laudibus, per annos singulos celebrari consueuit. Nam sicut altare Christum, & singuli lapides parietum, singulos significant electos, viuos 1. Petr. 2. vtiq; lapides, superædificatos super fundamentum Apostolorum, & prophetarum ad construendum vnius ecclesiæ templum. Sic omnia quæ sub nominibus altaris, lapidūq; siue fundamentorum atq; murorum decantamus, opportunè gratiarum actiones sunt, pro principali vnctione Christi sancti sanctorum, & pro regeneratione quorūq; fidelium. Nec enim poterat fieri, vt quisque nostrum diem suæ regenerationis annuatim solennizaret, nec rursum omittenda erat absq; memoriali celebritate tantæ gratiæ iucunditas, quæ singulis nostrum de domo ecclesiæ collocata est. Igitur qui diuersis temporibus nati, diuersis nihilominus temporibus ecclesię sacramentis, quæ suis in locis aguntur, renati sumus, opportunè pro particularibus festis vniuersalia locorū, in quibus vitalia dei dona percepimus, festa celebramus.

De voto Iacob. CAPVT XXV.

Vouit etiā votum, dicens: Si fuerit dominus mecū, & custodierit me, in via per quā ambulo, & dederit mihi panē ad vescendum, & vestimentum ad induendū.] Hoc & corporaliter ab eis, qui eiusmodi facultates habent, & spiritualiter ab omnibus, tā ab illis qui vtuntur hoc mūdo: q̄ ab illis, qui nihil habent in hoc mundo, agēdum est. Quoniā cogitatio hominis (inquit Psal- Psal. 93. mista) confitebit tibi, & reliquiæ cogitationis diem festū agent tibi. Ac deinceps: Vouete & reddite domino deo vestro omnes qui in circuitu eius affertis munera, terribili & ei qui aufert spiritū principum, terribili apud reges terrę. Verùm nec ipsa vouentis oratio conditionalis à nobis prætereūda est. Nā cum dixisset, si dominus fuerit mecum, & custodierit me in via per quāambulo. Hoc etiam addidit filius potentis (vt superius iam dictum est) magnicq; vehementer ac diuitis hominis. Et dederit mihi panem ad edendum, & vestimentum ad induendum. Hoc tanquam pauper, & vt verè dei mendicus dixit. Nec mirum, cum & rex maximus atq; fortissimus in Psalmo Psal. 68. egenum se & pauperem profitetur. Ego verò, inquit, egenus, siue ego mendicus autem & pauper Psal. 85. sum. Item: Quoniam inops & pauper sum ego. Bonum ergo ex patribus exemplum filiis prouisum est, vt quantumcunq; diuites sumus, dicamus mendici omnes antè fores supernæ gratiæ. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nec verò solum panem spiritualis alimoniæ, sed panem quoq; vitalem dignemur à patre omnium deo flagitare, vt illum quoq; ex dono eius fatea- Iohan. 6 mur nobis esse, qui solus potuit, & dignatus est creare, non minus regi in solio fulgenti, q̄ sedenti ad molam necessarium viduę. Triplicem itaq;, vt veri pauperes precemur panem à patre sub vno nomine, panem scilicet vitæ æternæ, de quo dixit: Et panis quē ego dabo vobis, caro mea est pro mundi vita. Panē intelligētiæ, de quo dixit: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Panē quoq; quē solus ipse producit de rore cœli, & de pinguedine terrę, Deut. 8. simulq; vestimentū quo operiamur, vestimentū scilicet sanctitatis & iustitię. His acceptis nō ingra- Matt. 4. ti offeremus illi decimas & hostias de vniuersis: decimas, videlicet, vt habeat mercedem suā, quia 1. Cor. 9. dignus est operarius qui altario deseruit, Hostias autem pacificas, id est, victimas labiorum confitentium nomini eius, vt ad ipsum pacem habeamus, & omnia in charitate faciamus. Hebr. 13.

De eo quòd veniens in terram orientalem, puteum viderit in agro, gregesq; circa eum tres. CAP. XXVI.

Profectus igitur Iacob venit in terram orientalem, & vidit puteum in agro, tresque greges ouiū accubantes iuxta eū. Nam ex illo adaquabātur pecora, & os eius grādi lapide claudebat. Moriscq; erat, vt cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidē, & refectis gregibus, rursum

Universidad de Deusto
Biblioteca

super os putei ponerent.] Plana & aperta est huius narrationis litera, sed in ipsa planicie sua, grā dem studioso lectori admirationem faceret, nisi iam præcedentium patrum autoritas rationes il li aperuisset. Quis enim diuinis rationibus carere arbitretur, quòd hic ingenuus tantorum patrū filius, tam laboriosa seruiture, toties immutata mercede, in pascendis ouibus pro vxoribus serui uit, præsertim sub custodia dei, qui dixerat ei, & ero custos tuus quocunq; perrexeris? Non ita, sed admotā fidei oculis in isto quoq; speculo rutilantis desuper solis imaginem, id est, filii dei pul chram & veram contemplemur allegoricam similitudinem, simulq; iuxta anagogen cuicunque ministro eius fideli normam imitabilem. Igitur Esau reprobato, Iacob electus, & paterna benedi ctione sacratus, ad accipiendam vxorem præcepto patris eiusdem, peregrè proficiscitur, id est, electus ex nilibus deus & homo Iesus Christus, gratiam benedictionis dissulam habens in labiis suis, & in æternum benedictus ad coniungendam sibi ecclesiam, in exilio mundi huius, officio san ctę prędicationis accingitur. Venit autem ad puteū, cuius os grandi lapide claudebatur, & de q̄ pecora adaquabant: vbi moris erat, cūctis ouibus cōgregatis, lapidē deuoluere, & refectis gregi bus, rursus super os putei ponere. Ridicula hæc & cætera quæ sequuntur, vel inania, publicisque auribus iudigna, planè sapientes huius seculi iudicarent: nisi palàm sub grosso velamine literæ, splendidam sententiarum maiestatem dispensatores mysteriorum dei monstrare consueuissent. Quid ergo? Magnum sanè & admirabile mysterium. Venit enim in terram orientalem vir iste, cuius (iu
Zacha. 6 Psal. 84. xta prophetam) nomen est Oriens, & ipso aduentu suo terrā suam, quā (iuxta psalmistam) bene dixit, fecit esse orientalem, illuminando scilicet his qui in tenebris & in vmbra mortis sedebant.
Lucæ 1. Venit ad puteum, cuius os grandi lapide claudebat, iuxta quē tres ouium greges accubabāt, id est, venit ad aperiendam scripturam, quā & Iudæi, & Samaritani, atq; Gentiles modis omnibus disgregati exquirebāt. Nam & Iudæi & Samaritani scripturam sanctæ legis eādem apud se habe
Iohan. 1. bant, & tamen sic ab inuicem erant disgregati, vt (sicut Euangelista testatur) nec saltem in hau stu putei, id est, aquæ elementaris conterentur Iudæi Samaritanis. Porrò gentiles ab vtriusq; lon gius diuersi erant, quippe qui nec deum cœli colebant, & tamen eandem scripturam per septua ginta interpretes translatam scire tendebant. Sed frustra hi vel illi taliter accubabant, nam scri pturæ sacræ puteū, scribę & pharisæi grandi lapide clauserāt, id est, traditionibus dei relictis, pro
Lucæ 11. Matt. 15. pter traditiones suas prauo sensu obstruxerant. Vndè illis in euāgelio manifestè improperatur, dicēte domino: Vę vobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui in troibant prohibuistis. Item: Quare vos transgredimini mandatum dei, propter traditiones ve stras? Nam deus dicit, Honora patrem tuum & matrem tuam: Vos autem dicitis: Quicūq; dixe rit patri suo & matri suæ, munus quodcunq; est ex me, tibi proderit: Et his similia.

Qui mysticè pastores fuerint, quibus de adaquandis locutus est ouibus, & quæ Rachel ipsa. CAP. XXVII.

DIxitq; ad pastores: Fratres, vndè estis? Qui responderunt: de Aran.] Aran fracundus siue decus interpretatur. Quod nomen bene pastoribus illis congruit, qui pascebant semetip sos, quos & fratres vocat, quasi notos, & tamen vt ignotis dicit: Vndè estis, quia videlicet secun dum carnem quidem si aires eius erāt, sed secundum spiritum nesciebat illos, qui vel vndè essent.
Matt. 23. Iracundi nanque erant, & decori, id est, intus rapina & homicidio pleni, de foris autem religiosi ac seueri, veluti sepulchra dealbata, quæ foris pulchra parent oculis hominum, intus autem ple na sunt ossibus mortuorum. [Quos interrogans: Nunquid (ait) nostis Laban filium Bathuel? Di xerunt. Nouimus. Sanus ne est inquit? Valet inquiunt, & ecce Rachel filia eius venit cum grege
Laban. suo.] Laban candidus, Nachor requies luminis, Rachel ouis, siue videns deum interpretatur. Hoc autem secundum accentuum vel literarum euenit diuersitatem, vt diuersis sępe significati onibus nomina commutentur. Significant autem Laban mundum vniuersum pro parte illorū qui per Christi redemptionem, ad æterni luminis requiem pertinent, quem scilicet illo candida
Psal. 50. Rachel. Lya. uit baptismate, per fidem passionis suæ, sicut ait propheta in psalmo: Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. Rachel nanq; filia eius, eam significat partem electorum quæ ex Iudæis est, nā altera filia nomine Lya, quod interpretat laboriosa, eius eccleſię typum tenet, quæ in gentibus est. Per indicia ergo illorum quibus inuestigauit, fratres vndè estis, in domū illam quā quęrebat, Iacob peruenit, quia videlicet per electionē siue per magisterium e orsi, sedentiū super catedrā Moysi, testimonium certaq; habetur discretio, qui ad Christum perti neant, vel qui eius sint. [Dixitq; Iacob: adhuc multum diei superest, nec est tępus vt reducantur ad caulas greges. Antè date potum ouibus, & sic ad pastum eas reducite. Qui responderunt: Nō possumus, donec omnia pecora congregentur, & amoueamus lapidem de ore putei, vt adaque mus greges.] Quid est quòd melius hic aduena, q̄ indigenæ pastores tempus ouium nouerat, ni si quòd Christus pastor bonus, melius quàm scribæ & pharisæi curare sciebat animas? Quid ergo est dicere, antè date potū ouibus, & sic eas ad pastum reducite, nisi præcipere pastoribus, quate nus sic dicant, vt priores faciant .i. vt quod verbis prædicant, factorū suorū exēplo prædoceāt.

Quod

Quod qui non faciunt, eis vtiq; diei .i. diurni operis multum superest, nec tēpus est, eiusmodi mer cenariis vt reducant ad caulas oues, vbi reddatur eis quasi debita merces. Tales illi erant pasto
Ezec. 34. res Israel, quibus per Ezechielem væ prænunciatū est, qui nō oues ad pastū reducere, sed semetip sos poterāt pascere. Vndè & dicunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, &c. Mo ris quippe illis erat ab omnium animarum instructione vacare, donec de cunctis regionibus, & de gentibus etiam ad diem festum (verbi gratia, paschæ vel scenophegiæ) ad adorandum in Hi erusalem congregarentur, & tunc pro arbitrio suo quasi amoto lapide, leuem exiguæ doctrinæ
Matt. 23. aquam illis fundebant, scilicet docentes decimare mentham, cyminumq;, & anetum: & nullo vi tæ exemplo propinantes, quæ grauiora sunt legis, iudicium, iustitiam, & fidem.

De eadem, & quòd osculatus est eam, eleuataque voce fleuerit. CAPVT XXVIII.

ADhuc loquebantur. Et ecce Rachel veniebat cum ouibus patris sui. Nam gregē ipsa pas cebat. Quā cum vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesq; Laban auunculi sui, Qualis pastor Christū? amouit lapidē quo puteus claudebatur, & adaquato grege, osculatus est eā. Eleuataq; voce, fle uit, &c.] Quantò melius hic pastoribus illis lapidē amouit, gregēq; adaquauit, qui damnatis tra Marci 3. Lucæ 5. ditionibus pharisaicis, veritatem scripturæ sine personarum acceptione prædicauit, non exigēs Matth. 4 vt ad se plebiū greges congregarētur, quamuis vltrò irruerent, & de ciuitatibus properarent ad Matt. 11. eū, sed circuibat per ci. tates & castella, pœnitentiam, inquiens, agite, appropinquabit enim re gnū cœlorū, quod erat eleuata voce flere. Vndè & quodā loco nō pœnitentibus dicit: Lamētaui mus, & non ploraſtis: sic adaquato grege osculatus est eā, quę planè iā aliqua, sed parua futurę cō iugis cōfœderatio fuit: quia videlicet nō valdè multos ex Iudęis prędicatione sua sibi copulauit. Idcirco autē illam osculatus est, q̄ cōsobrinā suam esse sciret. Consobrini dicuntur, quasi consoro rii, eo q̄ ex sororibus, siue ex fratre & sorore sunt progeniti. Et quidē omnes Iudæi secundū carnē, domino erant propinqui: sed nō ille, hoc de omnibus sciuit, id est, non omnium propinquitatem approbauit, cuius scire appropinquare est & approbare. Quos ille suo more sciuit, illorū paruam quantitatem osculatus est .i. sibi adiūxit, suaq; illis secreta reuelauit tanq; amicis. [At illa festinās nūciauit patri suo.] Benè, nam per illos paucos, quos ex synagoga discipulos habuit, toti mun do, cuius totū in Laban, partes autē in filiabus eius (vt antè diximus) secundū electionē figuranē, dominus Christus innotuit. Auditis autē causis itineris, q̄ prono illum affectu exceperit, breui cō fessim enūciatione declarat. [Os meū es, & caro mea.] Idē enim est ac si diceret: En mea sunt tua, tu enim os meum es, & caro mea. Rursus ille q̄ benigno seruitio sese submiserit, quamq; tēperan ter coniugium expectauit, ex sequentibus manifestū est. [Et postq̄ impleti sunt dies mensis vni us, dixit ei. Num quia frater meus es, gratis seruies mihi? Dic ergo quid mercedis accipies? Habe bat verò duas filias, nomē maioris Lya, minor appellabatur Rachel. Sed Lya lippis erat oculis, Rachel decora facie, & venusto aspectu. Ecclesia de gentibus, quæ (vt supra dictum est) per Lyā figuratur, lippis erat oculis: etenim idololatriæ vitio sordebat, in vitiis mentis eius: & corrupta fuerat rationis vis, nec videre poterat claritatē eius, quæ in cœlo est vnius veræq; deitatis. Econ trariò, synagoga quæ per Rachelem significatur pulchra facie & venusto erat aspectu, videlicet
Psal. 77. ex eo, quia notus in Iudæa deus, & in Israel magnum nomen eius.

Quid significet, quòd Iacob pro coniugio eius seruiuit: & quòd Laban pro Rachel superinduxerit Lyam. CAP. XXIX.

QVam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis. Respon dit Laban: Melius est, vt tibi eam dem, quàm viro alteri.] & reliqua. Hoc proprium huius patriarchę est, quòd in peregrinatione pro vxore ducenda, semetipsum tradēs spōtaneo seruitio, Gene. 28 subditus fuit: neq; enim hoc de aliquo cæterorum legimus alicubi: sicut & patris eius illud quod à patre suo ad immolandum ductus est: & filii eius Ioseph, quòd à fratribus suis venditus, empto Gene. 37 ribus suis in fame prævenit, proprium fuit. In quibus omnibus manifestè singuli, vt sterilibus Quomodo seruierit Christus. erant matribus, dei dono progeniti, propriam prætulere similitudinē, nasciturī de virgine Chri sti filii dei. Quænam fuit seruitus, qua ille pro Rachel, id est, pro synagoga seruiuit? Nempe illa
Philip. 2 de qua dicit Apostolus: Quia cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. An non seruire mundo fuit, pœniten
Miche. 7 tiam agere, imò & pœnitentiæ baptismo baptizari propter peccata mundi, vt iuxta prophe nera seculi, id est, super se tollere peccata mundi, quibus erat grauatus? Huius seruitutis merces Rachel, id est, synagoga esse debuit: illam nanq; propter patres amauit Christus, & propter illā
Matt. 15. ad seruitutem se venisse testatur, cum dicit: Non sum missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Is rael. Sed enim Laban pro Rachel Lyam subintroduxit, quia videlicet subsistente synagoga ec clesia gentium de toto mundo quasi nescientis ad Christi thalamum introiuit: dum populus, quē

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXIX. Psal. 17. Esaiæ 55

iuxta Psalmistam non cognouit, vel gens quæ iuxta Esaiam nomen eius non inuocauit, ad seruitium eius, ad delitias amoris eius, id est, ad spiritus sancti gratiam properauit.

Item de eadem re, & quid significet quòd post Lyam, iunioris quoq; nuptijs potitus est Iacob, & de earum ancillis. CAP. XXX.

QVid est quod facere voluisti? Nonne, inquit, pro Rachel seruiui tibi? Quare imposuisti mihi? Respōdit Labā: Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores ante tradamus ad nuptias. Imple hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi, &cet.] Non paruo enim secundum humanitatem ducitur affectu, pro illa gente Christus vel eius apostoli, quod maximè ex gemitu doctoris gentium agnoscitur, cum dicit: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quia tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo, &c. Adhæc mundus omnis, imo conditor mundi, qui hunc eum dē filium vel seruitorē misit cum authoritate scripturarum, respondet & dicit: Non est in loco nostro cōsuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias: Imple hebdomadā dierū huius copulæ, & hanc quoq; dabo tibi. Quod est dicere: Non est cōsilii vel propositi diuini, o Christe fili dei, vt populo gentiū, qui & antiquior & numerosior est, illā gentē tuā prēponat in gratia Euangelii, tāq; Iudæorum tārum, & nō etiā gentium deus sit. Nunc interim coēptas cū ecclesia gentium nuptias perage vlq; in finē seculi, & cum plenitudo earum subintrauerit, tunc & synagoga copulabitur tibi. Sanè singulis cōiugibus, singulę dantur ancillę, eodē ex viro filios paritureę, quia videlicet in vtraq; ecclesia sunt aliqui qui per amorē, alii qui per timorē, vel propter aliud quid, q̄, ppter Christum, euangelio Christi seruiunt: Imò sunt alii qui catholicā integrē profitentes fidem spiritualē Christo regenerant sobolē, alii quidem (vt Apostolus ait) sunt, qui speciē quidem habentes pietatis, virtutem autem eius abnegantes, extra catholicam ecclesiam prædicant & baptizant. Eorū sectæ quasi concubinæ sunt. Attamen qui apud illos generati sunt, si ad catholicam matrem redeant, hęreditate patris inter liberos non carebunt. Talium ignobilitatem concubinarum ipsa quoq; nomina suis interpretationibus denotant. Zelphan quippe fluens os, ab ore non ab osse. Bala inueterata interpretatur, quæ nomina sectis hæreticorum benè congruunt: fluunt enim ore per loquacitatem vel contentionem, & pristinam vitæ retinent vetustatem.

Affectus Christi & apost. pro Iudæis. Rom. 9.

Rom. 11.

2. Tim. 3

Item de eadem re iuxta anagogiam. CAP. XXXI.

ADhuc iuxta anagogen, & alia præsentis loci ratio est. Nam quod viro ecclesiastico ad perfectionem tēdenti sciendum est, scilicet duas esse vitas, actiuam videlicet atq; contemplatiuam, quas & gentiles philosophi adulterantes, alteram practicen, alteram theoricen dixerunt, & per actiuam ordinatè peruenire posse ad contemplatiuam, certissimo gesta hæc res exemplo est. Iacob deniq; de terra sua egressus, ad puteum venit, & illic Rachelem pulchra facie, venustóque aspectu inuēnit, statimque in amorem eius incidit, quoties quisque supplantator vitiorum, Christum sequi cupiens, sacræ scripturę studijs incumbit, & inde contēplatiuę vitę pulchritudinē delectabilem esse comperiens, protinus ad eius amplexus prorumpere gestit. Optimam quidem partem eligere vult, quę non auferetur, sedere scilicet ad pedes domini & iugiter audire verbum illius, iuxta consilium dicentis: Vacate & videte, quoniam ego sum deus. Sed altera prior quæ licita est & turbatur erga plurima: in sex enim exercetur misericordię operibus, quæ apud euangelistam Mattheum, hoc modo dinumerantur: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui & dedistis mihi bibere: Hospes eram, & collegistis me: Nudus, & cooperuistis me. Infirmus, & visitastis me. In his actiuæ vitæ operibus eruditum, tandem ad contemplatiuam posse progredi, & hunc legitimū esse ordinem viuēdi, prophęta quoq; testatur cum dicit: Bonum erit homini, cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius & leuabit se super se. Et in Iob: Ingredieris in abundantia sepulchrum. i. cum ditatus fueris actiuæ vitę redditibus, tunc demum non defecturus quiescere poteris intra contemplationis latibulum. Hęc per Lyam, quod interpretatur laboriosa, fœcundam quidem, sed minus videntē rectè figuratur. Nam quasi lippis oculis minus sed sterilis, contēplatiuā designat, quę dū vni quod necessarium est intēdit, venusto aspectu plus ad arcem contemplationis, Rachelem prępripere contendit, benè nonnunq; cū illo agitur, vt prius Lyę teneatur nuptijs, videlicet protractus foras ad actiones laboriosas frequentis ministerij. Qui si contra quid mussiter, vel querulo gestu stridear, dicit ei sancta scriptura: Non est in loco nostro cōsuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias. i. non ita se habet ordo, vt ad cōtemplatiuā quę minus operādo minor est, antè vsum actiuæ vitæ quisq; prosiliat: Imple hebdomadā dierū huius copulę, & hāc quoq; poteris obtinere. Nā sicut sex diebus cuncta deus operatus est, & in septimo requeuit: sic prius oportet quēq; in sex prędictis misericordiæ operibus exerceri, vt tūc demū iure in contemplatiua sabbatizare possit. [Vidēs autē dominus quòd despiceret Lyā, aperuit vuluā eius, sorore sterili permanēte.] Quòd Lyam despiceret, id est, minus diligeret. Sic enim prædictum

Duplex vita, actiua & cōtēplatiua.

Luc. 10. Psal. 45.

Matt. 25

Thre. 3.

Iob. 5.

prædictum est, quia tandem potitus nuptiis optatis, amorē sequentis priori prętulit. Nec iniuria, nā hæc iure data vel accepta, illa autē fraude ad eius thorū fuerat introducta. Et notandū, quia videns dominus, quòd Lyam despiceret, nō in eo miseratus est, vt de lippa venustā aspectu faceret: sed in eo, vt sorore sterili permanēte, vuluam eius aperiret. Semper enim actiua vita minus videt, & lippis perseuerat oculis, & est talis, qualem Apost. mulierē in ecclesia docere nō permittit. Saluabitur autē, inquit, per filiorū generationē. i. per operū misericordię exhibitionē. Quam enim causam subiiciet rex, sedēs in sede maiestatis suæ, cū dixerit: Venite benedicti patris mei, percipite regnū quod vobis paratū est ab origine mundi: nisi esuriui, & dedistis mihi manducare, & q̄diu fecistis vni ex his minimis meis, mihi fecistis? Saluabitur ergo per filorū generationē, illa quæ ad virilem nō peruenit perfectionem. i. vita illorū, qui in solis actibus remanserunt, & nunq; ad contemplatiuæ gratiam profecerunt, iustificabitur per operum bonorum executionem.

1. Tim. 2.

Matt. 25.

De nominibus filiorum Iacob. CAP. XXXII.

OMnium patriarcharum nomina, simulq; compendiosa lectio nominum etymologiam representat. [Et vocauit, inquit, nomen eius Ruben, dicens: Quia vidit deus humilitatē meam.] Ruben interpretatur visionis filius. [Et concepit alterum filiū, & dixit: Quoniā audiuit dominus haberi me contēptui, dedit etiā istum mihi: Vocauitq; nomē eius Symeō.] Ab eo q̄ fit audita, Symeon nomē imposuit. Symeon quippe interpretatur exauditio. De tertio verò sequitur: [Et concepit adhuc & peperit filiū, & dixit: Nunc quoq; copulabitur mihi maritus meus.] Id est, erit mihi in hac vita comes, & eius dilectio ad mortē vlq; deducet me, & prosequetur, eo quòd genuerim ei tres filios. [Et idcirco appellauit nomen eius Leui,] quod interpretatur additus. [Quartò concepit & peperit filium, & ait: Modò confitebor domino. Et ob hoc vocauit eum Iudam.] Iuda confessio dicitur. A confessione itaq; confessoris nomen eius est dictum. Veruntamē hic confessio pro gratiarum actione, aut pro laude accipitur, vt frequenter in psalmis. Et in euangelio: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. i. gratias ago tibi, siue glorifico. [Et concepit Bala & peperit filium. Dixitq; Rachel: Iudicauit me dominus, & dedit mihi filiū. Propterea vocauit nomen eius Dan.] Causam nominis expressit, vt ab eo q̄ iudicasset se dominus, filio ancillę iudicij nomē imponeret. Dā quippe interpretatur iudicū. [Rursumq; Bala concipiens peperit alterum. Pro quo, ait Rachel: Comparauit me dominus cum sorore mea, & inualui. Vocauitque nomen eius Nepthalim.] Quod interpretatur dilatatio. Et peperit Zelpha ancilla Lyæ filium. [Et dixit Lya: Feliciter. Et vocauit nomen eius Gad.] Gad enim euentus siue procinctus interpretatur. A bono enim euentu, siue felicitatis suæ procinctu, tale filio ancillæ suę nomen imposuit. [Peperitq; Zelpha alterum. Dixitq; Lya: Hoc pro beatitudine mea. Beatā quippe me dicēt mulieres.] Et ab eo quòd beata dicatur ab hominibus, filium suum beatum vocauit. Aser enim beatus dicitur, duntaxat in præsenti loco. Nam in aliis secundum ambiguitatem verbi, possunt & diuitiæ sic vocari. [Exaudiuit deus preces Lyæ, concepitque, & peperit filium quintum, & ait: Dedit mihi deus mercedem, quia dedi ancillā meam viro meo. Et vocauit nomen eius Issachar.] Etymologia nominis huius ab eo sumpta est, quòd ait: dedit deus mercedem meam. Issachar enim interpretatur merces. Is quippe dicitur est, sacher merces. Hoc autem ideo, quia Mandragoris filii sui Ruben introitum, qui Rachèli debebatur, ad se viri emerat. [Rursum Lya concipiens, sextum peperit filium, & ait: Ditauit me deus dote bona. Dotis enim indigebat pro cōmendatione sua, quæ non experta, insuper & indotata viro clā tradita fuerat. Interpretatur autem Zabulon habitaculum fortitudinis, ex eo videlicet sumpto vocabulo, quòd ait: habitabit mecum vir meus, quia peperi ei sex filios. Et est sensus: Propterea iam secura sum, nec futurum mihi diuorrium timeo, siue repudium. [Quia sex filios genui Iacob. Et post hæc peperit filiam, & vocauit nomen eius Dinam.] Hæc transfertur in causam. Iurgij enim in Sichimis causa extitit. Post filios & parentum ponenda sunt nomina, Lya interpretatur laborās, Rachel ouis, cuius filius Ioseph, ab eo quòd sibi mater alium addi optauerat, vocatur augmentum.

Gen. 34.

De Ruben primogenito, & quòd primogenita sua reputata sint Ioseph.
CAPVT XXXIII.

RVben itaq; primogenitus fuit. Sed cū violasset thorum patris sui, primogenita eius Ioseph (vt in Paralipomenō legit) data sunt, & non est reputatus in primogenitum. Porrò Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt, primogenita autē reputata sunt Ioseph. Nō ergo q̄ odiosa fuerit Lya, dilecta autē Rachel, idcirco primogenita data sunt Ioseph: sed quia culpa sua perdidit is cuius erat: deinde, cui voluit dedit pater illa. Nā pro eiusmodi causa, talem fieri transpositionem & lex vetat: Si habuerit homo (inquit) vxores duas, vnam dilectā & alteram odiosam genueritq; ex ea liberos, & fuerit filius odiosæ progenitus, volueritq; substantiam inter filios diuidere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & prę ferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscet primogenitū, dabitq; ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste etenim principiū liberorum eius, & huic debentur primogenita. Igit̄ primogenita

1. Para. 5.

Cur à Rubē ablata sunt primogenita. Deuter. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc iure transpositā, quādo Ruben perdidit, Ioseph duplicia patre dante accepit, videlicet vbi
Gene.44 dixit. En ego morior, & erit dominus vobiscum, reducetq; vos in terram patrum vestrorum: da
boq; tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorræi in gladio & arcu meo.
Sacerdotium verò, quod & ipsum eatenus primogenitorum fuisse Hebræi tradunt, datum est
Apoc.7. Leui. Ita primogenita quę vnus perdidit, tripartita diuisa sunt, vt Iudas principatum, Ioseph du
plicia, Leui acciperet sacerdotium. Porrò cur in Apocalypsi Iudas primus ponatur, & deinceps
nullus generationis huius ordo seruetur, alia ratio est, quæ ad præsentem locum non pertinet.

Quæ sint spiritualiter in Christo coniuges liberæ, & quæ ancillæ. Cap. xxxiiij.

AVres nimiū pudicas pręsens lectio diuerberat, nimium satigātur audire æmulationes qua
tuor mulierum de vno viro concertantium. Sed habeāt cum simplicitate sua prudentiā,
sciantque, totum quicquid est dictum vel factum, redolere magnum liberorum desiderium, tan
taq; instantia properēt animę prudentes, spirituale de Christo viro suo semē concipere vel pāre
re, quāta illas auiditate virū suum præripere, quāto auditū gaudio filios suos in partus susciperē.
Canti. 6 Nā huius Christi nostri, vnius viri, sunt coniuges liberæ, sunt & concubinæ ancillæ. Sexaginta
(inquit) sunt reginæ, & octoginta sunt concubinæ. Quæcunq; est regina siue libera, vero amore
Gala.4. ingemiscit & parturit: verbi gratia, cum dicit: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur
Christus in vobis. Sed nō eo contēta sit. Tanta beati seminis multiplicādi auiditate dilatetur, vt
ancillas quoq; viro huic permittat, & dicat, Quid enim dū omni modo, siue per occasionem, siue
Philip.1. per veritatē Christus annuncietur? Et in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Fieri nāq; potest, quia sæpe
factum est, vt quę ancilla vel concubina concepit, eum super genua liberæ pariat, id est, vt is qui
per annunciationē inuidentis verbum audiuit, confiteatur & teneat in catholica matre ecclesia
Psal.77. ditatis. Nunquid enim, quando eiecit dominus gentes à facie filiorū Israel, & sorte diuisit eis terrā
in funiculo distributionis, Gad & Aser, & Dan, & Nepthalim, aliquid minus vel tardius ac
ceperunt, pro eo quòd essent ex concubinis siue ancillis? Itaque & in huiusmodi asperitate quidē
exterioris paleæ simplicium sensus offenditur: sed interiore grano perfectiores, quorum est soli
dus cibus, non minimè delectantur.

Quòd Ioseph nato, dixerit socero suo: Dimitte me, vt reuertar.

CAPVT XXXV.

NAto autē Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me, vt reuertar in patriā & ad terrā meā.
Da mihi vxores & liberos meos, pro quibus seruiui tibi, vt abeā. Tu nosti seruitutē qua
seruiui tibi.] Sic pręmissum est: nato autē Ioseph, vt proculdubio subintelligas, quia nondū nato
illo hęc dicere Iacob renuisset. Si enim etiā tunc timuit, ne auferret filias suas, & idcirco clam illo
profectus est, sicut ait, q; inscio te profectus sum, timui, ne violēter auferres filias tuas, quāto ma
gis Rachelē quam amabat, auferri sibi timere poterat, si proficisci vellet, cum adhuc nullū in ea
filiū sibi suscepisset? Ergo quia per natiuitatē Ioseph velle vxoris confirmatū sibi esse credidit, re
ctē nato Ioseph ista dixit: Vel hæc dicta eius relatura nato Ioseph, scriptura præmisit, simulq; ad
exaggerāduni ius suæ dimissionis, vt dimitteretur exire cum vxoribus suis: Tu (inquit) nosti ser
uitutem qua seruiui tibi. Sed nec illud prætereundū, quod ait: vt reuertar in terram & ad patriā
Gene.32. meam, peregrinationem patrum suorū, patriam terrāq; suam vocās propter deū: & econtrario,
terram patrum suorum peregrinationem suā vocans, cum dicit: apud Laban peregrinatus sum.

Quid sit spiritualiter, quod Iacob virgas ex parte decorticauerit: conceptusq; tempore in conspectu ouium posuerit. Cap. XXXVI.

ET ait Laban: Inueniā gratiam in conspectu tuo. Experimento didici, q; benedixit mihi de
us propter te. Constitue mercedē tuam, quā dem tibi. At ille respondit: Tu nosti quomodo
seruierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum habuisti anteq; venirē ad
te, & nunc dives factus es: Benedixitq; tibi dominus ad introitū meum. Iustū est igitur, vt proui
deā aliquando etiā domui meę.] In præsenti lectione habemus, quia tollēs Iacob virgas populeas
virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractisq; corticibus in his quę
spoliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ integra erant, viridia permanserunt. Quid est
virgas virides amygdalinas, atq; ex platanis, ante ora gregum ponere, nisi per scripturæ sacręs
riem antiquorum patrum vitas atq; sententias in exemplum populis præberē? In quibus dū ple
runque intellectum literæ fugimus, quasi corticē subtrahimus, & dum plerunq; intellectū literę
sequimur, quasi corticē relegimus. In primis igitur & præsentē locum hac similitudine conside
randū suscipiamus. Est enim hęc vita patris nostri Iacob virga iure nominānda, quia videlicet iu
xta rationis examē recta est. Proinde ex parte detracto cortice literę, in eo q̄d spoliatū est interim
manear. Quomodo? Videlicet vt nunq; in euangelio Christi carnaliter, exēplo huius patriarchæ
nostri Iacob, licito quadruplicanda coniugia prædicemus. Imo etiā vno, quod solum licitum est
abstinere

abstinere cōsulamus. Vetera enim huiusmodi transierūt, & ecce facta sunt omnia noua. Post legē 2.Cor.5.
data nō valuit hoc exemplū ad duas sorores in coniugiū vnius viri ducēdas, quāto minus valere
debet post legē sub euāgelicæ gratiæ præsentia? Fuerit nūc tēpus seminādi vel lapides spargendi, Eccēs.3.
nūc aūt metendi, & lapides colligēdi tēpus est. Igitur in huiusmodi detracto literæ cortice, intimus
quæratur cādor allegoriæ, vt superius in dictū est. Porrò quòd deinceps ait Iacob, iustū est igitur,
vt prouideā aliquādo etiā domui meæ, scilicet cōgruæ mercedis exactione: sic in euāgelio Christi
pro exēplo haberi debet, vt nullatenus amoueat exterior cortex literæ, sed res vt gesta est, sic ha
beatur pro lege, consonāte authoritate euāgelica, qua dictū est, dignus est operarius mercede sua. Lucæ.10.

De eo quod dixit Laban: Experimento didici, quòd benedixit mihi deus propter te.

CAPVT XXXVII.

DIcamus ergo huic mūdo, cuius typū Laban tenere supra diximus, quoniā ipse fatetur & di
cit: Experimēto didici, quòd benedixit mihi deus propter te, dicamus inquā, illi in persona
capitis nostri Christi, propter quē illū dñs benedixit. Tu nosti quomodo seruierim tibi, & quanta
in manibus meis fuerit possessio tua. Modicū habuisti antequā venirē, & nūc dives effectus es, be
nedixitq; tibi dominus ad introitū meum. Quid enim habebat hic mundus antequā Christus ve
niret? Quid nisi modicū legalis scięt̄iæ, quam & pauci nouerāt, modicumq; carnaliū ceremoniarū,
quarū ritu vmbratico perpauci vnū deū vtcunq; colebāt? At nūc dives (inquit Christus) effectus
es, benedixitq; tibi deus ad introitū meū. Verè dives effectus est mūdus vniuersus præclara nimis
veri dei notitia, benedixitq; illi deus ad introitū Christi filii sui omni benedictione spirituali, qua
& in primis illi omnia peccata condonauit: licet plericq; retrorsum abeāt, & cōuertantur post data
nam: & deinde multiplicia dona cōtulit spiritus sancti. Iustū igitur est (inquit) vt aliquando prou
deam etiā domui meę. Quęnā domus Christi est, nisi illa domestica eius familia, quæ altario deser
uit, & de sacramētis spiritualibus rationales plebiū greges pascit? Hic est ordo apostolicus, sacer
dotalisq;, ac leuiticus, qui prius gratis seruiuit, annuncias euangelium regni dei, nō solùm gratis, sed
etiā periculosè, recipiendo scilicet mala pro bonis: donec Lya pariter & Rachel Christo cōiunge
rentur, id est, vtriusq;, actiuę scilicet & cōtemplatiuę vitę varietates per orbē terrarū in ordinibus
suis multiplicarentur. Tandem ad ipsum Laban, id est, ad ipsos mundi reges, imperatores, cæte
rosq; principes ac summos hominum abundantia gratiæ peruēnit. Iustum Igitur fuit, Christum
aliquando prouidere domui suæ, id est, de regum palatiis, de principum thesauris ac prædiis, suas
ecclesias ditare, vt esset vndè haberet sufficientiam in sumptus necessarios altario seruientium, in
vsus pauperum ac peregrinorum, in restaurationes ecclesiarum vel cimeteriorum.

Iacob an in hoc iustitia sua sibi responderit, cum strophan commentatus sit nouam, dum aduersus naturā albi & nigri pecoris, arte pugnauit. CAP. XXXVIII.

DIxitq; Laban: Quid dabo tibi? At ille ait: Nihil volo. Sed si feceris quod postulo, iterū pa
scā & custodiā pecora tua. Gyra omnes greges tuos, & separa omnes varias oues, & sparsō
tes mea. Respondebitq; mihi cras iustitia mea, quando placiti tēpus aduenerit corā te.] & reliqua. Quæstio de
Hic iam quęrit, vtrū verè in hoc illi iustitia sua respōderit, vel quomodo secundū actū eius, iustitia iustitia Ia-
illius dici vel esse potuit. Quid enim ille egit? Nōne strophā nouā cōmentatus est, & cōtrā naturā cob.
albi & nigri pecoris, naturali arte pugnauit? Tollēs enim virgas populeas, & amygdalinas, atq;
ex platanis, & ex parte decorticās, varāi virgarū fecit colorē, vt vbi tunq; in virga corticē reliquis
set, antiquus permaneret color: vbi verò tulisset corticē, color cādidus permaneret in q; nitorē pā
dereē. Obseruabatq;, & tēpore quo ascendebātur pecora, & post calorē diei ad potandū auida per
gebāt, discolores virgas ponebat in canalib⁹, admissisq; arietibus & hircis, in ipsa potādi auiditate
oues, capras, faciebat ascendi, vt ex duplici desiderio, dū auidē bibūt, & ascēdunt à maribus, tales
fœtus conciperēt, quales vmbras arietū & hircorū desuper ascendentiū, in aquarū speculo cōtem
plabant. Ex virgis enim in canalibus positis, varius erat etiā imaginū color. Nec mirū hāc in cōce
ptu fœminarū esse naturā, vt quales perspexerint siue mēte cōceperint, in extremo voluptatis ęstu
quo cōcipiunt, talē sobolē procreēt: cum hoc ipsum etiā in equarū gregibus apud Hispanos dicaē
fieri. Et Quintilianus in ea cōtrouersia, in qua accusabatur matrona, quòd Aethiopē peperit, pro
defensiōe illius argumētetur, hāc conceptuū esse naturā, quā supra diximus. Hoc ergo quęrit, vtrū
rectē ab hoc in tali facto iustitię respōsum sperēt, in quo dolus vel impostura manifestē conuincē.

Item de eadem re, & quomodo in arte illa excusabilis sit. CAP. XXXIX.

ADhæc dicimus, quia & ante hanc strophā iamdudum Iacob contra Laban causam iustitię
habebat, etsi tempus sibi placiti corā illo cū legitima defensiōe daretur, substantiam illius
iure tollere debebat. Ille nanq; vnā postulāti filiā in coniugiū, & pro vna seruitutē suscipiēti, alteram
quoq; peregrino & aduenæ per fraudē imposuerat, illā videlicet, cuius nuptias, quia despicabilis
erat, difficiles sibi fore sciebat. Nec enim sine magna dote quis iliam strēnuus acciperet, quam fa
cies, quæ multū valet expetibilē in huiusmodi non fecerat. Si (inquā) tempus sibi placiti daretur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXI.

Laban pro hoc in ius vocare habebat, quia filias suas alendas, illi sine dote imposuerat, insuper & pro ea quam inrogatus extruderat, seruitium septem annorum extorserat. At ille peregrinus erat & aduena, idcirco violentum & fortiorem indigenam in ius vocare non poterat. Arte igitur necessarió, pro filia contra patrem vsus est, vt ad filiam, cui competebat bona patris, aliqua deuenirent. Et de hoc illi in omni tempore placiti, iustitiæ responsum præsto est. [Igitur quando primo tempore ascendebant oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarũ, ante oculos arietum & ouium, vt in earum contemplatione conciperent. Quando verò serotina admissura erat, nõ ponebat eas. Factáq; sunt ea quæ erant serotina, Laban: & quæ primi temporis, Iacob.] Et in hoc euidentissimæ respectus iustitiæ est. De primi nanque temporis nuptiis (sicut iam dictum est) ex parte Laban iniustitiæ causa fuberat: pro serotinis autem nuptiis Rachel nihil querelæ habebat, nihil dotis iure repetere poterat. Iustè itaq; omnia temperauit, vt & ipse fructum laboris sui acciperet, & Laban non penitus spoliaretur.

De eo quòd dictum est, Ditatusque est homo vltra modum, & quid mysticè significet. CAPVT XL.

Ditatusq; est homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas, & seruos, camelos & asinos.] Hic insigniter homo dictus est, vbi qui tenuis venerat, dicitur, quia vltra modũ ditatus est. Quod si in isto insigne & admiratione dignum est, quanto magis in homine illo, cuius hic typus est? Etenim ille verè ac singulariter homo, quia deus & homo, qui pauper fuerat: nam
2.Cor.8. cum diues esset (inquit Apostolus) pro nobis pauper factus est: & ecce ditatus est, nõ solùm in se
Psalm.8. ipso, vbi gloria & honore coronatus, & super opera manuum patris constitutus est: verumetiam
Lucæ.10. in præsenti domo sua, id est, ecclesia, vbi illa supradictis eius ministris, iamdudum seruatur dignitas, quam illis authoritas Euangelica iustè vendicat, dicendo: Dignus est operarius mercede
2.Cor.1. sua. Adæquata est enim plerisque in locis, domus Christi regum palaciis, habetque corporaliter greges multos, ancillas, & seruos, camelos & asinos, tanta copia vt non solùm spiritualia, sed etiam carnalia indigentibus, abundè porrigere sufficiat. Non quòd in his gloriemur, nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, sed quòd gratiarum actionis causa nobis esse debeat, quòd religionem teneamus in abũdantia, quàm ille pater noster Christus acquisiuit inopia,
1.Cor.9. & mendicitate sua. De omnibus respondebit illi iustitia sua: eras, id est, in futuro iudicio, quando placiti tempus erit. Quid respondebit? Videlicet quod respondendum significauit Apostolus cũ diceret, Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnũ est, si vestra carnalia metamus? Nonne hic, cæteric; apostoli vel apostolici viri cum possent vel scirent Rachelis amplexibus frui, id est, contemplatiuæ vitæ dulcedine pasci, ad Lyam id est, ad actiuam vitam, propter hunc miserum mundum declinauerunt? Nonne qui cœlum mente inhabitare, & volebant, & poterant ex gra-
1.Cor.7. tia dei, adusque disponenda coniugia descenderunt. Verbi gratia, dicendo: Vir vxori debitum
Canti.5. reddat, & vxor viro? Nempe hinc est illa cuiusq; talium querela. Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Iure igitur qui in nobis loquitur Christus, virgas partim decorticans, partim in eis corticem linquens, in canalibus ponat, in conspectu ouium, vt varios in earum contemplatione fœtus concipiant: & sic substantiam Laban auferat vndè diuescat, id est, partim allegoricam, partim historicam de scripturis proferẽdo doctrinam, suos animet auditores ad hoc, vt ministris altaris bona cum hilaritate ingerant, quia videlicet
1.Cor.9. nemo est qui pascat gregem, & de lacte eius non comedat: qui plantet vineam, & de fructu eius comedere non debeat: licet inuideant filii huius seculi, quemadmodum & illi filii Laban, de quibus protinus subditur.

Quòd vtile fuerit Iacob, Verba filiorum Laban audisse, quodque vxores suas pater quasi alienas reputârit, & vendidit, quod hæc carnalia in typum acciderint spiritualium. CAP. XLI.

CAP. XXXI.

Postquam autem audiuit verba filiorum Laban, dicentium: Tulit Iacob omnia quæ fuerant patris nostri, & de illius facultate ditatus, factus est inclytus: animaduerrit quoque faciem Laban, quòd non esset erga se sicut heri & nudiustertius, maximè dicente sibi domino, reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam.] Hæc verba filiorum Laban, Iacob in bonum cooperata sunt, & illa vultus eius austeritas, de qua vocatis ad se Rachel & Lya dixit: [Video faciem patris vestri, quod non sit erga me, sicut heri & nudiustertius.] Bonum quippe illi erat, audire vocem domini dei, dicentis: Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eróque tecum, & imitatorem esse perpetuum obedientiæ & peregrinationis,
Gene.24. vt hæres quoque in æternum existeret benedictionis Abraham, aui sui, & Isaac patris sui, quibus non parua cura fuit nunq; reuerti illuc, vndè vt exirent præceperat illis deus. Vndè est illud. Caue ne filium meum reducas illuc. Ac deinceps: Filium tantum meum ne reducas illuc. Igitur & hæc quæ prædicta sunt, & ea quæ postmodum ad Rachelem & Lyam loquitur, sed pater vester circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus, & cætera, in illud bonũ sancto viro

viro cooperantur, vt quo vocabat deus, illuc ipsa aduersitate impellẽte, citius insequeretur. Nihilominus & ipsis coniugibus in idipsum bonũ cooperata est inclementia patris non amabilis, de qua protinus conqueruntur, & dicunt. [Nunquid habemus residui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit, & vendidit, comeditque precium nostrum?] Hoc vento aduerso nauigiũ feliciter impellente, vltro portum aspiciunt, & dicunt. [Sed deus tulit opes patris nostri, & nobis eas tradidit, ac filiis nostris. Vndè omnia quæ præcepit tibi dominus, fac.] Hæc, inquam, illis quoq; cooperata sunt in bonum suum, vt citius ralem sequerentur virum, & cum patribus tanti meriti, promissiones acciperent eorundẽ patrum, essentq; in exemplum spiritualium ad instructionem animarum, qualium quilibet in psalmo dicentem audiuimus spiritum sanctum, siue patrem Christi deum: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. Psal.44.
Nam licut illas coniuges Iacob aduersa hæc impulerunt, vt illum relinquerẽt patrem, qui filiarum comedisset precium, & talem sequerentur virum: sic & aduersa mundi plerunque dilectam deo iuuant animam, vt anhelantius tendat ad deum. Vndè & illi per prophetam dicit deus: Ecce Osee.2.
ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & non inueniet, & dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorẽ, quia bene mihi erat tunc, magis quàm nunc. Ipse Iacob antequam eiusmodi spinis offensus fuisset, cum adhuc molliter exciperetur, dicente Laban: Inueniam gratiam in conspectu tuo, experimẽto didici, quòd benedixit mihi deus propter te, &c. tardauit reuerti, & dixit: Si feceris quod postulo, iterum pascam & custodiam pecora tua. Nunc autẽ vbi læsus fuit, surrexit itaq; Iacob, (ait scriptura) & impositis liberis & coniugibus suis super camelos, abiit pergens ad Isaac patrẽ suum in terram Chanaan. Ita & in cæteris planum est, veram esse sententiam Apostoli dicentis: Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, his qui se- Rom.8.
cundum propositum vocati sunt sancti. Sanè in eo, quod dicit Iacob: Leuaui oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares super fœminas varios & maculosos, & diuersorum colorum, dixitque angelus domini ad me: Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos ascendentes super fœminas, varios, respersos, & maculosos, vidi enim omnia quę fecit tibi Laban: manifestat quòd stropham illam, quam de virgis exercuit, cœlesti authoritate egerit, quia videlicet pro cauła superius dicta, iustum erat vt tolleret deus substantiam Laban, & daret illi.

Quòd Rachel patris sui idòla furata fuerit. CAP XLII.

Eo tempore Laban ierat ad tondẽdas oues, & Rachel furata est idòla patris sui.] Et si nõ alitundè, saltẽ ex hoc satis aduertere potuerat Iacob, q; non esset facies Laban erga se, sicut heri & nudiustertius, quia quod apud antiquos magnę frequẽtiæ amicorũ, & festiuę erat lętitię, scilicet tondere oues absq; ipso qui custos gregũ erat, ille agebat. Nã illo relicto, & omnibus qui ad eum pertinebãt, tã coniugibus, q̃ filiis, ierat ad tondẽdas oues suas. Bene ergo discessus eius, fuga dicit, cũ protinus subdit. Noluitq; Iacob indicare socero suo, q; fugeret. Et Rachel, inq̃t, furata est idòla patris sui. Hoc loco primùm scripturæ authoritas, idolorũ nomẽ vel cultũ prętentat. Rectè ergo Matt.9.
in illa euãgelica lectione, qua legit mulier à duodenni fluxu sanguinis sanata, & puella duodennis Marc.5.
resuscitata, illud diuinũ à patribus animaduersum est, quia quando mulier sanata est, tunc puella Lucę.8.
mortua est, sicut quando mulier cœpit infirmari, tũc illa puella nata est, in typũ videlicet gẽtilitatis & synagogæ: quia quãdo gẽtes in idololatria fluere cœperũt, tũc in ipsis patribus Abraham, Isaac, & Iacob, synagoga nata est, & quãdo gẽtilitas per fidẽ Christi sanata, tũc synagoga præ indudia, & infidelitate mortua est. Porrò Rachel, quę idòla furata est, claret quia perfectę fidei non- Gen.35.
dum erat. Sed anteq̃ obiret, opportunè nimis ad Iacob dictũ est: Abiicite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mũdamini ac mutate vestimẽta vestra. Dederũt ergo ei. At ille infodit eos subter therebintum. Nec multò post scriptũ est: Mortua est autẽ Rachel, & sepulta est in via, quę duest Ephratam, hęc est Bethleem. Non ergo paruo bono suo virũ fidelẽ sortita vel secuta est, cuius fide saluata est. Sanctificata est quippe mulier infidelis, per virũ fidelẽ. Et proinde rectè & rationabiliter ab Apostolo dictũ est: Si quis frater habet vxorẽ infidelẽ, & hęc consentit habitare cum eo, 1.Cor.7.
non dimittat eam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, nõ dimittat virũ. Et post pauca: Vndè enim scis mulier, si virũ saluũ facies? Aut vndè scis vir, si mulierẽ saluã facies? Porrò vbi nunc idòla legimus, in Hebrço therafin scriptũ est, quod transfer- Iudi.18
tur in figuras vel imagines, Hoc autẽ ideo, vt scianus quid in Iudicum libro therafin sonet.

Quomodo iniquus in somnis viderit corripientem se deum: ne asperè quicquam contrà Iacob loqueretur. CAPVT XLIII.

Cumq; abisset tam ipse q̃ omnia quæ iuris sui erant, & amne transmisso pergeret cõtra montẽ Galaad, nunciatũ est Labã q; fugeret Iacob. Quia assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septẽ, & comprehendit eum in monte Galaad.] Non quòd eo tẽpore Galaad mons diceretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

diceretur, sed per anticipationem illo vocatur nomine, quo postea nuncupatus est. Est autem ad tergum Phœnicis & Arabiæ, collibus Libani copulatus, extenditurq; per desertū vsq; ad eū locum, vbi trans Iordanē habitauit quondam Seon rex Amorræorum. Cecidit supradictus mons in sortē filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse. [Viditq; in somnis sibi dicentē deum: Caue ne quicq̄ asperè loquaris contra Iacob.] Non audiuit hic deum vocantē se ex nomine, vt vocare solitus erat Iacob: nec enim eius erat meriti, propter quod nosset eū deus ex nomine, sed tantummodo vidit, scilicet iratum, comminantē, & dicentē: Caue. Nēpe & hoc ipsum quòd vidit, nō propter se, sed propter alium vidit, vt sciret ille, quantam sui curam gereret deus, propter quē indigno apparere, vel ab indigno videri dignaretur. Sic & propter Isaac Abimelech corripuit: & propter Abraham Pharaonē flagellauit, iuxta Psal. dicentē, non reliquit hominē, subauditur Laban, nocere eis: & corripuit pro eis reges, subauditur Pharaonē & Abimelech. [Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres filias meas, quasi captiuas gladio? Cur me ignorante fugere voluisti, nec indicare mihi, vt prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis? &c.] Hæc dicens cauit quidem iuxta comminationem dei, ne loqueretur quicquam durius contra Iacob, sed ipsam cautelam suam mendacio infatuauit, ita vt manifestè ex ore suo, redarguendus sit. Si enim hæc illum cura tangebat, quòd non fuisset passus Iacob, vt prosequeretur se cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis, quare illū (sicut ipse fatetur) corripuit deus, ne durius quicquam loqueretur? Rectius ergo sibi cauisset, si verum confitens, deo & bene merito clienti, dignam satisfactionem citius obtulisset.

Gene.26. Gene.12.20. Psalm.104.

Quòd quamuis propheta esset Iacob, ignorabat tamen quòd Rachel furata esset idola. CAPVT XLIIII.

STultè (inquit) operatus es. Et si ad tuos ire cupiebas, & desiderio tibi erat domus patris tui, cur furatus es deos meos.] Hic loquendi tempus erat viro sapienti, qui vtique non solùm in hoc, verumetiam & in cæteris erat sapiens, licet eum simplicem Scriptura superius apellauit, dicendo: Iacob autem simplex habitauit in tabernaculis. Simplicitati nanq; columbę, prudentiam serpentis sociauerat, & de vtroq; vnam sibi sapientiam formauerat, quippe qui eluso Laban dires reuertebatur, patrocinante sibi iustitia. Igitur cum stultitiæ coargueretur ab illo, dicēte: Stultè operatus es, adhuc patienter siluit: vbi autem ab eodem interrogatus est, cur furatus es deos meos, sic ad interrogata dedit responsum, vt prius stultitiæ pelleret elogium. Ait enim: [Quòd inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas. Quòd autem furti me arguis, apud quemcunque inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris.] Tanquam diceret. Quod inscio te profectus sum, non solùm iniustitiæ non est argumentum, verumetiam stultitiæ repugnans sapientiæ vel rationis effectum. Stultus nanq; is iure dicendus est, qui eum vndè malum sentit sibi imminere, non cauet: Ego autē mihi cauendum à te, non dubius sciebam, quippe cum tu immutaueris mercedē meam decē vicibus. Si igitur non mihi cauissem, vt inscio te proficiscerer, cœlesti meipsum tutelæ committens, & credens custodiæ quam mihi pollicitus est: tunc potius ergo stultus damnis meis arguentibus inuenirer. Porrò de eo quòd me furti arguis, cedo: nūc ius esto. Apud quemcunq; inueneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Fratres hic appellat filios suos, quamuis intelligere liceat aliquos cum Laban venisse propinquos, quales iure fratres appellaret more vsitato. [Hæc dicēs, ignorabat quòd Rachel furata esset idola.] Igitur propheta quidem Iacob, & propheta Isaac, sicut in psalmo, vbi dictum est: Nolite tangere christos meos, statim subiungitur: & in prophetis meis nolite malignari: sed neque hic, qui domesticum furtum ignorauit, neq; ille qui in benedicendo filio falli poterat, neq; quisquam hominum vnquam omnia sciuit, vel semper subiectum prophetię spiritum habuit, prȩter eum, qui homo cum sit, deus etiam est, & omnia scit, cum sit ipsa sapientia dei. Non ergo parum in verbo contra semetipsum offendit, qui tam citò protulit sententiam, non tamen iniustam. Etenim si morte dignus est, qui idola colit, quanto magis qui pro amore idololatriæ furtum facit? Imò si iustè aliqui Iudæorum, sicut in libro Machabæorum legitur, ideirco corruerunt, quia sub tunicis suis habebant de donariis idolorum, quanto magis iustè necari debuerat, qui ipsa furatus esset idola? Sed pepercit deus Iacob, vt lateret furtum sua prouidentia, simulque eius quæ furtum fecerat astutia. [Illa nanque festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper. Scrutantiq; omne tentorium, & nihil inuenienti, ait: Ne iratscatur dominus meus, quod coram eo assurgere nequeo, quia iuxta consuetudinē fœminarum nunc accidit mihi. Sic delusa solicitudo quærentis est:] videlicet dum & afflictæ leuiter credit excusationi, & fœmineis ægrescit approximare immunditiis.

Gene.25. Pſalm.104. Vide ſu. eo. lib. cap. 10. 2.Mach.12.

Quàm sit dictum propriè, tumens Iacob cum iurgio præteritam commemorando seruitutem. CAP. XLV.

TVmensq; Iacob cum iurgio ait: Quàm ob culpam meam, & ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, & scrutatus es omnē supellectilē meam?] Mira hic proprietate dictum est: tumensq;

tumensq; Iacob cum iurgio. Tumor nanq; vel iurgium seruilis motus est, neq; hoc quisq̄ de liberi vel ingenui hominis ira rectè dixerit, aut propriè. At verò Iacob in hac vtiq; causa liber nō erat. Quamuis enim nesciret, penes ipsum tamen causa seruilis, id est, culpa furtumq; erat, & nūc ranq̄ omnino munda esset supellex, quia ille nihil inuenerat, fortiter litem in iudicio proponit, & cum iurgio dicit, [Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? Pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me & te.] Quam enim tumida & iurgiosa ironia est, qua protinus subiungit. [Ideirco viginti annos fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt.] Ideirco, inquit, vt tu exardesceres post me, & scrutareris omnem supellectilem meam, quę magna indignitas est. Ideirco, inquam, id est, huius vicissitudinis spe, viginti annis fui tecum, tanta fide, tanta veritate, cum domini benedictione, quæ mecum (vt tu quoque confessus es) ad te ingressa est, quanta ex his quæ iam dico comprobari potest. Oues tuæ & capræ steriles non fuerunt, subauditur, nec ego subtractis fœtibus steriles annos fuisse causatus sum. [Arietes gregis tui non comedi.] Quod videlicet facere solent mercenarii, & qui pastores non sunt: quique non greges, sed semetipsos pascunt. [Nec captum à bestia ostendi tibi.] Videlicet in excusationem mei, vt non cogerer numerum reddere tibi. [Ego damnum omne reddebam, quicquid furto peribat, à me exigebas.] Quanquam esset excusabilis causa. [Diu noctuq; gestu vrebar, & gelu.] Vtpote in terra vbi secundum naturam cœli grauis æstus per diem, graue nihilominus gelu per noctem. Hæc & cætera fidelitatis opera commemorans, tandem fortissimum iustitiæ suæ inuehit argumentū. Præmisso nanq;. [Afflictionem meam, & laborē manuum mearum respexit deus.] Protinus adiungit: [Et arguit te heri.] Certum nanque est præconium iustitiæ, deum testem aut defensorem habere: proinde Laban continuò victoriæ palmam iusto concedens aliud ingreditur. Filiæ meę, inquit, & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis mea sunt. Quid possum facere filiis & nepotibus meis? Veni ergo, vt ineamus fœdus.

Gene.31.

Quid spiritualiter velit, quòd Laban Iacob persecutus est, & quod Rachel dixit: Secundum consuetudinem fœminarum accidit mihi. CAP. XLVI.

ET ecce vsq; hodie, Christum vel Christi alumnos, mundū fugientes, id est, nihil in hoc mundo possidere cupientes, insequitur mundus, dum eos semper quidem malis exemplis, nonnunquam etiam vi sibimet conformare nititur. Vsq; hodie, inquam, sic fugientes insequitur mundus, & vsq; hodie Rachel insectatoris sui mundi idola furatur. Quoties enim hi qui habitu vel ordine religionis contemplatiuam pollicentur vitam, ad auaritiam (quæ est simulachrorum seruitus) aspiciunt, ita vt nonnunq̄ de rebus ecclesiasticis fraudem faciant, siue (quod & plerunq; fit) spiritualia dei dona tribuant pro pecunia, Rachel veternosi patris sui furatur idola. Porrò quid contemptibilius, quid abiectius, q̄ quòd abscondit ea subter stramenta cameli, & sedit desuper, simulans quòd secundum consuetudinem fœminarum sibi acciderit? Scrutatur quippe Laban tentorium Rachelis, si fortè sua illic idola inueniat, quando seculares homines, illā simulachrorū seruitutem, quam sibi solam esse licitam putant, id est, eiusmodi auaritiam in moribus religiosorū furtim subesse denotant, vulgo iam sciente, quia videntes & audientes Iesus de templo suo iratus & rigidus cum flagello eiciat. At illi occasionem quamlibet prætendunt, quæ rationabilis quidem esse videatur, rationis tamen veritate careat, quemadmodum camelus mundiciæ quippiam habere videtur, quia ruminat, sed verè mundum non est animal, quia nō findit vngulam. Et illa quidem fortassis mentita est, dicendo, quia secundum consuetudinem fœminarū nunc accidit mihi: sed reuera de anima cuiusq; talium qui de prædicta simulachrorum seruituteFurtū facium, rectè prophera dicit: Omnes qui quærunt eam, nō deficient, in mensibus suis inuenient eā. Interea tamen deus propter eos qui Christi sunt, quicq; in sancta ecclesia eius vsq; ad finē seculi nō deerunt, iugiter arguit mundum, cuius redargutiones secularū corda paulatim euincunt. Cum, inquit Christus, venerit paracletus spiritus veritatis, ille arguet mundum. Ait ergo redargutus à deo: Veni vt ineamus fœdus. Verba fœderis hęc sunt. Intueatur dñs & iudicet super nos, quando recesserimus à nobis. Si afflixeris filias meas, & si introduxeris vxores alias super eas, nullus sermonis nostri testis est absq; deo, qui præsens respicit. Hæc cū diceret, maximè pro Lya solicitus erat, quam inexpetitam, indotatam, vultu despicabilē nescienti clanculo immiserat. Illam nanq;, non repugnante iustitia, penè vt concubinam repudiare poterat, quippe cui fidē maritalem non dederat, neq; coram testibus vel amicis Laban nuptias eius celebrauerat, antеq; ad illam ex more ingressus fuisset. At ille non solùm non repudiare intenderat, verumetiam pro iure eius (vt prædictum est) arte vsus, effecerat, vt non abiret indotata; scilicet vbi virgas varias in canalibus positas coram ouibus, mutata est conceptuum natura. Hiere.2. Iohan.16. Ephe.5. Matth.21. Iohel.2.

Quid significet, quod Iacob & Laban in confœderationem sui tumulum testimonij fecerint: & super eos ederint. CAPVT XLVII.

TVlit itaque Iacob lapidem & erexit in titulum, dixitq; fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulū, comederuntq; super eū.] Hic planè scium Iacob votū suum fuisse Gene.31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXII.

fuisse acceptum, quod vouerat in Bethel, sensitq; dominũ fuisse secum, & custodisse se in via per quam ambulauerat, & dedisse sibi panem ad vescendum, & vestimentũ ad induendum, secq; reuerti prosperè in domũ patris sui, quia sedatus est Laban. Iraq; & hic tulit lapidẽ, & hic erexit in titulum, feceruntq; tumulum: Vtrobiq; mysterii penè idẽ est. Nam & illic lapis erectus in titulum, vocandus domus dei Christum significat, qui est caput corporis ecclesiæ, quæ est domus dei, & hic lapis primus in aceruo testimonii Christum eundem designat principẽ martyrum, id est, testium dei. Quid enim est, Laban & Iacob in confœderationem sui, lapidẽ erigere in titulum, lapidesq; congerere in aceruũ testimonii, & desuper comedere pro pactione postulati fœderis? Quid, inquam, nisi quòd penè iugiter cernimus, post diutinos rumores sæuáque iurgia seculares potentias ecclesiis vel sacerdotibus conciliari respectu martyrum, & Christi domini ac regis eorum? Nempe post inimicitias super aceruum testimonii pariter comedere, id est, post quaslibet iniustitias in basilicis martyrũ satisfactione data vel accepta, deinde ob cõfirmationẽ pacis corpus & sanguinem Christi pariter manducare & bibere. Bene ergo dictum est, quia [iurauit Iacob per timorem,] id est, per deum, [patris sui Isaac.] Deus enim à timore nuncupatur, quod Græcè theos dicitur. Quid iurauit? Videlicet quòd malum contra Laban nullum cogitaret, neq; ad illũ mali intentione transiret præsentis acerui testimonio commonitus. Bene. Etenim quotquot sacerdotes vel ministri Christi sumus, post reconciliationẽ altaris aduersariis nostris indultam, nullam de præteritis molestiis coram communi iudice deo querelam depromere habemus. [Quem vocauit, inquit, Laban tumulus testis, & Iacob aceruus testimonii, vnusquisq; iuxta proprietatẽ linguæ suæ.] Aceruus lingua Hebræa Gal dicitur, Aad verò testimonium. Rursum lingua Syra aceruus Igar apellatur, Seduth testimonii. Iacob aceruũ testimonii Galaad lingua appellauit Hebræa, Laban verò idipsum. Iaceruũ testimonii Igarseduth à gentis suæ sermone vocauit. Erat enim Syrus, & antiquam linguam parentum prouinciæ, in qua habitabat, sermone mutauerat.

Quid est, iurare per timorem.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM COMMENTARIORUM LIBER OCTAVUS.

Quòd Esau animalis non intellexit quid spirituali Iacob, paterna contulerit benedictio. CAPVT I.

1. Corin. 2.

ANIMALIS homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ sunt spiritus dei: Stultitia nanq; est illi, neq; intelligere potest, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Non ergo putandum, quòd Esau perceperit vel intellexerit, quid minus haberet à fratre suo Iacob, aut quid amplius illi paterna contulisset benedictio. Animalis enim erat ea tantummodo sapiẽs, quæ sunt hominis: & quicquid spiritus dei est, stultitia erat illi. Vndè nec pro bono sapientiæ, sed pro miseria stultitiq, fraternam peregrinationem atque seruitutem reputabat. At ille, quia spiritualis erat, intelligebat omnia, scilicet non tantùm humana, sed humana pariter & diuina, & spiritualibus spiritualia comparans, terrenamq; fratris exaltationem paruipendens, suam econtrario afflictionem & laborem, gloriosa intrinsecus consolabatur scientia, vbi à nemine iudicãdus, ipse iudicabat omnia. His igitur sibi obuiantibus, iam & nobis spiritualiter examinandum est, quid amplius huic, & qd minus illi fuerit, in quo hic ex paterna benedictione creuerit, & in quo ille imminutus sit, pro eo quòd venditis primogenitis suis, benedictionem quoque iure perdidit. Nam si carnaliter examinentur, fortior proculdubio iudicabitur interim ille qui supplantatus est, quàm qui supplantauit.

Quòd Iacob reuertenti, angeli tanquam victori obuiam fuerunt, dicenti: Castra dei sunt hæc. CAPVT II.

CAP. XXXII.

PRimùm ergo pro magnificentia viri accipimus, quod dictum est: [Iacob quoq; abiit itinere, quo cœperat, fueruntq; obuiam ei angeli dei. Quos cum vidisset, ait: Castra dei sunt hæc: Et appellauit nomen loci illius Manaim, id est, castra.] Non dictum est, quia apparuit angelus, vel apparuerunt angeli ei, quod & multis accidit, sed dictum est, quia fuerunt ei obuiam angeli dei, quod insignè sonat victoris & emeriti, cui pro gloria triumphi, pompa cœlestis obuiã procedens, festiua exceptione lætum obsequium præbuerit. Nec verò paucos vidit, qui dixit, castra dei sunt

1. Reg. 2.

hæc: & ob hoc appellauit nomen loci illius Manaim, id est, castra: multiplicia nanque castra sunt angelorum. Vndè & in prophetis, qui pro huiusmodi visionibus videntes appellantur, vsitato dicitur, dominus deus exercituum, quod Hebraicè dicitur Sabaoth. Et rectè talem habuit occursum, qui sub obedientia peregrè militauerat, in fide certauerat, in spe victoriam perfecerat, in

charitate dilatata eius anima, profundissimas beneficiis diuinis gratias agebat. [Minor sum, inquit, cunctis miserationibus tuis deus patris mei Abrahã: In baculo meo trãsiui Iordanẽ istum, & nũc cũ duabus turmis egredior, &c.] Amplius autẽ & quod paulopost subditur: [Transductisq; omnibus quę ad se pertinebant, remansit solus, & ecce vir luctabatur cũ eo, vsq; mane, qui cũ videret, quòd cũ superare non posset, &c.] Verã in isto vltra modũ hominis magnitudinẽ, veramq; non carnis, sed spiritus indicat fortitudinẽ, vndè iudicare nõ possit animalis homo magnitudinẽ, veramq; niebat cum CCCC. viris in hac sola fortitudine sua gloriabundus. At ille anteq; spiritualis & eiusmodi glorificatiõibus indignũ Esau iudicare, & in seipso per hęc scire poterat, nõ leuiter benedictionem adimpletã, vel adimplendã esse, qua dictũ sibi fuerat, crescere te faciat dominus meus, per quam fratrũ suorum dominus erat constitutus. Et quidẽ ille iam talibus quoq; abundare coperat, qualium copiis extollebatur Esau, sed eadẽ meliorum cõparatione paruipendens, gloriabatur potius in humilitate sua, cæterisq; virtutibus, quas veras diuitias rectè computabat. Porrò vanitatẽ illius quã optimè nouerat, vtpote spiritualis homo, qualis (vt iam dictũ est) iudicat omnia: vanitatẽ (inquam) illius oblatis vltra obsequiis saturare festinabat, munera præmittens domino suo Esau, præcipiensq; suis, hæc & hæc dicetis, sic & sic loquimini domino meo Esau, & deinde ipse progrediens & adorans in terrã, suosq; omnes submittens instructos, & prædoctos ad adorandum, id est, inclinandum corã Esau. Et dicit: [Sic.n. vidi faciem tuã, quasi viderim vultum dei] id est, quòd ex vultu tuo sedatum esse aduerti odiũ tuum, vt nõ percuteres matrẽ cum filiis, ita lætus accepi ac si viderim vultũ dei, cuius præsentia veraciter cognoscitur ex præsentibus beneficiis suis. Et notãda trementis diligentia, qua sic dispposuit, vt Rachel & Ioseph extremi starẽt, & extremi adorarent, quia videlicet quæ misera spes erat, si percurreret occurrentes, fortassis anteq; hi extremi attingerentur, sæuiata crudelitas dehisceret, & in istis extremis maximã vitæ eius partẽ reseruaret. Ecõtrario vtranq; ancillã & liberos earũ in principio, Lyam verò & liberos eius in secundo posuit loco, vt quique ordines, sicut profundius hæserant affectibus patris, ita longius absisterent gladio ferientis. Sed iam super isto quoque capitulo breuiter aliquid iuxta anagogen dicendum est.

Gen. 27.

Quòd in hoc Iacob Christi in cœlum ascendentis, excepti victoris ab angelis, typum gesserit. CAPVT III.

IGitur Iacob, postquam præceptum patris peregit, reuertenti obuiam fuerunt angeli dei, vt sciamus, quia post obedientiæ laborem cuique viro fideli supereſt supernis illum reuelationibus glorificari, & celestium spirituum crebra visitatione iam in hac vita remunerari. Sic ipse Christus postquam tentationes euicit, exceptus est victor ab angelis. reliquit enim eum tentator, & ecce accesserunt angeli, & ministrabant ei. Sic pro modulo suo quique electorum quanto superiores hominibus fiunt, tanto proximi deo effecti ministerio fruuntur angelorum, qui omnes (vt Apostolus ait) administratorii spiritus sunt, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatẽ capiunt salutis. Locus autẽ ipse vbi horum visitatio declaratur, ecclesiæ secretum est, qui & rectè dicitur Manaim, id est, castra. Nam & ipsa ecclesia terribilis est, vt castrorum acies ordinata. Sed huic victori adhuc intus est quem metuat, scilicet Seir siue Edom ille, qui sub nomine fratris cuncta agit hostilia: metuat, inquam, etsi non sibi, quia fortè citius mori, quàm eius imitatione potest corrumpi: at saltem paruulis suis, ne fortè percutiat matrem cum filiis. Intus enim est talis Esau, qui & Seir, id est, pilosus dicitur, siue Edom, id est, terrenus siue languinolentus, qui tenera ecclesiæ nutrimenta peius nonnunquam interficit exemplis, quàm gladio externus hostis. Prælatus ergo vel pater, quicunque eiusmodi est, imminente Esau, diuidit suos in duas turmas, id est, tenioribus fortiores deputat custodias. Ipse interim peruigilans, quasi rationem pro animabus eorum redditurus, dicit ad dominum: Minor sum cunctis miserationibus & veritate quam expleſti seruo tuo, erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo, ne fortè veniens percutiat matrem cum filiis. Huic orationi illa propheræ vox in psalmo consona & penè eadem est: Memento domine filiorum Edom in diem Hierusalem, qui dicunt, exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Timendum quippe est patri pro filiis suis, quod illi dicunt de Hierusalem, id est, de Christi ecclesia, cuius & li profitentur nomen, oderunt religionem. Quid enim dicunt? Exinanite, exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Hortantur semetipsos, vt exinaniant vel euacuent omnem disciplinam vel religionem, vsque ad fundamentum in ea, id est, vsque ad nudum nomen Christianum, quod solùm habere consentiunt, vt nomine sint Iacob, id est, Christi: operibus autem sint Edom & absque iugo viuant. Memento ergo domine filiorum Edom in diem Hierusalem, id est, retribue retributionem suam imitatoribus Edom, in consolationẽ Hierusalem in tempore tribulationis, pacem videre cupientis. Hi cum exaltati fuerint, ita vt non possint Apostolica virga corripi, non solùm tolerandi sunt in spiritu mansuetudinis, verumetiam honoribus præuenientibus demulcendi, vt odium, quod contra spirituales habent, quia carnales sunt, temperari vel mitescere possit.

Quibus fiunt reuelationes.

Matt. 4.

Hebr. 1.

Manaim. Cant. 6.

Hebr. 13.

Psal. 136.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXII.

Quòd hæc vox, In baculo meo transiui, &c. tam Christo domino, quàm cuilibet fideli Christiano conueniat. CAPVT IIII.

ILla sanè orationis eius pars, qua dicit deo, In baculo meo transiui Iordanē istum, & nunc cum duabus turmis regredior, tam Christo domino quàm cuilibet perfecto congruit Christiano, siue ille prælatus, siue subditus sit, dummodo patriarchę huius fidem vel iustitiam sectari meruerit. Christo videlicet, quia solus ab omnibus relictus in passione & morte sua, quam pertransiuit in baculo, id est, pro arbitrio suo baptismi sacramentum, quod per Iordanis nomen solet intelligi, nobis condidit: & nunc cum duabus turmis, ludæorum scilicet & gentium regreditur. quia priorum pariter & sequentium dominatur, quorum salutem est operatus. Christiano autē, ei qui domui Christi prælatus est, idcirco congruit, quia in solo quidem & simplici Christianæ confessionis vel fidei verbo transiuit regenerationis eiusdē sacramentum, nunc autē sancti spiritus donis ditatus, & ecclesiæ dei prępositus, duas turmas suscepit alendas, alterā videlicet paruulorum, Hebr.5. quibus adhuc lacte opus est, alterā perfectorum iam, quorū solidus cibus est. Nihilominus & subditorum cuipiam, qui perfectionis metam attigit, dicere comperit cum eodem Iacob, in baculo meo transiui Iordanē istū, & nūc cum duabus turmis regredior, eo videlicet respectu, quia quisq; nostrum nudus venit ad baptismum, nihil habens, præter solum sustentantem se Christianæ confessionis baculum, & nunc duabus turmis regreditur, quia & peccatorum remissionē, quam omEphe.4. nes æqualiter in baptismo accipiunt, & præter hoc per impositionem manuum diuisam accepit gratiam spiritus sancti. Nam vnicuiq; nostrum (inquit Apostolus) data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Nunc ordinem historiæ prosequamur.

De eo quod omnibus suis vadum Iaboch traductis, luctabatur cum eo vir vsq; mane, & de mutatione nominis Iacob in Israel. CAPVT V.

CVmq; matutinè surrexisset, tulit duas vxores suas, & totidem famulas cum vndecim filiis, & transiuit vadum Iaboch. Transductisq; omnibus quæ ad se pertinebant, remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo vsq; mane.] Iaboch fluuii nomen est, & interpretatur lucra siue harena. Fluit autem inter animam, hoc est, Philadelphiam, & Gerasam in quarto eius miliario, & vltra procedens Iordani fluuio commiscetur. Vir, inquit, luctabatur cum eo vsq; mane. Matutinè surrexerat, & vsq; mane luctatus est, id est, ante diem surrexerat sacras celebrare excubias, iuxta illud Psalmistę: Sic memor sui tui super stratū meum, in matutinis meditabor in te, quia fuisti adPsal.62. iutor meus. Et vsq; mane, id est, vsq; ad auroram cū viro luctatus est. Sic enim ait ille: [Cum eum superare non posset. Dimitte me, iā enim ascendit aurora. Quod, inquit, nomen est tibi? Respondit: Iacob. At ille: Nequaq; Iacob appellabitur nomen tuū, sed Israel.] Sensus hic est: Non vocabitur nomen tuum supplantator, hoc est, Iacob, sed vocabitur nomen tuum princeps cum deo, hoc est, Israel. Quomodo enim princeps ego sum, sic & tu qui mecum luctari potuisti princeps vocaberis. Si autem mecum qui deus sum, siue angelus dei, pugnare potuisti, quanto magis cum hominibus, hoc est, cum Esau, quem formidare non debes? Illud nempe quod omnīū penè sermone deerituṁ est, vt Israel interpretetur, vir videns deum, siue mens videns deum, nō tam verè quàm violenter beato Hieronymo videtur interpretatum.

Quid famosa illa dei & hominis luctatio significet. CAPVT VI.

FAmosa luctatio & totius orbe ecclesiæ per orbem celebrata, qua homo cum deo luctatus est, & tam diu tenuit, donec à victo benediceretur ille, qui vicit dicens: non dimittam te, nisi benedixeris mihi, & accepta benedictione, victor claudicare cœpit. Res cuius hoc præsagiū est, ab exitu filiorum Israel de Aegypto vsq; ad incarnationem passionemq; Christi filii dei protracta est. Tam longa colluctatio fuit fortissimi victoris Iacob & dei victi, quamuis fortissimus sit spirituū Nume.16. vniuersæ carnis. Primò ergo non negligenter sciendū, luctam eiusmodi fuisse, vt conrēderet deus abire, Iacob certaret abeuntem dominum retinere. Sic enim ait ille vir: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Ecōtrario Iacob: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Igitur Iacob cum deo luctatur, & victor benedictionem extorquet, quasi inuito & nolenti, ac dicenti: dimitte me, quia videlicet sic futurum erat, vt cōminaretur deus, sese à semine eius recedere propter peccata eiusdem gentis rebellis & incredulę. Quod vbi primùm locutus est, consurrexit Moyses, deumq; reExod.32. luctantem & ipse luctando tenuit, ne hoc faceret. Cerno, inquit ille, quòd populus iste duræ cervicis sit, dimitte me, vt iratscatur furor meus cōtra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam. Moyses magnitudine periculi percitus, & quodammodo brachiis illum more luctantis arctius stringens, dicensq;: Non dimittam te, cur, inquit, domine irascitur furor tuus contra populū tuum? Ne, quæso, dicant Aegyptii, callidè eduxit eos, vt interficeret eos in montibus, & deleret è terra, quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel, seruorum tuorum fidelium, quibus iurasti per temetipsum, & cætera. Illic iam, id est, in conflatione vituli, coram quo saltauerunt cantantes & dicentes: Isti sunt dii tui Israel: Illic, inquam, colluctatio vehemens inchoata est. Exinde nanq; deus ab Iacob discedere conatus est, & quoties peccaue

runt filii Israel, seruiendo diis alienis, toties iratus dominus, & auersus ab illis, quasi luctando se excussit, vt dimissus abiret. Sed perseuerauit cūctis diebus fortitudo Iacob. Nullo enim tempore defuerunt fideles in populo illo, in quibus tam secundum fidem, quàm secundum carnem esset Iacob pater, intantùm, vt cum solum se esse putaret Helias, dicens: Domine, altaria tua 3.Reg.19. destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, dixerit ei dominus: Reliqui mihi septem milia virorum in Israel, quorum genua nō sunt curuata ante Baal. Iraq; longo luctamine detentus est deus, nec ante dimissus, donec benediceret Iacob, donec compleret benedictiones suas legislator, dando benedictionem illam, in qua benedicerentur omnes gentes, sicut primùm ad patrem multarū gentium Abraham locutus est. Tunc enim reuera deus benedixit Iacob, quando de semine eius Christus carnem assumens, antiquam maledictionem soluit, veramque benedictionem, id est, gratiam sancti spiritus, post passionem suam effudit.

De eo quòd neruus fœmoris Iacob emarcuit, & propterea Iudæi omnem neruum non comedant. CAP. VII.

DAndo autē benedictionē, tetigit neruum fœmoris eius, & statim emarcuit. [Ipse verò claudicabat pede. Quamobrē non comedunt filii Israel neruum qui exaruit in fœmore Iacob vsq; in præsentē diē.] Neruus fœmoris propagationē significat carnis. Anteq; veniret Christus, & modo prędicto benedictionē daret, virebat & florebat carnale genus Israel, legitimumq; ac sanctum erat, singulas tribus per familias, domos, ac viros distinguere diligenter, donec fructus iste benedictionis exiret, ne incertum foret, qua ex tribu, qua de familia prodiret quē de tribu Iuda, de domo & familia Dauid nasci debere prænunciatū fuisset. At vbi venit hic, qui solus generationū texendarū causa erat, cunctas genealogias vel genealogiarū fabulas, quas deinceps Iudæi texere conantur, cū Apostolo contēnimus & deuitamus, imò & arbitramur vt stercora. Ergo vir 1.Timo.1. Tit.3. ille neruū fœmoris Iacob tetigit, ergo neruus fœmoris Iacob exaruit. Quamobrē, inquit, nō comPhilip.3. edunt filii Israel neruū, qui in fœmore eius exaruit. Nullū neruum comedunt propter illū vnum fœmoris neruum, qui caput & quoddam principiū est omnium corporis neruorum. Nec frustra tali lege onerati sunt, videlicet, quia futurum erat, quod nunc est, quia ipsi potius in fœmore Iacob emarcuerunt. Imò ipsi illud quod exaruit fœmur Iacob existunt.

Quòd Iacob pro reproborum parte claudicauit, & pro parte electorum faciem dei vidit. CAP. VIII.

EXinde pro parte reproborum claudicat Iacob, iuxta illud: Filii alieni mentiti sunt mihi, filii Psalm.17. alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis: pro parte autē electorum idem Iacob dicit: [Vidi dominum facie ad faciē, & salua facta est anima mea.] Nam reuera antequam benedictionem (vt iam dictum est) dedisset legislator, vt videretur deus deorum in Sion: deum nemo Iohan.1. viderat vnquam: per illam autē benedictionē effectum est, vt videamus nunc per speculū in ęni1.Corin.3. gmate: tunc autem facie ad faciem, cum præsentem finierimus peregrinationē. Vndè & non abre dictum est, ortusq; est ei statim sol, postquam transgressus Phanuel, quod interpretatur facies dei. Effusa nanq; benedictione ortus est sol iustitiæ populo sanctorum, tam mortuorū, quàm viLucæ.1. uorum, dando salutem (vt Zacharias ait) in remissionem peccatorum, per viscera misericordiæ dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto, Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Præsenti tēpore dixit, sedent, nam cum hæc diceret, adhuc omnes in tenebris erant, & deū (vt iam dictum est) nemo viderat vnquam. Itē pro parte reproborum Iacob adorat Esau, & munera offert, infirmum quippe est genus eius, cunctilq; hodie populis imbecillius: & vbicq; dispersum, multa tributa soluit dominus suis & regibus. Pro parte autē electorum, verbi gratia, quales apostoli fuerunt, ne saltē ad modicum simul cum illo gradi patitur. Paruulos enim, inquit, habeo teneros, & oues ac boues fœtas mecū, quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Hic magnę discretionis exemplū est. Paruulus enim est & tener, qui nondū in fide & sapientia perfectus est: & quasi fœta ouis, cuius inchoatio vel propositū nondū cōprobatū est vsu operis. Tales carnalium societate facilè corrumpuntur, quorum iuxta prophetam torum gaudium & lætitia est, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim morimur. Vndè & Apostolus: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Bene igitur pater Iacob eiusmodi viatores vel cursores improuidos deuitans, paruulos, inqt, habeo teneros, & oues ac boues fœtas mecū, quas si plus in ambulādo fecero laborare, morientur vna die cuncti greges. Quamuis hoc exemplo in bonis quoque operibus vti oporteat, quatenus sic omnia pastor discernat & temperet, vt & fortes sint quod cupiant, & infirmi non refugiant.

CAP. XXXIII. Vitāda prauorum societas. Esaiæ.22. 1.Cor.15. Ibidem.

Quòd omnis qui sacræ scripturæ studijs accinctus incumbit, sensum verbi dei tenere contendens, instar Iacob cum deo luctetur. CAPVT IX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. xxxiiij.

CAeterùm & bene iuxta Anagogen claudicat Iacob ille, qui cum deo luctatus est, & longo atq; assiduo luctamine vsus, victoriq; palmam de illo feliciter consecutus est. Luctatur enim cum deo, quàm diu sacræ scripturæ studiis accinctus incumbit, sensumque verbi dei fugientem tenere contendit. Quare verbum dei dilectam atq; diligentem animam, tenere se cupientem, tantopere refugit? Cum multas ob causas, tum & idcirco, vt auiditatem magis ac magis excitet inquirentis, vt eius desiderio, quem quærit, aduersantes intentioni suæ verberet, atque in seruitutem redigat sensus improbę carnis. Itaq; brachiis quasi ad luctandum protentis, quęcunq; talis anima dicit: Dilecte mi apprehendam te, & ducam te in domum matris meæ, ibi me docebis. Econtra ille, more reluctantis, penè obuersus, auerte, inquit, oculos tuos quoniam ipsi me auolare fecerunt. Dulcis colluctatio, & omni pace iucundior. Tandem victrix dicit conscientia Iacob: Inueni quẽ diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittam, donec introducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. At ille grandi quidem spiritus commodo, sed & magno carnis suæ vicit detrimento. Denicq; claudicat is qui vicit, quia tetigit qui victus est neruum femoris eius & emarcuit: Quomodo claudicat? videlicet vno pede terræ innitens, alterũ à terra suspendens, id est, actiuam vitam pro cura subditorum non omnino relinquens, & contemplatiuæ pro eius dulcedine totis viribus inhærens. Iste claudus salit vel ascendit sicut ceruus, terramq; vix tangere dignatur, nam conuersatio eius in cœlis est. Verumtamẽ ex parte, vno enim tantùm pede nunc interim illuc suspensus est, donec veniat quod perfectum est.

Cant. 3. Cant. 6. Cant. 3.

Philip. 3.

Quare fixis tentoriis nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula vocauit.

CAPVT X.

Figere tabernacula, militantiũ ac peregrinantiũ est. Hebr. 11.

ET Iacob venit in Socoth. Vbi ædificata domo, & fixis tentoriis, appellauit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.] Quia recentem adhuc spirabat visionem, qua ciues illius ciuitatis viderat, cuius spe manentem hic ciuitatem habere nolebat, vel in qua visione cum conditore ciuitatis illius deo luctatus fuerat, bene locum, quo primùm post hæc venit, appellauit Socoth, id est, tabernacula, videlicet respectu faciei dei, de qua cognominauerat Fanuel, à cuius gloria peregrinus erat. Tabernacula nanq; militantium sunt. Vndè & contubernales dicuntur milites, qui sub eodem tabernaculo commorantur. [Transiuitq; in Salem vrbem Sychimorum, quæ est in terra Chanaan, postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ.] Salem ciuitas ipsa est quæ & Sychem. Prius nanq; dicebatur Sychem, quod antiquius nomen hactenus perseuerat, nisi quod corrupto nomine legitur Sychar, vt in Euangelio: Venit Iesus in ciuitatẽ quæ dicitur Sychar, iuxta prædium quod dedit Iacob filio suo Ioseph. De quo prædio protinus hic subiungitur: [Emitque partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filiis Emor patris Sychem, centum agnis.] Porrò ab Iacob appellata est Socoth. Error oboritur, quomodo Salem Sychem ciuitas appelletur, cum Hierusalem, in qua regnauit Melchisedech Salem sit dicta. Aut igitur vnius vrbs vtraq; nominis est, quod etiam de pluribus Iudææ locis possumus inuenire, vt idem vrbis & loci nomen in alia atq; alia tribu sit: aut certè istam Salem, quam nũc pro Sychem nominatam dicimus hic interpretari consummatam atque perfectam: & illam, quæ postea Hierusalem dicta est, pacificam nostro sermone transferri. Vtrunq; enim accentu paululum declinato hoc vocabulum sonat. Traditur Hebræi, quòd claudicantis fœmur Iacob ibi conualuerit, & sanatum sit, propterea ciuitatem eandem curati atque perfecti vocabulum consecutam. Postquam, inquit, reuersus de Mesopotamia Syriæ. Hic subaudiendum est, cum secundum votum, quod vouerat in Bethel, debuisset ire, & quod postmodum fecit ibi altare, vel domum deo ædificare. Sic enim vouit, fundens oleum super lapidem quem erigebat in titulum. Si reuersus fuero prosperè, erit mihi dominus in deum: & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus dei. Postquam ergo reuersus est, maturè debuit ascendere in Bethel, & vota reddere, quod & paulopost fecit, aduersitatibus admonitus, eodem deo vota sic exigente. Surge & ascende Bethel, & habita ibi, fac que altrare deo qui apparuit tibi, quando fugiebas fratrem tuum Esau.

Iohan. 4.

Gene. 28.

Gene. 35.

Quòd Dina filia Lyæ sibi corruptionis causa, à Sychem principe terræ illius vi oppressa sit.

CAP. XI.

CAP. xxxiiij.

EGressa est autem Dina filia Lyæ, vt videret mulieres regionis illius. Quàm cum vidisset Sychem filius Emor Euæi, princeps terræ illius, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem, & cætera.] Dina quod interpretatur causa, secundũ nomen suum, & sibi corruptionis & aliis iurgiorum grauis causa fuit. In quo? In eo videlicet, quia exiuit videre filias regionis illius, filia vaga, visu dissoluta, facie decora. De qua (quoniam superficies historiæ patet) illud breuiter dicendum, quia talis puellæ exemplum omni animæ religiosæ professionis cauendum est. Nam si foris inuenerit opprimet eam corruptor diabolus, qui per Sychem filium Emor rectè figuratur. Sychem nanq; humerosus, Emor autem Asinus interpretatur. Est autem diabolus humerosus vel fortis vt leo siue vrsus, stultus vt asinus. Nec verò spiritualiter tãtùm, sed etiã corporaliter, nec per se solum, sed & per sui similes, id est, asininos homines, circumueniet eam, videlicet

videlicet quorum iuxta prophetam carnes sunt, vt carnes asinorum: & vt fluxus equorũ fluxus eorum. Sic plerunq; accidit, & virgo Israel cecidit, nec fuit qui susciteret eã. Porrò hanc Dinam, vxorem fuisse Iob Phylo asserit, & hanc esse, ex qua XIIII. filios, & VI. filias genuerit: VII. videlicet filios, & tres filias ante percussionem, totidem filios ac totidem filias post percussionem. [Reconsciũ vel participẽ nõ fuisse, illud quoq; indicat quod ait ipse: [Symeon & Leui vasa iniquitatis, bellantia, in consilio eorũ ne veniat anima mea, &c.] Dolus in eo extitit, q; sanctã & vtilia locuti sunt, non vt proselytos ad salutẽ facerent, sed vt securos pariter & saucios tertia die, quan dò naturaliter grauissimus vulnerum dolor est, sic imparatos leuius occiderent.

Ezec. 16. Amos. 5

Iob vlt.

Gen. 49

Quòd Iacob iussus sit ædificare altare in Bethel, & quod ex eo de dys alienis in familia sua sciscitatus sit.

CAP. XII.

LOcutus est dominus ad Iacob: [Surge ascende Bethel, & habita ibi, faceq; altare deo, qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrẽ tuum.] Hac eadẽ visione Iacob tandẽ perdoceri potuit, esse in domo sua scelus idololatriæ, nec posse se stare corã inimicis suis, eosq; fugare, quàm diu domus eius illo contaminata esset scelere. Nam protinus subditur: [Iacob verò conuocata omni domo sua, ait: Abiicite deos alienos, qui in medio vestri sunt & mundamini, ac murate vestimẽta vestra.] Planè hoc ordine & his profectibus ascẽdendũ est in Bethel, id est, in domũ dei, quæ nõ est alia, q; ecclesia Christi. Primùm est, pristinos abdicare errores, & vnius veri dei, pfiteri fidẽ, quod est auferre deos alienos in medio nostri: deinde baptizari in nomine patris & filii & spiritus sancti, quod est mundari: ac deinceps ambulare in nouitate vitæ, quod est vestimẽta murare. [Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum.] Inaures enim habebant viri more cęterorum orientalium populorũ, quod mollis & effœminati erat animi instrumentum. Significant autem inaures falsæ doctrinæ phaleras sermone nitidas, sed sensu veritatis vacuas esse, cuius nos fabulosa dicacitas, [cum essemus gentes,] ad simulachra muta, tanq; Syrenarum cantus pertrahebat. [Ad ille infodit eos subter Therebintum quæ est post vrbem Sychem.] Therebintus arbor est inam generans preciosissimam, lignum crucis, quod virtutis est optimæ, significat: subter quam omnia peccata nostra sepeliuntur, vt eorum vltra nullum vestigium reperiatur. [Cunq; profecti essent, terror domini inuasit omnes per circuitũ ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.] Nõ ergo frustra, sed pro re necessaria diuinitus suggestũ est beato Iacob, vt diceret, auferte de medio vestri deos alienos. Nam antehac iple timidus, & periculosè incedens, adorabat Esau, & domus eius cædibus ac sanguine turbabatur: nunc autẽ terror domini inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.

Philip. 3

Quòd ædificato altari in Bethel Iacob sua vota soluit, & quare mors Debboræ sit memorata, alumnæ autem Rebeccæ sit tacita.

CAP XIII.

VEnit igitẽ Iacob Luzã, quę est in terra Chanaan cognomẽto Bethel, ipse & omnis populus cum eo: ædificauitq; ibi altare, appellauitq; nomen loci domus dei.] Luza pristinum nomen ciuitatis erat, quod interpretatur nux siue amygdalus, id est, longa nux, nũc autem Bethel, id est, domus dei dicitur. Ibi vota sua soluit, exemploque est omni homini, vt quod vouerit deo, reddere non moretur. [Eodem tẽpore mortua est Debbora nutrix Rebeccę, & sepulta est ad radices Bethel subter quercum. Vocatumq; est nomẽ loci illius, quercus fletus.] Quid hoc est, quòd Debboræ nutricis mors hic memoriæ commendatur, & eius, cuius nutrix fuerat, scilicet Rebeccæ, mors nusquam inuenitur? Num dignior existimata est nutrix, quàm alumna, vt pro dignitate maneret incognita? Ergo hic granum sub palea quærendum est. Nempe sicut Rebecca sancti spiritus gratiam, sic nutrix eius Debboram plus placet. Debbora, nanque apes interpretatur. Scimus autem quòd apes & mel in ore dulcifluum, & molestum sub cauda gestat aculeum. Sic planè lex sancta in facie sua, quæ Iudæis velata est, viuificantem spiritum: in posterioribus suis, quæ sanctus Apostolus obliuiscitur, occidentem habet literam. Igitur Debboræ quidem quæ Rebeccam nutriuit, mors inuenitur, quia videlicet ascendentibus in Bethel, id est, in domum dei, occidens litera legis relinquitur: viuificãs autem spiritus perseuerat, & vbiq; glorificatur. Et sepulta est, inquit, ad radices Bethel, id est, in primo introitu domus dei. Debbora sepelitur sub quercu, quia videlicet in initio surgentis ecclesiæ in primordiis religionis Christianæ, quæ tota spiritualis est, carnalis sensus legis, & cunctę carnales ceremoniæ, sub ligno crucis obruuntur. Quod quia hactenus à Iudæis sine sacerdote, & sine templo sedentibus deploratur, rectè vocatum est nomen loci, quercus fletus.

Luza.

Quòd Iacob vbi vota soluit, benedictionem accipit, & de differentia triplicis mutationis nominum Abram.

CAPVT XIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXV.

APparuit autem iterum deus Iacob, postquam reuersus est de Mesopotamia Syriæ, benedixitq; ei dicens: Non vocaberis vltra Iacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellauit eum Israel.] Vbi votum soluit Iacob, benedictionem percipit, qua & illud, quod in somnis viderat, quando votum vouit fugiens Esau, & id quod nouissimè audiuit cum deo luctatus, repetitione confirmatur. Non, inquit, vocaberis Iacob, sed Israel erit nomẽ tuum. Et adiecit scriptor, dicens ex ore suo, & appellauit eum Israel. Quo dicto firmissimam vocabuli authoritatem tenendam expressit, quia profectò mutabilis non est vocatio dei. Porrò quod addidit. [Ego sum deus omnipotens, cresce & multiplicare, gentes & populi nationum erunt ex te,] iam ante expositum est, quia multis vicibus idem promissum est, vndè & rectè non iam repromissiones, sed propter iterationem frequentem dicimus dei repromissiones. Hic iam pro dignitate vocantis nomẽ eius Israel, prætereundum non est, triformem esse positionem vocabuli siue appellationis in his tribus patribus nostris Abraham, Isaac, & Israel. Aliter nanq; Abraham, aliter Iacob, atq; aliter Israel deus ipse nuncupauit. Siquidem nomen Abraham tantummodo adauxit, nomen Isaac totum antequam nasceretur immutabiliter posuit, nomen Israel totũ pro toto nomine Iacob commutauit. Differentiarum causa vel ratio citius claresci, si prius in animo constet, Abraham anEphe. 2. Psal. 75. terioris, Iacob posterioris figuram tenuisse populi, medium autem Isaac Christi, qui vtrunq; populum in seipso velut duos parietes coniunxit, lapis angularis. Item & anteriorem populum, priOsee. 1. usquam veniret Christus, aliquid habuisse vitæ vel iustitiæ: quia profectò erat iam notus in Iudæa deus, & in Israel magnum nomen eius: posteriorem verò qui ex gentibus est, nihil boni habuisse, cum seruiret dæmonibus, eique iuxta propheram non populus meus, vel non plebs mea vos, veraciter diceretur. His ita animaduersis, promptum iam est intellectui, quàm rectè nomen Abraham vna tantùm syllaba adauctum, Iacob autem in Israel nomen omnino sit permutatũ, quia videlicet anterior Hebræorum populus, qui ex fide patrum iustificabatur quidem, sed arcebatur tamen à paradisi ingressu, vno tantùm augmento indigebat, vt in Christo perficeretur, posterior autem gentium populus inchoationem pariter & perfectionem vitæ vel iustitiæ de Christi sumpsit aduentu. Porrò nomen Isaac neque auctum neque commutatum, imò nec ab hominibus positum, sed antequam nasceretur ore dei nominatum est: quia profecto Christi iustitia neque augeri vnquam indiguit, neque minui potuit: nec enim ex accedenti dono est, sed antequam in terris appareret ipse iustitia, ipse vita, ipse deus & dei filius erat. Post verba huius duntaxat visionis addidit scriptor, & recessit ab eo. Quomodo à sancto & iusto recessit? Eo videlicet modo, vt permitteret eum tentari vel tribulari, vt magnis aduersis occurrentibus ad augmentum meriti premeretur, quæ ab hoc loco vsque ad descensum eius in Aegyptum continuantur. Primùm est, quod protinus subiungitur.

Quòd mortua est Rachel, & quòd eius sit descripta mors, Lyæ autẽ tacita. Cap. XV.

EGressus inde, venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephratam. In qua cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus cœpit periclitari.] Ac deinceps. [Mortua est autẽ Rachel in via quæ ducit Ephratam, hæc est Bethlehem.] Vernum tempus significat cum in florem cuncta rumpuntur, & anni tẽpus electum est, vel cum transeuntes per viam carpunt & eligunt è vicinis agris, quodcunq; ad manũ venerit diuersis floribus inuitati. Ephrata verò & Bethlehem vnius vrIohan. 6 bis vocabulũ est, sub interpretatione consimili. Siquidẽ in frugiferam & in domũ panis vertitur, propter eum panẽ qui de cœlo se descẽdisse dicit. Mortua est (inquit) Rachel. Sicut supra dictũ est, non carere mysterio, q̃ Debboræ nutricis mors annotata, & Rebeccæ mors tacita est: sic & nunc sciendũ, non frustra mortẽ Rachelis inueniri, cũ Lyæ mors scripta non sit. Quid enim Rachel, nisi primitiuã ex Hebræis: quid Lya, nisi collectam ex gentibus signat ecclesiã? Moritur ergo Rachel, & mors Lyæ silentio premitur: quia videlicet synagoga palàm per infidelitatem à gratia vitæ excidit: ecclesia verò gentium viuit per fidẽ vsq; in finẽ seculi. Et notãdum, q̃ Rachel in partu obiit. Nã synagoga tunc mortua est, quando Christũ & eius Apostolos emisit. Quę enim assumptio, nisi vita ex mortuis? Vndè & Rachel. [Egrediẽte anima præ dolore, vocat filiũ suũ Benoni,Rom. 11 quod interpretatũ filius doloris mei.] Doluit enim. i. inuidit, & dolẽda sorte inde mortua est, q̃ ex ipsa vita assumpta sit. [Pater autẽ vocauit filiũ illũ Beniamin. i. filiũ dexteræ.] Quia profectò illeEphe. 2. est filius Apostolorum chorus, quẽ considere fecit cum Christo ad dexteram suam in cœlestibus.

De eo quod dixit, trans turrim gregis, quis locus sit. CAP. XVI.

EGressus inde fixit tabernaculum trans turrim gregis.] Loci huius vel nominis equiuocatio quibusdã errorẽ fecit. Quidam enim arbitrati sunt, locum hunc esse, vbi postea tẽplum ædificatum est, & turrim Ader turrim gregis significare, hoc est, cõgregationis & cœtus, quod & MiMich. 4 cheas prophera testatur, dicens: Et tu turris gregis nebulosa, filia Sion, & cætera. Illóque tempore Iacob trans locum, vbi postea ædificatum est templum, habuisse tentoria. Sed si sequamur ordinem vię pastorum iuxta Bethlehem locus est, vbi vel angelorum grex in ortu domini cecinit,Lucæ. 2. vel Iacob pecora pauit, loco nomẽ imponẽs, vel (quod verius est) quodã vaticinio futurũ iam tũc

mysterium

mysterium monstrabatur. [Cũq; habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala cõ Ruben. cubina patris sui. Quod illũ minimè latuit] Sic ille effluẽdo, cũ esset primogenitus meruit audire. Effusus es sicut aqua, nõ crescas, ascẽdisti cubile patris tui, & maculasti stratũ eius. Similes sunt ei Gene. 49 omnes hęretici, qui plebẽ Christi adulterino cõmaculant semine doctrinę neq;. Vndè Bala, quod interpretatur inueterata, rectè hoc loco concubina dicitur. Nulla enim nisi concubina inueterata hæreticorum libidini sese prostituit. Nam quæ legitima vxor est, id est, quæ virum suum Christum agnoscit, neq; seipsam ignorare, neq; adulterinum concubitum admittere potest.

De generationibus Esau patris Edom. CAP. XVII.

HAc sunt generationes Esau patris Edom in mõte Seir, & hæc nomina filiorum eius.] Esau & Edom & Seir, vnius hominis nomẽ est, & quare variè nuncupetur, supra dictum est. [Eliphaz filius Ada vxoris Esau.] Iste est Eliphaz, cuius scriptura recordatur in Iob volumine. Quod autem sequitur. [Isti duces Horræorum qui imperauerunt in terra Seir.] altius repetiit: iã enim Iob 2. enumerauerat filios Esau, & exponit qui ante Esau principes fuerunt Horrẽorũ, qui in lingua nostra interpretatur liberi. In Deuteronomio manifestius legitur, quomodo venerunt filii Esau, & interfecerunt Horræos, ac terram eorum hæreditate possederunt. Idcirco autem Horræorum recordatur, quia primogenitus filiorũ Esau, ex filiabus eorum acceperat concubinã Themna, & Deut. 4. ex ipsa natus est Amalech. Quod autẽ dicitur Theman, Cenez, & Amalech, & reliqua, sciamus postea regionibus Idumæorũ ex his vocabula imposita. [Iste est (inquit) Ana qui inuenit aquas calidas in solitudine, cũ pasceret asinos Sebeon patris sui.] In Hebrẽo scriptum est: Iste est qui inuenit Iamim. Multi putãt illum, dum pascit asinos patris sui in deserto, aquarum cõgregationes reperisse, cuius rei inuentio in eremo difficilis est. Nonnulli putãt, aquas calidas iuxta Puniceę linguæ vicinã, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari. Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc admissos esse ad asinos, & ipsum istiusmodi reperisse concubitum, vt velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur Iamim. Pleriq; putant, q̃ equarum greges ab asinis in deserto ipse fecerit primus ascendi, vt mulorum inde, contra naturam, noua animalia nascerentur.

Quare dicturus de ætate Ioseph, qui Christi solis iustitiæ typum gessit, præmiserit, hæ sunt generationes eius. CAPVT XVIII.

HAbitauit autem Iacob in terra Chanaã, in qua peregrinatus est pater suus. Et hæ sunt generationes eius. Ioseph cũ sedecim esset annorũ, pascebat gregẽ cum fratribus suis adhuc CAP. XXXVII. puer.] Deinceps Ioseph sanctissimus, stella magna & lucida, de hoc altissimo sanctę scripturę cœlo lumẽ suũ dare incipit, qui penè solus claro vitę suæ ordine præostẽdit, qualiter sol iustitię Christus processurus esset ab initio vsq; ad finem diei. i. ab incarnatione sua vsq; ad consummationẽ seculi. Vitæ eius narratio sic incipit: Et hæ sunt generationes Iacob. Ioseph cum sedecim esset annorum, & cæt. Supra dixerat: Erant autem filii Iacob duodecim, eorumq; catalogum ediderat, nunc autẽ dicturus, Ioseph cum sedecim esset annorum, præmittit: & hę sunt generationes Iacob. Et est sensus: Duodecim quidem filios habuit, sed in vno Ioseph suam generationem, id est, suæ Gene. 37. vel paternæ similitudinis effudit pulchritudinem. Nam sicut & pater suus ex sterili Rebecca, naturam inopem diuina iuuante gratia, progenitus, & diuina benedictione donatus est: sic iste nihilominus ex sterili Rachel dono dei susceptus est, futurus eiusdem benedictionis hęres.

Quòd Ioseph adhuc puer grãdiores fratres æmulos suos, crimine pessimo accusarit. XIX.

IOseph (inquit) cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer. Non ita superefluit sermo dei, vt nos docere velit, quod hac ætate quisque adhuc puer sit, dum præmisso, cum sedecim esset annorum, subiungit adhuc puer, sed vt citam iustitię vel meriti mireris perfectionẽ, quę cõtinuò subtexitur, idcirco sic vtrunq; vigilanter dictũ est, sedecim annorũ, & adhuc puer. [Et erat cum filiis Balæ & Zelphæ, vxorum patris sui. Accusauitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.] Hoc enim diligenti inspectione dignum est, quia grandiores fratres accusauit adhuc puer. Quod vtiq; non fecisset, si nõ puritatis amorem, zelumque iustitiæ iam haberet, quod in puero vel adolescente maximè laudabile est. Quo autem crimine fratres suos accusauerit, quia scriptura nõ edixit, vagæ opinioni locus datus est, quia multa sunt vitia, quorum consummatum opus pessimum est. Aiunt tamen viri illustres, crimen Sodomitici fuisse sceleris. Porrò quòd distinctè dictum est, & erat cum filiis Balæ & Zelphę vxorum patris sui, æmulationem iam insinuat fratrum qui erãt ex Lya, cum quibus esse non audebat, quia cum de libera essent, grandiores habentes animos, filium dilectæ Rachelis non libenter aspiciebant. Inuidentiæ causa protinus subiuncta est. Dicit enim scriptura: [Israel aũt diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quòd in senectute genuisset eũ. Feciteq; ei tunicã polymitã.] Et cõtinuò. [Vidẽces autẽ fratres eius, quòd à patre plus cunctis fratribus amaretur, oderant eũ, nec poterant ei quicq̃ pacificè loqui.] Sed notãda paternę dilectionis causa posita est, eo q̃ in senectute genuisset eũ. Nunquid enim secundum corpus senex erat quando genuit eum, iuuenis autẽ quando cæteri nati sunt? Siquidem pręter Beniamin cunctos intra quatuordecim annos genuerat. Restat ergo

Q iii senectu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sapie.4. senectutem illam hic assignari de qua sapientia dicit: Senectus enim venerabilis est, non diuturna, nec; annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. In illa nanq; veraciter senectute Israel genuit Ioseph, quia propter illam iustitiæ suę senectutem talem habere meruit hæredem. Nec enim vir iustus lætatur in multitudine filiorum si mali sunt: sed in eo tantùm agnoscit se patrem, si filium relinquat post se, qui iustitiæ consequatur hæreditatem. Vndè est illud sapientis: Mortuus est pater illius, & quasi non est mortuus, similem enim sibi relinquit post se. In vita sua vidit & lætatus est, cum illo in obitu suo non est contristatus. Dignam ergo ob causam diligebat eum, & tanquam perfecto iamque pleno dierum .i. virtutum, fecit ei tunicam polymitam .i. manibus artificis mira varietate distinctam, vsque ad talos perringentẽ, videlicet ob virtutum multiplicitatẽ, vel iustitiæ perfectionẽ. Itaq; videntes (inquit) fratres, oderant eum, nec poterant ei quicq̃ pacificè loqui. Magnitudinem odii diligẽter expressit, dicendo: nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Nam reuera odium tunc magnum ac molestissimum est, quando virus animi lingua dissimulare non potest. Hæc secundum sensum literalem dicta sunt. Cæterùm iam dicendum vel intuendum est, quàm pulchra ex hoc speculo suo Christi filii dei, veri solis imago resplendeat.

Quomodo Iacob patris, Ioseph autem filij Christi, typum gesserit.

CAPVT XX.

IGitur in mysterio Ioseph .i. adauctus, Christus est dei filius, qui omni spiritu sancto plenus est, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hic & sex & decem annorum cũ sit, siquidem & sex opera vniuersæ creationis ipse explicuit, & decalogum legis cum digito dei scripsit, adhuc puer pauit gregem patris sui .i. formã serui indutus rationalium dei patris ouium curam suscepit. Eratq; cum filiis Bale & Zelphæ vxorum patris sui. Bala inueterata, Zelpha fluens os interpretatur. Quibus nominibus scribæ subintelliguntur & pharisæi, dierum malorum inueterati, & ore fluentes viriatam traditionibus suis doctrinam legis. Cum illis erat, audiens eos, & interrogans illos, & non quidem ipse, sed propter ipsum Moyses, in quo sperabãt ipsi, accusauit eos apud patrẽ crimine pessimo. Nã si non venissem (inquit) & locutus fuissem eis, peccatũ nõ haberent, nunc autẽ excusationem nõ habent de peccato suo. Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatũ nõ haberent. Nunc autẽ & viderunt & oderunt & me & patrẽ meum. Cui dubium est, quòd pater diligat istum Ioseph? Pater enim (inquit Iohãnes) diligit filium, & omnia dedit in manu eius, eo quòd in senectute genuisset eum. Qua in senectute genuit ille pater talẽ filium? In senectute ęternitatis genuit eum, secundum quã & ipse dicitur & est antiquus dierum. In illa senectute, in illa matura antiquitate, sine numero annorũ, sine initio dierum, sine vicissitudine temporum, genuit ille senex & antiquus pater illũ æquè senẽ & æquè antiquum filium: & idcirco diligit eum, fecitq; ei tunicam polymitam. Quænam est huius filii tunica, nisi sancta legalis & prophetica scriptura? Cuius enim ob causam, cuius ob testimonium vel gloriã, nisi huius filii sui texuerũt digiti dei omnem scripturã, quam iure fatemur diuinitus inspiratã. Fecit ergo pater filio suo tunicam polymitam variè pulchram, & pulchrè variã. Hanc similẽ genituram, hanc tunicam polymitam, dilectionẽq; paternam, qui habet aures audiendi audiat, patre prædicãte per Psalmistam, in quo dicit: Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi, &c. vsque ad finem psalmi. Videntes autem (inquit) fratres eius, oderant eum, nec poterant ei quicquã pacificè loqui. Notum est, quia nimis oderant hunc dilectionis filium fratres maligni, tanto odio vt non possent ei quicquam pacificum loqui. Vndè ait ipse in Dauid: Cum his qui oderant pacẽ, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Item: Et sermonibus odii circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Cuncta loquebantur hostilia, in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia, & dæmonium habet & insanit, & quid eum auditis? & his similia. Sed nunquid viderunt, quòd illum pater amaret, vel quòd ille filius dei patris esset? Vtique. Nã si cæci (inquit) essetis, non haberetis peccatum. Nunc autem dicitis quia videris, peccatum vestrum manet. Planè viderunt, & idcirco excusationem non habent de peccato suo.

Colo. 2.
Lucæ 2.
Iohan. 5.
Iohan. 15
Iohan. 13
Danie. 7.
2. Petr. 1.
Psal. 44
Psal. 119.
Psal. 108
Matt. 12.
Iohan. 8.
Iohan. 9.

De somnio Ioseph, quod retulit fratribus suis. CAP. XXI.

ACcidit quoq;, vt vilum somnium referret fratribus suis, quæ causa maioris odii seminarii fuit.] Præter causam supra dictã, accidit hęc etiã causa in augmẽtum odii. Hoc ita dictum est ac si diceretur: Accidit vt sermo eius maioris odii seminarium fieret. Et hoc rectè dictum est, quia accidit, neq; enim studio quicquam horum dixit, id est, nõ in conscientia eius fuit, quòd huiusce somnii relatio seminarium fieret maioris odii. Denicq; hoc simplicis aut innocentis non fuit animi, velle amplius vrere odientium animas auspicio suæ futuræ felicitatis. [Putabam (inquit) nos manipulos ligare in agro, & quasi consurgere manipulum meum & stare, vestrosq; manipulos circunstantes adorare manipulum meum. Item: Vidi (ait) per somnium, quasi solem & lunam, & stellas vndecim adorare me.] Hæc somnia, quonã cuncti nouimus in illo Ioseph qualiter subsequẽs rerum compleuerit effectus, restat nunc vt ea secundum easdem causas vel exitus euange-

euangelicis domini nostri Iesu Christi parabolis cõsonare sciamus. Etenim sicut in somnio, sic & in parabola, dum aliud dicitur aliud intelligitur: quemadmodum & aliud vmbra, & aliud corpus, & tamen nonnũquam ex vmbra corpus cognoscitur. Et hoc nulli dubium, quin sicut in hũc ioris inuidiæ fomitem ministrauit. Exempli causa seminatur parabola hæc: Homo erat paterfamilias, qui fodit vineam, & sepem circundedit ei. Et fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus est, & reliqua. Etenim sicut eminentiam Ioseph prę signauit illud, quòd manipulus eius consurgere & stare visus est, eumq; circunstãtes adorare manipuli fratrum: sic & dominus noster, excellentiam suimet innuit ad summam parabolæ, dicendo sic: Nunquid legistis in scripturis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris? Et quemadmodum illi coniicientes quid sibi vellet somnium, amplius inuidentes dixerunt: nunquid rex noster eris, aut subiiciemur ditioni tuæ: sic & isti intelligentes intentionẽ parabolarũ amplius zelati sunt, & quærentes eum tenere (inquit Euangelista) timuerunt turbas, quia sicut Prophetã eum habebant. Porrò minus in somnio visum, q̃ in parabola est dictum. Nõ enim habetur in somnio, qualiter manipulus Ioseph consurgere & stare, & à circunstantibus manipulis suorũ fratrũ adorari deberet, cum parabola hæc personet, quòd Iudæi dei patris filiũ extra portã ciuitatis iectum occisuri forẽt, & deinde subiunẽto testimonio psalmi dicentis: Lapidẽ quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli: palã confirmet, quòd sic abiectus vel reprobatus, in caput gentium deberet constitui. Igitur pro quanto Ioseph Christi gessit typum, pro tanto & hæc eius somnia parabolis eiusdem Christi similia sunt. Et duo quidẽ somnia fuerunt, sed pro vno habita vel habenda sunt, quẽadmodum & ipse ad Pharaonẽ: somnium (inquit) regis vnum est. Quod autẽ vidisti secundò ad eandem rẽ pertinens somnium, firmitatis indicium est, eo quòd fiat sermo dei vel velocius impleatur. Et alterum quidẽ è terra vel ex agro, alterum verò somnium fuit è cœlo, quia videlicet adoranda à fratribus suis eius fœlicitas non de terra rantùm, sed & de cœlo, non solùm ex hominibus, sed etiam ex deo, imò primam & maximam ex deo laudem erat habitura.

Matt. 21.
Psal. 117.
Matt. 21
Gene. 41

De interpretatione somnij ex eo quòd Iacob dixit: Num ego, &c. adorabimus te super terram. CAP. XXII.

SEd quid ita pater somnium interpretari conatus est. [Num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terram?] Cum eius matrem Rachel obiisse sciret, quomodo illam quæ defuncta fuerat, adorare posse sentiebat? An matrẽ eius hic appellat eã quæ supererat, vxorẽ Iacob, consuetudine non natura? Etenim matertera cum dicatur, quòd sit mater altera, rectè matrẽ eius Lyam hic appellare poterat. Veruntamẽ nec de patre palam legitur, quòd adorauerit, nisi quãdo iurante Ioseph, quòd patrẽ auferret de terra Aegypti, conderetq; in sepulchro maiorum, adorauit iuxta septuaginta sastigiũ virgę eius pater Israel. Cæterùm iuxta Hębraicã veritatem melius legitur, adorauit deum cõuersus ad lectuli caput. Ergo pro parte totũ ponitur: vel intelligitur, quia reuera & pater pro filio gratias agendo cœlestẽ adorauit gratiã, quod sine dubio fecisset & mater si adhuc viueret. Quòd etsi litera cuiq̃ in hac parte infirmari videatur, firmiter sciendum est, quia iuxta spiritualẽ sensum veritas omnis in Christo perficitur. Quis enim hoc loco pater eius, nisi anterior populus, de quo est incarnatus, qui à die passionis vel resurrectionis eiusdem filii sui in cœlesti regno pro parte electorum fulget licut sol? Et quę luna nisi præsens ecclesia, quę mutabilitati subiacet, & minus lucet q̃diu peregrinatur in ista vita? Singuli autẽ electorũ stellæ sunt, secundum se quidẽ imperfecti quasi in vndenario numero, sed eorũ perfectio stella duodecima, stella (inq̃) perfecta & matutina, ipse Christus frater ipsorum est. Omnes adorant sol & luna, & stellę omnes, cuncta cœlestia, vniuersa terrestria, maiora siue minora, illũ venerãtur & adorãt. Mihi (inquit) curuabit omne genu, & cõfitebitur omnis lingua. Quis autẽ manipulus eius, nisi ab ipso seminata, ad messem vsq; perducta & perducẽda fides Euãgelica? Porrò manipuli fratrũ, lectiones sunt legis & prophetarũ, quas Iudęi legẽtes quasi manipulos ligãt vel colligũt. Ecce palã omnibus est, & de toto mundi agro spectatur manipulus Christi stãs & manipuli fratrũ eius circũstantes & adorantes .i. euangelium fida messis, & frumentũ optimũ, solum & vnicum Christi asserens imperium, omnesq; legis & propherarum lectiones illi testimoniorum præbent obsequiũ, debitumq; adorationis famulatum. Imitentur ergo fratres inuidi manipulos suos, quod quando quę facturi sunt, eum adorando, cuius manipuli ipsorum iam adorant manipulum.

Quomodo Iacob adorauit filium suũ Ioseph. Gen. 47.

Quòd Ioseph obediens patri in Sychem missus ad fratres suos, Christi patri suo obedientis vsque ad mortem typum gesserit.

CAPVT XXIII.

CVmq; fratres illius in pascendis gregibus morarentur in Sychem, dixit ad eum Israel. Fratres tui pascunt greges in Sychimis, veni, mittam te ad eos.] Hæc erat causa paternæ solicitudinis,

Esaiæ 45

Universidad de Deusto
Biblioteca

rudinis, quia pascebant filii eius oues in Sychimis, videlicet vbi dudum populo terræ illius odio sos fecerat illos furor ipsorum pertinax, & indignatio dura. Eâdem solicitudine æger superius lo
Gene. 34 cutus est. Turbastis me, & odiosum fecistis Chananæis, & Pherezeis habitatoribus terræ huius. Nos pauci sumus, illi congregati percutient me, & delebor ego & domus mea. Non ergo ab re sollicitus, fratres (inquit) tui pascunt greges in Sychimis, veni, mittam te ad eos. Gratam filiis fo re visitationē pater arbitratus est, quia non qualēcunq; hominem, sed eum quē diligebat filium mitteret ad eos, vade (inquiens) & vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos & pecora, & renū cia mihi quid agatur. Breue quidem, sed præclarum scriptura interposuit obedientis filii verbū, dicendo, Quo respondente, præsto sum. Perseuerantiam quoq; beneuolentiæ vel attentationis eius illud indicat, quòd cum non inuenisset eos in Sychem, tamdiu quæsiuit eos errans, & duce si ue indice indigens, donec inueniret eos in Dotaim: Hoc planè in mysterio illud est, quod in Chri
Philip. 2 sto dei filio mirandum & imitandum prædicat Apostolus, quia factus est pro nobis obediens vs que ad mortem, mortem autem crucis. Fratres eius secundum carnem scribæ & pharisęi in Sychi mis pascebant oues, id est, secundum exemplum Sychimitarum docebant, imò decipiebant insi
Psal. 48. pientes, de qualibus Psalmista: Sicut oues (inquit) in inferno positi sunt, mors depascet eos. In quo secundum exemplum Sychimorum: In eo videlicet, quia circuibant mare & aridam vt facerent
Matt. 23. vnum proselytū: & cum factus esset, faciebāt eum filiū perditionis, duplo q̄ semetipsos. Sic enim
Gene. 34 Sychimitis fecerunt patres eorum dolo circūuenientes eos, vt circunciderentur, proselytos fece runt, & incautos interfecerunt. Et ad eiusmodi pastores cum à deo patre mitteretur passurus filiū
Esaiæ 50 us. [Præstò sum ait.] Dominus enim (inquit) aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, re trorsum non abii. Venit ergo ad tabernacula pastorum, ascendit Hierosolymam ad diem festū renunciaturus patri quid ageretur, non locali recursu vel retrogradis passibus, sed clamore vali do sui sanguinis, quo fratrum illorum scelus crudelissimum iugiter in cœlum annunciatur.

Quòd Ioseph dolore mortis circúdatus similitudinem mortis Christi, & passionem eius figuravit. CAP. XXIIII.

PErrexit ergo post fratres suos, & inuenit eos in Dotaim. Qui cum vidissent eum procul, an tequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere, & mutuò loquebantur: Ecce somni ator venit, venite occidamus eum, &c.] Non opus erat, vt gratia similitudinis filii sui deus illum
Cur nō permisit deus Ioseph occidi. permitteret occidi resuscitaturus à mortuis, quamuis & hoc illi possibile fuerit, cum omnipotens sit. Occidi namq; non iam mortis similitudo, sed ipsa est mors. Si enim complantati (inquit Apo
Rom. 6. stolus) facti fuerimus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Nunquid hæc dicēs, suadet nobis corporaliter extingui? Ergo pro similitudine satis fuit, viuentem absq; dispēdio vi tæ doloribus mortis circundari, & ita communicare futuris passionibus Christi. Vt autem eua
Ruben. deret mortē dicentibus illis: Ecce somniator venit, venite occidamus eū, & videamus si prosint il li somnia sua: diuisio malorū, præsidium iusto fuit. Dixit enim Ruben. [Non interficiamus ani mā eius, nec effundamus sanguinem, sed proiicite eum in cisternam hāc quæ est in solitudine, ma nusq; vestras seruate innoxias. Hoc autem dicebat, volēs eripere eum de manibus eorum, & red dere patri suo. Fortè quia se magis suspectum fore, totumq; pondus criminis in se versandum ex istimabat, quippe qui primogenita perdiderat, quæ in illum ex altera vxore primogenitū pater transferre cœperat. Hic profectò diuisus est à cęteris, & cauendū erat illis, vt non offenderent eū, cū posset offensus rem indicare patri. Igitur acquiescētes vni, confestim vt peruēnit ad ipsos, nu dauerūt Ioseph tunica talari & polymita, miseruntq; in cisternā quę nō habebat aquam. Sed hoc pacto, si ibi relinqueretur, mortem non euaderet, si autem Ruben vt facere intenderat, eripe ret eum de manibus eorum, & redderet patri suo: non implerentur diuinitus prouisa eius somnia. Facta est igitur & alia diuisio, sicq; in tres diuisi sunt partes, vt citius propositum dei ordine suo percurreret. Nam sequitur: [Et sedentes vt comederēt panes, viderūt viatores Ismahelitas. Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest, si occidamus fratrem nostrum? Melius est vt vendatur Ismahelitis, & cætera.] Hoc profectò ex semetipso non dixit, sed quemadmodum
Iohan. 11 ille Caiphas qui prophetauit, dicens: Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: sic & iste nutu dei prophetauit, melius fore Ioseph venundari quàm occidi, ma gisq; sibi profuturū, si Ismahelitis venderent, quàm si occiderent, & sanguinem eius celarent. Hęc
Gene. 50 Psal. 104 potius voluntas dei fuit, sed ille quidem cogitauit de fratre suo malum, deus autē conuertere no uerat illud in bonum. Num (inquit ipse Ioseph) dei renuere possumus voluntatē? Vos cogitastis de me malum, & deus vertit illud in bonū. Hæc & Psalmista testatur, dicens: Misit antè eos vi rū, & continuò subiungens, in seruum venundatus est Ioseph. Ille (inquam) cogitauerunt malum de fratre suo, qui in seruum illū vendiderunt: deus autē vertit in bonū mittendo antè eos virum. Hoc verò fuit Christo comparari, verè ferro passionis transuerberari. Sic enim qui supra, cū di xisset: Humiliauerunt in compedibus pedes eius, statim adiecit, ferrū pertrāsiit animā eius. Ferrū pertransiens animā, appellat animæ angustiam. Quæ quàm vehemēs fuerit, fratres testantur ad

inuicem loquentes. Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, videntes angusti Gene. 42
am animæ eius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus.

Quòd fratres Ioseph mittentes tunicam hœdi sanguine tinctam, nuncia uerunt patri mortem eius. Et de luctu patris. CAP. XXV.

TVlerunt autem tunicam eius, & in sanguine hœdi quem occiderant, tinxerunt: mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc inuenimus, vide vtrum tunica filii tui sit, an non?] Hoc deliberauerunt, & non ipsi dicere voluerunt: hanc inuenimus, sed summiserunt qui ferrent, seq; inuenisse dicerent. Videlicet sic rurius innoxii parerent, sic dissimulandi sibi laborem minue rent, sic animum patris à suspitione sui sceleris longius repellerent. Sed nunquid vel sic eam dili gentē fallere potuerunt? Et si huic sancto viro præter humanam nihil affuit coniecturam, nun quid totum eius spiritum suæ fallaciæ tenebris obuoluere valuerunt? Dicit nempe quodam lo co sic: Vos scitis, q̄ duos filios genuerit mihi vxor mea. Egressus est vnus, & dixistis, bestia deuo rauit eum. Quid nā dixistis, nisi & eos qui dicerent, summisistis? Ergo illa fera pessima, illa bestia Gen. 44.
sęuissima, quæ quantum in se fuit deuorauerat, qualis esset, nō omnino patrē latere poterat. Sed quid ageret? Qualiter ferā illam constringeret? Quomodo de ventre bestiæ illius quē deuoratū putabat filium extrahi posse putaret? Tacendi potius & dissimulandi quod coniicere poterat, rē pus illi erat, ne si notā sibi illam feram. i. filiorum inuidiā audacem atq; violētam querelis manife stis exagitaret, maiorem in rabiem dentes eius acueret. Itaq; in acerbissimo dolore vim sibi faci ens, & verba sua moderans. [Tunica (inquit) filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuo rauit Ioseph.] Nec hoc dicens falsus aut mentitus est. Talis nanq; sæuitia cum leone & vrso feræ aut bestię vocabulo rectissimè ęquiuocari potest. Scissisq; vestibus, indurus est cilicio, lugens filii suum multo tempore. Qualem ergo inuidiæ suæ requiē: quale zeli sui refrigerium abactores Io seph adepti sunt? Nempe si grauis illis erat ad videndū frater, quia diligebat: grauior multo esse poterat pater, qa cū languore vel tristitia vniuersa domus corā oculis eorū perpetuo dolore cru ciabat, nimioq; labore consumebat. [Congregatis autem cunctis liberis eius, vt leniret dolorē pa tris, noluit consolationē recipere, & ait: Descendā ad filium meū lugens in infernū.] Quia mortu um esse putabat filium suum. omnes autē mortui, quanq; iusti ante Christi aduentum descende bant in infernū: idcirco dixit, descendā in infernum ad filium meum, pro eo vt diceret, cum vita mea finiam præsentem luctum, non nisi moriendo cessabo lugere filium meum. Sed quonam in strumento liberi eius congregati aderant ad leniendum patris dolorem? Quis enim dolorem e ius mitigare poterat, nisi quem medullitus dolor ipse mordebat? Hæc nanq; veri doloris natu
2. Cor. 2. ra est. Si enim (inquit Apostolus) ego contristo vos, & quis est qui me lætificet, nisi qui contrista tur ex me? At illi non in veritate plorare, vel fideliter contristari poterant, quippe qui pro reme dio tristitiæ suę, pro lenimento torquentis inuidię fratrem abegerant. Qua ergo fronte congrega ti aderant? Heu (inquit quidam secularium) q̄ difficile est, crimen non prodere vultu. Patris la
Ouid. in Metam. chrymæ, quia vulneratam cordis venam inuenerunt, freno laxato currebāt quantum volebat, nec retineri adiunctis habenis poterant, quia forti impetu sese excusserant. Verùm lachrymę fra trum conclusæ erant, nec leuiter, quamuis calcaribus vrgerentur, erūpere volebant. Ergo cū le nire vellent verum patris dolorem, noluit consolationem recipere, noluit eos audire. Noluit e os saltem ad luctum inuitare, nō curauit saltem (quæ extrema cōsolatio est) eorum voces secū in flectū excitare. Solent nanq; & hoc facere qui omni gaudio destituti, solis pascuntur lachrymis su is, solis feriuntur gemitibus, quomodo verbi gratia Hieremias propheta loquitur: O vos omnes
Thren. 1 qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.

Item de re eadem. Et quòd sicut Isaac, sic & Ioseph ad occidendum impetitus, non tamen mortuus, Christi passionem præfigurabat. CAP. XXVI.

IGitur quemadmodum puer Isaac ad immolandum ductus, colligatus & aræ impositus nō ta
Gene. 22 men etiam gladio percussus: sic & iste à fratribus suis ad occidendum impetitus, in cisternam proiectus, ac venditus est, non tamē etiam occisus, rectè dicitur passus, & in passione sua filio dei assimilatus. Item & quemadmodum aries pro Isaac in holocaustum oblatus, mysterium similitu dinis filii dei peregit, cuius diuina impassibiliter permanēte natura, sola passa, vel mortua est hu mana. Sic & hœdus iugulatus, quo tunica Ioseph talaris & polymita sanguine eius intingeretur, eandem figuram vel similitudinem prætulisse dinoscitur. Tunicam Christi polymitam, sanctā fuit, dilectum patris filium nudauerunt, quando illum detestati sunt, & eum quem scripsit Moy ses in lege, & prophetæ, hunc esse negauerunt. Ecce respice in manibus Iudæorum Christi tu nicam, id est, legalem ac propheticam scripturam, sanguine illo cruentata est, sanguine hœdi, id est, eiusdem Christi, non sua sed aliena peccata portantis, & idcirco per hœdum significari, in manibus Iudęorum polluta est. Quicquid legere, quicquid sabbatizare contendunt, omne q̄d sanctū se habere putant, sanguine plenum est, sed & ipsæ manus Iudęorum plenę sunt sanguine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXVII.

Quinam sunt hi quos miserunt, quibus tunicam istam patri afferendam imposuerunt? Nimirum nos sumus, qui nec̃ filiũ istum vendidimus, nec̃ hœdum (quod ipse idẽ est secundũ naturam humanam) peccata nostra portantem occidimus, sed vbi factum est, audiuimus, & superuenientes tam intinctam tunicam suscepimus. Non quidẽ nos illi miserunt, sed & nos & patres nostros apostolos emiserunt, eiecerunt, anathematizauerunt: Veruntamen quin spolia hæc auferremus, prohibere non potuerunt. Quoties igitur patri assistimus, quoties cantantes aut psallentes siue legentes sacram scripturam tractamus, familiariter deo dicamus. Hanc inuenimus, vide vtrum tunica sit filii tui, an non? Et respondet nobis: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia deuorauit Ioseph. Gens enim illa, quondam patris domus vel hæreditas, nunc fera pessima vel bestia dicitur & est, & vocatur Hyena. Sic enim in propheta dicit filius ipse: Facta est mihi habitatio mea quasi spelunca Hyenæ. Iam dudum scissis vestibus hic pater indutus est cilicium, id est, laceratis & abiectis à se ornatibus veterũ ceremoniarũ, contẽpto ritu sacerdotũ vel ornatu sacrificiorũ, admisit & astruxit sibimet multitudinẽ pœnitentium Idololatrarum. Planè congregatis cũctis, qui eiusmodi sunt liberis eius, vt deliniãt dolorẽ eius. i. vt sacrificiis & Mosaicis lectionibus illi adulentur, omnino non vult eos audire, & dicit: Cum extenderitis manus vestras, auertã oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim vestræ plenæ sunt sanguine. Sed quid? Descendam, inquit, ad filium meum lugens in infernum. Lugens, inquam, id est, gemitibus inenarrabilibus lugentes faciens, ad eos descendam, qui cum in inferno siue in monumentis sint, audiunt vocẽ filii mei, & in hoc descendã, vt quicunq; audierint viuant.

Hier.12.

Esaiæ 1.

Iohan.5.

Quomodo Ioseph semel venditus viginti denarijs à fratribus, secundò venditus sit Putiphar Eunucho in Aegypto à Madianitis.

CAPVT XXVII.

ET illo perseuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioseph in Aegypto Putiphar eunucho magistro militiæ.] Quæritur de isto, qui nunc eunuchus asseritur, quomodo postea vxorẽ habere dicatur. Tradunt Hebræi, emptum ab hoc Ioseph ob nimiã pulchritudinem in turpe ministeriũ, & à domino virilibus eius arefactis, postea electum esse iuxta morem hierophantarum in pontificatum Heliopoleos, & huius filiam esse Ascenech, quam postea Ioseph acceperit. Eece secundò in seruum venundatus est Ioseph. Et hoc interesse notandum est, quia primæ venditionis pretium scriptura non tacuit, viginti enim argenteis vendiderunt eum fratres sui Ismahelitis, secundò autem quanti venditus sit, dicere neglexit. Et rectè: Quia Ismahelitæ siue Madianitæ negociatores permixti, quod suum erat, & quod emerãt licenter iam vendiderunt. Fratres autem hoc faciendo malum, ipsi venundati sunt, & idcirco sciendum fuit, quanti seipsos vendiderunt, id est, cũ paruo pretio tam ingentis peccati serui facti sunt. Nam tali in negotio, viginti argẽtei quid sunt inter tãtos? Siquidẽ cum decẽ fratres vnius venditores fuerint, singulę portiones eorum, boni argentei sunt. Paruo igitur venundati sunt, nisi quòd & illi non tam marsupiis suis cõsulere, quàm inuidiæ suę satisfacere curauerunt. Porrò Madianitis qui emerunt, & rursus vẽdiderunt Ioseph, illi fratrum nequissimi cõparabiles sunt, scilicet, principes sacerdotum, qui & vendiderunt Christum, & vt sibi vẽderetur, pecuniam discipulo spopõderunt: vendiderunt, inquam, quia iuxta suam occasionem, vt locum & gentem sibi seruarent, quasi rursus vendentes eum Pilato tradiderunt. Nam si secundum Apostolum ex Ismahel sunt omnes qui sequuntur eos qui vel secundum spiritum nati, vel promissionis filii sunt: quanto magis illi Ismahelitæ rectè dicantur, qui hunc vicẽ in mortẽ persecuti sunt: non vtcunq; secundũ spiritum natũ, sed ex sancto spiritu conceptum, cui non ad mensuram deus spiritum dat, sed in eo corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitat? Hæc mira venditio eorum fuit, cum propter locum & gentem regẽ suum & loci & gentis suę solum præsidium tradiderunt, dicendo, ne fortè veniant Romani, & tollant nostrum & locum & gentem. Et pretium quidem emptionis eorum similiter suputatum est. Triginta nanc̃ argenteos traditori discipulo dederunt. Vbi notanda diligenter, secundum distãtiam personarum, differentia quoq; diuinitus prouisa pretiorum. Binarius nanc̃ & ternarius in deceno limite viginti & triginta faciunt. Ergo quantitas pretii, quo Ioseph venundatus est, binarius: pretii verò quo emptus est Christus, ternarius est. Et rectè: Nam Ioseph, vtpote purus homo solummodo ex anima constat & corpore, Christus verò ex anima, & corpore, simul ex veritate constat diuinæ naturæ. Benè igitur illic binarius, hic autem pretii quantitas ternarius est. Porrò & illic, vbi in Aegypto venditus est Ioseph, & hic vbi gentibus traditus est dominus noster, precium vel emolumentum vendentium siue tradentium definitum non est. Attamen in prophera dicente, Paueant illi, & non paueam ego, induc super eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos domine deus meus: iusta merces iniquitati illorũ concessa est. Nam quia paruentes, imò pauorem simulantes dixerunt, & venient Romani & tollent nostrum locum, non solum hac simplici concritione contriti sunt: sed & duplicata est contritio illorum, scilicet, vt & Iocum perderent, & æternam animæ mortem incurrerent.

Galat.4.

Colos.2.

Iohan.11

Hiere.17.

De con-

De coniugio Iudæ & filiorum eius. Et quòd alienigena Thamar & adulterinus concubitus Iudæ, os Iudæorum gloriantium in carne obstruxerit.

CAPVT XXVIII.

CAP. XXXVIII.

EOdem tempore descendens Iudas à fratribus suis, diuertit ad virum Odollamitem nomine Hyram, viditq; ibi filiam hominis Chananæi vocabulo Sue. Et vxore accepta ingressus est ad eam. Quæ concepit & peperit filium, vocauitq; nomen eius Her. Rursum concepto fœtu, natum filium vocauit Onan. Tertium quoq; peperit, quẽ vocauit Sela. Quo nato párere vltra cessauit. Dedit autẽ Iudas vxorem primogenito suo Her, nomine Thamar. Fuitq; Her primogenitus Iudæ nequam in conspectu domini, & ab eo occisus est, & reliqua.] Vbiq; deus gratiæ suę dona circa electos suos ita dispensat ac moderatur, quatinus & iustitia fidei sit vndè prædicetur, & præsumptio carnis sit vndè nõ glorietur, vt iuxta Apostolum omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus deo, neque glorietur omnis caro coram illo. Ecce enim Iudæis carnalibus in carne gloriantibus magnę erat confidentię, quòd patres eorum vocati sunt sanẽti, & ipsi sanctas habuere coniuges, alienigenas. i. Chananæorũ, inter quos habitabãt, filias abominati, sed ecce os illorũ obstruit alienigena Thamar, & adulterinus Iudę concubitus, vndè duces suos, principes suos, reges suos, prophetas suos, & seipsos emanasse, si dissimulare velint, palã coarguãtur. Omnis gloria gentis, cuncta nobilitas populi huius, ex hoc adulterio profluxit, vt (sicut iam dictum est) omne os obstruatur, & de meritis suis nemo glorietur, sitq; solus iustus & iustificans eũ qui ex fide est deus. Iam quia patet literæ textus in superficie decolor, pulchritudinem spiritus introrsum quæramus, ad honorem eius, qui neminem venit vocare iustum, sed omnes peccatores & impios. Nec̃ enim arbitrandum est, quòd frustra talibus ex principiis nasci voluerit patres, ex quibus ipse secundum carnem nasciturus erat, qui est super omnia deus benedictus in secula.

Rom. 3.

Matt. 9.

Rom. 8.

Quid mysticè per adulteram Thamar significetur. CAP. XXIX.

IGitur Thamar (quod interpretatur amaritudo) pœnitentiam significat, quæ omni homini necessaria est, ex quo primus peccauit Adam, in quo moriuntur omnes. Her & Onam, quorum alter pelliceus, alter interpretatur mœror eorum, qui vxorẽ Thamar ducere iussi, filios ex ea nõ genuerunt, & mortui sunt propter suam nequitiã, eos qui ante legẽ & sub lege fuerunt, designãt, qui pœnitentiã agere iussi, neglexerunt: Imò & expectatione dei nequiter abusi, tempora pœnitẽtiæ perdiderunt. Iudas qui tandẽ ad illã ingressus duos ex ea filios vno genuit concubitu, Christũ designat, qui tandem agendã pro omni mundo pœnitentiã suscepit, & vno mortis experimento, duorũ populorũ salutem, & vitam æternã, quasi parturiens in dolore mortis fructificauit. Latius secundũ literæ ordinem, sensum hunc explicemus. [Mortua filia Sue, vxore Iudæ, ille post luctũ consolatione accepta, ascẽdebat ad tonsores ouium suarũ, ipse & Hyras opilio gregis Odollamita in Thãnas.] Iudas confessio, Hyras vidi fratrem meũ, Odollamita testimoniũ in aqua, Thãna verans interpretatur vel deficiẽs. In Iuda ergo Christum quẽ & Apostolus vocat confessionis nostrę pontificẽ. In Hyras Iohannẽ Baptistam qui dicit: Et ego vidi, & testimoniũ perhibui, quia hic est filius dei. In eo quod dicitur Odollamites, ipsum testimonium propter quod venit in aqua baptizans. In Thamna Iudęos vexantes, & vexando deficientes. In morte filię Sue (quod interpretatur loquens siue cantilena) silentium intelligimus legis & prophetarum, qui vicẽ ad Iohannem prophetauerunt. Tunc ascendebat Iudas ad tondendas oues suas, & cum eo ille Hyras: tũc enim Christus venerat ad oues quæ perierant domus Israel: & cum eo, vel antè eum Iohannes baptista, baptizans in aqua & prædicans lauacrum ad tonsuram ouium necessarium. i. pœnitentiam, dignoq; pœnitentiæ fructus, necessarios ad deponenda onera peccatorum.

Hebr. 3.

Iohan. 1.

Matt. 11.

Quid mysticè significet, quòd Thamar Arrabonem accepit, donec mitteretur hœdus? CAPVT XXX.

ANnunciatum est hoc Thamar,] id est, amaritudini, [sumptoque habitu meretricio sedit in biuio.] Audita est enim vox illius opilionis gregis dominici, clamantis & dicẽtis: Pœnitentiã agite, & facite fructus dignos pœnitẽtiæ. Extũc omnis qui de peccatis suis timuit, amaricatus est: & sic publica cõfessione se ostendit quæquæ anima peccatricem, quemadmodũ talis haberetur Thamar esse meretricem: sumpserat enim theristrum, id est, æstiuum ac subtile palliolum, sedẽs in biuio, per quod intelligitur legis & gratiæ confinium. Vidit Iudas noster, id est, miseratus est: adamauit, id est, satisfactionẽ eius suscepit. Quomodo enim concubitu eius frui voluit, nisi quia communicare dignatus est pœnitentiam amaritudini? Vsqueadeo facere hoc ille nõ dedignatus est, vt inter pœnitentes ipse à seruo suo baptismum pœnitentiæ susciperet. Sed quænam conuentio fuit, vel qua pro mercede inter vtrumq; conuenit? [Mittã, inquit, tibi hœdũ de gregibus. Quid porrò est huic Thamar hœdũ pro mercede dari, nisi Christũ pro pœnitẽtibus sacrificari? Nam ille quidem secundum suã innocentiam agnus est dei: secundum peccata aliorum, quę in se expiãda susceperat, hœdus fuit. [Quid tibi, inquit, vis pro arrabone dari? Respõdit

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXIX

Annulum tuū, armillam, & baculum quem in manu tenes] Annulus, fidem: armilla, dilectionis operationem: baculus, spei significat fortitudinem. Ista rectè Thamar pro arrabone postulat, do nec accipiat hœdum. Fide nanque, spe, & charitate pœnitēs anima subarratur, donec sacrificatū pro peccatis suis facie ad faciem videat Christum. Accusata quoq; his tribus defenditur testimo niis quod nequaquam vagam sequendo turpitudinem fornicata sit, sed de Iuda conceperit, quia videlicet in die iudicii fide, spe, & charitate, vocata, iustificata, & magnificata defensabit, quòd Luce 2. non alio quàm de Christi spiritu conceperit, dicens iuxta prophetam: A timore tuo domine concepimus & peperimus spiritum, salutes non fecimus super terram.

De partu Thamar & quid significent gemini in vtero eius, quòd vnus manum prius protulit, & alter maceriam destruxit. CAP. XXXI.

INstante autem partu, apparuerūt gemini in vtero eius. Atq; in ipsa effusione infantium vnus protulit manum, in qua obstetrix ligauit coccinum: dicens: Iste egredietur prior. Illo verò retrahente manum, egressus est alter. Dixitq; mulier: Quare diuisa est propter te maceria? Et ob hanc causam vocauit nomen eus, Phares. Postea egressus est alter, in cuius manu erat coccinū, quē ap 2.Cor.6. pellauit Zaram.] Tempus est vel dies partus, hoc tēpus acceptabile, & hic dies salutis est, ab hora passionis Christi, cuius amaritudo .i. mors omnē hominem, tā Iudęum q̄ Gręcum ad æternam vitā parturiuit. Nam isti sunt duo gemini, qui in vtero Thamar reperti sunt discordātes, & quasi de priuilegio nascendi contendentes, quos Apostolus exæquare & ad pacis concordiā formare cupiēs exterret minis, mulcet promissis. Ira, inquit & indignatio, tribulatio & angustia in omnē Rom.2. animā hominis operātis malū, Iudęi primū & Gręci. Gloria autē & honor, & pax omni operāti bonū, Iudæo primū & Gręco. Nō est enim personarū acceptio apud deū, &c. In ipsa, inquit, effusione Actor.13 infantiū vnus protulit manū. Vnus ille qui primò manū protulit, Iudęus est, qui primus legē accepit, & cui primùm oportebat loqui verbū dei. At ille reppulit illud, & indignum se iudicauit æternæ vitæ. Manum ergo coccino ligatā citò retraxit .i. conscientiā Christi sanguine pollutam auertit. Alter protinus egressus est, Græcus .i. Gentilis populus ad lucem venit, & deo natus est. Rom.11 Quare, inquit, diuisa est propter te maceria? Hoc profectò à semetipsa nō dixit, sed verum prophetauit, quod nunc palā factum est, quia videlicet cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Hæc interruptio Israel, diuisio maceriæ est, quam & significat nomen Phares, interpretatur enim diuisio. Alterū appellauit Zaram. Quo nomine pellenda designatur cęcitas, quæ contigit in Israel, vt post præsentem infidelitatis noctem veram videat lucem, respiciens ad orientem. Zara nanq; interpretatur oriens.

Quòd Ioseph venditus eunucho à domino liberatus sit, ne in turpe ministerium adsumeretur. CAP. XXXII.

CAP. XXXIX

IGitur Ioseph ductus est in Aegyptum, emitq; eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Aegyptius de manu Ismahelitarū, à quibus perductus fuerat illuc.] Superioris narPsal.33. rationis serie interrupta, præsenti repetitione scriptura redintegrat. Igitur, inquiens, Ioseph ductus est in Aegyptum, &c. Statimq; iuxta Psalmistā in beatitudinibus iusti dicentē, apud dominū gressus hominis dirigetur, & viam eius volet, cum ceciderit non collidetur, quia dominus supponit manum suā. [Fuitq; dominus cum eo, & erat vir in cunctis agens prosperè.] Vbinam ceciderat sic venditus: vel qua collisione ne collideretur, supposuit manum suam dominus? Nempe iuxta superius dictam Hebræorum traditionem, in malam seruitutem ceciderat, quem ad turpe ministerium vir ille Aegyptius emerat: Sed domino supponente manum suam, non collisus est, aruit enim (inquiunt) idē dominus eius, & factus est eunuchus. Et fortasse propter hoc ipsum tāto pondere dictū est, qui optimè nouerat esse dominum cū eo, quòd videlicet tali circa semetipsum didicerat experimento. Suppositum ergo manū suā dominus, nō quidē ad hoc vt totus subleuare- Eccle.27. tur, sed ad hoc tantùm, vt nō collideretur .i. peccato alieno non inquinaretur, vel vt aduersitate minus tentationis satis probauerat. Nec dum satis spectatum fuerat, quantus esset intus, qui iam placebat extrinsecus. Adaugeat igitur secundū nomen suum Ioseph, nec enim frustra sic appellatus est, nec à semetipsa locuta est mater, sed diuino præsagio præeunte, augmenta virtutum eius, grandia fore vaticinata est, quamuis hoc nomen imponēs, futura nesciret. Adaugeatur inquam, & propter quem deus virum mirabiliter eneruat, ne vim pateretur, iple per virtutem, fœminā vincendo, dignum se illo miraculo fuisse contestetur. Sequitur.

Quod in Ioseph quatuor virtutes notentur, eo quod dominam suam libidinosam spreuerit. CAP. XXXIII.

ERat autē Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Post multos itaq; dies iniecit domina ocu- Psal.80. los suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Qui nequaq̄ acquiescens operi nephario, & cæt.] In hac tribulatione, in hoc abscondito tempestatis discrimine, vbi exauditus atque probatus est Ioseph!

Ioseph quatuor agnoscimus virtutes, temperantiam, iustitiam, fortitudinem, & prudentiā. Quid enim tēperantius eo, q̄ dicenti non cuilibet, sed dominæ suę, dormi mecum, adolescens suum nō inclinauit animū. Quid iustius eo quod air: [Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel nō tradiderit mihi prętęr te, quæ vxor eius es, quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominū meum? Quid fortius ea perseuerantia, q̄ huiusmodi verbis per singulos dies loquebatur, & mulier molesta erat adolescenti, & ille recusabat stuprum? Quid prudentius eo, q̄ cum illa apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum: Ille relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras?] Tutius nēpe iudicauit, vestimentum suum cum tēporali dispendio excutere, & ignem procul à se abiicere, q̄ silentio diu premēdo flammā fœmineam in sinu suo alligare, cum periculo animæ. Rectè igitur hunc Psalmista virum nuncupauit dicēs, misit ante eos virum. Sed tantarū virum virtutū mente inuictū, corpore mulieres captauerunt. Nam sequitur: [Cumq; vidisset Psal.104 mulier vestē in manibus suis, & se esse cōemptam, vocauit homines domus suæ, & ait ad eos: Eu introduxit dominus meus virum Hebræum, vt illuderet nobis, &c. His auditis dominus, & nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde, tradiditq; Ioseph in carcerē, vbi vincti regis custodiebatur.] Itaq; liber peccati, seruus autē iustitiæ cum esset vir, per mulierem compeditus est, sed corpore tantum, nō mente: & ita humiliauerunt in compedibus pedes eius, & ferrum pertrāsiuit animam eius, deum iudicē & conscīū suum sustinentis, donec veniret verbum eius. Atq; in Gene.37 hunc modū non longè à vero fuit, quod dixit pater Israel, fera pessima comedit eū, bestia deuorauit Ioseph. Reuera nanq; bestia vel fera pessima fuit ei mulier illa, libidine saucia, suiq; contęptus dolore exasperata, quæ etsi nō deuorauit animā eius cōsensu peccati, momordit tamē, & acri dolore tanq̄ ferreo dente trāsuerberauit: Hæc de sensu literali. Cæterùm in typum domini Saluatoris illa fœminæ tragedia, synagogæ vesania est. Et secundum historiam quidem tempora diuisa sunt, post multos nāq; dies iniecit domina oculos in Ioseph, sed secundum sensum mysticum res coniuncta & ordo continuus est. Nam dominus noster, cum à Iudæis fratribus suis cōprehensus, & tota nocte irrisiones vel opprobria passus fuisset, subiecuta luce ante præsidem adductus, & cum testibus falsis accusatus est. Dicendū igitur, quid in Christo synagoga concupierit, quid non adeptam se esse dolens, Christum præsidi suo tradiderit.

Item de eadem re mysticè. CAPVT XXXIIII.

ERat autem Ioseph pulchra facie, & decorus aspectu. Omne quod de Christo sancta prædi- Canti.4 cat scriptura, pulchrum ac decorū est, sed non absq; eo quod intrinsecus latet: verbi gratia: & dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarū, coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent: reges Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Psal. 71. Arabum & Saba dona adducent: & quicquid eiusmodi de Christo canitur aut legitur, pulchrū est, sed vnam eandemq; pulchritudinem, aliter synagoga carnalis, aliter ecclesia spiritualis inspicit. Illa, quam hoc solum delectat, quod in mundo est, quod concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, quod ambitio spiritus, & superbia vitæ est: illa inquam cum legeret venturum Messiam .i. Christum regem magnum, & speciosum forma præ filiis hominū, sperabat to- 1.Iohā. 2 tū carnaliter futurū, scilicet quòd secundum hominē sessurus esset super solium Dauid, in illa Hie- Psal.44. rusalē quæ prophetas occidit, in illa Syon, quę lapidauit eos qui ad le missi sunt, vt inde dominaret à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum, Aethiopibus & insularū regibus cerā illo procidētibus, regibus Arabū & regibus Saba in illā aueam & gēmatam Hierusalē munera offerentibus, & dona adducentibus, omnibus omnino regē illum & ciuitatē adoranti Matt.23. bus, gentibusq; cunctis auaritiæ Iudaicæ sub tanto rege seruientibus. Nempe hæc & huiusmodi de Christo carnaliter sentire, & secundum hominē sperare, id erat petulantem mulierē inceptos oculos in pulchrum Ioseph iniicere. Sed Christus talem intellectum nō admittit, imò taliter intelligentem odit ac refugit, & iamdudum sic legentem, sic sentientem synagogam spreuit, effugiensq; cum suo viuificante spiritu, solam illi occidentem literā reliquit. Benè igitur Ioseph relicto 2.Cor.3. in manu adulterę pallio fugit, & egressus est foras. Fugit enim qui & dixit: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Fugit, inquam, & egressus est foras, quod prędignauit etiam facto, quan- Matt.23. do tollentibus lapides Iudæis, vt iacerent in eum, ipse abscondit se & exiuit de templo. In argumentum ergo fidei, retentum pallium ostendit marito reuertenti domum, & ait. Ingressus est ad Iohan.8. me, vt illuderet mihi. Retentū ostendit marito pallium .i. corā prędice suo vana protulit testimonia scripturarū in argumentū fidei, quòd dominus Iesus aut seductor sit aut illusor. Verbi gratia: Nos, inquiunt, legē habemus, & secundum legē debet mori, quoniā filium dei se fecit. Item: Commouit vniuersam Iudęam, docens à Galilęa vsq; huc, & dicens se Christum regem esse. Pilatus sa- Iohan.19 nè, vel potius Cęsar talis synagogę maritus tunc fuit, qualem per eunuchum Aegyptium signi- Lucæ.23. ficari nunc decuerat. Nam quomodo illa quę maritum habet eunuchum, nec verè maritū habet, nec à lege viri soluta est, vt cuicunq; voluerit nubat: sic Iudęa nec̄ virū suum, scilicet deū, qui in Hiere.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propheta loquitur, amodo vocā me vir meus, tunc habebat, neq; tanq; vidua sine viro erat, quia regē suū dominū suū non habēs, adulando ambiebat Cæsarē, dicens: Non habemus regē, nisi Cæsarē. His autē auditis, ille tradidit illum in mortē, ferrumq; pertransiit animā eius, nec solū animā, sed & carnē eius: manus enim & pedes eius clauis confixi sunt, & lancea perforatū est latus eius.

Iohā. 19.

Quomodo Ioseph in carcerem conjectus, à domino non sit derelictus. CAP. XXXV.

FActus est ergo sicut homo sine adiutorio quidē, quārum ad iudicium vel opinionē hominū, veruntamē inter mortuos liber, libertatis eius hæc vera similitudo est. [Dedit, inqt, ei gratiā dñs in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu ipsius vniuersos vinctos, qui in custodia tenebātur: & quicquid fiebat, sub ipso erat.] Et quidē benè, & cum sapientiæ digna laude de illo iusto dictū est. Hæc venditum iustum nō dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum, descen-
Sapiē. 10 ditq; cū illo in foueā, & in vinculis nō dereliquit eū. Quia prę iudicium passus est, nō habens adiuuantē hominē, qui pro eo causam diceret, vel cuius fiducia seruus solitarius iudiciū postularet. Re etè & ille dixerit, factus sum sicut homo, vel certè sum homo sine adiutorio. Quia verò sapientia cum illo descēderat in foueā, id est, in cisternā, quo fratres eius summiserunt eū, & in vinculis .i. in carcere Aegyptii non dereliquit eū, rectè nihilominus idē dixerit, non quidē inter mortuos liber, sed inter vinctos regis liber. Nam liberali animo traditus in carcerē, vbi vincti regis custodiebantur, & ibi clausus, prosequente sapientia gratiam inuenit in conspectu principis carceris, qui & tradidit in manu eius vniuersos vinctos, qui in custodia tenebantur: & quicquid fiebat, sub ipso erat. Et fortassis, quia vinctis vniuersis sub manu eius traditis, nullius personam accipiebat, sed eadem sedulitate cunctis ministrabat, idcirco dictum est. [Non nouerat aliquid cunctis ei creditis.] Nam si personam acciperet, aliquid nouisset. Verūm hic illius quoq; propria dicamus, cuius
Psal. 87. illa prophetica conquestio: Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.

Quòd sicut Ioseph, sic & Christus in carcerem missus, omnia in potestate eius fuerint. CAP. XXXVI.

Iohan. 1. ILli, qui propter peccata nostra descendit in carcerem mortis, scimus quia deus pater gratiam dedit. Lex enim (inquit Iohānes) per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Illi inq; deus per gratiā dedit in conspectu principis carceris, id est in cōspectu suo, qui solus potestatem habet vitæ & mortis. Etenim secundum historiæ veritatem alius quidē homo fuerit, Pharaō sedens in loco regni, & alius qui erat sub illo princeps carceris: nā secundū hunc spiritalē sensum vnus idēq; & altissimi solii rex & inferni princeps carceris est. Dici quidē potest diabolus princeps carceris, quoniam dicitur & princeps mundi: at nō taliter princeps est carceris, vt à carcerali pœna aut vinculis sit liber, quemadmodū ille cuius gratiā Ioseph innocēs habuit, sed sic est princeps carceris, vel præpositus mortis, vt principalē accipiat sententiam damnationis. Igitur in conspectu principis carceris. i. in conspectu suo deus pater homini Iesu Christo gratiam dedit. Nam ideirco in carcerē eundē præcepto patris ille decēdit, vt gratiā inueniret, & misericordiā oportunā captiuis impetraret, diceretq; iuxta prophetā his qui vincti erāt, exite, & his qui in
Esaiç 49 tenebris, reuelamini. Vndē & protinus subditur. Qui tradidit in manu ipsius vniuersos vinctos
Iohā. 12. qui in custodia tenebantur, & quicquid fiebat sub ipso erat. Hoc nempe est quod anteq; traderetur, ipse dixit: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad meipsum. Omnia inq;, scilicet cœ-
Iohā. 12 lestia, terrestria, vt inferna, & iuxta Apostolum in nomine Iesu domini nostri omne genu flecta-
Philip. 2 tur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: prius autē infernorum, deinde cœlestium, & post hæc terrestrium. Prius enim ad inferna descendit, & mortuis vitam, vinctis solutionem reddidit, deinde cœlos ascendit adorandus ab omnibus, qui iam erant in cœlo, hominum spiritibus, & angelis sanctis: & post hæc prædicatum est nomen eius Gentibus, vt adorarent eum omnes reges, & omnes gentes seruirent ei. Constat igitur, quia tradidit princeps carceris vniuersos vinctos in manu eius. At ille non nouit aliquid, cunctis ei traditis, id est, omni iudicio sibi dato nullius per-
Psal. 81. sonam accipit, sed in æquitate iudicans, & cum iustitia reddit vnicuiq; secundum opera sua.

Quòd sicut Pharao è duobus reis Vnum suspendit, alterum in pristinum statum restituit: sic deus cui Vult miseretur, & quem Vult indurat. Cap. XXXVII.

CAP. XL. HIs ita gestis, accidit vt peccarēt duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pistor domino suo Iratuiq; est Pharao contra eos (Nam alter pincernis præerat, alter pistoribus) & misit eos in carcerē princeps militum, in quo erat vinctus & Ioseph. At custos carceris tradidit eos Ioseph,
Exod. 33 qui & ministrabat eis.] Manifestis immorandū non est. Veruntamē ab eis, qui iudicia dei scrutari
Rom. 9. quem mihi placuerit, & dicunt, ergo cui vult miseretur, & quem vult indurat, quærendum est in hac lectione, an Pharaonem hic reprehendere velint. Quid enim? Accidit, inquit, vt peccarent duo eunuchi domino suo. Ambo peccauerunt ei, ambobus iratus est, ambos in carcerem misit.

Exinde

Exinde recordatus amborū, alterum ex ipsis pristinum in gradū restituit, alterum in patibulū suspendit. Ecce & hic misertus est cui voluit, & clemēs fuit in quē sibi placuit. Poterat de vtroq; supplicium sumere, quoniā vterq; peccauerat: poterat vtriq; donare, quoniā sibi vterq; peccauerat. Hoc nanq; iudici iustitia cōcedit, vt factā sibi iniuriā donet cui velit, & hæc donatio nō solum nō reprehēsibilis, verumetiā laudabilis est. Cæterùm in causa vel accusatione aliena, nō eandē tribu
lantibus licentiā permittit ordo iudicii, vel suscepta cura ministerii. Non enim sine causa (inquit
Rom. 13 Apost.) gladiū portat. Quòd autē in ipsum Pharaonē vterq; peccauerit, scriptura patēter expressit. Cum enim dixisset: Accidit vt peccarēt duo Eunuchi pincerna regis & pistor, addidit, domino suo. Communē ergo irā, vel cōmunem vtriq; poterat exhibere clementiā: verūm hoc vel illud pro potestate facere noluit, sed mediū tenēs in alterū quidem irā, in alterū clementiā ostendit. An hoc in illo quisq; reprehendit? Non vtriq; cū firmamēto rationis. Nā sicut clemētia honor est principi, sic & honor regis iudiciū diligit. Etenim vbi totū punitur, regia seueritas crudelitate pollui-
Psal. 98. tur: vbi verò totū remittitur, facies maiestatis sine metu disciplinę contēnitur. Quis porrò nesciat, mundū vniuersum, totā humani generis massam, sic esse vel fuisse in manu dei, tanq; duos reos, vel duos vinctos in manu regis aut iudicis? Etenim ex quo pater omniū protoplastus Adā peccauit, vniuersi secundū illum rei, omnes propter illum fuimus vincti. Ergo duo sunt rei, sed vnus assumitur & alter relinquitur. Siquidē hanc vniuersitatis diuisionē triformiter propter tres vinctorū ordines dominus insinuat, cū dicit: Duo in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duę molentes in vnū, vna assumetur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus assumetur & vnus relinquetur:
Matt. 24 Tu ergo o homo quis es, vt respondeas deo, cum Pharaoni respondere nō possis? Quoniā omnes
Lucę 17. rei & omnes sunt vincti, an nō habet potestatē deus, contra quē reatus admissus est, saltē æquè vt
Rom. 9 Pharao, vni donare, ab alio pœnā exigere? Imò quoniā homo qui per gratiam ad gloriā imaginis & similitudinis dei factus fuerat, per vitiū suum factus est lutū. An nō habet (inquit Apost.) pote-
Gene. 1. Rom. 9. statē figulus, facere de eodē luto, aliud quidē vas in honorē, aliud in contumeliā? Nō enim dixit: An nō habet aurifex siue argentarius potestatem facere de eodē auro, siue de eodē argento aliud vas in honorē, aliud in contumeliā, quod indignum posset iudicari: sed à figulo luti argumentū similitudinis cōpetenter edixit. Figulus nanq; luti nihil luto adimit faciendo de illo vas in contumeliā, cum ipsum lutum cōtumelioſum sit: multum autē illi confert, dū ex eo vas in honorē facit. Et nunc domine (inquit propheta) pater noster es tu, & nos lutum: & fictor noster, & opera manuū tuarum omnes nos. Lutū sumus nō solum, quia de luto facti sumus, quod ad quærelā nostrā
Esaiç 64 non pertinet, verumetiā quia cū argentea ratione vel aurea plastæ nostri similitudine splēdescere debuimus, patre nostro peccāte, omnes cum illo in lutum recidimus, & mortales facti sumus. Quod vtrunq; vir sanctus dolēs. Cōparatus sum, inquit, luto & assimilatus sum fauillæ & cineri.
Iob 30. Obstruitur iraq; omne os, nihil enim deus adimit eis, quos esse vasa cōtumeliq permittit, quia suo sunt vitio lutum facti: facit autē gratis quod non debuit, cum aliqua ex eis formet vasa honoris.

Quòd sicut Pharao mediante Ioseph Vnū rēum, sic deus de cruce Vnum latronem mediante Christo assumpserit. CAP. XXXVIII.

ALiquantulum tēporis fluxerat, & illi in custodia tenebantur. Videruntq; ambo somniū nocte vna, iuxta interpretationem sibi congruā,] & reliqua. Ecce qui somniator fuerat, & nihil somnia sua profuerant, ille somniorū aliorum interpres fieri incipit, vt videant qui inuidēbāt fratres, quia multum somnia sua prosint illi. Et q; pulchrè Ioseph duorum medius vinctorū in carcere, & vtriq; somnii sui proferens interpretationem congruam, in hoc quoq; forma est vel vmbra saluatoris nostri, qui duorū medius latronum, in cruce vtriq; iuxta fidem vel meritū sium dignam dedit sententiam. Quantum enim interest? Illic Pharao de carcere mediante Ioseph, hic autem deus de cruce mediāte Christo vnum assumit, & vnum relinquit. Et illic figura, hic autem exemplum est. Vniuersitatis diuisio supra dicta, illic tantū præfigurata, hic autē & in re demōstrata est. Quomodo duo in agro, duę molentes, duo in lecto, & eorum vnus assumitur, & vnus relinquit, vt supradictū est: sic duo in carcere, quorū vnus à Pharaone assumptus est, & vnus relictus est: duo nihilominus in cruce, quorū vnus à deo assumptus, & vnus relictus est. Verumtamen vtrobiq; mysterium est: Nā sicut pincernā Pharao pristinū in gradum restituit, magistrū verò pistorū in patibulo suspendit: & sicut latronū alter cōfitens, paradisum cū domino introiuit, alter verò mortuus est in peccatis suis: sic per Christi passionē gētilis populus in gratiā recipitur, & Iudaicus in irā missus est. Vndē Apost. huic tanq; pincernę regi suo poculum laudis porrigēti,
Rom. 11 vel tanq; latroni paradisum introeunti dicit: Vide ergo bonitatē & seueritatē dei. In eum quidē qui cecidit seueritatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate, &c. Sed & quod eloquium domini in eo inflāmauit Ioseph, vt ea quæ nemo aperire poterat, obscura somniorum
Luc. 24. aperiret, & secundum illa prophetaret: ad mysteriū vel typum eiusdē filii dei pertinet, super quē septiformis spiritus adeo requieuit, vt prophetas omnes adimpleret, sensumque apostolis suis ad intelligēdas scripturas aperiret. Sequētia percurramus, in eo quoq; mirantes altitudinem diuini

Universidad de Deusto
Biblioteca

consilii, q; succedentibus prosperis prępositus pincernarũ oblitus est interpretis sui. Nam sequiCAP. XLI.

De Pharaonis somnio, & quòd illud nemo præter Ioseph interpretari potuerit. XXIX.

POst duos annos vidit Pharao somniũ: Putabat se stare super fluuium, de quo ascendebãt septem boues pulchrę & crassę nimis, & pascebãtur in locis paluſtribus. Alię quoq; septẽ emergebant de flumine fœdæ, confectæq; macie, & pascebãtur in ipsa amnis ripa, in locis virentibus. Deuoraueruntq; eas, quarum mira ſpecies & habitudo corporũ erat, &ẽ. Quæ facturus erat deEsaię 45. us, ostendit Pharaoni: Quis enim facturus erat illa? Quis inq̃, nisi ipse, de quo verissimè est dictũ:
Psal.104 Faciens pacem, & creans malum? Nam Psalmista pulchrè ita sentiens: Et vocauit, inquit, famem super terrã, & omne firmamentum panis cõtriuit. Hoc ergo ostẽdit, quia vocaturus esset famem super terram, durum vtiq; carnificem, tristemq; ministrum: cuius austeritate constringeret eos, qui comederant fratris sui pretium. Nunquid qui in seruum vendiderant fratrem, non & ipsi serui fierent? Et qui quasi in prædam subduxerant hominem, non & ipsi in prædam hominum irẽt? Hoc nempe firmiter memoriæ commendandum est, quia iustè in seruitutem Aegyptiorum traducti sunt filii Israel, & alius merito seruierunt, quibus eorũ scelere in seruum venunditus est Ioseph. Sola autẽ gratia dei visitati sunt: sola clemẽtia, nõ merito suo, de illa domo seruitutis liberati sunt. Benè igitur quæ facturus erat deus, ostendit Pharaoni, & idcirco ostendit, vt præuisa, leniretur multis populis magnitudo periculi: & illis labor inde maximus obueniret, à quibus fratrẽ oportebat, quem vendiderant, sub pœna & fame vindice adorari. Sed quomodo dictũ est, ostẽdit deus Pharaoni, cũ ille somnia quæ viderat, nõ intellexerit? neq; quisq̃ ex cõiectoribus Aegyptiorum, cunctisq; sapientibus, ad quos miserat, interpretari potuerit? Verùm hoc ille rectè dixerit, apud quem certa iã erat interpretatio, quam per ipsum mox deus ostenderet Pharaoni. Porrò sicut somniũ regis interpretari nemo potuit, nisi solus Ioseph: sic dei patris cõsilium in scripturis sub velamine literæ absconditum, aperire nemo, præter dominum Iesum Christum, dignus
Apoc. 5. inuentus est. Vndè in Apocalypsi dicit Iohannes: Et nemo poterat in cœlo, neq; in terra, neq; sub tus terram, aperire librum, neq; respicere illum. Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec videre illum. Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius.

Quòd sicut Ioseph de carcere eductus regio triumphat ornatu, sic Christus victo mundi principe, gloria & honore coronatus à patre suo super opera manum suarum constitutus sit. CAPVT XL.

IGitur Ioseph, ad regis imperium de carcere eductus, tonso crine, quem longa custodia nutriPsal.104 uerat, ac veste mutata, stola vestitus byssina, annulũ regis, torquemq; circa collum habẽs aureã, sedensq; super currum regis, qui & cõstituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret: appellatus, inq̃, lingua Aegyptiaca Saluator mundi, eo quòd ab imminente famis excidio, orbẽ terræ liberauerit. Talis, inquam Ioseph, & sic procedens, clamante præcone vt omnes corã eo genu flecterent, suscitati à mortuis, & incorruptionis atq; immortalitatis stola induti filii dei, Iesu Christi pulchra similitudo, clarissimũq; speculum est, quem dudum minoratum paulo miPsalm. 8 nus ab angelis, gloria & honore coronauit pater, & constituit eum super omnia opera manuũ suarũ, & omnia subiecit sub pedibus eius. Pro cõpedibus, in quibus humiliauerunt pedes eius, torquem auream suscepit: pro pallio, quo in manu adulteræ relicto, nudus effugit, stola byssina, deo iudice indutus est: pro seruili nomine regium gestat annulũ, & pro carceris humiliare super altũ sedet imperii currum. Perseuerat in victore, atq; triumphatore, cum altitudine gloriæ & honoris modestia, & humilitas mẽtis. Quid enim? Nunquid non poterat iã exaltatus vẽturos ad se fratres suorum camelos siue asinos regiis anticipare curribus, grandi tuba canẽte antè se, qua & æmulis fratribus insultaret, & sanctum patrẽ diuturno luctu fatigatũ, ad suę lætitię festiuitatẽ inuitaret? Poterat planè, sed de suo spiritu nil præsumẽs totusq; de diuino arbitrio pendens, reliqua tẽpora sua manibus eius cõmittebat, quem curã sui habere hactenus compererat. Igitur quicquid de paHebr.11. tribus Abraham, Isaac, & Iacob laude dignum, dicit Apost. fide demorati sunt in terra repromissionis, ranq̃ in aliena, in casulis habitantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terrã: qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere: & siquidẽ illius meminissent, de qua exierant, habebant vtiq; tẽpus reuertendi, totum inq̃ huius non iam peregrinatio, sed captiuitas huius patriæ vel potius passio superat. Plus nanq; in seruum venundatum, q̃ peregrinum esse voluntarium: plus in carcere, quàm in aliena terra degere: plus in compedibus humiliari, quàm in casulis fuit habitare. Nam nisi propter spem iste eandem amplecteretur captiuitatem, propter quam & patres eius suam amplexi sunt peregrinationem, habebat vtiq; iam liber, tempus conVbi sup. uocandi patrem, quemadmodum & illi si ciuitatis suæ meminissent (inquit Apostolus) habebãt vtiq; tempus reuertendi. Nunc autem vt illi meliorem ciuitatem, sic & iste meliorem apperit patrem, quanquam & illius ex deo iustè speraret consolationem. Præterea quia in seruum venundatus

datus est Ioseph, iure quoq; & ex lege humana illorum se agnoscebat proprium, quibus venundatus est. Rectè itaq; & cum laude digna fide, sicut in domo, sicut in carcere, sic & in curru Pharaonis tam humiliter seruiuit, q̃ fideliter, illud semper attendens, quia seruus emptitius est, non illud, quia per prudentiã pater Pharaonis effectus est. Sic & Christus, ex quo à fratribus suis Iudæis negatus & Gentibus est traditus, quanquam pro humano affectu gentem illam diligat, sintq; (vt Apostolus ait) charissimi propter patres, tamen apud eos quodam iure tenetur, quibus tra-
Rom.11. ditus est, eosq; iure ignorat, à quibus ignoratus est: & negat eos, à quibus negatus est.

Quòd sicut Ioseph Aegyptum pauerit, sic nos steriles Saluator noster cibo euangelicæ gratiæ enutriuerit. CAP. XLI.

FAcce illos quasi oblitus, terram Aegypti regio curru circuiuit. i. pulchris euangelicæ gratiæ quadrigis, de quibus Abacuc: Qui ascendis, inquit, super equos tuos, & quadrigæ tuæ salua-
Abac. 3. tio. Vtiq; quando vertit Pharao nomen illius, vocauitq; nomen illius lingua Aegyptiaca, Saluator mundi, non à semetipso locutus est, sed hanc saluationem veraciter prophetauit. Circuiuit in quam terrã Aegypti, & alendorũ curam omnẽ Aegyptiorum suscepit. Aegyptus enim (quod interpretatur tenebræ) nos gentes aliquando fuimus, quibus nunc illuxit dominus, dicẽte Apostolo: Fuistis aliquãdo tenebrę, nunc autẽ lux in domino. Nec verò qualiscũq; Aegyptus, sed Aegy-
Ephes. 5 ptus esuriens, ac steriles nos aliquãdo fuimus: nunc autẽ & in domino lux, & in saluatore nostro panibus repleti sumus, fratribus Christi secundũ carnem. i. Iudæis fame pereuntibus. Et quidẽ secundum historiam diuisa fuêre tempora saturitatis, sed secundũ hunc sensum mysticum tempus vnum idemq; est, quo & comedimus nos Aegyptii, & esuriunt fratres Christi Iudæi: statim vt ascendit Christus in currum suum, & exiuit per hanc Aegyptum, simul egressæ sunt de flumine hinc septem boues pulchræ & crassæ nimis, & aliæ totidem fœdæ, confectæq; macie: simulq; pulsauerunt hinc septem spicæ plenæ atq; formosæ, inde septem aliæ tenues & percussæ vredine. Boues pulchræ & crassæ nimis: siue spicæ plenæ, atq; formosæ, Christianorum, qui scripturarum viuificantem sequuntur spiritum, septem annis. i. omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi, septenario nanq; solet numero vniuersitas designari: Boues verò fœdæ, confectæq; macie, siue spicæ tenues & percussę vredine, Iudæorum sunt, qui occidenti literæ incumbunt, & semper legentes, semperq; legendo solam scripturæ paleam tectantes, nullum saturitatis possunt dare vestigium. Hanc Aegyptiis saturitatem, & hanc Iudæis famem dominus prænuncians: Ecce, in-
Esaiæ 65 quit, serui mei comedent, & vos esurietis: ecce serui mei bibent, & vos sitietis.

Quòd Ioseph ob duos filios suos laborum suorum oblitus sit, cum domo patris sui, quibus ex hoc typum Christi gesserit. CAP. XLII.

NAti sunt autẽ Ioseph filii duo, anteq̃ veniret fames, quos ei peperit Astenech filia Putifaræ sacerdotis Heliopoleos.] Notandum, q; domini quondã, & emptoris sui filiã vxorem acceperit, qui ad id locorum pontifex Heliopoleos erat. Neq; enim fas absq; eunuchis ídoli ipsius esse antistites, vt vera illorum, super eo quod antè iam diximus, Hebræorum suspitio comprobetur. Vocauitq; nomẽ primogeniti Manasse, dicẽs: Obliuisci me fecit dominus omnũ laborũ meorum, & domum patris mei.] Nomenq; secundi appellauit Effraim, dicens: [Crescere me fecit deus in terra paupertatis meæ.] Hoc quoq; domino nostro ita mysticè cõgruere arbitremur, quatinus & nos exẽplo eius obliuioli primùm, & deinde fructuosi simus, secundum nomina Manasse & Effraim, quorũ alter obliuio, alter fructificans interpretatur. Nam ille propter nos oblitus est domum patris sui. i. gentem illam, in qua pater eius deus synagogã & templũ, multosq; filios. i. sui nominis adoratores habuit, & propter nos grano frumẽti assimilatus est, quod cecidit in terrã
Iohã. 12. nostrã, id est, omnem cognationẽ carnis, vbicunq; nos ab eodem domino nostro Iesu Christo deuocare contendit, iuxta quod vnicuiq; fideli animæ dicit spiritus sanctus in Dauid: Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiscere populũ tuum, & domũ patris tui. Nã & ipse Christus in e-
Psal.44. uang. dicit: Si quis venit ad me, & nõ odit patrẽ suum, & matrẽ suam, & vxorẽ, & filios, & fratres,
Lucę 14. & sorores, adhuc autem & animã suam, nõ potest meus esse discipulus. Quo fructu id faciat, vt se cundum nomen Effraim dicat: Crescere me fecit deus in terra paupertatis meæ, idẽ in alio loco
Matt. 10 denunciat, cum dicit: Et omnis qui reliquerit domũ, vel fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros, propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitam ętернã possidebit. Quod tandẽ venientibus Aegyptiis ad Pharaonẽ, & alimẽta petentibus, rex ait: Ite ad Ioseph, & quicquid vobis dixerit, facite: nos itaq; de illius dictũ sciamus potẽtia: & pariter noueri-
Acto. 4. mus, q; nemo, nisi per nomen domini nostri Iesu Christi, cõsequi possit à deo vitæ æternę alimenIohã. 14 ta. Non enim est in aliquo alio salus (ait Petrus apostolus) nec enim nomen aliud sub cœlo datũ
Iohan. 3 est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Et ipse dicit: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Et Iohannes Baptista: Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.

Finis libri Octaui in Genesim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLII.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN GENESIM Commentariorum Liber Nonus.

De eo quod dictum est ad beatum Iob: Nunquid feriet tecum pactum, &c. qualiter in Christo implendum, in Ioseph figuratum est. CAP. I.

Iob 40. DE diabolo, loquens ad beatũ Iob, dominus inter cætera dicit: Nunquid feriet tecũ pactum, & accipies eũ seruum sempiternũ, subauditur, vt ego? Hoc q̃ veraciter dicat, psens attestatus est scripturę locus, vbi quod de beato Ioseph in typũ Christi filii sui proposuerat intus bonitas dei, foris inuidia diabuli per fratres eius operãte, ad effectũ peruenit. Nã & ille qui idcirco vẽditus est, ne sicut somniarat, adoraret à fratribus suis, idcirco adoratus est, quia vẽditus: Et dei filius, qui idcirco reprobatus est ab ędificãtibus, ne ipse (sicut in parabola Euangelica prædixerat) fieret lapis in caput anguli, idcirco quia reprobatus & crucifixus est, factũ est hoc à domino, & est mirabile in oculis nostris. Igit voluntate quidẽ aduersatur, & propterea græco vocabulo dicitur Satanas. i. aduersarius: actu aũt seruus est sempiternus, & sic seruit tanq̃ lit fidelis, ita cooperatur, & bonis proficit, tanq̃ adiuuare velit spiritũ domini, & sic vigilãtia procedit, tãq̃ maturet consiliũ dare, & ostendere illi. Igitur cũ laude sapientiæ dei dicendum abhinc, qualiter fratrum opitulante inuidia, somnia Ioseph impleta sint: quali ambitione stantem manipulum eius, manipuli illorum circunstiterint & adorauerint, siue sol & luna cum vndecim stellis.

Matt. 21 Psal. 117.

CAP. XLII.

Quomodo fratres Ioseph adorantes, somnium eius impleuerint. CAP. II.

AVdiens autẽ Iacob, q̃ alimenta venderẽtur in Aegypto, dixit filiis suis: Quare negligitis? Audiui quod triticũ venundetur in Aegypto: Descẽdite & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non consumamur inopia. Inopiæ magnitudo quanta fuerit, primæ patris vocis insinuãt dicẽtis: Quare negligitis? &c. Primò, vt excitet & attẽtos faciat redargutionis manu percutit: deinde narrat, quid audierit. Tertiò pertonat quid velit: descendite in Aegyptũ scilicet inquiens, breuemq̃ tandẽ sermonẽ terribiliter ita concludit, ne cõsumamur inopia. [Descẽderunt igitur fratres Ioseph, vt emerẽt frumenta, in Aegypto, Beniamin domi retento ab Iacob, quia dixerat fratribus eius, ne fortè in itinere quicq̃ patiatur mali.] In Beniamin qui erat vterinus frater Ioseph, paternus refocillabatur animus, crebris & penè continuis exhaustus singultibus, propter quod patri (vt iã superius dictum est) suspitio non leuis esse poterat, quòd fratrum perfidia malitia. Proinde Beniamin domi retentus est ab eodẽ dicente: Ne fortè in itinere quicq̃ patiatur mali. [Cumq̃ adorassent eũ fratres sui, & agnouisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogãs eos: Vndè venistis? &c. Primo introitu benevolentiã principis ambientes adorauerũt. i. regio more salutauerunt. Quam autẽ ob causam adorauerunt? Videlicet vt emendi quæ vellent, haberent licentiã, nam vt alimẽta emerent, idcirco cũ facciis suis aduenerãt, quod facere absque Ioseph imperio vel nutu non poterant. Edixerat enim, & hanc legẽ statuerat Pharao dicens: Ego sum Pharao: Absq̃ tuo imperio nõ mouebit quisq̃ manũ aut pedẽ: manum videlicet ad accipiendũ, aut pedẽ ad efferendum, in omni terra Aegypti. Benè igitur & propria secundũ rem futurã imaginatione, hęc adoratio per somniũ illi prælignata fuerat, quando narrans fratribus dicebat: Putabã ligare nos manipulos in agro, & quasi consurgere manipulũ meum & stare, vestrosque manipulos circunstãtes adorare manipulum meũ. Ecce enim reuera quodã modo manipuli eorũ manipulum eius adorant, dũ non ob aliud ignotum sibi principẽ Aegypti adorãt, nisi quia defecerant manipuli eorum, ille autem de manipulis plenũ habebat horreum. Et vt iuxta Pharaonis quoq; somnium dictum sit, idcirco adorant, quia spicę illorum tenues, & percussæ vredine, superiorum copiã annorum deuorauerant: ille autẽ per sapientiã spicas plenas atq; formosas partim ab illarum edacitate liberauerat, & in horreis recondiderat. Stabat nãq; & sublimis erat manipulus Ioseph, circunstantes autẽ humiles manipuli fratrum manipulum eius adorabant.

Gene. 41 Gene. 37

Qualiter & quanta prudentia ab illo discruciati sint. CAP. III.

REcordatusq; somniorũ quę aliquãdo viderat, ait ad eos: Exploratores estis, vt videatis infirmiora terrę venistis, & reliqua.] Et in agnoscẽdis fratribus imaginẽ retinet Ioseph mãsueti & veri filii dei, cui in cãtico Epitalamii dicit per os Dauid: Intẽde prosperè, procede & regna: propter veritatẽ & mãsuetudinẽ & iustitiã. Iustitiæ nãq; & idoneæ seueritatis fuit, q̃ peccatores rãdiu flagellat, & corripit verborũ suorũ stimulis, clauisq; acutis randẽ cõfigit, donec peccatũ suum agnoscãt & dicãt: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ nostrũ, videntes angustiã animæ eius, dũ deprecaretur nos & nõ audiuimus. Et crimen eorum satis vicino, licet nõ proprio nomine tetigit, dicendo: [Exploratores estis.] Pro eo vt diceret, fures estis. Nam fecerãt furtũ, imò sacrilegium, vbi sancto patri filium, fratrẽq; suum furati sunt, & vendiderunt. Proinde cum dicerent: [Non est ita dñe, duodecim serui tui fratres sumus, filii viri vnius, in terra Chanaã, minimus cum patre

Psal. 44

patre nostro est, & alius nõ est, super.] Continuò vbi dixerunt, & alius non est super. [Hoc est, inquit, quod locutus sum: Exploratores estis.] Quòd vnus nõ est super, ex eo vos exploratores, ex eo vos fures estis. Notãda q̃ppe calliditas, q̃a cũ dixisset, exploratores estis, cõtinuò subsecut⁹, verbum cõmutauit: non enim dixit, vt exploretis: sed, vt videatis infirmiora terræ venistis. Infirmitatem nanq; terræ videre venerant, scilicet q̃ non adeò infirma etiã tempore famis esset, quin ipsa suo præsidio aliis terris subuenire posset. Aliis autẽ & verè quando præsentia patris cunctisq; arbitris destitutũ fratrẽ videntes, dixerunt: Venite occidamus eũ, immunita terrę considerauerũt & inspexerunt, & proinde reducto in se digitulo, sine mendacio dicere potuit, immunita terræ huius cõsiderare venistis. Veritati igitur & iustitiæ assignandũ est, q̃ quasi ad alienos durius loquitur, dicẽs: [Exploratores estis, immunita terræ huius considerare venistis, & per salutẽ Pharaonis nõ egrediemini hinc, donec experimẽtũ vestri capiã, tradiditq; eos custodię tribus diebus. Itemq;: Et frater vester, inquit, vnus liget in carcere, fratremq; vestrũ minimũ adducite ad me, vt possim vestros probare sermones, & non moriamini.] Porrò mãsuetudinis opera quis explicare poterit? Inter ipsa seueritatis acta vel dicta fleuit, & randẽ cuncta quæ potuit bona pro malis reddidit. Nõ ignorabat rẽ fore difficilẽ, vt fratrẽ suũ minimũ adduceret, imò & idcirco ab illis exigebat, vt ex rei difficultate laborãtes, merita sua perpenderẽt, vt iam cooperãt, dicẽtes: [Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ nostrũ.] Qui & postmodũ dicturi sunt, deus inuenit iniquitatẽ seruorũ suorũ. Nam sicut animã eius cruciauerũt & corpus, etenim humiliauerũt in cõpedibus pedes eius & ferrũ pertransiuit animã eius, sic pius tortor & per triduũ humiliauit in compedibus eorum pedes, & propter illum fratrem minimum, licut sequentia declarant, ferro transuerberauit animas eorum, vsq; dum pietate superatus, reputaret diuino iudicio satisfactum. Nam nisi ad hoc tenderet, poterat vtiq; primo intuitu fratrem se fratribus ostendere.

Gen. 44 Psal. 104

Quòd exemplo Ioseph, principes Christianos vti dignum sit, erga Iudæos Christianorum inimicos. CAPVT IIII.

QVo exemplo, hodiẽq; dignũ est agere principes Christianos, erga fratres Christi Iudęos, id est, nõ occidere eos authoritate spiritus sancti per Psalmistã ex persona eiusdẽ Christi protestante sic: Deus ostẽdit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quãdo obliuiscantur populi mei. Sed quid? Disperge illos in virtute tua. Non ergo illos occidere, sed ad cognitionẽ sui reatus hoc exemplo conuenit euocare. Nã sicut tunc adorauerũt illi principẽ Aegypti, nescientes esse Ioseph, quẽ vendiderũt: sic hodie Iudæi Christianis principibus subiecti sunt, nescientes hoc modo se esse subiectos pedibus Christi, quẽ negãtes patres ipsorũ crucifixerũt. Igit quemadmodũ Ioseph illos in vltionẽ sui nõ occidit: sed pia tortura ad pœnitentiã cõpulit, vt dicerent, meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ nostrũ, &c. sic & hodie Christũ. i. nos vel omnes in quibus loquitur Christus, nõ decet vt captiuos, vinctosq; Christi ludęos occidãt, sed vt multũ ad pœnitentiã compellant. Quod fructuosè simulq; salubriter interdũ à sanctis patribus actũ est, scilicet vt patrimoniorũ suorũ rusticos ludæos ad Christũ venire minimè cõsentiẽtes, tãto pensionis onere grauarẽt, vt ex ipsa actionis suæ pœna cõpellerentur ad fidẽ festinare, & econtrario, perductis ad Christi gratiam pensionis onera releuarent, quia & si ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, inquiunt, aut filios ipsorum lucrabuntur.

Psal. 58.

Quod Iacob Beniamin filium suum, cum illis mittere timuerit. CAP. V.

AT illi portantes frumẽta in asinis, profecti sunt, &c.] Dimissi fratres & quasi nõ dimissi reuertuntur, nam eorum pedes quidẽ cõpedibus absoluti, sed animi cũ Symeone vincti reti vnũ ex eis in vinculis retinuisset. Reuersi igitur, quasi infausta renunciant. Locutus est nobis dominus terræ durè, & putauit nos exploratores esse, &c. Stuporẽ siue terrorẽ simul omnibus adaucõtra se subtiliter agi, & deuoluendæ in eos calumnię occasiones paratis artibus inquiri. Vndè & postmodũ in Aegypto ad dispensatorẽ locuti sunt: Oramus domine, vt audias. Iam ante descendimus vt emeremus escas, quibus emptis, cũ venissemus ad diuersoriũ, aperuimus sacculos nostros, & inuenimus in ore saccorũ pecuniã, quam nunc eodẽ pondere reportauimus. Nõ est in nostra conscientia, quis eã posuerit in marsupiis nostris. Omnibus itaq; exterritis, additur, ad crucia tiebat, edixit. Cũ enim dicit: absq; liberis me esse fecistis.] Penè quod sequitur.] Quid aliud dicit, q̃ absq; Ioseph me esse fecistis? Simul quoniã & cõtinuò prosequit. [Symeõ tenet in vinculis, & Beniamin aufertis. [Et de Ioseph cõscientia reos torquebat, timere poterat, q̃ suspicaretur pater, quia Symeonẽ pro frumẽto vendidissent, & sic pecuniã reportassent, itemq; malitiosè Beniamin auferre vellẽt. Deinde & cum dicit: [Non descender filius meus vobiscum. Frater eius mortuus est, ipse solus remansit, si quid ei aduersi cõtigerit in terra, ad quam pergitis, deducetis canos meos ad inferos.] Palã dãtur intelligi, quia si audear, plus dicere velit, præsertim quia

Gen. 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIII.

quia præmisso, si quid ei aduersi contigerit, non air, descendēt cani mei, sed deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Nempe sic se habente dictorum serie, quòd dicit: si quid ei aduersi contigerit, idem est ac si dicat, si quid ei aduersi feceritis. Sed parcit ori, neq; dolori cuncta permittit, ne quod viri iracundi est, satis turbatam amplius turbet ipse domum suam.

De sponsione Iudæ, dicentis: Si non reduxero eum tibi, &c. & quomodo sol & luna & vndecim stellæ adorauerint Ioseph. CAPVT VI.

CAP. XLIII.

INterim fames omnem terram vehementer premebat. Consumptisq; cibis, quos ex Aegypto detulerant, dixit Iacob ad filios suos: Reuertimini, & emite pauxillulū escarum. Respondit Iudas: Denunciauit nobis vir ille, sub attestatione iuramenti, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi frater vestrum minimum adduxeritis vobiscum.] Et reliqua. Magna rei difficultas, magna paterni animi angustia, grandis fraternæ conscientiæ pœna. Sed quid diutius quasi somno consopitus pater, gaudio foris præstolante, in profundo tristitiæ premitur? Oportet impleri & alterum somnium, quoniam iam vnum impletum est. Oportet inquam, quoniam manipuli fratrum iam manipulum Ioseph (vt supra dictum est) adorauerunt, & tempus est vt sol, & luna, & stellæ vndecim adorent Ioseph. Traditur ergo tandē Beniamin cōmissus Iudæ, dicenti. [Si nō reduxero eū tibi, ero peccati in te reus omni tēpore.] Et hāc sponsionē pater sapiēs libentius accepit. Nā quod ante hūc dixerat Ruben, duos filios meos interfice, si nō reduxero illū tibi, nec suscepit pater, nec suscipere aut probare debuit. Igitur profectæ in Aegyptum stellæ vndecim, id est, fratres vniuersi, adorant Ioseph, munera tenentes in manibus. modicum resinæ & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalarum. Sol autem, id est, ipse pater, & in eo maternus lunæ, id est, Rachelis affectus. Sol, inquam, remanēs, & corpore absens, adorat tamē cum dicit pro Beniamin: Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem, & remittat vobiscum fratrem vestrum, quem tenet, & hunc Beniamin. Vel certè tunc quoq; iste sol, id est, pater Iacob, adorauit Ioseph, quādo protinus resaluatis fratribus clemēter, mox vt dixit: [Saluus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? Illi respōderunt: Sospes est seruus tuus, pater noster adhuc viuit, & incuruati pro illo adorauerunt.] Nimis ambitiosè supplicantes, vt lenectutis eius intuitu illis esset propitius, cuius mentionem facere ipse dignaretur. Nam vbi in persona sua præsens pater ipse adorauerit (sicut iam longè superius dictum est) non inuenitur. Et notandū, quanta fuerit in Ioseph altitudo honoris, quanta maturitas vel dignitas in illo cum spiritu mansuetudinis, quem pro vno dignationis suæ verbo, quo dixerat: saluus ne est pater vester, adhuc viuit, iterum adorauerunt incuruati. Bene ergo fratres visuri eratis, quid illi profutura essent somnia sua.

Libro. 3. capite. 22.

De pietate Ioseph, qua viso Beniamin, se continere non potuit. Cap. VII.

ATtollens autem Ioseph oculos, vidit Beniamin fratrem suum vterinum, & ait: Iste est frater vester paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum deus (inqt) misereatur tui fili mi: Festinauitq; quia cōmota fuerant viscera eius super fratre suo, & erumpebant lachrymæ & introiēs cubiculum fleuit.] Attollēs oculos Ioseph. Iam ante dictum fuerat, quia steterunt coram Ioseph. Quos cum ille vidisset & Beniamin simul, præcepit dispensatori domus suæ, dicēs: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium, quoniā mecū comesuri sunt meridie. Quid ergo est, q̄ quasi nondum viderit, ita nunc dicitur, attollēs autem oculos Ioseph, vidit Beniamin fratrem suum vterinum: nisi quia primùm ita vidit vt dissimularet, nunc autem ita vidit, vt eius visione denunciationis suæ meminisse videretur, qua dixerat: non videbitis faciem meam, absq; fratre vestro minore? Necdum enim scire merebantur illi adorantes, q̄ inter summa regni negocia princeps Aegypti, & dominus terræ talium meminisse potuisset. Sed dum affectata austeritate quasi in alienos intenderet, rupit pietas iniussa, nimiumq; vltroneā præparatam fortitudine pectoris, & dissimulandi virtus non fuit, vndè & quasi fugam iniens, festinauit in cubiculū & plorauit, quia erumpebant lachrymæ, & nō poterat se continere. Victus itaq; commotis visceribus suis, & tumultuātibus lachrymis, cessit, ealq; quantū voluerunt currere, permisit. [Rursusq; lota facie egressus, continuit se, & ait: Ponite panes, &c.] Hoc conuiuiū, vt de illo quoq; secundū mysterium aliquid loquamur, rectè cum Beniamin, id est, filio dextræ celebratū est: sic enim in fine mundi, cū plenitudo Aegyptiorum, id est, gentium, subintrauerit: fratres Iesu Christi scilicet Iudæi, filio dextræ, id est, apostolicæ fidei in conuiuio corporis & sanguinis eiusdē Christi fratris sui fœderabuntur, & tunc reuera cum opulento fratre suo bibentes inebriabuntur. Hoc tantùm interest, q̄ hic anteq̄ agnoscerent fratrem suum, dicentem: Ego sum Ioseph, conuiuium factum est, illic autē prius oportebit Christum agnosci, & tunc demū eos prædicto eius cōuiuio participari.

Roma. 11.

De conuiuio, quod fecit Ioseph fratribus suis, & de ordine primogeniti, iuxta primogenita sua. CAPVT VIII.

QVibus appositis: seorsum Ioseph, & seorsum fratribus, Aegyptiis quoq; qui vescebātur simul seorsum (illicitū enim est Aegyptiis comedere cū Hebræis, & pphanū esse putāt huiusmodi cōuiuiū) sederūt corā eo, primogenit⁹ iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatē suā.] Primoge-

Primogenitus iuxta primogenita sua sedit, & minimus iuxta ætatem suam, id est, quo erat quisq; natu prior, eo sedit & superior: & ecōtrario, quo erat quisq; natu minor, eo sedit & inferior. Summus sine dubio cunctorum & maximus, vtpote dominus domus, & conuiuii princeps, sedit ipse Ioseph, coram quo sederunt omnes, vtpote longè minores. Quid ergo sibi vult hoc loco ista scripturę diligentia, cum præmisso, quia sederunt coram eo, addidit: primogenitus iuxta primogenita sua, nisi vt insinuaret iam extunc ipso viu cessisse Ioseph primogenita? Sic enim & in Paralipomenon libro legitur: Quia cū violasset Ruben thorū patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, & nō est reputatus ille in primogenitū. Porrò Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: Primogenita autē reputata sunt Ioseph. Etenim quod primogeniti erat, accepit enim duplicia, dicēte patre Iacob: Do tibi partē vnā extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorræi, in gladio & arcu meo. Igitur Ioseph post carcerem primogenitus in hoc etiā Christo assimilat̄, qui est primogenitus ex mortuis, & primogenitus ex multis fratribus, & secundū renouationē orbis principiū creaturæ dei, nouæ nanq; creaturę oportet subaudiri. Quod & euāgelista Lucas considerās, cū de virgine Maria, quæ nullū deinceps erat paritura, dixisset: & peperit filiū suū, statim adiecit, primogenitū, quanq̄ & secundū diuinā generationē rectè primogenitus debeat dici. Prius enim q̄ aliquid crearet pater illū genuit. Aegyptios & Hebræos, quibus illicitū erat & prophanū pariter conuiuari, & tamē eadē domo, eodemq; epulantur conuiuio, licet seorsum hi, & seorsum illi, Ioseph authore vel principe cōuiuit, duo parietes sunt, scilicet gētes & Iudęi, quos hactenus discordes Christus in semetipso coiungit, & ad vnius fidei concordiā quandoq; perducet. Quod dictū est, & inebriati sunt cū eo, idioma linguę hebraicę est, vt ebrietatē pro satietate ponāt, sicut ibi: Riuos eius inebriās multiplica genimina eius, in stillicidiis eius lætabitur siue inebriabitur germinans. Haud dubium, quin terra pluuiis irrigata.

1. Para. 5.

Gene. 48. Quomodo Christus est primogenitus. Coloss. 1. Roma. 8. Lucæ. 2.

Ephe. 2.

Psalm. 64.

De eo quod dixit, Cyphum meum pone, &c. iunioris. Et de oratione Iudæ pro Beniamin. CAP. IX.

CAP. xliiii.

PRæcepit autem Ioseph dispensatori domus suę, dicens: Imple saccos eorū frumento quantū capere possunt, & pone pecuniam singulorum in ore sacci. Cyphum autē meū argenteum, & precium quod dedit tritici, pone in ore sacci minoris, &c.] Forte quis æstimet hoc voluisse Ioseph, vt hac occasione vterinū fratrē suum Beniamin quasi ex iure retinere posset, præsertim quia postmodum dicturus est. [Qui furatus est cyphum, ipse sit seruus meus, vos autem abite liberi ad patrē vestrum.] Sed hoc indignū sancto viro quis non æstimet? Siquidem fratris venditio, & fratrum eiusmodi circumuentio, parum in crimine differunt. Ergo id potius quod euēnit, illum intendisse arbitremur, quoniam dominus erat cum Ioseph, & omnia opera eius dirigebat, cuius cū directione hoc opus illū prædicta intentione agere potuisse ratio negat, quippe, quia iustitiæ repugnat, quia veritati non appropinquat. Quid tandē euenit? Cum dixisset Ioseph, qui furatus est cyphum, ipse sit seruus meus, vos autē abite liberi ad patrem vestrum. [Accedens propius Iudas, multis coram astantibus.] Secreta paternæ domus, quæ ad testimoniū ipsius Ioseph multū valebant, tali narratione exposuit, vt duorum causa fratrum, quorum alter ipse, & alter erat Beniamin saxeis etiam pectoribus lachrymas gemitumq; elicerent, tandemq; suam ita concludit orationem. [Ego propriè seruus tuus fim, qui in meam hunc recepi fidē, & ipopondi, dicens: nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore, manebo itaq; seruus pro puero in ministerium domini mei, & puer ascendat cum fratribus suis. Non enim possum redire ad patrē absente puero, ne calamitatis quæ oppressura est patrē meum, testis assistam. [Quid hoc iustitiæ ordine pulchrius? Nempe qui hic seruitio se addicit, ipse est cuius consilio in seruum venundatus est Ioseph. Sic enim supra habemus, quia dixit Iudas fratribus suis: Ecce Ismahelitę transeunt, venite, venundetur. Igitur & in hac similitudine doli, laus est viri glorioli, quia per occasionē argēti sui, consultorē vēditionis in hanc necessitatē cōpulit, vt optaret seruus fieri, & sic argenteos quos accepit vendito fratre, & per fratrū marsupia diuisit, insectatus est, vt aliud quidē pro alio argentum conscientiis eorum excuteret, attamen tali pœna nonnihil macula illa reos liberaret.

Qua intentione Ioseph cyphū suū iussit poni in saccū Beniamin.

Gene. 37.

De eo quod dixit: An ignoratis, quòd nō sit similis mei in augurandi scientia. Cap. X.

VEruntamen præter hęc quę dicta sunt, & in hoc, & in eo, q̄ tribus diebus eos custodię tradidit, alia ratio est. Nunqd enim sine vero aut cū mēdacio dixit: [An ignoratis, q̄ nō sit similis mei in augurādi scientia?] Etenim augurari quidē gentiliū est, & ex lege dei illicitū est, attamen rem diuinā. i. futurorū intelligentiā, qua gratia somniorū quoq; fides erat interpres, verbo augurandi rectè illū significasse nō dubiū est. Ergo quicqd hactenus in fratres suos egit, præsentialiter quidē illis aliquantula pœna fuit: sed reuerā nō tanq̄ augur, sed tanq̄ dei vates pro intuitu futurorum tunc illa præsentia gessit. Sciebat enim, q̄ pro culpa suę venditionis, seruituri essent Aegyptiis in tribus generationibus suis, generatione autem quarta reuerturi, vndè & moriturus dixit fratribus suis: Post mortem meam visitabit vos deus, & ascendere faciet de terra ista, ad terram quam

Gene. 50.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIIII.

quam iurauit Abraham, Isaac, & Iacob, asportare vobiscū ossa mea de loco isto. Sed & illud prę-
Exod.11. scire poterat, quod educendi essent cum auro & argento, sicut scriptum est: Et dices filiis Israel
vt postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa argentea, & aurea, &c. Nam & Abrahæ
vtrunq; prædixerat deus, generatione autem quarta reuertentur huc, & gentē cui seruituri sunt,
ego iudicabo, & post hæc exibunt cum magna substantia. Bene igitur in prophetia triū genera-
tionū seruituraruū in Aegypto, & expoliationis Aegyptię, tribus illos diebus in custodia tenuit,
& abeuntibus argenteū cyphū suū imposuit. Itē in auspicio Aegyptiorū, qui fugientē Israel perse
cuturi erant, misit executorē post illos, qui eos quasi ad iudiciū cum nimia turbatione reuocaret,
Exod.15. & sicut tandē cantaturi erant filii Israel dicentes: Cantemus domino, glorioſe enim magnificatus
est, ita rectè & ipse tristitiam fratrum inopinabili gaudio terminauit, dicendo: Ego sum Ioseph.

De agnitione mutua, vbi dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph. CAP. XI.

NOn se poterat vltra cohibere Ioseph, multis coram astantibus. Vndè præcepit vt egrede-
rentur cuncti foras, & nullus interesset alienus agnitioni mutuæ. Eleuauitque vocem cum
fletu, quam audierunt Aegyptii omniscę domus Pharaonis. Et dixit fratribus suis: Ego sum Io-
seph, adhuc pater meus viuit?] Postquam bene accepit, grandem esse vel fuisse pro se calamita-
4.Reg.16. tem patris: & eandem calamitatem ne innouaretur aut inualesceret grandi curæ esse fratribus su
Iohan.16. is, non (inquit scriptura) poterat se vltra cohibere Ioseph. Venerat enim dolor quasi vsq; ad par-
tum, & virtus non erat parienti. Nam quomodo mulier grauida tristitiam habens, quando im-
minet hora eius, tacet quidem & silet quantum valet, & patiens est: hora autem ipsa qua partu-
rit, loquitur, & erumpit, & clamat, neq; se cohibere potest, quin dolori inualescenti clamando sa-
tisfaciat: sic ille qui hactenus se continuerat vtcunq;, gemitus intercidens & abscondendo deglu-
tiens, ac violentia lachrymarum fluenta diuidens, hora qua os aperuit, dicturus ego sum Ioseph,
citius ac properantius erupit incondito clamore doloris turbo violentissimus, vocemq; cū fletu
sum Ioseph, & quasi grandi pauoris fulmine excusso fratres attonitos, & quasi amentes reddidit.
Nec enim poterant respondere illi. Imò timore perterriti. Bene ergo præceperat, vt egrederētur
cuncti foras, vt nullus interesset alienus cognitioni mutuæ. Non enim alienis iam cōmunicanda
erat domestici notitia sceleris, neq; sub eorū præsentia pius frater edicere voluit rē tantæ confu-
sionis, quam ferre non potuerūt fratres remotis etiā cunctis arbitris. Ego (inqt) sum Ioseph. Et con
tinuo: Adhuc pater meus viuit? Quod vtiq; non vt sciret interrogando dixit, iam enim interro-
gauerat & audierat quia viuit, sed doleter admirando q; adhuc viueret, & nimis compatiēdo, q;
in luctu sui causa consenuisset, tanta calamitate oppressus, quantam vel ex eo coniicere potuit,
quod Iudas nouissimè narrans ira concluserat, ne calamitatis quæ oppressura est patrē meū testis
assistam. [Perterritis itaq; nimio terrore, accedite (inquit) ad me. Et cū accessissent prope, ait: Ego
sum Ioseph frater vester, quē vēdidistis in Aegypto, &c.] Magna moderatio vbi dixit: Ego sum
Ioseph, adhuc pauer meus viuit, quia nimis perterriti sunt, idcirco quasi impetū turbinis pauhi-
per retinuit, consolationeq; interposita, dicēdo, accedite ad me: & hac illis inuitatione aliquantu-
lum refocillatis dictū repetit, cursumq; expositionis suæ continuauit. Et tanta priorē austeritatē
dulcedine ac lenitate superauit, vt meritò etiam in hac parte illi Samaritano similis existimetur,
qui reuera vulneribus, id est, peccatis hominum, vinum & oleum vt curarentur, infudit.

*Quomodo dixit, Nolite pauere, & quòd tantas moras perperi potuerit, qui dixit: Festi-
nate, & adducite eum ad me. CAP. XII.*

NOlite (inquit) pauere, nec vobis durū esse videatur, quòd vēdidistis me in his regionibus.]
Nolite pauere cū dicit, subaudiendū est me, dei nanq; pauor & terror illis præsertim in tali
scelere non debuerat abesse. Nā quòd ait: [Non vestro consilio, sed dei volūtate huc missus sum,
Iohan.11. qui fecit me quasi patrē Pharaonis, & dominum vniuersę domus eius.] tale est ac si dicat Christus
Iudæis: Non vestro consilio dicentiū, ne fortè veniāt Romani, & tollāt nostrū & locū, & gentē: sed
dei volūtate moriturus erā pro gente, & nō tantū pro gēte, sed vt filios dei qui erāt dispersi congre
Psal.40. garem in vnum. Vestrum enim consilium fuit, verbi gratia, vt dicereris: quādo morietur, & pe-
Hebr.2. ribit nomē eius: dei autem voluntas, vt per passionem mortis, gloria & honore me coronaret, &
Psalm.8. constitueret me super opera manuum suarum. Ita non vestro consilio (inquit Ioseph) sed dei vo-
luntate huc missus sum: vestrum quippe fuit consilium, vt nihil mihi prodessent somnia mea, dei
autem voluntas vt faceret me quasi patrē Pharaonis, & dominum vniuersæ domus eius, & prin
cipem in omni terra Aegypti. Cū ergo dicit: Nolite pauere, nec vobis durū esse videatur, quòd
vendidistis me in his regionibus. [Pro salute enim vestra misit me deus ante vos in Aegyptum.
Biennium est, quòd fames cœpit esse in terra, & adhuc quinq; anni restant, quibus nec arari pote-
rit, neq; meti, præmisitq; me deus vt reseruemini super terrā. Non vestro consilio, sed dei huc vo-
luntate missus sum.] Cū (inquam) hæc dicit, non culpā eorū nullā facit, sed pro conscientia animi
timore perterritis, nec audētibus loqui, sceleris sui magnitudinē ad horam subtegere, vt sapiens
medicus

medicus satagit. [Festinate (inquit) & ascendite ad patrem meum, & hæc & hæc dicetis ei.] Et in-
fra. [Festinate ait, & adducite eum ad me.] Qui sic iusto patris desiderio nunc festinat, quomodo
tantas hactenus potuit perpeti moras? Videlicet quia si patrē prius inuitasset, q; cōgregatos ad se
fratres suos omnes, sub spe solidissima cōposuisset, grandē nimis in domo patris sui turbam con-
citasset. Iam quippe consolatis omnibus, postq; osculatus est omnes, & super colla singulorū fle-
uit, & sic pro vera remissione, vt certi essent de pace eius & gratia satisfecit, postq; osculo confir-
mati lachrymoso, iam ausi sunt loqui ei, postq; binas singulis stolas protulit, adhuc tamen solici-
tus hortatur, & dicit: [Ne irascamini in via.] Ne (inquit) irascamini, ne rixemini, ne dū alius alio
iustior vel innocentior videri vult, & à se in aliū crimen depellere contendit, inuicem prouocetis,
& cōtra inuicē diuidamini. Tēpore igitur oportuno festinās Ioseph: dicite (inquit) patri meo, quia
quinq; anni residui sunt famis, nunciate patri meo vniuersam gloriā meam, & cuncta quæ vidi-
stis, vt sit ex me vel gloria mea quod inuitet, sit ex metuēdo famis periculo quod impellat, & sic
festinet. [En oculi vestri.] En (inquam) vt certi vosipsi certum facere patrē meum debeatis, oculi
vestri. [Et oculi fratris mei Beniamin vident, quod os meū loquatur ad vos. Auditumq; est, &
celebri sermone vulgatū in aula regis, venerunt fratres Ioseph.] Adiungit Pharao suas simul in-
uitationes, proferunt opes Aegypti, & promittunt ampliores, regię quoq; mittitur subuectiones
paruulis & coniugibus transferendis, ne pater Iacob parum conforretur, aut in aliquo dubiter.

Quid significet, quod singulis fratribus suis iussit proferri stolas binas. Cap. XIII.

SIngulis (inquit) proferri iussit stolas binas. Beniamin verò dedit trecentos syclos argenteos,
cum quinq; stolis optimis, tantundemq; pecuniæ ac vestiū mittens patri suo.] Ad hoc primū Prouer.25.
exemplo perfectæ charitatis, profectū esse arbitremur dictū illud sapientis, quo & Paulus vtitur Roma.12.
apostolus: Si esurierit inimicus tuus, ciba illū. Si sitit, potū da illi. Hoc enim faciēs, carbones ignis
congeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malū. Hic enim inimicis suis, qui
inter comedendū vendiderant eū. dictum est enim supra: quia sedentes vt comederent panē vi- Gene.7.
derunt viatores Ismahelitas venire de Galaad, & dixerunt: Melius est vt vendatur Ismahelitis,
inimicis (inq) suis, qui manducando esurientē vendiderant, cibum dedit & potū: etenim cū eo (vt
supra dictū est) inebriati sunt, & eis à quibus tunica talari & polymita nudatus est, ecce binas sin-
gulis dedit stolas. Porrò finē cunctorū Christi mysteriorū, quę digitus dei in Ioseph præfigurauit,
in hoc agnosci promptū est, q; non vnā tantùm, sed singulis binas stolas largitus est. Etenim nūc
quidē electorū animæ vbi deposito carnis onere feliciter lætātur, vna stola. i. sola suimet beatitu-
dine perfruuntur: vbi autē omnes resurrexerimus, quicunq; immutabimur, binas stolas singuli. i.
animæ simul & corporis duplicē gloriā obtinebimus. Proinde vsq; ad hunc descensum in Aegy- Epilogus.
ptum ab initio narrationis de isto beato Ioseph mysteria Christi secundum similitudinē eius spe-
cta sint: nam ex hoc aliud principium sumitur, & sacramentorum mirabilium series alia texi-
tur, quæ iam in ecclesia Christi celebri collatione frequentata & nota, secundum ordinem histo-
riæ, quam nouo retractatu recurrimus, speculari duce spiritu sancto conabimur.

De eo, quòd nuncium detulerunt ad Iacob, de Ioseph adhuc viuente.

CAPVT XIIII.

NVnciauerunt Iacob dicentes: Ioseph viuit & dominatur in omni terra Aegypti. Quo au-
dito Iacob, quasi de graui somno euigilans, tamen non credidit eis.] Quomodo tantæ rei
nunciū pater acciperet, cōpendio scriptura pulchrē sic expressit, vt nullo verborū circuitu me-
lius explicari potuerit. Quasi de graui somno euigilās, inqt: Qualis enim astat, qui de graui som-
no repentè percitus euigilat? Attonitus vtiq; & stupidus ad intelligendū vel respondendum, se-
gnis, & hebes præ mortuis sensibus. Vndè protinus, cum econtra nec dum credenti referrent om
nē ordinē rei, & ille vidisset plaustra, & vniuersa quæ miserat, eadem proprietate vsa, reuixit (in-
quit scriptura) spiritus eius, & ait: [Sufficit mihi si adhuc filius meus Ioseph viuit, vadā & videbo
illum antequam moriar.] Reuixit spiritus eius, id est, discernendi facultatē recepit, vt multitudi-
nem gaudiorum suorum accipere posset, & rationē habere cum eis sciret, quorū repentinus ad-
uentus imparatum, nihilq; tale opinantem animum magna inundatione oppressisset.

Quid timuerit Iacob, vt diceret illi deus: Noli timere & descende in Aegyptum.

CAPVT XV.

PRofectusq; Israel cum omnibus quæ habebat, venit ad puteum iuramēti. Et mactatis ibi vi-
ctimis deo patris sui Isaac, audiuit eum per visionem nocte vocantem se, & dicentē sibi. No Gene.11.
minatus sit, scilicet ex eo quòd Abraham & Abimelech illic fœdus percusserunt: ille locus idcir
co nanq; vocatus fuit Berſabee, quia ibi vterq; iurauit. Noli (inquit) timere, & descēde in Aegy- Cur Iacob
ptum. Patet ex hoc, quia Iacob in Aegyptum descendere timebat, alioqui frustra diceret ei deus: timebat de-
Noli timere. Et forte idcirco timebat, quia difficilem fore reditum non ignorabat. Nam præter scendere in
hoc quòd propheta erat, sicut de illo & patribus eius, ex persona dei psalmus dicit: Nolite tāgere Ægyptum.
Psalm.104.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLVII.

Gene.15.

christos meos,& in propheris meis nolite malignari, illud quoq; timorem hunc illi incutere pote rat,ꝙ ad Abrahã sopore & horrore magno & tenebroso oppressum deus locutus est: Scito præ noscens,ꝙ peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua,& subiicient eos seruituti,& affli gent quadringentis annis. Nam & hoc dictum fuisse sciebat, & Aegyptios gentẽ illam fore exi stimabat,præsertim quia magnus & tenebrosus horror domesticæ malitiæ iam præcesserat. Ti menti igitur consolatio diuina fiduciam subministrat. Noli timere(inquiens) & descẽde in Aegy ptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. [Ego descendam tecum illuc, & ego inde adduc cam te reuertentem.] Summa consolationis hæc est. Ioseph quoque ponet manum super oculos tuos. Hoc enim pro maximo habens,postmodum dicit Iacob: Iam lętus moriar,quia vidi faciem tuam,& superstitem te relinquo.

Quomodo scriptura hic dicat: Omnes animæ domus Iacob fuêre septuaginta. Lucas autem dicat septuagintaquinq;. CAP. XVI.

SVrrexit Iacob à puteo iuramenti, venitq; in Aegyptũ cum omni semine suo,filii eius & nepo tes,filiæ & cuncta simul progenies.] Quanq̃ timuerit posteris suis, deo tamẽ confortante hoc melius sibi & optabilius arbitratus est,vt super oculos suos manũ poneret Ioseph. Vndè & dice bat: Sufficit mihi si Ioseph filius meus viuit. Filiorũ nominibus qui ingressi sunt in Aegyptũ ordi ne suo supputatis,tandè ita series concluditur. [Omnes animę domus Iacob,quę ingressæ sunt in Aegyptũ fuêre septuaginta.] Quòd, excepto Ioseph & filiis eius,sexagintasex animę,quę egressæ sunt de femore Iacob introierunt in Aegyptũ,nulla dubitatio est. Ita enim paulatim per ingu los supputatus numer⁹ approbat. Repererũt aũt animas tres in Aegypto, Ioseph scilicet cũ duo bus filiis eius. Septuagesimus autẽ ipse fuit Iacob. Quòd si ecõtrario nobis illud opponi, quo mo do in actibus Aposto. in cõtione Stephani dicat ad populũ, septuagintaquinq; animas ingressas esse in Aegyptũ: faciendũ, hoc quidẽ illũ ex septuaginta sumpsisse interpretibus, vbi sic scriptũ est: Filii autẽ Ioseph qui nati sunt in Aegypto animæ nouẽ. Verùm in Hebręo duæ sunt, nõ nouem. Ephraim quippe & Manasse nati de Ascenech filia Putifaris in Aegypto, anteq̃ Iacob intraret in Aegyptũ, & famis tempus ingrueret, cõstat, quia tẽpore quo ingressus est Iacob in Aegyptũ, non eius ætatis erãt, vt filios generare potuissent. Quòd si quæriẽ cur sanctus Lucas qui supradictę scri ptor est historię, in gẽtes actuũ Apostolorũ volumẽ emittẽs, nõ secundũ Hebraicã veritatẽ septua ginta, sed septuagintaquinq; animas iuxta septuaginta interpretũ editionẽ ingressas in Aegyptũ esse dixerit, facilis excusatio est. Nõ enim debuit contrariũ aliquid scribere aduersus eã scripturã, quæ iam fuerat gentilibus diuulgata. Et vtiq; maioris opinionis illo tẽpore dũtaxat septuaginta interpretũ habebatur authoritas, q̃ Lucas, qui ignotus & vilis & nõ magnę fidei in nationibus di cebatur. Hoc autẽ generaliter obseruandũ, quòd vbicunq; sancti Apostoli aut apostolici viri lo quuntur ad populos, his plerunq; testimoniis abuntur, quæ iam fuerant diuulgata in gẽtibus. Licet pleriq; tradant Lucam euangelistam vt proselytum Hebræas ignorasse literas.

Quomodo oẽs animæ Iacob septuagintã.

Actu.7.

Cur Lucas potius septuaginta interpretes ꝙ Hebręos est secutus.

Quomodo quisq; nostrum debeat in amore Christi huius exemplo vti, dicentis: Iam lętus moriar, quia vidi faciem tuam. CAP. XVII.

IVncto Ioseph curru suo ascẽdit obuiam. Videnscq; eũ, irruit super collũ eius,& inter amplexus sleuit. Dixitq; pater ad Ioseph: Iam lętus moriar, quia vidi faciẽ tuã, & superstitẽ te relinquo.] Hoc miræ pietatis dictũ de ore patris huius arripiẽtes dicamus oẽs, dicamus singuli verò Ioseph, id est, dño nostro dei filio, qui verè saluator mũdi est. Iã lætus moriar, quia vidi faciẽ tuã, & super

2.Cor.13. stitẽ te relinquo. Quando Christiane defungeris, imò & dũ viuis, quia moriturus es, dic vnico dei patris filio, saluatori tuo: Iã lætus moriar, quia vidi faciẽ tuã, & superstitem te relinquo. Videmus enim nunc per speculũ in ænigmate, & in hora qua quisq; nostrũ moritur, superstitẽ illũ relinqui mus, qui solus, quod nos non possumus, in quo nos deficimus, depositis corporibus, & de anima bus nostris curare sit idoneus. Ille nanq; nobis superstes est, vt causam nostrã emẽdet: qui idcirco

Iob.19. mortuus est, vt animas nostras viuificaret: & idcirco resurrexit, vt corpora nostra resuscitaret, & ad dexteram suam in cœlestibus in corpore & anima quenq; nostrum cõstitueret. Scio enim(in quit beatus Iob) quòd redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum, & rur sus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum.

De patrum humilitate, qua se coram Pharaone pastores ouium & peregrinos professi sunt. CAPVT XVIII.

ET ille locutus est ad fratres, & ad omnem domum patris sui: Ascendam & nunciabo Pha

Hebr.11. raoni, dicamq; ei: Fratres mei & domus patris mei venerunt ad me, & sunt viri pastores o

CAP. XLVII. uium, &c.] Sanctum peregrinorum studium, deo peregrinantium scripturæ locus exprimit, sci licet quòd hominibus non solùm non placere, sed etiam displicere quæsierunt, & quòd verè non hic manentem habentes ciuitatem, futurã & manentẽ inquirere studuerunt. Primus: [Ioseph in gressus nunciat Pharaoni, dicens: Pater meus, & fratres, oues eorum, & armenta, & cuncta quæ possident,

possident, venerũt de terra Chanaan, & ecce consistunt in terra Gessen. Extremos quoq; fratrum suorum quinq; viros statuit coram rege.] Primogenitos, & interrogati à rege dicente: [Quid ha beris operis? respõderunt, pastores ouiũ sumus serui tui, & nos & patres nostri.] Quare? Quia de testantur, inquit, Aegyptii omnes pastores ouium, videlicet, quia superbiunt in equis, & curribus plus cæteris gẽtibus, & ob hoc humile pastorũ opus veluti ignominiã despiciunt, & detestantur. [Postmodũ introductus pater ante regẽ, interrogatus est ab eo: Quot sunt dies vitæ tuæ?] Nun quid nil aliud rex sapiens locutus est cũ venerabili sene, nisi quòd interrogauit eũ, quot sunt dies vitæ tuæ? Sed profectò solùm hoc scribi dignum fuit, propter memorabile responsum, dicentis: [Dies peregrinationis vitæ meæ, CXXX. annorũm sunt parui & mali, & nõ peruenerunt vsque ad dies patrum meorum, quibus peregrinati sunt.] Vltro, peregrinum se cõfessus est: & hanc vi tam miseram, peregrinationem dicere maluit, melioris vitæ vel patriæ ciuis, id est, cœlestis. Eo sensu per contationem regis vera correctione suppleuit, cũ dicente illo: Quot sunt dies vitæ tuæ? respondit, dies peregrinationis vitæ meæ parui sunt & mali. Paruos videlicet dies suos pro hu mili conscientia dixit, malos pro continuatione tribulationis. Parumq; illi visum est, quòd pere grinum se confessus est, nisi etiam patres suos peregrinos fuisse assereret. Nam protinus subiun git: Et nõ peruenerunt vsq; ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. Adeò hominibus placere, vel ad pompam secularium tam pater quàm filius se extendere, dedignati sunt. Bene er go Apostolus in laudem fidei patrum istorum inter cætera dicit: Et confitentes quòd hospites & Hebr.11. peregrini sunt super terram. Eorum confessio nusquam clarior, aut certior inuenitur quàm hoc loco vbi peregrinus ille in aula regis non oblitus patrię cœlestis, vltro peregrinum se confitetur. Igitur vetus pastoribus ouium spiritualium & omnibus, qui cœlestem patriam inquirunt propo situm est exemplum, vt humilitate gloriosa contenti, vanam & inopem despiciant altitudinem seculi, dicantq; vbicunq; equitantes Aegyptios viderint: Hi in curribus, hi in equis, nos autem Psal.19. in nomine domini dei nostri inuocabimus: dicant coram terrenæ patriæ ciuibus, aut regibus, nõ habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Hebr.13

Quoto patris anno Ioseph natus sit. Cap. XIX.

PORrò quòd dicit, centum & triginta annorum sunt dies peregrinationis meæ, facilem pan dit aditum, ad inuestigandum quoto ætatis ipsius anno, Ioseph natus sit. Imò & quoto æta tis anno vxores Lyam & Rachel sororem eius acceperit. Nam & de fratre eius Esau, superius scri Gene.26 ptura dixit, quòd quadragenarius vxores duxit: & de Isaac patre eius, quia cũ quadraginta esset Gene.25 annorum Rebeccam vxorem acceperit, & quia sexagenarius erat quando nati sunt parauli: de isto autem non est dictum, qua ætate vxorem acceperit. Centum ergo & triginta annorum cum se esse dixerit, Ioseph autem triginta annorum fuerit, quando steterit in conspectu Pharaonis re Gene.4. gis, & exinde septem fertilitatis anni, cum biennio subsecutæ famis effluxerint, qui sunt simul ætatis Ioseph trigintanouem anni, constat procul dubio quòd nato Ioseph Iacob nonagenarius extiterit. Cui ætati quatuordecim annos adime, quibus Laban pro filiabus seruiuit, & manifestè liquet, quia iam septuagintasex annorum erat, quando præcepto patris peregrè profectus, vxo res accepit. Viginti nanq; annis seruiuit, quorum ante sex posteriores natum fuisse Ioseph qui le gir, intelligit. Nato quippe Ioseph, cum dixisset Iacob socero suo: dimitte me vt reuertar in ter Gen.30. ram, & ad patriam meam, tunc demum, cõuentione iterata, qui pro filiabus quatuordecim an nis seruierat, addidit vt seruiret annis sex.

De eo quòd Ioseph subiecit omnem terram Aegypti, vendentibus eam illis præ magnitudine famis. Cap. XX.

INtrauit igitur Israel in Aegyptum, & Iacob accola fuit in terra Cham, id est, in eadem Aegy Psal.104 pto. Aegyptii nanque ab vno de posteris Cham, scilicet Mesraim exorti sunt. Attendamus quid deinceps actum sit. [Postquam benedicto rege, Iacob egressus est foras, & possessionẽ dante Ioseph, accepit in optimo terræ solo Rameses vbi præceperat Pharao, venit cuncta Aegyptus (inquit scriptura) ad Ioseph dicens: Da nobis panes. Quare morimur coram te, deficiente pecu nia? Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, si precium non habetis, & sustentauit eos illo anno pro commutatione pecorum. Venerunt quoque anno secundo, & dixerunt ei: Cur mori mur, te videnteꝰ Eme nos in seruitutem regiam, & præbe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem, & cætera.] Hos habuit effectus, illud quod vocauit dominus famem super terram, & ad hoc vocatio eius profecit, vt & Israel intraret in Aegyptum, & in seruitutem redi geretur superbia Aegyptiorum, quam & scriptura paulo supra denotauit dicendo: quia dere stantur Aegyptii omnes pastores ouium. Proinde sapientibus quoque, qui nitore gaudent elo Psal.104 quii, placeat & illud quod metonomicè Psalmista dixit: & vocauit famem. Bene ergo tanquam strennuus lictor astitit vocanti, & voluntatem fecit imperantis, cum duos reos, veluti vno car cere arctauit, & alter scilicet Israel, qui fratrẽ suum vendidit, flagellatus generatione quarta sol ueretur ad gloriam: alter, id est, Aegyptius populus superbiens in curribus & equis, educeretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. xlvii.

ad pœnam. [Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, vendentibus possessiones suas præ magnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni, & cunctos populos eius, à nouissimis terminis Aegypti, vsq; ad extremos fines eius, præter terram sacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis. Dixit ergo Ioseph: En, vt cernitis, & vos & terram vestram Pharao possidet. Accipite semina & serite agros, vt fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in sementem & in cibos, familiis & liberis vestris.] Tanquam diceret: Vobis possessiones vendentibus & dicentibus: eme nos in seruitutem regiam, non mittam super vos aliud pondus, verumtamen id quod cœpistis tenete æqua conditione. Quinta pars fructuũ per septem fertilitatis annos de cunctis regionibus sub curam & custodiã Pharaonis recondita est, pro salute vestra: quintam ergo deinceps partem regi dabitis, cui vos in seruitutem venditis. Ex eo tempore vsque in præsentem diem in vniuersa terra Aegypti regibus quinta pars soluitur. Et quidem quia superborum tunc ceruicibus victrix fames insederat, læti susceperunt conditiones seruitutis, dicentes: Salus nostra in manu tua est, respiciat nos tantùm dominus noster, & læti seruiemus regi. Verùm vbi rediuiua saturitas famem depulit, pariter & superbia reuixit. Et fortassis inde inimici filiis Israel facti sunt, & inde versum est cor eorum, vt odirent populum domini, & dolos facerent in seruos eius, quia quos tempore famis subiicientes se regiæ seruituti suscipiens & pascens, dictus est saluator mundi: tempore saturitatis à posteris eorum, qui se vendiderant, odio cœpit haberi memoria eius, tanquam fuisset proditor libertatis.

Quòd oportuerit Ioseph de transferendo corpore eius adiurari, & cur sanctus vir in terra illa sepeliri noluerit. CAP. XXI.

CVmq; appropinquare cerneret Israel diem mortis suæ, vocauit filium suum Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub fœmore meo, & facies mihi misericordiam & veritatem, vt non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, vt auferas me de terra hac, condasq; in sepulchro maiorum meorum.] Ergò ne de obedientia filii pater diffusus est, nec aliter securus esse potuit? Non vtique sic, sed rationem in ore ponere voluit, quam in transferendo patrem haberet coram Pharaone & seruis eius, compendio dicens, pater enim meus adiurauit me, suspitionemque fugeret, ne alienum ab amore terræ Aegyptiæ videretur animum gerere. Quid autem patriarcha tantus, ciuis cœli, cui viuenti totus mundus exilium fuit, tantopere de corpore suo curauit, & serio scire voluit, quo loco puluis in puluerem, & cinis reuerteretur in cinerem? Videlicet quia terra repromissionis domini erat dei, dicentis: verbi gratia, terram in qua dormis, dabo tibi, & semini tuo, & his similia, quæ tam illi, quàm etiam patribus suis de terra illa locutus est deus, & repromisit. Donum autem dei quælecunque sit, siue magnum siue paruum, cœleste siue terrenum, pro honore vel charitate dantis pretiosum est, & esse debet in oculis sapientis: Si ergo moriturus, continuò promissiones terræ, quas acceperat, tanta cum gratiarum actione veneratus est, vt saltem mortuo corpore illam tenere cuperet: quanto magis viui possessores curare debuerunt, sic in ea viuere, vt non iratus deus, donum suum ingratis rursus auferret? Exemplum enim viuis mortuus dedit, vt in spe patriæ cœlestis pignus amarent, requiem æternæ hæreditatis. [Quo iurante adorauit Israel deum, conuersus ad lectuli caput.] Scilicet quia postquam iurauit filius, iam de effectu petitionis erat securus. Ad lectuli, inquit, caput. Sanctus quippe & deo deditus vir oppressus senectute, sic habebat lectulum positum, vt ipse iacentis habitus absque difficultate vlla ad orationem esset paratus.

Cur Iacob in terra promissionis sepeliri voluit. Gene. 23.

Quòd Ioseph ad ægrotantem patrem assumptis duobus filijs properauerit, & de benedictionibus eiusdem patris. CAP. XXII.

CAP. xlviii.

NVnciatum est Ioseph, quòd ægrotaret pater eius. Qui assumptis duobus filiis Manasse & Effraim ire perrexit] id est, ire properauit, & eo totus intẽdit, ad accipiendas partes de diuitiis paternis: ad videndos thesauros benedictionis, quos pater thesaurizauit filiis suis. Idcirco filios suos secum assumpsit Manasse & Ephraim [Dictumq; est seni. Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo] Quamuis intelligi rectè valeat, quòd ob aduentum filii quem diligebat confortatus sit gaudio, sicut dudum dixerat. Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo: ramen & hoc sciendum, quia sancto prophetiæ spiritu super eum irruente, confortatus est. Vndè enim fiduciam vel authoritatem habere poterat, vt diceret, & iste quidem erit in populos & multiplicabitur, sed frater eius iunior maior erit illo, & his similia, nisi quia virtute prophetici spiritus inualuerat? Confortatus igitur adeò mente est, qui ægrotabat corpore, ita vt corpus quoque fessum alleuiaretur mentis alacritate: & cuius oculi corporei caligauerant præ nimia senectute, nec clarè videre poterat, interioris eius hominis acies clarificata est, vt ventura nunciaret, & possidendam hæreditate benedictionem daret. Itaque sic incipit: [Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan, benedixitq; mihi & ait: Ego te augebo, & multiplicabo, & faciam in turbas populorum, dabóq; tibi terram hanc,

hanc, & semini tuo in possessionem sempiternam.] Vndè habeat dandę benedictionis ius aut officium prælocutus est. Non dixit, Pater meus Isaac benedixit, quamuis & hoc factum sit, sed deus omnipotens (inquit) benedixit mihi, quia benedictio non hominis est, sed dei. & tunc valet hominis benedictio, cum ex deo procedit, vel confirmatur testimonio dei. Dicat quis: Cur Abraham moriturus, non Isaac item eo modo quo & Isaac Iacob, & Iacob filios suos benedixit? Videlicet quia Isaac iam ex quo in holocaustum deo oblatus est, benedictionẽ hæreditate possedit, nec opus fuit illum sermone consecrari, qui re ipsa in typum saluatoris sanctum sacrificium, & hostia viua esse meruit. Item. Si quærat quis, cur non Isaac duos tantùm habens filios, vtrũq; benedixerit, cum Israel plures habens, singulos benedixerit, benedictionibus propriis? Facilis responsio est, quia duo filij Isaac in duos erant populos diuidendi, sicut oraculum diuinum prædixerat illi, vel Rebeccæ matri. plures autem filij Iacob vna gens, & vnus populus in vnitate paternæ fidei deum verum & viuum hæreditate possessuri, vel ab ipso erant possidendi. Post istos patriarchas tres, in quibus omnipotens trinitas inuocanda est, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, iam non inuenitur eodem successionis ordine, & cum potestate benedictio carnalibus filijs data esse, sed per sacerdotum ministerium deinceps ex lege Moysi in populum communiter exorata est, effectu non semper vel vbique prosequente.

Cur Abrahã moriturus nõ benedixit Isaac. Cur Isaac nõ benedixit vtrumq; filium. Gene. 25.

Quur dixerit, duo filij tui mei erunt. Manasses & Effraim reputabuntur mihi.

CAPVT XXIII.

DEus, inquit, omnipotẽs apparuit mihi, benedixitq; mihi, &c. vt supra. Quorsum istud? Videlicet vt recogites, & scias, quia paternæ fidei meritis actum est, quatinus dicere posses, obliuisci me fecit deus omnium laborum meorũ, & domũ patris mei, & ob hoc vocares nomẽ primogeniti tui Manasse. Itemq; crescere me fecit deus in terra paupertatis meæ, & ob hoc vocares nomen secundi Effraim. Nam ex eo q; mihi sponte peregrinanti benedixit deus, & ita dixit, ego te augebo, & multiplicabo, & faciã in turbas populorũ, ex eo, inquam, tu quoq; nõ intuitus exul, & in seruum venundatus in laboribus tuis, & in terra paupertatis tuæ creuisti. Nec enim opẽ cœlestem vos filij parẽtibus, sed nos parẽtes Abraham, Isaac, & Iacob, vobis filijs thesaurizauimus. [Duo igitur filij tui, qui nati sunt tibi in terra Aegypti, anteq; ventrẽ huc ad te, mei erunt Effraim & Manasses, sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.] Ac si dicat: Quoniã ego, anteq; huc venirem ablens tibi profeci, etenim in magnis doloribus fides paterna pro te decertauit, tuamq; salutem parturiuit, in qua & duos filios procreasti iure ipsi filij mei erũt. Sicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi, &c. quod dicit hoc est sicut Ruben & Simeon duæ tribus erunt, duosq; populos procreabunt, & sic hæreditabunt repromissionis terrã, sic & filij tui, [Reliquos autem filios, quos post mortem meam genueris.] Ostendens nec dum illo tempore procreatos: [tui erũt & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.] Non, inquit, accipient separatim terrã, nec funiculos habebunt proprios, vt reliquæ tribus, sed in tribubus Effraim & Manasse quasi appendices populi commiscebuntur. Quam autem ob causam mihi reputabuntur, & mei erunt? [Mihi enim, inquit, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratq; vernum tempus. Et ingrediebar Ephraram, & sepeliui eam iuxta viam Ephratæ.] Mihi, inquit, id est, in meum detrimentum, vel dum parit mihi filium mortua est mater tua Rachel, quam ego diligebam, & ex qua filios adhuc suscipere optabã, eratq; vernum tempus, subauditur mihi, & ingrediebar Ephratam, quod interpretatur frugifera, videlicet cũ illa post hyemẽ sterilitatis optato partu floresceret, & frugifera mihi esse inciperet. Idcirco hi duo filij tui mei erunt, vt mortuæ coniugi semen suscitem & suppleam adoptione, quod minus habui naturali generatione. Quod pro magno id acceperit Ioseph, scilicet vt duo filij sui principes, & capita tribuũ fierẽt in Israel, illud indicat, quòd cum tulisset eosdem filios suos de gremio patris deosculantis, & circumplectentis eos, adorauit pronus in terram.

Gene. 48.

Quod Iacob filijs Ioseph benedicens, commutatione manuum crucem Christi præfigurârit. CAPVT XXIIII.

ET posuit Effraim ad dextram suam, id est, ad sinistram Israel, Manassen verò in sinistram suam, ad dextram scilicet patris, applicuitq; ambos ad eum. Qui extendens manum dextrã erat, commutans manus.] Cur ita fecerit ipse reddit causam, cum Ioseph grauiter accipiẽte, & dicente: [Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. pone dextram super caput eius, renuens ait: Scio fili mi, scio. Et iste quidem erit in populos, & multiplicabitur, sed frater eius, maior erit illo, & semen illius crescet in gentes. Sine dubio transpositio manuũ crucis expressit figuram. Nunquid in eo sic manus commutando casu crucem figurauit? Nunquid non poterat eâdẽ ratione data, Manassen ad dextram, Effraim verò ad sinistram suam posuisse? Poterat planè, sed propheta erat, & prophetico spiritu sciebat, quòd per crucem cõponenda esset benedictio, quam venturus legislator daret, vel qua in illo semine Abrahæ benedicentur omnes gentes. Qui enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIX. postmodum de illo qui mittendus erat, & qui expectatio gentium futurus erat, id est, de Christo dixit: Lauabit vino stolã suam, & sanguine vuæ palliũ suum, nescire poterat quali torculari ipsa vua premẽda vel ipsum vinũ foret extorquendũ? Igitur tanq̃ propheta simul & patriarcha, quomodo verbis verum propherare potuit dicendo, & iste quidẽ erit in populos, & multiplicabitur, sed frater eius iunior, maior erit illo, sic & manuũ positione crucẽ Christi præfigurare scitit, per quam priori iunior .i. Iudaico prę ferendus erat populus Gentilis. Ad ipsum Ioseph dicit. [Do tibi partem vnã extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhęi, in gladio & arcu meo.] Sychimam dicit siue Sychem, quæ apud Iohannem Euangelistam Sychar vicioſẽ dicitur, quod errore inoleuit, & est nunc Metropolis vrbs Samaritanorũ. Quod autẽ dicit se eã in arcu & gladio possedisse, arcum hic & gladiũ iustitiam vocat, per quam meruit peregrinus & aduena interfecto Sychem & Hemor, de periculo liberari. Vel certẽ in gladio & in arcu meo tuli, id est, in fortitudine mea emi, scilicet in pecunia quam in multo labore & sudore acquisiui.

Quod vocauerit filios suos. Congregamini vt annuntiem vobis, & cætera.

CAPVT XXV.

CAP. XLIX. VOcauit autẽ Iacob filios suos, & ait eis: Congregamini vt annuntiem vobis, quæ ventura sunt diebus nouissimis. Cõgregamini & audite filii Iacob, audite Israel patrẽ vestrũ.] Vocatio hęc nõ vt simplex litera resonat, nec solum duodecim homines inuitat, sed vniuersos qui se agnoscunt, vel profitentur esse filios Iacob conuenit & cõgregat. Et profectò quicunq; sumus ex fide patris huius, quicunq; deũ Abraham, deũ Isaac, & deũ Iacob, in veritate confitemur, & colimus, filios nos esse Iacob, & fideliter agnoscimus, & veraciter dicimus. Nos igitur inuitat, pater Iacob tuba prophetica, cũ dicit: Congregamini, vt annuntiem quę ventura sunt vobis in nouissimis diebus, iterumq; personat ac dicit: Congregamini, videlicet vt & corporibus congregemur in eisdẽ parietibus in eadẽ domo dei in eadẽ Ichoia Christi, & quod magis expedit, mentibus congregemur, in vnitate fidei, in societate spiritus, in vinculo pacis. Tandemq; congeminat, quo attentum faciat auditorẽ. Audite, inquiẽs, filii Iacob, audite Israel patrẽ vestrũ. Nõ enim vnus corporis auditus satis est, sed alius quoq;, id est, interioris hominis, auditũ adhibere oportet, vbi spiritus loquitur & annunciat quę vẽtura sunt. Itaq; tanq̃ filii in domo patris sub fidei magisterio, morumq; disciplina eruditi, audiamus his diebus nouissimis quę tunc vẽtura erãt, nunc autẽ iam venerunt & facta sunt diebus istis, diebus vtiq; nouissimis testante Paulo: quia nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt, & Iohanne dicente: Filioli nunc nouissima hora est.

1.Co. 10. 1.Iohã. 2

De benedictionibus Ruben, & quorum ille typum gesserit CAP. XXVI.

RVben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei. Prior in donis, maior imperio. Effusus es sicut aqua, non creſcas, quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius.] Sensus hic est. Tu es primogenitus meus maior in liberis, & sedebas iuxta ordinem natiuitatis tuæ, & hæreditatem quæ primogenitis iure debebatur, id est, sacerdotium sperabas accipere & regnum. Hoc quippe in portando onere, & præualido robore demonstratur. Verùm quia peccasti, & quasi aqua quæ valculo non tenetur, voluptatis es impetu effusus, idcirco præcipio tibi, vt vltra non pecces, siq; in fratrum numero, pœnam ex peccato luens, quòd primogeniti ordinem perdidisti. Itaq; duobus præmissis, tu fortitudo mea, tu principium doloris mei, duo subiuncta respondent. Vndè enim tu fortitudo mea? Ex eo videlicet, quia prior in donis, maior imperio. Vndè principiũ doloris mei? Ex eo, quia effusus es sicut aqua, ascendendo cubile patris tui. Hoc enim principium doloris eius extitit, non quòd in nullo ante doluerit, sed quia verus dolor de plaga peccati, primum in domo eius de isto accidit, deinde incremẽtum accepit de vendítione filii. Huic videlicet Ruben similis est, quicunq; horum dei patris, id est, plebis eius regnũ adulterino introitu ascendit, scilicet non audientium salutem siue profectũ, sed gloriæ suę quærendo voluptatem, queniadmodum iste ascendendo patris sui cubile, non exinde generare soboleꝫ, sed proprii corporis quæsiuit explere libidinem. Sic & ante Christi aduentum Pharisæi, Sadducæi, Samaritæ, cæteriq; temporis illius hæretici, vel hæresum authores, horum dei patris, id est, sanctæ legis scripturam violenter ascendentes, plebem eius iniquo semine corruperunt, & post Christi aduentũ Cherintus, Marcion, atque Hebeon, cæteriq; hæresiarchæ horum eiusdem Christi, id est, doctrinam Euangelii non vocati, ascendentes suis quiq; locis, vel temporibus plebem eius peruersa doctrina commaculauerunt. Vndè sciendum quod nõ libera sed ancilla, non vxor legitima fuit quam adulterauit Rubẽ, & dicta est Bala, quod interpretatur inueterata. Denique & quæcunque plebs siue quæcunq; anima libera, vel Christi vxor est legitima, vero amore Christum diligens, adulterum non recipit, incæstum non admittit, quæ autem ancilla est, non habens spiritum domini in quo est libertas, quæ inueterata est, & ambulat in vetustate peccati, citò adultero succumbit, facilè hæretico consentit. Talium iniquo cœtui spiritus dicit: Tu primogenitus meus, tu fortitudo mea, grauissima ironia pro arrogantia vel præsumptione eius dicta rectè intelligitur, quia sic illi videtur, sic prædicat sic de se arbitratur. Dicit enim: Quod ego do, sanctũ est,

Ironia.

est, quod ego baptizo, quod ego consecro, plenum atque perfectum est, apud me solum veritatis fortitudo est. Quod autem ex repugnanti additur, & principium doloris mei, vera patris confessio est, quia reuera sub lingua eius labor & dolor, quia cõcepit dolorem, & peperit iniquitatem. Cur enim pater tales non vocet, principes doloris siue laboris sui? Etenim per prophetam illis dicit: Si affliget homo deum, quia vos configitis me? Et dixistis, in quo confiximus te? In decimis, & in primitiis, in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota. Item laborare fecistis dominum in sermonibus vestris. Et dixistis, in quo eum fecimus laborare? & cætera. Et hìc ergo tanquam dicat patri adulter hæreticus, in quo ego principium doloris tui? Effusus es, inquit, sicut aqua, videlicet per oris tui incontinentiam. Incontinenter enim & sine discretione, fluunt hæretici verbis aquaticis. Sunt enim cisternæ veteres, quæ non valent continere aquas.

Psalm. 7. Malach. 3. Ibidem 1. Hiere. 2.

De benedictionibus Simeon & Leui, & quorum typum gesserint.

CAPVT XXVII.

SImeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilio eorum ne veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea. Quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua effoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio illorum, quia dura. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.] His verbis palam significat, non sui fuisse consilii, quòd Sychem & Emor fœderatos viros interfecerunt, contráque ius pacis & amicitiarum sanguinem fuderint innocentem, & quasi quodam furore sic crudelitate grassari, muros hospitæ vrbis euerterent. Vndè & dicit: Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura. Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Leui enim hæreditatem propriam non accepit, sed in omnibus sortibus paucas vrbes ad habitandum accepit. De Simeon verò in libro Iesu scriptum est, quod & ipse proprium funiculum non sit consecutus, sed de tribu Iuda quiddam acceperit. In Paralipomenon autem libro manifestius scribitur, quod quum multiplicatus fuisset, & non haberet possessionis locum, exierit in desertum. Verùm quia de diebus nouissimis se prophetare dicit: Congregamini & annunciabo quæ ventura sunt vobis diebus nouissimis, rectè de pharisæis propheticè dictum intelligitur, qui vtique secundum Simeon & Leui primos circumcisionis suæ proselytos, scilicet Sychimitas interfecerunt, vasa iniquitatis bellantia fuerunt, quia cum circuissent mare & aridam, vt proselytos facerent, tandem in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum, Christum enim occiderunt, & murum templi (quod est corpus eius) clauis & lancea suffoderunt, & hoc faciendo proselytos & omnes auditores suos secum filios perditionis fecerunt. At ille vir prophera potens in opere & sermone, sicut de templo corporis sui prophetauerat dicens: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, sic fecit, & in vltionem furoris eorum, & indignationis duræ sic dixit: Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Iacob nanq; vel Israel ipsi esse desierunt, & gentes per fidem hoc nomen hæreditauerunt. Cur autem nolit eos occidere, sed diuidere ac dispergere, Psalmista in persona eius edicit, vbi præmisso, deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, continuò subiungit: nequando obliuiscantur populi mei. Et ait: Disperge illos in virtute tua.

Hiere. 2. Iohan. 2. Psal. 58.

Quid sit in benedictionibus Iuda. *CAP. XXVIII.*

IVda te laudabunt fratres tui: Manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum: Adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti, vt leo & quasi leæna.] Hic os suum latius aperuit, spiritumque attraxit, & clarius edixit, quod gaudenter totus exaudiret orbis. Iuda, inquit, te laudabunt fratres tui. Constat quidem, quia de tribu Iuda reges extiterunt, at illi præter Dauid, Ezechiam, & Iosiam, omnes peccauerunt, neque adeò fortes fuerunt, vt merito in laudem fortitudinis eorum tantus patriarcha tantopere dilatare debuerit os suum. Vnus igitur de omnibus electus sit rex Christus in quem ista rectè dicantur. Iuda quippe, quod interpretatur confessio, ipse est nostræ confessionis princeps & author, sine quo non erat nobis confiteri, sine quo non fieret quod scriptum est: Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini testimonium Israel, ad confitendum nomini domini, neque transiret quisquam in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei, in voce exultationis & confessionis. Iuda ergo te laudabunt. Te (inquam) Christe confitebuntur fratres tui, & laudabunt & prædicabunt te omnes filii dei, & pro hoc ipso etiam laudabunt te, quòd sunt fratres tui, quòd nominantur, & sunt filii dei viuentis. Nam nisi per te recepti, & per te fuissent adoptati, essent semper, vt erant, omnes inimici, omnes filii mortis, filii iræ, filii diaboli. Iure ergo te laudabunt. Quomodo laudabunt? Quid laudantes clamabunt? Manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum. Hoc verè laudabile, hoc laude canora dignum est, quia vera fortitudo, quia gloriosa victoria est. Ad quid enim manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum? Videlicet ad hoc, vt depressi & incuruati aut te adorent, aut expellantur de finibus

Psal. 109. Psal. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIX.

tuis, claudendi carceribus in vinculis sempiternis. Pro meliori parte victorię continuò subiungit. Adorabunt te filij patris tui. Qui inimici tui, ipsi filij patris tui, sed prius secundum meritū suum inimici, postea per gratiam tuam filij patris tui. Ad hoc manus tua in cerucibus inimicorū tuorum, vt adorent te illi, & reconcilientur tibi, fiantq; ex inimicis fratres tui, fiant filij patris tui. Ita mirabiliter deducet te dextera tua, cerucibus inimicorum tuorum impressa, ita populi sub te cadent in corde inimicorum regis, facti sedes tua deus in seculum seculi. Nam quia deus es tu, idcirco parum dictum erat, te laudabunt fratres tui, suppletum ergo est, dicendo: adorabunt te filij patris tui. Quæ autem causa vel materia laudis, aut vndè tibi dignitas adorandæ maiestatis? Ait Catulus leonis luda, ad prædam fili mi ascendisti. Quia catulus leonis tu es, id est, filius dei fortissimi, cunctarumq; fortitudinum vel virtutum principis, idcirco adorabunt te filij patris tui. & quia tu ad prædam fili mi ascendisti, & infernum debellasti: idcirco iure te laudabunt fratres tui. Quamuis enim dicantur & sint fratres tui, vel filij patris tui, non tamen vt tu catulus, sic & ipsi dici vel esse possunt catuli leonis. Non enim natura, sed adoptione sunt filij dei, patris tui, vndè & præter te fili mi, nullus ad prædam ascendere, nullus infernum spoliare potuit. Tu solus prædator mortis, requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Hoc mirabile est. Requiescens, id est, moriens accubuisti vt leo. nec enim moriendo defecisti, aut imminuta est fortitudo tua. Nec verò tantum vt leo apertis accubuisti oculis, sed & quasi leæna, quam vt seuiat grandis agit amor, & affectus grandis erga fœtus suos esurientes ad prædam excitat. Accelerasti enim spolia detrahere, festinasti prædari, vt ad catulos, id est, apostolos tuos magnæ prædæ gaudium, magnum reportares triumphum resurrectionis.

Pſal.44.

Geneſ 49.

De eo quòd ait: Quis ſuſcitabit eum, & non auferetur ſceptrum, & cætera.

CAPVT XXIX.

QVis ſuſcitabit eum?] Hactenus prona mente blandientis affectu loquebatur pater ad filium principem fortitudinis, suum secundum carnem filium. nunc tota irruente admiratione, quasi astantem circunspicit orbem vniuersum, & dicit interrogans, vt interrogādo totum in admirationem excitet genus humanum. Quis suscitabit eum? Et rectè nos quoq; de præterito dicamus: Quis suscitauit eum? Helias viduæ filium suscitauit. Ipse Lazarum suscitauit. Quis spiritum eius adiuuit? Ipse nempe nullo indigens, proprio rugitu euigilauit. potestatem enim habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Iam quasi quæreretur, quando ille veniet, & quod signum temporis aduentus eius, continuò sequitur: [Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.] Hoc omni homini oculos habenti certum & præclarum est. Quando enim, vel ex quo ablatum est sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius? Videlicet extunc, quando regnum Iudæorum Romanis tradentibus adeptus est Herodes alienigena, patre Idumæo, matre ortus Arabica. Et quidem reges iam dudum defecerant à tempore captiuitatis Babylonicę, duces tamen qui essent de gente illa, perseuerauerunt vsque ad contentiones Hircam & Aristoboli, qui ex commixtis tribubus, sacerdotali scilicet & regia orti, regnum & sacerdotium discordibus sibi diuidentes animis, contendendo, & inuicem pugnando, tandem occasionem porrexere Romanæ potestati, locumque aperuerunt alienigenæ Herodi. Ita paulatim deficiente & claudicante fœmore Iudæ, tandem potestas omnis ab eo sublata est. Vndè prudenter non tantum dictum est, non auferetur sceptrum de Iuda, sed additum est, & dux de fœmore eius. Tunc primùm ergo sublatum est sceptrum de Iuda, quando tulit illud Herodes, qui vtique Iudæus non erat. Quis autem nesciat, quia tunc venit qui mittendus erat? Tunc enim IESVS CHRISTVS Dei filius in Bethleem Iudæ de virgine nasci dignatus est. Cum ergo dicit, non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est, firmum sermonem propheticum prophetarum sanctissimus, tanquam lucernam lucentem, in caliginoso loco attollit, vt sciat inquisitor regni dei, quando vel ex quo certus esse debeat de aduentu eius, quem laudare & adorare habeant omnes fratres eius, cuncti filij patris eius. Huic lucernæ, huic prophetico sermoni, Simeon senex, homo iustus & timoratus in spiritu sancto attendens, cum sciret, & videret, regnante alienigena, ablatum esse sceptrum de Iuda, & ducem de fœmoribus eius, intellexit tempus esse, vt veniret qui mittendus erat, & idcirco ad ianuas cœlorum, vndè venturum illum sperabat, tam diu suspensa prece pulsauit, donec responsum acciperet à spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum dominum. Et vidit, & sicut legebat in hoc scripturæ loco, expectatio gentium, ita credidit & confessus est, eum esse lumen ad reuelationem gentium. Vndè autem scire poterat ipse pater Israel, vt diceret, & ipse erit expectatio gentium? Ex deo videlicet, non solum quia prophera erat, sed & quia sic ad Abraham deus locutus est: In semine tuo benedicentur omnes gentes.

3.Reg.17. Iohan.11. Eſaiæ 40. Iohan.10.

Matth.2. Lucæ 2. 2.Petr.1. Lucæ 2. Geneſ.22.

Qualis ſit illa expectatio gentium, ſecundum quod ait: Ligans ad vineam pullum ſuum, & cætera.

CAPVT XXX.

QValis verò sit expectatio gentium, subsequenter notis nominibus, & clara similitudine propheticum hoc declarat oraculum. [Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem ô fili mi asinam suam.] Quanto affectu, cum de tertia persona loquatur, apostrophen faciat ad secundam, dicendo, ô fili mi, nulla valet lingua verbis consequi, vix vlla valet mens persentiscere: benigna venia charitatis Ligans, inquit, ad vineam pullum suum, & ad vitem ô fili mi asinam suam. Pullum asinæ nouimus, cui superledit dominus Iesus, hoc est, gentilium populum, quem vtique nunc ad vineam suam alligauit, quando apostolicæ ecclesiæ, quæ ex Iudæis est, illum gratia sua copulauit: Quod per pullum, idem per asinam: & quod per vitem, idem intelligimus per vineam. Vna vitis, vel vna est vinea omnium electorum, ab initio seculi vsq; ad apostolicam fidem, vna cum capite suo Christo ecclesia. De semetipso caput Christus dicit: Ego sum vitis, & pater meus agricola est. De ecclesia quæ est corpus eius, prophera dicit: Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei, vineæ suæ. Vinea facta est dilecto meo, in cornu filio olei, & cætera. Ad hanc vitem, ad hanc vineam, nos gentes, Christum expectantes, donec illum facie ad faciem videamus, nunc interim ligati sumus tanquam pullus vel asina, cui animali rectè comparatur gentilitas, propter antiqua stultitiæ onera: ligati, inquam, sumus ad huiusmodi vineam, scilicet vt post paleas asinorum pabulum, botrum manducemus suauissimum, & in spiritu sancto scripturarum vinum bibamus optimum. De quo protinus subditur: [Lauabit vino stolam suam, & sanguine vuæ pallium suum.] Idcirco ergo ligabit ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam, vt lauet vino stolam suam, & sanguine vuæ pallium suum. Nihil verius. Quod per pullum & asinam, idem per pallium & stolam, id est, vnam eandemq; intellige ecclesiam. Nam vna eademq; gentilitas, antequam lauacro isto renascereturasina vel pullus petulcus erat: posiquam verò lauit eam Christus, stola vel pallium eius est, de quo in Psalmo dicitur: Sicut vngentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. Lauabit ergo vino stolam suam, & sanguine vuæ pallium suum, id est, emundabit spiritu sancto ecclesiam suam, & sanguine passionis fidelem populum suum. Vua enim ipse est, de quo in Canticis Canticorum sponsa dicit: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Hæc vua, siue hic botrus, torculari crucis expressus, sanguinem suum fudit, & spiritum sanctum dedit, vndè & lauit stolam suam, id est, mundauit ecclesiam suam, vt exhiberet sibi sponsam gloriosam non habentem maculam aut rugam. Pulchritudinem huius propheticæ laudis spiritus sanctus ita concludit: [Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.] Oculi huius pulcherrimi VII. esse, & in Zacharia prophera, & in Apocalypsi Iohannis legimus, qui sunt, inquit, septem dei spiritus, missi in omnem terram. Primò vinum hoc loco, vetustam legimus austeritatem legis, sicut mustum aliis scripturæ locis nouam Euangelicæ gratię significare doctrinam. Constat autem, quia septiformis gratia spiritus sancti, quam accepimus ex gratia Euangelii, vetustate legis pulchrior atque dulcior est. Dentes quoque hi sunt, qui in corpore eius (quod est ecclesia) fortes sunt ad capiendum solidum cibum. Et hi prorsus lacte candidiores, id est, illis quibus pro infantia sensuum lacte literæ opus est, sanctiores atque pulchriores sunt. Dicat itaque: Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.

Vinea eccleſia. Iohā.15. Eſaiæ 5. Pſal.132. Cant.1. Ephe. 5. Zac.3.4. Apo.5.

De benedictionibus Zabulon & Iſachar. CAP. XXXI.

ZAbulon in littore maris habitabit, & in statione nauium, attingens vsque ad Sidonem. Isachar asinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiem quòd esset bona, & terrā optima, & supposuit humerum suum, ad portandum, & factus est tributis seruiens.] Iuxta literam, quia de Zabulon dixerat, quòd maris magni esset littora possessurus. Sidonem quoque & reliquas Phœnicis vrbes contingeret: nunc ad mediterraneam prouinciam redit, & Isachar, quia iuxta Nepthalim pulcherrimam in Galilæa possessurus est regionem, benedictione sua habitatorem facit. Asinum autem fortem vel osseum vocat, & humerum ad portādum deditum, quia in labore terræ, & in vehendis ad mare oneribus, quæ in suis finibus nascebantur, plurimùm laboraret, regibus quoque tributa comportans, aiunt Hebræi, per metaphoram significari, quòd scripturas sanctas die ac nocte meditans, studium suum dederit ad laborandum: & ideo ei omnis tribus seruiuit, quasi magistro dona portantes. Ergo nos potius hæc, & illud, quod postmodum de Nepthalim dicitur: Nepthalim ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis, cuncta ad doctrinam saluatoris referamus, eo quòd ibi vel maximè docuerit, sicut in Euangelio scriptum est: Et habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nepthalim, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam propheram: Terra Zabulon & terra Nepthalim via maris trans Iordanem Galileæ, & cætera. Igitur iuxta anagogen, Zabulon, & Nepthalim, prouinciamque mediterraneam obtinens Isachar, apostoli sunt vel apostolici viri, qui habitantes in littore maris, & in statione nauium, videlicet quia facti sunt piscatores hominum, ad hoc semper intenti fuerunt, vt de profundis & salsis fluctibus multitudines educerent piscium rationalium. Vidit requiem

Matt.4. Eſa.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIX.

requiem, inquit, quòd esset bona, & terram quòd optima, & suppositi humerū suū ad portandum, & factus est tributis seruiens. Hoc, inquam, vidit Issachar, quod interpretatur merces, siue Zabulon, id est, habitaculum fortitudinis, scilicet quisquis datorem æternæ mercedis atq; largitorem habitaculi fortissimi prædicantem audiuit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenieris requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue, & onus meum leue. Bona ergo mercede secundum nomen suum Issachar supposuit humerum suum ad portandum onus leue, quia vidit & inuenit requiem animæ suæ.

Matth.11.

De benedictionibus Dan, & quid ad literam, & quid ad allegoriam habeant.

CAPVT XXXII.

DAn iudicabit populum suum, sicut & alia tribus Israel. Fiat Dan coluber in via, & cæraſtes in semita, mordēs vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Salutare tuum expectabo domine.] Samson iudex Israel de tribu Dan fuit. Hoc ergo dicit: Nūc video in spiritu comam nutrire Samson Nazareum tuum, cæsis hostibus triumphare, quòd in similitudinem colubri, regulique obsidentis vias, nullum per terram Israel transire permittat, sed etiam si quis temerarius virtute sua, quasi equi velocitate confidens, eam voluerit prædonis more populari, effugere non valebit. Totum autem per metaphoram serpentis & equitis loquitur. Videns ergo tam fortem Nazareum tuum, quòd & ipse propter meretricem mortuus est, & mortuus nostros occidit inimicos, putauit ô deus ipsum esse Christum filium tuum. Verùm, quia mortuus est, & non resurrexerit, & rursus captiuus ductus est Israel: alius mihi saluator mundi, & mei generis prestolandus est, vt veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium. Aliter, fiat Dan coluber in via, & cæraſtes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Nonnulli de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo, quòd loco hoc Dan & coluber asseritur, cæraſtesque mordens. Vndè & non immeritò dum Israeliticus populus terras in castrorum partitione susciperet, primus Dan ad Aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. De quo per prophetam dicitur: A Dan auditus est fremitus equorum eius. Qui non solùm coluber, sed etiam cæraſtes vocatur. Cæraſtes enim Græcè, cornua dicuntur. Serpens hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antichristi aduentus asseritur, quia contra vitam fidelium cum morsu pestiferæ prædicationis armatur etiam cum cornibus potestatis. Quis autem nesciat, semitam angustiorē esse quàm viam? Fiat ergo Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in via mordet, quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cæraſtes in semita, quia quos fideles repperit, & sese ad præcepti cœlestis angusta itinera constringentes, non solùm nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis angore post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus etiam hunc mundum significat, vel insinuat, qui per elationem suam in curſu labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cæraſtes istius equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema seculi feriendo contingere, vt cadat ascensor eius retro. Ascensor equi est, quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retro cadere dicitur, & non in faciem, sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque agnoscere culpas, easque pœnitendo deplorare. Retro verò, quo non videtur cadere, est ex hac vita repentè decedere, & in quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta Antichristum expectat, bene Iacob eodem loco repentè in electorū voce conuersus est, dicens: Salutare tuum expectabo domine, id est, non sicut infideles Antichristum. Sed eum, qui in redemptionem nostram venturus est, credo fideliter Christum.

Esaiæ 14.

Ieremiæ 8.

Cæraſtes.

Actor.9.

De benedictionibus Gad, & quid habeant secundum vtrumque sensum.

CAP. XXXIII.

GAd accinctus, præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.] Totum hoc (vt Hebræi asserunt) illud est quod ante populum suum, scilicet ante Ruben & dimidiam tribum Manasse ad filios suos, quos trans Iordanem in possessionem dimiserat, post XIIII. annos reuertens, prælium aduersus eos vicinarum gentium grande reppererit, & fortiter dimicando hostes vicerit, quod & partim ex libro Iesu Naue, & maximè ex Paralipomenon colligere poteris. Verùm hic sensus Iudaicus aridus nimis est & exiguus, nec ad nouissimos dies istos pertinet, de quibus sicut in initio profitetur pater Israel, hæc omnis enunciatio est. Igitur altius hoc indagandum est. Et enim duobus adhuc modis intelligi potest, Gad accinctus præliator ante populum suum, qui præliatur quidem ante eum trans Iordanem, mysticè Iudaicus populus est, nos autem populus ille sumus, ante quem iste accinctus præliatur. Arma eius sacri codices sunt,

Iosue 22.
1.Para.5.

sunt, quibus accinctus quidem, sed retrorsum tantùm & non ante accinctus est, nec enim arma sua ipse videt, id est, ipsas non intelligit scripturas, quibus ante nos pro veritate dimicat, noscq; adiuuat, dum libros per orbem baiulat, ex quibus vera, & non à nobis esse conficta probamus, quæ de Christo prædicamus prophetarum testimonia. Sed de hoc alias plenius dicendum erit. Aliter, quoniam hæ non solùm propheticæ futurorum annunciationes, sed & ram de præsentibus, quàm de futuris paternæ institutiones sunt, sic postmodū scriptura dicit: Finitisq; mandatis, quibus filios instituebat, collegit pedes suos super lectulum, & obiit, licet & in bono accipere, vt sit dictum: Gad tunc ritè obseruabit nomen suum, si accinctus prælietur ante populum suum, accinctus retrorsum, id est, de futuro cautus, & prouidens. Præsium autem ad quod filios instituere deceat virum sanctum, talis causæ decet esse, qualem ob causam, verbi gratia: Machabæi fratres præliati sunt, imò vt ad Euangelicam feramur perfectionem: talia debent esse præsia eorum, qui veraciter accincti sunt, qualium victorias honorantes prædicamus in eis, qui pro testamento dei sua corpora tradiderunt, & moriendo quam occidendo vincere maluerunt.

De Aser benedictionibus. CAPVT XXXIIII.

ASer, pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus. Aser beatus interpretatur. Bene ergo allusit ad nomen eius, dicendo: Pinguis panis eius. Pinguedo nanque vel abundantia panis quædam beatitudo est vulgi iudicio. Vndè Psalmista: Beatum (inquit) dixerunt populum cui hæc sunt, scilicet promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud: oues fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues crassæ. Et hac beatitudine sua præbebit, inquit, delicias regibus, deliciosa nanque est regibus populi seruitus, vbi pinguis est panis eius. Verùm istis diebus nouissimis, de quibus se annunciare pollicitus est, Aser, id est, beatus est populus, cuius est dominus deus ipse pinguis panis eius, quemadmodum dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Verè enim pinguis est iste panis dei, qui descendit de cœlo, quia dat vitam huic mundo. Præbebit ergo delicias regibus Aser, qui huius panis pinguedine perfruitur, regibus, inquam, id est, eis qui semetipsos student regere, vt sint digni mensa regalis curiæ, delicias præbebit vitalis almoniæ, siue eucharistiam porrigendo, siue pinguem medullam scripturarum exponendo.

Psal.143

Iohan.6

De benedictionibus Nepthalim. CAP. XXXV.

NEphthalim ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis.] Hebræi putant, propter temporaneas fruges, & velocitatem terræ vberioris, Nepthalim ceruum emissum dici, & propter Tyberiadem, quæ legis habere videbatur notitiam, eloquia pulchritudinis prophetari. Sed hoc sensu super temporaneis frugibus, & velocitate terræ vberioris, non magni ponderis est. Ergo melius est, si cuncta ad doctrinam saluatoris referamus, eo quòd (sicut iam supra dictum est) ibi vel maximè prædicauerit, dans eloquia pulchritudinis, quippe cui verissimè dictum est: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, & tanquam ceruus emissus currendo rem omnem breui tempore confecerit. Vndè illi in Canticis canticorum sponsa dicit: Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ, hinnulòque ceruorum super montes Bethel. Aliter. Nepthalim ceruus emissus, dans eloquia pulchritudinis. Acsi dicat: Qui dignus est hoc nomine censeri, quod interpretatur latitudo, oportet vt dilatato corde tanquam ceruus emissus, currat viam mandatorum dei, detque eloquia pulchritudinis, quemadmodum ceruus ille qui in emissione sua currens, & stationis impatiēs dicit: Os nostrum patet ad vos ô Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis. Hęc & huiusmodi eloquia charitatis, eloquia sunt pulchritudinis, qualia quisquis dat, iure dicitur Nepthalim, quia profectò cor eius charitas dilatauit, quæ vera nitet pulchritudine eloquii.

Psal.44.

Cant.2.

2.Cor.6

De benedictionibus Ioseph. CAPVT XXXVI.

FIlius accrescens Ioseph, filius accrescens, & decorus aspectu. Filiæ discurrerunt super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuiderunt que illi, habentes iacula.] Ite per prophetiæ spiritum & de illo nasciturum, & de isto videbat, fuisse prælignatū. Filius, inquit, accrescens Ioseph, subauditur nomine. Ioseph nanq; accrescēs siue adauctus interpretatur, accrescens subaudit etiā effectu, creuit enim in terra paupertatis suę, & magnus vehemēter est effectus. Et decorus, inqt, aspectu. Quis hoc diffamauit, aut vndè hoc sancto patri intimatū fuit, quod filius suus decorus esset aspectu? Ait: Filiæ discurrerūt super murū. Nisi filiæ vagę ac petulāres discurrētes super murū, iniecissent oculos in eū, dixissentq;, dormi nobiscū, nō adeò memorię datū fuisset, eum aspectu fuisse decorum. Nunc autem quia decor aspectus eius causa certaminis, & vinculorum, magnæq; fuit victoriæ occasio, dignè scitur, & prędicatur filius fuisse decorus aspectu. Dicendo, filiæ discurrerunt, pluralem pro singulari posuit, quod frequens & vsitatum est in scripturis, vt plus enuncietur ob amplificationem rei, qui tropus dicitur synecdoche. Vna nanque, scilicet domina ipsius, filia magis dicenda, quàm materfamilias, iniecisse in eum,

legitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XLIX

legitur oculos suos, filia, inquam, stultra & incustodita, cuius & incontinentia denotatur dicendo, discurrerunt super murum. Qualis apud Salomonem describitur: Garrula ac vaga, quieris
Prou.7 impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians, apprehensumq; deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: Intexui funibus lectum meum, straui tapetibus pictis ex Aegypto, asperſi cubile meum myrrha & aloe & cynamomo, non est vir in domo mea, abiit via longissima. Hæc & his similia dixit, filius accrescens & decorus aspectu non attendit verbis oris eius, nec abstracta est mens eius in viis illius, nec deceptus est semitis eius. Talis est filius Ioseph. Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuiderunt; illi, habentes iacula, subauditur, fratris. In quo exasperauerunt, aut in quo iur
Gene.37 gati sunt? In eo videlicet, quòd vidētes, quia à patre plus cunctis fratribus amaretur, oderant eū, nec poterant ei quicquam pacificè loqui. Ergo iurgabantur, & iurgando exasperabant eum, quia dicente odio non poterant quicquam pacificè, non poterant quicquam sine iurgio lo-
Psal.56. qui. Habentes itaq; iacula, scilicet in ore suo. Dentes quippe eorum arma fuerunt, & lagittæ, dicentium: Venite occidamus, venite venundemus eum, inuiderunt & inuidiam suam operе compleuerunt. Sed quid deinde? [Sedet in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum eius, & manuum illius, per manum potentis dei Iacob. Inde pastor egressus est lapis Israel.] Illi inuiderunt habentes liuoris sagittas, & zeli sui iaculis ipsi vulnerati: verùm huc ar cum suum, & arma pugnandi in deo posuit, qui fortis est pugnator: & vincula eius, quibus fratres eius eum ligauerant, ab ipso soluta sunt, & disrupta, vt ex eius semine tribus Effraim nasca tur fortis ac strabilis, ac instar lapidis durioris inuicta, imperans quoq; ducem tribubus Israel. Hoc est quod ait: inde pastor egressus est, scilicet regiæ tribus pater Effraim de Ioseph natus est. Lapis, id est, fortitudo Israel. Aliter: ipse Ioseph pastor cum dicit, ego pascam vos, & paruulos vestros, qui tempore famis vigilantissima pastoris cura multos pasceret populos, Inde scilicet de vinculis brachiorum & manuum suarum egressus est, per manum potentis dei Iacob: & ipse lapis, id est, fulcimentum est Israel. Hoc enim ad mysterium magis accedit, quia videlicet pastor bonus, cuius hic in typum præcessit, de vinculis mortis egres-
Psal. 117. sus est, per manum potentis dei patris, qui est deus Iacob, factusque est in caput anguli la-
Actor.2. pis Israel egressus de vinculis suis, quem deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Lapis, inquam, Israel, lapis angularis quem reprobauerunt ædificantes. Sequitur.

Cur dixerit: Benedictiones patris tui confortatæ sunt, & cur Ioseph Nazareum appellarit. CAP. XXXVII.

DEus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi, benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus vberum & vuluæ. Benedictiones patris tui, confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium æternorum. Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos.] Benedictionibus cœli desuper, & benedictionibus abyssi, id est, in rore cœli, & in pinguedine terræ, benedictionibus vberum & vuluæ, id est, in Effraim & Manasse populosa multiplicitate. Tanq; quæreretur ab ipso, vndè scierit, vt diceret: Deus omnipotens benedicet tibi benedictionibus his atque illis, continuò subiunxit: Benedictiones patris tui confortatæ benedictionibus patris eius. Ac si dicat: Benedictionibus Isaac patris mei, siue Abraham, benedictiones istæ, quibus nunc ego pater tuus Israel te benedico, vtique ita confortatæ sunt, vt non dubium finem vel incertum habeant effectum: Benedictionibus, inquam, Abraham siue Isaac, per quos ad me patrem tuum benedicendi ius ac facultas ex deo hæreditaria gratia manauit, benedictiones meæ tamdiu fortes esse, tamdiu consistere iussæ sunt, donec veniat desiderium collium æternorum, id est, Christus, desiderabilis expectatio omnium iustorum. Adeò valent & fortes sunt, vt secundum illas, non solùm tuæ posteritatis incrementum, sed & illud venire debeat, & impleri sanctorum omnium desiderium, in quo omnes gentes secundum benedictiones patris mei Abraham benedicendæ sunt. Confortatæ igitur, & veritatis firmamento subnixæ fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos. Quod dixerat, in capite Ioseph, repetiuit dicendo, & in vertice Nazarei inter fratres suos, scilicet alludens intonsis quondam eius capillis, quos longa carceris custodia nutriuit, quia videlicet Nazareo-
Num. 6. rum est, pro voto seruare crines, & hoc illi pro Nazareo, id est, consecrato rectè imputari debet, quia pro sacra castitate hoc passus est. Porrò Nazareus reuera dominus noster Iesus Christus inter fratres suos est, sanctus quippe sanctorum est, cuius in vertice vniuersæ complentur benedictiones patris sui, benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis de-
Philip.2 orsum, benedictionibus vberum & vuluæ, id est, iugiter parientis & lactantis ecclesiæ, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. De isto nanque,
Psal.20. siue de capite eius propheta dicit in psalmo: Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis,

dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

De benedictionibus Beniamin. CAP. XXXVIII.

BEniamin lupus rapax, mane comedet prædam, & vespere diuidet spolia.] Elegantissima transfigurationum proprietas. Carulus leonis Iuda. Beniamin autem lupus rapax. Ille rex, iste armiger. Ille expectatio gentium, iste vorator gentium. Manifesta quippe de Paulo apostolo prophetia est. Quemadmodum Iuda Christus, quia de tribu Iuda erat nasciturus: sic Beniamin Paulus, quia de tribu Beniamin erat assumendus. Ipse enim dicit: Nam & ego Isra-
elita sum de semine Abrahæ, de tribu Beniamin. Item: si quis alius videtur confidere in car- Rom.11. Philip.3
ne, ego magis, circumcisus octaua die ex genere Israel, de tribu Beniamin. Beniamin lupus rapax. Hoc certè malum erat. Sed audi quod sequitur: Mane comedet prædam, & vespere diuidet spolia. Si malum erat lupum rapacem esse, & mane prædam comedere: bonum sit ve
spere spolia diuidere. Manè lupus rapax prædam comedebat. nam in adolescentia persecutor, 1.Tim.1.
& blasphemus, & contumeliosus, quoscunque inuenire poterat huius viæ viros ac mulieres, vin Actor.8
ctos ad principes perducebat: sed vespere, id est, vsque ad finem vitæ suę diuidit spolia sua, la-
era scilicet euangelicę prędicationis eloquia, de quibus Psalmista: Lętabor (inquit) ego su- Psal.118
per eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Hebręi quia Paulum nesciunt, & à veritate longè sunt, hoc ita edisserunt: Altare quo immolabantur hostię, & victimarum sanguis ad basem illius fundebatur, in parte Beniamin fuit. Hoc ergo, inquiunt, significat quòd sacerdotes manè immolent hostias: & ad vesperam diuidant ea, quę sibi à populo ex lege collata sunt. Lupii sanguinarium, lupum voracem super altaris expositione ponentes: & spoliorum diuisionem super sacerdotibus, qui seruientes altari, viuant de altari.

Cur dicatur: His omnes in tribubus Israel duodecim, cum duo filij Ioseph additi sint. CAP. XXXIX.

ETh omnes in tribubus Israel duodecim.] Subauditur, patres & principes sunt. i. de singulis horum singulę tribus exortę & denominatę sunt, & sunt tribus duodecim. At verò istis Effraim & Manasses appositi sunt, dicente patre ad Ioseph: Duo igitur filii tui, qui nati sunt in
terra Aegypti, antequam venirem huc ad te, mei erunt, Effraim & Manasses, sicut Ruben & Sy- Gen.48
meon reputabuntur mihi. Cur ergo non iam quatuordecim, sed tantummodo duodecim computantur tribus Israel? Sed sciendum, quòd vbi Symeon & Leui numerantur, scilicet in propria rio, vbi Effraim & Manasses inseruntur, videlicet in possessionibus, propriisq; tribuum singularium funiculis, Symeon & Leui relicti sunt. Isti enim proprios (vt superius iam dictum est) funicu los nō consecuti sunt, sed in omnibus sortibus paucas vrbes habuerunt, iuxta patris propheta dicentis: Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Itaq; quocunq; respicias, siue ad funiculos distributionis, siue ad proprietatem generantis, duodecim tātummodo sunt tribus Israel. In Apoc.7
Apocalypsi Iohannis Dā, qui natus fuit filius Israel, relinquitur: & qui adoptatus fuit Manasses, Cur in apo-
assumitur. Item: Ruben qui natus fuit, licet paruus, numero assumitur: & Effraim adoptatus, quā cal. Dan &
tus multiplex relinquitur, ad insinuandum videlicet, quòd ad consequēdam hæreditatē pro qua Effraim nō
signamur in frontibus nostris signaculo dei viui, neq; soli nati, neq; soli adoptati filii Israel, id est, cōmemorat
neq; soli qui ex Iudæis, neq; soli qui ex Græcis, sed communiter tam ex his, quàm ex illis assumuntur vel reprobantur, quos vel fides commendauerit, vel infidelitas reprobabiles fecerit.

Cur de sacerdotio Aaron & Leui nil meminerit. CAP. XL.

BEnedixitq; singulis benedictionibus propriis, & præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum, sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, &c.] Hic item quæritur,
cū singulis benedixerit benedictionibus propriis, cur de sacerdotio Aarō in tribu Leui, quod in illa gente sanctissimum atq; celeberrimum fuit, nullam mentionem fecerit. Nam etsi rectè dixit Symeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, in consilio illorum ne veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virū, & in voluntate sua suffoderunt murum, &c. Attamen filii Leui postea in vltionem vituli laudabiliter arma corripuerunt, & proinde illis dictū est: Consecrastis manus vestras hodie domino, vnusquisq; in filio & fratre
suo, vt detur vobis benedictio. Hoc ergo quærit, cur illud sacerdotiū in benedictionibus suis pa- Exod.32
ter omiserit, nullaq; Leuitici prædicauerit laudē ministerii? Ad quod primò dicendum, quia de nouissimis diebus se annunciare professus est, illud autē sacerdotium, siue ille Leuiticus ordo ad
istos nouissimos dies, ad istos fines seculorum nōn pertinet. Deinde & hoc sciendum, quia sacerdotium Aaron non pro benedictione datū, sed pro significatione benedictionis fuit conexum. Hiere.7.
Nec illa sacrificia taurorum, aut vitulorū, seu arietum & hircorum, nō à deo iussa fuēre, sed per- Psal.39.
missa, sicut & prophetæ testātur, quod suo loco dicēdum erit plenius. Cæterùm verum sacerdo- Psal.49.
tium secundum ordinē Melchisedech, in tribu Iuda Christo fuit repositum, dicente Dauid: Iurauit Psal.109.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominus & nō penitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et si rectè perspicias, hic idē pater in benedictionibus Iudæ de isto nō tacuit, dicendo: lauabit vino stolā suam, & sanguine vuæ pallium suum. Lauare quippe vino stolam, & sanguine vuæ pallium suum, id est, dare pœnitentiam & remissionē peccatorum per sanguinem suum, veri & vnici sacerdotis officium est. Sanè quod dicit: Ego congregor ad populū meum. i. descendo ad inferos, vbi saluatorē qui mittendus est, & qui erit expectatio gentium, vniuersus expectat, donec veniat populus sanctorum. De cura quam habet sepeliendi corporis sui, iam superius dictum est.

Quòd Ioseph patrem defunctum cum planctu magno sepelierit in terra Chanaan. CAP. XLI.

CAP. I. FInitisq; mandatis quibus filios instituebat, collegit pedes suos super lectulum & obiit, appositusq; est ad populum suum. Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum, &c.] Hanc omnem curam pro mortuo habitā, quòd patri filius pias impendit lachrymas, q; præcepit seruis suis medicis, vt aromatibus conderent patrē, q; celebratis exequis, plāctu magno atq; vehementi sepeliuit eum in terra Chanaan, in spelunca duplici, quam emerat Abrahā cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Aetheo, contra faciē Mambre. Hæc inq; omnia paternæ curæ officio à Ioseph exhibenda diuinum oraculum breui consolationis respōso promi-
Gen. 44. serat ipsi Iacob. Ioseph quoq; (inquiens) ponet manum suam super oculos tuos. Quod ille pro magno accipiens, iam lętus (inquit) moriar, quia vidi faciem tuam, & superstitem te relinquo. Postrò quòd fleuit eum Aegyptus septuaginta, & aliis septem diebus, nō imitandum exemplum est eis, qui se peregrinos & hospites super terram esse profitentur, qui hic manentem nō habent ciuitatem, sed futuram inquirunt. Nam quòd filii quoq; Israel Moysen & Aaron trecenis diebus fleuisse dicuntur in scripturis, hoc ex Aegyptia consuetudine populo nondum erudito supererat, de-
Hebr. 13. Num. 20 Deut. vl. inceps quippe melioribus paulatim assuefactus, ab illa superstitione desciuit, scriptura dicente: Medicum plora super mortuum, sciens quoniam requieuit. Planctus autem, aut lletus in huius-
Eccle. 22. modi non semper proprié dicitur: sunt nanq; & ludi funerei, qui planctus nomine significantur. Cæteràm veri tantum planctus, & veri fletus viris dignis mediocriter exhiberi conceduntur. Vndè & quidam insipiens dicit: Fili, in mortuū produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plo-
Eccle. 38 rare, & secundum iudicium contege corpus illius, & non despicias sepulturam illius, & sac luctū super meritum eius, vno die vel duobus. Nec mirum Aegyptios ita fleuisse planctu magno, atq; vehementi, vt etiam nomine locus exinde signaretur. [Appellatusq; est Planctus Aegypti.] Nisi & Flaccus dicit, quia qui conducti plorant in funere dicunt, & faciunt plura dolētibus ex animo. Non quidē Ioseph vir sapiens Aegyptios conduxit aut postulauit vt flerent, sed dum aliud intēdit, hoc etiam ex abundanti sibimet ipsorte occurrere permisit. Quid enim intendit, dicendo ad familiam Pharaonis: [Si inueni gratiā in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis, eo q; pater meus adiurauerit me, dicens: En morior, in sepulchro meo quod fodi in terra Chanaā sepelies me. Ascendam igitur & sepeliā patrem meum, ac reuertar.] Hoc vtiq; intendit, vt intrans ferendo patrem, vitaret inuidiā, præcludendo os obloquentium, qui fortè dicerent, quia nō diligit terrā nostram. Nec frustrata est huius humilitatis prouidentia, non solum enim hanc inuidiam, non solum irā Pharaonis euasit, sed ita omnes in gratiam eius sunt locuti, vt insuper irent cum eo omnes senes domus Pharaonis, eunctiq; maiores natu, hāberetq; in comitatu currus & equites, fi-
Psal. 113. eretq; turba non modica. Igitur sicut prudenter benevolentiam quæsiuit, sic & exequias Aegyptias sapiēter admittere debuit, nihil nociturus sancto proposito peregrinationis, in qua illud potius flendū est, quia incolatus suus prolōgatur eis, à quibus melior patria, melior ciuitas sperātur.

De clementia Ioseph, qua fratribus suis indulsit, & quòd ipse quoq; de transferendis ossibus suis mandauerit. CAP. XLII.

QVO mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes, ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis malum omne quod fecimus, mandauerunt ei: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt tibi hæc verbis illius diceremus: obsecro vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, &c.] Ingenitæ clementię laus est, q; auditis verbis fratrum suorum dicentium: [Nos quoq; oramus vt seruo dei patri tuo dimittas iniquitatem hanc, fleuit Ioseph.] Sānctissimum & optimum donationis vel remissionis genus hoc est, vbi illis qui peccauerunt non flentibus, sed tantummodo confitentibus, solus ille flet qui peccatis offensus indulget, & adoran-
tibus pro indulgentia pias quoque reddit lachrymas cum venia. Attamen vbi mulcet pietas, illic pariter pungit veritas, ne sic de remissione eius qui læsus est fratres gaudeant, quatenus à solicitudine iudicii dei mentis oculos claudant. [Nolite inquit metuere. Num dei possumus resistere voluntati?] Hoc planè pietatis est. Vos cogitastis de me malū, & deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis, & saluos faceret multos populos. Hoc asperę veritatis est. Vtile omnibus qui præsunt hunc exemplum sumendum est, vt cito quidem in peccantibus dimittant, & insuper bona pro malis retribuant, sed de dei iudicio peccatores nimium securos

securos esse non sinant. [Vixitq; centum decem annos, & vidit Ephraim filios vsq; ad tertiā generationem.] Ad fortitudinem paternarum benedictionum, inter quas & benedictiones edixit verum & vuluæ, & de quibus ait: benedictiones patris tui confortatæ sunt, hoc referri debet, q; vidit Ephraim progeniem vsq; ad tertiam, & q; filii quoq; Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph, id est, q; natos filios Machir nutritio affectu gestauit in genibus suis proauus Ioseph. Gene. 50.
Sic & illud matris eius Rachelis dictum accipiendū est. Ingredere ad famulā meam, vt pariat super genua mea, id est, vt quod pepererit illa ego adoptatū gestem sicut mater super genua mea. Et hic quoq; de transferendis ossibus suis mandauit. [Post mortem meam (inquiens) deus visitabit vos, & ascendere faciet de terra ista, asportate vobiscum ossa mea de loco isto.] Quod fecit & Exod. 13.
Moyses, sicut scriptum est in Exodo. Non tamen eodem sepulchro cum patribus suis Abraham, Isaac, & Iacob conditus est in Hebron, sed in Sychem, quam (vt supra dictū est) dedit Iacob absq; sorte tribui Ioseph, & ibi mausoleum eius vsq; hodie cernitur.

COMMENTARIORVM IN GENESIM FINIS.

Ruperti Abbatis Tuitiensis de Trinitate et operibus eius, in Exodvm commentariorum, Liber primus.

Continuatio præcedentis libri Geneseos & sequentis Exodi, & quòd Pharao diabolum, agnus verò paschalis, Christum præfiguravit. CAPVT I.

QVA causa, vel quo ordine intrauerit Israel in Aegyptum, & Iacob accola factus sit in terra Cham, præcedentis libri Geneseos extrema parte narratum est, scilicet, Psal. 104.
quia vocauit dominus famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit. sed præmisit ante eos virum, non pro meritis ipsorum, nam in seruum venundatus est Ioseph, & humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrumq; pertransiit animam eius, patienter sustinentis, spemq; suam in deo ponentis, donec veniret verbū eius. Tandem venit & eloquium domini inflammauit eum, tanquam lucernā celso candelabro dignam, lumenq; eius clarescere cœpit ab interpretatione somniorum. Proinde misit rex & soluit eum, misit princeps populorum & de carcere dimisit eum, de compedibus expediuit eum, dicensq;: Num inuenire potuimus virum qui spiritu dei plenus sit, constituit eum dominum domus suæ, & principē omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret, deinde iuxta coniectoris veritatem vocauit dominus (vt iam dictū est) famem super terrā, & ob hoc intrauit Israel in Aegyptum, & habitauit in terra Gessen, & possedit eam, auctusq; est, & multiplicatus nimis. Hæc (inquam) præcedentis libri extrema parte narrata sunt. Deinceps sequentis huius libri Exodi primæ partes illud continent, quia conuertit cor eorum vt Gene. 47.
odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius, & quia misit Moysen seruū suum Aaron Psal. 10
quem elegit ipsum, posuitq; in eis verba signorum suorum. In his & in cæteris vti positum est atque incœptum, literam cursim vellicabimus, & quæ intrinsecus condita sunt, mysteria Christi filii dei, diligenter pro posse ipso adiuuante proferre integra fide conabimur. Primò omnium ferè nemo est qui nesciat, Pharaonem illum regem nouum (qui ignorabat Ioseph) diaboli gessisse typum: paschalem agnum, qui immolari iussus est, Christum dei filium, Aegyptum hunc mundum, transitum filiorū Israel per mare rubrum, Christi præsignare baptismum. Igitur vt ad hæc rectò proficiscamur ordine, altius recurrentes quæramus & illud, quid significet introitus filiorum Israel in Aegyptum, vt sicut exitum, sic & introitum in figuram contigisse sciamus omnīū peregrinorum cœlestem patriam incolatu præsenti expectantium.

Quòd ille Israel vniuersos electos, & illa Aegyptus hunc significauit mundum, in quo omnes electi peregrinantur. CAP. II.

VNiuersa Israeli, beatæ genti, & populo quem elegit dominus in hæreditatem sibi, primùm iustitiæ ac salutis instrumentum est, scire & confiteri quòd suam ob culpam, in hoc exiliū proiectus sit, procul à facie dei, longè à terra viuentium, in qua debuit videre bona domini: per solam autem gratiam fieri, q; quandóq; eripitur de præsenti seculo nequam, & transfertur in regnū

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. II. Cur Israel intrauit in Ægyptum.

filii dilectionis dei. Verùm huius confessionis scientiam Israel idem nō apprehendisset, nisi similitudinis extrinsecus accidentis introductione ad intellectum iustitiæ profecisset. Vt ergo similitudo idonea paruulis introducendis non deesset: factū est vt ille particularis siue carnalis Israel intraret in Aegyptum, tali causa vel ordine, vt suæ culpæ fuerit, quatenus intraret: dei autē gratię, quatenus inde liberatus exiret. Ecce enim quærenti, cur factum sit, vt intraret ille in Aegyptum, si respondeas, quia deus ita fieri voluit, verum quidē est quod dicis, sed minus q̄ veritas habet, responsum tuū comprehendit. Restat enim adhuc quæri, cur ita voluerit deus. Deus nempe iustus est, & nihil est quod sine ratione velit, aut iubeat fieri. Prosequente ergo rationis inquisitione, responderi oportet, idcirco deū hoc voluisse, quia domus Israel peccauit. fratrē enim suum in seruū vendidit. Ob hoc iustè deus illud voluit, propter hoc famē vocauit, & illi tanq̄ duro exactori reos suos iustè tradidit, vt abigeret in Aegyptū, in illud ergastulum, quo præmiserant fratrē suū. Sanè pater Israel liber à culpa fuit, idcirco prę eunte ac subsequente cōlolatione intrauit. Audiuit enim deū patris sui Isaac, per visionem nocte vocantē se, & dicentē sibi: Ego sum fortissimus deus patris tui. Noli timere, & descende in Aegyptū, quia in gentē magnam faciā te ibi. Ioseph quoq; ponet manum suā super oculos tuos. Ita ille quia sine culpa, idcirco cū gratia intrauit: domus autē eius, quia culpā admisit, sub virga districtionis coercenda iustè ad ergastulum nesciēs ambulauit. Itaq; dei iustitiæ fuit, q̄ populus ille seruiturus in Aegyptū intrauit: gratiæ verò (vt prædictū est) q̄ illū deus eduxit. Acta igitur in parte res est, quæ vniuersitatis parabola existeret, id est, cuius ex inimitudine plenius erudita vniuersa generario quærentiū deū, quærentiū faciē dei Iacob, in initio iustificationis suæ semetipsam acciuaret, claróq; concentu hinc suæ culpæ, inde diuinæ confessionē iustitiæ decantaret. Tunc etenim Israel terrā fluentē lac in promissione accepit, quando tulit deus hominē, & potuit eū in paradisum voluptatis, propolita conditione hac, vt operaretur, subaudiatur, obediendo prę cepto dei, & ita custodiret eū sibi. Tunc autē inter comedendū idem Israel fratrem suū vendidit in Aegyptū, quando ille in quo omnes peccauerūt per gustū cibi vetiti, semetipsum venundedit diabolo. De qua venditione per prophetā deus inclamans: Gratis (inquit) venundati estis, & gratuitā continuò liberationē promittens, subiungit: & sine argento redimemini.

Gene.46.

Gene.2.

Esaiæ 52.

Gene.3. Vocauit igitur dominus famē super terrā, vt Israel intraret in Aegyptū, quando dixit Adæ: Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi: & præscripta sententia hac, emisit eū in huius mundi exiliū. Hæc enim habitatio rectè dicitur Aegyptus, quod vocabulū in tenebras vertitur, quia tenebræ hic sunt vbi deus non videtur. Ibi Pharao nouus Aegypti rex, hic diabolus nouus regii nominis adulter, imò vetus tyrannus, tenebrarum princeps. Ibi Aegyptii odientes Israel: hic principes & potestates mundi, rectores tenebrarum harum, spiritualia nequitiæ in cœlestibus, contra quos iuxta Apostolum nobis colluctatio est. His ita præmissis, deinceps sequentia liberatricis gratiæ mysteria secundū scripturæ huius ordinem sunt pertractanda.

Ephes.6.

CAP. I.

De nominibus filiorū Israel, quòd rectè initio eiusdē libri præscripti sint. Cap. III.

HAec sunt nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptū cū Iacob, singuli cū domibus suis, & vxoribus introierunt. Ruben, Symeon, Leui, Iuda, Isachar, Zabulon, & Beniamin, Dan & Nepthalim, Gad, & Aser. Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de fœmore Iacob, lxxv. Ioseph autē in Aegypto erat.] Hoc libri principiū, etsi ad solā literā spectes, peritiori historiographi laudē egregiā possidet, qui quod in præcedenti libro latius dixerat, hoc ipsum breuiter hic repetere idoneū ratus est. Poterat enim ab eo, quod continuò sequitur, ordiri sic: [Ioseph mortuo, & vniuersis fratribus eius, omniq; cognatione sua, filii Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleuerunt terrā.] Essetq; huiusmodi principium fini præcedentis libri satis cohærēs atq; contiguū. Sed voluit libri huius corpus exhibere integrū, idcirco caput præmisit eximiū, nominibus scilicet filiorū Israel, qui introierūt in Aegyptū, veluti quibusdā stellis illustratum. Hęc planè capitis illustratio tam pro historiæ q̄ pro allegoriæ digna expectatione valet, quia videlicet quorū siue secundum literam siue secundum spiritum in hoc libro continetur exitus de Aegypto, rectè eorundem introitus præsentatur in principio. Dignè igitur in foribus collaudato fabricę architecto, iam gradiamur intus, & hanc domum perpiciamus scripturæ latissimæ, quam extruxit refertam thesauris cœlestibus.

Gene.3.

Quòd Pharao in eo etiam similis fuerit diabolo, quòd peruersa solicitudine dixit: Ecce populus, &c. cætera. CAPVT IIII.

SVrrexit interea rex nouus super Aegyptū, qui ignorabat Ioseph, & ait ad populū suum: Ecce populus filiorū Israel multiplicatus, & fortior nobis est: Venite, sapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur, & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis egrediatur è terra.] Hic nempe si prudenter legas, necessariò subintelligis, filios Israel solitos fuisse suspirare ad terram quæ patribus eorum repromissa fuerat. Hoc auditum à patribus venientibus filiis, spem verbosam auscultantibus, Aegyptiis iracundam excitabat inuidiā. Bene ergo

ergo rem aperit dum præmisso, ne si ingruerit contra nos bellum, non addidit, expugnatis nobis obtineat terram, sed egrediatur è terra. Porrò nouus spiritualiter Aegypti rex, qui sic solicitus est, & sic loquitur, diabolus est, rex Aegypti, id est, tenebrarum princeps, rex inquam Aegyptiorum, id est, omnium superborum, domino ad beatum Iob dicente: Quia ipse est rex super omnes filios superbiæ. Ecce (inquit) populus multiplicatus & fortior nobis est, &c. Hoc iratus dixit, quia vidit & doluit, per fraudem suam non perire benedictionem potuisse creatoris, qua in electorum prædestinatione primis parentibus nostris benedicens, inquit: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam. Nam de reproborum luxuriante propagine, postmodum dixit ad mulierem seductam: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. Verùm quantacunq; inuidia locutus sis ô diabole, hoc verum dixeris, & hoc sine mendacio locuti sunt omnes Aegyptiæ facultates tui, quia multiplicati & fortior vobis populus sumus, & si ingruerit, imò dudum ingruit contra vos bellū, principe belli Christo filio dei, suæ crucis arrollente vexillum, addimur inimicis vestris, scilicet sanctis ac beatis angelis, quibus fortioribus caduca terga vertitis fugiēdo, expugnatisq; vobis egredimur è terra, quia cœlum non expectat.

Iob 41.

Gene.1.

Gene.3.

De eodem, & quòd inter oppressiones Pharaonis filij Israel creuerunt, similiterq; inter diaboli infestationes, electi dei proficiunt. CAP. V.

VEnite (inquit) sapienter, opprimamus eum. Hoc dixit, [Præposuitq; eis magistros operum, vt affligerent eos oneribus,] Subauditur, vt non sineret eos coniugales complexus inire, filiosq; procreare, labore vel iniuria, voluptatis obliuionem afferente. [Aedificaueruntque vrbes tabernaculorum Pharaoni Phyton, & Rameses.] Hoc agebat naturæ hostis demens & ineficax, qui quasi sole æstiuo radices arborum ne in flores aut poma prorumperent, exurere certabat. Aestu nanque laboris operosi naturę radix non arescit, sed potius post laborem cibi, potusq; ac somni auidior fit, quibus rebus voluptas non emori solet, sed refota gliscere, & prorumpere gestit: frustra igitur sic inuidia pugnabat, præsertim vbi cœli ros & terræ pinguedo, id est, dei & patrum benedictio, sterilem esse Israelem non sinebat. Sequitur ergo: [Quantóque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur & crescebant.] Ec continuò: [Oderantq; filios Israel Aegyptij, & affligebant illudentes, & cætera.] Notandū valde est, quid de hoc Psalmista senserit. Nam cum dixisset, & auxit populum suum vehementer, & firmauit eum super inimicos eius, ita subiunxit: Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Quid enim? Nunquid hoc dicēdo odientes Aegyptios iustificat, aut odium eorum excusat? Non vtiq. Sed nimium peccatores fuisse indicat, quos tales deus inueniret, vt ex cōspectis beneficiis suis cor eorū in odiū seruorū suorū cōuerteret. Nō enim sic intelligendū est, q̄ cor eorū de bono cōuerterit in malū, q̄ de corde bono cor fecerit malū, sed sic: Cōuertit cor eorū in odiū, quēadmodū sol molle lutū conuertit in durū. Sed de hoc alias vbi deus loquitur: Ego indurabo cor Pharaonis & seruorum eius. Hic illud dixisse sufficiat, quòd lutosam illorum gratiam, in qua dudum Israel exceperant propter Ioseph, felicium aduenarum ita splendor vsus sit, vt in odij duritiam conuerteret, & vnam & meritam illis pœnam, deus retribueret, vt quia non solum non compatiendo, verum etiam illudendo affligebant eos, idcirco quemadmodū illa luti & lateris opera prius mollia, deinde coquente igni, fiebant dura, sic eorum corda paulatim æterna indurarentur impœnitentia. Nunc ad illum Pharaonem & illos Aegyptios sermo redeat, de quibus nos Christi gratia liberauit. Venite (inquit) sapienter opprimamus eū, &c. Huius sapientis & sapienter opprimentis q̄ ceem audiuimus in euangelio suo sic dicētis liberatoris: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum, &c. vicę ad onus meū leue. Nam antequam hoc dixillet, nos laborem nostrū nesciebamus, imò peccati oneribus delectabamur, sub quibus & animæ sensum vitæ expiraverant, & corpora nostra instante mortalitate languebāt. Tot autē iuga sunt seruitutis illius, quot vitia, tot onera quot peccata, quæ persequi nimis longum & difficile, imò impossibile est. Hoc tantum dixerim, quia ex quo intrauit Israel in Aegyptum vsq; ad vespertinam immolationem agni, id est, ex quo Adam de paradiso cecidit, vsq; ad passionem Christi filij dei, non cessauit ille exactor, non quieuit tributum, non solutum est iugum dominationis. Nam extunc facta est pax, reddita libertas, nec enim, vt ante, ita nunc agit quieq̄ pro imperio, verumtamē vt latro insidiosus post nos incedit, & inuidus insectatur liberatos, vacuas esse gemens vrbes, quas ædificauimus illi Phyton, quod interpretatur os abyssi, vndē nos Christus eduxit, & Ramelen, quod interpretatur de tinea, à qua medicus ille capita nostra purgauit.

Matth.

Esaiæ 14.

Quādo ablati est diabolo imperium.

Quòd rectissimè Pharao similis diabolo prædicetur, in eo quoq; quod ait: Si masculus fuerit, interficite, &c. CAP. VI.

DIxit autem rex Aegypti obstetricibus Hebræorum, quarum vna vocabatur Sephiora, altera Phua, præcipiens eis: Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: si masculus fuerit, interficite illum: si fœmina, reseruate. Timuerūt autē obstetrices deum, & non

 fecerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, sed conseruabant mares, & cætera.] Etsi meritò quorumlibet visibilium inimicorum Israel nominibus sancta scriptura vtitur, quoties contra spiritualia nequitiæ inuehitur, verbi gratia, cum dicit Psalmista: Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduersus te testamentum dispoſuerunt tabernacula, & cætera, vtque in adiutorium filijs Loth: multo magis Aegyptiam iustissimè isto modo infamat nequitiam, diabolicam scilicet in Pharaonem regem Aegypti, & in seruos eius transfigurando superbiam. Exempli causa: Hæc dicit dominus in Ezechiele: Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne: qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: meus est fluuius, & ego feci memetipsum, & ponam frenum in maxillis tuis, & adglutinabo pisces fluminum tuorū i squamis tuis, & extraham te de medio fluminum tuorū, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhærebunt, & proijciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui, & cætera. Ecce enim Pharao vel Aegyptus primo loco contra Israelem, diabolum imitatur in tribus, imò in quatuor sceleribus suis, secundū scelera super quibus iuxta Amos prophetam, Damascum, Gazam, Azotum, Tyrum, cæteroscp finitimos hostes Israel non conuertere se profitetur deus. Primum scelus Pharaonis est, cp hoc intendit opprimendo filios Israel, quatenus voluptate generandi emortua, filij non procrearentur. Secundum, cp obstetricum dolo agere nititur, vt nati paruuli clam interimantur. Tertium, cum aperta sæuiens persecutione præcepit omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natū fuerit, in flumen proijcite, quicquid fœminei, reseruate. Quartum, cp mandante sibi domino ac dicēte: Filius meus primogenitus Israel, dimitte filiū meū vt seruiat mihi, at ille superbè respondit: Quis est dñs, vt audiā vocē eius, & dimittā Israel? Nescio dominū, & Israel nō dimittā: Et his similia. Meritò ergo in scripturis, meritò in ore totius ecclesiæ pro diabolo Pharao decantatur, & per Pharaonē diabolus intelligitur, ad gloriā Christi, cuius victoria de tali Pharaone liberati sumus. Etenim ille est, qui hoc egit ab initio quantum in se fuit, vt nullus Israelita verus, verbo prædicationis, spirituales deo filios gigneret, deinde vt nascentes eiusmodi paruulos, obstetricante hæretica malignitate occideret, tandemcp cæsaris artibus aperta persecutione armatus est, vt in illa flumina filios gratiæ proijceret, de quibus Psalmista: Eleuauerūt, inquit, flumina dñe, eleuauerunt flumina vocē suā, &c. magnas & apertas persequentiū inimicorū significans tēpestates. Et notandū, cp hic quoq; spiritualis Pharao masculinum magis q̄ fœmineū sexum odit, ea videlicet discretione, quā obseruans vir sapiens, dicit: Melior est iniquitas viri, q̄s bene faciens mulier: Vir nancp pro virtute est, is qui præest vel regere potest: Mulier verò, quæcunq; anima pro imperfectiōis suæ mollicie, quia deceptibilis est, rectore indiget, & sine disciplina si fuerit, fit obprobriū in Israel. Porrò eiusmodi viro accidens iniquitas, augendę virtutis occasio fit, sicut Dauid. Mulieris autē eiusmodi benefactū si claruerit corā hominibus, citò illud leuis ventus humanæ gloriolę rōllit: & si monitor defit vir, hoc ipsum qualecūq; fit, cessat fieri, vertiturcp in apostatin. Sapiēs ergo hic Pharao talem virum odit, & iubet interimi, certus cp talem fœminam viro destitutam, consentientem sibi adulterare possit.

Exod.1. Pſal.52. Exech.29. Amos 1. Exod.5. Pſal.92. Eccle.42. 2.Reg.12.

De mendacio obstetricum, & qualiter benefecerit eis deus, quia timuerunt deum.

CAPVT VII.

TImuerunt, inquit, obstetrices deum, & non fecerunt iuxta præceptū regis Aegypti, sed conseruabant mares, &c. Hic importune nimis de mendacio disputatur, cp nō iustificari possint obstetrices mentiendo, dicentes: Non sunt Hebrææ mulieres sicut Aegyptiæ: Ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & priusq̄ veniamus ad eas, pariunt.] In tempore nancp parientibus adorant, de quibus dictum est, quia conseruabant mares. Quod quisquis pro culpa obijcit, reatur vt Raab meretricem mendacij redarguat, quæ tollens duos exploratores, quos Iosue miserat, abscondit, & quærentibus ait: Fateor, venerunt ad me, sed ego nesciebam vndè essent. Cumcp porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quo abierunt. Persequimini citò, & comprehendetis eos. Ergo qui obstetrices pro tot infantibus seruandis mentientes accusant, consequitur vt multo magis pro duobus hominibus liberādis mentientē non iustificēt Raab, quam & prophetica simul & euangelica iustificat authoritas. In euangelio nancp Christi, mater assumitur & parens veritatis, quæ Christus ipse est, quia sic mentita est Raab, Salmon quippe genuit Booz de Raab. Et propheta de eādē in typū ecclesiæ de gentibus præcinit: Memor ero Raab & Babylonis. Apostolus autē vicp adeo nullā omnino veritatē charitati præponit, vt optet ipse anathema esse à Christo, qui subauditur veritatis pro charitate. i. pro fratribus suis, qui sunt cognati eius secundum carnē, qui sunt Israelitę. Prędixerat enim quia necp mors, necp vita, necp angeli, necp principatus, necp potestates, necp virtutes, necp instātia, necp futura, necp altitudo, necp fortitudo, necp profundū, necp creatura alia, poterit nos separare à charitate dei. Nullas igitur quasi mēdacij tenebras, asscribamus lucido charitatis operi, vbi sic homicidā impiū fefellerunt, vt vitam reseruarent hominū, præsertim cū deus hoc ipsum laude & remuneratione dignū duxerit, scriptura continuò dicente. [Bene igitur fecit deus obstetricibus: & quia timuerunt obstetrices deum, ædificauit illis domos.] Subauditur æternas. Æternum quippe est, quod deus ædificat.

Matth.1. Pſal.30. Rom.8.

De ortu

De ortu atq; elegantia Moysi. CAPVT VIII. CAP. II.

EGressus est post hæc vir de domo Leui, accepta vxore stirpis suæ, quæ concepit, & peperit filium. Et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. Cumcp iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & linuit eam bitumine ac pice, posuitcp intus infantulū, &c.] Principio dicendum, quia non factum est de omnibus impiū regis imperium dicentis: quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminei, reseruate. Alioquin quomodo alius ante hunc elegantem infantulum, scilicet Aaron euasit, triēnio natus ante eum. Nempe cū dictum sit, quia post hæc, subauditur impii regis edicta, vir ille de domo Leui egressus est, & accepit vxorem, sine dubio & Aaron post hæc eadem natus fuit, siquidem vna eademcp vxor illi, sicut alio loco scriptura refatur, peperit Aaron, Moysen, & Mariam. Quòd autem triennio senior Moyse Aaron fuerit, manifestius postmodum scriptum est hoc modo: Erat autem Moyses lxxx. annorū, & Aaron lxxxiii. quando locuti sunt ad Pharaonē. Sed & paruulos, & xx. annorum iuuenculos, in exitu suo filii Israel habuerunt. Claret igitur quòd non impletum est vniuersum nequam regis præceptum, alioquin non fuisset in exitu Israel de Aegypto vir inter eos infra ætatē lxxx. annorū, necp ante Moysen quidē, sed necp post illud regis præceptum euasisset Aaron: Pro de litera præsens diligentius intuenda est. Sic enim videtur significare, quòd cum omnes infantuli proijcerentur, mater huius propter elegantiam studiosior facta, tribus eum abscondere mensibus, vt saltem hic seruaretur aliis pereuntibus. Verùm huic sensui, quæ prædicta est euidentissima ratio refragatur. Potius ergo illud constat, ne propter elegantiam eius quæ iam ardere cœperat, magis inflammaretur inuidia, etenim breuiter quidem, & parcè de semetipso loquēs Moyses dixit, infantem se esse elegantē, sed reuera tanta fuit elegantia, quanta diuinum illum splendorē prælignari decuit, quo postea facies eius ex collocutione dei splendida facta est. Necp enim elegantia studiosa nato mox infantulo inesse potuit. Notandum deinde, quòd vbi obstetrices deum timentes in sancta scriptura nominatas esse iure voluit, pro eo quòd charitatem vtilem præposuêre vero inutili. dixit etiam mox, quarum vna vocabatur Sephora, quod interpretatur pulchritudo siue placens: altera Phua, id est, perfectio, illic patrem & matrem nominibus suis nō expressit, ita dixisse contentus. Egressus est post hæc vir de domo Leui, accepta vxore stirpis suæ. Verumtamē alibi, nō quidē amota hac humilitate, sed obseruata lege historiæ, & nomē patris Amrā, quod interpretatur populus excelsus, & matris suæ nomē ponit Iochabeth, quod interpretatur vbi est gloria mea, siue est grauis. Quæ peperit ei, inquit, Aaron, Moysen, & Mariam, quorū Aaron mōs fortitudinis, siue mōs fortis, quod nomen vticp dignitati sacerdotii congruit. Moyses sumptus ex aqua, siue assumptio, quod a causa legis quæ per eū data est nō discrepat, de diuinę nancp sapientiæ abundantia tumpta est: Maria verò illuminatrix, vel stella maris. prophetia nancp, quæ per illam significata est, & nos illuminat, & nostro mari. i. huic seculo stella est, vbi attēdimus illi tāq̄ lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec lucescat dies, & lucifer oriatur in cordibus nostris.

Exod.2. Exod.7. Exo.34. Aaron. Moyses Maria.

Quid præsagierit, quòd infantulus in fiscella positus, & à filia Pharaonis inuentus matri suæ nutriendus traditus sit. CAP. IX.

SVmpsit, inquit, fiscellam scirpeam, & linuit eam bitumine ac pice, posuitcp intus infantulū, subauditur in papyrione. Sic enim deinde de filia Pharaonis subditur. [Quæ cum vidisset fiscellam in papyrione, &c.] Quantum ad literam fugitiua matris pietas, & dolenda insinuatur sedulitas, veruntamen non sine fide & spe, qua tutori deo pupillum suū committebat, in quo gratiæ eius elegantia præfulgebat, magnum quidem cœli ciuem, sed in terra nimiè peregrinantem. Scirpus nancp genus aquosæ genestæ est, sine nodo: papyrus leuis canna, de qua Lucanus sic inquit, cū tenet omnia Nilus, Conferitur bibula Memphitis cymba papyro. Bitumē autem cōtra sentinam aquæ tenacissimum præsidium est. Hoc ergo sategit, quantum potuit, quantumuis infans scirpeo cophino suauiter cubaret, & leui papyro conferta cymba, sine pōdere supernataret, & bituminata sentinā omnem aquæ excluderet. Porrò mysticè eorum administrandæ per illum scripturæ præsagium est. Elegans quippe infantulus vili scirpo collocatur, quia futurum erat eorum præsignat, ituri cum impetu fluminis, qui lætificat ciuitatē dei, contra illa vasa papyri. i. vasa scriptorum fallitatis, de quibus per prophetam dicit: Væ terræ cymbalo alarū, quæ est trās flumina Aethiopię, quę mittit in mare legatos suos in vasis papyri super aquas. Nec enim terra illa, scilicet diabolus siue Antichristus, in terreno corpore futurus (qui propter superbiā dicitur cymbalū alarū. i. accentus blasphemiarū) aliud mittit q̄ mendaciū per legatos suos paganos, suos hæreticos in mare huius seculi, in suis vasis papyri. i. scriptoribus luę partis, vndè aduersus deū consistit, quo contra per hunc elegantem infantulū missurus erat deus elegantiam veritatis. [Vis inquit, vt vadam, & vocem tibi Hebræam mulierem, quæ nutrire possit infantulum? Respondit ei, vade. Perrexit puella, & vocauit matrē eius, &c. [Et hoc futuri præsagiū, cp filia Pharaonis infantulū sic inuenit, & tali nutrice altū, sibi in filiū adoptauit. Futurū erat quidē, vt scholæ gēnlū, sanctarum

Pſal.44. Eſa.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. II. sanctarum complaceret elegantia scripturarum. Verbi gratia Ptolomeo Philadelpho, qui cum omnium scripturarum vtilium studio flagraret, leges quoq; dei per istum conscriptas, sibi in græcum transferri summa instantia deposcens, accepit ab Eleazaro Iudæorum pontifice septuaginta seniores, quibus ea interpretantibus, relegens, oppido lætatus est. Nam quod hic egit, simile quodammodo fuit, quòd soror pueri scilicet Mariã, quæ procul stetit, præstolans euentũ rei matrem eius vocauit, quæ & [Nutriuit infantem, & adultum tradidit filiæ Pharaonis.] Mater quippe sanctæ scripturæ huius lingua hebræa est, quam ad interpretandum vel transferendũ in græcum euocare, illa vera philosophia persuasit, vt prædictum est. Porrò elegans infantulus eleganti prospiciens è cœlo miserationis occursu exceptus est, vt matri suæ cui natus fuerat non periret, & aliam matrem præpotentem adoptandus inueniret, cuius authoritate omni quoque scientia Aegyptiorum, vt in actibus Apostolorum legimus, eruditus est.

Quòd Moyses Aegyptium quendam de fratribus suis percutientem redarguit, & liberatorem suæ gentis se fore præscierit. CAP. X.

CAP. VII. IN diebus illis postquam creuerat Moyses, egressus ad fratres suos, vidit afflictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus suis.] Et reliqua. Postquam creuerat, id est, per annos quadraginta. Sic enim Stephanus protomartyr in concione Iudæorum
Acto. 7. orationem faciens loquitur. Cum autem impleretur ei XL. annorum tempus, ascẽdit in cor eius vt visitaret fratres suos filios Israel, & cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicauit illum, & fecit vltionem ei qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio. Et qua fretus authoritate id fecerit, continuò subsecutus, ait: Aestimabat autem intelligere fratres suos quomodo deus per manus ipsius, daret salutem illis. Cum enim hæc dicit, profectò illud significat, quòd Moyses gentis suæ liberatorem fore se præsciret. At illi, inquit, non intellexerunt, id est, intelligere noluerũt. Nam & continuò subsequitur. Sequenti verò die apparuit illis litigantibus, & reconciliabat eos in pace dicens: Viri fratres estis, vt quid nocetis alter utrum? Qui autem iniuriam faciebat, repulit eum, dicẽs: Quis te constituit principem & iudicem super nos? Nunquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium? Hanc vnius negationẽ omnibus asscribit posterius, dicens: Hic est Moyses, quem negauerũt dicentes: Quis te constituit principem & iudicem.
Deute. 18. Et rectè: Nam cunctis profitentibus vni negare non licuisset, præsertim pro omnibus, quia non dixit super me, sed super nos. Amplius autem iniustam negationem exaggerans, inculcat, & replicat illũ, principem designãs & iudicem. Hunc, inquit, deus principẽ & redemptorem misit, hic eduxit illos, hic est Moyses, qui dixit filijs Israel, prophetã vobis suscitabit dominus de fratribus vestris, tanq̃ me ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine, cũ angelo qui loquebatur ei, &c. Hæc & huiusmodi cur coram attulerit, nouissima exclamatione depromit. Dura ceruice & incircumcisis cordibus & auribus vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Quem prophetarũ non sunt persecuti patres vestri? Nempe subauditur Moysen negauerunt, & muelem abiecerunt, Dauid de regno exturbauerunt, alios lapidauerunt, alios secuerunt, alios in occisione gladij interfecerunt. Tandẽ ita concludit, & occiderunt eos, qui prænuntiabant de aduentu iusti, cuius nunc vos proditores & homicidæ fuistis. Igitur Moyses in exemplũ huius negatus est à dicentibus. [Quis te constituit principẽ & iudicem super nos?] Videlicet quemadmodũ
Iohan. 19. negandus erat iustus à dicentibus, nõ habemus regẽ nisi Cęsarẽ, quemadmodũ hic negatus à suis, abijt acquirere sibi ecclesiam de gentibus, sic Moyses negatus fugit suos, & vxorẽ accepit alienigenam de filiabus sacerdotis Madian. Porrò talis egressus Moysi ad fratres suos, vt videret afflictionem eorũ, illa negatio, quam Apostolus in catalogo patrũ fide nobiliũ cõmemorat, rectè esse
Hebr. 11. dicitur, qui sic ait: Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filiũ filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cũ populo dei, q̃ temporalis habere peccati iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Fide dereliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis. Vndè hoc q̃ non veritus sit animositatẽ regis? Videlicet quia fugiens animos regis, nõ tamen armaturam deposuit zeli, eadem quippe iustitia vel pietate septem filias sacerdotis Madian à pastoribus defendit, & oues earũ adequauit, qua & virum percusserat Aegyptium, eo q̃ percussisset quendam de Hebręis fratribus suis, & qua nihilominus altera die Hebrẽos rixantes cõspiciens, eum qui faciebat iniuriam corripuit, vndè inuisibilem quem tanquam videns sustinuit, hoc modo vel ordine videre meruit.

De clamore filiorum Israel ad dominum, & quòd non viuente, sed Pharaone mortuo, vociferati sunt. CAPVT XI.

POst multum verò temporis, mortuus est rex Aegypti, & ingemiscentes filij Israel, propter opera vociferati sunt ad dominũ. Ascenditq̃ clamor eorũ pro operibus, & audiuit gemitũ eorũ, &c.] Quare dũ viueret Pharao nõ ingemuerunt, non vociferati sunt filij Israel ad dominũ? Videlicet, quia nimietas oppressionis ingemiscere non sinebat, vociferari prohibebat. Hoc nanq̃ habet violenta tyrannorũ vis, vt eis, quos opprimũt, liberationẽ optare pro crimine audaciæ vel contuma

contumaciæ sit. Et quidem gemebant priùs afflicti Aegyptiis illudẽtibus, atq; ad amaritudinem vitam illorum perducentibus, sed differt, vtrum quis clanculo gemat, tacitòq; gemitu dolorem sub pectore consumat, an publico conuentu in auditu quorumlibet clamosam in altum deprimat querelam. Vndè cuidam victo sub victoris potentia dictum est fauendo. O miseri, quorũ gemitus edère dolorẽ, Qui te non pleno pariter planxere theatro. Ergo & ante filij Israel gemebant quidem, sed non audebant gemere palam: nunc autem, quia mortuus est Pharao rex Aegypti, publicis conuentibus gemuerũt, gemitumq; in cœlum sustulerunt, vt ascenderet clamor eorum ad dominum, qui & audiuit gemitum eorum, & recordatus est, id est, nõ oblitum se ostendit esse fœderis, quod pepigit cum Abraham, & Isaac, & Iacob. Porrò iuxta anagogen morale est quod præsenti loco scriptura intendit. Quamdiu viuit Pharao, id est, quãdiu regnat peccatũ, regnat in mortali corpore, & non ingemiscit animus, neque ad dominũ vociferatur, sed libens & seruituris pessimæ laborẽ vel cõtraria onera sentiens subigitur operibus duris luti ac lateris, omnicq; famulatui quo in terræ operibus premit. Gemit quidẽ vtcunq; & suspirat, interdũ etiã plorat. Sed differt vtrũ quis gemendo & plorãdo lutũ lauet, an luti operibus abiectis melius propositũ arripiat, & pro auxilio dei fortiter in cœlũ clamet. Et si moriatur impius rex Aegypti, si iuxta prophetam computrescat iugũ à facie olei, cessetq; amor peccandi vera confessione spiritus sancti, tunc ingemiscit Israel, & libere vociferat, ascẽditq; ad dominũ clamor eius, & audit liberator gemitũ eius.

Cur deus apparuerit Moysi in flamma ignis potius, quàm in alia specie elementari, & quid significet quòd rubus ardens non est combustus. CAP. XII.

MOyses autem pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madian. Cumq; minasset gregem CAP. III.
ad interiora deserti, venit ad mõtem dei. Apparuitq; ei dominus in flãma ignis de medio rubi, &c.] Ordo verborum est: Filij Israel ingemiscentes propter opera, vociferati sunt ad dominum: dominus autem audiens gemitum eorum, apparuit Moysi in flamma ignis de medio rubi, vbi pascebat oues Iethro soceri sui Madian sacerdotis. [Dixit ergo Moyses: Vadã & videbo visionem hanc magnam, quare nõ comburatur rubus.] Magnam, inquit, visionem videbo. Verè magna fuit illa visio, & cunctorũ per fidem videntiũ vocibus prædicatur hactenus in toto mundo. Et huius causa visionis, si deo illustrãte animaduersa fuerit, declaratio est operis subsequẽtis, & ipsa intellectũ dat paruulis. Hoc ergo primùm quærimus, cur eo tempore tali pro causa, deus apparẽs homini, potius in flãma ignis, quàm in alia aliqua qualiber specie videri voluerit? Deinde quare rubus ardens non combustus sit? Deus inuisibilis, qui nec loco circunscribitur, nec vllis sensibus corporis percipitur, quoties visibiliter hominibus apparet, rebus ipsis congruã assumit speciem, propter quas apparere dignatur. Quis aũt visionis huius magnæ subsequentes effectus fortissimos atq; clarissimos fuisse nesciat? Nam & si tunc non fuimus, attamen potentiæ vel virtutis dei, quam tunc notam fecit claritas magna lucet nobis, & terribilium eius miraculorũ memoria mirabilis in oculis nostris est. Vndè & hodieq; mirãtes dicimus. Quis similis tui in fortibus Exodi. 15.
domine, quis similis tui magnificus in sanctitate? Terribilis atq; laudabilis & faciens mirabilia? Ibidem.
Item dextera tua domine magnificata est in fortitudine. Et his similia. Rectè igitur in igne, quod elementum forte ac lucidum est, deus hic apparuit, fortitudinem suam quodammodo præparãs, eum dicit: Ego scio quòd nõ dimittet vos Pharao rex Aegypti, vt eatis, nisi per manum validã.
Item ad Pharaonem: Idcirco aũt posui te, vt ostendam in te fortitudinẽ meam, & narretur nomẽ Exodi. 9.
meũ in omni terra. Quare aũt rubus nõ comburitur, & Moyses tanquã comburendus appropinquare prohibet, nisi soluat calciamentũ de pedibus suis? [Cernens enim dominus quòd pergeret ad videndũ, vocauit eum de medio rubi & ait: Moyses Moyses. Quo respondẽte adsum, ne appropies, inquit, huc.] Et cõtinuò [Solue calciamentũ de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est.] Hoc nimirũ ita dixit, tanquã cõtinuò cõburi potuisset appropiando, nisi soluisset calciamentũ de pedibus suis. At certè rubus nõ comburebat, & virgultis quorũ de medio lucebat sanctus ignis erat innoxius. Quid ergo hoc sibi vult? Illud nempe, quia deus noster ignis quidẽ consu Deute. 4.
mens est, veruntamẽ igni elementario multũ dissimilis iste ignis est. Ignis nanq; corporeus, quo in corporalibus administrationibus vtimur, quod quartũ mundi elementũ dicimus, res ipsas cõburit, quibus cõtinetur, procul aũt positis innoxius est. Deus aũt noster verus & perpetuus ignis, suã econtrario naturã vel potentiã exerit. Nam illis intra quos est nõ solùm innoxius, verumetiã salutaris & clemẽtissimus est: longè aũt positus, & dignè appropinquare nolentibus nimiũ damnosus exístit, de qualibus Psalmista dicit: Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie dei. Psal. 67.
Quod in beata virgine Maria clarius atq; conspicabilius est. Totus enim hic ignis, subaudiẽ Christus deus & homo, nouẽ in vtero eius mensibus habitauit, & leuem carnis vel animæ eius stipulã, siue fœnũ, nõ solùm nõ combussit, verùm etiã maiore cum virginitatis honore, gratiaq; formari exinde hominis, quẽ assumpsit, perenniter illustrauit. Et ad illud templũ ignis æterni, quanto quis per fidẽ propius accedit, tanto decentius illo igne fulgescit. Nam econtrario quanto longius, siue Iudæus, siue paganus, siue hæreticus absistit, tãto citius vt cera liquescit, cum ignis ille apparuerit.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III.

Hoc interim appropinquantibus nobis agendum est vt calciamenta non habeamus in pedibus, quæ fiunt de mortuorum animalium pellibus, id est, vt mortuorum mortifera & in peccatis suis morientium exempla non imitemur. Nam ille quidē corporaliter nudis pedibus accedere iussus est, quod est solenne humilitatis instrumentum, nobis autem hoc spiritualiter ita vt prædiximus agendum est, scientes quia deus noster, ad quem accedimus, non est mortuorum sed viuorum. Matth.22.

De humilitate Moysi, qua iussus ire ad Pharaonem, toties recusauit. Cap. XIII.

CLamor filiorum Israel venit ad me vndiq; vidiq; afflictionem eorū, qua ab Aegyptiis opprimuntur. Sed veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum de Aegypto.] Notandum, q̄ cum dixisset, clamor filiorū Israel venit ad me, addidit vndiq;, vt subaudias tam ab Aegyptiis opprimentibus q̄ à filiis Israel ingemiscētibus. Vtrinq; enim venit clamor, sed modo valde diuerso. Nam clamor filiorum Israel, tanq̄ defensorem & iudicem ad iram prouocantium ascendit ad dominum. Veni, inquit, mittam te. Prius veni, deinde mittam te dixit. Hoc non leue est in ore dei præsenti ac corporaliter astanti dixisse, veni. Non inquā leue est, neq; deinceps leuiter actum, vt qui corpore deo præsens aderat, animo quoq; ad obediendum parato adesset. Palam est ex subsequentibus, quia nondum venerat, quo toties ire iussus fuerat. Primum dicenti, veni, continuò respondit: [Quis ego sum vt vadā ad Pharaonē, & educam filios Israel ex Aegypto?] Bonum quidem & imitatione dignum humilitatis exemplum est, deo vocanti ad tantum tamq; gloriosum ministeriū dicere: Quis ego sum, vt pro conscientia vel æstimatione ipsius, subaudiatur nullus. Quapropter talē velut ex abrupto salientē eius percunctationem placido vultu suscipiens dominus deus. [Ego, inquit, ero tecum, & hoc habebis signum quòd miserim te.] Acsi dicat: Et si tu nullus es, ego dominus, qui deus patris tui, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob sum, ego inquam ero tecum, in ore tuo verba proferens, & in manu tua signa faciens, ex hoc inquam significabitur omnibus q̄ miserim te, sine quo nō potest homo quicq̄ facere. Proinde: [Cū eduxeris populū meū de Aegypto.] Tu præsenti non ingratus visioni, sed agendarū memor gratiarum. [immolabis deo super montem istum.] Bonū inquam hoc, & imitandū placidæ humilitatis exemplū est. Veruntamen nec illud contemnendū, quòd quidā eiusdē, id est, prophetalis ordinis, vir magnā & ipse videns visionē, scilicet deum sedentē super solio excelsum, & eleuatū, & ea quæ sub ipso erant, implentia templum. Eidem domino percunctanti ac dicenti, quē mittam & cætera, continuò & alacriter se offerens, dixit: Ecce ego, mitte me. Cū igitur quis ad hoc vocatur à spiritu sancto, vt mittatur contra Pharaonem, id est, contra diabolū, scilicet vt aliquo fungatur ministerio salutis animarū, sic inter hos viam teneat regiā, vt non declinet ad dextrā siue ad sinistram, videlicet vt nec nimius sit dicēdo, quis ego sum vt eam, nec importunus vociferando, ecce ego, me mitte. Nā hinc pertinaciæ, illinc præsumptionis cauendū est vitium. Interim faciē suam absconderat Moyses. i. stabat demisso capite, sed sic absconditus inueniri, sic demissus magis merebatur à domino subleuari. Nam accrescente paulatim gratiæ fiducia, ait ad dominum. Esaiæ 6.

De eo quòd dixit: Ego sum qui sum. Qui est, misit, &c. CAP. XIIII.

ECce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos: Si dixerint mihi quod est nomen eius, quid dicam eis?] Videlicet quia nomē dei phanaticus error commune fecerat multis, idcirco proprium quærebat vocabulum huius dei qui loquebatur sibi: Nam & si sunt (inquit Apostolus) qui prædicantur dij siue in cœlo, siue in terra, siquidē sunt dij multi, & dñi multi, nobis tamē vnus deus pater. [Dixit deus ad Moysen: Ego sum q̄ sum. Ait: Sic dices filiis Israel. Qui est misit me ad vos.] Hoc nomē mihi est inæternuū, & hoc memoriale meū in generationē & generationem. Ad vnam percunctationem duo reddidit, quia fortis erat inquisitor qui pulsabat, fortis inquam vera fortitudine, quæ est virtus humilitatis, quæ & visu vel exercitio diuinæ collocutionis, in tantum robur excreuit, vt fortem & iratū deum postmodum tenere posset, stans in conspectu eius in confractione cordis. Duo inquam nomina sua deprompsit, quorum alterum, scilicet, ego sum qui sum naturæ est, alterum verò gratiæ vel dignationis videlicet: [Deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, quod nomen mihi, inquit, est in æternum.] Et hoc quia gratiæ est, idcirco iam supra non interrogatus vltro protulerat, dicendo: Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est, ego sum deus patris tui, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Verùm hic addidit quod illic non dixerat, hoc nomen mihi est inæternum, scilicet propter dignè nominandam fidem illorum vel ob obedientiam illorū in qua peregrinos & hospites se esse confessi sunt super terrā meliorem expectantes patriā, id est, cœlestem. Ideo enim (inquit Apostolus) nō cōfunditur deus eorū vocari deus. Hoc ergo inquit, nomē mihi est inæternū. [Et hoc memoriale meū.] Subauditur secundū ea quę operatus vel operaturus sum in illis adoratoribus meis, & in semine eorū. His duobus sumptis, ego sum qui sum, sic dices filiis Israel, q̄ est misit me ad vos, iterūq; hęc dices filiis Israel, dñs deus patrū vestrorū deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob, misit me ad vos. Ergo nō esse deos cōsequitur eos quos Abrahā nescivit, quos Isaac ignorauit, quos Iacob nō cognouit. Et hoc pro tēpore & rebus hic oportunè respōsum est, scilicet Exod.3. Hebr.11.

scilicet vt cessent filii Israel quasi pro multitudine deorum propriū dei sui quærere vocabulum, hoc tantū scire contēti, q̄ est qui mittit ad eos Moysen, nō vt cæteri, falsò dicitur deus, sed est. Præterea nō solum multitudini illorū qui nō sunt, sed & omni numerositati creaturarū se eximit creator dicēdo, ego sum. Quid enim? Nunquid aliquid eorū quę creata sunt, simpliciter vel absolutè esse dicendū est? Nō vtiq;, quia nihil eorū simplex vel incōpositum est. Quicquid enim præter deū est, ex materia simul & forma cōstare dicit, vt manifestū est. Verbi gratia. Statua cuius est materia æs, forma autē quælibet effigies quā finxit artifex, vtputa Iouis aut Serapis. Proinde quod ista tuā vocamus nō est quod est, nā non vnum idēq; aut simplum est. Sed nec ipsum quidem æs simplum quid est, quippe cuius materia terra est, ab ipsa multū differens æris specie. Terræ quoq; no mē à forma tractum est, dicitur enim terra, q̄ sit grauis & sicca, suumq; esse sumpsit ex hule, quam materiā creatam esse constat informē. At verò dei substantia forma simplex est sine materia vlla, ac proinde est quod est, nec enim potest illi quicq̄ inesse, præter id quod substantialiter est, nec enim potest hoc esse subiectum, nec ab aliquo accidente, quemlibet morum siue mutationem admittit, videlicet cum sit forma carens materia, vndē pateretur accidentia? Deniq; quòd formata quælibet homo siue iumentū, & cætera vicibus permutantur, hoc illis ipsorum materia fert. Inde homo quasi flos egreditur, & conteritur & fugit velut vmbra, & nunq̄ in eodem statu permanet. Inde est quòd sicut herba manè transit, manè floret, vespere decidit, indurat ac arescit. Igitur deus qui non formatus, sed forma tantū est, rectè tam diis, qui dicuntur quidem, sed non sunt, q̄ creaturis omnibus, quarū diuersissimæ formationes vel naturæ sunt, solum se excipiens, suū edixit proprium vocabulum, dicendo ego sum qui sum, & hæc dices filiis Israel, qui est misit me ad vos. De terra quam repromittit, dicēs: [Visitans visitaui vos, vt educam vos de afflictione Aegypti in terram Chananæi, & Ethæi, & Amorræi, &c.] iam locis aliis dictū est, quòd terræ viuentū figuram gestauerit, quæ reuera riuis fluit lactis & mellis. Etenim sicut populum illum à Pharaonis seruitute liberatū in illam terrā dominus induxit, sic vniuersam electorū multitudinē, à iugo diaboli solutam, superna patriæ restituit, de qua malignos spiritus sub his nominibus intelligendos expulit. Chananæus nanq; pollidens, Amorrhæus amarus, Gergesæus colonum eiciens, Iebuzeus calathus, Aethæus formidans, Pherezæus separans, Euæus ferus interpretatur. Quæ cuncta in malo accipi, & malignis spiritibus valent vtiliter asscribi. Iob.13. Psal.89. Hebr.13.

De eo quod dictum est: Dominus deus Hebræorum vocauit nos, & quo iure dictum sit: Et vos spoliabitis Aegyptum, & qualiter spoliemus nos eius exemplo. XV.

INgredieriq; tu, & seniores Israel ad regem Aegypti, & dices ad eum. Dominus deus Hebræorum vocauit nos. Ibimus per solitudinem viam trium dierū vt immolemus domino deo nostro. Et reliqua. Hoc ita factū est. Transito nāq; mari rubro, cum cecinisset Moyses & filii Israel carmen hoc domino dicētes: Cantemus domino, gloriosè enim honorificatus est, equū & ascensorē proiecit in mare. Ingressi sunt, inquit, in desertum Sur, ambulauerunt q; tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquā, & venerunt in Marath. Ecce qualem viam Hebræis, exituris de Aegypto, & ad terram promissionis ituris, dominus deus ipsorum coram Pharaone profiteri imperat. Ad hoc manum validam exerit extendam, inquiens, manum meam & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum, ad hoc, inquam, vt eant non per viam terræ Philistiim, quæ vicina est, sed per solitudinem, ad hoc tantum vt immolent domino deo suo. Ergo quisquis Hebræum, id est, transitorem se esse, & de Aegypto exisse profitetur, vt transeat secundum nomen Hebræorum, quorum dominus deus est ad patriam cœlestem, non habens hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirens, hanc viam teneat, solitarius incedat, id est, remotus, tam ab Aegyptiis quàm à Philistiim. Aegyptii nanq; tenebrosi, Philistiim potione cadentes interpretantur. Et talium vtique societas illi cauenda est qui ad hæreditatem dei peruenire, qui domino deo suo immolare cupit victimas iustitiæ. Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis. [Et cum egrediemini non exibitis vacui, sed postulabit mulier à vicina sua, & ab hospite sua vasa argentea & aurea ac vestes, ponetisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Aegyptum.] Non iniusta præceptio. Aegyptii nanque violenter subegerant Israel, qui non erat vernaculus aut emptitius, illudentes ei, & affligentes operibus luti ac lateris. Iusta ergo vice spoliare habebant oppressores suos, veluti non dominorum direptores, sed vt verè hostium victores, quatenus dolore auri & argenti sui nimium connos iuxta anagogen, egredientes (vt dictum est) omni auro & argento cunctisque preciosis vestibus spoliare debemus Aegyptum, vt siue aurei dialecticorum circuli, siue argenteæ rhetorum faleræ sint, siue quarumlibet artium philosophicarum telæ, ac vestes, quibus Aegyptius malè vtens mendacium ornat ac vestit, non permaneat horum quicquam, quin cum huiusmodi Hebræis transeat in seruitium verbi dei, ad ornatum veritatis, ad famulatum dominæ nostræ sapientiæ cœlestis. Is ipse Moyses cum dicuntur hæc primus hoc modo spoliauit Aegyptum. Exod.15.

Fuit enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. III.

Fuit enim (vt iam superius dictum est) eruditus omni sapientia Aegyptiorum, sed eadem spolia contulit (vt hæc scriptura testatur) in thesaurum domini dei sui. Hæc, inquit, ponetis super filios & super filias vestras, id est, docebitis eos tollere quæ eiulmodi sunt Aegypti spolia, vt sciant omnia probare, quod bonum est tenere, ab omni specie mala se abstinere.

1 Tessal. 5.

De signis quæ Moysi monstrabantur in testimonium. CAP. XVI.

CAP. IIII.

REspondit Moyses, & ait: Non credent mihi, neq; audient vocem meam, sed dicēt, non apparuit tibi dominus. Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respōdit, virga. Ait dominus: Proiice eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses. Iusta dei expectatio: nam veridica est, & sana hæc hominis oppositio. Non credent, inquit, mihi, subauditur, nisi signa viderint. Nam vsq; hodie Iudæi signa quærunt, & Græci sapientiam inquirūt. Ergo dominus hæc opponentem placidè sustinens: proiice, inquit, virgā quam tenes, in terram. Proiecit, & versa est in colubrum. [Et dominus: Extende manū tuā & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit, versique est in virgam. Et rursum: Mitte manū tuam in sinum tuum, &c.] Quia ratio consentit, vt in ore duorum aut (vt multum) trium testium, stet omne verbum: idcirco duo hæc signa pro testibus dextra leuaq; composuit. [Vt credant, inquit, quòd apparuerit tibi dominus deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Item: Si non crediderint tibi, neq; audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.] Addit & tertium, tanquam à tergo consequentem testem, eos qui duobus testimoniis non crediderint, quasi sanguinea mortis pœna condemnantem. [Sume, inquit, aquam fluminis & effunde super aridam, & quicquid hauseris de flumine vertetur in sanguinem.] Horum testiū veritatem siue testimoniorum constantiam literalem omnes agnouimus, mysticam authoritatem requiramus. Nam sicut populus in Aegypto seruiēs, vniuersam proculdubio multitudinem electorum in hoc mundo peregrinantium: sic signa hæc per quæ debuit vel potuit agnoscere tempus visitationis suę, significare debuerunt alia signa meliora, per quę debuit aut potuit cognoscere tempus eius (quæ per Christum facta est) redemptionis suæ.

Exod. 4.

Deu. 19

1 Cor. 1.

De causis eorundem signorum mysticis. CAP. XVII.

QVid igitur virga hæc, nisi illam significat humanitatē Christi filii dei, quæ de radice Iesse sumpta est? Tunc enim veraciter in terram proiecta est, atq; in colubrum versa, ita vt fugeret Moyses, quando vnigenitus dei filius per assumptionem humanitatis in hunc mundum venire, & mortem subire dignatus est, ita vt in eum credere fugiat ille carnalis Israel. Hoc facto, extende, inquit, manum tuam, & apprehende caudam eius. s. vt iterum vertatur in virgam: quia videlicet postquam omnia consummata sunt, qui mortuus fuerat, iterum rediit in vitam. Et bene per colubrum mors Christi præfigurata est, quia per astutiam colubri mors euēnit humano generi, quām in corpore suo Christus veraciter suscepit. Moyses ergo caudam colubri apprehendit, & coluber in virgam rediit, quia fides electorum passionem vel mortem Christi cōsecuta est, qui resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed post hoc signum, pars maxima Iudaicæ gentis resilit & credere renuit. Cui ergo comparabitur? Mitte, inquit, manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam albam instar nuis. Nempe manus protracta de sinu leprosa, synagoga est à gratia dei proiecta. Ex quo satis saluatoris sui lancea rupit, retracta est manus illa de sinu eius, peccatorū suorum lepra candente perfusa. Quòd longè Prophęta præuidens gemebundus ait: Vt quid auertis manum tuam, & dextram tuā de medio sinu tuo in finem? Ecce videmus populū illum à castris dei segregarum, & ad arbitrium summi sacerdotis haud dubiè, lepræ condemnatum, habentem vestimenta dissuta, capur nudum, os veste contectum, clamantem, id est, diffiteri non valentem, cōtaminarum se ac sordidum. Nuda est lepra, facies autem velamine perfidiæ contecta. His duobus signis arrēstātibus, quisquis non credit, quòd qui mittendus erat, iam venerit, isq; sit Iesus Christus, qui solus à Pharaone spirituali, scilicet diabolo, liberare nos potuit: restat vt tertium contra illū impleatur signum. s. quicquid hauserit de fluuio vertatur in sanguinem, id est, quicquid attingere rentauerit de scripturarum fluentis, male necessariò intelligat ad suam damnationem. Fiet tandem, vt manus eadem in sinum gratiæ retracta & prolata, iterum similis sit carni reliquę. Cum enim plenitudo gentium subintroierit, tunc omnis Israel saluus erit.

Pſal. 73.

Leuit. 13.

Roma. 9.

Rom. 11.

De eo quod ait: Obsecro te domine, mitte quem missurus es &c. CAP. XVIII.

AIt Moyses: Obsecro domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius, ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguę sum.] Claret ex isto, quia cūcta hæc non vno die dicta vel acta sunt, ex eo videlicet, quod ait: ab heri & nudiustertius, &c. Nempe nudiustertius, idem est, ac si dicas: nunc dies est tertius, ex quo, inquit, locutus es ad seruū tuum. Ac si diceret: Antequā loquereris ad seruum tuum, videbar mihi eloquens & velocis linguæ & expeditæ: nunc autem, ex quo loqui cœpisti, & occulta sapientiæ tuæ manifestare mihi, hoc de me didici & sensi, quòd eloquens non sim, neq; tam expeditæ linguæ, vt ea quæ nunc agenda intelligo,

telligo, dignè valeam coram hominibus eloqui. Moyses nanq; prophetā esse incipiens, & illa intus flamma illustratus, quam foris viderat, tanta sibi imponi mysteria sentiebat, quantis administrandis indignum se & imparem rectè & laudabiliter se iudicare poterat. Proinde & hanc obiectionem eius, tanquam rationabilem amplectens dominus, dixit ad eum. [Quis fecit os hominis, aut quis fabricatus est mutum, aut surdum, & audientem, videntem, & cęcum?] Sine dubio subaudiendum, quòd is qui hæc omnia fecit, ipse linguam paulo ante hebetiorem, citò acuere possit. [Perge igitur, inquit, & ego ero in ore tuo, doceboq; te quid loquaris. At ille obtecro, inquit, domine, mitte quem missurus es.] Tandem nobis aperuit quid veller, quo tenderet tortis excusando Moyses. Mitte, inquit domine, quem missurus es. Quem enim dominus missurus erat cum hęc diceret, nisi illum qui nunc missus est, quem patriarcha Iacob annuntiauerat, expectationem fore gentium, desiderium collium æternorum? Non ergo ex diffidentia, salutari imperio ministrare recusabat, sed sciens, quòd ministeriū suum nihil ad perfectū duceret, audebat vrgere dominum, vt mitteret cum qui mittendus & perfectam salutem operaturus erat. [Iratus dominus in Moysen ait: Aaron frater tuus leuites, scio, quòd eloquēs sit.] Iratus, inquit, dominus in Moysen: multum irasci visus est, quia tenerum pietatis desiderium valde afflixit, in eo quòd ad postulata non respondit. Præira, inquit, humano generi debita, Christum suum differens, de illo siluit, & hæc & hæc alia pro alijs dixit. Hos geminos ire iussit, Moysen tanquam legem, Aaron tanquam sacerdotium, sed vterq; homo, & neuter deus & homo, & proinde nihil ad perfectum adduci poterat eorum ministerio. Quid enim magnum erat, educere populum de loco in locum, de Aegypto in terram Chanaan, scribere occidentem literam, & nō viuificantem conferre gratiam, offerre pro populo sanguinem hircorum, aut vitulorum, & non saluum facere populum à peccatis eorum? Nempe hoc vnum erat illi necessarium, educi vel transire de peccato ad iustitiam, de morte ad vitam, de tenebris ad lucem, de hoste ad dominum, de diabolo ad deum, quod per solum faciendum erat, & nunc factum est, filium dei vnigenitum deum & hominem Iesum Christum. Iratus igitur in Moysen est, inquit, id est, non ita propitius fuit Moysi, vt non differret complere desiderium obtecrantis, vt dicenti: mitte quem missurus es, saltem diceret, mittam post tot annos, vel illo tempore, indignum eum arbitratus scire tēpora, vel momenta quę posuisset in sua potestate.

Hebr. 5.

2. Cor. 5. Hebr. 9.

Act. 2.

Quod Moyses à cognato suo postulans dimitti, secretum quod audierat, renuit.

CAPVT XIX.

ABijt Moyses & reuersus est ad Iethro cognatum suum, &c.] Cognatum suum, hic appellat eum propter filiam eius, quam vxorem duxerat, id est, socerum suum. Non dixit vadam, vt fratres meos educam de Aegypto iuxta dei mei imperium, qui mihi apparuit eo quod viderit afflictionem & audierit clamorem eorum, sed secretum hoc tenuit. [Vadam, inquiens, ad fratres meos in Aegyptum vt videam si adhuc viuant. Non enim suam, sed dei gloriam quærebat, quam ille satis oportuno tempore sine præcurrente vocis suæ nuntio visurus erat. Interpretatur autem Iethro superfluus eius. Igitur quicunq; huc est, quicunq; hunc imitatur superfluum, huius sit propalare gratiam sibi collatam coram hominibus vt videatur ab eis, sed oportunū tempus expectet donec vltro clarescat secretū dei, & oportunè lucescat lux eius coram hominibus, vt videant & glorificent patrem deum qui in cœlis est. [Cui ait Iethro: Vade in pace.]

Matth. 9

Quòd dominus voluerit occidere Moysen, & quòd Sephora circuncisis filijs tetigit pedes eius: & quid ista mystice significent. CAPVT XX.

DIxit ergo dominus ad Moysen, in Madian. Vade, reuertere in Aegyptum. Mortui sunt enim, qui quærebant animam tuam.] Mortuus enim fuerat ille Pharao, qui audiuit quòd occidisset Aegyptium, & quærebat occidere Moysen, & hic post multum tempus, vt supra dictum, id est, post alios XL. annos sicut Stephanus protomartyr in actibus Apostolorū testatur, mortuus fuerat. [Tulit Moyses vxorem suam, & filios suos, &c.] Antequam progrediamur, discendum quid de hac vxore, & filijs Moysi actum sit. [Cum esset, inquit, in diuersorio in itenere, occurrit ei dominus, & volebat occidere eum. Tulit illico Sephora petram acutissimam, & circuncidit præputium filij sui, &c.] Volebat, inquit, occidere eum. Quare? quia filios suos non circumciderat. Verùm hoc obsistente vxore alienigena facere nequiuerat in terra alienigena, in terra non sua. Igitur vidente Sephora volebat dominus occidere eum, vt quæ ratione noluerat adducti. Nihil ergo cunctata, quid potius eligeret, viri necem an filiorum circuncisionem, tulit illico acutissimam petram, & circuncidit præputium filij sui. [Tetigitq; pedes eius, dicens: Sponsus sanguinum tu mihi es.] Vt quid tetigit pedes eius? Videlicet vt dimitteretur. Nam protinus sequitur. [Et dimisit eum, postquam dixit: Sponsus sanguinum tu mihi es, ob circuncisionem.] Idcirco imparata tantis visionibus, vtpote quibus gentiliter viuens nondum interesse merebatur. Tangens ergo pedes eius dixit: Sponsus sanguinum tu mihi es, Nō dixit: vir sanguinum, ne coniugii,

Act. 7.

Cur Moyses nō circūcideret filios suos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed crudelitatis respectu hoc dixisse putaretur. Siquidem vir sanguinum crudelitatis, & homicidiorum in communi vsu significat triste carnificium. Melius ergo quis impropriè dictum est, spōsus sanguinum, quamuis sponsus non consueuerit dici, nisi dum est in celebratione nuptiarum. Exod. 12. Postea reuersa est ad eum scriptura, dicens: Cumque audisset Iethro sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quæ fecerat dominus Moysi & Israel populo suo, eo quòd eduxisset dominus Israel de Aegypto, tulit Sephoram vxorem Moysi quam remiserat, & duos filios eius, &c. Quod & ipsum à mysterio non vacat. Alienigena quippe vxor Moysi Sephora, quod interpretatur pulchritudo siue placens, alienigenam (vt superius dictum est) gentium significat ecclesiam. At illa non interfuit victoriæ, quam vir eius Christus de principe tenebrarum diabolo moriendo consummauit: sed solus vir ille pugnauit, solus triumphauit, postquam antiquorum populum sanctorum de tenebris inferni per suum sanguinem eripuit, tunc & ipsa accessit, tunc adducta est in equis & quadrigis Euangelicis, & victoriæ sacramentum in baptismate suscepit. Cæterum & quotidie filios suos mater ecclesia circūcidit circuncisione spirituali, ne fides Christi moriatur in illis, rangitq; pedes eius, dicitq; inter circuncidendum filijs suis. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, & his similia. 1. Petr. 2.

De eo quod ait dominus: Ego indurabo cor Pharaonis.

CAPVT XXI.

DIxitq; ei dominus reuertenti in Aegyptum. Vide vt omnia ostenta, quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone. Ego indurabo cor eius, & non dimittet populum.] Homini, qualem ignorat Apostolus, imo qui in Apostolo loquitur Christus, dicens: O homo tu quis es, qui respondeas deo, nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic, & cætera. homini, inquam, id est, secundum carnem sapienti, scrupulum fecit, & suspicionem generauit hic locus, vbi cum dixisset deus: Vide vt omnia ostenta, quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone, continuò subiunxit: Ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Dicit enim: Quid ergo adhuc queritur? Voluntati eius quis resistit? Verùm hic talis idcirco offendit, quia flammæ eiusdem, quæ illic apparuit Moysi, diuinam lucem non attendit, vt sciat quid sibi desit. Deest enim quod quærat, priusquam suam, quę prædicta est, querelam proferat, videlicet vt quando dicit deus: Ego indurabo, modum indurationis non penitus ignoret homo, id est, quid a gente deo induratus fuerit Pharao. Quid enim? Nunquid iniquitas apud dominum? Nunquid gloriam suam quærens deus, cor Pharaonis, quod prius tenerum fuerit, indurasse putabitur, vt per occasionem duritiæ eius ipse mirabilia faciendo glorificaretur? Absit. Non hoc sensu accipiat homo dixisse deum, indurabo. Sed enim ille oderat filios Israel, omnesque Aegyptii, vt supra dictum fuit, & ipsum odium surrexerat ex inuidia dicentium: Ecce populus filiorum Israel multus & fortior nobis est, & cætera. Nec enim aliter iuxta Psalmistam, conuertit cor eorum vt odirent populum eius, nisi dum benedicit, & multiplicat populum suum, cor eorū inuidens protecit, Imo conuersum est in asperum odium. Est autem inuidiæ vel odii proprium, vt quanto eis, quibus inuidetur, maiora conferuntur beneficia: tanto magis ipsa inuidia vel odium confirmetur. Siquidem quo amplius splendescit, cui inuidetur, tanto magis indurescit atque vritur inuidus. Pleni sunt libri talium exemplis. Veruntamen vel vnum proferamus exemplum. Quomodo debet rectè intelligi illa duratio Pharaonis. Exodi 1. Psal. 104.

Esaiæ 63. Pulsatus deus est à prophera, dicente: Quare fecisti nos domine errare à viis tuis, & quare cor nostrum indurasti, ne timeremus te? Primùm hoc modo respondet eidem Propheræ. Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: inuenerunt me, qui non quæsierunt. Deinde dicit & patris filius dei: Ecce ego, ecce ego, ad gentem quæ non inuocabat nomen meum. Nempe idem est, ac si dicat: In eo feci vos ô Iudæi de viis meis errare, & in eo cor vestrum induraui, ne timeretis me. In eo, inquam, quòd à non quærentibus me gentibus inueniri volui, quorum salutem vos odio habetis. Nam propter odium illorū vos indurati estis, & eos in via socios habere non ferentes, auerti eitis. Ita licet aliud intendens, ego vos errare feci de viis meis, & cor vestrum induraui. Igitur dum dicit deus: Ego indurabo cor Pharaonis, subaudiendum est, non eum corrumpendo, sed filios Israel, quos iniquè odit ipse, compatienti charitate visitando. Hoc enim ego quidem facio intentione charitatis: sed illi inuidenti proficiet ad duritiem cordis, ad incrementum odii. Sic vno eodemq; solis iucundo lumine, & glacies dura liquescit, & lutum molle durescit. Idcirco fortasse quidem sic dicitur in sequentibus. Indurauitq; dominus cor Pharaonis, & non dimisit populum. Sed & nonnunquam sic habes, quia ipse Pharao indurauit cor suum. Ibidē 63.

De eo quod dictum est: Filius meus primogenitus Israel.

CAPVT. XXII.

DIcesq; ad eum: Hæc dicit dominus: Filius meus primogenitus Israel. Dixi tibi: dimitte populum meū vt seruiat mihi, & noluisti dimittere eum. Ecce ego interficiā filium tuum primogenitum.] Cum, inquit, omnia ostenta quæ posui in manu tua feceris coram Pharaone, & ille indurato corde, non dimiserit populum, tandem dices ad eum: Filius meus primogenitus

Israel, &c. Quamuis etiam si solus esset dei populus ille Israel, posset tamen dici primogenitus, sed non conuerso, omnis primogenitus vnigenitus. Hoc quod dicit, filius meus primogenitus Israel, minoris filij scilicet respectu Gentilis populi dictum oportet intelligi. Et iusta quidē comparatione populo illi pro parte electorum concedimus omne priuilegium primogeniti, quibus (vt Apostolus dicit) credita sunt eloquia dei, quorū est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorū patres, & ex quibus Christus secundū carnē, qui est super omnia deus benedictus in secula. Verūm vbi primogenitus iste iuniori fratri inuidet, & odio eius cæcatus offendit in lapidem offensionis & petram scandali, intrare non vult in domum patris, pro eo quod frater suus venit, & pater lætus vitulum saginatum occidit illi: vbi (inquam) sic agit primogenitus, talem illum fatemur primogenitum, qualis fuit Cain, qualis Ismahel, qualis Esau. Notandum quippe, quòd præter Sem primogenitum Noe, cunctos ferè patriarcharū primogenitos, aut propria nequitia destruxit, aut diuina authoritas iunioribus postposuit. De eo quod cum Moyses esset in itinere in diuersorio, occurrit ei deus, & volebat eum occidere, iam supra dictum est. Roma. 9. Lucæ 15.

Quòd Moyses & Aaron loquentes contra Pharaonem, legem & vetus sacerdotium significent, & quid significet, Pharao sæuior effectus est.

CAPVT XXIII.

DIxitq; dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertū. Qui perrexit et obuiam in monte dei, & osculatus est eum. Narrauitq; Moyses Aaron cuncta verba domini, pro quibus miserat eum, & signa quæ mandauerat. Veneruntq; simul, & congregauerunt cunctos seniores filiorum Israel, & cætera.] Cuncta capituli huius historica superficies plana est, videlicet quia superbè respondens Pharao. [Quis est, inquit, dominus vt audiam vocem eius, & dimittam Israel: Nescio dominū & Israel non dimittam.] Nō solum non dimisit Israel, verumetiam auxit afflictionē eorum. [Et nequaquam (inquit) vltra dabitis paleas populo ad conficiendos latercs sicut prius, sed ipsi vadant & colligant stipulam, & mensuram laterū quam prius faciebant imponetis eis, nec minuetis quicquam.] Quibus vociferantibus ad Pharaonē, ac dicentibus: [Cur sic agis contra seruos tuos? vacatis (inquit) ocio, & idcirco dicitis, Eamus & sacrificemus domino.] Hæc (inquam) secundum literam plana sunt. Porrò sub litera fulgidus allegoriæ sensus hic est. Pharao quod interpretatur dissipans, diabolus est, & regnū eius mors: Regnauit (inquit Apostolus) ab Adam vsq; ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ. Vsq; ad Moysen regnauit (inquit) mors, id est, peccatum per quod mors in hunc mundum introiuit, nullam ante legem ex præceptis iustitiæ contradictionem habuit, cunctis in anima mortuis, & corpore morientibus. Moyses nanq; & Aaron contra Pharaonem agentes legem significant, & legis sacerdotium, per quæ iustitia contra diabolum ad destructionem peccati, & mortis vocem aliquam habere cœpit. At vbi venit mandatum legis, regnans peccatum & mors infremuit. Quid ergo dicemus, inquit idem Apostolus, Lex peccatum? Absit. Sed peccatum non cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Hæc quia melius ex singulis hominibus cognoscetur, continuo sequitur. Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit, & cætera. Quando enim sine lege viuit homo? Tunc videlicet, quando adhuc sine timore peccat, quando nullum adhuc propositum habet vt peccato resistat, licut vbi gratia, iuuenculus aut adolescentula vaga. Quando autem venit mandatum? Tūc profectò, quando metu pœnæ futuræ veterem proponit consuetudinem relinquere, & propter mandatum iustitiam tenere. Illic pugna est. Nam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, & hæc sibi inuicem aduersantur, vt non quæcunque volumus illa faciamus. Talis homo postmodum in eodem Apostolo dicit: Condelector legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix homo ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Quando liberat ista dei gratia? Tunc videlicet, quando bellicosus animus post tentationes carnis adhuc in corpore manēs, consolationis spiritu demulcetur, & post colaphos stimulātis Saranæ aurea libertatis torque donatur. Sic vnus homo, sic triplici statu totus proficit mundus. Antecq; lex subintraret, regnabat quidem mors, & ille fortis armatus custodiebat atrium suum, eranteq; in pace omnia quæ possidebat. Veruntamen peccatum non adeò imputabatur, vt & præuaricatio nunc uparetur. vbi enim non est lex, ibi nec præuaricatio, & idcireo lentius grassabatur in subditos ille tyrannus. At vbi lex subintrauit, & fortis illius munitiones explorare venit, ille hoc præsentiens, infrendens fremuit, & tandem captiuorum libertatem sui pirarrium colla concidit, donec fortior superueniens vinceret eum, & spolia eius diriperet, cantantibus eis quos liberauit, quia per Moysen lex data est, Roma. 5. Roma. 7. Galat. 5. Roma. 7. Matth. 12. Lucæ 11. Ioh. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. [Igitur ex eo die, inquit Moyses, quo ingressus sum ad Pharaonem, vt loquerer de nomine tuo domine, afflixit populũ tuum.] Illis congemiscentibus ac dicentibus, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladium vt occideret nos. quia videlicet, cum venisset mandatum (inquit Apostolus) peccatum reuixit, ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

Rom.7.

De eo quod dictum est: Et nomen meum Adonai non indicaui eis.

CAP. VI.

CAPVT XXIIII.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Ego sum dominus qui apparui Abraham, & Isaac, & Iacob in deo omnipotente, & nomen meum ADONAI non indicaui eis. Pepegiq; cũ eis fœdus, & cętera.] Decem nominũ quibus apud Hebræos vocatur, septimũ est ADONAI, quem nos generaliter Dominum dicimus. Et nomen meum ADONAI, inquit, non indicaui eis, subauditur, quod indico tibi. Sed quomodo nomen hoc eis, quibus in deo omnipotente apparuit, non se indicasse asserit? Primùm ad Abraham dicit: Ego dominus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus. Ecce hic, & dominum & deum omnipotentem, quod est ADONAI palam se nuncupauit. Ergo, quòd hic dicit non indicaui, sic accipiendum est, vt subaudias quam tæ esset potentię vel virtutis. Magnalia nanq; & terribilia facturus, hęc loquitur, ad ostentionem gloriæ nominis sui, qualia non fecit in diebus Abrahã, Isaac, & Iacob, quibus tamen in deo omnipotente apparuit, quiq; hoc ipsum quod omnipotens esset, non quæsierunt miraculis explorare ratione contenti. Vndè & fides eorum gloriosior ac maioris habetur meriti. Econtra Pharaonis duritia, quæ faciendorum causa fuit signorum, detestabilior extitit, & quanto plura facta sunt, tanto iustius æternum contemptor incurrit interitum. Hoc, inquam, cum dicit, & nomen meum ADONAI non indicaui eis, subaudiendum est, quod iam nunc, poscente causa, indicaturus sum Pharaoni, & postmodum dicturus eidem Pharaoni. Idcirco autem posui te vt ostendam in te fortitudinem meam. Sanè illud sciendũ, quia nomen domini Tetragrammaton quod ineffabile dicitur, vbicunque scriptum est, Hebræus ADONAI, & Latinus dominum dicit, vt verbi gratia: Confitemini domino, & inuocate nomen eius, lætetur cor quærentium dominum, quærite dominum, & confirmamini. [Pepigiq; cum eis fœdus, inquit, vt darem illis terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt aduenæ.] Ordo verborum est: Abraham, & Isaac, & Iacob in deo omnipotente apparui, & pepigi cum eis fedus, vt darem illis terram Chanaan. Porrò illud sciendum, non hoc esse totum fœdus, vel federis caulam, dare illis terram Chanaan, sed partem fœderis pro toto posuit. Summa nanq; fœderis est, in hoc sermone: atque in te benedicentur omnes cognationes terrę, in quo Christi filij dei incarnatio promittitur manifestè. Hac propositione data, pepigiq; cum eis fœdus, vt darem eis terram Chanaan, nunc promissi debitorem iure se teneri consentiens, sumit & dicit. [Ego audiui gemitum filiorum Israel, quo Aegyptij opprimerunt eos, & recordatus sum pacti mei.] Recordatus sum, inquit, id est, non oblitum me esse ostendi, subauditur, cum te misi seruum meum, & Aaron, & posui in vobis verba signorum meorum. Et continuò concluſit sic. [Ideo dic filijs Israel, ego dominus qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum, & cętera.] Dicendo super quam leuaui manum meam, vt darem eam Abraham, Isaac, & Iacob: palam fecit ad quid dixerit, & nomen meum ADONAI non indicaui eis, videlicet eo quòd nunc leuando manũ suam, illud indicari velit in brachio excelso & iudicijs magnis. [Narrauit ergo Moyses omnia filijs Israel, qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus, & opus durissimum.] Hæc videlicet à domino pro consolatione dicta, vel mandata fuerant. At illi perfectæ fidei spem nõ habentes firmam, gemebant sub afflictione inimicorũ, & idcirco non acquieuerunt. Sic nimirũ iuxta anagogen vbi exacerbatũ pro contradictione legis (vt supra dictũ est) regnũ peccati, populũ dei sub suo seruitio curauit, vt sæpe factũ est, ita vt dicerent, eamus & seruiamus diijs alienis, frustra lex & propheræ locuti sunt, non enim eos audierunt. Sic nihilominus nonnunq; in hominem, qui condelectatur quidem legi dei secundum interiorem hominem, sed aliam patitur legem in membris suis, repugnantem legi mentis suæ, frustra ad horam redargutio fit, proximus enim est desperationi.

Gene.17. Exod.3. Psal.104. Gene.22. 2.Reg.22. Roma.7.

Qualiter in Moyse & Aaron impletum probetur quod dictum fuerat, Generatione autẽ IIII. reuertentur huc.

CAP. XXV.

LOcutusq; est dominus ad Moysen, dicens: Ingredere & loquere ad Pharaonem regẽ Aegypti, vt dimittat filios Israel de terra sua. Respondit Moyses coram domino: Ecce filij Israel non me audient,, & quomodo me audiet Pharao, præsertim cum sim incircuncisus labijs? Hanc excusationis suæ narrationculã vix ingressus, qua dicit se incircuncisum labijs, repentè digressionem facit huiusmodi: [Isti sunt principes domorum per familias suas.] Cur hoc? Videlicet ob compro-

robandam veritatem dei, qui ad Abraham de hac seruitute, & subsequenti liberatione filiorum Israel, ante locutus, cum dixisset: Scito prænoscens, quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subijcient eos seruituti, & affligent CCC C. annis, ita præfiniuit dicens: Generatione autem IIII. reuertentur huc. Hoc nempe est quod dicit: [Et hæc nomina filiorum Leui, per cognationes suas, Gerson, Caath, & Merari. Filij Caath, Amram, & Isuar, & Hebron, & Obiel. Accepit autem Amram vxorem Iocabeth patruelem suam, quæ peperit ei Aaron, & Moysen, & Mariam.] Claret itaque IIII. esse generationem. Leui nanq; genuit Caath, genuit autem Caath Amram, Amram genuit Aaron, & Moysen, & Mariam. Idcirco iterum ac tertiò repetendo, designat dicens: Iste est Aaron & Moyses, hi sunt qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, iste Moyses, & Aaron in die qua locutus est dominus ad Moysen in terra Aegypti, vt subaudias, qui in generatione sua quarti sunt à Leui. Et notandum, quia primò sic dicit: Isti sunt Aaron & Moyses, deinde præponerat, iste Moyses & Aaron. Natiuitatis nanque ordine Aaron, vocatione autem vel administrationis priuilegio, Moyses prior est apud deum. Porrò, vt digressionem illam pro se factam, & idcirco in se terminatam sursum, à Ruben scilicet inciperet, humilitatis prudentia cautũ est, videlicet ne in tribubus XII. suæ solius, id est, Leuiticæ meminisse videretur. Illud quoq; non prętereundum, quia primus legis sacerdos Aaron, ex ea tribu accepit vxorem, cui verum in Christo sacerdotium debebatur. Accepit enim Aaron vxorem, inquit, Elizabeth filiam Aminadab, sororem Naason, videlicet de tribu Iuda.

Gene.19.

Quod ait ad Moysen, ecce constitui te deum Pharaonis: CAP. XXVI.

ET locutus est dominus ad Moysen, dicens: Ego dominus, loquere ad Pharaonẽ regẽ Aegypti omnia quæ ego loquor tibi. Et ait Moyses coram domino. En incircuncisus labijs sum, quomodo audiet me Pharao? Dixitq; dominus ad Moysen: Ecce constitui te deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Tu loquêris omnia quæ mandò tibi, ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israel de terra sua.] Post prædictam digressionem, illud quod supra dicere prosequitur. Nam quod illic dixerat, præsertim cum incircuncisus labijs sim, hic idcirco repetit, vt adijciat, quidnam dominus ad hoc responderit. Ecce, inquit, constitui te deum Pharaonis. Gloriosa virtutum regina humilitas, quæ in cœlum volare consueuit, locuta est in eo, dicente se incircuncisum esse labijs, & idcirco dignum ac pro sua reuerentia magnificum accepit responsum, vt audiret homo priuatus, regnantis hominis se esse deum. Nec dixit deus author deorum: Ecce constituam, sed, ecce constitui te deum Pharaonis, subauditur, à cõstitutione mundi, nec enim ille deus deorum nouo quicquam consilio constituit aut destituit. Ac si dicat: Quoniam tu mitissimus virorum, pro tam glorioso negotio, cum Pharaone dimicare, & cum regibus confligere te indignum ducis, atq; hoc modo vsque ad nouissima terrę te deprimis, ecce ego sustollam te super altitudinem nubium, faciamq; te deum, nõ quem ille fideliter adoret, sed quem seruiliter formidet, vt imperes aquis pro potestate dei, vt ranas crees, vt imperes terræ, ac cineri, faciasq; in rege, & in exercitu eius cynifes & vesicas, imperes aeri, & pestem valde grauem generet, imperes igni, & cum grandine mixtus feratur super peccatores. Ita imperando elementis deus eris Pharaonis. Et quia Pharao saltem cum huiusmodi deo loqui non est dignus, Aaron frater tuus erit propheta tuus, plagas quas tu facies pronunciaturus, siue tanquam minister illatu-

Exod.4. Exod.7. Quomodo deus Moysen cõstituit deũ Pharaonis.

ras quibus loquitur, ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Non enim solus hic est, quo Pharao non erat dignus, sed & alij plures, quales cum commemorasset Apostolus, ita concluſit, dicens: Quibus dignus non erat mundus. Tu, inquit, loquêris omnia quæ mando tibi, ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israel de terra sua. Item & superius dixerat: Ipse loquetur ad populum pro te, & erit os tuum, tu autem eris ei in his, quæ ad deum pertinent. Et ek sensus, sicuti tic dicet homo ad amicum suum, non dignaberis multa loqui, vel orationem protelare cum rege Aegypti, vel faciem tuam aperire popularibus ineruditis, sed loqueris prophetæ tuo Aaron, & contra Pharaonem & ad populum tuum, exemplo mei, qui nec verborum indicijs ago cũ primum ego ad deum pertinent. De te enim loquente pariter & audiente ille accipiet quid loquatur. Et meos mando quæ illi audire emerentur, vel quòd facturus sim iudicium. Porrò, tu illi eris in his iisti duo homines pauco tempore, ita egerunt, alter potestatem in sermone habens, alter potestatem in faciendis coram Pharaone signis obtemperans, vsque ad immolationem paschalis agni, verum & lex, quæ per Moysen data est, & sacerdotium quo primus Aaron functus est, idem eadem differentia egerunt, vsque ad immolationem paschalis veri agni, scilicet Christi filij dei. Nam postea neque Moyses stat pro illo populo, contra spiritualem Pharaonem, id est, diabolum, sed potius accusat eundem populum, & de medio sublatum est sacerdotium Aaron, non iam habẽs altare vel templum. Antea cum legeretur, Moyses præerat sacerdotibus de genere Aaron,

Psalm.81. Hebr.11. Iohan.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in his quæ ad dominum pertinent. Formidabant enim Moysen lectione sua, vt facerent sacrificia secundum exemplar quod in monte viderat, & illi pro populo loquebantur, contra Pharaonē, id est, diabolum, nunc autem remotis sacerdotibus illis, & statuto sacerdote secundum ordinem Melchisedech, populo illi os suū clausit, & faciē suā velauit, ad istum cōuersus Moyses. [Sed ego, Sup. cap. 11. inquit, indurabo cor eius, &c.] De hac indurationē supra dictum est, nunc cętera prosequamur.

De ætate Moysi & Aaron, & vnde clareat, quòd nequam regis edictum non fuerit impletum. CAPVT XXVII.

Erat autem Moyses octoginta annorū, & Aaron LXXXIII. quando locuti sunt ad Pha- Acto. 7. raonem.] Hanc, id est, octogenariam ætatē Moysi Stephanus protomartyr in actibus Apostolorum ita distinguit: Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius vt visitaret fratres suos filios Israel. Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicauit eum. Et post pauca: Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto mōtis Sina angelus, in igne flammæ rubi. Porrò vtrunque scilicet Aaron & Moysen natum constat post illud impij Pharaonis edictum dicentis: Quicquid natum fuerit masculini sexus, in flumen proijcite, quicquid fœminei, reseruate. Post hæc enim, inquit scriptura, id est, post ista Pharaonis edicta & acta, egressus est vir de domo Leui, accepta vxore stirpis suæ, & cætera. Cum igitur & Aaron, qui de illa vxore triennio ante Moysen natus est, seruatus fuerit, & in exitu Israel de Aegypto paruuli, atque infra viginti annos adolescentuli extiterint, claret: quia tale nequam regis edictū non prævaluit, & vt natò Moysi timeretur, magis elegantia eius, de qua superius dictum fuit, causa erat. Quando loquuti sunt, inquit, ad Pharaonem Moyses & Aaron, Moyses octoginta annorum erat. Porrò cum in deserto præfuisset populo quadraginta annis, mortuus est. Eratque non plus quàm CXX. annorum. Non ergo relinquitur opinabili licentiæ locus, vt vel dubitare liceat, multo an pauco tempore, coram Pharaone steterint in faciendis prodigijs. Nā ne ante XL. annum egressionis ex Aegypto obijsse illum suspicari vacet, moriturus ipse in Deuteronomio Deut. 3. dicit: En quadragesimus annus est, vt recogites in corde tuo, sicut homo erudit filiū suū, sic dominus eruditit te, & cætera. Additi autem quadraginta prioribus LXXX. annis, sine dubio fiunt CXX. omnes anni Moysi, sicut in Deuteronomio scriptum est, quia Moyses CXX. annorum erat, quando mortuus est. Igitur LXXXI. ætatis suæ anno, *in initio anni*, id est, vere Deute. 34. tempore Moyses steterit coram Pharaone, & peractis signis, eodem tempore anni eduxit filios Israel de terra Aegypti.

De mystica ratione signorum, quæ facta sunt coram Pharaone. CAPVT XXVIII.

Dixitq; dominus ad Moysen & Aaron: Cum dixerit vobis Pharao, ostendite signa. Dices ad Aaron: Tolle virgam, & proijce eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum, &c.] Quoniam narratio signorum in superficie literæ plana videtur, mysticas potius, adiuuante domini spiritu, requiramus rationes, & tunc litera quoque bene procedentem sensum dignior apparens ipsa sequetur. Et primò quærendum, quid mysticæ rationis habeat hæc diuina dispositio, quòd ante immolationem paschalis agni, quo res omnis confecta est, X. fieri numero signa placuit, quibus Pharaonem superari non posse nouerat, antequam faceret ipse qui fecit. I. fuit signum, vbi virga Aaron versa in colubrum, deuorauit virgas incantatorum. II. vbi aqua fluminis versa est in sanguinem. III. vbi ranæ descenderūt de aquis, & operuerūt terrā. IIII. vbi puluis terræ versus est in cynifes. V. vbi deus misit omne genus muscarum. VI. vbi mortua sunt peste animantia Aegyptiorum. VII. vbi sparso cinere in cœlum facta sunt vulnera vesicarum turgentium. VIII. vbi dedit deus tonitrua & grandinem, & discurrentia fulgura super terram, & grando & ignis pariter mixta ferebantur. IX. vbi dixit deus, & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus. X. vbi factæ sunt tenebræ horribiles in omni terra Aegypti. His decem quidem signis siue plagis vexatus quidem Pharao, & attrita est Aegyptus, non ita vt dimitteretur ab Aegyptijs Israel. Post hæc tandem tolli iubetur agnus in domos filiorum Israel, immolandus XIIII. die mensis I. ad vesperam, & in illo res omnis peracta est. Mortua sunt eādem nocte omnia primogenita Aegypti, & ita Pharao victus, mollia loeutus est, dicens: Egredimini citò, & abeuntes benedicite mihi. Et filijs Israel transeuntibus, Pharao rursus indurat⁹, & omnes Aegyptij insequentes in mari rubro submersi sunt. Quorum ergo in figura hæc facta, rectè quærimus.

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. X. Plagæ mirabiles.

De decem mandatis, quæ pendent in dilectione dei & proximi. CAPVT XXIX.

Diximus supra (quod omnibus notum est) per Pharaonem diabolum, per Moysen legem, per Aaron vetus significatum esse sacerdotium, & per illa regnum diaboli, regnum peccati & mortis non destructum, sed motum fuisse & exasperatum propter mandatū. Sunt autem legis

legis decem præcepta, quæ in dei & proximi dilectione pendent vniuersa. I. est: Non habebis deos alienos coram me. II. Non facies tibi sculptile: III. Non assumes nomen dei tui in vanum. IIII. Memento vt diem sabbati sanctifices. Quatuor hæc ad dilectionem dei pertinent, deinde primum eorum quæ ad proximi dilectionem pertinent, in ordine vero V. est: Honora patrem tuum & matrem. VI. Non occides. VII. Non mœchaberis. VIII. Non furtum facies. IX. Non loquēris contra proximum tuum falsum testimonium. X. Non concupisces. His X. iustitię præceptis, qui seruauerūt ea veteres sancti ante aduentū CHRISTI, vexauerunt quidem spiritualem Pharaonem, id est, diabolū, repugnantes & resistentes illi, vt de regno mortis exirent, sed non prævaluerunt, nihil enim lex ad perfectum adduxit, inquit Apostolus, vno quoque de veteribus, scilicet Esaia propheta consonanter prædicante: Sicut pannus menstruatæ omnes iustitię nostræ: Tandem in hunc mundum ingreditur immolandus verus agnus, & sacrificij iustitię futurus CHRISTVS filius dei, & quod per iustitiā hominū, quantumuis fortiter præcepta legis adimplentium, fieri non potuit, ipse per suum sanguinem solus impleuit. Nam quod impossibile erat legi (inquit Apostolus) quę infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis. Igitur quemadmodum vespertina immolatio illius agni, per quē Pharao victus, & Israel liberatus est, agnum dei Christum significauit vel passionem eius, per quam in nouissimis diebus diabolus victus, & mundus liberatus & saluatus est. Sic illa decem signa, vel plagæ, quibus ille Pharao flagellari quidem, sed non vinci potuit, decem legis præcepta significauerunt, quorum obseruatione, mortis regnum inquietari quidem, sed non destrui potuit. Nunc eorundem signorum singula (testantibus plagis Pharaonis) digito dei effecta, qualiter præceptorum singulis, quę in tabulis lapideis eodem digito dei scripta sunt, conueniant, dicendum est.

I. II. III. IIII. V. VI. VII. VIII. IX. X. Legis præcepta

Heb. 7. Esaiæ 64. Roma. 8.

De signis Aaron & magorum coram Pharaone. CAP. XXX.

TVlitq; Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptias, & arcana quędam similiter. Proiecerunt quę singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Induratumq; est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat dominus. [Hoc fecit Moyses tanquam deus Pharaonis, quia quod solius diuinæ potestatis est, virgam inanimatam in verum animal conuertit, videlicet, quia transformauit in colubrum: Deuorauit enim, inquit, virga Aaron virgas eorum. Et rectè, illæ enim virgæ erant quod fuerant, sed per incantationes Aegyptias & arcana quædā fascinauerant magi oculos hominum, vt virgæ viderentur eis speciem habere draconum. Deuorari ergo, & non deuorare potuerunt, quæ deuoratrices esse videbantur, & non erant. Mystice hic digitus dei clarè præostenditur, primum eorum quę scripturus ipse erat in tabulis lapideis: Non habebis deos alienos coram me. Virga nanque Moysi versa in colubrum, in mysterio est omnipotens sermo dei, qui missus est in terram in similitudinem carnis peccati. Porrò virgę magorum fallaciæ sunt dęmonum, qui se pro dijs coli fecerunt. At ille, scilicet sermo dei, carne indutus, deos gentium dęmonia esse conuincens, vt solus ipse adoraretur, cunctos fallaces deos deuorauit, dicens publica prędicatione, cum summa potestate: Non habebis deos alienos coram me, volentibus quidem, sed non valentibus operarijs mendacij, contra veritatem stare, quorum illi magi Pharaonis patres vel exemplaria prima fuerunt. Quemadmodum enim (inquit Apostolus) Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistunt veritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidē, sed vltra non proficient. Insipientia enim illorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum. 2. Tim. 3.

Quid significet, quòd aquæ in sanguinem versæ sunt. CAP. XXXI.

Dixit autem dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.] Et post pauca: [Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam, & extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluuios eorum ac paludes, & omnes lacus aquarum, vt vertantur in sanguinem, & sit cruor in omni terra Aegypti, tam in ligneis vasis, quàm in saxeis.] Secunda hęc plaga pœnam significat mandati secundi prævaricatoribus debitam, quod dictum vel in tabulis scriptum est: Non facies tibi sculptile, neq; vllam similitudinem, non adorabis ea, neq; coles. Sequitur enim: Ego sum dominus deus tuus, fortis æmulator, visitans iniquitatem patrum in filios, in quartam & tertiam generationem. Hoc deniq; vbi auditum est, & obseruari cœptum, omnes Aegyptiorum aquę, id est, idololatrarum conscientię sanguineæ factę sunt, multi enim sanguinē sanctorum fuderunt, quemadmodum isti Aegyptij, qui pro eo, quia dixerunt filij Israel: Eamus & sacrificemus deo nostro, crudelius in eos debacchati sunt. Vnde quia masculos eorum in aquam proiecerunt, merito realiter quoq; illis aquę in sanguinem conuersæ sunt, vt affligerentur bibentes aquam fluminis, & postea persequentes illos in mari rubro submersi sunt. Sic omnibus imitatoribus eorum, adorantibus sculptilia, & in simulacris suis gloriatibus, & propter illa Exod. 20. Exod. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinem fundentibus, sanguinem reddidit fortis zelotes dominus, vt bibant, & bibentes affligantur, nō vno aut duobus, sed totis VII. diebus, sicut scriptū est. [Impleti sunt VII. dies postq̄ percussit dominus fluuiū.] Quo numero significatur vniuersitas seculorū. Nam in secula seculorum in sanguinē versi permanebunt fontes aquarū, id est, profunditates sapientium, sculptilia facere scientium, & pro illis veri dei adoratores persequentium. Vndè in Apocalypsi auditur angelus, dicens: Iustus es qui es, & qui eras sanctus, quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarum fuderunt, & sanguinem eis bibere dedisti, vt digni sunt.

Apoca.16.

CAP.VIII. *Quid significet quòd fluuij ranas ebullierunt.* CAPVT XXXII.

DIxitq̄ dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & dices ad eum: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis, & ebulliet fluuius ranas, &c.] Et tertium legis est mandatum. Non assumes nomen domini tui in vanū. Huius mandati præuaricatoribus fœditatis opprobrium in ranis perfiguratum est. Quinam sunt vaniloqui isti, qui nomen dei in vanum assumunt, nisi maximè loquaces poetæ, non solū in fluuijs Aegyptiorū, sed & in cæterarū fabulantes atq̄ coaxantes paludibus gentium? Vel qui iustius comparantur fœditati ranarum, q̄ poetæ perstrepentes in theatris ridicula figmenta fabularū? Hi planè assumunt nomen dei in vanū, verbi gratia: Cum adultero Ioui, & meretriculæ Veneri, nomen diuinitatis ascribunt. Et illę quidē ranę permolestæ fuerunt, ascendentes & ingredientes domū regis, & cubiculum lectuli eius, & super stratum eius, & in domos seruorum eius, & in populum eius, & in furnos eius, & in reliquias ciborum eius, istæ autem ranæ, id est, fabuloli poetæ corporaliter aures lectitando, & oculos gesticulando delectauerunt, sed animis exitiales extiterunt.

Quid quòd cynifes sint in omni terra Aegypti, quas malefici facere nō valentes dixerunt: Digitus dei est hic. CAP. XXXIII.

DIxit dominus ad Moysen: Loquere Aaron, extende virgam tuam, & percute puluerem terræ, & sint cynifes in omni terra Aegypti. Fecerunt̄q; ita, & reliqua.] Cynifes muscę sunt minutissimæ, aculeis permolestæ. Hic malefici Pharaonis defecerunt. [Nam fecerunt, inquit, malefici similiter, vt educerent cynifes, & non potuerunt.] Supra dictum est, quia fecerunt similiter incantationibus suis, vt verterent aquas in sanguinem, fecerunt similiter, eduxerunt̄q; ranas super terram Aegypti. In isto defecerunt. [Et dixerunt ad Pharaonem: Digitus dei est hic.] Hoc dixerunt victi, videlicet ad consolationem pudoris sui. Ac si dicerent: Siquidem pugnaret contra nos homo, præualuissemus: nunc autem qui pugnat, non hominis, sed dei digitus est, & ideirco danda nobis est venia, quia vincimur. Quidnā hoc est, quòd malefici incantationibus suis aquas in sanguinem vertere, & ranas educere potuerunt, cynifes autem non potuerunt? An cynifes videri quoq; potuerunt, sed quia molestos aculeos nulli infixerūt, ideirco fallaciter fecisse conuicti sunt? Nempe quia sanguinis horror, & ranarum fœditas comprehenditur solo visu, ideirco præstigiatores ranas falcissimas, & sanguinem fallacem fascinatis oculis ostenderūt. Cynifes autem, quia molesto quoque aculeo, aperte dijudicantur, ideirco non fecerunt, quia quod verum esset, quod veraciter sentiretur, homines sine deo creare non potuerunt. Porrō iuxta anagogen puluerem terræ percutere, & cynifes facere, est in condemnationem superbiæ hominis, qui vtique vero repellant, quemadmodum cynifes & oculis ne videant, & auribus ne liberè audiant, molestæ atque importunæ existunt. Verbi gratia: Quartum legis mandatum est, memento vt diem sabbatorum sanctifices. Tali dictione præuentus Aegyptius, qui se dicit Iudæum esse, & non est, nihil aliud hic imperari arbitratur, nisi sabbatum, quale odit dominus, testante ipso, cum in prophe ta dicit: Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram, Kalendas & solennitates vestras odit anima mea. Ita planè præuentus, illud sabbatum, illum septimum diem intelligere non meretur, quo compleuit deus opus suum quod fecerat, in quo requieuit, cui benedixit, & quem sanctificauit, sicut ipse ait: Quem pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, filius dei sum. Sine huius reuerentia sabbati, de quo & Psalmista: Hæc est dies, inquit, quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea, quid sunt in æstimatione Iudæorum sabbata, & aliæ festiuitates, nisi quòd in oculis Aegyptiorum importunæ cynifes liberum lucis aspectum prohibentes? Itaque in conuertendo aquas in sanguinem, & educendo ranas, id est, in prædicando futuras malorum pœnas, & contemnendo loquaces poetarum fabulas inimici prędicatoribus veritatis, vtcunq; comparare se possunt, sed vltra non proficient. Nō enim quemadmodum ipsi ęcati sunt, sic versa vice veritatis discipulos per sua sophismata, tanquam per cynifes vagas & volatiles circunuenire poterunt. Digitus, inquiunt, dei hic est. Notum quidem, & celeberrimum apud fidelem dei ecclesiam est, spiritum sanctum digitum dei esse vel dici. Nam & ipse filius, de spiritus sancti loquens potentia: Si ego, inquit, in digito dei ejcio dęmonia, profectò peruenit in vos regnū dei. Sed & plures digiti in eiusdē spiritus significatione dicuntur,

Cur magi cynifes facere nō potuerunt.

Esaiæ 1.

Gene.2. Iohan.10.

Psal.117.

Matth.12. Luc. 11.

dicuntur, quemadmodum & vnus est spiritus, & tamen septem spiritus ante thronum legimus. Vndè & Psalmista: Quoniam videbo, inquit, cœlos tuos opera digitorum tuorum. Pluraliter dixit digitorum, videlicet ob pluralitatem donorum vnius eiusdemq; spiritus sancti. Sed numquid homines mēte corrupti, videlicet incantatores & malefici illi, ita spiritui proximi erāt, vt scienter dicerent, digitus dei est hic, id est, proprietatem considerando eius personæ, causamq; propter quam diceretur digitus dei? Ergo nec isti à semetipsis locuti sunt, id est, nescientes quid dicerent, proprietatem nobis confessi sunt spiritus sancti, nihil aliud intendētes, nisi vt dicerent, virtus vel operatio dei est hic.

Psalm.32

Quid significet, quòd missum est omne genus muscarum, & quid in eo, quòd Moyses ait: Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino deo nostro.
CAPVT XXXIIII.

DIxitq̄ dominus ad Moysen: Consurge & sta diluculo coram Pharaone, egredietur enim ad aquas, & dices ad eum: Hæc dicit dominus, dimitte populum meum vt sacrificet mihi. Quia si non dimiseris eum, ecce ego mittam in te & in seruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum, & cętera.] Grande spectaculum deus vniuerso orbi præstitit, cum superbiam Aegyptiorum non de leonibus & vrsis, sed de ranis domuit & muscis. Dixit (inquit Psalmista) & venit cynomia, id est, canina musca, dignam illis fecit contumeliam, videlicet caninas sordes, & contumeliosam ipsorum superbiam omni genere muscarum domando. Hæc plaga quinta est. Porrò quintum legis mandatum dicit sic: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam dominus deus dabit tibi. Pulchrè hæc ex aduerso respondent sibi. Nam istinc honoratores parentum sunt in terra viuentiū longæui, illinc omnes contumelioſi, breui pereunt honore, velut gratia patris & creatoris dei indigni, quemadmodum scriptum est de eiusmodi: Muscæ morientes, perdunt suauitatem vnguenti. Ergo potens & magnus Pharao rex Aegypti, à muscis penè victus est. Nam sequitur: [Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron & ait eis: Ite sacrificate deo vestro in terra ista. Et ait Moyses: Non potest ita fieri. Abominationes enim Aegyptiorum immolabimus deo nostro. Quia si mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij coram eis, lapidibus non obruent.] Grauis Aegyptiorum detestatio, & eorum qui veri adoratores vnius dei esse cupiunt, pulchra institutio. Primò sciendum, quia de nullo hic pecore agitur quod vel abominandum, vel colendum sit Aegyptijs, vt domino deo vero mactetur, aut immoletur. Nam per prophetam ipse loquitur: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non fum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc præcepi eis dicens: Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus, & cętera. Quæ nam ergo sunt abominationes Aegyptiorum, nisi fides, & omnes animi virtutes? Vel quæ coiustitia. Dicit autem scriptura: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicies. Econtrario, tumidam ceruicem & cor crassum Aegyptij colunt: Sed enim hæc primitus mactare debet verus Israel, & ille demum, spiritum contribulatum & cor offerre contritum atque humiliatum, vt legitimum & ritè ordinatum sit sacrificium. Igitur abominationes, inquit, Aegyptiorum, id est, veritatem & sanctitatem immolabimus, & ea quæ colunt Aegyptij, scilicet omnem fallitatem, omnemq; prauitatem, vnum verum deum colendo, in nobismetipsis immolabimus. Sed omnes qui hoc ordine volūt immolare, persecutionem patiuntur: Ait ergo. Quòd si mactauerimus ea, quæ colunt Aegyptij, coram eis, lapidibus nō obruent. Iuxta anagogen non auditur Pharao dicens: Ite sacrificate domino deo vestro, sed tantum in ista terra, cum dicit Apostolica veri sacrificij tuba: Nolite iugum ducere cum infidelibus: Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo dei cum idolis.

Psalm.50

2.Cor.6

Quid significet, quòd super agros, & super iumenta pestis grauis facta est.
CAP. XXXV.

DIxit autem dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum. Hæc dicit dominus deus Hebræorum: Dimitte populum meum vt sacrificet mihi. Quod si adhuc renuis, ecce manus mea erit super agros tuos, & super equos, & camelos, & asinos, & oues, & boues flagellum illis pronunciat. Nam & illic dicitur, non occides, & hic occisoribus insanum filiorum Israel, quos in fluuium proiecerunt, mors in aquis eorū conseruata eos approximat. Primùm in animalia vindicta grassatur, non repente irruens, sed paulatim ad ipsos vsque progrediens, ac pedetentim corripiens peccatores, vt inexcusabiles sint. Nam de tali retardatione dei vindictæ Apostolus dicit: An diuitias bonitatis eius & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans

CAP. IX.

Rom.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignorans quoniam patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autē tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ. Cū ergo hęc dicit, subaudiendū est, quemadmodum Pharao sibi thesaurizauit, cuius exemplū ex authoritate pręsentis scripturę cauendū est omni homini, cuicunq; peccanti vindicta quasi tardè occurrit, ne cū venerit, tanto copiosior, quanto tardior obueniat duro atq; impœnitenti, quemadmodū & huic cui magis ac magis induranti cor suum, tandem æternę irę totus thesaurus, quem congregauit, in mari rubro incubuit.

Quid significet, quòd puluis factus est super omnem terram Aegypti.

CAPVT XXXVI.

ET dixit dominus ad Mosen & Aaron: Tolle manus plenas cineris de camino, & spargat illum Moses in cœlum coram Pharaone, fitq; puluis super omnem terram Aegypti, eruntq; in hominibus & in iumentis vulnera & vesicæ turgentes in vniuersa terra Aegypti.] Hęc plaga septima, septimo mandato, imò ei qui mandati septimi transgressor est, meritam pœnam præfigit. Mandatum quippe septimum est, non mechaberis. Quid autem est adulter combustus libidinis igne sulphureo, nili cinis de camino? Omnes enim adulterantes (inquit propheta) quasi clibanus succensus à coquente. Tollitur ergo & spargitur in cœlum cinis de camino, fiuntq; vulnera vesicarum turgentium, in hominibus & iumentis, quia rapitur mœchus de perpetrati adulterij incendio, ad cœleste iudicium: & æterna pœna turgens, totusq; vlcerosus, sempiternum in anima & corpore portat incendium. [Nec poterant (inquit) malefici stare coram Moyse propter vulnera quę in illis erant, & in omni terra Aegypti.] Ecce tertio victi sunt, vndè & deinceps nulla fit mentio maleficorum, periit eum memoria eorū. Primò virgis suis, non sine confusione exarmati sunt, quia virga Aaron deuorauit virgas eorū. Secundò confusi, quia cum non potuerunt cyniphes educere, dixerunt: digitus dei hic est. Hoc iam tertio sic superati sunt, vt nō possent respirare sue vllius victoriæ. Vlcerosi quippe & ipsi, nec iam poterant stare coram Moyse. De simili confusione certi sunt, quicunq; relistunt veritati, Insipientia enim eorum (inquit apostolus) manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

Osee 9.

2. Timo. 3.

Quod grando & ignis pariter mixta ferebantur: Et de eo quod ait deus: Idcirco autem posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam. CAP. XXXVII.

DIxitq; dominus ad Mosen: Mane consurge, & sta coram Pharaone, & dices ad eum. Hæc dicit dominus deus Hebræorum: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi, & cætera. Et subinde: Idcirco autem posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & enarretur nomen meum gentibus in omni terra, & cætera.] Terribilis huius sententiæ apostolus ita nemini. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est dei, dicit enim scriptura Pharaoni, quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Protinus quicunque est proteruus scrutator iudiciorum dei dicendo, quid adhuc queritur, voluntati eius quis resistit, rectè indignantem eundem apostolum audit: O homo tu quis es qui respondeas deo? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? Ira ille qui propter suam proteruiam cognitione dei secretorum dignus non est, ab auditorio suo procul repulsus, conuertitur ad eum qui mente subdita in timore domini, vel exiguam rationis stillam, à cœlesti magisterio deposcit, & dicit huic. Quod si volens deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ pręparauit in gloriam, & cętera. Cum hęc dicit, profectò deum ab hominum suspitione defendit, ne liceat cuiquam suspicari, quòd idcirco vel Pharao, vel quisquam alius iram sibi iniquam thesaurizauit, quia in hoc ipsum deus illum excitauerit. Nam idcirco potius deus Pharaonem excitauit, subauditur in regnum, & idcirco summam illi potestatem contulit, quia vas irę fuit, & quia iamdudum aptus erat in interitum, idcirco corripiendis superpositus est misericordię filijs, vt esset virga furoris & baculus in manu domini super eos, quos per tribulationem, in gloriam transferre pręparauit. Igitur cum dicit, idcirco excitaui te, subaudiendum est in regnum, permittendo videlicet, non agendo, vt in summum ascenderes imperium, & haberes potestatem secundum nequitiam vel duritiam cordis tui, sequendo in populum meum. [En, inquit, pluam hac ipsa hora cras, grandinem multam nimis, qualis non fuit in Aegypto à die qua fundata est.] Ac deinceps. Et pluit dominus grandinē super terrā Aegypti, & grando, & ignis mixta pariter ferebātur. Octaua hęc plaga est, iam cunctis superioribus propinquior ad implendā eorū perditionē. Percussit enim grando in omni terra Aegypti, cuncta quę fuerūt in agris ab homine vsq; ad pecus. De hominibus nondū quisq; fuerat mortuus, sed hac plaga tam illorum primitię feriuntur. Porrò octauum legis mandatum est, non furtum facies. Sanè cum sint plures differentię furti, pessimum illud constat furtum esse, quod est veritatem dei in iniustia detinere. Huic peccato meritam pœnam hęc plaga denuntiat, quę de cœlo facta est, vbi grando & ignis mixta pariter ferebantur. Reuelatur enim ira dei de cœlo (inquit Apostolus) super omnem impietatem

Exod. 9.

Roma. 9.

Roma. 1.

& iniustitiam hominum eorū, qui veritatem dei in iniustitia detinent. quia quod notū est dei, manifestum est in illis, deus enim illis reuelauit. Hoc denicq; quod dixerat, qui veritatē dei in iniustitia detinent, subsecutus exponit. Quia cū cognouissent deū, inquit, non sicut deū glorificauerūt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorum, & mutauerunt gloriā incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Item quæ sit ira dei, quæ de cœlo super impietatem reuelatur, quæq; hic per grandinem, & ignem delignatur, terribiliter exprimit, cum protinus subdit: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, & cæ. Grando hæc, & ignis iste, cunctam, inquit, herbam agri percussit, & omne lignum regionis contriuit, quia videlicet hæc quæ prædicta est ignominia, iecundum Apostolum cunctam humanæ substantiæ pulchritudinem, cœlesti ira in vasis iræ iniecta polluit, vniuersam rationalis creaturæ dignitatem omnimodo destruit. Multa quæ sequuntur, quoniam per se patent, studio proficiscendi prætermitto.

Quòd leuatæ sunt locustæ super vniuersam terram Aegypti.

CAPVT XXXVIII.

DIxit autem dominus ad Mosen: Extende manum tuam super terram Aegypti ad locustā, vt ascendat super eam & deuoret omnem herbam, quæ reliqua fuit grandini. Et extendit Moyses virgam super terram Aegypti, & dominus induxit vrētem ventum tota die illa & nocte. Et mane facto, ventus vrens leuauit locustas, quæ ascenderūt super vniuersam terram Aegypti,] & reliqua. Ecce quales instruxit acies, quibus ex ordinibus sua castra compleuit dominus pugnando pro Israel, ranæ, cyniphes, muscæ, atq; locustæ fuerunt castrorum eius acies, & ex eiusmodi cohortibus totas contra fortes Aegyptios composuit legiones. Singuli milites secundum se breues quidem, & infirmi, verūm pro exercitibus Pharaonis satis valentes fuēre, duce imperio dei. Nempe quod multus hominum exercitus facere non potuisset, istæ phalanges locustarum strenua peregēre militia. [Operuerunt enim vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia. Quamobrem festinus Pharao,] tanquam ad deditionem, [vocauit Moysen & Aaron,] duces tanti exercitus, atque primates imperatoris eius dei. [Peccaui, inquit, in dominum deum vestrum, & in vos, sed nunc dimittite peccatum meum, etiam hac vice, & rogate dominum deum vestrum, vt auferat mortem istam à me.] Hoc & supra dixit, peccaui etiam nunc. Dominus iustus, ego & populus meus impij. Hoc & illud velut dedititius dixit, sed vbi data est requies, velut refuga indurauit cor suum, nec dimisit filios Israel. Non ergo satis est cuiquam dixisse peccaui, nec prodesse potest confessio, non admixta fide. Attamen à locusta victus est Pharaonis rex. Proinde satis eleganter cum dixisset quodam loco per prophetam: Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, & eruca, continuò addidit: Fortitudo mea magna, quam misi in vos. Fortitudo, inquit, mea magna, locusta, bruchus, & eruca, subauditur, non supernarum virtutum, & fortitudinum cœlestium, sed infirmorum atque imbecillium comparatione hominum, in infirmitate sua superbientium, qui ceruicem erigunt contra deum, quam pulici subijciunt. Hæc locustarum plaga nona est. Porrò nonum legis mandatum hoc est, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Hoc videlicet maximè hæretici faciunt, & omnes qui loquuntur mendacium. At verò in Apocalypsi Iohannis hæreticorum mendacij vis per speciem locustarum hoc modo designata est: Et ascendit, inquit, fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer de fumo putei, & de fumo exierunt locustæ in terram, &c. Et illic vbi de fumo exierunt locustę in terram, & hic ventus vrens leuauit locustam, mystičè idem intelligendum, videlicet, quia sicut locustę proprium non habent volatū, sed venenato in perniciem Aegyptiorum sunt leuatæ: sic omnes falsi testes, siue in foro, siue in ecclesiastico concilio, contra sanguinem proximi, siue cōtra fidem Christi falsa de scripturis testimonia proferentes, volare se putant pennis scientiæ, sed proculdubio per inane tolluntur vento diabolicæ superbiæ, ad subuersionem audientium, ad perditionem sibi consentientium.

Exod. 10.

Iohel. 2.

Sup. cap. 8.

Apoca. 9.

Quòd factæ sunt tenebræ horribiles in terra Aegypti. CAP. XXXIX.

DIxit autem dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, & sint tenebræ super terram Aegypti, tam densæ, vt palpari queant. Extendit Moyses manū in cœlum, & factę sunt tenebrę horribiles in vniuersa terra Aegypti. Tribus diebus nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de loco in quo erat. Vbicunq; autem habitabant filij Israel, lux erat.] Hæc tenebrarum horribilium densitas, rectè Aegyptijs secundum nomen & meritum suū illata est. Aegyptij nanq; nomine dicuntur & re, quia videlicet inuidia & odio filiorum Israel oculi eorum fuerant obtenebrati. Porrò vt ab ipsis Aegyptiorum tenebris teipsum liberes, quę decima plaga est, & decimum legis mandatum tibi audiendum est, scilicet non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis vxorem eius, non seruum, non ancillam, non asinum, non bouem, nec omnia quæ illius sunt. Vt, inquam, cum Aegyptijs non maneas in tenebris, sed cum Israel in luce habites,

hoc tibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XII. Matth. 6.

hoc tibi mandatum obseruandum est. Quid enim magis quam concupiscentię oculus totum hominem obscurat? Lucerna corporis tui (inquit dominus) est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. Quid, inquam, tenebrosius oculo nequam? Verbi gratia, cum videt mulierem ad concupiscendum eam, cum intuetur aliquam rem proximi, vt rapiat eam: Nempe hic talis neminem proximum agnoscit. Si enim agnosceret proximum, non faceret in eo quicquam eorum, quæ suadet illi cupiditas, radix omnium malorum. Vndè signanter de Aegyptijs est dictum, quia tribus diebus nemo vidit fratrem suum. Cupiditate namq; præoccupatus animus, non videt fratrem suum, non agnoscit proximum suum, eo tantum intentus, vt loquatur contra illum falsum testimonium, vt furetur, quia concupiuit quę illius sunt, vt mœchetur vxorem eius, quia concupiuit eam, quod procul non est videre fratrem, vel agnoscere proximum. [Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Ite, sacrificate domino.] Sequitur paulo post. [Indurauit autem dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.] Quinimo & sic ait: [Recede à me, caue ne vltra videas faciem meam, &c.]

Conclusio eorundem signorum, & prælibatio mysterij cur per hæc signa non victus Pharao tandem immolatione agni paschalis superatus sit.

CAPVT XL.

IGitur (sicut superius dictum est) decem plagę Aegypti, quibus Moyses & Aaron affligere quidem Pharaonem, sed non ita, vt dimitteret populum, vincere potuerunt, mysticè decem legis præcepta sunt, quæ obseruando quisq; iustus, pugnare quidem contra diabolum, sed ita non superare potuit, vt in seipso funditus destrueret peccati vel mortis regnum. Porrò immolatio agni, quam eadem nocte subsecuta est mors primogenitorum Aegypti, & ortus est clamor magnus, nec; enim erat domus in qua non iaceret mortuus, quid significet iamdudum totus nouit Israel dei, & itidem iam supra dictum est, quia passionem significauit Christi filij dei, per quam & originale peccatum, & omnia delicta sunt peccata mundi: Itaq; iam abhinc narratio tanti operis dei prosequenda est in laudem & gloriam eiusdem agni dei sancti & immaculati, qui solus tulit peccata mundi, vna tantum plaga crucis suæ spiritalem tangendo Pharaonem vt salutem perficeret populi sui, quam lex decem præceptorum decretis ad perfectum adducere non potuit.

FINIS LIBRI PRIMI IN EXODVM.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN EXODVM, Commentariorum Liber Secundus.

Consideratio rursus tertiæ ætatis mundi, qua primo sancta scripturæ condita, secundum similitudinem diei tertij.

CAPVT I.

Gene. 1.

REVOCEMVS ad memoriam quòd ab Abraham, tertiam mundi simimus ætatem, tertio mundanæ creationis diei quadam similitudine respondentem, & eius qui iursum à spiritu timoris tertius est spiritus scientię veras diuitias possidentem. Tertio namq; die, dicente deo: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, paradisum voluptatis plantarum esse accepimus. Et hac tertia mundi ætate, loquente pariter & scribente eodè deo per Moysen, sanctam scripturam conditam nouimus verè paradisum voluptatis, verè deliciarum hortum, hortum conclusum, fontem signatum, cuius emissiones paradisus malorum punicorum. Hinc enim cæteræ omnes scripturæ habent principiũ. In illo paradiso plantauerat dominus deus omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio eius. In isto scripturæ paradiso plantauit pulchra & suauia, patriarcharum plantaria, & in medio eorum speciosa ligni vitæ, id est, Christi mysteria. Proinde in hac ætate diutius immoramur, pomorum fructibus delectati, dum de singulis lignorũ aliquid carpere cupimus, noua semper pulchritudine oculos inuitante, atq; ideo auiditate mentis nunquam contenta repositis. Cuncta siquidem visu pulchra, cuncta sunt ad vescendum suauia. Lignum enim vitæ est in medio eorum: cuncta enim dicta vel acta in vitę authorem, Christum respiciunt. Igitur quia ad hoc medium, id est, paschalẽ agnum peruenimus, liber diutius immorari, dulce est enim vitæ mysticis fructibus vberius pasci. Paucis interpositis, quæ per se satis patent. Ita sequitur.

Cant. 4.

De mense paschali, quem dicit primum esse in mensibus anni. CAP. II.

Dixit

CAP. XII.

DIxit quoq; dominus ad Moysen & Aaron in terra Aegypti. Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Loquimini ad vniuersum cœtum filiorũ Israel, & dicite eis: Decima die mẽsis huius tollat vnusquisq; agnũ per familias & domos suas, &c.] Mensis iste inquit: Quis iste mensis? Is videlicet quem illi Nisan, nos Aprilẽ dicimus. Verùm non quomodo apud nos, id est, Romanos, sic & apud illos mensis vel annus computatur. Nam Romani solarem annũ in menses placitos per Kalendas diuiserunt, Hebræi secundũ legem solos lunares menses & annos nouerunt. Vndè quoties in hac scriptura sancta, siue in lege, siue ante legẽ quota die mensis quid factũ, quidue dictum sit indicatur, nihil aliud q̃ lunæ ætas significatur. Et alius quidẽ triginta, alius autẽ vndetriginta dierum mensis habetur, videlicet, quia lunæ cursus XXIX. diebus ac semisse, id est, duodecim horis perficitur. Iste igitur mensis, quem lunã Aprilis mensis decimus, principium ait vobis mensium erit. Signanter dixit vobis. Nam Aegyptijs principij erat mensis, mensis qui September nominatur apud Romanos, & apud illos dicitur Toth. Nec contentus dixisse principium mensium, addidit, primus erit in mensibus anni. Principiũ videlicet mensium, pro verni temporalis naturali ordine: primus in mensibus anni pro paschali, diuinæ authoritatis testimonio. Primus enim, id est, præcipuus, & cæterorũ mensium festiuum decus vobis (inquit) habebitur. Huius principij mensium, siue primi mensis, hic tenor est legitimus, vt post lunã mensis Martij, qui apud illos dicitur Adar, sequẽs luna si vel vno die citius ante æquinoctium plena euenerit, nõ habeatur principij, vel primus mensis in mensibus anni, sed superioribus duodecim mẽsibus additus, annũ peragat tredecim mensium, vndè & Græcè embolismus, id est, supercrescens, dicitur: Nã duodecim mensiũ lunariũ, annus cõmunis dicitur, quo prolixior est solaris annus vndenis diebus. Vndè fit, vt multimagus nusquã certo loco consistat lunę discursus, & luna mensis Aprilis, què propter paschæ rationẽ quærimus, nũc in Martium mensem, nunc in Aprilem incidat, nunc aliquot dies mensis Maij occuper, rectius tamẽ Aprili deputetur. In qua eius vagatione nos tamen certa regula dirigimur, vt post æquinoctium vernum, vbicunq; primum occurrerit plenilunium, is sine dubio paschalis sit terminus.

De decima die, & quartadecima eiusdem mensis, & de mysterio agni eiusdem.

CAPVT III.

DEcima die, inquit, mensis huius, tollat vnusquisq; agnum per familias & domos suas. Hoc loco nihil aliud à domo familia differt, nisi quod à parietibus domus eius habitatores. Per domos, inquit, id est, inter domesticos parietes, & per familias vestras, id est, singuli ad eius familiæ vestrę tolletis agnum. Sed fortè familiola tam exigua sit alicubi, vt ad vescendum agnum eadem hora sufficere nõ possit. Ait ergo: [Si autem minor est numerus, vt sufficere non possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad vescendum agnum.] Et continuò: [Erit autem agnus absque macula, masculus anniculus.] Non, inquit, licebit vt secundum quantitatem domesticæ familiolæ suæ maiorem quisque vel minorem tollat agnum, sed erit secundum æqualitatem, id est, omnibus vbique masculus, apud omnes anniculus, id est, vnius anni. Vt autem non desint qui vescantur: prouidebit, & de vicina domo sumet domunculæ dominus. [Iuxta quem ritum tolleris & hœdum.] Hoc per anticipationem dictum est. Necdum enim ipsum tollendi agnum dederat ritum, & iam dicit, iuxta quem ritum tolleris & hœdum. Et est sensus: Siue agnum siue hœdum tollat quis, pro causa bene erit, dummodo in tollendo, immolando, vescendo, ritum eundem obserues. Ritum eundem continuo subnectit. [Et seruabitis eum vsque ad quartamdecimam diem mensis huius.] Vt quid tam diu ante tolleris, tãto tempore seruaturi? Videlicet vt dũ ille præsto est, causa quoq; eius corda vestra soliciter, ne litis immemores, vel imparati, quia transeundum est. dum ille tot ante diebus de profectione parãda vos admonet. Quoties enim ille balatum emittit, toties quasi tubę sonitus, exituras castrorum acies excitet. [Et immolabit eum omnis multitudo filiorũ Israel, ad vesperam.] Tot vtiq; agni vel hœdi erant, quot in vniuersa multitudine filiorum Israel domus vel familię esse poterant. Veruntamen, rectè immolabis eum, dixit singulariter, non solũ quia plures agni, vel plures homines sint (vt philosophi perhibent) participatione speciei vnus agnus vel vnus homo, sed quod magis ad rem attinet, quia in omnibus vnitas sacramenti, in cunctis vnius erat futuri, de quo posmodum dicendum erit. [Et sument de sanguine agni, & ponet super postem vtrunq;, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.] Cur ita fieri iubeat, primus aperire videtur, cum dicit. [Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis, & videbo sanguinem, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti.] Et paulo post. [Transibit enim dominus percutiens Aegyptios.] Ait Moyses ad seniores Israel. [Cumq; viderit sanguinẽ in superliminari, ac in vtroq; poste, transcendet ostium, & non sinet percussorẽ ingredi.] Non per semetipsum percutit, sed potestatẽ dat angelo percutienti, angelo malo, sicut & Psalmista testatur, cum dicit: Misit in eos iram indignationis suæ, indignationẽ, & irã, & tribulationẽ, immissionẽ per angelos malos. Psalm. 77.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ergo nec ipsa subita dei, sed missa in eos ira indignationis eius est, quæ transiit. Et rectè percussori traduntur, angelo malo, postquam subiici noluerint per semetipsum corripienti, & decem plagis ad pœnitentiam inuitanti deo. Porrò quod ait: videbo, id est, fidem vel attentam credentiũ expectationem approbabo. Nec enim obliuiosus est, aut errabundus incedit deus, vt nisi signũ sanguinis viderit in postibus, nesciat quibus in domibus sit, aut non sit comestus agnus, & errore deceptus percutiat pariter iustos cum peccatoribus. Ita non quidem sanguis agni bibitus est, alio nanq; loco scriptura dicit: Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibũ, excepto q; carnem cũ sanguine non comederis: sed nihilominus proficit, cum eius intuitu nõ finitur percussor domum ingredi. [Et edent, inquit, carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus.] & reliqua. Quid causæ secundum literam, vel vtilitatis hęc habeant, q; cũ azymis panibus, & cum lactucis agrestib⁹ agn⁹ comedi iubetur, scire nõ possumus. At verò quod ait: [Nec remanebit ex eo quicq; vsq; mane, si quid residui fuerit, igni combureris,] Idcirco secundũ literam debet intelligi, quia videlicet qui comedat hoc sacrum mane, Hebræus nullus erit, media nocte cogentibus exire Aegyptijs. Et nunquid consueuerat populus ille carnes comedere crudas, vt dicatur eis, nõ edetis ex eo crudũ quid Porrò quod [sic, inquit, comedetis eũ, renes vestros accingetis, calceamẽta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes.] potest idcirco sacrũ vel dictũ intelligi, vt qua hora fieret clamor in Aegypto, quod mox futurũ erat mortuis omnibus primogenitis, illi essent parati vt gentibus Aegyptijs, & exire cõpellentibus, nullamq; omnino in proficiscendo morã facere sinentibus. Proinde iam & nos proficiscamur, videlicet ab ista literali gloria, quę euacuatur, ad permanentem in facie Christi gloriam viuificantis spiritus.

Genes.9.

2.Cor.3.

Mysticè de eodem agno, quòd in illo figura, in nostro autem pascha Veritas sit.

CAPVT IIII.

I Am phase siue pascha, id est, transitum nostrum, nouimus, Apostolo dicente: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Illic figura, hic autem veritas. Illic vmbra, hic autem corpus est. At verò, inquis, per eandẽ fidem saluati sunt illi, per quam saluamur & nos. Acquiescimus, quia per eandem fidem, sed non per eandem fidei scientiam, non per eandem fidei confessionem. Hodie palam exigitur, vt corde credas ad iustitiam, & ore confitearis ad salutem, quia verus est agnus, Christus filius dei, qui nos morte sua redemit de morte: qui nos sanguine suo consecrauit, & resurrectione sua in vitam reparauit. Et hoc præfiguratum fuisse, in illa immolatione paschalis agni, in illo transitu filiorum Israel, in illa submersione curruum & exercitus Pharaonis, filijs Israel per mare rubrum transeuntibus, manifestum est. Nunquid iam illi habebant fidei vel confessionis scientiam: Et quidem Moyses, & prophetæ, alij plus, alij minus secundum placitum spiritus sancti, diuidentis singulis prout vult, sacramenti huius habuêre notitiam, sed qualiter hoc à populo subtegere deberent, in vno Moyse omnibus significatum est. Vbi enim cognitionem secretorum cœlestium accepit, facies eius secundum similitudinem mentis refulsit, sed splendorem eundem non valentibus sustinere filij Israel, velamine operuit. Nunquid splendidam faciẽ tantum operuit, & splendoris causam, scilicet sacramentorum Christi filij dei cognitionem, publica cunctis prædicatione operuit: Non vtique, sed sicut faciem tantùm operuit, sub velamine, sic secretum spiritus abscondit sub tegumento literæ. Sed & prophetæ palam annuntiare prohibiti sunt. Vndè vni illorum dicitur: Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Et alij dictum est: Tu ergo signa visionem, quia post dies multos erit. Item: Vade Daniel, quia clausi signatique sunt sermones vsque ad tempus præfinitum. Igitur fides quidem exigebatur à populo Israel, scilicet vt crederent, quòd deus patrum suorum, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, vnus & solus verus deus esset, & quòd in semine Abrahæ benedicendæ essent omnes gentes: sed illud ab eis exigi non poterat, quod non eis erat annuntiatum vt crederent, scilicet quòd hoc modo, vel tali ordine benedictiones illæ implendæ forent in Christo. Si enim cognouissent, inquit Apostolus, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: Quid cognouissent: Sapientiam, inquit, quam loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neque principum huius seculi, qui destruuntur, sed loquimur sapientiam dei, in mysterio quæ abscondita est, quam prædestinauit deus ante secula in gloriam suam, quam nemo principum huius seculi nouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Isaq; & hanc immolationem agni paschalis, & cætera quæcunq; (vt ait idem Apostolus) in figura contingebant illis, sic accipimus & sic legimus, tanquam actuales prophetias vel promissiones Christi venturi, clausas, sub sigillis quæ solus aperire posset idem agnus dei, quod & fecit postquam resurrexit à mortuis, dicẽs Euangelista: Quia tũc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Idcirco verò passionis eius mysterium in huiusmodi figuris præfiguratum est, quia non caperet mundus, vt sibi iam tunc dictis manifestis præmuniretur, nec huiusmodi manifestatio spiritus in eo tempore ad vtilitatem daretur.

2.Cor.3.

1.Cor.2.

1.Cor.10.

Apoca.5.

Exod.34.

Esaiæ 8.
Daniel.8.
Ibidem 12.

Lucæ 24.

De testimonio Iohannis, dicentis, Ecce agnus dei. & quid significet, quod agnus in plenilunio immolari iussus sit.

CAPVT V.

Et in

ET in hac quidẽ figura agni, qualis res indita sit, ex eo maximè claresci, quòd Ioannes, Christum digito demonstrans. Ecce, inquit, agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Cum enim hæc dicit, profectò (vt est lucerna ardens, & lucens) illam nobis illustrat vesperam, qua omnis multitudo filiorum Israel istum, de quo diximus, agnum tali ritu immolauit, & cuncta quæ illic acta sunt in tenebris, hic in vero lumine manifesta dicit. Cuncta splendida, cuncta diuinę rationis sunt plena. Primùm ipsum quo immolatur agnus plenilunium, mysticè illa plenitudo temporis est, de qua dicit Apostolus: At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. In plenitudine nanque temporis, id est, quando multus iam impletus erat electorum numerus apud infernalem Aegyptum, redemptionem suam expectantium, tunc venit filius dei, tunc venit agnus dei tollere peccata mundi. Quid illud, quòd non ante, sed post vernum immolatur æquinoctium: Nempe ab æquinoctio verno, superare incipit dies noctem, nam ante illud tempus prolixiores tenebras, breuioremq; habemus lucem. Ergo & in hoc mysterium est, quia videlicet ab immolatione agni incontaminati & immaculati Christi, cœpit lux iustitiæ, peccatorum tenebras superare, nam antea longa & profunda peccatorum nox, breuis autem & nubilosa, legalis iustitiæ lux erat. Sed & ipsa mensis Nisan, id est, Aprilis, verna temperies, cum tellus resloreſcit, rotusq; post hyemem, quasi post senium, rursus iuuenescit orbis, nonne sensatũ hominem docet, quatenus renouatus spiritu mentis suæ, fide viridis, spe lætus, & charitate floridus, paschalis agni epulis interesse spiritualibus.

Iohan.1.

Galat.4.

Verna temperies.

Quod Verus agnus Christus secundum legis mysterium, decima die ciuitatem intraverit, & quartadecima ad vesperam, manducandi corporis, & bibẽdi sanguinis sacramentum instituerit.

CAPVT VI.

BEne ergo verus iste agnus immolationi suæ tempus ipsum, quod typico præscripserat agno, per omnia prouidit. Mense primo decima die mensis, quo secundum legem agnus, in domos Iudæorum tollebatur, intrauit in sanctam ciuitatem Hierusalem, turbis deducentibus, & quam diu item secundum legem seruatus est, tam diu, & iste circa ciuitatem eandem, & circa templum demoratus est, id est, vsque ad quartamdecimam diem mensis eiusdem, sanctæ scripturæ herbam ruminans, & ad vitæ æternæ pascua interim suos auditores iugi balatu inuitans. Tandem quartadecima die, ad vesperam, vbi illum paschæ veteris agnum comedit cum discipulis suis, tũc ipse nouus sacrificij agnus continuò capiendus & ducendus ad immolandum, iam in angustia passionis agonizans, prius propriis manibus deo patri semetipsum immolauit, accipiens panem & vinum, & mira atque ineffabili sanctificationis potentia transferens hæc in corporis & sanguinis sui sacramentum. Nam, quòd deinde manibus peccatorum crucifixus & mortuus est, idem agnus præteritorum atque præsentium salus omnium continuò fuit, & ad illos qui in inferiori Aegypto, id est, in infernalibus detinebãtur tenebris, descendit: quos per quinq; retroactas mundi ætates, ibidem fuerant collecti. Vndè & constat rectè quinque diebus, à decima scilicet vsque ad quartamdecimam mensis agnum seruari, quia videlicet, ex quo in typum eiusdem filij dei, primus Abel agnum obtulit, quinque fluxerunt ætates mundi, quarum in fine immolandus erat hic verus agnus dei. Continuò, inquam, vt manibus impiorum occisus est filius dei, destructum est regnum mortis, & soluta captiuitas populi dei, non valentibus eos tenere Aegyptijs, quos ira cum principe eorum diabolo mortis præposito virtus sanguinis Christi obruit, quomodo illos Aegyptios homines, regemque eorum Pharaonem, cum curribus eius profundum maris inuoluit. Quod verò manibus suis (vt iam dictum est) corpus & sanguinem suum sub specie panis, ipse summus pontifex obtulit, & hoc facite in meam commemorationem dixit, eorum salus est, qui in ista vita detinentur, quibus Aegyptus, hic mundus est, quibus vera captiuitas sub diabolo mundi principe, ignoratio dei est. Nisi enim hoc sacramentum corporis & sanguinis sui cum mysterio baptismi, in quo similitudo est mortis eius instituisset, nobis omnibus quicunque nondum eramus, siue omnibus qui tunc erant gentes, & ad simulachra muta prout tunc ducebantur euntes, quando Christus pro peccatis nostris semel mortuus est, mors eius nihil profuisset. Solos enim illos, in illa hora lauit à peccatis, quos siue mortuos siue viuos, mors eius fideles inuenit. Ritum ergo legitimum manducandi corpus, & bibendi sanguinem domini nostri Iesu Christi, de ritu spiritualiter metiamur illius typici agni, in gloriam & honorem huius veri agni dei, qui tollit peccata mundi.

Quomodo Christ⁹ agni typici mysteria impleuit.

Quid dictum sit, tollat vnusquisq; agnum per familias, & domos suas, quomodo annuatim & quotidie celebrat ecclesia.

C.AP. VII.

DEcima die, inquit, mensis huius, tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas, & seruabitis eum vsque ad quartamdecimam diem, & immolabit eum omnis multitudo filiorum Israel ad vesperã. Hoc agit solenni ritu omnis Israel. i. ecclesia dei, cũ redeunte anni tempore, quo Christ⁹ passus est, ante quinq; dies, sacrosanctę eius passiõis, illũ eius ingressum in sanctã

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuitatem atque occursum puerorum cum ramis palmarum, religiosa deductione, vel exceptione laudes canendo imitatur. Ea sola distantia, vt qualicunq; feriarum luna eueniat decima, quæ est secundum Hebræos decima dies mensis, siue luna quartadecima, quæ est quartadecima dies mensis, semper tamen in prima hebdomadæ, id est, dominica die, hunc processionis occursum, & in sexta mortem, itemque in prima celebret eiusdem resurrectionem, vt qui morte & qui resurrectione eius semel sacratus est dies, is mortis & is resurrectionis memoria per omnes annos sacer perseueret. Cæterùm ad immolationem vel esum agni, non vna vespera, sed totus annus, sanctæ ecclesiæ acceptus est. Quocunq; die, quacunq; in domo Israel immolare, vel edere liber, scripturę huius mysterium obseruandum est. Si autem minor numerus est, reliquit, vt sufficere non possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui cõiunctus est domui suæ, & cætera. Numerum huc mystice sic pene oportet intelligi, quomodo & in psalmo, cum Propheta dicit: Notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam quid desit mihi. Numerus enim hominis (vt secundum præsentem causam loquamur) tunc sufficiens est, quando is qui agnum manducat, mysteria eius penetrare pręualet. Sed ad hæc quis tam idoneus? Quis infantiam tantum supergressus est, tantamq; dierum bonorum multitudinem collegit, vt ad capiendum totum cibum, tam solidum, nihil sibi desit? Ergo quoties hunc agnum immolamus, rectè paucitatem nostram confitentes in nobis, quia totum eius mysterium capere non possumus, assumimus vicinum, qui coniunctus est domui nostræ, scilicet apostolorum & martyrum chorum, qui per eandem fidem propinqui sunt familiæ Christianæ. Denique sine illorum inuitatione, nunquam comedere præsumimus. Dicimus enim: Communicantes & memoriam venerantes, in primis gloriosæ semper virginis dei genitricis Mariæ, sed & beatorum apostolorũ & martyrum tuorum. Quod idem est, ac si dicamus in eadem fide nos immolare & comedere agnum dei, in qua virgo concepit & peperit, quam apostoli sancti prædicauerunt, pro qua beati martyres passi sunt. Ita vicinis assumptis, nos per dei gratiam ad esum agni sufficimus. Quia videlicet, etsi totum eius mysterium comprehendere non valemus, satis tamen est, quia nihil de illo, quod apostolicæ fidei sit contrarium, sentimus.

Pſalm. 38.

De eo quod dictum est: Erit agnus sine macula masculus anniculus. Et quid sit hœdum tolli. CAPVT VIII.

Esaiæ 53. ERit autem, inquit, absque macula masculus anniculus. Macula peccatum est. At ille peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Erit ergo, inquit, absque macula, id est, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, in quo nulla est iniquitas. Sed parum haberet gloriæ sola innocentia, si non adesset fortitudo quoq; ad agenda perfectæ iustitiæ opera. Erit ergo, inquit, & masculus. Masculus enim, hoc est, fortis, quia nihil fœmineum, hoc est, molle vel

Apoc. 12. fluxum admittit. Vndè & in Apocalypsi dicitur de muliere magna, quia peperit filium masculum, qui recturus erat gentes, in virga ferrea. Additur adhuc, quia erit anniculus. Anniculus, id

Esaiæ 61. est, perfectus: perfectionem enim ab illo consequimur, quemadmodum & ipse in prophera testatur. Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit me, ad annuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domini, & diem vltionis deo nostro. Annum, inquit, placabilem pro

Lucæ 4. his quos ad gloriam præparauit, & diem vltionis pro his, quos in iram destinauit. Annum quippe placabilem siue acceptabilem, plenam acceptionem dicit, quam & Apostolus prædicat his

2. Cor. 6. verbis: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis & cætera, de huius anni illius, imò &

Psal. 64. nostri plenitudine, dicitur ei per os Psalmistæ: Benedices coronę anni benignitatis tuæ, subaudi-tur, cum venerit ad te omnis caro remuneranda in illa dierum æternorum longitudine. Et quia is qui sua non habuit, aliena peccata portauit, sequitur lex & dicit: Iuxta quem ritum tolletis, & hœdum. Sicut enim propter suam innocentiam in agno, sic propter iniquitates omniũ nostrum, quas deus posuit in eo, rectè idem figuratur in hœdo. Siue ergo agnus, siue sit hœdus, qui apud illum & illum immolatur, vnus idemq; in mysterio est Christus, à suis (quia nulla sunt) mundus

Esaiæ 53. tem verissimè similitudine, innocentiæ agnus erit. Quod vtrunq; Propheta considerans. Et nos, inquit, putauimus eum quasi leprosum, & percussum à deo, & humiliatum: ipse autem vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Et seruabitis eum vsq; ad XIIII. diem mensis huius. De hoc iam dictum est.

Quid sit ad vesperam agnum immolari, & prius postes sanguine eius signari, ac deinde carnes eius manducare. CAPVT IX.

1. Cor. 10. ET immolabit eũ vniuersa multitudo filiorũ Israel ad vesperã. Vespera presens seculi ętas, in qua nos sumus, in quos (vt ait Apostolus) fines seculorũ deuenerũt, rectè dicitur. Porrò vniuersa multitudo filiorũ Israel, vniuersitas credentiũ est. Quæ quantacunq; sit per orbẽ terrarum diffusa,

terrarum diffusa, vnus est agnus, quem in tot locis immolat, vnus est panis quẽ frangit, vnus est Christus, cuius manducat carnem, & sanguinem bibit, dummodo id quod sequitur spiritualiter testimonium habeat catholicæ fidei, sument, inquit, de sanguine, & ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum. Quidnam sit sanguis agni, nõ iam audiendo, sed bibendo didicimus. Qui sanguis super vtrunq; postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In vtroq; enim poste sanguis agni est positus, quando sacramentum passionis illius ore ad redemptionem sumitur, ad imitationem quoq; intenta mente cogitatur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinem accipit, vt imitari passionẽ eius necdum velit, solum in vno poste sanguinem posuit. Qui etiam in superliminaribus domorũ ponendus est. Quid enim spiritualiter domos, nisi mentes nostras accipimus, in quibus per cogitationem habitamus? Cuius domus superliminare est ipsa intentio, quæ præminet actioni. Qui igitur intentionẽ cogitationis suę ad imitationem dominicę passionis dirigit, in superliminari domus, agni sanguinẽ ponit. Vel certè domus nostrę ipsa sunt corpora, in quibus quousq; viuimus, habitamus. Et in superliminari domus, agni sanguinem ponimus, quia crucem passionis illius in fronte portamus. Aliter: Sumẽt de sanguine agni, &c. Notandũ, quia prius oportet domũ signari sanguine agni, & tunc demũ carnes eius in illa manducari. Hoc verè legitimũ ac necessarium est, nec aliter dignè fieri potest. Etenim prius oportet quenq; baptizari in morte agni, id est, Christi, prius, inquam, complantatum fieri similitudini mortis eius, vt sit & resurrectionis, atq; ita consecrata domo, tunc demũ intus mensæ viuificæ participari. Sunt autẽ notæ sanguinis tres, duæ scilicet in vtroq; poste, tertia in superliminari. In nomine enim patris & filij & spiritus sancti baptizamur, quæ tria noia siue tres personę sunt, sed vnus deus. Cuius videlicet trini nominis cõfessio, dũ fide passiõis Christi peragit, vnius ostij duo postes cũ superliminari, agni sanguine titulãtur.

Quid sanguis super vtrunque postem.

Roma. 6.

Qualiter in sacramento altaris obseruandum sit, quod dictum est: Non comederis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni. CAP. X.

ET edent carnes nocte illa assas igni. Non edetis ex eo crudũ quid, vel coctum aqua, sed tantùm assum igni. Signata domo, comedimus, quia videlicet per baptismũ consecrato cuiq; & à macula veteris cibi, per quẽ perijt humanũ genus, emũdato, corpus & sanguis Christi traditur, quo cibo nõ superbè fieri velit sicut deus, sed humiliter in gratiam filiorũ dei adoptari mereatur. In nocte quippe agnũ comedimus, qui in sacramento modo dominicum corpus accipimus, quando adhuc adinuicem conscientias nostras nõ videmus. Carnes, inquit, assas igni, id est, exactas molestia passionis. Vndè quia vis ipsa passionis, eum valentiorem reddidit ad resurrectionem, dicit in persona eius Psalmista: Aruit ranq; testa virtus mea. Quid nanq; est testa ante ignẽ, nisi molle lutũ? Sed ei ex igne agitur, vt solidetur. Virtus ergo humanitatis eius, velut testa exaruit, quia ab igne passionis ad virtutem incorruptionis creuit. Amplius autẽ, quia de spiritu sancto, qui æternus est ignis, virgo illum concepit, & ipse per eundem spiritũ sanctum (vt Apostolus ait) obtulit semetipsum hostiam viuam deo viuenti, eodẽ igne assatur in altari, operatione nanq; spiritus sancti, panis corpus, vinum fit sanguis Christi. Sed istud non capit humana sapientia. Repellitur ergo illa nõ tam sapientia q̃ curiositas, dum repetendo dicit: Non comederis ex eo crudũ quid, nec coctũ aqua, sed tantũ assum igni. Crudum nanq; comedere nihil aliud est, nisi quod videtur æstimare. & coctum aqua comedere est, quomodo lit, velle carnaliter dijudicare. Sed comedetis (inquit) assum tantũ igni, id est, totũ attribuetis operationi spiritus sancti, cuius effectus non est destruere vel corrumpere substantiam, quamcunq; suos in vsus assumit, sed substantiæ bono permanenti quod erat, inuisibiliter adijcere, quod non erat. Sicut naturam humanã nõ destruxit, cum illã operatione sua ex vtero virginis, deus verbo in vnitatem personæ coniunxit: sic substantiam panis & vini, secundũ exteriorem speciem V. sensibus subactam, nõ mutat aut destruit, cum eidem verbo in vnitatem corporis eiusdem quod in cruce pepẽdit, & sanguinis eiusdẽ quem de latere suo fudit, ista coniungit. Item quomodo verbum à summo demissum, caro factum est, non mutatum in carnem, sed assumendo carnem: sic panis & vinum vtrunque ab imo subleuatum, fit corpus Christi & sanguis, non mutatum in carnis saporem, siue in sanguinis horrorem, sed assumendo inuisibiliter vtriusq;, diuinæ scilicet & humanæ, quæ in Christo est, immortalis substantiæ veritatem. Proinde sicut hominem, qui de virgine sumptus in cruce pependit, rectè & catholicè deum confitemur, sic veraciter hoc quod sumimus de sancto altari, Christum dicimus, agnum dei prædicamus.

Psalm. 21.

Ephe. 5.

Hæc opinio post in Cõcilio Lateranensi, sub Innocentio III. reprobata est: Substãtia enim panis & vini non permanet, sed cõuertit in corpꝰ & sanguinẽ Christi. Ideo nõ admittitur adducta similitudo. 1. Cor. 5.

Quid significent azymi panes cum lactucis agrestibus. CAP. XI.

ET azymos panes cũ lactucis agrestibus. Alterũ horũ, scilicet quod de azymis subetur, tã in re, q̃ in mysterio obseruamus, vt videlicet azymũ panẽ ad conficiendũ Christi corpus habeamus, & mystice vetus fermentũ à nobis, scilicet fermẽtũ malitię & nequitię secundũ Apostoli prȩceptũ expurgemus. Alterũ verò, i. quod de lactucis agrestibus prȩcipitur, tãtũ spiritualiter attendimꝰ, qa videlicet author huiꝰ sacramẽti, nõ eas corporaliẽ adhibuit, sed solũmodo panẽ & vinũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

benedicens, dedit discipulis suis. Vndè mirandum, quo Græcorum consuetudo authore tradita inoleuerit, qui fermentatum panem quærunt, & à sacramento Christi azimum reiiciunt, cum nulli dubium esse debeat, quòd dominus noster non nisi de azimo illud primitus effecerit. Etenim nec; fermentatum nocte illa secundum legis edictum inueniri licebat in cunctis domibus Israel, nec; ipse apud se habendo fermentatum, legitimam porrigere debebat occasionem inimicis suis, Exod.12. cum diceret lex: Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis quàm de indigenis terræ. Sed de hoc aduersum illos abundéq; iamdudum à Romana sede disputatum est. Porrò azima & lactucas agrestes vt spiritualiter edamus, ab ipsis qui primi hoc egerũt apostolis euidens exemplum habemus. Etenim in eo vetus fermentum expurgauerunt, & erant noua conspersio, epulando in azimis synceritatis & veritatis, quia præsens passio Christi mundabat illos ab omnibus peccatis, quibus corruptus homo primus totam generis sui massam fer- Iohan.13. mentauit. Dixit enim illis in illa cœna sacrosancta, hic verus agnus dei. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nisi enim quia sermonem meum audistis, & cre- Idem 17. didistis, nequaquam per hanc passionem meam mundaremini. Quasi præteritum dixit, mundi estis, eo videlicet modo, quo postea ibidem ait ad patrem: Et iam non sum in mundo, cum nondum peractum, sed agere cœpisset vt transiret ex hoc mundo. Lactucas verò agrestes, quę valde amaræ sunt, simul comederunt, quia profectò propter illa quę dicebantur, iam in summa tristitia erant, & per totum triduum amaritudini passionis eius satis molestè communicauerunt. Eorum ergo exemplo nos carnes agni cum lactucis agrestibus comedimus, cum corpus redemptoris accipientes, nosmetipsos pro peccatis nostris afligimus, quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho, peruersæ humorem vitæ.

Quid sit agnum totum vorari, caput quoque cum pedibus & intestinis.

CAPVT XII.

CAput cum pedibus & intestinis vorabitis. Hoc facere omnes communiter possunt, singulatim quicq; adimplere non possunt. In magna nanq; & in parua domo, sunt & perfecti, quo- Quid est caput agni ederc. rum sit solidus cibus, quale est olleum caput: sunt & paruuli, quorum infirmo dente vix intestina mollia terantur. Denique caput agni vorare, est alta diuinitatis Christi eloquia viriliter capere, verbi gratia, quale est: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbũ. Pedes vorare est, nec illud ignorare, quia verbum caro factum est. Intestina vorare cum pedibus, est verborum illius occulta & mystica mandata cum auiditate sumere, vel certè singulas infir- Hebr.5. mitatis eius actiones siue passiones in vsum virtutis assumere, verbi gratia, quòd esurijt, quòd sitiuit, quòd contristatus est, ad summum, quòd tentatus est, pro similitudine absq; peccato. Vorare cum dicit, quid aliud quàm pigritiæ nostræ torporem reprehendit, qui eius mysteria atq; verba & per nos non requirimus, & dicta ab alijs audimus inuiti? Totum ergo vorandum est, dũ temsunt solicitudine discutienda, quatenus priusquam dies resurrectionis appareat, in hac præsentis vitæ nocte omnia mandata eius, intelligendo & operando penetrentur. Sed quia valde est difficile, vt nihil ex eo remaneat, id est, vt omne agni eloquium intelligi, & omne eius mysterium possit penetrari, rectè subiungitur: Si quid autem remanserit, igni comburetis. Quod ex agno remanet, igni comburimus, quando hoc quod de mysterio incarnationis eius intelligere ac penetrare non possumus, potestati sancti spiritus humiliter reseruamus, vt nõ superbè quis audeat vel contemnere, vel denunciare quod non intelligit. Sed hoc igni tradit, cũ spiritui sancto reseruat.

Quid sit, renes accinctos & calceamenta in pedibus habere & baculos tenere.

CAPVT XIII.

QVia igitur, qualiter edendum sit pascha cognouimus, nunc à qualibus edi debeat, agnoscamus. Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis. Quid in renibus, nisi dele- Psal.93. ctatio carnis accipitur? Vndè Psalmista postulat, dicens: Vre renes meos. Si enim voluptatem libidinis in renibus, id est, si libidinẽ in lumbis suis esse nesciret, eos vri, minimè petisset. Vndè quia potestas diabolo, humano generi maximè per luxuriam præualuit, de illo voce dominica ad Iob Iob 40. dicitur: Potestas eius in lumbis eius. Qui ergo pascha comedit, accinctos renes habere debet, vt qui solennitatẽ resurrectionis atq; incorruptionis agit, corruptioni iam per vitia nulla subiaceat, voluptates edomet, carnis luxuriam restringat. Neq; enim cognouit quæ sit solennitas incorruptionis, qui adhuc per incontinentiam corruptioni subiacet. Hæc quibusdam dura sunt, sed an- Matth.7. gusta est porta quæ ducit ad vitam. Et habemus iam multa exempla continentium. Vndè & hoc Quid verò calceamenta, nisi pelles mortuorum animalium? Calceamenta autẽ pedes muniunt. Quæ verò sunt mortua animalia, ex quorum pellibus nostri muniantur pedes, nisi antiqui patres, qui nos ad æternam patriam præcesserunt? Quorum dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus. Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam respicere, & nostra

vestigia

vestigia à peccati vulnere custodire. Tenentes baculos in manibus. Quid lex per baculos, nisi pastoralem curam designat: Et notandum, quòd prius præcipimur renes accingere, postmodũ baculos tenere, quia illi debent curam pastoralem suscipere, qui iam in suo corpore sciunt fluxa luxuriæ edomare, vt cum alijs fortia prędicant, ipsi delideriꝰ mollibus eneruiter non succumbant. Bene ergo subditur, & comederis festinantes. Notandum & hoc, quod dicitur festinantes. Mandata dei, mysteria redemptoris, cœlestis patriæ gaudia, cum festinatione cognoscenda, & præcepta vitæ cum festinatione implenda sunt. Quia enim adhuc hodie licet, bene agere scimus, vtrum cras liceat, ignoramus.

De eo quod dictum est: Est enim phase, id est, transitus domini, & de percussione primogenitorum. CAP. XIIII.

CAusam faciendorum omnium quæ hic præcepta sunt, ita subiungit: [Est enim phase, id est, transitus domini, & transibo per terram Aegypti nocte illa, percutiamq; omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine vsq; ad pecus, & in cunctis dijs Aegypti faciam iudicia, ego dominus. Erit autem vobis sanguis in signum in ædibus in quibus eritis, & videbo sanguinem, & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero terram Aegypti.] Idcirco, inquit, postes vestros sanguine agni signabitis, & hoc ritu carnes eius festinantes comederis, carnes videlicet agni, subditur enim, quia phase est, id est, transitus domini. Domini non est in verbo Phase. phase, sed interpretationi est additum, quia necessariò subaudiendum est. Sequitur enim, & dicit ipse dominus: Transibo per terram Aegypti nocte illa. De eo quod ait, & videbo sanguinẽ, iam supra dictum est. Porrò transire de loco ad locum, dei non est, quippe qui loco nullo tenetur, sed vbiq; est. Ergo quod dicit, transibo, secundum figuram temporis illius, pro simili dictũ est, id est, egrediar ad modum gygantis, in fortitudine contra hostem irruentis, & post abcessum suum victoriæ suæ vestigia plena relinquentis planctibus. Vndè liber Sapientiæ dicit: Cum enim quietũ Sapien.18. silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus venit, durus bellator in mediam exterminij terram prosiluit, gladius acutus, inimitatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte. Cæterùm de illo transitu qui per istum figuratur, dicit euangelista sanctus: Ante diem festum paschę sciens Iohan.13. Iesus, quia eius hora venit, vt transiret ex hoc mundo ad patrem. Ille enim verè transitus domini, imò omnium nostrum transitus est. Nam illo transeunte, ex hoc mundo ad patrem, transiuimus & nos eiusdem patris gratia, de vinculis ad absolutionem, de tenebris ad oculorum nostrorum reuelationem. Transiit ille de hoc mundo quidem, qui & ipse quodammodo dicitur Aegyptus, transiit per Aegyptum inferiorem, id est, infernum, qui secundum nomen Aegypti verè tam tenebrosus est, & locus horridus. Et quoscunq; inuenit illic dignos filios Israel signatos fide sanguinis sui à iusto Abel, qui primum in typum illius obtulit agnum, vsq; ad latronem, quem sanguine suo signauit in ipsa hora transitus sui, cunctos liberauit, percutiendo primogenitum Pharaonis, id est, peccatum primæ præuaricationis, quod originale dicitur, quod persuasio diaboli generauit. Igitur postes certatim lignãdi, & carnes agni festinanter edendæ sunt, transit enim dominus vltra non reuersurus. Mortuus enim semel resurrexit, & iam non moritur, mors illi vltra Roma.6. non dominabitur. Isto transitu eius contenti estote, & postes signate omnes filij Israel, alium enim transitum sperare non licet. Veniet quidem idem dominus, sed per Aegyptum inferni non transibit amplius. Non vltra pro illis, qui nunc in tenebris exire iussi sunt, morietur.

Quid sit mysticè VII. diebus azyma comedere, & quis sit I. dies quo fermentum non sit inuestigandum in domibus. CAP. XV.

HAbebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solennem domino in generationibus vestris, cultu sempiterno. VII. diebus azyma comedetis.] Præclarum momentum, grande & magnificum memorialis instrumentum, VII. diebus non comedere fermentatum. Hoc summa diligentia cauendum esse, confirmando subiungit: [In die I. non erit fermentum in domibus vestris.] Subauditur ne dum præsens est, facilius possit quis in præuaricationem labi. Est autem I. dies azymorum, XIIII. mentis. Quid enim? Numquid de fermento pa- A quali fermento abstinendum est. num cura est deo? An propter peccatum dicit diabolicę superbiæ, quo fermentatum est genus humano caueamus. Nam per gratiam sit, vt primo die non inueniatur, deinceps nostri studijt, ne iterum corrumpatur. Etenim primo die solennitatis nostræ, id est, mox vt quisq; nostrum signatus est Christi sanguine, id est, baptizatus, in illius morte omne peccati veteris fermentum vacuatum est, vestigia eius nulla superiunt, inueniri non potest. Idcirco grandi interminatione iterum atq; iterum prohibendo reperit. [Quicunq; comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel à die I. vsq; ad diem VII.] Ordo verborum est: Quæcunq; anima fermentatum comederit à die I. vsq; ad diem VII. peribit de Israel: Et continuò subiungit: [Dies I. & dies VIII. huius festiuitatis erit æquè venerabilis.] VIII. nanq; dies in I. diem, & VII. dies disperiit. Nam deinceps ait: I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mense, XIIII. die mensis ad vesperam comedetis azyma vsq; in diem XXI. eiusdem mensis ad vesperam. Planè hoc dicto dies VIII. complexus est. Protinus adhuc fortissimum vinculum adhibens proponit sic: VII. diebus fermentum non inuenietur in domibus vestris. Continuò subdit: Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis, quàm de indigenis terræ.] Nec mora, quasi currens sub vno spiritu concludit: [Omne fermentatum non comedetis, in cūctis habitationibus vestris edetis azyma.] Quisnam ille I. dies, nisi is de quo Psalmista: Hęc est, inquit, dies, quam fecit dominus, subauditur illucescere nobis, subiungens ita: Exultemus & lætemur in ea. Hæc dies planè est Christus, dies magnus & præclarus, in quo de Aegypto exiuimus, in quo de tenebris vocati in admirabile lumen educti sumus. Propter quod dicit: Dies I. erit sancta atq; solennis. Itemq; de eodem Psalmista: Constitue, inquit, diem in condensis, vsq; ad cornu altaris, id est, positi in cōdensis, & multiplicitate bonorū operum, vacate à peccatis secundum diem, quæ illuxit nobis, vsquequo perueniatis ad cognitionē diuinitatis eius, in cuius side tanquam in altari quicquid boni in nobis est, deo offerimus. Dies itaq; I. inquit, sancta erit, atque solennis. Qui enim velut agnus occisus est ex infirmitate hominis, ipse verus dies ęterna claritate fulget ex virtute dei. Hanc diem sequuntur nostri dies VII. continua celebritate, vt VII. quoq; eadē festiuitate sit venerabilis, tota nanq; vita nostra sic agenda est, vt in eo consummetur à quo cœpit. Tantæ nanq; diligenter obseruādæ festiuitatis cautam interposuit. [In eadem enim, inquiens, ipsa die educam exercitum vestrum de terra Aegypti.] Signanter dixit exercitum vestrum, videlicet quia non ad otia siue ludicra eximus de terra Aegypti, de domo antiquæ seruitutis, sed ad pugnandum, aduersus principes & potestates, aduersus mundi huius rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, quippe cum tempus sit vt regnum dei vim patiatur, & nos violenter agendo diripiamus illud. Idcirco illud interposuit. [Nihil operis facieris in ea exceptis his, quę ad vescendum pertinent, & obseruabitis azyma.] Propugnatoribus nanq; regni dei, nihil de omni mundo curandum est, sed iuxta Apostolum habentes victum & vestitum, his contenti sint, præoptantes tamen, & primùm quęrentes panem verbi dei, & interim sine vlla obliuione obseruent azyma, de quibus sępe dictum est.

Pſalm.117.
1.Pet.2.
Pſalm.117.
Epheſ.6.
Matth.11.
2.Tim.4.

Quid ſit cum faſciculo hyſopi, poſtes ſanguine ſignari, & foras vſque mane non egredi. Quodq; aliud ſit, verbum iſtud cuſtodiri, atque aliud ceremonias iſtas obſeruari. CAPVT XVI.

VOcauit autem Moyses omnes seniores Israel, & dixit ad eos. Ite tollentes animal per familias vestras, immolate phase, fasciculumq; hysopi, tingite in sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunq; postem.] Animal dixit generali nomine, tam hœdum significans quàm agnum, quorum vtrumlibet tolleret quis (vt supra dictum est) præceptū perficeret, præscriptum obseruando ritum, fasciculum inquit, hysopi tingite in sanguine, qui est in limine. Quasi iam esset sanguis in limine, sic locutus est: & non dixit, quem ponetis in limine. Vnde & qualiter habendus esset sanguis in limine, vtrū agnus in limine deberet occidi, an alio quolibet modo debuerit illic effundi, incertum reliquit. Cæterùm de sanguine veri agni, Christi filij dei, certum est, quia non in abscondito, vel intus repositus, sed omni mundo palam expositus est, vt quicunq; domum suam signare velit, vt liberetur de manu percussoris diaboli, citò inueniat, citò & velociter salus illi occurrat, dummodo sic faciat. Tollat fasciculum hysopi, & intingat in sanguine, id est, recitet symbolum, spem totam constituens in sola salutifera Christi passione, & inde tres notulas faciat in vtroq; poste, & in superliminari, baptizatus videlicet in nomine patris & filij & spiritus sancti. Hysopus nanque herba humilis est, nascitur q; in petrosis locis, & deponit tumorem pulmonis. Significat verò fidem & humilitatem passionis Christi, per quam superbiæ tumor deponitur, quo primus homo corruptus contra suum creatorem intumuit. Quod sperans Psalmista, dicebat: Asperges me hysopo & mundabor, lauabis me, & super niuē dealbabor. Igitur hysopus tinctus agni sanguine, quo domus signetur, humilitas mentis est cum passionis Christi fide, in quo quisq; credentium baptizetur. [Nullus, inquit, vestrum egrediatur ostium domus suæ vsq; in mane. Quare? Transibit enim dominus percutiens Aegyptios.] Et hoc nobis vigilantissime obseruandum est, vt vsq; mane, id est, vsq; ad finem huius nostræ nocturnæ vitæ, intra catholicæ ecclesiæ claustra maneamus, neque per hæreses vel schismata, tumultuando foras erupisse quis inueniatur. Nam quisquis foris fuerit inuentus, reputabitur Aegyptius, & cū Aegyptijs pariter pertranseuntis domini flagello percutietur. [Cumq; viderit sanguinem in superliminari, transcendet ostium, & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.] De hoc iam superius dictū est, quia (sicut ex hoc loco constat) quamuis dicatur dominus Aegyptios percutere, non tamen per seipsum percutit, sed percussori scilicet angelo malo potestatem dat percutiendi. Tandem ita concludit. [Custodi verbum istud legitimum tibi & filijs tuis vsq; in sempiternum. Cumq; introieretis terram, quam dominus daturus est vobis, vt pollicitus est vobis, obseruabitis ceremonias istas, &c.] Quod dixit, custodi verbum istud, hoc idem repetisse cuilibet forte

Pſalm.50.

forte videatur, dicendo: obseruabitis ceremonias istas, verùm non ita est. Verbum enim, id est, ratio, tantum differt hoc loco à ceremonijs, quantum significatum vel sensus à signis distat & literis. Ceremoniæ nanq; significationes sunt, id est, figuræ vel vmbræ futurorum: verbum autem ratio vel veritas sacramentorum, quę in Christo (vt iam pro posse diximus) adimpleta sunt. Recte ergo cum dixisset, custodi verbum istud legitimum, addidit in ęternum: vbi autem dixit, obseruabitis ceremonias istas, non addidit in æternum. Etenim quæcunq; ceremonię carnales datæ sunt, temporalem statum habuerunt, propter tranigressiones politæ vsq; ad tempus præfinitum, donec veniret id quod sub ipsis promittebatur, verbum domini manens in ęternum. Porrò qualiter positioni illarum, contrarium non sit illud, quod per Hieremiam prophetā dictum est. Quia non sum locutus patribus vestris, nec præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, alio loco plenius erit dicendum. Hiere.7.

Quid innuat, quòd medio die non sunt cæsa primogenita, sed media nocte. CAPVT XVII.

FActum est autem in noctis medio, percussit dominus omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius, vsq; ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitum iumentorū. Surrexitq; Pharao nocte, & omnes serui eius, cunctaq; Aegyptus, & ortus est clamor magnus in Aegypto. Necq; enim erat domus, in qua non iaceret mortuus.] Grande flagellum, & mira continuatio percussionis innuitur, Scriptura dicente, à primogenito Pharaonis, qui sedebat in solio eius, vsq; ad primogenitum captiuæ, quę erat in carcere. Ergo iram dei, nec reges pro turrium altitudine, nec superbi pauperes effugiunt, pro tabernarum obscuritate. De hoc tam supra dictum est, quia quòd omne primogenitum per immolationem agni dominus percussit, illud significat, quòd originale peccatum mundi, deus in passione Christi filij sui deleuit. Verùm hac eadem salua significatione, poterat media die cunctis vigilantibus idem fieri. Cur ergo potius medio noctis dormētes placuit interfici? Videlicet vt historicum quoq; exemplum dormitantibus proficeret, atque ad vigilandum eos percelleret, scientes, quia quisquis exemplo Aegyptiorum thesaurizauerit sibi iram, nihilominus exemplo illorum improuisam accipiet vindictam. Sic enim & vniuersale iudicium duris corde & impœnitentibus ex improuiso superueniet, tanquam laqueus, & tanquam fur. Idcirco dominus aduentū suum, quo perdendi sunt impij, mediæ nocti comparauit. Verbi gratia: Cum in parabola prudentium virginum atq; faruarum dicit: Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Sed & ipse media nocte surrexit, atque in exemplum discretionis piorum atq; impiorum, pias mulieres angelica visione & allocutione demulsit, impios autē ac fatuos custodes exterruit, & velut mortuos magno terræmotu præeunte reddidit. Proinde per os Psalmistæ sancta ecclesia dicit. Media nocte surgebam ad confitendū tibi. Illud enim tempus sacris vigilijs, & confessioni saluberrimæ deputatum est, vt videlicet domino profunda nocte confitentes, commoneamur nos, quatinus illa hora quæ præuideri non potest, non simus imparati. Ille ergo clamor magnus, qui ortus est in Aegypto, salubriter interiori auditu fatigat nos, vt non dormiamus sicut Aegyptij, sed vigilemus, & sobrijsimus. Qui enim dormiunt (inquit Apostolus) nocte dormiunt, & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Matth.25. Ibidem 22. Pſal.118. 1.Theſ.5.

De eo quòd Pharao dixit: Abeuntes benedicite mihi, & quòd illi nocte exeuntes literalem legem præuaricati sunt. CAP. XVIII.

VOcatisq; Moyse & Aarō nocte ait: Surgite, egredimini à populo meo vos & filij vestri. Ite, immolate domino sicut dicitis. Oues vestras & armenta assumite, vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi.] Si nocte vocatis Moyse & Aaron hæc dixit, quomodo illud, quod supra dictū est, nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ vsq; mane iuxta literam stabit? Sed fuerit hoc illis mane, quòd vocati exire compulsi sunt, transacta iam media nocte, & aspirante præsentis lucis luce. Cæterùm illi manifestè hanc legem transgressi sunt, qui qua nocte, agnum eodem ritu immolauerant, exierunt ad comprehendendum dominum Iesum. Vnde & eos scriptura prophetica in vno traditore, qui cum accepisset buccellam exijt continuò, cū esset nox, sic occulte quistras & armenta, inquit, subauditur, ne qua vt pridem remorandi causa sit, assumite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Tandem duri cordis Aegyptius rex molle aliquid locutus est. Et quidem supra quoque semel & iterum dixit, peccaui, sed non dixit, abeuntes ignoscite mihi, nunc autem etiam abeuntes, inquit, benedicite mihi. Nunquid non & hoc futurum erat, vt ille superbus, cuius hic typum gerebat, mollia loqueretur? Nempe sic de illo dominus ad beatum Iob loquitur. Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur ad te mollia? Quis enim dubitet, quod ei mollia locutus fuerit infernum spoliaturi, cū adhuc in corpore viuenti clamauerit, dicens: Quid tibi & nobis Iesu Nazarene, venisti perdere nos, scio quis sis, sanctus dei. Nec enim frustra propheta dicit in eum. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. Nam sicut superbus, quantumlibet ante per- Johan.13. Pſalm.48. Iob 40. Luce 4. Pſalm.28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ante percussionem stet rigidus, sub ictu tamē vulneris à tumore descendit, verba deponit, ceruicem demittit: sic superbiæ rex diabolus, quantumlibet antea vt fortis armatus confidenter locutus sit, vbi tamen fortiorem sensit, arma deposuit, spolia reddidit, & mollia nō ex pietate, sed præ dolore locutus est, & adhuc in extremo iudicio molliora cū omni corpore suo locuturus ipse capur iniquorum. Sed non parcam ei, inquit dominus, verbis potentibus, & ad deprecandum compositis, quia videlicet sera & indigna pœnitentia est, quam cruciatus extorquet. Hæc ideirco dicta sint, ne laudantium dominum dignæ admirationi pulcherrimum illud desit miraculū, quòd agnus exiguus vicit, & contriuit leonem maximum, pressitq; os superbi, vt molle proferret eloquium. Porrò quod hic dictum est. [Fecerunt̄q; filij Israel, sicut præceperat dominus, & petierunt ab Aegyptijs vasa argentea & aurea, vestemq; plurimam, & spoliauerunt Aegyptios.] nō sic putandum est, quòd tunc primùm cum exire compellerentur, illa petierunt: neq; enim abeuntibus commodarent Aegyptij. sed sic intelligendum est, petierunt, ac si diceretur, quę petierant asportauerunt. De cuius etiam spolij iusta causa, spiritualiter nobis imitanda, iam superius est dictum.

Matth. 11.

Iob 41.

Quid sit, Vulgus promiscuum & innumerabile cum eis ascendere.

CAPVT XIX.

PRofectiq; sunt filij Israel de Rameſſe in Socoth, sexcenta ferè milia virorum absq; parvulis. Sed & vulgus promiscuum & innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & animantia diuersi generis multa nimis.] Quamuis non in pluribus eorum, beneplacitum fuerit deo, siquidē prostrata sunt corpora eorum in deserto, nomen tamen filiorum Israel, numerusq; perfectus, scilicet, centuplex senarius eos tantùm significat, qui sic ad Christum veniunt fugientes hunc mundum, vt & digni gratia vel adoptione filiorum dei, & apud patrem omnes numerari sunt. Cæterùm vulgus promiscuum & innumerabile, quod ascendit cū eis, eo ipso quod innumerabile fuit, typum eorum gessit, qui quàm plurimi ad fidem nominē tenus veniunt, & verbotenus confitentur se nosse Christum. De qualibus prophera in psalmo dicit: Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Porrò quod sequitur. [Coxeruntq; farinam quam dudum consperam de Aegypto tulerant, & fecerunt subcineritios panes azymos, neq; enim poterant fermentari, cogentibus exire Aegyptijs & nullam moram facere sinentibus.] Idem est, ac si diceretur. Etiam si non fuissent à fermentato prohibiti, tanta fuit instantia exire compellentium, vt nō possent fermentari. Eiusmodi dictio sæpe dicto consentit azymorum mysterio, quia videlicet quòd azymi, id est, synceri de tenebris peccatorū nostrorū exiuimus, nō hoc industriæ nostrę, sed diuinę gratię debet asseribi, quę spirituales Aegyptios cum suo fermento citius absistere compulit.

2. Cor. 10.

Numer. 14.

Psalm. 39.

De quadringentis & XXX. annis, quibus habitauerunt filij Israel in terra Aegypti, vnde incipiendo debeant computari. CAP. XX.

HAbitatio autem filiorum Israel, qua manserant in Aegypto, fuit quadringentorū XXX. annorum. Quibus expletis, eádem die egressus est omnis exercitus domini de terra Aegypti.] Hoc si ad solas quatuor generationes respicias, quia generatione quarta exierunt filij Israel de Aegypto, stare non potest, etiam si Leui, Caath, & Amram, non prius quàm centenarij essent, filios genuissent, & Moyses quartus à Leui iam centenarius coram Pharaone stetisset, præsertim, cum Leui & cęteri filij Iacob, iam grandes, & singuli cum coniugibus suis, & filijs introierunt in Aegyptum. Vndè ergo, vel quo potius à principio istos quadringentos XXX. annos numeremus, Apostolo teste habemus, qui cum dixisset ad Galatas: Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus, statim intulit. Hoc autem dico: Testamentum confirmatum à deo, quæ post quadringentos & XXX. annos facta est lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. Igitur à promissione dei dicentis ad Abraham, cum ille esset LXXV. annorum, benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atq; in te siue (vt in alio loco dicit) in semine tuo benedicentur vniuersæ cognationes terræ, quo verbo Apostolus dicit, confirmatum testamentum à deo. Hos annos computari oportet & scire, quia cum hac seruiture filiorum Israel, peregrinatio quoq; patrum intra quadringentos & triginta annos comprehensa est. Et rectè, nam & pater Abrahā post eandem promissionem primus in Aegypto peregrinatus est. Vndè & reuersus erat quando dictum est ei. Scito, quòd peregrinum futurum sit semen tuum, in terra non sua, & subijcient eos seruituti, & affligent quadringentis annis, nec dum enim impletæ sunt iniquitates Amorrhæorum vsq; ad præsens tępus. Vbi notandū, quia nō dixit, & affligent quadringentis & triginta, sed tantum quadringentis annis, iam enim aliquid de hac summa diminutum fuerat à prædicta confirmatione testamenti. Itaq; summæ CCCC. triginta annorum, detrahere primùm XXIIII. annos, qui ex quo locutus est deus ad Abraham vsque ad natiuitatem Isaac interfuerunt, & quadraginta annos Isaac ante natiuitatem Iacob. Itemq; XC. annos Iacob, quibus exactis genuit Ioseph, ac deinde C. & X. annos Ioseph, quo viuente cuncta fuère prospera, & non remanent seruituri filiorū Israel plures quàm C. XLIIII. anni, sicut ante nos diligenter à temporū scriptoribus pernotatum

Galat. 3.

Genes. 12.

Genes. 22.

Genes. 15.

pernotatum est. Et nota diligenter, quia sceleris quod in fratrem suum filij Iacob commiserunt, in decuplum filijs eorum in tertiam & quartam generationem, pœna secundum tempus reddita est. Ille nanque venditus ab eis, quatuordecim annis seruiuit, quippe qui cum venundatus esset, sedecim erat annorum, quando autem de carcere eductus coram Pharaone stetit, triginta erat annorum. Quatuordecim verò decies multiplicati, centum & quadraginta fiunt. Igitur vt dictū est in decuplum illis pœna seruituris repensa est. Quibus expletis, aut, eadem die egressus est omnis exercitus domini de terra Aegypti. Hoc dicto palam innuit scriptura, quia non saltem vna die remorati sunt vltra annos quadringentos XXX.

De eo quod dictum est: Nox ista obseruabilis domino, & cætera. Et de nocte paschali Christianorum. CAPVT XXI.

NOx ista obseruabilis domino, quando eduxit eos de terra Aegypti. Hanc obseruare debent omnes filij Israel, in generationibus suis.] Nox ista, subauditur, quādo immolatus est agnus, & primogenita Aegypti cæsa sunt. Equidem alia nox fuit illa, cuius in vigilia matutina, respiciens dominus super castra Aegyptiorum, per columnam ignis & nubis, interfecit eorū exercitum, & subuertit rotas curruum, terebanturq; in profundum. Verùm nox vna pro duarum noctium rebus gestis, domino obseruabilis iussa est. Et rectè: Nam vna eademq; liberatio Israel, quæ in morte primogenitorum inchoata, in submersione Aegyptiorum cunctorum peracta est. Non ergo noua vel præsumpta authoritate, sancta Romana ecclesia duarum itidem noctium acta, vna eademq; nocte celebrari instituit: vnius scilicet qua comprehēsus & ad mortem ductus, primogenitū Pharaonis, id est, superbiam diaboli cruce sua transfixit: alterius verò qua resurgēs à mortuis plenum gaudium tam de animarum redemptione, quam moriendo acquisiuit, quàm de corporum resurrectione, quam resurgendo acquisiuit, toti mundo attulit. Hæc inquam duarum noctium acta vna nocte celebrare instituit, in laudem & gloriam veri agni, qui abstulit peccata mundi, qui mortem nostram moriendo deuicit, & vitam resurgēdo reparauit. Hanc inquit, obseruare debēt omnes filij Israel. Ita planè faciunt. Omnes filij Israel, imò omnes filij dei, qui dispersi fuerant, congregati in vnum, post huius noctis sacramentum, qua Christus dei filius tanquam agnus occisus pro illis, tanquam leo resurrexerit, nocte illam concordi vbiq; tripudio con celebrant, illam esse non dubitantes, de qua scriptum est. Et nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio mea in deliciis meis. Idcirco noctem eque vt diem sequentem, sancta ecclesia quarum potest concelebrat, eodem nanq; victoriosæ resurrectionis obsequio in vespera, quo & sequenti die persultat. Prius enim vespertinum quàm matutinum sacrificium tantæ solennitatis immolat. Cur hoc? Videlicet quia est resurrectio prima, quæ noctem, & resurrectio secunda, quæ diem illustrat. Resurrectio prima, est remissio peccatorum, quam renascentes ex aqua & spiritu sancto in illa paschali vespera accipiunt, & ita tam in anima resurgunt: Resurrectio secunda resuscitatio corporum est, quæ iam in Christo facta, & tandem in omnibus facienda est. At verò præsens ecclesia, quę nox aliquando erat, hac prima resurrectione sit lux, & sicut dies illuminatur. Per hanc enim quisq; nostrum, & nunc dum in corpore est, veritate fulget, & post corporis solutionem tota vespera sabbati, donec lucescat in prima sabbati, quæ ipsa octaua erit, illuminatur vt dies, & interim sola anima sabbatizat, quia in requie est. Rectè igitur ante lucem primæ sabbati ipsa vespera sabbati iucunditate illuminatur paschalis sacrificii, præcentore Christo, dicente, & nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in deliciis meis.

Psalm. 138.

De eo quod dominus ait. Hæc est religio phase. CAP. XXII.

DIxitq; dominus ad Moysen & Aaron. Hæc est religio phase: Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circumcidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius non edent ex eo. In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, nec os illius confringetis.] Hęc est, inquit, religio phase. Planè religio sancta & iusta & bona. Quid enim? Nun quid alienigenam pro vili cōditione refutat? Proculdubio repugnat quod dicitur, omnis autem seruus emptus circumcidetur, & sic comedet. Ergo alienigena quandiu fuit liber, non vescetur, vbi autem in seruum fuerit emptus, ipse vescetur ex eo. Quare? Videlicet quia alienigena, dum liber est, postquam hodie comederit phase, eras vel cōtinuò, si volet communicabit superstitioni Aegyptiæ, non diuidicans inter vtrunq; similiterq; mercenarius, quia stabilitatem in domo Israelitica non est professus, & idcireo non habet vndè ad phase semel gustatum constringatur. Igitur deus, non qua sit deus carnalis Israel tantùm, & non gentium, sed propter vagam instabilita ris licentiam, refutat alienigenam & mercenarium, cum admittat seruum emptitium. Cæterùm spiritualis phase religio, certum est, quòd nullum admittat nisi seruum emptitium, id est, eum tantùm, qui susceperit per baptismū emptionis Christi sacramentū. Etiam si iam sit catecuminus, nō vescetur, sed quasi mercenarius à cœtu vescentium segregabitur, vt nec saltem consistat in domo, dum hoc phase immolatur, dum à domesticis fidei comeditur. Sed & in alterius sectæ homines, in quoscunq; hæreticos, vel schismaticos, hoc phase diuidere, nefarium est, etiam si sanguine

agni

Universidad de Deusto
Biblioteca

agni signatos se habere dicant suarum frontium postes. Ait enim: In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. Hæc iussio secundum literam, illud necessariò fieri cogit, quod superius dictum est. Si autem minor est numerus, vt sufficere non possit ad vescendū agnum, assumet vicinum suum, qui coniunctus est domui suæ, & cætera. Porrò secundū spiritum vnitas sanctæ ecclesię commendatur attentius, scilicet, vt manducaturi mensam dominicam simus domus vna, id est, idipsum dicamus omnes, & non sint hæreses in nobis & schismata. Tunc enim nō vna in domo comeditur agnus, sed foras carnes eius efferuntur, quando indiscretè tribuitur scindentibus vnitatem fidei, cum in scissura mentium deus non sit. Ergo cum præsenti testimonio scripturæ, licet confidenter dicere, quia non est verum sacrificium, quod sit extra vnitatem ecclesiæ.

Ioan. 19. Nec os, inquit, illius confringetis. Hoc testimonio sanctus euangelista sic vsus est. Ad Iesum autē cum venissent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et subinde: Facta sunt enim hæc, vt scriptura impleretur. Os non comminuetis ex eo. Ergo & iuxta proprias vocum significationes prophetia manifesta est. Et nihilominus tamen quotidie nobis mysticè obseruandum est, vt os illius, id est, verbum per quod subsistit, cibi & potus huius sacramentum non confringamus, sed integrum atq; illibatum custodiamus. Qui enim quippiam de diuinitate agni huius peruersum sentit, ipse sibi os illius confringit. Præscripto quod intus manducari, & nihil de ossibus eius foras efferre debeat, tandem de illis qui foris sunt, consilium dat. [Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit trāsire coloniam, & facere phase domino, circuncidetur prius omne masculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque sicut indigena terræ. Si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo. Eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos.] Ergo quisquis adhuc peregrinus, & nondum domesticus fidei est, siue ille paganus, siue sit hæreticus, aut certè falso Iudęus, circuncidatur domino circuncisione cordis, & aurium, quod est in Israelitarum transire coloniam, & tunc vescetur carnibus agni, quæ non debent extra vnam catholicam ecclesiam efferri. Possumus per indigenam & colonum, quorum lex eadem sit, & esi qui ex circuncisione est, & eum qui ex præputio est, intelligere populum, quorum alter qui ex circun-

Ephes. 2. cisione est, indigena rectè dicitur, alter qui ex præputio, colonus. hospes enim testamentorum, & alienus olim erat à conuersatione Israel. Vtriusq; populi eadem lex est, vt ram hię q̄ ille, omnibus cunctis superstitionibus, vel iustitijs carnis, solam Christi quærant gratiam, & per hunc angularem lapidem quasi duo parietes in vnam domum conueniant.

De Socoth, id est, tabernaculis, & de duabus solennitatibus paschæ, & tabernaculorum. CAP. XXIII.

FEcerunt omnes filij Israel sicut præceperat dominus, & in eadem die eduxit dominus filios Israel de terra Aegypti.] Dicendo in eadem die eduxit dominus, ad memoriā reuocare contendit, vbi hæc & ea quæ adhuc sequuntur præcepta sint data, scilicet in Socoth, vbi primùm tetenderunt tabernacula, profecti de Rameſe. Congregati enim in Rameſe, quod interpretatur commotio tineæ, siue tonitruum gaudij, videlicet vbi seruilem tineam deposuerunt, & in gaudium exierunt, illic (vt dictum est) primùm tabernacula tetenderunt. Vndè & ex ea re, locus nomen accepit. Socoth quippe interpretatur in lingua nostra tabernacula, siue tentoria. Et ob hoc septimo mense solennitas tabernaculorum constituta est, non quòd illuc septimo mense venerint, sed vnum eiusdemq; gaudium exitus, in duas solennitates ita dispartitum est, vt in principio anni, id est, primo mense, solennitas paschæ, vel azymorum, in medio autem anni, id est, septimo mense, festiuitas ageretur tabernaculorum, quintadecima die mensis septimi, quota videlicet die mensis primi venerunt in Socoth, & post ergastula Aegyptiorum propria libertatis suæ tentoria fixerunt.

De eo quod ait dominus: Sanctifica mihi omne primogenitum, &c. Et cur addiderit dicens: Quod aperit vuluam. CAPVT XXIIII.

Cap. XIII. LOcutus est dominus ad Moysen dicens: sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel, tam de hominibus, quàm de iumentis. Mea enim sunt omnia. Et post paucа: Cumq; introduxerit te dominus (ait Moyses) in terram Chananæi, separabis omne primogenitum quod aperit vuluam domino, & quod primitiuum est in pecoribus tuis. Omne autē primogenitum hominis de filijs tuis pretio redimes.] Lex ista propria primogenitorum est. Cæterùm illa tam primogenitorum, quàm & posterius natorum lex communis est, quæ in Leuitico hoc modo scripta est. Cumq; expleti fuerint dies purgationis eius, scilicet mulieris, quę filium vel

Leuit. 12. filiam peperit, pro filio vel filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonij, & cætera. Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbæ, vnū in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitq; pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Itaq; primogenitus hominis dupliciter legi debitor fuit, primùm vt domino isset redimendus, deinde vt hostia pro illo sicut pro cæteris daretur. Vtrunque in deductione domini, euangelista hoc modo denuncia-

denunciauit: Tulerunt, inquit, eum in Hierusalem, vt sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege Moysi, quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur. Hoc pro Luc. 2. lege primogeniti, quia videlicet dominus noster, cum sit marri suæ vnigenitus, consequenter est & primogenitus: quamuis nō econuerso, primogenitus omnis sit etiā vnigenitus. Sequitur euangelista. Et vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Hoc pro lege matrum communi, quia videlicet sic fieri tam pro filia quàm pro filio, lex absq; vlla exceptione iussit, non pro redemptione partus, sed pro emundatione parientis. Porrò quod dicit omne autē primogenitum hominis, de filijs tuis subauditur, non de alienigenis siue mercenarijs, pretio redimes: non tam iussio, quàm permissio est. Nam qui pretio redemit, bene quidem fecit: veruntamen Anna quę Samuelem non redimere voto propoluit, melius fecit. Quare autem cum dixisset, sacrifica mihi omne primogenitum, addidit, quod aperit vuluam? Videlicet vt dubium nō esset quod intendit. Vult autē primogenitum omnis vteri, quod plus est, quàm primogenitum viri. Sepe enim factum est & fit, vt plures vnius vxoris viri sint. Ne ergo suspicari liceret, quòd de quamlibet multis vxoribus vnum deberet primogenitum vnus vir, rectè cum dixisset, omne primogenitum, addendo quod aperit vuluam, suam exactionē definiuit. Porrò quod dicit, sanctifica, id est, sanctione legis quam violari vel præteri non liceat, mihi vendica. Quod deinde ait: [Primogenitū asini redimes oue, quòd si nō redemeris, occides.] Cum literali rectitudine, moralem quoq; suauitatē cōtinet, scilicet vt præcedentia carnis opera, posteriore spiritus correctione quisq; superet. Peccatum nanq; carnis primogenitū asini: eleemosyna verò qua præcedens peccatum redimitur, rectè dicitur ouis. Quòd si non redemeris, inquit, interficies, quia videlicet qui peccata sua redimere renuit, morti sempiternę semetipsum addicit.

De lege ceremoniarum, & quòd non fuerit eiusdem authoritatis & stabilitatis, cuius Christi præcepta, quæ sola referuntur scripta esse digito dei. Cap. XXV.

SAnctifica mihi, inquit, omne primogenitum quod aperit vuluam in filijs Israel, tam de hominibus q̄ de iumentis. Mea sunt enim omnia. Et ait Moyses ad populū: Memento rote diei huius, in qua egressi estis de Aegypto, de domo seruitutis, &c. Notandum, q̄ cum dixerit dominus: Sanctifica mihi omne primogenitū, hic internuncius domini, alia præloquitur ad populū, & dicit, vt meminerint diei huius, cum eos introduxerit dominus in terram Chananæi, vt custodiant eius cultū statuto tempore à diebus in dies. Hodie mense nouarū frugū, id est, quintodecimo die Aprilis, quo iam secundum temperiem aeris, apud illos primæuæ fruges vel ci possunt, hoc intendens, vt agnum & azyma, quorū vsum semel acceperunt, diligenter per omnes annos obseruent. Hoc dicimus, ne ignoremus, quid Iudęis respondeamus, arbitrantibus carnales ceremonias suas eiusdē authoritatis siue stabilitatis esse debere, cuius & illa decē præcepta vitæ, quæ in tabulis lapideis scripta sunt. Verùm ipse legislator hoc pro summa differentia de illis dixit, quia scripta sunt digito dei, quod nusquam dixit, nec dicere debuit de huiusmodi, quas transitorias fore nouerit ceremonias. Et Apostolus cū dixisset: hoc autē dico testamentū confirmatū à deo, quæ post Galat. 3. quadringentos & triginta annos, facta est lex, non irritum facit ad euacuādas promissiones, prordinata per angelos in manu mediatoris. Legem ceremoniarū ordinatam dixit, nō in manu vel digito dei, sed in manu mediatoris Moysi, cum testamentum à deo confirmatum asseruerit, sicut econuerso, Moyses præcepta vitæ digito dei scripta dicit, cū de sacrificijs vel solennitatibus obseruandis nihil tale dixerit. Igitur nō tantùm hic, vbi Moyses iniussus reperit de azymis, legemq; dat de festis annuis, sed & vbicunq; per manū eiusdē mediatoris, populo illi aliqua instituuntur eorum, sine quibus testamentum à deo cum Abraham confirmatum fuit, sic accipienda sunt, nō tanquam iussa, sed tanquam permissa, videlicet propter transgressiones, vt verissimè Apostolus ait: Vincula enim quædam fuerunt propter transgressiones posita, scilicet vt dum talium sacrificiorum vel festorum ritu detinerentur, nō vacaret eis errare à deo suo, in suis adinuentionibus, & illicitis idolorum cultibus: Proinde confidentibus in illis loquitur per prophetam idem deus: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non fum locutus cū patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum, sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus. Et ambulate in via quam mandaui vobis, vt bene sit vobis. Non sum locutus ait, id est, non præcepi. Nam quæcunq; talium velut ex ore meo Moyses iussit, nō me iubente, sed me permittente præcepit. Et in Dauid: Nunquid manducabo carnes taurorū, aut sanguinem hircorum potabo? Et multa huis similia. Psal. 49.

De primogenitis domino sanctificatis, & quòd filij Leui vsq; ad Christum, in carnali sacerdotio fuerint reputati. CAP. XXVI.

QVo iure primogenitū omne exigat, ratione subiuncta manifestat. [Cū (inquit) interrogauerit te filius tuus cras, dicēs: Quid est hoc? Respōdebis ei: Quia in manu forti eduxit nos de

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XIII.

terra Aegypti,de domo seruitutis.Nam cum induratus esset Pharao,& nollet nos dimittere,occidit dominus omne primogenitum in terra Aegypti,à primogenito hominis vsq; ad primogenitum iumentorum.Idcirco immolo domino omne quod aperit vuluam masculini sexus,& omnia primogenita filiorum meorum redimo.] Consentimus æquitati quotquot in hoc sanctarum legum auditorio constitimus iurisperiti,vel sensum habentes veritatis, quia ius est,vt pro quorũ liberatione,illa corporaliter primogenita cęsa sunt,ab eis liberatori suo deberetur omne primogenitum.Sed loquitur dominus in libro Numerorum ad Moysen,dicens: Ego tuli Leuitas à filijs Numer.3. Israel,pro omni primogenito,qui aperit vuluam in filijs Israel.Eruntq; Leuitę mei.meum est enim Ibidem. omne primogenitũ,&c.Item: Numera(inquit) primogenitos sexus masculini,à mense & supra, & habebis summam eorum. Tollesq; Leuitas mihi,pro omni primogenito filiorum Israel.Quæritur ergo:Si omne primogenitum de filijs Israel, pretio redemptum est, quo iure tolluntur domino Leuitæ,pro omni primogenito filiorum Israel? Vel si Leuitas tollere habebat pro primogenitis,qua recitudine pretium pro primogenitis dari iussit vel accipit? Ad hæc inquam.Sacerdotium verum primogenitorum est. Etenim eorum omnium vnus futurum erat vt fieret sacerdos in æternum, secundũ ordinem Melchisedech,quem multis locis scriptura sancta primogenitum appellat, videlicet respectu omnium filiorum Israel, id est, omnium filiorum dei, vt Apostolus Rom.8. dicit:Nam quos præscijt,& prædestinauit, conformes fieri imaginis filij dei, vt sit ipse primoge Lucæ 2. nitus in multis fratribus. Amplius autem Lucas dicturus, Tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinum aperiens vuluam, sanctum domino vocabitur,præmisit ita de virgine,dicens: Et peperit filium suum primogenitum,videlicet vt cognitor legis domini,subaudiat, quod vocaretur domino sanctum, cui summum & verum repositũ erat sacerdotium. Porrò illud carnale sacerdotium legis, veri huius sacerdotij vicarium fuit, nec tanquam necessarium vel ad salutem sufficiens positum est, sed quasi Galat 3. pædagogus propter transgressiones,donec veniret cui repromiserat sacerdotium, testatur deus Gene.22. dicens:Quod in illo benedicerentur omnes gentes. Ergo quia primogenitorum (vt iam dictum est)sacerdotium erat in Christo repositum,carnale autem sacerdotium, huius fuit vicarium: iustum erat,vt quorũ videlicet primogenitorũ filij Leui vicè egerunt,eorum quoq; ad necessarium victũ acciperent precium,proprios funiculos inter fratres suos filios Israel nõ habituri,iuxta sen- Gene.49. tentiam patris sui Iacob dicẽtis: Symeon & Leui fratres, vasa iniquitatis bellantia, diuidã eos in Iacob, & dispergã eos in Israel. Igitur quia propter transgressiones vicariũ sacerdotiũ positũ est, donec verũ veniret sacerdotiũ,quod primogeniti est iure: & vacantia primogenita redimebantur,& eorum vicarij sacerdotes ac ministri,illorum precio locabantur ministraturi pro ipsis,donec primogenitus veniret,qui seipsum non redimeret, sed assistens domino per proprium sanguinem,amoto statim vicario,tolleret sacerdotium suum secundum ordinem Melchisedech.

De eo quod dictum est: Non eos duxit dominus per viam terræ Philistijm, & cætera. CAP. XXVI.

IGitur cum dimisisset Pharao populum,non eos duxit deus per viam terræ Philistijm,quæ vicina est,reputans,ne forte pœniteret eum,si vidisset aduersum se bella consurgere,& reuerte- Exod.13. retur in Aegyptum,sed circunduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrũ.] In cantico suo paulo post Moyses dicit:Ascenderunt populi & irati sunt,dolores obtinuerunt habitatores Philistijm.Tunc conturbati sunt principes Edom,robustos Moab obtinuit tremor, obrigueruntomnes habitatores Chanaan. Cum dixisset,ascenderunt populi & irati sunt,quasi quęreres,qui populi? & quomodo irati sunt? Dolores (inquit) obtinuerunt habitatores Philistijm, & cætera. Principes Edom conturbatos fuisse,robustos Moab tremuisse, omnes habitatores Chanaan obriguisse:habitatores autem Philistijm doluisse dicit, id est, inuidisse. Igitur maximè habitatores Philistijm erant vitandi, non frustra, quia aliis timentibus soli contra Israel iam hostilem coquebant inuidiam. Sed nunquid dominus contra Pharaonem & Aegyptios pro Israel pugnare poterat,& contra Philistæos non poterat? Planę & contra istos poterat, sed in hoc sicut in cæteris factis, quæ superficies historica continet, spirituale instrumentum rationabiliter proundebat. Spiritualiter namque hoc agit in omnibus electis suis, in Aegypti exitu, id est, in initio conuersionis, vel dum nouitius est conuersi animus, nec totus exiuit de priscis erroribus, pacatum à vitijs paret viam, quatenus qui vocati sunt, tranquillè & delectabiliter egrediantur,ne subitis tentationibus pulsati,à proposito sancto vix incœpto deterreantur.Præterea & illa gens erat, quam dominus Israeli reseruare decreuerat vtiliter, vt per illam exerceretur,& quasi proximo flagello castigaretur, quoties legem dei sui relinqueret, quod sæpe futurum erat. Igitur non quasi timidus, vt simplex sermo tonare videtur, sed bene prouidus,non eos duxit per viam terræ Philistiim, sed circunduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare ru- Deute.32. brum.Circunduxit,& circunducẽdo erudiuit,sicut ipse huic Moyses ait in cantico Deuteronomij: Circunduxit eũ & docuit,& custodiuit quasi pupillã oculi sui. [Et armati(inquit) ascenderunt,]

Videlicet

Videlicet in nostri exemplum,qui non ad ocia, de Aegypto huius seculi, sed ad bella vocati sumus,contra barbaricas acies vitiorum,aduersus phalanges malignorum spirituum, quanquam ipsi nondum essent idonei ad bellum ante rubri maris transitũ, sicut & nos nihil fortiter agere potuimus, ante perceptum salutare baptismi Christi sacramentũ. [Tulit quoq; Moyses ossa Ioseph secũ,eo q; adiurasset filios Israel, dicẽs: Visitabit vos deus,efferte ossa mea hinc vobiscum.] Admirandus ordo diuini iudicij. Venditores fratris fecit deus descendere post eũ in Aegyptũ, & non ipsi viuentes viuum reduxerunt, sed ipsis defunctis illic remanentibus, filij eorũ mortuũ reuexerunt,eisq; in peregrina terra sepultis,hic verò reconditus in terra & hæreditate patrum.

De eo quod dictum est:Nunquam defuit columna nubis per diem,neq; columna ignis per noctem coram populo. CAPVT XXVIII.

PRotecticq; de Socoth,caitrametati sunt in Etham,in extremis finibus solitudinis.] Etham interpretatur forticudo.In eo quod dicitur,In extremis finibus solitudinis,ostẽditur,locũ inter confinia esse eremi & Aegypti. [Dominus autem prœcedebat eos ad ostendendã viam per diem in columnam nubis,& per noctem in columnam ignis,vt dux esset itineris vtroq; tempore. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem coram populo.] Vbiq; in hoc sanctæ scripturæ cœlo lucida occurrunt sydera, omnia in fontem sui luminis, scilicet in verum solem Christum respicientia,& nullus locus vacuus est. Ecce columna nubis per diem,& columna ignis per noctem, dux itineris vtroq; tempore in conspectu filiorũ Israel, videlicet iuxta oculorum naturam,qui vt sequi valeant,& sub sole nubem,& in nocte facilè dignoscunt ignem. Quisnam est hic dux itineris, nisi qui & dux & via nobis est, Iesus Christus filius dei? Ipse nempe columna ignis,quia verus deus: ipse idem columna nubis,quia verus homo est. Vnde signanter & proprie loquens scriptura non dixit: dominus autem prœcedebat eos in columna nubis, & in columna ignis,sed in alio casu,quem accusatiuum dicunt grammatici, in columnam nubis & in columnam ignis, id est, sicut columna nubis & sicut columna ignis. Cum adhuc esset nox,erat tamùm ignis:vbi autem dies gratiæ, vel tempus miserationis aduenit, nubes factus est qui ignis erat,id est,homo vel caro factus est, carnem induendo qui deus erat. Plus est sol igneus, sol iusti- Esaiæ 18. tiæ in die,q; ignis splendidus igni verbi prophetici in nocte.Sol vt tolerari posset venit in nube,id est,deus,vt cum hominibus conuersaretur,venit in carne. Hinc iam oportunè propheticum arripimus testimonium. Ait Esaias: Ecce ascendet dominus super nubẽ leuem,& ingredietur Aegyptum,&c. Cum præsenti nunc historia illa conferatur prophetia. Etenim quæ hic factis eadem illic mysteria signata sunt dictis. Siquidem Aegyptus hunc mundum,filij autem Israel,electum significant populum Christi,nũc pro parte illorum,qui eius vsq; in finem seculi sequuntur aduentum. Nam supra vbi agnus immolatus,& Aegypti primogenita cęsa sunt, Aegyptus infernum, filij autem Israel electũ Christi significabant populum, pro parte illorũ qui aduentũ vel passionẽ eius præcesserunt,& apud inferos repositi,illuc venturum expectauerunt.

De eiusdem columnæ sensu mystico. CAPVT XXIX.

IGitur columnæ huius mysteria nouimus,quæ in nocte, id est, nondũ reuelata luce gratiæ, ignis erat,& exiguum,id est,perpaucis in prophetalem gratiam lucebat,exiguum,inquam, videlicet comparatione diei præsentis,quando totus fons ignis verus sol & fons luminis totus cum nube suæ carnis venit.Quamuis sit sol in nube,clarius tamen lucet, quàm dudum ignis in nocte. Ad quid eiusmodi columna nos præcessit? Videlicet vt ostenderet nobis viam fugiendi à Pharaone rege Aegypti,id est,à diabolo principe huius mundi, ad hoc vt aperiret nobis viam maris rubri,id est,gratiã baptismi sanguine suo rubẽtis,vt ingressi cum Pharaone,Aegyptij post nos in mare,id est, baptizatos nos in morte Christi persequentes, idololatræ gentes perirent de memoria nostra cum dijs,imò cum dæmonijs suis,& confunderentur omnes qui adorant sculptilia, qui Psalm.69. gloriantur in simulachris suis. Quid aliud prophera supradictus capitulo prędicto declarauit? Esaiæ 19. Cum dixisset:Ecce ascendet dominus super nubem leuem,id est,accipiet mundam carnem,quæ hic intelligitur per nubem candidam,& ingredietur Aegyptũ, statim subsequentes eius effectus intulit huiusmodi.Et mouebũtur simulachra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius, & occurrere faciã Aegyptios aduersum Aegyptios. Et post aliqua, dominus miscuit in medio eius spiritũ vertiginis, & errare fecerunt Aegyptũ in omni opere suo, sicut errat ebrius & vomens,&c.Hoc tantũ interest similitudinis, q̃ hinc oẽs reprobi per Aegyptios, & oẽs electi per 1.Cor.12. filios Israel significant:in illa aũt prophetia diuidũtur Aegyptij cõtra Aegyptios,subaudit, electi cõtra reprobos,eo videlicet intuitu, q̃ oẽs hoies tam qui è nobis assũmũtur,q̃ qui relinquunt, oẽs Esaiæ 19. in q̃ nos eramus gẽtes ad simulachra muta prout ducebamur eũtes.Pro parte reproborũ, q cũ dijs suis & principe diabolo relicti sunt, dicit:Stulti principes Thaneos, sapiẽtes cõsiliarij Pharaoni dederũt cõsiliũ insipiẽs.Quomodo dicetis Pharaoni,filij sapiẽtũ ego filij regũ antiquorũ? Vbi sunt nũc sapiẽtes tui,&c.Pro parte verò electorũ,qui à diabolo recesserũt, subsecutus ait:In die illa erit altare dũi in medio terrę Aegypti,& titulꝰ iuxta terminũ eius dũi.Et erit in signũ & in testimoniũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. XIIII.

domino exercituũ in terra Aegypti: Clamabunt enim ad dñm à facie tribulãtis, & mittet eis salvatorẽ & propugnatorẽ qui liberet eos. Et cognoscetur dñs ab Aegypto, & cognoscẽt Aegyptij dñm, &c. quę cuncta nunc persequi, onerosum est. Proinde quomodo dominus populi sui ductor fuerit in columna nubis, & persecutores eius in profundũ demerserit, prosequendum est.

De mystica castrorum positione. CAP. XXX.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Reuersi castrametentur è regione Phiairoth quę est inter Magdalũ & contra Beelsephon, In cõspectu eius castra ponetis supra mare.] Phiairoth os nobilium, Magdalũ siue Magdol (vt in plerisq; codicibus habetur) magnitudo siue turris, Beelsephon dominus aquilonis interpretatur. Reuersi inquit, subauditur de Etham, vt non irent (sicut iam dictum est) per terram Philistinorum. Etham interpretatur fortitudo. Tu (inquit Psalmista) siccasti fluuios Etham, id est, annihilasti sapientiam fortium. Ergo contrariam fortitudinem, tam Aegyptiorũ quàm Philistinorũ, id est, tam dæmonũ & eorũ qui illos colunt, quàm & Iudæorum siue hæreticorum secundum nomen Philistijm potione cadentium, quia miscuit eis dominus spiritum vertiginis, sicut est ex propheta supra dictũ. Has, inquam, cõtrarias fortitudines fugientes, castrametentur è regione Phiairoth, quod (vt iam dictum est) interpretatur os nobiliũ, & significat nobilem doctrinam vel fidem Apostolorũ. Inter Magdalum & mare, id est, inter magnã turrim fortitudinis, scilicet Christum, & sanctũ eius baptismũ. Contra Beelsephon, id est, contra diabolum, aquilonis dominũ, qui ausu superbiæ elatus Sedebo (inquit) in monte testamenti, in lateribus aquilonis, id est, eos pollidebo, qui frigidi remanebũt à dilectione creatoris. Tali vtiq; positione spiritualiter castrametarentur nostri catecumini, quãdo fugientes huius mũdi Aegyptũ, vbi simulachra muta coluerũt, & abominati sunt oũs sectas hæreticorũ, qui æstimatione sua Etham, id est, fortes sunt, veniũt ad mare, scilicet ad vnici & veri baptismi sacramentũ, quod in vna sancta catholica atq; apostolica ecclesia quærendũ atq; confitendũ est. Quid hoc præcepto intendat dominus, subdendo manifestat. [Dicturusq; est Pharao super Israel: Coartati sunt in terra, conclusit eos desertũ. Et indurabo cor eius, ac persequetur vos.] Ordo præposterus. Nam sensu prius est, & indurabo cor Pharaonis, posterius verò dicturusq; est Pharao super filiis Israel. Sed vt competentius, secundũ personam sermo continuaretur, & indurabo cor Pharaonis ac persequentur vos, ac glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, sic rectè commutatũ est. Porrò de verbo hoc, & indurabo, modò superius est dictũ, quia videlicet indurabo, id est, odiũ ac liuorem eius felicitate exeuntium torquebo. Dicturus est, inquit, coartati sunt in terra, conclusit eos desertũ, id est, hinc terra Aegypti, inde terra Philistiim, atq; inde rursus deserto, à quarto climate mari rubro concluſi, effugere non poterunt.] Et glorificabor (inquit) in Pharaone, & in omni exercitu eius. Propriè tam secundum historiam, quàm secundũ allegoriam dictũ est, & glorificabor, quia videlicet, cum multa fecerit magnalia in Aegypto, nullo magis glorificatus est quàm eo, quod sic terribiliter Pharaonem & exercitum eius demerſit in mari rubro. Et cum in cœlo & in terra magnalia fecerit absq; numero, de nullo gloriosius prædicatur, quàm de eo, quòd per humiliatem Christi filij sui diabolũ deiecit, & consiliũ eius præcipitauit. Porrò quòd tandẽ dicit, & scient Aegyptii, id est, nescire non licebit Aegyptiis, quia ego sum dominus: verbi gratia, cum dicent, occurrentibus sibi à quis, fugiamus Israelem. dominus enim pugnat pro eis.

Psalm. 77.

Esaiæ 14.

De eiusdem Pharaonis, diaboli typũ gerentis, induratione. CAP. XXXI.

ET nunciatum est regi Aegyptiorum, q̃ fugisset populus, &c.] Nonne hic est Pharao, qui supra dixit: Surgite, egredimini, & abeuntes benedicite mihi? Quomodo ergo nunc dictũ est: & nunciatum est regi, q̃ fugisset populus? An quia perierant filij Israel ab Aegyptiis vasa argentea & aurea, vestemq; plurimam, & spoliauerant Aegyptios, & vulgus promiscuũ atq; innumerabile, forsitan de manupijs Aegyptiorũ dominos suos fugiens, aleenderat cũ eis, ideirco sic dictũ est: & nunciatũ est, quòd fugisset populus. Etenim ea ipsa quoq; causa non parũ innuit, vt spoliis Aegypti potiti filij Israel, quanto cupidius onustati, tanto libentius ac properantius irent ad imperium domini. Pharao autem, tanto ad persequendum proniorem haberet exercitum, quanto insanius accepissent, auro vel argento suo se esse spoliatos ab eis, quos dudum libertate spoliauerant. Vndè inflammati, fecq; mutuem cæco furore inflammantes. [Quid (inquiunt) voluimus facere, vt dimitteremus Israel, ne seruiret nobis? Iunxit ergo currum suum Pharao, & omnem populum suũ assumpsit secum. Tulitq; sexcentos currus electos, quicquid curruum in Aegypto fuit, & duces totius exercitus. Induratq; dominus cor Pharaonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israel. At illi egressi erant in manu excelsa, & cętera.] Sępe via est, & nũc extrema vice sancta vtitur scriptura, verbo illo terribili. Induratq; domin⁹ cor Pharaonis, nihil verita, ne loquatur lutũ siue figmentũ contra figulũ & dicat: Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Quid adhuc queritur? Volũtati enim eius quis resistit? Nã si quid tale mutire audear, dicetur ei: O homo tu qs es qui respõdeas deo? &c. Sed de hoc iam alio loco plenius dictũ est. Spiritualiter tũc nũciatũ est regi Aegypti, q̃ fugisset popul⁹, qñ percepit diabolus, q̃ exaltato super oũs cœlos Christo,

Cur Pharao abeuntes persecutus est.

Roma. 5.

vocatis

vocatis ad fidem eius cunctis gentibus templa sua derelinquerentur, & simulachrorum eius sordes abijcerentur. Nam de illis, quos de inferno anuit, quos triumphator Christus paradiso restituit, & intrà muros supernæ pacis collocauit, nullum postea nuncium audiuit, nec anhelanti post illos eius inuidiæ spes vlla superesse potuit. Tunc ergo quando resurrectionis Christi gloria prædicari cœpit, & signum victoriæ eius effulsit, vt audirent omnes gentes, quòd iam iudicatus esset princeps huius mũdi, & ideirco transfugerent ad regnũ victoris, titulumq; eius acciperẽt in frontibus suis: tunc inq; audito tristi nuncio, tulit currus electos, quicquid curruũ in Aegypto fuit, vbi gratia: Neronẽ, Traianũ, Decũ, Diocletianũ, vel Maximianũ. Illi enim & cęteri huiusmodi currus Pharaonis, currus electi fuêre diaboli, & equi eius, iuxta Apocalypsim, Rufi. i. sanguinei. Super hos ascendit, & persecutus est filios Israel. i. persecutionẽ publicã excitauit cõtra oũs in Christũ credentes. At illi (inquit) egressi erãt in manu excelsa. Elegantissima oppositio. Excelsi videbãtur prędicti currus Pharaonis, & duces diabolici exercitus: sed reuera manus dñi excelsa est, in qua egressi sumus, excelsa inq; manus dñi, & excelsus agnus dei, cuius sanguine redempti eximimus.

Iohan. 16.

Apoca. 9.

De eo quod leuantes filij Israel oculos, viderunt Aegyptios post se, & timuerunt, iuxta sensum mysticum. CAPVT XXXII.

CVmq; appropinquasset Pharao, leuantes filij Israel oculos suos, viderũt Aegyptios post se, & timuerunt valde, &c.] Iuxta historiã parua nimis est, nec dignis profectibus erudita, secundum quę viderant opera dei, illorũ fides dicenda ad Moysen. [Forsitan nõ erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos vt moremur in solitudine.] Porrò iuxta altiorẽ sensum tũc leuantes filij Israel oculos suos, viderũt Aegyptios post se, quando auditores euangelij præcedentis columnæ iam illuminatos oculos cordis habẽtes, respiciunt præteritos errores, in quibus fuerũt, & conferentes veritati, quam nouo nuncio audierunt, valde admirati sunt, & conturbati sunt, cõmoti sunt, tremor apprehendit eos. Verũm ibi dolores vt parturientis, id est, dolores non vani, sed fructum afferentes gaudij sempiterni: quem admodũ parturiẽs postquã pepererit, dolorũ vel prælibatæ suæ iam non meminit, propter gaudium nati hominis. [Et ait Moyses ad populũ: Nolite timere, state, & videte magnalia dei, quæ facturus est hodie. Aegyptios enim, quos nũc videtis, nequaquam vltra videbitis vsq; in sempiternum: dominus autem pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.] Hoc sicut in veritate historiæ factum est, ita veraciter in abundantia spiritalis gratiæ, per Christum harum, post se vident catecumini ecclesię, venientes ad catholicę fidei baptismum, nequaquam vltra videbũt, nec erit eorum recordatio vsq; in sempiternum. Ibi enim per Christi sanguinem deletur omne peccati chirographum, dato spiritu sancto in peccatorũ remissionem. Christus enim multorum peccata tulit, eorum sine dubio, qui per baptismum communicant similitudini mortis eius & resurrectionis. Vndè pulchrè ac fideliter inquit: dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis, non quòd iterum pugnet Christus, aut iterum moriatur, sed quia omnium qui credituri erant peccata tulit pugna præterita vel mors eius.

Psalm. 47.

Iohan. 12.

De eo quod ait Moysi dominus: Quid clamas ad me? Et quid significet Virga eleuata super terram. CAP. XXXIII.

DIxitq; dominus ad Moysen: Loquere filijs Israel, vt proficiscantur. Tu autẽ eleua virgam tuam, & extende manũ tuam super mare, & diuide illud, vt ingrediatur filij Israel in medio maris per siccũ, &c. Quid (inquit) clamas ad me?] Hoc planè magnę gratię, hoc dignę & gratioso acceptionis est, dixisse dominũ ad vnum Moysen, in tali tempore, quid clamas ad me? Quid enim? Nonne & Aegyptij clamabant? Nonne & paulo ante dictum est, quia leuãres oculos suos, viderunt Aegyptios post se, & timuerunt valde, clamauerunt q̃ ad dominum? Clamabant plarẽ & isti, grandemq; turbam faciebãt vocibus confusis. Sed quid sequitur? Forsitan (inquiunt) nõ erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos vt moreremur in solitudine. Ergo clamabant quidem, sed non clamabant dignè, vt merito diceret eis deus, quid clamatis ad me? Clamabant enim sine fide, qui clamor vanus & indignus creditur dei auribus. At verò Moyses quid clamauit? Nolite (inquit) timere, state, & videte magnalia dei, dominus pugnabit vro vobis, vos tacebitis. Hoc voce corporis ad populum, hoc grandi vociferatione fidei dixit ad dominum. Rectè igitur solùm hunc audiuit illa columna nubis, illa columna ignis. Sic nimirum eadem columna, iam verè columna nubis, id est, idem deus iam indutus nube carnis, dum cum turbis ambularet, & à turbis comprimeretur, subitò inclamauit: Quis est qui me tetigit? Mirantibus omnibus ac dicentibus: turbæ te comprimunt & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit? Ille in sententia perfuiteus, ait: Tetigit me aliquis. Ita planè hoc loco Moyses, quia filius Israel sine fide clamãtibus, solus cum fide locutus est, solus audiri magno clamore potuit, quemadmodum illic mulier, quia turbis dominum irreuerenter comprimentibus, ipsa cum fide reuerentissima fimbriam vestimenti eius tetigit, sola sentiri meruit. Tu autem (ait) eleua virgam tuam, &c. Iuxta altiorẽ sensum, quo hactenus cucurrimus, virga Moysi quia super mare iubet dominus eleuari, vt diuidatur mare, &

Matth. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. XIIII.

ingrediantur filij Israel per siccum in medio maris: potestas est Christi filij dei, & vnica regula baptismi, quam super aquas extendere iussit ducibus populi sui, scilicet Apostolis, post quã resurrexit à mortuis. Data est mihi (inquit) omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes baptizate omnes
Matth. viti. gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ad hanc enim, quasi virgam, id est, vocem potestatiuam diuiduntur aquæ, vt ingrediantur filij Israel, filij acquisitionis & salutis, id est, aperit se gratia spiritus sancti, suscipiens filios diaboli renascituros in filios dei, filios iræ regenerandos in filios gratiæ.

De eo quod dictum est: Qui diuisit mare in diuisiones, iuxta Psalmistam.

CAPVT XXXIIII.

Alunt Hebræi, quia non vna diuisio, sed duodecim factæ fuerint maris diuisiones, videlicet secundum numerum duodecim tribuum filiorum Israel, vt vna quæq; tribus per suã di-
Psalm. 135. uisionem incederet, & hoc esse quod in psalmo pluraliter dictum est: Qui diuilit mare rubrum in diuisiones. Quod si ita est, nec hoc quidem à mysterio vacat, quia videlicet multæ sunt in vno spiritu, quæ baptizatis in Christo aperiuntur, gratiarum diuisiones. Et non vni cunctæ tribuuntur, sed alia alij plus vel minus, secundum beneplacitum vnius eiusdemq; spiritus, diuidentis singulis prout vult. Attamen primum donum & summa baptismi vtilitas, quę est remissio peccatorum, sciendum quia non particulariter distribuitur, neq; alij plus, alij minus donatur, sed omni æqualiter pari gratia, in dissimili donationis abundantia: omnium, inquam, peccata absorbentur, &
1. Cor. 12. baptismi fluctibus omnes Aegyptij cuncti reatus, tam originalis culpæ, quam actualium criminum confestim obruuntur. Cæterùm spirituales gratiæ, quales Apostolus commemorat, dicés: Vnicuiq; nostrum datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alij quidem per spiritum datur sapientia, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, &c. dubiũ non est, quia nulli conferuntur omnes, præter vnum caput corporis ecclesiæ, quod est Christus, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Igitur si cui placet, plures factas fuisse diuisiones, non quidem ad recipiendum nos inuitos cogere potest, quia certã de scripturis sanctis authoritatẽ non habet: verũtamen ipse, hoc sensu literali suscepto, habet quod mysticè subintelligat vtiliter.

De eo quod dictum est: Angelus domini pariterq; columna ignis priora dimittens abijt post eos, & quid mystice significet. *CAP. XXXV.*

Tollensq; se angelus domini, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens post tergum, sterit inter castra Aegyptiorũ, & castra Israel. Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent.] Hoc ex motu columnæ priora dimittentis, & post tergũ stantis agnosci vel prædiderari potuit, quòd angelus dei qui præcedebat castra Israel, post eos abierit. Neq; enim angelus, siue ille erat angelus magni consilij, siue angelicorum spirituum aliquis, in quo esset virtus liberatoris dei, per semetipsum apparebat omnibus, neq; hoc litera cogit intelligi, alioqui nõ necesse esset, vt vel per diem columna nubis, vel per noctem columna ignis appareret coram populo dux itineris. Sed quomodo vna eademq; columna, & nubes tenebrosa, & noctem illuminãs erat, nisi quia secundum diuersas, imò contraria merita vna eademq; virtus, piis lucebat, impios excæcabat? Ergo in hoc quoq; mysterium pulcherrimum est, quia videlicet vnum eundemq; Chri-
1. Cor. 1. stum (inquit Apostolus) prædicamus, Iudæis quidem scandalũ, gentibus autem stultitiam, quod valde est obscurum ipsis autem vocatis Iudæis atq; Græcis Christum dei virtutem & dei sapientiam, quod valde est luminosum. Quid porrò sibi vult, quòd illa columna talis, priora dimittit, & post tergum Israel intra castra Aegyptiorum & castra Israel stetit? Hoc nempe mystice illud figurat, quod optimè credit & firmiter catholica tenet ecclesia, quia dominus noster Iesus Christus qui nos præcessit, qui antequam sciremus eum, abiit, transiuit & præcursor pro nobis cœlum introiuit: ipse tamen adest in hora sancti baptismi, iuxta veritatem ipsius, qui mox vt dixit, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti, ita conclusit. Ecce
Matth. vlti. ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi. Tendamus securi quo ille per passionem suam præcessit, nam vbi ad baptismum accessimus, ipse per passionis eiusdem sacramentũ posit nos stare cœpit, nosq; intra gratię suę muros includẽs, peccata nostra à nobis excelsit, vt tota nocte, id est, tota vita præsenti, nos consequi, vel ad nos accedere non possint.

De ingressu filiorum Israel per medium maris rubri, Et de sacramento baptismatis.

CAPVT XXXVI.

Cumq; extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus flante vento vehementi & vrente, & vertit in siccũ, diuisaq; est aqua, & ingressi sunt filii Israel per mediũ maris, & cętera.] Clara est gloriosæ magnificentiæ domini res gesta, quia diuisa est aqua, & ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris, & quia interfecit dominus exercitum Pharaonis, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum, & ita scierunt ipsi Aegyptii, quia dominus ipse est

ipse est deus, vt dicerent: [Fugiamus Israelem, dominus enim pugnat pro eis contra nos.] Sed fugientes inuoluit eos dominus in mediis fluctibus, respiciens supra castra eorum vigilia matutina, id est, quarta vigilia. Quatuor enim computabantur vigiliæ noctis, ternis horis per singulas vigilias computatis. Porrò sensu mystico vigilia matutina, ipsa est resurrectio vitæ dominica. Matutino nanq; tempore sedit angelus ad sepulchrum domini, & post profundam tristitiæ noctem, magni gaudij diem mulieribus, & per illas lugentibus apostolis, euangelizauit. Hinc est illud in psalmo: A custodia matutina vsque ad noctem speret Israel in domino. Custodiam matutinam Psalm. 129.
dixit custodiam militum mane exterritam, in exemplum omnium impiorum: nam mulieres lætificatæ sunt in exemplum omnium piorum. Quid speret Israel in domino ab illa custodia matutina? Videlicet quia in se, quod in illo factum esse extunc innotuit, futurum est, quia resurrexit à mortuis, quia apud dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius, subauditur, quemadmodũ redemit illos filios Israel ex omnibus Aegyptijs hominibus. Itaq; vigilia matutina qua pertransierunt filij Israel Aegyptij: remanentibus, mysticè nobis gaudium est dominicę resurrectionis, in qua veterem deponentes hominem, renati sumus, diabolo remanente, cui renunciauimus & omnibus pompis eius. Dicit enim
Roma. 6. Apostolus: Quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cum illo per baptismum in mortẽ, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. De huius igitur facti glorioſi mysterio celeberrimo tam si-
Sapien. 10. lere non debemus, habentes canticum Moysi quod sequitur: Quia hic est sapientia quæ aperuit os muti, & linguas infantium fecit disertas, vt victricem manum tuam laudemus pariter domine deus noster: Nam ab ore nostro quicunq; gratiã hanc sumus consecuti, canticum hoc non debere deficere, innuit illud de Apocalypsi: Et vidi tanquam mare vitreũ mixtum igne, & eos qui
Apoca. 15. vicerunt bestiam & imaginem illius, & numerum nominis eius, stantes supra mare vitreum, habentes citharas dei, & cantantes canticum Moysi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia opera tua domine deus omnipotens, &c. Ecce stamus supra mare vitreum, videlicet laborantes seruare innocentiam, quam accepimus per baptismum, mare inquam vitreum, videli- Quid est stare super mare vitreum.
cet propter puram quam ibi fecimus relinquendorum confessionem peccatorum, sed & igne mixtum, id est, spiritu sancto viuificatũ, quo peccata ipsa consumpta sunt, qui & hoc loco mysticè designatur per ventum vrentem, cum dicitur: quia cum extendisset manum supra mare, abstulit illud dominus vento flante vehementi & vrente tota nocte. Habẽtes ergo citharas dei, id est, mortificationem carnis, quam deus præcepit, cantãtes canticum hoc Moysi serui dei, & canticũ agni vtrobiq; exultantes, & pro re gesta, quę facta est per manum Moysi, & pro mysterio agni immaculati, & incontaminati Christi, q; ille in eadem re prophetice intellexerit.

Canticum Moysi ad laudem Christi domini, qui peccata nostra in mari rubro, id est, in baptismate demersit. *CAPVT XXXVII.*

Cantemus domino, glorioſe enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare.] CAP. XV.
Prima vox præcentoris admonitio est, adhortans omnes, qui in Sunamite sunt choros ca-
strorum: vt subleuent concentum secundum magnitudinem festiuitatis, secundum quantitatem
siue qualitatem diuinorum operum. Cantemus (inquit) domino, cantemus spiritu, cantemus &
mente. Nam & Apostolus dicit: Psallam spiritu, psallam & mente. Denique spiritu cantare vel
psallere, id est, rem gestam memoriter tenere, & eam solam pro materia cantationis habere. Can- 1. Cor. 4.
tare autem mente, id est, in exteriore facto mysterium interius persentire. Cantemus igitur domino. Quare? Glorioſe enim magnificatus est. In quo? Equum & ascensorẽ proiecit in mare. Verè
gloriosa magnificentia, etiamsi solum factum exterius attendas. Si autem & mysterium interius
perspicias, ibi glorioſior magnificentiæ abundantia est. Nam hic mundus per equum, diabolus
per ascensorem significatur. Quando illum ascensorem, & talem equum proiecit? Tunc videli- Iohan. 12.
cet, quando dixit, nunc iudicium est mundi, nunc principes huius mundi eijcietur foras, & subse- Abac. 1.
quente protinus exponens actu quid dixerit, accepit cornua crucis in manibus, & ibi abscondita
est fortitudo eius, & obrepere ausa mors, deinceps victa iret ante faciem eius, & egrederetur diabolus ante pedes eius. Tunc proiecit, & extunc proficere non desinit illum in mare, nobis quidem
vitreum, & spiritus sancti igne mixtum: illi autem piceum, igneumq; ac sulphureum. Nam illud
quidem mare, quo transierunt filii Israel, vnum idemq; istos emisit, & illos absorbuit: verùm
nostrum mare, quo baptizamur, in nomine patris & filii & spiritus sancti, equum istum &
ascensorem eius nequaquam admittit, sed dum nos per illud mare vitreum trãsimus, ille in pro-
istum, in cœlum ascendam, dicentem, & supra astra dei exaltabo solium meum, detraxit & pro-
iecit in istum aerem caliginosum: nunc autem sedentem super equum, id est, super infrenatã itul-
tutiam superbientium, & à se deceptorum hominum, deiecit in profundum laci, in barathrum ar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentis inferni. Verumtamen (inquit propheta) ad infernum detraheris in profundum lacꝰ, quite viderint, ad te inclinabuntur, reꝙ prospicient, & cætera. Ecce videmus, adhuc in die iudicii viluri sumus, tunc enim cunctis videntibus præcipitabitur. Cantemus igitur domino, ait hic doctus, & bene vocalis præcentor: [Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem:] Accepta commonitione, chorus vniuersus vnum ex multis membris corpus, tali initio ingreditur carmen delectabile. Fortitudo mea & laus mea dominus. Quid deinde? Et factus est mihi in salutem. Ergo fortitudo tua facta est tibi in salutem? Planè fortitudo mea. nam fortitudo capitis mei, fortitudo mea est. imò caput meum si forte est, fortitudo mea est. Quis autē nesciat, quia dominus ipse magnificus caput meum est, ex quo verbum caro factum est, & ego vna ecclesia, quæ ad carnē hoc vocata sum, vnum corpus eius sum? Licet igitur vniuerso simul corpori, licet singulatim quibuscꝙ membris gloriari, salua capitis gratia, & dicere, quia fortitudo mea est, factus est mihi in salutem. & hæc laus mea est, & laus capitis totum corpus non dedecet. Aliàs autē, nisi caput istud fortissimum haberem, sicut hactenus ex quo bibi calicem irę eius de manu domini, & potauit vsꝙ ad feces propter Adæ preuaricationem, sicut hactenus (inquit) non fuit qui susciteret me ex omnibus filiis meis, quos genui, ita & vsꝙ in sempiternū dormirem, sicut bestia illaqueata plena indignatione domini. [Iste deus meus, & glorificabo eum. deus patris mei, & exaltabo eū.] Iste inquam quondam despectus, & nouissimus virorum, vir dolorum, & sciens infirmitatē, qui moriendo talē equum, & talem ascensorem sic proiecit, deus meus est. Et homo est, & deus meus est. Glorificabo eum, non erubescam eum. Sed dicunt mihi aduersarii populi, qui ascenderunt & irati sunt, quos dolores obtinuerunt, scilicet, synagogæ Iudæorum, concilia bubula hæreticorum. Si deus tuus iste est, ergo deus recens, deus alienus est in te, & non facis secundum scripturæ præceptum, sed contra scripturam dicentem: Israel si me audieris, non erit in te deus recens, neꝙ adorabis deum alienum. Dicam ad hæc, & cantabo confidenter. Iste deus meus, & glorificabo eum: deus patris mei Abraham, & exaltabo eum. Abraham (inquit) pater vester exultauit vt videret diem meum, vidit, & gaudens est. Item: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Igitur deus recens non est in me, neꝙ adoro deum alienum, sed deum patris mei, deum antiquum. Nam etsi filius, etsi genitus, vel natus est, nec vno tamen puncto siue atomo iunior est patre suo, antiquo dierum. Istum glorificabo, istum exaltabo, dicamꝙ [Dominus quasi vir pugnator (omnipotens nomen eius) currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. Electi principes eius submersi sunt in mari rubro, abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.] Per parenthesin lege (omnipotens nomen eius) videlicet, vt in medio orationis suggilletur aduersarius, cui nimium videbatur, vt diceretur dominus. Quasi vir pugnator inquit, id est, ad modum viri pugnatoris hæc fecit. Sicut enim vir pugnator, pro modo vel qualitate hostis sui semetipsum aptat, & armis induit: sic iste secūdum naturam hostis sui, nouis & mirabilibus modis bellum ordinare debuit. Erat autem hostis eius nō caro & sanguis, sed principatus quidam & potestas aerea, rector mundi huius, tenebrarum harum, spiritualis nequitia in cœlestibus. Non ergo materiali gladio super fœmur suum semetipsum potentissimus accinxit, nō loricam vel galeam ferro texit ram induit, sed contra eiusmodi principatum vel potestatem superbiæ, humilitatem & obedientiam induit: contra spiritualia nequitiæ, charitatis fortitudinem induit, & præcinxit se. Ita quasi vir pugnator currum Pharaonis aerei, quo super altitudinem nubium equitare se credidit, vt esset altissimo similis, & exercitum eius tam vitiorum quàm dæmonum, quos proposuerat in templis vel delubris gentium, proiecit in mare. Moriēdo quippe accepit potestatē in cœlo & in terra, & omnia traxit ad se. Extunc electi principes eius submersi sunt in mari rubro, vndosa nanq; tribulatio eius, de qua dicit in psalmo. Saluum me fac deus, quoniā intrauerunt aquæ vsꝙ ad animam meam, inundauit super capita eorum ex hora qua in latere percussus lancea, fudit sanguinem & aquam: & ita abyssi operuerunt eos, & periit memoria eorum, & descenderunt in profundum, quasi lapis propria iniquitate depressi. Nihil enim iuris habent in omnibus quorum hic deus est, & qui glorificant eum, qui hunc patris sui profitentur deum. Inde laudes, inde gratarum actiones. [Dextera tua domine magnificata est in fortitudine, dextera tua domine percussit inimicum, & in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios meos. Sit vox ista maximè martyrum nostrorum, per illos enim dextera domini quæ cœlos fundauit & terram, mirificè glorificata est miraculis, templa dæmonū euertit, idôla dū perdidit. Ita percussit inimicum, non ferro, sed sanguine martyrum, in multitudine gloriæ tuæ, in laudem & honorem gloriosæ gratiæ tuæ, ô sancta ecclesia depouit aduersarios tuos. Dicant ergo victores isti, prælatores fidei, propugnatores veritatis. [Misisti iram tuam quæ deuorauit eos sicut stipulā, & in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ. Steterit vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.] Iram tuam, id est, zelum tuum, misisti domine deus, zelatus enim es pro gentibus te ignorantibus, quæ in errorem abductæ ad simulachra muta ibant, prout ducebātur: & deuorauit ira tua, siue zelus tuus deos phanaticos, sicut deuorat ignis stipulam. Vbi nunc adulter Iuppiter? Vbi Venus meretrix? Vbi cæterorū portenta deorū? Vbi sunt equi eorū, qui sub illis contra martyres tuos hinnierunt, id est,

Esaiæ 14. Ibidem. Iob 40. Esaiæ 51. Esaiæ 53. Psalm. 30. Iohan. 8. Ibidem. Exod. 5. Ephe. 6. Esaiæ 14. Iohan. 12. Psalm. 68. 1. Cor. 12.

id est, reges & prælides truculenti, qui pro illis martyrum sanguinem fuderunt? Deuorauit eos ira tua sicut stipulam, & in spiritu furoris tui, id est, in comminatione futuri iudicij, congregatæ sunt aquæ. Iuxta literam, in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ, illud est, quia absolutis eas dominus flante vento vehementi, & vrente tota nocte, erantꝙ quasi murus ad dextram & leuam, quæ res vtrꝙ fugientibus opem, persequentibus portabat furorem. Cæterùm, iuxta cœptum mysterium, aquæ, populi sunt. Vndè est: Beati qui seminatis super omnes aquas. Item: Intonuit dominus super aquas multas. Istæ aquæ spiritum furoris, id est, comminationem futurę examinationis sentire vel audire potuerunt, quia rationales sunt, & à timore eius congregatæ sunt. Vbinam congregatæ sunt? In medio mari. Sic enim ternaria repetitione vsus, per tropum, qui periphrasis, id est, circunlocutio dicitur, & ornandæ rei causa fieri solet, tandem determinauit. Congregatę sunt aquæ, steterit vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari. Aquarum enim nomine (vt iam superius dictum est) populus significatur, vndè vel abyssorum vel fluentis vocabulo fluidam & profundam populorum signat miseriam, iuxta quod alibi de isto persecutore dicitur: Absorbebit fluuium, & non mirabitur. Sed sterit hic fluuius, vel hęc fluens vnda: tunc stetit, quando congregatæ sunt aquæ, id est, populi multi, vt stanti & terno deo per fidem vnirentur. Et alio loco scriptura dicit: Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ergo & abyssi congregatę sunt in medio mari, quando praui homines, de occultis tenebrarum, de profundis vitiorum confluxerunt ad vnicū & vniuersale Christi baptisma. Medium enim recte dicitur, id quod commune vel publicum, aut vniuersale est, quod nos dicimus catholicum. Et hoc expedit congregationi aquarum, vt congregentur ad medium. nam quod in parte est, no est autenticum. Illud hæreticorum est, qui angulos quęrunt, quibus aquæ furtiuæ dulciores sunt. [Dixit inimicus: Persequar & comprehendam, diuidam spolia, & implebitur anima mea.] Hoc dixit inimicus, id est, diabolus, qui antonomaticè, id est, quasi proprio nomine dicitur inimicus. Quid mirum, si hoc dixit, habens fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius: & fallus est, qui dixit, In cœlum conscendam, assectans similis esse altissimo, & spes eius eum frustrata est? Quid inquam mirum, si de cordibus renascentium in Christo, iam exclusus, sic dicit & loquitur, qui de cœlo proiectus, cum angelis suis adhuc aduersatur & extollitur supra omne, quod dicitur deus, aut quod colitur? Persequar (inquit) & comprehendam. Persequar quantum licet, nam de his qui mare ingressi sunt, neminem comprehendit, nisi fictum aliquem aut hypocritam. In quo habet fiduciam, vt dicat, diuidam spolia, implebitur anima mea. Ait: [Euaginabo gladium meū, interficiet eos manus mea.] Gladium euaginare, id est, apertam persequutionem excitare, sicut econtrario arcum intendere, id est, occultè velle decipere. Vtrunq; Psalmista exprimens, persequutionis modum. Gladium (inquit) euaginauerunt peccatores, intenderunt arcū suum. Ergo euaginabo (inquit) gladium meum, id est, à cordibus exclusus, manifesta vtar tyrannide, regum, imperatorum, vel paganorum crudelium. Et quia non pertingo ad animas, corporaliter interficiet eos manus mea, potestas mea permissio diuina. Sed qui fecit eum (ait ad beatum Iob dominus) applicabit gladium eius, id est, non quantum volet, sed quantum vtile est, sęuire aut interficere permittetur. Non ergo timeat victoriosus populus dei, festinās ad hæreditatem, quam promisit deus: etenim inimicus iste, dum persequitur, dum occidit: proposito magis illorum profuit, vt citius ad patriam peruenianț peregrini. Inde fatuus esse conuincitur, quia dum pro se contra deum, vel contra dei populum agere nititur, contra se potius agit, & dei propositum adiuuat, vt perficiatur. Diciturq; ad beatum Iob de illo. Nunquid pones circulum in naribus eius? Hoc enim dicto fatuitas eius maximè denotatur. Et subinde: Nunquid feriet pactum tecum, & accipies eum seruum sempiternū, subauditur, vt ego, cui voluntate aduersando sic ille cooperatur, tanquam iurauerit obsequium, seq; seruum fiudeat exhibere fidelissimum. Sequitur. [Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare, submersi sunt quasi plumbum in aquis vehemētibus.] Certum hoc tenet catholica fides, quia mare Christi, nobis ingressis aspirat, spiritus domini, spiritus gratiæ & remissionis, deponens iuxta prophetā omnes iniquitates nostras, & projciens in profundum maris omnia peccata nostra. Hæc ruina diaboli est. Quod enim primùm in semetipso capiti nostrū fecit in præsentia suę mortis, delens quod aduersus nos erat (vt Apostolus ait) chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum (inquit) tulit de medio, affigens illud cruci & expolians principatus & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos. Quod, inquiam, tunc in semetipso caput nostrum fecit, hoc idem in baptismo facit in membris suis, vbi est similitudo mortis eiusdem, cui complantamur, vt idem Apostolus ait: Rectè igitur dicas & veraciter cantes, quicunq; de hoc mari ascēdisti in Christo renatus, quia operuit eos mare, submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus, impleta veritate, dicentis prophetæ: Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum, & ponam frenum in maxillis tuis, & adglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis, & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuersi pisces tui squamis tuis adhærebunt, & projciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui. Et nota, quòd superius lapidi, videlicet propter grauedinem peccati, hic autem

Apoca. 17. Esaiæ 51. Psalm. 28. Iob 40. Hiere. 17. Prouer. 8. Iob 40. Esaiæ 14. 2. Thes. 2. Quid est gladiū euaginare. Psalm. 36. Iob 40. Ibidem. Mich. 7. Coloss. 2. Roma. 6. Ezech. 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic autem eos plumbo comparauit, scilicet propter pœnam vel retributionẽ peccati, secundum
Zacha.5. Zachariam prophetam, aquã quem talentum plumbi mittitur in os eius iniquitatis. Iterum laudes, iterum gratiarum actiones. [Quis similis tui in fortibus domine, quis similis tui, magnificus
Esaiæ 14. in sanctitate, terribilis, atq; laudabilis, & faciens mirabilia?] Hoc contra illud, quia dixit iste Pharao: Ero similis altissimo. Parum erat prædicasse in illo fortitudinem, dicendo: Quis similis tui in fortibus domine, nisi & sanctitatem prædicaret, addendo: Quis similis tui magnificus in sanctitate? Hoc enim à se differunt hoc loco fortitudo & sanctitas, quod alibi iudicium & misericordia. Fortitudo iudicij contra superbientes: sanctitas misericordiæ, super pios fugientes. Secundũ hæc duo subiungit nomina laudis, terribilis atq; laudabilis, terribilis videlicet pro iudicij fortitudine, laudabilis pro misericordię sanctitate. Secundum vtraq; ista, & faciens inquit mirabilia. Quę mirabiliaꝰ [Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.] Hoc est mirabile fortitudinis, vndè es
Iob 10. tu dñe terribilis? Deuorauit (inquit) eos terra, terra inquam iuxta beatũ Iob tenebrosa, & operta mortis caligine, terra miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. [Dux fuisti in misericordia tua, populo quem redimisti, & portasti eum in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum.] Hoc mirabile sanctitatis vel misericordiæ est, inde es tu domine laudabilis. Terribilis atq; laudabilis tam diuersa mirabilia fecisti, & portasti eũ (inquit) in fortitudine tua. Tempore præterito pro præsenti vsus est, portasti inquiens, pro eo vt diceret, portabis, certissimè sciens, quia quod cœpit perficeret, vel quia propositum eius infirmare nemo posset. Quod autem est habitaculum dei sanctum? Nunquid terra peccatorum, terra Chanaæorumꝰ Fuerit quidem illic habitaculum sanctum, id est, ciuitas sancta Hierusalem vel templum, & sancta sanctorum: verùm non propter se illa sancta fuêre, sed propterea quia cœlestium erant exemplaria sanctorũ. Ergo non tam locum illum terrenum, quàm terram viuentiũ, cuius illa erat vmbra, dixit habitaculũ dei sanctum: quo per gloriosam ductoris dei magnificentiam, portandum præuidebat esse vniuersum sanctorum populum in fortitudine dei, quę non est alia, quàm filius dei.] Ascenderunt populi, & irati sunt, & cętera.] Vndè scire poterat, vt diceret quasi præteritum quod futurum erat, tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaanꝰ Nam de eo quod ait, dolores obtinuerunt habitatores Philistijm, illud fortè responderi possit, quia vicina erat terra Philistijm, & antequam
Nume.20. mare ingrederentur, cauendum illis erat, ne per eos transire conarentur, sicut superius iam dictũ, eo quod eorum dolor, id est, inuidia, iam exeuntibus ex Aegypto, innotuisset. Verùm Edom, di-
Nume.22. centibus, obsecramus, vt nobis transire liceat per terram tuam, necdum responderat, non transibis per me, alioqui armatus occurrã tibi. Nec; dixerat rex Moab, ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsq; ad radices carpere. Vndè ergo, nisi ex prophetico spiritu iam ista cantare nouerat? Porrò spiritualiter Edom, id est, terrenus vel sanguinolentus, & Moab, quod interpretatur ex patre, subauditur diabolo, Chanaan quoq; quod interpretatur commotio, Philistijm, quod interpretatur potione cadẽtes: omnes illos & nominibus significauerunt, & factis suis præfigurauerunt, qui Christo victo coronato, gloriam eius cœlis enarrantibus, atq; in omnem terram exeunte sono apostolorum eius, victi diaboli causam quasi tuendam susceperũt, & spiritu eius inflammati in omnes in Christo credẽtes, ascenderunt & irati sunt. [Irruat (inquit) super eos formido & pauor, in magnitudine brachij tui.] Formido de fu-
Exod.15. turis, pauor de præsentibus. Hoc iustè illis imprecatur, qui gloria dei cruciantur, cunctis videlicet hostibus fidei, vel nominis domini, tam visibilibus quàm inuisibilibus. [Fiãt immobiles quasi lapis.] Videlicet vt mobilibus & bene ad deum currentibus nocere non possint,] Donec pertranHebr.13. leat populus tuus domine.] Subauditur, qui manent em hic non habet ciuitatem, sed futuram inquirit. [Donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti. Repetitio pertranseuntis populi, est quidem in litera quoq; ornatus sermonis vel cantici, sed in mysterio placet magis, si post priorem Hebræorum sequentem quoq; gentium populum intelligere velis, quem suo sanguine emptum,
Psalm.2. ductor Christus possedit patre dicente: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & possessionem tuam terminos terræ. [Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es domine.] Hoc secundum similitudinem vineæ dictum, Psalmista quoque amplectens canit domino, Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam, & cætera. In monte (inquit) hæreditatis tuæ. Terra quidem montosa est, quam dicit dominus populo illi, sed incomparabiliter ea celsior est terra, quam rectè dicas montem hæreditatis domini, præsertim cum protinus subiunxerit, firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es domine, sanctuarium tuum domine quod confirmauerunt manus tuę. Ergo mons in quo magnum sit plantari populo dei, quod rectè vocetur firmissimum habitaculum domini, quod operEzech.31. ratus ipse sit, quod sanctuarium sit domini, quod manibus suis ipse confirmauerit, ille est Libanus, de quo prophęta, plantationem apostaticam electam dicit esse his verbis. Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusq; altitudine, & inter condensas frondes eleuatũ est cacumen eius. Et post pauca. Omne lignũ paradisi dei non est assimilatum illi &

illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum feci eum. Ac deinceps: Cui assimilatus es ô inclyte atq; sublimis inter voluptatis ligna? Ecce deductus es cũ lignis voluptatis ad terram vltimam, in medio incircumcisorum dormies, cum his qui interfecti sunt gladio. Ipse est Pharao, & omnis multitudo eius dicit dominus. In hoc monte primùm, quod est mirabile, latronem plantauit, di-
Lucæ 23. cendo: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. [Dominus regnabit in æternum & vltrà.] Pulcherrimi cantici clarissimus, & valde sonorus finis hic est. Nam quod sequitur. [Ingressus est enim Pharao, &c.] subiungendo ad caput redit, & vniuersa quasi breui epilogo concludit. Dominus regnabit in æternum. Certum hoc habet omnis qui nouit dominum, quia dominus regnabit in æternum. Sed quis hoc ipsum capiat, quod dicitur in æternum? Significatiũ huius vocis minis spatiosum est. Longitudinem & latitudinem siue altitudinem eius nostèr intuitus permeti non potest. Hac voce audita, fortè leuamus capita nostra, sed non tota videmus æternitatis spatia. Addidit, & vltra, velut si dicat: Quantum videre in longinquum potes, regnabit dominus, & vltra quàm videre potes, vltra id quod ipsa vox, qua dicitur in æternum, animo vel intellectui tuo infert. Quasi quęreres, vndè scis, quia dominus regnabit, rationem reddit huiusmodi. Ingressus est enim Pharao, &c. Ergo nisi ille in mare ingressus fuisset, & nisi dominus eũ super aquas reduxisset, dominus non regnaret? Planè regnaret vbiq; potestate, sed non regnaret illa hominum possessione quam propheta suspirans. Et possederunt nos (inquit) domini absq; te. Nisi, inquam
Esaiæ 26. fuisset oppressus ille Pharao spiritualis, dominus non regnaret in nobis: id est, nisi fuisset eiectus princeps mundi, non possideret nos Christus filius dei, non regnaret in nobis saluator mundi.

Maria idem canticum cum mulieribus post viros cantans, cui rei nobis mysticum exemplum dederit.

CAP. XXXVIII.

SVmpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu sua, egressæq; sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat, dicens: Cantemus domino, &c.] Pulcher narrationis ordo. Prius Moyses cum viris, deinde Maria cum mulieribus vnum idemq; canticum canit. Nos hunc ordinem spiritualiter intelligentes, saltem vt mulieres cũ mulieribus, quoniam infirmæ animę sumus, eadem fide cantemus. nam apostolos & apostolicos homines, quicunq; armati de Aegypto ascenderunt, & ad præliandum fortes sunt, viros esse fatemur, & eorum comparatione, cum quasi mulieres simus, nequaquam eorum choro cõsistere, vel eodem tono personare valemus. Notandũ, quia Mariam hic prophetissam scriptura nuncupauit, quia videlicet (sicut prædictum, partimq; expositum est) futurorum prophetiam verba continent huius cantici, cum sonare videantur tantum de præsentibus & præteritis. Et pulchrè sumpsisse dicitur tympanum, quod modulationis instrumentum, eorum est in ligno extentũ, significatq; carnis mortificationem, sine qua nulla potest anima probã se exhibere cantatricẽ. Egressæ sunt (inquit) omnes mulieres post eã: Mulier à mollitie dicta est. Sed oportet ab ipsa mollitie sua fidelem animam parumper egredi, quatenus viros imitari, & digne deo canere possit.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN EXODVM, Commentariorum Liber Tertius.

Quomodo iuxta Paulum monemur, ne sicut multi filij Israel in nube & mari baptizati, sic nos in Christo baptizati, malis operibus baptismi gratiam perdamus.

CAPVT I.

IGNORARE nos Apostolus non vult, ea quæ prædicta sunt & quæ sequuntur, in figura nostri facta esse, scripta esse autem ad correptionem nostram in quos fines seculorum deuenerunt. Quomodo ad correptionẽ nostramꝰ Videlicet vt non tam
2.Cor.10. nos comprehendisse, vel hoc solũ nobis sufficere arbitremur, quòd in Christo baptizati sumus, & hac fiducia decepti, susceptam baptismi gratiam, malis operibus iterũ perdamus. Hanc enim inutilem nobis cõfidentiam rumpere nitens, nescitis (inquit) q; hi qui in stadio currũt, oẽs qdẽ currũt, sed vnꝰ accipit brauiũ? Sic currite vt cõprehẽdatis. Ac deinceps:
Ibidem 9. Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Et omnes eandem escam spiri-
1.Cor.10. tualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autẽ erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri, & cætera. Igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

concupiscentias & idololatriam illorum, fornicationes quoq; , tentationes , atq; murmurationes illorum sic prosequamur, quatenus de prostratis eorum corporibus prædictæ correctionis emolumentum capiamus : & ante omnia de figuris rerum corporalium cum authoritate eiusdē Apostoli spiritualia mysteria Christi filij dei iuxta propositum nostrum perscrutemur. Nam hæc omnia, inquit, in figura contingebant illis.

Quomodo iuxta aquas Marath dominus populum tentauerit. CAP. II.

TVlit autem Moyses filios Israel de mari rubro, & egressi sunt in desertum Sur. Ambulauerunt; tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam, & venerunt in Marath, & Gene.16. cætera.] Sur desertum inter Cades & Barath: Vbi inuenit angelus ancillam Saræ Agar. Extenditur autem vsque ad mare, quod ad Aegypti confinia peruenit. Interpretatur autem Sur, murus siue directus. Ambulauerunt, inquit, tribus diebus, & cætera. Hoc quòd non inueniebant aquam, & quòd venientes in Marath. [Non poterant bibere de aquis eius, eo quòd essent amarę, vndè & congruum loco nomen imposuit, vocans illud Mara, id est, amaritudinem.] Pro tentatione factum est. Sic enim habes. [Ibi constituit ei iudicia, atq; præcepta, & ibi tentauit eum.] Tentatus autem, continuò reprehensibilis populus inuentus est. [Nam murmurauit contra Moysen, dicens: Quid bibemus?] Non quia dixit: Sed quia murmurando dixit, quid bibemus? rectè arguitur. Sed hæc prima tentatio improbitas fuit. Ergo mansueta dei patientia suauiter corripit, & dicit: [Si audieris vocem domini dei tui, &c. cunctum languorē, quem posui in Aegypto, non inducam super te. Ego enim dominus Saluator tuus.] Ac si dicat: Si non murmurare aut contentiosè agere incipias, ego qui Aegyptum contriui in ira mea, ductor tuus ero in misericordia mea. Aliàs autē si Aegyptiorū peccata rebellando secutus fueris: cunctum languorē inducam super te, quem in Aegypto posui. Grande & hic mysterium est.

Quod Moyses sedulus nutritius, filios Israel tanquam paruulos exceperit, & quid aquæ Marath significent. CAP. III.

TVlit Moyses (inquit scriptura) filios Israel de mari rubro. Puta dixisse, quia tulit nutritius sedulus, paruulos alumnos de nouæ regenerationis sacramento. Nam illi quidem non nisi 1.Cor.10. in figura baptizati erant, nec ita, vt nos in Christo, renati erant: ac proinde illi quoq; , sicut omnes homines, futura emundatione sanguinis Christi adhuc indigebāt. Veruntamen propter eandem præfigurationem baptismi, in ipso ascensu suo de mari rubro, illos significabāt paruulos, quibus 1.Pet.2. beatus Petrus apostolus dicit: Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem. Constat autem, eiusmodi infantes oportēre affectu nutritio portari, q̄diu paruuli sunt, quamdiu lacte illis opus est, & non solido cibo. Et hæc maxima rectoribus populorum cura impendet, vt eiusmodi quasi in humeris tollant, iuxta prophe- Esaiæ 66. ram dicentem: Pueri eorum in humeris portabuntur, & super genua consolabuntur. Bene ergo dictum est & propriè, tulit: quia videlicet grande onus super se tollit, quisquis infantiles hominum mores, rectè & secundum deum portare intendit. Quod primùm hic Moyses in seipso expertus, dicit ad dominum: Cur afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio gratiam coram te? Et Nume.11. cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Nunquid ego concepi vniuersam multitudinem hanc, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua iurauit patribus eorum? Et venerūt, inquit, in Marath. Marath, cuius aquas bibere non poterat, eo quòd essent amaræ, legem significat veterem, cuius carnales cæremonias, nos paruuli sanguine Christi redempti, non possemus portare. Sed neque patres ipsi Actor.15. potuerunt, apostolo Petro dicente: Nunc ergo quid tentatis deum, imponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neq; nos portare potuimus. Profectò quibus hæc dicebat paruulis, aquas de Marath propinare volebant, quas neque ipsi præ amaritudine bibere poterant? [Clamauit Moyses ad dominum, qui ostendit ei lignum.] Hoc lignum, quod Moysi, imò per gratiam & nobis ostendit dominus, sanctæ & viuificæ crucis lignum est. Lignum enim in aquas Marath mittere, & sic eas in dulcedinem vertere, est dominicæ passionis sacramentum cum litera legis conferre. Quod quàm dulce sit, qui experiri meruit ipse nouit, qui bibit ipse sapit.

Quid per Helim, quid per duodecim fontes, quid per septuaginta palmas, significetur. CAPVT IIII.

VEnerunt autem in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt iuxta aquas.] Quid erat opus scire nos, numerum fontium, numerumq; palmarū, nisi & in his quoq; sirū dignum subesset mysterium? Helim nanq; vertitur in arietes. Et Psalm.76. go quoniam & in Psalmo cantamus? Deduxisti sicut oues populū tuum, in manu Moysi & Aa- Iohan.10. ron. Et in euangelio de nobis pastor dicit, & alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor: ipsum ouile domi-

dominicum hic accipiamus per nomen Helim, id est, arietum. Arietes nanque duces gregum & ouilis principes sunt. Porrò per abundantiam fontium duodecim, copiamq; palmarū septuaginta, demonstrari nobis arbitremur, ouile ipsum q̄ sit delectabile ouibus ad manendum, quàm commoda sit statio educandis filijs arietum, de quibus Psalmista: Afferte, inquit, domino filij dei, Psalm.28. afferte domino filios arietum. Quid enim per plenitudinem duodecim fontium, nisi vniuersitatem debemus intelligere doctorum? Nam quia duodecim apostoli sunt, quorum primarium est docendi officium, rectè duodenario numero designantur omnes, qui apostolica doctrina tantum profecerunt, vt sedere valeant in ordine doctorum in medio dominici ouilis, id est, in medio ecclesiæ aperire os suum. Nec mirum, quod apostolicus ordo, vel apostolicorum hominū vniuersitas, iuxta talem concluduntur numerum, scilicet, duodenarium, quemadmodum arithmetici dicūt superfluum, eo quòd ex duodenarij partibus conficitur, supra ipsius sit duodenariū. Videlicet qa media pars eius senarius est, tertia quaternarius, quarta ternarius, sexta binarius, duodecima vnum, qui simul compositi sedecim efficiunt, qui vtiq; numerus superat quatuor vnitatibus duodenarium. Hoc, inquam, non mirum, nā & in ecclesia doctores superflui fuerunt, qui eloquentiam sine sapientia habentes, hereles & schismata fecerunt: & in initio fidei, plericq; supra modum Apostoli, id est, pleudoapostoli reperti sunt. Quid autem per septuaginta palmas florentes circa ipsos fontes, nisi pios ac fortes accipimus martyres? Nam de talium quolibet scriptura Hiere.17. dicit: Et erit tanq̄ lignū quod plantatur super aquas, quod ad humores mittit radices suas, & non timebit cum venerit æstus, & cætera. Hic igitur nobis spiritualibus ouibus salubris amœnitas ouilis nostri designata est, vt non timeamus lupos, contra quos martyres nostri pugnauerunt, vndè modò coronati sunt, & accipiunt palmas, tanti & tales, quantos intelligere licet per hunc numerum septuagenarium, qui ex septenario & denario compositus est, quorum alterum septiformis spiritus gratia, alterum legis decalogus cōmendat. Delectet nos duodecim frequentare fontes, vt merito de ouibus ecclesiæ suę Christus sic pronuntiet, Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ Cant.4. ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eas.

De murmuratione filiorum Israel pro carnibus, & de specie manne. CAPVT V.

PRofectiq; sunt de Helim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est Cap. XVI. inter Helim & Sinai, quintodecimo die mensis secundi, postq̄ egressi sunt de terra Aegypti. Et murmurauit omnis cōgregatio filiorū Israel cōtra Moysen & cōtra Aaron in solitudine, &c.] Desertum Sin idem dicit scriptura esse, quod est Cades, interpretatur autem Sin tentatio, Sinai tentatio mea. Quod nomen rei satis congruit. Videlicet quia murmurantes dixerunt filij Israel, [Vtinam mortui essemus per manum domini in Aegypto, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus carnes in saturitate, &c.] Nam huiusmodi murmurationē tentationem esse, Psalmista manifestè testatur, dicens: Et tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterent escas Psalm.77. animabus suis. Et malè locuti sunt de deo, dixerunt: Nunquid poterit deus parare mēsam in deserto? Tentatio huiusmodi peccatū illorum fuit. Non enim quia perierunt, sed quia dixerunt, perierunt escas, & dixerunt: Nunquid poterit deus parare mensam in deserto, quoniā percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Ideirco in peccatū reputatum est illis. Ideo enim (inquit Psalmista) audiuit dominus & distulit, & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israel. Sicut iam dictū est, non quia perierunt escas, quibus necessariò caro mortalis alitur, sed quia cū peterent nō crediderunt in deo, nec sperauerunt in salutare eius. Plana est historia, quomodo pluerit illis manna ad manducandum, & sicut puluerem carnes, scilicet gregē coturnicum. Erat autem manna (sicut alio loco scriptum est) quasi semen coriandri, videlicet herbæ, quæ græcè corion dicitur, coloris bdellij, Exod.16. scilicet aromatiq; arboris, de cuius natura Plinius plenissime scribit. Pro coturnice autem plerique Nume.11. ortigometram legunt, alij autē pro ortigometra cotурnices interpretati sunt: cum sit aliud genus auium, quamuis coturnicibus non vsquequaq; dissimile. Alij autē ortigometras duces coturnicū esse affirmāt ab Ortigia, in qua abundāt, insula nominatas. Iam nobis intro tendēntibus ad mysterium quod de hoc capitulo sumptum toto orbe celebratur: iuxta quod veraciter dicitur in Psalmo: Panem angelorū manducauit homo. Primò, inquā, nobis notandū est, quanti reatus sit murmurationis malū, dicēte Moyse ad populū: [Nos enim quid sumus? Nec cōtra nos est murmur vestrum, sed contra deum.] Non tamen prima vice, vbi pro aqua murmurauerunt, neq; secunda, vbi nūc pro carnibus murmurant, pœna correpti sunt, patientia dei vsq; ad tertiam vicē suppotante. Tertio nanq; murmurantes apud sepulchra concupiscentiæ, non iam solis verbis correpti, sed pœna mortis mulctati sunt. Adhuc enim (inquit scriptura) carnes erāt in dentibus eorum, nec Nume.11. defecerat huiusmodi cibus, & ecce furor domini concitatus in populū percussit eū plaga magna nimis. Vndè hactenus in sancta ecclesia tuta est patientia, vt quilibet pro quolibet vitio, vsq; ad tertiam vicem verbis corripiatur: & tunc demum, si non emendauerit, puniantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ordine præpostérato, an prius panis petentibus datus sit, & post aqua de petra percussa secundum historiam, an econuerso secundum prophetam.

CAPVT VI.

NOn idem ordo est in Propheta, quo hæc sancta & veridica scriptura historiæ contexta est. Hic enim res gestæ, quæ factæ sunt eodem & narrantur ordine, id est, prius panis petentibus datus, & post aqua de petra percussa producta esse memoratur. At vero in Propheta taliter præposterátum est. Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos velut in abyssо multa, & eduxit tanq; flumina aquas, &c. Hoc primùm posito ita subiunctum est. Et apposuerunt adhuc peccare ei. In quo? Dixerunt: Nunquid poterit deus parare mensam in deserto? Quoniã percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt. Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Hęc ita cum dicit, manifestè prius esse vult, quòd percussa petra, fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt: posterius autem, q̃ mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandũ. Cur hoc? Videlicet, quia parabolicè loquitur, sicut in initio Psalmi proposuit, dicens: Aperiam in parabolis os meũ, loquar propositiones ab initio. Quarũ videlicet parabolarũ, ne difficilis esset solutio, sublecutus Apostolus cũ dixisset: Bibebãt autẽ de spirituali, consequente eos petra, continuò subiunxit. Petra autem erat Christus. Hoc enim dicto, quasi vno solari radio per fenestram iniecto, totius domus tenebras dispulit: vt clarè videremus, quòd aliam petrã, aliamq; profluentẽ aquã de petra, in parabolis prædictis sapere debeamus. Dominus quoq; cũ dicentibus sibi Iudæis: Patres nostri manducauerũt manna in deserto (sicut scriptũ est) panẽ de cœlo dedit eis manducare, continuò contradicit, respondẽdo: Amẽ amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panẽ de cœlo, sed pater meus dat vobis panẽ de cœlo verũ. Profectò ostendit, alium esse panẽ in propheta, cuius testimonio fuerant abusi, aliumq; in hac historia quẽ patres suos mãducasse recolebãt Iudæi. Igitur cũ authoritate multiplici scilicet cũ testimonio Prophetæ loquentis hæc in parabolis, cũ fide Apostoli dicentis, hęc omnia in figura contigisse illis, cum veritate Christi, panẽ se esse asserentis, & in percussione petræ, cũ ad ipsum locum venerimus, passionẽ domini, & in largitate panis cũ rore super castra descendentis, in præsentiarum corpus ipsius, quod de sancto sumimus altari, fideliter intelligamus.

Pſalm. 77.

1. Cor. 10.

Iohan. 3.

An congruè iuxta mysticum sensum talis historicus ordo potuerit à propheta præposterari. CAP. VII.

SEd dicit aliquis: Et si petræ interruptio, Christi passionem: & manna Christi mensam significauit, paratã nobis in terra salutẽ: nec sic oportuit historica facta præposterari, vt prius diceret Propheta, percussam fuisse petrã vt aquę fluerent: & deinde mandatũ esse nubibus desuper, & manna illis deplutũ esse, vt ederent. Nam anteq; molestia crucis percuteretur dñs Iesus Christus, ipse verbo suo ianuas cœli aperuit, & hoc manna pluit. eadẽ quippe nocte, qua tradebatur, propriis ipse manibus sanctã Eucharistiam, vt hoc faceremus nos, ipse consecrauit. Ad hæc, inquam: Non ante passionẽ suã dominus noster, sed in ipso suæ passionis articulo hoc fecit. Iam enim venditus erat, iam tradebatur, iam tristis erat anima eius vsq; ad mortẽ, iam pauebat, & mœstus erat, iam factus in agonia, & orans sanguineas gustas desudabat, iam se propter cerritudinẽ mortis instantis, in mundo nõ esse dicebat. Vndè & hoc norandũ, quia cũ alijs locis panis huius, id est, suimet esum necessarium cõmendauerit, dicendo: Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, nusquam tamen nobis ostendit, quomodo posset, vel deberet hoc fieri, nisi in hora illa, qua tradebatur, qua (vt iam dictum est) in angustia passionis agonizabat. Cur hoc? Videlicet quia passionis eius opus, res & virtus est sacramenti, quæ substantia panis & vini in veritatẽ nobis cõuertitur corporis eius & sanguinis. Vndè Apostolus: Quotiescunq; enim manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat. Sed & illud nemo qui nesciat, prius esse vt inuiteturquisq; ad fidem dominicę passionis, q̃ ad participationem huius panis, id est, vt prius baptizetur in morte eius, q̃ ad sanctũ altare admissus, communicet carni & sanguini illius. Rectè igitur sic Propheta historicos actus præposterauit, vt prius diceret interruptam fuisse petram, vt fluerent aquæ: posterius ianuas cœli apertas, vt homo ciboretur angelorum pane.

Iohan. 6.

1. Cor. 11.

Quando dicit Apostolus: Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & cætera. Et Christus dicit Iudæis: Non Moyses dedit vobis panẽ de cœlo, sed pater, &c. Vtrum figura & res in hoc idem sint. CAP. VIII.

ITem dicat aliquis: Cum dicat Apostolus de patribus: Et omnes eandẽ escam spiritualẽ manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt, quomodo dicit Christus vbi Iudæis loquitur: Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum? Dicimus ad hæc: Cum dicit Apostolus, escam eandẽ, nullatenus litera innuit illũ subaudire voluisse, eandẽ quam nos. Equidem ante nos magni patres hãc relationẽ subintellexerũt, sed sicut

1. Cor. 10.

Iohan. 6.

sed sicut à quodam pro alia re dictum est, quamuis grandis sint authoritatis, & sanctitatis vel sapientiæ ipsorum magnitudo nos opprimat, nos magis euangelica Christi authoritate ducimur, quàm cuiuslibet eloquentiæ argumentis. Nec enim ratio patitur, vt figura & res idem sint. Dixit autem Apostolus tam de hoc, q̃ de cæteris quæ facta sunt, quia in figura contingebant illis. Proinde cum dicit, & omnes, omniumq; deinde distinctionem facit, dicendo: sed non in pluribus eorum beneplacitum fuit deo, nam prostrati sunt in deserto. planum intellectui est, idem esse ac si dicat, vnam eicam omnes manducauerunt, & vnum omnes potum biberunt spiritualem, id est, non naturali ordine, sed spirituali virtute prouenientem, & tamẽ in illam repromissionis terram non omnes introierũt, videlicet in figura nostri, qui omnes eodẽ sacramẽto corporis Christi participamur, & tamẽ in illã terram viuentium nõ omnes pariter, siue bene, siue male vixerimus, simus admittendi. Igitur & quod veritas de præterito tẽpore negans, de præsenti verò confirmans, Non Moyses, inquit, dedit vobis panẽ de cœlo, sed pater meus dat vobis panẽ de cœlo verum, & quod veritatis Apostolus dicit: Omnes eandẽ escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualẽ biberunt, non esse repugnantia siue contraria, ratio manifesta conuincit. Nunc iam de huius panis mysterio dicturi aliquid, ad caput lectionis redeamus.

1. Cor. 10.

Quid significet, quod murmurantes contra Moysen dixerint. Sedebamus super ollas carnium, & cætera. CAP. IX.

SEdebamus, inquiunt, super ollas carnium, & comedebamus panes in saturitate. Cur in deserti um istud induxisti nos, vt occideretis omnem multitudinem fame.] Murmuratio hęc filiorum Israel, Iudaicæ contentionis forma est. Sicut enim illi post immolationem agni, submerso Pharaone, & omni exercitu eius, transito mari rubro, nimia ingratitudine respexerunt ad ollas carnium Aegypti, & ad panes illius saturitatis, cum fuissent serui, & multa afflictione ad amaritudinem perducti: sic post passionẽ agni immaculati, & incontaminati Christi, is foras misso huius mundi principe, nouitij Iudæorũ in Christo baptizati, stulta pertinacia respiciẽtes vetera taurorum & arietũ sacrificia, quę dominus deus in prophetarũ dictis manifestè contemnit, contendebant, dicentes: quia nisi circuncidamini, & nisi incedatis per omnia secundũ morẽ Moysi, nõ poteritis salui fieri. Moyses ad hęc. Nõ contra nos est murmur vestrũ, sed cõtra dominum. Hoc planè Apostoli dicere potuerũt. Nunquid enim ab ipsis euangelij prędicatoribus, carnaliũ sacrificiorũ reprobatio sumpsit initiũ? Nõ vtiq;: Sed ab ipso dño. Verbi gratia cũ diceret in Psalmo: Nũquid manducabo carnes taurorũ, aut sanguinẽ hircorũ potabo? Et multa his similia. Dicãt ergo duces credentiũ Apostoli, qui populũ carnali consuetudine prægrauatũ educunt ad spiritualẽ sensum per baptismũ Christi. Nos enim quid sumus? Videlicet quia dũ in corpore viuimus, vestro arbitrio, lõgè minoris authoritatis sumus, q̃ propheterarũ (qui dudũ excesserũt) quilq; vel minimus. Nec mirũ, nam & ipsi cũ adhuc viuerẽt adeo contempti sunt, vt occiderentur, quos quia vos minores estis, quasi honorantes sepulchra eorũ ędificatis. At verò, confitemini quia deus deorũ dñs per illos locut⁹ est, q̃ nõ vos arguar in sacrificijs vestris, hoc potius dicẽs: Immola sacrificium laudis domino. Igitur non contra nos est murmur vestrum, sed contra dominum, id est, nõ cõtenditis contra nouitatem euangelistarum, sed contra vestrorum antiquitatem prophetarum.

Pſalm. 49.

Quis sit ille panis, quẽ de cœlo pluebat dominus filijs Israel in deserto. Cap. X.

ECce ego pluam vobis panes de cœlo. Egrediatur populus, vt colligat quę sufficiunt per singulos dies, vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea, an nõ? Die autem sexta parẽt quod inferant, & sit duplum quàm colligere solebãt per singulos dies.] Pluam vobis, inquit: Huic verbo consonans Propheta dixit: Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. Quid autem per manna intelligi velit, innuens continuò subiungit: Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Quisnam hic panis cœli, panis angelorum? Nunquid angeli illo pane cibantur in cœlo, quẽ populus ille colligẽs simulẽ coriandro gelio suo dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ. Hic enim victus est, & vita est angelicæ substantiæ, nã in eum desiderãt angeli prospicere. Quod quia facere contempsit angelus, cecidit, & factus est diabolus. Qui & huius panis, sempiternã patiens medíam, semper est pallidus, & mors illũ sequitur. Digna ergo Prophetæ exclamatio, digna admiratio, qa ianuis cœli apertis, panẽ angelorũ manducauit homo. Vndè hoc? Videlicet ex eo, q̃ mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit, id est, prænotendit apostolis siue eiũ prophetis, de quibus illud est. Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, occulta scientia in propheris. & deinde per semetipsum clausas prius hominib⁹ ianuas cœli aperuit, soluto in carne velãtur pane cœli, illi in cœlestibus in manifesto conspectu diuinitatis, isti adhuc in terra positi in sacramento pietatis, de quo dicit Apostolus: Magnum est, inquit, sacramentum pietatis, quod manifestatũ est in carne, iustificatũ est in spiritu, apparuit angelis, prędicatũ est gẽtibus, creditũ est

Iohan. 6.

1. Petr. 1.

Pſalm. 77.

Pſalm. 33.

1. Timo. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo, assumptum est in gloria. Equidem illic panem cœli, panem angelorum singulariter: hic autem ego pluam vobis panes, pluraliter dictum est. Nullam tamē suspiceris dissonantiam, nam
Psalm. 77. & illic pluraliter subiunctum est, cibaria misit eis in abundantiam. Ergo secundum se panis vnus Christus vel vnum corpus Christi: veruntamen secundum locales ecclesias, & secundum offerentium personas, siue accipientium innumerabiles populos, cibaria siue panes rectè dicas pluraliter. Verbum ipsum pluit, quo vtraq; scriptura vsa est, in ista deo dicente: Ecce ego pluam, in illa autem, & pluit illis manna ad manducandum, eandem vbiq; terrarum paratam omnibus pusillis & magnis significat copiā, vt de seipso magnus Prophera dicat: Paralti in conspectu meo mensam. Et de nobis licet minimis: Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt dominum, qui requirent eum, viuent corda eorum in seculum seculi.
Psalm. 22. Psalm. 21.

Mystice de eo quòd dictum est: Egrediatur populus, & colligant quæ sufficiunt per singulos dies. CAPVT XI.

EGrediatur, inquit, populus, & colligant quæ sufficiunt per singulos dies.] Profectò & nobis spiritualiter egrediendum est, vt colligamus quantum sufficere potest. Vndè egrediemur? De pristina conuersatione, de vetustate vitæ. Nondum enim deposito vetere homine, non est nobis hoc manna colligere: non est nobis hunc panem dominicū manducare. Præterea, si dignè manducare cupimus, ab omni curiositate corporei sensus egrediamur, vt videlicet, visu, gustu, odoratu, & tactu dijudicandū non esse arbitremur, an verè sit corpus Christi, an vera sit caro, id quod sumimus. Nā istis permanentibus colore, odore, atq; sapore, est quod sufficiat fidei, quod satis sit
Iohan. 6. catholicæ pietati. Spiritus est, inquit, qui viuificat, caro nō prodest quicquam. Verba quę locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Verba fidei, verba veritatis, sufficit prolata esse super substātiam panis & vini, vt inspiretur spiritus & vita æterna creaturis inanimatis, quamuis species exterior non mutetur in illis: sufficit, inquam, ad salutē credentis, ad vitam dignè percipiētis. Tantū ergo vnusquisq; colligat, quia tantū sufficit. Colligat vnusquisq; quę sufficiant, id est, credat verba dñi spirituū esse & vitam, & per ea panē & vinū, exteriori specie nō mutata, transferri in verā viuentis corporis & sanguinis Christi substantiam. Nam mutari visibiliter in speciē nouam, id est, hoc in ouinam carnem, illud in sanguinis horrorem, non prodest quicquam, imò & infidum est.

De eo quod dictum est. Vt tentem eum, vtrum ambulet in lege, an non. CAPVT XII.

AIt postremo. Vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea, an non. Ergóne iustum fuit vt vel illum tali modo tentaret populum, vel hodieq; super tali cibo & potu tentet hominem Christianum? Planè æquum fuit, vt illum deus tentaret populum. nam ille populus tenta-
Psalm. 77. bat deum. Hoc iam superius dictum fuit, quòd in eo fuerit magnitudo peccati eorum, non quia petierunt, sed quia tentando & murmurando escas petierunt, quia iuxta Psalmistam, tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis, & malè locuti sunt de deo, dixerunt: nunquid poterit deus parare mensam in deserto? Ergo dum tentantibus ostendit deus, quid ipse
Deute. 32. possit parando mensam illis: ęquum fuit, vt ipse versa vice tentaret eos, ne nescirent quales erant ipsi. Penè huic simile est, quod dicit deus in cantico Deuteronomij. Ipsi me prouocauerunt in eo qui nō erat deus, & ego prouocabo eos in eo qui nō est populus. Tentati quippe deprehensi sunt, quòd non ambularent in lege eius, id est, in fide eius, dum diffidentes de crastino, colligerēt plus quàm sufficeret per singulos dies, sicut habes in sequentibus. Porrò vt de hoc spirituali cibo & potu tentemur nos, æquū esse manifesta defendit ratio. Tentatus enim est homo à diabolo, & victus
Gene. 3. est: tentetur à deo, vt illius tentatoris fraudem vincat, & tali antidoto iuxta naturam morbi cum perenter vitæ suæ subueniat. Tentati, inquam, sunt primi homines à diabolo dicente: Comedite & eritis sicut dij, & crediderunt ei plus quàm deo dicenti: In quacunq; die comederitis ex eo, morte morientur. Proinde tenetur à dei filio dicēte de pane & vino. Comedite hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, comedite & eritis filij dei, & credamus verbo eius plus quàm oculis nostris carnalibus, quibus non nisi exteriorem panis & vini speciem intuemur, & ita iniquam credulitatem parentum nostrorum pia crudelitate in nobis ipsis euacuemus.

Quòd in sabbato non colligebant, sed de manna reposito die sexta manducabant, & de duplici sabbato. CAP. XIII.

DIe autem sexta, parent quod inferant, & sic duplum q̄ colligere solebāt per singulos dies.] Quod inferant, inquit, id est, quod reponant sabbato sequenti quo vacare vel requiescere debeant in commemorationem creatoris, qui sex diebus operatus est, & in septimo requieuit. Sed diximus nos in prima parte huius operis, quòd illi dies alterius conditionis intelligendi sint, & q̄ longè aliud quàm hominis sit sabbatum, id est, dei requies. Cur ergo de huiusmodi sabbato, quale hactenus obseruant carnales Iudæi, tunc cura fuit? Videlicet, quia dupliciter vtile hoc homini fore præuidit. Primùm, vt sicut omnia in figuram contingebant illis, ita & illud figuratiuum sabbatum

sabbatum figura esset spiritualis sabbati, & sua carnali similitudine, illius recordationē faceret, operario dei, non solum quandiu obseruatum est, sed & quandiu legitur aut legēdum est. Deinde vt vno ex septenis diebus, refrigeraretur hominis mercenarius, pietas prouidit, sicut alio loco dicit. Sex diebus operaberis, septima cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ & aduena. Si ergo verum dei agnouimus sabbatum, vbi requiescente illo & lętante in operibus suis, nunc deposito carnis onere, cum eo requiescunt animę sanctorum: sciamus & illud, quia manna quod nobis datum est, sabbato non inueniretur vt colligatur, sed quod ante collectum est, ille manducabitur, quando facie ad faciē videbitur. Neq; enim qui nunc baptismum perdit, illic aliud inuenire poterit: neq; is qui nunc corpus dominicum manducare, & sanguinem bibere indignè præsumpserit, vel omnino contempserit, illic inueniet hostiam quam pro peccatis suis offerre, vel in remissionem peccatorū sumere possit. Proinde quod hac sexta ætate paramus, duplū sit, quàm dudū colligere solebat populus dei: nā ille solam literā legens, deum colui: nobis quia verbum caro factum est, deus & homo Christus colendus & adorandus est.
Exod 20. Deute. 5.

Quòd Moyses populo carnes & panes promittit, cum dominus solummodo de panibus dixerit: Et quare dictum sit. Vespere scietis, mane videbitis. Cap. XIIII.

DIxerunt q; Moyses & Aaron ad omnes filios Israel. Vespere scietis, quòd dominus eduxerit vos de terra Aegypti, & mane videbitis gloriam domini. Audiui enim murmur vestrū contra dominum: nos verò quid sumus quia murmuratis contra nos? Et ait Moyses? Dabit dominus vobis vespere carnes edere, & mane panes in saturitatem, &c.] Notandum, q; cum dominus de panibus solummodo dixerit, ecce ego pluam vobis panes de cœlo: Moyses ad populum manducata perferēs quasi de suo, carnes prę̄mittit. Dabit, inquiens, dominus vobis vespere carnes edere, & mane panes in saturitatem. Et quidem dominus inferius loquens ad Moysen: Loquere, ait, ad filios Israel, vespere comedetis carnes, &c. Veruntamen ex Moysi priusquam ex domini ore vespertinas carnes promitti audimus. Quid ergo per carnes, nisi vetera sacrificia, quid per manna, nisi nouum sacrificium accipimus? Et enim sicut iam superius pertractatū est, & prophetæ testantur, illa dominus sacrificia permisit fieri, non iussit: hoc autem nouum corporis & sanguinis sui sacrificium per semetipsum tradidit, & hoc facite in memoriam meam dixit. Rectè igitur saturitatem panis prius ipse dominus, & deinde Moyses, pollicitus est. Quid autem per vesperam, nisi vetustam vitam: quid per mane, nisi nouam nouæ vitæ claritatem intelligimus? Ad vesperam (inquit Psalmista) demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nam quia circa vesperam primus Adam, inobediens conuictus & iudicatus, in hanc mortalitatem deuenit, matutino autē nouus Adam, obedientia peracta in immortalitatem atque incorruptionem resurrexit, rectè hic per vesperam veterem vitam, in qua carnes taurorum & sanguinem hircorum sacrificauerunt Iudæi: per manę autem nouam vitam intelligimus, in qua præcurrente summo sacerdote Christo sacrificant, & pane cœli saturantur Christiani. Ad illam vesperam demorabatur fletus eum-
Hiere. 7. Psalm. 58.
Psalm. 29.
Psalm. 129.
Psalm. 132.
Psalm. 103.
Psalm. 77.
Psalm. 104.
Psalm. 104.
Psalm. 104

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando eius sancto spiritu repleti sunt, & eiusdem vnguenti ros, id est, gratuitum donum descendit, in montes Hermon, atq; Syon, id est, in ecclesiam vtriusq; populi Gentilis & Iudaici, quorum alter, scilicet Gentilis per Hermon, quod interpretatur anathematizatum, alter, id est, Iudaicus intelligitur per montem Syon. Ros ergo qui cum manna descendit, spiritum sanctum significat, per cuius sanctificationem ad inuocationem sacerdotis conficitur corpus Christi. Coturnix castra operuit, ros autem per circuitum castrorum iacuit, quia videlicet cum synagoga, carnalibus vacante sacrificijs, commune nihil est huic vero & viuo pani, qui cum isto rore descendit. De castris illis exeundum tibi est, quicunq; hoc minutum, quod detulit ros iste, colligere contendis. Castra solummodo coturnix, ros autem superficiem terræ operuit, & in solitudine minutum apparuit, quia videlicet non vni genti, sicut legem de carnalibus sacrificiis, sed vniuersæ terræ & solitudini cunctarum gentium, gratiam spiritus sancti, & panem de cœlo verum, id est, semetipsum Christus dedit. Erat autem quasi pilo tusum, quod planè Christum significat in ligno crucis attritum per passionem. Descendit autem in similitudine pruinæ, quia videlicet illi genti pro parte reproborum frigidam fecit nebula infidelitatis & inuidiæ. Vndè & dixerunt ad inuicē Manhu, quod significat, quid est hoc. Hoc enim dicere cœperunt, ex quo dicente illo, ego sum panis viuus, qui descendi de cœlo, & qui manducat carnem meam, habet vitam æternam, & his similia, litigauerunt, & murmurauerunt dicentes, quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Tunc inquam dicere cœperunt Manhu, & vsque hodie siue Iudæi, siue hæretici secuaces eorum dicere non desinunt, cum dicimus eis, caro Christi est, & dicunt semper, quomodo est? Iohan. 6.

Quòd filij Israel tentati à domino, in tribus rebus infideles reperti sunt.

CAPVT XVI.

FEceruntq; filii Israel, & collegerunt, alius plus, alius minus, & mensi sunt ad mensuram Gomor. Nec qui plus colligerat habuit amplius, nec qui minus parauerat reperit minus, sed singuli iuxta id quod poterant edere, congregauerunt, &c.] Tentati filii Israel domino dicente, vt supra dictum est, vt tentem eos, vtrum ambulēt in lege mea an non, in tribus rebus tentationem inciderūt, & infidi reperti sunt. Primùm quia audito sermone domini dicētis, colligat vnusquisq; ex eo quantum sufficit ad vescendum, Gomor per singula capita, iuxta numerū animarum vestrarum, collegerunt, alius plus, alius minus. Nam quod tamē mensi sunt ad mensuram Gomor, nec qui plus colligerat habuit amplius, nec qui minus parauerat reperit minus, hoc virtutis & operis fuit diuini, & ad mysterium pertinet, de quo paulo post dicēdum erit. Secundo tentationem circa rem eandem inciderunt, cum dicente domino per Moysen: Nullus relinquat ex eo in mane, non audierunt eum, sed dimiserunt ex eis quidam vsq; mane. Tertio, quia venit dies septima, & egressi de populo vt colligerent, non inuenerunt. Tripliciter ergo præuaricatione peracta, vtrica duodecim sextarios habens, est decima pars Ephi, sicut in sequentibus habes. Ephi ergo, vt barus, vna est mensura, id est, modiorum trium.

Quòd non secundum quantitatem portionis corporis aut sanguinis Christi, alius plus, alius minus colligat de gratia spiritus sancti. CAP. XVII.

NEc qui plus colligerat habuit amplius, nec qui minus parauerat, reperit minus, & cætera. Hoc pro virtute cibi & spiritualis potus, id est, corporis & sanguinis Christi, sciendum & firmiter tenendum est, quia nō pro quantitate portionis, quam ore percipit, secundum visibilem speciem panis & vini, alius plus, alius minus consequitur de gratia spiritus viuificātis, sed singuli iuxta id quod possunt edere, congregant, id est, quod possunt credere remissionem peccatorum percipiunt, & vitam æternam. Sicut enim pater noster qui primus peccauit, cuius nos iniquitatem portauimus, non pro quantitate morsus sui siue pomi quod momordit, sententiam vel damnationem iustam accepit, tantumq; illi valuit pomum vnum momordisse, quantū quicquid postrariò, quisq; nostrum, non pro quantitate portiunculæ viuifici panis, quæ frangitur illi, quam ore sumit, aut dentibus terit, gratiam vel vitam accipit, sed tantum illi valet ad consecutionem iustitiæ exiguum quid percepisse, quantum valeret, si totum quod oblatū est, proprio solus perciperet ore. Rectè ergo sancta Christi ecclesia, panes non valde grandes, sed exiguas ad confician dū corpus Christi cōponit similas & valde tenues, neq; vini multū, sed exiguū quid infundit, quia (licut iā dictū est) nec qui plus colliget habebit amplius, nec qui minus parauerit, reperiet minus.

De eo quod dictum: Nullus relinquat ex eo vsq; mane, & quod auari colligentes, in deo spem suam non ponant. CAP. XVIII. Matth. 6.

DIxitq; dominus per Moysen ad eos. Nullus relinquat ex eo vsq; mane.] Iuxta literam fides exigitur à populo, vt totā sui curam deo cōmittentes, solliciti non sint de crastino. Quorū inobedientiæ,

inobedientiæ, vel minimæ fidei pœnam dignam miraculum illud præsignauit, quòd cum dimitterent quidam ex eis vsq; mane, scatere cœpit vermibus, & cōputruit. Hoc enim exemplo commoneri se sciat infidelis auarus, qui spem suam in deo non posuit, & idcirco diuitias recondendo mammonæ seruit. Videbunt iusti, inquit Psalmista, & timebunt, & super eum ridebunt & dicēt: Ecce homo, qui non posuit deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarū suarum. Nam eum qui eiusmodi est, & nūc quamdiu viuit, curarum atq; solicitudinum vermis cōmedit, & in futuro vermis qui non morietur comesturus est. Porrò spiritualiter scatens de manna vermiculus ille est, qui loquitur in Psalmo: Ego autem sum vermis, & non homo. Sicut enim vermis sine concubitu de manna scaturit, sic solus sine virili semine de virgineo ventre conceptus & natus est Christus filius dei. Sed hoc vbi prædicatur infidelibus Iudæis, scandalum est illis, sordidum enim & indignum deo reputāt, de fœmina potuisse nasci. Computruit ergo talibus manna verum, quod de cœlo descendit. sed quod hoc pacto infirmum est eis, fidelibus virtus est & sapientia. De eo quod dicit, hoc est quod locutus est: requies sabbati sanctificata est domino. Itemq; sex diebus colligite, in die autem septimo sabbatum est domini, idcirco non inuenietur, &c. iam superius dictum est. De vrna aurea, quę cum manna reponi iussa est coram domino, ad seruandum in generationes sempiternas, alio loco oportunius dicemus. Psalm. 51. Psalm. 51.

Quod Iudæis de suis non gloriandum meritis, & quæ sit percussa petra, è qua emanauit aqua. CAPVT XIX.

IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin, per mansiones suas, iuxta sermonem domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibēdum populo. Qui iurgatus contra Moysen ait: Da nobis aquam vt bibamus.] Ac deinceps. [Cur nos exire fecisti de Aegypto, vt occideres nos, ac liberos nostros, ac iumenta siti?] Vbicunq; murmurationes ac iurgia, & beneficia dei sponte venientia, nulla præueniunt merita. Non ergo ille populus glorietur, quòd pro suis meritis magnificauerit eum vel honorauerit dominus. Nam magnificentiam & honorem non solum non promeruerunt, sed confusione & opprobrio dignos se fecerunt. Obstruatur ergo omne os, & subditus fiat omnis mundus deo. Quæ enim vel in hac parte distinctio Iudæi & Græci: Omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Primus Moyses dicit: Ne dicas in corde tuo, propter iustitiam meam introduxit me deus, vt terram istam possiderem. Item. Scito igitur, quòd non propter iustitias tuas dominus deus dederit tibi eam, cum durissimæ ceruicis sis populus. Ex eo die quo es egressus ex Aegypto, semper aduersus dominum deum tuum, in solitudine contendisti. Et Dauid: Omnes, inquit, declinauerunt simul inutiles facti sunt, nō est qui faciat bonum, nō est vsq; ad vnum. Scimus (inquit Apostolus) quoniam quęcunq; lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, &c. Sola igitur glorificetur gratia dei, quæ & tūc murmurantibus contra dominum, & iurgia concitantibus, & manna de cœlo, & aquam de petra produxit, & nunc blasphemantibus Iudæis atq; Gentilibus ita clementer astitit, vt panem vitæ (de quo iam supra dictum est) & aquam salutis perpetuæ ori eorum apponeret, rogantibus interea legatis eius ac dicentibus: Obiecramus pro Christo, reconciliamini deo. Cū pane & aqua occurrens nobis inimicis suis, cum pane inquam corporis sui, & aqua quam percussa petra, id est, Christus ipse crucifixus effudit, nos deo patri in reconciliationē venire deposcit. Quę enim petra illa fit, quę percussa est cunctis sitientibus, notum est Apostolo præcinente, Petra autem erat Christus, vndè iam superius dictum est. Porrò per aquam quæ de petra fluxit, non solùm sanguis intelligendus est Christi filii dei, siue aqua visibilis quæ de patefacto eius latere cum eodem sanguine cucurrit, sed & inuisibilis gratia spiritus sancti, de qua mulieri Samaritanæ ipse dicit: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternū. Sed aqua quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Et alibi: Qui credit in me (sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, Hoc autem, inquit Euangelista, dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eū. Et continuò subiunxit. Nondum enim erat spiritus datus, quia Iesus nōdum erat glorificatus. Ergo nisi petra percussa fuisset, aqua non fluxisset, id est, nisi Christus per passionē hinc abisset, ad nos (sicut ipse ait) paracletus ille non venisset: Veruntamen & aliās de hoc mysterio dicendum erit. Cap. XVII. Roma. 5. Deute. 9. Ibidem. Psalm. 13. Roma. 3. 2. Cor. 5. 1. Cor. 10. Iohan. 4. Iohan. 7. Iohan. 16.

De pugna Amalech contra Israel prima, quomodo Moyse orante superatus sit. CAPVT XX.

VEnit autem Amalech, & pugnabat contra Israel in Raphidim. Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros, & pugna contra Amalech. Cras ego stabo in vertice collis, habens virgā dei in manu mea, & cætera.] In hac pugna Israelis contra Amalech, est quod iure miremur, quodq; nullus pugnæ legitimæ peritus à mysterio vacare arbitretur. Quid enim? Nunquid hic hostis Amalech maior aut fortior erat cunctis hostibus Israel, aut solus hic erat, contra quem necessariò tali modo pugna fieret? (Moyses, inquit scriptura, & Aaron & Hur, ascenderunt super verticem collis. Cumq; leuaret Moyses manus, vincebat Israel, si autem paululum remisisset, superabat Amalech. Manus autem Moysi erant graues, & cætera. Num, inquam, sine certi causa mysterii

Universidad de Deusto
Biblioteca

prouisum est, vt tali ordine vinceretur hic hostis: Ipsum ergo mysterium diligenter indagandum
est. Ante omnia sciendum, quia primus ex omnibus gentibus iste Amalech egressum ex Aegy-
Numer.24. pto dei populum gratis impugnauit. Propterea de illo Balaam in prophetia sua dicit: Principiũ
Deute.25. gentium Amalech, cuius extrema perdẽtur. Porrò qualiter eum impugnauerit, ita legitur in li-
bro Deuteronomij: Memento quæ fecerit tibi Amalech in via, quando egrediebaris ex Aegy-
pto, quomodo occurrit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebãt, cęciderit. Lassos hic He-
bræi immundos secundum legem extra castra manentes intelligunt, quos cęcidisse Amalechitæ
dicuntur, quia sicut ipsi tradunt eorum circumcisionem amputauerunt, & in substantionem dei
in cœlum proiecerunt. Igitur quia sic principium gentiũ factus est Amalech, & primus ex om-
nibus post exitum ex Aegypto, pugnauit contra Israel, & ipsum nomen Amalech populus lin-
gens interpretatur, recte omnium visibilium & inuisibilium inimicorum populi dei, de hoc mun
do ad deum fugientis typum tenere iudicatus est: & ita contra illum pugnatum est, vt qualiter
diabolus cum omnibus qui ex parte eius sunt expugnãdus sit, pugna ipsa figuraret. Venit Ama-
lech, venit populus lingens, & post concupiscentias suas vadens, cuius princeps & dux diabolus
est, & communicato consilio cum spiritibus malignis, peregrinantem in hoc seculo dei populum
impugnauit semper, & impugnare non desinit. Contra hunc Moyses in mõrem ascendit, & cum
eo Aaron, quod interpretatur montanus, siue mons fortitudinis. Per Moysen legem, per Aaron,
Hebr.7. Christum, per Hur, sanctũ intelligimus spiritum. Vt quid enim data est lex, nisi vt pugnare do-
ceret, & vt secundum illam homo contra diabolum manus suas, id est, opera iustitiæ in cœlũ su-
stolleret? Sed manus, inquit, Moysi erant graues, quia videlicet nihil ad perfectum adducere po-
terat lex. Sumentes igitur lapidem, posuerunt subtus eum in quo sedit, quia videlicet ad hoc in
mundũ venit Christus filius dei, & ad hoc glorificato illo, datus est spiritus sanctus, vt legi quæ
infirmabatur, solida substitueretur gratia Euangelij, in quo sederet Moyses, id est, in quo adim-
Actor.15. plererur lex. Aaron, inquit, & Hur sustentabant manus eius ex vtrãq; parte: nam difficultatem
occidentis literæ, quam neq; patres nostri, neq; nos (inquit apostolus Petrus) portare potuimus,
Christus & quem ille misit paracletus, suauem nobis atq; portabilem fecerunt in spiritu viuifican
te. [Ita factum est, inquit, vt manus ipsius non lassarentur vsq; ad occasum solis, fugauitq; Iosue
Amalech & populum eius in ore gladij.] Igitur bellum Christianis indictum hoc exemplo mon
stratur, & belli effectus orationis instantia aperitur. Orat enim Moyses & vincit, cessat & vinci-
tur. Didicit Christianus, quid egerat, inuenit quid fugiat: didicit, inquam, vndè aut vincatur, aut
vincat. Moyses enim contra hominem, & pro alijs orando pugnabat. Nec quisquam poterit ex-
cusari, qui hostem vincere nolit, dum orando cessauit. Et tamen in Moyse corpus deficiebat, non
dum in nobis voluntas poterit excusari?

De eo quòd dictum est Moysi: Scribe hoc in libro, &c. CAP. XXI.

4.Reg.13. Dixit autem dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Io
sue. Delebo enim memoriã Amalech de cœlo.] Nõ solũ ex eo Saul abiecisse sermonẽ do-
mini redarguitur, & pro peccato inobedientiæ quasi pro scelere idololatriæ proiectus à deo est,
quia per Samuelem mandatum est ei à domino dicente: Recensui quæcunque fecit Amalech Is-
raeli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto, nunc igitur vade, & percute Ama
lech, & demolire vniuersa eius, ipse autem versus est ad prædam, & fecit malum in oculis domi-
ni, verùm & ex hoc, quia sic dictum, & sic fuerat scriptum: scribe hoc ob monumentum in libro,
delebo enim memoriam Amalech sub cœlo. Cum enim is, qui sine authoritate dei nihil vsquam
scripsit, hic eius imperium interponit dicentis, scribe hoc, & deinde subiungentis, delebo enim
memoriam Amalech sub cœlo, magno vtique iudicij pondere futurum præuaricatorem pre-
mit, ne paruæ videatur audaciæ, quòd non parcente deo parcere ausus sit, vel quòd iustitiæ vin-
dictam imperante deo, ipse ad prædam se conuerterit. Porrò spiritualiter in libro cordis cu-
iusque nostrum scriptum esse vult, quia diabolum antiquum inimicum Israel, & angelos eius, &
Matth.25. homines sequaces eius, perdere habeat, & memoriam eorum sub cœlo delere, videlicet dicendo:
Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, vt hac scriptura perma-
nente in cordibus nostris, nunquam cum illo pacem habeamus, neque pugnare iussi contra hunc
Amalech, inobediẽtes simus. Quod enim vni mandatum est dicendo: Et trade auribus Iosue, ad
omnes nos pertinet, & omnibus audiendum traditum est. Si ita pugnantes deleuerimus Ama-
lech, melius triumphabimus, quàm Saul, qui parcendo illi triumphalem superbiæ fornicem exe-
xit, meliusque placebit obedientia nostra, quàm illius victimæ. Nam & hoc innuit quod sequi-
Aliàs solij. tur. [Aedificauitque Moyses altare, & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicẽs: Quia
manus solius domini, & bellum dei erit contra Amalech à generatione in generationem.] Suam
quippe animam in dei templum ædificauit, qui vicit, vt stans iugiter suppolito lapide manibus
eius non lassetur vsque ad occasum solis, id est, vsque ad finem vitæ præsentis, dicatq; cũ Dauid:

Dominus

Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Ac deinceps. In petra exaltauit me, & Psalm.26.
nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Circuibo & immolabo in tabernaculo eius ho
stiam vociferationis, & cætera.

Quod Moyses cognati sui cõsilia audierit, iuxta sententiam saluatoris, quia filij huius seculi prudentiores, &c. CAP. XXII.

CVmq; audisset Iethro sacerdos Madian cognatus Mosi, omnia quæ fecerat dominus Mo- Cap.XVII.
si, & populo suo Israel, eo quòd eduxisset dominus Israel de Aegypto, tulit Sephorã vxo-
rem Mosi, quam remiserat, & duos filios eius.] Quam ob causam remiserit vxorem & filios suos
Moyses, superius scriptum est, videlicet ob circumcisionem, retigit enim pedes eius, & ait: Spon- Exod.4.
sus sanguinum tu mihi es. Et dimisit eum postquam dixerat, sponsus sanguinum. Notandũ hoc
loco, quòd ei, in quo deus loquebatur, quem principem plebis suæ constituerat, non homo, sed
deus, per quem mirabilia tanta deus fuerat operatus, consiliũ dedit homo Ethnicus. [Stulto (in-
quiens) labore consúmeris & tu & populus iste, qui tecum est. Sed audi verba mea atq; consilia, &
erit dominus tecum. Esto tu populo in his quæ ad dominum pertinent.] Quibus auditis Moyses,
fecit omnia quæ ille suggesserat, & electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes
populi. Ergo ex hoc quoq; loco, veram esse claret euangelicã domini sententiam, dicentis. Quia Lucæ 16.
filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Nã in genere quidem causarum,
ad dominum pertinentium Moyses prudentissimus erat omnium lucis filiorum, neque surrexit
propheta vltra in Israel, sicut Moyses, quem nosset dominus facie ad faciẽ, in omnibus signis atq;
portentis, quæ misit per eum: verùm in genere causarum pertinentium ad rempub. hominum,
prudentior illo cognatus eius inuentus est, in quo hodie quoq; plerosq; filios seculi videmus filijs
lucis prudentiores. Quod sciens apostolus ita Corinthijs loquitur. Secularia igitur iudicia si ha-
bueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia constituite ad iudicandum. Contemptibiles eos vo-
cat comparatione nobiliorum, qui causarum ad dominum pertinentium minus capaces sunt.
Nam in Christi ecclesia non ex genere carnis, sed ex regenerationis gratiæ spiritualibus donis,
cuncta censetur nobilitas. Igitur quoties fil] lucis à filijs huius seculi quippiam percipiunt, quod
sit auditu vel imitatione dignum, hoc exemplo superioribus erit vtiliter ad inferiorum consi-
lia descendendum.

Quòd Moyses deo immolauit, in signum, quòd ab eo missus esset. Cap. XXIII.

MEnse tertio egressionis Israel, de terra Aegypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai. Cap. XIX.
Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vsq; in desertum Sinai: castrametati sunt in
eodem loco, ibiq; Israel tentoria fixit è regione montis. Moyses autem ascendit ad dominum.]
Quod dicit mense tertio in die hac, idem est ac si dixisset, mense tertio in die mensis primi. Hic im- Exod.3.
molaturus erat Moyses, & implenda veritas eius qui mulcrat eum, dicentis: Cum eduxeris popu-
lum meum de Aegypto, immolabis deo super montem istum. Hæc immolatio Moysi pro signo
veritatis fuit, quòd deus eum miserit, non quia immolauit, sed quia inter immolandum deus cla
rissima sitæ præsentiæ signa dedit, ita vt perterriti ac pauore concussi filij Israel, dicerent Moysi:
Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. Et dominus ad Moysen: Hæc, inquit, dices fi- Infra 20.
lijs Israel: Vos vidistis quòd de cœlo locutus sum vobis, &c. Ergo sic immolasse super montem
istum, signum fuit Moysi, quòd dominus misisset eum. Porrò hic mensis tertij primus dies à pri-
mi mensis quartadecima die, qua agnus immolatus est, iuxta lunarem supputationem, qua
dragesimaeprima est. Dixit autem dominus ad Moysen in die hac: Vade ad populum, &
sanctifica illos hodie & cras, lauentque vestimenta sua, & sint parati in diem tertium. Ac dein-
ceps: Iam aduenerat dies tertius, & mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac mi-
care fulgura, & nubes densissima operuit montẽ. Hic dies à prædicta immolatione agni, XLIX
est. Quibus adde vnum, & fiunt L. qua die videlicet L. dixit dominus ad Moysen: Daboq; tibi
tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Igitur legis & gratiæ
summa secundum numerum consonantia est, quia videlicet à paschali vespera quinquagesimo
die, lex in tabulis lapideis digito dei scripta per Moysen data est: gratia autem & veritas per Ie- Iohan.1.
sum Christum facta est, quinquagesimo nihilominus à resurrectione eius die, spiritu sancto misso
de cœlo, in cordibus apostolorum scripta est.

Quomodo simul impleti sunt dies pentecostes Iudæorum, & dies pentecostes apostolorum. CAPVT XXIIII.

HIc iam quæritur, quomodo dies pentecostes Iudęorum in dominicam completi fuerint, qua
& spiritus sanctus super apostolos venit iuxta fidem Euangelij. Constat quippe, quia L.
dierum victimas in eandẽ feriam semper erumpit, in quamcunq; illuxerit & primus. Quis autem
nesciat, quia prima dies azymorum Iudæis in quintam feriam anno illo euenit, qua vespera do-
minus noster traditus, subsequente die parasceues crucifixus est, sabbato quieuit, & deinde pri-
ma sabbati, id est, prima die post sabbatum, quam extunc dominicã dicimus, resurrexerit? Quo-

modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo ergo illa festiuitas, id est, pentecostes, in primam sabbati tunc emicuit? Ad hęc sciendum, quia L. quidem ab immolatione agni die, in exitu Israel de Aegypto lex data est, sed non itidem
Leuit.23. per annos singulos, ab immolatione agni L. die solennitas eiusdem muneris celebrari iussa est, siquidem in Leuitico scriptum est. Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messue ritis segetem, feretis manipulos, feretis spicarum primitias messis vestrae ad sacerdotem. Qui le uabit fasciculum coram domino, vt acceptabilis sit vobis, altera die sabbati, & sanctificabit il lum. Numerabitis ergo ab ipso die, in quo obtulisti primitiarum spicas, septem hebdomadas ple nas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, & tic offeretis sacrificium domino nouum. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum. Perspicuum est, hoc esse prę ceptum legis, vt in quamcunq; feriam cecidisset quartadecima dies primi mensis, cuius in vespe ra foret immolandus agnus paschalis, post eandem immolationem, expectaretur altera sabbati, id est, dies quæ sabbato succedit, & ipso die leuato spicarum fasciculo coram domino, numeran tur exinde septem hebdomadæ plenæ, dies videlicet XLIX. & altera dies expletionis hebdoma dæ septimæ, quæ dies quinquagesima est, celeberrima vocaretur, atque sanctissima, quæ Græcè dicitur pentecostes. Vndè plenius in Leuitico dicendum est. Itaq; dubium non remanet, neq; iam quæstione indiget, quomodo simul impleti fuerint dies pentecostes Iudæorum, & dies pentecostes apostolorum, quia videlicet, qua die suum leuare fasciculum iubentur, eâdem surrexit à mor
Cant.2. tuis Christus dei filius, fasciculus viuentium, membra sua super terram mortificantium. De quo in Canticis sponsa loquitur: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commora bitur. Et continuò subiungit: Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Nam ex nostra quidem infirmitate, fasciculus myrrhæ erat, dum iaceret in sepulchro mortuus, sed ex virtute dei leuatus est, tanquam botrus cypri, quo ad dulcedinem resurrectionis. Exinde Iudæis numeranti bus secundum legem septem hebdomadas, vt altera die post expletionem earũ, mortuam age rent festiuitatem, Christus deo viuens, & seipsum viuum præbens discipulis suis, in multis argu mentis XL. die super omnes cœlos ascendit, L. autem celebrantibus illis acceptionem literæ oc cidentis, ipse suis viuificantibus donis spiritu sancto descendente credentes repleuit. Nunc prę dicti montis Synai caliginem ingressuri, lucernam præferamus sensus apostolici, vt cum illo ad nostram vtilitatem scrutemur secundum Euangelium Christi, quæ dicta sunt illic.

De his quæ mysticè gesta sunt iuxta montem Synai. Cap. XXV.

Hebr.12. AIt: Non accessistis ad tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem, & caligine, & pro cellam, & tubæ sonum, & vocem verborum. quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum. Non enim portabant quod dicebatur: Et si tetigerit bestia montem, lapidabitur. Et ita terribile erat, quod videbatur, Moyses dixit: Exterritus sum & tremebsidus. Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem dei viuentis Hierusalem viuentem, & multorum milium angelo rum frequentiam & ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium deum, & spirituum iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis a sperſionem, melius loquentem quàm Abel. Cum hæc dicit, aeri nimirum comparatione rem no bis ostendit, nec desides nos esse sinit circa curam ac reuerentiam cœlestium, quorum ad exem plar illa visibilia siue sensibilia tam terribiliter dicta vel acta sunt, quæ mox tractanda occurrit. Primùm, vt fieri solet, captandæ beneuolentiæ gratia, dominus sua cõmemorans beneficia præ terita, & promittens futura. [Vos ipsi, inquit, vidistis quæ fecerim Aegyptijs, quo modo porta uerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custo dieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, & cætera.] Si hæc dignè com memoranda erant eis, vt non ingrati essent, quos à dominis quamlibet superbis, & iniustis homi nibus tamen liberauerat, & ad illum tractabilem ignem, ad illum turbinem & caliginem addu xerat: quanto magis illud nobis rememorandum est, quòd non vt tunc, sed abundantiore gratia liberatos à peccatis nostris, portauit nos deus homo factus, ad Sion montem, & ciuitatem dei vi uentis Hierusalem cœlestem, quasi super alas aquilarũ, velociter & altè volantium, fœtusq; suos
Roma.1. fortiter portantium, & assumpsit sibi, vt vbi ipse est, ibi & nos simus? Si ergo, inquit, audieritis vo cem meam, & custodieritis pactum meũ, subauditur, quod pepigi cum Abraham. Siue pactum, id est, legem quam in præsentiarum vobis daturus sum. Non dixit tantùm, si audieritis, sed addi dit, & custodieritis pactum meum. quia profectò, nõ auditores legis iustificabuntur apud domi num. Eritis, ait, mihi in peculium de cunctis populis. [Mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.] Sicut dictum est, sic & hodie factum est à domino. Nam ecce domini est terra, & per Christum ipse dominatur gentium. Omnium autem nostrũ regnũ sa cerdotale siue regale sacerdotium, ille populus est pro parte electorum. ex illo enim secundũ car nem Christus rex, & sacerdos omnium sanctus sactorũ. Vndè verissimè ipse testificatus est, quia
Iohan.4. Ephe.2. salus ex Iudæis est. Ergo ille peculiaris dei populus est, nam nos aduenæ sumus & hospites. Et si ex nobis plures sunt sacerdotes, peculiariter tamen regnum & sacerdotium illius populi est, ex quo rex &

rex & sacerdos Christus, cuius ipsum quo fungimur sacerdotium est. Et nota, quòd tanquam pa terfamilias conuentionem faciens cum operarijs diurnis, quos continuo missurus est in opera le gis, tam diu verba facit, donec ab eis ipsa collaudetur conuentio, dicentibus cunctis: [Quę locu tus est dominus, faciemus.] Hęc enim verba populi, vbi ad dominum nunciauit Moyses, ipse ni hil moratus. [Vade, inquit, ad populum, & sanctifica illos hodie & eras, lauentq; vestimenta sua, & sint parati in diem tertium.]

De eo quod dictum est: Estote parati in diem crastinum, ne appropinquetis vxoribus vestris. CAPVT XXVI.

MVltà in hoc sunt capitulo, quæ diligenter consideranda sunt. Primum, quòd sanctificare iussus populum Moyses eandem ita sanctificationem determinat. [Estote parati in diem tertiũ, ne appropinquetis vxoribus vestris.] Ergò ne appropinquare vxoribus res est illicita? Nõ vtiq;. Sed sicut alia dicit scriptura, omnia tẽpus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa sub cœ
Eccle.3. lo. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus. Tempus longè fieri à complexi bus tunc est, quando sanctificationis tempus impendet. Quid enim est sanctificari, nisi abstinere etiam à licitis? Nam qui abstinet solummodo ab illicitis, pœnam quidem euasit peccati, sed glo riam nondum est assecutus sanctitatis. Vndè & dominus in Euangelio dicit: Cum feceritis om
Lucæ 17. nia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Et enim ad sanctificationem nõ satis est, fecisse præceptum, nisi adijcias facere & consilium. Hoc au tem hic agebatur, quatenus sancti essent, id est, digni audire vel videre, quomodo hominibus pos sibile est, præsentem dei maiestatem. Rectè igitur consulitur illis, vt continentiam habeant etiam licitæ rei, dicendo: Estote parati, ne appropinquetis vxoribus vestris. Si hoc rectè dici debuit ac cessuris ad illum ignem visibilem, ad turbinem, & caliginem, & procellam, & tubę sonum, vt su pra iam dictum est: quanto magis accedentibus nobis ad ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœ lestem, & multorum milium angelorum frequentiam, & ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium deum, & spirituum iustorum perfectorum, & testamenti noui
1.Cor.7. mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem, melius loquentem quàm Abel? Hoc enim alio lo co perpendens Idem Apostolus, incontinentibus quidem manum indulgentiæ porrigit: Nolite, inquiens, fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuer timini in idipsum, ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram: continentibus autem persuadet, vt habendo vxores, tanq; non habentes sint: virginibus verò, vt sic permaneant, con silium dat, existimans hoc bonum esse propter instantem necessitatem.

Quid significet, quòd sanctificationis præparatio mandatur in diem tertium. CAPVT XXVII.

QVid præterea sibi vult, quòd sanctificationis præparatio mandatur in diem tertium? Hoc planè si quærimus, pariter & illud occurrit quærere, cur ipse qui hoc mandauit dominus deus, homo factus, per triduum sanctificauerit seipsum. Instante namque hora passionis suæ, cum diceret, sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est, sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum, ita continuò subiunxit: Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi Iohan.17. sanctificati in veritate. Quæ sanctificatio eius, haud dubium, quin immolatio eius sanctificationi nostræ necessaria fuerit, quam tertio die consummauit, relurgendo à mortuis, in gloriam im
Zacha.3. mortalitatis & incorruptionis, & ita iuxta prophetam Zachariam, ablatis ab eo sordidis vesti bus, indutus est muratorijs. Sed de hoc citius respondetur, quia deus, cui in Christo seipsum sacri
Psalm.17. ficante, nostra natura satisfactionem offerebat, vt nos ei reconciliaremur, deus, inquam, noster trinitas est, pater & filius & spiritus sanctus: ac proinde iustum fuit, vt etsi non deberet videre corruptionem sanctus eius, tamen festiua eius resurrectio saltem in diem tertium differretur. Ira que rectè ad suæ futuræ sanctificationis exemplum, iam hìc triduanam sanctificationem indixit hominibus, vndè triduanæ pœnitentiæ vel afflictionis authoritas deinceps peccatoribus sanci retur. Porrò, quod dictum est, lauentque vestimenta sua, secundum literalem quidem sensum non multum apud dominum ad sanctificationem valere constat, veruntamen cum pro ritu san ctificationis sit, internam quoque munditiam deo placitam esse cogit intelligi. Cæterùm, hæc vtcunque se habeant, lauare oportet per pœnitentiam animæ vestimenta, id est, membra cor ruptibilia. De quibus ait sanctus Iob: Et abominabuntur me vestimenta mea, id est, abomina
Iob 9. bilem reddent me membra corruptibilia. De his lauandis siue non inquinandis, alibi scriptum
Apoca.16. Ecclesi.9. est: Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambuler, & videant turpitudinem eius. Item: Omni tempore vestimenta tua sint candida, & oleum de capite, id est, charitas de cor de tuo non deficiat.

De eo quod dictum est: Omnis qui tetigerit montem, morte morietur. CAPVT XXVIII.

Omnis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

OMnis, inquit, qui tetigerit montem, morte morietur. Manus non tangent eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis. Siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet, &c.] Horum terribilium causa præsens populi rudis erat insciti, cui tanquam adolescentulo pe tulanti, qui pium patrem reuereri nesciret, seuerum pædagogum adhiberi oportebat. Docendus enim erat, quòd deus patrum eius non esset talis, vt dij Aegyptiorum, quorum in sacris, imò sacrilegijs ludere, & choros ducere, manducare, & bibere, ac deinde polluere, & pollui solenne erat in omni genere fornicationum. Siquidem nõ vltro vel facilè hoc perdiscere poterat, quippe cum Exod.32. & post tales tantosq; terrores nihil cunctatus, quasi nihil vidisset, fecerit vitulum conflatilem. Sederit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Dixeruntque: Isti sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Ergo terribilium quæ ostensa sunt, id est, buccinæ perstrepentis, tonitruorum, ac micantium fulgurum, montisq; fumantis, ac densissimæ nubis, siue caliginis, ac sententiæ, quæ interponitur, omnis qui tetigerit montem, morte morietur, causa fuit ipse populi stratus, qui quoniam ad charitatem nondum peruenerat, oportebat vt timore stringeretur. Vn Exod.19. dè & post aliqua Moyses dicit: Vt enim probaret vos venit deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. Sed nunquid dominum velle videre malum est? Imò bonum, & omnino optimum est. Sed malum est ei, qui per curiositatem illum quærere audet, æstimans quòd deus in sua natura visibilis, aut membris suis vt homo localiter distinctus aut circumscriptus sit. Rectè igitur interpositione præcepti curiositas importuna atque indigna repulsa est. Posito autem præcepto, præuaricatoris pœna iusta est, ac proinde iustissimè omnis, inquit, qui tetigerit montẽ, morte morietur, & taliter, vt cæteri metum habeant. Quomodo? Manus, inquit, non tangent eum, videlicet abiectum, sicut pollutum & immundum, sed lapidibus opprimetur, aut cõfodietur iaculis. Iumentum quare occidetur? Videlicet vt dominus iumẽti, qui illud custodire neglexit, in eo contristetur, & in quo negligentia eius est, in eodem æqua iudicij mensura feriatur.

Quomodo dictum sit: Cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem, eum supra contrarium dictum sit. CAP. XXIX.

CVm, inquit, cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.] Sed & supra iam dictũ est, cauete ne ascendatis in montem. & postmodum item dominus dicit: Contestare populum, ne forte transcendere velint terminos ad videndũ dominũ, & pereat ex eis plurima multitudo. Ergo cum dicitur, cum cœperit clangere buccina, ascendant in montem, subaudiendũ est, Moyses. vsq; ad terminos constitutos per circuitum. Porrò Moyses, quàm auidè inhæreat diuinæ visioni, illud innuit, quòd cum dicente sibi domino: [Descende, & contestare populum, ne forte velint transcendere terminos. Sacerdotes quoq; qui ascendũt ad dominum sanctificentur, ne percutiam eos.] Ita respondens, ait: [Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai. Tu enim testificatus es, & iussisti, dicens: pone terminos circa montem, & sanctifica illum.] Attamen licet hac occasione prætenta, quasi securum deum reddere voluerit, non profecit. Nam dominus in sententia perstitens. [Vade, inquit, descende, ascendesq; tu, & Aaron tecum. Hoc in exemplum eorum, qui populo dei præficiendi erant, sicut Moyses dictum vel factum est, quibus supernorum contemplationi arctius inhærere cupientibus, nonnunquam causa vel cura subditorũ impedimento sit. Exemplo nanq; simul, & imperio saluatoris, qui de sinu patris propter nos exiuit, coguntur interdum omittere dulcedinem altissimæ contemplationis, & condescendere paruulis, vt cum eis 2.Cor.12. tractent de carnalibus negotijs, vt Paulus apostolus, qui cum raptus fuisset vsq; ad tertium cœlum, vel paradisum, & audisset arcana verba, quæ non licet homini loqui: de tam altis, ad tã infima descendit, vt disponeret iura coniugij: Vxori, inquiens, vir debitum reddat, & vxor viro. 1.Cor.7.

Quid significet mons Sion, iuxta sententiam Apostoli. Et quid intelligendum sit per hoc quod dictum est: Bestia si tetigerit montem, lapidibus opprimetur.

CAPVT XXX.

Hebr.12. MOns nanq; Sinai, quid significet, capitulo superius scripto, idem Apostolus aperuit: Sed accessistis, inquiens, ad Sion montem, & ciuitatem dei viuentis, Hierusalẽ cœlestem. Cum enim hæc igni montis Sinai, & caligini opponit, in quam Moyses ascendit, quo populus ascendere non potuit, profectò illic figuram, hic veritatem: illic vmbram, hic nos intelligere vult corpus aut rem. Quem ergo deus misit, cui iuxta exemplum Moysi signum dare dignatur, quòd eum ipse miserit, huic montis Sion & ciuitatis dei viuentis Hierusalem cœlestis ianuas aperiet, vocando illum intra secreta contemplationis, quo populus ascendere nõ meretur, quia carnali sensu premitur. Et bestia, inquit, si tetigerit montem, lapidibus opprimetur. Si enim is, qui bestialiter viuit, alta diuinitatis audeat scrutari, illa gloriosa dignitas caliginem sibimet obduxit, & fumante toto Psalm.17. scripturarum monte, indignos oculos cæcitate obuoluit. Vndè Psalmista: Et posuit, inquit, tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum eius, tenebrosa aqua in nubibus aeris. Ita cum sit splendida lux veritatis, ille nihil videns, nisi caliginem mendacij, illis opprimitur lapidi- Psalm.10. bus, quos alijs verbis idem significat, cum dicit: Pluit super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus

spiritus procellarum, pars calicis eorum. Sic Arrius, & alius quilibet hæresiarches à superna maiestate lapidatus est. Et hoc idcirco, quia bestia fuit. Si enim rationabiliter vt homo per actiuam vitam, seipsum prius exercuisset, ac deinde ad contemplandam veritatis gloriam ordinatè promouisset, iuos ab illo fortitudo maiestatis lapides continuisset. Interea qui vocatus à domino est, is vsq; in tertium cœlum, aut in paradisum raptus, & illud vsque mente excedens, ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœlestem perambulat, murosque eius ex omni lapide preciosо, turres quo- Apoc.21. que gemmis ædificatas, atque plateas mundo auro stratas, multorumq; milium angelorum frequentiam, in circuitu eius & intus miratur, tantæq; visionis eius nunquam abesse festinitati, toris viscеribus optat. Sed oportet vt qui audit dicat, veni, id est, vt is qui supernam dulcedinem prægustauit, inuitet alios, ad promerendam requiem, qui miserè laborantes & onerati, nesciunt adhuc vbi pax & vera refectio sit. Nec enim idcirco aperti sunt illi thesauri beatitudinis, vt repertis solus incumbat diuitijs. Dicitur ergo Moyli vt descendat, ascensurus iterum, & assumat secum Aaron fratrem suum, populo quoque prædicet, quatenus lotis vestimentis ascendant ad dominum. Illic tonitrua, fulguráque micantia, fumus quoque & ignis, & clangor buccinę, vt fiat quod scriptum est: Qui respicit terram, & facit eam tremere. qui tangit mõtes, & fumigant. Item: Com Psalm.103. mota est, & tremuit terra, & fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam Psalm.17. iratus es eis. Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo, & cætera. Terra quippe commouetur, & contremescit, fundamenta quoque montium conturbantur & fumigant, ex ardescente igne à facie domini, cum audito per prædicatorẽ futuro aduentu tremendi iudicis, hi qui prius terram tantummodo nouerant, semetipsos pœnitendo discutiunt, & montuosa superbia descendẽte, fumus, id est, lachrymosa oratio, ascendit à timore iræ domini, & ignis doloris à facie eius, id est, à cognitione veritatis exardescens, peccata consumit.

Decalogus præceptorum, & cur dictum sit in fine: Non concupisces, cum omnium malorum radix sit cupiditas, & de charitate.

CAPVT XXXI.

LOcutusque est deus cunctos sermones hos: Ego sum dominus deus tuus, qui eduxi re de terra Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me, Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ in aquis sunt sub terra, non adorabis, neque coles ea, & cætera.] Hic decalogus in capite legis positus est, id est, decem præceptorum numerus, quorum primum est: Non habebis deos alienos coram me, vltimum: Non concupisces. Dicit autem Apostolus. Quia radix omnium ma- 1.Timo.6. lorum est cupiditas. Cur ergo non hic primum positum est, non concupisces? Sed sciendum, quia sicut malæ arboris, superiores primùm rami præciduntur, & sic paulatim vsque ad radices peruenitur, sic prius opera mala, prout sunt cupiditati viciniora, paulatim præciduntur, & sic ad vltimum ipsa cupiditas vel cõcupiscentia voce prohibentis amputatur. Notandum quippe, quòd prohibendo penè cuncta hæc enuntiantur. Vndè verissimè Apostolus dicit: Quia iusto lex non 1.Timo.1. posita est, sed iniustis, impijs, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis. Iniustos nempe & totos cupiditati deditos homines, deus curandos susceperat, & idcirco tanquam negotioso agricolæ, primùm hæc illi cura impendebat, vti malis radicibus occuparam terrã sarcitudo meliori plantationi præparáret, scilicet charitati, quę sola iusto posita est. Nam & idem Apostolus antequam diceret, quia iniustis & non subditis lex posita est. Iusto, id est, Timotheo discipulo, dixerat: Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Etenim vbi charitas est, non opus est dicere: Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Proinde interrogatus dominus à legisperito, dicente: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Respondit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, Matth.22. & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pender & prophætæ. Igitur hic in initio non tam charitas imperatur, sed quę contraria sunt charitati, prohibentur: vt illis extirpatis, tunc demum ipsa charitas radix omnium bonorum substituatur.

Quod præceptorum quatuor pertinent ad dilectionem dei, sex verò ad dilectionem proximi.

Cap. XXXII.

SVnt autem præcepta decem, quorum primum (vt prædictum est) non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, sequens, sed vltimum est, non concupisces. Quatuor ex his dilectioni dei, sex dilectioni subseruiunt proximi. Non habebis deos alienos coram me, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, non assumes nomen domini dei tui in vanum, memento vt diem sabbatorum sanctifices. Quatuor ista dei dilectioni repugnantia prohibendo, locum eidem dilectioni dei, sermo dei parare intendit. Habere nanque deos alienos,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& deum verum diligere simul non potes. Ait ergo, non habebis deos alienos coram me, id est, neminem æstimabis deum præter vnum creatorem cœli & terræ. Item: Facere sculptile, vel vllam similitudinem eorum, quæ in cœlo, vel in terra, vel in aquis sunt, & æstimare, alicui horum deum similem esse, iniquitas est & dilectioni dei repugnat. Cui similem (inquit propheta) fecistis deum? Aut quam imaginem ponetis ei? Hoc aduersus humaniformios valet, qui deum humanis putant esse compactum membris. Nimirum hoc pacto, grande sibi fingunt simulachrum, quod in cœlo sedeat, & terram pedibus contingat, dicente ipso: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Dicit itaque: Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & cætera. Sanè quod hic ait: [Ego sum dominus deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.] Hoc in omni præcepto subaudiendum est, videlicet, vt timeat pœnam transgressor, speret præmiũ præcepti executor. Opportuno quoque tempore fortem se & reddentem iniquitatem patrum in filios, in quartam & tertiam generationem, hic asseruit, videlicet vbi totus mons Sinai fumigabat, & totus erat terribilis, eo quòd descendisset dominus, quod erat indicium fortitudinis, & iniquitatem patrum. qui Ioseph fratrem suum vendiderant, nunc reddiderat in tertiam & quartam generationem, non absque misericordia: soluta nempe captiuitate, reuertebantur de Aegypto, generatione quarta. Item, assumere nomen dei in vanum (quod poetę faciunt) vel reuerentia dignum non æstimare, vbicunque nomen domini fuerit inuocatum, dilectioni dei omnino est aduersum. Ait ergo: [Non accipies nomen domini dei tui in vanum. Nec enim habebit insontem dominus eum, qui assumpserit nomen domini dei sui frustra.] Item: Aliquid boni facere, non ad laudem dei, siue ob spem æternæ retributionis, sed vt videaris ab hominibus, dilectioni dei contrarium est. Dicit ergo: [Memento vt diem sabbatorum sanctifices.] Id est, in omnibus operibus tuis, dei retributionem attende, vel in deo requiem tibi præpara pro mercede, quòd verè est diem sabbati sanctificare. De carnali Iudæorum sabbatismo iam aliàs dictum est. Quæ sequuntur sex: [Honora patrem tuum, & matrem tuam, Non occides, Nõ mœchaberis, Non furtum facies, Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium, Nõ concupisces.] Cuncta quæ dilectioni proximi sunt inimica, extirpant, legemque adiuuant naturalem, quæ dicit: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Hæc à gentibus, siue honestioribus gentilibus vtcunq; obseruari potuerunt, sed ad vitam illis absque dilectione dei non profuerunt, vtpote deos alienos habentes, & cætera quæ supradictis quatuor præceptis inhibentur facientes, beatitudinem non sunt consecuti. Decem præceptorum distinctio nunc in nostris codicibus, ex translatione beati Hieronymi sic habetur. Cæterùm aliàs quatuor præcepta quæ ad dilectionem dei pertinent, in tria esse redacta, & econtrario eorum quæ ad dilectionem proximi spectant, vltimum, id est, non concupisces, in duo diuisum legimus, vt aliud sit in auditum, non concupisces vxorem proximi tui, & aliud, non concupisces rem proximi tui, & ita ad dilectionem quidem dei tria, ad dilectionem verò proximi septem pertinere præcepta. Quod ex LXX. interpretibus sumptum fuisse arbitramur. Istæ sunt decem chordæ cantoris dei, dicētis in psalmo: Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decachordo psallam tibi. Item: Confitemini domino in cithara, in psalterio decem chordarum psallite illi. Qui enim sine istis viuit, mentitur, quoties se in decachordo psalterio domino confiteri profitetur.

Esaiæ 40.
Esaiæ 42.
Psal. 143.
Psalm. 32.

De eo quod dictum est: Populus videbat voces & lampades, & cætera. Quid altare de terra sine gradibus. CAP. XXXIII.

CVnctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem.] Videbat voces, id est, intelligebat, sed eum qui voces formabat deum, non videbat. Nec verò lampades tantum micantes, sed & montem fumantem videbat, quia videlicet non erat in omnibus integritas fidei, vel perfectio timoris domini, qua Moyses perfectus fuit, & idcirco flammam in rubo sine fumo vidit. [Et perterriti, ac pauore concussi steterunt procul, dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus, & cætera.] Quod ita laudabiliter dixerunt, claret in libro Deuteronomij ex commemoratione Moysi dicentis: Quod cũ audisset dominus, ait ad me: Audi vocẽ verborũ populi huius, quæ locuti sunt tibi, bene omnia locuti sunt. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, vt bene sit eis, & filijs eorũ in sempiternũ? Ad hunc sensum respicit, quod hic præterea dominus dicit: [Vos vidistis, q̃ de cœlo locutus sum vobis. Nõ facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi.] Et post pauca: [Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.] Nunquid enim hoc iubet, vt nõ nisi de terra congesta sibi altare fiat, vt vel idipsum altare plano solo non emineat? Non vtique, nam idem postmodum: Altare, inquit, facies mihi de lignis Sethim, & operies illud ære. Sed & Salomon altare fecit in templo æreum, altitudinis decem cubitorum. Nunquid sine gradibus illuc ascendi poterat? Imò

Deute. 5.
Exod. 20.
3. Reg. 8.
2. Para. 7.

Imo XV. gradibus ascendebatur in illa sancta sanctorum, iuxta quę cantantur in Dauid, XV. cantica graduũ, continentia quid significauerunt gradus illi, scilicet virtutũ profectibus ascendendũ esse in cœlestia sancta sanctorũ. Ergo potius ad id quod humiliato corde dixerat, non loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur, cuncta hęc figuratè dicta esse probantur. Nam huius quoq; loci memor Moyses, iterũ in Deute. dicit: Prophetã de gẽte tua & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dñs deus tuus, ipsum audies, vt petisti à dño deo tuo in Oreb, quando concio congregata est, atq; dixisti: Vltra nõ audiam vocẽ dñi dei mei, & ignẽ hunc maximũ amplius nõ videbo, ne moriar. Et ait dñs mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetã suscitabo eis de medio fratrũ eorũ, similẽ tui, &c. Hunc prophetã, id est, semetipsum dicit, in isto loco: Veniã ad te, & benedicã tibi. Et post aliqua: Ecce ego mittã angelũ meũ, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem paraui. Obserua eum, & audi vocẽ eius, ne contemnendum putes, quia nõ dimittet cum peccaueris, & est nomẽ meum in illo. Igitur cũ dixisset Moyses: Vt enim probaret vos, venit deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis, videlicet, quia initium sapientiæ timor domini, dominus illum propheram, illum magni consilij intendẽs angelum, vos, inquit, vidistis, q̃ de cœlo locutus sum vobis, dicens: Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis, & portare nõ potuistis. Dico ergo, altare de terra facietis mihi, id est, incarnationẽ prophetę illius, quem suscitabo vobis de fratribus vestris, humiliter credetis. [Et offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oues, & boues in omni loco, in quo fuerit memoria nominis mei.] A solis ortu, vsq; ad occasum, inquit per propheram Malachiam, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Hoc ergo dicit, quia quicquid ritè offerre voluerit quis, ouem siue bouem, id est, minorem vel maiorem actionem in structura altaris illius, id est, in fide dominicæ incarnationis solidabit. Veniam ad te, subauditur, secundum illud altare, & benedicã, scilicet omni benedictione cœlesti, & gratia spirituali. [Quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Si enim leuaueris cultrum tuum super eo, polluetur.] Lapides virtutes animi sunt, de quibus tunc altare domino facimus, dum fidem habentes incarnationis eius, super hoc fundamentum, illas superædificamus. Ferrum autem siue cultrum arrogantia est, quo maximè vitio mens à creatore suo præciditur. Aedificatum ergo altare, si super eo cultrum leuaueris, id est, si ribi virtutes ipsas arrogaueris, polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, subauditur de terra factum, id est, minorem patre non dices incarnatum filium, ne reueletur turpitudo tua. Turpius enim nihil est turpitudine hæretica. Siue non ascendes per gradus, id est, non extolleris de tuis profectibus, propter quod vitiũ turpitudo reuelatur, quia profectò superbiam mentis contumelia carnis comitatur.

Deute. 18.
Exod. 23.
Malac. 1.

Quod rectè post præcepta, iudicia ponantur. Cap. XXXIIII.

HAec sunt iudicia quæ proponeres eis.] Rectè & ordinatè post data præcepta, iudicia proponuntur. Futurum nanque erat, non omnes obseruare, vel audire præcepta, & idcirco necessarium fuit perscribere, qualis transgressor, quali reus foret iudicio. Non autem idem singulariter iudicium sonat, quod pluraliter iudicia. Nam singulariter iudicium plerunque damnationem: pluraliter verò iudicia, tam rei vindictam, quàm innocentis significat defensionem. Vtriusque partis iudicij scilicet & misericordiæ, sententias post data decem præcepta proponit hic lex domini sancta & immaculata, & iusta, & bona, vt veraciter Psalmistæ psallenti in decachordo psalterio, primam locus hic materiam videatur dedisse, quatinus diceret: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Cantandi nanque iudicij, materia est insignis, ab hoc loco vsquequo dicit: Qui immolat dijs, occidetur, præter deo soli: misericordiæ verò moduli dulces sunt ab eo quod continuò subiungit: Aduenam non contristabis, vsque ad id quod ait: Sex diebus operaberis, septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, vt refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena. Res quidem obscuræ & exiles, sed iudicia splendida, & iustitiæ illustres. Verbi gratia: Si bos alienus bouem alterum vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, vendent bouem viuum, & diuident precium, cadauer autem mortui inter se dispertient. Noli hic attendere quantitatem peculij, sed æquitatem iudicij. Quid enim de bobus curare tantæ maiestati? Sed verè laudabilis sapientia iudicantis de bobus corruptis, sicut & mirabilis fortitudo præliantis contra Pharaonem, in ranis & muscis. Hæc igitur iudicia dñi iudicia vera iustificata in semetipsis, quæ propones eis, inquit: Non sunt illa iudicia, de quibus Psalmista: Iudicia tua (inquit) abyssus multa: vel illud Apostoli. O altitudo sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: sed eiusmodi sunt hæc, de qualibus item Psalmista dicit: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Manifestam quippe habent æquitatem, conspicuamque omni homini rationabiliter disputanti, vndè & regibus gentium ante Christi quoque aduentum cum summo fauore, & collaudatione accepta hæc & historiæ fuisse traduntur. Breuiter, aliqua de his discutienda sunt ad comprobandum manifestæ iustitiæ testimonium.

Cap. XXI.
Psalm. 13.
Roma. 7.
Psal. 100.
Exod. 22.
Psalm. 35.
Roma. 11.
Psalm. 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.xxii.

Quare de emptione Hebræorum, prima iudicia proponantur, & Vndè illis illa ingenuitas contigerit. CAP. XXXV.

SI emeris seruum Hebræum, VI. annis seruiet tibi: in VII. egredietur liber, gratis, & cætera. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillæ exire consueuerunt] & reliqua. Quæri non frustra potest, cur de proponendis iudiciis, hæc in ordine priora sunt? Et ad hæc inquã: hæc Hebraicæ genti iudicia propria, cætera verò cunctis hominibus siue cunctis gentibus debent esse communia. Quare hæc Hebræorum sunt propria? Quia videlicet pater eorum Iacob, sex annis, pro gregibus Laban seruiuit, in septimo dignitate sua seruata liber exiuit, magis eligens cum patribus suis Abraham & Isaac peregrinari, quàm in terra vel cognatione patrũ suorum plura seruiendo lucrari. Hæc ingenuitas patris illam suis posteris apud dominum thesaurizauit, quatinus lege defendat eos, vt nemo ex illis vltra sex annos cogatur seruire, si nolit.

Gene.31. Econtrario: mater Ipsorum Lya per iniustitiam patris vendita quasi in famulam sic egressa est, sicut ancillæ exire consueuerunt. Vndè tam ipsa, quàm soror eius Rachel, hoc modo conquestæ sunt. Nunquid habemus residui quicquã in facultatibus, & hęreditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq; precium nostrum? Itaq; hęc propria secundum literam Hebræorum iudicia sunt. Si emeris (inquit) seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis, subauditur, si voluerit, nam ingenuus est, & pater eius à semetipso venditus, septimo seruitij anno liber exiuit, quia voluit. nec enim se in perpetuum vendidit. Cum quali veste, id est, cum quali conditione intrauerit, cum tali exeat, quia videlicet pater eius nec plus nec minus, sed tantum abduxit quantum iure acquisiuit. [Si habens vxorem, & vxor egredietur simul.] Quia pater eius habens vxores, vtranq; sororem Lyam & Rachel, quas facta conuentione acquisierat, iam quando seruiendo pro gregibus intrauit, cum eisdem egressus est. [Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum, & vxores, ac liberos, non egrediar liber, offerat eum (inquit) dominus diis, & cætera.] Deos, sacerdotes intellige, secundum quod dictum est ad Moysen. Ecce constitui te deum Pharaonis, videlicet secundum dignitatem diuini officii. [Applicabitur (inquit) ad ostium & postes.] Scilicet vt multos habeat inspectores & testes. [Perforabitq; aurem eius subula.]

Exod.7. Videlicet vt amplius semel dictæ professionis suæ delere vel abscondere non possit monumentum. [Et erit ei seruus in seculum.] Festinando ad alia moralem huius capituli suauitatem præterimus, suo nanq; loco inuenienda est ædita à sanctis patribus. [Si quis vendiderit filiam suam in famulam.] Subauditur, quemadmodum vẽdidit Laban matrem vestram Lyam, quam inrogatus protrusit & indotaram. [Nõ egredierur sicut ancillę exire consueuerunt.]

Gene.30. Videlicet authoritate patris vestri Iacob præeunte, qui non passus est illam quasi ancillam sine omni dote exire. Egit nanq; arte sua, ponendo virgas populeas in canalibus, quas ex parte decorticauerat, vt in ipso calore coitus oues intuerentur virgas, & párerent maculosa & varia, & diuerso colore respersa. Ira nempe, quia cum fortiore Laban iudicio contendere non potuit pro dote non postulatæ vxoris, iusta sibi & illi arte prouidit, ditatusque est homo vltra modum, & habuit greges multos, seruos, & ancillas, camelos, & asinos. Ira planè satagere licebit emptori vt ei quam emit, quia filia est, non omne dotis subsidium desit, siue sibi siue filio illam despondere noluerit. [Si displicuerit oculis domini sui, cui tradita fuerit, dimittet eam.] Hic clam oculo illos suæ vel maternæ conditionis admonet, quia profectò cum displicuisset Lya, nam lippis erat oculis, iure Iacob dimittere eam poterat, quippe pro qua non seruierat, cui fidem coniugalem non dederat. [Populo autem alieno vendendi, non habet potestatem, si spreuerit eam,] & reliqua.

De diuerso supplicio eius, qui hominem in insidys occîdit, & eius qui occîdit inimicum suum. CAPVT XXXVI.

QVi percusserit hominem, volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum, quo fugere debeat.] Constituam, inquit, tibi locum, id est, separabo tibi vrbes fugitiuorum, quo fugere debeat qui non est

1.Reg.24. insidiatus, sed deus inimicum tradidit in manus eius. Exempli gratia: Persequente Saule Dauid, cum ille fuisset ingressus speluncam vt purgaret ventrem, Dauid & viri eius in interiore

1.Reg.26. parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies, de quo locutus est dominus ad te, ego tradam tibi inimicum tuum, & cætera. Item: Venerunt Dauid & Abisai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem, & dormientem in tentorio. Dixitq; Abisai ad Dauid: Conclusit deus inimicum tuum in manus tuas. Nunc ergo persodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit. Planè Dauid non fuerat insidiatus, sed deus inimicum gratis insidiantem

1.Reg.24. tradiderat in manus eius. Vndè & dicit: Animaduerte & vide, quoniam non est iniquitas in me, tu autem insidiaris animæ meæ. Et ille secundum hanc legem locutus: Iustior, inquit, tu es quàm ego. quia videlicet permisso legis poteras occidere me, legitimum habiturus refugij locum, donec temporis huius moreretur sacerdos.

Si quis

Si quis per industriam] Quòd homicida ab altari euellendus, & morti tradendus sit.

CAPVT XXXVII.

SI quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euelles eum, vt moriatur.] Ab altari, inquit, meo auelles eum, vt moriatur, id est, etiam si ad altare meum confugerit, illuc vsque persequeris eum, auulsumq; interficies, quia videlicet ei nihil debet fides altaris, qui per dolum occidendo proximum, omnem fidem perdidit. Iure ergo nemo vel Salomonis iudicium, vel Banaie manum reprehendit, quia Ioab profugum in tabernaculum domini, tenentemq; cornu altaris, & dicentem: non egrediar, sed hic moriar, ibidem aggressus interfecit, qa occidit duos viros iustos, meliores q; se, Abner, & Amasan, principes militiæ, & effudit sanguinem belli in pace, id est, in oiculo pacis, dicendo: salue mi frater, tenens manu mentum more osculantis. Non, inquam, iure quisquam hoc reprehendit, quòd hic talis auulsus est ab altari & interfectus, dicente hic domino, de huiusmodi, ab altari meo auelles eum vt moriatur. Cætera quoque similiter manifestam habentia pulchritudinem æquitatis, facilè rationalis ac diligens homo discernit, vt vltro facie eius delectatus dicat, fidelis dominus in omnibus verbis suis, iustus dominus in omnibus viis suis. Cum ergo hæc omnia fecerit seruus Hebræus opera iustitiæ, iustus quid statim perfectus erit, & premium accipiet vitę æternæ? Non vtiq;, nam & Apostolus testatus est, quia nihil ad perfectũ adduxit lex. Et iustorũ in lege, de præcipuis vnus dicit lachrymosa confessione, quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitię nostræ. Bene igitur dominus ipse, hic post omnia non regnum cœlorum iam legis huius operariis repromittit, sed dicit.

1.Reg.3. 2.Reg.20. Hebr.7. Esaiæ 64.

Quod dictum est: Ecce ego mittam angelum meum, & cætera.

CAPVT XXXVIII.

ECce ego mittam angelum, qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat ad locũ quem parauj. Obserua eum, & audi vocem eius: nec contemnendum putes, quia non dimittet cum peccaueris, & est nomen meum in illo.] Non est hic ille angelus, quem promittens dominus per Malachiam prophetam: Ecce ego, inquit, mittam angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Ille est nanque Iohannes Baptista propheta, & plus quàm propheta angelus, de quo confestim idem propheta subiungit: Et statim veniet ad templum suũ dominator quem vos quæritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Propria huius angeli differentia hic posita est dicente deo, & est nomen meum in illo. Non dixit, & nomen meum super illum, quod rectè dici queat de quolibet infimo electorum, quorum omnium illa est prophetica vox: Tu autem in nobis es domine, & nomen tuum inuocatum est super nos: sed est, inquit, nomen meum in illo, id est, pro naturali diuinitate eodem, quo & ego, censetur nomine. Dicitur enim, & est, æquè vt ego deus, dominus, omnipotens, inuisibilis, increatus, immensus, æternus, & quicquid de deo substantialiter prædicatur, vt hoc solum de nomine interfit, quòd ego ad illum relatiuè pater, ille ad me relatiuè filius dicitur. Hunc ego mittam, qui præcedat te, scilicet aperiendo tibi portas iustitiæ, & custodiat te in via, quatinus quod arbitrio non præuales, eius consequaris gratia: & introducat ad locum quem paraui, scilicet mansionibus multis distinctum ab origine mundi, de quo ceciderunt apostatæ angeli, quibus pes superbiæ, & ideirco expulsi sunt, nec potuerunt stare. Obserua eum, & audi vocem eius. Obserua, inquam, eum, non à semetipso loquentem, & opera mea facientem, & audi vocem eius, dum sub duobus testibus, scilicet sermone & opere se in nomine dei patris sui venisse profitetur. Nec contemnendum putes, quia non dimittet cũ peccaueris, ne contemnendum putes quòd homo est, & mortalis est, & mortuus ex infirmitate hominis, viuit enim ex virtute dei, habenq; potestatem iudicium faciendi, nõ dimittet cum peccaueris odio habẽdo illum gratis. [Quòd si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligã affligentes te, præcedetq; te angelus meus, & introducet te ad Ammorrhæum, &c.] Inimicos Israel, id est, omnium quærentiũ dominũ, & Aegyptum huius mundi fugientium, maligños esse spiritus, eisq; Amorrhæi & Euæi, cæterarumq; gentium congruere nomina secundum interpretationes suas, iam alio loco dictum est, proinde præsentia pertranseuntes, ad alia curramus.

Psalm.33. Esaiæ 54.

Quomodo fœcunditatem ecclesiæ repromittit, dicendo: Non erit infœcunda nec sterilis in terra tua. CAP. XXXIX.

NOn erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. Numerum dierum tuorum implebo.] Beati seminis fœcunditatem ecclesiæ sanctæ repromittit, quam & propheta Isaias præuidens: Lauda, inquit, sterilis, quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum. Nam postquam nos angelus ille præcessit, & in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.xxiiij.

cœlum ascendens dona sancti spiritus hominibus dedit, non est in hac terra, quam ille sanguine suo rigauit, quæ sit infœcunda verbo dei, & sterilis ab operibus bonis. In omni loco mater ecclesia spirituales filios parit, & de mortuis vituos in vitam æternam regenerando parturit. Cuius fœcunditatis præmium breuiter cõtingens, numerum, inquit, dierum tuorum implebo, id est, in seculorum secula, quæ dinumerari non possunt, vitam tuam extendam, & dilatabo. [Terrorem meum mittam in præcursum vestrum, & occidam omnem populum ad quem ingredieris, &c.] Hæc ita facta esse nouimus, vt in figura terroris, quo per crucem Christi fulminati sunt, maligni spiritus inimici nostri, contigisse veraciter prædicemus. Vnde & ipsi inimicorum capiti fiducialiter dicamus. O tortuose serpẽs, qui mille per meandros, fraudesq; flexuosas agitas quieta corda, discede, Christus hic est, hic est Christus, liquesce, signum quod ipse nosti damnat tuã cateruam. Sed quinam sunt crabrones, de quibus ait: [Emittam crabrones prius, qui fugabunt Euæum, & Chananæum, & Ethæum antequam introeas.] Qui, inquam, spiritualiter sunt per crabrones intelligendi, quos scimus de equino stercore nasci, quos contra Chananæum se missurum dicit, sicut contra Aegyptios muscas misit, nisi ignobiles, & contemptibiles huius mundi, quos vt nobilis & fortior confunderet, ante conspectum nostrũ misit, vt per illos contrita superbia seculi, pacifice possimus ad vitam æternam ingredi? Isti crabrones qui se tanquam purgamenta mundi profitebantur, & omnium peripsema, miluos vicerunt, diabolum principem mũdi fugauerunt, & omnes pompas eius sub pedibus suis velociter conculcauerunt. [Non ejciam, inquit, eos à facie tua, anno vno, ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ.] Hoc est dicere. Non absque legitimi certaminis labore vitia delebo repugnantia proposito tuo, vel intentioni tuæ, ne extollat te in superbiam repentina gloria victorię. Satius enim est pugnare cum hominibus, quàm bestijs subdi, id est tolerabilius est, verbi gratia, colaphizari stimulo carnis, quàm deuastari elationis stimulo. Hæc enim humana, illa tentatio est diabolica. Ait ergo. [Paulatim expellam eos de conspectu meo, donec augearis & possideas terram.] Ac si dicat. Ascensiones quas in corde tuo disposuisti, in hac valle lacrymarum, in hoc loco quem tibi posuisti, in quem ô homo pro tuo vitio incidisti, paulatim per auxilium exercitantis gratiæ perficies, ibis de virtute in virtutem, donec videas deum deorum in Sion, quod est veraciter augeri & possidere terram viuentem. [Ponam autem terminos tuos à mari rubro vsque ad mare Palæstinorum, & à deserto vsq; ad fluuium.] Spiritualiter autem termini Christianitatis hi sunt. Per mare rubrum & per desertum populum intelligimus Iudæorum, rubrum mare pro parte electorum, qui primi rubente sanguine Christi mundati sunt, & apud quos priores baptisma est ecclesiæ celebratum: desertum autem pro parte reproborum, qui propter infidelitatem ab inhabitatore deo & homine Christo deserti sunt. Per mare autem Palæstinorum, & fluuium magnum, quem alio loco nominat scriptura Euphratem, quod nos Latinè dicimus frugiferum, multitudinẽ intelligimus gentium, siue profunditatem nationum, ad quas dilatati sunt termini apostolorum, incipientium ab Hierusalẽ, vbi (licut dictũ est) primo sacratum est nostri baptismi mare rubrum. Porrò iuxta literã quatuor climata terræ repromissionis distincta sunt, dicendo à mari rubro vsq; ad mare Palæstinorum, & à deserto vsq; ad fluuium. Mare Palæstinorũ alio loco legimus appellari mare magnum, quod iuxta terræ situm ipsorum erat illis contra solis occasum.

1.Cor.4.

1.Cor.11.

Psalm.23.

Quòd sermonis dei cum Mose, exordium, medium, & finis, idem sit.

CAPVT XL.

TRadam in manibus vestris habitatores terræ, & ejciam eos de conspectu vestro. Non inibis cum eis fœdus, nec cum dijs eorum, non habitent in terra vestra, ne forte peccare te faciant in me, si seruieris dijs eorum: quod certè erit tibi in scandalum.] Quod sermonis huius fuit exordium, ipsum medium, ipsum & finis est. In exordio nanq; dictum est. Non habebis deos alienos coram me. In medio autem, qui immolat dijs, occidetur, præter deo soli. Porrò hic in fine dicitur. Non inibis fœdus cum dijs eorum, & cætera. Et rectè, quia bonorum omnium radix est, vnius dei diligentissima notitia, idcirco maximè circa hanc tota beniuoli plantatoris impenditur opera. Hæc etenim in corde prius radicata & fundata, quicquid inde pullulat, frondet ac floret in gratiam, & fructum affert in vitam æternam: sicut econtrario deorum alienorum seruitus causa est perditionis, efficiens omnem fructum nequam, & mortem afferens sempiternam, testante Apostolo, cum dicit: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, qui commutauerint veritatem dei in mendacium, & coluerunt & seruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula, Amen, & reliqua. Ergo sicut creaturæ seruitus contumeliosum reddit hominẽ, etiam in exterioribus carnis operibus, sic econtrario fida creatoris adoratio gloriosum illum efficit succedentibus fructibus spiritus. Equidem nos hodie cuncti verbo palàm creatoris adoratores sumus: sed authoribus magnis, Christo videlicet & Apostolo eius, simulachrorum seruitus sic çquiuocatur, vt in illo sacrilegio plerique professores Christianitatis inuoluantur. Nam euangelica authoritate, si auari

Roma.1.

sumus, non deo seruimus, sed mammonæ. Et Apostolus testatur, quia auaritia idolorum est seruitus. Igitur & hic & supra, vbi dictũ est: Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis, apud nos idem est, ac si dicatur: Non studebitis auaritiæ, non seruietis mammonæ.

Matth.6. Lucæ 16. Ephes.5. Coloss.3.

Quoto die lex data sit, & quòd altari ædificato ad radices montis, populus trina repetitione dixerit: Omnia verba domini, quæ locutus est, faciemus.

CAPVT XLI.

VEnit ergo Moyses, & narrauit plebi omnia verba domini atque iudicia. Responditq; populus omnis vna voce: Omnia verba domini, quæ locutus est, faciemus.] Memoriter tenendum est, hunc tertium diem mensis tertij (vt superius dictum est) non quinquagesimum, sed quadragesimumnonum esse, à quartadecima mensis primi, id est, ab immolatione agni. Cum enim iuxta lunarem computationem mẽsis, alius triginta, alius vndetriginta sit, profectò sedecim dies à quartodecimo, qui residui fuerunt mensis primi, cum triginta secundi, & istis tribus diebus mensis tertij, quadraginta nouem sunt. Num ergo fallimur, dicentes, quia quinquagesimo die data est lex, quia quadragesimonono die, locutus est deus cũctos sermones hos, venitq; Moyses & narrauit plebi omnia verba domini, atque iudicia, respondit q; cunctus populus vna voce, omnia verba domini faciemus quæ locutus est? Non vtique. Nam vide, quid sequitur. [Scripsit autẽ Moyses vniuersos sermones domini, & mane consurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos, per duodecim tribus Israel.] Hoc mane quinquagesimus est dies, quo demum lex data est. Quomodo? Misitq; (ait scriptura) iuuenes de filijs Israel, qui & abstulerunt holocausta, immolauerunt que victimas pacificas domino, vitulos duodecim. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, & misit in crateras, partem autem residuam fudit super altare. Assumensq; volumen fœderis, legit, audiente populo. Qui dixerunt: Omnia quę locutus est dominus, faciemus, & erimus obedientes. Quæ professionis tertia repetitio plena, insolubilis quoque iam confirmatio est. Nam & primo die mensis, dixerunt: Cuncta quæ locutus est dominus faciemus. & tertio die dixerunt: Omnia verba domini, quæ locutus est dominus, faciemus. & hic dicũ: Omnia quę locutus est dominus, faciemus, & erimus obedientes. [Ille verò sumptum sanguinem, respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus vobiscum, super cunctis sermonibus his.] Ac deinceps. Dixit autem dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi, dabóque tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata, quæ scripsi.] Hic demum solennis & ritè peracta legislatio est. Nam præterito die, quadragesimonono erat, quod factum, quali quædam catechizatio est dicenda. Aliud nempe est dicere, ecce lex sub qua militare vis: si potes obseruare, ingredere: si non potes, liber discede: aliud postulatæ legis professionem confirmatam manu propria signare.

De dedicatione testamenti, post ædificationem altaris in sanguine duodecim vitulorum.

CAP. XLII.

APostolus loci huius memor, cum dixisset: Testamentum enim in mortuis cõfirmatum est, alioquin nondum valet dum viuit, continuò subiunxit: Vnde nec primum quidẽ sine sanguine dedicatum est. Lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuersõ populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccinea, & hyssopo, ipsum quoque librum & omnem populum asperfit, dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos deus. Dedicatum hic primum asserit testamentum, in eo quod ædificato altari cum duodecim titulis duodecim tribuum, legem recitaram professionum & immolatis victimis, dimidiam partem sanguinis fundens super altare, reliqua parte Moyses populũ asperfit, dicens: Hic est sanguis fœderis. Quid autem esse putamus hanc dedicationem testamenti, nisi acceptionem cõscriptionis propter promissiones testatoris, vt ipse eis in deum, ipsi autem illi essent in populum secundum similitudinem fœderis maritalis? Nam hinc est, quod in Ezechiele inter cætera dicit. Vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confusione plena. Et transiui per te, & vidi te, & ecce tempus tuum tempus amantium. Et expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam, & iurauí tibi, & ingressus sum pactũ tecum, ait dominus deus, & cætera. Igitur huius quinquagesimi diei magna & digna memoria, qua mulier illa, scilicet synagoga, quæ in Aegypto multiplicata fuerat, & grandis effecta, iamque (vt ait idem Propheta) ad mundum muliebrem peruenerat, quæq; in die ortus sui præcisum vmbilicum non habens, non fuerat lota aqua, in salutem, multis enim diis seruire incœperat, vni viro, vni deo facta est & lota aqua, & emundata à sanguine suo, vestita & calceata est, & cuncta iustitiæ accepit ornamenta, quæ sub nomine: Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostijs quàm istis. Cœlestia sunt secundum Euangelicam vel apostolicam fidem sancta illa, quæ introiuit Iesus, id est, ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Hęc autem sancta populo illi tradita illorũ sunt exemplaria, quemadmodũ idem Apostolus, cũ testimonio scripturæ

Ezec.16.

Heb.9.

Heb.9.

Hebr.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXIIII.

præsentis ait: Si ergo essent super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrẽt secundum legem munera, qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium, sicut responsum est Moysi, cũ consummasset tabernaculum. Vide, inquit, omnia facito secundũ exemplar quod tibi ostensum est in monte. Proinde præsentem locum cum cœlestibus, quorum hæc & cætera quæ sequuntur exemplaria sunt, iam nunc libet conferre diligentius.

Quod sanguis vitulorum sanguinem cœlestis hominis Christi significet.

CAPVT XLIII.

PRimò sanguis vitulorum, quo hæc exemplaria mundata sunt, sanguinis exemplar fuit cœlestis hominis Iesu Christi, quo cœlestia simul & terrena pacificata sunt. Saluris nanq; quam sanguis eius in veritate contulit, signum hircorum vel vitulorum sanguine præcucurrit. Porrò, quod iuuenes potius quàm senes de filijs Israel Moyses mittit, vt offerrent holocausta, illius sunt iuuentutis exemplar, de qua Psalmista: renouabitur, inquit, iuuentus tua vt aquilæ. Pſal.102.
Neque enim veteres sed nouos homines: neque in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus missurus erat dominus Iesus Christus duodecim Apostolos, sacerdotes nouos, noui & veri sacrificij ministros. Quid deinde nobis illud exemplificat, quòd dimidiam partem sanguinis super altare fudit, & dimidiam in populum respersit: nisi q; cœlestia duo simul de vno eodemque dirimata sunt sanguine Christi filij dei, alterum quo per baptismum in remissionem peccatorum aspergimur: alterum quo verum, cum carne vera, sanguinem de sancto altari sumimus? Missus itaq; sanguis in crateras, partim in altare funditur, partim in populum respergitur: quia reconditum verbum dominicæ passionis, in apostolorum omniumq; sacerdotũ Christi cordibus sic per os linguamq; illorum in hæc sacramenta diffunditur, vt & veraciter in morte Iesu Christi baptizati, sanguine eius respersi simus, & de sancto altari sanguinẽ eius in veritate bibamus. Apostolus aspersionem Hebr.9.
illam exemplarem cum aqua & lana coccinea & hyssopo factam esse testatur. Sic nimirum & de latere Christi cum aqua sanguis effluxit, & idcirco rectè, cum vino aquam misceri in sacramento sanctæ ecclesiæ, fides apostolica sanxit. Quòd autẽ in celebratione sancti baptismi, aqua per verbum crucis, per potentiam sancti spiritus, virtutem accipiat sanguinis Christi, ad abluenda pec- Hyssopus.
cata credentis, nullus dubitat fidelis. Hyssopus, herba humilis, humilem significat fidem dominicæ passionis, quia sicut illa tumorem pulmonis, sic fides Christi superbiam cordis sanando deprimit. Per lanam coccineam, propositam nobis eiusdem passionis imitationem intelligimus, quia
1.Petr.2.
Christus passus est pro nobis (vt ait beatus Petrus apostolus) vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Sed & ipsum librum aspersum esse Apostolus asserit: quia videlicet sic sancta scriptura penè vbique fidem continet passionis Christi, vt sine illa nullatenus intelligi possit.
Iohan.3.
Marc.16.
Exod.19.
Abiq; aspersione huius sanguinis, deum nemo videbit. Nam nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto (Christus ait) non potest videre regnum dei. Item: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Bene ergo antequam sanguine illo exemplari respersus fuisset populus, ait dominus: Descende & contestare populum, ne forte velint transcendere terminos ad videndum, & pereat ex eis plurima multitudo at nunc post aspersionem: [Ascenderunt, inquit scriptura, Moyses & Aaron, & Nadab, & Abiu, & LXX. de senioribus Israel, & viderunt deum Israel. Sub pedibus eius quasi opus lapidis Sapphyrini, & quasi cœlum cum serenũ est. Nec super eos qui procul recesserant de filijs Israel misit manum suam, viderunt q; deum, & comederunt & biberunt.]
Exod.33.
1.Iohan.4.
Viderunt deum Israel, sed non sicuti est. Non enim, inquit, videbit me homo & viuere potest. Et longè post visionem istam, deũ (inquit Iohannes Euangelista) nemo vidit vnquam. Ergo & visio hæc, cœlestis visionis dei qua videbimus eum sicuti est, exemplar est. Quod enim dicitur sub pedibus eius quasi opus lapidis Sapphyrini, & quasi cœlum cum serenum est, regni illius, in quo videndus promittitur, soliditatem, puritatem, atque altitudinem mysticè innuit. Nec super eos, inquit, qui procul recesserant, de filijs Israel, misit manum suam. Tanquam diceret: Antequam respersi essent sanguine fœderis, quod pepigit cum eis dominus, miserat super eos manum suam,
Exod.19.
manum terribilem ac tremendam, dicendo: Omnis qui tetigerit montem, morte morietur, lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: nunc autem quia fœderati, quia sanguine fœderis erat conspersi, non misit super eos manum suam, non prohibuit eos à visione sua, qui præ timore superius dicto procul recesserant, terminosque constituros ascendere non audebant. Viderunt que deum, sicut tam dictum est, & comederũt ac biberunt, quod totum illius fuit visionis exemplar,
Psalm.16.
Psalm.36.
in qua comedemus ac bibemus, eademq; visione saturabimur, & inebriabimur. Dicit enim Psalmista: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Item: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

De eo quod dictum est: Ascende ad me, & esto ibi. Et de duabus tabulis lapideis, digito dei scriptis.

Cap. XLIIII.

DIxit autem dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: Daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legẽ ac mãdata quæ scripsi, vt doceas filios Israel. Surrexerũt Moyses, & Iosue

& Iosue minister eius.] Et supra dictum est: Ascenderunt Moyses & Aaron & Abiu, & LXX. de senioribus Israel, sed nõ dictum est: Ascenderunt ad dominum, hic autem dictum est, ascende ad me, quod significat, illum inuitari ad colloquium familiare, additumq; est, & esto ibi, subauditur, non vna hora, vel vno die, sed esto ibi, id est, mane ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi. non ait, & legem quam scripsi, sed mandata quæ scripsi. legem enim Moyses ipse scripsit, sicut & de iudicijs: suprascriptis dictum est, quia scripsit Moyses vniuersos sermones domini: mandata autem digitus dei scripsit, sicut ipse Moyses in Deuteronomio dicit: Dedit q; mihi dominus duas tabulas lapideas scriptas Deute.9.
digito dei. Et hoc cœlestium exemplar fuit: Quorum videlicet quæ facta sunt per nouum hominem Iesum Christum, qui ascendit ad deum, non in montem terrenum, sed in ipsum cœlum, vt acciperet nobis non occidentẽ literam, sed viuificantem spiritũ. Vnde est: Ascendisti in altum, cœpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Quæ donae Et ipse dedit quos- Pſalm.67.
dam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores Ephe.4.
& doctores. Hęc & huiusmodi dona spiritualia scripsit nobis, non in tabulis lapideis, sed in tabu- 2.Cor.3.
lis cordis carnalibus. Scripsit autẽ nõ calamo neq; atramento, sed digito dei, id est, spiritu sancto. Actor.2.
Nam L. die, postquam surrexit à mortuis, cuius etiam hic dies L. exemplar fuit, cum essent omnes discipuli eius pariter congregati, missus est ad scribendum hic dei digitus, hic spiritus sanctus, multiplex, subtilis, disertus, certus, ac discretus. Prima scriptoris experientia claruit in hominibus, qui prius erant idiotæ & sine literis, in eo quòd statim cœperunt loqui linguis magnalia dei. Illa & quæ deinceps subsecuta sunt, opera cœlestia fuerunt, vt rectè hęc scriptura data in tabulis lapideis, illorum dicatur exemplar cœlestium. Nam de huiusmodi dictum est: Quoniam videbo Pſalm.8.
cælos tuos opera digitorum. Sed dicit quis: Istæ tabulę lapideæ digito dei scriptę, postmodum confractę sunt. Reuersus nanque Moyses de monte, cum appropinquasset, vidit vitulum & cho- Exod.32.
ros, iratusq; valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radices montis. Quid hoc ad exemplar pertinuit cœlestium? Plane & hoc pertinuit, quia videlicet gens illa, cuius tabulis prius inscripta sunt dona cœlestia digito dei, ecce rebellando confracta atq; proiecta est. Præcide, air, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, & scribam super eas verba quę habuerunt tabulę quas fre- Exod.34.
gisti. Istę iuniores tabulę nõ confractę sunt. Etenim reprobatis illis, quibus oportebat primùm lo- Actor.13.
qui verbum dei, gentibus annuntiatum est, & ibi scriptura digiti dei permanet. Sanè secundum literaturæ ordinem, sic mandata in duabus tabulis illis distincta sunt, vt in altera continerentur, quę ad dilectionem dei pertinent, quorum primum est, non habebis deos alienos coram me. in altera quæ ad dilectionem proximi, quorum primum est: Honora patrem tuum & matrem tuam. Ephes.6.
Vnde & Apostolus hoc primum dicit mandatum.

Quomodo Moyses durare potuerit sine cibo quadraginta diebus.

CAPVT XLV.

CVmq; ascendisset Moyses, operuit nubes montem, & habitauit gloria domini super Sinai, tegens illum nube VI. diebus.] Gloriam domini habitasse super Sinai, dixit: quia expertus est magnam & gloriosam multitudinem dulcedinis domini, quam abscondit quidem timenti- Pſalm.30.
bus se, sed huic ostendit non parua ex parte, vt in illa epularetur, non vno die, sed quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Nam quasi quæreres, quomodo tam diu durauit homo sine cibo, & sine potu, cum vltra septem dies natura humana sine omni alimonia durare non possit. [Septimo autem die, inquit, vocauit eum de medio caliginis.] Fuerit hoc omnino humanę possibilitatis, quòd præ auiditate cœlestium epularum VI. diebus panem non comẽdit, & aquã non bibit. Cæterùm, nisi VII. illũ die dominus vocasset, natura hominis in semetipsa residens, in breui penitus aruisset. Vocauit ergo illũ de medio caliginis, cuius vox suauis, ac super mel & fauum Deute.8.
est dulcis, & vocatione sua sic inopem hominis naturam ditauit, vt vsq; ad XL. diem non solùm cibi & potus, sed & totius humanæ conditionis posset obliuisci. Sic in semetipso meruit experiri, vt veraciter diceret, quod non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore dei. Item nec in Helia ieiunante similiter quadraginta diebus & quadraginta noctibus, scriptura 3.Reg.19.
tacuit, quòd non hoc de hominis possibilitate habitum, sed de virtute dei, pro munere sumptum est. Vbi enim illum angelus dominus secundo tetigit, dicens: Surge, & comede, postquam comedit & bibit, statim subiunctum est: Et ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & 3.Reg.19.
quadraginta noctibus. In fortitudine cibi illius scriptura sic dixit, vt subintelligas, quòd non erat nec esse poterat in natura quamlibet fortis & in ieiunijs exercitati hominis. Vtiliter satis prouidit diuinitas, quatenus idoneum haberet testimonium Christi humanitas. Ille nanq; ieiunare habebat quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vt pro gula peccatoris primi hominis innocens hic homo secundus, ordinata satisfactione vapularet, nobilq; in se credentibus, quę ille man ducando perdidit cibum vitæ æternæ ieiunando acquireret. Sed hoc (vt prædictum est) supra naturam hominis est, & idcirco hæretica prauitas, quæ illũ nõ verè, sed in phantasmate hominem

apparuisse

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.xxiij.

apparuisse contendit, tam diuturnum ieiunium in suę uesaniæ patrocinium procaciter arripuisset. Vtiliter ergo nobis (vt iam dictū est) diuinitas prouidit, vt duos testes veritatis ieiunantis hominis Christi, humanitas obtineret, alterum scilicet ex lege, alterum ex prophetis. Imò si libet dicimus, quia non duos tantum, sed & tres habuit testes in hoc negotio hic deus & homo verus saluator noster. Vnus enim Moyses, secundo ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Igitur in ore non tantum duorum, sed etiam trium testium stabit & hoc verbum.

Quid sit quòd Moyses præcepta capescens, egressus in medium nebulæ, montem ascendit, & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

CAPVT XLVI.

Act.2. ERat autem species glorię domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel.] Talis quoq; species gloriş domini, cœlestium exemplar fuit. Nam vbi L. die (sicut supra dictum est) gratia cœlestis effulsit, erat itidem species gloriæ domini quasi ignis. Et apparuerunt, inquit, illis dispertitæ linguę, tanquàm ignis, sedit q; super singulos eorum. Vtrobique viuacitas ignis zelum & feruorem spiritus aduersus peccata prefignauit. Ingressusq; Moyses medium nebulę, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.] Nebulam siue caliginem, quam in his locis scriptura sepius expressit, nonnulli lucem inaccessibilem

1.Timo.6. dixerunt, videlicet, quia dicit Apostolus: Quem vidit hominum nemo, nec videre potest qui lucem habitat inaccessibilem. Verùm hic sentiendum est, vt in vocabulo nebulę siue caliginis lux intelligatur, per antiphrasim pluribus scripturarum tractatoribus, non complacuit. Porrò præter typicam intelligentiam, id quod Moyses medium nebulę ingreditur, moraliter quoq; appetendam esse quietem atq; cordis munditiam, eis qui ad contemplationem tendunt, innuit. Quid enim est, quòd hic vt sublimia dei præcepta perciperet, alta cœcendit, atq; vt interna penetraret, ab exterioribus tumultibus occultatus est: nisi quòd sancti viri, qui exterioribus ministerijs deseruire ejj necessitate coguntur, studiose semper ad cordis secreta refugiunt, ibiq; cogitationis intimę examen ascendunt? Et legē quasi in monte percipiunt, dum positis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suę vertice, superne voluntatis sententiam perscrutantur.

COMMENTARIORVM LIBRI III. FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN EXOdum, Commentariorum Liber Quartus.

De tabernaculo Moysi, quòd cœleste tabernaculum exemplar eius fuerit.

CAPVT I.

Exod.25. TABERNACVLVM verum quod fixit deus, & nō homo, tabernaculi quod fixit Moyses, exemplar fuisse, author est idem deus, & non homo. Ait enim: Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in mōte monstratum est. Cuius dicti memor Apostolus: Non enim in manufacta, inquit, sancta, Iesus introiuit exemplaria

Hebr.9. verorum, sed in ipsum cœlum. Hæc tanta authoritas architecti dei illius tabernaculi manufacti structuram toti mundo spectabilem fecit. Vbi? In hac sancta & veridica scriptura, quæ retinuit, & obliuioni fustulit ædificationis illius mensuras vniuersas, numerosq; & ponderа. Diuertūt huc omnes, qui in hoc mundo peregrinantur, regni cœlorum milites, qui pertranseunt, & manentem hic ciuitatem non habentes, futuram inquirunt: atq; cœlestium, quæ iam ex parte cognoscunt, hic exemplaria contemplantur, vt proficiant ad cognoscendum. Qui &

Psalm.83. mirantes, dicunt: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum. Et nos igitur quos ad hunc locum, recta præpositi nostri via perduxit, paulisper immoremur hic, quatenus ex pulchritudine tabernaculi allecta, concupiscat & deliciat anima nostra in atria domini, corde & carne exultantibus in deum viuum, vbi passer domum, & turtur inuenit sibi nidum. Aspiciat deus & passerem secundum cor, in illam cœlestem domum tendentem, & turturem secundum carnem presentis tabernaculo laborantem, & quia tam sancta quàm alta sunt quę molimur, auxilium gratiæ eius, & ad bene cogitandum preueniat passerem, & ad bene agendum subsequatur turturem.

Cur Apostolus versa dictione tabernaculum Moysi exemplar dicat fuisse cœlestis tabernaculi.

CAP. II.

PRimùm quærere libet, cur in ratione exemplarium, diuinæ dictionis Apostolus immutauerit modum. Nam deus dicit iuxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostensum tibi, & omnium vasorum in cultum eius, sic facietis illud. Item: Inspice & fac secundū exemplar quod tibi in monte monstratum est. Manifestè hic eorum, quæ mandabat facere Moysi, ea quæ demonstrabat illi exemplaria esse dixit. Econtra Apostolus, ea quæ fecit Moyses, illorum exemplaria

Hebr.8. cum essent qui offerrent secundū legem munera, qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium, Et continuò subiungit testimonium iam dictum, quo deus cœlestia potius exemplaria esse dixit terrestrium. Sicut responsum est Moysi: Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte. Hoc ergo quærimus, & deo donante, citius inueniemus. Moysi deus loquebatur & ei cœlestia, prius quàm faceret terrestria, spiritualia prius demonstrabat, quàm faceret carnalia. Quomodo vel quali visione demonstrabat? Visione interna, visione prophetica. Lo-

Exod.33. Quomodo cum Moyse loquebatur deus. quebatur enim illi facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Quomodo solet homo loqui ad amicum suum? Non celando illi consilium suum, faciendo illum secretorū suorum conscium. Cum ergo loqueretur ad illum, sicut loqui solet homo ad amicum suum, nunquid illi occultaret summum amicitiæ suæ fructum, id est, futurū Christi filij sui cœleste sacerdotium? Imò tam de præteritis quàm de futuris docuit eum. Numquid non cū authoritate scripturæ Mosaicæ, dicit Iohannes: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil? Etenim prior ille sic locutus est, quia dixit deus, fiat, & factum est, quod æquipollens est. Nam si dixit, fiat, & factum est, per verbum factum est. Ergo multo magis illud amico suo nō abscondit, quòd verbum caro futurum esset: quòd deus & homo Christus, propitiatio pro peccatis nostris futurus esset: quòd idem in tabernaculo suo (quod est præsens ecclesia) mensam corporis & sanguinis sui positurus esset: quodq; idipsum tabernaculum Christus, ipse magnum candelabrum cunctis spiritus sancti donis lucens illustraturus erat. Itaq; quoniam prius hæc spiritualia siue cœlestia vidit, & postmodum carnalia populo illi sancta sanctorum fecit, ipsa cœlestia illi exemplaria dicuntur & sunt. Porrò Hebręi (ad illos enim illa epistola Apostolus loquitur) prius tabernaculum manufactum, prius arcam, propitiatorium, mensam, candelabrum, & cætera omnia manufacta nouerūt, & de illorum similitudine commonebantur ab Apostolo, vt se extenderent ad cognitionem cœlestium. Rectè igitur iltis econtra terrestria hæc dicta sunt exemplaria fuisse cœlestium, exemplaria verorum, exemplaria, inquam, & vmbræ futurorum. Iam nunc tabernaculi ipsius structurā deo duce, & candelabro quod ille est, prælucente ingrediamur.

De primitijs quas dominus ad constructionem tabernaculi iussit tolli.

CAPVT III.

LOcutusq; est dominus ad Moysen, dicēs: Loquere filijs Israel, vt tollāt mihi primitias.] Exponens quid dixerit, vel quid intelligi voluerit, dicēdo primitias, continuò subiunxit: [Ab omni homine qui offert vltroneus accipietis eas.] Vltroneus offert, qui non coacta seruiture, sed spontanea charitate quippiam offert. Ergo charitatis oblationes, siue magnæ siue paruę sint, primitiæ domino sunt, & ad cœlestis tabernaculi eius ornatum proficiunt. Econtra quicquid ex tristitia offertur, serotinum est, & ad decorem domus domini proficere non potest. Proinde Apo-

2.Cor.9. stolus cum dixisset: Qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet: continuò subiunxit: Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit deus, & cætera. Bene ergo dixit, quod oportunè audiāt omnes tabernaculi dei, id est, ecclesiæ Christi, adiutores ab omni homine, qui offert vltroneus accipietis eas. Quod de corporalibus dictum est, itidem de spiritualibus dicendum est, & sentiendum. Nam quicquid boni, siue corporale siue spirituale sit, si idcirco facimus coram

Matt.5. hominibus, vt videant opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est, primitiuum est, & primitiarum acceptor deus suscipi iubet. Econtra, si quis faciat coram hominibus, ad hoc tantum vt videatur ab eis, nullā sibi in tabernaculo dei collocat memoriam. Nam in eo quod visus est ab hominibus, recepit mercedem suam.

Item de eisdem, & quòd minora interdum maioribus chariora sint deo pro intentione offerentis.

CAPVT IIII.

HAec sunt autem quę recipere debetis: Aurum, & argentum, & æs, & hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, & byssum, & pilos caprarum, & pelles arietum rubricatas, pelles hyacinthinas, & lingua Sethim, & cętera.] Ergo vt primitiæ sint, quę offeruntur, non oblationum quantitas, sed offerentium bona efficit voluntas. Multum enim ab auro & argento, pilis caprarum in precio differunt, & tamen sub eodem vocabulo primitiarum positi sunt. Nec dubitandum, pilos caprarum, & pelles arietum, interdum auro & argēto, lapidibusq; preciosis, priora fuisse apud cordium inspectorem deum. Nam eiusdem tabernaculi deus ac dominus, cum sederet contra gazophylacium aspiciens, quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, multis q; Mar.12. diuites iactarent multa, venit vna vidua pauper, & misit duo minuta, quod est quadrans. Et Leui.22. conuocans

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxv.

conuocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hęc pauper, plus omnibus misit. Oēs enim quod abundabat illis miserunt, Hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum victum suum. Porrò quæ ad spiritualem ædificationem conferantur, spiritualia bona sunt, quorum vtiq; cui plus committitur plus ab eo exigitur, ad consummationem cœlestium sanctorum, quorū illa (vt sępe dictū est) nobis exemplaria sunt. Vndè cū dixisset Apostolus: Et ip se dedit quosdam quidē apostolos, quosdam autē prophetas, alios verò euangelistas, alios autem doctores, & pastores, signanter adiecit, ad consummationē sanctorum, in opus ministerij, in ędificationem corporis Christi. Hæc & huiusmodi dona grandia, aurū sunt, argentū sunt, lapides pretiosi sunt. Videmus, quia legimus longos ordines beatorū hominū, virorum pariter ac mulierū, puerorū ac puellarum, ad cœleste ministeriū Christi procedentium, qui in sanctuariū domini talia fideliter ac deuotè obtulerunt. Et nos igitur exigui, quoniam tale quid cœlesti offerre sacerdoti non possumus, ne tamen vacui omnino coram illo appareamus, bona voluntate ad videndum sanctuariū alacres ingredimur, placere nobis omnia veraciter profitentes, sacerdotis ordinem, ministrantiū religionem, offerentiū charitatem. De argento & auro, cęteriſq; primitiis, quæcunq; ab vltroneis oblata accipi iubentur, quam significationē habeant, suis in locis prout lingua in opera expenduntur, pro posse dicemus. Et quàm verè dictum sit, & habitabo in medio eorū, cū fecerint mihi sanctuariū, ipsa lectionis mysteria declarabūr. De similitudine tabernaculi, quod ostensum est Moysi, iam supra dictū est. Principium ædificationis arca est, quæ sic incipit.

Ephes. 4.

De arca, quòd incarnationis dominicæ vel corporis ipsius mysterium fuerit, & qui sint vectes, quibus debeat portari. CAP. V.

Mysterium arcæ.

ARcam de lignis Sethim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos. Latitudo cubitū & dimidiū. altitudo cubitū similiter, & semissem. & deaurabis eam auro mundissimo intus & foris. Faciesq; suprà coronam auream, per circuitum, & quatuor circulos aureos, quęs pones per quatuor arcæ angulos.] Arcam, inquit, de lignis Sethim, ligna Sethim imputribilia sunt spinosa, & à qualitate albæ spinæ non multum distantia. Principio sanctuarij arca compingitur, quia principio sanctæ ecclesiæ filio dei, corporis humani membra compegit ex virgine sanctus spiritus. Cōpingitur autē arca de lignis Sethim, lignis imputribilibus, quia de semine patrum fidelium, ętterna memoria redolentium, dei filius est incarnatus. Cuius, inquit, lōgitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum vnum & dimidium, altitudo similiter cubitum & semissem, videlicet, vt homini salua reuerentia sit accessibilis, & attrectabilis intus & foris, prout est mensura vel statura hominis. Staturæ nanq; humanæ longitudo, à planta pedis vsque ad collum, tricubitalis est. Cum ergo altitudo arcæ tantum vnius cubiti sit ac semissis, palam est, quia curuaturam corporis humani non excedit: & longitudo cum sit duorum cubitorum ac semissis, porrectis manibus ad dexteram & ad sinistram ad quemlibet actum religionis vltrò accedit. Latitudo cubiti quoque ac semissis liquet incumbentis manibus, quàm accommoda sit. Quod totum mysticè nobis illud innuit, quia incarnata diuinitas, omnibus modis mensuræ, id est, capacitati hominis, benigna se charitate indulsit. Deus appropinquans in terra visus, & cum hominibus conuersatus est, oculis hominum expositus, auribus hominum propositus, manibus hominū appositus est. Quod fuit ab initio, inquit Iohannes, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ tractauerūt. Et deaurabis, inquit, eam auro mundissimo intus & foris, quia verę diuinitatis auro, & intus per insitam sapientiā, & foris per diuina opera clarificatus est Christus, ęt sit dei filius. Faciesq; supra coronā auream per circuitū. Suprà corona aurea arca circūdatur, quia filio dei quasi diadema capitis est, hic miserationis ornatus, ęt & per bonitatis gratiam voluit, & per maiestatis potentiam valuit hominem assumere, quod nō potuisset nisi deus. Creaturarum quippe ordo vel natura non patitur, vt altera alteri substantialiter inseratur, verbi gratia, homo angelo vel homini angelus, ergo & pro hac humilitate omnipotentissima mirabilis, verus, & victoriosus prædicetur deus. Et IIII. (inqt) circulos aureos, quos pones per IIII. arcæ angulos, quia videlicet in eo ęt per IIII. mūdi partes fides incarnationis Christi dilatata tenditur, proculdubio IIII. sancti Euangelij libris accincta prędicatur. [Facies quoq; vectes de lignis Sethim, &c.] Vectes de lignis Sethim fiunt, qui eisdē ad portandū circulis inserūtur, quia fortes & perseuerantes doctores, velut imputribilia ligna quęrendi sunt, qui institutioni sacrorū voluminum semper inhærentes, sanctæ ecclesiæ vnitatē denuntient, & quasi intromissi circulis arcam portent. Vectibus quippe arcā portare est, bonis doctoribus sanctā ecclesiā ac rudes infidelium mentes prędicando deducere. Et operies eā, inquit, auro, videlicet cū splendore sermonis aliis insonant, ipsi etiā splendore vitę fulgeāt. Qui semper erunt in circulis, nec vnq; extrahentur, ait, id est, semper excubabunt in sacris libris, & nunq; recedent à studio sacrę lectionis. Ad hoc enim vectes in circulis semper esse jubētur, vt cū portari arcā opportunitas exigit, de intromittēdis vectibus, portandi nulla haberetur tarditas. quia videlicet cū spirituale aliquid subditus à pastore inquirit, ignominiosum valde est, si tūc quęrat discere, cū quęstionē debet enodare. [Semper ergo vectes

Baruch. 3.

1. Iohan. 1.

vectes in circulis erūt, inquit, ad portandam arcam parati.] Id est, qui ad prędicationis accedunt officium, semper erunt parati ad reddendū rationem omni petenti de ea, quæ in ipsis est fide Iesu Christi. [Ponetq; in arca testificationem, quam dabo tibi.] Subauditur vrnam auream, habētem manna, & virgam Aaron, quæ fronduit, & tabulas testamenti.

1. Pet. 3.

De propitiatorio, quòd dominicæ passionis signum fuerit. Et quid mysticè sint duo Cherubin, & cur dictum sit, inde præcipiam tibi.

CAPVT VI.

FAciesq; propitiatorium de auro mundissimo. Duos cubitos tenebit, & dimidium longitudo eius, semissem & cubitū latitudo.] Longitudinis & latitudinis eiusdē propitiatoriū, cuius & arca est, quia videlicet eadē charitatis intentione filius dei pro nobis passus, qua & incarnatus est. Propitiatoriū nanq; nobis idē incarnatus deus est, sed per passionē & mortē suam. Per illam enim propitiatus nobis est deus, & per illā peccatorū remissionē accepimus, in qua baptizati sumus (vt ait Apostolus) quicunq; baptizati sumus in eodem Christo Iesu. Ergo quia nisi deus incarnatus, etiam mortuus fuisset, ipse solus maneret. Post arcę fabricam, facies, inquit, & propitiatorū. Vndè de auro mundissimo. Aurū, diuinæ in Christo substantiæ significat preciū. Signanter & expressè dixit mundissimo, quia videlicet ex eo ęt deus ab omni est sorde mundissimus, ex eo, inq;, propitiatorium nobis factus est Christus dei filius, ex eo peccata mundi tollere potuit agnus dei sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excellior cœlis factus. Hoc duo testamenta consonis vocibus cathegorizant, hoc lex & Euangelium vno spiritu, eodemq; sensu prædicant. Sequitur ergo: [Duos quoq; Cherubin aureos, & productiles facies, ex vtraq; parte oraculi.] Iuxta literam, qualis factura, qualis vel vndè sumpta fuerit Cherubin forma, nō exprimit scriptura, creaturę tamen angelicę monumētum est, quam fortitudinē cum gladio flammeo atq; versatili, ante paradisum collocatam in Genesi scriptū est, cui licentia pictorum alas effingit, non sine authoritate scripturæ præsentis. Videlicet propter velocitatē naturæ spiritualis. Sequitur enim: [Vtrunq; latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum.] Id est, propitiatorium. Sequitur adhuc: [Respicientq; mutuò versis vultibus in propitiatoriū.] Respiciant, inquit, non aspiciant. Nempe & alis propitiatorium operire & mutuos vultus in se conuertere, id est, non ante se aspicere, sed alam versus caput diuertendo, in alterutrum respicere. Porrò iuxta prædictam exemplarium rationem, duo Cherubin, quod nomen plenitudo scientiæ interpretatur, duo testamenta sunt, vndè scientiam dei sitientes haurimus, vbi nihil deest eorum, quæ de deo quærenda vel scienda sunt. Duos ergo, inquit, Cherubin aureos, & productiles facies. Duo Cherubin, duo testes sunt, quorum in ore stat omne propitiationis nostræ verbum. Aurei sunt, quia vetus & nouum testamentum eadem dei sapientia vera lucent, eadem simplici veritate descripta sunt, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum. Productiles, quia profectō inter tunsiones & pressuras, sancta vtriusque testamenti scriptura condita est. Expandūt alas suas, & oraculum protegunt, quia videlicet humiliratem crucifixi domini nostri Iesu Christi, à Iudaicis vel hæreticis blasphemijs defendunt. Nam Iudæi putauerunt eum quasi leprosum, & percussum à deo, & humiliatum, ipse autem duobus Cherubin astrictantibus, vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eū, & liuore eius sanati sumus. Mortuus est pro gente, & non tantum pro gente, sed vt filios dei, qui dispersi erant, congregaret in vnum. Versis vultibus respiciunt in propitiatorium, quia vtraque testamenta in nullo à se discrepant. Quod enim vnum promittit, aliud exhibet, & ita dispositum inter se mediatorem dei & hominum vident: Facies à semetipsis Cherubin auerterent, si quod vnum testamentum promittit, aliud negaret. Quo operienda est, inquit, arca. Ergo propitiatorium sublimius quàm arca, & ita dictum est, quo operienda est arca, ac si diceretur, cui subrimittenda est arca. Vndè Apostolus: Suprāque eam Cherubin gloriæ obumbrantia propitiatorium. Hic quidem neutro genere obumbrantia dictum est. Cæterùm, masculino genere Cherubin enuntiari, ex hoc loco duos quoque Cherubin aureos & productiles facies, ex aliis plerisque locis magis paret. Et notandum, quàm sonora dixit Apostolus enuntiatione, supraque eam Cherubin gloriæ. Duo nempe testamenta vbique gloriam filij dei spirare sapit quisquis spiritus sancti delibatus est vnctione. Alterum nanq; eorū inquit, gloria & honore coronasti eum. Alterum verò, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. In his quidem dictis, nomen quoque, sed vbiq; in tota serie scripturarum, res est gloriæ, personantis iugiter consona fide. Inde præcipiam, inquit, & loquar ad te super propitiatorio, scilicet ac medio duorum Cherubin, qui erunt super arcam testimonij. Quid est, inde præcipiam, & loquar ad te? Nunquid non aliundè poterit homo responsa dei percipere? Non vtique, nam nisi per mortem Christi filij sui, parietem inimicitiarum deus diruisset, non erat accessus homini ad deum, non erat aliud, quod daret homo reconciliationis precium. Per mortem repropitiatoris huius reconciliati sumus, & perinde reconciliationis spiritum accepimus, de quo alibi propitiator ipse dicit:

Cherubin.

Genes. 3.

Hebr. 9.

Pſalm. 8.

Iohan. 12.

Ephe. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxv. Nisi abiero, paracletus nō veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Ergo quia per il-
Iohan. 16. lum paracletum accepimus, qui docet nos omnem veritatē, & quæ ventura sunt annuntiat no-
bis, inde, inquit, præcipiam & loquar ad te cuncta quæ mandabo per te filijs Israel.

De mensa, quòd refectionē significauerit eiusdē corporis & sanguinis domini, & de coronis eius & circulis, vectibus, vasis quoq; ac propositionis panibus. Cap. VII.

FAcies & mensam de lignis Sethim, habentē duos cubitos longitudinis, & in latitudinē cubitum, & in altitudinē cubitum ac semissem, & inaurabis eā auro purissimo. [Duos, inquit, habentem cubitos lōgitudinis, lōgitudo hęc vni tantum homini assidenti satis expedite accommoda est. Et in altitudinē cubitum ac semissem. Altitudo hæc paulò sedētis hominis genu superemi-
net, Et in latitudinē cubitum. Latitudo hæc oppositum conuiuam seorsum aut diuisiuè epulātem
Matth. 26. non sustinet. Quæ est hæc mensa posit propitiatorium parata in tabernaculo domini, nisi mensa
Luc. 22. corporis & sanguinis domini, initium habens á passione eiusdē domini nostri Iesu Christi? Siquidem dum anxiaretur iam venditus, & continuò tradendus, dum tristis esset vsq; ad mortē anima eius, dum factus in agonia prolixius oraret, & sudor eius velut sanguis in terrā decurreret, inter ea propitiationis & redemptionis nostrę opifex mensam parauit, accipiendo panē, quē benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis
traditur: Similiterq; calicem, hic est, inquiens, calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur. Hæc
mensa domini est, si tantùm fides nō deest, nostro modulo satis accommoda, sic tamen, vt vnus
Psalm. 22. assistat pro omnibus, q; iam dictis mensæ illius manufactæ, mensuris significatur. Vnus enim est
Psalm. 21. mensæ vel conuiuij pater, vnus sacerdos siue pontifex noster Christus, & vna mensa est, de qua Psalmista: Parasti, inquit, in cōspectu meo mensam aduersus eos qui tribulāt me. Item: Edent pau-
peres, & saturabuntur, & laudabunt dominū qui requirunt eum, viuent corda eorū in seculū se-
culi. Et inaurabis eam, inquit, auro purissimo. Cur nō fusilis aut ductilis est tota ex auro, sed facta
de lignis Sethim, inauratur auro purissimo? Videlicet quia species vtrąq; panis & vini de terra
sumuntur, vtrąq; de cōmuni vel publico, hæc granario, illa de apotheca capiuntur. Sed accedit
substantiarum atq; specierum creator deus, atq; formator spiritus sanctus, aurumq; verbi incar-
nati, aurum Christi crucifixi, mortui ac sepulti, atq; post gloriosam resurrectionē assumpti in cœ-
lum, ad dexteram patris, non superficie tenus inducit, sed efficaciter hæc in carnē & sanguinē eius
Roma. 10. conuertit, permanēre licet specie exteriori. Hic labio confessionis opus est. Sequitur ergo: [Facies illi labium aureum per circuitum.] Id est, auri tenuis prominentiam extra tendentē. Et quia cor-
de credenti ad iustitiam, & ore confitenti ad salutē prēmium tribuitur, vt quod credit, intelligat.
[Et ipsi, inquit, labio coronā interrasilem.] Id est, anaglypham vel sculptam.] Altam quatuor di-
gitis,] id est, palmo, quo donū intellectus mysticè significatur. Cubitus enim quē latitudo mensæ
non excedit, sex palmorum est, quo numero operatio significatur, ac proinde palmus coronę, qua
septimus est, requiem contēplationis, qua fides remuneratur credentis, rectè significat. [Et super
illam, inquit, alteram coronā aureolam.] De huius coronæ quæ super illā est factura siue mensu-
ra, rectè scriptura tacuit, quia videlicet remunerationē, qua ipsa præsens contemplationis quies,
vel intelligentiæ dignitas coronanda est, oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
Esaiæ 64. ascendit. [Quatuor quoq; aureos circulos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem
mensæ per singulos pedes] &c. vt supra de quatuor circulis aureis, per quatuor areæ angulos di-
vbiq; euangelij libris defenditur. Et sicut sortes ac perseuerantes doctores, incarnationis fidē, sic
& mensę huius sacramentū portare, id est, prędicare debent quasi vectes circulis intromissi, id est,
fortiter sacrorū voluminum semper inhærentes instructioni. [Parabis acetabula & phyalas, thu-
ribula ac cyathos, in quibus offerēda sunt libamina, ex auro purissimo.] Acetabulum vas duo-
decim dragmas appendens, cyathus verò decē. Porrò Phyalæ dictæ, q; ex vitro sunt. Vitrū enim
græcè phyalin dicitur. Sunt autē patulo ore. Nam cyathum econtra constat oris angustioris esse.
Quid ergo per phyalas, nisi doctrina exuberans, & quid per cyathos, nisi parua atq; angusta scientia designatur? Alius nanq; doctrina veritatis plenus audientiū mentes inebriat: per hoc ergo
quod dicit phyalam porrigit. Alius explicare quod tenrit nō potest, sed quia hoc vtcunq; dictum
ciat, profectò per cyathum gustū prębet. In dei ergo tabernaculo, id est, in sancta ecclesia positi, si
per doctrinæ sapientiam phyalas minimè porrigere possunt, in quantū pro diuinitatis largirate
sufficiunt proximis suis, bonu verbi dare cyathos debent. [Et pones super mensam panes propo-
sitionis in cōspectu meo semper.] Panis propositionis ipse Christus est, sicut catholica tenet fides,
quē in conspectu dei sancta proponit semper ecclesia. Nam ille panis propositionis, qui in typum
huius panis positus est, iam dudum scelere Iudæorum pollutus est. Vnde per Malachiam prophe-
Mala. 1. tam, offertis, inquit dominus, super altare meum panem pollutum. Ac deinceps: Munus nō sufficiam de manu vestra, ab ortu enim solis vsq; ad occasum magnum est nomē meum in gentibus,
& in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.

Quòd

Quòd gloriam Christi, vel glorificatum Christum significauerit candelabrum, & calami & scyphi, ac septem sphærulæ eius, septem quoq; lucernæ eius, pondus quoq; & ipsa positio eius. CAPVT VIII.

FAcies & candelabrū ductile, de auro mundissimo, hastile eius & calamos, scyphos & sphærulas, ac lilia ex ipso procedētia. Sex calami egredientur ex lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero. Tres scyphi, quasi in modū nucis per calamos singulos, sphærulæq; simul & lilia, &c. Tota candelabri æquè vt cæterorū, quę prędicta sunt fabrefacturam, scriptura legentiū oculis pręsentare laborat, vt quia tota diuina, & diuino spiritu peracta est, rebus ipsis, secundū materiā permanere nō valentibus, ipsarū ratione permanente, sit rerū æterna memoria. Sphærularii atq; liliorū, in candelabris quę hodieq; passim fiunt vel habentur, pauca supersunt vestigia. Nā sphærulæ, id est, nodi rotundi in hastilibus, lilia verò in capitibus candelabrorū, passim vsitantur. Cæterùm scyphi, si authoritate scripturę prędicti fierēt, vel si vsquam fiunt, profectò intuentiū oculis, & ipsi operosio decore placent. Sed iam quia sunt exemplaria cœlestiū, cœleste ex ipso specu
lemur candelabrū, id est, Christum incarnatū, cuius septē lucernæ septē spiritus dei sunt, quorum exemplares septē lucernæ fuerunt, quę sicut sequentia docent, super illud materiale candelabrū positæ sunt.] Facies, inquit, & lucernas septē, vt luceant ex aduerso.] Christus ergo super quē re- Esaiæ 11.
quieuit spiritus domini, spiritus sapientię & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & repleuit eū spiritus timoris domini, ipse est candelabrū cœli, candelabrū & lux mundi, septē cuiusmodi semper lucens inextinguibilibus lucernis. Qui propter incarnationis mysterium per aream, propter passionis & sanguinis sui preciū, per propitiatoriū, propter corporis & sanguinis sui sacramentū, quod nobis in cibū & potū tradidit per mensam, ipse propter septiformem spiritū, qui super eū requieuit, quemq; gloria & honore coronatus, & ad dexteram patris residens, hominibus dedit, per candelabrū septem lucernarū rectè figuratus est. Quare autē sex calami de lateribus candelabri, id est, maioris hastilis egrediebantur? Videlicet quia huius nostri candelabri, prima claritas quam nouimus, ex eo est, q; per illud senario dierū numero cuncta fecit deus. Tres ex vno latere, & tres ex altero calami egrediebantur, quia videlicet tribus primis diebus per verbū suum, mundi fabricā explicuit deus, diebus autē reliquis, tribus impleuit illum creaturis mobilibus atq; sensibilibus. Quare & tres scyphi, quasi in nucis modū per calamos singulos, sphærulæq; simul & lilia? Videlicet quia & hoc ad claritatē cadelabri huius pertinet, quod nos sciemię vino inebriat, vt quę amamus mundi delectamenta obliuiscamur. Sphærula quis ex omni parte volutur, volubilitatē prędicationis, quam accepimus, ex quo candelabrum istud illuxit, significat: quæ quia nec aduersitate retineri potest, nec prosperitatibus eleuatur, sphærula est. Et bene post scyphos & sphęrulas in candelabro lilia asscribitur, quia post hanc prędicationis ebrietatē atq; volubilitatē, illa virens patria sequitur, quę animabus sanctis quasi æternis vernat floribus. Itaq; scyphi & sphærulæ ad laborē, lilia ad retributionē pertinent. Igitur quia & sex diebus omnia per verbum facta sunt, septimus autē dies in quo requieuit deus, ipse est filius, sicut in exordio prędicti operis diximus, rectè de vno hastili, id est, de vno candelabro, sex calami egrediebantur, & quia quando verbum ipsum caro facta est, quando egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, requieuit super eum septiformis spiritus domini, rectè nihilominus super candelabrum septē lucernę dinumerantur. [Vt luceant, inquit, ex aduerso.] Id est, contra Esaiæ 14.
mensam, hoc enim postmodum exprimit dicendo. Et cōtra mēsam candelabrum pones in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim seabat in parte aquilonis. Per hoc mysticè innuitur, quia lux candelabri nostri, id est, euangelica gratia dñi nostri Iesu Christi, filij dei, ab austro .i. à magna charitate dei patris nobis effulsit, qui eramus in parte aquilonis, illius videlicet, de quo diabolus: Sedebo, inquit, in mōte testamēti in lateribus aquilonis. Nobis, inquā, qui eramus aquilonarij .i. in- Esaiæ 14.
fidelitate frigidi, mēsa prędicta proposita est, & à meridiana charitate dei, cœlestis sanctuarij candelabrū Christus effulsit. [Omne pōdus cādelabri, cū vniuersis vasis suis, id est, cū emunctoris, & vbi quę emunēta sunt, extinguātur: habebit, inquit, talentū auri mundissimi.] Talentū maximā, centū librarū est & viginti. Magnū pōdus, grande significat talētum mundi, quod appēsum in libra crucis, appositā lancem prægrauando excussit, & peccata nostra in mare proiecit. Quod quia mundissimum auru est, id est, quia deus ab omni sorde mundissimus Christus est, tota in pondere eius redemptio nostra peracta est. Et quia cū perfectus deus & homo sit passionum dolores pertulit, & sic ad retinrrectionis gloriā peruenit, rectè cādelabrum ductile fuit. [Inspice & face secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum fuit.] De hoc iam superius dictum est.

De distinctione vel situ secundi tabernaculi. CAP. IX.

TAbernaculi verò ita fiet. Decē cortinas de bysso retorta, & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tinēto variatas opere plumario facies, &c.] Lectionis huius summam Apostolus ita breuiter contingit. Tabernaculum factum est primum in quo erant candelabra, & mensa, & propo- Hebr. 9.
sitio panum, quę dicitur sancta. Post velamentū autē secundū tabernaculum quod dicitur sancta

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctorum,aureum habens thuribulum,& arcam testamenti, circunte ctam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habẽs manna,& virga Aaron,quę frondu erat,& tabulę testamẽti. Supraq; ea Cherubin glorię obumbrantia propitiatorium. Sciendũ in primis, quia nõ secundum ordinẽ lectionis,qua compositio narratur,sed secundũ ordinẽ ministerij,siue introitus,primũ & secundum tabernaculũ dixit.Itaq; & nunc reciprocando,pauca dicẽda sunt de situ, vel positione vtriusque tabernaculi,id est,incipiẽdo à fine lectionis, vbi dictũ est, in introitu verò atrij fiet tentoriũ cubitorum XX. Prima erat ingrediendi porta atrij,quę patebat XX. cubitis,& habebat quatuor columnas,quibus dependebat velum XX. cubitis extensum,erectum autẽ cubitis quinq;,quatuor illis sæpe cõmemoratis coloribus,acu picto opere variatum. Hac porta ingrediens,excipiebatur atrio,cuius latera dextra leuáq; quindenis cubitis,& ternis columnis porrigebantur introrsus,vt in medio ponerẽt ostium tabernaculi interioris in ea parte,quo perueniebant, sicut in medio ponebant portã atrij ab ea parte vndè incipiebant.In hoc atrio erat altare sacrificiorũ, quadratum, quinq; l cilicer cubitis longũ & totidem latũ. Inter portã & altare, spacium erat vbi versabantur, qui sacrificia imponebãt altari, introrsus verò inter altare,& ostiũ tabernaculi, locus erat cineris ante altare,& inde labrũ æneum, vbi manus & pedes lauabant sacerdotes,vel altari in atrio seruituri, vel tabernaculũ interius ingressuri. Tentoria porrò huius atrij in lateribus ternarũ columnarum byssina erant extenta cubitis quindenis, erecta cubitis quinis. Ab hoc ergo atrio,intrabatur ostium tabernaculi cũ transitum esset altare,& labrũ æneum. Quo ostio ingresso, occurrebat velum,quod ad ostium fuerat compositum, in quinq; columnis ex centum, variarum illis quatuor coloribus. Transito illo velo excipiebat pars tabernaculi media inter hoc velum, & illud alterum, quod columnis interius quatuor fuerat impositum ex illis quatuor coloribus factum,& separabat inter sancta,quæ forinsecus erant,& sancta sanctorum interius posita. In hoc itaq; medio spacio inter ista duo vela,mensa erat aurea,quæ habebat panes propositionis, in parte aquilonis,& contra eam candelabrum aureum septem lucernarum, in parte austri, hucvsq; solis sacerdotalibus licebat intrare.Interius autem,id est,in sancta sanctorum vltra velum quatuor columnarum arca erat testimonij deaurata,in qua erant tabulę lapideę legis,& virga Aaron,& vrna aurea cũ manna,& propiciatorium desuper aureũ, vbi stabant duo Cherubin alis obumbrantia propitiatorium,& intuentia se inuicem & ipsum. Ante arcam verò,id est, inter arcam & velũ positum erat altare incensi,quod aliquando aureum dicit scriptura, aliquando deauratum, aureũ vtiq; appellans,quod erat inauratũ. Ad hęc sancta sanctorũ, nisi summo sacerdoti, nõ licebat intrare quotidie,propter inferendũ incensum, semel autem in anno cum sanguine ad purificandum altare,& si forte quando exigebat necessitas, pro peccato sacerdotis, aut vniuersæ synagogæ,sicut in Leuitico scriptum est. Nunc demum à principio rursus ingrediamur, cũ historica demonstratione,situmq; prosequamur spiritualis intelligentiæ.

Quod tabernaculum typus ecclesiæ fuerit, & lex cortinarum quis modus, & quid mysterij habeat. CAPVT X.

TAbernaculum verò ita fiet.Post arcæ, propiciatorij,mensæ, atq; candelabri factura tabernaculũ vt fiat,q; locus ipsorũ sit,ordinatur,quia videlicet post incarnationẽ, passionẽ, corporis & sanguinis cõmunicationem Christi filij dei, factamq; per illũ missionẽ spiritus sancti ecclesia sancta quę locus ipsius est,& de antiquis in cœlũ collocatur,& de nouis hominibus in terra cõgregatur.Quomodo? Quali institutione vel ordine? Ait decẽ cortinas de byssо retorta,& hyacin
I. tho ac purpura, coccoque bis tincto variatas opere plumario facies. Denarius numerus, secun-
II. da vnitas est triangula, quod melius arithmeticis notum est. Ergo denarius secunda vnitas
III. triangula vnã trinitatis vnięq; fidem significat. Er hic cortinarũ numerus, decalogo, quo eidẽ deo
IIII. seruitur, bene cõlonat.Porrò cortinę aulæa sunt .i. vela, dictę autẽ cortinę eo q; primitus de corio fiebãt. De byssо, inquit, retorta,& hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto. Byssus quoddã genus est lini candidissimi.Hyacinthus autẽ,aerei coloris est,purpura marini,coccus ignei. His quatuor
Psalm.44. coloribus præcipuis,illa omnis varietas virtutũ designatur,de qua in Psalmo canitur. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus,in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.Illã denicq; gloriã quæ ab intus est,quam solus rex Christus,in filia regis sponsa sua videt,textura huiusmodi significat, in eo maximè,q; sagis cilicinis subtegẽda est. Variatas(ait)opere plumario, id est,in modũ plumę, acu depicto. [Longitudo cortinę vnius habebit viginti & octo cubitos. Latitudo quatuor cubitorũ erit.] Latitudinis huius mensura,lõgitudinis septima est. Quater enim septẽ vel septies quatuor, viginti & octo sunt.Porrò septima passim cõtemplationis requiem delignat. Ergo & ipse mẽsura cortinarũ quę sagis operiendæ sunt,illos confirmant ordines ecclesię significari, qui in contemplationis quiete viuunt. [Quinq;(ait)cortinę sibi iungẽtur mutuò,& alię quinq; nexu simili cohærebunt.] Quomodo? [Anulas,inquit,hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarũ, vt possint inuicem copulari.] Anulæ hyacinthinæ cœlestia vincula sunt charitatis fraternæ. Et quia per fraternam charitatem ascenditur ad dei dilectionem. [Facies, inquit, & quinquaginta circulos

circulos aureos,quibus cortinarum vela iungenda sunt,vt vnũ tabernaculũ fiat.] Circuli nanq; aurei, vincula sunt diuinę dilectionis, quæ fraternę dilectioni quasi ansulis inferta hyacinthinis, sanctam illam & deo dignam efficit. Et quia charitas hęc, multitudinem operis peccatorũ, bene 1.Petr.4.
ansulę quinquaginta,in singulis lateribus,& quinquaginta circuli habentur, quo numero remis- Leuit.25.
sio significatur,& ex lege imperatur: vndè & quinquagesimus annus iubileus dicitur, id est, dimittens.Pulchra cortinarum varietas,& pretiosa textura est, sed foris relinquenda nuda non est, nec enim imbrium aut grandinis iniuriam sustiner.Sequitur ergo.

De sagis cilicinis XI. easdem cortinas operientibus, & de pellibus arietum rubricatis, quid per hæc mystice intelligamus. Cap. XI.

ET facies saga vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi.] Sic sanctorum vita est clara, sed nisi cautè sub præpositorum præsidio quasi sub ciliciis absconditur,integritatis eius pulchritudo nõ seruatur.Itaq; vt in interiora tabernaculi byssus fulgeat,coccus coruscet,hyacinthus & purpura pulchris itidem coloribus resplendeant,desuper pelles & cilicia,imbrẽ,ventos, & pulueren portant.Qui igitur magnis virtutibus in sanctæ ecclesiæ sinu proficiunt,præpositorũ suorum vitam despicere nõ debent, cũ vacare eos rebus exterioribus videt.quia hoc quod ipsi securi intima penetrant, ex illorum adiumento est, quia contra procellas huius seculi exterius laborãt. Possunt tamẽ per saga,quę byssum & purpurã,hyacinthũ & coccũ,ne procellarũ iniurijs pateant, subtegũr, seculares intelligi diuites,qui in ecclesia sunt, qui sanctis vel in sancto proposito deo seruientibus,ne vllam habeant necessitatem vagandi foris,quod nõ expedit animabus eorum, necessaria vitæ de facultatibus suis subministrant pro redemptione peccatorum suorum. Vndè & vndecim saga & cilicina sunt.quia videlicet,quod ipsi non diffitentur,præcepta decalogi transgressi sunt.& idcirco quasi in vndenario numero sunt. sed pœnitentiæ quę per cilicii delignatur, dignos fructus facere cupientes, tabernaculũ, vt dictũ est, protegunt. Sed & ipse tricenus in longitudine cubitorũ numerus,qui coniugatorũ est,quemadmodũ & viduarũ sexagenus,& virginum centenus, huic sensui bene concinit. Porrò iuxta literã vel visibilẽ tabernaculi facturam cur vndecim saga sint,& cur longitudinẽ cortinarum binis excedant cubitis, mox sequentia declarant. [Quinq;(ait)iunges seorsum,& sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices.Et paulo post.Quod autẽ superfuerit in sagis quę parantur tecto,id est, vnum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi.] Medietas sagi duo cubiti sunt secundum latitudinem,quę est quatuor cubitorũ. Nõ ergo sagum vnũ scindendũ erat à capite vsq; deorsum, vt vna pars in frõte tecti ducti duplicaretur, reliqua verò posteriora tabernaculi operirentur.Non vtiq;,sed vndecim hoc sagum, vt quoniã decem tantummodo cortinę sunt, super extento sagorum operimento,quatuor exuberẽt cubiti,qui sunt vnius sagi latitudo. Ita ergo sagorum coniunctorum extensio moderetur,vt in fronte duo cubiti descendant, qui & in sinũ reducti,duplicẽtur:duo verò nihilominus in posteriora tabernaculi, ad protegendũ demittantur. Nam & in vtraq; latera tabernaculi,bini qui supersunt in longitudine sagorũ, vltra longitudinẽ cortinarum dispertiuntur cubiti. Ait enim: [Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in longitudine sagorũ, vtrunq; latus tabernaculi protegens.] Torum hoc mysticè ad prædictũ refertur sensum,quia videlicet vita spiritualium,vt quieta sit, quæ per pulchritudinem significatur cortinarum, vndiq; subsidijs indiget secularium fidelium. Hoc præsenti loco præterendum nõ est,Saga de pilis facta esse caprarum, vndè & postmodum scriptura dicit. Fecit ergo Beseleel saga vndecim de pilis caprarum ad operiendũ tectum tabernaculi. [Facies & quinquaginta ansas more sagi vnius,&c.] Vt supra,nisi q; neque ansæ hyacinthinæ, neq; fibulæ dicuntur aureæ,sed æneę,quia videlicet fideles,qui in seculo sunt,vel quorumcunq; auxilio vita spiritualium in exterioribus iuuatur,eãdem firmatur dilectione, & si non eãdem fulget cœlestis sapientię claritate. [Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis,& super hoc rursum aliud operimentum de hyacinthinis pellibus.] Rubeus siue hyacinthinus color,pellibus arietum non per naturam adest,sed per industriam affertur. Bene ergo per hæc fidelis secularium concordia delignatur, qui virtutum copiam, non quidem actu habent, sed in eis qui habent & ipsi amando possident.Hinc nanq; illud in Psalmo,quod cũ præmissum esset, rogate quę ad pacẽ sunt Hierusalem,statim subiunctum est, & abundantia diligẽtibus te. Abundat enim spiritualibus bonis Hierusalem,id est, anima sancta,quęcunq; suam quęrit pacem, deumq; videt per contemplationem.qui autem nõ eodem proposito stabilitus,amat sic incedentem,perfruitur & ipse abundãtia cum eadẽ Hierusalem. Et notandum secundũ literam,quia prout quęq; viliora vel minus operosa sunt,ita quęq; in tabernaculo superiora & tempestatibus viciniora sunt. Nam post cortinas, saga cilicina,deinde pelles arietum rubricatas,ac deinde pelles habet hyacinthinas. Psal.118.

De tabulis tabernaculi stantibus, & connexione ac basibus illarum, & de vectibus eas continentibus, quid per hæc spiritualiter intelligatur. Cap. XII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.xxvj.

FAcies & tabulas ſtantes tabernaculi, de lignis Sethim, quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine ſingulos ac ſemiſſem.] Tabulæ in tabernaculo ſtantes, prælatos ſignificant in eccleſia pręeminentes ſcilicet ſimplicitate decoros, prudentia rutos, in ſecularibus prouidos, in diuinis rebus conſideratos. In tabulis enim, neq; decor cũ teneritudine, vt in cortinis, neq; munimentum eſt cum ſqualore, vt in ſagis. Prælatos ergo rectè deſignant, qui neque curam ſubditorum propter amorem cœleſtium, nec cœleſtium contemplationem negligere debent propter temporalẽ ſubditorũ curam. Minuitur tamen illis quies contẽplationis propter ſtudium operationis. Vndè & rectè denos in longitudine cubitos, abſq; diminutione: in latitudine autem ſingulos ac ſemiſſem habent. Quod cadit in ſemiſſem, integri vel totius non ſignificat plenitudinem. [In lateribus tabulę duæ incaſtraturę fient, quibus tabula alteri tabulę connectatur.] Connexio tabularũ, cõpaginatio charitatis eſt, rectoribus eccleſiarũ neceſſaria, vt fiat quod

1.Cor.1. per Apoſtolũ dictũ eſt, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſciſmata. [Viginti, inquit, erunt in latere meridiano: ſimiliterq; in latere ſecũdo quod vergit ad aquilonẽ.] Quia tabulę ſtantes ſunt, & habent in latitudine ſingulos, ac ſemiſſem: profectò triginta cubitorũ conſtat eſſe vtriuſq; tabulati longitudinẽ, & nõ pertingit vſq; ad extenti deſuper tecti quantitatem, XL. cubitos longitudinis explicantem, ſecundũ numerũ vel extentionem decẽ cortinarũ, quarũ ſingulę quatuor in latitudine cubitorũ erant. [Binæ baſes ſingulis tabulis ſuppoſitæ.] Fundamẽta ſunt apoſtolorum & prophetarũ, quorum fidei ſiue authoritati totũ ædificij tentoriũ innititur ſpiritualis.

Epheſ.2. Quæ & argenteæ dicuntur. Quid enim per tabularũ baſes argenteas, niſi prophetica fidei ſignatura eloquia? Dum enim primi apertè de dominica incarnatione locuti ſunt, quaſi qualdã baſes, eos conſpicimus à fundamẽto conſurgere, & ſuperpoſitę fabricę pondera ſuſtentare. Vndè & coniunctæ binę baſes ſingulis tabulis ſupponuntur, qui dum prophetæ ſancti in verbis ſuis, de mediatoris incarnatione concordant, ſubſequentes prædicatores eccleſiæ indubitanter ædificant, vt cum à ſemetipſis non diſcrepant, illos robuſtius figant. Nec immeritò baſes ex argẽto fundi iubentur. Argenti quippe natura ex vſu ſeruatur, ſine vſu autẽ in nigredinem vertitur: prophetarum quoq; dicta ante mediatoris aduentũ, quia in vſu ſpiritualis intelligentiæ non erant, dum conſpici præ obſcuritate non poterant, quaſi nigra remanebant. At poſtq; mediator veniens, ea ante oculos noſtros incarnationis ſuæ manu teruit, quicquid lucis in eis latebat, inclaruit, ſenſuſq; patrum pręcedentium in vſum dedit, quia verba rebus expoſuit. Ad occidentalem verò, inquit, plagam tabernaculi facies ſex tabulas, & rurſum alias duas quæ in angulis erigantur poſt tergũ tabernaculi. Et erunt ſimul tabulæ octo. [Per octo tabulas ad occidentalem plagam ſic poſitas rectè octo beatitudines intelligimus, poſt finẽ præſentis vitę dignè merentibus ſucceſſeras. [Duabus, ait, tabulis quæ in angulis ponendę ſunt, ſimilis iunctura ſeruabitur.] Quia videlicet duabus

Matth.10. beatitudinibus primæ & octauæ eadem poſitio glorię, id eſt, promiſſio regni cœlorum ſeruatur. Iſtis quoq; tabulis, binæ baſes ſingulis ſupponuntur, quia profectò beatitudinũ earundem ſpes, tam prophetica, quàm euangelica vel apoſtolica fide ſolidatur. Porrò iuxta hiſtoricam poſitionem duas tabulas in angulis poſt tergum tabernaculi erectas, ad quid, niſi ad ornatum valere arbitremur? Facies & vectes de lignis Sethim, quinq; ad continendas tabulas in vno latere tabernaculi, & quinq; alios in altero & eiuſdem numeri ad occidentalem plagam, & cætera.] Tabulæ vt ſtare poſſint, gemino baſium ſcilicet atq; vectium robore fulciuntur, quia videlicet eccleſiæ rectores, apoſtoli vel apoſtolici viri, tam & ſpiritualium quàm & carnalium pręſidio neceſſario fulciuntur. Sicut enim per baſes eloquia prophetica ſignantur, quorum cum authoritate ſpiritualia ſeminant: ſic per vectes diuitum atq; potentum ſubſidia rectè figurantur, de quorũ abundantia carnalia metunt. Qui & ipſi, què vt tabulę auro veſtiuntur, quia profectò potentes ſeculi homines, qui quaſi tabulis per annulos aureos inieruntur, vt eas contineant dum prędicatoribus fidei per eandem fidem communicantes neceſſaria miniſtrant, ipſorum mercede remunerari iure creduntur. Qui enim recipit prophetam (ait dominus) in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et rectè quidẽ vectes in ſingulis lateribus, & eiuſdem numeri ad occidentalem plagam mitti iubentur, quia videlicet carnales homines quantum in hoc ſeculo diuites ſunt, tantum in quinq; ſolis ſenſibus corporalibus, & in his quæ per ipſos ſunt tranſigenda magis occupantur.

De tabernaculo & velamento diuidente inter primum & ſecundum, quod dicitur ſancta ſanctorum, & quod ſitum eius, vel ritum Apoſtolus dicat fuiſſe parabolam.

CAPVT XIII.

FAcies & velum de hyacinthio & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario, & pulchra varietate contextum, quod appendes ante quatuor columnas de lignis Sethim, & cętera.] Hactenus per compoſitionem tabernaculi ſermo properantior cucurrit, nũc demum ad capitulum Apoſtoli ſuperius memoratum redeundum eſt. Tabernaculũ, inquit, factura eſt primum, in quo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur ſancta. Poſt velamentum

lamentum autem ſecundum tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum, & cętera. Poſt velamentum autem quod illic memorat, iſtud eſt, de quo præſenti loco dominus: facies, inquit, & velum de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & biſſo retorta, opere plumario, &c. Poſt velamentum quod ait ſecundum tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti, ſuperq; eam Cherubin gloriæ, obumbrantia propitiatorium, idem quod hic dicitur, intra velum pones arcam teſtimonij, ex quo ſanctuarium ſanctuarij & ſanctuaria diuiduntur: pones & propitiatorium ſuper arcam teſtimonij in ſancta ſanctorum. Porrò, quòd ait idem Apoſtolus, in primo tabernaculo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panũ, quę dicitur ſancta, id eſt, quod hic ſubiunctum eſt, menſamq; pones extra velum, & contra menſam candelabrũ. Sequitur, dicens: [Facies & tentorium in introitu tabernaculi, & de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario, & quinque columnas deaurabis, lignorum Sethim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, & baſes æneæ.] Itaque menſa, & propoſitio panum, candelabrumque inter duo vela poſita erant: area autem & propitiatorium, cum duobus Cherubin vltra velum ſecundum. Sequitur adhuc. [Facies & altare de lignis Sethim, quod habebit quinq; cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id eſt, quadrũ: & tres cubitos in latitudine.] Itaq; ternaria hæc poſitio diligenter diſtinguenda eſt. Primo (vt ſuperius iam dictum eſt) ingredienti altare ſacrificiorum, deinde tranſito primo velo, primum id erat tabernaculũ, in quo menſa & candelabrum, tranſitoq; rurſus velo altero, ſecundum id erat tabernaculum, in quo erat arca & Cherubin obumbrantia propitiatorium. Et forte quærat quis, quid fuerit propitiatorium. Profectò cum aureum illud dominus iuſſerit fieri, eiuſq; longitudinem & latitudinem, quantã & ipſius areæ ſcriptura expreſſerit, de altitudine verò tacuerit, velut tabula aurea tantæ formæ intelligenda eſt, qua poſſit arca contegi. His ita com- Hebr.9. poſitis, in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes. In ſecundo autem ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſua & populi ignorantia, hoc ſignificante ſpiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, &c. Igitur parabolicam iſtam ſpiritus ſancti ſignificationem, ipſo iuuante, breuiter diſcutiamus.

Quid ſit myſticè tabernaculũ ſecundũ, & quid eius ſtructuræ ſignificent. Cap. XIIII.

TAbernaculum ſecundũ, in quo erat arca, ſuperq; eam Cherubin gloriæ obumbrantia propitiatorium, myſticè illud eſt, in quod introiuit Ieſus tabernaculum non manufactum, ſancta non exemplaria verorum, ſed ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Nam in eo q; ſemel in anno ſolus pontifex introibat, non ſine ſanguine, quem offerret pro ſua & populi ignorantia, hoc ſignificabat ſpiritus ſanctus, quòd nunc ſemel Chriſtus in conſummatione ſeculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit ſemel oblatus ad multorum exhaurienda peccata: ſecundo ſine peccato apparebit, expectantibus ſe in ſalutem per fidem. Columnæ quatuor quę illic factæ ſint baſes argenteas, & capita habentes aurea, quatuor pręfigurauerunt euangelia, prędictum pontificis Chriſti introitum concorditer atteſtantia, quorum ſermo dum cum præphetica veritate conſonat, veramq; humanitatem, atq; gloriоſam vnius eiuſdemq; diuinitatem Chriſti prædicat, veraciter columnę baſes argenteas, & capita habent aurea. Velum ante dependet, quia videlicet nondum videmus ſicuti eſt. Per fidem enim ambulamus, & nõ per ſpeciem: per fidem tenemus, quia propitiatorium illic eſt Ieſus Chriſtus, qui mortuus eſt, imò qui 1.Cor.5. & reſurrexit, qui eſt à dextris dei, qui etiã interpellat pro nobis. Vndè prophera in pſalmo: Quia Roma.8. apud te propitiatio eſt. Thuribulũ quoq; illic eſt, ſcilicet ſuauiſſima noſtræ reconciliationis me- Pſalm.129. moria, iugiter apparentibus vulnerum cicatricibus, quę pro nobis pertulit dei filius in carne noſtra. Illic arca eſt, vera ſcilicet carnis noſtræ, quę de virgine ſumpta eſt, & in cruce pependit ſubſtantia, virtute reſurrectionis nullatenus ablumpta, ſed tantum in gloriam immortalitatis atque incorruptionis immutata, habens virgam, & manna, & tabulas teſtamenti. Virgam, id eſt, poteſtatẽ patris ſuper omnia opera, de qua dicit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Manna, id eſt, gratię; dulcedinem: hunc enim deus ſuſcitauit, & principem ac ſaluatorem exaltauit (ait Matth.vlti. apoſtolus Petrus, protinus ſubiungens) ad dandam pœnitentiam & remiſſionem peccatorũ. Tabulas teſtamenti, id eſt, librum iudicij, de quo Daniel dicit: Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Nam Actu.5. de his quæ in libris teſtamenti ſunt ſcripta, futurum eſt iudicium, & aperiendæ ſunt conſcientiæ Daniel.7. ſingulorũ. Vndè nec duo Cherubin illic deſunt, per quos intelligimus ea quæ per duo teſtamenta nobis prædicata ſunt, miſericordia ſcilicet & iudicium. Nam vniuerſæ viæ domini, miſericordia & veritas, mutuò ſe reſpiciũt verſis vultibus in propitiatorium, & in eo totum eſt negotium, Pſalm.144. vt miſericordia ſuperexaltet iudicium. Hęc omnia quia per fidem tenemus, & nondum per ſpeciem videmus, rectè velum ante columnas appenditur. Iacob.2.

De tabernaculo primo, quòd præſentem ſignificauerit eccleſiam, & quid in eo menſa & candelabrum, quid quinque columnæ, & quid quòd ante illas dependet velum.

CAPVT XV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TAbernaculum quod deinde, iuxta descriptionem secundum, iuxta ordinem ingrediendi primum est (vt Apostolus ait) præsentem significat ecclesiam. Illic mensa est, & contra mensam candelabrū. Etenim in hac ecclesia, imò in hac ecclesiæ peregrinatione, & tabernaculo eius temporali: mensa est domini, parata laborantibus in agone certaminis, mensa geminæ refectionis. Nam hic propositus est panis, id est, scriptura sancta, quę magna verbi dei copia mentem reficit, & panis corporis eius, & calix sanguinis, quem de sancto altari Christianus ad vitam æternam sibi profuturum percipit. Candelabrum quoq; hic est, & digne conuiuantibus lucet, videlicet Christus, qui dicit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Semel candelabrum istud, ob testimonium pœnitentiæ suę, lucernarum suarum flammam viliter quoq; ostendit, tunc scilicet quando iam assumptus in cœlum, spiritū sanctum, quo Apostolos illuminaret, palam in linguis igneis demonstrauit. Et notandū, quia mensam in parte aquilonis, candelabrum autē in latere tabernaculi meridiano, dominus stare iussit. Ad nos enim, qui eramus pars aquilonis, id est, regnū diaboli, infidelitate frigidi, & à deo alieni, mēsa domini porrecta est, & contra tenebras nostras, meridianum gratiæ candelabrum deus posuit, vt edamus & bibamus, pariterq; in lumine ambulantes, decantemus: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Item: Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quinq; columnæ in ingressu huius tabernaculi, quinq; libri Moysi sunt, ecclesiæ præsenti perlubentes testimonium. Bases columnarum æneæ, vilem significāt literaturam scripturę Mosaicæ. Nam capita columnarum aurea, excellentem designant gloriā spiritualis intelligentiæ. Qui sensu paruuli sunt, bases tantùm æneas attingere, id est, non valde nobilem literam legere possunt: qui autem viri proficiendo facti sunt, aurum attingūt, id est, capita columnarum, dum occidentem negligentes literam, extendunt se ad viuificantē spiritum. Velum quod ante columnas dependet, velamen est, quod nobis quidem in passione Christi scissum, Iudæorum autem cordibus superpositum est. Idcirco nobiscum non ingrediuntur, quia quod in columnis, id est, in libris Moysi rutilat aurum, obstante velamine videre non merentur.

Mattb. xlvii.
Actu. 2.
Psalm. 22.
Ibidem.
Cori. 23.

De altari, quòd extra positum, Iudæorum temporale significauerit ministerium.

CAPVT XVI.

ALtare, quod extra positum est, Iudæorum est ministerium, sanctum quidē antequam Christus, qui per hoc promittebatur, veniret: nunc autem ex quo ille sancta sanctorū ingressus est, cum ministris suis, cum non sequentibus reprobatum, & velut immundum abiectum est. Habuit quidem prius hoc iustificationes culturæ, & sanctum seculare, sed non poterat iuxta conscientiam perfectum facere seruientem solummodo in cibis & potibus, & variis baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis. Nunc autem ex quo tempus correctionis aduēnit, seruientem in supradictis, non solummodo perfectum facere non potest, sed nec vllius boni saltem initium est, imò & cum Apostolo detrimenta reputandum, & vt stercus abijciendū est. Proinde nos atrium ingressi patriarcharū, fiduriaiter altare illud præterimus, & vltra velum ingredimur bases æneas columnarum aspernantes & aurea capita gratanter aspicientes, id est, occidentem legis literam relinquēres, & viuificantem spiritum amplectentes, atq; inde ad mentem domini fideliter accedimus, vbi non carnes taurorum immolantur, aut sanguis hircorū potatur, sed panis vitę æternæ, quod est corpus Christi proponitur, & calix salutis perpetuæ, qui est sanguis eiusdem Christi filij dei libatur, tandem illud cœleste sanctuarium ingressuri, quo præcursor pro nobis Christus idem peruēnit.

Hebr. 2.
Philip. 3.
Hebr. 11.

Per atrium tabernaculi cum paxillis suis, columnas quoque cum basibus & capitibus eorum, mysticè fidem vel vitam intelligi patrum qui ante legem fuerunt.

CAPVT XVII.

ATrium tabernaculi patriarcharum, & sanctorum omnium qui ante legem fuēre, latitudinem & vitam, non eā tenus legis scriptura districtam designauit. Nam & paxilli ænei, qui per gyrum dispositi, quidem non aliud quàm patriarcharū fidem significant, sine qua nec atrium nec tabernaculum stare, vel sanctum esse possit. [Centum, inquit, cubitos vnum latus tenebit in longitudine ad austrum, similiterq; in latere aquilonis tentoria centum cubitorum, in latitudine vero ad occidentem quinquaginta nihilominus ad orientem in latitudinem tentoria cubitorum quinquaginta.] Cēnarius longitudinis numerus, tertia vnitas tetragona, decies enim decem centum sunt, longanimem fidem, longanimem significat patriarcharum spem more quadrati lapidis, vbiq;, tam in aduersis quàm in prosperis constantem. Quam illorum longanimitatem, Apostolus pia consideratione permetiens, iuxta fidem (inquit) defuncti sunt omnes, non accepturis promissionibus, sed longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Ergo tabernaculi veri, cuius hoc exemplar est, principes sunt, vnde & protinus idem Apostolus: qui enim (inquit) hæc dicunt significāt se patriam quærere. Et paulo supra: Expectabant, air, fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor deus. Itaque & secundū

secundum illos patres in tabernaculis, siue in casulis propter spem futuræ ciuitatis cōmorantes ecclesiæ tabernaculum de virtutibus compactum illo exemplari, quod Moyses fecit, prius est. Latitudo decem cubitorum, longitudinis prædictæ est medium ipso quinquagenario numero futurum præsignans Iubileum, quia videlicet per latitudinem charitatis Abraham, Isaac, & Iacob, in repromissionem, Iubileum, id est, remissionem peccatorum acceperunt per Christum, & benedictionem omnium gentium. Ad hanc illorum perfectionem spectat numerus sexaginta columnarum. Nam in meridiano latere XX. & in aquilonari item XX. & in occidētali latitudine decem columnę sexaginta sunt. Qui numerus ex denario, denariocq; compositus, bene perfectionem significat eorundem patrum, qui legem scriptam non habentes, decalogum tamen legis bene & perfectè operando laudabiliter adimpleuerunt. Attamen omnes columnæ atrij, bases habentes æneas, & capita argentea cunctis quæ in tabernaculo erant, minus insignes extitere sir. Sed discretis mentibus, non eo despicabiles antiqui patres, qui ante legē fuerunt videantur, quòd quædam quæ in lege prohibenda erant, ipsi admiserunt, verbi gratia: quòd Abraham vxorem habēs Saram, de concubina Agar genuit filium, vel quòd Iacob duas sorores, in vnum duxit coniugium. Nam hoc pacto, columnę quidem minus speciosæ sunt, nec enim tale quid trahendum est in exemplum, sed in eo satis excusantur, quia nihil horum fuerat lege prohibitum.

Sexaginta columnæ. Addendum puto, ac totidē in orientali.

Quòd introitus tabernaculi ab vna tantùm parte, id est, ab oriente fuerit, ipsius autem sanctæ trinitatis, quam legimus in Apocalypsi à quatuor partibus trinæ portæ sint.

CAPVT XVIII.

IN ea atrij longitudine quæ respicit ad orientem L. cubiti erunt, in quibus quindecim cubitorum tentoria lateri vno deputabūtur, columnæ tres, & bases totidem.] Pater litera, quia ab oriente introitus in atrium, & inde in tabernaculum per quindenos cubitos, ternatq; hinc inde columnas porrigitur. Et videtur in hoc exemplaris siue cœlestium ratio deficere. Nam vbi de cœlestibus manifestè loquitur spiritus, ita præmittens, & ostendit mihi ciuitatem Hierusalem sanctam, descendentem de cœlo à deo habentem claritatē dei, paulo post ita iubungit: Ab oriente portæ tres, ab aquilone portę tres, ab austro portæ tres, & ab occasu portę tres. Hic autem ab oriente tantùm in quatuor columnis introitus paret. Sequitur enim. [In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti. Columnas habebit quatuor cum basibus quatuor.] Adde quod ab oriente caprato introitu, facies introeuntis in occasum spectat, quo nihil boni significatur. Igitur ri, & senescere habebat, & interiturum erat, in occasum situs eius vergebat: portarum quoq; non miranda nobis diuersitas, scilicet quòd in hoc typicum & vmbraticum tabernaculum, ab vna parte introitus patebat, per quatuor columnas velum habens altitudinis quinque cubitorum: in ipsa autem cœlestia sancta, quorum hoc erat exemplar à quatuor mundi partibus eadem introeuntibus facultas per ternas (vt prædictum est) offertur portas. Nam & ille populus, qui hoc vsus est exemplari, iustitiam præsumit ex operibus legis: vocatio autem cunctarum gentium, ad vera tendens & cœlestia sancta, solam quęrit iustitiam fidei, baptismum vocantis Christi suscipiens, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

Apoca. 18.

Quòd illa dei ciuitas lucerna scripturarū non egeat, & idcirco lucerna non intra, sed extra velum ardere iussa est.

CAPVT XIX.

PRæcipe filijs Israel, vt offerant tibi oleum de arboribus oliuarum, purissimum, pilóq; contusum, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij extra velum, quod oppansum est testimonio, & collocabunt eam Aaron & filij Israel, vt vsq; mane luceat coram domino.] Res postulare videretur, vt in eo quod sacratius erat, idem in secundo tabernaculo iuxta velum lucerna semper arderet cultu perpetuo. Quid ergo nisi mysterium, & in hoc ritu propositum est, videlicet, quia in illis sanctis non manu factis, quæ Iesus semel introiuit, lucerna opus non est? Sic enim in Apocalypsi de illa sancta & æterna ciuitate dicit Iohannes. Nam claritas dei illuminabit eam, & lucerna eius agnus est. Igitur extra velum in priore tabernaculo semper ardeat lucerna coram domino vsque mane cultu perpetuo, id est, in præsenti ecclesia luceat quisque fidelium ea, quam haber, spiritus sancti gratia, vt videant homines eorum opera bona, & inde aperiant oculos suos ad glorificandum patrem, qui in cœlis est. Nam hæc intentio charitatis oleum purissimum est pilo contulum, id est, propter ædificationem proximorum, sponte laboribus pressum. Collocabūt eam, inquit, Aaron & filij eius, videlicet qui legitimi sunt sacerdotes domini, iure successionis. Et enim veræ charitati studere, atque in operibus bonis, non suam, sed dei gloriam quærere, id plane est dignum atque legitimum deo sacerdotem esse. Ad huiusmodi lucernam collocandam, Paulus dilectum discipulum commonebat, cum diceret: propter quam causam admoneo te, vt reluscites gratiam dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Ardeat, inquit, vsque mane, id est, vsq; ad finem præsentis vitæ. Nam in ipso die lumine lucernę nō indigebimus, quando sicuti est, & facie ad faciem videbimus.

Mattb. 5.
2. Timo. 1.

De vestibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxviii

De vestibus sacerdotalibus. CAPVT XX.

Applica quoq; ad te Aaron fratrem tuum cum filijs suis, de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar. Faciesq; vestem sanctam fratri tuo in gloriam & decorem. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos repleui spiritu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.] & reliqua. Vt enim ad sacerdotalia vestimenta, quæ & primùm more Iudaico simpliciter exponenda sunt, & deinde singillatim mystica ferutanda est intelligentia. Porrò non eodem ordine hic descripta sunt, quo in vestiendo sacerdote sumuntur. Nam fœminalia linea, quibus operitur primum carnis turpitudo, postremò in hac descriptione posita sunt, & econtrario rationale, quod præter laminam auream in pontificis fronte ligandam, nihil sanctius in vestibus erat, primum designatum est. Ait enim: [Hæc autem erunt vestimenta quæ facient. Rationale & superhumerale, tunicã lineam, & strictam, cidarim, & balthcum.] Et post multa: [Facies, ait, & fœminalia linea, vt operiat carnem turpitudinis suæ, & cætera.

Quatuor coloves, hyacinthum, purpuram, coccum, & byssum, qualiter Hebræi interpretentur, & de textura superhumeralis, & rationalis. Cap. XXI.

Facient autem superhumerale de auro, & hyacinrho, ac purpura, coccóq; bis tincto, & byssó retorta opere polymito.] Quatuor colores toties in hac scriptura cõpositos, Hebræi ad quatuor elementa referunt, ex quibus vniuersa subsistunt. Byssus aiunt terræ deputatur, quia ex terra gignitur. Purpura mari, quia ex eius concheolis tingitur. Hyacinthus aeri, propter coloris similitudinem. Coccus igni & ætheri. Et iustum esse commemorat, vt pontifex creatoris, non solũ pro Israel, sed pro vniuerso mũdo roget. Siquidẽ & terra, & aqua, & aere, & igne, mundus iste cõsistit, & hæc elementa sunt omnium. Facies, inquit, superhumerale de auro & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto, & byssó retorta, opere polymito. Sciamus hoc vestimentum esse pontificis, & apud Hebræos Ephod appellari. Nec enim statim illud occurrit, quòd Samuel qui lecta fuit, scribitur in libro Regum, primo habuisse ætatis adhuc paruulę, Ephod, id est, superhumerale lineum, cum Dauid quoque ante arcam domini idem portasse referatur. Aliud est enim ex quatuor prędictis coloribus, id est, hyacincho, byssó, purpura, coccóq;, & ex auro habere contextum: aliud in similitudinẽ sacerdotum simplex & lineum. [Duas, inquit, oras habebit iunctas in vtroq; latere summitatum, vt in vnum redeant ipsaq; textura, & cuncta operis varietas, erit ex auro & hyacintho, & cætera.] Auri, inquit, laminæ, id est, bracteæ mira tenuitate tundandur, ex quibus secta fila torqueantur sub regnine trium colorum hyacinthi, cocci, purpurę, & cum stamine byssino, & efficiatur palliolum miræ pulchritudinis in modum caracallarum, præstringens fulgore oculos, sed absque cuculli, junctas habeat oras in vtroque latere summitatum vt in vnum redeant. [Sumeisq; duodecim lapides onychinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel, sex nomina in lapide vno, & sex in altero.] Vt videlicet pontifex ingrediens sancta sanctorum, nomina populi, pro quo rogaturus est dominum, portet in humeris. Hoc nempe est quod subiungitur: Et pones in vtroque latere superhumeralis memoriale filijs Israel, portabitque Aaron nomina eorum coram domino super vtrunq; humerum ob recordationem. Rationale quoque iudicij facies opere polymito, iuxta texturam superhumeralis, &c.] Patet literæ superficies, & scire volentibus omnium positionem, id est, superhumeralis, rationalis, tunicæ hyacinthinæ cum tintinabulis ac malis punicis aureis, tunicæ quoq; lineæ & balthei, thiaræ quoq;, & quod omnium sacratissimum est laminæ aureæ super thiaram imminentis fronti pontificis. Hæc inquam, scire volentibus, descripto literalis est in promptu, qua planiorem descriptionem explicare non possumus. Proinde mysticas iam singulorum rationes subnectimus, sicut à patribus æditæ sunt: primum secundum Hebræos, deinde secundum ecclesiasticos.

Quæ singulorum vestimentorum mysticè ab Hebræis traditæ sint.

CAPVT XXII.

Primum lineum vestimentum (aiunt) terram significat, secundum hyacinthinum aerem, ut colore demonstrans, quia de terrenis paulatim ad excelsa sustollimur. Et ipsa vestis hyacinthina, à capite vsq; ad talos veniens, indicat aerem de cœlis vsq; ad terram fusum. Mala autẽ punica & tintinabula in inferioribus posita, fulgura tonitruaq; demonstrant, siue terram & aquam, & omnium elementorum inter se consonantiam, & sic sibi vniuersa perplexa, vt in singulis omnia reperiantur. Quòd autem supradicti colores auro intexti sunt, id significari volunt, quod vitalis color & diuini sensus prouidentia vniuersa penetret. Superhumerale & duos lapides, vel smaragdos, vel onychinos qui desuper sunt, & vtrunq; humerum tegunt, duo hemisphęria interpretantur, quorum aliud super terram, aliud sub terra sit, siue solem & lunam, quæ desuper rutilant. Zonam illam qua sacerdotis pectus artatur, & linea tunica, id est, terra constringitur, interpretantur oceanum. Rationale in medio positum terrã edisserunt, quæ instar puncti, licet omnia in se habeat, tamen à cunctis vallatur elemẽtis. Duodecim lapides, vel zodiacum interpretantur circulum,

circulum, vel duodecim menses & singulis versiculis, singula astringunt tempora, & his ternos deputant menses. Nec alicuius gentilis videatur expositio. Nõ enim si cœlestia & dei dispositionem, idolorum nominibus infamârunt, ideirco dei neganda est prouidentia, quæ certa lege curritur, & fertur, & regit vniuersa. Nam & in Iob, Arcturum, & Orionem, & Mazuroth, hoc est, zodia sunt, sed quo non possumus nos quæ dicuntur, nisi consuetis vocibus intelligere. Pulchrè autẽ hoc ipsum quod in medio est, appellatur rationale. Ratione enim cuncta plena sunt, & terrena hęrent cœlestibus, imò rario terrenorum, & temporum, caloris, & frigoris, & duplex inter vtrunq; temperies de cœli cursu, & cœli ratione descendit. Vndẽ & rationale cum Ephod fortius stringitur. Porrò quod dicitur, ponere in rationali iudicij doctrinam & veritatem, hoc ipsum significat, quòd nunquam in dei ratione mendacium fit, sed & ipsa veritas, multis signis & argumentis monstretur hominibus, & vsque ad mortales veniat. Vndè factum est, vt rationem solis, & lunæ, & anni, & mensium, & temporum, & horarum, tempestatẽ quoque serenitatis, & ventorum, & rerum omnium nosceremus, accipientes à deo insitam sapientiam, & ipso habitore atque doctore domicilij sui atque nobis & fabricę scientiam demonstrante. Super omnia cydaris & vitta hyacinthina cœlum monstrat, & auri lamina, quę in fronte pontificis est, inscriptumque nomen dei vniuersa quę subter sunt, dei arbitrio gubernari. Idipsum arbitramur sub alijs nominibus, & in Cherubin, & in quatuor animalibus figuratum, quæ ita sibi permixta sunt & hærent, vt in vno inueniantur & reliqua, & quòd instanter ante se vadant & non reuertantur. Labuntur enim tempora, & præterita relinquentia ad futura festinant. Quòd autem semper in motu sunt, illud significat, quòd & philosophi suspicantur mundum currere suo ordine, & inestimabiliter velut rotam in suo ordine rorqueri. Vndè & rota in rota est, id est, tempora in tempore, & annus in semeriplum reuoluitur, & iplæ rotæ eleuantur in cœlum, & super crystallum thronus ex sapphyro est, super thronum similitudo sedentis, cuius inferiora ignea superiora electrina sunt, vt demonstrent quæ inferiora sunt igne, & purgatione indigere, quæ sursum sunt in conditionis suæ puritate consistere. Et quomodo in sacerdotis habitu auri lamina est desuper, ita Ezechiel electrum in pectore, & in vertice collocatur. Iustum ergo erat (sicut ex parte suprà diximus) vt pontifex dei creaturarum omnium typum portans in vestibus suis indicaret, cuncta indigere misericordia dei, & cum sacrificaret ei, expiaretur vniuersalis conditio: vt non pro liberis, ac parentibus, & propinquis, sed pro cuncta creatura, & voce, & habitu precaretur. De fœminalibus lineis hoc solent dicere. Ratio seminum, & generationis ad carnem pertinens, terræ per eam deputatur. Vndè & ad Adam loquitur deus: Terra es, & in terram ibis. Causaq; huius rei, quomodo vel de paruulo semine & fœdissimis initijs tanta hominum vel diuersarum rerum pulchritudo nascatur: esse obuoluras & humanis oculis non patère.

De pontifice magno Iesu Christo, & spirituali eius indumento, per Aaron vestes mystice intelligendo. CAPVT XXIII.

Et Hebræi quidem non tam dei quàm suo spiritu, vel ingenio legisperiti, & cœlestia nescientes, quorum secundum exemplar, etiam hæc fieri iussa sunt, sicut toties dominus reperens, facies (inquit) iuxta exemplum quod tibi in mõre monstratum est: talem de vestimentis sacerdotalibus rationem ædiderunt. Nos autem qui prędicta cœlestia & fide credimus, & scientia iam ex parte nouimus, hæc eadem altius interpretamur. Vnum pontificem magnum Iesum Christum, pontificem cœlestem & verum intueamur, cuius in habitu cœlesti, hæc esse completa non dubitamus, quem & imitari oporteat nos, vt simus regale sacerdotium, & gens sancta. Fœminalia linea sacerdotis magni, decus significant incarnationis sanctæ Christi filij dei, qua præornata est natura nostra ignõbilis, & plaga peccati originalis foliꝭ ficus in Adam infeliciter contecta in isto exclusa est. Non enim de vlcerosa libidine vt nos, ita & ille cõceptus est, sed de munda & simplici virgine, byssum retortam, id est, candidi & incoinquinati corporis decorem induit & fortitudinem, vndè & corporis sui, quod est ecclesia, verecundiam scilicet originale peccatum operuit. De hoc vestimento eius Iohannes in Apocalypsi: Et habet (inquit) in vestimento, & in fœmore suo scriptum, rex regum & dominus dominantium. Tunica deinde linea stricta, id est, subucula, quam vulgò camisiam vocant, noua est eiusdem cœlestis hominis vita, quia videlicet sicut nouo & inusitato ordine conceptus & natus, sic noua & vereri vitæ contraria pulchritudine inter homines conuersatus est. Baltheus circa renes, fortitudo diuinatis est, per quam commoueri non potuit. Vndè & in psalmo cum dixisset, insuper & vsq; ad noctem increpuerunt me renes mei, continuò subiunxit: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Etenim sic ille cognouit figmentum nostrum, & ita vsq; ad noctem, id est, vsque ad mortis tribulationem sui renes increpuerunt eum, vt experimento sciret, id quod nullo vnquam passibili modo titillatus est, non ex ipsa carnis natura, sed ex diuinitate esse, quæ à dextris erat. Vndè verissimè Apostolus dicit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus

Apoca. 19.

Psalm. 15.

Hebr. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absq; peccato. Denicq; ex eo dicit compati infirmitatibus nostris, quoties tentamur à renibus nostris, quia sic aliqs infirmitatibus tentatus est, sicut & tentatione peccati tentatus fuisset, si non esset deus, quod nō sumus nos. Tunica hyacinthina cum tintinabulis & malis punicis, vita vel conuersatio gloriosa est eiusdē pontificis nostri, domini Iesu Christi à baptismo Iohannis. Ex tunc enim tintinabulis cœpit personare, id est, aperta & publica prædicatione personare, malis punicis intermicantibus, id est, miraculorum operibus per singula penè verba concurrentibus. Ipsæ color tunicæ hyacinthinæ, cœlestem eorundem operum eius exprimit dignitatem. Vndè & dicitur in Canticis: Manus eius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Illic in manibus, hic in vestitu, secundū hyacinthi colorē aereum eius (vt dictum est) opera designantur, qui non de terra est, neq; de terra loquitur, sed de cœlo venit, & super omnes est. Et bene per tunicæ circuitum deorsum ad pedes mala rubent, & tintinabula cōcrepant in ingressu sanctuarij, quia videlicet maximè in fine vitę mortalis operosa claruit dilectio, vel doctrina redemptoris. Cum enim (inquit Euangelista) dilexisset suos qui erant in mundo, in finem quoq; dilexit eos. Tintinabula, id est, dilectionis præcepta, quibus in illa cœna personuit, totus mundus audiuit: & mala rubentia, scilicet vitæ æternæ fructum, de illo ingressu eius in cœleste sanctuarium, totus orbis consecutus est. Superhumerale huius pontificis, obedientia charitatis est, quia idem Christus filius dei portandis, imò tollendis peccatis nostris humeros suos supposuit, & cum illis in crucem ascendit. Nam dominus (inquit propheta) posuit in eo iniquitates omnium nostrū. Et bene ex quatuor coloribus supradictis, qui quatuor respondent elementis mundi, auro quoq; intextum superhumerale fieri debuit, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: non coacta, sed spontanea charitate, quæ cæteris virtutibus ita præminet, vt cæteris metallis aurum præpollet. Duæ oræ iunctæ, & in singulis humeris singuli lapides onychini, nominibus duodecim filiorum Israel inscripti, duo sunt populi, temporibus quidem disiuncti, sed causa vel sacramēto coniuncti, quorum Christus peccata in corpore suo pertulit. Neuter quippe aliter, nisi per Christi gratiam saluari potuit, & vterq; vno eodemq; peccatorum portitore Christo indiguit. Et rectè lapides onychini, quæ species gemmæ siue lapidis colorem habet vnguis humani. Vndè & vocabulum sortitum est (Græci nanq; vnguem onychen dicunt) rectè inquam, quia pro hominibus deus homo factus, peccatorum superhumerali oneratus est. Lapides eiusmodi nominibus filiorum Israel, id est, electorum omnium inscripti sunt: ipse enim cunctos nouit ex nomine, quorum super se peccata tulit. Vndè & appropinquans articulo passionis: Ego (inquit) scio quos elegerim. Iuxta ordinem, inquit, natiuitatis eorum sculpes eos. Ergo cuncti maiores in vno, cuncti minores natu scripti sunt in lapide altero. Maiores filij Israel sunt qui ante, minores, qui post aduentum humeroli huius portatoris peccatorum cōscripti sunt. Maiores, inquam, qui ex Iudæis, minores qui ex gentibus iunt. Nam de illo populo loquitur deus ad Pharaonem: Filius meus primogenitus meus Israel. Rationale igitur iungitur superhumerali, quia misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Misericordia in superhumerali, veritas intelligit in rationali. Vndè & dicitur rationale iudicij, doctrina quoq; & veritas inscribitur illi. Qui enim in misericordia redemit, idem ipse in veritate iudicabit. Vndè non vno aut duobus lapidibus onychinis in rationali, sicut in superhumerali cuncta filiorum Israel nomina, sed singulis lapidibus singula inscripta sunt. Nam vna quidē gratia cunctos Christus redemit, & cunctorum super humeros suos peccata tulit, sed in iudicio reddet vnicuiq; secundum opera sua. Et electorum quoq; non omnium eadem erunt præmia, sed pro diuersis differentia meritis. Multæ enim sunt (inquit) mansiones id domo patris mei. Multitudinē mansionum cœlestium, multiplex & distinctus designat ordo lapidū pretiosorum. Etenim apud Ezechielem contra principem Tyri nouem ordines angelorum, per nouem designantur nomina lapidum. Notandum, q; in superhumerali non solum catenulæ, sed & vncini sunt, qui rationale iudicij constringant, quia videlicet in misericordia redemptoris nostræ spei ancoræ sunt, vt semper misericordia superexaltet iudicium. Hoc in pectore suo portat pontifex, nō in præsentia sua scriptos habet omnes, omnium q; condignas meritis ab origine mundi parauit mansiones. Cydarim quoque super caput pontifex accipit, ne Cherinus vel Arrius, seu quilibet alius hæreticus, Iesu Christi filij dei caput, id est, initium se vidisse arbitretur. Nō enim sicut nos, ita & ille à carne existendi initium habuit, iuxta blasphemiam Cherinti, qui illum ante Mariam extitisse negauit, sed diuinū caput, quod erat in principio & ante secula, ibi abscondit. Cydaris ergo caput tegit pontificis, quia videlicet incomprehensibilis est antiquitas vel origo diuinitatis Christi. Lamina aurea fronti imminens corona est gloriæ & honoris in capite redemptoris. Gloria (inquit) & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuū tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et Apostolus cum dixisset: Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis, continuò subiunxit. Propter quod & deus exaltauit illum, & donauit illi nomē, quod est super omne nomē. Huius rei mysteriū, scilicet nominis quod est super omne nomen, in eo est, quòd laminæ sanctum domini insculptum est, id est, nomen domini Tetragrammaton, quod

Cantic. 5.
Iohan. 13.
Esaiæ 53.
1. Iohan. 2.
Iohan. 13.
Exod. 4.
Psalm. 84.
Roma. 2.
Iohan. 14.
Ezech. 28.
Psalm. 8.
Philip. 2.

quod ineffabilè dicunt. Scribitur enim quatuor literis Ioth He Vau He, quæ in syllabam aut vocem articulatam comprehendi nequeunt. Arcanum scripturæ hactenus latet, nili quia ex interpretatione elemētorum colligi potest, quod Euangelicam fidem non minimè delectat. Interpretatur enim Ioth principum, He iste, Vau & He, iste. Esiq; continuus literarum sensus, principum iste, & iste. Hoc, inquam, iure nos delectet, quia principum iste pater, & principum iste filius est. Patrem esse principium videns vltro consentit. Principium se quoq; esse filius defendit, qui interrogantibus Iudęis: Tu quis es? Principiū ait, qui & loquor vobis. Hoc nomē profectō super omne nomen est, quia super principium nihil esse potest. Igitur octauū pontificis decus, aurea lamina est, insculptū habens ineffabile nomē, quod dicitur sanctum domini, quia videlicet Christo pontifici propter passionem mortis, octaua sua, id est, resurrectionis gloria coronato, nomē quod est super omne nomen pater donauit, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestriū, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Moralem filiorum Aaron, id est, sacerdotum Christi ornatum studio proficiscendi præterimus, suis enim in locis inuenitur, sicut à patribus expositus est. Sed & quę deinceps Moysi imperantur à domino, dicente. [Sed & hoc facies, vt mihi in sacerdotio consecrentur, tolle vitulum de armēto, & arietes duos immaculatos, &cęt.] Quoniam sicut hic imperata, sic in Leuitico acta memorantur, nunc ipsa differimus, illic enim opportunius dicentur.

Iohan. 8.
Exod. 29.

De vitulo quem fecerunt filij Israel, commutantes & ipsi veritatem dei in mendacium. CAPVT XXIIII.

VIdens autem populus, quòd moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus aduersus Aaron, ait: Surgens, fac nobis deos, qui præcedant nos, Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit ei.] Et reliqua. Plana est res gesta quia cito fecerunt, imo cito defecerunt, faciendo vitulum, & adorando sculptile: & quod valde est admirandum, talem tantamq; gloriam suam mutauerunt in similitudinem vituli comedentis fœnum. Celeritatem defectus, & ipse dominus quasi admirans. [Cito, inquit, recesserunt de via quam ostendisti eis, fecerunteq; sibi vitulum conflatilem.] Ergo Iudæi non minus quàm Græci os omne obstruatur, nam & isti commutauerunt veritatem dei in mendacium. Dixerunt enim [Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti.] Hoc, inquam, dicendo, veritatem dei mutauerunt in mendacium, & seruierunt creaturæ potius quàm creatori, videlicet seruitute peccati, scriptura sic dicente: Et sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. In gloria similitudinis vituli comedentis fœnū, comederunt ac biberunt, & idcirco lusibus obscœnis continuò semetipsos conuomuerunt, traditi in reprobum sensum, vt facerent ea quæ non conueniunt, & mercedem quam oportuit erroris sui ita in semetipsis receperit. Ergo & apostolo teste, Iudæorum gloriatio exclusa est, vt non insultet Græco, quòd seruierit creaturæ. nam quod grauius est, & ipse seruiunt in præuaricatione. Lex enim huic erat, et adhuc quasi aurum fermo dei recens ab igne calebat. Paulo ante lectum fuerat volumen fœderis à Moyse, audiente populo. Qui & dixerunt: Omnia quę locutus est dominus, faciemus, & erimus obedientes. Hoc facto, vtiq; inaures aureas suis auribus internis appendebant. Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus vobiscum. Itaq; vni viro deo quasi coniugalem iurauerant copulam, & inauribus mandatorum eius (vt iam dictum est) ornam faciem habebant. At nunc tulerunt inaures aureas de vxorum & filiorum & filiarum suarum auribus, formaueruntq; opere fusorio, & fecerunt ex eis vitulum conflatilem, & eisdem pedibus, quibus mare tranierant, coram tali figura saltauerunt, & veritatem quam cecinerant, in mendacium commutauerunt cantando: Hi sunt dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Igitur inexcusabilis est & Iudæus, qui Græcum ad gratiam dei confugientem propter antiqua peccata iudicat: eadem enim egit quæ iudicat. Et quoties ab illo paululum cessauit præda gogi virga, stultus puer ad eadem vel similia se conuertit idololatriæ flagitia.

Cap. xxxii.
Psal. 105.
Roma. 1
Exod. 32
Exod. 24
Rom. 2.

Quòd non vanè dixerit deus: Dimitte me vt irascatur furor meus, &cæt. & quòd nunc vere ita factum sit. CAP. XXV.

PRæsagium eius (quę nunc est) confusionis & ignominiæ Iudaicæ in isto scelere, promptum est agnosci. Sicut enim tunc aurium suarum decus vel ornamentum, scilicet inaurum erat, vt auream legis & prophetarum veritatem commutarent in mendacium, quod nunc faciunt sacros codices manibus tenentes, & vipereis linguis blasphemias contra Christum fabricantes, quod nunc iam prætuidens dominus, ait ad Moysen. [Cerno quod populus iste duræ ceruicis sit, Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentē magnā.] Quid ageret Moyses breuiter hic ipse innuit, deum dixisse referens, dimitte me.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxxij.

Psalm.105. Psalmista verò vehementius exprimit,& dixit inquiens, vt disperderet, si nō Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. Per nimiam humilitatem significat, Moysen deum tenuisse, dicendo, in confractione. Confractio nanq; nimia cordis humilitas est, quæ sola coram omnipotente deo & domino vniuersæ fortitudinis principe res fortis est & valida, ita vt illa laborante, quasi brachium suum ad percutiendum deus extendere non valeat, regina virtutū agente ne refutetur ipsa, & vincente pro sua reuerentia. Attamen nunquid vane dixit deus, dimitte me vt iracscatur furor meus contra eos, & deleam eos? Nunquid in ventum dixit, faciamque te in gentem magnam? Imo sicut dictum, ita nunc factum est. Duram ceruicem populi illius deus confregit, Moysen autem fecit in gentem magnam. Dilatauit enim Moysi legem spiritualem, vniuersam de gentibus ecclesiam toto orbe diffusam. Non ergo frustra dixit, deleam eos, faciamque te in gentem magnam, dixit enim, & factum est. Attamen distulit, ne tunc faceret in præsentiarum non dimittente Moyse, sicut dictum est. [Placatusq; est dominus (ait scriptura) ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum.]

Confractio tabularum priorum, & vituli contriti, puluerem in aquam sparsum, & ad potandum exhibitum, quid significet mysticè. CAP. XXVI.

ET reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu scriptas ex vtraque parte, & factas opere domini. Cumq; appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros, iratusq; valde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radices montis.] Confractionis prædictæ, qua populi illius hodie deus duram ceruicem confregit, prælagium in tabulis lapideis præcurrit. Sicut enim illæ confractæ sunt confringente Moyse: sic lapidea Iudæorum corda confracta sunt & reprobata, accusante Moyse, quemadmodū dicit. Est qui accusat vos Moyses, in Iohan.5. quo vos speratis. [Arripiensq; vitulum quem fecerant, combussit & contriuit vsq; ad puluerem, quem sparsit in aqua, & dedit ex eo potū filijs Israel.] Vituli puluerē, quem adorauerant, in contemptum superstitionis in potum accipiunt, vt contemnere discant quod in secessum proijci viderant. Cæterùm iuxta anagogen, idem de hoc facto, quod & de illo dicto prophetico sentiendum. Tu confregisti capita draconis, dedisti eum escam populis Aethiopum: Capita nanq; dra- Psalm.73. conis, siue vituli, per quod diaboli cultum licet intelligi, ecce deus Moysi confregit, atque in puluerem redactum, populo suo in potum dedit: quia eos qui ex parte vel regno erant diaboli per pœnitentiam confractos, & in puluerem humilis conscientiæ redactos, ecclesiæ suæ per baptismi aquam incorporauit.

De austeritate Moysi dicentis: Ponat vir gladium super fœmur suum: & pietate eius, qua pro illis deum orauit, quod vtrobique prælatis imitandus sit.

CAPVT XXVII.

VIdens ergo Moyses populum quòd esset nudatus, spoliauerat enim eum Aaron, propter ignominiam sordis, & inter hostes nudum constituerat, & stans in porta castrorum, ait: Si quis est domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui. Quibus ait: Hæc dicit dominus deus Israel: Ponat vir gladium super fœmur suum: Ite & redite de porta vsq; ad portam, & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximum suum, & reliqua. Non ergo noua austeritas Moysi, in eo quòd Iudæos, vitulum mēdacij fabricantes, & aream veritatis Christum blasphemantes accusat, vt prędictum est, in testimonio dicēs, est qui accuset vos Moyses, in quo vos speratis: non enim sic tenuit deum, iramq; eius repressit, ne deleret eos, vt careret zelo bono, & nō æmularetur pro domino: sed ponat, inquit, vir gladiū super fœmur suum, & occidat vnusquisq; fratrem, & proximum, & amicum suum. Aiunt quidam, quòd aureum vitulum in puluerem redactum, in potu illis in indicium dederit, & hoc facto, qui authores fuerunt sceleris, aureis prominentibus labris publicati vel deprehensi, ita demum percussoribus de porta vsque ad portā per medium castrorum eunibus ac redeuntibus, non indiscretè cæsi, sed cum iudicio fuerunt puniti, diret, descende, peccauit populus tuus, ac si ei diuina vox diceret, qui in tali peccato lapsus est, iam meus non est, itemque & hoc subiungeret dominus: dimitte me vt iracatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam, ille ad imperium iracentis dei placandum, te obicem oppoluit. [Iterumq; reuersus ad dominum, ait: Aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro quem scripsisti.] Hoc nimirum misericordiæ est. Verùm, circa subditos suos rectoribus messe deber, non solum iustè consulens misericordiæ, sed & piè ſquiens disciplinæ: qui ergo tanto populi amore constringitur, contra culpas eius, consydera quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim, vt petitione primæ culpę veniam ne delerentur obtinuit, ad eundem populum veniens, ait: Ponat vir gladium super fœmur suum, ite & redite de portā vsq; ad portam, per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximum suum. [Cecideruntque in die illo XXIII. milia hominum.] Ecce qui vitam hominum etiam cum sua morte petiuit,

petiuit, & paucorum vitam gladio extinxit: intus arsit ignibus amoris, foris ascensus zelo sæueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram domino morti offerre non dubitaret. Tanta sæuitas, vt quia eos diuinitus feriri timuit, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiā domino parcente prosterneret. Vtrobiq; legatus fortis, vtrobiq; mediator mirabilis. Causam populi apud dominū precibus, causam dei apud populum gladij: alligauit.

Contra eos, qui sedent super cathedram Moysi, & non sequuntur exemplum eius.

CAPVT XXVIII.

OMnibus qui in regimine animarum præsunt, qualiter præesse, imò qualiter prodesse debeant, hinc exemplum trahendum est, vt videlicet intus amantes, diuinæ iræ supplicando obsistant: foris sæuientes, culpam feriendo consumant. Alioquin malè sedent super cathedram Moysi: sunt enim sicut scribæ & pharisæi, si sedentes in loco Moysi, deserunt prædictum officium, vel curam Moysi. Hi pro se dictum putent, quod in Euangelio suo dominus dicit: Super cathedrā Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, seruate, & fa- Matth.23. cite: secundum verò opera eorum nolite facere. Dicunt enim & nō faciunt, & cętera. Idcirco sancta Romana ecclesia talibus desidiosis & negligentibus, & nixta Amos prophetam, dormienti- Amos.6. bus in lectis eburneis, & lasciuientibus in stratis, cum comederint agnum de grege, & vitulum de medio armenti: talibus, inquam, somnolentis prædictæ lectionis Euangelicæ, lucernam per singulos annos vna dominicarum in oculos ingerere consueuit, valido simul concentu concrepans hoc exemplum Moysi, ne nesciant quid sequi debeant, videlicet quia sanctificauit Moyses altare Exemplum Moysi. domino, & immolans victimas fecit sacrificium matutinum in odorem suauitatis domino deo, in conspectu filiorum Israel, & deinde consurgens ascendit in montem, vbi constituit ei deus, & videns eum, procidens adorauit eum dicens: Obsecro domine, dimitte peccata populi rui, aut si non facis, dele me de libro quē scripsisti: ac deinceps orans, si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum manifestè, vt videam te, &c. Cur enim tam longo, tamq; acuto canore res ista declamatur, nisi quia grande negotium est, vt qui præsunt, ad hoc excitentur, vt Moysi exemplo soliciti sint non dilatare phylacteria sua, vel magnificare fimbrias: sed prouidere populo, ne fortè gratia dei nudatus, & inter hostes visibiles siue inuisibiles, nudus propter peccata sit cōstituturus, eumq; operire meritis, & protegere precibus? Nunc iam quæ dicta quæsitu digna sunt, diligentius percurramus,

De eo quod Moyses ait: Aut dimitte, &c. Et de eo quod dominus dixit: Ego autē in die vltionis visitabo hoc peccatum. CAP. XXIX.

AVt dimitte eis, inquit, hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro quem scripsisti.] Quare? Videlicet quia & ego homo peccator sum, si non est apud te propitiatio, si iudicium apud te est sine misericordia, consequitur, vt & me de libro tuo deleas. Si enim iniquitates Psalm.129. obseruaueris, quis sustinebit? Ergo si tu peccata non dimittis, si soli apud te scripti permanent iusti, consequens est, vt nec ego permaneam in libro tuo quem scripsisti. Scripsisse, & quod scripserit delere dicitur deus, non quòd mutetur, quasi homo sæpe mutans stilum suum, iterum quæ digna sunt legi scripturus: sed quòd multos qui scripti esse sibi videntur, eo quòd confiteantur se nosse deum, de memoria tollat per iudicium factorum, quia factis negant. Multi enim sunt vo- Matth.22. cati, pauci verò electi: id est, multi in præsenti ecclesia nomina sua dando in libro confessionis conscripti, sed pauci (quod valde pauendum est) iudicij diluuium euasuri sunt. Vndè & protinus respondens dicit. [Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo.] Et continuò. [Tu autem vade, & duc populum istum, quo locutus sum tibi.] Tu autem, inquit, subauditur, quem ego nouī ex nomine. Sic enim postmodum dicit: Inuenisti enim gratiam coram me, & teipsum noui ex nomine. Igitur cum ad petitionem dicentis, aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de Exod.33. libro tuo quem scripsisti, ita dominus respondet, Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, tu autem vade, & duc populum istum, quo locutus sum tibi: miro modo partem vtranque euadit, vt neque noxam hanc omnino dimittat, neque seruum fidelem de aliorum ruina in magna humilitate trepidantem abundantiori tristitia absorberi, vel desperationi appropinquare permittat. Neque enim noxam hanc eis dimittit, qui protinus subiungit. [Angelus meus præce- 2.Cor.7. det te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.] De qua vltione propheticè simul ac mysticè protinus subiungit. [Percussit ergo dominus populum pro reatu vituli, quem fecit Aaron.] Nam & pro reatu huius vituli materialis quem fecit hic Aaron, & pro reatu vituli, id est, mendacij, quod fecerunt principes sacerdotum, in quod veritatem dei conmutauerunt (vt superius iam dictum est) blasphemando & abnegando Christum dei filium, ecce percussit dominus populum Iudaicum. Vndè signanter dixit, visitabo & hoc peccatum eorum, & hoc, inquam, subauditur & aliud, cuius in isto rypus est vel præfiguratio, quod facturi sunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quòd vno spiritu dictum sit ab isto. Aut si nō facis, dele me de libro: & ab Apostolo. Optabam & ipse anathema esse pro fratribus. CAP. XXX.

Cap. xxxii.

NOtandum, quòd non dixit Moyses: dele me pro illis de libro tuo quem scripsisti, aut opto deleri vt scribantur isti: sed, si non dimittis eis, dele me, inquit, quod idem est ac si diceret, si deles illos, dele & me cum illis. Hoc propter illud nunc dicimus, quod eodem spiritu Apostolus dicit: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, &c. Nam eâdem charitate & hic locutus est & ille, sed paulò differt in verbis, dum hic anathema cupit esse pro fratribus suis, hic autem deleri se concedit cum illis. Ille sua separatione vult fratrum salutem redimere, hic si non possit eorum salutem obtinere, concedit se cum eis de libro viuentium deleri, vel anathema existere. Vtriusque dicta magni ponderis sunt, & nostras vires excedunt. Magni etiam viri hactenus vtranque sententiam humeris suis sustinuerunt, & rem sicut est satis verbis exprimere non potuerunt. Est enim hoc penè ineffabile, nec nisi aliquid de eiusdem charitatis spiritu habentibus, saltem sensu perceptibile est, quomodo homo deo familiaris qualicunque causa vel ratione, hoc animo suo admittere possit, vt à deo anathema esse, vel de libro eius concedat seipsum deleri, quomodo in ista concessione non solum nullam incurrat pœnam aut culpam, sed etiam ampliorem apud deum mereatur gratiam. Nobis hoc non solum de tanta re subijcitur, quia deus charitas, deus humilitas est, & cum per humilitatem siue charitatem, à deo quisquam procul abfuit, indigniorem se iudicans eis, pro quibus intercedit, miro modo, quantum se deprimit, tantum ascendit: quantum condemnat, tantum iustificat: quantum à deo, quasi recedit, tantum illi proximus fit. Diuitias animi eiusmodi, nos frigidi atque inopes ignoramus: & ideirco cum legimus, illum anathema se esse optantem pro fratribus, istum de libro dei deleri se concedentem, aut dicta dissimulamus, aut in sensum exilem grauissimè prolata deprauamus. Cæterùm quem spiritus idem tetigit, videt ex parte aliqua, quantum talis habitus mentis apud deum valeat, pro sua reuerentia. Videre sibi videtur, maiestatem cœlis omnibus ac terris tremendam, de solio suo surgere & accedere vulnerato corde, rogare amicum quasi discedentem, ne deserat se, dicentemque: verbi gratia. Ego dstendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine domini coram me. Hoc sentiens anima beata, fortitudine sua vtitur, quia solis superbis resistere potest deus, & dicente deo, dimitte me, vt iratsci mihi licear cum tuo consensu, non audit, non cōsentit, & non patitur nisi interdum voluntatem hominis faciat deus, & in istis virsibus suis mirabiliter confracta, sicut & de isto dictum est, quia fterit in confractione in conspectu eius, ineffabili dulcedine pascitur, ineffabili charitatis vulnere scinditur, cuius sanguinem absque reuerentia videre non sustinet altissimus.

Exod. 33.

Psalm. 105.

Quod dixerit deus: Angelus meus præcedet te, subiungens: Non enim ascendā tecum.

CAPVT XXXI.

Cap. 33.

ANgelus meus, inquit, præcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum.] Ac deinceps. [Et mittam præcursorem tui angelum, vt eijciam Chananæum, & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, & cætera.] Mirum fortè videbitur, quomodo ad orationem Moysi placatus fuerit dominus, ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum, & tamen idem Moyses postquam dixit: [Conterasti manus vestras hodie domino, vnusquisque in filio, & in fratre suo. Facto die altero, dixit ad populum: Peccastis peccatum maximum, ascendam ad dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro.] Sed profectò liquet, quia placatus quidem in eo fuerat dominus, ne in præsentiarum corporaliter deleret eos, suggerente, & quasi consulente Moyse, Ne quæso dicant Aegyptij: Callidè eduxit eos, vt interficeret eos in montibus, & deleret eos è terra: sed in eo nondum placatus fuerat, vt dominum eorum se esse rursus profiteretur, vndè & adhuc alieno animo loquitur secundò, vt semel fuerat locutus, vade & descende de loco isto tu & populus tuus, tuus, inquam, non meus. Ergo angelus meus præcedet te, inquit: siue, emittam præcursorem tui angelum, subaudirur, ad hoc tantum vt intres terram Chananæorum, non etiam ad hoc vt intres in terram viuentium. Non enim sum deus tuus. Non tuipse es populus meus. Nam hoc est quod dicit: Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne fortè disperdam te in via, ac si dicat, quoniam populus duræ ceruicis es, non tibi expedit, vt me deum tuum nomines, vt culturam meam profitearis, vt leges meas bajules, ad præuaricandum tam pronus & facilis. Leuius enim multo est, deum nescire, quàm cognitum irritare. Tolerabilius est, viam dei ignorare, quàm post agnitam retrorsum ire. Idcirco si ascendero tecum, si me dixeris deum tuum, iustius in via disperdam te prouocantem me dura ceruice.

Quomodo

Quomodo non sit contrarium, quod ait: Non ascendam tecum, & quod itidem subiungit: Semel ascendam in media tui. CAP. XXXII.

NOn ascendam, ait, tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne fortè disperdam te in via.] Ac deinceps. [Populus duræ ceruicis es. Semel ascendam in medio tui, & delebo te.] Contraria hæc vel repugnantia esse videntur, non ascendam tecum, ne fortè disperdā te, & semel ascendam in medio tui, & delebo te. Sed notanda in sermone diuersitas. Negando enim dixit: nō ascendam tecum. Affirmando. Semel ascendam tecum, dixit, in medio tui. Non parum differt in verbis aut in sensu, quod illic recum, hic autem in medio tui, dixit. Verbi gratia: debellator siue aduersarius cum ciuitatem irruperit, rectè in medio populi ascendisse dicitur: cum populo autem ascendisse non rectè dicitur. Igitur & quod dixit, non ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis es, ne fortè disperdam te, & quod iterum ait: semel ascendā in medio tui, & delebo te, vtrumque admota diserctionis lampade peruidendum est. Non ascendam tecum, dixit. Quare? Ne fortè disperdam te. Tu enim duræ ceruicis populus es, tu puer sensu, tu quasi iuuenculus lasciuus & indocilis es. Tu animalis homo es, & ea quæ dei sunt non percipis, ideirco ponam velamen super faciem tuam, ideirco non in manifestatione rerum, sed in figuris, & in vmbris loquar ad te, de altitudine mysteriorum cœlestium. Quare? Ne fortè disperdam te. Tu enim rerum altitudinem nō sustineres, sed blasphemares, sed dura ceruice recalcitrares, & ita me ad disperdendum te, prouocares. Quandóque tamen ita fier. Semel ascendam non quidem recum, sed in medio tui, & delebo te. Ascendam, inquam, in medio tui, nam in terra videbor, & cum hominibus conuersabor. Et delebo te, inquit, tubauditur, de libro meo, quem scripsi. Nam hoc ad illud respicit, quod supra Moysi dicenti, aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti, qui peccauerit, inquit, mihi, delebo eum de libro meo. Nec vana comminatio. Semel enim ascendit, semel humanatus est, semel passus, mortuus est, & resurrexit, & in cœlum ascendit, & tunc demum illum populum dura ceruice ascensus sui nimis impatientem deleuit completa prophetia, quæ dicit: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Deleuit, inquam, id est, nō scripsit, & quod scripti esse videbantur, dicendo filios se esse Abrahę, & habendo templum & altare, quali calami vitium abstersit, delendo cū eis templum ipsorum, & altare. Itaq; quamuis dicant, se Iudæos esse, non tamen sunt Iudei, sed sunt synagoga satanę, planè deleti sunt, deo prolis, aliorum confessorum nomina scribente, aliosq; suscitante pro illis filios Abrahæ.

1. Cor. 2. 2. Cor. 3.

Baruch. 3.

Psalm. 68.

Apoca. 2.

De eo quod ait: Iam nunc depone ornatum tuum, &c. & quid mysticè sit, quod Moyses tabernaculum, quod nunc tabernaculum fœderis vocauit, extra castra tetendit.

CAPVT XXXIII.

AVdiens autem populus sermonem hunc pessimum, luxit, & nullus ex more indutus est cultu suo. Et dominus: Iam nunc depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi.] Hoc iuxta historiam, lectorem ædificat, quia videlicet nisi ambulet peccator demisso capite, nondum se scire fatetur deus quid ei faciat. nullam enim habet materiam struendæ misericordiæ, nisi ambitio vel habitus pœnitentiæ præcedat. [Deposuerunt ergo filij Israel ornatum suum, à monte Choreb. Moyses quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra, procul: vocauitque nomen eius tabernaculum fœderis.] Putaremus vna die quo descendit Moyses de monte dicta hæc esse vel acta, sed ecce litera repugnat, iam enim tabernaculum factum est, quod Moyses tetendit extra castra. O ergo magnum & mirum spectaculum, magna & mira dispensatio mysteriorum cœlestium. Interim dum tabernaculum constituitur, inimicitiæ sunt inter deum & populum, pro reatu vituli, & non ante soluuntur eædem inimicitiæ, nisi prius tendatur tabernaculum, quod & perinde vocatur tabernaculum fœderis. Diximus supra de cœlestibus, quorum secundum exemplar, hoc ipsum tabernaculum factum est. Quid igitur est hoc, nisi quia dum essent inimicitiæ inter deum & homines, propter soluendas easdem inimicitias, tabernaculum verum, quod fixit deus, & non homo, ab incarnatione Christi filij dei fieri cœptum est? Proinde valde notandum, quod dicitur. [Et omnis populus qui habebat aliquam quæstionem egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra castra. Cumq; egrederetur Moyses ad tabernaculū fœderis, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisq; in ostio papilionis suę. Aspiciebantq; tergum Moysi, donec ingrederetur tentorij. Ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis, & stabat ad ostium, loquebaturq; cum Moyse cernētibus vniuersis, quod columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantq; ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum.] Quid nam est, q; tenditur tabernaculū extra castra, nisi quod cœlestia sancta, quo- Esaiæ 1.
uit anima domini, sicut dicit Esaias? Et quid est quod omnis populus qui habebat aliquam quæstionem, egrediebatur ad illud tabernaculum fœderis, nisi quia omnis qui scripturarū quęrit veritatem, oportet vt egrediatur ad hęc sancta Christi sacramenta, per quę sumus deo reconciliati?

Hebr. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxxiii.

2. Cor. 3.

Iohan. 1.

Velamen quippe quod super Iudæorũ cor positum est, in solo Christo reuelatur. Quid, inquam, est, quòd ingresso Moyse tabernaculum fœderis, descendebat & stabat ad ostium tabernaculi columna nubis, videntibus cunctis, nisi quòd coniuncta lege quæ per Moysen data est, cum gratia & veritate quæ per Christum Iesum facta est, stat in ingressu reconciliationis, incarnatio eiusdem Christi filij dei, vt videlicet tabernaculum fœderis ingredi, id est, deo reconciliari nemo posset, nisi per istam columnam nubis, in qua thronum suum sapientia posuit, per istam carnẽ in qua corporaliter inhabitat, omnis plenitudo diuinitatis? Loquebatur cum Moyse, cernentibus vniuersis. Quomodo cernentibus? Aspiciebantq;, inquit, tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium. Ergo lex & Euangelium familiare quidem atq; consonum habent colloquium, sed donec omnia compleantur, quæ vtroq; testamento promissa sunt, Iudæi non videbunt: non enim faciem, sed tergum Moysi, filij Israel viderunt.

De eo quod dictum est: Stabantq; & ipsi, & adorabant per fores tabernaculorum suorum. CAPVT XXXIIII.

IVxta historiam, moralem sensum legentis, hæc ipsa res ædificat. Quid est enim populum columnam nubis aspicere, & in tabernaculi sui foribus stare atq; adorare, nisi quòd humana mẽs cum superiora illa, atq; cœlestia vtcunq; ænigmate conspicit, iam claustra habitationis corporeæ per subleuatam cogitationem exit: atque illum humiliter adorat, cuius etsi videre substantiam non valet, iam tamen eius potentiam per illuminationem spiritus miratur? Et cum Moyses tabernaculum ingreditur, eius terga populus aspicit, & in papilionum suorum ostijs cõsistit, quia cum sanctus quisq; prædicator, alta de deo loquitur, & supernæ habitationis iam vtcunq; habitaculum ingreditur, eius terga populus aspicit. Cuius prædicationis infirmi quiq; etsi virtutem plenè pensare non possunt, tamen velut terga aspiciunt, quia postrema quæ prævalent per intellectum sequuntur, sed in ipsis quoque minimis, quę capere sufficiunt, iam de suis papilionibus quasi exeunt, atque in ostijs stant. quia & habitacula carnis relinquere, & ad illa æternæ vitæ gaudia, quæ audiunt progredi conantur.

Quòd dictum est: Loquebatur autem dominus Moysi facie, &c. & quòd postmodum dicit: Ostende mihi faciem tuam. Cap. XXXV.

Quomodo Moyses videbat deũ.

LOquebatur autẽ dominus Moysi facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicũ suum.] Postmodum dicit: [Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifestè, vt videam te.] Certè si deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi diceret, & non ostendi mihi remetipsum. Si autẽ deus erat, cum quo loquebatur facie ad faciẽ, cur se petebat videre, quem videbat? Sed hac eius petitione colligitur, quia eum sitiebat, per incircunscriptam naturæ suę claritatem cernere, quem iam coperat per quasdam imagines videre, vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem, nulla imago creata temporaliter interesset. Cur igitur sic dictum est: Loquebatur dominus Moysi facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum: cum in hac mortali carne consistentibus, videri non possit in sua substantia lumen incircunscriptum? Idcirco videlicet, quia suum ab illo consilium non abscondebat, & secretorum suorum eum faciebat conscium. Quomodo enim loqui solet homo ad amicũ suum? Aperiendo vtiq; illi consilium suum, non celando illi quæ facturus sit, eo quòd custos sit animi, vndè & amici vocabulum originem sumpsit. Et scimus, quia prophetarũ maximus Moyses extitit, sicut dominus de illo testimonium perhibet, cum dicit ad Aaron & Mariam: Audite sermones meos, si quis fuerit inter vos prophęta domini, in visione apparebo ei, & vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquar ei, & palam, non per ænigmata & figuras dominum videt. Item scriptura dicit: Et non surrexit prophęta vltra in Israel, sicut Moyses, quẽ nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atque portentis. Igitur quia quod prophetarum est, scilicet præuidere consilium dei, quod carnalibus siue popularibus, sub figuris abscondebatur & ceremonijs vmbraticis, quia inquam, hoc Moysi datum est, & non posterioribus prophetis: rectè sic de illo est dictũ, quia loquebatur ei dominus facie ad faciem, quomodo loqui solet homo ad amicum suum.

Nume. 12.

Deute. 34.

Quid sit mysticè, quòd Moyse reuertente in castra, Iosue non recedebat de tabernaculo. CAPVT XXXVI.

CVmq; ille reuerteretur in castra, minister eius Iosue, filius Num puer non recedebat de tabernaculo.] Reuersio Moysi in castra, lectio legis est sine Euangelij gratia. Supra diximus, colloquium domini cum Moyse ad tabernaculi ostium, consonantiam esse legis & gratiæ, ad ingressum veri & cœlestis tabernaculi, quia videlicet vtrunque recipere vel profiteri oportet eum, qui ingreditur in tabernaculum fœderis, id est, qui deo per mortem filij eius cupit reconciliari. Ergo Moyses quidem reuertitur in castra, sed Iosue minister eius non recedit de tabernaculo, quia videlicet lex quidem legitur in synagoga, quæ tabernaculo vero non appropinquat, sed spiritus legis,

legis, cum Christi perseuerat gratia in Euangelio. Iosue quippe minister Moysi, spiritum legis in eo quoque rectè significat, quia populum in eam repromissionis terrã introduxit, quam per Moysen dominus eidem populo promisit. Sic etenim litera legis, promissiones quidem dei continet, sed nisi per spiritualem legis intelligentiam, promissionibus eisdem nemo dignus effici potest. Legant igitur occidentem literam, carnales Iudæi: nam spiritus viuificans à tabernaculo, cuius portifex Christus est, non recedit.

Quòd placatus fuerit dominus, vt non faceret malum, sed non in eo, vt esset deus eorum, & ascenderet cum eis. Cap. XXXVII.

DIxit autem Moyses ad dominum: Præcipis, vt educam populum istum, & non indicas mihi quem missurus es mecũ, præsertim cum dixeris, noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me.] Hoc est, quod supra iam dictum est, quia placatus quidem fuerat dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum suum, & introduceret eos in terram Chananęorum, sed non etiam placatus fuerat in eo, vt ascenderet cum eis, & esset deus eorum, quod est introducere in terram & regionem viuentium. Ait ergo, præcipis vt educam populum istum, subauditur, in terram istam mortuorum siue mortalium: & non indicas mihi, quem missurus es mecum, subauditur, qui introducat populum istum in terram viuentium, præsertim cum dixeris, noui te ex nomine. Quasi consequens sit, vt quod ipse notus est deo, hoc alios qui dei notitia nõ sunt digni, commendare possit, sic deum ex ore ipsius pietas humana constringere cupit. Sic enim per alium prophetam, idem dominus dicit: Si fuerint tres isti viri in medio eorũ, Noe, Daniel, & Iob, ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ipsi soli liberabuntur. Non liberabunt filios, neque filias, sed ipsi soli liberabuntur. Non indicas, inquit, mihi, quem missurus es mecum. Ergò ne Moysi nõ indicab at deus, quod missurus esset Christum filium suum: cum (vt prædictum est) loqueretur ei facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum? Sed audi quod sequitur.

Ezech. 14.

Quòd Christi aduentum Moyses suspiret, dicendo: Si tu non ipse præcedes, ne educas nos de loco isto. CAPVT XXXVIII.

SI ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te, & inuenã gratiam ante oculos tuos, respice populum tuum, gentẽ hanc.] Hoc igitur postulat indicari sibi, id est, populo Israel, cuius personam gerit, cuius curam suscepit, cuius legatione functus, quanta potuit fortitudine, hactenus vsus est, tenendo deum, dicentem: dimitte me, indicari, inquam, populo Israel, eum, quem missurus est, vt cum venerit, ostendat illis faciem suam, vt videatur manifestè. [Et dominus ad hæc: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.] Parum dictũ est: Potest enim subaudiri, ad hoc tantùm, vt supra dixit, vt eiscia Chananæum, & Amorræum, & Aethæum, & Pherezæum, & Aeuæum, & Iebusæum. [Ait ergo Moyses: Si non tu ipse præcedes, ne educas nos de loco isto. Quia per faciem poterat intelligi angelus, qui ad deijciendũ Chananęum hominem sufficeret, si, inquit, non tu ipse præcedes, qui solus diabolum, mundi principem eijcere potes, non educas nos de loco isto. Quo enim nobis viuere, filiosq; procreare, si non tu ipse venieris, qui natos ad mortem, solus potes ad vitam regenerare? Addit adhuc: [In quo enim scire poterimus, ego & populus tuus, inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum, vt glorificemur, ab omnibus populis, qui habitant super terram? Vt glorificemur, inquit, ab omnibus populis.] Ergò ne ad hoc tendit vir mansuetissimus tota constractione cordis sui, vt glorificetur gentium cædibus, & bellorum victorijs? Nempe gloria hæc vana est. Igitur illud potius fortissima prece versat, vt glorificetur ille populus pro parte electorum à cunctis populis, dicentibus: quia salus ex Iudæis est. Proinde continuò dominus: [Et verbum istud quod locutus es faciam.] Hoc, inquit, faciam, vt glorificeris tu, & populus meus, à cunctis populis qui habitãt super terram, quia vestra est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, & Christus ex vobis secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. Hoc modo nunc omnes populi glorificant populũ illum, & ita plane gloriam illam, gloriam suam esse faciunt.

Iohan. 4.

Roma. 9.

Quod ait dominus: Noui te ex nomine, & quid illud sit nomen, quo electorum quenq; nouerit. CAPVT XXXIX.

INueniſti enim gratiam coram me, & teipsum noui ex nomine.] Confirmat hoc deus, quod paulo ante gemebundus commemorauerat dei famulus, dicendo: præsertim cum dixeris, noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Sed quo nam ex nomine deus nouit illum? Nunquid ex eo tantùm, quod filia Pharaonis imposuit illi vocans eum Moysen, dicens: quia de aqua tuli ipsum? Equidem ex isto quoq; nomine, nescire deus non poterat eum, quo & appellare ipsum de rubo dignatus est, iterato dicẽs: Moyses, Moyses. Sed quid magnum est, quempiam à deo taliter cognosci, vel compellari ex nomine? Nempe ita Pharaonem regem Aegypti nominare nouit, compellans etiam illũ in prophęta, qui per ipsum præfiguratus est: Ecce ego ad te Pharao

Exod. 2.

Ezech. 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rex Aegypti draco magne, & ad eundem principem superbiæ,& eieci te,inquit,ô Tyre.Quid er
Ezech.28. go magnũ est, deum quempiam aliter scire ex nomine? At nunquid in regno eius huiusmodi vo
cabulis indigebimus?Igitur cum dicit,teipsum noui ex nomine,subaudiendum est,dei:quod in
Apoca 3. uocatũ est super te. Ex hoc etenim nomine deo notus est omnis qui scriptus est in libro vitę. Vn
dè in Apocalypsi de victore dicit:Et scribam super eum nomen dei mei,& nomẽ ciuitatis dei mei
nouæ Hierusalem,quæ descendit de cœlo à deo meo,& nomen meum nouum.Isto ex nomine,&
Moysen,& omnem electum deus agnoscit hominem.Sed vnum,idemque nomen, cum sit,quasi
varijs literis scribitur,vt in alio aurea,in alio argentea,in alio rursus purpurea, siue candida scri
ptura laudetur,multa quippe sunt dona nominis domini, neque vni cuncta tribuuntur. Quan
tum quisque deum cognoscit, tantùm in eo fulget nomen domini. Nomen quippe à notione dic
tum est. Et vnum itaq; nomen domini est,quod super nos ille scripsit: & multa sunt nomina no
Lucæ 10. stra,de quibus idem nos agnoscit.Hinc est quod pluraliter dicit:In hoc gaudete, quia nomina ve
stra scripta sunt in cœlis.

*Quòd tria hæc diligenter discernenda sint: Ego ostendam tibi omne bonum,Non po-
teris videre faciem meam, Ecce est locus apud me, & stabis supra petram.*

CAPVT XL.

QVi ait:Ostende mihi gloriam tuam.Respondit:Ego ostendam omne bonum tibi, & vo
cabor in nomine domini coram te,& miserebor cui voluero,& clemens ero in quem mi
hi placuerit.Rursumq; ait:Nõ poteris videre faciem meã. Non enim videbit me homo, & viuet.
Et iterum:Ecce,inquit,est locus apud me,&c.] Notanda hic diligẽter gemina subdistinctio. Re
spondit:Ego ostendam omne bonum tibi,rursumq; ait: Nõ poteris videre faciem meam,in per
sona populi Iudaici pro parte reproborum, quod iterum ait: [Ecce est locus apud me, stabis su
pra petram,cumq; translibit gloria mea,ponam te in foramine petræ,& protegam dextera mea,
donec transeam,tollamq; manum meam,& videbis posteriora mea.] Item in persona eiusdẽ po
puli dictũ accipe,sed pro parte electorum.Equidem mortalis homo, peccato primi parentis ob
scuratus atque infirmus factus, quàm diu viuit in hoc mortali corpore, deum videre non potest,
quippe cum nec angelũ dei Daniel sanctus videre sustinuerit. Nam cum venisset, inquit, ad me,
Daniel.8. paues corrui in faciem meam, & cum loqueretur ad me,collapsus sum pronus in terram. Ac de
inceps:Et ego Daniel lãgui & ægrotaui per dies. Verùm nos hic mysticas rationes quærimus, vi
delicet,quia non frustrà,hoc maximè loco,cum deum offendisset populus, tali ordine de viden
da gloria domini,Moyses postulasse creditur. Igitur quod postulanti atq; dicenti:Ostende mihi
gloriam tuam, respõdit:Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabor in nomine domini coram
te,& miserebor cui voluero,& clemens ero,in quem mihi placuerit.pro persona sua dicitur illi,&
ad illud spectat quod supra dixerat hic, aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de
libro tuo,quem scripsisti. Ac si dicat: Ego ostendam gloriam meam, ego ostendã omne bonum
tibi,non cuiuis,nõ pariter omni populo,pro quo petis,sed tibi,quem ego ex nomine noui, & vo
cabor in nomine domini coram te. vocabor,inquam,id est,ostendam eandem gloriam in nomi
ne domini,in quo te noui, vocabor vtiq; coram te,vt videas manifestè, quod nũc vides per spe
culum,& in ænigmate,& ex parte cognoscis,& miserebor cui voluero,& clemens ero in quẽ mi
hi placuerit,quia videlicet nulli quicquam debeo, quoniam omnium pater Adam in me pecca
uit,& proinde quicquid ostendero tibi, vel cuilibet alij, gratiæ est, non debiti. Quod deinde fa
ctũ subdistinctione rursum ait,non poteris videre faciem meam,nõ enim videbit me homo & vi
uet, idem est ac si dicat: In medio populi huius, pro quo postulas, cuius prælocutor es, non sic
ascendã,vt videat facie meã,vt ostendã illi gloriã meã.Quare? Nõ enim videbit me homo & vi
uet.Ego aũt ideirco ascẽdã homo factus inter hoies,vt in me reuiuiscat homo qui in Adã mortuus
est.Si igitur ascẽdero nõ in homine,deus abscõditus,sed deus manifestus, crucis vtilitas impedie
tur,& homo nõ viuet,quia nõ erit redẽptus: Veruntamẽ fidẽ habẽtibus opportunitas videndi nõ
negabitur.Hoc est quod sequitur:Ecce est locus apud me, stabis supra petram, cumque transibit
gloria mea,ponam te in foramine petræ,& protegam dextera mea, donec transeam. Tollamq;
manum meam, & videbis posteriora mea. Hoc énim,pro parte dictum est electorum, videlicet
Petri, cæterorumq; apostolorum, vel omnium qui ex eodem populo crediderunt, aut credituri
sunt,quibus nihil obfuit,quòd faciem,id est,præsentiam domini, sicut erat, non viderunt. post
Matth.16. quam enim resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum, tunc cognouerunt, & ita quodammodo
posteriora eius viderunt.Dicat ergo:Est locus apud me,stabis supra petram.Quam videlicet su
per petram stabat Petrus, iam cũ diceret: Tu es Christus filius dei viui, & ideirco tale responsum
accepit:Et ego dico tibi,tu es Petrus,& super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Cumque
translibit gloria mea,id est,cũ transiero ex hoc mundo,glorificatus magna resurrectionis & ascen
sionis gloria,ponam te,id est,omnem Israelitam, quicunq; erit ex tua fide, quemcumq; non ex
cæcauerit fumus inuidiæ,ponam,inquam,in foramine petræ,id est,in fide passionis meæ,& pro
tegam

tegam dextera mea,non enim rapiet quisquam de manu mea donec transeam, vt prædictum est:
Tollamq; manum meam,id est,extollam potentiam meam,& videbis posteriora mea, sicut iam
dictum est:Faciem autem meam, id est, dum præsens in corpore sum, maiestatem meam non
poteris videre.

*De eo: Præcîde tibi, & cætera: Et de sententia Pauli, dicentis: Non rursus iacien-
tes fundamentum pœnitentiæ de operibus mortuis.*

CAPVT XLI.

CAP. xxxiiii.

ACdeinceps:Præcide,ait,tibi duas tabulas lapideas instar priorum,& scribã super eas ver
ba,quæ habuerunt tabulæ,quas fregisti,& cætera.] Hic quia gens præuaricatrix primam
fidem irritam fecerat in conflatione vituli, & totum ędificium fœderis collapsum fuerat,penè ab
alio rursus principio inchoatur,dũ dicitur: [Esto paratus mane, vt ascendas starim in montẽ Si
nai,& cętera.Nullus ascendat tecum,nec videatur quispiam per totum montem, boues quoque
& oues non pascantur econtra.] Iterumq; præcepta quæ prius simili inuitatione dederat,coniun
git sermo diuinus:Caue,inquiens,ne vnquam cũ habitatoribus terræ illius iungas amicitias,quæ
tibi sunt in ruinam,sed aras eorum destrue,confringe statuas,lucosq; succide.Noli adorare deum
alienum,& cętera.] Hæc iteratio præceptorũ carnalibus ludæis,de iustitia sua gloriantibus,æter
na exprobratio est, vt non glorientur,sed corũ quoq; omne os obstruatur,sicut superius iam dictũ
est:Apostolus autem intermittentes,inquit,inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem fe- Hebr.6.
ramur,non rursum iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad deum, &
reliqua.Ergó ne Apostolica authoritas huic legali contraria est, cum fundamentum pœnitentiæ
rursus iaciendum esse deneget,hic autem & præcisæ rursus tabulæ, & à principio repetita sit lex?
Non vtiq;. Nam neque hic fundamentum rursus iactum est.Fundamentum autem fœderis,hoc Exod.24.
est:Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis,& misit in crateras, partem autem reliduam
fudit super altare. Assumensq; volumen fœderis, cum legisset, audiente populo, sumptum san
guinem respersit in populum,& ait:Hic est sanguis fœderis,quod pepigit dominus vobiscũ super
cunctis sermonibus his.Hoc si iterato factum esset, rectè fundamentũ rursum iactum esse dici pos
set.Quòd quia factum non est, legali vtique consonat Apostolica authoritas. Non enim pœni-
tentiam (vt malè Nouatus intellexit) lapsis dandam esse negauit, sed fundamentum pœniten-
tiæ, id est, baptismum, in quo fundatur firmitas pœnitentiæ. Nam cum dixisset fundamentum
pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad dominum, addidit baptismatum doctrinæ, im-
positiones quoque manuum. Non igitur dandum penitentiæ locum, sed baptisma negauit
esse iterandum.

*De eo quod dictum est:Dominator domine,&c.Et quod respondens dominus:Ego,in-
quit,inibo pactum cunctis videntibus.*

Cap. XLII.

DOminator domine deus misericors & clemens, patiens, & multæ miserationis ac verax.]
Notandum,quod cum tota sit intentio deprecari pro populi scelere, & misericordiam im
plorare,non tamen inter tot nomina laudis diuinę, inter tot vocabula misericordiæ,siluit de iu
stitia vel veritate,dicendo misericors & clemẽs,patiens,& multæ miserationis,tandemq; adden
do & verax.Itemq; nominum ipsorum exponendo causas,cum dixisset: Qui custodis misericor-
diam in milia,qui aufers iniquitatem & scelera atq; peccata,nullusq; apud te per se innocens est.]
Quod totum miserationis & gloriæ est iustificantis, addidit: [Qui reddis iniquitatem patrum in Ezech.18.
filijs ac neporibus in tertiam & quartam generationem.] Quod procul dubio iustitiæ, & verita- Quomodo
tis est. Quomodo ergo, inquis, idem deus per prophetam dicit: Filius non portabit iniquitatem reddit ini-
patris, & pater non portabit iniquitatem filij? Videlicet, non portat filius iniquitatem patris quitas pa-
quamcunque non imitatur: redditur autem iniquitas patrum in filijs ac neporibus, quicunque trum in fi-
patres iniquos imitantur. Verbi gratia:Nos omnes homines secundum carnem Adæ filij sumus. lios.
Si ergo iniquitatem, id est, incredulitatem eius, qua serpenti magis quàm deo credidit,imitamur,
iniquitas eiusdem patris in nobis filijs iustè redditur. Si autem iniquitatem eiusdem veteris ho
minis fugientes,ad iustitiam noui hominis Iesu Christi filij dei confugimus,non vtiq; iniquitatem
illius portabimus. Proinde oratio Moysi sic pulchrè cõcluditur. [Festinusq; Moyses curuatus est
in terram,& adorans,ait:Si inueni gratiam in conspectu tuo domine,obsecro vt gradiaris nobis-
cum,populus enim duræ ceruicis est,& auferas iniquitates nostras atque peccata, nosq; posside-
as.] Cum enim dicit,vt gradiaris nobiscum,& cætera.Fiducialiter fides Euangelica gaudet sub-
intelligere,vt verbum caro fiat,& habitet in nobis,& videamus gloriam eius, gloriam quasi vni
geniti à patre. Nam ex Adam populus duræ ceruicis eramus, idcirco medicamento humilitatis
dei indiguimus. [Ad hæc respondet dominus:Ego inibo pactũ cunctis videntibus.Signa faciam
quæ nunquam sunt visa super terram,nec in vllis gentibus,vt cernat populus iste in cuius medio
es, opus domini terribile, quod facturus sum. [Quæ enim sunt signa nunquam visa,vel quod est
opus domini terribile,quod cernat populus præsidente Moyse, nisi quòd deus homo factus est,&
crucifixus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

crucifixus, mortuus, ac sepultus est, & resurrexit tertia die, prophetia Moysi eius testimonium astipulante? Nempe si respicias, ad signa quæ in illo populo facta sunt, antequam veniret hic filius dei, maiora visa sunt super terram, maiora facta sunt signa in medio Aegypti, nec tam terribile opus domini vidit populus ille, sub cunctis regibus suis, quàm fuit illud quod iam fecerat dominus in Pharaonẽ, & in omnes seruos eius. Præcepta quæ hic breuiter iterantur, sic terminantur, vt ante. [Non coques hœdum in lacte matris suæ.] Quo dicto prohibemur de Christo secundum carnẽ sapere. Hœdum nanq; Cerinthius, in lacte matris suæ coquere voluit, qui Christum ex Maria initium sumpsisse dixit. At ille ante matrẽ, & ante auos matris, imò & ante originem mundi deus erat: nam omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

Exod. 23.

De inscriptione tabularum secundarum. CAP. XLIII.

Dixitq; dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israel pepigi fœdus.] Fractis tabulis prioribus, aliæ ad instar priorum præcisæ sunt, & in eis eadem verba describuntur, quia fractis propter incredulitatem carnalibus Iudæis, alterius populi tabulq; cordis carnales electæ sunt de cunctis gentibus, & eis eadem præcepta traduntur. Notandum quippe, quia sic dixit, & sic distinxit deus, cũbus & recũ, & cum Israel pepigi fœdus. Et tecum, inquit, & cum Israel, id est, cum isto populo, & cũ illo qui post venturus est. Nam carnales quidẽ ceremonias mutat, imò & abiecit spiritualis lex, nec de illis curat iustitia, quæ ex fide Iesu Christi est: sed decem verba legis immutari non licet, & obseruari tam à nouis, quàm à veteribus posiulat sancta, iusta, & bona fœderis lex. Vndè aliàs opere dei, aliàs digito dei scripta esse memorantur, & hoc dicto æterna vel immutabilia fore signantur. De ieiunio Moysi bis quadragenario, iam superius dictum est.

Quòd Moysi facies cornuta erat ex consortio sermonis domini, & quòd timentibus filys Israel propè accedere, velamen posuit super faciem suam.

CAPVT XLIIII.

Cvmq; descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quod cornuta esset facies eius ex consortio sermonis dei. Videns autem Aaron, & filij Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt propè accedere.] Cornuta, id est, splendida, siue radiosa facies Moysi, cum secundarum tabularum scriptura, quid miraculo suo præsignauerit, hodie palam totus orbis agnouit. Vbi enim tabulæ secundæ, id est, Christiani populi corda præceptorum dei scripturam susceperunt, & cœpit ab eis lex spiritualiter intelligi, tantùm splendorem faciei, id est, sensus Moysi emisit, quantum ferre non valentes, fugiunt ad latebras filij Israel, id est, carnales Iudæi. Impletis, inquit, sermonibus, posuit velamen super faciem suam. Quod ingressus ad dominum, & loquens cum eo auferebat, donec exiret. Et tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat rursus ille faciem suam, si quando loquebatur ad eos.] Hoc expositione nostra non indiget. Dicit enim Apostolus: Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem eius, quod euacuatur, sed obtusi sunt sensus eorum vsque in hodiernum diem: idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quoniam in Christo euacuatur. Sed vsq; in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen est positum super eorum. Cum autem conuersi fuerint ad dominum, auferetur velamen. Igitur quòd posuit Moyses velamen super faciem suam, quòd ingressus ad dominum, & loquens cum eo illud auferebat, si quando autem loquebatur ad filios Israel, operiebat rursus faciem suam, eius rei præsagium fuit, quam totus nunc orbis agnoscit. Quia videlicet, dum loquitur Moyses ad Christum, id est, ad Euangelicam ecclesiam, in qua Christus est, tollit velamen suum, & aperta ostendit faciem. Tollit enim literam occidentem, & spiritum promit viuificantem. Vbi autẽ legitur in synagogis Iudæorum, operit vultum suum, id est, spiritualem legis sensum. Illi enim propter aureum blasphemiarum suarum vitulum, oculos perdiderunt, & claritatem veritatis sustinere nõ possunt. Nam in his qui pereunt, inquit Apostolus, opertum est Euangelium, in quibus deus huius seculi sapientium excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij Christi, qui est imago dei. Hic iam tractatus in Exodum finem facimus, quia videlicet de tabernaculi constructione, quæcunque hic dicta vel facta sunt, eadem superius transegimus pro posse nostro. Illud non præterire dignum est, quod dicit Moyses ad filios Israel. [Quia vocauit dominus ex nomine Beseleel, filium Huri filij Hur, de tribu Iuda, impleuitque eum spiritu dei, sapientia, & intelligentia. Ooliab quoque filium Achisamech, de tribu Dan. Et ambos erudiuit sapientia, vt faciant opera abietarij, polymitarij, & plumarij.] Beseleel enim interpretatur vmbra dei, quia nomine suo (vt dictum est) significat ipsum opus tabernaculi, quod fecit vmbram, id est, exemplar esse tabernaculi cœlestis. Ooliab quoque interpretatur protectio mea pater, quo nomine significat, quia dei vel tabernaculi eius adiutoribus protectio ipsius pro mercede speranda est, cum scripturæ

2. Cor. 3.

2. Cor. 4.

Cap. xxxv.

scripturę huius authoritate dicentis, quia vocauit eos dominus ex nomine, & ambos erudituit sapientia: quis dubiter, has vel omnes eiusmodi artes esse dei dona? Proinde in quocunque habentur homine artes, tam vtiles ac licitę, diligendæ sunt, & amnonendi periti artifices, vt tanquam dei talentum in lucrum expendant, quia non ipsorum facultas propria, sed creatoris omnia tribuentis commissum est: & ab eis, quibus tribuit, ipse exacturus est.

COMMENTARIORVM IN EXODVM FINIS.

Ruperti Abbatis Tuitiensis de Trinitate et operibus eius, in Leviticvm, commentariorum, Liber I.

Cur liber Leuiticus vocetur, & quòd sacrificiorum ritus non necessarius, pro tempore fuerit institutus. CAPVT I.

LIBER iste, Hebraicè Vagecra, Græcè Leuiticus, Latinè Ministerialis dicitur, videlicet à maxima parte, quia de ministerijs agit sacerdotalibus. Sic anterior liber, Hebraicè Elleſmoth, Græcè Exodus, Latinè dicitur Exitus. Item à parte sui maiore, quia maximum eorum de quibus agitur in illo, exitus est filiorũ Israel de Aegypto. Ergo quia de ministerijs hic agitur sacerdotalibus, liber iste à Græcis Leuiticus dicitur, non quòd Græcam habeat hoc vocabulum originẽ, oritur nanq; à Leui, quod Hebraicũ est, & interpretatur additus: sed quòd hic liber de ministerijs agat sacerdotalibus, Leuiticę tribus. Porrò sacrificia, quorum hic ritus est ordinatus, non tanquam perficiendæ saluti instrumẽta necessaria, sed tanquam obstacula quædam propter transgressiones positæ sunt. Quod hęc ipsa lex & prophetæ, & Apostolus pariter astipulantur. Nam hæc ipsa lex sacrificiorum præmisso, sumetq; sacerdos sanguinẽ super altare dñi ad ostium tabernaculi testimonii, adolebitq; adipẽ suarum domino, continuò subiungit: Et nequaq; vltra immolabunt filii Israel hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicari sunt. Et in prophera Hieremia dominus dicit: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non sum cum patribus vestris locutus, & non præcepi eos in die qua eduxi eis de terra Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui repromiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Igitur sacrificiorum legem non propter ipsa, sed propter hoc, quòd ipsa quoq; secundum exemplar veri & cœlestis sacrificij disposita sunt, ipso aduante cœlestium domino, spiritualiter examinanda ingrediamur, & ad nostram vtilitatem, qui cœlesti tabernaculo deseruimus, cuncta referre curemus.

Leuit. 17.

Hiere. 7.

Galat. 3.

Oblationum siue sacrificiorum ritus, quot modis, siue qualitatibus distinguatur.

CAPVT II.

VOcauit autem Moysen, & locutus est ei dominus de tabernaculo, dicens: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam domino de pecoribus, id est, de bobus & ouibus offerens victimas, si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento masculum immaculatũ, offeret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandũ sibi dominum.] Antequam verba ipsa singillatim conferamus, summa legis sacrificiorum facta diuisione breuiter colligere libet. Oblationum siue sacrificiorum, alia sunt quæ dicuntur holocaustomara, alia quæ pacifica, alia quæ pro peccato. Rursus eorum quæ pro peccato dicuntur, alia sunt quæ pro peccato sacerdotis simul & multitudinis, alia quæ pro peccato cuiuscunq; hominis principis, siue popularis. Sed quę pro peccato sunt sacerdotis tantùm, atque pro peccato sacerdotis simul & multitudinis, parum aut nihil differre videntur, vtraque enim extra castra cremari iubentur, & hoc ab holocausto differunt, quòd holocaustum in altari, illa autẽ extra castra cremantur. Item quæ pro peccato principis, & quæ pro peccato sunt hominis plebei, iub eandẽ legem rediguntur, vtræ verò pari modo separato memoriali in pastum ignis dominici, adipe, s. qui operit vitalia, & omni pinguedine interiori duobus renibus cum adipe quo tegunrur illa, & reticulo iecoris cum renunculis, his inquam separatis, cætera cædunt in eium sacerdotis.

Quod omnia non nisi de tribus generibus sumi iubeantur, de armento, de pecoribus, de volatilibus, & quid per hæc mystice. Cap. III.

Et no-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET norandũ, q̃ hæc omnia de tribus sumi iubẽtur generibus, id est, de armẽto, de pecoribus, de volatilibus. De armẽto vitulus: de pecorib⁹ aries siue capra: de volatilibus, turtur, siue columba. Præter has quinq; animalium species, cætera animantia mũda siue immunda nescit sacrificiorum lex. Mysticas quæsituri causas, vsuales prius armenti pecorum ac volatilium proponamus differentias. Armentum duobus modis proficit: nam & operatur terram, & lactis copiam præstat. Pecus, id est, aries siue capra, nihil operatur, sed solos lactis & lanę præbet reditus. Turtur siue columba in neutro valet, & ab omni eiusmodi seruitio vacuum est. Igitur in his tribus generibus, tres intelligamus ordines, quorum sacrificijs legitimis in cœlesti tabernaculo deseruitur, quos apud propheram Ezechielem tres viri isti designant, Noe, Daniel, & Iob, vnũ scilicet rectorum, alium contemplationi vacantium, tertium in actibus seculi bene & licitè operantium. Namhis tribus ordinibus distincti sunt omnes, quicunque semetipsos deo viuo sacrificant, exhibentes corpora sua hostiam viuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium suum. Et aliquando quidem holocaustum, id est, gratiarũ actio, aliquando pro peccato idem pœnitentiæ opus est, quod offertur, aliquãdo pacifica hostia, id est, oratio quærens pacem ab impugnatione vitiorum, verbi gratia, dicendo cum Apostolo: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia dei per Iesum Christum.

Roma.12.

Roma.7.

Quòd eorum omnium princeps vnus sit Christus, à quo, vel in quo omne sacrificium perficiatur. CAP. IIII.

HOrum omnium princeps vnus Christus est. Ipsius nanq; principaliter est holocausta grarum offerre, qui secundum similitudinem Noe, de fluctibus & perditione seculi arcam eruit ecclesiæ suæ. Et de isto rectissimè dicas, quia ędificauit altare domino, offerẽs super illud holocaustum. Etenim propter illum odoratus est dominus odorem suauitatis, & benedixit nobis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete terrã. Item huius solius est offerre hostias pacificas secundũ similitudinem Danielis dicentis. Et nõ est in tempore hoc princeps, & propheta, & dux, neq; holocaustũ, neq; sacrificiũ, neq; oblatio, neq; incensum, neq; locus primitiarũ coram te, vt possimus inuenire misericordiã, sed in anima contrita & spiritu humiliatis, suscipiamur sicut in holocaustum arietis, & taurorũ, & sicut in milibus agnorũ pinguium. Solus enim inter deũ & homines pacẽ fecit, antiquas soluens inimicitias, aliud q̃ ipsum nõ habens altare vel sacrificiũ, & in carne vel sanguine suo melius susceptus est, q̃ milibus taurorum & arietũ, vel agnorũ pinguiũ. Nihilominus huius est offerre sacrificia pro peccato nõ suo, sed alieno: secundũ similitudinẽ Iob, qui surgens mane, offerebat sacrificia per singulos filios, dicẽs: ne fortè benedixerint filij mei deo in cordibus suis, & ita sacrificabat eos domino. Nunc diligentius singula pertractemus.

Gene.8.

Daniel.3.

Iob.1.

De oblatione holocausti ex armento, & quid sit ritus eius, & quòd offerre mysticè sit eius qui viuit secundum Iob. CAPVT V.

SI (inquit) holocaustum fuerit eius oblatio, & de armẽto masculum immaculatum offerret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandum sibi dominum.] De armento eius oblatio est, qui viuit secundum Iob, vt prædictum est, qui sub iugo coniugij domui suę bene præfuit, & filios suos in omni pietate subditos erudiuit, adeò (vt sicut iam diximus) holocausta offerret per singulos, dicẽs: ne fortè peccauerint & benedixerint deo in cordibus suis. Et eius oblatio holocaustum est, id est, totum incensum, quando de bono opere gratias agens, & non sibi, sed deo totum tribuens obtulit. Ait enim: Masculum immaculatũ offerret ad ostium tabernaculi testimonij, ad placandum sibi dominum. Masculum immacularum de armento in illo ordine offerre, est honorabile connubium, iuxta Apostolum, & thorum immaculatum custodire ad placandũ sibi dominum, districtum videlicet iudicem fornicatorum & adulterorum. Quo ritu? Sequitur: [Ponetq; manus super caput hostiæ, & acceptabilis erit, atq; in expiatione eius proficiens. Immolabitq; vitulum corã domino.] Manus super caput hostię ponere, & vitulũ deo immolare, est adhibita bonorum operũ disciplina, carnem coniugalem ad honorem domini retinere, vt possit orationi vacare. [Et offerrent, inquit, filij Aaron sacerdotis sanguinem eius per altaris circuitum, ad ostium tabernaculi.] Filij Aaron quod interpretatur mõs fortitudinis, filij inquã Aaron sacerdotis, id est, mẽbra sacerdotis siue pontificis magni, qui penetrauit cœlos Iesu Christi, ipsi sunt qui semet ipsos in quocunq; ordine dedicãt illi. Nã nõ solis eis, qui manib⁹ & ore sacramẽta Christi cõficiũt, sed cunctis credentibus dicitur per Petrum apostolum: Vos autẽ genus electum, regale sacerdotium. Et in Apocalypsi Omnium electorum laudantium vox est. Quoniã occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo, & fecisti nos deo nostro regnũ, & sacerdotes. Porrò altare illorũ fides est, cui quicquid offerũt, necessariò imponũt, sine qua nihil dignũ aut placitum offerre possunt. Sanguinẽ ergo hostię fundunt per altaris circuitũ, ante ostiũ tabernaculi, quando voluntarem carnis & sanguinis pro Christo trucidant, vt in tabernaculo eius dignè consistere possint: Verbi gratia: Quando propter illud quod dictum est, si ergo offers munus tuũ ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius reconciliari

Iob.1.

Hebr.13.

1.Petr.2.

Apoca.5.

Matth.5.

prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum, qui propter illud inquam affert iram à corde suo, sanguinem hostiæ suæ fudit per circuitum altaris, iuxta præceptum domini.] Detractaq; pelle hostiæ (inquit) artus in frustra concident.] Pellem hostiæ detrahere, est omnem hypocrisim abijcere, quod simulatores non faciunt, introrsum turpes specioſi pelle decora, quales erãt scribæ & pharisęi, quibus væ denunciat dominus noster, eo quòd omnia faciant propter homines. Artus quoq; in frusta concidere, est vitia mortificare, iuxta Apostolum dicentem: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinẽ, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus. Ita demum: [Subijcient, inquit, in altari ignem strue lignorum ante posita, & membra quæ cæsa sunt superordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori, intestinis, & pedibus loris aqua, adolebitq; ea sacerdos super altare, in holocaustum & suauem odorem domino.] Membra quæ cæsa sunt ordinare, est ea quæ fuerant arma iniquitatis exhibita peccato, arma effecta iustitiæ rationabiliter componere, vt sit iuxta Apostolũ rationabile obsequium nostrum. Ordinatum quippe est, vt verbi gratia, fidem reddat vir vxori, vxor viro, ambo deo. Quæ membra? Caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori. Caput intentio est, quam cuncta totius operis membra sequuntur. In iecore concupiscentia & voluptas, iuxta eos qui de physicis disputant, consistit. Intestina cogitationes occultas, pedes quotidiana significant peccata, sine quibus humana vel terrena conuersatio transigi, non potest: his omnibus loris aqua, id est, per confessionem emundatis & per lachrymas, adolebit ea (inquit) sacerdos super altare in holocaustum, & suauem odorem domino. Nunquid de bobus cura est deo? Si non de boue viuo ac triturante cura est deo, quanto magis de boue mortuo detracta pelle, in frusta concisо? Ergo propter nos potius dictum est, qui cum fecerimus ea quæ prædicta sunt, & adoleuerimus in holocaustum domino, non nobis, sed illi totum attribuendo, cura est illi de his & suauis ad illum ascendit odor: sicut econtrario de peccatoribus fœtor, quibi viuunt, non deo, testante deo: computruerunt iumenta in stercore suo.

Roma.12.

1.Corin.6.

Iohel.1.

De oblatione holocausti ex pecoribus, & quis sit ritus eius, & quòd offerre mysticè sit eius, qui viuit secundum Noe. CAP. VI.

QVòd si de pecoribus oblatio est, de ouibus siue capris holocaustum anniculum & absque macula offeret. Immolabitq; ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem coram domino, & cætera.] De pecoribus eius oblatio est, qui viuit secundum Noe, qui vt prædictum est, profuit arcę inter vndas diluuij. Qui, inquam, eius exemplo domum rei regendam suscepit, eius oblatio de arietibus est, siue de capris. Nam & si reuera sit mundus, & totus candidus aries, sua tamen æstimatione caper, id est, peccator est. Anniculum, inquit, & ablq; macula offeret. Anniculus, id est, vnius anni masculus, iam fortis est, corniculumq; vibrare potest, gregemq; ductare iam illum decet. Significat ergo plenitudinem virtutum eius, qui præesse dignus est dominicis ouibus: quasis Apostolus iuxta confidentiã loquitur. An experimentũ vultis eius qui in me loquitur Christus? Itemq; quasi validi conscius corniculi, quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis? Estq; absque macula cum cauet, & dicit, ne fortè aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Et discipulo persuadet dicens, vt seipsum exhibeat operarium inconfusibilem. Huic ordini maximè necessaria est latitudo charitatis cum spiritu fortitudinis, vndè & subditur. Immo latitq; ad latus altaris, quod respicit ad aquilonem. Latus nanq; altaris est amplitudo charitatis, qua dilatatus idem Apostolus, dicit: Os nostrum patet ad vos ó Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, & cætera. Ad hoc latus altaris semetipsum immolans idem aries anniculus, dux gregis dominici, libenter (inquit) impendam & superimpendar ipse pro animabus vestris. Quod respicit ad aquilonẽ, inquit. Aquilo diabolũ significat, qui dixit. Sedebo in mõte testamẽti, in lateribus aquilonis. Hũc aquilonẽ respicit latº charitatis, qa videlicet nihil diabolo sic contrariũ est, quomodo latitudo charitatis. [Sanguinẽ verò illius fundẽt super altare Aaron per circuitum, diuidentq; membra, & cætera.]

1.Corin.13.

Esaiæ 14.

De oblatione holocausti ex volatilibus, & quid sit ritus eius, & quòd offerre mysticè sit eius qui viuit secundum Danielem. Cap. VII.

SIn autẽ de auibus holocausti oblatio fuerit domino, de turturibus & pullis columbæ, offeret eam sacerdos ad altare.] De auibus eius oblatio est qui viuit secundum Danielem, id est, qui vitã ducit cœlibem, de hoc solũ solicitus, quomodo placeat deo, & ab omni liber onere siue seruitio penna contẽplationis ad alta subleuatur, sancto feriatus ocio: De turturibus (inquit) & pullis columbæ. Auis vtraq; gemitum pro cantu habet. Hoc tantùm interest, quòd turtur solitarius, columba verò cœnobialem vitam eorum, qui per contemplationem volant. Offeret eam, inquit, sacerdos ad altare. Quomodo? [Retorto, inquit, ad collum capite, ac rupto vulneris loco decurrere faciet sanguinẽ super crepidinẽ altaris.] Caput ad collũ siue ad pennulas, id est, sensum ad intentiones virtutum retorqueri oportet, vt videlicet quicquid agit qui in eiusmodi proposito est, ad hoc

1.Corin.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendat, vt ad cœlestia iugi contemplationis volatu migret, vel caput collo inhæreat, & non fundítus abscindatur, quia videlicet mens, quæ ita cũctos actus, sicut caput regit corpus, à carnis delectatione incidenda est, sed à carnis cura necessaria incidenda non est. Scriptum est enim: carnis curam ne feceritis in desideriis. Quæ ergo in desideriis facienda non est, proculdubio in necessitate facienda est. Rupto, inquit, vulneris loco, decurrere faciat sanguinem super crepidinem altaris. Sanguis funditur in altari, cum vt supra dictum est, funditus abrenunciatur propriæ voluntati. [Velículam verò gutturis, & plumas proijci, & prope altare ad plagam orientalem in loco in quo cineres effundi solent.] Vesícula gutturis, quo videlicet turtur siue columba grana reperta recondit, capacitatem significat memoriæ, qua bene vtens animus scripturarum sententias vtiliter congerit. Plumæ verò agilitatem mẽtis, qua sublimia sequi, alteumq; dictorum sensum comprehendere nouit. Sed hanc naturæ facultatem mens erudita quodammodo nescit, dum in veritatis luce totum videt, totum quod de deo sapit, nõ suarum virium, sed superni esse muneris. Vesículam ergo (inquit) gutturis, & plumas proijciet ad orientalem plagam, id est, prædictas memoriæ vel ingenij sui facultates in se contemnet, supernam confitendo gratiam. Locus in quo holocaustorum cineres effundi solent, iustam significat hominis humilitatem, qui ne de accepto munere, vel reuelationum magnitudine se extollat, meminit, quia cinis est, & reuertetur in cinerem. Vndè adhuc subditur: [Confringétq; ascellas eius.] Ascellis nanq; pennatis, auicula in altũ tollitur. Ascellas ergo confringet, id est, virtutem in infirmitate deprimet, dum vt prædictum est de munere se mens non extollit quod tribuit deus, sicut de isto Moyse dictum est, quia stetit in confractione in conspectu eius. [Non secabit, nec ferro diuidet eam.] inquit. Nec enim virtus accepta omnino nesciri debet, alioqui custodiri non valet. Confringatur ergo, & non secetur vel ferro diuidatur, id est, per humilitatem ignoretur, sed per rationem optimè sciatur, vt seruetur. [Et adolebit super altare lignis, igne posito, & cætera.]

Roma.13.

1.Corin.12.

Psalm.103.

De oblatione farris, & cur sit dictum: Anima cum obtulerit, & quòd simila esse debeat eius oblatio, & quis ritus eius sit. CAP. VIII.

CAP. II. ANima cum obtulerit oblationẽ sacrificij domino, simila eius erit oblatio.] Quamuis per partem, totum id est, per animam, rectè intelligas hominem, eleganter tamen in tali negocio maluit animam ponere q̃ hominẽ. In vero nanque sacrificio, nõ satis est corporaliter præsentem spectari hominẽ, præsertim vbi sacrificij dominus nõ schema vel habitum corporalem, sed animæ respicit intentionem. Anima ergo, inquit, cum obtulerit oblationem, sacrificij domino, simila erit eius oblatio. Hactenus de oblatione pecorum, siue carnium: nunc de oblatione farris literalis sermo est. Equidem dignum est, vt nõ hordeum aut furfurem, sed similam offerat deo largitori omnium, qui acceptione dignam modis omnibus facere curat oblationem. Cæterùm & hoc spirituali sensu non vacat. Simila nanq; interior frumenti vel tritici medulla est. Quid autem hæc scriptura sancta, nisi frumentum dei? Porrò medulla tritici, spiritualis intellectus verbi. Qui ergo ritè sacrificare desiderat, dum legit aut psallit, spiritualem intelligentiam in creatoris sui laudibus offerat. Quod Apostolus studens agere, psallam (inquit) spiritu, psallam & mente. Nam spiritu psallere est memoriter psalmorum verba proferre, mente verò psallere, est vitalem verborum sensum mente percipere. Qui ergo deo laudem immolat, vt floridum faciat sacrificium: sensum vtilem, quo delectatur deus, offerat, vt verbi gratia, cum dicit: panem angelorũ manducauit homo, non tam furfurem literæ sequendo, quàm spiritus illum similàm panem intelligat, nõ quem Moyses dedit, vel quem Moyses cum populo manducauit, sed quem pater significauit, & in quo vitam mundo dedit, quo angelos immortaliter pascit, quod quia ludæi non faciunt, occidentem literam, & non viuificantem spiritum sequendo, contemptibile est quod offerunt, rectéq; dicitur illis per prophetam. Offertis super altare meum panem pollutum. Itaque similà, inquit, erit eius oblatio. Sed non satis est, in huiusmodi oblatione solam habere cõscientiam. Sequitur ergo: [Fundétq; super eam oleum, & ponet thus.] Oleum charitatem, thus bonæ famæ significat odorem. Hoc sermo diuinus præcipit, vt quicunque dicto vel scripto prædictam verbi diuini similam sacrificat, & cum charitate id faciat, & apud eos qui foris sunt, bonum testimonij habeat. Hoc enim modo, & oleũ pariter & thus offert deo suo. [Ac deferet ad filios Aarõ sacerdotis. Quorũ vnus tollet pugillũ plenũ similæ & olei, ac totũ thus, & ponet memoriale super altare, in odorem suauissimum domino. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum eius sanctum sanctorum de oblationibus domini.] Vnus iste vel ecclesiæ veritatem, vel certè ipsum significat Christum magnum pontificem. Tollet, inquit, pugillum plenum similæ & olei, ac totum thus, id est, intentionem charitatis, ac bonæ vitæ odorem eius qui laborat in verbo & in doctrina, & ponet memoriale super altare in odorẽ suauissimum dño, videlicet iuxta quod in Apocalypsi idem ipse significatur, per angelum stantem iuxta aram templi, & habentẽ thuribulum aureum in manu sua, cui data sunt incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum super altare aureum, quod est ante oculos domini. Hic planè prædictum memoriale super altare tollit,

Mala.1.

Apoca.8.

tollit, vt is à quo suscipitur in memoria æterna sit. Quod reliquum, inquit, fuerit de sacrificio, erit Aaron & filiorum eius. quia videlicet eorum, qui scripturas libenter legũt, & ideirco filij Aaron, id est, proximiora Christi membra sunt, sancta & desiderabilis refectio est, quicquid de huiusmodi sacrificio sancti doctores in libris suis reliquerunt. Erit igitur, inquit, sanctum sanctorum de oblationibus domini.

Quod oblatio similæ sartagine minutatim diuidẽda sit, oblatio verò de craticula non comminuenda, & vtraque absque fermento oleo conspersa esse debeat, & quid hæc mystice innuant. CAPVT IX.

CVm autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de simila panes scilicet absque fermento conspersos oleo, & lagana azyma oleo lita, si oblatio tua fuerit de sartagine similę conspersæ oleo & absque fermento, diuides eam minutatim, & fundes desuper oleum. Sinautem de craticula sacrificium fuerit, æque simila oleo conspergetur.] Et qui similam verbi dei coquit in clibano, id est, scripturam sacram tractat in spiritu sancto, panes faciens, absque omnis hæreticæ prauitatis vel vanæ gloriæ fermento, conspersos (vt prædictum est) charitatis oleo: ei inquam persecutio semper præsto est. Aut enim ab his qui intus sunt fallis fratribus illi derogatur, aut ab illis qui foris sunt impijs, & sine deo hominibus manifestius impugnatur. Ait ergo: Si oblatio tua fuerit de sartagine similæ conspersæ oleo, & absq; fermento, id est, si intus habueris pugnas verborum à fallis fratribus, pro sacræ studio scripturæ, quam cum charitatis oleo, & absque falsitatis tractaueris fermento, diuides eam minutatim, id est, diligentissime singula dicta discutiens, ne fortè quippiam reprehendi iustè possit, & fundes supra oleum. Similæ iam conspersæ oleo, iterum minutatim diuisæ superfundes oleum, id est, scripturæ sanctę per charitatem elucidatæ, iterum singillatim retractæ aduersus contradictores, non amaritudinis zelum, sed ardentioris, vt eos lucrifacias, superaddes eisdem charitatis oleum. Sartago vas à strepitu soni vocatum, sonat enim & strepit, dum in ea frigitur oleum. Internum ergo significat fraternæ æmulationis incendium, id est, interius personante ac perstrepente falsorum fratrum inuidiam. Porrò craticula apertam illorum, qui foris sunt, significat malitiam, qui sanctos homines, veritatis similam deo sacrificantes, corporaliter quoq; dissentios, subiectis incendijs conflagrauerunt. Illic quoque oleum conspergitur: corpore nanque affato, charitas exundat & ebullit feruentius. Ait ergo: Sinautem de craticula sacrificium æquè simila oleo conspergetur. Notandum, quòd si de sartagine est oblatio minutatim diuidi, & hic oleũ supra fundi iubetur: sinautem de craticula nõ minutatim diuidi, sed oleo tantũ conspergi imperatur. Nã contra falsos fratres, qui sub nomine Christiano, veritati insidiantur, diligentissima diuisione ac subtili discretionis minutatione opus est, quippe qui sub eisdẽ nominibus, quibus pro fide vtimur, & ipsi malitiosè delitescentes, cõtra fidem niuntur. Vndè dominus noster: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Cæterùm contra eos, qui Christi nomen quoq; oderunt, non adeo dubia, vel subtilis pugna est, illic enim quasi in plano campo hostem dinoscere valet simplicitas quoq; rusticorũ fidelium. Nam sicut ipse dominus noster, eũ à ludæorũ pontificibus, scribis, ac pharisæis, tanquã in sartagine stridula seditioso strepitu quæstiunculis obiectis frigeretur, subtili commemoratione scripturarum cautam iustitiæ suæ ruebatur: enim autem coram Pilato iratus est, nihil cum illo de scripturis est locutus: sic electi eius discipuli quoties ab eis qui scripturarũ habent notitiam, quæstionibus peruersis inquietantur, oportet vt de scripturis vigilanter respondendo, verba sua quasi minutatim diuidant: quoties autem ab eis tribulantur qui scripturas non recipiunt, vel earũ non habent audirum, sermonẽ de huiusmodi non effundant. Sequitur: [Quam offerens domino trades manibus sacerdotis, & cætera, vt supra.]

Matth.7.

Quod omnis oblatio quæ offertur domino, absq; fermento & melle esse, & sale condiri debeat, & quid hæc mystice. CAPVT X.

OMnis oblatio quæ offertur domino, absq; fermento fiet. Nec quicquam fermenti, nec mellis adolebitur in sacrificio domini. Primitias tantum eorum offeretis & munera: super altare verò non ponentur in odorem suauitatis. [De fermento veteri, fermento malitiæ & nequitiæ, iam alibi dictum est. Mel dulcedinem temporalis gaudij significat, cui conflanter à sapiente, verbi dei præfertur delectatio, dicẽte: quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauum ori meo. Nec mellis inquit, id est, vanæ ac tranlitoriæ delectationis adolebitur quicquam in sacrificio domini. Nam econtrario agnum comedere iubemur, eũ lactucis agrestibus, quæ valde amaræ sunt, & amara significant lamenta pœnitentium, sine quibus non satis est charum deo sacrificium nostrum. Quod sciens Psalmista: Sacrificium (inquit) deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus nõ despicies. Igitur nec fermẽti (inquit) nec mellis quicquã adolebitur in sacrificio domini, quia videlicet licut fermentũ malitiæ & nequitiæ deus odit, sic & ineptam lætitiã nõ admittit, nec enim tẽpus est nũc ridendi, sed flendi. Væ autem vobis (ait) qui ridetis nũc, quia plorabitis & flebitis. Primitias tantũ eorũ (ait) offeretis & munera, videlicet quemadmodũ anneũ decimatur,

Psalm.115.

Psalm.50.

Eccle.3.

Lucæ.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

matur, aut mentha, super altare verò non ponentur in odorem suauitatis. [Quicquid obtuleris sacrificij, sale cõdies, nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatiõe offeres sal.] Notanda terna salis replicatio, quicquid obtuleris sale condies, & nõ auferes sal fœderis dei tui, & in omni oblatione offeres sal. Hoc ergo sub nomine salis plenius inculcat & replicat, vt absq; discretione nihil facias. Nam sicut quod sale non est conditũ, insipidũ est, & carnes quibus salis condimentum denegatur, citius corrumpuntur: sic omne quod agimus, si absq; discretione fiat, ęternæ sapientię placitum nõ est, & quasi putridum aut fœtens abiectione dignum est. Ideirco signanter dixit: [sal fœderis dei tui,] quia videlicet in discretione fœdus domini permanẽs est: indiscretè autem agentibus, fœdus cum deo permanens, vel incorruptum perseuerare nequit. Proinde dominus ait. Vos estis sal terrę: Si ergo sal infatuatum fuerit, in quo salietur? Matth.5.

Quid sit mysticè de spicis virentibus offerre, & quid sit igni eas torrere, oleumq; ac thus super imponere. CAPVT XI.

SIn autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarũ domino, de spicis adhuc virentibus, torrebis eas igni, & confringes eas in morẽ farris, & sic offeres primitias tuas dño, fundens super ea oleum, & thus imponens, quia oblatio domini est.] Fruges nostrę lectiones sacrę sunt. Tunc autẽ munus primitiarum offerimus de spicis adhuc virentibus, cũ in seruitio domini patrum illorum qui ante legem fuerunt, imitanda nobis exempla proponimus. Ager enim mũdus est, semen verbum dei, messis verò consummatio seculi. Ergo cũ exempla patrũ legimus, & imitanda nobis proponimus, quos nondum legis ęstus torruerat, quasi de spicis adhuc virentibus, domino primitiarũ munus offerimus. Sed sunt eorũ facta quædam, quę sicut historialiter acta legũtur, nequaquam ita sequi, vel in defensionem nostri pro authoritate assumere ea valemus. Imo & post legem datam sunt sanctorum facta quędam, à quibus iustè restringimur, secundũ regulam euangelicam, verbi gratia: Ante datã legem Abraham patriarcha, dei amicus, fororem suam filiam patris sui, & non matris suæ, vxorem duxit: post legem autem Dauid quoq; sanctus, plures vxores eodẽ tempore habuit. Ita quasi virentes adhuc spicę, ante aduentũ Christi in agro mũdi huius steterunt, donec eleuato eodẽ sole iustitiæ quasi plena ætate matuescerent, ac solidaretur messis virtutum. Igitur si de spicis (inquit) adhuc virentibus munus primitiarum frugum tuarũ domino obtuleris, torrebis eas igni, & confringes in modũ farris, id est, Si exempla patrum antiquorũ imitanda tibi proposueris, horrentem literæ paleam spiritu sancto adures, & sensu spirituali contorrendo, ad similitudinem euangelici farris confringes: vt quod hoc tempore iudicaretur adulterium ad euangelicum referas sacramentum. Nam cũ Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera: si secundũ literam sequaris vel imiteris, tanquam adulter iustę remouẽdus es ab altari domini. Si autem cum Apostolo per allegoriam dicta hæc esse accipias, spicas virentes igni torres, & in modum farris confringis, dignè domino primitias ferens, fundensq; super eas oleũ, & thus imponens, id est, pia charitatis consideratione ad honorem domini perpendens, quia non illis reputatur in peccatum, qȝ recenti adhuc seculo, sancti ac fideles homines deo non prohibente fecerunt. [De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti & olei, ac totum thus.] Hoc item intelligendum, vt supra. Galat.4. Genes.3. 1.Reg.3. Matth.13. Roma.7.

De hostia pacificorum, quid ab oblatione holocausti differat, & de mystico ritu eius, & cur non de volatilibus fieri præcipiatur. CAPVT XII.

QVòd si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre marem siue fœminam, offeret immaculatam coram domino.] Hoc ita superiori coniungitur lectioni: Dixerat superius: Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonij ad placandũ sibi dominum, &c. vsq; ad id quod dictum est: confringetq; ascellas turturis siue columbę, & non secabit, nec ferro diuidet eam. Paucis interpositis de sacrificio farris, nunc demũ ita subiungit. Quod si hostia pacificorũ fuerit eius oblatio, &c. Holocaustũ, id est, totũ incensum, iam supra diximus, sacrificium esse gratias agẽtium, videlicet, quia per auxilium dei gratia cuncta vitia sua sancti spiritus igne combusserũt. Hostiam verò pacificorum eorũ esse, qui secundum Apostolum condelectati quidem lege dei secundũ interiorem hominem, sed videntes aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suę, pacem quærunt, & dicunt: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ergo huiusce sacrificij, id est, hostiæ pacificorum & holocausti distantia, diligenter consideranda est. Holocausti oblatio, siue de armento, siue de pecoribus sit, siue de auibus, tota secundũ nomen suum iubetur incendi. De hostia verò pacificorum, nunc ita lex dicit. [Fundentq; filij Aaron sacerdotis sanguinẽ per circuitum altaris, & offerẽt de hostia pacificorum in oblationem domino, si de bobus fuerit, adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis intrinsecus est, duos renes cum adipe quo tegũtur illa, & reticulum iecoris cum renunculis, adolebuntq; ea super altare in holocaustum ignis igne suppolito in oblationem suauissimi odoris domino. Si verò de ouibus fuerit eius oblatio, & agnum attulerit.] Item eodem modo separabuntur hæc in holocaustum domini. [Si autem

autem capra fuerit.] Nihilominus eadem separationis lex erit, videlicet nec adipem, nec sanguinem omnino comedetis inquit. Nam subaudiendum est, quia quicquid reliquum fuerit, erit Aaron, & filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus domini. Hæc holocausti & hostiæ pacificorum distantia, iuxta historiam manifesta est. Cæterùm iuxta spiritualem sensum eis quorum hæc est pugna, qua legi mentis ea quæ in membris est lex alia adhuc repugnat, subtiliter valde pensandum est, quod dicitur. Quid enim est, adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis intrinsecus est, in holocaustum adolere: nisi corpus castigare, & in seruitutem redigere? Adepsnanq; qui operit vitalia, quid est, nisi lex alia quę in membris delicatis, & vitali legi mentis repugnat? Quid inquam est duos renes cum adipe quo tegitur illa, in holocaustum adolere, nisi cum Psalmista dicere ad dominum: Proba me domine, & tenta me, vre renes meos & cor meum? Sed non satis est abstinentia ciborum, renes corporis castigare, nisi intrinsecus radix concupiscentiæ perusta sit sancti spiritus igne. Ait ergo: Et reticulum iecoris cum renunculis. In iecore, iuxta Physicos, voluptatis & concupiscentiæ consistit vis. Ergo non solos renunculos, sed cum renunculis, reticulum quoq; iecoris, id est, non solum renes corporis per abstinentiam cibi & potus, sed interiorem quoq; concupiscentiæ radicem sancti spiritus oportet amore comburi. Siue de bobus, siue de ouibus, hęc oblatio, id est, hostia pacificorum fuerit, siue masculus, siue fœmina, siue ouis, siue capra, item eodem ritu hæc separari, & in holocaustum oportet offerri, quia quocunq; ex ordine ille sit, in quo adhuc alia membrorum lex repugnat legi mentis, expedit illi, labore proprio cum inuocatione sancti spiritus, tam concupiscentiam comburere mentis, quam renes affligere corporis. Deinde Aaron & sacerdotum filiorum eius erit, quod reliquum erit sacrificij, quia videlicet eorum qui iam in virtutibus profecerunt, & alijs præesse nouerunt, cura hęc erit, vt isto hoc sacrificio, id est, in hostia pacificorum, cum adipe, & cum renibus debere caudam quoque offerri per sanguinem suum. Ait enim. [Et offerent de pacificorum hostia, sacrificium domino adipem, & caudam totam cum renibus, & cętera.] Cauda finis corporis est. Hoc ergo isto quoq; nomine spiritus dicit ecclesij, quia qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Item notandum & illud, quia sacrificium huiusmodi, id est, hostia pacificorum de armento quidem, & de gregibus ouium atq; caprarum, æquè vt holocausti oblatio sumitur: de auibus verò, id est, de turturibus, & pullis columbæ sumi non præcipitur. Cur hoc? Videlicet, quia non illorũ qui iam per contemplationis pennam sursum volant, pugna illa est qua (vt prædiximus) legi mentis repugnat alia lex quæ in membris est. Sequitur. Psalm.25. Cap. III. Hebre.13.

De oblatione pro peccato, quid ab holocausto & hostia pacificorum differat. CAPVT XIII.

LOcutusque est dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel: Anima quæ peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis domini, quæ præcepit vt nõ fierent, quippiã fecerit, si sacerdos qui est vnctus peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum domino, & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram domino, ponetq; manum suam super caput eius, & immolabit eum domino, & cętera.] Lex ista eius oblationis est, quę pro peccato datur. Hoc sacrificium primum & vniuersale omnium est. Quid secundum literam ab holocausto & hostia pacificorum differat perspicuum, quia videlicet non vt de hostia pacificorum, ita de isto in eum sacerdotum, partes quædam tolluntur, neque vt holocaustum in altari, sed extra castra totum comburitur. Ergo legem eius authoritate apostolica præeunte diligentius prosequamur. Ait: Si sacerdos qui est vnctus peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum, & cętera. Ac deinceps: Quod si omnis turba Israel ignorauerit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum domini est, & postea intellexerit peccatum suum, offeret vitulum pro peccato. Et reliqua. Vtrobiq; sic definitum est. Pellem verò & omnes carnes cum capite ac pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore offeret extra castra, atq; comburet. Porrò hęc Apostoli sententia est: Quorum enim animalium sanguis infertur in sancta per pontificem, eorum corpora cremantur extra castra, Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per semetipsum populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes: Et reliqua.

Quòd Adam fuerit sacerdos ille iuxta sensum mysticum, de quo lex dicit: Si sacerdos peccauerit, delinquere faciens populum: & quòd vitulus pro peccato eius oblatus, est Christus. CAP. XIIII.

QVis igitur iste est sacerdos qui peccauit, delinquere faciens populum, nisi primus homo Adam, qui cum deberet esse sacerdos, & iugi sacrificio laudis honorificare dominum, ad hoc enim super iumenta & bestias terrę eruditus, id est, ad imaginem & similitudinem dei factus est, & in paradiso positus, benedictione creatoris in filijs suis augendus, vt eidem creatori gratias

Universidad de Deusto
Biblioteca

ageret,& sacrificium laudis offerret: cum inquam hoc facere deberet, peccauit, & omnem posteritatis suæ populum delinquere fecit? Nam in illo omnes peccauimus, & omnes in illo iustè mortui sumus, dicit ergo. [Offeret pro peccato suo vitulum immaculatum domino, & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram domino, ponetq; manum super caput eius, & immolabit eum domino.] Hoc ita factum est, Adam non idem in persona, sed idem in natura, Adam inquam nouus deus & homo Christus Iesus, obtulit pro peccato suo vitulum immaculatũ, pro peccato inquam suo, id est, suorum: nostrum enim peccatum per suam gratiam suum fecit debitum.

Psalm.68. Vndè dicit in Psalmo: Quæ non rapui tunc exoluebam. Quem vitulum obtulit immaculatum? Semetipsum, corpus suum immaculatum de armento boum magnorum, de genere patriarcharum antiquorum sine omni macula peccati conceptum & natum. Adduxit illũ vitulum, id est, semetipsum, & adstitit ad ostiũ tabernaculi testimonij, tabernaculi inquam cœlestis & veri, quod nobis erat claudum, vt aperiret nobis cœlestia sancta sanctorum per sanguinem suum. Posuitq; manum super caput eius, & immolauit eum domino, id est, obedientem se exhibuit, & obtulit se in sacrificium deo & patri suo. Et notandum, quòd tertiò repetitum est domino. Offeret vitulum immaculatum domino, adducet illum coram domino, & immolabit eum domino. Dominanti quippe trinitati, Christus humanitatis suę vitulum sacrificauit, triduana morte satisfaciens pro nobis. Vndè adhuc sequitur. [Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonij. Cumq; intinxerit digitum in sanguine, asperget eum septies coram domino, contra velum sanctuarij, ponetq; de eodẽ sanguine super cornu altaris, thymiamatis gratissimi do-

Hebr.9. mino, quod est in tabernaculo testimonij.] Et hoc ita factum est. Christus enim propitiationis nostræ vitulus per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, non quòd sanguinem sui corporis, verbi gratia, qui de lanceato eius latere profluxit, ipse in illa cœlestia sancta transtulerit, sed quia sanguinis eiusdem effectũ, id est, remissionem peccatorum, vniuersæ ecclesiæ, quæ est tabernaculum testimonij eius, intulit in conspectu dei patris. Quomodo? Cumq; intinxerit digitum, in-

Luce 11. Matth.12. quit, in sanguine, asperget eum septies coram domino contra velum sanctuarij, & cætera. Digitum in sanguine intingere, est spiritum sanctum per sanguinem suum dare, nam digitus dei dicitur spiritus sanctus, vt illic: Si ego in digito dei eijcio dæmonia, quod alius Euangelista manifestius, si in spiritu dei, inquit, eijcio dæmonia. Porrò hic spiritus sanctus nulli in remissionem pecca-

Iohan.7. torum, nisi per Christi sanguinẽ datur. Vndè est illud: Nondum enim fuerat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Cum ergo sacerdos digitum in sanguine intinxerit, id est, effu-

Luce 24. spiritum sanctum, per suum sanguinem acquisierit, asperget eum, inquit, septies coram domino contra velum sanctuarij. Hic spiritus sanctus septiformis est. Porrò velum sanctuarij operturam siue clausuram significat cœlestium mysteriorum eiusdem Christi filij dei. Digito igitur intincto, sanguinem septies aspergere, est dato per passionẽ suam septiformi spiritu sensum discipulis, vt scripturas intelligerent, aperire. Ponerque (ait) de eodem sanguine super cornu altaris Thymiamatis

Psalm.97. gratissimi domino, quod est in tabernaculo testimonij. Cornu altaris fortitudo vel exaltatio eiusdem Christi est. Vndè Psalmista: Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris. Id est, vacate à seruilibus, & intendite bonis operibus, donec perueniatis ad cognitionem diuinitatis Christi, qui est sublimitas vestræ mentis. Idcirco verò altare dicitur thymiamatis gratissimi domino, quia thymiamata siue incensa orationum nostrarum non nisi de illo vel per illum deus pater accipit. Ponet, inquit, ergo de eodem sanguine super cornu altaris thymiamatis, id est, tuscitatus à mortuis, & eleuatus in cœlum, sedenique à dextris dei, vestigia suæ passionis, scilicet cicatrices vulnerum, signa clauorum, & lanceæ, in æternum reseruabit, quo memoriali gratissimi odoris semper interpellet pro nobis.

Quòd reliquum sanguinẽ fundi ad basem altaris in introitu tabernaculi, sit baptizari gentes post passionem eius in morte eius. CAPVT XV.

OMnem autem reliquum sanguinẽ fundet in basem altaris holocausti in introitu tabernaculi.] Fundamentum est Christianæ fidei, scilicet baptizari in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Vndè & bene dicitur, in introitu tabernaculi, quia videlicet non nisi per baptismi regenerationem introitus vlli est in tabernaculum domini, quod est ecclesia dei. Ait ergo. Omnem autem reliquum sanguinẽ fundet in basem altaris. Dixit enim, Postquam resurrexerit à mortuis:

Matth.vlti. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hoc vtiq; dicto reliquias sanguinis sui fudit in basem altaris. Nam & Apostolus dicit: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, & cætera. Igitur reliquum sanguinem fundet in basem altaris, in introitu tabernaculi, id est, cum per sanguinem suum priorum temporum omnes electos emundauerit, eiusdem gratiæ reliquias futuris, & per verbum Apostolorum, credituris gentibus siue Iudæis, ponit in introitu tabernaculi veri, vt per baptismũ complantentur similitudini mortis eius, quicunq; volũt corpori eius vniri, id est, in ecclesiam eius ingredi, & resurrectionis eius comparticipes fieri.

Quid sit

Quid sit pelle, carnibus, capite, pedibus, intestinis, & fimo extra castra crematis, & cineribus in locum mundum effusis: adipem vituli offerri pro peccato: & quòd in sacrificio panis & vini, veritas carnis & sanguinis, & tota sit gratia verbi incarnati. CAP. XVI.

ET adipem vituli offeret pro peccato, tam eum qui operit vitalia, q̃ omnia quæ intrinsecus sunt, duos renunculos, & reticulum quod est super eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, sicut auferetur de vitulo hostiæ pacificorum, & adolebit ea super altare holocausti. Pellem verò, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent. Incendetque eam super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur.] Dubium ergo esse non licet, quoniam illud, quòd corpus hostiæ iubetur extra castra cremari, hoc significet, quòd dominus Iesus extra portam passus est, apostolico firmante testimonio, quod superius positum est. Quid ergo hæc sibi vult reiectio adipis, & cæterorum quæ separari iussa sunt in holocaustũ, nisi illud, quòd idem vitulus, idemq; sacerdos magnus, continuò educendus, vespertinum fecit sacrificium, panem & vinum transferendo in corpus & sanguinem suum. Nam pellem quidem, id est, vilibem hominis speciem, totumque mortalis ac miserę substantiæ nostræ fimum, in illo sacrificio non attendis, sed quicquid pinguedinis, id est, quicquid gratiæ spiritualis in Christo est, fides istic tenet, & sensus animæ percipit. Vndè tota eum eodem capite suo sancta dicit ecclesia. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Cæterùm de illo quæri potest, quod cum dicatur, corpus & sanguis, neq; panis in carnis speciem, neq; vinum mutetur in sanguinis horrorem, id est, murmurare plebeium quemq;, cur non sacerdos vituli fimum adoleat, simul & pellem. At illa semel extra portam cremata sunt, quando pellem nostræ mortalitatis atque corruptionis excoxit ignis passionis super struem lignorum, id est, in patibulo crucis, ac demum ipso resurgente à mortuis id quod mortale erat, à vita absorptum est. Cur post resurrectionem suam inutilibis factus est, & non nisi quando voluit, & à quibus voluit visus est, ita vt cum vellet euanescerer, nisi quia corruptio omnis absorpta est? Etenim quod necessariò visibile est, proculdubio & corruptibile est: Igitur de fimo & pelle vituli, id est, visibili atque corruptibili specie corporis & sanguinis domini, neminem scrupulus moueat infidelitatis. Nam totam adipem, totam pinguedinem vituli, id est, totam gratiam, & veritatem verbi incarnati, qua indiget vt repleatur anima fidelis, illic se habere fides Christiana consentit. Nomine, re, atque effectu, caro vera est & sanguis verus. Nomine videlicet, quia sic sacerdos dixit, consecrationum opifex, qui vera rebus nomina potuit? Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei. Re autem, quia profectò sanctum sanctorum est, quàm verè sacerdos iste, qui sanctificat, sanctus sanctorum est. Effectu nihilominus, quia videlicet quàm efficaciter semel passus, omnibus præteritis remissionem peccatorum attulit, tam potenter & nunc ad ecclesiam per eandem fidem venientibus, remissionem peccatorum dignè percipientibus impẽdit. Vbi tot habẽs veræ essentiæ partes, multo adipe repleat animam fidelis, quid te moueat, quia nõ cõparent pellis & fimus. i. horrida species carnis & sanguinis.

Illud sanè nõ prætereat vicarius Christi sacerdotẽ, quia cum adipe duos quoq; renunculos & reticulos iecoris. i. omnẽ voluntatem propriã secundum spiritualem hanc legem, magnus ille sacerdos deo patri suo in holocaustum obtulit. Non enim increpãtibus se renibus suis acquieuit, sed ij̃ anteq̃ prædicto modo carnes eius pellis quoq; & fimus cremanda extra portã efferrentur, renes suos adoleuerat. Dicebat enim. Non mea pater mi, sed tua voluntas fiat: Hoc, inq̃, sacerdotẽ quẽ

Lucæ.22. piscentiã quę iuxta Physicos cõsistit in iecore, adolere, id est, mortificare studeat. In locum, inquit, mundũ, in quo cineres effundi solent, crem abuntur. Locus in quo cineres effundi solent, cõmunis terræ sinus, & humanæ sepulturæ necessitas est. Illic enim cineres, id est, omniũ mortaliũ cor- Locus cinerum.
pora mox in cineres reiicuẽda, effundi solent, Mundus autẽ quod dixit, hoc Euangelista sanctus non prætermisit, cum dixisset. Erat autẽ in loco vbi crucifixus est hortus, & in horto monumentum, Iohan.19.
statim addidit, in quo nõdum quisq̃ positus fuerat. Munditiã ergo singularẽ cineris vnici, signanter expressit, dum non tantum in loci, in quo cineres effundi solẽt, sed in locum mundũ dixit. Nã sicut in vtero, de quo conceptus est, nondum quisq̃ admissus fuerat, & sicut in monumento in quo positus est, nondum quisq̃ conditus fuerat: ita in illa munditia qua cinis eius effusus est, nullius vnq̃ cinis effusus fuerat. Vndè & cineres omniũ in antiquũ statum reformare poterit, indultura illis participatione sui, sanctus iste cinis. Nam & idcirco cum mundus esset, in terram fusus est, vt corpora nostra propter peccata in cinerem reuersa, denuò secum resuscitaret.

De eo quod ait: Quòd si omnis turba Israel ignorauerit, &c. quòd actualia peccata per illã multitudinis ignorantiã intelligenda sint, & quod illa quoq; vt originale peccatũ deleantur per mysterium passionis Christi. CAP. XVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

QVòd si omnis turba Israel ignorauerit,& per imperitiam fecerit, quod contra mandatum domini est, & postea intellexerit peccatum suum, offerret vitulum pro peccato, adducetq; ei ad ostium tabernaculi, & ponet seniores populi manus super caput eius corã domino.] &c. vt supra. Quæ hactenus dicta sunt, itidẽ dici potuissent, etiã si vnum & solũ originale peccatũ Christi fuisset morte deletũ. Sed dicit Apostolus: Et non sicut per vnum peccatum ita & donũ. Roma.5. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis delictis in iustificationẽ. Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnũ, multo magis abundantiã gratiæ, & donationis,& iustitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Oprimẽ & cum hoc Apostoli testimonio,& cum omni euangelicæ veritatis doctrina,certum tenet fides catholica, quia non solum originale,sed & cuncta simul actualia,nobis per passionẽ Christi filij dei remittuntur peccata. Benè ergo posiũ de peccato sacerdotis lex dicit,ita subiunxit. Quòd si omnis turba Israel ignorauerit,& per imperitiã fecerit,quod cõtra mandatũ domini est, &c. Post peccatũ sacerdotis omnis quoq; turba ignorauit,quia post quã primus hõmo peccauit,qui(vt prædictũ est) in paradiso dei sacerdos esse,gratiarũq; & laudum hostias offerre debuit,cuncta quoq; populositas generis humani in ignorantiam dei defluxit,originale crimen actualibus cumulando peccatis. Vndè Roma.3. Apostolus: Quia non est iustus quisq;,nõ est intelligens,aut requirens deũ. Omnes declinauerũt, Psal.13. simul inutiles facti sunt,&c.quę de testimonio Psalmi sumpta sunt. Et vt comprobaret nec iudęum qui reęsceit in lege & gloriatur in deo,ab illa declinantiũ, atq; inutiliũ vniuersalitate excipi, Roma.3. cõtinuò subiunxit: Scimus autẽ quia quæcunq; lex loquitur,his qui in lege sunt loquitur,vt omne os obstruatur,&c. Igitur & sacerdotis, qui delinquere fecit populũ, & simul omnis turbæ peccatum,eodẽ animali,id est,vitulo,& eodẽ sacrificij ritu legitimè expiatur,quia & originale quod ex Adam contractũ est, & cuncta simul actualia peccata eodẽ passionis Christi sacramento delentur. Et super illius quidẽ bruti pecoris caput, seniores tantũ ponebãt manus,nec enim fieri poterat,vt cũcta simul turba imponeret vni manus,huius autẽ vituli rationalis.i.Christi capiti manus impositimus nos ois turba, quicũq; in morte ipsius baptizari sumus. Oia nãq; peccata nostra Esaiæ 53. capiti & scribus humeris eius portanda siue tollẽda imposuimus, imò deus per manus nostras: per manus,inq;,id est,per fidẽ siue professionẽ credentium, posuit in eo iniquitates omniũ nostrũ.

De peccato,quod post baptismum admittitur,secundũ legem dicentem:Si peccauerit princeps,&c.Et quis sit princeps, & quæ anima de populo terræ:& de oblatione principis,id est, Prælati. CAP. XVIII.

SI peccauerit princeps,& fecerit vnũ è pluribus per ignorantiã,quod domini lege prohibetur, & postea intellexerit peccatũ suũ,offeret hostiã domino,hircũ de capris immaculatũ,ponetq; manũ suã super caput eius.Cũq; immolauerit eũ in loco vbi solet mactari holocaustũ coram dño, quia pro peccato est,tinget sacerdos digitũ in sanguine hostię pro peccato, tangẽs cornua altaris holocausti,& reliquũ fundens ad basim eius.Adipẽ verò adolebit,vt supra,sicut in victimis pacificorũ fieri solet.] Post passionis Christi sacramentũ, quod in baptismo percipitur, peccantibus iam non idem remedium vel eadẽ gratiæ largitas proponitur. Nam hostia pro peccato nobis exhibuit Christus, quam semel pro peccatis nostris certa redemptione tunc dedimus, quando singuli in morte ipsius baptizati sumus. Et enim comparatione securitatis, quam de præteritis peccatis in baptismo siue infantes siue veterani accepimus, valde scrupulosa est redemptio, si iterum peccauerimus,quamlibet dignos pœnitentiæ fructus faciamus.Quamuis dictum sit: Quacunq; die quis conuersus ingemuerit, saluus erit,non tamen & hoc dictũ est,quacunq; die ingemuerit,peccata sua remittẽtur ei, nec certum est vtrum in hoc seculo remittantur,ah in futuro. Nec enim leuiter aut dubiè dictũ est,si cuius opus arserit, detrimentũ patietur, ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Potest tamẽ & illud rectè de principali conuersione dictum accipi,videlicet qua de errore & de peccatis vetusti hominis Adę conuertitur quis, & ad dñm vel dei filiũ ingemiscẽdo trãsit,quo fit,vt filius nõ portet iniquitatẽ patris, scilicet eius qui primus peccauit. Benè itaq; post datũ immolãdi vituli ritũ,hostia minoratur,cũ dicitur: Si peccauerit princeps,& fecerit vnũ è pluribus quod domini lege prohibetur,offeret hircũ. Ac deinceps. Quod si peccauerit anima per ignorantiã de populo terræ, & cognouerit peccatũ suũ, offeret caprã immaculatã, &c. Princeps ille est,qui tanq; aries ouibus,aut tanq; hircus capellis pluribus pminet. Hic si peccauerit & fecerit vnũ è pluribus, q̃d dñi lege prohibitũ est, eo ipso quod peccauit,malũ inferioribus exẽplũ prębuit. Quòd si postea intellexerit peccatũ suũ,offeret, inquit,hostiã dño,nõ iterũ vitulũ, sed hircũ. Nõ enim renouabit iterũ ad pœnitentiã,scilicet vt baptizetur iterũ, q̃d esset rursus crucifigere in semetipso,& ostẽtui habere dei filiũ,sed offeret hircũ.i.per actualis pœnitẽtiæ mortificationẽ,mactabit semetipsum,vt possit pro peccato suo eiusdẽ passionis Christi,de sancto altari vtiliter percipere sacramentũ.Peccãdo nanq; & faciendo vnũ de pluribus, quod domini lege prohibitum est: verbi gratia: mœchando siue homicidiali cornu feriendo ipse hircus effectus est, quales vtiq; ad

vtiq; ad sinistram statuentur,quibus & dicetur:Ite maledicti in ignẽ æternũ,qui paratus est diabo- Matth.25.
lo & angelis eius.Igitur si saluari cupit,mactabit hircum,id est, pœnitendo punier semetipsum.
Vbi[In loco,inquit,vbi solet mactari holocaustũ corã domino.] Locus in quo holocausta mactari solent,catholica ecclesia est.Nam extra illam nullus veri sacrificij locus est. Igitur in catholica ecclesia,in confessione veræ fidei pœnitebit,& huic fundamento digna pœnitentiæ opera superædificabit. [Tinget,inquit, sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti,& reliquum fundens in basim eius.] In isto quoq; sacrificio spiritualiter idẽ sacerdos & hostia est,quia semetipsum offeret. Obsecro(inquit Apostolus)vt exhibeatis corpora vestra hostiã viuentẽ, sanctam,deo placentem,rationabile obsequium vestrum. Quod qui Roman.12.
fecerint,gratulabuntur secundum Apocalypsim,dicentes:Et fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotes. Tingit ergo sacerdos digitum in sanguine hostiæ suæ, quando discretionẽ operosæ pœnitentiæ imprimit vtiq; ad mortificationem concupiscentiæ suæ. Tangit vero cornua altaris, cũ Apoc.5.
pristina dignitate recuperata,alios quoq; docendi autoritatem resumit, velut ille qui eũ post eulpam pœnitendo dixisset: Redde mihi lętitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me, cõ Psal.50.
firmuò subiunxit.Docebo iniquos vias tuas,& impij ad te conuertent. Veruntamẽ nonnihil refert. Nam secreto quidẽ admissum & spontanea confessione sacerdori prodituũ peccatũ,rogãte,p eo sacerdote,tanta largitate dimittitur, vt cũ venia dignitas quóq; pristina recuperetur: deprehensum autẽ,aut publicè conuictum crimen post pœnitentiã,laica tantum cõmunione contentũ addicit hominem sacrorũ authoritati canonum. Vndè & hoc notandũ,q; supra quidem de sanguine vituli ringũtur cornua altaris thymiamatis, quod erat interius: hic autem de sanguine hœdi,& postmodũ de sanguine capræ tinguntur cornua altaris holocausti, quod erat exterius. Etenim(vt supra dictum est)comparatione securitatis quam in baptismo accepimus, valde scrupulosa est redemptio,si iterum peccauerimus. Sed & reliquũ sanguinem,inquit,fundet ad basim eius, cum de cætero cauet,cunctis concupiscentiarum per puram confessionem suis suggestionibus. Adipem quoq; adolet,sicut fieri solet in victimis pacificorum,cum(vt superius dictum est) Rom.7.
ad hoc tendit,vt pacificorum habeat vitæ statũ, qualem suspirans Apostolus: Condelector,air, legi dei secundum interiorem hominem,video autem aliam legem in membris meis.

De peccato plebei, id est,subditi,& de oblatione eius,& de eo quod ait:Si peccauerit per ignorantiam,&c. CAP. XIX.

QVòd si peccauerit anima per ignorantiam de populo terræ, vt faciat quicq; ex his quæ domini lege prohibentur, atq; delinquat, & cognouerit peccatum suum,offeret capram immaculatam,&c.] Eadem lex plebei quæ & principis est, excepto quòd princeps hircum masculum, plebeus capram fœminam offerre debet,& rectè. Nã quomodo fœmina non à semetipsa concipit, sed ex masculo semen suscipit: sic plebeus siue popularis ignem peccatorum non à semetipso inuenit, sed à præeunte maioris exemplo peccatum admittit.Eadem, inq;,vtriq; lex est, nam & qui præbet,& qui malũ imitatur exemplum, vterq; eadẽ pœnitentię purgatione indiget.

Quærendũ tandem est,cur quendã venialis peccati terminũ prefigens dixerit lex: Si peccauerit per ignorantiã: Si enim per ignorantiam peccare hoc putauerimus esse discretionem boni ac mali non habere, siue mãdata domini non legisse vel audisse, ergo neminem scientiam habentiũ lex domini post peccatum admittit intra ianuas propitiationis suæ. Sed absit hoc. Quis enim in hac parte,scilicet in scientia legis maior quam Dauid? Et tamen post adulterium simul & homicidium pœnitens receptus est.Quærendum ergo,quis ille sit terminus,quem cum attigerit peccator,non per ignorantiam peccare rectè pronuncietur. Dicimus itaq;,quia cum quispiam eo processerit,vt redargutus de peccato suo, non solum non emendet, sed insuper opera sua defendere velit,tunc demum non per ignorantiam sed scienter peccare, & proinde excusationem de peccato suo non habere dicendus est. Est enim quædam non tam ætatis vel simplicitatis,q; infirmitatis ignorantia, dum in hora tentationis sic mens caligine inuoluitur, vt miro modo id quod scit nesciat,& quod videt non videat. De hac parte ignorantiæ Apostolus dixit: Qui condolere pos- Hebr.5.
sit his qui ignorant & errant,subiunxit enim:Quoniã & ipse circundatus est infirmitate. His dum taxat,qui eiusmodi sunt, ista elementiæ lex porrigit manum, & eorum tantum peccata contrahit intra redemptionis ambitum,qui peccant per ignorantiam. Nam eis qui peccatis suis fauent, qui diligunt iniquitatem,eamq; libenter aspiciunt,& redarguti(vt in dictum est)peccata sua lubenter aspexerint in corde meo,non exaudiet dominus. Et Apostolus: Voluntariè enim nobis post accepram notitiam peccantibus, iam non relinquitur hostia pro peccatis. Psal.65. Hebr.10.

De eo quod sic dictum est,Sin autem de pecoribus iuxta illud Euangelij Matth. XIX. consilium:Si vis perfectus esse,&c. Cap. XX.

SIn autẽ de pecoribus obtulerit victimã pro peccato,quem scilicet immaculatam,ponet manum super caput eius,& immolabit eam in loco vbi solent holocaustorũ cædi hostiæ.] &c.

vt supra

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt supra. Lex spiritualis & sancta, postquam dedit præceptum, accommodat etiam consilium. Nam quod intelligenti peccatum suum hactenus de offerendo hirco siue capra dixit, præceptū est: Quod autem nunc de offerenda loquitur oue, consilium est. Nec enim dicit. Offeret ouem, sed conditionaliter, sin autem, inquit, de pecoribus obtulerit pro peccato ouem. Hic ergo recte intelligimus, illud significasse spiritum sanctum, quod nunc aperte resonat Christi euangelium, sic prædicari pœnitentiæ præceptum, vt non taceat perfectionis consilium. Nam peccatoribus præcipiendo dicit: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Et Iohannes cū comminatione venturę irę: Facite, inquit, fructus dignos pœnitentię. Iusto autem dicitur sic: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Et profectò, qui iuxta hanc distinctionem pœnitentiam agit, ita duntaxat, vt pro fructu pœnitentię quędam tribuat, & quędam sibi retineat, hic hircum qui non iugulatur immolat: Qui autem nihil sibi reseruat, sed omnia vendit & dat pauperibus, & ita Christum sequitur, hic ouem consam immolat, qualium gregem in sancta ecclesia sponsus intuens dicit in Canticis. Dentes tui sicut grex tonsarum quę ascenderunt de lauacro. Sed hoc (vt prædictum est) consilij magis quàm præcepti est, videlicet vt cuncta tribuat, & nihil sibi retineat. Igitur si ouem, inquit, obtulerit immaculatam, id est, si simplicem quòque vitam, & licitam conuersationem reliquerit, vt melius regno cœlorum vim facere possit, ponet manum super caput eius, id est, votum suum manifesta actione profitebitur, postquam non licebit ei iam quicquam proprium habere nullam omnino rem, sed nec proprium corpus in sua potestate. Et immolabit eam in loco vbi solent holocaustorum cędi hostię, &c. vt supra.

Matth.4. Ibid. 1. Ibid.19.

Canti.4.

Si peccauerit anima & audierit vocem iurantis, &c. iuxta illud apostoli intelligendum, Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, & quod immunditiæ tactus, sit peccati consensus. CAP. XXI.

CAP. V. Roma.1.

SI peccauerit anima, & audierit vocem iurantis, testisq; fuerit quòd aut ipse viderit, aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam] Apostolus cum dixisset: Qui cum iustitiam dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt digni sunt morte, continuò subiunxit. Non solum autem qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Hoc idem consonanter hęc sacra lex præsenti loco elocuta est. Nam hactenus de illis dixit, qui faciunt vnum de pluribus quod lege domini prohibitum est, nunc de illis qui consentiunt facientibus, manifestè perdocet. Si peccauerit (inquit) anima, & audierit vocem iurantis, & cęt. Procul dubio, qui peierat, vnum facit è pluribus quod lege domini prohiberur. Qui autem testis aut conscius est, qui vidit aut audiuit illud, in quo ille peieraut, sed racet & non indicat, procul dubio silędo consentit, non indicando, periurij cōparticipem se fecit. At verò quia non indicauit, portabit iniquitatem suam, quia talis est consentiendo, qualis & ille agendo, teste (vt prædictum est) apostolo: Igitur de his qui faciunt, supra locutus, nunc de illis qui consentiunt facientibus sententiam ingressus, & mox remedium ostensurus, dicit adhuc. [Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum est à bestia, aut per se mortuum, vel quodlibet aliud reptile, & oblita fuerit immunditiæ, rea est, & delinquit. Et si tetigerit quicquam de immunditia hominis, iuxta omnem iniquitatem qua pollui solet, oblitaque cognouerit postea, subiacebit delicto.] Quod significauerat dicendo: Anima quæ tetigerit aliquid immundum siue quod occisum est à bestia, hoc penè expressit dicendo, & si tetigerit quicquam de immunditia hominis, &c. Nam reuera immūditia hominis morticinum est, quia veram vitam, id est, dei spiritum per immunditiæ opera procul à se effugauit, quo fit vt sic mortua putreat anima deo priuata, quomodo putrescit corpus amissa anima. Tangit autē qui consentit, & sic tangendo immunditiā hominis, quasi morticinū adulatoria lingua delingit. Cæterū si non consentiat, nihil corporalis eius tactu se inquinat, aut rea constituitur anima. Attamen si hæretica immunditia sit, corporali quòq; tactu vel cohabitatione nō cōtingenda, sed maximè vitanda est. Si enim fornicator carnalis ex præcepto apostoli ita vitandus est, vt cum huiusmodi nec cibum debeas sumere, quāto magis eum qui de deo male loquitur, debes vitare? Non est, inquit dominus, qui faciat virtutem aliquam in nomine meo, & possit cito male loqui de me. Non ergo virtutem baptismi potest conferre, qui de dei filio male loquendo, malus est hæreticus, cum fornicatorem, vel ebriolum ritè potuisse baptizare cōuincamus. Maximè ergo vitanda est immunditia hæretica, cuius cuncta opera, vel mysteria quædam sunt morticina. Cadauer eius, siue à bestia occisum, siue per semetipsum sit mortuū, id est, siue alioquo siue proprio sit vitio deprauatum, quicunq; vel quomodocunque ille sit immundus, anima quæ tetigerit, quæ consenserit, amplius autē quæ defenderit, oblitaq; intellexerit, postea subiacebit delicto, vel (vt supra dictum est) portabit iniquitatem suā, scilicet dignam agendo pœnitētiā, subiacebit inquam delicto, id est, portabit delictum suum in hoc seculo, ne sub illo prematur in futuro. Notandū quippe quod dixit, oblitaq; intellexerit. Nisi enim quod oblita est negligenter, postea intellexerit, nō subiacebit delicto suo, nō portabit, imo non asportabit iniquitatem suam, dignam

1.Cor.5. Matth.9. Intellige si ī forma baptismi nomē filij dei vt non necessitū, hęretica persuasione simul cū nomine patris & spiritus sancti non expresserit.

dignam agendo pœnitentiam. Verumtamen non sicut in cæteris, ita & in isto modus vel quantitas definitur oblationis, quia videlicet consensus non omnibus, vel semper idem est, cum ex necessitate nonnunquam eueniat, vt se quispiam consentire dicat, & idcirco cum dicitur, oblitaque intellexerit postea, rectè intellectui vel conscientiæ eius relinquitur, quale onus pœnitentiæ meritò subire iubetur.

De eo quod ait, Anima quæ iurauerit, &c. & de eo quòd iurauit male facere, quod siue faciat, siue non faciat, reus sit, & qualiter vel quid offerat qui iurauit. CAP. XXII.

ANima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret vel benè, & idipsum iuramento vel sermone firmauerit, oblitāq; postea intellexerit peccatum suū, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat agnum de gregibus siue capram] Hic locus ex illis est, de qualibus canitur in Psalmo: Pluit super peccatores laqueos. Multos quippe peccatores illaqueauit, verbi gratia: Herodem in decollatione Iohannis, qui cum iurasset saltatrici, idcirco sibi legitima necessitate occidere visus est, ne peieraret, & Iudæos xl. in Actibus apostolorum, qui deuouerunt se non manducaturos panem, antequam occiderent Paulum. Putauerunt enim, quia quidlibet iurassent, aut deuouissent, siue bonum siue malum, liberi ex lege forent, dummodo iuramento facto compleſſent. Dicit enim lex: Anima quæ iurauerit & protulerit labijs suis malè quid facere vel benè, & cætera. Ergóne hoc intelligendum fuit, quòd siue bene siue male agere, quid iurasset, & vtrumlibet oblita esset peragere, inde pœnitentiam ageret? Hoc illi putauerūt, qui tam ad malum quàm ad bonum, imo magis ad malum quàm ad bonum semper proni fuerunt. Cæterum iuxta veritatem hic præsentis loci sensus est. Qui iurauit, vt bene quid faceret, si peragit, liber est: si non perficit, reus est. Qui autem iurauit, vt mali quid faceret, vt (verbi gratia) cum meretrice maneret, siue perficiat siue non, reus est. Obsessus ergo vndiq;, quia per portam legitimam non vult exire, oportet vt ab illa muri parte desiliat, quam humiliorem conspicit. id est, in eo peccet, in quo peccatum leuius est, & citiori potest remedio curari. Moraliter tamen rectè potest dici, quòd is male sibi iurauerit facere, qui carnem suam per abstinentiam macerare deuouit, quod profectò malum & asperum est sensibus carnis. Qui ergo iuramentum siue votum suum oblitus postea intellexerit, offerat, inquit, agnum de gregibus siue capram. Quid per agnum nisi actiuæ vitæ innocentiam: quid per capram, quæ in summis sępe, extremisque pendens rupibus pascitur, nisi contemplatiua vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium dei se studiosius debet, vel innocentia boni operis, vel in sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra verò de gregibus offerri non iubetur, quia actiua vita multorum est, contemplatiua paucorum. [Sin autē non poterit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarū domino, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, dabitq; eos sacerdoti, & cætera.] Iuxta literam iem verò intelligentiam illis consilium dat, qui adeò inopis animi sunt, vt vtentes mundo tanquam non vtentes esse non possint, vt ementes tanquam non possidentes, vt habentes vxores tanquam non habentes, esse non nouerint. Quid enim est agnam siue capram inuenire non posse, & idcirco duos columbarum pullos, aut duos turtures offerre, nisi in seculari habitu vitæ actiuæ vel contemplatiuæ studere nequaquam posse, & idcirco ad spiritualem ordinem publica professione transmigrare, iuxta psalmum dicentem: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine? Quid verò per duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ gemitus designatur, vt cum ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus, quia & recta non fecimus, & praua operati sumus? Vnde & vnus turtur pro peccato, alter verò offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum nanque totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus. De altero verò holocaustum facimus, cum pro eo quòd bona neglexímus, nosmetipsos funditus succendentes, igne doloris ardemus. Et bene caput ad pennulas retorqueri præcipitur, vt videlicet ea quæ dicis facias, & os ad opera coniungas. Nec ita caput abscindendum est, vt à corpore diuidatur: sed collo, inquit, inhæreat. quia videlicet mens quæ per caput intelligitur, à carnis delectatione incidenda est, sed à carnis cura necessaria incidenda non est. Iuxta allegoricum quoque sensum, caput turturis incisus mortem pertulit, omnes nos verius in ipia morte sua coniunxit. Caput ergo turturis inciſum inhæsit corpori, quia pro nobis quidem redemptor noster passus est, sed à nobis per passionem separatus non est. Sed rarus quisque est, qui compunctus spiritu pietatis assumere pennas sicut columbæ, & volare sciat, & requiescere, & ita gemitus turturis, aut columbæ sciat in pœnitentia vel in oratione habere. Extenditur autem & adhuc lex clementiæ, & subditur.

Act.14. Matt.14. Psal.54. Psal.54. 1.Cor.7.

De eo

Universidad de Deusto
Biblioteca

De eo qui duos turtures vel pullos columbæ offerre non præualet, vt similam partem ephi decimam offerat, quid significet mysticè. CAP. XXIII.

QVòd si nō quiuerit manus eius offerre duos turtures vel duos pullos columbæ, offeret pro peccato similam, partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est, tradetq; sacerdoti. Qui plenum ex eo pugillum hauriens, concremabit super altare in monumentum eius qui obtulit, rogans pro illo & expians. Reliquam autē partem ipse habebit in munere.] Ephi & batus vna mensura est modiorum trium. In euangelio suo dominus legis dicit: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, dicamus & secundum præsentis loci sermonem. Et qui pascit sacerdotem in nomine sacerdotis, mercedem sacerdotis accipiet. Quòd si non quiuerit manus eius offerre duos turtures, vel duos pullos columbæ, illud spiritualiter est, vt qui orare vel duplicem (sicut prædictum est) gemitum in oratione nescit habere, pascat eum, cuius est officium semper orare, vt carnalia sua seminando digne mereatur eius spiritualia metere. Vndè notandum, quia sic dictum est. Qui plenum ex eo pugillum hauriens, concremabit super altare in monumentum eius qui obtulit, rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipse habebit in munere. Tunc enim sacerdos legitimè peccatoris munus accipit, cum primo memoriam eius pleno conscientiæ pugillo sustollens coram domino precem pro illo fusam concremat vero & legitimo charitatis igne. Cæterùm si de huiusmodi non curat, oscq; suum impletum munere claudit ab oratione, peccatum sibi assumit alienum, completurq; in illo quod de talibus dominus per prophetam dicit: Peccata populi mei comedūt.

Matth. 10.

2. Corin. 9.

Osee 4.

Nihilominus & illud non prætereundum, quod de huiusmodi oblatione dicitur, non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est: Multum nanq; differt, vtrum ex voto gratuito, libera charitate: an pro admisso scelere, seruili timore quis tribuat. Illic enim oleū lucet hilaritatis, quam in datore deus diligit: hic bene est si nō subest, tenebrosus oculus, impunè peccare volētis, quem deus odit. Illic incensum pietatis, suscipientem deum odore bono delectat: hic bene est, si non oblatum munus indignæ pœnitentiæ fœtore offendat.

Quid sit in his quæ domino sacrificata sunt, per errorem peccare, & quid sit arietem per hoc offerre emptum duobus siclis, damnum quoque restituere cum adiectione quintæ partis. CAPVT XXIIII.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Anima si præuaricans ceremonias per errorem in his, quæ domino sunt sanctificata peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pōdus sanctuarij. Ipsumq; quod intulit damnum restituet, & quintam partē ponet supra, tradens sacerdoti.] Ceremoniæ sunt ritus sacrificandi vel sacra omnia, quæ Græcè orgia vocantur. Porrò ritus sacrificandi, & vera nobis orgia sunt, visibilia quæcunq; in sancta ecclesia celebramus, sacramenta Christi filij dei, quorū baptismus & eucharistia vel maxima sunt, quæ ab ipso domino nostro instituta sunt: secundaria verò quæ deinceps à sanctis Apostolis siue apostolicis viris, circa hæc rectè & vtiliter ordinata sunt. Et in his peccamus, damnumq; rei familiari domini nostri inferimus, quoties errabundo corde, vagantibus oculis, laxatis, atque ad inania reiectis auribus, aliis occupati. Imò otiosi sacrificium laudis, quod in ore nostro versatur, turbatis, laceratis, & interdū partem aliquā virorum sanctorū elapsam nobis amittimus. Nonnunq; verò, quod valde pauendum est, pretiosissimā quoq; corporis & sanguinis domini substantiā per incuriam huiuscemodi excidit. Igitur vbi sic euenerit, is, per cuius contigit neglectum, scire debet quod nunc dicitur. Offeret pro delicto suo arietē immaculatum, de gregibus, &c. Videlicet arietem offerre immaculatum, cuius totum pretium, duo sicli sunt, id est, geminum diuinæ & fraternæ dilectionis præceptum, iuxta pondus sanctuarij cœlestis & non manu facti, quia videlicet non homo terrenus, sed deus cœli, duo charitatis præcepta librauit, qua sola redimimus animum deo offerendum, quia sola hæc operit multitudinem peccatorum. Singulorum denicq; siclorum iuxta pondus sanctuarij viginti oboli sunt, & hoc loco testamentum vtrunque significant, sine quorum plenitudine neutrum constat charitatis præceptum. Quintam verò partem in restitutione damni superaddere, id est, non solum corde pœnitere, verumetiam quinq; corporis sensus, quorum vagatione erratum est, per exteriorem pœnitentiam punire. [Qui, videlicet sacerdos, rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. [Tunc enim acceptabit deus sacrificium iustitiæ, rogante pro nobis sacerdote, illo inquam sacerdote, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est à dextris dei, qui etiam interpellat pro nobis, non iam precum submissione, sed præsentatione causæ referendæ.

1. Petr. 4.

Roma. 8.

De eo quod ait. Anima si peccauerit per ignorantiam, & quod ignorantiæ diuersus modus sit. CAP. XXV.

ANima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quę domini lege prohibentur, & peccati rea postea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sa-

gibus sacerdoti iuxta mensuram, æstimationemq; peccati.] Notandum, q̄ cum per ignorantiam peccantibus diuersa hactenus pro modo peccatorum vel conditione peccantium remedia præscripserit, nunc animæ, id est, omni homini cuiuscunq; conditionis sit, item per ignorantiam peccanti vnum idemq; animal, scilicet arietem immaculatum offerre, quasi mutata sententia decernit. Sed sciendum, quia differt, vtrum per irruentem mentis cæcitatem quis ignoret, an per inscientiam legis, aut per improuidam negligentiam ignoret & erret. Nam, verbi gratia, aliter ebrius, aliter ignorat ieiunus. Ille nanq; errat, quia mētis statum vitio perdidit: iste, quia rei de qua agitur, notitiam nunquam habuit. Sic profectò aliter ignorat is cuius oculum obtenebrauit concupiscentia, aliter qui vel per ætatem vel per simplicitatem nescit, quid inter dexteram & sinistram suam habeat. Nam si non esset ignorantia, quam importat furor mali desiderij, nunquam dixisset Dauid, vtiq; legis peritus atq; à puero spiritui sancto assuefactus. Delicta iuuenturis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Et de illo quidem qui sic ignorat rectè dicas, qui ignorat ignorabitur, subauditur, nisi postea pœnitendo intelligat: de his aurem qui per infelicitatem ignorant, per propheram suum loquitur deus. Tu doles super hedera, in qua non laborasti, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt: & ego non parcā Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusq; centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dextram suam & sinistram? De huiusmodi nunc dici manifestum est. Sequitur enim. [Qui, videlicet sacerdos, orabit pro eo, quòd nescions fecerit, & dimittetur ei, quia per errorē deliquit domino.] Non igitur frustra hic omnis anima offert arietem immaculatum, cum supra, qui peccauit per ignorantiam iubeatur pro peccato offerre hircum. Quanto enim aries immacularus hirco lasciuienti præcellit, tanto venię vicinior est is qui nescienter errauit, eo quem sua concupiscentia, vt ignoraret, obstupefecit.

Psalm. 24.

2. Corin. 14.

Ionæ. 4.

De eo quod ait: Anima quæ contempto domino depositum proximo negauerit. CAPVT XXVI.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Anima quæ peccauerit, & contempto domino negauerit depositum proximo suo, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenerit, & inficians insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus peccare solent homines, commicta delicti reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere integra, & quintam insuper partem addet cui damnum intulerat, & cætera.] Nemini putandum est, legem sanctam sibimet esse contrariam, pro eo quòd cum alibi dicat, qui hoc vel hoc fecerit, morte moriatur, & sanguis eius sit super caput eius: hic pro quocunque peccato, absque vlla exceptione, de omnibus quæ lege domini prohibentur oblatio suscipiatur, & rogante sacerdote dimittatur. Alia nanque est accusatio, quam excusat clementia insacrificijs, alia quam condemnat iustitia in iudicijs. Verbi gratia: pone aliquem admisisse adulterium à nullo deprehensum, nullis testibus coarguendum, ipsum sui fieri accusatorem, hic ex lege præsenti, quam misericordia condidit, suscipitur, & per sacrificium mediante sacerdote remissionem luc̄atur. Vndè signanter hæc vbique lex susc̄ipiendi sacrificij conditionem præfinit, dicendo: si peccatum suum intellexerit. Cæterùm, si patrato scelere deprehensus, vel per alium fuerit cognitus, occiditur, lapidatur, sanguis quoq; eius capiti eius imputatur. Itaque non sibi contraria est lex sancta, quam hodieq; Christi tenet ecclesia. Nam latentem peccati causam, secreta confessione proditam, gaudenter admittit intra veniæ ianuas, deprehensa verò per alium cognita crimina non solum forense tribunal, sed & synodica irrecuperabiliter plectit seueritas. Nam illud vita, hæc aurem ecclesiasticis honoribus reos priuat. Proinde quòd hic nunc dicitur, commicta delicti reddat omnia, sic intelligi oportet, quia teste conscientia, conuicta est, vt semetipsam accusaret confessione spontanea.

CAP. VI.

De eo quod ait: Hæc est lex holocausti, quòd supradictorum quasi conclusio sit, & quòd nostrum pro peccato sacrificium sit fides, hostia pacificorum spes, holocaustum charitas. CAPVT XXVII.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicēs: Præcipe Aaron & filijs eius. Hæc est lex holocausti.] Quòd pro magno curare solent secularis eloquentiæ magistri, vt intentionis suæ supremū enumeratione concludant, colligendo & commemorando, quibus de rebus verba sua fecerint, vt renouetur, non redintegretur oratio, vt auditor si memoriæ mādauit, ad idem quod ipse meminerit, reducatur, hoc antiquissimus ille sanctæ legis orator hic facere dignatus est, recolligendo quod hactenus dixerit, & ita commemorando. Hæc est lex holocausti, hæc est lex hostiæ pro peccato, hæc est lex hostiæ pacificorum. Primùm est, vt secundum spiritualem & verum sanctificandi ordinem, certissima istorum sacrificiorum vocabula prodamus: ne dubium sit, quale humilitatis nostræ opus sacrificium pro peccato: quale hostia pacificorum: quale holocaustum sit, quod iam superius pro posse diximus. Est itaq; nostrum pro peccato sacrificium fides, hostia pacificorū spes, holocaustū verò charitas. Nā supra, licet indigesta narratione, prius holocaustū, nouissimè sacrificiū pro peccato positū sit: tamen ordine viuendi siue proficiendi, prius sacrificium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm.110. pro peccato est,id est,fides: supremũ verò holocaustum, id est,charitas. Sic in ordine cœlestium, per quæ dei filius ad nos vsq; descendit,prius est spiritus sapientiæ,nouissimũ verò spiritus timoris:veruntamen profectuum ordinẽ seruando,quibus ad dominũ nos ascendimus,prius est spiritus timoris,sicut scriptũ est:Initiũ sapientiæ timor dñi,supremũ verò spiritus sapientiæ. Igitur sacrificia quæ hic sub velamine vultus Moysi quondã latentia, nũc reuelata sunt,in facie claritatis Christi,fides,spes,& charitas sunt. Maioris horũ .i. charitatis,magni & veri holocausti lex hęc est.

Quòd altare illud Christus,& ignis ille spiritus Christi sit,de quo ait:Cremabitur in altari tota nocte.Et quid hæc mystice. CAPVT XXVIII.

Exod.20. CRemabitur in altari tota nocte vsq; mane.Ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica & fœminalibus lineis.] Altare nostrum Christus est,de quo & alibi dictum est: Altare de terra facietis mihi,id est, humiliter incarnationẽ credetis Christi filij dei. Cuius signum est hoc
Lucæ 12. altare vilibile,quia quemadmodum hoc vniuerso præminet templo,sic Christus vniuersæ ecclesiæ caput est.Ignis qui ex eodem altari est,spiritus sanctus est,quem vtiq; ignem ille venit mittere in terram,& voluit vehementer accendi. Porrò holocaustum nostrum cor nostrum est, totũ incensum,id est,totum diuino amori deditum, & propter illum ab omni carnis amore separatum.
Psalm.31. Nox autem præsens est vita, quantumlibet eodem igne,id est, eiusdem spiritus sancti stellantibus donis illustrata,videlicet cõparatione illius diei,quo videbitur deus deorum in Sion, quando quod nunc videmus per speculum in ænigmate, videbimus facie ad faciem.Cremabitur (inquit)tota nocte,id est,vsque ad finem vitæ.Quomodo? [Vestietur(ait)sacerdos tunica,& fœminalibus lineis,tolletq; cineres quos vorans ignis exussit,& ponens iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis,indutusq; alijs, efferet eos extra castra, & in loco mundissimo vsq; ad fauillam consumi faciet.] Tunica sacerdotalis linea (vt alio loco sam dictum est) vitam significat noui hominis.sicut ecõtrario tunica pellicea,qua post peccatum indutus est Adam, vitam signauit veterem eiusdem vetusti hominis. Porrò fœminalia linea,districtum significant propositum castitatis,quo succingi debet quisquis fortiter totum igni diuini amoris cor suum impẽdere cupit,vt
1.Corin.7. nec licito se indulgeat amori copulæ coniugalis, quia diutius est huiusmodi ac solicitus quæ sunt huius mundi,quomodo placeat vxori. Tota,inquam,cremabitur nocte, & vix sufficiet aliquis, vt ad purum concremet, cremando iugiter vsque ad finem vitæ. Tolletque cineres quos vorans ignis exussit.Cinis qui mane superest,sordidæ cogitationes sunt, à quibus nemo per semetipsum liber existere potest.Quis enim in illo mane,in illo tremendo fine vitæ suæ gloriabitur,castum se
Cantic.3.8. habere cor? Verbi gratia: Dum dicit quamliber sanctus aliquis,huiusce holocausti sacerdos siue sacerdotalis amica: Dilecte mi apprehendam te, & ducam te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, & in huiusmodi similitudinibus carnalis sponsi & sponsæ contemplatur veritatem cœlestis copulæ,vbi sperat se creatura, veris creatoris cõplexibus fruituram esse,quomodo impollutã se custodire potest ab omni cinere,id est,à cogitationibus carnalis copulæ. Tollet ergo(inquit)cineres quos vorans ignis exussit,& ponet iuxta altare,id est,paruulos cogitatus suos comportabit ad Christum, qui totam gerit curam nostræ salutis. Hoc faciet iugi cordis sui discussione,crebra cordis & oris confessione. Quid deinde? Spoliabitur(inquit) prioribus vestimentis,indutusq; alijs,efferet eos extra castra, & in loco mundissimo vsque ad fauillam consumi faciet. Spoliari prioribus vestimentis,id est,tandem deponere inuolucrum carnis: induiq; alijs, id est,gratiam accipere æternæ retributionis. Tunc efferet eos,videlicet cineres suos extra castra, &
Esaiæ 31. in loco mundissimo vsque ad fauillam consumi faciet, quia profectò prædictarum sordium reliquias extra præsentis vitæ militiam,vsque ad purum excoquet,id est,amor in illo seculo mundissimo,quia vt Esaias ait: Amor iste,ignis domini est in Syon, & caminus eius in Hierusalem, id
Ibidem 64. est,in ista præsentis vitæ ecclesia quantulusc unq;,in illa verò superna pace ineffabilis est,qualem oculus non vidit,& auris non audiuit,& in cor hominis non ascendit.

De eodem igne qui in altari,inquit,semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciens ligna mane per singulos dies. CAP. XXIX.

IGnis autem in altari semper ardebit,quem nutriet sacerdos, subijciens ligna mane per singulos dies.Et impositro holocausto,deluper adolebit adipes pacificorum.Ignis iste est perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.] Altare dei (vt supra dictum est)fides Christi in corde nostro est, in quo iubetur ignis semper ardere,quia necesse est, ex illo ad dominum,charitatis flammam indeliienter ascendere,cui per singulos dies sacerdos ligna subijciet, ne extinguatur. Omnis enim Christi prædicator, membrum vtique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Pe-
1.Petr.2. trus Apostolus dicit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Et sicut Iohannes Apostolus dicit:Fecisti nos deo nostro regnum,& sacerdotes.Sacerdos ergo in altari ignẽ nutriens, quo-
Apoca.5. tidie ligna subijciat, id est, fidelis quisq; ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasdam

quædam fomenta igni dare est,in exercitatione charitatis,vel exempla patrũ, vel præcepta dominica ministrare. Quia enim interna nouitas nostra, ipsa quotidie huius vitę conuersatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est, vt dum per vsum le nostræ veustatis attenuat, per patrum testimonia & exempla reuiuiscat.Et bene præcipitur,vt manè ligna per singulos dies congerantur.Hæc quippe non fiunt,nili cum nox cæcitatis extinguitur. Vel certè,quia mane prima pars diei est,postpolitis cogitationibus vitę prȩsentis hoc priori loco quisquis fidelium cogitet, vt quod in se iam iamq; quasi deficit, quibus valet nexibus studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari domini, id est,in corde nostro citius extinguitur,nisi solerter adhibitis exemplis patrum, & dominicis testimonijs reparetur. Bene autem subiungitur, & imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Nam quisquis hunc ignem charitatis accendit, & semetipsum vtiq; holocaustum desuper imponit, omne vitium quod in se malè viuebat, exurit. Cum enim cogitationum suarum interna considerat,& vitam reprobam per immutationis gladium mactat,in ara se sui cordis imponit,& igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum, adipes redolẽt,quia interna noue vitæ impugnatio pacẽ inter nos & deum faciẽs, odorẽ suauissimum de nobis reddit. Quia verò eadẽ charitas in cordibus electorũ inextinguibilis manet, aptè subditur.Ignis est iste perpetuus,qui nunquã deficiet de altari.Nunquam profectò de altari ignis iste deficit, quia etiam post hanc vitã eorum mẽtibus feruor charitatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur,vt omnipotens deus,quo magis fuerit agnitus,eo amplius diligatur.

De lege sacrificij & libamentorum,quod comedendum absque fermento, id est, bene operandum sit absque vanæ gloriæ tumore ventoso. CAPVT XXX.

HAec est lex sacrificij & libamentorum,quæ offerent filij Aaron coram domino, & corã altari. Tollet sacerdos pugillum similæ,quæ conspersa est oleo,& totum thus quod super similam positum est. Adolebitq; illud in altari,in monumentum odoris suauissimi domino. Reliquum autẽ similæ comedet Aaron,cum filijs suis absq; fermẽto,& comedet in loco sanctuarij tabernaculi.] Oprimum est modo supra dicto, facere holocaustum quod dicitur totum incensum, id est,opus bonum in amoris igne probatum, non sibi sed deo attribuere totum, fugere ventum Matth.6.
gloriæ popularis,iuxta præceptum dicẽtis,cauete iustitiam vestram facere coram hominibus,vt videamini ab eis. Veruntamen si semper fugias spectatorẽ,nunquam habebis imitatorẽ.Proinde Matth.5.
idem dominus dicit:Luceat lux vestra coram hominibus,vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.Rectè igitur post legem holocausti,quo occultum significatur incendium amoris, lex sequitur sacrificij & libamentorum eius,quorum partem comedant Aaron & filij eius,quo signatur opus bonum factum coram hominibus,vt glorificetur deus. Tollet,inquit,sacerdos pugillum similæ,quę conspersa est oleo,& totum quod super similam est positum,id est,is qui deo quodlibet offert opus iustitiæ, firmitatem intuebitur mundissimæ conscientiæ, intentionem vtilitatis fraternę,bene redolentem expectationem laudis diuinę. Et hęc adolebit,inquit,in altari, reliquam autem partem similæ comedet Aaron cum filijs suis. Vbi enim hęc quæ prędicta sunt, bene operans proposuerit in radice cordis sui, legitimè iam coram hominibus lucere permittit lucem operis sui,vt non videatur ipse ab hominibus,sed vt glorificetur pater qui in cœlis est. Itaq; comedetur absque fermento, id est, absq; vanæ glorię tumore ventoso, comedetur,inquam,in loco sanctuarij tabernaculi, id est, celebrabitur opus bonum in communi ædificatione ecclesię Christi. Ideo,inquit,non fermentabitur, quia pars eius in domini offertur incensum,id est,idcirco vẽto inanis glorię bonum opus non perdetur, & idcirco hoc ipsum quod visum est ab hominibus,pro mercede non reputabitur, quia tota operantis intentio tẽdit ad dominum. [Sanctum sanctorum erit.] Subauditur quamuis homines illud viderint & laudauerint. [Sicut pro peccato atq; delicto.] id est,non magis lędetur laudibus hominum,vbi pura fuerit intentio,quàm si prȩuaricationis reus aliquid persoluisset ex debito,in quo minorẽ vtiq; locum habet omnis iactantię tumor.Et quia non indiscretè, bonum omnibus propalandum est, quàmuis pro exemplo.] Mares,inquit,tantum stirpis Aaron comedẽt ex eo.] Id est,coram illis tantum hominibus lucere studebit iustitiam suam, de quibus spes esse potest, q; viriliter proficiant imitãdo. Et quia totus hic publicæ visionis oprabilis fructus. [Omnis,inquit, qui tetigerit illa,sanctificabitur.] Id est,omnis qui imitatus fuerit opera tua bona,saluabitur.

De oblatione Aaron & filiorũ eius,quod puritas quæ in alijs quæritur per consilium,à sacerdotibus exigatur. CAP. XXXI.

HAec est oblatio Aaron & filiorum eius,quam offerre debẽt dño in die vnctionis suę. Decimam partẽ ephi offerẽt similę in sacrificio sempiterno.Mediam eius mane, & medium vespere: Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. Offerer eam calidam in odorem suauissimum coram domino,sacerdos qui patri iure successerit,& tota cremabitur in altari.] Holocaustũ,id est, veri amoris sacrificium secretum,in quo fidelis anima vacat ad contemplationem domini, cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

1. Corin. 7. in cæteris hominibus quæratur per consilium, tunc verò à sacerdotibus exigitur per præceptum. Verbi gratia: Vt laici qui habent vxores, tanquam nō habentes sint, consilij est. Vt autem sacerdotes diuidantur in huiusmodi, nec lex, nec ratio permittit. Hæc, inquit, est oblatio Aaron, & filiorum eius in die vnctionis suæ: Quod dicit in die vnctionis suæ, id est, secundum propositum vel tenorem vocationis suæ. Nam ne putes hanc oblationem vno tantum die, quo & vncti sunt, ab illis debere conferri, continuò subiungit: Decimam partem ephi offerent in sacrificium sempiternum. Et significans totum vitæ tempus à sacerdotibus impendi debere orationi, & medium eius, inquit, mane, & medium vespere. Si omni mane, & omni vespere, ergo omni tempore. Nam omne tempus mane & vespere, id est, diei & noctis variatur versatili vicissitudine. Et quia in memoria passionis Christi per charitatis compassionem, seruere debet sacerdotis pectus, in sartagine, inquit, oleo conspersa frigetur. Et quia nihil tepidè, nihil negligenter in tanto negotio gerendum est: offeret, inquit, illam calidam in odorem suauitatis domino sacerdos qui patri iure successerit, & tota cremabitur in altari, vt supra iam dictum est. Et quia indignum est, vt sacerdos reconciliatione indigeat, quis enim status, aut quæ dignitas sacerdotij, si se implicet actibus seculi, fiatque sicut populus sic & sacerdos: omne, inquit, sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo, quod fieri non potest, nisi curis carnis totum se exuat, & abalienet cor suum ab hoc seculo, vt soli vacare, & solo possit frui deo.

De lege hostiæ pro peccato, quæ comedenda sit in loco sancto, & quod vestis sanguine illius respersa, lauanda sit in loco sancto.

CAPVT XXXII.

ISta lex est hostiæ pro peccato. In loco vbi offertur holocaustum immolabitur coram domino. Sanctum sanctorum est, sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.] Ordo supra scriptus paulisper hic in recolligendo permutatus est. Illic enim post holocaustum hostia pacificorum, & deinde hostia pro peccato dispositа est: hic verò prius lex hostiæ pro peccato, & deinde lex hostiæ pacificorum. Et fortassis in superioribus ideirco legem hostiæ, pro peccato distulit, quia de illa plura dicturus erat. Nam secundum præsentem ordinem,
Psalm. 39. & Psalmista holocaustum & pro peccato coniungit, holocaustum, inquiens, & pro peccato
Hebr. 13. non postulasti. Attamen (vt prædiximus) nostrum pro peccato sacrificium propriè fides est. Quæ est enim redemptio peccati, per quod mors introiuit in hunc mundū, nisi credere quia dominus Iesus, vt sanctificaret per semetipsum populum, extra portam passus est? At verò superius tractauimus, testante Apostolo, quòd hoc per illud significabatur, vt quorum animalium sanguis inferebatur in sancta per pontificem, eorum corpora cremabantur extra castra. Ergo fides spirituale pro peccato sacrificium est, quæ tempore quidem vel ordine graduum ascensionis nostræ prior, sed dignitate inter spem & charitatem media est. Illud sanè prætereundum non est, in his distinctionibus, cum dicitur: Ista est lex hostiæ pro peccato, ac deinceps, hæc quoque est lex hostiæ pro delicto, postmodum quoque vtriusque hostiæ lex vna erit: non, inquam, prætereundum, quòd peccati atque delicti nonnulla distantia sit. Peccatum videlicet est, quippiam quod domini lege prohibetur, fecisse: delictum verò, quidlibet eorum quæ iubentur, neglexisse. Sed iam ipsa huiusce legis verba perstringamus. In loco, inquit, vbi offertur holocaustum, id est, in catholica ecclesia, extra quam non est habere vel accipere sancti spiritus incendium, immolabitur coram domino. Alioqui si alias, si in aliquo hæreticorum conuenticulo immoletur, non est hostia pro peccato, non est corpus quod traditum pro nobis, non est sanguis qui fusus est pro peccatis totius mundi. Sanctum sanctorum, inquit, id est, vltra cætera sancta, quæ in prædicto holocausti loco aguntur, hoc sanctum est. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto in atrio tabernaculi. Bene ergo ac legitimè canonica censuit authoritas, vt nunquam sacerdos qui missas celebrat omittere audeat, quin ipse communicet. Porrò locus sanctus, & atrium tabernaculi præsens ecclesia est: sanctus, inquam, locus & atrium tabernaculi, subauditur cœlestis. Hic nanque patriarcharum & prophetarum fides est, per quam, & de qua introitur in illud celeste templum dei. Econtra, immunda Iudæorum, vel hæreticorum sunt conuenticula, vbi (sicut iam dictum est) nec debet, nec potest mactari hæc hostia sancta. [Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. De sanguine illius si vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto.] Hoc ita vt dicitur, iuxta literam intelligitur vtiliter. Etenim quicquid tangit corpus domini, sine dubio sanctificatur, & religiosè abluitur, ita vt ne digitos quidem extremos ad communium rerum reducere tactum sacerdoti licitum sit, nisi prius diligenter abluerit. Vestis quoque si fuerit aspersa isto sanguine, hoc pro graui quidem offensione meritò habetur. At ipsa vestis à deo sanctificata iure reputatur, vt non solum in sancto & ob omni communi visu remoto loco lauetur: verùm ab eis, qui diligentiores sunt pro summis pignoribus reconditur.

De sententia

De sententia prophetica qua dictum est: Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui nunquid sanctificabitur. CAP. XXXIII.

HVic sensui nequaq; illud contrarium videri debet, quod in Aggæo prophetа, cum interrogasset ex ore domini sacerdotes, dicens: Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panē, aut pulmētum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, nunquid sanctificabitur, respondērūt, dicētes: Non. Nam ad id quod dixit, nunquid sanctificabitur, subaudiendū est, homo siue portando siue omnē cibum sumendo, qui tetigerit ex eo quod sanctificatum vel oblatum fuerit dño. Nam neq; portando neq; manducando, aut bibēdo, quod sanctum aut sancto contactū est, sanctificari potest, sed è contrario magis contaminabitur, si sancta contingere præsumpserit, cum ipse in anima pollutus sit. Nam continuò sequitur: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et respōderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur. Itaq; & nos alludentes, dicamus: Si signaculo crucis frontē aut pectus suum signauerit impius, nunquid hoc signo diabolus de illo effugabitur? Non vtiq;, sed artius includetur, imò & ipsa eius anima nihilominus erit diaboli, iuxta scripturam dicētem: Cum maledicit impius diabolum, maledicit animam suam.

Aggæi 2.

Eccle. 21.

De eo quod ait: Vas fictile, & cætera: & quod non fœmina, sed masculus vesci debeat carnibus eius, & quod pro peccato hostia non comedi, sed comburi debeat.

CAPVT XXIIII.

VAs autem fictile in quo cocta est, confringetur, quòd si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua: Omnis masculus de genere sacerdotali, vescetur carnibus eius, quia sanctū sanctorum est. Hostia enim quæ cæditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculū testimonij ad expiandum in sanctuario, nō comedetur, sed comburetur igni.] Vas, inquit, fictile confringetur, videlicet ne post sancta ad communes culinę vsus reducatur. At verò æneum defricabitur & lauabitur, sine dubio quia grauiori q̄ fictile dispendio confringeretur. Cęterùm nos neq; fictili, neq; æneo, neq; ligneo, sed tantum argenteo siue aureo vase, hostiam sacram conficimus.

Pòrrò spiritualiter vas fictile, in quo cocta est hostia confringitur, id est, eius pro quo hæc singularis hostia coquitur, omnis terrenitas destruatur, iuxta illud in psalmo quod eū dictū esset: Reges eos in virga ferrea, statum additum est, tanq̄ vas figuli confringes eos. Quod si vas æneum, id est, cor in bono proposito, vt amplius non peccet, fuerit solidatū, defricabitur, & lauabitur aqua, id est, quotidiana lauabitur pœnitētia, vt amplius niteat. Et quia nemo mollis, aut fluxus huiusmodi hostiæ dignus est esu, omnis, inquit, masculus de genere sacerdotali, id est, omnis fortis, qui viriliter intus resistendo, dignus est dici vel esse filius aut consanguineus magni sacerdotis Christi, vescetur carnibus eius. Quare? Quia sanctū sanctorum est. Id circo nanq; fœmina, id est, quæcunq; mollis vel immunda anima, isto cibo indigna est, quia sanctum sanctorū est. Sequitur: Hostia enim, quæ cæditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij, ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. Tanquam diceret: Quæ hactenus dicta sunt de illa duntaxat hostia, pro peccato, scilicet quę no solum ipsa cęditur pro peccato, sed & sanguis eius infertur in tabernaculum testimonij, ad expiandum in sanctuario non comederur, sed comburetur igni. Quare? Nempe vt spiritualem prosequamur intelligentiam, quia species illa corporeæ victimę, in qua cæsa est pro peccatis nostris hostia viuentium Christus filius dei, cuius sanguis imò sanguinis causa semel illata est in illa cœlestia sancta, ante oculos dei patris, ad expiandā & repropitiranda delicta populi: illa, inquam, species tunc quando cæsa est contemptibilis, non debuit comedi, sed comburi igni, id est, per spiritum sanctum, ex virtute resurrectionis, ab omni mortalitatis vel passibilitatis corruptione, ne illa videretur eximi & in cœlum leuari. [Hęc quoque est lex hostiæ pro delicto. Sanctum sanctorum est, & cętera.] Vt supra iam dictū est, delictum est iussa non fecisse, peccatum verò prohibita commisisse. Omnia quę pro peccato, eadem & pro delicto facienda sunt. [Etenim vtriusque, inquit, hostiæ, lex vna erit.] Quia videlicet eodem sacramentorū Christi remedio indiget is, qui iussa non fecerit, quo & ille qui prohibita commiserit. Additur tamen hic, quod nondum fuerat dictum: quia [Sacerdos qui offert holocausti victimam habebit pellem ouis. [Hoc videlicet vt secundum literam, ita & secundum spiritum æquum est. Qui enim conuerti fecerit hominem ab errore viæ suæ, & vsque ad reconciliationem sacri altaris perduxerit, dignum est, vt tanquam victor spolia eius accipiat, id est, cui sua spiritualia seminauit, eius carnalia metat. [Et omne sacrificium, inquit, simile, quod coquitur in clibano, & quicqid in craticula vel in sartagine præparatur, eius erit sacerdotis, à quo offertur.] Quia videlicet iustum est, apud dominum, vt qualecunq; opus bonum quis fecerit, siue in clibano conjugalis, siue in craticula vidualis, siue in sartagine virginalis propositi, eius gloriæ sit, cuius instinctu vel commonitione hoc egit. [Siue oleo conspersa oblatio, siue arida fuerit.] Id est, siue ex amore, siue ex timore opus bonum peractum sit. [Cunctis filijs Aaron æqua mensura per singulos diuidetur.] Hoc hactenus ex lege, maximè in cœnobijs obseruatur. Illic enim oēs filij Aaron,

Psalm. 2.

1. Corin. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Id est, omnes quorum propositum vel officium est orare pro peccato secularium, quorũ & ele-
Actor.3.4. mosynas accipiunt, iuxta regulam Apostolicam, qua erant illis omnia communia, dividebatur autem singulis prout vnicuique opus erat.

De lege hostiæ pacificorum, qualiter in ecclesia publicis stationibus celebretur.

CAPVT XXXV.

CAP. VII. HAec est lex hostiæ pacificorum, quæ offertur domino. Si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento, conspersos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq; similam & collyridas olei admixtione conspersas, panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis, ex quibus vnus pro primitijs offeretur domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem. Cuius carnes eâdem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsque mane.] Hostiq pacificorum, quales hodie in ecclesia Christi redolẽt, qualium istæ carnales vmbrę fuerunt, spei intignia sunt, & pro omnimodis profectibus tam priuatis quàm
1.Timo.2. publicis stationibus actitantur. Vnde discipulum cohortans Apostolus, obsecro, inquit, primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, cum omni pietate & castitate. Legis huius proprietas, qualiter priuatim obseruetur, superius dictum est, scilicet in homine qui secundum Apostolum dicit: Condelector legi dei secundum
Roma.7. interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, &c. Verùm in hac legis eiusdem renouatione, plura addita sunt, de quibus nunc ita est disserendum, vt communes quoq; respicia mus hostias pacificorum, quæ (vt prædictum est) in ecclesia Christi publicis stationibus celebrari solitæ sunt. Si, inquit, pro gratiarum actione fuerit oblatio, & cętera. Et holocaustum quidẽ, quo totum intrinsecus cor diuini amoris igne coquitur, gratiarum actio rectè dicitur: sed aliud est internam gratiarum actionem coram diuinis oculis incendere, & secreto amore vel dolore ardere pro sola, quam desiderat mens, diuinitatis visione: aliud voces solennes, vel vota publica reddere pro bonis publicis præsentis quoque vitæ, verbi gratia, pro felici regum statu, sub quo vitam quietam agamus. Lagana, inquit, azyma vncta oleo, & collyridas olei admixtione conspersas.
2.Corin.9. Laganum panis primum in aqua coctus, & postea in oleo frixus. Collyrida panis quadratus itidem cum oleo frixus. Et rectè panis offerendus oleo conspergitur, per quod lętitia charitatis intelligitur, quia videlicet hilarem datorem diligit deus. Nec verò mouere debet, quòd panes quoque fermentatos offerri iubet, cum supra dixerit: Omnis oblatio quæ offertur domino, absq; fermento erit. Nam & illic subiunctum est: Primitias tantum eorum offeretis, & munera super altare non ponentur in odorem suauitatis: & hic non super altare poni, sed pro primitijs offerri satis exprimitur, cũ dicitur: Ex quibus vnus pro primitijs offeretur domino, & erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem.

Qui sint tres dies, quorum in tertio carnibus hostiæ vesci licitum non est.

CAPVT XXXVI.

CVius carnes eâdem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam vsq; mane. Si voto vel sponte quispiam hostiam obtulerit, eâdem similiter edetur die. Sed & si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est. Quicquid autem tertius inuenerit dies, ignis absumet.] Qui sunt tres dies, quorum in tertio carnibus hostiæ vesci licitum non est? Nempe tres status vitæ hominis, de
Roma.7. quibus superius cum primùm lex ista pacificorum deprompta est, diximus, videlicet, quia status extremus cum adhuc homo sine metu peccat, de quo Apostolus: Ego, inquit, viuebam sine lege aliquando: Mediocris, cũ iam aduersus peccatũ pugnat, de quo idẽ subsecutus, condelector, ait, legi dei secundum interiorem hominem, &c. Optimus & primus, cum randem peccatum ipsum victor sub pedibus calcauit, de quo itidem cum dixisset: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? continuò subinnet respondens, gratia, inquit, dei, per Iesum Christum. Eâdem itaq; die carnes comeduntur, cum eius oblationes à sacerdotibus recipiuntur, quem gratia dei iam liberauit per Iesum Christum, vt non ducatur in lege peccati captiuus. Altero die adhuc licitò comeduntur, cum eius oblationes recipiuntur, qui nondum quidem liberatus est, sed pugnandi spem præstat spectatoribus conscientiæ suę sacerdotibus, quorum & commendat fele orationibus. Porrò tertio die non comeduntur, quando eius oblationes non recipiuntur, qui sine lege viuit, qui non repugnat vt liberetur. Imò forte & in rebus pessimis gloriatur. Hoc nefarium est. [Ait ergò: Si quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti. Quin potius quæcunque anima talitie edulio contaminauit, præuaricationis rea erit.] Igitur munus quod ab impio susciptur, non solum non proderit offerenti, sed & illum qui suscipit, constituit reum præuaricationis, Et rectè, nam & ille pertinaciter peccat, & iste peccata eius comedit. Proinde & adhuc ipsum quod dixerat, quicquid dies tertius inuenerit, ignis absumet, repetit, dicendo: [Caro quæ aliquid retigerit immundum, non comede-

non comedetur, sed comburetur igni.] Nam iuxta sensum prędictũ tertius dies, i. extremus peccatorum vitæ status, immundus est: & hoc immundum rangit caro, cum à peccatore imponiten te ad sacerdotem adulantem proficiscitur oblatio. Non comedetur, inquit, sed comburetur igni. [Qui fuerit mundus vescetur ex ea.] Ergóne postquam combusta fuerit igni, tunc demum qui mundus fuerit, vescetur ex ea? Hoc itaq; iuxta literæ corticem stare non potest, sed iuxta interiorem spiritus medullam certum est. Nam postq; carbonibus pœnitentiæ combusta fuerit oblatio peccatoris, id est, qui testimonium habet ex deo, quòd non parcens, eosdem congesserit super ea put eius, non quæ illius sunt quærendo, sed ipsum, hic planè vescetur fiducialiter quæ illius sunt. Potest tamen superioribus ita continuari, vbi dictum est, cuius carnes eâdem comedẽtur die, carnes videlicet hostiæ, vt his quæ sequuntur interpositis, rectè dicat: qui fuerit mundus vescetur ex ea, subaudi hostia. Nam & sequitur: [Anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorũ, quæ oblata est domino, peribit de populis eius. Et qui retigerit immunditiam hominis vel iumẽti, siue omnis rei quæ polluere potest, & comederit de huiusmodi carnibus, interibit de populis suis.] Veram omnino ac sanctã legem hic spiritus sanctus præscribit sacerdotibus, imò nõ sacerdotibus, sed vaccis pinguibus, qualibus per prophetam loquitur: Audite verbum hoc vaccæ Amos 4.
pingues, quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & cõfringitis pauperes, quę dicitis dominis vestris, afferte & bibemus, &c. Anima, inquit, polluta, quę ederit de carnibus hostiæ pacificorum. Quidnam est animam pollutam ædere de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est domino, nisi sacerdotem quærentem quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, inhiare oblationibus peccatorum, vt offerantur quasi domino, cum potius prouideant ventri suo, deo suo: Cum enim sacerdotalis dignitas peccatori diuiti sese adulando submittit, atque ad pastillos eius hiando, linguam mouere obmutescitur, & loqui, & annũciare illi peccatum suum, profectò anima eius polluta est, & quia quod recto ordine offerendum erat domino, peruersè præripuit, idcirco peribit de populis suis. Qui retigerit, inquit, immunditiam hominis, imò iumenti in stercore suo putrescentis, siue omnis rei quæ polluere potest, scilicet omnis peccati, cuius tactus, id est, consensus, verè pollutio est, & comederit de huiusmodi carnibus, quisquis adulatur peccatori, quę proofficio suo debuerat redarguere ancipiti gladio, id est, verbo veritatis, iuxta illud: Verba sapien Eccles.12.
tium quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. Idcirco peribit de populis suis.

Quid sit mysticè, adipem bouis, ouis, & capræ, non comedendum, & quid sit adipem morticini in vsus varios habere. CAP. XXXVII.

LOquere filijs Israel: Adipem bouis & ouis & capræ non comedetis. Adipem cadaueris mortícini, & eius animalis, quod à bestia captum est, habebitis in vsus varios.] Perseuerat in sententia sacra lex contra sacerdotes voraces. Adipem, inquit, bouis & ouis & capræ non comedetis. Huius nempe verbi transgressoribus loquitur deus per propheram: Quod crassum erat oc- Ezech.34.
cidebatis, lac comedebatis, & lanis operiebamini, &c. Adipẽ quippe bouis, & ouis, & capræ comedere, est eorum, quorum quasi ex adipe prodijt iniquitas, peccata fouere, & ita propter commodum quasi pingues ceruices adulando palpare. Adipem, inquit, cadaueris morticini, & eius ani- Psal.72.
malis quod à bestia captum est, habebitis in vsus varios. Pulcherrimè ac sanctissimè dictũ: Ecce sacerdos legitimus homini diuiti, altum sapienti, & speranti in incerto diuitiarum, proponit & ante oculos strenua prædicatione reducit aliquem, de grege Epicuri porcum impium, qui in vita sua cucurrerit aduersus deum, erecto collo, & pingui ceruice amatus fuerit, faciem eius operum est) apparentibus indicijs, quasi sterquilinium perditus sit, & diuitias quas deuorauit, euomuerit, & de ventre eius extraxerit illas deus. Cum ira satagit fideliter, vt illius exemplo terreatur peccator diues, qui adhuc supereſt, quid aliud quàm adipem cadaueris morticini, & eius animalis, quod à bestia captum est, scilicet diabolo, in vsus varios assumit: in cibum verò sumere refugit? Hac igitur similitudine interposita, adhuc interminando subiungit: [Si quis adipem qui offerri debet in incensum domini, comederit, peribit de populis suis.] Ac si dicat: Si quis vitia diuitis, adulando fouerit, quẽ instruere debuit, vt per pœnitentiam mactaret vel incenderet semetipsum domino, peribit de sanctorum populo. [Sanguinem quoq; omnis anima- Ezech.3. & 33.
lis non sumetis, ait, in cibo, tam de auibus, q̃ de pecoribus. Omnis anima quæ ederit sanguinem peribit de populis suis.] Verba diuersa, sed sensus idem. Nam & per propheram dicit deus: Si nõ annunciaueris impio iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram: Ecce sacerdos, qui propter commodum, hominis mortem ipsius procurerit, iuxta prædicti prophetæ verba, dicentis: Viuificabant animas eorum, & violabant me ad populum meum propter pugillum olei, Ibidem 13.
& fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs, sanguinem pinguium comedit, & idcirco peribit de populis suis. Quid porrò fieri oportet? Ait.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit quod ait: Qui offert victimã pacificorum, & quid sit pectusculum & armum dextrum cedere in vsus sacerdotum. CAP. XXXVIII.

QVi offert victimã pacificorum domino, offerat simul & sacrificium & libamẽta eius.] Hoc sacerdos prædicet, hoc clamet, hoc annuncier. Qui offert victimã, inquit, pacificorum, id est, exteriorem manus oblationẽ domino, offerat simul & sacrificiũ verum, id est, spiritum contribulatum, cor contritum & humiliatũ: deo, inq̃, hoc offerat, bonũq; exemplũ hominibus præbeat, quæ digna & legitima sunt sacrę victimę libamenta. Nam rẽ suã si deo quidẽ offerat, seipsum autem sibi retineat, comparabitur Cain, dicenturq; illi: Ri rectè offeras, & non rectè diuidas, nonne malũ est? Etenim Cain rectè quidem obtulit, quia cui debuit deo obtulit, sed non rectè diuisit, quia quod minus erat, id est, rem suã, deo quidẽ obtulit, quod aũt pretiosissimum esset, scilicet se metipsum sibi retinuit. Qui ergo de re sua deo parat victimã, offerat simul & sacrificium & libamenta eius: libamenta, inq̃, vt in illo glorificetur deus, vt quod offert, sit illibatum, sit integrum & totum, vt habeat deus cum re quæ forinsecus offertur, contribulati spiritus, & contriti cordis sacrificium. Hæc tria in oblatione pacificorũ legitima requiruntur, vt minister altaris, de altario viuat, vt cor offerentis deus habitator possideat, vt lux boni operis coram hominibus lucens, ad glorificandũ deum proficiat. Quomodo offeret illa? Tenebit, inquit, in manibus adipem hostiæ, & pectusculũ. Cumq; ambo oblata domino consecrauerit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipem super altare: Pectusculũ autem erit Aaron & filiorum eius. Armus quoq; dexter, de pacificorũ hostijs cedet in primitias sacerdotis.] Adipem in manibus tenere, id est, carnis luxuriem refrenare. Pectusculum quoq; tenere, id est, malas cogitationes cordi suo aduenientes, per confessionem reuelare. Nam in pectore cor continetur, in corde cogitationes versantur. Cumq; ambo oblata domino consecrauerit, tradet sacerdoti. Prius enim oportet facta carnis atq; intentiones cogitationis vocari intus ad iudicium coram domino, vt conscientia accuset, timor liget, ratio diiudicet, & cũ hoc responsum acceperit, cũ hoc propositũ habuerit, quòd de cętero emendare velit, tũc demum confessionem puram offeret sacerdoti. Nam qui sic ad confessionem accedit, vt peccata sua nondum relinquere velit, hic adipem hostię pacificorum, & pectusculum nondum domino consecrauit, & proinde frustra tradit sacerdoti quicquid obtulerit. Nec enim confessio, non sequente contritione & correctione, saluare poterit, magisq; dicenda est peccandi professio, quàm peccati confessio. Primùm igitur hæc domino consecrabit, deindè tradet sacerdoti. Qui adolebit adipẽ super altare, pectusculum autem erit Aaron & filiorum eius. Non, inquit, comedet adipẽ legitimus sacerdos, sed adolebit super altare, id est, non decipiet confitentem, contentus commodo suo, quod solent praui medici facere, dum putridas carnes negligunt resecare, sed imprimet altius ferrum sententiæ, prouocando ad gemitum, ad agendos fructus dignos pœnitentiæ. Nam hoc est quod sequitur: Armus duoq; dexter ceder in primitias sacerdotis. In armo dextro recta & fortia opera intellige, quæ exigere debet sacerdos à confitente. Verbi gratia, vt cum Apostolo dicat: Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Pectusculum autem erit Aaron & filiorum eius, adipem adolebit super altare. Acsi dicat: Opera carnis carbonibus pœnitentię palam crema buntur, vt dictum est, cogitationes autem gemituosę intus ad Christum clamabunt, & ad sanctos ministros eius. Qui obtulerit adipem & sanguinem filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim consecrationis, & armum separationis tuli à filijs Israel, de hostijs eorum pacificis, & dedi Aaron & filijs eius, lege perpetua ab omni populo Israel.] Aequa lex. Nonne, inquit Apostolus, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participantur? Qui ergo de filijs Aaron obtulerit, ipse habebit & armum dextrum, id est, quisquis ex discipulis Christi cor cui suspiam incrassatum, carnisq; ac sanguinis opera prædicatione sua mortificauerit, & hoc modo sua spiritualia seminauerit, ipse carnalem accipiet ex illo fructum, id est, necessarium vitæ stipendium. Pectusculum eleuationis dixit, ab eo quod supra tenebit, inquit, in manibus adipem & pectusculum: armum verò separationis, ab eo quòd seorsum cederet in partem sacerdotis. Hæc, inquit, tuli à filijs Israel, & dedi Aaron sacerdoti & filijs eius, quatenus ipsi & in pectusculo legem domini die ac nocte meditentur, & in armo dextro præcepta dei fortiter operentur, aliorumque & in pectusculo solicitudinem gerant, & armo fructum laboris sui percipiant.

Genes. 4.

1. Cor. 11.

Roman. 6.

2. Corin. 9.

De eo quod ait: Hæc est vnctio Aaron & filiorum eius religione perpetua, subintelligendum esse, non ad velamen literæ, sed secundum claritatem spiritualis intelligentiæ. Cap. XXXIX.

HAec est vnctio Aaron, & filiorũ eius in cęremonijs domini, die qua obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fungerenf, & quæ præcepit eis dari dominus à filijs Israel, religione perpetua in generationibus suis. Ista lex holocausti, & sacrificij pro peccato atq; delicto & pro consecratione, & pacifi

& pacificorum victimis, quas constituit dominus Moysi in mõte Synai, quando mandauit filijs Israel, vt offerrent oblationes suas domino in deserto Synai. Breuiori rursus conclusione cuncta præsentat, de quibus hactenus ad legem domini altius lectorem reducens, quàm est initium Leuitici huius libri, videlicet ad consummationem tabernaculi, vbi locutus dominus ad Moysen, ap Exod. 28.
plica, inquit, ad te Aaron, cum filijs suis, vt sacerdotio fungantur mihi. Hæc, inquit, est vnctio Aaron & filiorum eius, & ista est lex holocausti, &c. Legem sacerdotum & legem populi quasi digito distinctè demonstrauit. Si ritè reuelata facie perspeximus trans velum, Christo moriente scissum, quo celabatur hoc diuinæ legis sanctuarium, prompte aduertimus, cuncta quæ dicta Psal. 18.
sunt digna esse grauitate dicentis, vt meritò cecinerit Psalmista: Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda, præceptum domini lucidum illuminans oculos. Lege, inquit, perpetua. Perpetua planè, veruntamen non secundum velamen literæ, sed secundum claritatẽ spiritualis intelligẽtiæ. Alioquin quomodo conueniet legi & prophetis? Nam hic legislator cum dixisset ista est lex holocausti, &c. continuò subiungit, Quas constituit dominus Moysi in monte Synai, quãdo mandauit filijs Israel, vt offerrent oblationes suas domino in deserto Synai. In prophetа autẽ Hiere. 7.
idẽ dominus dicit: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terrà Aegypti, de verbo holocaustomatum & victimarum. Quomodo ergo nõ dissonãt vel discordant lex & prophetæ, nisi quia locutus est dominus Moysi de spirituali & perpetua lege, non locutus est quicq̃ de carnali sacrificiorum lege? Nam dominus Moysi cõstituit, Moyses autem ad populum locutus est. Ille à domino claritatẽ spiritus accepit, ad populum autem obscuritatem literæ protulit, donec venirent qui crederent deum filium in deo patre, & hac fide illuminati, viderent legẽ spiritus in lege literæ. Proinde sic rectè distinctum est. Quas constituit dominus Moysi in monte Synai, & quãdo mandauit filijs Israel, vt offerrent oblationes suas in deserto Synai. Nã aliud Moysi ostendit, & aliud illi populo mandauit, sicut testatur ipse dominus cum superius dicit: Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Idcirco quãdo loquebatur ad po Exod. 25.
pulum, ponebat velamen super faciem suam: quãdo verò loquebatur ad dominum, auferebat. Ibidem. 34.

Commentariorum in Leuiticum Libri I. Finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LEuiticum, Commentariorum Liber Secundus.

Cur vbi Moyses fratrem suum induit, de solis fœminalibus lineis, quod primum erat indumentum, nulla mentio fit. CAP. I.

CAP. VIII.

IEcit Moyses vt dominus imperârat. Congregataque omni turba ante fores, ait: Iste est sermo quem iussit dominus fieri. Statimq; obtulit Aaron & filios eius. Cumque lauisset eos, vestiuit pontificem subucula linea accingens eum baltheo, & induens tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit.] Superius vbi has vestes summo pontifici in gloriam & decorẽ fieri fecit dominus, mysticas per singula indumenta rationes pro posse reddidimus. Vnum hic quærendum est, cur cùm cæteris omnibus fratre suum Moyses induerit, de solis fœminalibus lineis, quod erat primũ indumentũ secundum imperiũ domini, nulla hic mẽtio fit. Nõ enim frustra vel casu per obliuionẽ obuenisse putãdum est. Dicimus ergo, quia fœminalia quibus carnis turpitudo regeretur, in figurã continentiæ, quæ maximè sacerdotibus cõpetit, fieri iussa sunt. Porrò cõtinentia hæc, vt omnimoda puritate sanctificetur homo, vt ad mutationẽ noui hominis Iesu Christi, virgineã agat pulchritudinẽ, hæc inquàm continentia vel puritas non est ex legis præcepto, sed ex Euangelij consilio. Rectè igitur inter manus Moysi legem scribentis, & legem in persona sua figurantis, vbi fratrem induit, de isto scriptura tacuit, vt ipso silentio fateatur, de virginibus non esse legis præceptum, sed offerri gratiæ consilium. Sed & illud non prætereundum, quòd non prius nisi loti aqua ex præcepto domini vestiuntur sacerdotali gloria, vt videlicet per hoc significetur, quòd non nisi per baptismum efficimur regale sacerdotium, & gens sancta. Cur in defœminalibus tacuit Moyses.

De oleo vnctionis quo Aaron vnctus est, quòd spiritum sanctum significet, quo Christus vnctus est. CAP. II.

TVlit & vnctionis oleum quo liniuit tabernaculum, cũ omni supellectile sua, &c.] Totius capituli huius prolixi, summa hęc notãda est, quia tabernaculũ cũ omni supellectile sua, prius vnctum est, q̃ tabernaculi sacerdos Aaron. & Moyses prius holocaustum pro peccato consecrationis quoq; siue pacificorũ obtulit hostiã, q̃ Aaron. Differenter tamen. Nã & tabernaculum solo

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VIII.

solo vnctionis oleo, Aaron verò oleo simul & sanguine cõsecratus est, & Moysi quidem oblata vulgari igne, Aaron verò sacrificia cœlesti flamma deuorata sunt. Sed iam anteq; horum mysteria prosequamur, de ipso vnctionis oleo (quia nunc vsq; distulimus) breuiter aliquid dicendum est. Superius dominus ad Moysen locutus est, sume tibi aromata primæ myrrhæ & electæ cccc. siclos, & cinamomi medium, id est, cc l. siclos, calami similiter cc l. casiæ quoq; cccc. siclos Exod.30. in pondere sanctuarij, oleum in olluetis mensuram hin, facies vnctionis oleum, sanctum vnguentum, compositum opere vnguentarij, & vnges ex eo tabernaculum testimonij, & arcam testamenti, mensamque cum vasis suis. Notum omnibus est, quia oleum quo dominus noster dei filius vnctus est, vndè & Hebraicè Messias, Græce Christus dicitur: oleum, inquam, spiritus sanctus est, & huius olei signum siue materiale indicium fuit hoc, quo reges, sacerdotes, & prophetæ prius vngebantur. Cur autem illud verum exultationis oleum, non hic in lege per simplex oleum significari placuit, sed quatuor speciebus, myrrha, cinamomo, casia, calamóque permixtis? Videlicet, quia non satis est cuiquam spiritum sanctum vtcunq; verbi gratia, in prophetiam ad faciendа signa percepisse, nisi pariter habeat & quatuor virtutes optimas, quas mundana philosophia, iustitiam, prudentiam, temperantiam, atq; fortitudinem appellat, nostra autem theoria, fidem, spem, charitatem, & earum perseuerantiam nuncupat. Igitur quatuor speciebus, myrrha, cinamomo, casia, & calamo, cum oleo permixtis, regale & sacerdotale pretiosissimum conficitur vnguentum, ex quo caro hominis non vngatur, & iuxta cuius compositionem, non fiat aliud tale quid: qui fecerit homo, exterminabitur, inquit, de populo suo, quia videlicet, ex prædictis virtutibus, cum spiritu sancto gratia bona conficitur, qua carnalis homo nunquam fruatur, Exod.30. cuius ad imitationem secta vlla, vel secularis eloquentia nunquam extendatur, quod si attentauerit, sine dubio exterminabitur, ait dominus.

Quid significet, quòd tabernaculũ prius quidẽ q; Aaron, sed sine sanguine Vnctum est, & altare aspersum septies, & quid labrum æneum. CAP. III.

TAbernaculum igitur (vt prædictum est) priusquam Aaron) oleo quidem vnctionis, sed sine sanguine vnctum est. quia profectò tabernaculũ verum, quod est ecclesia, prius quidem in patriarchis, regibus, & prophetis suis spiritum sanctum accepit, q̃ vngeretur sanctus sanctorũ pontifex magnus Iesus Christus dei filius, qui mysticè per Aaron intelligitur, sed hostiam nõ habuit in veritate sacrificij, id est, cuius sanguine in remissionem peccatorum linueretur. [Cumque sanctificans (inquit) asperxisset altare septem vicibus, vnxit & illud & omnia eius vasa.] Septies aspergendo vnxit, & hoc vtiq; faciendo, sanctũ eundem spiritũ septiformem esse significauit. Exod.30. [Labrum quoq; cum basi sua sanctificauit oleo.] De hoc labro ita superius scriptum est: Fecit & labrum æneum, de speculis mulierum quæ excubabant in ostio tabernaculi. Sic enim locutus fuerat dominus, dicens: Facies & labrũ æneum cum basi sua ad lauandum, ponesq; illud in tabernaculum testimonij & altare. Et missa aqua lauabunt in ea Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt testimonij tabernaculum, & quando accessuri ad altare, vt offerãt in eo thymiama domino, ne forte moriantur. Legitimũ sempiternum erit ipsi & semini eius per successiones. Significat autẽ hoc labrum, quod Moyses iubente domino fecit, hanc ipsam scripturã sanctam, quam idem ille deo inspirante scripsit. Nam specula mulierum, vndè labrum illud factum est, mysticè exempla sanctarum sunt animarum, de quibus hæc omnis scriptura condita est. Verbi gratia: Abrahæ, Isaac, & Iacob, & ipsius qui scripsit Moysi, quæ videlicet animæ tanquam mulieres pulchræ, deum amatorem suum quærentes, excubabant in ostio tabernaculi cœlestis, nondum aperti, quandiu sacerdos magnus Christus nondum inunctus fuit. Ad quid huiusmodi labrum Moyses fecit? Ad lauandum (inquit) vt missa aqua, lauarent in eo Aaron & filij eius manus suas ac pedes, ingressuri testimonij tabernaculum. Hoc nempe expedit & optimum est, vt ingressuri cœleste tabernaculum sacerdotes, lauent manus suas ac pedes in illis sanctarum animarum speculis, in fide scilicet & obedientia Abrahæ, in fide & patientia Isaac, in fide & lenitate Iacob, cæterorumq; virtutibus lympidissimis. manus, inquam, suas ac pedes lauẽt, id est, per compunctionem ex illorum imitatione, operum simul & cogitationum, quæ tanquã puluis pedibus, ita sensibus mentis adhærent, quotidiana peccata emundent. Non solum filij, sed Aaron, inquit, & filij eius lauabunt. Et hoc perspicuum est, quia primus & præ omnibus Aaron noster, mons fortitudinis, sacerdos vel pontifex magnus Christus lauit: sanctificauit enim semetipsum pro nobis. lauit, inquam, quia scripturas omnes impleuit: & cum mundas haberet manus & pedes, cuncta patienter ferendo, vt implerentur scripturæ, sordes omnium nostrũm in semetipso emundauit.

De mystica effusione olei super caput Aaron, & quid sit caput, quid barba, quid ora vestimenti, quò iuxta Psalmistam Vnguentum descendit. CAP. IIII.

Psal.132. FVndens, inquit, oleum, super caput Aaron, vnxit eum, & cõsecrauit.] Huius rei mysterium commẽdans spiritus sanctus in Dauid, cum dixisset: Ecce q̃ bonum & q̃ iucundum habitare fratres

fratres in vnum, continuò subiunxit: Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbã barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. Non ergo longè, sed propè est in ore & corde nostro mysterium vnctionis huius. Bonitatis nanq; & iucunditatis fratrum habitantium in vnum, signum fuisse illius vnguenti effusionem iste cecinit. Porrò habitare fratres in vnũ, quid est, nisi omnes vnius patris dei filios effectos, habere principẽ & saluatorẽ vnum Christum, quomodo multa corporis membra caput habent vnum, habendo scilicet concordiam per vnum diffusæ in cordibus suis charitatis spiritum. Ita plane quod dicitur hoc est. Tale bonum talisque iucunditas est habitare fratres in vnum, qualem per illud rectè signari placuit, quod præsenti loco scriptum est, quia fundens oleum super caput Aaron, vnxit eum & consecrauit. Et vtiq; quia benigna largitate fusum est, primũ in barbã illius, & deinde in oram vestimenti eius descendit. Prædicta nanq; bonitas, atq; iucunditas fratrum habitantium in vnum, oleum lætitiæ, id est, spiritus sanctus est. Quod videlicet vnguentum oprimum, totum in illo capite, quod est Christus, Caput quippe corporis ecclesiæ, ipse est, totum inquam in illo fusum est, cum omni plenitudine sua, in quo corporaliter omnis plenitudo diuinitatis inhabitat, non ex quo super illum in specie columbæ descendit, sed à prima conceptione, quæ ex sola constitit virtute, vel operatione spiritus sancti. De illo capite primùm in barbam ipsius, ac deinde in oram vestimenti ipsius descendit, quia videlicet de plenitudine eiusdem spiritus sancti primùm ab ipso perfusi sunt viri fortes apostoli, sic illi adhærentes & proximi, vt barba capiti, ac deinde ecclesia, cuius fide & virtutibus ipse decoratur, ad modum alicuius qui pretioso vestitu induitur, iuxta illud. Viuo ego, Esaiæ 49. dicit dominus, quia omnibus his velut ornamento vestiêris. De filijs Aaron minoris gradus sacerdotibus, iam alibi dictum est: Sed & de oblationum differentijs, iuxta quas nunc Moyses obtulisse narratur, supra tractatum est. Nunc illud superest dicere, cur nõ solum oleo, sed & sanguine, sacerdotalis vnctio celebrata est.

Quomodo in Aaron Vetus sacerdotium in figura noui sacerdotij Christi, prius oleo, postea sanguine consecratum est. Cap. V.

CVm, inquit, immolasset Moyses arietem secundum, in consecratione sacerdotum sumens de sanguine, tetigit extremum auriculæ Aaron, & pollicem manus eius dextræ, similiter & pedis. Obtulit & filios Aaron. Cumq; de sanguine arietis immolati tetigisset, extremi auriculæ dextræ, & pollicis manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum.] Sacerdotium vetus, noui figura, primùm oleo, deinde ac sanguine consecratur, quia videlicet magnus cœlestis & veri tabernaculi pontifex, primùm spiritu sancto, deinde suo quoq; sanguine sanctificatus est. De spiritus sanctificatione Psalmista dicit: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. De sanguinis sui sanctificatione in Euangelista Iohanne continuò sanguinem fusurus dicit: Et pro eis sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Item in Luca: Ego baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsq; dum perficiatur. Quomodo ergo sanguine sacerdos consecratur? Sumens, inquit, de sanguine tetigit extremum auriculæ dextræ, & pollicis manus eius dextræ, similiter & pedis. Tactus sanguinis in extremo auriculæ dextræ pontificis, acceptio est mandati, quod pater dedit, vel obedientiæ Christi filij dei, quemadmodum de illo Apostolus dicit. Christus factus est pro nobis obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. Et ipse de semetipso in prophetа dicit: Dominus deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abij. Tactus sanguinis in extremo pollicis manus dextræ, deductio est voluntatis paternæ, ipso per Psalmistam dicente: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me. Tactus in extremo pollicis pedis dextri, quo finis est corporis, consummatio est eiusdem obedientiæ, Psalmista in hoc dicente, vt intingatur pes tuus in sanguine. Similiter & filij Aaron sanguine lignantur, vt videlicet exemplo Christi, apostoli quoque obaudiant, operentur, siue legitimè pugnent, & perseuerent vsque in finem. Adipem verò & caudam, omnemq; pinguedinem quę operit intestina, & cætera. quorum causas mysticas, quoniam eædem superius dictæ sunt, nunc repetere superfluum duximus. Nam quòd septem, inquit, diebus finitur consecratio, quid significet, ex multis scripturarum locis certum est, quia videlicet septem diebus omne præsentis seculi tempus voluitur, quod octaua, id est, futuræ resurrectionis tempore clauditur, quę in magno pontifice Christo iam impleta, in nobis autem implenda non dubitatur, quicunque tanquã filij Aaron toto consecrationis tempore, pro octaua laboramus, de ostio tabernaculi totis septem diebus, id est, de fide ecclesiæ Christi, toto isto tempore non exeuntes, & die ac nocte, id est, tam in prosperis quàm in aduersis, custodias domini ne moriamur secundum propositũ vel ordinem nostrum custodientes.

Psal.44. Iohan.17. Lucæ 12. Philip.2. Esaiæ 50. Psalm.72. Psal.87.

Quomodo octaua consecrationis die, ignis egressus à domino consumpsit holocaustum, in typum sancti spiritus. CAP. VI.

Hoc igi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IX.

HOc igitur considerare superest, quod octaua die dicente Moyse. [Iste est sermo quem præcepit dominus, facite & apparebit vobis gloria eius.] Et offerente Aaron holocaustum, ac deprecante pro se & pro populo secundum ritum supra memoratum, ecce inquit, ignis egressus à domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare, cum de his quæ obtulerat Moyses, nihil tale actum fuerit. Quidnam hoc sibi vult, nisi quia nō per sacrificia legis, quę per Moysen figurabantur, sed per sacrificium Christi, cuius Aaron typus fuit, spiritus sanctus in remissionem peccatorum datus est nobis? Nam hinc est, quod dicit in psalmo: Holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio. Veniens autem aliam hostiam quam in holocaustum vel pro peccato offerret non habuit, nisi semetipsum. Et descendit ignis super ipsum, ignis, inquam, de quo dixit, ignem veni mittere in terram, & deuorauit holocaustum, quia illa videlicet deuoratione sua, quam secundum Apostolum rectè immutationē dicimus, quia profectò resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabit. Hic ignis ille est, de quo supra dictum, Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subijciēs ligna mane per singulos dies. Nam quia verus iste ignis, qui & nunc in prima resurrectione animarum, peccata consumit, & post in secunda resurrectione, corporum quoq; mortalitatem siue corruptionē deuorabit, nunq̄ deficere debet in altari, id est, in fide, per quam Christus habitet in cordibus nostris, idcirco in magno mysterio decretum est. vt ille ignis visibilis egressus à domino, qui holocaustum deuorauit, videntibus turbis, ac ruentibus in facies suas, & laudantibus dominum, nunquam deficeret, sed sacerdote ligna subijciente semper arderet in altari. Vndè ordinatissima & mirabili prouidentia actum ita scriptura subiungit.

Psal.50.
Luc.12.
Rom.6.
Leuit.6.

Quid in Nadab & Abiu, qui offerentes ignem alienum domino, mortui sunt, mysticè præfiguretur. CAP. VII.

CAP. X.

ARreptisq; Nadab & Abiu filij Aaron turibulis suis posuerunt ignem, & incensum desuper offerentes coram domino ignem alienum, quod eis præceptum non fuerat. Egressusque ignis à domino, deuorauit eos, & mortui sunt coram domino.] Nadab spontaneus, Abiu pater meus est, vel pater ipse interpretatur. Significāt autem populum Iudaicum, qui in ceremonijs carnalibus spontaneus, imò nimis est importunus, quippe qui dicente deo, nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Itemque illud in Esaia. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui, hæc inquā & his similia dicente deo econtra ingerit ea tanq̄ rogetur, tanquam hæc ab eo postulet deus. Iactabundus quoq; dicit: pater meus est, vel pater ipse. Abraham, inquiunt, pater noster est, & nos ex fornicatione non sumus nati, vnum patrē habemus deū. Igitur vbi egressus ignis à domino, deuorauit holocausta, arreptis Nadab & Abiu thuribulis suis, posuerunt ignē, & incensum desuper offerentes corā domino ignem alienum, quod eis præceptum non fuerat. Dum postquam verus ignis spiritus sanctus a domino egressus, id est, à patre procedens, holocaustum verum Christi filij dei acceptum esse ostendit, veniendo desuper, id est, super discipulos eius in linguis igneis, adhuc Iudaicus populus cultum alienum, & ceremonias odibiles deo, per prophetas reclamanti importunè nimis & molestè ingerit. Quid proindè? Egressus, ait, ignis à domino deuorauit eos, & mortui sunt coram domino. Nihil verius. Siquidem & duplici igne deuoratus est ille populus, quippe quorum & templum succensum est vrgente Romano exercitu, & animæ geennæ incendio concremantur. Vndè & deus in cantico Deuteronomij, cum dixisset: Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat deus, & in abominationibus suis ad iracundiam concitauerunt, & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo eos, continuò subiunxit, Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima, deuorabitq; terram cū germine suo & montium fundamenta comburet. [Hoc est (inquit Moyses) quod locutus est dominus: Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Hoc audiens, tacuit Aaron.] Iuxta literam non innuit Moyses, quòd ab illo visibili experimento certum haberet, deum esse sanctum, & sanctitatis suę dignitatem semper esse defensurum, & vindicaturum in eos, qui temerè, imparati, inuocati, vel inuiti, sine ordine, absq; reuerētia, sacris præsumunt se ingerere vel immergere dei ministerijs. Et hoc, inquit, locutus est dominus, videlicet superius toto fumigante monte Synai, vbi & dixit: Sacerdotes quoq; qui accedunt ad dominum, sanctificentur ne percutiam eos, &c. Porrò iuxta allegoriam illud innuitur, quòd pœna Iudaici populi sanctiendum sit, vt deinceps in carne nemo audeat gloriari, sed in sola fide Iesu Christi. Hoc audiens tacet Aaron: tacet, inquam, magnus sacerdos Christus, qui quondam fleuit super miseram ciuitatem Hierusalem, pro humano affectu, magisq; exercet rationabile diuinitatis consilium, quàm sequatur carnis respectum in morte vel perditione suorum, secundum carnē proximorum. [Vocatis autem Moyses Misael & Helsaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de cōspectu sanctuarij, & asportate extra castra.] Misael tactus dei, siue quis interrogauit, Helsaphan dei specula, Oziel fortitudo mea deus interpretatur. Significant autem legitimos

Pſal.49.
Eſaiæ 1.
Iohan.8.
Deut.32.
Exod.19.
Lucæ 19.

legitimos filios illius populi, pro parte electorū, qui veraciter dicere potuerunt, fortitudo mea deus. Verbi gratia: hunc ipsum Moysen, Esaiā quoq; & cęteros, qui secundū nomina Helsaphā & Misael venturū dei filium de longè speculari sunt, & à deo tacti vsq; hodie dicunt, quis interrogauit, quis quæsiuit hęc de manibus vestris. Hoc enim, cōbustis (vt supra dictū est) sacerdotibus, dicit in Esaia, tactus dei, spiritus dei. Quis quæsiuit hęc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis? &c. Isti tollent fratres suos carnales Iudæos de conspectu sanctuarij, & asportant extra castra. Accusant enim illos & condemnant, quemadmodum dominus dicit illis: Est qui accuset vos Moyses, in quo vos speratis. [Locutus est Moyses ad Aaron, & ad Eleazer, atq; Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem coetum oriatur indignatio. Non præcipit quod naturæ impossibile est, vt scilicet pater pro filiorū, & fratres pro fratrum morte nō doleant, sed quod possibile est, vt videlicet dolorem cordis publico corporis gestu non exerceant. Hoc spiritualiter filij Aaron, id est, apostoli Christi legitimè obseruauerunt. Nam licet doleant de ruina populi sui, vt verbi gratia, Paulus cum dicit: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea, in spiritu sancto, quoniā tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo, optabā enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei, &c. Licet, inquam, doleant, non tamē capita sua nudant, nec vestimenta scindunt, id est, ministerium suum honorare non desinunt, sanctæ scripturæ veritatem integra fide, aduersus gentis suæ perfidiam defendunt, & hoc modo fores tabernaculi non egrediuntur. Alioquin perissent. Væ enim (inquit idem Apostolus) mihi est, si non euangelizauero. Ait ergo: [Vos autē nō egrediamini fores tabernaculi, Alioquin peribitis. Oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos.] Oleum quippe sanctæ vnctionis est super illos, quæ docet eos de omnibus, quomodo propter carnem vel gentem suam non debeāt caput, i. mentem suam, fide & gratia Christi nudare, siuum vestimentū, i. veritatis doctrinā scindere, fores tabernaculi egredi, i. ab ordine veri sacrificij cessare, p̄ emulatione sacerdotij Iudaici.

Num. 18.
Leuit. 10.
Iohan. 3.
1. Cor. 9.
1. Iohan. 2.

Cur filij Aaron vinum & omne quod inebriare poterat, bibere non debeant quando intrant tabernaculum, & id quid sit iuxta sensum mysticum. CAP. VIII.

DIxit quoq; dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare potest non bibes tu & filij tui, quando intratis tabernaculum testimonij, ne moriamini. quia præceptum est sempiternum in generationes vestras, & vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, docearisq; filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est dominus ad eos per manū Moysi.] Secundum literam manifestum sobrietatis præceptum est, quia vinū apostatare facit, etiā sapientes. Fornicatio (inquit prophęta) & vinum & ebrietas auferunt cor. Et Apostolus: Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Vndè rectissimè sancta censet Ecclesia, vt qui sacerdotes sunt, & veri sacrificij sanctuarium iugiter intrant, à coniugijs omnino abstineant, omnemque luxuriam fugiant, cum in hac lege, vbi carnes brutorum animaliū sacrificabantur, eo tempore quo intrabunt in tabernaculum, non solum à luxuria, sed & à vino, in quo est luxuria, sacerdotes penitus abstinere debuerant. Porrò vt cœptam prosequamur allegoriam, spiritualiter hoc præcepit deus, & non homo, nam non Moyses, sed ipse dominus hoc locutus esse perhibetur, vt hoc tempore, quo præcurrente Christo, in verum ingredimur tabernaculum, nequaquam legis occidentis sequamur literam. Nam vinum quidem inter dum significat spiritus sancti virtutem. Vt ibi: Et vinum lætificat cor hominis, veruntamen cum in comparatione melioris deprimitur, vt ibi: Quia meliora sunt vbera tua vino, austeritatem significat legis, qua sine dubio melior est lactea dulcedo Euangelij. Vt quid enim non est bibendum huiusmodi vinum? Vt habeatis, inquit, scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, & cætera. Ergòne idcirco non bibent vinum, vt discernere queant inter bouem & camelum, inter hircum & chirogrillum? Nam huiusmodi discretio, si simplicem sequaris literam, postmodum subscripta est. Igitur vt inter veram munditiam, veramque immunditiam sacerdotes legitimi discernere queant, idcirco vinum bibere, id est, austeram prohibentur sequi legis literam.

Pſal.103.
Cant.1.

De hirco oblato, quē cum quæreret Moyses, exustum repperit, de quo Aaron: quomodo, inquit, potui comedere mente lugubri, quod Iudaici sacrificij, quale nunc est, typus fuerit. CAPVT IX.

LOcutusque est Moyses ad Aaron & Eliazar atque Ithamar filios eius qui residui erant. Tollite sacrificium quod remanſit ex oblatione domini, & comedite illud absque fermento, iuxta altare, quia sanctum sanctorum est.] Hæc de præceptis vel traditionibus ideirco nunc scripto iterantur, vt ad ea quæ subiecta sunt, ordine perueniatur. [Inter hæc, hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moyses, exustum repperit. Iratusque contrà Eleazar & Ithamar filios Aaron qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiam pro peccato, in

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco sancto, quæ sancta sanctorū est, & data vobis, vt portetis iniquitatē multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu domini, præsertim cū de sanguine illius non sit illatum intra sanctā.] Et in isto non deest mysteriū, alioquin frustra videretur scriptū. Hircus nanq; qui pro peccato oblatus ad eum sacerdotū non peruenit, qui & requisitus, non saltē cōbustus, vt holocaustū, sed exustus reperitur, sacrificium Iudæorū est, quod ad ritū veri sacerdotis Christi non est admissum. Hinc irascit Moyses in typū videlicet illorū legis æmulatorū, qui (sicut in Actibus apost. legitur) eū Euāgelio Christi ceremonias legis miscere voluerūt. [Respondit Aaron: Oblata est hodie mihi victima pro peccato, & holocaustū domino. Mihi autē accidit quod vides: Quomodo potui comedere eā, aut placere domino in ceremonijs mēte lugubri? Quod cū audisset Moyses, recepit satisfactionē.] In superficie historica patet, quòd causa filiorū, qui pro sua præsumptione mortui fuerāt, edendi non tolum voluptas, sed & voluntas patri exēpta est. Porrò iuxta cōprum spirituālē sensum, causa reddita est, cur victimas Iudaicas magnus pōtifex Christus, & filij eius, scilicet apostoli oderunt: Oblata est, inquit, hodie victima pro peccato, & holocaustū domino. Ac si dicat ipse Christus loquens in apostolis suis, in hoc tēpore acceptabili, in isto die salutis oblatus sum ego, sicut prædixeram in Psalmo: Holocaustum & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio, Oblatus sum, inquam, quia volui, & oblatus tuli peccata mundi. Mihi autē accidit, vt filij mei, filij alieni, qui mentiti sunt mihi, & claudicauerunt à semitis suis, cum offerrent ignē alienum, nolentes ignē suscipere cœlestē & verum, scilicet spiritum sanctum. Quomodo ergo possum admittere ceremonias eorum, & non potius exurendum tradere templum & ciuitatem eorum, præsertim cum venerim facere non voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, patris? Quo audito, Moyses recepit satisfactionem. Sic nempe qui ex Iudæis erant receperunt satisfactionem, loquente in Iacobo cæterisq; apostolis Christo, & iudicante, non inquietari debere eos, qui ex gētibus conuertebantur ad dominum. Proinde rectē continuò sequitur.

Leuit.15. Actor.15. 2.Cor.6. Psal.39. Esaiæ 53. Psal.17. Iohan.5.8.

Quid sit mysticè, quòd post ignem datū, lex de comedendis animalibus datur, & quid sit vngulam diuidere & ruminare. CAP. X.

CAP. XI.

LOcutus est dominus ad Moysen & ad Aaron, dicens: Dicite filijs Israel, Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animalibus terræ. Omne quod habet diuisam vngulā & ruminat in pecoribus, comederis. Quicquid autē ruminat quidem & habet vngulam, sed non diuidit eā, sicut camelus, non comederis illud, & reliqua.] Animalia de quibus deo cura est, homines sunt. Rectē, inq;, continuò post ignem de cœlo datum, mortemq; filiorum Aaron, hæc de comedendis & non comedendis animalibus lex datur. nam & post sancti spiritus aduentum atque synagogæ interitū, de admittendis & non admittendis, siue reprobandis hominibus discretio sanctis apostolis imperatur. Vndé & Petro esurienti, ac volenti gustare, ostenditur in excessu mentis vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs de cœlo submitti in terrā, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli, & facta est vox ad eum: Surge Petre, occide & manduca. Ait autem Petrus: Absit domine. Quia nunquam manducaui omne cōmune & immundum. Et vox iterum secundò ad eum: Quod deus purificauit, tu ne commune dixeris. Quod illic in illa visione, hoc idem in ista sancta & spirituali lege, sub nominibus quadrupedum, serpentium, volatilium, atque natatilium dignum est intelligere. Hæc, inquit, & hæc immunda vel polluta sunt vobis, subauditur, nisi deus illa sanctificauerit. Nam hæc animalia cum non sint homines (vt prædictum est) eiusmodi sunt, vt aspirante deo vererem immunditiæ murare possint habitum. Proinde Petro (vt prę similimus) ita dictum est: Quod deus purificauit, tu ne commune dixeris. Nunc immunditiæ causas secundum præsentes distinguamus differentias. Omne, inquit, quod habet diuisam vngulā & ruminat in pecoribus, comedetis. Vngulā habere diuisam, pariter & ruminare, est discretam sanctæ trinitatis habere intelligentiā, eiusdēq; diligenter voce & opere retractare memoriam. Hoc, inquit, omne comedetis, quia videlicet quisquis talis est, in corpus vel communionem ecclesiæ fiducialiter admitti debet. Quicquid autem ruminat quidem & habet vngulam, sed non diuidit eam, non comedetis. Quasi ruminat quidē, sed vngulam non diuidit, quisquis recta videtur operari, sed peccat in fide, non rectè distinguēs personas vnicæ trinitatis. Econtrario findit vngulam, sed nō ruminat, quisquis confitetur se nosse deum, factis autem negat. Horum, ait, cadauera non contingetis.] Id est, mortuis operibus non consentietis. Quarta species longè infrà posita, scilicet animal quod nec diuidit vngulam nec ruminat, omnino priori contraria est, ac proinde multo magis immunda, eum significat hominem, qui nec intellectu nec operatione deum honorat.

Actor.10. Tit.1.

Quid sit pisces pennas habere, quid aues quadrupedes esse, quid reptile.
CAPVT XI.

HAec sunt quæ gignuntur in aquis, & vesci licitum est. Omne quod habet pennulas & squamas tā in mari, quàm in fluminibus & stagnis, comedetis. Quicquid autē pennulas & squamas

squamas non habet eorum, quæ in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis & execrandum erit.] Quasi natatilia immunda, maximè Iudæi sunt, qui natant in fluentis scripturarū, sed pennulas non habent, dum solam sequuntur occidentem literam, & ad viuificārem spiritum nō subsiliunt. [Hæc sunt quæ de auibus non comedetis & vitanda sunt vobis, &c.] Quasi aues immundæ, inanes gentium philosophi fuēre, rectéq; auibus super quatuor pedes gradientibus comparantur, quicunq; ex his cum animo de cœlestibus, verbi gratia, sole, luna, stellis, & reliquis philosophantur, ventre autem vel corpore, per terram, lutumque vitiorum versantur. Reptilibus quoque, non incongruè similantur, qui nullius vel apud homines bonæ aut honestæ professionis habentur, vtputa ganeones, histriones, malefici, scortatores. Secundum qualitatem vel proprietatem cuiuscunq; vitij, alij alijs reptilibus siue immundis quibuslibet animantibus rectè comparantur, astipulantibus, non solum diuinarum, sed etiam humanarum literarum authoribus. Nam hinc est quod socios Vlyssis, pueris mirantibus Circe filia Solis in varias formas vertisse letitatur. [Hæc igitur, inquit, immunda sunt, & quicunq; morticina horū tetigerit, polluetur, & erit immundus vsq; ad vesperum.] Id est, vsq; ad perfectā pœnitentiam, quo videlicet dicto sæpius repetito spiritualiter omnis damnatur iniquitatis consensus. Nunc horū animātium, quæ hæc scriptura commemorat, nomina breuiter naturasq; perstringere libet.

De animalium proprietatibus vel naturis, quæ lex nominatim immunda decernit haberi. CAP. XII.

CIrogrillus bestia spinosa maior ericio. Struthio Græco nomine dicitur, quod animal in similitudinem auis pennas habere videtur, de terra tamē altius nō eleuatur. Noctua dicitur, eo q; nocte circumuolet, eadē & nocticorax auis lucifuga. Iarus ipse est gala, quæ solet semper super sedere aquis. Bubo, à sono vocis nomē habet, auis feralis, onusta plumis, & in cauernis cōmorās. Mergus ab assiduitate mergendi vocata, auis nigra, piscibus infesta. Ibis Nili fluminis auis, quæ vētris simū proprio rostro extrahit, hæc serpentium ouis libenter vescitur. Onocrotalon Græci vocant rostro lōgo, auis cygno similis, sed maior. Porphyrion auis purpurei coloris, vt nomen significare videtur: alij autē albam, similem cygno, alij pellicanū esse dicunt. Fulicæ similes magnitudine & colore cygnorum, duris & grandibus rostris & in scopulis littorum commorantes. Has Latini Diomedeas, Græci herodios vocant. Corcidrion auis alba tota, cuius interiora oculos caliginosos curant. Vpupam Græci vocāt, quòd stercori humano confideat, & fœtenti pascatur simo, auis spurcissima, cristis extantibus galeata, in sepulchris & stercoribus commorans. Attacus & opimacus ignotæ aues. Bruchus, locusta, quæ necdum volat. Locusta, quòd pedibus sit longis velut hasta. Hanc Græci tam maritimam q; terrestrem astagon dicunt. Mustela Græcum est, id est, mus longa. Crocodilus animal quadrupes à croceo colore dictū, gignitur in Nilo. Migale ignota bestia, quam tamen similem chameleonti ferunt. Chameleon non habet colorem vnum, sed diuersa varietate est conspersus, vt Pardus. Corpusculū verò chameleontis ad colores quos videt facillima conuersione variatur. Srellio genus lacertæ de colore nomen inditū habens. Est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum. Lacerta reptile genus vocatū, quòd brachium habeat. Talpa terrestre animal sine oculis, terram semper fodiens, quam Græci aspalacam dicunt. Ad spiritualem sensum sermo nunc redeat.

Tangere, portare, comedere morticina eorum, lauare vestimenta, & cætera, quid sit mysticè. CAP. XIII.

QVicunq; morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus vsque ad vesperum. Et si necesse fuerit vt portet quippiam horum mortuum, lauabit vestimenta sua & immundus erit vsq; ad occasum solis.] Tria sunt quæ prohibentur, scilicet comedere, tangere atque portare quippiam immundum, quæ & hoc differunt, quod agere malum, consentire malo, & ad horam pro necessitate sustinere malum. Debet autem legitima esse necessitas, propter quam portandum sit immūdum, videlicet vbi aut nullatenus corrigi, aut non nisi cum maioris rei detrimento potest auferri malum. Verbi gratia: Naaman Syrus cum diceret Helizeo prophetæ, hoc solum est de quo preceris dominum pro seruo tuo, quando ingreditur dominus meus templum Remmon vt adoraret, ex illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi dominus seruo tuo, super hac re: necesse illi fuerat, vt portaret immundum, vt sustineret malum, non quidē vt adoraret Remmon, sed vt adoraret in templo Remmō, vbi scilicet & in omni loco poterat adorare deū verū. Proinde continuò dicit ei propheta: Vade in pace. Attamen nō omnino illæsa est portantis conscientia, nec si de necessitatis excusatione cōfidat, rectè dici potest securitas, sed magis temeritas. Lauabit ergo, inquit, vestimenta sua, id est, flebit prò ipsa necessitatis miseria, quod nonnullos fecisse fida relatio narrat. Et immundus erit vsque ad occasum solis, id est, in morte eius sperabit, qui occumbendo in mortem tulit peccata mundi. [Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vsq; ad vesperum. Et super quod ceciderit quippiam de morticinis eorū, polluetur. Durum & graue seruitutis iugum,

4.Reg.5

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XIIII.

Actō.15. de quo veriſſimè Petrus apoſtolus: quod neq; nos, inquit, neq; patres noſtri portare potuimus. Vas fictile confringitur, omnis cibus & omne liquens in vaſe, vt immundum abijcitur, clibani & chitropodes, quæ ſunt coquendi vaſa fictilia cum tribus pedibus, deſtruuntur. Fontes tamen & ciſternę nequaquam immunditiæ pro huiuſmodi condemnantur, & ſementis, niſi ante tactum

Matt.15. morticini aqua perfuſa fuerit, non polluetur. Ergo quoniam veritati credimus, dicenti: Non quod intrat in os coinquinat hominem, illa potius (vt cœpimus) per hæc intelligamus, quæ exeunt de homine, nam hæc, inquit, ſunt quę coinquinant hominem, ſcilicet cogitationes malę, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemię, & abiſtis omnia noſtra

Coloſſ.2. cuſtodiamus, ne contactu horum polluantur, adhibitis circa illos qui nobis commiſſi ſunt, diligentiſſimis cuſtodibus, ne illorum qui eiuſmodi ſunt, miſeria vitientur, dicentes cum Apoſtolo: Ne tetigeritis, néque guſtaueritis, néque contrectaueritis. Si vas fictile, id eſt, ſi necdum in bono propoſito roboratus eſt is, quem talium frequentatione ſeu confabulatione delectari de

1.Cor.15. prehendimus, frangatur, id eſt, ſeueriſſimè corripiatur, verberibus etiam coerceatur. Si clibanus, id eſt, ſi adoleſcentulus eſt, cuius ætatis ſtatus naturaliter tanquam clibanus ardet, ſi chitropodes, de quibus antè dictum eſt. Si, inquam, clibanus aut chirropodes ſunt, pro qualitate morum deſtruantur, id eſt, verberibus aut nimijs ieiunijs affligantur, vt in melius commutentur. Si in va

Iacobi 1. ſe eſt quodcunq; liquens, id eſt, ſi non ſeipſo conſilij compos ſit, ſi alieno regitur conſilio, ſicut vas non ſtinatam, ſed aliunde infuſam, ſibi continet aquam, & hic talis cum immundo confabulatur, non credatur ei quòd munda id faciat conſcientia, cum dicat Apoſtolus: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Cæterùm, ſi fontes aut ciſternæ vel quæuis aquarum collectiones ſint, quorum alterum venâ habet aquarum viuentium, alterū potabilem reddit imbrē de cœlo

Matth.9. ſuſceptū, id eſt, ſi ſapientes, ſi fuerint habentes deſurſum datum optimum & donum perfectum, quo poſſint mundum regere animum, & hi tales fuerint viſi cum inquinatis & immundis habere colloquium, mundi erunt, id eſt, credetur eis, quòd cum immundis agitent de munditia caſtitatis conſilium. [Porrò ſi ſementem, inquit, morticinum tetigerit, non polluet eā.] Id eſt, ſi is qui deo mortuus eſt, in eius colloquium venerit, qui ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonem accepit, hi qui viderint, non ſtatim dijudicabunt. Verbi gratia, dicendo cum Phariſæis: Quia hic peccatores re

4.Petri.2. cipit & manducat cum eis. Poteſt enim fieri, quia ſæpè factum eſt, vt ex huiuſmodi ſemente mūditiæ morticinum immunditiæ refloreſcat, & vitalem habitum, pulchritudinemq; reſumat. Verūtamen ſi idem ille, qui ſermone præpollet antehac in facto, quod ſæpe lubricus deprehenſus eſt, non illi credendum eſt. Sequitur ergo: [Sinautem quiſpiam ſementē perfuderit, & poſtea morticinis tacta fuerit, ilico polluetur.] Ac ſi dicat: Sinautē antehac heri & nudiuſtertius vel quā docunq; ſpermologum illum iuſto quiſquam probro maculauit, & non habet bonum teſtimonium ab his qui foris ſunt, & poſt hoc morticinis peccatorum ſe in colloquium miſcuerit, non creditur illi, quòd ad lucrandos illos aptus vel idoneus ſit.

Quid ſit myſticè: Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis edere, qui, & cæteva. CAP. XIIII.

1.Cor.5. SI mortuum fuerit animal quod licet nobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, immundus erit vſq; ad veſperum.] Huc planè illud reſpicit quod Apoſtolus dicit: Si is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum

2.Iohan.1. eiuſmodi nec cibum ſumere. Ac deinceps: Auferte malum ex vobiſipſis. Item alius: Nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. [Et qui comederit ex eo quippiam, ſiue portauerit, lauabit veſtimenta ſua, & cætera.] vt

1.Corin.2. ſupra. Et hæc quidem fuimus, ſed abluti ſumus, ſed ſanctificati ſumus, ſed iuſtificati ſumus in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpiritu dei noſtri. Proinde licitò iam nos eccleſia Chriſti tetigit, portauit, & ſibimet incorporauit, omnium deo clamante de cœlo pro nobis. Quod

Actor.10. deus purificauit, tu ne commune dixeris. Quare verò nec abominabilia nobis erunt, quæ adhuc immunda ſunt, & quare non contaminabimus animas noſtras aſſumendo hæc in cibum? Ait: [Ego enim ſum dominus deus veſter. Sancti eſtote, quoniā ego ſanctus ſum.] Et iterū: [Ego enim ſum dominus, qui eduxi vos de terra Aegypti, vt eſſem vobis in deum. Sancti eritis, quia

1.Petri.1. ego ſanctus ſum.] Si ergo legem ſequimur regalem, non ſimus configurati prioribus ignorantiæ noſtræ deſideriji, quibus in Aegypto ſeruiebamus, vndè nos eduxit deus, quæ profectò Petrus Apoſtolus ſub iſtis immunditiæ nominibus intellexerat, cum præmiſſo, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis, ſed ſecundum eum qui vocauit vos ſanctum, & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis, ſtatim de hoc loco ſumptum hic intulit. Quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ſanctus ſum dominus deus veſter.

De muliere quæ ſuſcepto ſemine, conceperit: & de noſtræ immunditiæ cauſa communi, quòd non ſit diſtinctio Iudæi & Græci. Cap. XV.

Locutus

CAP. XII.

LOcutus eſt dominus ad Moyſen dicens: Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Mulier ſi ſuſcepto ſemine, pepererit maſculum, immunda erit vij. diebus, iuxta dies ſeparationis mēſtruę, & die viij. circuncidetur infantulus. Ipſa verò manebit in ſanguine purificationis ſuę.] Nul

Roma.3. lū omnino lex domini immaculata gloriari patitur, quaſi de ſua munditia, vt omne os obſtruaē, & ſubditus fiat omnis mundus deo. Nam ſi nos gentes reptilia & ſerpentia immunda fuimus, quod ipſi non diffitemur, cum emendatori noſtro gratias agamus: vndè hoc illis, vt munda fuerint pecora, qualibus veſci licitum fuerit? An non & ipſi de immundo ſemine fuēre concepti, de

Iob.14. immundo, inq;, ſemine, quod in primis hominibus ſerpens antiquus diabolus & ſatanas tetigit, & veneno ſuo polluit? Si non ita eſt, cur iſta lex ita loquitur, quæ omne quod loquitur, his qui in

Roma.3. lege ſunt loquitur? Nō eſt igitur diſtinctio Iudęi & Græci. Omnes enim peccauerūt, imò (vt lecun dū præſentē literā loquar) omnes polluti fuerunt, & egebāt emundatrice gratia dei. Nā & quantu

Eſaiæ 64. ta erat illa emendatio Iudæi circunciſi, & ad templum illud manufactum cū hoſtijs deportati, ni ſi veniſſet ipſe & hoſtia & templum nō manufactū Chriſtus filius dei, qui tollit peccata mundi? Siquidē Eſaias dicit: Omnes iuſtitiæ noſtræ ſicut pānus menſtruatæ. Proinde fateamur, quia nos im munda reptilia fuimus, dūmodo & illorum qui nobis inſultabāt, omne os obſtruatur, vbi de ſua lectione pāno menſtruatæ cōparantur illorū iuſtitiæ. Et ſcimus, quia illorum non credentium in Chriſtum, menſtrua nemo lauit: hæc autem reptilia deus purificauit, & vngula benè diuiſa, atq; ore ruminante ornauit. Sed iam ipſa legis huius verba carpamus.

De eadem re, & cur ſignanter dixerit, ſuſcepto ſemine, & de emundatione eius quæ maſculum, & eius quæ fœminam pepererit. CAP. XVI.

MVlier inquit, ſi ſuſcepto ſemine, pepererit maſculum, immunda erit vij. diebus, &c. Religioſe ſanctus prophetalis ſpiritus legem ſuam determinauit, dicendo: ſuſcepto ſemine pepererit. Aliquam enim mulierem futuram præuidebat, quæ paritura quidem, ſed non ſuſcepto ſemine puerum paritura erat. Alioqui fruſtra ſic determinaſſet. Ergo legis neceſſitate vnica mulier, vna & ſola Chriſti filij dei mater fuit liberrima, quæ tamen eandem laudabiliter ſubijt legē humilitate ſpontanea. [Si, inquit, maſculum pepererit, immunda erit vij. diebus.] Ac deinceps: [Sinautē fœminā pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, iuxta ritum fluxus menſtrui, & lxvi. diebus erit in ſanguine purificationis ſuæ.] In litera manifeſta, non prætereundum, ex partu fœminā parturientis maiorem eſſe pœnam infirmitatis, vel immunditiæ, q̄ ex profuſione maſculi. Et rectē tā ſcripta, q̄ naturalis lex, fœminā plus q̄ maſculū in hac ratione grauat, quia vi delicet in acceſſu peccati, per quod mors intrauit in nunc mundū, reptili illi vaſculo diaboli, vn

Roma.5. dè venenū immunditiæ noſtræ principiū ille ſibilauit, propior fœmina ſtetit q̄ vir. Nā non per virū mulier, ſed per mulierē vir mendacio diaboli pollutus eſt. Rectè igiē in fœmina & fluxus à natura, & ex lege purificationis duplicata eſt mora. Veruntamen in remedio gratiæ purificantis, nulla eſt diſtātia. Ibi enim (inquit Apoſt.) non eſt maſculus neq; fœmina. Vndè & in hac lege

Galat.5. non alia pro filia q̄ pro filio datur hoſtia, ſcilicet agnus, ſimulq; colūba ſiue turtur. Quę videlicet tunc ritè offeruntur, quādo is qui accedit & fideliter credit in paſſione agni incontaminati & immaculati Chriſti, & cōpatiendo vt cōregnet, gemitū habet, vel gregarim vt colūba, vel ſolitariè ſicut turtur. Colūba nanq; gregatim, turtur verò ſoliuagus gemere conſueuit, & ob hoc iſta publicos eccleſiæ conuentus, iſte orationū ſecretas lachrymas inlinuat. Gregatim ergo gemere eſt vt columba pœnitentiam agere in publica eccleſia: ſolitariè verò gemere vt turtur, eſt occulta vel etiam ab hominibus remota diligere lamenta. [Quòd ſi nō inuenerit manus eius, nec poterit offerre agnum, ſumet duos turtures vel duos pullos columbæ, &c.] Eius manus agnum nō inuenit, qui tantæ capacitatis non eſt, vt capere poſſit myſteria veri agni Chriſti filij dei. Offerat ergo duos turtures vel duos columbæ pullos, id eſt, contenta ſit geminæ charitatis executione. [Vnū in holocauſtum, & alterum pro peccato.] Amor nāq; dei totus intrinſecus ardet, amor verò proximi foris per opera miſericordiæ peccatum redimere ſtuder.

De lege leproſi, quòd deus pro myſterio huius rei curam habuerit.

CAPVT XVII.

CAP. XIII.

LOcutus eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicēs: Homo in cuius carne & cute ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiā, id eſt, plaga leprę, adducetur ad Aarō ſacerdotē, & ad vnūquemlibet filiorū eius, &c.] Manifeſta quidē legis huius litera eſt. Sed quare hęc talia dominus deus ad Moyſen locutus eſt? Nunquid illi tā grandi curæ fuit conſpicere leprā humani corporis, lepramq; domeſtici parietis? Quid enim præter peccatum immundum eſt illi? Nunquid contra morbos corporū, & non potius cōtra vitia animorum deus iudex fortis gladiū ſuum vibrauit, arcū ſuum tetēdit & parauit illū? Ergo quod de ſacrificijs brutorū animalium, idem de lege leprarū in hac parte ſentiendum eſt. Nam ſicut alio iā loco cum teſtimonijs prophe-

Cur ſacrificia brutorū iſtituta ſint.

ticis diximus, non idcireo eiuſmodi ſacrificia deus diſpoſuit, quòd carnes taurorum māducare, aut ſanguinē hircorum potare haberet, ſed quia ſpōte talibus Aegyptia cōſuetudine inhiabant,

Universidad de Deusto Biblioteca

CAP. XIII. Psal.49.

& inhiberi non poterant filij Israel. Idcirco sic disposita sunt, vt veri sacrificij, quo delectatur deus, saltē vmbram vel figurā ordo illorū gereret. Ita planè non idcirco de lepra vitanda deus legē dat, quòd ipse corporum infirmitates abhorreat, sed quia sensus hominis q̄libet sapientis, sensus, inquā, exterior, id est, visus vel tactus, huiusmodi plagam penè naturaliter exhorrescit, nisi quem vera misericordia, vel charitas non ficta ad cōpatiendum vel commisereſcendū erudiuit. idcirco lepræ discutiendæ atq; vitandæ legē talem posuit, cuius vmbra vel figura spiritualis homo de spiritualibus debeat informari. Itaq; quia fieri potest, & sæpe factum est, vt in domo munditiæ, quæ est ecclesia dei, lepra immundissima, læpra hæretica nasceretur, rectè postq̄ de non admittendis immunditijs mysticè lex data est, datur etiam de illis eijciendis, in quibuscunq; post agnitionem veritatis apostatica vel hæretica immunditia suborta esse deprehenditur.

De sacerdotis circa læpram dijudicandam diligentia, secundum Apostolum dicentem: Hæreticum hominem post primam & secundam ammonitionem deuita. CAP. XVIII.

Tit.3. AIt ergo. [Homo in cuius carne vel cute ortus fuerit diuersus color, &c æt.] Primùm hęc ad Apostoli conuocemus imperium, dicentis: Hæreticum hominem post primam & secundā ammonitionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Profectò sicut in hac sancta, & iusta, & bona lege est, quando debeat homo consideratus à sacerdote statim lepræ condemnari, & ad arbitrium eius separari, & est quando debeat semel & iterum includi, ac die septimo considerari: sic in sancta ecclesia est, quando debeat homo statim, vt à fide exorbitauerit, hæreticus nuntiari: & est, quando debeat pijs ammonitionibus prius semel & iterum conueniri. Denicq; si is, qui ex aduerso fidei veritatisque contrarius existit, talis est, vt eum non per ignorantiam, sed per malitiam errare in hypocrysi, fictis verbis negotiari & loqui mendacium, nemini dubium sit, qualis erat ia Simon ille magus cum primùm se apostolis ingessit, illic non debet sententia remorari, sed statim eijcienda & separāda est lepra ne quissima, ne corrumpantur cæteri. Ait ergo: [Cum viderit lepram in cute & pilos in album mutatos colorē, ipsamq; speciem leprę humiliorem carne & cute reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur.] Et postmodū idem repetendo confirmat. [Plaga, inquit, lepræ si fuerit in homine, adducet ad sacerdotem & videbit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoq; caro viua apparuerit, lepra vetustissima iudicabitur, atque inólita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, & non recludet, quia perspicua immunditia est.] Tunc etenim pilus in albū mutatus est colorem, ipsa & species humilior est carne & cute reliqua, quando id agitur sub aldedine & humilitate hypocriseos, quatenus in errorē mutanē simplices fidei, quales Apost. præmunies, dicit: Nemo vos seducat veniēs in humilitate & religione angelorū quę nō vidit, ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & nō tenēs caput, ex quo totū corpus connexū, & cōiunctione subministratū & constructū crescit in augmētum dei. Tunc, inq̄, capillorum mutato aspectu, caro quoq; viua apparet, quando id quod prædictū est, agitur sciēter, aut defenditur pertinaciter, quod & contactu sancti peccare est. Nēpe quasi mortuę carnis est lepra ignorantis hominis dissonās à recta fide loquela, & hęc potest remitti: quasi viuæ autē carnis lepra est hominis veritatē scientis blasphemia, & hęc nō remittetur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Lepra, inquit, vetustissima iudicabitur, atque inólita cuti, contaminabit eum sacerdos, & nō recludet, quia perspicua immunditia est. Quod est dicere: Non adhibebit diligentiam, vt manifestū corrigat hæreticum, sed vitabit, & vitandum pronunciabit eum, quia subuersus est, quia incorrigibilis est. [Sinautem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pilī coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus, & considerabit die septimo. Et si quidem lepra non vltra creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursus includet eum septem diebus alijs, & die septimo contemplabitur. Si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, munda bit eum, quia scabies est.] Sensus hic est: Si non per inanem gloriam in astutia vel hypocrisi blasphemiam struere, sed per ignorantiam errare visus fuerit, seorsum instruetur, sensu veritatis à fidelissimo dispensatore verbi, totis septem diebus, id est, in omnibus scripturis diuinitus inspiratis. Et si quidem lepra vltra non creuerit, nec transierit priores terminos, id est, si non defendēdo errorē, reatum suū auxerit, quod facere solent omnes hęretici, quorum diabolus corda subuertit, rursus includet eum vij. diebus alijs, & die vij. considerabit, id est, iterū bona spe illum in omnibus scripturis catholicæ veritatis cathecizabit, & benè confirmatum sanctæ matri ecclesiæ præsentabit, dicens, quia scabies fuit & non lepra, id est. ignorantia deliquit, non malitia. [Lauabitq; homo vestimenta sua, & mundus erit.] Iuxta hunc sensum spirituale in lauandis vestimētis discretio qualis esse debeat, ecclesiastica prudentia non ignorat. Nam qui ab hæretica lepra correctus ad integritatem fidei reducitur, qualiscunq; illa extiterit, dūmodo baptizatus fuerit in nomine patris & filij & spiritus sancti, nō illi repetitur lauacrū carnis, sed tantū confessione data, spiritū accipit reconciliationis & remissionis peccatorū, qua sufficienter lauētur vestimēta, vt homo

Coloss.2. eiusmodi

eiusmodi mundus sit. [Quia si postquam à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit, adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur.] Et hoc æquum est. Nam si denuò abalienatus fuerit peccator à vulua, & errauerit ab vtero, & locutus fuerit falsa, quę iam spes superesse poterit? Quomodo enim de ignorantia poterit excusari? Igitur & quemadmodum supra dictus Apostolus ait: Hæreticum hominem post primam & secundā ammonitionem deuita, videlicet eo quòd inexcusabilis, imò & incorrigibilis sit: ita nūc lex immundum esse decernit eum, qui redditus munditiæ, iterum lepram contraxerit. Hoc planè fecit aliquis, cum fortè aliquo indigens negotio, vndè in catholica ecclesia posset ei subueniri, fidem rectam professus est, eo quòd diceretur ei, non tibi subuenietur hic, nisi communicaueris: & rursus alio indigens, quo (verbi gratia) apud Arrianos posset ei subueniri, rursus catholicam deseruit, eo quòd dicerent Arriani, non tibi subuenietur, nisi hic communicaueris, sicut palea leuiter omni vento circunferente, nunc ab area transuolat in sepem, nunc rursus à sepe refertur in aream. Igitur & iuxta hanc legem immunditiæ condemnabitur, & iuxta Euangelicum Apostoli præceptum, quia subuersus est, deuitabitur.

Tit.3.

Quid sit lepra mundissima teneri, & idcirco hominem mundissimum decerni, secundum Apostoli sententiam dicentis: Scripsi vobis in epistola, non commiscere fornicarijs. CAPVT XIX. 1.Corin.5.

SInautem efflorerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem, à capite vsq; ad pedes, quicquid sub aspectu oculorum cadit, considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mundissima iudicabit, eo quòd omnis in candorē versa sit, & idcirco homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur.] Huius loci mysterio legitimè consonans Apostolus, dicit ad Corinthios: Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicarijs, non vtiq; fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idólis seruientibus. Alioqui debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri. Si is qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, aut idólis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibū sumere. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare? Nunquid enim de his qui intus sunt vos iudicaris? Nam eos qui foris sunt deus iudicabit. Auferte malum ex vobisipsis. Quid enim est, totum à capite vique ad pedes lepra operum esse, nisi fornicarium aut auarū esse, & omnino tam professione, quàm opere foris esse? Quid enim est carnem viuam aspergi lepra, nisi nominari fratrem & fornicatorem esse, cæteráq; facere opera, fraterno nomini repugnantia? Igitur efflorente ac discurrente lepra in cute, toram à capite vsq; ad pedes carnem opertam esse, quicquid sub aspectu oculorum cadit, idq; sacerdote, lepram quidem, sed mundissimam lepram iudicari, eo quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco hominē mundum decerni, id profectò est fornicatorijs huius mundi, auaris, rapacibus, idólis seruientibus, licenter commisceri, nihilq; iudicare de illis, eo quòd foris sint quos deus iudicabit. Eiusmodi homo mundus erit, inquit, id est, eiusmodi colloquium lege ecclesiastica non te contaminabit, & hoc modo lepra eius tibi mundissima erit. Nam & dominus noster talibus commixtus est, vndè & improperabatur illi, quòd esset amicus peccatorum & publicanorum. Alioquin si tales vitandi erant, debueramus & nos & Apostoli de hoc mundo exisse, imò & dominus noster nunquam in hunc mundum venire. Econtrariò carnem viuam apparere in lepra, vel carnē viuam lepra aspergi, quod superiore modo longè diuersum vel dissimile est, & id circo immundum decerni, id planè est eum, qui nomen habet quod viuat, qui frater nominatur & intus est, iudicari & cum eiusmodi nec cibum sumi, sed auferri malum ex vobisimetipsis. Quid si abundantiori tristitia frater absorptus fuerit? Nunquid omnino relinquetur, dum idcirco dum taxat, tradi debeat satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat in die domini? Præmisso ergo, caro enim viua si lepra aspergatur immunda est, continuò sequitur. [Quod si rursum versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, & mundum esse decernet. Quod idē est ac si dicat. Si abundantiori tristitia fuerit absorptus, imò & anteq̄ penitus absorbeatur, intuebitur eū sacerdos, scilicet is qui infirmarū curam se nouit accepisse animarū, & nō super sanas tyrannidem, & proinde sacerdos legitimus est. Intuebitur, inquam, eū pio intuitu, & confirmabit in illū charitatem, mundū eum esse decernens, videlicet, vt eū qui se illi in colloquio sociauerit, non iudicet æqualē debere sortiri excōmunicationis vindictā, sed potius immittat sapientes, qui quasi occultè consolentur fratrem fluctuantem.

Matth.11. 2.Corin.2. 1.Corin.5. 1.Corin.2.

De lepra eius, cui vlcus innatum est, vt eius quem ignis exussit, id est, mysticè, de distantia hæresiarchæ & hæretici. CAP. XX.

CAro & cutis, in qua vlcus natum est, & sanatum, & in loco vlceris cicatrix apparuerit alba, siue subrufa, adducetur homo ad sacerdotē. Ité: Caro & cutis quā ignis exusserit, & sanata, albam siue subrufam habuerit cicatricē, considerabit eam sacerdos. Et ecce versa est in alborem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& locus eius reliqua cute humilior, cõtaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est.] Hactenus indistinctè de lepra qualiscunque hæresis sancta & mystica lex locuta est: nunc distinctè loquitur, primùm de lepra hæresiarchę, id est, eius à quo hæresis orta est, & eius qui non proprio vitio, sed alieno inductus hæretica tabe pollutus est. Denique quòd vlcus innatum, & combustio

Quomodo differãt hæresiarcha & hæreticus.

proprijs causis differunt hoc reatus hæresiarchæ, & eius qui ab illo seducente in anima combustus est, differt. Nam ille proprio vitio vlceratus, mortiferum virus concepit, iste imprudẽs fortè, dum diuiti hæretico adulando quodammodo ad prunas distenditur, & caleficit crepitantis fornaculæ scintillis euolantibus, in crure adustus est. Vtriusque lex eadem est. Parum quippe differt in crimine decipere, & decipi posse. [Cum, inquit, viderit sacerdos locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum. Plaga enim lepræ orta est in vlcere, &c.] Quæ videlicet lex, quia supra dicta est, iam cætera prosequamur. Hoc tamen non prætereundum, quia tunc in carne vel cute iam sanato vlcere quod innatum fuerat, plaga lepræ orta est, quando homo vitiosus magnarum opum, magni & ardentis ingenij, de proprio vitio correptus ab ecclesia, deterior factus est, & vnius (verbi gratia) carnalis vitij quasi vlcere sanato vel cõstricto, in hæresim lapsus est, fecit schismata, turbauitq; catholicam pacẽ, propria inflammatus ira-

Acto.6. cundia. Talis Nicolaus de actibus Apostolorũ, VII. diaconus de zelo pulcherrimæ coniugis increparus, respondisse fertur, vt quicunq; vellet, acciperet eam vxorẽ, & ob hoc infideles docuisse, q; Apostoli promiscua cunctis, communiáq; conforria fœminarum permitterent.

De lepra capitis vel barbæ, & cautè discernendum esse, vtrum lepra an scabies, siue caluicium sit. CAP. XXI.

VIr siue mulier, in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit eos sacerdos. Et si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitóque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est: Sinautem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni,] & cętera, vt supra. Et ex hoc loco cognoscere licet, quoniam non temerè de consuetudine cuiuspiam, præsertim quę bono possit animo fieri, iudicium proferri debeat. Tunc etenim in capite vel barba, quę videlicet pars corporis non absconditur, nec adeò veste contegitur, lepra germinauit, aut germinasse putatur, quando talem quis consuetudinem in publico ecclesiæ tenet, quę causam infidelitatis habet, vel habere creditur. Dè huiusmodi, inquam, non temerè iudicandum est. Potest enim euenire, vt quòd tinea vel lepra capitis esse putatur, eo quòd capilli fluant, scabies aut caluitium sit, id est, vt quod à fideli vel sana doctrina abhorrere dicitur, bono

a Timo.4. proposito & munda conscientia teneatur, vt (verbi gratia) cum quis virginitati impensius faueret, & exinde opinio nata est, quòd coniugia damnet: vel cum fratri carnem intemperantius manducanti detrahit, & exinde occasio se præbuit, quòd contra Apostolum bonam dei creaturam reijciendam esse, docere velit. Adducetur, inquit, ad sacerdotem, & res eodem ordine quo iam supra dictum est, diligenter examinabitur, atque rei veritate comperta, si lepra est, immundus homo adiudicabitur: si scabies, lotis prius vestibus, mandabitur: si caluitium, absque vlla interpositione erit mundus.

De leproso separato, quid sit habere vestimenta dissuta, caput nudum, os veste correctum, cõtaminatum se clamare ac sordidum. CAP. XXII.

QVicunq; ergo maculatus fuerit lepra, & separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste correctum, contaminatum ac sordidum se proclamabit. Omni tempore quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra.] Durus & fortis hic occidẽtis literę baculus est, maiori confusione vel ignominia miseri corporis morbos anathematizans, q̃ ipsa, quæ deus odit, adulteria. Cæterùm, quod viuificans spiritus in isto loco dicit ecclesijs, iustum valde & rationabile est. Qui enim hæretica est lepra maculatus, reuera notãdus,

Iohan.10. quia profectò deuitandus est. Habebit ergo, inquit, vestimẽta dissuta. Planè hæreticus vestimenta haber dissuta, nam hoc ipso quòd hęreticus est, illud sibi scidit Christi vestimentũ, cuius in typum

Coloss.2. milites tunicam eiusdẽ Christi domini scindere noluerũt: vndè & schismaticus dicitur & est, quia videlicet vnitatem fidei vel vnicam scripturarũ veritatem scindendo, ipse dissutus & conscissus est. Habet & caput nudũ, perdidit enim coronam spei domini, imò & ipsum perdidit caput, cuius membra sumus: caput, inquam, ecclesiæ Christum, ex quo totum corpus per nexum & coniunctione subministratum est, & crescit in augmentum dei, & assumpsit sibi caput inimicorum diabolum, caput vlcerosum, caput leprosum. Habet & os veste contectũ, id est, spiritu fictionis obturatum, bilingue, & dolosum. Veste, inquam, cõtectum. Summopere nanq; cauet, ne ab illis, qui

Psalm.13. alibi scriptum est: Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labijs eorum. Nec frustra. Nam contaminatum, inquit, ac sordidum se clamabit. Dum enim susurrare se putat hæreticus, clamat: dum sibilare lingua viperea se existimat, latra-

Eccle.10. tus eius omnem auritum hominem exurdat. Cum, inquam, in cubiculo suo regi deo detrahit, aut

auis cœli audit & nuntiat, & fit pauor & admiratio in tota Christi domo, quæ est ecclesia. Igitur quicquid loquitur hæreticus, clamor est, & turbam cõcitat. Quid ergo? Omni, inquit, tẽpore quo leprosus & immundus est, solus habitabit extra castra. Non ergo quisquam hæretico, quẽ viuentem catholicę ecclesię castra non recipiunt, mortuo veniam promittat. Nam lepra vel immunditia hęretica, quæ in hac vita per pœnitentiam nõ mundatur, post hanc vitã non est vndè curetur. Quodcunque potest manus tua, dicit Ecclesiastes, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, Eccle.9. nec sapientia, nec scięcia sunt apud inferos, quo tu properas. Omni igitur tempore, id est, in sęcula seculorũ, sine termino, sine fine erit extra castra sempiternæ ecclesiæ, solus, quamuis in perditorũ multitudine, solus, inquam, & solitarius, quia à deo derelictus, desertor ac delectus, pollutor & immundus, qui hoc tempore dum viuit, non fuerit spiritu reconciliationis emendatus.

De lepra vestium, & quod leprosa vestis sit comburenda, id est, scriptura hæreticapenitus auferenda. CAP. XXIII.

VEstis lanea sine linea quę leprã habuerit in stamine siue subtegmine, aut certè pellis, vel quicquid ex pelle confectum est, si alba vel rufa macula fuerit infecta, reputabitur lepra, ostendetur; sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus, & die septimo rursus aspiciens, si creuisse deprehenderit, lepra perseuerans est, pollutum iudicabit vestimentum, & omne in quo fuerit inuenta, & idcirco comburetur flammis.] Vestis lanea siue linea aut cerra pellicea, vestis, inquam, quælibet leprosa peruersa est hæretici scriptura, arte texta vel consuta siue grossiori, vt lanea, siue subtiliori eloquio, vt linea, siue de Platone, cæterisq; philosophis deo mortuis, sumpta, vt vestis pellicea, de mortuis vtiq; animalibus contracta. Itáq; si maculã habuerit albam vel rufam, id est, si quippiam discrepuerit, ab vniuersitate scripturarum, siue humili, siue grandiloquo sermone, lepra scilicet hæretica perfidia reputabitur ab eo, qui legerit vel audierit, ostenderturq; sacerdoti, viro videlicet verum scripturarum sensum, atque iudicium habenti, cui qui non ostenderit, tanquam pro consensu damnabilis erit. Qui consideratam recludet septem diebus, id est, non temerarium proferet iudicium, sed conferet cum omni authoritate scripturarũ, & si lepram creuisse, id est, si verè hæresim esse deprehenderit, comburetur flammis. Nullo enim modo melius aut citius hęretica scriptura de memoria perit. Cõburetur itáq; leprosa vestis, scilicet parua scriptura flammis visibilibus, nam leprosus scriptor insanabilis, scilicet hæreticus impœnitens, cre-

Prouer.31. mabitur flammis, inextinguibilibus flammis ętemis, flammis geennalibus. Quo contra vestris illa, quam operata est mulier sapiens, quę sinuit enim lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum, vestiet virum illius nobilem, dabiturq; ei de fructu manuum suarum, & laudabit eam in portis opera eius. [Quod si eam viderit non creuisse,] id est, putauerit hęresim non esse, & id quod prauum sonat, bono sensu accipi posse. [Præcipiet, & laudabunt id in quo lepra est,] id est, prædicabit vel exponet coram omnibus illum verbi sensum, qui sanus vel vtilis est. [Et cum viderit faciem pristinam non reuersam,] id est, nihil prodesse lectoribus siue auditoribus, sanam interpretationem suam, igne comburet, vt prędictum est. [Sin autem obscurior fuerit locus lepræ postquam vestis est lota, abrumpet eum, & à solido diuidet,] id est, si cum in vno capitulo error sit aut hæresis, multa fidelia siue vtilia sunt in toto corpore voluminis, dempto vitio, cętera reseruabit, quod facere nonnulli conati sunt de libris Origenis. [Quod si vltra apparuerit in his locis, quę prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga est,] id est, si vltra de illis quoq; scriptorum locis, quę prius videbantur innoxia, dissentiones ortæ & facta fuerint scandala, debent igne comburi, videlicet, eo quòd plus simplicibus obsint, quàm prosint sapientibus & discretis, cum sufficiant scripta probatæ fidei. [Si cessauerit,] id est, si dissensio vel turbatio legentium ratione sedari potuerit, [Lauabis ea q̃ pura sunt secundo,] id est, defendet vel cõmendabit ea quę catholica sunt iterato testimonio, [& munda erunt,] authentica permanebunt.

De emundatione leprosi, id est, hæretici, & quòd mundare mundatum hoc sit reconciliare correctum, & quid sit duos offerre passeres. CAP. XXXIIII.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Hic est ritus leprosi. Quando mundandus est, ad- Cap. xiiii.
ducetur ad sacerdotem. Qui egressus è castris cum inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificabitur, vt offerat pro se duos passeres viuos, quos vesci licitũ est, & lignũ cedri num, vermiculumq; & hyssopũ, & vnum è passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes. Alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est lepries, vt iure purgetur.] Verè bona & san- Roma.7.
cta lex, si quis ea legitimè vtatur, verè splendida Moysi facies, si quis eam amoto velamine in- 2.Corin.3.
tueatur. Vidimus, intelleximus, qualiter eiciat leprosum, id est, hæreticum, eo q̃ leprosus sit, nũc videamus qualiter mundet, id est, reconciliet illum, vbi mundatus, vbi in catholica fide fuerit correctus. Hoc enim est mundare mundatum, scilicet reconciliare correctum. Vt offerat, inquit, pro se duos passeres. Passer Christum significat, hoc loco qui & in Psalmo loquitur: Vigilaui, Psalm.101.
& factus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capricin. & factus sum sicut passer solitarius in tecto, id est, resurrexi & ascendi in cœlum, separatus ab hominibus, ad modum passeris solitarij in tecto, separati ab alijs auibus, & quiescentis in loco suo. Sed duo passeres offerendi sunt, & vnum, inquit, è passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem tinget viuum in sanguine passeris immolati, &c. Cur hoc, nisi quia oportet eum, qui reconciliatur ecclesiæ, confiteri Christum, quia crucifixus & mortuus est ex infirmitate nostra, & viuit nūc ex virtute dei? Nam in vmbra quidem vel figura ista duo passeres offerūtur, sed in veritate essentiæ vnus est Christus: vnus, inquam, idemq; vna geminæ personæ substantiæ ex altero crucifixus, vt prædictum est, ex altero iam viuus, ex quo etiam iam nō moritur, mors illi vltra non dominabitur. Igitur oblatis duobus passeribus quos vesci licitū est, vtraq; enim iam dicta credere oportet, vnus immolatur, & ex alio viuo cum sanguine immolati, is qui mundandus est, septies aspergitur, quia videlicet immolatus est Christus, idemq; redituus septiformem dedit spiritum, sine quo nullus ritè aspergitur, vt peccatorum remissione mundetur. Hoc in sacramentis ecclesiæ mirabiliter (quod fidelibus notum est) celebratur. Immolatur passer in vase fictili, id est, recitatur fides eius, quæ ex infirmitate nostra extitit passionis Christi. Et hoc super aquas viuentes, id est, secundum scripturas veritatem vitæ continentes. Illic est lignum cedrinum, vermiculusq; & hyssopus. Lignum cedrinum imputribile, spem significat resurrectionis & incorruptionis futuræ: vermiculus, charitatem: hyssopus herba humilis, qua tumor pulmonis deponitur, ipsam fidē, qua corda nostra purificantur. Sine istis reconciliatio nō fit. Immolato itaq; passere vno, alius viuus in sanguine eius tingitur, quo septies, qui mundandus est aspergatur, vt ritè mundetur, quia videlicet vnus idemq; Christus mirabiliter & hic in sacramento suo quotidie immolatur, & in cœlo viuit non moriturus. Hac fide recepta qui hæreticus fuerit, septies respersus, id est, sancto septiformi spiritu, qui in sola catholica ecclesia datur, innouatus, dimitte passerem viuum in agrum vt auolet, confitendo, scilicet quia Christus (vt prędictū est) nun quam moriturus in æternum manet.

De mystica obseruatione leprosi qui mundatus est, deque ceremonijs suis & oblationibus. CAP. XV.

CVmq; lauerit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua. Purificatusq; ingredietur castra, ita duntaxat vt maneat extra tabernaculum septem diebus, & die septimo radet capillos capitis, barbamq; & supercilia ac totius corporis pilos, & loris rursum vestibus & corpore, die octauo assumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absq; macula, & tres decimas similæ in sacrificiū quæ conspersa sit oleo, & seorsum olei sextarium. Cumq; sacerdos purificans hominem statuerit eum, & hęc omnia coram domino in ostio tabernaculi testimonij: tollet agnum & offeret eum pro delicto, oleiq; sextarium, &c.] Cumq;, inquit, lauerit homo vestimenta sua, eo videlicet lauacro, de quo propheta in psalmo: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo: radet omnes pilos corporis sui, id est, omnes à se superstitiones hæreticas amputabit, & lauabitur aqua, id est, sacra informabitur doctrina, purificatusq; scilicet hoc modo ingredietur castra: iam enim extunc in catholica reputabitur ecclesia, ita dumtaxat, vt maneat extra tabernaculum suum septem diebus, videlicet nerudis adhuc si contubernalium hęreticorum malis colloquijs misceatur, iterum rediuiua illorum lepra corrumpatur. Maneat, inquam, extra tabernaculum suum septem diebus, id est, donec in eo perfectè Christus formetur, cui est iterum pariente gratia natus. Et ei hoc contrarium non est, quod sacerdotibus supra in consecratione ipsorum, præceptum est: De ostio quoq; tabernaculi, non exhibitis septem diebus. Sacerdotibus nanque tabernaculum catholica est ecclesia. Leproso autem huic tabernaculum suum hæreticorum conuenticulum erat. Et die, inquit, septimo, radet capillos capitis, barbamq; & supercilia ac totius corporis pilos. Hæc nanq; perfectio est reformationis in eo qui barbarus & veternosus hæreticus fuerat, si ex toto ad infantiam innocentiæ redeat, si depolita philosophia & inani fallacia, quæ est secundum traditionem hominū, secundum elementa mundi, & non secundum spiritum, in illo qui caput est corporis ecclesiæ, tota expoliatione corporis carnis refloreſcat, quod est capillos capitis, id est, sensus pristinos cordis, barbamq; virilem, ac superbię supercilia, cum totius corporis pilis radere, vt totus homo nouus incedat. Et loris rursus vestibus & corpore. i. iterū atq; iterū data cōfessione, die octauo sumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam absque macula, & tres decimas similæ, &c. Hoc leprosi oblatio, à sacerdotum supradictis oblationibus differt, quòd illic vitulum, hircum, atq; agnum sumi iubet lex, & azymorum de canistro exprimitur eadem quantitas: hic autem duos, inquit, agnos assumet, & ouē anniculam, & tres similæ decimas. Planè ab hoc hęretico qui ab huiusmodi lepra mundatus est, exigi debet, vt totius vanę philosophiæ ralis supercilijs, simplicitatem fidei sapiat, & ita cum duobus agnis immaculatis, ouem anniculam, id est, in duobus testamentis vnam simpliciter profiteatur fidem catholicam. Nam à sacerdote, id est, ab eo qui nunquam aberrauit à fide, nō tanta solertia requiritur vel exigitur, vt sit contentus simplici fide, quippe qui neminē solicitum

Psalm.6.

Coloss.3.

reddidit,

reddidit, quòd vnquam humana deum voluerit ratione comprehēdere. Igitur & tres, inquit, decimas similæ assumet in sacrificium. Tribus decimis assumptis, VII. decimæ residuæ sunt. Assumet ergo tres similæ decimas, id est, tres confitebitur pura mente, & publica voce vnicæ deitatis personas, vt quas non habebat VII. decimas, scilicet sanctum septiformem spiritum in catholica matre ecclesia recipiat. Sed non satis est, sanctam confiteri trinitatem in conspectu ecclesię, nisi præeunte dilectionis authoritate, & erga deum & proximum fideliter operante. Consperſa, inquit, simila sit oleo, & seorsum habeat olei sextarium, quia videlicet & intus coram domino conspergitur charitatis oleum, & foris erga proximum sex opera misericordiæ sunt, scilicet, esurienti cibum, sitienti dare potum, colligere hospitē, cooperire nudum, visitare infirmū, venire ad eum qui in carcere est. Cætera prætermittimus, quia ferè sunt eadem quæ superius in consecratione sacerdotum, imò in exordio voluminis huius pro posse tractauimus. Nec mirum, quòd eodem ritu & sacerdotes consecrantur, & qui leprosus fuerat emundatur, quia videlicet in reconciliatione hæretici, cuncta sunt agenda mysteria Christianæ fidei, per quę deo nostro regnum & sacerdotes sumus effecti, excepto quòd nō illi repetitur lauacrum carnis, si veniat ab hæreticis quamlibet perfectis, baptizantibus tamen in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. [Quod si pauper est, & non poterit manus eius inuenire quæ dicta sunt, & cętera.] Pauper ille est, qui pro paruitate scientiæ non penetrat profunda scripturarum, quæ duobus testamentis determinatæ sunt. [Sumet ergo (inquit) pro peccato agnum] Id est, pro correctione pestis hæreticæ, apprehendet apostolicæ fidei symbolum.] Decimamq; partem similæ conspersæ oleo, & olei sextarium.] Id est, fidē vnam absq; subtili discussione, trium personarum, sta dumtaxat, vt dilectionem habeat erga deum & proximum, iuxta sensum supra dictū. [Duos quoq; turtures (ait) siue duos pullos columbę, quorum sit vnus pro peccato, & alter in holocaustum.] Videlicet duplicem habendo gemitum, vel quia dixit & fecit quæ catholicæ puritatis non sunt, vel quia non dixit & non fecit quæ ab hæreticæ lepræ contagione aliena sunt. Cætera (vt iam dictum est) prætermittimus, nō enim eadem in omnibus locis suis replicare compellimur.

Matth. 25.

Apoca. 3. Pauper.

De lepra domorum, cum nunciata fuerit sacerdoti, qualiter consideretur, id est, hæresis quorumlibet in quouis ordine cohabitantium qualiter examinetur.

CAPVT XXVI.

LOcutus est dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, ibit cuius est domus nuncians sacerdoti, & dicet. Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea. At ille præcipiet, vt efferant vniuersa priusquam ingrediatur eam, & videat, vtrum lepra sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitq; postea, vt consideret domus lepram, & cætera.] Et hic à superioribus deductus viuificans legis spiritus in promptu est. Si enim non de lepra carnis, sed de lepra mentis vel peccato carnis deo cura vel iudicium est, quanto magis de lepra parietum, vel de lepra lapidum visibilium & insensibilium illi cura non est? Ergo hic domus, ratione vrgente, eo sensu accipienda est, quo partes domus dicimus singulos homines. Et hoc nondum spirituale est, nam & literaliter, sicut tribus per familias siue cognatiōes, & cognatio per domos, sic domus per viros pleriſq; scripturæ locis diuisa est. Cum igitur, inquit, ingressi fueritis in terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, &c. Extunc terram Chanaan, quod interpretatur motus eorum, ingressi sumus, ex quo sub regibus Christianis atque catholicis principibus, licuit sanctæ ecclesiæ publicis regnare conuentibus, diuinumq; imperiū cœlestibus gubernare legibus. Nam terra quidem Chanaan, quam dedit dominus populo illi possidendam, illam significat terram viuentium, de qua maligni spiritus expulsi sunt, quia secundum nomen Chanaan, motus est pes eorum, ceciderunt q;, & stare non poterant, sed quia per præsentis ecclesiæ ianuas in illam ingredimur terram, non vanè iam nos ingressos esse dicimus, & beata spe gloriamur, cū adhuc peregrinantes in corpore, iam in cœlis cum Apostolo conuersari possimus. Si, inquit, fuerit plaga lepræ in ædibus, id est, si orta fuerit hæresis in quibuslibet ecclesiæ conuentibus, cœnobijsq;, vel quibuscunq; ordinibus communiter viuentibus, ibit cuius domus est, nuntians sacerdoti, subauditur, eo quòd plagam mortiferam per semetipsum sanare non possit. Tunc enim is, cuius est domus, qui domui Christi est prælatus, maioris vel superioris quęrere debebit præsidium, cum per semetipsum curare non poterit domesticum morbum. At ille præcipiet, vt efferant vniuersa de domo, priusquam ingrediatur eam, & videat vtrū lepra sit. Ingressu ro sacerdote in domum, vt videat vtrum lepra sit quod annuntiatum est, an nō, prius efferri debent vniuersa, subauditur, quæ efferri possunt, quia videlicet in conuentu vel cœtu cohabitantium orta dissensione de fide vel dogmatibus, antequam res examinentur, qui non consentiunt scandala facientibus, ipsum suum declarare debent studium, quo ab alijs dissentiunt. Nam posquam lepram hęreticam esse manifesta ratio conuicerit, non solum authoribus, sed & authorum consentaneis sententia pariter incumbet iudicialis. Quare enim præcipiet, vt efferant vniuersa?

Philip. 3.

Ne im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ne immunda, inquit, fiant omnia quę in domo sunt, videlicet quando prolatum fuerit conuictæ immunditiæ indicium. Intrabitq; postea vt consideret domus lepram, videlicet postquam schismatis partē vtranq; diuiserit, distinctamq; vtriusq; habuerit notitiam. [Et cum viderit in parietibus illius, quasi valliculas pallore siue rubore deformes, & humiliores superficie reliqua: egredietur ostium domus, & starim claudet eam septem diebus.] Quod est dicere: Cum audierit capitula disceptantium omnino à pulchritudine vel sanitate sanctarum scripturarum discrepare, egredietur tota auersus mente, & imponet silentium immundo spiritui, scilicet lepræ hæreticę, septem diebus, id est, vniuersæ veritatis obiecta authoritate, vt videant vel intelligant recti & lætentur, & omnis iniquitas oppilet os suum. Pſalm.106.

Quòd si post septem dies inuenerit creuisse lepram, iubeat erui lapides, id est, si post omnes ammonitiones perseuerauerit hæresis, expellet eius authores, & si nec ita profecerit, destruet totam domum hæreticam. CAPVT XXVII.

REuersusq; die septimo, considerabit eam. Si inuenerit creuisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est, & proijciet eos extra ciuitatem in loco immundo: domum autē ipsam radi intrinsecus per circuitum, & spargi puluerem rasurę extra vrbem in loco immundo, lapidesq; alios reponi pro his qui ablati fuerunt, & luto alio lini domum.] Septimo, inquit, die, id est, postquam omnem adhibuit sani sermonis diligentiam, reuersus si lepram inuenerit creuisse hæreticam, iubebit erui lapides in quibus lepra est, id est, vtetur ferro abscisionis, auferendo & expellendo illos, qui sunt eiusdem impietatis authores, & proijciet eos extra ciuitatē: extra ciuitatem, inquam, viuentis dei Hierusalem cœlestem, extra pacem ecclesiasticę communionis in loco immundo, in diaboli circo vel theatro, vel in malignoo malignorum collegio, cum mortuis, cum his qui sunt in inferno. Domum autem ipsam radet intrinsecus per circuitū, nec enim immunis esse poterit ab illorum colluuione totus cœtus cohabitantium, dicēte scriptura: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Radet, inquam, per circuitum, id est, cunctos tam vocis professione, quàm & manus subscriptione, anathematizare compellet dogma hæreticum, & sparget puluerem rasurę extra vrbem in loco immundo, vt videlicet nihil immundorum, nihil hęreticorum sensuum reſideat in tota dei domo. Sed & lapides alios reponi iubebit, pro his qui ablati fuerint, scilicet vt malis malē perditis, domus impleatur alijs domesticis, qui pro veritate fidei, vel pacis catholicæ statu, iure cōputentur in familia dñi. Tandē luto alio linier domum, id est, malis sensibus exclusis sedula prędicatione ac meliori doctrina totū reformabit fidei vel catholicæ pacis statum. [Sin autem postquam eruti sunt lapides, & puluis elatus, & alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reuersam lepram & parietes aspersos maculis, lepra est perseuerās, & immunda domus. Quam statim destruent, &c.] Videlicet sicut post primam & secundam inspectionem, homo leprosus immunditię condemnatur, sic & domus post primam & secundam considerationem crei cēte lepra, iure destruitur, id est, sicut hæreticus homo, post primam & secundam ammonitionem deuitandus, sic & vniuersa domus siue ecclesia malignantium, conciliumq; hereticorum post primam & secundam orthodoxi sacerdotis visitationē, anathematizandum est. [Destruent ergo, inquit, domum & lapides eius, ac ligna, atq; vniuersum puluerē projcient extra oppidum in loco immundo.] Videlicet cum illo immunditiæ principe diabolo, cui per prophetam sub nomine Babylonici regis dictum est. Omnes reges gentium vniuersi dormierūt in gloria, vir in domo sua. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis, pollutus & obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio. [Quod si inroiens viderit, lepram non creuisse in domo, postēq; denuō lita est, purificabit eam reddita sanitate. Et in purificatione eius sumet duos passeres, &c. vt supra. Ecclę.13. Matth.21. Esaiæ 14.

De eo qui patitur fluxum seminis, id est, incontinentiam sermonis, & de ea quæ sanguine fluit, id est, quæ cuilibet fratri detrahit, & de mystica eius oblatione si sanata fuerit.

CAP.XV. *CAP. XXVIII.*

VIr qui patitur fluxum seminis, immundus erit. Et nunc iudicabitur huic vitio subiacere, cui per momenta singula adhæserit carni illius, atq; concreuit fœdus humor.] Item: [Mulier quæ reduente mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.] Ac deinceps: [Mulier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis, non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinē fluere non cessat, quamdiu huic subiacet passioni, immunda erit quali sit in tempore menstrui.] Ordinatē post legem datam, lepræ damnabilis, id est, hæreticæ prauitatis, legem edicit scriptura de fluxu seminis, & de fluxu sanguinis mēstrui, id est, de incōtinentia oris murmuroſi, & de loquacitate linguę detrahentis. Quid est fluxum seminis, aut fluxum pati sanguinis, nisi detractorijs aut etiam criminosis fluere verbis? Nempe qui detrahit deo, vel qui blasphemat deū, & qui detrahit proximo, vel qui iudicat proximum, proximi sunt. Qui enim hoc tempore catholicæ pacis, quando sufficientibus orthodoxorum scriptis, lapidata vel obruta est omnis hæresis, proximi quem vider, bona quoque odit, quomodo vigentibus hereticorum zizaniis, deo, quem non videt,

non videt, posset esse fidelis? Igitur & hic immundus est. Et si quidē in propolito virtutis, aut in quolibet eminenti gradu constitutus sit, vir est patiens fluxum sanguinis: si autem de secularium plebecula, nullóque ordinis ecclesiastici, siue curialis munere functus sit, rectē mulier dicatur patiens fluxum sanguinis mēstrui, quàm diu à detractione linguæ non parcit, quàm diu scandala nutrire, dissensiones facere non cessat. Et notandum, quàm cautè dictum sit, quàm prouidè definitum sit. Tunc, inquit, iudicabitur huic vitio subiacere, cum per momenta singula adhæserit carni illius, atque concreuerit fœdus humor. Quod est dicere: Non pro vno verbo iudicabitur, linguæ vitio subiacere. nam si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: sed cum indelinenter pro consuetudine adhæserit ori illius fœda atque humida loquacitatis lues, & suauis fuerit gutturi eius panis huiusmodi, immundus, inquam, & hic erit, verumtamē non æquè vt leprosus, nondum æquè hæreticus. Nec enim habet hæc lex, vt separetur, vt habiter extra castra solus. Optimè ac legitimè didicit sancta ecclesia, portare & sustinere intra castra sua, qui sunt huiusmodi, gemens tamen & dicens: Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Hunc tenet modum discretionis, vt cum his qui oderunt pacem proximi, quàm diu saluo vnitatis vinculo potest, pacifica sit: cum his autem qui oderunt pacem dei, qui malè de deo loquuntur, & sunt hæretici, nullam habeat pacem, aut tolerantiam communionis: sed emundatio talium sine sanguine fit, Ait enim: [Si sanatus fuerit qui huiusmodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus ac toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus. Die autem octauo, sumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conspectu domini ad ostium tabernaculi testimonij, dabit eos sacerdoti, & cætera. Ita, inquam, talium emundatio, & earum mulierum, quarum stetерit sanguis & fluere cessauerit, sine sanguine sit, cum emundatio leprosi non nisi cum sanguine fiat passeris immolati, cum septena aspersione passeris viui. Et enim quicunque fidei professione intus sunt, quamuis paleæ sint, cum per pœnitentiam mutantur & grana fiunt, solenni reconciliatione non indigent, sed tantum turturis & columbæ gemitus offerant, & salui sunt. Cętera, quia manifesta sunt, & similia vel eadem, ex parte dicta sunt superius, studio proficiscendi prætermimus. Iacobi.3. Pſalm.119. Matth.5. Leuit.5.

Quòd mulier vitio laborans fluentis menstrui, à sanctæ communionis prohiberi non debeat ingressu. CAPVT XXIX.

HOc tamen de menstruis fluoribus secundū literam prætereundum nō est, quia iam in Euangelio Christi mulier eiusmodi passionem sustinens, deo immunda non est. Nam viro quidem immutanda sit, scilicet: [Vt vir qui cū ea coierit, tempore sanguinis menstrualis, immundus sit.] Et hac lege prohibeatur cum ea coire vir, in quo certè multum conceptibus lex sacra prospicit. Dicuntur enim concepti fœtus vitiū seminis trahere, ita vt leprosi & elephantiaci ex hac conceptione nascantur, & fœda in vtroq; sexu corpora prauitate vel enormitate membrorum, facies corrupta degeneret. Cæterūm deo cur pro hac passione immunda sit? Etenim ecclesiastica recte censet authoritas, quia mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam ingredi non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est, vt ingressu ecclesiæ priuetur. Nouimus nanq;, quòd mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, post tergum domini humiliter veniens, vestimenti eius fimbriam retigit, atq; ab ea statim infirmitas sua recessit. Si autem in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit domini vestimentum tangere, cur quæ menstruam sanguinis superfluitatem patitur, ei non licet domini ecclesiam intrare? Sed dicis: Illam infirmitas compulit, has verò de quibus loquimur, constringit consuetudo. Si igitur bene præsumpsit, quæ vestimentum domini in sanguore posita tetigit, quod vni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus quæ naturæ suæ vitio infirmantur? Sanctæ autem communionis mysterium in ijsdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere nō præsumit, laudanda est, sed si perceperit, non iudicanda. Marci 5.

De mysterio duorum hircorum, quod eorum alter Christi, alter Antichristi typus sit. CAP. XXX

LOcutus est dominus ad Moysen, post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum, coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur, quia in nube apparebo super oraculum, nisi hæc ante fecerit. Vitulum offeret pro peccato, & arietem in holocaustum, & cętera.] Post mysticum atq; ordinatissimū sanctæ domus dei statum, in hac sacra Leuitici voluminis scriptura dispositum, iterum ad caput redditur, id est, ad Aaron summum pontificem, & sacrificium eius. Sic enim supernus habuimus, iubente domino, quia obtulerit Aaron vitulū & duos arietes, vitulū pro peccato, & arietū vnum in holocaustum, ac deinde hircum. Deinde subiuncta est mors filiorum Aaron, ac deinde discretio

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundorum atque immundorum ahintantium, deinde lex leprosi hominis, & leprosę domus, deinde de viro patiente fluxum seminis, de fœmina patiente fluxum sanguinis. Post hæc, inquam, opportuna recapitulatione ad ipsum redit, cum hæc ad Moysen dominus loquitur. Verùm nonnihil differt. Dicit enim: [Quibus cunctis cum lotus fuerit, induetur. Suscipietq; ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se, & pro domo sua, hircos duos stare faciet coram domino, in ostio tabernaculi testimonij, mittens super vtrunque sortes. Vnam domino, & alteram capro emissario, & cętera.] Hoc (inquam) nonnihil à superioribus differt, nam illic de capro emissario nullus sermo est. Magnum & hic mysterium est. Post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum mortui sunt, & mysteria dicta sunt, & vtique post perditionem Iudæorum qui nunc in peccato suo pereunt, hæc eadem opere implenda sunt. Tunc summus pontifex, tunc, inquam, cum plenitudo gentium subintrauerit, tempus erit vt reliquię saluę fiant Israelitici
Roma.xi. populi. Duos hircos stare faciet in ostio tabernaculi testimonij, id est, reuelato homine peccati, filio perditionis, qui verè hircus est fœtidus pro peccatis propriis, innotescetipse Christus populo illi, qui cum pro sua innocentia sic immaculatus agnus dei, tąquam hircus velut peccator oblatus est pro peccatis totius mundi. Tunc mittentur super vtrunq; sortes, vt liquidò constet cunctis, quis eorum benedictus in nomine patris, in multitudine misericordiæ aduenerit, & quis maledictus in nomine suo & in multitudine iræ suæ emerserit. Nam cuius sors à domino exiuit, qui
1.Thess.2. oblatus est pro peccatis nostris, hic illũ alterum interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Iam quia cætera superius dicta sunt, videlicet quid significet, quòd pontifex solus ingreditur in sanctuarium, sumptum sanguinem fundens super cornua altaris per gyrum, aspergens digito septies, & expians atque sanctificans illud ab immunditijs filiorum Israel, nunc de capro emissario quod restat dicendum est.

Quòd Viuens hircus, qui emittitur ipse sit Antichristus. CAP. XXXI.

Offerat, inquit, hircum viuentem, & ponita vtrąq; manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, & vniuersa delicta atque peccata eorum. Quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratũ in desertum, & cętera.] Hircus iste (vt prędictum est) Antichristus est. Viuens, inquam, hircus, quippe qui non veniet vt Christus, pro peccatis hominum moriturus, sed omnino causæ vel morti eius contrarius, vndè & dicitur Antichristus, id
Matth.27. est, Christo contrarius. Nam in typum eius Barabbas latro seditionis author & homicidij, viuens est dimissus, & nunc vsq; super illos seditionibus atq; homicidijs tyrannizat diabolus: noster verò hircus pro peccatis nostris est mortuus: mortuus, inquam, semel peccato, nunc enim viuit deo. Omnes, inquit, iniquitates filiorum Israel, vniuersa delicta atque peccata eorum imprecans capiti eius, omnium quippe animarum sanguis vniuersus in caput eius redũdabit, emittet eum per
Matth.13. hominem paratum in desertum, id est, præcipitabit in infernum, in manibus patris eius diaboli, hominis vtique mali & viri iniqui, de quo pater familias in Euangelio dicit: Inimicus homo hoc fecit. Secundum hanc significationem turpe nimis est hominis illius ministerium significantis diabolum, qui in solitudinem inferni deportabit illum hircum suum, sed audi quod postmodum sequitur: [Ille verò qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta sua, & corpus aqua, & sic ingredietur castra.] Porrò hoc loco quod hircum illum attrectauit, & ad horam typum gessit totius munditiæ principis, lauabit vestimenta sua non ante ingressurus castra. [Sed & ipse Aaron, quia capiti eiusdem hirci manum vtramq; imposuit, lauabit carnem suam in loco sancto, induetur q; vestimentis suis. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorũ sanguis illatus est, vt in sanctuario expiario compleretur, asportabunt foras castra, & comburetur
Hebr.13. igni, & cætera.] Hæc superius exposita sunt, sed hoc loco (vt supradictum est) recapitulantur, videlicet idcirco, quia non alterius, sed eiusdem domini nostri Iesu Christi sanguine, qui vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est, reliquiæ Israel saluabuntur.

Sententia legis, de non comedendis morticinis, & cur Abraham vxorem habens sororem suam, contra legem hanc non fecerit dicentem, iuxta consuetudinem Aegypti non facietis. CAPVT XXXII.

Dehinc paucis interpositis, quæ & intellectu plana sunt, & iam diuersis locis exposita sunt,
Cap.xvii. recapitulationem prosequitur, & quæ nam sint illa immunda, quorum ab esu vel contactu populum sanctum sancta lex absterreat, manifestius eloquitur. [Anima, inquit, quę comederit morticinum vel captum à bestia tam de indigenis quàm de aduenis, lauabit vestimenta sua &
Leuit.11. semetipsum aqua, & contaminatus erit vsque ad vesperum, & hoc ordine mundus fiet.] Hoc & superius dictum fuerat: ac subinde, hæc sunt, inquit, animalia quę comedere deberis de cunctis animantibus terræ, & hæc atque hęc inter immunda reputabitis. Nam si quęras, quę sunt immun-
Cap.xviij. da quæ deus odit. [Iuxta consuetudinem, inquit, terræ Aegypti in qua habitastis non facietis, & iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, nõ agetis.] Ac demceps:

[Omnis

[Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet.] Nam verè hæc animalia sunt immunda, animalia cadaueriosa, quę populus dei comedere, id in sui consortiũ admittere nõ debet, scilicet oẽs homines ista faciẽtes, hęc immũda & irrationabilia perpetrãtes, turpitudinẽ matris vel patris discooperientes, sororis ex patre, siue sororis ex matre ignominiam reuelantes. Quod si obiicias, ergo Abraham contra dei placitum fecit, sororis suæ turpitudinem reuelando. Sara enim soror eius fuit filia patris eius, & non matris, Respondebimus quia hoc iuxta consuetudinem gentium fecit, quam deus hoc loco interdicit. De quibus cũ educeret eum deus, iam antea soror nupserat illi. Nec dum scripto legis, imò nec dum voce dei præceptum acceperat huiusmodi: Vbi autem præceptum non est, nec præuaricatio. Hæc, inquam, facientes homines, & quomodocunque sanguineam turpitudinem discooperiẽtes, mulieris menstruatæ fœditatem reuelantes, cum vxore proximi coeuntes, de semine suo dantes idòlo Moloch, & per ignem illi transferentes, hi & cæteri operarij iniquitatis coinquinati & immundi sunt, quibus nihil est mundum. Hæc enim Tit.1.
de homine exeunt, & iuxta Euangelicam veritatem coinquinant hominem. nam quod intrat in os, inquit, non coinquinat hominem. Et in his nullam impendimus moram quærendo mysteriorum profunditatem, quoniam in superficie manifestam habent iustitiæ rationem, transgressoribus rearum perennem, auditoribus imò factoribus suis magnam parantia conscientiæ requiem. Matth.15.

De tribus solennitatibus anni, quis sit mensis azymorum, quis primitiuorum, quis congregatarum fruȣm. CAP. XXXIII.

Locutus est dominus ad Moysen, dicens: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ domini sanctæ, quas celebrare debetis tẽporibus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum phase domini est, & quintadecima die mensis huius solennitas azymorum domini est, & cætera.] Trium solemniratum continuata ratio planius hic ordinata est, de quibus in Exodo dominus: Tribus, inquit, vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis, solennitatem azymorum, solennitatem mensis primitiuorum, solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. De solennitate azymorum nunc dicit: Quartadecima die mensis primi ad vesperũ phase domini est, siue pascha, id est, transitus. De solennitate mensis primitiuorum. [Cum, inquit, ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ ad sacerdotem, qui eleuabit fasciculum coram domino, vt acceptabilis sit vobis altero die sabbati, & sanctificabit illũ.] Ac demceps: [Numerabitis ergo ab altero die sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum domino, & cætera.] Hæc solennitas mensis primitiuorũ, qui mensis apud Hebræos Theseri, apud Romanos autẽ Iunius dicitur: hæc, inquam, solennitas primitiuorum dicitur, & festiuitas hebdomadarum. Vocatur etiam Græcè Pentecostes, id est, quinquagesimus dies. De solennitate congregatarũ frugum. [Mense, inquit, septimo, prima die mensis erit vobis sabbatum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur sanctum. Omne opus seruile non facietis in eo, & holocaustum offeretis domino, & cætera.] CAP. XXXIII. Exod.23. Exod.23.

De eisdem solennitatibus, & de causis singularum. CAP. XXXIIII.

Res istæ solennitates legales, causas habent notissimas, magnáq; & prędara cõmemoratione digna testantur dei beneficia. Solennitatis azymorũ, solennitatis, inquam, paschalis causa illa est, quia in manu, inquit, forti eduxit nos dominus de terra Aegypti, de domo seruitutis. Nam cum induratus esset Pharao, & nollet nos dimittere, occidit dominus omne primogenitum Exod.13.
in terra Aegypti, à primogenito hominis vsque ad primogenitum iumentorum. Solennitatis primitiuorum siue hebdomadarum, causa hæc est, quia mense tertio egressionis de terra Aegypti, pepigit dominus fœdus cum filijs Israel, & legem dedit in tabulis scriptam digito dei. Pactio fœderis non tertio, vt plerique negligenter legentes, sed quarto die mensis tertij, qui est quinqua-
gesimus à quartadecima luna vel die mensis primi, sic acta est. Tulit Moyses dimidiam partẽ san- Exod.24.
guinis, & misit in populo, partem autem reliquam fudit super altare. Assumensq; volumen fœderis, legit audiente populo. Sumptum quoq; sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dominus vobiscum, super cunctis sermonibus his. Solennitatis mensis septimi, quæ dicitur festiuitas tabernaculorum, ea causa est, quia à die egressionis eorum de terra Aegypti, per quadraginta annos in tabernaculis habitauerũt, tandemq; consumpta generatio- Nume.14.
ne illa, quia murmurauerunt contra dominum, filijeorum terram repromissionis ingressi sunt. Causa hæc partim tristitiæ, partim lætitiæ est. Tristitiæ, quia corpora patrum in deserto prostrata sunt. Lætitiæ, quia filijipsorũ terram (vt prædictum est) ingressi sunt. Proinde celebritas hęc in recordationem vtriusque rei prius cum tristitia, postmodum cum lætitia peragi iussa est. Ait enim: [Decimo die mẽsis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus. Affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holaustum domino. Omnis anima quæ afflicta non

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit die hoc, peribit de populis suis.] Hoc pro recordatione malorum, quia sicut prædictum est, corpora patrum per quadraginta annos in deserto prostrata sunt, eo quòd detraxissent terræ, quam inspexerant exploratores apud filios Israel, dicentes: Terra quam lustrauimus, devorat habitatores suos, & cætera. Hoc est, ieiunium septimi, & ieiunium quinti, & ieiunium decimi, erit domui Iuda in gaudium & lætitiam, & in solennitates præclaras. In gaudium & lætitiam, ait, videlicet post afflictionem. Vndè & hic postmodum dicit: [A quintodecimo die mensis septimi, quando congregaueritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias domini septem diebus. Die primo & die octauo erit sabbatum, id est, requies, sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, sparulasq; palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram domino deo vestro.] Videlicet, quia post culpam murmuris, vel detractionis, qua patres eorum terræ detraxerunt, & pro qua corpora illorum in deserto prostrata sunt, gaudium successit filiorum qui terram introierunt, ideirco solennitatis huius prima celebritas est ieiunium, vltima lætitia vel gaudium. Vtriusq; rei scilicet afflictionis agendæ, vno, id est, decimo die, & gaudij septem diebus, à quintodecimo die celebrandi præconium est: Prima dies mensis sabbatum, id est, festum memoriale, & sanctum est clangentibus tubis, scilicet, vt audientes clangorem tubarum sint ad festa ventura parati, & eodem die feriati. [Nam omne opus, inquit, seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustum domino.

Zacha. 8.

Quòd harum optimam magisque diuinam causam habeat solennitas hebdomadarum, quæ Græcè dicitur πεντηκοστὴ, & quòd septem hebdomadas altera die sabbati lex numerari iusserit.

CAP. XXXV.

HArum solennitatum trium, optimam magisq; diuinam habet causam festiuitas hebdomadarum, quæ (vt supra dictum est) Græcè dicitur Pentecostes. Nam magna quidem beneficia dei fuerunt, quòd à Pharaonis dominatione liberauit deus populum illum, quòd introduxit illum in terram, pro qua iurauit patribus eorum: sed maximum atque optimum fuit, quòd supradicto modo pepigit cum eo fœdus, vt esset deus ipsorum. Nam illa bona quidem, sed transitoria fuerunt, hoc bonum & optimum est, quia sempiternum. Vndè pulcherrimè atque sanctissimę legis sanctæ authoritate prouisum est, vt hęc solennitas anno, quo saluator passus est, in illam diem occurreret, quę ex Euangelio Christi, propter eiusdem resurrectionem, & propter sancti spiritus aduentum melius ac dulcius fulget. Ait enim: [Qui eleuabit fasciculum coram domino, vt acceptabilis sit pro vobis, altero die sabbati & sanctificabit illum.] Ac deinceps: [Numerabitis ergo ab altero die sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septē hebdomadas plenas vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum domino.] Quæ nam fuit altera dies sabbati, nisi dies post sabbatum, dies dominica, quà Christus resurrexit? Dum ergo non à vespera quartæ decimæ lunæ paschalis, non ab ipsa immolatione agni, sed ab altera die sabbati, quotcunque loco infra paschę dies occurrerit quinquaginta dies incipiunt numerari, profectò liquet, quia dies pentecostes Iudæorum, in dominica tunc erupit. Quinquagenarius quippe numerus à qua incipit in eandē feriam semper concluditur. Ita fit, vt nos atque Iudæi sæpius eādem die sanctum pentecosten celebremus, eo quòd nequaquam eodem die quo illi agnum suum iugulant, sed quo fasciculum coram domino de manipulis spicarum primitias messis offerunt, nos quoque paschale sacrificium offeramus. Hoc verè sanctum, hoc verè magnum mysterium est. Nunquid enim de insensibili spicarū fasciculo cura sa dicit: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, subiungens protinus: Botrus cypri dilectus meus mihi. Qui enim fasciculus myrrhæ propter passionis amaritudinem, ipse idem botrus cypri dicitur, propter resurrectionis dulcedinem. An non, inquam, in prouidentia resurrectionis huius fasciculi, qui resurrecturus erat altera die sabbati, illum talem fasciculum iussit hæc sancta & mystica lex eleuari coram domino altera die sabbati? Itaque causa præsens est, cur dies quo spiritus sanctus Apostolis missus est, is ipse Iudæis completio pentecostes est, cum secundum terminos illius anni, dies idem à vespertina immolatione agni iam quinquagesimustertius extiterit. Vndè meritò laudā studiosa sanctę ecclesiæ fides, vel industria, quæ hoc præsiniuit, vt quacunq; feriarum, sanguinei Iudæi, suum trucident agnum vel hœdum, expectetur altera sabbati, quo illi secundum legem primitias messis eleuare consueuerunt, id est, spicarum fasciculum, & tunc demum nostrum vitalem eleuemus fasciculum, dicentem: Exurrexi & adhuc sum tecū. Igitur solennitatum trium, maximam magisq; cœlestem habet causam festiuitas hebdomadarum, & idcirco magis placet, ac delectat nos, quòd dominica dies earum principiū ac finis est, vt Christianæ lætitiæ diem vtrobiq; Iudæi celebrauerint etiam inuidentes.

Fasciculus noster Christus.

Cant. 1.

Psalm. 138.

De eàdem altera sabbati, & quomodo Iudæi, vel quare festiuitates à die in diem transponere soliti sunt.

CAPVT XXXVI.

Vt Iosephus

VT Iosephus quoque in libro Antiquitatum scribit: Altera sabbati luna decimasexta debet intelligi, quia videlicet decimaquinta cum sit sancta atque solennis, sabbatum generali nomine dicitur, eo quòd non liceat in illo die quippiam operati. Sed constat profectò, quòd anno dominicæ passionis cum secundum Euangelium, quinta feria, decimaquarta luna euenisset, decimasexta luna sabbatum fuit. Num ergo vna eademq; dies, & propter se sabbarum, & propter præcedentem diem paschæ, altera fuit sabbati? Hic iam antiquam Iudęorum consuetudinem nosse operæpretium est, quæ huiusmodi est: Mos illis est, vt vbicunque vitare præualent, nunquam duo sabbata, id est, duos dies festos, quibus operari nō liceat continuent. Multa enim, aiunt, nobis importuna fierent, atque incommoda: verbi gratia, in curandis funeribus, quæ interdum à prima vespera prioris sabbati seruata, in quartum diem fœtoris molestiam generarēt, idcirco vbi quinta feria paschalis terminus, id est, decimaquarta luna euenisset, agnum quidem eàdem nocte comedebant, sed sequentis diei solennitatem relinquebant in sabbatum transferendam. Hoc præscito nemo miratur, cur quando dominus passus est, cum præterita vespera Iudæi agnum comedissent, quem & ipse dominus cum discipulis manducauerat, Iudæis tamen iudicia habere vacauerit, cum esset luna decimaquinta, quę dies ex lege sancta esse debuerat atque solennis. Claret igitur, quia nihil omnino repugnat, quoniam (sicut iam dictum est) ea die qua Christus resurrexit, Iudæi suum spicarum fasciculum leuauerunt, atque exinde, quinquaginta dies computando, die qua spiritus sanctus datus est Apostolis, completum, & ipsi suam pentecosten celebrauerint. Hic est ille agnus, de quo nunc mysticè dicitur. Atque in eodem die, quo manipulus consecratur, ędetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum domini. In holocaustum, inquam, domini, & non in esum sicut in vespera paschali. Etenim in illa quidem specie, qua seipsum manducandum dedit Apostolis suis, agnus dei in vespera paschali, in illa, inquam, specie panis & vini, ita sacrificamus, vt & manducemus eundem agnum dei: in illa verò specie, qua resurrexit altera sabbati, nequaquam illum comedimus, sed adolemus in holocaustum domini, vt totus integer atque incolumis sedeat à dextris dei. Sunt & aliæ Iudæis transpositiones eiusdem diei festi, quas licet ex abundanti sit scribere, non tamen præterimus, sicut accepimus ab illis. Nō solum enim sexta feria, sed & secunda & quarta dominica quoque, diem paschæ celebrare fugiunt. Nam si secunda feria pascha celebrarent, dies propitiationis, id est, decimus dies mensis septimi, qui à die paschæ centesimus septuagesimustertius est, in sextam feriam illis eueniret, quo nihil omnino illis operari licet. Si quarta feria pascha celebrarent, dominicam diem propitiationis haberent, & vtrobique duo sabbata, id est, duos dies festos continuos habentes, prædictis incommodis laborarent. Veruntamen horum omnium quæ dicta sunt, si ab eis authenticam quæras rationem, nullam omnino de scripturis proferre possunt, farenturque has traditiones non dei esse aut Moysi, sed magistrorum suorum scribarum & pharisæorum. Cæterùm nunc infelices qualiter agant non curandum est, quippe qui nec locum, nec oblationem habētes, legem vt ipsi fatentur non obseruant, nec ab altero die sabbati, sed ab ipsa vespera paschali suos quinquaginta dies computant.

Quod nostra azymorum festiuitas Christus sit, & nostra pentecoste aduentus spiritus sancti, & nostra congregatarum frugum lætissima festiuitas, natalis domini.

CAPVT XXXVII.

POrrò nobis triū solennitatū anni nostri totæ spirituales, totę sunt causæ cœlestes. Nā pascha nostrum immolatus est Christus, quo non à Pharaone homine, sed à Pharaone diabolo æterna liberatione liberati sumus. Nostra pentecostes, id est, L. dierum festiuitas, aduentus est spiritus sancti, quo cum nobis gentibus fœdus gratiosum pepigit deus, linguas omnium gentium tribuens Apostolis, vt esset, vndè vel quomodo gratiam istam audiremus. Nostra festiuitas de congregatis fructibus terræ, in exitu anni est nostra festiuitas, natiuitas scilicet Iesu Christi filij dei, in qua verè fructus terræ nostræ congregamus: terræ, inquam, nostræ, terræ virgineæ, de qua promittentem audiuimus spiritum sanctum. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Hoc planè mirabiliter delectari possumus, quòd secundum Romanorum computationem, tunc anni exitum habemus, quando prædictæ terræ nostræ fructum suscipimus, quando de virgine natum, deum & hominem, corde & ore, manibusq; baiulamus. Sed & secundum Græcorum obseruationem itidem tunc anni exitus est, quando de natiuitate Christi, omni populo gaudium & lætitia est. Cæterùm quòd in Exodo dicit, hæc sacra lex, vt iam dictum est, Solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro, custodies, & hic, id est, in Leuitico mense septimo id agendum esse censet, hoc non nisi secundum annum Aegyptiorum, à quibus tunc illi profecti fuerant, stare potest: quia videlicet non Hebræis, sed Aegyptijs circa septembrem, quæ apud illos dicitur Thot, exitus vel initium anni est. Gentium ergo, id est, Romanorum ac Græcorum computistas hoc maximè delectet, quòd in exitu anni ipsorum Christus natus est, in quo terræ nostræ fructus cōgregauimus, in quo & scripturarum sanctarum

Psalm. 84.

Exod. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

veritatem impletam accipimus: Audiamus igitur quod dicitur: [Sumetisq; vobis die primo, fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram domino deo vestro.] Lætabimini(inquit:)Hoc planè nos gentes facimus in prædicto nostri anni exitu, tanto tripudio virginei ventris excipientes fructum, vt manifestè sic quoque verum comprobemus oracullum, quo dictum est: Et ipse erit expectatio gentium. Gene. 49.
Quæ vnquam nox in tota multitudine noctium annuarum, tantam meruit lætitiam vniuersorum ordinum vtriusque sexus, senum, iuuenum, adolescentium, puerorum, atque puellarum? Annuntio vobis, inquit angelus, gaudium magnum, quod erit omni populo. Et verum dixit, nam ita est, etiam in isto flebili & misero mundo. Præcipuè intus spiritualis religio, secundum sacrosanctam Romanæ ecclesiæ institutionem lætatur in illo die, imò in illa nocte, coram domino deo suo, sumens fructus arboris pulcherrimæ, id est, refectionem bis in illa nocte proponens sanctæ eucharistiæ. Quid enim? Nonne corpus & sanguis filij dei, quæ munera bis offerimus vel accipimus in illa nocte fructus sunt arboris pulcherrimæ, id est, virginis intemeratæ. [Sumetis, ait, & spatulas palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente.] Mirum si non ex loco isto verè inquisitor lætitiæ commonitus fuit, qui sic officia præfatæ solennitatis instituit, vt natiuitatem Christi filij dei præ omnibus subsequeretur Stephanus protomartyr, qui eius gloriæ sempiternæ, primus martyr occurrit. Deinde Iohannes dilectus domini, tertio loco innocentium exercitus, quos funestus Herodes occidit. Nam & in illo, scilicet protomartyre victorioso, re vera spatulas palmarum ecclesia sancta sustollit, & in isto dilecto domini, quasi ramum ligni densarum frondium, videlicet quia densa & altissima scriptura, ab æterno incipiens principio, fidem rectam hic exornat ac defendit, in paruulis autem innocentibus quasi salices de torrente, quippe qui nihil operati, quemadmodum salices fructum non habentes, subitò persolam gratiam ad viriditatem saltierunt æternæ patriæ. Lucæ 2.

De anno septimo terræ sabbato, & de iubileo, id est, remissionis anno, & cur deus populo illi nihil aliud, sed tantum bona temporalia, si obtemperent, polliceatur: mala temporalia, si non obtemperent, comminetur. CAP. XXXVIII.

Cap. XXV Locutus est dominus ad Moysen dicēs: Loquere filijs Israel, & dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizet sabbatum domini. Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius. Septimo autem anno, sabbatum erit terræ requisitionis domini. Agrum non seres, & vineam non putabis. Quæ sponte gignit humus, nō metes, & vuas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam. Ac deinceps: Numerabis quoque tibi septē hebdomadas annorum, id est, septies septem quę simul faciunt annos quadraginta nouem. Et clanges buccina mense septimo decima die mensis.] Antequam terram diuidat populo suo dominus in funiculo distributionis, legem eiusdem terrę prescribit, conditiones proponit, sub quibus filios Israel non terrę dominos, sed domini terrę, id est, dei sui colonos degere velit. [Sanctificabis, ait, annum quinquagesimum, & vocabis remissionē cunctis habitatoribus terrę tuæ. Ipse est enim iubileus.] Idcirco, inquit, vocabis remissionē, quia ipse est iubileus. Iubileus nanq; dimittens vel remittēs interpretatur. Quare vocabis remissionem, & quare annus ipse est iubileus? Ait: [Reuertetur homo ad possessionem suam, & vnusquisque rediet ad familiam pristinam, quia iubileus est, & quinquagesimus annus. Non seretis neq; metetis sponte in agro nascentia, & primitias vindemiæ non colligetis.] Reuertetur, inquit, homo ad possessionem suam, subauditur, si necessitate cōpulsus vendiderit eam. Quo iure? Ait paulo inferius. [Terra non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis. Vndè cuncta regio possessionis vestrę sub redemptionis conditione vendetur.] Reuertetur itaque homo ad possessionem. Et vnusquisque, ait, rediet ad familiam pristinam, subauditur, qui paupertate compulsus vendidit se. Hoc enim inferius dicit: Si paupertate compulsus vēdiderit se tibi frater tuus, vsque ad annum iubileum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationē & ad possessionē patrū suorū.] Quo iure? Ait: [Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de terra Aegypti.] Et iterum. [Mei enim sunt serui filij Israel, quos eduxi de terra Aegypti.] Pulchrè ius suum agnoscit deus, vt lege clementię licitò vratur. Sed quid magnum domino deo excelso, possessori cœli & terrę, maris, & omnium quę in eis sunt, quid inquam magnum aut quàm gloriosum prędicere, aut præferibere sibi ius terrę modicę, quam constat terrę Syriacæ sinū esse non valde magnū. Videlicet quia hi quibus loquitur, pueri sunt, paruuli sunt, amatores paGalat.3. uorum, cupidi rerum exilium, auidi bonorū terrestrium, vtpotè necdum cognitores bonorū cœlestium. Ergo quantulumcunq; sit hoc bonum ante magni dei cōspectum, pro re & pro tempore nō dedignatur eius magnificare commodū, neq; curat quale vel quantū sit id quod dat pater sapiēs, dūmodo pro illo munere sibimet arctētū, sibimet obnoxiū faciat puerū. Et hęc lex, magn⁹ & sapiens pędagogus, sed paruū quidē est premiū quod pollicetur, vt bonū prouocet pueri ingeniū, & parua est virga qua minat, vt eiusdē deterreat lasciuiā. Quid enim polliceā, quod cōminaturę

Si, inquit,

Si, inquit, in præceptis meis ambulaueritis, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet Leuit.26.
germen suum, & pomis arbores replebuntur. Ac deinceps: Comedetis vetustissima veterum, & vetera nouis superuenientibus proijcietis. Hæc & his similia pollicetur, & de regno cœlorum nusquam palam loquitur, quia videlicet populus ille puer erat, necdūq; inuisibilia siue cœlestia spectare, siue amare nouerat. Deinde dicit: Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, visitabo vos velociter in ęgestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem quę ab hostibus deuorabitur. Item: Emittam in vos bestias agri, quę consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, delertæ fiant viæ vestræ. Ac deinceps. Cumq; confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medium vestri, & trademini hostium manibus, postquam confregero baculum panis vestri, ita vt decem mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pōdus, & comedetis, & non saturabimini. Hæc & his similia comminatur, & de geenna ignis inextinguibilis, vbi erit fletus & stridor dentium, nusquam palam loquitur, quia videlicet (sicut iam dictum est) populus ille puer erat, & mala inuisibilia timere non nouerat. Iraq; deus non pro sua magnitudine, sed pro seruili sensu, rem paruam quasi grandi versat molimine, daturus tamen & cum illis bonis exiguis, magna & æterna obedientibus præmia, & cum illis malis transitorijs, sempiterna inobedientibus supplicia.

Quòd nos eadem terræ sabbata, non carnaliter, sed spiritualiter debeamus obseruare. CAP. XXXIX.

CAeterùm nos in plenitudine temporis sumus, de qua vir magnus, vir perfectus loquitur Galat.4.
Apostolus. Et nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes. At vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, &c. In hac plenitudine positi, nō decet vt conuertamur iterum ad infirma & egena elementa, videlicet vt nihil aliud arbitremur agi hic, nisi quod arida sonat litera, dicendo: Sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesq; fructus eius, septimo autem anno sabbatum erit terræ requietionis domini, &c. Necq; enim pro māgno computare dignabuntur Romani, q̄ illi populo exiguum terræ situm deus dedit, cum & patres eorum pauci Aenea duce Latium occupare potuerint, & ipsi deinceps orbem terræ maximis & crebris bellorum victorijs sibimet subiecerint. Iraq; & ipsi humana ratione, possunt adduci vt credant, quòd deus maiestatis nunquam de illius terræ bonis, siue meliorum significatione, nunquam de illius terræ exiguæ incommodis, siue malorum æternorum inuisibilium figuratione verba facere dignatus sit. Igitur, quoniam misit deus spiritum filij Rom.8.
sui in corda nostra clamantē, abba pater, iam & hęc in spiritu contemplemur, vbi literam pro capacitate sensuum exercitatorum iure fastidimus.

Quæ sabbata nostra sint, & quæ terra nostra, de cuius sabbatis spiritui sancto cura sit. CAPVT XL.

SEx, inquit, annis seres agrum tuum, septimo autē anno sabbatū erit requietionis domini.] Puta consiliatorem dixisse Apost. Hoc itaq; dico fratres, tēpus breue est. Rēliquum est vt qui habent vxores, tanq̄ non habētes sint, &c. Quæ enim est terra nostra, de qua deo vel spiritui sancto 1.Cor.7.
sit cura, nisi caro nostra? Sex ergo, inquit, annis seres agrum tuum. i. seminabis in carne tua, vsq; ad sufficientem generationē filiorum. Senarius quippe numerus perfectus est, & hoc loco spiritualiter pulchrè sufficientem prolem significat, pro cuius sola spe coniugio vacandum est. Septimo anno sabbatum erit terrę requietionis domini. i. post susceptionē filiorū continentiæ studebis, & castitati operā dabis, cuius inhabitatione deus iure debeat delectari. [Agrum non seres, & vineā non putabis.] Id est, spontaneos carnis motus nō sequeris, sed habens agrum siue vineā, quasi nō habens eris, id est, habens virum vel habens vxorem, quasi non habens eris, & hoc modo. [Quæ sponte gignit humus non metes, & vuas primitiarum tuarum non colliges, quasi vindemiam.] Id est, spontaneis vt prædictum est, carnis motibus fruendo, luxuriam non exercebis, quasi rē iustam aut licitam. [Annus enim terræ requietionis est] id est, tempus est, vt ab eiusmodi seruiturę corruptionis vaces. [Sed erunt vobis, inquit, in cibum, tibi & seruo tuo, ancillæ & mercenario & aduenę, qui peregrinātur apud te. Iumentis tuis & pecoribus omnia quæ nascuntur prębebunt cibum.] Sed mutabis, inquit, opera carnis, opera corruptionis, in opera spiritus, opera gloriæ & honoris, vt videant homines, quorum quasi seruorum siue ancillarum, quasi mercenariorum & aduenarum imperfectio vel fides infirmior, imo & quasi iumentorum aut pecorum carnalis cō- Matt.5.
uersatio bono indiget corroborari exemplo, videant inquam & glorificent patrem qui est in cœlis, quodammodo refecti quasi cibis ex terra tua prębitis.

Quis noster sit iubilæus, id est, dimittens annus. CAP. XLI.

NVmerabis quóque tibi septem hebdomadas annorum.] Id est, septem septies quæ simul faciunt annos xlix. [Et clanges buccina mense septimo decima die mēsis propitiationis tēpore in vniuersa terra tua. Sanctificabisq; annū quinquagesimū: Et vocabis remissionē cunctis

habita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXV.

habitatoribus terræ tuæ. Ipse est enim Iubilæus.] Iubileus, vt supradictum est, dimittēs interpretatur. Quid autē profecimus in schola huius sanctæ legis, in disciplina legis & euangelii, si nō didicimus, dimittere debita fratribus nostris, debita inquam, id est, peccata debitoribus nostris? Siquidem dominus noster proposita parabola de homine rege, qui voluit rationem ponere cum seruis suis, ita conclusit. Sic & pater meus faciet vobis, si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Dixerat enim illi Petrus. Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsq; septies? Non, inquit, dico tibi vsq; septies, sed vsq; septuagies septies. Sanctificabis ergo, inquit, annum iubilæum, id est, sancta & charitatiua remissione peccantem in te & pœnitentē sui cipies fratrem tuum, peccantem inq̄, non vsq; septies, qui numerus insolubilis est, neq; enim per partes æquas diuidi potest, & insolubile peccatū impœnitentis significat, sed septem vicibus septies, qui numerus solubilis est, siue septuagies septies, qui numerus itē in partes æquas diuidi potest, significatq; peccatum quod solui potest: quia videlicet frater qui peccauit, cum pœnitentiam agat, corrigibilis est. Hoc verè sanctum atq; pulcherrimum Iubilei festum est, euangelica clāgente buccina concelebrandum, ita vt reuertatur homo in possessionem suam, & vnusquisq; redeat ad familiam pristinam, id est, vt omni discordia soluta, omnes habeant cor vnum & animā vnam, seruentq; vnitatem spiritus & integrum pacis vinculum, canentes: Ecce q̄ bonum, & q̄ iucundum habitare fratres in vnum.

Matt.18.

Ephes.4. Psal.132.

De eadem dimissione legitima secundum legem domorum redimendarum, aliam quidem earum quæ in vrbibus muratis, atq; aliam earum quæ in agris siue in villis sunt, & de Leuitarum ædibus. CAP. XLII.

SEd debet ipia remissionis cauta esse festiuitas. Sunt enim plericq; (quod valde absurdū est) faciles ad remittendam iniuriam dei, difficiles & tardi ad donandam iniuriam suā. Nimirū hoc potius bene constituti & bene eruditi animi est, quò facilis sit ac prōptus ad remittendā iniuriā sui, tardior aūt ad donādā iniuriā dei. Subsequit ergo discretus ac prouidus legis spiritus, & dicit: [Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiā redimendi, donec vnus impleatur annus. Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eā, & posteri eius in perpetuum: & redimi non poterit etiā in iubileo. Si autem in villa fuerit domus quæ muros nō habet, agrorum iure vendetur. Si autē redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominū.] Domorum venditio, mentium abalienatio est. Quoties enim quisq; peccati captus dulcedine, semet ipsum perdit, profectò domū valde necessariā pro nihilo vendit. Vndè per prophetā dominus dicit, gratis venundati estis. Ipsæ autem domus aliæ intra muros vrbis venditę cōsistunt, alię in villa sunt: qa videlicet est quādo in deū, est quando ꝙs in proximū peccet. Et quidē vtrunq; pertinet ad deum, sed in redēptione differt plurimū. Vnde ad filios suos dicit Heli: Si peccauerit vir in virū, placari ei potest deus. Si aurē in deū peccauerit vir, quis orabit pro eo? Qui igitur vēdiderit, inquit, domū intra vrbis muros, habebit licentiā redimendi, donec vnus impleat annus. Si nō redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eā, & posteri eius in perpetuū, & redimi non poterit etiā in iubileo. Quod est dicere. Qui nominatur fornicator aut auarus, aut idōlis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, qui inq̄ talis existens vel quippiā huiusmodi faciens, etiā defendere voluerit opera sua, quandiu quidē supereſt illi vitæ tempus, potest & licentiā habet, pœnitendo & emendando peccatum suum redimere, & ab ecclesia solui, si vult. Si autē non pœnituerit, & impœnitentem cōprehenderit vitæ terminus, emptor diabolus possidebit animā eius, & quia nō est deplorarum in isto, nec remittetur peccatū eius in futuro seculo. Si autē in villa fuerit domus quæ muros non habet, i. si in proximum admissum fuerit peccatum, quod muro defensionis roborarum non est, agrorum iure vendetur. i. veniali conditione tenebitur. Nam si ante, inquit, redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad dominum. i. etiā si antè finē vitę non condigna satisfactione compensatum fuerit, is in quē peccauit proximus, non solum licitò, verùm etiā laudabiliter orabit pro eo, vt remittatur ei peccatū. [Aedes Leuitarum quæ in vrbibus sunt semper possunt redimi. Si redemptæ nō fuerint, in iubileo reuertentur ad dominos, &c. Is venditor domus suæ, intra muros vrbis constitutæ, Leuita est, qui q̄uis in deum peccauerit, eūq; superbè contēpserit, non tamen tamdiu in peccato permanet, donec eum inuitum fœtor suus publicet, sed aspirāte deo cōpunctus, peccati sui causam adhuc in anima sua latentē, spirituali seniori per semetipsū patefacere studet, prœoccupās faciē domini in cōfessione, q̄d vtiq; legitimū est quasi ordinis Leuitici. i. boni ac sancti propositi. Eiusmodi, inquit, ædes Leuiticæ semper redimi possunt: & si redemtæ non fuerint, in iubileo reuertētur ad dominos, quia videlicet talium culpæ & si in præsenti seculo non satis dignis pœnitētiæ fructibus redemptę fuerint, saltē in futuro venia nō carebunt, sic tamē quasi per ignem purgatorium. Origenes de eo quod hic dictum est, si nō redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor possidebit eā in perpetuū, & redimi non poterit, nescio quid volēs, semel tantum, inquit, in ecclesia est pœnitētiæ locus. Verùm quomodocunq; ille dixerit, ille magis sensus eligendus est, qui nec; sapientium authoritatem, nec simplicium fidem lædit.

Esaiæ 52.

1.Reg.2.

1.Cor.5.

Matt.12.

1.Cor.3.

De eo

De eo quod ait: Si paupertate cōpulsus vendiderit se tibi frater tuus, q̄; sapienter oporteat humilem pœnitentium confessionem attendere. CAP. XLIII.

OPorter hic confessionis susceptorem doctū esse lege diuina, cautūq; discretione præcipua, vt sciat qua mensura, qua moderatione redemptionū singularū taxet precia, id est, qualia qui busq; pro modo culparū, vel pro possibilitate confitentiū, pœnitenniq; imponet onera. Dicit ergo adhuc lex sancta, lex iusta & bona. [Si paupertate cōpulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eū opprimes seruitute famulorū, sed quasi mercenarius aut colonus erit. Vsq; ad annum iubileum operabitur apud te, & postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationē & ad possessionem patrum suorū. Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de terra Aegypti.] Si, inquit, paupertate. i. spiritu timoris cōpulsus, vendiderit se tibi frater tuus, quod videlicet facit, quando prorearu timens, & cōpunctus semetipsum iudicio dei per ministrum dei subijcit, vt veniam salutēq; mereatur, facturus pro redēptione animæ suæ quicquid à te fuerit iussus. Vt quid enim se tibi subijcit, nisi quia paupertas eum cōpellit, illa inq̄ paupertas, in qua ponit dominus beatitudinis principium, dicendo: Beati pauperes spiritu, quoniā ipsorum est regnum cœlorū? Nisi enim hæc illū angeret, qui forsitan natalibus, sensu quoq;, aut etiā curiæ fascibus te potior est, nunq̄ consilium salutis suæ à te cū pœna pudoris sui medicaret. Non ergo, inquit, eum opprimes seruitute famulorū, videlicet de tua cōfisus iustitia, tanq̄ tu ipse misericordia dei non indigeas, quēadmodū Pharisæus ille, qui peccatricē mulierē secus pedes domini flentē videns, arenti corde fontē misericordiæ reprehendebat. Hic, inquit, si esset propheta, sciret quæ & qualis esset mulier, quæ tangit eū, quia peccatrix est. Vtiq; tali si mulier hiç eadem paupertate compulsa, semetipsam vendidisset, non eā paterna pietate suscepisset, sed seruitute famulorū oppressisset, imò & quod peius est, calcibus fortè repulisset. Sed quasi mercenarius, inquit, & colonus erit. i. venia peccatorum, pro qua seruit, per tuum ministerium impetrabit, tecumq; in gratia vel iustitia, qua dilaratus es, sine angustia receptus habitabit. Vsq; ad annum iubileum operabitur apud te, id est, vsq; ad remissionem speranda, indictos sibimet abs te faciet fructus dignos pœnitentiæ, & postea reuertetur ad cognationem & possessione patrum suorum, scilicet recipiendo pristinæ dignitatis vel officij gradum. Non enim peccata, quæ tali modo prodita sunt, honore vel gradu proprio priuant authorem suum, cum & Dauid dicat: Docebo iniquos vias tuas, qui vtiq; grande crimē admiserat. Mei enim, inquit, sunt serui, & ego eduxi eos de terra Aegypti. Ac si dicat: Idcirco non opprimes vt prædictum est, quia non tibi se subiecit, sed mihi: non tuo, sed meo timore confessus est, quod fecit, & ego inspiratione occulta vocaui illum, de peccatorum suorum tenebris, vt veniret ad lucem confitendi tui. [Non veneant conditione seruorum, nec affliges eum per potentiam, sed metuito deum tuum.] Ac si dicat: Non agetur cum his qui eiusmodi sunt, sicut cum his qui in seruili nequitia perseuerantes deprehensi, vel à iudicibus conuicti sunt, sed metuito, inquit, deum tuum, videlicet considerans ne & tu ipse tenteris. Nam qui se existimat stare, videat, inquit, ne cadat. Metuito inq̄ deum tuum, & temetipsum in alterius calamitate desle, quia fortasse in similibus aut lapsus es, aut labi potes, si non lapsus es. [Seruus & ancilla sit vobis de nationibus quæ in circuitu vestro sunt, & de aduenis qui peregrinantur apud vos. [Illos, ait, in fortitudine & terrore opprimite, quos arguit seruilis conditio morum, qui nisi quasi cum armis quæsiti fuissent, ad modum belli, quo de nationibus, quæ in circuitu sunt, laboriosa victoria fit & capiuntur, qui hostes vel rebelles fuerunt, nunc; prodidissent reatum suum. In illos inquam seuerius vindicate, qui non voluntaria confessione peccatum suum prodiderunt, sed per alios est cognitum.

Psal.50.

Rom.11.

De eo qui in te, id est, te scientē peccauerit, qualiter veram circa illum disciplinam moderari debeas, secundū quod ait: Si inualuerit apud te manus aduenæ & peregrini. CAP. XLIIII.

SI inualuerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiq; de stirpe eius, post venditionē potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum, & cæ.] In omnem partem periculi lex spiritualis magnam clementiæ manū porrigit. Quid enim, si nec; ipse peccator delictum suum prodidit, nec; publicè per alium cognitus est, sed tu solus nosti? Numquid itaru diuulgabis? Non vtiq;: Sed vade, inquit dominus, & corripe eū inter & ipsum solū. Si te audierit, lucratus eris fratrē tuū. Si ergo, inquit, inualuerit apud vos manus aduenæ atq; peregrini. Peregrinus iste diabolus est, qui tunc apud nos inualescit, quando in his, qui nostri sunt, increscatur pars eius (vt ait Abacuc) & cibus eius electus. Nam de hoc peregrino ad Dauid à domino missus Nathan loquitur. Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper. Ac deinceps. Cū autem peregrinus quidā venisset ad diuitē, parcēs ille sumere de ouibus & bobus suis, vt exhiberet conuiuū peregrino illi, q̄ venerat ad se, tulit ouē viri pauperis, & cæt. Peregrinus ergo, & ab omni ciuitate dei profugus, imò & refuga, diabolus est, quem superuenientem Dauid eo tempore excepit, & quasi grandi conuiuio nebulonem pauit, quando vxorem Vriæ adulterauit, ipsumq; gladio filiorum Amon interfecit. Si igitur, inquit, inualuerit apud vos

Matt.18.

Abac.1.

2.Reg.12.

manus

Universidad de Deusto
Biblioteca

manus aduenæ atque peregrini, id est, diaboli, & attenuatus, id est, tentatione superatus frater tuus vendiderit se ei, videlicet quomodo Dauid semetipsum vendidit, post venditionem potest redimi, nec enim debet post peccatū pœnitētia denegari. Qui voluerit ex fratribus suis redimet eū, videlicet corripiendo inter se & ipsum solū, & ita lucrando eū, faciendo etiā quod Apost. ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi. [Sinautē & ipse potuerit, redimet se] Galat.6. prœueniēdo scilicet omnē correptionē spōtanea cōfessione, vt supra dictū est. Redimet se, ait: [Supputaris dūtaxat annis à tēpore vēditionis vsq; in annū iubileū, & pecunia qua vēditus fuerat iuxta annorū numerū, & ratione mercenarij supputata. Si plures fuerint anni q; remanēt, vsq; ad iubileū, secundū hos reddet & preciū, &c.] Supputare annos à tēpore vēditionis vsq; ad annū iubileū, pecuniāq; iuxta annorū numerū, id plane est, pura ac syncera cōfessione aperire, rarius an crebrius peccatū sit iteratū, & secundū peccati frequentationē susciperе pœnitentiæ pensum. Neq; enim, si (verbi gratia) adolescens semel & fortuito casu cum virgine peccauit, aut semel furtum fecit, eadem pœnitentiæ quantitate plectendus est, qua & ille, qui sæpius peccatū ipsum incidit.

De bonis quæ promittit deus, deq; malis quæ cōminatur quasi carnalibus, quomodo à nobis spiritualiter rectè intelligantur. CAP. XLV.

CAP. XXVII. EGo dominus deus vester: Non facietis vobis idōlum, &c] Confirmaturus præcepta moxq; digna promissurus præmia, summā authoritatē præmittit deus & dominus maiestatis. Quę autē promittat bona vel quæ cōminetur mala, spiritualis homo nō minus in spiritu videt, q; in litera. Neq; enim expositione indiget, quas nobis mādata sua custodiētibus det pluuias tēporibus suis, quæ terra gignat germē, quæ pomis suis arbores repleātur, quæ messiū tritura, quæ vindemia, quæ sementis succedat, quem panem comedamus in saturitatem, quā pacem habeamus in finibus nostris, quę sint malæ bestiæ quas deus auferat, & quis sit gladius qui terminos nostros nō transeat, quæ comedamus vetustissima veterum, & quæ vetera quibus nouis superuenientibus proferamus. Clarum quippe nobis est, quia pluuiæ nostræ cœlestes doctrinæ sunt, terra nostra ecclesia, arbores singuli homines, messis vel vindemia communia iustitiæ opera, panis noster vinus panis, qui de cœlo descendit, & pax nostra Christus est, malæ bestiæ maligni spiritus, gladius æterna damnatio, vetustissima comedenda antiquissima decalogi præcepta, auxilio dei benè implenda, vetera nouis superuenientibus proficienda, ceremoniæ veteres in spiritu custodiendę, vetustate literæ contēpta. Hæc enim omnia diuinitatis ope nobis bene prouenīūt, propter præcedētis fidei meritū. Ecōtrario quę mala cōminatur nō audientibus mādata sua dominus deus, plana sunt intellectui, tā in litera, q; in spiritu. Visitabo vos (inquiens) velociter in egestate & ardore, &c. Et quidem spiritualia magis q; carnalia, ęterna potius quàm transitoria mala metuēda sunt, & æterna magis quàm transitoria bona diligenda sunt: veruntamen & pro temporalibus bonis deo supplicare, & contra mala temporalia eius opem flagitare, nulla nos scriptura vetat.

De eo quod ait: Homo qui votum fecerit, &c. & quod grauissimum sit, non reddidisse quod voueris. CAP. XLVI.

CAP. XXVII. HOmo qui votum fecerit & vouerit & spoponderit deo animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Si fuerit masculus, à vicesimo anno vsq; ad sexagesimū annū dabit quinquaginta siclos argenti, ad mensura sanctuarij. Si mulier, triginta. A quinto autem anno vsq; ad vicesimum masculus viginti siclos, fœmina decē.] Et cætera. Notandum in primis, votum ex præcepto non esse, quis dicat psalmus: Vouete & reddite. Nempe q; dicit vouete, nō ex authoritate iubētis, sed ex animo est consulentis, q; autē addit, & reddite, iā ex autoritate imperantis est. Etenim vt voueat, aut non voueat quis, in potestate habet, postquam autem vouerit, iā ex necessitate reddit, quia debet. Deinde sciendū, quia non satis deo charus est, imo deo indignus est, qui rem suam illi quidem offert, seipsum autem sibi retinet. Nam si rectè quidem obtulit, quia cui debuit deo obtulit: sed non rectè diuisit, quia quod erat melius, deo negauit, quod vilius, dedit. Psal.75. Vndè & assimulatur Cain, qui deo quidem fruges terræ obtulit, sed cor in malo detinuit. Igitur & lex domini sancta votum animę proponit, deinde & votum rei possessę subiungit, dum dicit. Homo qui votum fecerit & vouerit & spoponderit animam suam, &c. Ac deinceps: [Animal, inquit, quod immolari potest domino, si quis vouerit, sanctū erit, & mutari non poterit.] Et reliqua. Per periphrasim, id est, per circūlocutionem, trināq; non verbi, sed sensus eiusdem repetitionē, dicendo: qui votum fecerit & vouerit & spoponderit, voti tenorē, quantus esse debeat, intimare contendit. Et reuera non solū in austeritate legis, sed & in dulcedine euangelij grauissimū Petro dicente: Anania, cur tentauit Satanas cor tuū mentiri te spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? &c. audiens Ananias hęc verba, cecidit & expirauit. Veruntamen hāc voti occidentem literam, ecclesia in euangelio Christi detrimentum facit, atq; abiicit, quod videlicet carnali populo permissum est, sic vouere animam suam, vt non redemisse, reatus esset, votū persoluisse, sacrilegiū esset. Eo modo potius homo Christianus animā suam voueat, quo cū vouerit, redimere non li-

ceat, & si nō voluerit, sine dubio perdat. Quomodo? Scilicet vt peccato moriatur, & iustitiæ viuat, vt mundo crucifixus sit, mortificando membra sua super terram, & sic odiendo animam suam, in vitam æternam custodiat eam. Rom.6. Coloss.3. Iohan.12.

Commentariorum in LEVITICVM Finis.

Ruperti Abbatis Tuitiensis de Trinitate et operibus eius, in Numeros, commentariorum, Liber I.

De eo quod dictum est in Apocalypsi: Et cum deuorassem librum, amaricatus est venter meus, & quòd hunc librū Numeri legētibus, rectè amaricatio timoris in eo sit, quòd numerati filij Israel prosternuntur. CAP. I.

APERTVM in Apocalypsi Iohannes librum accipit, vt deuoret illum de manu angeli fortis stantis supra mare, & supra terram: qui dum prædicatores fortiores mittit ad fortiora, siue minores ad minora pericula, profectò pedem suum dextrum supra mare, sinistrum autem ponit super terram. Et accepi, inquit, librum, & deuorauī illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce. Et cum deuorassem eum, amaricatus est venter meus. Liber iste, quem & hic angelus apertum habet in manu, & in alio loco signatum accipiens agnus soluit septem signacula eius, sancta scriptura est, quam in semetipso impleuit vnus idemque Christus, & angeli, id est, nuntii nobis officio functus & tanquam agnus pro peccatis nostris immolatus. Et hunc librum nos quòque cum de Iohanne de manu angeli accipere ac deuorare, ore licet exiguo, nec satis firmo dente conati sumus, estque in his quæ hactenus dicta sunt, in ore nostro tanquam mel dulce, sed iam nunc adest vndè amaricetur venter noster, vndè timore magno iure concutiatur interior sensus noster. Hic enim est liber Numeri, quo omnes filii Israel iubente domino per generationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum à vicesimo anno & supra recensiti sunt, & tamen in terram repromissionis non introierunt, sed eorum corpora in deserto prostrata sunt. Hoc est, vndè amaricetur vēter hominis spiritualis, quicunque librum prædictum studiosè deuorauit. Quid enim amarius, q; quòd in hoc libro numerati prosternuntur, & dinumeratio deinceps iteratur? Testante quippe Apostolo, hæc in figura nostri facta, & ad correctionem nostram scripta sunt. Qua in figura nostri sunt facta, vel quid de nobis præfiguraverunt, nisi quia nos omnes secundum præsentē fidei professionem numerati sumus, quippe qui omnes in baptismo Christi nomina nostra dedimus, & tamen non omnes sic currimus, vt comprehendamus? Igitur cantantes quidem, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine, super mel & fauum ori meo, de vocatione nostra gaudeamus, sed de incertitudine cursus aut comprehensionis nostræ timentes amaricemur secundum verum ac mysticum sensum præsentis libri, quem nunc ingredimur. Apoc.10. Apoca.5. 1.Cor.10. Psal.118.

Nomina principum, tribuum, ac domorum, & interpretationes earum, & quòd professionem significent in Christum credentium. CAP. II.

PRincipum, tribuum, ac domorum in cognationibus suis, ista sunt nomina. [De tribu Rubē, Elizur filius Sedeur. De Simeon, Salamiel filius Surrisadai. De Iuda, Naason filius Aminadab. De Iachar, Nathanael, filius Zuar. De Zabulon, Heliab filius Helon. Filiorū autem Ioseph. De Effraim, Elisama filius Ammiud. De Manasse, Gamaliel filius Phadassur. De Beniamin, Abidan filius Gedeonis. De Dan, Abiezer filius Amisaddai. De Aser Phegiel filius Ocran. De Gad, Eliasaph filius Duhel. De Nephthali, Aira filius Henan. Hi nobilissimi principes multitudinis.] Horum nomina ferè omnia secundum proprias interpretationes insignia sunt. Ruben quippe, videns filios interpretatur. Elizur, pater meus fortis. Sedeur, vberum lux. Simeon, audiens tristitiam. Salamiel, retribuens mihi deus, vel pax mea deus. Surrisadai, continens vbera mea, vel fortis meus dominus. Iuda, cōfessio. Naason, serpēntus, vel augurij. Aminadab, populi mei spontaneus. Iachar, merces. Nathanael donum dei. Zuar, pusillus. Zabulon, habitaculum fortitudinis. Heliab, deus meus pater. Helon, exercitus fortitudo. Ioseph, augmentum. Effraim, frugifer siue crescens. Elisama, deus meus audiuit. Ammiud, populus meus inclytus. Manasse, obliuio. Samaliel, retributio dei. Phadassur redemptio fortis. Beniamin filius dexteræ. Abidan, CAP. I.

pater

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. II.

parer meus iudex, Gedeon tentatio iniquitatis, vel circuiens vterum. Dan iudicium aut iudicās. Aliezer, frater meus adiutor. Amisaddai, populus meus sufficiens. Aser, beatus. Pheziel, occurre mihi deus. Gad, accinctus. Eliasaph, deus meus cōgregauit. Duhel, agnoscant deum. Nephthalim, dilatauit me. Aira fratris mei amicus. Henan, nubes. Hæc, inquam, nomina, ferè omnia splēdida sunt, & pulchram omnium nostrorum professionem significant, qui in præsenti via currimus, qui mare baptismi omnes transiuimus, & omnes iam non in nube & in mari, sed in eo quod
1.Cor.10. per nubem & mare significatum est, baptizati sumus, qui omnes escam spiritualē manducamus, & spiritualem potum bibimus de petra, quæ non iam in figura, sed in veritate est Christus. Sed
Apocal.3. in Apocalypsi dicit spiritus ecclesijs: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Cum de illo qui vicerit, dicit: non dolebo nomen eius, & confitebor nomen eius: profectò de oppositō, id est: de illo qui non vicerit, subaudiri vult, quòd deleat nomen eius, quòd non confiteatur nomen eius, quantumlibet in præsenti ecclesia pulchrè scriptum esse videatur, quantumuis altè inter Christianæ fidei professores recitetur. Nempè & isti principes nominatim, & omnes qui sub illis à vicesimo anno, & supra numerati sunt. [Quorum fuit numerus sexcenta tria millia virorum, quingenti quinquaginta ad bella procedere valentium.] Omnes, inquam, in deserto prostrati sunt, præter Iosue filium Nun, & Caleph filium Iepphone. Ordinem quoq; exercituum cō
Apoc.21. sideremus, quoniam nec ipsum à figura nostri vacare credimus.

De ordine exercituū vel positione castrorum, quòd illud significet, quod in Apocalypsi ciuitas ternarum dispositione portarum. CAP. III.

CAP. II. METabūtur aūt castra filij Israel, vnusquisq; per turmas aut cuneos, atq; exercitū suū. Porrò leuitæ per gyrū tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinē filiorū
Cant. 6. Israel, & excubabunt in custodijs tabernaculi testimonij.] Ac deinceps. [Ad orientem Iudas si-
Cant. 1. get tentoria per turmas exercitus sui, eritq; princeps filiorum eius Naason filius Aminadab, & omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuaginta quatuor milia sexcenti.] In Canticis Canticorum sponsus dicit: Pulchra es amica mea, suauis, & decora, sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata. Item: Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Ergo non solum ducerationē, sed & hac præeunte authoritate, prædictum ordinem castrorum in figura dispositum fuisse credamus sanctæ ecclesiæ. Quid enim pulchrius, quid rationabilius, secundum viuificantem spiritum, tali castrorum ordine? Ad orientem tribus Israel tres, ad occi-
Apoc.21. dentem tribus tres, ad meridiem tribus tres, & ad aquilonem merabuntur castra tribus tres. Et in apocalypsi de illa sancta ciuitate dei, quæ est ecclesia, quam hæc (vt prædictum est) ordinata significat castrorum acies, ita scriptum est: Et habebat murum magnum & altum, habens portas duodecim, & in portis angulos duodecim, & nomina scripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, & ab austro portæ tres, & ab occidente portæ tres. Hinc egregius atq; orthodoxus versificator, ait:

Seu pueros sol primus agat, seu feruor ephœbos
Accendat nimius, seu consummabilis æui
Perficiat lux plena viros, siue algida boreæ
Aetas decrepitam vocet ad pia sacra senectam,
Occurrit trinum quadrina ad compita nomen.

Hoc igitur liquet, quia talis tribuum dispositio, plenitudinis gratiæ figura est, qua nunc ab omni gente & natione, ab omni sexu & ætate venientes, excipit sanctæ trinitatis vnica & apostolica
Hierem.1. fides. Sed & præterea notandum, quia Dan ad Aquilonis partem castra metatus est. Nam quia de stirpe eius (vt creditur) Antichristus venturus est, recte ad Aquilonem sedet, qui in mala accipitur significatione, propheta dicente: Ab aquilone panderur malum super omnes habitatores terræ. Et quidem Aser & Nephthalim, qui cum eo castrametati sunt, nominibus suis bona significant. Aser quippe beatus, Nephthalim latitudo interpretatur, sed omnes videlicet Dan, Aser, & Nephthalim ex ancillis, omnes in concubinis generati sunt. Cæterùm ad orientem, vndè sol oritur, Iudas, Isachar, & Zabulon, qui omnes ex Lya libera. Ad occidentem verò, vndè suaues & vemi spirant zepluri, Ephraim, Manasses, & Beniamin, qui omnes ex Rachel libera progeniti sunt, fixēre tentoria. Porro ad meridianam plagam, vndè clarior quidem diei facies, sed nimius interdum æstus feruet, Ruben, Gad, Simeon castrametati sunt, quorum vnus Gad de ancilla, cæteri de libera orti sunt.

Quid mysticè significet, quòd leuitæ non sunt numerati inter filios Israel. CAPVT IIII.

LEuitę autem non sunt numerati inter filios Israel. Sic enim præcepit dominus Moysi.] Leuitæ in prȩsenti ecclesia Christi, hi sunt qui altari deseruiunt, qui sacris honoribus sunctī sunt, qui altaris officia celebranda susceperunt. De istis sacri canones prȩcipiunt, vt à secularibus curis

curis abstineant. Episcopus, inquiunt, aut presbyter, aut diaconus, nequaquam seculares curas 2.Tim.2.
assumat, verbi gratia: Negocia vel venationes exercendo, aut in bellum eundo. Sin aliter, deijcia
tur. Benè ergo Leuitę prȩcipiente domino non sunt numerati inter filios Israel, quia videlicet nō sicut populum, sic sacerdotes aut ministros altaris esse decer. Inter eos scilicet Leuitas, Aaron sacerdos summus eminet, cuius primogenitus Nadab, deinde Abiu & Eleazar & Ithamar. Quorum Nadab spontaneus. Abiu parer meus est, siue pater meus ipse. Eleazar, deus meus adiutor, siue dei mei adiutorium. Ithamar, vbi amarus, siue vbi palma interpretatur. His nominibus penè totus sacerdotalis ac Leuitici ordinis nostri status exprimitur. Nam plerique ex nobis ad altaris officia nimis spontanei sunt secundum nomen Nadab, & nimium in deo gloriantur secundū nomen Abiu, qui laicum populum aspernantur, tanquam solis ipsis pater sit deus. Cęterùm qui sui gradus honore humiliter & dignè funguntur, hi secundum nomen Eleazar rectè dicere possunt, deus meus adiutor, vel dei mei adiutorium, quia videlicet quicquid ab eis dignè perfectè, & agitur, à deo fieri creditur: & secundum nomen Ithamar hoc ab illis exigitur, vt per amaram ca- 1.Cor.9.
stigationem corporis sui sic currant, vt brauium accipiant, ne fortè aliis prædicando, ipsi reprobi fiant. [Mortui (inquit) sunt Nadab & Abiu cum offerrent ignem alienum,] Videlicet in ty- CAP.
pum Iudęorum vel hæreticorum, quorum sacrificia mortua sunt. III.

De dispositione familiarum leuitarū circa tabernaculum, & quòd ad orientem Moysi simul & Aaron sint castrametati. CAP. V.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Numera filios Leui per domos patrum suorum, & familias, omnem masculum ab vno mēse, vt supra. Numerauit Moyses, vt prȩceperat dominus, & inuenti sunt filij Leui per nomina sua, Gerson, & Caath, & Merari. Filij Gerson, Lobin Filij Leui.
& Semei. Filij Caath, Amram & Iesuar, Hebron, & Oziel. Filij Merari, Mooli & Musi, &c.] Et horum sacra mysteria pulchra vel speciosa signant vocabula. Leui nanq; additus siue assumptus interpretatur. Gerson, aduena: Caath, patientia: Merari, amaritudines: Lobni, filio meo: Semei, audi, vel auditio mea: Amram, populus excelsus: Iesuar est meridies siue meridianus: Hebron, participatio fortitudinis vel augmentum sempiternum: Oziel, fortitudo mea deus: Mooli, chorus meus: Musi, attrectator, siue palpator meus. Hi vel horum familiæ omnes Leuiticę, sicut pro officio medij sunt inter deum & populum, ita & positione medij excubabant inter tabernaculum & castra duodecim tribuum. Et Gersonitæ quidē post tabernaculū ad occidentem. Caathitæ verò ad meridianā plagam. Merarītæ, ad septentrionalem. Moyses autē & Aaron cum filijs suis, ante tabernaculum fœderis. i. ad orientem. Vbi notandū, quia Moyses populi dux, & Aaron pontifex summus, pariter ad orientem castrametantur, vndè & in psalmo canimus: Moyses & Aaron in
Psalm.3. sacerdotibus eius, quia videlicet in præsenti ecclesia semper ducū aut consulum sapientibus, regum quoq; vel imperatorū gladijs multū indiget sacerdotalis sanctitas, & eū sibi cōuenire, nihil tutius: cū aūt aduersus inuitē dissentire, nihil statui Christianitatis in hoc mūdo potest esse pernitiosius.

De eo quod ait: Tollesq; leuitas pro primogenitis filiorum Israel, & quòd antè primogeniti fuerunt sacerdotes, & cur in vnam leuiticam tribum sacerdotium delatum est. CAP. VI.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Ego tuli Leuitas à filijs Israel pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filijs Israel. Eruntq; Leuitę mei, meū est enim omne primogenitum ex quo percussi omnes primogenitos in terra Aegypti.] Ac deinceps. [Numera primogenitos sexus masculini, de filijs Israel, à mēse vno & supra, & habebis summam eorum. Tollesq; Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel.] Iam & alio loco dictum est, traditionem Hebrȩorū esse, quòd vsq; ad sacerdotium Aaron, omnes primogeniti ex stirpe Noe fuerint sacerdotes, & deo victimas immolārint, cuius videlicet Noe primogenitus Sem ipse fuerit Melchisedech, & hęc esse primogenita, quæ Esau vēdiderit Iacob. Quare ergo trāsponitur in lege, vel ad vnam tribum Leui congregatur omnis sacerdotalis dignitas, & vniuersa altaris ministratio coarta est in tribu eius solae? Videlicet, quia sacrificia vel ministeria temporis illius non iussa fuēre, sed permissa, quod iam multis locis superius in prophetarum testimonijs comprobauimus. Verum nanque Psalm.109.
sacrificium in ecclesia futurum erat secundum ordinem Melchisedech, quod & primogenitorū Psalm.10.
est, imo vnius primogeniti sancti & immaculati, cui iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hic dicit in alio psalmo: Holocaustū & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio, subauditur, sacrificaturus carnem meam & Psalm.49.
sanguinem meum pro multis in remissionem omnium peccatorum. Quid enim aliud postulabat, quam aliam volebat deus redemptionem, nisi sancti & immaculati carnem & sanguinem? Nunquid (ait) manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Et multa huiusmodi. Ergo anteqū haberent sacrificium quod offerrent, vt quid ex iussu legis ad sacerdotium vocati primogeniti accederēt? Igitur sicut offerendū erat tunc tēporis sacrificiū, non iussum, sed permissum, sic sacerdotes vel ministri omnes de tribu Leui, nō iussi, sed admissi sunt, nō tā sacerdotes

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

q̄ sacerdotum vicarij vacantiū primogenitorum, quo victuarent, tā diu accepturi pretiū, donec veniret primogenitus, qui seipsum nō redimeret, sed futurorū bonorum assistens pōtifex, semetipsum pro nobis omnibus offerret, factus (vt prędictū est) sacerdos in æternū secundū ordinē Melchisedech. Quod pulchrè respiciens euangelista Lucas, cum dixisset de virgine, quā de spiritu sancto concepisse narrauerat: & peperit filium suū, statim addidit, primogenitū, quod videlicet secūdum prædictam eius narrationē superfluum esset, nisi magnum secundum scripturas mysterium attenderet. Dixit ergo primogenitum, vt subaudiat legisperitus vir ecclesiasticus, eum esse qui sacerdotium Leuiticum, sacerdotium vicarium tandem amoueret, & ipse primogenitus cum omni corpore suo quod est ecclesia, sanctuario cœlesti suo sacerdotio functus astaret. Et benè quinq; sieli accipi iubentur pro redēptione primogeniti, quòd videlicet quinq; sensibus fungitur corporalis hæc vita, quam primogenitus iste nō redemit, sed pro nobis omnibus morti obtulit. Cur verò potius hæc tribus. i. Leuitica, admittitur pro primogenitis? Videlicet, quia de tribu illa fuerūt Moyses & Aaron, qui filios Israel eduxerunt de terra Aegypti, de domo seruitutis: & dignū erat, vt ex qua fuit salus temporalis, ex eadem tribu ministros haberēt sacrificij temporalis.

Lucæ.2.

De cultu filiorum Caath, & quid sit mysticè quod ait, Vt portent inuoluta, Vt non tangant vasa sanctuarij, ne moriantur. CAP. VII.

CAP. IIII.

Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & sanctum sanctorum ingredietur Aaron & filij eius, quando mouenda sunt castra, & deponēt velum quod pendet ante fores, inuoluentq; arcā testimonij, & operient rursus velamine hyacinthinarū pelliū.] Ac deinceps. [Cumq; inuolauerint Aaron & filij eius sanctuarium, & omnia vasa eius, in commotione castrorum, tunc intrabunt filij Caath vt portent inuoluta, & nō tangant vasa sanctuarij, ne moriātur.] Magna cultus diuini reuerētia, magna & seuera disciplina: Aaron (inquit) & filij eius intrabunt, ipsiq; disponent opera singulorum, & diuident quæ portare quis debeat. Alij nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusq; inuoluantur, alioqui morientur. Ergo secundum hanc normā sacerdotes hodiéq; legitimi sunt hi tantum, quibus pro merito electionis secreta sua deus credidit, qualibus in euangelio suo saluator dicit: Vobis datum est nosce mysterium regni dei, cæteris autem in parabolis. Ipsi arcam testimonij, mensam propositionis, thuribula, & mortariola, cyathos quoq; & crateras ad libamina fundenda, candelabrum cum lucernis & forcipibus suis, emunctorijs, & cunctis vasis olei, necnō & altare aureum, omniaq; vasa quibus ministratur, in sanctuario contrectent manibus, & inuoluant palliis hyacinthinis, atq; coccineis: filii autē Caath inuoluta portēt, & nō tangant, ne moriātur. Id est, illi mysteria incarnationis, nativitatis, passionis, resurrectionis Christi filii dei, aduentus quoq; spiritus sancti, libero intuitu oculorū cordis, quos deus illis aperuit, aspiciāt, & ore sacro contrectēt, pulchriusq; literis adornēt. Isti autē audiāt, vel ex posita ab illis legant: Isti, inq̄, quibus datū est regnū dei audire in parabolis, & ipsi nō audeant expositores vel authores esse, ne labantur in hæresim. Portent, inq̄, minus eruditi, aut vasa sacra cū filiis Caath, aut cortinas tabernaculi, & rectum fœderis, cunctaq; tentoria eum Gersonitis, aut tabulas testimonij, & vectes eius, columnas, & bases earum: columnas quoq; atrij per circuitum cū basibus, & paxillis, & funibus suis: id est, aut si possunt mystica legant, exposita valenter à patribus orthodoxis: aut si non possunt legant alij vel prædicent historicorum nouorū vel antiquorū facta, alij moralia sanctorum præcepta, in quibus infirmis circa fidem minus est periculi.

Matt.13.

Quòd huius præcepti præuaricatio sit, Vbi ad sacri mysterij ordinem admittuntur indigni. CAPVT VIII.

AT verò nunc quod periculosissimum est, filij Caath, filij Gerson, & filij Merari, qui non pertinuerunt ad dignitatem Aaron, & filiorum eius, non solum non arcentur à conspiciendis vel tangendis interioribus sanctuarij sanctis, verumetiam aduocantur & intruunt irreuerenter intus, quando ad sacrosancta altaris Christi mysteria tales accersiuntur, quales pro merito vitę, pro qualitate vel quātitate scientiæ laicus quoq; non iniuria contēnat populus. Qui hodie tales facilè admittunt, nō audiunt dominum loquentē ad Moysen & Aaron. [Nolite perdere populum Caath de medio Leuitarum, vt viuant & non moriantur, si tetigerint sancta sanctorum, Aaron & filij eius intrabunt, &c.] Nam reuera, quia quicunq; nomen vel tonsuram clerici arripuerunt, irruunt admissi ad Christi sanctuarium, tanguntque & contrectant indignē sancta sanctorum, id circo moriuntur, & non solum in anima, verumetiam in corpore citius feriuntur. Nam ideo (inquit Apostolus) inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.

1.Cor.11.

De eo quod præcipit, Vt eiciant de castris omnem leprosum, & qui semine fluit, & qui pollutus est super mortuo. CAP. IX.

CAP. V.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Præcipe filijs Israel, vt eiciāt de castris omnē leprosum, & qui semine fluit, polluturq; est super mortuo. Tā masculū q̄ fœminā eijcite de castris, vt nō contaminēt ea, cū habitauerint vobiscū.] Ordinata castrorū acie, qualis secūdum cœlestia, quorum

quorum hæc exēplaria sunt, malignis spiritibus terribilis esse debeat, tota videlicet sancta, tota munda: nunc demum sub nominibus leprosi, & fluxū seminis patentis, quæcunq; noxia, quęcunque sunt immunda, lex spiritualis anathematizari imperat. Qualiter circa eiusmodi sit agendū, superius in Leuitico planius edixerat. Verùm nōnihil interest. Nam illic quidem virum qui patitur fluxum seminis, extra castra nō iubet proijci, quia videlicet durum nimis est, vt omnem qui multiloquio subditur, & eo se inquinat, cōfestim à cœtu suo ęquè vt hæreticum sancta ecclesia proijciat. Ergo cum dicēs, eijciāt de castris omnem leprosum, addidit: & qui semine fluit, intelligi oportet vtrumq; eundemq; qui sic semine fluit, vt etiam leprosus sit. i. sic incōtinentis linguæ est, vt etiam hæreticus sit. Nam & hoc addidit continuò, polluturq; est super mortuo. Etenim vnus idēque & leprosus est & semine fluit, & pollutus est super mortuo, quando is qui hæreticus est prædicare audet, tacere non valens, & munda loqui nescius, sicq; interficit auditores suos, atq; ita polluitur super mortuo. Eijciant ergo, inquit, de castris omnem qui eiusmodi est, tā masculum quàm fœminam. Verùm de cæteris peccatis non eadem districtio legis est. Nam sequitur: [Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum domini, atq; deliquerint, confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamq; partem desuper ei, in quem peccauerunt, &c.] Peccatis omnibus remedium vel redemptionis regula proponitur: Leproso autē, & qui semine fluit, nihil aliud, nisi vt de castris eijciatur. Ergo nec illud in euangelio suo sine huius mysticæ legis consonātia Christus loquitur, dicens: Quia omne peccatum remittetur hominibus, spiritus autem blasphemię nō remittetur. Et quicunq; dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Verùm de hoc supra in Leuitico vberius dictum, nunc cœpta prosequamur.

Matt.12.

In Leuitico lib.2.cap.15.

De viro, cuius vxor errauerit, qualiter inuestigare debeat, & cuius rei mysterium in Christo sit. CAP. X.

LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos, vir cuius vxor erraverit, maritumq; contemnens dormierit cum alio viro, & hoc maritus deprehendere nequiuerit, sed latet adulterium, & testibus argui nō potest, quia nō est inuenta in stupro, si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est vel falsa suspitione appētitur: adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinę hordeaceæ, &c.] Secundum suprascriptam castrorum metationem quadrifidā, valde laudabilis est amica Christi euangelica ecclesia, vt rectè admiret ipse, & dicat: Quę est ista quę progreditur, vel quę ascēdit per desertū, sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Ista, inquā, laudabilis est, sed quid fiet de synagoga adultera? Quid faciet vir eius, vel maritus antiquus, quē illa contemnens dormiuit cum alio viro? Etenim contempto deo amatore suo, contempto dei filio Christo, petulāter erravit, & cum diabolo dormiuit. Verùm hoc maritus deprehendere nequit, sed latet adulterium. Quis enim facile cōtentiosam synagogā deprehendere vel conuincere queat. Nempe illa quidē adulterium fecit, sed tantis tergiuersationibus seipsam defendit, vt rarus quisque sit adeo legisperitus, adeo valens in scripturis, quatenus illam conuincere argumentando possit, quòd non dei, sed synagoga Satanæ sit. Latet ergo quodāmodo adulterij, & testibus argui nō potest, quādo videlicet confitetur, quia deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob, deus suus est, & conuincī (vt prędictum est) vix potest, cp factis illum neget, quia non est inuenta in stupro, quia nulli visibiliter seruit idōlo, sicut olim seruiuit Astaroth, coluit Baal, initiata est Beelphegor. Quid ergo vir eius faciet? Si spiritus (inquit) zelotypiæ concitauerit maritum contra vxorem suā, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appētitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimā partē sati farinæ hordeaceæ. Planè spiritus zelotypię. i. æmulationis vxorię concitauit virum eius deum contra vxorē illam, quę reuera quidem pollura est, sed secundum contentiosam æstimationē suam suspitione appētitur. Concitatus ergo adduxit eam ad sacerdotem, ad illum pontificē magnum, qui penetrauit cœlos, Iesum Christū filium suum, vt iudicialem sub illo accipiat sententiam. Et offeret (inquit) oblationē pro ea, decimam partem sati farinæ hordeaceę. Hoc secundum literā factum sit, & fieri debuerit pro illa, quæcunq; maritum contemplit, & in oblatione non similam fermēti, sed hordeum habuerit, quod est iumentorum pabulum, quia fluxum secura est iumentorum. Cæterùm secundum iam cœptum spiritualem sensum, tota adulteræ synagogę oblatio quasi hordeacea est, quia scripturarum solam literalem paleam legit, tam grossam, tamq; hirsutam, vt stranguläri potius queat, q̄ reficī. [Non fundet (ait) super eā oleum, nec impouet thus.] Quarē? [Quia sacrificiū zelotypię est, & oblatio inuestigans adulterium.] Nā reuera non dedit illi sanctum charitatis spiritum, nec aliquem boni odoris fructum, quia vehementer ignem iracundiæ, cauīā prędicti incendit adulterij. [Offeret igitur eā sacerdos & statuet eorā domino. Assumetq; aquā sanctā in vas fictile, & pauxillū terræ de pauimēto tabernaculi mittet in eā. Cumq; steterit mulier in conspectu

Cantic.6.

Apoc.2.

Hebr.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. V.

conſpectu dñi, diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificiũ, &c.] Plana eſt exa-
minationis huius litera, & nihilominus in ſpiritu ſuper illã ſatanę ſynagogã manifeſtè adimpleta
eſt. Poſtmodũ vbi Chriſtus in cœlũ aſcendit, & illa apoſtolos quoq; eius flagellauit, & ex eis occi
dit, lapidauit, & de ciuitate in ciuitatẽ perſecuta eſt, poſtmodũ inq̃ tratura eſt corã dño, diſcooper
to capite circũdata atq; anguſtata ab exercitu Romano, vndiq; abſq; omnimoda dei protectione.
Matt.23. Tũc poſuit ſuper manus illius generationis malæ & adulteræ ſacrificiũ recordationis, & oblatio
nẽ zelotypię, vt veniret ſuper illã omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terrã à ſanguine Abel
iuſti vſq; ad ſanguinem Zachariæ prophetæ, quẽ occiderunt inter templum & altare. [Ipſe autẽ
Pſal.10. tenebit aquas amariſſimas, in quibus cũ execratione maledicta cõgeſſit.] Videlicet iuxta prophe
Pſal.68. tã dicentem: Pluit ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarũ pars calicis eo
rũ: Item: Fiat menſa eorũ corã ipſis in laqueũ, & in retributiones, & in ſcandalum. Hæc, inq̃, male
dicta coniecta in aquas ſcripturarũ, quas illa ſibi amariſſimas fecit, tenuit vir quondã eius, & ap-
poſuit ori illius, cũ illa conqueſtione prophetica: Quomodo ſi contẽnat mulier amatorẽ ſuum, ſic
Hiere.3. contẽplit me domus Iſrael. Itẽ frons mulieris meretricis facta eſt tibi. Sequitur. [Adiurabitq; eã,
Ibidem. & dicet: Si declinaſti à viro tuo, atq; polluta es, & concubuiſti cum altero viro, his maledictionu-
bus ſubiacebis. Det te dominus in maledictionẽ, exemplũq; cunctorũ in populo ſuo. Putrefcere
faciat fœmur tuum, & tumens vterus tuus diruũpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem
tuũ, & vtero tuo tumeſcẽte, putreſcat fœmur. Et reſpondebit mulier: Amen, amen.] Ecce hodie
liquet, & toto mundo palã factũ eſt, quia mulier illa maledicta eſt, adultera illa in exemplũ cun-
ctorum poſita eſt, putrefacto fœmore claudicãs ab omnibus ſemitis ſuis, & tumens vterus eius diſ
ruptus eſt, ita vt nulla penitus naſci poſſit ex ea vitalis ſoboles Romano enim exercitu agẽte, ca
Matt.27. pta & captiua ducta eſt in omnes gentes, & ita maledictionem ſuam circunſert: illam, inquã, ma-
ledictionem, quæ non à deo eſt, ſed ab ipſa, quia ſic locuta eſt, ſic ſibimet imprecata eſt. Sanguis
eius ſuper nos & ſuper filios noſtros, & vſq; hodie cõfirmat illã iugiter. Reſpõdet enim ſemper &
dicit: Amen, amen. Igitur clarũ eſt, quia à viro ſuo declinauit, & cũ altero cõcubuit, quia Chriſtũ
occidit, diabolo adhæſit. Nam ſi nõ ita eſſet, nequaq; iſtis maledictionibus ſubiaceret. Dixit enim
iſta zelotypiæ lex. [Si non dormiuit vir alienus tecum, & ſi non polluta es, deſerto mariti thoro,
non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta coniecti.] Sed quis eſt ille liber in quo
ſacerdos iſta maledicta ſcripſit? Nempe iſte eſt liber iudicij in quo ſcripta ſunt maledicta, quę cun
que ſibi anima peccatrix aliquit, ex quo Adam primus peccauit. Sed deleuit hæc aquis amariſſi-
mis, quas ipſe de torrente in via bibit. Tulit enim peccata totius mundi. Verũ eaſdem rurſum
a quas amariſſimas adulteræ illi in potum dedit, quia ſic dixit, ſic ſibimet elegit, vt ſupra dictum
eſt, clamans ſuo præſidi Pilato: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros, ad quod & vſq; ho-
die dicit: Amen amen, iugiter Chriſtum maledicens.

De lege Nazaræorum, & de eo quod ait Euangeliſta: Vt adimpleretur quod dictũ eſt per prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur. CAP. XI.

CAP. VI.

LOcutus eſt dominus ad Moyſen dicens: Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos: Vir ſiue muli-
er cum fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint domino cõſecrare, à vino & omni
quod inebriare poteſt abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de
vua exprimitur, non bibent, & cæt.] Iſta lex Nazaræorum, id eſt, ſanctorum ſiue conſecratorum
1.Macc.3. eſt, de qualibus in libro Machabæorum ſcriptum eſt: Et ſuſcitauerunt Nazaræos qui impleuerãt
dies, & clamauerunt voce magna in cœlum, dicentes: Quid iſtis faciemus, & quo eos ducemus?
Videlicet ambitioſius in calamitate ſua deum deprecabantur, tales habentes patronos, ſcilicet
Nazaræos, qui plurimũ merebantur de clementiſſimo deo, quia impleuerant dies ſuos, afflicti ſa
cra continentia, votiua abſtinentia. Sed quid ſibi vult, aut quid rationis habet hæc illorum lex in
eo maximè, quod dicit: [Si autem mortuus fuerit ſubito quiſquam coram eo, polluetur caput cõ
ſecrationis eius, quod radet illico eadem die, ita vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta eſt ſan
ctificatio eius.] Quid, inquam, in hoc rationis eſt, q; tantopere ſuper mortuum ingredi, & ſuper
patris quoque & matris, fratris, & ſororis funere contaminari prohibetur, vt ſi mortuus fuerit
quiſquam ſubito, coram eo polluatur illico, & dies præteriti irriti ducantur? Ergo quoniam in hac
occidente litera nihil proficimus, viuificantem ſpiritum neceſſariò requirimus. Nẽpe iſta eſt lex
ſub qua factus eſt dei filius, iſta inquam lex eſt, quam ſic impleuit ille Nazaræus, vt propter il-
Matth.2. lum, imò de illo ſcripta eſſe credantur. Hoc ſciens euangeliſta Matthæus, cũ dixiſſet: Audiẽs au
tẽ Ioſeph, quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire, & admonitus
in ſomnis, receſſit in partes Galilęæ, & veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, con-
timiò ſubiunxit: Vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas, Quoniam Nazaræus vocabi
tur. Nempe ſi quæras, vbi vel per quos prophetas dictum eſt, quia Nazaræus vocabitur, & ecce
iam in iſto propheratũ maximo hic dictum eſt, quia Nazarẽus vocabitur, liquidè velamine literę
amoto claritatem ſpiritus intueamur legitimè. Et hoc bene proſpecto, ſimul & illud clarebit, cur

Euan-

Euangeliſta prædictus tali in loco, vel cauſa, rali teſtimonio vſus ſit, quia videlicet quod hic
Moyles dictis, hoc apud illum dominus noſter infantulus prælignauit factis, cum fugiẽs Iudæam
propter Archelaum ibi regnantem, venit Nazareth, & habitauit ibi.

Quomodo iſte Nazaræus, id eſt, ſanctus dominus deus noſter Ieſus, ſpiritualiter legem Nazaræorum impleuerit. CAP. XII.

OMnis, inquit, tempore conſecrationis ſuę ſuper mortuum non ingredietur, nec ſuper patris
quidè & matris, & fratris, & ſororis funere contaminabitur, quia conſecratio dei ſuper ca-
put eius eſt. Omnes dies ſeparationis ſuæ, ſanctus erit domino. Si autẽ mortuus fuerit ſubitò quiſ-
piam coram eo, polluetur caput conſecrationis eius. Quod radet illico in eadem die purgationis
ſuæ. Nazaræi, id eſt, ſancti huius, qui verè ſolus eſt ſanctus, qui peccatum non fecit, nec inuentus
eſt dolus in ore eius, omne tempus conſecrationis, omne fuit tempus vitæ præſentis, ex quo con
ceptus eſt de ſpiritu ſancto vſquequo reſurrexit à mortuis. Toto quippe illo tempore ſuo ſuper
1.Petri 2. mortuum ingreſſus non eſt, ſuper nullius funere contaminatus eſt, quia nullum vnquam vel le-
ue peccatum admiſit, nullius vnquam peccato conſenſit, imò nec ingrediens in hunc mundum,
vlla ſecum veſtigia traxit peccati originalis, per quod mors in hunc mundum introiuit, vtpote
conſecrationem ſuper caput ſuum habens, dei ſui, id eſt, plenariam effuſionem ſpiritus ſancti, de
quo & conceptus eſt, ex vtero virginis. Conſecrationem, inquam, dei ſui, quia videlicet deus illi
eſt ſecundum naturam hominis quam aſſumpſit, ſecundum quã & Nazaræus eſt, quemadmodũ
dicit: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, deum meum & deum veſtrũ. Nazarẽus iſte Iohan.20.
capillos nutriuit, quia peccata generis humani ſuper ſe tulit, & pœnitentiam vſq; ad mortem pro
omnibus egit, baptizatus à Iohanne in pœnitentiam cum publicanis & peccatoribus, afflictus ie
iunio quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ita vt proceſſerit obediens patri vſq; ad mor
tẽ, mortẽ autẽ crucis. Sed mortuus eſt ſubitò quiſpiam coram eo, videlicet populus iſte Iudaicus Philip.2.
clamando, Crucifige, crucifige: clamando, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Ibi mor Matt.27.
tuus eſt ille populus ſubito, & illo mortifero Nazarei huius caput quaſi pollutum eſt, non ſibi,
ſed illi qui mortuus eſt. Vndè enim populus ille mortuus eſt, niſi qa mortus inuidia, pro eo quòd
cecinerant turbæ: Oſanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine domini, cõmentatus eſt, Ibidem 12.
qualiter Nazarẽus iſte maledictũ fieret legis, dicentis: Maledictus à deo eſt omnis qui pender in li
gno, videlicet vt hoc facto cõprobaretur, hunc illum non eſſe, de quo propheta cecinit: Benedi- Deut.21.
ctus qui vẽturus eſt in nomine domini. Ergo vndè mortuus eſt Iudęus, inde Nazarẽus iſte pollu- Pſal.117.
tus, i. maledictũ legis, factus eſt. Imò vndè ſic ille pollutus eſt, inde iſte mortuus eſt. Raſit illico Na
zarẽus caput ſuũ, ita tamẽ vt dies priores irriti facti ſint, quoniã pollura eſt ſanctificatio eius. Cui
niſi mortuo illi dies priores irriti facti ſunt? Nempe inde væ mortuo tali, quia ex quo corã Naza Baruc.3.
ræo iſto cecidit, nihil prodeſt illi, q; talis ſanctus ſanctorũ carnẽ de carne eius accepit, q; in terra
eius triginta tribus annis viſus eſt, & cũ hominibus cõuerſatus eſt, q; vniuerſa cõdidit. Ita facti ſunt
ei priores Nazaræi dies irriti, imò & omnes dies vniuerſi ſeculi, ex quo cũ Abrahã, Iſaac, & Iacob
patribus eius, colloquium habuit. Irritum hinc factum eſt pactum, irrita legislatio, irritum omne Eſaiæ 1.
obſequiũ: in tantum, vt etiam omnia quæcunq; illi ſancta fuerant, iam oderit anima dei, ex quo
manus ſuas huius ſanguine impleuit. Raſit Nazarẽus caput ſuum ſuper illum, & qui omnia ſuper
ſe ſuſceperat peccata totius mundi, huius peccata, quia mortuus eſt, reiecit ſuper ipſum. Et noſtra
quoq; peccata raſit quidem eadem nouacula paſſionis, verùm non ſuper nos illa reiecit, quia nõ
nobis mortem ſuam imputauit, ſed omni vento diſpergẽda dedit, & ſic ait propheta: Quantum Pſal.102.
diſtat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates noſtras.

De eodem, quid ſecundum myſticam legem ſignificet, quòd raſo capite, pro eo qui coram illo cecidit mortuus Iudaicus populus, & irriti facti ſunt præteriti dies eius. CAP. XIII.

RAdet (inquit) illico in eadem die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. In octauo autẽ die offe
ret duos turtures, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in introitu tabernaculi fœderis teſti
monij. Facietq; ſacerdos vnum pro peccato, & alterũ in holocauſtũ, & deprecabitur pro eo, quia
peccauit ſuper mortuo. Sanctificabitq; caput eius in die illo, & conſecrabit domino dies ſepara-
tionis eius, offerens agnũ anniculũ pro peccato.] Benè & ſeptima die radet Nazaræus caput ſuũ,
in octauo autem ſacrificio renouatur, quia videlicet paſſio huius ſancti ſeptem protracta eſt die
bus. Nam à decima luna, qua die ciuitatem ingreſſus eſt, qua die ſecundum legem tollebatur in
cunctas domos Iudæorum paſchalis agnus, quarta decima luna ad veſperam immolandus: ab il
la, inquam die, ſeptima dies extitit ſabbatum ſepulturę eius. Octaua deinceps die, quæ eſt prima
ſabbati, reſurrexit à mortuis, & tunc nouũ ſacrificium, quod ſub articulo ſuæ paſſionis inſtitue-
rat, perfecit, offerens duos turtures, vel duos pullos columbæ, id eſt, ſpiritum ſanctum tribuens
charitatis geminæ in introitu fœderis teſtimonij, in apertione regni cœleſtis, quod illa die nobis
denuncta morte reſerauit. Facietque (inquit) ſacerdos vnum pro peccato, & alterũ in holocauſtum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. VIII.

quia videlicet vnum dedit spiritus sancti datum in remissionē peccatorum, ad diligendū proximum, alterū in diuersarum distributione gratiarum, ad diligendum deum. Vnum adhuc positus in terris, alterum iā in cœlo residens ad dexteram patris. Hos, inq̄, turtures duos, vel colūbæ pullos dedit sacerdoti .i. vt daret, in sua potestate accepit Nazaræus ipse, sacerdos ipse vel pontifex magnus, qui cœlos penetrauit. [Et deprecabitur (inquit) pro eo,] subaudirur ipse sacerdos, pro seipso Nazaræo: deprecabitur, inq̄, pro seipso, id est, pro corpore suo, pro nobis fidelibus suis, quos fecit esse concorporales sibi, testante Paulo, cū dicit: Qui est à dextris dei, qui etiā interpellat pro nobis, non tamen summissa prece orās, sed potenter iure aduocati pro nobis interpellās. [Sanctificabitq; (inquit) caput eius, &c.] vt supra. Sanctificatū est caput huius Nazaræi, quia nūc iuxta Zachariā, ablatis ab eo sordidis vestibus nostræ mortalitatis, quibus fuerat indutus, posita est cydaris munda super caput eius, & indutus est mutatorijs, coronatus videlicet gloria immortalitatis, & honore incorruptionis. Et ita cōsecrauit dies separationis suę, vt iā non moriatur, mors illi vltra non dominetur, offerens adhuc agnum anniculum pro peccato, videlicet per manus ecclesiæ corpus suum & sanguinem sacrificans pro cuncto populo catholico in sancto altaris magno atq; ineffabili mysterio, ita tamen vt dies priores irriti facti sint, sicut supra dictum est.

Hebr.4.

Roma.8.

Zachar.3.

Roma.6.

De eodem Nazaræo Christo, quando implendi sunt dies quos ex voto decreuit. CAPVT XIIII.

Ista est lex consecrationis. Cum dies quos ex voto decreuerat, complebuntur, adducet eū ad ostium tabernaculi fœderis, & offeret oblationem eius domino, agnum anniculum immaculatū pro peccato in holocaustū, & ouē anniculā immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum hostiā pacificam, &c.] Quando impleti erunt dies Nazaræi huius, quos ex voto decreuit vtiq; cum plenitudo gentiū subintroierit. Tūc enim rēpus erit, vt reliquię filiorū Israel saluę sint, quod ex voto decreuit, quēadmodum dicit: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Quamuis hoc dispensatione temporali dictum debeat intelligi, quia licet per semetipsum solis prædicauit Iudæis, tamē ad illos veniet, & reliquias eorum recolliget circa finem seculi. Tūc dabit pro illis trimodum sacrificium, de quo in Leuitico plenius dictum est, scilicet illud quod dicitur pro peccato sacrificium fidei, pacificam hostiam spei, holocaustum charitatis. Tunc radetur Nazaræus ante ostium tabernaculi fœderis, id est, tollet peccata illorum sacramento eiusdē passionis suæ, qua tulit peccata mundi ipse sacerdos, ipse Nazaræus, ipse ostium tabernaculi fœderis, tabernaculi cœlestis. Tolletq; capillos eius, id est, peccata Iudaici populi, & ponet super ignem, completa prophetia, quę dicit: Si abstulerit dominus sordem filiarum Sion, & sanguinē Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris, tunc tollet ab illis vel suscipiet armum & pectusculum arietis, id est, bona opera cum confessione cordis & oris, & fœmur quoq;, id est, fiduciam carnis: vt iam non glorietur sicut hactenus, in carne, sed in fide Abrahæ. Post hęc potest vinum bibere Nazaręus, quia videlicet extunc in æternum & vltra regnabit Christus, cō pleto quod nondum impletum videmus, omnia subiecisti sub pedibus eius.

Roma.11.

Matt.15.

Matt.28.

Esaiæ 4.

1. Cor.15.

Moraliter quid, quòd Nazaræi capillos nutriunt, quos post votum incidunt. CAP. XV.

Moraliter dum de vitandis superfluis cogitationibus agitur, hoc trahamus in exemplum, quod capillos nutriunt, quos post votum detonsos, in igne sacrificij deinceps incendunt. Quid enim quòd Nazaræi capillos nutriunt, nisi quòd per magnam vitę continentiā, prę sumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est, quòd deuotione completa, caput Nazaręus radere, capillosq; in igne sacrificij postea ponere iubet, nisi cp tunc ad perfectionis summā pertingimus, cū sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne cōcremare, est flamas eas diuini amoris incendere, vt totū cor in dei amore ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazaræi capillos, deuotionis perfectione cōsumat.

De eo quod ait: Sic benedicetis filijs Israel, quòd tertiò dictum sit dominus, quod est, pater, & filius, & spiritus sanctus. CAP. XVI.

Locutus est dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aarō & filijs eius. Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dominus, & custodiat te, ostendat dominus faciē suam tibi, & misereatur tui: Conuertat dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Innocabunt nomēmeum super filios Israel, & ego benedicam eis.] Quod hic dominus loquēs Moysi sub velamine literæ, gloriosa claritate reuelauit. Dixit enim discipulis suis: Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quæ enim alia præter hāc, benedictio est, qua benedicat sacerdos ille sanctus filijs Israele? Benedicat (inquit) tibi dominus, subauditur pater, ostendat & faciem suā tibi, subauditur filius. Conuertat vultū suum ad te, subauditur spiritus sanctus. Quid hoc pulchrius, quid iucundius? Ecce hic in antiquissima lege, nouę gratiæ lucem videmus.

nominis

nominis sancti trinitatē quam odit Iudæus, quam dissipat hæreticus Arrius, quam confundit Sabellius: hic in antiquo Numeri libro amabiliter coniunctum, clarē distinctum agnoscimus. Et nota singularū enunciationum pulchritudinē, Dominus, inquit, scilicet pater, benedicat tibi, quod est bona dare, & custodiat te, quod est à malis liberare: Dominus filius ostēdat faciē suā tibi, quod est bona dare, & misereatur tui, quod est à malis liberare: Dominus spiritus cōuertat vultū suum ad te, quod est bona dare, & det tibi pacē, quod est à malis liberare. Nam hic geminus est diuinæ benedictionis fructus, vt bonis repleamur, & malis careamus, vt signati hoc nomine trinitatis, iā hic in presenti peccatorum remissionē, & quodlibet diuinæ gratiæ donum percipiamus, & in futuro pœnis inferni, corporum quoq; corruptione exuamur, quod in gloria resurrectionis futurū speramus. Innocabunt, inquit, nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Quia dixerat Aarō & filijs suis, tic benedicetis filijs Israel, ne quis putaret benedictionē esse hominis, vel ab homine quempiam benedici, definiuit quod dixerat: Innocabunt (inquiens) nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Nemo ergo de authoritate glorietur hominis, vt (verbi gratia) dicat quisq; nostrum: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cæphæ, ego autem Christi. Nunquid (ait Apostolus) Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Igitur quicunq; inuocante nomē domini super nos, solus qui benedicit ipse est dominus deus vnus, pater, & filius, & spiritus sanctus, cui & cum Psalmista, cū præsentis loci sensu dicimus: Benedicat nos deus, deus noster, benedicat nos deus.

1. Corin.3.

Psalm.66.

De erectione tabernaculi, & oblationibus principum, quod omnes æqualia obtulerunt. CAPVT XXVII.

Factum est autē in die qua compleuit Moyses tabernaculum, & erexit illud, vnxitq; & sanctificauit cum omnibus vasis suis, altare similiter & vasa eius, obtulerūt principes Israel, & capita familiarum, qui erant per singulas tribus, prefecti eorum qui numerati fuerant, munera corā domino, sex plaustra tecta cum duodecim bobus, &c.] Post multas & amplas mysteriorum exercitationes, iterum ad tabernaculum reducti, libenter sequimur, vt inde thesauros absconditos eruamus, lætantes super hæc sancta legis eloquia, sicut qui inuenit spolia multa. Completo atq; erecto tabernaculo, iubente dño, singuli duces per singulos dies offerunt munera in dedicatione altaris, & omnīū eadē sunt munera quę offerunt, vt dñs ordinauit. Profectō nō omnium tribuum quantitas eadem, vel numerus idē erat, sed in alijs plures, in alijs fuēre pauciores recēsiti per cognationes & domos, ac familias & capita, & nomina singulorum, à vicesimo anno, & supra, sicut præceperat dñs Moysi. Nam (verbi gratia) de Iuda numerus fuit duplex, & plus q̄ duplum, maior ea multitudine, quę de Manasse recensita est. Quid ergo hoc sibi vult, cp oblationum omniū, quas obtulēre singuli duces, eadem quantitas est, nec plus à septuaginta quatuor milibus sexcentis, qui fuēre de Iuda, q̄ à triginta duobus milibus ducentis, qui fuēre de Manasse, domino iubente, exactū est? Nempe, [Prima die obtulit oblationem suam Naason filius Aminadab, de tribu Iuda, acetabulum argenteum, pondo centum triginta sicelorum, phialam argenteam habentem septuaginta sicelos, iuxta pondus sanctuarij, vtrunq; plenum simila conspersa oleo in sacrificium, mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso, bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocaustum, hircumque pro peccato, & in sacrificio pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;, & cætera. Secundo die Nathanael filius Zuar dux de tribu Isachar, &c. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Heliab filius Helon, &c. Quarto die princeps filiorum Ruben Helizur filius Sedeur, &c. Quinto die princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Surisadai, &c. Sexto die princeps filiorum Gad, Eliaseph filius Duel. Septimo die princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud. Octauo die princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadazur. Nono die princeps filiorū Beniamin Abidan, filius Gedeonis. Decimo die princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Amisadai. Vndecimo die princeps filiorum Aser Phegiel, filius Ochran. Duodecimo die princeps filiorum Nephthalim, Ahira filius Henan.] Aequalia obtulēre vniuersi, & non fatigatur calamus Moysi, toties eadem repetere in singulis eisdem verbis, eisdem penè syllabis. Quid, inquam, hoc sibi vult, nisi quia mysterium grande, isto quoque loco legis litera subtegit?

CAP. VII.

Quod tunc Christus hunc legis locum impleuerit, quando XII. sibi Apostolos elegit, & quòd tunc tabernaculū erectum & sanctificatū est, quando ille passus est, & resurrexit, & exinde duces .i. Apostoli, munera fidei obtulerunt. CAP. XVIII.

Igitur & nunc ad eū respicimus, in quo sunt omnes thesauri sapientię & scientię absconditi, qui in semetipso legē adimpleuit, quēadmodū dicit: Nolite putare quia veni legē soluere, nō veni soluere, sed adimplere. Vtiq; & adimplendo hanc partē legis, vocauit ad se quos voluit, ascendēs in montē, & venerūt ad eum. Et fecit vt essent duodecim cum eo, & vt mitteret eos prædicare, & dedit illis potestatē curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia. Et eū (inquit Marcus) audissent sui, exierunt tenere eum. Dicebāt enim, quoniā in furorem versus est. At ille verè & vnicè beatus vir,

Coloss.2. Matth.5.

Marc.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō in furorē versus erat, sed in lege domini volūtas eius & in lege eius meditabaſ die ac nocte, qp
pe qui ipsum totius legis sacrariū erat, ipsum verbū legis, ipsum verbū dei incarnatū erat. Tunc
meditabaſ legē implere.i. secūdū prēsens huius legis mysteriū duodecim spiritualiū castrorū duces
ordinare. Nā & huc respiciens, eisdē apostolis dicit alio loco: Amen dico vobis, qp vos qui reliqui
stis omnia, & secuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sede-
Matth.19. bitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Dixerat enim illi Petrus: Ec
ce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Multum eos honorauit, multū
honorē & grande prēmiū signauit, cū illis ita respondit. Vult enim intelligi, se quidē dīm esse ta-
Psalm.121. bernaculi cœlestis, ipsos autē duces fore tribuum dñi, de quibus Psal. cū dixisset: Hierusalē quę ędi
ficatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum, cōtinuō subdidit: Illuc enim ascenderūt tri-
bus tribus dñi, testimoniū Israel, ad cōfitendum nomini dñi. Et quod illis ducibus, duodecim fi-
liorum Israel iussum est facere vel offerre corporaliter, hoc ab ipsis, vel per ipsos implendū fore
spiritualiter. Quādo enim erectū, vnctumq; & sanctificatū est cū omnibus valis suis tabernaculū
illud cœleste, cuius secundū exemplar tabernaculū istud Moyses fecit: tūc vtiq; quādo tabernacu
li pōtifex Iesus Christus filius dei sanguinē suū fudit, in quo vniuersam ecclesiā, quāta collecta fue
rat ab origine mūdi, remissionē peccatorū cōferendo vnxit & sanctificauit. Subsecuti denicq; con-
festim principes isti, boues & plaustra obtulerunt ad portandū tabernaculū, vel tabernaculi san-
ctuarium, dū patriarcharū & prophetarū fidē, per mundū vniuersum prædicandā susceperūt, hoc
modo ipsi boues ipsi plaustra sunt, ipsi rectores, ipsi portitores ecclesię sunt. Obtulerūt singuli ace
rabulū argenteū pōdo centū & trigima sicloroū, qui numerus ex vnitate cētena, & ternario decено
consistens, vnius dei, triumq; perfectionarū rectē significat fidē. Phialam quoq; argenteam habētem
septuaginta sicelos, qui numerus ex denario, septenariōq; cōpositus, euangelicā septiformis sancti
spiritus gratiā, & legis, cuius decē prēcepta sunt, verā designat scientiā. Obtulerunt erā mortario-
lum aureum, ex decē siclis aureis, incenso plenum .i. Christum dei filiū consona voce prędicaue-
runt, cuius de virgine cōcepti corpus aureum, corpus immaculatū, omne in se contrēs purę ora-
tionis incensum pretiosum, mortis passione pro nobis est cōtribulatū. Hęc isti obtulerunt, hęc ad
laudē & gloriā dei prędicauerunt singuli die suo .i. vnusquisq; secundū mensurā gratiæ vel reue-
lationis quam accepit à dño, ab vno eodemq; spiritu sancto. Et alij quidē plures, alij pauciores ad
fidem traxerunt, sed idem omnes eodē spiritu, & eodē sensu prędicauerunt: quemadmodum isti
principes tribuum, alij plura, alij pauciora suæ tribus milia sub manu habuerunt, sed oēs æqualia,
Similia. cuncti eadem vasa obtulerunt. Et illi quidem similam in vasis, similam, inquam, visibilē oleo vi-
sibili conspersam obtulerunt: isti autem spiritum legis in litera latētem, veram & inuisibilem si-
milam prædicauerunt, verum & vitalem cibum omnium animarum credentium. Obtulerunt si
lisominus bouem & arietem, & agnum anniculum in holocaustum, hircumq; pro peccato. Et in
sacrificio pacificorum boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. Hæc in-
2. Corin. 5. quam, principes nostri singuli obtulerunt. nam prædicantes alijs, ne ipsi reprobi fierent, semet-
ipsos afflixerunt, semeripsos etiam passionibus obiecerunt. Nam ipsi sunt, quorum singuli in psal
mo sexagesimoquinto dicunt: Et locutum est os meum in tribulatione mea. Holocausta medul-
lata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis. Istorum nanque principum
totus ille psalmus vox est. Ac si dicat quisq; eorum, etiam in tribulatione positus, alijs prędicabo
vt & ipsi ad idem meo inducantur exemplo. Et hic interim offeram tibi holocausta medullata,
id est, meipsum factum holocaustum medullarum, totum interiori charitatis igne combustum,
incensis arietibus, incensis bobus & hircis, id est, omni repugnantia, omni extollentia, omni fœdi-
tate vitiorū carnis & spiritus. Nam ideireo quinq; arietes, quinq; sunt agni, quinq; sunt hirci: quia
videlicet in quinq; sensibus caro, cum licet, lasciuit.

De eo quòd cū ingrederetur Moyses tabernaculū fœderis, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio: & exemplū de actibus Apostolorū, quando Moyses ingressus sit, & in re auditū & factū sit quod præfigurabatur illic. CAP. XIX.

CAP. VIII. CVmq; ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, vt consuleret oraculum, audiebat vo-
cem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcā testimonij inter duos Cherubin,
vndē & loquebatur ei. Locutusq; est dñs ad Moysen, dicens: Loquere Aaron, & dices ad eū: Cum
impositeris lucernas candelabrorum, in australi parte erigantur.] Ex quo tabernaculū san-
ctificatum est, Moyses ingreditur in tabernaculū fœderis, quia videlicet ex quo sancta per Christū
ecclesia redempta est, extunc homo reconciliatus, factus est deo familiaris. Extunc inquam con-
sulens oraculum Moysis, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcā
testimonij inter duos Cherubin, quia profectò qui erant discipuli Moysi, extunc cognouerunt
consilium dei quod habebat super gentibus vniuersis, quòd illis quoque ad pœnitentiam viam
vellet offerre. Quam enim audiebat vocem loquentis? Ait: Loquere Aaron, & dices ad eum:
Cum polueris septem candelabrorū lucernas, in australi parte erigantur. Et continuò scriptura
sequitur,

sequitur, & dicit: [Hoc igitur prēcepit, vt lucernę contra boream è regione respiciant ad mensam
panum propositionis.] Contra eā partem candelabrū respicit, ad quā lucere debebunt. Tanq; di-
ceret: Cum septē lucernas candelabrorū in australi parte erigi prēcipiat, cōtra mēsam propositio- Exod. 25. & 37.
nis panum, ipsa autē mēsa (sicut in exordio scriptū est) in parte aquilonis poni iussa est, hoc igitur
prēcepit, vt lucernę cōtra boream è regione respiciant. Vehementer intimatū nobis esse monuit,
qp candelabrum septē lucernarum .i. Christum, in quo septē lucidi spiritus requiescunt, ad aqui-
lonem, id est, ad gentes, verū hactenus solem nō habētes, pium gratię suæ cōuertere voluerit intui
tum, & illic habere mensam propositionis panū, id est, veritatē scripturarū, siue corporis & san-
guinis eius sacramentū. Nam qp candelabrum, Christum, gloria resurrectionis coronatum, septē
verō lucernę sanctum septimorū spiritum, ipse autē boreas siue aquilo nos gentes significet, ple
nius in Exodo dictum est. Hoc (inquam) vehementer nobis insinuatum esse voluit, scilicet sic sibi
prēceptum fuisse certi gratia mysterij, memor videlicet exemplaris quod in monte dīs ostēderat
sibi. Cum (inquit) ingrederetur Moyses tabernaculum fœderis, vt consuleret oraculum audiebat Exod. 25.
vocē loquētis ad se de propitiatorio, quod erat super arcā testimonij inter duos Cherubin, vndē &
loquebatur ei. In actibus Apostol. habemus, quādo Moyses ingressus in tabernaculum fœderis,
& oraculo consulto, vocē huiusmodi, vocē tantę propitiationis audierit inter duos Cherubin, id Actu. 15.
est, de concordi testificatione vtriusq; testamenti. Facta seditione nō minima Paulo & Barnabæ
aduersus gentes, quibus aperuerat deus ostium fidei, statuerunt, vt ascederet Paulus & Barnabas
& quidam alij ex alijs, ad apostolos & presbyteros in Hierusalem super hac quæstione. Ac dein-
ceps: Cum autem magna cōquisitio fieret, surgēs Petrus, dixit ad eos: Viri fratres audite me. Vos
scitis, quoniam ab antiquis diebus in nobis elegit deus per os meum audire gentes euangelij ver-
bum, & credere, &c. Et posteq; tacuerunt, respōdit Iacobus, dicēs: Viri fratres audite me. Simō nar Amos. 9.
rauit quemadmodū primum deus visitauit, sumere ex gētibus populum nomini suo, & huic con
cordant verba prophetarum, sicut scriptum est: Post hęc reuertar, & ædificabo tabernaculū Da-
uid, quod cecidit, & diruta eius reædificabo, & erigam illud, vt requirant cæteri hominum dīm,
& omnes gētes super quas inuocatum est nomen meum dicit dominus faciens hæc. Notum à se-
culo domino est opus suum. Et reliqua: Igitur ingrediente Moyse, & consulente oraculum vox
audita est iubentis, vt contra Boream, è regione respiceret candelabrum septem lucernarum, &
vt contra eam partem lucerent lucernæ, quam respicit candelabrum, quia videlicet facta quæ-
stione, dum consulitur spiritus sancti oraculum, hoc manifestis authoritatibus defenditur, qp Chri
stus sit expectatio gentium. Sed & hodie quoque Moyses ingreditur tabernaculum ad consulen-
dum oraculum, quoties boni rectores, cum se res dubias discernere non posse cognoscunt, ad se-
cretum mētis, velut ad quoddam tabernaculum reuertuntur. Diuina lege perspecta quasi coram
posita arca dominum consulunt, & quod prius audiunt intus, hoc foris postmodum agentes in-
notescunt. Vt enim exterioribus curis inoffensē deseruiant, ad secreta cordis recurrere incessabi-
liter curant, & sic vocem dei, quasi per occultam inspirationem audiunt, dum meditatione men-
tus à carnalibus sensibus abstrahuntur.

De purificatione Leuitarum, quid sit mysticè, quòd iubentur omnes pilos carnis suæ radere. CAPVT XX.

ET locutus est dominus ad Moysen, dicens: Tolle Leuitas de medio filiorum Israel, & puri-
ficabis eos iuxta hunc ritum. Aspergantur aqua lustrationis, & radant oēs pilos carnis suæ.
Cumq; lauerint vestimēta sua, & mundati fuerint, tollent bouē de armentis, &c. Radant (inquit)
omnes pilos carnis suæ. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic à mēte incidimus, vt de
amissione earum nullo dolore fatigemur. Pili carnis sunt quælibet superflua humanę corruptio-
nis. Leuita nanq; assumptus vocatur. Oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis radere, quia is qui
in obsequijs diuinis assumitur, debet ante dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus ap-
parere. Non illicitas cogitationes mēs proferat, & pulchrā animæ speciē quasi pilis fruticantibus
deformē reddat. Sed quantūlibet (vt diximus) quēpiam, virtus sanctæ cōuersationis exercuerit, ad-
huc tamen ei de veritate vitę nascitur, quod tollatur. Vndē & ipsi Leuitarum pili radi prēcepti
sunt, nō euelli. Rasis enim pilis in carne radices remanēt, & crescunt iterū vt recidantur, quia ma-
gno quidē studio superfluæ cogitationes amputandę sunt, sed tamē amputari funditus nequaquā
possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro solicitudinis recidat. Sed
hæc in nobis nunc subtilius cōspicimus, cū speculationis alta penetramus. Verūm hāc munditiæ,
vel pulchritudinis perfectionē, consequi non poterit nisi qui cunctas prius ab animo suo seculi fa Leuitæ Christi.
cultates, amoris diuini nouacula raserit. Proinde dominus noster, qui legē non soluere, sed adim- Matth. 19.
plere venit, vt ista quoq; Leuitarum lex à suis assumptis posset impleri, dicit adolescenti diuiti: Si
vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœ-
lo, & veni, sequere me. Ac deinceps: Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, &c. Hanc planè
Leuitarum esse rasuram, Moyses quoq; in Deuteronomio probat, cū dicit in benedictione Leui.

Qui dixit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deute. 33. Qui dixit patri suo, & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, hi custodierunt eloquiũ tuum, & pactum tuum seruauerunt, judicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel.

De eisdem, & quid sit, quòd filij Israel manus super Leuitas, & Leuitæ manus suas ponunt super capita boum qui immolandi sunt. CAP. XXI.

SIc (inquam) spiritualiter debere radi filios Leui, probat hic ipse Moyses, cum & illic protinus subiungit: Ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuũ, & hic cũ dixisset: Aspergantur aqua lustrationis, & radant oẽs pilos carnis suæ, continuò subdidit: [Cumq; lauerint vestimenta sua, & mundari fuerint, tollent bouẽ de armentis, & libamentũ eius, oleo similam conspersam. Bouẽ autẽ alterum de armẽto accipies pro peccato, & applicabis Leuitas corã tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorũ Israel. Cumq; Leuitæ fuerint corã dño, ponẽt filij Israel manus suas super eos, & offeret Aaron Leuitas munꝰ in cõspectu domini à filijs Israel, vt seruiãt in ministerio eius. Leuitæ quoq; ponẽt manꝰ suas super capita boum, &c.] Quidnã est aqua aspersos Leuitas, & rasos lotosq; vestibus mundatos, bouẽ alterum in holocaustum, alterum pro peccato, manibus suis super capita positis, corã domino tãgere, positis antea vel in simul manibus filiorũ Israel super se? Quid inq̃ hoc est, nisi spiritualis propositi viros à propriis vitijs mundatos, à cunctis facultatibus cunctisq; seculi rasos, ad hoc solũ vacare, ad quod assumpti sunt, videlicet vt ponãt thymiama in furore domini, & holocaustũ super altare eius. i. interueniãt pro peccatis populorũ? Filij nanq; Israel manus suas super Leuitas, qui ab ipsis decimas accipiãt, & Leuitæ manus suas ponunt super capita boum: è quibus vnũ, inquit, facies pro peccato, & alterũ in holocaustum, quãdo spiritualis ordinis viri, secularium peccata suscipiũt, quorũ ex eleemosinis viuunt, & ea corã domino sacrificijs orationum oblatis deprimere, & vsq; ad remissionẽ vel indulgẽtiam eorũ superare cõtendũt. Quod quia magna est instantia faciẽdũ, in fine capituli, trina repetitione cõmemoratur factum. [Fecerunt q; Moyses & Aaron, & omnis multitudo filiorum Israel super Leuitis, quę præceperat dominus Moysi.] Et deinde: [Purificatiq; sunt, & lauerunt vestimẽta sua, &c.] Ac deinde tertio. [Sicut præceperat dominus Moysi de Leuitis, ita factum est.

Deute. 33.

De eo quòd Leuitæ à quindecim annis & supra ministrant, & à quinquagesimo anno custodes vasorum fiant. CAPVT XXII.

CAP. IX. LOcutus est dominus ad Moysen, dicens: Hæc est lex Leuitarum. A vigintiquinq; annis, & supra ingredientur vt ministrẽt in tabernaculo fœderis. Cumq; quinquagesimum annum impleuerint, seruire cessabunt, eruntq; ministri fratrum suorum, in tabernaculo fœderis, vt custodiant quę sibi fuerant commendata.] Quid per annum quintum ac vicesimum, in quo flos iuuentutis oboritur, nisi ipsa contra vnumquodq; vitium bella signantur? Et quid per quinquagenarium, in quo iubilei requies continetur, nisi interna quies edomito bello mentis exprimitur? Quid verò per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurãtur? Leuitæ ergo ab anno vicesimoquinto tabernaculo deseruiant, & à quinquagenario custodes vasorum fiant, vt videlicet qui adhuc impugnantium vitiorum certamina toleranr, aliorum curam suscipere nõ præsumant. Electi enim cum adhuc in tentatione sunt, subesse eos, ac seruire necesse est, & obsequijs laboribusque fatigari. Cum verò tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur. Mentis quippe ætate tranquilla, dum calor recesserit tentationis, custodes vasorum sunt, quia doctores animarum, vel rectores fiunt.

Exod. 25. 1. Corin. 5. Roma. 6. Nume. 25. & 30.

De eo quod ait: Homo qui immundus fuerit anima hominis siue in via procul, faciat phase domino mense secundo. CAPVT XXIII.

FAciant filij Israel phase in tempore suo, quarta decima die mensis huius ad vesperam iuxta omnes ceremonias, & iustificationes eius. Præcepitque Moyses filijs Israel, vt facerent phase. Qui fecerunt tempore suo, quarta decima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat dñs Moysi, fecerunt filij Israel.] Magnæ solennitatis, quæ Hebraicè dicitur phase, id est, transitus, definitionem & legem nouimus, vndè & in Exodo plenius diximus, videlicet quia pascha nostrum immolatus est Christus, & eius sanguine semel quidem postes nostros signauimus, quando in morte eius baptizati sumus: semper autem carnibus eius, & eodem sanguine cum azymis synceritatis & veritatis epulari debemus. Sed videamus quid sequitur. [Ecce dentes ad Moysen & Aaron dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. Quare fraudamur, vt non valeamus offerre oblationẽ domino, in tempore suo inter filios Israel?] Per hanc occasionẽ consulto domino, quod deerat legi, ita suppletum est. [Homo, inquit, qui fuerit immũdus super anima, siue in via procul in gente vestra, faciat phase dño, mẽse secundo quarta decima die mensis ad vesperã, cum azymis & lactucis agrestibus comedent illud, &c.] Hæc pars legis & sudaicæ immunditiæ prophetia, & singulorũ hominum discernendæ causæ regula est. Iudæi namque super anima immundi sunt, quia Christum occiderunt, & idcirco cæcitas contigit in illis vt non videant, quia verum pascha Christus est, donec plenitudo gentium ad illud pascha communiũ

conuiuium subintret. Futurũ tandem est, vt reliquię ex eis saluæ fiant, non aliter q̃ per esum eiusdem agni, non aliter q̃ signatis postibus frontium suarũ sanguine Christi. Hoc, inquam, futurum est: Immundi igitur super anima, phase dño primo mense non faciunt, secundo autẽ facturi sunt, quia videlicet sanguine Christi polluti Iudęi, nũc eius carnẽ nõ comedunt, neq; sanguine bibunt, circa finẽ verò seculi comesturi ac bibituri sunt, qui ex eis erunt reliqui. Porrò super singulis hominibus hæc discreta synodicæ districtionis censura est, vt qui summo gradu phase domino facere, id est, sacrosancta altaris mysteria celebrare debuerant. Verbi gratia: Presbyter aut diaconus si super anima immundus fuerit, id est, si crimen quod morte dignum sit, admiserit, laica deinceps communione contentus sit. Hoc modo planè secundum hãc mysticam legẽ quasi de primo mense differtur in secundum, quia de superiore gradu detruditur ad infimum.

De eo quòd eleuata nube proficiscebantur filij Israel, & quòd in loco vbi stetisset ibi castrametabantur. CAP. XXIIII.

CVmq; ablata fuisset nubes, quę tabernaculũ protegebat, tunc proficiscebantur filij Israel, & in loco vbi stetisset nubes, ibi castrametabantur. Ad imperium dñi proficiscebãtur, & ad imperium eius figebãt tabernaculũ, &c.] Gloriosum quidẽ & honorificũ secundũ historiã fuit ducibus illis, exercitibus illis, q̃ ad imperiũ dñi proficiscebantur, & ad imperiũ illius figebãt tabernaculũ cunctis diebus, quibus stabat nubes super tabernaculũ, manentes in eodẽ loco, q̃ per verbũ dñi figebant tentoria, & per verbũ illius proficiscebãtur, eranteq; in excubijs dñi iuxta imperium dñi, per manũ Moysi. Verũ illa cœlestia, quorũ secũdũ exẽpla ista facta sunt, occultiora quidẽ, sed gloriosiora q̃ hęc sunt. Quę sunt illa? Videlicet, q̃ patres nostri, duces nostri, qui spirituali procinctu expediti deuexerũt ad nos sanctuariũ dñi, incarnationẽ, siue natiuitatẽ, passionẽ, & ex mortuis resurrectionẽ, atq; ascensionẽ prędicãtes Christi filij dei, nõ ad suũ arbitriũ, quo volebant ipsi proficiscebãtur, sed quãdo, quo, vel quomodo imperabat illis spiritus Iesu. Nã hinc est illud, quod in actibus Apostol. legimus: Transeuntes autẽ Phrygiam, & Galatię regionẽ, vetiti sunt à sancto spiritu loqui verbũ in Asia. Cũ venissent autẽ in Mysiam tentabãt ire Bithyniam, & nõ permisit eos spiritus Iesu. Cum autẽ pertransissent Mysiam, descenderũt Troadẽ, & visio per noctẽ Paulo ostensa est. Vir Mãcedo quidã erat stans, & deprecans eũ dicẽs: Transiens in Macedoniam adiuua nos, vt autem visum vidit, statim quęsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quia vocasset nos deus euangelizare eis. Igitur & isti ad imperiũ dñi proficiscebantur præcedente illos nube, quę est Christus, videlicet secundum humanum corpus, de qua nube plenius in Exodo diximus.

Act. 16.

De duabus tubis ductilibus argenteis, & de distinctione clangoris, & cur duæ tantum fieri iussæ sint. CAP. XXV.

LOcutus est dominus ad Moysen dicens: Fac tibi duas tubas ductiles argenteas, quibus conuocare possis multitudinẽ, quando mouenda sunt castra. Cumq; increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba, ad ostiũ fœderis tabernaculi.] Penè naturale est humanis animis, tubarum cantibus affici, & pro qualitate sonituum aut terrore concuti, aut animositate efferri, aut reuerentia cõponi. Quod scire dignatus animorũ dator & conditor dominus, diligentẽ clangoris distinctionẽ fecit hoc modo: [Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. Sin autẽ prolixior atq; concisus clangor increpuerit, mouebunt castra. Quando autẽ congregandus est populus, simplex tubarũ clangor erit & nõ concise vlulabunt.] Motionẽ castrorũ, siue exitũ ad bellũ prolixus atq; concisus enunciat clangor tubarũ: simplex .i. non concisus, congregandũ inuitat populũ. De concisõ & vlulante sonitu illud est in prophera Osee: Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, vlulate in Bethauẽ post tergũ tuũ Beniamin. Secundũ proprietatẽ clangoris siue vlulatus concisi, propriè ipsam quoq; locutionẽ suã Prophera quadrimembri distinctione concidit. Porrò de clangore simplici, id est, nõ concisõ illud est in prophera Iohel: Sanctificate ieiunũ, vocate cœtũ, cõgregate senes, oẽs habitatores terrę in domũ dei vestri, & clamate ad dominũ, ah, ah, ah diei, quia prope dies domini, & quasi vastitas à potente veniet. Medium horum est clangere semel ad solos sufficiens cõgregandos principes, vel capita multitudinis Israel. Iuxta sensum spiritualẽ clangor tubarum vox est prædicatorũ, sine quibus vtiq;, quamuis pulchra, quamlibet ordinata castrorum acies, terribilis nõ est. Nam q̃ prædicationẽ vel peccatorum increpationem, tubarum clangor significet, in prophetis tacitum non est, & cur duę potius q̃ tres aut quatuor fieri debuerint, itidem in prophetis significatũ, & in Christo reuelatũ est. Quid enim aliud nunciat tuba prędicationis, nisi futurum diem tremẽdi iudicij, quemadmodũ & in prophera Iohel pauloante dictũ est, quia prope est dies domini? Porrò iudicis eiusdẽ, nõ vnius tantũ, sed duo aduentus sunt. Vnus quo ia venit iudicandus, alter quo venier iudicaturus. Vterq; terribilis, prę fertim illis, apud quos vel cõtra quos prędicue scriptura prophetica clangit: vterq; inquã, terribilis aduentus illius, vterq; aduẽtus iudicij. Nam de primo aduentu dicit: In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui nõ vident, videant: & qui vident, cæci fiant. De secundo aduẽtu an sit terribilis, superfluum est quærere, vel probare testimonijs. Igitur quia duo sunt aduentus tremendi iudicis,

Num. 10.

Osee. 5.

Iohel. 2.

Iohan. 9.

circa

Universidad de Deusto
Biblioteca

circa quos omnis scriptura diuinitus inspirata, omnis scriptura legalis, prophetica, atq; euangelica omnem operam suam, totũ spiritum, & omne conamen suũ expendit, rectè non tres aut quatuor, non, inquam, plures aut pauciores, sed duas tantũ tubas iubet dominus facere Moysi. Quæ in hoc argenteæ sunt, quia prædicatorũ verba lucis nitore parent, & auditorũ mentem nulla sui obscuritate confundunt. Nam eloquia domini (Psalmista inquit) eloquia casta, argentũ igne examinatum. Idcirco autem ductiles, quia necesse est, vt prædicatores qui secundum veritatẽ scripturarum ambulant, tribulationum tunsionibus crescant.

Psalm.11.

De eo quod ait: Si semel clangueris, venient principes, &c. quòd secundum hæc prædicatio dispensanda sit. CAP. XXVI.

Apoca.8. SI semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Israel. Sin autem prolixior atq; concisus clangor increpuerit, &c.] Summopere hæc tenenda distinctio est septem angelis stantibus in conspectu dei, quibus datæ sunt septẽ tubæ, qui parauerunt se, vt tuba canerent, id est, omnibus prædicatoribus in ecclesia dei præeminentibus, quibuscunq; datum est desuper doctrinæ donum perfectũ, quicunq; impositum sibi sanctæ prædicationis officiũ susceperunt. Nam in figura quidem vel significatione, duæ (vt supra dictũ est) tubæ, fieri iussæ sunt: sed in re & veritate euangelica, sicut multi prædicatores, sic & multa secundum diuisionem gratiarũ data sunt, quorum vniuersitas per septenarium angelorum atq; tubarum rectè intelligitur numerum. Hęc, inquã, distinctio vel discretio solerter obseruanda est, vt quando congregandus est populus, simplex tubarum sit clangor, & nõ concisè vlulans: quando autem exeundum ad bellum, prolixior atq; concisus clangor siue vlulans increpet: quando verò vocantur principes, vel capita multitudinis clangant semel, id est, cum primùm auditores vocantur ad fidem, terribiliter & grauiter futurum illis annuntietur iudicium: quando autem iam habentibus sermo porrigitur, temperatè excitentur ad bellũ contra phalanges vitiorum: quando verò cum illis agitur, qui iam bene instituti sunt, & spiritualiter viuunt, suauiter cũ illis familiare habeatur colloquiũ. Hunc discretionis modũ, Paulus tuba canentium optimus, dispensare sciens Romanis, qui adhuc in fide tam rudes erant, vt non intelligerent, dei se gratia & non suis meritis esse saluatos, & ob hoc contra Iudæos conflictarent, ita grauissimè loquitur, dicens: Reuelatur enim ira dei super omnẽ impietatẽ, & iniustitiam hominũ eorũ, qui veritatẽ dei in iniustitia detinẽt, quia quod notũ est dei, manifestũ est illis, &c. in quibus vitia gentilitatis priora cõmemorans, simplici vtiq; quasi tubarũ clangore

Roma.1.

2.Corin.4. personat, & nõ concisè vlulat, ad hoc tendẽs vt congreget populũ, vt discordes pacificet animos duorum populorũ. Porrò ad Corinth. iam secundã scribẽs epistolã, nec iam de fide vel gratia, sed de pugna agẽs victorũ, quasi clangorẽ concidens tẽperatum, & per arma, inquit, iustitię à dextris, & à sinistris per gloriã & ignobilitatẽ, & per infamiam & bonã famã: vt seductores & veraces: sicut qui ignoti & cogniti. Quasi morientes, & ecce viuimus. Vt castigati, & non mortificati. Quasi tristes, semper autẽ gaudentes. Sicut egentes, multos autẽ locupletantes. Tanq; nihil habentes, &

Ibid.13. omnia possidentes. Tandẽ post plurima huiusmodi, itẽ quasi cũ concisо vlulatu dicit: Rogaui Titum, & misi cũ eo fratrẽ. Nunquid Titus vos circũuenit? Nonne eodẽ spiritu ambulauimus? Non ne eisdem vestigijs? Olim putatis, q; excusemus nos apud vos? Coram deo in Christo loquimur. Omnia autẽ charissimi, propter vestrã ędificationẽ. Timeo enim, ne fortè cũ venero, nõ quales volo inueniam vos, & ego inueniar à vobis qualẽ non vultis, ne fortè contẽtiones, æmulationes, animositates, dissentiones, detractiones, scurrilitates, susurrationes, inflationes, seditiones, sint inter vos, ne iterum cum venero, humiliet me deus apud vos, & lugeam multos, ex his qui ante peccauerunt, & nõ egerunt pœnitentiam. Vbi verò quodammodo solos vocat principes, & in vno discipulo bene instituto cunctos commonet, qui sunt capita multitudinis Israel, quasi tuba clangit

2.Timo.1. semel, id est, summisse loquitur: quia videlicet sapienti semel dixisse satis est. Propter quã causam admoneo te, vt resuscites gratiã dei, quę est in te per impositionẽ manuum mearũ. Non enim dedit nobis deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. Noli itaq; erubescere testimonium domini nostri, &c. quæ omnia summisse & penè communi loquitur sermone.

De eo quod ait: Si quando habebitis epulum, &c. quod bene fiat, in ecclesia Christi.

CAPVT XXVII.

FIlij Aaron sacerdotis clangent tubis, eritq; hoc legitimũ sempiternum in generationibus vestris. Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationẽ dei vestri.] Optima sancta Romana ecclesia, & hoc legitimũ sempiternum voluit esse in generationibus suis. Nam quoties epulum habet, & dies festos, & calendas, quis non admiretur, quanto spiritualium clangore tubarũ concrepet super holocaustis & pacificis victimis suis? Quod enim est eius epulũ, nisi corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi sacramentũ? Qui sunt dies festi eius, quę calendę eius, nisi incarnationis vel etiam natiuitatis eiusdẽ Christi filij dei dies annuus, amplius autẽ gloriosissimum resurrectionis eius tempus? Hi dies festi eius, hę calendæ eius sunt, & præterea sanctorũ apostolorũ, & beatorum natalitia

marty-

martyrum. Quis, inquam, aures audiendi habens, nõ concutiatur, attonitus clangore eius, in istis diebus? Quis non admiretur ordinẽ animi eius? Tantas ac tales tubarũ spiritualium voces, cum musicæ dulcedinis pulchritudine circa epulum, quod illi deus dedit, circa mẽsam Christi, qui hęc festa tribuit: tantas, inquam, ac rales tubarum cœlestium voces de toro scripturarum sanctarum thesauro, circa holocaustomata, & pacificas victimas ad canendum atq; legendum conseuit, vt si quis eorum rationem inuenire meruerit, veraciter eius anima dicere possit illud de canticis canticorum. Introduxit me rex in cubiculum suum, introduxit me rex in cellam vinariam. Cant.1.&2.

De eo quod cum proficiscerentur filij Israel de deserto Sinai, ait Moyses socero suo: Noli nos relinquere, veni nobiscum, & eris ductor noster. CAP. XXVIII.

ANno secundo, mense secundo, vicesima die mensis eleuata est nubes de tabernaculo fœderis. Profectiq; sunt filij Israel per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharã, mouerunteq; castra. Dixitq; Moyses Obab filio Raguel Madianitæ cognato suo. Proficiscimur ad locum quẽ dñs daturus est nobis. Veni nobiscum, vt bene faciamus tibi, &c.] Plerunq; persuadere elatis vtilia melius possumus, si profectũ eorũ nobis potius, q̃ illis profuturũ dicamus; si eorũ meliorationẽ nobis magis q̃ sibi impendi postulamus. Facilè enim ad bonũ elatio flectitur, si eius inflexio prodesse & alijs credatur. Vndè hic qui regente se deo iter deserti ducente aerea columna pergebat, cũ Obab cognatũ suum à gentilitatis suę conuersatione vellet educere, & omnipotẽtis dei dominio subiugare ait: [Proficiscimur ad locum quẽ dñs daturus est nobis, veni nobiscũ, vt bene faciamus tibi, quia dñs bona promisit Israeli. Cui cũ respondisset ille, nõ vadam tecum, sed reuertar in terrã meam, in qua natus sum, illico adiunxit: Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertũ castra ponere debeamus, & eris ductor noster.] Neq; enim Moysen ignorantia itineris angustabat, quẽ & ad prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis expãderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conuersationẽ deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet prouidus vir elato auditori colloquens, solatium perijt, vt daret: ducẽ requirebat in via, vt dux ei fieret ad virã. Egit itaq; vt superbus auditor, voci ad meliora suadenti eo magis fieret deuotus, quo putaretur necessarius, & vndè se exhortatorem suum præcedere crederet, inde se sub verbis exhortationis inclinaret.

De eo quod cum eleuaretur arca, dicebat Moyses: Surge domine, & dissipentur inimici tui, & de exaltatione Christi, secundum sensum psalmi sexagesimiseptimi.

CAPVT XXIX.

CVmq; eleuaretur arca, dicebat Moyses: Surge domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua. Cum autem deponeretur, aiebat: Reuertere domine ad multitudinem exercitus Israel.] Leuata nube, mouentibus castra principibus, Moyses persistens in contemplatione exemplaris eius, quod illi in monte ostenderat dominus, vt sæpe reperens hæc scriptura testatur: Surge, inquit, domine, siue exurgat deus, vt dissipentur inimici eius. Nã hinc principium, hinc cœlestem habet causam siue materiã psalmus sexagesimus septimus: Exurgat deus Psalm.67. & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderũt eũ à facie eius. Quo ergo deus exurgat? Illic vtique, quo exurrecturum illum nubes eleuata figurat. Hoc nempe in Psalmista propheticus scrutarus spiritus, quid sibi velit, quod eleuata nube, principes castra mouentes proficiscuntur: ascendisti in altum, inquit, cœpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Ac deinceps: In præsentis loci sensu mystico persistens: viderunt, inquit, ingressus tuos deus, ingressus dei mei, regis mei, qui est in sancto. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum. Ibi Beniamin adolescentulus, in mentis excessu. Principes Iuda duces eorum, principes Zabulon, principes Nepthalim. Tertius accedit Apostolus, totóq; amoto velamine sensum amborum reuelata facie manifestius loquitur, quæ videlicet sit eleuatio nubis, & qui castrorum principatus, quæ ascensio in altum, & quę dona in hominibus. Vnicuiq; nostrum, inquit, data est gratia, secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum, Ephe.4. captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Exurgat igitur deus, id est, ascendat in altum Christus, & per istos principes qui eleuata nube carnis eius ad nos missi proficiscuntur, per Apostolos, euangelistas, prophetas, doctores, atque pastores, per istos (inquam) principes Iuda, principes Zabulon, principes Nepthalim, qui sunt fide pulchri, spe fortes, & charitate dilarati, vbi est & Beniamin adolescentulus in mentis excessu, scilicet, Paulus apostolorum minimus, vsque ad tertium cœlum raptus. Dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius, quod factũ est, & fit, & in fine seculi vsque ad consummatam victoriam fiet. Cum autem deponeretur arca, aiebat Moyses: Reuertere domine ad multitudinem exercitus Israel. Et hoc vtiq; fiet, cum plenitudo gentium subintrauerit. Tunc enim dominus ad illum carnalem Israel reuertetur, vt ex eis reliquiæ saluentur. Roma.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De murmure populi, quod ortum est, & quod cucumeres, & pepones concupierint, & de manna cuiusmodi fuerit. CAPVT XXX.

CAP. XI. INterea ortum est murmur populi, quasi dolentium, prę labore cõtra dominum. Quod cũ audisset, iratus est. Et accensus in eos ignis domini, deuorauit extremã partẽ castrorũ. Cumq; clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad dominũ, & absorptus est ignis, vocauitq; nomẽ loci illius Incensio, eo q; succensus fuisset cõtra eos ignis domini.] Abhinc causæ ordiuntur propter quas (vt in initio libri huius Numeri dictum est) venter comedentis amaricetur. Oẽs qui recensiti fuerant à vicesimo anno, & supra, abhinc exterminantur, & eorũ corpora in deserto prosternuntur, in figurã videlicet nostri (vt ait Apostolus) qui oẽs baptismo Christi candidati currere incipimus, sed non oẽs cõprehendimus: & oẽs pugnare videmur, sed nõ oẽs coronamur. Prima hęc causa, tentatio concupiscentiũ est, tentatio, inq;, & concupiscentia gulę illecebrosę seruientiũ. Dixerũt enim: [Quis dabit nobis carnes ad vescendũ? Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis, in mentẽ nobis veniunt cucumeres, & pepones, porri, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.] Hęc, inquã, dixerunt tentando concupiscentes, concupiscendo tentantes. Dixit enim Psalmista: Et tentauerunt deũ in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis. Et malè locuti sunt de deo, dixerunt: nunquid poterit deus parare mensam in deserto? &c. Miseri planè & contemptibiles, qui talẽ fastidientes panẽ, dum concupiscunt carnẽ, illuc vsq; rixa ventris deuoluti sunt, vt tam viles anhelanti desiderio respicerent herbarũ species. In mentem, inquiunt, veniunt nobis cucumeres, & pepones, porricq;, & cepe, & allia. Cucumis nanq; natura frigida est, stomacho incommoda. Pepo græcum nomen est, & origo eius Latinis incerta, natura eius nimis frigida. Porri & cepe notum est, quia gustu insuaues sunt, comedentẽ nanq; interdum lachrymas eliciunt. De allio quoq; certum est, q; insuauissimũ sit. Vndè & odiosè ludens Flaccus, ita conqueritur: Parentis olim si quis impia manu Senile guttur fregerit, Edat cicutis allium nocentius. Proinde culpãs, eorumq; culpam scriptura vehemẽter exaggerans. [Erat autem, inquit, Man, quasi semen Coriandri coloris Bdellij. Circuibatq; populus, & colligẽs illud frangebat mola, siue terebat in mortariolo, coquens in olla, & faciẽs ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Cumq; descenderet nocte super castra, ros descendebat pariter & Man.] Ad increpandum illos panis diuinitus accepti speciem colorem atque saporem, simul & spontaneam expressit affluentiam. Coriandrũ herba est medicaminibus apta, quæ Græcè Corion dicitur. Bdellium succinum est ex Bdellio fluens arbore aromatica. Propter huiusmodi concupiscentiam, accensus, inquit, in eos, ignis deuorauit extremam partem castrorum, vocatumq; est nomen illius loci Incensio, eo quòd incensus fuisset contra eos ignis domini, siue sepulchra concupiscentiæ, ibi enim, inquit, sepelierunt populum, qui desiderauerat.

1. Corin. 10.

Psalm. 77.

Horatius.

Quòd eorum similes primùm Iudæi sint, deinde omnes quicunq; in ecclesia neglecto proposito, fastidiunt verbum dei siue mysteria Christi. CAP. XXXI.

HOrum similes, imò & filij, primo loco illi fuerunt, qui ex circuncisione conuersi in primordijs euangelicæ fidei proposita sibi mensa panis viui qui de cœlo descendit, quod est manna verum, quod est viuum & verum sacrificium, quod est ipse Christus, quod est verum corporis & sanguinis eius sacramentũ, hoc inquam proposito sibi cibo respexerunt ad ollas carniũ, ad carnes veterum holocaustomatum & victimarum, quę deus non quæsiuit de manibus patrũ ipsorũ, sicut prophetę testati sunt, & pro illis contendentes & rixantes contra Apostolos diuisi, reuera in Aegyptum reuersi sunt, in tenebras veustatis antiquę reuoluti sunt. Secundo loco murmuratorum supradictorum similes, imò & filij sunt, quicunq; audita voce dicentis: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, boni cursus initium arripiunt, sed pristinis inescati desideriis cursum non perficiunt, propositum sibi fastidientes dei verbũ, vel etiam sacrosanctum altaris Christi officium, propter quod labores & onera seculi reliquerũt, sanctũ confitẽtes otium, quo vacare possent ad videndum deum. Nã ex istis plerisq; nonnunq; desiderio flagrauerunt, recordati carnium, quarum super ollas in seculo sedebant, & piscium quos comedebãt, & in mentẽ venerũt illis cucumeres, & pepones, porricq;, & cepe, & allia, qualibus interdũ refrigerari gaudet, æstuans quoq; venter crapulati diuitis, iuxta illud Flacci. Nec dum omnis abacta est pauperies epulis regum, Cum crapula plenus atq; acidas mauult hinnulas. Hi dum talibus occupati delideriis, sacræ lectionis vel susceptı officij nõ habent studiũ, profectò memores Aegypti, cœleste manna fastidiunt, sicq; inquieti, alios q; turbantes, prælatum sibi quempiam seruum dñi vehementer affligunt, vt cum isto Moyse dicat ad dominum: Quare non inuenio gratiam coram te.]

Esaiæ 1. Hiere. 7. Actor. 15.

Matth. 11.

De eo quod ait: Congrega mihi septuaginta viros, &c. Et quomodo dixerit, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis. CAPVT XXXII.

ET dixit dñs ad Moysen: Cõgrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd seues populi sint, ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesq; ibi stare te-

cum, vt descẽdam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecum onus populi, & nõ tu solus grauaris.] Vna eademq; ex fornace, & ad bonos lumen, & ad malos erumpit incendium. Vno, inquam, ex camino tribulationis, & in reprobos accensus est ignis domini, & in electos diffusus est, qui in Moyse erat, spiritus dñi. Cur hoc, nisi vt daretur spes omnibus qui affliguntur exemplo Moysi, qui piè viuere volẽtes, malis moribus illorũ, quorũ curam susceperunt, afflicti gemunt, vt sperare scirẽt, q; ipsis in labore fatigatis, & penè deficientibus, plurimi ex ipsorũ proficiant virtutibus? Nõ enim frustra dictũ est: Et auferã de spiritu tuo, tradamq; eis, cum dici potuisset sic, & de spiritu meo dabo eis. Nam quia patientia merebatur Moysi, vt plures acciperent spiritum domini, quatinus ex ipsorum profectu, meritũ accresceret illi, rectè sic dictum est, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis. Nec verò quia dictũ est, auferam, pueriliter suspicemur particulam diuisam, atq; idcirco Moysi diminutã quam habebat Moyses spiritus domini gratiam. Sic enim ignis elementaris eius est potentiæ, vt licet diuisus in partes, mutuari tamen luminis detrimenta non nouerit, quanto magis spiritus domini verus, & æternus ignis, cum pluribus impertitur, diminutionem non sentit? Igitur quod dixit, auferã, idem ac si dixisset, accipiam. Notandum verò diligenter, q; cum dixisset: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel: addidit, quos tu nosti, q; seues populi sint ac magistri. Nam reuera deus non senectutẽ annorum, sed senectutem requirit animorum. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neq; annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Ita senectus vel isti cani, non tam oculis corporis, sed iudicio agnoscuntur rationis, & tales hoc loco deus manifestè requirit, dum determinat sic dicendo, quos tu nosti.

Sapien. 4.

De eo quod locuta est Maria & Aaron contra Moysen, & quæ fabula conscripta sit de vxore Aethiopissa. CAPVT XXXIII.

LOcutaq; est Maria & Aaron contra Moysen propter vxorem eius Aethiopissam, & dixerunt. Nunquid per solum Moysen locutus est dominus? Nonne & nobis similiter est locutus? Quod cũ audisset dominus, iratus est.] Propter vxorem eius, inquit Aethiopissam. Ex occasione verbi huius fabulã huiusce modi scriptores Iudaici tradiderunt. Moyses Thermuth filiæ regis Aegypti adoptiuus, ab ipso capiti suo impositam coronã regiam in terrã proiecit & comminuit, quod Aegyptijs varibus præsagientibus fuit indicium, per illũ destruendũ Aegyptium regnum. Quam rem Pharao præcauens, hunc qui regni sui præsidebatur fore exterminium, præcepit sine mora extingui, sed à filia eius offensę propitia, morti subtrahitur, & suo populo incolumis remittitur. Post multa tẽpora Aethiopibus Aegyptum impugnantibus, cũ penè superarent hi, Aegyptij verò succumberent, ab hariolis diuinatum est, Aegyptũ Aethiopię subigendam, nisi Israelitico duce, eorũ fulta militia, iret hostiles restringere incursus, per quem solum communis veraciter expectaretur triumphus. Mox diuina ordinatur prouidentia, huic periculo, à Pharaone Moyses, vt fortè ũ hostes nõ feriret, saltem ab hostibus ipse interiret, eligitur: sed aliter q̃ sperabat, deus ordinabat, qui illum & victorem Aethyopum, & prophetiæ quondam prędictæ in collisione coronę regiæ prędebat testimonium. Accingitur ergo Moyses ad militiam, subscribitur & multa militum manus, procedit cum spe victoriq, sed à Pharaone expectatur cũ discrimine sui, & Aegyptiæ cõfusionis. Ventum est ad muros hostilium vrbium. Virtus quam ministrat deus, suo quandóq; futuro militi, nunc autẽ Aegyptio satelliti, hostes viriliter oppugnat, frangit, incurrẽtes elidit, omneq; robur eorum hactenus infractum debilitat, & non iam vt cruentam cum damno militum suorum conquirit victoriam, sed vt nobilem cũ gloria & salute suorum reportat palmam. Ad cumulum etiam suę laudis, filiam regis Aethiopum coniugem sibi sociat, primũ ab illa expetitus ob gratiam pulchritudinis, dein ab ipso adamata ob confœderationem vtriusq; regni, quæ plenius componebatur ex copula tam miserati coniugij. Redit ergo ad Pharaonem, non solum triumphum, sed etiam reportans pacis & concordię vnanimem affectum. Sed duplici maluisset Pharao triumphare lętitia, si cum deuicto hoste contigisset Moysen victorem oppetere.

CAP. XII.

De vxore eius Aethiopissa, & qualiter Moyses pro eo quòd vir mitissimus esset, defensorem sibi deum magis tacendo constituerit, & de eo quod ait: At non talis seruus meus Moyses. CAP. XXXIIII.

VEràm hoc, quia de scripturis non habet authoritatem, facilè cõtemnitur. Sed & quid opus est quærere, extra præsentem scripturã, cur obloquẽtes dixerint, vxorẽ eius Aethiopissam? Nam cum Moyses vxorem duxerit filiam Ietro sacerdotis Madian, terra autẽ Madian vicina sit terrę Aethyopum, rectè intelligitur, q; pro eo quòd dicerent vxorẽ Madianitidem, dixerint vxorem Aethiopissam, sicut se habet amaritudo rixantiũ, vt semper è vicino rapiat, quod valeat ad augendum contemptũ. Paulò ante Ietro reduxerat illã, & indignari cœperunt de fratre suo, duce suo, q; haberet vxorem alienigenam. Poterat calumnia cõfutari vel sola Authoritate Moysi, q; videlicet reprehendi nõ deberet à subditis prælatus, præsertim is per quẽ deus tanta, tamq; manifesta loqueretur. Inualuit econtra pertinaciter superbia carnalis, & superbiam spiritualem

Exod. 2.

Exod. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proficiendo impetus generauit. Dixerunt enim: Nunquid per solũ Moysen locutus est dominus? Nõne & nobis similiter est locutus? Videlicet quia pauloante creuerat turba prophetarum, septuaginta nanq; seniores, propheticum acceperant de ipso Moyse spiritum, dicente dño Moysi: Auferã de spiritu tuo, tradamq; eis, idcirco quasi pro multitudine prophetarum, vnus prophetarum maximus decrescebat, & vilescebat in eorum oculis. Hoc frequenter accidit & in ecclesia Christi, vt magistrum succrescentes discipuli, prælatum illustrem subditi, patrẽ contentiosè audeant obscurare illustres filij. Tale quid & Paulo Apost. cõtigerat, cũ diceret ipse Corinthijs: Iam saturati estis, iã diuites facti estis. Sine nobis regnatis, & vtinã regnetis, vt & nos vobiscũ regnem⁹. 1.Corin.4. Ac deinceps: Non vt confundam vos hęc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo. Nam si decem milia pædagogorum habeatis in Christo, sed nõ multos patres. Nam in Christo Iesu per euangelium ego vos genui. Igitur quia sic primo contigit Moysi, sanctiendum fuit exemplum in primis, quod deinceps timerẽt secuturi. Quod eum audisset dominus, iratus est. Quare? [Erat enim (inquit) Moyses vir mitissimus super oẽs homines, qui morabantur in terra.] Dulcis quidem laus, & velut̃ẽter magna laus, egregię virtutis, quam possidens omnis prælatus rectè dicere possit, Imitatores mei estote sicut & ego Christi: ostendens, cp iustè deus iratus sit, vel irasci debuerit, quia videlicet Moyses nõ vtcunq; mitis, sed & mitissimus erat super oẽs homines, qui habitabant in terra. Nullo modo seipsum defendebat, & hoc pacto quasi legitima causa defensorẽ sui deũ magis tacendo constituebat. Nam mihi vindictam & ego retribuam, dicit dñs. Veruntamẽ parum dictum est, quia mitissimus erat, sed pro merito Moysi laus ista lõgè inferior. Suppleuit ergo dom⁹ de Moyse, qđ Moyses de seipso min⁹ dixerat. Ait enim: Audite sermones meos. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum. At nõ talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ad eum, & palam, & nõ per ænigmata dominũ videt. Quare igitur non timuistis detrahere seruo meo Moysi?] Magna cõmendatio, fortissima defensio. Attentos auditores esse voluit enuntiatio iudicãtis. Audite (inquiens) sermones meos grauitate vsa competenti. Deinde locutionis suæ modos diuidit dicendo: Si quis fuerit inter vos prophęta domini, &c. Videlicet quia dixerant: Nunquid per solũ Moysen locutus est dominus? Nonne & nobis similiter est locutus? Mensurã suã cognoscere habebant, vt minoris & maioris habẽdo distantiam, nõ se super se extollerent, cũ obseruandum sit, & inter æquales quod dictũ est, honore inuicem præuenientes. Rom.12. In visione (inquit) apparebo ei, vel per somnium loquar ad illũ. Somnia futurarũ præferunt imagines rerum, & si prudentem habuerint coniectorẽ, quædã prophetiæ sunt. Prius rerum futurarũ imagines vel figurę conspiciuntur, & deinde coniiciendo res ipsæ ex parte pręuidentur. Sic Ioseph in Aegypto somnia Pharaonis. Gene.41. Sic Daniel in Babylonia somnia Nabuchodonosor prius audiuit, & ipse sua vidit, ac deinde reuelante spiritu dei coniiciendo nõ in incertũ de rebus futuris prophetauit. Daniel.2. At nõ (inquit) talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Non hic prius figuras per somnium cõspicit, & deinde de futuris rebus coniicit, sed potius econtrà prius res ipsas de longinquo futuras prospicit, & deinde figuris & ænigmatibus pro tempore operit atq; inuoluit. Exod.25. Nam hinc sæpe dictum est. Inspice & fac secundũ exemplar quod tibi in mõte mõstratum est. Ait ergo: Ore enim ad os loquor ei, & palam non per ænigmata dñm videt. Ac si dicat: Prius claro intuitu rerũ futurarum ordinẽ videt, & quanq; ænigmata conscribat, & figuras, rerum tamen veritatẽ intrinsecus ipse tenet. Quare igitur nõ timuistis detrahere seruo meo Moysi? Percunctatio hæc reos concludens, irati animi est, quam & protinus pœnalis sententia cuestigio secuta est.

Quòd Moyses vxorem habens Aethiopissam, Christum habentem de gentibus ecclesiam significat. Lepra vero & separatio Mariæ detrahentis, peccata synagogæ Christum blasphemantis.

CAPVT XXXV.

IRatusq; contra eos abijt. Nubes quoq; recessit, quæ erat super tabernaculum. Et ecce Mariam operuit candens lepra quasi nix.] &c. Propter sensum allegoricum supra repetendum est, & tunc clarebit quid ista prophetissa per gratiam clarificatã, & propter culpã à deo cõputa, id est, leprosa facta significet. Hoc loco Moyses vxorẽ habes Aethiopissam, mysticè Christus dominus est, peccatricem quondam de gentibus non alpernatus ecclesiã. Hoc nimium ægrè ferunt Aaron & Maria, id est, carnale Iudæorum sacerdotium, & tota illorũ vetus synagoga. Hoc inquam ęgrè ferunt, de hoc murmurant. magnumq; habent inuidiæ tormentum, semper enim gentium salutẽ oderunt. Hoc ergo non ferentes, & hac inuidię trabe tenebratum cordis oculum habentes, ad ipsius domini Christi odium prorumpunt, & propter condescensionem miserorum, contra ipsam misericordiam configunt. Dicunt enim: Num per solum Moysen, id est, num per solum Christum vestrum deus locutus est? Nonne & nobis, id est, prophetis nostris, similiter locutus est? Habet nanq; lex nostra viros virtutis, qui de terra pariter & de cœlo signa fecerũt, mare rubrum & Iordanem fluuium diuiserunt, manna de cœlo deposuerunt, solem in cœlo stare, vel etiam retrocedere fecerunt. Hæc & his similia illis maligno liuore dicentibus, dominus iratus est. Clarum est, manifestum

manifestum est, quia superbæ synagogæ & carnali eius sacerdotio dominus iratus est. Dominus pater, dominus filius, dominus spiritus sanctus, genti illi iratus est. Nam ecce leprosa facta est, lepra candẽte, tota cooperta est. Multum iratus pater, expuit in faciem eius, & proiecit super vultũ eius stercus solemnitatũ eius. Quanto nequior blasphemia eius oblocutione Aaron & Mariæ, imò quanto amplioris gloriç iste præ Moyse dignus habitus est, tanto plaga gentis illius, lepra synagogæ illius deterior est. Nam Moyses quidẽ fidelis erat in tota domo dei, quemadmodum dicit, at non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est, fidelis inquam, vel fidelissimus in domo dei, non sua, tanq; famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant. Christus verò tanq; filius in domo sua, quæ domus sumus nos. Igitur leprosa illa quicquid tangit, immundum est, immundũ inquam quicquid attrectat, quicquid cõcelebrat, & deo odibile est, separatur ad arbitrium sacerdotis summi, qui penetrauit cœlos Christi Iesu, habet vestimẽta dissuta, caput nudum, os velte contectum, contaminatã ac sordidã se clamat, de quibus omnibus superius in lege leprosi dictum est. Malach.2. Omni tẽpore quo leprosa est, & in hac immunditia perfidiæ suæ perseuerat, sola habitabit extra castra: sola inquã extra vera & cœlestia sancta, quasi mortua, imò verè mortua, & vt abortiuum quod proijcitur de vulua matris suæ. Abalienata est à vulua, errauit ab vtero, locuta est falsa, quę nũ docuit eã mater sua fidelis patriarchũ & prophetarum ecclesia. [Clamat autẽ Moyses ad dominũ, dicens: Deus obsecro sana eam.] Imò verò tota antiquitas, tota patrum antiquorum pro illa gente interuenit fides. Sed nõ sanabitur, nõ reuocabitur in castra, donec euoluantur septẽ dies, id est, donec plenitudo gentium subintroeat. Psalm.77. [Si (inquit) pater eius expuisset in faciem eius, nõ debuerat saltẽ septem diebus rubore confundi.] Planè vera similitudo. Nam reuera si quis filius patrẽ, quẽ honorare, cui blandiri debet, ita exasperauerit, ita ad iracundiam prouocauerit, vt ille motus in faciẽ eius expuat, qui vtiq; faciẽ filij natura duce, osculis delambere cõsueuerat, quomodo talis filius sic pro sua proteruia, spurò patris oblitus nõ saltẽ septẽ diebus inter cõpares suos erubescat? Cui enim pretiosus esse potest, qui vt vilis à patre suo cõputus est? Si ergo (inquit) pater eius expuisset in faciẽ illius, &c. Ego autẽ, inquit, pater vester sum, qui dico ad Pharaonẽ, filius primogenitus meus Israel dimitte filium meum, & ecce exasperatus quodammodo expuit in faciem huius, dum lepra candidissima, lepra quasi niuea, id est, verissima, totam operuit carnem eius. Separetur igitur septem diebus, &c. vt supra. Exod.4.

De exploratoribus, qui terræ detraxerunt, & quòd illa tentatio causa maxima fuerit, vt ferè omnium, qui numerati fuerant, corpora in deserto prosternerentur.

CAPVT XXXVI.

PRofectus est Israel de Aseroth fixis tentorijs in deserto Pharã. Ibi locutus est dñs ad Moysen, dicens: Mitte viros qui considerent terrã Chanaan, quam ego daturus sum vobis, singulos de singulis tribubus ex principibus. Fecit Moyses quod dominus imperãrat, &c.] Plana est hi storia, quia missi exploratores explorauerunt terram, pergentesq; ad torrentem botri, abscidẽrũt palmitem cum vua sua, quam portauerunt in vecte duo viri, reuersique post quadraginta dies, detraxerunt terræ quam inspexerant omnes præter Iosue filium Num, & Caleph filium Iephone dicẽtes: terra quam lustrauimus, deuorat habitatores suos, & continuò populus (inquiunt) quem aspeximus, proceræ staturç est. Quæ profectò sententia nimium præcedẽti contraria est. Hic nempe mos est detrahẽtium, vt dum detrahere student, nonnunq; sibimet contraria dicant, nõ curantes quam in partẽ verba cadant, dummodo audientium corda subuertant. Tandẽ cum clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, qui alio spiritu sequebantur dñm, tali sententia iudicium domini definitum est. [Viuo ego (inquit) & implebitur gloria domini vniuersa terra. Attamen oẽs homines, qui viderunt maiestatẽ meã, & signa quę feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decẽ vices, nec obedierunt voci meę, nõ videbunt terrã pro qua iuraui patribus eorum.] Hęc tentatio decima, cęterarum tentationum pessima, causa fuit maxima, cur omnium illorum, qui numerati fuerant, à viginti annis & supra, præter duos iam dictos, nemo in illam repromissionis terram ingrederetur, sed eorum corpora in deserto prosternerentur. Porrò propheta, imò spiritus sanctus in Psalmo cum dixisset: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, continuò adiecit: Sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri, probauerũt & viderunt opera mea. Quadraginta annis offensus fui generationi huic, & dixi semper hi errant corde. Et isti non cognouerunt vias meas, quibus iurauit in ira mea, si introibunt in requiẽ meam. Hoc testimonio Apostolus quoq; vrens, continuò subiungit. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendo à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus, dum dicitur: hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quẽadmodũ in illa exacerbatione. Quidam enim audientes exacerbauerunt, sed non vniuersi qui profecti sunt ab Aegypto per Moysen. Quibus autem Psalm.94. Hebr.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capain.

infensus est, quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt, quorum cadauera prostrata sunt in deserto? Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis qui increduli fuerunt? Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

Mystice quod nos qui scripturas legimus, exploratores terræ sumus viuentium, & quòd botrus quem portauerunt in vecte duo viri, Christus sit, quem in scripturis legunt duo populi. CAPVT XXXVII.

Hebr.4.

IGitur præsentis capituli notissimam teneamus allegoriam, ad instruendum timore sanctum, timore castum, vt timeamus secundum eundē Apostolum, ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiē eius, existimetur aliquis ex nobis deesse. Etenim & nobis (inquit) annunciatum est, sicut & illis. Quidnam secundū iam dicta Psalmistæ & Apostoli testimonia, terra illa tunc eo modo explorata, nisi requiē domini significat? Quę autē illa requies dñi, de qua iterū determinan dō diē quandam in Dauid dicit, Hodie si vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, tandem ita concludēs, quibus iurauī in ira mea, si intrabunt in requiē meam? Quę inquam est hodierna requies dñi diem habēs determinatū, post illum septimū diem, quo requieuit dominus ab operibus suis? Nempe ipsa est resurrectio carnis, resurrectio Christi, gloriosa requies dñi. Hāc requiē, hūc terrā viuentiū, ad explorandū missi sumus, quicunq; scripturas sanctas in manibus habemus, primis Iudęis dño dicēte: Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam habere, deinde & de Apost. euangelista dicente: quia tunc aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas. Scripturas nanq; intelligētibus, illud rectē decantatur. Introduxit vos dñs in terā fluentem lac & mel, & vt lex dñi sit semper in ore vestro. Legendo igitur atq; intelligēdo ascendimus, terramq; optimam exploramus. Perreximus ad montem botri, abcisus est palmes cum vua sua, quam deportant in vecte duo viri. Quid enim est torrens botri, nisi passio domini nostri Iesu Christi? Nempe de illo sponsa dicit in Canticis. Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Et de passione eius per prophetam dictum est: De torrente in via biber. Explorando itaq; venimus vsq; ad torrētem botri, legendo nanq; prophetas intelleximus, quia oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis. Quomodo autē abcisus est palmes cū vua sua, nisi quia ferro passionis abcisa est anima eius, & de carne exiuit cum diuinitate dulcissima sibi insita? Nam de isto palmite sic est & per prophetam prędictum, quia abcisus est de terra viuentium. Abcisum ergo palmitē portant in vecte duo viri, id est, passum & mortuū Christum adorāt in cruce duo populi, credētes & cōfitentes, quia resurrexit à mortuis. Porrò palmitē abcisum portātibus in vecte duobus viris, necessariò qui prędicit, quod portat nō videt, qui autē subsequitur, semper prę oculis habet. Ita planè anterior populus, qui beata dominicę passionis tēpora prędicit, dulcissimū botrum .i. Christum, quē fide portabat, nō vidit, nos autē qui subsequimur, videmus, & præsentē habemus rem salutis, cuius ipē solā habuerunt illi. Vndē & nobis dicitur cū Apostolis: Beati oculi qui vident quę vos videtis. Dico enim vobis, quia multi reges & prophetę voluerūt videre quę videtis, & nō viderūt: & audire quę auditis, & nō audierunt. Sed & de malogranatis & de ficubus loci illius tulimus, quia prophetarū mortes vel persecutiones quas passi sunt, passuri Christi testimonia fuisse intelleximus. Hoc exploratores quadraginta diebus. Qui enim ad explorandā carnis resurrectionē nos admisit, præbuit nobis seipsum viuum in multis argumentis, per dies quadraginta apparens discipulis, & loquens de regno dei. Vnus exploratorum dicit: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerunt.

Iohan.5. Luce 24.

Deute.18.

Cant.1. Psalm.109.

Esaiæ 53.

Luce 10.

Acto.1. 1.Iohan.1.

Quod illi exploratores qui terræ detraxerunt, mystice hæretici sunt, maximè qui veram carnis resurrectionem non credunt. CAPVT XXXVIII.

Caleph.

Hiere.15.

Psalm.67.

1.Iohan.2.

IGitur quot quot spiritu dei agimur, dicimus cum Caleph: [Ascendamus & possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.] Caleph quasi cor vel canis interpretatur. Et hic ipso nomine non minus q̄ fide veritatem vel testimonium illorum exprimit, qui sunt sicut cor Christi domini, iuxta quod scriptū est: Si separaueris preciosum à vili, quasi os meū eris. Si enim qui preciosum à vili, id est, veritatē à mendacio separat, ipse os domini, cur non rectē dicatur, & quasi cor domini habendo spiritum Christi? Est & canis domini, iuxta quod itidem scriptū est, Lingua canum tuorum ex inimicis, id est, testes sunt Apostoli, ex odientibus te Iudęis. Ita Caleph, id est, omnis testis veritatis prædicat fideliter, clamat confidenter: Ascendamus, & possideamus terram, id est, credamus, quia Christus resurrexit à mortuis, & credentes resurrectionis eiusdem consequamur gloriam. Alij verò, alij inquam qui fuerūt nobiscū, scilicet Antichristi hęretici, qui exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis, detrahunt terræ quam inspexerunt, negant fidem resurrectionis, aut infirmare conantur eius in qua resurrecturi sumus veritatem carnis. Terra (inquiunt) quam lustrauimus, deuorat habitatores suos. Quid aliud asserunt hæretici, dum dicunt, quia non resurget vera substantia carnis? Nempe si nō eadem resurget caro, si erit ventis & aere subtilior, ergo illa, quam expectamus, terra viuentiū, habitatores suos deuorat. Sed contra hi libimet continuò dicunt. Populus quem aspeximus, procerę statureę est. Hæretici namque circa eandem rem contra

contra se diuisi sunt, ita vt dum alij veram carnem resurrecturam negant, alij econtra concubitū quoq; filiorū procreationē illic expectēt, ita sibi contrarij sunt, vt cum illi non ipsam sperent substantiā, isti econtra nimiam eiusdem substantię expectent corpulentiam. At verò Iosue filius Nun, siue Iesus Naue, quod interpretatur saluator, filius pulchritudinis, & Caleph, de cuius interpretatione nominis iam ante dictum est. Iosue inq; & Caleph .i. saluator Christus & Apostoli eius, cunctiq; catholicam fidem profitentes, scinderunt vestimenta sua, id est, à suo consortio, talium reiecē re blasphemias. [Et ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt, Terra quam lustrauimus, valde bona est, &c. Quid multa?] Cum clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet obruere, apparuit gloria domini super tectum fœderis, [Dignamq; pœnam edicens, [Vestra (inquit) cadauera iacebunt in solitudine, filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, & portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadauera patrum in deserto, iuxta numerū quadraginta dierum, quibus considerastis terram, Annus pro die imputabitur, & quadraginta annis recipietis iniquitates vestras.] Hoc exemplum omnibus hæreticis & incredulis sanctiū est. Videamus ergo (vt supra memoratus Apost. ait) ne forte sit in aliquo nostrum cor malum incredulitatis. Nam reuera sicut detractores illi pro die receperunt annum, sic hæretici omnes cum Iudeis incredulis pro temporalis blasphemiæ culpa, sempiternum recipient interitum. Et tunc quidem domino dicente: Quousq; non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis, feriam igitur eos pestilentia, atque consumam.] Tunc inquam hęc dicente domino, [Moyses orabat dicens: Dimitte obsecro peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordiæ tuæ.] Nunc autem & illos & omnes arcuat hæreticos. Nam quemadmodum Iudæis veritas dicit: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis: sic & omnibus hęreticis ecclesia, veritatis columna, dicit: Sunt qui accusent vos, lex & prophetæ, euangelium & omnes apostolicæ literæ, quorum de scientia præsumitis.

CAP. XIIII.

Hebr.3.

Iohan.5. 1.Tim.3.

Dinumeratio decem tentationum, de quibus ait: Et tentauerunt me iam per decem vices. CAPVT XXXIX.

ET tentauerunt (inquit) me iam per decem vices. Ipsas tentationes hic breuiter enumeremus. De prima tentatione ita in Exodo legitur: Murgatus populus contra Moysen ait. Da nobis aquam vt bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid murgatis contra me? Cur tentatis dominum? De secunda tentatione, ita in Numerorum libro scribitur, Cumque indigeret aqua populus, & cæt. vsq; ad eum locum in quo ait: Hæc est aqua contradictionis, ibi murgati sunt filij Israel contra dominum, & sanctificatus est in eis. Tertia tentatio in campestri fuit contra mare rubrum, in quo loco murmurasse dicuntur contra dominum, quia peremptos Aegyptios fuisse, Moysi sibi de verbo domini dicenti, non crediderunt, sed potius eos se subsequi timuerunt. Vndē dicitur in psalmo: Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerūt memores misericordię tuæ, & ad iracundiam prouocauerunt te in mari rubro. Quarta & quinta tentatio super manna extitit. Vna tentatio fuit super eodē manna, sicut in Exodo dicitur: Hic est sermo quē præcepit dominus. Colligat ex eo vnusquisq; quantū potest sufficere ad vescendū. Et post pauca dixit ad eos Moyses: Nullus delinquat ex eo vsq; mane. Qui nō audiuerunt eū, sed dimiserūt ex eo quidā vsq; mane. Altera fuit tentatio, de qua post pauca in eodē libro dicitur: Sex diebus colligetur, in die autē septimo sabbatū est domini, ideirco nō inuenietur. Venit septima dies, & egressi de populo vt colligerēt, nō inuenerunt. Dixit autē dominus ad Moysen: Vsqueq; nō seruabitis mandata mea & legē meā? Sexta & septima tentatio in sepulchris concupiscentię facta fuit, scilicet tēratio carniū, in qua etiā prima tentatio carniū cōplectitur. De qua in Exodo legitur: Dixerunt Moyses & Aaron ad omnes filios Israel. Vespere scietis, quia dominus eduxerit vos de terra Aegypti, & mane videbitis gloriā eius. Audiuit enim murmur vestrū contra dominum. Et post pauca: Locutus est dominus ad Moysen dicens: Audiui murmurationes filiorum Israel. Loquere ad eos, Vespere comedetis carnes, & mane saturabimini panibus, & scietis quòd ego sum dominus deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix operuit castra. De septima ita hic in Numeris dicitur. Interea ortū est murmur populi, quasi dolentū pro labore cōtra dominum. Quod cum audisset dominus, irarus est, & in eo accensus est ignis domini, & deuorauit extremā castrorum partem. Et post pauca, Sanctificamini, eras comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? Bene nobis erat in Aegypto, &c. Octaua tentatio fuit vitulus aureus, quē fabricauerunt sibi in deserto filij Israel, morante Moyse cū domino in monte Synai. Nona tentatio hic in deserto Pharan, quæ & ipsa dicitur Barne, de exploratoribus: Vsquequo, inquit, detrahet mihi populus iste? Quousq; no credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Et post paululum, iuxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis terram, quadraginta annis recipietis iniquitates vestras. Decima tentatio in eo est, quòd ceum locutus est Moyses vniuersa verba domini, ad omnes filios Israel: Luxit populus nimis, & ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis atq; dixerunt: Parati sumus ascēdere ad locū de quo locutus

Exod.17. Nume.20.

Exod.14.

Psal.105.

Exod.16.

Ibidem.

Numer.14.

Exod.32.

Nume.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XV.

locutus est dominus quia peccauimus. Quibus Moyses: Cur (inquit) transgredimini verbum domini, quod vobis nō cedet in prosperum? Nolite ascendere, nō enim est dominus vobiscū.] Item post pauca. [At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti domini & Moyses non recesserunt de castris.]

De eo quòd armati ascendunt filij Israel, remanente arca domini, quòd in hoc quoq; hæreticorum typus fuerit. CAP. XL.

IAm nunc ad ordinem redeamus. Postq̄ locutus est Moyses ad filios Israel, vniuersa verba domini dicentis: Vestra cadauera iacebunt in solitudine, filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, illi (vt iam dictum est) ascenderunt in verticem montis, arca domini & Moyse non recedentibus de castris. [Descēditq; Amalechites & Chananæus qui habitabāt in mōte, & percutiens eos atq; concidens, persecutus est vsq; Horma.] Mons iste in quo Amalechites & Chananæus habitare dicuntur, mōs Seir intelligitur, sicut in Deuteronomio dicitur: Igitur egressus Amorræus, qui habitabat in mōtibus, & obuiā veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi, & cecidit de Seir vsq; Horma. Amalechites populus lingens, Chananæus possidēs, Seir pilosus, Horma anathema interpretatur. Per hæc nomina maligni spiritus intelliguntur, qui vsq; Horma, id est, vsq; in profundum inferni, quod æternum est anathema, supradictos sanctæ terræ detractores omnes hæreticos concidendo, victorum more persequuntur. Arca namque testamenti domini cum illis non est, lex domini, lex veritatis cum illis non est: & proinde, quæcunq; arma quasi arma verbi dei corripiunt, non proderunt illis, nec valet illis dixisse, peccauimus, quia videlicet catholicæ ecclesiæ nequaquam reconciliati sunt dignis pœnitentiæ fructibus.

Deut. 1.

Commentariorum in Numeros libri I. Finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN NVmeros, Commentariorum Liber Secundus.

De eo quod dictum est, Anima quæ per superbiam aliquid commiserit, peribit de populo suo. CAP. I.

CAP. XV.

SI per ignorantiam prēterieritis quicquā horum, quę locutus est dominus ad Moysen, & mādauit per eum, à die qua cœpit iubere & vltra: obliteq; fuerit facere multitudo, offeret vitulū de armento, holocaustū suauissimū domino, & sacrificiū eius ac liba vt ceremoniæ postulant, hircumq; pro peccato, &c.] Oportuna hic recapitulatione cōmemoratio fit, de lege sacrificiorū, de qua in Leuitico vberius dictū: additurq; aliquid quod diligentissimè summāq; cautela notandū est. [Anima (inquit) quæ per superbiā aliquid cōmiserit, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, quoniā aduersus dominū rebellis fuit, peribit de populo suo. Verbū enim domini contēptit, & præceptum illius fecit irritū, ideirco delebitur & portabit iniquitatē suam.] Hanc iustitię legē, & propheræ sequuntur, & euangelium. Propheę, cū dicit Amos: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor: super tribus sceleribus Gazę, & super quatuor: super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor, nō conuertam eū. Primum nāq; scelus est, iniquitatē mente cōcepisse. Secundum scelus est, dolorē opere peperisse. Tertium, iniquitatis opus in vsum vel consuetudinē traxisse. Quartum scelus, malè acta per superbię spiritū defendere. Ergo super quatuor (inquit) non conuertā eum, id est, eum superbē fuerit reprōsum, iam non est remissibile peccatum. Confirmat hoc (vt prædictum est) & Euangelium cum dicit saluator, esse peccatum quod non remittatur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, scilicet blasphemiæ spiritū, siue verbum contra spiritū sanctum, quod non est aliud cę superbię malum, quo cōtra conscientia propriā defendendo se quispiā arguentē de peccato elidit spiritū sanctum. De hoc & Iohannes in epistola sua dicit: Est peccatū ad mortē, nō pro illo dico vt roget quis. Sed & ad filios suos loquitur Heli: Si peccauerit vir in virum, placari ei potest deus. Si autē in dominū peccauerit vir, quis orabit pro eo? Ideirco & illud sciendū, quia dūs noster tres tantū mortuos, vnū in domo iacentē, alium cum iā per portā ciuitatis efferretur, tertium de sepulchro quatriduanū fœtentem, suscitasse legitur: & quartum non suscitasse legitur, eadem videlicet ratione, qua in propheta iam fuerat dictum, super tribus sceleribus & super quatuor non conuertam eum.

Amos 1.

Matt. 12.

1. Iohan. 5.
1. Reg. 2.
Matt. 9.
Lucæ 7.
Iohan. 11.

De eo qui collegit ligna in die sabbati, quòd peccauerit per superbiā, & Chore & Dathan atq; Abiron, quod mortes illorum exempla sint, quod pereat anima, quæ per superbiam peccauerit. CAP. II.

Opportu

OPportuna (inq̄) recapitulatione nūc commemoratū est de lege sacrificiorū, & continuò peccatū superbiæ nullū docetur habere sacrificiū. Statimq; subiungit. [Factum est autē cum essent filij Israel in solitudine, & inuenissent hominē colligentē ligna in die sabbati, obtulerūt eū Moysi & Aarō, & vniuersę multitudini. Qui recluserunt eū in carcerē, nescientes quid super eo facere deberēt. Dixitq; Dūs ad Moysen: Morte moriatur homo iste.] Ac deinceps. Ecce autē Chore filius Isaar, filij Caath, filij Leui & Dathā, atq; Abirō, filij Heliab, Hō quoq; filius Phelech de filijs Rubē surrexerunt cōtra Moysen, alijq; filiorū Israel ccl. viri proceres synagogæ, & qui tēpore consilij per nomina vocabātur. Cumq; stetissent aduersum Moysen & Aarō, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorū est, & in ipsis est dominus.] Igitur exeuntibus subsequēribus exemplis. Anima (inquit) quæ per superbiā aliquid commiserit, peribit de populo suo, siue paruū siue magnum fuerit illud quod cōmisit, in quo aduersus dominum rebellis fuit. Nā & si magnum fuit quod Chore commisit, in quo Dathan & Abiron rebelles fuerunt, quia videlicet vnitatē scierunt dicentes, nō venimus, non venimus, at colligere ligna res vel sactum fuit exiguum in quo ramē qui offendit colligēdo in die sabbati, morte moriatur inquit dominus, obruat eū lapidibus omnis populus. Videlicet quia per superbiā illud quod videbatur exiguum cōmisit, quia verbū domini contempsit, quia legem sabbati, imò legislatorē in sabbato eius despexit, ideirco mori debuit, non considerante deo quid vel quantum, sed qua mente fecerit. Itaq; anima quæ perbiam aliquid commiserit, siue magnum siue parum sit, vtiq; peribit. Notanda interim in ista superbia pœnarum dispensatio iusta, Dathan atq; Abiron, qui vocati, cum subsannatione dicunt, non venimus, non venimus, non consueta morte hominum intereunt, sed nouam rem fecit dominus, vt aperiens terra os suum, deglutiret eos, descenderentq; viuentes in infernum. At verò Chore concilium ducenti quinquaginta viri sequentes, qui non dixerunt, vt illi, non venimus, & ipsi quidem pro eadem superbia cœlesti ira puniti sunt, veruntamen non à terra absorpti, quæ res maximè noua extitit, sed igne sunt conflagrati. Ille autem homo qui inuentus est colligens ligna, cuius vsq; ad buccas non ascendit contemptus siue superbia, magis consueta hominum morte moritur, per homines occiditur, ab omni populo lapidatur.

CAP. XVI.

Quo iure dixit Moyses, Ne respicias sacrificia eorum, ac deinceps, Num vno peccante contra omnes ira tua desæuiet? CAP. III.

NE (inquit) respicias sacrificia eorum,] Ac deinceps. [Fortissime deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet?] Ergo verissimè iā de istis dicas, quia hi sunt duæ oliuæ, & duo cādelabra lucentia ante dominū, dominatorē vniuersæ terræ, habēt potestatem claudere cœlum, & aperire portas eius, quia linguę eorum claues cœli factę sunt. Qui enim hæc dicunt, ne respicias sacrificia eorum, iā non tantum cœlum, sed & ipsos oculos domini claudunt. Item qui dicendo, fortissime deus spirituum vniuersę carnis, &c. iram à populo auerrunt, linguis suis profectò pro cœli clauibus vtuntur, vt superbis claudant, mitibus autē cœlum aperiant. Verùm potestatem hanc, non voluntas efficit, sed causa, Vbi superbiæ causa iram prouocat suisq; ironiis persultat, dicendo: [Reuera induxisti nos in terram quæ fluit rivis lactis & mellis, dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum, an & oculos nostros vis eruere? non venimus.] Illic iste de quo supra dictū est, erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabātur in terra: illic, inq̄, iste mitissimus irascitur valde, loquiturq; quasi imperiosè ad dominum. Ne respicias sacrificia eorum. Irascitur, inq̄, non suo spiritu, sed eius, cui Psalmista loquitur: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Extunc ira tua. Nempe ex quo deo resistitur, extunc deus terribiliter irascitur. Et omnis quicunq; in veritate mitis est, cuius habitator est deus, illic irascitur, vbicunque superbiæ malum oboritur. Vtitur illic duro anathematis gladio, separat sepa ratum à deo, quem tradat diabolo. Vbi verò clauibus prædictis, clauibus cœli, linguis suis adiram depluendam cœli portas aperuerunt, in ipsa ira misericordię non immemores, proni in faciem cadentes, fortissime (inquiunt) deus spirituum vniuersæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua desæuiet? Vtrobiq; fortes, vtrobiq; valentes. Nam quibus ipsi concesserunt, deus iratus est, à quibus ipsi vetuerunt, præsens ira remota est.

Num. 11.

Psal. 75.

Quale sit mysterium in eo, quòd per virgam germinantem, cohibitum est superbiæ malum. CAPVT IIII.

QVo tandem pacto superbiæ malum exterminatum est, & cohibitæ à domino querimonię filiorum Israel? Att. [Loquere ad filios Israel, & accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas à cunctis principibus filiorum Israel, virgas duodecim tribuum, & vniuscuiusque nomen subscribes virgę suę, nomen autem Aaron erit in tribu Leui. Et vna virga cunctas seorsum familias continebit. Ponesq; eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, vbi loquar ad te. Quem ex his elegero, germinabit virga eius, & cæt. Pulcherrimè atq; clementissimè fortissimus deus, postquam superbiæ malum vltus fuerat, quasi positis armis suæ fortitudinis, virgam germinantem adhibet aduersus inflationes, & querimonias filiorum Israel, virga inquam germinante, gemmisq;

CAP. XVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVIII.

gemmisq; turgentibus in flores & fructus erũpente, deinceps non superbire docet. Quid hic ordo pulcherrimus prælignat, nisi quòd cõtra diaboli superbiã necessaria Christi filij dei ponenda esset humilitas? Hoc nẽpe sciens Esaias propheta, cum dixisset: Væ Assur virga furoris mei, & baculus ipse, in manu eius indignatio mea. Ac deinceps, Visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriã altitudinis oculorum eius: cũ, inq;, hæc & cætera ænigmaticè dixisset, de superbia diaboli subiecit, atq; ait de humilitate Christi: Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eũ spiritus domini, spiritus sapiẽtiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientię & pietatis, & replebit eũ spiritus timoris domini. Nõ secundum visionem oculorum iudicabit, neq; secundum auditum aurium audiet, sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Et percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Igitur secundum literam quidem historia vera texitur, secundum spiritum verò mysteriorum recapitulatio est, quales in Apocalypsi Iohannis periochas septem legimus. Quid enim virga illa, quæ & hic neq; plantata, neq; rigata, germinat, floret q; & fructum facit, & in propheta iam dicto, de radice Iesse egreditur, floremq; producit, super quem requiescit septiformis spiritus domini: quid, inquam, hæc virga est, nisi virgo regia Dauidicæ stirpis, quę iuxta fidẽ euangelij, sine virili semine Christum nobis protulit verum florẽ, verumq; decus generis humani, in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis? In illa virga speciosæ nouitatis vetus Euæ genus reuiruit, in illo flore quem peperit, carnis nostræ sylua refloruit, in illa nuce quassa vel fracta per lignum crucis, anima nostra nucleum vitæ inuẽnit: anima, inquam, nostra eluriens inde refecta est, vitamq; recepit. Et illa quidem virga tunc litem diremit, querimoniasq; filiorum Israel remouit, qui contra Moysen murmurabant & Aaron, tãquam ille sacerdotium traxisset magis fraterno amore, quàm arbitrio cœlesti. Hæc autem virga regia, hic flos virginitatis, hic fructus virginei ventris, Iudaicam superbiam compescuit, perculsa gente, deiecta gloria templi manufacti, palamq; fecit, quia non carnale, sed spirituale sacerdotium deo curæ est, quia solus Christus sacerdos in æternum est, non secundum taurorum aut hircorum cædes, sed secundum ordinem Melchisedech.

Esaiæ 10.

Esaiæ 11.

Coloss. 2.

De eo quod ait, Tu & filij tui portabitis iniquitatem sanctuarij, quòd per hoc onus significetur sacerdotij Christi, quo super se tulit peccata mundi. CAP. V.

CAP. XVIII.

PRoinde continuò sequitur dominus dicens ad Aaron: [Tu & filij tui & domus patris tui tecum, portabis iniquitatem sanctuarij.] Et rursum. [Tu & filij tui simul sustinebitis peccatum sacerdotij vestri.] Ac deinde tertiò. [Tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. Excubabuntq; Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi, &c.] Trina repetitio diuinę politionis vel ordinationis, vehemens confirmatio est. Sic in virga florente, fructumque ferente, mysterium incarnationis Christi filij dei signatum est, sic in ordine vel officio huius portantis iniquitatem sanctuarij, sustinentis peccata sacerdotij sui, mysticè signatur onus vel opus eiusdem Christi veri sacerdotis, in quo dominus posuit iniquitates omnium nostrũm, sicut propheta prędixit. Qualis Leuitarum aut sacerdotum in mysterio debeat esse religio vel distinctio, quæ vel qualia suscipi debeant à populo, qualis victimę debeat esse religio, hic sacra lex recapitulando commemorat, nã cuncta hęc superius vberius dixerat, atque idcireo his omissis tã proficiscamur ad alia. Neque enim hic aliud significat vacca rufa ętatis integrę, in qua nulla sit macula, nec portauerit iugum, quæ & educta immoletur, vel comburatur extra castra, non inquam hic aliud vacca rufa, quàm in Leuitico vitulus immaculatus, eodem ritu immolandus significat, ni si quòd hic sexus fœmineus, maternam charitatem designat Christi, qua pro nobis factus obediens patri, salutem nostram in angustia sua parturiuit.

Esaiæ 53.

Mysticè de expiando tactu cadaueris hominis, & de eo quod ait, Si die tertio aspersus non fuerit, die septimo non poterit emundari. CAP. VI.

CAP. XIX.

QVi tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergatur ex hac aqua die tertio, & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.] Aspersio hęc vmbra vel figura est Christi verò sacramentum res & veritas est. Ait nanq; Apostolus: Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulę aspersus inquinatos significat ad emundationem carnis: quãto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendũ deo viuenti? Ergo aqua cinisq; vitulę aspergendus idem hic, quod in Leuitico sanguis vituli, scilicet aspersione sanguinis Christi: tactus verò morticini hominis, mortua significat opera, quibus nos ille emũdauit. Totiens quippe cadauer tangimus hominis, pro quo nobis expediat lustrari aqua expiationis, quotiens peccatum incurrimus, quod per confessionem atque pœnitentiæ satisfactionem redimi necesse sit. Sed si die tertio (inquit) aspersus nõ fuerit, septimo non poterit emundari. Quod est dicere, Nisi catholicam fidẽ teneat baptizatus in nomine patris & filij & spiritus sancti, nulla peccatorũ cõfessione vel pœnitẽtię districtione iustificari, vel gratiam

Hebr. 9.

gratiã poterit consequi septiformis spiritus sancti. Notandũ verò quòd nõ dixerit, omnis qui tetigerit cadauer hominis, propter hoc septẽ diebus immundus erit. Nõ enim quomodocũq; vel vbicunq; tetigerit cadauer hominis, tãdiu immundus erit. Nã paulo inferius determinat sic. [Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hominis, aut per se mortui, siue os illius, vel sepulchrũ, immundus erit septẽ diebus.] Summa cura illi, qui de cineribus combustionis atq; peccati, cum aquis viuis aspergit hominẽ, hoc discernendũ est, vtrũ in agro, vbi patet locus effugij, aut intra angustias murorum vrbis cadauer tetigerit. i. illi qui cõfitenti pœnitentiã indicit, summopere discernendũ est, vtrum is qui mortua fecit opera, vel mortuis consensit operibus, spõte peccauerit, an necessitate aliqua præuentus peccatũ declinare nequiuerit. Nã secundum modos necessitatis aut voluntatis, pœnitẽtiæ onera quæ imponat, pẽsare debebit. Quid porrò est, quòd is ipse qui portat cineres, vel aspergit aquas, immundus erit, & idcirco lauabit vestimẽta suа? Videlicet quia is qui aliena curãda peccata recepit, nequaq; munda vel secura viuet cõscientia, nisi pœnitentiæ quã indicit partim super se suceperit onera, quemadmodum Apost. dicit: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Pro hac immunditiæ parte, nimium plus, q; iusto solicita sponsa dicit in Canticis: Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Igitur omnis qui tetigerit aquas expiationis, id est, qui alieni susceptа confessione peccati, pœnitentiæ remedia suggesserit, immundus erit vsq; ad vesperum, id est, donec orando pro inuicem perficiat charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum. Quid sibi vult, quod interim dicit. [Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.] Quid, inquam in tali negotio per hoc dictum intendit, nisi quia peccati tui causam latentem, tali debes reuelare seniori, qui & sua curare vulnera, & aliena non detegere aut reuelare nouerit? Nempe qui secretum tenere nescit, vas est non habens operculum, nec ligaturam desuper, & immundus est. Sed in quocunq; negotio quisquis oris aut linguæ incontinentis est, immundus est, velut vas non habens operculum siue ligaturam desuper. Et vndecunque immunditia contracta sit, nisi aqua expiationis aspergatur (vt iam dictum est) manebit spurcitia eius super eum. Summaq; cautela agendum est, ne immundus tangat mundum, quia quicquid tetigerit immundus, inquit, immundum faciet. Corrumpunt enim bonos mores colloquia prava. Itemque & hoc prudenti domus dei dispensatori curandum est, ne illi qui immundus est, quilibet iam in vllo iungatur consortio, neq; in colloquio. [Nam & anima (inquit) quę horum quilibet tetigerit, immunda erit vsq; in vesperum.] Id est, vsq; in satisfactionem & emendationem congruam.

Galat. 6.

Cant. 5.

1. Cor. 13.

De tentatione & iurgio propter aquam, & de eo quod ait Moyses, Num de petra hac poterimus aquam educere, quòd Iudæorum & pharisæorum typum gesserit in illa incredulitate. CAPVT VII.

CAP. XX.

CVmq; indigeret aqua populus, conuenerunt aduersus Moysen & Aaron, & versi in seditionem dixerunt: Vtinam perissemus cum fratribus nostris corã domino. Cur eduxistis ecclesiã domini in solitudinẽ, vt & nos & nostra iumenta moriamur? &c.] Post multos circuitus venerunt in desertum Sin. Hoc idẽ scriptura dicit esse quod & Cades. Nota res gesta est, quia irritauerunt dominum ad aquas contradictionis, more suo tentãtes & murmurantes, & vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius, & distinxit in labijs suis. Multũ distinxit, multum & longè aliter q; solitus erat, locutus est in labijs suis. [Audite (inquit) rebelles & increduli. Num de petra hac vobis aquã poterimus eijcere?] Non sic loqui consueuerat, verbi gratia, cum mare diuideret, imò cum tã multis plagis Aegyptum verberaret. Nõ dixit, nũ de fluuijs ranas poterimus eijcere, num grandinem cum igne de cœlo deponere, num mare rubrum in diuisiones potis. Vndè & sententiam protinus accipit. [Quia non credidistis mihi, ait dominus, vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram quã dabo eis.] Porrò quòd petra in mysterio vel in figura Christus fuerit, tadudum cum apostolo Christi totus mundus canit. Cuius paulo supra in virga, quę floruit, nucẽq; protulit, sacrosanctã spectauimus incarnationẽ, eiusdẽ in hac petra percussa salutiferã intelligimus passionẽ. Moyses petræ percussor, & hoc loco incredulus, Moyses inq; & Aaron hoc loco increduli, item in mysterio vel figura scribæ fuerũt & pharizei. Populus siticis, turba erat dominũ Iesum libenter audiens, vndè exacerbati illi dixerũt. Sed turba hæc quæ non nouit legem, maledicti sunt. Num (inquiunt) de petra hac vobis aquam poterimus eijcere? Puta scribas & pharisæos de illa petra, de ipso Christo dixisse. Num ab isto seductore sanam doctrinam speratis bibere? Item: Dæmonium habet, & insanit. Quid eũ auditis? Ira malè distinxerunt in labijs suis, id est, contra proprij sunt conscientiam locuti. Sciebant enim (verbi gratia) quod in spiritu dei eiiceret dæmonia, & tamè pessima labiorũ suorũ distinctione dixerũt: In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmonia. Cũ hoc furore increduli, & turbidi percusserunt petram iustitiæ. Bis percusserunt, duobus enim lignis vnius crucis Christum crucifixerũt linguis suis & manibus gentiliũ. Hoc facto, egressæ sunt aquæ largissimæ. Nihil verius, passionanq;

1. Cor. 10.

Iohan. 7.

Iohan. 10.

Matt. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nanq; Christo fluxerunt aquæ scripturarum, torrentes gratiarum spiritus sancti inundauerunt. & antea quidem scripturæ legebantur, sed non intelligebantur: Legebatur occidens litera, sed non fluebat viuificantis spiritus viua & salutaris aqua. Item & antea nonnullis spiritus datus fuerat, sed non in remissionem peccatorum datus fuerat. Nondum enim (inquit Euangelista) fuerat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Datus ergo fuerat in diuersarum distributiones gratiarum, verbi gratia, in prophetiã, quam & habere, & mali esse possunt, sed non (vt prædictum est) in reconciliationem vel remissionem peccatorum. Quia non credidistis (inquit) mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Non inquam introducetis. Parum pro mysterio dictum est. Imò & non introibitis. Nam reuera in istis, scilicet scribis & pharisæis illius maximè accipimus iuramenti sententiam, quibus iurauit in ira mea, si introibunt in requiem meam. Væ igitur vobis scribæ & pharisæi & legisperiti, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introierunt, prohibuistis. Non introibitis in requiem domini. Quinimò, vobis foris stantibus, & vocantibus, alijs committetur officium introducendi. [Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filij Israel contra dominum, & sanctificatus est in eis.] Hæc, inquit, est aqua contradictionis. Contradicunt Iudæi, contradicunt hæretici aquæ, quæ de latere domini profluxit fluminibus aquæ viuæ, quæcunq; fluunt de ventre in illum credentis. Veruntamen inter ipsas contradictiones sanctificatus est in eis sanctus sanctorum, clarificatus est in eis, nam ex ipsa contradictione glorioſior ascendit.

Iohan. 7.

Psal. 94. Lucæ 11.

Iohan. 7.

Quis mystice sit, qui post virgam floriferam, post aquam de petra productam, non sinit Israel per se transire. CAPVT VIII.

Misit interea nuncios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent. Hæc mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos, quomodo descenderunt patres nostri in Aegypto, & habitauerimus ibi multo tempore, afflixerunt; nos Aegyptij, & patres nostros, & quomodo clamauerimus ad dominum, & exaudierit nos, miseritq; angelum, qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in vrbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, positi obsecramus vt nobis transire liceat per terram tuam, &c.] In manifesta litera ne moremur, mysteriorum ordinem prosequamur. Quis est iste Edom, qui post virgam floriferam atq; fructiferam, post aquam de petra productam, postulantibus nunciis, obsecramus vt nobis transire liceat per terram tuã. [Non transibis, inquit, non transibis, alioquin armatus occurram tibi, statimq; egreditur obuius cum infinita multitudine & manu forti.] Quis, inquam, secundum mysterium est iste Edom? Nempe ille est, contra quem querela personat prophetica: Memento domine filiorum Edom in die Hierusalem. Qui dicunt, exinanite exinanite vsq; ad fundamentum in ea. Ipse est nomine & carne Israel, re autem vel moribus Edom, qui pro coctione rufa, pro sanguine Christi, vt illo saturaretur, vendidit primogenita sua, cuius erant patres, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, cui cuncta hæc supplantauit Iacob, id est, euangelica Christi ecclesia. Huic Edõ dixerunt nuncij domini, nuncij euangelici, pacem portantes pedibus speciosis, qui aquam de petra supradicta fluentem biberunt primi. Obsecramus, vt nobis transire liceat per terram tuam, transire per terram Iudæam, prædicare per synagogas tuas in templo tuo, circa domos tuas gratiam euangelicam. Non transibitis per me, inquit. Hoc dixit insuper, & cælis denunciauit, ne trãsirent per te, ne loquerentur in nomine Iesu vlli hominum. Igitur armatus occurrit, qui cælis hoc denunciauit. Econtrario illi. [Per tritam (inquiunt) gradiemur viam.] Id est, antiquam, & benè noram tenebimus doctrinam. Trita nanq; via est euangelium, trita fide patriarcharum, trita testimonijs legis & prophetarum. Nihil ergo dicendo nouum, nihil docendo quod non constat auctoritate scripturarum per tritam gradiemur viam. [Si (inquiunt) biberimus aquas tuas,] Id est, si euangelizantes tenuem sumpserimus victum, quid magnum hoc est? [Dabimus quod iustum est.] Metentes carnalia, seminabimus spiritualia, hoc nempe iustum est: dignus est enim operarius mercede sua. Perseuerauit ille Edom, dicens: [Non transibitis,] non hic euangelizabitis. [Insuper & egressus est obuius cum infinita multitudine, & manu forti.] Nam alios quidem occidit, alios flagellauit, alios lapidauit, & de ciuitate in ciuitatem persecutus est. [Quamobrem diuertit ab eo Israel.] Dixeruntq;, vobis quidem primùm oportebat loqui verbum dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ. Ecce conuertimur ad gentes.

Psal. 136.

Rom. 9.

Esaiæ 52.

Actor. 5.

1. Cor. 9.

Matth. 25.

Actor. 13.

De obitu Aaron, quòd mystice sacerdotium Iudæorum signauerit finem habiturum. CAPVT IX.

Cvmq; castra mouissent de Cades, venerunt ad montẽ Hor, qui est in finibus terræ Edom. Vbi locutus est dominus ad Moysen: Pergat (inquit) Aaron ad populos suos. Non enim intrabit terram quam dedi filijs Israel, eo quòd incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis.] Et si interdum nomine & officio magnum sacerdotem Christum significare potuit Aaron, moriendo tamen nequaquam illum significare meretur, qui manet in æternum, qui sempiternũ habet

habet sacerdotiũ, præsertim, quia celerioris causa mortis illi est, quia incredulus fuit ori domini ad aquas cõtradictionis. Moriẽdo ergo propter peccatũ suũ, illius sacerdotij significat occubitũ, cuius officiales in peccato suo mortui sunt, sacerdotij Iudaici, sacerdotij carnalis & vmbratici. Porrò Mariæ mors paulo ante commemorata, nulla præcedente vel præscripta peccati causa, finẽ legalis obseruãtiæ præfigurat, quæ nõ propter erroris malitiã, sed propter melioris gratiæ prærogatiuã erat interitura. [Tolle (inquit dominus) Aarõ & filium eius cum eo, & duces in montem Hor.] Hor lumẽ interpretatur. Aarõ ergo, in monte Hor morit. futurum enim erat, vt manifestatione veritatis vmbraticũ Iudæorum sacerdotium destrueretur. Sanus & valens ad mortem proficiscitur pedibus suis, sacerdotes nanq; Iudæorum, dum se valere & iustos esse arbitrantur, in peccato suo moriuntur. Vndè grauiter illos in psalmo denorari animaduersum est, dicẽte ex persona Christi: Et irruerunt in me fortes, videlicet tanq; frenetici dum medicum perimunt, sanos se esse putantes. Spoliatur vestibus suis, vt moriatur: templum nanq; illorum, & omne sanctuariũ destructum est, ne Iudæi de vitali virtute sacerdotij sui saltem falsò glorientur. Moritur autẽ Aaron, sicut inferius scriptum est, anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Aegypto, mẽse quinto, prima die mensis, cum esset annorum centum vigintitrium.

Psal. 58.

Quòd Chananæus rex Arad, qui pugnauit contra Israel, diabolum significaret, & quod vt vinceret, voto se obligans Israel, prædicatorum deuotionem significet. CAP. X.

CAP. XXI.

Qvod cum audisset Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiẽ, venisse scilicet Israel per exploratorum viã, pugnauit contra illum, & victor existens duxit ex eo prædam. At Israel voto se obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo eius vrbes, &c.] Secundum ordinem spiritualium, gesta hæc historica procedunt. Passo nanq; Christo & glorificato, ac spiritu dato, quod per petram percussam, & aquas exinde fluentes significatum est. Positq; vetuit Edom, id est terreñus, vel sanguinolentus Iudaicus populus, transire Israel per terrã suam, prohibuitq; Christi apostolos, nouam in synagogis suis prædicare gratiam, audiuit Chananæus rex Arad, id est, persensit princeps vel possessor mundi huius, diabolus, qui per Chananæum regem Arad mystice intelligitur. Chananæus nanq; possidens, Arad descendens interpretatur. Descendens autem & deorsum fluens est diabolus, possidens, id est, princeps mundi huius. Audiuit, inq;, & ignorare non potuit prædicationis euangelicæ gratiam, per exploratorum viam, id est, per apostolorum instantiã, cum possideret gentes ille fortis armatus, & in atrio suo pace lõgæua securus regnaret, non legitimus rex, sed raptor imperij tyrannus. Cum igitur audisset, salutẽ proficisci ad gentes, pugnauit cõtra illum spiritualẽ Israel, & victor existẽs, duxit ex eo prædam. Pugnauit itaq; regum & imperatorum legibus & armis, persecutiones excitauit, edicta proposuit, scindẽsq; corpora, quorũ animas contingere nequiuit, quasi prædã duxit, eadẽq; corpora quasdã animarum vestes pœnaliter distraxit. Hoc modo ad horam quidẽ vicit, sed extrinsecus vincẽs intrinsecus victus est, suiq; victores glorioſiores effecit martyres. At Israel voto se obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo vrbes eius. Tali voto se obligans ille Israel, non sibi, sed deo se pugnare professus est, & idcirco. [Exaudiuit dominus vocẽ eius, & tradidit Chananæũ.] Sic planè nostri prædicatores pedibus speciosis pacẽ nobis portantes, non quæ sua sunt, sed quę Iesu Christi quęrere proposuerunt. & idcirco desideriũ illorum exaudiuit dominus, præparationes cordis eorum audiuit auris eius, vt vincerent Chananæum, vt de antiquis sedibus malignum possessorem ejicerent, diabolum principem mũdi huius rectorem tenebrarum. [Quẽ ille interfecit, subuersis vrbibus eius, & vocauit nomen loci illius Horma, id est, anathema.] Notandum, quòd vbi primùm pugnando vincit ille carnalis Israel, victoriæ causa efficiens damnatio cupiditatis est. Sic planè vincit spiritualis Israel, triumphalemq; militia eius profectum habet, vbi castè & sola charitatis intentione verbum dei annunciat, & pro corona cœlesti legitimè certans, vanitatem gloriæ sub pedibus calcat. Tales duces nostri prædicatores Christi, mundum vicerunt, Chananæum illum, id est, diabolum, de regno suo exturbauerunt.

Esaiæ 52. Philip. 2.

De ignitis serpentibus, quos misit dominus in populum, & de serpente æneo, quem exaltauit Moyses. CAPVT XI.

Profecti sunt autem & de monte Hor per viam, quæ ducit ad mare rubrum, vt circumirent terrã Edom, & tędere cœpit populum itineris ac laboris.] Ac deinceps. [Quamobrem misit dominus in populũ ignitos serpentes, ad quorũ plagas, & mortes plurimorũ, venerunt ad Moysen, atq; dixerunt: Ora, vt tollat à nobis serpentes. Orauit Moyses pro populo, & locutus est dominus ad eum: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo.] Præsentis loci mysteriũ occultũ luxe euãgelicæ veritatis splẽdore proprio reuelauit. Dixit enim: Et sicut Moyses exaltauit serpentẽ in deserto, ita exaltari oportet filiũ hominis, vt omnis qui credit in ipso, nõ pereat, sed habeat vitam æternã. Dixerat autẽ ante hæc: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aq̃ & spiritu sancto, nõ potest introire in regnũ dei. Ergo & hoc in figura nostri factũ est, q̃s reuera serpentes

Matt. 11.

Iohan. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

momorderunt tam multi, q̄ multos deos patres nostri coluerunt, quàm multis vitijs, & animę & corpora nostra deuastata sunt. Ergo quorum per ministeriū nos ex aqua & spiritu sancto renati sumus, vt dei possimus videre regnum, ipsi illum (vt prædictum est) Chananæum spirituale inter fecerunt: & dum signum crucis Christi, imò crucifixum ipsum nos adorare docuerunt, quasi ser-
Iohan.6. pentem æneum pro signo posuerunt. Quem cum percussi aspicimus, sanamur: credētes nanq; in eum, nō perimus, sed vitā æternā habemus. Res præclara & splēdida, sed quia penè cunctis nota, totoq; orbe celeberrima est, & nos longum iter proficiscimur, nunc illā breuiter tetigisse sufficiat.

De Moab, quod interpretatur ex patre, quòd per illum figurentur hæretici. Cap. XII.

ET inde mouentes, venerunt ad torrentem Zared. Quem relinquentes, castrametati sunt cō tra Arnon, quę est in deserto, & prominet in finibus Amorræi. Siquidē Arnon terminus est Moab, diuidens Moabitas & Amorræos.] In manifesta historia postq̄ serpens æneus positus, pro signo est: quem à serpentibus percussi aspicerent & sanarentur, tandem peruenitur ad terminos Moab, quia videlicet postq̄ filij dei signum per totum mundum visibiliter quoq; exaltatū est, vt simulachris gentiū relictis fidelis Israel hoc potius adoraret, hæreticor ūperuerlitas exaduerso fi-
dei suborta est. Zared, alienus: Arnon, maledictio eorum: Amorræus, amarus: Moab, ex patre interpretatur. Quibus nominibus abalienario, maledictio, atque amaritudo hęreticorum, qui ex patre diabolo sunt, rectè subintelligitur. [Vndè dicitur in libro bellorum domini. Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerēt in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum.] Nulla concludit ratio, materiales fuisse libros bellorum domini, ante hanc eius, qui hęc loquitur, Moysi scripturam. Sed nec vlla alia nouimus bella domini, nisi illa, quibus aduersum omnem impietatem per fideles homines dimicat sermo domini. Ergo quod dicitur, prophetia est, quam in libro cœlesti Moyses iste vidit eisdem oculis quibus videre meruit, aut potuit cuncta cœlestia, quorum secundum exemplar quod in monte
Exod.25. monstratum est illi, dixit hæc & fecit atq; instituit ceremoniarum decreta, quibus in tabernaculo manufacto deseruiret populus carnalis. Dicitur ergo in libro bellorum domini, notum & celebre est in fide euangelicæ veritatis, vbi vera & fortia leguntur bella domini.

De torrentibus Arnon, quòd significent eloquentiam hæreticorum, & quomodo fiat in eis sicut factum est in mari rubro, & de carmine Israel pro puteo. CAP. XIII.

SIcut fecit (inquit) in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.] Quomodo fecit in mari ru-
Exod.14. bro? Respiciens (inquit) dominus super castra Aegyptiorum, per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundum. Torrentes Arnon, fluuij sunt eloquentium hæreticorum, scandentium superbiæ currum, rotantium verba peccati contra Christum, & sanctū eius catholicū populum. Iūxta igit de libro bellorum domini, de omni libro catholicæ veritatis, vel diuinæ authoritatis prædicitur, quia secundū similitudinē Pharaonis & exercituum eius, ipsi quoq; subuertentur, & in profundū inferni cum diabolo prę-
cipitabuntur. [Scopuli torrentiū inclinati sunt, vt requiescerēt in Aran, & recumberēt in finibus Moabitarū.] Per metaphorā sub inclinatorū nominibus scopulorum, timorē exprimit Moabita rū, trementiū ad introitum filiorū Israel & requiescentium in Aran. i. spem suā ponentium in ha riolo Balaā, quem adduxerūt de Aran vt recūberent in finibus Moabitarū, videlicet cum de fi nibus eisdē filios Israel abegissent, maledicente illis Balaam. [Ex eo loco apparuit puteus. Super quo locutus est dominus ad Moysen: Congrega populum, & dabo ei aquam. Tunc cecinit Israel carmen istud. Ascendat puteus concinebant, puteus quē foderunt principes, & parauerunt duces multitudinis, in datore legis, & in baculis suis.] Iuxta historiam non valdè magnum, aut carmi-
ne dignum fuit, quòd ex eo loco puteus apparuit: maiora enim apparuerunt illis, verbi gratia: Quando aqua de petra percussa profluxit, & nullum tamen tunc Israel carmen cecinit. Scrute-
mur ergo mysterium, quod vere iucundo carmine est dignum. Scopuli torrentium, id est, audito res vel miratores hæreticorum inclinati sunt vt requiescerent in Aran, quādo ipsi reges vel im-
peratores tā Christianæ fidei, q̄ suæ dignitatis obliti, benedictionibus, imò maledictionibus hæ reticorum se submiserunt, suāq; ipem in illis posuerunt, quasi in Balaā, delectati pulchritudine loquacitatis eorum, quę intelligitur per Aran. Aran quippe interpretatur decus. Et recumbētes in finibus Moabitarum, id est, cōmunioni illorū cum defentione adhærentes, qui ex patre diabo lo sunt. Ex eo (inquit) loco apparuit puteus, Nihil verius, nihil certius. Nam reuera contentioni-
bus hæreticorū excitati principes ac duces nostræ fidei, orthodoxi atq; catholici viri, altius pro-
fundā scripturarum scrutati sunt, & ita puteum aquæ viuæ foderunt, atq; parauerunt in baculis suis. Non autem in baculis suis, sed in datore legis, cum baculis suis, quemadmodum apostolus,
1.Cor.15. cum dixisset: Plus omnibus illis laboraui, continuò subiecturus, non autem, inquit, ego, sed dei gratia mecum. Baculi ducum vel principum nostrę multitudinis, quibus foderunt putei in dato re legis, fortes ac perseuerātes animi fuerūt, quibus pugnādo magistri ecclesiæ cōtra blasphemias

hæreticorum

hæreticorum, veritatē nobis aperuerunt scripturarū in datore legis, id est, cooperāte gratia dei. Ascēdat puteus, cōcinebāt, &c. Qui concinebāt: Planè qui tenebāt, imò qui & tenent fidē catholi cā, qui sanę doctrinæ sitiunt & libēter bibunt aquā viuam vniuersis spiritualis Israel, omnes veri Israelitæ, in quibus dolus non est. Ascendat (inquit) puteus. Quo vel vndè ascendat: De profun- Iolian.4.
dis suis ascendat ad labella sitientium, ad ora manusq; paruulorum, vt sine difficultate bibant a-
quā viuam, salientē in vitā æternā, quod & factum est, quia duces & principes foderunt, quia scri pturas sacras fideliter exponendo, nobis intelligibiles fecerunt. Vndè acceperunt hoc [De so-
litudine Mathana, de Mathana in Nahaliel, de Nahaliel in Bamoth. Bamoth vallis est in regio ne Moab in vertice Phasga, quod respicit contra desertum.] Non solum iuxta literam hæc nomi na mansionum filiorum Israel sunt, sed in spiritu propheticæ gratiæ ducum vel principum præ-
dictorum merita vel profectus significāt. Mathana, donum: Nahaliel, ascensio dei mei: Bamoth, excelsa: Phasga, os multum siue os dilecti. De solitudine inquit Mathana, id est, de dono perfecto & dato optimo, quod de sursum est descendēs à patre luminum. Nahaliel, id est, ascensionem dei, duces isti ascenderunt, primò per actiuæ vitæ virtutem, deinde in Bomoth, id est, in excelsam cō templatiuæ vitæ gratiam, ac deinceps vallis est illis in regione Moab, quod nimirum est secun-
dum literam in vertice Phasga, quod tamē verum est secundum spiritum, nā egregia est illis hu-
militas in magna & alta sapientia vel scientia, cum oris multi vel dilecti multa & dilecta facun-
dia, quod respicit contra desertum, id est, toto studio pugnat cōtra deserторis diaboli mendacii.

Quamobrem obsecrauerint Zeon regem Amorræorum, vt liceret sibi transire per terram eius, cum terram Chanaan possidere debuerit. CAP. XIIII.

MIsit autem Israel nuncios ad Zeon regē Amorræorum, dicens: Obsecro vt trāsire mihi li-
ceat per terram tuā. Non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas de puteis. Via regia gradiemur, donec trāseamus terminos tuos. Qui concedere noluit, vt transiret Israel per fines suos, &c.] Omisso interim quid fuerit Moab, quod postmodū narraturus est, tam dicit quid fecerit quidq; receperit Zeon rex Amorræorum. Quomodo autē ad hunc mittit Israel nun cios obsecrans vt transitum concedat per terram suā? Cur non terrā eius inuadit iure prælij, cum terrā Chanaan possidere debuerit, sicut patribus eius deus repromisit? Amorræus autē æquè vt Ie busæus filius Chanaan extiterit? Nonne Amorræum qui habitabat trās Iordanem, Israel expu-
gnauit? Quare ergo nunc ad Zeon regē Amorræorū nuncios circa Iordanē mittit, obsecrans per terrū eius sibi transitum concedi? Videlicet quia terra hęc Amorręorum fuerat terra Moab. Por rō Moyses in Deuteronomio: Venimus, inquit, ad iter quod ducit ad desertū Moab. Dixitq; do-
minus ad me: Non pugnes cōtra Moabitas, nec ineas aduersus eū prælium. Non enim dabo tibi Deut.2.
quicq̄ te terra eorū, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionem. Igitur quasi quæreres, vt quid Is-
rael per nuncios obsecrat, vt sibi terrā Amorręi transire liceat, non declinabimus, inquiens, in a-
gros & vineas, non bibemus aquas de puteis, donec trāseamus terminos tuos: est iuxta iuramen-
tum, quod disposuit ad Abrahā, quod iurauit ad Isaac, quod statuit ad Iacob in testamentū eter-
num, iperare deberet, totam terram Chanaan, funiculum hæreditatis suæ, de quo & Amorręus Psal.104.
erat, subinde cautam reddidit, dicens: [Vrbs Esebō fuit regis Zeon Amorræi, qui pugnauit con tra regem Moab, & tulit omnē terrā quæ ditionis illius fuerat vsq; Arnon.] Atq; hoc ipsum scri
ptura auctoritate, quæ nulla erat, probare nō valens, prouerbio vulgi ore hactenus cātato cōpro bat, dicēs: [Idcireo dicitur in prouerbio, Venite in Esebō, ædificet & cōstituatur ciuitas Zeon. Ig-
nis egressus est de Esebon, flāma de oppido Zeon, & deuorauit Arnon Moabitarū, & habitatores excelsorū Arnon. Væ tibi Moab, periisti populę Chamos, &c.] Ex hoc prouerbio, quo & victo il ludituri, & victori applauditur, nō minus firmiter q̄ scripto Israeli comprobatur, quòd terra illa non fuerit de funiculo hæreditatis eius. Veruntamen quod non erat iure hæreditatis, factum est, vt ei esset iure prælij. [Noluit enim (inquit) concedere, vt transiret Israel per fines suos, quin potius exercitu congregato, egressus est obuiā in desertō, & venit in Iasa, pugnauitq; contra eum. A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius, ab Arnon vsq; Iecboch, & filios Am-
mon, quia sorti præsidio termini tenebantur Ammonitarum.] Quo præsidio termini tenebātur Deut.2.
Ammonitarum? Videlicet præsidio dei, quemadmodum itidem in Deuter. Moyses dixisse deū commemorat his verbis: Tu transibis hodie terminos Moab, vrbem nomine Ar, & accedes in vicina filiorum Ammon. Caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium. Non enim da-
bo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem.

Quid spiritualiter designet, quòd transiturus Iordanem Israel, iam circa Iordanem vrbes ac viculos possideat. CAP. XV.

TRansiturus Iordanē Israel, iam citra Iordanem vrbes ac vicolos possidet, terrā regis Amor
ręorū, & terrā Og regis Balan, de quo postmodū subditur. Et occurrit ei Og rex Basan, pu-
gnaturus in Edrai.] Ambo fuēre reges Amorræorum, quēadmodum in Deuteronomio dicitur: Deut.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXII. Tulimus in illo tempore terram de manu duorum regum Amorræorum, &c. Ac deinceps: Solus quippe rex Og Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensu
Genes.6. ram cubiti virilis manus. De stirpe inquit gigantum, non vtiq; illorum, qui ante diluuium fuisse memorantur, dicente scriptura: Gigantes autem erant super terram in illis diebus, sed eorum qui post diluuium esse potuerunt, sicut Enachim: Solus autem restitisse dicitur, fortassis ideirco, quia singulariter superbus præ cæteris erat magnis & staturosis hominibus. Iam ergo (vt prædictū) necdum transito Iordane, terram possidet Israel. Penè huic simile est, quòd spiritualis Israel, cuius pars dominus, cuius funiculus, cuius hæreditas terra viuentium est, iam in isto seculo necdum trā sito Iordane, necdum secunda beatificatus resurrectione, diuitū secularium regum atq; imperato
Roma.8. rum diuitias possidet, castella obtinet, ciuitatibus præsidet. De sancta Christi ecclesia loquimur, de apostolicis gradimus dicimus, quorum patres ac principes verbi dei gladium tenentes, adeò conualuerunt, adeò fortes in bello facti sunt, vt dum tyrānorum, regumq; fortium Christi iugo
Luc.10. subijciendo animas, regnorum quoq; partes maximas in vsus seruorum Christi quasi optima di
1.Cor.10. ripuerunt spolia. Et hęc quidem diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, nec pro ista tē
Philip.2. porali mercede priuantur æterna, quia videlicet, dignus est operarius mercede sua, quanram fi
Matt.6. delibus Christi ministris digne seminantibus spiritualia, nemo mortalium de suis carnalibus cōpēsare valeat. Veruntamē eis qui nullo æternorū bonorū amore trahuntur, & Christū annunciāt, vt nō quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt acquirāt, eis inq̄ rectè ac legitimè dicitur, quia receperunt mercedē suam: & ideirco quasi cum filijs Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manasse, de quibus po sterius dicendū est, citra Iordanem residentes, secundam resurrectionis non habebunt gloriam.

De cupiditate Balaam, & quod ipse fuerit qui in libro Iob, Heliu dicitur. CAPVT XVI.

CAP. XXII. PRofectiq; castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Hiericho sita est. Videns autem Balac filius Sepphor, omnia quæ fecerat Israel Amorræo, & quòd pertimu issent eum Moabitæ, & imperum eius ferre non possent, dixit ad maiores natu Madian. Ita dele bit hic populus omnes qui in finibus nostris commorantur, quomodo solet bos herbas vsque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab, Misit ergo nuncios ad Balaā filium Beor ha riolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, &c.] Hunc Balaam diuinum siue hariolum, Hebræi tradunt eum fuisse, qui in libro Iob dicitur Heliu, primò virum sanctum, & prophetam dei, postea per inobedictiam & desiderium munerum, dum Israel maledicere cupit, diuini siue harioli vocabulo nuncupatum. Denicq; quòd inobediens deo fuerit, quòd munera de siderauerit, quòd Israel maledicere cupierit, ratio manifesta conuincit. Vocatus à rege Moab, di cente. [Ecce egressus est populus ex Aegypto sedens contra me. Veni igitur & maledic populo huic, quia fortior me est, & cætera.] Ille nuncijs habentibus diuinationis pretium in manibus. [Manere hic (inquit) nocte, & respondebo quicquid mihi dixerit dominus.] Non dixit, absit hoc à me, non maledicam populo huic, pecunia tecum sit in perditione: sed explorat improbus dei se creta semel & iterum, si forte permutteret dei patientia, quod vt faceret, suadebat ardens cupidi tas. Adeò munerum cupidus vel maledicendi fuit, vt dimissus sub conditione à deo dicente: [Si vacare te venerunt homines isti, surge & vade cum eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, fa cias.] Surrexit protinus mane, id est, cum festinatione, contempta conditione, ad modum vide licet seruorum nequam, ad oculum seruientium, qui dum missi vel dimissi fuerint ad licita, præ sumunt perpetrare & illicita. Ideirco stetit angelus domini contra illum euaginato gladio, vt animaduerteret ex pœna præsenti, quàm durum sit abuti permisso, vel dissimulare imperium domini.

Quòd eorum formam gesserit prælatorum, apud quos cuncta venalia sunt, vnde & redargui possunt, sicut istum subiugale mutum animal redarguit.

CAPVT XVII.

QVorum iste formam prætulerit, ex apostolicis claret literis. Apostolus Petrus cum di
2.Petr.2. xisset de pernitiosis, ac blasphemis: post aliqua, cor exercitatum auaritia habētes maledi ctionis filij derelinquentes rectam viam errauerunt, continuò subiunxit. Secuti viam Balaā ex Bosor, qui mercedē iniquitatis amauit. Correptorē verò habuit suæ vesaniæ subiugale mutum animal hominis voce loquens, corripuit prophetæ insipientiam. Iudas quoq; in epistola sua cum dixisset: Hi autem quæcunque ignorāt, blasphemant, quæcunq; autem tanquam muta animalia naturaliter norunt, in his corrumpuntur, confestim subsecutus ait: Væ illis qui in via Cain abie runt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Igitur Bala am, quod interpretatur vanus populus, vanitatis illorū tenet formā, qui in ecclesia nomine re nus, & vana professione positi, quemadmodū iste qui de Sem eq̄ vt Abrahā ortus fuit, sed ad fi dē & fortē Abrahę nō pertinuit: cum oculos habeant plenos adulterij & incessabilis delicti, sintq; maledicti

maledictionis filij, maledictiones siue benedictiones, quascunque cantitant, pretio vendunt, & apud eos cuncta venalia sunt. Cumque sint eiusmodi blasphemi, atque corrupti, penes se solos arbitrātur, omne sacrū solum quod ipsi dāt, hoc esse sanctum: solos eos esse benedictos, qui bus benedixerint, & maledictos in quoscunq; maledicta congesserint. Nihilominus Balac, q̄d in terpretaē lingens vel elidēs, qui & ipse de Sem extitit, Moab quippe natus est de Loth, nepote Abraā, illorū exemplū est, qui in ecclesia positi, & falso nomine Christiani, tales sibi præsio conduc cūt arbitros benedicēdi atq; maledicēdi, & ideirco criminis eiusdē habētur cū ipsis qui vēdunt em ptores improbi, de tēplo dei cum funiculo furoris eius eijciēdi, lingētes atq; elidentes, vitijs adulā tes, & omne opus virtutis quo possunt elidētes. Hæc vbi agunt, ora subditorū, iusta laxantur li centia in reprehensionem prælatorū. Nam ecce iste mercedem iniquitatis secutus, correptorem (vt iā dictum est) habuit suæ velaniæ: mutum subiugale animal hominis voce loquens corripuit prophetæ insipientiam. Quamliber subiugalis sit, q̄liber frenū sessoris in ore susceperit: tamen si an gelum domini viderit in via stantem euaginato gladio: tūnc; illum magni consilij angelum in e uangelica via viderit, vendentes & ementes terribili sententia de templo vel domo patris eijcien teni, quem sessor, id est, prælatus suus videre non valet, auaritia cæcatum cor habens, auertet se de itinere, illumq; quis iratcentem, quamuis etiam verberantem prohibebit iniquum cupiditatis opus perficere. Nunc harioli vel diuini huius prophetica verba carpamus.

Esaiæ 5.
Matt.21.

Quomodo non sit mirandum, quòd dominus verbum in ore eius posuit, & quid in prima parabola eius prophetauerit. CAP. XVIII.

CAP. XXIII. ASsumpta parabola sua dixit: De Arā adduxit me Balac rex Moabitarū, de montibus ori entis. Veni, inquit, & maledic Iacob, propera, & detestare Israel. Quomodo maledica, cui non maledixit deus? Qua ratione detester, quem non detestatur dominus? De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo eum. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputa bitur. Quis dinumerare possit pulueremi Iacob, & nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.] Hoc verbum (inquit) posuit domi nus in ore eius, ne forte mireris, quòd propheta tam pessimè inter aras Balac, deumq; diuisus ad mitti potuit, vt poneret dominus verbum in ore eius, vt idololatræ atq; hariolo verbum iusti de us imponere patereturr. Sed enim fidelis Samuel prophetā domini, cum dixisset ad Saul: Melior est obedientia q̄ victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum, continuò subiunxit. Quoniam quasi peccatum hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sed de illo postmodū scriptura refert: Abijt etiam ipse in Ramatha, videlicet persequens Da uid, & venit vsq; ad cisternā magnam quæ est in Socoth, & interrogauit & dixit, in quo loco sunt Samuel & Dauid? Dictūq; est ei. Ecce in Aioth sunt in Ramatha. Et factus est etiā super eū spiritus domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat vsq; dū veniret in Aioth in Ramatha. Et expo liauit se etiā vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris corā Samuel. Et cecidit nudus tota die il la & nocte. Igitur quoniā vsq; hodie per indignos spiritus mysteria loquitur, ita vt in euangelio quoq; dicat spiritus malignitatis: Scio quis sis sanctus dei, nō quis dicat, sed quid dicat audiamus. Assumpta (inquit) parabola sua. Parabolica dictio ab eo incipitur, quod ait, de summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illū. Nam quod præmisit, quomodo maledicā cui non maledixit deus: qua ratione detester quē dominus nō detestatur, nudus & manifestus secundū pro phetæ cum veritatis est sensus. Nemo quippe maledicere aut detestari efficaciter potest eū, cui à domino benedictio data est, cuius laus vel testimonium ex deo est. Igitur de summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum cū dicit, patres excelsos, patriarchas summos, intellige istius populi patres nō tam carnis eorum, q̄ fidei. De illorum silicum, de illorum collium altitudine, dignitatem illius populi contemplare. Nunq̄ enim melius intelligis, quid amplius lu dęo sit q̄ Gentili. Cum dicis cum apostolo, quia horum est adoptio, & testamentum, & gloria, & legis latio, & obsequium, & promissa, & eorum patres, ex quibus secundum carnē Christus, qui est super omnia deus benedictus in secula: profectò de summis silicibus vidisti, de collibus hunc po pulum gloriosum considerasti. Quid de illo videbo de summis silicibus, quale illum cōsiderabo de collibus? Populus, inquit, solus habitabit, & inter gentes nō reputabitur. Abraham, inquit, & filij eius: filij inq̄ nō carnis, sed promissionis eius: solus habitabit, solus & singularis erit cultor vnius dei, populus vnius principis, corpus vnius capitis: solus inq̄ habitabit, solus benedictionem hæreditate possidebit, quam patri eius Abrahæ pollicitus est, dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Quamuis de cunctis gentibus colligendi sunt, quamuis de cunctis mundi partibus congregandi sunt in vnum qui dispersi fuerant filij dei, iam post fui congregationem, post ac ceptam dei benedictionem, inter gentes non reputabuntur: quemadmodum ipse pater Abrahā, postquam de Gentibus est vocatus, postquam de Chaldæis est eductus, iam inter gentes non est reputatus, iam inter Chaldæos non est existimatus, habitans solus, & peregrinus, aduena, & solitarius, non hic habens manentem ciuitatem, sed futuram inquirens. Sic (inquam) omnis po

Rom.9.
Gene.22.
Iohan.11.
Hebræ.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxiii.

pulus fidei eius,solus habitabit in tabernaculis,quia cum gentibus in terra ciuitates non ædificabit. Quis dinumerare possit puluerem Iacob,& nosse numerum stirpis Israel? Tanquam diceret: Ne,quia dixi solus habitabit,paucitatem pures populi, quē de summis silicibus vidi: ne quia dixit inter gentes non reputabitur, paucā existimes multa gentis vnicæ, quam de collibus conspexi. Nam si quis possit hominum numerare puluerem terræ, numerare quoq; poterit puluerem Iacob, & si quis stellas cœli numerare possit, numerum quoq; stirpis Israel nosse prævalebit.

Gene.13. Moriatur anima mea morte iustorum,& fiant nouissima mea horum similia. Vana optantis suspiria,friuola & caduca prophetantis desideria. Suspirare desijt, desiderare cessauit, cum præualente cupiditate,postmodum consilium dedit,quid faceret populus Balac populo huic, & idcirco mortua est anima eius morte impiorum, & facta sunt nouissima eius Madianitarum similia.

Nume.31. Nam vlciscentes se filij Israel de Madianitis, iubente domino, istum quoq; Balaam filium Beor interfecerunt gladio.

De qualitate elocutionis eius, quòd more adulterantium verbum dei sui suauiter lenocinetur. CAP. XIX.

DIxitq; Balac: Veni mecum in alterum locum,vndè partem Israelis videas,& totum videre non possis,inde maledicito eis,&c.] Cum ea quæ supra scripta sunt,diceret Balaam: intuebatur(vt illic præscriptum est)extremam partē populi,id est,non præsentia tantùm,sed prophetico spiritu prospiciebat,quæ uentura erant diebus nouissimis. Verùm Balac,& quicunq; illi similis est,quencunq; ille(vt iam dictum est)nomine signat,tantum præsentia curat: quæ in tempora longa fient,audire recusat. Dicit ergo: Veni mecum in alterum locum,vndè partem Israelis videas,& totum videre non possis. Ac si dicat: Totum mihi videre noli,futura mihi nuntiare noli,præsentem tantummodo rerum partem vide mihi: hoc solum quomodo possim percutere, & ejicere eum de terra mea,prospice mihi. [Sta(inquit)Balac,& ausculta,audi fili Sepphor. Non est deus quasi homo vt mentiatur,nec vt filius hominis vt mutetur. Dixit ergo,& non faciet? Locutus est dominus,& non implebit?] Notanda in omnibus dictis facera garrulitas prophetæ incommodi. Cuncta congeminando dicit singula semel dicta, non quidem vocibus eisdem, sed eodem sensu repetit, vt sit similitudo dissimilis, in morem cantilenæ affectatæ & suauiter lenocinantis. Sta(inquit)Balac,& ausculta. Item repetit continuò,dicens: Audi fili Sepphor. Non est(ait)deus quasi homo vt mentiatur. Et hoc ipsum congeminās protinus,nec vt filius hominis(inquit)vt mutetur. Sic & cætera. Bene ergo & ipso locutionis modo formam illorum exprimit,qui verbum

Lucæ 10. dei adulterant,qui dum benedictiones cantitant, de virtute verborum non curant, magisq; vocula suæ tripudium,quàm diuinorum maiestatem attendunt sensuum. Quod dominus grauissimè interdicens prædicatoribus euangelij, & neminem(inquit)per viam salutaueritis. Nā reuera quasi per viā salutant,qui verbū dei,quod ore decantant,auditoribus proficere nō desiderant.

De eo quod ait: Deus eduxit eum de Aegypto, cuius fortitudo similis est Rinocerotis, & cæteris quæ secunda benedictione dixit. CAP. XX.

NOn est (inquit) deus quasi homo,vt mentiatur, & cætera. Tanquam diceret: Veni ego in alterum locum, sed non inueni alteratum deum. Semel posuit verbum in ore meo, quod mutari non patitur,quandoquidem omnis homo mendax, & omnis filius hominis mutabilis est. sed non itidem deus mentitur, non similiter à sua sententia mutatur. [Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo. Non est idolum in Iacob,non videtur simulachrū in Israel. Dominus deus eius cum eo est,& clangor victoriæ regis cum illo. Deus adduxit eum de Aegypto,cuius fortitudo similis est Rinocerotis. Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Iacob,& Israel quid operatus sit deus. Ecce populus vt lœna consurget,& quasi leo orietur. Non accubabit,donec deuoret prædam,& occisorum sanguinem bibat.] Quasi vinctum & catenatum audimus Prophetam, raptos veritatis argenteos ore inuito per singula verba proferentem. Ad benedicendum (inquit) adductus sum, videlicet ligatus ab illo qui benedictionum omnium solus arbiter est. Benedictionem prohibere volo,prohibere non valeo. Quid igitur? inuitus benedicam,non sponte benedictiones canam. Non est idolum in Iacob. Non videtur simulachrū in Israel. Sed quid? Dominus deus eius cū eo,cum eo(inquam)tanquam cum vxore vir zelator, prohibens adulterium idolorum, procul extrudens mœchiam simulachrorum. Et nequaquò vacet, quasi absente viro cum idolis vel simulachris per nocturnum

Exod 20. mœchari silentiū. Clangor(inquit)victorię regis in illo est. Clangor victoriæ regis, zelatoria vox est dicentis, à monte Sinai cum clangore buccinæ vehementius perstrepentis. Non habebis deos alienos coram me,non facies tibi sculptile,& cętera. Quo iure,quo debito solus ille vult vti quasi lege maritali? Deus(inquit)adduxit eum de Aegypto. Nempe causa iusta, causa legitima est. Eduxit hanc gentem de Aegypto in manu forti, in brachio extento, pepigitq; fœdus cum ea, in

Ezech.15. aspersione sanguinis super cunctis sermonibus suis. Cuius rei memor ipse in Ezechiele propheta dicit: Transiens per te vidi te conculcari in sanguine tuo,& dixi tibi, cum esses in sanguine tuo, viue.

viue. Ac deinceps: Et transiui per te,& vidi te,& ecce tempus tuum tempus amantium. Et expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam, & iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum,ait dominus deus. Et facta es mihi,& lauit te aqua, & cætera. Igitur non est nec esse licet, in Iacob idôlum: nec videtur, nec videre licet simulachrum in Israel, non(inquam) est nec esse debet augurium in Iacob,nec diuinario in Israel. Quare? Quia deus adduxit eum de Aegypto, inquit. Et continuo: [Cuius(ait)fortitudo similis est Rinocerotis.] Parua dictione sensum magnificum subintelligere licet. Rinoceros,animal est vnicorne,Græcè sic dictum,quòd habeat cornu in nare,id est,super narem in fronte: tantæ fortitudinis,vt à nemine vinci: tantæ ferocitatis,vt à nemine contingi possit. Solummodo puellę virginis (vt aiunt Physici) blanditias admittit, trahitur odore virginitatis,puellamque cum in agro adesse persenserit, vitro expetit, caput reclinat, blandóque sinu gratantur indormit. Illic à venatore comprehensus confoditur: sicque arte,quod nullis constare potuit viribus. Hoc respiciens propheticus spiritus,cuius,inquit, videlicet dei fortitudo similis est Rinocerotis. Hoc planè tam verum,quàm pium est. Fortissimus nanque spirituum deus, velut vnicornis, id est, potentiæ singularis deus incomprehensibilis, deus inuictæ virtutis, postquam populum illum de Aegypto eduxit, virginei tractus est odore veteri, virginem expetiit, virginei pudoris claustris inclusus est. Ex eo tantùm comprehendi potuit,& occidi. Igitur fortitudo eius similis est Rinocerotis. Temporibus suis dicetur Iacob & Israel, quid operatus sit deus, id est, cum tempus fuerit, prædicabitur vero Iacob, & vero Israeli, quid adducendo hunc populum de Aegypto,significauerit deus, vel vndè fortitudo eius similis Rinocerotis ecce dicatur: Ecce populus vt lœna consurget,& quasi leo orietur. Nō accubabit,donec deuoret prædam,& occisorum sanguinem bibat. Et hoc quidem secundum literam ad prælia eiusdem populi referri potest, quia duce Iosue transito Iordane vt lœna consurrexit, & quasi leo ortus est, nec ante accubuit in terra promissionis, donec deuoraret prædam, donec hostium sanguinem funderet. Verùm melius atque certius ad illa tempora refertur, quibus (vt nunc ait)dicetur Iacob & Israel, quid operatus sit deus. Ecce enim vbi Rinoceros ille fortissimus ad mortem crucis de virginis sinu deductus est, populus eius vt lœna consurrexit, nam ipse princeps ex mortuis relurgens quasi leo ortus est secundum prophetiam Iacob dicentis: Catulus leonis Iuda, ad prædam Gene.49. fili mi ascendisti, requiescens accubuisti vt leo,& quasi lœna,& cætera. Igitur non accubabit (inquit) donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat: per metaphoram, per leonem fortissimum,Christi & Apostolorū eius feruidam virtutem exprimens,qui non quieuerunt, donec diabolum mundi principem,quem per semetipsum Christus apud inferos quasi leo debellauerat,ipsi per totum mundū discurrentes, quasi lœna antiquis templorum sedibus protraherent.

De his quæ tertiâ benedictione dixit, canens de semetipso, dixit homo cuius obturatus est oculus, & cætera: Et quæ sit spiritualiter pulchritudo tabernaculorum Israel. CAPVT XXI.

CVmq; vidisset Balaam,quòd placeret domino,vt benediceret Israeli, nequaquam abijt vt antea prierat, vt augurium quæreret. Sed dirigens contra desertum vultū suum, & eleuans oculos,vidit Israel in tentoriis commorātem per tribus suas. Et irruente in se spiritu dei,assumpta parabola,ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonum dei,qui visionē omnipotentis intuitus est,qui cadit, & sic aperiuntur oculi eius.] Cum(inquit)vidisset,cum experimento didicisset,quòd constanter placeret domino,vt benediceret,quippe qui & dixerat, nō est deus quasi homo vt mentiatur,nec vt filius hominis vt mutetur: Ipse perdita,qua post suam cupiditatem hiabat,non abijt,vt ante perrexerat,vt augurij quęreret. Augurium quasi augurarium,id est,garritus auium,vnde fanatici futura explorare consueuerunt, non q̄ oraculum dei dici debeat augurium, sed quia sic dici debuit in talis prophetæ tamq; cupidi consultoris despectum. Dixit, homo (inquit) cuius obturatus est oculus,& cætera. Magnum ac præclarum est,auditorem sermonū dei esse: veruntamen malum ac peruersum est, obturatum oculum habere. Item pulchrum ac honorificum est, visionem omnipotentis intueri, sed rectus ac legitimus debet esse ordo intuendi. At ille peruersum exposuit ordinē, protinus dicendo: Qui cadit,& sic aperiuntur oculi eius. Hoc nisi dixisset, duo prędicta, cuius obturatus est oculus,& qui visionē omnipotentis intuitus est, cōtraria vel repugnantia sibi viderentur. Nunc autē planum intellectu fit, quia per propheticam quidem scientiam auditor sermonum dei est, & visionem omnipotentis intuitus est, sed per auaritiam cor cæcatum habet, & in cupiditatē quidem cadit, sed sic tamen apertos oculos habet, vndè nec excusationem habet de casu, vel peccato suo. Quid talis homo dixit? [Quàm pulchra tabernacula tua, ó Iacob,& tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit dominus, quasi cedri propter aquas.] Et secundum historicam quidem castrorum positionem superius descriptam, pulchra erant tabernacula Iacob, sed quia sermones dei sunt, quia visio omnipotentis est,

Cap. xxiiii.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabernaculorum ſpiritualis Iacob, ſpiritualẽ hic intelligamus pulchritudinem. Veri Iſrael ac ſpiritualis Iacob peregrinantis in ſeculo præſenti, tabernaculi ſunt religioſi, & ſecundũ diſciplinam Chriſti bene diſpoſiti ordines, ordines coniugatorũ, continentiũ, viduarũ, atq; virginũ ſecundum vtrunq; ſexum. Hæc planè tabernacula ſingula in ſuo propoſito pulchra ſunt. Et quàm pulchra tabernacula, quàm pulchra tentoria? Vt valles (inquit) nemoroſę, vt horti iuxta fluuios irrigui, & cætera. Hæc ex aliis ſcripturæ locis ita eſſe perſpicuum eſt. In Eſaia dominus derelictę quondam gentilitati, ſpiritualium virtutum merita tanquam deſerto arbuſta promittens: Dabo (inquit) in ſolitudine cedrum, & ſpinam, myrtum, & lignum oliuæ. Ponam in deſerto abietem, vlmum, & buxum ſimul, vt videant, & ſciant, & recogitent, & intelligant pariter. Ergo pulchra tabernacula vt valles nemoroſæ. Item: Et eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ. Et in Canticis, Hortus conclusus, fons ſignatus, fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Ecce pulchra tabernacula, vt horti iuxta fluuios irrigui. Et Pſalmiſta cum diciſſet: Rigans montes de ſuperioribus ſuis, & cætera, continuò ſubſecutus: Saturabũtur (inquit) ligna campi, & cedri Libani quas plantauit. Ergo pulchra tabernacula, vt cedri propter aquas, videlicet in quibus aues nidificant, quarum abundantia, cum ſint diuites homines, pauperum inopiam ſupplet.

Eſaiæ 42.
Ibidem 58.
Cantic. 4.
Pſalm. 103.

Prophetia de Chriſto ab eo quod ait: Fluet aqua de ſitula eius, & quod ait Cineo, Aſſur enim capiet te.

CAPVT XXII.

FLuet aqua de ſitula eius, & ſemẽ illius erit in aquas multas.] Quæ eſt ſitula eius? Imò quæ eſt aqua eius? Aqua eius, aqua viua eius, ſancta eſt ſcriptura ad quam per propheram inuitans dicit: Omnes ſitientes venite ad aquas, id eſt, omnes diligentes, omnes quærentes deum, ſanctas legite ſcripturas. Hæc aqua, Iſraelitici eſt aqua populi, illi nanq; credita ſunt eloquia dei. Quæ ergo eſt & ſitula eius, niſi Chriſtus eius. Nam per ſitulam aqua hauritur, & per Chriſtum ſancta ſcriptura aperitur. Imò ab illo ſitis excitatur, vt hęc aqua deſideretur, ab illo ſenſus aperitur, vt ſcripturæ intelligantur. Fluet igitur aqua de ſitula eius, id eſt, vera manabit intelligentia ſcripturarũ de Chriſto eius. Quid deinde? Et ſemen (inquit) illius erit in aquas multas. Quod eſt aqua de ſitula eius, hoc eſt aquarum multitudo de ſemine illius. Nam ſemen eius, ſemen patris eius Abrahæ, eſt Chriſtus. Hoc ſemen illius erit in aquas multas, id eſt, hoc ſemen fundet aquas multas. Bibendo experti ſumus, quòd verè in aquas multas ſit ſemen illius. Qui in me credit (inquit) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Item: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet intro fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Hoc (inquam) gratia eius bibendo experti ſumus, ecce enim, de hac ſitula, quę eſt Chriſtus ipſe, multa ſancti ſpiritus in vna eccleſia dona percepimus, multa & largiſſima ſcripturarum fluenta poſſidemus. [Tollerur propter Agag rex eius, & auferetur regnum illius.] Hoc ita impletum eſt. Saul rex eius, ſcilicet, Iſrael fuit, contra voluntatem domini expetitus, dicentis ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi, non enim te abiecerunt, ſed me. Hinc præcepit Samuel ex ore domini. Vade & percute Amalech, & demolire vniuerſa eius. Non parcas ei, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum atque lactentem. At ille percuſſit quidem Amalech, ſed pepercit Agag regi Amalech, Vniuerſa quæ pulchra erant diſperdere noluit, quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc demolitus eſt. Factum eſt autem verbum domini ad Samuel, dicens: Pœnitet me, quòd conſtituerim Saul regem, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Ac deinceps: Imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Iſai Bethlehemitem, prouidi enim in filijs eius mihi regem. Hoc (inquam) quod dixit, iſte cadens, & cætera, apertos habens oculos, tollerur propter Agag rex eius, & auferetur regnum illius, ſubauditur, non Iſrael, ſed eiuſdem regis eius, vt nullus regnet de poſteris illius. Sed quid in tali tanroque negotio regis huiuſce meminit ſpiritus propheticus? Videlicet vt aſtrueret, quòd præter Deum eius nemo iure ſit rex eius. Nam hoc eſt, quod ſubiungit protinus. [Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo ſimilis eſt Rinocerotis.] Vt (inquam) aſtrueret, quòd præter deum eius, nemo iure ſit rex eius. Hoc in illo dixit ſpiritus domini. Iuxta quod ipſe deus cum diciſſet ad Samuel: Non enim te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos, addidit continuò: Iuxta omnia opera ſua quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vſque ad diem hanc, ſicut dereliquerunt me, & ſeruierunt dijs alienis, ſic faciunt etiam tibi. Igitur cum diciſſet: Tollerur propter Agag rex eius, & auferetur regnum illius, continuò vt aſtrueret, quòd nec vnquàm deberet eſſe rex eius, ſed ſolus deus: deus (inquit) eduxit eum de Aegypto, cuius fortitudo ſimilis eſt Rinocerotis, eodem ſenſu quo ſuperius. Quia verò deum ſuum, regem ſuum fortiſſimum Rinoceroti ſimilem, de virginis ſinu factum comprehenſibilem, ductumque ad mortem reliquerunt, hoſteſque illius facti ſunt, alium recepturi ſunt, id eſt, Antichriſtum, cuius in typum Saul expetierunt. [Deuorabunt (inquit) gentes hoſtes illius, oſſaque eorum confringent, & perforabunt ſagittis.] Hodie nanque nos gentes, illos tales hoſtes eius deuoramus, ita vt nemo illorum audeat

Eſaiæ 55.
Iohan. 7.
Ibidem. 4.
Saul rex. 1. Reg. 8.
Ibidem 15.
1. Reg. 8.

audeat extollere caput, confringentes oſſa, id eſt, quæ ſortes putantur rationes eorũ, & perforantes ſagittis veritatis. Nã quotquot ſumus verbo veritatis inſtructi, atq; ad reddendã rationẽ de fide parati, recte dicimur ſagittarij; dñi, ſagittarij potẽris, cuius verba in nobis ſagittę ſunt acutæ, oũ carbonibus deſolatorijs. [Accubans dormiuit vt leo, & quaſi leæna quã ſuſcitare nemo audebit.] Hoc & Iacob patriarcha eodẽ quidẽ ſpiritu, ſed meliori mẽtis ſtatu prędixit, vt ſupra dictũ eſt. Introemptus in ligno, iacuit in ſepulchro, dormiuitq; vt leo rugiens apud inferos, & in Apoſtolis ſuis, imò in tota eccleſia ſua, orbe vniuerſum prędatus eſt, quaſi leæna, quã ſuſcitare (inquit) nemo audebit, cui reſiſtere nemo poterit. [Qui benedixerit tibi, erit ipſe benedictus, & qui maledixerit tibi in maledictiõe reputabit.] Hoc luce eſt clarius, quia qui benedicit Chriſto & ſancto populo eius, particeps erit benedictionis eius, dicentis: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod vobis paratũ eſt ab origine mundi. & econtra qui blaſphemias irrogat, maledictus erit in aduentu eius, dicentis: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

1. Petr. 5. Pſal. 118.
Gene. 49.
Matth. 25.

Quid intenderit, dicendo: Veruntamen pergens ad populum meum, dabo conſilium, quid populus tuus faciat populo huic, addiderit, extremo tempore.

CAPVT XXIII.

VEruntamen pergens ad populum meum, dabo conſilium quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.] Quale conſilium dederit iſte cadens apertis oculis, vel cur extremo tempore dixerit, ſubſequentibus factis apparebit. [Dixit homo cuius obturatus eſt oculus eius, dixit auditor ſermonum dei, qui nouit doctrinam altiſſimi, & viſiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. Videbo eum, ſed non modo: intuebor illum, ſed nõ prope. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Moab, vaſtabitq; omnes filios Seth. Et erit Idumea poſſeſſio eius, hæreditas Seir cedet inimicis ſuis, Iſrael verò fortiter aget. De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis.] Iterata confeſſione imò profeſſione ſtultitiam ſuam promulgat, quòd videlicet audiens intrinſecus ſermones dei, obturatũ per cupiditatem habens cordis oculum, non prouideat ſuæ ſaluti, quòd cadens apertos habeat oculos, vt ſuperius dixerat. Addit adhuc non minora prioribus. Videbo (inquit) eum, ſed non modò. Quem viſurum ſe fateatur, in parabola hac penè aperit, cuius ſenſum ſatis manifeſtum totus nouit orbis. Orietur ſtella ex Iacob, & cætera. De Chriſti nanque natiuitate manifeſta & vera eſt prophetia, qui & ipſe ſtella clara eſt, & matutina, & in ortu ſuo per ſtellam viſibilem declarandus eſt. Orietur ergo (inquit) ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, id eſt, lux veritatis, & ceſſete imperium de huius populi carne procedet. Virga hæc percutiet duces Moab, id eſt, omnes hoſtes veri Iſrael, quos omnes iure nuncupes Moabitas. Et rectè in præſenti cauſa, & apud regem Moab, per ſolum Moab inimicorum eius deſignatur vniuerſitas. Sed quid eſt quòd ait: Vaſtabitque omnes filios Seth? Nunquid hoſtes ſunt eius omnes filij Seth? Nonne totus mundus, nonne homines à diluuio ſunt filij Seth? Nempe diluuio ſolus Noe cum domo ſuperſtes fuit, de quo totus iterum impletus eſt orbis. At illum, Seth fuiſſe filium, quis neſcit? Seth quippe genuit Enos, Enos genuit Malaleel, Malaleel genuit Iarech, Iarech genuit Enoch, Enoch genuit Mathuſale, Mathuſale genuit Lamech, Lamech genuit Noe. Igitur quod ait: Vaſtabit omnes filios Seth, idem eſt, ac ſi dicat, vaſtabitque omnes gentes virga Iſrael, virga ferrea, rectiſſimus atq; forriſſimus rex iuxta prophetiam quoque quam in Pſalmo loquitur pater: Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuas terminos terræ. Reges eos in virga ferrea. Et erit (inquit) Idumæa, id eſt, conuerſa de terrenitate gentium eccleſia, poſſeſſio eius, ſicut & aliud propheticum teſtatur oraculum. In Idumæam (inquiens) extendam calciamentum meum, id eſt, gentibus pandam incarnationis meæ myſterium. Hæreditas Seir cedet inimicis ſuis. Seir, id eſt, piloſi, ſcilicet diaboli hæreditas, nos gentes quandóque fuimus, cui in ſimulachris mutis tributa cultus ſacrilegi ſoluebamus. Fuimus (inquam) ſed iam non ſumus: regi nanque Iſrael poſtulanti à patre (vt prædictum eſt) dati ſumus in hæreditatem. Ergo hæreditas Seir quę cedat inimicis, illi ſunt ſiue Gentes, ſiue Iudæi, quicunque adhuc domino adulantur vicii diaboli. Cedent itaque inimicis ſuis, id eſt, derelinquentur (quia ſic elegerunt, ſic maluerunt) eiſdem dominis ſuis. Ipſi nanque idem (quod miſerrimũ eſt) domini ſunt qui inimici. Iſrael ergo fortiter aget, Iſrael (inquam) quiſquis de fide eſt Iſrael, & ſi non ſit de carne Iſrael, fortiter aget, fortiter cum rege ſuo mundũ vincet. Vndé enim hoc? De Iacob (inquit) erit, qui dominetur & perdat reliquias ciuitatis. Vnus (inquit) de carne Iacob princeps erit exercitus, & dux belli qui & in primo aduentu ſuo dominatum accipiet, regnumque & honorem, vt omnis populus, tribus, & linguæ ſeruiant ei. & in ſecundo cum venerit, ſcilicet in die iudicij, perdet quæ ad ſe non pertinent reliquias ciuitatis, ciuitatis aduerſæ, ciuitatis diaboli.

Matth. 2.
Filij Seth.
Pſalm. 2.
Pſalm. 59. & 107.
Apoca. 7.

De parabola qua ait: Principium gentium Amalech, cuius extrema perdentur.

CAPVT XXIIII.

Cumq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.xxiii. CVmq; vidisset Amalech assumens parabolam ait: Principium gentium Amalech, cuius extrema perdentur.] Parabola breuis, sed longa vindicta in Amalech prolata. Principiũ, inquit, Amalech, videlicet non natione, sed impietate aduersum Israel. Egresso nanque Israel ex Aegypto, primus omnium gentium venit Amalech, & pugnabat contra eum in Raphidim. Eius ergo (inquit) extrema perdentur, tũc videlicet, quando (vt supra dictum est) propter Agag regem eius, tolletur rex Israel, & auferetur regnum illius. Extrema (inquam) eius perdẽtur, id est, non temporaliter tantum, aut corporaliter tantum, sed ẽternaliter quoq; atque spiritualiter damnabitur. Manus eius solius domini (inquit Moyses) & bellum dei erit contra Amalech à generatione in generationẽ. [Vidit quoq; Cyneum.] Cynei de Iethro, siue Obab cognato Moysi, fuêre exorti. Vnde in libro Iudicum scriptum est sic: Aber autem Cyneus recesserat quondam à cæteris Cyneis fratribus suis, filijs Obab cognati Moysi. Vidit ergo, inquit, Cyneum, subauditur, in medio Amalech habitantem, nihil tamen Israeli cum illo aduersantem, videlicet propter prædicti Obab patris sui cum Moyse cognationẽ, & idcirco cum Amalech nequaquam eandẽ subitarum perditionem. Denicq; vbi Amalech prædabatur, dixit Cyneo Saul. Abi, & recede, atq; discede ab Amalech, ne fortè inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israel, cum ascenderent de Aegypto. Misericordiam fecit pater Cynei cum Israel, quando nõ solum, nequaquam vt Amalech, aduersatus est, sed & bonum pro Israel consilium dedit, dicens Moysi: Quid est hoc, quod facis in plebe? Cur solus sedes, & omnis populus præstolatur de mane vsq; ad vesperam? Vidit igitur. [Et assumpta parabola, ait: Robustum quidem habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuũ, & electus fueris de stirpe Cham, quàm diu permanere poteris.] Robustum (inquit) est habitaculum tuum, fortè positione vel natura locorum. Sed nunquid contra deum, cuius in manu Amalech, cuius tu in medio es, extrema perdentur? Non vtique. Nam nisi recessisses de medio, dicente Saul: Abi, & recede de medio Amalech, facilè inuolutisset te cum eo. Ergo robustum quidem est habitaculũ tuum, videlicet vt tutus esse queas ab incursu cæterarum gentium. Sed quãdiu sic permanere poteris. [Assur enim capiet te? Videlicet vt plurimas gentes, & plurima regna terræ. Si in petra posueris nidum tuum, & fueris electus de stirpe Cham, ille capiet te. Electus de stirpe Cham fuit Nemroth, filius Chus, filij Cham. Nã iste cœpit esse potens in terra, & erat robustus venator coram domino. Ab hoc exiuit prouerbium, quasi Nemroch robustus venator coram domino. Fuit autem principiũ regni eius Babylon. Igitur robustum quidem (inquit) est habitaculũ tuum, sed si fueris robustus, vt ille venator electus de stirpe Cham, & alteram tibi pro nido extruxeris Babyloniam, Assur capiet te.

Exod.17.

Ibidem.

Iudic.4.

Cyneo. 1.Reg.15.

Exod.18.

Gene.10.

Prophetia eius: Venient in trieribus, de Italia superabunt Assyrios, & cetera.

CAPVT XXV.

Assumpta parabola, iterum locutus est: Heu quis victurus est, quando ista faciet deus? Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipsi peribunt.] Parabolica hæc quidem prophetia tunc fuit, nunc autem res in aperto est, quia venerunt in trieribus de Italia, venerunt (inquam) legiones Romanorum, non solum terra, sed & mari præliantes, & illa bestia quam Daniel vidit, bestia (inquam) quarta terribilis atque mirabilis & fortis nimis, dentes ferreos habens magnos, comedens atq; comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, fortissimum quoque superauit, atque comminuit regnum Assyriorum, pulcherrimum quoque vastata regione subuertit templum Iudæorum. Et ad extremum ipsi quoq; perierunt, imo & peribunt. Nam & si Roma à gentibus non destruitur, constat tamen, quia pro parte illorum secundum quos Babylonia dicitur, in semetipsam diuisa desolabitur, & domus supra domum cadere non cessat. Heu (inquit) quis victurus est, quando ista faciet deus? Cum dolentis interiectione iterum suspirat, illos beatificans oculos qui visuri erant vastatis Hebræis, superatisq; Assyrijs, florente regno Romanorum, elucescere regna cœlorum. Eodem modo suspirans & prima dixerat prophetia: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed hæc suspiria cunctaque prophetiæ vel sapientiæ dona perdidit radix amaritudinis, radix omnium malorum cupiditas, quia nimium sitiens impiorum munera, sic inter benedictionis verba dixerat ad Balach. Veruntamen pergens ad populum meum, dabo consilium quid populus tuus huic populo faciat in extremo tempore. Arcanum pessimi consilij eius, sequentia declarant.

Daniel.7.

De eo quòd populus Israel initiatus est Beelphegor, adorans deos filiorum Moab.

CAPVT XXVI.

Cap.xxv. MOrabatur autem eo tempore Israel in Sethim, & fornicarius est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Initiatusq; est Israel Beelphegor.] Hoc eius consilio factũ est, vt luxurioso populo, filiarum Moab obiceretur pulchritudo, ea commiscendæ fornicationis conditione interposita, vt appetitu concitato,

concitato, non ante viris mulierculæ succumberent, nisi prius vocati ad sacrificia, comederent, & adorarent deos earum, & initiarentur Beelphegor. Sciebat propheta nequam, in quo esset illa populi maxima fortitudo, quam pertimescens Moab, ita inquit: Delebit hic populus oẽs, qui in finibus nostris cõmorantur, quomodo solet bos herbas vsq; ad radices carpere. Sciebat inquam vndè hoc, vt populus ille tanquam læena consurgeret, & quasi leo oriretur, non accubiturus, donec deuoraret prædam, & occisorum sanguinem biberet, videlicet, quia dominus deus eius erat cum eo, cuius fortitudo similis est Rinoceroti. Vt igitur castiratis amatorem, quasi Rinocerotem abigeret ab Israel, hoc impium dedit consilium, quatinus ad fornicandum illectus populus, insuper etiam contra deum suum non qualecunq; idõlum, sed Beelphegor, id est, simulachrum turpitudinis initiaretur, qui idem apud Romanos olim erat Priãpus. Verùm in hac scientia nimium obturatus eius fuit oculus, nec præscire meruit, q; hoc pacto nequaquam deus à populo suo foret recessurus, sed per pugionem Phinees sacerdotis, zelumq; optimum auersa ira dei à filijs Israel, ipse quoq; cum fornicarijs suis gladio foret occidendus.

Nume.25.

Quid hoc sibi vult, quod cum dixisset: Dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat, addidit extremo tempore. *CAP. XXVII.*

QVid autem hoc sibi vult, q; cum dixisset, Dabo consilium, quid populus tuus huic populo faciat, addidit, extremo tẽpore? Nempe vt irruente in se spiritu dei loquebatur, extremũ illud tẽpus intuebatur, quo reuera populus ille est abominationẽ suscepturus: abominationẽ inq; desolationis scilicet Antichristum, qui per Beelphegor præsignatur. Vndè & summa proprietate dictũ est, initiatusq; est Israel Beelphegor. Tunc enim vbi sic est fornicatus præsente deo, initiatus est Beelphegor: quando autẽ Antichristum venientẽ in nomine suo suscipiet, consummabit Beelphegor. Medium fornicationis eius illud extitit, quod coram Pilato, denegato deo suo, tradito rege suo pacifico, Barabbam seditionis authorẽ, in typũ eiusdẽ Antichristi sibi dimitti postulauit. Igitur vbi per prophetiæ spiritum, ab eo q; dixit, deus adduxit eum de Aegypto, cuius fortitudo similis est Rinoceroti, in longinquum prospiciens, Romanos quoque venturos in trieribus vidit, à quibus superarentur Assyrij, vastarenturq; Hebræi, necdum quieuit, sed vlterius procedens, Antichristi quoq; turpitudinẽ vidit, quam ab illo populo tempore extremo plenariè suscipiendam iam tunc in tali idõlo initiari posse persensit, & quomodo id fieri possit, consilium dedit.

Matth.25.

Quod septem plagis consumpta sit omnis generatio illa, omnes qui numerati erant à viginti annis & supra. *CAPVT XXVIII.*

TOlle (inquit) dominus cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auertatur furor meus in Israel. Ac deinceps: Et ecce vnus de filijs Israel, intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse & omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi. Quod cum vidisset Finees, filius Eleazari, filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingressus est post virum Israelitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virum scilicet & mulierẽ in locis genitalibus. Cessauitq; plaga à filijs Israel.] Ecce septem plagis consumpta omnis generatio illa, omnes qui numerati erant à viginti annis & supra. Prima plaga fuit in sepulchris concupiscentiæ, vbi cum adhuc essent carnes in dentibus eorum, necdumq; defecisset eiusmodi cibus, ecce furor domini concitatus, percussit eum plaga magna nimis. Secunda plaga fuit, vbi inconsueta morte hominum Chore, Dathan, & Abyron interierunt, nouamque rem fecit deus, vt aperiens terra os suum, deglutiret eos, & omnia quæ ad illos pertinebant, descenderentq; viui in infernum. Tertia plaga fuit die eodem, vbi egressus ignis à domino, interfecit ducẽtos quinquaginta viros, qui offerebant incensum. Quarta plaga fuit die sequenti murmurantiũ contra Moysen & Aaron atq; dicentiũ, vos interfecistis populum dñi, & percussi sunt quatuordecim milia hominũ & septingenti, absq; his qui perierũt in seditione Chore. Quinta fuit plaga, vbi dũ circumeundo terrã Edõ, tædere cœpit populum itineris ac laboris, locuti sunt cõtra dominũ & Moysen, & ob hãc rẽ misit dominus in populũ ignitos serpẽtes. Sexta est plaga hęc, pœna cunctorum principũ populi, quos pro scelere Beelphegor suspendi iubet dominus cõtra solem in patibulis. Septima est plaga, qua tandẽ Finees, filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, auertit à filijs Israel iram domini. [Percutiens virũ Israelitem Zambri, scilicet ducẽ de cognatione & tribu Simeonis, cũ Madianitide scorto, scilicet Chozbi, filia Sur, principis nobilissimi Madianitarum.] Perfodiens ambos simul, virũ scilicet & mulierẽ in locis genitalibus. His inquam septẽ plagis consumpti sunt, qui numerati fuerant plagis nouissimis, post decẽ plagas Aegypti, quarum secũdum numerum, & Iohannes in Apocalypsi septem plagas nouissimas describit, quoniam in illis (inquit) consummata est ira dei. Hoc numero plagarum septenario plagarum vniuersitatem significans, quibus interemit, qui iam in ecclesia nominibus datis connumerati, confitentes se nosse deum, factis autem negantes, indigni sunt accipere terram repromissionis, terram viuentium in funiculo distributionis.

Nume.16. Ibidem. Ibidem. Nume.11. Nume.25. Ibidem. Apoca.15. Tit.1.

De secunda numeratione filiorum Israel. *CAP. XXIX.*

Post hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxvi.

Nume.1. POst hæc iterum numerantur filij Israel, iubente domino, itidem à vigintí annis & supra, per domos & cognationes suas cuncti, qui possent ad bella procedere, & summa penè redintegrata est. Prima nanq; dinumeratione fuerunt (inquit) omnes filiorum Israel per domos & familias suas, qui poterant ad bella procedere, sexcenta tria milia virorum quingenti quinquaginta. Hac secunda dinumeratione itidem. [Summa (inquit) filiorum Israel, qui recẽsiti sunt ista est. Sexcenta milia & mille septingenti triginta.] Ac deinceps: [Hic est inquit numerus filiorum Israel, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in cãpestribus Moab supra Iordanẽ contra Hiericho, inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt à Moyse & Aaron in deserto Sinai.] Isti terram ingrediuntur, facta prius vltione de Madianitis dicente Moyse secundum imNume.31. perium domini. Armate ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionẽ domini experere de MaIbidem. dianitis. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel, qui mittantur ad bellum. Ex omnibus ne vnus in bello cecidit, sicut gratulantur victores dicentes Moysi: Nos serui tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra, & ne vnus quidem defuit. Ob quam rem offerimus in donarijs domini singuli, quod in præda auri potuimus inuenire. Igitur in præsenIob.41. tí quidem ecclesia ruina multorum fit resurgentibus alijs, quemadmodum in libro Iob scriptura Philip.3. dicit: Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Nouit enim opera eorum, id circo inducet noctem & conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium, &c. Quod sciẽs & Apostolus, quia videlicet nemo quamdiu est in hac vita, securus esse debeat. Ego (inquit) non arbitror me comprehendisse. In præsenti quidem ecclesia, inquam vocatorum fit detrimentum, quoties qui stare videbantur, cadunt: sed in illa cœlesti ecclesia, sine dubio præscitus & præMatth.10. destinatus ante omnia secula cõplebitur, atq; integer permanebit numerus electorum. Et notandum, quia non omnes qui hic secundo numerati sunt, sed electi vltionem faciunt de MadiaPsalm.67. nitis, milleni videlicet de cunctis tribubus, id est, duodecim milia expeditorum ad pugnam. Neque enim omnes, qui saluandi sunt, etiam iudicabunt, sed pauci iudices super thronos sedebunt, & non iudicati siue iudicandi iudicabũt, plures verò iudicabuntur & saluabuntur per iudicium. de iudicibus & per similitudinem præliantium dicit & Psalmus secundum præsentẽ locum. Exultationes dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, &c. Eorum qui iudicari mittentur in ignẽ æternum pœnã, occisio significat Madianitarum. Nunc ea quæ per se satis patent, quæq; alijs iam locis sunt dicta prætereuntes, cætera prosequamur.

De voto viri, & maritatæ mulieris, & eius quæ adhuc est in ætate puellari.
CAPVT XXX.

Cap.xxx. ISte est sermo quem præcepit dominus. Si quis virorum votum vouerit, aut se constrinxerit iuramẽto, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit, implebit. Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quod obligauit animam eius, & tacuerit, voti rea erit, & cætera.] Vniuersis quidem consilium salutis spiritus sanctus in PsalPsalm.75. mo suggerit, præceptumq; seruandi propositi dicendo: Vouete & reddite domino deo vestro, oẽs qui in circuitu eius affertis munera. Verùm in hoc ipso tibi, si terribili & ei qui aufert spiritum principum reuera placere studes, summa discretione opus est. Quid enim si tu ipse in tua potestate legitimè esse non potes? Quomodo reddere licebit, quod nec vouere licuit? Igitur quæcunq; es deuota deo anima, nõ tibi deesse debet huiusce legis authoritas. Mulier (inquit) si quippiam voIuerit, & se constrinxerit iuramento, Et cætera. Ac deinceps: [Sinautem statim vt audierit contradixerit pater, & vota & iuramẽta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo q; contradixerit pater.] Proinde quicunq; sub regimine prioris es, vouere quidem, piamq; deuotionem habere bonum est: sed quicquid sine permissione patris spiritualis feceris, præsumptioni deputabitur, & vanæ gloriæ, non mercedi. Hanc sententiam non de nihilo, patrum venerabilium maturitas edixit, sed de isto fonte legis sumpta est, de vena loci præsentis emanauit. Quid enim est anima sub prælati viuens cura, sub alieno imperio penitus seruitutis deo reddere professa, nisi filia in domo patris, adhuc in ætate puellari posita? Si igitur statim vt audierit pater contradixerit, & vota & iuramẽta eius irrita erunt, etiam si terram pedibus non dignata tangere, in cœlum volauerit, pater eius pedem tenebit, & detrahet deorsum, quo ad sibi placuerit. [Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel verbum de ore eius egrediens, animam illius obligauerit iuramento, quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddet quodcunq; promiserat. Sin autem audiens statim contradixerit & irritas fecerit pollicitationes, verbáq; quibus obstrinxerat animam suam, propitius ei erit deus.] Et cætera. Hanc legem de muliere maritata non semel dixisse contenta, tertio repetiuit. Proinde in carnalibus quoq; adeò valet, vt dicere non dubitaI.Corin.7. uerit Apostolus. Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, & cætera. Hoc vtiq; cum præsentis authoritate legis edixit, quia videlicet si votum & iuramentum, quo se cõstrinxit, vt per ieiunium & cæterarũ rerum abstinentiam aut ali-

aut aliquid huiusmodi affligat animam suam, in arbitrio viri est, vt faciat siue nõ faciat, cum viro nihil obsit votum eiusmodi, multo magis si continentiam vouerit, quæ viro occasio possit esse adulterij, in arbitrio viri erit. [Quod si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam, quicquid vouerat atque promiserat, reddet, quia statim vt audiuit, tacuit.] Quarec Videlicet quia tacuisse laudasse est. Laudasse autem penè vouisse est. Igitur reddet, quia vterque proculdubio debet.

De mansionibus filiorum Israel quadraginta duabus. CAPVT XXXI.

Cap. xxxiij IN vltimo tandem voluminis huius Numerorum parte, quod apud Hebræos appellatur Vagedaber, ita scriptum est:] Hæ sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de terra Aegypti per turmas suas in manu Moysi & Aaron, & cętera.] Catalogus iste mansionum, à prima vique ad vltimam numero quadraginta duarum, secundum numerũ totidem Christi generationum, quid mysterij contineat, latius à beato viro Hieronymo dissertum est. Proinde nostra compositione res non indiget, veruntamen singulorum nominum, secundum ipsum, mysticas ponamus interpretationes: [Profecti sunt (inquit) de Rameste mense primo, quintadecima die mensis primi,] &c. Rameste à quibusdam interpretatur commotio turbulenta, aut amaritudo, commotióq; tinea, nos autem (inquit) verius existimamus exprimi tonitruum gaudij. Secunda mansio in Socoth, quod interpretatur tabernacula siue tentoria, quia videlicet illic primùm tetenderunt tabernacula, vndè & ex ea re locus nomen accepit, & ob id septimo mense, quintadecima die mensis solemnitas tabernaculorum est. Tertia mãsio in Etham, quod interpretatur fortitudo arcẽ perfectio, de qua & Dauid canit. Tu dirupisti fluuios Etham, id est, fortes. Quarta mansio est contra Phyairoth, quæ respicit Beelzephon ante Magdalum. Phyairoth interpretatur os nobilium. Beelzephon dominus aquilonis. Magdalum magnitudo vel turris. Quinta mansio in Mara, quod interpretatur amaritudo. Sexta mansio in Helim, quod in arietes forteq; vertitur. Septima mansio ad mare rubrum. Et quęritur quomodo supra translitũ maris rubri, & fontis Mara & Helim, rursus ad mare rubrum venerint, nisi forte in itinere pergentibus sinus quidam maris occurrit, iuxta quem castramerati sunt. Aliud est enim, transire per mare: aliud, in proximo figere tabernacula. Octaua mansio in solitudine Sin, licet iuxta ordinem Exodi septima sit. Interpretatur autẽ Sin, rubus vel odium, quorum vtrunq; facit ad mysticos intellectus, quod videlicet postquam venerimus ad eum locum, de quo sit dominus nobis locuturus, grande mereamur odium inimici, & videamus ardere rubum, & non comburi, id est, illustrari igne sancti spiritus, qui illuminat & non comburit: siue etiam persecutionibus inflammari, nec tamen perire, cum dominus in illa sit. Nona mansio in Dephcha, quod interpretatur pulsatio, videlicet iuxta quod dominus ait: Pulsate, & aperietur vobis. Decima mansio in alijs quæ in Exodo non habetur, creditur que in Sin eremo contineri, eodem narrante libro. Profecta est omnis multitudo filiorum Israel, de eremo Sin, per mansiones suas, iuxta os domini, & venerunt in Raphidim. Ex quo conspicuum est, plures man- Exod.17. siones vnius regionis vocabulo demonstrari. Interpretaturq; alijs fermentum, quod videlicet tolMatth.13. lens mulier commiscuit farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Vndecima mansio in Raphidim, quod interpretatur dissolutio fortium, siue remissio manuum. Illic Moyses ascendit in montem, & Iesu præliante contra Amalech, sedet super lapidem, vt non lassentur manus eius. Duodecima mansio est in solitudine Sinai, in qua videlicet media pars Exodi, & totus Leuiticus liber, Numerorum præcepta non modica, & per singulas tribus populi distributio, & oblationes principum descriptæ sunt. Interpretatur autem Sinai rubus, non vnus vt supra in solitudine Sin, sed plures. Nam cũ sit mansio duodecima & ad Apostolorum spectet numerum, ibi principium, huic perfectio est: ibi solitarius numerus, huic multiplex: Aliud est enim, vnam: & aliud, plures gratias possidere. Terriadecima mansio in sepulchris concupiscentiæ, videlicet vbi murmurantes coturnices acceperunt, & vsq; ad nauseam ac vomitum deuorauerunt. Quartadecima mansio in Aseroth est, quod in atria vertitur, vbi Aaron, & Maria contra Moysen murmurârunt, propter vxorem eius Aethiopissam. Quintadecima mansio in Rethma. Notandum, quòd reliquæ mansiones, decem & octo, quarum nunc catalogus breuiter describitur à Rethma vsq; Syongabor, id est, tricesimam secundam mansionem, sub Pharam solitudinis nomine contineantur, in quibus vniuersa quæ scripta sunt, diuersis temporibus gesta sentimus. Rethma interpretatur sonitus aut iuniperus. Ferunt autem, lignum hoc ignem multo tempore conseruare, ita vt si prunæ ex eius cinere fuerint opertæ, vsq; ad annum perueniant. Ex quo discimus, post sepulchra concupiscentiæ & vestibula, transire nos ad lignum, quod multo tempore calorem tener, vt simus feruentes spiritu, & claro sonitu, atq; in altum exaltata voce, euangeliũ domini prædicemus. Sextadecima mansio est, in Rethmonphares, quod interpretatur mali punici diuisio, quod alij malum granatum dicunt, cuius arboris fructus in scriptura dupliciter accipitur, aut in ecclesiæ gremio, quæ omnem turbam credentium suo cortice tegit, aut in varietate consonantiáque virtutum, iuxta illud quod scriptum est: Multitudinis autẽ credentium erat cor vnum & anima vna. Sicq; Act.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuisi sunt singuli gradus, vt omnes eâdem compage teneantur. Septimadecima mansio est in Lemna, quod nos in laterem possumus vertere, videlicet cuius opificio populus in Aegypto inseruiens ingemuit. Vndè discimus, in itinere istius vitæ & de alio in alium nunc nos creiscere nũc decrescere, & post ordinem ecclesiasticum sæpe ad laterum opera transmigrare. Octauadecima mansio in Resta, quod in frenos vertitur. Si enim post profectum rursus ad luti opera descendimus, infrenandi iumus, & cursus vagi ac præcipites, scripturarum retiaculis dirigendi. Nonadecima mansio in Caaltha, quod interpretatur ecclesia. Vagi currentium gressus, frenis ad ecclesiã retrahuntur, & fores quas ante reliquerant, rursus intrare festinant. Vicelima mansio in mõte Safer, quod interpretatur pulchritudo. Et vide, quid prosint frena, à vitijs nos retrahunt, introducunt ad virtutum choros, vt in Christo monte pulcherrimo habitare faciant. Vicelimaprima mansio in Arada, quod vertitur in miraculum, quàm pulcher ordo profectuum, quàm egregia textura credẽtium. Post opus lateris infrenamur, post frenos in ecclesiam introducimur, post habitationem ecclesiæ ad Christum montem ascendimus, in quo positi stupemus atq; miramur, vt nostrer in laudibus eius sermo superetur. Vicesimasecunda mansio in Maceloth, quod vertitur in cœtus, videlicet de quibus dicere possumus: Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnũ. Item: Deus qui habitare facis vnius moris in domo. Vicesimatertia mãsio in Thaath, quod in pauorem vertitur, illum videlicet quem exigens Apostolus: Noli, inquit, altum sapere, sed time, deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Vicesimaquarta mansio in Thare, quo vocabulo & eisdem literis scribitur pater Abrahę, qui fertur ab abactis coruis, qui hominum frumenta vastabant, abactoris vel depulsoris nomen sortitus esse. Itaq; & nos imitemur Thare, vt volucres cœli, qui iuxta viam sarum triticum deuorare festinant, solliciti prohibeamus. Vicesimaquinta mansio in Methca, quod vertitur in dulcedinem, illam videlicet de qua Psam. dicit, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. Vicesimasexta mansio in Esmona, quod in lingua nostra festinationem sonat, qua videlicet ad vlteriora properantes, obliuiscamur præteritorum, & in futura extendamus nos. Vicesimaseptima mansio in Maseroth, quod vincula siue disciplina sonat. Vincula inquam, de qualibus propheta, & Sabaim, inquit, viri sublimes, ad te transibunt & tui erunt, post te ambulabunt vincti manicis. In his vinculis commoramur, dum festino gradu pergimus ad magistros, & eorum terimus limina, præceptis virtutum ac mysterijs occupati scripturarum. Vicesimaoctaua mansio in Baneichan, quod transfertur in filios necessitatis siue stridoris, videlicet de qualibus dicas cum Sion: Ego sterilis & non pariens, tranſmigrata & captiua, & istos quis enutriuit? Ego destitura & sola, & isti vbi erant? Filios stridoris ad illum sensum refer, quod timore supplicij, & eius loci, vbi est stridor dentium, & fletus, deserentes diabolum, in Christo renasci festinant. Vicesimanona mansio in monte Gadgad, quod interpretatur nutrius siue expeditio, vel certè (quod verius est) concisio, videlicet vt nõ proinbeamus gladium nostrum à sanguine, dicẽte propheta, Maledictus, qui facit opera domini negligenter, & qui prohiber gladiumsuum à sanguine, scilicet quin carnes deuoret, carnis vitia trucider. Tricesima mansio in Iethebatha, quod interpretatur bonitas, vt cum peruenerimus ad istot bonus animam suam ponit pro ouibus suis. Tricesimaprima mansio est in Ebrona, quod interpretatur transitus siue transitio, quo verbo significatum est, si exempla velimus congerere ex omnibus scripturis probantes, quod non habeamus hic manentem ciuitatem, sed transire debeamus in locum tabernaculi admirabilis, vsq; ad domum dei. Tricesimasecunda mansio in Asiongaber, quod transfertur in ligna viri, qualia videlicet sumus nos, in manu artificis dei nostri, vasa facientis diuersa, quæ in domo magna necessaria sunt. Hucusq; solitudo Pharan, decem & octo continens mansiones, quæ descripte in catalogo in superiori itinere non ponitur. Tricesimatertia mansio in deserto Sin, hęc est Chades. Quęritur cur octaua mansio nunc tricesimatertia esse dicatur. Sed sciendum, q; prior per Samech literam scribitur, interpretaturq; rubus, siue odium, hæc autem per Sade scribitur, & vertitur in mandatum. Illudq; quod iungitur Chades, non vt plerisq; æstimant sancta dicitur, sed mutata siue translata. Legimus in Geneli, iuxta Hebraicam veritatem, vbi Iudas meretricem putans Thamar, dona transmittit, & sequester munerum interrogat, vbi esset cadola, hoc est scortum, cuius habitus à cæteris fœminis muratus est. In multis quoq; locis hoc idem reperimus. Sin autem sancta interpretatur, Chades, per antiphrasim intelligendum est: quomodo Parcæ dicũtur, ab eo, quòd minimè parcant: & bellum, quòd nequaquam bellum sit: & lucus, q; minimè luceat. Tricesimaquarta mansio in monte Hor, quod plerisq; interpretatur lumen, quo nomine dignus locus meritis sacerdotis monstratur, dum tax at secundum personam ipsius. nam secundum mysteria, per mortem eius, sacerdotij Iudaici delignatur interitus. Tricesimaquinta mansio in Selmona, quod interpretatur imaguncula. Tricesimasexta mansio in Phynon, quod interpretatur diminutiuè os, ab ore non ab osse. Hæ duæ mansiones tricesimaquinta, & tricesimasexta, in ordine historiæ non inueniuntur, sed scriptum est pro eis. Egressi de monte Hor, per viam maris rubri, vt circuirent montẽ Edom. Ex quo ostenditur in finibus atq; circuitu terræ

Esaiæ 45.

Esaiæ 49.

Hiere. 43.

2. Timo. 2.

Gene. 38.

terræ Edom eas positas. Secundũ nomẽ Selmona imaguncula veræ expressæq; imaginis filij dei passionẽ eius intuẽdo cõseruatur, & in Phynon, quod corde credit, ore prouiriat, leges illud Apostoli, corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Tricesimaseptima mansio in Oboth, quod vertitur in Magos siue in Pythones, quales pugnauerunt cõtra Moysen & Aaron. dum inter scorpiones habitamus, & tamẽ eorum venena vincimus, profectõ in Obeth castrametati sumus. Tricesimaoctaua mansio in Hieabarim, quod aceruos lapidum transeuntium sonat. De qualibus scriptum est: Lapides sancti voluuntur super terram. Sunt tamen & alij, quos propheta tolli de via iubet, ne per istud seculum ambulantium, & ad alias mansiones transire festinantium pedes offendant. Tricesimanona mansio in Dibongad, quod interpretatur fortiter intellecta tentatio, qua videlicet intelligimus, quòd nõ debeamus nos eleuare in superbiam. Ante contritionem enim eleuatur cor, & ante gloriam humiliatur. Quadragesima mansio in Almon Deblataim, quod interpretatur in contemptu plagarum siue opprobriorum, quo discimus, omnia dulcia, & illecebras voluptatum in hoc seculo contemnendas, nec inebriari debere vino, in quo luxuriæ sunt opprobria. Quadragesimaprima mansio in montibus Abarim, contra faciem Nabo. In mõtibus, inquit, Abarim, quod interpretatur tranſeuntium, videlicet quamuis in montibus sit virtutum, adhuc tamen indiget quam diu peregrinatur hic ciues cœlorum. Nabo interpretatur conclusio, scilicet in qua finitur lex, & non inuenitur eius memoria. Porrò gratia euangelij ablq; vllo fine tenditur. Quadragesimasecunda mansio, quę & extrema est in campestribus Moab. Curśum quæ in hac sint gesta, narremus.

Roma. 12.

Zacha. 9. Hiere. 50.

Ephes. 5.

Numer. 24.

Numer. 25.

Numer. 26.

Numer. 27.

Numer. 28.

Numer. 30.

Numer. 31.

Numer. 32.

Numer. 34.

Numer. 33.

Breuis narratio eorum, quæ in Vltima, id est, quadragesimasecunda mansione gesta sint.

CAPVT XXXII.

RESidens in ea populus, à diuino Balaam, quem mercede cõduxerat Balach filius Sepphor, dei benedictione benedicitur, & maledictio vertitur in laudes. Audit vocẽ domini ex profano ore resonantẽ. Orietur stella ex Iacob, & cõsurget homo de Israel, & percutiet principes Moab, & vastabit cunctos filios Seth, & erit Edom hæreditas eius. Fornicatur cum filiabus Madian, & Finees filius Eleazari sacerdotis zelatus zelum domini. Zambri & scortum Madianitidem pugione transfigit. Vndè & accepit præmium in æternam memoriam aluum victimæ. Numeratur rursum populus, numerãtur & Leuitæ, vt interfectis pessimis, nouus dei populus censeatur. Interpellant quinq; filij Salphaad, & ex iudicio dñi hæreditatẽ accipiunt, vt inter fratres suos nec fœmineus à possessione domini sexus excludatur. Iehus Moysi in monte succedit, & discit à lege, quæ spiritualiter offerre debeat in ecclesia, primùm quid per singulos dies, dein sabbato, quid in Kalendis, quid in Pascha, quid in Pentecoste, quid in Neomenia primi mensis, quid in ieiunio eiusdem mensis die decimo, quid in scenophegia quando figuntur tabernacula, quintodecimo die supradicti mensis, vxorum & filiarum vota, absq; authoritate patrum & virorum cassa memorantur, bellum contra Madianitas, & mors diuini Balaam, & prædæ diuisio, & oblatio ex ea in tabernaculo dei. Primus Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasses, circa Iordanẽ in eremo possessionem accipiunt. Plurima enim habebant iumenta, & necdum ad id venerant, vt possent habitare cum templo. Docetur populus, vt in terra sancta Idola destruat, & nullus de priori habitatore seruetur. Describitur olim cupita prouincia, & duarum semis tribuum hæreditas separatur. Numerãtur tribuum principes, qui terram sanctam debeant introire. Quadraginta duas vrbes, cũ suburbanis suis vsq; ad mille passus per circuitum Leuitę accipiunt, tot numero, quot & istæ iunt mansiones, & addunt fugitiuorum sex alias vrbes, tres iuxta Iordanem, & tres trans Iordanem, vt sint simul quadraginta octo, qui fugitiuorum suscipi, qui interfici debeant, & vsq; ad mortem pontificis maximi reseruari. Succedit Deuteronomium secunda lex meditatorii euangelij. Ibiq; breuiter discimus, quæ inter Pharan, & Tophel, & Laban, & Azeroth, & loca aurea, ab iecto Iuda infidelissimo, vndecim diebus via de Oreb, per viã montis Seir, vsq; ad Chades Barnæ, Moyses populo sit locutus, & extremum cantat canticum, in quo apertissimè synagoga proscitur, & ecclesia domino copulatur. Benedicũtur filij Israel, & rursum in Simeone Iudas proijcitur miserandus. O profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, q; inserutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis sapiẽs, & intelligit hęc: intelligẽs, & cognoscet ea? Quia rectę viæ dñi, & iusti ambulabunt in eis, præuaricatores autem corruent in illis.

Roma. 11. Osee vlti.

COMMENTARIORVM IN NVMEROS FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ruperti Abbatis Tuitiensis de Trinitate et operibvs eivs, in devteronomivm Commentariorum, Liber I.

De Deuteronomio, & cantico Deuteronomij, & quòd quasi secundus & tertius testes sint. CAP. I.

IStE liber, Deuteronomium, id est secunda lex, inscribitur. Breuissimè autē in cantico eiusdē Deuteronomij, cuncta ab exitu Israel de Aegypto numerantur, & ponderantur. Cur hoc? Videlicet quia iudicium domino præparatur, & eis qui ante tribunal eius staturi, & per legem iudicandi sunt, eis inquam, imò contra eos qui per legem arguentem non audiunt, testimonia sufficientia prouidenda sunt. Dicit autem ipsa lex: Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati aut facinoris sit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbū. Et ne putes in hoc nequaquam dictorum iterationem exigi, siue factorum, sed tantummodo numerum personarum, Paulus apostolus cum dixisset: Ecce tertio hoc venio ad vos, statim subiunxit: In ore duorū vel trium testium stabit omne verbum. Igitur prǫuaricatores omnes accusaturus Moyses, verbum omnē, nō vnius tantùm, sed duorū, imo & trium constituit in ore testium, dū post legem scriptā scribit & Deuteronomiū, ac deinde Deuteronomij canticū. Duo testes legendo, tertius vos ô prǫuaricatores Iudæi conuincit canendo, vt excusationē non habeatis de peccato vestro. Hoc Deuteronomium sic incipit.

Deute.1.

2.Corin.12.

Quòd in initio libri huius, decem tentationes obscurius numerentur. CAPVT II.

CAP. I. HAec sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnē Israel trans Iordanem, in solitudine campestri, contra mare rubrū, inter Pharan & Tophel, & Laban, & Azeroth, vbi auri est plurimum, vndecim diebus de Oreb per viam montis Seir, vsq; ad Chades Barne.] Tanquam diceret. Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem Israel, in transitu Iordanis, in solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan & Tophel, & Laban, & Azeroth, & auri abundantia, vndecim dierum iter de Oreb ad montem Seir vsq; ad Chades Barne. Hæc sunt verba, quibus corripuit Moyses filios Israel, pro decem tentationibus, quibus dominum tentauerunt. Vnde dominus in libro Numerorum dicit: Attamen omnes homines qui viderunt maiestatē meam, & signa quæ feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terram, pro qua iurauī patribus eorum. Quas tentationes hic breuiter & obscurè Moyses enumerat, dicens: In solitudine, in qua demonstrat eos pro aquæ penuria, duabus vicibus tentasse dominum. Sanè quod ait: In solitudine campestri, contra mare rubrum, inter Pharan & Tophel, & Laban, & Azeroth, & vbi auri est plurimum: sic intelligendum est: In campestri contra mare rubrum, murmurasse dicuntur filij Israel contra dominū, quia Moysi dicenti sibi, de verbo domini peremptos fuisse Aegyptios, non crediderunt, sed potius eos se subsequi tumuerunt. Vnde dicitur in Psalmo: Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ, & irritauerunt ascendentes in mare rubrum. Porrò Pharan interpretatur onager: Tophel, stultitia: Laban, album. Quod ita intelligitur, quia similes onagro facti filij Israel, stultè egerunt, tentantes dominum duabus vicibus super albo, id est, super manna. Manna verò album dicitur, sicut & illud in Exodo: Appellauitq; illud domus Israel nomen eius Man, quod erat quasi semen coriandri album. De tentationibus eisdem numero decem iam in Exodo dictum est.

Numer.14.

Psalm.105.

Exod.16.

Quòd ipse modus elocutionis, in hoc libro studiosa intentione auditorem prouocet ad dilectionem. CAPVT III.

COepitq; Moyses explanare legem, & dicere: Dominus deus noster locutꝰ est nobis in Oreb, dicens: Sufficit vobis, quòd in hoc monte mansistis, & cætera.] Hæc legis explanatio breuis & lucida, penè cunctorum quæ sparsim dicta vel gesta sunt, recollectio est, magnam, multamq; solicitam viri mitissimi super omnes homines, qui morabantur in terra dilectionem, vbique spirans, scilicet ad hoc tendentis vt auditorum suorum, sursum ad dominum erigat beneuolentiam. Nam inter explanandum, multis & magnis iam commemoratis beneficijs, Et nunc Israel, inquit, audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te, vt faciens ea viuas, & ingrediens possideas terram, quam dominus deus patrum vestrorum daturus est vobis. Ac deinceps: Audi Israel, dominus deus noster, deus vnus est. Diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex

Deute.4.

Deute.6.

& ex tota fortitudine tua. Itemq; post aliqua: Et nunc Israel quid dominus deus tuus petit à te, nisi vt timeas dominū deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum, ac seruias domino deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasq; mandata domini, & ceremonias eius quas ego hodie præcipio, vt bene sit tibi? Ecce domini dei tui cœlum est, & cœlum cœli, terra & omnia quæ in eis sunt, & tamen patribus tuis conglutinatus est dominus, & amauit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur. Circuncidite igitur præputium cordis vestri, & cætera. Ita explanando tanta, tamq; diligenti per omnia suauitatis arte vtitur, vt hoc maximè volumen, de illis esse areolis non dubites, de qualibus in laude iponsi dictum est: Genæ illius sicut areole aromatum, quæ cōsitæ sunt à pigmentarijs. Totam quippe scripturę huius areolam pigmentarius eruditus conferens in eo est, vt lectorem visu & odore trahendo delectet, vt pulchritudine beneficiorum dei ad dilectionem ipsius cunctorum conscientias inuitet. Et nunc quidem, quamuis multa sint, quæ ex istis vtiliter dicantur, & multo plura siue altiora quàm comprehendere vel attingere queamus, tamen quoniam suis locis singula tetigimus, nunc capitalia de libro hoc pauca cæteris omissis percurramus, videlicet in quibus Christi filij dei promissio est vel aduentus eius.

Deute.10.

Canti.4.

De eo quod ait: Propheram de gente tua, &c. Et quid secundum hunc locum dominus deus de semetipso locutus sit. CAPVT IIII.

PRophetam de gēte tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies, vt petisti à domino deo tuo in Oreb, quando concio congregata est atq; dixisti, Vltra non audiam vocem domini dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbō, ne moriar.] Propheta iste magnus nulli dubiū est, quin ipse sit Christus dei filius, idem propheta, & propheratum dominus, idem enim homo & deus. Quem quomodo petierit Israel in monte Oreb, aperte scriptura non dicit, nisi quòd cum vidissent voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemq; fumantem, perterriti ac pauore concussi, stetere. Tū procul dicente, Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus. Non loquatur nobis dominus, ne fortè moriamur. Ergo deus non sermonem illorum, sed necessitatem respiciēs, eundem sermonem pro petitione habuit, quia videlicet sic loqui, mediatorem petere fuit. Proinde cum dixisset: Nunc propheram de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, continuò subiunxit, ipsum audies sicut petisti à domino deo tuo in Oreb, id est, ipsum audire poteris sicut audibilem tibi atq; tolerabilem fieri loquelam dei petisti: ille enim nube carnis contectam habens igneam diuinitatis maiestatem, loquetur tibi. Porro vt in aduentu eiusdem propheræ maximè inexcusabiles forent, qui eum non susciperent Iudæi, Iudæorumque principes aut legisperiti, tale eis signum vel experimentum proponit. [Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod non est locutus dominus, hoc habebis signum: Quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus nō est locutus, sed per tumorem animi sui propheta cōfinxit, & ideirco nō timebis eum.] Hoc de semetipso scriptum esse sciens iste propheta, dicit in euangelio suo contra calumniatores Iudæos. Opera enim quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa opera quę ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater me misit. Et alibi: Verba quæ ego loquor vobis, à memetipso non loquor. Pater autē in me manens, ipse facit opera. Tanquam diceret: Opera subsequentia, opera patris mei quæ nemo alius fecit, testimonium perhibent verbis meis, quòd non ea de corde proprio confinxerim, quemadmodum prophetę mendaces, quos cauendos esse, scriptura præmonuit. Dicit autem lex vestra, hoc vobis fore signum prophetæ magni, quem secundum legem eandem per omnia vos audire debetis. Quod in nomine domini propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus locutus non est, sed per tumorem animi sui propheta confinxit, & ideirco non timebis eum. [Illum autem cuius in ore ego pono verba mea, qui audire noluerit, inquit, ego vltor exiliam.] Igitur eū præsentibus operum testimonijs clarum sit, q; ego propheta ille sum, qui suscitandus erat ex promissione dei, quia non est in me signum prophetæ, per tumorem animi sui verba confingentis, ipse vltor exister, quia vos audire non vultis.

Deute.18.

Ioh.5.

Ioan.14.

De separatione vrbium fugitiuorum, & quid spiritualiter sit mors sacerdotis. CAPVT V.

CVm disperdiderit dominus deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, & possederis eam, habitaueris q; in vrbibus eius, & in ædibus: tres ciuitates separabis in medio terræ, quam dominus deus tuus dabit tibi in possessionem, sternens diligenter viam, & in tres æqualiter partes totam terræ tuæ prouinciam diuides, vt habeat è vicino qui propter homicidium profugus est, quo possit euadere.] Perspicuè hic datur intelligi, cuius vsque ad sacerdotis mortem, in vrbibus fugitiuorum remorari debeat, qui nolens sanguinem fuderit, reuersurus in terram suam postquam ille obierit. Hoc, inquam, datur hic intelligi, quòd iste propheta magnus ille sacerdos sit. Quid autem est in vrbe fugitiuorum commanere vsque ad mortem magni huius sacerdotis magni prophetæ nostri, nisi pœnitentiam agere in fide passionis huius Christi filij dei? Nam si

Cap. XIX.

Numer.35.

Universidad de Deusto
Biblioteca

extra fines vrbiũ,quæ exulibus deputatæ sunt,fuerit inuentus,occidetur ab eo qui vltor est sanguinis,debuerat enim profugus in vrbe residere vsque ad mortem pontificis,id est, si non baptizatus in nomine Christi Iesu,præsenti vita excesserit,condemnabitur,sicut ille prædixit, debuerat enim in sola morte eius terminos ponere quærendæ saluris. Quæ igitur sunt tres istæ ciuitates,æquali inter se spacio distantes,nisi fides, spes, & charitas,tres virtutes principales? Et quidem cum tria sint,maior horum charitas est,verùm tum æquali inter se spatio distant, quia nihil horum ad salutem magis aut minus necessarium est. Sed continuò subiunctum est. [Hæc erit lex homicidæ fugientis,cuius vita seruanda est,qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum habuisse comprobatur odium,sed simpliciter abijsse cum eo in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fuerit manum, ferrumque lapsum de manubrio,amicum eius percusserit & occiderit.] Ad syluam cum amico imus,quoties cũ quolibet proximo ad intuenda delicta nostra conuertimur. Et simpliciter ligna succidimus,cum delinquentium vitia pia interione resecamus. Sed securis manum fugit, cum sese increpatio plus quàm necesse est in alperitatem prorrahit. Ferrumque de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior excidit, & amicum percutiens, occidit: quia auditorem suum prolata contumelia ab spiritu dilectionis interficit. Correcti nanque mens repentè ad odium proruit,si hanc immoderata increpatio plus quàm debuit,addicit. Sed is qui incautè lignum percutit, & proximum extinguit,ad tres necesse est vrbes fugiat, vt in vna earum defensus viuat,quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in vnitate sacramenti,sub spe,fide,& charitate absconditur,reus perpetrati homicidij non tenetur, eumque extincti proximus, & cum inuenerit non occidit, quia cum districtus iudex venerit,qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo procul dubio vindictam de culpæ reatu non experit,quem sub eius venia,spes,fides, & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur,quę nequaquam studio malitiæ perpetratur. Quid igitur? Num illa tantum peccata Christi morte delentur,quę nolentes vel nescientes commisimus? Sed profectò nolens occidit,qui hoc ipsum non vult quod occidit: non vult inquam,& nescit qui occidit, cui hoc ipsum displicet,quod occidit, cui displicet quod fecit. Cæterùm cui non displicet quod fecit vel quod fuit,qui non verâ ex corde pœnitentiam agit,nihil illi proficit mors Christi,sacerdotis magni,quamuis ad prædictas ciuitates confugiat,id est,quamuis in Christum credere se dicat,quamuis sperare præsumat,quamuis confiteatur quod dominum diligat.

De sepeliendo corpore eius,qui appensus fuerit patibulo,& quod ait: Maledictus à deo est qui pendet in ligno.

Cap. XXI. CAP. VI.

QVando peccauerit homo,quod morte plectendum est,& adiudicatus morti,appẽsus fuerit in patibulo,nõ permanebit cadauer eius in ligno,sed in eâdem die sepelietur,quia maledictus à deo est qui pendet in ligno,& nequaquam contaminabis terram tuam,quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionem.] Hoc planè legem dixisse scientes amici legis, imò corruptores legis,& inimici dei,callidè prædictum prophetam magnum,sacerdotẽ magnum cui cantatum fuerat: Benedictus qui venit in nomine domini, appenderunt in patibulo, vt consequenter constaret eum maledictum esse à deo, & proinde certum esset, hunc hominem iuxta sententiam vel accusationem ipsorum non fuisse à deo. Sed ô Iudęi malitia cęci fuerit quidem,quoniam & hoc Apostolus ait: fuerit, inquam, dominus noster maledictum legis, vt nos à maledicto redimeret: veruntamen,nunquid secundum verba legis pendere in ligno præcedens causa est maledictę? Vt taceam quod non dixit,quando homo adiudicatus morti, appensus fuerit in patibulo, sed ita præmisit, quando peccauerit homo, quod morte plectendum sit, & tunc demum subinsulit,& adiudicatus morti,suspensus fuit in patibulo: vt, inquam, hoc taceam, quòd manifestè à maledicto expurgat dominum nostrum, quia appensus quidem est in ligno, sed non peccauit quod morte plectendum esset: nunquid ait, maledictus est à deo,qui pendet in ligno? Nunquid ait, imprecando maledictus sit, vel absolutè maledictus, vt subaudiri possit imprecantis verbum: sit, & non potius enuntiando dixit, maledictus à deo est, non quia pendet, sed qui pendet in ligno? Non enim sic se habet litera Hebraicæ veritatis, quomodo LXX. transtulerunt, quippe qui non sensum dei perfectè habebant, nec enim vates, sed interpretes erant, vndè & hoc, sicut cætera multa non satis integrè transtulerunt, maledictus omnis qui pendet in ligno: cum sic habeatur in Hebraico: Maledictus à deo est, qui pendet in ligno. Nempe tribus modis discordat à vero hæc translatio. Cum enim in Hebraico habeatur, maledictus est, transtulerunt absolutè maledictus, & sit, subaudiri potest. Item in Hebraico additum est,à deo, quod in LXX. deest, & econtrario in septuaginta additum est omnis,quod in Hebraico non habetur.

Quare ergo inquis, Apostolus translatione illorum in hac sententia vsus est? Sic enim ait: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est, maledictus omnis,qui pendet in ligno. Quare hoc exemplo sic vsus est: Videlicet quia apud Gręcos, quibus

Matth.xv. Galat.3.

Galat.3.

qdibus scribebat,vulgata fuerat à tempore Ptolomæi Philadelphi, septuaginta interpretum ędition, & nimis importunum erat, vt cum Christo testimoniũ perhibere asserret scripturas, vt vix audiretur,ipsas quoq; scripturas malè interpretatas esse,ostendere conaretur, cum apud illos septuaginta interpretum authoritas haberetur celeberrima. Maluit ergo sententiam cum sensu qui ædificaret commemorare,quàm corrigendo scripturã,veteranos lectores offendere. Præterea videre melius, cuius intentionis sit hæc eadem enunciatio maledicti, præsertim quia pro eo quòd maledictus à deo est,iubet illum sepeliri. Nonne mortuis pars benedictionis est sepeliri,& econtrario maledictionis sepultura carere more asini? Sicut de quodam rege terribiliter dictum est, prout erat meritus, sepultura asini,id est,nulla sepultura sepelietur. Nonne sancti & magni viri patres,siue patriarchæ,de sepeliendis vel etiam transferendis corporibus suis, diligenter mandauerunt, & pro magno illis fuit, sepeliri, & non tantum vbicunque, sed in sepulchris patrum suorum? O igitur mirabile & antiquum crucifixi huius consilium, qui tanto antequam veniret, ita de sepeliẽdo corpore suo dedit præceptum, vt profuerit omnibus crucifixis, scriptum pro se vno legis mandatum. Cum enim decollatos, siue lapidatos, aut alia vi peremptos licuerit impunè insepultos canibus proijci,solis crucifixis propter istum crucifigendum lex prophetica, vtpote digito dei conscripta, sepulturam negari prohibuerit. Nonne ergo propheticus ipsius CHRISTI crucifigendi spiritus,gemitibus inenarrabilibus rugiebat in corde Moysi, talem legem scribentis: vt dum crucifixi omnes ex lege sepeliuntur, sepultura non careat hic vnus pro salute mundi crucifixus,à deo maledictus? Notandum quippe (vt iam dictum est) quia non ait imprecando, maledictus sit,sed causam reddens,cur eadẽ die debeat sepeliri, enunciãdo dixit, quia maledictus est,addẽs etiã à deo,quod nusq; fecit in cunctis maledictionibus legis. Verbi gratia: Cũ dicit maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictus ingrediens, maledictus egrediẽs, & similiter in cæteris, nusq; dixit à deo, nisi tantũ in hoc loco. Cur hoc, nisi quia verè solus est hic à deo maledictus, in eo videlicet, quòd (sicut ait propheta) iniquitates omnium nostrum in illo posuit deus? Idcirco sepelitur, inquit, qui pendet in ligno, quia futurus est talis pendens in ligno, qui erit maledictus à deo: à deo, inquam, transponente maledictiones humani generis in illo. Quòd si quis obijciat, sæpe maledictiones prolatas esse à deo: verbi gratia, cum dicit ad Cain: Nunc ergo maledictus es super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Nos econtrario dicimus, non esse maledicti effusionem, sed maledicti iam existentis enunciationem, præsertim cum non dicat, maledictus sis, sed maledictus es, & non à me, sed à peccatis tuis. Nec enim maledictus est Cain à deo, sed à voce sanguinis fratris sui, clamantis de terra, & imprecates eius annunciantis ipsi deo. Igitur hic solus maledictus fuit à deo, & non à suo peccato: à deo, inq;, qui omnium nostrum maledictum, quod erat super nos, id est, omnem iniquitatem nostram posuit in eo. Quod non addidit lex, & nequaquam contaminabis terram quã dominus deus tuus daturus est tibi in possessionem, mira spiritus sancti arte dixit & scripsit, cũ potius ex ea cõtaminata terra posset videri si in se reciperet corpus maledicti. Quid enim? Quid etiam hoc loco scriptor legis intendit? Hoc vtiq;, quia terra quam dedit deus vero Israeli in possessionẽ, corpus est huius singulariter & pro nobis maledicti, quam sibi datam tunc Israel non contaminauit, id est, contaminari non permisit, quando illud Ioseph & Nicodemus eodem die sepelierunt pro cõmuni lege omnium in ligno pendentium, videlicet ne indignè insepultũ abijceretur, & à canibus illis, qui vnũ circundederant adhuc exanime conspueretur. Porrò illi putabant in eo non contaminari terram suam, si cuiusq; taliter occisi corpus nequaq; viuentium oculis ingereretur. Quòd si quis quærat adhuc, cur pro hoc tantopere legislator fuerit sollicitus, cum posset etiam insepultum cœlitus custodiri sacrosanctum corpus, sicut custodita sunt, ne à canibus vel auibus lederẽtur etiã multa corpora martyrum, interrogemus eum cur moriente eodem domino, & terra tremente monumẽta sanctorũ aperta sunt. Videlicet aut nihil idoneum, aut hoc respondebitur sollũ, quia corporibus mortuorũ hoc expediebat, vt coniungeretur cũ eis in sepulchris corpus huius mortui, quod afferebat resurrectionẽ mortuorum, & ideirco ad suscipiendũ illud certamen & auidè sese dilatauerunt. Nam sicut animã domini Iesu ad animas apud inferos descendere expediebat, vt indè illas educeret, sic & ad corpora corpus eius peruenire oportebat vt illa resuscitaret.

Deut.28. Esaiæ 53. Genes.4. Matt.27.

Quid sit inuenire hominis cadauer in terra, cuius cædis reus ignoratur, & quid sit viciniorem ciuitatem perspicere, & illic ceruices vitulæ cædere, & manus lauare.

CAPVT VII.

QVando inuentum fuerit in terra,quam dominus deus tuus daturus est tibi,hominis cadauer occisi,& ignoratur cædis reus,egredientur maiores natu, & iudices tui,& metientur à loco cadaueris singularũ per circuitum spacia ciuitatum, & quã viciniorẽ cæteris esse perspexerint,seniores ciuitatis eius, tollent vitulã de armento quę nõ traxit iugum, nec terram scidit vomere,& ducent eam ad vallẽ asperam atq; saxosam,quæ nunq; arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ,&c.] Præsentis loci mysterium maiores nostri,iudices nostri,scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucæ 24. Apostoli sancti hoc modo impleuerunt. In terra quam dominus deus ipsorum dedit illis, id est, in sanctarū plenitudine scripturarū, quas vt intelligerent, dñs Iesus sensum aperuit illis, cadauer hominis occisi inuenerunt .i. sacrilegium eorū qui occiderūt, & eius qui occisus est Christi filij dei veritatem atq; innocentiā, causam quoq; intellexerunt. Sed quodammodo ignorabatur cædis reus, rum quia Iudęi non ipsi manibus suis occiderunt, sed gentilibus occidendū tradiderunt, tum quia non le Christum regem suum, sed magum atq; maleficum hominē occidisse pertinaci concertatione defendunt. Quid igitur? Exierunt & à loco cadaueris mensi sunt singularū per circuitū spatia ciuitatum. Locus cadaueris siue locus cędis in illa terra quam dominus deus dedit in illa scriptura sancta, cuius intelligentiā Christus tribuit: locus, inquam, cædis ille est scripturę locus, qui cunq; manifestè passionē exprimit redemptoris. Verbi gratia: Sicut ouis ad occisionē ducetur, & Esaiæ. 53. Daniel. 9. quasi agnus coram tondente se obmutescet, & nō aperiet os suum. Item: Post hebdomadas LXXII. occidetur Christus. Hoc tali loco animaduerso, viciniorem gratiæ vel saluti esse perspexerint ei uitatem siue ecclesiam gentium, q̄ populum Iudęorum. Cū enim dixisset Esaias, quod iam prędictum est: Sicut ouis ad occisionem ducetur, &c. Qui locus cædis Christi est, confestim è vicino subiunxit: Lauda sterilis quæ nō paris, decanta laudē, & hinnu, quę nō pariebas, quoniā multi filij deserтæ magis q̄ eius quæ habet virū, dicit dominus. Item cū dixisset Daniel: Occidetur Christus, vt ante iam dictum est, qui itidem locus cędis Christi est, continuò subiunxit: Et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Igitur secundū positionem terræ, secundū sacratissimum textum scripturæ diuinæ, vicinior ciuitas hæc q̄ illa loco cadaueris est, propinquior gratiæ Christi gentilis q̄ Esaiæ. 54. Iudaicus populus est. Quid proinde facient seniores huius ciuitatis? Tollent (inquit) vitulā de armento, quæ non traxit iugum nec terram scidit vomere, & ducent eam ad vallē asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. Vitula lasciua, vitula male libera, nullóq; diuini cultꝰ iugo assuera, caro erat nostra, bruta, & vitiosa. Vt ergo non imputaretur nobis sanguis hominis occisi, oportebat cędere ceruices huius vitulę, id est, superbiam carnis, membra vel opera carnis mortificare in valle aspera atq; saxosa, id est, in humilitate ac laboriosa pœnitentia, & hic lauare manus .i. baptizari in morte Christi Iesu. Vndè & protinus subditur: [Et veniant maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, & lauabunt manus suas super vitulam, & dicent: Manus nostrę non effuderunt hunc sanguinem, nec oculi viderunt.] Sed nunquid hoc illis quoq; congruit dictum, qui sceleri Iudæorum interfuerunt, qui crucifigendum Roma. 6. hominē illum acclamauerunt, & postea manus suas lauerunt? Nunquid & ipsi dicere possunt, manus nostræ non effuderunt hunc sanguinem, nec oculi viderunt? Planè hoc & ipsi veraciter dicere potuerunt, quia lauando manus suas alterati sunt. Omnes qui in Christo Iesu, oēs qui in morte Galat. 2. Christi Iesu baptizati sunt, hic innouati sunt, imò sic alterati sunt, vt iam nō sint ipsi qui fuerunt à deo, vt dicat Apostolus: Consepulti sumus cum illo per baptismū in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Item Christo confixus sum cruci, viuo autem nō iam ego, viuit verò in me Christus. Igitur ipsi qui sanguinem Christi fuderunt, & postea pœnitentiam egerunt, baptizati in nomine eius, postq; sic lauerint, & sic lauando alterati fuerint, rectè & veraciter dicant. [Manus nostræ nō effuderunt hunc sanguinem, nec oculi viderunt: propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti domine, & nō reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel.] Nihilominus à nobis qui eramus longè, sed supradicto modo secundum mensoris funiculum facti sumus propè, aufertur reatus sanguinis, & alienus sumus ab innocentis cruore qui fusus est, cum fecerimus quod præcepit dominus. Cæterùm non faciendo hoc, & non credendo in eum qui occisus est, eis qui occiderunt consentiremus, atq; ideirco sanguis eius iustè à nobis exigeretur.

Quid sit spiritualiter, obsessa ciuitate non arbores fructiferas succidere sed de lignis agrestibus machinas instruere: & quid sit obsessæ ciuitati primùm pacem offerre. CAPVT VIII.

QVando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circundederis vt expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem, quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantiū contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, sed & cæteris apta vlibus: succide & in- 2. Corin. 9. ligna fructifera conseruentur, quę autē fructum nō faciunt, succidantur. Ergò ne de lignis cura est deo? Si (iuxta Apostolum) de bobus cura illi non est, quanto magis de lignis insensibilibus cura illi non erit? Igitur ligna ista vel arbores istæ homines sunt, & secundū hanc similitudinē illud accipimus in euangelio veraciter dictum, Fructus ergo facito dignos pœnitentiæ. Iam enim securis Matth. 3. ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exciderur & in ignem mittetur. Nempe qui obsidet ciuitatem multo tempore, & munitionibus circundat, vt expugnet eam, ipse est qui foris armato custodięti atrium suū, foriorem superuenit, & ciuitatē eius ciuitate dei viuentis

viuentis Hierusalem cœlesti inimicam, vsque ad finem seculi expugnare non desinit. Vndè quia Lucæ 12. primus eius aduentus in pace extitit, & remissionē peccatorū omnibus obtulit: Secundus autem in terrore erit, & eos qui pacē eius recipere noluerunt, durus debellator in infernū præcipitabit. In superiori capitulo (quod præfestinatione prętereamus) eidē alumno suo Christo filio dei familiariter dixerat, hęc eadem sancta & spiritualis lex: [Si quando accesseris ad expugnandā ciuitatē, offeres ei primū pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, salua- bitur, & seruiet tibi sub tributo. Si autē fœdus inire noluerint, & cœperint contra te bellum, oppugnabis eam, &c.] Accedens namq; ad expugnandam ciuitatem, primùm ei pacem obtulit, qui ingrediens in hūc mundum ad expugnandum diaboli regnum, primùm pœnitentiam & remissionem peccatorum omnibus gentibus prædicauit. Quem recipere & portas illi aperire, est corde Matth. 4. aperto credere ad iustitiam, & ore patenti confessionem facere ad salutem. Qui hoc modo fœdus cum illo inierint, saluabuntur: qui autē recipere illum noluerint, oppugnari & victi tandem gla- Roma. 10. dio iudicij ferientur. Igitur non succides, inquit, arbores quibus vesci potest, id est, non iudicabis peccatores dignos fructus pœnitentiæ facientes. Quare? Quoniā lignū, inquit, est & nō homo, nec potest bellantium contra te augere numerū. Ergòne lignū non pomiferum, id est, peccator, nō sa- ciens pœnitentiæ fructus, homo est, & potest contra pugnatorē istum augere hostiū numerū? Planè 1. Corin. 1. homo .i. sapiens & rationalis adeò sibi videtur, vt stultitiā arbitretur id quod prædicamus Iesum Christum ideo crucifixum, vt per ipsam crucē suam obsideret vel impugnaret diabolū, & adeò sibi videtur augere posse hostium Christi numerū, vt dissertando nonnunq; currenti verbo dei, moram faciat vel impedimentum. Econtrariò, qui iudicat se nihil scire inter eiusmodi homines, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum, hic suomet iudicio nō homo est, sed lignū de cœlo expectans rorem, vndè relloresc̄at, & dignū faciendo fructū, primę originis recuperet statū, quē in Adā perdidit propter concupiscentię lignū: & hic talis contra deū & hominē Christum nec potest, nec vult hostium augere numerū. Seruabitur ergo hic, ille autē tanquam lignum inutile succidetur, iuxta quod scriptum est: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudētium reprobabo. Esaiæ 29. Sanè si qua in illo vel ex illo procedunt vtilia, quę ex aduerso eiusdē ciuitatis munitionibus efficaciter inquiri valeant, hęc nos, imò qui in nobis loquitur Christus, rapere nō dedignabitur, vt malè compositis bene vtatur. Vndè prouida cū dixisset scriptura: Succide illa, continuò subiunxit: & instrue machinas, donec capias ciuitatē, quę contra te dimicat. Hoc ipsum primū Apo- Actu. 17. stolum fecisse legimus, vbi cū dixisset: In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus, continuò subiunxit: Sicut & quidā vestrū poetarū dixerūt, ipsius enim & genus sumus. Item, dixit autē quidam illorū proprius ipsorum poeta: Cretenses semper mēdaces, malę bestię, ventres, pigri. Item q̄, non Tit. 1. solū nō reprehēsibile, verū etiā laudabile est, quoties vir ecclesiasticus de lignis agrestibus quæ succisa sunt .i. de sapientibus mundi, qui damnati sunt, commoda dictorum coruelit exempla vel testimonia, vt suomet robore debelletur ciuitas quæ aduersus Christum dimicat.

De muliere pulchra in bello capta, & adamata, qualiter eam ducere vxorem liceat, & quid mysticè significet. CAP. IX.

SIingressus fueris ad pugnandum contra inimicos tuos, & tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua, captiuosq; duxeris, & videris in numero captiuorum mulierē pulchram, & adamaueris eam, voluerisq; habere vxorem, introduces in domum tuam. Quę radet cæsariem, & circumcidet vngues, & deponet vestem in qua capta est, & sedens in domo tua, flebit patrem & matrem suam vno mēse. Et postea intrabis ad eam, dormieisq; cum ea, & erit vxor tua.] Iuxta literam hoc 2. Reg. 3. fecisse Dauid tradunt Hebræi de Maacha filia Tholomai regis Gessur, videlicet quod in prælio captam, cæsariē & vnguibus præcisis, secundum hanc legem vxorē sibi sociauerit, ex qua genuit Thamar & Absalon. Porrò iuxta sensum mysticū hoc ita facere debet ecclesiasticus vir. Mulier pulchra in numero captiuorū siue inimicorū, sancta scriptura est, in tractatibus hereticorū. Nam & pleriq; hæretici siue hæresiarchæ in cathedra Moysi, imò & in Apostolico culmine sederunt, & quanquam de diuinitate malè sentientes, de moribus tamen & allegorica subtilitate vtiliter multa dixerunt. Si ergo egressus fueris (inquit) ad pugnandum contra inimicos tuos, id est, si sanctum habueris zelum contra fidei Christianæ hæstes hæreticos, & tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua, vt palmam veritatis obtineas potenti fide & sana doctrina, non tibi ista legis imponitur necessitas, vt nullam quamlibet pulchram mulierē apud illos inuentam adamare nō audeas, id est, vt nullam quamlibet vtilē scripturarū expositione ab illis conceptā legere vel audire non debeas, sed omnibus probatis, quod bonū est tenere, & à sola specie mala tibi abstinere licebit. Nā 1. Thes. 5. hoc est quod nunc dicitur: Quę radet cęsariem, & circūcidet vngues, & deponet vestē in qua capta est, & postea intrabis ad eam, dormieisq; cum illa, & erit vxor tua. Cęsariem namq; radere, vngues circuncidere, vestemq; pulchræ mulieris mutare, est omne quod prauum, omne quod superfluum est sacræ lectioni amputare, omnem denique speciem malam, id est, sensum hæreticum, cautè & diligenter auferre, vt vxorē habeas idoneam, iuxta illud: Dixi sapientiæ soror mea es, & Prouer. 7. prudentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXI.

prudentiam vocaui amicam meam. [Sinautem postea non federit in animo tuo, dimittes eã libera, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam, quia humiliasti eam. Iuxta literã manifesta est æquitas, iuxta anagogen verò iudicij lectorum inhibetur mirabilitas, videlicet quia Iem in Theophilo, Alexandrinæ ciuitatis episcopo, ecclesiastica reprehendit relatio. Qui cum Iohannis Constantinopolitani, qui Chrysostomus appellatur, esset inimicus, lectionem Origenis, cui libenter incumbebat, zelo eiusdem Iohannis damnauit, tandemq; damnato Iohanne, quia se à lectione Origenis non cohibuit, rursus ipse lectioni Origenis eiusdem incubuit. Qui dum ab ali quo fuisset interrogatus, quomodo ea quæ abdicauerat, rursus amplecteretur, ita respondit. Origenis libri similes sunt prato floribus pleno. Quicquid ergo bonũ in eis inuenero, decerpo: si quid mihi spinosum occurrerit, hoc quasi si pungat, omitto. Igitur si postea (inquit) non federit in animo tuo, dimittens liberam, id est, si quamlibet circuncisam damnaueris, pro experimento tuo lectionem captiuam, non eadem rursus mutata sententia, ad tuam retrahes scholam, quia humiliasti, id est, damnasti eam, ne non tam per rationem damnasse videaris, q̃ per inuidentiam.

De homine duas vxores habente, quòd non possit filium dilectæ primogenitum facere, qualiter Christus synagogam, & de gentibus habens ecclesiam, hoc debeat adimplere. CAP. X.

SI habuerit homo vxores duas, vnam dilectam & alteram odiosam, genueritq; ex ea liberos, & filius odiosæ fuerit primogenitus, volueritq; substantiã inter filios diuidere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ: sed filium odiosæ agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia. Iste est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita, & cætera.] Non poterit (inquit) filium dilectæ facere primogenitum, subauditur, nisi filius odiosæ proprio vitio honorem perdiderit primogenitorum. Nã quia minus dilectæ primogenitus Ruben cubile patris ascendit, & maculauit stratum eius, ideirco potuit Iacob plus dilectæ Rachelis filiũ Ioseph facere primogenitũ, sicut scriptũ est in Paralipomenõ: Rubẽ quippe fuit primogenitus Israel: sed cũ violasset thorũ patris sui, data sunt primogenita eius filijs Ioseph, filij Israel, & nõ est ille reputatus in primogenitũ. Porrò Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt, primogenita autẽ reputata sunt Ioseph. Cæterùm spiritualiter, & hanc partem legis mediator dei & hominũ, homo Christus Iesus, adimpleuit. Nam hic ille homo est, qui duas vxores habuit, vnam dilectam, scilicet synagogã, propter patres charissimã: alterã odiosam, scilicet gentilitatem, cui loquitur per Esaiam: Quia vt mulierem derelictam & mœrentẽ spiritu vocauit te dominus, & vxorẽ abadolescentia abiectã. Verùm hæc abiecta, hæc odiosa prior peperit, primum enim sponsi sui filij dei aduentũ recepit. Illa autẽ nunc sterilis permanens, secundum eius aduentũ receptura est. Cum enim plenitudo gentiũ subintrauerit, tunc omnis Israel saluus erit. Igitur filius odiosæ primogenitus est, & ex lege non potest homo filium dilectæ facere primogenitum, & præferre populo Christiano filio huius odiosæ, quemadmodũ dicit: Non possum ego à meipso facere quicq̃. Sicut audio, iudico: & iudicium meum verũ est. Quid enim homo iste factus ex muliere, factus sub lege, quid inq̃ cum hæc diceret, audiebat homo iste, nisi legem iustitiæ, auditor & factor legis sanctæ, & iustæ, & bonæ? Quamuis illam diligeret, quamuis super illam dilectam, flere quoq; pro carnis affectu potuisset, non tamen sic iniustus esse potuit, vt non filium odiosæ cognosceret primogenitum, magis diuinitatis rationem q̃ carnis sequẽs affectum. Dedit ergo huic primogenito de his, quæ habuerat cũcta duplicia. Nam apud illam quondam dilectam, sola remanente litera, filius huius non fit odiosæ, scilicet populus Christianus sic sanctam possidet scripturã, vt cum historica spiritualia quoq; obtineat mysteria. Iste enim est principium liberorum eius, quia primus credidit in aduentu eius, & huic debetur primogenita: Vnde & in psalmo gratulatur idem primogenitorum possessor, & dicit: Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob, quem dilexit. Speciem Iacob, inquit, quia videlicet quemadmodum Iacob ille secundum nomen suum, fratrem suum Esau supplantauit sic iste filius odiosæ illi filio dilectæ supernæ benedictionis primogenita præripuit.

Gene. 35.

1. Para. 5.

Esaiæ 54.

Rom. 11.

Iohan. 3.

Galat. 4.

Lucæ 19.

De filio contumaci in iudicium producendo, quod non fecit Heli, quomodo patres spirituales in ecclesia id agere debeant. CAP. XI.

SI genuerit homo filium contumacem & proteruũ, qui non audiat patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portã iudicij, dicentq; ad eos: Filius iste noster proteruus & cõtumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, atque luxuriæ, & conuiuijs. Lapidibusq; eum obruet populus ciuitatis, & morietur, & auferetis malum de medio vestri, vt vniuersus Israel pertimescat.] Grauis & matura sententia sanctæ legis, teneros falsæ pietatis affectus, à cordibus patrum erga filios ne habeantur, excludit. Nam in causa dei, nec filium pater sapiens agnoscit. Quã legis authoritatem, quia senex Heli neglexit, ideirco pauendum vitæ periculũ incidit. Nunquid enim tam molliter

molliter dixisse contentus esse debuit, quare facitis res eiusmodi, quas ego audio res pessimas in omni populo, nolite filij mei? Nonne armaturam zeli, qualis vel quanta super filios inobedientes esse debuerit, sacerdos longæuus ex ista legis lectione scire potuit? Recte igitur q̃uis dixisset, Nolite filij mei: rectè inquã arguitur non corripuisse filios suos pater Heli, domino dicente: & magis honorasti filios tuos, q̃ me. Itemq; de illo, eo quòd nouerat indignè agere filios suos, & nõ corripuit eos: neq; enim corripuit, qui nõ legitimè corripuit. Meminerit huius oĩs pater spiritualis, qui benè didicit præesse domui dei. Si fortè genuit hic homo filiũ proteruũ & cõtumacẽ, qui nõ audiat qui obedire contemnat, scire debet, quia prima generis nostri, quam luimus, culpa est inobedientia, & quia contumacibus & proteruis nullam iustitia dei reposuit veniam, sed sicut scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Cogitandum tamen illi est, quia de omnibus iudicijs suis deo redditurus est rationem, ne fortè inuidiæ, aut zeli flamma vrat animã, ideirco suam non præcipitabit sententiam, sed sapientes adhibebit in testimonium. Hoc benè in cura filiorum sancti & orthodoxi patres sanxerunt, secundum præcuntis huius authoritatis imperiũ. Dicit enim præsens lex: Apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, & cætera. Igitur cætera quidem peccata toleranda sunt in domo dei, contumaces autem & proteruos filios sæueritas patrum sapientium obruit, vt auferat malum de medio sui, cum prę senti autoritate legis domini, imò proprio exemplo dei, qui inobedientes filios, primos homines scilicet, de paradiso expulit.

1. Reg. 2.

Iacob. 4.

Quid sit spiritualiter, bouem aut ouem vel asinum fratris, etiam si propinquus non sit, reducere aut subleuare, vel qualiter Christus hoc perficiat. CAPVT XII.

NOn videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & cæ.] Magnificè & hoc imperiũ eius, dominus noster Iesus Christus per omnia legi subditus, se adimplere perdocuit, quando vilissimum omnium iumentorum asinum ascendit veniens in ciuitatem Hierusalẽ, passurus pro salute mundi, iuxta prophetiam Zachariæ, dicentis eidem sanctæ ciuitati, imò supernæ Hierusalem, cuius illa typus vel vmbra fuit: Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator, ipse pauper, & ascendẽs super asinũ & super pullũ filiũ asinæ. Quid eni mysticè asinus ille cui insidet dominus, nisi stultus gentilũ populus intelligitur? Et simplicior quidem Hebræorum populus, qui dominum sequebatur, phariseis dicentibus: Sed turba hæc quæ nõ nouit legẽ, maledicti sunt, asinus quidem, sed propinqui asinus fuit. Dicit autẽ hęc sancta & spiritualis lex: Etiam si non est propinquus frater tuus, nec nosti eum, duces in domum, & cætera. Igitur vt totam legem impleret, etiã nõ propinqui sui asinũ iste saluator noster ascẽdit, eumq; in domum suã duxit, quando gentilẽ populum assumpsit, stulta mundi eligens, vt confunderet sapientes, sedensq; docto obedientis, arq; dicentis: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas doce me, duxit in domum suam cœlestem per viam prudentiæ, pueris occurrentibus, & cum laude dei subleuantibus ramos victoriæ: per quos videlicet pueros sancti intelligũtur angeli, gaudẽtes de felicitate redẽptionis nostrę. Hoc idem rectè intelligitur de oue errante, quod maximè comprobatur ex parabola centũ ouiũ & vnius perditæ. Notanda diligenter tota præsentis capituli textura. Siquidem tam in principio quàm in fine eius subleuatio præcipitur Iudaici populi, qui domino secundum carnem propinquus extitit, in medio autem subleuatio populi gentilis, qui à carne eius alienus erat, & à testamẽto dei. Nam in principio dicit. Non videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis, sed reduces fratri tuo. In fine autẽ sic: Si videris asinum fratris tui, aut bouem errantem cecidisse in via, non despicies, sed subleuabis cum eo. Porrò in medio dicit: Etiam si nõ est propinquus frater tuus, nec nosti eum, duces in domum tuam, videlicet bouem eius vel asinum. Frater namq; hominis huius, qui solus legem totam implere potuit, ipse est Iudaicus populus, secundum carnem Abrahæ frater vel propinquus domini, quem & prius errantem primo aduentu suo saluator requisiuit, & aliquos ex eis ad viam salutis reduxit, & nunc sub onere peccati facentem, non omnino despiciet, sed in fine subleuabit. Interim qui non erat nunc eius propinquus aut frater (vt iam dictum est) asinus qui perierat reducitur, quia de gentibus ad carnem Abrahæ non pertinentibus, simplices & abiecti per gratiam colliguntur.

CAP. XXII.

Zacha. 9.

1. Cor. 1.

Psal. 24.

Matt. 21.

Lucæ 15.

Quid sit spiritualiter, mulierem virili, aut virum muliebri veste indui non debere. CAPVT XIII.

NOn induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea. abominabilis est enim apud deum qui facit hęc.] Hoc vtrunq; adeò spõtè natura perhorrescit, vt de eo quod minus est, Apost. dicere nõ dubitauerit: Vos ipsi iudicate, Decet mulierẽ nõ velatã orare deũ? Nec ipsa natura docet nos: Vir qdẽ si comã nutriat, ignominia est illi, &c. Porrò spiritualis mulier veste virili induitur

1. Cor. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXII.

induitur,quando is qui vitæ suę nescit moderamina tenere, iudex fieri vitæ audet alienæ,& præ esse præsumit, qui nondum subesse didicit. Econtrariò,vir vtitur veste fœminea, quando is qui iam spiritualia percepit charismata, scilicet prophetiam, aut sapientiæ siue scientiæ sermonem, aut genera linguarum,aut quippiam horum propter quod vir iure dici poterat, & tanquam vir præest in domo dei quæ est ecclesia, fluxa tamen sequitur vitia,& pro contemptibili vita meretur,vt si qua est prædicatio eius,ipsa quoq; rectè despiciatur. Vtereq;, inquit,abominabilis est apud deum qui facit hæc, quod vtiq; assertione nostra non indiget.

Qualiter Christus ambulans per viam huius vitæ,in arbore vel in terra nidum auis inuenerit,& pullos tenuerit,& matrem abire permiserit. Cap. XIII.

Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidũ auis inueneris,& matrem pullis vel ouis incubantem desuper,non tenebis eam cum filijs,sed abire patieris,captos tenens filios,vt benè sit tibi,& longo viuas tempore.] Paruis nominibus res pergrandes significantur,& vt magnifi centius dictum sit,hic quoq; in facie Moysi paruo velamine grandis splendor operitur.Nam cuius aut qualis auiculæ nidũ hic aut oua oporteat intelligi,consultus Hieremias propheta sic exprimit: Perdix fouit quæ non peperit, fecit diuitias & non in iudicio. In dimidio dierum suorũ derelinquet eas,& in nouissimo suo erit insipiens. Perdix auicula fouit,inquit,quæ non peperit. Solet enim furari & fouere oua comparis sui. Nati autem pulli, audiunt clamorem eius, quæ oua peperit,& continuò relicta illa, quæ furata est,& oua furtiua fouit, vt diuitias faceret,& nidum suum ditaret,& non in iudicio,id est,de rapina,recurrunt ad eam quæ mater est, quæ peperit prima.Propterea dicit: In dimidio dierum suorum derelinquet eas,& in nouissimo suo erit insipiẽs. Insipienter enim dũ deludere cupit, delusa est,& ars eius à natura victa est. Perdix iste,diabolus est,qui astutia sua massam generis humani, in primis parẽtibus creatori surripuit,& extunc fouit quæ nõ peperit,id est,in vitijs huius mundi malè blãditus est eis,& in peccato nasci fecit eos,quos non creauit. Vndè in Esaia sub nomine Assur gloriabundus dicit: Et detraxi quasi potens in sublimi residentes,& inuenit,quasi nidum,manus mea fortitudinem populorum. Itaq; quasi oua de nido sublimi,de nido alieno surripuit,de quibus pulli erant nascituri, quando de paradiso fraude eduxit homines,de quibus nascituri erant, omnes filij dei iam prædestinati, dicente domino: Crescite & multiplicamini. Fecitq; diuitias,& nõ in iudicio,quia videlicet princeps mundi huius factus est,& ab hominibus in templis idolorum,pro deo cultus est ordine peruerso.Sed in dimidio dierum suorum(inquit) derelinquet eas, quod iam factum est,& in nouissimo suo erit insipiens,quod futurum est. Vniuersitas nanque dierum eius vsq; ad vltimum iudicium protenditur. Verum ante illud iudicium qui iudicaturus erat,venit iudicandus,& sine iudicio rapras, cum iudicio raptori per passionem suam sustulit diuitias,quemadmodum dicit: Nunc iudicium est mũdi,nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra,omnia traham ad meipsum. Tandè in nouissimo suo erit insipiens.i.insipientiæ coarguetur, tunc videlicet, quando videntibus cunctis præcipitabitur.Igitur pulchrè & venerabiliter tibi ô singularis auditor & factor legis,Christe Iesu,dicit hæc sancta lex. Si ambulãs per viam,in arbore vel in terra nidum auis inueneris,& matrem pullis vel ouis incubantem desuper,& cę. Nidus auis in arbore,populus Israel fuit sub prædicto quidem mundi principe, sed in legis altitudine natura quidem filius iræ, sicut & cæteri,sed in alta fide Abrahæ. Nidus auis in terra fuit vniuersa gentilitas,sub pennis diaboli malè fota,& in omni terrena cupiditate,dei quoq; ignorantiam habens, omnino depressa. Porrò filius dei per viam ambulans vtrobique nidum inuenit, quia præsentis vitæ mutabilitatem ingressus,vtranq; partem gratia sua respexit ablq; distinctione Iudæi & Græci.Non,inquit, tenebis eam cum filijs,sed abire patieris,captos tenens filios.Matrem adulterinam quæ(vt suprà dictum est)fouit quæ non peperit,non tenebis. Nec enim gratia liberatoris diabolum requisiuit, sed tantum filios sibi gratia regenerandos requisiuit. Idcirco capti tenentur filij vt saluentur,idcirco mater talis abire permittitur, vt in nouissimo suo perdatur.

Hier.17.

Esaiæ 10.

Iohan.12.

Iob.40.

Mysticè de eadem re,qualiter Christus fecerit, vel qualiter nos faciemus,tenendo mysticos sensus,dimittendo literam legis. CAP. XV.

NOn tenebis(inquit) matrem cum filijs,sed abire patieris,captos tenens filios,vt benè sit tibi,& longo viuas tempore.Mater pullis vel ouis desuper incubans, litera synagogæ est,litera legis quę occidit:oua autẽ ipsa vel pulli mysteria sunt spiritus legis, spiritus viuificatus.Sed illam matre,illã literam Christus nõ tenuit,quemadmodũ in psalmo dicit: Quoniam non cognoui literaturã,introibo in potẽtias domini. Filios tantũ captos tenuit,spiritualiter enim legẽ implerí vult à suis discipulis.Non tenebis ait,sed abire patieris. Ad quid? Vt benè sit tibi, ait,& lõgo viuas tempore. Dicamus aliud quod commodius præsentem locum queat illustrare. Ipse in psalmo dicit: Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei.Sed quid? Disperge illos in virtute tua.Ecce hodie videmus matrem sola auolasse sic in filijs,& scimus vbi sit,quia toto orbe dispersa est synagoga inimica Christi, solam habens literam legis

Alia expositio.

Psal.58.

legis & hoc ipsum Christo proficit,vt lõgo viuat tẽpore.i.vt nunq; eius obliuiscatur populi.Igitur & nos vel quicq; nostrum per viã imus,quia præsentẽ vitã pergimus,& nidos auis in terra & in arbore inuenimus,quando verba historiæ,aut in contẽplatiua,aut in actiua vita tenẽda legimus. Nam præcepta actiuæ vitę,nidus auis in terra est.præcepta contẽplatiuæ,nidus in arbore.Mater verò pullis vel ouis incubat,quando ipsa historia intellectum spiritualẽ fouet. Non teneamus eã cum filijs, sed abire patiamur, captos tenentes filios, quia videlicet in quibusdã locis prætermittenda est historia,vt soli matris huius pulli,id est,spiritualis intelligentiæ sensus nobis in eum vertant,nec nos mater,sed pulli reficiãt.Cum enim legimus aurum & argentum Aegyptiorum ab Israelitico populo petitionis deceptione surreptum, & rursum cũ legimus carnalia sacrificia deo exhibita,quid in hoc verborum nido,nisi mater dimittenda est, & filij tenendi? Nos enim cum à quibusq; secularibus vigilantiam ingenij in defensionem veritatis trahimus, & cum eorum eloquium in vsum rectitudinis vertimus, quid aliud quàm aurum & argentum ab Aegyptijs tollimus,vt ex eo & nos diuites effecti, & illi pauperes, valeant ostendi, sicut scriptũ est,in captiuitatẽ redigentes omnem intellectum in obsequium Christi? Et cum nostra corpora per abstinentiã domamus,quid aliud quàm spiritualia sacrificia omnipotẽti deo exhibemus,sicut rursum per Paulum dicitur: Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentẽ.Matrem itaq; dimittentes,pullos comedimus,cum historiæ exempla dimittimus,sed ex ea allegoriarum sensus in mente retinemus. Vndè rectè additur,vt benè sit tibi,& longo viuas tempore. quia lõgo tempore ille viuit,qui per spiritualem intelligentiam æternitatis annos apprehendit.

Exod.11.

2.Cor.10.

Rom.12.

Quid sit mysticè, nouam domum ædificare,& murum per tecti circuitum facere. CAP. XVI.

CVm ędificaueris domum nouam, facies murum recti per circuitum,ne effundatur sanguis in domo tua,& sis reus alio labente & in præceps ruente.] Talis domorum structura,secundum morem Palestinæ est prouincię, vbi solent in tectis residere. Vndè dominus in euangelio: Quoniam quæ in tenebris,inquit, dixistis,in lumine dicentur,& quòd in aure locuti estis in cubiculis,prædicabitur in tectis. Ergo quia solebant in tectis residere, facies, inquit,recti murum per circuitum,ne effundatur sanguis in domo tua,& sis reus labente alio,& in præceps ruente.Et in tẽpli constructione legimus: Texit quoque domum laquearibus cedrinis, & ædificauit tabulatum super omnem domum quinq; cubitis altitudinis. Non enim tecta nostro more culminibus sublimata, sed plano schemate faciebant æqualia. Porrò spiritualiter domum ædificat, qui domus dei curam habens,subditorum mentes pro officio suo,doctrinę verbo informat. Vndè illud est: Nisi dominus ædificauerit domum, in vanũ laborauerunt qui ædificant eam. Quod est dicere:Nisi dominus corda præparauerit auditorum, in vanum q̃libet sapientes architecti, verborũ impensas effundunt.Igitur cum ædificaueris,inquit,domum nouam,id est, cum subiectorũ mentibus doctrinam posueris inchoatiuam,facies murum recti per circuitum,id est,quęcunq; dixeris, sufficientibus communibus rationibus,siue testimonijs scripturarum,ne fias reus labente alio,& in præceps ruente,quod videlicet fit,quoties incauta dictio peruersę dat auditoribus occasionem intelligentiæ. Sit ergo communitum quicquid dixeris,vt in sermone tuo nemo labatur,nisi qui volens & contentiosus se excusserit.

Luc.12.

3.Reg.6.

Psal.126.

Quid sit spiritualiter, vineam non seri altero semine,& quid sit secundum literam vel secundum spiritum, sementem & quæ nascuntur ex vinea pariter sanctificari. CAP. XVII.

NOn seres vineam tuam altero semine, ne & sementis, quam seueris, & quæ nascuntur ex vinea pariter sanctificentur.] Hoc rusticorum quoque siue agricolarum nouit industria, quia vinea terra sibi liberam poscit, vt non solum nulla subjiciatur sementis, verumetiã sponte proferente herbas inutiles,sarculo certatim extirpare opus sit. Alioquin terræ pinguedo, cuius abundantiam vinea poscit,in vanum diuerit, quia dum in multa diuiditur,in singulis valet minus.Itaq; & sementis & quę nascuntur ex vinea pariter sanctificantur.i. ad sterilitatẽ redigũtur,atq; ingrato cultoribus suis otio feriatur,iuxta illud,quod comminando dominus cum populo merenti dixisset:Dixitq; terra vestra deserta,& ciuitates dirutæ,continuò subiunxit, tunc placebunt terrę sabbata sua,cũctis diebus solitudinis suæ. Itaq; ne pariter sanctificẽtur.i. ne pariter ad sterilitatis sabbatum redigatur. Porrò spiritualiter cũ vniuersa ecclesia vinea domini sit, & hæc si hæretico semine feratur, aut Iudaicis cæremonijs,in quibus diuitẽ se putat ille populus,nihil bonorum fructuum inde colligatur, tũ verò maximè illi vinea domini sunt, quorũ in eadẽ ecclesia ordo sacrarior,& spirituale propositum,De qualibus ad prophetam loquitur dominus: Fili hominis quid fiet ligno viris, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna syluarum? Nunquid tolletur de ea lignum vt fiat opus,aut fabricabitur de ea paxillus,vt dependeat ex ea quod cunq; vas? Nempe hi quorũ erat spirituale exercitium, si ad seculare deuoluantur negotium,& quod fuerant deperit,& quod aggrediuntur interdum non proficit. Vndè in actibus apostolorũ

Levit.26.

Ezech.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actuũ. 6. dicunt ipsi apostoli. Non est æquũ derelinquere verbũ dei, & ministrare mensis. Et apostolus lo-
1. Cor. 6. quitur Corinthiis: Secularia igitur iudicia si habueritis, cõtẽptibiles, qui sunt in ecclesia, illos cõsi-
ruite ad iudicandum. Igitur non seres, inquit, vineam tuam altero semine, ne & sementis quam se-
uistis, & quę nascũtur ex vinea pariter sanctificẽtur, id est, insignes qui sunt in ecclesia, cœlestis do-
ctrinę fertiles, contemptibilium negotiorum non iniuriaberis occupatione, ne dum in vtramque
partem diuiduntur, in neutram vtiles inueniantur, & ita quasi sanctificato sabbato nihil regno
dei fructuosum operentur. hinc est enim quòd authoritas canonica sacros altaris ministros se-
2. Timo. 2. cularibus negotijs implicari vetat. Nemo militans deo (inquit apostolus) implicat se negotijs
secularibus.

Quid sit, non arare in boue simul & asino: & quid, non vestiri vestimento ex lino et lana: & quid sit, facere funiculos in fimbrijs. CAP. XVIII.

NOn arabis in boue simul & asino, non indueris vestimentum quod ex lana linoq; contex-
tum est.] Hoc de cauenda doctoribus imperitorum societate, dictum intelligi potest. Non
arabis in boue simul & asino, idem est, ac si apertè diceret: non sociabis in prędicationem sapien-
tes & fatuos, ne videlicet per eum qui implere non valet, & illi obsistas qui præualet. Quid verò
per hanc vestem nisi hypocritarum persona signatur, qui benignitatẽ erga proximos ostendunt,
& dolo suæ iniquitatis, quę loquuntur operiunt? Vestis enim quæ ex lana linoq; fit, lanam sem-
per in faciem reddit, & linũ subter abscondit: Quid ergo per lanam nisi simplicitas sonat? Quid
per linum nisi subtilitas designatur? Et sępe homo subtilis & acutus, exterius simplicitatem man
suetudinis ostendit, & interius subtilitatem malitiæ cõtegit. Iste ergo veste se actionis suæ quasi
ex lana & lino induit, quãdo ab eo & simplicitas monstratur in superficie, & subtilitas maliuę ser
uatur in mente. Vnde & continuò subiungitur. [Funiculos in fimbrijs facies, per quatuor angu-
los pallij tui, quo operieris.] Vestis namq; iam dictę cum qua sapiens incedat, custodiens illam ne
nudus ambuler, cum ex cunctis virtutibus textura eius constet, angulos, id est, principales sunt
Mat. 4. quatuor virtutes, quas & Erhnici proprijs appellare nominibus nouerunt, temperantiam, iustiti
am, fortitudinem, prudentiam. His enim cum propter deum sapiens ornatus incedat, non vt vi-
deatur ipse ab hominibus, sed vt glorificetur pater in cęlis, & cũ hac dilectione dei & proximi, bo
na faciens opera, perseuerat vsq; in finẽ, vt saluus sit: profecto funiculos facit in fimbrijs per qua-
tuor angulos pallij sui. Cæterùm in supradictis hypocritis indecentes fimbrias dominus nostr
Mat. 23. acri inuectione coarguens, dicit: Dilatant filacteria sua, & magnificant fimbrias. Multum enim
se accusant, cum de re significata non curantes, significatiuas in oculis hominum fimbrias ma-
gnificant.

De viro, qui vxorem acceptam odio habens, dicit: Non inueni eam virginem, & parentibus signa virginitatis afferentibus vapulat, eamq; habere compellitur, qualiter in Christo factum intelligatur. CAP. XIX.

SI duxerit vir vxorem, & postea eam odio habuerit, quæsieritq; occasiones quibus dimittat
eam, & obijciens ei nomen pessimum, & dixerit, vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam nõ
inuent virginem, tollent eam pater & mater eius, & deferent secum signa virginitatis eius ad
seniores vrbis eius, qui in porta sunt. Et dicet pater, filiam meam dedi huic vxorem. Quam quia
odit, imponit ei nomen pessimum, & dicit: non inueni filiam tuam virginem: Et ecce hæc sunt si-
gna virginitatis filiæ meę. Expandent vestimẽtum coram senioribus ciuitatis. Apprehendentq;
senes vrbis illius virum, & verberabunt eum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos
dabit patri puellæ, quoniam diffamauit nomen pessimum super virginem Israel, habebitq; eam
vxorẽ, & non poterit dimittere omni tempore vitæ suæ.] Hæc iustitiæ vel sapientiæ dei litera
pudicis sensibus obscurissima est. Quis enim pudicus animus saltem cogitare patienter valeat,
qualiter ruptæ virginitatis cruenta in panno seruentur vestigia? Sed consoletur nos in isto quo-
que loco, eadem dei sapientia, clamans de eiusmodi occidente litera, Spiritus enim meus super
Eccle. 24. mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. Ac deinceps: Et qui elucidant me, vitam æ-
ternam habebunt. Igitur de obscura literæ huius spelunca lucidum euoluamus spiritus myste-
rium, talemq; & hanc sapiamus legem, cui subiectum fuisse non deceat virum sanctę ecclesiæ Chri
stum. Si duxerit (inquit) vir vxorem, & postea eam odio habuerit, & cętera. Spiritualiter hoc
Psalmo. 18. ita factum est. Vir vxorem duxit, quando naturam assumpsit humanam filius dei. Vndè est:
Iohan. 3. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Spiritu-
Ephe. 5. alibus eiusdem sponsi filijs, vel amicis mysterium hoc notũ est. Vndè & gratulantes dicunt. Qui
habet sponsam, sponsus est. Itemq; cum Apostolo: Et erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc
magnum est in Christo, & in ecclesia. In illa (inquam) carnis assumptione, vir iste cognouit vx
orẽ suam, scilicet vniuersam ludęorum atq; Gentiũ ecclesiã, p temporũ quidẽ vel locorũ diuersi-
tate numerosam, sed iuxta fidei sacramentũ vnã. Verùm sic acceptã postea quodãmodo odio ha
Mat. 19. buit eã, quæsiuitq; occasiones q̃bus dimitteret eã, dixit eũ discipulis suis: In viã gẽtiũ ne abieritis,
& in ciuita-

& in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Item non sum missus nisi ad oues quę perierunt do Matt. 10.
mus Israel. Ac deinceps: Non est bonum panem sumere filiorum, & mittere canibus ad mandu- Ibid. 15.
candum. Voces namq; eiusmodi, voces erant odij, non iuxta rationem diuinitatis, sed secundum
sensum carnis, priori non consonantes propositio eius, vel scripturarum veritati. Nam priusq; in
carnaretur, amorem ecclesiæ gentium professus fuerat in omnibus prophetis. Ita ranq; mutato cõ
filio obijciebat illi nomen pessimum dicens vxorem hanc accepi, & ingressus ad eam, non inueni
virginẽ. Non inueni, inquit, eã virginem, sed multorũ deorũ, tanq; multorũ virorum milibus pro
stitutã. Verùm id frustra fuit. Nã in copula prędicta, in illa incarnatione filij dei sacrosanctæ vesti
gia virginitatis speranda reposita sunt. Egit enim illa quondam prostituta, egit (inq;) pœnitenti
am, mortificauit carnem suã, insuper & sub gladijs persecutorũ, propter illum virum suum fudit
sanguinẽ suum. Quid igitur? Tollent (inquit) eã pater & mater eius, & deferent secum signa virgi
nitatis eius ad seniores vrbis illius, qui in porta sunt, & expandent vestimentum coram senior-
bus ciuitatis, & apprehendent virum & verberabunt eum, &c. vt supra. Nempe miro modo, mi-
ro charitatis ordine, propter ipsum crimen, vndè ecclesiam de gentibus redarguit, homo factus
dei filius, ipse verberatus & cruci affixus est, & in porta ciuitatis coram senioribus vrbis, id est,
in consistorio cœli, in conspectu patris & sanctorum angelorum eius, virgo esse iudicata est, quę
in coniunctione eius posuit vestigia sanguinis sui, quæ in prædicatione eius pœnitentiam egit,
quæ pro fide eius sanguinem fudit. Nempe & si ante prostituta fuerat, postquam tamen sic illi
coniuncta est, iam virgo meretur dici, & est. Quis verò pater, vel quæ mater est eius, nisi ordo
apostolicus, & ecclesia primitiua, quorum testimonio in cœlo & in terra defenditur? Verberabit
(inquit) illum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellæ, quoniam
diffamauit nomen pessimum super virginem Israel. Deniq; quia de peccato arguebat ecclesiam
siue synagogam quam virginẽ esse volebat, idcirco vir iste verberatus, insuper & crucifixus est,
imò vt peccatum prostitutionis eius deleret, idcirco verberari & crucifigi dignatus est, dedit que
centum siclos argenti, id est, plenitudinem donorum spiritus sancti. Habebit ergo (inquit) eã vx-
orem, & non poterit dimittere omni tempore vitæ suæ, videlicet impleta prophetia, quæ dicit:
Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui, & gaudebit sponsus super spon Esaiæ 62.
sam, & gaudebit super te deus tuus. Sequitur. [Quod si verum est quod obijcit, & nõ est in puella
inuenta virginitas, ejcient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis il
lius, & morietur, quoniam fecit nefas in Israhel, vt fornicaretur in domo patris sui, & auferes ma-
lum de medio tui.] Hoc interim sciendum est, quia cum gratia dei in poenitare mulieris est, vtrũ
crimen quod ab hoc viro obiectum est verum sit an nõ. Etenim quæ pœnitentiam egit, vt supra
dictum est, & ita virginem castam se exhibuit, in illa nomen pessimum periit, quæ autem pœnitẽ
tiam non egit, magisq; Barrabam q̃ dei filium: magis amat Antichristum q̃ Christum, hæc dif-
famata est, quia verè fecit nefas in Israhel, & peccatum eius manet, igitur ejcient eam (inquit) vi-
delicet synagogam, extra fores quondam patris sui dei, & lapidibus obruent eam viri ciuitatis Matt. 19.
eius, scilicet omnes iudices, qui sedebunt super thronos iudicantes duodecim tribus Israhel, & mo
rietur, quia fornicata est in domo patris sui, id est, condemnabitur, quia diabolo adhæsit, cùm ha
beret legem & Prophetas dei sui.

Si dormierit vir cum vxore alterius, vtriq; morientur, & quæ sit distantia eius in agro, & eius quæ in ciuitate reperta est, & quod adulter diabolus, puella verò quam oppressit in agro synagoga fuerit in Aegypto. CAP. XX.

SI dormierit vir cũ vxore alterius, vtriq; moriantur. i. adulter & adultera, & auferes malum
de Israhel.] Hæc de adulterio generalis sententia est: Sed differt, vtrũ per vim, an per consen-
sum adulterium perpetratũ sit. Sequitur ergo. [Si puellam virginẽ desponderit vir, & inuenerit
eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cũ illa, educes vtrunq; ad portã ciuitatis, & lapidibus obru
entẽ: puella, quia nõ clamauit cũ esset in ciuitate: vir, quia humiliauit vxorẽ proximi sui: & auferes
malum de medio tui. Si autẽ in agro reppererit vir puellam, quæ desponsata est, & apprehẽderit, &
concubuerit cum ea, ipse morietur solus, puella nihil patietur, nec est rea mortis, quoniã sicut la-
tro cõsurgit contra fratrẽ suum, & occidit animam eius, ita puella perpessa est. Sola erat in agro,
clamauit, & nullus adfuit qui liberaret eã.] In manifesta discretæ rei iustitia, iustũ nihilominus a-
dulterij spiritualis iudicium est. Nã qui cũ vxore alterius dormiuit, vir impurus diabolus est, qui
creaturã rationalẽ, scilicet hominẽ corrumpere ausus est, & hic quidẽ in agro puellam virginẽ deo
desponsatam inuenit, & cũ illa concubuit, quãdo ante legem datã peregrinantẽ in Aegypto, gen
tem Hebræã sibi subiugauit, seruiebat enim illic dijs alienis, quã in Abraham, Isaac, & Iacob de-
sponderat sibi deus legitimus vir. Clamauit puella, & nullus affuit, qui liberaret eam, nullus (in-
quam) non erat enim lex, non venerat Propheta, qui à cultu deorum Aegyptiorum reuocaret
gentẽ illam, nisi quòd clamor eius venit ad Iesum, & hic solus descẽdit, vt liberaret populũ suum.
Itaq; sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam eius: ita puella illa, ita gens

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XX.

nouella illa perpessa est,& intus diabolum corrumpentem,& foris Pharaonem,seruituti subijcentem. Sola erat in agro illo,in Aegypto sola,longè remota à ciuitate dei & regno. Igitur vir ille(inquit)morietur solus, puella nihil patietur,nec est rea mortis. Talis nempe adulterij pœnam solus porrabit diabolus, quemadmodum in typum eius solus perijt Pharao cum curribus suis,& equitibus,gens autem illa nihil passa mare transiuit,glorificata miraculis defensa cœlestibus præsidijs. At hic idem adulter toties puellam desponsatam in ciuitate inuenit,& toties cum illa concubuit, quoties gens eadem iam scripturis sanctis, & angelorum munita præsidijs, Idololatriæ sese prostituit, initiando Beelphegor, colendo Baal, seruiendo Astaroth. Amplius autem tunc diabolus corruptor cum illa in ciuitate concubuit, quando æternum sponsum & amatorem animarum Iesum Christum filium dei, crucifigi, virumq; homicidam sibi donari perijt. Igitur educes(inquit)vtrumq; ad portam ciuitatis illius,& lapidibus obruentur. Palā est omni mundo,quia iam adultera illa educta est, iam non solum spiritualiter, sed corporaliter quoq; & visibiliter de ciuitate dei protracta est,multisq; calamitatibus tanquam lapidibus obruta est. A mille sis iam angelorum præsidijs,nullum iam habens vigilem,id est,propheram,de qualibus ipse deEsaiæ 62. us,Super muros tuos, inquit, Hierusalem constitui custodes,tota die & tota nocte non tacebunt laudare nomen domini. Ipsa quoq; ciuitas terrena Hierusalem deserta est facta,& templum exustū est,& qui Romanorum gladio superfuerunt,in omnes gentes captiui ducti sunt.

Exod.14.

De eo quod ait:Vtriq; moriantur,subaudiendum esse,Si cum consensu mulieris dormierit cum ea vir. CAP. XXI.

Esaiæ 50.

IGitur si dormierit(inquit)vir cum vxore alterius vterq; moriantur,subauditur,si cum consensu mulieris dormiuit cum ea vir. Nam si inuita violata est,si vim perpessa est,ita quemadmodū Iacob cōsurgit aduersus fratrem suum,& occidit animā eius,adulter solus erit vir,illa nihil patietur,nec est rea mortis. Quare? Videlicet quia sola caro violata est, animus autē(vbi ieder fides coniugij)incorruptus. Sola fides violata in crimine est,sola fides perditio adulterium est. Nam vbi nullius desponsionis sigillata est fides, si corruptor accesserit, iam quidem vitium, sed in neutro adulterium est. Nam sequitur [Si inuenerit vir puellam virginem, quę non habet sponsum,& apprehendens concubuerit cum ea,& res ad iudicium venerit,dabit qui dormiuit cum ea patri puellæ,quinquaginta siclos argenti,& habebit eam vxorem,quia humiliauit illam. Non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ suæ.] Igitur sanctio coniugij non tam in coniunctione vel commixtione carnis,quàm in sacramento desponsionis est. Quapropter legitimè ac rationabiliter de virgine nunquam cognoscenda carnaliter vel cognita, loquitur angelus ad Ioseph: Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariā coniugem tuam, quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Legitimè(inq;)id est, secundum legem præsentem vocat illam in euangelio coniugē propter solam desponsionis fidem. Porrò de spirituali adulterio idem sentiendum est, videlicet quòd inuitam,vel ab adultero vim passam,nullam animam proprius vir deus quasi adulteram iudicet. Quod optimè sciens martyr inuicta, eademq; virgo pudica, dicit primùm de carnali adulterio sic:Nunquam inquinatur corpus,nisi de consensu mentis. Nam si inuitam me feceris violari,castitas mihi duplicabitur ad coronā. Sumptum quoq; de præsenti legis loco testimonium sit inferius,dicens:Nam sic patitur deus violatorem castitatis, sicut serpentem,sicut latronem,sicut barbarum. Porrò de spirituali adulterio itidem dicit. Nam & si in manu mea thura ponas,& per manum meam facias sacrificia,deus hæc attendit & ridet. Et de vtroq; communem reddens sententiam,de sensibus enim & de voluntatibus(inquit)iudicat.

De eo quod eunuchus non intrabit ecclesiā domini, quot sint eunuchorū species,& qualis eunuchus non ingrediatur in ecclesiam domini. Cap. XXII.

NOn intrabit eunuchus arriti vel amputatis testiculis,& abscisso veretro in ecclesiam domini.] In Esaia legimus: Et nō dicat eunuchus,ecce ego lignum aridum,quia hæc dicit dominus: Si custodierint sabbata mea,& egerint quæ volui,& tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum & nomen melius,à filijs & filiabus,nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Ergò ne hic sibi contraria sunt lex & prophetæ, vt dicat lex, non intrabit eunuchus in ecclesiam domini,dicat econtra dominus in Propheta: Dabo eunuchis locum in domo mea, & in muris meis? Quæ est enim domus, aut qui muri domini, nisi ecclesia domini? Sed professò intellectus eunuchi non idē hic est & illic. Illic enim in litera,hic autem in spiritu eMatt.19. nuchus intelligendus est,quia spiritualis est. Quapropter iam ipsas eunuchorum enumeremus species. In euangelio dominus dicit: Sunt eunuchi qui sic nati sunt. & sunt eunuchi qui ab hominibus facti sunt. Et sunt eunuchi,qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Hæc tertia eunuchizatio, siue castratio,quia non ferro abscisionis,sed proposito fit castitatis,magis quidem spiritualis est, veruntamen non omnino, quia manifestus in carne cœlibatus est. Et hic procul dubiò laudabiles sunt eunuchi, quibus iuxta Prophetam prædictum dat dominus locum in domo sua, & in muris suis,nomenq; melius à filijs & filiabus. Horum omnium generum de nullo veraciter dicas

dicas,quia nō ingreditur ecclesiā domini, nisi quod sacros rantū altaris honores authoritas canonica truncatis vel abscisis interdicit. Quapropter quærendū adhuc est,qualis sit ille eunuchus qui non ingrediatur ecclesiam domini. Quærentibus hoc illis quoq; illud iese offert, quod alibi dictum est:Maledictus omnis qui non facit semen in Israhel. Neutrum quippe sine altero rectè intelligi potest, quia videlicet verba quidem diuersa,sensus tamē idem est. Igitur eunuchus qui nō ingrediatur in ecclesiam domini,& non faciens semen in Israhel, qui & idcirco maledictus esse debeat,quia semen non fecerit in Israhel, ille est,qui eum possit verbo ædificare proximum,mutus incedit:vel cum bona & vtilia noverit,otiosa magis, & vana diligit. Hic illi oppositus est,qui se castrauit propter regnum cœlorum: quia videlicet quantū ille laudabilis est, eo quòd facultatē habens naturalē seminandi filios carnis,continens est propter regnū cœlorū, scilicet vacare possit orationi,& iuxta Apostolicum consilium tantum solicitus sit,quę sunt domini:tantum hic detestabilis est,eo quòd commissum habens talentum verbi dei,quo ad ædificationem multrorum bene possit operari & vtiliter negotiari, vacat otio,& acceptam indignè gratiam negligit.

Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, qualicunq; discretione obseruandum sit. CAPVT XXIII.

SI fuerit inter vos homo,qui nocturno pollutus sit somnio, egrediatur extra castra & non reuertetur prius q̄ ad vesperam. Lauetur aqua,& post solis occasum regredietur in castra.] Hic iam rectè quæritur,vtrum post illusionem quæ per somnium solet accidere, quilibet corpus domini valeat accipere, vel si sacerdos possit sacra mysteria celebrare, quia ecce lex non nisi lotum aqua,nec ante vesperā concedit in ecclesiā vel castra intrare. Et quidem spiritualiter intelligitur, quia quali per somnium illuditur,qui tentatus immunditia, veris imaginibus in cogitatione inquinatur. Et hic lauandus est aqua,vt culpas cogitationis lachrymis abluat,& nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi vsq; ad vesperā cognoscat. Sed vt simplicē nunc teneamus literā, est in eadem somnij illusione valde necessaria discretio, qua subtiliter pensari debeat, ex qua re mēti dormientis accidat. Aliquādo enim ex crapula, aliquādo ex naturæ superfluitate,vel infirmitate,aliquādo ex cogitatione cōtingit. Et quidē ei ex crapula contingit,habet exinde animus aliquē reatum,non tamē vsq; ad prohibitionem percipiendi sancti mysterij, vel missārum solennia celebrandi,cum fortasse aut dies festus exigit, aut exhiberi mysteriū pro eo quòd sacerdos alius in loco deest,ipsa necessitas compellit. Cum verò ex naturæ superfluitate,vel infirmitate inuenerit,omnimodo hæc illusio timenda non est,quia hanc animus pertulisse magis q̄ fecisse dolendus est. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis,pater animo suus reatus. Tribus enim modis omnepeccatū cogitationis impletur,videlicet,suggestione,delectatione,consensu. Videat ergo,qua ex radice inquinatio illa processerit, scilicet vtrum suggestione, an delectatione, vel quod maius est peccati consensu acciderit,quod & cogitauit sciens, & perrulit nesciens. Suæ igitur conscientiæ iudicio relinquitur, qui nocturno fuerit somnio pollutus, vt pro modo pollutionis dignè lachrymis suis, vel pœnitentiæ satisfactione lauetur, priusq̄ in castra dei 1.Cor.7. regrediatur, id est, priusq̄ sacris mysterijs Christi participetur.

Quo sensu mysticè intelligendum sit quod ait:Fodies per circuitum & egesta humo operies. CAP. XXXIIII.

HAbebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita naturæ, gerens paxillum in baltheo. Cumq; sederis,fodies per circuitum,& egesta humo operies,quo releuatus es. Dominus enim deus tuus ambulat in medio castrorum, vt eruat te, & tradat inimicos tuos tibi, vt sint castra tua sancta,& nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.] Fodies(inquit)per circuitum,& egesta humo operies quo releuatus es. Naturæ corruptibilis pondere grauari, à mentis nostræ vtero quædam superflua cogitationum quasi mentis grauamen erumpunt. Sed portare sub baltheo paxillum debemus, vt videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti,acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus, qui incessanter terram mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat,& hoc quòd à nobis fœtidum erumpit abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillū regitur,cū mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa,ante dei oculos per compunctionis suæ stimulum cæditur. Huic sensui legis illud quoq; de euangelio congruit. Qui amat animam suam perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, Iohan.12. in vitam æternam custodit eam. Amat quippe animam suam, qui quantum in delictis, tantum in vitijs fouet præsentem vitam suam,qui sibi blanditur, qui etiam malam defendit vitam suam, qui dicit cum ipso frustro diuite: Anima,habes multa reposita in annos plurimos. Iste ergo perdet eam,nocte enim,id est,tempore vel hora quā ignorat,repetent eam. Econtra odit animam suā,qui Luce.12. abhorret,qualem fuisse meminit præteritam vitā suam,qui conuersus ingemiscit,& seipsum punit per pœnitentiam,numerans singulos actus suos,& pro singulis semetipsum accusans,& proprio condemnans iudicio. Nam hoc quoq; quasi fodens fodit per circuitum,& egesta humo operit, quo releuatus est, iuxta prophetam, dicentem: Et meditatus sum nocte cum corde meo, & Psal.76.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exercitabar & scopebam spiritum meum. Hoc agit pro reuerentia domini dei sui, ambulantis in medio castrorum, ne quid fœditatis appareat coram illo, & offensus derelinquat locũ cordis fœtidum. Iste ergo in vitam æternam custodit eam.

Quomodo Christus faciat hoc quod ait: Ne tradas seruum domino, qui ad te confugerit, id est, eum qui ad se conuersus fuerit non relinquat diabolo, & quomodo hoc obseruare debeat ecclesia. CAPVT XXV.

NOn tradas seruum domino suo, qui ad te confugerit. Habitabit tecũ, in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requiescet, nec contristes eum.] Vruinterim sensum spiritualem continuemus, huic capitulo illud euangelij dictum consentit: Omne quod dat mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me non ejcia foras. Eum (inquit) qui venit ad me, siue seruũ siue liberum, id est, siue Gentilem, siue Iudæum, non ejcia foras. Nam seruus tot dominorum, quot cultor dæmoniorum, gentilis erat populus, liber autem Iudæus sibi videbatur. Sed & singuli hominum, quot vitiorum vel peccatorum, tot sunt serui dominorum, quia omnis qui facit peccatũ seruus est peccati, propter quod & non manet in domo in æternum. At ille liberator, cum qui venit ad se, non ejcit foras vt iam dictum est, id est, conuertentium se ab errore vitæ suæ nullum à sua repellit gratia, siue ille Iudæus siue Gentilis sit, siue masculus, siue fœmina, siue barbarus, siue Scyta. Igitur & hoc modo legem adimplet, non tradendo seruum domino, qui ad se conuersus fuerit, non relinquendo diabolo, cui hactenus seruiuit. Quod postulãs Psalmista dicit: Nõ tradas me domine à desiderio meo peccatori. Tu ergo quicũq; es consecrate alis eius, qui legẽ dedit, qui eunq; in domo eius, quæ est sancta ecclesia, sanctæ liberratis officia fuisse episti, non tradas seruum domino suo, qui ad te cõfugerit, id est, peccara sua confitentẽ, & ea relinquere volentem, ne in desperationem abigas, qualecunq; crimen vel quantumcunq; admiserit: Ne contristes eum, imò cõsolare iuxta Apostolum: Ne abundantiori tristitia absorbeatur. Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requiescet, id est, in quocunq; proposito vel ordine deuouerit suam vitã ad finem pœnitentiam aget. Cæterùm iuxta sensum literalem: Hoc præceptũ sancta Christi ecclesia sic obseruat, vt secundum canonicam autoritatem, Iudæorum, siue paganorum mancipia, semel ad ipsam fugientia, nunquam quibuslibet suasionibus reddere debeat. Sanctũ quippe est legẽ canonica, vt si quilibet Iudæorum aut paganorum, seruus ad venerabilia loca fidei causa confugerit, nullatenus eum patiamur præiudicium sustinere. Sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizandus, sine vllo Christianorum pauperum damno, religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem omnibus modis defendatur.

Psal.33.

Iohan.8.

Galat.5.

Psal.33.

2.Cor.2.

Quid sit spiritualiter, ingresso vineam proximi vuas intus comedere. Foris autem non efferre. CAPVT XXVI.

INgressus vineam proximi tui comede vuas, quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum.] Proximus tuus mediator dei & hominum, homo Christus Iesus est, qui vulneratum homine vbi ab Hierichonte Hierusalẽ descenderat, misericorditer suscepit, & indè proximus eius dicitur, & est, quia cum illo misericordiam fecit. Vndè & loquitur per prophetam: Quasi proximum, quasi fratrem nostrum, sic complacebam. Porrò vinea eius ecclesia eius est, quemadmodum in propheta dicit spiritus: Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei, vineæ suæ, vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Ac deinceps: Vinea enim domini exercituum, domus Israhel est, & vir Iuda germen delectabile eius. Vineam hanc ingressus es, quando ad fidem Christi tanquam operarius à patrefamilias vocatus es. Comede ergo (inquit) vuas, quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum, id est, opera bona quantacunq; potes corde bono & animo volenti, nihil autem quasi ad oculos hominum. Qui enim lucem suam lucere facit coram hominibus, vt videant opera eius bona, & glorificent patrem, qui est in cælis, ille profectò intus vuas comedit, & proximo suo nequaquam damnosus, imò charitati eius gratiosus exitit. Qui autem secit iustitiam suam coram hominibus, vt videatur ab eis, vuas procul dubio foras extulit, & in hoc amici gratiam læsit. Dicit enim de huiusmodi: Amen dico vobis receperunt mercedem suã. Recte perunt (inquam) nec æterna familiaritate ad eandem proximi ingredientur vineam.

Lucæ 10.

Psal.54.

Esaiæ 5.

Matt.20.

Matt.5.

Idem 6.

Quid sit de segete spicas frangere, & manu conterere, falce autem non metere. CAPVT XXVII.

SI intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes.] Eiusdem amici vel proximi seges sancta scriptura est, quæ de patrum eius secundũ carnem dictis cuties occidentem literam, vt de repolito murinsecus spirituali sensu vuas. Falce autem non metes, id est, non condemnabis, qualecunque illud sit quod ab antiquis parribus sit, aut actum est. Verbi gratia: Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, hæc & his similia, si tanquam adulteria reprehendas, aut iudices, rationem non discernens temporum, quod videlicet

Galat.4.

videlicet ante legem, alia licentia fuerit, alia sub lege, atq; alia in pulchritudine sit euãgelij, si (sit quam) hæc reprehendas, vel condemnes in hominibus sanctis partibus nostræ fidei, quorũ de semine salus nobis Christus aduenit, nimirũ legetem amici falce indiscreta messuisti: Manu igitur tantum horrentem spicam conteres, id est, per allegoriam dicta esse hæc intelliges.

Quòd homo si acceperit vxorem, & eam oderit, permittitur ei dare libellum repudij, qualiter & in singulis nostrum debeat intelligi, & qualiter Christus synagogæ id fecerit. CAPVT XXVIII.

SI accepit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, scribet libellũ repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumq; egressa alterum maritum duxerit, & ille quoq; oderit eam, dederitq; illi libellum repudij, & dimiserit eam de domo sua, vel certè fuerit mortuus, non poterit prior maritus recipere eam in vxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram domino, ne peccare facias terrã tuam quã dominus deus tuus tibi tradiderit possidendam.] Paret profectò, quia vir præcepti ratione iuxta literam caret. Quod & veritas in euãgelio testatur, dum phariseis obijcientibus, quid Moyses mandauit dare libellum repudij, & vxorem dimittere respondens dixit. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri, mandauit nobis dimittere vxores vestras. Ab initio autem non fuit sic, & cætera. Et hic ergo literę spicam conteramus, atq; inde spiritualis sensus granum capiamus. Homo vxorem accipit, cum actionis terrenæ suscipit curam, cuius si fœditatem cognouerit, dat libellum repudij, & dimittit eam de domo sua, quia sæpe ipsa terrena actio quę priusquam haberetur fortiter amabatur, cum habita fuerit, cuius sit fœditatis agnoscitur cũ esse polluta per peccata videtur. Dimittat ergo eam vir de domo sua, vt amorẽ eius reijciat à mente sua. Quæ egressa virum alterum accipiat, quia terrenam actionem, quam tu deseris, alius concupiscit. Sed fortasse & ipsa in odium quandoq; ventura est, vt eam vtiliter dimittat. Bene autem dicitur, dimiserit eã, vel certè mortuus fuerit, quia vnusquisq; terrenam curam aut dimittit, aut moritur, id est, aut nõ ei ex animo succumbit, aut propter eam funditus in animæ vita succumbit. Siue ergo sequẽs eam maritus dimiserit, siue mortuus fuerit, maritus prior non poterit eam in vxorẽ accipere, quia polluta est, vt videlicet is, qui semel curã terrenam atq; vitę presentis intentionem reliquerit, ad eam vitra nullo modo redeat, quam ipse iam suo iudicio pollut, quia eam prius ideo deseruit, quia polluram esse cognouit. Cæterùm & iuxta allegoriam sensus altior est, in eo videlicet, quod licut per prophetam testatus est matri vestræ synagogæ, ò Iudæi, libellum dedit repudij. Verumtamen literam eisdem præcepti, partim per misericordiam præterit idem deus iudicij, cum itidem in propheta dicit: Vulgo dicitur: Si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit alterũ virum, nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus, & ego suscipiam te. Igitur nunc quidem synagoga libellum accepit repudij, quia quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic illa Christum contemplit, alterum q; maritum diabolum duxit, verumtamen ad priorem maritum reuertura est, & ille reuertentẽ suscipiet, quia cum plenitudo gentium subintrauerit tunc omnis Israel saluus erit.

Cap.xxiiii.

Matth.19.

Hiere.3.

Roma.11.

Quid sit, loco pignoris inferiorem & superiorem molam non debere accipi. CAPVT XXIX.

NOn accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam, quia animam suam apposuit tibi.] Accipere dicimus aliquando auferre. Vndè & Paulus Apostolus dicit: Sustinetis enim, si quis vos deuorat, si quis accipit, ac si diceret: si quis rapit. Pignus verò debitoris, est confessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cũ à peccatore iam peccati confessio tenetur. Superior autem & inferior mola est, spes & timor. Spes quippe ab alta subuehit, timor autem cor inferius premit. Sed mola superior & inferior ita sibi necessariò iunguntur, vt vna sine altera inutiliter habeatur. In peccatoris namque pectore debet spes & formido comungi, quia incassum misericordiam sperat, si non etiam iustitiam timeat. Incassum iustitiam metuit, si non etiam de misericordia confidit. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur, quia qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere debet prædicationem, vt nec derelicta spe, timorem subtrahat, ne subtracta spe in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior aut inferior rollitur, si per prædicantis linguam, in peccatoris pectore, aut timor, ab ipe, aut spes à timore diuidatur.

2.Corin.11.

Quid sibi velit, quod præmissa sententia in eum, qui fratrem suum vendiderit, plagam lepræ cauendam esse, mox subiunxit, & quod ille quoq; fratrem suum vendat, qui venale habet euangelium Christi, ac proinde leprosus sit, vt Gyesi. CAPVT XXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xxiiij.

SI deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filijs Israel, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malũ de medio tui.] Manifestè iuxta literæ quoq; sensum grande in venditione fratris sacrilegium est, cuius reos se constituerunt filij Iacob, quando ab illis in seruitum venundatus est Ioseph. Sed continuò sequitur. [Obserua diligenter, ne incurras in plagam leprę: sed facies quod cunq; docuerint te sacerdotes Leuitici generis, iuxta id quod præcepi eis, & imple sollicitè. Et protinus. Memẽto quę fecerit dominus deus vester Mariæ in via, cũ egrederemini de Aegypto.] Quid nam hoc sibi vult, quod præcepto tali præmisso leprã tantopere cauendam esse decernit? Aut nunquid obseruare potest, aut in arbitrio eius est, plagam leprę nõ incurrere. Ergo & in hoc altius quippiam requirendũ est. Deprehensus quippe est homo, q; vendito fratre suo precium acceperit, quando populus Iudaicus, aut sanguinẽ Christi, secundum carnẽ fratris sui funderet, precium dedit & accepit. traditor quippe Iudas precium sanguinis triginta argenteos retulit. Hoc facto tota synagoga, leprã maledictionis incurrit, cuius in typũ Mariam (vt suo loco iam dictũ est) per totũ corpus lepra candens operuit. Igitur quicunq; Christum ex lege & propheris venturũ esse didicisti, eiusq; venditionẽ in euangelio legere vel audire potuisti, obserua diligenter, ne incurras in plagã lepræ, id est, ne consentiendo sacrilegijs Iudæorũ, maledictione operiaris, & sempiterna confusione induaris, & cũ illo cœtu malignantium proiectus, habites extra castra proficiscentis in cœlũ ecclesiæ. Hoc inquam obserua diligenter, & sic docuerint te sacerdotes Leuitici generis. i. prędicatores euangelicę veritatis. Ipsi enim docere te possunt, qualiter lepra careas eiusmodi. Prętèrea fratrẽ suum & ille vendit, qui venale habet euangelium Christi. Frater enim vester ille est, quemadmodum in euangelio dicit: Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Et alibi cum dixisset: Quę est mater mea, & qui sunt fratres mei? extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Qui ergo venale habet Christi euangelium, maximè verò si venale faciat qualecunque Christi sacramentum, profectò hic vendit fratrem suum. Hic autem adeò lepram incurrit, vt hęreticus iudicetur, quemadmodum in actibus Apostolorum magus ille Simon, à quo vsq; hodie venditores vel emptores gratiarum Christi, Symoniaci dicuntur. Igitur quicunq; legisti vel audisti, gratis accepisti, gratis date, obserua (inquit) diligẽter ne incurras plagam leprę, subauditur pro tali fratris venditione, & hoc patiaris in anima, quod Gyezi pertulit in corpore. Nam quemadmodum lepra Mariæ cladem illorum spiritualem significat, qui per superbiam mentis in foueam incidunt hæreticæ doctrinę. sic lepra Gyezi morbum illorum exprimit, qui propter venalitatem cuiuslibet euangelicæ gratiæ, tanq; leprosi proiiciuntur de sinu matris ecclesiæ.

Gene. 37.

Matt. 26. 27. Nume. 12.

Iohan. 20. Matth. 12.

Act. 8.

Matth. 10.

4. Reg. 5.

Eum qui repetit rem aliquam a proximo, non debere domum eius ingredi, id est, neminem debere curiosum vel suspitiosum esse erga conscientiam peccatoris.

CAPVT XXXI.

CVm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. Si autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum, vt dormiẽs in vestimẽto suo benedicat tibi.] In ipla superficiæ sua, pulchra & amabilis est ista elementiæ lex. Porrò id quod intrinsecus latet, pulchrius est. Spiritualiter nanque rem aliquam à proximo repetimus, quoties proximum pro aliquo peccato corripimus, iuxta illud euangelicũ: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, inter te & ipsum solum. Non ingredieris (inquit) domum eius vt pignus auferas. Domum proximi ille ingreditur vt pignus auferat, qui curiosus & minium suspitiosus vitam eius perscrutatur, vt accusationem aduersus illum inueniat. Nõ ergo ingredieris (inquit) domum, id est, non curiosè ages, vt publicè arguere vel reprehendere possis, quæ forte secreto commissa sunt. Sed quid? Foris stabis, & ille tibi proferet quod habuerit. Foris, inquam stabis, foris publicando quod nihil occultum, quod non reueletur, nihil occultum quod non saltem in futuro iudicio sciatur, quatinus dum omnes sollicitos reddis, vnus securus non sit. Tunc ille tibi proferet quod habuerit, id est, sponte sua confitebitur, quod fecit, & tu pro illo orabis, iuxta pręceptũ Apostoli dictis: Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Itaque sponte confitenti, statim dimittes ei. Nam hoc est quod sequitur: Non pernoctabit apud te pignus si pauper est, sed statim reddes ei ante solis occasum, & cętera. Hęc in te discretio esse debet, vt si pauper spiritu est, si humiliter cõfiterur, si pro peccato suo compungitur, statim dimittas ei ante solis occasum, id est, antequam incidat in desperationis periculum, vt dormiens in vestimento suo, id est, requiescens in ipe salutis suæ benedicat tibi, quia tu animam eius lucrifecisti, vt habeas iustitiam coram domino deo tuo, videlicet quàm subaudire te voluit dicendo, si fratre audierit, lucratus eris fratrem tuum.

Matth. 18.

Matth. 10.

Iaco. 5.

Quod illa non videantur contraria, quòd dictũ est, non occidentur patres pro filijs, & qui reddis iniquitatem patrum in filijs ac nepotibus. *CAP. XXXII.*

Non occi-

NOn occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed vnusquisq; in peccato suo morietur.] Alibi dictum est: Qui reddis iniquitatem patrum in filijs ac nepotibus, in tertiam & quartam generationem. Nec hæc sibi contraria videantur, cum dicit: nec filij occidentur pro patribus, subaudiendũ est, qui peccata patrũ non sequuntur. Nam vbi dictum est: Qui reddis iniquitatẽ patrum in filijs ac nepotibus, itidem subaudiri oportet, qui patres iniquos imitatur. In qua distinctione cũ ratio iustitię manifestè se offerat, de solis paruulis magna & antiqua quæstio est, cur cũ nullũ habeãt actuale peccatum, pro sola iniquitate patrũ, id est, pro originali peccato apud inferos detineãtur. De qualibus cũ rectissimè deo dicas. Iudicia tua abyssus multa, & id beati Iob sub talium persona, & multiplicabis vulnera mea etiam sine causa. Illud tamen de omnibus morti prædestinatis sciendũ est, quia generationis vel superfluè originis eorũ causa peccatum est. Post peccatũ nanq;, Euæ dictum est: Multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Nã econtra generationis vel originis eorũ, qui ad vitã prædestinati sunt causa efficiens benedictio dei est, dicentis ante peccatum: Crescite & multiplicamini, & replete terrã, & subijcite eam, &c. Profectò paruuli, qui ante perceptam Christi gratiã ex hac luce subtrahuntur, eo ipso, q; sic subtracti sunt, palam faciunt, quia non ex præmissa benedictione, sed ex subsequentis peccati superfluitate orti sunt. Qua ergo iustitia dicentis: Multiplicabo erumnas tuas & conceptus tuos, superflui homines nati sunt, eãdem & moriuntur. Proinde diligentiori adhuc determinatione sententia supplenda est. Nec filij pro patribus morientur: subauditur, si patres alios, scilicet sanctę ecclesiæ sacerdotes, imò patrem alium, id est, nouum Adam Christum habere mereantur.

Exod. 34.

Psalm. 35. Isaco. 1. Gene. 3.

Gene. 1.

Non esse recolligenda ea, quæ in messe post tergum relicta sunt, id est, non semper, vel omnia debere abscondi bona opera ab oculis hominum. *CAP. XXXIII.*

QVando messueris segetem in agro tuo, & manipulum oblitus reliqueris, non reuerteris vt tollas eum, sed aduenam & pupillum & viduam patieris auferre, vt benedicat tibi dominus deus tuus, in omni opere manuum tuarum. Si fruges colliges oliuarũ, quicquid remanserit in arboribus, nõ reuertêris vt colligas, sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. Memento quod & tu seruieris in Aegypto.] Et hęc literæ superficies plana, mentes nostras valde ad humanitatẽ vel pietatem ædificat, nec occidit hęc literæ pars. Imò non minus quàm spiritus viuificat. Ipsum tam spiritum de litera nõ tanquam vitã de occidente, sed tanquam thesaurũ de thesauro, tanq; mel de cæra producere promptum est. Spiritualiter nanq; messes segetum, fruges oliuarũ, racemi vinearum nostrarũ, opera iustitię nostrę sunt. Ecce segetẽ vtiq; nostram, oliuas nostras, racemos quoq; nostros, absq; vllo reliduo colligimus, quando ita cauemus iustitiam nostram facere coram hominibus, vt à nullo videamur. Verùm si tantopere semper timeamus spectatorem, nunquam habebimus imitatorem. Ergo non reuertêris (inquit) vt collas eum, quẽ oblitus reliquisti manipulum, non vt colligas quicquid in arboribus remanserit olearum, aut in vinea quicquid residuum fuerit racemorum, sed aduenam & pupillum & viduam patieris auferre, sed relinques pupillo, ac aduenæ, ac viduę, sed cedent in vsus aduenæ pupilli ac viduæ. Aduena pupillus ac vidua, qui nõ seminauerunt, quia oliuas & vineas non plantauerunt, pauperes sunt ecclesiæ, qui fidem habent quidem, sed nondum fidei congrua opera iustitiæ fecerunt. Plura ergo operum nostrorum propter periculum miserę vanitatis intra conscientiæ secretum quidem reponamus, aliqua tamẽ huiusmodi pupillis vel aduenis ac viduis relinquamus, vt nostris prouocentur exemplis, vt sicut ait dominus noster, videant opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum, qui in cœlis est.

Deute. 9.

Matth. 5.

Quare in corripiendo homine quantitas plagarũ, quadragenarium nõ debeat excedere numerum, & de quadragenario ieunio domini. *CAP. XXXIIII.*

SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices, quẽ iustum esse perspexerint, illi iustitię palmam dabunt, Quem impium, condemnabũt impietatis. Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis, prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedat, ne fœdè laceratus ante oculos tuos frater tuus habeatur.] Plagarum virgarum medicamentum scimus esse culparum, quæ nõ ad mortẽ sunt, quo scilicet & prętérita culpa diluatur, & de futuro peccãdi cupiditas metu pœnæ experte reprimatur. Nam & iccirco in ecclesiastica disciplina improbos & duros ac superbos vel inobedientes, verberum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coercere debemus, scientes scriptum: Seultus verbis non corrigitur. Et iterum: Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte. Sed quare secundum hanc legem quantitas plagarũ quadragenarium non debet excedere numerum? Quare prostrato homine sub tot ictibus plagarũ fœdũ esse debuit pupillo illi, non tartiari numero tot plagarum? Videlicet, quia simul omnes ipsi peccauerunt in scelere vituli, quem fecit Aaron: & prostratus Moyses quadraginta diebus, & quadraginta noctibus sub plagis ieuniorum satisfecit domino pro reatu ipsorum: sic enim dicit: Et iacui coram domino quadraginta diebus & noctibus, siue & prôcidi ante dominum, sicut prius quadraginta diebus & noctibus, panẽ non comedens, & aquã nõ bibens, propter omnia peccata

Prouer. 17.

vestra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.XXV.

uestra quæ fecistis contra dominum,& exaudiuit me dominus etiam hac vice. Bene ergo in ipso feruore iudicij, lex sancta miserationis memoriam facit, mira diligentia nō immemores esse permittens delicti vniuersalis, sub omni pœna singularis cuiuslibet hominis, dum eius tenentur lege

2.Corin.11. numeri, quo ipsi alio vapulante, misericordiā consecuti sunt. Hæc pietas legis Paulo quoq; Apostolo modicè subuēnit. Ait enim: A Iudæis quinquies, quadragenas vna minus accepi. Iudices iniqui iniustè iudicatum, impiè prostratum, ne voluptate cædis, vel delectatione crudelitatis toto viderentur permisso vti, parce quinquies verberauerunt, dum de quadragenario numero, quē transgredi non audebant, plagam vnam iam lacerato corpori denodauerunt. Porrò qui spiritualiter totam legem adimpleuit, nouus homo Iesus Christus, huic quoq; parti legis in semetipso sic obtemperauit, vt pro gula primi hominis, ieiuniorum plagas sustinens, quadragenarium nō excederet dierum numerum, nam consummatis illis ecce accesserunt angeli, & ministrabāt ei. Vbi vsq; hodie solēne est tam publicis q̄ priuatis satisfactionibus hunc dierū indicere numerum, & ita sponte sua prostratos ac pœnitentes legitimè plagis abstinentiæ coram domino verberari.

Non alligabis os bouis triturantis. CAPVT XXXV.

1.Corin.9. NOn alligabis os bouis terentis in area fruges tuas.] Nota iam dudum & celebris authoritas bouem hic simpliciter verat intelligi. Paulus nanc; Apostolus cum dixisset: Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi, subsecutus adiunxit: Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bouis trituranti. Nunquid dē bobus cura est deo? An propter nos vtique dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat arare, & qui triturat in spe fructus percipiendi Igitur bos hoc loco Euangelista, id est, euangelij prædicator debet intelligi, qui tunc vtique triturando in area granum à palea separat, quando scripturas tractando in publica ecclesia, sensum legis spiritualem de sterili producit litera. Huic iustitia deprouidet, dicendo: Non alligabis os bouis terentis in area fruges tuas, id est, non patieris esurire in corpore prædicatorem, qui tibi ministrat animæ victualia: non inquam illi negabis tua carnalia, qui tua tibi seminat spiritualia, præsertim

Lucæ.10. cum in euangelio & veritas eadem, eademq; dicat iustitia: Dignus est operarius mercede sua.

De eo quod ait: Vxorem defuncti accipiet frater eius, & suscitabit semen fratris sui. Et de Ruth Moabitide, qua genitus est Obed pater Isai, patris Dauid.

CAPVT XXXVI.

QVando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui. Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel. Sin autē noluerit accipere vxorem fratris sui, quę ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq;: Non vult frater viri mei suscitare semē fratris sui in Israhel, nec me in coniugium sumere. Statimq; accerciri eum facient & interrogabūt. Si responderit, nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, tolletq; calciamentum de pede eius, spuetq; in faciem eius, & dicet: Sic fiat homini, qui non ædificat domum fratris sui. Et vocabitur nomen illius in Israel, domus discalciati.] Secundum hanc legis literam via facta, aditus apertus

Ruth 4. est, quo in generatione Christi, qui secundum carnem ex Iudæis est, gentiliras quoq; locū haberet, vt scilicet Ruth Moabitidē Booz iure propinqui vxorē acciperet, recusante illo qui erat propinquior accipere vxorē fratris sui, & suscitare semen eius. Vbi tamē notandū, quia nō omnino secundum hanc legē accessit mulier ad illū corā senioribus, vt tolleret calciamentū de pede eius, spueretq; in faciem illius, & diceret: Sic fiat homini, qui nō ædificat domū fratris sui, sed dixit illi propinquo Booz. Tolle calciamentū. Quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu & vniuerso populo Israel. Testes vos (inquit) estis hodie, &c. Forsitā quia peregrina erat mulier, ideireo nō tota licēria, vel permissio legis vti ausa est. De illa genitus est Obed pater Isai, patris Dauid, qui secundū carnē pater est dñi nostri Iesu Christi. Itaq; (vt iā dictū est) per gratiā legis huius admissa est

Esaiæ 16. in generationē Christi filij dei (vt iā diximus) post Raab meretricē Ruth Moabitis. Secundum quā Esaias prophera dicit: Emittet agnū dñe dominatorē terræ, de petra deserti, ad montē filiæ Sion. Petra nanq; deserti, mulier illa fuit de medio gentilitatis, quæ videlicet gentiliras, prius à deo deserta extitit, vnde secundum carnem, agnus dei filius Dauid Christus processit.

Quod mystice vir defunctus Christus sit, & frater eius, qui præualet regere ecclesiam dei, suscitare debeat semen eius. CAP. XXXVII.

Ioh.10. PORrò mystice frater defunctus ille est, qui post resurrectionis gloriam apparēs, dixit: Ite nunciate fratribus meis, qui quasi sine filijs obijt, quia adhuc electorum suorū numerū non implenit. Huius scilicet vxorē superstes frater sortiri præcipitur, quia dignū profectò est, vt cura sanctæ ecclesię, ei qui hanc bene regere præualet, imponatur. Cui nolēti, mulier in facie exputt, quia quisquis ex muneribus quę percepit, prodesse alijs non curat, bonis quoq; eius sancta ecclesia exprobrans, ei quasi in faciē saliuam iacit. Cui ex vno pede calciamentū tollitur, vt discalciati domus

vocetur.

vocetur. Scriptum quippe est: Calciati pedes in præparatione euangelij pacis. Si ergo vt nostram, Ephe.6.
sic curam proximi gerimus, vtrunc; pedem per calciamentum muninius. Qui verò suam cogitans vtilitatem, proximorum negligit: quasi vnius pedis calciamentū cum dedecore amittit. Interea vxor defuncti, vxor inquam synagoga, quæ defuncto, id est, illi, qui pro ipsa mortuus est nubere debuit, nupsit alteri, quipe quæ & Barabam latronem habere maluit, & contempto eo, qui in nomine patris sui benedictus aduenit, illum expecter alium qui maledictus in nomine suo venturus est. Vndē & illud: Quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum. Esaiæ.57.

Si habuerint inter se iurgium viri, &c. Et cuius rei mysteriū sit in Christo & Satanæ synagoga, & quomodo manus synagogæ nunc abscisa sit. Cap. XXXVIII.

SI habuerint inter se iurgium viri, & vnus contra alium rixari cœperit, volensq; vxor alterius virt eruere virum suū de manu fortioris, miserit manū suam, & apprehenderit verenda eius, abscindes manū illius, nec flectēris vlla misericordia super eam.] Merita pœna frontosæ & imprudenti mulierculę, quæ teneras & occultas inuadendo naturæ radices, dolore simul ac pudore virum fortē ipsa sine fortitudine afficeret. Sed quid in conscribenda lege iustitiæ talis ac tantilli infortunij meminisse dignatus est digitus dei? Nempe si sine spiritu vel mystico sensu scriptū pures, exile atq; ridiculum hoc literæ corpusculū est. Ergo & in hoc mysteriū quæramus, vt mulierē viri fortis inimicam, vbiq; persequamur. Nempe hęc mulier Synagoga est. Porrò duo viri qui iurgiū, imò certamē magnū inter se habuerunt, hinc Christus, atq; inde diabolus est. Et ille quidē fortis, Lucæ 11.
sed hic fortior est, quemadmodū dicit. Cum fortis armatus custodit atrium suū, in pace sunt omnia quę possidet. Si autē fortior illo superueniens vicerit eum, &c. Huius viri fortioris atq; fortissimi, nihil aliud mulier illa, nisi carnis infirmitatē nouit. Nēpe quemadmodū in Noe de vinea, quā Gene.9.
plantauerat ipse, inebriato atq; nudato in tabernaculo suo, verenda discooperta, mysticè carnis significāt infirmitatē, ex qua crucifigi potuit deus & homo Christus à vinea sua, domo Israel, acerto cum felle, totāq; mortis amaritudine inebriatus, sic & in hoc loco verenda viri fortis, quæ mulier viro suo fauēs apprehendit, naturam significāt humanam eiusdem Christi filij dei, secundum quam tenere illum, & crucifigere potuit synagoga, patribus fauens viri, imò adulteri sui diaboli. Quid igitur? Abscindes, inquit, manum eius, nec flectēris vlla misericordia super eam, palam omni mundo est, totus orbis audiuit & intelligit, quia manus abscissa est synagogæ: abscissa inquam à vino corpore, abscissa à tota patriarcharum & propheratum fide, ita vt nihil operari possit, vt omne opus eius mortuum, & à deo viuo separatum sit. Præterea & toties inter se viri iurgium habent, quoties cum hæretico vir catholicus, fide fortis, ac sermone potens, pro fidei defensione, publicum init certamen. Mulier autem volens eruere virum suum de manu fortioris, mittit manum, & verenda illius apprehendit, quando fautorum quilibet disputandi ordinem nesciens, ad turpia vel triuialia conuitia prorumpit. Et si quàm nouit aut cōfingere potest, viro forti saltē falsū, de præteritis eius actibus maculam inijcit. Abscindes igitur (inquit) manum illius, nec flectēris Eccle.42.
vlla misericordia super eam, vt videlicet etiam si qua virtus eius est, tanq̄ vitium contemnas, & velut stercus abijcias, ita vt confidenter dicas: Melior est iniquitas viri, q̄ benefaciens mulier.

Non habebis in sacculo diuersa pondera. Et quòd spiritualiter apud se hæc habeat haereticus. CAPVT XXXIX.

NOn habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt viuas multo rempore super terram, quam dominus deus dederit tibi. Abominatur enim dominus deus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam.] Pondera (inquit) maius & minus, modius maior & minor. Maius videlicet pondus, & maior modius ad accipiendum vel emendum, minus pondus, & minor modius ad dandum vel ad venundandum. Eiusmodi emptores vel venditores, rectè mangones, quasi mancones vocamus, eo quòd acceperint vel emerint, dando vel venundando manicum faciant, id est, minus: Talibus rectè similis exilitimatur, quisquis in negotiatione cœlesti ac spirituali politus, preciosas verbi dei margaritas, quascunque acceperit parte aliqua in reddendo mutilat, vt videlicet de sacræ scripturæ vocibus eisdem aliter sentiat, atque aliter dicat. Nam quasi maiore cum pondere vel modio aurum atque argentū, vel frumentum, siue etiam oleum accipit, & cum minore reddit, qui dei verbum recto intrinsecus sensu per intellectum ponderans, contensiosè tamen extrinsecus peruersis vocibus exponendo peruertit. Abominatur, inquit, dominus eum, qui facit hæc, quia videlicet hæreticus & impius est. Abominatur Matth.12.
inquam, ita vt peccatum huiusmodi, nec in hoc seculo remitti testetur, nec in futuro. Verbum nanc; contra spiritum sanctum dictum est, vbi reuelante spiritu, scripturæ sensum malè exponendo diminuere malus mentor, ac fraudulentus ponderator audet.

De eo quod ait: Memento quæ fecerit tibi Amalech, & delebis nomen eius sub cœlo, & quòd nobis spiritualiter diabolus sit Amalech. CAPVT XL.

Memento

Universidad de Deusto
Biblioteca

MEmento quę fecerit tibi Amalech in via, quando egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant cæciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & nō timuerit deum. Cū ergo dominus deus tuus dederit tibi requiē, & subiecerit cūctas per circuitū nationes, in terra quā tibi pollicitus est, delebis nomē eius sub cœlo. Caue ne obliuiscaris.] Iam alibi dictū, quia lassos Hebræi hic immundos, secundū legē extra castra manentes intelligunt, quos cęcidisse Amalechitæ dicuntur, quia sicut ipsi tradunt, eorum circuncisionem amputauerunt, & in subsannationem dei in cœlum proiecerunt. Grauissimè dictūt seuerissimè imperatum cōtra Amalech, tam hic cū dicitur, Caue ne obliuiscaris, q̄ in Exodo, vbi dictū est: Scribe hoc ob monumentū in libro, & trade in auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech de sub cœlo. Porrò præcepti huius adimplendi sors super Saul cecidit, dicente domino sic. Recensui quæcunq; fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cū ascenderet de Aegypto. Nunc igitur vade & percute Amalech. Non igitur mirū aut iniustum, q̄ talē ob culpam irrecuperabiliter proiectus est Saul, quia pręuaricari ausus est, quod ex lege semel atq; iterum, imò & tertio, tanta cū grauitate præceptū est. Cæterùm & imperantis auctoritas, & inobedientis pœna timorē nobis sancire debet, vt caueamus, ne obliuiscamur, quid nobis fecerit spiritualis Amalech, ex quo egressi sumus de Aegypto, ex quo rubrū mare baptismi Christi transiuimus, quomodo occurrerit nobis, & extremos agminis, qui lassi residebamus, cęciderit, quando eramus fame & labore confecti. Iste nanq; Amalech diabolus est, qui ex quo Christi baptismate abluti, peccati originalis reatū euasimus: singulos nostrū pertinaciter est persecutus: vt quia credentes in Christum, de Aegypto, id est, de ignorantiæ tenebris exiuimus, saltem actualibus præpediti peccatis, terram repromissionis, terram viuentium nequaquam ingrediamur. Nouit quisq; nostrum, quid ab ipso passus sit, qualiter concisus, quibus vel qualibus vulneribus in anima confectus sit. Igitur pro se vnusquisq; nostrum aduersus hunc Amalech, per pœnitentiam consurgat, quatinus huius de sub cœlo memoriam perimat, nam Pharaonis & exercituum eius, id est, peccatorum, quę bapusmum præcesserunt, per solam gratiam Christi, tota perijt memoria.

Exod. 17.

1. Reg. 15.

Finis Commentariorum primi libri in Deuteronomium.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN DEVteronomium, Commentariorum Liber Secundus.

De eo quod ait, Cum intraueris terram, quam dominus deus tuus daturus est tibi, &c. quomodo spiritualiter ad nos pertineat. CAP. I.

Cap. xxvi.

VLTIMVM, id est, nonumdecimum in penthateuco librum cudentes, faciamus quod post illa quę promissa sunt: cōtinuò dicit sancta hęc & spiritualis lex. [Cumq; intraueris terram, quam tibi dominus deus tuus daturus tibi est possidendā, & obtinueris eam, atq; habitaueris in illa: tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locū, quem dñs deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius. Accedesq; ad sacerdotē, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eū: Profiteor hodie corā domino deo tuo, q̄ ingressus sum in terrā, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eam nobis. Suscipiensq; sacerdos cartallū de manu eius ponet ante altare dñi dei tui, & loquēris in conspectu dñi dei tui ante altare. Syrus persequebatur patrē meū, qui descēdit in Aegyptū, &c. dei nanq; & dñi nostri Iesu Christi gratia terrā intrauimus, quā ille nobis dedit possidendā, obtinuimus eam, atq; habitauimus in illa oēs, quibus ille sensum aperuit, vt intelligeremus scripturas. Etenim scripturarum campus iam quædā terra viuentiū est, ita vt secundū illas viuentes & in ipsis ambulantes, rectè dicamus. Nostra autē cōuersatio in cœlis est: vndè & cunctis credentibus, atq; post legis umbram, euangelicam veritatē tenentibus, totius ecclesiæ iamdudū ore cantantur. Introduxit vos dñs in terrā fluentem lac & mel, & vt lex dñi semper sit in ore vestro. Igitur (vt iam diximus) cum dei adiutorio faciamus, quod iubiectum est. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo .i. in canistro siue in calatho, pergesq; ad locū quē dominus deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius. Primitiæ frugū nostrarū, optima quæq; studiorū nostrorū sunt. Porrò locus quē elegit dñs deus noster, vt ibi inuocetur nomē eius, ecclesia catholica est: extra quam nusquā prorsus est inuocantibus eū, extra quā alibi nusquā inuocatur in veritate nomē eius. Sacerdos qui est in istis diebus, ipse est pontifex magnus, qui penetrauit cœlos, Iesus Christus, qui nequaq; vt cæteri, morte prohibitus est permanere, sed sempiternū habet sacerdotiū, eo q̄ maneat in æternum. Ad hunc igitur locum, ad hunc sacerdotem magnum, pergamus, portantes primitias frugum nostrarum,

Philip. 4.

Hebr. 4.

strarum, id est, ad sanctæ ecclesiæ ædificationē, ad Christi dñi nostri deferamus honorem optimā quæq; laborū vel studiorū nostrorū, dicentes oēs, dicēres singuli ad eū: Profiteor hodie corā dño deo tuo, q̄ ingressus sum in terrā, pro qua iurauit patribus nostris, vt daret eā nobis. Quod est dicere. Confiteor hodie, id est, hoc tēpore impletum esse illud quod loquens pollicitus est, & iurauit ad Abraham patrem nostrum dñs deus noster, dicens: Et in semine tuo benedicentur omnes gentes, & hoc semen Iesum Christū esse, qui in diebus Herodis regis natus, & sub Pontio Pilato passus est, qui & resurrexit à mortuis, atq; ita per illū factū est, vt ingrederer in terrā, pro qua iurauit patribus nostris, terrā viuentium, terrā paradisi cœlestis, vt daret eam nobis. Cū hac professione susCipiens, inquit, sacerdos cartallū, ponet ante altare dñi, subauditur, quod est ante oculos domini, vt memoriale tuū ęternū sit iuxta istud quod per prophetā loquēs ipse dominus: Sermones mei, inquit, nō deficiēt de ore tuo, & munera tua accepta erunt super altare meū. Et loquēris, ait, in conspectu domini dei tui, subauditur, causam cur tali ordine scilicet per passionē Christi, terrā illā nos oportuerit ingredi, pro qua iurauit patribus nostris, quæ videlicet causa est huiusmodi.

Gene. 22.

Syrus persequebatur, &c. Qualiter & nobis in confessione & oblatione sit dicendum, Syrus persequebatur patrē meum, qui descendit in Aegyptum. CAP. II.

SYrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Aegyptū, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero. Creuitq; in gentem magnam atq; robustam, & infinitę multitudinis. Afflixeruntq; nos Aegyptij, & persecuti sunt imponentes onera grauissima. Et clamauimus ad dominum deum patrum nostrorum, qui exaudiuit nos, & respexit humilitatem nostram & laborem, atq; angustias, & eduxit nos de Aegypto in manu forti, & brachio extento, in insigni pauore, in signis atq; portentis, & introduxit ad locum istum, & tradidit nobis terram manantem lacte & melle.] Syrus, inquit, id est, Laban de Mesopotamia Syriæ assumptis fratribus suis, persecutus est patrem meum, quem & comprehendit in monte Galaad. Sed vidit in somnis dicentem sibi deū: Caue ne quicquam asperè loquaris contra Iacob. Illum, inquam, patrem meum, id est, Iacob, qui & Israel, Syrus ille persequebatur, non patrem meum Abraham, siue patrem meum Isaac, sed patrem meum Iacob. Sequitur enim: Qui descendit in Aegyptum, ibique peregrinatus est in paucissimo numero, & cętera. Spiritualiter Syrus, quod interpretatur sublimis, iste est mundus, mundus reprobatus, mundus damnatus: mundus inquam qui pro parte illorum qui de generatione terrena sunt, qui ab initio persequebatur patrem meum, inquit vir fidelis & catholicus: patrem meum iniquam, scilicet omnem populum electum, generationem quærentium deum. Duæ nanq; generationes sunt, altera mundi, altera dei. iam ab initio mundi, à primis fratribus Cain & Abel, alterutrum aduersari cœperunt, & vsque ad finē seculi aduersi sibimet esse non desinunt. Extunc enim pater meus descendere cœpit in Aegyptum, ex quo videntes filij dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerunt. Ex tunc enim qui ad generationem dei pertinent, vitijs & erroribus aduersæ generationis inuolui cœperunt. Qualiter secundum mysticum sensum dictorum præsentium afflixerunt illos Aegyptij & persecuti sunt, & cæterorum quæ sequuntur, de manu vel seruitio Pharaonis, spiritualis nos liberauerit dominus per agnū suum, id est, per Christum filium suū, suo loco plenius dictum est. Illa seruitus nostra causa fuit pro qua necessariò moreretur, vt prædictum est, moreretur & resurgeret Christus filius dei, atq; ita nos cum illo ingrederemur in terram hanc, pro qua iurauit patribus nostris. [Idcirco inquiens nunc offero primitias frugum terræ, quam dominus dedit. Et dimittes eas in conspectu domini dei tui.

Gene. 6.

De eo quod ait, Decimam frugū tuarum dabis Leuitæ & aduenæ anno tertio, & quid sit dicere, Non comedi ex eis in luctu meo. CAP. III.

ET adorato domino deo tuo, epulaberis in omnibus bonis, quę dominus deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites & aduena qui tecū est. Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitæ & aduenæ, & pupillo, & viduę, vt comedant intra portas tuas, & saturentur.] Norandum valde, quod dicitur anno decimarū tertio, quando repleueris decimam cunctarū frugum tuarum, anno inquam decimarum, non primo, aut secundo, sed tertio, dabis Leuitæ & aduenæ, pupillo & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur. Quantum ad literam, præceptum pietatis est, quantum verò ad sensum mysticum, demonstratio vel prophetia operis Apostolici est. Tertius nanque decimarū annus, hoc euangelicæ gratiæ tempus est. Nam primū tempus ante legē, secundū sub lege, tertium sub gratia est. Porrò Leuites Iudaicæ gentis alumnus est, Aduena siue pupillus aut vidua gentium plebecula est. Tertio, inquit, anno dabis, non solū Leuitæ, sed & aduenæ simul, & pupillo ac viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur, id est, reuelatę gratiæ tępore non soli Iudæo, vt ante legē vel sub lege, sed Iudęo pariter & gentili absq; distinctione distribues alimoniam cœlestis doctrinę, & prędicabis omnibus verbū vitę æternę. [Loquerisq; in cōspectu dñi dei tui. Abstuli quod sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Leuitæ, aduenę, pupillo, & viduę sicut iussisti mihi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. xxvii.

Non præteriui mandata tua, nec fum oblitus imperij, Non comedi ex eis in luctu meo, nec separaui ea in qualibet immundicia, nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obediui voci dñi dei mei, & feci omnia ſicut præcepiſti mihi.] Puta Paulũ Apoſtolũ in conſpectu domini ſic eſſe locutum. Afferens enim quod ſanctificatũ eſt de domo ſua, & dans illud Leuitę, & aduenę, pupillo, & viduę, id eſt, ſanctam euangelij gratiã, de ſynagoga foris baiulans atq; Iudęo pariter & Gręco ſine diſtinctione ſicut iuſſum eſt illi à domino dicente, quia longè in nationes mittam te, non comedit quicquam ex eis in luctu ſuo, id eſt, non reticuit quicquam gentibus propter eos quos lugebat fratres ſuos Iudæos, quos inquam lugebat dicẽdo: Veritatẽ dico in Chriſto, nõ mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea, quoniã triſtitia mihi eſt magna, & continuus dolor cordi meo. Optabã enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, &c. Nẽpe ſi propter hunc dolorẽ ſubterfugiſſet, qui minus gẽtibus euangelizaret gratiã dei, aliquid ex frugibus vel ex decimis ſuis comediſſet in luctu ſuo, vel expendiſſet in re funebri. Qui cũ item dicit. Sed quę mihi fuerunt lucra hęc arbitratus ſum detrimẽta propter Chriſtũ, & arbitror vt ſtercora: profectò nõ ſeparauit fruges ſuas aut decimas in qualibet immunditia. Obediui ergo, inquit, voci dñi dei mei, & feci omnia ſicut prȩcepiſti mihi. [Reſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorũ habitaculo, & benedic populo tuo Iſrael, & terræ quã dediſti nobis, ſicut dediſti nobis, ſicut iuraſti patrib⁹ noſtris, terrã lacte & melle manantem, &c.] Profectò qui ſic frugũ ſuarũ ſanctificatas attulit decimas, ipſe fiducialiter ſic orat, id eſt, qui quoad potuit, laborauit in euãgelio Chriſti, loquẽdo pariter & perfectæ fidei conſcribẽdo literas, ipſe efficaciter atq; confidẽter poſtulat, vt ex eis, in quibus laborauit, aliquẽ fructũ habeat, reſpiciente dño de ſanctuario ſuo, & de excelſo cœlorũ habitaculo, & benedicente populo ſuo, ſine cuius reſpectu ac benedictione fruſtra prędicator fatigatur, quia neq; qui plantat, neq; qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat deus.

Actu. 22.

Roma. 9.

Philip. 3.

1. Corin. 3.

De eo quod ait: Et ædificabis altare domino de lapidibus, quos ferrum non tetigit. CAP. IIII.

CAP. xxvii.

PRæcepit ergo Moyſes & ſeniores Iſrael populo, dicentes: Cuſtodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie. Cũ tranſieritis Iordanẽ in terrã, quã dominus deus tuus dabit tibi, erges ingẽtes lapides, & calce leuigabis eos, vt poſſis in eis ſcribere omnia verba legis huius Iordane tranſmiſſo.] Ac deinceps. [Et ædificabis ibi altare dño deo tuo de lapidibus quos ferrũ nõ tetigit.] Tranſmiſſo Iordane ingẽtes erigere lapides, eoſq; vt poſſint in eis ſcribere omnia verba legis domini calce leuigare, eſt celebrata paſſione & reſurrectione Chriſti lapideas gentiũ mẽtes euangelizando concutere, eiſq; non aliqua vi, ſed dulci ac leui prędicatione doctrinæ ſalutaris, voces aut rationes inſcribere. Econtrario, altare domino de lapidibus, quos ferrũ tetigit velle ędificare, eſt coactẽ vel vi aliqua legẽ Chriſtianã inuitis auditoribus imponere. Sed hoc verat ſacra lex. Igitur ſine ferro altare domino, id eſt, ſine vi, Chriſtiana conſtruatur religio, & duri lapides, lapidumq; cultores leuigentur calce, id eſt, ſuaui mulceantur prædicatione. Et ita ſcribes, inquit, ſuper lapides, omnia verba legis huius planè ac lucidè, videlicet vt fiat quod dictum eſt. Si hi tacuerint, lapides non racebunt, id eſt, ſi Iudæi negauerint Chriſtum qui codices habẽt, gentiles legem in cordibus ſuis ſcriptam habentes, prædicabunt.

Lucæ 19.

De eo quod ait, Hi ſtabunt ad benedicendũ, & è regione iſti ſtabunt ad maledicendũ, quid in hoc futurum ſignificetur. CAP. V.

PRæcepitq; Moyſes populo in die illo, dicens: Hi ſtabunt ad benedicendũ dominũ ſuper montem Garizim, Iordane tranſmiſſo, Symeon, Leui, Iudas, Iſachar, Ioſeph, & Beniamin. Et è regione iſti ſtabunt ad maledicendum in monte Hebal, Ruben, Gad, & Azer, Zabulon, Dan, & Nephthalim.] Quoniam aduſq; finem legis iam proceſſimus, opportunè ad finem ſeculi proſpiciamus, & ex euãgelio Chriſti iudicium vltimum hic ſignificari cõprobemus. Cũ venerit, inquit, filius hominis in maieſtate ſua, & oẽs angeli cũ eo, tunc ſedebit ſuper ſedẽ maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum oẽs gẽtes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis. Et ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, & cætera. Ac deinceps. Tũc dicet & his qui à ſiniſtris erunt. Diſcedite à me maledicti in ignem ętternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, & reliqua. Iudicium vniuerſale quod illic continuò paſſurus clara luce pronunciat dei filius, ipſum continuò moriturum in vmbra & ſub velamine tuo propheras Moyſes dei famulus. Illic dextra regis & ſiniſtra diuiſis ac ſeparatis ouibus ab hœdis: hic duo colles contra inuicem reſpicientes, Garizim & Hebal: quorum Garizim, diuiſio interpretatur: Hebal verò deficiens ſiue diſterminans, vel vorago vetus interpretatur. Illic ſex opera miſericordiæ dextris ad benedicendum, & ſex impietatis ſiniſtris ad maledicendum. Hic ſex nomina filiorum Iſrael in monte Garizim itidem ad benedicendum, & ſex nihilominus in monte Hebal ad maledicendum. Sed & ſedes duodecim, de quibus alibi dicit In regeneratione, cũ ſederit filius hominis in ſede

Matth. 19.

in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, non hic omnino tacitæ ſunt. Sequitur enim: [Et pronunciabunt Leuitę, dicentes ad omnes viros Iſrael excelſa voce: Maledictus homo qui facit ſculptile, & cætera. [Duodecim hic maledictiones prępoſitæ ſunt, maledictus homo qui facit ſculptile, maledictus qui nõ honorat patrem ſuum & matrem, maledictus qui transfert terminos proximi ſui, maledictus qui errare facit cęcum in itinere, maledictus qui peruertit iudicium, maledictus qui dormit cum vxore patris ſui, maledictus qui dormit cum omni iumẽto, maledictus qui dormit cum ſorore ſua, maledictus qui dormit cum ſocru ſua, maledictus qui clam percuſſerit proximum ſuum, maledictus qui accipit munera vt percutiat animam ſanguinis innocentis, maledictus qui non permanet in ſermonibus legis huius, nec eos opere perficit. Econtrario, nihilominus duodecim benedictiones hoc ordine poſitæ ſunt. [Venientq; ſuper te omnes benedictiones iſtæ, & apprehendent te, ſi præcepta domini dei tui audieris. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris egrediens & ingrediens. Dabit dominus inimicos tuos, qui conſurgẽt aduerſum te corruentes in conſpectu tuo. Per vnam viam venient contra te, & per ſeptem fugiẽt à facie tua. Emittet dominus benedictiones ſuper cellaria tua, ſuſcitabit te dominus ſibi in populum ſanctũ, ſicut iurauit tibi. Abundare te faciet dominus omnibus bonis. Aperiet dominus theſaurum ſuum optimum, cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore ſuo. Benedicet cunctis operibus manuum tuarum. Conſtituet te dominus in caput & non in caudam, & eris ſemper ſupra & non ſubter.] Ita & illic in euangelio duodecim iudicantium ſedes, & hic in lege quaſi ſingulæ de ſingulis ſedibus prolatæ. Hinc duodecim benedictiones, illinc duodecim maledictiones. Igitur clariſſimè & in iſto legi conſonum eſt euangelium, quia iudicium vnum idemq; & hic in vmbra legis ſignatum, & illic in euangelica luce reuelatum eſt.

Ca. xxviii.

Quòd ſequentes maledictiones, numero triginta, propriè ſint Iudæorum, & quòd iuxta cauſam eandem in pſalmo centeſimo octauo ſint maledictiones totidem. CAPVT VI.

ET iſtæ quidem, quæ hactenus dictæ ſunt, benedictiones ſiue maledictiones, cunctis gẽtibus pro meritis ſingulorum communes ſunt. Nõ eſt enim diſtinctio. Quicunq; enim in lege peccauerunt, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, qui & ipſi credendo in Chriſtum, verba legis decem ſcripta in tabulis acceperunt, per legem iudicabuntur, teſte quoque euangelio, quod ſupra dictum eſt, quia cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, tunc congregabũtur ante eum omnes gentes. Porrò ſequentes maledictiones dicentis. [Quod ſi audire nolueris vocem domini dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius, & cerimonias eius, quas ego præcipio tibi hodie, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & apprehendent te.] propriè Iudæorum ſunt, & ecce hodie ſuper illum infelicem populum venerunt, eumq; manifeſtè apprehenderunt. Sunt autem numero triginta, quarum prima eſt, maledictus eris in ciuitate, vltima verò, aduena qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritq; ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior: ipſe erit tibi in caput, & tu eris in caudam. Et meritò triginta maledictionibus óbruti ſunt, qui triginta argenteis emptum datorem benedictionis Chriſtum dei filium occiderunt. Iuxta cauſam eandem, & in pſalmo triginta maledictiones ſunt, tam in eum qui vendidit, ſcilicet Iudam proditorem, quàm in eos qui emerunt, quarum prima eſt, Conſtitue ſuper eum peccatorem: vltima verò, Et induantur ſicut diploide confuſione ſua. His nũc & cæteris, quæ ſequuntur, omiſſis, quia manifeſta ſunt, & ſicut prędicta, ſic à tempore obſidionis, qua Iudæi miſerabiliter à Romanis irrecuperabili excidio diſperditi ſunt, & opere impleta ſunt: ad ipſa iam cantici verba vertamus articulum, quo manifeſtè ſynagoga reiicitur, & eccleſia ſubſtituitur in laudem & gloriam Chriſti filij dei, quẽ ſolum primum legis, ſecundum Deuteronomij, id eſt, ſecundæ legis, & hoc tertium cantici prædicant, defendit, atque collaudat teſtimonium.

Roma. 2.

Pſal. 108.

De cantico Moyſi, Audite cœli quæ loquar. CAP. VII.

AVdite cœli quæ loquar, audiat terra verba oris mei.] Metonomicè ad cœlos inanimatos, terramq; inanimatam ſermo dirigitur: atque à rebus, quæ nec aures, nec ſenſum habẽt aliquem, homo rationalis & ſapiens attentum & flagitare videtur auditum, tanquam ſi dicat: Quoniam ego mortalis homo ſum, noui autem quòd iſti homines vel poſteri eorum, poſt mortẽ meã iniquè acturi, & de via quã præcepi illis, citò declinaturi ſunt, vos ſaltem cœli, qui ſuperſtites eritis, & tu terra quæ in ætternum ſtabis, accedite ad audiendum, ſtate ad teſtificandum, vt cũ iniquè egerint, & à via domini declinauerint, vos iuxta maledictiones ſuperius poſitas: vos inquam cœli litis deſuper ænei, & tu terra quam calcant ferrea ſis. Verùm iuxta ſenſum veritatis intimæ, iſti potius cœli conuocantur ad audiendum, de quibus idem ſpiritus in prophera: Cœli (inquit) enarrabunt gloriam dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum: & illa terra, de qua alibi: Dominus (inquit) dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Illi inquam cœli, & illa terra conuocantur huc ad audiendum, de quibus & in alio prophera: Rorate (inquit) cœli de

Cap. xxxii.

Pſalm. 18.

Pſalm. 84.

Eſaiæ 45.

Universidad de Deusto
Biblioteca

super,& nubes pluant iustum,aperiatur terra,& germinet saluatorem:vt videlicet non dubitent cœli eloquentes,scilicet Apostoli,prophetæ, & vniuersi prædicatores, derelicta gente hac stulta sine consilio & sine prudentia,proficisci:vt in omnem terram exeat sonus eorum,& in fines orbis terræ verba eorum: & secundum præsentis cantici testimonium inuitare gentes, ad laudandum deum,vel dei populum, vt non dubitet terra quondam deserta & inuia, scilicet ecclesia saluatorem suscipere pluuiam,de summis cœlorum, id est, prædicationem de ore Apostolorum eodem auditu fidei,quo suscepit terræ huius principium, videlicet beata virgo, & dedit fructum suum, patiendo deum & hominem Christum. Audite igitur cœli,id est, Apostoli,audiat terra,id est,colligenda de cunctis gentibus ecclesia.Quomodo audiatis cœli, quomodo ad auditum terræ huius perueniant verba oris mei? [Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam,& quasi stillæ super gramina.] Quomodo pluuia concrescit? Quomodo fluit ros? Notum est,quia de deorsum, tenuem nebulam exhalantibus aquis, humor in nubibus densescit, & de nubibus in terram concreta pluuia defluit: ros autem sine nubibus nocturno frigore concretus,de cœlo in terram matutino sereno cadit. Sic cœli isti, qui enarrauerunt nobis gloriam dei,gloriam eandem, partim per studium sacræ lectionis, partim per solam didicerunt reuelationem dei.Quod legendo didicerunt,nobisq; loquendo refuderunt,quasi de deorsum humorem susceptum,& in pluuiam concretum,gratiosæ nubes per herbam reddiderunt.Quod per solam dei reuelationem acceperunt, quasi rorem nocturnum meditando atque contemplando congregauerunt,& prædicando vel etiam scribendo,super læta fidei vel spei nostræ gramina distillauerunt. Vtroque modo perfectum cœlum,vel firmatum decet esse firmamentū, id est, Apostolum vel prædicatorem idoneum,qui non de corde suo vel à semetipso loquatur,sed quod audiuit,hoc testetur:quod in spiritu sancto didicit,hoc annunciet & loquatur. Igitur in vobis ô cœli qui auditis,concrescat in pluuia doctrina mea, & per vos fluat vt ros eloquium meum, id est, ex præsenti legis lectione,& ex spiritus sancti reuelatione,vobis orantibus innotescat dei consilium, atq; inde per ora vestra, in omnem herbam, in cuncta gramina toto mundo virentia, fluat eloquium meum. [Quia nomen domini(inquit)inuocabo.] Ergo ô cœli beneuolentiam vestro præstate oratori,aurem beneuolam vestro præbete cantori, ab ipsa re flagitanti, quia videlicet magna res est inuocare nomen domini. Vobiscum inuocabo nomen domini:domini,inquam,dei cuius vos gloriam enarraturi,cuius opera vos estis annunciaturi.Idcirco audite me cœli, idcirco audiat terra verba oris mei. [Date magnificētiam deo nostro,dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia.] Hoc est quod primū audire volo vos,ô cœli. Hęc sunt,audire te cupio ô terra verba oris mei.Quando mandauerit dominus deus noster vobis,ô cœli, pluatis super hanc vineam imbrē,quā expectauit,vt faceret vuas,& fecit labruscas:quā expectauit vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitia,& ecce clamor.quando inquam mandauerit vobis ne pluatis super eam, sed potius super terram quondam desertam & inuiam, nolite murmurare, nolite obniti, pro zelo gentis vestræ, vel carnis vestræ, sed date magnificentiam deo nostro, sequimini & magnificum æstimate quod complacitum est deo nostro, quia videlicet & si homines causa vel ratio lateat, dei tamen perfecta sunt opera: perfecta inquam, & irreprehensibilia, & omnes viæ eius iudicia vera & iusta,& iustificata in semetipsa.Nam vniuersæ viæ domini misericordia & veritas: Misericordia est via hæc,qua ad gentes commigrauit,veritas hæc via est, qua ab Israhel recessit.Hanc igitur date magnificentia deo nostro,vt credatis, quia dei perfecta sunt opera, vt cōsideretamini;quia hæ vel omnes viæ eius sunt iudicia. Quid enim? Nunquid quia pepigit fœdus cū Abraham,nunquid,quia dixit, & statuam pactum meum inter me & te, & inter semē tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, nunc autem ab isto semine eius recessit, idcirco non perfecta opera eius,ideirco non iudicia viæ eius? imò. [Deus fidelis & absq; vlla iniquitate, iustus & rectus.] Fidelis inquam in omnibus verbis suis,& absq; vlla iniquitate in omnibus iudicijs suis, iustus in omnibus vijs suis, rectus in omnibus operibus suis. Vndè ergo vel ob quam causam, pactum suum oblitus est, quod cum Abraham pepigit? Si fidelis, si absque vlla iniquitate, si iustus est & rectus,quomodo iuramentum neglexit,quod iurauit cū patribus? Ecce habes. [Peccauerunt ei,& non filij eius in sordibus.] Peccauerunt, id est, irritum pactum ipsi fecerunt subauditur, inimici,& iam non filij eius. Irritum inquam fecerunt pactum eius, quemadmodum hoc & ipse præsciens dixit mihi superius. Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terrā ad quam ingredietur vt habitet in ea. Ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo. In sordibus peccauerunt, in sordibus irritum fecerunt pactum,non solum in sordibus vituli,quē fecit Aaron,aut Beelphegor,quę videlicet sordem in sordibus Barrabę latronis,quem sibi dimitti petiēre,peccauerunt. Peccauerūt inquam, certum est enim quia peccabant. Cum igitur sic peccauerint iam non filij eius in sordibus, & ob hoc proiecerit eos fidelis deus,dicito,qa nihilominus tū fidelis deus & absq; vlla iniquitate iustus & rectus,quamuis illos proiecerit, cum quibus pactum pepigit in patribus. peccauerunt enim ei, & irritū

Esaiæ 5.

Psalm.24.

Gene.17.

Deute.31.

& irritum fecerunt pactum istud isti iam nō filij eius in sordibus.Proinde ô cœli & terra, quicunq; audistis hæc verba oris mei,non ipsum deum qui fidelis est & absq; vlla iniquitate, sed istos nō filios eius,qui peccauerunt,cunctis loquelis, vniuersis sermonibus vestris, quibus in omnē terrā & in fines orbis terræ audiendi estis,redarguite, & dicite. [Generatio praua & peruersa,hæccine red dis dño populę stulte & insipiens?] Generatio,inquam,praua atq; peruersa,quod idem est ac si cū euangelica declamatione dicas,generatio mala & adultera.Idcirco generatio praua,quia de bonis quidem parentibus,sed malè progenita,quia non de fide sola patrū carne exorta. Idcirco inquam praua & peruersa,quia fidē patrū non imitata, secundum mores patribus longè disparata. Hæccine reddis dño: hæccine inquā, id est, reddēs mala pro bonis populę stulte & insipiens reddis domino? Stultus enim es, quia malū sciens nō cauisti, insipiēs quicunq; ex hoc populo bonū nescis, quod scire potuisti. Stultus es,dum legendo prophetas,sensum prophetarū contentiosè peruertis, insipiens qui nec saltē legisti,qui vt bene ageres intelligere noluisti.Igitur populę stulte & insipiens hæccine dño reddis? [Nunquid non ipse est pater tuus,qui possedit te & fecit,& creauit te?] Quantum est,q; ipse est pater tuus, quemadmodū dixit ad Pharaonē filius primogenitus meus Israhel? Quantum est, q; possedit te, q; fecit, q; creauit te? Possedit videlicet vt dominus, fecit vt figulus, creauit vt deus, Fecit inq; in propria quemq; persona,creauit eum massa, qui te possedit in gratia. Fuerit tibi hoc cōmune cū cæteris gentibus,q; fecit & q; creauit: at singularis beneficij est,q; possedit.Quantū ad proprietatē vocum vel distinctionē sensuum,magnæ est potentiæ q; possedit, maioris quòd fecit, maximę quòd creauit: Et ecōtrariò, magnę fuit gratię quòd creauit, maioris quòd fecit, maximę quòd possedit.Hæccine igitur pro tot beneficijs reddis dño patri tuo, possessori tuo, factori tuo, creatori tuo? [Memēto dierū antiquorū, cogita generationes singulas.] Videlicet, vt scias, quòd is ipse quē tradidisti, quē negasti ante faciē Pilati, pater tuus est, qui possedit, & fecit,& creauit te: vt inquam istud scias,memento dierū antiquorū, cogita generationes singulas. Nam in diebus antiquis, omnia per ipsum facta sunt,& per generationes singulas mysteria eius dictis & factis pręsignata sunt.Sed forte memoria dierū antiquorū,& cogitatio generationū singularū, necdum tibi satisfaciunt? Quid igitur facias? Interroga patrē tuū,& annunciabit tibi, maiores tuos & dicent tibi.] Pater tuus ipse est: maiores tui,lex & prophetæ sunt.Interroga ergo patrē tuum orando,maiores tuos legendo. Patrē, inquam, tuū deum interroga orationibus intentis,vtrū consiliū hoc vel opus,cuius in omnem terram sonus exiuit,ex ipso sit,& annunciabit tibi. Si enim Cornelium gentilē pro hoc ipso orantē, & eleemosynas facientē dignāter exaudiuit, & mirabiliter quid ipsum facere oporteret,per angelum suum ostendit,quanto magis si tu interrogaueris, & vt bene agas intelligere volueris, per aliquam reuelationem annunciabit tibi? Igitur (vt prædictum est) deum patrem tuum interroga orando: maiores tuos, id est, prophetas omnes consule legendo.Ille annūciabit, & illi dicent tibi, quia iste quem tradidisti,quē negasti,quem felle cibasti,quem aceto potasti,quem clauis confixisti,cuius latus lancea perforasti,pater tuus est,qui te possedit.Quomodo autem possedit,vel quomodo possidere incepit?Planè hoc ipsum dicent tibi. [Quando diuidebat altissimus gentes, quando seperabat filios Adam,cōstituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israhel.] Norum tibi est, quia quando profecti de oriente filij Adam, & inuenientes campum in terra Sennaar, cœperunt facere turrim, cuius culmen aduscq; cœlum perringeret, vt celebrarent nomen suum,confudit ibi altissimus linguam eorum, vt non audiret vnusquisq; vocem proximi sui, atque ita diuisit eos ex illo loco in vniuersas terras. Tunc vtiq; diuisit altissimus gentes, scilicet in linguas dissonas, & separauit filios Adam, id est,imitatores superbiæ Adam, in vniuersas terras. Non perdidit eos vt ante fecerat per diluuium, sed constituit terminos populorum,iuxta numerum filiorum Israhel,id est,statuit vt duret genus humanum donec impleatur numerus electorum, qui omnes secundum fidem sunt filij Israel. [Pars autē domini populus eius, Iacob funiculus eius hæreditatis.] Subauditur,in illa diuisione gentium, in illa separatione filiorum Adam.Facta nanq; confusione linguarū, remansit lingua primitiua in domo & familia Heber,vndè per Abraham, qui & ipse ab illo Hebræus dictus est, hic populus Hebræus exiuit, pars domini:solus hic, inquam, populus Iacob,solus hæreditatis domini funiculus, in quo solo notus deus, in quo solo magnum nomen eius. Vndè & per Balaam loquitur. Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur. Pars autem domini vel funiculus hæreditatis eius, non quòd soli vel omnes ad dominum pertineant, qui sunt de carne eius: sed quòd soli vel omnes domini sunt, qui sunt de fide eius. Hoc modo possedit, & sic possidere incepit. [Inuenit enim in terra deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis.] Inuenit eum in terra deserta, id est, innotuit ei in deserto annis quadraginta, Imò primùm innotuit ei in loco horroris, id est, in horrida seruitute Aegypti, percutiendo Aegyptios decem plagis, ac deinde in loco vastæ solitudinis manna pluendo,& aquam de petra producendo,vt iam dictum est annis quadraginta. [Circumduxit eum & docuit & custodiuit quasi pupillam oculi sui.] Circunduxit inquam, non enim duxit eos per viam terræ Philistijm, quæ vicina est, sed circunduxit eos per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum,& ita circunducendo custodiuit quasi pupillam oculi, videlicet reputans ne

Matth.12.

Actu.3.

Actu.10.

Gene.11.

Psalm.77. Nume.23.

Exod.16.

Exod.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fortè pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Tenerior quippe erat, quàm pupilla oculi, ita vt leuiter offensus animus sæpe in Aegyptū reuerti voluerit. Circūduxit igitur & docuit, non solum multis bonorum & malorum experimentis, verumetiam doctrina conscriptæ huius legis. [Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eos, atq; portauit in humeris suis]. Sic circunduxit, sic docuit, sic custodiuit, sicut pullos aquila, videlicet secundum naturā suam erga pullos suos, non absq; seuera pietate, neq; absq; sæueritate pia. Semper enim fertur, pbare quos genuit, ne generis sui inter omnes aues quoddam regale fastigium degeneris partus deformitas decolorarer. Itaq; asseritur, quòd pullos suos radijs solis obijciat, atq; in aeris medio paruulos pio vngue suspendat. At si quis repercusso solis lumine intrepidam oculorum aciem inoffenso intuē di vigore seruauerit, is probatur quòd veritatem naturæ synceri obtutus constantia demonstrauerit. Si verò lumina sua præstrictus radijs solis inflexerit, quasi degener, & tanto indignus parente abijcitur, nec æstimatur educatione dignus, qui fuit suspectione indignus. Igitur circunducendo, & docendo, sic tentauit, sic probauit, sicut aquila pullos suos: nam eos quidem qui murmurauerunt, qui tentauerunt, qui concupierunt, in deserto, prostrauit: eos autem qui crediderūt, qui obedierūt, quasi super alas gratiæ assumpsit atq; portauit in humeris suis. [Dominus solus dux eius fuit, & non erat cum eo deus alienus.] Increpatio illorum. Quid tibi, inquit, o populе stulte & insipiens, quid tibi cum turba deorum alienorum? Nunquid dijalieni te de Aegypto, de domo seruitutis eduxerunt, aut educentem te dominum deum tuum adiuuerunt? Non ita, sed dominus inquit solus dux eius fuit, & non erat cum eo deus alienus, non ille cornutus & aureus vitulus, non Beelphegor spurcissimus, non Baal, non omnino quisquam deus alienus [Cōstituit eum super excelsam terram, vt commederet fructus agrorum.] Eum quem inuenit in terra deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis, constituit super excelsam terram. i. montuosam terram, vt comederet fructus agrorum, vt inhabitaret ciuitates quas non ædificauit, & biberet vinum de vineis quas non plantauit, vt regiones gentium & labores possideret populorum, Quæ videlicet terra excelsa (sicut iam alibi dictum est) non est sicut terra Aegypti. vbi iacto semine in horrorum morem aquæ ducuntur irriguę, sed mōtuosa est & campestris de celo expectās pluuias, quam dominus deus semper inuisit, & oculi eius in ea sunt à principio anni vsq; in finem eius. Super excelsam igitur terram constituit eum, vt comederet fructus agrorum. [Vt sugeret mel de petra, oleumq; de saxo durissimo.] Vt, inquam, sugeret mel de petra. i. vt dilectioni creatoris assuefactus, tandem dulcedinem cœlestis doctrinę caperet de petra, virga crucis & passionis percussa. s. de Christo præsentialiter prędicante ore mellifluo, oleumq; de saxo durissimo. i. spirītū sanctum de eodem Christo, per virtutem resurrectionis incorruptibiliter solidato. [Butyrum de armēto, & lac de ouibus, cum adipe agnorum & arietū filiorum Basan. Et hircos cum medulla tritici, & sanguinē vuæ biberent meracissimum.] Hæc omnia temporaliter atq; realiter iste populus adeptus est, quem inuenerat dominus deus eius in terra deserta, in loco horroris & vastæ solitudinis, vt istis corporalibus bonis lactatus & excitatus, spirituale butyrum, & spirituale lac, spiritualemque adipem suo tempore libenter acciperet, de spirituali armēto, de spiritualibus ouibus & agnis siue arietibus filiorū Baasan. i. pinguium. s. de factis imitandis, aut dictis exequendis patrū vel patriarcharū, de scripturis prophetarum & apostolorum veraciter pinguium, iuxta quòd singuli taliū verissimè dicunt. Impinguasti in oleo caput meū, Et sanguinē vuæ meracissimū. i. sanguinē Christi filij dei biberet sacrosanctū. Idcirco super excelsam illā terrā tēporaliter cōstitutus est, & hęc tēporalia bona adeptus est, vt ad spiritualiū & æternorū appetitū, proficeret. Sed quidē. [Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus.] Dilectus, sed diligenti ingratus, dilectus inquā, sed ipsa dilectione superbē ac ferociter abusus, incrassatus est cogitatiōe, incressatus opere, impinguatus pertinacia, dilatatus arrogantia. Talis dilectus recalcitrauit. i. largitoris imperia calce abiecit. Verùm ista crassitudo, tumor, & non plenitudo est. Nā qui veram plenitudinē, qui veram scit pinguedinem, quantumuis butyro abundet, aut lacte ouium, siue adipe agnorum & arietum, donec ipsum apprehendat deum, dicit: Ego verò egenus & pauper sum. At verò, cuius deus venter est, postquam illum impleuerit ex his quæ predicta sunt, incrassatus, impinguatus, dilatatus, falsa sibi ęstimatione sufficiens videtur, falsò sibi nihil deesse arbitratur. Quid enim fecit iste dilectus taliter incrassatus? [Dereliquit deum factorē suum, & recessit à deo salutari suo.] Deus idem factor, idem & salutaris, siue saluator. Verùm aliud est, quod factor: aliud, quod saluator. Nam deus factor, quia hominē fecit: deus saluator, quia homo factus est ipse, homines saluare venit. Sic incrassatus est, vt de neutra gratia curaret. Nam & antequam veniret, deum factorē suum dereliquit, & postquā venit à deo saluatore suo recessit. Quomodo illū dereliquit, quomodo ab illo recessit? [Prouocauerūt eū in dijs alienis, & in abominationibus suis ad iracundiam concitauerunt.] Ad idem procedit, & quòd in dijs alienis prouocauerunt, & quòd in abominationibus suis ad iracundiam concitauerunt, veruntamen diuersa sunt & ediuerso venisset. Nā dij quidē alieni sunt, abominationes autē suæ sunt, ppter quas vt eas licētiosē ageret deos

Psal.104.

Psalm. 22

Psalm.69.

Exod.32.

deos alienos coluerunt. Verbi gratia: Vitulus quem fecerunt, & Beelphegor quem iniciati sunt dijalieni fuerunt, quòd autem post commessationes & potationes surrexerunt ludere, & cp inter sacrificia cum Madianitis fornicati sunt, suæ abominationes extiterunt. Igitur & in dijs alienis mirem prouocauerunt, & in abominationibus suis ad iracundiam concitauerunt: Item in eo cp ante quàm veniret in hunc mundum, totiens ad idolatriam defluxerūt, in dijs alienis eum prouocauerunt: & in eo, quòd præsentem blasphemauerunt dicentes, dæmoniū habet, & insanit, & in Beelzebub principe dæmoniorum, ejcit dæmonia, profectò in abominationibus suis ad iracundiam concitauerunt. Sed in qualibus dijs eum prouocauerunt? [Immolauerunt dæmonijs & non deo, dijs quos ignorabant. Noui recentesq; venerunt, quos non coluerunt patres eorum.] Dij quos coluerunt, non dij, sed potius dæmonia sunt, dij nuncupatiui, dij noui, quia prius eos ignorauerūt, dij recentes, quia non coluerunt illos patres eorum. Nunc igitur ecli & terra ad caput increpationis redite, & dicite generationi prauæ, atq; peruersæ. Hæccine reddis domino populе stulte & insipiens? [Deum qui te genuit derelinquisti, & oblitus es domini creatoris tui.] Deū qui te genuit, id est, qui dia sterilibus parentibus tuis, gignendi te facultatem, siue effectum tribuit. Nam prēter vnicum filium suum, quem ex vtero ante luciferum genuit, quem & in hunc mundū misit per vterū virginis, neminem de propria substantia sua pater ille genuit. Ergo qui te genuit, id est, qui Saræ diu sterili, randem conceptum dedit: & Rebeccę sterili, eodem Isaac deprecante dilectum sibi Iacob vt conciperet & pareret, prestitit, de quibus vel per quos geniturę tuę riuus emanauit, illū tu dereliquisti genitorem tuum ingratitudine detestabili, & oblitus es domini creatoris tui, subaudiatur, quem prius cognouisti per prēsentem doctrinam legis, & per exempla patrum eorundem, qui hęreditariam eius scientiam thesaurizauerunt tibi: vndè & maius peccatum habes, q̄ si nunq̄ fuisset cognitus tibi. [Vidit dominus, & ad iracundiam concitatus est, quia prouocauerunt eum filij sui, & filiæ.] Vidit hoc ille quem nihil latet, oculis nunq̄ dormitantibus, quibus omnia videt: vidit, inquam, hoc peccatum tuum, stilo ferreo scriptū in vngue adamantino, clamante per prophetas suo sancto spiritu, vt peccatū tuum à facie eius non deleatur. Et ad iracundiam concitatus est, videlicet nō animi sui passibili moru, deus enim non mouetur aut perturbatur, sed iudicij veritate sic impietatem prosequente, vt iam nō pius pater, sed districtus iudex sentiatur. Et hoc idcirco, quia prouocauerunt eum filij sui & filię, quod vtiq; secundum omnem rationem minus tolerandum est, q̄ si prouocassent eum externi vel externæ. Prouocauerunt autem, videlicet in eo, quòd non per ignorantiam vel infirmam indigentiā, sed scienter peccauerunt, & per industriam, imò sapientes fuerunt ad concinnādum peccatum, ad conquirendum mendacium. Et ait: [Abscondam faciem meam ab eis, & cōsiderabo nouissima eorum.] Ait. id est, sententiam fixit, cuius dixisse fixisse est, ita vt cœlum & terram, q̄ dictionem eius, transire facilius sit. Non enim est deus quasi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur. Ait ergo, id est, iudiciū dedit huiusmodi. Abscondam faciem meam ab eis, id est, excęcabo illos, vt viam veritatis inuenire nō possint. Excæcabo, inq̄, corda eorū, & aures illorum aggrauabo, & oculos eorum claudam, ne forte videant oculis, & auribus suis audiant, & corde suo intelligant, & conuertantur & sanem eos. Dicamq; eis: Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionē, & nolite cognoscere. Ita abscondito ab eis considerabo nouissima eorū, id est, expectabo finē, & consummationē peccati eorum, tacitè prospiciendo mirabilē audaciam eorū. [Generatio enim peruersa, & infideles filij.] Damnationis eius qua dixi, abscondam faciem meā ab eis, causæ precedentes sunt, quia generatio peruersa est, quia infideles filij sunt: sancto quoq; spiritu per prophetā contestante, quia sunt principes Sodomorū, quia sunt populus Gomorrhę. Alioquin nō videretur stare, quod dixi supra, deus fidelis, & absq; vlla iniquitate. Iustum igitur iudiciū, in eo cp dedi illis scutum cordis, laborē meum, quòd licet tanq̄ sponsus procedens de thalamo suo, in sole posuerim tabernaculū meū, ipsi tamen videre me nō possunt: imò & scandalum illis est, cū designatur tabernaculū meum carneum, dicturq; illis, ecce iste deus noster, rex noster, saluator noster. Amplius autē audite cœli, iustum iudicij ordinē, q̄uam iudicantis vicissitudinē. [Ipsi me prouocauerunt in eo qui nō erat deus, & irritauerunt in vanitatibus suis. Et ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gēte stulta irritabo illos.] Priores ipsi, puocauerūt me, nō leui quacunq; offensione, vel humano excessu, sed in eo qui nō erat deus. i. sic me habēdo, tanq̄ si nō essem deus: & irritauerunt me priores ipsi in vanitatibus suis. i. vanitates suas, vanos deos prętulerunt mihi: tandemq; sibi data optione, Barrabā mihi præferre nō dubitauerunt, authorē seditionis. Reddā itaq; illis talionem, prouocabo eos in eo qui non est populus. i. sic habēdo eos, vt nō sint populus, vt sint sine rege, sine principe, sine sacerdote, sine Ephot, & sine Theraphin, & omnino non sint populus, sed in populis & in gentibus ū nunc dispergantur, & in futuro cum eis qui non sunt annulentur, cum eis qui in inferno sunt deputentur, & ita in gente stulta irritabo illos. Irritabo, inquam. i. ad æmulationē adducā in non gentē, in gentē insipientem, in iram eos mittam, vt videant gentem, loco suo regnantem, gentem sapientē quam æmulentur, cuius æmulatione torqueantur. [Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima.] Prouocabo inq̄ illos, & irritabo, prouocationis autē & irritationis principium

Num.25.

Johan.8. Matth.12.

Num.23

Esaiæ 65

Esaiæ 1.

Threno.3. Psalm.18.

Osee 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C.M.P. xxxii.

hoc est, quòd ignis succensus est in furore meo, consummatóq; ardebit vsq; inferni nouissima. Ignis enim in præsentiarum succēsus est, ignis Romanorum, quo ciuitas sancta facta est deserta Sion, deserta facta est Hierusalem, desolata domus sanctificationis eorum & gloriæ eorum, facta est in exustione ignis, & omnia desiderabilia eorum versa sunt in ruinas, & ceciderunt in ore gladij, & captiui ducti sunt in omnes gentes: iste iam succensus ignis pœnę, ignis vindictę, ardebit autem vsque ad inferni nouissima. Nam de hac vindicta temporali ad æterna proficiscuntur tormenta.

Naum.1. Num ergo, inquis, iudicat deus bis in idipsum, aut cōsurget duplex tribulatio? Nō vtiq;, si in vindicta vel tribulatione præsenti reatum agnoscas, finemq; ponas peccatis. Cæterùm quoniam in ipsa pœna, impia perseuerat voluntas populi stulti & insipientis, & nunc inducit super eos diem afflictionis, & in posterum ignis qui succensus est vsq; ad inferni nouissima ardebit, iuxta quod & alius prapheta imprecatur, & duplici contritione contere eos domine deus meus. Aliàs autē, vna percussio est, quæ hic cœpta illic finitur, vt correctionis vnum flagellum sit, quod temporaliter incipit, sed in æternis supplicijs consumetur: quatinus eis qui omnino corrigi renuunt, iam præsentium flagellorum persecutio, sequentium sit initium tormentorū. Igitur nihilo læsa vel in prauum detorta regula prophetica, qua dictum est, non consurget duplex tribulatio, siue iuxta septuaginta non iudicabit deus bis in idipsum, & hic à furore meo succensus est ignis, & in futuro, quod est vsq; ad inferni nouissima ardebit. Deuorabitq; terram cum germine suo, & montiū fundamenta comburet.] Non vt sæpe factum est, solum terræ germen deuorabit, vt sit fames in terra propter peccata populi, sed ipsam quoq; terram, cuius iracundia loquentes dolos cogitabant, ita vt dicerent, Si dimittimus eum sic omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrū & locum & gentem: terram inquam ipsam cum germine suo deuorabit, id est, auferet, ita vt terra eorum non sit, & nihilominus ea careant, quasi deuorata sit igne hostili. Et montiū fundamēta comburet, id est, superborum fiduciam auferet, videlicet pulchrum templum, inclytamq; ciuitatem, cuius statu iustulti firmiter in hæreditario patrum suorum deo, sibi stare videntur, gentesq; cæteras quasi valles infirmas, montes ipsi despiciunt: templum, inquam, & ciuitatem in mōtibus fundatam, ignis elementaris comburet. Præterea terram, id est, carnes eorum, terrā inquam pectatricem, id est, populum qui superbit, cum sit terra & cinis, deuorabit ignis, cum germine suo, id est, cū libidinibus, & omnibus malis operibus suis, & mōtium fundamenta, i. ipsas quoq; animas quę vegetant comburet ignis, & hic succensus (vt iam dictū est) & in futuro ardens vsq; ad inferni nouissima. [Congregabo super eos mala, & sagittas meas cōplebo in eis.] Et hoc ait dñs, vtiq; ad iracundiā prouocatus, ait inquā non solū secretò & intus, prophetis audientibus, verùm etiā in publico apostolis audientibus, iudęis blasphemantibus, audituris etiā per euangelium cunctis per orbem gentibus. Cum enim dixisset, ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis. & ecce flagellabitis in synagogis vestris, & persequimini de ciuitate in ciuitatē, continuò subiunxit, Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terrā, à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguinē Zacharię, filij Barachiæ, quē occidistis inter templū & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationē istam. Hęc dictio eius est, Apostolis audientibus, de malis congregandis, qui iam audiente Moyse, anteq; homo fieret, hęc ait: Igitur congregabo super eos mala, id est, venire faciam omnem sanguinem iustum, qui effusus est super terram. Et hoc iustē, quia videlicet ipsi me occidendo, sanguinem meum effudendo, mensuram patrum suorum complebunt, patrum malorum, patrum impiorum, qui iustos occiderunt, qui sanguinem prophetarū fuderunt, Et sagittas meas cōplebo in eis, videlicet, quia congregata tot mala, pauce sagitte vel pars sagittarū mearum expiare non sufficeret, iccirco cōplebo, id est, omnes expendā sagittas meas in eis, sagittas maledictionis, scilicet quas pauloante in pharetra cuiusdam conditionis ira recondidi. Quòd si audire nolueris vocem dñi dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, & cerimonias quas ego præcipio tibi hodie, venient super te oēs maledictiones istæ & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ, maledictus fructus ventris tui, & cętera. Explebo, inquam, id est, omnes istas sagittas meas expendam in eis, quod aliàs nunquam feci, licet multoties aliquam sagittarum partem in eos iniecerim. Exempli gratia: Quando Benodab rege Syriæ cum vniuerso exercitu suo obsidente Samariam, facta est fames magna in Samaria, & ram diu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars Cabi stercoris columbarum quinque argenteis, dixitque mulier altera ad alteram, da filium tuum vt comedamus eum hodie, & filium meum comedamus cras: quando, inquam, hæc acta sunt, tunc sagittas meas quidem feci, sed non totas compleui. Nam interea dixit Heliseus: Audite verbum domini, Hæc dicit dominus Samariæ. Quod & factū est. Verùm non ita erit, cum faciem meam abscondero ab eis. Sed quidē [Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium super terram, atque serpentium. Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactentem simul cum homine sene.] Id planè erit sagittas meas

Matth.23.

Deut.23.

4.Reg.6.

meas compleri in eis. Consumentur fame, videlicet in die solenni paschæ Hierosolymis congregati, velut exitiali manu quadā cogente, quos tricies centena milia Iosephus dicit fuisse, scilicet iusto iudicio, tēpore hoc vltionis electo, vt qui in diebus paschæ saluatorē suum dominum Iesum Christum, cruentis manibus, & sacrilegis vocibus violauerant, in ipsis diebus velut in vnum carcerem omnis multitudo concluſa, feralis pœnæ exitium quod merebatur exciperet. Quàm diræ famis exitio consumpti sint, qui plenius nosse cupit, quintū prędicti Iosephi historiarū librū legat, ex quo omnē eorū luctuosam tragœdiam pernoscat. In quo illud permaximè horrendum fuit, q̄ mulier quædā Maria nomine, Eleazari filia, genere & facultatibus nobilis, præ magnitudine famis, quasi in insaniam vel amentiā versa, paruulū quē sub vberibus habebat filiū iugulat, ignique superpositum torret, & mediū quidē consumit, mediū verò seruat obrectū. Vndè & per prędones confestim irruentes, quos conceptus obustæ carnis nidor inuitauerat, scrutabantur enim domos esurientes, & præ fame insanientes: per prędones, inquā, hoc malū deprehensum, continuò ciuitatē vniuersam horrendo nuncio repleuit, illa proferente quod obtexerat, ac dicente, quia partē vobis optimam reseruaui. Igitur consumētur inquit fame, subaudis, & non sepelientur, sed deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Sepelire nanq; cadauera proximorum, nec defunctorum multitudo, nec virium debilitas permittebat. Primò quidē publico sumptu sepeliri mortuos iusserāt sœtoris intolerantia, vt verò omnē sumptū cœpit vincere multitudo morientium, de muro cadauera præcipitabant tanta multitudine, vt mortuorum cadaueribus valli replerentur, & humani corporis tabo patria tota rigaretur. Igitur deuorabunt eos aues morsu amarissimo, scilicet insepultos, morsu amarissimo, quia videlicet residuis spectātibus amarissima hęc erit amaritudo. Nec solū aues deuorabunt, sed & dētes bestiarū immittā in eos, trahentiū eos super terrā cū furore, dentesque serpentium. Aliter: Dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium super terram, atque serpentium. Dentes bestiarum. i. sæuitiam vel arma Romanorū immittam in eos, cum furore trahentium super terrā. i. ablq; misericordia residuos in captiuitate ducentiū in omnē terram, dentesq; serpentium. i. sæuitiam malignorū spirituū post cruciatus & mortes corporū, vsq; ad inferni nouissima trahentiū. Nā per bestias Romanos fortes ac feroces rectè intelligi, illud protestimonio vel exemplo est, quod psalmista cū eandē calamitatē deplorans dixisset, vt quid destruxisti maceriam eius, & diripiunt eam oēs qui prætergrediuntur viā, continuò subiunxit, exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Per aprum de sylua, & per singularem ferum, Titum & Vespasianum Romanos imperatores significans. Igitur dentes bestiarum super terrā trahentiū, arma sunt Romanorū occidentiū, & in captiuitatē trahentiū. Colligēs nanq; supradictus historiographus omnē numerū peremptorū, vel fame vel ferro, vndecies centena milia dešignat. Cæteros verò latrones & sicarios ac prędones post vrbis excidium mutuis declarat interisse vulneribus. Electos autē quosq; iuuenū, quos decor corporis & proceritas cōmendabat, ad triumphū dicit esse seruatos. Reliquos autē qui supra decē & septē annes agebant ætatis, vinctos ad opera Aegypti per metalla destinatos, vel per cæteras prouincias esse dispersos, alij quidē vt ludis gladiatorijs, alij quidē vt ad bestias traderentur. Si qui verò intra decimū & septimū ętatis reperti sunt annum, per diuersas prouincias in seruitutē distrahi iussi sunt. Quorū numerus vsq; nonaginta milia perductus est. Id planè fuit trahi super terram dentibus bestiarum: ac deinde animas duci ad inferos, id fuit trahi dentibus serpentium. Vndè signanter non dictum est, dentes bestiarum & serpentium cum furore trahentium super terram, sed dentes bestiarum cum furore trahentium super terrā, & serpentiū, vt subaudias dentes cū furore trahentium in infernum. Malorum omnium summam vno tandem verticulo complexus est. Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene. Foris nanq; gladius, id est, exterior corporū omnimoda calamitas: intus pauor, id est, atrox conscientia, quia tcientibus illis, tam sanguis Christi, sicut sibi imprecati fuerant super ipsos, & super filios eorum redundabat. [Et dixi: Vbinam sunt? Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.] Hæc & hæc dixit, quæ iam præmissa sunt, & tunc demum dixi ego, cui futuræ calamitates istæ, imò & omnia tam præterita, quàm futura præsentia sunt. Vbi nam sunt? Videlicet, quia defecerunt peccatores à terra, & iniqui ita vt non sint. Et væ illis, quos nescit deus, vbi nam sint, cum ipse omnium qui sunt, qui nō malè sunt, locus sit. Vndè dicit in Iob: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam, neq; cognoscet eum amplius locus eius. Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. Ac si dicat: Parum est vt amplius cognoscam eos, ego quondam locus ipsorum, insuper & ex hominibus cessare faciam memoriam eorū, vt nec apud deū, nec apud homines vlla in bono sit memoria illorum. Sed propter irā inimicorum distuli, ne fortè superbirent hostes eorum. Et dicerent, manus nostra excelsa, & non dominus fecit hæc omnia.] Ita (vt prædictum est) sagittas meas complebo in eis, vt ne vna quidem maledictio residua sit. Poteram facere, & ipsi merebantur, vt ita cessaret ex hominibus memoria eorum, quatenus nullæ superessent reliquiæ eorum. Sed fortè superbirent hostes eorum, & dicerent: non dominus fecit hæc omnia, sed manus nostra excelsa fecit hæc omnia. Distuli igitur & non totam

Ioseph. de bel. Iud. li. v. cap. 23.

Psalm. 79.

Psalm. 103.

Iohan. 7.

Esa. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Roma. 9. totam funditus deleui memoriam eorum, Imo & dixi, quia si fuerit numerus quasi harena maris, reliquiæ saluæ fient. Hoc pacto fit, vt non superbiant hostes eorum, vt non dicant, manus nostra excelsa, & nō dominus fecit hæc omnia, dū reliqui sunt ex eis per omnes gentes dispersi qui libros secū baiulant, & maledicta legis, quę legētes hostes eorū, & causas maledictionū recensentes sciāt, & dicant, quia dominus fecit hæc omnia. Amplius autem in eo residuū eorū proficit, vt quæcūq; Rom. 11. ex hostibus eorum ad fidē patrum illorum conuersi fuerint, dū, quòd cū plenitudo gentium subintrauerit, tunc omnis Israel saluus erit, nō superbiāt, q; cæcitas in Israhel cōtigit, ipsi autē illuminati sunt, apostolo quoq; superbiā istam reprimētes, um dicit. Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autē cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quòd si gloriaris, non tu radicē portas, sed radix te, & cætera. Planè hęc Psalm. 58. talis repressio superbiæ, dignè deo curę est, vt meritò præcauens dicat, manus nostra excelsa, & non dominus fecit hęc omnia. Idcirco dicitur in psalmō: Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occīdas eos, ne quādo obliuiscātur populi mei. Disperge illos in virtute tua. Nunc erga dispersionem eandem, erga dispersas populi stulti & insipientis reliquias, qualis esse debeat apostolorum & populi sapientis, populi Christiani affectus, sequentibus mox cantici verbis innuitur.

Roma. 9. [Gens absq; consilio est, & sine prudentia, vtinam saperent ac intelligerent, ac nouissima prouiderent.] Quid aliud optat Apostol. cum dicit, gemebundus, Veritatem dico in Christo, nō mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea, in spiritu sancto, quoniā tristitia mihi est magna, & continuus dolor cordi meo. Optabā enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c. Quid, inq̄, dicit, quid optat, nisi vtinā saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent? Saperent videlicet, qualia vel quas ob causas ventura illis mala ex lege superius scripta prænunciata sint: intelligerent res, & malorum præsentium effectus, benè respondere dictis præteritis: prouiderent nouissima, subauditur, mala inferni, quæ post præsentia sequentur eos, eo q; intelligere noluerint, eo q; nec saltē vexatio presens, intellectum dare possit eorū auditui. Hoc Esa. 28. optamus, hoc illis cupimus, quicunq; recta & humili fide cognoscimus, quia naturales oliuæ ramisti sunt, nos autem naturalis oleaster fuimus, eisq; fractis qui naturaliter stabant, nos contra naturam inserti sumus. Verùm donec plenitudo gentium subintroeat, gens ista sine consilio, & sine prudentia est, id est, non sapiet, neq; intelliget, neq; nouissima prouidebit. Dicimus tamē quāuis verba perdentes, quamuis nullos vel paucissimos ex eis lucrifacientes, vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderēt. [Quomodo persequebatur vnus mille, & duo fugarunt decem milia.] Imo vt ipsa recolamus maledictionis verba, quibus hoc pronunciatum est, quomodo tradebat dominus gentem hanc corruentem ante hostes suos? Quomodo per viam vnā egrediebatur contra eos, & per septē fugiebat? [Nónne ideo, quia deus suus vendidit eos, & dominus conclusit illos? Non enim est deus noster, vt dij eorū, & inimici nostri sunt iudices.] Quid enim? Philip. 3. Nunquid vt ipsi putant, deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, deus eorum est? Non vtiq;, nam ipsi ex eis vel præcipui sunt, quorum deus venter est, & gloria in confusione, vel pudendis Exod. 32. eorum. Quantoscunq; deos coluerunt, nimirum propter hunc deum maximum deorum suorū, id est, propter ventrem suum & propter pudenda sua coluerunt, scilicet, vt sederent manducare & bibere, & deinde surgerent ludere, lusum turpem, lusum ignominiæ. Ergo venter suus deus suus est, qui multos deos adorandi causa illis est. Et hic deus suus vendidit eos, hic (inquā) deus suus, pretio scortationum & libidinum distraxit illos, quia videlicet ipsi, vt illum deum suum, ventrem suum saturarent, vt per ea quæ sub ventre sunt libidinibus fluerēt, semetipsos tradiderunt, vitā suam prodiderunt, animas suas perdiderunt. Vndè & per Prophetā appellantur manifestè principes Sodomorū, & populus Gomorrhæ. Ita venditos dominus cōclusit illos, conclusit Esaiæ, 1. (inq̄) primùm cæcitate ac furore mentis, vt palparent in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris: & cum esset vita ipsorum pendens ante oculos eorum, nō crederent eidē vitę suæ. deinde conclusit illos & hostili exercitu, vbi persequebatur vnus mille, & duo fugarūt decem milia. Nō sit illos? Non enim est deus noster, vt dij eorū, non (inquam) qualis deus noster, talis dij eorū. Hoc tam liberè profitemur, vt non commune totius orbis subterfugiamus auditorium, vt sententiam non vereamur qualiūcunq; hominum ratione vtentium. Inimici quóque nostri sunt iudices, verbi gratia: Platonici, siue Pythagorici, vel quicūq; philosophi gentiles, cū adhuc inimici nostri sunt, cum nondum fidem Christi susceperunt, ipsi sunt iudices. Ecce hic in conspectu omnium ponantur, hinc deus noster, & inde deus eorum, hinc (inq̄) deus noster, & crux eius: inde satellites dei eorum, ventris eorum, Beelphegor, id est, Priapus, obscænóque ruber proiectus ab inguine palus. Sint inter hæc iudices nostri inimici, iudicent inimici nostri, quid pulchrius, quid honestius sit, vtrum pietatē crucifixi Christi, an tentiginem vel turpitudinē adorare Priapi. Dicite nunc iudices, inimici quidē nostri, sed iudicandi scientiam habentes, quid pulchrius in æstimatione vestra, crucem adorare, an adulteria: crucem (inquam) iniustè homini iusto compactam, an fornicationes & stupra? Quid respondeant, imo quid responderint, quid iudicauerint inimici nostri

nostri iam totus orbis audiuit, quia videlicet stupris damnatis, pia colla summisērē cruci, damnatis concupiscentijs ventris, & eorum quæ sub ventre sunt, prædicauerunt gloriam Christi. Verū isti nondum sapiunt, nondum intelligunt. Quarē [De vinea Sodomorum vinum eorum, & de suburbanis Gomorrhæ.] Idcirco obscurati sunt oculi eorum, ne videant, idcirco cæcati sunt vt nō sapiant, nec intelligāt, neq; nouissima prouideant, quia de vinea Sodomorum, vinū eorum, & de suburbanis Gomorrhæ, id est, quia viuunt Sodomiticè. [Vua eorum, vua fellis, & botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.] Per vineam, radices cogitationum nequam, & per vuam & botrum operum nequitiam, & vinum colloquia mala, prauamque blasphemantium doctrinam intellige. Profectò quisquis operibus eorum malignis communicauerit, æterna amaritudine torquebitur, idcirco dixit, vua fellis, & botrus amarissimus. Et quisquis fabulas vel susurrationes eorum accepit, sopietur sempiterna mortis ebrietate, idcirco dixit, Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. [Nonne hæc cóndita sunt apud me, & signata in thesauris meis?] Videlicet quia hæc nulla pœnitentia deleuit, quia non baptismus Christi, quo solo peccata remittuntur, hæc absorbuit, idcirco recondita manent apud me, & signata sunt in thesauris meis, reddenda in pondere & mensura iræ, quam thesaurizauerunt sibi. [Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum.] Mea est (inquā) vltio, meum est iudicium, & ego retribuam eis videlicet vnicuiq; secundum opera sua, in tempo- Ezech. re, in die iræ, vt labatur pes eorum, vt cadant in opprobriū sempiternum, vt deducantur in puteum interitus, vt vsq; ad inferni nouissima deuoluātur. Dicis: In tempora longa fiet istud. Ego au- Psal. 89. tem dico: [Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.] Iuxta est dies, & si mille anni intersint. Nam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præteriit. Sed esto vt mille naria, imo decies aut centies millenaria, speretur ante illum diem fore seculi prolixitas. Nunquid non singulariter vnicuiq; peccatori iuxta est dies perditionis? Deniq; anni nostri (vt ait Psal- Ibidem. mista) sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum, subauditur, clauduntur in ipsis septuaginta annis. Si autem in potentatibus, si sunt qui in fortitudine & sospitate naturæ diutius vi uant, quidam enim fortioris & salubrioris sunt naturæ, quàm alij, si (inquā) in potentatibus, id est, in his qui salubrioris naturæ sunt, octoginta sint anni, amplius eorum spacium longius his octoginta annis, iam non vita, sed potius labor & dolor est. Igitur vel sic iuxta est dies perditionis vt adesse festinant tempora. Fugaces quippe labuntur anni, dielque die truditur. Hactenus contra gentē sine consilio & sine prudentia, pro parte illorum, qui excæcati sunt: nunc ad eas reliquias sermo dirigitur cōsolatorius, quæ seruādæ sunt. [Iudicabit dominus populū suū, & in seruis suis miserebitur.] Hæc duo clarissima sedis domini ministeria sunt, misericordia scilicet, & iudicij, de quibus tota pendet ratio vel materia laudis diuinæ, Psalmista quoq; dicente: Misericordiā & Psal. 84. iudicij cantabo tibi domine. Nihil enim est in verbis & operibus fidelis & iusti domini, quod nō aut misericordiæ sit, aut iudicij, aut vtriusq; cōcurrentis, vt ait idē qui supra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Igitur iudicabit dominus populū suū, subauditur, secundū ea quæ hactenus dicta sunt, quia vidit eos prouocātes, & in abominationibus suis ad iracundiā concitātes, vidit (inquā) & ad iraçundiā concitatus est. Porrò in seruis suis miserebitur, id est, in reliquijs, quas alio modo se habentes intuebitur. [Videbit quòd infirmata sit manus, & clauli quoq; defecerunt, residui que consumpti sunt. Videbit (inq̄) quòd manus illa infirmata sit, & infirmitatem suā agnouerit, quę hactenus sana sibi videbatur & fortis, ita vt prę infirmitatis vi insaniens, vt plrq̄nerica medi cum percuteret verū, quemadmodum dicit in psal. Et irruerunt in me fortes. Sic enim iuisrmi, & Psal. 58. veræ iustitiæ virtutem non habētes, ex operibus legis gloriabātur, vndè apud deū nullus iustificabitur, vt starēt aduersus Christū eius dicēdo: Disrūpamus vincula eorū, & ,puiciamus à nobis iu- Psalm. 2. gū ipsorū. Manum talē, fortitudinē eiusmodi, videbit q; infirmata sit manus, q; humiliata sit, q; iustificationē iustificare, quę est ex fide, nō ex operibus legis. Et hoc videbit, q; clauli quoq;, clauli (inq̄), quos (vt supra dictū est) dominus cōclusit, defecerunt. i. nullā vlterius in semetipsis fiduciam habebunt, residuiq;, residui, inq̄ .i. qui ex Israhel reliqui sunt, cōsumpti sunt, in eo videlicet, quòd nihil se esse cognoscunt, quòd ad nihilum se redactos esse confitētes, restauratoris & liberatoris opem poscunt. [Et dicent vbi sunt dij eorum, in quibus habebāt fiduciā. De quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinū libaminum. Surgant & opitulētur vobis, & in necessitate vos protegāt. Videte q; ego sim solus, & non est alius deus prēter me.] Adeò infirmati sunt, adeò defecerunt, & cōsumpti sunt, vt dicant, imò iā non ipsi loquantur, quia defecerunt & cōsumpti sunt, sed loquat in eis dns, dicat in eis domini spiritus. Vbi sunt dij eorū, in quibus habebant fiduciā, subauditur, qui fortes fuerūt, qui nō defecerunt, neq; cōsumpti. i. per pœnitentiā alterati sunt. Vbi (inq̄) sunt dij eorū? Subaud. nulq̄ sunt, nusq̄ assunt, quia videlicet nō dij, sed dæmonia sunt. Vos igitur reliquiæ Israhel, videte quòd ego sim solus, ego (inq̄) solus sim, quēadmodū dixi, de medio rubi loquēs: Ego sum qui sum, quod videlicet & dixi tūc, dico & nunc, ad distantiā omnium quæ nō verè & simpliciter sunt, quia mutabilia sunt, maximè autē ad distinctionē vel diuisionē deorū omnium qui nō sunt, qui & si dicātur dij, sunt enim qui dicātur dij multi, & domini multi, tamē dij aut

domini

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini non sunt. Ego autem adeo sum, vt nec morte interueniente esse desierim, nã & si mortuus sum ex infirmitate carnis, sed viuo ex virtute dei, id est, eo q̃ virtus dei sim. Hoc videte, & quòd nõ sit alius prẽter me. Nam alia quidẽ persona pater, alia persona filius, alia persona spiritus sanctus: sed non alius deus pater, alius deus filius, alius deus spiritus sanctus est. [Ego occidam & viuere faciam, percutiã & ego sanabo, & nõ est qui de manu mea possit eruere.] Hoc quoq; videte, hoc ab effectibus præsentibus comprobatum scitote. Nam ego gentilẽ quondam populum occidi. i. idololatriæ deditum, præter me deos alienos colentẽ damnaui, & nunc idẽ ego per spiritũ sanctum viuere feci. Itemq; ego populum meum, populum Iudaicum, prouocãtem & irritantẽ me, ęcitate percussi, & ecce ipse reliquias ex ipsis sanaui. Et nõ est qui de manu mea possit eruere, sub auditur, eum qui in manus meas horrendas inciderit per imperium superbiæ. Non, inquam, est qui de manu mea possit eruere, propheta quoq; dicente: Si fuerint tres viri iusti in medio eorum, Noe, Daniel, & Iob, viuo ego dicit dominus, ipsi in iustitia sua animas suas liberabunt, filios autem & filias non liberabunt. Quis enim ipsam manum saltem possit attingere? [Leuabo ad cœlũ manum meã, & dicã, viuo ego in æternum.] Quis igitur de manu mea possit eruere, de manu altissima, tam altè in cœlum subleuata, vt nemo possit attingere? Manus mea quę omnia fecit, quę cœlum extẽdit, terrãq; fundauit, & maria effudit, in ipsa infirmitate sua, dum carne indura, quasi obligata videretur, tunc quoq; percussit superbum, & obstetricantem illa, eductus est coluber tortuosus. Quantomagis postq̃ leuaui illam ad cœlum, & dixi, viuo ego in æternum, quemadmodum restatur, & ille qui dixit: Christus resurgens ex mortuis, iã non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur, quãto magis (inq̃) extunc nemo est qui de hac manu mea posset eruere? [Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddã vltionẽ hostibus meis, & his qui oderunt me retribuã. [Quęnam est manus mea, quæ iudiciũ arripiat, nisi filius qui dicit: Pater nõ iudicat quenq̃, sed iudicium omne dedit filio. Et quis gladius eius? nisi bonorũ malorumq; diuisio, qui videlicet in dextram sinistramq; diuisi insociabiliter separabuntur. Porrò fulgur ad breue quidẽ lucet, sed percutit irrecuperabiliter. Si igitur acuero vt fulgur gladium meum. i. si (quod sine dubio futurũ est) in breui quidẽ, sed palã omnibus in dextram & sinistrã diuisiones fecero bonorum & malorũ, & ita iudicium arripuerit manus mea, sicut iã dixi, non erit qui eruat, sed reddã vltionẽ hostibus meis, scilicet gehennam ignis inextinguibilis, & ibi vicissitudinẽ condignã his qui oderunt me retribuã. [Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes.] Sagittæ meæ vniuersæ sunt iudicij sententiæ, senario illic numero designatæ. Esuriui enim, & nõ dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus, & non visitastis me: in carcere, & non venistis ad me. Huiusmodi sagittas meas ego inebriabo sanguine, ita vt omnes expendantur cum effectu vindictæ. Et gladius meus deuorabit carnes, nõ quòd ipsam carnis substantiam exterminet, sed quòd æterna liter puniat carnalium amatores, vitia carnis consectantes, ganeones, helluones, nebulones, tam malignos spiritus, q̃ immundos homines, quorum quia communis est nequitia, pœna quoq; par est, iuxta illud: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Nã hoc est quod sequitur. [De cruore occisorum, & de captiuitate nudati inimicorũ capitis.] Inebriabo sagittas meas de sanguine occisorum. i. de dãnatione impiorum hominũ, & de captiuitate inimicorum capitis, scilicet diaboli, qui caput & princeps est inimicorum, capitis (inq̃) nudati, id est, manifestati: cunctis enim manifestabitur, cunctis videntibus præcipitabitur. Finem cantici pariter audiamus omnes. [Laudate gentes populum eius, quia sanguinẽ seruorum suorũ vlciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.] Laudate gẽtes populum eius. Læramini gentes cum plebe eius, beatum dicite gentes populum, cuius dominus deus eius, quia nõ peribit patientia populi, vel seruorum eius, sanguinẽ enim seruorum suorũ vlciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum, dicendo: Discedite à me, in ignẽ æternum maledicti, & propitius erit terræ populi sui, dicendo: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi. Sic hodie laudamus nos gentes, hæc enim nostra fides, hæc nostra confessio est, quia manus domini, quæ ad cœlum leuata est, filius dei, qui post resurrectionem suam in cœlum assumptus est, fulgurãs iudicium arripiet, in quo, & de impijs persecutoribus sanguinem seruorum suorum vlciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum, scilicet diabolum & angelos eius: populo autem suo, seruis suis terram propitius redder, de qua primum hominem propter peccatum expulit: imò soliditatem angelicæ beatitudinis, in quam trãsferendus erat homo, non interueniente morte corporis, si non intercessisset præuaricatio peccatoris. Ecce qualem vsq; ad finem verba carminis Moyses compleuit, scilicet vsq; ad vltimum iudicium, in quo omnium finis erit.

Ezech. 14.

Iohan. 10.

Roma. 6.

Iohan. 5. Matt. 25.

De eo quòd benedixit filios Israel iste Moyses legislator, & tamen futuro tempore Psalm. dixerit. Etenim benedictionem dabit legislator, quid oporteat intelligi de Christo. CAPVT VIII.

Hæc

HAec est benedictio, qua benedixit Moyses homo dei, filijs Israel ante mortẽ suã, & ait: Dominus de Sina venit, & de Seyr ortus est nobis. Apparuit de mõte Pharan, & cũ eo sanctorum milia. In dextra eius ignea lex. Dilexit populos.] Moyses inquit: Moyses inquam, legislator, benedictione hac filijs Israel benedixit ante mortẽ suam. Porrò Propheta dicit: Etenim benedictionẽ dabit legislator, ibunt de virtute in virtutẽ, videbitur deus deorum in Syon. Quid ad hęc dicemus? Nempe de isto legislatore scriptura dicit, quia benedixit: de alio legislatore Propheta dicit: quia benedictionem dabit. Cum legisset benedictionẽ prẽteriti huius legislatoris, futuri huius legislatoris benedictionẽ prophetauit. Quid ergo dicemus, nisi legislatoris huius benedictionem, de illis esse feminibus, de quibus ille alius legislator in euãgelio dicit, quia alius est, qui seminat, & alius est qui metit: ego vos misi metere, quod non seminastis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis? Denicq; & hic Moyses, & cæteri seminatores agri pleni, laborando in agro domini, & seminando verbũ dei, spem ponere potuerunt futuræ benedictionis: solus autem ille legislator alius eandem benedictionẽ dando, suos operarios ad mittendũ in labores eorũ mittere potuit. Et hic quidem ante mortem filios Israel benedixit, ille autem in ipsa morte sua benedictionem omnibus gentibus acquisiuit, de qua & postmodum dicit: Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti.

Psalm. 67.

Iohan. 4.

Matth. vlti.

Quid sit tam secundũ literam, quàm secundũ sensum spiritualem: Dominus de Sina venit, & de Seyr ortus est nobis, &c. CAPVT IX.

DOminus de Sina venit, & de Seyr ortus est nobis. Apparuit de monte Pharã.] Iuxta sentẽtiam literalem, nobis (inquit) dominus de Sina venit, & de Seyr ortus est nobis, & de mõte Pharan apparuit, quia videlicet nobis Iudæis, nobis populo Israel carnali, de his locis per ea quæ in his dicta vel acta sunt locis dominus deus innotuit, vt rectè cantaretur: Notus in Iudęa deus, in Israel magnum nomen eius. Nam in Sina legem dedit, & montem Seyr circumeuntibus, in deserto Pharan consistentibus mirabilia sua ostendit, iram suam & misericordiam suam notam fecit.

Psalm. 75.

Porrò iuxta sensum spiritualem, nobis gentibus saluator noster Iesus Christus dei filius, de Sina, quod interpretatur tentatio: de Sina inquam, id est, de tentationibus suis venit, tentatus enim per omnia pro similitudine absq; peccato, relictis tentatoribus suis Iudæis, post tentationẽ mortis, coronatus gloria & honore resurrectionis, ad nos gentes commigrauit. Et de Seyr ortus est nobis. Seyr pilosus interpretatur, vel hispidus, quo itidem nomine rectè Iudæi peccatis suis hispidi denotantur. Ergo de Seyr ortus est nobis, quia secundum carnẽ de Iudæis ortus est, sic ad nos gentes transijt, quomodo ad Iacob iuniorem translata sunt per supplantationem primogenita fratris eius Elau. Apparuit & nobis de monte Pharan, quod interpretatur onager, siue ferocitas eorum. Onager ferox atque stultus, id est, populus Iudaicus, de quo & illud in Iob rectè dictum intelligitur. Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri liberum se natum putat. Ergo quia pullus ille iustitiam suam statuere volens, iustitiæ dei noluit esse subiectus, & propter hoc ab illis sese abscondens dominus, gentibus se ostendit, dei iustitiam esurientibus, rectè dicamus, quia apparuit nobis de monte Pharan, & cum eo sanctorum milia. Cum illo nanq; de Iudæis incarnato, & ab eisdem tentatione mortis tentato: cum eo inquam, nobis venerunt, nobis apparuerunt sanctorum milia, id est, omnes sancti, quibus repromissus est, à quibus expectatus & prophetatus est, per illũ nobiscum propter eandem fidem, & nos cum illis vna facti sumus ecclesia.

Gene. 25.

Iob. 11.

In dextera illius ignea lex, quid sit mysticè. CAP. X.

IN dextera illius ignea lex, dilexit populos. Omnes sancti in manu illius sunt. Et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Legem præcepit nobis Moyses hæreditatem multitudinis Iacob. Erit apud rectissimum rex.] Ignea lex in dextera illius, ardentissima charitas est, in fortissimis operibus illius, qua dilexit populos: non, inquam, vnum Iudaicum populũ, sed omnes populos. Hæc illud effecit, vt de Sina veniret nobis, vt de Seyr oriretur nobis, vt de monte Pharan appareret nobis: in similitudine illius temporis, quo apparuit Moysi in flamma ignis, de medio rubi, & liberauit populum suum de manu Aegyptiorum in manu forti. Sic enim cum ignea lege dextræ suæ, cum ardentissima charitate omnipotentiæ suæ, apparuit nobis vt liberaret nos de manu Pharaonis & Aegyptiorum, id est, diaboli, & angelorum eius spirituum malignorum, in manu forti, qua ipsum diabolum vicit, atriumq; eiusdem fortis fortior ipse debellauit, & cœpit. Omnes sancti in manu illius sunt, id est, hoc ipso quòd sancti sunt, opus manus illius sunt. Nec enim sua virtute sancti, sed gratia illius sanctificati sunt, quippe qui ex vno peccatore omnes peccatores nati sunt, & non nisi per vnum qui solus sine peccato est iustus, iustificari potuerunt. Talis venit, talis dominus ortus est, & apparuit nobis. Et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius, id est, qui recipiunt fidem aduentus eius, intelligunt spiritualiter spiritualem legem illius. Nec enim aliter quàm per Christi fidem profunda scripturarum intelliguntur. Vnde vsque hodie superbi Iudæi, quia pedibus illius non appropinquant, id est, humilitatis eius aduentum suscipere dedignantur, scripturas non intelligunt, & velamen positum est

Roma. 5.

2. Corin. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

cap. xxxiij

Esaiæ 53.

super cor eorum, quod in Christo reuelatur. Cum ergo per propheram dicit dominus: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, cõsequenter adiungendũ est, propterea non habet scientiam, quia pedibus illius appropinquare, id est, humilitatis eius aduentum susc̃ipere dedignatus est. Quid tandem Moyses? Non vuic̃ ipse est, qui scientiam aut doctrinam det. legem tantum præcepit, hæreditatem multitudinis Iacob: præcepit inquam, legem, non apparuit, præcepit hæreditatem sperare, non etiam funiculos hæreditatis eiusdem multitudini Iacob distribuit. Ille autem erit apud rectissimum rex. Ille inquam, scilicet dominus, sedebit à dextris domini rectissimi rex. Apud illum sedebit homo factus, rex in æternum, apud quem erat in principio deus verbum. Non tanquam famulus, aut præco legem præcipiet nobis, sed tanquam rex ascendens in altum, captiuam ducens captiuitatem, dona hominibus gratiæ dabit.

Psalm. 67.

De benedictione Ruben, quòd illi assimilentur, qui de hæresi ad catholicam ecclesiam reuertantur. CAP. XI.

COngregatis principibus populi, cum tribubus Israel, ait: Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.] Quare sit paruꝰ in numero? Videlicet, quia ascedit cubile patris sui, & maculauit stratum eius. Nam pro causa hac, effusus es (inquit pater eius Iacob) sicut aqua, non crescas. Viuat tamẽ, & non moriatur, vt hac contentus sit venia, factus indignus primogeniti gloria. Spiritualiter qui ascendit cubile patris, & maculauit stratum eius, videlicet hæreticus qui ecclesiam corrupit sponsam Christi, adulterando verbum dei, si ad patris gratiam redierit, viuat, & nõ moriat: sit tamẽ paruus in numero, id est, nõ multiplicetur ecclesiasticis honoribus, sed laica sit communione contentus.

De benedictione Iudæ, & quid in isto mysticè post intelligatur. CAP. XII.

HAec est benedictio Iudæ: Audi domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum. Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.] In Iuda rex, & confessionis nostræ princeps, saluator noster Iesus Christus dei filius benedicitur eodem spiritu, eodemq; affectu, quo & propheta orando, sic precatur: Exaudiat te dominus in die tribulationis, protegat te nomen dei Iacob. Et reliqua. Eodem (inquam) affectu, nunc eadem intẽtione prophetici spiritus iste loquitur: Audi domine vocem Iudę, & ad populum suum introduc eum. Vocem Iudæ, vocem eius qui ex Iuda ortus est, qua orauit patrem, vt ad populum suum introduceretur, nos omnes euangelicæ gratiæ filij audiuimus, maximè vbi mox passurus ita loquitur. Pater venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Et subinde manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Pater sanc̃te serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos. Ac deinceps: Non pro his autem rogo tantùm, sed & pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnũ sint sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint, vt sint vnum sicut & nos vnum sumus. Hæc enim vox Christi filij dei, secundum carnem de Iuda exorti, vox Iudæ est orantis se ad populum suum introduci, videlicet omnes populares sui, omnes fideles sui, vnum per eundem spiritum velut membra multa: vnũ (inquam) corpus sint, ipse autẽ caput ipsorum sit. Hæc vox eius passim in scripturis auditur, maximè in Psalmis, vbi in spiritu eius propheta loquitur: Domine deus salutis meę in die clamaui, & nocte coram te. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Igitur audi inquit domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum, id est, exaudi Christum tuum, quem de Iuda speramus nasciturum, & à mortuis suscita illum, atque principem, ac saluatorem exalta eum, ad dandam pœnitentiam, & remissionem peccatorum. Sed nunquid ille infirmus est, & seipsum adiuuare non potest? Imò manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit. Ad vos, ô adiutores, apostrophen feci, ne putetis hanc orationem esse dubitantis, sed festinantis animi, atque tripudiantis esse desiderij. Nam ille deus est, deus & homo erit. Ex eo quod deus est, manus eius pugnabunt pro eo, id est, in ipso sua fortitudo erit, vt soluat dolores inferi, iuxta quod impossibile erit teneri illum ab eo. Ex eo autem quòd homo erit adiutor eius contra aduersarios eius erit, id est, adiutorio cuncta peraget diuinitatis corporaliter in se habitantis. Hæc est, (inquit) Iudæ benedictio insigni demonstratione, quæ dicturus erat, pro Iuda præritulauit, qua in cæterarum tribuum benedictionibus, nusquam visus est, quia videlicet quod de Iuda sperabatur, singulare bonum est, & de cæteris tribubus nulla erat eiusmodi spes.

Psalm. 87.
Psal. 101.

Actu. 2.

De benedictione Leui, & vnde benedictionem meruit, & quomodo illum imitentur sacerdotes euangelici. CAPVT XIII.

LEui quoq; ait: Profectio tua & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad aquas contradictionis. Qui dixit patri suo, & matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuũ seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legẽ tuam ô Israhel. Ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super

Ioh. 17.

caustum super altare tuum.] In Leui præsentis eo tempore Phynees sacerdotis dignitas benedicitur, qui in initiatione Beelphegor arrepto pusione ingressus post virum Israhelitẽ in lupanar, ambosq; perfodiens, virum scilicet & mulierem, cessare fecit plagam à filijs Israhel, dicente domino ad Moysen: Phynees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis auertit iram meam à filijs Israhel, quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem filios Israhel in zelo meo. Idcirco loquere ad eum: Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum. De hoc ipso, & propter hoc ipsum, item in prophera dominus dicit: Pactum meum fuit cum Leui vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & faciem nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legẽ requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituũ est. In pace, inquit, & æquitate ambulauit mecũ, subauditur sicut ambulauit Enoch, qui translatus est ad dominũ, & non inueniebatur. Traditur enim Hebræi, q̃ Phynees ipse sit Helias. Quod si ita est, maximè placet, quia nobiscum facit, ne ignoremus quomodo cum illo pactum pepigerit deus sacerdotij sempiterni, cum sacerdotium legale, quo functus est Phynees, sempiternum non fuerit. Nam cum venerit circa finem seculi, profectò in ecclesia Christi, cuius sacerdotium sempiternum est, honore sacerdotij non carebit.

Num. 25.

Mala. 2.

Gene. 5.

Igitur perfectio tua o deus, inquit, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, videlicet secundum Phynees qui est ex Leui, & iudicasti ad aquas contradictionis, videlicet secundum me & Aaron, quibus iratus es ad aquas contradictionis, & dixisti: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israhel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Quæ est illa perfectio? Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, & cætera, vt supra. Hanc perfectionem tunc Leui carnaliter quidem, sed pro tempore dignè & laudabiliter arripuit, quando propter vitulum conflatilem irato Moyse, ac dicente: Si quis est domini iungatur mihi, congregati sunt ad eum omnes filij Leui, illóq; protinus dicente, hæc dicit dominus: Ponat vir gladium super femur suum, & occidat vnusquisq; fratrẽ, & amicum suum, & proximum suum, fecerunt filij Leui iuxta sermonẽ Moysi. Consecratis manus vestras hodie domino, vnusquisq; in filio & fratre suo, vt detur vobis benedictio. Hi, inquit, custodierunt eloquiũ tuum & pactum tuum, seruauerunt iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israhel. Et quia suas illic manus consecrauerunt: ponent (ait) thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum, id est, sacerdotes tui erunt, & in tempore fœcundię stabunt ad reconciliandũ. Verùm euangelico viro hoc vel maximè loco viuificãs spiritus sequẽdus est. Vbi enim litera magis occidit? Igitur ille qui gladium illum arripuerit, de quo dominus legis, legem adimplens in euangelio dicit: Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere super terram, non veni pacem mittere, sed gladium. veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. qui amat patrem ac matrem plus quàm me, non est me dignus: qui amat filium aut filiam plus me, non est me dignus. Qui, inquam, gladium illum arripiunt, gladium verbi dei, qui perfectio & doctrina domini est, & hi custodiẽrunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israhel, atque ideirco quia perfecti sunt, iccirco deus pro imperfectis popularibus tuis ponent thymiama orationum, siue holocausta intercessionum, quia videlicet pro peccatis hominum intercedere digni & idonei sunt. Iste gladius verbi dei, in manu vel super fœmur Apostolorum & euangelistarum vera fortitudo est, cui protinus ita benedicitur. [Benedic domine fortitudini eius & opera manuum illius susc̃ipe. Percute dorsa inimicorum eius, & qui oderunt eum non consurgant.

Num. 20.

Exod. 32.

Matt. 10.

De benedictione Beniamin, cur istum ponat post Iudam & Leui, & quod maximè in Paulo Apostolo hæc eius benedictio completa sit. CAPVT XIIII.

ET Beniamin ait: Amantissimus domini habitabit confidenter in eo quasi in thalamo tota die cõmorabitur, & inter humeros illius requiescet.] Non casu atq; fortuitu cõtingit, vt post Iudã Leui, ac deinde prędicet ac beatificet Beniamin, neglecto ordine natiuitatis, sed spirituali oculo cautas habet prędentes, quas scripturarũ auditor, certius q̃ digitos aut vngues suos cognoscere possit. Certum quippe est, quia scisso regno Israhel à domo Dauid, propter peccatum Salomonis, & super Iudã & Beniamin, & super sacerdotiũ Leuiticumq; tẽpli ministeriũ, lucerna remã sit ipsi Dauid. Igitur rectè spiritu prophetali prędeunte primùm tribum Iuda regiã, deinde sacerdotalẽ siue Leuiticã, ac deinceps tribum Beniamin benedicendo designat, vtriq; loco habitationis, regniq; Dauidici vnione coniungendam. Amãtissimus, inquit, domini habitabit confidẽter. Ac si dicat: Multũ à domino se diligi nõ ingrato animo Beniamin existimet, in eo quòd vitulis Samarię, siue vitulorũ sacerdotibus, cæterarũ tribuũ animas deprędãtibus, ipse habitabit cõfidenter,

3.Reg. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

altiſcꝫ tribubus adorantibus quod neſcient, ipſe cum Iuda & cum Leui adorabit quod ſciet. In eo quaſi in thamalo tota die morabitur, in eo inq̃.i. in cultu eius, in lege eius, vbi quaſi in thalamo anima legitimo viro ſuo deo copulatur, tota die morabitur, & inter humeros illius, id eſt, inter ſortiſſimas tribus regiam & ſacerdotalem requieſcet, vt non eum vanus error laboris fatiget. Verùm altius adhuc reſpicientibus, amantiſſimum domini Paulum de tribu Beniamin præterire nõ licet. neq; arbitrandum eſt, quòd prophetarum maximus Moyſes, qui præſcire meruerit, quicqd bonæ ſpei de ſingulis tribubus expectandum foret, tale tantumq; Beniamineę ſtirpis bonum nõ præuiderit, aut præuidens oraculo vocis ſuę celebrare dedignatus ſit. Igitur amantiſſimus domini Beniamin.i. Saulus, qui & Paulus de tribu Beniamin, magno pietatis miraculo de perſecutore domini factus amantiſſimus domini, habitabit confidenter, magis ac magis conualeſcens, & inimicos domini confundẽs, in eo quaſi in thalamo tota die morabitur, id eſt, in gratia eius omni tempore gloriabitur, & inter duos humeros illius, inter duo teſtaméta illius requieſcet, paſcetur, ac multitudine reuelationum clarificabitur, ita planè quemadmodum in Iuda rex & dominus Ieſus Chriſtus, ſic & Beniamin amantiſſimus eius, vas electionis eius, ſacrarium gratiæ eius, dignè prophetico ſpiritu celebretur.

Actu. 9.

1. Reg. 12.

De benedictione Ioſeph, quòd Iuda, & in iſto Chriſtus dei filius benedicitur. CAPVT XV.

IOſeph quoq; ait: De benedictione domini terra eius, de pomis cœli & rore, atq; abyſſo ſubiacente, de pomis fructuum ſolis ac lunæ, de vertice antiquorum montium, de pomis collũ æternorum, & de frugibus terræ, & de plenitudine eius.] Si ad literam ſpectes, cur poſt Iudam, Leui, & Beniamin, ponatur Ioſeph, qui ſecundum tẽpus & ordinẽ natiuitatis duodecim filiorum Iſrahel penultimus eſt, illa cauſa eſt, quia regni Hieroboã, qui à domo Dauit abſcidit decem tribus Iſrahel, principium fuit tribus Ephraim filij Ioſeph. Nam ipſe Hieroboam rex per Ephraim erat de Ioſeph, & grandi quidem affectu benedictionis aceruus congeritur, propter merita Ioſeph, ſed ſecũdum literam, quicquid benedictio præſens reſonat, non valde magnum eſt cũ pomis cœli & rore, id eſt, omni vbertate aeris rorantis, bona & ſalubri temperie, atq; abyſſi ſubiacentis, fructibus quoq; ſolis & lunę. naturaliter autẽ (vt phyſici perhibent) ex luna crementum, ex ſole autẽ maturitatem fructus terræ capiunt, cum inquam pomis vel frugibus terræ omnibus, malus æquè vt bonus, interdum quoq; malus magis quàm bonus abundet. Porrò iuxta ſenſum altiorẽ ac prophetico ſpiritu dignum, ipſe in Ioſeph, qui & Iuda benedicitur, quia videlicet qui ex Iuda ſecundũ carnẽ natus, ipſe eſt Ioſeph Chriſtus dei filius, toto vitæ eius ordine eſt prefiguratus. Ait ergo: De benedictione domini terra eius, &c. Benedictio hæc ſeptenaria diſtinctione ſubdiuiſa eſt. Prima, de benedictione domini terra eius. Secunda, de pomis cœli & rore, atq; abyſſo ſubiacente. Tertia, de pomis fructuũ ſolis ac lunæ. Quarta, de vertice antiquorum montiũ. Quinta, de pomis collium æternorum. Sexta, de frugibus terræ. Septima, de plenitudine eius. Quid hac bene dictione ſeptenaria, niſi Chriſto dei filio, cuius ille filius accreſcens typum geſſerat, cuncta perfecta, cuncta præoptantur vel prędicantur proſperæ? Nã de benedictione domini terra eius, iubau diendũ eſt fundabitur vel creabitur, terra, inq̃ eius.i. terrenũ de terrena materia corpus eius, non de virili ſemine, ſed de domini benedictione: non de mortali opere, ſed de ſancti ſpiritus operatione cõcipietur, formabitur, & parietur. De pomis cœli, & rore, & abyſſo ſubiacente, ſubauditur cõcipietur, & germinabitur: de pomis, inq̃, cęli rorãtis, & abyſſo ſubiacẽte. i. de cæleſtibus & angelicis alloquijs, & virgineæ carnis humore, iuxta aliam prophetiam dicentem: Rorate cæli deſuper, & nubes cœli pluant iuſtum, aperiatur terra & germinet ſaluatorem. Rorauerunt enim cæli miſeri, quando de cælis miſſus Gabriel angelus Ecce (inquit) concipies & paries filium, &c. Subiacens autẽ abyſſus, poma cæli, id eſt, verba fidelia ſuſcepit angeli, cum virgo fidelis ſubiectum & credulum pandens auditum. Ecce (inquit) ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuũ. De pomis (inquit) fructuũ ſolis ac lunæ .i. de veritate vel operatione vtriuſq;, diuinę ſcilicet, pariter & humanæ naturę. Nam iſte benedictionis filius nõ de ſole tantũ, neq; de luna ſola. i. nõ enim ex diuina tantũ, neq; de ſola humana, ſed de vtrãq; deus & homo vnus idẽq; cõſtitit natura. Et de ſole quidẽ. i. de natura diuina immutabilis atq; impoſſibilis erat. De luna verò .i. de humana natura varietatibus noſtris poſſibiliter ſubiacebat. De vertice antiquorũ montiũ, & de pomis colliũ æternorũ, ſubauditur inſignis & inclytus incedat. Montes quippe antiqui patriarchæ ſancti: colles æterni, prophetæ ſunt, ſtabilis & permanentis teſtimonij. De carne illorũ natus, de ſcripturis horũ teſtimonium habet iſte accreſcens filius. Igitur de vertice antiquorũ montium, de pomis collium æternorum .i. de fideli ſemine patriarcharum, de fideli venia: nobis ſermone prophetarum. De frugibus terræ, ſubaudis ditetur atque amplificetur magnificè, id eſt, de multis atque innumerabilibus filijs toto orbe diffuſæ eccleſiæ, natæ atque germinatus, de ſacroſancta eius paſſione. Et de plenitudine eius, id eſt, de gloriosa & cæleſti illa patria, vbi terra eadem plenitudine, atque felicitate reſurrectionis innouata, bonis eius implebitur, bonorũ omnium abundãtia, tã ſecundum corpus

Eſaiæ 45. Lucæ 1.

ſecundum corpus q̃ ſecũdum animam in aſpectu eius perfruetur. Ad ſummum inquit. [Benedictio eius, qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticẽ Nazarei eius inter fratres ſuos.] Quod eſt dicere: Quę tunc benedictio prefigurata eſt, quando ille omnis benedictionis opifex apparuit in rubo, vt populũ ſuum liberaret & educeret de Aegypto, illa perficiatur in capite Chriſti filij dei, qui nobis Ioſeph, nobis inquã filius accreſcens venturus eſt, in capite inq̃, & in vertice illius Ioſeph, in maieſtate & altiſſima diuinitate Nazarei, inter fratres ſuos .i. ſanctis inter oẽs, & ſuper oẽs homines ſanctos. Veniat ſuper caput eius, dũ cõcipitur: veniat ſuper verticẽ eius, cũ iam iuuenis baptizatur. Nec partim, ſed tota plenitudine veniat ſuper caput, vel ſuper verticẽ eius, vniuerſus gratię & benedictionis fluuius, quę profectò non alia eſt q̃ gratia ſeptiformis ſpiritus. Veniat ignis quidẽ, ſed rubum illuminans, nõ comburens. i. cũ ſit fortiſſimus ipirituum deus, fragilẽ virginei ventris ſubſtantiã non diſſoluens, matrẽ quidẽ efficiens, ſed virginẽ incorruptam cuſtodiẽs. Talis veniẽs benedictio de medio Rubi, liberet nos de manu Pharaonis, & de luto Aegypti. i. natus de virgine, liberet nos de manu diaboli, & ſeruitute peccati. [Quaſi primogenita tauri pulchritudo eius, cornua rinocerotis, cornua eius.] Libet & ſecundũ rem geſtam intueri, q̃ rectè ille Ioſeph filius Iſrahel, rectè & Nazareus inter fratres ſuos, & quaſi tauri fuiſſe primogenitus pulcherrimus, & cornua velut rinocerotis, pro ſimilitudine habuiſſe dicatur. Videlicet Nazareus ex lege comam nutrire iuberur. At ille lõga carceris clauſura, comam nutrierat, quouſq; ad imperium Pharaonis de carcere eductus, tonſus & ſtola indutus eſt byſſina. Pro qua cauſa? Videlicet pro magna innocẽtia, pro laudabili iuſtitia, quia ne cõuentus & prouocatus à concupiſcente domina, nequaq̃ operi nefario acquieuerat. Rectè igitur rei vel cauſæ memorabili applaudendo, & capiti comato alludendo, dixit & patriarcha Iacob: Fiant (ſubauditur benedictiones iſtę) in capite Ioſeph, & in vertice Nazarei, inter fratres ſuos. dicit & iſte legiſlator: Veniat benedictio ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticẽ Nazarei, inter fratres ſuos. Cõſtat verò, quia propter pulchram faciem, decorumq; aſpectum à domina ſua adamatus eſt: Ergo quaſi primogenita tauri pulchritudo eius, quia videlicet ſic à domina ſua iuuenis decorus, velut à laſciuiente vacca taurus iuuenculus, & inter cæteros egregius appetitus eſt. Ad quod idem alludens, idem qui ſupra pater ſanctus, filius (inquit) accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu. Quia verò fortiter libidini reſtitit, rectè & hic dictum eſt, cornua rinocerotis cornua eius, & ille qui ſupra: Sedet (inquit) in forti arcus eius. Sed iam cœptam ſequentes tropologiam, hęc quoq; ad ſaluatorem referamus. Nam quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, in eo quòd pro ſalute mundi ſacrificatus, ſolus ſuffecit, pro omnibus in odorem ſuauitatis acceptus, vitulus laginatus, vitulus primogenitus, candidus & rubicundus, electus ex milibus. Cornua rinocerotis, cornua eius. Fortiſſimus quippe erat atque omniporentiſſimus, incomprehenſibilis cunctis venatoribus, niſi quòd in ſinum imò in vterum virginis ſingulare depoſuit omnipotentiæ cornu, atque inde comprehendi & occìdi potuit à venatoribus, à Iudæis inſidiantibus. Quamuis vnum ſit cornu rinocerotis, vndè & dicitur vnicornis, tamen pluraliter cornua dixit, videlicet, quia vnus idemq; cuncta omnipotenter fecit, & cuncta perdita nihilominus eadem potentia reſtaurauit. De natura rinocerotis iam alibi dictum eſt, nunc ad reliqua properemus. [In ipſis ventilabit gentes vſque ad terminos terræ. Hæ ſunt multitudines Ephraim, & hæc milia Manaſſe.] Clarum eſt, quia bello publico mirabiliter in illis cornibus ſuis gentes vſque ad terminos terræ ventilauit. prędicando enim, quia verbum per quod omnia in principio facta ſunt, caro factum in fine ſeculorum vicit diabolum, gẽtes ante ſe egit, partimq; in fugam vertit, partim ſub pedibus ſuis ſtrauit. Nam qui ex eis reſtiterunt eũ gladijs ſuis & propoſito perſequendi, diſperierunt: qui autem prædicationem eius receperunt, bene pedibus eius ſubiecti ſunt. Ventilauit igitur gentes vſq; ad terminos terræ, & ſic ventilando tam gentiles quàm Iudæos, compleuit quòd dixerat in Pſalmo: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, tanquam vas figuli confringes eos. Gentes iple multitudines ſunt Ephraim, & milia Manaſſe, id eſt, ſic iudicatę, & ſic diſpoſitæ ſunt, quomodo prefiguratum eſt in filijs Ioſeph, Ephraim, & Manaſſe. Ephraim natu iunior, Manaſſes primogenitus erat, ſed benedictione ſua pater Iſrahel conſtituit Ephraim ante Manaſſen. Sic populus Iudaicus populo gentium prior erat, ſed ventilantibus huius rinocerotis cornibus, illud quoq; poſt cætera factum eſt, vt iunior iſte ante priorem illum ſtet.

Sup. lib. 17. capite 20.

Pſalm. 2.

De benedictione Zabulon & Iſachar, quòd in ipſis Apoſtoli Chriſti benedicantur. CAPVT XVI.

ET Zabulon ait: Lætare Zabulõ in exitu tuo, & Iſachar in tabernaculis tuis. Populos ad mõtem vocabunt, ibi immolabunt victimas iuſtitię, qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos harenarum.] Primò ſimpliciter ſic dicendum eſt: Quod in benedictionibus ſiue laudibus Ioſeph tacitum eſt, cum ſecundum literam ſiue hiſtoriam dici poſſet Ephraim à templo domini, & à regno vel ciuitate dei receſſurus, & vitulos aureos fabricaturus eſt, tunc qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXIII.

de Zabulon,& Isachar optimi erunt,populos ad montem vocabunt:ad montem, inquam,id est, ad templum in Hierosolymis,in mõte Moria situm,contradicentes sacrilegio Hieroboam,ac dicentes,non vitulos eius Bethel,& in Dan, sed dominum deum patrum suorum in Hierosolymis esse adorandum. Aiunt nanq; Hebræi, quòd hi maximè, qui de Isachar & Zabulon, Nepthalim quoq; erant,ad scripturas sanctas die ac nocte meditandas studiũ dederunt,& hoc per metaphoram significari in benedictionibus Iacob dicentis,Zabulon in littore maris habitabit.Isachar asinus fortis,supposuit humerum suum ad portandum,factusq; est tributis seruiens, quod est, submisit se studijs,laborans ad discendum, magistris dona portans. Cui sensui amplissimè congruit, quod nunc dicitur: Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos harenarum.Quod idem est ac si diceret. Qui plenitudinem scripturarũ cum dulcedine & desiderio percipient,& absconditos in literarum profundo thesauros subtilium sententiarum. Ibi immolabũt victimas iustitiæ:vitulis autem Ephraim quęcunq; immolabuntur, sine dubio victimæ erunt iustitiæ. Verùm iam altius producendum est.Lætare,inquit, Zabulon in exitu tuo,& Isachar in tabernaculis tuis:Melius & prophetico spiritu dignius est,si ad doctrinam saluatoris,qui supra in Ioseph benedicitur,hæc referamus,eo quòd vel maximè in terra Zabulon vel Nepthalim docuerit,atque Apostolos vocauerit,vt in euangelio quoq; scriptum est:Lętare Zabulon,quod interpretatur habitaculum fortitudinis,& Isachar,quod interpretatur merces,Lætamini, inquam, Apostoli saluatoris,quibus fortiter omnia relinquentibus, fortiterque aduersa propter iustitiam sustinentibus,copiola in cœlis merces reposita est.In illo exitu vestro, in illis cœlestibus habitaculis vestris lætamini.Protinus ad auditores apostrophen facit sermo propheticus.Populos ad montem vocabunt,ibi immolabunt victimas iustitiæ.Populos,inquam,non vnum populum Iudęorum,sed populos vel gentes omnes ad montem vocabunt,ad montem illum, de quo & secundũ Esaiam semetipsos vocati populi multi,vel omnes gentes cohortantur & dicunt: Venite ascendamus ad montem domini,& ad domum dei Iacob. Erit (inquit propheta) in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montium,& eleuabitur super colles,& fluent ad eum omnes gentes,& cætera.Ad illum,inquam,montem,qui impleturus totum orbem terrarum,populos vocabunt,magna voce vocabunt, ita vt in omnem terram exeat sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.Ibi immolabunt victimas iustitiæ:ibi inquam,tantùm,quia pręter montis illius ascensum,præter montis istius, vel domus domini fidẽ, nusquam alibi est immolare victimas iustitiæ,Ex quo ad montem istum vocantibus Apostolis,de Syon exiuit lex,& verbũ domini de Hierusalem,quicquid vsquam,siue in Hierosolymis,siue in tota synagoga immolatur,illa vocatione contempta,sacrificiũ iniustitiæ est, victima impietatis est.Illuc vocando inundationem maris(inquit)quasi lac sugent,id est,multitudinem gentium, dulci prædicatione in vnam fidem,quasi in suum corpus trajcient,iuxta quod in propheta sanctæ & Apostolicæ ecclesiæ,promittens sanctus & consolatorius spiritus dicit: Et suges lac gentium, & mamilla regum lactaberis.Sugent,& absconditos thesauros harenarum,id est,clarissimo intuitu scrutabũtur,& spiritualiter tractando suauiter bibent profunda scripturarum, arcana legis & prophetarum. Sugent, inquam, thesauros eiusmodi harenarum, & experimento scient, quia iudicia domini vera iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum.

Matth.4. Esaiæ 2. Psalm.13. Esaiæ 2. Esaiæ 60. Psalm.13.

De benedictione Gad, quomodo nomen eius quod interpretatur accinctus,tam secundum historicum,quam secundum spiritualem sensum, conueniat. CAPVT XVII.

Num.32.

ET Gad ait:Benedictus in latitudine Gad. Quasi leo requieuit, cœpitq; brachium & verticẽ. Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus, qui fuit cum principibus populi,& fecit iustitias domini, & iudicium suum cum Israhel.] Benedictus(inquit)in latitudine,id est,in bona voluntate,videlicet qua dicit,Caulas ouium fabricauimus,& stabula iumentorum,paruulis quoq; nostris vrbes munitas.Nos autẽ ipsi armati & accincti,pergemus ad prælium ante filios Israhel,donec introducamus eos ad loca sua.Non reuertemur ad domos nostras, vsq; dum possideãt filij Israhel hereditarem suam,nec quicquam quęrimus trans Iordanem, quia iam habemus possessionem nostrã in orientali plaga eius.Hæc dicendo Gad,& sic faciendo, profectò vidit principatum suum,id est,nõ neglexit sponsionem suam,nec mentitus est, promissum suum princeps belli incedendo armatus, & secundum nomen suum accinctus ante faciem fratrũ suis pręcurrentibus disciplinã docens & fortitudinẽ belli, quã cęteri sequerentur. Ita fuit cum principibus populi, princeps in acie, primus in periculis,& fecit iustitias domini, dicta sua cõpensando factis,& iudicium suum cum Israhel, faciendo quod iudicauit se facere debere,coram vel cum vniuerso Israhel. Deinde quasi leo requieuit, cœpitque brachium & verticem. Ad filios nanque quos trans Iordanem in possessionem dimiserat, post quatuordecim annos reuertens, prælium ad-

sium aduersum eos vicinarum gentium grande repperit, & dimicando fortiter hostes vicit, ad modũ leonis brachium aduersarij verticemque occupantis.vt sublata primùm pugnaci dextera,deinde sanguinem eius bibat. Spiritualiter post Apostolos Apostolorum successores hac benedictione instruuntur, qui profectò iam citra Iordanem possessiones acceperunt, quia videlicet iam hic ante prędia cœlorum terramque viuentium,facultates in ecclesia possident.& prædia de manu diuitum regumque, vel Imperatorum fidelium.Videant isti principatum suũ, quod in parte sua doctores sint repositi,id est,non ignorent,qua conditione principatum acceperunt ecclesiæ Christi,quia non Imperatores vel Tyranni,sed doctores sunt in parte vel possibilitate sua repositi,regere ecclesiam,quã acquisiuit sanguine suo, vndè & ratione sunt reddituri. Act.20. Hoc inquam, videant,sintque cum principibus populi.i. Apostolos imitentur,partes & principes Christiani populi, & exemplo illorum faciãt iustitias Domini, secundum quod causa postulat,nunc in virga,nunc in spiritu mansuetudinis,& iudicium suum cum Israhel,iudicium inquã, vel propositum suum teneant, quo curare se professi sunt pro isto spirituali Israhel,ne illis ad dã nationem proueniat indignè sumpta temporalis merces. Igitur benedictus in latitudine Gad, scilicet quicunque prædicator, aut prælatus dilatata per charitatem habet viscera, qua dilatatus Apostolus dicebat.Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est,&cæt. Plane quisquis eiusmodi est, quasi leo requieuit,cepitque brachium & verticem,id est, sanctũ leonis de tribu Iuda spiritum induit, cœpitq; omnem hominem in brachio suo spiritui dei resistentem,& conculcauit superbiæ verticem,

Heb.13. 1.Cor.4. 2.Cor.6.

De benedictione Dan, quod in illo secundum historiam Sampson, qui futurus erat de tribu eius,mysticè autẽ Christus,cuius ille typum gesserit, benedicatur. CAP. XVIII.

DAn quoq; ait. Dan catulus leonis,fluet largiter de Basan.] Dan, id est,Samson de tribu Dan, quasi catulus leonis fortissimus erit: hic enim millia hostium, quasi leo vnus multa milia ouium,facile superabit. Fluet largiter de Basan, id est, trangressus Iordanem, expugnata prius cũ Israhel terra Og regis Basan, fortiter ager,ascendens & pugnãdo capiens sortẽ suã. Nec enim propter Samson solum,sed & propter communes pugnacissimæ tribus vires,catulus leonis Dan.Scriptum est enim.Ascenderuntq; filij Dan, & pugnauerũt contra Lesen, ceperuntq; eam, & percusserunt in ore gladij, ac possederunt & habitauerunt in ea vocãtes nomẽ eius Lesendan, ex nomine Dã patris sui.Porro & altius,in Dan propter prædictũ Samson,quod interpretatur sol eorum,licet intelligere solẽ nostrũ,solẽ iustitiæ Christũ. Iste catulus leonis,id est filius dei fortissimi,fluet largiter de Basan.i.fortiter aget,& largitatẽ donorum tribuet spũs sancti,cuius plenitudo intelligitur per Basan.Basan quippe interpretatur pinguis,& in Christo rectè pinguedinem significat spiritus sancti, iuxta quod in Psalmo dicitur, mons dei mons pinguis. Iste catulus leonis portas inferni confregit,& media nocte resurgens,tandem in cœlũ ascendit,iuxta quod in typũ eius Samson idẽ de tribu Dan obsessus ab hostibus,media nocte surrexit,portas vrbis tulit, & in verticẽ montis subjit.Sed & cætera pręclarissima, ac fortissima gesta, quibus illustrauit tribum Dan tribũ suã,mysteria fuere significãtia Christi dñi nostri gloriam, sicut à patribus orthodoxis iam dudum exponitur,& expositum legitur,& scitur per vniuersam Christi ecclesiam.

Psal.67. Iud.18.

De benedictione Nephtalim,& quod dictum est:Mane & meridie possidebit,ad doctrinam pertinere saluatoris CAP. XIX.

ET Nephtali dixit: Nephtalim abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionis domini, mane & meridie possidebit.] Si ad literam spectes,quod dictum est mane & meridie possidebit,quæritur cur non sit dictum,qa occidentem quoq; possidebit. Scriptum est enim in sorte Nepthalim. Et egressus eorum vsq; ad Iordanem,reuertiturq; terminus contra occidentem in Aznoththabor, atq; inde egreditur in vcoca, & pertransit in Zabulon contra meridiem, & in Aser contra occidentem, & in Iuda ad Iordanem, contra ortum solis ciuitates munitissimæ. Ergo melius est,si & hoc ad doctrinam referamus saluatoris, eo quod ibi vel maximè docente illo: Nephtalim reuera mane & meridie possederit, completo quod dictum est per prophetam, populus qui ambulabat in tenebris vidit lucẽ magnã.Quod euangelista quoq; testatur, eũ dicit. Et relicta ciuitate Nazareth,venit & habitauit in Capharnaum,maritima in finibus Zabulon & Nephtalim,vt impleretur quod dictũ est per Esaiã prophetã.Terra Zabulon & terra Nephtalim via maris, trans Iordanem Galilææ gentium. Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, & sedentibus in regione vmbræ mortis,lux orta est eis. Igitur mane & meridie possidebit,exinde enim Iesus meridiana lux prædicare cœpit,exinde inquã idẽ stella matutina & meridianus sol prædicãdo illuxit, Ita benedictiõis domini plenus erit Nephtalim, videlicet pro parte electorum, quibus ipsum mane & ipsa meridies complacebit, sanis & non inuidentibus oculis. Vniuersaliter tamẽ,quoniam Nephtalim latitudo interpretatur,intelligere licet,quia omnis qui per charitatẽ dilatatur,reuera plenus sit benedictionis domini, & hic mane ac meridiẽ possideat, id est, nunc quidem per speculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem deum videat. 1.Cor.13.

Mat.4. Esa.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXXVIII.

De benedictione Aſer, quòd in eo ſecundum nomen eius, quod interpretatur beatus omnes ſancti dei qui verè beati ſunt, benedicantur. Cap. XX.

ASer quoq; ait: Benedictus in filijs Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedē ſuū, ferrum & æs calciamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuę, ita & ſenectus tua. Non eſt deus alius vt deus rectiſſimi. Aſcenſor cœli auxiliator tuus. Magnificentia eius diſcurrunt nubes, & habitaculum eius ſurſum & ſubter brachia ſempiterna, Eijcier à facie tua inimicum, dicetq; conterere.] Benedictum fuiſſe in filijs Aſer, & beatos genuiſſe filios, illud indicio eſt, quòd fœminę quo
1.Reg.10. que beatæ ac benedictæ, prophetiæ ſpiritum habentes, magnum ac longęuum ſapientię vel ſanctitatis reliquere teſtimonium. Siquidem mulier ſapiens, quę de ciuitate Abella exclamauit dicēs: Audite audite dicite Ioab, ac deinceps: Sermo (inquit) dicebatur in veteri prouerbio, qui interrogant, interrogent in Abella, & ſic percipiebant veritatē, nonne ego ſum qui reſpondeo veritatem in Iſrahel, quare prędicitas hęreditatem domini? mulier, inquam, illa ſapiens (vt tradunt Hebręi) filia fuit huius Aſer, quę & iccirco matrem ſe dixerit in Iſrahel, quia multorum erat annorum, vt vel propter eam nunc rectè pater Aſer dicatur, ferrum & æs, calciamentum eius, quo
Luc. 2. dicto pulchrè diuturnitas vitę deſignatur. Sed & in euangelio Anna prophetiſſa legitur filia Phanuel, de tribu Aſer, tam pro longęua ſanctitate, quàm pro gratia perphetica venerabilis, quippe quę Chriſtum infantem agnoſcere, & propheticum illi perhibere teſtimonium digna habita eſt. Verùm quoniam Aſer beatus interpretatur, latius ſanctos omnes beatā ſpem expectantes, in hoc nomine beatificari arbitremur. Itaq; benedictus in filijs Aſer, id eſt, benedict us in operibus bonis, & virtutibus ſuis beatus ille populus, cuius dominus deus eius eſt. Sit placens fratribus ſuis, id eſt, habeat dilectionem adinuicem, ſicut eum dominus deus eius dilexit. Et inringat in oleo pedem ſuum, videlicet pacem annunciando, charitate prædicando. Nam beati pedes euangelizantium pacem. Ferrum & æs calciamentum eius, id eſt, ſicut ferrum ſorte, & æs perſeverantiſſimum eſt, ita fides eius fortis ſit, & vſq; in finem perſeueret: vel ſicut ferrum conſtans, & æs ſonorum eſt, ita bona & conſtanter operetur, & fideliter annunciet. Sicut dies iuuentutis tuæ,
1.Reg.1. ita & ſenectus tua. Hoc verè laudabile eſt. Solent enim plerię; maximè qui carnaliter ſapiunt, & carnaliter viuunt, in iuuentute quidem ſapere & acutiores eſſe, in ſenectute autem delipere, & in infantiam declinare ſtultitię. Non ita autem tu. Nam & rex Dauid poſtquam ſenuerat, tunc demum inuenit Abiſac Sunamitem pulchram nimis adoleſcentulam virginem, ſignificans viros ſanctos, cum plurimos habuerint ætatis dies, & à calore priſtino magis ac magis refriguerint, tūc magis ac magis proficere ad ſapientiam ſpiritualem, & cœleſtem virginem incorruptam atque incorruptibilem. Igitur ſicut dies iuuentutis tuę, ita & ſenectus tua, ſcilicet eius quam vocaſti amicam tuam, ſapientiæ vel prudentiæ complexibus idonea. Non eſt deus alius, vt deus rectiſſimi.
Matth.5. Hoc planè dicent, qui tinctum in oleo pedem tuum, & ferreum vel æneum calciamentum tuum viderint. Propterea dicit: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Hoc inquam dicent, & iccirco pedem tuum oleo tinctum, ferróq; vel ære calciatum oſtendere debebis, non vt videant te, ſed vt iocundo lumine operum tuorum exhilarati, dicant: non eſt deus alius, vt deus altiſſimi. Hoc ſępe dictum eſt, & dicentibus profuiſſe notiſſimum eſt. Admirantes quippe atq; gaudentes cum viderent ethnici atq; gentiles, Chriſti ſeruos opere perfectos, & ſermone potentes, verus (dixerunt) deus ille eſt, qui vos talles ſeruos habet. Vbi propter te, ô rectiſſime, ſic deus fuerit glorificatus, eâdem dei glorificatione beatificaberis & tu. Adijcient enim: Aſcenſor cœli auxiliator tuus. Iccirco tu (inquiunt) rectiſſimus, quia qui in cœlum aſcenderit, ipſe auxiliator tuus. Nam ſine auxilio eius nihil facere poteras tu. Exempli gratia: Petrus hodie rectiſſimus, anteq; ille aſcendiſſet in cœlū nō erat rectus, quippe qui ad vocem ancillę oſtiariæ trepidus & curuus declinauit, & dum mori timuit, vitam negauit. At vbi ille auxiliator eius ſuper occaſum aſcendit, vbi mortem reſurgendo calcauit, & in cœ
Pſalm.67. lum aſcendit, vel (vt ſecundum Propheram loquar) vbi aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus, ibi & extunc Petrus rectiſſimus. Igitur quiſquis in glorificatione dei rectiſſimum te dicit, cauſam efficientē vndè iſs rectiſſimus ſubiungat protinus: Aſcenſor cœli (inquiens) auxiliator tuus. Magnificētia eius diſcurrunt nubes. Ac ſi dicat. Quid mirantur? Auxilium illius aſcenſoris cœli potentiſſimum atque efficaciſſimum eſt. Nam magnificētia eius diſcurrunt nubes. Magnificentia inquam, id eſt, magnifica gratia hoc factum eſt, vt ſuper omnem terram diſcurrant nubes, nubes temperatiuæ, nubes aquoſæ cunctis loquelis, vniuerſis ſermoniſaiæ 60. bus gentes omnes aquis compluentes ſalutaris doctrinę. Nam iſtæ nubes Apoſtoli & prophetæ ſtras ſuas? Antequam magnificus aſcenſor eius ſuum auxilium illis, id eſt, ſui ſpiritus dona prę ſtitiſſet, non diſcurrebant, ſed in vno loco ludęæ permodico pluebant iſtę nubes. Nunc autem quid? Habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna. Quod eſt dicere: Ille aſcendit in cœlum, ſedenſque ad dexteram patris, habitat ſurſum, & exinde porrexit huc brachia ſua

brachia

brachia ſempiterna. i. ſancti ſpiritus ſui dona fortiſſima. Nā eadē ſancti ſpiritus dona, ſicut in apo Apoc.5.
calypſi ſeptem agni cornua, ſic in iſto propter eandem fortitudinē, rectè dicatur ſeptem brachia habitaculi eius ſempiterna. Horum magnificentia brachiorum magnificatę diſcurrerunt nubes, id eſt, per mundum vniuerſum diuiſi ſunt Apoſtoli, vel apoſtolici viri ſapientes atq; eloquentes, vt eorum doctrina omnem terram complueret. Eijcier à facie tua inimicum, dicetq; conterere, Illis brachijs ſuis, ô Aſer, ô populę, terq; quaterq; beate, inimicum illū eijciet à facie tua, de quo antequam brachia ſua cœli aſcenſor extenderer. Nunc (ait) iudicium eſt mundi, nunc princeps huIohan.12.
ius mundi eijcietur foras. Ergo primùm quidē per paſſionem, reſurrectionem, atq; aſcenſionem ſuam eijciet inimicum à facie tua, trahendo ad ſe omnia, in nouiſſimo autem dicet, conterere. veMatth.25.
niens ſcilicet cum poteſtate magna & maieſtate, vt eum & omnes angelos eius præcipitet in ignē æternum ſemper ardentis atq; inextinguibilis gehennæ. Dicet inquam conterere, id eſt, cōteret eum, non manu vel pede, ſed verbi omnipotentis (quod ipſe eſt) magna & ineffabili dictione, non tranſitoria voce, ſed ſententia permanente.

De vniuerſali benedictione totius populi dei, ſub nomine Iſrael & Iacob.

CAPVT XXI.

HAbitabit Iſrael confidenter, & ſolus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.] Cum ille aſcenſor cœli regnauerit, cum habitaculum ſuum ſurſum poſuerit, ſedēdo ad dexteram patris, & quæ prędicta ſunt brachia ſempiterna ſubter porrexerit, tunc Iſrael, verus Iſrael, qui amoto velamine, & reuelata facie, gloriam domini ſpeculabitur, habitaHiere.23.
bit confidenter & ſolus, quemadmodum & alius prophęra teſtatur: Ecce (inquit) dies venient, dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiam in terra. In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael habitabit confidenter. Quis rex ſecundum illum propheram regnabit, niſi qui ſecundum iſtum aſcenſorem cœli, ſurſumq; habitaculū ſibi poſuit? Et per quid faciet iudicium & iuſtitiam in terra, niſi per hæc brachia ſempiterna, per
Iohan.16. ſancti ſpiritus chariſmata mundum arguentis de iudicio & de iuſtitia? Igitur quemadmodum & hic, & ille teſtatur, habitabit, imò iam extunc habitat verus Iſrael confidenter & ſolus: confidēter
Hebr.4. inquam, quia magnum habet aduocātum apud patrem, magnum haber pontificem, qui penetrauit cœlos, Ieſum Chriſtum, cuius tenet confeſſionem. Solus autem, quia non niſi vnā catholicam recipit fidem. foris eſt & extra terminos huius Iſraelis, vbicunque ſit, quiſquis idipſum non ſapit, quiſquis idipſum non dicit. Interea ſolus vel ſolitarius iſte nequaquam huic ſuæ confidentiæ mercedem recipere intendit. Sed quid? Oculus Iacob interea frumenti & vini: oculus inquam, id eſt,
1.Corin.1 intentio Iacob fortiſſimi ſupplantatoris in illam terram viuentium tendit, quam indignis habitatoribus ſupplantauit, quę terra eſt frumenti & vini: frumenti inquam, id eſt, vitæ æternæ vbi in ſua ſubſtantia videbitur angelorum panis, & terra eſt vini, vbi non deficiat fluuius amoris, torrens voluptatis. Illuc tendit oculus Iacob, illic ſpem ſuam poſuit fortis Iacob. Cœlicq; caligabunt rore, vbi oculus Iacob in illā terram proſpicit, quamdiu in hoc ſeculo peregrinatur, cōtemplanti animo patria cœleſtis dulci caligine, & caliginoſa abſconditur dulcedine, vt quod mirum ac penè ineffabile eſt, in eo quod videre nititur fatigata deficiat, & ipſo defectu ſuo referta gaudeat. [Beatus es tu Iſrael: Quis ſimilis tui populę qui ſaluaris?] Ecce iterum beatus Iſrael dicitur, quia reuera populus beatus, cuius dominus deus eius. Et quis ſimilis tui inquit? Nemo ſubaudis, nam tu ſaluaris: populus autem, cuius aſcenſor cœli auxiliator datus non eſt, perditioni deſtinatus eſt, & in hoc valde atque contrario modo tui eſt diſſimilis. Verùm non hoc tibi reputes, neque ex te prouenire exiſtimes. Sed quid? [In domino ſcutū auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ.] Scutum auxiEphеſ.6.
lij tui quo ignea inimici tui iacula reſtinguere potuiſti, & gladius ſermonis dei quo inimicū perſequendo, vel vitia carnis reſecando, glorioſe triumphaſti, in domino, & non in te, fuit donū gratiæ domini, & non tuæ opus eſt virtutis. [Negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.] Et hoc ipſum de gloria eſt domini, quem primùm negauerunt inimici ſui ante faciem Pilati, ipſe autem reſurgens ex mortuis, aſcendens in cœlum, colla eorum calcauit, deditq; tibi poteſtatem vt cum ſimiliter inimici te negauerint, qui propter eum ſunt inimici tui, tu tandem colla eorum calces in die iudicij.

De morte Moyſi, quòd ſine dubio mortuus ſit, ſicut mortuus eſt Aaron frater eius, & de Ioſue ſucceſſore eius. CAP. XXII.

MOrtuus eſt Moyſes ſeruus domini in terra Moab, iubente domino, & ſepeleuit eū in valle terrę Moab, contra Phegor. Et non cognouit homo ſepulchrum eius vſq; in pręſentē diē.] Aſſerunt plericq; quòd Moyſes nō verè iuxta proprietatē vocis mortuus ſit, ſed dīs eum abſconderit, & per nomen mortui abſconſionem eius ſiue translationem debere intelligi, illud pro maximo argumēto habēres, quòd transfigurato in monte dīno, iſte cum Helia cū eo loquēs apparuit. Verùm ſi non mortuus, ſed à domino, vt Enoch & velut Helias, translatus creditur, quomodo Matth.17.
iſtud pro indignatione vel ira domini reputabitur? Nempe ſic transferri non indignationis, ſed

dignationis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignationis,non ira,sed magnæ gratiæ est.Dicit enim ipse Moyses. Nec miranda indignatio in populum,cum mihi quoq; iratus dominus, dixerit propter vos. Nec tu ingredieris, sed Iosue filius
Deute.1. Nun minister tuus,ipse intrabit pro te.Item: Iratus est dominus contra me propter sermones ve-
Ibidem.4. stros,& iurauit vt non transirem Iordanem,nec ingrederer terram optimam,quam daturus est vobis. Ecce morior in hac humo,non transibo Iordanem. Vos transibitis, & possidebitis terram egregiam.Sed & nunc iratus dominus dicit:Hæc est terra pro qua iurauí Abraham, Isaac & Iacob, dicens:Semini tuo dabo eam.Vidisti eam oculis tuis,& non transibis ad eam.Ad summum,nonne
Deute.32. vel Aaron verè mortuus est,vera depositione corporis?Quis vel hoc dissimilare possit? Dicit autem dominus paulò supra Moysi:Ascende in montem istum Abarim,id est,transitum,in montẽ Nebo,& mórere sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, quia prǽuaricati estis coram me ad aquas contradictionis,& non sanctificastis me inter filios Israel. Igitur quantiscunque quis econtrario nitatur argumẽtis,liberè cõfirmamus,quia sicut Aaron,sic & Moyses verè,& vera depositione corporis mortuus sit. [Moyses centum & viginti annorum erat quando mortuus est.]
Gene.6. Ac si dicat:Ecce super me illa domini sentẽtia consurgit, qua cum vniuersaliter dixisset, nõ permanebit spiritus meus in homine in æternum quia caro est,statim singulariter quasi iratum con-
Iob.14. tra me digitum intendens:erunt(ait)dies illius centum viginti annorum.Constituit enim dies hominis,qui prǽteriri non poterunt. [Non caligauit oculus eius,nec dentes illius mori sunt.] Ergo adhuc vitæ huic poterat idoneus esse,nisi vindicta properante dixisset dominus: ascende in montem istum & morere. [Iosue verò filius Nun repletus est spiritu sapientiæ,quia Moyses posuit super eum manus suas.Et obedierunt ei filij Israel, fecerunt;q; sicut præcepit dñs Moysi. Et nõ surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moyses.]
Deute.43. Iudæi fugaces & vbiq; sensum veritatis fugientes, cum interrogantur de quo dixerit Moyses hic:Propheram de gente tua,& de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus,ipsum audies,sicut petisti à domino deo tuo in Oreb:respondent,quia de Iosue dictum est. Ecce autem cum dixisset,Iosue verò repletus est spiritu sapientiæ, &c.statim subiunxit. Et nõ surrexit propheta vltra in Israel,sicut Moyses.Hoc planè idem est,ac si dixisset,non fuit Iosue sicut Moyses. Igitur non surrexit propheta vltra in Israel sicut Moyses, subaudias oportet,excepto illo,qui nõ solum propheta,sed & prophetarum dominus est, qui se-
Nume.12. cundum hominem quidem sicut Moyses,id est,alius legislator est,secundum diuinitatẽ verò non sicut Moyses, sed plusquam Moyses est. [Quem nosset (inquit) dominus facie ad faciem in omnibus signis atq; portentis. De hoc iam alibi dictum est, quia Moysen dñs facie ad faciẽ præ omnibus nouit, in eo videlicet, quòd nõ per somnium aut per figuras,sed certa & propria visione cœlestia mysteria,vel futurorũ notitiã præ omnibus prophetis illi ostendit. De morte Moysi,& successione Iosue,quid mysterij contineant,sequentes non racebunt principia voluminis.

Quòd verè dixerit dominus Iudæis, Si credieretis Moysi, credieretis forsitan & mihi. CAPVT XXIII.

VErè & fideliter ait dominus Iudæis,quia si credieretis Moysi,credieretis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit. Quid enim aliud quàm ea quæ de illo sunt Moyses scripsit? Aut quẽ in alium,quàm in dei filium, vultum suum scriptor intendit? Verè (vt hic nouissimè dictum est) dominus illum facie ad faciem nouit in omnibus signis atq; portentis,quę misit per eum,vt faceret in terra Aegypti Pharaoni,& omnibus seruis eius,vniuersæq; terræ illius,& cunctam manum robustam,magnaq; mirabilia quæ fecit Moyses coram vniuerso Israel.In omnibus his nouit eum dominus, & ipse nouit dominum facie ad faciem. Faciendo nanq; extrinsecus hæc omnia terrestria,cœleste intrinsecus certo intuitu respiciebat exemplar, quod in monte sibi ostensum fuerat, & secundum res illas, res veras, figurarum quasi in tabula docta manu pictor egregius imitatrices ducebat lineas. Hæc illa claritas interioris vultus Moysi, quæ hodie in Christo toro reuelata est orbi, fugientes accusat Iudæos, videre non ferentes, eius, in quem non credunt,in
Ibidem. Moyse suo gloriam Christi filij dei. Rectè igitur & veraciter, Est (ait) qui vos accuset
2.Corin.4. Moyses,in quo vos & speratis,quia vos in eum non creditis, quia vos vultui eius clarissimo,perfidiæ velamen oppanditis.Nos autem credimus,propter quod & locuti sumus,& si quid aliter quàm dici debuit,diximus.Si quid minus aut exilius,veniam à te,& à spiritu Moysi,duce vel habitatore Christo petimus.

Finis Commentariorum in Deuteronomium.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LIbrum Iosue,Commentariorum Liber Primus.

Quòd Iosue iam octauum sit speculum Christi filij dei, septem figuris in Moysi pentateuco præsignati. CAPVT I.

SEPTEM periochis in pentateuco Moysi,recapitulatã tractauimus passionẽ Christi filij dei,nunc in octauo Iosue,gloriam resurgentis, cœlumq; ingressi triumphum sumus celebraturi.Prima nanq; fuit in morte Abel iusti.Secunda in angustijs Noe. Tertia in immolatione Isaac.Quarta in vẽditione & vinculis Ioseph. Quinta in exitu filiorum Israel de Aegypto per immolationem agni. Sexta in eo quòd Moyses petram virga percussit, & sitienti populo aquam produxit. Septima in eo,quòd idem in deserto serpentem exaltauit,quia sic exaltari oportebat filium hominis. Octauum(vt iam dictũ est)eiusdem Christi filij dei speculum,scilicet Iosue nunc ingredientes,in prǽlijs & victorijs eius talem agnoscimus eundem principem,& saluatorem mundi,qui nos in terram viuentium introduxit,vbi
Roma.6. prior ingressus,resurgens ex mortuis,iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Talem inquam illum in istius nomine & operibus agnoscimus, quippe qui & victorijs præclaris populũ in illam promissionis terram introduxit, quod Moyses facere non potuit, & in pace obijt nullis passionibus agonizans,in figuram passionis eiusdem domini nostri. Veruntamen non vt in Moyse fecimus, ita deinceps continuũ explanationis cursum vel ordinẽ tenebimus, sed splendidiora carpendo, vbicunq; fulgentis desuper solis æterni imaginem agnoscere poterimus, ad propositum finem properabimus.

Quòd iam tertio dominus locutus sit Iosue. CAP. II.

ET factum est, vt post mortem Moysi serui domini loqueretur dominus ad Iosue filiũ Nun ministrum Moysi,& diceret ei: Moyses seruus meus mortuus est. Surge & transi Iordanem CAP.I.
istum,tu & omnis populus tecum,in terram quam ego dabo filijs Israel. Omnem locum quẽ calcauerit vestigium pedis vestri,dabo vobis,sicut locutus sum Moysi. A deserto & Libano vsq; ad flumen magnum Euphraten omnis terra Etheorum, vsq; ad mare magnum cõtra solis occasum erit terminus vester. Nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitæ tuæ. Sicut fui cum Moyse,ita ero tecũ,non dimittam nec derelinquam te.Confortare & esto robustus. Tu enim sorte diuides populo huic terram,pro qua iurauí patribus eorum.] Hoc iam tertio factum est, vt loqueretur dominus ad Iosue. Primo ad illum, vel super illo locutus est, cum sicut habemus in extremis partibus libri Numeri,dixit ad Moysen. Tolle Iosue filiũ Nun,virũ in'quo est spiritus dei, &
Nume.27. pone manum tuam super eum. Ad verbũ eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo,& cætera multitudo,& reliqua.Secundo locutus est ad eundem, cum(sicut habemus supra)scribente Moyse canticum & docente filios Israel,prǽcepit dominus Iosue filium Nun,& ait:
Deute.31. Confortare, & esto robustus. Tu enim introduces filios Israel in terram quam pollicitus sum, & ego ero tecum. Tertio,vt prædictum est nunc in exordio voluminis,loquitur ad eum,Moyses inquiens seruus meus mortuus est:surge,& transi Iordanem iustum,tu & omnis populus tecum,& In manifesta historiæ litera latentia,sed clarissima spiritus scrutemur mysteria.

Quòd prima locutione tussu domini, Moyses manus super caput eius posuerit, & dei filius prima locutione patris mittentis sub lege factus est. CAP. III.

PRimò iuxta ipsam proprij nominis interpretationem Iosue filius Naue, domini nostri Iesu Christi gestare le testatur imaginem. Nam Iosue saluator domini, Naue pulchritudo interpretatur. Ergo Iosue filius Naue,id est,saluator domini filius pulchritudinis, quis est nisi saluator vnigenitus dei patris,filius virginitatis? Ad hunc sine dubio saluatorẽ sui, saluatorẽ à se missum, tertio dominus deus pater locutus est, & tertio illum spiritu sancto vnxit, principaliter & singulariter.Primo namque in vtero virginis spiritu sancto illum vnxit,quippe quem non de virili semine, sed de spiritu sancto incorrupta virgo concepit, & secundum prophetícum eiusdem spiri-
Psalm.44. tus sancti testimonium,sic ad eum locutus est, imò & sic de illo prælocutus: Eructauit cor meum verbum bonum,dico opera mea regi.Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis. Deinde quasi iam formatu hominis speciosi manum tenens, vt educeret eum per claustra vteri virginei, quem vir nunquam aperuit,speciosus(inquit) forma prę filijs hominum, Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime.Specie tua & pulchritudine tua,intende prosperè,procede & regna.Hæc & cætera quæ psalmi eiusdem sequentia innuunt,tunc ad istum Iosue dominus locutus est. Dictum est autem
Nume.27. in illa locutione prima. Et pone manum tuam super eum. Ac deinceps. Et impositis capiti eius manibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

manibus, cuncta replicauit, quæ mandauerat dominus. Quid igitur secundum hæc dicendũ est, nisi quia Iosue noster prima sancti spiritus operatione cõceptus & natus, sub lege factus est? Moyses nanq; capiti Iosue manus imposuit, quando saluator noster deus dei filius, vt eos qui sub lege erant redimeret, legi subijci dignatus est, non tanquam legis seruus, sed tanquam legi obediẽs homo idemq; deus, legis dominus, secundum legem circuncisus, secundum legem tanquam peccator solenni hostia mundatus, & cæteris similibus vsq; ad tempus per omnia legi tanquam Moysi manibus subditus. Vndè dicit Apostolus: Misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Galat.4.

Quòd secunda locutione confortare, & esto robustus, ad Christum autem dictum sit, Tu es filius meus dilectus. CAP. IIII.

SEcundo Iosue eundem, id est, saluatorem nostrum, deus vnxit vel ad eum locutus est, quando super eum iam iuuenem, ac pro virili ætate publico prædicationis officio iam idoneum, spiritus sanctus in specie colũbæ descendit, protestante paterna voce de cœlis. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Dictum est autẽ in illa secunda locutione domini ad illum literalem Iosue. Confortare, & esto robustus. Ac deinceps: Tollite librum istum, librũ legis (ait Moyses) & ponite eum in latere arcæ fœderis domini dei nostri, vt sit sibi contra tẽ in testimonium. Quid igitur per hęc innuitur, nisi quia nostro Iosue humilitatis principi vsq; ad annum tricesimum latenti apud se prædicta spiritus declaratione, cum testificatione paternæ vocis mandatum est, vt confortaretur, & esset robustus, id est, vt ad prædicandum gladio suo, quo super fœmur suum erat accinctus, vteretur, & ad faciendа miracula, ad eijcienda demonia digito dei armaretur, spiritu dei incederet robustus? Quid verò tũc fuit, tolli legis librum, & poni in latere arcæ contra Israel in testimonium, nisi extunc per passionem eius adimpleri legem contra carnalem Israel, cõtra carnis Iudaismum? Arca nempe, vt suo loco iam dictũ est, fabricatum de massa generis humani Christi dei corpus est. Arcæ illius, corporis illius latus sacro sanctum lancea perforatum est, atq; exinde sanguine pariter & aqua in redemptionem atque sanctificationem nostri profluentibus lex consummata, lex adimpleta est. Itaq; confortato, atq; robustis animis inceden te Iosue liber legis domini in latere arcæ fœderis domini positus est, contra Israel in testimonium, quia fortiter prædicante ac robusto dei digito dæmonia eijciente saluatore nostro, lex per passionem eius adimpleta est, posita contra Iudæos in testimonium, ita vt extunc accuset eos Moyses, quem inaniter, imò & stultè sperant defensorem suum. Matth.5. Luc. 7. Deute.31. Iohan.5.

Quòd tertia locutio ad Iosue, Surge, & transi Iordanem istum, ad Christum autem exurge gloria mea, exurge psalterium. CAP. V.

TErtio ad eundem saluatorem nostrum, dominus pater locutus est, & tertio illum vnxit spiritu sancto, quãdo animam eius eduxit ab inferis, carnemq; eius ne videret corruptionem, tertia die suscitauit à mortuis, nouumq; hominem innouatum, filium hominis gloria immortalitatis & honore incorruptionis coronauit, atq; extunc constituit eum super opera manuum suarũ, & omnia subiecit sub pedibus eius. Vocem patris, qua tunc ad eum in sepulchro iacentem locutus est: voce inquam, & ipsa verba in psalmo audiuimus. Exurge (inquit) gloria mea, exurge psalterium & cithara. Respondit cithara illa paternæ laudis, psalterium q; sempiternæ eius iubilationis: respondit inquam, & exurgam diluculo inquit. Igitur vbi nunc in typum illius magni & veri saluatoris in sepulchro (vt dictum est) quiescentis ad istum Iosue iam tertio loquitur dns, rectè & iuxta mysterij proprietatẽ: surge inquit, & transi Iordanem istum, tu & omnis populus tecum. Nunquid enim vir ille in propria persona sua iacebat, vt diceretur ei, surge, & non potius stabat in præcelsis meritis iustitiæ? Spiritu dei plenus erat, quemadmodũ primo loco testatus est ipse deus, dicẽs: Tolle Iosue filiũ Nun, virũ in quo est spiritus dei, &c. Nẽpe talium est stare. Quem admodum de semetipso vnus eorũ libere profitens, viuit dns (ait) ante cuius conspectum sto. Itaq; spiritus idem, qui saluatori nostro dicit in propheta (vt iam dictũ est) Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara: ipse inquam & idem spiritus dei huic in typum eius pręcipiens, Surge, ait. Ipsa iam verba discutienda sunt, & sicut iam dictũ est, in hac tertia cratione viri fortis, victoriosa speculanda est gloria saluatoris inuicti & immortalis. Hebr.2. Psal. 50.107. Nume.27. 3.Reg.17. Psalm.56.

Quomodo Moyses seruus domini verè Iudæis mortuus sit, & quid Christo Iordanem transire, & de finibus vel distributione terræ promissionis eius. CAPVT VI.

MOyses (inquit) seruus meus mortuus est. Surge & transi Iordanem istum, tu & omnis populus tecum in terram quam ego dabo filijs Israel.] Vbi Moyses seruus domini, vbi inquam vel quibus mortuus est? Planè Iudæis mortuus est: Iudæis, inquam, Moysi vita indignis. Moyses mortuus est, in scelere ipsorum, in sacrilegio quo dominũ Moysi crucifixerunt. Quicquid extunc habere

habere sibi videntur Mosaicum, mortuum est, & omni vita caret multitudo victimarũ illorum, holocausta arietum, & adeps pinguium, sanguis vitulorũ, & agnorum, siue hircorum, neomenia eorum, sabbatũ eorum, Kalendæ eorum, & alię omnes festiuitates eorum, siue solennitates. Quomodo enim hæc viuere, vel in his Moysen se putant habere viuum, cum illa oderit deus vita viuentium? Odiuit (inquit) hęc anima mea, facta sunt mihi molesta. Non feram, nõ exaudiam, imò & oculos meos auertam. Igitur Iudæis Moyses: Iudæis inquam, pro sacrilegio ipsorum, quia manus ipsorũ plenę sunt sanguine, Moyses mortuus est. De quo & supra rectè dictũ est. Et non agnouit homo sepulchrum eius, vsq; in præsentẽ diem. Quis enim hodie locũ scire possit Moysi in manibus Iudæorũ mortui: Ciuitas eorũ facta est deserta terrena Syon, deserta facta est illa quondam nobilis domus sanctificationis eorum. In omnes gentes dispersi sunt, in omnibus locis noti sunt, & nullus est locus eorũ: nec est dicere, hic vel ille Iudæorum est locus, vbi mortuum Moysen suum, mortuam literaturam celebrare debeant. Ita mortuo Moyse, surge tu Iosue, exurge saluator, resurge salutare meum, & transi Iordanẽ istum, transi cunctas carnales cerimonias Iudæorũ, cunctas purificationes Iudęorum, cuncta Iudæorũ baptismata, baptismata calicum, vrceorum, æramentorum, & lectorum. Transi inquam, & ipso transitu tuo diuisiones facies inter literam & spiritum, Tu & omnis populus tecum. Te enim primogenito mortuorũ resurgente à mortuis, fit, vt resurgat & omnis populus tecum, sitq; speranda vniuersalis resurrectio mortuorũ, & te resurgẽte transibit omnis populus tecum in terram quam ego dabo filijs Israel, terram viuentium, terram reuera fluentem lac & mel. [Omnem locum, quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.] Hoc planè verum est, hoc in saluatore nostro perspicuũ est. Omnis locus, omne cor, vel omnis conscientia, quàm calcauit vestigium pedis eius, quæ subiecit sę pedibus eius, quę suscepit vestigia eius vel custodiuit, ipsius est, saluatoris est, sempiternę saluationis est. Ecõtrario quos nõ calcauit vestigiũ pedis eius, qui nõ sunt subiecti pedib⁹ eius, nõ sunt eius, nõ ipsi traditi sunt, sed diabolo dati sunt, non populus acquisitionis, sed perditionis filij sunt. [A deserto & Libano vsq; ad fluuium magnum Euphraten, omnis terra Etheorum, vsque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester.] Iuxta literam illi Iosue terræ possidendæ termini definiuntur. Iuxta sensum verò spiritualem, domino saluatori nostro, tam Iudęorum quàm Gentium potestas vel imperium promittitur. Nam desertũ & Libanus, quod interpretatur candidus, populus est Iudaicus, desertũ videlicet pro parte illorum qui ob suam perfidiam ab isto saluatore deserti, ab ista salute derelicti sunt: Libanus verò pro parte illorum, qui baptismi eius gratiam susceperunt, vel circa finem mũdi, cũ plenitudo gentium subintrauerit, susceputi sint: Flumen verò Euphrates & magnum mare, populus gentium est, videlicet flumen Euphrates, quod interpretatur frugifer, siue crescens, pro parte illorum, qui de ipsis gentibus ad istum saluatorem, magno virtutum incremento cum fructu salutis æternę currunt: mare autem magnum pro parte illorum, qui salsi & amari persistentes, salutem vel sanitatem vitæ non receperũt, imò & mirabiliter persecuti sunt, sed non præualuerunt, quemadmodum de illis in Psalmo canimus: Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Omnis, inquit terra Etheorum, id est, formidantium siue stupentium, de qualibus in cantico suo Moyses dicit: Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui: omnis inquam terra formidantium, & sub tormento malæ conscientię pauentium ab illo deserto vsque ad illud mare magnũ, & ab illo Libano vsq; ad illud flumen magnũ Euphratẽ erit terminus vester, vt videlicet in omni gente & natione prædicando euangelium, reueleris ira dei ad formidinem Etheorum, id est, impiorum hominum eorum qui veritatem dei in iustitia detinent, & creaturę potius quàm creatori seruiunt. [Nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitæ tuæ.] Repugnẽt & reluctantes veritati fortes & pugnaces Ethei, non prę-ualebunt, sed secundum nomen Etheorum formidabunt & pauebunt, quicunque tibi ô saluator mundi contradicunt. Galat.4. Coloss.2. Esaiæ 1. Deute. vltl. Mare.7. Hebr.8. Psalm.82. Deute.32. Roma.2.

Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum, id ad Christum dici, fiet per te, quicquid in Moyse est præfiguratum. CAPVT VII.

SIcut fui cum Moyse, ita ero tecum, non dimittam nec derelinquam te. Confortare, & esto robustus. Tu enim sorte diuides populo huic terram, pro qua iurauì patribus eorum vt traderem eam illis. Confortare igitur, & esto robustus valde, & cętera.] Sicut fui cũ Moyse, inquit, ita ero tecum. Quod est dicere, Sicut per Moysen carneum Pharaonem debellaui, totamq; contriui Aegyptũ, tandemq; eduxi filios Israel per manũ eius, & transtuli illos per mare rubrũ, submerso Pharaone cum curribus & exercitu eius: sic per te Christe saluator mundi, & iam vici, & in futuro iudicabo spiritualem Pharaonem, id est, diabolum: per te inquam, confregi infernũ, & vici mundum, vincamq; vsq; ad perfectum, donec in profundo submergatur spiritualis Pharao cum curribus & equitibus suis, id est, in infernum præcipitetur diabolus, cum angelis & omnibus pompis suis. Itaq; sicut fui cũ Moyse, ita ero tecũ, id est, sic per te cuncta fient, sicut per illũ figurata sunt, & ea per te in veritate cõplebuntur, quorũ in figura per Moysen illa contigerũt. Confortare, & esto

Universidad de Deusto
Biblioteca

robustus. Hic sermo confortatorius tertio est repetitus. Primo confortare ait, & esto robustus: secundo confortare igitur & esto robustus valde: tertio, cõfortare & esto robustus, noli metuere, & noli timere. Secundũ literam quanto multiplex repetitio, tanto vehemẽs est fortitudinis inculcatio: secundũ cœptum verò mysterium triplex saluatoris & spiritus eius commẽdatur negotium.
Iohan.16. Quod iple declarans ac sub distinguens: Cum (inquit) venerit paracletus, ille arguet mundũ de peccato, & de iustitia, & de iudicio, &c. Igitur cõfortare inqt, vt arguas mundũ de peccato, cõfortare vt arguas de iustitia, cõfortare vt arguas de iudicio. Ad omnia cõfortare & esto robustus, vt nec blãdimẽtis, nec terroribus, nec prosperis, nec aduersis cõstãtia euãgelij turbet, aut cõuellatur.

Quando vel quomodo præcipit Christus principibus populi, id est, Apostolis, dicens: Transite per medium castrorum, & quid sit transire Iordanem post diem tertium. CAP. VIII.

PRæcepitq; Iosue principibus populi dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite: Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidẽdam terram, quam dominus deus vester daturus est vobis.] Principes populi sunt sancti Apostoli, de quibus huic Iosue, id est, saluatori Christo filio suo deus pater in psal-
Psalm.44. dicit, pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui. Porrò Iosue huius castra, vel populus eius, omnes electi sunt, omnes hi sunt, qui
Matth.vlti. ad vitam præordinati sunt. Vbi vel quando Iosue, id est, saluator noster, istis principibus suis horum per medium castrorum transire, & hæc imperare iussit? In Galilæa in monte postquam resurrexit à mortuis, vbi & videntes principes adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Tunc enim dixit. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, bapti-
Luc.9.10. zãtes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docẽtes eos seruare omnia, quę mãdaui vobis. Igitur Iosue, qui audierat dicentem sibi dominum, surge, & transi Iordanẽ istum, statim præcepit principibus populi dicens, transite per medium castrorum, quia saluator noster qui audierat dicentem patrem deum, exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, nihilominus præcepit Apostolis suis, dicens: Ite in mundum vniuersum, ite & transite per medium nationũ: transite inquam accincti, transite expediti, nusquam subsistentes, nusquam retrò aspicientes, nullo vos
2.Corin.5. negotio seculari impedientes, neq; sacculum, neq; peram portantes, non æs in zonis vestris habentes, vt omnibus exonerati, nulloq; sub onere curui, velociter ad oẽs nuncium bonũ perferatis. Et imperate, inquit, populo, ac dicite: Præparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidendam terram, quam dominus deus noster daturus est vobis. Imperate inquam, vtimini imperiosa spiritus libertate, quoniã vbi spiritus domini, ibi libertas, quę nullius pulchritudini aduletur, nullius atrocitatem timeat. Præparate vobis cibaria, prouidete fructus dignos pœnitentiæ: Thesaurizate fidem, comportate spem, reponite vobis charitatem. Hæc enim cibaria vitæ æternæ sunt. Post diem tertium transibitis Iordanem, id est, secundum negotium vel opus diei tertij, de morte ad vitam, de hoste ad amicum, de diabolo transibitis ad deum. Ego tertia die resurrexi à mortuis, idcirco vos in morte mea terna mersione baptizati, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, vt quomodo ego surrexi à mortuis per gloriã pa-
Roma.6. tris, ita & vos in nouitate vitæ ambuletis. Hæc inquit populo imperate, hæc dicite, hęc imperando, hæc dicendo, velociter transite.

Quinam sint Rubenitæ & Gadditæ: quibus præcipiat saluator, Vos autem transite armati ante fratres vestros. CAP. IX.

RVbenitis quoq; & Gaditis, & dimidię tribui Manasse ait: Mementote sermonis quẽ præcepit vobis Moyses famulus domini, dicens: Dominus deus vester dedit vobis requiẽ & omnem terram, vxores vestræ ac filiæ & iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem. Vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, &c.] Rubenitis & Gaditis, & dimidiæ tribui Manasse, hoc pacto nonnulli doctorum Iudæos esse similes intelligi volunt, & eo quod citra Iordanem habitare, id est, fidem vel baptismũ Christi non suscipere elegerint, & tamẽ accincti atq; armati pergant ante nos, & pugnent pro nobis, baiulando scilicet secum per omnes terras legis & prophetarum libros, quorum vbique fides Christiana comprobatur ac defenditur testimonijs. Verùm quomodo hoc illis concedar, imò & præcipiat saluator, vel quomodo isti respodeant. [Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus, & quo cunq; miseris, ibimus, sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi. Ecclesiasticæ expositionis non est. Ergo Rubenitæ & Gadditæ & dimidia tribus Manasse ante transitum Iordanis, ante introitum terræ repromissionis iam sortiti possessiones, mystricè ecclesiastici sunt ordines, qui iam in hoc seculo & vita præsenti, vt instantius & ex debito verbum dei annuncient, licitas & ex euangelio sibi concessas facultates accipiunt, vt illis euangelizare vacet, vt eos nõ solum pro spe futurorum, verùm & pro re præsentium Christum annunciare delectet. Vos ergo inquit mementote sermonis quem præcepit vobis Moyses famulus dñi. Mementote sermonis, mementote professionis,

professionis, mementore legis & debiti, mementote officij vel propositi vestri. Nam væ vobis est, si non pugnaueritis, quia iam pugnæ stipendium accepistis: si nõ euangelizaueritis, qui de euan- 1.Corin.9.
gelio viuitis. Armati transite ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis: armati inquam verbo & opere, & fortes manu: ne fortè alijs prædicãtes, ipsi reprobi efficiamini.

Quòd Iosue miserit exploratores, cũ virtute dei certus esset, & quid per illos, quid per meretricem quæ suscepit & saluauit eos, præfiguratum sit. CAP. X.

MIsit ergo & Iosue filius Nun de Sathin duos viros, exploratores abscondito, & dixit eis: Ite CAP.II.
& considerate terram, vrbemq; Hiericho. Qui pergentes, ingressi sunt in domum mulie- Sethim.
ris meretricis, nomine Raab, & quieuerunt apud eam.] Cũ quo dominus erat, cui & dixerat, nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitæ tuæ, Ipse exploratores mittit ad considerandã terram, vrbemq; Hiericho. Non ergo quisquam vllo in negotio tantũ de cœlestibus pręsumat præsidijs, vt non etiam ipse sibi prior assit, vigilando pro facultate ingenij, laborando pro portione virili. Nam sicut minimæ fidei est, de diuinis dubitare promissis: sic nimiæ temeritatis vel præsumptionis est, cœlestem per miracula pręstolari opem, ociosè sedendo manibus compositis. Hominis nanq; est incipere, dei autem perficere. Porrò vt cœpta prosequamur mysteria, Ingressi (inquit) domum mulieris meretricis, nomine Raab, & quieuerunt apud eam. Notæ fidei & celebris memoriæ meretrix ista, tam nomine quàm vita: maximè autem facto pręsenti collectam & colligendam de gentibus ecclesiam significat. Nomine videlicet, Raab quippe latitudo interpretatur. Et certum est, quia sancta catholica ecclesia latissimè per totum orbem terrarum diffusa est. Vita verò, quia quemadmodum meretrix hæc multis viris prostitura, sic gentilitas, quę nunc est ecclesia, multorum deorum vile prostibulum fuit. Facto autem prælenti, quia quemadmodum hęc exploratores ab Iosue missos: sic ecclesia Apostolos vel prædicatores vniuersos à saluatore legatos, domo excepit, hospitalitate fouit, fide seruauit. Igitur duos (inquit) exploratores misit Io
Lucæ 19. sue, ite inquiens, considerate terram, vrbemq; Hiericho. Hierico defectus siue luna interpretatur. Significat autem hunc mundum mutabilitati & defectioni obnoxium, quemadmodum in parabola euangelica saluator ipse testatus est. Homo quidam (inquit) descendebat ab Hierusalem in Hiericho, & incidit in latrones, & cętera. Duo viri exploratores, vniuersos significant euangelij prædicatores, in duobus pręceptis charitatis ambulantes, vel duo testamenta vetus & nouum recipientes, nihilq; extra loquentes. Hi rectè dicuntur exploratores à saluatore missi, terram omnem, vrbemque Hierico exploraturi, quia videlicet cauti & discreti profecti sunt contra sapientiam, imò fallaciam inanemq; philosophiam mundi, cauti inquam non astutia humana, sed spiritu dei, spiritu sapientiæ multiplici, discreto, subtili, diserto, mobili ad perdendam sapientiam sapientium, ad comprehendendos sapientes in astutia eorum. Tales excepit exploratores meretrix illa, & ingressi domum eius quieuerunt apud eam. Flagellari in consilijs, fatigari in consilijs, persecutionem passi de ciuitate in ciuitatem, quieuerunt apud eam, & illa refecit viscera eorum aperiendo illis ostium suum, recipiendo salutis verbum, prębendo nuncijs pacis patulum fidei auditum. Antequam ingrederentur domum eius, antequam requiem offerret ingredientium pedibus pacem portantibus, meretrix erat, prostibulum dæmoniorum, lupanar idolorum. At vbi in- 2.Corin.11.
gressi sunt, & eos recepit, iam pudica, iam vnius viri virgo casta, vna amica, vna columba, vna Canti.6.
immaculata, vna perfecta est.

De mendacio, cum quo tamen illa iustificata est, & quòd ille rex Hiericho diabolum, & hi quos ille misit ad Raab, persecutores præsignauerint Christianorũ, & quòd Christianis in persequutione fugere licitum sit. CAP. XI.

NVnciatumq; est regi Hiericho, & dictum, Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filijs Israhel, vt explorent terram. Misitq; rex Hiericho ad Raab dicens: Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi domum tuam. Exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare venerunt.] Quæstionem facientibus de mendacio, & arbitrantibus culpa non carere, quòd mulier ista tollens viros, & abscondens eos: fateor (inquit) venerunt ad me, sed nesciebam vndẽ essent, cumq; porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quo abierunt, persequimini citò, & comprehenderetis eos, primò illud respondendum est, quia & hoc mendacio iustificata est. Dicit e- Iacob.2.
nim Apostolus Iacobus: Similiter & Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eijciens? Planè illud nemini dubium est, quia ex mendacio, cuius diabolus pater est, nemo iustificari potest. Hæc autem ex hoc (vt iam dictum est) mendacio iustificata est. Igitur & hoc fidenter astruendum, quia nec mendacium dicendum est, quod contra veritatem dei non est, imò nec ad veritatem dei pertinere potest quicquid quamuis veraciter, salua tamen charitate dici non potest. Sed de hoc aliàs dictum est. Spiritualiter regi Hiericho nunciatum est, venisse ab Iosue missos exploratores, quando principi huius mundi diabolo, re ipsa compertum est, Venisse contra principatum, & aereas potestates, regnumq; tenebrarum à saluatore missos euan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gelij prædicatores. Tunc inquam hoc illi nunciatum est, quando de cordibus hominum, de templis vel simulachris gentium illum eijci cœptum est. Misit ergo rex iste: rex inquam filiorum superbiæ, & rex Hierico, id est, stultitiæ. Qui sunt vel qui fuerunt missi regis huius? Primus Nero, regis diaboli lictor præcipuus. Deinde Domicianus. Deinde Traianus. Deinde cæteri omnes, hominum quidē principes, dæmonum autem satellites: mundo quidem imperantes, diabolo autē parentes. Isti missi à rege suo, missi inquā, id est, inspirati à diabolo, dixerunt ad Raab, dixerunt ad ecIacob.14. clesiam, quæ toto iam orbe Romano diffusa, Christi apostolos vna fidei domo susceperat. Educ viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam. Hoc dixerunt edictis nouis legibus, proscriptionibus, gladijs, & varijs tormentorum generibus. Cum enim modis omnibus persequendo & occidendo id agerēt, vt Christi nomen, & apostolorū eius fidem extirparent, viros educi compellebant, qui venerant ad eam, & domum eius ingressi fuerant. At illa talibus nunquam assensum præbuit, imò & vbi vtrinq; seruare nequiuit, fidei margaritam abscondit, & suam potius vitam prodidit. Nō solum autem, sed & secundum historicum quoq; mulieris huius exemplū, vbicunq; causa vel ratio popoſcit, susceptos saluatoris missos per aliam viam fugituros emisit. Nec vero bellatorum fidissimi duces hoc modo gloriæ suæ crimen intulerunt, quotiēs persecutores astu fallendo, de loco ad locum fugerunt. Nam vbi totam Christi familiam persecutor petit, & tanquam in totum ouile, lupus aut leo desæuit, ibi pastor non fugere abiectis armis, sed vsq; ad mortem stare, socius periculi, animamq; suam pro ouibus dare debebit. Vbi verò solū pa-
Matth.10. storem latro aut carnifex petit, illic vtiliter fugæ præsidium quærit, secundum authoritatē euan-
2.Corin.11. gelicam, Cum persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Sic Paulus Damasci, vbi præ-
Actu.9. positus regis Arethæ custodiebat ciuitatem vt eum comprehenderet, quia solus quærebatur, à fratribus per murum volens submissus est in sporta, & sic euasit manus eius. Vbi vniuersalis persecutio sæuientis Neronis, tam pastoris eiusdem, quàm & ouium vitam quæsiuit, ibi nec fenestram, nec funem, nec sportam popoſcit, sed libenter fuso sanguine in exemplum ouium pro saluatore occubuit.

De fide Raab, id est, ecclesiæ, secundum mysterium, & de domo eius, & quid sit signū coccineum eius, & quid omnis cognatio eius. CAP. XII.

NEcdum obdormierant, qui latebant, & ecce mulier ascendit ad eos, & ait: Noui quòd dñs tradiderit vobis terram. Etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores terræ. Audiuimus quòd siccauerit dñs aquas maris rubri ad vestrū introitum, quādo ingressi estis ex Aegypto, & quę feceritis duobus Amarræorū regibus, qui erāt trans Iordanē Seon & Og,
2.Corin.4. quos interfecistis, &c.] Sic hodieq; mulier sapiens ac prouida loquitur, sic omnino fidelis ecclesia nunc vsq; & corde credit, & ore confitetur. Audiuimus inquit, & credimus, propter quod & loquimur ait, ô sancti apostoli, q; ad vestrū introitum, q; in diebus vestris, quādo ad vitā introistis,
1.Petr.2. spirituale Pharaonē. i. diabolū debellauerit, eumq; per aquas maris rubri, per sanguinē & aquam, quę de latere suo profluxit in passione sua suffocauerit, & ita de Aegypto, ita de tenebris regni eius vocati, in ammirabile lumen existis. [Nunc ergo iurate mihi per dñm, vt quomodo ego feci vobiscū misericordiā, ita & vos faciatis. Ad hęc illi, Innoxij erimus à iuramēto hoc, quo adiurasti
Psalm.85. nos, si ingredientibus nobis terrā, signū funiculus iste coccineus fuerit, & ligaueris eū in fenestra, per quam nos demisisti, & patrē tuum ac matrē, fratresq; ac omnē cognationē tuam cōgregaueris in domū tuam. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus alieni.] Loci huius memores psallimus regi nostro, psallimus sapienter saluatori nostro. Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dñs portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sequitur enim exponendo quæ nam gloriosa dicta illa sint. Memor ero Raab, & Babylonis, scientibus me. Domus ergo Raab mystice ipsa est Sion, cuius dominus portas diligit, ipsa est ciuitas dei, de qua gloriosa dicta sunt: ciuitas inquam, id est, ecclesia dei, digna memoria dei. Porrò fundamenta eius ipsi sunt exploratores, q̄s ipsa suscepit episcopi sunt, apostoli, id est, quos illa abscondit, quibus omnino tanquam fidei suæ fundamentis innititur, &
Matth.19. dicit. Nunc ergo iurate mihi per dominum, vt quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita & vos mecum faciatis, vt eruatis animam meam de morte. Quod est dicere. Nunc ergo inuocate super me nomen domini, nomen patris, & filij, & spiritus sancti, vt in regeneratione cum sederit fi-
Lucæ 16. lius hominis in sede maiestatis suę, quando sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duo decim tribus Israhel, saluetis me à damnatione æterna, & quomodo ego vos in mea temporalia, sic vos me recipiatis in vestra æterna tabernacula. Innoxij (inquiunt) erimus à iuramēto hoc, quo si nos saluauerat enim signum dicens: Detisq; mihi signum verum, vt saluetis patrem meum, & matrē, fratres, & sorores meas, & omnia quæ eorū sunt, vt eruatis animas nostras de morte. Signū istud, funiculus iste coccineus in fenestra ligandus, titulus est passionis dominicæ inter oculos ecclesiæ iugiter pingendus: coccineus inquam funiculus, sanguineum est crucis signaculum, iugiter pingendū

pingendum in fronte eius. Quod enim signū aliud bene sibi, quida postulat ecclesia? Tract; innoxij (inquit) erimus à iuramento hoc. i. ea cōditione libenter constringimur iuramēto q; adiurasti nos, vt si ingredientibus nobis terram, si veniente ad iudiciū saluatore, cū omnibus senatoribus populi sui, apparuerit signū istud in te, teneamur obnoxij iuramēti & sponsionis nostrę, vt sit anima nostra pro vobis in mortē, atq; ex debito misericordia & veritate faciamus in te. Nunc interim patrem tuum ac matrē fratresq; & omnē cognationē tuā congreges in domū tuam, vt sit domus tua per fidē vna. Nā qui ostiū dom⁹ tuę egressus fuerit, quicūq; seipsum ab vnitate fidei peciderit, hęreseq; ac schismata fecerit, sanguis ipsius erit in caput eius, & nos erimus alieni. Igitur hæc illia gloriosa sunt, quę dicta sunt, de ciuitate dei, comprobante Iosue. i. saluatore dicta hęc, atq; dicente: Pſal.86. Memor ero Raab & Babylonis scientibus me, subaudit, ita vt dicā ego Iosue. Sola Raab meretrix viuat cū vniuersis q cū ea in domo sunt? Sed qui nā sunt cognati illi, qui in domo ista sunt. Ecce, inquit, aliegenę, & Tyrus, & populus Aethiopū, hi fuerūt illic. Tyrus angustia interpretatur. Ergo quicunq; à cultu dei alieni, quicunq; angustiati à pctis, quicunq; Aethiopes. i. denigrati in vitijs, vel niendo in vnā domū cognati fiūt, & frēs sunt, & oēs per vnū saluātur funiculū coccineū per crucis & passionis Christi lignaculum.

Quomodo iuxta historiam comprobatum sit, quòd dictū est, Sicut fui cum Moyse, sic ero tecum. quid sit mysticè, quod aquæ Iordanis inferiores descenderunt, & superiores steterunt. CAPVT. XIII.

IGitur egressus est omnis populus de tabernaculis suis, vt transirēt Iordanem, & sacerdotes qui portabant arcam fœderis, pergebant ante eum. Egressiq; Iordanem, & pedibus eorū tinctis in parte aquæ. Iordanis autē ripas aluei sui tempore messis impleuerat, steterunt aquę descendentes in loco vno, & instar montis intumescentes, apparebant procul ab vrbe quę vocatur Adom, vsq; ad locū Sarthan. Quæ autē inferiores erant in mare solitudinis, quod nunc vocatur mortuū: descenderunt, vsquequo omnino deficerent. Iuxta literam si fortè queras, quid intendēs dixisset dominus, sicut fui cum Moyse, ita ero tecum. Item q; : Hodie incipiam exaltare te corā omni Israhel, vt sciant quòd sicut cum Moyse fui, ita & tecum sim. Ecce habes, quia sicut fuit eū Moyse, vt Exod.14. eleuante illo virgam suam super mare, auferret illud dñs, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & verteret in siccum, ac diuideretur aqua, ingressiq; filij Israhel per medij siccі maris, esset aqua quasi murus ad dexteram eorū & leuam: ita & nunc eodē elemento diuina potentia sui ad ministerium vtens, ad ingressum Iosue diuidit Iordanē populo incedente, & sacerdotibus qui portabant arcam fœderis domini stantibus super siccam humum. Porrò iuxta spiritum, ecce pluſq; Moyses hic: ecce cū Iosue dominus, pluſq; cum Moyse fuit. In quo? Videlicet in eo, q; steterint aquę descendentes in vno loco, quę autē inferiores erant (inquit) in mare solitudinis, quod nunc vocatur mortuum, descenderunt, vsquequo omnino deficerent. Aquæ inferiores veteris testamenti fuere iustificationes, de quibus Apostolus cū dixisset: Quod autē antiquatur & senescit prope interitum est, cōtinuò subiunxit, Habuit quidē & prius iustificationes culturæ, & sanctum seculare. Tabernaculū enim factum est primum, &c. Aquę verò descendentes & sequentes, euangelica fides est, dei iustitia est. Descenderunt aquæ inferiores in mare solitudinis, in mare mortuum, & omnino defecerunt, quia videlicet iustificationes carnis, iustificationes Iudæorum, cunctæ carnales cerimoniæ illorū, quę neminem ad perfectum adduxerunt, tanq; aqua decurrens ad nihilum detenerunt: imò & pro detrimento habendæ, & vt stercora arbitrandæ sunt. Ita in mare mortuum descenderunt. Quę autem sequuntur, descendētes & venientes de sursum aquę viuę, aquę superną gratiæ. Descendentes, inquam, de sursum à patre luminū, ecce in vno loco consistentes, instar mōtis intumuerunt, procul apparentes ab vrbe, quæ vocatur Adom vsq; ad locum Sarthan: Adom rubra, Sarthan tribulatio eorum interpretatur. Adom ergo, id est, rubra ipsa est Hierusalem terra, vndē iuxta propheram, tinctis vestibus venit formosus iste verus Iosue. Sarthan autem, id est, tribulatio eorum, Romanum est imperium, à quo illa Hierusalem per miserandum, imò per meritum tribulata & versa est excidium. Ab illa Hierusalem vsq; ad Romanum imperium, aquę Iordanis descendentes, & instar montis intumescentes apparuerunt. Incipientes enim ab Hierusalem, vsq; in sinum Romanæ vrbis deuenerunt dona domini, scilicet pœnitentia, & remissio peccatorum. Igitur (vt prædictum est) plus cum isto Iosue deus est, q̄ cum Moyse fuit, altiusq; hunc q̄ illum coram omni Israhel principem & saluatorem exaltauit.

De duodecim lapidibus, à Iordanis alueo sublatis, aliisq; totidē in medio Iordanis positis, quòd propheratum & apostolorum typus fuerit. CAP. XIIII.

FEcerunt filij Israhel sicut eis præcepit Iosue, portantes de medio Iordanis alueo, duodecim lapides, vt ei dñs imperārat, iuxta numerū filiorū Israhel, vsq; ad locū in quo castra metati sunt, ibiq; posuerūt eos. Alios quoq; lapides duodecim, posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterunt sacerdotes qui portabant arcā fœderis, & sunt ibi vsq; in præsentē diē.] Lapides isti pro vtilis memoriæ fundamentis, quibus dā poni iussi sunt. Cur enim sic à dño præceptū, & sic est factū?

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quando(inquit) interrogauerint vos filij vestri eras dicentes, quid sibi voluerũt isti lapides? Respondebitis eis. Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis domini dei nostri, cum transiret eum, idcirco positi sunt lapides isti in monimentum filiorum Israhel, vsq; in æternum.¶ Nec verò hi qui in medio Iordanis alueo minus quàm hi qui super aridam positi sunt durissimi lapides, vt potè sub aquis nutriti, earumq; veteri vsu attriti, tanti memoriam facti seruare, vel indicare potuerunt. Nam & si interdum crescentibus aquis subtecti latêre poterunt, semper tamẽ eorum offensione gurgites irritati(quod aquis profluentibus naturale est) fortius atq; animosius inibi currendo scandalum suum nunquam occultum esse siuerunt. Porrò spiritualiter nobis lapides viui, lapides magni, apostoli & prophetæ sunt, qui fidem nostram velut fundamentum portant, necessariamq; nobis factis & dictis operum domini memoriam semper suscitant. Vndè Apostolus, Ephe.2. iam nõ estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, domestici dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum. Et prophetæ quidem, quia profundiora vel obscuriora sacramenta continent, quasi in medio Iordanis alueo sub aquis latent. Apostoli verò, quia nuda & aperta facie saluatoris opera testantur, quasi in Galgala positi, quod interpretatur rotundatio, semper sub diuo conspectibus omnium patent. Vtrobiq; magnum & euidẽs testimonium, credulis gentibus siue Iudæis bonum & iucundum, incredulis triste atq; pauendum.

De causa circuncisionis, & quid impedire potuerit, vt per quadraginta annos itineris populus qui natus est, circuncisus non fuerit. CAPVT XV.

CAP. V. EO tempore ait dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundo filios Israhel. Fecit quod iusserat dominus, & circuncidit filios Israhel in colle præputiorum. Hęc autẽ causa est secundæ circuncisionis. Omnis populus qui egressus est ex Aegypto generis masculini, vniuersi viri bellatores mortui sunt in deserto, per lõgissimos viæ circuitus, qui omnes circuncisi erant. Populus autem qui natus est in deserto per quadraginta annos itineris latissimæ solitudinis incircuncisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocẽ domini.¶ Est quod hoc loco rectè quęri debeat. Certè Moyses nescire nõ poterat quod scripserat, scilicet dixisse dei ad Abraham. Masculus cuius pręputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritũ fecit. De quo videlicet circuncisionis remedio quàm necessarium ante Christi aduentum fuerit, vel qua ratione vsque ad eundem aduentum eius celebrari, postea verò iam cessare debuerit, suo loco iam dictum est. Quomodo ergo tanto tempore, scilicet per quadraginta annos populum qui natus est in deserto, incircuncisum esse sustinuit, præsertim cum in tanta multitudine innumerabiles paruuli mori potuerint, & ita quia non erant circuncisi, perière de populis suis. Quid tandem dicemus, vt negligentia tam dura Moysen, sanctum ducẽ populi ac principem, excusatum habeamus? An fortè illud affirmare licebit, quòd inter cætera mirabilia dei Deute.29. mirabiliter & hoc fieri potuerit, vt de filijs qui in locum successerunt patrum circuncisorum, nemo moreretur, per quadraginta annos latissimæ solitudinis? Dicit enim Moyses his: Adduxit vos dominus quadraginta annos per desertum, non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Si illud curare dignatus est, vt vestimenta Deute.32. non attererentur, necq; calciamenta pedum illorum vetustate consumerẽtur, quanto magis illud curasse credendus est, vt nemo illorum immatura morte moreretur? Alioquin quomodo stabit quod idem in cantico dicit: Circunduxit eum, & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi suiꝰ

Attamen vel in eo prævaricatio fuit, quòd non in tempore fuêre circuncisi. Dixerat enim do- Gene.17. minus in prima circuncisione, id est, vbi primò circuncisionis ritum instituit. Infans octo dierũ circuncidetur in vobis. Quem ergo scriptura culpare putabitur, dicendo: Horum filij in locum successerunt patrum, & circuncisi sunt ab Iosue, quia sicut nati fuerant in præputio erant, nec eos in via aliquis circunciderat. An fortè non ipsum Moysen, sed patres eorum rebelles incredulos videlicet, q̃ propter dilationem annorũ quadraginta semetipsos rebelli impatientia dissecantes, & mandatis dñi amplius aduersantes, nõ salrem suos circuncidere voluerint filios? Dicit enim il- Amos 5. lis per prophetã: Nunquid hostias aut sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta annis domoch vestro, & imaginem idolorum vestrorum, sydus dei vestri quæ fecistis vobis. Qui ergo non deo, sed idolis suis hostias aut sacrificium obtulerunt, quid mirum, si nec filios suos circunciderũt? Igitur vbi nunc ait, quia sicut nati fuerant, in præputio erat: nec eos in via aliquis circuneiderat, subaudiendum est, non Moysi negligentia, sed patrum rebellium pertinacia. Et hæc inquit, causa est secundæ circuncisionis, id est, secundæ imperandæ vel instruendæ circuncisionis. Primo nanq; imperio tradita fuit Abrahæ, secundo nunc imperatur Iosue. Valet autẽm dictio hæc ad cõmendationem circuncisionis, q̃ videlicet serió tenenda tunc fuerit, quam & semel dominus tradiderit, & abolitam iterum sanctione sua firmauerit.

Quòd spiritualiter nobis secunda circuncisio futura, sit resurrectio carnis. Prima autem nunc fiat in baptismo Christi, & quòd culter lapideus Christus sit. Cap. XVI.

Porrò

POrrò spiritualiter nobis secundæ circuncisionis talis itidem est causa. Secundæ, inquam, credendo namq; in Christum, & baptizati, prima circuncisione sumus circuncisi, testãte Apost. cum dicit: In Christo circuncisi estis circũcisione nõ manufacta, in expoliatione corporis carnis, in circuncisione Christi, cõsepulti in baptismo, in quo & resurrexistis per fidẽ operationis dei qui suscitauit illum à mortuis. Quod & ipsum in euangelio Christi non sine legis & prophetarum testimonio dixit. Nam lex dicit. Circuncidet dominus deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, Deut.30. vt diligas dominum deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere. Et propheta dicit. Circuncidimini domino, & auferte præputia cordium vestrorum, viri Iuda, & habitatores Hierusalem. Prima itaq; circuncisione circuncisi sumus, & prima resurrectione resurreximus, consepulti Christo in baptismo, & expoliati in operibus carnis, in quo & resurrexistis (inquit) per fidem dei. Talis igitur (vt prædictum est) nobis secundæ circuncisionis causa est. Nos omnes populus acquisitionis, qui sub gratia Christi nati, imo renati sumus, per hoc omne tempus itineris latissimæ solitudinis, id est, vitæ præsentis seculi, prima quidem circuncisione (de qua iam dictum est) circuncisi, sed secunda circuncisione necdum circuncisi sumus, quia videlicet spiritu mentis nostræ renouati quidem sumus, sed corpore vel carne vetusti adhuc sumus, & quotidie veterascimus .i. corruptibiles adhuc & mortales sumus, & viuendo quotidie magis ac magis ad mortem proficiscimur. Vndè idem Apostolus: Corpus quidem, inquit, mortuum est propter peccatũ, spiritus verò viuit propter iustificationem. Ait igitur dominus ad Iosue: ait, inq̃, dominus deus pater ad saluatorem nostrum in illa (de qua dictum est) eiusdem resurrectione. Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundò filios Israhel. Faciet saluator quod iussum est, & circuncidet filios Israhel in colle præputiorum, id est, in resurrectione mortuorum. Canente nanq; tuba, mortui resurgent incorrupti, & nos (inquit Apostolus) immutabimur. Omnes enim inquit resurgemus, sed non omnes immutabimur. Et exponens quid sit immutari, oportet enim, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Hac vtiq; immutatione non omnes immutabimur, soli namq; electi ad impassibilitatem resurgemus. Culter lapideus, quo iam semel circuncisi prima resurrectione resurreximus, ac secundò circuncidẽdi circuncisione secunda .i. carnis resurrectione resurrecturi sumus, sermo dei est, sermo inq̃ dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, cuius virtute resurgemus, cuius efficacia cuncta corruptione expolitabimur. Ergo culter lapideus Christus est, nam sermo dei Christus. Christus autem ipse lapis vel petra dictus est.

Quod filijs Israhel terrã promissionis ingressis, mãna defecit, quid mysticè significet. XVij

DEfecitq; manna, postq̃ comederunt de frugibus terræ, nec vlì sunt vltra illo cibo filij Israhel, sed comederunt de frugibus anni præsentis terræ Chanaan.¶ Manna quo in deserto præsentis seculi pascimur, donec ad beatam perueniamus patriam, vbi in conspectu vel præsentis seculi pascimur, donec ad beatam perueniamus patriam vbi in conspectu vel præsentia dei epulabimur & exultabimus, atq; in lętitia delectabimur, verbum dei est, scriptura sancta est. Quod breuiter innuens Moyses, cum dixisset: Afflixit te dominus penuria, & dedit tibi cibum manna, quẽ ignorabas tu & patres tui, continuò subiunxit. Vt ostenderet tibi, q̃ nõ in solo pane viuat homo, sed in oi verbo quod ꝓgreditur de ore dei. Hoc mãna, hunc panẽ angelorũ vt mãducaret homo, semel quidẽ deus portas cœli aperuit, vt in terrã nostrã illud carnẽ factũ mitteret, & solis angelis hactenus vsitatum, nobis quoq; paruulis, ac penè edentulis, manducabilem faceret. Vndè & dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi, &c. Cęterũ & quotiès Apostolorũ, & prophetarũ siue etiã doctorum spiritus sanctus ora aperit, ad prędicandum salutis verbũ, ad reuelãda mysteria scripturarũ, portas cœli aperit dominus, & pluit nobis mãna ad mãducandum. Quãdiu per hoc desertum huius seculi incedimus, q̃ diu per fidẽ & non per speciẽ ambulamus, nimirũ istis alimentis indigemus. Pascimur mente legendo, vel audiendo verbũ dei, pascimur & ore mãducando de mensã domini panẽ vitæ æternæ, & bibendo calicem salutis perpetuæ. At vbi venerimus ad illã terrã viuentium, in illam beatã Syon, vbi in sua specie videbitur deus deorum, neq; verbo doctrinæ indigebimus, neq; in istis speciebus panis & vini, sed in propria substantia videndo panem angelorum mãducabimus. Igitur postq̃ comederunt fruges terræ, defecit manna, quia videlicet postq̃ venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

Quòd qui Moysi in flamma ignis, ipse gladium tenens Iosue apparuit, quid mysticè significet. CAP. XVIII.

CVm autem esset Iosue in agro vrbis Hiericho, leuauit oculos suos, & vidit virũ stantem cõtra se, & euaginatũ gladium tenentẽ. Perrexitq; ad eũ & ait: Noster es, an aduersariorũ? Qui ait: Nequaq̃. Sed sum princeps exercitus dñi, & nunc venio.¶ Iuxta historiã, quẽadmodum transiit Iordanis, ita & hoc ad illud ꝓmissum pertiner, q̃d dictũ est, sicut fui cũ Moyse, ita ero tecũ. Ac deinceps: Hodie incipiã exaltare te coram omni Israhel, vt sciãt sicut fui cũ Moyse, ita & tecũ sum. Moysi nãq; apparuit dominus in flãma ignis de medio Rubi: huic autẽ tanq̃ vir prælator stans, & euagina-

Universidad de Deusto
Biblioteca

euaginatum gladium tenens, vnicuique iuxta rerum sequentium proprietatem figuras vel formas competentes præostendens, illi videlicet splendida facturo miracula, ignis apparuit, vt iam dictum est: Vidi, inquiens, afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorē eius audiui, & descendi liberare eum, huic mox cruenta bella facturo, euaginatum gladium tenens apparet: princeps, inquiens, ego sum exercitus domini, & nunc venio. Vtriq; magnum cōmendans humilitatis præsidium, sine qua nunquām acceditur ad dominum, tam huic quām illi. [Solue (inquit) calciamentum tuum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, sanctus est.] Sed iam, vt cœptum prosequamur mysterium, illic primus, hic secundus saluatoris nostri figuratur aduentus. Secundo nanq; filijs Israhel circuncisis adest, euaginatum tenens gladium, princeps exercitus domini, quia videlicet nobis secunda, id est, corporum resurrectione immutatis, iudicium arripiet manus domini, iudex (inquam) viuorum & mortuorum apparebit Christus filius dei. Qui & in cantico Deuteronomij de hoc ipso gladio suo dicit: Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hostibus meis. Nec verò solus ipse princeps exercitus domini, sed & ipsi, cum quibus ad iudicium veniet, seniores populi sui, iudiciarios habebūt gladios in manibus suis. Vnde & Psalmista canit: Exultationes dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorū. Nationes ipsæ in quibus vindicta facienda est, vel populi in quibus faciendæ sunt increparationes, per vrbem Hiericho figuratur, de qua & protinus subditur.

Exod. 3.

Deute. 32.

Psalm. 44.

Quid sit mysticè clausam Hiericho, singulis diebus semel, septimo autem die circuire septies, & quòd illa ciuitas tubis concrepantibus funditus corruit.

CAPVT XIX.

CAP. VI.

Hiericho autem clausa erat, atque timore filiorum Israhel munita, & nullus egredi audebat aut ingredi. Dixitq; dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Hiericho, & regem eius, omnesq; fortes viros. Circuite vrbem cuncti bellatores semel per diem. Sic facietis sex diebus, septimo autem die, sacerdotes tollant septem buccinas, quarum vsus in iubileo, & præcedant arcam fœderis, septies q; circuibitis ciuitatem, & cætera.] Magnum & pulchrum mysterium, magnum & tremendum in mysterio mundi huius iudicium. [Cum (inquit) insonuerit vox tubæ longior atq; concilior, & in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima & muri funditus corruent ciuitatis. Ita factum: Postquam in aures multitudinis, vox sonitusq; increpuit, muri illicò corruerunt, & abcēdit vnusquisq; per locum qui contra se erat.] Hiericho præsenti loco mysticè ciuitas diaboli est, ciuitati dei viuentis Hierusalem, semper inimica, quam & Babylonem nuncupare sancta cōsueuit scriptura, vt in Psalmo superius memorato: Memor ero Raab & Babylonis. Raab videlicet in bono, Babylonis autē in malo ipsius memor ero. Raab (inquam) vt sola viuat cum vniuersis, qui cum ea per fidē in domo sunt. Babylonis autem in malo ipsius, scilicet vt muri eius funditus corruāt, sitq; ipsa anathema, & omnia quę in ea sunt. Quare autē sex diebus circuire oportet ciuitatem semel per diem, septimo autem die septies? Videlicet quia ciuitas diaboli, & pro creatura mundi, vndè & creatorem cognoscere potuit, & pro aduentu filij dei, quem non recipit, iudicanda est. Circuitus sex dierum, senariæ significat creaturæ iudicium. Sex enim diebus cuncta hæc creata sunt. Apostolus autem cum diceret, quia quod notum dei est, manifestum est in illis, deus enim illis manifestauit, continuò subiunxit: Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoq; virtus eius & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, quia cum cognouissent deum, nō sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, & cætera. Igitur sex diebus semel per singulos dies ciuitas inimica circumeunda est, quia pro intellecta creatura mundi impietas hominum, qui non probauerunt deum habere in notitia, iudicanda est. Septimo autem, id est, multo maximè, & per omnem modū amplius, pro aduentu filij dei iudicandi sunt, quia non receperunt eum. Nunquid enim non audierunt. Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & cætera. Audierunt cœlis enarrantibus, & viderūt in sole positum tabernaculum eius, nec est qui se abscondat à calore eius. Hoc tam mirabiliter quām veraciter dictum, quia videlicet non magis eos latuit filij dei aduentus, quām sol iste qui ab omnibus videtur. Pro hoc (inquam) amplius iudicandi sunt, & pro hoc multo maximè inexcusabiles erunt. Igitur & hoc rectè dictum vel factum est, vt cum singulis cæterorum dierū semel, septimo die ciuitas circuiretur septies. Septimus nanq; dies, in quo requieuit deus ab omni opere suo quod patrārat, licut latius in exordijs huius operis diximus, ipse est filius dei, cuius illis aduentus ad iudicium est. Itaq; & rex ciuitatis diabolus, videntibus cunctis, præcipitabitur, & muri eius corruēt funditus, flentibus, licut plenius in Apocalypsi habemus, & plangentibus omnibus qui cum illa fornicati sunt, ac dicentibus: Væ væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quoniam vna hora venit iudicium tuum. Iteraq; secundo: Væ væ ciuitas illa magna, quę amicta erat byssino, & purpura, & cocco, & deaurata est auro, & lapide precioso, & margaritis, quoniam vna hora destitutæ sunt tantę diuitiæ. Ac deinceps tertio: Væ væ ciuitas magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habent naues in mari de pretijs eius, quoniam vna hora desolata est.

Roma. 1.

Roma. 10. Psalm. 18.

Apoca. 18.

Quòd

Quòd Iosue contemplatione iudicij diuini vrbem anathematizauerit, & eū maledixerit, qui muros eius restitueret. CAP. XX.

In tempore illo imprecatus est Iosue, dicens: Maledictus vir coram domino, qui suscitauerit & ędificauerit ciuitatem Hiericho. In primogenito suo fundamenta illius faciat, in nouissimo liberorū ponat portas eius.] Duo dixit: Primò, sitq; ciuitas hæc anathema, & omnia quę in ea sunt. Deinde maledictus vir coram domino, qui suscitauerit ciuitatem Hiericho. Duo, inquam, dixit, & neutrum in amaritudine furoris, sed ex proprij motu animi, sed diuini cōtemplatione iudicij, ciuitatem peccatricem deóq; odibilem condemnauit. Deniq; sententia eius vtrobiq; diuinū testimonium euestigio subsecutū est. Nam vt taceam, q; muri solo dei nutu, & sine manu hominis sunditus corruerūt, Achar filius Charmi filij Zaddi, filij Zare de tribu Iuda, tollendo aliquid de anathemate, turbauit omnē Israhel, dño terribiliter inclamante. Anathema in medio tui Israhel. Nō poteris stare corā hostibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus est scelere. Item qui suscitauit & ædificauit ciuitatē Hiericho, ipse iuxta quod imprecatus est Iosue in primogenito suo fundamenta illius iecit, & in nouissimo liberorū posuit portas eius. Sic enim habemus in lib. Regum tertio: In diebus Achab ædificauit Ahiel de Bethel Hiericho, in Abirā primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius, iuxta verbū domini, quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun. Sanè quod dictū est: In primitiuo suo fundauit eam, & in nouissimo suo posuit portas eius, idem est ac si diceretur: Quando fundamenta eius iecit, statim mortuus est filius eius primogenitus, & deinceps inter ædificandum paulatim secundum ordinem natiuitatis decedēribus filijs omnibus, vbi (quod nouissimum erat operis) posuit portas eius, mortuus est filius eius nouissimus: mira ambitione pertinaciam fulciente, vt ambiendo cōditoris nomen, totū cum effectu perderet genitoris honorem.

Iosue. 6.

3. Reg. 16.

Quòd in vindicta quæ facta est in Israhel, propter anathema quod furatus est Achar, exemplū sanctum sit contra auaritiam. CAPVT XXI.

Quare autem tanta sęueritate cœlestis iudicij in eos vindicatum est, nisi vt venturis seculis metus eorum exemplo sanciretur? Futurum quippe erat (quod hodie videmus) vt scilicet falsorum fratrum auaritia simul & ambitione, non modicè ecclesia dei turbaretur. Quid enim? Nonne omnes qui in Christo Iesu baptizati sumus, Hiericho, id est, mundum hunc anathematizauimus, abrenunciando diabolo, & omnibus pompis eius? Ecce autem de nobis exierunt, quām plurimi imitatores Achar de tribu Iuda, qui videlicet fidem professi catholicam, quod est esse vel dici de tribu Iuda (Iuda quippe confessio interpretatur) tulerunt de isto anathemate, & furati sunt atq; mentiti, & absconderunt, atq; inter vasa sua reposuerunt. Dum enim sub specie pietatis, pulchri incedentes atq; religiosi, auaritiæ student, quæ est simulachrorum seruitus, & cuncta malitiæ spiritualis faciunt venalia, quid aliud quām anathema furantur, & mentiuntur, & abscondunt inter vasa sua, imò inter conscientias suas. Hanc malitiæ radicem, & huius fellis amaritudinem, primùm in Symone mago per os beati Petri Apostoli, vniuersa Christi ecclesia terribiliter anathematizat, & hæreticam esse hydriam indicat. Non ergo (inquit dominus) poterit Israhel stare ante hostes suos, eosq; fugiet, quia pollutus est anathemate. Vbi enim in sacerdotibus, vel eis qui præsunt, auaritia regnat, & principatum obtinet pecunia, hi qui sunt Israhel arma virtutum cōtra vitia tenentes, & prout oportet arguere, obsecrare volentes, stare nō possunt contra hostes liberè repugnantes, quippe quos pecunia tuetur, vt de vitijs suis aliquādo nō salte impunè arguantur. Vndè & apud euangelistam Matthæum. Pulchro mysterio dictū tenemus, quia cū dominus noster facto de funibus flagello, vendentes & ementes de tēplo eiecisset, tunc demū accesserunt cæci, & claudi ad eū in templo, & curauit eos. Non prius cæcos & claudos curauit, q̄ illos latrocinantes de spelūca eiecit, quia videlicet nō vitia curari, nec virtutes possunt illustrari, nisi prius Mammon de cordibus sacerdotū, aut ipsi sacerdotes eū illo deo suo de tēplo dei fuerint eiecti. Hoc (inq̄) futurū erat, & idcirco vtiliter præmonstrandū erat in illo vno Achar, qualis vel quanta secundū nomen eius, quod interpretatur tumultus vel turbator, cunctis imitatoribus eius turbatio vel pœna sit reposita. Rectè igitur seuerè, & sine vlla venia pro tali in illū furto vindicatum est, lapidante illū omni Israhel, & omnia quę illius erāt igne sunt cōsumpta, prę loquente Iosue, ac dicente, quia turbasti nos, turbet te dñs in die hac. Quamuis enim illo dicente: Fili mi da gloriam dño deo Israhel, confitere, & indica mihi quid feceris, & ne abscondas: ille cōfitendo respondit, vere ego peccaui dño deo Israhel, & sic & sic feci, non tamen vllam mereri veniā debuit, quia videlicet cōfessio nimium tarda fuit. Ante enim turbatus est Israhel, quàm ille reatum agnosceret, & ante fors veridica deo author prodidit personam, quàm ipse culpam.

Iosue. 7.

Ephe. 5.

Acto. 3.

2. Timo. 4.

Matth. 21.

Quare domini sententiæ fuerit, vt cuncti reges contra Israhel pugnarent, & pugnando caderent, & quòd illa cædes, & sole stante prolongata dies, longum iudicij diem significet. CAPVT XXII.

Quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. X.

QVibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in montanis,& campestribus,in maritimis,ac littore maris magni, hi quoq; qui habitabāt iuxta Libanū, Aetheus, & Amorrhæus,& Chananæus,Pherezeus, & Aeueus, & Iebuseus congregati sunt pariter,vt pugnarent cōtra Iosue & Israhel, & vno animo,eademq; sententia,& cętera.] Omnes peccato suo duce congregati sunt,vt perirent, quia videlicet domini sententia fuerat,vt indurarentur corda eorum,& pugnarent contra Israhel,& caderent, & nō mererentur vllam clementiam.

Leuit.17. Quare autem hoc domini sententiæ fuit? Videlicet quia tam pessimi erant, tamq; peccatores, vt ipsa eos terra meritò euomeret. Cum enim dixisset, qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cū eo: cum(inquam)hæc & his similia dixisset,subsecutus ait: ne & vos euomat terra,quā intraturi estis,& habituri. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas. Iustè ergo domini sententiæ fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent,& non mererentur vllam clementiam, sicut præceperat dominus Moysi: Quid e-

Deute.20. nim præceperat dominus Moysi? Si quando, (inquit) accesseris ad expugnandum ciuitatem,offeree ei primò pacem. Sinautem fœdus inite noluerint,& cætera. Ac deinceps: De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi,nullū omnino permittes viuere, sed interficies in ore gladij, Aetheum videlicet, Amorrhæum,& Chananeum, Pherezeum,& Aeueum,& Iebusęum, sicut præcepit dominus deus tuus, ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt dijs suis, & peccetis in dominum deum vestrum. Parum autem erat apud homines, tantum victorem,qui nec mortuis parceret,sed mortuorum quoq; colla pedibus calcari præciperet,mortuosque patibulis affigeret, de crudelitate excusari prædicto testimonio, vel præcepto legis, nisi etiam defenderetur in præsentiarum nouo & inaudito miraculo iusti dei. [Cum (inquit) fugerent

CAP.X. filios Israhel,& essent in descensu Betheron,dominus misit super eos lapides magnos de cœlo, vsque ad Azeca & Maceca, & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, q̄s quos gladio percusserant filij Israhel. Tunc locutus est Iosue domino in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israhel, dixitq; coram eis: Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Ahialon. Stetit itaq; sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio vnius diei. Non fuit antea & postea tam longa dies,obediente domino voci hominis,& pugnante pro Israhel.] Quid igitur in omnibus his, nisi futuri vniuersalis iudicij iusti figura vel documētum est, quando is qui in multitudine misericordiæ iudicandus aduēnit, in fortitudine iustitiæ gladium (vt supra significatum est)euaginatum tenens,iudicaturus aduenietꝰ Tunc profectò sole stante, & non festināte occumbere,longus dies erit, donec vlciscatur se gens de inimicis suis. [Nonne, inquit, scriptū est hoc in libro iustorum?] Quo in libro iustorum, nisi in vniuersitate sanctarum & veridicarum scripturarum? Vniuersitas quippe illarum, diem illum tremendis declamat præconijs, diem lōgum,

Sopho.1. diem magnum,diem amarū. Iuxta est (inquit Prophęta) dies domini magnus, iuxta est & velox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Verè longus, verè magnus dies, cuius magnitudinem tot vocibus, tantis declamationibus explicare Prophęta non valet.

Pro eo quòd eiectis gentibus, Iosue terram in funiculo distributionis sorte diuisit, id significari, quòd mansiones in domo patris, gratia dei distribuuntur, & non ex meritis. CAP. XXIII.

CAP. XIII ET dixit dominus ad Iosue: Senuisti & longæuus es, terrāq; latissima derelicta est, quæ necdū sorte diuisa est,& cætera.] Quoniam & hoc ab imperio domini procedit, vt non hominum arbitrio,sed occulto sortis iudicio tribubus Israhel diuideretur terra repromissionis,ne hoc quidē

Psalm.77. à mysterio vacare credendum est. Quid enim est, quòd eiectis à facie eorum gentibus, sicut & psalmista canit: Sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis, nisi quòd beata patria, de qua su-

Ioh.14. perbientes eiecti sunt apostatæ angeli, cunctæ mansiones illæ quæ multæ sunt in domo patris, gratia dei distribuuntur,& non ex meritis. Dei enim donum est,& non ex nobis (inquit Apos-

Ephes.2. stolus) vt ne quis glorietur. Rectè igitur sorte, in qua non hominis electio, sed occulta dei cuncta agit dispositio, terra illa diuisa est: quia videlicet, gratia dei, quam nulla præcesserunt merita, nostra terra viuentium speranda nobis & possidenda est. Tranleamus nunc ad librum Iudicum, & planā tritamq; historiæ superficiem transilientes, in his duntaxat venerandum quæramus mysterium, vbi pro re vel tempore se exerit domini verbum, vbi ad eius dicitur vel agitur quid cœleste imperium.

FINIS LIBRI IOSVE.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LIbrum Iudicum, Commētariorum Liber Primus.

Quod duodecim sint Iudices vsq; ad Samuel, vndè & liber Iudicum dictum est. CAPVT I.

POst mortem Iosue consuluerunt filij Israhel dominum,dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum & erit dux belli. Dixitq; dominus: Iudas ascendet. Ecce terram in manu eius,& cætera.] Liber iste idcirco liber Iudicum appellatur, eo quòd de illis conscriptus sit qui iudicauerunt Israhel,anteq; in gente illa regum nomen, vel regia potestas expereretur. Fuerunt autem iudices numero duodecim, Primus, Othoniel filius Cenez frater Caleph. Secundus, Aoth filius Iera filij Gemini. Tertius, Sengar filius Anath. Quartus, Barath filius Ahinoen, de cedes Neptalim: Quintus, Gedeon filius Ioas. Sextus, Iair Galaadites. Septimus, Iepte Galaadites. Octauus, Abesam de Bethlem. Nonus, Ahialon Zabulonites. Decimus, Abdon filius Hellel Pharathonites. Vndecimus, Samson. Duodecimus, Samuel. De primo horum Othoniel ita scriptura refert: Et clamauerunt Infra 3. filij Israhel ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleph iuniorem. Fuitq; in eo spiritus domini, & iudicauit Israhel. Quoniam ergo nomine saluatoris & officio fungitur, & in eo fuit domini spiritus: rectè spiritualia saluatoris nostri Christi filij dei mysteria in persona eius requruntur. Historia de illo talis est.

De Othoniel, & vxore eius Axa filia Caleph: quid sedens in Asino & suspirans allegoricè significet. CAPVT II.

DIxitq; Caleph: Qui percusserit Cariath Sepher & vastauerit eam: dabo ei Axam filiā meam vxorem. Cunq; cœpisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleph minor, dedit ei filiā suam coniugem. Quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret agrum à patre suo. Quę cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleph: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem. Quia terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleph irriguam superius & irriguam inferius.] Hæc ipsa per anticipationem in libro Iosue dicta sunt. Por- Iosue.15. rò Othoniel siue vt verius iuxta beatum Hieronymum scribitur Athoniel, tempus eius dei, vel responsio dei interpretatur. Significat autem magnum iudicem, imo saluatorem Israhel Christum dei filium, cuius typus quo populum suum visitauit tempus dei, cuius euāgelium nimirum responsio dei est. Axa verò siue vt verius legatur Axaf medicamētum interpretatur, nam Axa in furibundam vertitur. Loci huius sacramentū duplex. i. tam allegoricū q̄ morale est. Nam Othoniel, scilicet saluator noster & iudex, tunc Cariathsepher, id est, ciuitatem literarum percussit, quę prius Dabir. i. loquens siue loquela vocabatur, quando manifestata veritate euangelij: loquacem scribarum & pharisæorum synagogam in litera legis gloriantem redarguit. Nam eadem synagoga rectè ciuitas literarum dicta est, cui primùm credita sunt eloquia dei. Dixit autem saluator iste scribis & pharisæis, dixit (inquam) & dictum opere compleuit: Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Ita per ciuitatem literarū, id est, eos qui tulerunt clauim scientiæ, percussit atque damnauit, propolito sibi præmio, vt acciperet Axam coniugem, id est, nouam de gentibus ecclesiam. Cuius pater per fidem factus est Caleph, quod interpretatur quasi cor, scilicet deus, qui nobis factus est quasi cor, dicendo: Conuertimini ad me,& ego cōuertar ad vos. Hinc ipse qui factus est ei vir saluator mundi, suasit vt peteret à patre suo agrum. Docuit enim ecclesiam suā orare & petere à deo patre regnū cælorū. Quę cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleph: Quid habes? Axa sedens asino suspirat, quando conuersa ad Christum ecclesia, prima iam gratia, id est, peccatorum remissione percepta, secundum grā tiam, id est, sancti spiritus illustrationem regni cælestis desiderū postulat. Vndè & protinus subditur. Da mihi(inquit)benedictionem. Quia terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Terra nanq; arens est prima gratia remissionis peccatorum, quam in baptismo pariter omnes accipimus: irrigua verò aquis, cognitio vel desiderium cælestium bonorum, quod in diuersis diuersa operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

Zachar.1. Matt.9. Lucæ 11.

De eadem re moraliter, quæ sententia Beati Gregorij est. CAP. III.

CAeterū & moraliter Axa super Asinū sedet, cū irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quę sui prauis, à patre terrā irriguā petit, quia à creatore nostro cū magno gemitu quærenda est lachrymarū gratia. Sunt nāq; nōnulli, qui iā in dono perceperunt, pro iustitia liberè

loqui

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. IIII.

loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere: sed adhuc gratiam lachrimarum non habent. Hi nimirum terram australem & arentem habent, sed adhuc irrigua indigent, quia in bonis operibus positi, in quibus magni atq; feruētes sunt, oportet ad minus vt aut timore supplicij, aut amore regni cœlestis mala etiam quæ antea perpetrauerunt, deplorent. Et licet in multis speciebus compunctio diuidatur, quando singulæ quæq; à potentibus culpæ plan

Threni. 3. guntur. vndè & voce quoq; pœnitentium Hieremias ait: Diuiliones aquarū deduxit oculus meus: Principaliter tamen compunctionis genera duo sunt, quia deum sitiens anima, prius timore compungitur, post amore. Prius enim in lachrimis se affligit, quia dum malorum suorum recolit pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta: quædam iam de præsumptione veritas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum animus inflammatur. Et qui prius flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodum amarissimè deflet, quia differtur à regno. Contemplatur enim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ societas sanctorum spirituum, quæ maiestas æternæ visionis dei, & amplius plangit, quia bonis perennibus deest, quæ flebat prius cum mala interna metuebat. Sicque fit, vt perfecta compunctio formidinis rradat animum compunctioni dilectionis. Quod benè in hac sacra veraciq; historia, figurata narratione describitur. Quia ergo, vt dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum superius accipit anima, cum sese in lachrymis cælestis regni desiderio affligit: Irriguum verò inferius accipit, cum inferni supplicia flēdo pertimescit. Et quidem prius irriuum inferius, ac post irriguum superius datur, sed quia compunctio amoris dignitate præminet, necesse fuit, vt prius irriguum superius, & postmodum irriguum inferius commemorari debuisset.

De Barach & prophetissa Delbora vxore eius, & quòd idem sit Lapidoth. CAP. IIII.

CAP. IIII.

QVartus iam nobis è iudicibus assumitur Barach. Nam in Aoth qui secundus est, mysterium requirere vel sacramentum, penè violentum est, quippe qui non tam diuino oraculo, quàm humano ductus ingenio, immò & dolo interfecit regem Moab, atq; ideirco non tam missus, quàm permissus dicatur à deo, vt esset saluator. [Addiderunt (inquit) filij Israhel facere malum in conspectu domini, post mortē Aoth, & tradidit illos dominus in manu Iabin regis Chanaan, qui regnauit in Asor. Habuitq; ducem exercitus sui Sisaram, ipse autem habitabat in Aroseth gentium. Clamauerunt̄q; filij Israhel ad dominum. Nongentos enim habebat falcatos currus, & viginti annos vehementer oppresserat eos. Erat autem Debbora prophetes vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore, & sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama, & Bethel, in monte Effraim, Ascendebantq; ad eam filij Israhel in omne iudicium. Quæ misit & vocauit Barach filium Abinoen de cædes Nephthalim.] Barach idem qui Lapidoth vir Debbore prophetes fuisse traditur. Interpretatur autem Lapidoth fulgur. Barach quoque fulmen. Fulgur idcirco, quia antequam vlciscereturIsrahel, de Chananæis, quasi fulgur splēdebat in populo, meritis scilicet & prærogatiuis operum: postq; verò vltus est Israhel de Chananæis, fulmen, id est, percutiens vocatus est. Plana historia est. Canticū ergo eorum primò breuiter percurrentes, tunc demum pulchrum perstringamus mysterium, quod intrinsecus latet.

Cantici illorum tractatus ex B. Hieronymo, literaliter. CAP. V.

DOmine cum exires de Seir, & transires per Edom, terra mota est, cæliq; ac nubes distillauerunt aquis.] Exisse dominus de Seyr dicitur, & transisse per Edom, eo quòd Idumæis legē suam recipere nolentibus in monte Synai legem Israhel dederit. Terra mota est, cœli ac nubes distillauerunt aquis. Terræ motus montis Syna describitur. Et quòd dixit, cæli ac nubes distillauerunt aquis, ad præsentiam domini cœli, quasi quodam pauore sudorem emittentes, aquis distillasse dicuntur. Similiter & [Montes fluxerunt a facie domini:] Quod verò sequitur. [Et Synai à facie domini dei Israhel.] Subaudiendum est contremuit & fumauit. [In diebus Samgar filij Anath in diebus Iahel quieuerunt semitæ, & qui ingrediebantur, ambulauerunt per calles deuios.] Quieuisse dicuntur semitæ, quia tempore Samgar ducis Israhel, præoccupatæ erant semitę ab inimicis Israhel, & non audebant in domum domini liberè orandi gratia ascendere, sed qui ingrediebantur per eas, timore inimicorum latenter, & per calles deuios ascendebant. De quibus inimicis non plenè eos Samgar liberasse dicitur. Quod verò interponitur, paulò superius in diebus Iahel, intelligendum est, quia interempto Sysara à Iahel, apertæ sunt viæ, & absq; vllo timore ibāt in domum domini, qui antea per calles deuios illuc gradiebantur, & quòd Iahel aut Debboram hic ponitur, humilitatis causa hoc Debbora fecisse dicitur, eo quòd Iahel vxor Aber Cynei Syraram interfecerit. [Cessauerunt fortes in Israhel, quieuerunt donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israhel.] Fortes hic doctores & prædicatores legis dicit, qui quieuisse, id est, non fuisse dicuntur, donec surgeret Debbora, quæ Israhel & prædicatione & exhortatione doceret, & concilio ab hostibus liberaret. Hos etiam fortes in superioribus ad dominū secum benedicendū, eadem

eadem Debbora verbis his prouocat, dicēs: Qui sponte obtulistis animas vestras de Israhel ad periculū, benedicite domino. Hi fortes, i. doctores obtulisse dicuntur suas ãias ad periculū, i. legi dei & feruituti eius se subdidisse, & die noctuq; in meditationibus corpus animāq; macerasse. [Noua bella elegit dominus, & portas hostiū ipse subuertit.] Quomodo vel in quo noua bella? Sequitur cōtinuò, & interrogādo dicit: [Clypeus & hasta si apparuerunt in quadraginta milibus Israhel?] subauditur non. Hæc enim verior lectio, veriorq; sensus est, licet in pleriscq; codicibus, detracta dictiuncula si, affirmatiuè soleat legi, quod scriptorum vitio inoleuit. Quod dicit clypeus & hasta, intelligendū est hoc quasi iureiurando dixisse, quòd in quadraginta milibus, nec clypeus nec hasta inueniri posset. Ideireo deus noua bella elegisse dicitur, & portas hostiū subuertisse, eo quod de inermibus fortes & victoriosos fecerit. Quod verò Israhel armis expoliati fuissent, à Iabin rege Chanaan, in superioribus declaratur, vbi dicitur: Clamauerunt filij Israhel ad dominū, nongentos enim falcatos habebat currus, & per viginti annos vehementer oppresserat eos, Vehementer Capit. 4.
& fortiter oppressit eos, quia armis expoliasse dicitur, sicut in libro Samuelis scribitur: Cūq; venisset dies prælij, nō est inuentus ensis & lancea totius populi, qui erant cū Saul & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius. [Cor meum diligit principes Israhel.] Sciendum, quòd in Hebrēo non principes, sed doctores legitur. Hoc Debbora in persona dei loquitur, quòd deus diligat doctores legi dei studentes, de quibus dicitur subiungendo. [Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini] in populo [benedicite domino.] De quibus etiam iam superius dictum est in eo loco, vbi ait: Qui spōte obtulistis animas vestras ad periculū, benedicite domino. [Qui ascēditis super nitētes asinas, & sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.] Ascensores asinarū populus Israhel dicitur. Asinę verò, in quibus ascēdunt, doctores tribus Israhel dicūtur. Super quorū doctrinā reliquus populus, quasi super asinas ascēdisse dicitur, id est, requieuisse. Et iptæ asinæ nitētes dicuntur, hoc est, gradientes instar lunæ, in lege sedentes super iudicii, id est, super legē. Quæ ersi super iudicium sedere dicuntur, id est, super legē, & ambulare in via, subauditur legis, eo quòd via legis nequaq; excederent. Populū itaq; qui super has asinas, id est, super hos doctores requiescebat, prouocat Debbora ad benedicendū dominū, & dicit: Loquimini, id est, laudate. Et quasi interrogassent, vbi & quādo laudabimus dominum, illa respōdit. [Vbi collisi sunt currus, & hostiū suffocatus est exercitus. Ibi narrentur iustitiæ domini, & clementiæ fortis Israhel.] Ac si diceret: Quamuis semper & vbiq; deus laudādus sit, modò tamen à vobis potius laudādus est & benedicendus, qui inimicos vestros subuertit, sicut Aegyptios in mari rubro. [Tunc descēdit ad portas populus domini, & obtinuit principatum.] Ad portas populus domini descēdit, id est, ad portas Exod. 19.
domus domini, quia benedicto & collaudato in loco victoriæ domino, descēderunt in domū domini, vt ibi etiā dominū collaudarent, orationes & victimas ei offerentes. Quod verò de tribu Issachar, doctores cæterarum tribuū essent, mōstratur ex lib. Paralipo. vbi ait: De filijs quoq; Issachar eruditi viri, qui norāt singula tēpora, ad prę cipiendum quid facere deberent Israhel, principes du- 1. Para. 12.
centi. Omnes autē reliquę tribus, eorum consiliū sequebatur. Et quòd ijdē doctores asini sint, mōstratur in li. Gen. vbi sequitur, Issachar asinus fortis, accubās inter terminos. Vidit requiem q̄ esset bona, & q̄ optima terra, & supposuit humerū suum ad portandū, factusq; est tributis seruiēs. Asinus in li. Gen. vbi sequitur. fortis dicitur, propter fortitudinē legis, eo q̄ legē in humero portaret, Gene. 49.
& cæteris tribubus tributum, i. doctrinam legis impēderet. In li. verò Iudicū asinę dicuntur, eo q̄ viribus fracti & humiliati atq; infirmi manerent, iugo scilicet gentiū pressi atq; humiliati, & solatium lege dei cōtenti. Surge iurge Debbora, surge surge loquere cāticum.] Notandū, q̄ in Hebrēo expergiscere legatur, i. expergiscere in spiritu prophetię. Prę latorum itaq; doctorū vocibus Debbora prouocatur, vt expergiscatur in spiritu ,pphetię & laudis, & nō cessēt à laudibus dei. Vndè & sequitur. Loquere cāticum. [Surge Barach, & apprehēde captiuos tuos fili Ahionē.] In Hebrēo dicitur, prędare prędā tuā fili Ahionē. Hac sentētia vocibus etiā eorundē doctorū Barach admonetur, vt deprędetur reliquias inimicorū suorū, & ad internitionē eos vsq; perducat, & nomē sibi victorię laudabiliter acquirat. [Tunc saluatę sunt reliquię populi.] Hęc sentētia ad intelligendū, iungenda est sentētię superiori, qua dicitur, vbi narrētur iustitię domini, clemētię fortis Israhel, eo q̄ tunc saluatæ sunt reliquiæ populi. Dominus in fortibus dimicauit.] In Hebrēo legitur, dñs propter me in fortibus dimicauit, & est vox totius pop. Israhel. Dimicauit enim propter eos in Aegyptijs, & cæteris inimicis Israhel. Vndè & sequtur. [Ex Effraim deleuit eos in Amalech.] i. Iosue, existēs de tribu Effraim, deleuit fortes inimicos Israhel in Amalech, & populum eius in ore gladij, sicut legitur in li. Exo. Fugauitq; Iosue Amalech & populū eius in ore gladij. Et quòd idē Iosue ex tribu Effraim fuerit, mōstrātur ex li. Nu. vbi dicitur: De tribu Effraim, Oseę filiū Nun. Quem & Exod. 17.
in consequentibus Iosue vocat dicens: Vocauitque Moyses Osee filium Nun Iosue. [Et post Num. 13.
eum in populos tuos Amalech. [Post eum. i. Iosue ex tribu Beniamin existens, Saul populum Amalech prę cipiente domino deleuit. Quod de spiritu ,pphetię Debbora & Saule futurū prophetatur, & hoc secundū ichema, quod vocatur ,plepsis, dictū est, q̄ ipse esset deleturus Amalech, sicut habes in lib. Samu. Sed & quòd ait: O Amalech, in hebræo nō legitur, sed latinus interpres sensus 1. Reg. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia hoc addidit. [De Machir principes descẽderunt,& de Zabulon, qui exercitũ ducerent ad bellandũ.] In Hebræo legitur. De Machir principes descenderunt, & subauditur ad bellandũ .i. ad prosternendũ Syſara principẽ. & de Zabulon,subauditur descenderunt, qui ducerẽt de tribu literarũ .i. de tribu Iſachar,& subauditur ad bellandũ.i.ad deum collaudandũ & exorandum,de quibus & sequit. [Duces Iachar fuẽre cũ Debbora.] In hebræo, Principes,id est,doctores legis fuẽre cũ Debbora ad collaudãdum deũ. [Et Barach veſtigia iunt ſecuti.] Intelligendũ est,quia pars quædã illorũ cũ Debbora ad deum collaudãdum remãſit, & pars Barach veſtigia ſunt ſecuti ad populũ exhortãdum,& debellãdum Syſarã. [Qui quaſi in præceps ac baratrũ ſe diſcrimini dedit] Barach,ſcilicet,credẽs verba domini,ſe diſcrimini dedit,præcipitãs ſe in torrẽtẽ Cyſon, perſequẽs & debellãs Syſarę exercitũ. Baratrũ in hoc loco torrẽs Cyſon intelligitur. [Diuiſo cõtra te Ruben, magnanimorũ reperta cõtentio eſt.] In hebræo nõ habetur cõtra te. Vox enim Debbore eſt increpãs Ruben .i. tribũ Ruben,eo q; imperio domini nõ obtẽperans cum fratribus ſuis cõtra inimicos domini debellãdos nõ ierit,ſed timore perterritus,& verbis dñi incredulus ab eis ſe diuiſerit,& ꝓ eo magnanimus,i.ſuperbus,repertus extiterit. Vndẽ & ſequitur eorũ increpatio in ſpiritu prophetię dicẽs: Quare habitas inter duos terminos,vt audias ſibilos gregũ. In Hebræo nõ legitur duos, ſed inter terminos. Et eſt ſenſus. O Rubẽ,quare habitas.i.quare remanes inẽ terminos tuos,ſcilicet vicinarum tribuũ tuarum,vt audias ſibilos gregũ? Ac ſi diceres, Grẽges quibus abundas,ſeruare cupis & amittere vereris, eorũq; ſibilos audire potius delectaris, q̃ cũ fratribus tuis ad debellãdos hoſtes Iſrahel,ꝓgredi niteris:& q̃a hoc facis,imperio domini ſuperbus reſiſtis,vndẽ & ſequit idipſum quod & ſupra. [Diuiſio Rubẽ,magnanimorũ reperta cõtentio eſt. [Eo q; malè fecerit,imperium dñi paruipẽdẽs,& ſuperbus exiſtes.] Galaad trãs Iordanẽ quieſcebat.] Et hoc increpãdo dicit, eo q; remorãte Ruben cũ eo Galaad pari cõſilio remãſerit. [Et Dan vacabat nauibus] quia vidẽs, q; tribus Ruben,& tribus Galaad,nõ irent cũ fratribus ſuis ad bellãdum,timore correptus,nauibus vacãdo fugã arripuerit. [Aſer habitabat in littore maris,& in portubus morabatur.] Similiter hoc increpãdo ponitur,eo quod Aſer in littore maris habitãs,in portubus moratus fuerit,fugã potius arrepturus, q̃ fratribus cõpreliaturus. [Zabulon & Nephthalim obtulerunt animas ſuas morti in regione Meronie.] In Hebræo ſuper regionẽ Meronie. Et eſt ſenſus. Quia cæteris tribubus ire nolẽtibus,hę duæ tribus,animas ſuas morti dederint ſuper regione Meronie. Meronie enĩ interpretat excellus. Prò regione enim excelſi.i.dei,obtuliſſe dicuntur animas ſuas,& iccirco laudibus efferuntur,cum cęterę cõprehendãtur tribus. [Venerunt reges & pugnauerunt.] Reges terrę Chanaã dicit,qui regi Labin ſubditi erant. [Pugnãrunt reges Chanaan] Idipſum repetit. [In Thanaac.] Thanaac enim prouincia eſt,vbi eſt torrens Cyſon,iuxta aquas Mageddo. Mageddo enim ciuitas eſt poſita ſuper torrentẽ Cyſon. Et q̃ dicit: [Iuxta aquas Mageddo.] Intelligit iuxta torrentẽ Cyſon ciuitas Mageddo. [Tamẽ nihil tulẽre prędates.] Hoc ſubiannãdo dicitur,eum nõ ſolũ nihil predæ tulerint,quin potius animas eruere nequiuerunt. [De cælo dimicatum eſt cõtra eos.] Quia in xl. milibus Iſrahel clypeus & haſta inueniri nõ poterãt.iccirco dominus de cœlo lapidibus grãdinis & igni dimicauit pro eis cõtra hoſtes ſuos,ſicut & illud in li.Ioſue. [Stellę manentes in ordine ſuo & curſu, aduerſus Syſarã pugnauerũt.] Stellę,angeli intelligãtur,qui de cœlo cõtra Syſarã pugnauerunt. [Torrens Cyſon traxit cadauera eorum.] Eſt enim hic defectus,& quaſi interrogãdo,vbi & reſpõdeatur in torrentẽ Cadumin.i.in mare rubrum. Vndẽ & ſequitur. [Torrens Cadumin,torrens Cyſon.] Torrentem Cadumin,mare rubrum vocat. Cadumin enim interpretatur antiquorum,eo q; antiquẽ miracula in eo facta fuerint, tranſeuntibus filijs Iſrahel, & Aegyptijs pereuntibus. Et quia mare rubrũ Aegyptios mortuos euomuit, ita vt eos mortuos Iſrahelitæ ſuper littus maris viderent, & eadẽ cadauera piſcibus & beſtijs maris abſtracta fuerunt, iccirco traxit torrens Cyſon cadauera eorum,vt pro cadaueribus Aegyptiorũ ſibi ablatis cadauera Chananæorum ipſius maris rubri piſces & beſtiæ comederent. [Cõculea anima mea roburos.] Hoc Debbora in perſona totius Iſrahelis dicit,vt omnes vno animo robuſtorũ.i. fortiſſimorũ inimicorum ſuorũ colla cõculcarẽt,ſicut eſt illud in li.Ioſue de quinq; regibus Chananęorum, [Vngulę equorum.] In hebræo ſic legitur. [Tunc vngulę equorum ceciderunt fugientibus impetum, & per præceps ruẽtibus fortiſſimis hoſtium.] Lapidibus enim grãdinum de cælis ab angelis vngulæ equorũ cecidiſſe traduntur, vt ſit ſenſus. Si vngulæ equorũ cecidiſſe tactu lapidũ creditur,quid putas equitibus accidiſſe? [Maledicta terra Meroz dixit angelus domini.] In hebræo legitur. Maledicite Meroz dixit angelus domini. Angelus domini ab hebræis Michael intelligit̃,ſi iubet per Debborã populo Iſrahel, vt maledicat Meroz.i.poteſtatẽ angelicã,quæ præerat Chanaęis. Meroz enim interpretatur arcanum. Iccirco maledici iubetur.i.anathematizari,eo q; cæteris angelis dimicãtibus pro Iſrahel, ipſe nõ ſolùm nõ pugnauerit, verùm etiã in aduerſitate eorũ perſtiterit. [Maledicite habitatoribus eius] id eſt, & Meroz & populo eius. Et redditur cauſa cur maledicãtur. [Quia,ſcilicet,nõ venerunt in adiutorium domini,in auxilium fortiſſimorum eius. Benedicta inter mulieres Iahel vxor Aber cynei.] Inter mulieres, ſcilicet Sarã, Rebeccã, Rachel, Liã, & cæteras fermè mulieres. [Benedicatur in tabernaculo,] ſubaudiſ domini, & ibi memoriale ſit eius,

Ioſue 10.

Ioſue 10.

ſit eius,ſicut & Iudith. Et benè redditur cauſa cur benedicatur, quia ſcilicet ſapienter & prudenter fecerit,eo quòd petenti aquam lac dederit. Iccirco lac dedit, vt hoſtis fugiens,ſibi potiorem ſidem accommodaret. Etſi quæritur,cur vinum non dederit, reſpondendum eſt, quia domus Rachab vinum non bibebat,ſicut habes in Hieremia propheta. Hiere.35.

Quòd myſticè Syſara diabolũ, Debbora legẽ, Barach verò qui interpretatur fulmẽ, ſorres legis viros ſignificet, qui illa legitimè vtẽtes, fortiter diabolũ percuſſerunt. Cap. VI.

HAec ad literã dicta, magna ſpiritus & vitę cõtinent myſteria. Syſara quippe dux aduerſi exercitus,hoſtẽ generis humani, nobis ipſo ſignificat. Interpretatur namq; equi vitio. Equi vitio diabolus eſt, qui omne ſublime videt, qui ſecundũ naturã equi ſuperbi & fluxi ſpiritũ hois in ſuperbiã erigit,carnẽq; luxurioſã velut equino fluxu polluit. Hic dux Iabin, qđ interpretatur intelligẽtię, videtur enim ſibi eſſe Cherub.i.plenitudo ſcientię, dux, inq̃, Chanaan.i.olim quorũ pedes per iuperbiã mori ſunt (Chanaã quippe interpretatur motus eorũ) nongentos habuit falcatos currus.i. ſuperbiuit in omni potẽtatu, ita vt ſibi pro deo prędeſſe videret, cunctis angelorũ ordinibus. [Erat autẽ (inquit) Debbora prophetes vxor Lapidoth. Debbora apes interpretatur. Significat autẽ legem, quę tanq̃ in cęra mel.i.in litera, ſpiritus cõtinet dulcedinẽ. Hęc autem vxor Lapidoth, qui & ipſe vocatus eſt Barach. Vir Debborę populus fuit Iudaicus, legis ſtudium vel ſcientiã profeſſus. Lapidoth fulgur, Barach fulmẽ interpretatur. Et fulgur quidẽ choruſcat, ſed breuiter, fulmen autẽ ferit fortiter. Lapidoth ergo .i. fulgur populus ille erat, pro parte illorum qui breuiter imò in aniter ſolo legis literali ſermone chorui cauerũt, fulmen verò pro parte illorũ, qui legẽ adimplendo, fortiter diabolum percuſſerunt, Igitur Debbora.i. lex ſancta & iuſta & bona, iuſſit & vocauit Barach filiũ Abinoen, idem populum Iudaicũ, patrem deũ labijs honorãtem, ſecundũ nomẽ Abinoen. Abinoen quippe interpretatur patris mei decor. [Vade (inquit) & duc exercitũ in montẽ Thabor.] Thabor veniens luminẽ interpretatur, illum ſignificãs, de q̃ veraciter Zacharias cecinit, dicens: Viſitauit nos oriens ex alto, &c. Ergo in montem Thabor, duc (inquit) exercitũ.i. crede in eum, ſpera in eũ qui Abrahæ promiſſus eſt, qui de ſemine Abrahæ venturus eſt, ſcilicet Chriſtum lumen verũ, benedictionem omnium gentium. Nã in illum mõtem ducere exercitũ.i. ſpẽ vitæ vel iuſtitiæ ponere in Chriſtum, hoc Debbora præcipit Barach. hoc enim lex vniuerſa, hoc, inq̃, legis & prophetarũ ſancta imperat Iudaico populo ſcriptura. [At ille: Si (inquit) venis mecum, vadã. Si nolueris venire, non pergã.] Hoc planè populus ille dixit, quia iuſtitiam ſuam volens ſtatuere, iuſtitiæ dei ſubiectus eſſe noluit. Hoc inq̃ ille non Barach, ſed Lapidoth dixerit .i. populus ille, non pro parte ſortium & perfectorum ſortiter fulminãtium, ſed pro parte imperfectorũ breuiter coruſcantium ſiue fulgurantium, qui fiduciam habentes in operibus legis neſcirent ſibi eſſe aduentum vel gratiam Chriſti. Sed enim ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram deo. Dicit ergo Debbora: [Ibo quidem tecum,ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi,quia in manu mulieris tradetur Syſara.] Quod eſt dicere: Tibi quidem lex obſeruata, q̃us nõ ad perfectum adducendo proderit,ſed cum Chriſtus venerit,eccleſia de gentibus per ſolam fidem eius ſperans iuſtificari,perfectionem plenamq; victoriam obtinebit. [Aber autem Cyneus receſſerat quondã à cæteris Cyneis fratribus ſuis, &c.] Cynei poſteri erant Obab, id eſt, Ietliro cognati Moyſi, de quibus alias iam dictum eſt. [Deſcendit itaq; Barach de monte Thabor, & decem milia pugnatorum cum eo. Deſcendit Barach, Barach, inq̃, non iam Lapidoth.i. non iam fulgur, ſed fulmen deſcendit de monte Thabor, ſcilicet Iudæi magni & veri Chriſti apoſtoli afflati ſpiritu ſancto, miſſi à Chriſto, & cum eis decem milia pugnatorum, ſcilicet fide armatus vniuerſus exercitus credentium. Vndẽ canitur in Pſal. Currus dei decem milibus multiplex, milia lætantium dominus in eis in Syna in ſancto. Deſcenderunt, inq̃ dignatione, ſcilicet, quia credentes ipſi illuminati, nondum credentes & adhuc cæcos reſpicere dignati ſunt. Pſal. 67.

De Iahel vxore Aber Cynei, qualiter Syſaram interfecerit, & quòd eccleſiæ de gentibus typum geſſerit. CAP. VII.

PErterruitq; dominus Syſaram, & omnes currus eius, vniuerſamq; multitudinem in ore gladij, ante conſpectum Barach, in tantum, vt Syſara de curru deliliens, pedibus fugeret, & Barach perſequeretur fugientes currus & exercitum vſque ad Aroſeth gentium, & omnis hoſtium multitudo vſq; ad interneciõnem caderet.] Dominus (inquit) perterruit Syſaram. Quis enim alius niſi dominus noſter, dominus virtutum, & rex gloriæ perterruit diabolum, & de curru ſuperbiæ in pedes dejecit eum, iuxta Pſal. dicentem. Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum? Illum ipſe perterruit, ad conſpectum Barach, ad conſpectum apoſtolorum, qui fuẽre ex Iudaico populo, cui Debbora, ſicut iam dictum eſt, id eſt, ſacra lex primo nuptię. Illi erant cœli enarrantes gloriam dei, & illis comitantibus atq; fulminantibus, ſignaq; & prodigia facientibus perterritus diabolus de curru deſiliuit. Imperatorum enim & principum ſeculi, conuerſorum ad Chriſtum, altitudinem perdidit. Quid deinde? [Fugiens (inquit) peruenit ad tentorium Iahel vxoris Aber Cynei. Erat enim pax inter Iabin regem Azor, & domum Aſer Cynei. Iahel cerua ſiue coniugium Pſal. 22. Pſal. 18. Rom.10. Rom.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceruale interpretatur. Significat autē ecclesiā de gētibus, quę veluti cerua ceruo. i. viro suo Christo nunc per fidē copulatur. Quę comedit quidē serpentē admittendo peccati venenū, sed ꝓ hoc pœnitens dicit singulariter ex persona singulorū, dicit vniuersaliter in persona omniū membrorū suorū, qui sunt vnū corpus, vna ecclesia, vnus populus. Quēadmodū desiderat ceruus ad fōtes aquarū, ita desiderat aia mea ad te deus. Delectus de curru, & pedibus fugiēs tabernaculū eius ingressus, & pallio eius opertus est, ꝙa perdito falso diuinitatis vocabulo, ꝙ adulter in publicis glori abatur cōuentibus populorū, occultus irreplit in ecclesiæ tabernaculū, vt occultis ēiūs sub pallio vitijs refocillaretur, vt victoris Christi nō valēs fulcare nomen, saltē morum in domo eius cornū peret pulchritudinē. Sed quid illa fecit? [Tulit (inquit) clauum tabernaculi, assumens pariter & malleū, & ingressa abscōditē & cū silentio posuit supra tempus capitis sui clauum, percussumq; malleo, defixit in cerebrū vsq; ad terrā. Qui soporem morti socias, defecit ac mortuus est.] Verē iuxta scripturā aliā, mulier fortis accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiū suum. Sinistrā manum misit ad clauum, & dextrā ad fabrorum malleos. Talis habitus corporis, profectō figurā crucis exprimit. Clauus tabernaculi ipsum est stigma passionis Christi. Clauum tulit, quę iussa mortificare membra sua super terrā, crucem suam baiulauit, crucifigens carnem suam cū vitijs & cōcupiscentijs. Hoc tunc validē fit, quādo non pro vanitate humanæ laudis, sed pro gloria assumitur dei afflictio carnis, nō, inq;, in ambitione auræ popularis, sed in timore domini. Idcirco Psalmista postulat. Confige timore tuo carnes meas. Rectē igitur sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos. Sinistra inferius ad clauum, visibilis operatio pœnitentiæ est in oculis hominum. Malleus in dextera desuper, timor domini in intentione cordis est. Ita factum est, vt capiti eius defigeret clauum validē in cerebrum vsq; ad terrā. Quare in capite quę fuit vulneri locum? Videlicet quia peccati caput est feriēdum, ne posti quę vētre irrepserit, difficilior pugna sit. Caput prima peccati suggestio est, venter autem subsequens delectatio. Porrō cōsensus cauda est. Vndē ligetur animus, quemadmodum de Beemoth ad beatum Iob dicitur. Stringit caudā sua quasi cedrus. i. fortius tenet, quemcunq; per cōsensum ligauerit diabolus. Igitur in capite quę ratur vulneri locus. i. non expectata cauda consensus, imo delectationis ventre, prima suggestio clauo dominicæ crucis, cum timoris domini malleo transfigatur.

Pſalm. 41

Prouerb. 31.

Pſalm. 113.

Iob 40.

De cantico Debboræ & Barach, à qualibus rectè secundum sensum mysticum in ecclesia Christi sit canendum. CAP. VIII.

CAP. V. CEcinerunt ꝙ Debbora & Barach, filius Abinoen in die illo dicentes: Qui sponte obtulistis de Israel aias vestras, ad periculū benedicite domino.] Canticū hoc iuxta literā supra decurrit sum, spiritualiter in ecclesiā iugiter illis canendū est, qui ad bella spiritualia spōte animas suas obtulerunt. i. qui nō contenti acceptasse præceptum, vt fortius pugnarent cōtra diabolū, secuti sunt & cōsilium, ipōte offerendo animas suas, spōte inq;, & ex voto gratuito, cum rebus & possessionibus ipsis, quas pro domino reliquerunt, tuas quoque vbi cauda popoſcit, obtulerunt animas. Isti sunt reges, illi sunt principes. [Audite (inquit) reges, percipite auribus principes. Ego sum, ego sum, quæ domino canā, psallā deo Israhel.] Ego sum (inquit) Debbora, ego sum (inquit) lex diuina, quæ domino canam. Quanticunq; reges, quæticunq; principes, os suum ad canendum aperiāt, ego sum quę domino canā, nā extra legem diuinā, extra canonicā scripturā nihil est quod domino deo canat. Quid igitur canam? Quidcūq; deo Israhel psallā? [Domine cum exires de Seyr, & transires per regiones Edom, terra mota est, cœliq; ac nubes distillauerunt aquis. Montes fluxerunt à facie domini, & Synai à facie domini dei Israhel.] Seyr pilosus, Edom terrenus, siue sanguinolentus, Synai tentatio interpretatur. quibus vtiq; nominibus, populus ille Iudaicus denotatur hactenus persequens Iacob fratrem suum, id est, supplantatorem de gentibus, populū Christianum, peccatis hirsutum, cupiditate terrenus, crudelitate sanguinolentus, maximē Christi sanguine, & prophetarum eius. Notū autē & certum est, quia de illo Seir exiit, & per regiones illius trāsiuit, populū illum reliquit, & ad nationes trāsiuit, dicēdo nimirū prophetica, dicendo voce euāgelica. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Igitur dñe (inquit) cum exires de Seyr, & transires per regiones Edō, terra mota est, cœliq; ac nubes distillauerunt aquis. i. cum carnales relinqueres Iudæorū phus quoq; restatur, clamātibus, transeamus ex his sedibus, terra omnis, audita euangelij tui prædicatione, ad pœnitentiā mota est. Cæli de quibus scriptum est, cœli enarrāt gloriam dei, cœli, inq;, id est, apostoli, isdemq; nubes, de quibus alibi scriptum est: Et nubibus mandabo, ne pluant super vineam meam imbrem, distillauerunt vbiq; aquis sapientiæ, aquis doctrinæ euangelicæ, ita vt non essent loquelæ neq; sermones, quorum non audirentur voces eorū, & in omnē terrā exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hoc idem verbis quidem paulo immutatis, sed eodem sensu alibi Psalmista concinit. Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto, terra mota est, &c. Reliqua cantici, superius literali expositione digesta, studio proficiscendi præterimus.

Matt. 23

Ioseph.

Pſalm. 18.

Eſaiæ 5.

Pſal. 67.

Moraliter

Moraliter de eo, quòd Gedeon cum à paleis frumenta excuteret, angelum vidit, ad cuius imperium hœdum coxit. CAP. IX.

FEcerunt autē filij Israhel malū in cōspectu dñi. Qui tradidit eos in manu Madian septē annis, & oppressi sunt valde ab eis. Venit autē angelus dñi, & sedit sub quercu quę erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas, patrē familię Ezri. Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumēta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei, & ait: Dñs tecū virorū fortissime,] &c. Hic primo sensus moralis nō prętereundus est, Gedeon cū à paleis frumēta excuteret, angelū vidit, ad cuius imperiū protinus hœdū coxit, quē super petrā posuit, & ius carniū desuper effudit. Quid est frumentum virga cedere, nisi rectitudine iudicij, à vitiorū paleis, virtutū grana separare? Sed hę agentibus angelus apparet. tāto magis enim dñs interiora demōstrat, quāto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdū pręcipit. i. omnē appetitū nostræ carnis immolari, carnesq; supra petram poni, & ius carnium desuper effundi, quē alium significat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur: Petra autē erat Christus? Carnes ergo supra petrā ponimus, cū corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Ius etiā carnium desuper effundit, qui in cōuersatione Christi, ipsas etiam carnales cogitationes exinanit. Quasi enim ius ex carne liquida in petra funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quę tamen mox angelus virga tangit, quia intentionē nostrā nequaq; potestas diuini adiutorij deserit. De petra autē ignis exit, & ius carnesq; cōsumit, ꝙa afflatus à redēptore spiritus, tāta cor nostrū flāma cōpunctionis cōcremat, vt omne quod in eo est illicitū & operis & cogitationis exurat. Perfecta enim mēs solerter vigilat, vt nō solū peruersa agere renuat, sed omnē etiam quod in se per cogitationes turpiter liquatur, tergat.

CAP. XVI.

1. Corin. 10.

De gemino signo velleris, quale in vtroque futurorum præsagium fuerit. CAPVT X.

DIxitq; Gedeon ad dñm, Si saluū facis per manū meā Israel, sicut locutus es, ponā vellus hoc lanæ in area. Si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam ꝙ per manū meam, sicut locutus es, liberabis Israel. Factumq; est ita, &c.] Iuxta historiā dictum quidē est & tentatio, ꝙ adhuc secundo & tertio petit signum, positi superiore signo quod primùm fuit, ascendēte igne de petra, & carnes azymosq; panes cōsumente, vidit & agnouit, ꝙ esset angelus dñi. Nec mirum, ꝙ contra legē potuit tentare dñm, qui post victoria, de auro eiusdē victoriæ facere potuit Ephor, quod & posuit in ciuitate sua Ephra, fornicatusq; est ipse, & omnis Israel cū eo. Vndē Gedeon interpretatur tentatio iniquitatis eorum, licet & alias interpretetur circuiens vterum. Porrō iuxta sensum mysticum, vtrunq; non velleris signum futurorum prælagium est. Quandiu ros in vellere, tam diu in omni terra fuit siccitas, Itemq; econtra, vbi omnis terra rore maduit, solum vellus siccum fuit. Sic profectō, quām diu in Iudæa notus erat deus, quām diu in Israhel magnum erat nōmen eius, totus mundus siccitate, id est, ignorantia dei marcebat, & ecōtra nunc, vbi in tota multitudine & latitudine mundi, spiritus sancti dona diffusa sunt, Iudæa Christum non habens, omni modā supernæ gratiæ squalet inopia. Quod respiciens Psalmista, domino canit, domino patri de filio eius Christo dicit: Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terrā, id est, prius veniet in cognitionem Iudæorum, & descendet deinde super terram, id est, in cognitionē gentium. Ideo autem per vellus populus Iudæorum intelligitur, quia sicut vellus sine corruptione & dolore agni succiditur, ita Iudaicus populus primùm deo adhærens, à fide Christi sine damno ipsius domini est separatus. Quamuis rectè & aliter debeat intelligi. Nam descendet sicut pluuia in vellus, id est, sicut pluuia in vellus descēdit, sine ostensa corruptione & dolore ipsius velleris: ita ipse rex nascetur de virgine sine omni corruptione virginis, & postea descendet sicut stillicidia stillantia super terram, id est, in cognitionem omnium hominum.

Pſalm. 71.

De mystica eius pugna, trecentis viris probatis contra Madian. Cap. XI.

DIxitq; dñs ad Gedeonem: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, & ibi probabo eos. Et de quo dixero tibi vt tecū vadat, ipse pergat. Quē ire prohibuero, reuertatur. Cumq; descendisset populus ad aquas, dixit dñs ad Gedeon. Qui lingua lambuerint aquas, sicut solēt canes lābere, separabis eos seorsum. Qui autem curuatis genibus biberint in altera parte erūt. Fuit autē numerus eorū qui manu ad os projciente aquas lābuerant, trecenti viri,] & reliqua. Et hic vt superius in Barach cantatū est) noua bella elegit dñs. Actum quippe est, vt cū trecentis viris tātum modo qui stantes manibus aquas hauserunt, & cū eo remanserunt, cūctus ad prælij pergerer, eosq; nō armis, sed tubis, lāpadibus, lagenisq; armaret. Nam sicut scriptum est, accensas lampades miserunt intra lagunculas & tubas in dextera, lagenas autē in sinistra tenuerūt, & ad hostes suos cominus venientes, cecinerunt tubis, cōfregerunt lagunculas, lampades aperuerunt. Et hinc tubarum sonitu, illinc lampadarum coruscatione territi hostes sunt in fugam conuersi. De hoc nanque bello per prophetam dicitur: Iugum enim oneris eius, & sceptrum exactoris superasti, sicut in die Madian. Eripiens nempe gentilitatem dominus, superauit iugum oneris eius, cum eam aduentu suo ab illa dęmoniaci tyrannidis seruitute liberauit. Superauit virgam humeri eius,

Cap. VII.

Cap. 5.

Eſaiæ 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum percussore illius, qua ex peruerso opere grauiter deprimebatur, ab humano genere redẽpto compescuit. Superauit sceptrum exactoris eius, cũ regnum eiusdẽ diaboli, qui pro pestifera perpetratione vitiorum consueuerat tributa debita pœnarũ exigere, de fidelium corde destruxit. Quid est hoc, q̃ tale bellũ per propheta adducitur ad medium, & aduentui redẽptoris nostri iltius pugnæ victoria cõparatur? An indicare nobis propheta studuit, q̃ aduentũ redemptoris nostri cõtra diabolum illa Gedeonis pugnę victoria designauit? Talia illic nimirum acta sunt, quę quanto magis vsum pugnandi transeunt, tanto amplius à prophetandi mysterio nõ recedunt. Quis enim vnq̃ cum lagenis & lampadibus ad prælium venit? Quis cõtra arma veniens arma deseruit? Ridicula nobis hęc profectò fuerant, si terribilia hostibus nõ fuissent. Sed victoria ista attestante didicimus: ne parui hæc quæ sunt facta pendamus. Gedeon itaq; ad prælium veniens, redẽptoris nostri signat aduentum, de quo scriptum est: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dñs potens in prælio. Hunc redemptorẽ nostrũ, nõ solum opere, sed etiã nomine prophetauit. Gedeon namq; interpretatur circuiens in vtero. Dominus enim noster per maiestatis potẽtiam, omnia circumplectitur, & tamen per dispensationis suæ gratiã intra vterũ virginis venit. Quid est ergo circuiens in vtero, nisi omnipotens deus sua dispensatione nos redimens, diuinitate cuncta cõplectens, & humanitatẽ intra vterum sumens: in quo vtero & incarnatus esset, & clausus nõ esset? Quia & intra vterum fuit per infirmitatis substãtiam: & extra mundum per potentiam maiestatis. Madian verò interpretatur, de iudicio. Vt enim hostes eius repellendi, destruendiue essent, non de vitio repellentis, sed de iudicio iustè iudicantis fuit. Et idcirco de iudicio vocantur, quia alieni à gratia redẽptoris iustæ damnationis meritum etiam in vocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo introducto centenario numero designatur, nisi perfecta cognitio trinitatis. Cũ his quippe dominus noster aduersarios destruit, cũ his ad prædicationis bella descẽdit, qui possunt diuina cognoscere, qui sciunt de trinitate, quæ deus est, perfecta sentire. Notandum verò est, quia iste trecentorum numerus in tau litera continetur. Et per tau literã, sicut iam diximus, species crucis ostenditur, quæ crucis speciem tenet, cui si super transuersa linea id quod in cruce eminet, adderetur, nõ iam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorũ numerus in tau litera cõtinet, nõ immeritò in his trecentis Gedeonem sequentibus, illi designati sunt, quibus dictum est: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me. Qui sequentes dñm tanto verius tollunt crucem, quanto acrius se domant, & erga proximos suos charitatis cõpassione cruciantur. Vndè & per Ezechielem certo in his trecentis qui in tau litera continentur, hoc exprimitur, q̃ ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductiq; sunt ad fluuium, vt aquas biberent. Et quicunq; aquas flexis genibus hauserunt, à bellica intẽtione remoti sunt. Aquis namq; doctrina sapientiæ, stantis autem genu, recta operatio significatur. Qui ergo dum aquas bibunt genu flexisse perhibẽtur, ab eorum certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cum doctrinæ fluenta hauriunt à rectitudine operũ nõ inflectuntur. Oẽs quippe tunc bibisse aquã, sed non oẽs recto genu steriſſe narrati sunt. Reprobatiq; sunt, qui genua dum aquas biberent, inflexerunt, quia attestante Apostolo: Non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Quia enim, vt diximus, dissolutio operũ in ipsa genuum incuruatione signatur: rectè per Paulum dicitur, Remissas manus, & genua dissoluta erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Igitur Christo duce ad bellũ prodeunt, qui hoc quod ore annunciãt, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritualiter hauriunt, nec tamen in prauis operibus carnaliter inflectuntur: quia sicut scriptum est. No est speciosa laus in ore peccatoris. Itum est igitur ad prælium, cũ tubis, cum lãpadibus, cum lagenis, atq; iste (vt diximus) fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis. Intra lagenas autẽ missæ sunt lãpades: confractis verò lagenis, lãpades ostensæ sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugã verruntur. Designatur ergo in tubis clamor prędicationis, in lãpadibus claritas miraculorũ, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe dux noster secum ad bella prædicationis duxit, qui despecta salute corporũ, hostes suos mortẽdo prosterneret: eorumq; gladios nõ armis & gladijs, sed patientia superaret. Armati enim venerunt sub duce suo ad prælium martyres nostri, sed tubis, sed lãpadibus, sed lagenis. Qui cõsonuerunt tubis dũ prædicãt: cõfregerunt lagenas, dum soluẽda corpora in passione hostilibus gladijs supponunt. Resplẽduerunt lãpadibus, tuorum martyrũ corpora miraculis coruscauerunt. Moxq; hostes in fugã versi sunt, q̃a dũ morirant, crediderunt. Cecinerũt ergo tubis, vt lagenæ frangerẽtur: lagenæ fractæ sunt, vt lãpades apparerent: apparuerunt lãpades, vt hostes in fugã verterẽtur. i. prędicauerunt martyres, donec eorũ corpora cũ eo in morte iolueretur, vt miraculis coruscaret. Coruscauerunt miraculis, vt hostes suos ex diuina luce profterneret: quatinus nequaq̃ deo erecti resisterẽt, sed eũ subditi formidarẽt.

Et notandum, q̃ steterunt hostes ante lagenas, fugerunt autẽ lãpades, q̃a nimirum persecutores sanctæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore politis restiterunt. Post solutionẽ verò corporum apparentibus

Psalm.23.

Roma.12.

Hebr.12.

Eccle.15.

Matth.12. Marc.8. Luc.9. Ezech.9.

apparentibus miraculis, in fugã versi sunt, quia pauore cõterriti à persecutione fidelium cessauerũt. Prædicatione scilicet tubarum fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendũ est etiã hoc quod illic scriptũ est, quia in dextera tubas, in sinistra autẽ lagenas tenuerũt: Pro dextro enim habere dicimus, quicquid pro magno pensamus: pro sinistro verò, q̃d pro nihilo ducimus. Bene ergo hic scriptum est, quòd in dextra tubas, & lagenas in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum verò vilitatẽ pro minimo. Quisquis enim plus facit vtilitatem corporis, q̃ gratiam prędicationis, in sinistra tubam, atq; in dextera lagenã tenet. Si enim priore loco gratia prædicationis attenditur, & posteriore vtilitas corporis: certum est, quia dextris tubæ & sinistris teneantur lagenæ.

De Iepthe Galaaditæ, quòd Abraham quidem in exemplum deo parendi, hic autem in exemplum nobis sit, temeraria vota cauendi, & qualis super illo Ioannis Chrysostomi omilia sit. CAPVT XII.

CAP. XI.

FVit illo in tẽpore Iepthe Galaadites, vir fortissimus, atq; pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad, & reliqua.] Vnum est, quod in isto Iepthe pietas humana rationi admixta iustè accusare possit. i. quod inconsultè nouit, q̃ sine custodia discretionis os suũ ad deum aperuit. Quid enim? Nunquid indiscretè vouere debuit? Nunquid non dñs in lege dixerat, In omni oblatione tua offeres sal? An fortè discretè vouit, vel in hac oblatione sua sal obtulit, qui dixerit, Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunq; primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti cũ pace à filijs Ammon, eũ holocaustum offeram dño? Nónne cognoscere quisq; debet, vtrum bonũ sit vel malum quod vouet: cognoscere & videre vtrum vel maculatum vel immaculatum sit quod offerat? Hoc igitur est, quòd iustè quisq; reprehendat, hoc vnũ in isto est, quod anima deo deuota sapienter vitare debeat. Nam quòd ad deũ cõfugit, quòd fideliter à deo victoriã sperauit, nõ solum nõ reprehensibile, sed & laude dignũ fuit, vnde & in epistola quę dicitur Pauli Apost. ad Hebrœos, in cathalogo patrũ fidelium cõscriptus est, qui per fidẽ vicerunt regna, operati sunt promissiones. Porrò & deus in hoc facto inexcusabilis est, qui nõ prohibuit, quin ille filia suã sibi sacrificaret. Nonne enim eadẽ, qua sanctus Abrahã & ille via venerat ad sacrificandum? Nõ vtiq; nam illũ laudanda obedientia: istum verò castiganda temeritas adduxerat. Rectè igitur quando extendit manũ & arripuit gladium, vt immolaret filiã, non præsto fuit angelus dñi, qui clamaret de cœlo dicẽs: ne extendas manum tuã super puellã, neq; facias illi quicquã. Proinde ille quidẽ in exemplum deo parendi, hic autẽ exemplum sit nobis temeraria vota cauendi. Extat de hoc Homilia Iohannis, qui Chrysostomus dictus est, qua & hoc factũ Iepthe inter illa cõputare nõ dubitauit, de quibus dictum est: Hęc autẽ omnia in figura cõtingebant illis, Vnusquisq;, ait, nostrum debemus esse Iepthe, qui deuictis inimicis cupiditatum nostrarum, voluptatis carnis nostrę offeramus vnicam animã nostram, de qua dicebat propheta: Erue à framea deus animã meã, & de manu canis vnicã meam. Occilis in nobis omnibus delectationibus carnis, victores redimꝰ ad deũ, offerẽtes ei, vt dixi, animã nostrã, quę est singularis & vnica. Sed scissis vestimentis malarũ cogitationum temporalium quę velant animã, offeramus illã occidendã in malis, viuificandum in bonis. Vndè dicebat dominus in euangelio. Qui perdiderit animã suã, inueniet eam. Ac deinceps. Adhuc, inquit, ijsum Iepthe, existimo esse dñm nostrũ Iesum Christum victorem mundi, qui obtulit filiã suam vnicã ipsam ecclesiam tẽpore persecutionis, malis pontificibus, nõ agnorum, sed luporum: ipso dicente: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporũ. Obtulit ergo ecclesiam per immolationẽ martyrum tempore persecutionis, & victimã vnicã obtulit deo. vt sacrificium acceptabile esset patris exlucris vnigeniti. Offert vnicus, vnicam: sponsus, sponsam: pater, filiam. Quid enim potest inueniri fortius integritate & virginitate ecclesiæ: quæ concipit in corruptione, creat in integritate? Virgo est ista, quæ virum non nouit. Plangit autẽ sexaginta diebus virginitatem suam, id est, omnibus suis diebus. Nec enim mittit ad dominũ eos qui ipsa proficiunt, nisi ex magna tribulatione, nisi ex planctu, & fletu, & lachrymis. Hæc ecclesia cultoribus suis lætitiã nõ promittit, neq; in præsenti sęculo securitatẽ: quia reuera omnis lętitia periculosa est, omnis securitas cãlibus plena, omnis iucunditas laqueis impeditur. Hęc prędictus Iohannes. Verùm nos ea prętercurrẽtes, in quibus iubẽtis desuper vel agẽtis dñi maiestas nõ effulget: ad illa properemus, in quibus authore ipso gestis, manifestior mysteriorũ pulchritudo perlucet.

Gene.22.

2.Corin.12.

Pſalm.21.

Matt.10. & 16. Lucæ 10. Matth.10.

De gestis Samson fortissimi, quòd manifestè fuerint opera virtutis dei: & ideirco rectè in illis quærentur mysteria dei. CAP. XIII.

Cap. XIII.

RVrsum q̃ filij Israhel fecerunt malũ in conspectu dñi. Qui tradidit eos in manus Philistinorum quadraginta annis. Erat autẽ quidã vir de Saraa, & de stirpe Dan, nomine Manue, habens vxorẽ sterilem, & reliqua. Samsonis huius Nazaræi fortissimi, omnes sunt actus mirabiles, manifestum in se diuinæ virtutis vel fortitudinis opus exprimentes. Neque enim opera sunt hominis, sed dei: non unquam viribus hominis acta, sed virtute dei mirabilia facientis. Sunt autẽ numero septem. Primus actus est, quod angelico prænunciante ministerio, Nazareus dei de muliere sterili

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.XIII. Cap.14. Cap.15. Cap.16.

sterili natus est. Secundus, q̃ de comedente illi exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Tertius, q̃ captis trecentis vulpibus, caudas earũ iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas & igne succendit, vt pergerẽt in segetes Philistinorũ. Quartus, q̃ percussit eos ingenti plaga, vt stupentes suram formori imponerent. Quintus, q̃ in maxilla asini, in mandibula pulli asinarum, deleuit & percussit mille viros. Sextus, q̃ obsessus Gazæ dormiuit vsq; ad noctis mediũ, & exinde cõsurgẽs, apprehendit ambas portę fores cũ postibus suis & sera, impositaq; humeris portauit ad verticem montis. Septimus, q̃ concussit duas magnę domus columnas, & multo plures interfecit moriens, q̃ ante viuus occiderat. Igitur quia cuncta hæc (vt prædictũ est) opera sunt dei, necq; fieri potuerũt, nisi agente spiritu fortitudinis dei: in singulis vt rerum veritas, dignitasq; poscit, gloriosa scrutemur sacramenta Christi filij dei, in quo septiformis spiritus sanctus requieuit.

De eo quòd Nazareus fore prænunciatus est, & de inuncta matri continentia, quo sensu ad Christum & virginẽ eius matrem aspiciat. CAP. XIIII.

STerilis, inquit, es absq; liberis, sed concipies & paries filiũ. Caue ne vinũ bibas ac siceram, nec immundũ quicq̃ comedas, quia concipies & paries filiũ, cuius nõ tanget caput nouacula. Erit enim Nazareus dei ab infantia sua, & ex matris vtero: & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.] Iam ex hoc ipso, q̃ sterili ex matre nasciturus Samson promittitur: magnis & primis cõparabilis est patribus, Isaac, & Iacob, & Ioseph, qui oẽs steriles diu matres habuerunt, omnesq; fide promerente, supernomunere deficienti naturę dati sunt, & in factis suis Christi dñi nostri figuram prætulerunt, quẽ non more suo natura, sed pręcipua præ omnibus Nazareis, sactũ de vẽtre virgineo protulit gratia. Matris vel mulieris huius sterilitas, beatę Mariæ secundũ figurã est virginitas. Quid enim secundũ naturã sterilius virginitate? Igitur vbi apparet angelus dñi, dicẽs huic, sterilis es, & absq; liberis, sed concipies & paries filiũ: in mentẽ nobis venit Gabriel angelus dñi, Luce 1. dicens illi: virgo es, & nõ cognouisti virum, sed ecce concipies & paries filiũ. Nempe, & quod huic Ibidem. ait, caue ne vinum bibas ac siceram, nec immundum quicq̃ comedas, quia concipies & paries filium, cuius nõ tanget caput nouacula: illa mystice pręparatio est, quę in his angeli verbis intelligẽda est. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: Ideóq; quod nascetur ex te sanctũ, vocabitur filius dei. Denicq; beatę virgini spiritu sancto superueniente, purificari, vinũ ac siceram nõ bibere, & immundũ non quicq̃ comedere fuit. Vinũ quippe ac siceram bibere vel immundũ quid comedere, est voluntatẽ carnis amare, virilesq; per libidinẽ complexus admittere. Sed profectò omnẽ eiusmodi appetitum beatę virgini superueniens spiritus sanctus à mente & corpore eius excluſit. Igitur vinũ ac siceram nõ bibit, nec immundum quicq̃ comedit paritura filium: cuius, cum sit filius dei, caput tangere nõ debeat nouacula .i. blasphema corrodere lingua. Quisquis enim negat illum esse filium dei, quisquis nõ hominẽ ac deum, sed hominẽ tantum illum esse asserit, profectò caput eius ausu sacrilego, & nouacula nimis acuta radit, quod fecit Dalila meretrix .i. synagoga cardinalis ingrata amanti. Erit enim inquit Nazareus dei: Nazareus inquam dei, id est, sanctus dei, quod & dęmoniaca impuritas confessa est, scio inquiens, quis sis sanctus dei. Lucæ 4. Præterea quod oblato sacrificio domino super petrã, stante Manue & vxore eius flamma ascendit. [Cumq; ascenderet flamma altaris in cœlum, angelus domini in flamma pariter ascẽdit.] Illud nobis pulchrè innuit, quia suscepto deus pater sacrificio virgineæ fidei dicentis ad angelum: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum: statim spiritus sancti splendoribus casta repleuit viscera, & receſſit angelus abeà.

Quòd nomine ipso Christũ figurauerit Samson, qui catulũ leonis, manibus in frusta decerpsit, & fauũ mellis ex ore eius sumptũ, comedebat in via: & problemata eius, & vxor alteri tradita, quarũ rerum Christi fuerint signa. Cap. XV.

PEperit itaq; filium, & vocauit nomẽ eius Samson.] Ipsum quoq; Nazarei nomẽ resonat Christum. Samson quippe interpretatur, sol eorũ. Quis autẽ Christum esse nesciat solẽ verum, solem eorũ, qui oculos habent, & in cœlũ aspiciunt? Igitur cuius munere peperit filiũ, eius instructu Cap.xiiii. vocauit nomen eius Samson. [Creuitq; puer, & benedixit ei dñs. Cœpitq; spiritus dñi esse eũ eo in castris Dan, in Saraa & Estaliol. Descendit igitur Samson in Thammata, & reliqua.] Plena sortitudinis res gesta est. [Irruit (inquit) spiritus dñi in Samson, & dilacerauit leonẽ, quasi hœdũ in frusta decerpens, nihil omnino habens in manu.] Catulus leonis sæuus rugiens, qui occurrit illi, typũ prætulit diaboli, qui verè vt catulus leonis sæuus ac rugiens saluatori nostro occurrit, cũ adamantina noctibus, posrea esurijt. Et accedens tentator, dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant, &c. Illic occurrentẽ tibi leonẽ in frusta decerpsit, nihil omnino habẽs in manu. Tertio nanq; tentantem confutauit, nõ fortitudine, qua in illum porerat vti deus, sed ratione, & scripturarũ testimoniis, qualibus & nos vti voluit, quotiescunq; tentaremur. [Et post aliquot dies, inquit, ecce examẽ apum in ore leonis erat, ac fauus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus comedebat in via.]

in via.] Reuertens Samson examen apum, & fauum mellis sumpsit ex ore leonis, quia victo tentatore, Christus regressus in Galileam, in virtute spiritus duodecim Apostolos elegit. Quomodo illi erãt in ore leonis? Planè vt taceã quòd erãt oẽs secundũ Adam natura filij iræ, sicut & cęteri, Petrus & Andreas primi Apost. Philippus quoq; à Bethsaida erãt ciuitate, quã per infidelitatẽ leo diabolus in ore tenuit, ipso testãte dño, cũ dicit: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, q̃a si in Tyro & Sydone factę essent virtutes, quę in vobis factę sunt: olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent. Ephe.2.

Amplius autẽ tunc examen apum & fauũ mellis ex ore leonis assumpsit: quãdo palã in cruce de humani generis hoste triũphans, nõ solũ Apostolos, sed & oẽs, qui per verbũ eorũ crediturí erãt in illũ, de potestate eius eripuit. Igitur fauũ mellis sic sumptũ in manibus comedebat in via .i. voluntatem patris in salutẽ illorũ delectabiliter faciebat in prȩsenti vita, quẽadmodũ dicit: Meus cibus est, vt faciã voluntatẽ patris mei. Interea & problema proposuit Iodaihbus suis. [De comedẽre (inquiẽs) exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo.] Iudęis nanq; loquebatur dñs in parabolis iuxta illud in Psal. Aperiã in parabolis os meũ, loquar ꝓpositiones ab initio. Maximè autẽ tũc illis problema proposuit eiusmodi, quãdo significãs qua morte esset moriturus: Nũc inqt iudiciũ est mundi, nunc princeps huius mũdi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meip sum. In eo nanq; q̃ electo foras principe mundi, omnia traxit ad se, de comedẽre illi cibus exiuit, & de forti dulcedo egressa est. Et huius problematis illi solutionẽ inuenerunt. Dixerũt enim, Nos audiuimus ex lege quia Christus manet in æternũ. Quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Istaq; solutionẽ inuenerunt, veruntamen nõ in aliena vitula, sed in propria arãdo conscientia. Nã quod facere cogitabãt, hoc illum significasse intellexerunt. Quo tandẽ illud coniugiũ fine solutum est? [Iratus inquit nimis, ascendit in domũ patris sui. Vxor autẽ eius accepit maritũ vnũ de amicis eius, & pronubis.] Certum est, palã omni mundo est, quia Iudęis iratus nimis, ascẽdit Christus in domũ patris sui: ascendit inquã, in cœlum, & sedet à dextris dei. Vxor autẽ eius synagoga maritum accepit vnum de amicis eius & pronubis, vnũ de magnis patriarchis & propheris amicis dñi, Moysen scilicet amicum & pronubum Christi, quia de illo scripsit. Illum accepit synagoga, Imò illum accepisse sibi visa est, gloriando in legis eius litera, legendo legẽ eius sine huius gratia. Verbi gratia: Tu inquiunt discipulus eius es: nam nos Moysi discipuli sumus. Iohan.4. Pſal.77. Iohan.12. Marc.16. Iohan.9.

Quod illũ afferentẽ hœdũ de capris, & volentẽ cubiculũ introire, prohibuit pater puellæ, & idcirco iratus, faciã inquit vobis mala, quid mysterij in Christo cõtineat. Cap. XVI.

POst aliquantum autẽ temporis, cum dies triticeæ messis instaret, venit Samson inuisere volẽs vxorẽ suam, & attulit ei hœdum de capris.] Post aliquantũ tẽporis .i. postq̃ resurrexit à mortuis, & in cœlum ascendit, sanctumq; spiritũ Apostolis suis dedit: cum dies triticeæ messis instaret, .i. cum tẽpus euangelicæ prædicationis adesset, vt operarios suos dñs messis in mundum vniuersum mitteret: venit ipse Christus in Apostolis suis, in quibus loquebatur, inuisere volens vxorem suam, conuertere volẽs synagogã, asserens illi hœdũ .i. prædicans pœnitentiã & remissionẽ peccatorum. [Cumq; eius cubiculum solito more vellet intrare, prohibuit eum pater illius.] Pater synagogæ, cœtus pharisaicus, cuius erat officium vel professio, populum instruere, sæuerítate magistri, patris affectu. Talis profectò pater, clauim vlurpãs scientiæ, Christum prohibuit ne intraret cubiculum synagogę. Cæcis nanq; Apostolis, denunciauerunt, ne in nomine eius loquerentur vlli hominũ. [Cui respõdit Samson, Ab hac die nõ erit culpa in me cõtra Philistęos, faciã enim vobis mala.] Sensus penè idẽ & verba cõsona sunt hæc, Hierusalẽ Hierusalẽ quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodũ gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Hæc passurus ore proprio dixit, & postq̃ passus est, postq̃ resurrexit, & in cœlum ascendit, itidẽ loquens in Apostolis suis, in illos Philistęos, in illos potione cadentes, ebriosq; suo sanguine Iudæos, excussio puluere pedum, locutus est. Vobis quidem oportebat primùm loqui verbum dei, sed quoniã repulistis illud, ecce conuertimur ad gentes. Ita iam nõ est ab hac die culpa in me contra vos. Quid enim vltra debui facere, & non feci? CAP. XV. Matth.23. Actor.13.

Quid in eo mysticum sit, quòd trecentas vulpes cœpit, & caudas earum ad caudas, & faces ligauit in medio, & dimisit vt irẽt in segetes Philistinorum, qui tã mulierem quam patrem eius combusserunt. CAP. XVII.

PErrexitq;, & cœpit trecentas vulpes, caudasq; earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio. Quas igne succẽdens, dimisit vt huc atq; illuc discurrerent. Quæ statim perrexerũt in segetes Philistinorum.] Quo perrexit, vel quas cœpit vulpes verus Samson? Ad Gentes perrexit, in omnem terram exiit, perlustransq; templorum antra, ad delubrorum foueas, illas cœpit vulpes, de quibus Psalmista: Philistęos istos, id est, Iudæos ore prophetico percutiens. Tradentur, inquit, in manus gladij, partes vulpium erunt. Vulpes nanq; istæ, maligni spiritus sunt, qui latebãt in cordibus hominum, in simulachris gentium dolosè agentes, responsa fallaciæ suæ proferentes. Cœpitq; trecentas vulpes, id est, in tribus orbis partibus, Asia, Europa, & Affrica, rete suum expandens Pſal.99.

Universidad de Deusto
Biblioteca

expandens, cunctos ad iudicium protraxit, qui pro diis colebantur, dæmones. Et nunc quidem de templis electi: huc, illucq; discurrunt quærentes & non inuenientes requiem. sed in caudis, vbi finis est corporis, colligatum portant incendium, id est, consecuturum in fine seculi non ignorant damnationis iudicium. Statim, inquit, perrexerunt in segetes Philistinorum. Segetes Philistinorum, opera erant iudæorum, studia scribarum, traditiones pharisæorum. Illuc omnes perrexerunt, quēadmodum in euangelio est significatum. Cum, inquit, spiritus immundus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quęrens requiem, & non inueniens dicit: Reuertatur in domum meam vndè exiui. Et cum venerit, inuenit scopis mundatam. Et tunc vadit, & assumit septē alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Diabolus nanq; de corde gentilitatis electus, cum septem, id est, vniuersis malignitatis spiritibus, in gentem illam reuersus est, vndè exiuit: quando primùm de erroribus Aegypti eductam, deus verus ad cultum suum reuocauit. Igitur segetes Philistinorum, & confortatæ iam fruges concrematæ sunt: intantùm, vt vineas quoque & oliueta flamma consumeret: quia videlicet cuncta opera iudæorum, cunctæ cerimoniæ vel ritus eorum dei odio damnati sunt: intantùm, vt ciuitatem quoq; & templum hostilis flamma consumeret. [Dixeruntq; Philistijm. Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est, Samson gener Thānathęi, quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus est.] Planè iudæi & secundum corpus traditi in manus gladij, & secundum animam partes vulpium, id est, malignorum spirituū effecti, ignorare non poterant, quis fecisset hanc rem, quo proclamante patererentur tam pessimam rem. Erat itaq; manifestum in cordibus illorum iudicium, testimonium reddente contra illos conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantiū, & defendere non valentium. [Ascenderuntq; Philistijm & combusserunt tam mulierē quàm patrem eius.] Philistijm, inquam, combusserunt Philistæos voluntate vlciscendi: Iudæi autē Iudæos interemerunt, non voluntate exigentes vindictam sanguinis Christi, sed causa occulta agēte contra semetipsos armati. Obsessi nanq; foris à Romanorum exercitu, triplici (vt historiæ referunt) intrinsecus bello diffecabantur. Bellum erat intra vrbem, bellum inter ciues, bellum ante templum. Eleazarus interiora, & circuitum omnem templi occupauerat. Simon superiora vrbis tenebat. Medius corū Iohannes aduersus vtrunq; pugnabat, Eleazaro inferior, Simone superior. Itaq; per vulpes immisso primùm incendio, Philistæi Philistæos, id est, desertricem Samsonis mulierem cum patre eius combusserunt: quia videlicet per malignos spiritus, quibus potestas data est, Iudęi contra semetipsos inflammati, ipsi synagogam suam cunctumq; ordinem sacerdotalem ac leuitieum perdiderunt, tandemq; visibiliter quoq; exusta est ciuitas, & templum eorum.

Matth. 12. Lucæ 11.

Quomodo percusserit Philistæos, vt stupentes suram fœmori imponerent: & quale vsque hodie, secundum hæc sit opprobrium Iudæorum.

CAPVT XVIII.

QVibus ait Samson: Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, & tunc quiescam.] Iuxta literam quod dicit hoc est, licet causam meam vindicaueritis comburendo mulierem quondam meam, & patrem eius, qui illam viro alteri tradidit: tamen vltionem adhuc expetam ex vobis, tanq; non de vindicibus, sed de hostibus meis. Non enim mihi fauendo, sed vestram vltionem quærendo, illos combussistis. [Percussitq; eos in genti plaga, ita vt stupentes suram fœmori imponerent.] Stupentes, inquit, videlicet stupore corporis. Non enim mentis, sed corporis stupor est, succisis vel obustis varicibus, geniculares quoq; neruos contrahi, sicq; suram fœmori cohærente tam turpiter, q; miserè nates à terra non posse subleuare. Adhuc igitur, inquit, ex vobis expetam vltionem, vt scilicet vulpes supradictæ, quarum caudas iunxi ad caudas faciebus in medio ligatis, non maiore mihi ridiculo per segetes vestras nates suas flammia vrgente agitauerunt, q; vos ipsi per terram vestram nates vestras rependo traxeritis. [Et descendens habitauit in spelunca petræ Ethan.] Ethan interpretatur fortium. Quanta fortitudine secundum hoc nomen de petra eadem cōtra hostem promouerit, claret ex subiectis. Sanè verus Samson virtutum princeps suis itidem inimicis Iudæis dixerit. Licet hæc feceritis, licet facti partes vulpium, & traditi in manus gladij, bellis nihilominus intestinis, & seditionum pertinacia vobismetipsis exitionem. Percutiam vos ingenti plaga, ita vt stupentes suram fœmori imponatis: vt videlicet, quemadmodum is qui arefactis meatibus sanguinis, contracto fœmori suram imponit, ad communem hominum staturam assurgere nequit: sic vos captiui in omnes gentes abducti, & opprobrium omnibus effecti, semper diminuti capitis, & minimæ conditionis habeamini. Tunc quiescam, id est, Psalm. 38. non omnino vos occidam, quemadmodum dixi in prophera: Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei, disperge illos in virtute tua. Hæc dixit & fecit, & descendens atq; discedens vsque hodie habitat in spelunca petræ Ethan. Petræ nanque Ethan, petræ fortium spelunca, ecclesiasticæ fidei conscientia est tuta & solitaria, in qua nimirum ille requiescens habitat.

De asini

De asini mandibula, qua mille viros percussit: & quòd ita Christus per contemptibilia & infirma, fortia quæq; confundat. CAPVT XIX.

DEscenderunt igitur tria milia virorū de Iuda ad specum Silicis Ethan. Dixeruntq; ad Samson, Nescis q; Philistijm imperant nobis?] Ac deinceps. [Inuentamq; maxillam .i. mandibulam asini quę iacebat arripiens, interfecit in ea mille viros.] Iam satis experti fortitudinē Samson Nazarei .i. compertam habētes omnipotentiā Christi filij dei: adhuc tamē ascenderunt Philistijm, ascenderunt potione cadentes, vel casuri iudęi in terram Iuda, in terrā confessionis cōtra ecclesiam catholicam, in qua est fides & confessio veritatis. Descenderunt & propter eos tria milia virorum de Iuda ad ligandum Samson, quia videlicet per tres orbis partes. Asiam, Europam, & Affricam, q̄ plurimi qui de Iuda esse videbantur, qui Christum cōfitebantur, de qualibus apostolis, Ex nobis exierunt, sed nō erat ex nobis, adiutores facti sunt Iudaicę impietatis, multis quidem scissuris, sed eodē Christum apprehendere volentes spiritu malignitatis. Sed quid ille? Inuentam maxillam .i. mandibulā asini, quę iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros. Maxilla vel mandibula asini in manu Christi, illa stulta & infirma mundi, illa sunt ignobilia, & contēptibilia mundi, de quibus Apostolus dicit: Videte vocationē vestram fratres, quia nō multi sapientes secundū carnem, nō multi potentes, nō multi nobiles: sed quę stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quę sunt destrueret. Inuentam itaq; maxillā asini quæ iacebat arripiens, interfecit in ea mille viros, quia videlicet inuentos eos qui non erant, qui ignobiles & contemptibiles mundo atq; abiecti erant, confudit & destruxit inimicos suos: quod iam partim factum est commutando illos in bono: partim faciendū est, damnando illos qui bene occidi nō potuerunt in futuro iudicio. Hoc mirabile opus fecit deus, Samson fortissimus Christus omnipotentissimus. Sciebat q; grande sibi certamen, grauisque disceptatio foret cōtra legisperitos, cōtra oratores, cōtra mundi philosophos, cōtra nobiles & fortes, reges, imperatores, tyrannos. Et hoc sciens, nō vocauit prima expeditione multos sapiētes, nobiles, siue potentes, quorum linguis magniloquis, quorum gladijs siue potestatibus euangelij sui roboraret: sed tales nimirum, qui tāquam leonibus asini, sic despecti essent sapiētibus, nobilibus, atq; potentibus illis: scilicet idiotas, non scribas: homines sine literis, nō sedentes in cathedra Moysi: simplices, non oratores: piscatores, non imperatores. [Et ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum deleui eos.] Asinus prior, id est, Iudaicus: pullus asinæ iunior, est Gentilium populus. Ergo maxilla asini, Apostoli de Iudæis non valde secundum carnem magni aut inclyti: mandibula pulli asinæ, martyres & doctores fuēre de gentibus electi. Nam & si omnes qui de Iudæis, & de gentibus in initio prædicationis euangelicę fuēre vocati, tanq; asinus, velut & pullus asinarum mundo erant despecti: attamen hi qui totum pondus certaminis susceperūt, qui totam victoriam perfecerunt, velut in maxilla asini, & velut mandibula pulli asinarum, magis fuēre contempti, id est, apud mundum istum, stultorum stultissimi, & despectorum despectissimi, qui contumelias honoribus præferrent, pro Christo mori quàm viuere mallent.

1. Iohan. 2.

1. Corin. 1.

Quòd aperuit dominus molarem dentem asini, & egressæ sunt aquæ largissimæ, cuius rei mysterium sit. CAP. XX.

CVnq; hæc canens verba complesset, proiecit mandibulam de manu. Sitiensq; valde. Et, inquit, siti moriar, incidamq; in manus incircumcisorum. Aperuit itaq; dominus molarē dentem in maxilla asini, & egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus hausis, refocillauit spiritum, & vires recepit.] Quomodo verus Samson Christus dominus illam de manu sua proiecit maxillā siue mandibulam: in qua tantam salutē, rantamq; fecit victoriam? Nunquid illos deseruit, aut dereliquit, per quos pugnauit & vicit? Non vtiq; deseruit aut proiecit, sed tamen occidi permisit atq; profecto, & visi sunt oculis insipientium mori. Proiecit ergo illos de manu sua, non inuitos, sed sponta- Sap. 3. neos, tradēs corpora sua propter deum ad supplicia. Clamauitq; & ait: Et siti moriar, &c. Grandis enim illi cura fuit, imò ecclesiæ eius, quę est corpus eius, magna solicitudo, & grandis erat metus: ne decidentibus apostolis, quorū meritis & virtutibus innitebatur, periret religio, fides infirmaretur, & ad delendum Christianum nomen manus incircumcisorum, manus infidelium & impiorum roborarentur. Sed quid? Aperuit, inquit, dominus molarem dentem in maxilla asini: & egressæ sunt ex eo aquæ. Nihil verius, nihil manifestius. Prostratis enim in mortem sanctis apostolis & martyribus, sepulchra illorum viuas aquas emanauerūt, corpora illorum miraculorum gratiam profuderunt. Hoc omnibus membris Christi dulce fuit, hoc omnibus fidelibus eius desudantibus in agone Christiano tale fuit, quale quies lasso, quale per æstum, dulcis aquæ properante sitim restinguere riuo. Nam exinde creuit fides, roborata est spes, charitas magis ac magis inualuit. Itaq; refocillauit spiritum Samson, & vires recepit.

Quòd obsessus hostibus, media nocte surrexit, portas tulit, & cum eis verticem montis ascendit. CAPVT. XXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ABiit quoq; in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, Ingressusq; est ad eã. Quod cũ audissent Philistiim & percrebuisset apud eos, intrasse vrbẽ Samson, circundederunt eũ, positis in porta ciuitatis custodibus, & ibi tota nocte cum silentio prestolates, vt facto mane, ex euntem occiderẽt.] Et meretrix ista fornicariã synagogã significat, cui per prophetã deus dicit: In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebãris meretrix. Ad hanc Sãson ille fortissimus ingressus est, quando Christus in ea cum hominibus cõuersatus est, & apud illã prædicare & miracula facere dignatus est. Sed circundederunt eum Philistei, circundederunt & obsederunt Iudæi, quẽadmodum in Psalmo dicit: Quoniã circundederunt me canes multi, cõsilium malignantium obsedit me. Quid enim Gaza ciuitas, nisi infernum significat? Quid per Philisteos, nisi Iudæorum perfidia demonstratur? Qui cum dominum mortuum viderent, eiusq; corpus in sepulchro iam positum, custodes illico deputauerunt, & eum qui autor vitæ claruit, inferni claustris retentum, quasi Sãson in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson verò nocte media non solum exiit, sed etiam portas tulit: quia videlicet redemptor noster ante lucem surgens, nõ solum liber exijt de inferno, sed etiam ipsa inferni claustra destruxit, portas tulit, & montis verticem subijt, quia resurgendo claustra inferni abstulit, & ascendendo cœlorum regna penetrauit.

Hiere.2.

Psalm.11.

Quòd Dalila quæ Sampson rasit, synagogam significet, quæ Christum blasphemauit, & in caluariæ loco crucifixit: & quid sit mysticè, Samson, id est, Christum ligari. &c. CAP. XXII.

POst hæc amauit mulierem, quæ habitauit in valle Sorech, & vocabatur Dalila. Venerunt; ad eam principes Philistinorum, atq; dixerunt. Decipe eum, & disce ab eo in quo tãram habeat fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinctum affligere. Quod si feceris, dabimus tibi singuli mille centum argenteos. [Hæc mulier tãdem decipiendo prœualuit. Primò tẽtauit, & nõ potuit. Secundò & tertiò tentauit, & nõ potuit. Quartò tentauit, & prœualuit. Et persona quidem vel mulieres secundum historiã plures ac diuersæ, sed secundum mysteriũ vna eadẽq; synagoga est, quæ Christum multoties tentauit, & nec saltẽ in sermone capere potuit: tandẽ autẽ aliquãdo quasi caput eius radendo tentauit, & prœualuit, quia Christum dei filiũ regem suum negando ac blasphemando, in mõte caluariæ crucifixit. Interpretatur autem Dalila paupercula, q̃ nomine synagogã eandem sensu pauperrimã denotat, cum se iactet magnas legis & prophetarũ habere diuitias, & ita habitare in Sorech, quod interpretatur electa vel optima. Sanè qui venerũt ad illã principes Philistinorum, postulãtes vt deciperet amatorem suũ Samson, principes sacerdotum & seniores populi fuerunt: qui plebẽ vniuersam aduersus Christum concitauerunt. Et q̃uis ille quidem secundum historiã falsum locutus sit, dicendo: [Si septem neruiceis funibus necdũ siccis, & adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero vt cæteri homines.] Itemq. [Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorũ hominũ similis.] Ac deinceps. [Si septem crines, crines capitis mei cum licio plexeris, & clauum his circumligatum terræ defixeris, infirmus ero:] In Christo autem nihil horũ falsum est, sed omnia secundum mysterium vera sunt, Imò quoniã in illo spiritũ Christi locutum esse dubitare prohibemur, tantis præsentialiter signis diuinę fortitudinis apparẽtibus: nec illud quod ibidẽ sonuit, quod Dalila audiuit falsum fuisse fateamur, sed ipsam falsam dicentẽ. Ecce falsum locutus es. Quid enim funes nisi peccata

Proverb.5. Psalm.118.

sunt, iuxta illud: Funibus peccatorum suorum vnusquisq; constringitur, Psalmista quoq; dicẽte: Funes peccatorũ circumplexi sunt me. Ergo septenarius funium numerus, peccatorũ numerositas est, quia septenario numero plerunq; vniuersitas significatur. Quis autẽ nesciat, quia verus Sãson Christus Iesus omniũ peccatorum nostrorũ vincula susceperturus erat, & cum esset fortissimus spirituum deus, propter nos homo infirmus, homo passibilis, atq; mortalis apparere habebat? Igitur si septem neruiceis funibus (inquit spiritus Christi) ligatus fuero, infirmus ero. i. nõ, nisi peccata mundi super me tulero, mortalis ero, aut mori potero: nec enim ex meo eur mori debeã causã vllã habeo. Quare autẽ tertiò ligaturã septenariã repetunt? Videlicet propter tria tempora seculi. Primũ ante legem. Secundũ sub lege. Tertium sub gratia: quorũ omniũ peccata tollere vẽturus erat, secundum hominem futurus infirmus & moriturus, secundum diuinitatẽ sic eadem peccatorũ vincula rupturus, quomodo si rumpat quis filũ stuppæ tortum, vel staminis putamen cum ardoremignis acceperit. Et notanda distinctio prædictorum temporũ secundum diuersitatẽ vinculorum. Primi temporis (quod fuit ante legem) peccata, neruiceis funibus necdũ siccis & adhuc humentibus cõparantur: quia videlicet illius ęui homines dissolutos & recẽtes nulla tẽperauerat lex, nihilq; interdixerat deus, quo carnis humidæ fluxũ restringeret. Secundi tẽporis peccata funibus quidẽ, sed necq; neruiceis, necq; humẽtibus rectè figurãtur: quia peccata illorum qui sub lege erant, necq; adeo neruosa, necq; adeo fluxa fuerunt, quippe quæ iustitia legalis qualiscunq;, etsi non consumpsit, tamen vtcunque molliuit: etsi non combussit, tamen aliquantisper exiccauit. Tertij quod nunc agitur temporis peccata, septem Nazaræi capillis cum licio plexis, clauoq; circumligatis rectè signantur: quia videlicet nostra, id est, omniũ qui in Christo credimus peccata, capiti eius pro-

eius propius admota, licioq; relæ euangelicæ complexa, clauiq; crucis illius publica confessione circumnexa sunt. Igitur omnia quidem Nazaræus filius dei in corpore suo pertulit peccata mũdi. Et pro omnibus vsq; ad mortem infirmatus est, pro conditione carnis, sed ex virtute dei cuncta superando, ab inferno reueri non potuit, in sepulchro corruptionem non vidit.

Quando vel vbi dixerit Christus, quia Nazaræus sum, & quomodo raso capite infirmus, sicut cæteri homines effectus sit, quomodo vel quibus defecerit. CAPVT XXIII.

CVmq; ei molesta esset, & per multos dies iugiter adhæreret, spatium ad quietem nõ tribuẽs, defecit anima eius, & ad mortem vsq; lassata est. Tunc aperiens veritatẽ rei, dixit ad eã: Ferrum nunq; ascendit caput meum, quia Nazaræus sum .i. cõsecratus deo de vtero matris meæ. Si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiã, eroq; vt cæteri homines. Caput Christi deus, inquit. Apost. quod tunc radit, quãdo nouacula acuta linguæ blasphemantis, virtus eius & diuinitas denegatur. Sed quomodocunq; vel quãtumcunq; radatur, nunquid ab illo fortitudo sua receder & deficiet, eritq; vt cæteri homines? Planè illis deficiet, & illis infirmabit, qui illũ blasphemãdo raduntur, vt nihil prosit eis aduersus filiũ hominis in hunc mundũ, qui illũ negant verũ deum, verũ esse dei filium. Defecit, inquit, anima eus, & vsq; ad mortẽ lassata est. Iuxta historiam sic factũ est, & sic fieri vtiliter prouidentia diuina permisit, vt audiret omnis mundus, quãtum in amore meretricis naufragiũ sit, & muliebris sentina cedrinis quoq; fortium virorũ rabulis q̃ pernicriosa sit, vt, inq̃, audiret omnis mũdus, & haberet omnis sapiẽs exẽplum cauendi, sciens q; nec Sãsone fortior, nec Salomone sapientior esse potlit. Porrò vt cœptũ prosequamur mysteriũ, tunc anima domini Iesu quodãmodo defecit, & vsq; ad mortem lassatus spiritus fortitudinis eius, quãdo post multas tentationes Dalilæ, id est, pauperculæ synagogę, dicentis: In qua potestate hæc facis? Tu quis es? Quẽ teipsum facis? tãdem adiuratus est ab eadẽ dicente: Adiuro te per deũ viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus, si tu es filius dei benedicti. Tunc, inquit, anima eius defecit, tristis vsq; mortem, molestè nimis interpellata, & tunc aperuit illi omnem veritarem, quòd esset Nazaræus, id est, sanctus dei filius. Dixit enim: Tu dixisti, Ego sum. Et adiecit: Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis, sedentem à dextris virtutis dei, & venientem in nubibus cœli.

Matthei 26. Iohan.1. Iohan.8. Matt.26.

Quomodo vel à quo tonsore rasum fuerit caput huius Nazaræi, id est, Christi. & de eo quòd Philistiim clausum in carcere Samson molere fecerunt, erutis oculis, omni Christiano hoc exemplum cauendum sit. CAP. XXIIII.

ATilla dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocauitq; tonsorem, & rasit septem crines eius, & cœpit abijcere eum, & à se repellere.] Tonsor quem meretrix illa conduxit, vt raderet septem crines dormientis Nazarei, Pilatus extitit, cui vinctum dominum nostrum, sanctũ sanctorum tradidit & negauit, & in monte caluariæ crucifigi postulauit. Ibi rasit septem crines dormientis, id est, regem suum detestata est, & vniuersum ius eius abdicauit, quasi ouis obmutescentis, quasi agni corã tondente se os suum non aperientis. Cœpitq; eũ abijcere, & à se repellere, insuper & insultare dicẽdo, moto & agitato capite, Vãh qui destruit templũ dei, & in triduo illud reædificat. Saluum fac temetipsum. Statim enim ab eo fortitudo recessit, scilicet vt visum est inimicis, præsertim cum diceret ipse: Deus deus meus, vt quid mẽ dereliquisti? [Quem cum apprehendissent Philistiim, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt.] Euulsione oculorum Samson, ipsa interfectio domini figurata satis aptè intelligitur: quia videlicet in morte non solum visus, sed & cæteri omnes sensus auferuntur. Gaza ciuitas, infernum significat, in quo catenis vinctum impij dominum teneri voluerunt, sed hoc impossibile erat. Nam deus (inquit Apostolus) illum suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Et clausum, inquit, in carcere molere fecerunt. Hoc iuxta literam significari Hebræi volunt, quod pro iobole robustissimorũ virorum mulieribus ac libidini vacare cõpulsus sit, & ad hunc sensum pertinere, quod in Esaia Babylon dicitur: Tolle molam & mole farinam, quod scilicet in morem sorti cunctorum libidini pareat maximè pro eo, quod continuò subjungitur, denudà turpitudinem tuam. Sed nunquid hostes Philistæi de semine Hebræorum fortes viros multiplicari optauerunt? Ergo hæc opinio q̃ turpis, tam & friuola est. Moraliter exemplum hoc omni homini cauendi est. Sciendum quippe est, quòd aliquando prius oculus intellectus obtunditur, & postmodum animus captus, per exteriora vagatur desideria, vt cæca mens quo ducitur nesciat, & se carnis suę illecebris subdat. Aliquando verò prius desideria carnis ebulliunt, & post longum vsum illiciti operis oculũ cordis claudunt. Nam sæpè mens recta cernit, nec tamen audenter contra peruersa se erigit, & renitens vincitur, dum hoc ipsum quod tangit vel agit dijudicans, carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerunq; prius oculus contemplationis amittitur, & post carnis desideria huius mundi laboribus animus subiugatur, testatur Samson ab Allophylis captus, qui postq̃ oculos

Esaiæ 47. Actu.2. Esaiæ 53. Mar.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XVI.

oculos perdidit, ad molam deputatus est: quia nimirum maligni spiritus, posti tentationum stimulis intus aciem contemplationis effoderint, foris in laborem circuitus mittunt.

Quid sit mystice Nazarei nostri, id est, Christi capillos renasci cœpisse, & quomodo multo plures interfecit moriens, q; viuens occiderat, & quam domum, & quibus discussis columnis, deiecerat. CAP. XXV.

IAmq; capilli eius renasci cœperant, & principes Philistinorũ conuenerunt in vnum, vt immolarẽt hostias magnificas Dagon deo suo, & epularẽtur, dicentes: Tradidit deus noster inimicũ nostrum Samson in manus nostras. Quod etiã populus videns, laudabat deum suum, eademq; dicebat. Lætãtesq; per conuiuia sumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samson, & ante eos luderet, &c.] Ludus iste in luctum, lætitia hæc in mœstitiã, epulæ istæ in vomitum cõuersæ sunt, ira vt cruentas crapulati euomerent animas, oppressi magnę domus ruina. Nã multo plures interfecit moriens, q; ante viuus occiderat. Porrò capilli Samson fortissimi, inuicti, & insuperabilis, scilicet Christi filij dei: capilli, inq; huius nunc renasci cœperunt, Quãdo Petrus qui illum negauerat, cęteriq; omnes apost. qui omnes relicto eo fugerãt, illo resurgente à mortuis, fidem atq; fiduciãre sumpserunt. Et Philistinorum quidem principes, & populus gaudebãt, dicentes: quia mortuus est seductor ille, & periit nomen eius, qui cõmouit vniuersam terrã, incipiens à Galilęa vsq; huc, & decẽs seduxit plurimos. Hæc dicẽtes, & ita lætãtes immolabãt hostias magnificas, nõ deo, sed diabolo: nõ inq;, in templo dei, sed in tẽplo diaboli, scilicet Dagon. Dagon quippe interpretatẽ piscis tristitiæ, illum significãs, de quo in Esaia scriptum est: In die illa visitabit dominus in gladio suo duro & grãdi & forti, super Leuiathan serpentem vectẽ, & super Leuiathan serpentẽ tortuosum, & occidet cetũ qui in mari est: huic, inq;, immolabãt hostias, ex quo manus suas Christi sanguine impleuerunt, & quicquid deinceps sacrificãt vel offerunt, nõ deo patrum suorũ, sed diabolo offerũt. Lętãtes itaq; inter huiusmodi epulas, præceperunt vt vocaretur Sãson, & ante eos luderet, & ipsi spectabãt ludentẽ Samson. Cõprehensos quippe apostolos Christi pessimi lusores cęciderunt, vt dẽ tamen illi gaudentes, q; digni essent pro nomine Iesu contumelia pati, spectaculum, inquiunt, facti sumus mundo, & hominibus, & angelis. Ludebat ergo in illis mẽbris suis Christus, quicquid enim miraculorum agebat, quicquid sanę doctrinę dicebat, ludus erat, & vanitas impijs spectatoribus. [At ille apprehẽdens ambas colũnas, quibus innitebatur domus, alterã earũ dextera, & alterã leua tenuit, cõcussitq; fortiter colũnis, cecidit domus super omnes principes, & cęterã multitudinẽ, quę erat ibi.] Quis hoc non videat, quis nesciat, quia deserta facta Hierusalẽ, desolata quoq; domus sanctificationis eorũ, & gloria eorũ, cecidit super omnes principes, & cæterã multitudinẽ? Nõ enim ita mediocriter, vt quodã à Babylonij, nõ, inq;, ita parcè tẽplum illud antiquissimũ à Romano excidio euersum est: sed cecidit funditus, & cum gẽte ipsa periit, ita vt non sit relictus lapis super lapidem qui nõ destrueretur. Perdiderunt locũ & gentẽ, cuius meru simulato ne perderẽt, mortem domini sibi expedire voluerunt, dicendo: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum & locum & gentẽ. Hoc ecõtrario cõtigit, nã potius ideo, quia nõ dimiserunt eum sic, omnes gentes credẽt in eum, Romani quoq; illorũ & locum, & gẽtem tulerunt. Rectè ergo dictũ est, quia multo plures interfecit moriens, q; viuus occiderat. Multo magis enim, quia mortuus est, nos in eũ credimus, & inimici tã visibiles q; inuisibiles perierunt & perdiderunt, imò & perditi sunt: q; aut nos crediturj, aut ipsi perituri vel perdituri erãt, si dimissi essent eum viuũ. Igitur relumpris viribus, columnas duas, quibus innitebatur domus, Samson tenuit, quibus & excussa domus cũ perditione multorum cecidit: quia videlicet Christus à mortuis suscitatus, & claritate quã habuit priusq; mundus esset apud patrem clarificatus, vtrunq; columẽ gentis illius, regnum scilicet, & sacerdotium vetus iratus fortiter concussit: & per manus Romanorum cum duplici, id est, corporis & animæ Iudæorum contritione locum ipsum euertit.

Mart. 26.

Esaiæ 27.

Actu. 5. 1. Cor. 4.

Iohan. 11.

De historia, qua tribus Dan tulisse idolũ Miche, & viri stirpis Beniamin narrãtur mulierem incredibili libidinis furore vexando interfecisse, quod vehementer Israhelitas duplicis fornicationis crimine infamet. CAP. XXVI.

CAP. XVII.

FVit eo tempore vir quidã in monte Ephraim, nomine Michas, qui dixit matri suæ: Mille centum argenteos quos separaueras tibi, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo, & apud me sunt.] Ac deinceps. [Reddidit igitur matri suæ. Quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis schulptile & conflatile, &c.] Duo gentis Israheliticę mala, duplicẽ fornicationem populi Israel, ex hoc loco vsq; ad finem huius libri scriptura sancta culpare & execrari laborat: propter quæ penè continua, & nunq; nisi paucissimis iudicibus, siue regibus iustis frenantibus interdum coercita, dominus terræ illi & populo tories iratus est, & adhuc manus eius extenta. Prima nanq;, id est, fornicatio animæ est, qua à deo legitimo viro creatura recedens, idolis prostituitur, & diuni nominis adulterium perpetrat, sculptili atq; conflatili communicando illud. Hoc adulterium, hanc fornicationem spiritualem in gente illa præsens lectio vehemẽt percutit

percutit, quo in tantũ ardebat: vt tũc tẽporis nõ solũ Michas, vnus homo schulptile fecerit, sed & integra tribus Dan, p magno cõmodo sibi illud furata fit: cũ adhuc inter cæteras tribus sortẽ non accepisset, & idcirco dei veri auxiliũ saltẽ pro tẽporalibus bonis impensius quęrere debuisset. Sic enim dictũ est: [In diebus illis nõ erat rex in Israel, & tribus Dan quærebat possessionẽ sibi, vt habitaret in ea. Vsq; ad illũ enim diẽ, inter cæteras tribus sortẽ non acceperãt.] Et post aliqua: [Tulerunt sculptile Ephod, & idola, atq; cõflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis? Cui respõderunt: Tace, & pone digitũ tuum super os tuũ, & veni nobiscũ, vt habeamus te patrẽ & sacerdotẽ.] Ephod indumentũ sacerdotale significat, quod in Exodo & Leuitico superhumerale dicimus. Teraphin autẽ proprie appellãtur, figuręq; & imaginũ. Hęc ergo prima est fornicatio, qua populus Israel pronus ad idola, secundũ animã fornicabatur à deo suo. Altera fornicatio est, quæ diuersis libidinũ ludibrijs corpora cõmaculat, tunc perniciosiõr, quãdo cõtra naturã Zodomitica debacchat insania. Hęc quãta efferuatione populũ illũ dissoluerit, acerrimè lectio præsens insinuat. [Fuit (inqt) quidã Leuites habitãs in latere mõtis Ephraim, qui accepit vxorẽ de Bethlehẽ Iuda. Quæ reliquit eũ, & reuersa est in domũ patris sui Bethlehẽ, mansitq; apud eũ quatuor mẽsibus,] & reliq. Quid hoc auditu turpius, scelestius, crudelius? [Veneruñt (inquit) viri ciuitatis illius filij Belial, & circũdãtes domũ senis, fores pulsare cœperũt, clamãtes ad dominũ domus, atq; dicẽtes: Educ virũ qui ingressus est domũ tuã, vt abutamur eo.] Illo obiecrãte vix abacti ne scelus hoc cõtra naturã operarent in virũ, facta cõmutatione nequissima vxorẽ eius tota nocte abutẽdo, incredibili libidinis furore vexauerũt. Denicq; mortua est. Illa ciuitas Gabaa in tribu Beniamin erat. Tota tribus Beniamin sceleris eiusdẽ maculã cõmunem sibi fuisse, atrociter, pstella est. [Cõgregatis quippe pariter omnibus filijs Israel de Dan vsq; Berſabee, quadringẽtis millib. peditũ pugnatorũ, vt pugnarẽt cõtra Gabaa Beniamin, cũ misissent nuncios ad omnẽ tribũ Beniamin, qui dicerẽt: Cur tantũ nefas in vobis repertum est, tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitiũ perpetrãrũt, vt moriãtur, & auferat malũ de Israel: noluerunt fratrũ suorum filiorũ Israel audire mãdatum, sed ex cũctis vrbibus, quę suæ sortis erãt, cõuenerunt in Gabaa, vt illis ferrẽt auxilium, & cõtra vniuersum Israel populũ dimicarẽt.] Sed & cunctũ Israel, qui cõgregatus fuerat, reddere illis, p scelere quod merebãtur, indubitabilis diuini oraculi iussiua, sceleris eiusdẽ coarguisse videtur [Cõsultus enim dominus à dicentibus, quis erit in exercitu nostro princeps certaminis, respondens: Iudas (inquit) sit dux vester.] Attamẽ. [Egressi filij Beniamin de Gabaa, occiderũt de filijs Israel die illo, viginti duo milia virorũ.] Iterum: [Consultus dominus à dicentibus: Debemus vltra procedere ad dimicãdum cõtra filios Beniamin, an nõ: Ascendite (inquit) ad eos, & inite certamẽ.] Attamẽ. [Occurrẽtes eis filii Beniamin, tũta in eis cędę bacchati sunt, vt x. & viii. milia virorũ gladiũ educentiũ prosternerẽt.] Tertiò tandẽ cõsulentibus atq; dicẽtibus: [Exire vltra debemus ad pugnã cõtra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Ascẽdite, inquit, cras enim tradã eos in manus vestras.] Et sic factum est. Ergo nõ solum Beniamin, quã manifestum scelus infamauit, sed & pugnãtem cõtra illos Israel occulti iudicij dei veritas redarguit. Cur enim vindicibus tãti sceleris victoriatã sera tamẽ q; luctuosa prouẽit: nisi quia in quo alios impugnabãt, seipsos accusabant? Igitur, vt præmissum est, duplicis fornicationis, animæ scilicet & corporis, populũ Israel præsens historię locus vehementer accusat, & acerrimè percutit, ad hoc valens, vt quemadmodum ait Apost. Omne os obstruatur, & non magis Iudæus q; Græcus de iustitia coram deo glorietur.

Rom. 3.

Quod Christum regem qui venturus erat, scriptura sancta sustinuerit, toties dicendo: In diebus illis non erat rex in Israel. Cap. XXVII.

SVper hoc hic itidem scriptura vehementer ingemiscit, cum inter narrãdum semel & tertiò dicit: In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisq; quod sibi rectum videbat, hoc faciebat. Quẽ putas, vel qualem regẽ in diebus illis in Israel nõ fuisse deplorat? Nunquid quando rex datus est Saul, abstulit fornicationes istas? Nunquid Achaz? Nunquid Manasses? Imò tã hu, q; plerisq; regũ cæterorũ, illas auxerunt, extruendo altaria vniuersę militię cœli, hariolãdo, & obseruãdo auguria, traducendo filios suos per ignẽ, faciendo pythones, & multiplicãdo aruspices: Ad summũ, præter Dauid & Ezechiã & Iosiã, omnes peccauerunt. Nam de peccato Dauid quod fecit in Vriã silebimus, quia trãstulit illud dominus. Quẽ ergo regẽ in illis diebus nõ fuisse scriptura deplorat, nisi illum, cuius solius aduẽtu vel regno cõsummaretur pręuaricatio, & finem acciperet peccatum, & delerẽt iniquitas, & adducerẽtur iustitia sempiterna, & impleretur visio & ,ppheta, & vngeretur sanctus sanctorũ? Hic nempe deerat rex, cũ data esset lex. Et lex quidem peccatum ostendere poterat, sed à peccato liberare non poterat. Solus iste rex eos omnes qui regni eius susciperent, à peccato gratia sua liberare habebat. Cum igitur tãta enarrat scriptura peccata populi Israel, rectè & oportune congemiscit dicens: quia in diebus illis non erat rex in Israel.

2. Reg. 21.

Danie. 9.

De Ruth Moabitide, quod per illam alienigenam generatio Christi quodammodo recuperata sit, & quod illa fuerit petra deserti, de qua Esaias: Emitte (inquit) agnum dominatorem terræ, de petra deserti. CAP. XXVIII.

Esaiæ 16.

In diebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex Ii. Ruth. CAP. I.

IN diebus vnius iudicis, quando iudices præerant in Israhel, facta est fames in terra. Abiitq; homo de Bethleē Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide, cum vxore sua, ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & è duobus filijs, alter Maalō, & alter Chelion Ephratei de Bethlehem Iuda.] Librum hunc Hebræi in librum Iudicum compingunt: idcirco quia in diebus Iudicum facta narratur historia. Valde hoc fidelem animum delectat, quòd nomine Ruth potius q̄ Booz, aut Noemi in titulo prænotatur. Non enim parum splendoris habet, quòd series generationis Christi, in mortibus virorum Israhelitarum, & Iudaicæ tribus penè defecta, per fidem alienigenæ refarcita est, sicut ipse historicæ narrationis ordo continet. Quod prophe-
Esaiæ 16. ta respiciens: Emitte (inquit) agnum domine dominatorem terræ de petra deserti, ad montē filiæ Sion. Petram deserti Ruth Moabitidem dicit, petrā videlicet propter propriā fidem, petram verò deserti, propter desertitudinem Moabiticæ gentis, quæ verè idcirco desertum est, quia do-
Esaiæ 33. minum inhabitatorē non habebat, quemadmodū & reliqua gentilitas, quā alibi propter causam eandem prophetа idem desertā appellat, dicendo: Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitu-
do. Sciebat nascituru esse Christum de semine Dauid filij Iesse, filij Obed, quē de Booz hæc alie-
nigena peperit, quam ille beneuolus secundum legem accepit, vt suscitaret semen propinqui sui. Hoc, inq̄, ille respiciens, emitte, inquit, agnum domine, dominatorē terræ, de petra deserti ad mō-
tem filiæ Sion, admirando scilicet in gratia dei, quòd agnus dei dominator terræ, cum sit ex Iu-
Esaiæ 2. dæis salus ipse gentium, primùm tamen de fide gentili venturus esset ad montem filiæ Sion. Ad huc autem acrius percutiens Iudæorum supercilium, in principio libri. Nisi (inquit) dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus, continuò subiungēs: audite verbum domini principes Sodomorum, & percipite auribus legem dei nostri populus Gomorrhæ. Quo enim secundum superiores geminæ formicationis narratiō-
nes, quo, inq̄, populus huc qui legem acceperat, populo Sodomorum aut Gomorræ iustior erat, qui legem non acceperat? Sed reliquit dominus semen fide Ruth Moabitidis promerente, & Bo-
oz per iustitiam legis semen fratri suo suscitante, vndè Christus secundum carnem nasceretur, quo factum est, vt gens Israhelitica nequaquam Sodomæ aut Gomorræ similis in perditione re-
maneret. Hoc igitur dicendo propheta, Iudaicum os obstruere contendit, vt de meritis suis nemo audeat gloriari. Et signanter dixit, nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen. Exercituum inq̄, quia videlicet in exercitibus suprascriptis filiorum Israel contra Beniamin, iudicium cū mi-
sericordia moderando, & in vtrisq; peccata Sodomitica puniuit, addita etiam fame, propter quā vir primus de Iuda peregrè obijt cum filijs suis, & deinde per gentilem (vt iam dictum est) fidem, reliquum seminis, vndè salus procederet, defunctis eisdem suscitauit.

De Elimelech & vxore eius, & duobus filijs, quid vel quomodo de his in Paralipomenon scriptum sit. CAP. XXIX.

IPse (inquit) vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & è duobus filijs, alter Maalon, & alter Chelion Ephratei de Bethlehem Iuda. Ephratei dicti sunt, scilicet ab Ephrata vxore Caleph-
iste Elimelech in Paralipomenon vocatur Ahalai, vel Oholoi, & filius fuisse scribitur Sesain filij Iesi, filij Abphaim, filij Nadab, filij Semmei, filij Onan, filij Iheramael, filij Efrom, filij Phares, filij Iuda, filij Israel. Quòd autem illic dictū est, Sesain autem non habuit filios, sed filias, quia filij eius, imo filij Elimelech, scilicet Maalon & Chelion, quorum auus fuit, ablatis filijs mortui sunt. Item in
1. Paral. 4. Paralipomenon scriptum est: Et cognationes domus operantiū byssum in domum iuramenti, & qui stare fecit solē virtq; mendacij, & securus, & incendens. Qui principes fuerunt in Moab, & qui reuersi sunt Leē. Hæc autem verba verera. Hi sunt filij figuli habitantes in plantationibus, & in se-
pibus apud regem in operibus eius, commoratiq; sunt ibi. Traduntur hunc fuisse Elimelech, in cu-
ius tempore Iosue steterit propter præuaricationes legis, vt tanto miraculo viso conuerterentur ad dominū deum suum. Quod quia facere contempserunt, idcirco fames inualuit. Et ille quia in tri-
bu Iuda prior videbatur, famis inopia cum vxore & filijs non solum patria pelleretur, sed etiā in eadē peregrinatione cum filijs moreretur. Viros autē istos mendacij esse filios eius Maalō & Cheli-
on, qui illic securus & incendens appellātur, & de quibus dicitur quod principes fuerint in Mo-
ab, eo q; vxores Moabitides duxerint, quod in Hebræo expressius ponitur, vt ab eruditis linguæ illius didicimus, vt non principes, sed mariti dicantur. Quod verò sequitur, quæ reuersæ sunt in
Lee m, Noemi & Ruth demōstrat quę in Bethlehem, id est, panē, post inopiā famis audita vberta-
te panis in Bethlehem reuersæ sunt. Et quia hęc historia in lib. Ruth scribitur, idcirco subsequitur, hæc autem verba vetera. Figulos verò dicit habitantes in plantationibus & sepibus, progeniem quæ de Ruth propagata est. Quæ in sepibus & plantationibus habitasse dicitur, quando ad regi-
am dignitatem hæc plantatio peruenit. Commemorati sunt ibi, hoc est, in Bethlehem apud regē in operibus eius, quia ex eis Dauid rex ortus est, cuius opera miris præconijs prædicantur.

Commentariorum in librum Iudicum, Finis.

RVPERTI

Ruperti Abbatis Tuitiensis DE TRINITATE, ET OPERIBVS EIVS, IN LIBROS REGVM Commentariorum, LIBER PRIMVS.

Quòd quartæ ætatis mundi Dauid fuerit initium: & quomodo hæc ætas respondeat quartæ diei primorum dierum seculi. CAP. I.

POST ampla vlrentis ac florentissimæ ætatis tertiæ spectacula, quarta rādem mundi splendida nos excipit ætas. Eius pulchritudo lucida, mentis nostræ oculos quasi à terra in cœlum leuet, vt post actualia legis institura, regum & prophetarum, qui sub ipsis prophetauerunt, facta sortia & cœlestia partim contemplemur eloquia. Nam pulchra quidē terræ plantaria, quæ tertio die plantata vel produci iussa sunt, sed pulchriora cœli luminaria, quæ quarto die facta vel in firmamēto posita sunt. Sic nimirū pulchra quidem & bona sanctæ legis opera, quæ tertia mundi ætate in figuram futurorum præcepta sunt, sed pulchriora regum coronatorum & prophetarum facta & dicta, quæ in typum regni dei, in testimonium magni ac veri regis Christi præsplenduerunt. Hanc enim quartam ætatem, quartæ diei in laudem creatoris conūbilare rectè dixerim, & secundum opera vtriusq; spiritum sanctum, spiritum prædicari fortitudinis, quia videlicet & quarto die luminaria firmamentum ornauerunt in potestatibus & firmissimis ordinibus suis, & quarta ætate, in psalmis canoris, scriptisq; propheticis, regali authoritate sermo dei conualuit, auctum est verbum promissionis. In quo: In eo videlicet, quòd is qui hactenus homo vel semen in Isaac vocandum patri Abrahæ promissus fuerat, iam rex promittitur cum iuramento dicentis ad Dauid, De fructu ventris tui ponam super sedem tuā. Item, Semel iurauī in sancto meo, si Dauid mentiar? Semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis. Hoc maximè hæc ætas à præcedēte distinguitur, vt illa tertia fuerit, hæc iam quarta computetur. Igitur in gloriam Christi filij dei regum regis, & prophetarum domini, cœptum peragentes cursum, ætatem hanc ingredimur, præeunte nos & propitio nobis, si dignetur, sancto fortitudinis spiritu. Gene. 22. Psal. 131. Psal. 88.

Quòd primus & secundus liber Regum apud Hebræos Samuel vocentur, & quòd regnum Saul, regnū peccati, Dauid autem regnum Christi significârit. Cap. II.

PRimus & secundus Regum liber apud Hebræos Samuel dicuntur, videlicet, eo quòd de regno Saul, regnoq; Dauid, quæ his continentur libris, per istum quasi mediatorem dei & regum ordinata sunt. Interpretatur autem Samuel nomen eius deus. Quo nomine rectè sermo dei significatur, per quem vtriq; regnum peccati destructum, & regnum iustitiæ constructum est. Saul quippe quē dominus peccanti populo iratus dedit, dicens ad Samuel, 1. Reg. 8. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos, reguum præfigurauit peccati & mortis, quod abiecto dei iugo, genus humanum stultè nimis appetiuit. Hoc ipsum significat Saul nomine proprio, interpretatur enim petitio. Porrò Dauid quem illo proiecto secundum cor suum dominus elegit, regnum iustitiæ, regnum Christi significat, quod humano generi, destructo regno peccati, propitius deus contulit. Nec verò solum regnū, sed & sacerdotij principatus, hoc prænuncio à posteris Heli ad Sadoch translatum est in figuram sacerdotij veri, quod à Iudæis in ecclesiam Christi transponendum erat. Ab ipso igitur Samuel, cum sit duodecimus, & nouissimus Iudicum, sic incipit primus liber Regum.

De Helchana & vxoribus eius Anna & Fenenna, & de oratione Annæ & ortu Samuel. Cap. III.

CAP. 1.

FVit vir vnus in Ramathaim Sophim, de monte Ephraim, & nomē eius Helchana, filius Hieroham filij Heliu, filij Tohu, filij Suph Ephrateus, & habuit duas vxores. Nomen vni Anna, & nomen secundæ Fenenna. Fueruntq; Fenennæ filij, Annæ autē nō erant liberi.] Ramathaim autē interpretatur excelsa duo, & hæc excelsa duo, duæ intelliguntur tribus, regia videlicet & sacerdotalis. Quod pater Helchana de tribu fuerit Leui, Paralipomenō liber 1. Para. 6. plenissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pleniſſimè docet,in quo ſeries genealogiæ illius uſq; ad Leui producitur.Matrem quoq; eius
1.Para.2. de tribu Iuda extitiſſe monſtratur,in eo quòd Ephrateus vocat. Ephrateus ab Ephrata vxo
re Caleph,quam conſtat fuiſſe de tribu Iuda,dictus eſt.Et ſi quem mouet quòd ab Ephraim
1.Reg.17. non Ephrata,Ephrateus vocetur,videat in ſubſequẽtibus qualiter Dauid filius viri Ephratei
vocetur,cum liquidò pateat eundẽ Iſai non de Ephraim,ſed de tribu Iuda extitiſſe,& probet
1.Para.2. eundem Helchanã Ephrateum ab Ephrata,nõ ab Ephraim dici. Sophim ſpeculatores inter
pretantur.De monte Ephraim,de monte verò Ephraim fuiſſe dicitur, quia ibi erat eius habi
tatio.Intra cunctas nanq; tribus,habitationem Leuitarum fuiſſe non dubium eſt. [Et aſcen
dit vir ille de ciuitate ſua ſtatutis diebus.] Tribus feſtiuitatibus,paſcha videlicet, pentecoſte,
& ſolennitate tabernaculorum,aſcendebat in domum domini. [Deditq; Fenennæ vxori ſuæ,
& cunctis filijs eius & filiabus partes.] Hæ partes veſtes intelliguntur, quæ in eiſdem tribus ſe
ſtiuitatibus,iuxta morem illius gentis vxoribus & liberis ac famulis tribuebantur. [Ne re
putes ancillam tuam quaſi vnam ex filiabus Belial, quia ex multitudine mœroris & doloris
mei locuta ſum vſque in præſens.] Belial enim interpretatur abſque iugo. Et notãdum,quòd
omnes qui ebrietatem ſectantur,filij Belial vocentur. [Et adduxit eum ſecum, poſtquam ab
lactauerat in vitulis tribus,& tribus modijs farinæ,& amphora vini, & adduxit eum in do
mo domini in Sylo.] In Hebræo non tribus modijs farinæ,ſed modio farinæ legitur. Quem
Num.29. locum apud Latinos ſcriptorum vitio conſtat eſſe deprauatum. Si enim cum tribus vitulis
tres modios farinæ obtulit,contra legem fecit.In lege nanq; præcipitur. Menſis ſeptimi pri
ma dies venerabilis & ſancta erit vobis.Omne opus ſeruile non facietis. Dies clangoris eſt &
tubarum. Offeretiſq; holocauſtum in odorem ſuauiſſimum domino. Vitulum de armento
vnum,arietem vnum,agnos immaculatos ſeptem, & in ſacrificio eorũ ſimilæ oleo conſperſæ
tres decimas per ſingulos vitulos,duas decimas per arietem,vnam decimam per agnũ. Hæc
verò decima,decima pars erit Ephi.Vndè datur intelligi,quod Helchana non obtulerit tres
modios farinæ cum tribus vitulis,ſed nouem decimas, quibus ſecundum Hebraicam men
ſuram vnus efficitur Ephi. Eſt igitur orationis fructus Samuel ſanctus, magna fide & largo
fletu matris comparatus.Habet in matre eius Anna virtutis exemplum,quod imitemur no
ſtra ſterilis anima,ſi mater fieri optat, ſi verbi dei ſanctarumq; virtutum cupit eſſe fœcunda.
In quo:In eo videlicet,q; dictum eſt, vultuſq; eius non ſunt amplius in diuerſa mutati.Quod
idem eſt,ac ſi diceretur. In tentatione perſtitit, orando perſeuerauit. Hoc ergo fidelis anima
imitetur,& quærens inueniet,petens accipiet,pulſanti aperietur.Iam nunc prophetiſſæ huius
Annæ canticum explanabimus, & ob faſtidium leuandum quaſi canendo potius quàm le
gendo, aut loquendo horum quæ plana hiſtoria dicta ſunt,myſteria carpemus.

Quòd Anna canticum cantans quæ ſterilis fuit, idem ſecundum Apoſtolum quod Sara, & Fenenna idem ſignificet quod Agar. *Cap. IIII.*

CAP. II. EXultauit cor meum in domino,& exaltatum eſt cornu meum in deo meo.] Quæ canit,
hæc prophetiſſa eſt, & eadem qua fœcunda facta eſt gratia, quam & proprio nomine
ſignificat. Anna quippe interpretatur gratia,non tam ſua præſentia propria,quàm to
tius ſanctæ eccleſiæ bona futura communia prophetat ac prædicat. Quapropter idẽ in An
na quod in Sara,idem in Fenenna quod in Agar, licet hæc libera, illa fuerit ancilla, idem in
Helchana myſticè ſentiamus quod in Abraham. Nanque & res geſta ex parte ſimilis, & vo
cabula ex ſenſu cognata ſunt. Siquidem & Abraham id eſt, pater multarum gentium prius
Gen.18. Abram dictus eſt, quod interpretatur pater excelſus, & Hic Helchana quod interpretatur
dei poſſeſſio de Ramathaim,id eſt,de excelſis fuiſſe ſcribitur.Agar conuerſa. Fenenna con
uerſio interpretatur.Sara verò princeps,Anna gratia,& in vtraq; gratiæ principatus intelli
gendus eſt,quia videlicet non vt Agar & Fenenna ſecundũ carnẽ, ſiue carnis ſuæ qualitatem,
ſed ſecundũ gratiam peperierunt,cum prius fuiſſent ſteriles.Igitur Fenenna & Anna duo ſunt
teſtamenta,alterum carnis in ſeruitutem generans,alterum fidei quòd in libertatem generat.
Helchana nanq;,id eſt,dei poſſeſſio,ipſe eſt dei populus,cui dictum eſt,Qui poſſedit & fecit,&
Deut.32. creauit te.Qui in Abraham quidem in ſemine Abrahæ qui eſt Chriſtus, teſtamentum acce
pit fidei,teſtamentum libertatis, in monte autem Syna poſt quadringentos & triginta annos
teſtamentum carnis,teſtamentum ſeruitutis.Sed teſtamentum carnis quaſi teſtamentum ſer
uitutis ſicut Fenenna vel Agar,prius peperit plurimos,teſtamento ſi dei quaſi Anna vel quaſi
Sara,longam plorante ſterilitatem,quia videlicet filij carnis in illo populo prius multiplicati
ſunt,qui in carne Abrahæ gloriarentur,fide eius vix aliquam in pauciſſimis educente proge
niem.Denicq; illi qui de Aegypto exierunt oẽs à viginti annis & ſupra,præter Ioſue & Caleph
filium Iepphone,de ſola carne non etiam de fide Abrahæ ſeſe ortos prodiderunt. Tandẽ ali
quando fides vel gratia quæ ſterilis fuerat,per euangeliũ peperit plurimos,& gloriatio carnis
quæ multos habebat filios,infirmata,imo & exclusa eſt.Hoc iſta prophetico ſpiritu in ſemet
ipſa

ipſa præfiguratum eſſe ſciens,exultat & laudat in perſona eccleſiæ,dicens.

Tractatus cantici eius,in quo myſteria Chriſti & eccleſiæ magnificè prophetizans, in domino gloriatur,& ſynagogæ ſuperbiam ſub typo eius quæ multos filios habebat, deteſtatur. *CAP. V.*

EXultauit cor meum in domino,& exaltatum eſt cornu meum in deo meo. Vbi ſola fœ
cunda eſt caro, nõ eſt vndè exultet cor,neq; enim exultatio cordis vlla eſt,niſi in domi
no.Proinde cum dicit,exultauit cor meum in domino, illam ſe vniuerſalis eccleſiæ ex- Eſa.26.
ultationem decãtare indicat,quam propheta alius denuntians.A timore,inquit,tuo domine
concepimus & peperimus ſpiritum, ſalutes non fecimus ſuper terram. Ibi nanq; exultat non
caro, ſed cor.quamuis cor prius exultans, carnem quoq; ſubleuet in exultationis ſuæ conſor
tium,iuxta illud Dauidicum,Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum.Illa ex- Pſal.83.
ultatio fortis,& gaudium non vanum,ſed fortiſſimum eſt.Addidit ergo, Et exaltatũ eſt cor Pſal.91.
nu meũ in deo meo.Singulariter & propheta,Exaltabitur,inquit,ſicut vnicornis cornu me Pſal.47.
um,Idemq; pluraliter,Et exaltabuntur ait cornua iuſti,& res non diuerſa eſt. Nã vnum ec
cleſiæ cornu,vnus eſt Chriſtus,& plura eiuſdem cornua,plura ſunt dona ſancti ſpiritus, vndè
verus ille agnus ſicut oculos ſeptem, ſic & cornua ſeptem habere ſcribitur. Eiuſmodi cornu Apoc.5.
meum,in deo meo inquit exaltatum eſt,in deo meo inquam,& non in me, quæ vana fiducia
& fallax eſſet fortitudo.Inde & intus cordis exultatio,& foris confidentia ſuper inimicos me
os.Nam & hoc eſt quod ſequitur. [Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos, quia lætata
ſum in ſalutari tuo.] Humilientur, & de terra loquantur quondam loquaces inimici mei filij
carnis,& non fidei.mihi nanq; nunc verſa vice loquendi authoritas data eſt, vt nõ iam in an
gulis muſſitẽ, aut ore dimidiato loquar,ſed ore dilatato ſic eloquar ſuper inimicos meos,qui
mihi ſterilitatem exprobrant,vt audiar in toto mundo.Quia lætata ſum in ſalutari tuo,Sa
lutare dei Chriſtus eſt. Nũquid ergo in ſolo Samuele vna mulier exultat, & nõ potiùs in vna
matre ſancta, vniuerſalis eccleſia veram in Chriſto exultationem ſuam decantat? Et in iſtis
duobus cantilinæ verſiculis,primus ſenſus quidem non diſpar,ſed verba diuerſa & præpoſte
rata ſunt.Nam exultauit cor meum in domino,idem eſt quòd lætata ſum in ſalutari tuo, &
exaltatum eſt cornu meum in deo meo, idem eſt quòd dilatatum eſt os meũ ſuper inimicos
meos.Iam quid dignum dilatatione oris ſui proferat, audiamus. [Non eſt ſanctus vt eſt do
minus,neque enim eſt alius extra te,& non eſt fortis ſicut deus noſter.] Rectè os ſuum dilatat
qui non ſeipſum,ſed dominũ prædicat.bene cornu ſuum exaltat,qui non ſuam, ſed dei iuſti
tiam commendat.Non eſt ait ſanctus,vt eſt dominus.Parũ dixerat,Suppleuit ergo dicendo,
neque enim eſt alius extra te,parcq; & idẽ effecit,ac ſi diciſſet, præter illũ nemo mundus à for
de,Et non eſt,ait,fortis, ſicut deus noſter. Nempe alij falſo ſunt fortes, de qualibus in pſalmo
Propheta,Et irruerunt,inquit,in me fortes.Hic verè fortis,& vera humiliũ fortitudo eſt. Non Pſal.58.
eſt,inquit,ſanctus,vt eſt dominus,non eſt fortis ſicut deus noſter.Ac ſi dicant, filij Annæ filijs
Fenennæ,filij gratiæ filijs ſynagogæ,filij promiſſionis filijs carnis, Quid vos toties iactatis di
cendo,nos natura Abrahamitæ,nos natura Iſraelitæ & non ex gentibus peccatores? Domi Galat.2.
nus de cœlo proſpexit ſuper filios hominũ, vt videat ſi eſt intelligens aut requirens deũ. Oẽs Pſal.13.
declinauerunt,ſimul inutiles facti ſunt,non eſt qui faciat bonum non eſt vſque ad vnũ.Hæc di Rom.3.
cit lex,& vtiq; quæcunq; lex loquitur,ſcimus,inquit Apoſtolus,quia his qui in lege ſunt, lo
quitur.Non ergo eſt ſanctus quiſquam,non eſt alius extra te, nõ inquã eſt alius qui poſſit ſan
ctificare,præter te ſancte ſanctorũ Chriſte,quod & ſancti illi antecq; tu venires ore proprio fa
centes, ſicut pannus menſtruatæ inquiunt oẽs iuſtitiæ noſtræ. Et quid vos in fortibus Moyſe Eſa.64.
& Aaron gloriamini in fortitudine legis, & ſacerdotij veſtri? Non eſt fortis ſicut deus noſter,
ſicut Chriſtus noſter.Nã Moyſes & Aaron,non lex veſtra, & ſacerdotiũ veſtrũ ſpirituale vi
cerunt Pharaonẽ,neque deſtruxerunt eũ qui habebat mortis imperiũ,id eſt,diabolũ,ſed hic il
lum vicit,hic infernũ confregit,hic deuicta morte reſurrexit. Ergo non eſt fortis ſicut deus no
ſter, ſicut hic Saluator noſter.Igitur. [Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes.] Multũ
gloriamini,multũ erigimini,multa ſublimia per inanẽ gloriã loquimini.Verbi gratia,dicen Iohan.8.
do,Pater noſter Abraham eſt,noſtrum eſt teſtamentũ,noſtra eſt legislatio, noſtrum eſt obſe Roma.9.
quium,noſtra ſunt promiſſa,noſtra eſt gloria,noſtra eſt adoptio filiorũ,Abraham,Iſaac & Ia
cob,patres noſtri ſunt. Nolite ſic loqui, nolite ſic multiplicare ſublimem loquelam oris ma
gnifici,nolite ſic gloriari. [Recedant vetera de ore veſtro,quia deus ſcientiarũ dominus eſt, &
ipſi præparantur cogitationes.] Hæc ſublimia quæ vos hactenus multiplicaſtis loqui, vetera Leuit.26.
ſunt,iam inuererauerunt,& nouis ſuperuenientibus proijcienda ſunt.Hæc enim dicit in Hie Hiere.31.
remia deus ſcientiarum dominus,qui & vobis olim dedit ſcientiã literæ,& nobis nunc dat ſci
entiam ſpiritus,prout vult.Ecce dies veniunt & feriam domui Iſrael & domui Iuda fœdus no
uum. Non ſecundũ pactũ quod pepigi cũ patribus veſtris in die qua apprehendi manũ eorũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt educerem eos de terra Aegypti, pactū quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum dicit dominus, sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel. Post dies illos dabo legem meā in visceribus eorū, & in corde eorum scribam eā, &c. Et ipsi, inquit, præparantur cogitationes, subaudītur, sensatæ. nam econtrario à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, ille
Sap.2 auferet se. Ipsi deo scientiarū domino, cogitationes præparātur pro munere. Si vis ab illo promereri vel impetrare scientię donū, non multæ oblationes arietum & taurorū, sed sanctæ co-
Psal.9. gitationes eius rei præparatoriæ sunt. Vndè & Psalmista, Præparationes inquit cordis eorum
Psal.75. audiuit auris tua. Itē, Quoniā cogitatio hominis confitebitur tibi & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Reliquiæ inquit cogitationis. Si primitiæ cogitationis infestæ fuerint, saltem reliquiæ eius per pœnitentiā & confessionem diē festum agent tibi. Propterea, vt dixi, recedant vetera de ore vestro, recedant sublimia, cesset gloriatio vestra. Quid enim? [Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.] Hoc non semel factū est. Quando fortitudo vel potentia Aegyptiorū superata est, & Israelitæ confortati sunt, vtiq; tunc arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore. Ita & nunc. Arcus enim, id est superbia, & fortitudo Fenennæ, qua in filijs gloriabatur, superata est, & ego quæ ob sterilitatē infirma erā, accincta sum robore filiorū. Hoc enim est quod sequitur. [Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est.] Nā quod interponitur repleti prius, pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt, non secundū præsentē locum historiæ huius canitur, sed tamen & hoc & cætera talia facta sunt & fiunt, vt quoties superbit impius, cantare tibi liceat, illud regale prouerbium, Ne glorietur accinctus æquè vt discinctus. In Hebræo & in LXX. translatione, non plurimi, sed septem leguntur. Iudæi hunc locum ita intelligunt, quòd nato
3.Reg.20. Samuele, mortuus sit filius primogenitus Fenennæ, & deinceps singulis nascentibus filijs Annæ, singuli secundum ordinem natiuitatis Fenennæ mortui sint filij. Sed quærendū est, quomodo hoc stare possit, cum Fenenna septem, Anna autem non plus quàm quinque filios habuerit? Quam quæstionem Hebræi soluentes, duos Samuelis cum filijs Annæ annumerant.

Iuxta anagogen, arcus fortium, id est, confidentia Iudæorum, qui se Iudæos esse dicunt, & non sunt, sed mentiuntur. Iudæorum inquam de sua virtute præsumentium & suam iustitiam
Hiere.9 statuere volentium, atque ita iustitiæ dei subijci recusantium, arcus superatus est. Extenderunt, inquit propheta, linguam suam, quasi arcum mendacij, & non veritatis. Talis arcus fortium superatus est, nihil enim sagittando cōtra veritatem profecerunt, quemadmodum alibi
Psal.62. scriptū est, Sagittæ paruulorū factæ sunt plagæ eorū. Infirmi autē, scilicet hi qui nihil suis viribus attribuunt, qui non in suis operibus, sed in fide Christi Iesu gloriantur, accincti sunt robore. robore, inquam, quo & regno cœlorum vim facere, & violenter illud diripere possunt. [Repleti, inquit, prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt.] Famelici prius erramus nos gentes, repleti autem, id est, saturati erant Iudæi. Et constans est, quia nunc genti-
Matt.11. les verbo dei per euangelium filij eius Iesu Christi saturati sunt. Iudæi autē famelici sunt, solam literæ sectantes paleam, & viuificantem non habentes spiritū. Sed nunquid isti pro panibus se locauerunt? Nunquid enim esurire malunt, quàm nobiscum manducare panem vi-
Luc.15. uum? Sic enim habet parabola patris euangelici, qui cum recepisset filium suum famelicum, qui abierat in regionē longinquam, & ibi dissipauerat omnē substantiam suam viuendo luxuriosē, cum inquam reuertentē suscepisset eum, & magnū celebraret conuiuium, indignatus frater eius senior, nolebat introire. Ergo nunc interim esuriunt qui prius fuerant repleti, saturatis famelicis iuxta prophetæ comminationem dicentis, Ecce serui mei comedent, & vos esurietis. Futurum autē est, vt se pro panibus locare non dedignentur. Cum enim plenitudo famelicarū gentiū subintroierit, reliquiæ ex illis ad esum panis vitæ conuertentur. Non modicè arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore, nec parū famelicis saturatis, nunc esuriunt, qui prius repleti fuēre. Sed quidē Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est. In tantum, dexteræ excelsi mutatio magna facta est, in confractione fortium & accinctione infirmorum, vt plurimos peperit illa quæ sterilis erat, vicissim infirmata illa quæ multos habens filios, superbiebat, completa prophetia quæ per aliū sic
Esa.54. decantat, Lauda sterilis quæ non paris, decanta laudem & hymnum quæ non pariebas, dicit dominus, quoniā multi filij desertæ, magis quàm eius quæ habebat virum, dicit dominus. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorū extende, ne parcas. Longos fac funios tuos & clauos tuos consolida. Ad dexteram enim & ad leuam penetrabis, & semen tuum gentes hæreditabit, & ciuitates desertas inhabitabit, & reliqua. Quæ hactenus cantata sunt, vniuersas domini vias respiciunt, scilicet, misericordiā & iudicium. Igitur in laudē earundem magnitudinū, videlicet misericordiæ & iudicij, sonorius & peramplius exultanti corde & dilarato ore prosequitur, & dicit. [Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat.] Nā quòd mortificat dominus iudicij est, & quòd viuificat misericordiæ est. Itē quòd deducit ad inferos iudicij est, & reducit miseri-

misericordiæ est. Nihilominus, quòd pauperem facit iudicij est, quòd ditat misericordiæ est. Itidem, quòd humiliat iudicij est, quòd subleuat misericordiæ est. Itaq; per hæc antitheta, id est oppositā vniuersæ viæ domini spectabiles propositæ sunt requirentibus testamentum eius & testimonia eius. Sed erga quales iudicium aut veritas, & qualibus reposita est misericordia? Quales nisi superbos mortificat, & ad inferos deducit, humiliat & pauperes facit? Quales econtrario, nisi humiles viuificat & reducit ab inferis, ditat & subleuat? Sequitur ergo. [Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem, vt sedeat cum principibus, & soliū gloriæ teneat.] Quid est enim egenum & pauperem, nisi qualē beatificat in euangelio suo dominus, pauperem spiritu, id est humilem? Illum enim de puluere suscitat, & de stercore erigit, Mat.5.
quem sapienter cognoscentē, quòd sit puluis & cinis, & peccatorū suorum stercus erubescentē iustificat & exornat splendore gratię suæ dominus vt sedeat cū principibus, & solium gloriæ teneat, cum his videlicet quos ante secula præsciuit & prædestinauit, vocauit, iustificauit & magnificauit. Hoc non raro, nec in paucis factum est. Amplius autem & principaliter in illo Matt.11.
factum hoc esse gratulamur, & iugiter decantamus, quē veraciter constat dixisse, Discite à me Psal.102.
quia mitis sum & humilis corde. De quo & illud est, Et persecutus est hominem inopem & mendicū, & compunctum corde mortificare. Illum enim reuera dominus pater præcepto charitatis suæ mortificauit, & ad inferos deduxit, pauperem fecit & humiliauit, eundemq; virtute & omnipotentia diuinitatis rursus viuificauit, reduxit ab inferis, ditauit & sublimauit. Suscitauit eum de puluere nostræ mortalitatis, erexit eum de stercore vt non videret caro eius stercus corruptionis, & ecce, cum principibus, imo super oēs principes ad dexteram patris sedet, & solium gloriæ tenet. Quod ita intelligendum sit, conclusio probat cantici. Clauditur enim sic. Et dabit imperiū regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. [Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.] In Hebræo ita habetur, Domini enim sunt afflicti terræ. Afflictos terræ Hebræi pauperes spiritu & humiles corde intelligunt, super quos dominū orbem posuisse dicunt, quia eorum meritis terram stare autumant. Ergo propositio quidem splendida est qua dixerat suscitans de puluere egenū, &c. Sed ratio splendidior idipsum confirmat, qua dicit nūc, domini enim sunt cardines, id est, afflicti terræ, & posuit super eos orbem. Cui consonās euangelica veritas, pauperes spiritu in fundamēto beatitudinis collocat, dū octo Mat.5.
beatitudines connumeraturus sic incipit, beati pauperes spiritu. [Pedes seruorum suorū seruabit.] Qui egeni & pauperes, qui inquā cardines & afflicti terræ, ipsi sancti domini sunt, quorum ipse pedes inquit seruabit, subaudi, qui pedes superborū nō seruauit, quorū lapsum rui- Luc.6.
namq; irrecuperabilē expauescens propheta dicit, Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Et continuò subiungit, ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatē, Psal.35.
expulsi sunt nec potuerunt stare. Ergo pedes sanctorum suorum inquit, pedes inquā seruorū, id est, humiliū, seruabit, vt videlicet ad solitū gloriæ peruenire, imò & impositū super se orbē, stabilibus portare possint meritis. Hucusq; expressit quales dominus viuificet & reducat ab inferis, ditet atq; sublimet, nunc edicit quales mortificet & deducat ad inferos pauperes faciat atq; humiliet. Sequit enim. [Et impij in tenebris cōticescent, quia nō in fortitudine sua robarabit vir.] Impij, inquit, id est superbi, qui nūc in hac die sua extollūt in altū cornu suum, & loquuntur aduersus deū iniquitatē, ipsi in tenebris cōticescent, ipsi humilibus solidi gloriæ tenentibus suumq; possessorem dominum deum laudantibus, in tenebris inferni conquiescent, imo & vlulantes dentibus stridebunt & flebunt. Nam ibi erit stridor dentium & fletus. Quia non Matt.8.22.
in fortitudine sua, inquit, roborabitur vir. Quanta enim ibi erit fortitudo viri? Cum fuerint 24.25.
paulo post redactæ in lutum ceruices eius, tunc fatebitur impius, quia nec in equo, nec in tibijs suis roborabitur quisquam, quemadmodum & alius propheta dicit, Non in fortitudine Psal.146.
equi voluntatem habebit, nec in tibijs viri beneplacitum erit ei, Fallax equus ad salutem, in Psal.32.
abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. Amplius autem vt magis spirituali sensu loquamur, non in fortitudine roborabitur vir, id est ex operibus legis, in quibus filij Fenennæ, scilicet Iudæi, gloriantur, nemo coram deo iustificabitur, nec omnino quisquam, siue Iudæus, siue Græcus in iudicio saluabitur siue iustificabitur, si absque misericordia, vel tantum secundum merita sua iudicetur. [Dominum formidabunt aduersarij eius, & super ipsos in cœlis tonabit.] Hoc & visibiliter aliquando factum est, vt super aduersarios suos in cœlis dominus tonaret, sicut est illud in libro Iosue, Cumque fugerent à facie Israel, & essent in descensu Bethoron, dominus misit super eos lapides magnos, de cœlo vsque Azecha, & mortui sunt multo Iosue.10.
plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israel. Verùm extunc magnificentius hoc fit, vt videlicet dominus super aduersarios suos tonet in cœlis, ex quo is ipse, qui vt egenus & pauper mortificatus & ad inferos deductus, rursus viuificatus, & ab inferis reductus sublimatus est, vt sederet cum principe patre, & solium gloriæ teneret. Extunc enim intonuit super aduersarios suos, magno & terribili tonitru euangelij, & vsque in finem seculi tonare non desinit, quemadmodum & Apostolus dicit, Reuelatur enim ira dei de cœlo super

Universidad de Deusto Biblioteca

omnem impietatem & iniustitiam hominũ, eorum qui veritatẽ dei in iniustitia detinent. Et
Psal.17. reliqua. Hinc illud est, quod & propheta præcinuit, Et intonuit de cœlo dominus, & altissimus dedit vocem suam grando & carbones ignis. Et misit sagittas suas & dissipauit eos, fulgura multiplicauit, & turbauit eos, &c. Nouissimus tonantis motus magno & irreuocabili
Mat.25. fulmine formidantes aduersarios feriet. Dicet enim eis, qui à sinistris erunt, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. [Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.] Tanquàm diceret. Ista quam prædixi superborum & humilium discretio, nondum apparet. Nondum enim omnis egenus & pauper solium gloriæ tenet, nec in tenebris conticuit omnis impius, nec in præsenti vita dominum formidant omnes aduersarij eius, Imo econtrario, tãta securitate nunc impij viuunt, & super humiles extolluntur, vt penè moueatur humilis adhuc infirmus. Nam ipse est, qui
Psal.72. vel cuius ex persona propheta in psalmo loquitur, Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelaui super inimicos pacem peccatorũ videns, & reliqua. Ergo distinctio nondum apparet, sed non sit tibi curæ. Nam dominus iudicabit fines terræ. Nunc interim vitia terræ dissimulat, quia videlicet non statim superbiam terræ vbi incipit, iudicat aut punit, sed certè fines eius iudicabit. Nam pius conditor mala hominum & per suam patientiam tolerat, & per aliquorum quandóque conuersionem relaxat, vt vel serò redeant, &
Rom.2. hoc ipsum saltem, quòd diu expectati sunt, erubescant. Superbientem terrã quæ diuitias bonitatis eius contemnit, & ignorans expectantem se patientiam dei, thesaurizat sibi iram secundum duritiam suam & cor impœnitens, certè tandem in fine iudicabit in die iræ & reuelationis iusti iudicij sui, in quo reddet vnicuique secundum opera sua. Et dabit, inquit, imperium regi suo. Regi inquã suo scilicet Christo. Sequitur enim, Et sublimabit cornu Christi sui. Huic regi imperium dabit, & cornu eius sublimabit, in eo videlicet, vt omnia sub pedibus eius sub-
Heb.2. iecta sint. Futurum inquit Apostolus, de quo loquitur, Nam necdũ videmus ait, omnia subiecta esse ei. Dabit autẽ secundum humanitatem habenti omnia secundũ diuinitatem, dabit inquam per passionẽ obedienter promerenti, quãadmodũ deuicta morte iam emeritus dicit,
Matt.28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Sublime cornu eius Apostolus insigniter elo
Philip.2. quens dicit, Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, & infernorũ, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris.

Quomodo peccabant filij Heli, & quòd peccantibus sacerdotibus viris, puer Samuel ministrabat ante dominum: & quam legẽ prœuaricatus sit Heli nimis molliter & tenere submonendo filios suos & dicendo: Nolite filij mei. CAP. VI.

PVer autem Samuel erat minister in conspectu domini ante faciem Heli sacerdotis. Porrò filij Heli, filij Belial, nescientes dominum, neque officium sacerdotum ad populum, sed quicunque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem vel in caldariam aut in ollam, siue in cacabum, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi, &c.] Tria scelera filiorum Heli scriptura præsentat, propter quæ & nominat eas filios Belial. Primum iam in eo est, quòd ait, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sibi sacerdos. Nõ enim quidlibet secundum legem sacrificij, sed certas quasdam portiones debebat sacerdos tollere sibi, scilicet pectusculum & armum dextrum, pectusculum inquam eleuationis, & armum separa-
Exod.29. tionis, quemadmodum in Leuitico & in Exodo plenius dicit. Secundũ illorum peccatum
Leuit.7.8. est, in eo quod sequitur. [Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnem vt coquam sacerdoti. Non enim accipiam à te carnẽ coctam, sed crudam. Dicebátque illi immolans, Incendatur primũ iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcunque desiderat anima tua. Qui respondens, aiebat ei. Nequaquã. Nunc enim dabis. Alioquin tollam vi.] Rectè dicebat immolans. Incendatur primũ adeps, quia vi-
Exod.29. delicet adipem hostiæ prius incendi mos erat ex præcepto legis domini. Tertiũ illorum pec-
Leuit.3.7. catum erat [quòd dormiebant cũ mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. Dormisse eos dicit Hebræi cũ mulieribus, eo quòd post menstrui tẽpus aut partus nõ impleto secundum legis præceptũ sacrificio, suadebant eas ad viros suos redire, eíscq; cõmisceri. Et dormire ideo dicuntur quia eas dormire cum viris suis, contra legis præceptum faciebant. Vndè idẽ Heli post paululũ ait. Non est enim bona fama quã ego audio, vt transgredi faciatis populum domini. Transgressionem faciebat populus, quia sacrificio non ritè peracto, vxoribus suis iungebantur. Sicut enim vi extorquebant carnes ab immolante, ita etiã extorquebant ab offerente, & ideirco sicut in auferendis carnibus faciebant homines detrahere sacrificio domini, ita quoque nihilominus in coniungendis vxoribus transgredi faciebant populum dei.

[Samuel autem, inquit, ministrabat ante faciem domini puer.] Ac si apertè diceretur. Sacerdoti-

cerdotibus viris contemptibile sacrificium domini reddentibus, reliquus hic erat vnus puer, de quo tanquam paxillo modico tota penderet restitutionis spes, in quo dominus iniuriã patiens, aliquas honoris sui reliquias appenderet. In peccato filiorũ tam grandi pater sacerdotum princeps, qui & ipse iudicabat Israel, iã non paternã pietatem, sed zelo dei percitus, iudiciariam exercere debuerat seueritatem. Iusserat enim lex, vt in causa iustitiæ, nec pater filio parceret. Si, inquit, genuerit homo filiũ contumacem & proteruum, qui non audiat patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendent eum & ducent ad Deut.21.
seniores ciuitatis illius, & ad portã iudicij, dicentq; ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat & luxuriæ atque conuiuijs. Lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malũ de medio vestri, & vniuersus Israel audiens, pertimescat. Quanto magis homo sacerdos, in huiusmodi semotis affectibus carnis, filios suos ignorare, & domesticum malũ viriliter amputare debuit? Nam ità dixerat Moyses in benedictione Leui. Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, Deut.33.
& fratribus suis, ignoro illos & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquiũ tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel. Ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum. At ille nulla sæuiens magistri disciplina, solaq; patris seniles balbutiens blanditias. [Nolite inquit filij mei. Non est enim bona fama quã ego audio, vt transgredi faciatis populũ domini.] Nec verò ille per ætatem ad infantiles redierat ineptias, portusq; per negligentiã crimina fouebat, quàm non habendo intelligentiam. Dixit enim ibidẽ sapientibus, dignè audiendã grauè & maturam sententiã. Si inquit peccauerit vir in virum, placari ei potest deus. Si autẽ peccauerit in deum vir, quis orabit pro eo? Non inquit eo modo in virum quo in deum peccatur, quia in virum peccare peccatum, qualecunque est, leuiórque remissio. in deum verò peccare, id est, ab eius cultu recedere, impietatis peccatum est, difficiliorq; remissio. Et quoniam cum in virum quis peccat placato sibi viro facit sibi virum placabilem, in deum autem cũ quis peccat, quis orabit pro eo? Ac si dicatur. Per quẽ deum sibi in quem peccauit, propitium facere potest? Igitur qui iudicaret rectè & opportunè, ab ipso domino sua suscepta est causa, taliterq; ab illo tam in patrem quàm in filios iusta deprompta est sententia.

De viro dei qui venit ad Heli, quæ & qualia prædixerit ei, & de sermone domini ad Samuelem super Heli. CAP. VII.

VEnit autem vir dei ad Heli, & ait ei, Hæc dicit dominus, Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cum esset in Aegypto in domo Pharaonis, & elegi eũ ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem?] &c. Hunc virum dei Iudæi Phinees dicunt fuisse, quem & Heliam autumant. Reuelatus verò fuisse dominus dicitur domui patris eius, id est Aaron in eo loco vbi ait, Dixit dominus ad Aaron, Vade in occursum Moysi in de- Exod.4.
serto. In hoc loco primum ei dominus reuelatus dicitur. In sacerdotem verò electus est ex o- Exo.28.29.
mnibus tribubus Israel, sicut habes in Hellesmoth & Vageera. Quòd verò ait, venit vir quidam dei ad Heli, &c. quæ sequuntur ante tempus Helchanæ dicta fuisse arbitrãtur, sed hic ob gloriam Samuelis interposita dicuntur, [Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui.] Brachium arcam vocat & dignitatem sacerdotij vt non sit senex in domo tua. Senem sacerdotem magnum dicit. [Et videbis æmulum tuũ in templo in 1.Reg.2.
vniuersis prosperis Israel.] Aemulus dom. Heli Sadoch sacerdos extitit, qui eiecto Abiathar à Salomone sacerdotiũ suscepit, sicut in Malachim legitur, Proiecitq; Salomon Abiathar ne esset sacerdos domini, vt adimpleretur verbum domini quod locutus fuerat dominus ad domum Heli. [Veruntamen non penitus auferam virum ex te ab altari meo, sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.] Ideo se dominus non penitus ablaturum ex domo Heli, virum ab altari suo dicit, vt semper de domo Heli esset in domo domini vir, qui in dignitate sacerdotij alium substitutum videret, vt se eadem dignitate priuatum videns, oculi eius deficerent, & anima eius tabesceret. Vndè & in subsequentibus dicitur. [Veniat vt adoret eum,] Id est, sacerdotem magnum. [Et accipiat ab eo nummum argenteum, & tortam panis, dicatq;, Dimitte me obsecro, ad vnam partem sacerdotalem, vt comedã buccellam panis.]

Accessit è vicino Samuel puer testis alius, miro & magnifico ordine probatus, videlicet prius à deo commendatus, quàm sibi ipsi vel hominibus notus. Sic diuinitus procuratum est ob cõmendationem propheræ fidelis, vt magnus sacerdos prior quàm puer, ipse vocationem CAP.
ipsius à deo factã intelligeret, quemadmodũ scriptura dicit. [Intellexit igitur Heli, quia do- III.
minus vocaret puerum, & ait ad Samuelẽ, Vade & dormi. Et si deinceps vocauerit te, dices, Loquere domine, quia audit seruus tuus.] Et ita factũ est. Et euenit sermo Samuelis non solum Heli, sed & vniuerso Israeli. Sermo enim eius fuit, ad vniuersum Israel, quòd persecutiendi essent à Philistæis propter peccata filiorum Heli, quẽ sermonem euentus rei postea probauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pugnantibus Philisteis, facta est plaga magna nimis, & ceciderunt de Israel triginta millia
Infra cap. 4. peditū, & arca dei capta est. Duo quoq; filij Heli mortui sunt, Ofni & Phinees. Porrò ipse pater Heli senex & grandæuus, accepto tristi nuncio, cecidit de cella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus, mortuus est. In omnibus historiam planam tenemus, mysteria requiramus.

De eo quod dictum est: Filij Heli, filij Belial, nescientes dominum: quòd Heli vetus sacerdotium, & duo filij eius, eiusdem temporis duo pontifices, Annam & Caypham significent. CAP. VIII.

Filij, inquit, Heli, filij Belial nescientes dominum, neque officium sacerdotum ad populū.] & reliqua. Heli senex & grandæuus, significat sacerdotium vetus. Imo veternosum & inueteratum, quale tunc temporis extitisse cognoscitur, quando cum illo & cum templo
Luc. 19. veteri ruituram ciuitatem Hierusalem, fleuit dominus Iesus. Porrò duo filij Heli duos eiusdē temporis pontifices significant, Annam & Caypham, reuera nescientes dominum, neq; officium sacerdotum ad populum, filij tamen Heli, quod interpretatur deus meus. Nam in isto quidem nomine gloriabantur, vt de deo patrum suorum dicerent, deus meus, deus meus, sed ita deum labijs honorantes, corde inhonorabant, & operibus, quemadmodum in euangelio
Matt. 15. illis improperat dominus. Quare, inquit, vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? Nam deus dixit, Honora patrem & matrē, & qui maledixerit patri & matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri vel matri, munus quodcunq; est ex me tibi proderit, & non honorificauit patrem suum, ac matrem suam. Et irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestram. Et continuò, Hypocritæ bene prophetauit de vobis Esaias, dicens. Populus hic labijs me honorat, cor autem illorum longè est à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Interpretatur autē Ophni quidem discalciatus, Phinees os requieuit. Quibus nominibus rectè prædictorum pontificū, Annæ & Cayphæ, vitia denotantur, qui ore quidem post dominum requiescebant, operibus autem discalciati erant, id est, gloriabantur in deo tanquam filij Heli ore dicendo, deus meus deus meus, operibus autem illum negabant. Non enim expetebant id quod doctoribus & sacerdotibus erat legitimum, scilicet hostiæ pectusculum, & armum dextrum, sed omne inquit, quod leuabat fuscinula tollebat sacerdos sibi. Videlicet non exigebāt, vt quisquàm reuelaret domino viā suam, pura cordis confessione, ac deinde faceret fructus dignos pœnitentiæ, quod esset prius pectusculum, ac deinde armum dextrum ab offerente accipere, sed toti intendebāt ad satisfaciendum auaritiæ suæ, quod erat quasi carnes expiscari qualscunq; poterāt fuscinula siue tridente, quo bene exprimitur vncus auaritiæ. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis & vi tollebat carnem coquendam sacerdoti. Nimirum peccata populi quæ per adipem hostiæ intelliguntur, nequaq; dignæ orationis incendio concremabant, & tamen pro ipsis peccatis mercedem non solum accipiebant, verumetiam emeriti mercenarij siue operarij per vim extorquebant. Vndè & illud contra eos propheticum oris domini im-
Osee 4. properium, Peccata populi mei comedent. Cæterùm qui de incendendo prius adipe curant, rectè postea de carne sibi coquenda pertractant, quia videlicet qui pro peccatis hominū dignè intercedunt, iustè mercedem suam accipiunt, & ita seruientes altari legitimè de altario viuunt. Nihilominus & dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostiū tabernaculi, quia videlicet traditiones docebāt suas, nō dei, quod erat adulterino concubitu cum animabus deum quærentibus nefariè permisceri. Qui enim seipsum magis quàm deum cōmendat,
1. Cor. 9. qui non dei, sed suam doctrinam seminat, rectè de illo dicas, quòd cum animabus obseruantibus ad ostium tabernaculi cœlestis dormiat, quod peccatum vt verum adulterium, cœleste iudicium condemnat. Nam si peccauerit inquit vir in virum, &c.

Quòd vir dei, qui ad Heli locutus est, mysticè sit vniuersus prophetarū chorus, qui acerbæ occursione veteris sacerdotij proterit confidentiam. CAP. IX.

Venit autem vir dei ad Heli & ait ad eum, Hæc dicit dominus. Nunquid non aperte reuelatus sum domui patris tui, cùm esset in Aegypto in domo Pharaonis, & elegi eū ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotē, vt ascenderet ad altare meum & adoleret mihi incensum, & portaret Ephod coram me, & dedi domui patris tui, oīa de sacrificijs filiorum Israel. Hic vir vnus mysticè vniuersus est prophetarū chorus. Nā etsi prophetæ multi sunt, sed vnus est deiformo in ore omniū. Nunquid non apertè, inquit, reuelatus sum domui patris tui? Ac deinceps. Propterea ait dominus deus Israel, Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsq; ad sempiternū. Nūc autē dicit dominus, Absit hoc à me, sed quicūq; honorificauerit me, glorificabo eū, qui autē contēnunt me, erūt ignobiles. Grauissima nimiumq; acerba occursione sacerdotij veteris, inordinatam proterit confidentiam, Tanquam diceret, Ecce vos dicitis, ecce vos in verbis mendacij confiditis dicentes, dominus

dominus dixit, dominus locutus est, dominus promisit ac pollicitus est Aaron, vt ministraret domus illius in conspectu eius vsque in sempiternum. Non est deus quasi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur. Dixit ergo & non faciet, locutus est & non implebit? Num. 23.
Agamus vt volumus, viuamus vt libet, immutabilis est, sacerdotium nostrū manet, mutari non licet. Ad hæc inquam, Vobis licebit, vobis pulchrū erit, immutare & præuaricari legē, quam professi estis, mihi autē sententiam meā mutare non licebit? Propterea dico. Ego quidē loquens olim fic, & sic locutus sum, sic & sic pollicitus sum. Nunc autem dico, absit hoc à me. Quoniam mutati estis, mutabor & ego. Quoniam peruersi estis, peruertar & ego. An frustrā mihi scriptura dixerit, Cum sanctis sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum
Psal. 17. electo electus eris, & cum peruerso peruerteris? Absit inquam hoc à me, vt quia loquens locutus sum, idcirco debeam domū patris tui glorificare vsque in sempiternū. Dura, improba, damnosa mihi ista est conditio, vt videlicet idcirco debeā quenq; glorificare lege debiti, quòd de domo patris tui sit. Sed quid? Quicunq; honorificauerit me, glorificabo eum, qui autē contemnunt me, erunt ignobiles, quacunque ex domo, quacunque ex genere sint, siue Iudæus ille, siue Græcus sit, qui me honorificauerit, glorificabo eum, glorioso regno, glorioso sacerdotio, faciamq; omnes regnum & sacerdotes deo & patri meo. Siue Iudæus ille, siue Græcus sit, qui me contempserit, erit ignobilis, neque rex neq; sacerdos esse poterit. Hæc mihi conditio, hæc mihi seruanda vicissitudo est. Accipito vt ius & dicito, quia promissionis fidē irritam feceram. Tu homo quis es, vt respondeas deo? Quidlilet olim ego locutus sim, hæc præsens loquela mea stabit, vt facilius cœlum & terra, quàm hoc verbum meum tranlire possit.

Quòd dies isti iam venerunt sacerdotio Iudæorum, de quibus dictum est: Ecce dies veniēt, & præcidam brachium tuum, sacerdotio Iudæorum tristes & amari, sacerdotio autē Christi ecclesiæ læti & iucundi. CAP. X.

Ecce dies venient & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua, & videbis æmulum tuum in templo in vniuersis prosperis Israel & non erit senex in domo tua omnibus diebus. Dies isti iam venerunt & nunc sunt, sacerdotio Iudæorum & domui Aaron tristes & amari, sacerdotio autem ecclesiæ læti & iucundi. Præcisum est brachiū Iudæorū, quia caro erat, præcisum est brachium domus Aaron quia non domini, sed hominis brachium erat. Maledictus vir, inquit propheta, qui confidit in
Hiere. 17. homine, & ponit carnem brachium suum, vt à domino recedat cor eius. Confidebant in homine, gloriando videlicet, non in fide, sed in carne Abrahæ, posuerant carnem brachium suum, vt à domino recederet cor eorum, superbiendo in sacerdotio Aaron, & crucifigendo illum quem præfigurabat Aaron. Templum inquiunt domini, templum domini, templi do-
Hiere. 7. mini est. Sed ecce spelunca latronum, ait dominus, facta est domus ista, in qua inuocatū est nomen meum in oculis vestris. Vbi nunc illud templum, imò vbi nunc illa spelunca latronum? Vbi nunc sacrificia filiorum Aaron, sacrificia taurorum & hircorum & agnorū & arietum? Præcisum igitur est brachium Heli, præcisum est brachium sacerdotij veteris, vt iam in domo eius nō sit senex, nō iā nominetur in domo Aaron, magnus sacerdos, summus pōtifex.

Et videbis ait æmulum tuū in templo in vniuersis prosperis Israel. Quis iste æmulus est, cui sacerdotium vetus inuidet, nisi ille, de quo propheta, Iurauit, inquit, dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech? Grandis iste æmulus Psal. 109.
est, in quem cū sit de tribu Iuda, de qua nullus altari præsto fuerat, translato sacerdotio, legis quoque translatio necessario facta est. Istum Iudaicus sacerdos iam spoliatus egerrimo oculo videt in illo templo quo totus orbis contentus est, in illa ecclesia quæ toto orbe terrarū diffusa est, Videt inquam illū in vniuersis prosperis Israel, nam vniuersa quæ de illo sunt prospera & pacifica vera sunt Israel, quemadmodū in alio psalmo præcantauit idē propheta, Intende prospere, procede & regna. Veruntamen non auferā ait virum penitus ex te, ab altari Psal. 44.
meo, sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua, & magna pars domus tuæ morietur, cū ad virilem ætatē peruenerit. Secundum hæc & Apostolus dicit, Nunquid reppulit deus po-
Rom. 11. pulum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abraham, ex tribu Beniamin. Nō reppulit deus plebem suam quam præsciuit. Ac deinceps. Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secundum electionem gratiæ dei saluæ factæ sunt. Veruntamen ego inquit, non auferā virum penitus ex te, ab altari meo. Sed quid? Vt deficiant inquit oculi tui, & tabescat anima tua. Deficiant inquam oculi tui, quemadmodum idem Apostolus dicit, Dedit illis spiritum com-
Ibidem. punctionis, oculos vt non videant, & aures non audiant vsque in hodiernum diem. Et Dauid
Psal. 68. dicit, Fiat mensa eorum in laqueū & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Et post aliqua, Nolo enim ignorare vos fratres mysteriū hoc, vt non sitis vobismetipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret.

Et pars

Universidad de Deusto
Biblioteca

Er pars magna,inquit,domus tuæ morietur tunc,quod maioris miseriæ est, cum ad virilem ætatem peruenerit,id est,cum plenitudo temporis aduenerit, morietur inquam , non solum gladio maligno,qui animam à deo dirimat,sed etiam gladio Romano,qui animam à corpore diuidat. Et suscitabo,inquit,mihi sacerdotem fidelem , qui iuxta cor meũ & animam meam faciat,& ædificabo ei domum fidelem , & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus,Sacerdos iste fidelis Christus intelligitur, qui & per nomen Sadoch , de quo superius secundum literam dixímus,rectè signatur.Interpretatur enim iustus.Iustus autem & veraciter
Hebr.7. sanctus sacerdos vel pontifex ipse est,quemadmodum dicit Apostolus,Talis decebat vt nobis esset pontifex,sanctus,innocens,impollutus , segregatus à peccatoribus, &c. Igitur suscitabo mihi,inquit,sacerdotem fidelem,fidelẽ inquam,qui semetipsum fideliter offerat non ha-
Ibidem bens necessitatem quotidie,quemadmodum sacerdotes prius,pro suis delictis hostias offerre, qui iuxta cor meum & animam meam faciat,id est,non per sanguinem hircorum , aut vitulorum,quorum ego neque carnem manducabo , neque sanguinẽ potabo , sed per proprium sanguinem introeat semel in sancta,æterna redemptione inuenta. Domus autem fidelis quæ ædificatur ei ecclesia est,quæ ex fide viuit.Ædificatur inquam ei , videlicet per sacramentũ sanguinis & aquæ,quod de latere eius manauit,quemadmodũ in typum eius mulier de costa viri in primordio fabricata est.Hæc domus ædificata, ambulabit,inquit,corã Christo cunctis diebus,quia videlicet tota Christi domus, tota ecclesia,genus sacerdotale est, & hæc proficiendo de virtute in virtutem,ambulat coram Christo cunctis diebus. Futurum est autem vt quicunque remanserit in domo tua,veniat vt oretur pro eo , & offerat nummum argenteum,& tortam panis,dicatq; Dimitte me obsecro,ad vnam partem sacerdotalẽ , vt comedam buccellam panis.Quis est qui remansit in Domo Heli,in domo sacerdotij Iudaici, nisi is
Esa.10. qui perditioni gentis illius , per gratiam electionis superstes esse potuit vel poterit ? Nam &
Roma.9. scriptura dicit,Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris , reliquiæ conuertentur ex eo.Planè ergo quicunque remanserit,id est, quicunque de populo isto ad vitam præordinatus fuerit,veniet ad sacerdotem æmulum , veniet non ad synagogæ,sed ad ecclesiæ sacerdotium,nunc sibi inuisum,vt oretur pro eo, vt per eiusdẽ ecclesiæ sacramẽta reconcilietur deo. Offeret nummum argenteũ , & tortam panis,id est, lucidum fidei verbum,& opera dilectionis,dicetq; Dimitte me obsecro ad vnam partem sacerdotalem, vt comedã buccellã panis, dimitte inquã me ad vnam quamlibet diuisiuam euangelicæ gratiæ donationẽ , vt in vnitate corporis ecclesiæ,comedam buccellam panis viui, qui de cœlo descendit , buccellã corporis Christi filij dei,in quo solo vita est,sine quo nemo viuit.

Quòd puer Samuel alius testis contra sacerdotem accesserit,& quòd dictum est.Nec poterat videre lucernam dei antequàm extingueretur. CAP. XI.

CAP. III. PVer autem Samuel ministrabat domino coram Heli,& sermo domini erat pretiosus.In diebus illis non erat visio manifesta.Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in lecto suo & oculi eius caligauerãt, nec poterat videre lucernam dei,antequam extingueretur. Samuel autẽ dormiebat in templo domini, vbi erat arca dei.Et vocauit dominus Sa-
Deut.19. muel,&c.] Ad confirmationem sermonis superioris hic aliis testis, puer Samuel accedit , vt iuxta legem quam deus ipse populo præscripsit,non vnus tantum,sed duo starent testes contra sacerdotem pigrum & segnem magis quàm pium, suorũ videlicet magis quàm dei amatorem filiorum.Plana res gesta est. Puerum dormientem dominumq; necdum scientem , cui necdum reuelatus fuerat sermo domini , dominus tertio vocando excitauit, &c. in illum suæ moderatus est gratiam vocationis,vt prius is,contra quem mittebatur, vocatum illum esse à domino sciret,quàm ipse qui vocatus est . Sicque factum est, vt is qui visionem indicare timuisset,celare non auderet,tacere non posset.Sanè quod dictum est,nec poterat videre lucernam dei,antequam extingueretur,varium sensum habet.Nam alij sic distinguunt.Et oculi eius caligauerant,nec poterat videre.Et postea inferunt. Et antequam lucerna domini extingueretur puer Samuel dormiebat in templo domini,vbi erat arca dei.Intelligi autẽ hoc modo volunt.Dormiebat in templo antequam lucerna dei extingueretur,id est,antequam lux diurna fieret quando eadem extinguenda erat lucerna . Sic enim à domino per Moysen iusLeuit.24. sum erat,vt eadẽ lucerna luceret vsque mane. Sicut est illud in Leuitico , Præcipe ait dominus filijs Israel vt afferant tibi oleũ de arboribus oliuarũ purissimũ , pilocq; contusum vt ardeat lucerna semper in tabernaculo domini,& collocabũt eã Aaron & filij eius,vt vsq; mane luceat corã domino.Alij verò,Nec poterat videre lucernã dei,anteq; extingueret. Et est sensus, Ipse qui propriæ vitæ meritis,& dignitate sacerdotij lucerna dei erat , antequã pro peccato filiorũ,lucida dei gratia priuatus extingueretur,nõ poterat videre,sicut in mente præinordinato filiorũ suorũ amore,ita & in corpore præ nimia senectute caligãs,& nõ valẽs videre. Porrò alij simplicius,Nec poterat videre lucernã dei anteq; extingueretur,id est, adeò caligauerãt oculi eius,

eius,vt lucernam in templo clarè ardentem videre non posset,quo dicto intelligitur , quòd ne paruas quidem in oculis reliquias luminis haberet valde senex.Sed iam spiritualium mysteriorum vela pandamus.

Quid sit mysticè quòd puer Samuel dormiebat,& sermo domini erat pretiosus,id est,rarus & quomodo venerit dominus mysticè & Samuelem nescientem tertio,quarto autẽ scientem iam vocauerit ille. CAP. XII.

PVer Samuel dormiebat, quia videlicet perituro carnali Iudæorum sacerdotio , sermo propheticus conticuerat.Iam enim multis diebus ante Christi aduentum, propheta nõ
Luc.ii. fuerat visus in Israel.Sed & qui dudum missus & scriptus fuerat sermo propheticus,quasi sub clauibus dormiebat , clauim quippe scientiæ scribæ & pharisæi tulerant , nec ipsi introeuntes,nec eos qui volebant introire permittentes.Ergo puer Samuel dormiebat, & sermo domini erat pretiosus,id est rarus.Rarus enim & penè nullus erat , qui sermonem domini volentibus audire loqueretur.Sed venit dominus,& stetit & vocauit Samuelem, excitauit dormientem.Quando venit dominus,& stetit,nisi quando de cœlis deus descendit, vt factus homo staret pro nobis? Tunc vocauit Samuelem , tunc propheticum excitauit sermonem , hactenus dormientem. Excitauit, inquam, puerum suum , excitauit in puero præcursore ser-
Luc.i. monem suum, in eo videlicet puero cui gloriosè concinitur, Tu puer propheta altissimi vocaberis,præibis enim ante faciem domini parare vias eius.Tertio illum nescientem vocauit, priorq; ipso sacerdotij veteris minister Zacharias pater eius vocationem illam intellexit. Primo enim angelus illum ex nomine nuntiauit.Secundo,ad salutationem Mariæ clausum adhuc in vtero matris exultatione,& gaudio concussit. Tertio iam nato,per os patris officium suæ præcursionis edixit,tu quoq; propheta altissimi vocaberis.Igitur sacerdos Heli destituendus,puerum vocari prior à domino intellexit,quia sacerdos officij carnalis Zacharias,magni prophetæ vocationem ipso prior intellexit & enuntiauit,iustus quidem in persona sua,apud deum & homines,sed eius sacerdotij minister,quod protinus destituendum esset , sicut in isto sacerdote Heli præfiguratum esse,iam dictum est,& adhuc dicendum est.Quarto tandem iam sciens vocationem suam puer Samuel,venienti domino , & vocanti sicut vocauerat secũdo.
Exod.32. [Samuel Samuel,Loquere aíc domine,quia audit seruus tuus.Et dominus, ecce,inquit, ego
Psal.105. faciam verbum in Israel,quod quicunq; audierit tinnient ambæ aures eius.In dse illo suscitabo aduersum Heli omnia quæ locutus sum super domum eius.Incipiam & complebo . Prædixi enim ei,quòd iudicaturus essem domum eius in æternum,propter iniquitatem eius, eo quòd nouerat indigné agere filios suos,& non corripuit eos.Idcirco iurauí domui Heli, quòd nõ expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsq; in æternum.] Quid ad hæc ille? Non vtiq; consurrexit sicut Moyses,vt deum teneret,ea virtute,qua teneri ipse vult,& teneri
3.Reg.21. potest, vt stando in conspectu eius,in confractione cordis orãdo , iram eius à domo sua auerteret. [Sed dominus,inquit est,quod bonum est in oculis suis faciat.] Paulo melius atq; cõsultius Achab,licet aliàs impius,qui cum audisset sermones domini in Helia, dicentis,Ecce ego inducam super te malum,& demetam posteriora tua , & interficiam de Achab mingentẽ ad parietem,& cætera,cum,inquam,audisset sermones istos,scidit vestimenta sua,& operuit cilicio carnem suam,ieiunauitq; ac dormiuit in sacco,& ambulauit demisso capite. Idcirco ille quidem in diebus suis non vidit inductum domui suæ malum,hic autem & vidit, & ipse sustinuit,cecidit enim audito tristi nuntio,& fractis ceruicibus mortuus est . Nunc ad superiora redeamus Loquere,inquit,domine,quia audit seruus tuus &c. Planè iuxta hanc normam prædictus ille prophetarum maximus,primo,per angelum ex nomine nuntiatus,deinde ad vocem salutantis Mariæ gaudio concussus,tertio prophetica,vt supra dictum est,patris voce declaratus,quarto tãdem iam scienter in deserto audiuit, quod dominus loqueretur . Imò & orans vt dominus loqueretur, signum accepit veri ac iusti sacerdotis , adiciente sibi deo, super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum,hic est , qui baptizat in spiritu sancto,simulq; verbum accepit quod loqueretur contra vetus sacerdotium,imperante domino. Factum est enim(inquit Lucas) verbum domini super Iohannem Zachariæ filium
Iohan.1. in deserto.Ac deinceps , Iam enim securis ad radicem arboris posita est . Omnis enim arbor
Luc.3. non faciens fructum bonum,excidetur, & in ignem mittetur . Hæc enim contra sacerdotium illud Leuiticúmque ministerium dicta esse , Matthæus euidentius insinuat. Videns , inquit,
Matth.3. multos Pharisæorum,& Sadducæorum venientes ad baptismum suum,dixit eis , Progenies viperarum,quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira ? Ac deinceps,Iam enim securis ad radicem arboris posita est,Pharisæi nanque sacerdotes vel clerici erant Iudæorum. Igitur tũc domui Heli iurauit dominus , quòd non expiaretur iniquitas domus eius victimis & muneribus vsque in æternum , quando per hunc enuntiauit securim positam esse ad radicem arboris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

arboris,dignum pœnitentiæ fructum non facientium,videlicet maximè pharisæorũ,in templo dei,sub nomine sacerdotij latrocinantium.

De pugna malè gesta contra Philistijm,& de vana leuitate qua dixerunt. Afferamus ad nos arcã domini sedentis super Cherubin,& quid significauerit lapis adiutorij. Cap. XIII.

CAP. IIII. ET factum est in diebus illis conuenerunt Philistijm in pugnam.Egressus est nanq; Israel obuiam Philistijm in pugnam,& castrametatus est iuxta lapidem adiutorij.] Et reliqua. Narratione hac mox subsecutura,præmissum est. Et addidit dominus vt appareret in Sylo,quoniam reuelatus fuerat dominus Samueli in Sylo iuxta verbũ domini. Et est sensus, Dominus,quoniam reuelatus fuerat Samueli in Sylo,dictis addidit,vt appareret itidẽ in Sylo,iuxta verbũ suũ factis,ita vt non caderet ex omnibus verbis eius in terram, vt cognosceret vniuersus Israel à Dan vsq; ad Bersabee,quòd fidelis Samuel propheta esset domini. Ita planè ex omnibus verbis prophetæ,& plus q̃ prophetæ Iohannis,non cecidit verbũ in terram.Respiciamus ad dies illos,in quibus non iam Philistijm, sed qui per Philistæos hoc loco rectè figurantur,Romani conuenerunt in pugnam. [Dixerũt, inquit, maiores natu de Israel, Quare percussit nos hodie dominus coram Philistijm? Afferamus ad nos de Sylo arcã fœderis domini,& veniat in mediũ nostri,vt saluet nos de manu inimicorũ nostrorum. Misit ergo populus in Sylo,& tulerunt inde arcam fœderis domini exercituũ,sedentis super Cherubin.] Præsumptio stulta & vana,quæ tunc decepit improuidos, & iustitiæ vel gloriæ dei ignaros, ipsa eadem decepit illos,quãdo clausi obsidente exercitu Romano,tumultuabantur & vociferabãtur confidentes, vt historiæ tradunt, q; nequaq; toleraret deus priuari se illo pulchro tẽplo,illo pulchro & aureo sanctuario.Cuius vanitatis respectu nota q̃ acutè,q̃ mordaciter cũ præmissum esset,& tulerunt inde arcã fœderis domini exercituũ, continuò subiunctũ est,sedẽ
Exod.37. tis super Cherubin.Hoc quippe nõ pro suo sensu,sed pro illorũ notabili vanitate scriptura dixit,Quid enim stultius ac vanius? Nũquid super illos Cherubin quos fecit Moyses,imo quos
Psal.107. Beseleel ille faber cum socio suo Ooliab fudit, aut fabricauit, sedebat dominus exercituum captus vel delectatus pulchritudine auri,& non potius super homines,vel super sanctos angelos sedet plenos scientia dei secundũ nomen Cherubin? Igitur eãdem hic & illic vanitate decepti sunt,dum pro aureis cœlestis sanctuarij simulachris,diuinum sibi quasi debitũ arrogant adiutorium,vndè & falsi sunt,metando castra iuxta lapidẽ,postea dictum lapidem adiutorij. Nã & tunc præsagio suo frustrati sunt,& nunc eius lapidis non habuêre adiutoriũ,quẽ in malum sibimetipsis reprobauerunt,iuxta quod scriptura dicit, Lapidẽ quẽ reprobauerunt ædificantes,hic factus est in caput anguli. Et tunc quidẽ sacerdotis vnius Heli domus vnà concidit,ipso quoq; corruente,fractisq; ceruicibus moriente,nunc autẽ tota gens captiuata est,tota ciuitas cũ tẽplo suo sunditus in fauillas disperijt,sacerdotio quoq; illo cadente,sumq; opprobriũ per oẽs gentes circunferente,quia pollutũ,sordidatũ,imo & eiectũ est,eodẽ quo viuimus,quo redempti & emundati sumus nos credentes Christi sanguine.

Quid significet mysticè, quòd ab ijsdem arca dei capta sit, à quibus victus est Israel, & quòd cecidit Dagon truncatus coram arca domini, & quòd percusserit illos dominus in posteriora.

Cap. XIIII.

Colos.1. SEd & arca dei capta est.] Vt iam euangelicam legis prosequamur intelligentiã,eisdẽ Romanorũ armis,eisdem imperatorũ gladijs,quibus ille populus obsessus,concisus,& in om
CAP. V. nes gentes captiuus ductus est,eisdẽ inquã,ecclesia dei,quæ est corpus Christi capta,& ab eisdẽ persecutionẽ passa est. Pandamus glorioſi vela nauigij,& cursum percurramus intelligentiæ spiritualis. [Philistijm autem tulerunt arcũ dei,& asportauerunt eam à lapide adiutorij in Azotum. Tulerunt; Philistijm arcam dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon.Cumq; surrexissent diluculo Azotij,altera die,ecce Dagon iacebat pronus in terram ante arcã dei.Et tulerunt Dagon,& restituerunt eũ in loco suo.Rursumq; mane die altero consurgentes inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam,in terra coram arca domini.Caput autẽ Dagon, & duæ palmæ manuum eius abcisæ erant super limen.Porrò Dagon truncus solus remanserat in loco suo.] Grande spectaculum, grande miraculum. Translata ab Israel gloria domini,capta ab allophylis arca domini,victoriã de victoribus versa vice exigit,primumq; in deum ipsorũ Dagon,deinde & super homines aggra
tiantur manus domini. [Nam ebullierunt,inquit, villæ, & agri, in medio regionis illius, & natium Azotum,& fines eius,& computrescebant prominentes extales eorũ.] Hoc Psalmista
Psal.77. magnificè decantans,& excitatus est,inquit,tanq; dormiens dominus,tanq; potens crapulatus à vino,& percussit inimicos suos in posteriora,opprobrium sempiternum dedit illis. Hoc quid portenderit,perspicuum est. Vbi enim supradicto modo concidit sacerdotiũ verus cum terrena

terrena Hierusalẽ, & manufacto templo eius, tunc victoriosius pugnam iniit,cũ diis gentiũ, arca domini quæ est Christus dominus secundũ compactum ex carne nostra corpus eius,sedens & manens in ecclesia sua,& ipsa quæ est corpus eius,& plenitudo eius. Cecidit corã arca ista Dagon,cecidit inquam,corã illa omnis massa dæmonũ,quæ intelligitur per illud idolum,per hoc ipsum nomen Dagon. Interpretatur enim piscis tristitiæ,illum, vt supra dictum est significans,qui in mari est,cetum magnũ Leuiathan,serpentem vectẽ tortuosum. Cecidit hic talis Dagon corã arca domini tandẽ truncatus capite,& abcisis manibus,id est,sublatis à cultu eius regibus terræ & principibus,qui prius adstiterãt, & conuenerant in vnum aduersus dominũ & aduersus Christum eius. Quid autẽ est, quòd & percussit inimicos suos in po- Psalm.2.
steriora, ita vt computrescerent prominentes extales eorũ, nisi quòd illos qui victoriã eius recipere noluerunt,qui intelligentes virtutẽ dei,non sicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt,tradidit in reprobũ sensum? Nã fœminæ eorum(inquit Apostolus)mutauerunt natu- Roma.1.
ralem vsum in eum vsum,qui est contra naturã. Similiter autẽ & masculi, relicto naturali vsu fœminæ,exarserunt in desiderijs suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes,& mercedẽ quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Dũ enim huic vitio nequissimo,incredulos subdidit terribile iudicium domini,profectò percussit inimicos suos in posteriora & opprobrium sempiternũ dedit illis. Quid autẽ sunt illi,qui ebulierunt, & terram demoliri sunt mures,nisi maligni spiritus, iustis quidẽ contemptibiles vt mures,peccatoribus autem terribiles vt leones?

Quod Vaccæ arcam domini portantes, prædicatores significent fideles in ecclesia,qui in directum procedunt non declinantes ad dexteram neque ad sinistram. CAP. XV.

QVo tandem modo victoria omnis peracta est? Duritia vtiq; & patientia prædicato- CAP. VI.
rum secundum hoc miraculũ, quod subiunctum est. [Tollentes (inquit) duas vaccas quæ lactabant vitulos,iunxerunt ad plaustrũ, vitulosq; earũ concluserunt domi. Et posuerunt arcam dei super plaustrũ,& capsellam quæ habebat mures aureos,& similitudinẽ anorum. Ibant autẽ in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis,& itinere vno gradiebantur pergentes,& mugientes,& non declinabant neq; ad dexterã neq; ad sinistram.] Quid enim vaccæ nisi fideles quoscp in ecclesia signant, qui dum sacri eloquij præcepta considerãt, quasi superimpositam domini arcã portant. De quibus hoc etiã notandum,quòd fuisse scripturæ memorant,quia sunt plerique qui in via dei intrinsecus positi,foris carnalibus affectibus ligant. Sed nõ declinant à recto itinere,quia arcã dei portant in mente. Ecce enim vaccæ Bethsamis pergunt,Bethsamis quippe domus solis interpretatur. Et propheta ait, Vobis autẽ qui timetis dominũ,orietur sol iustitiæ. Si igitur ad æterni solis habitationem tendimus, dignũ pro- Malac.4.
fectò est, vt de dei itinere pro carnalibꝰ affectibus nõ declinemus. Tota enim virtute pẽsandũ est,quòd vaccæ dei plaustro suppositæ,pergunt & gemunt. Dant ab intimis mugitus,& tamẽ de itinere non retorquent gressus. Amorem quidẽ per compassionem sentiunt, sed colla posterius non reflectunt. Sic nimirũ prædicatores sancti, sic fideles quicq; esse debent intra sanctã ecclesiam,vt cõpatiantur proximis per charitatẽ,& tamen de via dei non exorbitent per compassionem. Arcã quippe vaccis superpositam Bethsamis pergere,est cum superna scientia,ad internæ lucis habitaculũ propinquare. Sed tunc verè Bethsamis tendimus,cũ viam rectitudinis gradientes,ad vicina erroris latera,nec pro affectu pignorũ declinamus. Sic nanq; sic necesse est,vt incedere debeant,qui sacræ legis iugo supposiri, iam per internam scientiã arcam domini portant,quatenus per hoc quod propinquorũ necessitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet,sed reflectere non debet,ne hæc eadem mens,aut si affectu non tangitur dura sit,aut plus tacta, si inflectitur remissa.

Quid significet quòd Bethsamitæ videntes arcã domini,gauisi sunt, & quòd Vaccæ in holocaustum cæsæ sunt, & quòd Viri Bethsamitæ percussi eo quòd vidissent arcam domini.

CAP. XVI.

POrrò Bethsamitæ metebant triticum in valle. Et eleuantes oculos viderunt arcam, & gauisi sunt cũ vidissent eam. Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsamitæ,& steterit ibi. Erat autẽ ibi lapis magnus,& conciderunt ligna plaustri,vaccasq; imposuerunt super ea holocaustum domino.] Lapidẽ istum super quẽ concisis lignis plaustri vaccas imposuerunt in holocaustum, Hebræi aram ab Abraham ædificatam intelligunt. Hæc &c. [Quinq; satrapæ Philistinorum viderũt,& reuersi sunt(inquit)in Accharon in die illa.] Sic planè perseuerantiam predicatorũ,de quibus iam dictũ est,principes idololatriæ viderũt, quòd scilicet nullis affectibus carnis reuocari potuerunt, quinetiam insuper corpora sua passionibus obijcientes in holocaustum domino obtulerunt,& tandem confusi à persecutionibus cessauerunt. [Hi aũt

Universidad de Deusto Biblioteca

sent ani aurei,quos reddiderunt Philistæi pro delicto domino. Azotus vnũ,Gaza vnũ,Ascalon vnum,Geth vnum,Accharon vnum. Et mures aureos secundum numerum vrbiũ, &c.] Hoc vrbium numero,quæ anos aureos & mures reddiderunt, vniuersitas illorũ significatur, qui quinque corporis sensibus, prius per fornicationem abusi, postea supradictas passiones ignominiæ fugientes,peccata priora subsequentibus bonis operibus redemerunt.Quod verò sequitur, [Et vsque ad Abel magnũ super quem posuerunt arcam domini.] Abel magnum ciuitas est in termino Israel. Abel magnum idcirco vocatur cum antea Bethsamis vocitata
2.Re.10. sit,siue propter luctum super viris Bethsamitis ibi factum, siue propter distinctionẽ ciuitatis Abel Bethmacha,de qua exclamauit mulier sapiens ad Ioab,dicens, Qui interrogant interrogent in Abela.Sic itaq; intelligendum est,quòd ab vrbe murata vsque ad villam quæ erat sine muro & vsque ad Abel magnum,dederint mures.Super quem,id est, super luctum posuerunt arcam dei, quæ erat vsque in illam diem in Agro Iosuæ Bethsamitæ. Fuit igitur in agro illius,donec in Cariathiarim ducta est. [Percussit autem de viris Bethsamitis eo quòd vidissent arcam domini,& percussit de populo septuaginta viros,& quinquaginta milia plebis.] Hos septuaginta viros,iudices septuaginta Hebræi intelligunt,quorum meritò & gloria
2.Re.18. quinquaginta milia viri computantur,sicut de Dauid dicitur, quia tu vnus pro decem milibus computaris.Idcirco percussit eos,quia viderant arcam domini,quia curiosè inspexerant, cum fuissent lege prohibiti,ait enim dominus in libro Numeri, Aaron & filij eius intrabunt,
Num.4. ipsiq; disponent opera singulorũ, & diuident quæ portare quis debeat. Alij nulla curiositate videant,quæ sunt in sanctuario.priusquam inuoluantur,alioqui morientur.Sic nimirum milia multa de viris Bethsamitis,de viris domus solis,de viris ecclesiasticis, multa (inquam) milia plebis,multos primates viros percussit iudicium domini & errare eos fecit, eo quòd vidissent arcam domini,eo quòd indignè non dilectionis studio,sed præsumptionis & curiositatis vitio,ausi fuissent in scripturis scrutari secreta diuinitatis,& facti sunt hæresiarchæ, iudicante deo,superbos ad conspectum diuinitatis & veritatis non admitti.

De translatione arcæ domini, quòd nusquam legatur reducta in Sylo, per quod synagoga mysticè intelligitur, & quod manserit in Cariathiarim, quo nomine significatur ecclesia gentium. CAP. XVII.

CAP. VII. ET factũ est ex qua die mansit arca domini in Cariathiarim multiplicati sunt dies, Erat quippe iã annus vicesimus,& requieuit omnis domus Israel post dominũ.] Vicesimo anno peracto,translata est eadẽ arca à Samuele in Masfath, & de Masfath transtulerũt eã
2.Reg.6. Samuel & Saul in Galgala.Inde translata est à Saul in Nobe,de Nobe in Gabaa. De Gabaa
2.Para.1. translata est à Dauid in domũ Obeth Edõ,de domo Obeth Edom transtulit eã Dauid in Sion,
3.Reg.8. & de Sion transtulit eũ Salomon in sancta sanctorũ.Nusquã exrunc in Sylo reducta fuisse le-
2.Para.5. gitur,quia repulit & spreuit locũ illũ deus in typũ videlicet synagogæ, in qua quondam erat
Psal.77. sanctuariũ domini,sed repulsa & sprета est,& omne sanctum alio transmigrauit. Quod pro-
Psal.2. pheta respiciens,& repulit,inquit,tabernaculũ Sylo, tabernaculum suum ibi habitauit in hominibus.Sylo nanque abruptio interpretatur.Quo nomine grauiter eadem synagoga denotatur,pro eo videlicet,quia assistens aduersus dominum & aduersus Christum eius,Dirumpamus(ait)vincula eorum,& proiciamus à nobis iugum ipsorum. Manet autẽ nunc arca domini in Cariathiarim.Cariathiarim interpretatur ciuitas syluarum,quo nomine rectè ecclesia gentium designatur.Ipsa nanque quondam erat sylua magna,bestijs ferocibus,id est, malignis spiritibus inhabitata & peruia,nunc autem ciuitas est fide fundata,muro diuinitatis & angelorũ præsidijs communita.Hic ergo manet,hic arca domini inuenienda est. Vndè pro-
Psal.131. pheta cum dixisset,Ecce audiuimus eam in Ephrata, continuo subiunxit, Inuenimus eam in campis syluæ. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.Surge domine in requiem tuam,tu & arca sanctificationis tuæ,& cætera. Hæc planè dixit gaudio dulci attonitus,quippe qui vouerat se,non daturum oculis suis somnum, & palpebris suis dormitationẽ,& requiem temporibus suis,donec inueniret locum domino, tabernaculum Deo Iacob,id est,donec sancto indicante spiritu quo in loco quieturus sit dominus & saluator, & vbi tabernaculum suum tendere dignetur deus Iacob. Et subitò irruente in se spiritu,Ecce(inquit) audiuimus eam in Ephrata,eam, inquam,id est, aream sanctificationis eius,, compactam vel compingendam esse audiuimus de carne virginis in Ephrata, hæc est Bethlehem. Ac deinceps subiungens,Inuenimus eam (inquit)in campis syluæ.Tanquam diceret,Iam non inuenitur illic,vbi audiuimus eam, iam non inuenitur in illa de qua processit gente,sed in gentibus quæ prius fuerunt,tanquam syluæ à bestijs, id est, malignis spiritibus possessæ, nunc autem in modum camporum sepibus gratiæ dei circundatæ, cultiles sunt & fœcundæ.Manet igitur arca domini nunc in Cariathiarim, & multiplicantur dies, dies inquam sanctorum,dies virtutum,succrescitq; in lucem multitudo gentium vsque ad tempus præsi-

præfinitum quo & reliquiæ Sylo,id est, carnalis Israel saluandæ sunt. Sicq; requieuit omnis Matt.11. domus Israel post dominum, post dominum inquam,qui dixit, Tollite iugũ meũ super vos, & discite à me quia mitis sum,& humilis corde,& inuenietis requiẽ animabus vestris.Iuxta literã requieuisse post dominũ dicuntur, quia abiectis idolorũ sordibus,domino se ad seruiendum,toto corde tradiderunt,quod & in subsequentibus dicitur,[Abstuleruntq; filij Israel,Baalim & Astaroth,& seruierunt domino soli.Et conuenerunt in Masfath,hauseruntq; aquas,& effuderunt in conspectu domini.] Hebræi tradunt quòd corã domino in eadẽ aqua maledicta Nume.5. congesta sint,& sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probabatur, ita & hic idololatræ hac aqua probati sunt,hi videlicet,qui se idola coluisse penitus denegabant. Tradunt etiã,q; quicunq; idololatra hanc aquã gustasset,labia eius ita sibi adhærerent,vt nequaquã ea abinuicẽ idololatra separare posset.Hoc idololatra indicio deprehendebat,& interficiebatur. Quod sequentia demonstrant in eo quod ait,] Iudicauitq; Samuel filios Israel in Masfath.] Iudicare in hoc loco idololatras secundũ legem morti tradere intelligendum est.Dicunt etiã quòd hoc modo Moyses idololatras qui sibi vitulũ fecerant,probauerit,quando arripuit vitulũ,& com Exod.32. busserit,& contriuit vsq; ad puluerem,& sparsit in aquam,& dedit ex eo potum filijs Israel.

In quo peccauerunt postulantes regẽ,cum lex data non prohibuerit eos constituere regem, sed alterius gentis hominem. CAP. XVIII.

HActenus imaginem sacerdotij transferendi,nũc velut in alia tabella,mysticis depictam figuris contemplemur imaginem regni Christi filij dei, quod destructo peccati regno, in salutem & libertatem nostram successit. [Congregati vniuersi maiores natu Israel, venerunt ad Samuel in Ramatha,dixeruntq; ei, Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis,constitue nobis regem vt iudicet nos sicut & vniuersæ habent nationes.Displicuitq; sermo in oculis Samuelis,eo quòd dixissent,Da nobis regem vt iudicet nos.Et orauit Samuel ad dominum.Dixitq; dominus ad Samuelem,Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi.Non enim te abiecerunt,sed me,ne regnem super eos,] & cætera. Primò iuxta literam quæritur, in quo populus regem sibi postulando peccauerit. Dicit enim lex, Cum in- Deut.17. gressus fueris terram,quam dominus deus tuus dabit tibi,& possederis eam, habitaueriscq; in illa,& dixeris,constituam super me regem,sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem dominus deus tuus elegerit de medio fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere,qui non sit frater tuus,& cætera. Hæc vtiq; dicendo, non qualemcunque regem,sed alienigenam regem lex constituere vetuit. Quid ergo iustæ quærelæ legislator habuit vt diceret,non te abiecerunt,sed me,ne regnem super eos?[Iuxta omnia opera sua,quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Aegypto vsque ad diem hanc,sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi.] Ad hoc facilis patet responsio, quia tempore importuno dixerunt,da nobis regem, vt iudicet nos, cum haberent iudicem iustè & regaliter iudicantem eos,non in ambitionis vanitate,sed in spiritu dei & sermonis domini veritate,de quo sciebant, quòd fidelis esset, quemadmodum & superius de illo contestans scriptura dicit,Et cognouit vniuersus Israel,à Dan vsque Bersabee, quòd fidelis Samuel 1.Reg.3. propheta esset domini. In eo populus deliquit, quia regnantem super se sermonem domini, imo ipsum regem deum suum proiecit,sicut & postmodum Samuel ipse acri inuectione dicit, Infra.8. [Vos autem hodie proiecistis dominum deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris,& dixistis,nequaquam,sed regem constitue super nos.]Quia plana historia est,nunc breuiter pauca,quæ quæstione indigent perstringamus, & tunc demum iuxta propositum,mysteria subtexamus.

De Saul,quomodo regnare cœperit,& quòd sic innocens videbatur, tanquam filius vnius anni, & quòd in eadem innocentia,duobus annis regnauerit. CAP. XIX.

DIxitq; Saul ad puerum,Ecce ibimus.Quid feremus ad virum?] Non enim putabat Saul sibi asinas à SAMVELE aliter indicari,nisi pretio diuinationis.Ideo ait,Quid feremus ad virum?Festina nunc,hodie enim venit in ciuitatem, quia sacrificium est hodie populo in excelso.] Sacrificium in hoc loco prandiũ intelligitur, quod parauerat Samuel populo in Calendis.Et dimittam te mane,& omnia quæ sunt in corde tuo,indicabo tibi.Et de asinis,quas perdidisti nudiustertius ne solicitus sis,quia inuentæ sunt.] Erat in corde Saul sicut Hebræi tradunt, quòd rex futurus esset, quia viderat per visum se in vertice arboris palmæ collocari,quæ visio signum regale erat. [Cumq; abieris inde,& transieris vltra, & veneris ad quercum Thabor,inuenient te ibi tres viri ascendentes ad deum in Bethel.] Hi viri causa orationis ibant in Bethel,vbi Iacob lapidẽ erexerat. [Post hæc venies ad collem dei.] Collis dei, locus erat,vbi prophetæ habitabant. [Et insiliet in te spiritus domini, & propheтabis cũ eis.]

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prophetasse eum ibi Iudæi dicunt de futuro seculo, de Gog & Magog, & de præmijs iustorũ, & de pœna impiorum. [Quando ergo euenerint signa tibi hæc omnia, fac quodcunq; inuenerit manus tua, quia deus tecũ est.] Ac si diceret, His signis nosse poteris, quia deus te regem facere voluit, & idcirco ad omnia quæ tibi agenda sunt regaliter age, quia deus tecũ est. [Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas septem diebus. Expectabis donec veniam ad te, & ostendõ tibi quæ facias.] Videtur quibusdam Saul inculpabiliter obtulisse holocaustum, cum Samuel ab eo expectatus, iuxta placitum septem dierum non venerit. Si quis verò hunc locũ bene distinxerit, inueniet eum non immerito culpatum fuisse, & inobedientiæ redargutum. Locus autẽ hic apud Hebræos ita distingultur. Et descendes ante me in Galgala, ego quippe descendam ad te. Et postea inferunt, ad offerendas oblationes, & immolandas victimas pacificas septẽ diebus, expectabis, donec veniam ad te, & ostendam tibi quæ facias. Non ergo Samuel suũ præstolari aduentum Sauli septem dierũ tempore præcepit, sed ad offerendas oblationes, & immolandas victimas pacificas, septem diebus ab eo voluit expectari. Quod ille nequaq; fecit, ideo merito culpatur, & stultitiæ elogio denotatur. [Filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnauit super Israel.] Non de Isboseth filio Saul, sed de eodem Saule dictum est. Sic enim erat innocens, quando regnare cœpit, sicut filius vnius anni est, & in eadem innocentia duobus annis regnasse dicitur.

De superbia Saulis, cuius indicia fuerint peccata maxima, alterũ quo sacrificiũ obtulit, alterum quo Amalech percutere & delere iussus, obedire contempsit, insuper & peccatum suum defendit. CAP. XX.

ARbor magna & fertilis valde cito inueterauit, quæ tantum duobus annis fructificandi gratiam retinens, statim corrupta radice, frondium venustatem simul & fructuum honorem perdidit. Qualis putas vermis intrinsecus radicem eius momordit? Vtiq; vermis superbiæ, quo & ille vitiatus computrescere potuit, de quo & in Ezechiele dicit verbũ domini, Ecce Assur quasi cedrus in libano, pulcher ramis & frondibus nemorosis, excelsusq; altitudine, & inter condensas frondes eleuatum est cacumen eius. Ac deinceps, Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam virentem & condensam, atque eleuatum est cor eius in altitudine sua, tradidi eum in manu fortissimi gentium. Planè & de isto veraciter dicas, quia pro eo quòd eleuatum est cor eius in altitudine sua, tradidit eum deus in manu fortissimi gentium. Nam spiritus domini recessit ab eo, & exagitabat eum spiritus nequam à domino. Duo peccata pœnam hanc præcedentia, iam dictę eius superbiæ nobis indicio sunt. Primum est, quòd homo non de tribu Leui, sed de tribu Beniamin regio fastu nihil sibi non licere arbitratus. [Afferte ait mihi holocaustum, & pacifica, & obtulit holocaustum.] Hoc nimis grande fuit regis supercilium, digne superno iudicio feriendum. Quid enim tale fecit Ozias Dauidici generis, de tribu Iuda? Tantum ingressus templum domini adolere voluit incensum domini super altare thymiamatis. At verò statim cœlestis vltio superbiã eius loco competenti percussit, orta est enim lepra in fronte eius in domo domini coram sacerdotibus, vndè & leprosus vsque ad diem mortis suæ habitauit secundum legem leprosi in domo separata, plenus lepra ob quam electus fuerat de domo domini. Quãto magis iste proijciendus fuit, qui totum sibi sacerdotis officium vsurpauit? Illic ergo dicit ei, [Nequaquam regnum tuum vltra consurget. Quæsiuit dominus sibi virum iuxta cor suum, & cætera.] Secundum illud fuit, quòd iussus in verbo vel voce domini ire, & percutere Amalech & demoliri vniuersa eius, non parcere ei, sed interficere à viro vsque ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bouem & ouem, camelum & asinum, non fecit sic, sed in derogationem supernæ veritatis, ausus est parcere Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum & vestibus & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluit disperdere ea. In hac superbia præsumpti quoque supersus sacerdotij ausum retinebat. Nam deinceps scriptum est, [Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum domino, de initijs prædarum quæ attulerat de Amalech.] Nonne supra quia necessitate compulsus obtulit holocaustum, dixerat ei Samuel, nequaquam regnum tuum vltra consurget? Itáque perseuerans in malis, peccatum non mutauit, sed auxit, quando optimis quibusque pepercit, & Agag reseruauit, contra imperium domini, non solum præsentis transgressor præcepti, sed & veteris contemptor scripturæ dei. Dixerat enim dominus Moysi, vbi venerat Amalech, & pugnauerat contra Israel. Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue. Delebo enim memoriam Amalech sub cœlo. Præterea quod nequissimum est, redargutus in sermone domini, dicentis, [Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, quare ergo non audisti vocem domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis domini.] Reselliere ausus arguentem se de peccato spiritum domini, cũ superba defensione, dicit, [Imò

2.Para.26.

Infra.15.

CAP. XV.

Exod.17.

[Imò audiui vocem domini, & ambulaui in via per quã misit me dominus, & adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci. Tulit autem populus de præda oues & boues primitias eorum quæ cæsa sunt, vt immolet domino deo suo in Galgalis.] & cætera. Hoc etenim nequissimum est, cum post voluntatem peccati, quod primum est, & post effectum operis, quod secundum est, atque post vsum peruersum, quod tertium est, additur & defensio peccati, quod quartum est, & hic nullus veniæ locus est. Nam & per prophetam deus dicit, Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum. Idcirco & nunc quàm acerrimè Samuel cum dixisset, [Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum, contin uò subiunxit, Quoniam quasi peccatum hariolandi, est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.] & cætera. Igitur tantis exacerbatus contumelijs iniurijs, spiritus domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam à domino. Grandis pœna regis, grandis confusio populi, qui contra dei voluntatem regem postulauit. Et si cætera desint, exempla iudicij & veritatis, vel hoc solum pro testimonio sufficere possit, quòd nunquam ad bonum status sui finem perueniat, omnis plantatio quam non plantauit pater cœlestis, quòd omnis ordinatio domus domini, quæ inconsulta voluntate eius per voluntatem hominum facta est, inordinationis pœnas datura sit. Huius opprobrij maculam subsequens abstulit regnum Dauid, ordinatum per voluntatem & per manũ dei, quemadmodum & Samuel superius testificando dicit, Quæsiuit sibi dominus virum iuxta cor suum, & præcepit ei dominus, vt esset dux super populum eius, quod profecto cũ dicit, ex oppesito dat intelligi, quòd nunquam Saulem iuxta cor suum dominus quæsierit. Ac proinde cũ dicitur, quia erat Saul electus & bonus, & nõ erat vir de filijs Israel melior illo. Vtiq; subaudiendum est, non iuxta cor domini, sed iuxta cor populi. Sequitur enim, Ab humero & sursum eminebat super vniuersum populum. Quo videlicet dicto brutum percutit vulgi iudicium, eo quòd staturæ, non meritis, faices asseribat, vel gloriam dignitatum.

Amos.1.

Quòd eo ipso, quòd dæmoniacus erat, regnum peccati in illo figuratum sit, in Dauid autem nomine & facti regnum Christi. CAP. XXI.

IGitur mysterium hoc iam in promptu est, quòd scilicet dæmoniacus rex Saul, furiosum peccati regnum, Dauid autẽ pacatum iustitiæ regnum significet, primam nominibus, deinde rebus. Saul nanq; petitio, Dauid autem manu fortis siue desiderabilis interpretatur. Quæ autem fuit petitio generis humani, nisi petitio peccati, quod propria sponte homo experiuit, cũ liber esset & ingenuus, creatus ad imaginẽ dei? Quis econtra manu fortis vel desiderabilis, nisi Christus filius dei, qui fortem armatũ peccati principẽ, atrium suũ custodientem, fortiori manu superueniens vicit, & deinde victor sedens ad dexterã patris, videntibus se angelis, & sperãtibus in se hominib⁹, totus est desiderabilis? Regnauit mors quæ per peccatũ introierat in hunc mundũ, vsq; ad Moysen (ait Apostolus) & extunc per legem audita regni sui contradictione, vis peccati amplius insaniuit. Vndè idẽ dicit Apostolus, Nã concupiscentiã nesciebã, nisi lex diceret, non concupisces. Occasione autẽ accepta, peccatum per mandatũ operatũ est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatũ mortuum erat, sed cũ venisset mandatum, peccatũ reuixit. Sed & in singulis hominibus, quamdiu non liberantur gratia Christi, peccatũ regnat, & tanq; furiosus sessor equum subactum calcaribus vrget, flagellis diuerberat. Vndè & ethnicus adultero his verbis insultat. Vrget enim mẽtẽ dominus nõ leuis, & acres Subiectat lasso stimulos, versatq; negantem. Ab huiusmodi regno rex manu fortis & desiderabilis Christus, & in massa totum mundum semel moriendo potestate liberauit, & in sua quemq; persona, nunc vsq; actu liberare non desinit. Eius regni gratiam nunc in patre carnis eius Dauid, sub mysticis contemplemur figuris.

Lucæ.11.

Roma.5.

Roma.7.

De electione Dauid, quàm pura ab humano fauore fuerit, & quòd sicut Samuel personam Dauid non nouerat, ita Iohannes Christum nesciebat. CAP. XXII.

DIxitq; dominus ad Samuel, Imple cornu tuũ oleo, & veni vt mittam te ad Iiai Bethlehemitem. Prouidi enim in filijs eius mihi regem. Et ait Samuel, Quomodo vadamè? Audiet enim Saul & me interficiet, Et ait dominus, Vitulũ de armento tolles in manu tua, & dices, Ad immolandum domino veni, &c.] Et si Samuel prophetico spiritu rem nouerat, ita vt diceret, Quæsiuit sibi dominus virum iuxta cor suum, & præcepit ei, vt sit dux super populum suum. Et iterum, Scidit dominus regnum Israel à te & tradidit illud proximo tuo meliori te, personam tamen electi illius non nouerat. Vndè cum ingressi essent filij Iiai, vidit Heliab, & ait, [Num coram domino est christus eius? Et dixit dominus ad Samuel, Ne respicias vultum eius, neq; altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Homo enim videt ea quæ parent, dominus aũt intuetur cor.] Sic profectò præcursor domini Iohannes, eum quem præcurrebat secundum spiritum nouerat, sed secundũ carnem,

CAP. XVI.

Supra.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohan.1. vel secundum faciem nõ nouerat. Vndè & dicit, Et ego nesciebam eũ, sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Hoc nempe ad puritatẽ veri testimonij plurimũ valet, quia videlicet ibi in eligendo fauoris vel gratiæ humanæ suspitio nulla subesse poterit, vbi ipsa cui fauor aut gratia impendatur persona, necdum cognita est.

Quòd vnctus sit Dauid, non vt Saul lenticula, sed pleno cornu olei, quid mysticè significet, & quòd à die illa directus est in eum spiritus domini. CAP. XXIII.

IMple (inquit) cornu tuum oleo. Et hic iam manifesta distantia est. Nam de Saul dictum est, Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius. Lenticula vasculum erat olearium quadrangulum, in latere apertum, à liniendo dictum. Cornu verò olei longè ampliorem continens abundantiam, constantem & perseueraturam in Dauid signabat regalem pariter ac propheticalem gratiam. Nam directus est, inquit, spiritus domini in Dauid à die illa & in reliquum. Videlicet cum vngeretur oleo visibili, pinguedo inuisibilis à radice sese dissudit in ramos bonæ arboris, à radice inquam, id est, ab eo qui dixit, Ego sum genus
Apoc.22. & radix Dauid. Nam qui postea per nouam carnis natiuitatem factus est genus Dauid, ipse iam per antiquam diuinitatis naturam erat radix Dauid, spiritus sancti verum oleum verámque pinguedinem subministrans, vndè floreret, fronderet, fructúmque faceret, imo & pater ipsius, ipse fieret Dauid. Igitur quemadmodum arbor à radice pinguedinem sumit, vnd fructificet temporibus suis, sic iste ab illa radice sua sumpsit quæ thesaurizaret testimonia domino suo filio suo, factis mysticis, dictis propheticis. Vndè hunc seruemus honorem patri tantæ maiestatis, siue carnis sedentis ad dexteram maiestatis in excelsis, vt quamuis cuncta capere nequeamus, nihil in illo secundum præsentem scripturam factum, nihil ab illo quod à mysterio vacet dictum siue cantatum arbitremur. Nempe primo hoc ipsum, quod pleno olei cornu inungitur, quid mysterij, quid pulchritudinis habet intrinsecus? Plenitudine olei, qua pater vnctus est, rectè omnis plenitudo diuinitatis intelligitur, quæ nunc in filio eius inhabitat corporaliter. Non enim huic ad mensuram dedit deus spiritum, sed totus in illo septiformis spiritus requiescit. Quod sciens is ipse, de quo hæc dicuntur, futuri pater filij, cum dixisset
Psal.44. illi, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ, continuò subiunxit, præ participibus tuis, id est, præ omnibus sanctis, præ omnibus vnctis.
Colos.2. Nam singuli sanctorum diuisiua vel particulari gratia sunt inuncti, in isto autẽ omnis, vt iam dictum est, inhabitat plenitudo diuinitatis.

Quòd tertio vnctus sit idem Dauid, & hoc ipsum in typum domini, & filij sui Christi. CAP. XXIIII.

HIc iam sciendum est, quia hic talis ac tanti filij propheta & pater, tertio vnctus est. Primo hicà Samuele in medio fratrũ suorũ nesciente Saul. Secundo in Hebron super domum Iuda mortuo Saul. Tertio super vniuersum Israel, delecta à spe regni omni domo Saul. Plane in isto quasi speculo, tota vnctionis Christi forma præfulsit. Ille nanque tertio vnctus est. Primo videlicet vbi de spiritu sancto conceptus est. Secundo, vbi cum baptizaretur,
Lucæ.1, Matt.1. Matt.3. veniente super illũ spiritu sancto, in specie columbæ demonstratus est. Tertio, vbi resurgens ex
Lucæ.3. mortuis, tantã vnctionis suæ gratiã in suos fideles transfudit, quantam hic idẽ vnctus rex fu-
Psal.132. turus, pater illius commendare cupit his verbis, Ecce quàm bonũ & quàm iucundũ habitare fratres in vnum, sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. Vbi enim resurrexit, ipsa die stans in medio discipulorum
Iohan.20. suorum, dicensq; pax vobiscum, insufflauit & accipite inquit spiritum sanctum, & postmo-
Actu.2. dum sedens à dextris dei misit eundem, & iteraro dedit spiritum sanctum. Ita vnguentum verum de capite in barbam Aaron, & oram vestimenti eius descendit, id est, spiritus sanctus de Christo, qui caput nostrum est. Primo in illos sortes ac perfectos viros apostolos Christi, ac deinde per ministerium illorum in totam ecclesiam descendit.

De prima eius vnctione clam facta in domo patris sui, & de vitulo, quem vt Saul falleret, adduxit Samuel iussu domini, quòd ita diabolus incarnatione Christi falsus sit. CAPVT XXV.

PRima vnctio Dauid clam in domo patris hoc modo fit, [Quomodo (inquit) Samuel vadam? Audiet enim Saul & interficiet me. Et ait dominus, Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices, Ad immolandum domino veni, &c.] Vitulus ad immolandum adductus, claudere poterat oculos Saul, ne sollicitaretur, ne quid suspicarerur, causa quasi rota patente securus. Sic pulchrè in illa figura factum est, quia sic in re futurum erat. Vitulus immo-

immolandus, passibilem significat naturã, nasciturì de virgine regis Christi filij dei, qua fallus diabolus potentiã nascentis intelligere non potuit, quod scilicet ad destitutionem peccati, rex iustitiæ veniret, & regni eius nõ esset finis. Est enim ille in malis quidè suis astutus & callidus, in bonis autem dei brutus & fatuus. Vndè & in Iob ex ore dei Behemoth, id est, animal dicitur, circulũ fatuitatis habẽs in naribus. Sed & in principio, vbi serpẽs, imo ipse in serpente diabo- Iob.40.
lus maledicitur, super pectus tuum gradieris inquit deus. Quomodocunq; in malo sit subtilis & callidus, quantumcunq; naturæ peruersione malitiosus abutatur ad cognoscendũ arcanæ Gene.3.
diuinitatis consilium, brutus est, & super pectus suum graditur, semper intentionem suã conculcando, vt cœlestibus dũ nocere cupit, prodesse probetur. Quod facile agnosci libet ex cunctis, qui spiritu eius aguntur malitiosis hominibus. Quantumcunq; in cognitione crearurę, in cœli motibus, in astrorum cursibus, seu etiã magicis artibus, subtiliter calleant, spiritualiũ tamen bonorũ, ac cœlestiũ sacramentorũ, adeo indociles & imperceptibiles sunt, vt si eos voces ad audiendũ, casso labore tuo, nimium experiaris, brutã & penè irrationabilem illis esse animam. Igitur vbi Dauid inungitur, virtulus de armẽto tollitur ad immolandũ, ne audiat Saul, quia videlicet vbi rex nouus Christus nascitur, cuncta humanæ naturæ passibilitas de foris prætenditur, ne sacramentũ hoc agnoscat diabolus, vt quamuis circum fulgentibus miraculis terreatur, & aduersi aliquid interdũ suspicetur, nesciat tamen, qua via vel quo ordine virtus quæ mundum ingressa est, regnum eius expugnare aggreditur.

De eodem Dauid, quòd paruulus erat, & oues pascebat, & rufus, ac decora facie, quòd in his omnibus Christum figurârit. CAP. XXVI.

ADhuc, inquit Isai, est reliquus paruulus. & pascit oues.] Ac deinceps, [Misit ergo & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoráque facie.] Paruulus erat, & oues pascebat, videlicet in typum iam dicti filij sui, qui vt verè paruulus dicit, Discite Matt.11.
à me, quia mitis sum & humilis corde, & vt verus pastor nos oues suas, nos inquam populum suum & oues pascuæ suæ pascit, quos & acquisiuit suo sanguine. Vndè & dicit, Ego sum Iohan.10.
pastor bonus. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Hoc Abel iusti & patriarcharum cum quibus locutus est deus, fuit officium. Sed quòd rufus erat, imaginem pastoris illius prærendebat, pastoris qui animam suam pro ouibus suis posuit. Nam & iste rectè rufus Apoc.12.
dicitur, non alieno sanguine sicut diabolus, draco magnus & rufus, sed rufus proprio sanguine quemadmodum & Zacharias prophera testatur, Vidi per noctem, & ecce vir ascendens su- Zacha.1.
per equum rufum. Vir ascendens super equum rufum, ipse est resurgens corpusq; resumens, proprio sanguine perfusum, iuxta quod postmodum idem prophera. Tu quoque (inquit) in Zacha.9.
sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Nihilominus ad eiusmodi imaginem pertiner, quòd pulcher aspectu erat, & facie decora, videlicet non ea pulchritudine vel eo decore, qui lasciuos vel incontinentes ad videndum prouocat, sed qui sapientiæ conditorem pudicè delectat, dum lucet in vultu, ipsáque spirat in mente gratia, quemadmodum scriptura testatur, quia sapientia iusti lucet in vultu eius. Inde pulcher aspe- Eccl.3.
ctu spiritualibus propheræ oculis cognosci poterat, quòd is ipse esset, quem regem futurum præparatrix iam præparauerat dei gratia. Hoc inquam ad imaginem eius pertinet, Christi filij dei, de quo postmodum ille cytharizando cecinit, Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo Psal.44.
super fœmur tuum potentissime. Specie tua & pulchritudine tua, inter. de prosperè procede & uinitatis tanta, vt in comparatione eius habitus hominis sordes fuerint, quemadmodũ prophera dicit, Et ascendit sicut virgultum corã eo, & sicut radix de terra sitienti. Non est ei spe- Esaiæ.53.
cies neq decor. Et vidimus eum, & non erat aspectus. Et cætera.

De eodem quomodo electus & vnctus sit, absque omni humano fauore, in typum eiusdem Christi dicentis: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.
CAPVT XXVII.

QVIS autem aliquando sic vnctus est rex, & tali ad regnum ordine productus est? Omnes reges aut proprio flatu singuli ad regnum ambitiosè aspirauerunt, aut hæreditaria successione prouecti sunt, aut in filijs hominum confisi sunt, & à principibus subleuati sunt, & acclamati ab illis statim purpura vestiti, & coronis insigniti sunt, statimq; in sublimi solio residentes, ac sceptra tenentes, in gloria sua splenduerunt. Hic autem adhuc puer, cum post fœtantes iret, vsuente ac regnante Saul, nihil eiusmodi in corde suo habere poterat, vt diceret ei Samuel, quod ante Sauli dixerat, Omnia quæ sunt in corde tuo, indicabo 1.Reg.6.
tibi. Non enim principes fuêre fauentes & acclamantes, sed fratres magni inuidentes, & de puero indignantes. Vndè & frater eius maior, postmodum loquente illo cum alijs, iratus dicit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare veniſti,& quare dereliquiſti pauculas oues illas in deſerto? Ego noui ſuperbiã tuam, & nequitiam cordis tui, quia vt videres prælium deſcendiſti. Non ſtatim ſceptriger in ſolio ſedit,purpura inſignis,& diademate clarus,vel corona aurea ſplendidus,ſed prius egenus & vagus,profugúſq; errauit, & exul omnibus quoq; modis prius amaritudines totius infelicitatis,cũ nectareos aut mellitos regum populi liquores epotauit.Quis inquam omniũ regũ,præter ſolũ dominum,& filiũ eius Ieſum Chriſtum deum & hominem,tali ordine proceſſit & regnauit? Ille nanq; puer,nunc exaltatus & eleuatus & ſublimis nimis, non ſeipſum exaltauit, Iohan.8. aut eleuauit,quemadmodũ Iudæis dicentibus,quem teipſum facis,reſpondens ait, Si ego gloIohan.7.8. rifico meipſum,gloria mea nihil eſt.Item, Ego gloriam meam non quæro, eſt qui quærat & iudicet.Et alibi,Et à meipſo non veni,ſed eſt verus qui miſit me,quem vos neſcitis. Non elegerunt eum filij hominum, principes vel primates populorum, ſed ipſe potius principes ſuos Iohan.15. elegit.Quemadmodum dicit,Non vos me elegiſtis,ſed ego vos elegi.Non hæreditaria ſecundum hominem ſucceſſione in regnum aſcendit, quippe qui non ſaltem de filia Herodis, ſiue cuiuſlibet principis, ſed de paupercula virgine deſponſata fabro,naſci dignatus eſt. Vnctus quoq; ex vtero rex, non ſtatim vt rex dici vel eſſe potuit, gloria & honore regio coronatus Pſal.109. eſt,ſed iuxta prophetiam dicentis,De torrente in via bibet,propterea exaltabit caput, prius cunctis tentationibus,& paſſione mortis amaricatus eſt,q̃ in illas delectationes, quæ ſunt in dextera patris,caput exaltaret.Igitur & in his omnibus patri filius ſimilis eſt, imo in ſimilitudinem futuri filij ſui pater iſte Dauid præordinatus eſt.

De myſtica compoſitione pſalterij decachordi, & quòd interea ſpiritus nequam exagitabat Saul,& quòd in his omnibus eccleſia Chriſti, & inſania figuretur inimici eius Iudaici populi. CAP. XXVIII.

ET directus eſt ſpiritus domini in Dauid, à die illa, & in reliquum.] O quantum habet pulchritudinis & gratiæ,verbum ipſum, quo ſic dicitur,& directus eſt. Non ſic dictum eſt,nec ſic dici debuit de Saul, à quo ſpiritus domini erat receſſurus, nec de alio quoquã, cuius animam fictam aut duplicem,ille ſpiritus amoris recto nunquam oſculo dignatur, ſictionem eius poſt leuem attactum ſtatim effugiturus. Iſtum ſecundum cor ſuum inuenerat dominus, & idcirco in animam eius deoſculandam promptiore, & recto pectore ferebatur. Quibus nam ab effectibus claruit,quòd in illum dirigeretur ſpiritus domini? Primum à gratia prophetali,deinde & ab opere fortitudinis.Nam extunc & Pſaltes inclytus factus eſt prophetans & citharizans magnalia domini,pſalmoſq; componens myſteria continentes filij dei filij ſui CHRISTI, & fortitudine indutus eſt,quemadmodum ipſe teſtatur, dicendo ad 1.Reg.17. SAVL,[Paſcebat ſeruus tuus domini ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, tollebatque arietem de medio gregis,& ſequebar eos, & percutiebam, eruebámque de ore eorum. Et illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebámque eos. Nam & leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus.Erit igitur & Philiſtæus hic incircunciſus, quaſi vnus ex eis, qui auſus eſt maledicere exercitui dei viuentis.] Igitur directus eſt ſpiritus domini in Dauid, quem ſecundum nomen ipſius & dictis deſiderabilem & factis manuſortè fecit,in typum nihilominus eiuſdẽ Chriſti filij ſui,qui fortiter fecit,& delectabiliter docuit, veré manuſortis,verè deſiderabilis. Ille enim ſic prædicauit,ſic docuit, vt admirantes dicerent ipſi eius aduerſarij, Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo lo- Iohan.9. quitur. Doctrinam eius vel prædicationem, ipſum pſaltæ huius muſicum inſtrumentum expreſſit, quod pſalterium dictum eſt in modum Delthæ compoſitum, interius concauum, de foris pellibus mortuorum animalium coopertum, habens decem chordas deſuper ſonans. Quæ ſingula myſticè nobis conſideranda ſunt in prædicatione eius euangelica. Concauitas interior in eo eſt, quod perfectionis appetitorem terrenis facultatibus euacuat, ſi vis inquiens perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, Matt.19. & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Pelles mortuorum animalium quibus Luc.12. erat coopertum, mortificationes ſunt vitiorum. Docet enim quatenus ſibi compatiamur Roma.8. vt conregnemus, commoriamur vt conreſurgamus. Decachordi poſitio, decalogi legis 2.Tim.2. eſt obſeruatio. Legem enim, inquit, non veni ſoluere, ſed adimplere. Soni deſuper emiMatth.5. ſio, cœleſtium tantum eſt appetitio,ſolius dei dilectio ſurſum tendens bene operantis intenMatth.6. tio,quam prædicat & inculcat. Neſciat inquiens ſiniſtra tua quid faciat dextera tua,& his ſimilia. Parum dictum eſt, Ipſe qui ſic locutus eſt, & ſic docendo cecinit, ipſe inquam ſecundum hominem in quo docuit, pſalterium eſt, quemadmodum & in pſalmo vox ad eum Pſal.50. cœlica dicit,Exurge gloria mea,exurge pſalterium & cithara. Statimque reſpondens etiam reſurrectionis horam determinando,exurgam,inquit,diluculo. Tanti ergo artificij melodia, ſcilicet euangelica doctrina,fidium impulſione & digitorum motione excitata,habenti aures audiendi dulciter & claré perſonat. Sonus fidium in illo, ipſa eſt prolatio vocum, diſcretio digitorum,

digitorum,pluralitas eſt ſpiritus ſancti donorum,quæ vniuerſa in illo ſunt. Ille nihilominus ſic operatus eſt,& ſic fortiter fecit,vt leonem vel vrſum ſuffocaret,& ouem ſiue arietem de ore eorum eruaret.Notum hoc & certum nobis eſt,populo eius de ouibus paſcuæ eius,quia magnum leonem diabolum ſuffocauit,& nos de ore eius eripuit. Interea Saul exagitabat ſpiritus nequam à domino,id eſt,illos in quibus regnabat peccatum & mors,amplius in præſentia ſaluatoris excæcabat zelus & inuidia ex domini iudicio, in tantũ vt comparatione præſentis inſaniæ,præteritus omnis furor leuior fuerit & tolerabilior. Quod innuens ipſe dominus,cum dicerent de illo,dæmonium habet,& in principe demoniorum eijcit dæmonia,dicit de illis,Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa quærens re- Matt.12. quiem,& non inueniens,dicit,Reuertar in domũ meam priorem vnde exiui,& reliqua. Ho- Lucæ.11. minẽ enim,id eſt,populũ illũ de quo exierat,quando de Aegypto eductus vbi dijs alienis ſeruierat ad dei vnius cultum conuerſus eſt,illum inquam populũ,tunc ſpiritus nequior & opulentior ingreſſus eſt,quando mox natũ filium DEI cum Herode perſequi cœpit, & deinceps blaſphemare non deſinit,& fiunt nouiſſima populi illius peiora prioribus.

Commentariorum libri primi in libros REGVM

FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LIbros Regum, Commentariorum Liber Secundus.

Quomodo & bonorum quæ fecit, & malorum quæ pertulit Chriſtus filius dei, præceſſerunt ſigna in Dauid. CAP. I.

VERVS Dauid,id eſt,deſiderabilis, ſiue manuſortis, prædicando regnum dei, & efficiendo dæmones in digito dei, nobis quidem bona prouidit, ſed ſibimet aduerſa concitauit. Vtriuſque effectus ſigna quædam myſtica mox præbuit,vt ante iam dictum eſt,in iſto Dauid ſpiritus domini,ſcilicet quòd prædicando & mira operando,& electis ſuis viram acquiſierit,& contra ſeipſum mortis ſatellites concitauerit. Et prius quidem bona noſtra, deinde aduerſa ipſius præſignantur in iſto Dauid.Nam protinus ſequitur.Et ait Saul ad ſeruos ſuos,Prouidete mihi aliquem bene pſallentem,& adducite eum ad me.Et reſpondens vnus de pueris,ait.Ecce vidi filium Iſai Bethlehemitem ſcientem pſallere,& cætera.Ac deinceps.Igitur quandocunque ſpiritus domini malus arripiebat Saul,tollebat Dauid Citharam,& percutiebat manu ſua,& refocillabatur Saul,& leuius habebat.Recedebat enim ab eo ſpiritus malus. Puer ille qui hæc reſpondit Saul, Doech Idumæus fuiſſe perhibetur inimicus Dauid,& omnia quæ de Dauid in laudem dixiſſe videtur,in odium eius dixiſſe dicitur, quia volebat inimicitiæ cauſa & inuidiæ liuore, vt ad Saul veniret,quatenus ibi qualibet occaſione necaretur. Continuo ſequitur. Congregantes verò Philiſtæi agmina ſua in prælium,conuenerunt in Socoth.Inde & caſtrametati ſunt inter Socoth & Azecha in finibus Dommim. 1.Reg.17.

Quid myſticè ſignificet quòd pſallente Dauid refocillabatur Saul: & quòd eodẽ percutiẽte, corruit Philiſtæus. CAP. II.

QVid enim per ea quæ dicta ſunt myſticè nobis innuitur, niſi quia deſiderabilis & manuſortis Chriſtus,inimicos ſuos ſiue ex nobis gentibus,ſiue ex Iudæis, qui & ipſi teſtante Apoſtolo,erant natura filij iræ ſicut & cæteri,inimicos inquam ſuos ad recon- Ephe.2. ciliationem vel amicitiã prædeſtinatos,& per prædicationem euangelij requieſcere à peccatis, & reſpirare fecit de ſubiugo diaboli, ac deinde ſuperbum inimicum qui habebat mortis imperium,id eſt,diabolum,lapide viuo,quod ipſe eſt,percuſſit, & ſicut vulneratorum humiliauit?Saul quippe in eo quòd Dauid citharam percutiente,refocillabatur,& leuius habebat, & Pſal.88. recedebat ab eo ſpiritus malus, inimicos dei ſignificat pro parte illorum qui audita dulciſſima prædicatione Chriſti ad pœnitentiam inuitantis adfidem eius conuertuntur & refocillantur,depoſitis peccatorum oneribus,& per confeſſionem recedit ab eis diabolus. Porrò Philiſtæus quem interfecit, contra quem ſolum prævaluit ſolus Dauid, ipſum ſignificat diabolum,quem ſolus verus Dauid Chriſtus,ſuperare potuit, quem per crucem ſuam vicit, & ſuo ſanguine triumphatum foras miſit.In Paralipomenon iſte & fratres eius gigantes de progenie 2.Reg.21. Araſa fuiſſe leguntur,quæ in Iudicum libro dicitur Orpha,ſocrus Noemi. Ipſo nomine dia- 1.Par.20. bolum(vt prædictum eſt)ſignificat Golias Philiſtæus.Nam Golias reuelatus,Philiſtæus verò Ruth.1. potione

Universidad de Deusto
Biblioteca

portione cadens interpretatur. Reuelatus ille est ex euangelio dei, quòd princeps tenebrarum sit, qui antea mendacio protectus pro deo colebatur in templis, adorabatur in simulachris. Nihilominus portione cadens ipse est, qui superbiæ veneno ebrius moro pede cecidit, expulsus est, stare non potuit.

De exprobratione Philistæi: & quod non erat quisquam ante aduentum Christi, qui posset percutere Philistæum, id est, diabolum foras mittere.

CAPVT III.

1. REG. XVII. STansq; clamabat aduersus Israel, & dicebat eis, Quare venistis parati ad prælium? Nunquid ego non sum Philistæus, & vos serui Saul? Eligite ex vobis virum, qui descendat ad singulare certamen.] Ac deinceps, [Ego exprobraui agminibus Israel hodie. Date mihi virum, & ineat mecũ singulare certamen.] Agmina Israel, agmina sunt vniuersæ generationis quærentium dominũ, querentium faciẽ dei Iacob, cum quo ille directus meruit vocari Israel. Agmina hæc iã multa erant anteq; Christus manufortis de diabolo triumpharet & fuerunt ex eis pleriq; fide fortes, in spe longanimes, dilectione creatoris excellentes. Sed nõ fuit ex illis quisq; adeo fortis, vt destruere posset regnum peccati & mortis, vt posset armis iustitiæ suæ superare atrium fortis armati, fortis inquã, crudelis atq; superbi. Vndé & in Isaia spiritus sanctus cum dixisset vniuerso Israeli, vniuerso Hierusalem ciuitati, quæ est ecclesia dei, consurge Hierusalẽ, quæ bibisti de manu domini calicem iræ eius vsq; ad fundum, calicem soporis bi-
Esaiæ. 51. bisti & potasti vsq; ad feces, continuò subiecit, Non est qui suscitet eam ex omnibus filijs quos genuit, & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs quos enutriuit. Exprobrabat igitur ille superbus agminibus Israel, exprobrabat atq; insultabat omnibus electis dei, quod in Adam ceperat, & apud inferos iure victoris detinebat. Quare inquit venistis parati ad prælium? Quare tabulas testamenti, & decem præcepta legis quasi forticer pugnaturi sumpsistis contra imperiũ meum? Nunquid ego non sum Philistæus, & vos serui Saul? Nunquid
Esaiæ. 51. inquã ego non sum princeps huius mundi, & vos serui peccati? Eligite ex vobis virũ, qui descendat ad singulare certamen. Sciebat enim quòd omnes illaqueasset, oẽs in iram dei deuoluisset, quemadmodum in eodẽ propheta post illa quæ iã dicta sunt, subiunctũ est, Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omniũ viarũ sicut bestia illaqueata, pleni indignatione domini, iucreparione dei tui. Hoc erat opprobriũ Israel, quia nec ipsi parati venerant ad prælium, qui arripuerant legis armaturam, vt resisterent aduersus peccatũ, nec semetipsos liberare potuerant, quin cum peccato originali, nonnihil peccatorum quoq; addereũt actualium.

Quod Golias de Orpha, hic autem processisset ex Ruth, altera nuru Noemi, & quomodo alias septem, alias octo legantur fuisse filij Isai: & quòd item à patre missus sit Dauid in typum Christi.

CAP. IIII.

DAuid autem erat filius viri Effratei, de quo supra dictũ est, de Bethlehem Iuda cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in diebus Saul senex & grandæuus inter viros.] Pulcherrima occursio. Saul & omnes viri Israelitæ audientes sermones Philistæi, stupebant & metuebant nimis, sed illo tempore Dauid iam erat à deo datus & opportunè præparatus, velut ex aduersa stirpe creatus. Nam ille (vt supra dictum est) ex pro-
Ruth 1. genie Orpha, hic autem de progenie Ruth, quæ vtraq; nurus fuerat Noemi. Nam Orpha oscu lata est socrum ac reuersa Ruth adhæsit socrui suæ. De cuius radice quasi germinauerat Dauid, qui nati ex Orphã Philistæi superbiam percuteret. Iste Christi, ille typus Antichristi, qui
1. Par. 2. ex diuersis, imo contrarijs generationibus æditi, ab aduentu eiusdem Christi toto spectante mundo, confligere non desinunt vsque ad finem seculi. [Habebat (inquit) octo filios.] Quæritur, cur hic octo filios habere dicatur, cum in Paralipomenon non amplius quàm septem legantur? Quod ita soluitur. Nathan vtique propheta filium Sammaa filij sui, quem in loco fi-
1. Reg. 16. lij educauerat & nutrierat, inter filios numerat. Nam & coram Samuele septem eius filij leguntur adducti esse, & octauus esse in pascuis, inter quos Nathan adductum fuisse manifestum est, qui & Ionathan vocatur, de quo & in extrema parte Samuelis dicitur, Percussit autem eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Et notandum quòd vbicunque propheta vo-
1. Par. 20. catur, Nathan scribitur, non Ionathan. [Accipe inquit Isai fratribus tuis Ephi polentæ & decem panes istos, & curre ad castra ad fratres tuos, & decem formellas casei, has deferes ad tribunum, & fratres tuos visitabis, si rectè agant, & cum quibus ordinati sunt disce. Surrexit itáque Dauid mane, & commendauit gregem custodi, & cætera.] Non vt pugnaret, armis indurus est bellicis, sed vt fratres suos visitaret, missus est à patre suo Dauid. Planè sic & Christus, non vt in operibus legis pugnaret, quæ nihil ad perfectum adduxerat, sed vt fratres suos in hoc mũdo peregrinãtes visitaret, à deo patre suo missus est. Visitaret, inquã, licet longé minor dictio sit, q̃ postulat res. Qui tropus tapinosis dicitur, id est, humilitas rei magnæ, nõ id agente

agente sententia, quod ostendit. Quo locutionis modo Moyses quoq; rem grandem humilians, Vadam inquit & reuertar ad fratres meos in Aegyptum, vt videam si adhuc viuunt. Quod vtique dictum, re quam intendebat longé minus est. Igitur vt fratres suos visitaret, id est, vt filios dei qui dispersi erant, in vnum congregaret, CHRISTVS venit, non pu- Iohan. 11.
gnaturus in castris Saul, nec de lege nobis fratribus suis quicquam præter decem præcepta impositurus (quæ per decem panes vel per decem formelias calei rectè signantur) cũ Ephipolentæ, id est, cum vna trinitatis fide.

Quid sit mysticè, quod cum armis pugnare vel incedere non potuerit Dauid, sed quòd eat saltem attentauit: & quid baculus Dauid: quid quinque lapides: & quid vnus lapis in quo percussit.

CAP. V

ET induit Saul Dauid vestimentis suis, & imposuit galeã æream super caput eius, & ve- CAP. XVII.
stiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius super veste sua, cœpit tentare si armatus posset incedere. Non enim habebat consuetudinẽ. Dixitq; Dauid ad Saul, Non possum sic incedere, quia nec vsum habeo. Et deposuit ea.] Vestimenta vel arma Saul, quibus indutus vel accinctus Dauid incedere non potuit, & idcirco deposuit ea, legis (vt prædictum est) fuère opera carnalia quæ Christus temporaliter quidem subijt, factus sub lege, vt Gala. 4
Apostolus ait, sed inutilia indicauit, eo quòd (eodem testante apostolo) nihil ad perfectũ ad- Hebræ. 7.
duxisset lex, neq; posset ex illis iustificari omnis caro corã deo, & idcirco illa deposuit. Quare autem tentare voluit, vtrum sic vestitus vel armatus posset incedere, cum non haberet consuetudinem? Nunquid ipsam consuetudinẽ quòd non haberet, nesciebat? Aut nunquid is in quo directus erat spiritus domini hoc ipsum nesciebat, quòd non in armis victurus esset, sed in virtute domini, cum ipsam pugnam non ingrederetur, nisi in ipso quo & victoriam suam præscire poterat spiritu domini? Quare ergo sic frustra tentauit? Videlicet, quia sic pulchrius, facto suam regi spẽ ostenderet, quàm si oblata regis arma mox voce aut verbo præcipiti quasi eĩ contemptu repelleret. Sic planè Christus quare carnales subijt legis iustificationes, circuncisus ipse & per omnia circuncisionis factus minister? Nunquid nesciebat quia suum non esset pugnare, per opera vel iustificationes legis, sed per solum patibulum crucis? Quare ergo sub lege factus est, & in semetipso legis consuetudines admisit? Videlicet, quia dulcius fuit homines docere ratione quàm vi, dulcius inquam & suauius nihil nocituram subire consuetudinem legis, quàm offensionem siue occasionem dare vlli homini. Depositis itaq; vestimentis Saul. [Tulit (inquit) baculum suum quem semper habebat in manibus, & elegit sibi quinque lympidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit, & processit aduersus Philistæum.] Baculus nostri Dauid, Christi scilicet quem contra Philistæum tulit, quem & semper habebat in manibus, cura ouium rationabilium est, quam contra diabolum suscepit de earum salute semper solicitus. Quinq; lapides lympidissimi, quos elegit de torrente, quinq; sunt libri Moysi, quos tulit de populo Iudaico superfluente. Fluebat enim fluuius neq; lapidibus illis retardabatur, id est, per carnalia licentiosè decurrebat desideria Iudaicus populus, nec enim vlla legis disciplina coercebatur. Misit eos in peram pastoralem quam habebat secum, id est, contulit cũ euangelio quod nobis attulit secum deus homo factus, verbum caro factum. Pera nanq; vas pastoricium est, in quo lac mulgeri solet. Significat autẽ eam quã attulit Christus nouã legẽ, legẽ euangelicam, quæ profectò paruulis præstat lactis copiam. Fundam quoq; manu tulit, id est, per charitatem, manus in crucem extendit, vt vnum lapidẽ iaceret, vt vna & sola fide, sine legis operibus diabolum prosterneret. Econtrario cassis ærea super caput Philistæi & lorica hamata, clypeus quoq; & hasta eius, singula magni ponderis & magnæ ostentationis, illa est armatura superbiæ diaboli, de qua ad beatum Iob dominus dicit, Per gyrum dentium eius formido. Corpus Iob. 41.
eius quasi scuta fusilia compactum squamis se prementibus. Ac deinceps, Non fugabit eũ vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ, &c. [Ibat inquit Philistæus, incedẽs & appropinquans aduersum Dauid, & armiger eius ante eum.] Quis est armiger eius, nisi egestas semper præcedens faciem eius? Sic enim item de eodem ad beatum Iob dictum est, In collo Ibidem.
eius morabitur fortitudo, & antem faciem eius præcedet egestas.

De Victoria Christi: & quomodo vel quæ mulieres cantent: Percussit Saul mille, & cætera.

CAPVT VI.

FEstinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerso Philistæi, & misit manũ suam in peram, tulitq; vnum lapidem, & funda iecit, & percussit Philistæum in fronte, & infixus est lapis in fronte eius, & cecidit in faciem suam super terram.] Tandem opprobriũ & maledictum Philistæi, opprobrium inquam quo exprobauerat agminibus Israel & maledixerat Dauid in dijs suis, subiungendo. Veni ad me & dabo carnes tuas volatilibus cœli

& bestijs

Universidad de Deusto
Biblioteca

& bestijs terræ, conuersa est in caput eius. Nam econtrario carnes eius & volatilibus cœli, & bestijs terræ dedit Dauid. Tulit enim gladium eius, præcidítq; caput eius, eoq; sic trunco iacente, videntes (inquit scriptura) Philistæi, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerũt. Se-
Psal. 88. cundum hanc omnipotentiæ gloriã in se præfiguratam cecinit ipse Dauid. Tu humiliasti sicut vulneratũ superbum, in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. Sic nanque manu fortis CHRISTVS, vbi misit manum ad lapidem, id est, ad implendam per passionem suam scripturarũ veritatẽ, percussit frontẽ, impudentẽ scilicet ac superbã diaboli confidentiã. (Superbus enim habet frontis impudentiam) & præcidit caput illius, tollendo videlicet pri-
Coloss. 2. mæuum peccatũ, per quod ille mundo dominabatur. Vndé Apostolus, Delens inquit quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrariũ nobis, ipsum tulit de medio, affigens illud cruci expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palim triumphans illos in semetipso. Bene igitur in occursum victoris mulieres egressæ, de vniuersis tri-
I. REG. XVIII. bubus Israel cantantes, choroq; ducentes, dicant in tympanis, & sistris lætitiæ, dicãt inquam & præcinant vna fide & consona voce. [Percussit Saul mille, & Dauid decem milia in milibus suis.] Siquidem mulieres istæ, animæ nostræ sunt. Audierunt istæ mulieres, quia quem probrosus Philistæus maledixit, quẽ diabolus per ora Iudæorum blasphemauit, & in crucem
Deut. 21. suspendit, vt maledictum legis fieret. Maledictus enim (inquit lex) â deo est, qui pendet in li-
Matt. 21. gno, ipse benedictus qui venit in nomine domini, maledicti hostis caput amputauit, id est, principatum abstulit, & exinde resurgens ex mortuis in Hierusalem cœlestem victor ascendit. Hoc auditu excitatæ per fidem occurrunt animæ nostræ, victori publicé & priuatim cantantes & ducentes choros lætitiæ. Quid canimus, quid confitemur? Percussit Saul mille, & Dauid decem milia in milibus suis. Planè quæcunq; mulier carmen istud nescit, quæcunq; ani-
ma laudẽ istam non recipit, Dauidici triumphi particeps esse non poterit, Saul dæmoniacus, id est, populus Iudaicus, qui sub regno mortis est, cui peccatum dominatur, multum esse arbi-
1. Cor. 1. tratus est, quod templum habens & sacerdotium atq; vnius dei cultum, iustitias legis operabatur. Sed quanta iustitia illa fuit, comparatione iustitiæ Christi, qui ipse iustitia factus est nobis? Nempe ac si mille, decem milibus comparare volueris. Nam illa iustitia nonnihil quidem effecit, quia spem salutis suis operarijs collocauit, sed nihil ad perfectũ adduxit, quia principem mundi huius foras mittere non potuit. Dauid, id est, Christus hoc fecit. Christus diabolum vicit, Christus diabolum prostrauit, Christus mortem destruxit, Christus super occasum ascendit, Dominus nomen est illi. Igitur percussit decem milia in millibus suis, id est, vniuersitatem peccati destruxit, in multis virtutibus suis, suis inquam, quia non aliundé petitis.

Quòd toties Philistæum Dauid vincat, quoties catholicus hæreticum superat, & de Saulis insania, quòd lancea Dauid configere parieti nitebatur.

CAPVT VII.

POst diem alteram inuasit spiritus domini Saul malus, & prophetabat in medio domus suæ. Dauid autem psallebat manu sua sicut per singulos dies. Tenebat autem Saul lanceam & misit eam, putans quòd confingere posset Dauid cum pariete. Et declinauit Dauid â facie eius, secundo.] Interim sciendum, quia nunc quoq; superbum Goliam toties Dauid armis suis extinguit, quoties vir rectè fidei plenus, quæ sanctis solet ad iustitiam deputari, ea ipsa scripturæ sacræ, quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Nam cum superbientem & sacræ scripturæ sententias differentem eisdem verbis atque sententijs, quas profert, vincit, quasi elatum Goliam suo gladio detruncauit. Et hactenus quidem in Dauid præfigurata sunt, quæ nobis bona Christus contulit, deinceps in eodem figurantur, quæ â reprobis mala Christus idem pertulit. Saul quippe iam illam regni diaboli
1. Reg. 16. partem significat, quæ nulla dulcissimæ prædicationis vnquam potuit mitigari cantilena. Supra nanque quandocunque spiritus domini malus arripiebat Saul, tollebat Dauid citharam & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul & leuius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malus. Nunc autẽ psallente Dauid idẽ insanus prophetans, & diuinans alieno spiritu, lanceam semel & iterum mittit, putans quòd configere possit cum pariete Dauid. Ergo quoniam veniens sapientia dei, nullum ab insania peccati liberum inuenit, illic quidem eos significat, qui audita prædicatione Christi, iugum abiecerunt furiosi domini, scilicet peccati. hic autem eos, qui ex eadem prædicatione deteriores sunt effecti, quemadmodum idem cantor aut ci-
Matt. 11. Luc. 7. tharista dicit, Cantauimus vobis & non saltastis, lamentauimus & non plorastis. Amplius dicere potuit, Cantauimus vobis & plorare nos fecistis, lamentauimus vobis & lancea nos cum pariete confixistis, lancea nos in cruce transfixistis. Nam iste quidem in figura patiens, non confixus fugiendo euasit, ille autem cuius passiones præfiguratur, lancea, clauisq; confixus quidem est, sed resurgendo euasit.

Quòd

Quòd septem persecutiones passus sit Dauid: quo numero capitum draconis rufi in Apocalypsi significantur omnes persecutiones diaboli contra Christũ & ecclesiã: & quòd in persona sua totidem vicibus à Iudæis tentatus sit Christus. CAP. VIII.

HIc iam persecutiones ipsæ quas pertulit Dauid numerandæ sunt. Prima est, vbi nunc mittente Saul lanceam vt configeret eum cum pariete, declinauit & fugit. Secũda, vbi 1. Reg. 18.
postq; percussit Philistæos plaga magna, itidem psallentem nisus est Saul configere, & eo declinante, lancea casso vulnere perlata est in parietẽ. Tertia, vbi cum fugisset Dauid, & venisset Cap. 19.
ad Achis regem Geth, interfecit Saul propter illum sacerdotes domini. Quarta, vbi nuntiauerunt Ziphei, dicentes, Ecce Dauid latitat apud nos, & surrexit Saul & persecutus est Da- Cap. 22.
uid in desertum Maon. Cumq; desperaret Dauid se posse euadere, nuncius venit ad Saul, dicens, Festina & veni, quoniam insuderunt se Philistæi super terrã. Quinta, in deserto Engaddi, Cap. 23.
vbi cum ingressus spelunceam fuisset Saul vt purgaret ventrem, surrexit Dauid & præcidit Cap. 24.
oram chlamydis eius silenter. Sexta, vbi iterum nuntiauerunt Ziphei, dicentes, Ecce Dauid 1. Reg. 23.
absconditus est in colle Achila, & surrexit Dauid & descendit in desertum Ziph, vbi cũ dor- Cap. 26.
miente illò dixisset Abisai, concluſit deus hodie inimicum tuum in manus tuas. Nunc ergo persodiam eum lancea in terra semel, & secundo opus non erit. Dixit Dauid, Ne interficias eum. Ac deinceps, Propitius sit mihi dominus, ne extendam manum meam in Christum domini. Nunc igitur tolle hastam quæ est ad caput eius, & scyphum aquæ, &c. Septima, quæ & Cap. 27.
vltima, vbi ait Dauid in corde suo, Aliquando incidã in vna die in manus Saul. Nonne melius est vt fugiã & saluer in terra Philistinorũ, & desperet Saul, cesseretq; me quærere in cunctis finibus Israel? Fugiam ergo manus eius. Et surrexit Dauid & abijt ipse & sexcenti viri cum eo ad Achis filium Mahog regem Geth. Septem istis persequutionibus Dauid, vniuersæ significantur persequutiones, quas excitauit diabolus contra Christum & ecclesiam eius. Septenario quippe numero plerunq; vniuersitas designatur. Vndé & in Apocalypsi draco ille Apoc. 12.
magnus rufus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, septem capita habere scribitur, quibus vniuersi reges, qui contra Christum & sanctam eius ecclesiam persequutiones excitauerunt, significantur. Cæterùm & in propria persona sua, quas pertulit Christus persecutiones, septem fuerunt. Prima fuit, vbi secundum Matthæum mox nati eius animam funestus Herodes quæsiuit, & propter eum infantes occidit. Secunda fuit, vbi secundũ Lu- Matt. 2.
cam, cum venisset Nazareth, vbi erat nutritus, cum iam citharizaret, id est prædicaret, ad mitigandum furorem Saul, scilicet vt conquiesceret, qui contra eum iam furere cœperat pos- Luc. 4.
sessor vel agitator Iudæorum malignus spiritus, surrexerunt inquit & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, supra quem ciuitas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent eum. Iesus autem transiens per medium illorum ibat. Tertia fuit, Iohan. 6.
vbi secundum Iohannem, fugit â facie Iudæorum irridentium, fugit inquã dicendo, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Nam reuera hæc dicendo, fugit & abscondit se ab illis, secundum titulũ psalmi tricesimitertij, qui sic inscribitur, Psalmus Dauid, cum commutauit vultum suum coram Abimelech, & di- Psal. 33.
misit eum, & abijt, & tympanizabat ad ostia portæ ciuitatis, & defluebant saliuæ in barbam, 1. Reg. 21.
& ferebatur in manibus suis. Abimelech ipse est, qui supra dicitur Achis. Interpretatur autẽ Abimelech patris mei regnum. Achis verò quomodo est. Significat ergo Iudæos, quòs rectè Christus prius appellauerit patris sui regnum, quod significat Abimelech, nunc autẽ Achis, ex quo dixerunt, quomodo est, quomodo esse potest. In quo coram istis immutauit vultũ suũ? In eo videlicet, quòd veteris sacrificij ritum conuertit in nouum. In eo quoq; saliuæ defluxerunt illi in barbam, quòd cũ diceret, Nisi manducaueritis carnem meam, &c. Infantilia vide- Iohan. 6.
batur illis verba proferre. Infantium enim est saliuam emittere. Tunc quoq; tympanizabat ad portam ciuitatis, quando inuitis & audire nolentibus mysterium prædicabat suæ passionis, futurum esse sciens, quòd credendo aperirẽt aliqui. Ferebatur etiam in manibus suis, videlicet cum tenens in manibus panem & vinum, Accipite inquit & comedite, hoc est corpus meum, Matt. 26.
Hic est sanguis meus nouum testamentum. Attamen secundum Hebraicam veritatem nunc Luc. 22.
legimus, & collabebatur in manibus eorum. Quarta fuit persequutio, quando miserunt principes & pharisæi ministros vt apprehenderent eum. Qui reuersi, cum dicerentur eis, Quare Iohan. 7.
non adduxistis eum? Responderunt, Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo loquitur. At illi in intentione persistentes, adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam, tentan- Iohan. 8
tes, vt possent accusare eum. Quinta persequutio fuit, vbi cum dixisset, Amen amen dico vobis, antequam fieret Abraham ego sum, tulerunt lapides vt iacerent in eum.

Sexta vbi cum dixisset, Ego & pater vnum sumus, sustulerunt lapides Iudæi vt lapidarent eum. Septima, quæ & vltima, vbi collegerunt aduersus eum concilium, nec desiterunt, donec crucifigerent eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd secundum hunc numerum persequutionum suarum septem psalmos cecinerit Dauid, sicut ex titulo ipsorum potest agnosci, cũ mysterio passionis & tentationũ Christi.

CAPVT IX.

SCiendum præterea, quia secundum prædictarum persequutionum numerum Dauid iste septem psalmos cecinit, videlicet tricesimumtertium, L. LI. LII. LIII. LV. LVI. LVIII.

Titulus. Psal. 33. Quod ex titulis ipsorum animaduerti promptum est. Nã titulus primi hic est, psalmus Dauid cum commutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum & abijt. Titulus secundi, psalmus Dauid, cum iuit Doech Idumæus, & annuntiauit Saul, & dixit, Venit Dauid in domum Abimelech. Titulus tertij, In finem pro Amalech intelligentia Dauid. Hic ad vltimam eius fugam respicit, quando confugerat ad Achis filium Mahog regem Geth, & venerunt Amalechitæ absente Dauid, & percusserunt Sicelech, & succenderunt eam igni. Titulus quarti, In finem, in carminibus intellectus Dauid, cum venissent Ziphei & dixissent ad Saul, Nonne Dauid absconditus est apud nos? Titulus quinti, In finem pro populo qui à sanctis longè factus est Dauid *in tituli inscriptione*, cum tenerent eum Allophyli in Geth. Titulus sexti, In finem ne disperdas Dauid, *in tituli inscriptione*, cum fugeret à facie Saul in spelunca. Titulus septimi, In finem ne disperdas Dauid, *in tituli inscriptione*, quando Saul misit ad custodiendam domum eius, vt interficeret eum, & abijt. Hic ad secundam persequutionem respicit, quia cum declinasset à facie Saul lancea casso vulnere perlata *in* parietem, misit Saul satellites suos nocte in domum vt custodirent eum, & interficerent mane. Quod cum nuntiasset Dauid Michol vxor sua, deposuit eum per fenestram, & abijt & aufugit, atq; saluatus est. Mysterium tituli psalmi primi, quomodo Dauid, id est, Christus vultũ suum mutauerit, supra perstrinximus. In titulo psalmi secundi, Doech, quod interpretatur motus, Doech inquã Idumæus, id est motus terrenus, Antichristũ significat. Nam quòd ille annuntiauit Sauli, venisse Dauid in domum Abimelech, & propter hoc interfecit sacerdotes domini, illud præfigurauit, quia Antichristus ecclesiam vsq; in mortem persequendo dilaniabit. In titulo psalmi tertij, in finem pro Amalech, illud mysticè innuitur, quia quod secundũ historiam contigit Dauid, vt ciuitas eius deprædaretur, & succederetur ab Amalechitis, idem spiritualiter futurũ esset, contra ecclesiã Christi, quòd impugnaretur à perfidis, scilicet Iudæis, Paganis, hæreticis, quos omnes sub nomine Amalech exprimit. Interpretatur enim Amalech populus lingens siue dolens & parturiens, iuxta illud, Concepit dolorem, & peperit iniquitatem. In titulo psalmi quarti, Ziphei qui annuntiauerunt Saul, dicentes, Nonne Dauid absconditus est apud nos, Iudæos significant, qui Dauid Sauli prodiderunt, id est, Christum morti tradiderunt. Ziphei nanq; florentes interpretantur. Quo nomine Iudæi denotantur, qui temporalibus bonis florere certabant, & secundũ carnem cognati Christi erant. In titulo psalmi quinti, Allophyli qui tenuerunt Dauid in Geth, ipsi sunt Iudæi facti alienigenæ, suis meritis, quod ipso nomine suo indicant Allophyli, in Geth, quod interpretatur torcular, tenuerunt cũ, id est, in pressura tribulationũ & mortis longè facti à sanctis, scilicet valde dissimiles apostolis, & cæteris fidelibus Christi. In titulo psalmi sexti, quo fugisse scribitur Dauid à facie Saul in spelunca, illud mysticè significat, quòd à cognatione Iudæorũ recesserat Christus propter perfidiã ipsorum, & quasi latens in spelunca sic diuinitatem suam in humana occultauit natura. In titulo septimi psalmi, quo misisse scribitur Saul ad custodiendam domum eius vt interficeret eum, illud significat, quòd misit populus Iudaicus custodes ad custodiendum Christi sepulchrũ, vt interficerent eum, id est, vt in morte quantum ad opinionem suam eum detineret, quod non fecit. Nullo autem argumento certius potuit dominica resurrectio cõprobari, quàm per hoc quòd ex suis inimicis testes sibi adhibuit. Quod in quibusdam eorum titulis scriptum est, ne disperdas, siue ne corrumpas *in tituli inscriptione* exabundanti, nunc exponere est, eo quòd ad rem minus attinet, neq; enim psalmos, aut psalmorum titulos tractare, hic nobis propositum est. Verumtamen nec omnino præterire liber, quia quantum ad eorum voluntatem, titulum ipsius Dauid, id est, Christi corruperunt vel disperdiderunt, scilicet quando dixerunt, Iohan. 19. Noli scribere rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, rex Iudæorum sum.

Quomodo singulas penè persecutiones comes gloria secuta sit in typum eiusdem Christi, qui cuncta quæ vt passibilis homo pertulit, impassibili diuinitate superauit.

CAP. X.

NOrandum & illud, quia singulas penè persecutiones, comes gloria sequitur. Vbi primum misit lanceam Saul, putans quòd configere posset Dauid cum pariete, continuò subsequitur. [Vidit itaq; Saul, q; prudens esset nimis, & cœpit cauere eũ. Omnis autẽ Israel & Iuda diligebat Dauid, ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos,] Scilicet quãdo egrediebatur ad pugnam, ipse primus more regio egrediebatur in conspectu illorum, & regrediebat. [Dixit autẽ Saul ad Dauid, Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi vxorem, &c.]

Ac

Ac deinceps. [Dilexit autẽ Dauid Michol filiam Saul alteram. Et nunciatum est Saul, & placuit ei. Dixitq;, Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum præputia Philistinorum. Et post dies paucos surgens Dauid, abijt in Acharon cum viris qui sub eo erant, & percussit de Philistijm ducentos viros, & attulit præputia eorũ, & annumerauit ea regi, vt esset gener regis.] Inde dictum est, In duabus rebus gener meus eris hodie. In duabus rebus generũ eum esse sibi futurum dixit, quia attulerat præputia Philistinorum pro Merob, quam Saul dedit Adrieli Melothitæ, & postea pro Michol ducenta. Et quamuis non aperte dicatur pro Merob Saul præputia Philistinorũ Dauid dedisse, tamen qui præcedentia & subsequentia perlegerit & scrutatus fuerit, inueniet eum bis Sauli præputia Philistinorum dedisse. Potest etiam & aliter intelligi, in duabus rebus gener meus eris hodie, quia ego quæsiui à te centum præputia Philistinorum, & tu obtulisti ducenta. Potest adhuc & constantius sic dictum intelligi, in duabus rebus gener meus eris hodie, vt sit sensus. Vt gener meus fieres, dudum Philistæum occidisti, sed & nunc centum Philistinorum præputia dabis. Nam ne hoc vili dubium sit, meminisse debet, quia cum Philistæus blasphemaret, & exprobraret, dixit vnusquisq; iam de Israel. Num vidisti virum hunc qui ascendit? Ad exprobrandum enim Israel ascendit. Virum ergo qui percusserit eum ditabit rex diuitijs magnis, & filiam suam dabit ei. Igitur qui pene lancea cum pariete confixus fuerat, mox subsequente consolatur gloria, regis gener in duabus rebus, id est, iterata factus victoria. Item vbi lancea rursus impetitus fuerat, & domi conclusus per fenestram euaserat, cum adhuc elapsum persequeretur Saul, glorioso miraculo eum qui quærebatur protexit & consolatus est deus. [Misit, inquit Saul, lictores vt raperẽt Dauid.] Qui missi fuerant primi, & qui secundi, & qui tertij, prophetauerunt, irruente in illos spiritu domini. Abijt & ipse, [Et factus est super eum etiam spiritus domini, & expoliauit se vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele.] Prophetauit inquam non minus facto quàm verbis. Nam expoliando se vestimentis suis, ei quem persequebatur, regnum se relicturum significauit, & hic quæstio magna oritur, cum in præcedentibus legatur & non vidit Samuel Saulem vsq; in diem mortis suæ. Aut non vidit eum, quia quando Saul iunctus est cuneo propheticо, abscondit se Samuel ne videretur ab eo. Aut non vidit eum indutũ habitu regio, quo indutus erat, quando dictum est, non vidit eum vsque in diem mortis, subauditur, indutum veste regia. Expoliasse verò non omnibus vestimentis, sed regalibus tantum intelligendum est. Item vbi fugerat & venerat ad Achis regem Geth, & dicentibus seruis Achis, nunquid non iste est Dauid rex Israel, & cætera, extimuerat valde & immutauerat os suum, & collabebatur inter manus eorum & impingebat in ostia portæ, defluebatq; salsiua in barbam. Cum interim occidisset propter eum Saul sacerdotes domini, mox subsequente gloria triumphali, amaritudo eius dulcorata est. [Annuntiauerunt, inquit, Dauid dicentes, Ecce Philistæi expugnant Ceilam.] Consulto protinus domino, & accepto eius oraculo, [Perrexit aduersus agmina Philistinorum & pugnauit aduersus eos, & abegit iumenta eorum, & percussit eos plaga magna.] Hic iam nec illud prætereundum quod dictum est. [Et fuerunt vasa puerorum sancta.] Achimelech interrogat, vtrum Dauid & pueri sui quos in illum & illum locum conduxisse se dixerat, mundi essent, Dauid ænigmaticos de se pluraliter respondit, dicens, Et fuerunt vasa puerorum sancta à concubitu coniugali. Quòd verò ait, [Porrò via hæc polluta est.] Et in Hebræo legitur, porrò via hæc laica est, sic est intelligendum, Via hæc laica est. Ac si diceret, In lege præceptum est, vt extraneus non commodat ex eis, & tu interrogas, vtrum mundi sint pueri, qui etiam si mundi essent, nequaquàm vesci deberent. Idcirco via est laica, quia tu laicaliter interrogas. Quod verò sequitur. [Sed & ipsa hodie sanctificabitur in vasis.] Ipsa vtiq; in vasis, id est, mẽte sua sanctificari dicit, quia nisi necessitate corporis & periculo vitæ vrgente nequaquam vesceretur eis. Non tamen aperte eosdem legitur Dauid panes comedisse. Tradunt Hebræi nequaquàm Dauid eosdem panes comedisse. Aliter dominus in euangelio. Item vbi ascendentibus Zipheis ad Saul, & dicentibus, [Nonne Dauid latitat apud nos, cum isset Saul & socij eius ad quærendum eum, eumq; Dauid desperaret se posse euadere à facie Saul.] Tam iucundo præsentia dei subuenit præsidio, vt in tali articulo posito Dauid, [Veniret nuntius ad Dauid & diceret, Festina & veni, quia insuderunt se Philistijm super terram.] Hoc tam glorioſum fuit, vt facti vel euentus memoriam posteris nequaquam deesse vellent. [Vocauerunt enim locum illum, petram diuidentem.] Item cum reuersus, [Saul perrexisset ad inuestigandum Dauid etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt.] Ibi verò glorioſi viri virtus & patientia laudabiliter enituit. [Speluncam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem, Dauid & viris eius in interiori parte speluncæ latentibus. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis Saul silenter, & cætera.] Hoc admirans Saul. [Iustior inquit tu es quàm ego.] Ac deinceps. [Iura mihi in domino ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.] Hoc plane glorioſum fuit, vt hic veraciter dicas, quia non qui passus est, sed qui fecit iniuriam miser extitit.

1. Reg. 17.

CAP. xix.

1. Reg. 15.

CAP. xxi.

CAP. xxii.

CAP. xxiii.

Supra. 21.

CAP. xxiiii.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. XXVI. Item vbi [rursum venientes Ziphei ad Saul dixerunt. Ecce Dauid absconditus est in colle Achila, & surrexit Saul, & descendit in desertum Ziph & cum eo tria milia virorum de electis Israel.] Animaduerte quid fecit Dauid. [Venerunt ipse & Abisai ad populū nocte, & inuenerunt Saul iacentē & dormientē in tentorio & hastam fixā in terra ad caput eius.] Post omnia quæ illic dicta vel gesta sunt, ait Saul, [Peccaui. Reuertere fili mi Dauid, &c.] Parū ne id spectat ad gloriā victoris, cp tam viuida patictia carbones ignis super caput inimici sui cōgessit, licet in corde illius pertinax malitiæ radix incombusta perseuerauerit? Itē vbi, [Fugiens Dauid ad Achis habitauit in Geth, deditcp ei Achis Sicelech. Amalechitæ impetū fecerūt, & per-
CAP. XXVII. cusserunt Sicelech, & succenderunt eam Igni.] Sed veniens Dauid, tristitiam præsentē, mox subsequentis triumphi gloria detersit. [Percussit enim latrunculos Amalechitas à vespere vsq;
CAP. XXX. ad vesperam alterius diei, & eruit omnia quæ tulerant, nec desiit quisquam à paruo vsq; ad magnum, tam de filijs quàm de filiabus, & de spolijs, & quæcunq; rapuerant, omnia reduxit Dauid, & tulit vniuersos greges & armenta, & minauit ante faciem suam, dixeruntcp, Hæc est præda Dauid.] Igitur (vti prædictum est) cuncta quæ pertulit aduersa Dauid, deus in prospera conuertit, cunctamcp miseriæ noctem mox succedentis gloriæ dies effugauit, in typum videlicet Christi filij dei, eiusdem filij dei Dauid, dei & hominis, qui cuncta quæ vt passibilis homo pertulit, impassibili diuinitate superauit.

Quomodo Dauid propter persecutiones latitanti fortes viri sese adiunxerint, quos postea principes ac duces constituit: & quòd ita Christo in infirmitate carnis latenti suos spiritus iudices seculi futuros apostolos adduxit, secundū numerū eorundem principum Dauid. CAP. XI.

GLoriosum & illud fuit, quòd inter ipsas persecutiones fugienti adhuc, & latitanti, fortes illos spiritus domini aggregauit, quorum fides & bellicosa virtus militaret postmodum
1.Para.12. regi in throno sedenti. Sic enim in Paralipomenon scriptum est. Hi quocp venerunt ad Dauid in Sicelech, cum adhuc fugeret Saul filium Cis qui erant viri fortissimi & egregij pugnatores tendentes arcum, & vtraque manu fundis saxa iacientes, principes Ahiezer & Ioas filius Amaa Gabathites, & cæteri de Beniamin. Et de Gaddi viri inquit robustissimi, & pugnatores optimi. Facies eorum quasi facies leonum, & veloces quasi capreæ in montibus. Egressusq; est Dauid obuiam eis, & ait, Si pacifici venitis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meū iungatur vobis, si autem insidiamini mihi pro aduersarijs meis, cum ego iniquitatem in manibus meis non habeam, videat deus patrum nostrorum, & iudicet. Spiritus verò domini induit Abisai principem inter triginta, & ait, Tui sumus ô Dauid, & tecum fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus, te enim adiuuat deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, & constituit eos principes turmæ. Nonne & vero Dauid CHRISTO filio dei dum adhuc lateret in infirmitate carnis, dum adhuc tentaretur, dum adhuc persecutionibus vrgeretur, suus ipsius spiritus, principes, id est apostolos adduxit, quorum fides, & patientia postmodum regnanti, atque ad dexteram patris residenti, per totum militaret orbem in prædicatione euangelijc?
Psal.44. Nam de illis dicitur per prophetam, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, Constitues eos principes super omnem terram. Et alibi, Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham. Nam vt iucundius aspiret huiusce pulchritudo mysterij, cum sortes tunc ad Dauid profugū cōuenerint q̄ plurimi, vndecim tantū principes nomine pariter, & numero scriptura designauit. Ezer inquit primus princeps, Obdias secundus, Eliab tertius, Masmannaquartus, Hieremias quintus, Hethi sextus, Helfel septimus, Iohanna octauus, Helzabath nonus, Hieremias
Luc.6. decimus, Machabana vndecimus. Quē hoc non delectet scientē, quòd Christus, & si plures discipulos fecit, tamen duodecim tantum elegit, quos & apostolos nominauit, & ex illis vnus
Psal.108. periit, Iudas filius perditionis? Et quidem episcopatum vel apostolatum eius accepit alter, &
Acto.1. duodenarius apostolorum numerus suppletus est, sed non cum adhuc ille Dauid lateret, cum adhuc fugeret, cum adhuc persecutionem sustineret. Iam inimicos suos vicerat, iam mortem superauerat, iam in cœlum ascenderat, & regnans gloria & honore coronatus ad dextram patris sedebat. Vndecim ergo principes, profugi & adhuc latitantis Dauid, vndecim fuēre a-
Luc.22. postoli adhuc mortalis & passibilis Christi, quibus & proinde dicit, Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Quid ergo inquam illud sibi vult, quòd ibidem de istis principibus continuò dictum est. Nouissimus centum militibus præerat, & maximus millec? Nulla quippe quæstio subesset, si ita dictum fuisset, maxi-
Luc.22. mus centum militibus præerat, & nouissimus mille. Quid inquam, nisi quia in lege vel ordine magni Dauid militiæ, ille qui maior est fit sicut minor, & qui præcessor sicut ministrator? Igitur vt reciprocando melius sententia colliqueſcat, qui centum militibus præerat, ille nouissimus, & qui mille præerat, ille maximus erat. Quod est dicere. Qui inter principes Dauid,

Dauid, id est, apostolos Christi, pluribus abundabat virtutibus, ille spontanea submissione omnium erat nouissimus, & qui pauciorum videbatur esse virtutum, ille pia humilitatis contentione omnium iudicabatur esse maximus.

Quid mysterij in eo sit, quòd Dauid inter persecutiones vnam quidem vxorem Michol filiam Saul amisit, sed duas acquisiuit Abigail & Ahinnoen Iezraeliten.

CAPVT XII.

NIhilominus nec illud à mysterio vacare putandum est, quòd inter prædictas persecu-
tiones vnam quidem Dauid vxorem, scilicet Michol filiam Saul amisit, sed duas ac- 1.Reg.25.
quisiuit, videlicet Abigail vxorem Nabal Carmeli & Ahinoen Iezraeliten. [Nam Saul dedit filiam suam Michol vxorem Dauid Phalthi filio Lais, qui erat de Gallim.] At ille (vt Hebræi tradunt) non cognouit eam, id est Phalthi, quia si cognouisset eam, nunquàm Dauid postea eam sibi sociasset, quia in lege penitus huiusmodi prohibetur coitus. Idem nanq; Phalthi de Gallim, id est, de inundatione erat. Inundatio, hoc est Gallim, lex intelligitur. Legis enim doctor erat, de Bahurim, id est de electis. Quando autem à Saule Michol ei datur, Phalthi id est, euadens interpretatur. Quando verò ab eo eadem Michol aufertur, Phalthiel, id est, euadens à deo interpretatur. Euadens à deo dicitur, quia custodiuit eum ne tangeret eam, ne sic
2.Reg.3. ret transgressor legis. Secutus est eam vir suus plorans vsque Bahurim. Ploransse dicitur præ gaudio, eo quòd eum dominus custodisset ne tangeret eam. Significat autem Michol quod nomen vertitur in aquam carnalem nimis & aquaticam synagogam, vtpote vinum nesci-
entem, quod de aqua factum, CHRISTVS desiderabilis illi propinare voluit in nuptijs Hebr.7.
suis, magisq; sequentem aquam literæ quæ nihil ad perfectum adduxit. Propter illam equidem vt eam desponsaret sibi, Philistæum Dauid interfecit, id est diabolum, Christus propria morte vicit. Sed Saul arreptitius, scilicet insania peccati in illa synagoga regnantis, abstulit illi, & dedit eam Phalthi, id est Moysi, non quòd verè data vel subdita sit illi. Si enim crede-
Iohan.5. retis inquit Moysi, crederetis forsitan & mihi, sed quòd sic arbitretur, sic confidat sibi, iuxta illud, Tu discipulus eius sis, nam nos Moysi discipuli sumus. Attamen idem Phalthi, qui nunc non cognoscit vxorem quondam Dauid, aliquādo reducet illi. Futurum est enim aliquando, Ibid.9.
vt Christum Synagoga cognoscat, ex lectione Moysi. Iterum Dauid qui vnam suam vxorem amisit, duas (vt prædictū est) inter ipsas persecutiones acquisiuit, videlicet Abigail vxorem Nabal Carmeli, & Ahinoen Iezraeliten. Ahinoen fratris decor, Iezrael semen dei, Abigail patris mei exultatio, Nabal insipiens interpretatur. Igitur Ahinoen Iezraelites, id est fratris decor, de semine dei antiqua ecclesia est, quæ Christi aduentum præcessit, decor inquam fratris, id est, honor & regnum eiusdem Christi filij dei, deus enim pater secundum spiritum,
1.Cor.3. Abraham verò pater secundum carnē est ecclesiæ. Sicq; Iezraelites est, id est, de semine dei. Porrò Abigail noua ecclesia est, quę aduentū subsequitur eiusdē Christi filij dei vxor quondam Nabal, id est insipientis, disciplina enim erat philosophorū insipientium, quorū sapientiā deus stultam fecit. Vtranq; ecclesiam, eisdem passionibus, eadem morte Christus redemit.

Qualiter Abigail eundem Dauid ne se manu sua vlciscretur præuenerit, & quid mysticè munera eius quibus placauit Dauid significent. CAP. XIII.

QVidnam egit hæc Abigail secundum nomen suum, patris exultatione dignū? [Nun- CAP.xxv.
tiauit ei vnus de pueris, dicens, Ecce misit Dauid de deserto nuncios, vt benedicerent domino nostro, & auersatus est eos. Festinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos vtres vini, & cætera. Et ait Dauid ad Abigail. Benedictus dominus deus Israel, qui misit te hodie in occursum meū, & benedictum eloquiū tuum, & benedicta tu quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinē & vlciscerer me manu mea. Alioquin viuit dominus deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi, nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam mingens ad parietem.] Ac deinceps. [Cumq; pertransissent decem dies, percussit dominus Nabal, & mortuus est. Misit ergo Dauid, & locutus est ad Abigail, vt sumeret eam sibi vxorem.] Plane secundum hanc sapientis formam mulieris, ecclesia de gentibus sibimet sapienter prouidit. Venerunt nuncij Dauid ad Nabal vt benedicerent ei, venerunt inquam nuncij pacis, prædicatores salutis ad mundum istum insipientem, & in maligno positum, vt gratiam supernæ benedictionis, gratiam spiritus sancti in baptismo remissionis peccatorum conferrent ei. At ille scilicet Nabal, id est, omnis insipiens, omnes qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, auersari sunt eos, persecuti sunt eos, occiderunt eos.
Roma.1. Quid econtrario Dauid? Quid ad hæc manus fortis? [Accingatur (inquit) vnusquisque gladio suo. Et accincti sunt omnes gladijs suis.] Gladius Dauid & virorum eius, potestas iudicij est, in manu Christi & sanctorum eius. Nam exultationes dei, inquit, in gutture eorum &
Psal.149. gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes

Universidad de Deusto
Biblioteca

in pŏpulis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conscriptum. Hoc metuens festinauit Abigail, festinauit gentium multitudo muneribus prolatis, præuenire & placare iram iudicis, ne se manu sua vlcisceretur Dauid, credens attestantibus, quòd horrendum sit incidere in manus dei viuentis, quando iudicaturus deus noster veniet, & non silebit. [Viro autem suo Nabal non indicauit.] Nec enim quæsiuit ecclesia consilium cuiusquam philosophi, aut edictum attendit cuiusquam orbis terrarum principis, sed illis quidem omnibus debita reddidit, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal. cui honorem, honorem. salutis autem suæ viam, aut venturæ iræ effugium qualiter inueniret, cum sola sapientia tractauit, si solo spiritu dei consiliũ quæsiuit. Quid enim de huiusmodi tractaret cũ ebriosis principibus, cũ insipientibus huius mundi philosophis? [Erat enim (inquit) Nabal ebrius nimis.] Quæ autẽ sunt munera, cũ quibus ad nostrũ Dauid ista festinauit Abigail? Vt taceam de sex operibus misericordiæ, quæ replicaturus est ille dicendo. Esuriui enim & dedistis mihi mãducare. Sitiui & dedistis mihi potũ, &c. illud præcipuè munus, illa maximè singularis oblatio, prudentiã huius laudabilẽ efficit, quã quotidie immolat in sancto altari, sanctũ sacrificiũ, immaculatã hostiam corporis eius & sanguinis. His muneribus non solum iram vel gladiũ euasit, sed coniunx effecta est ecclesia magni Dauid.

Heb.10.

Rom.3.

Matt.25.

De imitabili exemplo eius, quo Nabal ebrio culpam suam laudabiliter tacuit: quam digesto vino reuerenter dixit. CAP. XIIII.

ET non indicauit ei verbum pusillum aut grande vsque mane. Diluculo autem cum digessisset Nabal vinum, indicauit ei omnia verba hæc.] Hoc exemplum tam vniuersam ecclesiam, quàm singulatim quoslibet fideles ædificat. Quid enim Abigail nobis per hanc renunciationis suæ dispensationem innuit, nisi quòd iracundos melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus? Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tãto libentius verba exhortationis recipiunt, quanto se tranquillius tolerari erubescunt. Mentibus autem furore ebrijs, omne quod rectũ dicitur, peruersum videtur. Vndè & rectè Nabal ebrio culpam suã Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Idcirco enim malum quod fecerat cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit.

Qualiter vel quibus Dauid sit imitandus in eo quòd percussit cor suum, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saul. CAP. XV.

POrrò ad cauendum obtrectationis vitium & exhibendam à subditis humilitatem, quibuslibet etiam prauis rectoribus, superiori eiusdem exemplo plurimũ instruimur, Sanil persecutor cũ ad purgandum ventrem, speluncam fuisset ingressus, illic Dauid cum viris suis inerat, qui iam tam longo tempore persecutionis eius mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum domini nõ deberet. Qui tamen occultè surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid per Saul nisi mali rectores, quid per Dauid nisi boni subditi designantur? Saul igitur ventrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam vsque ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem Dauid ferire metuit, quia piæ subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorum suorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando propter infirmitatem sese abstinere vix possunt, vt extrema quædam atque exteriora mala præpositorum, sed tamen humiliter loquantur, quasi chlamydis oram incidunt silenter, quia videlicet dum prælatæ dignitati, saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis sibi superpositi, vestem scedant. Sed rum ad semetipsos redeunt, seq; vehementissimè vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Vndè bene & illic scriptum est, Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quòd abscidisset orã chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam si rectè reprehendenda iudicantur. Si quando verò contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est vt per afflictionẽ pœnitentiæ cor prematur, quatinus ad semetipsum redeat, vt cum præpositæ potestati deliquerit, eius contra se iudicium à quo sibi prælata est, perhorrescat. Nam cum in præpositos delinquimus, eius ordinationi qui eos ordinauit & nobis prætulit, obuiamus.

Sup. cap. 24.

Roma. 13.

Quid mysticè per puerum Aegyptium intelligitur: quo duce Dauid inimicos suos Amalechitas persequens comprehendit. CAP. XVI.

TAndem illud, quòd Aegyptium puerum Amalechitæ in itinere deserunt, quem Dauid cibo reficit, ducem sui itineris facit, Amalechitas persequitur, epulantes repperit & funditus extinguit, mirandum supernæ gratiæ donum in peccatorum conuersione spirituliter ostendit. Quid enim est, q̃ Aegyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quod amaror

præsentis seculi, peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem seculo infirmus despectusq; relinquitur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat? Sed hunc Dauid inuenit, quia redemptor noster veraciter manufortis, nonnunquam quos despectos à mundi gloria reperit, in suo amore conuertit, cibo pascit, quia verbi scientia reficit, ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitas sequi non valuit, dux efficitur Dauid, quia is quem indignũ mundus deseruit, non solũ conuersus in sua mente dominum recipit, sed prædicãdo hunc vsq; ad aliena corda perducit. Quò videlicet duce, Dauid Amalechitam conuiuantem inuenit & extinguit, quia ipsis prædicantibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mundus habere comites despexit.

Quòd Saul spiritum Pythonis consuluit, & quòd non tã Samuel, quàm spiritus malignus apparuisse credendus sit. CAP. XVII.

SAmuel autem mortuus est, planxitq; eum omnis Israel, & sepelierunt eum in Ramatha vrbe sua.] Quæritur, cum superius iam mortuus legatur, cur hic reperatur mortuus. Supra namq; dicitur sepultus fuisse in domo sua in Ramatha. In domo sua in familia videlicet & cognatione sua. Mortuus hic vt Hebræi volunt, resuscitationis suæ causa repetitur. De qua videlicet resuscitatione postmodum dicetur. [Dixitq; ei mulier. Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem suscita mihi, & cætera.] Nullo accepto diuinitus responso Saul, conuertitur ad Pythones, sicut hic itidem scriptum est, Consuluitq; dominum, & non respondit ei, neq; per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. Respondebat dominus per somnia, sicut Hebræi asserunt, eo quòd ieiunando & orando poscebant, oraculum sibi fieri diuinum, & deus illis per somnia reuelabat ea quæ futura erant, quod in hoc loco minimè feciſſe legitur Saul. [Saul autem (inquit) abstulit magos & harsolos de terra, & interfecit eos qui pythones habebant in ventre.] Hanc ergo mulierem Hebræi matrem fuisse Abner filij Ner autumant, & propter eundem Abner, ne perimeretur cum cæteris pythonissis, absconditam fuisse & reseruatam. [Intellexit (inquit) Saul quòd Samuel esset, & inclinauit se in terram, & adorauit.] Ergo ne bene Saul intellexit? Ergo ne spiritui pythonis virum sanctum suscitare licuit? Repugnat valde, quòd ille qui vilus est. [Cras (inquit) tu & filij tui mecum eritis.] Nunquid quem deus propter superbiam deiecerat, quicq; in extremis suis spiritum pythonis consuluerat, & de vitulo eius comederat, cum iustis & prophetis futurus erat? Et si tempore illo sancti quoq; & iusti homines apud inferos erant expectantes beatam spem, non tamen impij cum illis esse poterant. Dicit enim Abraham diuiti in inferno sepulto, sine dubio, quo tempore adhuc ipse Abraham in inferno fuisse credendus est. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Itaque licet in ecclesiastico legamus, quia Samuel quoque post mortem prophetauit, nõ tam Samuel, quàm in phantasmate Samuelis, spiritus malignus apparuisse credendus est. Igitur dum morituro Saul & filijs eius repetitur quod supra dictũ est Samuel mortuus est, planxitq; eum omnis Israel, hoc secundum mysterium magis, quàm secundum historiam operari comprobatur. Iudæis nanq; in peccato suo morituris, sacerdotio quoque & regno pariter cum templo perituris, quod videlicet sacerdotium vel regnũ per vnctum Saul rectè intelligitur, rectè dicas, quia Samuel mortuus est. Illis nanque non solus Samuel, & tota lex & prophetæ mortui sunt, quia videlicet solam illorum occidentem literam lectitantes, & viuificantem spiritum non habentes, in manus hostium traditi sunt, secundũ corpus ab inimicis hominibus, secundum animam interfecti à malignis spiritibus.

Cap. xxviij. Supra. 25.

Lucæ. 16.

Quomodo vel quam ob causam hiene contigerit Dauid, vt rituro Saul cum populo suo, ipse bello interesse non est permissus: & quòd sicut planxit Dauid, sortes qui ceciderant, ita Christus gentem suam humano fleuit affectu.

CAPVT XVIII.

QVid porrò sibi vult, quòd morituris in bello Saul & filijs eius, & vniuersis viris eius, Dauid bello interesse non permittitur? [Dixerunt enim principes Philistinorum ad Achis. Quid sibi volunt Hebræi isti?] Ac deinceps. [Reuertatur vir & sedeat in loco suo in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius cũ prœliari cœperimus. Quomodo enim placare poterit dominũ suũ, nisi in capitibus nostris? Nonne iste est Dauid, cui cantabant in choris dicentes, percussit Saul in milibus, & Dauid in decem milibus suis.] Itaque factum est, vt Dauid neque cum populo suo, neque contra populum suum, bello interesset, sed absens fortes qui ceciderant in prælio, plangeret. Nunquid hoc casu, & non potius per dei prouidentiam gestum est? Vtique deo prouidente factum est, vt Dauid legitimus rex, neque proditor, neque hostis patriæ iudicari posset. Denique si bello admissus contra suos præliaretur hostis patriæ, si ad suos conuerteretur deserto rege ad quem

Cap. xxix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confugerat,quicq; illum quasi fidelem custodem capiti suo posuerat, infamis existeret, pérfidi proditoris crimine. Sed nec istud à mysterio vacare credendum est. Sic nempe saluator ruituro Iudæorum populo,cum ciuitate & templo, suam ademit præsentiam,vt necq; hostibus eius faueret,neque tamen suis cognatis manum auxiliarem porrigeret. Secundum hoLuc.19. minis loquimur affectum. An inimicis gentis suæ fauit, qui videns ciuitatem fleuit super illam,& inter lachrymas futura mala prædixit?Igitur præliantibus Philistæis,cõtra Israel,Dauid vtriscq; deest,quia ciuitatẽ Hierusalem Romanis obsidẽtibus, Christus manusortis neutræ parti adest,cum neutra parte, gratia eius est. Et iste quidem Dauid iam cõpletam Saul & filiorum vtrorumcq; ruinam eius deflet.Christus autem ruinam Iudæorum,& antequam fieret, fleuit per semetipsum,sicut iam dictum est,& postquam iam facta est, doluit in Apostolo suo,Rom.9. in quo & loquebatur quemadmodum Apostolus ipse testis est, Veritatẽ dico in Christo non mentior,testimonium mihi perhibente cõscientia mea,in spiritu sancto, quia tristitia mihi est magna & continuus dolor cordi meo,& cætera.

De morte Saul,& filiorum eius,& quòd Amalechiten,qui nuntiauit mortem eius, dicant Hebræi fuisse filium Doech. CAP. XIX.

CAP.xxx. NOn audiet vos(inquit)Dauid de sermone hoc. Aequa enim pars erit descendentis ad prælium & remanẽtis ad sarcinas.] Cum in Latinis codicibus legatur lassos quosdam substitisse ad sarcinas,in Hebræo habetur,iussos fuisse vt resideremt ad sarcinas,locus hic monstrat Hebraicam veritatem, in hoc loco sequi debere, quæ non lassos sed iussos remansisse ad sarcinas dicit fuisse. Ait enim ita, Aequa pars erit descendentis ad prælium & remanentis ad sarcinas. Non ait qui lassi remanserunt ad sarcinas, sed absolutè remanentes ad sarcinas, quia qui lassi remansissent, nulla eis dari deberetur de prædis portio. [Quod cum viCAP.xxxi. disset armiger.] Videlicet, [Quod mortuus esset Saul.] Irruit etiam ipse super gladium suum,& mortuus est cum ipso. Armigerum istum Hebræi Doech Idumæum dicunt fuisse,qui cernens Saul mortuum, seipsum ob metum Dauid interemit. [Mortuus est ergo Saul & tres filij eius, & armiger illius, & vniuersi viri eius.] Viri isti pueri domestici eius intelligendi sunt. Hi tres filij eius cum eo interfecti sunt, Ionathan, Aminadab, qui & Iesui & Melchisna, Isboseth autem dormierat, qui anno quo Saul rex constitutus est, natus fuerat. Qui etiam quadraginta annorum fuisse dicitur cum regnare cœpisset. Vndè colligitur Saul per2.Reg. C.2. quadraginta annos regnasse. Quærendum,cur alibi legatur Iesui, alibi Aminadab, Iesui enim interpretatur æqualis. Aequalis enim dicitur,quia æqualis meriti fuisse filij cum patre memorantur, Aminadab interpretatur pater meus sponte. Sponte enim sua pater eius Saul,malè agendo conquisiuit,vt taliter vna cum filijs perimeretur. [In die autem tertia,apparuit homo veniens de castris Saul.] Hominem istum Amalechiten Hebræi filium Doech fuisse dicunt. Amalechites etenim & Idumæus vnum est, quia filius primogenitus Esau Elifar fuit,& huius filius Amalech. Diadema autem & armillã quæ Dauid detulit,à patre Doech commendata sibi fuisse perhibent.

De mira innocentia Dauid qua mortuum Saul planxit, & de arcu quem filij Israel per eiusmodi planctum discere debuerint. CAP. XX.

PLanxit autem Dauid planctum huiusmodi,super Saul,& super Ionathan filium eius, & præcepit vt docerent filios Iuda arcum,sicut scriptum est in libro iustorum. Inclyti Israel super montes suos interfecti sunt,& cætera.] Quis planxerit,quid,vel quare planxerit, amplius autem quid mysticum significet,si ritè consideres, planctus iste rationabilis, & de thesauro sapientis,prolatus est.Quis enim planxit? Rex vnctus, electionis suæ non insçius, qui non ignoraret per mortem Saul, vacuè factum sibi esse thronum regium, vt qui profugerat iam repatriaret.Mira ergo innocentia,mira aduersus ambitionem temperantia.Parum fuerat manibus temperasse,dicendo,propitius sit mihi dominus,ne extendam manum meam in Christum domini,nam poterat & hæc dicens optare,vt aut dies mortis eius veniret, aut in1.Reg.24. prælium descendens periret.Sed ecce,occulta cordis manifestus iustitiæ actus defendit, dum ipse plangit,& per pœnam vel mortem eius qui nuntiauerat nemini suorum exultandũ esse Psal.7. decernit.Rectè igit canat,securè canat,& dicat fortis Dauid,Domine deus meus,si feci istud,si est iniquitas in manibus meis,si reddidi retribuentibus mihi mala,décidam merito ab inimicis meis inanis.Quid autem planxit?Istud videlicet,quòd Saul cũ esset Christus domini,propter superbiã suã hoc cõmeruit, vt & ipse proijceretẽ à facie domini, & cũ illo cunctus Israel caneret corã hostibus suis,inclytis suis interfectis.Hoc planè viro sapienti plangendum erat, qui sciret in summa humilitate sibi cauendũ esse exemplũ eius,qui cũ esset Christus domini,superbiendo spiritui maligno mancipari meruit,& eo vsq; deuolutus est,vt consulto spiritu pythonico plena prœuaricatione damnabilis,vitã presentẽ miserabili fine concluderet. Et quare planxit? Vt docerẽt(inquit)filios Iuda arcum,sicut scriptũ est in libro iustorũ, Arcũ,id est, belli fortitudinem

fortitudinem,qui profectò arcus vel quæ fortitudo belli nõ alia est,q̃ manus vel auxiliũ domini.Et rectè hoc loco per arcũ tota significat fortitudo delli,quia videlicet maximè per arcũ perierat Saul,sicut supra scriptũ est,quia cõsecuti sunt eũ viri sagittarij, & vulnerarus est ve1.Reg.31. hementer à sagittarijs,quod vtiq; nõ euenisset,si suũ & ipse arcũ tenere, vel intẽdere voluisset, .i. si suã in deo spem posuisset,sine quo nunq̃ vicit,aut fortiter fecit Israel. Sicut scriptũ est, inquit,in libro Israel iustorũ,Liber iustorũ,q̃is quidã liber possit intelligi qui hodie nusquã possit inueniri,cõstantius tamẽ liber hic intelligitur,de quo scriptũ est in Numeris. Vndè dicitur Nume.2. in libro bellorũ domini,Sicut fecit in mari rubro,sic faciet in torrẽtibus Arnon,&c.Liber aũt bellorũ domini,quis est,nisi omnis scriptura sacra, ex qua sine dubio docemur bellare bella domini?Nec enim ante Moysen qui illud dixit,scriptũ fuerat quippiã eiusmodi.Igit docerent (inquit)filios Iuda arcũ,sicut scriptũ est in libro iustorũ.i. quia malè pugnauerant filij Israel ob culpã suã,discerent saltẽ filij Iuda,contribules sui ponere deũ adiutorium suũ,sicut fecerunt oẽs Apoca.2. iusti, quorum oẽs victorię deo mirabiliter cooperante peractæ sunt,sicut restantur scripturæ, quæ & si pluribus libris distinctæ,vno tamen spiritu conscriptæ sunt,& idcirco rectè reputanẽ in vnum librũ,iuxta illud,Et vidi in dextera sedentis super thronũ, librum scriptũ intus & foris,& signatũ sigillis septẽ.Quomodo verò per huiusmodi planctũ,dicendo,[Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt.Quomodo ceciderũt fortes? Aquilis velociores,leonibus fortiores.Ionathan in excelsis tuis occisus est.] Quomodo(inquã)per huiusmodi planctũ discunt filij Iuda,arcũ prædictũ? Videlicet vt sit subaudiendũ, Ab hoc experimento discant quicunq; pugnant,cp & si fortes sint,& inclyti multũ,& si velocitatẽ aquilarũ,atq; fortitudinẽ habeant leonũ,nullatenus tamen victoriã aduersante deo perficere poterunt. Ab hoc(inquã) experimento istud discant.Ecce enim super mõtes tuos, ô Saul,super mõtes(inquã)tuos.i.propter superbiã tuã inclyti Israel interfecti sunt,fortes ceciderunt tecũ.Sed & Ionathan in excelsis tuis, tuis(inquã)nõ suis occisus est.Nõ enim propter suã,sed propter patris superbiã, filius hic meliori patre dignus mortuus est.Repugnat namq; quod dicit, [Sagitta Ionathæ nunq̃ abijt retrorsum.] Sagitta Ionathæ fides fuit Ionathæ,qua cũ ipso Danid fœdus iniit, & nunc̃ retrorsum abijt,nunc̃ enim illud fœdus irritum fecit,Dicendo aut sagitta Ionathę,pro eo vt dice1.Reg.20. rer fides Ionathæ,pulchrè ad rẽ gestam respexit.Supra namq; scriptũ est. Pepigit ergo Ionathan fœdus cũ Dauid,& addidit Ionathan deierare Dauid. Ac deinceps. Et ego tres sagittas mittam.Si dixero puero,Ecce sagittæ intra te sunt,tolle eas,tu veni ad me, quia pax tibi est, &c.Ergo sagitta Ionathan nunc̃ abijt retrorsum.i.fœdus in quo sagittarum signo vsus est Ionathan,nunq̃ fecit irritum.Hæc dicens,& planctũ huiusmodi plangẽs, consortat tamẽ & suadet Israel opportunã à deo sperare consolationẽ. Ait enim, [Nolite annuntiare in Geth, neq; annuntietis in compitis Ascalonis,ne fortè lętentur filiæ Philistijm, ne exultent filiæ incircumcisorum.] Quod est dicere,Quãuis inclyti Israel interfecti sunt,quamuis ceciderũt fortes, & arma bellica perierunt,citius resumite arcum,vestrumq; bona spe roborate brachium,vt non vacet hostibus estimare cp plenũ de vobis egerint triumphũ,vt annuntietur illis,quamuis fortes ceciderint,vos tamẽ habere deũ fortissimũ. [Quare ait(inquit)Mõtes Gelboe,nec ros,nec pluuia veniant super vos.neq; sint agri primitiarũ.] Videlicet vt ipsa montis ariditas perpetua permanens,posteris sit necessariæ rei documentum, vt semper præ oculis habeãt vndè commoneantur futuri reges,cauere superbiæ vitiũ, propter quod ibi abiectus est clypeus fortium,clypeus Saul,tam ignobiliter,ac si non esset vnctus oleo,ac si nunq̃ efficax rediisset à sanguine interfectorum,ab abipe fortium. [Filiæ(inquit) Israel super Saul flete, flendus enim est, quia qui vestiebat vos coccino in delicijs,qui præbebat ornamẽta aurea cultui vestro.] Subauditur de prædis hostium quas agebat,nunc ipse nudus iacet,nunc ipse hostium visibilium, atque inuisibilium præda factus est.

Quomodo vel quale lamentum Christi ille planctus Dauid significat super gente sua Iudaica,& qualem nos arcum idem planctus spiritualiter intellectus docere debeat. CAP. XXI.

QVid tandem planctus iste mysticum signat,nisi lamentum veri Dauid, id est, manusortis Christi,qui gentis suæ,gentis Iudaicæ fleuit ruinas? Ille nanq; & perfemetipsum Lucæ 9. videns ciuitatem,fleuit super illam,dicens,Quia si cognouisses & tu,& per Apostolum suum Roma. 9. iam peractam deflet ruinam,dicente illo,in quo sine dubio loquitur Christus,Veritatem dico in Christo non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi est magna,& continuus dolor cordi meo. Optabã enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis,&c.Plangit ergo Dauid Saul,& eos qui ceciderũt fortes & inclytos Israel,plangit manusortis siue desiderabilis Christus superbiam carnalis Israel, Psalm. 38. falsãmque Israelitarum fortitudinem, de qua ipse in Psalmo, Et irruerunt (inquit) in me fortes, suam videlicet iustitiam statuere volentes, & non in gratia dei, sed in operibus

legis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

legis, quasi inclyti gloriantes. Et væ illis qui planctum huius Dauid nequaquàm pœnitẽtiæ
suæ præuenerunt lamentis. Plangendo autẽ & hoc præcepit, vt docerent filios Iuda arcũ, vt
docerent filios confessionis suæ, scilicet Christianũ de gentibus populũ, non gloriari quasi de
suis meritis, sed subijciendo se gratiæ dei, verũ & constantẽ tenere supernæ fortitudinis arcum.
Roma.11. Quod præceptũ docẽdi Apostolus sagaciter exequens, quòd si (inquit) aliqui ex ramis fracti
sunt. Tu autẽ cũ oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis factus es, & pinguedinis oli-
uæ, noli gloriari aduersus ramos. Quòd si gloriaris, non tu radicẽ portas, sed radix te. Noli al
tũ sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Hæc
& cætera cum dicit, profectò docet, filios Iuda arcum, vt scilicet si fortiter agere velint, nõ glo
rientur, sed humiliter stent in gratia dei. Nã inclyti Israel (inquit) super montes suos interfecti
sunt, & ceciderunt fortes, inclyti videlicet, qui sunt secundũ carnẽ Israelitæ, quorũ adoptio est
filiorum & gloria, & testamentũ, & legislatio, & obsequiũ, & promissa, quorum patres & ex
Roma.9. quibus Christus secundũ carnẽ, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen. Itaq; se-
cundum hæc verè quidẽ inclyti sunt, sed de his superbiendo falso fortes sunt. Idcireo interfecti
sunt, idcirco ceciderunt, maximè ob culpã sacerdotũ, deceptã plebẽ deuorantiũ. Propter quod
dicit, Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant super vos, neq; sint agri primitiarũ. Gelboe
nanq; deuoratio siue decursus interpretatur. Quo nomine non incongruè pharisæi siue sacer-
dotes illi denorantur, quos in domo patris latrocinantes, & prædã de populo facientes, sal-
uator cũ flagello eiecit, deuoratores & voraces iuxta illud propheticũ, Peccata populi mei
Iohan.2. comedunt. Igitur mõs Gelboe inquit nec ros, nec pluuia veniant super te, neq; sint agri pri-
Osee.4. mitiarũ, id est, vniuersa valle gentium humiliũ supernè irrorata, & compluta vt abundet fru-
mento vt edant pauperes & saturentur, & laudent dominũ, vos alti & superbi, neq; rorẽ. i. spi
ritũ sanctũ, neq; pluuiã accipiatis. i. saluaris doctrinæ verbũ. Nam & nubibus meis mãdabo,
Esa.5. ne pluant super vos imbrẽ, nubibus (inq;) meis, id est Apostolis meis mandabo vt vestræ su-
Roma.9. perbiæ subtrahant, pluantq; gentibus prædicationẽ euangelij. Itaq; non eritis agri primitia-
rum, non erit primitiua messis, quæ de vobis hoc tẽpore deportetur in illud cœleste horreum,
donec subintret plenitudo gentium. Tunc enim reliquiæ saluæ fient ex vobis, eritq; non iam
primitiua, sed serotina messis. Quare? [Quia ibi abiectus est clypeus fortiũ, clypeus Saul qua-
si non esset vnctus oleo.] Ibi inquam, id est, in superbia vestra ego abiectus sum, qui solus sum
clypeus fortiũ, qui esse debuerã clypeus Saul, id est, defensio vel protectio furiosi vel arrepticij
Iogan.19. populi huius. Vestro nanq; suasu negauit me ante faciem Pilati, negauit (inquam) dicens, non
habemus regem nisi Cæsarem. Quid hac negatione nisi clypeum suum, clypeum fortiũ ab-
iecit, quasi non esset vnctus oleo. Ibi (inquã) me abiecit, quasi non essem ego Messias, nõ essem
Christus, non essem vnctus spiritu sancto, testimonium habens à sanguine interfectorum, ab
adipe fortium, scilicet malignorum spirituum, vel impiorum hominum, quasi nullam omnino
prædam tollere possem de manibus inimicorum meorum.

De oraculo, quo Dauid in Hebron ascendere iubetur, & quid mysticum in Christo si-
gnificet ille ascensus eius. CAP. XXII.

II. REG. CAP. II. IGitur post hæc consuluit Dauid dominum, dicens, Num ascendam in vnam de ciuita-
tibus Iuda? Et ait dominus ad eum, Ascende. Dixitque Dauid, Quo ascendam? Et
respondit ei, In Hebron.] Hactenus profugus, hactenus exul plorauit, & fleuit multa ama-
ritudine inebriatus, nunc autem repatriare & regnare obedienter paratus, in tabernacu-
lo dei sui cantare & psallere vult, videlicet in exemplum eius, cuius in persona ipse lo-
Psalm.107. quitur. Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo & psallam in gloria mea.
Nempe & huic consulenti, num ascendam in vnam de ciuitatibus Iuda, Ascende (inquit)
in Hebron. Et illi in sepulchro velut responsum patris præstolanti, quippe qui non à se-
metipso venit, sed obedienter cuncta fecit, Exurge (inquit) gloria mea, exurge psalterium,
Psalm.56. & cithara. Et ille protinus, Exurgam (inquit) diluculo. Et quasi iussus ascendere in He-
bron, libenter hoc accipiens. Confitebor tibi (inquit) in populis domine, & psallam ti-
bi in nationibus. Hebron nanque ciuitas, sepulchrum erat Abraham, Isaac, Iacob, &
Iosue.15 maximi Adæ, sicut in libro Iesu Naue scribitur. Vndè & Chariatharbe dicitur, Nomen
(inquit) Hebron antea vocabatur Chariatharbe, quod interpretatur quatuor. Adam ma-
ximus ibi inter Enacmim situs est. Hebron itaque regni Dauidici principium, propter A-
braham quidem, Isaac, & Iacob ibi sepultos, populum significat Iudaicum, propter Adam
autem maximum ibidem situm vniuersum designat genus humanum. Proinde Dauid rectè
& in persona sua in Hebron ascendere iubetur, & in persona Christi cantare docetur, con-
fitebor tibi (inquiens) in populis domine, & psallam tibi in nationibus. Attamen consulens
in vnam tantum quærit ascendere de ciuitatibus Iuda, quia videlicet non nisi in vna vnius
fidei ecclesia Christus regnat.

De Abner,

De Abner, qui prius aduersarius Dauid, postea transtulit regnum ad Dauid, quòd in il-
lo forma quædam sit Apostoli Pauli, de eadem tribu Beniamin. Et quid significet ludus
ille, in quo pueris ex vtraque parte simul canentibus, idem Abner velocissimum Asahel
aduersa hasta percussit in inguine. CAP. XXIII.

ABner autem filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Isboseth filium Saul, & circum-
duxit eum per castra, regemq; constituit, super Galaad & super Iesuri & super Iezrael,
& super Ephraim, & super Israel vniuersum.] Pro Iesuri verius legitur Asuri, id est, tribus
Aser. Abner primo quidem Dauid aduersarius, & aduersæ partis dux, postea verò transfe-
rens regnum de domo Saul, vt eleuaretur thronus Dauid super Israel, & super Iudam quo-
modo iurauit ei dominus, quem alium, nisi Paulum de tribu Beniamin significare arbitre-
mur? Abner quippe patris lucerna. Isboseth verò vir confusionis interpretatur. Patris autem
lucerna procul dubio iam in præsentia dei Paulus erat cum adhuc circumduceret Isboseth,
id est, cum adhuc confusionem Iudaicam defenderet, veruntamen in factis præsentibus cæcus
vtpote persecutor & blasphemus inimicus Dauid erat. [Egressusq; est Abner filius Ner, &
pueri Isboseth filij Saul de castris in Gabaon. Porrò Ioab filius Saruiæ & pueri Dauid, egressi
sunt & occurrerunt eis.] Ac deinceps. [Apprehensóque vnusquisque capite comparis sui de-
fixit gladium in latus contrarij, & ceciderunt simul. Et post pauca, percussit ergo Abner
Asael aversa hasta in inguine & transfodit eum, & mortuus est.] Hæc pugna dupliciter, id est,
tam allegoricè quàm iuxta anagogen, discretum lectoris sensum ædificat. Allegoricè
quippe illam designat pugnam, qua inter se Iudæi Gentesq; credentes, in primordijs euan-
gelicæ fidei confligebant. Nam Iudæi dicebant, Nos sumus populus dei quos ab initio dile-
xit & fouit. Nos circunciſi, ex genere Abraham, ex stirpe sancta descendimus, & notus retro
seculis tantum in Iudæa deus, vos autem canes potius quàm homines, idolis ab initio defer-
uiuistis. Et his similia. Econtrario gentes respondebant, Quanto maiora erga vos dei bene-
ficia narraueritis, tanto maioris vos criminis reos esse monstrabitis. Semper enim his omni-
bus extitistis ingrati, & nunc tandem dominum Christum, prophetarum semper vobis vo-
cibus repromissum, non solum suscipere noluistis, sed etiam morte pessima peremistis. Ita con
tra se pugnantes, gladios vtique linguæ suæ in latera contraria defigebant, simulque cade-
bant. Quid randè Abner? [Aversa (inquit) hasta percussit Abner Asael in inguine, & trans-
fodit eum, & mortuus est.] Asael quod interpretatur tollens siue sustollens deum. Asael in-
quam, cursor velocissimus, ipse solus cunctos designat, qui supra dicto modo hinc & inde
contendendo communem omnium deum, in vtramlibet partem tollere conabantur. Ab-
ner autem, id est, patris lucerna, qui Asael aversa transfoderat hasta, ipse est, vt prædictum
est Paulus Apostolus, qui ita contendentibus Iudæis atque Gentibus peccata sua non im-
petu aperto improperat, sed velut ex obliquo tranquille, & quasi parcendo commemorat in
illa quam ad Romanos scribit epistola. Iuxta anagogen verò, cuius Asael typum tenuit, ni-
si eorum quos vehementer arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu,
tanto cautè declinandi sunt, quanto & insanè rapiuntur. Vndè & Abner quod patris lucer-
na dicitur, fugit, quia doctorum lingua, quæ supernum dei lumen indicat, irascentem atque
furentem declinans, verborum iacula reddere dissimulat. Sed cum iracundus insanire nõ ces-
sat, necesse est, vt quædam subtiliter proferat, in quibus ex obliquo furentis animum pun-
gat. Vndè & Abner cum contra persequentem substitit, non eũ recta, sed auersa hasta trans-
forauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ persecutionis obuiare. Auersa ve-
rò hasta persequentem ferire est, furentem tranquille ex quibusdam tangere, & quasi parcen-
do superare. Asael autem protinus occumbit, quia commotæ mentes dum & parci sibi sen-
tiunt, & tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quod se
erexerant statim cadunt. Qui ergo à furoris sui impetu subleuantis percussione resiliunt,
quasi sine ferro moriuntur.

De morte Isboseth filij Saul, & quid per eam mystic è intelligatur.
CAPVT XXIIII.

DVo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen al- II. REG. CA. IIII.
teri Rechab filij Remmon Berothitæ. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntq; ibi
aduenæ, vsque ad tempus illud, & cætera.] Duo viri isti principes, principes erant super ex-
peditiones Isboseth. Mortuo autem vt Hæbræi tradunt, Abner consiliati sunt cum Misibo-
seth, vt vna interficerent Isboseth, & eundem Misiboseth constituerent regem, & eiusdẽ con-
filij, delarorem eundem Misiboseth extitisse, & idcirco hic idem Misiboseth subintroducitur
hoc modo. [Erat autẽ Ionathæ filij Saul filius debilis pedibus. Quinquennis enim fuit, quan-
do venit nuncius de Saul & Ionathan ex Iezrael, & cætera.] Videntes verò Baana & Rechab

filij Misibo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

à Misiboseth suum proditum esse consilium,timore perterriti,fuga lapsi sunt in Gethaim,fue runtq; ibi aduenæ vsq; ad tempus illud.Tempus illud intelligendū est, quando inde reuersi domum Isboseth feruente die ingressi sunt, assumentes spicas tritici, & percutientes eum in inguine.Spicas tritici,quasi causa primitiarum,tulerunt, vt honorem regi deferre viderētur, & eorum dolus nequaquam deprehenderetur. Ex hoc loco moralis spirat suauitas.In inguine quippe ferire,est vitam mentis,carnis delectatione perforari. Si quidē ostiaria tritticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes à vitijs separat. Quæ si obdormierit, in mortem propriį domini,insidiatores admittit.Nequaquam verò Isboseth iste,id est, vir con fusionis,hac morte succumberet,si non ad ingressum domus mulierem,id est, ad mentis adi tum mollē custodiam deputasset. Fortis nanq; virilisq; sexus præponi cordis soribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat,nec ignorantiæ error fallat.

De adductione arcæ domini, & quòd illud tripudium Dauid prophetæ, & regis salitis, de magna humilitate & sapientia processerit. CAP. XXV.

II.Re.VI. COngregauit autem Dauid omnes electos ex Israel triginta millia, surrexitq; Dauid & abijt,& vniuersus populus,qui erat cum eo de viris Iuda, & adduxerunt arcam domini exercituum,sedentis in Cherubin super eam.Et imposuerunt arcam dei super plaustrum nouum,& cætera.] Quæ ista prophetæ festiuitas fuit? Prophetæ dicā,an regis? Imo melius prophetæ simul & regis. Ipse nanq; qui in illum directus est spiritus domini, prius illum prophe tam quàm regē effecit,priusq; illi mysteria futuri domini & filij sui magni regis Christi osten-
1.Para.15. dit, quàm thronum ascendere concederet præsentis regni Israelitici. Quæ ergo fuit illa tanta solennitas prophetæ & regis,in deductione arcæ dominī? Ierunt(vt in Paralipomenon locupletius scriptum est) ad portandam arcam fœderis domini de domo Obeth Edom cū lætitia.
1.Para.15. Cumq; adiuuisset dominus Ieuitas,qui portabant arcam fœderis domini, immolabantur septem tauri,& septem arietes.Dauid autem indutus erat Ephot lineo,vniuersusq; Israel deducebat arcam fœderis domini in iubilo,& sonitu buccinæ & tubis,& cymbalis,& nablis, & citharis cōcrepantes,& cætera.Num hæc frustra vel absente sancto prophetię spiritu facta sunt?
1.Reg.3. Si ad cantum vnius psaltæ sanctum prophetiæ spiritum Helisæus in pectore suo suscitauit,sicut scriptum est,nunc autem adducite mihi psalten,cumq; caneret psaltes,facta est super eum manus domini,& ait,Hæc dicit dominus,facite in alueo torrentis huius fossas & fossas, quāto magis in illo tanto iubilo tantóq; buccinę sonitu, tubarū quoq; & cymbalorum,atq; citharārum concrepitu,euigilasse credendus est idem,qui & in isto erat spiritus, præsertim cum ipse rex quasi regalis oblitus fastigij luderet,ac totis viribus saltaret ante arcam domini, in tantū vt vxorī suæ Michol videretur despicabilis? Num lasciuiente iuuenili sanguine,& non potius confringente cor humile magna spiritus dei fortitudine sic lusit,& sic saltauit rex magnus rex manufortis,tanto magnus & fortis,quanto paruus & vilis in oculis suis?

Quòd illa deductio arcæ domini gloriam resurrectionis Christi figurārit, & quòd illa decantatio citharizantium sonum & verba significauerit prædicatorum, quæ in omnē terram exierunt. CAP. XXVI.

IGitur quòd confirmato regno Dauid super populum Israel, tāto totius regni tripudio deducitur arca fœderis domini,eius rei typus est,pro qua totus hodie tripudiat orbis, quia videlicet resuscitato à mortuis rege magno,rege manuforti & desiderabili Christo,postquàm gloria & honore coronatus,& constitutus est super opera manuum patris,continuo per mundum vniuersum,resurrectio prædicata est eiusdem regis victorioſi.Etenim sicut alibi plenius iam dictū est,arca mirabilis,arca totos in se continens thesauros vniuersæ diuinitatis, fabrica est humani corporis,quod dei filio spiritus sanctus de virginali vtero compegit, & huius arca illa typus extitit. Nam reuera super hanc arcam inuocatum est nomen domini exercituum, sedentis in Cherubin super eam,imo ipsa vocatur dominus exercituum, propter plenitudinē scientiæ totiusq; diuinitatis corporaliter inhabitantis in ea.Decantabat itaq; populus domini in Israel,& vniuersa multitudo Iacob canebat legitimē.Dauid quoq; cū cantoribus,citharam
Psalm.18. percutiente,sonus cantantium in toto mundo auditus. Nam non sunt(inquit)loquelæ neque sermones,quorū non audiantur voces eorum.In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum,subauditur dicentium.In sole posuit tabernaculū suum, &c. Cœli, qui hanc enarrant dei gloriam,scilicet Apostoli,ipsi sunt iuxta pęrsentis loci mysteriū, Asaph, Idithun,Eman,& Ethan,id est,congregantes & transilientes robusti & fortes, congregantes videlicet spiritualia,transilientes carnalia,robusti ad mala tolerāda,fortes ad bona peragenda,& omni studio in citharis canentes pro octaua,id est, in omnimoda mortificatione carnis resurrectionem testificantes,quæ dicitur octaua. Iuxta literam pro octaua canebant,quia in sexto Psalmo qui hoc habebat,in titulo incipiebant.Pro octaua Iudæi putant pro circunci sione,nos autē pro illa qua innouandi sumus meliori circuncisione,id est,carnis resurrectione,

In me-

In medio illorum stabat Dauid,tenens & ipse psalterium,citharamq; percutiens,ac totis viribus subsiliens.Ipse nanq; dixit,Sine me nihil poteſtis facere, & ecce ego vobiscum sum vsq; Iohan.15.
ad consummationem seculi,pulchris digitis suis, id est, spiritus sancti donis, pectora concu Matth.28.
tiebat Apostolorum,vt non tacerent aut deficerent,quodammodo subsiliens,id est,mira quibus adiuuarentur,& sermo illorum confirmaretur,per ipsos opera faciens.

Quid sit plaustrum nouum, & quæ sit domus Abinadab, & quid despectio Michol filiæ Saul,prospicientis per fenestram. CAP. XXVI.

ET imposuerunt (inquit) arcam dei super plaustrum nouum, tuleruntq; eam de domo Abinadab.] Plaustrum nouum quo hæc arca fœderis domini portatur,nouū est Christi euangelium,quo resurrectio eius,vt prædictum est,in toto mundo annuntiatur. Nam quatuor plaustri rotæ,quatuor sunt euangelistæ.Domus autem Abinadab, quod interpretatur populi mei spontaneus,domus inquā Abinadab,id est, Christi,qui populo suo sponte semet ipsum dedit,quondam synagoga fuit,nunc autē domus eiusdē ecclesia est, quæ illa inuidente fidem susceþit resurrectionis Christi. Et nunc quidem illa ludentem atq; subsilientem irridet noſtrum Dauid,blasphemo non parcens ori,quemadmodum hic Micholfilia Saul,prospiciēs per fenestram subsilientem atq; ludentem coram domino, despexit in corde suo Dauid. Futurum est autem vt dicat, Nesciui, anima mea turbauit me, propter quadrigas Abinadab, Nesciui inquam,anima mea inopinata rerum mutatione conturbata est,& non intellexi quadrigas euangelij, portantes arcam dei de domo Abinadab. Cum enim plenitudo gentium Cant.6.
subintroierit, tunc ista Michol non iam prospiciendo per fenestram despiciet gloriosum regē Roma.11.
Dauid,sed & ipsa sequetur,imo & susciþiet arcam domini,fidem resurrectionis Christi. Nunc interim per fenestram quasi prospicit,quia tantis interesse nolens gaudijs,velut in abscondito insidias machinatur,quid vel vndē blasphemare possit.

Quòd dominus percussit Ozam,eo quòd tetigit arcam domini,exemplū esse,quòd nō debeat vita prælatorū à subditis temerè reprehendi. CAP. XXVIII.

HAio & Oza filij Abinadab minabant plaustrum nouum.Postquam autem venerūt ad aream Nachar,extendit manum Oza ad arcam dei,& tenuit eam,quoniam calcitrabant boues,& declinauerant eam.Iratusq; est dominus indignatione contra Ozam,& percussit eum super temeritate.] Iusserat idem Abinadab duobus filijs suis Oza & Haio, vt portarent arcam domini humeris suis,& quia neq; ipsi eam portauerunt, neq; Caathitis ad portandum dederunt,idcirco Oza morte mulctatus est.Fuit enim peccatum in non portando,in sustinendo arcam iam pœna peccati.Nam de Oza traditur,quòd aruisset brachium eius, & humerus vbi arca domini portanda fuerat, & in illius loco diuisio quædam facta est. [Auertit arcam domini, in domum Obeth Edom.] Obeth Edom Ieuita erat, & ignorabat Dauid, ob quam causam indignatio dei venisset in Ozam. Postquam verò cognouit causam, pro qua Oza percussus est,iussit eam portari in humeris,sicut sequentia monstrant. Porrò mystice per hanc similitudinem vehementius commonemur,nequando nos ociosi aut vacui cum simus,humiles arcæ dei portitores,si quando exceſſerint veluti boues calcitrantes,temerè iudicemus.Verbi gratia,Facta est contentio inter discipulos Iesu,quis eorum videretur esse ma Lucæ.2.
ior.Item in actibus Apostolorum,Facta est dissensio inter Barnabam & Saulum,ita vt discederent ab inuicem. Vbi hæc vel huiusmodi euenerunt, boues vtiq; calcitrantes arcam declinauerunt.Nam & Paulus dicit,Scriptum est in lege Moysi.Non alligabis os bouī trituranti. Acto.15.
Nūquid de bobus cura est deo? An propter nos vtiq; dixit.Nā propter nos vtiq; scripta sunt. Igitur ad reprimendam contra rectores,reprehensionis audaciam. Iratus est inquit dominus Deut.25.
contra Ozam indignatione,& percussit eum super temeritate,quia videlicet qui sanctorū in 1.Cor.9.
firma respiciunt,& non potius,quia conualuerunt de infirmitate,sortes sunt in bello, ibi contra semetipsos diuinum prouocant iudicium. Aliter quoq; & iuxta moralem sensum, quid Hebr.12.
mens iusti,nisi arca est testamenti? Quæ gestata bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquam etiam qui bene præest,subiectorū populorū confusione concutitur.Sed perdit vitā qui arcam dei tumidè subleuat,quia nequaquam quis sanctorum corrigere facta presumeret, nisi de se prius meliora sensisset.Vndè & Ieuites idem rectè Oza dicitur,quod videlicet robustus domini interpretatur,quia præsumptores quiq;,nisi audaci mente robustos se in domino crederent,nequaquam meliorum facta vel dicta,velut infirma,iudicarent.

Laudabilē esse deuotionē Dauid,qua domū domino ædificare voluit, & quòd nemo dignā domino domum ædificare potuerit,nisi solus Christus. CAP. XXIX.

FActum est autem cum sedisset in domo sua rex, & dominus dedisset ei requiem vndiq; II. Re. VII.
ab vniuersis inimicis suis,dixit ad Nathan prophetam, Vides ne, quòd ego habitem in domo cedrina, & arca dei posita sit in medio pellium, & cætera.] Hæc digne & laudabiliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit,vt non ingratus,vt æquus ponderator, vel æstimator dignitatis vel beneficiorum dei. Nec verò casu vel frustra,sed nutu dei hæc illi in mentē cogitatio venit, vt videlicet per hanc occasionem bene præparata mente ac deuoti cordis apertis ianuis,repromissionem dignè acciperet domini sui filij sui,Christi regis æterni, qui solus sciret ac posset domum ædificare ad habitandū,deo viuenti.Porrò Nathan dicēdo, [Omne quod est in corde tuo,vade & fac,quia deus tecum est.]ex se,non ex sermone dei locutus est.Illud verò quod sequitur,hæc dicit dominus. [Nunquid tu ædificabis mihi domum.]&c.ex sermone domini dixit,Itaq; iam nunc dulcissimum præsentis loci mysterium ingrediamur, & ad laudē Christi filij dei cuius hic repromissio est,misericordias domini inæternum cāturas digno fidei auditu suscipiamus.Primumq; est, vt in Dauid sanctos vel iustos omnes æquè perpendamus, qui fuerunt ab initio, vsq; ad aduentū Christi filij dei,quos,quia cuncti peccato obnoxij fuerunt, non potuisse constat ædificare domū nomini domini.In Salomone autē eundem Christum dei filium,quē quia peccatū non fecit,nec inuentus est dolus in ore eius, domū ædificasse confitemur.s.ecclesiā dei viuentis de sanguine suo,quem fudit pro nobis,& de spiritu suo sancto quem dedit nobis.

Quod ait.Cumque impleti fuerint dies tui, & cætera,ecclesiam promissam esse Christo secundum carnem,& super illo Psalmum illum esse. Misericordias domini inæternum cantabo. CAP. XXX.

NVnquid ait,tu ædificabis mihi domum ad habitandum?Neque enim habitaui in domo,ex die illa qua eduxi filios Israel de terra Aegypti,vsque in diem hanc.] Acsi diceret,Non poteris mihi domum ædificare,quia vir sanguinum es, & multum sanguinē effudisti.Amplius autem non poteris mihi domum ædificare,domum inquam, id est, ecclesiam, in qua mihi complacitum sit per gratiam inhabitare, quia videlicet cum propriis nō careas, peccata populi nequaquam potes tollere, quod est reuera deo domum ædificare. Econtra [Prædicit ait tibi dominus, quòd domum faciat tibi dominus.] Non tu illi, sed ille tibi domum ædificabit,in qua tu,& per communem fidem domesticus sis,& per gratiæ priuilegium honorem obtineas paterni nominis. Nam ecce sustine me, audi & hoc ipsum per me prophetam suum prædicit dominus tibi,vel certè illud quod nunc per me internuncium eius audis, ipse tibi velut eximio prophetæ per spiritum sanctum postmodum reuelabit. [Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te,quod egredietur de vtero tuo,& firmabo regnum eius. Ipse ædificabit domū nomini meo,& stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternū.Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium.] Ac deinceps. [Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum ante faciem meam,& thronus tuus erit firmus iugiter.] Maiestas dictorū atque sensuum omnino prohibet hæc,de alio quolibet intelligi,quàm de Christo vnico filio dei, & filio Dauid, secundum diuinitatē domino Dauid, secundum carnem autem filio Dauid. Cuius enim nisi huius thronum firmauit deus vsque in sempiternum? Aut de quo alio aliquando dixit, aut dicere debuit, Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Igitur larga & admiranda vicissitudine, dum pauper & angustus homo,immenso & incomprehensibili deo,domū manufactam ædificare cogitat, deus econtrario, quòd homini impossibile erat, eidem domum æternam,in qua veraciter & ipse deus inhabitet,ædificaturū se pronunciat.Sic enim prophetа loquitur,Prædicitq; tibi dominus,scilicet pater,quòd domū tibi faciat dominus,scilicet patris filius.Et reuera domus dei,quæ sancta est ecclesia,ipsa est domꝰ Dauid,in qua pater Christi deus secundū diuinitatē,Dauid autē pater Christi nominatur secundū carnē. Inde illa magnifica æternarū cantatio misericordiarū, quas latitudo cordis ore angusto satis exprimere
Psalm.88. non valens,contendit hoc modo, Misericordias domini inæternū cantabo. In generatione & generationē annunciabo veritatē tuā in ore meo.Quas enim misericordias cantabis ô homo, quā veritatē meā annunciabis in ore tuo? Quoniā dixisti(inquit) in æternū misericordia ædificabitur in cœlis,præparabitur veritas tua in eis. Et reliqua vsq; ad finē Psalmi dicta prophetica,tāri fulgoris & tantæ claritatis quantū preciosæ fidei aurū in pectore Dauid igne suo conflare potuit,excitatus spiritus pietatis.Sedebat enim effuso corde suo corā domino,post audītum tantæ promissionis,& dicebat. [Quis ego sum domine deus,quia,adduxisti me hucusq;? &c.] Sanè ꝙ hic dictū est qui si iniquē aliquid gesserit arguā eum, in virga virorū & in plagis filiorum hominū,misericordiā autem meā non auferā ab eo, in Psalmo prędicto citius expeditū est.Si autē dereliquerint filij eius legē meā,& in iudicijs meis nō ambulauerint,si iustitias meas prophanauerint,& mādata mea nō custodierint,visitabo in virga iniquitates eorū,& in verberibus peccata eorū, misericordiā autem meā non dispergā ab eo. Neq; enim iniquū aliquid acturus erat ille filius Dauid sanctus sanctorū,quod arguendū esset in virga virorū, & in plagis filiorū hominū,sed filij eius qui sumus nos,sine peccato nō sunt,imò multæ iniquitates nostrę,multa peccata nostra sunt,quę in virga meritò visitentē, & purgatorijs verberibꝰ expient,

non

non amota tandem misericordia,si non sic peccantiū dura & impœnitens pertinacia. Veruntamen vtriusque loci vna est sententia, quia videlicet filiorū pater ille super se peccata tulit, & ipse est caput totius,cuius membra sumus,corporis. Et huius quoque veritatis firmitas in illo typico Salomone templi manufacti ædificatore, præcessit. Nā & ille legē domini dereliquit, & filij eius reges Iuda in iudicijs domini non ambulauerunt, nā præter Dauid & Ezechiā & Iosiam omnes peccauerunt,deus autē in virga iniquitates eorū visitauit,& misericordiā suam non abstulit ab eis,quando iuxta veritatē dei iuramento firmatā eū Dauid nasceretur ex eis, qui sicut iam dictum est misericordiam,vel misericordiæ domum ædificaret in cœlis.

De eadem promissione, & quòd non antea Dauid promissionem accepisset quòd de semine eius Christus nasciturus esset. CAP. XXXI.

QVis(inquit)ego sum domine deus,& quæ domus mea,quia adduxisti me hucusq;? Sed & hoc parū visum est in cōspectu tuo domine deus meus, nisi loquereris etiā de domo serui tui in longinquū.] Quamuis propheta Dauid,quamuis psaltes inclytus voces iā ediderat,directi in se,ā prima vnctione sua spiritus domini,nondū tamē illud acceperat, quod summū est suæ sollicitatis,videlicet,quod de illo nasciturus esset salus sua Christus,salus inquàm & expectatio nō tantū ipsius, sed & totius mūdi.Nā expectabatur quidē Messias de tribu Iuda, sed non etiā de domo fidelis Dauid.Hic primū illud audiuit,& idcirco velut attonitus in admiratione suę benedictionis exclamās,de semetipso quis nā esset requisiuit.Nec verò isto contentus fuit,nisi locū quoq; sciret,vbi nasceretur ille dominus deus suus,& filius vteri sui. Afflixit igitur se,& humiliauit animā suā pro hoc,orans reuelari sibi, quo nasciturus esset in loco, quemadmodū testatur ipse in alio Psalmo, Memento domine Dauid,& omnis mansuetudinis eius,Sicut iurauit domino,votū vouit deo Iacob.Si introiero in tabernaculū domus meæ, si ascendero in lectū stratī mei.Si dedero somnū oculis meis,& palpebris meis dormitationē, & requiē temporibus meis,donec inueniā locū domino,tabernaculū deo Iacob.Quām arctissimè se afflixerit nobis aperuit,& continuò subiunxit,quia exauditus sit.Nā adhuc in afflictione positus repente reuelante spiritu,lætabundus exclamauit.Ecce audiuimus eā in Ephrata, inuenimus eā in cāpis syluæ. Quo dicto non solū vbi nasciturus esset Christus se in spiritu audisse asseruit,sed & quò transferenda esset illa arca domini,arca sanctificationis dei, illa in qua habitat corporaliter plenitudo diuinitatis natura hominis,ex semine ipsius Dauid.Nā Ephrata Col.2.
ipsa est,Bethlehē ciuitas Dauid,in quā cōpleti sunt dies Mariæ,vt pareret, & peperit primogenitum filiū suum.Campi autē syluæ sumus nos gentes,cāpi inquàm syluę,id est, nunc effecti campi culti les,& bonarū frugum fertiles,eū ante fuerimus syluæ malignis spiritibus,qui vtiq; crudeles sunt feræ,secreta in nobis cubilia præbentes. Itaq; cū dicit audiuimus eā in Ephrata, inuenimus eam in campis syluæ,profectò & vbi primum audienda, & vbi tandē inuenienda sit incarnatæ diuinitatis arca,sibi testatur intimatum esse.

Quid velit,dicendo,Ista est lex Adam. CAP. XXXII.

ISta est enim lex Adam domine deus.Quid ergo addere poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad te?] Tanquàm diceret,Verè iuxta verbum tuum domine deus, ego non ædificabo tibi domū ad habitandum,quam inhabites tu,quē non capit cœlū,& cœli cœlorum. Neq; tu habitasti in domo ex die qua eduxisti filios Israel de terra Aegypti.Perspicuum autē est,quòd multo magis & antea nequaquam in domo habitaueris.Nā ista est lex Adam,lex vtiq; peccati,sub qua nos omnes ille genuit. Sumus enim secundū illum & nos omnes natura filij iræ, Ephe.2
sicut & cæteri.Idcirco neque nos,neq; alij per nos,tua domus esse merentur,quia nemo nostrū Iob.15.
est qui à sorde sit mundus,& omnes eadē gratia tua,id est, peccatorum remissione indigemus. Ibidem.
Vndè dicit & alius,Si lotus fuero quasi aquis niuis,& fullerint velut mundissimæ manus meę, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Quid ergo contra sententiam tuā potero respondere? Nempe vt ait idē qui supra,Si iustificare me voluero, os meū condemnabit me.Si innocentem ostendere,prauū me comprobabis. [Tu enim scis seruū tuum domine deus.] Scis inquàm quòd cū originali peccato,actualibus quoq; peccatis non caream ego seruus tuus. [Propter verbū tuum,& secundum cor tuū fecisti omnia magnalia hæc.] Patrū erat dixisse propter verbū tuū quod videlicet promisisti Abrahā,Isaac, & Iacob,nisi addam & secundū cor tuū, id est, secundū gratiā tuā secundū misericordiā tuā gratuitā,indebitā, nullis præcedentibus meritis retributā.Secundū cor tuū inq;.Quis enim & in hoc adiuuit spiritū tuū? Esaiæ.40.
aut quis consiliarius tuus fuit,& ostendit tibi? Cū quo iniisti consilium, vt talē tibi prouideres architectum,qui de nobilibus tibi faciat domū ad habitandum? [Idcirco magnificatus es domine deus,quia non est similis tui. Neq; est alius extra te.] Nam oēs alij cultores suos infelices subtili,decipiunt fallacia,tu autē sperātes in te mira atq; inopinabili saluas cordis tui prudentia.Sed hoc ab eis melius,ipse probat dicēs,] Quæ est autem vt populus tuus Israel gens in terrā,propter quam fuit deus,vt redimeret eam sibi in populū.] Fuit inquàm illa videlicet

Universidad de Deusto Biblioteca

Psalm.18. via,vel cursu suo illo,de quo alibi loquitur hic idem propheta, Exultauit vt gigas ad curren dam viam,à summo cœlo egressio eius,& occursus eius vsque ad summum eius. Nã illa qui dem via,qua populum suum de Aegypto terrena, & de manu Pharaonis carnei liberauit, fuit quidem deus sed non per semetipsum.Fuit quidem sed non per propriam vnigeniti filij sui personam.Alia huius itineris gratia,& alia est gloria, quo propter genrem suam, gentẽ electam,de cœlo descendens in vterũ virginis,homo factus ex semine huius fidelis Dauid,iuxta veritatem promissionis præsentis,ad inferos iuit,per passionem mortis, vt redimeret eam sibi in populũ, quam captiuauerat in Adam spiritualis ille Pharao princeps tenebrarũ. [Propterea(inquit)inuenit seruus tuus cor suum,vt oraret te oratione hac] Videlicet,qua reuelasti aurem serui tui,dicens,domũ ædificabo tibi.Inuenit quippe cor suum,qui in principio huius orationis dixit,Quis ego sum,nam econtra,qui se existimat aliquid esse, cũ sit nihil,profectò necdum cor suum inuenit,sed ipse se seducit.Ergo cor suum inuenit, qui nullũ esse suum meritum perspiciens,solã in dilectione sua cognoscit gratiam dei,verè confitens, quòd secundum merita,non gloria,sed pœna,non honore,sed abiectione dignus sit.

De consolationibus eius, quòd qui septies fugerat Saul septies triumphauit de hostibus, insuper sciens quòd Christi pater futurus esset. CAP. XXXIII.

CAP. VIII. FActum est autem post hæc percussit Dauid Philistæos,& humiliauit eos. Et tulit Dauid frenum tributi de manu Philistiim.] Secundum multitudinem dolorum meorũ in corde meo (ait hic ipse Dauid) consolationes tuæ domine lætificauerunt animam meam. Hoc Psal.93. verè & secundum præsentes successus suos canere potuit rex vtrobique felix,scilicet temporalibus pariter & æternis.Dudum quippe profugus,& exul, nunc promissione accepta pater Christi futurus,septies de suis triumphat hostibus,qui vt supra taxauimus septies persequen- 2.Reg.5. tem fugerat Saul.Supra semel & iterũ percusserat Philistæos, primo in Baalpharasim dicẽs, Diuisit dominus inimicos meos coram me,sicut diuiduntur aquæ, & propterea vocauit no- Ibidem. men loci illius Baalpharasim. Secundo in valle Raphaim dicẽte domino, Non ascendas obuiam eis,sed gyra post terga eorum, & venies ad eos ex aduerso pirorum. Verumtamen in hebræo non pirorum legitur,sed flentium,id est,idolorum. Quæ idcirco flentium vocantur, quia fletu digna sunt,& eos qui ea colunt ad fletum miseriarum perducunt. Tradunt Philistæos idolum habuisse, cui in lachrymis hominum sacrificium parabatur. Huic illi more suo lachrymis sacrificabant, & eis ex aduerso venit Dauid. Tertio nunc percussit Dauid Philistæos,vt iam dictum est,& humiliauit eos,& tulit frenum tributi de manu Philistiim morũ. Frenum tributi quinque erant ciuitates Philistinorum,quæ frequenter Israel tributarium sibi faciebant,quas eis tulit Dauid,& humiliauit eos,fecitque eos sibi tributarios. [Percussit Moab, & mensus est funiculo coæquans terræ.] Quod profectò magnum est præconium perfectæ victoriæ, quia quemadmodum quis terram funiculo metitur, sic eos distribuit ad placitum suum,alios reseruari,alios occidi imperãs,sic repugnare nõ audẽtes,quomodo terra reluctari non nouit,aut dicere mensori suo,quare metiris me sic? Idcirco magnificè dictum est, [Mensus est autem duos funiculos,vnum ad occidendum,alium ad viuificandum. Percussit deinde Dauid Adar Ezer filium Roob regem Soba, & cum eo Syriam Damasci, quæ venerat vt ei CAP. X. præsidium ferret,facta est quoque Syria Dauid seruiens sub tributo.Posuit & in Idumæa custodes,& facta est Idumæa seruiens Dauid.Deinde percussit filios Ammon,& cum eo Syrum Sobath,& occidit de Syris septingentos currus,& quadraginta milia equitũ, & Sobach principem militiæ percussit.Timueruntq; Syri vltra præbere auxilium filijs Ammon. Istæ sunt septem victoriæ Dauid,quas si spiritualiter ad Christum referre voluerimus, vniuersas intelligemus vltiones,quæ & in Apocalypsi per septem angelorum,septem plagas nouissimas significantur,quibus voce magna de templo dicitur.Ite & effundite septem phialas iræ dei in Apoca.6. terra.Tot tantisq; prosperis animæ & corporis Dauid, tanta tamq; dolenda succedunt aduersa itidem animæ & corporis, vt totum prius ædificium labentibus columnis in terrã ceciderit,& nisi dominus suppositisset manum suam,iaceret prohdolor magnarum virtutũ ruina incomparabilis,quemadmodum & ipse dicit.Nisi quia dominus adiuuit me,paulominus Psal.93. CAP.XI. habitasset anima mea in inferno. Accidit, inquit, vt surgeret Dauid de stratu suo post meridiem,viditq; mulierem se lauantem ex aduerso super solarium suum.Erat autem mulier pulcha valde,& cætera.] Nota & celebris tanti huius euentus est historia,quia venit peregrinus quidã,scilicet diabolus ad hunc diuitem & regem Dauid,vt adipe peccati apud illum sa- 2.Reg.12. ginaretur.At ille parcens sumere de ouibus suis,quas multas habebat,multas enim habebat vxores quibus licenter vteretur,tulit ouẽ pauperis,tulit ouẽ proximi,& ita præparauit cibos peregrino illi vago & instabili,nihil habenti in domo vel ciuitate dei.Et ille peregrinus talis saturatus edulio patrati adulterij, sanguinẽ quoque Vriæ sibi in poculũ poposcit, & hic nihilominus dedit.Nam gladio filiorũ Ammon Vriam interfecit. Magna huius tam magnæ turris

turris ruina magnum spectaculũ,in quo quisque nostrũ videat, quia nunq; dũ viuit, de status sui firmitate securus esse debet.Itaque gloriã regis & præsentibus victorijs illustrati, & futuri seminis sui beata spe,per promissionẽ suprascriptã dilatati, magna miseriæ nebula penè torã cooperuit.Nam propter malũ hoc,& postmodũ de regno fugit,iuxta sermonẽ domini dicentis,[Ecce ego suscitabo super te malũ de domo tua,& tollã vxores tuas in oculis tuis,& dabo proximo tuo,& dormiet cũ vxoribus tuis,in oculis solis huius.Tu enim fecisti absconditè ego verò faciam verbũ istud in conspectu omnis Israel,& in conspectu solis.] Et in præsentiarum timuit,ne ob culpã suam pœniteret dominũ,& immutaret promissionem suã, qua iurauerat dicens,De fructu ventris tui ponã super sedẽ tuã. Hoc timuit,istam calamitatẽ ne sibi obueniret,expauit.Sed vertit se ad munitionẽ spei.Præsumpsit spiritũ consilij & fortitudinis,& of- Psalm.137. fenso deo, peccator homo consiliariũ se ingerere non dubitauit. Dixit enim pœnitens in o- Psalm.50. ratione,quam pro hoc peccato effudit. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris,subauditur,miserere mei. Tanquàm diceret, Quæ enim Iustitiæ laus,si fidelissimo quis fidem promissi sui custodiat? Verum illic magnæ & prædicandæ iustitiæ laus est, vbi quamuis offensus,quamuis irritatus,qui promisit,fidelis permanet,& hoc tantũ respiciens, quia iurauit,fidẽ retinet,promissum adimplet. Vt igitur iustificeris in sermonibus tuis, vt narretur in gentibus,quia nec tanta iniquitas mea fidẽ tuam euacuauit, clameturq; à cunctis audito- Psalm.115. ribus placiti tui,deus verax, omnis autẽ homo mendax, miserere mei. Ita fiet,vt vincas cum iudicaris,quoniã tu te libenter iudicijs offers,dicens in alio propheta. Quis est qui iudicetur mecum,veniat,stemus simul,narra si quid habes,vt iustificeris. Quanta enim iustitiæ Esaiæ.44. victoria erit, cum nec illud narrari potuerit, quòd tu saltẽ mendacibus nobis veritatẽ tuam Ibidẽ.50. obseruare neglexeris? Non denique paruã in gloriam tuã,veritas tua in mendacio nostro a- Psal.67. bundabit.Suscepit consiliũ peccatoris deus miserabilis,deus fidelis in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis,tanquàm prona indulgentia sermonis sui fidem retinuit, vt Christum suũ,de illo potissimùm semine suscitaret,quod de adultera Bethsabee natũ est.Quod vo Matth.1. lens nos venerabiliter scire Matthæus, tantæ scriptor genealogiæ, Dauid autẽ inquit rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ.

Quale mysterium sit in lapsu eius in vxorem Vriæ,quem gladio filiorum Ammon interfecit. CAP. XXXIIII.

PRoinde & in isto damnabili facto Dauid, magnũ à sanctis patribus subesse mysteriũ dignè animaduersum est, quod tantũ est, vt quoties per ora Christiana voluitur, meritò erubescat, & confundatur vehementer ille, qui venit ad Dauid peregrinus diabolus, quia dum nequiter prophetæ & regis deuorare quæsiuit animã, sacramenta sua præfigurantem, vtiliter adiuuit dei sapientiã.Cuius enim Dauid in solario deambulans,nisi eius typũ tenet, Psal.18. de quo scriptũ est, In sole posuit tabernaculũ suum. Bethsabee verò puteus septimus dicitur. Verius tamen Bethsabee legitur,quod filia iuramenti interpretatur,ita tamẽ vt prima correpta sit syllaba.Alioquin vbi producitur,semper domus interpretatur.Vrias autẽ lux mea dei.Quid ergo est,Dauid Bethsabee coniugẽ Vriæ ad se producere,nisi legẽ literæ,carnali populo Iudaico coniunctã,qui quasi de dei luce gloriatur,spirituali sibi intellectu sociare? Porrò quòd Vrias ad Ioab cũ epistolis mittitur, ex quibus debebat occidi, quid est, nisi quia ipse Iudaicus populus legẽ portat,qua conuincente moriatur? Itaque in hoc quoq; aduentu suo, ciuitati dei & regi eius Christo peregrinus ille seruiuit,quia res gesta,& si in superficie causa damnationis,in mysterio tamen est prophetia virtutis.Rem gestam sic damnamus,vt mysterium amplectamur.

Quòd cum pro facto ipso pœnam recipit, fugiendo à facie Absalon filij sui, quòd in ipso fuga,grande mysterium Christi sit. CAP. XXXV.

AMplius autẽ cum pro facto ipso pœnã recipit,fugiendo à facie filij sui Absalon, grande in eadẽ fuga sua,Christi filij sui spectat mysteriũ,videlicet psallendo in spiritu humilitatis,& cõponendo hunc psalmũ.Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me,multi insurgunt aduersum me? Nã in eodẽ psalmo dicit,Ego dormiui & soporatus sum,& exurrexi,quia Psalm.3. dominus suscepit me.Planè hoc non suo,sed Christi spiritu dicit, qui vtiq; multis tribulationibus,multis aduersum se insurgentibus ac dicentibus,nõ est salus illi in deo eius, tandẽ cruci Psalm.3. affixus,emittendo spiritũ,obdormiuit,& profunda morte soporatus est, sed tertia die exurre- Matth.27. xit,quoniã dominus suscepit eũ,quoniã illa caro erat,quam de vtero virginis suscepit,sibiq; in vnam eandemq; personã vniuit dominus deus dei verbũ. Idcirco exurrexi, inquit, à sumno mortis,solutis videlicet doloribus inferni,iuxta quod impossibile erat me ab illo teneri.Igitur Act.2. Absalon,quod interpretatur patris pax,Absalon inquam filius & hostis, imo non filius, sed hostis,cuius à facie pater fugit,ipse in mysterio est Iudas traditor,falsa patris & magistri pax,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quem osculo pacis signo tradidit,Iudas inquam apostolus & diabolus,imò non apostolus,sed diabolus,cuius à facie reuera talis pater fugit,nam à ficto corde eius Christus,vel Christi spiritus fugit,in quem satanas introiuit.Et proinde pœna eius iustitiæ laudatorem maximè delectat,quia iudicio dei mente captus se suspendit,in quo iam non mysterij profunditum,sed ipsa rei gestæ superficies,Iudam & Absalon penè demonstrat esse pariles. Nam & iste pendens quercu mula cui sedebat pertranseunte desertus, merito in corde lanceas suscepit, & ille laqueo suspensus,& principũ sacerdotum familiaritate,quam ascenderat malè desertus, dignas protinus sagittas,id est,æternæ damnationis & mortis sententias in anima accepit.Et ne parum putes,quod vnus Absalon vnius Iudæ formam prætulerit, Achitofel quoque consiliarius eius suo suspendio interijt.

Matt.27. Cap.18.

1.Reg.31.

Quòd Goliad fratrem Goliæ interfecit, & de reliquis fratribus qui ceciderunt in manu seruorum,& cur Dauid Adeodatus,Filius Saltus,cur Polymitarius,cur Bethlehemites, videlicet pro mysterio Christi,appelletur.

CAPVT XXXVI.

II. REG. XXI. FActum est rursus prælium Philistinorũ aduersus Israel, & descendit Dauid & serui eius cũ eo,& pugnabant contra Philistiim,& cætera.Gob interpretatur lacus.In quo percussit,inquit, Adeodatus filius saltus Polymitarius Bethlehemites Goliath Gethæum.] Idcirco lacus dicitur,quia sicut in lacum leonum quis mittitur, ita semetipsum contra Goliath Dauid misit.Adeodatusipse est Dauid.Idcirco dicit Adeodatus, quia à deo est electus in regnũ. Filius Saltus,quia de saltu vbi oues pascebat,est eductus.Polymitarius, quia de genere Beselehel mater eius fuit. Bethlehemites, quia Noemi & Ruth tempore vbertatis reuersæ sunt Bethlehem.Et quia panis causa Ruth à Booz nota est, propterea idem locus domus panis interpretatur.Quare autem hisce nominibus loco præsenti inlignitur, cum posset proprio nomine exprimi compendiosius? Videlicet pro mysterio magno, quia profectò non sine magno futurorum præsagio quatuor isti nati de Arapha in Geth,quorum causa,& quatuor istic bella taxantur,ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius. Arapha quippe est Orpha ipsa altera nurus Noemi,quæ ad populum suum & ad deos suos reuersa est,perlistente Ruth in eo quod cœperat dicendo,Populus tuus populus meus,& deus tuus deus meus.Et ex illa videlicet Ruth,Christus processit,iuxta illud Esaiæ,Emitte agnum domine dominatorem terræ, de petra deserti,ad montem filiæ Sion.Christus inquam de illa petra,id est, muliere Gentili, sed firmiter fideli,Dauid iste & qui de semine eius natus est,Christus processit,ex ista autẽ,scilicet Arapha Goliat,& cæteri isti,Iesbi,& Saph,& vir excelsus qui sine nomine ponitur,senos habens digitos in manibus & pedibus. Fuerunt enim quinque, quorum duo scilicet Golias Philistæus, & frater eius Goliath Ethæus ceciderunt in manu Dauid, reliqui autem in manu seruorum eius. Num ergo absque mysterio sic contigit, vt modo supradicto disparatæ duæ nurus Noemi,tam aduersas in alterutrum generationes æderent, & sic in manu huius stirpis illius monstra caderent? Igitur istis nominibus siue appellationibus Dauid,mystícé Christus designatur, & istis bellis quibus in manu Dauid & seruorum eius stirpis aduersæ sortes prosternuntur,eiusdem Christi bella spiritualia significantur, quibus inimicum omnium veritati mendacium destruitur. Nam à deo datus ipse est,de quo propheta cecinit,Paruulus natus est nobis,filius datus est nobis.Filius saltus ipse est,qui in saltu huius seculi natus, filius hominis ouium spiritualium curam suscepit,suffocaturus leones & vrsos,qui sunt spiritus maligni. Polymitarius ipse est,qui cum patre deo,solis ac lunæ, stellarúmque opere vario cœlum fabrefecit,imò & ecclesiam suam vario virtutum opere perornare non desinit. Bethlehemites ipse est,cuius aduentu ecclesia præsens Bethlehem facta est, id est, domus panis, quemadmodum dicit,Ego sum panis viuus,qui de cœlo descendi.Hæc planè, quæ dicta sunt, sequentis carminis verba confirmant.[Dominus(inquit)petra mea & robur meum, & saluator meus. Deus meus,fortis meus,& sperabo in eum,& cætera.] Nam aliquantis verbis demutatis carmen istud psalmus septimusdecimus est,quem prophetico spiritu in persona Christi decantari dubium non est.

Rut.1.

Esa.16.

Esaiæ 9.

Iohan.6. Ca. XXII.

Qui tres fortes primi,& qui tres fortes secundarij,& qui triginta fortes fuerint, & quare Ioab,neque inter tres, neque inter triginta saltem numeratus sit.

CAPVT XXXVII.

II. REG. XXIII. HAec nomina fortium Dauid. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres. Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno,& cætera.] Post tam multa,tamq; ingentia facta Dauid,quæras forte,quibus viribus,quibus vel quantis fretus ipse fortibus, illa perfecit. Et ecce fortium eius cuneus nobilis tibi dinumeratur,cuneus inquam triginta fortium, tribus fortibus, scilicet Abisai & Sobochai, & Ionathan

& Ionathan filio Semmaa fratris Dauid, præacutus amplius tribus fortibus .i. virtutibus, sapientia videlicet,humilitate,& fortitudine ipsius Dauid totus solidus ac ferreus. Nã sedens in cathedra sapientissimus,ecce sapientia.Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus,ecce humilitas.Qui octingentos interfecit impetu vno,ecce fortitudo. Tres ergo fortes cõputantur in vno Dauid,quos & diligenter nobis scriptura cõmendare studuit,cũ ait,[Abisai frater Ioab nominatus in tribus,& inter tres nobilior,eratq; eorũ princeps,sed vsq; ad tres primos nõ peruenerat.]Idẽ enim est ac si diceret,Quamuis inter tres sortes nobilior, & eorũ princeps fuerit,tamẽ nec fortitudo eius fortitudini Dauid,nec sapientia eius sapientiæ Dauid,nec humilitas eius humilitati Dauid,coæquari potuit.Sane eur sortes isti scribantur fortiũ fortissimi fuisse cum Dauid,altera præcedens,altera subsequens causa euidenter ostendit. Præcedens videlicet, quia tres isti illi sunt serui Dauid,de quibus supra dictũ est, Hi quatuor nati sunt de Arafa in Geth,& ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius. Nam cũ quinq; fuerint, duos quidem ex eis occidit Dauid, scilicet Goliã Philisthæum, & fratrẽ eius Goliath Ethæũ, singuli aũt serui eius,isti singulos interfecerũt,videlicet Abisai & Iesbibenob & Sobochai Saph,Ionathan verò virũ excelsum senos in manibus pelibusq; digitos habentem. Altera & secundum præsentẽ descriptionẽ subsequens causa hæc est. [Desiderauit,inquit,Dauid aquã,& ait,Si quis daret mihi potum aquæ de cisterna,quæ est in Bethlehem iuxta portã. Irruperunt ergo tres sortes castra Philistinorum,& hauserunt aquam de cisterna Bethlehẽ, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid.] Igitur tres isti sortes quidẽ, sed (vt iam dictum est) vsq; ad tres primos,id est,ad tres virtutes nõ peruenerant,ad quas peruenerat Dauid.

2.Reg.23.

Quare autem Ioab neq; inter tres,nec saltem inter triginta sortes numeratus est? Videlicet,quia non hic tantum vires corporis,sed potius virtutes animi spectantur, in sortibus Dauid. Porro Ioab interfecerat duos viros iustos,melioresq; se, Abner filium Ner principẽ militiæ Israel,& Amasa principẽ exercitus Iuda,& effuderat sanguinẽ belli in pace,id est,in dolo vel pacis simulatione. Rectè ergo in numero fortium Dauid conscriptus non est. Attamen vtrumq; scelus vna ipsius morte expiatum est.Quapropter sic de illo scriptum est, [Ipse(videlicet Banaias filius Ioiadæ) descendit & percussit leonẽ in media cisterna, in diebus niuis] Leo iste Ioab fuit. In media cisterna, id est,in domo domini, vbi cornu altaris tenebat. Cisterna ideo dicitur,quia sicut aqua cisternæ immunditiam aufert,ita etiam nihilominus hæc cisterna,id est sanctuariũ domini,peccata expiabat,in diebus niuis,quia per mortẽ peccatum expiauit.Notandũ tamen,excepris tribus fortibus primis,id est,tribus virtutibus Dauid,tres esse fortium subdistinctiones. Prima videlicet,qua conscripti sunt Abisai,Sobochai,& Ionathan,qui erant cũ Dauid,sed non vsq; ad sæpedictos tres primos peruenerant. Secundã,qua supputantur Eleazar filius patrui Dauid,Ahoites,& Sẽma filius Aggæ de Arari, & Banaias filius Ioiadæ, qui ad tres non peruenerant, scriptura inquit,& primos non addit. Tertiam, qua cursu continuo triginta numerantur, qui sunt hi. Asahel, Elehanan,Sẽmadech,Elichah, Eles,Hira,Abiezer,Mobommai,Selmon Macharai,Eleph,Itai,Banaia,Pharathonites Elbai, Abialbon, Azmauet, Eliaba, Semma de Arai,Aiam, Eliseleth, Eliam, Esrai,Farai, Gigaal, Bani, Selech, Naarai, Ira, Iareph, Vrias Ethæus. Itaque omnes in summa triginta septem leguntur,ita videlicet,vt primus sit Dauid,qui appellatur Adeodatus. Fortes istos in litera spectamus,sortes alios in spiritu requiramus.

Quomodo mysticè sedens in cathedra sapientissimus dominus Iesus Christus,& qui fortes eius primi, & qui secundarij, qui xxx. fortes sint, & qui sint duo de filijs Orpha, quos ipse percussit, qui reliqui tres, quos percutiunt viri eius.

CAP. XXXVIII.

DAuid sedens in cathedra sapientissimus inter tres,dominus & filius huius Dauid Christus est,sedet enim iste in cathedra sapientissimus Dauid, sedet inquàm in sede maiestatis, dicente ad eum patre, Sede a dextris meis. Quinam sunt illi ad quos nullus fortium peruenit, tres sortes eius, nisi vnus deus, fortissimus pater, & filius,& spiritus sanctus? Etenim sola quidem filij persona, hunc hominem suscepit,& sola incarnata est, sed nihilominus fortis eius,pater,& fortis eius,spiritus sanctus. Pater,inquit,in me manens ipse facit opera,& ego in spiritu dei eijcio dæmonia. In hoc igitur sapientissimus pater est,in hoc & spiritus sanctus, spiritus humilitatis, quasi tenerrimus ligni vermiculus est, quo duce quasi vermem,& non hominem se conteri perpessus est; in hoc verbum dei est in vnam eandemq; personam vnitum homini, quod & fortitudo eius est, in qua percussit octingentos impetu vno, mortuus enim semel spoliauit inferos, & nunc sedens in cathedra, omnes iudicaturus est, viuos & mortuos. Quis omnium fortium angelorum aut hominum hucusque peruenit? Fuerunt post eum tres fortissimi, videlicet apostoli primi prædicatores trinitatis,

Psal.m.

Ioh.14. Lucæ 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

II. Reg. XXIII. quorũ fortitudinẽ,& nominibus proprijs tres illi primi ordines sortes pulchrè exprimunt. Abisai nanq; patris sacrificiũ, Sobochai condẽsum, Ionathan domini donũ interpretatur. Siqui dẽ per illos resurrectionẽ sacrificati filij sui, testificando rugijt deus pater, ita vt in omnẽ terram Psal.18. sonus eorũ exiret,& ipsi velut condensi & valde muniti aduersarijs restiterunt, & hoc totũ nõ ex seipsis,sed domini confitentur esse donũ. Fuerunt inq; tres isti fortissimi, veruntamen ad illos tres primos, nullus eos peruenisse crediderit. Nam quis in nubibus æquabitur domino, aut quis similis erit deo inter filios dei? Prima tamen post magnũ Dauid victoriæ palma merito conceditur illis, quia videlicet de filijs Orpha quod interpretatur ceruix eius, duos quidem Dauid, hi autem singuli singulos interfecerunt ex illis. Duos quasi filios ceruicosi diaboli Christus interfecit, quando & primogenitã diaboli, mortẽ animarũ nostrarũ moriendo deuicit,& vitã corporum nostrorũ resurgendo reparauit. Futurum quod loquimur, Gala.5. quia profecto qui babtizati in morte eius, prima iã resurrectione resurreximus, secunda carnis resurrectione in vitã atque in corruptionem resurgemus. Ergo qui vnũ ex quinque lapidibus suis in frontẽ Goliæ coniecit, quasi ad lapidem aliũ manum protinus misit, vt Goliath fratrẽ eius percuteret, sed nondũ omnino percussit, quia secundũ carnẽ in semetipso quidẽ resurrexit, sed nostra mors in victoria eius necdum funditus absorpta est. Interim super alios tres Orpha filios sortes isti irruunt, eosque percutiunt, quippe qui verbo dei omnem proterunt veritatis aduersariũ, scilicet Iudæũ, Paganũ, & hæreticũ. Ita totum genus partis aduersæ, cadit in manu Dauid & seruorũ eius, dum Christus & per semetipsum caput, & per sortes suos totũ debellat diaboli corpus. Post istos tres fortissimos, tres alij proximè subsequuntur, qui tamen ad eos non peruenium, videlicet Eleazar, Semma, & Banaias. Post apostolos quippe martyres incedunt, pugnatores eiusdem trinitatis, sortes quidem & ipsi, vt merito totum in illis glorietur regnum Dauid, id est, omnis ecclesia Christi, veruntamẽ inferiores apostolis. Post istos ordinantur & alij xxx. sortes, omnes videlicet glorioſi & eiusdem sanctæ & indiuiduæ trinitatis confessores, fideliter credendo, & præcepta decalogi fortiter adimplendo, facti insignes, ac proinde nos infirmiores ac plebeios, magni Dauid milites meritis præcipuis protegere valentes.

Cur Vrias Ethæus in numero trigintа fortium positus sit, & quid, vel quomodo Dauid numerando populum deliquerit, & quid significet area Ornan Hiebusæi mystice. CAP. XXXIX.

II. Reg. XXIIII. ET addidit furor domini irasci contra Israel, cõmouitq; Dauid in eos dicentẽ ad Ioab, Vade & numera Israel & Iudã, &c.] Triginta fortium vltimus positus erat Vrias Ethæus, videlicet propter id quod sequitur, & addidit furor domini irasci contra Israel. Iã enim vltio facta fuit in Dauid, & in domo eius, in populo vero qui noluit resistere Dauid in perimẽdo Vriã Ethæo, necdũ vltio diuina facta fuerat. Porrò quid mysterij præsens locus contineat, ex eo maximè colligitur, q̃ ex occasione cædis constructa est domus domini in area Ornã Iebusæi, videlicet hominis Gentilis. Dixit enim Dauid, Hæc est domus dei, & hoc altare in holocaustũ 1.Para.22. Israel. Et præcepit vt congregarentur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus domini, & cæt. Dauid ergo gloriabundus in multitudine exercitus, quẽ(vt in Paralipomenon legitur) incitauit satan, vt 1.Para.21. numeraret Israhel, cuius, nisi carnalis populi Israel gloriantis in operibus legis typum tenet? arbitrari nanque, quòd ex operibus legis iustificetur, cum Abraham non ex operibus, sed ex fide fuerit iustificatus, id plane est in curribus & in equis confidere, & quasi multitudinem exercitus numerare. Clamat hæc Apostolus, Si enim Abrahã ex operibus legis iustificatus Roma.4. est, habet gloriã, sed non apud deũ, & cætera. Persistit in contentione pertinax Iudæus, & quæ sola iustificare potest fide Iesu Christi contẽpta, numerosam sibi iustitiã arrogat ex operibus. [Immisit igitur dominus pestilentiã in illum Israel, de mane, vsque ad tempus constitutũ] Iuxta literã tempus constitutũ dicit, quando sacrificiũ vespertinum offerebatur. Cæterùm iuxta mysteriũ hoc tempus constitutũ est finis seculi, quando cessabit pestilentia Roma.11. hæc quæ nunc in populum illum desæuit. Cum enim plenitudo gentiũ subintrauerit, tunc omnis Israel saluus erit. Interim moriuntur ex populo septuaginta milia virorũ. Numerus iste ex septenario, denarioque perficitur. Septenarius vniuersitatẽ, denarius Mosaicam solet significare legem. Igitur septuaginta milia virorũ moriuntur, id est, qui contempta Christi gratia de operibus legis gloriantur, vniuersi condemnantur. Porro in area Gentilis hominis angelus domini conspicitur, qui & præcipit propheræ, vt dicat Dauid, quòd ascendere debeat, & construere altare domino illic, quia videlicet omnis testatur scriptura prophetica, quòd in fide gentium vna sit ecclesia dei, extra quam ille angelus magni consilij qui reliquias Israel saluet, nequaquam inueniri possit.

Commentariorum in Libros Regum LIBRI II. *Finis.*

RVPERTI

Fo. 228.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE *TRINITATE ET OPERIBVS EIVS IN LIBROS REGVM, COMMENTARIORVM LIBER III.*

Quòd Salomon, cui viuens adhuc pater regnum delegauit, typum Christi gesserit iuxta versiculum psalmi LXXI. Deus iudicium tuum regi da.

CAPVT. I.

ET rex Dauid senuerat, habebatq; ætatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus, non calefiebat, &c.] Iam in Salomonẽ ingredientibus, & huius partis quoque mysteria quærentibus nobis, psalmus ille qui inscribitur in Salomonem, id est, septuagesimus primus, pro lucerna necessaria occurrit. Qui enim hic foris operatus est, Salomonẽ illũ faciendo hæredẽ regni sui, dicit illic in spiritu pater ipse Dauid, Deus iudicium tuum regi da, & iustitiã tuã filio regis, & cæt. Hæc profecto cum dicit, ipse in facto suo, illud se præfiguralle innuit, quod nunc totus orbis audiuit, quia deus pater magnus vtique rex, iudicium & iustitiam suã, filio suo regi Christo dedit. Nã pater non iudicat quenq;, sed iudicium omne dedit filio, vt omnes honorificent filiũ, sicut honorificant patrẽ, quem & iuxta psalmũ prædictũ adorabunt omnes reges, omnes gentes seruient ei, & cætera, quæ vtique in Christũ verè Salomonẽ, id est, pacificũ dicta esse, ipsa literæ superficies cogit intelligi. Igitur Dauid rex deus pater, Salomon verò Christus dei filius hic mystice intelligendus est. III. Re. I. Iohan.5.

Quòd iam rex Dauid, in eo quòd senuerat, typum gesserit dei patris, & quomodo talis senior vestimentis opertus non calefactus sit, & qualem illi virginẽ adolescentulam sui prophetæ quæsierint. CAP. II.

ET rex Dauid senuerat, habebatque ætatis plurimos dies. Verè iste Dauid senuit, habeatque ætatis plurimos dies, imo æternitatis, quemadmodũ & Daniel, Aspiciebã, inquit, donec throni positi essent, & antiquus dierũ sedit. Ac deinceps, Aspiciebã ergo in visione noctis, & ecce cũ nubibus coeli, quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquũ dierũ peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eũ. Et dedit ei potestatẽ & honorem & regnũ, & omnes populi, tribus, & linguæ seruient ei. Cumq; operiretur vestibus ille antiquus Dauid, non calefiebat, inquit. Planè calor eius, charitas vel amor eius est, sanctus eius spiritus est. Nunquid ab illo calore suo vnquã senex iste, vel antiquus refriguit? Non vtique sibi, sed nobis, quos inter ipsumque, propter peccatũ primi hominis, paries inimicitiarũ consurrexit. Nam in illo calor æternus, amor sempiternus, spiritus sanctus consubstantialis, & coæternus est. Verùm vbi primus homo contra illũ peccauit, calor amoris eius intrinsecus à genere humano iustè se abscondit. Operiebatur vestibus, honorabatur ceremonijs legalibus, at verò lex nihil ad perfectũ adduxit, sacerdotiũ legis nullo modo pro hominibus deo sacrificando satisfacere potuit. Itaque cum operiretur vestibus non calefiebat, id est, cũ seruiretur illi prioris testamenti ceremonijs carnalibus, seruientes sibi in gratia per spiritũ reconciliationis recepit. Dixerunt ergo ei serui sui, Quæramus domino nostro regi adolescentulã virginem, & stet coram rege, & foueat eum, dormiatque in sinu suo, & calefaciat dominum nostrum regem. Quæsierunt ergo adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, & inuenerunt Abisach Sunamitem, & adduxerunt eam ad regem] Serui isti Dauid, prophetæ dei sunt. Virgo hæc adolescentula, fides est. Viderunt serui isti, quòd humano genere non calefieret, aut repropitiaretur deus legalibus ceremonijs coopertus, & idcirco quæsierunt hanc virginem, hanc adolescentulam, id est, fidem. Planè si sensum eorum intelligas, si spiritum eorum in literis ipsorum perspicias, inuenis quia victimas & holocausta Iudæorum veluti vestes inutiles fastidiuit, & fidem per quam Abraham, cæterique patriarchæ iustificati sunt, studiosissimè perquirat. Nam sicut pannus menstruatæ, omnes iustitiæ nostræ, Iustus autem, inquit, ex fide viuit. Vbi autem inuenerunt eam? In Suna, quod interpretatur captiuitas, siue mortificatio, vel certe despectio, vndè & ipsa fides Sunamitis dicitur, id est, captiua siue mortificata vel certe despecta. Eorum nanque est fides, qui in hoc seculo peregrinantur, manentem hic non habentes ciuitatem, sed futuram inquirentes, propter quod & huic mundo despecti sunt, tota die mortificantur, quorum principes vel patres secundum eandem fidem Abraham, Isaac, & Iacob, exiterunt, peregrinando propter fidem, & confitendo, quia peregrini & hospites sunt super terram. In illis vtique serui isti Dauid Dauid. 20. Esa.44. Heb.10. Abacuc.2. 2.Cor.5. Heb.13. Roma.8.

Sunamitem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sunamitem hanc inuenerunt, viderunt enim quia non ex operibus legis, sed ex fide iustificati sunt. Erat autem, inquit, puella pulchra nimis, dormiebatq; cum rege & ministrabat ei. Gala.2. Rex verò non cognouit eam.] Planè pulchra & deo placita erat fides, & beata spe in deo, fideles antiqui requiescebant, veruntamen rem salutis nondum accipiebant. Ergo rex non cognouit eam, id est, necdum acceptauit vsque ad salutem perfectam.

Quòd Adonias qui eleuabatur, dicens: Ego regnabo, Iudaici populi typũ gesserit, & quid sit mysticè, quòd Ioab & Abiathar adiuuabant partes Adoniæ, Sadoch autem sacerdos, & cæteri, roburq; exercitus non erat cum Adonia.

CAP. III.

ADonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens, Ego regnabo. Feciteq; sibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui ante eum currerent.] Adonias dominator dominus, Haggith meditans siue loquens interpretatur. Ergo iuvenculus iste stultus & imprudens, carnalẽ significat populum Iudaicum Mosaicæ legis alumnum, qui labijs quidẽ deũ honorabat, dicens, dominator dominus, dominator dominus, & hoc in matre sua synagoga loquaciter confitebatur, cor autẽ eius longè erat à deo. Superbè namque quasi inconsulto patre eleuabatur. Quippe qui iustitiam suã statuere volens, iustitiæ dei non erat, nec est subiectus. Psal.11. Ego, inquit, regnabo. Nonne domini est regnũ, & ipse dominator gentũ? At certè, nunquid Psal.75. Iudæorum deus tantũ? Nonne & gentium? Imò & gentium. At ille legebat, quia notus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius, & ideirco putabat quòd deus nunquàm, nisi eius quod in manifesto in carne est Iudaismi, deberet esse deus. Faciebatque sibi currus & equites superbiendo scilicet, & quinquaginta viros qui ante eum currerent, per quod intelligimus ceremoniarum ostentationem, in quibus quasi iubileum sibi arrogabat, id est, dimissionem vel iustificationem. [Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens, Quare hoc fecisti?] Videlicet sapiens rex, grauiram temperabat silentio, stultam præsumptionem oportunè ita correpturus facto, vt nõ esset opus verbo. [Erat autem & ipse pulcher valde secundus natu post Absalon.] Notandum secundum quosdam ita legi. Et ipsum peperit post Absalon, subauditur peccatum. [Et sermo ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar sacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ.] Ioab inimicus vel est pater, Abiathar pater superfluus interpretatur. Ergo stulto illi populo, de quo iam dictum est, cum Ioab & Abiathar, id est, cum inimicis & animæ suæ prædonibus phariseis, & superflua docentibus sacerdotibus vel pontificibus sermo erat, sermo vanus, sermo inutilis, qualem vtique detestando deus per prophetam dicit, Ezech.13. Et ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Ac dejiceps, Propterea erumpere faciam, dicit dominus deus, spiritum tempestatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandinis iræ in consummationẽ, & destruam parietem quem liniistis absque temperamento, & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius, & cader, & consumetur in medio eius, & cætera. Talis nanque structuræ parietis rectè comparantur Iudaica opera, quia cum dominum labijs honorarent, cor eorũ ab eo longè erat, cum deum patrem deum suum esse dicerent, dei filium impia nimis inhonorabant vesania, linientibus pontificibus & phariseis luto absq; tẽperatura. Mollibus quippe suasionibus infelicem populum decipiebant, dicentes, Pax, pax, cum non esset pax, nam potius bellum fuit, tam de cœlo, quàm de terra. Ruit denique paries eorum, & reuelatũ est fundamentum eius deo inuisibiliter, & Romano visibiliter destruente exercitu. [Sadoch verò sacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei, & Rhei, & omne robur exercitus Dauid non erant cum Adonia.] Sadoch iustus, Banaias cæmentarius vel ædificator domini, Ioiada domini cognitio, Nathan donum interpretatur. Semei audiens me, Rhei pastor meus dicitur. Semei ipse est Nabath pater Hieroboam, qui fuit magister Salomonis. Rhei autem ipse est Ithaiarites sacerdos Dauid, id est, magister. Non ergo minimæ partes suas stultus ille iuuenis infirmauerat, qui tantos & tales non vocauerat, qui talium vel fauorem quærere, vel consilijs inniti contemplerat. Imò per amplius stultus populus ille, de quo iam dictum est, semetipsum adnihilauerat, qui cum sibi ex operibus legis regnum vendicarent iustum & ædificatorem domini, cognitionem quoque vel auditorem dei patris & pastorem suum, quibus cunctis nominibus vnus Christus non ineptè prædicatur, nõ quæsierat, imò spreuerat, atque repulerat. [Nam & Salomonem, inquit, fratrem suum non vocauit.]

Quid sit mysticè, quòd loquente Nathan propheta, cum Bethzabee, id agitur, vt Salomon in regem vngatur, & quid sit, quòd viuente patre rex constituitur, quid mula patris, quid multitudo canentium quæ post illum ascendit.

CAPVT IIII.

Dixitq;

DIxitq; Nathan ad Bethsabee matrẽ Salomonis, Num audisti, quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noster Dauid hoc ignorat?] Hoc ignorat, inquit, id est, non approbat. Nam supra non ignorasse dictus est. Sed nec corripuit eum pater suus ait, aliquando dicens, Quare hoc fecisti? Ergo & dominus noster Dauid hoc ignorat, inquit, id est, non concedit, non vult, non approbat, vt videlicet mulierem maiorem capiendi consilij ducíam addat. [Nunc ergo veni, accipe à me consilium, & salua animã tuam, filijq; tui Salomonis.] Loquente & ineunte propheta consilium cum Bethsabee, & vtrisque consistentibus coram magno sene, & sapiente rege Dauid, Salomon quod interpretatur pacificus dominus, rex inungitur, & ascendente vniuersa multitudine, post eum, & populo canentium tubis & lætantium magno gaudio insonuit terra à clamore eorum, sic prælocuto rege, illiq; præcipiam vt sit dux super Israel & Iudam. Illud nempe in hoc est mysteriũ, quòd iudicio sedente, iuxta Danielem, & libris apertis venientem, vt supra iam dictum est, cũ nubibus cœli, Daniel.7. quasi filium hominis, & vsque ad antiquum dierum peruenientem, in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum. Libri nanque aperti sunt, quando spiritus sanctus per Christi passionem datus est hominibus, per quem aperta & intelligibilia facta sunt mysteria scripturarum. Est quidem iudicium futurum, quo & aperiendi sunt libri conscientiarum, quemadmodum in Apocalypsi scriptum est, Et vidi mortuos magnos & pu- Apoc.20. sillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt. Et alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quę scripta sunt in libris secundũ opera ipsorum. Veruntamen & iudicium iam factum est, illud videlicet, de quo dominus cum passioni iam propinquaret, Nunc, inquit, iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Illo iudicio libri Iohan.12. aperti sunt, quia postquàm per mortem Christi iudicium mundi factum est, sensus discipulis eius apertus est, vt intelligerent scripturas. Igitur Bethsabee cum propheta consilium in- Iohan.20. eunte (per quam superius spiritualium intelligentiam significari diximus) Salomon rex constituitur, quia videlicet prophetarum dictis adimpletis & spiritualiter intellectis, Christus dei filius agnoscitur rex pacificus, rex paternæ gloriæ, & omnia trahit ad se. Viuente adhuc patre rex constituitur, quia profectò qui hunc regem Christum constituit deus pater, nunquàm Heb.1. moritur, qui, inquam, constituit hunc regem hæredem vniuersorũ, nunquàm mortuus, nunquàm est moriturus, quodq; mirum atque vnicum habetur, nunquàm mortui, nunquàm morituri patris hæres Christus est, semel mortuus & rediuiuus, nunquàm vltra moriturus. Sedétque super mulam regis, imò & super solium patris, id est, super omnẽ ecclesiam, quæ reuera vehiculum est altissimi, & super omnem principatum & potestatem, super thronos & Heb.2. dominationes, sedet nunc ad dexteram maiestatis in excelsis. Pro hoc ecce vniuersa multitudo ascendit post eum populus canentium & lætantiũ, & insonuit terra à clamore eorum. Nam cœlorum gloriam hanc enarrantium, id est, Apostolorũ linguis omnibus loquentium, magnum audiuimus gaudium, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis Psalm.18. terræ verba eorũ. Sed nec illud à mysterio vacat, quod serui gratulantes, & domino regi benedicentes, amplificet, aiunt, dominus nomen Salomonis super nomen tuum. Nam antea Psalm.75. notus erat tantũ in Iudæa deus, postquam autẽ regnum accepit dei filius, in omnes gentes tam patris, quàm filij gloria prædicatur, impleta hac prophetia, Exaltare super cœlos deus, Psal.107. & super omnem terram gloria tua.

Cur Salomon postulantem sibi vxorem Abisach Sunamitem Adoniam occidit, & quòd huic simile regnante Christo acciderit.

CAPVT V.

QVare, inquit, postulas Abisach Sunamitem Adoniæ. Postula ei & regnum, & cæte- III.Reg. II. ra.] Insidiosa fratris sui molimina, rex Salomon sapiens & prouidus deprehendit, ne videlicet quod futurum erat, si Abisach daretur postulanti, ille quasi reginæ potitus nuptijs, spem resumeret regni recuperandi. Hoc, inquam, deprehendit, & ideirco scandala sibi & regno suo suboritura præscindere festinans, [Hæc, inquit, faciat mihi deus, & hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.] Et continuò, [Viuit dominus, quia hodie occidetur Adonias, & reliqua.] Occisus est Adonias, occisus est & Ioab, quia post Adoniã declinauerat, & post Salomonẽ non declinauerat. [Electus autem est ne sacerdotio fungeretur Abiathar.] His peractis. [Confirmatũ, inquit, est regnũ in manu Salomonis.] Ira planè vt confirmaretur regnum & fides Christi, vt sine scandalo Iudaico in- III. Re. III. offensum curreret verbum Euangelij, data est ciuitas Hierusalem & omnis gloria rempli manufacti exterminio per manus Romani imperij, & ceciderunt in ore gladij, & captiui in omnes gentes adducti sunt. Quid enim moliabantur ipsi quoque qui ceciderant ex Iudæis, imò qui sub nomine discipulorum aduersabantur discipulis Christi filij Christiani, & pseudo apostoli? Ceremonijs legis permiscere volebant fidem Euangelij.

Surrexerunt

Universidad de Deusto Biblioteca

Actor.14. Surrexerunt(ait Lucas in Actibus Apostolorū)quidam de hæresi pharisæorū qui crediderāt, dicētes,quia oportet circuncidi eos(subauditur,qui ex gentibus conuersi fuerant) præcipere quoq; seruare legem Moysi.Profectò cum hæc & his similia dicerent, cum ceremonijs legis si dem Euangelij commiscere vellent,quasi Adonias postulabat sibi Abisach Sunamitem,vt nō fidei Christi,sed operibus legis cunctam arrogarent iustitiæ dignitatem. Sed prouidit sibi & regno suo rex sapiens Christus,interficiendo Adoniam & eos qui adiuuabant partes eius,tradidit enim(vt iam dictum est)exterminio ciuitatem Hierosolymam & templum eius,ne aliquatenus Abisach,id est,fides Christiana in spem eius pelliceretur,& stante gloria tẽpli manufacti, quicquam in sacris Iudæorum virtutis esse suspicaretur. Iam ad insigne & nobilissimum eius opus,id est,ad templum currimus,vt in eo quoq; iuxta propositum nostrum,sacra Christi filij dei miracula quæramus.

De templo Salomonis, quod corporis Christi typus fuerit, secundum testimonium Apocalypsis. CAP. VI.

III.Re.VI. FActum est igitur quadringentesimo,& octogesimo anno egressionis filiorū Israel de terra Aegypti in anno quarto,mense Ziph,ipse est mēsis secundus, regis Salomonis super Israel,ædificare cœpit domum domino.] Hæc domus aut templum domini, cuius in figuram vel typum ædificatum sit,non nostra coniectura,sed scripturarum tradendum est testimonijs. Iohan.2. Primus ipse dominus cum interrogaretur in templo à Iudæis, dicentibus,Quod signū ostendis nobis,quia hæc facis,respondit & dixit,Soluite templum hoc,& in tribus diebus excitabo illud.Hoc autem(inquit euangelista)dicebat de templo corporis sui. Profectò cum hæc dicit, templum illud manufactum,templi non manufacti,id est,corporis sui fuisse typum voluit intelligi.Et idem euangelista in Apocalypsi dicit,Et templum non vidi in ea,videlicet ciuitate Apoc.21. sancta Hierusalem,Dominus enim omnipotens templum illius est & agnus. Sed & ipse Salomon significans,cuius in typum templum illud ædificauerit,Sapientia,inquit,ædificauit sibi Prouer.9. domum,excidit columnas septem,&c.Quibus verbis quid aliud,quàm Christum dei virtutem,& dei sapientiam,templum sibi ædificasse docet humani corporis, septem fultum vel 1.Cor.1. ornatum columnis,quæ vniuersa sunt dona septiformis spiritus sancti? Igitur templum illud manufactum sine dubio templi sancti, templi dominici corporis typus fuit, cuius de latere Ezech.47. dextro(iuxta Ezechiel)aquæ viuentes,aquæ salubres egressæ sunt, & omnes ad quos peruenit aqua ista,salui facti sunt.

De mensuris eiusdem templi, quid sit mysticè. CAP. VII.

DOmus autem quam ædificabat rex Salomon domino, habebat sexaginta cubitos in lōgitudine,& viginti cubitos in latitudine,& triginta cubitos in altitudine.] Hæc mensurarum distinctio,tam pulchra,quàm mystica est. Nā templi prædicti inhabitator, deus dei filius ipse est,per quem & senario dierum numero, cuncta opera sua condidit pater deus, & per quem in monte Sina decem præcepta legis scripsit in tabulis idem deus, vel dei digitus. Ergo templi huius longitudo pulchrè lexaginta cubitorum est,qui numerus ex senario & de- Cerinthus. nario per latitudinem conficitur,vt erubescat Cerinthus, vel omnis hæreticus, quicunque asserere ausus est, quòd templum hoc Maria virgine non fuerit longius,id est,quòd ex Maria sumpsit initium Christus.Porrò latitudo viginti cubitorum,habitantem atque diffusam in isto templo,significat charitatis amplitudinem. Hic nempe numerus, id est vicenarius in deceno limite binarius est.Dixit autem iste,quia in duobus præceptis, scilicet in dilectione dei, & in Matt.22. dilectione proximi vniuersa lex pendet & prophetæ. Igitur latitudo hæc templi manufacti, perfectio est geminæ dilectionis plenariæ, permanentis in illo templo non manufacto domini corporis.Nam & patrem diligit & nos,quibus per carnem proximus factus est, & vsque ad mortem dilexit.Si quidem de dilectione dei patris dicit,Sed vt cognoscat mundus, quia Iohan.14. ego diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. De dilectione autem, qua nos diligit,cum dixisset,Hoc est præceptum meum,vt diligatis inuicem,continuò subiunxit, Iohan.15. sicut dilexi vos.Et quasi quæreremus,quomodo vel quantum dilexisti nos,maiorem,ait,hac dilectionem nemo habet,quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei Quod de Christo dicit Domini cus homo, intelligēdū est ratione humanæ naturæ quā significat hoc nomen hō, nō aūt ratione suppositi,de quo apud August.lib. primo Retractat. Cap.20. estis. Tandem altitudine cubitorum triginta,quid pulchrius, gloriosius, magnificentiusq; Denicq; tricenarius numerus ipse est in deceno limite ternarius. Et quis fidelium nesciat, quia pulcherrima dominici corporis fabrica vsque ad præcelsam sanctæ trinitatis gloriā alta estē Si quidem dominicus homo, vna ex tribus.vna,inquam, in trinitate persona est. Nec enim quia geminæ gigas substantiæ,quia deus & homo est,idcirco etiam duarum personarū Christus est,sed idem deus & homo,vna eadémque persona est.Igitur altitudo templi triginta cubitorum est,quia dominicus homo in altissima sanctæ trinitatis gloria est. Sciendum tamen, quia terna erant in templo laquearia. Prima videlicet post triginta cubitos à pauimento. Secunda

Secunda post cubitos sexaginta cōtra summitatem porticuum. Tertia post cubitos centum viginti,in summitate totius domus.

De porticu ante templum habente viginti cubitos longitudinis,& decē latitudinis, quid in Christo significauerit. CAPVT VIII.

ET porticus erat ante templū viginti habens cubitos longitudinis,iuxta mensurā latitudinis tẽpli,& decē cubitos latitudinis.] Porticus ante templū vitā vel conuersationē designat eiusdē domini nostri, qua vixit vel conuersatus est ante passionis suæ sacramentū. Nā quandiu hic vixit,quandiu in terra conuersatus est,sut qui erant cū eo qui illū sequebantur,nō eū agnoscebant,non intelligebant, nec enim spiritus sanctus datus erat, necdū aperuerat illis sensum,vt intelligerent scripturas,quarū sine lumine non est introire aut videre tẽpli illius interiora.Itaq; vita vel conuersatio eius cū hominibus,quasi porticus erat,in qua credentes in se ad hoc disponebat,vt peracta passione,& resurrectione sua,tunc demū intromitteret eos ad videndū,quale q̄ speciosum ipse diuinitatis tẽplum erat. Et porticus viginti habebat cubitos longitudinis,iuxta mensurā latitudinis tẽpli,per quā videlicet latitudinē, charitatē eius iā diximus designari.Opus quippe erat, vt ambulans inter homines inuicta charitate patiens esset,& longanimis tot irrogatis iniurijs,contumelijs,terroribus,blasphemijs,& ad vltimū flagellis,& ipsa amaritudine mortis.Hæc longanimitatis perfectio,porticus longitudo fuit iuxta mensurā latitudinis tẽpli,iuxta amplas diuitias habitantis in illo supradictæ charitatis,quanō lasseſcebat,nec inuitus patiebatur.Sed tanq; esuriens saturabatur opprobrijs,latitudo porticus eiusdē decē cubitorū erat.Ergo porticus ipsa latitudine,scilicet tẽpli angustior erat.Quare? Videlicet,quia dū adhuc cū hominibus conuersaretur, non ita charitas eius vt nunc actu diffundebatur. Angustiabat adhuc paulisper,ita vt diceret,Non sum missus, nisi ad oues quæ Matth.15. perierunt domus Israel.Iā quidē & ante constitutionē mundi,tā voluntate q̄ potestate habebat se extendere vsq; ad gentes,sed actu(vt iā dictū est)solas admittebat oues Israel. Itaq; latitudo porticus latitudine tẽpli minor erat,illa videlicet latitudine,qua dixit, Euntes docete Matt.28. oēs gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quare de altitudine porticus nihil scriptura dixit? Verē & in hoc magna subest pulchritudo mysterij. Nā quandiu hic vixit,quandiu mortalis fuit,nullius apud homines erat altitudinis,Sed erat despectus,sed erat virorū nouissimus. Vndē est illa vox eius in psalmo,Ego autē sum vermis & non homo. Pulchrè ergo de altitudine porticus scriptura tacuit, quia dū in hoc mundo militaret sub obedi- Psalm.21. entia patris,tanquam homo mendicus & pauper nimia humilitate contentus fuit.

Quæ & quales templi illius non manufacti obliquæ fenestræ sint, non à foris lumen petentes,sed deintus dantes charitatem luminis æterni. CAP. IX.

FEcit & fenestras obliquas in tẽplo.] Tẽplo manufacto, necessariū fuit fenestras fieri, quia videlicet abisq; illis non tẽplū venerandæ visionis,sed carcer esset tenebrarū & caliginis. At verò tẽplū hoc non manufactū, tẽplum hominis dominici, non de foris lumen petit, non alibundè poscit claritatē solis aut diei,cū sit templū luminis,templū ignis æterni.Nū ergo nullas esse putandū est fenestras in hoc tẽplo dei?Imò fenestras habet plurimas,non vt de foris lumen accipiat,sed vt toti sanctæ ciuitati,cuius tẽplū est,verū de semetipso lumen effundat,sitq; eiusdē(vt in Apocalypsi scriptū est)ciuitatis lucerna.Quales istæ fenestræ? Fenestræ obliquæ, Apoc.22. penè occultæ.Nā hinc est,quod dicitur,quodq; ait habitator tẽpli huius,& templū ipsum deus & homo,Christus.Spiritus vbi vult spirat,& vocē eius audis,& nescis vndè veniat,aut quo vadat.Fenestræ igitur obliquæ sunt,id est,occultæ viæ,occultę diuisiones habitātis in illo gratiæ Iohan.3. & exinde diuidentis singulis prout vult,qua mensura,quo tēpore,quo sine nouit solus ipse.

Quid in illo templo mysticè significet tabulatum superius quinque cubitorum, & tabulatum mediū sex cubitorum,& tabulatum tertium VII. cubitorum,in altitudine: & quid ostium lateris medij,& quid sit trabes muris non hærere.

CAPVT X.

ET ædificauit super parietes tẽpli,tabulata per gyrum in parietibus domus, per circuitū templi & oraculi,& fecit latera in circuitu. Tabulatū quod subrer erat,quinq; cubitos habebat latitudinis,& medium tabulatū sex cubitos latitudinis, & tertiū tabulatū septē habens cubitos latitudinis.Ostium lateris medij in pariete erat domus dextro,& per cocleā ascendebant in mediū cœnaculū & à medio in tertiū.] Pulchrè sapiens architectus, vnā eandemq; domū triplici ordine sursum ampliauit, & ita capacē magnæ multitudinis effecit. Nimirū & in hoc diuinitatis tẽplo,in hoc deo & homine Christo,tria tabulata sunt, & necesse est vt quisq; in Christo manere desiderans,in quolibet eorū fideliter consistat. Quænā sunt tabulata hæc? Profectò tres bene viuēdi distinctiones, tres in Christū credentiū ordines, quos & ipse mysticè discernens,Duo,inquit,in agro,duæ molentes in vnum,duo in lecto,vnus assumetur & alter Matth.24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

relinquetur. Itidē isti sunt ordines, quos in Ezechiele prophera sub nominibus intelligimus, Ezech.14. Iob, Noe, & Daniel. Primus vel infimus ordo est, operantiū in agro, id est, coniugatorū, qualis fuit Iob, qui deo complacuit, per fidē & patientriā cū coniugio. Hoc planē primū tabulatū est in Christo diuinitatis tēplo, quinq; habens cubitos, quā per mensurā rectē intelligitur, quinque corporis sensus occupans exteriorū opus & labor. Medius ordo molentiū est, id est, eorū qui bene præsunt, & verbū dei prædicando quasi molendo circumeunt, qualis fuit Noe, qui gubernando arcā in fluctibus, exemplū præbuit cunctis rectoribus sanctæ ecclesiæ. Hoc tabulatum secundū est, sex habens cubitos, quæ illorū mensura est mystica, qui laborant in verbo & doctrina. Senarío nanq; dierū numero, deus sua perfecit opera, & ideirco rectē illorū, qui operantur opus dei latitudo hæc significat statū. Tertius ordo qui & supremus, quiescentium in lecto est, id est, contēplationi vacantiū, qualis fuit Daniel, qui coniugio carens, & quasi in lecto suauissimo solitarius dormiens, clarē quasi facie ad faciē videbat dei visiones. Hoc nimirū dominici tēpli tabulatū tertium est, septē habens cubitos, quo in numero sabbatismus dei est, Matt.11. illā significans requiē animæ, deum suspicientis, de qua ipse cum dixisset, Et discite à me, quia mitis sum & humilis corde, subsecutus, & inuenietis, ait, requiē animabus vestris. In hoc tabulato supremo, sancta iā sabbatizat anima, seculo altior, & cum adhuc teneatur in corpore angusto, iā per contemplationis requiē fruitur cœlo, spatiatur inter angelos, assistit deo. Igitur in templo domini tria tabulata sunt, quia manentium in Christo, tres legitimi ordines sunt.

Ostium, inquit, lateris medij in pariete erat, & cętera. Quod est ostiū lateris medij, per quod introitur in tabulatū primū, vt ascendatur in medium, & à medio in tertiū? Ostiū lateris tēpli, vulnus est in latere lanceato dominici corporis, præter quod non est aditus, non est ostiū, vel sanua qua intret quis, vt in quouis ordine corā deo stare possit. Nā ex illo latere cum lancea percussum esset, sanguis & aqua profluxit, quo sacramento deletū est peccatū mundi, in quo & Galat.3. baptizati sumus, dicente Apostolo, quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Ergo vnū est ostium, vnum baptisma, per quod introitur in illud dei templum, quo cum admissus fuerit, tunc domū ascendere licet, vel à primo in medium, vel à medio in tertium, prout delectauerit quēcunq; ascensus virtutum, vel cęlestiū meritorum. [Trabes autē posuit in domo per circuitum forinsecus, vt non hærerent muris tēpli.] Muris templi hærere est hoc solum considerare, quōd Christus homo est, quōd passibilis erat, quōd homines impij murum corporis eius clauis & lancea fusiodere potuerunt, vt interficerent eū. Verūm hoc tantum considerare, hoc solum respicere, & pro hoc illum contemnere, Iudæorum est & hæreticorum, atq; gentilium. Trabes igitur tabulatorū muris templi non hæreant, id est, vna cunctorum ecclesiæ ordinum fides, non solum in Christo respiciat carnis naturam, sed ad internam diuinitatis gloriam tendat.

Quid sit quōd omne ferramentum non est auditum in domo cum ædificaretur, & quōd templum auro est vestitum, quid in templo oraculum, quod & æqualibus per longum, latum, & altum, mensuris erat perfectum.

CAPVT XI.

DOmus autē cum ædificaretur, lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est, & malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur.] Hoc & pro vniuersitate sanctæ illius supernæ ciuitatis Hierusalē, sic rectē intelligi potest, quia lapides viui, lapides sancti, de quibus illa construitur, hic dolantur, hic in mundo tonsionibus atque pressuris expoliuntur, ibi autē in pace per manum artificis locis suis aptantur, ita vt nullus persecutoris malleus, nulla cædentium securis, nullum serrantium ferramentum vlterius audiatur. Verūm quia hic non de ciuitatis ædificio, sed de ciuitatis tēplo sermo est, illud rectē intelligitur, quia sine opere humano siue virili complexu, conceptus est deus & homo Christus dei filius. Igitur malleus siue securis atque omne ferramentum, non sunt audita in domo cum ædificaretur, quia nullum affuit opus humanum vt Christus conciperetur. Foris dedolati sunt lapides, quibus hæc domus ædificata, quia prius patres vel iusti omnes more naturæ, vel opere humano generati sunt, quorum fide in beatā virginē coadunata, Christus conceptus est. Hic ferramentum quodlibet audiri scelus est, & quicunq; se audisse somniauit, hæreticus est. [Aedificauitq; quadraginta cubitorum ad posteriorē partem tēpli tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora, & fecit interiorē domum oraculi in sanctum sanctorum. Porrō oraculum habebat xx. cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis, & operuit illud, atque vestiuit auro purissimo. Sed & altare vestiuit cedro, & cætera.] Non solum oraculum quod erat xx. cubitorum, sed & ipsum tēplum, quod præ foribus oraculi quadraginta cubitorum erat, operuit auro purissimo, nihilq; erat in templo, quod auro non tegeretur. Sed & totum, inquit, altare oraculi texit auro. Magnū & mirificum templi manufacti opus, gloriam præfigurabat templi non manufacti, id est, hominis Christi,

Christi, quam credimus, quam prædicamus, cuius visionem desiderantes expectamus. Quod est enim templi illius aurū siue aurea claritas, nisi sedentis ad dextrā patris immortalitas atq; impassibilitas? Denicq; anteq; passus vel mortuus resurgeret, templū quidem erat lapideum, & cedrinis tabulis quasi contextum, sed nondum auro tectum, quia sordida quidē & nullo vitio putribilis in illo nostra erat natura, sed nondum sua fulgebat gloria, qua post passionē mortis Rom.8. coronandus erat. At postq; resurrexit à mortuis, iam nihil in templo est quod non immortalitatis auro tegatur, semel quippe mortuus, & viuens deo, iam nō moritur, mors illi vltra non dominabitur. Auro vilior templi substantia tegitur, non destruitur, quia videlicet gloria resurrectionis, siue immortalitatis, natura carnis nō absorbetur, sed superinduitur. Quod eandem in hoc templo est oraculū, quod dicitur sancta sanctorū? Oraculū in templo, Deus est in Christo. Vndē Apostolus dicit, Deus erat in Christo, mundū reconcilians sibi. Oraculū autem 2.Cor.5. & præ foribus oraculi templū, sicut non duo templa, sed vnum templū, sic hominem & in homine deum, nō duos Christos, sed vnum confitemur Christum. De vocibus siue responsis huius oraculi, de dispositione verbi incarnati, illud sacrū corporis templum inhabitantis, nō soli apostoli, sed & ipse Christus iugiter secundū hominē pependit, vt nihil à semetipso faceret aut iudicaret, ita vt (verbi gratia) gentē suam vel ciuitatem Hierusalem, ruiturā flere posset, flendo tamen non liberaret. Oraculum illud quantæ longitudinis, tantæ & latitudinis, tantæ nihilominus erat latitudinis, quia videlicet Christi domini nostri diuinitas, quātæ antiquitatis quę per longitudinem, quantæ maiestatis quæ per altitudinē, tantæ omnino charitatis est quæ intelligitur per latitudinem.

Quid sint duo Cherubin, & cur posita in oraculo, & quid quōd fecit ea de lignis oliuarū, quid extensio alarum, quid ostiola in ingressu oraculi, & postes anguli ipsorum, quid in eis pictura Cherubin, & species palmarum, quid ostia, quid postes in introitu templi de lignis oliuarum. *CAP. XII.*

FEcit in oraculo duo Cherubin de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis.] In tabernaculo Moysi, duo Cherubin obumbrantia propitiatorium, mystice duo testamenta Exod.25. 1.Ioan.2. sunt, mediatori dei & hominū Christo, concorditer perlubentia testimoniū, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris. In his itidē quę fecit Salomō, ipsum intelligimus mysteriū. Et ille intra velum, & hic intra tabulatū quo distinguebatur à templo propitiatorium, posuit Cherubin. Plana saluo mysterio poterat posuisse in templo extra propitiatorium, quia videlicet templum diuinitatis, homo Christus vtrunq; memoriter capiebat testamentum, & ab vtroq; tam diuinitatis quàm humanitatis suæ verum habet testimonium. Sed hoc sciendum necessario recondita hæc fuisse, tam nunc intra oraculum, quàm tunc intra velum, videlicet ne populus instabilis, & idololatriæ nimius appetitor, pulchras effigies miratus pro deo adorarer, sicq; verum & viuum offenderet deum. Denicq; in hoc libro Regum scriptum est, Confregitq; 4.Reg.18. Ezechias serpentem æneum, quem fecerat Moyses. Si quidem vsq; ad illud tempus incensum adolebant ei filij Israel. Si nō tantum aureum vitulum, sed & serpentem populus ille pro deo adorare poterat æneum, quanto magis Cherubin adorarent spectabilium, imò & quasi cœlestium mirator specierum? Ergo necessario hæc (vt prædictum est) recondita sunt, vt sola sacerdotalis maturitas, ea certis temporibus intueretur, ita dicente domino per Moysen, Quia Numer.6. si quis externus accesserit, morte moriatur. Veruntamē & mysticē idcirco testamentū vtrunq; intrinsecus recondatur, vt scripturarum arcana, nullus attrectare audeat prophanus, nedum verba spiritus sancti discutit alieno spiritu, fiat hæreticus atque ita iuxta sententiam legis diuinæ, morte moriatur. De lignis, inquit, oliuarum fecit eos. Ligna oliuarum viri sunt misericordiarum, de qualibus scriptum est, Hi sunt viri misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, Cum semine eorum permanent bona, hæreditas sancta nepotes eorum Eccl.44. & in testamentis stetit semen ipsorum. Tales quippe per viros vtrunq; conditum est testamentum, qui quasi ligna oliuarū, id est, vasa misericordiæ fuerunt, eorumq; fides & merita vtriusq; Cherubin materia sunt. [Extendebant alas suas Cherubin, & tangebat ala vna parietem, & ala Cherub secundi tangebat parietem alterum. Alæ autem alterę in media parte templi se inuicem contingebant à pariete vsq; ad parietem alterum, quicquid erat oraculi obumbrabant.] Cherubin, quia videlicet quicquid est de verbo dei, quicquid sciri vel prædicari oportet, de incarnatione, de vera diuinitate & humanitate filij dei, duobus ita continentur testamentis, vt extra hæc nihil sit quod annuntiari debet aut credi. Totum in his comprehenditur cœleste oraculum, quod tam firmiter scire debemus, vt extra hæc audire, nec hominē nobis liceat nec angelum. [Texit quoq; Cherubin auro.] Vt videlicet omnis literæ vilitas splendeat spiritualis intelligentiæ fulgore diuino. [Et in ingressu oraculi fecit ostialia de lignis oliuarum.] Ostiola quæ claudantur & aperiantur, sanctorum sunt expositiones eloquiorum, quæ pro diuersa capacitate audientium aliis claudendæ, aliis aperiędæ sunt, quemadmodum

Universidad de Deusto Biblioteca

Luce 2. dicit, Vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem in parabolis. [Postes, inquit, angulorum quinque, & duo ostia de lignis oliuarum.] Factura hæc pentagoni speciem exprimit, maximè clausis ostiolis, vt videlicet illis præcipuè claudi debeant secreta cœlestis oraculi, quorum capacitas quinque sensuum facultatem non excedit, adeò, vt spiritualium comparatione non tam homines quàm iumenta possint æstimari. [Et sculpsit in eis picturam Cherubin, & palmarum species.] In ostijs & in parietibus eum Cherubin, palmarum quoque species pinguntur, quia scientiam dei fideliter suscipientibus, & pro illa certantibus, victoriæ de cœlo promittuntur. [Fecit & in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos, & duo ostia de lignis abiegnis, altrinsecus, & vtrunque ostium duplex erat, & seinuicem tenens aperiebatur.] Itaque quatuor erant ostia, quoniam vtrunque ostium duplex erat. Planè in introitu templi non manufacti quatuor ostia sunt, quia notitiam quatuor euangelistarũ, narratione incarnationis dominicæ accipimus. Hæc ostia se inuicem tenentia aperiuntur, quia profectò summa euangelistarum concordia est, secq; inuicem tenent, & in nullo à se illos discrepare sentit & credit quisque pio spectat intuitu.

De eo quod ait: Aedificauitq; eam annis septem, cum Iudæi dixerint ad dominum, quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & quale in illo numero mysterium sit.

CAPVT XIII.

ANno quarto fundata est domus domini, in mense Zio, & in anno vndecimo mense Bul, ipse est mensis octauus, perfecta est domus in omni opere suo, & vniuersis vtensilibus. Aedificauitq; eam annis septem.] Mensis Zio, ipse est Aprilis, qui & Iar vocatur. Zio enim interpretatur vultus. Idcirco vultus, quia in dedicatione templi nubes gloriæ vultus domini texit templum. Iar autem interpretatur pauor. Ideo pauor quia timetur, ne ea quæ fruges ac terræ debent, in hoc mense aeris intemperantia infructuosa sint. Aedificauit, inquit,
Iohan. 1. eam annis septem. In Euangelio cum dixisset dominus, Soluite templum hoc, & ego in tribus diebus excitabo illud, de templo loquens corporis sui, respondentes Iudæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus reædificabis illud? Rancoris impatientia dixerunt quidam, quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, cum quod breuius erat dicere, potuissent, septem annis ædificauit Salomon, attamen tam secundum historiam quàm & secundum mysterium, nescientes vera locuti sunt. Nam sicut historica testatur narratio filij captiuitatis de Babylone reuersi sub Esdra, vel Neemia cum reædificare cœpissent, quod videlicet ædificium tunc stabat cum hæc dicerentur, prohibebantur ædificare ab eis, quæ in circuitu erant aduersarijs nationibus, atque ita factum est, vt cœpta ædificatio quadraginta & sex annis protelaretur. Porrò & mystica nobis verba dederunt, vt dicamus, de dominici corporis templo, quia reuera quadraginta & sex annis ædificatum est, id est, vera de carne Adam caro est. Hic nempe numerus secundum Græca elementa numerus nominis Adam est. Adam si quidem quatuor literis scribitur, quarum prima alpha, α vnum. Secunda delta, δ quatuor. Tertia alpha, α rursus vnum. Quarta mi, μ quadraginta significat. Hoc ergo verbum de ore impiorum, & ignorantium rapuimus, gratulanter dicentes, quia veraciter hoc sanctum dei templum, quadraginta & sex annis ædificatum est, id est, de vera carne Adæ, vera caro, verum corpus Christi sumptum est. Rursus quatuor iam dicti nominis elementa quatuor mundi plagas significant, quarũ & in Græcis nominibus prima sunt. Nam Græcè oriens ἀνατολή, occidens δύσις, septemtrio ἄρκτος, meridies dicit μεσημβρία. De corpore igitur Adæ, quod per quatuor mundi plagas diffusum est, templũ dominici corporis sumptum est, quod Iudaicus liuor dum nescit, testatus est.

Quid spiritualiter significet domus saltus Libani, & quia quot generationes ab Abrahã vsq; ad Christum, totidem, id est, quadraginta quinq; domus illius columnæ fuerint, licet euangelista tres prætermiserit.

CAP. XIIII.

III. Re. VII. AEdificauit quoq; domum saltus Libani centum cubitorũ longitudinis, & quinquaginta cubitorũ latitudinis, & triginta cubitorũ altitudinis, & quatuor deambulatoria inter colũnas cedrinas. Ligna quippe cedrina exciderat in columnas, & tabulis cedrinis vestiuit totam camerã. Quæ quadraginta quinq; columnis sustentabat. Si ciuitas Hierosolyma spiritualiter sancta est ecclesia, & templũ illud manufactum, templũ corporis dominici significat, quid hæc domus Salomonis, domus saltus Libani, nisi domum generationis eiusdem Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham figurat? Ligna quippe cedrina, ligna imputribilia patres fuerunt, ex quibus ipse Christus secundum carnem, quippe qui propter magnæ fidei meritum, imputribilis memoriæ sunt. Quid ergo domus huius columnæ XLV. nisi totidem significant generationes, ab Abraham vsq; ad Christum? Nam secundum Euangelium non plus quidem q̃ quadraginta duæ sunt, sed secundum fidem historiæ quadraginta quinque sunt. Tres quippe

Euangelium certi gratia mysterij prætermisit, dicendo, Ioram autẽ genuit Oziam, Iorã quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, qui Ochozias genuit Ioas, de quo natus est Amasias, Matth. 1.
qui genuit Oziam. Videlicet quia Euangelistæ propositum erat tres tesseradecades in diuerso temporum statu ponere, & Ioram generi se miscuerat impijssimæ Iezabelis, idcirco vsque ad tertiã generationẽ, eius memoria tollitur, ne in sanctæ nativitatis ordine poneretur. Igitur domus saltus Libani quadraginta quinq; columnis sustentatur, quia patrũ ex quibus Christus secundum carnẽ ab Abrahã vsque ad Christum generationes quadraginta quinque sunt.

Sed quomodo, inquis, sub hoc mysterio dicuntur stare in numero vel ordine columnarũ, qui in Euangelio Christi non stant, & de generatione eius eciderunt? Dicamus ad hæc, Illi quidẽ eciderunt, sed meliores aliæ columnæ locũ illorũ acceperunt, scilicet prophetæ quos illi aut occiderunt aut persecuti sunt. Verbi gratia, Cecidit Ochozias qui & Ahazias, loco eius stet Helisæus propheta, qui in sermone domini, mandauerat Iehu quẽ & vnxit in regẽ super Israel, vt deleret domũ Achab & Iezabel quæ occiderat prophetas, cuius de genere, id 1. Reg. 9.
est, de filia erat Ahazias. Cecidit & Ahaziæ filius Ioas. Locum eius obtineat is, quẽ ille oc- 2. Para. 24.
cidit Zacharias filius Ioiadæ propheta. Cecidit Amasias, loco eius supputetur ille propheta qui cũ illũ corriperet, adorantẽ deos Seir, audiuit hæc. Nunquid consiliarius regis es? Quiesce ne interficiam te. Itaque in domo pacifici regis Christi, Columnæ, vt iã dictũ est, quadragin- 2. Para. 25.
taquinque sunt. Cur enim prophetæ memorati in generatione Christi, vbi carnis eius patres merito cadũt, non admittantur, cũ in Ioseph terminetur, de quo constat, quòd nõ fuerit pater eius? Denicq; euangelistæ spirituali & sapienti, magis secũdũ fidẽ, q̃ secũdũ carnem genealogiã verbi incarnati texere propositum fuit, cuius videlicet generationis vera beatitudo est in eo, quia verbum ipsum quod virgo fidelis, secundum carnem peperit & lactauit, ipsa secundum fidem prius & corde concepit, & ore peperit, iuxta magnam prophetæ admirationẽ, dicentis, Antequàm parturiret peperit, & antequàm veniret partus eius, peperit masculum. Esaiæ 66.
Quis audiuit vnquàm tale, & quis vidit huic simile? Et continuò, Nunquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens simul, quia parturiuit, & peperit Sion filios suos? Quæ nam est ista Sion, quæ antequàm parturiret, peperit. quæ antequàm veniret partus eius, peperit masculum, & deinde simul vna die peperit filiorum suorum gentẽ, nisi illa beata generatio, quæ antequàm secundum carnẽ, secundum Mariæ virginis vterum parturiret Christum, peperit eundem masculum, id est, fortissimum & omnipotentẽ secundum spiritũ, & deinde prædicantibus apostolis parturiuit & peperit, quasi in vna die, id est, in breui tempore diffusam per mundũ vniuersum multitudinem credentium? Quid enim fuit, post promissionem beati seminis quæ facta est ab Abrahã? Quid, inquam, fuit Moysi & prophetis sanctam scripturam quæ verbũ dei est, contexere, nisi Christum & corde per spiritum prophe- Esaiæ 26.
ticum concipere, & ore parere? An non & hoc vnus illorũ asserit, à timore tuo, inquiens, domine concepimus & peperimus spiritũ, salutes non fecimus super terrã? Item quid fuit post ascensionẽ domini, Moysi prophetarúmque testimonijs repentè gentes ad fidẽ Christi conuertere, nisi gentẽ filiorũ Sion in vna die parturire? Igitur rectè & venerabiliter euangelista sanctus sic generationẽ Christi contexuit, vt & reges impios qui prophetas occiderunt in exemplũ matris suæ Iezabelis amoueret, & eandem in viro fideli Ioseph sponso custoditæ virginis terminaret.

Quid mystice significet porticus in facie maioris porticus, & porticus solij in qua tribunal est, pro diuerso statu temporum ab Abraham vsq; ad Noe, & à Noe vsque ad Abel, & ab illo sursum vsque ad primam creationem mundi.

CAPVT XV.

QVadraginta quinque columnas perspeximus, reliqua videamus. [Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis, & alterã porticum in facie maioris porticus, & columnas & epistylia super columnas fecit. Porticúmque solij in qua tribunal est, fecit, & texit lignis cedrinis à pauimento vsque ad summitatem, & cætera.] Porticus columnarum ante domũ, quæ columnis subnixa est, tempus illud fuit, supra Abraham vsque ad Noe, ab Abraham, inquam, ad quẽ primum repromissio facta est. Altera porticus in facie maioris porticus, superioris fuit temporis status, videlicet, à Noe vsque ad Abel, siue ad Adam, qui primus creatus est. Porrò porticus solij, in qua tribunal est, illud est initium timoris domini, initium sanctarũ scripturarũ, quod timendum est, in quo deus lucem à tenebris, id est, humiles angelos à superbientibus angelis insociabili separatione discreuit, & eum quem in paradiso posuerat protoplastum propter præuaricationem eiecit. Illic terribile solium. Illic tremendum tribunal est. Ait ergo, Porticum quoque solij in qua tribunal est, fecit, & texit lignis cedrinis, à pauimento vsque ad summitatem. Et domuncula in qua sedebatur ad iudicandum, erat in medio porticus simili opere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et Lucas quidem generationis dominicæ narrator facundissimus ac vitulos disertus, ab ipso templo domini, quod est in Hierusalem, ab ipso dominico homine, qui natus est in ea, quique fundauit eam altissimus, vsq; ad hanc supremam porticum, vsq; ad hāc domunculam, in qua
Lucæ 3. solium prædictū vel tribunal est, nos perduxit, sic incipiendo, Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, & sic finiendo, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Statim quippe omni habenti aures audiendi illud in animo proponitur solium vel tribunal dei, quo Adam iusta sententia, iudicium incidit suæ præuaricationis & in hoc exilium missus est, duplici oppressus morte, animæ & corporis. Matthæus autē domum illam, domum regiam quadragintaquinq; columnarum excessit, quia supra Abraham ad quem primum repromissio facta est seminis, in quo benedicentur omnes gentes, nō processit. Nunc quid ab ipsa domo porticus differat, breuiter dicendum est, Generationū series ab Abraham vsq; ad Christum, domus Salomonis, domus pacifici, & sapientissimi regis
Gene.22. idcirco est, quia ex quo Abraham audito q; in semine eius benedicerentur omnes gentes credidit, & per hanc fidem iustificatus est, Christus in corde eius, & filiorum eius per eandem fidem habitauit, quemadmodum & de nobis Apostolus dicit, Habitare Christum per fidem
Ephe.3. in cordibus vestris. At verò Noe, & qui ex illo, vel post illum vsque ad Abraham iusti siue electi fuerunt, nihil tale acceperunt, nihil de eiusmodi promissione audierant, circa rerū aliarum inspectionem probati, & fideles inuenti sunt, vt idem Noe, qui dicenti sibi deo, diluuiū futurum credidit, & arcam ad præceptum domini fabricauit, non credentibus alijs, quemadmo
1.Petri 3. dum & Petrus in epistola dicit, Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat dei patientia in diebus Noe, cum fabricaretur arca. Proinde & diuersum fidei suæ signum accepit, id est, non in carne sua, quemadmodum Abraham, qui beati seminis fidem habuit, & ideirco
Gene.9. congruum accepit signum circumcisionis, sed in nubibus dicente domino, Ponam arcū meū in nubibus cœli, videlicet quia cataractas cœli vt diluuiū fieret aperiendas fore credidit. Erat ergo status illius temporis alius, tanto à tempore vel fide Abrahæ differens, quanto à dignitate domus differt anterior porticus. Porrò & qui ante illum omnes electi vel iusti ante diluuium fuerunt, alterius differentiæ fuerunt, in eo scilicet, quòd præter legem naturalem nullum mandatum accepisse leguntur, sed ex creatura cognoscentes creatorem spontanea fide iniussis quoq; sacrificijs velut Abel & Enoch deo complacuerunt. Erat ergo & alius temporis status, vt rectè nunc per porticum quæ erat ante faciem maioris porticus intelligatur. Supre
ma tandem porticus solij in qua tribunal est, illa est, vt supra iam diximus, quam in vertice
Gene.1. sanctæ scripturæ spectamus mundi fabrica, sex diebus explicita. Vndè tanq; de solio vel tri
bunali, voces imperiosas audimus creatoris & regis dicentis, Fiat lux, ipsamq; lucem & tene
Psal.148. bras diuidentis, dicentis, Fiat firmamentū in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis, &c. dicentis, atq; dicēdo facientis cū authoritate imperiali, vndè & canimus, Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea in seculum, & in seculū seculi, præceptum posuit
Gene.3. & nō præteribit. Solij vel tribunalis illius sententiam illā, quocunq; enim die comederitis ex eo, morte moriemini, adhuc portaremus vniuersi, nili amora fuisset, per illum quem habemus
1.Iohan.3. apud patrem, aduocatum magnum Iesum Christum, qui interpellat pro nobis.

Quæ & qualis domus sit, quam filiæ Pharaonis, id est, ecclesiæ de gentibus fecit Salomon Christus. CAPVT XVI.

DOmum quóque fecit filiæ Pharaonis, quam vxorem duxerat Salomō tali opere, quali & hanc porticum. Tandem filiæ quóque Pharaonis, quam vxorem duxerat Salomon, fecit domum, quia videlicet post omnia quæ in supradictis mystícè intellecta sunt, ecclesiæ quóque de gentibus, quam sibi sponsam acquisiuit, bonum Christus in cœlo & in terra parauit locum. Fecit, inquam, illi domum tali opere, quali & illam supremam porticum. Nā vbi gratia, illa quomodo in porticu mystícè ac spiritualibus oculis spectamus, quia spiritus dei ferebatur super aquas, sic in domo huius filiæ Pharaonis, in sacramentis huius ecclesiæ de gentibus, quæ quondam fuit filia Pharaonis spiritualis, id est, diaboli, eundem spiritum sanctum ferri non dubitamus super aquas baptismi, iamq; exinde creasse nouos cœlos, & nouam terram, & cætera omnia noua, iuxta quandam similitudinem illorum veterum. Vndè alias plenius nobis erit dicendum. Omnia, inquit, de lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quàm extrinsecus serrari sunt, à fundamento vsque ad summitatem parietum, & intrinsecus vsque ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidi
Ephe.3. bus pretiosis, lapidibus magnis, decem siue octo cubitorum. Lapides illi, lapides pretiosi, & fundamenta hæc, illa sunt, quibus vel de quibus Apostolus dicit, Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei, superædificati super fundamentum apostolorum, & prophetarum, & cætera. Et illa quidem ædificatio manufacta, sicut & omnis structura manufacta, terrena fundamenta deorsum habens tendebat sursum.

Hæc

Hæc autem ædificatio spiritualis, fundamenta sursum habet, quemadmodum Psalmista, Fun Psal.86.
damenta, inquit, eius in montibus sanctis. Etenim fundamentum fundamentorum eius Chri
stus, nulli dubium, quoniam sit ille lapis altissimus. Ad quem accedentes (ait Petrus) lapidem 1.Pet.2.
viuum, & ipsi tanquam lapides viui superædificamini, nunc tamen eo renditur, vt super illum
debeamus eleuari. Ad normam, ait, quandam, atque mensuram tam intrinsecus quàm ex
trinsecus serrati erant. Ac deinceps, Æqualis mensuræ, fecti erant. Hoc plane secundū vnam
eandemq; fidem intelligendum est. Nam fide quidem omnes lapides isti, lapides viui, lapides
precioli, æquales sunt, & tam intrinsecus quàm extrinsecus serrati sunt, quia tam coram deo q̄
coram hominibus idem dicunt, & idem sapiunt, vndè & tanquam serrati siue fecti bene con
iungi & sibi cohærere possunt, operatione autem vel potentia plurimum differunt, vnde &
Apostolus, Hæc autem, inquit, omnia operatur vnus, idemq; spiritus, diuidens singulis prout 1.Cor.12.
vult. Et bene ad normam quandam atq; mensuram. Vnus enim & solus qui sine vlla men
sura omne datum optimum & omne habet donum perfectum, ille est de quo Iohannes Ba Iohan.3.
ptista, Non enim, inquit, ad mensuram deus dat spiritū, Illi omnia pater dedit in manus, nos Iohan.1.
autem omnes ad mensurā de plenitudine eius accepimus. Similiterq; de cedro, inquit, Tam
in atrio maiori, quàm & in atrio domus domini interiori, siue in porticu domus cum lapidi
bus, vel super lapides ordinantur, & cedri, quia videlicet in ædificatione dei decet, vt & tanq̄
lapides simus per patientiam stabiles & firmi, & tanquam cedrus imputribilis, bonis eos qui
foris sunt, prouocemus exemplis. Dicamusq; cum Apostolo, Christi bonus odor sumus deo in 2.Cor.2.
omni loco. Sanè atrium domus hi sunt, qui propter charitatem intus positorum, ad exteriora
se extendunt, vt eis excludētibus importuna queq; sanctum nō inquietetur otiū illorū, qui re
ligioni, & sanctæ contēplationi magis idonei sunt. Vsq; ad illud atriū pertingit, opus Salomo
nis accuratissimum, quia profectò quicquid operatur Christus in eis, qui sibi intus assistūt, illis
ꝓficit, qui (vt prædictū est) propter eos fideliter laborādo, ad exteriora sese negotia distendūt.

Non debere cuiquam incredibile videri, quòd in constructione templi manu facti, mysteria templi non manufacti tam perspectè expresserit, cùm Daniel numerum quoq; annorū vsq; ad eundē Christū præscire potuerit. CAP. XVII.

MIrum fortasse cuiquam aut etiam incredibile videatur, quòd regem hominē in opere
so sic spiritualibus intentum fuisse dicamus, vt ne columnarum quidē numerū absq;
mysterijs intuitu collocasse sit existimandus, atq; ita generationū quoq; numerū ab Abra
ham vsq; ad Christum scire illum potuisse consequatur. Sed nunquid minus vllo prophetarū
scisse illum rectè quis arbitretur? Non vtiq;, cum eidem postulanti sapientiam dixerit domi
nus, Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantùm, 3.Reg.3.
vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Et post pauca iridem scriptura di 2.Reg.4.
cit, Et erat sapientior cunctis hominibus, sapiētior Ethan, Ezarita, & Eman, & Calcal, & Dar
dan filijs Maol. Ethan interpretatur durissimus. Ezarita, orietalis. Ethan ipse est Abrahā orien
talis. Eman quod interpretatur fidelis, est Moyses. Calcal, quod interpretatur gubernās, est Io
seph. Dardan, interpretatur generatio scientiæ. Maol, interpretatur indulgētia. Generatio sci
entiæ intelliguntur XII. tribus filij Maol, id est, filij Iacob. Eadem vtiq; constantia dicendū est,
quia Daniele quoq; qui post eum surrexit sapiētior erat. Dixerat illi enim deus (vt iam dictū
est) q̄ nullus ante illum fuerit, vel post resurrecturus esset similis illi. At verò Daniel, numerū Daniel.9.
quoq; annorum quibus exactis venturus esset Christus, scire meruit Gabriele dicēte sic, Scito
ergo & animaduerte, ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Hierusalem vsq; ad Christū du
cem, hebdomades septem, & hebdomades quadra[illegible]ta duæ erunt, &c. Num igitur quod mi
nus est, scilicet quota generatione templum illud diu[illegible]tatis Christo nascēte foret ædificandū,
iste scire potuisse negandus est, cum omnibus hominibus tam præteritis quàm post se futuris
sapientior esset? Proinde & si non legimus, dictum illi fuisse, quod Moysi dictum est, Inspice & Exodi.25.
fac secundū exēplar, quod tibi in monte monstratum est, nihilominus tamen ipse vidit exem
plar, iuxta quòd omnia faceret, ita vt ne columnam quidem sine cœlestiū intuitu collocaret,
quippe quo sapientior nec ipse fuit Moyses. Hæc ideireo dicta sunt, vt constet, quia diligentius
structuram ille in opere suo perspexit, & imitatus est, templi non manufacti, templi dominici
corporis, totiusq; domus eius spiritualis, quàm vllus ingenio suo possit exponendo cōsequi, li
cet & hæc ecclesiasticorum omnium vnanimitas ita sentiat, vt aliud quid suspicari nefariū sit,

Quomodo ex patre Tyrio fuisse dicatur Hiram, qui & plenus sapientia & intelligentia & doctrina fuerit, & perinde mysticas operando causas attendere quiuerit. CAP. XVIII.

MIsit quoq; rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro filium mulieris viduæ de tribu Neph
talim, patre Tyrio, artificem ærarium, plenum sapientia & intelligentia & doctrina ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciendum opus omne ex ære. Qui cū veniſſet ad regē Salomonē, fecit omne opus eius, & fe-
2.Par.4 cit duas columnas æreas.] De hoc in Paralipomenon legitur, Miſi ergo tibi virū prudentem & ſcientiſſimū, Hyrā patrem meū, filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater Tyrius fuit. Nomandū, quòd in Malachim Hyrā dicitur, in Paralipomenon verò Hurā. Hyrā .n. interpretatur ſublimis, Hurā verò deus excelſus. Hyrā in Malachim dicitur fuiſſe de Tyro & filius mulieris vidua de tribu Nephtalim patre Tyrio. Sciendū quòd de tribu Nephtalim pater eius fuerit, quo mortuo vxor eius, quæ hic vidua ſcribitur eundē Hyram in Tyrū miſiſſe, docendi gratia dicatur, & à quo doctus in Tyro fuit, pater eius Tyrius vocatur. Idcirco patre fuiſſe Tyrio dicitur, cū vtique pater eius de tribu Nephtalim fuerit. Quòd verò in Paralipomenon legitur de Hyrā regem dixiſſe, miſſi tibi virum prudentiſſimū, & ſcientiſſimum Hurā patrem meum, patrē dignitatis gratia eum vocat, ſicut in pleriſque locis legitur, Filiū verò mulieris de filiabus Dan eū vocat, quia mater eius de tribu Dan fuit, de genere Salomith ſororis Ooli ab, filij Achiſamech, cuius filius idē Sadomith Aegyptius in eremo lapidatus eſt. Non enim eadē Salomith ſponte eidē Aegyptio coniuncta fuiſſe ſuſpicatur, ſed vim ab eo perpeſſa eſt. Idcirco meritis eius factū fuiſſe dicitur, vt de filiabus eius naſceretur talis, qui operaretur in domo domini. Nā & meritis Bale concubinæ Iacob factū fuiſſe quidā autumant, quòd mortua Rachel non ſolum Ioſeph in loco filij educauit, verumetiā pro fratribus interceſſit eiusdem, vt immemor eſſet iniuriæ fratrū ſuorum, & pro hac re dominus ei tribuit, vt de vno filio eius idem naſceretur Ooliab ſocius Beſeleel, qui ædificaret domum domini, & alteri eius filio, id eſt, Nephtali, naſceretur Hurā qui domum domini in Hieruſalē ædificaret. Multum illū commendauit ſcriptura dicendo, Plenū ſapientia & intelligentia & doctrina. Quod per homine aſſequi poterit, hoc vtiq; poſuit, id eſt, doctrinā, quæ autē ſolius dei dona ſunt, prima dixit, ſcilicet ſapientiā & intelligentiā. Sapientia quippe, id eſt, bono ingenio non niſi dono dei plenus eſſe quis poterit, maximè autē intelligentia, quæ propria ſanctorum, & prophetarum eſt facultas, per quā videlicet in arte ſua, diuinas & myſticas ſciebat attendere causas. Porrò doctrina ex homine eſt, quæ cum ritè procedit, quaſi de inſito ingenio igniculo lucidam magnamq; flammam excitare ſolet.

De duabus columnis æreis quas finxit, & quod prima Iachim à dextris, ſecunda dicatur Booz à ſiniſtris, & de linea cubitorum duodecim, quæ vtranque ambit. CAP. XIX.

FInxit, ait, duas columnas æreas, decē & octo cubitorū altitudinis, columnā vnam, & linea duodecim cubitorum ambiebat columnā vtranque.] Columnæ iſtæ egregiū, & maximū ornamentū domus domini, quid ſignificent, ipſe author illarum nobis innuit in Canti-
Cant.5. cis, dicendo in laudibus ſponſi, Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Quænam crura ſunt ſponſi, niſi vniuerſæ viæ dominī? Planæ viæ domini vniuer-
Pſal.24. ſæ non niſi duæ ſunt, miſericordia & veritas, ſiue miſericordia & iudiciū, ſiue iuſtitia & pax. Quantūcunque varientur nomina, non niſi duo crura, non niſi duo domini ſunt itinera. Columnis iſtis tota penè domus incumbit, totū ſanctæ ſcripturæ ædificiū innixum eſt. Nam quicquid legimus, quicquid audimus de vniuerſis viis domini, aut miſericordia eſt aut veritas.
Iacobi 4. Igitur ſapiens architectus duas tantum in opere ſuo ponit columnas admirabiles atque ſpectaculo dignas, ſi habes vndē videas quas ille non ignorabat vias domini, quarū altera veritas ſiue iudicium eſt quod ſuperbis reſiſtit, altera miſericordia quæ humiles ſuſtentat, atque confirmat, ſpiritu gratiæ, ſpiritu fortitudinis. Quapropter ne neſcire aut diſſimulare vacet nobis, quærendam & ſpectandam in columnis certi gloriam myſterij, nominibus quoque prius illas & ipſe vocauit, & ſcriptura hæc æternæ memoriæ nomina ipſa mandare curauit. Ait enim, Cumque ſtatuiſſet columnā dexteram, vocauit eā nomine Iachim.] Id eſt, firmitas. [Similiter erexit columnā ſecundam, & vocauit nomen eius Booz.] Notas imo & nobiles illi ſuas columnas eſſe voluit, quas nominibus tantis, tamque claris inſigniuit. Quæ eſt enim in domo domini firmitas, niſi miſericors gratia, vel gratuita miſericordia, magni regis, magni, inquā, & pacifici regis Chriſti, quam poſtulantes dicimus, Confirma deus hoc quod ope-
Pſal.66. ratus es in nobis? Nēpe quicquid operatus eſt in nobis, quicquid confirmat ope ſpiritus ſancti, miſericordiæ eſt, non iudicij, gratiæ eſt, non meriti. Et quo in robore colūna conſiſtit ſecunda, niſi in iudicio, quo cœlū ipſum (quanto magis terra) turbabitur tēpeſtate valida? Vndē notandum, quia quæ prior eſt firmitas, & quæ ſecunda in robore dicta eſt, quia videlicet, prior eſt miſericordia quæ humiles bona ſpe firmat, poſterius iudicium quo contra ſuperbos ſortiſſimus deus, robuſtum brachium ſuum præparat. [Decem & octo cubitorum altitudinis co-
Gene.17. lumnam vnam, inquit.] Numerus iſte ab omnibus adorantibus in templo domini, ſidem
Lucæ 2. ſimul & opera certatim exigit. Decē quippe præcepta ſunt legis, octauo die Chriſtus reſurrexit, octauo, inquam, die quo & circuncidebatur infans, quæ circunciſio ſignaculum erat iuſtitiæ

iuſtitiæ fidei, quàm in Abraham deus amicitia ſua remunerauit. Item, numerus iſte altitudinis, ſub ternario ſenarioq; continetur, ter enim ſex, vel ſexies tres, decem & octo ſunt. Ternarius trinitatis fidem. Senarius (quo numero deus opus mundi explicuit) ſignificat operationē. Vt ergo & rectè credamus, & bonum ad omnes operemur, ſingulę columnarum communibus exurgunt numeris, nam ad vtrunq; tam ſpe miſericordiæ, quàm timore trahimur iudicij. Matth.25.
[Et linea, inquit, XII. cubitorum ambiebat columnā vtranq;.] Hic iam & illud ſciendū, quia cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, quando congregabūtur ante eum omnes gentes, tunc columna hæc quæ dicitur firmitas, columna miſericordiæ ſtabit à dextris, & colūna quæ dicitur in robore, columna iudicij, ſtabit à ſiniſtris. Tunc vtiq; linea XII. cubitorū ambiet columnam vtranq;. Nam ecce circa columnam dextrā lineæ medietas, id eſt, cubiti ſex. Eſurtui, ait, & dediſtis mihi māducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes erā, & collegiſtis me. Nudus eram & cooperuiſtis me, Infirmus, & viſitaſtis me. In carcere erā, & veniſtis ad me. Ecce aūt & circa columnā ſiniſtrā cubiti ſex. Eſurtui, ait, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & nō collegiſtis me. Nudus, & nō cooperuiſtis me. Infirmus, & in carcere, & non veniſtis ad me. Igitur linea XII. cubitorū columnā ambit vtranq;, videlicet quia duodenaria remuneratio, bonos & malos diſtinguens, diuidetur in vtroſq;. Et hic quidem intellectus magis ſpiritualium eſt. Cæterū Hebræi animales, à vero tēplo, de quo loqmur, omnino auerſi, carnaliter in his colūnis Dauid interpretant & Booz, vt per Iachim ꝙd interpretat ꝓparator, intelligat Dauid, per aliā verò colūnam Booz, ꝓpter virtutē caſtitatis.

Quid capitella columnarum, & cur quinque cubitorum ſint, & in porticu quatuor cubitorum fabricata, & quid retiacula vel catenulæ in capitellis, quibus columnæ de oraculo pendère videntur, & quid malogranata catenulis interpoſita. CAP. XX.

CApitella autem quæ erant ſuper capita columnarum quaſi opere lilij fabricata erant in porticu, quatuor cubitorum. Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarū deſuper iuxta menſurā columnæ contra retiacula.] Iuxta cœptum myſterium, congeminata capitella columnarum, conſummationem ſignificant, tam veritatis quàm miſericordiæ domini, in reſurrectione mortuorum, in qua tam ſecundum corpus quàm ſecundum animam, æqua fiet ſecundum opera retributio cunctorum. Et ſubteriora quidem capitella corporū, ſuperiora verò Matth.10.
conſummatum deſignat ſtatum animarum, vnde & paulo ante hęc dictum eſt, Quinq; cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinq; cubitorū altitudinis capitellum alterū. Quinq; cubitorum altitudinis capitella, pertinent ad corpora, quorū profectò quinq; ſenſus æternorū Eſa.64.
ſiue bonorum ſiue malorum omnes complebit ſempiterna ſatietas. Nam & qui, vt ſuprà dictum eſt, à dextris erunt, ex abundantia miſericordiæ, viſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu in 1.Cor.2.
carne iam immortali, atque impaſſibili, æternalibus ſatiabuntur bonis, quę oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, & qui à ſiniſtris nihilominus ex abundantia Eſa.66.
iuſtitiæ & veritatis, totis eiſdē ſenſibus in carne ſua ſempiternis implebuntur malis, ita vt vermis eorum non moriatur, & ignis eorum non extinguatur. Nec verò repugnat, quòd hæc quaſi opere lilij fabricata erant, quia videlicet pulchritudini laudis diuinæ, tam iuſta & debita damnatio ſiniſtrorum, quàm miſericors & gratuita proficiet ſaluatio dextrorum, Pſalmiſta Pſal.5.
quoque atteſtante cùm dicit, Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Bene igitur capitella hæc quinque cubitorum fuiſſe referuntur. Quæ autem ſuper hæc erant, neque quinque cubitorum, neque alterius cuiuslibet menſuræ fuiſſe leguntur, quia videlicet ſenſus quidem cunctos nouimus corporis, in quibus carō noſtra, ſecundum operum merita, plenariè remunerabitur, animarum autem quanta ſint receptacula, qui numeri, quę habitudines, in illa remuneratione bonorum ſiue malorum ſcire non poſſumus. Vbi capitella hæc fabricata erāt? [In porticu, inquit, quatuor cubitorum.] Id eſt, in prœeunte exercitio quatuor virtutum principalium, quas Ethnici quoque nouerunt, propriiſq; vocabulis nuncupant, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam. Nam prout quis iſtis ſe exercuerit ſiue male vt Epicurus, ſiue bene vt vir eccleſiaſticus, ne dicam Stoicus ſiue Peripateticus, ità in illa diſtinctione miſericordiæ, & iudicij, dexter ſiue ſiniſter inde ſpectabitur. [Contra retiacula,] inquit, De iſtis retiaculis paulo ante hæc plenius loquitur, [Septena, inquit, verſuum retiacula in capitello vno, & ſeptena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas & duos ordines per circuitum retiaculorum ſingulorum, vt tegerent capitella, quæ erant ſuper ſummitatem malogranatorum, &c.] Et in Paralipomenon, Necnon & quaſi catenulas, inquit, in oraculo & ſuper- 2.Paralip.3.
poſuit eas capitibus columnarum. Malogranata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit. Ideoque per hæc datur intelligi, quia demiſſæ de altitudine oraculi, catenæ duæ in ſeptenas ſingulæ catenulas, velut quoſdam in ramuſculos diſpertiebantur, ſertis aureis in modum retiaculorum contextis, diuiſiones illas continuantibus, & ità malis aureis innectebantur, columnas

Universidad de Deusto
Biblioteca

columnas istas quasi sustentãtes, vt quanc̃ firmiter starent, de oraculo tamẽ pendẽre videren
tur. Quid istæ catenulæ de altitudine oraculi porrec̃t, nisi altissimas significant rationes iũ di-
cti iudicij atq; misericordiæ, tã altẽ in cœlo radices fixas habẽtes, tã profundẽ in verbo incar-
nato, in dei sapientia recõditas, vt nequac̃ comprehendere, nequac̃ sensus humanus queat
inuestigare? Nempe hinc est quòd Apostulus cum de his latius disputaret, subito admirans,
Roma. 11. exclamauit. O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudi
cia eius & inuestigabiles viæ eius. Quis enim comprehendere vel inuestigare queat, vnde ve
niant hæc tanta misericordiæ vel iudicij dei retiacula, quatenus & hũc nonnunc̃ velut in ui-
tum ad vitã misericorditer trahat, & illum quasi ad vitã velociter currentẽ concludat, & qui-
busdam peccatorũ funibus circumstringat? Verbi gratia, de Iudæis per prophetã dicit. Ex-
Esaiæ 6. cæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis, &
Matth. 10. auribus suis audiat, & corde suo intelligat & conuertatur, & sanem eum. Porro quòd piscato-
Marci 11. res suos ad gẽtes miserit, & ad capiendos eos retia sua laxari iusserit, totũ mundi huius mare
Lucæ 5. magno & longo experimẽto persensit. Igitur de catenis sursum fixis, columnæ quasi depen-
dent, quia videlicet rationes veritatis & misericordiæ dei, de sublimi oraculo sapientiæ dei
venientes contingere vel cõprehendere mortalium ingenia non prævalent. Sane malo granata
eorum qui iudicantur vel saluãtur sunt opera. Dicite iusto, inquit, propheta, quoniam bene,
Esaiæ 3. quoniã fructũ adinuentionũ suarũ recipiet. Itẽ vę animę impiorũ, quoniã reddita sunt eis mala.

De mari fusili, in quo Sacerdotes lauarentur, quòd typus fuerit baptismi in quo peccata dimittuntur. CAP. XXI.

FEcit quoq; mare fusile decem cubitorũ, à labio vsq; ad labiũ rotundũ in circuitu. Quin-
que cubitorũ altitudo eius, & resticula triginta cubitorũ cingebat illud per circuitum, &
sculptura per labium circuibat illud, decẽ cubitis ambiens mare, &c.] Mare hoc, lauacrum
2. Par. 4. sacerdotũ erat, sicut & in Paralipomenon legitur. Porro in mari, inquit, sacerdotes lauabãtur.
Et rectè post expletã templi structurã, mirãda maris huius factura subtexitur, in quo sacerdo-
tes lauarẽtur, quia videlicet post ædificatũ vel resuscitatũ dominici corporis tẽplum, baptismi
sacramentũ proponitur, in quo quod perspicuũ, notũc̃ fidei Christianę est lauaremur, nõ quia
sacerdotes sumus, sed vt sacerdotes essemus, quẽadmodum in Apocalypsi Iohannes cum di-
Apoc. 1. xisset, Quoniã occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo, cõtinuo subiunxit, & fecisti nos
Ezech. 47. deo nostro regnũ & sacerdotes. Huius maris aquã & Ezechiel vider egredientẽ de tẽplo à late
re dextro. Sed & hic ad dextrũ tẽpli latus hoc mare positũ nũc presens scriptura refert. Nam
mare, inquit, posuit ad dextrã partẽ tẽpli, ad orientẽ cõtra meridiẽ. Quo dicto & illud innuit
tur, quia tẽplum hoc ad orientẽ respiciebat. Templi quippe ad orientẽ respicientis dextra pars
cõtra meridiẽ spectat. Sic & in illa visione prophetica. Et cõuerti me, inquit, ad portã domus,
& ecce aquæ egrediebãtur subter limẽ domus ad orientẽ. Facies enim domus respiebat ad o-
rientẽ, aquę aũt descendebãt in latus tẽpli dextrum, ad meridiẽ altaris. Et rectè tam hic q̃ ille
quod in mysteriũ baptismatis præcurrit ad dextrum tẽpli latus cõtra meridiẽ tendit, & do-
mus ad orientẽ respicit, quia profectò lucis occasum, frigidasq; pectorũ infidelium regiones,
gratia regenerãtis per baptismũ spiritus sancti nõ admittit, quales per occidentẽ, atq; septen-
Malach. 4. trionẽ scriptura notare consueuit, sed ad lucis exortum plerunq; meridiani fulgoris diem pro
currit. i. ad eos, in quibus per fidẽ exoritur sol iustitiæ Christus, & nõ occidit ad eos in quibus
calet per amorẽ mentis meridiana lux veritatis, inimica diabolo semper frigido sedenti in la
teribus aquilonis. Nimirum amplius & perfectius in hoc templo manufacto splenderet tanti
gratia sacramenti, si patiente situ soli Hierosolymitani, rex sapiens sic aquas viuentes deduce
re potuisset, vt quẽadmodum in iam dicta visione prophetæ diligenter perscriptum est, egre-
derentur subter limen domus, descenderent in latus tẽpli dextrum, redundarent nihilominus
à latere dextro. Sic enim plenius hic & illud exprimeretur, quod futurum erat quod nunc fa-
ctum credimus, propter quod & loquimur, quia de subter limen domus, de dextro latere rem
pli dominici, quando illud lancea militis aperuit, aqua cum sanguine cucurrit, & omnia, in-
quit idem propheta, ad quæ venerit aqua hæc, siue torrens hic, viuent, stabunt, & omnes a-
Iohan. 19. quæ, id est, omnes populi sanabuntur. Nunc ad ipsa verba recurramus.

Quàm rectè mare illud labrum appellauerit, & quomodo mare nostrũ i. baptisma fusile sit, & de mensuris vel sculpturis eius mysticis. CAP. XXII.

FEcit, inquit, mare fusile. Quantũ q̃ exiguę rei vocabulum indidit, quantũ enim erat, vel
quid? Labrum erat decẽ cubitorũ, à labio vsq; ad labium rotundum in circuitu. Decẽ, in-
quam, cubitorum erat diametrum eius, vnde & consequenter resticula, inquit triginta cubi-
torum cingebat, id est, cingere poterat id. Nam hæc est geometricæ disciplinæ speculatio na
turalis, vt cuiuslibet circularis amplitudinis diametrũ triplicatum totã fere perficiat eiusdem
mensurã

mensurã circuli. Si igitur solã literalem facturã spectes, non est cur mare illud appellare de-
buerit sapientissimus rex. Porrò si ad mysteriũ planè hoc sacramentum baptismi, hoc lauacrũ
regenerationis, quod de latere tẽpli dominici, de vulnere crucifixi domini profluxit, mare
est, mare inq̃ tantæ plenitudinis, tãtæ inundationis, vt mundũ vniuersum impleuerit, quippe
quod & illis qui sub terra erant mortui primitus, in remissionẽ peccatorũ inundauerit, & de-
inde illis qui super terrã erant, sunt, vel erunt, inundauit, & inundare non desinit. Mare ergo
est, & fusile, inquit. Fusile, inquã, quia profecto grandi charitatis igne constatus & liquefactus
Christus, istã nobis gratiã effudit. Hoc mare decẽ cubitorum est à labio, vsq; ad labiũ,
& circuitus eius triginta cubitorũ. Quo nimirũ numero, fides subintelligitur, quã necessario
quisquis lauandus accedit, confiteatur. Etenim arithmetici, siue abacistæ optimè nouerunt
in secundo, id est, in deceno limite vnitatẽ x. ternariũ x x x. esse. Nos autem hac fide an
te omnia opus habemus, quæ catholica est, vt vnitatem in trinitate, & trinitatẽ in vnitate
confiteamur, in qua confessione baptizati sumus in Christo Iesu. Igitur decem cubiti lati-
tudinis in triginta cubitorũ circuitu, fides vel confessio est, sine qua nullus aut nihil est ba-
ptismus. Vnum quippe deũ in trinitate & trinitatẽ in vnitate baptizandus, vt iam dictũ est,
necessario confitetur. Quinc̃ cubitorũ altitudo eius, vt videlicet hi quoc̃ accedere vel admit
ti debeant, in quibus nulla vis vel ingenij, vel scientiæ sublimitas est nulla, præter quinq; sen-
sus corporis est potentia, quales paruulos eadem die natos vix ipsis corporis sensibus functos
Christiana fides baiulans ad matrem ecclesiã currit & properat, nec eis hoc mare magnũ ac-
cessibile esse vllatenus dubitat. Et sculptura super labiũ circuibat illud x. cubitis am-
biens mare. Duo ordines sculpturarũ histriatarum erãt fusiles. Oportet enim eũ qui in hoc ma
ri lauandus est, confessorẽ trinitatis, duũm quoq; testamentorũ scripturã susc̃pere & venera-
ri. Decẽ ergo cubitis .i. in anteriori parte maris sculptura erat super labiũ, vt videlicet tota
se vltrò oculis offerret accedentiũ ad lauandũ, erãtq; duo ordines sculpturarũ hystriacarum. i.
prostantiũ siue prominentium ad spectandũ videlicet apotitystorin, quod Græce videre vel
cognoscere dicitur. Itaque vt confessioni fidei non desint opera, sine quibus fides mortua re-
ctè dicitur vel otiosa, duobus quoque ordinibus per decẽ cubitos protensa distinguitur scul- Iaco. 2.
ptura, lectionem vtriusq; testamẽti significans, quam susc̃piens quisque in Christo renascitur, Iaco. 2.
sic legat, vt sanctorum, quorum fidem confitetur, imitetur & opera.

Quòd x II boues mare portãtes, x II apostoli sint, baptizãdi regulã à Christo susci pientes. & quid sit, quòd posteriora intrinsecus latitabãt. Cap. XXIII.

ET stabant super duodecim boues, è quibus tres respiciebant ad aquilonẽ, & tres ad oc-
cidentẽ, & tres ad meridiẽ, & tres ad orientẽ, & mare super eos desuper erat, quorũ po-
steriora intrinsecus latitabant.] Qui sunt isti boues duodecim super quos mare positũ est, nisi
duodecim apostoli, quibus recens in morte Christi consecratũ baptismi sacramentũ traditũ
est? Passus quippe & mortuus Christus (in qua nimirũ morte eius hoc sacramentũ conditum Galat. 3.
est. Omnes enim, inquit Apostolus, quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius
baptizati sumus) vbi resurrexit à mortuis, continuò bobus istis hoc mare supposuit. Dixit
enim sic, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gen- Matth. 28.
tes, baptizantes eos, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Mare ergo xij. bobus suppositũ
est, vt scilicet portarẽt in vniuersas gẽtes, in quatuor mundi partes trinitatẽ prædicãdo, deũ
vnum in trinitate testificando. Nã hoc est quòd tres ad aquilonẽ, tres ad occidentem, tres ad
meridiẽ, & tres ad orientẽ respiciebant. Quorũ inquit posteriora intrinsecus latitabant. Planè
& istorũ boum, istorũ Christi apostolorũ, posteriora intrinsecus latitare debent, vt videlicet
non respiciamus, quid aliquando fuerint, sed quid per Christi gratiã facti sint. Verbi gratia,
Matthæus ante vocationẽ publicanus & thelonearius fuit, nunc post vocationẽ apostolus est
& euangelista. Hæc facies est, facies ad contẽplandã Christi gloriã reuelata, illa fuerunt poste-
riora. Hanc faciẽ intueamur, vt per eã & nos illuminemur, illa posteriora lateant, vt non imi-
temur. Aliter, facies quidẽ exterius eminent, sed posteriora latent, quia videlicet apostolorũ
vel omniũ patrum atque pastorum, aperta quidẽ nos opera cernimus, sed apud districtũ iu-
dicem, quæ illos posterius maneant in occulta retributione, nescimus.

Quid sit mysticè, quòd in basibus, nec leones sine bobus, nec boues facti sunt sine leonibus, & quid quòd quinq; bases ad dextram, quinq; ad sinistram portan tes singulos luteres constituuntur. CAP. XXIIII.

QVid tandem est, quòd in basibus opere sculptorio, non solum leones, sed leones pari
ter & boues & Cherubin expressa sunt? Sic enim subditũ est, [Et sculpturæ inter fu
cturas, & inter coronulas, & plectas leones & boues & Cherubin &c. Quid inc̃ est, quòd in
basibus, nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus fiunt? Quid, inc̃, aliud designant bases
in templo

Universidad de Deusto
Biblioteca

in templo nisi sacerdotes in ecclesia? Qui dum sollicitudines regiminis tolerant, quasi more basiū superimpositū onus portāt. In basibus igitur Cherubin exprimitur. quia decet nimirum vt sacerdotū pectora, plenitudine scientiæ sint referta. Per leones autē horror seueritatis, per boues verō patientia mānsuetudinis figuratur. Iraq; his basibus, nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus exprimuntur, quia semper à sacerdotali pectore, in terrore seueritatis custodiri debet virtus mansuetudinis, vt & irā mansuetudo condiat, & eandē mansuetudinē nefor tē dissoluta sit, zelus districtionis accendat. Sunt autē numero decē, singulæ singulos luteres portantes, singulę quaternis rotis incūbentes. Et constituit, inquit, eas scriptura, quinq; ad dexterā partē templi, & quinq; ad sinistrā. Hoc nimirū nobis illud pulchrē designat, quia baptismi quidē sacramentū totum dextrū est, & omnes apostoli dextri sunt, & idcirco mare cum XII.
Matth.23. bobus suis ad dextrā partē templi positū est, sed nō omnes baptizantes, non oēs baptizati dexteri sunt. Nā & iuxta parabolā Euangelicā decē virginum, quinq; prudentiū, & quinq; fatuarum, certū est, quia de vniuersitate animarū, quæ ad hoc tēplum veri Salomonis, ad nuptias veri & pacifici regis Christi vocatæ sunt, pars ad dextrā, & pars deputabitur ad sinistrā, pars, inq;, cū rege intrabit ad nuptias, pars sortis clausa relinquetur fanua. Ideirco nō cunctæ bases, non cuncti luteres, q̄uis pariter vniuersæ super quaternas sedeant rotas, constituuntur ad dexterā, sed quinq; ad sinistrā, quia videlicet non vniuersi baptizantes vel omnes baptizati, q̄uis quatuor euangelia lectitent aut recipiant, peruenient ad gloriā, sed pars eorum assumitur ad vitam, pars quia dilectionem cum fide non habet, relinquitur in pœnam.

Multa esse vasa vtilia in spirituali templo dei, quorum nos usu vel officio fungi debeamus, & quid sit mysticè, quòd in argillosa terra, inter Socoth & Sarthan fusa esse referuntur. CAP. XXV.

NObis tandē qui in templo magni regis, neq; colūnæ neq; bases esse meremur, hoc supplicandū est, vt saltē inter vasa minora, quæ multa sunt suscipiamur. Nam pro diuersitate meritorū, pro diuersitate facultatū bonarum, & vtilium artiū, alios lebetes, alios scutras, alios amulas, alios hydrias, alios fuscinulas, alios cyathos, alios phyalas, &c. Huiusmodi ponit ac disponit sapiens rex, & sic perficitur omne opus in templo domini. Et ne quis desperet, ne quis nimiū semetipsum despiciat, omnia, inquit vasa in cāpestri regione Iordanis fudit rex in argillosa terra, inter Socoth & Sarthan. Omnia plane vasa nunc aurea & pulchra, nunc vasa gratiæ, nunc vasa honoris & gloriq, quorū in cōsideratione miramur, & quę iure veneramur, in argillosa terra fudit rex noster, rex Christ⁹, in argillosa, inq;, terra fudit, id est, de eadē massa, de eodē luto sumpsit, de quo & nos plasmati sumus. Dummodo in regione Iordanis, in regione cāpestri habitemus, id est, fidē vsq; ad finem firmā teneamus, in qua baptizati sumus, & velut cāstrū in vas cuiuslibet gloriæ & honoris, eisdē digitis, quibus adhibitis diligenter sanctos omnes formauit, inter Socoth & Sarthan, id est, in peregrinatione & tribulatione. Socoth quippe, tabernacula, quæ vtiq; peregrinantiū & militantiū sunt. Sarthan interpretatur tribulatio eorum. Etenim absq; malleo persecutionū, siue scalpello tentationum vasa quælibet tēpli domini, siue aurea, siue de aurichalco minus preciosa sunt, ad perfectum non peruenerunt. Igitur
Heb.13 & nos in terris Iordanis positi, quoniā sumus in Christo Iesu baptizati, peregrinantes inter Socoth & Sarthan, quoniā hic manentē ciuitatē non habemus, sed futurā inquirimus, & si pietū sumus, plastæ nostri magni artificis manibus, supplices cū fide & spe subiiciamur, & si non magna, saltē parua, si non aurea, saltē de aurichalco vasa efficiamur, vt in templo eius qualiscunq; honoris & gratiæ dono participemur.

Quòd dictum est: Et intulit ea quæ sanctificauerat pater suus, & reposuit, &c. & quid sit mystice principes ac duces cū maioribus natu ad regē Salomonem congregari, oues ac boues absq; numero immolari. CAP. XXVI.

QVid tandē Salomon, postq; fecit omne opus quod faciebat in domo domini? [Et intulit, inquit, quę sanctificauerat Dauid pater suus argentum & aurum & vasa, reposuitq; in thesauris domus domini] Nihil verius q̄ omnia quæ sanctificauerat pater suus, pater deus ecto dominici corporis. Quæ enim erant vel sunt illa, quæ pater iste sanctificauerat? Omnia dicta vel acta patrum vel patriarcharū, vniuersa præconia prophetarum, omnes omnino sancta
Coloss.2. rū thesauri scripturarū. Omnes enim scripturæ in illo adimpletæ sunt. Igitur, quia (& quemadmodū apostolus dicit) in illo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi, verū est, quia
III.Re.VIII Salomon iste rex magnus Dei filius, omnia quæ sanctificauerat Dauid pater suus in templo suo recondidit. & continuò sequitur, [Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israel, cum principibus

principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel, ad regem Salomonem in Hierusalem, vt deferrent arcam fœderis domini, de ciuitate Dauid, id est, de Sion.] Et subinde, [Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israel, quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues & boues absque æstimatione & numero.] Magna festiuitas, magna celebritas. Et hic quidem Salomon rex in dedicatione templi manufacti, oues & boues immolabat, cum quanta poterat populi frequentia, Christus autem dominus & rex omnium in dedicatione templi non manufacti, scilicet corporis sui, viuum & verum sacrificium obtulit, non carnes & sanguinem boum & ouium, sed carnem suam & sanguinem proprium. Quam enim putamus templi huius dedicationem, nisi sacrosanctā passionem, & gloriosam eius resurrectionem? Tunc vtique carnis & sanguinis sui sacrificium immolauit in magna frequentia cœlestium, terrestrium, & infernorum, primum in sacramento panis & vini, deinde in propria specie ligno crucis affixus, vbi & sanguinem suum fudit, in redemptionem nostræ salutis. Tunc proculdubio, tunc, inquam, & ex tunc omnes maiores natu Israel, omnes principes, & omnes duces Israel, imò & omnes gentes ad eum congregatæ sunt. Tali
Philip.2. nanque exaltatus dedicatione, omnia traxit ad se. Vndē & Apostolus cum dixisset, Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, continuò subiunxit, Propter quod & deus illum exaltauit & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu, omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorū. Igitur omnis Israel, omnes qui digni erant videre deum vel dirigi cum deo, quod intelligitur per nomen Israel, omnes omnino, qui præordinati erāt ad vitam æternam, velut membra multa ad vnum caput conuenerunt. Verūm hoc ipso cæcitas contigit in illo carnali Israel. Sequitur ergo.

Cæcitatis iudaicæ fuisse signum, quòd nebula impleuit domum domini, & quòd non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam.

CAPVT XXVII.

FActum est autem cum exissent sacerdotes de sanctuario, nubula impleuit domum domini, & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter nebulam. Impleuerat enim gloria domini domum domini. Tunc ait Salomon, Dominus dixit, vt habitaret in nebula.] Exodi 19.
Subaudītur loquens ad Moysen in monte Sina. Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, vt credat tibi in perpetuum. Clarum est, notum & certum est, quia sacerdotes Iudæorum, pharisæi & pontifices homicidarum, de sanctuario domini exierunt, & eadem luce omnes gentes illuminatæ sunt, eadem, inquam, luce, quasi in nebula vel fumo, per suam inuidiam excæcati sunt. Quo autem ordine, vel quam ob causam excæcati sunt, & hic factis figuratur, & in Esaia pariter dictis & factis hoc modo significatur. Esaiæ 6.
Vidi, inquit, dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ea quæ sub ipso erant, implebant templum, Seraphin stabant super illud, sex alæ vnī, & sex alæ alteri, & clamabant alter ad alterum & dicebant, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Et commota sunt superliminaria cardinum à voce clamantis, & domus impleta est fumo. Ac deinceps, Vade & dices populo huic, Audite audientes, & nolite intelligere, & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & cætera. Nimirum hic dominus, sedens super solium excelsum, ipse est hic Salomon, rex magnus, rex sapiens, verē pacificus, qui inter deum & homines mediator fecit pacem. Hic, inquam, ille est, Euangelista testante, qui cum hoc prophetæ testimonium posuisset, dicendo, Iohan.12.
propterea non poterant credere Iudæi, quia dixit Esaias. Excæcauit oculos eorum, & cætera. continuò subiunxit, hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam eius, & locutus est de eo. Igitur quod hic factis, hoc vt iam dictum est, in Esaia pariter & factis & dictis præsignatur, quia videlicet vero Salomone, verē pacifico rege Christo, per passionem mortis, gloria & honore coronato, quæ templi, id est, corporis eius, vera fuit dedicatio clamantibus Seraphim, Sanctus Esaiæ 6.
sanctus sanctus, id est, apostolis, qui accensi erant ardore sancti spiritus, sanctam trinitatem prædicantibus, & hoc modo omnium terra impleta gloria eius, qui tantum in Iudæa notus erat prius, impleta est domus domini fumo, & Iudaici populi excæcatum est cor. Quod præ- Psalm.75.
dicatur deus homo factus, quòd annuntiatur Christus dei filius crucifixus, mortuus & sepultus, fumus illis est, & hæc dei humilitas superbos oculos hominum scandalizat. Et non poterant, inquit, sacerdotes stare & ministrare propter nebulam. Quoniam sic excæcati sunt, & ab humilitate Christi, tanquàm à nebula oculos auerterunt, meritò stare & ministrare non potuerunt, sed exierunt, sed expulsi sunt, sed ablatum est ab eis tam terrenum, quàm cœleste sacerdotium, ruente pariter templo & ciuitate super oculos eorum, super cadauera eorum.

Quòd Salomon Vtroque genu flexo orans. Domine deus meus non est similis tui, typus fuerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit Iesu Christi, qui in dedicationem templi sui, in illa qua dedicatus est passione corporis sui pro omnibus orauit. CAP. XXXIII.

STetit autem Salomon ante altare domini, in conspectu ecclesiæ Israel, & expandit manus in cœlum, & ait, Domine deus Israel non est similis tui deus, &c cætera.] Vtrunque genu, vt infra scriptum est, in terram fixerat, & manus expanderat in cœlum. Nimirum, & verus Salomon rex Christus in dedicatione templi sui, in illa per quam dedicatus est passione sua, passione corporis sui, stetit ante altare domini ante oculos patris, ante aram crucis, & orauit. Imò & validè exclamauit, quemadmodum Apostolus dicit, Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesq; ad eum, qui posset saluum eum facere, cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus est, pro sua reuerentia. Et quidem cum iam in cruce penderet, clamasse illum clamore valido, non dubium, qui tamen clamor cordis soli deo audibilis esset, sed paulo ante verbis aperuerat, quid clamare deberet, propter quod in cruce idē ponitsex, idémque hostia salutaris ascenderet. Nam subleuatis oculis in cœlum, dixit, Pater sancte, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, & cætera. Et hic quidem cum esset rex, vtrunque tamen genu in terram fixerat, quod apud Iudæos rarissimum est, nam antiqua rigentes superbia, genua curuare dedignantur, noster autem rex, & dominus omnium, positis genibus, imò & procidens in faciem, factusq; in agonia prolixius orauit, & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Illud de oratione hac Salomonis huius præterire non patimur, quòd inter cætera sic loquitur, [Insuper & alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua, propter nomen tuum, audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum vbique. Cum venerit ergo & orauerit in loco hoc, tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena.] Nimirum secundū sensum intimum, hæc verba domini nostri sunt, in prædicta oratione sua dicentis, Pater sancte serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi. Non pro his autem rogo tantum, sed & pro his qui crediturí sunt propter verbum eorum in me. Nouerat quippe, quod propter passionem ipsius audiendum esset nomen patris magnum, & manus eius fortis, & brachium extentum vbique, quodque hoc audito nos alienigenæ, qui non eramus de populo Israel, venturi essemus ad eum de terra longinqua & adoraturi ad illum, templum sanctum, in confessione nominis eius. Quippe, qui per ora prophetarum, tantis illud præconijs prædixerat, quanta colligere vel explicare nulla lingua, nulla copiosa oratoris valet facundia. Orationem eius de longinquo audierat propheta in spiritu, cum diceret, Exaudiat te dominus in die tribulationis, protegat te nomen dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat. Idémque in persona eius, circa intentionis eiusdem carconspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam, & cætera.

Iohan.17. Lucæ 22. Psalm.19. Psal.87.

Quòd sicut surrexit Salomon oratione completa, & benedixit ecclesiæ Israel, voce magna, quòd ita surrexit Christus à mortuis, & dedit spiritum sanctum, cum totius mundi admiratione magna. CAP. XXIX.

FActum est autem, cum complesset Salomon orans dominum omnem orationem & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris domini, vtrunque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat ad cœlum. Stetit ergo & benedixit omni ecclesiæ Israel voce magna & reliqua.] Verè quod credimus, credentes autem exultemus lætitia inenarrabili & glorificata, dominus noster, rex noster, postquam orauit, postquam orationem & chiro triduo iacuit, surrexit à mortuis, vtrunque genu in terram fixerat, animam quippe sub terram ad inferos, corpus in sepulchro terræ demiserat, manus clauis confixas, ad cœlum expanderat. Surrexit, inquam, & stetit, surrexit à mortuis, & in cœlum ascendit. Illic sedet sibi illic stat nobis à dextris dei. Video (inquit Stephanus) cœlos apertos & filium hominis stantem à dextris virtutis dei. Sedet regnantium dominator, stat pugnantium adiutor, pœnitentium aduocatus & defensor. Illic stans benedixit omni ecclesiæ Israel voce magna. Quis Israelita, quis ecclesiasticus aut fidelis est, & hæc ignorat? Et eadem quidem die qua surrexit, benedixit, sed nondum voce magna. Benedixit, inquam, insufflando & dicendo, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, sed clausis foribus, voce summissa. At vbi stetit à dextris virtutis dei, vbi ascendit in cœlum, & sedet à dextris dei, tunc decimo die peracto, magna voce benedixit. Factus est repente de cœlo sonus, tanquàm aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, & cætera. Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos

Actor.7. Iohan.20. Actor.2.

illos loquentes. Vox ista benedicentis magna fuit. Illa benedictione, de terra factisunt cœli, qui enarrarent gloriam dei, illa voce effectum est, vt in omnem terram sonus eorum exiret. Psalm.18.

[Igitur rex & omnis Israel cum eo immolabant victimas coram domino. Mactauitq; Salomon hostias pacificas quas immolauit domino, boum vigintiduo milia, & ouium centum & viginti milia, & dedicauerunt templum domini rex & filij Israel.] Multa boum, multa ouium cædes, veruntamen facilè numeris comprehensa est. Quis autem hominum dinumerare possit, quantam boum, quantam ouium multitudinem rex noster, post iam dictam benedictionem continuò vel deinceps mactauit? Vt taceam de confessorum milibus, eorum qui assistente persecutoris gladio spontanea semetipsos suorum mortificatione membrorum immolauerunt, vt exhiberent (iuxta Apostolum) corpora sua, hostiam viuentem, sanctam deo placentem, rationabile obsequium suum, Quis dinumerare possit multitudinem eorum, qui gladio persequentium, tanquam boues aut oues cæsi sunt, propter istum regem suum? Nam hinc est, quod eidem regi suo lachrymabiliter dicunt, Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus vt oues occisionis. Verè hos & illos Salomon iste mactauit, quia tam eis qui se mactauerunt, quàm & illis qui à persecutoribus mactati sunt, Christus & spiritus eius causa vel gratia fuit, ita vt dicat quilibet eorum, Non autem ego, sed gratia dei mecum. Igitur & vsque hodie templum illud gloriosum cum Salomone dedicant filij Israel, supplendo videlicet ea, quæ desunt passionum Christi, in carne sua prædicante iugiter ac dicente per Psalmistam prophetico spiritu, Tollite hostias & introite in atria eius. Hæc est illa magna & celebris festiuitas, quam fecit, & perficit hic Salomon in tēpore suo, tempore gloriæ, tempore accepto, & omnis verus Israel cum eo. Philip.4. Roma.8. 1.Cor.15. Coloss.1. Psal.15.

Quos hic Verus Salomon Viros nauticos miserit in Ophyr, quod interpretatur infirmitas, quæ sit illa infirmitas, & quod illud aurum, & quæ regina Saba, quæ interea venit audire sapientiam eius.

CAPVT XXX.

MIsitque Iram seruos suos nauticos, & gnaros maris cum seruis Salomonis. Qui cum venissent in Ophyr, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem. Sed & regina Saba, audita fama Salomonis, in nomine domini venit tentare eum in ænigmatibus.] Non contentus Solomon eis, quæ thesaurizauerat pater suus, misit in Ophyr, vt sumptum inde aurum sibi deferretur. Ophyr infirmitas interpretatur. Veraciter autem in infirmitate aurum erat plurimum, quando circa infirma & egena elementa detinebantur pretiosa ingenia philosophorum, & vanis in rebus occupabantur acumina rhetorum, & dialecticorum. Sed hæc quoque rex sapiens Christus thesaurizauit, non contentus prophetis vel piscatoribus suis apostolis. Misit enim viros nauticos & gnaros maris, de quibus scriptum est in psalmo, Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera domini, & mirabilia eius in profundo. Misit inquam apostolos suos, verbi gratia, Paulum Athenas & cepit eos, & adduxit eos, & ecce præclara talium ingenia proficiunt verbo dei, sanctas explanando scripturas, & pro fide certando seruiunt magno regi. Aurum igitur de Ophyr sumptum est. Hoc modo actum est, vt veniret ad regem istum, regina Saba, id est, diues & insignis de gentibus ecclesia, non quia prius regina erat, quippe quæ dæmonum potius erat ancilla, sed quia veniendo ad Christum regina facta est, credendo in Christum regio diademate coronata est, ornata bonorum operum vestibus deauratis, cunctarúmque virtutum lapidibus pretiosis, quemadmodum de illa in psalmo spiritus sanctus dicit, Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate, & cætera. Venit hæc regina in Hierusalem, cum multo comitatu, id est, non iam cum vna gente tantum, scilicet Iudæorum, sicut prius synagoga solos habebat Hebræos, sed totius mundi gentibus diuersisque nationibus. Venit ergo exhibens munera digna Christo, aurum & gemmas pretiosas, & hoc camelis portantibus, id est, ex Gentili populo venientibus, qui prius fuerant fœditate vitiorum distorti, & malorum onere curui ac prauitate deformes. Cum istis inquam muneribus regina hæc ingreditur ad pacificum regem Christum, exhibens secum fidei aurum, puritatis incensa pretiosa, splendoresque gemmarū, morū scilicet insignia & ornamenta virtutū. [Et locuta est vniuersa quæ habebat in corde suo.] Id est aperuit ei cor suum, manifestauit ei occulta conscientiæ suæ, in confessione & pœnitudine præcedentium delictorū. Iamq; hæc & reliqua quæ sequunt, ex multis sanctorū tractatibus nota sunt. Ad cætera proficiscamur. Psal.44. III. Re. IX. CAP. X. Gala.4. Psal.106.

Memorabilium operum quæ fecit Salomon, Vltimum scilicet thronum de ebore grandem auro fuluo nimis Vestitum, iudiciariam præfigurasse mundissimi hominis maiestatem Christi. CAP. XXXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FEcit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro puro,& trecentas petras ex auro probato. Fecit etiam thronum de ebore grandem,& vestiuit eum auro luluo nimis, qui habebat sex gradus,& summitas throni rotunda erat in parte posteriori. Et duæ manus hinc & inde sedile tenentes,& duo leones stabant iuxta manus singulas,& duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde.] Hoc memorabilium Salomonis operū vltimum, ne paruum esse aut à mysterio vacare suspicemur,vehementi atque ammiratiua scripturæ præsentis commendatione prohibemur, dum continuò sequitur, [Non est factum tale opus Cant.4. in vniuersis regnis.] Nam tot scuta, torcq; peltæ idem significant,quod armatura illa fortium, de qua idem in Canticis Canticorum,Sicut, inquit,turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est,cum propugnaculis.Mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Hoc ergo memorandorum eius operum nouissimum,quid significet,dignè quærimus, & quærentes ad vltima magni regis Christi,opera prospicimus. Quidnam est iste thronus tam grandis, tam mirabilis, nisi altitudo maiestatis in illo die nouissimo magni & tremendi iudicij? Mirando ordine in illo rege sapientia dei significatiua opera disposuit, vt hoc opus quo perfecto nihil vltra memorabile fecit,signum vel figura esset magni iudicij, post quod nihil vltra operaturus rex noster requiesceret ab operibus suis.Grandis thronus, grande quippe iudicium expectamus,cuius in occursum venientes in nube,virtutes quoq; cœlorum mouebuntur. Thronus,inquam, ex ebore, iudicium quippe ex puritate constabit iustitiæ. Alioqui nisi(vt hic idem Salomon testatur) venter eius esset eburneus, nisi absque omni calore libidinis conceptus,natus vel conuersatus esset homo,& deus Christus,(Elephas quippe, vndé est ebur, animal esse castissimum perhibetur) quo modo vel quo iure hunc mundum esset iudicaturus? Grandis igitur ex ebore thronus auro vestitus, iudiciaria mundissimi hominis est maiestas, in qua nimirum aurea diuinitatis iustitia reuelabitur. Sex ille habebit gradus,sex enim sen- Matth.25. tentijs iudicium perficitur,Esurui enim,& non dedistis mihi manducare, Sitiui & non dedistis mihi potum,Hospes eram,& non collegistis me,Infirmus,& non visitastis me, In carcere, & non venistis ad me. Duæ manus hinc atque inde,id est,duo tenores,hinc iudicij,atque inde misericordiæ. Duo leones iuxta manus singulas,id est, vtrobique sortis atque formida- 1.Pet.4. bilis iudicij veritas. Nam & à sinistra omnis iniquus condemnabitur, & à dextra vix iustus saluabitur.Duodecim leunculi super sex gradus stantes,duodecim erunt apostoli,duodecim id est, vniuersi iudices super condignas vtriusq; manus propositi retributiones. Post hoc opus,post hunc thronum Salomonis, id est, pacifici regis Christi, iam in æternum gloria & Psal.m. diuitiæ in domo eius, tanta copia,quantâ scriptura præsens significare non sufficit. Attamen conando nonnihil proficit. [Non erat, inquit, argentum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis.] Ac deinceps, [Fecitq; vt tanta esset abundantia argenti in Hierusalem, Matth.19. quanta lapidum.] Etenim postquam sederit filius hominis in sede maiestatis suæ,& per iudicium eius ferint impij quidem in supplicium sempiternum, iusti autem in vitam æternam, iam non erit argentum, iam nullius pretij reputabitur, in illis diebus æternitatis, quia siue prophetiæ euacuabuntur,siue linguæ cessabunt,siue scientia destruetur, non illic tinniet eiusmodi argentū,quia non mittentur eloquentes ad prædicandum,ad docendū,ad propheterandum.Omnes perfecti erunt,omnia consummata erunt.In omnibus æternaliter abundabit,purissimum charitatis aurum vel argentum.

Quòd amauit mulieres alienigenas multas, super quibus prohibens dominus, certissimè,inquit, auertent corda vestra, vt sequamini deos earum.

CAPVT XXXII.

III.Re. XI. REx autē Salomon adamauit mulieres alienigenas multas. Filiam quoq; Pharaonis, & Moabitidas,& Ammonitidas,& Idumæas,& Sidonias,& Ethæas. Fuerunt q; ei vxores Eccl.47. quasi reginæ septingentæ,& concubinæ trecentæ.] Super hoc illi exprobrans vir sapiens,cū dixisset,Collegisti,quasi aurichalcū aurū,& vt plūbū complesti argentū,cōtinuò subiunxit, Et inclinasti fœmora tua mulieribus.Potestatē habuisti in corpore tuo,& dedisti maculā in gloria tua,& prophanasti semē tuū,inducere iracundiā ad liberos tuos & in cæteris stultiā tuā,vt sa- Cant.6. ceres regnū bipartitū. At ipse videlicet Salomon dicit in Canticis Canticorū. Sexaginta sunt reginæ,& octoginta cōcubinę,& adolescentularū nō est numerus.Reginę videlicet spōsi regis Christi animę sunt,quæ ū per dilectionē,cōcubinæ aūt quæ adhuc illi subijciuntur per timorē, adolescentulæ,quæ vix initiatæ per fidē custodia matris ecclesiæ, vel tutela disciplinæ indigent.Num igit hic stultus fuit,& hic stultitiā sapientię permiscuit,vt scīēs Christi,multarūq; animarū,spirituales fore cōplexus,semetipsum in tātis,torcq; alienigenarū carnalibus dissiparet cōplexibus? Nēpe si hoc intuitu taliter egit, & cœleste mysteriū vertit in occasionē libidinis, insipiētiū omniū insipiētissimus extitit.Nec enim homo rationalis, hic diuinū q̄rere dignabit mysteriū, vbi nudū meritò detestabitur opprobriū.Rectè igitur veritas adimpleta est domini, dicentis,

dicentis,super mulieribus alienigenis.Non ingrediemini ad eas,nec; de illis ingredientur ad Exodi 34. vestras.Certissimè enim auertent corda vestra,vt sequamini deos earum, nam & ita factum est.Cum esset senex deprauatum est per mulieres cor eius,vt sequeretur deos alienos.De cuius pœnitentia magnorum plerię; doctorū diuersa sentiunt, certissimum autem manet sapientibus exemplum,vt nunquàm quoad viuant,de statu suo præsumant, cum tam deterrimè ceciderit hic,quo vel ante vel post nemo sapientior fuit.

Commentariorum III. Libri in libros Regum Finis.

PROLOGVS RVPERTI IN LIbrum Psalmorum.

Quòd Dauid & Salomonis,cæterorumque prophetarum dicta,sint testimonia Christi filij dei,& quòd in eis citius obruantur veritatis aduersarij.

CAPVT I.

SPlendida spectauimus in hac ætate quarta regum gesta, Dauid atque Salomonis, vbique gloriam quærentes regis Christi, nunc tandem & eorundem & sequentium prophetarum dicta se offerunt, quæ testimonia sunt eiusdem Christi filij dei, quasi post solidum terrestris amplitudinis stadium, in quo nobiscum,imo & contra nos aduersarij veritatis currere possunt, venimus ad hoc mare profundum, quod antequàm perueniatur ad victoriæ palmam transcurrendū est. Porrò non aliter quàm ligno Christi, non aliter quàm nauigio crucis transiri potest. Nam non credentibus Christum,non recipientibus prophetiæ spiritū, propheticæ scripturæ profundū, omnino impermeabile est.Statim vt pedem immiserint, submergūtur abūdantia testimoniorum Christi inimici veritatis,velut multis fluctibus obruuntur. Verbi gratia,In carne Abrahæ,in meritis patrum, præcipuéq; in Moyse habere sibi videntes, vndé rectè glorientur,in propheticis autem scriptis incircumcisi conuincuntur. Pater tuus, inquit, Amorræus,mater tua Cethæa.Eisdem ergo pedibus quibus per solidum legis aruum cucurrimus, iam nunc prophetarum aquas ingredimur, fide socia regente gressus,vt non periclitemur. Ezech.16.

Quòd Dauid prophetarum sit primus. CAP. II.

SAnè ex eo quod de regno dei, de regno Christi & ecclesiæ sublimiter elocuti sunt, prophetæ dici meruerūt,eorumq; primus vel præcipuus est patriarcha Dauid.Si quidē Moyses aut Iosue,siue Samuel,qui ante illum fuerunt,nihil de regno dei,nihil de pœnis inferni,nihil de iudicio,quo & iusti saluandi,& impij condemnandi sunt,palàm verbis dixerunt, non q; ista nescirent,sed q; carnales nimium terræ amatores ista non reciperent. At verò prophetæ de huiusmodi magnificè sunt elocuti,primusq; Dauid. Verbi gratia, Quoniam,inquit,nō est Psalm.6. in morte qui memor sit tui,in inferno autem quis confitebitur tibi?Hic primus regnū Christi verbis intelligibilibus cecinit, verbis quoq; personæ eius patientis siue resurgentis vsus est. Prophetarum igitur primus est,licet & ante hunc beatum Iob de resurrectione carnis apertè locutum esse nemo est qui dubitet.Hinc iam res ipsa satis opportunè suggerit,vt quæramus, vt quid sermo domini, spiritus domini de virtutibus locuturus futuri seculi regem sibi, per quem loqueretur elegit,imo cur illum,per quem primum loqui disposuerat, de animarum salute vel vita æterna regem esse voluit? Nec enim idcirco quia rex erat elegit illū,& loqui voluit per illum,sed quia illum elegerat, & ad hoc officium præparauerat, idcirco regem illum esse voluit. Cur ergo sic egit, cur sic venit verbum domini? Cur de tribunalibus audiri primitus voluit? Cur de regali solio primas voces emisit? Nimirum propter duritiam nostram, propter vanitatem & superbiam nostram,diligenter aduertamus, causámque ex nobis esse vel fuisse,iam scienter fateamur. Totum mundi huius auditorium deo obsurduerat,& in audienda vanitate superbiebat,omnis homo viuens vniuersa vanitas erat. Ludo vanitatis intenta, populosa carnis lasciuia vitæ æternæ seria mortis imminentis negotia scire dedignabatur, audire non poterat. Videmus iam senem ac decrepitum mundum, adhuc ex parte maximè lasciuientem,matura euangelicæ prædicationis fastidire verba, sicq; sani sermonis auditu velut sarcina aut massa grauari harenaria.Ridentur nonnunquam publicè prædicatores,nisi caueant quod & præceptum est,dicente sibi domino, Nolite margaritas vestras mittere ante porcos. Quanto magis eum adhuc recens mundus luxu iuuenturis efferretur,personam qualemcunque verbum dei prædicantem audire dedignaretur? Ergo peregrinum erat huic mundo verbum domini,non aliter attentos aut benevolos habiturum diuites seculi,nisi orationem suam inciperet per os regis diuitis,magni,regis manusortis, & victorioſi,qualis erat iste Dauid. Matth.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur prius per potentē & regiam persoñ de pœnis inferni & regno dei potuerit nuntiari, & pedibus metricis decãtari, & quid mysticè significet forma Psalterij. Cap. III.

SEd & hoc parũ erat, vt potens persona iam dicto dei verbo authoritatè sua pararet potentia. Dulcedine opus erat, quatinus alienus ab illo animus per sensus corporis necessaria insinuaretur beneuolentia. Procurauit & hoc artifex mirabilis, salutis humanæ auidus spiritus domini, tum quē præparabat ministrũ verbo domini puerũ citharœdum esse voluit, vt deinde paulatim proficientē ordinatè Psalmistam faceret, vt negotiũ salutis animarũ, mixta dulcedine musica, & canendo prophetaret, & prophetando caneret, vt inquã & verba metricis pedibus currẽdo, & cinnulæ psalterij chordæ persultando, sensim per aures ad animũ pertenirent, sidemq; spẽ, & charitatẽ dei dulciter insererent. Erat autẽ instrumentũ eius musicũ, in modũ deltæ compositũ, interius concauũ, deforis pellibus mortuorũ animaliũ coopertũ, habens decẽ chordas desuper sonans, quæ singula nobis aliquid mystice significant. Concauitas interior, terrenis facultatibus designat nos fore euacuandos, quemadmodũ dicit, Dispersit de-
Psalm.111. dit pauperibus, iustitia eius manet in seculũ seculi. Mortuorũ animaliũ exuuiæ, nosipsos cũ vitijs & concupiscentijs debere mortificari. Iuxta illud apostoli, Mortificate mẽbra vestra, quæ
Colo.3. sunt super terrã. Decachordi positio, decalogi legis est obseruatio. Soni desuper emissio cœlestium tantũ est appetitio, solius dei dilectio, vt idem apostolus, Nostra autem (inquit) conuer-
Philip.3. satio in cœlis est. Sonus fidium ipsa est prolatio vocum, discretio digitorũ, pluralitas est spiritus sancti donorum, quorum etiam motio quorumlibet iustorum est operatio.

Quomodo Psalterium ipsum ter quinquaginta psalmorum trimodum fidei, spei, & charitatis, prædicet Iubileum, primis psalmis. L. id maximè continentibus, quod de Christo est credendum, secundis maximè id quod sperandum, tertijs ea maximè quibus prouocemur ad amandum deum. CAP. IIII.

PORrò psalterium ipsum ter quinquaginta psalmorum, trimodum, fidei, spei, & charitatis, prædicat ac decantat Iubileum, à quibus virtutibus, vt in prima huius operis parte iam diximus, prius homo excidit, primũ charitate, deinde spe, ac postremo fide perdita, si ne quibus nullus filiorum eius salutem recuperat, reciprocato tamen ordine, id est, primum fide, deinde spe, postremo charitate possessa. Hæc autẽ fides in vno homine, hinc spes in vno eodẽq;, hæc charitas erga vnũ eundemq; hominẽ Christũ possidenda est. Et prima quidẽ pars, id est,
Fides. L. psalmi, septẽ periochis recapitulando, quid credere debeamus prædicat. Secunda autẽ pars
Spes. itidẽ quinquaginta psalmorũ, septẽ nihilominus periochis recursando, spẽ corroborat. Tertia quoq; pars, quinquaginta psalmorũ, charitatẽ septies recapitulando, benedictionibus & laudibus dilatare conetur. Quod vt euidentius fiat, singulorum sensus psalmorum perstringere non pigeat. Primus sic intonat.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE *TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LIbrum Psalmorum, Commentariorum Liber vnus: Qui & inter Libros Regum Quartus computatur.*

Ordo ter quinquaginta psalmorum cum adiunctis titulorum mysticis significationibus. CAPVT V.

BEATVS vir, qui non abijt in consilio impiorum.] Quid nobis hic prædicat, nisi quia Christus sine peccato est, sine peccato inquam (quod credere eiusq; re
Roma.5. fidem oportet habere) quia conceptus & natus est de virgine Maria? Alioqui nisi id prædicari consentias, non est de quo dictum hoc rectè intelligas, cum limus omnes ex Adam, in quo (vt Apostolus ait) omnes peccauerũt, qui primus in consilio impiorum positus, consentiendo abijt, & à deo recessit, & opere adimplendo in via peccatorũ stetit, & reatum suũ defendendo in cathedra pestilentiæ superbus ac malè suffultus sedit. In illo omnes abierunt, omnes malè steterunt, & sederunt. omnes enim (vt iã dictum est) Apostolo testante, in illo peccauerũt. Hic ergo primus psalmus fidẽ incarnationis Christi personat, cp scilicet in illo, neq; abierit, neq; steterit, neq; sederit, eo cp de virgine cõceptus & natus sit, vndẽ & liber est à peccato originali. Cætera psalmi quæ sequũtur [Sed in lege domini vo
De passione domini. luntas eius, &c.] actualem eiusdẽ iustitiam cõmendant. Itaq; credentes in eũ tam ab originali q̃ ab actualibus peccatis rectè liberamur, vt simus iusti, quorũ dominus iter nouerit. Nã [iter impiorũ peribit.] Id est eorũ, qui huic beato viro contradicẽdo manẽt increduli. Secundus psalmus cõsequenter fidẽ passionis eius pronũtiat. [Quare fremuerũt, inquit, gentes, & populi meditati

meditati sunt inania?] Ac deinceps, [Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.] Secundum hæc enim ipse in Euangelio dicit, Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia
Iohan.12. traham ad me. Exaltatus quippe à terra, id est, cruci affixus, postulauit, nam & ipsa passio po-
Hebr.5. stulatio fuit, sacrificium pro omni mundo fuit, per obedientiam qua patri seruiuit, dicenti, Postula à me, vnde & auditus pro sua reuerentia, omnia traxit ad se, dante illi patre gentes in hæreditatem, & possessionem terminos terræ. Nam propter hoc, inquit Apostolus, deus illũ
Philip.2. exaltauit, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. Frustra ergo fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, assistendo cum regibus & principibus, videlicet cum Herode & Pontio Pilato aduersus dominũ & aduersus Christum eius, putantes quòd per hoc possent dirumperere vincula eorum, & proijcere à seipsis iugũ ipsorum, videlicet domini & Christi eius, cùm econtrario per hoc accreuerit regnũ eius, quod & visuri sunt, cùm exarserit in breui ira eius, cùm venerit quod cito futurum est iudicium eius. Tertius psalmus fidem resurrectiõis eius prædicat. [Domine, inquit, quid multiplicati sunt qui tribulant me?] Ac deinceps, [Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quia dominus suscepit me.] Nam videtur quidem idem in hoc agere, quod in præcedenti psalmo, tractat enim de passione & resurrectione, sed non ita est. Hic enim de multiplicatione inimicorum agit, & manifestius de resurrectione. Ego dormiui, inquit, & soporatus sum, scilicet moriendo, & exurrexi de morte triumphando. Et quia post resurrectionem eius inimici, qui tribulauerãt eum, qui insurrexerãt aduersus eum sine causa, percutiendi erant, ita vt & intus excæcarentur, & foris miserabili excidio vastarentur, subinde, [Exurge, inquit, domine, saluum me fac deus meus, quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa, dentes peccatorum contriuisti.] Nec verò de altitudine ascensionis tacuit, dicendo, [Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea & exaltans caput meum.] Tribus igitur psalmis prioribus, vbi per ordinẽ incarnationis, passionis, & resurrectionis eius propheticus spiritus testificatus est fidẽ. Quarto iam psalmo de acceptione spiritus sancti, apostolica gloriatur ecclesia, dicens, [Cùm inuocarem, exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi.] Ac deinceps, [Signatũ est, inquit, super nos lumen vultus tui domine,
Actor.2. dedisti lætitiam in corde meo.] Etenim dilatatio in tribulatione, lumen vultus domini & lætitia cordis datum est paracleti spiritus sancti, quo post resurrectionem vel ascensionem eius accepto, qui prius per modicam fidem cor angustum habebant, ira vt relicto domino omnes fugerent, iam dilatarẽtur, & lætarentur in amplitudine cordis, quoniam digni habiti sunt pro nomine eius contumeliam pati, dicentes, Signatum est super nos lumen vultus tui domine, subaudiũ, vt intelligeremus scripturas, te sensum nobis aperiente. Simulq; arguit in illis mun
Iohan.16. dum, ille paracletus, ille spiritus veritatis, & dicit, [Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Et scitote quoniã mirificauit dominus sanctum suum, &c.] Post hæc notum est, quia contra ecclesiam consurrexit persecutio malorum, inimicorum Iudæorum, falsorum Christianorum, & maximè hæreticorũ. Propter istos inimicos, quinto psalmo dicit sic, Verba mea auribus percipe domine, intellige clamorẽ meũ.] Ac deinceps, [Quoniam non est in ore eorum veritas, cor eorum vanum est. Sepulchrũ patens est guttur eorũ, linguis suis dolose agebãt, iudica illos deus, &c.] Verba hæc & clamorem hũc, dominus auribus percipit atq; intelligit perseuerãtis ecclesiæ vsque ad illud mane quo illi astabit, quod est dies iudicij, quando videbit & dicet. [Quoniã nõ deus volẽs iniquitatẽ tu es.] In quo mane vel iudicij die quis gloriabitur castũ se habere cor? Sequitur ergo & dicit psalmo sexto, [Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.] Furor quippe
Matth.25. erit domini dicẽtis impijs & peccatoribus, Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ira aũt eius post diẽ furoris permanẽs, mors est & infernus. Vnde & postmodũ, [Quoniam nõ est, inquit, in morte qui memor sit tui, in inferno aũt quis confitebitur tibi?] Proinde & idem psalmus hunc habet titulũ, In finẽ psalmus Dauid pro octaua. Et est sensus, iste psalmus attribuendus est Dauid, id est, pœnitẽti ecclesiæ, tendẽti in finẽ, id est, in Christũ, & orat pro octaua, scilicet pro æterna requie, quæ dicitur octaua, quia post huius vitæ decursum, quę per septem dies agitur, futura est. Septimo psalmo ad caput redit, id est, ad fidei nostrę principiũ, ad Christi passionẽ, orantis in eadẽ passione, per quã nos saluari credimus. [Domine deus meus, inquit, in te speraui, &c.] Intentio nanq; ppheræ est in hoc psalmo, introducere Christũ secundũ humanã naturam, verbo sibi vnito loquentẽ & orantem, vt liberet illã, ne conformetur mentibus inimicorũ, & vt à morte resuscitet eum, & deinde ostendentem sub quadam concessione improborum damnationem, & iustorum gloriam ex resurrectione sua prouenturam, & etiã ex istis malè agentibus, qui si pœniterent, possent consequi veniã. Psalmus octauus luce clarior est, cp eiusdẽ resurrectionẽ Christi, & exaltationem admirando glorificet. [Domine, inquit, dominus noster, q̃ admirabile est nomen tuũ in vniuersa

Universidad de Deusto
Biblioteca

cetra, Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.] Ac deinceps, [Quid est homo, quòd memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius.] Patet, ait, profectò hominem esse aliquid dignum interius, licet vile & abiectum plus cæteris animalibus videatur exterius, & istud patet per hoc, quod memor es eius. Et quicquid sit de alijs hominibus, ipse qui non erat filius hominum, sed hominis, id est, virginis, ipse quiddam maximum. Et hoc inde constat, quoniam visitas eum. Et exponit secundū quid visitas eum, ita, Minuisti eum paulo minus ab angelis, &c. Spiritus sancti effusionem, quæ per exaltationem Christi data est, hoc modo insinuat, [Quoniam videbo cœlos opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quæ tu fundasti.] Cœli isti sancti sunt apostoli, quia de terrenis cœlestes facti sunt, per spiritum sanctum, qui cùm singulariter dicatur digitus dei, vt illic, Si in digito dei eijcio dæmonia, pluraliter tamen hic dictum est, opera digitorum tuorum, quia spiritus idem septiformis est, & diuisiones gratiarū eius multæ sunt, Luna vniuersalis ecclesia, stellæ singulæ ecclesiæ sunt, quæ tu fundasti, inquit, id est, quibus singulis incrementum dedisti, propter hęc nomen tuum, ait, quod prius notum erat in Iudæa tantùm, nunc admirabile est in vniuersa terra. Et hic psalmus in titulo habet Pro torcularibus, quia videlicet sicut in torculari vinum & acinū, ita in ecclesia boni & mali continētur. Nonus inscribitur sic, In finem pro occultis filij psalmus Dauid. Et est sensus, Iste psalmus attribuendus est Dauid, id est, perfectæ ecclesiæ, tendenti in finem, id est, in Christū, vt ei sit conformis, pro occultis filij, id est, consideratione occultorum iudiciorum, quæ ad filium pertinent, sicut scriptum est, Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, qui antonomaticè filius dicitur, sicut idem testatur, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Intētio prophetæ est, in hoc psalmo introducere perfectam ecclesiam, de occultis iudicijs gratias deo omnibus modis agentem, & per hoc minora membra instruentem. In primo Christi aduentu, quidā eum tantum hominem esse putauerunt, pauci verò, id est, electi, deum & hominē intellexerūt, quod dei occulto iudicio factū est, videlicet vt quibusdam pateret, alios lateret. De secundo aduentu quidam malè sani dubitant, quicq; autem fideles vt certum expectant. Quod similiter iudicio iusto dei fit. Quo tamen die, vel qua hora futurum sit, omnes æqualiter ignorant. Quare autem quidam saluentur, quidam reprobentur, cùm omnes ex eodem parente proueniāt, occulto dei iudicio fit, quod similiter omnibus ignotū est. Quòd & in præsenti seculo, mali exaltentur, & boni deprimuntur, occulto & iusto dei iudicio fit. Occulto quidem malis, bonis autem non. Præterea quòd filius perditionis circa finem seculi, tantopere supra ecclesiam se extollet, eamq; tanta persecutionum acerbitate afflliget, occulto dei iudicio fit. In quibus omnibus gentes, & malè intelligentes errant & Deum blasphemant. Perfecta verò ecclesia non solùm Deum non blasphemat, sed in omnibus eum totis viribus attentè laudat, dicens, [Confitebor tibi domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua, Lætabor, & exultabo in te, &c.] Duobus igitur præcedentibus psalmis, continentibus recapitulatam passionis, & resurrectionis Christi fidem, quæ necessaria est ad æternam salutem, rectè hic sublequitur, in quo occulta eiusdem filij iudicia confitendo, sancta ecclesia miratur, secundū sensum Apostoli dicentis, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Dixit enim hęc de cæcitate, quæ ex parte cōtigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, quæ videlicet cæcitas occulto nimirum iudicio statim contigit, vbi Christus, iuxta præcedentem psalmum, gloria & honore coronatus est . Psalmus decimus maximè contra hæreticos inuehitur, qui interim callidè, simplicitati ecclesiasticę insidiantur. Super quos, quia peccatores sunt, quia ignis concupiscentiæ, & sulphur malorū operum pars calicis eorū fuerūt, & hæc eos inebriauerunt, idcirco dominus laqueos pluit, vt per scripturam sacram multipliciter illaqueentur, id est, vt malè intelligant, malè interpretentur, talibus dicit, [In domino confido. Quomodo dicitis animæ meæ.] Qua audacia dicitis mihi, [Transmigra in montem.] Id est, eminentiam nostrarum sententiarū, sicut passer tendit in altum? Psalmo vndecimo ecclesia quæ Christi aduentum expectabat, illud orabat, quod nūc præsens ecclesia completum sciens, adhuc tamen orat, vt salutis opus quod vniuersaliter fecit in singulis perficiat. Ait enim, [Saluum me fac domine, quoniam defecit sanctus.] Scilicet Adam, innocens & mundus à te creatus, in cuius defectu totum corruit humanum genus. Hoc dicto omnes in Adam peccasse, & ex illo peccatum originale traxisse, confitemur. Sequitur de multitudine peccatorum actualium . [Quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominū, vana locuti sunt vnusquisq; ad proximū suum, &c. Hic sensum apostolicum subintelligimus. Sicut, inquit, per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. De quo videlicet vno, subinde psalmus iste loquitur,] Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit dominus, Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo.] Et quia per ipsum iustificamur, & in vitam regeneramur,

Exodi.2. Lucæ.11.

Iohan.5. Ibidem.8.

Rom.11.

Rom.5.

neramur. [Tu, inquit, domine seruabis nos, & custodies nos à generatione hac, generatione mala, generatione Adæ vetusta.] Psalmus duodecimus idipsum obnixius Christū rogat, vt & in præsenti ab omni nos crimine immunes custodiat, & post huius vitæ defectum in seipso exultare concedat per secula, dicendo ita, [Vsquequo domine obliuiscēris mei.] Tertiusdecimus psalmus voces nobis subministrat aduersus omnem insipientem, qui dicit in corde suo, siue ille sit Iudæus, siue hæreticus, nō est deus, subauditur, hic homo Iesus Christus. Agit enim de perfidia Iudæorum, quia quem sancti patres eorum, scilicet patriarchæ & prophetæ, nimio desiderio dari sibi optauerūt, hi præsentialiter in carne videntes, non solùm dicta & facta eius respuerunt, sed & ipsum morti tradiderunt. Agit etiam de temporali & singulari eorum contritione, & futura postmodum æterna damnatione, necnon de sanctorū gloriosa & ammirabili remuneratione. Psalmo quartodecimo, dicendo, [Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? &c.] Intendit ipsum caput eos definitè ostendere, qui sub nomine Iacob, vel Israel gloriā sunt adepturi. Quia ergo in fine præcedentis psalmi dixerat, Cùm auerterit dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israel, ne quilibet ad hanc beatitudinem solam sibi fidem sufficere inaniter arbitretur, definitè vult ostendere, qui horum nominū significationem renentes, ad gloriam sint peruenturi, quod interrogatiuè ponit non quòd in hac re dubitationem habeat, sed vt auditores inde certos faciat. Iam à quintodecimo tertia periocha est, id est, recapitulatio fundamenti eius, quod fidei maximè necessariū est, quod passionis Christi mysterium est. Inscribitur autem sic, Tituli inscriptio ipsi Dauid. Et sciendū est, in hoc psalmo illud idem debere intelligi, licet alijs & amplioribus dicatur verbis, quod in titulo cruc is scriptum fuisse perhibetur. [Conserua me, inquit, domine, quoniā speraui in te.] Ac deinceps. [Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.] Id est, tu cui soli inest verum esse, restitues hęreditatem meam in illud verū esse, quod culpa primi parentis perdidit. Et paulo post, [Propter hoc delectatum est cor meū, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.] Planè his verbis in passione de resurrectione & æterna remuneratione agit, quæ omnia vt mereatur assequi, orat deum patrem in forma serui. Sextodecimo, cui inscriptum est oratio ipsi Dauid, de eodem negotio agit. [Exaudi, inquit, domine iustitiam meam, intende deprecationem meam, &c.] Intende enim in hoc psalmo ipsum caput orare deū patrem pro se & suis, ne deficiāt. Agit etiam de persecutione, & de inimicorū temporali, & perpetua damnatione, nec non de futura cum suis gloriosa & plenaria sacietate. Dicit enim patri moriens in sua obedientia. [Propter verba labiorū tuorum, ego custodiui vias duras.] Ac deinceps. [Inimici mei animam meam circundederunt, adipem suum concluserūt.] Adipem inquam suum inerassatum cor suum veritati concluserūt. [Os eorum locutū est superbiam.] Vah qui destruit templū dei, Et non habemus, inquiūt, nisi Cæsarem regem, &c. Et hæc quidem de sui persecutione. De inimicorum verò damnatione, [Exurge (inquit) domine præueni eum.] scilicet populum Iudaicū, auferendo ab eis locū & gentem. [Et supplāta eum.] Dando in mortem, qui me detinere cupit in mortem. Sed hoc ne differas in longinquum. Et quidē [Domine à paucis de terra diuide eos in vita eorū.] Quod est dicere. Adhuc viuentes in carne, vt de terra pereant, diuidantur à paucis, separentur à iustis. Sciendum quippe, quòd paulo ante tempus destructionis Hierusalem, quidam Iudæi ad fidem conuersi præmoniti sunt à spiritu sancto, vt ciuitate excederent, & in regnum Agrippæ tenderent, ne perirent cum impijs. De sua tandem, suorumq; sacietate gloriosa, sic dicit, [Ego autem cum iustitia apparebo conspectui tuo, saciabor cum apparuerit gloria tua.] Quod dicit, saciabor, non ideo dicit, quòd quantum in se aliquo indigeat, sed membrorum consideratione, quorum sacietas tunc tandē perfecta erit in gloria, cum tradiderit regnum deo & patri, sicut Apostolus dicit, Cum Christus apparuerit vita nostra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Septimo decimo agit item de morte sua. [Diligam te, inquit, domine fortitudo mea.] Nec verò de morte solū, sed & de resurrectione sua, & quid vtilitatis inde euenerit, & per quos vel quomodo euenerit, & de temporali & æterna retributione iustorū, & de exteriori, & interiori damnatione Iudæorum, tandemq; de obedientia & saluatione gentium. Habet autem in titulo sic, In finem puero domini Dauid, qui locutus est verba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorum eius, & de manu Saul. Dauid ipse est Christus verè manufortis, verè desiderabilis. Ipse est puer domini, obediuit enim deo patri tanq; puer secundū formā serui. Huic in finem, id est, in omnimodam tendenti perfectionem attribuenda sunt verba cantici huius. In die autem qua eripuit eum dominus de manu inimicorum eius, & de manu Saul, quid est, nisi in consideratione illius diei, qua resurrexit à mortuis, vltra iam non moriturus? Suscitando namq; illum, eripuit dominus de potestate inimicorum, videlicet Iudæorum & gentium, & de potestate mortis, quæ per Saul rectè intelligitur. Nam sicut illum contra voluntatē domini, populus petijt regem, ita Adam & Eua contra voluntatē domini appetierūt mortem.

Tribus

Iohan.16.

Matth.27.

Coloss.3.

Roma.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tribus igitur psalmis commendata passione & resurrectione eius, quæ salutis nostræ summa est, in qua fidei fundamentū consistit, quid deinde actum sit, continuò subsequēs psalmus octauusdecimus edicit, Cœli, inquit, enarrant gloriam dei, & opera manuū eius annunciat firmamentum.] Nam cœli isti apostoli sunt, qui cùm prius fuissent terreni, atq; infirmi, post passionem eius accepto spiritu sancto, tales effecti sunt, vt rectè dicantur cœli, rectè vocentur firmamentum. [Non sunt, ait, loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.] Act.2. Hoc enim illa die spiritus sanctus fecit miraculum, vt in ore eorum, omnium genera nascerentur linguarum. Talium cœlorum enarratio nō in vna tantùm regione remansit. Sed quid? [In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorū.] Et quam dei gloriam cœli isti enarrauerunt? [In sole, inquit, posuit tabernaculum suum, & ipse tanquā sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsq; ad summum eius, nec est qui se abscondat à calore eius.] Exinde legem Christi legem fidei scriptā digito dei, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis car- 2.Cor.3. nalibus collaudans dicit, [Lex domini immaculata conuertens animas, &c.] Extunc sedēti à dextris dei, & interpellāti pro nobis, psalmo nonodecimo, dicimus cum propheta, dicimus cum antiquis sanctis, & dicere non cessamus vsq; in finem seculi. [Exaudiat te dominus in die tribulationis.] Et hoc quidem non quia necessarium esse sciamus, sed ex nimio desiderio dicimus. Nam neq; nos dubitamus, neq; propheta, cùm hæc diceret, dubitabat, quin exaudiendus esset (quā pro nobis pertulit) in tribulatione. [Memor sit, inquit, omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat.] Ideo dicit, omnis sacrificij, quia singulæ passiones eius, singula fuere sacrificia, holocaustum autem ipsa mors. Sacrificium dicebatur in lege illud, quod partim incendebatur, partim sacerdotibus reseruabatur. Holocaustum illud, quod totum cremabatur. Sanè ab hoc psalmo quarta iam perioche cœpta est. Agitur enim manifestè de summa fidei causa, id est, de passione illius, q̄ & propheta prospiciēs, nō dubitando, sicut iam dictū est, sed benuole optando dicebat, [Domine saluū fac regē.] Et nos credendo dicimus, quia verè dominus saluū fecit regem, videlicet accelerando eius resurrectionem. Hoc ipsum continuò XX. confirmat. [Domine, inquit, in virtute tua lætabitur rex.] In virtute, inquam, tua, qua Rom.6. deus est, victor consistet. Et subinde. [Vitam petijt à te, & tribuisti ei.] Vitam, inquā, id est, resurrectionem, petijt & tribuisti ei longitudinē dierū in seculum, & in seculum seculi. Resurgēs quippe ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Peramplius atque ma- Apoc.5. nifestius idipsum, id est, passionem & resurrectionem eius, psalmus XXI. concinit, cuius no- Matth.27. bis sensum ipse agnus dei, qui magni libri septem signacula soluit, non vtcunq;, sed viua voce aperuit. Nam continuò spiritū traditurus, exclamauit dicens. [Deus meus, deus meus, quare dereliquisti me?] Habet autem in titulo sic, In finē pro assumptione matutina psalmus Dauid. Et est sensus, Iste psalmus attribuendus est Christo vero Dauid tendenti in victoriā, quæ finis est cursus obedientiæ eius, pro assumptione matutina, id est, pro resurrectione, quæ facta Iohan.20. est valde mane, cùm adhuc tenebræ essent. Hoc dictum est, ad similitudinem solis. Quia sicut paulatim depulsis tenebris ascendendo vires assumit, sic Christus resurgendo, paulatim mentes infidelium illuminauit. Duo nobis sacramenta in eadem passione sua condidit, scilicet lauacrum regenerationis, vbi patefacto latere, sanguinē & aquam profudit, & mysteriū corporis ac sanguinis sui, vbi tenens panem & vinum, Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus, inquit. Super his continuò perfecta ecclesia psalmo XXII. gratulatur & dicit, [Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit.] Nam quasi quæreres, cuius in loco pascuæ, continuò subiunxit, [Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit.] Et subinde. [Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.] Quæ nam est aqua refectionis, nisi baptismus salutaris? Super hanc aquā baptismaris, quod est fundamentum bonorum operum, Me (inquit ecclesia) dominus educauit, videlicet lacte prædicationis, & deinde (sic enim recto ordine legendum est) deinde, inquā, in loco pascuæ me collocauit, id est, fecit studere in scripturis. Ibi me regit, scilicet ne prauè intelligam, & nihil mihi deerit, quod intellectui necessarium sit. Quæ autem mensa, quam parasti, inquit, in conspectu meo, aduersus eos qui tribulant me, nisi corpus tuum & sanguis tuus cuius sacramentum sub hæc datum est spiritus sancti donum. [Impinguasti, ait, in oleo caput meum, & calix meus Iohan.20. inebrians, quàm præclarus est.] Nam primo dato spiritus sancti dono, quasi oleo suauiter delibuti sunt apostoli, insufflante illo ac dicente, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, secundo autem quasi fœcundo calice inebriati, fortes facti sunt atq; Act.2. diserti, ita vt dicerentur, Musto pleni sunt isti. His sacramentis parata est domino terra illa, & ille orbis, de quo protinus psalmus XXIII. sic incipit. [Domini est terra & plenitudo eius.] Nam terra hæc, & orbis iste, quæ terra quidē ecclesia est, duplici de causa dicit, tum ꝓpter stabilitatē, tū ꝓpter fœcunditatē, orbis aūt dicitur ꝓpter perfectionē. Et quia nulli ad habitandū in æterna

in æterna ecclesia, sola sufficimt (quæ supra dicta sunt) sacramenta visibilia, sub interrogatione melius insinuat ste. [Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocēs manibus & mundo corde.] Psalmus XXIIII. ordine congruo psalmus Dauid. id est, ecclesiæ pœnitentis oratio est. [Ad te, inquit, domine leuaui animam meam, deus meus in te confido non erubescam, &c.] Orat quippe dominum, vt in bono eam perseuerare faciat, aliquando dei gratiam, aliquando suum meritum prætendendo. Verbi gratia, [Vniuersæ viæ domini, misericordia & veritas.] Psalmo XXV. orat eadem ecclesia dominum, vt per eandem misericordiam & veritatem domini tandem discernatur ab impijs. [Iudica me domine, inquit, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum.] Et vt meritò in futuro discernatur ab impijs, discernit se in præsenti, & dicit. [Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, &c.] Psalmo XXVI. intendit eadem ecclesia perfecta, modum ostendere filius benedictionis, quam in fine præcedentis psalmi promisit, benedicam te, inquiens, in ecclesijs. [Dominus illuminatio mea, & salus mea. Quem timebo?] A quo visibilium seu inuisibilium hostium trepidabo. [Dum appropiant super me nocētes, vt edāt carnes meas?] Nam hoc dictum exaggeratio criminis est, sicut ibi dicitur, Assatum est, iam versa, & manduca. Ostendit etiam, nihil præter vnum debere peti, suo exemplo, [Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini, &c.] Titulus aūt eius talis est, Psalmus Dauid, priusq; liniretur. Et est sensus, Ista operatio est attribuenda Dauid, id est, perfectę ecclesiæ gratias agēti de eo quod accepit priusquam perueniat ad perfectam vnctionem. Hic mittit nos ad historiā 1.Reg.16. Dauid, adhuc in domo patris sui, scilicet in Bethlehē puerulus vnctus, à Samuele cum regem futurum, spiritu sancto sic prælignante. Deinde vnctus est in Hebron, & super tribū Iuda ran- 2.Reg.2. tum regnauit, mortuo Saule, Postea verò tertio vnctus est, quando totius Israelitici populi 2.Reg.5. prouinciam accepit. Quę vnctiones nobis mysticum quid insinuant. Sicut enim tertio vnctus est Dauid, sic quique fideles participes debent esse ternæ vnctionis. Prius in baptismo, vbi spiritus sancti gratia innouantur. Secundo, quando per impositionem manuum episcopi, donis eiusdem spiritus sancti augmentantur. Tertio, in die iudicij, quando eiusdē spiritualis gratiæ perfectam dulcedinem adipiscentur. Non enim credendum, Dauid hunc psalmum, antequam in domo patris liniretur, sed an post illam vnctionem statim, an post secundam fecerit, incertum est. Dehinc à psalmo vigesimo septimo iam quinta perioche sit, cùm ad caput redditur, ad summam fidei, quam de Christi passiōe & resurrectione constare credimus & scimus. [Ad te, inquit, domine clamabo deus meus, ne tilias à me, &c.] Voces quippe capitis nostri sunt orantis, pro resurrectione sua, vt non sit similis descendentibus in lacum, simulq; interponentis damnationem inimicorum sub concessione, qua dicit, [Da illis secundum opera eorū, & secundum nequitiam adinuentionū ipsorum, &c.] Nam quod ait, [Dominus adiutor meus & protector meus, & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum, & refloruit caro mea.] Certissima post orationem resurrectionis enuntiatio est, in qua videlicet refloruit caro eius, quæ cùm de radice Iesse floruisset, sub flagellis & opprobrijs defloruisse visa fuerat. Hoc eius clamore audito, propheta repente psalmo subsequenti, id est, vicesimooctauo, conclamat. [Afferte domino filij dei, afferte domino filios arietum, &c.] Hoc enim dicendo communiter omnes fideles adhortatur, vt imitando illum, semetipsos deo offerant, ammonens perfectos velut arietes, vt perseuerent & augmententur, alios verò velut filios arietum, vt bene operando ad oblationem eiusdem sacrificij cito promoueantur. Inscribitur autem sic, Psalmus Dauid in consummatione tabernaculi. Mittitq; nos ad historiam, quia sicut Dauid post receptionem 2.Reg.6. arcæ sublatæ à Philistæis, tabernaculum domino ad adorandum & sacrificandum instituit, sic quique fideles, post fidei catholicæ perceptionem semetipsos præparare debent tabernaculum sanctificationis, in quo deo offerant sacrificium laudis, videlicet fidem, spem, & dilectionem. Et hic quidem prophetæ clamor voces interrumpit, quas præcedente psalmo dare cœperat in persona Christi. Verum psalmo sequenti, id est, XXIX. ad causam vel sensum eundem recurrit, & peragit sic. [Exaltabo te domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me, & cætera.] Agit enim ipsum caput, de sua operatione, & æterna remuneratione. Hortatur etiam fideles, vt suo exemplo psallentes domino, & confitentes, ad eandem lætitiam peruenire mereantur. Intitulatur autem sic, Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid. Hic titulus mittit nos ad historiam. Quia sicut Dauid impensa & apparatu suo templum domino ædificauit, & postea cum iucunditate & solennibus verbis, ad laudem domini dedicauit, sic corpus Christi, secundum singularem natiuitatem sine peccato ædificatum, & per resurrectionem in æterna impassibilitatis & immortalitatis gloria est dedicatum. Dedicatæ domus immutati, & iam vltra nō moriturhominis deifici, voces istæ sunt. [Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti m.] Item. [Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.] Ac deinceps, [Conscidisti saccū meū, & circundedisti me lætitia, &c.]

Amplius atq; prosusus causam eandē subsequens idē tricesimus psalmus exponit. [In te dominę

Universidad de Deusto
Biblioteca

domine speraui, non confundar in æternum.] Nam quòd hæc illius verba sint, ipse vniuerso
Luce.23. orbi auditum & notum fecit, clamando voce magna, Pater in manus tuas commendo spiritũ
meum. Ipse igitur est, qui secundum formam serui sperauit in Deum, vt non confunderetur in
æternum, quemadmodum illum inimici confundere voluerunt, iuxta quorũ æstimationem,
Matth.27. [Factus sum, ait, tanquam vas perditum, quoniam audiui vituperationem multorum.] Ver-
bi gratia, dicentium, Vach qui destruit templum dei, saluum fac temetipsum. Habet autẽ hic
psalmus in titulo sic, In finem psalmus Dauid pro extasi. Pro extasi, inquit, id est, pro conside
ratione profundissimi intellectus Christi, de reparatione humani generis, quam per mortem
& resurrectionem suam disposuit, qui intellectus omnem intellectum creaturarum excedit.
Luce.23. Postquam autem dixit, [In manus tuas commendo spiritum meum.] Et sic spiritũ tradidit,
Iohan.19. vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò sanguis eius & aqua effluxerunt, qua vi-
delicet effusione, omnes electos ab origine mundi, à peccatis emundauit & baptismum nobis
in remissionem peccatorum condidit. Sequitur ergo psalmus XXXI. eos omnes beatificãs,
quos ille sanguis & illa aqua per fidem contingit. [Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniqui-
tates, & quorum tecta sunt peccata.] Psalmi huius titulus hic est. Huic Dauid intellectus. Et
est sensus. Eiusmodi qualis est ille, qui in hoc psalmo loquitur, attribuendus est intellectus &
is intelligens meritò est dicendus. Nimirum talis erat, & tales non esse volebat, cùm ad Ro-
Rom.4. manos scribens diceret Apostolus, Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iu-
stificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositũ gratiæ dei, sicut & Da-
uid dicit, beatitudinem hominis, cui deus accepto fert iustitiam sine operibus. Beati quorum
remissæ sunt iniquitates, &c. Isti sunt iusti, quondam impij, nunc autem per hanc fidem iustifi-
cati, quibus hic psalmus in conclusione dicit, Lętamini in domino, & exultate iusti, & gloria-
mini omnes recti corde. Eundem nihilominus sequens, id est, XXXII. psalmus dicit, [Exul-
tate iusti in domino, rectos decet collaudatio.] Primi vel principes horum iustorum atq; re-
ctorum quos laudatio decet, quorum in ore speciosa laus est, apostoli fuerunt. De quibus hic
psalmus, [Verbo, inquit, domini cœli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.]
Verbo, inquam domini, id est, per filium dei, per præsentiam filij Dei, firmati sunt isti cœli, &
omnis virtus eorum, firmata est spiritu oris eius, spiritu eiusdem filij eius, qui bene dicitur os
Esaiæ.25. domini, quia per eum deus pater locutus est, sicut propheta dicit, Os enim domini locutum
est. Isti priores maximè exultauerunt, verè beati, quia remissæ sunt eorum iniquitates, &
Iohan.16. tecta sunt eorum peccata, & eorum tristitia versa est in gaudium, iuxta promissum, dicẽtis, Ite-
rum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.
Idcirco firmati sunt, vt per eos faceret dominus, quod subiunctum est. [Congregans sicut in
vtre aquas maris.] Id est, amaricantes populos, in vnitate fidei, & cætera vsque ad finem psal
mi. Sequentis, id est, tricesimiterrij titulus talis est, Psalmus Dauid, cùm immutauit vultum
1.Reg.21. suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abijt, iuxta historiã Dauid mutauit vultum suũ,
simulans se arreptitiũ coram Achis rege Geth, ad quem fugerat, timens inuidiam Saulis. Sed
cùm hic etiam virtuti eius inuideret, timuit eum Dauid, & (vt dictum est) immutauit vultum
suum coram eo, & sic dimissus abijt. Sciendum verò est, Achis fuisse propriũ nomen regis il-
lius, ad quem fugit Dauid, qui etiam Abimelech dicebatur, quod erat cõmune nomen omniũ
regum illius terræ, vt Pharao Aegyptiorum, & Cæsar Romanorum, quæ omnia nobis my-
sticum quid insinuant. Quòd enim Dauid vultum suum coram Achis immutauit, significat,
quia Christus veteris ritum sacrificij in nouum conuertit coram Iudæis. Achis enim interpre-
tatur, quid est hoc, & significat ignorantiam, per quem Iudęi bene intelliguntur, in quibus te-
nebræ & ignorantia plurimum vigebant, apud quos cùm à pharisæis & summis sacerdotibus
& scribis accusatus ad mortem quæreretur, in porta ciuitatis manentibus tympanizauit, id
est, apostolis in fide iam positis, quæ introitus est cœlestis Hierusalem, sonum dulcem de tym
pano protulit, doctrinam scilicet carnis suæ mortificandæ. Vel si dixerimus coram Abime-
lech, significatio manet eadem. Abimelech enim, regnum patris mei interpretatur, per quem
similiter denotantur Iudæi, in quibus regnabat Dauid, qui secundũ carnem pater Christi di-
Matth.15. cebatur, eo quòd de parentela eius nasci dignatus est. Vnde in Euangelio, cęcum dixisse legi-
mus, Fili Dauid miserere mei. Quòd verò Abimelech dimisit Dauid, & ipse abijt, significat
transitum Christi ad gentes, per apostolos, cùm eum dimiserunt Iudæi, & ipse abijt, significat
Iohan.6. crificium prędicauit, dicens, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meũ,
non habebitis vitam in vobis. Quod multi audientes, abierunt retrorsum, etiam ex discipulis,
dicentes, Durus est hic sermo, Et quis potest eum audire? Igitur iustorum præcedenti psalmo
exultantium, id est apostolorum nouo sacrificio, noui testamenti carne & sanguine os plenum
habentium voces istæ sunt. [Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore
meo.] Ac deinceps, [Gustate & videte, quoniam suauis est dominus, beatus vir qui sperat in
eo.] Gustate, sumite ipsum sacrificiũ, & tunc videte, tunc intelligite, scilicet in rei reperientia,
quoniam

quoniam suauis est dominus, quoniam cibus delectabilis est dominus, & hoc sperent omnes,
quia [beatus vir qui sperat in eo.] Psalmus tricesimusquartus, in hæc verba cõsequitur, [Iu-
dica domine nocentes me, expugna impugnantes me.] Hæc & cætera psalmi caput nostrum
Christus de Iudæorum damnatione non orando, sed diuino iudicio concedendo, dicit, Et re-
ctè his psalmis qui præmissi sunt, iste ordine succedit. Vbi enim domino Iesu glorificato, iusti-
ficati per fidem in sanguine eius exultauerunt iusti, traditumq; sibi gentibus proposuerunt ri-
tum noui sacrificij, continuò Iudæi, Christum nocentes atque impugnantes, iudicati atq; ex-
pugnati sunt, perdito templo, & amissa terra, cuius in iracundia iuxta hunc psalmum loquen
tes dolos cogitabant, dicendo, Ne fortè veniant Romani, & tollant nostrum & locum & gen Iohan.11.
tem. Nimirum & vsque hodie, in iracundia eiusdem terræ loquentes dolos cogitant, nimio
quippe feruntur odio, vt nec nomen Christi audire sustineant, non ignorantes licet negitent,
quia propter sanguinem eius perdiderunt terram. Rectè igitur hic psalmus subsequitur, Iudi
ca, inquiens, domine nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma & scutũ, vi-
delicet Romanorum Titi & Vespasiani imperatorum, Et exurge in adiutorium mihi, vt ab-
ducantur in omnes gentes captiui, ne remanẽte illis loco, gente, & pulchro templo, maius fiat
scandalum Euangelicæ fidei. Nihilominus & hic psalmus tricesimusquintus, rectè subsequi-
tur, Dixit iniustus, vt delinquat in semetipso, non est timor dei ante oculos eius.] Videlicet
quasi quæreres, cur sic ille populus iudicatus, expugnatus est, ipsa tibi hoc psalmo iustitia re-
spondet, quia iniustus est, quia dixit, qui præmeditatus est, quia scienter proposuit, vt delin-
quat in semetipso. Vnde & excusationem non habet de peccato suo, quoniam non ignoran- Iohan.15.
ter deliquit, sed dolose egit in conspectu eius, scilicet dei, cuius ab oculis suis, timorẽ abiecit,
hoc modo, vt inueniatur iniquitas eius ad odium, &c. Nam erga illos qui peccata sua consi-
tentur, & pœnitentiam agunt. [Domine, inquit, in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque
ad nubes, & reliqua.] Et infelices quidem Iudæos mente & corpore captiuos atq; iudicãte &
expugnante deo, in omnes gentes dispersos, non est cur Christianus æmuletur, veruntamen
multi sunt impij, tam diuites, tamq; potentes, vt eos infirmus aliquis æmulari potuerit. Se-
quitur ergo psalmus tricesimussextus, dicendo sic, [Noli æmulari in malignantibus, neq; zela-
ueris facientes iniquitatem. [Quare?] [Quoniam tanquam fœnũ velociter arescent, & quem-
admodũ holera herbarũ citò decident.] Inscribitur autem sic, Psalmus ipsi Dauid, id est, ope-
ratio ista est attribuenda Christo vero Dauid, agenti in hoc psalmo de institutione fidelium.
Nam hæc & cætera Psalmi, dicendo dehortatur eos, ne de malorum prosperitate indignẽtur,
nec eorũ iniquitatem imitentur, cùm sit transitoria & breuissima, sed potius sperent in domi-
no, quæ recta sunt faciendo, per ea enim & in præsenti protegentur, & in futuro cum deo coro-
nabuntur. Psalmi tricesimiseptimi titulus hic est, Psalmus Dauid, in rememoratione sabbati.
Et est sensus, Ista operatio attribuenda est Dauid, id est, Christo, facta propter memoriã æter-
næ quietis, quæ significatur per sabbatũ. Sabbatum enim requies interpretatur. Orat autem
caput nostrum in hoc psalmo, pro his pœnitentibus qui futuri sunt, siue ante baptismum, siue
post, quadam affectione in persona sua, loquens de illis, Ostendit etiã multas causas, quare pro
eis orandum sit, tum quia grauiter peccauerunt, & plurimũ inde contristantur, tum quia pro
eis passus est, tum etiã quia imitatores eius passionis esse, parati sunt. [Domine (inquit) ne in
furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Quoniã sagittæ tuæ infixę sunt mihi, &c.]
Me & meis ait, Pro eo vt dicat meos & meis. Nam caput corporis ipse est, membra aũt omnes
electi. Et hoc quidem Psalmo pro pœnitentibus orat, compatiendo infirmitatibus nostris, &
condolendo his, qui ignorant & errant, vtpote tentatus per omnia pro similitudine absq; pec
cato. Sequenti aũt, id est, tricesimooctauo, suũ iustis exemplũ cõmendat. [Dixi (inquit) cu-
stodiã vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiã, cùm consisteret pec-
cator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, &c.] Hoc exemplum iustis
quoq; imitandũ est. Nam & iuxta aliam Prophetam, Cultus iustitiæ silentiũ. Quòd si à bonis Esa.32.
& ędificationum colloquijs interdũ propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis à ma-
lis propter pœnã debet taceri? Veruntamen ne obstinatè nimis, & indiscretè taceamus, con-
tinuò subiũxit, [Et dolor meus renouatus est, &c.] Sicut (inquit) prius peccabã nimis loquen-
do, ita modo nimis tacendo. Bene igitur habet in titulo, In finem pro Idithun canticũ Dauid,
Idithun transiliens interpretatur. Significat autem titulus hic, canticum Dauid illis cãtari, qui
ad virtutes transilierunt à vitijs, vsq; ad moderamen linguæ, à temporalibus vsq; ad finem illã
vltra quem transiliendũ nõ est, vsq; ad æternitatẽ, quæ Deus est, quam qui adeptus fuerit, nihil
vlterius quæret. Sexta iam periocha, id est, psalmo tricesimonono Christus dicit, secundum
formam serui. [Expectans expectaui dominum, & ipse intendit mihi.] Hic enim Propheta ad
fidei nostræ principiũ, id est, ad passionem eius redit, quod maximè versiculus iste innuit. [Sa-
crificiũ aũt & oblationem noluisti, aures autẽ perfecisti mihi. In capite libri scriptũ est de me,
vt facerem voluntatem tuam deus meus volui.] Noluisti (ait) sacrificium & oblationem quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipiebatur in lege offerri,aures autem,id est,intellectũ,vt solus intelligerem,cur illa nolles,quid tu velles, perfeciſti mihi. [Tũc dixi,ecce venio.] Ecce incarnatus ſum,paratus vt faciam voluntatem tuam. [Sicuti in capite libri ſcriptum eſt.] Id eſt, ſicut in ſapientia tua perſonaliter mihi vnita,diſpoſitũ eſt. Nihilominus Pſalmo ſequenti,id eſt,quadrageſimo de eiuſdem ſuæ paſſionis humilitate dicit. [Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem in die mala liberabit eum dominus.] Quis enim alius hic dicit. [Homo pacis meæ,in quo ſperabã, qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem, tu autem domine miſerere mei,& reſuſcita me,& retribuam eis.] Nempe de hoc dubitare ipſe nõ ſinit qui cum dixiſſet, ſub ipſo paſſionis articulo,Ego ſcio quos elegerim,continuò ſubiunxit,Sed vt impleatur ſcriptura,Qui manducat mecum panem,leuabit cõtra me calcaneum ſuum. Ipſe igitur qui eum diues eſſet,egenus & pauper pro nobis factus eſt,& in fine præcedentis pſalmi,dixit,ego autem mendicus ſum & pauper,dominus ſollicitus eſt mei,& hic in principio ſequentis, Beatus qui intelligit ſuper egenũ & pauperem,& cætera,oſtendens & damnationem miſeriamq; eorum,qui ſcandalizantur in eo, reputantes eum tantum egenũ & pauperem,id eſt, hominem, & illorum beatitudinem,qui non ſcandalizantur in eo, credentes eum eſſe verum hominem, & verum deum. Pſalmo quadrageſimoprimo dicunt filij Chore. [Quemadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarũ,ita deſiderat anima mea ad te deus.] Sic enim habet in titulo, In finem intellectus filijs Chore. Et eſt ſenſus, Intellectus deſignatur his ſubſequentibus vocibus aſcribendus filijs Chore,id eſt, imitatoribus crucifixi domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per ipſam imitationem tenduntin finem,id eſt,in conſummatũ bonum, vltra quod nihil eſt appetendũ. Chore enim interpretatur caluitiũ, & ponitur pro ipſo loco,vbi dominus fuit crucifixus, qui Hebraicè dicitur Golgatha,Latinè aũt Caluariæ. Veruntamen propter eandem interpretationem,competentius poſuit Chore,quàm nomen ipſius loci,quia & perſona fuit,& multos ſi lios habuit Igitur filij Chore,id eſt,imitatores crucifixi,egeni & pauperes ſupradicti,qui ſuper paupertatẽ humanitatis eius,intelligũt diuitias diuinitatis eius,dicunt omnes,dicunt ſinguli. Quemadmodum ceruus conſumpto ſerpente ſumma agilitate, deſiderat venire adfontes aquarũ,valdè ſitiens, tanto deſiderio, tanta feſtinatione æſtuat anima mea hauſto veneno diaboli per multas tentationes carnis, venire ad te potandũ,& tibi comparticipandũ, vt ſic iuueneſcat facta tibi conformis qui es fons aquæ frigidæ & indefinentis. In quo eſt omnis plenitudo iucunditatis.Hæc dicenti primum fonte baptiſmi refrigerari conuenit.Dicit enim in ſequentibus eiuſdem Pſalmi, [Propterea memor ero tui de terra Iordanis.] Id eſt, ex eo, quòd ſum terra Iordanis facta per baptiſmũ irrigua & fertilis,quæ prius erã arida & ſterilis. Pſalmo quadrageſimo ſecundo, quælibet fidelis anima dicit, [Iudica me deus & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta &c.] Superius locuti ſunt martyres illi qui patiebantur ab extraneis tribulationes,referendo ſuum deſiderium,hæc verò orant generaliter omnes fideles,tam martyres quàm confeſſores,qui commixti ſunt in area cum paleis,id eſt,qui patiũtur probra & tribulationes ab illis qui intra eccleſiã ſunt falſis Chriſtianis,& cupiunt diſſolui,& eſſe cum Chriſto,vt in futuro à maſſa infidelium, cum quibus hic in area Eccleſiæ commixti ſunt,diſcernantur,ſicut grana à paleis,& hic cito eripiantur ab illis. Pſalmi quadrageſimitertij verſiculo Apoſtolus vtitur iic,Quis nos ſeparabit à charitate Chriſtiẽ Tribulatio,an anguſtia,an perſecutio,an fames,an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut ſcriptum eſt, Quia propter te mortificamur tota die,æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Igitur voces iſtæ, [Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annuntiauerunt nobis opus quod operatus es in diebus eorũ,in diebus antiquis.] Voces ſunt perfectorũ martyrũ, vel admirantiũ, cur non cito faciat deus in diebus eorũ,ſicut fecit in diebus patrũ antiquorum. [Manus tua inquiunt, gentes diſperdidit,& plantaſti eos,afflixiſti populos,& expuliſti eos.] Hoc nempe morientes deſiderabant martyres,vti eadem manus domini, cito diſperderet gentes,id eſt, impios gentiliter viuentes,& plantaret fideles,ita vt vbique terrarum pacificè fides Chriſtiana floreret.At nunc, [Vendidiſti(aiunt) populum tuum ſine pretio, & non fuit multitudo in cõmutationibus eorum.] Quod eſt dicere,Et tuos occidi permiſiſti,& ex illis nullã acquiſiſti. Sane ſi quos acquiſiſti,non tamen digna commutatione eſt factũ, quia non fuit multitudo in commutationibus eorum. Vbi mille interficiebantur, vix duo aut vnus conuertebantur. Sed nunquid ſic fruſtra ingemuerunt? Nunquid vanè deſiderauerunt? Non vtiq;,nam exurgente domino,qui videbatur dormire,Gentiles impij cum Idolis ſuis diſperditi ſunt,& multitudines credentiũ ex plantatione martyrum,mundũ impleuerunt. Bene ergo hic Pſalmus hũc habet titulũ, In finẽ filijs Chore,ad intellectũ. Et eſt ſenſus,Hæc verba ꝓponuntur filijs Chore, tendẽtibus in finẽ.i.imitatoribus crucifixi,tendẽtibus in cõſummatũ bonũ. Preponitur(inquam)ad intellectũ,ad hoc vt intelligant,quid ſignificet quòd deus cum patribus antiquis tã benignè egit,iſtos aũt econtrario permittit tribulari,& eſſe in omnibus miſerijs. Pſalmo quadrageſimoquarto,Deus pater iuuiſſime intonat. [Eructauit cor meum verbum bonum,dico ego opera mea regi.] Hæc tam ſepti-

Iohan.13. 1.Cor.2.

Iohan.19.

Philip.2.

ſam ſeptima fidei noſtræ recapitulatio eſt,cæteris altior. Nam idem eſt,quod Euangeliſta Iohannes contra perfidiam hæreticorum,qui Chriſtum ex Maria ſumpſiſſe initium dixerũt,reclamans,In principio(inquit) erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus erat verbũ. Ac deinceps,Et verbum caro factum eſt,& habitauit in nobis. Et vidimus gloriam eius. Idẽ (inquam)pater loquitur,Eructauit(inquiens) cor meum verbum bonũ,id eſt,protulit ſecretã eſſentia mea verbum bonum,ego ex meipſo eſſentialiter genui filium,deus deum, bonus bonum,bonum(inquã) ſicut ego bonus ſum,quia nemo bonus, niſi vnus deus. De incarnatione huius verbi,de qua & Euangeliſta,Et verbum(inquit) caro factũ eſt,& habitauit in nobis, ſub inde magno affectu ſpiritus propheticus dicit. [Speciosus forma præ filijs hominum,diffuſa eſt gratia in labijs tuis,&c.] Habet aũt in titulo hic Pſalmus,In finem pro his qui commutabuntur filijs Chore,id eſt,fidelibus crucifixi,ad intellectum canticũ pro dilecto. Et eſt ſenſus, Hoc canticum arcanum & myſticum proponitur filijs Chore,id eſt,fidelibus crucifixi,quos genuit in paſſione,ad hoc vt intelligere ſatagant illa arcana & ſecreta, quæ continentur in hoc Cantico,Agit etiam pro dilecto,id eſt,de domino Ieſu Chriſto ſingulariter dilecto. Vnde dicitur, Hic eſt filius meus dilectus. Ideo vocatur iſte tractatus Canticũ,quia de nulla re magis eſt iucundandum. Eſt enim epithalamium, id eſt,carmen nuptiale,quod proponitur in nuptijs ad delectandum, quo pater loquens in Propheta, filium ſuum commendat ſecundum humanam & diuinam naturam,ſponſam quoq; quam ei copulandam præuiderat. [Adſtitit regina (inquit) à dextris tuis in veſtitu deaurato,circundata varietate.] Ad ipſam aũt. [Audi filia & vide,& inclina aurem tuam.] Pſalmo ſequenti,id eſt,quadrageſimoquinto,hi per quos prædicata, vel quibus primis prædicata eſt illa,quæ præcedenti Pſalmo continetur fides,ſemetipſos ponũt in exemplum alijs,ne in tribulationibus deficiãt,qui licet vera,& vtilia prædicaſſent,multis tamen contumelijs ignominioſe ſubditi fuerunt. [Deus(inquit) noſter refugium & virtus,adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.] Inſcribitur aũt ſic,in finem filijs Chore pro arcanis ait,Videlicet iudicijs, de quibus ait, [Propterea non timebimus dum turbabitur terra,& transferẽtur montes in cor maris.] Arcano quippe iudicio factum eſt, vt ad prædicationem Euangelij turbarentur Iudæi,& transferrentur Apoſtoli de terra illa quondã ſtabili,in cor maris,id eſt,in mediũ gentium. Vnde & admirans Apoſtolus dicit, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei,&c. Et illi quidem montes,id eſt,Apoſtoli primum conturbati & afflicti ſunt turbatis aquis populorum,ſed. [Fluminis impetus(inquit) lætificat ciuitatem dei.] Fluminis(inquam) impetus,id eſt,abundans gratia ſancti ſpiritus,ipſos Apoſtolos lætificat. Pſalmus quadrageſimus ſextus, recto & pulchro ordine vniuerſas continuò gẽtes alloquitur. [Omnes gẽtes plaudite manibus.] Subaudĩtur,ad quas turbata terra tranſlati ſumus,ad quas repellentibus nos Iudæis conuerſi ſumus. [Plaudite(inquit) manibus.] Cum lætitia bene operamini. [Iubilate deo in voce exultationis.] Quare? [Quoniam dominus excelſus terribilis,rex magnus ſuper omnem terram, Elegit nobis hæreditatem ſuam,ſpeciem Iacob quã dilexit.] Sicut enim Eſau qui prior natu erat,à Deo reprobatus eſt,ſic Iſraeliticus populus qui prius quadam familiaritate,deo acceptabilis erat,nunc reiectus eſt, & benedictionem recepiſtis vos Gentes, Pſalmus quadrageſimuſeptimus, pulchrè nihilominus præcedentibus ſuccedit,dicendo ſic,[Magnus dominus & laudabilis nimis,in ciuitate dei noſtri,in monte ſancto eius.] Intendunt nanq; Apoſtoli hoc Pſalmo,laudare dominum noſtrum & ciuitatem eius,fundatam vtroq; pariete,Iudæorum ſcilicet ac gentiũ. Nam hoc eſt quod dicit, [Montes Sion,latera Aquilonis,ciuitas regis magni.] Montes Sion pro quadã dignitate dicũtur Iudæi,latera verò Aquilonis,Gentes collateranæ Aquilonis,id eſt,diaboli,qui à feruore dilectionis frigidus manſit. Titulus eius talis eſt,Pſalmus cantici filiorum Chore, ſecunda ſabbati,id eſt, iucunditas Apoſtolorum à tempore dominicæ reſurrectionis vſq; in finem ſeculi. Diciturq; ſecunda ſabbati,iuxta comptũ Hebræorum,qui omnes dies computant à ſabbato.

Pſalmo quadrageſimooctauo,itidem filijs Chore,dicit Dauid, dicunt Apoſtoli,qui ſunt vt Dauid manſortes, CHRISTI fidelibus. [Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbẽ &c. Intendũt aũt in hoc tractatu, omnibus in fide exiſtentibus cuiuſlibet conditionis ſint,parabolicè oſtendere,quibus & ꝓpter quid in die iudicij timendũ ſit, vt his cognitis,& ſic per dei adiutorium deuitatis,tunc temporis valeant eſſe ſecuri. Amplius aũt pſalmo ſequenti.i.quadrageſimonono,timorem eiuſdem futuri iudicij, Aſaph annuntiare intendit. [Deus deorum(inquit) dominus locutus eſt.] Locutus eſt. [Et vocauit terram.] Scilicet ad fidem ſuã primo aduentu veniens occultus, nam ſecundo idem deus manifeſtè veniet. [Deus noſter & non ſilebit,ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tẽpeſtas valida]. Tunc dicet peccatori. [Hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti iniquè, quod ero tui ſimilis &c.] Curſibus iſtis atq; recurſibus,pulchrius nihil eſt,quibus propheticus ſpiritus, à primo vſq; ad finem,i.vſq; ad ſecundum aduentum currit & recurrit ſepties, prudenter auditoris animũ per multa fidei documẽta,quaſi per ampliſſima terrarũ ſpacia ducẽs ac reducẽs,atq; vtiliter exer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ęens. Vias eius quisquis bene cognouerit, falli vel abduci à fide non poterit. Iudæus fidei Chri
stianæ aduersarius, si se obuium immerserit cito capiendus est, cito corruet, vt hoc quoq; mo
Deut.28. do illa in eum maledictio compleatur, qua dictum est, Tradat te dominus corruentem ante
hostes tuos. Per vnam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias. Quinquagesimus
tandem Psalmus, qui peccatorum remissionem poscit, rectissimè ponitur quali iubileus fidei.
Hoc nanq; Psalmo illud poscimus propter quod credimus, propter quod in CHRISTO cre
dentes baptizamur. [Miserere (inquit) mei deus.] Ac deinceps, [Ecce enim in iniqtatibus con
Rom.5. ceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.] In iniqtatibus (inquit) subauditur primo
rum parentū. Et quod dicit de se, de alijs intelligendū est, In Adam enim omnes peccauimus.
Nam mors in omnes pertransijt, inquit Apostolus, Titulus Psalmi talis est. In finem Psalmus
Rom.7. Dauid cum venit ad eum Nathan Propheta, quādo intrauit ad Bethsabee. Nota historia est,
quòd Dauid Bethsabee vxorem Vriæ, tulit, & ipsum interfecit gladio filiorum Ammon. Pro
hoc peccato orat, simulq; orando, de vniuersali peccatorum remissione propherat. [Asperges
me (inquiens) domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor.] Hyssopo
nanq;, quæ herba est humilis, & deponit rumorem pulmonis. Asperges me (ait) id est, munda
Rom.7. bis me, in fide humilitatis passionis CHRISTI. Media Psalmorum, id est, quinquaginta Psal
mi, ad illum maximè hominis statū mediū respiciūt, de quo Apostolus, sub persona infirmo
rum, & adhuc dubio certamine pugnantiū condelector (ait) legi dei, secundū interiorem homi
nem. Video aūt aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Renati nanq;
& per fidem CHRISTI præteritorum remissione peccatorū accepta, nondū securi sumus,
quippe qui cum hoste pugnā certamenq; ingredimur. Planè illic spe pariter & metu opus est.
Igitur in hoc Psalmorū medio ad spem, quæ ad fidem necessaria est, nos vocari competenter
aduertimus, atq; idcirco repetitiones nō à primo, vt hactenus, sed à secundo CHRISTI fieri
aduentu. Primum psalmus quinquagesimus primus, contra Antichristum inuehitur, & dicit.
[Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate?] Ac deinceps. [Propterea deus destruet
te in finem.] &c. Illo destructo videbūt iusti & dicent singuli. [Ego aūt sicut oliua fructifera, in
domo dei speraui in misericordia dei in æternū, & in seculum seculi. Confitebor tibi in seculū
quia fecisti, & expectabo nomen tuum quoniam bonum est, in conspectu sanctorū tuorum.]
1.Reg.22. Hæc loquitur Dauid in persona iusti, contra Doeth Idumæum qui ministerium egerat Anti
christi. Sic enim habet in titulo. In finem intellectus Dauid, cum venisset Doeth Idumæus, &
annuntiauit Saul, dicēs, Venit Dauid in domū Abimelech. Et est sensus, Intellectus propheræ
est in hoc Psalmo loqui de aduentu Antichristi, qui multorū corda commouens, persequetur
& occidet fideles CHRISTI. Sed ideo ad historiā nos mittere voluit, vt quod historicè scri
ptum est, ostenderet spiritualiter debere intelligi. Psalmi quinquagesimi secundi, titulus hic
est, In finem pro Amalech, intellectus Dauid. Nota aūt historia est, quòd Dauid fugiēs Saulem
venit ad Achis regem Geth, & sub eo militauit, vxoribus ac filijs collocatis in parua ciuitate
1.Reg.27.30. Sicelech. Veneruntq; Amalechitę, & incenderūt ciuitatem, abstuleruntq; vxores & filios Da
uid. Quo audito Dauid persecutus est latrunculos illos, & liberauit captiuos. Sicelech, inter
pretatur conuersio, & significat ecclesiā, in vxoribus sanctas animas, per filios, bona opera, per
Dauid intelligimus CHRISTVM. Sciendum verò Dauid habuisse eundem intellectū in hoc
Psalmo, quē habuit cum prius ipsum composuit, sed ideo repetijt, quia quod historicè ab A
malechitis sibi contigit, spiritualiter in CHRISTO, & in ecclesia futurū intellexit. Nam ipse
Amalech insipiēs. Iudæus siue hæreticus est quicunq; blasphemando CHRISTVM, dicit in
corde suo, non est deus. Contra hūc sapiētis cuiusq; animā confortat spes, vt dicat, [Cum con
uerterit deus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lętabitur Israel.] Sicut in iam dicto
Dauid facto præfiguratum est. Psalmi quinquagesimi tertij titulus, In finē in carminibus in
tellectus Dauid cum venissent Ziphei, & dixissent Saul, Nonne Dauid absconditus est apud
1.Reg.22. nos? Hæc quoq; historia nota est. Et notandū, quod illic scriptū est, Quod cum audisset Saul,
persecutus est Dauid. Porrò Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul, attamen cōtra spē
suam euasit, & ascēdens inde habitauit in locis tutissimis. Titulo tali præmisso dicit, [Deus in
nomine tuo saluū me fac.] Et cætera. Hoc igitur exemplo, quisquis videt aliā legē in membris
suis, repugnantē legi mentis suæ, nō desperet se posse euadere de manu Saul, id est, mortis siue
diaboli, de manu Zipheorū, id est, florentiū, subauditur vitiorū, sed oret inuocans nomen do
mini, donec habitet in locis tutissimis gratię dei, liberatus de corpore mortis. Psalmus quin
quagesimus quartus, oratio est capitis nostri agentis de pśenti Iudæorū repulsa, & dānatione
æterna, & de assumptione Gentiū, & de securitate fidelium in ęternū. Inscribitur aūt sic, In finē
in carminibus intellectus ipsi Dauid. Et est sensus, Intellectus huius Psalmi, attribuendus verò
Dauid CHRISTO, perseueranti in finē vel consummationē obedientię suæ, Et hoc in carmi
nibus, id est, in incunditate. Accipiat itaq; quisq; fidelis documēta spei ab exēplo huius dicētis.
Et dixi, [Quis dabit mihi pēnas sicut colūbę. Et expectabā eum, qui saluū me fecit à pusillani
mitate

mitate spiritus, & tempestate.] Ac deinceps. [Iacta super dominū curam tuam, & ipse te enu
triet, non dabit in æternum fluctuationem iusto.] Iremq;. [Viri sanguinū & dolosi, non dimi
diabunt dies suos, ego aūt sperabo in te domine.] Itidem sequenti Psalmo, id est, quinquage
simo quinto dicat exemplo eiusdē capitis sui. [Miserere mei deus, quoniā conculcauit me ho
mo.] Ac deinceps. [Ab altitudine diei.] id est, à potentia, quæ desuper datur impugnantibus
me. [Timebo, ego verò in te sperabo. In deo laudabo sermones meos, in deo speraui, non ti
mebo quid faciat mihi caro.] Item. [In deo laudabo verbum, in domino laudabo sermonem,
in deo speraui, non timebo, quid faciat mihi homo.] Psalmi eiusdem titulus hic est, In finē pro
populo qui à sanctis longe factus est, in tituli inscriptione, ipsi Dauid, cum tenuerūt Allophyli
eum in Geth. Pro populo nanq; qui à sanctis lōge. i. valde dissimilis factus est, agit in hoc Psal- 1.Reg.21.
mo CHRISTVS, in tituli inscriptione, videlicet quando dixerunt, Noli scribere rex Iudęo- Iohan.18.
rum, sed quia ipse dixit. Rex sum Iudæorum. Cum tenuerunt eum in Geth, id est, in pressura
tribulationum, facti quidē prius Allophyli, quod interpretatur alienigenæ, sed postea creden
tes saluifacti sunt. Psalmi quinquagesimi sexti, titulo spiritus sanctus dicit, In finē, ne corrum
pas, ipsi Dauid, in tituli inscriptione, cum fugeret à facie Saul, in spelunca. Inscriptio tituli no
stri Dauid, qualis sit, dictū iam est, & omnes nouerūt, IESVS NAZARENVS rex Iudæorū,
O tu ergo quicunq; fugis à facie Saul, à facie diaboli, vel mortis, aut cuiusq; vitij. Verbi gratia, 1.Reg.22.
iuxta Apostolū dicentē, Fugite fornicationem, ne corrumpas hunc titulū, imò ne corrumpas 1.Cor.6.
teipsum destruendo in te, quod dicitur rex Iudæorum. Quid enim est, rex Iudæorum, nisi rex
confessorum? Confitere igitur peccata tua, vt sis regis huius regnū, & die secundū eius exem
plum, speràs in IESVM NAZARENVM, id est, saluatorem sanctum regem tuū. [Miserere
mei deus, miserere mei, quoniā in te confidit anima mea. Et in vmbra alarum tuarū sperabo,
donec transeat iniquitas.] Quod est dicere, iuxta Apostolum, tam diu pugnabo contra legē
quæ est in membris meis, donec veniat, quæ me liberet de corpore mortis huius, gratia dei,
quæ cum venerit, dices, [Misit deus misericordiā suā, & veritatē suam, & eripuit animā meā
de medio catulorum leonum.] Subauditur quomodo eripuit caput meum, regē meū, de me
dio filiorum hominum, quorū dentes arma & sagittæ fuerunt. Item psalmi quinquagesimi
septimi titulus, In finem ne disperdas. Dauid in tituli inscriptione. Sicut supra dictū est, ne di
sperdas in te titulum regis Iudæorum. Sed quidē [Si verè vtiq; iustitiam loquimini (ait) recta
iudicate filij hominū.] Nō dicatis, iusti sumus. [Etenim in corde iniqtates operamini in terra,
insustitias manus vestræ cōcinnant.] Nisi dicatis, peccatores sumus, & iustificari nō possumus,
nisi per vnū hominē IESVM CHRISTVM disperdidistis hunc titulū, nec attinet ad vos qd
dicitur rex Iudæorū. Item, si dicatis, peccatores quidē sumus, sed fata hoc fecerunt, stellæ hoc
fecerunt, nequaq; iustitiā loquimini, nequaq; recta iudicatis filij hominū. Eiusmodi, [Peccatores
abalienati sunt à vulua, errauerunt ab vtero, locuti sunt falsa.] Videlicet dū deū accusant, secq;
defendunt. Idcirco. [Deus conteret dentes eorū in ore ipsorū.] Nihilominus iuxta eundē sen
sum titulus psalmi quinquagesimi octaui. In finē ne corrumpas ipsi Dauid in tituli inscriptiōe,
quando misit Saul ad custodiendā domū eius, vt interficerēt eum. Itaq; quotiescunque miserit
Saul, quotiescunq; miserit diabolus, & obsederit tot satellitibus, quot vitijs corporis vel carnis
tuæ domū, vt interficiat te, qui immisit Iudæos, vt interficerēt Christū, ne desperādo corrūpas
titulū sæpe dictū, sed dic secundū ipsius exemplum. [Eripe me de inimicis meis deus meus, &
ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatē, & de viris sanguinum
salua me, quia ecce coeperūt animā meā, & irruerūt in me fortes.] &c. Qui enim caput ipsum,
resuscitando eripuit ab illis qui irruerunt in eum fortibus, imò freneticis, qui insaniēdo fortes
sibi videbātur, cum essent infirmi, & percutiebāt medicū, ipse & te eripiet à fortitudine vitiorū
impugnantiū, siue malignorū spirituū, ita vt dicas iuxta hunc psalmum. [Ego aūt cātabo for
titudinē tuā, & exaltabo mane misericordiā tuā.] &c. Psalmo quinquagesimonono redītur
iterū ad spei summum. [Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es, & miseratus es nobis.]
Hoc enim dicimus secundū prospiciētes aduentum Christi, quo sumus in immortalitatē atque
impassibilitatē cōmutandi, iuxta hunc modum ituli, In finē pro his, qui cōmutabuntur in ti
tuli inscriptione ipsi Dauid. Pro his, inquit, qui cōmutandi sunt in finē. i. in immortalitatē atq;
impassibilitatē, propter susceptā inscriptionē tituli sæpe dicti, quæ inscriptio facta fuit ipsi Da
uid. Sequitur adhuc, In doctrinā cum succendit Mesopotamiā Syriæ, & Syriam Sobal, & con
uertit Ioab, & percussit Edom in valle Salinarū duodecim milia. Propter hoc ait, cōmutabun
tur, quia susceperunt doctrinā eius, quia bene viuendo, & bene loquēdo effecti sunt imitatores
eius. Et hoc nō à se, sed à deo, qui succēdit eos igne spiritus sancti, faciendo eos Mesopotamiā
Syriæ. i. vocando & eleuando in sublime. Mesopotamia quippe eleuata vocatio, Syria subli
mitas interpretat. Hoc fecit eis cum prius fuerint Syria Sobal. i. sublimitas vanæ veruitatis.
Et cōuertit (inquit) Ioab. Ioab interpretat inimicus, quod videlicet nos omnes fuimus, sed con
uersi sumus in amicos, quia per Christū recōciliati sumus. Et percussit (ait) Edom in valle Sa
linarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

linarum duodecim milia. Edom quoq; terreni & sanguinolẽti nos fuimus, sed percussit nos in valle Salinarũ, mortificãdo nos vitijs, per ancipitẽ verbi sui gladiũ, in humilitate & cõdimento virtutũ. Sumusq; quasi numero duodecim milia, qui numerus per partes septenarij cõpletur. i. tria & quatuor, ter enim quatuor, aut quater tria duodecim fiũt. Dona quippe habentes septiformis spiritus sancti per quatuor mũdi partes, fidẽ sanctæ trinitatis confitemur & perdicamus. Et primo quidẽ aductu credẽtes succedit igne pœnitẽtiali. Secũdo aũt cum venerit, succendet incredulos igne pœnali. Pro meliori parte dicimus in hoc psalmo, [Dedisti metuentibus te significationẽ, vt fugiãt à facie arcus.] &c. Percepta significatione hac, psalmo sequẽti, i. sexagesimo, dicit vniuersa ecclesia timentiũ deũ. [Exaudi deus deprecationẽ meã, intẽde orationi meę. A finibus terrę ad te clamaui, dũ anxiaret cor meũ, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea.] &c. Manifeste hæc oratio spẽ suggerit iam supradicto pugnatori, cuius anxiat cor dũ pugnat, dũ videt aliã legẽ in mẽbris suis, repugnantẽ legi mẽtis suæ, & captiuum se ducentẽ in lege peccati. Deduxisti me, inqt, quia factus es spes mea, turris fortitudinis, à facie inimici, videlicet quod peccata deuitare, & virtutes possim consequi. Quid si nunc anxiat cor meum? Quid miror in feruore tentatiõis, quę ad tẽpus accedit? Quandoq; inhabitabo in tabernaculo tuo, in secula, pregar in velamẽto alarum tuarum. Et reliqua. Inscribitur aũt psalmus iste sic, In finẽ, in hymnis psalmus Dauid. Bene in finẽ, Expectat enim in hac pugna, gratiæ dei liberationẽ. Et hoc in hymnis, dum videlicet quod pugnat, quod vincere cõtẽdit, nõ suis viribus, sed dei laudibus adscribit. Amplius aũt psalmo sequẽti. i. LXI. idẽ certator legitimꝰ, stãtã spe semetipsum corroborat. [Nõne (inqt) deo subiecta erit anima mea?] O tu lex peccati, lex mortis, legi mẽtis meæ, legi vitæ meæ repugnãs, quid me deuocare contendis à spe vel expectatiõe auxilij deiꝰ Nẽpe inuanũ. [Ab ipso enim salutare meũ.] Ac deinceps. [In deo salutare meum, & gloria mea, deus auxilij mei, & spes mea in deo est. Sperate in eo omnis cõgregatio populi.] & reliqua. Habet aũt titulũ hunc, In finẽ pro Idithũ psalmus Dauid, Idithũ. i. transiliẽs. Transilit enim eos, qui loquit̃ dicẽdo. [Quousq; irruitis.] Psalmo Sexagesimo secundo, caput ipsum introducit orãs, vt ostẽdat quid plurimũ prodesse possit illi, qui vt prædictum est, adhuc in lucta & in periculo est, pugnãdo cum vitijs. [Deus deus meus (inqt) ad te de luce vigilo.] Multum quippe corporales quoq; vigiliæ cõtra vitia, psunt, & meditatio sancta, de qua dicit postmodum. [Sic memor fui tui super stratũ meum, in matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et in velamẽto alarum tuarum exultabo.] &c. Hęc ipsum caput loquit̃, sicut innuit ipse titulus. Psalmus Dauid cum esset in deserto Idumęę. Cuius videlicet tituli sensus hic est. Hæc verba sunt attribuẽda vero Dauid Christo, secundum eum statum, quo ipse cõuersatus est Iudaico populo, qui erat desertum, pcepta dei ꝓpter traditiões suas deserendo, & Idumæa. i. terrena vel languinolẽta, terrã amando, sanguinẽ sitiẽdo. Itẽ psalmo sexagesimotertio, ad instructionẽ eorundẽ introducit orãs, & dicit, [Exaudi deus orationem meã, cum deprecor à timore inimici eripe animã meã.] Si enim ipse qui pscius erat futuri, orare voluit, quãtomagis illi qui incerti sunt, dare debẽt operã orationi, vt eripiãtur à timore inuisibilis inimici, seu visibilis, ne cedãt in persecutiõe inimici, nec cadãt vel desperẽt in tentatione diaboli. Idcirco tali hãc orationẽ concluſit fine, [Lætabit̃ iustus in domino, & sperabit in eo & laudabunt̃ omnes recti corde.] Psalmo sexagesimo quarto, tertia iam recapitulatiõe redditur ad summũ spei. i. ad finẽ seculi quãdo sumus in patriã cœlestẽ resumptis corporibus profecturi. Inscribit̃ aũt sic, In finẽ psalmus Dauid, canticũ Hieremiæ & Aggæi de verbo peregrinationis, quãdo incipiebãt ꝓficisci. Et est sensus, Hic psalmus est Dauid prophetæ, considerãti in finẽ. i. vltimã ætatẽ. Psalmus dico eius canticũ. i. iucũditas & lætitia Hieremiæ, & Aggæi, & omniũ fideliũ. Hieremias interpretat̃ excelsus domini. Aggæus solẽnis vel sublimis. Hi vtriq; prædixerãt futurã peregrinationẽ Iudaici populi, & reuersionẽ in patriã, in qua etiã reuersiõs Aggęus interfuit. Vtriq; vero intellexerũt peregrinationẽ fideliũ, quę fit in hac vita, & reditũ, qui tandẽ erit, per illã designari. Per hos aũt duos designãtur omnes fideles, per Hieremiã aũs mediocres, per Aggæũ qui in reditu affuit, perfecti qui non solũ se peregrinari agnoscunt, sed etiã iuxta Apostolum conuersatio eorum iam est in cœlis. In hac spe adhuc peregrinantes dicunt hic, [Te decet hymnus deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hierusalem.] Subaudiatur cœlesti. Et ne quis eorum illic desit, oãt in metu & spe. [Exaudi nos deus saluaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari lõge.] &c. Psalmus sexagesimus quintus idem intendit, vnde & inscribitur sic, In finẽ canticum psalmi resurrectionis. Et hoc quidẽ vniuersalis spes canticum est, vt omnes iubilemus, quia resurrecturi sumus, ꝓpter quod & vniuersaliter dicit hic psalmus. [Iubilate deo omnis terra, psalmũ dicite nomini eius, date gloriã laudi eius.] &c. Veruntamen & sępedicto pugnatori decantat, quo ordine sperare debeat, quo tenore debeat̃ rix inimicorum suorum sperãda sibi gratia ꝓponatur. Iniquitatẽ (inquit) si aspexi in corde meo, nõ exaudiet dominus.] &c. Ac si dicat, Si ego qui pugnare debeo contra legẽ, quæ est in mẽbris meis, iniquitatẽ eorundẽ mẽbrorũ meorũ dilexi, & libẽter aspexi tacitus, nõ exaudiet dominus,

Rom. 7.

Philip. 3.

dominus, vt gratia sua liberet me de corpore mortis huius. Nam aspexi dixit pro eo, vt diceret dilexi, ideo videlicet, quia ad id quod diligimus, frequentius oculos retorquemus. [Propterea exaudiuit deus.] Quia locutum est vt prædixi. [Os meum in tribulatione.] &c. Confessus sum in infelicitate mea, scilicet in carnis meæ repugnantia, & dixi, [Holocaustra medullata offeram tibi, cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.] &c. Per arietes omnem repugnantiam carnis, per boues extollentiam, per hircos omnem malorum operum fœditatem vult intelligi, quæ omnia se offerre dicit, dum confitendo & pœnitendo punit. Hoc sine dubio pertinet ad canticum resurrectionis, quia sic agendo prima resurrectione, quæ est animæ, resurgit. Psalmus sexagesimussextus, nihil quidem de labore certaminis, vel de spe victoriæ, in litera sonare videtur, sed tamen omnino commodum atq; fructuosum est, volente & consentiente totius psalmi sensu eo tendamus, sicq; dicamus, [Deus misereatur nostri.] Scilicet secundum depressionem motuũ carnalium, id est, vitiorũ. [Benedicat nobis.] secundũ profectum motuũ spiritualium, id est, virtutũ. [Illuminet vultũ suum super nos.] id est, det nobis cognitionem filij sui, qui ideireo vultus eius dicitur, quia cognoscitur ex ipso, quemadmodum aliquis ex vultu suo. Hanc misericordiã vel miserationẽ, optantes omnibus qui inuocant nomen eius, deinde subiungimus, [Confiteant̃ tibi populi deus.] &c. Psalmo sexagelimoseptimo, multa sæpe dictus pręliator inuenit, quibus pugnet, quibus hostem feriat, flagellet, elidat, incendat. [Exurgat (inquit) deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderũt eum à facie eius.] &c. Hæc nanq; fideliter dicta, velox comitatur effectus, & velut exurgente deo fugiunt qui oderũt eũ, maligni spiritus cũ suis suggestionibus, vt fumus deficientes, vt cera à facie ignis fluentes. Et ne fortẽ desperet dei miles, si quid incautius agendo perpessus est, si aliquo peccato vulneratus est, audit sibi postmodũ dicentem spiritũ sanctũ, [Deus in loco sancto suo, deus qui inhabitare facit vnius moris in domo. Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.] Hoc nempe sic in vniuersis factũ est gentibus, vt non sit cur desperet vnus vinctus, vnus quamuis in sepulchro habitans, quamuis Lazaro fœtenti, & quatriduano meritò comparandus. Psalmus sexagesimus octauus, amplius ad idem negocium operatur, quo & ipsum caput nostrũ inducitur, sic orans pro suis tribulationibus exterioribus, quomodo quemq; suorũ orare vult pro tentationibus suis interioribus. [Saluũ me fac (inquit) deus, quoniã intrauerunt aquæ vsq; ad animã meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Veni in altitudinẽ maris, & tẽpestas demersit me.] Hæc nanq; & cætera orando, suis inter vitia periclitantibus, exemplũ orandi se dare innuit eũ dicit, [Videant pauperes & lætent, quærite deum, & viuet anima vestra, quoniã exaudiuit pauperes dominus, & vinctos suos nõ despexit.] Vndẽ bene hunc habet titulũ psalmus hic, In finẽ pro his qui cõmutabuntur psalmus Dauid. Et est sensus, Hic psalmus agit pro his, qui cõmutandi sunt in conformitatem Christi, ita vt sint euntes in finẽ, id est, in omnimodam perfectionem. Item & sequens psalmus sexagesimusnonus in persona eiusdẽ capitis decantat̃ ad instructionẽ cuiusq; fidelis, vt & ipse oret & laboret in spe, quoties ab inimicis ꝯrentibus animã suã diuersis tentationibus fatigatur. [Deus (inquit) in adiutoriũ meũ intende, dãe ad adiuuandũ me festina.] &c. Titulus eius talis est, In finẽ psalmus Dauid in rememoratione, eo ꝙ saluũ eum fecit dãs. i. hic psalmꝰ attribuit̃ Dauid. i. Christo in rememoratiõe. i. in cõsideratiõe habita de ea re, ꝙ eũ saluũ fecit dãs. Psalmi LXX. voces manifestẽ pugnatoris sępedicti voces sunt, in certamine positi spẽ retinẽtis, spẽ profitẽtis. [In te dãe (inqr) speraui, nõ cõfundar in æternũ.] Ac deinceps [Quoniã tu es patiẽtia mea dãe, dãe spes mea, à iuuẽtute mea. Itẽ, Ego autẽ semper sperabo, & adijciã super omnẽ laudẽ tuã.] Nẽpe in eo ꝙd dicit, [Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu cõtra legẽ agẽtis & iniq.] promptũ est diabolũ intelligi, cuius instinctu illa discordia sit, vt aduersus legẽ mẽtis expugnet lex peccati, ꝙ est lex carnis. Sanè oratiõis huiusce præcentor ac prędoctor est ipse Christus, legitimè certantiũ caput & dux, orans hic vt eriperet de manu cõtra legẽ agẽtis Iudaici populi, & iniqui Romani imperij eadẽ iustitia vel diuinitate qua potens est, & eos qui tentant̃ eripere. Denicp titulus eius talis est, Psalmus Dauid filiorũ Ionadab & priorum captiuorum. Et est sensus, Hic psalmus est Christi, quia ipse & in hoc psalmo loquitur, & de seipso loquitur. Est etiam filiorum Ionadab, quia de ipsis dominus hic loquitur, qui filij prius captiui fuerunt. Vndẽ & dicitur priorum captiuorum. Bene autem Ionadab & secundum negocium & secundum nominis interpretationem hic ponitur. Secundum negociũ ita, Quia sicut Ionadab sacerdos filijs suis à vino abstinere, & in tabernaculis habitare prę- Hebr. 13.
cepit, ita dominus noster fideles suos à temporali iucunditate prohibet, & in hac vita peregrinos & aduenas se reputare, atq; futurã inquirere admonet. Secundum verò nominis interpretationẽ sic, Ionadab domini spõtaneus interpretat̃. Quę interpretatio aptè domino nostro congruit, ꝙppe qui præ omnibus specialiter & singulariter deo patri vsq; ad mortẽ obediuit. Ipse in hoc psalmo orat, vt videlicet sicut iã dictũ est, exẽplo suo filios suos orare doceat. Psalmo septuagesimo primo, quarta iam recapitulatione ad summum spei nostrę reuocamur dũ dicit, [Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

[Deus iudicium tuũ regi da,& iustitiã tuã filio regis.]&c.Quòd dicit da,iam primò aduentu
Iohan.5. factum est.Pater quippe non iudicat quenquã,sed iudiciũ omne dedit filio.Ipsum autẽ iudiciũ
secũdo aduẽtu futurũ est,quãdo rex iste,iuxta veritatẽ euãgelicã sedebit in sede maiestatis suę,
Matth.25. & congregabunt ante eũ oẽs gentes.Illic in eo metus est,quia iudicabit in iustitia, in eo verò
spes,qa parcet pauperi & inopi,& animas pauperũ saluas faciet. Habet autẽ hic psalmus hũc
titulũ,psalmus Dauid in Salomonẽ.Dauid inq; prophetæ respicientis in Christũ,qui est verus
Salomon,verus pacificus.Ipse enim pacẽ posuit inter deũ & homines, inter angelicã & humanam creaturã,inter Iudæos & gentiles,de qua psalmus hic. [Orietur(inqt)in diebus eius iustitia & abundantia pacis.] Anteq; fiat illud,id est,quod iam dictũ est,regi huic iudicium,interim sæpe dictus certator nonnunq; deficit,& à sua spe paululũ decidit, videns multos peccatores quandam pacẽ habere in malis,iustos autẽ aduersitatibus fatigari. Sed postmodũ pœnitet illum huius erroris sui. Hic talis correctus sequenti,id est,septuagesimo secundo psalmo loquitur. [Quam bonus Israel deus his,qui recto sunt corde. Mei autẽ penè moti sunt pedes,penè effusi sunt gressus mei,quia zelaui super iniquos pacem peccatorũ videns.] Ac deinceps. [Si dicebam,narrabo sic ecce nationem filiorũ tuorum reprobaui.] Si(inquit)dicebã vel narrabam sic,imò si dixero sic,quomodo scit deus,& si est scientia in excelso,& cętera,ecce nationem filiorũ tuorum reprobaui,id est, tunc ero contrarius omnium sanctorũ authoritati. Nã hi qui hęc & huiusmodi dicunt,in præmisso titulo denotantur.Defecerunt,inquit, laudes Dauid filij Iesse.Filij(inquit)Iesse,id est eorũ,in quibus regnauit Dauid filius Iesse, & quicunq; illos imitantur,imo terrenorum siue carnalium amore laudes defecerunt,dũ sic dicunt, dum nisi rerum temporalium affluentiam habeant,deum laudare desinunt.Quid igitur?Mihi autẽ (ait)adhærere deo bonũ est,ponere in domino deo spem meam.] Vera nanq; laus à spiritualibus viris amore cœlestium, & contemptu terrestrium fieri incipit. Psalmi septuagesimi tertij titulus,intellectus Asaph.Asaph nanq;,id est, omnes intellectum habentes in hoc psalmo quæstiones proponunt,dicendo,[Vt quid deus repulisti in finem,iratus est furor tuus, super oues pascuæ tuæ.]& cætera.Licet autem eiusmodi quæstiones proponant, non tamen id dubitando,sed aliorum saluti & instructioni prouidendo faciunt, vt prius politis quæstionibus attenti,& deinde solutionibus edocti, exemplo eorum iusto dei iudicio applaudant, de tribulatione fideliũ non contristentur,sed gaudeant spe,scientes,quia dura & aspera patiendo peruenturi sunt ad gloriam. Psalmus LXXIIII. ad idem maximè proficit negotiũ, scilicet ad constituendum fortissimum spei solatium. [Confitebimur(inquit)tibi deus,confitebimur & inuocabimus nomen tuum.]& cætera. Animi quippe bona spe confortati, est dicere iniquis,[Nolite iniquè agere,& delinquentibus,nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altũ vestrum cornu,nolite loqui aduersus deum iniquitatem.Quia neq; ab oriente, neq; ab occidente,neq; à desertis montibus.] Subauditur patet locus effugij. [Quoniam deus iudex est.] Quẽ effugere nemo potest.Sanè capitis nostri Christi, principaliter voces istæ sunt, nec enim alius præter ipsum dicere potest,[Cũ accepero tempus,ego iustitias iudicabo,& ego confirmaui columnas eius,& omnia cornua peccatorũ confringam.] Vndè bene habet in titulo, In finem,ne corrũpas,psalmus Asaph cantici,& est sensus, O Asaph,id est, infidelis congregatio Iudæorum,ne corrumpas aliquid in hoc psalmo,malè illud exponẽdo,vel alicui prȩter Christum attribuendo. Veruntamen cum dicit pluraliter cõfitebimur, inuocabimus,narrabimus. cum suis mẽbris caput cõmuniter loqui se confitetur. Finem omnium quẽ sperando metuimus & metuendo speramus,quinta iam recapitulatione,psalmus LXXV. intendit, [Notus (inquit)in Iudęa deus,in Israel magnum nomẽ eius.Et factus est in pace locus eius.] Ac deinceps. [De cœlo auditum fecisti iudicium, terra tremuit & quieuit , cum exurgeret in iudicio deus,vt saluos faceret omnes mansuetos terrę.]& cętera.Fecisti propheticè dicit pro eo,vt diceret facies,sed præterito vtitur pro futuro tempore.Sanè in eo quòd ait,de cœlo auditum fecisti iudicium,terra tremuit & quieuit,ingentis metus causa est , idem enim est , ac si diceret, Terra,id est,impij terræ amatores,trement & quiescent,quia malè operari desinent, cõpescet
Matth.25. enim illos iudex magnus,dicendo, Ite maledicti in ignẽ æternum,qui paratus est diabolo, & angelis eius.In eo verò,quòd ait,vt saluos faceret omnes mansuetos terræ , plurimũ mansuetorum armatur spes.Idem enim est ac si diceret,Exurgens in iudicio,mansuetos,qui peccata
Ibidem. sua nõ defendũt,sed eleemosynis ea redimunt,saluabit,dicendo,Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.Titulus psalmi huius talis est,In finẽ in laudibus psalmus Asaph canticum ad Assyrios. Assyrius dirigens interpretatur,& hoc loco Iudęos significat,qui se dirigunt,id est,de genere Abrahã,vel operibus legis inaniter extollunt,putantes hoc satis esse,ꝙ carnalis Iudæa & carnalis Israel sunt.Contra horum extolentia mpsalmus dicit,qa in illa quę verè Iudęa est,notus est deus,& in illo qui verus Israel est, magnum est nomen eius . Iudæa confessionem peccatorum , Israel quod interpretatur videns deũ,siue directus cũ deo,certantẽ significat ꝓrũ,cõtra impetus ꝓtiorũ,de quali viro iam sæpe

sæpe dictum est.Porrò quod sequitur,[Et factus est in pace locus eius.] illũ designat statum,
de quo Apostolus,Infelix(inquit)ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?Gra- Roma.7.
tia dei per Iesum Christum.Nam reuera,sibi confregit deus potentias,arcum,scutum , & gladium,& bellum. Inter eiusdem iudicij metum , spemq; salutis sæpe dictus certator positus psalmo sequenti,id est,septuagesimosexto dicit, [Voce mea ad dominum clamaui,voce mea ad deum,& intendit mihi.In die tribulationis meæ deum exquisiui manibus meis.] Ac deinceps.[Et exercitatus sum,& defecit spiritus meus.]In ipso exercitio. [Anticipauerũt vigilias oculi mei.] Id est,plus omnibus laboraui, & [Tunc defeci.] Vndè. [& turbatus sum.] Videlicet dolendo pro ipso defectu. [Non sum locutus.] Non sum indignatus contra deum, deficiente vel tardante laboris mei fructum.Et dixi,[Nunquid in æternum proijciet deus,aut non apponet vt complacitior sit adhuc?] Hæc & cætera dicendo, nimirũ inter metũ spemque laborat,& nunc quidem metu deficit,nunc autem defectum ipsum bona spe consolatur . Haber autem hic psalmus in titulo pro Idithum , quod interpretatur trãsiliens,videlicet pro bona voluntate & recta intentione,quia omnibus postpositis, solum deũ appetit. [Rennuit(inquiens)consolari anima mea,memor fui dei & delectatus sum.] Psalmus septuagesimusseptimus,eidem pugnatori magnifica dei opera meditanda proponit. [Attendite(inquiens) populę meus legem meam,inclinate aurem vestram in verba oris mei.] & cætera . Hoc vtiq; vtiliter agit,intendens ad corroborandam spem , quemadmodum dicit, [Filij qui nascentur & exurgent,& narrabunt filijs suis.] Continuò subiungens,ait, [Vt ponant in deo spem suam.] Multum enim valet ei,qui in agone contendit, assidua meditatio operũ dei . Attende autem hunc tractatum totum esse parabolicum, quemadmodum ipse prophęta testatur. [Aperiam (inquiens)in parabolis os meum.]Et quod in his verbis historicè dictum est spiritualiter esse intelligendum.Verba nanq; Psalmi totius res sonantia præteritas,futura Christi mysteria significabant,Christũ videlicet & ea quæ nunc in ecclesia Christi sunt. Psalmus LXXVIII. gemituosa declamatione tribulationes refert sanctorum,vt ostendat eas fieri ad vtilitatem fidelium,quatinus confirmentur ne desperent in quouis agone interiorum siue exteriorum tentationum. [Deus(inquit) venerunt gentes in hæreditatem tuam polluerunt templũ sanctum tuum.]& cætera.Sanè vnicuiq; fideli,sua vitia barbaræ gentes sunt,quæ polluerunt sanctum dei templũ,id est,corpus nostrũ, testante Apostolo eũ dicit , An nescitis,quia corpora vestra templũ sunt spiritus sancti?Resistentes igitur, vt sæpe dictũ aduersus peccatũ, rectè & secundũ hunc Psalmũ dicunt. [Adiuua nos deus salutaris noster , & propter gloriam nominis tui do- 1.Corin.6
mine libera nos,& propitius esto peccatis nostris,propter nomen tuũ.] Nihilominus & sequenti,id est, LXXIX. idẽ certator dicit,[Qui regis Israel intende,qui deducis velut ouẽ Ioseph.] Ac deinceps. [Domine deus virtutum quousq; irasceris super orationem serui tui, Ciba bis nos pane lachrymarum, & potũ dabis nobis in lachrymis in mensura, &c.] Veruntamen principaliter atq; vniuersaliter in hoc psalmo propheta,& cæteri fideles antiqui Christi aduentum flagitant,quem præuidebant futurũ,orantq; deũ patrem nõ pro se, sed pro illis, quos suo tempore præuident immutandos in eũ,secundũ hunc eiusdem psalmi titulũ. In finem pro his qui immutabunt testimoniũ Asaph,psalmus pro Assyrijs.Pro his qui immutabunt,ait,id est,
pro Iudæis & gentibus,qui cito apparente domino Iesu in eũ sunt commutandi . pro Assyrijs Roma.10.
verò,id est dirigentibus,scilicet perfidis Iudæis seipsos dirigentibus,quia vt apostolus ait, Iustitiam suam statuere volentes,iustitiæ dei non sunt subiecti,pro illis orat,vt tandem conuertantur,dum dicit, [Vineam de Aegypto transtulisti,eiecisti gentes &c.] vsq; in finem psalmi.
Psalmi LXXX. titulus hic est.In finẽ pro torcularibus,quinta sabbati psalmus Asaph . Per torcularia præsens ecclesia dei designat,in qua boni & mali cõmixti sunt , quemadmodũ oleũ & amurca,vel vinũ & acinũ in torcularibus secundũ negotiũ quod cõtigit quinta sabbati,quando genus ortũ ex aquis partim in sublime volauit,partim depressum sub fluctibus remãsit.Sic enim in præsenti ecclesia,qui ex aquis regenerant,partim in cœlũ perferunt,partim in imo relinquunt.Dicit aũt pluraliter pro torcularibus,propter diuersas ecclesias ex Iudęis & gẽtibus. Hoc psalmo magnificè tuba bellica legitimos certatores ad spẽ victoriq; suscitat dicẽdo,[Exultate deo adiutori nostro,iubilate deo Iacob.] Hęc post multa magnũ subijcit exẽplũ fidei. [Testimoniũ(inqt)in Ioseph posuit illud eũ exiret de terra Aegypti, linguã quã nõ nouerat audiuit.Diuertit ab oneribus dorsum eius,manus eius in cophino seruierunt.] Per Ioseph qui primus seruiuit iuxta historiã,oẽs filios Israel vult intelligi,iuxta allegoriã verò oẽs electos,quos deus de ignorãtiæ tenebris eduxit,quorũ dorsa diuertit ab oneribus peccati.Igit quisquis adhuc in sæpedicto agone cõtendit,speret,ꝙ quandoq; dicatur & sibi,[In tribulatione inuocasti me,& liberaui te,exaudiui te in abscõdito tẽpestatis.[Id est,in occulto tẽtationis.Soli quippe
mihi notũ erat,qd patereris.[Probaui te apud aquas cõtradictiõis.] Id est,in tua fluctuatione, Roma.7.
vbi propter prauã cõsuetudinẽ cõtradicebat legi mẽtis,alia lex q̃ erat in mẽbris tuis. Psalmo LXXXI. ꝓpheta de Christo dicit,[Deus stetit in synagoga deoꝝ,in medio aũt deos dijudicat.]

Præui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præuidens nanq; Iudaicum populum, dominũ Iesum hominẽ tantum reputaturum, & ideo in morte iudicaturum. [Vsq; quo (inquit) iudicatis iniquitatẽ, & facies peccatorũ sumitis. &c.] Ad ipsum autẽ. [Surge deus iudica terrã, quoniã tu hæreditabis in oĩbus gẽtibus.] At si dicat, Ego illos admonui vt iustè iudicarent, téq; eriperent, ipsi verò nõ sic faciẽt, sed dabunt te in mortẽ. Surge igit à mortuis, & his paucis abiectis, accipe oẽs gentes in hæreditatẽ. Principaliter quidem psalmus hic visibiles inimicos Christi verberat Iudæos, secundariè autẽ inuisibiles militis Christi hostes, spiritus malignos. Et in isto capite nostro huius. i. quintę perioches finis est. Notandum quippe q; eũ priorum quinquaginta psalmorũ singulæ periochæ à primo Christi aduentu incipiant, & in secundo finẽ faciant, horũ econuerso quinquagineæ psalmorũ singulę à secundo incipiunt, & vsq; ad primum eius aduentum recurrunt. Psalmus LXXXII. cõtra Idumæos, Ismaelitas, Moabitas, Agarenos, Ammonitas & Amaleehitas, & contra oẽs alienigenas. i. contra oẽs ecclesiæ hostes, falsos Christianos, siue hæreticos, aut infideles iudicium futurum intendens, sic dicit, [Deus quis similis erit tibi? Ne taceas, neq; cõpescaris deus.] Subauditur, qui in primo aduẽtu tuo tacuisti, tuamq; fortitudinẽ compescuisti. Ac deinceps, [Sicut ignis qui comburit syluã, & sicut flamma cõburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira tua turbabis eos.] In tempestate tua (inquit) id est in iudicio, quo videlicet angelorum per officium, sic diuidẽtur boni à malis, quasi tẽpestate grana à paleis. [Tunc erubescant & cõturbentur in seculũ seculi, tunc confundãtur & pereant, atq; cognoscant.] Qui modo cognoscere nolunt. [Quia tamen tibi dominus, tu solus altissimus in omni terra.] Hic metus est. Porrò sequens, id est, octuagesimus tertius Psalmus, gaudia spei cantat. [Quã dilecta, inquit, tabernacula tua domine virtutũ, cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in deũ viuũ.] Exultauerunt (inquit) subauditur spe, nondum re. Ac deinceps. [Beatus vir (inquit) cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum in loco quẽ posuit. Etenim benedictionẽ dabit legislator, ibunt de virtute in virtutẽ, videbitur deus deorum in Sion.] Et in conclusionis fine, [Domine (inquit) virtutum, beatus homo qui sperat in te.] Igitur præcedens quidẽ psalmus pugnatorem sæpe dictum metu excitat, ne pigrescat, hic autem eundem ne metu angustetur, lætissima spe dilatat. Habet autem in titulo, pro torcularibus filijs Chore, id est, imitatoribus crucifixi. Pro torcularibus (de qbus iã ante dictũ est) adscribẽdus est psalmus iste. Sequẽs, id est, LXXXIIII. in titulo habens, in finem filijs Chore sic dicit, [Benedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob.] Et subinde. [Mitigasti omnem iram tuam.] Hoc nimirum iam factum est, quia terram, quæ in Adam maledicta fuerat, dominus deus per incarnationem filij sui benedixit, & in illo iram suam mitigauit. Mitigauit inquam, & nondum totam auertit. Nondum enim omnino deleta est pœna peccati, remanente miseria mortalitatis & passibilitatis. Quod ergo de futuro restat, orãt filij Chore. [Conuerte (inquiunt) nos deus salutaris noster, & auerte iram tuam à nobis. Nunquid in æternum irasceris nobis, aut extendes iram tuam à generatione in generationem? Deus tu conuersus viuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.] Viuificabis nos inquit, id est, resuscitabis nos, & cætera. Psalmo. LXXXV. in titulo præscriptũ est. Oratio ipsi Dauid. Idcirco oratio, quia penè totus oratio est, & si quid interpositũ est, principaliter spectat ad orationẽ. Attribuit autẽ ipsi Dauid. i. Christo, reuera manuforti. Orat enim in hoc psalmo patrẽ circa passionẽ, nõ secundũ id, q; est ei consubstantialis & cõpotentialis, sed secundum fragilitatẽ humanę conditionis qua erat minor etiã angelis. Oret itaq; cũ capite suo quisquis legitimè pugnat in sæpe dicto certamine. [Inclina domine aurẽ tuam, & exaudi me, quoniã inops & pauper sum ego. Custodi animã meã, quoniã sanctus sum, saluũ fac seruũ tuum deus meus sperantẽ in te.] Et cętera quę sequunt, Manifestè verba sunt nondũ victorũ, sed adhuc pugnãtis in spe. Psalmo. LXXXVI. iucundanẽ filij Chore. i. imitatores Christi crucifixi, se de profundo vitiorũ erutos, collocãdos esse in gloriosa ciuitate. Cuius [fundamenta (inquiunt) in mõtibus sanctis.] i. in apostolis & prophetis. De cuius gloriosa habitatiõe gaudẽtes in spe, ptinus subiungunt. [Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei.] Quę sunt illa gloriosa? [Memor ero Raab & Babylonis, &c.] Nẽpe hoc plurimũ lætificat spẽ pugnãtis, quẽ pro praua consuetudine cõfundit adhuc lex peccati quę est in mẽbris, quod memorẽ se fore promisit dominus, Raab & Babylonis, i. eorũ, qui in multa detinebantur latitudine & vitiorũ cõfusione. Nã Raab latitudo, Babylon interpretatẽ confusio. Psalmo. LXXXVII. titulus hic præscribitur, Canticũ psalmi filijs Chore in finẽ Promelech ad respondẽdum. Promelech interpretatẽ cõcorditer. Proponit ergo psalmus hic filijs Chore. i. sæpe dictis imitatoribus crucifixi ad respõdendũ cõcorditer, vt videlicet, sicut pro eis passus est, ita & ipsi pro eo pati, si opus fuerit, nõ subterfugiãt, & hoc faciãt cõcorditer. i. ea dilectione, qua & ipse passus est. Additũ est in titulo, intellectus Eman Israelitæ. Eman interpretatẽ frater. Nẽpe hunc intellectũ habet ipse Christi frater, ipse verus Israelita. Intendit autẽ in hoc psalmo caput nostrũ orare in passione pro sui constantia & resurrectione. [Domine deus (inquit) salutis meę, in die clamaui, & nocte corãte, &c.]

Nimirum

Nimirũ eius exemplo opus habet orare quisq; filiorũ Chore, quoties in sæpe dicto periclitatur certamine, ita vt veraciter dicat, quoties lex quæ est in membris eius, legem mentis superat. [Quia repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. Aestimatus sum cũ descendentibus in lacũ.] & reliqua. Psalmo. LXXXVIII. misericordias domini decantat fidelis Dauid, quas & in æternũ cantaturum se confidit, [Misericordias (inquit) domini in æternum cantabo.] Audierat quippe dicentem sibi Nathan propheram in sermone domini, 2.Reg.7.
Annuntio ego tibi quòd ædificaturus sit domũ tibi dominus. Cumq; impleuerit dies tuos, vt vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuũ post te, quod erit de filijs tuis, & stabiliam regnũ eius vsq; in æternum. Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filiũ, & cætera. Magnũ spei firmamentum ex ista misericordiarũ cantatione ille sæpe dictus certator concipit, maximè vbi dicit, [Si autẽ dereliquerint filij eius legẽ meam, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si iustitias meas prophanauerint, & mãdata mea nõ custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorũ, & in verberibus peccata eorũ, misericordiã autẽ meam non dispergã ab eo, &c. Inscribitur autem psalmus hic, Intellectus Ethan Israelitæ. Ethan fortis interpretatẽ. Intelligit videlicet quilibet fortis Israelita in hoc psalmo cõmendari Christũ adeò magnũ & terribilẽ, vt ei nemo sanctorum possit æquari secundũ potentiã, vel similis esse secundũ deitatẽ, adiutoriũ quoq; humani generis in reparatione à deo patre illi impositũ, ipsum verò electũ oleoq; sancto, id est, omnibus donis spiritualibus in regẽ & sacerdotẽ vnctũ in æternum. Psalmus. LXXXIX. inscribitur sic, Oratio Moysi hominis dei. Moysi inquam, non cuiuslibet de Iudaico populo, sed illius, qui quodam priuilegio homo dei potest dici. Hic psalmus cõmunem resonat spem humani generis. [Domine (inquit) refugiũ factus es nobis à generatiõe & generatione.] Id est, à primis iustis, vsq; ad nouissimos. Præuidens nanq; propheta Iudæos in perfidia semper & errore permansuros, intendit in hoc psalmo ostendere genus humanũ per solum Christum esse redimendum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabũtur. Cõcessa itaq; pro merito mortalitate hominis per hæc verba. [Mane sicut herba transeat, ma- 1.Cor.15.
ne floreat & transeat, vespere decidat, induret, & arescat, quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus, &c.] communem resurrectionis spem continuò subiecit. [Conuertere (inquit) domine vsquequo, & deprecabilis esto super seruos tuos.] Et quasi exauditus. [Repleti sumus (inquit) mane misericordia tua.] Mane, id est resurrectionis die. Sumus ait, pro vt diceret, erimus, quia videlicet fidei certissima, quasi iam peracta resurrectio est, quam in Christo factam, in nobis futuram speramus. Nonagesimi psalmi titulus, Laus cantici Dauid. Quid laudatur, quid hoc psalmo cãtatur? [Qui habitat (inquit) in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur.] Multum hoc psalmo spes Christiani militis roboratur, quam istis quinquaginta psalmis plurimum inculcari diximus. Continuò sequitur. [Dicet domino susceptor meus es tu & refugiũ meũ, deus meus sperabo in eũ.] Item, Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pẽnis eius sperabis.] Ac deinde, [Quoniã (inquit) tu es domine spes mea.] Et postmodum de illo dicit altissimus. [Quoniam in me sperauit liberabo eum, & cętera.] Sanè in primo versu psalmi huius loquitur propheta in persona sua, postea introducit fideles loquentes in persona ipsorum vsque ad hunc versiculum. Quoniam in me sperauit liberabo eum, & ab illo loco vsque ad finem psalmi, Ipsum dominum, & cætera. Psalmi. XCI. titulus, Psalmus cantici in die sabbati. Hoc titulo psalmus iste, pugnatori in spe laboranti, cir ca quem res agitur, & spes intimatur, totis istis quinquaginta psalmis, magnã requiem promittit. Eius requiei spe nunc dicit, [Bonũ est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime ad annunciandũ mane misericordiam tuã, & veritatem tuã per noctẽ.] Hoc enim audiens vel cantans ipse, toties dictus certaror confiteat domino vulnera sua, quæ pertulit à lege peccati, quam videret in mẽbris suis, ac deinde psallat. i. bene operetur ad gloriã nominis altissimi, vt vidẽtes homines glorificent patrẽ qui in cœlis est. Tunc bona spe confortatus, dicet, [Exaltabitur sicut vnicornis cornu meũ, & senectus mea in misericordia vberi. Quia despexit oculus meus inimicos meos, & insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. Iustus vt pal- Rom.6.
ma florebit, &c.] Cornu inquit meum exaltabitur sicut vnicornis per auxilium gratiæ liberantis me de corpore mortis huius. Cornu inquam quod nunc deprimitur & penè confringit à lege, quę est in membris meis repugnante legi mentis, & senectus mea. i. illa perfecta sanctitas, in qua positus iam ab omni appetitu terrenorũ frigescam admodũ senis, qui iam præ nimia ætate in ipso calere desijt, sabbatizabit in misericordia vberi. Et hoc idcirco, quia nunc adhuc in pugna positus, [Despexit oculus meus inimicos meos.] Despexit inquã spe victoriq; ratio mea, me impugnãtes spiritus malignos, audiente aure mea, scilicet intrinsecus sanctę spei verba bona, verba cõsolatoria. Iustus inqt vt palma florebit, Coronabit qppe qui legitimè certauerit. Psalmo. XCII. qui sextæ huius periochæ vltimus est, ad caput ipsum modo solito Iohan.8.
recurrit, ita dicẽdo, [Domin⁹ regnauit decorẽ indut⁹ est, indut⁹ est dñs fortitudinẽ & pẽcinxit se &c. [Dñs regnauit, dñs eiecto foras principe mũdi, regnũ acquisiuit, dñs vbi à terra exaltatus est,

omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia traxit ad se. Dominus decorē indutus est, dominus magno decore sanctitatis de virgine incarnatus est, dominus eandem carnem spinis coronatam, & in sepulchro depositā, rursus induit eam tanquam fortitudinē immortalē atq; impassibilē, & præcinxit se apostolis suis, armatis spiritus sancti virtute. Sub isto rege sæpe dictus certator insurgentibus vitijs, dū fluctuat inter legē carnis, & legem mentis, dicat prouidus, dicat spe firmus. [Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus.] Hoc apostoli dixerūt contra motus reclamantiū nationū, hoc quisq; dicat cōtra motus repugnantiū vitiorū. Titulus psalmi huius hic est, Laus cantici Dauid in die ante sabbatū quando fundata est terra. Ante sabbatū inquit, id est, in consideratione sextæ ætatis, quam sequitur sabbatū, id est, requies, quādo fundata est terra. i. ecclesia. Notandū quippe, quia sicut in sexta feria homo creatus est, ita in sexta ætate & eadē feria reparatus est. Nā (sicut iā dictū est) incarnatus, & à terra exaltatus regnauit dominus, & ex tūc parata est sedes eius. Psalmo. XCIII. septima iā periocha canimus in consideratione futuri iudicij. [Deus vltionū domin⁹, deus vltionū liberè egit. Exaltare qui iudicas terrā, redde retributionē superbis.] Et cæte. Ex nimia rei certitudine proposuit propheta, liberè egit, de futuris loquēs sicut de præteritis. Titulus psalmi huius, Laus cantici Dauid quarta sabbati. Quarta dies sabbati media est in hebdomada, tribus videlicet præcedentibus, totidemq; diebus illā subsequentibus. Significat autē improuisum iudicij tēpus hoc mediū hebdomadis, sicut & illud medium
Matth. 25. Luc. 17. noctis in euangelio, Media inquit nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei, vel sicut illud mediū humanæ securitatis, de qua itidem dicit, Et sicut factū est in diebus Noe, & sicut factū est in diebus Loth, ita erit in diebus filij hominis. Edebant & bibebant &c. In hoc psalmo sæpe dictus certator dicat, [Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?] Et considerans in quantis fuerit tentationū periculis, cōtinuò subiungat, [Nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea.] Ac deinceps, [Et factus est dominus mihi in refugium, & deus meus in adiutoriū spei meæ.] Idem psalmo sequenti, id est, XCIIII. dicit, [Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro, Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.] In cōfessione inquit peccatorū præoccupemus faciē eius. i. anticipemus manifestum aduentū ipsius. Per faciē quippe aliquis apertè cognoscitur, ideo per faciē domini ille secūdus aduentus eius rectè intelligitur. Prior nanq; multos latuit, ille autem manifestus omnibus erit. Notandū est, prophetam dixisse hæc verba in persona sua, vsq; [Hodie si vocem eius audieritis.] Et ex eo vsq; ad finem psalmi in persona spiritus sancti. Iridem Psalmus XCV. iudicium futurum intendit, qui sic incipit. [Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra.] Nouum inquit canticum cantate, id est, præcepta nouæ legis obseruate eam diligēter, vt domino sit delectabile. Ter posuit cantate, vt videlicet studiū cantandi inculcaret ipsa repetitione. Hæc & cætera quæ in hoc psalmo dixi, facite ad gloriam & honorē domini. Quare? Quia venit [Quoniam venit iudicare terram. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.] Hunc habet titulum psalmus hic. Quando domus ædificabatur post captiuitatem canticum Dauid. Vniuersaliter quidem nunc domus, id est ecclesia, ædificatur post captiuitatem primi parentis, hortaturq; propheta maiores & prælatos, vt prædicando minoribus accelerent ædificationē domini. Singulariter aūt, id est, in singulis hominibus domus ædificat, dū quis post captiuitatē peccati, resistēdo vitijs, vt domus vel tēplū sit, proficit in virtutibus. Sanè hic in principio psalmi habet q̄d gaudeat, dū dicit, cātate domino, & in fine, q̄ ti meat, dū dicit, Iudicabit orbē terræ in æqtate, iudicabit populos in veritate sua. Nihilominus in sequēti. i. XCVI. est, vndè lætet in spe, dū dicit, [Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ.] Est vndè timeat, in humilitate, dum continuò subiungit. [Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ante eum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos suos, & cætera.] Nempe q̄ dominus regnauit, quòd restitutus est mundus dominio eius, secundum titulum qui sic inscribitur, Psalmus Dauid, quando terra eius restituta est ei, Iudæis & cunctis inimicis eius ad damnationem, iustis autem valet ad saluationem. Item sequens, id est, XCVII. in principio spe fidelem lætificat, dum dicitur, [Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit, & cætera.] In fine autem metu humiliat, per hæc verba. [Montes exultabunt à conspectu domini, quoniam venit iudicare terram. Iudicabit orbem terrarū in iustitia, & populos in æquitate.] Sed & sequens, id est, XCVIII. spem atq; metum pariter inculcat. [Dominus regnauit, iracscantur populi, qui sedes super Cherubin, moueatur terra.] Nam dominus regnauit, id est, dominus diabolū vicit. Quod ait, iracscantur populi, & moueat terra, cōcessiuè debet intelligi, quasi diceret, Nō est curandum, satis iracscantur satis moueantur Iudæi, qui sunt terra, id est, terrenis tantum dediti. Nam licet illis iracscentibus & nolentibus eum regnare super se, dominus regnauit qui sedet super Cherubin. Metum inquam cum spe psalmus iste incutit, maximè vbi præmittens. [Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos qui inuocant nomen eius] &c.

continuò

continuò subiungit, [Deus tu propitius fuisti eis, & vleiscens in oēs adinuentiones eorū.] Nam idē est, ac si diceret, Ita propitius fuisti eis, vt tamē oēs adinuētiones eorū vleiscereris. Spē ergo iuuat, q̄ propitius fuit eis, metū incutit, quòd taliū quoq; & tā magnorū oēs offensiones impunitas non dimisit. Psalmus XCIX. in cōfessione, id est, in confessionis cōsideratione, sic enim incipit. [Iubilate deo omnis terra.] Ac deinde sequit. [Populus eius, & oues pascuæ eius, introite portas eius in cōfessione.] Videlicet vt possitis iubilare, portas eius introite, in primis ad eū accedite in peccatorū confessione. Et hic quoq; psalmus spē simul atq; metū prudētibus incutit auditoribus. [Quoniā suauis est dominus, in æternū misericordia eius.] In hoc sperandū est. [Et vsq; in generatiōe & generationē veritas eius.] Hic metuendū est, quia verax est. Quia in primo aduentu in multitudine misericordię venit suauis, in secundo verax & iustus apparebit. Hoc est quod sequent. i. centesimo psalmo, dicit. [Misericordiā & iudiciū cantabo tibi domine.] Nō prius iudicium, & deinde misericordiā, sed prius misericordiā, & deinde iudiciū. Matth. 11. Matth. 25. Prius nanq; qui hæc in propheta dicit, Christus misericordiā cantaturus erat suauis, dicendo, Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis, deinde iudiciū dicendo, Discedite à me maledicti. Hoc est illud in quo cōcludit, sic dicēs, [In matutino interficiebā oēs peccatores terræ, vt disperderē de ciuitate domini oēs operantes iniquitatē.] Matutinū nanq; iudicium illud erit, Galat. 6. Roma. 7. transacta nocte huius seculi. Toto itaq; hoc psalmorū medio bene in spē rendimus secundū illū hominis statū mediū, quo adhuc caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, & condelectatur quidē homo interior legi dei, sed videt aliā legem in membris suis repugnantem, &c. Quapropter ingemiscit & dicit, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Statimq; hoc spei accipit responsum. Gratia dei per Iesum Christū. Illic nanq; (vt sæpe diximus) spes cū metu est. Scit autē, quia cū illa gratia venerit, spes sine metu erit, qa perfecta charitas foras mittet timorē, ibiq; anima casta pacificè suū contemplabit amatorem. 1. Iohan. 4. Iohan. 4.

Secundū illū pacati hominis statū tertiū se habet sequentis textus extremorū quinquaginta psalmorum, vt penè totus à principio vsq; ad finē affectuosam spirans charitatē. Inde sunt illæ benedictiones, illæ cōfessiones, illæ laudationes alleluia in titulo habentes, quibus cunctis vocibus suū beata charitas depromere gestit affectū, quantum potest. Sed cum illuc felix homo peruenerit, nunquid iam plorare definit? Imò multū plorat, gemit, & suspirat, veruntamen nō vt prius. Nā prius plorabat, ne duceretur ad pœnā, nunc plorare incipit, qa differtur à regno. Igitur hęc psalmorū pars bene inter cōfessiones & laudes permixtos habet fletus, imò & à fletu incipit, atq; post laudes, ad fletum septē recurrit periochis. Et continuò psalmo centesimoprimo flens, sic dicit, [Domine exaudi orationē meā, & clamor meus ad te veniat. Nō auertas faciem tuā à me,] &c cætera. Quid enim hæc dicendo deflet, nisi quia à regno differtur, nisi quia in hac mortalitate tenetur. [Percussus sum, inquit, vt fœnum.] Subauditur, ex vindicta peccati primorū parentum. Ac deinceps. [Dies mei sicut vmbra declinauerūt, & ego sicut fœnū arui.] Habet autē hic psalmus in titulo sic. Oratio pauperis cū anxiaretur, & corā domino effunderet precem suā. Pauper iste principaliter quidē est Christus, secundariè autē populus humilis, vel quilibet Christi seruus est. Idcirco titulus iste sic in diuersa tēpora, scilicet præteritū & futurum distertitur. Oratio pauperis cum anxiaretur, hoc præteritū est. Præterijt nanq; anxietas pauperis, præterijt anxietas mortis Christi, in qua dixit, Percussus sum vt fœnum, &c. subiungens de resurrectione sua. [Vigilaui (id est resurrexi) & factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Scilicet in cœlū ascendēs. Porrò cum effuderit corā domino precē suam, futuri est tēporis, ac si diceretur, quotiescunq; effuderit. Hoc enim fit, & futurū est vsq; in finē seculi, scilicet vt exēplo illius, tali oratione precē suam effundat quilibet pauper dei. Statim sequenti psalmo, id est, centesimosecundo, felix homo in benedictiones sic erumpit. [Benedic anima mea domino, & omnia quę intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis.] Multas deindè iustæ benedictionis rationes concinens, tandē in cōclusione benedictiones repetit. [Benedicite, inquit, domino angeli eius,] & cætera. Magnificentius benedicere, affectuosius charitas loqui nō potuit. Et notandum vndè benedictiones incœperit, qui propitiatur inquiens omnibus iniquitatibus tuis. Ac deinceps [Quantū distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.] Nēpe summa dilectionis summa est causa benedictionis, quia propitiatus est iniquitatibus nostris. Imò & propitiatorē nobis filium suū misit, qui & figmentum nostrum cognouit, dignatus homo fieri. Secundaria dilectionis atq; benedictionis causa est, quia nos, & omnia bene cōdidit. Secundaria inquā nō prima est. Nihil enim nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. Psalmo igitur sequenti, id est, centesimotertio. [Benedic, inquit, anima mea domino.] Subiungens per apostrophen continuò. [Domine deus meus magnificatus es vehemēter.] Et quasi quæreretur, in quo. [Confessionē, ait, & decorē induisti, amictus lumine sicut vestimento, extendēs cœlum sicut pellem.] &c. Quibus secundum literā prima mundi creatio decantatur. Nam sicut in prima huius operis parte diximus, tunc dominus deus lumine sicut vestimēto

Universidad de Deusto
Biblioteca

amictus est,& confessionem atq; decorem induit quando diuisa luce à tenebris, per quas reprobi designantur,angeli luce amictus,vel ornatus est,id est,beatis angelis, quibus sese quasi vestimento per gratiã induit, eorumq; confessione atq; decora laude incessabiliter dignatus est ornari. Item ad caput redit extrema conclusione. [Deficiant,inquit,peccatores à terra, & iniqui,ita vt non sint,benedic anima mea domino.] Sequens,id est,centesimusquartus,Alleluia in titulo habet. Et rectè,nã totus in confessionibus,id est,laudibus est. [Confitemini,inquit,domino,& inuocate nomen eius,] & cætera. Confessionis atq; cantationis huius maxima causa vel materia,repromissio beati seminis est, quod Abrahæ repromittens deus in se-
Gene.22. mine tuo,inquit,benedicentur oẽs gentes. Nã cum dixisset. [Mementote mirabiliũ eius, quæ fecit,prodigia & iudicia oris eius.] Statim intulit, [Semen Abraham serui eius.] Semẽ inquã, non tam per carnem,q̃ per fidẽ,videlicet eius seminis,in quo nos oẽs gentes benedicimur. Et
Galat.3. subinde,[Memor fuit in seculũ testamenti sui.] Cuius enim testamenti,nisi eiusdẽ promissionis? Nã cum eius promissionis meminisset Apostolus,dicendo,Abrahæ dictæ sunt promissiones,& semini eius,continuò subsequutus,hoc autẽ inquit dico, testamẽtum confirmatũ à deo. Igitur promissio hæc summa cõfessionis huius materia est. Sequens confessionis huius.i. psalmi centesimiquinti,causæ sunt miranda beneficia dei,quibus populum illum eduxit de terra Aegypti,& in terrã quam promisit patribus eorum introduxit. Qui deinde sequit psalmus centesimussextus,causas habet multo maiores,multo digniores.i.omnino spirituales. Idcirco alleluia geminatum in titulo habet, licet primum alleluia præcedentis esse psalmi rectè existimetur,vt sit sensus, Quandoquidẽ patres nostri adeò peccauerunt,& dominus illis tanta & tot beneficia misericorditer impendit,ergo laudate dominum,vt in principio psalmi dixi. In hoc psalmo propheta oẽs exhortatur fideles siue de Iudæis,siue de gentibus,laudare dominũ, primum,quia liberauit eos de periculo infidelitatis. [Cõfitemini,inquiens,domino,quoniã bo nus,quoniã in seculum misericordia eius. Dicant qui redempti sunt à domino,] & cætera. Nam de omnibus dictum est,tam Iudæis q̃ Gentibus, quia portãres præuaricationis peccatũ Adę. [Errauerunt in solitudine,in inaquoso,viã ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Et clamauerunt ad dominum cum tribulatione angustarentur.] Clamauerunt inquã nõ tam voce vel aliqua intentione,q̃ magnitudine miseriæ. [Et dominus eripuit eos,] scilicet per cognitionẽ filij sui, [vt irent in ciuitatẽ habitationis.] Ergo [confiteantur,ait,domino misericordię eius, & mirabilia eius.] Subauditur,exhibita filijs hominũ. Deinde admonet laudare dominum,quia liberauit eos à debilitate prauæ cõsuetudinis,à criminibus actualibus, post baptismum admissis. [Sedentes in tenebris,inquit,& vmbra mortis,vinctos in mendicitate & ferro.] & cętera. Nã seruire peccato,hoc est vinctum esse ferro,sedere in tenebris,hoc est,consuetudinẽ habere pec candi. Multos tales clamantes ad se,dominus liberauit. [Et eduxit eos de tenebris & in vmbra mortis,& vincula eorum disrupit.] Tertia causa est quia liberauit eos à tedio bonę operationis,de qualibus dicit, [Omnem escã abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsq; ad portas mortis.] Quod multis modis euenit. Verbi gratia,dum orationis, aut sacræ tædium paterentur lectionis. Et eiusmodi dominus clamantes ad se liberauit,cum appropinquassent ad portas mortis,id est,vsq; ad criminalia,quæ sunt introitus mortis. Quomodo liberauit eos? [Misit verbum suum,] Id est iussit,vel voluit tantũ,[& sanauit eos.] Quarta confessionis & laudis causa est, quia liberauit eos ab angustijs suæ prælationis. [Qui descendunt, inquit,mare in nauibus,facientes operationẽ in aquis multis.] & cætera. Qui in nauibus descendunt,id est,qui ecclesiarum gubernacula sortiti sunt,ipsi quod sæpe fit, [Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est.] Et istos clamantes ad se dominus eduxit de necessitatibus eorum. [Statuit enim procellam maris in auram, & siluerunt fluctus eius.] Quod est dicere, Posuit solicitudinẽ eorum in auram statoriam,augendo spiritus sancti gratiam,ita vt intus vel foris,non adeò curarum tumultibus affligerentur. Psalmo centesimoseptimo randẽ caput ipsum confitetur,cantat & dicit. [Paratum cor meum deus,paratum cor meum,cantabo,& psallam in gloria mea.] Habet autem in titulo cãticum psalmi ipsi Dauid. Cui enim,nisi ipsi Dauid,id est,Christo,attribuendæ sunt voces huius psalmi? Nã spondet ille continuò. [Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara.] Resurgam diluculo.] Et adiecit. [Confitebor tibi in populis domine,& psallam tibi in nationibus,] & cætera. Sic denicq; factũ est. Cithara illa,id est corpus, per quod resonuerat,per triginta & tres annos,illa dei patris musica,cithara inquã musici dei,per mortem quassa,in sepulchro iacebat. Sed mane resumpta est incolumis,diluculo surrexit, & ecce confitetur,id est,confessores & laudũ cantores facit patri in omnibus populis. Psalmo centesimo octauo reditur ad orationẽ,ad fletum vel gemitum. [Deus,inquit,laudẽ meam ne tacueris,quia os peccatoris & os dolosi super me apertũ est,] &c. Nota & celebris cõquestio est in infelicissimum Iudam,& populũ Iudaicũ qui ab illo Christũ emit, triginta vindictis vel concussiuis maledictionibus deprompta,quarũ prima est. [Cõstitue super eũ peccatorẽ,] Victima.

[Et in-

[Et induantur sicut diploide confusione sua.] Tandem caput ipsum cũ corpore dicit. [Confitebor domino nimis in ore meo,& in medio multorum laudabo eum,& cætera. Statimq; psalmo sequẽti,id est,centesimonono, quid vniuersa ecclesia confiteri debeat more suo sic edicit. [Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis.] & cætera. Et bene hic psalmus præcedenti psalmo subiungit. Ibi nanq; egit de statu nimiæ humiliationis, & deiectionis ipsius, hic verò econtrario de gloriosa & ineffabili exaltatione ipsius. Psalmo deinde centesimo decimo vox confessionis,vox laudis. [Confitebor tibi,inquit,domine in toto corde meo in consilio iustorũ & congregatione,] & cætera. Et si quæras, quam ob causam domino confiteatur, vel cur confessio & magnificentia opus eius, continuò sequit. [Memoriam fecit mirabilium suorũ,misericors & miserator dominus,escam dedit timentibus se.] Videlicet quia præcedenti psalmo dixerat,Iurauit dominus,& non pœnitebit eũ,tu es sacerdos in æternũ,secundũ ordinem Melchisedech,& illũ ordinem suũ tunc nobis instituit,in sacramento corporis & sanguinis sui,dũ de torrente in via biberet,atq; mox per resurrectionem,exaltato capite timẽtibus se sensum aperuit,vt intelligerent scripturas,rectè hoc psalmo succinit, escam dedit timentibus se,sic concluſit. [Intellectus bonus omnibus facientibus eũ,] scilicet timorem domini,[laudatio eius manet in seculũ seculi.] Psalmi sequentis,id est,centesimi vndecimi,titulus alleluia,reuersio Aggæi & Zachariæ. Et est sensus, Laudate dominum,in illud respicientes, quod significatũ est per reuersionem Aggæi & Zachariæ de Babylonica captiuitate,qui & reædificationi templi interfuere. Significatũ est enim, quod de præsenti captiuitate debeamus ad deum in cœlestem Hierusalem redire,illos beatificans propheticus spiritus,qũi illuc reuertentur. [Beatus vir qui timet dominũ,ait,in mandatis eius volet nimis. Potens in terra erit semen eius,generatio rectorũ benedicetur,Gloria & diuitiæ in domo eius,] & cætera. Psalmo centesimo duodecimo præmisso Alleluia,totũ hominem in laudem extendit spiritus dilectionis. [Laudate,inquit,pueri dominũ,laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum,ex hoc nunc & vsq; in seculũ.] Pueri hi sunt,qui per gratiam eius,quem laudant, sunt à peccatis purificati. Causas cur laudent,cur benedicant, subnectit. [Quis,inquit, sicut dominus deus noster qui in altis habitat?] & cætera. Psalmo centesimo decimo tertio itidem præmittitur Alleluia, videlicet ad laudandũ dominum de conuersione infidelium ad fidem Iudæorum atq; Gentium. Nam inde dicit, [In exitu Israel de Aegypto domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius,Israel potestas eius.] Et est sensus, In eo quòd exierunt credentes de infidelitate & tenebris ignorantiæ,quòd exierunt luctatores, quos significat nomen Iacob de barbarie dæmonum & vitiorũ,facti sunt omnes Iudæi,id est,omnes confitentes sanctificatio eius,& omnes qui per fidem sunt Israel,facti sunt potestas eius, videlicet Iacob,vt deinceps nemo in carne glorietur,sed in confessione & in virtute spiritus sancti. Hoc [Vidit mare & fugit,Iordanis conuersus est retrorsum.] Per mare plenitudo gentiũ, per Iordanem baptizati intelligendi sunt. Gentiles nanq; ab infidelitate, & erroribus priſtinis fugerunt,baptizati à mala consuetudine peccatorũ,conuersi sunt retrorsum. Inde, [Montes(id est, apostoli)exultauerũt,] & simulachra fiducialiter condemnauerunt. [Simulachra,inquit, gentium,argentũ & aurum, opera manuum hominũ.] In psalmo centesimo decimoquarto, tertia iam periocha,id est,fletuum atq; gemituũ recapitulatio est. [Dilexi,inquit,quoniã exaudiet dominus vocem orationis meæ. Quia inclinauit aurẽ suam mihi, & in diebus meis invocabo. Circumdederũt me dolores mortis,] & cætera. Huic quoq; psalmo rectè Alleluia præscriptum est,quia nimirũ diligere & diligendo dolere,aut gemere,ad veram & magnã dei laudem pertinet. Nam quantæ putas laudis veraciter est,tribulationem & dolorẽ inuenire? Quotus enim quisq; est inuentor tribulationis & doloris eius,videlicet quæ iure pro inuẽto debeat haberi? Quare autem pro inuento debet computari,nisi quia in tribulatione, & dolore locus est opportunus paracleto,id est,consolatorię? Idcirco cum dixisset,tribulationem & dolorẽ inueni,statim subiunxit, [Et nomen domini inuocaui.] Subauditur, dicens. [O domine libera animam meam,] & cætera. Psalmo centesimo decimoquinto, itidem Alleluia præmisso, laudabiliter dicit perfectus amator dei. [Credidi propter quod locutus sum,] Id est,credidi & cõfessus sum. Ac deinceps. [Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mihi?] Et nõ inueniens quod ad retribuendũ satis est. (Quid enim diligenti satis esse queat?) [Calicem salutaris accipiam,inquit,& nomen domini inuocabo.] Quasi dicat, Totam paupertatẽ meã offeram,sanguinem meũ illi offeram,vel si persecutor desit,frequentabo ad sanctũ altare eius passionis memoriã,pro ipso mori paratus ero,quia pretiosa in conspectu domini mors sanctorũ eius. Psalmus centesimus decimussextus sermone laus brevis, sensu grandis, [Laudate,inquit,dominũ omnes gentes,laudate eũ omnes populi.] Psalmus CXVII. totus, vox confessionis est,vox laudis,præmisso alleluia. [Cõfitemini,inquit,domino] causamq; subdit [quoniam bonus.] Hoc dicat omnis Israel,hoc dicat,domus Aaron,id est,multitudo prælatorũ fidelium,hoc dicãt,& confiteãtur omnes, qui casto timore timent dominum, quoniam bonus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniam in seculū misericordia eius. Quid enim fecit dominus, In quo apparuit bonus? [De tribulatione inuocaui, inquit, dominum, & exaudiuit me in latitudine.] Ac deinceps, [Lapidē quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.] Nēpe in isto facto summum bonitatis eius experimentum consistit. Lapis iste ad ædificantes venit, & reprobatus est, nos autē dicimus, [Benedictus qui venit in nomine domini.] Iterū in conclusione dicit, sicut in exordio. [Cōfitemini domino quoniā bonus, quoniā in seculū misericordia eius.] Psalmus centesimus decimusoctauus vigintiduobus capitulis diſpertitus est, per singula capitula versibus octonis supputatis. Singula quoq; capitula, singula pro titulis habēt elementa alphabeti. Hebraici. Et quærimus, quid huiusmodi titulatio significet. Inuenimus autē quod maximè notandum est, psalmū hunc totum in superficie splendere cœlestibus margaritis, totum inquā contextum esse nominibus verbi dei, velut fulgentibus gēmis. Quis enim versiculus est in toto tā prolixo tractatu huius psalmi, in quo nō resonet vocabulū aliquod, quin rectè prædicetur de verbo dei, de sapientia dei, de filio dei? Verbi gratia, [Beati immaculati in via.] Planè via nostra, dei filius est. Dicit enim, Ego sum via. [Qui ambulāt in lege domini.] Et quid lex domini, nisi verbū dominī? [Beati qui scrutantur testimonia eius.] Quid aliud testimonia, q̄ verba? & quid multa dei verba, nisi vnum dei verbū, vna dei sapientia? Similiter & in cæteris. Neq; enim facilè quis versiculus inueniē, in quo nō, aut vias, aut mandata, aut iustificationes, aut iudicia, aut sermones, aut eloquia domini habeas, aut aliquid tale quod æquipolenter valeat. Quid ergo sibi vult hoc, q̄ cū talis sit psalmus, singula eius capitula singulis alphabeti titulantur elementis? Num posī tot psalmos voluit nos prophetæ spiritus, verbi dei facere abecedarios? Planè hoc vtiliter intelligimus & veraciter confitemur, quia quantumcunq; sapiamus quandiu in corpore sumus, ad illā dei sapientiā infantulis abecedarijs similes sumus, & nobiscū bene agitur, si vel prima eius elementa cōsequamur. Videmus enim per speculū in ænigmate, inquit Apostolus. Proinde psalmus hic quartæ perioches, idē nobis principiū finisq; sit. Distinguitur autē (vt iā dictum est) vigintiduobus capitulis. Hic numerus tribus cōstat hepradibus, vno supercrescente, quo de tertia hepradē Ogdoas perficitur, atq; per hoc intelligimus, quia octaua mundi ætate, sapientię dei quæ iā dictis huius psalmi vocibus significat, plenitudo nobis perficietur, fietq; quod ait Apostolus, Cum autē venerit quod perfectū est, euacuabit quod ex parte est. Octones igitur, singulorū capitulorum versus, infantuli fideliter decantemus, donec ad octo euangelij beatitudines, ipso donante perueniamus. Nunc eorundem elementorum interpretationē, atq; intelligentiā subscribamus. Aleph, doctrina. Beth, domus. Gimel, plenitudo. Daleth, tabularū. He, ista. Vau, & Zai hæc. Cheth, vita. Teth, bonū. Iod principium. Caph, manus. Lamed, cordis. Mem, ex ipsis. Nun, æternū. Samech, adiutoriū. Ain, fons. Pe, oris. Zadi, iustitiæ. Cuph, vocatio. Resch, capitis. Schin, dentium. Thau, signa. Doctrina domus dei Israel, est plenitudo tabularū, id est legis, quæ descripta est in tabulis. Hæc plenitudo legis charitas est. Ista doctrina & hæc plenitudo, & talis vita, bonū principium est, manus & cordis, id est, bonæ intentionis, & bonæ operationis. Ex ipsis enim sit æternū adiutoriū, quo adiuuamur ad æternam vitā. Et hic est fons oris iustitiæ, id est origo doctrinæ, quam prędicauit Christus, per quam docet nos implere omnem iustitiā, scilicet charitas vel doctrina domus dei. Hoc est maximum & primū mandatum. Et hæc est vocatio capitis, id est, Christi, quia in hoc vocati sunt omnes, vt hanc doctrinā percipiant. In hac doctrina apparent etiā dentium signa, id est, apostolorum & doctorū, qui sunt quidā ecclesiæ dentes, dum obscura & fortia mandata minoribus exponunt. Quid pulchrius, quid iucundius hoc abecedario? Ecce hic continetur omnis doctrina spiritualis vitæ. Psalmo centesimo decimonono, quinta iā perioche redītur ad gemitum, qui perfectorum est, gemitum diligentis & desiderantis animi. [Ad dominū, cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.] Ac deinceps. [Hei mihi, quia incolatus meus prolōgatus est.] & cætera. Planè hic gemitus perfecti hominis est, ex ipsa confidentia perfectionis, cupientis dissolui, & esse cū Christo. Sed nimirū tali conscientiæ humilitate opus est, præsumptio cauēda licet ascendere, ne dū tœdio peregrinationis vult volare in cœlū, cadat in infernū. Sequitur ergo, & dicit in psalmo cētesimo vigesimo, [Leuaui oculos meos in mōtes, vndē veniat auxilium mihi. Auxiliū meum à domino qui fecit cœlū & terrā.] Ac si dicat, Nō in meipso fiduciam habeo, sed in dei, & omniū sanctorū eius auxilio, quorū fidē tenęo, quorū meritis innitor. Deinde imprecando dicit animæ suæ. [Non det in cōmotionem pedē tuū,] &c. Quod est dicere iuxta ces confidentiæ, cui dicit. [Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus. Stantes erāt pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalē, &c.] Quasi iā ibi sit, stantes erāt pedes nostri, dixit, ea videlicet conscientia, qua & Apostolus, Nostra autē conuersatio, inquit, in cœlis est. Cōtinuò, vt in humilitate cōfidat, pedē ponit in altiorē gradū humilitatis. Dū sequenti Psalmo centesimo vicesimosecūdo dicit. [Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi

Iohan. 15.

Matth. 22.

1. Cor. 13.

Psal. 55.

oculi seruorum in manibus dominorū suorum, Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ.] multum se humiliat, dum ancillulæ vapulanti se assimulat, fixos habenti oculos in manibus dominæ suæ, donec parci sibi vel solo nutu iubeat. Ire psalmo centesimo vicesimotertio dicit perfecti vocibus magnis, vocibus magnæ gratulationis, [Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israel,] &c. Nēpe quasi iā victorum est dicere. [Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiū, Laqueus cōtritus est,] &c. Sequitur autē psalmus centesimus vicesimusquartus, quo cauti in humilitatē proficiēdo dicunt. [Qui cōfidunt in domino sicut mons Sion,] &c. Qui enim hęc dicunt, nō sibi, sed deo assċribunt, quòd vicerunt, quòd euaserūt. Sequenti psalmo centesimo vicesimoquinto, itidē magnificè gratulant, & dicunt. [In cōuertēdo dominus captiuitatē Sion, facti sumus sicut cōsolati.] Ac deinceps. [Magnificauit dominus facere nobiscū facti sumus lętantes,] &c. Sequitur continuò psalmus centesimus vicesimussextus, & hāc lætitiā salubriter prouecta humilitate deprimēdo, dicit, [Nisi dominus ædificauerit domū, in vanum laborauerunt qui ædificāt eam. Nisi dominus custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eā.] Habet autē in titulo, Canticum graduum in Salomonē. Hoc rectè & opportunè, In quo enim melius innotescere possit, quòd nisi dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificāt eam? Ille enim domum domino ædificauit, & tamē ipse stare nō potuit, licet inter homines singularis sapientię fuerit. Hoc ergo experimēto perdocti, quòd domū ædificare nō possitis, sine auxilio domini, accipite q̄d dico. [Vanū est vobis ante lucē surgere.] Vanum inquam & stultum propositum est, vosmetipsos ante diē iudicij securos reddere. Sed [surgite postq̄ sederitis.] Id est, tunc primum vos securos esse scіatis, postq̄ mortalitatis & passibilitatis miseriā deposueritis. Psalmo centesimo vicesimoseptimo mutatur modus vel tenor cantionis in istis graduū canticis. Nā hactenus bini sic alternabāt psalmi, vt in priore fortitudo sublimiter caneret, & in sequente timor in grauibus respōderet. Hinc econuerso in priore duorum, timor canit in grauibus, fortitudo respondet in acutis. [Beati, inqt, omnes qui timēt dominum, qui ambulāt in vijs eius.] Et est sensus. Beati omnes qui in hoc ipso quod ambulāt in vijs domini, timidi sunt, semper & pauidi. Ac deinceps. [Ecce sic benedicetur homo qui timet dominū.] Psalmus centesimus vicesimusoctauus fortiter gratulantis velut iam victoris voces attollit. [Sæpe, inquit, expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israel, sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.] Nempe victricis conscientiæ est dicere, non potuerunt mihi. Rursus psalmo CXXIX. vehementer se in humilitate deprimit. [De profundis, inquiens, clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam.] Ac deinceps. [Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit?] Subaudiē, nullus, q̄a reuera nullus ex suis meritis apparebit in iudicio iustus.

Sequenti protinus psalmo CXXX. magnæ sibi virtutis, magnæ tēperantiæ gratulat conscius. [Domine nō est exaltatū cor meum, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me.] Reuera perfecti hominis est, tale ac tantū habere in corde suo testimoniū conseruatæ humilitatis. Non inquit ambulaui in magnis. Sed quidē? [Si nō humiliter sentiebā,] &c. Dehinc psalmo centesimo tricesimoprimo demonstrabat nobis, quantum, vel cur se humiliauerit, dicēdo, [Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Sicut iurauit domino votū,] Et cętera, vsq; [Donec inueniā locum domino tabernaculū deo Iacob.] Videlicet quia Christum dominum de semine suo nasciturū esse sciebat, locum quoq; natiuitatis eius scire desiderabat. Idcirco mansuetus & humilis sedebat, idcirco vigilabat, idcirco orabat. Exaudita est mansueti humilitas, & repentè exclamās, [Ecce (inquit) audiuimus eā, (subaudiē, natiuitatē eius) in Ephrata.] Ephrata nanq; hæc est Bethlehē. Sed & exinde inuenitur in cāpis syluæ. i. in latitudine ecclesiæ, de gētibus, relictis angustijs Iudeæ. Confestim psalmus centesimus tricesimussecundus bona fortitudinis gloriatio est. [Ecce (inquit) q̄ bonū & q̄ iucundum habitare fratres in vnū. Sicut vnguentum in capite quod descēdit in barbam barbā Aaron.] Nempe quamuis humiles sint, semetipsos barbā Aaron, id est, fortes atq; perfectos esse cognoscunt, qui de capite suo CHRISTO, spiritus sancti vnguentum acceperūt. Quid tandē sibi volunt istæ alternationes, fortitudinis, & timoris, timoris & fortitudinis? Nimirum illud, quod nō nescire debet homo dei, quia tempus est viriliter agendi, & tēpus humiliter quiescendi. Denicq; cum suggerit hostis inuisibilis seruo dei, nimium habere despectum sui, tunc tempus est fortiter atq; constanter agendi, id est, reminiscendi donorū vel beneficiorum dei quę accepit. Cum autem econtrario versipellis ille deceptor extollentiā de virtutibus, velut emerito militi, suggerit, tunc tempus est quiescendi, id est, recogitandi quòd sit puluis & cinis, qui tanquam canis de mensa domini vix paruas clementiæ micas acceperit. Igitur per bis septena graduum cantica, septies hinc, id est, à timore, & septies inde. i. à fortitudine victus est hostis. Diciteq; psalmo sequenti, id est, centesimo tricesimotertio. [Ecce nunc benedicite dominū, omnes serui domini.] & cætera. Ac si dicat, Vos qui statis, qui nō iacetis, sed statis in domo domini, nunc absq; dilatione sine intermissione benedicite dominū, asscribendo illi, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

vobis, quòd gradibus tot ascensis, in domo vel in atrijs eius statis. Huic sic dominum benedicenti, vicarium redditur præmium benedictionis, tali conclusione, [Benedicat te dominus ex Sion,] subauditur, procedens [qui] antequam homo procederet ex Sion, deus idem, [fecit cœlum & terram.] Sequenti psalmo, centesimo tricesimo quarto, perseueratur in benedictionibus, incipit enim à laudibus, finit in benedictionibus, præmisso Alleluia. [Laudate (inquit) nomen domini, laudate serui dominum.] Multisq; causis redditis, cur laudemus, hanc facit conclusionem. [Benedictus dominus ex Sion.] subauditur, deus & homo veniens, [qui] ante & post [habitat] in cœlesti [Hierusalem.] Iterum Alleluia. [Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.] Psalmus centesimus tricesimus quintus totis dulcisonis laudibus, totis à principio vsque ad finem tinnulis currens confessionibus. Psalmi centesimi tricesimisexti titulus, psalmus Dauid propter Hieremiam. Ab hoc psalmo, sexta iam periocha, breuiori cursu texitur. Reditur nanque ad fletus amantium, ad suspiria desiderantium, propter Hieremiam, id est, iuxta Hieremiæ intellectum. Sicut enim Hieremias captiuitatem filiorum Israel, factam à Nabuchodonosor, historicè scripsit, & aliud tamen ibi delignari intellexerit, ita isti licet verba historiæ pronuncient, sub eisdem tamen
2.Cor.5. verbis aliud oportere intelligi designant. [Super flumina (inquiunt) Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.] Quamdiu sumus in corpore (inquit Apostolus) peregrinamur à domino. Et verè, nam captiui sumus captiuitate peccati quod fecit Adã. Quotquot sumus filij Sion, captiuitatẽ istam congemimus & flemus, sedentes super flumina Babylonis, super decurrentia vitia præsentis seculi, multos immersos esse videntes, & incidere ipsi atq; immergi metuentes. Hæc & cætera psalmi fletus sunt amantium deũ, suspiria sunt desiderantium videre deũ deorum in Sion. Sequenti psalmo centesimo tricesimoseptimo iterũ confessiones, iterũ laudes. [Confitebor tibi (inquit) domine in toto corde meo, quoniã audisti verba oris mei.] Ac deinceps. [Cõfiteantur tibi domine oẽs reges terræ, & cãtent in vijs domini, &c.] Laudes vel cõfessiones istæ sunt, nõ solũ pro beneficijs singulariter cuiq; impensis, sed etiã pro omnibus cõmuniter humano generi collatis. Psalmo CXXXVIII. cantat ipse cui sessionum & laudũ præcentor Christus, dicẽs patri de se. [Dñe probasti me & cognouisti me.] Agit ille toto hoc psalmo referendo perfectã iustitiam suam secundũ humanitatem, & altitudinem suam secundũ diuinitatem, vt in fide & iustitia fideles instruat, quatenus ipsum & verũ deum, & verum hominem credant, & eius exemplo inducti, tribulari & conculcari non subterfugiant. Psalmo CXXXIX. vndè iam vltima, id est, septima incipit periocha, orãt pariter & confitẽtur omnes iusti atq; perfecti vna voce, tãquam ex vno corpore. [Eripe me domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.] Hęc & cętera dicendo orant dominũ, vt custodiat in eis fidei perfectionem, & vt eos eripiat à prauitate & perfidia hæreticorum, imò ob occursu malignorum spirituum, qui sini vitæ huius insidiantes, linguas suas exacuunt ad accusandum & conuincendum. Nam quia vltima hæc est periocha, rectè ab hinc in finem nostrũ spectamus, quando venit princeps mundi, & in singulis nostrum aliquid suum requirit. Dicit ergo quisq; solicitus illius diei, prouidus illius horæ imminentis. [Custodi me domine de manu peccatoris.] Ac deinceps, [Domine domine virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meũ in die belli.] Et continuò. [Non tradas me domine à desiderio meo peccatori,] & cætera.

Et continuò psalmo sequenti, id est, CXL. [Domine clamaui ad te, exaudi me, intẽde voci meæ cum clamauero ad te.] Quis enim necesse non habeat clamare in illa hora mortis suæ? [Pone domine custodiam ori meo, & ostiũ circunstantiæ labijs meis.] Quam videlicet custodiam, quod ostiũ non haber, quisquis iustificat se, quisquis cõfidit, seipsum coram domino iustũ apparere. Habebat autẽ ille qui dixit, Si voluerit contendere mecũ, non potero ei respondere
Iob.9. vnũ pro mille. Ac deinceps, Si iustificare me voluero, os meũ condemnabit me. Item, Etiam si habuero quippiam iustũ, non respondebo, sed meũ iudicem deprecabor. Nam hoc est, quod & hic dicitur. [Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleũ aũt peccatoris nõ impinguet caput meũ.] Videlicet ne in illa necessitate extincta lãpade mea, sine oleo frustra vadam ad emendũ, idcirco quàm diu viuo, iustus corripiet me, adulator autem non decipiet me.

Item psalmo sequenti, centesimo quadragesimoprimo [Voce mea (inquit) ad dominũ clamaui, voce mea ad dominũ deprecatus sum.] Subauditur, cupiens dissolui & esse cũ Christo.
Philip.1. Quid enim clamauit? Quid deprecatus sum? Quam orationẽ meã effundo in conspectu eius? [Educ de custodia animã meã ad confitendũ nomini tuo.] De custodia, inquit, de carcere huius captiuitatis, vbi deũ meum videre non possum, pro reatu primi parẽtis, qui expulsus de luce paradisi, hic oẽs nos quasi in carcere genuit. Ad hoc pertinet iste titulus psalmi. Intellectũ Dauid carne mortali & passibili. Saule, id est, morte persequente. secundariè verò quemq; fidelem cupientem educi ab hac misera vita, tanquam de custodia. Hoc & metuens cupit, & cupiẽs metuit. Vndè & protinus psalmo CXLII. dicit, [Dñe exaudi orationẽ meã, auribus percipe obsecra-

obsecrationem meam, in veritate tua exaudi me in tua iustitia. Et non intres in iudiciũ cum seruo tuo, quia nõ iustificabit in conspectu tuo omnis viuens.] Etenim si de solis meritis agitur, nemo iustificabitur, propter quod itidem dicit, [Propter nomen tuum domine viuifica bis me in æquitate tua.] scilicet, vt totũ sit gratiæ. Item, [Auditam fac mihi mane misericordiam tuã.] Misericordiã inquã superexaltantem iudicium, dicendo mane, id est, in die iudicij, Venite benedicti patris mei. Proinde bene hunc titulum habet hic psalmus. Psalmus Dauid quando eum persequebatur filius suus. Nam prẽter vnũ Christum non fuit aliquis Dauid, nõ Matth.25.
fuit, nec est, nec erit aliquis adeo manufortis, qui genuerit filium, quem non infestũ patiat, qui non contraxerit peccatũ, quo prematur, si intret in iudiciũ cum homine deus. Abhinc vsq; in finem continuæ beuedictiones, confessiones seruentissimę, laudum cantationes, quas fides suggerit, spes concipit, charitas effundit. Sequens psalmus CXLIII. [Benedictus (inquit) dominus deus meus, qui docet manus meas ad prælium, &c.] Eius nanq; voces sunt, qui bene sibi conscius est, quia secũ habet pugnantem amicũ verũ, cui & dicit in contemplatione illius horæ qua certamen habiturus est, cum illo mundi principe sine dubio contra se venturo. [Qui liberasti Dauid seruũ tuũ, de gladio maligno eripe me.] Et vt possim in illa hora gladiũ illum euadere, interim inquit erue me de manu filiorũ alienorũ, id est, hæreticorum vel omniũ impiorũ, quorũ os locutũ est vanitatem, &c. Vnde bene in titulo habet psalmus Dauid in Goliã. Qui enim Goliam, id est, diabolũ, viuens vicit in membris suis, ipse confidens quod mortẽ eruatur de gladio eius maligno, dominum deum in hoc psalmo benedicit. Sequentis psalmi CXLIIII. titulus, laudatio ipsi Dauid, videlicet quæ ex ore amantis decantatur Christo vero Dauid. [Exaltabo te (inquit) domine deus meus rex, & benedicam nomini tuo in seculũ, & in seculum seculi.] A benedictionibus incipit, per benedictiones currit, benedictionibus sempiternis finit. Psalmo deinde CXLV. alleluia præmisso, quanto affectu, quanto amore laudẽ intendit, animã suã alloquitur & dicit, [Lauda anima mea dominũ.] Et illa respondet. [Laudabo dominũ in vita mea, psallã deo meo quamdiu fuero.] Vnde laudabo? Vnde psallã? De potẽtia, De misericordia. De potẽtia. [Quia fecit cœlũ & terrã, mare, & omnia q̃ in eis sunt.] De misericordia, Quia soluit cõpeditos, quia illuminat cæcos, &c. Nec cõtentus sua laude sõlius. Sequenti psalmo CXLVI. & alios ad laudandũ horrat. [Laudate (inquit) dominũ, quoniã bonus psalmus.] Et vere bonus psalmus, vtpote in quo hæc tria cooperantur. Chordæ, sonus, motus digitorũ. Per chordas carnis exiccationẽ, per sonũ virtutes, per motũ digitorũ bonam operationẽ intelligimus. His adhibitis reuera deo nostra est iucunda, decoraq; laudatio, Cur laudemus, causas cõtinuo subiũgit. [Aedificãs (inquit) Hierusalẽ dominus dispersiones Israelis cõgregabit.] &c. Ex illa Israelis cõgregatione, ex illorũ contritorũ saluatione, & illarũ stellarũ vocatione vel numeratione, vna ciuitas fit, Hierusalẽ cœlestis, quã & consequẽter psalmus CXLVII. ad laudandũ inuitat & dicit, [Lauda Hierusalẽ dominũ, lauda Deũ tuũ Sion.] &c. Tandẽ quasi choris ad laudandũ cõstitutis intonãte multitudine incipit laus vniuersalis conlubilãtibus voce sua creaturis vniuersis, cõtinuusq; cõcentus absq; intermissione, sine interstitio clamorẽ extẽdit totis trib⁹ qui supersunt psalmis. Primo qui & CXLVIII. spiritus sanctus, spiritus charitatis dicit. Mox quasi iussus alleluia dicendo, [Laudate dominũ de cœlis, laudate eum in excelsis.] Laudat cœlestiũ chorus, laudãt omnes angeli, laudãt omnes virtutes, laudãt omnia cœlestia, visibilia seu inuisibilia. Quarè? [Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mãdauit, & creata sunt.] Deinde laudat terra & omnia terrestria. Quarè? Quia visitauit quam creauerat terrã, & fecit vt esset confessio eius nõ solũ super cœlũ, sed & super terrã. Ergo materia laudũ huius psalmi inde est, q̃ & cuncta creauit, & genus humanum redemit. Sequenti psalmo, qui & CXLIX itidẽ spũs sanctus dicit, Alleluia. [Cantate domino canticũ nouũ, laus eius in ecclesia sanctorũ.] Quarè? [Quia beneplacitũ est domino in populo suo, quia exultabũt sancti in gloria, quia exultatiões dei in gutturæ eorũ, & gladij ancipites in manibus eorũ, ad faciendã vindictã in natiõibus, vt faciãt in eis iudiciũ cõscriptũ.] Ergo materia cãtici vel laudis in hoc psalmo inde est, q̃ seculũ iudicabit, & sctõs suos in iudicio glorificauit. Psalmo vlt.q est & CL. itidẽ dicit sctus charitatis spũs, Alleluia. [Laudate dñm in sanctis eius.] Decies laudate dicit, & nul lã causam cur laudẽt subiũgit aut interponit, siccq; cõcludit ad vltimũ, Omnis spũs laudet dñm. Ergo materia laudũ in hoc psalmo illa est futuri seculi beatitudo ineffabilis q̃ quãta vel q̃lis sit, Esaiæ.64.
nõ potest dici, nõ potest æstimari, q̃ oculus nõ vidit, nec auris audiuit, q̃ in cor hõis non ascẽdit. 1.Corin.2.

Qualiter Salomon eadem via, fidem & spem commendat & charitatem, in parabolis fidem, in Ecclesiaste spem, in Canticis charitatem. CAP. VI.

EAndem fidei, spei, & charitatis intelligentiã, quã in Dauid secuti sumus, ecce & in Salomone ostio patente, satis euidenter conspicimus. Tres enim ille libros scripsit, Parabolas Ecclesiasten, Cantica canticorum. Primus, id est, parabolarum liber vocat ad fidẽ. Secundus, id est, Ecclesiastes inuitat ad spem. Tertius, i. Cantica canticorũ, sine dubio allicit ad charitatẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nequaquam istud profundum perambulare aggredimur,sed ad alia festinãtes quasi ex latere perstringemus.Ad fidem nos vocat in parabolis,dum in persona sapientiæ,quæ est Chri-
Prouerb.8. stus,dicit, [Dominus possedit me in initio viarum suarum,antequam quicquã faceret à principio,ab æterno ordinata sum,& ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi,&
Ibidem.8. ego iam cõcepta eram,necdum fontes aquarum eruperant,necdum mõtes graui mole constiterant,ante colles ego parturiebar.] Ac deinceps. [Sapiẽtia ædificauit sibi domũ,excidit columnas septẽ.Immolauit victimas suas,vinum miscuit,& proposuit mensam suam.] Nempe
Iohan.1. quod hic ait sapientia,dominus possedit me in initio viarum suarũ,&c.]hoc euangelista confirmans,In principio(inquit)erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum, hoc erat in principio apud deũ,Et quod hic ait,Quando prẽparabat cœlos aderam,quando certa lege vallabat abyssos,& cætera,cum eo eram cuncta componẽs,hoc est,quod idem exprimens,omnia(inquit)per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Item quod hic ait,& delectabar per singulos dies ludens corã eo,omni tempore ludens in orbe terrarum,& delitiæ meæ esse cum filijs hominum,hoc est quod ait idem qui supra.Quod factũ est in ipso vita erat. Deinde quod ait hic,Sapientia ædificauit sibi domum,hoc est,quod idem Euangelista dicit,Et verbum caro factum est,& habitauit in nobis. Quod itidem ait,Excidit colũnas septem,mi-
1.Cor.1. sit ancillas suas vt vocarent ad arcem,& ad mœnia ciuitatis,hoc est,spiritus sancti dona distribuit,& infirma mundi elegit,vt fortia vinceret,& vocaret ad fidẽ Euãgelij.Nam reuera quasi
Prouerb.5. de petra septem colũnas excidit,cum de plenitudine diuinitatis corporaliter habitãte in se, dona septiformis spiritus sancti credentibus in se diuidere nõ desinit.Item dicit, [Bibe aquã de cisterna tua,& fluenta putei tui.Deriuẽtur fontes tui foras,& in plateis aquas tuas diuide.] Quid hoc est dicere,nisi credendo in Christum,gratiam sancti spiritus accipere,vt possis alijs salutarem doctrinam propinare.Sic enim ipsa incarnata sapientia intelligi voluit,cum dixit,
Iohan.7. Qui credit in me,sicut dicit scriptura,flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.Ergo & quod
Prouerb.6. postmodũ ait,[Vt custodiat te à muliere mala,& à blanda lingua extraneæ. Non cõcupiscat pulchritudinem eius cor tuum,ne capiaris nutibus illius.] De vitanda doctrina hæretica,dictum rectè intelligitur.Cum hæc ita se habeant,quid est,quod initio parabolarum de vitanda sanguinis effusione exhortatur,nisi passionem CHRISTI respicit, quę salutis nostræ summa est,de qua maximè pender nostra fides? Nam quia salutionis humanæ summa est, recte
Prouerb.1. ab illa sermones parabolicos exorsus est. [Fili mi (inquit) si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.Si dixerint,veni nobiscum,insidiemur sanguini,abscondamus tendiculas, contra insontem frustra,& deglutiamus eum,sicut infernus viuentem,& cætera.] Nempe sic dixerũt peccatores pharisæi,& pontifices, & sic dicendo, lactauerunt miserum populum,& acquieuit eis.Sapientia verò nihilominus foris prædicauit,in plateis vocem suam dedit, in capite turbarum clamitauit.Tandemq; non exaudita,dixit, [Ego quoq; in interitu vestro ridebo,& subsannabo,cum vobis quod timebatis aduenerit.] Quod timebatis,ait,subauditur,dicẽtes, Ne
Iohan. 11. forte veniant Romani & tollant nostrum & locum & Gentem . In Ecclesiaste cui dubiũ est, quoniam ad futurorum spem nos instruat,dicendo, [Vanitas vanitatũ, & omnia vanitas?] Quare omnia vanitas,nisi quia omnia transitoria? Et quare hæc dicit,quare vniuersa quæ sub cœlo sunt vanitatis arguit,nisi vt spe futurorum quæ seria,spe inuisibilium, quæ æterna sunt,
Eccle.1. hæc presentia,hæc visibilia doceat deberi contemni?Currit per omnia,iudicat omnia,omne
Eccle.11. quod in mundo est,omnem cõcupiscentiam carnis,omnem concupiscentiã oculorum,& cuncta vanitatis arguit. Et quædam quidem in primis approbat.Verbi gratia,cum dicit, [Lætare iuuenis in adolescentia tua.] Verum postmodum resumpto iudicio rationis. [Adolescentia(inquit)& voluptas vana sunt.] Proinde & Ecclesiastes dicitur,quod interpretatur cõcionator,quia videlicet,prius infirmam de singulis sententiã ipse proponit,& ipse continuò velut concionando firmis rationibus in cõspectu omnium destruit. Denique in calce libri quo tendat, euidẽter ostendit. [Finem(inquit)loquendi omnes pariter audiamus.Deum time & mandata
Ibidẽ.11. eius obserua.] Hoc enim est omnis homo. [Et cũcta quæ fiunt,adducet deus in iudiciũ pro omni erratu,siue bonum siue malum sit.] In Canticis ecclesia vniuersalis, vel etiã singulariter
Canti.1. quælibet anima fidelis,quæ iam vsq; ad amorem dei profecit.hãc primã vocem emittit. [Osculetur me osculo oris sui.] Plane osculũ oris ecclesia tunc adepta est, quando dei filius incarnatus est,quando in thalamo uteri virginalis diuina natura naturæ humanæ in vnã personã coiuncta est.Item quælibet anima quæ deũ diligit,osculũ adipiscitur,quando dulcedinẽ diuinitatis occulta inspiratione gustare meretur,qui tamen cõtactus tam velociter transit, vt sibilo auræ leuis recte comparetur. Amplius aũt & osculũ & omnimodã coniunctionẽ tũc adipiscetur,quãdo corpore depositò,ad ipsam amatoris sui faciẽ videndã perducetur.Nihil immorandum est,nec enim necesse habemus docere aut doceri,q; charitas significetur totis libri huius vocibus,idcirco iam ad alia transeamus.

LIBRI PSALMORVM FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE [248]
TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN LIbros Regum,Commentariorum Liber Quintus.

Quòd ait dominus ad Salomonem:quia habuisti hoc apud te,& quid sit peccatum suum quenquam apud se habere,& quòd idcirco regnum eius abscindendum fore prædixit. CAP. I.

DIxit itaq; dominus Salomoni,Quia habuisti hoc apud te,& non custodisti pactum meum,& præcepta mea quę mandaui tibi,disrumpens scindam regnum tuum,& dabo illud seruo tuo.] Quia habuisti(inquit)hoc apud te.Cui sic dicitur, palam est quòd peccatum suum necdum confiteatur.Nam apud se habet, cui quod fecit non displicet.Cæterũ cui displicet,non apud se,sed contra se habere dicendus est.Nec enim abscondit,sed annũciat,nõ defendit,sed accusat. Quoniã(inquit) iniquitatem meam ego cognosco,& peccatũ meũ contra me est semper.Item,Quoniã iniquitatem meã annunciabo.Idcirco disrumpens(ait)scindã regnũ tuũ,subaudit,quod penè cõtigit patri tuo,nisi quia iniquitatẽ suã annunciauit,& cogitauit pro peccato suo. Nam cecinit huc eina Syba filius Bochri,dicẽs,Nõ est nobis pars in Dauid,neq; hęreditas in filio Isai.Et separatus est omnis Israel à Dauid,secutusq; est Sybã filiũ Bochri.Viri aũt Iuda adhęserunt regi suo. Regnũ illi neq; auferre Absalon,neq; scindere potuit Syba,qa vel q̃d habuisti apud te,hoc ille apud se nõ habebat.Min⁹peccauerat & ipsum peccatũ à se excutiebat,accusabat,annũciabat. III.Re.XI. Psal.50. Psal.37. 2.Reg.20.

Quòd dixit,Et non custodisti pactum meum,& in quo Salomon iure denotetur qui sapientiam postulauit,quamuis hoc domino placuerit,quam in nocte per somnium accepit non perseueraturus. CAP. II.

ET non custodisti(ait)pactum meum.Pactum quippe pepigeram tecum,in his verbis.Si autẽ ambulaueris in vijs meis,& custodieris præcepta mea,sicut ambulauit pater tuus, longos faciã dies tuos.Tu in vijs meis nõ ambulasti,sed apud te habuisti hoc.Ego ergo debitor nõ sum,vt longos faciã dies tuos.Hic iam rectè quæritur. Quare pactũ ineundo sub conditione posuit,quòd faceret dies eius longos. Videlicet,quia quod iure reprehendit, data sibi optione in illa nocte per somnium à domino dicente,Postula quod vis vt dem tibi,iste quod optimum fuisset,dies longos,dies æternos non postulauit, sed sapientiam ad discernendũ iudicium , cor docile ad iudicandum populum postulauit. Quomodo ergo (inquis) scriptum est,Placuit sermo coram domino,quòd Salomon rem huiusmodi postulauit? Ad hæc (inquã) placuit ei,non tanquam summum vel perfectum bonum, sed tanquam bonum comparatione deteriorum.Proinde dicit,Quia non petisti tibi dies multos,nec diuitias, nec animam inimicorũ,sed postulasti tibi sapientiam,ecce dedi tibi. Nempe diuitiæ aut multi dies vitæ presentis,aut vltio de inimicis,bona quidẽ aliqua,sed infima sunt, gratiã aũt habere in oculis domini,& dies æternitatis,verum summum atq; perfectum bonum est.Porrò sapientiam habere ad discernendum iudicium,bonum quidem,sed mediocre bonum est.Igitur placuit quidẽ coram domino,q; Salomon postulasset rem huiusmodi, reprehẽsibilis tamen in eo est,q; data sibi optione tam prona ad dandum largitate domini, bonum illud quod verũ & summũ est, non postulauit,rectèq; denotat q; sapientiã in nocte & per somniũ,nõ perseueraturus accepit. 3.Reg.3.

Quòd in isto iudicio deus Hieroboam scissuras regni tradiderit, & qualia populi peccata præcesserint. CAP III.

FActum est igitur in tempore illo,vt Hieroboam egrederetur de Hierusalem,& inueniret eum Ahias Sylonites propheta in via opertus pallio nouo.Erãt enim duo tantũ in agro. Apprehendensq; Ahias pallium suum nouum, quo opertus erat, scidit in duodecim partes, & ait ad Hieroboam,Tolle tibi decẽ scissuras. Hæc enim dicit dominus deus Israel, Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis,& dabo tibi decem tribus.] Manifesta & secundũ rem congrua significatio est.In propheta dominus loquitur,domini aũt quoddã pallium vel quasi vestis est,is quia adhæret illi populus.Sed nunquid ignorabat dominus, qualis esset vel quid facturus esset Hieroboã, cui tot partes pallij tot tribus populi delegebãtur? Nunquid (inquã) ignorabat,q; scissum à domo Dauid populũ accipiẽs, à deo quoq; scissurus esset faciẽdo vitulũ aureũ quẽ pro deo colerẽt?Quare ergo talẽ populo suo regẽ acquisiuit? Nimirũ rationabiliter hoc & eum iudicio fecit,eademq; iustitia qua regem petentibus Saulem dedit,quẽ qualis futurus esset ignorare non potuit.Nam & tunc Samuelem,imo in Samuele deum abijciebãt,ipso dicẽte,Nõ enim te abiecerũt,sed me,& nũc indignabant Dauid regnare aut regnasse supra se.

Ex ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Reg.8. Ex ipsa gestorum serie perspicuū est hoc. Et in primordijs regni Dauidici subtraxerunt se to-
tis septem annis non sequentes, non approbantes electionem domini, superq; solam tribum
Iuda in Hebron regnauit Dauid, & deinceps, semper dubij, semper insidi fuerunt, eidem Da-
uid. Quem aduersus illum rebellantem non susceperent, qui Absolon filium aduersus patrem
constituerunt super se regem? Postquam ille periit, protinus ausum buccina personare secuti
2.Reg.20. sunt Seba filium Bochri, dicendo, Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai.
Nunc quoque inuidiam suam prodiderunt, occasiões quærendo aduersus Roboam, & dicen-
1.Reg.12. do, Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis, cum per illius sapientiam diuites facti fuis-
sent & inclyti. Igitur tanquā iudex, reos tali tradidit regi, qui volentes scinderet à domo Da-
uid, volentes (inquam) scinderet à ciuitate Dauid, diuideretq; à templo dei, á cultu vnius & so
lius dei veri, & cupitis faceret seruire simulachris.

*Cur tot scissuras pallij sui fecerit propheta, & quòd extunc regnum Israel decem vici-
bus scissum sit.* CAP. IIII.

EST & adhuc quod quæramus, Cur tot scissuras prophera fecit, cur palliū suum in duo-
decim partes scidit? Nempe si nihil aliud quàm regni vnius diuisionem in duo regna si-
gnificare volebat, poterat vnum pallium scindere in duas partes, non æquas tanto iuxta mo
dulum impares, quanto iuxta numerum decem tribubus erat minor tribus vna. Quare ergo
propheræ imò spiritui domini, in propheta sic magis placuit, & tot scissuras fecit? Planè & in
hoc veræ rationis constantia est. Scissum nempe à domo Dauid illud regnum Israel, deinceps
aduersus seipsum diuisum fuit decies, & ita demum desolatum est, vt domus supra domum ca
Luce.11. deret, rege Assyriorum transferente Israel, iuxta Gozam fluuium, in ciuitates Medorū. Quas
3.Reg.15. videlicet diuisiones prosequi facile est. Filium huius Hieroboā nomine Nadab percussit Baasa,
3.Reg.16. Hæc secunda Israel scissura regni est. Eiusdem Baasa filium Hela occidit Zambri, regnauitq;
3.Reg.22. pro eo Zambri se in palatio incendit, obsidente Amri qui & pro eo regnauit. Post hūc regna-
4.Reg.9. &.10. uit Achab, & post eum filius eius Othozias, & post eum frater eius Ioram. Sed istum occidit
4.Reg.15. Iehu, regnauitq; pro eo vsq; ad quartā generationem. Quintum ab illo percussit Sellū, regna-
uitq; pro eo. Sed & istum percussit Manahem, regnauitq; pro eo. Filium quoq; huius Phaceiā
percussit Phacee filius Romeliæ, regnauitq; pro eo. Sed & contra istū coniurauit Ozee, per-
4.Reg.17. cussitq; eum, & interfecit, regnauitq; pro eo. Cōtra istum ascendit rex Assyriorum, & transtu-
lit Israel in Assyrios. Hæc decima fuit scissura. Nam in Hieroboam prima, in Baasa secunda,
in Zambri tertia, in Amri quarta, in Gehu quinta, in Sellum sexta, in Manahem septima, in
Phacee filio Romeliæ octaua, in Ozee nona, in rege Assyriorū qui diuisos à deo & Dauid re-
ge suo diuisit etiam loco transferēdo in Assyrios, recte computatur decima. Bene igitur pro-
pheticus spiritus, dum regni vnius diuisionē in duo regna præcidit, pro signo tamen diuisiōis,
decē scissuras Hieroboā tradidit, quia regnū suū decies diuidendū puidit & ita fore desolandū,

*Quod exemplum hæreticorum sit, qui scindunt se à domo Dauid ab ecclesia Christi, &
quòd rectè dictum sit. Porrò Vna tribus remanebit Salomoni, &c. Cum duæ
possint dici, Iuda & Beniamin.* CAP. V.

EXemplum doc hæreticorū est. Taliter & ab ecclesia scissi, & aduersum seipsos diuisi sunt,
1.Iohan.2. & sic regnum eorum desolatum est, & domus supra domum cecidit. Tribus Iuda quod
Cant.4. interpretatur confessio, & ciuitas Dauid, catholica ecclesia est, veram tenens confessionē vnicę
fidei, à qua illi per scissuras exierunt, quemadmodum dicit, Ex nobis exierunt, sed non erant
ex nobis. Huius videlicet catholicæ ecclesiæ, frater est dominus Iesus Christus, qui incarnatus
loquitur, vulnerasti cor meum amica mea, soror mea sponsa. Itē, Hortus conclusus, soror mea
sponsa, frater iste hic per hunc prophetam rectè figuratur. Ahias quippe frater meus interpre
tatur. Antequam exissent ex nobis hæretici, vnum erant nobiscum pallium huius fratris no-
stri, per concordiam eiusdem religionis, per consonantiam eiusdem confessionis. Sed ex nobis
exierunt, & errores suos secuti sunt. Ita illis exeuntibus, scissum est pallium & scissuræ Hiero-
boam traditæ sunt. Hieroboam interpretatur, dijudicans populum. Signat autem Hæresiar-
chen quempiam, sic flatu superbiæ suæ dijudicantem populum Christianum, quomodo ven-
tus in area dijudicat paleam & granum. Flauit Arrius vel quilibet hæresiarcha alius, & quo
voluit flatu suo vanos & carnales quosq; impulit, qui etiam cum adhuc confiterentur se no-
Tit.1. biscum nosse deum, factis negabant. Hoc modo hæresium authores populum, sæpe dijudica-
1.Cor.1. uerunt vtiliter. Nam necesse est, inquit Apostolus, hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti
sint. Hic non negligendum est, quòd cum dixisset propheta, Tolle tibi decem scissuras, sub-
secutus. Porrò vna tribus (ait) remanebit Salomoni propter seruum meum Dauid. Nempe
vna tribus & decem vndecim sunt. Nonne duodecim erant tribus Israel? Quare ergo vnam
tantum tribum residuam dixit? Nonne regnauit Roboam super Iudam & Beniamin? Imò
& de cæteris tribubus plerosque sub regno suo habuit. Sic etenim postmodum scriptum est,

Super

super filios autem Israel quicunq; habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. Ergo hic
mysticè intelligendum, quia exeuntibus ex nobis hæreticis qui non erant ex nobis, quotquot
in ecclesiastica pace manemus, rectè tribus vna dicimur, quia per schismata non diuidimur.

*Quòd excogitatio vitulorum misticè sit adinuentio omnis hæreticorum, quorum consortiū
quantum sit vitandum, illud indicat, quòd virum dei, quia panem ibi deceptus comedebat,
leo inuenit & occidit.* CAP. VI.

ET excogitato Hieroboam consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit populo, Nolite vl- III.Re.XII.
tra ascendere in Hierusalem. Ecce dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti,] &c.
Excogitato (inquit) consilio, O cogitationem sine intellectu & consilium sine prudentia. Nun-
quid sic cogitando, & sic sibi consulendo regnare poterat stabilius, quàm ponendo spem suam
in domino? Potuit quidem deuocare populum, ne ascenderet ad sacrificandum in domū do-
mini, sed nō quem sperabat ex hac pessima radice, fructum recipere potuit regni diuturni, vi
ginti duobus annis regnauit. Imò seruiuit vitulis aureis, seruus peccati, & regno simul & vita
priuatus est, filioq; sua Nadab pœnam peccati, quod thesaurizauerat, hæreditariam reliquit. 3.Reg.15.
Nam insidiatus est ei Baasa de domo Isachar, & percussit eum, sicq; deletus est Heroboā iuxta
propheræ iam dicti responsum, durumq; nunciū, sicut mundari solet fimus vsq; ad purū. Huic
simile fuit hæreticorum omne consilium. Nam & illi ne ascenderet populus in Hierusalem, ad
sacrificandum domino, fecerunt vitulos aureos. Quid enim sermo hæreticus, nitidus & accu
ratè cōpositus, nisi aureus vitulus? Aureus nanq; vitulus foris est speciosus, intus vacuus est,
& sine sensu. Sic omne dogma hæreticorum foris ad demulcendum aures, sermonis habet ni-
torem, intus nullam habet virtutem. Adorant igitur vitulos aureos, quicunq; propter sermo-
nis venustatem, vanos & à virtute vacuos sectantur hæreticos. [Et ascendit Hieroboam su-
per altare vt adoleret incensum.] Non dictum est, accessit ad altare siue ascēdit ad altare, sed
dictum est, ascendit super altare. Iuxta sensum iam dictum, hoc eleganter & propriè dictū. Hæ
retici nanq; super altaria sua ascendunt, quia non dei, sed suam gloriam quærunt, quia semeti-
psos prædicant, non dominum Iesum Christum. Eorum quàm vitandum sit consortiū, sub-
iectum statim indicat exemplum. Virum dei qui venerat de Iuda in sermone domini Hiero-
boam stante super altare, & exclamauerat cōtra altare, leo inuenit in via, & occidit. Sic enim 3.Reg.13.
illi mandatum fuerat in sermone domini præcipientis. [Ne comedas panem, neq; bibas aquā,
nec reuertaris per viam qua veniſti.] Fefellit autem eum pseudoprophera, & reduxit secū, co-
meditq; panem in domo eius & bibit aquam. Occidit ergo eum vt prædictum est leo in via.
Igitur consortium hæreticorum qui vitulos mendacij fabricauerunt, docemur vitare, & cum
eiusmodi nec cibum sumere, ne inueniat nos leo in via, ne veniat super nos similis hæreticorū
vindicta. Interea notandum est, quòd hic propheta deceptus in semetipso pœnam recepit,
Hieroboam aūt ipse quidem dormiuit cum patribus suis, filius autem eius hostili gladio per-
cussus interijt. Nam qui per imprudentiam fortè deceptus hæreticis communicauit, quasi in
semetipso punitur, dum temporali præsentialiter pœna mulctatur, qui autem hæresim per
malitiam struxit quasi in filio sententiam recipit, dum in anima post hanc vitam mortem
sempiternam incurrit.

*De Helia cuius typum gesserit in eo quod siccitatem induxit propter Achab & Iezabel,
& quòd pauerunt eum corui, & quòd ad viduam Sareptbanam missus sit.*
CAPVT VII. 3.Reg.16.

POst hæc impietas creuit in Israel, cum super vitulos Hieroboā additus est Baal. Nam A- III.REG.
chab filius Amri duxit vxorem Iezabel filiam Methabaal regis Sydoniorum, & abijt, & XVII.
seruiuit Baal, & adorauit eum. Tunc surrexit Helias propheta, de habitatoribus Galaad, &
verbo domini continuit cœlum, vt non plueret super terram annos tres, & menses sex. [Vi-
uit domidus deus Israel (inquit) in cuius conspectu sto, si erit annis his, ros & pluuia, nisi iuxta
oris mei verba. Et factus est sermo domini ad eum, dicens. Surge, & vade in Sareptham Sy-
doniorum, & manebis ibi, Præcepi enim ibi mulieri viduæ, vt pascat te,] & cætera. Euangeli
ca lucerna lucem nobis spiritualis intelligentiæ, hoc loco demonstrat. Cum enim præmisisset
dominus, vtiq; dicetis mihi hanc similitudinem, Medice cura teipsum, quanta audiuimus facta
in Capharnaū, fac & hic in patria tua, cōtinuò subiūxit, Amen dico vobis, quia nemo prophe Luc.4.
ta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Is-
rael, quando clausum est cœlū annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in o-
mnem terrā, & ad nullā illarū missus est Helias, nisi in Sareptham Sydoniæ, ad mulierē viduā.
Profectò, hæc dicens, illud intelligi voluit, q; ipse in patria sua nō foret acceptus, & quemadmo
dum Helias ad viduā Sarepthanā transmigrauit, relicta siccitate in Israel, sic ipse ad ecclesiam
de gētibus transiturus esset, relicta fame verbi dei in Israel. Ideirco sic terribiliter p̄misit, dicēs,
In veritate dico vobis, quæ vox dictio magnā sonat cōminationē iræ imminētis. Mysticè igi-

tur Helias

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur Helias quod interpretatur deus dominus, ipse est dei filius cœli & terræ, deus & dominus.
Achab quod interpretatur frater patris populus Iudaicus est, persecutor & occisor eiusdē dei,
& dominus, frater (inquam) patris, id est, coligres diaboli patris sui, quod comprobat iste He-
Matth.27. lias, iste deus & dominus cum dicit, Vos ex patre diabolo estis. Iezabel, quod interpretatʒ flu-
xus sanguinis, synagoga eiusdem populi est, quæ ex quo sic locuta est, Sanguis eius super nos
Apoca.2. & super filios nostros, nunc vsq; sanguine fluere non desinit. Cuius sub specie in Apocalipsi di
citur aduersus Iudaicam & omnem sectam euangelicæ fidei contrariam. Sed habeo aduersus
te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit propheten, docere & seducere seruos
meos, fornicari & manducare de idolothytis & cætera. Quid tandem est, quòd Helias cœlum
claudit, ne pluat & recedit, nisi quia Christus ora apostolorum clausit synagogæ peccatrici, &
populo qui illū reiecit, & relicta illis liccitare, & fame audiendi siue intelligendi verbum dei,
2.Corin.3. recessit. [Recede (inquit) dominus, & abscondere, coruisq; præcepi vt pascant te.] Absconditū
Matth.11. à Iudæis deum dominū, quem inuenire nō possunt, quia velamen malitiæ positū est super cor
eorum, corui in primis pauerunt, quia peccatores humili conscientia coruorū nigredinē imi-
tantes, cum fide & charitate, primi illū receperūt. Quod præuidens ipse quodam loco scribis
Hebr.10. & pharisæis dixit, Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regnum
dei. Corui isti primum in torrente Heliam pauerunt, quia publicani & peccatores primum in
Iudæa Christum & apostolos eius receperūt. [Post dies autem siccatus est torrens.] Quia vi-
delicet in breui sic fideles qui erant ex Iudæis rapinam bonorū suorū perpessi sunt, à contribu
libus suis, vt omnibus deficientibus ipsi egerēt. [Non enim pluerat super terram.] Imo terra
illa salutarē veritatis, nō suscipiebat pluuiā. Factus est igitur sermo domini ad Heliā, dicēs, Sur-
ge, & vade in Sarepthā Sydoniorū, &c. Sarepta oppidulū erat Sydoniorū, in viapublica si-
tū. Porrō Sydō inutilis venatio interpretatur. Et quid eramus nos gētes, nisi venatio inutilis,
venatio diaboli? Igit vade, inquit, in Sarepthā Sydoniorū, id est, vade ad gētes, euāgeliza per
publicū, prædica per mundū vniuersum. Ibi manebis, præcepi enim ibi mulieri viduæ, vt pa-
scat te. Præcepi, præceptū posui quod non præteribit, præueni per prædestinationē gratiæ,
mulierē viduā, id est, gentilitatē quondā à diabolo viro iniquo malè nuptam, nūc aūt illo soras
Actu.13. ejecto viduam, vt pascat te, vt credat in te. Ibi manebis, cum illa eris vsq; ad cōsummationem
seculi. [Surrexit, & abijt in Sareptham.] Surrexit (inquam) & abijt Christus, dicētibus aposto-
lis, in quibus ipse loquebatur, Vobis quidem primum oportebat loqui verbū dei, sed quoniā
repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. [Cumq;
venisset ad portas ciuitatis, apparuit ei mulier vidua, colligens ligna.] Ad portam ciuitatis
ruit mulier vidua, tunc cito credens se obtulit, & ante faciem vocātis astitit ecclesia. [Non (in-
quit) habeo panem n.si quantum pugillus potest capere farinæ, in hydria, & paululum olei in
lecytho. En colligo duo ligna, vt ingrediar & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus
& moriamur.] Magnæ sibi paupertatis vera catholica ecclesia conscia est. Non superbit, non
extollitur, non sibi dives aut sufficiens videtur, quamdiu vidua est, quamdiu peregrinatur.
1.Cor.13. Quicquid interim de verbo dei, de scientia dei consequitur, parū est, velut tantū farinæ quan
tum pugillus capere potest. Quicquid vnctiōis habet à spiritu sancto, quali parum olei in le-
cytho est. Quod enim nunc per speculum in ænigmate videmus, quantum est ad compara-
tionem perfectionis quam expectamus? Igitur non nisi parum farinæ, non nisi parum olei ha-
beo, inquit, En colligo duo ligna, en meam consolor incipiam amplectens crucis ligna, vt sa-
primum ad fidem initiato, vt comedamus & moriamur, nec enim nos iam comprehendisse
Iohan.6. arbitramur. Operamur cibum, qui non perit, operamur quantum possumus panem vitæ in
sancto altari duobus lignis excoctum, cruce & passione Christi signatum accipimus, & da-
mus, vt comedamus & moriamur. Confitemur enim, quia indigni hoc facimus, & ideireo di-
gnū est vt moriamur, si absq; misericordia iudicemur. [Noli timere (inquit) sed vade, & fac si
Iohan.6. cut dixisti. Veruntamen mihi primū fac de ipsa farinula subcinericiū panē paruulū, & affer ad
me. Tibi aūt & filio tuo facies postea.] Noli timere, sed vade habens spē vitæ, & fac sicut dixi-
sti, credēs huic ꝓmissioni, quia qui mādducauerit ex hoc pane, viuet in ꝛternū. Veruntamen vt
ipsa traditiōe euangelica, mihi primū fac subcinericiū panem paruulū. Humilia in ieiunio ani-
mam tuā, & offer dignū sacrificiū pœnitētiæ, & tūc demū tibi, & filio tuo facies. i. dignè offeres,
dignè percipies. [Hęc aūt dicit dominus deus Israel, Hydria farinę, nec lecythus olei imminue
tur, vsq; ad diē in qua daturus est dominus pluuiā super faciē terrę. [Nō deficiet, ait, sed vitę es-
1.Cor.11. sectū habebit, vsquequo det pluuiā super faciē terrę, vsquequo veniat plenitudo refectiōis æter
næ.] Vbi dicit hæc dominus deus Israel? In euāgelio suo, in Apostolo suo, Quotiescunq; enim
panē hūc māducabitis, & calicē bibetis (ait Apostolus) mortē dñi annunciabitis, donec veniat.

De filio

De filio mulieris matrisfamilias quem suscitauit Helias, qui dicitur fuisse Ionas, & quid mystice designet mors eius. CAP. VIII.

FActum est autem post verba hæc, ꝛgrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor
fortissimus, ita vt non remaneret in eo halitus. Dixit ergo ad Heliam. Quid mihi & tibi
vir dei?] Et reliqua. Huius mulieris viduæ filium, quē Helias suscitauit, Hebræi Ionam sanctū
esse affirmant, qui & in exordio sui voluminis dicitur filius Amathi. Ob hanc etiam causam,
ipsum puerum vocatum esse (aiunt) filium Amathi, quia mater, ait, [Nunc cognoui, quia vir
dei es tu, & verbum domini in ore tuo verum est.] Amathi enim in lingua nostra, veritatem
sonat. Ex eo quòd verum Helias locutus est, ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis.
Et pulchrè de veritate columba nascitur. Ionas enim columba interpretatur. Mystice autem Iohan.12.
hic idem intelligimus per viduæ filium, quod in euangelio per Marthæ & Mariæ fratrem La
zarum. Etenim tām per huius, quām per illarum domum, ecclesia recte figuratur. Nam & in
hac Helias, quod interpretatur deus dominus vtcunq; sustētabatur, & in illa deo domino le-
su CHRISTO temporaliter ministrabatur. Igitur & hic viduæ filius, & illic Lazarus, pecca- Ibidem.
torem significat ecclesię filium, qui post acceptam fidem in anima mortuus est, dignum mor-
te admittendo peccatum. Hoc tamen interest, quòd hic in domo suscitatur, ille quatriduanus
de sepulchro reuocatur. Quapropter hic & recenti casu peccatorem, & ille significat mala con
suetudine fœtentem. Dicit itaq; mulier vidua, dicit domino deo mater ecclesia, Quid mihi & Hierem.2.
tibi vir dei? Quid meecum iudicio contendis vir aut homo, idemq; deus & homo filij dei? [In-
gressus es ad me, vt rememorentur iniquitates meæ, vt interficeres filium meū.] Nempe tāto
pietatis affectu mater ecclesia pro filio suo peccatore iuste cōcitatur, vt quòd vnus de suis pec
cando moritur, suis imputet iniquitatibus. Hac pietate fortis, sic orat vt arguat, sic arguit, vt
oret & vincat. Ait enim Helias, [Da mihi filium tuum.] Ait inquam dominus deus, Da mihi
peccatorem tuum. Da mihi, age, hortare, vt per humilem confessionem præsens assit. Hæc ait,
[Tollensq; eum posuit super lectum suum.] Lectus Heliæ, lectus dei domini, sanctū est altare,
munduscq;, & religiosus conuentus sanctæ ecclesiæ. Illic expandit se, atq; metitur super puerum
tribus victibus, condescendit enim peccatori pœnitenti, recepta confessione & satisfactiōe, per
quam patris & filij & spiritus sancti fides, quæ mortua fuerat, reuiuiscit, & reformatur, & vera
est reformatio, & vera est demonstratio, dicentis, En viuit filius tuus.

*Quid reuersio Heliæ ostendentis se Achab mystice significet, & quid prophetæ Baal cla-
mantes, seq; cruentando concidentes, quid ignis inuocante Helia cadens de cœlo su-
per holocaustum, & quid quòd data est pluuia, & quòd Helias præcinctus
lumbis currebat ante Achab. CAP. IX.*

POst dies multos factū est verbum domini ad Heliam in anno tertio, dicens, Vade & osten III. REG.
de te Achab, vt dem pluuiam super faciē terræ.] & reliqua. Ad hoc ire, ad hoc missus est XVIII.
se ostendere, vt daretur pluuia super faciem terræ. Et hoc factum est. [Rursum orauit, & ecce
cœli cōtenebrati sunt, & nubes & ventus factus est & pluuia grandis.] Ita futurum est, vt sic-
citas & fames audiendi verbum dei, quæ in Israel contigit, venientibus & prędicātibus Enoch
& Helia conuertatur in omnem plenitudinem diebus nouissimis. Sed quid hoc sibi vult, quòd
interim velut iratus accurrit Helias, quòd nō cōmonitoris vtitur verbis, sed eū iudicio agit,
& quasi surgio contendit? [Vade (inquit) Helias ad Abdiam, & dic domino deo tuo, Adest
Helias.] Ac deinceps. [Venitq; Achab in occursum Heliæ, & cum vidisset eum, ait, Tu ne es
ille qui conturbas Israel? Et ille ait, Non ego turbaui Israel, sed tu & domus patris tui, quia de
reliquistis mandata domini, & secuti estis Baalim. Veruntamē nūc mitte, & congrega ad me
vniuersum Israel in mōte Carmeli, & prophetas Baal, quadringentos quinquaginta, prophe
tasq; lucorum quadringentos qui comedunt de mensa Iezabel.] Ita factum est. Venerunt, ha-
bitoq; certamine superior apparuit dominus exaudiendo per ignem. [Dixitq; omnis popu-
lus, Dominus ipse est deus, dominus ipse est deus.] Protinus sequitur, [Dixitq; Helias ad eos,
Apprehēdite prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent,
duxit eos Helias ad torrentem Cyson, & interfecit eos ibi.] Quid hoc inquam sibi vult, quòd
daturo domino pluuiā super faciem terræ, prius Helias tanta zeli armatura accedit indutus?
Illud nempe, quod in euangelio suo verus Helias, verus deus dominus prænunciando dicit, Lucæ.21.
Cum aūt videritis circundari ab exercitu Hierusalem, tūc scitote quia appropinquauit deso-
latio eius. Ac deinceps, Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadēt in
ore gladij, & captiui ducentur in omnes gētes. Profectō tūc Helias, id est, deus dominus iratus
contra sacerdotes Baal venit, quando nutu eiusdem dei domini Romanus exercitus Hierusa
lem ciuitatem circundedit. Deniq; quod nullus fidelis ambigit, Annas & Cayphas, exterieq;
sacerdotes, vniuersi seniores, omnes scribæ & pharisæi, qui contra dominū clamauerunt, facer

Universidad de Deusto
Biblioteca

dotes Baal exiterũt,imo sacerdotes Barrabæ latronis fuerũt.Pro Barraba contenderũt,pro latrone in certamine constiterunt.Persuaserunt populo vt Barrabam sibi dimitti peterent,le-
Matth.27. sum verò perderent.Ibi clamabãt voce magna,dicendo, Tolle tolle,crucifige crucifige,& inci debant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis donec perfunderentur sanguine. Iuxta ritum suum inquam,semper enim illis moris fuit, cruentare & cruentari, & nunc amplius sanguine perfusi sunt,dicendo,Sanguis eius super nos & super filios nostros. Sed ecce sacerdotibus illis præeunte sacrificio Barrabæ sui deus pater nostrum Heliam,nostrum deum & dominum,per ignem exaudiuit,per illum enim spiritum sanctum nobis dedit.Quomodo? [Currebant(inquit)aquæ circa altare,& fossa aquæductus repleta est.]&c. Nempe lancea militis latus cruci fixi domini perfaciẽte,cucurrit aqua cum sanguine. Cecidit aũt ignis de cœlo, ignis inquã
Iohan.19. Luc.12. Act.2. de quo idem.Ignem(inquit)veni mittere in terram,& quid volo,nisi vt accendatur? Ille ignis statim post holocaustum cecidit,super Apostolos videlicet,quando apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis,& cætera.Sane Abdias,cui occurrit Helias,& dixit, Vade & dic domino tuo,adest Helias, ipse est qui in ordine prophetarum quartus habetur. Abdias autẽ seruus domini interpretatur.Et recte hoc nomine vocatur,fecit enim quemadmodum seruus domini. [Seruus autem tuus(inquit)timet dominum ab infantia sua. Nunquid non indicatũ est tibi domino meo,quid fecerim,cum interficeret Iezabel prophetas domini,quòd absconderim ex eis centum viros,quinquagenos & quinquagenos, & pauerim eos pane & aqua.] Idcirco quia centum prophetas saluauerat,accepit gratiam propheralem,& de duce exercitus, factus est dux ecclesiæ.Tunc in Samaria paruum gregem pauerat, nunc in toto orbe Christi
Ex prologo in Abdiam. Luc.1. pascit ecclesias. Quòd tandẽ data pluuia sequitur, [Et manus domini facta est super Heliã, accinctisq; lumbis,currebat ante Achab.] Illius temporis fuit signũ quo venturus est currẽs ante illũ populum,vt cõuertat corda patrũ ad filios,& cor filiorum ad patres eorũ.Iuxta historicam superficiẽ hic nos exẽplo suo docet in oratiõe habere perseuerantiã. Cum enim dixisset puero,Ascende & prospice cõtra mare,& ille contẽplatus respondisset, nõ est quicquã,ipse vt erat pronus in terrã perseuerãs posita facie inter genua,reuertere ait septẽ vicibus.In septima aũt vice,ecce nubecula parua quasi vestigium hominis,ascendebat de mari. Proinde Iacobus apostolus cum dixisset,Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt salue
Iacobi. 5. mini,hoc exemplum proponens.Helias homo erat similis nobis, passibilis & cætera.Ita concluſit,Multum enim valet deprecatio iusti assidua.

De fuga eius,qua mori timens mori optauit, & cuius rei typus sit ipse vel iuniperus, illeq; cibus,cuius in fortitudine tot ieiunauit diebus. CAP. X.

III. REG. XIX. Missitq; Iezabel nuncium ad Heliam,dicens,Hæc mihi faciant dij,& hæc addãt,nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam vnius ex illis.Timuit ergo Helias,& surgẽs abiit quocunq; eum ferebat voluntas.] Paulo ante sic fortis Helias vt cœlũ clausum cõtineret, totq; prophetis Baal interfectis,cœlum rursus aperiret,nunc autẽ sic infirmus, vt fugiat propter minas mulierum Iezabel turbatus,& præ pauore nesciẽs quo iret, palam quoq; suo fecit exemplo,quia nullus homo de seipso fortis est. Nõ tamen eiusmodi infirmitas iure reprehenditur.Nam & in euangelio per concessionẽ loquitur dominus.Si vos persecuti fuerint in vna
Matth.10. ciuitate fugite in aliã.Sed quid est quòd mortem fugiens optat mori? Sequitur enim, [Cumq; venisset & sederet subter vnam iuniperũ,petiuit animæ suæ vt moreretur.Et ait,Sufficit mihi domine,tolle animã meam.]&c.Sufficit mihi dixit,diu nanq; vixerat. Siquidẽ ipse erat Phinees,filius Eleazari vt perhibẽt Hebræi.Quod verisimile videretur,nisi quod Phinees de tribu Leui extitit,& Helias de habitatoribus Galaad fuisse perhibetur,vt supra legitur. Galaad nanq; ciuitas à monte Galaad in quo condita est sortita vocabulum, quam & cepit de Amorræorum manu,Galaad filius Machir,filij Manasse. Nullam quippe de Manasse possederunt ciuitatẽ filij Aaron,de cuius filio Eleazaro ortus est Phinees. Sed de tribubus Iuda & Simeon,& Beniamin ciuitates quatuordecim.Sed ad propositum redeamus.Quid est,q; sic mori timet,vt mortem oprete Nihilominus & quod sequitur,quæsitu dignum est. [Proiecitq; se (inquit)scriptura,& obdormiuit in vmbra iuniperi,]&c.Semel obdormiuit, & deinde surgẽs comedit & bibit,iterum dormiuit,surgensq; denuo,comedit & bibit. [Et ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsq; ad montem dei Horeb.] Nunquid casu hæc gesta sunt? Nõ vtiq;,sed mysteriis propheticis plena sunt. Helias qui supra in spiritu fortitudinis agendo,dei & domini secundum nomen suum typum gerebat,ipse hoc loco in infirmitate sua generis humani figuram gestat.Ibi capitis,hic membrorũ mysteriũ est. Iezabel,qui mortem Heliæ intentat, mors æterna est, quæ per peccatum in hunc mundũ introierat.Hanc quicunq; fugit,sedet subter iuniperum,id est,cõfugit ad sanctum & viuificũ crucis dominicæ lignum,Currit ad baptismum,poscit dominicæ passionis sacramentũ.Illic ambit mortẽ,illic festinat cõmori Christo,ne ab Iezabel occidatur,complãtari similitudini mortis Chri-

tis Christi,ne in æterna morte detineatur. Proiecit ergo se in vmbra iuniperi, & obdormiscit,id est,subiecit se cruci Christi,& cõmoritur illi.Omnes(inqt Apostolus)quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu,in morte ipsius baptizati sumus.Inde surgens inuitatur ab angelo domini
Gala.3. ad prandiũ,id est,percipit à sacerdote dominici corporis & sanguinis sacramẽtum.Illud comedit & bibit,& tamen rursus obdormiscit.Quamuis enim Christo commortuus,mortẽ æternam euaserit Christianus,temporali tamen morte corporis est moriturus . Sed rursus angelus domini reuertitur,eumq; iteratò inuitat ad manducandum & bibendum.Surgit enim o-
1.The.4. mnis qui dormit, veniente Christo in iussu, & in voce archangeli,in tuba dei,& manducabit deinceps semel tantum,& semper panem verum,panem angelorum,facie ad faciem videndo deum.In fortitudine illius cibi ambulabit ad montẽ dei quadraginta diebus & quadraginta noctibus.i.perseuerabit in cœternitate dei cũctis diebꝰ,imo sine fine cũ angelicis spiritibus.

De interpellatione eius aduersus Israel,& diuino ad eum responso,& quid in spiritu grandi & forti subuertente montes,& conterente petras,quid in commotione,quid in igne,quid in sibilo auræ tenuis sit. CAP. XI.

CVmq; venisset illuc,mansit in spelunca.Et ecce sermo domini ad eum,Dixitq; illi, Quid hic agis Helias? At ille respondit,Zelo zelatus sum pro domino deo exercituũ,quia dereliquerunt pactum domini filij Israel.Altaria tua destruxerunt,& prophetas tuos occiderunt gladio,& relictus sum ego solus.]&c. Cuius rei fuerit hæc similitudo vel signũ,Apostolus apRom.11. erit , ex hoc loco sumens testimonium . An nescitis in Helia quid dicit scriptura,quemadmodum interpellat dominũ aduersus Israel? Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua destruxerunt,& ego relictus sum solus,& quærunt animam meam.Sed quid dicit illi responsum diuinum? Reliqui mihi septem milia virorum,qui non curuauerũt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundũ electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Ergo sicut supra diximus,in illis qui curuauerunt genua Baal,mystice Iudæi,qui Barrabbam sibi elegerunt,intelligendi sunt.Nam septem milia virorum, qui ante Baal genua nõ curuauerunt, seipsum vult Apostolus intelligi, & cæteros qui ex Iudæis crediderunt. Quid porro intendens sic clamat, sic aduersum Israel interpellat,se solum remansisse existimans, qui non curuasset genua ante Baal? Nempe illius aduentum suspirat, per quem reformandum in integrũ dei cultũ, tanquã propheta nouerat.Messiam quippe,id est,Christũ iam aduenire optabat,iam cunctis pereuntibus in malum declinantibus tempus esse vt ille veniret,maiori cordis,quàm labiorum voce clamabat.Ad hoc respondens dominus, [Egredere(inquit)& sta in monte coram domino.Et ecce dominus transit,& spiritus grandis & fortis,subuertens montes, & conterens petras ante dominum.Non in spiritu dominus.Et post spiritum commotio.Non in commotiõe dominus. Et post cõmotionem ignis.Non in igne dominus.Et post ignem sibilus auræ tenuis,& ibi dominus.] In spiritu grandi & forti subuertente montes, & conterente petras,futuram captiuitatem significat decem tribuum Israel, quæ facta est à Salmanasar rege Assyriorũ regnãte Osee, 4.Reg.17. Non in spiritu(inquit)dominus,id est,nondum finis,nondũ veniet Messias, dominus qui expectatur.In commotione transmigrationẽ primam designat tribus Iuda,qua tradendus erat Ioachim,rex Iuda in Babylonem cum quadraginta millibus,nemine relicto exceptis paupertribus.Non(inquit)in commotione dominus,id est,nondũ finis nondum veniet dominus. In igne secundam captiuitatem Iuda & Hierusalem vult intelligi , quando rebellante Sedechia, iterum venit rex Babylonis , & succendit Nabuzardan princeps exercitus,domum domini 4.Reg.25. & domũ regis, omnemq; domum combussit igni, & muros Hierusalem in circuitu destruxit. Non (inquit) in igne dominus,id est, nondũ templo exusto,& ciuitate destructa tempus erit dominici aduentus.Et post ignem sibilus auræ tenuis,& ibi dominus. Sibilus auræ tenuis,oculcus & secretus fuit aduentus domini,quem quasi de aura tenui,id est,de spiritu sancto Maria virgo concepit. Fuerunt autem à prædicto turbine vsq; ad commotionem,id est,à captiuitate decem tribuum, vsq; ad primam transmigrationem filiorum Israel, anni circiter centũ viginti septem,qui supputãtur hoc modo, anno sexto Ezechiæ transtulit rex Assyriorũ Israel in Assyrios.Ipse autem Ezechias viginti nouem annis regnauit in Hierusalem.Ergo regni eius residui erant anni viginti quatuor.Qui cõiuncti cum quinquaginta quinq; annis filij eius Manasse, ac duobus filijs eius Ammon, atq; triginta & vno Iosiæ,ac deinde vndecim Eliachim, qui dictus est Ioachim, tandemq; tribus filij eius Ioachim,fiunt centum viginti septem ab illa commotione vsq; ad ignem, id est,à prima transmigratione,vsq; ad templi & ciuitatis exustionem fuere anni vndecim regni Sedechiæ.Ab illo igne siue ab illa captiuitate vsq; ad sibilum auræ tenuem,id est,Christi aduentum, quot anni interessent, Danieli his verbis reuelatũ Dani.9. est,Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum,& super vrbem sanctam tuam,vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatũ,& deleatur iniquitas,& adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nimirum eo tendebat Helias, vt deleretur iniquitas per Christi aduẽtum, & adduceretur iustitia sempiterna, qui nunc abundante iniquitate se solum relictum esse putabat.

Iuxta anagogen quid ille spiritus, quid commotio illa, quid ille ignis, quid ille sibilus, quid ipse Helias significet, operiens pallio vultum suum. CAP. XII.

IVxta anagogen spiritus ante dominũ, euertit montes, & petras cõterit, quia pauor, qui ex aduentu eius irruit, & altitudinẽ cordis nostri deijcit, & duritiã liquefacit. Sed spiritu commotionis, & igni non inesse dominus dicitur, esse verò in sibilo auræ tenuis nõ negat, quia nimirum mens cum in contẽplationis sublimitate suspenditur, quicquid perfecte cõspicere prævalet, deus non est. Cũ verò subtile aliquid conspicit, hoc est, ꝙ de incõprehensibili substantia æternitatis audit. Quasi enim sibilũ auræ tenuis percipimus, cum saporẽ incircunscriptæ veritatis contẽplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo verũ est, quod de deo cognoscimus, cũ plene nos aliquid de illo cognoscere nõ posse sentimus. Vnde bene subditur. [Quod cum audisset Helias, operuit vultum suum pallio, & ingressus, stetit in ostio spelũcæ,] &c. Post auræ tenuis sibilum, vultũ suum operuit propheta, quia in ipsa subtilissima contẽplatione veritatis, quãta ignorantia homo tegatur agnoscit. Vultui nanq; palliũ superducere est, ne mẽs altiora q̃rere audeat, hãc ex cõsideratione propriæ infirmitatis velare, vt nequaq̃ intelligẽtiæ oculos vltra se præcipitãter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere nõ valet, reuerẽter claudat.

Quomodo ad imperium domini Helias Helisæum prophetam, & Helisæus Iheu regẽ vnxerit super Israel, & quod contra decretum domini egerit Achab reseruando Benadab, adeo quòd diceret dominus: Erit anima tua pro anima eius, &c. CAP. XIII.

ET ait dominus ad eum, Vade & reuertere in viam tuã per desertũ in Damascũ. Cumq; perueneris illuc, vnges Azahel regem super Syriam, & Iheu filium Namsi vnges regem super Israel. Helisæum aũt filiũ Saphath, qui est de Abelmaula vnges prophetã pro te. Et erit quicunq; fugerit gladiũ Azahel, interficiet eum Iheu, & qui fugerit gladiũ Iheu, occidet eum Helisæus.]Horum quæ præcepta sunt, vnum solum Helias continuo fecisse legitur. Profectus ergo inde, repperit Helisæũ filium Saphath arantem in duodecim iugis boũ, & misit super illũ pallium suum. Qui statim relictis bobus, cucurrit post Heliam. Hoc inquã solũ Helias, cætera
4.Reg.8. Helisæus fecit, postq̃ trãslatus est Helias. Et Azahel quidẽ nõ vnxit, sed stãte illo corã eo cõturbatus est vsq; ad suffusionẽ vultus & fleuit. Cui Azahel ait, Quare dominus meus fletˀ At ille respõdit. Quia scio quæ facturus sis filijs Israel mala, ad deinceps. Ostẽdit mihi dominus te regem Syriæ fore. Tunc Benadab rex Syriæ ægrotabat. Continuo sequitur scriptura, Qui cũ recessisset ab Helisæo, videlicet Azahel, venit ad dominũ suum. Tulitq; altera die stragulum, & infudit aqua, & expãdit super faciẽ eius. Quo mortuo, regnauit pro eo, Iheu aũt filium Namsi postmodum vnxit. Vocauit vnũ de filijs prophetarũ, & ait illi, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hãc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad. Cumq; veneris illuc, videbis
4.Reg.9. Iheu filium Iosaphat, filij Namsi, & cætera. Quis ita immutauit decretũ domini? Achab hoc scit permissus iudicio domini. Non fecit Achab quod dominus voluerat, non secutus est iudi-
III.Re.XX cium, quod iudicauerat dominus super Benadab. Videamus historiæ sequẽtia. [Benadab rex Syriæ, congregauit omnem exercitũ suum, & triginta duos reges secũ, & equos & currus & ascendens pugnabat contra Samariam, & obsidebat eam.] Ac deinceps. [Et ecce prophetæ vnus ascendẽs ad Achab regẽ Israel ait, Hæc dicit dominus, Certe vidisti omnem multitudinem hãc nimiã? Ecce ego tradã eam in manu tua hodie, vt scias quia ego sum dominus.] Illo dicẽte, [Per quem, per pedissequos, inquit, principum prouinciarũ, & tu incipies præliari.] Ita factum est, Inito certamine fugerunt Syri, & persecutus est eos Israel, & percussit Syriã plaga magna. Postq̃ annus transierat recensuit Benadab Syros, & ascendit in Apheth, vt pugnaret cõtra Israel, Dixerunt enim serui eius. Dij montium, sunt dij eorum, ideo superauerunt nos. Sed melius est, vt pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos. Dominus aũt, quoniã inquit, dixerunt deus montium est dominus, & non deus vallium, dabo omnem multitudinem grandẽ hanc in manu tua. Ita factum est. Percusserunt filij Israel de Syris centum millia peditum in die vna, & super vigintiseptẽ millia hominum qui remanserãt, cecidit murus ciuitatis Apheth, ad quam confugerãt. Benadab postmodũ semetipsum tradidit, & leuauit eum in currum suum Achab, pepigitq; cum eo fœdus, & dimisit eum. Dominus aũt, quoniã inquit dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo illius. Claret, itaq; quia Benadab regẽ dominus dignũ morte iudicauerat, & idcirco iusserat pro illo vngi Azahel, mox traditurus illũ in manu Achab. At ille superbus & vanus dimisit eum, ac proinde iuste in iudiciũ Saul incidit, qui Agag regẽ Amalech reseruauit cõtra præceptũ domini. Sentẽtia dicẽtis, erit anima tua, ꝓ anima eius, & populus tuus pro populo illius, hoc modo completa est. In anno tertio descẽdit Iosaphat rex Iuda ad regẽ Israel.

Dixitq;

Dixitq; rex Israel ad seruos suos, An ignoratis, ꝙ nostra sit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ? Ascẽdit itaq; rex Israel & Iosaphat rex Iuda, in Ramoth Galaad. Commisso prælio, vnus tetendit arcum in incertũ, & casu percussit regẽ Israel, inter pul-
2.Reg.22. monẽ & stomachũ. Fluebat aũt sanguis plagæ in sinũ currus. Sepelieruntq; regẽ in Samaria, & lauerunt currum eius in piscina Samariæ, & linxerũt canes sanguinẽ eius, & habenas lauerunt. Hoc modo, quia dimisit Benadab, fuit anima eius pro anima illius. Nec verò tantũ, quia dimiserat illũ impium morte dignũ, verumetiã quia occiderat & possederat, occiderat inquã Naboth Iezraelitẽ, & possederat vineã eius, quã ille vendere noluerat. Sic impius fuit Achab,
3.Reg.21. vt virũ dignũ morte dimitteret de manu sua, & iustũ occideret pro cupiditate sua. Recte igit & ordine iudicij pulcherrimo, anima eius pro anima illius, vt ex illo quẽ dimiserat, occideret, & canes linxerũt sanguinẽ eius, cuius & carnes comedere debuerãt iuxta verbũ domini, q̃d locutꝰ fuerat in manu Heliæ serui sui. Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedẽt eũ canes, Si aũt mortuus fuerit in agro, comedẽt eum volucres cœli. Sed humiliatus Achab causa dñi, scidit vestem suam, & operuit cilicio carnẽ suã, ieiunauitq; ac dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Idcirco dñs nõ inꝙ inducã malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. Porro populus eius hoc modo fuit pro populo Benadab. Regnãte Ioram filio eius, congregauit Benadab vniuersum exercitũ suum, & alcẽdit, & obsidebat Samariã. Fa-
4.Reg.6. &taq; fames est magna in Samaria, & tãdiu obsessa est, donec venũdaret̃ caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarũ, quinq; argẽteis. Cumq; rex Israel trãsiret per murũ, mulier quædã exclamauit ad eum dicẽs, Salua me domine mi rex, Qui ait, Nõ, Te saluet dominus. Vnde te saluare possum, de area an de torcular? Dixitq; ad eã rex, Quid tibi vis? Quæ respondit, Mulier ista dixit mihi, Da filiũ tuũ vt comedamus eum hodie, & filiũ meũ comedamus cras. Coximus ergo filiũ meũ, & comedimus, & cætera. Igitur Heliæ quidẽ mandauerat dominus vngere Azahel regẽ super Syriã, & ipsum tradiderat in manus Achab, sed mandatũ hoc vt nõ impleret Helias, Achab permittẽte domino, in causa fuit, q̃d in malũ illi & domui eius versum est. Nec tamẽ dissolui poterat voluntas domini, quin moreret̃ vir morte dignus Benadab, & regnaret Azahel, excepto ꝙ vnctus nõ est, nec enim dignum erat, vt per prophetã vngeret̃, qui dominũ suũ interficeret. Quomodo aũt impletũ est q̃d ait dominus, &
3.Reg.19. erit, quicunq; fugerit gladiũ Azahel, occidet eum Iheu, & qui fugerit gladiũ Iheu, occidet eum Helisæus? Videlicet quicunq; de domo Achab fugit gladiũ Azahel, qui Syriæ princeps erat & rex futurus, iam à domino decretus erat, occidet eum Iheu, deleuit enim vniuersam domum Achab. Quis aũt effugit gladiũ Iheu, nisi Syria? Nẽpe Iheu si perfecte in via domini ambulasset, & sicut deleuit Baal de Israel, ita & multos, quos Hieroboã vitulos fecerat dereliquisset atq; deleuisset, sicut percusserat domũ Achab, ita Syriã quoq; percutere meruisset. At ille à peccatis Hieroboã nõ recessit, & per hoc Syria gladiũ eius effugit. Percussit aũt eam Helisæus. Quo-
4.Reg.13. modo? Infra scriptũ est. Helisæus ægrotabat in infirmitate, qua & mortuus est, descenditq; ad eũ Ioas rex Israel, & flebat corã eo, dicebatq;, Pater mi, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Et ait Helisæus ad eum, Affer arcũ & sagittas, Cumq; attulisset ad eum arcũ & sagittas, dixit ad regẽ Israel, Pone manũ tuã super arcũ, Et cum posuisset ille manũ suã, superposuit Helisæus manus suas manibus regis, & ait, Aperi fenestrã orientalẽ. Cumq; aperuisset, dixit Helisæus, Iace sagittã. Et iecit. Et ait Helisæus, Sagitta salutis domini, & sagitta salutis cõtra Syriã. Percutiesq; Syriã in Apheth, donec cõsumas eam. Et ait, Tolle sagittas. Qui cum tulisset rursum, dixit ei, Percute iaculo terrã, Et cũ percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est cõtra eum vir dei, & ait, Si percussisses quinquies aut sexies siue septies, percussisses Syriã vsq; ad cõsummationẽ. Nũc aũt tribus vicibus percuties eam. Ioas iste nepos erat Iheu, id est, filius Ioachaz filij eius. Igit qui fugit gladiũ Iheu interfecit eum Helisæus. i. Syriã quã Iheu vel posteri eius ad percutiendum consequi nõ merebãtur, nõ quidem manu, sed meritis percussit Helisæus.

De morte Naboth Iezraelitæ, quòd ipse quoq; innocentiæ Christi præco moriẽdo fuerit, & cuius rei vineã eius, cupiditas Achab, & Iezabel impia, typus exiterint. CAP. XIIII.

RErum bellicarum diuinis breuiter causis pro posse redditis, nunc demum ad prophetalẽ Heliæ & Helisæi gratiã redire cupimus, sed ecce sanguinẽ Naboth de agro Iezrael clamantem audimus, vt eum in mysterijs Christi domini silentio præterire nõ debeamus. Habet quippe sanctorum authoritas, quia quomodo propter sanguinẽ eius, qui effusus est in Iezrael, deleta est domus Achab, vt Heliæ vaticinium compleretur, sic propter sanguinẽ veri Iezrael, hoc est seminis dei regnum destructũ est Iudæorũ. Ergo quanq̃ ad reliqua properãtes, diuertamus ad hunc innocẽtiæ Christi præconẽ. [Locutus est Achab ad Naboth dicẽs, Da mihi vi-
III.REG. XXI. neã tuã, vt faciã mihi hortũ oleorum, quia vicina est & prope domum meam. Daboq; tibi pro ea vineã meliorẽ, aut si tibi cõmodius putas argẽti preciũ, quanto digna est dabo. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.] Naboth

Universidad de Deusto
Biblioteca

conſpicuus ſiue ſeſſio interpretatur vel certe excluſio. Seſſionis vel excluſionis nomẽ Chriſto bene congruit, propter ſuæ paſſionis humilitatem, actamq; extra ciuitatem ad crucifigendũ ipſius excluſionem. Porro conſpicuus factus eſt per reſurrectionẽ & aſcenſionẽ, extunc habens nomẽ quod eſt ſuper omne nomẽ. Naboth iſte Iezraelites erat. Bene Iezraelites. Iezrael quippe interpretatur ſemẽ dei, quod vricq; nõ aliud eſt, niſi filius dei. Huic erat vinea videlicet illa, Matth.21. de qua loquitur euãgelica parabola. Nam erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & ſepem circundedit ei, & cętera. Da mihi vineam tuam, inquit Achab, vt faciam mihi hortum olerũ, per. Achab, quod interpretatur frater patris, Iudaicum populũ ſupra diximus ſignificari, fratrem. i. cohęredẽ, patris ſui diaboli, ex quo filiũ crucifixit patris omniũ dei. Da mihi, inquit vineã tuã, vt faciã mihi hortum oleris. Quod eſt dicere, Ad noſtros libitus nobis permitte fidem & ſpẽ patriarcharũ, legẽ quoq; & teſtamentũ, vt in voluptatibus terrenis expẽdamus honorẽ Iohan.8. vel merita patrũ ſanctorum. Ad hæc ille. Propitius inquit, ſit mihi dominus, ne dem hęreditatem patrum meorũ tibi. Abſit, Abſit ait, vt concedã talibus debere dici, vel eſſe ſemen Abrahæ, filios dei, hæredes regni dei. Sed ſi eſtis filij Abrahæ, opera vtiq; Abrahę facite, vineę meæ, vineę patris mei fructus afferte. [Venit ergo Achab in domũ ſuã, indignãs & frendẽs. Et ꝓſtrauit ſe in lectũ ſuũ, auertit faciẽ ſuã ad parietẽ, & nõ comedit panẽ. Ingreſſa eſt aũt ad eũ Iezabel vxor ſua, dixitq; ei, Quid eſt hoc? &c.] Quantũ indignati ſint, quantũ frenduerint Iudęi legentes miramur, & ammirantes legimus, iuxta prædictã euangelij parabolã, qui prius ſeruos patrisfamilias miſſos apprehendẽtes, aliũ cæciderunt, aliũ occiderunt, aliũ vero lapidauerunt. Hoc fecerunt ſemel & iterũ. Nouiſſime aũt miſſum ad ſe filium, patre dicẽte, Verebũtur filium Iohan.11. ſuum. illi videntes, dixerunt, Hic eſt hæres, Venite occidamus eum, & habebimus hęreditatem eius. Hoc peſſimũ conſiliũ impia cõſtauit Iezabel, impia ſynagoga, impij ſcribæ & phariſæi, ſeniores populi, & pontifices. Occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. occidamus eum & Romani nõ veniẽt tollere & noſtrum locum & gentẽ. [Prędicate, inquit, Iezabel ieiunĩ, & ſedere facite inquit Naboth inter primates populi, & ſubmittite duos viros filios Belial cõtra eum, & falſum teſtimoniũ dicant, Benedixit deum & regem, & educite eum, & lapidate, ſicq; moriaꝰ.] O hypocryſin, deo odibilẽ, iuxta ipſam literæ ſuperficiẽ. Prædicate ieiuniũ, Quam ob cauſam? Exod.22. Ob magnum ꝓaculum, ob immane ſacrilegiũ, quia Naboth maledixit deum, quia Naboth Leuit.24. blaſphemauit deum inſuper & regẽ, cum ſic dicat lex. Principi populi tui nõ maledices. Et qui blaſphemauerit deum, morte moriatur. Idcirco prædicate ieiunium, & dicite. Omnes ieiunemus, omnes humiliemur, quia tantũ diebus noſtris nephas audiuimus, ne forte cum blaſphe- Matth.12 mo, pariter à terra deglutiamur. Plane hoc illi ſimile eſt, ꝙ princeps ſacerdotum cum dixiſſet, Adiuro te per deũ viuum, vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius dei, illo reſpondente, Tu dixiſti, Scidit veſtimẽta ſua, ille magnus & fortis æmulator dei, & dixit, Blaſphemauit. Quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus eſt mortis. Illi inquam ſimile eſt. Quare aũt ſedere fecerunt Naboth inter primates populi, & tunc demum ſubmiſerunt teſtes contra eum? Nimirum quia Naboth de primatibus erat populi, & vt totus videretur ſpecioſus ordo iudicij, primũ in ordine ſuo ſedit, vt poſtquã teſtes locuti fuiſſent, tunc demũ honore priuatus poſtremo vita priuaretur. Hoc iam pulchre nefario modo palliata inceſſit nequiſſima hypocriſis. Quid multa?] Duxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt.] Imo duxerunt dominum extra ciuitatẽ, & crucifixerũt. 4.Reg.9. Sed hæc dicit dominus. [Occidiſti, inſuper & poſſediſti.] Et poſt hæc addidit. [In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoq; tuũ ſanguinem.] Ac deinceps. [Canes comedent Iezabel in agro Iezrael, &c.] Iuxta hiſtoriã, hæc ita facta ſunt. [Iehu introeunte, reſpexit Iezabel per feneſtrã oculis ſuis ſtibio depictis atq; ornato capite, & ait, Nunquid pax poteſt eſſe Zambri qui interfecit dominũ ſuũ?] Videlicet vt quantũ hora permittebat, interfectorem ſuum caſtigaret, & de proximo territũ exẽplo à nece ſua cõpeſceret, ſic locuta eſt, atq; vt placere interim poſſit, oculis atq; capite ornata eſt. [At ille dixit eunuchis, Præcipitate eã deorſum. Et præcipitauerunt eam. Poſtmodũ. Cum requireretur indulta ſepultura, quia filia Thre.1. regis erat, nõ inuenerũt, niſi caluariam & pedes, & ſummas manus, reliquã nanq; canes comederant.] Hęc nimirũ vindicta ſanguinis Naboth, vindictæ ſanguinis Chriſti portentum fuit. Hoc prępicipitium Iezabel, illud præcipitium præſignauit, quod Hieremias præuidens lamentando, dicit ſub ſpecie Babylonicæ, quæ ꝑſens erat, captiuatis. Præcipitauit dominus omnia ſpecioſa Iacob, deſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terrã. Polluit regnum & principes eius. Item, Præcipitauit dominus Iſrael, præcipitauit omnia mœnia eius, repleuit in filia Iuda humiliatum, & humiliatũ. Præcipitium illud toto orbe auditum eſt. Ecce ſynagoga illa quæ Chriſtũ occidit, vbi eſt? Nempe quicquid ſupereſſe videtur, tale vel tantum eſt, quantum fuit quod de corpore Iezabel ſuperaret canibus. Mortuũ eſt omne tam regnum quam ſacerdotiũ eius. canes, id eſt, maligni ſpiritus, deuorant quicquid religionis ſabbatizando aut ſacrificando deo ſeſe offerre arbitrantur. Hinc iam ad ſuperiora reuertamur.

De Helia

De Helia & Heliſæo quid myſticè ſignificet, quòd pallium ſuum poſuit ſuper eum, & ille relictis bobus cucurrit poſt eum. CAP. XV.

CVmq; veniſſet Helias ad Heliſæum, miſit pallium ſuũ ſuper illum. Qui ſtatim relictis bo- 3.Reg.19.
bus, cucurrit poſt Heliam. In Helia deus & dominus Chriſtus, In Heliſæo chorus apoſtorum eius rectè intelligitur. Transferendus Helias pallium ſuũ ſuper Heliſæũ poſuit, quia videlicet deus & dominus Chriſtus ex hoc mundo ad patrẽ tranſiturus, officium ſimul ſpiritum ſuum apoſtolis dedit. Quod meũ erat, inquit Helias, ſecꝰ tibi. Nẽpe deus & dominus Chriſtus Iohan.20.
quod ſuum erat, ſecit apoſtolis, poſtremo dicẽs ad eos, Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Relictis bobus Heliſæus cucurrit poſt Heliam, id eſt, relictis omnibus negotijs nudi & expediti apoſtoli executi ſunt diſpenſationem euangelij ſibi creditam. Deinceps hiſtoricus ordo IIII.Reg.1.
ſic ſe habet, [Miſit ad eum Ochozias quinquagenarium principẽ, & quinquaginta qui erant ſub eo, (videlicet vt eũ apprehenderent) Dixerat enim, Nunquid quia nõ erat deus in Iſrael, miſiſti vt conſulatur Beelzebub deus Accharon? Ideo de lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Aſcendit ad eum quinquagenarius, ſedentiq; in vertice montis, ait, Homo dei rex præcepit vt deſcendas. Si, inquit, homo dei ſum, deſcẽdat ignis de cœlo & deuoret te & quinquaginta tuos.] Hoc ſemel & iterum factum eſt. Quinquagenarius tertius cum veniſſet, curuauit genua cõtra Heliam, & deprecatus eſt pro anima ſua, & pro anima illorum qui ſecum erant. Deinde ſequitur, [Factum eſt autem cum leuare vellet dominus Heliam, per turbinem in cœlum, ibant Helias & Heliſæus de Galgalis. CAP. II.

Quid in myſterio præſignet, quod Helias eſt leuatus in cœlũ, quid primus & ſecũdus quinquagenarius qui cœleſti igne cõſumpti ſunt, & quid tertius, qui ſe humilitãdo ſaluatus eſt. Cap. XVI.

PLana hiſtoria, prout res geſtæ ſunt, ordine neceſſario texitur. Quæ aũt in his figurata ſunt, oportet vt ordine præpoſtero requiramus. In myſterio quippe prius eſt, ꝙ Helias in cœlũ leuarur. poſterius, ꝙ executores eius primi & ſecundi, deſcendente de cœlo igne, deuorantur. Siquidẽ prius deus dominus Chriſtus in cœlũ aſcendit, & poſtmodũ miſit Beelzebub executores ſuos primos & ſecundos, quos tandẽ ignis æternus in die iudicij deuorabit. Primus quinquagenarius, Nero fuit, qui primus aduerſus nomen Chriſtianũ leges conſcripſit, edicta propoſuit. Huius quinquagenarij quinquaginta, fuerunt omnes qui deinceps exẽplum eius ſecuti ſunt, & ſæuiendo in martyres, Chriſti nomen exterminare voluerunt. Beelzebub ad quem cõſulendũ miſerat Ochozias, in euangelio quicq; princeps dæmoniorũ nuncupatur. Ergo Neronẽ quoq; miſit Beelzebub, id eſt diabolus. Secũdus quinquagenarius, Antichriſtus erit, & quinquagenarij eius omnes impij qui aduentu eius ad necẽ ſanctorũ armabuntur. Tertius quinquagenarius, & quinquaginta qui erant cũ eo, perſecutores illos deſignant, qui de crudelitate & propoſito malo per pœnitentiã reſipiſcũt. Hoc ſignificat, iſte genua ſua curnando, precando & dicendo, Homo dei, nõli deſpicere animam meam, & animam ſeruorum tuorũ qui mecũ ſunt, &c. Non dixit quemadmodũ ille primus ſedenti in vertice mõtis, homo dei, rex præcepit vt deſcendas. aut quemadmodũ ille ſecundus, hæc dicit rex, Feſtina deſcẽde. Dicere nanq; Heliæ, rex præcepit vt deſcendas de montis vertice, aut feſtina, deſcende, id eſt, velle Chriſtũ de cœlo deponere, vt nullus fateri audeat, deũ dominũ Chriſtum in cœlũ aſcendiſſe. Hos igitur & illos. i. primos & ſecũdos deuorabit ignis in vltimo iudicio, tertiũ aũt & õs quinquaginta eius, vniuerſos qui pœnitentiã egerũt, ſaluabit deus dominus in illo aduẽtu ſuo.

Quid myſticè ſignificet, quòd Helias in cœlum leuandus pallio ſuo Iordanis aquas percuſſit ac diuiſit, & quid quòd Heliſæus qui tertiò ſedere permiſſus, ſedere noluit, ſed cum illo perſeuerantèr iuit. CAP. XVII.

IErunt ergo ambo pariter, & quinquaginta viri de filijs ꝓphetarũ ſecuti ſunt. Qui ſteterũt de cõtra lõgè. Illi autẽ ſtabãt ambo ſuper Iordanẽ. Tulitq; Helias palliũ ſuũ, & inuoluit illud & percuſſit aquas, quę diuiſæ ſunt in vtranq; partẽ, & trãſierunt ambo per ſiccũ.] Heliſęus tertio per cõceſſionẽ dimiſſus vt ſederet, noluit ſedere, ſed potius cũ Helia pariter ire. Dixerat primo Helias, Sede hic, ꝙa dñs miſit me vſq; in Bethel. Dixerat ſecũdo, Sede hic, ꝙa dñs miſit me in Hiericho. Dixerat tertio, Sede hic, ꝙa dñs miſit me vſq; ad Iordanẽ. Ille perſtitit, & ad omnia hęc vnũ eundemq; ſermonẽ reſpõdit, Viuit dominus, & viuit anima mea, quia nõ derelinquã te. Planè hoc perſeuerãtiæ bono, beatos ſignificat apoſtolos, qui ſuũ Heliã, ſuũ deũ, & dominũ perſeuerãter ſunt ſecuti, nõ contenti cõpleſſe præceptũ, niſi etiã proficiſcerẽtur vſq; ad perficiendũ conſiliũ. Nempe ꝙ ait Helias, Sede hic, nõ præcipiendo, ſed permittẽdo dixit, quo videlicet ille permiſſo pro magiſtri amore noluit vti. Sic nimirũ apoſtoli & apoſtolici viri, poſtq; impleuerunt præcepta, Verbi gratia, Non occides, non mœchaberis, nec permiſſis, id eſt, conIugio vel re familiari, pro amore Chriſti voluerũt vti. Propter quod dicit, Vos eſtis qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis. Igit inquit ſcriptura, ambo pariter ierũt, ſteteruntq; ſu- Lucæ 22.
per Iordanem. Iordanem conſtat baptiſmi ſacramentum ſignificare. Porrò baptiſmum ipſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in morte Christi manifestū est esse conditū. Oēs enim quicūq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Igit vsq; ad Iordanē venerunt vsq; ad passionis articulū, dūm suū Christū apostoli secuti sunt. Et si metu perculsi, secundū corpus ad tēpus fugerūt, mēte tamen cū illo perstiterunt. Tulit Helias pallium suū, & percussit aquas, id est, tradidit Christus corpus suū, & patefacto latere suo, per sanguinē & aquā decurrentē, salutares baptismi nobis consecrauit aquas. Diuisæ sunt aquæ, & transierunt vterq; per siccū. Mors nanq; soluta est, & Christus relurrexit à mortuis, & apostoli per eandem mortem redempti sunt.

De eo quòd ait: Postula quod vis vt dem tibi, &c. qualiter itidem in ascensione Christi apostolis factum sit. CAPVT XVIII.

CVmq; transissent, Helias dixit ad Helisæum. Postula quod vis, vt faciam tibi, antequam tollar à te. Dixit Helisæus, Obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in me. Qui respondit, Rem difficilem postulasti. Attamen si videris me quando tollar à te, erit quod petisti. Si autem non videris, non erit.] Postula inquit quod vis, vt faciam tibi. Hoc ille dixit cum transissent, dominus autē noster hoc ipsum dixit apostolis suis in ipso trāsitu, intra ipsum passionis agonem, sciens quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem. Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsq; modo non petistis quicquam in nomine meo, Petite & accipietis. Et ille quidem sciuit petere, dicens, Obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in me, Apostoli autem petere nesciuerunt. Sed occurrit prompta largitoris benignitas, & antequam peterent quasi duplicem spiritum promisit, dicens, Amen amen dico vobis qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado, Nempe maiora facere id quodammodo est duplicem Christi spiritum habere. Quomodo autē discipuli Christi maiora q̄ Christus opera fecerunt? Quæ nam possunt esse maiora? Vt cætera taceam, Christus salutaris doctrinæ sermonem in vna tantū gēte illa non valde magna prædicauit, vna tantum lingua, scilicet Hebræa, & paucissimos ex eis cōuertit, At verò apostoli, postmodū sancto spiritu accepto, linguis omnibus, cœlestis sapientiæ sermonem cunctis gentibus locuti sunt, qui erant homines idiotæ, & sine literis, & innumerabilem de cunctis gentibus multitudinem fructuoso labore acquisierunt. Item, Christus missus à patre, venit tantū in spiritu mansuetudinis, apostoli autē apostolorumq; successores missi à Christo, venerunt ad nos in virga simul & in spiritu mãsuetudinis. Virga potestas disciplinæ est, quia Christus neminem coercuit, Spiritus mansuetudinis mitis est sermo exhortationis, quo solo vsus est, non tanti habitus, vt ei quenq; corripere prælationis iure vacaret. Igitur Heliæ spiritus in Helisæo duplex est, duplex inquam in apostolis Christi, officium vel effectus modo aliquo est. Sanè iuxta literam, Heliæ spiritus in Helisæo duplex ex eo palam valet intelligi, q̄ Helisæus plura, id est duplicia, q̄ Helias signa fecit, Rē inquit difficilem postulasti. Attamen si videris quando tollar à te, erit quod petisti, Si autē nō videris, nō erit. Velut ex latere meritū tetigit Helisæi, videlicet quia perseuerando cū illo cū toties sibi dictū esset, sede hic, illud meruit, vt quasi hæreditario iure spiritum perciperet magistri munere duplici.

De curru igneo, quo est eleuatus, & quod nec aliquis ante vel post Christum sic ascendit, vel possit ascendere in cœlum quomodo Christus. CAP. XIX.

CVmq; pergerent, & incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrunq;. Et ascendit Helias per turbinē in cœlū. Helisæus autē videbat & clamabat, Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. Et non vidit eum amplius.] Currus, quo moris erat, reges ac principes vectari, dignitatem significat beati viri qui verè dignus est, & honorem consequitur, quem deus honorare decreuit. Quod igneus apparuit, meritū indicat amplius. Hoc beatificans vir sapiens, nos inquit vita viuimus tantum, post mortem autē non erit tale nomen nostrum. Helias qui in turbine vectus est. Et continuò subiungit, Et in Helisæo completus est spiritus eius. Quomodo completus est? Videlicet vt hoc esset ipse quod magistrum esse fatebatur, id est, currus Israel & auriga eius. Sic enim & illi dixit rex Israel egrotanti in infirmitate qua & mortuus est. Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius. Currus nimirum portando Israel meritis, auriga regendo Israel, responsis propheticis. Et ille quidem quia homo erat, & nō deus, curru indiguit quo in cœlū leuaretur, in cœlū inquam nō æthereū, sed aereum, in aliquam terræ secretam regionem demittendus circa finem seculi ad persoluendum mortis debitum rediturus. At verò Christus verè secundum nomen Heliæ deus & dominus sine curru, sine aliquo vehiculo, vel angelorū ministerio, in cœlum ascendit, in cœlum æthereum, sessurus æternaliter ad dexteram patris. Nemo ante illū sic ascendit, vel post ascensurus est. Quemadmodum dicit, Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis qui est in cœlo. Nos quippe ascendere in cœlum non possumus, sed quia ille caput nostrum est, & nos membra sumus, diuina eius virtute subleuamur atque portamur.

Quid

Quid sit mystice quòd Helisæus vestimenta scidit, quodq; pallio Heliæ primo percussit aquas, & diuisæ non sunt, secundo percussit, & diuisæ sunt. CAP. XX.

APprehenditq; vestimenta sua, & scidit illa in duas partes. Et leuauit pallū Heliæ quod ceciderat ei. Reuersusq; stetit super ripam Iordanis, & pallio Heliæ quod ceciderat ei, percusserat aquas, & nō sunt diuisæ. Et dixit, Vbi est deus Heliæ, etiam nunc? Percussit aquas, & diuisæ sunt huc atque illuc, & transiuit Helisæus.] Vetera vestimenta apostolorum carnales erant ceremoniæ Iudæorum. Porrò Christi pallium, sanctum est euangelium. Helisæus ergo apprehendens, scidit vestimenta sua, leuauitq; pallium Heliæ quod ei ceciderat, quia videlicet apostoli edocti spiritu sancto, carnalia reiecerunt à se, legis institura detrimentum reputantes, & arbitrantes vt stercora, Christi autem euangelium susceperunt quod eis tradiderat, quod eis reliquerat. Venturn est ad aquas Iordanis, & illo Helisæus pallio percussit aquas. Statim nanq; in Iudæa prædicare cœperunt apostoli euangelium Christi, prædicare cœperūt gratiā baptismi. Et aquæ non sunt diuisæ inquit. Certum est, quia diuisæ non sunt, nec Helisæo transitū præbuerunt. Iudæi nanq; prædicātibus apostolis nō cesserunt, gratiā Christi nō receperūt. Inuocato deo Heliæ percussit aquas, & diuisæ sunt, & trāsiuit Helisæus. Diuisæ sunt aquæ iterata percussione. i. recepta est baptismi gratia missa ad alios. i. ad gentes, euangelij prædicatione. Tūc transiuit Helisæus, tunc inquā viam habuit dñi salus, apostolis prædicantibus atq; per publicum nō sine magno fructu portantibus. Helisæus nanq; dei mei salus interpretatur.

Quid sit mystice quòd Helisæus in Hiericho habitauit, & aquas steriles terramq; pessimam mittendo sal in vase nouo sanauit. CAP. XXI.

ILle autem habitauit in Hiericho. Dixerunt quoq; viri ciuitatis illius ad Helisæum, Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis & aquæ pessimę sunt, & terra sterilis. At ille ait, Afferte mihi vas nouum, & mitte in illud sal. Qui cū attulissent, egressus ad fontē aquarum, misit in illum sal, & ait, Hæc dicit dominus, Sanaui aquas has, & nō erit in eis vltra mors neq; sterilitas.] Habitabat inquit Helisæus in Hiericho. Ex quo Hierosolymitani, id est, Iudæi, quibus oportebat primū loqui verbum dei, repulerunt illud, & indignos se iudicauerunt æternæ vitæ. Helisæus habitat in Hiericho, Helisęus inquam. i. dei salus, habitat in gente populoq; quondā destructo atq; anathematizato, sicut in diebus Iosue fuit, illa ciuitas Hiericho. Verùm hāc inhabitando fecit, vt quæ erat Hiericho, id est defectus, nunc sit sancta indeficientis fidei Sion. Habitatio ciuitatis huius inquiunt Hierichotini optima est, sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. Nēpe hoc dixerunt & veraciter dicere potuerūt, q̄bus pessimæ & amaræ legis aquę propinabātur, sicut habemus in actibus Apostolorū, Cum venissent apostoli, & congressassent ecclesiā, retulerunt, quāta fecisset deus cū illis, quia aperuisset gētibus ostiū fidei. Et quidā descendentes de Iudæa docebāt fratres, quia nisi circuncidamini secundū morē Moysi, non potestis salui fieri. Ac deinceps, Surrexerunt autē quidam de hæresi pharisæorum, qui crediderant, dicentes, quia oportet circuncidi eos, præcipere quoq; seruare legem Moysi. Nimirū eorū, quibus dicebātur hæc verba ista sunt, Ecce habitatio huius ciuitatis optima est, sed aquę pessimæ sunt, & terra sterilis est. Quod est dicere, In Christū credere optimum est, sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis est. Quod est dicere, In Christū credere optimum est, sed obseruationes legis importabiles sunt, & labor inutilis. Quod continuò Petrus apostolus cōprobans dicit, Nunc ergo q̄d tentatis deū, imponere iugū super cervicē discipulorū, q̄d neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus? Afferte mihi vas nouū, inquit Helisæus, & mittite in illud sal. Hoc nēpe & protinus factū est, dū tacētibus omnibus, respondēs Iacobus, orationem suā ita concluſit, Proprer quod ego iudico nō inquietari eos qui ex gētibus cōuertuntur ad dominum, sed scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulachrorū, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine. Denique abstinere ab huiusmodi, hoc est vas nouum asserre, nam illa erant de vetusto vase, de vetusto homine. Porrò in nouū vas sal mittere, hoc est, cum discretione agendo, non inquietari renaros spiritu mentis suæ, de laboriosa & inutili legis obseruatione. Hoc facto veraciter dicat dominus, Sanaui aquas has, & non erit vltra in eis mors neque sterilitas. Quomodo sanauit aquas has? Vtiq; data spirituali intelligētia, quia earnaliter legem intelligere, mors erat, sterilitas erat. Intelligere autē spiritualiter sanitas est, vita est. Dicit enim Apostolus, Litera occidit, spiritus autem viuificat.

Quòd Helisæo ascendenti per viā, pueri illuserūt, & idcirco eos duo vrsi de saltu egressi laceraverunt, portentum fuisse mirabilis excidij Hierosolymorum, sub Tito & Vespasiano, pro eo quòd Christo illuserunt. CAP. XXII.

ASCendit autē inde Bethel. Cumq; ascēderet per viā, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei dicētes, Ascende calue, ascende calue, qui cū respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine dñi. Egressiq; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerūt ex eis quadraginta duos pueros.] Post illa quę ante dicta sunt, miro & mystico ordine sequit hoc factū. Quid enim

nisi

Iohan. 14.

Iohan. 14.

Acto. 2.

4. Reg. 2.

Iohan. 3.

Acto. 13.

Iosue 6.

Acto. 14.

Ibid. 15.

2. Cor. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi portentum fuit miserabilis excidij Hierosolymorũ, quod post ascensionẽ domini in Helia prælguratum,& post transitũ apostolorum ad gentes, qui per Helisæum habitantem in Hiericho signatus est,constat esse factũ: Duo nempe vrsi de saltu egressi sunt, & pueros laceraverunt,quia duo imperatores,Vespasianus pater,& Titus filius ab vrbe Roma venerũt, & Iudæos interfecerunt. Quam ob causam? Videlicet quia pueri Helisæo illuserunt, quia stulti Iudæi,& principes eorũ pueri centũ annorũ,propter quod & maledicti sunt, domino nostro illuserunt,& eũ conspuerunt,facie eius velauerũt,colaphizauerunt,purpura induerunt,spinis coronauerunt,flagellauerunt,tandemq; dixerũt,Ascende calue,ascende calue. Quo? In loco calUariæ,in crucẽ ascende. Cur enim tantus vir pueros in nomine domini malediceret,nisi lusum eorũ prophetico spiritu intellexisset? Nã quòd intellexerit ipsa litera præsens innuit. Cũ inquit respexisset,vidit eos,& maledixit,Planè vidit eos,& intellexit eos,intellexit in eis pueros futuros,pueros malignos,de quibus iõ dictum est. Non ergo maledictio hæc ex amaritudine irascentis,sed ex ratione fuit præuidentis. Hoc iam Helisæi signũ tertium fuit. Numerãda quippe sunt,vt palam constet illud factũ esse,quod periit,id est,quod spiritus Heliæ in eo duplex factus sit. Primum ergo signum fuit,q; Heliæ pallio percussit aquas,& diuisæ sunt. Secundum, quòd aquas pessimas sanauit. Tertium,quòd pueris tam efficaciter maledixit.

Eſa.65.

Quòd cantante psalte,facta est super Helisæum manus domini,euidens esse documentum, quia non semper aderat spiritus sanctus prophetis,quodq; ad inuocandum spiritum sanctum cum sermone diuinæ laudis, multum valet sonus musicæ dulcedinis. CAP. XXIII.

PORRÕ Mesa rex Moab nutriebat pecora multa,& soluebat regi Israel centũ milia agnorum,& centum milia arietum cum velleribus suis. Cumq; mortuus fuisset Achab,præUaricatus est fœdus,&c.] Quantum virtutis opus hæc narratio continet. [Perrexerũt,inquit rex Israel,& rex Iuda,& rex Edom,& circuierunt per viam septem diebus,nec erat aqua exercitui & iumentis quæ sequebãtur eos.] Ac deinceps. [Nunc autem (inquit Helisæus) adducite mihi psalten. Cumq; caneret psaltes,facta est super eum manus domini,& ait, Facite in alueum torrentis huius fossas,& fossas. Hæc enim dicit dominus, Non videbitis ventũ nec? pluuiam,& alueus iste replebitur aquis. Insuper tradetur etiam Moab in manu vestra.] Ita factũ est. Hic ex vno miraculo viri dei,geminum capimus fructum eruditionis. Primo, vt sciamus quia non semper spiritus aderat prophetis, præter vnum prophetam, magnum prophetarũ dominũ,cui nunc? spiritus defuit,cuius hoc propriũ signum fuit. Super quẽ videris spiritũ descendentẽ,& manentẽ super eum,hic est qui baptizat in spiritu sancto. Qui enim dicit, Nunc adducite mihi psalten,claret quia nõ habet propheticã gratiam in se manentẽ, cuius inuocans aduentum per cantũ psaltæ se præparat in occursum. Deinde ex hoc discimus,quantũ cũ diuinæ laudis sermone musicæ dulcedinis sonus ad inuocandũ prosit spiritum sanctum. Cũ inquit caneret psaltes,facta est super eum manus domini. Mouet enim intus musica vi quadã & potẽtia naturali spiritũ hominis,& tum decenter cõuenit cum verbo vel sensu diuinæ laudis, cõcutit penetralia cordis,& illã quã accepit homo resuscitat in eo gratiã spiritus dei. Quod optimè expertus est,& experiẽs primus psaltes inclytus dicit,Os meũ aperui,& attraxi spiritum.

Iohan.1.

Pſal.118.

Quale in eo mysterium sit, quòd mulier parum olei quod habebat per vacua vasa,effudit, quæ cuncta vsque ad summum repleta sunt. CAP. XXIIII.

IIII. REG. IIII.

MVLIER autem quædam de vxoribus prophetarum clamabat ad Helisæum,dicens,Seruus tuus vir meus mortuus est,& tu nosti quia seruus tuus fuit vir timens deum. Et ecce creditor venit,vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi. Cui dixit Helisæus, Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo tua? At illa respondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea,nisi parum olei,quo vngar,& cætera.] Prophetæ dictis mulier obediuit,& ex eo quod parum olei habebat per vasa vacua effudit, quæ cuncta vsq; ad summum repleta sunt,& ex eorum repletione mulier à creditoris sui debito est soluta. Quid per hanc mulierem,nisi sancta ecclesia designatur,duorum populorum, id est, Iudaici & gentilis, quasi duorũ filiorũ matere? Quæ prius ex peruerso opere per callidi spiritus persuasionẽ quasi quosdam peccati nummos à creditore acceperat, & duos quos in fide genuit, amittere timebat. Sed prophetæ verbis,id est,scripturæ sacræ præceptis obediens, ex prauo quod habebat olei vasa vacua infundit,quia dum ab vnius ore doctoris, parum quid de amore diuinitatis, multorum vacuæ mentes audiunt exuberante gratia vnguento diuini amoris vsq; ad summum replentur. Etiam nunc multorũ quæ prius fuerant vacua vascula,vnguento spiritus plena sunt,quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum aliis atq; aliis datur, & ab auditoribus fides accipitur, erepta mulier videlicet sancta ecclesia sub creditoris sui iam debito non tenetur. Quintum hoc spiritus dei miraculum fuit.

Quale

Quale in eo mysterium sit,quòd filium Sunamitis puer ab Helisæo missus cum baculo non suscitauit. CAPVT XXV.

SEXTUM continuò succedit. [Facta est quædam dies, & transibat Helisæus per Sunam ciUitatem. Erat autẽ ibi mulier magna,& cætera.] Cũ miraculo, simul & mysteriũ est in eo quòd filiũ Sunamitis huius puer ab Helisæo missus cũ baculo non suscitauit, per semetipsum verò Helisæus veniens,secq; super mortuũ sternens,atq; ad eius mẽbra se colligens,huc,illucq; deambulans,& in ore mortui septies aspirans,hunc ad rediuiuam lucẽ protinus per ministerium cõpassionis animauit. Author quippe humani generis deus,quasi mortuũ puerũ dolUit, cũ extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorẽ legis protulit,quasi per puerũ virgam misit. Per legẽ quippe deus virgam tenuerat,cũ dicebat, Si quis hæc vel illa fecerit,morte moriatur. A peccati igitur morte timor suscitare non valuit,sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuũ suscitare nõ valuit, quia Paulo attestante nil ad perfectum adduxit lex. Ipse autẽ per semetipsum veniẽs, & super cadauer se humiliter sternens ad exæquanda sibi mortua mẽbra,se collegit, qa cũ in forma dei esset,non rapinã est arbitratus esse se æqualẽ deo, sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiens,in similitudine hominũ factus,& habitu inuẽtus vt homo. Huc illucq; deambulat,qa & ludæã iuxta & lõgè politas gẽtes vocat. Super mortuũ septies inspirat,qa per apertionẽ diuini muneris gratiæ septiformis spiritũ,in peccati morte iacẽtibus aspirat. Moxq; viUens erigit,quia is quẽ terroris virga suscitare nõ potuit,per amoris spiritũ puer ad vitã redit.

Hebr.2.

Philip.2.

Quid sit mysticè,quòd eundem quem suscitauit Helisæus eidem mulieri in virtute dei contulerat filium. CAP. XXVI.

SEPTIMUM decimus hoc Helisæi fuisse miraculum. Sed quid est, q? eundem quẽ suscitauit, eidem mulieri in virtute dei contulerat filiũ? Sic enim res gesta est. [Dixitq; ad Giezi puerum suũ, Loquere ad Sunamiten hanc. Ecce sedulè in omnibus ministrasti nobis. Quid vis vt faciam tibi? Dixitq; Giezi, Filiũ non habet,& vir eius senex est. Præcepit itaq; vt vocaret eam. Quæ cũ steterisset ad ostium,dixit ad eam. In tempore isto,& in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in vtero filiũ.] Nonne ergo geminum circa Sunamiten hanc factũ est miraculum? Est planè & magnũ nihilominus ad diuinum pertinens mysteriũ. Nam quomodo Helisæus puerum quem suscitare ipse obtinuit,sic dei filius genus humanũ,quod supradicto modo viuificauit,ipse benedictione sua concipi & nasci fecit. Dixit enim deus,formatis hominibus primis, Crescite & multiplicamini,& hęc dicẽdo benedixit. Cæterũ multitudinẽ viciosæ segetis,quę supra numerũ excreuit,nõ pertinens ad viuificã redemptionẽ Christi corrupta natura sponte ꝓducit,permittẽte iusta ira dei cũ post peccatũ dicit mulieri, Multiplicabo ærũnas tuas,& cõceptus tuos. Est itaq; in vno puero sextũ simul & septimũ ꝓphetici spiritus miraculũ.

Gene.3.

De coloquintida, cuius gustum valde amarum Helisæus dulcorauit, quòd hæreticorum doctrina illi similis sit. CAP. XXVII.

OCTAVUM continuò sequitur. [Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabãt coram eo. Dixitq; vni de pueris suis, Pone ollam grandem & coque pulmentum filijs prophetarum,& cætera. Mors inquiunt in olla vir dei.] Spiritualiter quoque mors in olla est, quoties in scripturarum constructione,quibus quasi grandi olla reficimur,amaritudo hæretica commiscetur. Nam vitis sylUestris,quæ id quod esse videtur,non est,siue coloquintida,quę similiter vt cucurbita per terrã flagella tendit,sed valde amara est,hæretici simulationes innuit, qui speciem quidem habet pietatis,sed virtutẽ eius abnegauit. Quoties igitur eiusmodi mortem sano sermone vir catholicus corrigit,profectò Helisæus,id est, Christus,qui in illo loquitur,farinam in ollam mittit,vt non sit amplius quicquam amaritudinis.

2.Tim.3.

Quòd de paucis panibus turbam hominum saturauit,cui rei in Christo simile sit. CAPVT XXVIII.

NONUM fuit miraculum,in eo quòd turbam hominum paucis de panibus saturauit,videlicet in typum eius, qui & ipse de paucis panibus multa hominum milia corpora,ter saturauit,& nunc vsque spiritualiter de paucis prophetarum & apostolorum libris vniuersam ecclesiam reficit. [Comedent,inquit,& supererit.] Planè ita facimus,& ita fit,legendo atq; exponendo comedimus quantum possumus & multũ superest, quod in intellectus vel memoriæ nostræ ventrem transmittere non veleamus.

Matth.6. Iohan.6.

De lepra Naaman Syri quæ curata est, lauando in Iordane septies, quòd in facto illo præfigurata sit gratia baptismi, qua gentilis à peccati lepra mundatus est operante spiritu sancto septiformi. CAP. XXIX.

Decimũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

IIII.Reg.V.

DEcimum,curatio fuit Naaman Syri.In quo quid mysticè intelligere debeamus,dūs innuit,dum dicentibus sibi,quanta audiuimus facta in Capharnaum,fac & hic in patria tua,respondit,Amen dico vobis,quia nemo propheta acceptus est in patria sua.In veritate dico vobis,quia multi leprosi erant in Israel, sub Helisæo propheta, & nemo illorū curatus est,nisi Naaman Syrus.Igitur sensum ad intentionem dominī sequētes, in Naaman qui de illa patria non erat,nosmetipsos,nos inquam gentes rectè intelligamus,qui ab Israel secundum carnem,& á testamento dei alieni eramus.Maximè autem Romanum imperium hic aduertimus. Princeps enim erat Naaman militiæ regis Syriæ. Syria sublimitas interpretatur. Ergo rex Syriæ princeps est mundi huius.Sublimis enim & superbus erat hic mundus. Certum autem est,quia sub illo principe Romanum imperium mundo principabatur.Illud igitur in persona Naaman rectè intelligimus.Quòd vir magnus erat,q̄ vir fortis & diues, sed leprosus erat,ad hunc intellectum patenter operatur.Nam reuera magnum erat,forte,& ditissimū erat Romanum imperium,sed leprosum.Magnus leprosus,magna innumerabilium errorum lepra coopertus erat. Porrò de Syria egressi fuerant latrunculi, & captiuam duxerant de terra Israel puellam paruulam, quæ erat in obsequio vxorum Naaman.] Puella ista,sancta scriptura erat.Porrò latrunculi,Pythagoras,Socrates,Plato,cæteriq; fuēre philosophi, qui reuera quasi latrocinando captiuam de terra Israel duxerant puellam hanc,furtim lectitando & ad suos erroneos sensus violenter inflectendo,quamlibet sanctæ scripturæ particulā, eamq; variæ philosophiæ quasi vxori Naaman subseruire cogebant, [Quæ ait ad dominam suam, Vtinam fuisset dominus meus ad prophetā,qui est in Samaria,profectò curasset eum á lepra quam habet.] Bene hæc puella dixit,Si fuisset dominus meus ad prophetam. [Sed rex Syriæ misit illū cum literis ad regem Israel loram.]Sic nimirū princeps mundi huius,volentes multos ingredi vel tenere veritatis viā,in prauitatem detorsit hæreticam,cuius typū gerebat rex Israel,vt supra diximus,scilsus á domo Dauid,& aureis seruiēs vitulis. Tandē venit Naaman cum equis, & equitibus,& curribus,& stetit ad ostium domus Helisæi. [Misitq; ad eum Helisæus nuntium,dicens,Vade & lauare septies in Iordane,& recipiet sanitatem caro tua, atq; mundaberis,Descēdit & lauit in Iordane septies,& restituta est caro eius sicut caro pueri paruuli,& mundatus est.]Notū est,quia ad leprosum istum,de quo loquimur,non per semetipsum venit Helisæus,sed milit ad eum.Non enim gentibus prædicauit Christus per semetipsum, sed prædicatores suos misit eis, iam assumptus in cœlum. Vade inquit & lauare,id est, confitere fidem Christi,& baptizare.Septies lauare,id est,non solum aqua,sed & septiformi spiritu renascere.Descendit & lauit,id est, humiliatus est mundus sub potenti manu dei, & baptismū in remissionē peccatorū susceptt.Restituta est caro eius,sicut caro pueri paruuli,id est, pristinā innocentiam recepit,concorporatus Christo paruulo,id est,humili atq; innocēti. Omnes enim(inquit Apostolus)qui in Christo baptizati estis,Christum induistis.

Luc.4.

Galat.3.

Quòd ait Naaman, Vt ignoscat mihi deus pro hac re,si rege innitente super manum, & cætera,quomodo non sit contrarium sensui apostoli,qui nec recumbere in idolio concedit. CAP. XXX.

DIxitq; Naaman,Obsecro,concede mihi seruo tuo,vt tollam onus duorum burdonum de terra.Non enim faciet seruus tuus vitra holocaustum,aut victimas dijs alienis, nisi domino.Hoc autem solum est,de quo preceris dominum pro seruo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon vt adoret,& illo innitente super manum meam,si adorauero in templo Remmon adorante eo in eodē loco, vt ignoscat mihi dominus seruo tuo pro hac re.Qui dixit ei,Vade in pace.] Abijt ergo ab eo electo tēpore.Vade in pace dixit, & hoc dicto bonæ voluntatis hominem securum reddidit.Apostolus autē dicit, Si viderit quis eum qui habet scientiam in idolio recumbentem,nonne conscientia eius,cū sit infirma,ædificabitur ad manducandum idolothyta,& peribit infirmus in tua scientia frater,pro quo Christus mortuus est? Ergone contrarij sibi sunt apostolus & propheta, dum hic ne saltem recumbere annuit,hic autē etiā adorare in idolio concedit? Non quidē cōcedit propheta adorare Remmon in templo Remmon,sed adorare deum in templo Remmon, qui cum vbiq; sit, poterat adorari & in templo Remmon. Attamen plus esse videtur in idolio adorare,q̄ in idolio recumbere.Num inquam in hac diuersitate sibi sunt contrarij? Non vtiq;, sed vtrinq; veritas, non dissona,vim discretionis exigit.Videlicet in hac parte discernimur,atq; discernimus,cū quid eiusmodi agimus vel patimur,si conscientia teste sine grauiori dispendio, id quod incurrimus euadere non valemus.Ea nempe discretione,& Apostolus ipse defenditur, ne iudicetur sibimet esse contrarius,qui & Timotheum circuncidit,& tamen ad Galatas scribens,dicit,Si circuncidamini,Christus nihil vobis proderit.Denicq; suomet iudicio Christus ei nihil prodesset si non vrgente necessitate discipulum circuncidisset.Item sacrificia & incensum Iudæorū, cunctaq; festiuitates eorum odit anima dei.Sicut per Esaiam dicit,ex quo manus eorū polluta sunt

1.Cor.8.

Actor.5.
Galat.5.

Esaiæ 1.

sunt sanguine Christi.Propter quod & prædictus Apostolus in epistola sua, pro Christo hæc detrimentū facit,& arbitratur vt stercora.At idem in actibus Apostolorū, quid fecit necessitate vrgente? Assumptis viris impendit illis,vt raderent capita, & postera die purificatus cū illis intrauit in templū,annuntians expletionē dierū purificationis,donec offerretur pro vnoquoq; eorū oblatio.Igit prophetæ atq; apostoli,imò quod amplius etiā vnius atq; eiusdē Apostoli dicta atq; exempla non sibi contraria sunt,sed cor datum hominem virtute discretionis vtentem, vtiliter erudiunt, vt sciat quando malorū communionem vel societatem patienter sustinere,quando sapienter debeat deuitare.Quam discretionis opē,qui non assecuti sunt, temerè nimis interdū scandala faciūt,& dissensiones in ecclesia nutriunt,rectè dicas, qa æmulationē dei habēt,sed nō secundū scientiā. Sanè q̄ ait Syrus ille,cōcede mihi seruo tuo,vt tollā onus duorū burdonū de terra pro extruēdo altari dño deo Israel,id solicitus obsecrat. Est autē burdo animal magis oneriferū, vtpote ex equo & asina natū.Abijt ab eo electo tēpore.i.verno tempore,cum in florē cuncta erumpunt,& anni tēpus electum est, vel cū transeuntes per viā carpunt,& eligunt è vicinis agris quodcunq; ad manum venerit diuersis floribus inuitati.

Phil.p.
Actor.21.

Rom.10.

Burdo

Quorum vel qualium in ecclesia typum gesserit Giezi,cui propter cupiditatis culpam lepra Naaman adhæsit. CAP. XXXI.

DIxitq; Giezi puer viri dei.Pepercit dominus meus Naaman Syro isti,vt non acciperet ab eo quæ attulit.Viuit dominus,quia curram post eum,& accipiam ab eo aliquid,& cætera.]Hoc Helisæi miraculum vndecimum est. Verè in gratia prophetica mirādum quòd corpore absens, Cor meum,inquit,in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tibi.Et quòd tam efficaciter sententiam dare potuit,dicendo,[Sed & lepra Naaman adhærebit tibi. Egressus est enim ab eo leprosus quasi nix.] Et pulchrè miraculum in peccatorem,vndecimo loco ponitur,decimo autem illud in quo per emundationem Syri,iustificatio significatur. Omne enim peccatum vndenarium est,quia dum peruersa agit, præcepta decalogi transit. Vt autem sensum mysticum prosequamur intuendum hoc Giezi exemplum, gratiæ dei venditoribus in hac scripturæ arce propositum est. Omnis quippe qui gratis dat,quia gratis accepit,qui euang elizando,non quę sua sunt quærit,sed quæ Iesu Christi,ipse est Helisæus.Qui autem luerum ex euangelio,imò quod pessimum est,ex impositione manuum quærit,ipse est Giezi. Peccata quippe quæ emundare videtur in se transponit,leprā tantorum suscipit,quantis illo detestabili mercimonio talentum callidus emunxit.

De miraculo quo ferrum de manubrio elapsum redijt, & super aquam natauit, cuius rei typus fuerit. CAP. XXXII.

DIxerunt autē filij prophetarum ad Helisæum,Ecce locus in quo habitamus corā te angustus est nobis.Eamus vsq; Iordanē, & tollant singuli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi domū ad habitandum,&c. [Duodecimū hoc miraculum est.Mirū quippe fuit,q̄ ferrum securis ex manubrio in profundum Iordanis elapsum,sursum redijt,& super aquam natauit.Mystice de seruando intelligentię dono exemplum hoc facto datū est.Ferrum quippe in manubrio,est donū intellectus in corde.Lignū verò per hoc cædere,est praua agentes increpare.Quod nonnunquam dū fluxè agitur, dū lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem scientia,nō vitatur,ferrum in aqua perditur,quia ex dissoluto opere intelligentia faruaē. Quā profectò intelligentiam ad hoc electis nouimus dari, vt ante dantis oculos ex bona debeant actiōe restitui.Vndē & rectè is qui ferrū amiserat,clamabat.[Heu,heu,heu domine mi, & hoc ipsum mutuū acceperā.]Habent enim hoc electi propriū, vt si quando eis in sua conscientia, furtiua vanæ gloriæ culpa subrepit,ac cor velociter redeant,& quicquid in se ante districti iudicis oculos dānabile inueniunt,lachrymis insequantur. Qui flentes nō solum cautè inspiciūt, quæ mala cōmiserunt,sed ex accepto munere,quæ reddere etiā bona debuerunt,quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt,quāto ex neglectis bonis,quę agere poterāt,debitores tenētur.Rectè ergo qui ferrū perdidit,clamabat,Heu,heu,heu,& hoc ipsum mutuū acceperam.Ac si dicat,Illud per dissolutionē negligētiæ perdidi,quod vt per bona opera redderē, ex gratia creditorū accepi.Sed nunquam deus mentē deserit,quæ in peccatis se veraciter agnoscit.Vndē & mox Helisæus veniēs,lignū deorsum mittit, & ferrū in superficiem attollit, quia videlicet redemptor noster,pié nos respiciens cor peccatorū humiliat,& ei quam amiserat reformat intelligentiam,lignum mergit & releuat,quia cor affligit,& scientiam reparat.

IIII.Reg.VI.

De miraculo,quo Syros cæcitate percussit,& rursum videre fecit, quòd nobis quoq; in hoc ostensum sit,plures esse nobiscum,quam cū hostibus salutis nostræ, & quòd erga illos perfectam charitatem exhibuit. CAP. XXXIII.

REx autē Syriæ pugnabat contra Israel.Consiliumq; iniit cum seruis suis,dicens, In loco illo,& illo,ponamus insidias.Misit itaq; vir dei ad regē Israel,dicens,Caue ne transeas in

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco illo,quia ibi Syri in insidijs sunt,&c.] Tertiumdecimum fuit hoc miraculum. [Vidēs minister viri dei quos miserat rex Syriæ currus,& equos,& exercitum in circuitu ciuitatis,Heu, heu,heu,inquit domine mi,Quid faciemus? Ait ille,Noli timere,plures enim nobiscum sunt,q̄ cum illis.Cumq; orasset Helisæus,aperuit dominus oculos pueri,& vidit,& ecce mōs plenus equorum & curruum igneorū,in circuitu Helisæi.Rursum orauit,& hostes cæcitate percussit. Orauit tertio, rursumq; apertis oculis viderunt se esse in medio Samariæ.] Et nos dicamus quoties ab inimicis Christi visibilibus seu inuisibilibus circundamur,dicamus inquam fidem habentes,spem retinentes,charitate deo propinquantes. Noli timere,ô anima,noli timere ecclesia,plures enim nobiscū sunt,q̄ cum illis.Nēpe si de inuisibili contra malignos spiritus certamine agitē,nobiscū est dominus,nobiscū est angelorū exercitus,nobiscū est spiritualis pugnę princeps,& victorię opifex,spiritus sanctus.Si autē visibile aduersus hęreticos certamē proponitur, nihilominus nobiscum est dūs,nobiscū est apostolorū chorus,nobiscū est patriarcharū & prophetarū numerus, nobiscū est candidatus martyrū exercitus, nobiscū est cū omni sancta scriptura,sanctus veritatis spiritus. Planē iuxta historiā præsenti loco propheta tali miraculo dignū se fuisse ostendit.Dicēte rege Israel.[Nunquid percutiā eos pater mi? Nō percuties,inquit.] Et continuò,Pone,inquit,panē & aquam coram eis,vt comedant & bibant,& vadāt ad dominū suum.] Si igitur eius exēplo equorū,& curruum igneorū,præsidium circa nos semper paratum esse cupimus,eius nihilominus exemplo carbones ignis super capita inimicorū nostrorum congeramus,Cum enim scriptura dixisset,Si esurierit inimicus tuus,ciba illū,si sitit, potum da illi,continuò subiunxit.Hoc enim faciens carbones ignis cōgeres super caput eius, ita videlicet,vt ad pœnitentiam compungatur,tuo beneficio victus.

Rom.12.

De obsidione Samariæ qua iuxta verbum Helisæi modius similæ statere vno, & duo modij hordei statere vno fuerunt in porta Samariæ. CAP. XXXIIII.

FActum est igitur post hæc, Congregauit Benadab rex Syriæ vniuersum exercituū suū, & ascendit & obsidebat Samariā.Factāq; est fames magna in Samaria,] &c,Hoc malum quia dimisisti virū dignū morte de manu tua,erit anima tua pro anima eius,& populus tuus pro populo illius.Anima illius pro anima huius iamdudum fuerat, pugnando quippe cōtra illum in Ramoth Galaad,sagitta percussus,& mortuus est.Hoc ergo supererat,& pro populo Benadab erit populus Achab, Tandiu. [Obsessa est Samaria donec venundaretur caput asini octoginta argenteis,& quarta pars capi stercorū columbarū quinq; argenteis.] Mulieres eorum pactum miserabile fecerunt. [Da filium tuū,vt comendamus eū hodie, & filium meum comedamus cras.] Hic Helisæus persecutionis sanctorum particeps fuit. [Ait enim rex,Hęc mihi faciat dominus,& hęc addat,si steterit caput Helisæi filij Saphath super eū hodie.Timuit hic eriā vt Helias,& non quidē fugit,sed dixit,[Nunquid scitis quod miserit filius homicidæ huc,vt præcidat caput meum? Videte ergo cum venerit nuntius,claudite ostium, & non sinatis eum introire.Venit nuntius] furiosus [& dixit, Ecce tantum malum à domino est.Quid amplius expectabo à domino?] Hæc ait blasphemus simul & desperatus. [Dixit autem Helisæus,In tēpore hoc,cras modius similæ statere vno erit, & duo modij hordei statere vno in porta Samariæ.] Ad hæc incredulus vnus de ducibus audire meruit. [Videbis oculis tuis,& inde non comedes.] Ita factum est. Et spiritus Helisæi miraculum quartumdecimum fuit. [Siquidem dominus sonitum audiri fecit in castris Syriæ curruum & equorum & exercitus plurimi.Fugerunt Syri.Et egressus populus diripuit castra Syriæ.]

3.Reg.10.

IIII.RE. VII.

De eo quod ait ad Ioas regem Israel, percute iaculo terram, ac deinceps:Nunc autē inquit, tribus vicibus percuties eam,videlicet Syriam. CAP. XXXV.

IIII.RE. XIII.

QVintumdecimum gratiæ propheticæ fuit opus. [Aegrotante Helisæo in infirmitate qua & mortuus est, descendit ad eum Ioas rex Israel, & flebat coram eo.Et ait Helisæus,Affer arcum & sagittas.] Ac deinceps,[Percute iaculo terrā. Et cum percussisset tribus vicibus & stetisset,ait Helisęus,Si percussisses quinquies aut sexties aut septies,percussisses Syriam vsq; ad consummationem.Nūc autem tribus vicibus percuties eam.] Hoc nempe inter Helisæi magnalia suo loco rectè computatur, quia non Ioas rex Israel, sed Helisæus meritis suis,percussisse Syriam authore deo,credendus est. Dixerat enim deus, Et erit quicunq; fugerit gladium Asael,occidet eum Iehu.Et quicunq; fugerit gladium Iehu,Interficiet eū Helisęus. Porro quomodo Syria effugerit gladium Iehu,iam superius dictum est.

3.Reg.19.

De eo quod cum tetigisset ossa Helisæi,reuixit mortuus, cuius rei in Christo mysterium sit. CAPVT XXXVI.

SExtumdecimum idemq; vltimum continuò subditur miraculum. [Mortuus est Helisęus. Latrunculi quoq; de Moab venerunt in terrā in ipso anno. Quidā autē sepelientes hominē, viderunt

viderunt latrunculos,& proiecerunt cadauer in sepulchro Helisæi quod cum proiecissent,tetigit ossa Helisæi,& reuixit homo,& steric super pedes suos.] Magnū in superficie historica miraculum,incomparabiliter maius in spiritu significat opus diuinū.Mortuus nempe Helisęus, mysticè Christus est pro nobis passus.Latrunculi de Moab,maligni spiritus sunt,& mūdi pecata.Homines qui latrunculos viderunt & mortuum suum in sepulchro Helisæi proiecerunt, apostoli fuerunt,qui contra dæmones,& contra peccata salutem mundi prouiderunt,& mortuum genus humanum sepulchro Christi,id est,aquis baptismi immiserunt. Si quidem aqua baptismi,sepulchrum Christi est,dum in illa tertio mergimur pro eo,quòd Christus in sepulchro fuit tribus diebus & tribus noctibus.Vndè Apostolus,Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.Quòd tetigit mortuus ossa Helisæi,& reuixit, stetitq; super pedes suos,illud est quod cōtinuò subijcit Apostolus, Vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Roma.6.

Coloss.2.

Comprobatum esse ex operibus Helisæi,quòd in eo spiritus Heliæ duplex sit factus,& Iudæus esse ex hoc,quòd pia & syncera dixerit intentione:Obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in me. CAP. XXXVII.

IGitur Helisæus,sicut ipse petiuit spiritum Heliæ duplicem in eo factum accepit. Duplicia nanq; hic fecit prodigia.Etenim illius octo fuerunt,huius sedecim magnalia sunt.Primū,q̄ orauit vt non pluret super terram,& non pluit annos tres & menses sex. Secundum quòd paruerunt enim eorui præcipiente domino vsq; dum siccarus est torrens. Tertium fuit,quòd hydria farinæ non defecit,& lecythus non est imminutus vsq; ad diē,in qua dedit dominus pluuiam super faciem terræ,iuxta verbum eius.Quartum fuit,quòd filium matrisfamilias suscitauit.Quintum fuit,q̄ orante illo cecidit ignis de cœlo & vorauit holocaustum & ligna & lapides,puluerē quoq; & aquam,quæ erat in aquæductu lambens.Sextum fuit,quod rursus orante illo contenebrati sunt cœli,& nubes,& ventus,& facta est pluuia grandis.Septimū fuit, quod ad verbum eius descendit ignis de cœlo,& deuorauit duos principes quinquagenarios, & quinquaginta qui cum eis erant.Octauum fuit,quod cū irent ambo pariter, videlicet Helias & Helisæus, tulit Helias palliū suum & inuoluit illud & percussit aquas, quæ diuisæ sunt, in vtranque partem. Hoc illius vltimum eonuerso fuit Helisæi primum. Claret itaq; quàm pia & syncera intentione,dixit,obsecro vt fiat spiritus tuus duplex in me.Non eget commendatione nostra,quam deus sic effectu comitante commendat.Claret inquam, quia non suam, sed dei gloriam quærebat,non semetipsum per opera sua magnificare,sed deū glorificare volebat,non suimet exaltationem,sed miserabilis populi visitationem quærebat,quem decepit Hieroboam,lacerauerat Amri,captiuauerat Achab,contaminauerat Iezabel. Nec verò quia reges in peruersione perstiterunt, idcirco putandum est, q̄ inaniter laborauerint hi duo viri misericordiarum,contendendo ne obliuioni traderetur nomen domini, in illa abūdantia iniquitatum.Nam inaniter quidem se laborare putans,interpellat dominum Helias, sed corripuit eum sermo diuinus,reliqua esse dicens septem milia virorum,qui non curuassent genua ante Baal.Ergo & in hoc magnum diuinæ pietatis indicium est, q̄ in tot mala deuolutū populum,diuinitas per tales viros prosecuta est, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt. Cum semine eorum permanent bona,hæreditas sancta nepotes eorum,& in testamentis stetit semen eorum,& filij eorum propter eos vsq; in æternum manent.

3.Reg.19. Gene.44.

De filia Iezabel Athalia,quæ nupserat regi Iuda Ioram filio Iosaphat, quomodo maternam vesaniam exercuit in Hierusalem & in omni Iuda,& idcirco semen eiusdē Ioram vsq; ad quartam generationem de euangelica tollitur memoria. CAP. XXXVIII.

INterea fluxus sanguinis secundum nomen Iezabel,ex ipsa in Iudam & Hierusalem,& vsq; in interiora templi domini fluere cœperat.Filia quippe Achab & Iezabel,vxor fuit Ioram filij Iosaphat regis Iuda,qui & occidit omnes fratres suos gladio,& quosdam de principibus. Hic ambulauit in vijs regū Israel,sicut egerat domus Achab.Filia quippe Achab(vt iā dictū est) vxor eius erat.Idcirco semen eius de generatione Christi filij dei,vsq; ad quartam generationem tollitur,dum dicitur,Ioram autē genuit Oziam,sublatis de medio tribus Ahazia, Ioas, & Amasia.Nam quo more Iezabel insaniuerat in Samaria, filia quoq; eius insaniuit in Hierusalē,scilicet Athalia,& in omni Iuda.Ipsa filiū suum Ahaziam impulit,vt impiè ageret.Quo mortuo per manū Iehu regis Israel surrexit Athalia,& interfecit omnē stirpem regiā domus Ioram.Porrò Iosabeth filia regis,vxor Ioiadæ pōtificis,tulit Ioas filiū Ahaziæ & furata est eū de medio filiorū regis,eū interficerentur, absconditq; eū cū nutrice sua in cubiculo lectorum, domino prouidente,vt non extingueretur lucerna serui sui Dauid. Illū videlicet Ioas Ioiada pontifex anno septimo eduxit cū principibus atque centurionibus,arma tenētibus a dextris, & à sinistris in circuitu regis,& imposuerunt ei diadema, dederuntq; in manu eius tenendam

4.Reg.5.

4.Reg.11.

4.Reg.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

legem,& constituerunt eum regem. Athalia verò interfecta est gladio. At ille videlicet Ioas mala reddidit pro bonis. Nam quamdiu quidē vixit Ioiada, fecit cp bonū erat corā domino, postq autē obijt, dereliquit dominū deum patrū suorum, seruiuitq lucis & sculptilibus. Spiritus autē domini induit Zachariā filium Ioiadæ sacerdotē, & stetit in conspectu populi & dixit eis. 2.Par.24. Hæc dicit dominus, Quare trāsgredimini præceptū domini, quod vobis nō proderit, sed dereliquistis dominū vt derelinquat vos? Qui congregati aduersus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium, in atrijs domus domini. Et nō est recordatus Ioas rex misericordię, quam fecerat pater illius secum, sed interfecit filiū eius, Amasias quoq; filius eius dereliquit dominū, & minaciter repulit verbum eius, & oppilare non metuit ora prophetarum. Cum enim mitteret ad illum dominus propheram qui diceret, cur adorasti deos, qui non liberauerunt populum suum de manu tua, ille respondit, Num consiliarius regis es? Quiesce, ne interficiam te. Huic successit filius eius Ozias, sub quo prophetare cœpit Esaias.

Commentariorum in libros REGVM finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN ESAIAM prophetam Commentariorum, LIBER I.

Laus Esaiæ prophetæ, quòd sic vniuersa Christi, & ecclesiæ quoq; prosequatur mysteria, vt non tam prophera dicendus sit quàm euangelista, & ob quam causam res spirituales rerū terrenarum nominibus siue imaginibus subtexit. CAP. I.

Hieronym9 in prologo.

OMNIS anima quæ Christum diligit, Esaiæ prophetæ aurem libenter apponit, tantóq; subiectior appropinquat pedibus illius, quanto fidelius de Christo sentit, qui in illo loquitur. Nam de hoc illud rectè æstimat pietas Christiana, quòd non tam prophera dicendus sit quàm euangelista, ita enim vniuersa Christi ecclesiæq; mysteria, ad liquidum prosequitur, vt non eum putes de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam, tamen cum hoc omnis ei cura de vocatione gentiū, & de aduentu CHRISTI est. Hoc autē expediebat, tam in isto quàm in cæteris prophetis, vt terrenæ Hierusalem atque Babyloniæ, terrenarumq; rerum, aliarumq; nominibus cœlestia sacramenta tegerentur, quatenus per hanc occasionem scriptura sancta de cōtemptu liberaretur, suoq; tempore profutura venturis in honore seruaretur. Iudæi quippe præsentium tantum atque terrenorum amatores nimij fuerunt, adeò vt in tota lege nunquam eos digitus dei, cœlestium promissione ad bene agendum inuitare, nunquam pœnarum infernalium cōminatione terrere à malis dignatus sit. Terram vbique bonam, & fertiles annos promittit, si bene egerint. famem & oppressiones hominum minatur, si malè egerint. Talibus nudo sermone iam cœlestia sacramenta crederentur? Proinde in prophetis quidem manifestius cœlestia prædicantur, sed quasi fugitiuus, vbi quid eorum attingit, confestim sub terrenorum nominibus, iterum atque iterum & sæpissimè se abscondit sermo diuinus. Cum ergo in cæteris steterimus, tū maximè in isto moras aliquantas iam innectere non grauabimur, exoratum esse cupientes doctorem eius spiritum sanctum, vt quo sensu per eum locutus est, eodem nobis colligenda Christi filij dei testimonia reuelare dignetur.

Quòd aduentum Christi circa quem omnis versatur intentio septem recapitulet periochis & cunctas partes aduersas mysticè sub nouem designet regnorum siue prouinciarum nominibus Babylonis, Moab, Damasci, Aegypti, Duma, Arabiæ, Vallis visionis, Tyri, & iumentorum austri, pœnas impiorum oneris nomine significans.

CAPVT II.

PRimo vt materiam eius quasi breui tabella depingamus, illud dicendum est, quia Christi aduentum septem recapitulat periochis, circa quem omnis versatur spiritus prophetici intentio, quippe quem expectabat hic, quem expectabant omnes sancti, ab origine mun-
Esa.cap.1. di. Prima est, quàm cōtra interfectores eius zelo iusti doloris vehementissimo inuehitur, quàm acerrimè, væ (inquiens) genti peccatrici, populo graui iniquitate. Ac deinceps, Audite verbū
Cap.5. domini, principes Sodomorum, auribus percipite legem dei nostri, populus Gomorrhæ. Secunda ab eo, cp ait, Cantabo dilecto meo canticū patruelis mei vineæ suę. Tertia ab eo cp ait,

In anno

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi dominum sedentem super soliū excelsum & eleua- Cap.6.
tum, & ea quæ sub eo erant implebant templum. Quarta ab eo cp ait. Primo tēpore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephtalim. & nouissimo aggrauata est via maris, trans Iordanem Galileæ gentium. Quinta ab eo cp ait. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius Cap.9.
ascendet. Hinc onera nouē cōtinuantur, onus Babylonis, onus Moab, onus Damasci, onus Aegypti, onus Duma, onus in Arabia, onus vallis visionis, onus Tyri, onus iumentorū austri. Sub istis nominibus vniuersi Christi, & ciuitatis eius cœlestis Hierusalē aduersarij condēnantur, singuliscp onus iudicij grauissimumcp inigratis eorū talentū superponitur. Nā ecclesia quā Luc. 17.
impugnant, decima est. Sub eadē specie in euangelio factū est, & dictū est. Nonne decē mundati sunt, & nouē vbi sunt? Nō est inuentus qui rediret, & daret gloriā deo, nisi hic alienigena. Vnus iste idemcp decimus, vnius fidei ecclesia est. Denarius quippe numerus, quod melius arithmetici nouerunt, secunda vnitas est. Nouenarius autē multitudo est, ex opposito vnitatis turba est. Cui si addatur vnū statim sit vnitas, quia sicut iā dictū est, denarius secunda vnitas est. Sic planè multis & diuersis aduersarijs, si vna inseratur fides, vna fiunt ecclesia. Ad in-
structionē huius vnius plura deinde prophera locutus, sextam tandem facit recapitularionē, Cap.51.
dicendo. Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium domini. Septima sic incipit. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est. Nunc Cap.60.
præsulo ipso cui intendimus sempiterni luminis candelabro, templum huius scripturæ ingredimur, non cuncta historica, aut cuncta moralia quæ in eo continetur, sed sola fidei Christi testimonia scrutantes iuxta quod in toto hoc opere proposirum habemus.

Visionem prophetæ super Iudam & Hierusalem esse in futurum quando Iudæi saluatorem venientem spernerent, & crucifigerent, & generationem illam iam dici gentem peccatricem, populum graui iniquitate, semen nequam, filios sceleratos.

CAPVT III.

VIsio Esaiæ, filij Amos quam vidit super Iudam, & Hierusalem, in diebus Oziæ, Ioathan, CAP.I.
Achaz, & Ezechiæ regum Iuda.] Super Iuda (inquit) & Hierusalē vtiq; super IVDAM animalem, & super terrenam HIERVSALEM in malum, nam super Iudam spiritualem, & cœlestem HIERVSALEM pro parte adhuc in mundo peregrinantem, visio hęc reuelatur in bonum, visio prius clausa & signata, nunc autem aperta, & publico intellectui prædicata. [Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam dominus locutus est.] Tanq diceret. Magni oratoris, magni cōcionatoris conquestio ista est. oratoris (inquam) cuius oratio verbū deus est, cuius contio tota in cœlis, angelorum, & in terra hominū ecclesia est. Idcirco audite cœli, & auribus percipe terra. vt cū audieritis, quid dominus locutus, quid dominus conquestus est, sitis ad vindictam ô vos cœli desuper ferrei, si tu ô terra subter ænea. Quid enim dominus locutus est? Quid dominus conquestus est? Quid iniuriarum talis ac tantus perpessus est? Ait. [Filios enutriui & exaltaui, ipsi autē spreuerunt me.] Enutriui (inquam) filios in Abraham, Isaac, & Iacob, benedicendo & multiplicando eos. exaltaui in Moyse, in Iosue, & in Dauid, educendo illos mirabiliter de terra Aegypti, diuidendo illis terram in funiculo distributionis, decorando illos regalibus victorijs, regia quoq; ciuitate Dauid, & vnico tēplo nominis mei. Ipsi autē spreuerunt me, cum præconijs prophetarum venientē ad se. Parum est, cp spreuerunt me. parū est, cp præelecto Cæsare, præter eū dixerunt regē non habere se. Insuper & præelecto Barraba latrone, crucifixerunt me. Hoc attoniti auditu cœli, & stupefacta terra, reuerendo indignamini, & indignando reuerimini, quia profectò nō paruæ indignitatis est, cp ego dominus vester omnia bona feci, & omnia mala recepi. Tantum hoc est, vt vos ô cœli, iustè humili dolore debeatis constringi, & tu terra pio debeas singultu tota concuti. Dicat aliquis filiorum eiusmodi. Quid mirum, si spreuimus? Non enim cognouimus. Venisti nimiū occultus, qui iuxta promissiones patrū & propherarum debueras in cōspectu nostro incedere rex magnus, rex gloriosus. Ad hæc inquam. [Cognouit bos possessorē suum, & asinus præsepe domini sui. Israel autē me nō cognouit, & populus meus nō intellexit.] Bos animal mundū, asinus autē immundum, vtrunq; tamen animal brutū. Bos ergo Iudæum simplicē, qualis erat Petrus aut Andreas, vterq; piscator, nō scriba, non legisperitus. Asinus autē simplicem significat gentilē, qualis erat Cornelius. Dicitis (inquit) quia ego veni nimiū occultus. Vndē ergo bos me possessorem suū, & asinus præsepe meum cognouit? Vndē inquam, nisi quia pabulo verbi boni delectatus est, & quod apposui, cp opera mea bona circa se, vterq; persensit? At tu Israel, tu populus meus Hierosolymitanus, qui circa templum residens, cum pharisæis & pontificibus in lege gloriabaris, talia non amasti. Idcirco non intellexisti, igitur Israel me non cognouit, & populus meus non intellexit, id est, cognoscere & intelligere noluit. Respondete igitur cœli, loquere terra, & die. [Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis.] Væ inquam, id est, iudicium æternum, supplicium sempiternum. Et quare hoc?

Universidad de Deusto
Biblioteca

[Dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel.] Et antequam veniret, derelinquerunt dominum eligendo Baal, & cætera portenta dæmoniorum. & vbi venit, blasphemauerunt eundem sanctum Israel, dicendo. Dæmonium habet, fabri, & non dei filius est. [Abalienati sunt retrorsum.] Quomodo? Primum eis oportebat proponi regis sui ius, & edictū, ipsi autem odientes eum, miserunt legationem post eum, dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. Ita abalienati retrorsum, ecce pro domino expectant diabolum, pro sancto Israel expectant hominem peccati, filium perditionis. Iohan. 8. Ibidem 6. Luc. 19.

Peccatum illorum non fuisse ex ignorantia, sed ex superbia, inuidia, & idcirco veniam illos non mereri, & hoc esse quod ait: Omne caput languidum, & omne cor mœrens, & cætera. CAP. IIII.

SVper quo percutiā vos vltra adiicientes præuaricationē? Omne caput languidū, & omne cor mœrens, à planta pedis vsq; ad verticē non est in eo sanitas.] Ac si dicat. Non peccastis per infirmitatē, non erraſtis per ignorantiā. Si ita esset, scirem vndē vos percutere deberem. inuenirem qua plaga vos castigare possem. Nunc autē in quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem. addentes inquam peccato, defensionem peccati? Omne caput languidū, & omne cor mœrens. In capite languido praui operis, tinea designatur exterior. in corde mœrenti, inuidia interior. Hoc ipsum verbis alijs iterat, à planta pedis (inquiens) vsq; ad verticē non est in eo sanitas. Planta pedis opus exterius, vertex rationis dignitas intus intelligitur. Cum ergo quis per malitiam peccat, velut illi, cum dicerent. In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia, cū scirent, q; in digito dei eijceret dæmonia. rectè dicas, quia à planta pedis, vsq; ad verticē non est in eo sanitas. Igitur in quo percutiam vos? Nempe huiusmodi insania non remittitur, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Vulnus (inquit) & liuor, & plaga tumens.] Malum est vulnus, peius liuor, pessimum plaga tumens. Malum est (inquam) peccato defendere. Talis vestra insania est. [Non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo.] Volui circumligare, & ad pœnitentiam adstringere, dicendo per memetipsum. pœnitentiam agite, & noluistis euangelij ligamenta recipere. Effudi de latere meo sanguinem & aquam, medicamentum salutis æternæ, & noluistis accedere. Dedi oleum, id est, spiritus sancti gratiam credentibus in me, ita vt loquerentur omnibus linguis homines idiotæ, & noluistis audire. Quid igitur tandem fiet? [Terra vestra deserta, ciuitates vestrę exustæ igni, Regionem vestram coram vobis alieni deuorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili.] Hoc initiū dolorū interim habete. Nā alibi habebicis, sicut prædixi æternū væ. [Et derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurij in cucumerario.] Quomodo illud vel illud relinquitur? Videlicet cum ablatæ fuerint fruges, recedente custode, quia non habet vltra quod seruet, remanet vmbraculum vacuum, remanet neglectum tugurium, quod fecerat sibi propter ardorē solis, ac radios declinandos, & vt inde homines vel bestiolas quæ insidiari solent naris viribus abigeret. Ita derelinquetur filia Sion recedentibus præsidibus templi viribus. & erit sicut ciuitas quæ vastatur, id est, verè vastabitur. Amplius dicam. [Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrhæ similes essemus.] Non dicatis, ira hæc est grandis nimis, multitudo malorum nostris maior est meritis. nam nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen, nisi prædestinasset, vt reliquiæ ex nobis saluæ fierent, non obsidione hominum circundaremur, non gladijs Romanorum interficeremur, non captiui in omnes gētes duceremur, sed sicut super Sodomam & Gomorrham pluit sulphur & ignem dominus à domino. ita iustissimè super nos in vindictam sui sanguinis liquiæ, quæ saluæ fierent ex nobis, postquam plenitudo gentium subintroierit. Matth. 4. Iohan. 19. Actu. 2. Gene. 19. Rom. 11.

In quo peccatum illorum peccato Sodomorum & Gomorrhæ fuerit simile, vt illud præuidens, merito diceret: Audite verbum domini. CAP. V.

AVdite verbū domini principes Sodomorū, auribus percipite legē dei nostri populus Gomorrhæ.] Non dicatis. Quare sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha similes essemus. Nā ecce ego dico, ego testificor, quia vos pōtifices & pharisæi, principes Sodomorū estis. vos populus Hierosolymitanus populus Gomorrhæ estis. Vndē? Nimirū quia sicut illi egerunt, ita & vos egistis. Venit quondam dominus, venit (inquam) in duobus angelis suis dominus Sodomam vespere, sedente Loth in foribus ciuitatis, compulit illos oppidō, vt diuerterent ad eum. Ingressiq; domum fecit conuiuium, coxit azima, & comederunt. Prius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum, à puero vsque ad senem, omnis populus simul, vocaueruntq; Loth, & dixerūt ei. Vbi sunt viri qui introierūt ad te nocte? Educ illos huc, vt cognoscamus eos. Nimirū huic simile, imò & hoc deterius vos fecistis. Venit dominus,

dominus, non iam in angelis, sed in propria persona. venit (inquā) in ciuitatem vestram, & facta hora vespertina, in domo cuiusdam hospitio receptus, manducabar pascha. Venistis vos & misistis ministros cum laternis & facibus, & armis, & circūdedistis eum, & experti stis ad illudendum, crapulati, ebrij, atq; vomentes, sicut illi Sodomitæ, de quibus iam dictum est, quando circumdederunt domum Loth, quia vespera plenum ventrem habuerunt, testante scriptura. quia hoc fuit peccatum Sodomorum, saturitas panis, & ocium. Ita & vos illa festiua, illa pschali vespera, saturati, & ebrij, dominum circundedistis ad illudendum, ad conspuendum, ad flagellandum, ad crucifigendum, læti tanquam victores, quòd apprehendissetis eum. Vnde & spiritus eius in psalmo querelam depromens. Et in me (inquit) psallebant qui bibebant vinū. Quid autem contigit illi pessimæ turbæ Sodomorum? Clauserunt viri ostium, & eos qui erāt foris percusserunt cæcitate à minimo vsq; ad maximum. ita vt ostium inuenire nō possent. Ita contigit & vobis, o principes Sodomorum. Clausum vobis est ostium scripturarum, cæcitate percussi estis, foris errantes circuitis, & eum inuenire non potestis, qui dixit, Ego sum ostium. O igitur principes Sodomorum, audite verbum domini, o igitur populus Gomorrhæ, auribus percipite legem dei nostri. Quod illud sit verbum domini. Ait. Ezech. 16. Psal. 68. Iohan. 10.

Sacrificia omnia & festa Iudæorum deo esse odibilia, & vnicum illi placere baptisma. CAPVT VI.

QVO mihi multitudinem victimarum vestrarum? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui,] & cætera. Adhuc (inquit) cum sitis Sodomitæ publici, vos sacrificatis mihi? Adhuc multitudine victimarum vestrarum inescari me posse putatis? Quo mihi hæc? Quid sanguis vitulorum, agnorum, & hircorum mihi conferet? Plenus sum. Magnum & verum sacrificiū suscepi, & in illo impletus sum, id est, obedientiam sancti Israel, quem blasphemastis, quem occidistis, cuius sanguine manus vestræ plenæ sunt. Ille me impleuit. Ille sacerdos mihi satisfecit. Plenus igitur, quo admittam multitudinem victimarū vestrarum? Nolo, imo nolui cum veniretis ante conspectum meum. Quod huiusmodi vobis sacrificia Moyses ordinauit, non me volente, sed me permittente fecit. videlicet quia vos talibus in Aegypto sacrificijs assueti seruire dijs alienis, non poteratis à consuetudine arceri. Dico ergo [Quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis? Ne offeratis vltra sacrificium frustra.] Vltra sacrificium sacerdotis mei, cui iurauī & non pœnitebit me, dicens. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vltra (inquam) huius sacrificium ne offeratis olidum sacrificium vestrum. [Incensum abominatio est mihi. Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram. Iniqui sunt cœtus vestri, calendas vestras, & solennitates vestras odiuit anima mea.] Olim nolui, attamen tuli. Nunc aūt iam non feram, nam odio profundo odiuit hæc anima mea. [Facta sunt mihi molesta.] At ex quo facta sunt mihi molesta, sustinui illa per annos quadraginta. Nō statim misi Titum & Vespasianum, qui tollerent vestrum & locum & gentem, qui ciuitatem & templum destruerent, ita vt non remaneret lapis super lapidem, sed sustinui per annos quadraginta. [Laboraui sustinens.] Quòd tam diu sustinui, labor mihi fuit. Abominabar incensum vestrum. oderam neomeniam, & sabbatum vestrum. oderat anima mea cœtus vestros, & stercus solennitatum vestrarum. Vim quodammodo faciebam animæ meæ, vt quod oderat, sustineret saltem quadraginta annis, & hoc faciens laboraui. Veniant tandem Romani, & hūc laborem demant mihi. [Et cum extenderitis manus vestras.] Subauditur, & foris circundati armis, & intus fame, & seditionibus afflicti & concisi, [Auertā oculos meos à vobis.] Ne compellar condolere & misereri. [Et cum multiplicaueritis orationē.] Sacrificia certatim offerendo, in templo cruentando, in aspectu hostiū, pertinaciam vestram admirantium. [Non exaudiā. Manus enim vestræ plenæ sanguine sunt.] Implestis vobis eas dicendo. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Hoc est, verbū domini. Quę porro est lex dei nostri? [Lauamini, mundi estote. Si forte compuncti aliqui ex vobis dicant ad Petrum, & ad reliquos apostolos meos. quid faciemus, viri fratres, ecce dico vobis. Lauamini. Quod est dicere. Pœnitentiā agite, & baptizet vnusquisq; vestrū in nomine domini. Itaq; Lauamini, mundi estote. i. baptizamini & nolite rursus malis operibus munditiā baptismatis perdere, & ecce audite septē partes adhibēdę diligētię. [Auferte malū cogitationū vestrarū ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite bene facere, Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā.] Septē itaq; modis istis cōtendite mūdi permanere. septē (inq̄) .i. omnibus modis, nā septenarius numero significat vniuersitas. Et cū feceritis. [Venite & arguite me.] Nō enim cōtemnā, ego dās vobis cū iudicij subire. Proponite causas, p̄mia exigite. Magnū qppe baptizari, & mūdari, aduocatū habetis apud me, cui? lauistis vos sanguine, cui? purificati estis fide. [Si fuerint p̄cā vestra vt coccinū, q̄si nix dealbabunt. Et si fuerint rubra, q̄si vermiculus, velut lana alba erūt.] Coccinū ignei vermicul? coloris est sanguinei. In coccino ergo p̄cā lubidinis, in vermiculo homicidij Psal. 68. Matth. 27. Actu. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scelus datur intelligi. Si(inquit)fuerint peccata vestra,peccata Sodomorum vt coccinũ,quoniam estis principes Sodomorum, quasi nix dealbabuntur, iuxta illud in psalmo. Asperges
Psal.50. me hyssopo & mundabor,lauabis me,& super niuẽ dealbabor. Si fuerint peccata vestra,peccata homicidarum quasi vermiculus,quoniam occidistis Christum. velut lana alba erunt,vt iam non appareat sanguis eius super vos,sed candidum gratiæ vestimentum.Hæc est lex dei nostri,ô populus Gomorrhę. Omnem multitudinem victimarum vestrarum,omnes solennitates vestras odiuit anima mea,inquit.Solum hoc est,quod volo.Lauamini. [Si volueritis,& audieritis me, bona terræ comedetis.] Si (inquam) volueritis hanc legem percipere auribus vt audieritis,vt lauemini,& mundi sitis,bona terræ viuentium comedetis. [Quod si nolueritis,& me prouocaueritis ad iracundiam,gladius deuorabit vos.] Gladius (inquam)deuorabit vos,& nunc in præsenti Romanorũ,qui à corporibus separet animas.& alibi gladius malignus,qui animas á deo, & ab omni sorte iustorum diuidat, si me prouocaueritis ad iracundiam, si ex eis quos mitto ad vos prophetis, sapientibus,& scribis occideritis,flagellaueritis,
crucifixeritis,lapidaueritis,& de ciuitate,in ciuitatem persecuti fueritis. [Quia os domini locutum est.] Quid os domini locutum est? Nimirum quòd gladius deuorabit vos,vt veniat su
per vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsq; ad san-
Matth.23. guinem Zacharię filij Barachiæ,quem occidistis inter templum & altare. Hoc locutum est os domini,& hoc interposita veritate,firmauit. Amen dico vobis(ait)venient hæc omnia super generationem istam.

Peccatum illud maximè sacerdotum, scribarum, & pharisæorum fuisse, qui propter traditiones suas, traditiones dei reliquerunt, hinćq; esse quod ait: Argentum tuum versum est, &c. CAP. VII.

SCio prænoscens ô principes Sodomorum,quia vos hoc verbum domini nõ audietis,scio ô populus Gomorrhæ,quia vos hanc legem dei nostri auribus non percipietis.Dico ergo. [Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis plena iudicij? Iustitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ.] Ciuitas quondã fidelis,ciuitas Dauid fidelis, quomodo facta est meretrix? Quomodo,vt fornicari sibi vacaret,legitimum virum suum occidit. Iustitia quondam,id est,nomẽ domini,iustitia inquam,quæ est fides per quam solam iustificatus Abraham,& amicus dei appellatus est,habitauit in ea.nunc autem homicidæ,interfectores eiusdẽ dei & domini, cui Abraham credidit,habitauit in ea.O meretrix. [Argẽtum tuum versum est in scoriam, vinum
Matth.15. tuum mixtum est aqua.] Reliquisti enim traditiones dei propter traditiones hominum. Tra-
Marc.7. ditiones dei argentum sunt,vinum sunt dicentis,non occides,nõ mœchaberis,diliges dom̃i-
Exod.20. num deum tuum. Traditiones pharisęorum scoria sunt,aqua sunt,dicentium,Laua catinum,
Matth.15. baptiza vrceum,iustitiã autem & fidẽ dereliquẽtium. Tu argentum dei,propter scoriã phari-
Mar.7. sæorum perdidisti,tu vinum dei aqua cœnosa corrupisti. [Principes tui infideles,socij furum.]
Matth.22. Infideles inquam,& idcirco non filij Abrahæ, cuius sunt filij soli fideles. Socij furum, Fecerunt enim domum patris speluncam latronũ. [Omnes diligunt munera, sequũtur retributiones.] Non dico accipiunt munera quod multorum est,sed diligunt munera, quod homicidarũ est. Nam idcirco dominum maximè occiderunt,quia disputabat contra auaritiam ipsorum. Sequuntur retributiones.sequuntur(inquam)non præcedunt.In eo,quod sequitur. [Pupillo nõ iudicant,& causa viduæ non ingreditur ad eos.] Si iudicarent pupillo, causamq; viduæ defenderent,& tunc ab illis vltro offerentibus,aliquid tanquam digni iudices, aut emeriti defensores acciperent,præcederent retributiones,& hoc non adeo reprehensibile esset. Nunc autẽ sequunt retributiones.i. accipiunt à violento certante contra pupillum, & cõtra viduã, & pro accepto,iudicium pupilli subuertunt,& causam viduæ clausis foribus suis,excludunt. Hoc est non præcedere,sed sequi retributiones. [Propter hoc ait dominus exercituũ fortis Israel. Heu cõsolabor super hostibus meis,& vindicabor de inimicis meis.] Videlicet,vt gladius deuoret eos,sicut supra dixi.Non leue est,quod dñs exercituũ dicit heu,nõ parui põderis est, quod fortis Israel dicit heu.Grandis causa est,magnus dolor est,quo afflictus iste fortis, iste dñs exercituum dicit heu,nec aliter consolationẽ recipit,nisi vindicetur,nisi hostes eius deuoret gladius.

Quod pro parte Apostolorum siue credentium dicat, & excoquam scoriam tuam ad purũ, & auferam omne stannum tuum: pro parte autem non credentium, & erubescetis cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, &c. CAP. VIII.

NVnc apostrophen facit ad ipsam ciuitatem,& pro parte paucorũ qui legẽ auribus perceperunt,dicens,Lauamini,mundi estote,ita dicit, [Et conuertam manũ meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omne stannũ tuũ, & restituã iudices tuos vt fuerunt prius,& consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis,Sion in iudicio redimeẽ,& reducẽt eam in iustitia.] Ad te ô Sion conuertã manũ meã,ad operandam salutem tuam exeram potentiam meam. Nec enim homicidę,qui habitant in re-

poterunt

poterunt auertere manum meam,occidendo me. Ad te(inquã)in ipsa morte mea,conuertam manum meam,in eo vt excoquam scoriam tuam ad purum,& auferã omne stannum tuũ scilicet dando tibi remissionem peccatorum per sanguinem meum. Tunc restituã iudices tuos, id est, Apostolos meos super duodecim sedes ad iudicandũ, vt fuerunt prius. Quomodo fue- Matth.19.
runt prius? Non per multitudinẽ victimarum,nõ per neomenias & sabbata,nõ per calendas, aut vllas legis ceremonias,sed per fidẽ iustificabãtur. Nõ enim aliunde q̃ ex fide iustificati sunt Abraham,Isaac,& Iacob, iudices tui imo patres & consiliarij tui.In id restituã nunc iudices & consiliarios tuos,id est,Apostolos.nũc consiliarios,id est,prædicatores tuos,postea iudices futuros. Non per legẽ,sed per fidẽ iudicabo eos. Post hæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. Misso nanq; spiritu sancto de cœlo,fortitudine construẽris,& in omnes gentes dilataberis, filios tibi per fidẽ multiplicabis,& vocaberis nomine nouo,ciuitas iusti,qui peccatum nõ fecit, & moriendo tua peccata tulit. Vocaberis(inquam)vrbs fidelis,id est,iustificata, nõ ex operibus legis, sed per fidẽ eiusdẽ Iesu Christi. Sion in iudicio redimetur, Audite enim fines terræ audite hoc edictum gratiæ. Sion quæ absq; iudicio vendita fuerat, quæ per mendacium dia- 1 Pet.1.
boli captiuata fuerat,ecce in iudicio redimetur,in iudicio(inquã)mundi,quo princeps mundi Roma.3.
huius,ejicietur foras,de possessione sine iudicio rapta. Et reducẽt eam in iustitia. Quo reducẽt? In regnum dei, vnde prius in primis parentibus ejecta fuerat. In qua illuc reducetur iustitia? In iustitia fidei,in regeneratione aquæ & spiritus sancti, qua nisi quis renatus fuerit, nõ potest Iohan.3.
videre regnum dei. Illuc reducent eam iudices tui, cõsiliarij tui,restituti vt prius, restituti sicut antiquitus. [Et conteret scelestos & peccatores simul,& qui dereliquerunt dominum confundentur. Confundentur enim ab idolis,quibus sacrificauerũt,& erubescetis super hortos,quos elegeratis,cum fueritis velut quercus defluẽtibus foliis,& velut hortus absq; aqua.] Simul(inquit)conteret scelestos,& peccatores,simul principes,& populum, principes Sodomorum, & populum Gomorrhæ. Quis istos conteret,nisi lapis ille,de quo ipse in Euangelio,cum propo Matth.21.
suisset parabolam de vinea patrisfamilias,nunquã legistis ait,Lapidem quem reprobauerunt Psalm.117.
ædificantes,hic factus est in caput anguli? Nam continuo,& qui ceciderit(inquit) super lapidem istum confringetur, super quem verò ceciderit conteret eum. Isti scelesti,isti peccatores, mali agricolæ sunt,qui primùm seruos,deinde filium patrisfamilias occiderunt. Nam illa vinea, ista est Sion. Confundentur ergo qui dominum vineæ dereliquerunt, conteret iste lapis Matth.21.
scelestos & peccatores qui ipsum reprobauerunt,& dabitur vinea,dabitur Sion, dabitur regnum dei genti facienti fructus eius. Confundẽtur autem isti ab Idolis quibus sacrificauerũt, videlicet ab Idolo suo Beelphegor,cui se sacrificauerunt passiua libidine,cum vriq; sint principes Sodomorum & populus Gomorrhæ,vt interim taceam,quòd corporaliter quoq; quotiẽs vacauit eis semper ad Idola defluxere. Et erubescetis (ait) per apostrophen super hortis quos elegeratis, id est,super cunctis voluptatibus, in quibus luxuriati estis. Non enim in prædicta vinea patrisfamilias operari, sed in hortis vitiorũ resolui elegistis. Nam & idcirco filium eius occidistis,dicentes,Nostra erit hæreditas,vt vineam in hortos conuerteretis,sicut in typũ vestriq; idcirco Achab occidit Naboth, vt de vinea eius faceret sibi hortum olerum. Erubescetis 3.Reg.21.
inquam,cum fueritis velut quercus defluentibus foliis,& velut hortus absq; aqua,id est,tanto dissimiles,beatæ Sion,redẽptæ in iudicio & iustitia,quanto dissimilis est pulchræ vineæ quercus arida,quanto dissimilis est paradyso domini hortus sine aqua.

De monte domus domini, quòd ipse sit Christus, & quòd remanentibus Iudæis, fluant ad eũ omnes gentes, quæ cohortantes dicant ad alterutrum: Venite ascendamus in montem domini, & quãdo de Sion exierit lex, & verbũ domini de Hierusalẽ. CAP. IX.

VErbum quod vidit Esaias filius Amos super Iudam & Hierusalem. Et erit in nouissimis Cap.II.
diebus præparatus mons domus domini in vertice montium, & eleuabitur super colles,& fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi. & dicent, Venite ascendamus ad montem domini.] & cætera. Dicebam vobis,lauamini,mundi estote,quia manus vestræ plenæ sunt sanguine, & vobis primùm oportebat loqui verbũ hoc, sed ecce iam scio prænoscęs, Act.13.
quia repelletis illud & indignos vos iudicabitis æternæ vitæ. Audite ergo verbum, quod vidit Esaias, Auferetur à vobis regnum dei,à vobis inquam Iudæis,à vobis terreno Iuda, à san- Matth.21.
guinea Hierusalẽ,& dabitur genti, imo gentibus facientibus fructus eius. Nam hoc est quod dicit, Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montiũ,& eleuabit̃ super colles,& fluẽt ad eum omnes gẽtes. In nouissimis.i. vsq; ad nouissimos dies, vsq; ad consummationẽ seculi, erit præparatus mons domus domini, mons sanctæ Sion redemptæ, vt superius dixi, mons ecclesię fidelis vrbis & ciuitatis iusti. Non erit paruus lapis, qualis ab ędificantibus potuit reprobari, sed qualis postea factus est in caput anguli, Lapis enim (inquit) Daniel, qui percusserat statuã, factus est mons magnus,& implevit vniuersam terrã. Iste præ- Danie.2.
paratus erit in vertice montiũ, & eleuabit̃ super colles. In vertice inquã montiũ & collium, qui

illum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.49. illum diu desiderauerunt,quemadmodum vnus de illis montibus cum dixisset filio suo benedicens,benedictiones patris tui consortatæ sunt, subiunxit donec veniret desiderium collium æternorum.Magni montes,magni patriarchæ,magni prophetæ & apostoli sunt,colles minores iusti, mediocres electi sunt. Præparabitur & eleuabitur mons iste in vertice illorū montiū siue collium,& ita dicetur mons montiū, quomodo fundamentum fundamentorum,nam ita domus domini nō deorsum fundamentum habet,sed vertex eius fundamentū est. Quomodo
Iohan.12. erit præparatus?Quomodo fluēt ad eum omnes gētes? Exaltatus à terra omnia trahet ad se,
Matth.28 & dicet,Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra,eūtes docete omnes gētes. Hæc erit via,exinde fluēt omnes gentes abundāter,plano itinere ibunt populi multi. Nec ire cōtenti, cohortabuntur alterutrum & dicēt, Venite ascendamus ad montem domini,& ad domū dei Iacob.Ire nanq; credere est,dicere venite, alios quoq; ad credendum inuitare est.Euntes itaq; dicēt,venite,crēdētes nō cessabunt alios inuitare ad montē domini & ad domū dei Iacob.i.ad
Gene.27. altissimum Christum filiū dei,& ad ecclesiā dei, approbātis supplantationē, quæ significata est in Iacob.Nam sicut ille fratrē suū, sic gentes istæ & populi isti supplantabunt populū Iudaicū. Qua spe,quo fructu ascendemus, ad montē domini,ad domū dei? [Et docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius.] Vias suas nos docebit,nos ambulabimus in semitis eius,Illud perfectorum est. Viæ nanq; præcepta domini sunt. Semitæ consilia domini sunt. Docebit nos vias suas,dicendo,Non occides,nō furtum facies,& his similia. Nos aūt nō cōtenti ambu-
Matth.19. lare per vias eius, semitas consilij eius sequemur.Verbi gratia,dicentis, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus,& veni sequere me. Ergo ille docebit nos quidē vias suas, nos aūt ambulabimus in semitis eius.i.vsq; adeo acceptabimus præcepta, vt nō recusemus cōsilia eius.Ita fluēt omnes gentes,& ita ibūt populi multi. [Quia de Sion exibit lex,& verbum domini de Hierusalē.]&c.Non ita tunc vt hactenus verbū domini,lex domini coartabitur vnius vrbis,vnius Iudaici populi angustijs,sed exibit de Sion siue Hierusalē ciuitate,imo fide & vnitate sanctorum patriarcharum & prophetarum,& ibit ad omnes gentes.Nam hoc est quod subditur,[Et iudicabit gentes,& arguet populos multos.]Quod eum
Lucæ.24. iam fieri deberet,aperiens exitum legi & verbo suo ipse dominus locutus est.Quoniā sic scriptum est,& sic oportebat Christum pati,& resurgere à mortuis tertia die,& prædicari in nomine eius pœnitentiā & remissionē peccatorum in omnes gentes, incipiētibus ab Hierosolyma,Nempe prædicare pœnitentiā,id est,iudicare gentes, & de peccatis suis arguere populos multos.Et hoc incipi ab Hierusalē,id plane est,exire verbum domini de Hierusalem. [Et conflabunt gladios suos in vomeres,& lanceas suas in falces.] Hoc plane faciēt omnes gentes,sed
Rom.12. non omnes homines.Nec enim sic fluent,nec sic ibunt vt prædictum est omnes homines, sed omnes gentes,id est de omnibus gentibus multi,& innumerabiles.Qui ex eis ibunt? Qui licet ex eis ibunt,vt ascendant ad domū domini, ipsi conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces,id est innocēter viuēt,si fieri poterit,quod ex ipsis erit,cum omnibus hominibus pacem habentes,imo & plerisq; licitis quoq; bellis abstinebunt, deponent vltro iustæ quoq; militiæ cingulum, vrbibus atq; castellis solitudines atq; cœnobia præoptabunt. [Non leuabit gens contra gentem gladium,nec exercebuntur vltra ad prælium.] Vt de cæteris taceam,& hoc faciēt cohortes & legiones martyrum,Arma renētes,& cōtra hostes patriq; pugnare parati,pro semetipsis nō pugnabunt,sed tanto ardebunt desiderio ascendendi in montē domini,& ad domum dei Iacob,vt proiectis gladijs,seruices suas læti subijciant ictibus persecutorum. [Domus Iacob venite & ambulemus in lumine domini dei nostri.]&c. Hæc bona pars erit dictionis eorum.Ascendentes dicent sibi inuicem omnes gentes, venite ascendamus venite ascendamus,dicent nihilominus inimicis suis Iudæis salutē ipsorum odientibus,& propter odium ipsorum socia fide ascendere nolentibus. O domus Iacob,o Iudæi, ex quibus nobis salus venit,cur propter nos deorsum remaneris in tenebris? Cur propter nos in vobis cæcitas contigit? Venite,venite,pariter ambulemus in lumine domini dei nostri.

Cur Iudæos dominus proiecerit vt hic ait:Proiecisti enim populum tuum domum Iacob,& quid mali euenturum prædicat illi domui Iacob,pro eo quòd non vult ascendere in istum montem. CAP. X.

PRoiecisti enim populum tuum, domum Iacob, quia repleti sunt vt olim,& augures habuerunt vt Philistijm,& pueris alienis adhæserunt.Repleta est terra argēto & auro,& nō est finis thesaurorum eius.Et repleta est terra eius equis, & innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius Idolis. Opus manuum suarum adorauerunt quod fecerūt digiti eorum, & incuruauit se homo & humiliatus est vir.Ne ergo dimittas eis.] Dicetur ab omnibus gentibus & à multis populis ascendentibus ad montem domini,dicetur inquam importunè domui Iacob. Venite ambulemus in lumine domini dei nostri. At illa domus Iacob,aures suas obturabit vt nō audiat,cōprimet oculos suos ne videat, detestabitur hunc montē,maledicet

hoc lumen. Quare? Proiecisti hunc populū quondā tuum,proiecisti hanc domū Iacob.Quare proiecisti domine deus? Quia repleti sunt vt olim.Quod est dicere,Quia sicut olim quādo se- Psal.105.
cerunt vitulum in Horeb,& adorauerunt sculptile,comederuntq; & biberunt & surrexerunt Exod.32.
ludere,ita & nunc repleti sunt duplici fornicatione.Nam sicut Philistijm.i.alienigenæ,augures habuerunt penè omni tempore, & pueris alienis adhæserunt fornicando contra naturam principes Sodomorū & populus Gomorrhæ.Propter hæc quæ peccauerunt, exquo vitulum fecerunt,peccasti eos nunc,& induraſti cor eorū.Dixisti enim,Ego aūt in die vltionis visitabo Exod.32.
& hoc peccatū eorū.Si visitare habebas peccatū illud,q̄ tunc vitulū fecerunt, nō est q̄ postea tot augures habuerunt,q̄ toties idolis seruierunt,q̄ toties auro & argento repleti, sitiētes iustitiam vendiderunt,q̄ denicq; toties in equis & quadrigis superbierūt, q̄ toties opus manuū suarum adorauerunt,q̄ certe non iam vnum,sed duos aureos vitulos à tempore Hieroboam coluerunt,q̄ insuper Baal & cætera portenta deorū adorauerunt.Ne ergo dimittas eis,cōcedendum quippe est iustis iudicijs tuis.Quid ergo ô miserabilis domus Iacob,quoniā tu nō vis ascendere in iustū montē domini? [Ingredere in petram,absconde fossa humo,à facie timoris domini,& à gloria maiestatis eius.] Videlicet circundāte te terribili Romanorū exercitu,
Nempe in hoc me veracem prophetā esse,ipse confirmat dicens,Filiæ Hierusalē nolite flere su Lucæ.23.
per me,sed super vosipsas flete,& super filios vestros. Quia ecce veniēt dies in quibus dicent, Beatæ steriles & ventres quæ non genuerunt,& vbera quæ nō lactauerunt. Tunc incipiēt dicere mōtibus,cadite super nos,& collibus,operite nos. Ergo ingredere in petram,absconde fossa humo,id est opta tibi scindi petras,& dehiscere terram, vt possis abscondi à facie timoris domini,& à gloria maiestatis eius,quando iam victor, gloria & honore coronatus, quæret te iratus,missis apparitoribus visibilibus atq; inuisibilibus,visibilibus quidē Romanis, qui occidant corpora,inuisibilibus autem,id est, malignis spiritibus qui tollant animas, detrahendas vsq; ad inferni nouissima. [Oculi sublimis hominis humiliati sunt,& incuruabitur altitudo virorum.Exaltabitur autē dominus solus,in die illa, quia dies domini exercituū super omnem arrogantem,& humiliabitur &c.] Quis enim iste est sublimis homo,quis iste superbus,excelsus,arrogans,nisi tu qui dicis semen Abrahæ sumus,nos ex fornicatione non sumus nati,vnū
patrem habemus deum,& nos Moysi discipuli sumus? Nempe hęc & his similia dicere in de- Iohan.8.
spectum supradicti montis domini magna sublimitas est,mira superbia, mira celsitudo, mira Iohan.3.
arrogantia.Humiliabit ergo omnis eiusmodi arrogans,omnis cedrus Libani sublimis & erecta,id est,omnis sacerdos & populus cōsidēs in illo Libano,id est,pulchro tēplo,cui alias dicit, Aperi Libane portas tuas.Humiliabitur igitur,& omnis quercus Basan & omnis mōs excel Zacha.11.
sus,& omnis collis eleuatus,& omnis turris excelsa, & omnis murus munitus.i.omnis siue plebeius sit,siue princeps,qui cum per naturā sit homo,magis tamē ,ppter superbiā talibus recte denotatur nominibus.Humiliabunt & omnes naues Tharsis,id est,omnes diuites negociantes in nauibus suis,quia superbientes in diuitijs, egenum & pauperem crucifixerūt Christum filium dei.Super hoc enim & super omne quod visu pulchrum est,erit illa dies domini,illa reuelatio iræ domini,& incuruabitur sublimitas hominum,&c.

Quod ait:Quiescite ab homine cuius spiritus,&c.quòd Christus sit altissimus,& quòd resurrexerit veraciter,si spiritus in naribus eius est. CAP. XI.

QViescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius.] Quia excelsus reputatus est ipse,ergo inquā sic humiliandi,sic incuruandi,quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius. Quis enim ille est,nisi hic quē occidistis,cuius spiritū de naribus eius eiecistis, licet ille quando voluit spiritū de naribus suis emiserit? Ab isto quiescite, nam ecce spiritus eius in naribus eius est.Resurrexit spiritus eius,naribus eius recuperatus est.Ascendit in cœlū,& excelsus.i.altissimus reputatus est,nam ecce ad dexterā dei patris sedet.Quiescite,os vestrū continete,linguā vestram nolite ciscere,nolite blasphemare.Quod si dicitis, Quiescite ab homine, cuius spūs in naribus eius est, id est nolite credere in eū, qui similiter spirat,vt cæteri homines, contra vestram intentionem loquimini infelices,nam si spiritus eius in naribus eius est,resurrexit sicut dictū est,& inde excelsus reputatus est. Quiescite igitur volētes, alioquin quiescetis Cap.III.
nolentes. [Ecce enim dominator dominus deus exercituū,auferet ab Hierusalem & à Iuda valdum & fortem & omne robur panis,& omne robur aquæ,& fortem & virū bellatorē,iudicē & prophetā,& hariolū,& senem principē super quinquaginta,& honorabilē vultu.]&c. Legēt qui volēt vestræ calamitatis tragœdiā,& me veracē in omnibus his cōprobabūt esse ,pphetā.

Quòd ille de quo ait:Apprehendet vir fratrem suum domesticum patris sui,Moysi sit,de quo dicitur:Nos discipuli sumus Moysi,& quomodo ille econtrario dicat:Non sum medicus,& non est in domo mea panis,&c. CAP. XII.

APprehendet enim vir fratrem suum,domesticum patris sui,& dicet,Vestimentum tibi est? Princeps esto noster,ruina aūt hęc sub manu tua.Respondebit in die illa dicēs,Non sum me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum medicus,& in domo mea non est panis,neq; vestimentum.Nolite me constituere prin-
cipem populi.] Tanta quippe erit raritas hominum, & maxime omnium penuria rerum,vt
qui cibum & vestimentum habuerit, potens & diues & inclytus esse credatur, miseriamq; ac
calamitatem communem sustentare & protegere videatur sua posse potentia. Altius autem
quod ad rem magis attinere videtur,vir,id est Iudaicus populus, qui dominum suum crucifi
gere est ausus,apprehendet frarrem suum, domesticum patris sui,id est Moysen, nō deum aut
dominum,sed fratrem & comparem suum domesticum,non etiam dominum Abrahæ patris
Iohan.8. sui.Illum apprehender,in illo sperabit,sed frustra id faciet,dicēdo, Nos discipuli sumus Moysi.
Iohan.5. Frustra inquam illum apprehēdet,& in illo sperabit,dictū enim est, Est qui accuset vos Moy-
ses,in quo vos speratis.Ille itaq; respondens,non est ita,inquit,Nō sum medicus,in domo mea
non est panis,neq; vestimentū.Abite adulatores importuni,nolite adulari mihi,dicendo,nos
discipuli sumus Moysi,& crucifigendo dominum & magistrum Moysi.Abite ruinosi,non ero
princeps vester,ruina vestra non erit sub manu mea.Non ego sum medicus,qui mederi pos-
sim ruinæ,qua corruistis exterius, qua corruistis interius.Ille medicus erat,imò est,quem vos
blasphemastis, quem vos occidistis malesortes frenetici. Quid dicitis vestimentum tibi est?
An quia legislatio mihi credita est? Plane non vestimentum, imo neq; panis,neq; vestimentū
in domo mea est.Vestimentum in domo illius est,cuius digito lex cōtexta est. Panis in domo
illius est,cuius angelorum visio cibus est.Quare sic ille respondebit,dicetq;, nolite me consti-
tuere principem populi?Nimirum propter scelus eiusdem populi. [Ruit enim Hierusalem,&
Iudas concidit,quia lingua eorum, & adinuentiones eorum contra dominum, vt prouocarēt
Iohan.19. oculos maiestatis eius.] Idcirco ruit Hierusalem,& Iudas concidit,quia cōtra dominū blasphe
mauerunt atq; dixerunt,Tolle tolle,crucifige crucifige talem,non habemus regem, nisi Cæ-
sarem,& clementissimum deum furore linguæ suę ad amaritudinem prouocauerūt. [Agnitio
vultus eorum,respondebit eis,& peccatum suum quasi Sodoma prędicauerunt,nec absco-
derunt.] Quid est agnitio vultus eorum,nisi cæcitas mentis eorum? Reuera illa respondebit,
id est merito cōtigit eis.Quare? Quia peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec ab-
sconderunt. Quomodo Sodomitæ communi libertate peccantes,& ne pudorem quidē vi-
lum habentes in scelere dixerunt ad Loth,Educ foras viros,vt abutamur eis,sic & illi publice
proclamantes,suum prædicauerunt peccatum, nec vllā in blasphemando habuere verecun-
Genes.19. diam.Idcirco quomodo illis agnitio vultus eorum respondet,vt percussi cæcitate, à minimo
vsq; ad maximū,nō possent inuenire ostium,sic istis & agnitio vultus sui respondit,vt velamen
Iohan.10. malitiæ super cor habentes,eum inuenire nō possent,qui dicit,Ego sum ostiū. [Væanimæ eo-
rum,quia reddita sunt eis mala.Dicito iusto,quoniā bene,quoniā fructū adinuentionum suarū
comedet.] Vos qui auditis & intelligitis hæc,laudate iudicium dei,quoniam mala iuste red-
didit eis,iusto saucto,quem illi blasphemauerunt & condemnauerunt iniuste, & dicite,quo-
niam fecit omnia bene,quoniam fructum adinuentionum suarum comedet.Hoc dicito iusto,
Lucæ.22. vt & vobis æqua vice faueat iustus,vt quàm diu ille comedet,vos quoq; edatis & bibatis su-
per mensam eius, in regno eius.Econtrario [Væ impio in malum,retributio enim manuum
eius fiet ei.Populum meum exactores sui spoliauerunt,& mulieres dominatę sunt eius.] Qui
exactores ipsi & mulieres.Exactores propter rapacitatem,mulieres propter passiuam & So-
domiticam libidinem.Exactores isti,mulieres istæ,scribæ & pharisæi fuerunt,qui turpis lucri
gratia,vt acciperent decimas, & primitias vndē libidines suas explerent, populo persuaserūt
vt crucifigerent deifilium.Hoc faciendo nimirū omni gloria populum spoliauerunt,& nudū
inter hostes constituerunt.Adhuc autem captiuum populum beatū dicunt,pro Christo pro-
mittentes Antichristū.Sequitur ergo, [Populc meus,qui te beatum dicunt,ipsi te decipiunt,
& viam gressuum tuorum dissipant.] Idcirco continuo dicit,

Quod dominus de quo ait:Stat ad iudicandum,Christus Iesus sit,de quo Stephanus:Ecce (inquit) video cœlos apertos,& cætera,& quòd iudicij eius iam fuerit actus quo decaluatus est vertex filiarum Sion Romanis deuastantibus. CAP. XIII.

STat ad iudicandū dominus,& stat ad iudicandos populos. Dominus qui ascendit in cœ-
lum,qui sedet ad dexteram dei,ipse stat ad iudicandū. Nam hoc & protomartyr Stepha-
Acto.7. nus testatur,cum dicit,Video cœlos apertos,& filium hominis stantē à dextris dei. Cum hæc
diceret,iam ille stabat ad iudicandum,& iudicium imminebat illi concilio malignantiū. Vn-
de sequitur adhuc. [Dominus ad iudiciū veniet cum senioribus populi & principibus eius.]
Id est contra seniores populi sui & principes eius.Quare? [Vos enim(inquit)depasti estis vi-
neam meam,rapina pauperis in domo vestra.] Hinc ergo cōtra vos litem propono,hinc ego
iudicium exigo.o seniores populi mei,o principes populi mei,Vos vineā meam depasti estis,
Deut.23. vos quod amplius est,rapinam pauperis in domum vestram comportastis.Nonne lex dicit,
Matth.21. ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas
tecum?

tecum? At vos vineam meam ingressi, ad agricolandum missos à me seruos meos vt fructus
afferrent,interfecistis,vt soli vineam meam depasceremini.Parum hoc fuit,misi ad vos vnicū
filium meum,egenum & pauperē,& dixistis.Hic est hæres,occidamus eum,& nostra erit hæ-
reditas.Ergo rapina pauperis in domo vestra,pauperem enim occidistis,vt vestra esset hære-
ditas. [Quare atteritis populum meum & facies pauperum commolitis,dicit dominus exer-
cituum.] &c.O duri vindemiatores,quo modo vineam meam depascimini atterendo & com
moliendo facies pauperum? Videlicet nisi quid dederint in os vestrum,sanctificatis super eos Mich.3.
bellum.Pauperes delinquentes publice arguitis atq; confunditis, diuitibus autē maiora pec-
cantibus,ne quicquam quidem facitis.Idcirco pauperem occidistis,vt vineā eius vsurparetis,
vt pauperum spoliis tam atrociter abuteremini.Idcirco iam nunc audite sententiam domini,
o mulieres dominantes populi eius,vt supra dixit.Nec enim pro viris ille vos computare di-
gnatur,sed pro mulieribus, quoniam fluitis voluptatibus, & propter voluptates explendas,
hic auarē rapitis,vt nihil sit intolerabilius.Audite ergo mulieres dominātes,mulieres luxu pa-
riter,& sanguine fluentes.Et dixit dominus. [Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion,& ambula-
uerunt extento collo,& nutibus oculorum ibant & plaudebant,ambulabant,& pedibus suis
composito gradu incedebant,decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & dominus crinē
earum nudabit.] &c.Quid enim o auditores,o totius mundi senatores,quid impudentius istis
filiabus Sion,filiabus inquam,id est,non viris,quod esse debuerāt,sed fluxis mulieribus? Ele- Matth.23.
uantur sedentes super cathedram Moysi, & ambulant extento collo,accipientes salutationes
in foro,& amantes vocari ab hominibus rabbi, & nutibus oculorum eunt, & plaudūt semper
gestientes ad adulterium & incestum, vtpote principes Sodomorum ambulant, & pedibus
suis composito gradu incedunt,hypocritę dilatantes phylacteria sua,& magnificātes simbrias,
ita vt recte dicamus eis, Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris
dealbatis,quę à foris parent hominibus speciosa,intus verò plena sunt ossibus mortuorum &
omni spurcitia.Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti,intus autem pleni estis hypo
crisi & iniquitate.Nonne ergo iustissime decaluabimus verticem, & nudabimus crinem taliū
filiarum,talium mulierc ularum? Quomodo decaluabūtur? Vt perspicua sit omni mundo ti-
nea hypocritarum,auferemus eis pulchrum templum,præsides templi virtutes migrabūt,&
nudas constituemus eas inter gladios Romanorum. [In die illa auferet dominus ornatū cal-
ciamentorū,& lunulas,& torques,& monilia,& armillas,& mitras,& discriminalia,perische-
lides,& murenulas,& olfactoriola,& inaures,& annulos, & gēmas in fronte pendentes & mu-
tatoria,& pallia,linteamina,& acus,& specula,& syndones,& vittas,& theristra.] Quid enim
hęc faciunt,superducta corporibus mulierc ularum,nisi quòd tela concupiscentię,viris inijciūt
per senestras oculorum? Sic nimirum quicquid scribæ & pharisæi faciunt circa semetipsos, &
circa splendidum templi cultum,ad nihil aliud valet,nisi ad subuersionem intuentium. Aufe-
ret igitur illa dominus quæcunq; per prædicta mulierum ornamenta,recte signantur,ne diu-
tius scandalum faciant aspicientibus.Nam reuera si permansissent,eiusmodi filię Sion cum o-
mni ciuitatis & templi ornatu, scandalum non minimum fieret multis in Christum credenti-
bus.Proinde decaluatis illis atq; nudatis. [Erit(inquit)pro suaui odore fœtor,& pro Zona su-
niculus.] &c.Quantum enim prius fama Synagogæ suauis erat,tanto & amplius nunc fœtet,
vniuersa terra odorem eius pessimum percipiente. pro Zona vel singulo sacro Aaron pon-
tificis magni,longum in capite accepit funiculum captiuitatis.Tandem ita cōcludit. [Et de-
solata in terra sedebit.] Scilicet vt quod prius faciebat,iam nullum ad appetitū sui synagoga
meretrix allicere possit.

Quòd septem mulieres illæ sint dona spiritus sancti requiescentis super vnum Christum. CAP. XIIII.

ET apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa dicentes.Panem nostrum co- Cap. IIII.
medemus,& vestimentis nostris operiemur, tantummodo inuocetur nomen tuum su-
per nos,auser opprobrium nostrum.] Septem mulieres, septem gratiæ spiritus domini intelli- Esaiæ.11.
guntur,id est spiritus sapientiæ & intellectus,spiritus consilij & fortitudinis,spiritus scientię &
pietatis,& spiritus timoris domini.Istę apprehendent virum vnum,dominum Iesum Christū,
quem multo tempore desiderauerant, quia nullum alium potuerunt inuenire,in quo æterna Alia exp6.
statione requiescerent. Verùm hic intellectus in parte deficit. Quomodo enim dicant septem
dei spiritus panem nostrum comedemus,& vestimentis nostris operiemur? Aliter.Et appre-
hendent septem mulieres virum vnum,vt supra. Quod est dicere.Filiæ Sion, vt prædictū est,
mulieres quæ spoliauerunt populum meum,& dominatæ sunt eius,dominum vineæ occide-
runt,vt licentius vineam eius depascerentur, idcirco decaluabuntur, idcirco nudabuntur,& Lucæ.11.
consurgent in iudicio aduersus eas septem mulieres,id est,omnes gentes omniū ecclesiæ gen- Matth.12.
tium,quarum vniuersitas & in Apocalypsi sub septenario numero intelligitur. Surget inquā, Apoc. 2.3.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in iudicio aduersus istam filiorum Sion generationem malam & adulteram,& condemnabũt eam.Quomodo? Apprehendendo virũ vnum,virum non alium,q̃ istum,quẽ illę occiderunt, quem de vinea sua eiecerunt foras & interfecerunt.Virũ istũ apprehendẽt in sanguine suo relictum,& eo magis dilectum.Panem inquiunt comedemus,&c.Ac si dicant. Filiæ meretricis huius,cui tu panẽ tuũ dedisti,quã tu vestimentis tuis operuisti,te occiderũt,& adhuc blasphemare non desinunt. Veni ad nos,& hoc tantum dignare,vt inuocetur nomen tuum.Non panem tuũ quęrimus,non à te vestimenta exigimus,illa meretrix panẽ non habebat,vestimentis indigebat.Nullas enim terras habebat,in Aegypto seruiebat, dæmonum & Aegyptiorũ libidini subiecta erat.Tu illam redemisti,tu illam per magnalia liberasti virturis tuę,tu illam manna cibasti,tu deinde terram illi,tu regiones gentium & labores populorum,vnde panem sibi & vestimentũ acciperet,dedisti.Cum hæc feceris,illa te eiecit,illa te occidit.Mala tibi pro bonis retribuit.nos ecõtra panem nostrũ comedemus,& vestimentis nostris operiemur. Non quærimus vt propter nos gentes illæ occidãtur,quarum terram optimã, terrã lacte & melle manantem obtineamus.Sed quid? Tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, vt dicamur & simus vxores tuæ & ecclesiæ tuæ,& hoc modo aufer opprobrium nostrũ, vt iam nõ dicamur aut simus quod dicebamur & eramus,scilicet alienæ à conuersatione Israel,& hospites
Ephes.2. testamentorum promissionis spem non habentes,& sine deo in hoc mundo.

Quòd extunc omnibus credentibus peccata remittantur gratia spiritus sancti, quemadmodum dicit: Si abluerit dominus sordes filiarum Sion, & cætera. CAP. XV.

IN die illa erit germen domini in magnificentia & gloria,& fructus terrę sublimis,& exultatio his qui saluati fuerint de Israel.] Erit(inquit)germen domini magnificũ & gloriosum, de illa gratiosa & vniformi copula septem mulierũ, de vnica fide multarũ in toto orbe eccle-
Philip 1. Acto.4. siarum.Et erit fructus terræ sublimis,tantæ videlicet homines perfectionis,vt cum adhuc pro conditione mortalitatis terra sint,pro magnitudine sapientiæ supernę cœli sint,sitę; iam eorũ conuersatio in cœlis.Et erit exultatio his qui saluati fuerint de Israel, exultabunt enim Apostoli,videntes quanta per eos deus in gentibus operatus est. [Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion,& residuus in Hierusalem,sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Hierusalem.] Subauditur cum plenitudo gentiũ subintrauerit,nam tunc demũ reliquiæ saluæ fiẽt.Omnis(inquit)qui scriptus est in vita in Hierusalẽ, id est, quotquot præordinati sunt ad vitam ęternam.Quomodo aũt sanctus vocabitur,aut erit? Ait. [Si abluerit dominus sordes filiarum Sion, & sanguinẽ eius lauerit de medio eius, in spiritu iudicij & spiritu ardoris.] Hæc nempe vnica significationis regula est,vnde & supra dixi.Lauamini,mundi estote,prę̃misso q; manus vestræ plenæ sunt sanguine. Sanguis ille nõ aliter emundari poterit, nisi abluente domino in spiritu iudicij & spiritu ardoris.id est in igne spiritus sancti cũ lauacro aquæ visibilis.Ille vnus idemq; spiritus,spiritus iudicij est,& spiritus ardoris.Iudicij inquam,id est,discretionis, quia fidelem ab infideli discernens,remissionẽ peccatorum per fidem tribuit,Ardoris aũt,quia purgatum à peccatis hominẽ,deinde boni zeli igne accendit. [Et creabit dominus super omnem locum montis Sion,& vbi inuocatus est,nubẽ per diem,& fumum & splendorem ignis flam-
Exod. 13. mantis in nocte.] Tunc enim redderur populo felicitas pristina, quam aliquando habuere in eremo,præcedente eos domino per diem in columna nubis,& per noctẽ in columna ignis.vt nec in prosperis,nec in aduersis aliquando turbentur,iuxta quod in psalmo dicitur. Per diem
Psal.120. sol non vret te,neq; luna per noctem.Fumus aũt hic,non errorem vel ignorantiã significat,sequitur enim, & splendorem ignis flammantis. Ergo fumus quem creare decebat deũ,lachrymosa erit compunctio peccatorum pœnitentiam agentium,quam ordine sequitur,lucidũ regni dei desideriũ. [Super omnem enim gloriã protectio & tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu,in securitatẽ & absconsionẽ à turbine & à pluuia.] Qui post pœnitẽtiæ lachrymosæ fumum creaturã ignis flammantis, id est splendidi desiderij consequi meruerit, vt delectet eum contẽplari gaudia patriæ cœlestis,talis promissio gloriosa est illi.Protectio inquit & tabernaculũ erit super omnem gloriã. Vere enim qui gustauit cõtemplando beatitudinẽ futuri seculi,super omnẽ computat gloriam mundi vacare,& in secreto absconsi ab æstu atq; à tur-
Cant.5. Psalm.26. Philip. 3. bine,& à pluuia præsentis seculi,vt cum psalmista dicere possit.Quoniam abscondit me in tabernaculo suo,in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.Et in Canticis.Ego dormio,& cor meũ vigilat.Nempe qui sic absconditus dormit, super omnem regum gloriam glorificatus est,cum dicere possit,nostra autem conuersatio in cœlis est.

Quòd cantico isto secunda perioches sit passionis Christi, & quòd secundũ illud canticũ dominus illã parabolã dixerit: Homo erat paterfamilias, qui plãtauit Vineã. CAP. XVI.

CAP. V. CAntabo dilecto meo canticũ patruelis mei vineę suę. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.Et sepiuit eam,&c.] Canticum hoc,secundæ perioches initium est. Quod in initio dixerat, filios genui & exaltaui,ipsi aũt spreuerunt me, hoc istud canticum in parabola vineæ

vineę latius ostendit.Dicitur autem per contrariũ canticum,nam veraciter idem est vę quod item in initio dictum est. Væ genti peccatrici. Cantabo(inquit)dilecto meo,id est, Christo, CAP. I.
veraciter animæ meæ dilecto.Quis enim nescit,quia tua anima o cantor optime desiderabilem Christum dilexit & diligit? Nempe canticum sibi vel ad opus suum cantatum esse testatur.cum ex eo sumpta parabola,principibus sacerdotum & pharisęis dicit,Homo erat pa- Matth.21.
terfamilias,qui plantauit vineam,& sepem circundedit ei,& fodit in ea torcular,& ædificauit turrim,& locauit eam agricolis,&c.Canticum hoc quorum sit væ, distincte insinuar,dicendo. Patruelis mei vineæ suæ.Quis enim patruelis prophetæ extitit,nisi agricolæ iam dicti,id est, ordo leuiticus & sacerdotalis? Deniq; cum ipse propheta de tribu Iuda extiterit,patruus eius quodammodo fuit Leui.Patruelis autem eius cunctus ordo leuiticus,& sacerdotalis. Porrò vt nea dilecti,populus extitit.Igitur cantabo dilecto meo canticum patruelis mei,vineæ suæ,id est,proloquar Christo,quod annunciet agricolis,& vineæ suæ,scilicet sacerdotibus & populo suo carmen lamentabile.Vinea facta est dilecto meo.Quænam ista vinea sit,ipse cantor aperit in fine conclusionis. Vinea inquit domini exercituum,domus Israel est. Hæc dilecto meo facta est,acquisitione,non auri,neq; argenti,sed multorum mirabilium quæ fecit in terra Aegypti.Vnde & scriptũ est.Vineam de Aegypto transtulisti.Facta est autem in cornu,id est,in Psal.79.
eadem potentia,qua illã transtulit,quemadmodum & Balaam cum de eodem populo dixisset,deus adduxit eum de Aegypto,continuò subiunxit,Cuius fortitudo similis est rhinocero- Nume.24.
tis.Hæc facta est(vt iam dixi)dilecto meo filio olei,id est,filio charitatis dei. Nam idcirco illi facta est, vt præparatam sibi ille aduenięs possideret, & per suum sanguinẽ sanctificaret.Quod & fecit. Omnes enim per suum sanguinem de inferno eduxit, quorũ pars vinea bona est. Sed & de radice eius apostolos sumpsit, de quibus vel per quos totus mundus vitibus bonis impletus est. Siue filio olei,id est,in loco pingui,quia reuera nihil pinguius terra repromissionis. Et sepiuit eam,id est angelorum præsidio sepsit eam. [Et lapides elegit ex ea,] Id est,idola vel quicquid dei cultum impedire poterat,diligenti cura persępe reiecit ab ea. [Et plantauit eam electam,] Id est optimam,in fide electorum Abraham,Isaac,Iacob,bene radicatam. [Et ędificauit turrim in medio eius.] Id est,templum in medio regiæ ciuitatis eius. [Et torcular extruxit in ea.] Id est,altare quod ira sacerdotibus commodareporrar, quemadmodũ agricolis torcular. [Et expectauit(inquit)vt faceret vuas,& fecit labruscas.] Id est,vt faceret bona,& fecit opera mala. [Nunc ergo habitatores Hierusalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineã meam.] Nonnè ergo canticum hoc dilecto animæ suæ cantauit? Deniq; sic iam dicta in euangelio parabolam secundum cantici huius sensum contexuit,vt omnino istud sibi cantatũ velit intelligi, tandemq; percunctatur,& ipse penè eisdem verbis. Cum ergo inquit venerit dominus vineæ,quid faciet agricolis illis? Hoc tantum interest,quòd istic inter dominum vineę & ipsam vineam, illic aũt inter dominum vineæ, & agricolas iudiciũ postulat.Porrò quid per Labruscas.
labruscas hic velit intelligi,illic manifestius aperit,in hæc verba prorumpens.Et agricolæ apprehensis seruis eius alium cæciderunt,alium occiderunt. [Et nunc(inquit)ego ostendã vobis quid faciam vineæ meę.] O habitatores Hierusalem,o viri Iuda,vt iudicaretis inter me & vineam meã interrogaui, & quia nõ vultis respondere quod scisciror, egoipse mihi respondebo. [Auferam sepem eius.] Id est,tollam angelorũ auxilia. [Et erit in direptionem. Diruam maceriam eius,& erit in conculcationem,& ponam eam desertam.Non putabitur,& non fodietur.] Et est sensus. Destruam muros eius,Romano circumsidente exercitu,ita vt in æternũ non reędificetur.Nec verò sicut sub Babyloniis passa est,ita & sub Romanis patietur.Nam sequitur. [Et nubibus mandabo,ne pluant super eam imbrem.] Siquidem & Hieremias capta iam vrbe,prophetauit in populo,& Ezechiel,Daniel quoq; & tres pueri,vel prophetasse,vel mirabilia signa,etiam in captiuitate fecisse narrantur.& postea Aggęus & Zacharias futura dixerunt in consolationem populi seruientis.Nunc autem eiusmodi nubibus mandabo,ne pluant Leuit.26.
super eam imbrem,id est,vt iam,nec apostolos habeant,nec prophetas quos occidant. Vnde & in Leuitico loquitur,Ponam cœlum vobis ferreum,& terram æneam. Quare hoc manda- Lucæ.23.
bo nubibus meis? [Quia expectaui vt faceret iudicium,& ecce iniquitas.] Quanta enim iniquitas,& quantus clamor, quòd & seruos patrisfamilias occiderũt, & videntes filium eius,de quo dixerat,Verebuntur filium meum,crucifige crucifige clamauerunt.

Quomòdo huius loci prophetico sensui consonet illa inuectio domini, qua postquam illam parabolam recitauit, octies Væ increpuit scribis & pharisæis. octies enim ille post canticũ istud Væ illis pronũciat, cum dicit: Væ qui cõiungitis domũ. &c. CAP. XVII.

VAE qui coniungitis domum ad domum,& agrum agro copulatis vsq; ad terminũ loci, &c.] Sexies hoc loco væ spiritus sanctus per istum verbi sui ministrum conclamat. Væ qui coniungitis domum ad domum. Væ qui consurgitis mane ad sectandã ebrietatẽ. Væ qui trahitis iniquitatẽ in funiculis vanitatis. Væ qui dicitis malum bonum & bonum malum. Væ

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui sapientes estis in oculis vestris. Væ qui potentes estis ad bibendū vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatē. Duo væ prætereа sunt subaudienda in his duabus iræ sententijs. Qui di citis, festinet, cito veniat opus eius vt videamus. Qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiam iusti auferti s ab eo. Plane & hæc omnia de cantico sunt quod dilecto suo cantare propo suit, quę & malis decātat agricolis, id est, interfectoribus eiusdē dilecti scribis & pharisæis. Te stificatur hoc ipse dilectus qui cantata sibi ab isto prophera totidē væ, id est, octo, recantat, cū Matth.23 dicit post parabolā quā de vinea proposuit. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritę, qui clau ditis regnum cœlorum ante homines. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarū oratione longa orantes. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui circuit is mare & aridā vt faciatis vnum proselytum. Væ vobis duces cæcorū qui dicitis, Quicunq; iu rauerit per templū, nihil est, qui aūt iurauerit in auro templi, debet. Væ vobis scribæ & pha risæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anetū, & ciminū, & reliquistis quæ grauiora sunt legis. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui mūdatis quod deforis est calicis & parapsi dis, intus aūt pleni estis rapina & immundicia. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui si miles estis sepulchris dealbatis quæ à foris parēt hominibus speciosa, intus verò plena sunt os sibus mortuorū, & omni spurcitia. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui ædificatis se pulchra mortuorum, & ornatis monumenta iustorum. Nonne ergo cantor iste canticū eius modi cantās, eo tēdit quo & dilectus eius cui cātauit, qui recantādo totidē inuehitur sentētijs?

Quòd primo Væ intolerabilem scribarum & pharisæorum auaritiam prophetando percutit: & propter eandem ciuitatem fore destruendam prædicit. CAP. XVIII.

ET primum quidem væ intolerabilem scribarum & pharisæorum auaritiā percutit. [Væ (inquit) qui cōiungitis domum ad domum, & agrū agro copulatis vsq; ad terminū loci. Nunquid habitabitis soli vos in medio terræ? In auribus meis sunt hæc domini exercituū.] Eiusdē auaritiæ malū quæ pœna consequatur, cōtinuò subiungit. [Nisi domus multæ desertę fuerint grandes & pulchrę absq; habitatore. Decem enim iugera vinearum faciēt lagunculam vnam. Et triginta modij sementis facient modios tres.] Plane hic propter auaritiam sacerdo Lucæ.19. tum ciuitatem fore destruendam præuidet ac prædicit. Quod ipsum cōfirmat dilectus sæpe dictus, cui cantauit. Nam cum videns ciuitatē, fleuisset super illam, dicēs. Quia si cognouisses, & tu. quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & non relinquent in te lapi dem super lapidem, continuò ingressus in templum, cœpit eijcere vendentes in illo, & emētes dicens illis. Scriptum est, quia domus mea domus orationis est. vos autem fecistis illā spelun cam latronum. Et notanda dictionis proprietas, vbi per eclipsin maiorē vindictæ vel iræ quan titatē acerrime significat. Nisi (inquit) domus multæ desertæ fuerint, grandes & pulchræ absq; habitatore. subauditur, falsum vobis ego præcantaui væ. Quod autem decem iugera vinearū fecerint lagunculam vnam, & triginta modii sementis, modios tres, id est, quod hi qui diuites fuerant, in obsidione Romana, fame & siti perierunt, infelicis historiæ textus satis ostendit.

Quòd secundo Væ, eorundem ebrietatem redarguit, qua iam ebrij dominum comprehende runt in illa paschali Vespera. CAP. XIX.

VAE qui consurgitis mane ad sectandā ebrietatem, & porandū vsq; ad vesperū, vt vino æstuetis. Cithara & lira & tympanū & tibia, & vinū in conuiuijs vestris. & opus domini nō respicitis. nec opera manuū eius cōsideratis.] Istud væ agricolas eosdem ebriositatis nimiæ redarguit. Vsq; ad vesperā inquit. Nimirum in spiritu iam præsens aderat, futuro diei quo se stiua ebrietate crapulati, dominū vineæ, filium dei comprehenderūt, cum esset vespera pascha lis. Væ igitur vobis ebrij, inquit, atq; vomentes crapulati & sordidi, qui vino æstuantes, sobriū comprehendistis filium dei. Cithara, & lira, & tympanū, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris. Amos.6. Hoc ipsum Amos propheta vehementissime persequens, cum dixisset. Qui comeditis agnum de grege, & vitulū de medio armenti, qui canitis ad vocē psalterij. decentissime ad hos cōuer sus ait. Sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici bibentes in phyalis vinum, & optimo vnguēto delibuti, nihil patiebātur super cōtritione Ioseph. Quod hic dicit. Et opus domini nō respicitis, & opera manuū eius nō considera tis. hoc ille expressit nimis elegāter, & nihil inquiēs patiebanē super contritione Ioseph. Nempe cōtritio Ioseph, id est passio domini, quæ per ven ditionē Ioseph solet intelligi. opus est domini, opus manuū eius, opus nostræ redēptionis. Hoc opus domini nō respiciebāt isti ebrij, nihil enim patiebanē super cōtritione Ioseph, optimo vn guēto delibuti. Quàm enim verū est, cp nihil patiebātur super cōtritiōe Ioseph, qui super eum nimio risu, & cachinno mouebanē. Quid igitur? [Propterea captiuus ducē est populus meus, quia nō habuit scientiā.] Propterea inquā, quia iam dicti operis domini nō habuit scientiam, quia cōtritioni Ioseph cōpati nescIuit, captiuus ductus est in omnes gētes. [Et nobiles eius in terierunt fame, & multitudo eius siti aruit.] Hoc adeo veram est, vt nobilis fœmina, nomine Deut.32. Maria in illa obsidione filiū suum manducauerit. Sed parua est vindicta, nisi sicut per Moysen prædictum

prędictum est, ignis succensus ardeat vsq; ad inferni nouissima. Sequitur ergo. [Propterea di latauit infernus animā suam, & aperuit os suum absq; vllo termino. Et descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes, gloriosiq; eius ad eum, & cętera.] Econtrario, mites & humiles bo nis domini abundabunt, vnde & randem inferr. [Et pascent agni iuxta ordinem suum, & de serta in vberratem conuersa, aduenæ comedent.] Quando dominus exaltatus fuerit in iudi cio, & sanctus in sua sanctificatus iustitia, vt mali agricolę male pereāt. tunc qui fuerint de ag norum numero, non hœdorum, in pratis ecclesiæ pascentur, & quę à Iudæis deserta sunt, ver sa in vbertatem comedent aduenæ, id est, gentium populus.

De tertio Væ quo dicit. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, quia occidendo Christum mensuram patrum suorum impleuerint. CAP. XX.

VAE qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis, & quasi vinculū plaustri peccatū.] Væ Matth.23. istud illi consonat, quo dominus. Væ, inquit, vobis qui ædificatis sepulchra prophetarū, & ornatis monumēta iustorum. Et subinde. Itaq; testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorum, qui prophetas occiderūt. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Denicq; sic im plere mensuram patrum impiorum, vt quia patres prophetas occiderunt, filij non degeneres occidant dominum prophetarum, idipsum est quod trahere iniquitatem in funiculis vanita tis, & quasi vinculum plaustri peccatum. Væ igitur vobis, quia trahetis nihilominus longum quoq; funiculum pœnarum. Nam à sanguine Abel iusti, vsq; ad sanguinem Zachariæ filij Ba rachiæ, quem occidistis inter templum & aleare, venient omnia super generationem istam.

De quarto Væ illorum qui dixerunt, Festinet cito, veniat tempus, &c. videlicet quando di cebant, Si rex Israel est, descendat nunc de cruce. CAP. XXI.

QVi dicitis festinet, cito veniat opus eius, vt videamus, & appropiet, vt veniat cōsilium sancti Israel, & sciemus illud.] Qui, inquit dicitis, festinet, vobis væ. Quid enim? Nunqd Matth.28. nō multū festinauit, & cito venit opus sancti Israel? Nonne cito resurrexit post tres dies (Nun quid nō scitis illud? Nunquid nō vobis annunciauerūt custodes monumenti, qui facto terræ motu magno exterriti, & præ timore angeli de cœlo descēdētis, facti sunt velut mortui? Quid amplius festinare voluistis, dicēdo. Si rex Israel est, descēdat nūc de cruce, & credemus ei? Quid Ibidem.27. tā cito venire voluistis, opus eius dicēdo, cōfidit in deo, liberet nūc eum si vult. Imò q̄ neqssima festinatio fuit, cp cōtumelia & tormēto eū interrogare voluistis, si esset filius dei. Vę ergo vobis.

De quinto Væ, pro eo quod dixerunt malum bonum, videlicet, reseruando Barrabam, & condemnando Christum. CAP. XXII.

VAE qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucē te nebras, ponentes armarū dulce, & dulce amarum.] Vt quid enim tam procaciter per uertitis iudicium? Bonum dei filium dicitis malum. malū latronem Barrabam dixistis bonū. Tenebras, id est homicidia, & seditiones illius ponitis vobis lucem. huius autem lucem, id est, Lucæ.23. doctrinā & veritatē ponitis tenebras, id est, seductionem. Dicitis enim, quia malus est, & quia commouit populum, docens per vniuersam Iudæam. Væ igitur vobis qui dulce huius velut amarum reiecistis, & amarū Barrabæ combibistis, vt seditiones eius hæreditate possideatis.

De sexto Væ, in eos qui sapiētes in oculis suis, tulerūt clauē scięti æ illis. CAP. XXIII.

VAE qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.] Vt quid e nim clauē scientiæ tulistis? Ipsi non introistis, & eos qui introibāt, prohibuistis. Clausistis Matth.23. regnum cœlorū ante homines, sedentes super cathedrā Moysi, amātes primas cathedras in sy nagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Igitur & pro hoc væ vobis.

De septimo Væ in eos, qui Viri fortes sunt ad miscendā ebrietatē. CAP. XXIIII.

VAE qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendā ebrietatem.] Po tenter bibistis, fortiter ebrietates miscuistis, viri fortes, viri phrenetici. Nam inde est, cp medicum verum percussistis. Vinum pessimū, vinum erroris bibistis, & spiritum vertiginis. Hinc est quod Moyses dicit. De vinea Sodomorum vinum eorum & de suburbanis Gomor Deut.32. rhæ. Vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Et corporaliter ebrij illa vespera, de qua supra dictum est, filium dei com prehendistis, & deinceps vinum doctrinæ nequam fortiter, imò pertinaciter miscere non ces satis, ad defensionem vestri homicidij, ad multiplicandum blasphemias in illum quem occidi stis, & odium eius filiis vestris iugiter propinatis. Væ igitur vobis.

De Væ octauo, in eos qui iustificant impium pro muneribus & iustitiam iusti auferunt. CAP. XXV.

VAE vobis qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiā iusti auertis ab eo.] Qua re enim iustitiā iusti, qui benedictus venit in nomine domini, ab eo abstulistis. nisi quia munera vobis auri & argenti nō attulit, sed pauper & humilis venit? Ecce, inquit, Zacharias Zacha.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propheta,filia Sion,ecce o filia Hierusalem rex tuus veniet tibi iustus & saluator,Ipse pauper, & ascendens super asinam,& super pullum filium asinæ.Quia non solum iustus,sed & pauper venit,quemadmodum hic dicit,ideirco iustitiam eius ab eo abstuliſtis.Econtrario,ſi venerit in nomine suo ille alius dies impius, illum suscipietis, illum pro muneribus iustificabitis.quasi victoriam omnium gentium protinus adepturi,quasi auream atque gemmatam Hierusalem in terris habituri.Væ igitur vobis.

Quòd propter hæc mala,Romanus exercitus venire debuerit,& quomodo adhuc vltra illam vindictam manus domini extenta sit. CAP XXVI.

PRopter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis,& calor flammæ exurit,sic radix eorum quasi sauilla erit,& germen eorũ vt puluis ascender,&c.] Quæ illis contigisse sub Romano imperio orbis vniuersus audiuit. [In omnibus his non est auersus furor eius,sed adhuc manus eius extenta.] Hæc distinctio illud innuit,quod dubium est nemini,quia inimicis dei non nouissima pœna,vel malorum finis est mors corporis,quamlibet horrenda.Quapropter illud quod sequitur de secundo Christi aduentu,quo iudicaturus veniet,nil obstat intelligi.

De eo quod ait,Et ecce festinus veniet,& de die iudicij quando rugiet vt catulus leonũ, dicendo his qui à sinistris erunt:Ite maledicti in ignem æternum. CAP. XXVII.

ET leuabit signum in nationibus procul,& sibilabit ad eum de finibus terræ,& ecce festinus velociter veniet.Non est deficiens neque laborans in eo,non dormitabit neque dormiet,neque soluetur cingulum renum eius,nec rumpetur corrigia calciamenti eius. Sagittæ eius acutæ,& omnes arcus eius extenti.] Nam Iudæis qui illum reiecerant dispertitis, ipse signum crucis suæ,leuabit,inquit,in nationibus, procul, & sibilabit.id est, occulta inspiratione adducet ad eum gentes de finibus terræ, & ecce festinus velociter veniet. Nam & si videatur longum esse quod nondum venit,mora tamen non est in consideratione tanti negotij. Vnde Sapien.6. sapiens.Horrende,inquit,& cito apparebit vobis.Non est deficiens neq; laborans in eo,id est, non erit sicut prius mortalis,sicut prius infirmus,in illo aduentu suo. Non dormitabit neque dormiet,id est,non occultus vt ante,sed manifestus veniet deus noster. Non soluetur cingulũ renũ eius,nec rumpet corrigia calciamenti eius,subauditur,vt tunc semel factum est,quando discinctus in cruce pepẽdit,& moriendo rupta est corrigia carnis, qua calciatus venerat de⁹. Sed quid?Sagittæ eius acutæ,& omnes arcus eius extenti. Viuidas nanq; & acutas sentẽtias dabit extento arcu acuti iudicij multis iudicibus arcus singulos tenentibus, id est,authoritatem iudicandi. Vngulæ equorũ eius, vt silex.& rota eius, quasi impetus tempestatis.] Equi Lucæ.11. Psal.49. & currus eius,throni sunt & dominationes,& omnes virtutes cœlorum,quæ in aduentu eius mouebuntur. & erit tempestas valida in circuitu eius. Equi tales vngulas quasi silices habere dicuntur.quia æterni sunt,& nulla infirmitate lassantur. [Rugitus eius vt leonis,rugiet vt catulus leonum,& frendet,& tenebit prædam,& amplexabitur,& non erit qui eruat.] Vere rugitus eius vt leonis,quo attonita terra tremet,& euigilantes exilient mortui.Rugiet vt catulus leonum,dicendo.Ite maledicti in ignem æternum. Frendet & tenebit prædã & amplexabitur.dextros enim tenebit vt prædam suam,quia pro illis huic leoni prophetice dictum est. Matth.25. Genes.49. Ad prædam fili mi ascendisti.Non erit qui eruat,certe non erit,qui de manu eius rapiat. [Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris.] Super eum, inquit,scilicet super diabolum, quem cum magno sonitu videntibus cunctis præcipitabit.[Aspiciemus in terram,& ecce tenebræ tribulationis,& lux obtenebrata est in caligine eius.] Aspiciemus,inquit.Qui aspiciemus?Nos vtiq; prophetæ sancti,& patriarchæ magni. Ergo ne talibus quoq; ibi erunt tenebræ tribulationis?Erunt plane quando aspiciemus in terram & videbimus hiantem tartarũ. erunt,inquam, tenebræ tribulationis tam ingentes,vt si vllo modo mori possimus,solius vi- 2.Pet.4. sionis tribulatio sufficeret ad exanimandos nos nimietate pauorum atq; tremorũ. Nam vix iustus saluabitur,ergo nos quoque tenebras tribulationis aspiciemus,vbi illa belua mirabilis præcipitabitur.& lux quoq;,id est,sanctitas nostra horrore obtenebrabitur in caligine eius.

Quid sit,dominum sedere super solium excelsum,& quæ sint sub eo implentia templũ,quid Seraphin,quid facies,quid pedes domini,& quid clamor dicentium,Sanctus,sanctus. CAPVT. XXVIII.

CAP. VI. IN anno,quo mortuus est rex Ozias,vidi dominum sedentem super soliũ excelsum,& eleuatum,& ea quæ sub eo erant,replebant templum.] Tertia hæc periocha maxime vigilan tem intellectorem quærit. quia maxime clausa est propter eos, quos spiritus sanctus notitia veri⁹ris indignos iudicauit,sicut ipsa scriptura patenter innuit. Dicitur enim in primordijs. Excæca cor populi hulus,& aures eius aggraua,& oculos eius claude, ne forte videat oculis, Esaiæ.6. & cetera. Et circa fines eiusdẽ Peroches, Liga,inquit testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis. Igitur ne quid de fumo illorũ patiamur,propter quos visionis huius testimoniũ,ligatum atq; signatum

signatum est,spiritus sanctus corda illuminet nostra, luminis sui claritate. Eo duce primum Iohan.11. adhibeamus euangelicæ veritatis candelabrum. Euangelista Iohannes cum dixisset, propterea non poterant credere Iudæi,quia iterum dixit Esaias.Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum,vt non videant oculis,& intelligant corde,& conuertantur & sanem eos, continuò subiunxit.Hæc dicit Esaias,quando vidit gloriam eius,& locutus est de eo. Proinde quis dubitet, hic domini nostri Iesu Christi gloriã prædicari,& propheram hic de eo loqui?Ergo vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, id est,vidi in spiritu, vidi prophetali oculo dominum omnium Iesum Christum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum,super omnes cœlos eleuatum,& receptum in paternæ dexteræ consessum.Illud verè excelsum est solium,& ab humilitate humana,qua pati dignatus est, longè eleuatum.Cur autem & nunc præmiserit,in anno quo mortuus est rex Ozias,& posterius dicat,& factum est in diebus Achaz,filij Ioathan,filij Oziæ regis Iuda,& cætera, suo loco prætereundum non erit. Et ea inquit quæ sub cœlo erant implebant templum.Postquam do- Cap.7. minus ascendens in cœlum,sedit super illud paternę maiestatis solium excelsum & eleuatum, quæ deinde sub eo sunt?Nimirum dona quæ dedit hominibus, dona sancti spiritus, quæ dedit apostolis,& cæteris in se credentibus.Hæc implent templum,id est,ædificant,& perficiunt ecclesiam dei,per mundum vniuersum.[Seraphin stabant super illud.] Seraphin ardentes,siue incẽdentes interpretantur. Qui ergo sunt Seraphin? nisi apostoli. quos vtique ardentes atque incẽdentes decimo die post ascensionem eius effecit spiritus sanctus? Apparuerunt e- Acto.2. nim illis dispertitæ linguæ,tanquam ignis,suprãq; singulos eorum sedit. Et repleti sunt omnes spiritu sancto.Isti stabant super templum illud,nam isti patres & iudices ecclesię dei principantur.[Sex alæ vni,& sex alæ alteri.] Senarius numerus plenus atque perfectus est.quippe qui suis partibus constituitur. Habet enim mediam,id est,tria. Secundam,id est,duo. Sextam,id est,vnum,quæ simul aggregatæ,senarium perficiunt. Et senario dierũ numero deus perficit hunc mundum. Ergo sex alæ singulorum Seraphin,plenam & perfectam significant notitiam veritatis, quam spiritus sanctus apostolos docuit iuxta promissum dicentis. Cum Iohan.16. autem venerit ille spiritus veritatis,docebit vos omnem veritatem.[Duabus alis velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius.] Facies domini diuinitas Christi est, de qua scriptum est.In principio erat verbum,& verbum erat apud deum,& deus erat verbum. Pedes domini,humanitas Christi est,de qua itidem scriptum est.Et verbum caro factum est.Vtrunq; Iohan.1. velabant,id est,vtrunq; prædicabant,& pro tempore indignis abscondebant, neq; margaritas suas ante porcos mittebant.Duabus alis velabant,id est,vtrunq; prædicabant.Quid enim Matth.7. est,quòd totidẽ alis faciẽ,quot & pedes velabãt,totidemq; volabant. nisi pari intentione,tam diuinitatem quàm humanitatem Christi,& pro tempore siue loco annunciabant? Ad quid enim volabant?Sequitur. [Et clamabant alter ad alterum,& dicebãt.Sanctus,sanctus,sanctus dominus deus exercituum.Plena est omnis terra gloria eius.] Ergo volabant,id est, fidẽ sanctæ trinitatis hactenus incognitam prædicabant,iuxta regulam dicentis.Euntes docete om- Matth.28. nes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij,& spiritus sancti. Hic ter sanctus vnus est dominus,vnus in tribus personis est deus,pater,& filius, & spiritus sanctus. Hic enim est dominus deus exercituum,extunc maximè,ex quo Seraphin taliter clamare cœperunt alter ad alterum,id est,concordi fide,& mutua collatione scripturarum. extunc enim maximè accreuerunt illi,& multiplicati sunt exercitus credentiũ. Vndè & protinus subditur. Plena est omnis terra gloria eius,subauditur, quæ prius tantum in Iudæa cognoscebatur. Nam quòd hic super solium excelsum & eleuatũ sedere cernitur, deinde & omnis terra gloria eius plena esse dicitur.illud est quod vno versiculo innuit Psalmista.Exaltare inquiens super cœlos deus, & Psal.107. super omnem terram gloria tua.

Quid sit commotio liminarium, & quid sit fumus implens domum domini, vndè pollutà sint labia populi, cuius in medio propheta se habitare congemiscat,& quid volans ad eum vnus de Seraphin. CAP. XXIX.

ET commota sunt superliminaria domus à voce clamãtis, & domus impleta est fumo.] Clamãtibus Seraphin,& in tota terra trinitatis mysterijs prædicantibus, statim cõmota sunt superliminaria templi, & omnes illius cardines cecidерunt, impleta saluatoris comminatione dicentis.Relinquetur vobis domus vestra deserta.Aliter. Commota sunt superlimi- Matth.23. naria,id est,zelo concitati sunt principes sacerdotum Annas & Caiphas, & omnes qui synagogæ præeminebant. Commota sunt inquam hæc superliminaria, pro audita trinitatis gloria, & iniecerunt manus, vt concluderent ora clamantium Seraphin, id est,vt prohiberẽt apostolos loqui in nomine domini. Præcipiendo inquiunt præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto. & ecce replestis Hierusalem doctrina vestra,& cætera. Commota sunt igitur superliminaria,& domus nõ ijs domini,impleta est fumo inuidiæ.& qua gloria domini omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

terra splenduit,ex eadē in Israel cæcitas contigit.Et dixit.[Væ mihi quia tacui,quia vir polAct.2. lutis labijs ego sum,& in medio populi polluta labia habentis ego habito. Et regē dominum exercituū vidi oculis meis,] Hoc illud est,quod in actibus apostolorū legimus,His auditis cōIohan.19. puncti sunt corde,& dixerūt ad Petrū,& ad reliquos apostolos.Quid faciemus viri fratres.Vę ergo inquit mihi,quia tacui.Nec verò tantum quia tacui,sed quod peius est,vir pollutis labijs ego sum,quòd in persona eorum rectè dici,facta ipsa consentiunt. Clamauerunt enim, tolle tolle,crucifige crucifige.Veraciter ex eo polluta se labia cognouerunt habere,sed seducti fuerant.& per ignorantiam tali clamore labia sua polluerant.Sequitur ergo.Et in medio populi polluta labia habentis,ego habito.Multi enim ex eis non per inuidiā clamauerunt.sed multitudinem secuti sunt.[Et volauit ad me vnus de Seraphin,& in manu eius calculus, quem tulerat forcipe de altari,& tetigit os meum,& dixit.Ecce tetigi hoc labia tua,& auferetur iniAct.2. quitas tua,& peccatum tuum mundabitur.] Iste vnus de Seraphin, Petrus apostolus extitit, qui gratiæ pennis aduolans,dixit. Pœnitentiam agite,& baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi,in remissionem peccatorum vestrorum.& accipietis donum spiritus sancti. In manu eius calculus inquit.Calculus donum est spiritus sancti,quo peccata comburuntur,in Christum credentiū.Illud in manu erat Seraphin,id est,in potestate Petri apostoli præMatth.16. cæteris.Illi nanque Christus claues regni cœlorum specialiter tradidit.Quem tulerat forcipe de altari,id est,quē promeruerat,à Christo solido renore fidei.Primus enim dixit.Tu es Christus filius dei viui.Habet igitur primus in manu calculum,id est,sancti spiritus donum, in potestate vel ministerio conferendæ remissionis peccatorum.

Quid sit dicere,Quem mittam,& quis ibit nobis,& quid illud,ecce ego,mitte me, & quòd Stephanus protomartyr sese obtulerit,& secundum sensum præsentis loci,dura illi populo stans in consilio nunciauerit. CAP. XXX.

ET audiui vocem domini dicentis. Quē mittam,& quis ibit nobis? Et dixit. Ecce ego, mitte me.Et dixit.Vade & dices populo huic.Audite audientes,& nolite intelligere. & videte visionem,& nolite cognoscere.Excæca cor populi huius,& aures eius aggraua, & oculos eius claude,ne fortè videat oculis,& auribus suis audiat,& corde suo intelligat, & conuertatur,& sanem eum.] Quem inquit mittam,& quis ibit nobis? Ac si dicat. Quoniā neminem ex eis,quos mittimus viuere permittunt,& meipsum occiderunt, quem inueniam tantæ fortitudinis,vt mittam eum? Quis ibit vel quis ire audebit nobis,& dicet eis,me, quem occiderunt filiū hominis sedere super solium excelsum,& eleuatum,sedere vel stare à dextris dei? Et dixi,ecce ego,mitte me.Et dixit.Vade,&c. Supra diximus,in personam eorū, qui auditis Petri apostoli dictis compuncti corde dixerunt. Quid faciemus,prophetā dixisse væ mihi, quia tacui,&c.Cuius nunc in persona dicit,Ecce ego,mitte me? Cuius inquam, nisi protomartyris Stephani,qui gratia & fortitudine plenus ire non timuit? Nēpe ille quasi iniussus,vltrò se obtulit,& ecce ego,mitte me dixit. nec enim legimus quòd per aliquem apostolorū mandatum accepit.sed quòd publicum testimonium perhibens filio dei,cum tantum diaconus esset,proAct.6. digia & signa faceret apostolicę virtutis.Nonne iste præsentem,de quo loquimur,legationem euidenter attulit.qui cum staret in concilio,cum esset plenus spiritu sancto, intendens in cœAct.7. lum,vidit gloriam dei,& ait.Ecce video cœlos apertos,& filiū hominis stantem à dextris virtutis dei? Vade inquit dominus,dices populo huic. Audite audientes,& nolite intelligere,&c. Nimirū & hanc legationis partem pertulit,qui causas tantæ iræ non tacuit.Dixit enim.Dura ceruice,& incircūcisis cordibus,& auribus,vos semper spiritui sancto restitistis. sicut & patres vestri,& vos.Quem prophetarū non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos,qui præNunciabant de aduentu iusti,cuius nunc vos proditores,& homicidæ fuistis.Planè quod dictū est,aure audietis,& non intelligetis,continuò verum esse constat.Nam vbi dixit. Ecce video cœlos apertos,& filium hominis stantem à dextris virtutis dei,acclamantes voce magna,continuerunt aures suas,& impetum fecerunt vnanimiter in eum.Excæca inquit cor populi huius.[Et dixi.Vsquequo domine? Et dixit.Donec desolentur ciuitates absq; habitatore,&c.] Et est sensus. Tamdiu non audiet,& non videbit,& excæcatum habebit cor,donec ciuitates Iudææ,Vespasiano,Titóq; pugnantibus,penitus subuertantur.in tantum, vt ne nomen quidem pristinum remaneat.& domus,si quæ remanserint sine habitatore sint,& terra redigatur in solitudinem, & vel fuga vel captiuitate in totum orbem Iudaicus populus dispergatur, & nequaquam in Iudæa,vt prius,sed in cunctis gentibus Iudæorum populus multiplicetur.Nam hoc est quod sequitur.[Et multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ,& adhuc in ea decimatio,& conuertetur.] Ac si dicat.Quid autem dico multiplicabitur? Tāta erit infelicitas residui populi,vt ad comparationem prioris multitudinis vix decima pars remaneat. [Conuertetur (inquit) & erit in ostensionem sicut therebintus & sicut quercus quæ expandit ramos suos. Semen sanctum erit id quod steterit in ea.] Et erit in deprædationem, quando post an-

post annos fermè quinquaginta Adrianus venerit,& terram Iudaicam penitus fuerit depræCap.8. datus,in tantum, vt therebinto & quercui,quæ glandes amiserit,comparetur. Denique post extremam vastitatem,etiam leges publicæ pependerunt,& prohibiti sunt Iudæi terram, de qua ejecti fuerant,ingredi.Si quis autem crediderit in Christum, & impletū fuerit illud quod supra legimus,nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen,quasi Sodoma essemus, & similes Gomorrhæ fuissemus, quando iuxta apostolum reliquiæ saluabuntur. hoc semen sanctum erit,& de apostolorum germine cunctæ ecclesiæ pullulabunt.

Cur Visioni illi,rem in diebus Achaz gestam cōiunxerit, & qualiter impleuerit præceptū dicentis in initio Visionis,Excæca cor populi huius.Itemq; in fine eiusdem:Liga testimonium,signa legem in discipulis meis. CAP. XXXI.

ET factū est in diebus Achaz filij Ioathan filij Oziæ regis Iuda. Ascendit Rasin rex Syriæ CAP. VII.
& Facee filius Romeliæ rex Israel in Hierusalem, ad præliendum contra eam. Et non potuerunt debellare eā. Et nunciauerunt domui Dauid,dicētes.Requieuit Syria super Ephraim. Et commotum est cor eius & cor populi eius,sicut mouentur ligna syluarum à facie venti.] Narrata visione,quod valde notādum est,continuè atq; coniunctè longè post actæ rei narrationem subiungit dicendo,& factum est in diebus Achaz, Nec enim memoriæ debet nunc abesse,quòd visionem narrare incipiens tempus eius posuit dicendo,in anno quo mortuus est rex Ozias, denicq; inter Oziam & istum Achaz anni fuēre. XVI. quibus regnauit Oziæ filius Ioathan. Quid ergo continuando rem tanto post tēpore gestam visioni præteritæ coniunctiuncula quoq; vsus est,dicēdo,& factū est in diebus Achaz? Quid putamus,nisi quia in diCap.7. bus Achaz tādē fecit id q̄d sibi tūc prcceptū fuerat? Quid enim p̄ceptū fuerat? Videlicet,vt cor populi excæcaret,id est,vt sic visionem eandē narraret vt populus quia non merebatur, non intelligeret.Nam qui tunc dixerat.Excæca cor populi huius,ipse postmodū dicturus est.Liga testimonium,signa legem in discipulis meis.Et propheta respondet. Et expectabo dominū qui Cap.8. abscondit faciem suam à domo Iacob, & præstolabor eum. Ergo quæcunq; hoc loco Iudæis obesse videntur,vt non intelligant,imò quæcunq; iuuare putantur impietatem illorū aduersus ea,quæ deinceps de Christo prophetantur,ligamenta sunt, signacula sunt testimonij prophetici,Imò leges euangelicæ,quæ per istum prophetam euangelizantur,dicentē.Ecce virgo concipiet & pariet filium,&c. Nobis autem in Christo reuelantur per ipsum, qui librum signatum aperuit,& soluit tam hæc,quàm cætera signacula eius.

De eo quòd cum annunciatum esset domui Dauid,quia requieuit Syria super Ephraim, annunciatur conceptus & partus Virginis, & cur vocetur Emanuel,Itemq;: Accelera, spolia detrahe,festina,prædare. CAP. XXXII.

ANnunciauerunt (inquit) domui Dauid,dicentes. Requieuit Syria super Ephraim. Et commotum est cor eius,& cætera.Quare commotum est cor Dauid, & cor populi eius,sicut mouentur ligna syluarum à facie venti? Videlicet quia,sicut subiunctum est,consilium inierat Syria malum,& Ephraim & filius Romeliæ contra Iudam dicentes. Ascendamus ad Iudam,& euellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio eius, filium Tabeel. Idcirco commotum est cor domus Dauid, videlicet ne periret regius honor de domo Dauid. Non stabit inquit dominus,& non erit istud,& cætera. Deinde promissio. Si non credideritis, non permanebitis.continuò sequitur,Et adiecit dominus loqui ad Achaz dicens, Pete tibi signū à domino deo tuo in profundum inferni,siue in excelsum supra.Et dixit Achaz.Non petam, & non tentabo dominum.Et dixit. Audite ergo domus Dauid. Nunquid parum vobis est, molestos esse hominibus? quia molesti estis deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Butyrum & mel comedet,vt sciat reprobare malum, & eligere bonum. Ac deinceps. Et dixit dominus ad me. Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stilo hominis. Velociter spolia detrahe,cito prædare.Et adhibui mihi testes fideles,Vriam sacerdotem,& Zachariam filium Barachiæ.Et accessi ad prophetissam,& concepit & peperit filium.Et dixit dominus ad me. Voca nomen eius.Accelera,spolia detrahe,festina prædari.quia antequam sciat puer vocare patrem suum,& matrem suam,auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. De Iesu Christo dei filio prophetiam hanc esse veraciter scimus & confitemur. Econtrario Iudæi,quid ad Christum inquiunt vestrum tanta post tempora natū,quòd cum Rasin regem Syriæ interfecit Theglath,Falassar rex Assyriorum,& dissipatum est eius scilicet Rasin, & Facee filij Romeliæ consilium magnum? Quid itidem ad Christum vestrum, quòd regnante Ezechia, egressus est angelus domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinq; milia? Nunquid natus erat? Ad Ezechiam magis qui fecit quod erat bonum coram domino iuxta omnia quæ fecit Dauid pater eius, vnde & dominus erat

cum eo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

4.Reg.iv. 4.Reg.18. cum eo,propter quod à propheta dicitur Emanuel,quod interpretatur nobiscum deus, natus non de virgine,id est,Betula,sed de adolescentula, id est,ɑalma. Dicimus ad hæc. Emanuel noster nõdum quidem in carne venerat, sed nihilominus ante Ezechiam & ante Achaz, Gene.22. imò & ante Abraham ipse erat. Nec solum Rasin & Faceæ filij Romeliæ consilium magnum dissipatum,& exercitus Sennacherib per eum vel propter eum percussus est. sed & quicquid vnquam mali euasit,vel boni consecutus est Israel,& patres eius Abraham,Isaac,& Iacob,opere factum est huius Emanuel. Quis enim, aut quæ res Abraham sanauit, nisi fides huius Emanuel? Ex quo credidit Abraham deo, sibi dicenti, In semine tuo benedicentur omnes gentes. quicquid boni, in semetipso vel in posterum suis adeptus est,huius seminis sui, huius Emanuel nostri fecit vel promeruit fides, Igitur iam veritatis huius thesauros ingrediamur, dicentes.Si non credideritis,non permanebitis.Quod est dicere.Nunc quidem Rasin regem Syriæ & filium Romeliæ, Sennacherib quoque regem Assyriorum ope futuri Emanuel euadetis,& in terra vestra manebitis.sed cum ille venerit,si non credideritis,non permanebitis,quia Romani venient & tollent vestrum & locum & gentem.

De impietate Achaz, & de eodem Emanuel, & quo sensu rectè accipitur dictum, Butyrum & mel comedet, Vt sciat, & cætera. & cur post tanta tempora nasciturus iam promittatur. CAPVT XXXIII.

ET adiecit dominus loqui ad Achaz,dicens. Pete tibi signum à domino deo tuo in profundum inferni,siue in excelsum supra.Et dixit Achaz.Non petam,& non tentabo dominum.] Non humilitatis est, sed superbiæ, quòd non vult à domino deo signum postulare.Quamquàm enim scriptum sit in Deuteronomio.Non tentabis dominum deum tuum,& hoc contra diabolum saluator vsus sit testimonio.tamen iussus vt peteret,obedientiæ debuit explere mandatum, præsertim cum & Gedeon & Manue signum perierint & acceperint. Deut.6. Matth.4. Sciebat enim rex impius,quòd si signum peteret,acceptурus esset,& glorificaretur deus. Ergo quasi idolorum cultor,qui in omnibus angulis platearum & in montibus, lociscq; nemorosis aras constituerat,& pro leuitis habebat fanaticos, non vult signum petere, quod præceptum est. [Et dixit. Audite ergo domus Dauid. Nunquid parum vobis est,molestos esse hominibus,quia molesti estis & deo meo?] Quis est iste qui dixit. Audite ergo domus Dauid?Nequaquam deus,qui supra ad Achaz dixerat.Pete tibi signum à domino deo tuo, sed propheta,vt ex consequentibus approbatur,quia molesti estis,& deo meo.Et est sensus.Quia non solum prophetas persequimini,& eorum dicta contemnitis.sed præsentis & iubentis dei Supra.1. sententiæ contrairis,ita vt ei exhibeatis laborem,qui in alio loco ait,Laboraui sustinens, idcirco dominus faciet quæ sequuntur.Et hoc notandum,quòd Achaz rege impiissimo nolente signũ petere,sermo propheticus ad domum Dauid,hoc est ad tribum regiam cõuertitur, de qua supra legimus.Et nunciauerũt hæc domui Dauid,dicẽtes. Cõsenserunt Syria & Effraim. [Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum.Ecce virgo concipiet & pariet filiũ, & vocabitur nomen eius Emanuel. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.] Propterea inquit,quia molesti estis,non solum hominibus,sed etiam deo meo, prophetas eius occidendo,& cultum eius abijciendo.dabit dominus ipse vobis,ipse inquam dominus dabit signum vobis magnum,& dignum se.Nam ecce virgo concipiet,&c. In eo terribile vobis erit illud signum,q̃ iste Emanuel de virgine conceptus & natus, butyrum & mel comedet,vt sciat reprobare malum,& eligere bonum. Quid enim? Ad hoc venit iste Emanuel,quod interpretatur nobiscum deus,& ad hoc butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum,& eligere bonum?Ita planè.Nam vos estis principes Sodomorũ & populus Gomorrhæ. Ideirco nunc loquitur apud se. Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus Genc.13. est,& peccatum eorum aggrauatum est nimis.Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me,opere compleuerint,an non est ita.vt sciam. Ergo butyrum & mel comedet, id est,homo factus in omni conuictu & habitu,in omni veritate naturæ humanæ,conuersabitur inter homines,vt non iam per solam scientiam,sed & per experimentum sciat reprobare malum vestrum,malum Sodomiticum,& eligere bonum,cum vos secundum furorem Sodomorum circundederiris eum,expetentes ad illudendum,& flagellandum,& crucifigendum. Hęc passus,deinceps sciet reprobare malum,& eligere bonum. habens potestatem facere iudiciũ, in quo sine dubio reprobabit malum, & eliget bonum. [Quia anteq̃ sciat puer vocare patrẽ suũ & matrem suam,auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorũ.] Quasi quæreres,vt quid propter præsens periculum promittitur nobis Emanuelis tanta post tempora nasciturus signũ? Videlicet qa anteq̃ mo lo supradicto sciat reprobare malũ,& eligere bonũ,anteq̃ fiat homo,nunc idem deus apud patrẽ deũ hoc faciet,vt derelinquatur terra quã tu detestaris à duobus regibus suis. [Adducet dominus super te & super populum tuum, & super

super domum patris tui dies, qui non venerunt à die separationis Ephraim à Iuda cum rege Assyriorum.Cum rege Assyriorũ adducet inquit dominus super te dies quos nunquam habuisti.] Vt videlicet superatis decem tribubus ab Assyrijs in Emanuelis præsentia libereris. [Et erit in die illa.Sibilabit dominus muscæ quæ est in extremo fluminũ Aegypti,& apiq; quæ est in terra Assur, & cætera.] Muscas autẽ Aegyptios vocat propter sordes idololatriæ, & imbellem populum,& apem Assur, quia illo tempore potentissimũ erat regnum & ad bella promptissimum, vel ob id, quia omnis propè Assyriorũ & Persidis regio vium habebat sagittarum.Legamus Regũ & Paralipomenon libros,& inueniemus ab Aegyptijs cęsum sanctum regem Iosiam,& populũ Israel potestati Aegyptiæ subiugatũ, ita vt regem illis constitueret, & post multũ temporis venit Nabuchodonosor cũ innumerabili multitudine bellatorum,capтaque Hierusalem,& cæteris Iudeæ vrbibus diutis,incendit templum, & habitatores Assyrios posuit in Iudæa. 4.Reg.23. 2.Para.34. 4.Reg.25. 2.Para.36.

Quid sit dicendo,Sume tibi librum grandem,qui sint testes,quæ prophetissa,ad quam accesserit,& de filio eius. CAP. XXXIIII.

ET dixit dominus ad me.Sume tibi librum grandem,& scribe in eo stilo hominis, velociter spolia detrahe,cito prædare.Et adhibui mihi testes fideles,Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ,Et accessi ad prophetissam,& concepit & peperit filium. Et dixit dominus ad me.Voca nomen eius,accelera spolia detrahe,festina prædari.quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum.] Rursus sub alia specie partus describitur virginalis.Non enim obscuritatem literæ,sed claritatem spiritus prudens lector hic recipit. Alioquin si iuxta literam de prophetissæ mulieris conceptione prophetam generasse filium quis recipit consequenter & Osee propheтam veré meretricem vxorem habuisse firmabit. Hæc ergo prophetissa ad quam propheta fuisse accedit,sancta est Maria.cuius in vtero omnium prophetarum sanctorum completa est prophetia. Nec enim quod carne concepit, mente ignorare potuit. Ad hanc prophetissam, propheta iste, imò & omnes accesserunt prophetæ sancti, omnium quippe sanctus, & omnium verbum ad vterum eius tendit. Proindè si nihil iudicamus nos scire,nisi Christum Iesum & hunc crucifixum, solum hic & vbique quæramus eum. quia reuera quicquid aliud senserimus,maiestati sanctæ scripturæ non est condignum. Act.Et dixit dominus ad me.Quo coniunctiuncula hæc, & dixit,respicit. nisi ad internos clamores prophetæ,sortem & hæreditatem in illa beata generatione Emanuelis habere desiderantis? Sume tibi librum grandem. Ad quid grandem? Quantum enim est, quod erat scripturus? Accelera,spolia detrahe,festina prædari.Magnum quidem nomen, sed paruo spatiolo potest largissimè conscribi. Quid enim liber iste est grandis, nisi vniuersa pagina sacri verbi dei, quam primus Moyses,& post Moysen scripserunt cæteri?Illum sume inquit, id est, esto vnus de consecretalibus verbi dei,vnus citharœdorum, citharizantium in citharis suis, ante thronum dei, vnus de testibus virgineæ conceptionis, vnus de patribus in generatione filij dei. Et scribe in eo stilo hominis.Accelera,spolia detrahe, festina prædari. Stilo hominis scribe, id est,stilo quo homines scribere consueuerunt,dei sacramenta comprehende. Vel certè stilo hominis,id est, quantum de deo capere potest fragilitas hominis. Nec enim tu, cum sis homo, comprehendere potes illud totum, quod est Emanuel. Nam totum filium nemo nouit, Lucæ 10. nisi pater.Sicut econuerso,nemo nouit patrem,nisi filius,& cui voluerit filius reuelare.Accelera,spolia detrahe,festina prædari,id est, non patiaris vltra diabolum regnare, non patiaris armatum fortem,sua quæ possidet in pace diutius habere.Et adhibui mihi testes fideles. Vriam sacerdotem,& Zachariam filium Barachiæ, & accessi ad prophetissam. Certum habet fidelis intelligentia, quia veraciter ad prophetissam illam quam prædiximus accessit Esaias. In illa hora quando cum voce angeli salutantis eam & euangelizantis, quòd conciperet & Cap.7. pareret filium,spiritus sanctus in illam superuenit,in illa inquam hora,cum omni multitudine verbi dei,scriptura quoque huius plena illi notitia infusa est. statimque eum sermone angeli virgineum conceptum prædicantis, memoriæ eius locutus est, hoc illud esse quod supra dixit. Ecce virgo concipiet & pariet filium. Ita ad illam prophetissam hic accessit, testes sibi fideles adhibuit.Quos?Duos,id est,Vriam sacerdotem,& Zachariam filium Barachiæ. Claret in omni scriptura eius,in tota amplitudine voluminis eius, quia duos fideles, duos populos fidem Christi habentes,vnũ de Iudæis,alterũ de Gentibus sibi testes adhibuit. Vrias quod interpretatur lux mea deus,ipse est Iudaicus,apud quem prius lucere dignatus est deus. Per Zacharĩ quod interpretat memor domini,nos de gentibus significamur,qui eius quidẽ Emanuelis venturi notitiã non habuimus,sed præteriti memorẽ fidem habemus. Sed & Barachiæ filij,id est benedicti domini filij sumus,nec enim antequam ille veniret, quicquam boni habuimus,vt Iudaicus populꝰ.sed ex aductu eius habemus,cui Psalmista dicit.Benedictus q̃ venit in Psalm.117. nomine

Universidad de Deusto Biblioteca

nomine domini. Assumus ecce duo testes fideles in veritate rerum comprobãtes, quia bonus & optimus cooperator diuinæ generationis, iste ad prophetissam illam accessit, & verum esse conliterntur, quicquid de partu beatæ virginis, quicquid de nobis iste prædixit. Quare iã vocabo eum, accelera, spolia detrahe, festina prædari? Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Nunc interim, dum est apud deum, deus verbum nondum caro factum, solummodo patrem inuocare scit. cum autem (vt supra dixi) virgo concepterit & pepererit, tunc demum & patrem inuocare sciet & matrẽ. Multum ergo accelerabit, multum festinabit, qui antequam nascatur de matre, anteq; patrem hinc, & matrem inde debeat habere, auferat fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ, regẽ quoq; Assyriorũ percutiendo de exercitu eius CLXXXV. milia in vna nocte. Planè aliud maius faciet, cum patrem & matrem inuocare sciet, id est, cũ is qui ante tempora secularia de patre natus est, sub tempore de matre natus fuerit. Tunc enim spirituales hostes, id est, diabolum, & omnes partes eius superabit.

Quòd ait, Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloe, & propter hoc adduci super populum illum regem Assyriorum. CAPVT XXXV.

ET adiecit dominus loqui ad me, adhuc dicens. Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt sub silentio, & assumpsit magis Rasin & filium Romeliæ, propter hoc ecce dominus adducet super eos aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum, &c.] Per translationem loquitur Siloe fontis Hierusalem & Assyrij fluminis violẽtissimi, quod omnem terrã Israel suis inundet aquis, & egrediatur ripas aluei, tantóq; feratur impetu, vt postquam decem tribuum occupauerit terram, ad Iudam perueniat, & transiens, ad collum vsq; pertingat, per quæ vicinam significat captiuitatem. Non enim tunc captus est Iudas, sed cunctis duarum tribuum vrbibus subiugatis, sola remansit Hierusalem, quæ incredibili dei misericordia liberata est. Potentiam ergo Assyrij & innumerabilis eius exercitus, quam sublimi inundatione descripserat, nunc per aliam ostendit translationem, quòd alis suis, id est, ducibus & infinita multitudine operuerit terram Emanuelis, hoc est defendentis eam dei, sed tamẽ nõ possederit. Mystícé per aquas Siloe, quod interpretatur missus, quam ille populus contem-
Iohan. 9. psit, gratiam baptismi intelligimus, quam populus Iudaicus abiecit. Legimus enim in euangelio, quòd cæcum à natiuitate, cuius oculos luto ex saliua sua facto, dominus lauerat, miserit ad aquas Siloe. Quibus cum cæcus lauisset lutum, cæcitate detersa, clarum oculorum lumen accepit. Quod post signi magnitudinem indicat, non aliter cæcitatem Iudæorum & omnis increduli posse sanari, nisi doctrina aquarum Christi, quæ absq; strepitu & clamore verborum leniter fluunt, tenebræ prioris fugentur erroris. Nimirũ pro eo, quòd populus decem tribuum abiecit aquas Siloe, id est, separatus est à Hierusalẽ & à domo Dauid, adduxit super eos dominus regem Assyriorũ, quod interpretatur dirigentium. sic pro eo, quòd abiecit populus Iudaicus gratiam dei & fidem Christi, adduxit super eum dominus diabolum regem superborum, & nihilominus exercitum Romanorũ, & dupliciter captiuati sunt. Econtrariò sicut iuit rex Assyriorum per Iudam inundans, & alas suas extendit, implens latitudinem terræ, nec prævaluit, protegente te, ô Emanuel. Sic Diabolus per Iudam, id est, contra catholicæ confessionis ecclesiam, multis persecutionibus consurrexit, & non prævaluit te protegente, ô Emanuel. te defendente, ô nobiscum deus. Dicamus igitur nos, dicamus omnes id quod sequitur, inimicis nostris, inimicis Christi persecutoribus nostris Iudæis, paganis, hæreticis. [Cõgregamini populi, & vincimini. Item. Inite consilium, & dissipabitur. Loquimini verbũ, & non fiet.] Itemq;, confortantes alterutrum, dicamus nostris. [Ne dicatis, cõiuratio.] Id est, ne miremini, quasi noui aliquid acciderit, quoties populus impius blasphemias irrogat Christo. [Omnia enim quæ loquitur populus iste, coniuratio est. Et timorem eius ne timeatis neque paueatis. Dominum exercituum ipsum sanctificate. Ipse pauor vester & ipse terror vester. & erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis & in petram scandali, duabus domibus Israel in laqueum & in ruinam habitantibus Hierusalem. & offendent ex eis plurimi & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.] Videlicet, quia non receperunt Emanuelem, sed factus est eis in lapidem offensionis, & petrã scandali. Ideirco conterentur, captiuiq; ducentur.

Quòd ait, Liga testimonium, & quales secundum sequentia damnatio futura sit eorum qui non ad legem & testimonium, sed ad pseudo prophetas, falsum pro vero, Antichristum pro Christo recipiunt. CAP. XXXVI.

CAP. VI. LIga testimoniũ, signa legem in discipulis meis.] Ipse qui dixerat superius. Excæca cor populi huius, ipse nunc idipsum factum suo iudicio commendat, dicendo. Liga testimoniũ,
Lucæ 14. signa legem in discipulis meis. Ac si dicat. Bene feci, ligando testimonium, signando legem huiusce visionis. in discipulis meis, id est, donec veniant discipuli mei, quos dignos faciet fides euange-

euangelica, vt aperiam illis sensum, & intelligant scripturas. Protinus ille respondit. [Expectabo dominum qui abscondit faciem suam à domo Iacob, & præstolabor eum.] Ligaui inquit & signaui, & quamuis tristitia sit mihi magna pro fratribus meis Israelitis, patiẽter expectabo dominũ, qui abscondit facie suam ab eis & ad gentes transiuit. Expectatus ille tandẽ cũ pleni- Roma. 11.
tudo gentium subintrauerit, reuertens ad reliquias Israel dicit. [Ecce ego & pueri quos dedit mihi dominus in signũ & in portentũ Israelis à domino exercituũ, qui habitat in mõte Sion.] Pueri quos reuersus ostendit, multitudo gentiũ est, quæ subintrauit in signũ, & in portentum Israelis. Mirabitur enim Israel, cũ de gentibus reuersus ad reliquias eius, tot pueros, imò tantam multitudinem filiorũ de ecclesia gentiũ susceptorũ prælentrauerit. Ecce ego inquit. [Et cũ dixerint ad vos, quærite à Phitonibus & à diuinis qui stridٍent incantationibus suis, nunquid nõ populus à deo suo requiret visionẽ pro viuis & mortuis? Ad legẽ magis & ad testimoniũ.] Sensus iste cũ illo sermone eius in euangelio congruit. Et dicent vobis videlicet pseudoapo- Lucæ 17.
stoli, & Pseudochristi. Ecce hic Christus, aut ecce illic. Nolite ire, neq; sectemini. Nam reuera pseudoprophetæ quasi Phitones sunt, & quasi diuini, qui stridٍent in incantationibus suis. Nolite inq; ire, sed dicite Phitonibus eiusmodi. Nunquid non populus à deo suo requirit visionem pro viuis & mortuis? Et est sensus. Si populus dei sumus, nonne sermonem eius, siue pro viuis, siue pro mortuis magis quàm vos Phitones aut diuinos attendere debemus? Ergo ad legem magis & ad testimonium subauditur, quàm ad vestram seductionem respicere debemus. Habemus enim legem & testimonium eius cui tanquàm lucernæ lucenti, in caliginoso loco attendentes bene facimus. [Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis ma- 2. Pet. 1.
tutina lux.] Id est, Si non sic responderint pseudoprophetis, Antichristi præconibus, in errorem inducentur, & lucem æternam non intuebuntur. [Et transibit per eam, & corruet, & esuriet.] Quisquis ita non dixerit, per eam subauditur lucem transibit cæcis oculis, & corruet in laqueum damnationis, & æterna fame esuriet. [Et cum esurierit, irascetur, maledicet regi suo, & deo suo.] Irascetur planè & rixabitur, nec enim ibi confessionis vel supplicationis locus erit, aut tempus, & maledicet regi suo Antichristo, & deo suo diabolo, quem secutus est deserto deo vero. Non enim saltem in inferno rixarum illis deerit amaritudo. [Et suspiciet sursum, & ad terrã intuebitur, & ecce tribulatio, & tenebræ, & dissolutio, angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua.] Et præcedentem, sicut & hanc periochen terribili conclusione terminauit. Differenter tamen. Nam illic, aspiciemus in terra, dixit. & ecce tenebræ tribulationis. Hic autem per tertiam personam, suspicier inquit sursum, & ad terram intuebitur, & ecce tribulatio. Nempe illic de seipso simul & omnibus electis loquitur, qui in illo iudicij die, quamlibet iusti nonnullo metu concutientur. Hic autem de sola damnatorum parte, cui & sursum deus iratus, & deorsum tartarus erit apertus. Rectè ergo hic ita terminat. Et nõ poterit, inquiens, auolare de angustia sua, quod illic non dixerit.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE *TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN ESAIAM prophetam Commentariorum,* LIBER II.

Quartam periochen ab eo incipere, quod ait: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephtalim, & cur Euangelista de hoc loco sumens testimonium, partes istas omisit primo tempore, & cætera. CAP. I.

CAP. IX. QVartæ Perioches sensum lucidum, faciemq; pulchram, totus orbis videt, cuius hoc initium est. [Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephtalim, & nouissimò aggrauata est via maris, trãs Iordanem Galilææ gentiũ.] Primos intelligentiæ aditus Euangelista Matthæus nobis aperit, cum dicit. Cum Matth. 4.
autem audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilęam. Et relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in Capharnaum, maritimam in finibus Zabulon, & Nephtalim, vt impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam. Terra Zabulon & terra Nephtalim, via maris trans Iordanem Galilææ Gentium. populus qui sedebat in tenebris, vidit lucẽ magnam, sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere. Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorũ. Profectò cum hæc dicit, visionẽ siue exortum magnæ lucis, lucidã prædicationẽ saluatoris, lucidũ vult intelligi euangeliũ regni dei, quod prima omniũ terra Zabulon, & terra Nephtalim ex ore eius audiuit. Nam anteq; Iohannes traditus esset, nunq; ille per publicum prædicauit, aut Apostolos

Universidad de Deusto
Biblioteca

elegit, licet discipulos habuerit, coram quibus nondum tradito Iohanne aquas in vinū con-
Iohan. 2. uerrit, quod signorū eius initium fuit. Sed quid est quod sumptum de isto loco testimoniū non ad integrū scripsit? Sic enim se habet textus propheticæ lectionis. Primo tēpore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephtalim & nouissimo aggrauata est via maris, &c. Euangelica autem sic excepit. Terra Zabulon & terra Nephtalim, via maris, &c. Duas omisit prophetiæ præcipuas partes, primo tempore alleuiata est, & nouissimo aggrauata est. Quid (inquam) est, quod testimonium non integrum posuit, sed istas partes omisit? Videlicet quia quod hic intelligendum est, primo tempore alleuiata est, & nouissimo aggrauata est, non iam tunc quādo prædicare cœpit dominus Iesus adimpletū est. Hoc interim nos intelligere voluit, quia prædicatio domini saluatoris quæ primū in terra Zabulon & terra Nephtalim audita est, visio magnæ lucis est, quæ per hunc prophetam prænuntiata est. Nunc ergo per hanc intelligētiæ ianuam ingressi præsentis capituli spatia, quanta eadem iuuamur luce perambulemus.

Quomodo Iudæa primo alleuiata est, nouissimo autem aggrauata, quando credendo in Christum magnam cœpit lucem videre populus gentium, & quomodo diabolus violentus exactor superatus sit. CAP. II.

PRimo (inquit) tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephtalim, & nouissimo aggrauata est via maris, trans Iordanem Galilęæ gentium. Terram Zabulon, & terram Nephtalim prædictus Euangelista viam maris appellat, quia secus mare Galilęæ sita est, id est, secus lacum Genezareth qui Iordane fluente efficitur, cuius in littore Capharnaū, & Tyberias, & Bethsaida, & Corozaim steterant. Hæc terra duarum tribuum, totum significat hic populum Israeliticum. Rectè videlicet, quia is qui missus erat ad oues quæ perierant domus
Matth. 15. Israel, quique ante passionem suam dicebat discipulis suis, in viam gentium ne abieritis, pri-
Ibidem 10. mùm in terra illa prædicauit, exinde enim prædicare cœpit. Igitur primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephtalim, & nouissimo aggrauata est, id est, præsentis domini Iudæa & prædicationem audiuit, & mirabilia vidit. assumpti autem in cœlum, verbum repulit, & vitæ æternæ indignam se iudicauit. Primum illis oportuit loqui, nouissimè ad gētes ire vel mittere, quia Iudæa cor suum aggrauauit. Itemq;. [Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.] Subaudiendum est, primo tempore, Iudaicus qua videlicet luce pro parte electorum alleuiatus est, nouissimo gentilis populus, quando Iudaicus in incredulitate aggrauatus est. [Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.] Mors & vmbra mortis, hoc differunt, quòd mors eorum est, qui cum operibus mortuis ad inferos de-
Ezech. 32. scendūt, anima enim quæ peccauerit ipsa morietur. vmbra autē mortis eorū est, qui cū peccent, necdum de ista vita egressi sunt. Possunt enim, si volunt, agere pœnitentiam. [Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam.] O lux (inquit) quæ orta es, ambulantibus in tenebris, & habitantibus in regione vmbræ mortis, tu gentem filiorum tuorum multiplicasti, multa quip pe extunc nata est gens filiorum lucis, sed lætitiam non magnificasti. Quorum lætitiam? Apostolōrum, qui primi in terra Zabulon, & Nephtalim videntes te, lucem veram, facti sunt ipsi lux mundi. Eorum lætitiam nequaquam multiplicasti, quia lætitiam, quam habuerunt de illuminatione gentium, magna tristitia permiscuisti, pro excæcatione sui, id est, Iu-
Psalm. 15. daici populi. Sed nec ipsius generis quam multiplicasti tu lætitiam magnificasti. Nam hæc
Matth. 4. sunt verba tua, verba lucis, quæ orta est eis. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnū dei. Profectò pœnitentiam agentibus, nondū magnæ lætitiæ tempus est. Euntes (inquit Pisa) mista) ibant & flebant mittentes semina sua. Sed quid deinde? Venientes autē, ait, venient cū exultatione portantes manipulos suos. Hoc est, quod continuò sequitur. [Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando diuidunt spolia.] Hæc ergo tam Apostolorū quàm gentis multiplicatæ lætitia, sit aliquantula in spe. magnificabitur autem in re, quando velut messores venient portantes manipulos suos, & tanquam victores diuident spolia, subauditur victi, id est, diaboli. [Iugum enim oneris eius, & virgā humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem & cibus ignis.] Tu enim domine atq; saluator, iugum oneris eius, id est, diaboli, qui prius exultabat in mundo, qui cunctis gentibus imperabat, & virgam quæ percutiebat vniuersos, & peccata sibi quasi quoddam tributū reddere co-
Iudic. 7. gebat, detraxisti de humeris eorum, & tibi liberatos, seruire fecisti, absque vllo exercitu, absq; effusione sanguinis, in abscondita manu, sicut quondam sub Gedeon populo Israeli de Madianitis victoriam præbuisti. Quomodo enim vestis quæ humano sanguine cruentata est, mento intereant, sic diaboli violenta prædatio & tumultus ac turbæ, quibus humanum sibi subiecerat genus, geennæ ignibus deputatæ sunt.

De ortu

De ortu paruuli vel filij qui illum superauit, & nominibus, siue ordine nominum eius, quorum primum est Emanuel, octauum princeps pacis, & quis zelus domini exercituum fecit hoc. CAP. III.

PAruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerū eius, & vocabit nomē eius Admirabilis, Consiliarius, deus, fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis. Multiplicabitur eius imperiū, & pacis nō erit finis. Super soliū Dauid, & super regnū eius sedebit, vt confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia amodo & vsq; in sempiternū. Zelus domini exercituū faciet hoc.] Ideo (inquit) diabolus, & omnis violenta prædatio, qua humanū oppresserat genus, & sanguinē sanguini miscuerat, erit in combustionem, & cibus ignis æterni. quia natus est nobis paruulus, id est, humilis filius dei, cuius principatus super humerū ipsius erit, ita vt sibimet, cū sit deus, propriis viribus ad tenendū principatum suū sufficere possit, qui & per humilitatē passionis suæ, agens iudicium mundi, & per maiestatē principatus sui, dānet illū in die iudicij. Hic supra, primū dictus est Emanuel, & deinde vocatū est nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. nunc vocabitur, & aliis nominibus sex, id est, admirabilis, consiliarius, deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Et vide q̄ pulcher ordo nominum. Primum Emanuel, id est, nobiscum deus, pro causa videlicet quæ prima est ordine, quia habitauit in nobis deus homo factus. Secundū, accelera, spolia detrahe, festina prædari, ea videlicet pro causa, quia moriendo fortem armatum diabolum su- Lucæ 11.
perauit, & spolia eius distribuit. Tertium admirabilis, videlicet quia resurrexit à mortuis, & ascendens in cœlum, gloria & honore coronatus, sedet à dextris dei. Quartum, consiliarius, ex eo scilicet, quòd dans paracletum spiritū sanctum Apostolis suis, consilium habuit cū eodem spiritu consilij, de repellendis Iudæis, & vocandis Gentibus. Quintū deus, quia exinde ab omni mundo verè adoratur, vt deus. Sextum fortis, quia verè fortis in iudicio, quo expectatur, ap
parebit. Septimum, pater futuri seculi, quia nimirum peracto iudicio, non iam vt dominus ser- Roma. 5.
uorum, sed vt pater filiorum regnabit. Octauum, princeps pacis, quia reuera laudabitur in æternum, & grates habebit vt author pacis, qua deo sumus reconciliati, per mortem eius, qui eramus inimici. Quid miraris? Zelus domini exercituum faciet hoc. Verè & fideliter. Quisnā est iste zelus domini, qui faciet vt talis paruulus nascatur nobis, & tantus filius detur nobis? Lucæ 1.
Quis (inquam) est iste bonus zelus domini, nisi bonus spiritus domini? Nempe non virili semine, sed isto spiritu fiet, vt talis paruulus nascatur nobis, vt tantus filius detur nobis. Sic angelus Gabriel dicit. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. Quare autem præsenti loco spiritus sanctus, zelus domini dicitur? Videlicet, quia contra tyrannum regni dei vsurpatorē zelando fertur, & sua vi vtitur, vt fortior illo forti armato sit iste, qui natus est nobis paruulus, iste qui Lucæ 11.
datus est nobis filius. Idcirco paruulus idem, dæmonia se in spiritu dei eijcere, profitetur. Itaq; missō foras principe mundi. multiplicabitur (inquit) eius imperium, & pacis non erit finis, &c. Multiplicabitur (inquam) eius imperium, vt non Iudæorum tantū quibus imperauit Dauid, sed & omnium imperator sit gentium, amodo & vsq; in sempiternum.

Quòd ait: Verbum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israel. & quomodo hæretici qui significantur per Ephraim dixerunt vel dicant, lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus. CAPVT IIII.

VErbum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israel.] Reuera verbum hoc verbum bonum, verbum carnem factum, misit dominus in Iacob, voluit enim illud incarnari, & hominem fieri ex Iacob. Quare autem non dictū est in Isaac, aut certè in Abraham, ad quem primùm promissio facta est? Videlicet, vt priuilegiū vnius ingratissimæ gentis ostenderet. Nā neq; Abraham vnius gentis, secundum carnem quoq; pater est, neq; Isaac vnius gentis pater est, dictū quippe est vxori eius Rebeccæ. Duæ gentes in vtero tuo sunt, & duo populi ex ven- Gene. 25.
tre tuo diuidentur, scilicet altera ex Iacob, & altera ex Esau. Iacob autem vnius populi pater est, qui est Israel. Ergo verbum misit dominus in Iacob, id est, in illum peculiarem populum, vt incarnaretur de semine Iacob. Et ô mira ingratitudo, verbū ipsum cecidit in Israel, ita vt convereretur casu istius Israel. Nā in Israel illa eiusdem verbi sententia peruēnit. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur. super quem verò ceciderit, conteret eū. [Et sciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine cordis dicentes. Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.] Populus Ephraim, omnes rectè intelliguntur super quos lapis iste cecidit, quos verbum istud terribili casu contriuit, tam Iudæi quàm hæretici. Quare? Videlicet, quia Ephraim cum hæc prophetia scriberetur, scissus erat à domo Dauid, & aureos colebat vitulos, relicto templo domini. Porrò in nomine Ephraim, decem tribus intelliguntur, quia Hieroboam, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

tulerat decem scissuras,& vitulos illos fabricauerat,de tribu erat Ephraim. Illum imitantur, quicunq; resiliunt à regno Christi,siue Iudæi siue hæretici.Igitur sciet omnis populus Ephraim,scient omnes qui se sciderunt à regno Christi,quia malum est eis,cecidisse in ipsis verbum istud,quod dominus misit propter superbiam ipsorum,& magnitudinem cordis sui, qua dicunt.Lateres ceciderunt,Sicomoros succiderunt.Per contemptum,lateres aut sicomoros,quę ligna vilia sunt, eos appellant Iudæi, qui in Christum credunt, omnesq; hæretici catholicos, qui suæ sectæ non sunt.Nos(inquiunt)quadro scientiæ lapide ædificemus,nos pro sicomoris illis,cedros quæ imputribiles sunt commutemus,dum insuperabile dogma tenemus. [Et eleuabit dominus hostes rasin super eum,& inimicos eius in tumultum vertet.] Reuera rasin,id est,sapientiam secularem,cuius vtebatur auxilio,eleuauit dominus super eum, in quemcunq; cecidit hoc verbum,quod non stat nisi in eo qui diligit Christum. Et inimicos eius in tumultum verter.Nam in sapientia seculari confidunt aduersarij verbi dei, fit autem eis econtrario, vt per eandem sapientiam tumultuosa constitatione destruatur. Etenim aduersus Christum quidem concorditer dimicant,sed contra inuicem contrarijs diuisi sectis,impacabilem trahit discordiam. Vndè postmodum sic dicitur. [Vnusquisque carnem brachij sui vorabit, Manasses Ephraim,& Ephraim Manassen,simul ipsi contra Iudam.] Denicq; hæc & cætera, quæ hoc loco dicuntur,tripliciter intelligenda sunt. Legamus Regum & Paralypomenon volumina, & inueniemus Samariæ inter se bella ciuilia,dum alij pro alijs regibus dimicant,& quomodo suis regibus interfectis,in Iudæ expugnatione concordent.Item legamus miserabile Hierosolymorum exeidium,& inueniemus,circunfuso Romano exercitu, triplicem intus discordiam,dum aduersum se partes dimicant, & in rebellionem pertinaciter currendo Romanorum iram concorditer prouocant, vt irato deo, nullam hominum mereantur clementiam. Item Ecclesiasticas legamus historias,& inueniemus hæreticorum aduersus alterum rixas interminabiles,qui tamen, dum seipsos contraria sentiendo dilaniant. concordi tamè malignitatis spiritu,aduersus catholicam debacchantur ecclesiam. Triplici igitur sensu verè dictū est, vnusquisque carnem brachij sui vorabit.Manasses Ephraim,& Ephraim Manassen,simul ipsi contra Iudam.Porrò,quod ait. [Vir fratri suo non parcet,& declinabit ad dexteram, & esuriet,& comedet ad sinistram,& non saturabitur.] Hunc sensum habet. Vnusquisque tantæ crudelitatis erit, vt ne charissimo quidem germanitatis nomini parcat, sed dexteram deserens atque contemnens,saturetur in his quæ sinistræ erant,dum voluptatum & malorum patitur famem,& semper cupit malis peiora sociare.

De Assur cui dicitur Væ, & Virga furoris mei, & baculus ipse, quòd diabolum significet & quomodo hunc ad gentem fallacem mittat dominus,& quòd ille contra deum glorietur,sitque æterna damnatione attenuandus.

CAPVT V.

CAP.X. MAlorum omnium incentiuum,idemq; pœnale flagellum est diabolus,cui tandem vel contra quem dicitur sub specie Assur.[Væ Assur. Virga furoris mei & baculus ipse in manu eius indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi,vt auferat spolia,& diripiat prædam. & ponam illum in conculcationem, quasi lutum platearum.] Nam post aliqua sic inferrur.[Et erit in die illa, non adijciet residuū Israel,& hi qui fugerint de domo Iacob,inniti super eo qui percutit eos, sed innitet super dominum sanctum Israel.In veritate reliquiæ conuertentur.reliquiæ(inquam)Iacob, ad deum fortem. Si enim fuerit populus tuus Israel, quasi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo.] Ergo Assur iste, est diabolus, cuius captiuitati hic manifestè contradicitur. Vbi enim Apostoli procedit authoritas,cesset omnis alia interpretatio.Esaias(inquit)clamat pro Israel,
Roma.9. Si fuerit numerus filiorum Israel,tanquàm arena maris,reliquiæ saluę fient.Et continuò subiungit. Verbum enim consummans & abbreuians in æquitate, quia verbum abbreuiatum faciet dominus super terram. Et reuera si legamus Iosephum, & quanta hominum in Hierusalem,& in Iudæa fuerit multitudo,quando passus est dominus, intelligimus vix paucos in apostolis & apostolicis viris ex Iudæis esse saluatos. Abbreuiatus atque perfectus sermo euangelicus est,qui pro cunctis laciniosæ legis cerimonijs,dedit præceptum breuissimum di-
Matth.22. lectionis & fidei,vt quod nobis fieri noluerimus,ne fecerimus alteri. Vndè & dominus in eodem,quim ordinatè diabolicæ tyrannidis,& dānationis ejus similitudo præcessit in isto Assur. Primo nanq; tanquàm virga furoris domini,& baculus indignationis eius, ad gentem fallacem missus est,ad gentem decem tribuum Israel,vitulos aureos,& Baal,& cætera deorū portenta fallaciter adorantem,& contra illum populum furoris sui mandauit ei dominus vt au-
4.Reg.19. Esa.36. ferret spolia,& diriperet prædam.Fecit,& prosperatus est.Transtulit enim Israel,posuitq; eos in Ala, & in Abor iuxta fluuium Gozam, in ciuitates Medorum. Dominus misérat eum, domini

domini iudicio venerat,data potestate vt ad suum cuncta faceret libitum. Ipse autem nō sic arbitrabatur,& cor eius non ita æstimabat,sed applaudebat sibimet,tanquam si glorietur securis contra eum,qui secat in ea. velut si exaltetur serra contra eum à quo trahitur. quasi si eleuetur virga contra leuantem se.& exaltetur baculus,qui vtiq; lignum est.Propter hoc mittit dominus deus in pinguibus eius,tenuitatem,& subtus gloriā eius,succensa arsit,quasi combustio ignis.Regnante Ezechia,factum est sic.Ascendit enim Sennacherib rex Assyriorū, ad vniuersas ciuitates Iuda munitas,& cœpit eas.Et hæc(inquit)dicit Ezechiæ regi Iudæ, Non 4.Reg.18.
te seducat deus tuus,in quo habes fiduciam. Nunquid liberauerūt dij gentium singulos quos 2.Para.32.
vastauerunt patres mei?Factum est autem in nocte illa,venit angelus domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque milia. Sic nimirum diabolum,quem nomine quoq; significat Assur(interpretatur enim dirigens,quia semetipsum diabolus dirigit,& in semetipso confidit.)diabolum,inquam,dominus ad gentem fallacem misit, vt quæ in sordibus est sordescat adhuc,imò vt quæ scienter fallit,fallatur adhuc.Illum(inquam) mittit dominus, est enim ille sicut per beatum Iob loquens,testatur ipsi deo,seruus sempiternus. Ille autē non Iob 40.
sic arbitratur,& cor eius non ita æstimat.Nec enim ita seruit,vt deo conferre velit.non ita veritatis rebelles æterna morte captiuat,vt iustitiam dei facere intendat.Et nunc interim facit, & prosperatur, omnem gentem fallacem captiuando,quia permittitur. Futurum autem est, vt meritas excipiat pœnas,quia Iudam quoque & Hierusalem aggredi ausus est.quia catholicæ quoque confessionis ecclesiam subuertere conatus est, quia contra ipsum deum superbè gloriatus est.Egredietur angelus domini,& castra eius percutiet,egredietur (inquam) veniēs ad iudicium angelus magni consilij, ipsumq; & angelos eius in ignem æternum mittet. Nam hoc est,quod tandem per methaphoram sic infert. [Ecce dominator dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur,& subuertentur condensa saltus ferro,& libanus cum excelsis cadet.] Veruntamen de confractione lagunculæ diuersa diuersorum sententia est. Alij volunt per hanc Christi passionem significari,quòd volente deo & ideirco caro eius morti tradita sit, vt Iudæorum sublimitas destruatur, & excelsi quondam corruant in terram, & libanus cum suis cedris succidatur,de quibus in Zacharia legimus.Aperi libane portas tuas,& comedat ignis cedros tu- Zach.11.
as.Alij autem volunt hunc locum adhuc dici de Assyrio, quòd illo contrito, omnes in circuitu nationes,quæ ditioni illius subiacebant,succedantur,& humilientur, & saltus densissimus subuertatur,per quæ metaphoricos,populū & principes intelligi volunt. Libanū quoq; cum excelsis suis cadere,vt nihil omnino Assyriæ resideat potestati.

Quintæ perioches initiū ab eo quod ait: Et egredietur virga de radice Iesse, & quòd illa virga virgæ furoris domini Assur, & quòd nulla spiritus sancti gratia Christo flori pulcherrimo defuerit aut desit, aut vnquàm defutura sit.

CAPVT VI.

EA quæ sequuntur,& nos de Christo scripta fatemur,& circuncisio nō diffitetur.Et vtralibet de prædictis lagunculæ sententijs potior sit,quinta hic periocha incipit, & vsq; ad principium visionis vel oneris Babylonis,omnis hæc prophetia de Christo est. [Et egredietCAP. XI.
virga de radice Iesse,& flos de radice eius ascendet.Et requiescet super eū spiritus domini,spiritus sapientiæ & intellectus,spiritus consilij & fortitudinis,spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini.] Virgam de radice Iesse sanctam Mariam virginem intelligimus,quæ nullum habuit sibi fruticem cohærentem, de qua & supra legimus. Ecce virgo concipiet & pariet filium,& florem,dominū saluatorem,qui dicit in cantico canticorū.Ego Cap.2.
flos campi,& lilium conuallium.Et q̄ pulchra oppositio.Supra ostendebatur ille spiritualis As- Cant.2.
sur,virga furoris domini,& in manu eius baculus indignationis eius. Ecce autem virga gratiæ, virga requiei dāi,& in illa flos in quo habitet,super quem requiescat omnis plenitudo diuinitatis. Nota Christianæ fidei celebriscq; hæc descriptio est,septiformis spiritus sancti.De singulis spiritibus,proprium quid breuiter dicendū est, quòd verè nihil horum Christo flore pulcherrimo defuerit,aut desit,aut vnquàm defuturum sit.Etenim sapientiæ spiritus,in eo plenariè requieuit,qui velut iuxta fluenta plenissima residens,diuinitati sibi insitæ semper intendit, & omnes diaboli tentationes in deserto sapienti responsione cassauit. Spiritus intellectus Mar.1.
in eo requieuit,sciuit enim quibus aperiret mysteria regni dei,quibusve loqueretur in parabolis,atcq; sano cordis palato cuncta discernens, nec dæmones admittebat confitēres ipsum esse filium dei,nec indignis loquebatur mysteria dei,imò prohibebat sanctū canibus dari,& margaritas ante porcos mitti. Spiritus quoq; consilij in eo requieuit, vndè & abscondebat hæc à Matth.7.
sapientibus,& prudentibus,vt reuelaret ea paruulis. Spiritus quoq; fortitudinis in eo requie- Matth.11.
uit,cuius sibi conscius,nemo,inquit, potest rapere de manu patris mei.Item. Ego cognosco Iohan.10.
oues meas,& non rapiet eas quisquàm de manu mea.Spiritus scientiæ in eo requieuit,quippe

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui de omni ſcriptura, tempori vel rei congruas proferebat ſententias. ita vt mirantes dicerent eius aduerſarij, Quomodo hic literas ſcit, cū non didicerit? Spiritus pietatis in eo requieuit, quippe qui eo ſemper intentus fuit, vt vitam daret mortuis, mitemq; patientiam habens, reddidit bona pro malis. Nā filius hominis (inquit) non venit animas perdere, ſed ſaluare. Spiritus timoris domini in eo requieuit, videlicet ita vt pro delicijs haberet, cum voluntate patris ſacturari opprobrijs, dicens per omnia ab initio ſuæ incarnationis, dicens (inquam) nō ſolum verbis, ſed & factis. Pater non mea, ſed tua voluntas fiat. Igitur ſpiritus domini, qui hactenus in magna ſylua generis humani, requiem non inuenerat. eandem ſuper hunc florem requieſcit, in quo æterna ſtatione permanens, nullā alicuius vitij repulſam aliquando pertulit.

Iohan. 7.

Lucæ 19.

Lucæ 22.

Cur de radice Ieſſe, quàm de radice Dauid dicere maluit, & quòd omnia quæ de iſto flore dicuntur, repugnantia ſint dictis Aſſur arrogantis.

CAPVT VII.

NOn ſecundum viſionem oculorum iudicabit, neq; ſecundum auditum aurium arguet, ſed iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ.] Antequàm progrediamur, quærendum eſt, cur prophera hoc loco Ieſſe maluerit nominare, quàm Dauid. dicere de radice Ieſſe, quàm de radice Dauid, cum non ad Ieſſe patrem, ſed ad filiū huius Dauid, floris huius repromiſſio facta ſit. Dicimus, quòd quia Dauid pro maieſtate regia perſona fuit ſublimis, Ieſſe verò qui & ipſe dictus eſt Iſai, ordine vel ſtatu longè humilior fuit, adeò vt non ſemel, ſed multoties Dauid iam regi ab inimicis ſubſannando improperaretur, quòd eſſet filius Iſai, porrò aduerſus ſuperbiam Aſſur, id eſt, diaboli ſermo nunc erat, & velut antidotum humilitatem medicinalis gratia promittebat. Rectè igitur regiam prꝛeteriuit perſonam Dauid, egredietur (inquiens) virga de radice Ieſſe, cum dicere poſſet de radice Dauid. Omnia quæ de hac virga, vel flore eius dicuntur, repugnantia ſunt dictis Aſſur arrogantis.

Supra. 10.

Dicebat ille. Nunquid non principes meiſimul reges ſunt? De iſto autem ſpiritus ſanctus dicit. Non ſecundum viſionem oculorum iudicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet. Hoc veriſſimè dictum eſt. Nunquid enim ſecundum viſionem oculorum dominus noſter virgæ virgineæ flos iudicauit, & ſecundum perſonam primates quoslibet elegit, quos faceret ſenatores cœli, quibus daret claues regni ſui? Nunquid ſecundum auditum aurium arguit, vt loquentes aſſumeret, quos faceret cauſidicos veritatis, & reprobauit aliquos eo quòd eſſent homines idiotæ, & ſine literis? Non vtique, ſed iudicauit in iuſtitia pauperes. Qua iuſtitia? Iuſtitia fidei, quæ vera & antiqua iuſtitia eſt, per quam & Abraham iuſtificatus eſt. Nam credidit (inquit ſcriptura) Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Quomodo vel vbi in

Matth. 16.

hac iuſtitia iudicauit pauperes? Exempli gratia. Petrus pauper erat, pauper (inquam) Petrus, id eſt, humilis erat. Hic autem illi interroganti, vos quem me eſſe dicitis, reſpondens dixit. Tu es Chriſtus filius dei viui. Hæc fides eſt, hęc fidei iuſtitia eſt. In hac iuſtitia fidei, ſtatim pauperē

Matth. 16.

iudicauit, & dixit. Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis, & cætera. Veraciter ergo non ſecundum viſionem (inquit) oculorum māſuetis terrę. Hoc manifeſtiſſimè facturus eſt vltimi iudicij die. Dicet enim arguēdo in ira, &

Matth. 25.

in furore. Diſcedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi potum, & cætera. Hoc veraciter arguere eſt pro manſuetis, id eſt, pro minimis quemadmodum dicit. Quāmdiu vni de minimis meis non feciſtis, nec mihi feciſtis. Minimi iſti, manſueti ſunt terræ. quia videlicet & angeli ſancti manſueti ſunt, ſed non manſueti terræ, eo quòd in terra nihil vnquàm paſſi ſunt indigentiæ. [Et percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium.] Ex quo flos iſte de virga vel radice Ieſſe egreſſus eſt, iugiter terram virga oris ſui percutit. Vnus enim magiſter noſter ipſe eſt, & diſcipulatui eius ſubiectos ſermone ſuo percutit, & à terrenorum amore compeſcit. Futurum eſt autem quod ſubiungit, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium, id eſt, hominē peccati, filium perditionis. Nam illum (in-

2. Theſſ. 2.

quit Apoſtolus) interficiet dominus Ieſus ſpiritu oris ſui.] Et erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius.] Quod dixerat, Et erit iuſtitia cingulū lumborū eius, hoc repetiuit dicēdo, & fides cinctoriū renū ei9. Nā iuſtitia Chriſti, fides Chriſti eſt, nō qua ille iuſtificet, ſed qua nos in illo iuſtificemur. Nec verò ipſe indiguit, vt pugnaciter cingulo lūborū aut cinctorio renum vteretur, ſed ſcriptura more ſuo, ſic de capite loquitur, vt confeſtim ad corpus reſpiciat, cuius eſt caput. Eſt itaque iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius, quia videlicet nos membra eius, qui de luxuria progeniti ſumus, magna ſi de indigemus, vt contra luxuriam fortes eſſe poſſimus.

Quòd huiuſmodi quæ ſequuntur, qualiter extunc vſque hodie in eccleſia Chriſti impleta ſint, & quæ ſit ſcientia domini quæ hæc efficit. CAP. VIII.

Habitabit

HAbitabit lupus cum agno, & pardus cū hœdo accubabit. Vitulus & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos.] Notandū q; non dixerit, habitabit agnus cum lupo, & accubabit hœdus cum pardo, ſed accubabit pardus cū hœdo, & lupus habitabit cum agno. Hoc dicimus, vt non excidat memoriæ, quia tota hęc lectio oppoſitam ſonat humilitatem ſuperbiæ Aſſur. Lupus enim, id eſt, perſecutor quiliber, habitabit cum agno. Verbi gratia. Paulus qui primitus perſequebatur eccleſiam & lacerabat, de quo dictum eſt. Beniamin lupus rapax, habitabat cum Anania Chriſtianæ ſimplicitatis agno, à quo baptizatus eſt, vel cum Petro Apoſtolo, cui dictū eſt. Paſce agnos meos. Et pardus qui prius nō murabat varietates ſuas, lotus in fonte Chriſti, accubuit cum hœdo, non qui à ſiniſtris eſt, ſed qui immolat in paſcha domini. Leo quoq; prius ferociſſimus, & ouis & vitulus pariter morabuntur. Quotidie cernimus in eccleſia diuites & pauperes, potentes & humiles, reges atq; priuatos pariter commorari. & à pueris paruulis, quos Apoſtolos intelligimus, imperitos ſermone, ſed non ſcientia, regi. [Vitulus & vrſus paſcentur ſimul, requieſcent catuli eorum, & leo quaſi bos paleas comedet.] Cum enim inter ſe diſciplina domini fuerint fœderati, de quibus iam dictum eſt, tunc vitulorum atq; vrſorum catuli ſimul requieſcent, id eſt, familiæ fidem ſequētes dominorum, pariter tollentes ſuper ſe iugum domini, requiem animabus ſuis inuenient. Quę autem ſunt paleæ, quas leo quaſi bos comedet, niſi ſimplicia verba in ſcripturis ſanctis? Frequenter quippe euenit, vt homines ſeculi, myſtica neſcientes, ſimplici paſcantur lectione ſcripturarum. [Et delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis. & in cauernam reguli, qui ablactatus fuerit, manū ſuam mittet.] Infans qui eſt malicia paruulus, mittet manum ſuam in foramen aſpidis, id eſt, dæmones de obſeſſis hominū corporibus fugabit. Qui autem ablactatus eſt, & nequaquam lacte nutritur infantię, ſed iam ſolido veſcitur cibo, iſte in reguli cauernam mittet manum, id eſt, in ipſius Sathanæ habitaculum, & inde extrahet eum. [Non nocebunt, & nō occident in vniuerſo monte ſancto meo.] Hęc omnia quæ prędicta ſunt, ſic immutata, vt recte dicere poſſis. Hæc eſt mutatio dexteręq excelſi, non nocebūt in mōte ſancto meo, id eſt, in eccleſia, de qua ipſe. Non poteſt (inquit) ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. [Quia repleta eſt terra ſcientia domini, ſicut aquæ maris operientes.] Quęrebas vndè hoc leonibus, & vrſis, lupis & pardis, ecce cauſam effectiuā reddidit dicendo, quia repleta eſt terra ſcientia domini. Quæ autem eſt ſcientia domini, quæ mira hæc efficit, niſi humilitas dominię? Nempe ipſe cum diciſſet leonibus & vrſis, lupis & pardis, tollite iugū meū ſuper vos, continuò ſubiunxit. Et diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Tantus magiſter, hoc ſolum ſe docere profiteretur, quia mitis eſt, & humilis corde. Et huius rei ſolius, dociles nos cupit mētes habere. Ergo ſcientia domini, humilitas eſt domini, ſicut econtrariò ſiultitia Aſſur, id eſt, diaboli, ſuperbia eſt diaboli. Hac domini ſcientia terra repleta eſt, ſicut aquæ maris operiētes. Quo modo, vel quali ordine? Sequitur continuò.

Genes. 48.

Iohan. 21.

Matth. 11.

Quomodo radix Ieſſe in ſignū populorū, & ſepulchrū eius ſit glorioſum: & quomodo adiecerit manum ſuam, ad poſſidendum reſiduum populi ſui, ad congregandum profugos Iſrael. CAP. IX.

IN die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignū populorū, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum. Ex quo ardix Ieſſe ſtetit, in ſignū populorum, ex eo repleta eſt terra ſcientia domini, ſicut aquę maris operientes. Quid enim fuit, in ſignum populorum ſtare radicem Ieſſe, niſi filium hominis exalcari à terra, & omnia trahere ad ſe? Ex eo nimirū ſpiritus eſt datus, poſtquam illa exaltatione Ieſus eſt glorificatus. Dixit autem de illo ſpiritus dato, euangeliſta teſtante. Qui credit in me (ſicut dicit ſcriptura) flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Igitur aquæ ſcientiæ domini, aquę operientes, ſubauditur peccata ſignum illud, diuiſiones gratiarū ſpiritus ſancti, quo inebriatus lupus cum agno, & pardus cum hœdo habitauit, & leo quaſi bos paleas comedit. Ipſum (inquit) gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrū eius glorioſum. Ecce hodie gentes ipſum deprecant, & in ſepulchro, id eſt, in morte eius gloriātur. In quo enim alio ſe gloriari profitentur? Mihi (inquit Apoſtolus) Abſit gloriari, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti. Idipſum cum Apoſtolo gētes quoq; actu quodā loquūtur, pingētes iugiter ſignū crucis in ſuis frontibus. Hoc facere glorioſum eſt & regibus. Quare aūt magis placeat dictum vel ſcriptū eſſe glorioſum ſepulchrū eius, quàm ſignū vel dormitionē eius? Nimirū quia quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, cum diciſſet Apoſtolus, continuò ſubiunxit. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmū in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Parum erat ad gloriā radicis illius, ſi propter arida ligna tantummodo in crucē exaltareť, & dormitione mortis ſopiretur. niſi etiā plantata in ſepulchro terræ glorioſa reflouiſſet reſurrectione. Ita profectò parum eſſet omnibus in illo ſigno gloriantibus, ſi ſolūmodo ſignū illud cruēis in frōtibus corū pingereť, quod facimus, quādo quemq; catechizamus, niſi etiā in ſepulchro

Iohan. 12.

Iohan. 7.

Galat. 6.

Roma. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

elementaris aquę, terna mersione, pro triduana illius sepultura plantaretur nouus exinde surrecturus, & deinceps inter membra nouę hominis computandus. Norandum inter ea, cp flos idem qui supra dicebatur egredi de radice Iesse, nūc econuerso dicitur radix Iesse. Quare hoc, nisi quia & ille radix carnis huius, & iste radix est fidei illi? Iste de carne illius egressus est, ille de spiritu huius resuscitandus est. Sequitur. Et erit in die illa. Adijciet dominus secundo manū suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Aegypto, & à Phetros, & ab Aethiopia, & ab Helan, & à Sennaar, & ab Emath, & ab insulis maris. Et leuabit signum in nationes, & cōgregabit profugos Israel, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terrę.] Hæc propheta continue loquitur, post quàm dixit gloriosum fore sepulchrum eius.
Iohan.11. Quid ergo aliud nobis prophetatur, quàm q̄d per Iohānem euāgelizatur, dum dicit, quia Iesus moriturus erat pro gente, & non tantū pro gente, sed vt filios dei qui erant dispersi congre
Iohan.3. garet in vnum? Nam ecce leuabit dominus in nationes signū populorū, de quo iam dictū est. Vere leuauit atq; exaltauit sicut exaltatus est serpēs in deserto, vt omnis qui credit in ipso nō pereat, sed habeat vitam æternam. Congregantur profugi Israel, colligūtur à quatuor plagis terræ dispersi Iuda, ipsa nanq; congregatione & collectione sua fiunt Israel, fiūt Iuda quælibet gentes, quælibet nationes. Quid porrò est q̄d ait. Adijciet dominus secundo manū suā ad possidendum residuum populi sui? Quid, inquā, nisi quia iam dudū manū suam extendit ad possi
Lucæ.4. dendū, sed adhuc locus erat? Nempe in manu forti eduxit filios Israel de terra Aegypti, & illos per passionē suam, in domū suā induxit. sed vidit, quia adhuc locus est, quia nondū electorum numerus completus est. Adiecit ergo secundo manū suam leuando scilicet signum illud, nō tantū in Israel, sed & in nationes, vt iam dictū est. Nihilominus & illud vigilanter intuendū est, cp cum dixisset ad possidendū residuū populi sui, subiecit & dixit, quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Aegypto, & à Phetros, &c. Quid enim est esse relictū ab Assyrijs & à cæteris gen
1.Cor.1. tibus, siue insulis maris, nisi contemptum & despectū esse superbo mundo huic? Plane illud est quod Apostolus dicit. Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundū carnem, nō multi potentes, nō multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat fortia & ignobilia mundi. & contemptibilia elegit deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Ergo & in isto magna humilitatis Christi commendatio est, & contra superbiam Assur, de quo iam dictum est.

Quomodo per prædicationem hostes Iuda perierunt, & ecclesia de cunctis gentibus suscitata sit, & desolauerit dominus linguam maris Aegypti, id est, stultam fecerit sapientiam huius seculi. CAP. X.

ET auferetur zelus Effraim, & hostes Iuda peribunt. Effraim nō æmulabitur Iudam, & Iudas non pugnabit contra Effraim. Et volabūt in humero Philistijm per mare simul prædabuntur filios orientis. Idumæa & Moab præceptum manus eorū, & filij Ammon obedientes erunt.] Eo tempore (inquit Esaias) nequaquam Effraim & Iudas, qui nunc me prophetāte inter se hostili odio dissident, inimici erunt, sed iuxta Ezechielis prophetiam duæ virgæ in vnā
Ezech.37. virgam copulabuntur & iungentur in Christi ecclesia, qui prius fuerant separati, ita vt in gentibus communi desudent labore, & volēt in humero Philistijm per mare volucri cursu, hoc est primùm maritimis prædicent Palestinæ, & per mare pergant festinātes ad cæteras nationes.
Actu.14. 16.&.17. Rom.15. Quod de vnius Pauli apostoli intelligamus exemplo, qui per Pamphyliam & Asiam & Macedoniam & Achaiam, & diuersas insulas & prouincias ad Italiam quoq; vt ipse scribit, & ad Hispaniam, alienigenarum portatus est nauibus. Idumæa (inquit) & Moab præceptū manus eorum, & filij Ammon obedientes erunt. Hę gentes eo tempore quo Esaias prophetabat, aduersariæ erant populo Iudęorum, & idcirco nunc dicit, cp postquam surrexit radix Iesse, vt regnet in gentibus, & vexillum crucis ob salutem totius orbis fuerit eleuatum, tunc etiam Idumæa & Moab & filij Ammon, omnis, scilicet multitudo Arabię, dēt apostolis manus & in locis idololatriæ Christi ecclesię suscitenē. [Et desolabit dūs linguā maris Aegypti, & leuabit manū suā super flumen in fortitudine spūs sui, & percutiet eum in riuis septē, ita vt transeant per
Lucæ.2. eum calciati. [Regnāte Cæsare Augusto, quando flos de radice Iesse cōscendit, & in vrbe Romana prima descriptio facta est, potentissimū prius regnū Aegyptiorū, q̄d multis durauit etatib⁹, Cleopatrę morte destructū est, & percussus est amnis Aegypti⁹, in septē riuis, vt qui prius vno fluens alueo intransibilis erat, in septem riuos diuisus atq; concisus, calciatis transiret pedibus. Verùm quantū hoc fuit ad maiestatē vel fortitudinē spiritus domini? Ergo & hoc & cætera quæ iam dicta sunt, quia facturus ea promittitur spiritus domini, spiritualiter oportet intelligi. Et desolabit (inquit) dominus linguam maris Aegypti. i. stultā faciet dominus (vt Apo
1.Cor.1. stolus ait) sapientiā huius seculi, & leuabit manū suam super flumen, id est, declarabit veritatē suā super loquacē philosophorū vanitatē. Et hoc in fortitudine spūs sui, videlicet, quo misso de cœlo, vbi ascēdit & sedit à dextris dei, apostolos suos, qui prius erāt infirmi, fortes effecit. Nam exinde

exinde & aperto sensu scripturas intellexerunt, & linguis omnibus locuti sunt. Et ita linguam Marc.16.
maris Aegypti desolauerunt, & omne flamen exiccauerunt, atque percusserunt in septem ri- Actu.2.
uis, vt transirent calciati in præparatione euangelij pacis, pedibus pulchris, pedibus speciosis. [Et erit (inquit) via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs, quando ascendit de terra Aegypti.] Sicut enim illis fugientibus, diuisit deus mare rubrum, & merso Pharaone cum Exod.14.
curribus suis & equitibus, pertransierunt cantātes supernæ victoriæ canticum, sic istis fugientibus diabolum, aperiet baptismi salutaris sacramentum, mersoq; diabolo & omnibus pompis eius pertransibunt in vitam æternam, cantantes huiusmodi canticum.

De cantico prophetæ: Confitebor tibi domine, & cætera. Vbi vel in quo iratus fuerit deus homini, quando furor eius in gratiam conuersus sit, quas hauserimus aquas de fontibus saluatoris, quas eius inuentiones notas fieri in populis, & in vniuersa terra annunciari oportuerit. CAP. XI.

CAP. XI.

CONfitebor tibi domine quoniam iratus es mihi, conuersus est furor tuus, & consolatus es me.] Et dices (inquit) in illa die. Cōfitebor tibi domine, &c. Hoc vere dixit, & dicit quisque nostrum in isto tempore acceptabili, in isto die salutis. Necessariò dicit, necessariò sic confitetur, quicunq; vult saluus fieri. Quid enim est, quod ista depromit confessione, nisi cp oportet nos credere. Iratus es mihi, inquit, subauditur in Adam, in quo omnes peccauerūt, & per
Rom.5. peccatum ira tua, id est, mors introiuit in mundum, & ita in omnes tam Iudęos quàm Gręcos Ibidem.5.
pertransiuit, testante Iudæis Apostolo, cum dicit. Eramus enim & nos aliquando natura filij iræ, sicut & cæteri. Conuersus est furor tuus, & consolatus es me. Iuste iratus es. Misericorditer autem conuersus est furor tuus in gratiam, videlicet quando virga supradicta de radice Iesse, egressa est, & flos de radice eius ascendit. In quo enim consolatus es me, nisi in spiritu tuo super illum requiescente? Nam inde paracletus, id est, cōsolator dicitur idem spiritus. Super hoc confitebor tibi, dicamq;. Ecce deus saluator meus, fiducialiter agam & non timebo. Quasi digitum intendam, neq; à dextris neq; à sinistris claudicans, dicamq;. Ecce iste flos candidus & rubicūdus, qui tęporibus Augusti Cæsaris, de virga virginea, radicis Iesse egressus est, & sub Pontio Pilato in lignū crucis exaltatus, spinis clauorū laceratus, iste inquam & nō alius deus
Ephes.2. meus est saluator meus. Non dicatur mihi, ille vel ille, alius Messias, id est, Christus est, & nondum venit, sed venturus est, nam iste est & non alius est. Quisquis alius Christum se esse dicat, non deus meus, sed diabolus est, non saluator meus, sed hostis & filius perditionis est. fiducialiter agam, & non timebo, non quod confidam in memetipso, sed quia [Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem.] Idcirco fiducialiter agam, quia ille fortis fortitudo mea est, de quo supra dictum est, & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorū suorum interficiet impiū. Non solum fortitudo, sed & laus, id est, pulchritudo mea est flos iste, deus humani generis, gloria nostrę carnis. Quomodo autem factus est mihi in salutem, nisi hominem assumendo, quod non erat, vt saluaret me per antiquam & intemporalem suæ diuinitatis virtutem? [Haurietis aquas in gaudio, de fontibus saluatoris.] Quicunq; ita dixeritis in illa die, quicunq; ita confessi fueritis, propter eiusdem fidei confessionē, haurietis aquas in gaudio, quod nemo tollet à vobis, de fonte, id est, de plenitudine saluatoris. Quas haurietis aquas, nisi spiritus sancti dona quàm plurima? Nam & hoc ipse in euāgelio clamat. Qui credit in me,
Iohan.7. sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit) euangelista dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. [Et dicetis in illa die. Confitemini domino, & inuocate nomen eius.] Hac die vel isto tempore, silentium est (ait) prophetæ, sed in illa die cum hauseritis de fontibus saluatoris aquas, loquemini & dicetis, audiēte vniuersa terra. Confitemini domino peccata vestra, agite pœnitentiā, & inuocate nomen eius, in quo solo peccata remittuntur. [Notas facite in populis adinuentiones eius.] Videlicet vt omnes populi admirentur. Quales enim vel quantæ sunt adinuentiones eius? Bonæ adinuentiones,
Iob.40. miræ adinuentiones, quas nemo adinuenisset, nisi ipse solus. De illis ipse ad beatum Iob loquitur. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, & armilla perforabis maxillam eius? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis illum ansulis tuis? &c. Istas in populis notas facite adinuēciones eius, quas profundo consilio adinuenit, vt astutum diabolū comprehenderet in astutia eius. [Mementote quoniam excelsum est nomen eius.] Cuius eius? Dei saluatoris, sedentis ad dexteram maiestatis in
Philip.2. excelsis. Dedit enim illi deus nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne ge
Marc.16. nu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Horum memētote, & hæc nota facite prędicando vbique, ipso cooperante, & sermonem confirmante sequētibus signis. [Cantate domino quoniā magnifice fecit.] Cantate (inquit). i. nō inuiti, sed volētes euāgelizate, magnifica q̄ fecit. Aquas enim in gaudio hausistis, idcirco euangelū hoc gaudij vestri canticū vobis sit. [Annūciate hoc in vniuersa terra.] Nō in sola Iudęa, sed & in vniuersa terra. [Exulta & lauda

habitatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitatio Sion,quia magnus in medio tui sanctus Israel.] O Sion,ò specula,ò collocata in sublimibus ecclesia,exulta & lauda,subauditur in die illa,quando dices ista,quia magnus in medio tui sanctus Israel,sanctus inquam & sanctitatis flos,in quo vt supra dictum est,septiformis spiritus domini requieuit.Huc vsque manifesta de Christo prophetia est.

Quòd onera quæ sequuntur, inter quæ onus deserti maris, &c. quæ secundum ordinem numerantur,cuncta persequi.neque nostræ facultatis,neque præsentis propositi sit.

CAPVT XII.

Cap. XIII. SEquuntur onera,de quibus in exordio prophetæ, imo euangelistæ huius dictū est. Onus Babylonis, onus Moab, onus Damasci, onus Aegypti, onus deserti maris,onus Duma,

Infra.cap. 21 onus in Arabia, onus vallis visionis, onus Tyri,onus iumentorū austri. Et decem quidē sunt, sed in principio nouem numerauimus, quia videlicet onus deserti maris, non aliud est quàm onus Babylonis.Dubium hoc esset,nisi præscripto onus deserti maris,in consequentibus eiusdem capituli legeremus,Babylon dilecta posita est mihi in miraculum. Et iterum. Cecidit Babylon, & omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in terram. Et supra. Ascende Elain, obside Madai.Mare autem propter multitudinem habitantium dicitur. Horum sub nomi nibus vniuersæ partes nomini Christi, & sanctæ ciuitati eius Hierusalem cœlesti, aduersantes condemnantur,sicut in exordio diximus.Quæ videlicet partes,imo scissuræ quasi nouē sunt, decimamq; vnius fidei catholicam ecclesiam impugnant, quia multi sunt,& ideo per nouenarium intelligendi numerum,cui vnum si addatur,fit vnitas secunda siue decena,id est,denarius. Onus vallis visionis,onus est Hierusalem,quæ & ipsa multis scripturarum locis inter gentes reputatur,quia non parum cœlesti Hierusalem aduersata est,quippe quę & prophetas ad se missos,& ipsum dominum prophetarum occidit.Ideireo nunc dicitur vallis, quia nō est ea de qua scriptum est.Fundamenta eius in montibus sanctis. Vallis autem visionis,quia videntium,id est,prophetarum seminarium fuit. Hæc prosequi,neque nostræ facultatis,neq; nostri propositi est.Septem tantummodo periochas distinguere, breuiterq; percurrere proposuimus, quibus euangelica fides recapitulando nō tam propheratur,quàm euangelizatur. Quinq; ex his transegimus,sextam duce spiritu sancto,iam nunc ingredimur.

Sextam periochen ab eo incipi quod ait:Consurge,consurge,induere fortitudinem, & cætera,per quæ datur intelligi,quia propheta sanctus fortiter aduentum saluatoris desiderabat. *CAP. XIII.*

CAP. LI. COnsurge,consurge, induere fortitudinem brachiū domini. Consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus seculorum. Nunquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?Nunquid non tu siccasti mare,aquam abyssi vehementis? Qui posuisti profundū maris viam,vt transirēt liberati.] Hic iam in propheta spiritus sanctus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus,vt veniat liberator animarum,sine quo nulli poterat esse salus.Sentiendum nobis istud est,intimo affectu,quia fortiter rugiebat à cordis sui gemitu hic propheta

Esaiæ.55. sanctus,quem iure euangelistā dicamus,cum hæc & cætera quæ sequuntur,loqueretur.Verbi gratia. Et ascendit sicut virgultum corā eo, & sicut radix de terra sitienti. Verè languores nostros ipse tulit,& dolores nostros ipse portauit. Sed iam verba proposita ordine prosequamur. Consurge (inquit)consurge,induere fortitudinem brachium domini.Brachium domini quid est,nisi verbum domini,nisi vnigenitus filius dei? Nam verbo domini omnia facta sunt, & sine ipso factū est nihil.Consurge ergo(inquit)& hoc ipsum tertio repetit.Ac si dicat.Quid tamdiu te contines in sinu patris ò brachiū domini,ò dextera domini?Cur te quiescēte,tamdiu superabit fortis armatus, princeps mūdi huius? Consurge,& induere fortitudinē,induere pulchrā & fortē dilectionē,pulchrā & fortē obedientiæ charitatē. Ita consurge, sicut in diebus antiqs,in generationibus seculorum.Iam quasi responderet ei brachiū domini,quomodo consurrexi ego in diebus antiquis,continuò subiungit. Nunquid non tu percussisti superbū,vulnerasti draconem,&c.Et est sensus.Nunquid non tu percussisti superbum Pharaonem,& vulnerasti typum superbi gestantem,figurā draconis diaboli præferentē? Nunquid nō tu siccasti mare,aquam abyssi vehementis,in typum lauacri salutaris, quod nobis de latere profundere

Exod.24. proposuisti?Nonne tu es,qui posuisti profundū maris viam,vt transirent liberati, in typū futuri sacramenti tui,per quod nobis transeundum foret,vt vocaremur liberati,vt essemus liberati de manu mortis.Nunquid nō tu hæc bona fecisti,meliora te facturū significās,ò brachium domini? [Et nūc qui redēpti sunt à domino,reuertentur & venient in Sion laudantes,& lætitia sempiterna super capita eorū.Gaudiū & lætitiā tenebunt,fugiet dolor & gemitus.] Et nūc(inquit)sic facies,o brachiū domini,vt fecisti in diebus antiquis, sic consurges vt consurrexisti in diebus antiqs.Te consurgēte reuertent[,& venient in Sion laudātes. Qui reuertent, & qui venient?Qui redēpti sunt à domino.Qui redēpti sunt à domino?Nimirum non omnes filij Adā, sed quot-

sed quotquot præordinati fuerant,ad vitam æternam,antequam præuaricaretur Adam. Illi reuertentur in patriam,quam perdiderunt, venditi in Adam. Ipsa est Sion,ipsa est ciuitas omnium beatorum.Laudantes reuertentur,laudantes venient,& lætitia sempiterna super capita eorum,id est,in cordibus eorum.Fugiet & dolor & gemitus. Prima hæc abierunt,quod doleant,quod gemant non erit amplius. Gaudium & lætitiam tenebunt, quæ hic nulli gaudentes aut lætantes tenere possunt.Fugitiua nanq; lætitia,fugitiuū est huius mundi gaudiū.

Qualem consolationem siue consolatorem promittat deus,dicendo: Ego ego ipse consolabor vos.& quam rectè dicat continuò,quis tu,vt timeas ab homine mortali, &c. quia mox vt venit consolator spiritus sanctus redarguit,verbi gratia:Petrum vt non timeret à Nerone,qui prius timuerat ab ancilla ostiaria. *CAP. XIIII.*

EGo ego ipse cōsolabor vos.Quis tu,vt timeas ab homine mortali, & à filio hominis,qui quasi fœnum, ita arescet & oblitus es domini factoris tui,qui tetendit cœlos & fundauit terrā, & formidasti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat & parauerat ad perdendum?Vbi nunc est furor tribulantis?] &c. Ego(inquit)qui percussi superbum,qui siccaui mare,qui posui profundum maris viam, vt verè fatemini, ego(inquam)ipse consolabor vos. Non legatus veniet aut angelus,sed ego ego ipse consolabor vos,consolatione ppria qua nemo alius posset consolari vos.Paracletum,id est,consolatorem ego habeo,paracletum spiritū sanctum ego vobis dabo.Quis tu,vt timeas ab homine mortali,& à filio hominis?&c.Nemini dubium,quin hæc dicat paracletus,id est,consolator spiritus sanctus in aurem eius,cui datur.Omnes enim quotquot sortes in Christo sumus, ex illo consolatore fortitudinem accepimus.Ipsi apostolorū principi Petro,spiritus sanctus hæc locutus est.Quis tu,vt timeas ab homine mortali,& à filio hominis?Imo quis tu,vt timeres à muliercula ab ancilla ostiaria?Certū Matth.21. Lucæ.22. quippe est,quia Petrus apostolus à tali persona timuit,& oblitus est domini factoris sui.negauit illum,quem confessus fuerat esse filium hominis,filium dei viui. Hic autem consolator vbi datus est,sic illum corripuit,vt qui timuerat ostiariæ linguam, iam non timeret Romani imperij potentiā.Sic & cæteri quique pro sua portione consolatoris huius virtute roborati sunt, vt non timerent eos qui corpus occidunt,animam autem occidere non possunt.Vbi(inquit) Matth.10. nunc est furor tribulantis? [Cito venier gradiēs ad aperiendum,& non interficiet vsq; ad internetionem,nec deficiet panis eius.] Quis veniet ad aperiendum,nisi ille,de quo Apostolus. 1.Cor.4. Veniet(inquit)dominus, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium?Hoc nempe ad consolationem pertinet eorum,quorum in præsenti supplantatur iudicium, vt beatos se fore credant, cum oderint eos homines & exprobraverint & eiecerint nomen eorum tanquam malum.Non interficiet vsq; ad internetionem,nec deficiet panis eius,id est,non mortem peccatoris volet,sed vt conuertatur & viuat,& hoc volens semper panē vitalis doctrinę apponet pœnitentibus,iustitiam esurientibus.[Ego(inquit)sum dominus deus tuus, qui conturbo mare & intumescunt fluctibus eius, dominus exercituum nomen meum. Posui verba mea in ore tuo,& in vmbra manus meæ protexi te,vt plantes eos,& fundes terram,& dicas ad Sion.Populus meus es tu.] Dominus deus qui conturbat mare & intumescūt fluctus eius, vt aduersus seruos suos persecutorum impetus infletur, superbiaq; iterū ipso auxiliante conquiescat, apostrophen facit ad filium,quem cito promittit esse venturum,dicendo. Posui verba mea in ore tuo,id est,mandatum tibi dedi obedienti propter consolandos seruos meos.Et in vmbra manus meæ protexi te,vt cum obediens factus fueris vsq; ad mortē,mortem autem crucis,non derelinquaris in inferno,nec videat caro tua corruptionem,vt plantes Philip.2. cœlos,id est,in fide corrobores apostolos, & fundes terram, scilicet ecclesiam nouam, & dicas ad Sion.Populus meus es tu,ex quo postulaui patrem meum, & dedit mihi gentes in hæreditatem,quia videlicet gentes vndè hæreditas mea,inde dicuntur & sunt Sion. Psal.2.

Quomodo restante hac propheta,non fuerit ante vel præter Christum,ex omnibus sanctis vel iustis qui ecclesiam,quam hic per Hierusalem insinuat,posset resuscitare iacentem sub præuaricatione Adæ. *CAP. XV.*

HOc responso accepto propheta,qui supra dixerat,Consurge,consurge,induere fortitudinem brachium domini, & cætera, bonū confestim nuncium apportat & lætabundus clamat. [Eleuare,eleuare,consurge Hierusalem,quæ bibisti de manu domini calicem iræ eius, vsq; ad fundū calicē soporis bibisti,& potasti vsq; ad feces. Non est qui suscitet eam ex omnibus filijs quos genuit.] Quęnam est ista Hierusalē, cui consolatio tam magnifica declamatur, nisi vniuersa electorum ecclesia,quantacunq; ab initio vsq; ad finem mundi,secundū præscientiam & prædestinationem dei colligitur?Iacebat enim prostrata,per culpā primæ præuaricationis,& nō erat de omnibus filijs eius quisquā quālibet iustus, qui vniuersalē eius ruinā suscitare aut restituere esset idoneus, nisi solus iste,qui supra pro cōsolatore promittit, vt iā diximus.

Ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ergo ô Hierusalem(inquit)ô vniuersa ecclesia dei,cuius consolationē ego audiui,eleuare, eleuare,consurge,subauditur de casu, quo in Adam corruisti, quæ in transgressione Euæ bibisti de manu domini calicem iræ eius. Vsq; ad fundum calicem soporis bibisti, & poraſti vsq; ad feces.Nihil reliquum fuit amarissimæ potionis.Intus mors animæ, quæ à deo te separauit.foris mors carnis,quæ animam à corpore diuidit. Hoc dicto,ad nos apostrophen facit, vt diligentes ad intelligendū simus,& dicit.Non est qui suscitet eam ex omnibus filijs quos genuit, & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filijs quos enutriuit.Hic nēpe intellectu fidei opus est,vt sciamus quàm necessarius mundo fuerit Christi filij dei aduentus. Multos silios ista Hierusalem genuit,multos enutriuit.Genuit ante legem,Abraham,Isaac,& Iacob.Enutriuit sub lege,Moysen,Samuel,& Dauid.Sed & isti omnes peccauerunt. Etsi quantulamcunq; iustitiam habuerunt actualem,originali peccato nō caruerunt.Nam omnes(inquit Apostolus) in Adam peccauerunt. Quomodo ergo quisquam ex omnibus his apprehenderet manum eius,& suscitaret eam?] Duo sunt(inquit)quæ occurrerunt tibi.] Quæ sunt illa duo? [Vastitas & contritio,& fames & gladius.] Vastitas mortem animæ,contritio mortem corporis designat.Item fames mortem animæ quæ deum cibum angelorum perdiderat,gladius mortem carnis significat,quæ animam à corpore separat.Hæc sunt duo quę occurrerunt tibi, propter culpam primæ præuaricationis. [Quis cōtristabitur super te?Quis consolabitur te?] Quis inquam contristabitur super te,id est,quis pœnitentiam pro te suscipiens satisfaciet pro te,cum nemo quamlibet iustorum,vel pro solo se queat satisfacere? Quis cōsolabitur te,subauditur, impetrata reconciliatione, acquisita pace, comparata tibi remissione peccatorum? [Filij tui proiecti sunt,dormierunt in capite omnium viarum,sicut bestia illaqueata,pleni indignatione domini,increpatione dei tui.] Ergo quomodo illaqueata bestia clamare tantum potest,laqueum autem per semetipsam euadere non potest.sic filij tui proiecti,& pro culpa priorum parentum exhęredati, liberatorem tantum fide magna inclamare potuerunt, laqueum autem suorum,multo magis verò alienorum peccatorum soluere non potuerunt. Dormierūt in capite omnium viarum, mortui sunt, quotidie moriuntur pro communi conditione cunctorum viuentiū,pleni indignatione domini,dicentis.Qua die comederitis ex eo,morte moriemini,pleni increpatione dei tui,superbiam hominis increpantis & dicentis, quia puluis es, & in puluerem reuertēris.Idcirco audi hoc paupercula,& ebria nō à vino. [Hæc dicit dominator tuus, dominus & deus tuus,qui pugnauit pro populo suo. Ecce tuli de manu tua calicē soporis,fundum calicis indignationis meæ.non adijciens vt bibas illud vltra.]Idcirco inquit, quia nemo est ex filijs tuis qui suscitet te, ecce ego ipse dominus deus tuus tuli,id est, sine dubio tollam calicem illum de manu tua,moriens iple pro destruenda morte tua.vt non bibas vltra,vt non morìaris in æternū,semel sublato calice,de duplici morte resuscitata. Hoc audi & crede o paupercula,non à vino vitæ æternæ, quo inebriari debueras,sed absynthio mortis ebria. Nam hæc dixit dominator tuus, qui olim pugnauit pro populo suo, vt educeret illum de Aegypto,pugnaturus iterum pro populo suo,vt eruat illū ab inferno. [Et ponam(inquit) illud in manu eorum,qui te humiliauerunt,& dixerūt animæ tuæ, incuruare vt transeamus.] Nam re vera pro eo quòd te humiliauerunt & incuruauerunt vt transirent, ampliorem biberunt sunt damnationem diabolus & angeli eius,licet non inuitam sed volentem te incurua uerunt,& per te transierunt. Hoc est quod subiungitur. [Et posuisti in terra corpus tuum,& quasi viā transeuntib⁹.] Et est sensus.Quomodo terra,quia inanimata est,& via quia trita est, non repugnat transeuntibus.sic tu non restitisti malignis spiritibus,animā tuā quærentibus.

Roma.6.

Gene.2. Ibid.3.

Repetitio adhortantis pro consolationis magnitudine,abhinc:Consurge consurge,induere fortitudine tua Sion,& subinde,quia hæc dicit dominus:Gratis venundati estis, & sine argento redimemini,Vsq;,Ego qui loquebar,ecce adsum. CAP. XVI.

Cap. LII. COnsurge consurge,induere fortitudine tua Sion,induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalē ciuitas sancti,quia non adijciet vltra, vt transeat per te incircūcisus & immundus.] Quia non parua res est,quia non leuis consolatio promittitur, ecce toties dixi, & toties nunc dico consurge consurge.Et quid consurgendo facias,quid faciendo consurgas? Induere fortitudine tua,induere vestimentis glorię tuę.Quomodo iuuencula nobilis & inclyta,instante nuptiali die,se præparat,quanta potest fortitudine,quanta potest gloria vestimentorū, vt digne possit complacere. sic tu quondam captiua,nunc autem libera, præparare in occursum dominatoris tui,sponsi & amatoris tui,vt digno charitatis ornatu spectabilis merearis cubiculū eius introire.Ita consurge,& confidenter age,quia non adijciet vltra diabolus,vt transeat per te incircuncisus corde,immundus opere. [Excutere de puluere,consurge,sede Hierusalē, solue vincula colli tui,captiua filia Sion.] De puluere peccatorum excutere,ad bene operandū consurge, regnando sede, remissionem peccatorum accipiendo & dando, vincula colli tui solue. Quia hæc dicit dominus.Gratis venundati estis, & sine argento redimemini.] Dicto breuis, sed digna

sed digna ore domini.Gratis,inquit,venundati estis.Verè gratis,emptor enim diabolus,totū venditionis pretium defraudauit.Comedite,inquit,& eritis sicut dij.Mendacium locutus est. Non enim de hominibus deos fecit.Ergo gratis,& non solum gratis, sed & damnosè venundati estis.quia cum potuisseris non mori,iam secundum animam mortui, simul etiam secundum carnem mortales facti estis.Et sine argento,inquit,redimemini. Verè sine argēto,sed nō sine pretio.Non corruptibilibus auro & argēto,Petrus apostolus,inquit,sed pretioso sanguine,quasi agni immaculati & incontaminati Christi, redempti estis. [Quia hæc dicit dominus.In Aegyptū descendit populus meus in principio,vt colonus esset ibi.] Nunquid argento redemptus inde exiuit? Nonne potius per immolationem agni liberatus est,signatis postibus sanguine eius,& superliminaribus suis?Ita,inquit,& nūc sine argento redimemini, verum tamen non sine pretio,sed pretioso sanguine agni veri Christi filij dei. Nam mundus iste Aegyptus est eis quos ad vitam æternam prædestinauit.& huc omnis electorū populus descendit in illis primis parentibus suis.[Et Assur(id est,diabolus)absque vlla causa calumniatus est eum.Et nunc quid mihi est dicit dominus?Quoniam ablatus est populus meus gratis, dominatores eius inique agunt,dicit dominus.& iugiter nomen meum blasphematur.Propter hoc sciet populus meus,nomē meum in illa die,quia ego ipse qui loquebar,ecce adsum.] Propter hoc,inquit,quia populus meus ablatus est gratis, vt supra dixi,sed ecōtrariò, dominatores, id est,magistri eius,scribæ & pharisæi inique agunt,& insuper per eos vel ꝓpter eos iugiter blasphematur nomen meum.propter hoc,inquam,per memetipsum sciet populus meus nomen meum,quia ego ipse qui loquebar ad Abrahā,qui loquebar ad Moysen,qui loquebar in prophetis,& psalmis,ecce adsum.Quid enim mihi est?Quid,inquā,aliud mihi superest?Holocaustū,& ꝓ peccato pater meus nō postulauit. ꝓpter hoc dixi,ecce venio, ꝓpter hoc ecce adsum.

1.Petri.1. Exod.12. Psal.39.

Quàm pulchri super montes sint pedes hoc bonum annunciantis,qui pedes,& qui mōtes sint, qui speculatores,& quomodo videāt omnes fines terræ salutare dei Israel. Cap. XVII.

QVàm pulchri super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem, annunciantis bonum,prædicantis salutem,dicentis Sion.regnabit deus tuus.] Ecce adsum dixit,& huic auditori, huic in spiritu sancto videnti pariter & audienti, suos veniendo pedes ostendit. Quos pedes,nisi vias suas?Quæ porrò sunt viæ eius,nisi misericordia & veritas?Scriptum est enim.Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Duobus istis pedibus,iste qui nunc dicit, ecce adsum,in hunc mundum venit,videlicet quemadmodum dicit.vt qui non vident videāt cæci.& qui vident,fiant.Nam vt qui non vident videant,misericordiæ est. & qui vident cæci fiant,veritatis est. Pes iste Iudæos contriuit,pes ille gentes subleuauit. Quàm pulchri, inquit, pedes,quàm speciosi pedes.Verè pulchri pedes,nam vtrinq; irreprehensibilis est.Quàm pulchri pedes super montes.Quos super montes,nisi super apostolos?de excellentes,meritis eminentes? Isti montes illos pedes primum exceperūt,vnus enim ex illis delectus est per veritatis iudicium, vndecim per misericordiam creuerunt vsq; ad cœlum. Annunciantis,inquit,& prædicantis pacem.Quam pacem,nisi humani generis reconciliationem? Annunciantis bonum.Quod bonum,nisi gloriam dei filiorum?Prædicantis salutem. Quam salutem,nisi beatā animarū atq; corporū immortalitatem?Dicentis Sion,regnabit deus tuus.Quid est regnabit, nisi misso foras principe mundi huius,regnum quod tyrānus obtinuerat,deus tuus obtinuit? Ergo pulchri pedes, quia pulchra annunciatio,quia iucunda hæc prædicatio est. [Vox speculatorum tuorum. Leuauerunt vocem,simul laudabūt,quia oculo ad oculum videbūt,cum conuerterit dominus Sion.]O Sion vox speculatorum tuorum audita est. speculatorū,inquā, id est,apostolorum, qui tibi pacem illam speculati sunt, qui tibi bonum illud prædicauerunt, qui tibi salutem illam annunciauerunt.Speculatores isti leuauerunt vocem.Verè leuauerunt, nam in omnem terram exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū.Simul laudabūt, videlicet idipsum sentiendo,idipsum docendo. Quia oculo ad oculum videbunt,cum conuerterit dominus Sion.Inde nimirū prę omnibus beati sunt,quia oculo ad oculū videbūt,quemadmodū dicit.Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quia multi prophetę & iusti voluerunt videre quæ vos videtis,& non viderunt.& audire quæ auditis,& nō audierunt.Ergo certi testes erunt,& idcirco non dispariter,sed simul laudabūt.nō dissona,sed consona prædicabunt.Videbunt,inquā,oculo ad oculū,cum conuerterit dominus Sion. Nam & quando per passionem suam redimendo conuertit Sion, oculis viderūt, & postquā conuertit Sion,spoliato inferno,rediuiuū oculis viderunt,manibus suis palpauerūt.Gaudete & laudate simul deserta Hierusalem,quia consolatus est dominus populū suum,redemit Hierusalem. Parauit dominus brachiū sanctū suum in oculis omniū gentiū,& videbunt omnes fines terrę salutare dei nostri.] O vos deserta Hierusalem, o vos gentes quondam desertæ,nūc assit Hierusalē,accipiendo peccatorū remissionē.simul gaudete,& laudate cum illa Sion,cum illa ecclesia patriarcharum & prophetarū,& omnium electorū qui ex circuncisione sunt.Quia consolatus

Iohan.13. Psal.18. Lucæ.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est dominus populum suum,dando illi paracletum,id est,consolatorem spiritum sanctum,re-
demit Hierusalem, redemit omnes quos præsciuit, & prædestinauit pertinere ad illam cœle-
1.Pet.1. stem Hierusalem.redemit,inquam,nō auro vel argento,sed proprio sanguine suo.Idcirco vos
quoq; gaudete & laudate,quia præparat brachium suum,id est, filium suum in oculis omniū
gentium,iuxta prophetiā Iacob dicentis.Et ipse erit expectatio gentium.Et videbunt omnes
Genes.49. fines terræ salutare dei nostri. Venient enim ab extremis terræ, qui videant gloriam salua-
toris sui dei.filijs regni in tenebras exteriores proiectis.Quid enim dominus dicit?

Quid sit recedere,exire,pollutum non tangere,vel mundare ferentes vasa domini,& vnde seruus & vnde sublimis sit dominus Christus Iesus,qui hæc intelligit,& iudicare scit, quomodo gloriosus fuerit aspectus eius,nunc autem contineant super ipsum reges os suum. CAP XVIII.

REcedite recedite,exite inde,pollutum nolite tangere,exite de medio eius. Mundamini
qui fertis vasa domini,quoniam non in tumultu exibitis,nec in fuga properabitis.Præ-
cedet enim vos dominus,& cōgregabit vos deus Israel.] Recedite,inquit,ab illa terrena Hie-
rusalem,recedite à Iudæis blasphemantibus, quorum in necem Romanus paratur exercitus,
exite inde,& pollutum nolite tangere, nolite ritum Iudaicum amplius contingere pollutum
Christi sanguine,exite à cunctis eorum ceremonijs,quas odit anima domini.Hoc modo exite
de medio eius.mundamini,id est,spiritu sancto baptizamini,& baptizate omnes gentes in no
mine patris & filij & spiritus sancti, vt sint vasa domini. Quoniam non in tumultu exibitis,
nec in fuga properabitis,quod videlicet eorum est,qui victi sunt.sed tanquam victores exibi
Marc.16. tis prædicantes euangelium victoriæ Christi. præcedet enim vos dominus,cooperans,& ser-
monem vestrū confirmans,sequentibus signis.Et congregabit vos deus Israel,quia de disper-
sione gentium per vos atque vobiscum vnum gregem adducet. Ecce intelliget seruus meus,
Philip.2. exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit valde.] Seruus meus, idem qui supra dictū brachiū
meum, & filius meus.qui cum sit natura filius, ex eo quòd semetipsum exinaniuit, seruus est
meus spontaneus, ecce intelligit, ecce iudicium facere scit, qui quasi non intelligens iudicatus
est,& tacuit,patiens fuit.Iamiam exaltabitur & eleuabitur.Semel de torrente bibit,resurgen-
do exaltabitur,ascendendo in cœli eleuabitur,sedendo ad dextram patris sublimis erit val-
de. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit super viros aspectus eius, & forma
eius inter filios hominum.] Mira locutionis forma,mira apostropharum velocitas. De tertia
ad secundam,de secunda protinus ad tertiam,dictio resugit personam.Cum dixisset,ecce in-
telligit seruus meus,& cætera,ad ipsum apostropham fecit,subiungendo, sicut obstupuerūt su
per te multi.Et reuera bene & amicabiliter ad illum de quo loquebatur,se conuertit.sed sub-
ijciendo,sic inglorius erit aspectus,noluit dicere tuus,sed dixit aspectus eius.Reuerentiam do-
mino pietas exhibuit. quia veraciter non ipsi aspectus suus, sed hominibus male videntibus
aspectus eius inglorius fuit.Bene ergo ad homines,quasi parcens ori continuò se conuertit,&
Iohan.1. quam ad ipsum cœperat,ad auditores dictionem peregit.Et est sensus.Cum tu miranda per-
petrares,cæcorū oculos illuminando,mortuos resuscitando, amplius autem quod facere insi-
nitus non potuisset exercitus,paruo flagello vendentes & ementes eijciendo de templo. cum,
inquam,talia faceres, multi obstupuerūt super te.Sed sicut obstupuerūt,quantū obstupuerūt.
sic inglorius erit,tantū inglorius,o auditores erit super viros aspectus eius,vel forma eius.su-
per viros,inquam,id est, præ omnibus viris,quorū inglorius vel cōtemptibilis apud superbos
Esaiæ.50. aspectus visus est.Quando tam inglorius erit aspectus eius?Quando cōprehensus dabit cor-
pus suum percutientibus,& genas suas vellentibus,& faciem suam non auertet ab increpan-
tibus,& conspuentibus. quando dabit percutienti maxillam, & his atq; huiusmodi opprobrijs
saturabitur.Ad quid ista patietur?Quo fructu sic inglorius erit aspectus eius? Ait. [Iste asper-
get gentes multas.] Acsi dicat.Ideirco iste erit inglorius,vt gentes multæ in remissionem pec
catorū aspergantur sanguine eius. [Super ipsum continebūt reges os suū. Quia quibus nō est
narratū,de eo videbūt,& qui non audierūt,contemplati sunt.In breui fiet,ad modicū erit in-
glorius aspectus eius,& confestim tanta erit mutatio eiusdē aspectus, q; super ipsum reges con
tinebūt os suū,quē ministri pontificū obscurę vilesq; personæ ore procaci conuiciati sunt,con-
spuerunt,deriserūt,blasphemauerūt.Cum post triduum resurrexit à mortuis,& in cœlum as-
sumptus dederit spiritū sanctum,discent quoq; reges hanc disciplinam, vt os suū super ipsum
contineant, non loquantur blasphemiam.sed confiteantur eius gloriam,obliuiscātur eius re-
spectu fastū regiamq; superbiam, pressoq; sub pedibus eius ore, humilē precem scilicet fundāt.
Vnde hoc? Videlicet quia quibus non est narratū de eo videbūt,& qui non audierūt contem
plari sunt.Quibus non est narratū,vel qui non audierūt,nisi gentes,quæ legem nō acceperūt,
quæ prophetas non habuerunt?Ecce ipsæ viderunt,ecce ipsæ contemplatæ sunt aspectū eius.
Psal.44. nō iam despectū,sed decorū.vnde & canūt cum Psalmista. Speciosus forma præ filijs hominū.

Quomodo

*Quomodo id quod dixerat,inglorius erit super viros aspectus eius,latius querula voce de-
clamet propheta,ab eo quod ait: Quis credidit auditui nostro,vsque ad id:Et cum sce-
leratis reputatus est. CAP. XIX.*

QVis credidit auditui nostro,& brachiū domini cui reuelatum est? Et ascendit sicut vir- Cap. LIII.
gultum coram eo,& sicut radix de terra sitienti.Non est species ei neq; decor,& vidi-
mus eum,& non erat aspectus,& desideramus eum despectum,& nouissimū virorum,virum
dolorum,& scientem infirmitatem.Et quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec re-
putauimus eum.] Hoc est quod supra dixit.inglorius erit super viros aspectus eius. Latius il-
lud de vulnerato corde,emissa in altū voce,declamat propheta venerandus,illis merito com-
parandus,quibus ille cum iam inglorius esset,ita loquebatur. Mulier cum parit,tristitiam ha Iohan.16.
bet,quia venit hora eius. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis,&c.Vere enim sicut
gemitus mulieris parturientis, sic istæ voces dolorem sonant animæ comparientis. Quis,in-
quam,credidit auditui nostro?subauditur ex Iudaico populo. Et brachiū domini,cui reuelatū
est,videlicet dum in forma contemptibili,humilis filius dei, aduersus superbum diabolū con-
surgeret? Nam cum sit brachium, id est,fortitudo domini,aspectus eius super viros inglorius
fuit,& sicut ascendit virgultum,siue radix de terra sitienti,videlicet macro cortice,solioq; de-
crepito,quia vim non habet humoris, sic ascendit coram domino hoc brachium suum de ter-
ra maledicta Iudaicæ siccitatis,nō habente humorem fidei. Et in oculis quidem illorum,quasi
tale virgultum,vel talis erat radix,cæterùm in oculis domini, simul etiam in oculis omnis fi-
dem habentis,sic erat & est,tanquam lignū quod plantatum est non in terra sitienti,sed secus
decursus aquarum plenitudinis spiritus sancti de quo & conceptus ascendit. Non est species ei
neq; decor,videlicet dum consputus,& alapis cæsus,alba veste illusus,& spinis coronatus,tan
demq; cruci affixus,reputatur inter sceleratos.Interim neq; species diuinæ virtutis,neq; decor
mundissimæ & sanctæ humilitatis inesse videtur illi. Et vidimus eum,& nō erat aspectus.Hæc
& cætera sic legenda sunt,vt humana æstimatio subaudiatur.Nam de veritate rei,certissimus
continuò subiungit propheticus spiritus. [Verè languores nostros ipse tulit,& dolores nostros
ipse portauit. Et nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à deo,& humiliatū. Ipse
autem vulneratus est propter iniquitates nostras,attritus est propter scelera nostra.Disciplina
pacis nostrę super eū,& liuore eius sanati sumus.Omnes nos quasi oues errauimus,vnusquisq;
in viam suam declinauit,& dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrùm.Oblatus est,
quia ipse voluit,& non aperuit os suū.] Illa quæ ante hęc dixerat,illa inquam, sola oculi stul-
torum viderunt,qui in finibus terrę sunt,qui intus non aspiciunt.quia in capite,id est,in cor-
de non sunt.Attamen præ magnitudine doloris,præ immensitate iustæ cōpassionis,sese pro-
pheta cum talibus adnumerauit.vidimus inquiens eum, desideramus eum despectū & no-
uissimum virorum,vnde nec reputauimus eum. Hæc autē ex iudicio dixit veræ rationis,vel
ratæ veritatis.quia verè non suos,sed nostros languores ipse tulit. nō suos,sed nostros dolores
ipse portauit.non propter suas,sed propter nostras iniquitates ipse vulneratus est.non ꝓpter
sua,sed propter scelera nostra attritus est.Et nos,inquit, putauimus eum quasi leprosum. Qui
nos ita putauimus? Nunquid prophetæ, quorū ego vnus sum? Non vtiq;,sed nos,infelix Iu-
daismus concisa circuncisio,dura incircuncisio.de quibus & nos secundum massam fuimus,sed
secundū fidē exinde discernimur.Putauimus eum quasi leprosum.Imò putari voluimus quasi
leprosum, à deo lepra percussum & humiliatū.ita vt contaminari diceremus omnem qui se-
quereretur eum,qui crederet in eum.quomodo inquinatur secundum legem,qui tangit lepro-
sum.Idcirco extra portam eiectū condēnauimus eum,crucifiximus eum,vt consequenter ne-
mo dubitaret,illū à deo esse maledictū iuxta legem dicentem. Maledictus à deo est,qui pendet Deut.21.
in ligno.Ibi illū,id est,extra portam ciuitatis eiectū deridentes, putauimus nos legem imple- Leuit.13.
sse,iubentem eijci extra portam leprosum. Quid porrò? Disciplina pacis nostræ super eum, id Num.5.
est,reconciliati & pacificati sumus deo,per illū tam durè disciplinatū,tam atrociter flagellis cę-
sum,tam crudeliter clauis & lancea vulneratū. Illo tali liuore corporis eius nos & in corpore
& in anima sanati sumus. Nos omnes quasi oues insipientes errauimus. dominus aūt posuit
in eo iniquitatem omnium nostrū,vt solus vapularet illud quod nos omnes errando comme-
ruimus. Quomodo vel quo iure vnus portauit iniquitatem omnium? Videlicet quia nos brutę
oues,ille autem rationalis pastor est. Quomodo in statera rationis, vnus pastor centū ouibus
pro dignitate rationalitatis, tanto ille nobis omnibus præponderat pro virtute diuinitatis.
Non ergo vlulet lupus murmurando dicens, quia minus rapui & plus exolui. Nam ille vnus
quem nil sibi debentem rapuit melior omnibus nobis est,quos reddidit, quasi iuste aliquando
possessos pro debito peccati. Bene igitur dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum.
& bene ille prædictum sciens fructum,oblatus est,quia ipse voluit,& non aperuit os suum. Be-
ne sicut ouis ad occisionē ductus est,& sicut agnus corā tondente se,obmutuit, & non aperuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

os suum.vt nō solum nos sanguine suo redimeret,sed & lanis operiret, vt algẽtes infidelitate,
Act.8. sua veste calefaceret.Quid deinde?[De angustia,inquit,& de iudicio sublatus est.] Solutis e-
nim doloribus inferni,suscitauit illum deus,iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo,&
Rom.4. ecce leo est,& fortiter rugit,qui velut agnus coram tondente se obmutuit. [Generationẽ eius
quis enarrabit?Quia abcisus est de terra viuentiū.] Extunc quidem,ex quo de angustia & de
iudicio sublatus est, resurgendo à mortuis, vt iam nō moriatur, & mors illi vltra nō dominet.
extunc,inquā,prędicatur,quia est filius dei,& filius virginis.Sed vtram libet generationẽ quis
enarrabit?Nam vtraq; mirabilis,& vtraq; ineffabilis est , Nam ineffabile est, quod diuina ge-
Psal.44. neratione pater in psalmo Eructauit, inquit, cor meū verbū bonū.ineffabile itidē est,quod de
carnis generatione recte hic dictum intelligitur,quia abcisus est de terra viuentium.De terra
inquam non morientium,siue mortuorum morte peccati.qua omnes in Adam mortui sunt.
sed de terra viuentiū,id est,de terra virginea per sanctum viuificata spiritum,abscisus est.Ab-
Danie.2. cisus, inquam, subauditur,sine manibus,quemadmodū & Daniel. Abcisus est,inquit,lapis de
monte sine manibus,& percussit statuam in pedibus eius. [Propter scelus populi mei percussi
Phil.2. eum.] Subauditur,ego deus pater hūc filium Christum. Vnde Apostolus. Qui etiam proprio
filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum.Hæc interlocuto patre,subsequēs
propheta,complet sententiam. [Et dabit impios pro sepultura,& diuites pro morte sua. eo q̃
iniquitatem non fecerit,neque dolus fuerit in ore eius, & dominus voluit cōterere eum in in-
firmitate.] Impios,inquam,& diuites,qui extento collo,mouerunt super eum caput. cum in-
glorius esset eis aspectus eius, dabit pro sepultura & morte sua,subauditur,in manus Roma-
norum, & in potestate malignorum spirituum.Iuxta illud Dauidicum. Tradentur in manus
Psal.62. gladij,partes vulpium erunt.Quia non sicut calumniati sunt,malefactor hic erat,sed iniquita
tem non fecit,neque inuentus est dolus in ore eius. Et dominus,inquit, voluit conterere eum
in infirmitate.Quæ tandem domine vtilitas erit in illa tali voluntate eius?Sequitur. [Si po-
suerit pro peccato animam suam,videbit semen longæuum,& voluntas domini in manu eius
1.Cor.15. dirigetur.] Et est sensus.Si æterno patri,Adæ debitum moriendo soluerit,æternæ regenera-
tionis pater erit.& sicut in Adam omnes moriuntur,ita & in illo omnes viuificabūtur.Nam
hæc est voluntas domini, quæ in manu eius dirigetur. Videbit semen longæuum nouus hic
Adam,quod æui breuis fecerat esse ille vetus Adā.Nam ille fecit,vt in puluerē de quo sum-
pti sumus omnes reuerteremur.hic faciet vt omnes resurgamus,& longęui,id est,iam immor-
tales simus.[Pro eo quod laborauit anima eius,videbit & saturabitur.] Laborauit,subaudi-
tur in morte anima eius,& pro eo videbit illud semen longęuum,& saturabitur charitas eius,
quippe cui nostra salus cibus deliciosus. [In sciẽtia sua iustificabit ipse iustus seruos meos mul-
Rom.5. tos.] Hoc est quod Apostolus vehementer insistendo cōmendat in epistola ad Romanos, quia
sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi,ita & per vnius obe-
Heb.5. dientiam,iusti constituentur multi.Quæ est enim scientia eius nisi obedientia eius?Cum esset
filius dei,inquit, idem Apostolus,didicit ex his quæ passus est obedientiam,& consummatus
factus est omnibus obtẽperantibus sibi,causa salutis æternæ.Ergo in scientia sua,id est,in obe-
dientia sua,inquit,deus pater,iustificabit ipse iustus seruos meos multos. Statimq; subiungit.
[Et iniquitates eorū ipse portabit.] Portabit,inquit,sicut pontifex idemq; hostia.quia pro iu-
stificandis peccatoribus,oblatus est. [Ideo dispertiam ei plurimos,& fortiū diuidet spolia. Pro
eo quòd tradidit in mortem animam suam & cum sceleratis reputatus est,& ipse multorum
peccata tulit,& pro transgressoribus exorauit.] Quia,inquit,iniquitatem eorum ipse porta-
uit,ideo dispertiam ei plurimos,vt videlicet per multas mansiones dispertiti,vno fruantur re-
gno.& fortium,id est,malignorum spirituum spolia diuidet,qui sortes erant,antequam ipse hu
Luc.11. manū corpus assumeret,& forti armato superato, fortior ipse domū eius diriperet. Pro trans-
Luc.23. gressoribus,inquit,orauit.Non solummodo pro transgressoribus orauit dicens.Pater ignosce
illis,nesciūt enim quid faciunt.sed tota passio eius oratio pro transgressoribus fuit, qui eramus
nos.nam in Adam omnes peccauimus,omnes transgressi sumus.Et pro transgressoribus qui-
dem,sed non pro omnibus orauit,& peccata nō omnium,sed multorum peccata tulit. Quod
statim in illis duobus sceleratis,inter quos reputatus est,spectabile est.Alterū reliquit,alterius
peccata tulit,eumq; secum in paradisum recepit.

Quòd duo scelerati illi,quorum alter confessus est,alter blasphemus perseuerauit,duorum populorum exemplū fuerint,& idcirco confestim in propheta dici:Lauda sterilis quæ non paris, tanquam latroni pœnitenti & confitenti, de illo autem populo tanquam latrone impœnitẽte,omnes bestiæ agri,venite ad deuorandū. CAP. XX.

EOdem iudicij pondere deinceps duos itidem sceleratos, scilicet gentilem & Iudaicū po-
pulum distinxit. Ille blasphemus in peccato suo moritur.huius fidei & confessioni para-
disus aperitur. Vtrunq; hoc sanctus in isto propheta spiritus, post tam euidentem dominicæ
passionis

passionis declamationem manifestis exprimit vocibus. Et primo gentilitatis saluationẽ sub-
iicit his verbis. [Lauda sterilis quæ non paris, decanta laudem & hymnum, quæ non parie- Cap. LIIII.
bas,quoniam multi filij desertæ,magis quàm eius quæ habet virū,dicit dominus. Dilata lo-
cum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende,ne parcas. Longos fac funiculos
tuos,& clauos tuos consolida.Ad dextram enim,& ad leuam penetrabis. & semen tuum gen
tes hæreditabit,& ciuitates desertas inhabitabit.] Et post aliqua. [Ecce ego creaui fabrum suf-
flantem in igne prunas,& proferentem vas in opus suum, & ego creaui interfectorem ad dis-
perdendum.Omne vas quod fictum est,contra te non dirigetur, & omnem linguam resisten-
tem tibi,in iudicio iudicabis.] Per hæc persecutiones designat,quas eadem pro euangelica fi-
de passura erat ecclesia.Nam faber sufflans prunas,diabolus est,omnium malorū artifex, qui
flatu suo persecutionum excitat incendia,proferens contra illam vasa irę,iniquitatem & blas-
phemiā continentia,quæ videlicet ecclesia sine dubio iudicatura est.Continuò subiungit.[Hęc
est hæreditas seruorum dei,& iustitia eorum apud me, dicit dominus. Omnes sitientes venite Cap.LV.
ad aquas.& qui non habetis argentum properate,emite,& comedite. Venite,emite absq; ar-
gento,& absq; vlla commutatione,vinū & lac,&c.] Hæc inuitatio publica,manifeste ad ean-
dem ecclesiam de gentibus dirigitur,vt qui prius non habebant argentum scripturarum,nūc
properent,& solius fidei pretio sibimet emant aquas vt bibant aquas salientes in vitam æter-
nam.emant vinum & bibant si sortes sunt.emant & comedāt lac,si paruuli sunt.Gentium,in-
quam,ecclesiæ cuncta hæc proponuntur.Nam subinde sequitur. [Ecce testē populis dedi eum
ducem ac præceptorem gentibus.Ecce gentem quam nesciebas, vocabis,&c.] Hæc enim &
cætera dicuntur tanquam latroni à dextris pœnitenti, & confitenti,id est,populo gentili cru-
cifixum pro salute sua Christum humili fide suscipienti vsque ad illum locum, quo dicitur.
Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum. Et notandus ordo promissionum,notanda di-
stinctio consolationum.Postquam dixit.Lauda sterilis quæ non paris, decanta laudē & hym-
num,videlicet præ magnitudine gaudij,in similitudinem equi ad victoriam hinnientis.quo-
niam plures filij desertæ,magis quàm eius quæ habet virum,& cætera. primo martyrum re-
promisit coronas.Ecce ego,inquiē,creaui fabrum sufflantem in igne prunas, diabolum signi-
ficans,qui statim in initijs euangelicę fidei,sufflando persecutionum excitauit incendia,quibus
vtique martyrum fides aurea decocta est,& probata. Deinde dicendo. Omnes sitientes venite
ad aquas,diuinæ scientiæ multitudinem significat,quæ reddita ecclesiæ pace aliquantula mul
tiplicata est,multis doctoribus studio haurientibus,& exponentibus scripturas. Tandem di-
cendo. [Et non dicat eunuchus. Ecce ego lignum aridum,quia hæc dicit dominus eunuchis. Cap.LVI.
Si custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum. dabo eis
in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus.] Hæc,inquam,di-
cendo,ecclesiasticę castitatis pulchritudinem,mira allicit elegantia,vt delectet nos esse eunu-
chos,id est,continentes,casto etiam virginali proposito, atque ita propter regnum cœlorum
castremus nosmetipsos. Post hæc iam ad sinistrum latronem, id est, Iudaicum populum,in
blasphemia perseuerantem sermo conuertitur hoc modo. [Omnes bestiæ agri,] Id est,omnes
vires Romani imperij. [Venite ad deuorandum] magnum corpus latronis huius incrassati,
impinguati, dilatati,& inde recalcitrantis, id est , iugiter blasphemantis . Mirocq; modo an-
requam populum ipsum conuincat exponendo malorum imminentium causas, omnes be-
stias ad deuorandum illum inuitat. Nam ad illum loqui postmodum sic incipit. Vos au-
tem accedite huc filij augurarricis , semen adulteræ & fornicariæ. Super quem lusistis, super
quem dilatastis os,& eiecistis linguam?Prius,inquam,bestias agri,vniuersas saltus bestias in-
clamat,& ad deuorandū inuitat. Et quia culpa maxime sacerdotum erat, ipsos primùm post
illam bestiarum inuitationem sermo propheticus accusat verbis his. [Speculatores eius cæci
omnes nescierunt vniuersi. Canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes, &
amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt
intelligentiam. Omnes in viam suam declinauerunt,vnusquisque ad auaritiam suam,à sum-
mo vsque ad nouissimum.Venite sumamus vinum,& impleamur ebrietate. Et erit sicut ho-
die sic & cras,& multò amplius.] Hæc omnia quia ad scribas & pharisæos qui turbis persua-
serunt,vt dominum crucifigerent relata constat, & sensui manifesta sunt. sequentia superiori-
bus iungenda sunt. [Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ Cap. LVII.
colliguntur,quia non est qui intelligat.A facie enim malitiæ collectus est iustus.Veniat pax,
& requiescat in cubili suo,quia ambulauit in directione sua. Vos autem accedite huc filij au-
guratricis.] Inter illa quæ supra colligendæ gentilitati per consolationem dicta sunt,& ea quę
deinceps abiectæ per iudicium dicuntur synagogæ. sic positum est istud.Iustus perit,& nemo
est qui recogitet. vt inculcare & replicare nobis concertet spiritus propheticus, illud quod
iam diximus,videlicet inter duos latrones iustum periisse dominum Iesum,ita vt alterum per
misericordiam susciperet,alterum per iudicium abijceret,in typum gentilis & Iudaici populi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quorum itidem alterum per misericordiam susciperet, alterum per iudicium abijceret. Ita ergo superioribus hæc præsentia continuantur, Tu sterilis quæ non paris lauda, decanta laudē & hymnum, vt dixi. vos autem accedite huc filij auguratricis, quibus iustus perit, & nemo ex vobis est, qui recogitet. Nec verò solus ille iustus perit, sed & viri misericordiæ colliguntur, scilicet apostoli eius, quos de ciuitate in ciuitatem persequimini. Vos, inquam, accedite huc ad diem malum, non ad diem bonum & pacis, de qua iam dixi. veniat pax & requiescat in cubili suo, qua videlicet pace reconciliauit nos deo & patri suo, sed ad diem belli, vt gladio cadatis, vt deuorent vos bestiæ agri, quas paulò ante conuocaui.

Quòd ab illo quo ait: Vos autem accedite huc filij auguratricis vsq; ad id: Omnes eos auferet ventus, tollet aura, commemoratio sit peccatorum super generationem eandem quæ dominum crucifixit, quòd meritò & visibiliter Romanis & inuisibiliter diabolo tradita sit. CAP. XXI.

QVomodo in prima periocha cum aperte vocationem gentium & protectionem pronunciasset Iudæorum, antiquas reddidit causas, dicens, proiecisti enim populum tuū, quia repleti sunt vt olim, & augures habuerūt vt Philistijm, ita & nunc peccata priorum ventura prædicit, super generationem istam, quæ dominum crucifixit. [Vos autem, inquit, accedite huc filij auguratricis, semen adulteræ & fornicariæ.] Cuius auguratricis, cuius adulteræ siue fornicariæ? Nempe synagogę, quæ augurata est, suas sequendo adinuentiones, quæ adulterauit & fornicata est, quia deo relicto, diabolo prostituta est. Synagogam, cuius Iudæi filij sunt, cęterum dicimus scribarum & pharisæorum, seniorum, sacerdotum, & summorum pontificū. Isti sunt supradicti speculatores cæci, qui venientem, imo præsentem dominum non vident, quem pro officio priores videre debent, qui tanquam canes muti, canes impudentissimi, saturitatem nesciunt, adeo gulæ & somno dediti, vt latrare non valeant. Huius talis malignæ synagogæ filij perditi, accedite huc, & propositis respondete quæstionibus. [Super quem lusistis,
Matth.27 super quem dilatastis os, & elecistis linguam?] Super quem, inquam lusistis, cōspuendo faciem, & vellendo barbam eius, dilatastis os, & elecistis linguam, dicēdo. Vah qui destruit templum,
Iohan.8. & in triduo restaurat illud? Nunquid non vos filij scelesti, semen mendax. Pater noster Abraham est, dicitis. vnum patre habemus deum, dicitis. Nunquid non potius filij diaboli estis, filij mendaces, eius qui & mendax, & pater est mendacij? [Qui consolamini in dijs, subter omne lignum frondosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminentes petras.] Nunquid non hi vos estis? Nunquid pro consuetudine hoc scelus non habuistis? Nunquid o synagoga auguratrix & fornicaria nuncrecenti vel prima contra me insanisti petulantia? [In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua. Et ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. Nunquid super his non indignabor? Super montem excelsum, & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc ascendisti vt immolares hostias. Et post ostium & retro postē posuisti memoriale tuū.] Talia nempe scelera tua, Regum ac Paralipomenon narrat historia. Imo & ante Regum hi-
Psal.105. storiam feciſtis eiusmodi sacrilegia. Dicit enim Psalmista. Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Et immolauerūt filios suos, & filias suas dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinē filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Et infecta est terra in sanguinibus. Hæc omnia venient super te in generatione ista. Quare? [Quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum. Dilataſti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus.] Iuxta me, inquit, discooperuisti, & suscepisti adulterum. Quem adulterum? Olim Baal, nunc autem Barraban. Baal iuxta me in templo, Barraban contra me in prætorio. [Dilexisti fratrum eorum, manu aperta.] Me autem odisti & condemnasti vociferatione publica. Pepigisti cum eis, me autem negasti. Cum quibus me negato pepigisti? Olim (vt iam dixi) cum Baal,
Iohan.19. & cum vitulis aureis. nunc autem cum Barraba, & cum Cæsare. Dixisti enim. Non hunc, sed Barrabam. Item. Non habemus regem, nisi Cæsarem. [Ornasti te regio vnguento, & multipli casti pigmenta tua.] Ad modum meretricis, quæ virum mediocrem fastidit, & diuites adulteros ambit, tu egisti. Regio te vnguento vnxisti. Olim idolo. Verbi gratia. Moloch, qui & dicitur Melchoin, quod interpretatur rex eorum, olim te vnxisti, videlicet sacrificando, nunc autem Cæsari te vnxisti, scilicet adulando. [Misisti legatos tuos procul, & humiliata es vsque ad inferos.] Olim legatos tuos misisti procul ad cōuocandos adulteros, deos Babylonios & Aegyptios. nunc autem ad congregandos aduersum me Romani imperij ministros, & hoc modo humiliata es, vsque ad inferos, vt ibi copuleris adulteris illis, non iam voluptatis lecto, sed pœnarum gehennæ incendio. [In multitudine viæ tuæ laborasti, & non dixisti, quiescam.] Vna quippe est via regia, quam qui ambulat, non laborat, sed quiescit & viuit. multæ autem sunt viæ sinistræ & adulterinæ, quas quia tu ambulasti, semper laborasti, nunquam quieuisti. Quid tandem? [Vitam manus tuæ inuenisti, propterea non rogasti me.] Et est sensus.

Quia

Quia rebus omnibus abundasti, & affluxisti diuitijs, quas tota manu quæsisti, idcirco dominū neglexisti, videlicet vt Sodoma, quæ qa saturata est panibus, vt Ezechiel dicit, propterea superbiuit. Et nūc audi. [Pro quo solicita timuisti, qa mentita es, & mei nō es recordata, neq; co Ezech.16.
gitasti in corde tuo, qa ego tacens, & quasi nō videns, & mei oblita es. Ego annunciabo iustitiam tuā, & opera tua nō proderūt tibi. Cū clamaueris, liberēt te cōgregati tui.] Pro quo ingt solicita timuisti, subaudiē dicendo ne fortè veniāt Romani & tollant nostrū & locū & gentem, Iohan.11.
ego illud adducā tibi. Quare? Quia mētita es, qa falsum tibi timorē cōfinxisti; qa dolosē illic trepidasti timore, vbi nō erat timor, & mei nō es recordata. Nullā quippe mei mentionē feciſti, in illo tēpore timoris tui, quē tibi proposuisti. Quis enim dixit in illo concilio, cōtineamus manus nostras ab isto homicidio. locus enim & gens seruari nobis poterit, dei auxilio? Itaq; mei nō es recordata, nec enim timore vero timebas, sed festinās ad homicidiū, timorē libenter simulabas, qui nullus erat. Igit ergo annunciabo iustitiā tuā, ego toto orbi palam ostendā, nequissimā hypochrysim tuā. Nā hęc est iustitia tua risu digna, ironicè iustitia, nā veraciter iniustitia. Opera tua nō proderūt tibi. i. multū nocebūt tibi. Cū clamaueris, videlicet circumuallantibus te vndiq; Romanis viribus, liberēt te congregati tui, quoscunq; in malū tibi congregasti à sanguine Abel iusti. Nā congregati tui cultus sunt idolorū, effusiones sanguinū, blasphemię, & clamores aduersum propheras, & ipsum prophetarū dominum, quæ omnia congregasti tibi, vsq; ad hanc diem in malum tuum. Sed quomodo isti congregati te liberent? [Omnes eos auferet ventus, tollet aura.] Ergo dictio hæc hostilis irrisio est, quia non liberabuntur, sed gladio cadent, & qui superfuerint quasi vento vel aura tollente, captiui ducent in omnes gentes. [Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & possidebit montem sanctum meum.] Hæc &c. quæ sequuntur, partim bona pro parte electorū, partim mala pro parte reproborum, vsq; ad id quod dicitur, Spiritus meus qui est in te, & verba mea quę posui in ore tuo non recedēt de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit dominus, amodo & vsq; in æternum, studio proficiscendi præterimus. Nec enim totum prophetæ huius profundum perambulare, sed præcipua Christi quærere testimonia proposuimus. Itaq; nunc iam huius. i. sextæ periochęs finem facimus, septimam quæ & vltima est, à sequenti mox capitulo incipimus.

Septima periocha, qua vniuersæ ecclesiæ sub peccato in tenebris iacenti, dicitur propter aduentum saluatoris Christi, Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen, &c. Vsq; ad id, & domum maiestatis meæ glorificabo. CAP. XXII.

SVrge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos. Super te autem orietur dominus, & gloria eius in te videbitur.] Quod nunc dicit, surge illuminare Hierusalē, idipsum est quod supra dixerat, eleuare, consurge Hierusalem. Ad vniuersam quippe sanctorū multitudinē bonus iste consolationis sermo dirigitur, quæ vna vnius regis ciuitas est, vna & vera Hierusalem est. Iacebat illa sub peccato primæ pręuaricationis prostrata, deumq; lumen suū pariete interposito inimicitiarum, non videbat, donec veniret Christus sol iustitiæ, lux de luce, lumē de lumine, deus de deo, filius de patre. Dicit ergo huic Hierusalem. Surge illuminare Hierusalē. Bonum prophetici spiritus imperiū, certum & indubitabile est venturi boni præconiū. Surge, & illuminare inquit, id est, nūc reuera surges, & illuminaberis. Vndē hoc? Ait, Quia venit lumen tuū, & gloria domini super te orta est. Lumen inquam tuū, quo defraudata es dolo serpentis in parēcibus primis, quibus dixit, Comedite, & aperientur oculi vestri. ecce venit, ecce in ve Gene.3.
rum virginis descendit, ecce ponitur in testa carnis vt lucerna tibi sit, qua requiraris, qua illumineris. Ita venit lumen tuū, & illo nascente, gloria domini super te orta est, quæ à te tenebrosam antiquæ prævaricationis ignominiam expurget. Quare signanter dico super te? Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos. Super te autem orietur dominus, & gloria eius in te videbitur. Idcirco dico super te, quia populos superfluos, populos qui non pertineāt ad te, qui non sunt ex fide, & terram, id est, omnem gentem terrenis inhiantem, & cœlestia nō curantē, caligo & tenebræ operient. etenim vt sunt ita caligine & tenebris operti remanebūt. Super te autem quæ venturi fidem habuisti, orietur dominus, & gloria eius in te videbitur.

Cum autem venerit illud lumen tuū, non in abscondito, neq; sub modio, sed super candelabrum ponetur, vt ab omni mundo videatur. Hoc est quod sequitur. [Et ambulabūt gēres in lumine tuo, & reges in splēdore ortus tui.] Nūc interim antequā oriat ille dūs, angustijs Iudęæ Matth.5.
nomē eius continet, tūc autē cū velut lucerna super candelabrū posita fuerit, gēres quę in profundis erant tenebris, ambulabunt in illo lumine tuo, & reges quoq; supplices oculos attollēt, ad splendorē luminis quod ortū est tibi. Tunc non paucos filios, nec solos habebis Iudæos. Sed quidē [Filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere surgent.] Filij inquit. i. tuo lumine illuminati, tui luminis baptismate purificati, de longè venient. de longè inquam, id est, de omni gēte & natione, ab oriente & ab occidēte, à meridie & à septentrione. Hactenus nō ita, sed venient bāt

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum de prope,tantum de carne Abrahæ.Nec verò tantum filij,sed & filiæ tuæ venient, & quamdiu filiæ paruulæ erũt,cibumq; solidũ manducare non poterũt,lac simplicis doctrinę de latere suo iugant. [Tunc videbis & affluES,& mirabitur,& dilatabitur cor tuũ, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris,fortitudo gentium venerit tibi.] Tunc inquam videbis & gaudebis & in modũ fluuiorũ aquis subitis inundaberis,& mirabitur & stupebit imò dilatabitur cor tuũ dilatatione charitatis, omnes suscipientis , nullas angustias tot filios parturiendo sustinẽtis. [Inundatio camelorũ operiet te,dromedarij Madian & Epha,&c.] Madian & Epha regiones sunt trans Arabiam, fertiles camelorũ , omnisq; prouincia appellatur Saba . Cedar autem regio Sarracenorum est,qui in scripturis vocantur Ismahelitę,& Nabaioth vnus est filiorum Ismahel,ex quorũ nominibus solitudo appellatur,quæ frugũ inops , pecorũ plena est. Per familiaria ergo nomina gentiũ Barbararũ quæ vicinæ sunt Israheli,totius mundi conuersionem intellige prædicari,& hunc esse sensum. Greges camelorũ iniquitatum vinculis resoluti,& animas suas effundentes deo,operient te Hierusalem muneribus oblatis,& oẽs de captiuitate venient & conuersione,aurũ fidei deferentes,& thus sacrificij.Madian quippe in hoc loco interpretatur iniquitas,Epha resolutus siue effundens,Saba conuersio vel captiuitas , Cedar tenebræ,Nabaioth prophetiæ.Igitur dromedarij Madian & Epha & omnes de Saba venient,omne pecus Cedar congregabitur tibi,arietes Nabaioth ministrabunt tibi(vt iam dictum est)aurũ fidei,thus sacrificij deferentes.Et quia propria non sunt salute cõtenti. [Laudem quoq; domino annunciantes.] Id est,cæteris quoq; salutare dei prædicantes. [Offerentur(inqt) hæc super placabili altari meo, & domũ maiestatis meæ glorificabo.] Domus maiestatis domini sancta catholicæ fidei ecclesia est,altare autem eius placabile,ipse Christus est . Nã sicut hoc visibile altare templo manufacto,sic dñs Iesus Christus domini dei,id est,ecclesię præeminet,quæ sumus nos.Igit super placabili altari meo, id est, in illo in quo sum placatus filio meo Iesu Christo,munera hæc offerentur & acceptа erunt, & propter illud altare ego domum maiestatis meæ glorificabo,propter Christum filium meum,ecclesiam , cuius caput ipse est , ego tanquam maiestatis meæ reclinatorium glorificabo.

Colos.1.

Per quorum ministerium fiant ista quæ sunt promissa , significari vel ostendi sub interrogatione mysticè dicendo, Qui sunt isti qui vt nubes volant, & cætera.

CAPVT XXIII.

QVi sunt isti qui vt nubes volant,& quasi columbæ ad fenestras suas ?] Tanquam si interrogaret illa beata Hierusalẽ,quomodo vel per quos sibi quid audierat, filij tui de longè venient,& filiæ tuæ de latere surgent,&c.suspiciens quodammodo in cœlũ propheta , qui sunt ait isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas . Mira percunctatio tendens ad hoc,vt audirores habeat ẽs maximè attentos. Poterat nanq; dicere sic , Apostoli saluatoris,lumine tuo ô Hierusalem,de quo iam dixi illuminati,& facti ipsi lux mundi, ibunt in mundum vniuersum & verbo prædicationis pariterq; operibus charitatis,filios tuos qui ad te veniant de longè,ex omni gente,& nationes generabunt.Sed voluit,quia sic oportebat, rem in tempore suo cognoscendam,& discretius abscondere, & abscondendo cõuenienti & digno quantum potuit mysterio,cum percunctatione declamatoria significare . Dicit ergo sic . Qui sunt isti qui vt nubes volant,& quasi columbæ ad fenestras suas? Ad hæc ille qui misit eos , ita respondet. [Me enim insulæ expectant,& naues maris in principio,vt adducam filios tuos de longè. Argentũ eorum,& aurũ eorum cũ eis nomini domini dei tui,& sancto Israel, quoniam glorificauit te.] Ac si dicat, Apostoli mei sunt,quibus ego dixi. Non vos me elegistis , sed ego elegi vos,& posui vos,vt eatis,& fructum afferatis,& fructus vester maneat.Ipsi volãt vt nubes,nullo quieti otio,sed impellente spiritu sancto cunctis gentibus,pluuiam salutaris doctrinæ portantes.Ipsi sunt quasi columbæ simplices,attamen serpentis astutiam vel prudentiam habentes.Columbæ istæ singulæ stant ad fenestras suas,id est,exercent quas acceperint spiritus sancti gratias diuisas, semper prædicando volantes vt nubes semper cõtemplando per illas fenestras suas cœlũ suspicientes,meditando gementes,gemendo meditantes.Ad quid volant? Me enim inquit insulæ expectant . me inquam ecclesiæ futuræ , quæ mundo velut mari profundo continent,expectant suã anhelantes inopiam. nec ego fallor quin nubiũ istarũ gratanter susceptura sint pluuiã.Insulæ inquã & naues maris,expectant in principio, videlicet vt sint in caput,& nõ in caudã,iuxta illud in Psalmo. Veniẽt legati ex Aegypto,þueniet Aethiopia manus eius deo.Quomodo naues de lõgè appulsę,in portu cõsistunt paratę,hic qui descendãt in ipsis,& faciãt operationẽ in aqs multis.sic parati erũt auditores nunciis meis,suscepturi illos & opibus suis adfuturi , vt in ꝓfundendis gẽtibus ecclesias cõstruãt,prędicãdo illã quę super te orta est gloriã dãi.Hoc modo adducã filios tuos de longè. Argentũ eorũ & aurũ eorũ eũ eis nomini dãi dei tui,& sancto Israel.i.ad honorẽ nominis dãi,& sancti Israel , quia glorificauit te,videlicet vt supra dictũ est,oriendo super te,& ostendendo gloriam suã videndã in te.

Iohan.15.

Psalm.67.

Quod

Quod aurum eorum,nisi fides eorum? Quod argentum eorũ nisi facunditas sermonis eorum, ista venient cum eis,vt scilicet aurea fide speciosi, & argẽteo sermone nitidi & clari,destruere valeant cunctum errorem,vniuersam hæreticam prauitatem ad honorem nominis domini. [Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos,& reges eorum ministrabunt tibi.] Peregrini quippe,id est,populi nationum,qui prius erant hostes testamentorum promissionis spẽ non habentes,ipsi extruent te in tantum vt reges quoq; eorũ ministrent tibi . siue carnaliter ædificando ecclesias , expẽsis publicis,& aduersus persecutiones gentium atq; insidias hæreticorũ legum scita proponendo.siue spiritualiter reges spirituales animæ imperio , carnẽ subiugando, quod veraciter est ministrare tibi,& ædificare muros tuos.

Quòd qui promittebatur præsentia vocesq; sint dicẽtis, Spiritus domini super me, &c. quæ sit illa vnctio,quæ acceptabilis anni prædicatio,qui lugentes,quæ consolatio, & quæ desertorum & ciuitatum dissipatarum restauratio. CAP. XXIIII.

HIs huiusmodi promissionibus præmissis adest ipse,qui promittebatur , & dicit. [Spiritus domini super me,eo quòd vnxerit me.Ad annunciandum mansuetis misit me , vt mederer contritis corde,& prædicarem captiuis indulgentiam,& clausis apertionẽ, vt prædicarem annum placabilem domini,& diem vltionis deo nostro .] Quomodo in præcedenti periocha similibus præmissis promissionibus,ipse veritatem promissionum comprobans,propter hoc,ait,sciet populus meus nomẽ meũ,in die illa;quia ego ipse qui loquebar,ecce assum. sic & in ista post præmissa sui aduentus præconia, velut iã præsens repentè propria voce clamat,Spiritus domini super me,&c . Hoc enim ipse in euangelio prædicare iam incipiens ore gratiolo confirmat. Traditus est ei liber Esaiæ prophetæ,Et vt reuoluit librum , inuenit quod voluit,inuenit hunc locum , inuenit hoc scriptum . Cœpit autem dicere ad illos , Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris . Igitur inquit spiritus domini super me , eo quòd vnxerit dominus me. Ac si dicat.Propter id,quòd vnxit dominus me,dixi ego. dixi inquam & nunc dico , quia spiritus domini super me. Vbi autem vel quando vnxit dominus me? Quando concipiebar,imò vt conciperer in matris vtero dominus vnxit me.Non enim mulier virili semine, sed virgo de spiritus sancti vnctione concepit me.Illic dominus in regẽ vnxit me.in regẽ inquã, & in sacerdotem quoq; illic dominus vnxit me.Item,in Iordane flumine eodem spiritu designauit me,quo(vt iam dixi)vnxit dominus me . Igitur spiritus domini super me,spiritus sapientiæ & intellectus,spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis,& spiritus timoris dãi . Non enim particulariter spiritus dãi super me , sed totus spiritus domini super me cum omnibus donis suis.sicut tota & integra venit colũba super me , cum omnibus membris suis. Ad quid ita spiritus domini super me ? Ad annunciandum mansuetis misit me,vt mederer contritis corde.Bene ergo tanquam columba venit super me,quę vtiq; auis mansueta est,& pro cantu gemitum solet ædere.Mansuetum quippe ad annunciandum mansueris misit me.vt mederer gemituosis,& contritis corde misit me.Nec enim propter sanos & superbos,sed propter malè habentes & contritos corde medicum misit me. non propter iustos,sed propter peccatores,virum dolorum,& scientem infirmitatem , virum mi & annunciarem annum placabilem domini,& diem vltionis deo nostro . Quibus captiuis, vel qua captiuitate captiuis indulgentiam.quibus,vbi clausis prædicarẽ apertionem? Captiuis(inquit)peccati indulgentiã,clausis inferni apertionem . Nam ex quo per vnum hominem peccatum in hunc mundũ introiuit,& per peccatũ mors.omnes homines captiui peccati,omnes homines clausi sunt mortis.Sed non omnes captiui indulgentiam,non omnes clausi amãt apertionem? Quid igitur? Vt annunciem(inquit)annum placabilẽ domini,& diẽ vltionis deo nostro.Primo annũ placabilem domini,deinde diẽ vltionis. Annus quippe placabilis domini iste est primus aduentus meus,quẽ annũciabo vobis,dicendo.Spiritus domini super me, propter quod vnxit me semel in vtero virginis,& iterũ in aquis Iordanis.Porrò dies vltionis, secundus aduentus meus erit.dies inquã vltionis deo nostro super eos , qui non quærunt indulgentiam & apertionẽ,sed amantes seruitutẽ peccati,currunt ad claustra mortis,surdis auribus contemnentes vocẽ posti tergũ monentis & dicentis. Pœnitentiã agite,appropinquabit enim regnũ dei. Vt consolarer omnes lugentes,& ponerem fortitudinẽ,lugentes Syon , & darẽ eis coronã pro cinere,oleũ gaudij pro luctu,pallium laudis pro spiritu mœroris.] Non inquit idcirco spiritus domini misit me, vt risoribus huius mundi alluderem , sed vt consolarer oẽs lugentes Syon,id est eis,qui lugẽt,ꝙ ablactati propter peccatũ,& abiecti à superna matre Syon, Sion,&c.Idcirco inquam misit me,vt huiusce modi lugentes consolarer.vt istis lugentibus ponerem fortitudinem,& darem eis tria hæc. [Coronam pro cinere, oleum pro luctu , pallium laudis pro spiritu mœroris .] Coronam videlicet gloriæ , pro cinere pœnitentiæ . Oleum

Matth.4.

Psal.136.

gaudij

Universidad de Deusto
Biblioteca

gaudij,consolationem spiritus sancti,pro luctu præsentis orbitatis & exilij, pallium laudis, id est,gloriam resurrectionis pro spiritu mœroris,pro sacrificio spiritus contribulati, quod vult deus,quod non despicit. Et vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio domini ad glorificandum.Et ædificabũt deserta à seculo,& ruinas antiquas erigent,& instaurabunt ciuitates desertas & dissipatas in generationem & generationem.Et stabunt alieni & pascent pecora vestra,& filij peregrinarum, agricolæ & vinitores vestri erunt.] Fortes iustitiæ vocabuntur in Syon.fortes inquam iustitiæ,id est,qui non solum facere iustitiam,sed & persecutionem pati propter iustitiam parati sint, sanctum habentes fortitudinis spiritum. Vocabuntur inquit.Et quidem omnium iustitiam diligentium, nomina,in superna Syon,scripta sunt.sed qui pro eadem iustitia persecutionem quoq; fortiter sustinent, illic multo maximè nominati &
Psalm.48. inclyti erunt,ex opposito fortium iniustitiæ,de qualibus Psalmista dicit. Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis. Vocabuntur in ea isti fortes iustitiæ,plantatio domini,ad glorificandum videlicet ex optato plantationis adulterinæ, de
Matth.15. qua rectè dicitur.Omnis plantatio quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur. Nam ista plantatio domini apostoli sunt & apostolici viri, plantati ad glorificandum deum, vt ipsi quoq; gloriam habeant apud deum.Illa verò plantatio, propter quam illud dictũ est, scribæ & pharisæi erant,qui contumeliæ spinas,& blasphemiæ tribulos protulerunt.Isti ædificabunt deserta à seculo,& ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas & dissipatas,illa videlicet ædificatione,vel instauratione , de qua vnus illorum dicit , vnus fortium
1.Cor.3. iustitiæ,vnus plantatorum domini,vnus ædificatorum magnæ ciuitatis . Dei sumus adiutores,dei agricultura estis,dei ædificatio estis.Secundum gratiam quæ data est mihi vt sapiens architectus fundamentum posui,fundamentum autem aliud nemo potest ponere , præter id quod positum est,quod est Christus Iesus.

De apostolis & apostolicis viris , prædicatoribus verbi dei , & qualiter eorum , quibus spiritualia seminant ,carnalia nunc metere, & in futuro duplicia,id est,animæ pariter & corporis bona sperare debeant. CAP. XXV.

ET stabunt alieni , & pascent pecora vestra , & filij peregrinorum agricolæ , & vinitores vestri erunt. Vos autem sacerdotes domini , vocabimini ministri dei nostri dicetur vobis.Fortitudinem gentiũ comedetis,& in gloria eorũ superbietis.] O fortes iustitiæ,ô plantatio domini,sancti apostoli atq; apostolici viri alieni qui non erãt de gente vestra, alieni (inquam) filij peregrinorũ,id est,gentiles,qui non erant vt vos de carne Abrahę,stabunt deuota fide,ad vestrum seruitium,vt pascant pecora vestra,vestras comportant vindemias,vt quibus vestra seminastis spiritualia,dignè illorũ metatis carnalia . Vos autem tanquàm sacerdotes,imò verè sacerdotes domini,verbo dei vacabitis ocio sancto feriati,vt sitis id quod estis,ministri domini,spiritualia ministrantes,vt carnalia iure ministrentur vobis . Hoc ingenuitatis nomine vocabimini,hoc nobilitatis nomen dicetur vobis. Fortitudinem gentium comedetis,& in gloria eorum superbietis.Quid isto verius? Videbunt venturi,ad vestrorum cinerum memoriam fortitudinem,id est, labores gentium comportari , vestróq; nomini glorioſorum diademata regum, in puluere substerni.Ita superbietis videlicet superbia sancta & nobili , dum superbo altiores seculo,superborũ omniũ colla vera gloria superuadetis.Hoc idcirco,quia nunc mihi dicẽti,spiritus domini super me eo ꝙ vnxerit me dominus.vos annunciationẽ meã mansueti audistis,& credidistis,relictisq; omnibus,secuti estis me,pauperes censu, pauperes spiritu, vndè & odit vos mundus,& inde vestras quoq; animas pro me posituri estis . Verùm non eo cenditis,non illum finem expectatis,vt sicut dixi.Fortitudinem gentium comedatis,& in gloria eorum superbiatis. Sed quidẽ [Pro confusione vestra duplici & rubore, laudabunt partem suam.] Hoc est,quod speratis,hoc est,pro quo laboratis,duplici cõfusione, duplici rubore pauperatis & mortis affecti.vt videlicet laudent partem suam , vt talem habeant , qualẽ meritò
Iohan.17. laudent partẽ suam,id est,vt habeant vitam æternam,quę non est alia q̃ cognoscere deum, &
Psalm.72. quem ille misit Iesum Christum.Hæc enim pars iusti est,vndè & lætabundus,pars mea, inquit dominus.Hæc vestra erit beatitudo,ꝙ vndè vos duplici rubore cõfundimini, scilicet & in paupertate viuentes,& in angustia morientes,inde sit vt deũ in partem suã habeant gentes , talem suam partẽ laudantes , talem acquisitionem negotiatione auri & argenti meliorẽ iudicantes. [Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt & lætitia sempiterna erit eis.Quia ego dñs diligens iudicium & odio habens rapinam in holocaustum.Et dabo opus eorum in veritate , & fœdus perpetuum feriam eis.Et scietur in gentibus semen eorum,& germen eorum in medio populorũ.Oẽs enim qui viderint eos cognoscent illos,quia isti sunt semen cui benedixit dominus.] Ad nos, quos horum sacerdotum & ministrorum suorum imitatores esse vult,apo-
Matth.19. stropham fecit,vt sciamus quid receperint,quid & nobis si illos imitemur sperandum sit . Propter hoc inquit , quia reliquerunt omnia , & secuti sunt me , isti fortes iustitiæ ædificatores,
siue sa-

siue sacerdotes,& ministri mei.Propter hoc(inquam)in terra sua duplicia possidebunt,nã quia pauca eademq; transitoria reliquerunt bona corporis,multa eademq; æterna possidebũt bona animæ & corporis, & vtrobiq; lætitia sempiterna erit eis. Quia ego dominus diligens iudiciũ,& odio habens rapinam in holocaustum.Reuera diligens in reddendo,& odio habens rapinam in retinendo debito.Non diligerem iudiciũ,si mercedem retinerem.rapinã haberem in holocaustũ,si oblata non redderẽ . Sed amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, Marc.10.
aut fratres, aut sorores, aut patrem , aut matrem , aut vxorem,aut filios, aut agros propter me,& propter euangeliũ,qui non accipiet centies,tantũ nunc in tempore hoc, & in seculo futuro vitam æternam.Igitur de iudicio certi,de retributione securi,malint omnes pij taliũ exemplo confundi confusione vel rubore duplici.quia ego dominus diligens iudiciũ,mihi quoq; odiosum est non retribuere illis,quicquid accepero ab illis in holocaustum. Et dabo opus eorum in veritate,& fœdus perpetuum feriam eis.In veritate(inquam)dabo opus eorum , vt maneat in veritate fructus vel opus eorum.Quo contra dicitur de opere reproborum . Ecce
vos estis de nihilo,& opus vestrum ex eo quod non est . Item .Ecce omnes iniusti & vana o- Esa.41.
pera eorum,ventus & inane simulachra eorum.Et alibi.Confidunt in nihili,& loquuntur vaniratem.Conceperunt laborem,& pepererunt iniquitatem. Cua aspidum ruperunt , & telas Esa.59.
araneæ texuerũt.Non sic isti sacerdotes,& ministri mei,sed opus eorum in veritate,opus(inquam)eorum dabo in spiritu veritatis,& fœdus perpetuum feriam eis,vt sint filij dei , vt maneant in domo in æternum,filij non serui,amici facti ex inimicis per mortem meam reconciliati.Et scietur in gentibus semen eorum,& germen eorum in medio populorum. Semen eorum,id est,verbũ prædicationis eorum, scilicet in gentibus , cum enim hi quibus oportuerat prius loqui,repulerint illud,ipsi ad gentes conuertentur.Sed & germen eorũ scietur in medio populorũ,quia cũ mortibus affecti, & in sepulchris fuerint cõditi,rursus germinabunt,quia de mortuis eorũ corporibus,viua crebrescent opera virtutũ ad roborandã fidem viuentiũ. Omnes qui viderint eos,cognoscent illos.quia isti semen,cui benedixit dominus.Reuera soli qui viderint,cognoscent eos.nam qui oculos suos compresserint,ne videant,non cognoscent eos. Nam videre eos,benevolentiæ est,attentioris atq; docilis animæ est.Itaq; qui viderint,cognoscent eos,ex operibus.quia isti sunt semen,cui benedixit dominus.& beatificabunt eos, dicentes.quibus miro atq; inusitato modo, sanctum benedictionis spiritum dedit dominus.

Quomodo ecclesia dei delectetur super isto cum dicit : Gaudens gaudebo in domino,&c. & quid sit vestimentum salutis & lætitiæ,quo illam Christus induit,& circundedit & de vnitate corporis Christi & ecclesiæ. CAPVT XXVI.

GAudens gaudebo in domino,& exultabit anima mea in deo meo.Quia induit me vestimento salutis,& indumento lætitiæ circundedit me. Quasi sponsum decoratũ corona,& quasi sponsam ornatam monilibus suis.Sicut enim terra profert germẽ suũ, & sicut hortus semen suũ germinat,sic dominus deus germinabit iustitiam & laudẽ coram vniuersis gentibus.] Aduentus iste,vel præsentia saluatoris,vndè propheticus hic sermo est, osculum illud
est,quod sponsa desiderans dicebat in Canticis . Osculetur me osculo oris sui . Ecclesia quippe Cant.1.
sponsa fidelis nata in Patriarchis,subarrata in Moyse & Prophetis, illud suspirabat voto cordis festinantissimi,vt veniret ipse dilectus,& assumendo carnem , oscularetur eam osculo oris sui.Hoc facto hilariter nunc delectata dicit.Gaudens gaudebo in domino, &c. Huiusce particeps gaudij dicebat ille amicus egregius sponsi,ille sponsi & sponsæ cõsecretalis,& mutui conscius amoris,Qui habet sponsam sponsus est.Amicus autem sponsi,qui stat & audit eũ,gaudio Iohan.3.
gaudet propter vocem sponsi . Hoc ergo gaudium meum impletum est . Nec verò dubium, quin ille præcursor nativitatis, præcursor quoque factus passionis , ad inferos descenderit , & expectanti illic ecclesiæ,nuncium bonum attulerit. Igitur quia postmodum de passione eius
propheta dicturus est.Quis est iste,qui venit de Edom,tinctis vestibus de Bosra.& paulò an- Infra 63.
te in persona eiusdem annuntiantis & prædicantis,dixit.Spiritus domini super me , eo quòd vnxerit dominus me,rectè & opportunè voces istæ sic accipiuntur,tanquàm apud inferos iam in occursum eius exultantis Ecclesiæ.Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo.Quæ mihi gaudij causa,quæ exultationis ratio?Quia induit me vestimento salutis & indumento lætitiæ circundedit me.Nudata fueram in Adam , soliis sicus pudenda conterẽ,tunicis pellicijs miserè operta,de paradiso eiecta fuerã.Hic aũt dominus,& deus meus, pro soliis sicus vestimẽto salutis,& pro pruritu libidinis,prima baptismatis, & remissionis precatorum stola induit me , & pro pellicia mortalitatis tunica , resurrectionis & immortalitatis stola secunda circundedit me.Quasi sponsum decoratũ corona , & quasi sponsam ornatã monilibus suis.Quasi sponsum,inquam,& quasi sponsam. Vnum quippe sumus corpus,caput 1.Cor.12.
& membra,sponsus & sponsa,Christus & ecclesia.Iam iã in Christo sponso,& capite meo mo- Rom.12.
dicum passo,in æternum fulgebit victoriæ corona, in me sponsa virtutũ & gratiarum fulgida
figentur

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſigentur monilia. Sicut enim terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic dominus deus germinabit iuſtitiam, & laudē coram vniuerſis gentibus. Inde ille ſponſus, & ego ſponſa, quia ille dominus deus, & ego terra, vel hortus eius. quia ille agricola, & ego
1.Cor.3. agricultura eius. Vnus idemq; quia creator dominus eſt & deus. & quia homo factus, agricola eſt meus. Quomodo agricola plantante atq; rigante, & deo incrementum dante, terra profert germen ſuum, & hortus ſemen ſuū germinat. ſic illo vno & quia homo eſt, euangelizando plantante atq; rigante, & quia deus eſt per ſpiritum ſuum incrementum dante, proferam ego & germinabo iuſtitiam fidei, & laudem dei, non coram vna tantum gente Iudæa, ſed coram vniuerſis gentibus, vt videant opera mea bona, legendo dicta vel acta patriarcharum vel
Matth.5. prophetarum, audiendo vocem, & videndo lucem Apoſtolorum, & videndo atque credendo glorificent patrem qui in cœlis eſt.

Quomodo dicta ſponſæ fidelia confirmet deus pater, dicendo: Propter Syon non tacebo.

CAPVT XXVII.

CA. LXII. PRopter Syon non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcā, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & ſaluator eius vt lampas accendatur. Et videbunt gentes iuſtum tuum, & cuncti reges inclytum tuū.] Quod dixerat ſponſa, ſic dominus deus germinabit iuſtitiam & laudem coram vniuerſis gentibus, confirmat pater ſponſi deus, dicendo, non tacebo & non quieſcam propter Syon & propter Hieruſalem, &c. Propter Syon, inquit, & propter Hieruſa-
Gene.22. lem, cui iurauí in Abraham, cui iurauí in Dauid. germinare iuſtitiam & laudem coram vniuerſis gentibus. In Abraham, quando per memetipſum iurauí, dicens. Benedicam tibi, & ſemen tuum multiplicabo, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti vo-
Pſal.131. ci meæ. In Dauid, quemadmodū ille dicit. Iurauit dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam, quoniam elegit dominus Syon. Igitur quoniam debitor ſum, & gratuito iuramento teneor, propter Syon non tacebo, ſed loquar, & propter Hieruſalem non quieſcam, ſed operabor, donec de anguſtijs Iudææ per torcularia paſſionis egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, & ſaluator eius velut lampas ad illuminandum gentes accendatur, vt videant gentes, iuſtum tuū ô Syon, & cuncti reges inclytum tuum, ô Hieruſalē. [Et vocabitur tibi nomē nouum, quod os domini nominauit.] Nomē(inq̄) nouum, id eſt, nomen Chriſtianum vocabitur tibi. nomen nouum, id eſt, nomen amicorum, nomen filiorum dei vocabitur filijs tuis, qui hactenus ſerui, imò inimici & filij iræ dicebantur ob culpam primæ præuaricationis Adæ patris ſui. Quod (inquam) os domini nominauit. Sine dubio nomen æternum eſt, quodcunq; os domini nominauit. Ergo quod os domini nomi-
nauit, idem eſt ac ſi diceret, quod tibi nomen in æternum permanebit. [Et eris corona gloriæ
2.Cor.1. in manu domini, & diadema regni in manu dei tui.] Apoſtolus dicit. Nam gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra in die domini. Si ergo quilibet noſtrum eorum gloria ſumus, qui nos prædicādo vel inſtruēdo acquiſierunt. quanto verius eius gloria ſumus, qui & nos & prædicatores noſtros acquiſiuit per ſanguinem ſuum? Itaq; corona gloriæ in manu domini eris, & diadema regni in manu dei tui, id eſt, ei qui te redemit, ſic pro gloria erit charitas redēptio-
Hebræ.1. nis, quomodo corona vel diadema pro gloria eſt capiti regis emeriti. Quod intimans idem Apoſtolus dicit. Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. [Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius deſolata.] Hæc tuæ vetuſtatis erant nomina. & à patre tuo Adam tibi hæreditaria, derelicta, deſolata. Nō ſic vocaberis vltra, nec memor ero horum nominum tuorum per labia mea. [Sed vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata.] Antequam deleatur parentum tuorum inobedientia, non potes vocari voluntas mea in ea, ſed per obedientiam patris tui hominis Ieſu Chriſti fiet vt rectē vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata. Hoc repetens iterum dico. [Quia complacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur.] Quomodo terra tua inhabitabitur? Habita-
Matth.22. tione ſancta, habitatione angelica. [Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filij tui.] Illi enim qui digni habebunē ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neq; nubent, neq; ducent vxores, neq; enim vltra mori poterunt, æquales enim angelis ſunt, & filij ſunt dei, cum ſint filij reſurrectionis. [Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te deus tuus.] Id eſt, ad ſimilitudinem gaudij quo gaudet ſponſus ſuper ſponſam, ita gaudebit ſuper te deus
Pſalm.35. tuus. quia plena tibi voluptate ſubſtantialiter infundetur, iuxta illud. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Interim donec earundē veniat tempus nuptiarum, cuſtodieris contra diabolum adulterum, neq; dormiam ſicut dormiui, donec ſurgerem ad auram poſt meridiem, poſt perpetratum corruptoris adulterium ſerpentis. Hoc
Gene.3. hoc eſt, quod ſequitur. [Super muros tuos Hieruſalē conſtitui cuſtodes tota die & tota nocte perpetuò non tacebunt. Qui reminiſcimini domini ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat

ſtabiliat & donec ponat Hieruſalem laudē in terra.] Qui nā ſunt cuſtodes ſuper muros Hieruſalem, qui tota die & tota nocte, nō tacent. niſi Apoſtoli & Apoſtolici viri, rectores atq; ſacerdotes? qui interim dū adulteria ſpiritualia cauenda ſunt, in regimine ſanctæ eccleſiæ poſiti ſunt, vt neq; in proſperis neq; in aduerſis tacēāt laudare nomē dñi, prędicare pulchritudinē, nobilitatē, diuitias atq; fortitudinē ſponſi legitimi, modicū expectādi, cito venturi. Vndè quia nō ſolū ſermone prędicationis, ſed & ſtudio iuuare debēt orationis, ad eoſdē ſermo dirigitur, cū dicit. O vos, qui reminiſcimini domini, ne taceatis, & ne detis ſilentiū ei, ne vacet illi dormire, quemadmodū olim dormiuit tamdiu, donec perficeret cū natura humana adulteriū ſerpētis diaboli, quod ſcriptura innuens, dicit. Et cū audiſſent vocem domini dei ambulantis, in paradiſo ad auram poſt meridiem, &c. Primi homines illum toto meridie dormire paſſi ſunt, quip- Gene.3.
pe quem nulla laude, nulla prece inquietauerunt. Vos autem ne detis illi ſilentiū, donec ſtabiliat, & donec ponat Hieruſalem laudem in terram, id eſt, donec eccleſiam ſuam ad illū ſtatum laudabilem perducat, vbi iam fur, neq; adulter, appropinquare valeat.

Quod ait: Iurauit dominus in dextera ſua, quòd iuramenti huius ſenſum, ipſe dicat in euangelio dominus: Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum dei.

CAPVT XXVIII.

IVrauit dominus in dextera ſua, & in brachio fortitudinis ſuę. Si dedero triticum tuū vltra cibum inimicis tuis, & ſi biberint filij alieni vinum tuum in quo laboraſti. Quia qui congregant illud, comedent & laudabunt dominum. & qui cōportant illud, bibent in atrijs ſanctis meis.] Poſt mutua ſponſi & ſponſæ colloquia iam ad paſſionem, qua ſponſa redimitur ſermo propheticus aſpirat, dicendo. Iurauit dominus. Quando enim iurauit hæc dominus in dextera ſua, & in brachio fortitudinis ſuæ. niſi quando dixit ipſe filius dei, dextera nimirum & brachium fortitudinis domini. Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Denique mali & perdendi agricolæ illi, quibus hoc iu- Matth.23.
rauit inimici erant, & filij alieni, comedentes triticum, & bibentes vinum, in quo ſancta patriarcharum & prophetarum eccleſia laborauit, & non reddentes fructum vindemiæ in tempore meſſis. Iurauit (inquam) dominus, quia ſic iam vltra non erit. Sed quid? Qui congregant illud comedent, & laudabunt dominum, id eſt, ablatum ab illis regnum dei poſſidebunt gentes, facientes fructus eius, vt prius congregent domino, & ſic comedant. prius comportent, & ſic bibant in atrijs eius, in regno eius. [Tranſite tranſite per portas, præparate viam populo, planum facit iter, & eligite lapides.] Cuſtodes murorum Hieruſalem, id eſt, Apoſtoli iubentur tranſire per portas, ad veritatem euangelij incedere ſecundum ſcripturas, ſicque parare viam populo Chriſtiano, planum faciendo iter, & eligendo lapides vt non ſint offendicula ſiue ſcandala, quibus offendatur vel concidat fides Chriſtiana. Et hoc illi quidem fecerunt quantum potuerunt. ſed quia minus plana fuiſſet via, diuinitus prouiſa ſunt arma Romanorum, vt non remaneret ciuitas ſanguinum, nec ſtaret templum Iudæorum, quo nimirum ſtante, quaſi ad magnos lapides nimium offenderet ſimplicitas Chriſtianorum. [Et eleuate (inquit) ſignum ad populos, ecce dominus auditum fecit ab extremis terræ.] Ne putent Iudæi, de ſe dictum, præparate viam populo, eleuate (inquit) ſignum in gentes, & ad populos nationum, vt nequaquam vnius terræ Iudææ ad ſalutem prouocentur anguſtiæ, ſed auditum fiat in extremis terræ vt paſſionem creatoris totus mundus exaudiat. Pené ineffabile eſt, quid admirationis, quid habet expectationis quod dicitur. ecce dominus auditum fecit ab extremis terræ. Morientibus & deſperatis in medio terræ, dicite, dicite, quia dominus auditum fecit ab extremis terræ, ab hominibus humilibus, qui pro eo quòd contemptibiles videbantur, quodammodo erant extrema terræ. [Dicite filiæ Syon, ecce ſaluator tuus venit, ecce merces eius cum eo, & opus illius coram eo.] Dicite (inquit) & teſtificamini filiæ Syon, id eſt, eccleſiæ patriarcharum & prophetarum, cui credenti poteſtas datur filiam dei fieri. Quid dicetis ei? Ecce iſtæ non alius, ſed iſtæ qui iuxta alium prophetam pauper eſt, & aſcen- Zach.9.
dens ſuper aſinum, & ſuper pullum aſinæ, ſaluator tuus eſt. ecce venit vt redimat te, vt ſaluet te. Ecce merces eius eū quo redimat te, & opus illius coram eo, quo ſaluet te. Non enim extra, ſed intra ſemetipſum habet redemptionis tuæ precium, non aliud quàm ſanguinem ſuum. Item opus illius quo te redempram viuificet, non longè ſed coram eo eſt. ſtatim quippe vt te redemerit precio ſui ſanguinis, ſanctum tibi ſpiritum dabit, ſpiritum vitæ & ſalutis, quem accipient quotquot ſaluatorem iſtum receperint, quotquot in eum crediderint. [Et vocabunt eos populus ſanctus, redempti à domino. Tu autem vocaberis quæſita ciuitas, & non derelicta.] Eorum qui crediderint vocabulum erit populus ſanctus redempti à domino, & hoc nomine Apoſtoli & Apoſtolici viri vocabunt eos. tu autem ô mater ciuitatum fidelis Syon, quæ hactenus apud inferos exulabas derelicta & non requiſita, amodo vocaberis quæſita & non derelicta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd passionem eius admiratione dignam æstimari velit Propheta, dicendo: Quis est iste qui venit de Edom. CAPVT XXIX.

QVis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ.] Victoriosæ passionis præconia deinceps non repetiturus, nūc excellentius sub admiratione enuntiat, adiuncto videlicet gaudio pro triūphali resurrectionis & ascensionis eius gloria. Quis (inquit) iste est qui venit de Edom? Quis iste est qui venit tinctis vestibus de Bosra? Quis est ille formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Edom terrenus, atq; cruentus. Bosra quod est nomen ciuitatis in Moab interpretatur firma atq; munita. Porrò terrenus atq; cruentus populus Iudaicus erat, firma atq; munita Hierusalem fuerat, fortissimis muris ante circundata. siue infernus, in quo clausæ mortuorum animæ fortissimis custodijs tenebātur. Inde venit iste verè formosus, & iuxta Psalmū quadragesimumquarrum, Speciosus forma præ filijs hominū. formosus, inquā, in stola sua. siue tinctis vestibus, id est, candidus & rubicundus. candidus mundissima carnis virginitate, & rubicundus sacrosancta passione, & talis gradiens vsq; ad summum cœli, in multitudine fortitudinis suæ. Interrogant igitur occurrentes angeli, & dicunt. Quis est iste, quis est iste, rei nouitate perterriti. Mysterium enim passionis & resurrectionis Christi, cunctis retro generationibus fuerat ignoratum. Respondet ille interrogantibus. [Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum.] Ego (inquit) sum qui peccatum non feci, nec inuentus est dolus in
1.Petri 2. ore meo, siue qui malis mala & bonis retribuam bona. Ego sum qui propugnare veni aduersus aduersarias potestates, & vinctos de carcere liberare, vt & aduersarij pœnas, & captiui sentiant libertatem. Rursus angeli scisciantur & dicunt. [Quare ergo rubrum est indumentum tuū, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari.] Si (inquiunt) tu es qui loqueris iustitiam, & nullum admisisti peccatum. nonne indumentum tuum, indumentū, inquam, corporis tui sicut de vtero virginali sumptum est candidū, ita permanere debuit? Quare ergo nunc sanguine est rubrum? Quare vestimenta tua sunt sicut calcantiū in torculari? Nam a manibus tuæ, ambo pedes tui sic sunt, quasi clauis confixi fuerint. & vnum latus tuū sic est, quasi lancea vulneratum est. Hæc omnia signa sunt mortis, quasi tu quoq; torcular mortis calcaueris, imò in torculari mortis calcatus sis. Nā in torculari quidē, vndè huc similitudo sumpta est, aliud quod calcatur, aliud est ipse qui calcat. In passione autē mortis, vndè hic sermo est, ipse qui calcat & ipse qui calcatur, idē est. Calcauit enim ipse qui semetipsum tradidit pro nobis, calcatus est tanq; botrus qui sub præssura crucis de acino corporis, vinū, id est, spiritum suum emisit. Itē torcular calcauit, quia sicut in torculari vinū expressum assumitur relictis acinis, sic in eadem passione sua bonos redimendo assumpsit, malos iudicando reliquit. Resp̄ōdet ergo
Matth.27. percunctantibus. [Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecū. Calcaui eos in furore meo, & cōculcaui eos in ira mea. Et asperſus est sanguis eorū super vestimēta mea, & omnia indumenta mea inquinaui.] Ideirco (inquit) rubrū est vestimenrū meum, & sic vestimenta
Esaiæ 1. quippe habui adiutorē. Neq; enim angelus, aut archangelus, thronus, dominationes, aut vllus omniū cœlestiū spirituū pro hominibus passus est. sed neq; hominū quempiā habui adiutorē, in tantum vt etiam confidentissimus Petrus timore perterritus fugeret, imò & me negaret. Ita torcular calcaui solus. subauditur in salutē suprādictæ filiæ Syon, in salutē omniū credentium. Quid de illis qui nō credūt? Calcaui eos (inquit) in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Duplici contritione contriui eos, præsenti furore meo, & futura ira mea condemnaui eos. Præsenti videlicet furore, vt Romanis tollentibus suum & locū & gentem perdant. Futura ira, vt vsq; ad inferni nouissima descendant. Et asperſus est sanguis eorū super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. Denicq; sanguis meus, hæreditarius sanguis eorum effectus est, quia dixerunt. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Illic sanguis eorum asperſus est super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. quicquid enim ad cultū vel religionem mihi facere consueuerant, holocausta eorum, neomenias & sabbata eorum, & omnes alias festiuitates eorū, extunc odiui, & omnia sanguine polluta iudicans, oculos meos auerti.
[Dies enim vltionis in corde meo, annus retributionis meæ venit.] Quis dies vltionis, quis dies vel annus retributionis? Ille nimirū quem iam præuidens propter reatū vituli, quē feceExod.32. rant dixit ad Moyſen. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatū eorū. Ille dies vel annus retributionis meæ in corde meo erat, & nunc venit. & quæcunq; deinceps fecerunt patres eorū, imò & omnis sanguis qui effusus est super terram à sanguine Abel iusti, ecce super generationem istam venit. Quid tandē pro me egi? [Circūſpexi & non erat auxiliator. quæſiui & nō fuit qui adiuuaret. Et saluauit mihi brachiū meū, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.] Parū dictū erat, nō erat auxiliator, & nōfuit qui adiuuaret. Notū gppe ex euangelio est, qa non solū non erat auxiliator, & non solū nō fuit qui adiuuaret, cū ipse altus, id est, in crucem elevatus

elevatus circumspiceret, sed econtrà omnes videntes me deriserūt me, locuti sunt labijs, & mo- Psalm.21.
uerunt caput, dicendo. Vah qui destruit templū dei, & in tribus diebus reædificat illud. Saluū Matth.27.
fac temetipsum. Dicit autē hic locutionis modus, tapinosis. i. humilitas rei magnæ, nō id agēte sententia quod ostenditur. Igitur circumspexi, inquit, & nō erat auxiliator. quæsiui, & nō fuit qui adiuuaret. siue iuxta aliū Prophetā, & sustinui qui simul contristarentur, & non fuit, & qui Psalm.68.
consolaretur, & non inueni. Et saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. In quo saluauit mihi brachium meū, in quo indignatio mea ipsa auxiliata est mihi? In eo videlicet, cp cum factus essem homo sine adiutorio inter mortuos liber, solui dolores inferni, ne etiā ab illo me teneri possibile esset. Et quomodo leoni fortissimo rugitus suus auxiliatur, ad conterendas bestiolas minores. sic indignatio mea, mihi auxiliata est ad consternendos vniuersos inferni principes. Vndè satis eleganter in spiritu Iacob patriarcha dicit. Ca- Gene.49.
tulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. Requiescens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Exinde pœnas exegi de inimicis meis, de homicidis & derisoribus meis Iudæis, vt caderent in ore gladij, & captiui ducerentur in omnes gentes, & ciuitas eorū paritercp templum detraheretur in terra. Hoc est quod sequitur. [Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos indignatione mea, & detraxi in terram verticem eorum.]

Deploratio Iudaicæ gentis ex persona Prophetæ cū confessione præcedētis mali illorū meriti: & laude iustitiæ domini, super omnibus quæ reddidit nobis dominus.] Sq; Sic facta propter sermones meos, vt non disperdam eorum. CAP. XXX.

MIserationum domini recordabor laudē domini super omnibus, quæ reddidit nobis dominus, & super multitudinem bonorū domus Israel, quę largitus es eis, secundū indulgentiam suam, & secundū multitudinem misericordiarū suarum. Et dixit. Veruntamen populus meus es, filij non negantes. Et factus est eis saluator.] Post vltimam dominicę passionis recapitulationem propheta sui. i. Iudaici populi abiectionē affectuosissimè deplorat. sed in eodem ploratu suo sapiens, vimq; doloris admissa ratione contemperans, lachrymosæ voces orationis vera laude dei præuenit, ne videlicet propter aduersa sequentia, prioribus ingratus existere videatur eius beneficijs. Miserationum (inquit) domini subauditur antiquarū recordabor. in ira, quā infert post ealdē miserationes. Ac si dicat. Et licet post tot miserationes iram inferat, non tamen mutatus est, non mutabilitatis arguendus est. Nā & multitudinem bonorū largitus est domui Israel secundū indulgentiam suam, & secundū multitudinem misericordiarum suarū, & interea dixit inquam in Moyse, dixit in prophetis & psalmis. Veruntamen populus meus est, filij non negantes. Quod erat dicere. Ego quidem Abraham Isaac & Iacob elegi, & Psalm. 104.
veraciter dictū est, semen Abrahæ serui eius, filij Iacob electi eius. Veruntamen nō omnes qui ex Israel hi sunt Israelitæ, sed soli non negantes filij reputatur in semine. Hæc dixit & immutabili permanente proposito eis tantum factus est saluator. [In omni tribulatione eorū non est tribulatus.] Quorū in omni tribulatione non est tribulatus? Filiorū non negantiū, filiorū fidelium. Illorū omnem tribulationem, omnem miseriā, omne peccatū, & omnē iniquitatē, ipse absq; tribulatione sustinuit non inuitus, sed voluntaria charitate portauit. Nam hoc est quod sequitur. [Et angelus faciei eius saluauit eos in dilectione sua.] Si enim Apostolus in tribulatione 2.Cor.8.
suorū non est tribulatus, sed dilatato corde dixit. Os nostrū patet ad vos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis. quanto magis angelus faciei domini, angelus magni consilij, cuius facies, facies est domini, nulla tribulatione est angustiatus? [Saluauit (inqt) eos in dilectione sua, & in indulgētia sua ipse redemit eos. Eportauit eos, & leuauit eos cunctis diebus seculi.] Quæ cuncta sunt officia suauissimę & latissimę charitatis. [Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt & afflixerunt spiritū sancti eius.] Qui nam ipsi? Vtiq; filij non negantes, gens peccatrix, populus graui iniquitate, semen neq;, filij scelerati. Cuius sancti eius spiritū ad iracundiam prouocauerunt & afflixerunt? Sancti sanctorū, angeli faciei eius quē blasphemauerunt, negauerunt, & interfecerunt. Quid pro hoc? [Et conuersus est eis in inimicū, & ipse debellauit eos.] Palàm omni mundo est, quia debellauit eos, & vicit eos, occidit in ore gladij, & in omnes gentes captiuos duxit eos, non tanq; pater virga disciplinæ feriens, sed tanq; inimicus, vsq; ad inferni nouissima persequens. [Et recordatus est dierū seculi, Moysi & populi sui.] Recordatus est dierū seculi, recordatus est Moysi, recordatus est populi sui, in eo videlicet, vt adduceret super eos omnem sanguinem iustum, qui effusus est super omnem terram à diebus seculi, vt vindictam faceret in eos, quod totiens exacerbauerūt spiritum Moysi, cp totiens tumultuando inquietauerāt pacem populi sui. Hac præmissa laude & recordatione miserationum domini, tandem luctum pro gente sua lachrymosum ingredit tanto vocis clamore & cordis rugitu, vt rectè dicamus, qa in isto spiritus sanctus gemitibus orat inenarrabilibus pro Israel, vt ex eo saltē reliquiæ saluentur. [Vbi est inquit qui eduxit eos de mari cū pastoribus gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritū sancti sui?] Et subinde. [Attende de cœlo

Universidad de Deusto Biblioteca

& vide de habitaculo sancto tuo,& gloriæ tuæ. Vbi est zelus tuus & fortitudo tua? Multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum super me continuerunt se. Tu enim pater noster & Abraham nescíuit nos, & Israel ignorauit nos. Tu domine pater noster redemptor noster, à seculo nomen tuum. Quare errare fecisti nos domine de vijs tuis, induraſti cor nostrum, ne timeremus te? Et cætera.] Taliter lugendi cæcitatem quæ contigit in Israel, deus tandem re-

CA.LXV. spondet. [Quæsierunt me, qui ante non interrogabant, inuenerunt qui non quæsierunt me.] Statim filius cuius personæ sunt istę voces apostropham facit ad ipsum patrē his verbis. [Et Dixi. Ecce ego, ecce ego ad gentem quæ non inuocabat nomen tuum.] Quare? [Expandit (inquit) manus tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas, & cætera.] Hæc de plenitudine gentium, quæ subintratura erat, loquitur aduersus Israel, cui cæcitas contigerit. Nec mora reliquias ex eo saluādas fore promittit cū dicit. [Quomodo si inueniatur granum in botro, & dicatur, ne dissipes illud, quoniam benedictio est, sic faciam propter sermones meos, vt non disperdam totum. Et reliqua.] Non ignoro, plurima sparsim esse prætermissa, perspicue ad eandem fidem Christi, gentiū quoq; vocationem pertinentia, sed iuxta propositum, septem tantum prophetæ huius oportuit excipere particulas, quibus recapitulata non partim, sed penè ex integro tota continetur fides Christiana, fides euangelica, facie aperta, serie ordinata. Et hic quidem finem facere, & ad prophetā alium transire poteramus, sed occurrit vnum quod perpulchrum atque egregium, quod nullatenus deuorio fidei nos intactum præterire patitur.

Quod ait antequam parturiret peperit, & cætera, quomodo secundum hæc quoque falsum sit, quòd Iudæi & quidam hæretici dixerunt, ante Mariam non extitisse Christum.

CAPVT XXXI.

CA.LXVI. ANtequam parturiret peperit, antequam veniret partus eius, peperit masculum. Quis audiuit vnquam tale, & quis vidit huic similē? Nunquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Syon filios suos? Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam dicit dominus? Si ego qui generationem cæteris tribuo sterilis ero, ait dominus deus tuus? Quatuor hæc dicta sunt, quorū vnum nostræ regenerationis gratiam, tria verò vnici verbi dei geniturā, trimodam altissimo & penè ineffabili mysterio nobis insinuant. Nam quod ait, nunquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens simul, quia parturiuit & peperit Syon filios suos, repentinam admiratur generationem credentiū in Christū, qua post aduentū spiritus sancti, sancta Syon, id est, Apostolica ecclesia, magnam Iudæorū atq; gentiū multitudinem prædicationis verbo & salutari regenerauit baptismo, tanto miraculo, ac si vno die gēs tota vno pariat vtero. Hoc ex p̄dictis quatuor vnū est. Cæterorū triū primū est quòd parturiuit, secundū quòd antequam parturiret peperit, tertiū quòd dominus ipse semetipsum qui alios parere faciat, non esse sterilem, sed se quoq; peperisse altissima inuectione asserit. Hæc, vt iam dictū est, ætria generationis Christi documenta magna & mira sunt. Quando enim Syon parturiuit & peperit masculū? Nimirū quando virgo Maria, pars magna sanctæ ciuitatis Syon, pars magna & regalis aula sanctæ ecclesiæ, quæ est specula, in qua nunc speculamur, post in eadem facie ad faciem visuri deū deorum, peperit Christum filiū masculū, filium fortissimum, valentem ad debellandum fortem armatum, qui nullū timens, custodiebat atrium suum, tenebat sibi quasi in pace mundum, quando illa beata virgo peperit Christum filium, vtiq; masculū peperit Syon. Non enim sibi soli, sed toti ecclesiæ, Maria parturiuit Christum. Sed non iam dicat Iudæus, non dicat hæreticus, eundem Christum ex Maria existendi habuisse initium. Nam antequàm parturiret, peperit. Antequàm parturiret illic, antequàm tempus illud ei veniret, vt filium visibilem ex ventre virginis sancta Syon ederet, peperit, & mater eiusdem verbi effecta est. Concepit enim corde, & verbum dei peperit ore. Quotiens ad aliquem prophetarū siue patriarcharum verbum dei factum est, totiens Syon peperit verbū domini, non aliud quàm quod beata virgo concepit, & carnem factū peperit. Vndè vnus illo-

Supra.16. rum hic idem Esaias dicit. A timore tuo domine concepimus & peperimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Nota & celebris animabus sanctis est ista veritas, quòd verè deus amator fidei animæ vt sponsus sponsæ copuletur, atq; ex illo per amoris spiritum suscepto semine impregnata, loquendo, prophetando, & quod magis est, scientiam dei scribendo, mater verbi dei efficiatur. Sic omnis scriptura legalis & prophetica condita est, antequàm omnis scripturæ vniuersitatem, omne verbum suum deus in vtero virginis coadunaret. Ipsa virgo prius mente quàm carne concepit, prius ore prophetando quàm ventre parturiendo peperit. Igitur falsum est, ante Mariam non extitisse Christum. Nam antequàm carnem eius parturiret, peperit ore prophetarum, beata Syon vnum eundemq; Christū, vnum idemq; dei verbum. Nec etiam satis est adhuc. Nam ne fortè suspiceris, quòd antequàm prophetæ loquerentur, non fuerit hoc verbū domini, Ecce enim ipse deus dicit. Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam?

pariam? Si ego qui generationē cæteris tribuo, sterilis ero? Ac si dicat. Nunquid ego qui alijs bonum effari verbum dedi, ipse non prior de corde meo verbum bonum eructauit? Est enim solacismus per tempora verborum, dum dicit, ipse non pariam, ipse sterilis ero, pro eo vt dicat ipse non peperi, ipse sterilis fui. Porrò alibi recto, id est, præterito vtitur tempore, dicendo. Ex vtero ante luciferum genui te, Veruntamen nec quia illic ex vtero genui te, dixit. nec Psalm.109. quia hic ipse nō pariā, aut sterilis ero dicit, Idcirco deus vteram & vuluam habere putandus est, sed ob significandam expressius suimet atq; filij siue verbi sui consubstantialitatē, talibus oportunè vocibus deus vti dignatus est. Obmutescat igitur omnis impietas, quia quòd virgo Maria verbum parturiuit, incarnatum ipsum fide conceptū, dicto & scripto pepererunt prius animæ patriarcharum & prophetarum, ipsum nihilominus peperit ex vtero, id est, ex profunda substantia sua genuit deus pater, ante omnia secula seculorum. Adeò non deus recens est, hic deus noster.

Finis commentariorum libri secundi, in Esaiam prophetam.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE

TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN HIEREMIAM, Commentariorum, Liber I.

Quintæ ætatis initium computari Hieremiæ vaticinium, & in hac ætate sacerdotium Christi figuratum factis, significatumq; esse dictis propheticis.

CAPVT I.

QVINTÆ ætatis seculi, crepusculum Hieremiæ prophetæ vaticinium est, Babylonicam captiuitatem, ruinam pariter & incendiū ciuitatis ac templi sic prænuncians, vt propriis quoq; oculis cuncta cerneret. Hic iam rectè quæritur, quid eo tempore mundus acceperit, quo tanquam certo limite præfixo iam quinta ætas, post exactam quartam ætatem iure dici vel computari debuerit. Nam de præcedentibus ratio stat, quia videlicet prima ætate ante diluuium, velut infans permissus sibi vacauit ab auditu sermonis dei. Secunda verò velut puer prima doctrinæ percepit elementa in fœdere, quod pepigit deus cū Noe. Tertia iam velut adolescens repromissionē beati seminis in Abraham, & disciplinā legis accepit in Moyse. Quarta velut iuuenis promissionē regni Christi audiuit in Dauid. Hoc ergo tempore quid amplius audiuit vel accepit, vt rectè computetur quasi quinta ætas pleni ac perfecti viri? Accepit nimirū promissionem sacerdotij Christi. Qui enim in Abraham homo, in Dauid rex, in huius tēporis prophetis sacerdos promissus est. Sacerdotiū eius hic factis præfiguratur, dictis propheticis significatur. Et superiore quidem ætate dicitur in eū, Tu es sacerdos in æternū, secundū ordinē Melchisedech, dictū est Psalm.109. ad Hely sacerdotē in typū ruinosi sacerdotij Iudeorū, cui successurū erat fidele Christi & ecclesiæ sacerdotiū. Ecce dies veniēt, & p̄cidā brachiū tuū, & brachiū domus patris tui, vt nō sit senex in domo tua. Verùm hic multo plenius, multo sacratius causa pariter & effectus sacerdotij Christi figurantur, & aduentus eius tempora præsiniuntur. Nempe Babylonica gentis vniuersæ captiuitas causam communem significat, pro qua generi humano tantus sacerdos necessarius erat. reuersio autem captiuorum sub Iesu sacerdote magno, remissio peccatorum in qua liberamur, duce & liberatore nostro pontifice magno Iesu Christo. Porro aduentus eius tempora hoc modo præsiniuntur. Tu autem Daniel animaduerte sermonem, & intellige sermonem. Daniel.9. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populū tuū, & super vrbem sanctā tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & propheta, & vnguatur sanctus sanctorum, & cætera. In extremę quoque huius ætatis margine, tota sacerdotis huius promissio perficitur magnificé, dum dicit angelus ad Ioseph virum Mariæ. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Matth.1. Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Claret enim ex hoc, quia sa- Hebræ.9. cerdos iste deus est, qui solus à peccatis saluare potest, non habens quotidie necessitatē quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo. Sanè istos æta- Matth.1. tum terminos auctoritas euangelica fundauit, dicendo in libro generationis Iesu Christi. Omnes ergo generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes sunt quatuordecim, & à Gene.22. Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim. Et à transmigratione Babylonis vsque ad Christum generationes quatuordecim. Hoc rectè intelligitur dixisse, solius generationis Iesu Christi respectu, qui secundum eam promissionem, quæ facta est ad Abraham. In semine tuo benedicentur omnes gentes, verus homo est, secundum eam quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.1. facta est ad Dauid de fructu ventris tui ponam super sedem tuam, rex vtiq; est, secundū eam quæ facta est ad Ioseph virum Mariæ. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum, nimirum officio sacerdos, potentia deus est.

Quomodo hæc quinta ætas similis sit cum quinta die creationis mundi, & cur tūc temporis templum preciosissimum permissum est Babylonico igne conflagrari. CAP. II.

INcipit quintæ ætatis initium hoc est, spectabilia dei opera continentis, vt quinta dies creationis mundi, secundum spiritum consilij, qui nimirū à spiritu timoris domini sursum quintus est. Consilij nanq; diuini est, quòd pulchrum & nobile dei templum in toto orbe tūc temporis vnum & solum, auro ditissimum, opere mirificum, regione inclytum, regiamq; ciuitatem Dauid atq; Salomonis, permissum est Babylonico igne conflagrari, spoliari, prophanari, occisorum sanguine compleri. Erudiendus nanq; erat mundus eatenus iuuenis luxuriosus, ne putaret quòd habitator cœlorum deus, auro templi manufacti, vel ciuitatum opibus delectetur, & non potius hominum fide & bonis operibus, quibus intus in anima templum illi præparatur, quo solo delectetur, vbi adoretur, in quo videri & præsens agnosci dignetur, sine quo frustra foris lampadibus vel auro templi manufacti requiratur. Habet quoque quinta hęc ætas, quintæ diei creationis mundi aliquid simile. Nam sicut tunc nō omne leuatū est in aera, quod ex aquis ortum est genus creaturæ, sic non omnium captiuorum fuit dicere super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. Illorum hoc erat dicere, qui recordabātur Sion vbi
Psal.136 fuerat nominis domini templum sanctū, vbi licuerat non impediente Babylonico rege adorare vnum & solum verum deum. Tales nimirum non sub aquis fluminis Babylonici absorpti erant, sed supersedebant similes auiculis, quas aquæ imperio dei produxerūt, parati ad volandum mox vt permittentis audirent Cyri regis edictum. Cæterūm qui Babylonicis voluptatibus & interdictis ex lege, Babylonicarum vxorum complexibus occupati resederūt, suamq; captiuitatem permissæ libertati pręposuerunt, pisciculis similes fuerunt, quorū omnis voluptas sub aquis depressa est, & euolare nescierunt. Nunc iam in rem pergendum est.

Quòd Hieremias eiusdem domini, cuius propheta est, typum gesserit nomine proprio sanctificatione ex vtero, prædicationis officio septies ad Hierusalem facto, cuius ruinæ superstitit ante obsidionem verbum domini ad se factum esse referendo eamque ad pœnitentiam prouocando numero vel ordine determinato. CAP. III.

CAP.I. PRimo Hieremias, quod interpretatur excelsus dominus, eiusdem cuius propheta est excelsi domini, in omni ordine prophetiæ suæ typum tenet. Nimirum in typum eius, qui anteq; ex vtero virginis homo conciperetur, apud deum erat deus, hic in vtero matris sanctificatur, diciturq; illi. [Priusquam te formarem in vtero noui te, & anteq; exires de vulua sanctificaui te, &c.] Item in typum eiusdem domini nostri qui populo illi prædicauit, & ad pœnitentiam audire nolentes vocans, ciuitatis & templi exterminiū prędixit, & ḡuis occisus, eidem tamen exterminio superstes extitit, & deinceps Iudæos in cæcitate relinquens, gentibus euangelizauit. Iste propheta contra Hierusalem vaticinatus est, ad pœnitentiā prouocans ciuitatem auersione contentiosa auersam, venturū prædicens exercitū Babylonicum, futurumq; templi & ciuitatis incendium. & quamuis multa passus, eidem tamen incendio superstes extitit, & rege Sedechia capto, oculisq; priuato, deinceps ipse exteris nationibus prophetauit. Numeremus nunc, quotiens ad istum ante ciuitatis obsidionem verbum domini factū est, & secundum vices ordinem prophetiæ prosequamur sermonis euangelici ordinem, qui præclarus & notissimus est. Primo sic scriptum est. Et factū est verbum domini ad me dicens. Priusquàm te formarem in vtero noui te, & anteq; exires de vulua, sanctificaui te, & prophetā in gentibus dedi
Cap.1. te. Deinde secundo. Et factum est verbum domini ad me dicens. Quid tu vides Hieremia? Et dixi. Virgam vigilātem ego video. Item. Quid tu vides? Et dixi. Ollam succensam ego video, & facies eius à facie aquilonis. Hæc enim duo, pro vno verbo domini rectè habentur, quia videlicet vnum idemq; verbum & pœnitentiæ disciplinam recipientibus, vigilans correctionis virga est, & impœnitentibus olla succensa, id est, æternę damnationis iudicium est. Deinde loco tertio. Et factum est verbum domini ad me dicens. Vade & clama in auribus Hierusalem
Cap.3. dicens. Hæc dicit dominus. Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quæ non seminatur. Et cætera quàm multa, quibus Hierusalem prolixo sermone peccata sua commemorat, eámque ad pœnitentiam inuitat. Post hæc loco quarto. Verbum quod factum est à domino ad Hieremiam
Cap.7. dicens. Sta in porta domus domini & prædica verbum istud, & dic. Audite verbum domini omnis Iuda, qui ingredimini in portas has, vt adoretis dominū. Hæc dicit dominus exercituū deus Israel. Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscū in loco isto. Nolite confidere in verbis mendacij dicentes, Templū domini, templū domini, templum domini est.

Deinde

Deinde quinto loco. Verbum domini, quod factum est ad Hieremiam à domino dicens. Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda & habitatores Hierusalē. Et dices ad eos, Cap.11.
Hæc dicit dominus deus Israhel. Maledictus vir, qui nō audierit verba pacti huius quod pręcepi patribus vestris. Et post aliqua. Irritum fecerūt domus Israhel & domus Iuda pactū meū, quod pepigi cum patribus eorū. Deinde loco sexto. Quod factum est verbū domini ad Hiere- Cap.14.
miā, de sermonibus siccitatis. Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Hierusalē ascendit. Maiores miserunt minores suos ad aquam, venerunt ad hauriendum, & non inuenerūt aquam, reportauerūt vasa sua vacua. Post hæc loco septimo. Verbum quod factum est ad Hieremiam, à domino dicens. Surge & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam. Et Cap.18.
dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis. Conuersusq; fecit illud vas alterū, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. Et factum est verbum domini ad me dicens. Nunquid sicut figulus iste non potero facere vobis domus Israhel, ait dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel. Post hæc iam de imminenti excidio ciuitatis illius & templi ferè omnis prophetia est.

Quod dicitur primo ad eum: Priusquā te formarē in vtero, noui te, &c. quomodo vnctionē sancti sanctorum, & obedientiā atq; glorificationē eius personet. CAP. IIII.

VIdeamus nunc ista prophetia talis rursus euangelio Christi quàm similis est. Principio quod dicitur, & pro modulo sancti hominis dicitur. [Priusquàm te formarem in vtero, noui te, & antequā exires de vulua, sanctificaui te, & propheram in gentibus dedi te. Et misit dominus manum suam, & tetigit os meum, Et dixit dominus ad me. Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes & super regna, vt euellas, vt destruas, & dispergas, & dissipes, & ædifices, & plantes, &c.] Totum hoc & vnctionem sancti sanctorum, & obedientiam atq; glorificationem eiusdem personare perspicuum est. Quis enim est, quem extra illum & præter illum, priusquàm in vtero formaretur in vtero, deus pater nouerit, & antequā exiret de vulua, sanctificauerit, propheram in gentibus dederit? Omnium quippe, & singulorum Adæ filiorum vox illa veridica est. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Sed & æquiuocum est sanctificationis nomen. Aliter quippe san- Psal.50.
ctificatū dicitur, quod peccati contagione non tenetur, qua sanctificatione nemo, nisi per gratiam Christi sanctificatur. aliter quod in vsus vel ministerium sanctitatis à publico & vulgato separatur. Hæc pars sanctificationis tam late patet, vt primogenitum quoque iumenti sanctum domino vocetur, eo quòd in vsum vel in ius sanctorum altaris ministrorum legaliter segregetur. Item notitia dei pro qua nunc dicit, priusquàm te formarem in vtero, noui te, nihil- Matth.11.
ominus æquiuocatur. Aliter quippe vnigenitum filium suum antequam formaretur in vtero, aliter suorum quemque electorum nouit ille, priusquam formaretur in vtero. Illum enim per coæternam sibi essentiam. nostrum quenque nouit, per constantem atque certissimam præscientiam. Igitur propheram quidem, antequam formaret in vtero nouit, & antequam exiret de vulua, sanctificauit. ipsum autem cuius hic typum gerit, propheram & prophetarum dominum, filiū suū vnigenitū solum singulariter nouit, & sanctificauit, priusquam formaretur in vtero, priusquàm exierit de vulua, factus homo. De eo quòd nouerit eum dicit ipse filius. Nemo nouit filium nisi pater. Porro de eo quòd sanctificauerit eum, priusquam de vulua exierit, omnium piorum & rectè credentium, vna fides certa est, quia non de virili semine, sed de spiritu sancto conceptus est. & propheta in gentibus, id est, non Iudæorum tantum, sed ad gentium quoque saluationem missus est. Ecce (inquit) dedi verba mea in ore tuo, videlicet, Iohan.12.
quæ tu obediens dicas & loquaris in mundo. Nam hoc est quod ait ipse filius quodam loco. Quia ego à meipso non sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam & quid loquar. Ecce constitui te super gentes, & super regna. Te inquam factum obedientem vsque ad mortem, mortem autem crucis, constituam super gentes & super regna, iuxta quod de te canit Psalmista. Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore co- Psal.8.
ronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, omnia subiecisti sub pedibus eius. Vt euellas & destruas. euellas, inquam, male radicata, destruas male ædificata, qualia sunt maximè scribarum & pharisæorum conciliabula, radicem auaritiæ fixam alte in terram habentia, similia quoque sepulchris mortuorum, quæ foris parent hominibus pulchra, intus autem mortuorum sunt ossibus plena. Istos autem quomodo euellas & destruas? Quando vindices tui Romani veniant, eorumq; & locum & gentem tollant, & de- Matth.23.
inde cum in manus materialis gladij traditi fuerint euulsæ à corporibus animæ partes vulpium, id est, malignorum spirituum fiant. Et disperdas & dissipes. Non modo ita euellas, vt saltem vno captiuitatis loco simul transponi permittas, sed disperdas in omnes gentes, dissipes in semitas, paruasque vicorum aut ciuitatum particulas. Et ædifices & plantes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quos? Non ipsos, sed pro ipsis alios, videlicet gentes hactenus desertas ędifices, gentes hactenus in testamento dei locum non habentes in terra viuentium plantes.

De eo quod secunda visione hic ait: primo Virgam vigilantem ego video, secundo autem Ollam succensam ego video, & quomodo iuxta horum similitudinem primus aduentus Christi virga correctionis sit pœnitentibus. Secundus autem impœnitētibus iudicium sit æternæ damnationis. CAP. V.

DEinde illud sciendum, quia sic venit iste sanctus sanctorū, vt primus aduentus eius cunctis eum recipientibus, & ob hoc filijs dei factis, paterna sit virga correctionis, secundus autem aduentus eius impijs & credulis futurus sit iudicium damnationis. [Dicit ergo. Quid tu vides Hieremia? Et dixi. Virgam vigilantem ego video. Et dixit dominus ad me. Bene vidisti. Quia ego vigilabo super verbum meum vt faciam illud. Quid tu vides? Et dixi. Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie aquilonis.] Plane & tunc quando hæc dicebantur, parabantur mala, vt panderentur super omnes habitatores terræ Iudææ à facie aquilonis, id est, à Babylone, quæ illi terræ ad aquilonem sita est. Nec verò illud dubium, quin illud vnum, idemq; captiuitatis malum, alijs virga, alijs olla fuerit succensa. Nec enim ad quem finē Danieli & socijs eius, ad eundem omnibus prouēnit illa captiuitas. Verùm multo præcellius, multo negocioſius, hic excellus dominus sanctus sanctorum Christus virgam vigilantem nobis credentibus vidit. ollam succensam à facie aquilonis impijs & cōemptoribus vidit. Vidit, inquam, nobis virgam vigilantem, id est, futuri iudicij, & pœnarum inferni timorem. Quemadmodū Daniel & socij eius cum illis, quibus ob idololatriæ scelera fuerat iratus deus. Ita & nos omnes cum impijs fideles cum infidelibus vno eodemq; captiuitatis loco propter Adæ reatū tenemur, & æqualiter omnes morimur, omnes mortales sumus. Verūm pijs atq; fidelibus ista captiuitas, ista mortalitas virga est, qua temporaliter ferimur, vt ad humilitatis disciplinam erudiamur, quia per superbiam cecidimus. Idcirco dicit in initio suæ prædicationis. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Cæterum & actualis pœnitentiæ disciplina, aliis molesta, aliàs dulcis & spontanea est. De illa quæ molesta imponitur scriptū est. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis nō ambulauerint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Molestum quippe est visitari in virga cuiuscunq; aduersitatis siue infirmitatis, iuxta quod & alibi scriptum est. Quem enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Sed hæc ipsa molestia, per patientiam fructuosa disciplina fit, id est, pœnitentiæ fructu non carebit. Porrò spontanea pœnitentia, aliàs vniuersalis, aliàs singularis est. Vniuersalis est, qua peccata nostra confitentes, in morte Christi Iesu semel baptizamur. Singularis, qua quisq; nostrum mortificat membra sua super terram, sicut dicit Apostolus. Virgam igitur vigilātem pijs atq; fidelibus vidit excelsus dominus, vigilantem inquam, id est, accelerantem, & ad omne opus bonum excitantē. Porro ollam succensam vidit, cum diceret, verbi gratia, per Iohannē, de impœnitentibus. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Itemq; per semetipsum se dicturum testatur. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Matth.4. Psal.88. Hebr.12. Coloss.3. Matth.3 Matth.25.

Quòd tertio Hierusalem peccata sua, vt ad pœnitentiam excitaret, commemorans tandem dicit: Filia populi mei accingere cilicio, luctum vnigeniti fac tibi, simile esse ei, quòd dominus postquam Hierusalem ad pœnitentiam multis deflectere non potuit, tandem fleuit super illam, mala ei ventura denuntians. CAP. VI.

TErtio loco quod dicitur. [Et factum est verbum domini ad me dicens. Vade & clama in auribus Hierusalem, dicens. Hæc dicit dominus. Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto, in terra quę nō seminatur.] Hoc inquā & cætera quæ sequuntur, euangelij eiusdem domini nostri sensum vbique personant. videlicet, ex quo Iohanne iam tradito, publicum ipse prædicationis opus ingressus est. Et vide quàm vehementer hic sermo veritatem adiuuet euangelij, pro qua decertans apostolus dicit. Non enim est personarum acceptio apud deum. Quicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt. & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Item. Non enim est distinctio, subauditur, Iudæi & Græci. Omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iustificati gratis, per gratiā ipsius, per redemptionē, quæ est in Christo Iesu. [Sanctus (inquit) Israel domino primitiæ frugum eius.] Primitiæ frugū eius inquit. Hoc pro parte credentium, vel bene operantiū verum est. Nam & gloria & honor & pax omni operanti bonū, Iudæo primū & Græco. Sed vide quid postmodū sequitur. [Filij quoq; Mempheos, & Thaphneos constuprauerunt te vsque ad verticem.] Ac deinceps. [A seculo confregisti iugum meū, rupisti vincula mea, & dixisti. Non seruiā. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. Quomodo dicis non sum polluta, post Baalim non ambulaui? Vide

Cap. II. Rom.2. Rom.3. Rom.3.

Vide vias tuas in conuallibus scito quid feceris.] Et post aliqua. [Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen reuertere ad me dicit dominus, & ego suscipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide, vbi non prostrata sis. In vijs sedebas expectans eos, quasi latro in solitudine, & polluisti terram in fornicationibus & in malicijs tuis. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Ergo saltem amodo voca me, pater meus, dux virginitatis meæ.] Hoc modo serè totus propheticus hic sermo protenditur, horrenda peccata commemorans, ad pœnitentiam prouocans, randemq; in luctu & lamentatione finit, cum dicit. [Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere. Luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super vos, &c.] Sic nimirum tota domini prædicatio Hierusalem eandem de peccatis arguit, & ad pœnitentiam vocat. pœnitentiam inquiēs agite, appropinquabit enim regnum dei, tandemq; impœnitentem compatientis affectu ruiturū plangit. Nam videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens. Quia si cognouisses, & tu. Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te & coangustabūt te vndiq;, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt, &c. Veritatem igitur euangelij contra gloriationem Iudaicam, multum adiuuat hic propheticus sermo, vt non insientur aduersus eum prædicantem pœnitentiam, vel contra eius apostolos, nullam distinctionem haberi volentes, Iudæi, & Grœci, eo quod omnes peccauerint, & idcirco egeant omnes gloria dei, & neuter saluari aliter possit, vel iustificari, nisi per gratiam dei, nisi per fidem Iesu Christi. Nam cum peccato originali, quo omnes in Adam peccauerunt, ecce multa Iudæorum quoq; actualia peccata & nimis magna sunt.

CAP. VI. Lucæ.19. Rom.3.

Quod quarto loco stans in porta domus domini dicit inter cætera, Ecce spelunca latronum facta est domus ista, quod ea respicit, quia dominus ingressus in templū, cœpit ejcere, dicens eis illud de Esaia. Domus mea domus orationis vocabitur, subiungēs de isto prophera, Vos autem fecistis illam speluncam latronum. CAP. VII.

POstquam præcedentem sermonem in luctu finiuit, quarto iam loco sequitur hoc verbū domini. [Sta in porta domus domini, & prędica verbum istud, & dic. Audite verbū domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has vt adoreris dominum, &c.] Sic plane dominus Iesus postq; (vt iam dictū est) videns ciuitatē fleuit super illam, steterit in porta domus domini & prædicauit verbū illud dicens. [Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes templi dominī, templū domini, templū domini est.] Ac deinceps. [Et ecce vos confiditis in verbis mendacij, quæ non proderunt vobis.] Et subinde. [Ecce spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomē meum in oculis vestris. Ego ego sum, ego vidi dicit dominus. Ite ad locum meum in Sylo, vbi habitauit nomen meum à principio. & videte quæ fecerim eis.] Faciam, inquit, domui huic, in qua vos habetis fiduciam, sicut feci Sylo, & proijciam vos à facie mea. Quomodo hæc dominus noster dixit? Quomodo se in hoc prophetæ loco præfiguratū, & de sua causa prophetarum fuisse ostendit? Videlicet postquam super ciuitatem fleuit, continuò ingressus in templum, cœpit ejcere vendentes in illo, & emētes, dicens illis. Scriptum est, quia domus mea domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat quotidie docens in templo. Tunc nimirū steriit, magna & mira constantia in porta domus domini. magnoq; & terribili facto, vetuit eos considere in verbis mendacij, dicēdo. Templum domini, templum domini, templum domini est. proijciens illos à facie sua cum holocaustis ipsorum, quæ nunquam desiderauerat, sicut in hoc ipso propheta testatur, dicens. [Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes. quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti de verbo holocausto matum & victimarum. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens. Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus. Et ambulate in omni via, quam mandaui vobis, vt bene sit vobis, &c.] Hoc ipsum actu significabat videlicet, quod tam ipsos, quàm ipsorum sacrificia proiecerit à facie sua, dum facto de funiculis flagello, vendentes & ementes cunctamq; sacerdotum auaritiam ejecerit de templo. Sane quod dixerit, illos ejiciendo, scriptū est. domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, vos autem fecistis illam speluncam latronum. partim de isto propheta, partim de Esaia testimonium sumptum est. In Esaia quippe sic scriptū est. Domus mea domus orationis vocabitur, ait dominus deus. In isto autem. Ergo spelunca latronum est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum. Sequentia verbi vel sermonis huius maxime, illam proiectionem eorum lachrymosa declamatione pronunciant, quæ per manorum traditi, & irrecuperabile ciuitatis, vel templi excidium passi, deinceps dicere potuerūt. [Quare sedemus? Conuenite, & ingrediamur ciuitatem munitam, & sileamus ibi, quia dominus noster silere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis.]

Cap. VII. Marc.11. Matth.21. Lucæ.19. Esaiæ.45. Cap. VIII.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod quinto loco docens in verbo domini, Audite verba pacti huius, & cætera prosequens conuicit eos quòd irritum fecerint pactum domini, vt sciamus quàm rationabile sit, quod quicquid sacrificant Iudæi, contemnit ecclesia Christi. CAP. VIII.

CAP. XI.

INsistunt adhuc Iudæi proiecti atque captiui, dispersi atque dissipati, & Iudæorum sacerdotes sanguinei, insistunt inquam contentiose, addendo holocausta sua victimis suis, & comedendo carnes quodammodo, dicentes. Cur nō hodie sicut heri, & nudiustertius? Cur non hoc tempore holocausta faciamus, sicut antiquitus? Nonne in istis est pactū, quod cum patribus nostris pepigit deus? Cur mutabilis esset, pactumq; suum irritum faceret deus? Aduersus huiusmodi sacrificantium contentionem, ecce loco quinto verbum domini factum ad Hieremiā consequenter de pacto illo loquitur, atque hic semetipsum noxæ eximit, ac iustificat iustus ac irreprehensibilis dominus deus. [Audite (inquit) verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & habitatores Hierusalem. Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius, quod præcepi patribus vestris in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de fornace ferrea.] Ac deinceps. [Vociferare omnia verba hæc, in ciuitatibus Iuda & foris Hierusalē, dicens. Audite verba pacti huius, & facite illa, quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de terra Aegypti vsque ad diem hanc.] Et subinde. [Inuenta est coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Hierusalem. Reuersi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea. Et hi ergo abierunt post deos alienos, vt seruirent illis. Irritū fecerunt domus Israhel, & domus Iuda pactum meū, quod patribus eorum, &c.] Sine dubio pacti verba quod cum patribus eorum, Abraham, Isaac & Iacob, & cum Moyse deus pepigit, promissiones fuerunt beati seminis, quod est Christus. promissiones, inquā dei. & ad istas respondens fides eorundem patrum, per quam & iustificati sunt, & cum ipsa fide opera quoq; decem præceptorū, quæ per Moysen in tabulis lapideis digito dei scripta sunt. Porro holocaustomata & victimæ, verba pacti nō fuerunt, sicut paulo supra legimus deum cēprobasse, sed obdiligentiorem pacti eiusdem custodiam quasi quædam claues, & quasi quædam vincula adhibita sunt. non iussa, sed permissa. non quæsita, sed pro tempore admissa. At illi pactum iam dictum, pactum fidei, & bonorum operum irritum fecerunt, eundo post deos alienos, faciendo scelera multa in domo dei, sicut sequentia verbi vel prophetiæ præsentis ostendunt. & post omnia, quod omniū pessimum est, Christum occiderūt, in quo steterat omne pactum, cuius ventura fide patres iustificati sunt. Quid ergo iam holocaustis victimas addunt & carnes comedunt? Vt quid tam male diuidunt? Vt quid meliorem pacti partem, id est, fidem, & omnem iustitiā surripuerunt, & partem contemptibiliorem, id est, carnes taurorum, fœtidumq; sanguinem hircorum, deo nolenti, imo repellenti ingerunt? Nonne totum quod offerunt, irritum fecerunt? Nonne sacrificia eorū, sacrificia sunt Cain, qui quia male diuisit, ideirco deus ad munera eius non respexit? Clamat enim in hoc eodem prophetæ huius capitulo aduersus istos sanguinis nostri Abel, id est, Christi, quem occiderunt. In hoc occidendo, vt iam dictum est, maxime pactum omne irritum fecerūt. [Tu autem domine demonstrasti mihi, & cognoui. tu ostendisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui, quoniam super me cogitauerunt consilia. Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. & nomen eius nō memoretur amplius. Tu autem domine Sabaoth qui iudicas iuste, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis, tibi enim reuelaui causam meā.] Obstruatur itaq; omne os impiorum, quia deus iustus est, ipsi autem iniusti sunt, & deus iuste respuit eorum holocaustomata, quibus pactum constituisse falsò putauerunt, quia nimis iniuste fidem & iustitiam, quibus pactum constitutum est, multis sceleribus, & tandem cruentatis in Christum manibus abiecerunt.

Quod loco sexto sequitur verbum domini, de sermonibus siccitatis, eo respectu factum recte intelligi, quod neq; gratia prophetalis, neq; vlla visitatio illis sit spiritus sancti, vt cum veniant ad hauriendas scripturarum aquas, reportent vasa vacua. CAP. IX.

EX quo sic irritum factum est pactum, iam nec propheta, nec vlla omnino spiritualis gratia Iudæis datur, nulla omnino scientia, nulla sapientia, nec quicquam veri intellectus ducibus eorum, principibus eorum, magistris vel sacerdotibus eorum ineſſe comprobatur. Hæc vera, & vere magna, nimiumq; damnosa siccitas est, quam in Esaia dominus eidem Iudeę comminans, & nubibus, inquit mandabo, ne pluant super eam imbrem. Recte igitur hoc loco, qui sextus est, sequitur quod ad hunc factum est verbum domini, de sermonibus siccitatis. [Luxit Iudæa & corruerunt portæ eius, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Hierusalē ascendit. Maiores miserunt minores suos ad aquam. venerunt ad hauriendum, & non inuenerunt aquam reportauerunt vasa sua vacua. Confusi sunt & afflicti, & operuerunt capita sua propter terræ vastitatem. quia non venit pluuia in terra.] Ecce videmus Iudææ vastitatem, & desolationem

Esaiæ.5.

Cap. XIIII.

videmus, quia non venit in ea pluuia scientiæ vel sapientiæ, quæ omnis fidem secuta, ad gentium ecclesiam commigrauit, iuxta illud Psalmistæ. Pluuiam voluntariā segregabis deus hæreditati tuæ. Et videmus quia minores veniūt ad obscurissimos senes suos haurire aquam, & non inueniunt, reportantq; vasa animarū suarū vacua. Sed nunquid istud luget Iudæa? Nunquid pro isto clamor Hierusalem ascendit, quomodo mortuo Pharaone adiecdit ad dominum, & misit illis nubes suas Moysen & Aaron? Non vtiq; ita nunc. Nam lugent quidem, sed non scienter. clamant quidem, sed eorum brutus & sine sensu clamor est. Nec enim lugēt eam quæ verè siccitatis causa est, iniquitatem suam. neq; clamant ita vt dicant patrū suorū exemplo, eamus & sacrificemus domino deo nostro. Ideirco ascendit quidem clamor eorum, sed nō ad dominum. Nam quia rationabilis non est clamor, ideirco sicut hic ipse propheta congemit quodam loco, ille opposuit nubem, vt non perträseat oratio. Credendum sanè est, diebus illis aeream Iudæis accidisse siccitatem, sed sicut cætera mala maiorum signa malorum, sic illa siccitas deterioris fuit siccitatis portentum. [Confusi sunt agricolę, operuerūt capita sua. Nam & cerua in agro peperit, & reliquit, quia non erat herba. & onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.] Quare agricolæ confusi sunt, nisi quia commissæ sibi vineæ dominum & hæredem occiderunt? Quæ vel qualis cerua reliquit in agro quod peperit, quia non erat herba. nisi fidelis patriarcharū ecclesia, quæ peperit quidem secundum carnem. sed reliquit populum istum, quia non est scientia? Videmus hæc, & quod sequitur. Onagri steterunt in rupibus, traxerūt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. Onagri atq; onagrorum pulli, hodie Iudæi sunt. nam & de illo populo sic mystice loquitur & alia scriptura. Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri liberum se natum putat. Stant isti onagri in rupibus superbiæ suæ, maluntq; siti & fame perire, quàm domabili ceruice ad præsepia Christi venire. quàm humili spiritu ad caulas ouiū Christi venire. Trahunt ventum quasi dracones, calidi nanq; sunt vt dracones, flamma inuidiæ nimiū ardentes, perinde quomodo dracones in siti ventum trahūt, ad refrigerandum ardorem naturæ. sic isti vera siti pereuntes, pro veris scientiæ aquis, inanes fabulas & ventosas ad consolandam inopiam suam trahunt genealogias. Defecerunt oculi eorū, quia non erat herba, id est, excæcauit illos malitia eorū, quia nescierūt dei sacramenta. Orat deinde prophera pro populo isto, nunc siti pereūte, vt quandoq; pluuiam de cœlo salutarem accipiat, & saluent ex eo reliquiæ. [Si (inquit) iniquitates nostræ contenderint contra nos, domine, libera nos. Quesumus fac propter nomen tuū, quoniam multæ sunt auersiones nostrę.] Et post aliqua. [Deducant oculi mei lachrymas per diem & noctem, non taceāt, &c.] Et illius quidem siccitatis causa fuit, quia sanguinem innoxium fudit multū nimis, donec impleretur Hierusalem vsque ad os. absq; peccatis suis, quibus peccare fecit Iudam, vt faceret malum coram domino. Dicit enim post pauca. [Et dabo eos in furorem vniuersis regnis terræ, propter Manassen filium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Hierusalem.] Cæterum siccitatis huius qua nunc Iudæa commarcuit, causa est vniuersalis sanguinis qui effusus est super terram à constitutione mundi, maxime autē sanguis ipsius domini, quo omnis salutaris aqua procedit. Propter quod & post aliqua dicit. [Domine omnes qui te derelinquunt, confundentur, recedentes à te in terra scribentur. quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentiū dominum.] Nam idcirco quia dereliquerunt, imo & occiderunt, confusi sunt, duplici fame confecti sunt, duplici siti aruerunt, duplici perditione corporis & animæ perditi sunt, iuxta imprecationem subsequentem. [Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego. Paueāt illi, & non paueam ego. Induc super eos diem afflictionis & duplici contritione contere eos.]

Psal. 67.

Exod. 5.

Threno. 3.

Cap. XVII.

Septimo loco per id quod faciebat figulus opus super rotam, & dissipatum est vas quod faciebat e luto manibus suis, conuersusq; fecit vas alterum sicut placuit in oculis eius vt faceret, dissipationem significare rebellium Iudæorum, collectionem gentium: & in omnibus irreprehensibile esse iudicium dei. CAP. X.

IVdicia dei sunt ista incomprehensibilia, & viæ inuestigabiles, super quibus hominem deo non respondere, sed humiliter os suum continere oportet. Proinde loco iam septimo quod sequitur verbum domini hoc est. [Surge & descende in domū figuli, & ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatū est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis. Conuersusq; fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret. Et factum est verbum domini ad me dicens. Nunquid sicut figulus iste, non potero facere vobis domus Israhel, ait dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israhel.] Magnum reuerentię documentum, magnum & congruum taciturnitatis & continentis linguæ instrumentum. Deus plastes noster est, nos autem lutum. Nos inquam omnes, tam Iudæi quàm Gentes, vna massa, vnum sumus lutum. Non ergo dei iudicia nos audacter discutiamus, non figuli nostri digitos reprehendamus. Monet hoc vehementi

Cap. XVIII

Universidad de Deusto
Biblioteca

increpatione apostolus vas electionis, placitumq; æterni figuli opus monet, inquã nos, & mittit huc, vt cum propheta isto præsens diuinæ potestatis exemplar videamus. Cum enim abiectionem fratrum suorum Israhelitarum congemuisset, quid ergo, inquit, dicemus? Nunquid iniquitas apud deum? Absit. Moysi enim dicit. Miserebor cui misereor, & misericordiam præstabo, cui miserebor. Et subinde. Quid ergo adhuc quæritur? Voluntati enim eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas deo? Nunquid potest figmentũ dicere ei, qui se finxit, quare me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidẽ vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Nimirum vt hęc diceret, ipse quoq; mente humili in isto propheta descenderat in domum figuli, & viderat quòd domus Israel lutum esset equé vt omne cœnum gentium. & quia nõ pro debito, sed pro sola gratia deus figulus omnium, sumpsit Abraham cum esset lutum Chaldaicũ, & ex illo, & ex seminis eius massa lutea, fecit quæ voluit vasa misericordię, vasa honoris & gratiæ. Quid amplius illi debebat, quàm vniuerso luto generis Adæ? Hoc ille sapiens & humilis, & ideo verè sapiens, quia humilis viderat, & humiliter sentiebat. quia non propter figuli inertiam, sed propter incomprehensibilem iustitiã, rebelle lutum in manu eius dissipatum fuerat. Idcirco pio quidem affectu gemebat. Veritatẽ, inquiens, dico, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea, in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi est magna & cõtinuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, &c. Sed eandem tristitiam suam discreta & prudenti spe consolabatur, dicẽs post aliqua. Esaias autem clamat pro Israel. Si fuerit numerus filiorum Israel tanquã harena maris, reliquiæ saluæ fient. Item. Quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret, & sic omnis Israel salvus fieret. Nempe & hoc viderat in isto propheta, quia cõuersus figulus fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius vt faceret, dixitq;. Nunquid sicut figulus iste non potero facere vobis domus Israel? Cæterùm & enim dixisset idem apostolus, quòd si volens deus notam facere potentiã suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias bonitatis suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, continuò subiunxit. Quos & vocauit non solum ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit. Vocabo non plebem meam, plebem meam. & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. & erit in loco vbi dicetur eis, non populus meus vos, dicetur eis filij dei viuentis. Porro vt ad spectandam similitudinem figuli reuertamur, dicamus nunc. Quando figulus ille cognouit figmentum nostrum, suscipiendo pulueremnostrum, tũc ipse faciebat opus e luto manibus suis super roram adhibitis digitis suis, id est, donis spiritus sancti. vt perfecta iam in plenitudine temporis, vasa thesauros susciperent misericordiæ & honoris. Sed ausum est infelix lutum blasphemare figuli sui digitos, dicendo. Dæmonium habet, dicendo, in Beelzebub principe dæmoniorum eiecit dæmonia. Quid igit? nimirum iustissime figulo digitos suos foris contrahente, & cum tota manu feriente. dissipatũ est vas dissipatione valida, templo quoq; perditi populi diruto, & ciuitate euersa. Quam videlicet dissipationem concedendo propheta dicit post aliqua. [Propterea da filios eorum in famem. & educ eos in manus gladij. Fiant vxores eorum absq; liberis, & viduæ, & viri earum interficiantur morte. Iuuenes eorũ confodiantur gladio in prælio. audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim super eos repente latronem, quia foderunt foueam vt caperẽt me, & laqueos absconderunt pedibus meis. Tu autem domine scis omne consilium eorũ, aduersum me in mortem. Ne propitieris iniquitati eorum, à facie tua non deleatur. Fiant corruẽtes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.]

Rom.9. Rom.11. Esaiæ.10. Rom.9. Osee.2. Lucæ.11. Iohan.8. Psal.88.

Quomodo inter mala quæ obsessa ciuitate regi consulenti responsa sunt, cõfirmetur prophetia, non irritum fore iuramentum domini, dicentis in Dauid, semen eius in æternũ manebit, dum interea dicit: Ecce dies veniẽt dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum. CAP. XI.

SEptem prophetæ huius membra præcipua tantummodo distinximus, & quasi in vmbra longe prœmissa futurum euangelicæ veritatis corpus assimilatum esse perpendimus. Quę atq; in primo sermone sic scriptũ est. [Interroga pro nobis dominum, (inquit rex Sedechias) quia rex Babylonis Nabuchodonosor prœliatur aduersum nos] &c. Et nihil quidem prosperum, quod ad temporis vel causæ illius subsidium valeret, responsum est. sed nihilominus inter mala illa, bona quoq; futura sparsim prænunciata sunt. Cum enim dixisset contra Sedechiam inter cætera. [Scribe virum istum sterilem virum qui in diebus suis non prosperabitur, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltra in Iuda.] Quasi quæreretur, quid ergo fiet, quo iuramentum deueniet domini dictis in Dauid, semeliuraui in sancto meo si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut

Cap. XXI. Cap. XXII.

sicut sol in conspectu meo, sicut luna perfecta in æternũ, & testis in cœlo fidelis subsecutus, hæc de futuro intulit. [Ecce dies venient dicit dominus & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiẽs erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israhel habitabit confidenter, & hoc nomen, quod vocabunt eum dominus iustus noster.] Isti dies venerunt, & ecce sunt. iam enim suscitauit ex mortuis dominus deus Dauid, germen iustum, & ecce regnat gloria & honore coronatus rex & sapiẽs est, ita vt stultum eius sapientius sit hominibus, fecitq; & adhuc facturus est iudicium & iustitiam in terra. Fecit nanq; iudicium mundi per passionem suam, mittendo principem huius mundi foras. facturus est iudicium in nouissimo die veniendo cum nubibus cœli in potestate magna. Fecit iustitiam fidei, iustificando omnem qui ex fide est, peccatorũ remissione data. faciet iustitiam, reddendo vnicuique secundum opera sua. Hæc dixit, & deinceps passiones iusti huius, suis passionibus præcurrit, & vt superius iam dictum est, in typum eius qui mortuus mortem superatus, temploq; diruto atq; ciuitate exterminata, gentes erat docturus, iste quoq; templo & ciuitate superstes, nec mortuus, quanuis multa passus exteris propheriam texuit nationibus. Ac nos nec facultatem, nec propositum habentes, vt cuncta prosequamur, plurimum historiæ campum, multamq; prophetię sylua eius prætermittentes, ad lamentationes eius articulum vertamus.

Iohan.12. Matth.19. Rom.2.

De lamentationibus, cur singulæ sententiæ singulis alphabeti literis prænotantur, & quòd ipse ordo alphabeti quadruplex sit, idcirco quia prophetæ, quadruplex causa lamentandi erat. CAP. XII.

LAmentationes prophetæ huius sancti & sapientis veram esse scientiam arbitramur, earumq; circa materiam versari rerum, quarum ad cognitionem nos pueri siue infantes sumus, quippe qui non nisi temporalem miseriam, temporaliumq; rerum damna deflere nouimus. & si temporalis iucunditas arrideat, captiuitatis nostræ obliuiscimur in qua nati sumus. Pulchre nobis hoc significatur, in eo quòd singulæ istarum lamentationum sententiolæ, singulis alphabeti literis prænotantur. Quid enim nobis per hoc innuitur, nisi vt humili conscientia paruulos nos esse iudicemus, quatinus istorum declaratione sermonum illuminari digni habeamur? Scriptum nanque est, Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Igitur ad istud alphabetum quadruplici ordine distinctum, tanquam pueri Abecedarij disponamur, sub istis vocibus contineri non dubitantes scientiam quæ abscondita est sapientibus & prudentibus, vt nec prima nouerint elementa Luctus eius, de quo veraciter dictum est. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Primum hoc intelligentiæ ostium est scire, cur lamentationum atq; alphabeti ordo sit quadruplex. Aperiat nobis clausis Dauid, & videbimus quòd viro huic serio lamentandi causa vel materia sit quadruplex. Prima nanque causa extitit vniuersalis captiuitas humani generis, qua proiecti & dispersi sunt omnes filij dei, in primis carnis suæ parentibus, gratis venundati & præiudicij passi. Secunda causa hæc erat populi dei captiuitas Babylonica, quam sub oculis suis viderat, pro qua nõ lamentari durum fuisset & iniquũ, præsertim cum ecclesia dei, temploq; & altari nominis domini viduata, compelleretur barbarorum venerari portenta deorum. Tertia causa viro sancto erat, proprię conscientiæ humilitas, qui quanto iustior erat, tanto verius præter communem omnium filiorum dei captiuitatem, proprij status exilij agnoscebat. Quarta erat causa captiuitas ista deterrima, qua Iudæos, vt nunc accidit, casuros in ore gladij, & captiuos in omnes gentes ducendos fore præuidebat. Nec enim istam absque compassionis affectu captiuitatem præscire poterat, quippe quam dominus ipse præuidens super ciuitatem ipsam miseram veris lachrymis flebat. His præmissis, nunc iam in rem pergendum est.

Esaiæ.52. Galat.4. Lucæ.19.

Quo sensu vna illa electorum ciuitas rectè dicatur plena populo, domina gentium & princeps prouinciarum. & cur vel quomodo sola federit, vel sub tributo facta sit. ALEPH, id est, doctrina. CAP. XIII.

QVomodo sedet ciuitas sola plena populo, facta est quasi vidua domina gentium, princeps prouinciarũ facta est sub tributo.] Aleph doctrina interpretatur, & vt perspicis, primum hoc apud Hebræos elementum est. Quid ergo sub isto continetur? Secundum illam, quam supradiximus captiuitatem primam atque vniuersalem vigilanter intellige. & tũc demum primum doctrinæ cœlestis fundamentum te apprehendisse confide. Quænam est ciuitas plena populo, domina gentium, princeps prouinciarum? Nimirum illa sancta ciuitas Hierusalem mater omnium nostrum, cuius ciues atque populares, siue municipes sumus nos quicq; credentium. Ista ante constitutionem mundi iam in præscientia siue prædestinatione dei plena erat populo, numerati apud illum erant qui sunt vel futuri sunt ex eius populo sancto, populo electo. Hæc domina gentium & princeps est prouinciarum, quia quantum iumentis humana natura pro dignitate rationis, tantũ ipsa gentibus vel prouincijs pro dignitate fidei, pro

THREN CAP. I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognitione vel amore sui creatoris præcellit. Quomodo factum est, vt ista sederet sola, fieret quasi vidua, pénderet tributa? Nimirum præuaricando, scilicet peccante homine vno, homine primo. nam in illo peccauit, & prǫiudicium passa est vniuersa posterorum eius multitudo. Ex eo contigit vt sederet sola, sederet quomodo vidua, virum suum deum non habens ciuitas sancta, sancta per fidem ecclesia de paradiso proiecta, in hoc mundo peregrina exulando, Rom.5. moriendo, malo domino, id est, peccato soluēs tributa pœnalia. Hoc veraciter initium doctrinæ est, vt credamus & confiteamur, quia omnes in Adam peccauimus, quatinus consequenter per Christum iustificemur in quem credimus.

In qua nocte plorans plorauerit, & in quibus maxillis eius lachrymæ eius.
BETH, *id est, domus.* *CAP. XIIII.*

PLorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius. Non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius. omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici] Vere plorans plorauit in nocte, & ploratum eius audiuimus, si non dormiuimus in ipsa nocte. Verbi gratia. Cum in persona eius dicit sanctus Iob. Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Nox illa, diabolus est tenebrarum princeps, simulatè & per mendacem transfigurationem dicit, verè autem nox. In illa autem nocte homo male natus, & eius noctis filius factus est, acquiescendo consilijs eius nequam, & de secreta paradisi requie quasi de vulua in istam mortalitatis miseriam proiectus est. In illa nocte, id est, pro illius noctis consideratione, plorans plorauit illa domina gentium, illa princeps prouinciarum. Sed nunquid omnes qui ex illa ciuitate sancta erāt vel sunt, istud plorando plorare nouerunt? Non vtique, imo ploratus iste paucorum, ploratus istę perfectorum est. Bene ergo cum dixisset, plorans plorauit in nocte, continuo subiunxit, & lachrymæ eius in maxillis eius. Maxillæ quippe huius dominæ, viri excellentes fuere, videlicet patriarchæ & prophetæ. qui velut maxillæ semper patentes in facie, & non vt pleræq; corporis partes pannis contectæ, ipsi quoq; pro excellentia gratiæ sibi collatæ, meruerunt in sancta Hebr.11. dei ecclesia non latére. In istis autem maxillis dominæ sunt lachrymæ eius. isti enim plorauerunt, peregrinos & aduenas se esse confitentes super terram, & videmus quas imitemur lachrymas eorum, vt risum reputemus errorem, & gaudio dicamus, quid frustra deciperis. Ita plorante illa, nō est inquit, qui consoletur eam ex omnibus charis eius, imo omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Oderunt enim hi, qui nunc rident amatores mundi, ploratum eiusmodi. & quamlibet chari siue amici, id est cognati sint siue propinqui, separantur & longe fugiunt ab ea sensibus contrarijs.

Quòd electorum vniuersitas Iuda sit, & quo migrans afflictionem vel seruitutem inciderit. GIMEL, *id est, plenitudo.* *CAP. XV.*

MIgrauit Iuda propter afflictionem & multitudinē seruitutis, habitauit inter gentes, nec inuenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.] Iuda confessio interpretatur, quo nomine ciuitas illa rectè significatur, cuius totum opus vel omne officium confessio est. Vnde Psalmi. cum dixisset. Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini, testimonium Israhel, continuò quasi quæreres, ad quid illuc ascenderūt, vel quid ibi sunt facturi. ad confitendum, inquit, nomini domini. Quo ergo vel vnde migrauit? A luce ad tenebras, à requie ad laborem, à regno ad captiuitatem, à patre ad hostem, à vita ad mortē. Quare? Propter afflictionem & multitudinem seruitutis. Mira res. Nunquid afflictionē desiderabat, & multitudinem seruitutis, & ideo migrauit? Non vtiq; sed sufficientiam, & libertatem se sibi Matth.11. acquirere existimauit. Verùm quicquid illud est, quod hoc modo quæsiuit quod extra deum Iob.7. inuenit, afflictio est & multitudo seruitutis. Idcirco dominus ipse omnibus dicit. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Et sanctus Iob. Quare, inquit, posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Mira & miserabilis deceptio migrantis, quia dum migrat spe diuinitatis, quam fallax serpens promisit. nihil aliud inuenit quàm afflictionem & multitudinem seruitutis, afflictionem videlicet mortalitatis. qua sibimetipsi grauis sit & multitudinē seruitutis peccati, tot enim dominis seruit, quot vitijs. Migrauit igitur de magno bono ad magnum malum. & habitauit inter gentes, nec inuenit requiem. Hoc ad cætera mala pessimum accessit, quòd habitauit inter gentes, vt, verbi gratia, iustus ille qui habitans inter Sodomitas 2.Pet.2. vtique non inueniebat requiem, sicut de illo scriptum est. Et iustū Loth oppressum à nephandorū iniusta ac luxuriosa conuersatione eripuit. aspectu enim & auditu iustus erat habitans inter eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Adhuc audi. Persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Parū erat habitantem inter gentes aspectu iniquorum operum cruciari, nisi & persecutionibus compelleretur consentire malis. Vnde Psalmista

Psalmista ait congemiscens. Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Cum his qui oderunt pacem, eram pacifi- Psal.119. cus. cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

Quæ viæ lugent, eo quòd non sint qui veniant ad solennitatem: & quæ sit illa solennitas, quæ destructio portarum: vnde gemitus sacerdotum, & squalor virginum. *CAP. XVI.*
DELETH, *id est, tabulæ.*

VIæ Sion lugent, eo quòd non sint qui veniant ad solennitatem. Omnes portæ eius destructæ. Sacerdotes eius gementes. Virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.] Principalis quidem vna est via Sion Christus, qui dicit. Ego sum via, & ipse vna princi- Iohan.14. palis porta. ipse nihilominus vnus & summus sacerdos est Sion. Veruntamen & omnis qui alijs exemplo eius tam verbo prædicationis, quàm exemplo boni operibus, ad vitam ducatum præbent, viæ Sion & portæ eius atque sacerdotes sunt. Quam ob causam istæ viæ lugent, & istæ portæ destructæ sunt, & isti sacerdotes gemunt? Eo, inquit, quòd non sint qui veniant ad solennitatem. Luctus iste vel gemitus magnæ charitatis est, lugere quòd nō sint qui veniant, imo perpauci sint qui veniant ad solennitatem veritatis & vitæ, quo multos perducere cupiunt, destructionem suimet libenter passuri, si modò ad illam solennitatem per occasionem destructionis eorum multi venirent. Tales in psalmo dicunt. Dedisti nos tanquam o- Psal.43. ues escarum, & in gentibus dispersisti nos. Vendidisti populum tuum sine pretio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum. Et est dictum à similitudine alicuius qui rem suam vendit, & nullum vel parum inde pretium accipit. Vendidisti inquiunt, id est, permisisti occidi populum tuum sine pretio. & si aliquos pro eis recepisti, non fuit multitudo in commutationibus eorum, non multos acquisisti ad comparationem occisorum, quia fortassis vbi mille interficiebantur, vix duo vel duo conuertebantur. Propter hoc prædictæ lugent viæ vel portæ Sion, sacerdotes gemunt, virgines eius squalidæ sunt, id est, cœlibem vitam ducentes mundo huic despicabiles sunt, & ipsa ideirco oppressa amaritudine. Sed hæc ipsa amaritudo fructum parit dulcedinis æternæ. Hic tam quatuor literæ vocibus istis præscriptæ continuandę sunt. Plenum quippe propri9 sensum interpretationibus perficiunt. Aleph, doctrina. Beth, domus. Gimel, plenitudo. Deleth, tabulæ interpretantur. Porro domus dei ecclesia est, & tabulis sacra lex inscripta est. Est igitur sensus. Doctrina ecclesiæ dei, plenitudo legis est, charitas est, cuius videlicet charitatis perfectæ lamentatio hæc est.

Quomodo hostes in capite facti & inimici locupletati sunt, & parvuli eius in captiuitatem ducti. HE, *id est, ista.* *CAP. XVII.*

FActi sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem à facie tribulantis.] Et hoc ad miseriarum accedit cumulum, quòd qui hostes vel inimici sunt ecclesiæ, principantur in hoc mundo, & capita populorum sunt, locupletantur, & diuites sunt, vnde & valentiores sunt ad persequendum, fortiores ad occidendum. Videlicet altior in hoc seculo Cain, quàm Abel. locupletior Esau, quàm Iacob, Ita & in cæteris ferè vsque ad finem seculi. Hoc ideirco, quia dominus locutus est super eam, propter multitudinem iniquitatum eius, vt videlicet occidente Cain, persequēte Esau, recipiat ipsa in præsenti seculo, quod meretur, & non cum illis in futuro puniatur. Sed illud magis dolendum, & penè inconsolabile est, quod nonnunquàm sit, vt paruuli eius ducantur in captiuitatem à facie tribulantis, id est, infirmi atque imperfecti filij eius corrumpantur exemplis, decipiantur persuasionibus, terreantur minis, atque ita cedant in prædam aduersarijs.

De prælatis, & quomodo vel quando arietes absque pascuis abeant sine fortitudine ante faciem subsequentis. *CAP. XVII.*
VAV, *id est, est.*

ET egressus est à filia Sion omnis decor eius. Facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua. & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequētis.] Hæc pro parte Sion infirmiore dicta, rectè intelliguntur. Nam ea quæ vera, & verè fortis est Sion, intus omnē decorem, intus habet omnem gloriam, iuxta illud. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Cę- Psal.44. terùm de illa quæ pro omni religione in oculis omnium gloriatur, rectè dicas. quia egressus est à filia Sion omnis decor eius. Item & hoc rectè dicas, quia facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua, & abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. quotiescunque prælati sic viuunt, quasi ignorent mandata, quasi non legerint scripturas, absque fortitudine animæ subditi peccatis, cædentes impellentibus vitijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illud verè lamentabile esse, quòd incolatus vel peregrinationis nostræ non recordamur, nisi malis prementibus. CAP. XIX.

ZAI, *id est, hæc.*

ET recordata est Hierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cum caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.] Dies afflictionis Hierusalem, dies præsentis vitæ sunt. Nam vita hæc afflictio est, peregrinatio est, captiuitas est. Porro desiderabilia eius, quæ habuerat à diebus antiquis, eloquia sunt vel iudicia domini, quæ in diebus antiquis accepit, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, dulciora super mel & fauum. Horum desiderabilium acceptioni statim præuaricatio obuenit. fecerunt enim vitulum in Oreb, cum adhuc tabulæ scriberentur in monte Sina. & extùc non cessauerunt præuaricari. Huius afflictionis suæ, quam diximus, & præuaricationis, horum desiderabilium suorum, recordata est Hierusalem. Sed quando recordata est? Cum caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator. cum vacaret hostibus videntibus eam insultare religioni, & deridere sabbata eius. Hoc verè lamentabile est, quòd non aliter huius incolatus sui, & peregrinationis suæ recordari poterat, nisi malis premeretur, nisi malis conculcaretur ab hostibus, nisi in manus gentium traderetur. Mallem, inquit, vt sponte recordaretur, mallem vt & prosperis abundaret, & nunquam prosperis falleretur. vt & transitoriis vteretur, & æternorum nunquam obliuisceretur.

Psal.18.

Exod.32. Deut.4.

Quòd peccato superbiæ præcedente, anima instabilis sit, & de vitio in vitium cadat, & qui sensus horum quatuor elementorum, HE, VAV, ZAI, HETH. CAP. XX.

HETH. *id est, vita.*

PEccatum peccauit Hierusalem. propterea instabilis facta est. Omnes qui glorificabant eam, spreuerunt eam, quoniam viderunt ignominiam eius. Ipsa autem gemens & conuersa retrorsum.] Propterea, inquit, instabilis facta est, & de vitio in vitium cadit, quia peccatum peccauit. Non ergo pro ipsa instabilitate sua deum accuset. etenim nõ idcirco peccatum peccauit, quia deus eam instabilis naturæ condidit. sed idcirco instabilis facta est, quia peccatum peccauit. Quod peccatum? Peccatum superbiæ, quæ & de angelis dæmones fecit. Vndè Psalmista, cum dixisset, Non veniat mihi pes superbiæ, subsecutus adiunxit. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem. expulsi sunt, nec potuerunt stare. Hoc peccatum vniuersa Hierusalem primitus peccauit in Adam. vnde & sic instabilis facta est, tam vanitate animi, quàm mortalitate corporis, vt nunquàm restitui posset, nisi per solam Christi gratiam. Deinde & singulariter quæq; anima quæ viriliter stare non meretur, lapsa à priori statu, ita vt qui prius glorificabant eam spernant, versa vice, videntes ignominiam eius. spernant, inquam, gementem & conuersam retrorsum. respiciat semetipsam, & inueniet, quia latès peccatum superbiæ præcessit, & propter illud instabilis facta sit, ac de vitio in vitium ceciderit. Rursus quatuor literas copulemus, HE, VAV, ZAI, HETH: HE, ista. VAV, &. ZAI. hæc. HETH, vita interpretatur. Et est sensus. Ista & hæc vita sunt. Ista, inquam, & quæcunque huiusmodi sunt perfecta, meditationi & memoriæ mandata, ad vitam proficiunt.

Psal.35.

Quòd verè lamentabile sit, sordes in pedibus habere. CAP. XXI.

THETH, *id est, bonum.*

SOrdes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui. Deposita est vehementer non habẽs consolatorem. Vide domine, & considera, quoniam facta sum vilis.] Sordes, inquit, eius in pedibus eius. Cuius eius? Dominæ gentiũ inclytæ & prouinciarũ principis, quę recordari debuisset finis sui, vt terram sordidam non tangeret pedibus, non ambiret terrena affectu cupiditatis, sed corpore hic exulans, mente conuersaretur in cœlis. Non sic fecit, non sic recordata est finis sui. sed deposita est vehementer amando terram, & obliuioni tradendo altitudinẽ cœli, non habens consolatorem, imo non quærens, nec præ oculis habens virum qui in cœlo est consolatorem, dum vanam in terra quærit consolationem. Dicat ergo nunc saltem commonita dum cadit populus eius in manu hostili. dicat, inquam, saltem nunc rediens ad cor præuaricatrix. Vide domine & considera, quoniam facta sum vilis.

Qui sensus sub interpretatione horum elementorum contineatur, THETH, IOD, *& quòd confessio bonum sit iustitiæ principium.* CAP. XXII.

IOD, *id est, principium.*

MAnum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.] Idcirco consideratur

deatur & verè dicat. Vide domine & considera, quoniam facta sum vilis, quia misit hostis diabolus manum suam & polluit omnia desiderabilia eius, & quia vidit gentes, id est, vniuersas vitiorum phalanges, ingressas sanctuarium pectoris sui, de quibus præceperas deus, vt ecclesiam tuam non ingrederentur. Iungamus hæc duo elementa, THETH IOD. THETH, bonum. IOD interpretatur principium. Et est sensus. Confessio ista bonũ principium est, dum dicitur. Vide domine & considera, quoniam facta sum vilis, propter causas huiusmodi. Nam fusius in principio accusator est sui.

Psal.18.

Quomodo priores sancti dederint preciosa quæq; pro cibo ad refocillandum animam, id est, nondum rem, sed spem obtinuerint promissionis, quam audierant. CAP. XXIII.

CAPH, *id est, manus.*

OMnis populus eius gemens & quærens panem, dederunt preciosa quæq; pro cibo ad refocillandam animam. Vide domine & considera, quoniam facta sum vilis.] Omnis, inquam, populus eius, videlicet pro meliori parte perfectorum, gemens & quærens panem. Nam omnis quidem populus dominæ & principis huiusmodi gemendi causam habẽs, & pane indigens. veruntamen non omnis famem suam intelligens, non omnis panem suum quærere sciens. Quem enim panem, nisi illum, quem propter pomum vetitum perdidit primus parens? Panem verum, qui est cibus angelorum, hæc domina non habebat. & idcirco fame populus eius deficiebat. tunc saltem omnis gemens & istum panem quærens, cum apud inferos famelicus expectaret istum de cœlo descensurum panem, daturum vitam mundo. redditurũ dei visionem, inimicitiarum pariete soluto. Interim antequam viuus iste panis descenderet, deerunt preciosa quęque ad refocillandam animam. Habuerunt enim preciosam fidem, preciosam dei dilectionem patres sancti, & patriarchæ magni. & hæc dederunt pro cibo spei, qua suam refocillarent animam, sed non refecerunt aut saturauerunt. Beata spe promissionis, quam audierant, animas suas diu sustentauerunt, & inde beati, q talem habere spem propter suam fidem, propter dilectionem & obedientiam suam meruerunt. Vide, inquit, domine & cõsidera, quoniam facta sum vilis. In quo vilis? In eo quòd propter vilem cibum ligni vetiti vinm panem amisi, & omnis populus meus fame exhaubit.

Iohan.6.

Quod ait: Videte si est dolor, & cætera: & omnem dolorem vanum esse, qui accidit pro qualibet alia re caduca, & hæc duo elementa iuncta. CAPH, LAMECH, *quem sensum habeant.* LAMECH, *id est, cor* CAP. XXIIII.

OVos omnes qui transitis per viã. attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. Quoniam vindemiauit me, vt locutus est dominus in die furoris sui.] Qui, inquit, trãsitis per viam, qui cognoscitis, qui confitemini, quia peregrini estis & aduenæ super terram, manentẽ hic ciuitatem non habentes, sed futuram inquirentes. vos omnes attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. si est causa pro qua iure quis doleat extra causam, pro qua est dolor meus. Nempe omnis dolor qui non est meus, leuis est, & vanus, cum sit pro vanis & caducis rebus. sicut econtrario omne gaudium, quod non est meum, vanum est, eo quòd de vanitate pendeat rerum temporalium. Meus enim dolor vnde est? Ex eo quia vindemiauit me, vt locutus est dominus in die furoris sui. dies furoris ille fuit, de quo primis hominib⁹ dixit. Quocunq; enim die comederitis ex eo, morte moriemini. Comederunt, & dies ille in quo comederunt, dies fuit furoris. qui furor & iustam animabus mortem, & iustam corporibus mortalitatem intulit. Tunc locutus est dominus, quòd puluis fuissem, & in puluerem reuersura essem. Sicut tunc locutus est, ita extunc me vindemiauit, & vsq; in finem vindemiare non desinit, quotidie de vinea succidendo botros meos, quotidie per mortem carnis auferendo filios meos.

Hebr.13.

Genes.2.

Iuncta hæc duo elementa. CAPH, id est, manus. LAMECH, quod interpretatur cor, iuncto sensu manum cordis, id est, opera requirunt eius quæ in corde est fidei. Alioquin quid fides proderit, cum sine operibus mortua sit?

Quòd propter humiliandam animam, mortalem fecerit deus conditionem corporis, & ipsam animam multis permittat passionibus affici CAP. XXV.

MEM. *id est, ex ipsis.*

DE excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me, expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum. posuit me desolatam, tota die mœrore confectam.] Ignem, inquit, misit in ossibus meis, de excelso iudicij sui scilicet, ignem vtique lamentabilem, ignem non lucentem, sed consumentem, exiccantem, deuorantem. Ignis iste mortalis conditio est, qua virilis iuuentus paulatim desiccata in aridum cõrahitur atque corrugatur senium, tandemq; omni humore consumpto soluitur atque dissipatur in fauillam & cinerem. Attamen hoc igne eruditi me, vt discerem non superbire, vt scirem incedere demisso capite, vt intelligerem quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adam noluit intelligere,scilicet me,non deum, sed puluerem esse. Amplius autem vt erudiret me,expandit rete pedibus meis, id est, legem dedit mihi. Quid enim lex,nisi rete expansum pedibus meis? Non quidem lex rete peccati, sed peccatum non cognoui, nisi per legem. Rom.7. Nam concupiscentiam nesciebam,nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Ergo quando legem mihi dedit, & gratiam distulit, expandit quodammodo rete pedibus meis, atque hoc modo cõuertit me retrorsum. Nam cum venisset mandatum,peccatum,quod sine lege mortuum erat,reuixit. Ego autem mortua sum,& inuentum est mihi mandatum,quod erat ad vitam,hoc esse ad mortem. Itaque posuit me desolatam tota die,mœrore confectam,vt mœrens Rom.7. dicam. Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius?

Quòd homo faciendo malum seruus sit peccati, & non nisi per gratiam dei poterit liberari. NVN. *id est, æternum.* *CAP. XXVI.*

VIgilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius. conuolutæ sunt, & impositæ collo meo. Infirmata est virtus mea.dedit me dominus in manu,de qua non potero surgere.] Iohan.8. Iugum enim, inquit, iniquitatum mearum vigilauit. Omnis enim qui facit iniquitatẽ,seruus est iniquitatis,quodammodo vigilantis,ne seruus effracta compede,per noctẽ effugere possit. Vult enim interdum effugere seruus peccati.sed eo negligenter volente & sæpe multum dormitante,peccatum non dormit. Iniquitates meæ in manu eius conuolutę sunt,ad modum retis aut vinculorum,& impositæ collo meo,collo hominis,in quo superbia sedit,vnde & libenter audiuit dictum illud. Eritis sicut dij. Pugno & repugnare volo,sed infirmata est virtus mea, quia nondum venit liberatrix gratia. Dedit me dominus in manu,de qua non potero surgere.Sabauditur,nisi venerit gratia eius liberans me.

Quòd in nullo patrum vel patriarcharum salus esse potuerit, & quòd ipsi quoque mortales fuerint: Et quid hæc tria elementa, MEM, NVN. SAMECH, *iuncta significent.* SAMECH, *id est, adiutorium.* *CAP. XXVII.*

ABstulit omnes magnificos meos dominus de medio mei, vocauit aduersum me tempus,vt cõtereret electos meos. Torcular calcauit dãs,virgini filiæ Iuda.] Magnifici mei, electi mei,patriarchæ fuerunt.magni quidẽ & iusti & sancti, sed in nullo eorum mihi licuit gloriari, nec enim in aliquo eorum fuit salus. Abstulit eos de medio mei, mortui enim sunt, & nemo ex illis potuit eruere animam suam de manu inferi. Vocauit aduersum me tempus, vt conterat illos electos meos, constituendo terminos eorum quos præterire non poterunt. & hoc aduersum me,vt non liceat mihi gloriari in homine. Hoc modo torcular calcauit virgini filiæ Iuda, id est, mihi filiæ suæ confessionis,quæ virgo esse,id est,nullum præter ipsum creatorem meum aspicere debui. Torcular, inquam mihi calcauit, vt amaritudine inebriaret me, qui fructus est peccati. Tres iam dictæ cõiungantur literæ. MEM. id est,ex ipsis. NVN. quod interpretatur æternum. SAMECH, id est,adiutorium. Et est sensus. Ex ipsis æternum adiutorium. Quibus ex ipsis? Videlicet quæ superioribus quatuor elementis significata sunt, THETH, IOD, CAPH, LAMECH, id est, bono principio confessionis, & manu cordis, per quam intelliguntur opera fidei.

Quòd vera antiquæ ecclesiæ idcirco fuerit plorandum, quia consolator longè factus est. AIN, *id est, fons.* *CAP. XXVIII.*

IDcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquam. quia longe factus est cõsolator à me, conuertens animam meam.Facti sunt filij mei perditi,quoniam inualuit inimicus.] Idcirco, inquam, quia de excelso misit dominus ignem in ossibus meis, quia vigilauit iugum iniquitatum mearum, quia abstulit omnes magnificos meos, de medio mei. Amplius autem,quia Lucæ.11. longe factus est à me,& nondũ venit qui venturus est consolator Christus dominus,qui conuertat animam meam in requiem & libertatem suam,& interim fiunt filij perditi, descendunt enim ad inferos,quoniam inualuit inimicus custodiens atrium suum tanquam fortis armatus. idcirco ego plorans,& idcirco oculus meus deducens aquam lachrymarum.

Quòd non potuerit Sion expandendo manus suas consolari. *CAP. XXIX.*
PHE, *id est, os.*

EXpandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam. Mandauit dominus aduersum Iacob in circuitu eius, hostes eius. Facta est Hierusalem quasi polluta menstruis inter eos.] Manus suas, id est, opera legis, & iustitias carnis expandit Sion.sed propter opera illa non est qui consoletur eam,non enim dominus per illa iustificat eam.Sed quidẽ Si taliter expansis manibus, se iustificari arbitretur,mandauit dominus hostes eius,id est, peccata eius in

circuitu

circuitu eius,& multo plura,imò sine comparatione multa sunt peccata eius,& mille iustificationes eius,quasi si sit polluta menstruis alio quoq; propheta testante, cum dicit. Facti sumus Esa.64. vt immundi omnes nos,quasi pannum menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ.

Quòd os domini ad iracundiam prouocauimus, videlicet culpam defendendo in Adam: & quid simul istæ tres literæ significent, AIN, PHE, ZADI. *CAP. XXX.*
ZADI, *id est, iustitia.*

IVstus est dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. Audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.] Non,inquit,prophera in omnibus his deum accusat Sion,nam iustus est dominus, & rectum iudicium eius,sed accusat semetipsam, quia os domini, ad iracundiam prouocauit. subaudiatur in Adam,in quo & peccauit. Et quomodo os domini ad iracundiam prouocauit? Videlicet quia peccatum suum defendit,etenim peccati defensio iustæ iracundiæ causa extitit. Audite,inquit, obsecro vniuersi populi, etenim vobis quoque annuntiandum est, vt audiatis & dolorem meum videbitis, quia virgines meæ & iuuenes mei in captiuitatem abierunt,imò & in captiuitate nati sunt. Virginum mearum, iuuenum meorum,id est, omnium ad me pertinentium,paruorum atque magnorum,infirmorum atque fortium,non hic locus est, non hoc regnum, sed incolatus & exilium. Hoc vos audite, & ad veram & manentem ciuitatem, ô vniuersi populi simul properate. Iunctæ simul tres literæ, AIN, id est fons, FE, quod interpretatur os. SADE, id est,iustitia cõsignificant sensum hunc.Fons oris iustitiæ.Nẽpe,talis lamentatio, talis confessio fons est oris,cui subest vena iustitiæ, veritatem subministrãs, vt non deum accuset, sed se.

Quoties ecclesia sacerdotes sibi constituit, toties deceperunt eam,de his intelligi, qui semetipsos pascunt, & quæ sua sunt, quærunt. *CAP.* XXXI.
COPH, *id est, vocatio.*

VOcaui amicos meos,& ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei, & senes mei in vrbe consumpti sunt,quæsierunt cibum sibi,vt refocillarent animam suam.] Quos, inquis, vocaui amicos meos? Sacerdotes meos, senes meos. Quoties sacerdotes mihi constitui, quoties senes mihi præfeci, toties amicos meos mihi vocaui,vt viderent dolorem meum,vt consolarentur me, vt lenirent malum meum. At ipsi quoque deceperunt me, erant enim amici mensæ, quærentes quæ sua essent,non quærentes filiorum meorum salutem. Quotusquisque enim talium fuit amicorum, qui verum redderet amicitiæ fructum? Vix ipse Aaron suum executus est officium, sicut decebat amicum. Ferè omnes in vrbe consumpti sunt, id est,in causa mea quasi non essent obmutuerunt, quia quæsierunt sibi cibum, vt refocillarent animam suam,quæsierunt lucrum suum sibi,& iuxta propheram pastores vocati nõ gregem, Ezech.34. sed semetipsos pascebant.

Quomodo in illo in quo omnes peccauimus venter noster conturbatus sit, & cor nostrum subuersum, id est, corpus mortale factum est: & quid duo hæc elementa, COPH, RES, *iuncta significent.* *CAP.* XXXII.
RES, *id est, caput.*

VIde domine quoniam tribulor, venter meus conturbatus est, subuersum est cor meum in memetipsa,quoniã amaritudine plena sum. Foris interfecit gladius, & domi mors similis est.] Quoniã vocaui amicos meos,& ipsi deceperũt me,tu domine qui solus laborẽ & dolorem consideras,vide quoniam tribulor,quoniam venter meus cõturbatus est, & cor meum subuersum est, id est, quoniam homo totus duplici morte mortuus est. venter meus, id est, quod exterius est hominis mortale est,& idcirco iam mortuum, quia certissimè moriturũ est. Portò cor meũ, id est, quod interius est hominis, iamdudũ mortuũ est, videlicet ex quo peccatum admissum est, Ita foris & intus amaritudine plena sum. Quid dixerit venter meus conturbatus est, & cor meum subuersum est, penè exposuit subiungendo. Foris interfecit gladius,& domi mors similis est. Nam foris quàsi in ventre interfecit gladius,dum iusta sententia mortis anima à corpore separatur. domi autem,id est,in corde mors similis est, dũ sicut separatione animæ corpus moritur,ita separatione dei anima mortua est. Iungamus duo hæc elementa, COPH, quod interpretatur vocatio,& RES, quod interpretatur caput,vt vocationem capitis,id est Christi,qui ecclesiæ caput est,intelligamus. Nam quia vocaui, inquit, amicos meos,& ipsi deceperunt me,vocat nunc caput suum Christũ,dicendo. Vide dãe quoniam tribulor, sperans quòd per illum & conturbationem ventris, & subuersionẽ cordis reparatura sit,id est,quòd tam corporis quàm animæ resurrectione resurrectura sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo inimici, id est, maligni spiritus in malo generis humani lætati sint, & quomodo è regione lætabitur super illos ecclesia in die iudicij. CAPVT XXXIII.

SIN, *id est, dentes.*

AVdierunt, quia congemisco, & non est qui consoletur me, omnes inimici mei audierũt malum meum. Lætati sunt, quoniam tu fecisti. Adduxisti diem consolationis, & fient similes mei.] Qui nam inimici mei audierunt malum meũ, & lætati sunt? Draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, & angeli eius audierunt, quia ingemisco, & irridentes dicunt, non est qui consoletur eam. Audierunt (inquam) isti inimici mei malũ meũ, & quasi triumphum ducentes pro victoria lætati sunt, captiuitatem vniuersam quam in primo homine cœperunt agentes cum insultatione, ante superbiæ suæ currum. Sed quid? Mihi adduxisti diem consolationis, adduxisti, inquam, nam ita certũ est, quasi iam adduxeris, promisisti enim Abrahæ deus qui non mentiris, diẽ consolationis, diem Christi videntibus inimicis meis, qui nunc lætantur, quoniam tu malum meum iusta ira fecisti. Et cũ adduxeris diem consolationis, fient similes mei. Quomodo similes mei? Nimirũ vt ego versa vice audiam, imò & videam malum eorum in die iræ & reuelationis iusti iudicij tui.

Quomodo vindemiandi sint illa vindemia irrecuperabili, damnatione irreuocabili, habente ecclesia diem consolationis, & quid duo elementa nouissima, Sin, Thau, iuncta significent. THAV, *id est, signa.* CAP. XXXIIII.

INgrediatur omne malum eorum contra te, & deuindemia eos, sicut deuindemiasti me, propter omnes iniquitates meas. Multi enim gemitus mei, & cor meum gemens.] Omne (inquit) malum eorum ingrediatur coram te, & deuindemia eos. Nam ingressum est quidem iam malum eorum coram te, sed non omne. Et vindemiasti iam, sed non deuindemiasti eos. Olim quippe malum eorum, id est, superbia qua super cæteros angelos tumuerunt, dicente principe eorum diabolo, similis ero altissimo, hoc, inquam, malum eorum coram te, ingressum est, & pro hoc vindemiasti, id est, iudicasti eos. de cœlo nanque proiecisti, & in istum ca-
Esaiæ 14. liginosum aerem deuoluisti eos. At verò malum illud alterum, quo me plasma tuum per serpentem deceperunt, nondum coram te ingressum est, nondum tuo iudicio requisitum est, quod ex me erat malum coram te ingressum est, etenim tu requisisti, primùm dicens viro Adam. Vbi es? quis enim indicauit tibi, quod nudus esses, nisi quòd ex ligno quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? deinde dicendo mulieri, quare hoc fecisti? Ita quod ex
Gene. 3. me erat malum coram te ingressum est, & pro hoc vindemiasti me primùm dicendo mulieri, multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, & in dolore paries filios tuos. deinde tam viro quàm mulieri, quia pulvis es, & in pulverem reuertêris. Non ita tunc quod ex diabolo erat malum coram te ingressum est, neque enim requisisti, aut pœnam intulisti pro eo quòd serpentem ingressus hominem decepit. Igitur omne malum eorum, omne malum diaboli, & angelorum eius, ingrediatur coram te, in nouissimo magni iudicij die, & qui me iam vindemiasti, tu illos deuindemia, vindemia irrecuperabili, damnatione interminabili. Nec enim mirentur solummodo vindemiari, quod iam factum est eis, quando de cœlo proiecisti eos. sed & deuindemiari digni sunt, vt tollantur in ignem æternum, & non requirantur in omnia secula seculorum. Porrò mihi (vt iam ante dixi) adduces diem consolationis. Quare? Quo iudicio? Iudicio misericordiæ, multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens, quæ sunt insignia pœnitentiæ. Duo hæc elementa nouissima SIN, quod interpretatur dentes, & THAV, id est, signum, adinuicem copulemus, vt dicamus sic, dentium signa. Porrò per dentiũ signa omnis intelligit sancta scriptura, qa dentibus formatur omnis loquela. Quid hoc ad rem præsentem? Videlicet, vt quod perpulchrum est intelligamus ea, quæ sub istis continentur literis duabus illa esse, quæ nobis categorizat omnis scriptura diuinitus inspirata. Quid enim aliud nobis prædicat, nisi post illud malum decepti hominis pro quo lætati sunt omnes inimici, adducendum fuisse ecclesiæ diem consolationis, id est, primum aduentum CHRISTI filij dei, & post hæc futurum esse iudicium, quo diabolus & angeli eius, & cum illis omnes impij deuindemiandi sunt, & mittendi in ignem æternum? Hac ergo lamentatione finita, quid sequens causæ habeat breuiter dictum superius, & adhuc dicendum est.

Quòd sequenti alphabeto illius temporis lamentatio subtexitur, quando Nabuzardan Hierusalem igni succendit, simulque cum ea domum domini combussit.

CAPVT XXXV.

4. Reg. 25. Hiere. 39, 52. OMnem quæ in sequenti alphabeto subtexitur lamentationem, super illa intelligemus terrena Hierusalem, quam tunc tẽporis Nabuzardan princeps exercitus seruus regis Babylonis,

Babylonis, succendit, & combussit igni, simulq; cum ea domum domini, & domum regis, muriscq; Hierusalem in circuitu destructis, reliquias quoq; vulgi transtulit in Babylonem, tantũ de pauperibus terræ relinquens vinitores & agricolas. Hoc verè sancto & sapienti viro lamentabile fuit, non solum propter ipsam magnitudinem cædis & incendij. verùm & propter duritiam gentis peccatricis, quia non propter peccata exigua factum est, vt tanta populo suo deus qui naturaliter miserator est & misericors, mala inferret. Ad huius alphabeti lamentationem disponendi sunt omnes, qui hodie quoque in verbis mendacij confidunt, quemadmodum illi quibus lamentator iste prius dicebat. Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes, Hiere. 7. templum domini, templum domini, templum domini est. Etenim hodie quoque sunt plerique infantes, qui auro vel argento, & marmorum crustis atque pulchris parietibus templi manufacti, deum qui spiritus est, putent delectari, & de semetipsis non perpendũt quales sint, vel quòd debeant ipsi esse templũ sanctum dei, restante Apostolo, cum dicit. Templũ dei sanctum est, quod estis vos. Talibus igitur proponatur alphabetum hoc.

Quo respectu Hierusalem vocauerit scabellum pedum domini, & quomodo illam dominus de cœlo in terram proiecerit. ALEPH. CAP. XXXVI.

QVomodo obtexit caligine in furore suo dominus filiam Sion, proiecit in cœlo in ter- CAP. II.
ram inclytam Israel, & non est recordatus scabelli pedum suorum, in die furoris sui.] Scabellum pedum domini, ciuitatem Hierusalem nuncupauit, videlicet eo respectu, quo & ciuitatem illam sancta scriptura nominare consueuit, nimirum propter cultum diuinæ religionis, & templum nominis domini, quod iuxta rationem temporis qualicunque ritu primitus in ea ciuitate celeberrimum fuit. Nam & propter eandem causam in omni scriptura sancta typum gerit ecclesiæ Christi, in qua nunc per omnem terram vero ritu inuocatur nomen domini. Et tunc quidem, quia in illa sola ciuitate inuocabatur nomen domini, sola merebatur dici, scabellum pedum domini. nunc autem quia in omni terra inuocatur nomen domini, & omnis terra plena est ecclesijs Christi, rectè omnis terra meretur dici scabellum pedum domini. Vnde est illud prophetricum, id est, de futuro dictum. Cœlum mi- Esaiæ 66.
hi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Et dominus in euangelio cum dixisset Matth. 5.
neque per cœlum iuraueris, quia thronus dei est, continuò subiunxit, neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Iam quippe res in præsentiarum erat, vt fieret quod Psalmista ce- Psalm. 107.
ciderat. Exaltare (inquiens) super cœlos deus, & super omnem terram gloria tua. Nunc vide quàm eleganter, quàm magnifica similitudine tumultum ruentis miseræ ciuitatis expressit, dicendo. & non est recordatus scabelli pedum suorum in die iræ furoris sui. Quasi regem aut quempiam personatum patrem, oculis ostendit, sedentem in alta sede, scabellum habentem sub pedibus suis, tanto furore excitatum, tanta ira commotum, vt pedibus se non tenentibus, scabellum suum longè proiecerit, dum nescit, dum præ irâ non attendit, quantum nocitorum hoc sit pendentibus pedibus suis. Quasi hoc impetu, filiam Sion, inquit, & inclytam Israel de cœlo in terram, de omni dignitate in omnem ignominiam proiecit, & caligine amentiæ ruentem inuoluit.

Superbiæ culpam fuisse, pro qua Hierusalem vel templum præcipitari debuerit. BETH. CAPVT XXXVII.

PRæcipitauit dominus, nec pepercit omnia speciosa Iacob, destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, & deiecit in terram. Polluit regnum & principes eius.] Quod dixerat, proiecit de cœlo in terram inclytam Israel, hoc iterum repetiuit, dicendo. præcipitauit nec pepercit. Itemque tertio, virgines Iuda deiecit in terram. Cunctis vocibus istis qualitatem culpæ designauit, & superbiæ culpam fuisse ostendit, pro qua Hierusalem destructa sit. Et magnum vtique superbiæ malum, pro qua nec virginibus pepercisse, aut vnquam parcere credendus sit.

Quòd ruinæ illius causa fuerit, quia cornu Israel deus confregit. GIMEL. CAPVT XXXVIII.

COnfregit in ira furoris sui omne cornu Israel, auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici, & succendit in Iacob, quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.] Amplius hic superbiam vicino vocabulo expressit, dicendo. Confregit cornua Israel, superbum quippe cornutum dici vsitatum & frequens est. Hic igitur non immeritò deus dexteram suam auertit retrorsum, vt non auxiliaretur, aut subsistere faceret Israel, ante faciem inimici. non quòd faciem suam contemneret, sed quòd cornutos esse homines indignè ferret. Quare autem non dixit, & succendit ignem, sed succendit in Iacob quasi ignẽ flammæ deuorantis in gyro? Nonne reuera succensus fuit ignis, quo Nabuzardan seruus regis Babylonis ciuitatẽ & templum combussit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

combussit? Ergo illud vult intelligi, quòd ciuitas illa vento superbiæ suæ quasi ignem conflando gentium contra se odia concitauerit, & ille fuerit quasi ignis flammæ deuorantis in gyro, quem vt efficientem causam ignis elementaris consecuta sit.

Quòd deus superbientibus inimicus sit, & idcirco sic dixit: Tetendit arcum suum.

DALETH. *CAP. XXXIX.*

TEtendit arcum suũ, quasi inimicus, firmauit dexteram suam, quasi hostis. & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion. Effudit quasi indignationẽ suam.] Iacobi 4. Quia superbiæ cornu in causa fuit, deus autem superbis resistit, idcirco non quasi pater virgam arripuit, sed quasi inimicus arcum suũ tetendit, & quasi hostis dexteram suam firmauit, vt videlicet sagittam suam fortiter excussam per cor eius trajiceret, vt gladium suum firmiter impactum vsq; ad vitalia deprimeret, vt facere inimici vel hostis est. Non enim, vt sæpe factũ est, tradidit populum suum in manus gentium, ita vt in terra sua degentes victorum ferrent imperium, sed occidit omne quod pulchrũ erat visu in tabernaculo filiæ Sion, id est, omne quod delectabat, & quo deum putabat delectari lasciua iuuencula Sion. Et effudit quasi ignem indignationem suam, vt sic omnia tolleret indignatus, sicut ignis totam deuorat stipulam.

Quòd non dixerit: factus est dominus inimicus, sed velut inimicus: & quòd nec res nec vocabulum inimici, in deum cadat.

HE. *CAP. XL.*

FActus est dominus velut inimicus. præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit omnes munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatũ & humiliatam.] Exodi 4. Dominus (inquit) qui dicebat ad Pharaonem, filius primogenitus meus Israel, dixi tibi, dimitte filiũ meum, ille pater & dominus, factus est quasi inimicus. Notandum diligenter, quia non dixit, factus est inimicus, sed factus est quasi inimicus. Nam inimici nec res nec vocabulũ in deũ cadit. Inimicus quippe is est, qui iura violat, qui iusta tollit aut negat, cuius ex parte deficit aut perit fructus amicitiæ, pax. Dominus igitur non inimicus, sed quasi inimicus factus est, tollendo siue occidendo omne quod pulchrum erat visu in Sion, præcipitando Israel, præcipitando omnia mœnia eius, dissipando munitiones eius, replendo in filia Iuda humiliatũ & humiliatam, vtpote inimicitias gerens, non aduersus homines, sed aduersus superbiam.

Quomodo ciuitatem illam vel templum tentorium domini vocauerit.

VAV. *CAP. XLI.*

ET dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculũ suum. Obliuioni tradidit dominus in Sion festiuitatem & sabbatum, & in opprobriũ & indignationem furoris sui regem & sacerdotem.] Tentorium siue tabernaculum domini erat templum illud Hebræi. augustissimum. nam in illo quasi in tabernaculo, quod ad horam figi solet, militabat nomini domini fides peregrinantium, manentem hic ciuitatem non habentium, sed futuram inquirentium. Hoc dissipauit quasi hortum, nec pluris fecit sanctum nominis sui locum, quàm vilem hortum holerum. Festiuitatem & sabbatum quæ vtrq; visu pulchra erant, obliuioni tradidit. 4. Reg. 10. regem & sacerdotem in indignationem furoris sui opprobrium tradidit. Hoc denicq; nõ præterendum, quia probrosè sic regem proiecit, vt in oculis eius occisis ipsius filijs, tunc demum oculos eius erueret rex Babylonis.

Quid sit, vocem dederunt in domo domini sicut in die solenni.

ZADI. *CAP. XLII.*

REpulit dominus altare suũ, maledixit sanctificationi suæ, tradidit in manus inimici muros turrium eius, vocem dederunt in domo domini sicut in die solenni.] Quærebas qd superius dixisset, & non est recordatus scabelli pedum suorum, in die furoris sui. ecce aperuit dicendo manifestè, reppulit altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Porrò magnitudinem doloris, & miseriarum tumultum quàm vehementer expressit, dicendo. Vocem dederunt in domo domini, sicut in die solenni. Ac si diceret. Nunquàm altius in gaudio solennitatis cecinerant, quàm nunc in angustia & dolore suo clamauerunt.

Quomodo tetenderit super illam Sion funiculũ tempus captiuitatis septuaginta annorum.

HETH. *CAP. XLIII*

COgitauit dominus dissipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum suum & non auertit manum suam à perditione. Luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.] Non casu hæc acciderunt, sed dominus ista cogitauit, dominus cum consilio hæc egit poscente ratione vtilitatis, illo cogitãte, illo negotij summam in libra rationis appendente. placitũ fuit vt dissiparetur murus filiæ Sion, vt vanitas eius ex aduersis aliquam caperet instructionem.

Et ipse

Et ipse tetendit super eam funiculum suum longitudinis septuaginta annorũ, & cogitauit non auertere manum suam à perditione, id est, captiuitatem finire ante consummationem tot annorum, nec ante reædificabitur antemurale & murus qui pariter dissipatus est.

Quæ portæ eius, & qui vectes quos dominus contriuit, vt prophetæ eius non inuenirent visionem à domino.

THET. *CAP. XLIIII.*

DEfixæ sunt in terra portæ eius, perdidit & contriuit vectes eius, regem eius, & principes eius in gentibus. non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionẽ à domino.] Portarum quoq; altitudo, vectiumq; firmitas inter illa numerantur, quæ visu pulchra erat, & istæ portæ ciuitatis cum vectibus suis contritis atq; perditis in terram defixę sunt, pro causa quam Esaiæ 30. alius propheta congemit, quia conuersum est retrorsum iudiciũ & iustitia longè stetit, & quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Metaphoricos tamen regem, & principes. Legem & prophetas vult intelligi. Nam quasi quæreres quas portas in terram defixit, quos vectes perdidit & cõtriuit? Regẽ, inquit, & principes eius in gẽtibus, nõ est lex, & prophetæ eius non inuenerunt visionem à domino. Et congrua satis transformatio, quia videlicet vbi non est rex, neque princeps, vbi authoritate sua non vtitur lex, quæ in gentibus non est, vbi prophetis oracula cœlestia clauduntur, & dei visiones subtrahuntur, sic est populus quasi ciuitas patens absque portis & vectibus.

Quomodo sederint in terra & cõticuerint senes, & cinere capita sua cõsperserũt virgines.

IOD. *CAP. XLV.*

SEderunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion, consperserunt cinere capita sua. Virgines Hierusalem accincti sunt cilicijs, abiecerunt in terra capita sua virgines Iuda.] Erecti prius senes filiæ Sion, & multa loquentes, nunc præcipitati, & fracto superbiæ cornu mutilati sederunt taciturni in terra, tantum ab illa deturbati, quam habebant, confidentia templi domini, quantum à cœlo distat terra. Virgines Hierusalem virgines Iuda cinere quod insigne dolorum est, consperserunt capita sua, & non habentes sponsos quibus pararentur, abiecerunt capita sua in terra, & ita completum est quod alius propheta prædixerat. Propter hoc super adolescentulas eius non lætabitur dominus, & pupillorum eius, & viduarum non miserebitur. Esaiæ 4.

Quur nunc dicit: Defecerunt præ lachrymis oculi mei, qui antea dixerat: Propterea da filios eorum in famem, &c.

CAPH. *CAPVT XLVI.*

DEfecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus, & lactens in plateis oppidi.] Cum, inquit, deficeret paruulus & lactens, tũc defecerunt præ lachrymis oculi mei, & viscera mea, imò pietatis tumultu conturbata sunt, & iecur meũ quod sanguinis est fons, in terra effusum est. Quid enim? Nunquid poterat naturalis affectus carnis & sanguinis rationis sequendo iudiciũ persistere in altitudine zeli? Dicebã antequam hęc fierent, propterea Hiere. 18. da filios eorũ in famem, & deduc eos in manus gladij. Fiant vxores eorum absq; liberis & viduæ, & viri earũ interficiantur morte. Hæc, inquam, & his similia dicebam, concordando per spiritum iudicio & iustitiæ tuæ. At vbi mala ipsa venerũt, & res oculis exhibita est, vicit pietas, & à supernis iudicijs relapsa in semetipsam vulnerata ruit natura.

Quomodo infantes ad vbera pendentes famæ cruciati, animas exhalabant.

LAMECH. *CAPVT XLVII.*

MAtribus suis dixerunt, vbi est triticum & vinum, cum deficerẽt quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.] Quomodo interea lachrymas tenerent oculi? Mixta angustiæ simplicitate vel simplicitati angustia. matribus suis rabidis & fame marcescentibus dicebant paruuli, vbi est tritum, vbi est vinum, pro ætate non discernentes vtrum per laborem acquirere, an ex natura sua proferre solerent matres triticum & vinum, & hæc dicentes in ipso ciulatu, quasi vulnerati, imò verè famis aculeo transuerberati deficiebant, & quod humanitati visu intolerabile erat, in sinu matrũ suarum à siccis vberibus decidentes animas suas exhalabant.

Quomodo Hierusalem impœnitentia sua nulli potuerit assimulari, & idcirco dicat quis medebitur tui?

MEM. *CAPVT XLVIII.*

CVI comparabo te, vel cui assimulabo te filia Hierusalem? Cui exæquabo te & consolabor te virgo filia Sion? Magna enim vult mare contritio tua, quis medebit tui?] Nunquid, ait, Ninluitis comparabo te? Non vtiq; nam pœnitentiã egerunt, ad prædicationẽ Ionæ.

Nunquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

TYREN. CAP. II. Nunquid Tyro aut Sydonijs exæquabo te? Nō vtiq;,nec enim facta & dicta sunt in illis,quæ facta & dicta sunt in te.Si in illis facta fuissent, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent.
Matth.11. Ibidem 11. Tui ergo quis medebitur? Non profectò ipse,si de cœlo venerit,medicorum medicus.Magna est,velut mare contritio tua,& quicunq; accedit ad medendum, persecutionum & ipsius mortis in te patitur naufragium.

Qualiter prophetas mendaces,& ipsam quòd eos audierit,increpet.

NVN. CAP. XLIX.

Hiere.23. PRophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent,viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones.] Vbi nūc propheta tuus ille Ananias filius Azur,qui tulit catenam de collo meo,& confregit eam,dicens.Hæc dicit dominus,Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium? Et cæteri prophetæ tui vbi sunt, qui dicebant,non videbitis gladium,& fames non erit in vobis,sed pacem dabit vobis dominus in loco isto? Dicebam ego,falso prophetæ isti vaticinantur visionem mendacem,& diuinationem fraudulentam,& seductionem cordis sui propherant vobis,& nō audistis me.Ecce res ipsa probat, quia viderunt tibi falsa & stulta,nec aperiebant iniquitatem tuam medici tam imperiti, quàm infideles,vt te ad pœnitentiam prouocarent.

Illud quoq; ad cumulum miseriarum accessisse,quòd transeuntes insultando plauserunt super eam. SAMECH. CAP. L.

PLauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam,sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiam Hierusalem.Hæccine est vrbs(dicentes) perfecti decoris,gaudium
1.Reg.10. vniuersę terrę?] Hęccine est? inquit.O quāta mutatio rerū. Vrbs perfecti decoris,vniuersę terræ gaudium,cui de vniuersa terra conuehebatur aurum.cui non erat argentum, nec alicuius pretij putabatur, quia classes eius ibant per mare deferentes aurum, tantāq; illi erat argenti abundantia,quanta lapidum.hæccine illa est? Hæc dicentes manibus plauserunt, ore sibilauerunt,caput suum super te mouerunt.

Quàm verè insultauerint, cū & post septuaginta annos,soluta seruitute,ne reædificaretur ciuitas,vehementer obstiterint. AIN. CAPVT LI.

APeruerunt super te os suum omnes inimici tui,sibilauerunt & fremuerunt dentibus,& dixerunt, deuorabimus. En ista est dies quam expecta bamus,inuēnimus, vidimus.]
1.Esdræ 4. Dolenda exprobratio.Lamentabilis insultatio.Nam quid putas,quantū insultauerunt,quàm volentibus animis expectatum desolationis tuæ diem viderunt, qui & post septuaginta annos, tam diutino miseriarum tuarum nondum satiati spectaculo,cum soluta esset captiuitas, & exisset sermo vt reædificaretur ciuitas, totis conatibus impedierunt regi Artaxerxi scribentes epistolas,vt mutaret edictum,insuper armis parati ad opus impediendum.

Quomodo illud non tā per Nabuzardan,quàm domini iudicio factum sit, qui & per Moysen talia prædixit. PHE. CAPVT LII.

FEcit dominus quæ cogitauit,compleuit sermonem suum,quem præceperat à diebus antiquis,destruxit & non pepercit,& lætificauit super te inimicum, exaltauit super te cornu hostium tuorum.] Non,inquit,Nabuzardan aut ipse Nabuchodonosor rex Babylonis hęc fecit tibi,sed dominus ipse cogitauit,& ipse fecit. Quid enim? Nunquid noui aliquid cogitauit? Nunquid non hæc tibi facere,id fuit sermonem complere quem præceperat à diebus antiquis? Nunquid non antiquitus præcepit Moysi, quia si audire nolueris nocem domini dei tui,hæc & hæc venient tibi,& ducet dominus te,& regem tuum quem constitueris super te, in gentem quam ignoras tu & patres tui,& seruies dijs alienis?

Quid clamauerit cor prophetarum qui hæc prædixerunt, & auditi non sunt clamantes super muros filiæ Sion. SADE. CAPVT LIII.

CLamauit cor eorum ad dominum super muros filiæ Sion.Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem,non des requiem tibi,neq; taceat pupilla oculi tui.] Clamauit cor eorum.Quorum eorum? Nunquid hostium,quorum super te cornu exaltauit, aut inimicorum,quos super te lætificauit? Imò eorum ad quos vel per quos ille sermo domini factus est, quem præceperat à diebus antiquis,& nunc impleuit.Eorum,id est, Moysi & prophetarū cor clamauit ad dominum super muros filię Sion,tanquam speculatores dati ad annuntiandum, clamauerunt vt auertereris ab impietate tua,& clamando suas saluauerunt animas.tu autem ô filia Sion,quia clamorem illorum non audisti,ecce mortua es in iniquitate tua.Quare autem non di-

non dictum est,clamauit os eorum,sed clamauit cor eorum? Nimirum,quia non negligenter clamauerunt, non more salutantium verba dederunt, sed volenti animo toto cordis affectu, profundo charitatis sensu clamauerunt,annuntiauerunt, prophetauerunt,adiuuare volentes, vt nequaquam dormientem te comprehenderet velociter accurrentis periculi malum.Quare autem non dictum est, clamauit cor eorum ad Sion, sed clamauit ad dominum? Videlicet,quia cum clamore annuntiationis, quo citare volebant Sion, oratione quoque clamabant ad dominum, & de hoc ipso quod clamassent ad Sion, licet non exauditi, testem sibi faciebant dominum. Dicebant tibi. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem ac noctem, quo restringuere valeas iræ & furoris ignem imminentem,non des requiem tibi,ne tanquam fur te comprehendat ira domini, neque taceat pupilla oculi tui, quia lachrymarum magis, quàm labiorum clamorem altissimus audit.

Quid sit quòd clamauerunt:Consurge,lauda in nocte,in principio vigiliarum.

CAPVT LIIII.

COnsurge.Lauda in nocte,in principio vigiliarum, effunde sicut aquam cor tuū ante conspectum domini. Leua ad eum manus tuas pro animabus paruulorum tuorum,qui defecerunt in fame,& in capite omnium compeditorum.] Consurge,inquam, & arma tua corripe.arma laudum,arma vigiliarum,arma lachrymarum,quod est effundere sicut aquam cor tuum,& hoc ante conspectum domini, vt fortissimum dominum ordinata fortitudine tenere, & pietate pronum flectere possis.Memento interea,leuare ad eum manus tuas, parum quippe fortitudinis est,in laude,in vigilijs,in lachrymarum effusione. nisi porrigēdo eleemosynam & cætera faciendo pietatis opera leues ad deum, leuesq; vsq; ad cœlum manus tuas pro vita paruulorum tuorum.Hæc tibi clamantes,dicebant.

Quid clamet,dicendo:Vide domine quem vindemiaueris. CAP. LV.

VIde domine & considera quem vindemiaueris ita.Ergo ne comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram palmæ? Si occiditur in sanctuario domini sacerdos & propheta.] Hoc illud est,quod clamabat cor eorum pro te ad dominum, clamando & ad te super muros tuos filia Sion.Clamant & adhuc.Vide domine,inquiunt. Quare faciem tuam auertis? Si oculos misericordiæ conuerteris huc,& quod facis ipse videris,ipse visu tuo vulneratus,satis pœnarum esse sumptum æstimabis.Ergo ne comedent mulieres fructū suum,paruulos ad mensuram palmæ,& tu qui pius es durare videndo poteris? Si occiditur in sanctuario domini sacerdos & propheta,& tua videndo se continebunt viscera? Hoc & illud, id est, famem & gladium vide.vide,inquam,quem populum,quem locum vindemiaueris ita,neque enim populus longinquus,& locus est ignotus,sed gens tua & ciuitas sancta.

Quòd ad misericordiam diuina multo magis quàm humana trahatur natura.

CAPVT LVI.

IAcuerunt in terra foris,senex & puer, virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio. Interfecisti in die furoris tui, percussisti,nec misertus es.] Hoc vide, quia puer & senex foris in terra iacuerunt.Nonne ipsa humana natura trahitur ad misericordiam in his ætatibus puerorum & senum? Ergo vide quomodo iacuerint, quantum percusseris, nec misertus sis. Multo magis enim diuina quim humana natura trahitur ad misericordiā, & sine dubio misereberis videndo quid feceris.

Quomodo id quod accidit quasi deo imputat. CAP. LVII.

VOcasti quasi ad diem solennem qui terrerent de circuitu,& non fuit in die furoris domini qui effugeret,& relinqueretur.quos educaui, & enutriui inimicus meus consumpsit eos.] Hæc omnia vide & considera quid fecisti,& videndo mente conuulneratus,sine dubio reliquos considerabis,captiuos tuos reuocabis.

Quòd tertio alphabeto propriam causam propheta lamentetur: & cur hic iam singula elementa triplicentur,cum in cæteris simpla sint. CAP. LVIII.

POst vniuersalem generis humani, post communem vnius gentis lamentationem, tertio demum singularem hoc loco suam captiuitatem propheta lamentatur lamentationibus propijs.Singularis autem & sua cuiusq; captiuitas est propij peccati modus, propriæ tribulationis pondus.Hoc animaduerso,iam & illud quod quæri poterat citius occurrit,scilicet cur cum cæterarum lamentationum singulis alphaberum simplum, huic soli triplum ascriptum sit.Nam tripla viro huic lamentandi causa extitit.Prima,quòd ipse æquè vt omnes homines in Adam captiuatus est.Secunda,quòd se viuente,se vidente,quamuis hostium gratia reseruato,patria combusta,& gens sua captiuata est. Tertia, quòd propriam fragilitatem nouerat,propijs calamitatibus & omnimoda inter suos & à suis affectus fuerat. Disponamur ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Threnor. CAP. III. ad hoc alphabetum docilis puerulj,& ab isto lamentatore docti,sciemus singuli de cæ. tam propria quim vniuersali,quòd verè lamentabilis sit.

Quæ sit illa paupertas,quæ tenebræ,& quæ sint illæ manus, de quibus dicit.

ALEPH. CAPVT LIX.

Cap. III. EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Aleph. Me minauit, & adduxit in tenebras,& non in lucem. Aleph. Tantum in me vertit & cõuertit manum suam tota die.] Ego,inquit,vir videns paupertatem meam. Nõ dixit,ego vir pauper,parum enim dixisset.Nam verè omnis homo pauper est. Omnis homo in primo parente pauper est, gloria sua spoliatus,gloria dei denudatus est. Sed non omnis homo videt, non omnis homo intelligit hanc ipsam paupertatem suam.Igitur quod satis est, quodq; imitabile foret, dicere maluit.Ego vir videns paupertatem meam,videns,inquam, in virga indignationis eius, id est,ad videndum pœna corruptionis & mortalitatis commonitus,qua percussi sumus omnes homines vt moriamur,& quia percussi sumus omnes infirmamur,& tandem puluis in puluerem reuertimur.Aleph. Me minauit & adduxit in tenebras & non in lucẽ. Hoc mihi malum alterum ad communem paupertatem accessit,quòd minauit me,& non in lucem,sed in tenebras adduxit,vt viderem gentis meæ tenebras, tenebras miseriarum densas, & conuolutas, super quibus congemiscens,dixit supra.Quomodo obtexit caligine in furore tuo,dominus filiam Sion,& cætera. Aleph. Tantum in me vertit,& conuertit manum suam tota die. Quid, inquit,dicã de mea causa propria,de propriæ conscientiæ miseria?Cæteri viuunt,cæteri quos video homines sunt.Et quicquid de illis sit,tantum de me scio, quia manum suam in me vertit,& manum suam non ad horam,sed tota die in me conuertit. Quot in anima mea peccati vulnera, tot manus eius in me sunt vulnera. Quot menti & corpori meo aduersa, tot in me sæuiunt manus eius flagella.

Quomodo se in Adam mortalem factum, in exustione Hierusalem felle cibatũ, in propriis culpis deploret obtenebratum. BETH. CAPVT LX.

VEtustam fecit pellem meam,& carnem meam, contriuit ossa mea.] Propter veterem Adam,vetustam fecit pellem,vetustam fecit carnem meam. In quo pellem meam vetu-
Roma.7. stam fecit?In conditione mortalitatis.In quo carnem meam vetustam fecit?In concupiscentia, & passione desiderij.In quo contriuit ossa mea?In eo quod non quod volo bonum hoc ago,sed quod nolo malum illud facio.Ossea in me ratio est,& ossea,id est,bona voluntas. vndè conde-lector legi dei secundum interiorem hominem. Sed hæc eadem ossa mea contriuit, pugnaci lege peccati,quæ est in membris meis iustè superducta.Beth. [Aedificauit in gyro meo,& circundedit me felle & labore.] Propter illam vetustatem & contritionem omni humano generi superductam,ædificauit ædificium calamitatis in gyro meo.in populo meo famem & gladium & ignem conuocauit,& stare fecit in circuitu meo.Et circundedit me felle & labore, felle
Hiere.20. amaritudinis & tristitiæ in mente,labore carceris & inediæ in carne. Audiui enim contume-
Hiere.37. lias multorum,& terrorem in circuitu, persequimini & persequamur eum. Cæsum etiam in carcerem miserũt me, in lacum in quo non erat aqua proiecerunt me, vt morerer ibi fame. Beth. [In tenebrosis collocauit me,quasi mortuos sempiternos.] Præterea in tenebrosis propriæ conscientiæ collocauit me.certum enim de propria salute non sinit me esse, vt me arbitrer comprehendisse,semperq; suspectus sum in timore iudicij superuenturi,vt nõ magis præsumam de salute, quàm præsumere possunt mortui sempiterni,quos propria conscientia rea-
Roma.3. tus quotidie morti sempiternæ addicit.Nullo enim iustior sum nisi per gratiam dei, nisi per gratuitam misericordiam vocantis & iustificantis quos vult.

Quòd in Adam in inimicitias dei ruens,in præsentibus malis ciuitatis desolatus, & in propriis passionibus,quasi sagittis percussus sit. GIMEL. CAP. LXI.

CIrcumædificauit aduersum me,vt non egrediar, aggrauauit compedem meam.]Quid aduersum me circumædificauit? Vtique parietem inimicitiarum propter Adam æmulum suæ diuinitatis. sumus enim secundum illum ego & patres mei natura filij iræ, sicut & cæteri.Non egrediar parietem istum, aggrauauit enim compedem meã, nec nisi in deo meo transgrediar murum. GIMEL. [Sedet cum clamauero & rogauero, excludet orationem meam.] Non solum illud commune habeo,quòd doleam, sed & hic dolor est recens,dum video gentis meæ captiuitatem,pro qua clamare quidem & rogare possum,sed cum clamauero non exaudiet,donec impleatur numerus septuaginta annorum,vsque ad illum terminum excluſit orationem meam.GIMEL. [Concluſit vias meas,lapidibus quadris semitas meas subuertit.] Præter illa quæ extrinsecus sunt, domi vias meas concluſit. in conscientia propria semitas meas subuertit. Volo in terra positus corpore cõuersari,in cœlis mẽte.cupio gustaram domini

domini saturitatem plenius apprehendere. At ille admissis tentationibus,permissis cogitationum fluctibus,circumuallauit me,imò vt me potius accusem,peccata propria quasi quadros lapides peccatrici obducit conscientiæ,atq; hoc modo vias meas concluſit, semitas meas subuertit,vt in contemplandam eius gloriam currere non possim.

Quomodo homini præuaricatori deus factus est vrsus insidians,quomodo idcirco semitas eius subuertit pronas in malum. DALETH. CAP. LXII.

VRsus insidians factus est mihi,Leo in absconditis.]Mira doloris acerbitas,mira lamentationis asperitas. Quisnam vrsus insidians, quisnam leo in absconditis tibi factus est? Deus fortissimus spirituum, deus cognitor omnium, quomodo vrsus tibi aut leo factus est? Vbi vel quando insidiatus est?In paradiso,vbi mecum, id est, cum patre meo Adam loquebatur serpens,vbi Euam mittebat ad Adam diabolus, qui ingressus fuerat serpentem. Tacuit dum ille loqueretur,siluit dum homo illi assentiretur,peractóque sacrilegio, iratus velut vrsus ex insidijs,velut leo prodijt de absconditis & dixit.Adam vbi es?& cætera. Nonne quasi Gene.3.
insidias eius scriptura innuit per similitudinem meridianæ dormitionis?Ait enim.Et cum audisset vocem domini dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem. Ergóne iniustè egit,qui quasi toto meridie dormiens tacuit, & peracto crimine quasi tunc primùm euigilans de absconditis suis ad interrogandum processit? Non vtique, nam ante præmonuerat, dicens.Quocunque die comederitis ex eo,morte moriemini. Daleth. [Semitas meas subuer- Gene.2.
tit & confregit me,posuit me desolatam.] Propter illud vniuersale malum, ecce hodie, meas, id est,gentis meæ semitas subuertit,semitas prauas,semitas in malum pronas,& in manu regis Babylonis,confregit me ferro, fame,& igne. Posuit me desolatam, videlicet septuaginta annorum captiuitate.Desolatam cum dicit in persona Hierusalem, præsens captiuitatis malum euidenter plangit.Daleth. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signũ ad sagittam.] Hoc de propria persona loquitur,hoc de propria conscientia gemit. Nam & foris corporaliter ira passionibus expositus fuerat, vt rectè quasi signum ad sagittam positum se esse gemat, & intus in anima,quamuis iustus esset, multum erat quod tentationum sagittis patebat. Vndè Psalmista.Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi,& cætera. Psalm.37.

Quomodo in Adam sagittis libidinum conuulneratus,in prophetando imminentem captiuitatem,à populo suo derisus,carceribus,& inedia amaricatus sit.

HE. CAP. LXIII.

MIsit in renibus meis filias pharetræ suæ.] Certum catholicæ fidei tenet authoritas, quia nisi admissa fuisset præuaricationis culpa, non fuisset carni hominis rationalis inuecta bestialis voluptas.Ita conditus homo fuerat,vt spiritus carni dominaretur,si tamẽ spiritus ipse dominatori deo permaneret subditus,& proinde homo ad generandũ non libidine,sed ratione duceretur.Sed enim spiritus deo subditus esse renuit,ideirco carni subditus est. Atq; ita Psal.48.
homo comparatus est iumentis insipientibus,& similis factus est illis. Dicat ergo in persona generis humani. Misit in renibus meis filias pharetræ suæ, id est, concupiscentiæ passionibus expoſuit me, per ineuitabiles sententias iustitiæ suæ. HE. [Factus sum in derisum omni populo meo,canticũ eorum tota die.] Videlicet dum dico,hæc dicit dominus,venient Chaldæi, venient Nabuchodonosor rex Babylonis,deriserunt me, cantantes contra me tota die veritatem prophetiæ,quasi verba deridentes insaniæ,erroris atq; amentiæ.HE. [Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absinthio.] Ipsis quidẽ ad publici mali cumulum profecit risisse cũ malefecerint,& cantasse in rebus pessimis,sed & me repleuit amaritudinibus plagarum & carceris atq; inediæ,& inebriauit me absinthio timoris & doloris atq; tristitiæ.

Quomodo in morsu primi hominis dentes suos perdiderit in obsidione ciuitatis,dum loqueretur pro illa in conspectu domini,anima eius repulsa sit in propria conscientia de meritis suis timuerit. VAV. CAP. LXIIII.

ET confregit ad numerum dentes meos,cibauit me cinere.] Notum est, quia dentes hominis propter peccatum deus confregit, mouentur enim & excidunt senibus curuis & aridis. Et si quidem in aliquo firmiores vsque ad terminum vitæ consistunt, vt in Moyse de Deut.34.
quo scriptum est,quia dentes illius non sunt moti, attamen in sepulchro confringuntur, vbi putredo ossa quoque consumpserit. Sed nunquid sic deus solos homines dentes confregit? Nonne & omnes artus & ossa omnia confregit, & in puluerem redigit? Quare ergo de solis dentibus dixit? Nimirum quia dentibus homo primum peccatum perpetrauit, dum ligni vetiti fructum momordit.Igitur dentes meos,inquit,ad numerum confregit, & cinere me cibauit, quia propter morsum genus humanum morte confregit, & in cinerem redire iussit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VAV. [Et repulsa est anima mea,oblitus sum bonorum.] Præter illud vniuersale malũ, ecce in præsentiarum ciuitate obsessa,inter famem & gladium pereuntibus & periclinantibus filijs populi mei,dum starem in conspectu eius,vt loquerer pro eis bona,repulsa est anima mea,nõ exaudita est oratio mea.Multa patribus nostris præstitit bona,sed præ multitudine malorum præsentium oblitus sum bonorum præteritorum. VAV. [Et dixi. Perijt finis meus, & spes mea à domino.] Ad illa mala communia metus mihi additur iudicij & iustitiæ dei,quia videlicet si absq; misericordia iudicer,perijt finis meus,& spes mea à domino.Hoc ego dixi Psalmistæ consentiens dicenti.Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Psal.142.

Quomodo deum rogat recordari primæ transgressionis,& quid pœnarum inde prouenerit,& quod ex eo speret sibi futura bona,quia præsentia mala recipit.

ZADI. CAP. LXV.

REcordare paupertatis & transgressionis meæ,absinthij & fellis.] Postquam iratus es(inquit) peccanti homini,misericordiæ recordare, quia pro peccato vnius hominis multum est pœnarum, multum paupertatis & absinthij & fellis. Paupertas mortalitas corporis est.Absinthium & fel mors animæ est. Horum si recordatus fueris, multum pœnarũ sumptum esse misericordia æstimabit. Quod sciens alius dicit. Vtinam appenderẽtur peccata mea quibus irã meruí,& calamitas in statera.Quali harena maris hæc grauior apparebit.Zadi. [Memoria memor ero,& tabescet in me anima mea.] Malorum quæ vidi,malorum ciuitatis & populi,famis,gladij,atq; ignis memoria memor ero,ita vt nulla memoriam hanc deleat consolario,& continuo dolore continua tristitiæ pœna tabescet in me anima mea. Zadi. [Hoc recolẽs in corde meo.] Subauditur afflictione diuina crutiabor,& idcirco consolationem sperabo in illa cœlesti patria,quia recipio mala in vita mea.

Quòd gratuletur,non æquè hominem vt diabolum,propter peccatum suum derelictum,& quòd post noctem Babylonicæ captiuitatis,mane libertatis futurum sit.

TETH. CAPVT LXVI.

MIsericordiæ domini,quia non sumus consumpti, quia non defecerũt miserationes eius.] Cum,inquit,& angelus & homo peccauerint,angelus qui factus est diabolus, & complices eius angeli consumpti sunt.nec enim requirendi sunt in æternum, & omnes ab illis miserationes domini defecerunt.nunquàm enim deus miserebitur illorum.Non ita nos homines consumpti sumus,sed nobis deus in ira misericordiæ suæ recordabitur. Grates ergo misericordię domini,quia circa nos misericordia iudicium superexaltauit. Teth. [Noui diluculo,multa est fides tua.] Non,inquam,defecerunt miserationes eius, sed quasi diluculo nouæ consurgent post exactam tenebrarum præsentium noctem. Quam ob caulam ? Multa est fides tua, id est, multi sunt quorum fides meretur, vt post istam caliginem qua obtecta es in furore domini ô filia Sion,nouarum tibi miserationum diluculum consurgat. Teth. [Pars mea dominus dixit anima mea,propterea expectabo eum.] Nunc,inquit,ad me redeo,ad quem factũ est verbum domini,dicens.Non accipies vxorem,& non erunt tibi filij & filiæ in loco isto,& cætera.Hæc audiẽs anima mea,dixit, pars mea dominus,propterea expectabo eum,id est, alij qui volunt soliciti sint,& turbentur erga plurima,mihi est vnum necessarium,propterea vnum expectabo dominum,reiecta solicitudine terrenorum,quæ multa sunt. Thren. Hiere.16.

Quomodo qui seueritatem exercendo in Adam iustus sit & bonus,sperantibus in eum.& quomodo captiuis Babyloniæ bonum sit,non murmurare,sed expectare salutare domini cum silentio. TETH. CAP. LXVII.

BOnus est dominus sperantibus in eum,animæ quærenti eum.] Ne desperes ô tu aliquis reputans seuerum nimis esse dominũ, eo quòd tam vehementer primis hominibus fuerit iratus propter causam exiguam aut vilem, id est, propter vetiti ligni non grande pomũ, quia bonus dominus sperantibus in eum, & sperando confitentibus reatum suum, quod illi primi homines non fecerunt,bonus,inquam,dominus animæ quærenti eum, quem non quærẽdo illis est qui sperant in eum,qui non quærunt,sed fugiunt eum.Nonne & illis est bonus?Imò iustus. Et quidẽ si iustus est, & bonus.veruntamen aliud secundũ quod bonus,aliud operatur secundum quod est iustus.Nam bonus & iustus hoc differunt,quòd misericordia & iudicium. Bonus quippe sperantes in se & quærentes se,per misericordiam saluat. iustus desperantes, & se fugientes per iudicium damnat.Spera ergo in domino, & fac bonitatem. quia bonus dominus sperantibus in eum,animæ quærenti illum. Teth. [Bonum est cum silentio præstolari salutare domini. [O vos captiui,qui & iuxta præsentem historiam per annos septuaginta super flumina Babylonis sedebitis & flebitis, dum recordabimi Sion, quia bonum est cum silentio Gene.3. Pſal.30. Pſal.142.

silentio expectare salutarẽ domini. Nolite murmurare, quòd post illam vniuersalem generis humani captiuitatem,ista quoq; vobis captiuitas accesserit, sed cũ silentio & humilitate salutare domini Christum deum præstolamini,qui anteq; in carne veniat,Babylonica captiuitate vos absoluet. & cum in carne venerit,totius mundi huius captiuitatem in libertatem gloriæ filiorum dei conuertet. Teth. [Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua.] Quod vniuersaliter de omni genere hominum, in hoc mundo peregrinantiũ.quod communiter dico de præsenti captiuitate nostræ Sion, hoc & singulariter dixerim de vnoquoq; virorum,quia bonum est ei cum portauerit iugum ab adolescentia sua, id est, cũ sese in omnibus humiliauerit,non reprehendendo dei iudicia.Cum in multis alijs,tũ maximè in istis concisionibus singulæ sententiæ propriis præscriptionibus ipsa voce congruunt. Nam Teth interpretatur bonum,& singulæ sententiæ id prædicant,quod verè sit bonum.

Quomodo diuersus sit à primo homine is,qui sedet solitarius & leuat se super se,& quomodo in illa captiuitate sit tacendum,si forte sit spes vt reducatur quæ in Babylonem ducta est. IOD. CAP. LXVIII.

SEdebit solitarius & tacebit, quia leuabit se super se.] Talis vtique ad nouum pertinebit hominem,non ad illum veterem qui noluit solitarius sedere & tacere, consilium ineundo cum illo susurratore, deceptore,antiquo serpente. Nunquid enim ille solitarius aut tacitурnus sedit & leuauit se super se,ad deum,qui super se erat tota suspensus mente ? Non vtique, nam econtra ad susurrium bestiolæ reptantis super terram, inclinauit se. IOD. [Ponet in puluere os suum,si forte sit spes.] Non in cœlo, sed in puluere ponet os suum, audiens dicentem sibi magistrum bonum.Discedite à me,quia mitis sum,& humilis corde.Hoc faciendo expectabit humiliter si forte sit spes. Dicet enim. Quis scit,si conuertatur & ignoscat deus,& relinquat post se benedictionem ? Nimirum hic ego sum. Ponam in puluere os meum, dicendo. Iustus es domine, & rectum iudicium tuum,si forte sit spes,si forte reducatur captiuitas,eruta velut torris de igne quæ nunc in Babylonem ducta est. IOD. [Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs.] Se inquam percutienti dabit maxillam, non percutienti gentem suam,proprijs non alienis saturabitur opprobrijs.Nam hic laudabilis patientia, illic reprehensibilis est mentis duritia. Faciet hoc modo quicunque portauit iugum ab adolescentia sua. Quis autem hominum iugum paratior homine illo portauit, qui cum in forma dei esset, non arbitratus est rapinam,esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudine factus est hominum,& habitu inuentus vt homo ? Humiliauit seipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Ille ergo singularis patientiæ,dabit percutienti se maxillam.imò & iuxta prophetam alium,dabit corpus suũ percutientibus,& genas suas vellentibus, faciem suam non auertet ab increpantibus & conspuentibus,& eiusmodi saturabitur opprobrijs. nec enim inuitus, sed præ nimia dilectione nostri, sic illa suscipiet tanquàm panem saturitatis. Singuli quoque nostrum persecutionem pro iustitia patientes,demus percutienti maxillam,& saturemur opprobrijs,videlicet libenter accipiendo mala præsentia,vt futuris saturemur bonis. Matth.11. Ionæ 2. Pſal.118. Phili.2. Eſa.50.

Quomodo qui Adam de paradiso emisit non repellet in sempiternum,sed iterum miseretur & reducet de Babylonica captiuitate,& qui quemq; humiliat non ex toto abiecit,sed contra,quem corripit,diligit.& quem flagellat recipit.

CAPH. CAPVT LXIX.

QVia non repellet in sempiternum dominus.] Dixi supra, quia bonus est dominus sperantibus in eum.& quo respectu dixerim si quæras,ecce nunc dico, quia non repellet in sempiternum.Repulit ad tempus,dicendo. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est sciens bonum & malum,videte ne forte sumat de ligno vitæ,& viuat in æternum. sed non repellet in sempiternum. Adhuc requiret plasma suũ,& omnia trahet ad seipsum. Gladium repellentem,gladium flammeũ, quem posuit ante paradisum quandóq; versabit,& dabit nobis edere de ligno vitæ gratis. CAPH. [Quia si abiecit,& miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.] Dixi, & verum dixi,bonum esse præstolari cum silentio salutare domini, quia & si abiecit,& si altare suum reppulit,etiam miserebitur,vt soluta captiuitate Hierusalem reædificetur, templum restituatur. CAPH. [Non enim humiliauit ex toto corde suo,& abiecit filios hominis.] Dixi, inquam, & verum dixi,bonum esse viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua,nam & si singulos filiorum hominis humiliauit, quorum primus in numero ego sum,ex toto corde suo non humiliauit,non totum ex ira prodijt, quòd humiliauit vel abiecit,sed vtiliter laboribus nos erudit,sicut scriptum est. Quem enim diligit dominus corripit,flagellat autem omnem filium quem recipit. Gene.3. Hebr.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Threnor. CAP. III.

Quomodo iustum cum impio conterere, iudicium viri declinare, hominem in iudicio peruertere dominus ignoret. LAMED. *CAP. LXX.*

ET conteret sub pedibus meis omnes vinctos terræ. LAMED. Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi. LAMED. Vt peruerteret hominem in iudicio suo dominus ignorauit.] Idcirco dixi dominus bonus est, quia hæc & hæc facere ignorauit. O laudabilis ignorantia, ô pura simplicitas, & simplex diuinitatis puritas, omnes victos terræ sub pedibus suis indiscretè conterere. Verbi gratia. Cain & Abel, Iacob, & Esau ignorauit, & alios per gratiam saluare, alios per iustitiam conterere nouit. Declinare iudicium viri ignorauit in conspectu vultus altissimi, & tres pueros in camino ignis illæsos conseruare sapiens
Daniel.3. iudex nouit. Peruertere hominem, id est, de recto peruersum facere in iudicio suo ignorauit, & de peruerso rectum & iustum facere nouit.

Quàm reprehensibile sit, si dicat quis fieri aliquid, domino non iubente. Si dicat ex ore altissimi nec bona nec mala egredi, murmurãs pro peccatis imputando fatali necessitati. MEM. *CAP. LXXI.*

QVis est iste qui dixit vt fieret domino non iubente? MEM. Ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala. MEM. Quid murmurauit homo, viuens vir pro peccatis suis?] Cum dominus tam bonus sit, quis est iste ponens fortunæ mensam & dicens, hoc vel illud fiet domino non iubente? Cum enim dicit, casu vel fortuitu hæc vel illa contingere, aut certè stellis ascribit causas mortis vel vitæ humanæ, putatq; horum quippiam fieri domino non iubente, quis est iste? Denique nullus est, omnino quasi non sit ignorandus. Cum dicit, ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala, sed casu geruntur omnia, quis illũ scire dignetur, quis notũ habere debeat? Nullius quippe sensus aut rationis est, putare quòd structum est, & deserta facta est tanti nominis ciuitas. Præterea quid murmurauit viuens vir pro peccatis suis, dicendo, eogisse ad peccatum necessitate fatali.

Quòd potius redeundum sit ad cordis discretum: & cum bonis operibus facienda confessio peccatorum. NVN. *CAP. LXXII.*

SCrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad dominũ.] Anathematizemus pessimam hanc desperatoris sectam, potiusq; vias nostras, id est, sanctas scrutemur scripturas, & credentes illis testantibus quòd deo cura sit de nobis, quæramus & reuertamur ad dominum, quia sicut supra dixi, bonus est dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. NVN. [Leuemus corda nostra cũ manibus ad dominũ in cœlũ.] Non, inquam, desperemus, sed leuemus corda cum manibus, id est, fidem habeamus cũ bonis operibus. Ita fiet, vt ex ore altissimi, ex ore domini qui est in cœlis, post mala nostra quæ cõmeruimus bona eius egrediantur, conuertatq; captiuitatẽ Sion, & nos simus sicut consolati, & de bonis oris eius gaudio os nostrũ repleatur. NVN. [Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es.] Non dicamus singuli. Fatũ me cõstringit, necessitas quæ in stellis fixa est me compulit. non enim creatura dei mala est, sed nos iniquè egimus, nostrũ quisq; peccati dominũ collo suo sponte adduxit. Atq; hoc modo te deus ad iracundiam prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es, ne statim liberares liberari volentes, & aduersus peccatum pugnantes.

Quomodo in primo homine deus humanum genus percusserit, & in manum inimicorũ traditos non exaudierit. SAMECH. *CAP. LXXIII.*

OPeruisti in furore, & percussisti nos, occidisti, nec pepercisti.] Non ita est, vt dixit iste nescio quis, ex ore altissimi non egredientur nec bona nec mala, sed egressa sunt ex ore tuo iudicia iusta, & pro causa vel ratione certa, tu in furore propter peccatũ Adæ operuisti, & percussisti nos, occidisti nec pepercisti, id est, pariete inimicitiarũ opposito & in anima mor
te iusta & in corpore mortalitatis pœna percussisti nos. Ita occidisti, nec pepercisti. SAMECH. [Opposuisti nubem, ne transeat oratio.] Ecce & in afflictione præsenti nubem peccatorum nostrorum tibi opposuisti, scelerũ nostrorum densitatem coram facie tua posuisti, & idcirco fame vel gladio pereuntium, post ignem quoque Babylonium in captiuitatem migrantium, clamorem vel orationem non exaudisti. SAMECH. [Eradicationem & abiectionem po-
Hiere.1. suisti me in medio populorum.] Præter illa vniuersalia vel communia mala illud mihi accessit, quòd me, cui dixeras, Priusquàm te formarem in vtero noui te, & antequàm exires de vulua sanctificaui te, posuisti in medio populorum velut eradicationem, & abiectionem, velut vitiosum aut venenatum gramen, quod ne ipsam terram corrumpat, eradicatur & abijcitur. Ita me homines oderũt, exprobrauerunt, & eiecerunt nomen meũ tanquam malum.

Quòd

Quòd electis nunquam ab initio inimici defuerint, & quòd prophetis ipsa prophetia tribulationis causa fuerit. PHE. *CAP. LXXIIII.*

APeruerunt super nos os suũ omnes inimici.] Ab initio seculi inimici nobis fuerunt diabolus & angeli eius inuisibiles. Cain & omnes sequaces eius inimici visibiles. Omnes vndique super nos os suum aperuerunt, sæpe nos expugnauerunt, sæpe supra dorsum nostrũ fabricauerunt. PHE. [Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & cõtritio.] Hoc est præsentis quoque temporis lamentabile malũ, quod dum vaticinamur, hæc dicit dominus, & hæc verba mandauit dominus, & hæc ait dominus, Dabo Sedechiam regem Iuda & seruos eius, & Hiere.21.
populum eius in manu regis Babylonis, propter huiusmodi vaticinationem formidamus, illaqueamur, cædimur, & in neruum mittimur, atque omnibus malis conterimur. PHE. [Diuisiones aquarum adduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei.] Igitur mala vndique, mala foris & intus. Foris formido & laqueus, & contritio pro vaticinatione. intus dolor & gemitus pro vaticinationis effectu & veritate, pro filiæ populi mei contritione.

Quòd Vniuersalem generis humani ruinam, in quam per Adam incidit, & præsentem gentis suæ captiuitatem, & propriam fleuerit fragilitatem. AIN.

CAPVT LXXV.

OCulus meus afflictus est, nec tacuit, eo quòd non esset requies.] Oculus meus oculus interioris hominis, oculus cordis, qui ad videndum deum creatus est, videns dolorem suũ afflictus est, nec tacuit. grandem quippe habet vocem, & disertam linguã rationis. Quare afflictus est? Eo quòd non esset requies, eo quòd propter culpam primæ prævaricationis ad laborem natus esset. AIN. [Donec respiceret & videret dominus de cœlis.] Non tacuit idem oculus meus, donec dominus de cœlis respiceret & videret, cuius respectus & visus & antiquę captiuitatis solutio, & præsentium captiuorum qui in Babylonem ducti sunt, consolatio est. AIN. [Oculus meus deprædatus est animã meam in cunctis filiabus vrbis meæ.] Hoc maximè euidens proprij doloris lamentum est. Nam quis oculus meus, nisi oculus concupiscentiæ deprædatus est animam meam? Subdendo quippe in cunctis filiabus vrbis meę, satis expressit oculum concupiscentiæ, oculum vagum, oculum captiuũ, & captiuatorem infelicis animæ. Nam cum quinque sint fenestræ nostræ, per quas mors ingreditur, id est, quinque sensus corporis per quos mors in animam intus tanquam fur aut prædo ingreditur, omniũ ad eiusdem mortis opus visus efficacissimus est. Notandum, duas hîc literas, Phe & Ain, ordine prępostéras esse. Prius nempe Ain, posterius Phe in ordine alphabeti esse debuit. Nec verò ab re factũ est. Nam Ain fons interpretatur siue oculus, & idcirco huic elemento magis congruit oculus meus afflictus est, oculus meus deprædatus est animam meam.

Quòd primum hominem diabolus quasi auem venatione ceperit, & quòd præterea intus in mente multos tentationum fluctus pertulerit. ZADI. *CAP. LXXVI.*

VEnatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis.] Inimici mei, diabolus & angeli eius gratis odientes me, in vno homine me & omne hominum genus ceperunt venatione, decipula ligni concupiscentiæ. ZADI. [Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.] Præter illam vniuersalem mundi captionem lapsa est in lacum vita mea, sum- Hiere.38.
miserunt enim in funibus me in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum, & descendi in cœnũ, & quantum in ipsis erat, posuerunt lapidem super me, prælinito consilio, vt morerer ibi fame. ZADI. Inundauerunt aquæ super caput meum, dixi, perij.] Præter illa quæ foris passus sum, intus in mente inundauerunt aquæ & fluctus tentationum, & penè à spe decidens, dixi, perij. iuxta quod loquitur & alius, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rom.7.

Quomodo non desperans inuocauerit, & quomodo orare non desinat pro his qui ducti erant captiui, & qualem consolationem diuino responso acceperit. COPH.

CAPVT. LXXVII.

INuocaui nomen tuum domine de lacu nouissimo.] Verè non desperãtis, sed inter spem & metum pugnantis est, dixisse, perij. & tamen inuocare nomen domini. Sanè lacus nouissimus peccatũ originale est, quia quisquis illo tenetur, sine dubio à deo separatus est, nec incerta damnatione concluditur. Illo tam iste qui hæc loquitur, quàm omnes homines ante aduentum Christi tenebantur. & idcirco de lacu nouissimo nomen domini se inuocare rectè profitetur. COPH. [Vocem meam audisti, ne auertas aurem tuam à singultu meo, & clamoribus.] Audisti, inquam, sed iam audisse se, non statim exaudisse est. Nam per omnia penetrantem scientiam audisti, vt per gratiam exaudias orandus es. esto exorabilis altissime conditor,

Universidad de Deusto
Biblioteca

depressæ ac penè sepultæ nostræ captiuitatis. COPH. [Appropinquasti in die, quando inuocaui te, dixisti, ne timeas.] Tuum quippe est appropinquare pro re, pro vniuersa quantitate Psal.33. calamitatis & miseriæ, propter quod & alius iuxta est, inquit, dominus his qui tribulato sunt corde. Dixisti profunda vulneratus compassione, dixisti, inquam, ne timeas quæ paternæ vel maternæ dulcedinis vox est consolatoria.

Quomodo iudicium postulet, qui mala quæ pertulit se commeruisse conscius non est.
RESCH. CAP. LXXVIII.

Psal.47. IVdicasti domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.] Iudicasti planè clementi iudicatione causam animæ meæ, quæ iudicatio, redemptio est vitæ meę. Vnde Psalmista. Iudica me deus, & discerne causam meam, de gente nõ sancta. RESCH. [Vidisti domine iniquitatem aduersum me, iudica iudicium meum.] Vidisti oculis, quibus omnia vides, nec insinuatione tibi opus est. vidisti & scis iniquitatem aduersum me, illorum, pro quibus steti in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bona. Iudica ergo iudicium meum, nec sine fructu perire patiaris laborem meum. RESCH. Vidisti furorem omnem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.] Vt iam non tantum de exterioribus loquar pressuris, omnem furorem contra quos postulo iudicium, vniuersas cogitationes visibilium & inuisibilium inimicorum meorum aduersum me tu vidisti. quia tu solus laborẽ & dolorem consideras, vt Psalmista dicit. Iudica ergo iudicium meum, discerne causam meam.

Aduersus eos qui malis studẽt, & hostes sunt innocẽtiæ. SCHIN. *CAP.* LXXIX.

AVdisti opprobria eorum domine, omnes cogitationes eorum in malũ aduersum me.] Ex quo sanguis Abel iusti primam vocem clamoris ad te de terra emisit, continuata generationis nequam aduersus generationem electorum tuorum obprobria tua audisti, nec opus est vt quis doceat te, qui omnia scis. SCHIN. [Labia insurgentium, & cogitationes eo-1. Reg.16. rum audisti aduersum me tota die.] Non solum labia quæ homo potuit audire, sed & cogitationes eorum audisti, imo & vidisti domine, iuxta illud Homo videt in facie, deus autẽ in corde. Tota die insurrexerunt, tota, inquam, die, id est, non ad horam, sed perseueranter cogitauerunt, & locuti sunt aduersum me. SCHIN. [Sessionem eorum, & resurrectionem eorũ vide. Ego sum psalmus eorum.] Vide, inquam, spectaculo dignam sessionem, & resurrectionem Psal.138. eorum, quàm diuersa, quàm dissimilis sit sessioni piorum, resurrectioni iustorum. Nam pij vel iusti bene sedent vt bene resurgant, id est, humiliãtur vt exaltentur, iuxta illud. Surgite postquàm sederitis, qui manducatis panem doloris. isti autem nequissima sessione se summittunt in hypocrisi, vt decipiant, & cum id effecerint, resurgunt atrociter, & tanquàm pro victoria in Psal.68. rebus pessimis exultant. Nam cum ita resurrexerint, ego cum psalmus eorum. Vnde dicit caput omnium nostrum. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant vinum.

Quòd non imprecando, sed concedendo dicit: Redde eis vicem. THAV.
CAPVT. LXXX.

Psal.61. Matth.16. REdde eis vicem domine iuxta opera manuum suarũ.] Non imprecantis animo, sed concedentis dico redde, sciens constantiam iustitiæ tuæ, de qua & Psalmista. Quia tu reddes, inquit, vnicuique iuxta opera sua. THAV. [Dabis eis scutum cordis laborem tuum.] Primum nosce re merces piorum est. Laborabis ipse, qui ad laborem misisti nos, laborabis, inquam, vsque ad mortem in peccatis eorum, & hoc erit eis scutum cordis, vt non credant in te, pro eo quòd te adeò laborasse audierunt. THAV. [Persequeris in furore, & cõteres eos sub cœlis domine.] Secunda hæc erit redditio, qua persequeris, & conteres eos æterna contritione in nouissimo magni iudicij dei.

Quomodo omnium illorum qui prophetas & iustos persecuti sunt crudelissimi ac perditissimi fuerint Iudæi, qui Christum occiderunt, & quomodo propter hoc obscurati & dispersi sunt. *CAP.* LXXXI.

HOrum omnium qui prophetas & sanctos omnes persecuti sunt, & incolatus eorum quo in hoc mundo peregrinantur, dolorem continuum persequendo auxerunt, eorum, inquam, omnium crudelissimi atque perditissimi Iudæi extiterunt, qui peregrinantẽ in hoc mundo dei filium pauperem & dolentem persecuti sunt, & percussum à patre obedientissimę charitatis vulnere, nequissima morte percusserunt, quemadmodum ipse per propheram iustam querelam depromens, quòniam quem tu percussisti, inquit, persecuti sunt, & super dolorẽ vul-Psal.68. nerum meorum addiderunt. Damnationem illorum nouissimè hic lamentator per iustitiam concesserat,

concesserat, dicens. Redde eis vicem domine, iuxta opera manuum suarum, dabis eis scutum cordis laborem tuum, persequêris in furore, & conteres eos sub cœlis domine. nunc iam per naturalem pietatis affectum deplorat, sic incipiens. ALEPH. [Quomodo obscuratum est au- Cap. IIII.
rum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearũ.] Dolentis pariter & admirantis est dicere, quomodo obscuratum est aurum, quomodo mutatus est color optimus. Aurum coloris optimi, Iudæi erant, ex quibus salus est. Vnde Apostolus. Secundum Euangelium quidem inimici propter vos, secundum electionem autem charissimi propter patres. Quomodo aurum hoc, mutato colore, obscuratum est? Quomodo cæcitas contigit in illis? Quomodo obscurati sunt oculi eorum, ne videant? Adhuc autẽ cum fuissent lapides sanctuarij, & ex illis ædificari cœpta fuisset domus domini, quomodo dispersi sunt in capite omnium platearum? Perdiderunt quippe suum & locum & genrem, & proiecti spiritualiter foras de sanctuario domini, ita vt sint dispersi in capite omnium platearũ, id est, principes vagantium, vel terrena quærentium, & cupidissimi omnium cupidorum. corporaliter quoque in omnes gentes dispersi sunt, & captiui in singulis ciuitatibus, paruas plateas ad habitandum sibi locauerunt.

Quomodo Iudæi primo inclyti, & quo auro fuerint amicti, & quomodo nunc vasa testea sunt. BETH. *CAP.* LXXXII.

FIlij Sion inclyti & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuũ figuli.] Inclyti, inquam, filij Sion, & amicti auro primo erant. Quomodo, vel quàm inclyti? Multum inclyti, quemadmodum Apostolus dicit. Quorum adoptio est filiorum, & gloria, Rom.9. & testamẽtum, & legislatio, & obsequium, & promissa. quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. Multum ergo inclyti. Quomodo amicti auro primo? Nimirum quia primùm credita sunt illis eloquia dei. Denique au- Rom.3.
rum primum lex & prophetæ sunt, quo videlicet auro tantum exterius amicti erant. nõ enim in dilectione cordis, sed in ostentatione oris illud habuerunt. Ecce ergo reputati sunt vt vasa testea opus manuum figuli, constructi virga ferrea regis à deo patre constituti, quia noluerunt eundem audire prædicantem præceptum domini. Psal.2.

De crudelitate Lamiæ, id est, gentis illius in comparatione Lamiæ, quia filios suos occidit, dicendo: Sanguis eius super nos & super, & cætera. GIMEL.
CAPVT LXXXIII.

SEd & Lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Filia populi mei crudelis, Lamię quid
quasi struthio in deserto.] Lamia monstrum animalis est, à laniando dictum. Attamẽ na- sint.
turalem erga fœtus suos habet affectum. Idcirco nunc ait. Sed & Lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Et est sensus. Omnes naturæ animantium omnium iumentorum, & reptilium, & bestiarum terræ, sed & Lamiæ, quæ non tam bestiæ quàm monstra sunt, naturalem erga fœtus suos habẽt affectum. At verò filia populi mei nimium crudelis, ne saltem mammam nudauit infelicissimis catulis suis. Cui ergo poterit comparari? Vnum est ani- Struthio.
mal struthio, quod in similitudinem auis pennas habet, non tamen altius leuatur à terra, tantæ, tamęq; obliuiosæ crudelitatis, vt proiecta in puluere oua sua derelinquat. Huic similis est filia populi mei, speciem quidem virtutis habens, sed virtutem volandi in altum non habens, crudeli animo plebeculam simplicem, quam ad æternam debuerat souere salutem, in puluere perditionis obliuiscens. Parum pro similitudine dictũ est, sed non erat aliud monstrũ siue animal, quod totius crudelitatis eius similitudinem exhiberet. Neque enim filia populi mei pos- Matth.27.
teros suos, vt struthio oua sua solummodo derelinquit, sed insuper & occidit, dicendo. Sanguis eius super nos & super filios nostros. DALETH. [Adhæsit lingua lactentis ad palatũ eius in siti. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.] PHE. [Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in vijs. qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.] Hęc tam corporaliter quàm spiritualiter miseris acciderunt Iudęis, quibus nondum natis, vt ante dictum est, hæreditarius à crudeli matre sua synagoga derelictus est sanguis Christi. Legamus excidium miseræ Hierusalem, & videmus parum hic dictum esse pro magnitudine famis & siti. Porrò spiritualiter extunc vsque hodie lingua lactentis adhæret palato eius in siti, & non est qui panem frangat petentibus paruulis. nimiam quippe habent famem & sitim audiendi verbum dei, non quòd desiderent verbum dei, sed quia malunt interire, quàm frangere sibimet panem scripturarum, vt viuant ex medulla intelligentiæ spiritualis. Olim vescebantur voluptuosè, & nutriebantur in croceis, vtpote filij regni, & propter fidem patrum charissimi, nunc autem intereunt in vijs malignis spiritibus oppositi, dum amplexantur stercora, id est, sidunt in carnalibus cerimonijs, quas & Apostolus detrimentum facit, & arbitratur vt stercora.

Quomodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo maior effecta est iniquitas populi illius, peccato Sodomorum. & quomodo dictum sit, & non ceperunt in ea manus. VAV. *CAP. LXXXIIII.*

ET maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ subuersa est in momento, & non ceperũt in ea manus.] Plane maior effecta est, maior culpa, maior pœna. Nam iniquitas Sodomorum quousque progressa est? Et nõ ceperunt in ea, inquit, manus. Legimus quod in ea, dum apud iustum Loth hospitaretur dominus, vallauerunt domum à puero vsque ad senem, omnis populus simul, & dixerũt. Educ viros huc, vt cognoscamus eos. Magna iniquitas, sed nõ ceperunt in ea manus, id est, non vsque ad effectum operis progressum est scelus. Iniquitas autem populi ciuitatis meæ quousque progressa est? Cum hospitaretur in ea, & pascha celebrasset dominus, vallauerunt eum, exeuntes cum gladijs & fustibus & ceperunt in ea manus, videlicet eum, quem in Sodoma non ceperunt manus, ceperunt, inquam, comprehenderunt, illuserunt, flagellauerunt, occiderunt. Ergo maior populi mei iniquitas peccato Sodomorũ, & idcirco maior & pœna. Nam Sodoma subuersa est in momento sine manibus. populus autem meus diu cruciatus, tandem subuersus est, tam suis, quàm Romanorum manibus.

Genes.19.

Matth.10.

Quomodo Nazarei gentis illius candidiores niue, nitidiores lacte, &c. fuerint, & quorũ facies modo denigrata sit. ZAIN. *CAP. LXXXV.*

CAndidiores Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubicondiores ebore antiquo, sapphyro pulchriores. CHETH. [Denigrata est super carbones facies eorum & non sunt cogniti in plateis. adhæsit cutis eorum ossibus, aruit & facta est quasi lignum.] Verè ergo mutatus est color optimus. Quanti enim, quàm pulchri fuerunt, populi huius Nazarei? Nazarei, id est, sancti eius, fuerunt Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyses, Samuel & Dauid, & cæteri omnes sancti, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt promissiones. Isti Nazarei candidiores niue, nitidiores lacte fuerũt. In niue sola est candoris pulchritudo, in lacte cum nitore est & saporis dulcedo. Parum ergo erat fuisse candidiores niue, nisi fuissent & nitidiores lacte, id est, parum fuisset, propria sibimet munditia candidos fuisse, nisi venientibus ad se per sermonem suum gustum præbuissent dulcedinis æternæ. Sed & cum candidi & nitidi essent, passionibus superadditis, quendam purpureum traxerunt ruborem. Nam ludibria, & verbera experti sunt, insuper & vincula & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Ergo rubicondiores ebore antiquo, quod videlicet os casti animalis est, & cum fuerit candidum, maiorem ex rubore pulchritudinem habet. Tandem sapphyro pulchriores, id est, cœlestibus mansionibus non indecentes. Nam sapphyrus cœli sereni speciem habet, & ipsa specie bene cœlestes designat mansiones. Nunc autem denigrata est super carbonem facies eorum. Quorum eorum? Videlicet filiorum, qui de Nazareis patribus cum nati fuerint, & ipsi per fidem Nazarei esse debuerunt, Super carbones, inquam, denigrati sunt, id est, omni gratia perdita, qua quondam viuebant, extincti & obscura mentis cæcitate denigrati sunt. Et non sunt, inquit, cogniti in plateis. Quis enim eos dignetur cognoscere, quòd semen Abrahæ sint? Dicitur in plateis, cantatur eis in trsuijs, semen Chanaan & non Iuda, pater tuus Amorræus, & mater tua Cethæa, Adhęsit cutis eorum ossibus, id est, dediti sunt carnis sensibus. Cutis enim, id est, exterior religio, quæ candere vt nix, nitere debuerat vt lac, aruit & facta est quasi lignũ perdita venustate fructuũ, delapsa pulchritudine foliorum. TETH. [Meliùs fuit occisis gladio, q̃ interfectis fame, quoniã isti extabuerũt, cõsumpti à sterilitate terræ.]

Hebr.11.

Ezech.16.

De horrenda Iudaicæ obsidionis fame, vbi manus, inquit, mulierum misericordium coxerunt filios suos. IOD. *CAP.* LXXXVI.

MAnus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum in contritionem filij populi mei.] Plane & absque cunctatione melius, id est, leuius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame. Non modo quia compendiosius mortem perpessi sunt, verùm quia plurimam ad augendorum scelerum necessitatem euaserunt. Quantum enim fuit, quòd dum paulatim fame extabescunt, inter ipsos dirę consumptionis moras manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, & facti sunt cibus earũ? Hoc enim fecisse legitur mulier quædam Maria nomine, genere & facultate nobilis, quæ cum reliqua multitudine Hierosolymis reperta, communem cum omnibus obsidionis casum ferebat. Dolenda verò & lamentationi congruens ironia, qua mulieres eiusmodi præ fame in insaniam atrociter cõuersas misericordes appellat. CAPH. [Compleuit dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ, & succendit ignem in Sion & deuorauit fundamenta eius.] Vbi hæc secundum furorem suum dominus locutus est? In Moyse, inter multas & horrendas maledictiones, quas vtique prophetica veritate comminatus est. Homo, inquit, delicatus vita & luxuriosus valde inuidebit fratri

Deut.28.

fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne det ei de carnibus filiorum suorum quas comedet, eo quòd nihil habeat aliud in obsidione & penuria, qua vastauerint te inimici tui, intrà omnes portas tuas, & cætera.

Quomodo non crediderint prædicenti, quòd hæc mala ventura essent eis, & apostolis eius clamauerunt, recedite, recedite, abite: & illi ad gentes conuersi sunt. LAMED. *CAP. LXXXVII.*

NOn crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis inimicus per portas Hierusalem. MEM.] Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum. NVN. [Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt in sanguine. Cumq; non possent intrare, tenuerunt lacinias suas.] Reges terræ & principes qui astiterunt & conuenerunt aduersus dominum, & aduersus Christum eius, imo & habitatores vrbis, non crediderunt, quòd propter peccata prophetarũ eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum, ingrederetur hostis inimicus per portas Hierusalem. Non, inquam, crediderunt, cum audirent sibi prædicentem, Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Item. Cum illum fleuisse super ciuitatẽ audissent, & dixisse, quia venient dies in te, & circũdabunt te inimici tui vallo, &c. non crediderunt. Parũ est non crediderunt, insuper & ipsum occiderunt. & occidendo mensuram patrum suorum impleuerunt. Idcirco errauerunt cæci in plateis, ita vt exemplo Sodomorum, non possint inuenire ostium, quia polluti sunt sanguine eius, qui dicit. Ego sum ostiũ. Cumq; non possent, subauditur, tenere eum, tenuerunt lacinias suas, id est, cum veram non apprehenderint iustitiam, inanes cerimonias, vanas & pannosas sectati sunt carnis iustitias. SAMECH. [Recedite polluti clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere. Iurgãti quippe sunt, & commoti dixerunt, inter gentes non addet vltra vt habitet in eis.] Idcirco cæci in plateis sanguine polluti errauerunt, quia postquam propheterum & ipsius prophetarum domini sanguinem fuderunt. clamauerunt propheris sapientibus, & scribis, quos misit ad eos. clamauerunt, inquam, persequendo de ciuitate in ciuitatem, & iurgati sunt, atque commoti seditiones excitando in apostolos Christi, & dixerunt. Recedite polluti, recedite, abite, nolite tangere, nolite loqui nobis in isto nomine. Hoc dixerunt inter gentes, & hæc dicendo fecerũt vt abirent ad gentes, & dicerẽt eis. Vobis quidem oportebat primùm loqui verbum dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternę vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Ergo non addet, inquit, vltra, vt habitet in eis, ita vt recedens dicat. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

Pſal.2.

Matth.23.

Luc.æ.19.

Genes.19. Iohan.10.

Matth.23.

Actor.13.

Matth.23.

Quomodo facies domini diuiserit eos in ipsa obsidione præ intestina discordia, quia Barrabam seditionis authorem elegerant sibi: Christum crucifigentes, quem tandem reliquiæ Israel cognoscentes, dicent: Lubricauerunt vestigia nostra, spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris. PHE. *CAP. LXXXVIII.*

FAcies domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.] Propter hæc facies domini, facies irata, qualis iuxta Psalmistam est vultus domini super facientes mala. diuisit eos, diuisit, inquam, multiplici diuisione aduersum semetipsos. Antequam ingrederetur hostis Romanus per portas Hierusalem, cum adhuc clausi essent, triplici (vt Iosephus refert) semetipsos intus bello dilacerabant. & illam lugenti miserabilem tragœdiam satis claret, quàm verè hic dictum sit, facies sacerdotũ non eruburunt, neque senũ miserti sunt. Non, inquit, addet, subauditur deus, vt respiciat eos, sed prǫ̃s seditionibus diuisos interire permittet eos. Et meritò, quia data sibi optione, Barrabam seditionis authorem dimitti sibi petierunt, regem autem suum pacificum occiderunt. AIN. [Cum adhuc subsisteremus defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quæ saluare nos non poterat. ZADI. Lubricauerunt vestigia nostra, in itinere platearum nostrarum. appropinquauit finis nostet, completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.] Dicant hoc saltem reliquiæ Israel, dicant vt conuertantur & saluentur. Quid mirum, si postquam occidendo Christo domino cecidimus, ita facies domini diuisit nos? Nempe & cum adhuc subsisteremus, antequam in morte eius ruinam nostram perpetrassemus, defecerunt multoties à domino deo nostro, oculi nostri conuersi ad auxilium nostrũ vanum, respicientes attenti ad gentem, quæ saluare non poterat. verbi gratia, iperãtes in Aegypto, in equis & equitibus fiduciam habentes, Baal quoque & vitulos pro deo colentes. Hoc modo lubricauerunt vestigia nostra, & claudicauimus in duas partes, in itinere platearũ nostrarum, id est, in idololatria licentiosa. & plena scelerum. Plateæ nanq; latæ viæ sunt, & vagum

Pſal.35.

atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque licentiosum designant idololatriæ ritū. Idcirco appropinquauit finis noster, idcirco completi sunt dies nostri, & iustus est dominus qui hæc fecit nobis. COPH. [Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli, super mōtes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.] Venit, inquam, & cito venit finis noster, nec in tempora longa factum est istud. Velociores enim fuerunt persecutores nostri aquilis cœli. Qui enim fuerunt persecutores nostri, nisi peccata nostra? Porro de velocitate peccati persequentis loquitur deus ad Cain. Nonne si bene egeris, recipies? Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit. Igitur persecutores, id est, peccata nostra velociores fuerūt aquilis cœli. quia vbi peracta sunt, statim in foribus affuerūt, vt nullum vsquā pateret effugium. Super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis Idcirco Psalmista dicit. Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus, subauditur, patet locus effugij, quoniam deus iudex est. Metaphoricos per montes superbiam peccātium, per desertum desertionem à deo significat, iuxta quod ipse Ecce, inquit, relinquetur vobis domus vestra deserta. RESCH. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus. In vmbra tua viuemus in gentibus. [Quæ tandem velocium persecutorum nostrorum, quę peccatorum nostrorum velociter nos persequentium summa est? Nimirum mors Christi domini, quia captus est in peccatis nostris, quia scelere nostro ad mortem ductus est, & eum cui diximus, antequam veniret, in vmbra tua viuemus in gentibus, id est, in gratia tua saluabimur, & ab omni gente non sancta discernemur, hæc enim & huiusmodi de illo in scripturis legebamus. eum, inquam, in peccatis nostris cepimus & in mortem tradidimus. Hoc facto nosipsos occidimus, nam spiritus oris nostri ipse Christus dominus. Spiritus, inquam, sine quo nusquā vita est, nusquam salus, & sine quo mortuum ac sine anima est, quicquid ore nostro ex lege, aut prophetis legimus, vel scire nos arbitramur.

Genes.4.

Psal.74.

Matth.23.

Quomodo lamētationes omnes, consolationis bona spe concludat, dicendo cum ironia, Gaude & lætare filia Edom, completa est, &c. per Edom omnes terrenos qui persecutionem inferunt, per Sion omnes electos, qui persecutionem sustinent significans.

SCHIN. CAP. LXXXIX.

GAude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus. Ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. THAV. Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet vltra vt transmigret te. Visitauit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.] Lamentationum conclusio bona, consolationis spe lamentatorem recreat, tum de imminente, & certissima hostium vindicta, tum de sanctæ Sion, quæ captiua fuerat, visitatione & liberatione æterna. Gaude, inquit, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus. Nomine Edom, quod interpretatur terrenus siue sanguineus, vniuersos hostes cœlestis Hierusalem, quia verè terreni sunt, significat. Sic Psalmista, cum eodem quo & iste spiritu lamentando dixisset, Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Siō, & cætera. hostes eiusdem Sion hoc eodem significans nomine, dixit ad dominum. Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem. Qui dicunt, exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Gaude, inquit, & lætare filia Edom quæ habitas in terra Hus, id est, quæ terrenum habes fundamentum, quæ hic recipis consolationem tuam. Hus quippe consolator interpretatur. Grauis ironia. Vnde enim gaudeas, & læteris filia Edom? Quia ad te quoque perueniet calix iræ dei, quo inebriaberis, & nudaberis. Bibes enim fel sempiternæ amaritudinis, & æterna confusione ignominiosa eris. Tua autem iniquitas completa est o filia Sion, id est, pœna vel captiuitas tua temporalis est. non addet vltra, vt transmigret te, finita hac præsentis seculi transmigratione, vel captiuitate. Visitauit iniquitatem tuam, scilicet deus, o filia Edom. discooperuit peccata tua. Repetitio, confirmatio damnationis & confusionis Edom. Hic quidem prophera hostes supernæ Hierusalem, semel & iterum designat per Edom, cum si solam attenderet historiam, potius nominare debuisset Babylonem. Psalmista verò primo quidem per Edom significat eosdem hostes Hierusalem, dicendo. Memor esto domine filiorum Edom. deinde autem per Babylonem, dicendo. Beatus qui retribuet tibi retributionem tuam.

Psal.136.

FINIS LIBRI COMMENTARIORVM IN Hieremiam prophetam.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN EZECHIELEM prophetam Commentariorum, Liber I.

Quomodo in afflictione ciuitatis, sanctis prophetis increbuerunt consolatoriæ visiones futuri regni dei. CAP. I.

HAC mundi ætate quinta, quam præcedenti volumine sumus ingressi, sanctis in Babylone captiuis, prophetice crebrescunt visiones regni dei. quarum claritas sic illud citius affuturum denuntiat, quomodo albescente aurora solem in proximo adesse nemo qui ambigat. Nec enim solis iam, vt ante, verbis spiritus sanctus in aurem loquitur prophetarum, sed & quasdam imagines quibus oculos videntium familiarius instruat, digito dei, qui est ipse, præpingit. Verbi gratia. Vbi ante captiuitatem istam visus est filius hominis veniens in nubibus cœli, vt daretur ei regnum & honor, & omnis populus tribus & linguę seruirent ei. O venerabilis ordo regni dei, o rationabilis & opportuna consolatio regis dei. Non venit hoc regnum cum festinatione, quemadmodum regnum huius mundi, de quo rectissime dictum sit. Hæreditas ad quā festinatur in principio, in nouissimis suis benedictione carebit. Festinauit Cain terræ ambitor ædificare ciuitatem, & vocare nomen eius ex nomine filij sui Enoch, occiso Abel fratre suo. Extunc à filijs huius seculi festinatum est ad regnandum, vsque dum venit diluuiū, & perdidit omnes. Post hoc surrexit Nemroth potens in terra, & robustus venator coram domino, & hic festinus regnauit. Fuit autem principium regni eius hęc ipsa, de qua nunc loquimur, Babylon. In ista regnabatur, & iugum ferreum regis eius Nabuchodonosor, posuerat nunc dominus super collum cunctarum gentium. Porro regnum dei veniebat interim, cum dilatione, & ciues eius propter spem illius de terra, & de cognatione sua egrediebantur, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Nunc maxime cōfortato regno mundi peregrinabātur, & hospites erant, imo & captiui ciues regni dei, & dicebāt presenti captiuitatis loco cōmoniti. Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dū recordaremur Sion. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra, &c.

Psal.20.

Hiere.28.

Hebr.11.

Psal.136.

Quòd Ezechiel propheta difficilis sit, & quòd in prima visione rectè quæri debeat, quomodo quatuor animalia vnum animal sint. CAP. II.

IGitur reuelationes regni dei debita cum veneratione suscipiētes. Ad propheram Ezechiel accedamus, cuius difficultatem (vt ait beatus Hieronymus) Hæbræorum probat traditio. Nam nisi quis apud eos ætatem sacerdotalis ministerij, id est, tricesimum annum impleuerit, nec principia libri Geneseos, nec Canticum Canticorum, nec huius voluminis exordium, & finem legere permittitur, vt ad perfectam scientiam & mysticos intellectus plenū humanæ naturæ rēpus accedat. Item dicit, De hac visione prolixius diximus, quia & obscura est, & à multis variè exponitur. Sed & beatus papa Gregorius secundum dulcedinem gratiæ sibi collatæ, plenissimè dixit, de prophetia præscripti, id est, tricesimi anni vsque ad illum locum. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Cum ergo de hac visione tanti viri dixerint, & ante ipsos à multis variè expositra sit, & vt fatentur ipsi, multum habeat obscuritatis. nos quid faciemus? Tenemur quippe nostri voluptate proposiri, vt ne in isto quidem propheta tam arduo, tamq; difficili tædeat nos immorari, quærendo testimonia gloriæ Christi filij dei. Faremur enim aliquid non paruū de obscuro superesse. quod adhuc studiosius elucidandum sit. Quid est illud? Nimirum similitudo quatuor animalium. In quo hæc similitudo quicquam adhuc obscuritatis aut difficultatis habet? In eo videlicet, quòd & quatuor animalia dicuntur, & animal vnū. Nam sic in propheria anni sexti post multa legimus. Ipsum est animal, quod videram iuxta fluuium Chobar. Cumq; ambularent Cherubin, ibant & pariter roræ iuxta ea. Ac deinceps. Ipsum est animal quod vidi subter deū Israel iuxta fluuium Chobar. Et intellexi quia Cherubin essent. Quatuor per quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni, & similitudo manus hominis sub alis eorum, & similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram, iuxta fluuium Chobar. Igitur animalia ipsa, quæ & quatuor sunt, & vnum, duce spiritu sancto, quærere cupimus. nihil metuentes quòd in visione à multis propter suimet obscuritatem variè exposita, varietatem seu multitudinem expositionum auxerimus. Nam ipsum animal quod quærimus, cum inuentum fuerit, tale ac tantum est, vt solo nomine, vel authoritate sua paruitatem nostram si opus sit, ab omnium qui hæc visuri sunt contemptu vel indignatione defendere possit.

Ezech.4.

Ezech.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De ipso propheta quomodo eiusdem cuius visionem vidit typum gesserit filij dei, quid Ventus turbinis, & quid nubes magna, & quid inuoluens ignis, & cætera quæ adiecta sunt, quid sint. CAP. III.

CAP. I. ET Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius. Et de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis. & ex medio eorum similitudo quatuor animalium. Et hic aspectus eorũ, similitudo hominis in eis, & quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni, & pedes eorum pedes recti, & planta eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis.] Videns iste, qui in propria vel prima persona nunc dicit, & vidi, præmisit secundum tertiam personam de semetipso loquens, & facta est super eum ibi manus domini. Ad idem & ante hoc per primam personam dixit. Aperti sunt cœli & vidi visiones dei. Itaque veritatem seruat cõiunctam humilitati, vt pro humilitate dicat, facta est super eum manus domini, & pro necessaria rei veritate dicat, & vidi visiones dei. Porro cum dicit, visiones dei, pulchrè & rectè subintelleximus filij, de deo dei, quia nihil melius occurrere potest intellectui, quàm ad propriam visiones istas pertinere personam filij dei, quem & nomine significat, Ezechiel nanq; interpretatur fortitudo dei. Porro Buzi cõemptus siue spretus interpretatur. Et rectè dei filius per Ezechiel filiũ Buzi sacerdotem designatur, quia cum sit fortitudo dei, sacerdos in æternum secundum ordinem Psal.109. Melchisedech, secundũ carnem filius est populi contemptibilis, populi Iudaici ex eo cõempti, quòd eundem filium suum cõtempsit. Ieaq; visiones istæ dei, reuelationes sunt aduentus Christi filij dei, qui rectissimè in isto propheta, alibi vnum animal dicitur, alibi quatuor animalia, videlicet propter quatuor necessaria nobis euangelij sui sacramenta, quæ postmodum singula propriis speciebus agnoscenda sunt. Visuro autem aduentum huius filij dei pulchrè & causa præostenditur, propter quam illum nobis aduenire necessariũ fuit. Et ecce, inquit, ventus turbinis veniebat ab aquilone, &c. Ventus turbinis ab aquilone venit, quando frigidus à charitate dei, diabolus flauit, & turbine tentationis genus humanum in primis parentibus à beatitudinis statu deiecit. Tunc venit & nubes magna, id est, eiusdem generis humani cæcitas, qua cõuolutus homo, & inimicus deo factus, à visione faciei eius exciderat. Post hæc & ignis inuoluens, id est, damnatio post hanc vitã peccatores excipiens, & sempiterno horrore conuoluens. Attamen in circuitu eius splendor, inquit, quia videlicet in ipsa ira iustè illata, diuinitas splendere non desijt, creaturam suam prosequens, multisq; monitis & signis reuocans ad cognitio-
2. Tim. 2. nem sui. Propter hęc vtiq; mediatorem dei & hominum, deum & hominem Iesum Christũ aduenire nobis necessarium fuit. Sequitur ergo. De medio autem eius quasi species electri, id est,
Electrum. de medio ignis. Electrum pretiosissimũ, ex auro argentoq; confectũ, vna eademq; persona iam dicti mediatoris dei & hominum. in quo pretiosa diuinitas vt aurum, nostra vero humanitas mundissima in illo velut argentũ est. Talis species electri de medio ignis, quia nimirũ propter nos damnatus & mortuus, mediator dei & hominũ, talis ab inferis victor ascendit. Et ex medio eorum, scilicet venti, vel turbinis, nubes & ignis, & splendoris in circuitu micantis, similitudo quatuor animalium. O visor visionum dei, si vt ipse post multa dicturus es, vnũ est animal, quomodo quatuor numeras? Ait. Et hic aspectus eorum. Similitudo hominis in eis. Et quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni. Acsi dicat. Vnius quidem erat similitudo hominis, Iesu Christi filij dei. similitudo inquã, & nondũ res. nondũ enim natura erat filius hominis, sed huic vni quatuor facies, & huic vni quatuor pennæ, quas vtiq; facies, & pennas visionẽ dei sperãti nescire nõ licet. Quæ porro illæ sunt? Prima est incarnatio vel natiuitas eiusdem hominis Iesu Christi filij dei. Secunda passio. Tertia resurrectio. Quarta ascẽsio, vel sessio ad dextram patris. Facies istas non vidisse nobis non licet, sicut apostolicum catholicæ confessionis symbolũ docet. Credo, inquit, in deum patrem omnipotentẽ, creatorem cœli & terræ. Sequitur continuò. Et in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum. Hoc est vnũ animal, hic est vnus homo, de quo nunc dicit, similitudo hominis in eis. Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Hæc est facies prima. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, descendit ad inferna. Hæc est secunda facies. Tertia die resurrexit à mortuis. Hæc est facies tertia. Ascendit in cœlum, sedet ad dextrã dei patris omnipotẽtis, inde venturus iudicare vivos & mortuos. Hæc est facies quarta. Totfacies, & totidem pennæ huic vni. Verùm quæ facies, eædem & pennæ. Sed facies, quia per fidem cognosci possunt, & cognitu necessariæ sunt. pennæ autẽ, quia ratione humana comprehendi nũ possunt. Pedes eorũ, pedes recti, quia videlicet processus eorũ iustitia sunt dei, & ad iustitiã valent omni credenti. Quid enim rectius aut iustius, quàm obedientem fuisse Christũ patri in omnibus his? Ideirco continuò subiungit. Et planta pedis eorũ, quasi planta pedis vituli. Vitulus ex præcepto legis solebat pro peccato offerri multitudinis, siue sacerdotis & multitudinis simul. Ergo planta pedis eorũ, vt plãta pedis vituli, id est, finalis vtilitas eorũ, remissio est peccatorũ totius mundi. Et scintillę quasi aspectus æris can-

æris candentis. Recolamus quia redemptor noster incarnatus & passus, positq; resurrexit, & in Act.2. cœlũ ascendit. magnifica hominibus dona scintillauit, quando factus est repẽte de cœlo sonus, tanq; aduenientis spiritus vehemẽtis, & repleuit totam domũ vbi erãt sedentes apostoli, & apparuerũt illis dispartitæ linguæ tanq; ignis. Hæc inquã recolamus, & sciemus qd dixerit, & scintillæ quasi aspectus æris candẽtis. Nam dona illa scintillæ fuerunt quasi aspectus æris candentis, vtpote cũ feruore charitatis igneę, longe audibilẽ reddentia tinnitũ euangelicę pdicationis.

Quid facies sit, & pennas per quatuor partes habere, ipsasq; inuicem iunctas esse, & quid quod ait, non reuertebantur cum incederent. CAP. IIII.

ET manus hominis sub pennis eorum, in quatuor partibus. Et facies & pennas per quatuor partes habebant, iunctæq; erant pennæ eorũ alterius ad alterum. Non reuertebantur cum incederent, sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur.] Facies eorum nunc ex parte cognoscimus, pennas eorũ per spem sequimur. Speramus enim, quia quod nunc per speculum in ænigmate videmus, tandem facie ad faciem visuri sumus. Manus enim per familiaritatem charitatis contingimus, quibus & trahimur, vti per fidem & spem eadem charitate opifice, post facies & pennas curramus. Sub pennis, inquit, manus hominis in quatuor partibus, quia nimirum in iam dictis quatuor euangelij sacramentis, altitudinem consilij diuini per fidem aspicere non possemus, nisi inclinata ad nos charitas, familiari nobis tactu blandiretur. Et iunctę erant pennæ eorum alterius ad alterum, quia videlicet sic sibi coniuncta illa, & consociata sunt, vt nihil prosit fidem alterius habere, nisi credas & alterũ. Verbi gratia. Quid prodest credere Christum pro salute generis humani passum, nisi credas & de incorrupta virgine natum? Non reuertebantur ait cum incederent, sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur. Verum est, & sana fide credendum, quia postquam semel incesserunt, non reuertẽtur amplius. neque enim fiet, quod impijssima hæresis delirare ausa est, vt iterũ Christus nascatur, iterumq; patiatur, iterum resurgat, iterumq; in cœlum ascendat, sed sicut Apostolus ait. Chri Rom.6. stus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Quòd enim mortuus est, peccato mortuus est semel. quòd autem viuit, viuit deo. Item. Neque vt sæpe offerat se- Hebr.9. metipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummationem seculorum, ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit. & quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudiciũ. sic & Christus semel oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata. secundo sine peccato apparebit, expectantibus se in salutem per fidem. Igitur vnumquodq; coram facie sua gradiebatur, & non reuertebantur, quia nimirum singula eorum, quæ diximus facta sunt semel, & non iterabuntur.

Quid sit in Vno Christo facies hominis, facies leonis, facies vituli, facies aquilæ volantis, cur facies leonis à dextris, cur facies vituli à sinistris, & cur facies aquilæ desuper. CAP. V.

SImilitudo autem vultus eorum, facies hominis, & facies leonis, à dextris ipsorum quatuor, facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor. Et facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper.] Hoc est quod paulo ante diximus, quia cum credidimus propter quod & locuti sumus, Iesum Christum filiũ dei vnicum de spiritu sancto conceptum, & ex Maria virgine natum, faciem vtique veri intuemur hominis, non in phantasmate, sed in veritate carnis absque peccato cõcepti & nati. Cum autem itidem passum sub pontio Pilato, crucifixum, mortuum, & sepultum, ad infernũ descendisse credentes confitemur, proculdubio faciem vituli contemplamur, vituli immaculati, qualem non in litera, sed in spiritu legis intelligimus, dicente domino ad Moysen. Si sacerdos qui vnctus est, peccauerit, de- Leuit.4.
linquere faciẽs populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum domino, &c. de quibus suo loco plenius pro posse diximus. Cum nihilominus credimus, & confitemur, quia tertia die resurrexit à mortuis. nimirũ cum tremula fide, & fideli tremore faciem sumpsimus leonis fortissimi, de quo patriarcha Iacob, Catulus leonis Iuda, ad prędã fili mi ascendisti. Requiesc- Gen.4.
cens accubuisti vt leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Ad summũ, cum credimus & confitemur, quia ascendit in cœlũ, sedet ad dextram dei patris omnipotẽtis, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. ecce ista est nobis facies aquilæ, quã nubes suscepit ab oculis humanis, quemadmodũ ipse dixit. Et nemo ascendit in cœlũ, nisi qui descendit de cœlo, filius homi- Iohan.3.
nis qui est in cœlo. Notandum interea, cp faciem leonis à dextris, faciem autẽ bouis intuetur à sinistris ipsorum quatuor, id est, vnius mediatoris dei & hominũ, in quem dicũtur ista quatuor. Nam per dexterã felicitas, per sinistrã designari solet aduersitas. Facies ergo leonis à dexteris, quia nimirũ magna illi est felicitas resurrectionis. facies aũt bouis à sinistris, quia dura & laboriosa fuit illi humilitas passionis, quemadmodũ dicebat, Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & spiritus quidẽ promptus est, caro aũt infirma. Porro cp facies aquilæ desuper sit, quia in Matth.26.
cœlum ascendit, gaudentes videmus, quemadmodũ dicit Apostolus. Videmus dominũ Iesum Hebr.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter passionem mortis,gloria & honore coronatum,&c.Sed & quòd inde venturus iudicare viuos & mortuos,faciem aquilæ respicit,quæ vt Physici perhibent, pullos suos iudicare solet. Singulos quippe radijs solis obijcit, & eum qui libero aspectu solem intuetur, vt proprium genus agnoscit. eum autem qui reuerberatis & palpantibus oculis solem non sustinet, velut adulterinam sui generis maculam damnat atque abijcit. Sic nimirum iste qui ascendit in cœlū, cum inde venerit iudicare viuos & mortuos,singulos & omnes nos examinabit, adductos ante terribile illud tribunal suæ vel paternę maiestatis.& quem gloria diuinitatis pro conscientia reuerberauerit,tradet igni inextinguibili.quem autem illa suo intuitu dignū iudicabit,componet in illum gloriosum & felicem cœtum filiorum dei.

Cur in Apocalypsi non idem animalium ordo,& quo respiciens Iohannes,illic posit faciem leonis,hic autem quo intendens propheta prius posuerit faciē hominis,& quo sensu iste quatuor pennas vni,hic aūt singula animalia senas alas habere dixerit. CAP. VI.

Hic iam rectè quæritur, cur in Apocalypsi istorum quatuor animalium non idem ordo sit:Sic enim scriptura illa dicit.Et animal primum simile leoni.Et secundum animal simile vitulo.Et tertium animal habens faciem quasi hominis. Et quartum animal simile aquilæ volanti.Hoc ergo quæritur,quid sibi velit ordo tam diuersus. Primoq; dicimus,quia nihil contrarium resonat in eo quod dicit,primum,secundū,& tertium animal. Nam hic propheta huiusmodi nomini nihil apposuit.sed hoc tantum, similitudo inquit vultus eorum facies hominis,& facies leonis à dextris,&c. Attamen quoniam prius similitudinē posuit hominis, esto vt idem valeat,ac si dicat.prima facies hominis,& secunda facies leonis,aut vituli. Vtercq; ordo racus, neq; alter alteri contrarius est, diuerso tamen respectu. Ille videlicet veteris instrumenti,hic aūt noui.Ille consideratione scripturæ veteris,hic autem rei gerendę respectu ordinem suum tenuit.Etenim vnus idemq; mediator dei & hominū in scriptura legislatoris Moysi,prius leo,quàm homo dictus est.Prius,inquā leo,& inde vitulus,deinde homo,deinde aquila,per Moysen dicitur.Nam apud illum in libro Genesis,Iacob patriarcha dicit.Catulus leonis Iuda ad prædam fili mi ascendisti.Requiescens accubuisti vt leo,& quasi leæna.In libro autem Leuitici,per vitulū sine dubio figuratur, qui pro peccato iubetur immolari, & extra castra efferri,atq; incendi.In Deuteronomio promittitur homoin veritate carnis,& omnis naturæ hominis,dum idem Moyses dicit.Prophetā de gente tua,& de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus,ipsum audies vt petisti à domino deo tuo in Oreb. Nā qui causas petitionis veraciter attendit, in libro Exodi,planè intelligit illud dictū, & hoc promissum, quod deus homo fieret,cui posset homo loqui. Tandem in Cantico Deuteronomij aquilæ assimilatur,cum dicitur. Sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos,& super eos volitās.expandit alas suas,& assumpsit eos,atq; portauit in humeris suis. Quòd ita rectè intelligitur,vt dum dicit. Nemo ascendit in cœlum,nisi qui descendit de cœlo,filius hominis qui est in cœlo, subaudiamus, expedire nobis, vt sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos,& super eos volitans,sic ille faciat nobis,& quo ascendere nō possumus, portet nos in humeris suis, portet nos super alas suæ diuinitatis. Igitur & ille qui dixit, animal primū simile leoni,verum dixit, quia sic res prænunciata fuerat,& iste qui primā posuit faciem hominis,rectè nihilominus fecit, quia sic res adimplenda erat.Et si ritè perpendas,pulchra est cōtentio,quasi duorū hominū honore se inuicē præuenientiū,dum & ille de nouo testamento sacrū seruat ordinē scripturę veteris,& hic de veteri testamēto sacrosanctū obseruat effectū,ordinemq; euāgelicę nouitatis. Sed & illud qnæritur.quomodo hic dicat,quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni.ille autem & quatuor animalia singula eorum habebant alas senas. Ad quod breuiter dicendum,quia singulæ facies, singulas & eodem sensu senas habent alas, quia videlicet in singulis sacramentis Christi filij dei, vna eademq; excellentia, vnus volatus, vnus spiritus,vna diuinitas est,vnum verbum,per quod in sex diebus omnia facta sunt.

Apoc.4.

Genes.49

Leuit.9.

Deut.32.

Iohan.3.

Quòd rectè sancta ecclesia,non nisi quatuor euangelistas recipere voluerit,& quæ facies cui euangelistæ maximè congruit. CAP. VII.

Igitur vt superius quęrendum proposuimus inuenisse nos arbitramur,quia & animal vnū, & quatuor animalia sunt,id est, vnus Christus, & quatuor principalia Christi sacramenta sunt,quorū facies nulli licet ignorare Christianorum,licet comprehendere non possit volatū. Vnde verè laudabilis,& veneratione digna sanctæ ecclesiæ studiositas,atq; diligētia,quę plures hoc numero habere noluit euangelistas.Siquidem & præter istos,multi euangelia scripserunt,sicut & Lucas testatur dicēs. Quandoquidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt rerum,sicut tradiderunt nobis,qui ab initio ipsi viderunt,& ministri fuerunt. visum est, & mihi assecuto à principio omnia, diligenter ex ordine tibi scribere optimè Theophile,vt cognoscas eorum verborū de quibus eruditus es veritatem. Bene ergo ne rātæ maiestatis materiam turba scriptorum suo,id est,humano sensu scribentiū,vilem reddideret,

deret,atque multitudine dictorū siue rerum mentes atq; aures humani generis vsq; ad fastidiū implendo oneraret.terminum posuit magistra discretio,sedentis in ecclesia spiritus sancti,sufficere iudicans,quadrigam euangelistarū, curruro per mundum verbo euangelij Christi dei & hominis,sacerdotis & regis. Istos enim non hominis ordinatio,sed dei vocatio præparauit,& quasi in speculis gratiæ,quatuor facies huius ppheticæ veritatis in eis expressit.Deniq; in Matthęo facies hominis,in Marco facies leonis,in Luca facies vituli,in Iohāne facies agnoscit aquilæ volātis.Hoc penè cūctis notū est,licet de Matthęo & Marco diuersa dixerint magni doctores. Alijs in Matthęo faciem hominis,& in Marco faciē leonis,atq; alijs ecōtra in Matthęo faciē leonis,& in Marco susceptibus faciē hominis.Nec verō soli euangelistę,sed & quicq; fideliū singuli pro modulo suo facies istas imitari possunt,sectādo cum fide,prudentiā,temperantiā,fortitudinē,iustitiā.Christianū quippe prudentē esse,id est hominis Christi faciē habere.temperantem esse,crucifigendo carnē suā cum vitijs & concupiscentijs,id planè est faciem vituli habere. fortem esse in aduersis,id est faciem leonis.iustitiam tenere,id est faciē habere aquilæ volantis.

Quomodo facies & pennæ animalium desuper extentæ sint,quæ duæ pennæ & quomodo iungi,quomodo corpora eorum tegere,& ipsa animalia quomodo vbi erat spiritus impetus,illuc isse vel ire,& non reuerti dicantur, CAP. VIII.

Et facies eorum,& pennæ eorum extentæ desuper.Duæ pennæ singulorum iungebātur, & duæ tegebant corpora eorū.] Facies animaliū,& pennæ eorum desuper extentę sunt. quia neq; de terra sunt,neq; de terra loquūtur,sed de sursum sunt,& sursum tendūt,sursum vocant rationalis hominis animū,vt contēnat quicquid in imo est,dicatq;.nostra aūt conuersatio in cœlis est.Porro duæ pennæ singulorū quæ coniunguntur,& duæ quę tegunt corpora eorū, eædem sunt.omnes scripturæ altisonæ duūm testamentorū euangelicæ fidei testimoniū perhibentium,omnes istæ iunguntur & concorditer sonāt ad aperiendū fidelibus.lungūtur nihilominus ad tegendum & claudendū infidelibus,quemadmodū dicit Apostolus. Quòd si etiam opertū est euangeliū nostrū,in his qui pereūt est opertū.in quibus deus huius seculi excæcauit mentes infideliū,vt nō fulgeat illuminatio euāgelij glorię Christi,qui est imago dei.] Et vnumquodq; eorum coram facie sua ambulabat. Vbi erat impetus spiritus,illuc gradiebantur,nec reuertebantur cum ambularent.] Et supra dixit,quia non reuertebantur cum incederent.sed vnumquodq; ante faciem suam gradiebatur.Possemus arbitrari,quòd tantū pro firmamento rei repetitio facta sit,nisi quia interpositū est,quod nō otiosum existimamus, vbi erat impetus spiritus,illuc gradiebātur.Quandam vticq;,id quod dicitur,gradientiū sonat acrimoniā,pugnantium constantiam,vincentium triumphalem gloriam. Quis enim nesciat,quia sacramēta euangelij per mundum gradi cœperūt duce sancto spiritu. & illuc tantū gradi potuerūt euangelij pręcones,vbi erat spiritus impetus? Alioqui nisi fortissimo ferrētur spiritus impetu, tanta fuerunt obstacula contradicentiū,vt inaniter graderentur,& ambulantia in vacuum reuerterentur.Sed dicit ipse homo & deus,sacerdos & rex,suis quadrigis,suis animalibus.Cum aūt inducent vos in synagogas,& ad magistratus,& potestates, nolite soliciti esse qliter aut quid respōdeatis,aut quid dicatis.Spiritus enim sanctus,docebit vos in illa hora,quę oporteat dicere.Item,Non enim vos estis qui loquimini,sed spiritus sanctus.Igitur vbi erat spiritus impetus,illuc gradiebantur, & non reuertebantur,cum ambularēt,id est,duce ac principe belli sancto spiritu sine victoriæ effectu nō reuertebantur,cum aduersus principem mundi diabolū dimicarent.Nempe hoc est quod per aliū propheram de verbo suo loquens deus,non reuertetur inquit ad me vacuū,sed faciet quæcunq; volui,& prosperabitur in his ad quæ missi illud.

Philip.3.

2.Cor.4.

Matth.10. Marc.13. Lucæ.12.

Esa.55.

Quomodo aspectus animalium quasi carbonum ignis ardentium aspectus sit:& quis ille ignis:& quòd de igne fulgur egrediens erat. CAP. IX.

Et similitudo animaliū aspectus eorū quasi carbonū ignis ardentiū.& quasi aspectus lampadarū.Hæc erat visio discurrens in medio animaliū,splendor ignis,& de igne fulgur egrediens.] Bona similitudo animaliū,bonū vtrobiq; habens effectū,hinc comburēs quasi aspectus carbonū ardentium,illinc illuminās, quasi aspectus lampadarū. Nihil verius,nihil Christianæ fidei certius atq; constātius.Quid enim consequimur,tendendo in aspectus huiusmodi animalium? Quid accipimus credendo in vnum Iesum Christum dei filiū de spiritu sancto ex Maria virgine conceptū & natum,deinde passum,crucifixum,mortuum ac sepultū, deinde à mortuis tertia die propria virtute suscitatū, deinde super cœlos eleuatū vsq; ad paternę maiestatis consessum? Quid inquā vultus istos aspicientes,ista credētes & confitētes consequimur vel accipimus? Nimirū geminum spiritus sancti donū,quorū alterum & primum remissio est peccatorum,alterū & secundum diuersarū est distributio gratiarū. Primo nanq; vultuū istorū intuitu,id est,prima Christi confessione,dum baptizamur, remissionem peccatorū accipimus.& illic aspectus animaliū sic nobis est, quasi carbonū ignis ardentiū.comburūtur enim atq; consumuntur illic omnes sordes præcedentiū delictorū. Deinde secundo vultuū eorundem intuitu,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum impositionem manuum accipimus,diuisiua singulis gratia tribuitur, prout vult spiritus sanctus, atq; illic nobis sunt quasi aspectus lampadarum. Lucet enim proximus quisq; nostrũ
1.Cor.12. in gratia quam accepit.alius in fide,alius in sermone sapientiæ vel scientiæ,alius in operatione virtutum.Bona igitur & operosa similitudo aspectus animalium. Quid porro,vel quomodo erat,imò quæ est hæc visio discurrẽs in medio quatuor animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens? Profectò splendor serenam lucis pulchritudinem. fulgur egrediens molestum affert timorem.Ergo splendor ignis lucida est serenitas charitatis.fulgur egrediens seueritas est timoris dei. Et ordine quidem vel actu prior est amor,posterior verò timor. Igitur quia ex vno eodemq; animalium istorũ contuitu & ignis splendet charitatis,& pœnalis egre-
1.Iohan.4. ditur fulgur timoris,quem perfecta charitas foras mittit.rectè dictũ est,hæc erat visio discurrens in medio quatuor animaliũ? Nam quamdiu in hoc mortali corpore sumus,singulis nostrum visio talis discurrit, dum anima,dei & supernæ gloriæ contemplatrix,nunc amore dilatatur,nunc timore constringitur ex vno eodemq; igne cœlestis desiderij. Nam etsi multum
Psal.18. in charitate profecit,quæ perfecta seruilem timoremforas mittit,attamen illo timore non ca-
Eccle.9. ret,de quo scriptũ est.Timor domini sanctus permanens in seculũ seculi. Hic timor diligentẽ, etiam reuerentem,& religiosum facit,nõ iam quidem seruientẽ in timore, attamen exultan-
Rom.1. tem cum tremore.quia quamuis diligat & diligendo exultet,nemo tamẽ scit vtrũ amore an odio dignus sit. Et siquidẽ scit,iuxta illud, Ipse spiritus testimoniũ reddit spiritui nostro,quòd sumus filij dei.nõ tamẽ scire præsumit,sed sciẽs quodãmodo nescit,& nesciẽs aliquo modo scit.

Quando animalia reuertantur in similitudinem fulguris coruscantis, cum supra dictum sit,quia non reuertebantur. CAP. X.

ET animalia ibant,& reuertebantur in similitudine fulguris coruscantis.] Reuertebantur inquit. At idem supra semel atq; iterum dixit,quia non reuertebantur.Num idem affirmat quod negauit? Non vtiq;,sed diuersi sunt modi reuersionis.De duobus modis quibus nõ reuertuntur,supra diximus.nunc dicere oportebat,quo nam modo,vel quibus modis reuer-
Luc.21. tantur. Primo fidelium neminem latet,quòd animalia hæc tũc reuersura sint in similitudinem
Matth.24. fulguris coruscãtis,quando eum potestate magna & maiestate veniet iudicare mundũ,quemadmodum dicit.Sicut enim fulgur exit ab oriente,& paret vsq; in occidentem,ita erit aduentus filij hominis. Tunc inquam hæc animalia reuertentur, tunc enim ad conuincendam im-
1.Tim.2. pios,& lætificandum pios,palam omnibus fiet,quàm verè vnus idemq; mediator dei & homi num Christus,homo,& vitulus,& leo, & aquila sit.id est,quàm verè cum deus esset, carnẽ assumpserit,& pro omni mundo passus sit,& resurrexerit,atq; in cœlũ ascenderit. Deinde sciendum,quia cum baptizamur,vel baptizamus in nomine Christi Iesu.Itemq; cum sacrosanctum corporis ac sanguinis eius mysteriũ in sancto altari celebramus,hęc animalia sine dubio præsentia inuisibili ad nos reuertuntur.Nam de reuersione illorum,secundum baptismi sacramen
Rom.6. tum Apostolus loquitur.Omnes quicunq; in Christo Iesu baptizati sumus,in morte ipsius baptizati sumus.Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Porro de reuersione secundum corporis & sanguinis eius sacramentum,idem dicit.Quotiescunq; enim
1.Cor.11. manducabitis panem hunc, & calicem bibetis,mortem domini annunciabitis,donec veniat.
Matth.28. Igitur & reuertũtur animalia hæc,reuersione quidẽ vel præsentia inuisibili,sed actu vel sacramẽto visibili,vndè dicit.Ecce ego vobiscũ sum omnib⁹ diebus, vsq; ad consummationẽ seculi.

Quid sit rota vna apparens iuxta animalia, quæ eius quatuor facies,quid sit, quod dictum est,quasi visio maris,quomodo vna similitudo ipsarum quatuor,quomodo rota in medio rotæ. CAP. XI.

CVmq; aspicerem animalia,apparuit rota vna super terrã,iuxta animalia,habẽs quatuor facies,& aspectus rotarum & opus earũ,quasi visio maris. Et vna similitudo ipsarũ quatuor & aspectus earum,& opera quasi si sit rota in medio rotę.] Rota vna hoc loco est omnis
Psal.76. sancta veteris instrumẽti scriptura,de qua veraciter iuxta Psalmistam dicere liceat. Vox tonitrui tui in rota. Nam reuera exinde deus tonat,contestãs omni mundo, nec latere sinit,quãta sit quatuor animaliũ authoritas. Ergo cum aspicerẽ inquit animalia, apparuit rota vna super terrã iuxta animalia.Nihil verius.Nam verissimè aspicientibus nobis hęc animalia,id est,fidelibus sit sancta legis & prophetarũ scriptura,tota in modũ rotę perfecta,veluti si cuipiã rei obscurę,clarissimũ candelabrũ admoueas. Quanto enim propius legẽ & ꝓphetas intelligere volẽs, facies istas,facies Christi adhibueris.tanto pulchriorem, tantoq; perfectiorẽ rotã istam considerando admiraberis,& admirando gaudebis. Et econtrario, quanto negligentius vel tardius animalia hęc aspexeris,tanto segniorẽ & tanto magis sine sensu vitali, rotã istam suspicaberis. Proinde Iudæi,quia hæc animalia non aspiciunt,rotam istam quasi mortuam & ignobilẽ sibi reddunt,

reddunt, non quia sic est,sed quia non nisi in Christo secundum animalia hæc videri vel inueniri potest vita,quæ in illa est.Vndè Apostolus. Vsq; in hodiernũ enim diem idipsum ve- 2.Cor.3.
lamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ, quoniam in Christo euacuatur. Ita nimirum cũ hic dicit,cumq; aspicerẽ animalia,apparuit rota vna,idem est,ac si dicat,nisi aspicerem animalia,non apparuisset mihi rota illa.Apparuit aũt super terrã iuxta animalia,tanq; diceret.Non aspiciet me aliquis,nisi aspiciat hæc animalia.non apparebo cuiq;, nisi cui apparuerint hæc animalia.Quare autem additũ est,super terrã, nisi quia prius latuerant.& adhuc vbi hæc animalia non aspiciuntur,latent subtus terram,subtus terrenitatẽ ludaicamq; Vel super terram,subauditur omnẽ nũc apparet rota,quę prius ne curreret,in sola coercebaẽ ludęa, Psal.107.
litq; quod dixit Psalmista.Exaltare super cœlos deus, & super omnẽ terrã gloria tua. Habẽs inquit quatuor facies.Quæ animaliũ,imò vnius animalis,vt superius dictũ est, ipsæ & nõ aliæ sunt vnius rotæ quatuor facies.Non quidem hic ipsarũ in rota exprimit proprietates faciei ũ, sed eædem ipsæ sunt.Omnis enim scriptura sancta,scriptura vetus, tam legalis q̃ prophetica, quatuor istis faciebus,scilicet hominis,vituli,leonis,atq; aquilæ volantis est distincta.qa quicquid ad docendũ,ad instruendum,ad erudiendũ omnem hominẽ vtile sonat,eo tendit,eo spectat,vt mediatorẽ dei & hominũ,Iesum Christum vere hominẽ, vere passum & mortuũ, vere 1.Tim.2.
resurrexisse à mortuis,vere ascendisse in cœlum, secundũ euangelij fidem testeẽ atq; defendat.

Et aspectus,ait rotarũ,& opus earũ quasi visio maris.Quæ putas vel qualis est visio maris? Vtiq; inexpertis,& corde pauidis tremenda est, & desperabilis. expertis autem & animo constantibus, adeo tolerabilis, vt non dubitent fragili ligno cõmittere se ad vincendã altitudinẽ fluctuum,violentiamq; abyssi vehementis. Tunc si flauerit aura placida, velociter atq; delectabiliter optatam deferuntur in patriam.si autẽ ventũ sequantur contrariũ, & sydera errantia,non perueniunt ad portum,sed in fluctibus res pariter amittunt & vitã. Talis nimirũ rotarum,siue rotæ quatuor facies habentis visio est.Inertibus & verã fidei virtutem non habentibus,tremenda & inaccessibilis est.studiosis autẽ & bonã spem habentibus,adeò tractabilis,vt non dubitent se nauiculæ ecclesiæ,& arbori crucis cõmittere, ad transmeandam altitudinem dictorum & sensuum,qui multiplices sunt in lege,& prophetis & psalmis. Tunc si aspirauerit gratia spiritus sancti,isto quasi delectabili nauigio currunt in illam cœlestem patriã. si autem spiritum erroris & vanitatem sectentur hæreticam, peius in hoc profundo pereunt, quàm si paupertatem propriam confitentes, nunquam nauigandi sumpsissent audaciam. Et vna inquit similitudo ipsarũ quatuor. Verè vna similitudo,nam si quis in vna facie errauerit, nunquam in cæteris veritatis notitiam tenebit. Verbi gratia. Qui illud non bene perspexerit, quòd facies leonis in eo sit,quòd resurrexit à mortuis, iuxta quod rota ista loco illo restatur, catulus leonis Iuda,ad prædam fili mi ascendisti,requiescens accubuisti vt leo,& quasi leæna, quis suscitabit eum.nunquam faciem aquilæ volantis in eo perspiciet, quòd in cœlum ascendit,vbi nos iuxta testimonium rotæ huius,nos inquam pullos suos portare possit in humeris suis.Sic & qui faciem hominis non perspicit,in eo vt credat quòd deus & homo sit, non est illi vndè sciat, quod passione sua mundum redimere potuerit. Sic vna est similitudo ipsarum quatuor, vt nimirum qui in vna facie fallitur, consequenter fallatur & in omnibus.

Et aspectus earum & opera quasi si sit rota in medio rotæ.Hoc pingendo potius,quàm scribendo,hoc agendo melius, quàm colloquendo ostenditur, videlicet quomodo rota in medio rotæ,quasi per centrum ducatur,& quantum alterius continet,tanta sui parte ab altera contineatur. Cæterùm iuxta sensum spiritualem vel mysticum,rota est in medio rotæ,id est,sensus spiritualis in medio literæ.Cum enim vtrunq;, scilicet veritatem historiæ & intelligentiã suscipiamus allegoriæ,rotam veraciter habemus in medio rotæ.

Quomodo per quatuor partes euntes eant,quomodo vel quibus aspectus sit horribilis, & quomodo totum corpus sit plenum oculis. CAP. XII.

PEr quatuor partes earum euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent. Statura quoq; erat in rotis,& altitudo, & horribilis aspectus, & totum corpus plenum oculis in circuitu ipsarum quatuor.] Quomodo inquam fieri potuerit,vel possit,vt rotæ corporales aut visibiles per quatuor partes euntes eant,& non reuertantur cũ ambulauerint,præsertim cum aspectus earum & opera sic sint, quasi si sit rota in medio rotæ, videat qui potest. Cæterùm quia visio est,intelligi potest, quòd simul omnes & eædem id diuersas quatuor partes abirẽt, & non reuerterentur cum ambularent.In re quæ significabatur,non dubiũ est, quomodo factum sit aut fiat, quia videlicet sancta scriptura sæpedictas habens quatuor facies, per quatuor facies suas eundo iuit,id est,quadrifidum continens sensum incarnationis,passionis,resurrectionis, & ascensionis Christi filij dei, quatuor mundi partes occupauit. Quod non reuertebantur cũ ambularent,ita intelligendum, vt supra. Quomodo aurẽ,vel quibus statura,& altitudo rotarũ vel aspectus earũ est,aut erat horribilis? Nimirũ malè vidẽtibus,& inuidẽtibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudæis est horribilis, eo quòd animalia hæc, iuxta quæ constiterunt rotæ istæ, non aspexerint & aspicere noluerint. Idcirco altitudo vel aspectus rotarum horribilis est illis, maximè quia totum corpus illarum plenum est oculis. Sic illis quondam cornutus, id est, radiosus Moyses ex consortio sermonis dei, fuit horribilis, cum eis potius dulcis esse debuisset atq; venerabilis, & timebant prope accedere. Quod faciei splendidæ radijs in Moyse, hoc tam multis oculis significatur in corpore rotarum in hac visione. Quicquid loquitur Moyses remoto velamine splendidum est, quicquid sanctæ scripturæ rota continet, credentibus in Christum altum & luminosum est. Verùm Iudæis Christum non recipientibus, & de illo scripturas loqui non consentientibus, quicquid exinde illis ingeritur, quo magis altum, eo magis horribile, & quo magis luminosum, eo magis intolerabile. Fugiunt vt quondam Moysen fugerunt, & lippientibus oculis velamen perfidiæ pertinaciter obstringunt.

Quomodo cum ambulantibus animalibus rotæ ambulent, & cũ eleuatis eleuentur, & quomodo spiritum sequantur, vel spiritus vitæ in illis sit. CAP. XIII.

CVmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea, & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. Quocunq; ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter leuabantur sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.] Animalia ambulare, est euangelium Christi de loco ad locum, & de gente in gentem transire. ipsaq; de
Esaiæ 2. terra eleuari est, sublimiter intelligi, quia scriptũ est. De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem. Denicq; quando in nomine Christi pœnitentiam & remissionem peccatorũ prædicari cœptũ est ab Hierusalem, extunc animalia hæc ambulare cœperũt, extunc de terra eleuata, id est, sublimiter intellecta sunt, & toti mundo in tanta veneratione habita, vt nõ minus hominis aut vituli faciem mundus adoret, iuxta prscriptam rationem, quàm hominis ac vituli creatorem, deũ patrem. non, inquam, minus leonis aut aquilæ volantis, quàm totius mundi creatricem Trinitatem. Ita ambulãtibus, & ita eleuatis animalibus, pariter & rotæ ambulant, & pariter eleuantur, quia videlicet quocunq; pergit euangeliũ CHRISTI, lex & prophetæ comitantur, neutrum quippe sine altero cuiquam suscipere conceditur, & quantumlibet vilem habeat corticem literæ, lex æquali cũ euangelio maiestate honoratur & glorificatur in vno eodemq; spiritu. Quare? Spiritus enim vitæ erat in rotis. Ac si dicat. Nam extrinsecus quidem hispida legis litera occidit, sed spiritus viuificans intus est suauis & dulcis. Verum ergo est, quia quocunq; ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter leuabantur sequentes eum. Quod est dicere. Apud quemcunq; est spiritus sanctus, apud illum aperiente sensum ad
Iohan.1. intelligendum scripturas spiritu sancto, scripturæ ipsæ in magno honore habentur, in magna
Psal.148. æquè vt euangelium Christi maiestate adoratur & suscipitur. Quis enim dignè suscipiens illud de verbo dei dictũ. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. non statim intelligens, eadem veneratione suscipiat illud de psalmo. Quia ipse dixit, & facta sunt. ipse mandauit
Gene.1. & creata sunt. Itemq; illud de Moyse. Dixit deus, fiat lux, & facta est lux. dixit deus, fiat hoc vel illud, & factum est ita? Ergo cum euntibus ibant, & cũ stantibus stabant, & cũ eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis. Proinde non putent Iudæi, quòd cum animalia hæc abire, & ad gentes ire fecerunt, lex & prophetæ apud illos remanserint, vel quòd cum hæc animalia foris stent extra synagogam ipsorum, lex & prophetæ intus sint. quia si verus est hic propheta ipsorum, cum euntibus abierunt, & cũ foris stantibus animalibus nostris rotę istæ de synagoga illa egressæ stant foris. stant, inquam, foris spiritus vitæ, qui est in rotis, & intra synagogam abdita sola est litera, quæ occidit.

Quid sit super capita animalium similitudo firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & quid sub firmamento pennæ extentæ alterius ad alterum, & quomodo vnumquodq; velet corpus suum. CAP. XIIII.

ET similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennæ eorum rectè alterius ad alterum. Vnumquodq; duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.] Similitudo firmamenti super capita animalium, regnum immortalitatis est, pro mercede paratum euangelizantibus, & suscipientibus Christi euangelium. Hoc firmamentũ quasi aspectus est crystalli horribilis, videlicet quia crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatur, rectè per crystallum regnum illud intelligitur, vbi & angelica natura ex mutabili immutabilis facta, & ita solidata est, vt iã solui vel in vitiũ labi non possit, pro eo quòd apostatis sponte labentibus angelis, pars illa lapsum humiliter cauit, & cũ superbientibus pedem mouere noluit. Et humana quoq; natura itidem remuneranda est, vt post resurrectionẽ solidata, iam vltra neq; mori, neq; peccare possit. Quod crystallum horribile, & extensum super capita animaliũ dicitur, quia illæ potestates angelicę, quę omnipotẽtis dei cõspectui assistũt, nobis adhuc in hac corruptione

corruptione positis, terribiles atque pauendæ sunt. Vndè Daniel, cum quasdam regni illius Daniel.7.
vidisset imagines, horruit inquit spiritus meus. Ego Daniel territus sum nimis, & visiones capitis mei conturbauerunt me. Sub hoc firmamento ait pennæ eorum rectè alterius ad alterum, veruntamen vnumquodq; duabus alis velabat corpus suũ. Nam quamdiu in hoc mortali corpore sumus, vbi quidem gratiarum cœlestium sese nobis alæ aperiunt, quicquid illud est, rectum & rationabile sonat in toto euangelio sanctorum animalium, summaque concordia est alterius ad alterum. Nam sibi bene consonant, & bene conueniunt, Christum non hominem tantum, sed & verum esse deum, atque idcirco dignè hominem vnum potuisse passione sua totum redimere mundũ. Idcirco nihilominus, quia deus est, potuisse resurgere à mortuis, & ascendere in cœlum. Verùm hæc ipsa nunc ex parte nobis velantur, neque ad plenum ea cognoscere possumus, quemadmodum dicit Apostolus. Ex parte enim cognoscimus, & ex 1.Cor.13.
parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Amplius autem infidelibus totum velatur, quorum, vt superius dictum est, quia infideles sunt, mentes excæcauit deus. Igitur sub firmamento pennæ eorum rectè quidem alterius ad alterum, sed vnumquodq; duabus alis velabat corpus suum, quia quamdiu in hac mortalitate viuitur, ipsum quod credimus non parua nobis ex parte absconditur. Et alterum inquit similiter velabatur. Similiter inquam, nam pro quanta parte cuique nostrum absconditum est vnumquodlibet eorum quæ credidimus, pro tanta parte & alterũ velatur, nec maiore quispiam mensura mysterium sacrosanctæ incarnationis, quàm passionis aut resurrectionis comprehendere mereretur.

Quid sit audire sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, & in quo quasi sonum sublimis dei, quid sonus castrorum, & quid sit stantibus eis, dimitti pennas eorum.

CAPVT XV.

ET audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis dei. Cum ambularent quasi sonus erat multitudinis, vt sonus castrorum. Cumq; starent, dimittebantur pennæ eorum. Nam cum fieret vox supra firmamentum quod erat super caput eorũ, stabant & submittebant alas suas.] Vbi factus est repentè de cœlo sonus tan- Actu.2.
quàm aduenientis spiritus vehementis, repleuit totam domum vbi erant sedentes apostoli, illic extunc audiri cœpit sonus alarum animalium cœlestium, ita vt facta hac voce conueniret multitudo, quæ & mente confusa est, quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos loquentes. Tunc inquam cœpit audiri, sonus alarum sicut sonus aquarum multarum. Multæ siquidem gratiæ cœlestes, multa charismatum tunc dona confluxerunt, multa viuæ aquæ flumina de ventre credentium fluere cœperunt, multis sermonibus, multis loquelis, & omnium Psal.45.
gentium linguis, completumq; est illud. Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Item. Cœli Psal.18.
enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Non sunt loquelæ neq; sermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Igitur audiebam, inquit, sonum alarũ quasi sonum aquarũ multarum, quem videlicet sonũ maiorem faciebat motus aquarũ aliarum motus aquarũ repugnantium, secundũ alterius quoq; psalmi testimonium. Eleuauerunt, inquit, flumina domine, eleuauerunt flumina vocem suam, eleuauerunt flumina fluctus suos, à vocibus aquarũ multarũ. Mirabiles elationes maris, mira- Psal.92.
bilis in altis dominus. Cuius enim hoc, nisi mirabilis domini miraculum fuit? Fuerant enim Lucæ 21.
homines idiotæ & sine literis, quibus nunc datũ est os & sapientia, cui non poterant resistere, & contradicere omnes aduersarij sui. Propterea cũ dixisset, quasi sonũ aquarũ multarũ, continuò subiunxit. Quasi sonũ sublimis dei. Hoc & ipsi fatentur cũ dicũt, vt sublimitas sit virtutis dei, & non ex nobis. Nam reuera neq; ab homine neq; per hominem talem sonũ, siue tantas voces 2.Cor.4.
acceperit, sed per reuelationẽ Iesu Christi, vtiq; sublimis dei sedentis sublimi solio ad dexteram patris. Cum (inquit) ambularent quasi sonus erat multitudinis, vt sonus castrorũ. Cũ ambularent. i. prædicarent. Nam ad sonũ prædicationis sonus econtrario fiebat cõtradictionis, iuxta quod ante dictũ est. Eleuauerũt flumina fluctus suos, à vocibus aquarũ multarũ, & hinc erat quasi sonus multitudinis atq; castrorũ. Et cũ starent dimittebant pennæ eorũ. Cũ starent, id est, cũ non prædicarent. Strabant enim aliquando prohibente ne ambularent deo, vetante spiritu sancto, iuxta illud in actibus Apostolorũ. Transeuntes aũt Phrygiam & Galaciæ regionẽ Actu.16.
veniti sunt à spiritu sancto loqui verbũ in Asia. Cũ venissent aũt in Misiam, tentabant ire in Bithiniam, & non permisit eos spiritus Iesu. Igit cũ fieret vox super firmamentũ, cũ audirent sublimis dei, vel spiritus sancti prohibentis imperiũ, quod imminebat capiti eorũ, cui subiecti erãt, & parati ad obediendum, stabant, id est, non prædicabant, & tunc dimittebantur pennæ eorum, nec erat vt sonus multitudinis atq; castrorum, quia non erat contradictio, aut bellum, nisi ad eum, qui ex parte ipsorum erat prædicationis sonum.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit similitudo throni super firmamentum, & quid sit aspectus hominis super thronum sedentis. CAPVT XVI.

ET super firmamentum quod erat imminens capiti eorũ quasi aspectus lapidis sapphyri similitudo throni,& super similitudinem throni,similitudo quasi aspectus hominis desuper.Et vidi quasi speciem electri,velut aspectum ignis intrinsecus eius per circuitum à lumbis eius & desuper,& à lumbis eius vsque ad dorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu, velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ. Hic erat aspectus splendoris per gyrum. Hæc erat visio similitudinis gloriæ domini.] Quòd super firmamentũ in illo immortalitatis regno super omnem principatum & potestatem & virtutem, non iam similitudo,sed veritas throni sit,& non iam similitudo quasi aspectus hominis,sed verus aspectus veri hominis Iesu Christi sedeat desuper,assertione nostra non indiget. Certum quippe habet catholica fides, & de hoc dubitare cuipiam sacrilegium est, quia quod tunc in imagine ostenActu.1. debatur ex tunc in rei veritate perfectum est,ex quo videntibus apostolis,eleuatus est,& nuPsal.103. bes suscepit eum ab oculis eorum,& sedit à dextris dei, iuxta illud, Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis.Sedis illius firmitatem & gloriam designat,cum dicit, quasi aspectus lapidis sapphyri.Nam in lapide firmitas,in sapphyro sereni cœli pulchritudo est. Quare autem in illa similitudine throni solum videt quasi aspectum hominis, cum hactenus quatuor facies numerauerit,faciem hominis,faciem leonis,faciem vituli,faciem aquilę volantis? Videlicet quia sedens ille,leo,vitulus,aquila dicitur,tantũ pro similitudine vel parabolica translatione.homo autem est,& esse permanet in veritate naturæ.Et hunc hominẽ vidi(inquit)quasi speciem electri.Nam quomodo electrum non ex vna tantum specie,sed ex duabus cõstat speciebus,auri atque argenti.sic homo ille, non ex vna tantum, sed ex duabus consistit naturis. deus ex sua,vel ex dei patris,homo ex nostra substantia quam assumpsit.Nec tantũ quasi speciem electri, sed velut aspectum ignis ait intrinsecus eius per circuitum à lumbis eius & desuper.Ignis intrinsecus,eius ignea diuinitatis virtus est, quæ intrinsecus habitans, carne veHeb.12. stita est.Nam deus noster ignis consumens est.A lumbis inquam desuper tantum ignis, nam à lumbis eius vsq; ad dorsum,Vidi(inquit)quasi speciem ignis splendentis in circuitu, simulq; velut aspectum arcus cum fuerit in nube,in die pluuiæ. Quid est hoc,nisi quia ante carnis assumptionem,quæ per lumbos rectè exprimit,deus generi humano iratus,tantummodo ignis consumens erat.postquam autem carnem assumpsit,iam non solummodo ignis, sed & inclinaGene.9. tio nobis est propitiationis. Arcus quippe in die pluuiæ signum est fœderis & pacis, sicut ipse deus Noe promisit.Igitur à lũbis eius vsq; dorsum,simul species ignis & aspectus arcus quod est signũ propitiationis.quia postquam homo factus est, sic ignem iustitiæ, vel iudicij sui placida miserationis aura contemperauit,vt neminem ignis ille iudicaturus sit,qui nunc interim per fidem ad misericordiam eius confugere voluerit.Hic talis aspectus tam temperatus splendoris per gyrum, omnibus nimirum paratus qui in circuitu eius sunt, qui in ipsum credunt, qui ad ipsum respiciunt.Hæc visio similitudinis gloriæ domini,id est,dignam & congruã preferens similitudinem eius,quæ nunc est gloriæ domini,gloriæ filij dei, eius quidem filij hominis gloria & honore coronati,& constituti super opera manuum patris.

Quorum in hoc propheta typum gesserit, quod ait: Et vidi, & cecidi in faciem meam, &c. & quomodo ad gentes apostatrices missus sit. CAP. XVII.

CAP.II. ET vidi,& cecidi in faciem meam.Et audiui vocem loquentis,& dixit ad me. Fili hominis,sta super pedes tuos,& loquar tecum.Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi,& statuit me supra pedes meos.] Post reuelatam euangelij Christi gloriam, quæ deinceps consecuta sunt,vel consequantur, prophetica visio demonstrare hinc incipit, clauso quidẽ sermone,sed tali sermonis vel reuelationis ordine,vt collata cũ rebus deinde gestis,prope quasi historica narratio sit.Propheta ipse postquam euangelij figuras siue imagines tam mirabiles peruidit,in nunc prædicatoris eiusdem euangelij,id est, apostolorum vel discipulorum Christi typum gerit.Et vidi inquit,& cecidi in faciem meam. Non statim vt vidit similitudinem quatuor animalium,vel cætera quæ consecuta sunt,cecidit in faciem suam, sed postq̃ vidit similitudinem throni,& desuper similitudinem quasi aspectus hominis,cecidi ait,in faciem meam.Sic nimirũ apostoli non statim vt Christum dominũ cœperunt sequi,& videre gloriam euangelij eius,ita cognouerunt eum,vel ita crediderunt vt adorarent eũ.sed postq̃ resurrexit à mortuis,& in cœlum ascendit,adorauerunt,& adorandum illum esse prædicauerunt. Et audiui(ait)vocem loquentis,& ait ad me.Fili hominis sta super pedes tuos. Dicẽdo fili hominis, ammonebat eum propriæ conditionis,ne nesciret,quòd cœlesti admissus esset visioni, gratiæ magis esse q̃ meriti.Et apostolis vtiq; quodammodo dictũ est,state super pedes vestros, & reuera ingressus est in eos spiritus,& statuit eos super pedes suos, quãdo qui prius erãt infirmi & timidi,induti sunt virtute ex alto,cõfirmati spiritu sancto,itavt(verbi gratia)Petrus q̃ Christũ dominum

dominum & magistrum suum,confiteri timuerat coram vna ancilla ostiaria, iam cõfiteri non dubitaret in plena synagoga,imò coram vniuersa Roma mundi domina,tot fascibus,tot potestatibus,totq; gladijs armata. [Et audiui loquentẽ ad me & dicentem.Fili hominis,mitto ego te ad filios Israel ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me. Patres eorum præuaricati sunt pactum meũ vsque ad diem hanc,& filij dura facie & indomabili corde sunt.] Quid aliud dictũ putamus apostolis,nisi vt cõfirmati spiritu sancto,irent ad filios Israel,non iam dei populum,sed plurali numero gentes,gentes apostatrices,quæ à domino recesserunt,gentibus quibuslibet deteriores, quorum patres præuaricati fuerint pactũ domini vsque ad diem illũ, & ipsi malorũ patrum filij pessimi,dura facie & indomabili corde erant? Neq; enim tunc tem- Actu.7. poris sine auctoritate scripturę diceret illis Stephanus protomartyr.Dura ceruice & incircuncisis cordibus & auribus,vos semper spiritui sancto restitistis,sicut patres vestri,& vos. [Et dices ad eos.Hæc dicit dominus deus. Si forte vel ipsi audiant,& si forte quiescant, quia domus exasperans est.Et scient quia propheta fuerit in medio eorũ.] Non ignorabat dominus deus, quòd nec ipsi audirent,neq; quiescerent,sicut nec patres eorum audierant,aut quieuerant, sed Actu.13. illis oportebat primùm loqui verbum dei,vt essent inexcusabiles,scire nolentes,quòd prophe Deut.18. ta ille,de quo prædixerat Moyses,fuerit in medio eorum.

Quid sit librum coram illo expandi, qui erat inuolutus & scriptus intus & foris, & quid in eo scriptas esse lamentationes & carmen, & væ. CAP. XVIII.

APeri os tuum,& comede quæcunq; ego do tibi. Et vidi, & ecce manus missa ad me in qua erat inuolutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris. Et scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.] Liber iste inuolutus ipse est qui in Apoca.5. Apoca.memoratur septẽ sigillis signatus.Intus & foris scriptus est, intus videlicet per allegoriam,foris per historiã.Intus per spiritualem intellectũ, foris per sensum literæ simplicem. Hic denicq; liber,omnis sanctuarij scriptura est.Hunc manus missa corã apostolis expandit, quãdo dextra patris filius dei,scripturarũ illis intelligentiam dedit,sicut ait Lucas,quia tunc aperuit Lucæ 24. illis sensum,vt intelligerent scripturas.Lamentationes in hoc libro scriptæ sunt,& carmen, & væ.Prius lamentationes,deinde carmen, quia qui seminant in lachrymis, in gaudio metent, Psal.125. qui autem nunc lamentari,id est,pœnitentiam agere nolunt,illis væ, quia mittẽtur in ignem æternum.Quid aliud totus liber,quid inquam aliud omnis sacra scriptura continet? Et rectè dicitur,aperi os tuũ,& comede quæcunq; ego do tibi, quia nimirũ oportet vt ad comedendũ verbum dei cibum,pia auiditate summissi disponamur,iuxta quod in psalmo dicitur. Dilata os tuũ,& implebo illud.Comedere quippe est scripturã intelligere,quod dei donũ est,propter Psal.80. quod dicit,& comede quæcunq; ego do tibi.Ergo nostrũ quidem est os aperire,id est,scripturę intellectum quærere,dei autẽ implere,id est,verum scripturæ sensum aperire. Hunc librũ, nisi manus missa expandisset,hodie non legeremus,id est, sanctam scripturã, nisi Christus dei filius in semetipso opere adimplesset,non intelligeremus. [Et comedi illud,& factum est in ore CAP. III. meo sicut mel dulce.] Qui expertus est,ipse nouit,quàm verè dulcis sit scripturarum cibus, id Psal.118. est,sensus spiritualis.Propter quod dicit. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. [Et dixit ad me. Fili hominis vade ad domũ Israel,& loquêris verba mea ad eos.Non enim ad populũ profundi sermonis,& ignotæ linguæ tu mitteris,quorum non possis audire sermones.Et si ad illos mitteretis, ipsi audirent te. Domus autẽ Israel noluit audire te, quia nolunt audire me.] Quàm verè hæc dicta sint,effectus probauit.Si(inqt)ad populos multos profundi sermonis,& ignotæ linguæ mitteretis,ipsi audirent te, quod & factũ est. Domus autẽ Israel noluit audire te.Quod & factũ est.Nos enim populi multi,profundi sermonis,Græci & Latini,missos ad nos audiuimus apostolos Christi, domus autem Israel eos audire noluit.

Manifesta transcurrimus,imo & quædã transilimus, quia videlicet iam ostio patente si semper ad Apostolica respicias tempora,ferè nihil est quod gressus intelligentiæ retardet.

Quomodo apostoli Christi,quos Vt spiritus iste assumpserit, audierint post se Vocẽ commotionis magnæ,benedictã gloria domini de loco sancto suo. CAP. XIX.

ET assumpsit me spiritus,& audiui post me vocẽ cõmotionis magnę,benedicta gloria domini de loco sancto suo.Et vocẽ alarũ animaliũ,percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarũ sequentium animalia, & vocẽ cõmotionis magnæ.] Hoc dicere primùm vtiq; apostelico congruit ordini.Et assumpsit me(inquit)spiritus,subauditur in opus vel ministeriũ suũ. Sic enim dicit in actibus Apostolorum idem spiritus sanctus. Segregate mihi Barnabam & Actu.13. Saulum in opus quo assumpsi eos. Quid autem est,quòd assumente se spiritu, audiui(inquit) post me vocem cõmotionis magnæ,benedicta gloria domini de loco sancto suo? Nimirũ cum hinc plura rectè & vtiliter dicantur,illud cũ authoritate scripturæ fidenter dicamus, q̃ omni habenti dabit̃,id est,euangelizanti cuiq; quantum accepit gratia scientiæ vel sapientiæ,magis Lucæ 19.

ac magis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac magis augebitur. Ergo assumpsit me spiritus, & audiui post me vocem commotionis magnæ, & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum sequentium animalia, idem est ac si dicat. Vbi ad imperium sancti spiritus, obedienter euangelij ministerium ingressus sum, creditumq; mihi talentum cœpi expendere, magis ac magis sensu ditescere, atq; aures audiendi cœpi habere, & interno auditu audire vocē commotionis magnæ, vocem & lamentationē supernæ patriæ, totiusq; angelicæ curiæ, & in cœlis conuersari, suspensa mente, cum adhuc in terris peregrinarer corpore, & intelligere præclarius euangeliorum alas sacramentorum adinuicem percutientiū, id est, consona veritatis testimonia reddentium, intelligere nihilominus vocem rotarum sequentium animalia, id est, legis & prophetarum testimonia, Christi euangelio consonantia. Hæc omnia post me audiui, id est, de præterito recollegi. Verbi gratia. Petrus corā se non audiebat, præsentis quippe domini facta vel dicta non intelligebat. Propterea dictum est illi. Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Et alibi tā Petro quàm cęteris. Adhuc & vos sine intellectu estis? Nec mirū. Erant enim homines idiotæ & sine literis. At vbi eum, scilicet Petrum assumpsit spiritus promissus, ab eodem domino dicente. cū autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, præteritum Christi euangeliū, sensu & intellectu recollegit, præteritas quoq; prophetarū voces intus audiuit, foris enunciauit. dixit enim. Viri Iudæi & qui habitatis Hierusalē vniuersi, non sicut vos æstimatis hi ebrij sunt, cū sit hora diei tertia. Sed hoc est quod dictū est per prophetam Iohel. Et erit in nouissimis diebus dicit dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabūt filij vestri & filiæ vestræ, &c. Et subinde. Dauid enim dicit in eū. Prouidebam dominū in conspectu meo semper, quoniā à dextris est mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatū est cor meū, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requescet in spe. Quoniam nō derelinques animā meam in inferno, nec dabis sanctum tuū videre corruptionē. Igitur qui ante me, ne saltem alarū animalium vocē audire potui, iam assumptus à spiritu, non solum animaliū, sed & rotarū animalia sequentiū vocem post me audiui magna cōmotione, id est, qui cū in præsenti haberem deum, ne saltem incarnationis eius causam, passionis vtilitatem, resurrectionis veritatem, ascensionis gloriam intelligere potui. iam misso de cœlis spiritu sancto, non solum hæc, sed & legis & prophetarum arcana de præterito valui percipere, magna interim auditus certitudine. Et quasi quæreres, qualē vocem audierit, vel ne dubitares vtrum articulatam, an inarticulatam vocem audierit, in illa magnitudine commotionis, pulchrè ait. Benedicta gloria domini de loco sancto suo, non quòd sola, sed quòd prima hæc vox laudis in commotione animaliū audita sit. Nam vbi prima facies hominis alam suā mouit, id est, vbi primùm deus homo factus in carne apparuit, audita est bene hæc eadem angelicæ laudis vox. Gloria in excelsis DEO. Proinde si quęras, de quo loco sancto suo benedicta sit gloria domini, ecce locus eius excelsum soliū paternæ maiestatis, cuius ad dexterā consedit gloriosus victor, quod præoptantes simul & prænunciantes, dicebāt. Gloria in excelsis deo.

Iohan.13. Matth.15. Iohan.16.

Actu.2. Iohel.2.

Luc. 2.

Quomodo apostoli accepto spiritu sancto amari & indignantes facti sint, & ad quem aceruum nouarum frugum venerint, sederint, & mœrentes manserint.

CAPVT XX.

SPiritus quoq; leuauit me, & assumpsit me, & abij amarus, in indignatione spiritus mei. Manus enim domini erat mecum confortans me.] Bene & competenter. Parum quippe fuerat sanctis apostolis per assumptionem spiritus vocē audisse post se, id est, facta præterita, & antiquas scripturas intellexisse, nisi per eundem spiritum leuati, & cōpetenti fiducia sublimes facti, auderent amari indignātesq; incedere spirituali indignatione & seuera amaritudine, qualem vtiq; indignationem siue amaritudinem, spiritus sanctus sese illis conferre significans, apparere voluit in igne. Nam apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquàm ignis. Proinde quasi quæreres, quomodo amarus, vel quali indignatione, addit cōtinuò. Manus enim domini erat mecum confortans me. Ergo fortitudo zeli, qua fortes facti sunt apostoli, ipsa est amaritudo, dulcedini vitiorum contraria, ipsa est indignatio quæ pro causa dei, quamlibet altos homines despicere non dubitat. Et veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar, & sedi vbi illi sedebant, & mansi diebus septem mœrēs in medio eorum.] Miro modo prophetica hæc scriptura, tempus quoq; insinuat, quo Christi apostolos virtute armatos, ad prædicandum misit spiritus sancti gratia, dicendo. Et veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum. Quo enim anni tempore sint acerui nouarum frugum in terris illis, testantur duo panes primitiarum, qui in solennitate Pentecostes, ex lege iubebantur offerri. Ergo non ab re ad aceruum nouarum frugum se venisse dicit, spiritualiter pro ratione temporis nouas fruges eos appellans, qui per prædicationem apostolorū ad Christum collecti sunt, ipsa die aduentus spiritus sancti. Spiritualiter inquā ipsos transmigrationem, ipsos aceruum appellat nouarum frugum, ipsos habitare dicit iuxta fluuiū Chobar.

Actu.2.

Transmi-

Transmigrationem, quia nimirum credendo in Christum, captiuos se esse confitebantur, & transmigratos in Adam ab illa superna Hierusalem. Aceruum nouarum frugum, quia consepulti grano frumenti Christo per baptismum in mortem, deinceps in nouitate vitæ amhulare cœperunt. Iuxta fluuium Chobar, quod nostra lingua graue sonat, habitabant, quia quotquot supernæ Hierusalem veraciter meminerunt, grauitatem miseræ mortalitatis tristes præ oculis habebant & flebant, iuxta illud Dauidicum. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Sedi inquit vbi illi sedebant, & mansi septem diebus mœrens in medio eorum. Et apostoli vtique in medio prædictorum mœrentes sederunt. mœrentes, inquam, non modo quòd in mundi huius Babylone captiui essent, verùm & quòd nimium paucos ex cognatis suis Iudæis ad memoriam supernæ Hierusalem reuocare possent. insuper & multas persecutiones ab eis illatas sustinerent. Septem dies quibus in medio eorum sedisse dicitur, post hæc egressurus in campum ad imperium domini, totum significant tempus, quo Iudæam non reliquerunt apostoli, scilicet ferè bis septem annos, vsque ad quartum Claudij annum, quo Paulus & Barnabas à spiritu sancto ad prædicandum gentibus sunt missi, & Petrus Romam ingressus est.

Coloss.2. Roma.4.

Psalm.136.

Quanta sit euangelizandi necessitas eis quibus dispensatio credita est, secundum id quod ait: Speculatorem dedi te domui Israel, & quòd per hæc subuersio prænuncietur Hierosolymorum, quæ subsecuta est passionem domini, & prædicationem apostolorum. *CAPVT XXI.*

CVm autem pertransissent septem dies, factum est verbum domini ad me, dicens. Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, neque locutus fueris vt auertatur à via pessima, & viuat. ipse impius in impietate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.] Magna & formidabilis necessitas speculatorum eiusmodi, quam sciens vnus illorum Paulus, dicit, Nam si euangelizauero, non est mihi gloria. Necessitas enim incumbit mihi. Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Magna itidem, & iusta damnatio Iudææ, quæ speculatorum vigilantiam clamantem, quantū potuit, audire noluit, sed & persecuta est, & longè à se repulit. Sequitur enim. [Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.] Liberationem huiusce modi quomodo agnoscerent, vel qualiter assererent apostoli, dominus ipse in euangelio sic prædocuit. Et quicunque non receperint vos, exeuntes inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis. Hoc fecisse illos, apostolicorum Actuum scriptura non tacuit. quando Iudæorum seditionibus desessi, transierunt ad gentes bona conscientia liberati. De quo illorum transitu sequitur hic. [Et facta est super me manus domini, & dixit ad me. Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum in campum.] Mysticè quippe campus latitudo est gentium. Ibi inquit loquar tecum, subauditur, cum multo maiore fructu audientium. [Ecce ibi gloria domini stabat, quasi gloria quam videram iuxta fluuium Chobar] Et est sensus. In campo in latitudine gentium, non minus quàm in ecclesia eorum, qui ex Iudæis crediderunt, euangelij gloria claruit in omni gratia, in prodigijs, virtutibus, & signis. primo extunc vbi loquente Petro ad eos, qui de gentibus veniebant, cecidit spiritus sanctus super eos, qui audiebat verbū, & erant loquentes linguis, & magnificantes deum. Vndè Petrus. Si ergo eandem gratiam dedit illis, sicut & nobis qui credimus in dominum nostrum Iesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere deum. Et alibi. Et qui nouit corda deus testimonium perhibuit, dans illis spiritum sanctum sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum. Igitur quæ iuxta fluuium Chobar, eadem deinde in campo stetit gloria domini, quia sicut & Paulus ait. Non est distinctio Iudæi & Græci, & per indebitam gratiam, primùm Iudæo, deinde Græco eadem se exhibuit gloria domini, vt iustificaret vtrunque per fidem Iesu Christi. [Et cecidi in faciem meam, & ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos.] Cur hoc in campo vt supra iuxta fluuium Chobar de propheta agitur, nisi vt specialiter designetur, quia etiam electis gentium, dandus esset spiritus sanctus, qui eos quos assumeret, prius à superbiæ suæ statu deiceret, & postmodum super pedes suos, id est, super bona opera sua solidaret? Et nunc quidem Israelitico populo ablata, in altitudinem gentium gloria domini sparsa est, sed & in fine mundi ad illos reuerteretur, sicut scriptum est. Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Sequitur ergo. [Et locutus est mihi, & dixit ad me. Ingredere & includere in medio domus tuæ.] Includi in medio domus suæ præcipitur, quia Antichristi tempore ab eis gentibus, quæ in infidelitate remanserint conuersa plebs Iudæorum dura, persecutionibus angustatur. Vndè subdit adhuc. [Et tu fili hominis, ecce data

1.Cor.9.

Matth.10. Mar.6. Lucæ 9.

Act.8.10.

Actu.11.

Actu.15.

Roma.10. Gala.1.

Rom.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt super te vincula,& ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorũ,& linguam tuam adhærescere faciam palato tuo,& eris mutus,nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperãs est.] Propheta in domo sua vincula suscipit,& ligatur, quia in extremis cum Iudæa credidérit,grauissimas Antichristi persecutiones patietur.Et in medio eorũ non egredietur, quia ad corda prauorum prædicatio non peruenit, dum tacet lingua bonorũ ligata tribulationibus.

De ciuitatis obsidione,quomodo portentum eius fuerit,quòd dormire iussus est propheta super latus suum sinistrum,& portare iniquitates domus Israel trecentos & nonaginta dies. & dormire in latus suum dextrum, & portare iniquitates domus Iuda quadraginta diebus. CAPVT XXII.

CAP. IIII. ET tu fili hominis sume tibi laterem, & describes in eo ciuitatem Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem,& cætera.] Iuxta rerum gerendarum ordinem, sensumq; propheticum eorum quæ tunc gerenda,nunc autem gesta sunt, hoc prophetiæ capitulum & loco iungendum est,vbi paulò ante dixit,Et surgens egressus sum in campum, & ecce gloria domini stabat quasi gloria quam videram iuxta fluuium Chobar. Postquam enim repulsa à Iudæis ad gentes exiuit gloria domini, notum omni mundo illud miseræ ciuitatis Hierusalem excidium successit,quod non dubitamus hîc propheticè præmonstrari. Sequitur enim. [Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitates domus Israel super eo, numero dierum,quibus dormies super illud,& assumes iniquitates eorum. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum,numero dierum trecentos & nonaginta dies, & portabis iniquitatem domus Israel.Et cum compleueris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo, & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus. Diem pro anno, diem inquam pro anno dedi tibi.] Cum dixisset,dormies super latus tuum dextrum secũdo, & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus,tũc demum subiunxit,Diem pro anno dedi tibi.Notandum,quòd non itidem cum dixisset,ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum,numero dierum trecentos & nonaginta dies, & portabis iniquitatẽ domus Israel. non inquam itidem subiunxit,diem pro anno dedi tibi. Hæc dicimus,vt longissimã, & quæ longè ante hanc propheriam cœpta est,annorum prolixitatem euadamus,& ad id quo tendimus, secundum cer-
4.Reg.18. tum rerum gestarum euentum liberius accedamus. Nam à Phacee rege Israel,sub quo Sal-
2.Pet.2. manasar Israelitici populi vastauit milia multa,vsque ad quadragesimum annũ Assueri, supputamus quidem annos trecentos nonaginta,quando vniuersa Iudaici populi persecutio est mitigata,sed hæc suppuratio cæteræq; expositiones, quas alij atque alij super hoc loco senserunt,scrupulosæ sunt,atque rei de qua nunc agitur,minus,vt arbitramur, conueniunt. Igitur quia nec litera præsens nos cogit suscipere vtrobiq;,id est,tam in sinistri quàm in dextri lateris dormitione,diem pro anno dari,iam nunc ad illud,de quo supra cœpimus, extremũ Hierosolymorum excidium accedamus, & historiæ veritate perspecta, videbimus quàm rectè in signum eius,vinctus atq; constrictus propheta sit,& sic dormire iussus.

De misera obsidione Hierusalem, facta à passione Christi anno quadragesimoprimo sub Tito & Vespasiano imperatoribus. CAP. XXIII.

ANno primo delati imperij Vespasiano, qui erat à passione domini nostri Iesu Christi, quadragesimusprimus, Titus paterni executor electus triumphi cũ electa manu Hierosolymam dirigitur,post tres annos susceptæ expeditionis,nam hic erat annus quartus.Pater quippe Vespasianus vt victis post commemorat filius Titus, cum potuisset improuisus in imparatos se infundere,Galilæam circuibat, longinqua exurebat, vt vos inquit deponeretis insolentiam,veniam postularetis.Virtutem ostendit, & cũ vniuersos teneret, Aegyptum petijt,vt indutias resipiscendi daret.Insolentiores vos nostra fecit absentia, quia nos occupatos putastis,& cætera.Quarto itaq; expeditionis,primo(vt iam dictũ est) imperij Vespasiani anno,repletis infra paucos dies ordinibus militarium numerorum,de quibus lecta manus missa fuerat in Italiam,ventum est ad vrbem, quæ ferebatur latronum armis premi, & factionum stipamine circũueniri,quippe cui tertius tyrannus Eleazarus accesserat,occupatis templi interioribus,& circuitu omni, supra fores quoq; in vestibuli ipsius fronte armis constitutis. Simon verò,quem sibi tyrannũ populus introduxerat,superiora vrbis tenebat, inferiora quoq; populo ipsius replebantur.Inter tres medius erat Iohannes,inferior Eleazaro,superior Simone,instructior tamen cæteris subsidijs machinarũ,& omni genere telorũ,bellum æquabat.In-
Deut.32. stabat autem paschalis celebritas,& quemadmodũ Moses tanto tempore ante cecinerat, soliſper quieuit,internũ successit.Nanq; paschalis(vt iam dictũ est) interuentu celebritatis, subornatis plerisq;,Iohannes quasi obseruationis gratia templũ adiret,quippe cũ ipsi factionũ viri nunc se cohortati fuissent inuicẽ, vt in vnũ conspirantibus studijs patriũ defensarent, ne eorum discordia

discordia ineruentam Romanis victoriam daret, ita tanquam socijs data ingrediendi copia dolũ patrauit.Ingressi enim specie ciuili,sed interius armati,reiectis exuuijs,gladios attollunt, loricato pectore,& præliari accincti munimine. His malorũ habitis initijs, totus exactus est annus miserabilis,palamq; fuit miseris, tũc Barrabam seditionis authorẽ viuere,Iesum autem pacis principem sibi mortuũ esse.Hostis extra murũ pacẽ offerebat, seditionis authores intra murũ præliabant. Cogebat fames egredi, quibus beneficium erat ferro perire,ieiunij cõparatione.Furebat intus Simon,furebat Iohannes,insidiabantur singulis per ministros suos. Si qs fugere tentaret,tractus per humũ discerpebatur. Eorũ quoq; qui abierãt proximi trucidabantur, aut cruci affixa plerorumq; cadauera,suis qui elapsi fuerant, ostentabant. Eo vsq; fames grassata est,vt mulier quædã Maria nomine,de locupletissimis regionibus Pereæ,infantulum quẽ genuerat,gladio occisum,atq; igni appositũ, pietatis genitalis vsu obliterato comederet. Quid multa?Reuertentis anni mense quinto,decima mensis,templũ,cuius iamdudũ,nuda facies remanserat,exustũ est,quo die quondã Babylonijs ingruentibus fuerat incensum. Verùm ante hoc muris dirutis patuerat excessus clausis ad Romanos cõfugiendi, tãta inedia cõfectis, vt appositis cibis,plericq; cũ qd absorbuissent mollioris alimonię,intercluſis iã fauciũ meatibus strangularentur. Quis igit nõ videat historiã tam atrocis tragœdiæ, cũ numero conuenire dierũ huius propheticæ dormitionis in sinistro latere? Nẽpe & si paulo plures videant miseræ obsidionis, q̃ trecenti nonaginta dies,vsq; ad id, quo clausis ad Romanos cõfugiendi facultas facta est,quod tamẽ probare difficilẽ est,attamẽ ad laborẽ propheræ pro tota parte anni secũdi, quantulacunq; fuerit,sufficiunt viginti quinq; dies. Nũc ad ipsa prophetiæ verba reuertamur.

Quomodo passio & carceres euangelij prædicatorum eorundem abiectio quoque præsignata sit in propheta isto: & quam pessima quamq; horrenda fames obsessorum præsignetur,in eiusmodi pane quem propheta sibi coquere in stercore,& comedere iubetur. CAPVT XXIIII.

POstquam gloria domini in campum exijt, quo significabatur euangelica prædicatio,ad gentes exitura,relictis Iudæis,loquitur spiritus ad prophetam.Ingredere, & includere in medio domus tuæ,& tu fili hominis,ecce data sunt super te vincula,& ligabũt te in eis, & nõ egredieris de medio eorum.Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo,& eris mutus,nec quasi vir obiurgans,quia domus exasperans est. Hoc portento euangelij prædicatores à domesticis & cõtribulibus suis vincula & carceres passuri, & ob hoc ora sua illis clausuri significantur, donec circa finem seculi iterum illis prædicatio reddatur, & saltem reliquiæ ex illis conuertantur.Sequitur enim. [Cum autem locutus fuero tibi,aperiam os tuũ, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus. Qui audit audiat, & qui quiescit quiescat, quia domus exasperans est.] Ait autem dominus eis,qui prophetas occiderant,& apostolos sicut per prędicta vincula significatur,persecuturi erant, Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super Matt.23. terram à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.Amen dico vobis,venient hæc omnia super generationem istam. [Sequitur ergo.Et tu fili hominis,sume tibi laterem,& pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem,& ordinabis aduersus eam obsidionem,& ædificabis munitiones,& comportabis aggerem,& dabis contra eam castra,& pones arietes in gyro.Hæc est Romanorum obsidio,quam præuidens dominus,flebat super eam,dicens.Quia si cognouisses,& tu. Et tu sume tibi sartaginem ferream,& pones eum murum ferreum inter te & inter ciuitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam,& erit in obsidionem, & circundabis eam. Signum est domui Israel.Hæc est ira DEI, de qua idem qui supra dominus dicit.Erit enim præssura magna sicut Matth.24. per terram,& ira populo huic.Sartago quippe ferrea,quæ & murus ferreus cœlestis ire nimietatem significat,cuius seueritatem excurrere non possit misericordia, vt ad clausos vel obsessos perueniat.Et vt sciat propheta,quanta obsidionis futura sit mora.& tu inquit dormies super latus tuum sinistrum,& pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum quibus dormies super illud,& assumes iniquitatem eorũ. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos nonaginta dies,& portabis iniquitatem domus Israel.Annos ait,videlicet plus quàm vnum,minus tamen quàm duos. Item vt sciat, quantum temporis à perpetrato sacrilegio dominicæ mortis,vsq; ad eandem obsidionem futurum sit, & cum inquit compleueris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo, & assumes iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus.Diem pro anno.diem inquam pro anno dedi tibi. Denicq; à passione domini vsque ad obsidionem ciuitatis,quæ(vt supra dictũ est)cœpta est quarto anno expeditionis,quadraginta anni fuerunt. Bene ergo, quia nimium & importabile fuisset propheræ,tanto tempore dormire super latus vnum,diem ait pro anno dedi tibi. Tum ne ignoret,quàm pessima,q̃ horrenda in ipsa obsidione futura sit famis rabies.Et tu(inquit)sume tibi frumentũ,& hordeũ,& fabam,& lentem,& milliũ, & viciam,& mittes ea in vas vnum,& facies

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibi panes numero dierum quibus dormies super latus vnum, trecentis nonaginta diebus comedes illud. Cibus autem tuus quo vescéris, erit in pondere viginti stateres in die. A tempore vsque ad tempus comedes illud, & aquam in mensura bibes, sextam partē hin, à tempore vsq; ad tempus bibes illud, & quasi subcinericium panem hordeaceū comedes illud, & stercore quod egredieť de homine, operies illud in oculis eorū. Et dixit dominus. Sic comedent filij Israel panem suum pollutū inter gentes, ad quas eijciam eos.] Inter gentes, id est, Romanos obsidentes, ad quas eijciam eos ait, cū prævalens subegerit illos fames. Et bene pollutum panem dixit. Quid enim pane illo pollutius, quem vt comederent parricidiali sanguine polluebant? Insidiabantur inuicem, quis cui raperet. Vbi alimenti suspitio, ibi bellū inter domesticos, pugnabatur pro cibo, necabātur charissimi, discutiebanť delūcti, ne quis inter amictus eorū cibus lateret. Simulare se aliqui mortuos existimabantur, ne viuētes aliquid alimenti habere suspicarentur. Sed ne viuentes quidem aut vitæ fungi munere, aut mortem simulare poterant. verum aperto ore, sicut rabidi canes, aurarū captantes spiramina, huc atq; illuc circumferebantur. Insidiabantur iumentis aluū purgantibus, & vetusta rimabantur boum stercora, vt quod visu erat horribile, hoc fieret esca esurientibus. Rectē igitur operies, inquit, illud stercore, quod egreditur de homine, quia cibū suum polluere habebant homines mutuo sanguine, licet propheræ hoc exhorrescenti moderatius concessum sit, vt simum boum acciperet pro stercoribus humanis. Notandum sanē, cp de quadraginta dierum dormitionis in dextro latere panibus omnino taceat. quia videlicet per iam dictos quadraginta annos Iudæi propter scelera sua non sanguine aut fame vapulauerunt, quinimò luxurijs cumulauerunt, sicut testatur
Iacob.5. fremebundo spiritu, loquens illis Iacobus apostolus. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient nobis. Et post pauca. Epulati estis super terrā, & in luxurijs enutristis corda vestra. In die occisionis adduxistis, occidistis iustum, & non restitit vobis.

Quomodo Iudæi reliqui tanquam pili capitis aut barbæ gladio acutissimo abrasi sint, Hierosolyma à tribus tyrannis crudelissimis funditus destructa. CAP. XXV.

CAP. V. ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & assumes eum, & duces per caput tuum & barbam tuam. Et assumes tibi stateram ponderis, & diuides eos. Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis. Et assumes tibi tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius. Tertiam verò aliā disperges in ventum & gladium nudabo post eos. Et sumes inde paruum numerū, & ligabis eos in summitate pallij tui, & ex eis rursum tolles, & proijcies in medio ignis, & cōbures igni. Ex eis egredietur ignis in omnem domum Israel.] Miseriarum prædictæ obsidionis, vel excidij Hierosolymorum recapitulatio hæc & breuis complexio est. Sume inquit tibi gladium acutum, radentem pilos. Gladius acutus radens pilos, seuera scelerum vltrix sententia est, superfluos exterminatura Iudæos. Sicut enim pili capitis aut barbæ corpori adhærent, sed corporis partes aut membra non sunt, sic Iudæi, de quibus vel contra quos sermo est, deo patrum suorum nomine quidem vel professione adhærebant, sed nullo veritatis timore vel amoris affectu ad eum pertinebant. Vndé est illud. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longé est à
Esaiæ 29. Matth.15. me. Assumes inquit eum & duces per caput tuum & per barbam tuam, atq; diuides eos in statera ponderis, vt videlicet cadant in ore gladij, & captiui ducantur in omnes gentes, prout se habent mensuræ, vel pondera peccati. Nam tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta Eleazari gladius discors intra ciuitatem trucidauit, simulq; fames indefessa plebium funda præcipitia deijcerentur. Denicq; aspiciens Titus præruptos specus cadauerum saniem dilaceratis visceribus innatantem, altè ingemuit, & manus ad cœlum eleuans, testatur haudquaq; illud sibi asscribendū, qui voluisset veniā dare si deditio procederet, expectasse se, vt patrem, & concides gladio in circuitu eius. Isti sunt quos foris consertis prælijs Romanus mucro concidit. Tertiam verò aliam disperges in ventū. Isti sunt qui venditi & captiui in omnes gentes abducti sunt. Plurimi venales, sed pauci emptores, quia & Romani habere in seruitutē Iudæos dedignabantur. Et gladium inquit nudabo post eos. Isti sunt qui Tito procedēte, & per singulas vrbes pompam celebrante victoriæ, perimebantur in harena, quicunq; pergebant, ac dilacerati à bestijs pendebant merita rebellionis. Et sumes inde partium numerum, & ligabis eos in summitate pallij tui. Isti sunt qui vitæ reseruati, vitam hactenus agunt sub iugo ligaram extrema seruitute, conditione vectigali. Sed nunquid isti vindictam euadunt sanguinis Christi? Non vtiq;, nam quia increduli sunt, & in incredulitate permanēt, ex eis inquit rursum tolles, & proijcies in medio ignis, & combures eos igni. Et ex eis inquam, non omnes, nā aliqui ex eis conuertentur, & in nouissimo reliquiæ saluabuntur, quos ignis gehennæ non suscipiet.

Ex eis

Ex eis egredietur ignis in domum Israel, nam reuera ex eis tempore Antichristi constabitur persecutio in omnes, qui veraciter erunt domus Israel.

Mala omnia quæ Hierosolymis acciderunt, maximè pro culpa accidisse sacerdotum, scribarum, & pharisæorum, & ergo consequenter nunc dici: Hæc dicit dominus montibus & vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium. CAP. XXVI.

ET factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem tuā ad montes Israel, CAP.VI.
& prophetabis ad eos, & dices. Montes Israel audite verbū domini. Hæc dicit dominus deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus. Ecce ego inducā super vos gladiū, & disperdā excelsa vestra, & demoliar aras vestras, & confringent simulachra vestra, & deijciā interfectos vestros ante idola vestra.] &c. Malorū omniū quæ hic dicta sunt, maximè principes sacerdotiū & scribas ac pharisæos causa premit. Idcirco & dominus postēq; fleuit super ciuitatē & hęc omnia mala illi ventura prædixit, continuò ingressus in templū cœpit eijcere vendentes in illo & ementes, corripiens sacerdotes, eo cp de domo orationis fecissent speluncā latronū, & hic sermo propheticus per metaphorā sub nomine montiū, & colliū, rupium, & vallium, contra eosdem sacerdotes inuehitur. Tres erant ordines orbi eminentes, sacerdotū, scribarum, & pharisæorum. alij quidem omnes æstimatione propria vel gradibus suis, vt montes, & colles, atq; rupes, sed reuera per hypocrisin, atq; profundam voracitatem, cuncti imæ valles, omnes auaritiæ sentinam trahentes, sicut & dominus in euangelio semel & iterum, imò sexies aut septies acri inuectione improperat illis vt dignum est. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui Matth.23.
mentham & anetum decimatis, relinquentes quæ grauiora sunt legis. væ vobis hypocritę qui hæc & illa facitis. Et bene ad ignominiam illorū non ait, Ecce ego disperdam templum meum propter vos & altare, & sancta sanctorū, quibus vestra inhianter incubar auaritia. sed, disperdam, inquit, excelsa vestra, & demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra, & deijciam interfectos vestros ante idola vestra, nomine excelsorum, simulachrorū, siue idolorum, suum infamans templum propter illos, & altare suū. quia non tam ipse in illo templo suo colebatur ab eis, q̄ turpe lucrum, vel turpis lucri deus Mammon. Attamen & propter excelsa vetera simulachra siue idola, quæ patres eorum coluerunt, & propter quæ sanguinē prophetarum fuderunt, mala omnia super generationē illam venerunt, idcirco quia dominum prophetarum occidendo, & apostolos eius persequendo, mensuram patrum suorum impleuerunt,

De horrore & magnitudine diei iudicij, in quo maiora cunctis præteritis malis recipient impij, & hoc esse quod dixit, finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ. CAPVT XXVII.

ET factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis, hæc dicit dominus deus terrę CAP.VII.
Israel. Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ, nunc finis super te, & emittam furorem meū in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, & ponā contra te omnes abominationes tuas, & nō parcet oculus meus super te, & non miserebor, sed vias tuas ponā super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt, & scieris qa ego dominus. Hæc dicit dominus deus. Afflictio vna, afflictio ecce venit, finis venit, venit finis, euigilauit aduersum te, ecce venit, venit cōtritio super te, qa habitas in terra. Venit tempus, prope est dies occisionis, & non gloriæ montium.] Et si illis quibus tunc tēporis Babylonica captiuitas imminebat, quasi digito videbať ostendi finis ille, & illa afflictio, & dies ille occisionis, nobis tamen qui adhuc ista legimus, finis ille, & ille dies afflictionis, dies occisionis sine dubio declamatur, qui non iam vt tunc super vnā gentem, sed super quatuor plagas terræ, & super omnem qui habitat in terra, venturus est. vere finis, vere dies afflictionis, vere dies occisionis, cuius magnitudini exprimendæ, nec ista præsens, nec vlla cuiusq; declamatio sufficit. Nam vt cœptū iam compleamus ordinē, illa est dies vniuersalis iudicij, quod verè tempus erit occisionis, & non gloriæ montiū, id est superborū, sicut & propheta alius cū de prędicta tantum Babylonica captiuitate dicere videretur, simili declamatione de illo nouissimo die dicebat. Iuxta est dies domini magna, iuxta & velox nimis. Vox Sopho.1.
diei domini amara, tribulabitur ibi fortis, &c. Etenim qa euangelicæ fidei finis hic est, vt is qui propter nos homo factus & passus est, resurrexit, & in cœlum ascendit, inde ad iudicandos viuos & mortuos venturus esse credať. rectē sicut in initio prophetiæ huius anni qui erat quintus annus transmigrationis, per quatuor facies animaliū quadrifidū Christi intelligimus euangelium, sic in fine, id est, ab hoc loco, vsq; ad id quod dicit postmodum, secundum viā eorum faciam eis, & secundum iudicia eorum iudicabo eos, futurū illud denunciari intelligimus vniuersale iudicium. Et non dicat malus seruus in corde suo, in tempora longa fiet istud, vel mo- Luc.12.
ram facit dominus meus venire, & hac præsumptione securior factus, incipiat percutere seruos suos, manducare autem & bibere cum ebrijs. Nam reuera, & si illud non crediderit, quòd illud iudicium tam prope sit, vt digito possit ostendi dicendo. ecce finis, ecce afflictio, ecce

Universidad de Deusto
Biblioteca

dies occisionis,ecce venit finis,nūc venit finis.vel iuxta illum aliū.iuxta est dies domini,iuxta
& velox nimis, at saltem illud dissimulare non potest, quoniam propria vel singulari morte
Luc.12. cito moriturus,& in illa iam secundum animam iudicandus sit. Veniet dominus serui illius,in die qua non sperat,& hora quam ignorat,& diuidet eum,partemq; eius ponet cū hypocritis.

De visione anni sexti,quòd ad eadem pertineant sacramenta Christi filij dei,quòd videlicet per quatuor abominantiū incrementa causæ redduntur,cur dominus Iudæos reliquerit & in campum gentium exierit. CAP. XXVIII.

CAP.VIII. POst vnius,id est,quinti anni transmigrationis prophetiam,sequentis quoque,id est, sexti non prætereundam arbitramur,quia nimirum vique ab id quod aie, & spiritus leuauit me,adduxitq; in Chaldæam, ad transmigrationem in visione spiritus dei, & sublata est à me visio quam videram,ad idem mysteriū Christi, ad eadem spectat sacramenta euangelij Christi filij dei. [Et factum est in anno sexto,in sexto mense,in quinta mensis, ego sedebam in domo mea,& senes Iuda sedebant coram me,& cecidit ibi super me manus domini dei. Et vidi, & ecce similitudo quasi aspectus ignis,ab aspectu lumborum eius,& deorsum ignis,& à lumbis eius,& sursum quasi aspectus splendoris, vt visio electri. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei,& eleuauit me spiritus inter terram & cœlum, & adduxit me in Hierusalem in visione dei,iuxta ostium interius,quod respiciebat ad aquilonem vbi erat staturum idolum zeli ad prouocandam æmulationem. Et ecce ibi gloria dei Israel, secundum visionem quam viderā in campo.] Quinto anno transmigrationis Iechoniæ,quarto mense, quinta mensis, superiorem visionem factam ad propheram legimus. hæc autem quam nunc exponere volumus, sexto anno eiusdem regis, sexto mense, quinta mensis facta memoratur. Ex quo perspicuum est,post annum & duos menses hæc facta quæ scripta sunt, & vel intermissam per annum & duos menses prophetiam,vel per totos quatuordecim menses gesta,quæ superior sermo contexuit. [Et dixit ad me.Fili hominis,leua oculos tuos ad viam aquilonis. Et leuaui oculos meos ad viam aquilonis, & ecce ab aquilonari parte altaris idolum zeli in ipso introitu,& cætera.] Quatuor abominationum incrementa,quæ prophetæ in hac visione ostenduntur,diligenter consideranda sunt. Nam quasi causas iustitiæ quæreres, cur secundum præcedentis anni prophetiam gloria domini, relictis Iudæis in campum gentium exierit,atq; ipsi Iudæi postmodum obsessi,& fame perditi ceciderint in ore gladij, atque in omnes gentes captiui ducti sint.ecce altius repetit,& quatuor abominationes gentis gra-
CAP.IX. datim in peius proficientes,ostendens, deinde sub eadem pene imagine gentis eiusdē destructionem repræsentat atq; confirmat,incipiendo sic. Appropinquauerunt visitationes vrbis.Et
CAP.X. deinceps.Et vidi,& ecce quatuor rotæ iuxta Cherubin.Rota vna iuxta Cherub vnum, & rota alia iuxta Cherub alterum. Et aspectus earum similitudo vna quatuor quasi si sit rota in medio rotæ,& cætera.De eo cuius similitudo quasi aspectus ignis ab aspectu lumborū eius, & deorsum ignis,& à lumbis eius & sursum,quasi aspectus splendoris,vt visio electri,iam superius dictum est. nec dubium,quin ipse sit Christus filius dei, idemq; filius hominis in quo & similitudo est electri ex auro argentoq; compositi, qui & in fine iudicaturus est seculum per ignem, quod significat quasi per finales partes corporis igneas,dū dicitur,ab aspectu lumborū eius,& deorsum ignis.Abominatio prima hęc est. [Et leuaui oculos meos ad viā aquilonis,& ecce ab aquilonari parte altaris idolum zeli,in ipso introitu. Adhuc conuersus ait. Videbis abominationes maiores.] Abominationes maiores istæ sunt. [Cum persodissem parietē, apparuit ostiū vnum.Et ingressus vidi,& ecce omnis similitudo reptiliū,& animaliū abominatio,& vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete,in circuitu per totū,& septuaginta viri de senioribus domus Israel,& Iechonias filius Saphan stabat in medio eorū stantium ante picturas, & vnusquisq; habebat thuribulū in manu sua,& vapor nebulæ de thure consurgebat.] Maiores abominationes istæ sunt,quia videlicet illic solummodo idolū zeli in ipso introitu.hic autē non solū idola,sed & septuaginta viri de senioribus domus Israel stabāt,& Iechonias in medio eorū, & vnoquoq; eorū habēte thuribulū in manu sua vapor de thure cōsurgebat. [Adhuc, inquit conuersus,videbis abominationes maiores.] Quæ sunt illæ maiores? [Introduxit me per ostium domus domini,quod respiciebat ad aquilonem.& ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.] Iuxta gentilem fabulam in mense Iulio Amasius Veneris & puleberrimus iuuenis occisus,& deinceps reuixisse narratur. Vndē eundem mensem Iulium eodem nomine appellabant,& anniuersariū ei solennitatem celebrabant,in qua plangebatur à mulieribus quasi mortuus,& postea quasi reuiuiscens canebatur atq; laudabatur. Maiores abominationes istæ sunt,quia videlicet illic viri stabāt,hic autē mulieres etiam sedebant. Pluris quippe est in abominationibus sedisse,quàm steriſſe.id est,maioris noxæ est peccatū in vsum traxisse, quàm peccatum perpetrasse.Sed de his postmodum. [Adhuc,inquit,cōuersus videbis abominationes maiores.] Quæ sunt istę abominationes maiores? [Et introduxit me in atriū domus

domini

domini interius,& ecce in ostio templi domini,inter vestibulum & altare,quasi viginti quinque viri dorsa habentes contra templū domini,& facies ad orientē,& adorabant ad ortū solis. Et ecce ait applicant ramum ad nares suas.] Adorare ad ortum solis,qui vtiq; creatura est,id nimirum errare est. dorsum autem habere contra templum domini, & ramum applicare ad nares suas.id plane est redarguentē dominū contemnere,ac sibimet in malis suis complacere.

Quòd per quatuor incrementa hæc,idem debeat intelligi quod per propheticum sensum super tribus sceleribus Damasci,Gazæ,Tyri,& cæterorum,& super quatuor non conuertam eum. CAP. XXIX.

INeremenra hæc peccati diligentius consideraturi,prophetæ alterius recordemur, per quē loquitur deus.Super tribus sceleribus Damasci,Gazæ,Tyri,siue Edom aut filiorū Ammon, vel certē Moab,aut Israel,quorum septenario numero gentes omnes significantur. super tri- Amos.1.
bus inquam sceleribus cuiuslibet eorum,& super quatuor non conuertam eum.Primum scelus est,malum in desiderio habere.Secundum,opere perpetrasse.Tertium,in consuetudine habere.Quartum,opera mala defendere,& in ipsis sibimet complacere. Primum horum significat idolum zeli,in ipso introitu ab aquilonari parte. Quid enim est idolū zeli in introitu habere,nisi malum desiderium,quod est introitus peruersitatis in oculis domini versare? Idcirco dicit. Auferte malum cogitationum vestrarū ab oculis meis. Quid autem cuiq; ante idolū Esaiæ.1.
eum thuribulo in manu sua habito stare,ita vt vapor nebulæ de thure consurgat,nisi præmeditatū scelus opere perpetrare,ita vt peccati effectus vsq; ad exteriores sensus erumpat? Quid deinde est,mulieres in planctu Adonidis sedere,nisi effœminatas animas in consuetudine peccati computruisse? Tria hæc primus psalterij versiculus breuiter cōplexus est, Beatus vir qui Psal.1.
non abijt in consilio impiorum,id est,qui malum non concepit desiderio,quod erat intus habere zeli idolum,ab aquilonari parte,id est,à diaboli suggestione.Et in via peccatorū nō sterit, id est,ad effectum peccati non peruenit,quod erat ante idolum stare,& de thuribulo in manu vaporem nebulæ producere. Et bene istud perfosso pariete deprehendi dicitur, quia quisquis malū quodlibet occultum in corde versat.verbi gratia. Fraternum odium, mox vt pulsatus fuerit manu increparionis,per apertum linguæ ostium vaporem ignis sublarentis protinus emittit. Et in cathedra pestilentiæ non sedit, id est,qui malæ consuetudinis furore proximos non corripit,quod erat mulieres sedere,& Adonidem plangere.quia profectò velut mulieres illecebrosis gestibus,& plangentes canunt.& canendo plangunt. plangunt inquā Adonidem mortuū,& canunt quasi rediturum,& amissis mœrent,& recuperatis voluptatibus gaudent, ad subuersionem audientium. Hæc tria respiciens prædictus prophera,& dicens super tribus sceleribus.quasi repressit se,quia videlicet,fieri potest,& nonnunquam factum est, vt eum qui vsque ad malam consuetudinem peruenit,dominus conuerteret. Vndē in euangelio suo,non Lucæ.7.
tantum puellam in domo mortuam iacentem,& adolescentem,qui iam efferebatur ad tumu- Iohan.11.
lum,sed & quatriduanum,iamq; fœrentem fuscitauit Lazarum.Itaq; eum dixisset Amos prophera,super tribus sceleribus,non voluit statim dictionem perficere,dicendo, non conuertam eum.quia quamuis rarius,constat tamen dominum conuertere, vel conuertisse eum qui eiusmodi est,& ira dicere maluit, & super quatuor non conuertam eum. Quartum quippe scelus est,secundum hunc locum adorando solem,dorsum habere contra templum domini, & ramū applicare naribus suis,id est,in ipsa consuetudine peccati superbiæ contemnere vocem reuocantis domini,atque procaci defensione vti,& interea lætari in malefactis, & quasi ad suauem ramusculi odorē,exultare in rebus pessimis.Istud quoq; de vitiosa radice primi parentis con- Genes.2.
traxerunt cunctæ propagines humani generis.Nam ille postquam & oculeam in corde dlui nitatis ambitionem concepit, & vetitum lignum momordit, & à facie domini se abscondit. quarto quoq; scelere ceruicem erexit,dicendo,mulier quam dedisti mihi sociam,dedit mihi,& comedi.Nunc iam ad gentē ipsam,vel vrbē,contra quam primū hic sermo est,reuerramur.& hęc quatuor peccati eius incremēta numeremus, ppter q̄ iusticia sancta sit in Saluatoris aduētu.

Quid fuerit,populo illi habere idolum zeli:quid cum thuribulo stare coram idolis,quid à mulieribus sedentibus plangi Adonidem,& quid adorare ad ortum solis applicando ramum ad nares. CAP. XXX.

ET leuaui oculos meos ad viam aquilonis,& ecce ab aquilonari parte altaris idolum zeli in ipso introitu.] Oculos leuare,est superiora tempora memoria repetere,videlicet exi- Exod.12.14.
tum filiorū Israel de Aegypto,quando ingressi sunt,& mare transierunt in manu forti,& brachio extento. Nunquid non idolum zeli erat in ipso introitu, quando primùm ad cultum dei patrum ipsorū intromittebantur? Planè Aegyptum mente secum ferebant,Aegyptū & idola Aegypti nō mutato animo secū portabāt,sed non etiam actu prodebant? Ventū est ad abo- Exod.32.
minationes maiores,ybi fossus paries.i.occasio data est,murmurauerūt,& post Aegyptū,atq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

ollas carnium Aegypti eiulauerunt, & caput vituli secundum monstruosum ritum Aegypti fecerunt & adorauerunt. Ergo illic tantum idolum zeli, hic autem coram idolis stantes viri cum thuribulis & fumo thuris, id est, illic quidem cum ab Aegypto exirent, idololatria male imbuto animo cubabat, hic autem opere prorupit manifesto. Ex eo ventum est & ad maiores
Amos.5. abominationes, id est, ad mulieres sedentes, & Adonidem plangentes, versa quippe est in con
Acto.7. suetudinem huiusmodi sordium ingluuies, sicut scriptum est in libro propheterum. Nunquid victimas aut hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei vestri Rempha, figuras quas fecistis vobis, adorare eas.

Ventum est vsque ad mulieres sedentes, id est, eo vsque vt propter huiusmodi scelera sacrilegij, sessione, id est, consuetudine inueterata propheras domini gens effœminata trucidarer,
3.Reg.16.2. quod prima fecit mulier Iezabel, & post illam filia eius Athalia. Iezabel in Samaria, Athalia
4.Reg.13. insaniuit in Hierusalem. Illa Baal superduxit in Israel, & prophetas domini occidit. ista in Hierusalem, itidem Baal introduxit in templum domini, & reges occidit. regium inquam semen omne occidit, ne superesset qui regnaret de domo Dauid. Nouissimum atq; pessimum omniū
Iohan.5. genti illi supererat, vt facies ad orientem, dorsa autem verteret cōtra templum domini, quod & fecit. Christum enim dei filium verum & sanctum diuinitatis templum contempsit. Parum est, quòd dorso contra illud verso, veritatis oracula inde procedentia respuit, insuper & soluere ausa est manibus aut linguis sacrilegis. facies enim habebant ad orientem, & adorabant ad ortum solis, id est, claritatem ambiebant, & lucem præsentis seculi cum desperatione futuri. Idcirco dicebat eis. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo est deo non quæritis? In tanto scelere ramum quoq; applicabant ad nares suas, id est, complacebant sibimet, quasi lege adimpleta, cuius de fructu cum non ederent, sola pom-
Matth.23. patice tractabant suaue odorantia verborum folia. Propter hæc venit super generationē illā, omnis sanguis iustus qui effusus est super terram à cōstitutione mundi, hoc est quod sequitur,

Quòd propter hæc clamatum sit: Appropinquauerunt visitationes vrbis, qui sex viri venientes, & quid vas interitus vniuscuiusque in manu eius, & quis vir in medio eorum vestitus lineis, & quid atramētarij scriptoris ad renes eius. CAP. XXXI.

CAP.IX. ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens. Appropinquauerūt visitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad aquilonem, & vniuscuiusque vas interitus in manu eius. Vir quoque vnus in medio eorum vestitus lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius.] Visitationes vrbis appropinquauerunt, illæ videlicet, quas propter abominationes prædictas, abominationes vituli, quem primum fecerunt, comminās dominus, ego autem, inquit, in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Et vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua, quia videlicet in illa generatione mala & adultera, præter peccata patrum vnusquisque
Matth.23. & propria habebat peccata in manu sua, siue in vase, id est, in conscientia propria, quibus vtique implebant mensuram patrum suorum, maxime persequendo Christum & apostolos, vel sapientes eius, ex quibus occiderunt, lapidauerunt, crucifixerunt, flagellauerunt, & de ciuitate in ciuitatem persecuti sunt. Qui enim sex viri, qui veniebant cum singulis vasis in manu sua, nisi sex ætates mundi, quarum à sanguine Abel iusti, omnia super generationem illam resundenda erant peccata? Porro vir vnus in medio eorum vestitus lineis & atramentarium scriptoris ad renes eius Christus est dei filius, qui carnis nostræ vestitus lineis, venit in hunc mundum, ad hoc vt electos suos iam dictæ vltioni excipiendos conscriberet in libro viuentium.
Lucæ.2. Cuius rei signum illud fuit, quòd protinus nascituro illo exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Et ingressi sunt, inquit, & steterunt iuxta altare æreum.] Steterunt inquam, parati ad præceptum peragendum, hi vt mandatum misericordiæ, illi vt sententiam perficerent iustitiæ. Sanè altare æreum foris erat extra velum, nam altare aureum intra velum erat, cum mensa & propiciatorio, & arca testamenti, & duobus Cherubin, quod dicebatur sancta sanctorum. Hoc altare extrinsecus præsentis ecclesiæ, illud intrinsecus supernæ vel cœlestis erat signum. Hic stetit extrinsecus vir ille, nam in illud intrinsecus per suum sanguinem habebat introire. [Et gloria domini assumpta est de Cherubin, quæ erat super eum ad limen domus. Et vocauit virum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.] Gloria domini tunc ad limen domus assumpta est, & virum istum vocauit, quando ad Iordanem cum baptizaretur manifestis indicijs testificata est gloria pa-
Matth.3. tris, descendente super eum spiritu in specie columbæ, simulq; delapla voce huiusmodi, Hic
Lucæ.3. est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Tunc, inquam, virum istum vocauit, atque ad euangelizandum pauperibus misit. Nam hactenus non euangelizauerat, sed extunc euangelizare cœpit & sacerdotio suo fungi, cuius erat signum id quod hic vestitus videbatur lineis.

Quid

Quid sit signare Thau super frontes virorum gementium, & quid sit percuti omnes qui hoc signo non sunt signati, & à sanctuario domini incipi. CAP. XXXII.

ET dixit dominus ad eum. Transi per mediā ciuitatē in medio Hierusalem, & signa Thau super frontes virorum gementium & dolentiū super cunctis abominationibus quæ fiūt in medio eius. Et illis dixit. Audite me. Transite per ciuitatē sequentes eum, & percutite. Non parcat oculus vester, & non misereamini senem, adulescentulum, & virginem, paruulū, & mulieres interficite, vsque ad internecionem. Omnes autem super quem videritis Thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite.] Antiquis Hebræorum literis, quibus vsque hodie vtuntur Samaritani, extrema Thau litera, crucis habet similitudinem, quæ in Christianorū frontibus pingitur, & frequenti manus inscriptione signatur. Notandum ergo quod dicitur. Transi per mediam ciuitatem in medio Hierusalem, & signa Thau super frontes virorum gemētium & dolentium, super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Nam hoc est quod dominus noster ex hoc mundo transiturus ad patrem, & signum crucis suæ scripturus in frontibus nostris, non atramento, sed sanguine suo & spiritu sancto, primùm prædicare cœpit dicēs. Pœ- Matth.4.
nitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. quia videlicet, non quibuslibet, sed gementibus & dolentibus super malis priſtinis, id est, pœnitentiam agentibus inscribitur hoc signū. Non enim aliter, nisi abrenuncietmus diabolo & pompis eius, baptizamur in remissionem peccatorum, quod est accipere crucis Christi signaculum. Signum hoc tam mortuis electis, quàm viuis, vir iste sacrauit passione sua, sed & vsq; hodie, quamuis in cœlo sedeat, & corporaliter sit absens, quantoscunq; signationis huius habeat ministros, hic est, qui signat, nam hic est qui baptizat. Transite, inquit, per ciuitatem sequentes eum, & percutite, subauditur, omnem super quem nō videritis signum Thau. Omnem autem super quem illud videritis, ne occidatis. Sic quondam in Aegypto præcipiebatur filijs Israel. Fasciculum hyssopi tingite san- Exod.12.
guine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunq; postem, transibit enim dominus percutiēs Aegyptios. Cumq; viderit sanguinem in superliminari & in vtroq; poste, transcender ostium, & non sinet percussorem ingredi, & percutere. Nulla hic distinctio Israelitę & Aegyptij, nisi in postibus & superliminaribus domorum sanguis agni, nulla itidem distinctio hic iusti & peccatoris, nisi in frontibus signum Thau, signū crucis Christi filij dei. Et à sanctuario meo incipite, inquit. Quare? Videlicet, quia existimat populus, cuius sanctuariū meum est, quòd nō indigeat signaculo crucis, signaculo iustitiæ dei, quippe qui iustitiam suam statuere vult, & ideo iu- Rom.10.
stitiæ dei non est subiectus. Ne ergo arbitretur, non necessariam sibi esse iustitiā fidei, & signaculum crucis Christi. vel ad se non pertinere prophetiā huius percussionis, effundite, vasa hæc omnia super generationem istam, quotquot impleta sunt, à sanguine Abel iusti, & effundētes Matth.23.
atq; percutientes à sanctuario meo incipite, vt non relinquatur lapis super lapidē in isto pulchro tēplo. in ista magna ciuitate contaminate domū, implete atria interfectis, & egredimini.

Quid sit Virum qui indutus erat lineis dicere, feci sicut præcepisti, & quid quod dicitur ei, ingredere in medium rotarum, & imple manum tuam prunis ignis, & effunde super ciuitatem. CAP. XXXIII.

ET ecce vir qui indutus erat lineis, qui habebat atramentariū in dorso suo, respondit ver- CAP. X.
bum, dicens. Feci sicut præcepisti mihi. Et vidi, & ecce in firmamēto, quod erat super caput Cherubin, quasi lapis Sapphyrus, quasi species similitudinis solij apparuit super ea. Et dixit ad virū qui indutus erat lineis, & ait. Ingredere in medio rotarū, quæ sunt subtus Cherubin, & imple manū tuā prunis ignis, quę sunt inter Cherubin, & effundes super ciuitatē.] Feci, Philip.2.
inquit, sicut præcepisti mihi. Ac si diceret. Obediens tibi factus sum vsq; ad mortē, mortem aūt crucis, & ita faciendo signaui super frontes, signū sanctificaui quo signētur frontes gemētium ac dolentium, pœnitentiā agentium, & peccatorum remissionem quærentium. De cætero superest mihi obedientiæ meritum, vt des mihi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine meo omne genu flectatur, cœlestiū, terrestriū, & infernorū. Nam hoc est quod in persona Psal.107.
eius Psalmista dicit. Paratum cor meum deus, paratū cor meū, subaudirur, ad tibi obediendū. Iam quod superest fiat, vt à mortuis resurgā, & tunc demū cantabo, & psallā in gloria mea. At ille deus, videlicet pater, protinus respondēs. exurge, inquit gloria mea, exurge psalterium & cithara. Et ille. Exurgā ait diluculo. Et subinde pater deus ad filium deum. Exaltare super cœlos deus, & super omnem terrā gloria tua. De illa exultatione hic dictum est. Et vidi, & ecce in firmamēto, quod erat super caput Cherubin, quasi lapis sapphyrus, quasi species similitudinis solij apparuit super ea. Nam & in præcedenti visione dictū est. Soliū hoc ex lapide sapphyro, in firmamēto, quod erat super caput Cherubin, sive vt illic scriptū est, ęd erat imminens capiti animaliū, cōsessus dexteræ patris, de quo & Dauid in spiritu dicit. Dixit dñs domino meo, &c. & Psal.109.
hic in eodē spiritu refert, eumdē patrem dixisse sic. Ingredere in medio rotarū, quæ sunt subtus Cherubin, & imple manū tuā prunis ignis, quæ sunt inter Cherubin, & effundes super ciuitatē.

Etenim

Universidad de Deusto
Biblioteca

Etenim vbi Christus dei filius resurrexit à mortuis,& ascendēs in cœlum,sedet à dextris dei, eadem resurrectione, eodem ascensu,vel sessione sua ingressus est in medio rotarum, videlicet ad illuminanda vel aperienda,quæ prius clausa erant arcana scripturarum,quas superius dictum est significari per similitudinem rotarum,quæ & subtus Cherubin esse dicuntur,quia nimirum cuncta in illa respiciunt animalia cœlestia,de quibus plenius illic diximus. Quid autem est,quod illic ingresso dicitur,imple manum tuam prunis ignis,quę sunt inter Cherubin, & effunde super ciuitatem.nisi accipe potestatem iudicium facere,quia filius hominis es, iudicare peccatricem ciuitatem,imo & omne seculū per ignē, qui ignis est inter Cherubin, id est, prędicatur sparsim in scripturis inter illa quæ scripta sunt,de animalibus illis sæpe dictis.

Quid sit Viro ingrediente Cherubin stare à dextris,& atrium interius nube,exterius autem impleri splendore gloriæ,& quid sit Cherub extendisse manum ad ignem,& dedisse Viro qui erat indutus lineis. CAP. XXXIIII.

INgressusq; est in conspectu meo, Cherubin autem stabant à dextris domus,cum ingrederetur vir,& nubes impleuit atriū interius, & eleuata est gloria domini desuper Cherubin, ad limen domus, & repleta est domus nube, & atrium repletum est plendore gloriæ domini, & sonitus alarum Cherubin audiebatur vsque ad atrium exterius,quasi vox dei omnipotentis loquentis.] Bene in conspectu meo dixit.nam videntibus apostolis,eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.Bene nihilominus,Cherubin stabant à dextris domus,cum ingrederetur,nam quæcunq; scripta sunt vel erant,secundum animalia,quæ prædiximus, testimonium palam reddere cœperunt gloriæ eius, cum fuisset assumptus.Et nubes,inquit,implet atrium intus,id est,Iudaicus qui erat intus & hactenus deo propinquus, per infidelitatem obscuratus est populus. Et eleuata est gloria domini desuper Cherubin ad limen domus, illa videlicet gloria domini,de qua Psalmista. Exaltare,inquit,super cœlos deus,& super omnem terram gloria tua. palam omnibus innotuit secundum veritatem scripturarū, apostolis prædicantibus.Et replera est domus nube, subauditur gloria domini ad limem domus eleuāte se. primi enim sacerdotes & ordo Leuiticus.primi inquam scribæ & pharisæi, quorum erat ministerium domus,percussi sunt cæcitate,gloria resurrectionis foris apparēte. Et atrium repletum splendore gloriæ domini, plurimi nanque de populo crediderunt in initio prædicationis euangelicæ spiritu sancto illuminante.Et sonitus alarum Cherubin audiebatur vsque ad atriū exterius,peruenit enim citius sonus apostolorum prædicantium ad nos gentes,qui foris eramus.Qualis erat ille sonitus?Quasi vox dei omnipotentis loquentis.Verē.Non enim ipsi erāt qui loquebantur,sed spiritus sanctus.nec ipsi homines,de suo loquebantur, sed loquebatur in eis Christus,& cooperabatur deus pater hominibus,qui fuerant prius idiotę,& sine literis,sermonem illorum confirmans sequentibus signis.[Et extendit Cherub manum de medio Cherubin ad ignem,qui erat inter Cherubin,& sumpsit,& dedit in manu eius,qui indutus erat lineis.Qui accipiens,egressus est.] Accepto igne vir ille ad quid egressus sit,quid fecit,vel quid facturus sit,quis nescit?Postmodum quippe ciuitas illa conflagrata est igne hostili.& seculum omne tandem per ignem iudicabit.Quomodo autem manum extendisse Cherub,& huic viro ignem dedisse dicitur. Et quis est iste Cherub? Nimirum qui per virum ipsum designatur, & per Cherub vnus idemq; deus & homo Christus.Ipse inquam Cherub,ex eo quòd erat sapientia dei,quia Cherub plenitudo scientiæ interpretat̄,quod esse affectabat ille princeps Tyri ignominiosus,propter quod & prophera iste cōtra illum cum improperio & ironia loquitur.Tu Cherub extentus & protegens.Ipse nihilominus vir,quia cum deus esset,homo factus est. Itaque vnus idemq; dat atque accipit, quia ex eo quòd deus est,inferiori naturæ hominis dedit. ex eo quòd homo est,à superiore diuinitate accepit.Inde Psalmista. Ascēdisti in altum, cepisti captiuitatē, accepisti dona in hominibus. Siue accepisti dona in hominibus iuxta Hebraicam veritatem dicas,siue dedit dona hominibus,iuxta Apostolum, & septuaginta,prędicta discretione fide dirigitur intelligentia.[Et apparuit in Cherubin similitudo manus hominis subtus pennas eorum.Et vidi,& ecce quatuor rotæ iuxta Cherubin, rota vna iuxta Cherub vnum,& rota alia iuxta Cherub alterum. Species autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi.Et aspectus earū similitudo vna quatuor,quasi sit rota in medio rotę.] Et post pauca. [Ipsum est animal quod videra iuxta fluuiū Chobar.] Ac deinceps.[Ipsum est animal quod vidi subter deum Israel, iuxta fluuiū Chobar . Et intellexi quia Cherubin essent quatuor,per quatuor vultus vni,& per quatuor alæ vni,& similitudo manus hominis,sub alis eorū, &c.] Horum superius necessariò meminimus,vbi oportebat dinoscere, quomodo animalia hæc & quatuor sint,& vnum. Idcireo hæc præsenti loco prætergredimur, præsertim quia prolixior cursu, & proficiscendi studio semel dicta declinare compellimur. Sanè illud obseruandū,quòd prius species rotarum fuerit, quasi visio maris, nunc autem quasi visio lapidis chrysolithi, siue carbunculi,vt pœnarum per ignem,qui à Cherub traditur,similitudo monstretur.

Acto.1.

Psal.107.

Marc.16.

Ezec.28.

Psal.67.

Cùm

Cùm dicit: Et sublata est à me visio quam videram,subaudiendum est,illius viri,& subintelligendum vsque ad vicesimum & quintum annum transmigrationis, quo eandem viri speciem vidit. CAP. XXXV.

VIsionis præsentis narrationem propheta sic terminare curauit. [Et spiritus leuauit me adduxitq; in Chaldæam, ad transmigrationem in visionem in visione in spiritu dei,& sublata est à me visio,quam videram.]Sublatam à se visionem gloriæ domini,cum dicit, subaudire licet,vsque ad vicesimumquintum annum transmigrationis.Quam enim isto & superiore anno visionem vidit, scilicet speciem viri glorioſi & desiderabilis, & similitudinem cœlestium animaliū,quæ visio erat similitudinis gloriæ domini, deinceps vidisse non legitur vsq; ad vicesimumquintum annum transmigrationis,quando dicit.Facta est super me manus domini, & ecce vir cuius erat aspectus quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius. Item. Et vidi visionem secundum speciem quam videram,quando venit vt disperderet ciuitatem,& species secundum aspectum quem videram iuxta fluuiū Chobar. Hæc visio licut & duæ quas prælibauimus,scilicet quinti & sexti transmigrationis anni,de propria persona,& euangelica gloria est Christi filij dei. quæ autem interpolita sunt alarum, aut certè appendentium prophetiæ sunt rerum.Verbi gratia.Postquam sublata est à me visio quam videram,quæ vtique visio de rebus erat longo post tēpore futuris,statim de proximo,id est,de instante Babylonica captiuitate subiungit. [Tu ergo fili hominis fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per viam coram eis.] Ac deinceps.[Super ducem onus istud,qui est in Hierusalē. Extendam rete meum super illum,& capietur in sagena mea,& adducam eum in Babylonem in terram Chaldęorum,& ipsam non videbit,ibiq; morietur.] Ducem quippe Sedechiam significat,cuius facies velanda erat, vt cæcus terram Babylonicam non videret.Igitur & nos hic præsentis voluminis finem faciamus,& à repetita iam tertio gloria domini,id est, à visione vicesimiquinti anni,libri sequentis exordium sumamus.

Cap.xi. Cap.xliii. CAP. XII. 4.Reg.25.

FINIS commentariorum libri PRIMI in Ezechielem prophetam.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN EZECHIELEM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER II.

De Visione Vltima,quòd quàm maxime clausa sit,& idcirco quàm maxime opus sit illam ad candelabrum,quod est Christus,admoueri,vt ex parte aliqua possit cognosci.

CAPVT. I.

QVONIAM cœlestia,de quibus supra loquebamur, animalia sequi cupimus, & de illis scriptū est. Vnumquodq; eorum corā facie sua gradiebatur. nos quoq; pro modulo nostro coram facie nostra gradiamur,id est,propositi nostri intentionem memoriter teneamus,vt visionem quàm maxime clausam,ne dicā obscuram, aliquanta ex parte videre atque cognoscere valeamus. Est autem nostra in hoc opere intentio,sicut in initio proposuimus,gloriam sanctæ trinitatis,fidem Christi, & gloriam quęrere regni eius.Quid isto candelabro lucidius? Aut quo in lumine alio lumen istud videre poterimus,nisi in isto de quo sine dubio scripturæ loquuntur? Accedamus igitur propius, & ad lumen eius volumen visionis huius expediamus, quia reuera quanto vicinius, quanto attentius ad ipsam eius propriam personam aspexerimus, tanto amplius scripturæ huius,quæ clausa est,sensus nobis aperietur.

Ezech.1.

Quòd hæc visio altius quàm priores contingat gloriam Vel diuinitatem Christi:& quæ sit ciuitas cuius in ædificium vir ille prophetam introduxit. CAP. II.

IN vicesimo & quinto anno transmigrationis nostrę,in exordio anni,decima mensis,quartodecimo anno,postquam percussa est ciuitas,in ipsa hac die facta est super me manus domini,& adduxit me illuc in visionibus dei. Adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis,super quem erat quasi ędificium ciuitatis vergentis ad austrū.Et introduxit me illuc,& ecce vir vnus,cuius aspectus quasi species æris,& funiculus lineus in manu eius,& calamus mensuræ in manu eius.Stabat aūt in porta.] Duobus ꝓphetiæ suæ prioribus annis,magnā quidem iste semel & iterū viderat gloriā,siue similitudinem glorię domini,faciem hominis,faciem leonis,faciem vituli,& faciē aquilæ volantis. & deinde quasi aspectū lapidis sapphyri,similitudinē throni,super similitudinē throni similitudinē, quasi aspectū hoīs.

CAP. I.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed nunquid hoc totum,& non amplius est Christus filius dei? Nunquid nihil supereſt de illo ſcire,aut credere,præter illa quæ per facies iſtas ſignantur,videlicet quòd de virgine homo natus,& paſſus ſit,reſurrexerit,& in cœlum aſcenderit,& de illa ſede paternæ maieſtatis ad iudicandos viuos & mortuos venturus ſit? Nonne & illud maxime neceſſarium ad ſalutem noſtrã fidei regula exigit,vt credamus & ſciamus quia deus erat,& omnia per ipſum facta ſunt, Iohan.1. & ſine ipſo factum eſt nihil? Bene igitur propheta,poſtquam illa quæ ſupra dicta ſunt vidit, adducitur per manum domini in terram Iſrael, & dimittitur ſuper montem excelſum nimis, in illam nimirum terram,& in illum montem nimis excelſum,vbi in principio erat verbum, & verbum erat apud deum,& deus erat verbum. vt videat quia omnia per ipſum facta ſunt, & quia antequam verbum caro fieret,omnes de plenitudine eius acceperunt idipſum quo impleti ſunt.Illic erat quaſi ædificium ciuitatis vergẽtis ad auſtrum ciuitatis Hieruſalem, de quæ Pſal.121. pſalmus.Hieruſalem,inquit,quæ ædificatur vt ciuitas,cuius participatio eius in idipſum. Aedificatur enim adhuc ex hominibus,ędificata dudum ex beatis ſpiritibus,quorum omnis ſocietas frigidum aquilonem, id eſt, ſuperbum deteſtatur diabolũ,humiliter ad auſtrum,id eſt, ad ſanctum vergit ſpiritum, amando & laudando creatorem ſuum. Et introduxit me, inquit illuc,ſubauditur in ſpiritu.vt contẽplarer opus,quod à principio operatus eſt deus, qui in fine ſeculorum homo fieri dignatus eſt.Nam de illo protinus ſequitur.Et ecce vir,cuius erat aſpectus quaſi ſpecies æris,& funiculus lineus in manu eius,& calamus menſuræ in manu eius.

Cur aſpectus viri quaſi ſpecies æris,& cur funiculus & calamus menſuræ in manu eius ſit. CAP. III.

ECce inquit vir. Vir non quidem iam ex eſſentia,ſed præſcientia,& ordinatione præfixa. deus autem & nunc & nunc æterna atque incommutabili eſſentia. Cuius erat aſpectus quaſi ſpecies æris,ipſe eſt enim ſonorum verbum patris,cuius hodie tantus in omnem terram ſonus exiuit, vt rectè per ſpeciem æris,quod metallum valde ſonorum eſt,præſignari debuerit.Et funiculus lineus in manu eius,& calamus menſuræ in manu eius.Funiculus architectorum ſiue cæmentariorum,calamus autem ſcriptorum eſt.Et bene hoc vtrunq; in manu erat, imo eſt in manu huius verbi,ſcilicet nam ipſe eſt architectus & fabricator mundi,& ipſe idem antequam fieret vir,ſanctam ſcripturam legalem atque propheticam condidit. Et bene funiculus tantummodo funiculus,calamus autem,calamus menſuræ dicitur.Etenim fabricã mundi, cuius opificij ſignum erat funiculus,ſolus per ſemetipſum condidit, cuius rei vel ſtructuræ potentiam non ad menſuram accepit.ſanctam autem ſcripturam per homines edidit,quibus vtique non omnibus omnia,ſed ſingulis quam voluit ad menſuram dedit. Stabat autem in porta. Vtè ſtabat,& adhuc ſtat in porta,quia verè nullus,vel ad veram ſacturæ mundi notitiam,vel ad ſanam ſacræ ſcripturę intelligentiam,niſi per ipſum intrat. Nec verò tantummodo in porta ſtat,ſed & ipſe porta eſt.porta inquam,& portarius,oſtiũ & oſtiarius ipſe eſt.Porta nimirum ſiue oſtium,eo quòd homo.portarius ſiue oſtiarius,eo quòd deus eſt.Ego,inquit, Iohan.10. ſum oſtium.per me ſi quis introierit,ſaluabitur.Et nihilominus de ſemetipſo dicit.Huic oſtiarius aperit & oues vocem eius audiunt.

Quàm opportunè illi cui alta oſtenſurus eſt,dicat:Fili hominis,& quòd ei qui videt expediet vt annuncier. CAP. IIII.

ET locutus eſt ad me idem vir. Fili hominis, vide oculis & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego oſtendam tibi, quia vt oſtendantur tibi adductus es huc. Annũcia omnia quæ tu vides domui Iſrael.] Fili hominis inquit.Opportuna commemoratio infirmitatis.Tanquam diceret. O videns,magnitudine reuelationum ne extollaris vbi viſiones dei vides,quia filius hominis vermis es.Hoc non te prętereat.iſtud tene memoriter. Ita humiliato capite,vide oculis tuis, & auribus tuis audi, oculis cordis, auribus interioris hominis.& pone cor tuum in omnia quæ ego oſtendam tibi,neq; ſis eorum, quorum cor auerſum ita intelligere nolint.Hoc enim competit,vt benuolo corde adſis,neque ſis ingratus,quia vt oſtendãtur tibi adductus es huc,vt occurras cum omnibus ſanctis in vnitate fidei,& agnitionis filij Epheſ.4. dei, in virum perfectum , in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, vt iam non ſis paruulus, quemadmodum illi qui Meſſiam audientes eſſe venturum,putant vel putaturiſunt,quòd homo tantum ſit,quòd non ſit idem deus,antequam homo aut vir. Et quia ſicut corde creditur Rom.10. ad iuſtitiam, ita & ore confeſſio ſit ad ſalutem . Annuncia omnia quæ tu vides domui Iſrael. Quamuis annunciario hæc,nunc interim pro tempore & re clauſa eſſe debear, quia videlicet domus Iſrael nunc ſi nudo ſermone annũcies,ea portare neque vult, neque poteſt,tamen annuncia quæ tu vides,non tantum præſenti,imo non tam præſenti, quàm ei quæ futura eſt,nõ tam carnali,quàm ſpirituali domui Iſrael.Primùm tibiipſi,iam nunc in præſentiarũ, quòd hoc licet abſconditum,confeſſionis aurũ cõtuleris in theſauros veritatis,deinde proderit & futuræ domui

domui Iſrael, videnti & cognoſcenti ex parte, & nihilominus veneranti quod videre aut cognoſcere non poteſt,donec veniente eo quod perfectum eſt,euacuetur quod ex parte eſt.

Cur cum vtrumq; in manu viri ſit & funiculus & calamus,de funiculo coram propheta agatur nihil,& quòd per calamum ſex cubitorũ & palmi ſeptiformis gratia ſpiritus ſancti intelligatur,& quid ſit murus forinſecus per circuitum domus. CAP. V.

ET ecce murus forinſecus in circuitu domus vndiq;,& in manu viri calamus menſurę ſex cubitorum & palmo,& menſus eſt latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoq; calamo vno.] Notandum in primis,quòd cum vtrumq;, ſcilicet calamus & funiculus lineus, & calamus menſurę in manu viri ſit,de funiculo tacetur,nihilq; cum illo demonſtratur,& totum in oculis ꝓphetæ,cum calamo menſuræ agitur. Cur hoc? Videlicet,quia nõ ad hoc propheta vel quiſquam alius adducitur,vt diſcat qualiter mundi fabricam fecerit deus;quod per architectonicum funiculum intelligitur,ſed ad hoc tantum,vt videat quid inde ſcriptura loquatur quæ per calamum exprimitur,& credat,quia ſecundum teſtimonium ipſius,per verbũ ſuum cœlum & terram,& omnia quæ in eis ſunt,fecit vnus & ſolus deus.per verbum inquam ſuum,quod & caro factum eſt,cuius(inquit Euangeliſta)gloriam vidimus.Quis autem & calamus iſte in manu viri,niſi ille de quo pater in Dauid,Lingua mea,inquit,calamus ſcribę,velociter ſcribentis?Quis inquam eſt calamus iſte menſuræ ſex cubitorum & palmo, niſi gratia ſeptiformis ſpiritus ſancti?Etenim calami huius cubitus vnus timor,cubitus vnus pietas,cubitus vnus fortitudo,cubitus vnus conſilij, cubitus vnus intellectus.palmus autem ſapientia eſt.Siquidem cætera temporaliter operantium quædam arma vel inſtrumenta ſunt. ſapientia verò quieſcentium merces,quæ in illa vita permanens feliciter palmum adimplet.Igitur murus forinſecus in circuitu domus vndiq; & in manu viri calamus menſuræ. quia videlicet, antequam vir iſte calami,id eſt,ſpiritus ſancti menſuras prophetis ſuis manu ſua diſtribueret, latebat omnes homines,quid in ſecreta atque ineffabili domo apud deum eſſet.ſed & nunc vltra nihil ſcire poſſumus, niſi quod per mentem & os illorum,calamo ſuo,id eſt, ſpiritu ſancto diſſerere dignatus eſt.Et menſus eſt,inquit,latitudinem ędificij calamo vno,altitudinem quoque calamo vno.latitudo ædificij ſcripturæ eſt,literalis,altitudo autem ſenſus eiuſdem eſt ſpiritualis. Vtrunq; menſus eſt calamo vno,quia nimirum vtrumque nobis traditum eſt ab vno eodemq; authore ſpiritu ſancto. Iohan.1. Pſal.44.

Quid porta orientalis ad quam venit vir, & quid per gradus aſcendentes, & quid per thalamum debeat intelligi. CAP. VI.

ET venit ad portam quæ reſpiciebat viam orientalem,& aſcendit per gradus eius,& menſus eſt limen portæ calamo vno,id eſt,limen vnum calamo vno in latitudinem. Et thalamum vno calamo in longum,& vno calamo in latum.Et inter thalamos quinq; cubitos,& limen portæ iuxta veſtibulum portæ intrinſecus calamo vno, & menſus eſt veſtibulum portæ intrinſecus calamo vno.] Porta quę viam orientalem reſpicit,Prima eſt origo ſeculi; Ad illam vtiq; portam venit hic vir,iam enim,iamdudum inquam erat in ſinu patris. Denique ipſe eſt & erit ſapientia dei,quæ in Parabolis dicit,Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum,antequam quicquam faceret,à principio,ab æterno ordinata ſum,& ex antiquis antequam terra fieret.Cum eo eram cũcta componens,& delectabar per ſingulos dies &c. Et aſcendit inquit per gradus eius.Per gradus inquam ad portam viæ orientalis aſcendit,gradatim quippe,& per quoſdam aſcenſus opera ſua diſpoſuit.Verbi gratia. Prius terram inanimaram,deinde animatas arbores,deinde animata & ſenſibilia animantia terræ,deinde animatũ ſenſibilem & rationalem hominem creauit.Et menſus eſt limen portæ calamo vno latitudinẽ,id eſt, limen vnum,calamo vno in latitudinẽ.Limen portæ introitus ædificij eſt. Quapropter & per limen,totius operis diſpoſitio rectè intelligenda eſt,de qua euãgeliſta, Quod factum eſt in ipſo vita erat inquit.Menſus eſt itaq; limen portæ,ſiue latitudinem liminis calamo vno,id eſt,propoſuit amplificare opera ſua in vno ſpiritu, videlicet ſecundũ amplitudinẽ magnificentiamq; eius,vt quia ille ſeptiformis eſt,faceret ſex pulcherrimi operis facies,& die ſeptimo opus ſuum cumplens,ab omni opere requieſceret. Requies illa,thalami nomine ſtatim deſignata eſt. Et thalamum,inquit,calamo vno in longum,& vno calamo in latum. Quadra erat thalami poſitio,qua requiei domini plena æternitas,& æterna ſignificatur plenitudo in vno dimenſa calamo,id eſt,ſpiritu ſancto perfecta,qui verus eſt amor.Et inter thalamos quinque cubiros.Ibi reuera creator creaturæ tanquam ſponſus ſponſæ, in thalamo vero copulatur cõiugio,& hæc in ſcripturis ſanctis vſitata quidẽ eſt ſimilitudo.ſed quinq; cubiti ſunt inter thalamos, id eſt,to tis quinq; ſenſibus illi diſparantur thalami,ab iſtis quos ſolos nouit homo.Etenim thalami illius voluptatem,quinq; ſenſuũ carnis nullus percipit,teſtante ſcriptura,quia oculus non vidit, nec auris audiuit,ſed nec in cor hominis aſcendit,quæ deus in illo thalamo diligẽtibus ſe prę- Pſal.18. Prouerb.8. Iohan.1. Eſaiæ.64. 1.Cor.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parauit. Quòd autem & vnus thalamus, & plures rectè dicantur thalami, postmodū non prę-
teribimus. Et limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus calamo vno, & mensus est ve-
stibulum portæ intrinsecus calamo vno. Ordo verborum est. Et limen portę mensus est, iuxta
quantitatem vestibuli, quod erat intrinsecus, scilicet calamo vno. etenim mensus est vestibu-
lum portæ intrinsecus calamo vno, dum limen quod modò describitur iuxta vestibulū portę
intrinsecus esse memoratur, dicente propheta. Et limen portæ iuxta vestibulum portę intrin-
secus calamo vno, & mensus est vestibulum portæ intrinsecus calamo vno, apertè ostenditur,
quia limen quod prius descriptum est, extrinsecus fuit. Porro limen exterius, litera. limen ve-
rò interius in scriptura sacra, allegoria est. quia enim per literā ad allegoriam tendimus, quasi
à limine quod est exterius, ad hoc quod est interius venimus. Et bene vtrunque calamo vno
mensuratur, quia videlicet vtriusq; tam literæ, quàm allegorię veritas, eodem authore spiritu
Iohan.1. commendatur. Vel certè, quia vt supra diximus, testante Euangelista, Quod factum est in ipso
vita erat, & illic limen interius, & hic vestibulum intrinsecus rectè accipimus, vt hic & illic,
quod in ipso vita erat intelligamus, & tunc demum quod factum est cum scripturæ ordine,
iuxta propositionem nostram prosequamur. Sequitur enim.

*Quid sit quòd prius cum mensura calami metiebatur, & deinde omnis per cubitos men-
sura peragatur, & quòd vestibulum portæ VIII. cubitorum esse, & in fronte duos
habere cubitos describatur.* CAP. VII.

ET mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis, vestibu
lum autem portæ erat intrinsecus. Porro Thalami portę ad viam orientalem, tres hinc
& tres inde, mensura vna trium, & mensura vna frontium, ex vtraq; parte.] Notandū quippe
quòd hic iam de calamo ad cubitos ratio mensurę conuertitur, & dum atriū exterius, dū atriū
interius, cum ternis vnumquodq; portis, templum quoq; & gazophylacia vir ille permetitur,
nulla calami mentio fit, sed omnis per cubitos mensura peragitur. Proinde non ab re dicendū,
quia quod hactenus dicebatur, secundū id valeat intelligi, quod in ipso vita erat, & quod de-
inceps sermo narrare ingreditur, secundum id debeat accipi, quod factum est, eodem ordine,
Gene.1. quo scriptura prosecuta est, sic incipiens. In principio creauit deus cœlum & terrā. Quid enim
est, cp cum dixisset, & mensus est vestibulum portæ intrinsecus calamo vno, id est, sex cubitis
& palmo, continuò subiunxit, & mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, vestibulum au
tem portę erat intrinsecus? Quid inquā est, quòd vnū idemq; intrinsecus vestibulum, vno cala
mo permensum, continuò dicit octo cubitorū, nisi quia vbi creaturæ opus immutabiliter vita
erat, ibi quoq; finis eius præfixus est, vt post mutabilē cursum perficeretur in octauæ Septena
rius quippe numerus, qui est in calamo lōgo sex cubitis & palmo, insolubilis est. vnde & apud
philosophos mas dicitur, octonarius autem fœmina, quia solubilis est, & vsq; ad vltimam vni-
tatem in æquas partes secatur. Idcirco per illum immutabilis vita quæ secundum Euangeli-
stam in verbo erat, in isto autē mutabilis creaturæ cursus intelligitur creaturæ rationalis, quę
(vt iam dictum est) perficitur in mundi ætate octaua. His igitur præmissis secundū id quod
(vt sæpe dictum est) in ipso vita erat. nūc demum exterius quod factum est creaturæ opus in-
gredimur, ad laudem & gloriam huius viri glorioſi, & mensoris fidelissimi. qui vt passim in o-
mnibus scripturis, ita q̄maxime & in hac visione testificat, cp ipse sit antiquus mundi architec-
Psal.86. tus, in quo fieri homo est dignatus, quicp vt psalmus quoq; confitet, de gloriosa ciuitate dei,
cuius fundamēta sunt in mōtibus sanctis, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus.

*Quid sint thalami tres hinc, & tres inde, & quomodo mensura vna trium, & in quo men-
sura vna sit angelorum & hominum electorum.* CAP. VIII.

ET mensus est frontem eius duobus cubitis.] Portę thalami quoq; ad viam orientalē tres
hinc & tres inde. Mensura vna trium, & mensura vna frontiū ex vtraq; parte. Frons vesti
buli initium & prima est dictio scripturæ, qua describitur primū factura mundi. Mensura fron
tis huius duo cubiti sunt. Ait enim. In principio creauit deus cœlum & terram. Vnus est cubi
tus cœli, id est, omnium inuisibilium. Vnus itidem cubitus terræ, id est, omnium visibiliū. Ma-
gna quidem ista vel illa creatura, sed considerata magnitudine huius viri immensi, vix cubi-
Gene.1. tus meretur dici, qui iuxta prophetam alium, palmo cœlos ponderauit, & molem terrę tribus
digitis appendit. Quare autem sex erant thalami tres hinc & tres inde ad viam orientalem,
nisi quia bis ternis diebus operatus est mundi opifex, & tunc demum ingressus est in suam re-
quiem? Etenim vnā quidem est eius requies, sed quia sex operis sui explicuit species vnus arti-
Esa.40. fex, rectè sex thalami sunt, & vna nihilominus designat requies. Dicendo autem hinc & inde,
breuiter distinxit thalamos cœli & terræ, thalamos angelicæ & humanæ creaturæ. Angelica
quippe creatura, eo ipso quòd terrenum corpus non habet, comparatione hominis quasi cœ-
lum est, sed nihilominus, tam humana, quàm angelica creatura creatoris dignatione beatæ
requiei thalamis admissa est. Mensura, inquit, vna trium. Non dixit mensura vna omnium,

id est,

id est, sex thalamorum, licet & hoc quadam ex parte sit verum, nam & homines electi sic erunt Matth.22.
sicut angeli dei. & in Apocalypsi legimus, mensura hominis quæ est angeli. sed dixit, mensura
vna trium, videlicet hinc trium, & inde trium. Hinc angelorum, præter quos nihil rationale Apoc.21.
creatum est primis tribus diebus, quibus fabrica mundi explicata est. Inde hominum, præter
quos itidem nihil rationale creatum est cæteris tribus diebus, quibus eadē fabrica mundi mo
bilibus creaturis perornata est. Mensura igitur hinc vna trium, cum dictum est. Fiat lux, & fa Genes.1.
cta est lux. & vidit deus lucem quòd esset bona, nam hæc est angelica creatura. Mensura rur- Ibidem.2.
sus vna trium, cum dictum est. formauit igitur dominus deus hominem de limo terræ, & in-
spirauit in faciem eius spiraculum vitæ, quæ vna & communis humanæ creaturę mensura est.
Porro & mensura vna frontium ex vtraq; parte, nam ex imagine & similitudine dei relucet
creatura, vtraq; in fronte, id est, in mente. Licet hinc, id est, ex nostra parte scriptum legamus. Genes.1.
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, tamen & ex alia parte idem sen
tiendum est, licet nō eadem monstretur dictione. Nam cum dicitur. Fiat lux, breuius quidem,
sed nōminus in angelica creatura imaginis & similitudinis dei claritas exprimitur. Denicp &
econuerso, factus & perfectus homo, ad imaginem & similitudinem dei, id est, propter id quòd
rationalis & diuinæ bonitatis est imitatrix, insignis habetur creatura vtraque.

Quid sit latitudo portæ decem cubitorum, & longitudo tredecim. CAP. IX.

ET mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, & longitudinem portæ trede
cim cubitorum.] Porta hæc non eadem quæ supra, non à prædicto ædificio, sed econtra
rio, & ad medium thalamorum patens intelligenda est. Hæc porta, illa lex vel cōditio est, qua
obseruata ingredimur in illam æternorum thalamorum dei requiem. Ingredimur enim (in-
quit Apostolus) in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit. Si introibunt in requiem
meam. Item. Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit à laboribus suis, sicut
requieuit deus ab operibus suis. Et longitudinē, inquit, portæ tredecim cubitorum. Hoc lo-
co longitudo portæ altitudo dicitur, sicut nos, quem altum videmus, longæ staturæ dicimus.
Nam longitudo portæ dici in transuersum non potest, cuius latitudo per decem cubitos de-
monstratur. Grandis porta, & pro modulo hominis, si ad corpusculū spectes, lata satis, & spa-
tiosa. Ait autem dominus. Quàm angusta porta, & arcta via, quæ ducit ad vitā, & pauci sunt
qui inueniunt eam. Verùm alia quædam est grossitudo siue vastitas, cui reuera hæc talis por-
ta decem cubitis lata, & tredecim longa, nimis angusta & arcta sit. Hęc est vastitas cupidita- Matth.19.
tum, hæc est grossitudo diuitiarum. Nam idem dicit. Facilius est camelum per foramen acus
transire, quàm diuitem intrare in regnum dei. Etenim latitudo decem cubitorū, decem legis
præcepta sunt. Et cum vnum eorum sit, non concupisces, quomodo per hanc portam intrare
posset, qui latitudine eius tanto vastior est, quanto plures circum se aggrauauit cupiditas? Et
hæc quidem latitudo prioris populi fuerit, qui decem præcepta legis accepit, nam nostra ex
euangelio est tredecim cubitorum longitudo, quibus super eadem præcepta fides datur san-
ctę trinitatis, à quibus sic exigitur vnum & solum deum confiteri, vt certam faciamus distin-
ctionem personarum, patris & filij, & spiritus sancti.

*Quid ante thalamos margo cubiti vnius, & quid thalami sex cubitorum, & quid lati-
tudo à tecto vsque ad tectum viginti quinq; cubitorum.* CAP. X.

ET marginem ante thalamos cubiti vnius, & cubitus vnus finis vtrinq;. Thalami autem
sex cubitorum erant hinc & inde.] Marginem ante thalamos intelligimus prominentiā
tecti vltra parietem eminentis. Hic erat cubiti vnius, quo nimirum cubito, mediator dei & ho
minum Christus, intelligitur, quasi vltra thalamorum parietes prominens, dum foris humanę
formæ, quam suscepit, electis omnibus angelis siue hominibus beatam semper præsentat vi-
sionem. Intus in interiore homine illa est voluptas, quę per thalamos intelligitur, qua diuini-
tas amanti creaturæ ineffabiliter copulatur. verùm & præter hoc foris in loco semper appa-
ret, & præsto est ille desiderabilis filij hominis aspectus, in quem cum desiderent angeli prospi
cere, sine dubio & homines eadē semper exhilarantur visione, semper desiderata, semper prę-
sente, amantes sine defectu, deficientes sine passione. Thalami sex cubitorum erant hinc & in-
de, subauditur, & palmi vnius, quod supra dictū est. sed idcirco repetiuit, vt continuò subiun-
geret. [Et mensus est portā à tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinē viginti & quinq;
cubitorum, ostium contra ostium.] Hic numerus ex quinario numero per semetipsum mul-
tiplicato conficitur. Et quia quinque carnis sensibus prædita sumus, eorum similitudinem nu-
merus iste ex quinario in semetipsum ducto quadratus significat, qui & si minus spirituales
sunt, in bono tamen opere exterius per prouectū multiplicantur. Ne ergo dubitemus, solum-
modo spirituales aut virginei propositi homines in illam requiem ingredi & requiescere cum
deo requiescente ab operibus suis. Latitudinem, inquit, à tecto thalami vsque ad tectum eius,
mensus est viginti quinq; cubitorum. Penè & huic simile in Cāticis legimus, vbi cum dictū esset.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cant.31. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani.columnas eius fecit argenteas,reclinatorium aureū,ascensum purpureum,cōtinuò subiunxit. Media charitate cōstrauit propter filias Hierusalē. Quod ait,ostiū contra ostiū, subauditur thalamorū. hinc trium & inde trium,mutuā concordiam & patētia semper in laude dei corda simul & ora significat angelorū & hominū.

Quomodo fecerit frontes per sexaginta cubitos, & ante faciem portæ quinquaginta cubitos, quid fenestræ obliquæ, & quid palmarum pictura per circuitu CAP. XI.

ET fecit frontes per sexaginta cubitos,& à fronte atrij portæ vndique per circuitū.Et ante faciem portæ, quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli interioris quinquaginta cubitos.] Spatij sub diuo,cuius latitudo vigintiquinq; cubitorum erat, longitudinem per sexaginta cubitos mensus est.Hoc erat spatium atrij inter frontes atrij supradicti. Verum quia vestibulū portæ interioris,occurrens portæ octo cubitos occupauerat, & præterea duos in frōte sua cubitos habebat in lateribus quidem sexaginta cubitos admittebat, sed coram facie sua, vel coram facie portæ atrij de sexaginta cubitis, quinquaginta, id est,decem minus,effecerat. Hoc est quod cum dixisset,fecit frontes per sexaginta cubitos,continuò subiunxit.Et ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos. Porro per sexaginta cubitos, qui numerus ex senario numero,denariocq; perficitur,sexies nanque decem,siue decies sex,sexaginta fiunt, per sexaginta,inquam, cubitos ingredientium Leuit.25. opera,per quinquaginta verò misericordiæ occurrētis significatur gratia. Nam hic numerus ex lege sacratus est, dum quinquagesimo anno ad possessorem suum post venditionem omnis possessio redire iubetur, vnde & idem remissionis annus, Iubileus,id est,dimittens dicitur. Planè vtroq; indigemus,quicunq; in illos thalamos,in illam domini requiem, in qua requieuit prior ille ab operibus suis,ingredi cupimus. Quis enim angelorum aut hominum per sola merita sua illuc ingrederetur,nisi per gratiam fuisset assumptus? Aut quanta sunt opera cuiusq; nostrum,vt in eandem cum deo requiem ingrediamur,per solum iustitię debitum? De portis atrij, quæ erant vndiq; per circuitum, dicemus postmodum. [Et fenestras obliquas in thalamis,& in frontibus eorum quæ erant intra portam,vndiq; per circuitum.Similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarū ęq-
Fenestræ obliquæ. lata.] Fenestræ obliquæ quasi sagittæ dicunt,eo quòd instar sagittarū angustū in ædes lumen intromittāt, & intrinsecus dilarentur. Porro si thalami sunt illa de qua loquimur requies dei, & deus lux est.hoc fenestræ istæ à nostris differūt,q; nostræ à foris lumen accipiunt, istę ab intus foras mittūt. Palmarū quoq; nobis cælatura vel pictura mōstratur, vt de mundo victoriā possidentes,digni efficiamur post laborē pugnæ cum palma virtutū in illam requiē introire.

Quid sit atrium exterius, de quo ait: Et eduxit me ad atrium exterius, &c. quid per triginta gazophylacia, quid per portas, siue longitudinē intelligamus centū cubitorū. CAP. XII.

ET eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia & pauimētum stratum lapide in atrio per circuitū. Triginta gazophylacia in circuitu pauimenti.Et pauimentū in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris,vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos,ad orientē & ad
Genes.2. aquilonem.] Post ædificij prioris,& thalamorum dimensionem, propheta ad atrium exterius educitur.quia videlicet sanctam ingressi scripturam,post explicitam mūdi fabricam, & postquam deum ab operibus suis requieuisse legimus, in subsequentē rerum historiam proficiscimur,quæ extra requiei illius secretum gestæ sunt vel geruntur.Incipit autē sic. Tulit ergo do-
Genes.15. minus deus hominem & posuit in paradiso voluptatis, &c. Omnis hæc historia quasi atrium exterius est vsque ad Abraham,ab Abraham autem,ad quem primum repromissus est Christus,de semine eius nascitурus,atrium est interius vsque ad templi veri politionem,quòd hæc propheria post illud atrium permetitur,id est,vsque ad eiusdem Christi incarnationem,quo in templo suo deus homo humano generi est repropitiatus. Igitur eduxit me, inquit, ad atrium exterius,& ecce gazophylacia, & pauimentū stratum lapide in atrio per circuitū,id est, postq; fecit me intelligere quomodo peracto opere suo die septimo requieuit deus, aperuit mihi sensum vt intelligerem ea quæ subsequenter leguntur. & ecce apparuit litera ditissima, & valde operosa,quia spiritalis intelligentiæ gaza, & quasi lapidis marmorei varietas in ea cōtinetur. Gazophylacia,inquit, triginta in circuitu pauimenti. Tricenus gazophylaciorum numerus, coniugij castitatem significat,quam in primis hominibus constituit,& dedicauit deus. Quanticunq; post illam coniunctionem casti,& deo digni coniuges in illa scriptura leguntur, gazophylacia fuerunt vel sunt.sensuum spiritualium gazam plurimumq; seruantia sacramentorum
Genes.2. Christi aurum. Verbi gratia.Immisit dominus deus soporem in Adam. Cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius,& repleuit carnem pro ea.Et ædificauit dominus deus costam quam tulerat de Adam in mulierem,& adduxit eam ad Adam,&c.Hoc verè magnū gazophylaciū verissimæ

verissimæ gazæ seruatorium.Nam sacramentum magnū hoc est,quod seruat hæc litera. Ego Epbes.5.
autem,inquit Apostolus,dico in Christo & in ecclesia.Et quomodo super terram varij & pulchrum sternitur ex marmore pauimentum. sic & in isto & in cæteris super vilem literaturam spiritualis intelligentiæ conspicit ornamentum quisquis oculos habet ad videndum.Et pauimentum,inquit, in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Reuera secundum longitudinem portarū,nam prout temporibus suis à supradicto dei templo, id est, ab incarnatione CHRISTI lōge aberāt sancti patres, qui verbi DEI vel venturi CHRISTI portæ nobis extiterunt,mystica illorum coniugia siue facta,interpretatione veneranda sunt.

Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris, intrinsecus centum cubitos ad orientem & ad aquilonem.Mensura centum cubitorum,remuneratio est bonorum æternorum , cuius plenitudinem in euangelio quoque dominus significans Centuplum(inquit)accipiet,& vitam æternam possidebit,id est,pro temporalibus æterna recipiet, quæ remuneratio tam lucrosa, ac si paruo numero centenarius numerus comparetur. Tantam latitudinem à facie mensus est portæ inferioris,id est,à primo Adam, qui secundum tempus à sæpedicto templo dei longissime absuit.Primo enim huic præceptum positū est huiusmodi. Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. Genes.2.
Quod profecto præceptum si custodisset, centum retributionis quasi cubitos recepisset. nam pro ligno vno sibi interdicto lignum vitæ quandoq; comederet,& tam corpore quàm anima immortalis esset,quandoq; ablq; morte corporis ad beatā immortalitatē,& immortalē angelorum beatitudinem transiret.Et mensus est,inquit,ad orientē & ad aquilonē,id est,remunerationē,pmisit omnib? bene merētib? siue in ꝓsperitate pacis, siue inter aduersitatē tētationis.

Quid sit porta respiciens viam aquilonis, quid mensuræ quinquaginta cubitorum in longitudinem, & XXV. in latitudinem, quid fenestræ, quid vestibulum, & quid ascensus septem graduum. CAP. XIII.

PORtam quoque quæ respiciebat viam aquilonis, atrij exterioris mensus est,& mensus est à porta vsque ad portam in via australi, tam in longitudine quàm in latitudine,& thalamos eius tres hinc, tres inde. & frontem eius, & vestibulum eius, secundum mensuram portæ prioris quinquaginta cubitorū,longitudinē eius,& latitudinē x x v.cubitorum.] Post portam orientalem,qua prospera & bona solent enunciari, venit ad portam quæ respicit viā aquilonis,qua non dubium est aduersa significari. quia videlicet post lectionem creatoris mundi, & eius quæ primo homini appositа fuerat felicitatis, historia sequitur miseriarū & magnæ infelicitatis.Homo deceptus à diabolo,de paradiso eiectus est,spiritu mortuus,& carne mortalis, atque vniuersæ posteritati suæ comportans hæreditatem eiusdem geminæ mortis. & deinde multiplicatis hominibus,corruptaq; omni carne,tūc ille mundus diluuio inundatus periit. Verùm nec ibi mensoris huius diligentissimi diligentia vel beneuolentia cessauit. sed secundum mensuram portæ prioris mensus est, tam in longitudine quàm in latitudine,&c. id est,locutus est hominibus,manifestauit illis opera sua,quamuis pro modulo suo secundū exemplum eius bene operarentur, vt & ipsi in thalamos eius requiei ingredi mererētur. Quinquaginta cubitorum mensus est longitudinem,atque latitudinem vigintiquinq; cubitorum.proposuit enim illis remissionis spem,quam possent adipisci per fidei longitudinem, & per charitatis bonis quinq; sensuum operibus exercitatæ latitudinem.Mensus est,inquam, à porta viæ aquilonis,vsque ad portam in via australi,id est,ita vt & malis in prędicto diluuio mala redderet pro meritis,& bonis bona reseruaret.quatenus de semine illorum repararetur orbis.Eorum thalami erant secreta conscientiæ bonæ,tres hinc,& tres inde.tres inquam hinc,id est,ex prędenti,in fide,spe & charitate.inde autem,id est,ex futuro in beata trinitatis visione.[Fenestræ autem eius & vestibulum & sculpturæ secundum mensuram portæ, quæ respiciebat ad orientem,& septem graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam. Et porta atrij interioris contra portam aquilonis & orientalem,& mensus est à porta vsque ad portam centū cubitos.] Per fenestras & vestibulum quod erat secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad orientem,hoc subtiliter indicatur.quod in introitu virtutum positi, & in authorem respicientes,cuius erat opus creatio mundi,& requies in regno immortalitatis. ad visionem eius essent peruenturi.Porro septem graduū,per quos erat ascensus eius primus est timor,secundus pietas,tertius scientia,quartus fortitudo,quintus consilium, sextus intellectus, septimus sapiētia. Septem gradus. Esaiæ.11.
Eosdem gradus Esaias in ipso capite nostro enumerans,descendendo magis,quàm ascendendo numerauit,dicendo spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis,spiritus scientiæ & pietatis,& spiritus timoris domini. Et rectè,quia de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à sapientia,& descendit ad timorem. Hic autem quia de terrenis hominibus sermo est,qui de deorsum ad superna tendūt, ijdem gradus ascendendo nihilominus rectè numerantur.quia cum scriptum sit,Initium sapientiæ timor domini,constat procul dubio,quia à ti- Eccles.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

more ad sapientiam ascenditur,non autem à sapientia ad timorem redit̃ur.Perfectam quippe habet sapiẽtia charitatem.De centum cubitis,vel de numeri huius sacramẽto,supra dictũ est.

Quid sit via australis siue porta respiciens ad austrum,& quòd pro ratione temporum prima atrij exterioris porta orientalis,secunda aquilonaris,tertia dicta sit australis. CAP. XIIII.

ET eduxit me ad viam australem, & ecce porta quæ respiciebat ad austrum. Et mensus est frontem eius & vestibulum eius,iuxta mensuras superiores,& senestras eius,& vestibula in circuitu.] &c.vt supra.Post portam aquilonarem exitur ad viam vel portam australẽ, qua bona significantur.quia post præcedentis ætatis aduersitatem,& impiorum perditionem hominum,statim prospera nobis occurrunt,scripturæ ordinem prosequẽtibus,cum(verbi gra
Genes.9. tia)ad Noe loquitur deus . Ecce ego statuam pactum meum vobiscum & cum semine vestro post vos,& ad omnem animam viuentem,quæ est vobiscum,tam in volucribus,quàm in iumentis & pecudibus terræ, cunctisq; quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestijs terræ statuã pactum meum vobiscum.& nequaquam interficietur vltra omnis caro aquis diluuij, neq; erit deinceps diluuium dissipans terram,&c.De cunctis portę huius mensuris,& de gradibus,quibus ad eam ascenditur,idem sentiendum,nam eadem cuncta sunt quæ superius. Et hic quidẽ dimensionum atrij vel portarum atrij exterioris finis est.Et notandũ,in dimensionibus hic esse portarum ordinem,vt prima orientalis,secunda aquilonaris,tertia australis sit, videlicet pro ratione,vel ordine temporum,aut rerum quas hactenus scriptura memorauit.Non ita se ordo habet portarum atrij interioris,sed quo illic nomine vltima erit,id est,australis,illo hic prima est,cum dicitur.

Quòd alio ordine prima interioris atrii porta australis dicitur,secunda orientalis,tertia aquilonaris,& quid significent,& quòd in vestibulo aquilonaris portæ XVI mensæ quatuor maiores & duodecim minores sint. CAP. XV.

ET introduxit me in atrium interius ad portam australem,& mensus est portã iuxta mensuras superiores,thalamum eius,& frontem eius, & vestibulum eius eisdẽ mensuris,&c.] Quæ prima ponitur porta huius atrij interioris,australis dicitur.quæ secunda,orientalis, quæ verò tertia,aquilonaris. Et hoc nimirum iuxta rationem vel ordinem temporũ aut rerũ quæ
Matth.1. gestę sunt.Nam hoc interius atrium,illa est series patrũ,quam continet liber generationis Iesu Christi apud Matthęum.Isti sunt patres,ex quibus Christus secundum carnem verũ dei templum,templum non manu factum.Australis porta illic est Abraham.orientalis Dauid.aquilonaris transmigratio Babylonis. In hoc vno temporum ratio deficit quod tamẽ rerum qua-
Genes.15. litas exigit,quòd prima(vt iam dictum est)australis, secunda dicitur orientalis. Nam secundũ &.22. quod Abrahã tempore prior fuit,& ad hunc primũ promissio facta est beati seminis,quod est
Psal.117. Christus,porta hæc quæ prima ponit̃,orientalis rectè dici debuisse videretur. Verùm etsi Dauid tempore posterior fuit,& ad hunc posterius promissio facta est dei,dicẽtis,De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.est tamen altera non parua pars dignitatis,propter quã hic potius porta dici mereatur orientalis. Cuius enim ęquè vt Abraham,promissionem accipere meruit.eius mysteria pectore sacro,& ore prophetico cecinit Christi filij dei.Hoc Abrahã non fecit.Iste super omnes docentes se prudens,& super senes intelligens primus in omni generatione Iesu Christi sacramenta eius, sacramenta natiuitatis, passionis,resurrectionis,ascensionis quoque, & regni eius miranda elegantia decantauit, & verbis penè nudis, in quantum ratio temporis permisit,aut hominum.quales tunc erant,duritia ferre potuit,præeunte authoritate regali,vt quicquam eloqui auderet de regno dei, & iudicio futuro,de virtutibus futuri seculi, de qualibus Moyses nihil nisi per figuras & ænigmata scripsit. Rectè igitur dicatur hic porta orientalis,duplici gratia,pater Christi filij dei.altera,quia & ipse repromissionem accepit.altera,quia nasciturus post multa tempora fideli corde sacramenta concepit,& ore sacro ędidit.Hęc
Matth.1. si ritè perpendamus, amplius eo delectabimur, q̃ euangelista Matthæus hunc & ante & post Abraham in illa generatione nominauit,prius dicendo,Liber generationis Iesu CHRISTI filij Dauid,& post dicendo,Iesse autem genuit Dauid. Aquilonaris porta, vt hic tertia scriberetur,id quoq; rerũ ordo vel qualitas poposcit,qa videlicet,iuxta quod Hieremias prędixerat,ab aquilone pandetur omne malũ super habitatores terræ,tota aquilonaris,id est, nimiũ aduersa erat transmigratio Babylonis.Inde aũt eadẽ trãsmigratio porta debuit dici,qa nimirum tũc gratia ꝓphetica ꝓfulior populo dei,siue atrio tẽpli dei sese infudit, ꝓphetãtibus Hieremia,& hoc ipso Ezechiele,Daniele,Aggeo,Zacharia,& Malachia.Sed & cęteri omnes ꝓphetæ ferè in omnibus quę loquũtur circa illã Babylonis captiuitatẽ versant.nõ q̃ illã tantũmodo peccatori cõminent populo,sed q̃ illa typus fuerit captiuitatis,qua vniuersaliter omnes homines in huius mũdi Babylone sub spirituali Nabuchodonosor exulamus,vndẽ nõ nisi per pœnitentiam

rentiam,quam omnes prophetę concorditer prædicant, & per Christi gratiã liberandi sumus. Vndè rectè in vestibulo portæ huius aquilonaris mensæ hinc & inde numero sedecim visuntur,quæ sunt scripturæ XVI prophetarum, quorum alij ante , alij post ipsam captiuitatem, alij sub eadem captiuitate prophetauerunt,quorum fidei vel testimonijs,quia totum innititur quod deo dignum offerimus,rectè dictum est,super quas immolabant, & super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum & victima . [Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad aquilonem , & facies eorum contra viam australem, vna ex latere portæ orientalis , quæ respiciebat ad viam aquilonis.] Cantores huius atrij lex & prophetæ sunt,id est,omnis scriptura veteris testamenti libri vigintiquatuor,quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Iohannes in- Apoca.4.
ducit,adorantes agnum,& coronas suas,prostratis vultibus offerentes, stantibus coram quatuor animalibus oculatis ante & retro,id est,& in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus . Sanctus, sanctus,sanctus dominus deus omnipotens,qui erat, & qui est,& qui venturus est . Horum profectò cantorum gazophylacia extra portam interiorem,id est,merces omnis extra præsentem vitã reposita est,& facies eorum,facies inquam vna, id est,intentio consona contra viam australem,ex latere portæ orientalis, tendit enim in verã plenitudinem lucis,in aduentũ veri orientis Christi filij dei,quæ videlicet porta respiciebat ad viam aquilonis,vt reuocaret eos quos abduxerat aquilo diabolus,& aberrare fecerat ab oriente veri & æterni solis. Illud tamen prætereundũ nõ est,quòd singula portariũ huius,id est, interioris atrij vestibula ad atrium exterius respicere dicuntur, vt videlicet eorum qui ante legem & eorum qui sub lege fuerunt sancti & iusti vna fuisse fides , vna expectatio, vel spes intelligatur .

Quid sit mysticè , quòd portarum interioris atrij ascensus numero graduum differunt scilicet quòd illic septem,hic octo gradus sint. CAP. XVI.

NEc illud prætereundum , quòd portarum huius interioris atrij,& portarum exterioris atrij ascensus numero graduum differũt . Nam ad illas septem graduum erat ascensus, ad istas octo gradibus ascendebatur.Denique ante Abraham, quem primam & australẽ huius atrij portam fuisse diximus,nulla octauæ mentio est,qua resurrectio significatur,sed in septima finis erat,qua ab operibus suis requieuit deus. Ad Abraham primum octauæ mentio Gene.2.
fuit,dicente deo. Infans octo dierum circuncidetur in vobis . Per circuncisionem infantis fides Gene.17.
seminis eius,quod est Christus,signabatur.per octauum diem resurrectio, quæ octaua mundi ætate per eundem Christum donanda erat, præfigurabatur . Sed & in euangelio primum eo ipso Abraham fidem resurrectionis astruit ipse Christus,dum dicit Sadducęis resurrectionem Matth.22.
non credentibus.De resurrectione mortuorum non legistis quod dictum est, deo dicente vo- Exod.3.
bis.Ego sum deus Abraham,& deus Isaac,& deus Iacob? Non est deus mortuorum, sed vi- Hebr.11.
uentium.Et de illo Apostolus dixit.Quia fide obtulit Isaac cum tentaretur,& vnigenitũ offerebat,qui susceperat repromissiones,ad quem dictum est . Quia in Isaac vocabitur tibi semen, Gene.21.
arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est deus.Igitur vbi secundum scripturas augmentum fidei reperitur,rectè ascensionis quoq; gradus augentur,& post septem in octauũ ascensus perficitur,ob significandum eorũ profectũ qui ita crediderunt,vel sperauerũt introire in requiẽ dei,& sabbatizare cũ illo ab operibus suis,vt etiam crederent vel expectarent resurrectionem carnis celebrandã octaua ætate mundi,in cuius fidei signũ circuncisionẽ susceperũt octauq; die.

De gazophylacio sacerdotum,qui excubant in custodijs templi , & gazophylacio sacerdotum,qui excubant ad ministerium altaris,& cur sic dictum sit : Isti sunt filii Sadoch,& quid sit altare ante faciem templi . CAP. XVII.

ET dixit ad me.Hoc est gazophylacium,quod respiciebat viam meridianam sacerdotum, qui excubant in custodijs templi . Porrò gazophylacium quod respicit ad viam aquilonis,sacerdotum erit,qui excubãt ad ministerium altaris.] Notandum quòd sacerdotes,quibus custodiæ templi delegatę sunt,habitant in gazophylacio,quod respicit ad viam meridianam, in qua lux plenissima est.hi autem qui excubant ad ministeriũ altaris,in quo offerunt victimæ pro peccato,in gazophylacio sint,quod respicit viam aquilonis eos qui ab aquilone venĩt , & offerunt victimas pro peccatis suis,susciperę & saluare cupientes.Nimirũ vtrinq; gazophilaciũ, vna sancta scriptura est,in qua thesaurus noster est,si verè simus diuites,si in literę theca aurum spiritus,& sacramentorum Christi pretiosos nouimus possidere lapides.Hoc tale gazophylacium tam ad meridiem quàm ad aquilonem patet, quia nimirũ si scripturam attendas maximè propheticam,diuitias salutis non minus Iudæorum quàm gentium possidet. Qui autẽ sunt hi sacerdotes? Ait. [Isti sunt filij Sadoch,qui accedunt de filijs Leui ad dominum vt ministrent ei.Sadoch iustus interpretatur.Porrò iustitiæ principium fides est,per quam & ante circuncisionem Abrahã iustificatus est,Credidit enim Abrahã deo,& reputatũ est ei ad iustitiam.Bene

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.15. ergo non dixit, isti sunt filij Abrahæ aut filij Israel, aut certè filij Leui, sed, isti sunt filij Sadoch. Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ. neque quia semen sunt Abrahæ, omnes filij sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est, non qui filij carnis, hi filij dei. sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Igitur isti quorum gazophylacia hæc sunt, qui iure excubent in custodijs templi, vel ad ministeriū altaris. isti inquam sunt filij Sadoch, filij iusti dei, vel Christi
Gene.22. filij dei. & inde veraciter Abrahæ filij, quia filij iustitiæ. [Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum.] Hic eodem sensu quo & in exteriore atrio centum cubiti intelligendi sunt. Nam fideles carnis Christi patres, quorū ex carne, quia templum corporis eius constructum est, idcirco illos atrium interius esse dicimus, pro peregrinatione, qua in terra aliena propter promissionem peregrinati sunt, centuplum acceperunt. Et enim iuxta Apostolum aspicientes in remunerationem nequaquam expectatione sua frustra-
Hebr.11. ti sunt. Et altare ante faciem templi. Altare ante faciem templi fides eorundē patrum extitit, quæ digna occursione constructionem eiusdem templi, id est, incarnationis Christi præuenit, quæ statim in hoc propheta mysticis designatur mensuris, incipiendo sic.

De gloria dei, quòd ipsa eadem per mysterium templi, quæ & in primis visionibus per quatuor facies, hominis, leonis, vituli, & aquilæ præfigurata sit. CAP. XVIII.

ET introduxit me in vestibulū templi, & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde, & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.] Quæ hactenus dicta aut significata sunt, spiritus propheticus duorum annorum, quibus hic propheta vaticinari cœpit, visionibus superposuit, & cuius illic humanitatem gloriosam expressit, per quatuor facies, hominis, leonis, vituli, atque aquilæ volantis, eius hic sempiternam diuinitatē, & eadē humanitate longè antiquiorē miris multumq; arcanis modis significauit. Nunc demum quam illic semel & iterum viderat gloriam, hic iam tertio replicat sufficientibus testimonijs assertionem fidei suæ roborans, quòd is qui homo in terris apparuit,
Isa.cap.43. qui passus est, qui resurrexit, & in cœlum ascendit, ipse sit qui cum patre omnia creauit. Ait enim post aliqua. Et duxit me ad portam quæ respiciebat ad viam orientalem, & ecce gloria dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & vox erat ei quasi vox aquarum multarum, & terra splendebat à maiestate eius. Et vidi visionem secundū speciem quam videram quando venit vt disperderet ciuitatem, & species secundum aspectū, quem videram iuxta fluuiū Cho-
Ioban.1. bar, & cecidi super faciem meam. Igitur gaudentes, & tam cum isto propheta, q̄ cum dilecto Euangelista confitentes, quia vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis, sequamur quantis possumus, quo symmysten suū ducit iste venerabilis vir.

Quid vestibulum hinc quinq; & inde quinq; cubitorum, & quid porta latitudinem habens trium hinc & trium inde cubitorum, quid columnæ in frontibus, vna hinc, & altera inde.

CAPVT XIX.

ET introduxit me (inquit) in vestibulū templi.] Introduci in vestibulū templi, catechizari est verbo fidei, addiscere causas necessarias aduentus Christi filij dei, cur sibimet deus humani corporis templū ędificauerit, ppter quos. vtrū propter quosdā, an absq; distinctione personarū propter oēs homines aduenerit. Hic iā vide qd ille fecerit. Mēsus est vestibulū quinq; cubitis hinc, & quinq; cubitis inde, & latitudinē portæ triū cubitorū hinc, & triū cubitorum inde. Decē cubiti quorū quinq; hinc & quinq; inde, mediā habent portam, tribus hinc & tribus inde latam cubitis, decalogus est legis, quæ nihil ad perfectum adduxit, & idcirco necessarium fuit,
Hebr.7. vt porta iustitiæ Christus in mediū eius se offerret, & quasi vtraq; manu defectū suppleret le-
Roma.8. gis infirmæ, legis impotentis. Hinc Apostolus ait. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, deus filiū suum mittens in similitudinē carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis. Igitur vt iustificatio legis impleretur, porta iustitiæ, Christus aduēnit, & quasi qui nos dextra leuáq; sustentans, cubitos decem præceptorū legem aliquid posse effecit. Vndē hęc potentia vel facultas illi hominiq; Videlicet, quia non homo tantū, sed deus ipse est. qa qui sex diebus omnia fecit, ipse est, alioqui nec ipse posset. Ait ergo. Quia latitudinē portæ tribus cubitis hinc, & tribus inde mensus est,
Roma.3. qui fiunt cubiti sex, cuius nimirū latitudinis scriptura testis est, qa sex diebus (vt iā dictū est) di-
Matth.9. xit deus fiat, & factum est quicquid vsquam creaturarum est. Si dixit & factum est, per verbum vtiq; factum est. Christus autem dei verbū est. Idcirco potuit, idcirco legē imperfectam ad perfectū adduxit. Et hic nō propter Iudæorū tantū, sed & propter gentiū salutē venit, imò non iustos, sed peccatores vocare venit. Sequit ergo. [Longitudinē autē vestibuli viginti cubitorū, & latitudinē vndecim cubitorū.] Hic numerus, scilicet viginti, in decenario limite binarius est. Ergo longitudo vestibuli cubitorū viginti, extensionē significat gratiæ Christi, cuius aduentus non vsq; ad Iudæos tantū, sed & vsq; ad saluādas gentes pertingit. Porrò vndenarius numerus peccatorum

peccatorum typus est. Omne enim peccatum vndenarium, quia cū quis peruersa ait, præcepta decalogi trālit. Magna ergo si ad mysteriū spectes latitudo vestibuli, magna enim & ampla gratia iusti dei, quæ vniuersum mundū sub peccati onere curuum intra sinus suos recipit. [Et octo gradibus ascendebatur ad eam.] De octo gradibus iam supra dictū est, nec repetere oporter, nisi fortè ex euangelio gradus eosdem suscipiamus, alijs nominibus vt dicamus octo beatitudines. Quarū prima, beati pauperes spiritu. octaua est, beati qui persecutionē patiuntur Matth.5.
propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnū cœlorum. [Et columnæ erant in frontibus, vna hinc & altera inde.] Columnæ in frontibus duæ sunt, vna hinc, quæ vocatur misericordia, altera inde, cui nomen iudiciū. Hinc misericordiæ, illinc iudicij colūna stat. Primo nanq; aduentu suo Christus dominus misericors venit ad redimendum. secundo veniet ad iudicandum. Hæc omnis est introductio in vestibulum templi, quia videlicet hæc omnia credere & confiteri oportet eum, qui templum ingredi, id est, corpori Christi per baptismum cupit vniri.

De eo quòd ait: Et introduxit me in templū. Et quid sit latitudinis frontium sex cubiti hinc & sex inde, & quid latitudinis portæ quinq; hinc & quinq; inde. CAP. XX.

ET introduxit me in templum, & mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, & sex cu CAP.XLI.
bitos latitudinis inde. Latitudo tabernaculi, & latitudo portæ decem cubitorum erat, & latera portæ quinq; cubitis hinc, & quinq; cubitis inde.] Post vestibuli stationē in ipsum templum introduci est, data confessione, baptizati in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Nam ex eo quisq; sic in illud templum dominici corporis ingressus est, vt & Christum induerit, testante Apostolo, cum dicit. Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sex, in- Gala.3.
quit, cubitos hinc latitudinis, & sex cubitos latitudinis inde. Hæc est latitudo cōfessionis, quam debet scire quisquis hoc templum ingredi meruerit. Sex cubitos quo dierum numero creaturæ multitudinem creator vnus explicuit. sex, inquam, cubitos hinc Apostolus confitetur, cum dicit. Quia in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue Coloss.1.
throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Sex itidem inde cubitos confitetur cum protinus subiungit. Et ipse caput ecclesiæ qui est principium primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens. quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per eum reconciliare omnia, in ipsum pacificans per sanguinē crucis, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Istę sunt frontes templi, iste pulcher aspectus, magnumq; & luminosum spectaculum in oculis animæ confitentis. Sed hæc ipsa pulchritudo confessionis opera requirit. Sequitur ergo. [Latitudo portæ decem cubitorum erat, & latera portæ quinq; cubitis hinc, & quinque cubitis inde.] Tabernaculum interiorem domum dicit. Per cuius circuitum latera, id est, tabulæ bis trigintatria erant, vt sequens sermo describit. Porrò latitudo portæ introitus eiusdem tabernaculi erat, patens decem cubitis, & latera habens, quinis hinc inde cubitis, qui simul sunt viginti cubiti, quæ erat latitudo tabernaculi. Nam continuò subiungit. [Et mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.] Igitur latitudo portæ decem cubitorum post ea quæ prædicta sunt bonorum est incessus operum, per latitudinem charitatis currentium. de qua totum pendere constat legis decalogum. Fides enim per dilectionem operatur, & idcirco senis frontium cubitis, statim hu- Galat.5
iusce latitudinis porta coram panditur.

De dispositione oraculi, & quid sit in fronte portæ mensura duorum cubitorum.

CAPVT XXI.

ET introgressus intrinsecus, mensus est in fronte portæ duos cubitos, & portam sex cubitorum, & latitudinem portæ septem cubitorum. Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum, ante faciem templi. Et dixit ad me. Hoc est sanctum sanctorum.] Oraculum siue sanctum sanctorum in templo, deus est in Christo. Vndè dicit Apostolus. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Oraculum autem & præ foribus oraculi templum, sicut non duo templa, sed vnū templum, sic hominem, & in homine deū, 2.Cor.5.
non duos Christos, sed vnum confitemur Christum. De vocibus siue responsis huius oraculi, & de dispositione verbi incarnati, illud sacri corporis templum inhabitantis, non solū apostoli, sed & ipse Christus iugiter secundū hominem pendit, vt nihil à semetipso faceret, aut iudicaret, ita vt (verbi gratia) gentē suam, vel ciuitatē Hierusalem ruituram flere posset, flendo Lucæ 19.
tamen non liberaret. Oraculū illud, quantæ lōgitudinis, tantę & latitudinis, tantę nihilominus erat & altitudinis, quia videlicet Christi domini nostri diuinitas, quantæ antiquitatis, quę per longitudinem, quantæ maiestatis, quæ per altitudinem, tantæ omnino charitatis est, quæ intelligitur per latitudinem. Porrò longitudo templi quadraginta cubitorum, qui numerus sem per in labore positus est, labores significat vitæ præsentis, quos in corpore suo dominicus homo

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo longanimiter pertulit. Totū hoc breuiter in fronte portæ designant cubiti duo, dū confitemur, ꝙ vnus, idemq; Christus deus & homo sit, quæ summa est catholicæ confessionis.

Quid significent latera bis trigintatria, & quid quòd erat lateris longitudo sex cubitorum, latitudo quatuor cubitorum, & quid quòd latera hæc parietem templi non attingebant.

CAPVT XXII.

ET mensus est parietem domus sex cubitorum, & latitudinem lateris quatuor cubitorum vndiq; per circuitum domus. Latera autem latus ad latus bis trigintatria, & erant eminentia quæ ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi.] Latera bis trigintatria, dicendo, cum sexagintasex dicere potuerit, amplius placet intellectui, quia videlicet trigintatribus annis templū dominici corporis, & in illo templo suo deus maiestatis filius dei patris sustinuit in hoc mūdo peregrinari. Idcirco rectè distinguuntur latera bis trigintatria, quia nimirum per tot annos obedientiq; patri seruiuit, vtraq; diuina scilicet & humana Christi natura. [Erat autem lateris longitudo sex
Iohan.15. cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum.] Illo, id est, senario numero perfectio diuinorū o-
Philip.2. perum, quæ operabatur mirabiliter, quemadmodum dicit. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit. isto autem, id est, quaternario quatuor significantur elementa huius mūdi, sub quibus seruiuit exinanitus in forma serui, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus
Hebræ.9. vt homo. Latera hæc non attingebant parietem templi, quia videlicet non permansuros assumpsit labores vitæ præsentis, sed temporales, quos omnino amoueret gloria resurrectionis, testante Apostolo, cum dicit. Nunc autem semel in consummationem seculorū ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit, & quemadmodū statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium. sic & Christus semel oblatus est, ad multorū exhaurienda peccata, secundo apparebit sine peccato expectantibus se per salutem in fide.

Quid sit mysticè in hoc templo tristega, id est, tria cœnacula, quid sit per ostium ascendere ad superiora & medium, & quid sit illud ostium.

CAPVT XXIII.

ET platea erat in rotundum ascendēs sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum, idcirco latius erat templum in superioribus, & sic de inferioribus a-
3.Reg.6. scendebatur ad superiora in medium.] Quod dixit, ad superiora in medium, idem est ac si dicat, in medium & superius cœnaculum. Tristega enim erant, de quibus & in templo Salomonis iuxta mysterium diximus & nunc dicimus, quia in hoc diuinitatis templo, in hoc deo vel homine Christo tria tabulata sunt. & necesse est, vt quisquis in Christo manere desiderat,
Matth.24. in quolibet eorum fideliter consistat. Quæ nam sunt tabulata hæc? Profectò tres bene viuendi distinctiones. Tres credentium in Christum ordines, quos & ipse mystice discernens. Duo,
Ezech.14. inquit, in agro, duæ molentes in vnum, duo in lecto, vnus assumetur & vnus relinquetur. Iidem, isti sunt ordines, quos in isto propheta sub nominibus intelligimus, Iob, Noe, Daniel, & cætera, vt ibi legere potes. Dicamus & aliud. Cum de hac, quam in terris agimus vita, ad requiem spiritus in futuro peruenerimus, quasi ad superiorem gradum domus tendimus. & vbi carne soluti ad requiem spiritus ascenderimus, carnis etiam nostræ receptionem in die resurrectionis quasi supremi cœnaculi expectamus ascensum. Quòd autem platea erat in rotundum ascendens sursum per cochleam & in cœnaculum templi, deferebat per gyrum, & idcirco latius erat templum in superioribus, & sic de inferioribus ascendebatur ad superiora, & in medium, Puto perspicuum esse lectori, semper angustiora esse quæ deorsum sunt, paulatimque dum ad summa contendimus, latiorem nobis aperiri viam, & impleri quod
Psalm.4. scriptum est. In tribulatione dilatasti mihi. Per rotundum autem & cochleam ascendimus templi cœnaculum. Quæ figura inter omnia schemata à philosophis quoque huius seculi pulchrior approbatur, dum & cœlum, & sol, & luna, & astra cætera, & punctum terræ. in corporibus quoque humanis oculi quasi altera sydera, & figura capitis quod omnium sensuum receptaculum est, teretesq; digiti, fœmora, & brachia hanc præferunt rotunditatem. [Et ostium, inquit, lateris ad orientem.] Et de hoc ostio in descriptione templi Salomonis scriptum est.
3.Reg.6. Ostium lateris medij in pariete erat domus dexteræ, & per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium. De hoc ita diximus. Ostium lateris templi vulnus
Iohan.19. est in latere lanceato dominici corporis, præter quod non est aditus, non est ostium vel ia-
Roma.6. nua, qua intret quis, vt in quouis ordine coram deo stare possit. Nam ex illo latere, cum lan-
Ephe.4. cea percussum esset, sanguis & aqua profluxit, quo sacramento deletum est peccatum mundi, in quo & baptizati sumus in Christo Iesu, dicente Apostolo. Quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Ergo vnum est ostium, vnum baptisma, per quod in introitu in illud dei templum, quo cum admissus fuerit, tum demū ascendere licet,

licet, vel à primo in medium, vel à medio in tertium, prout delectauerit quenq; ascensus virtutum, vel cellitudo meritorum. Aliqua quæ planiora sunt percurrimus, vt difficilioribus atque vtilioribus immoremur.

Quomodo in domo erāt laquearia prima post triginta cubitos, secunda post sexaginta, tertia post C. & XX. & quomodo mysticè intelligendum sit: Et vidi in domo altitudinem per circuitum, & cætera. CAP. XXIIII.

ET vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera, ad mensuram calami sex cubitorum spacio. Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, & interior domus in lateribus domus.] Latera ista eiusmodi intelligenda sunt, de qualibus scriptura libri Regum in descriptione templi Salomonis dicit. Texit quoque domum laquearibus cedrinis. Porrò laquearia sunt tabulata quæ supposita trabibus affiguntur clauis, decoremq; picturæ suæ solent aspectantibus præmonstrare mirandum. Terna autem erant in templo laquearia, prima videlicet post triginta cubitos à pauimento, secunda post cubitos sexaginta contra summitatem porticuum, tertia post cubitos centumuiginti in summitate totius domus. Non enim in Palestina, sicut nec in Aegypto culmina in tectis habētur, sed plana potius tecta domorum, ad sedendum videlicet, vel deambulandum apta construuntur. Vndè Lucæ 17.
dicit in Euangelio dominus. Et quod in aure auditis, prædicabitur in tectis. Cæterùm spiritualiter, & nos templum hoc per fidem ingressi, videmus altitudinem per circuitum fundata latera, ad mensuram calami sex cubitorum spacio, & latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum. Quæ sunt hæc in altitudine, & per circuitum latera, nisi alta & perfecta quæ in templo illo dominici hominis recondita sunt intelligentiæ spiritualis arcana? Vndè bene ad mensuram calami sex cubitorum dicuntur fundata, quia iuxta mensuram, quam vnicuique prophetarum siue apostolorum diuisit deus, firmiter & stabili fide sunt omnia conscripta. Porrò forinsecus latitudo quinque cubitorum, qui numerus carnalibus propter quinque corporis sensus magis competit, literalis siue historia scriptrurarum est mediocritas, quæ ardua cœlestium mysteria spectare non valentibus per diserertionem est proponenda. Interior domus, in lateribus domus, de quibus supra diximus, Euangelica proprie doctrina est, quam & præcipuè in hoc templo altitudinem videmus ad mensuram calami sex cubitorum, itémque ad mensuram quinque cubitorum, vt sicut iam dictum est, & magis perfecti, qui per senarium, & mediocres qui per quinarium discernendi significantur, numerū habeant quo vtiliter leuent internorum aciem oculorum. [Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndiq;.] subauditur vidi. Gazophylacia hæc thesauros omnes sapientiæ & scientiæ, qui in hoc templo, id est, in Christo sunt absconditi. latitudo autem inter hæc cubitorum viginti, qui numerus binarius est in decenis, superexcellentiorem viam significat geminæ charitatis, dei & proximi, sine qua nihil cætera charismata prodesse 1.Cor.13.
Apostolus asserit.

Ex eo quòd templum humani corporis deus maiestatis sibimet condiderit, quis nobis fructus accesserit, secundum id quod ait: Et ædificium quod erat separatum, &c.

CAPVT XXV.

EX eo quòd secundum propheticam visionem, deus maiestatis, templum sibimet humani corporis condidit, quis nobis fructus accessit? Quis nisi, quod Apostolus ait, in ipso com- Coloss.1.
placuit ommem plenitudinem habitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris siue quæ in cœlis sunt? Sequitur ergo. [Et ædificium quod erat separatum, versumq; ad viam respicientem ad mare latitudinis LXX. cubitorum. Paries autè ædificij quinq; cubitorū latitudinis per circuitū, & longitudo eius XC. cubitorum. Et mensus est domum longitudine C. cubitorum, & quod separatum erat ædificium, & paries eius longitudinis C. cubitorum.] Et ædificium, inquit, quod erat separatum. Quod illud ædificium? Nimirum beata sanctorum societas angelorum, quos inter & nos grandis erat separatio, grande dissidium. Idcirco dicitur, ædificium erat separatū. Et continuò subiungitur. Versumq; ad viam respiciens ad mare, deus noster Christus erat, quippe qui & per prophetas suos prænuntiabat, quòd in plenitudine temporis dignaretur ad nos descendere, & in nostro mari naufragium mortis, atque in exemplum Ionæ triduanam sepulturam subire. Ad hanc viam versum illud ædificium separatum. eius nanque Coloss.1.
gratiam expectabat sanctorum charitas angelorum à nobis separatorum. expectabat, inquam, quando pacificaret, & coniungeret nos cum illis per sanguinem suum. Illud ædificium LXX. latitudinis cubitos habebat, qui numerus in decenis septenarius est, & idcirco in limite latiori latissimam charitatis requiem, latitudo ista significat, qua iam

tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc & sine nobis in deo suo societas angelica requiescebat. Attamen plurimum perfectioni Luc.15. vel institutioni deerat, quia videlicet ouis centesima perierat, dragma decima perdita fuerat. Ait ergo. Paries autem ædificij quinq; cubitorum latitudinis per circuitum, & longitudo eius nonaginta cubitorum. Quinarius qui secundæ vnitatis, id est, denarij medietas est, nondum plenam, nondum perfectam multiformis sapientiæ dei notitiam significat. Nam sciebāt quidem iam beati angeli, quantæ deus esset potentiæ, sed nondum experimento didicerant, quantæ idem esset clementiæ. Istud perdiscere habebant per ammirabile opus reparationis Ephe.2. nostræ. Vnde dicit Apostolus. Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis, in deo, qui omnia creauit, vt innotescat principibus & potestatibus, in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Ergo paries quasi semiplenus, id est, quinq; cubitorū erat, ad integrum, quod per secundam vnitatem, id est, per denarium, intelligitur, nondū per- Luc.15. uenerat. Sed & longitudo eius nonaginta cubitorum erat, & ad centum non peruenerat. Numerus quippe centesima oue perdita, diminutus erat. Sed quid fecit ille? Mensus est domū longitudine centum cubitorum, & quod separatum erat ædificium, & parietes eius longitudinis centum cubitorum. [Latitudo autem ante faciem domus, & eius quod erat separatum contra orientem, centum cubitorum.] Dimensio ista quadra est. Et est sensus. Quem centesimam ad ouile reportauit, & ouium suarum numerum ad integrum suppleuit. & sicut centenarius numerus quadratus est, decies enim decem, centum efficiunt, ita suū ouile magna quondā parte mutilatum, totum reformauit, atq; repleuit, quasi per quadrum.

De eo quod ait: Et mensus est longitudinem ædificij, & cætera, quid per ea significetur.

CAPVT. XXVI.

ET mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius, quod erat separatum ad dorsum, & hecthecas ex vtraq; parte centum cubitorum, & templum interius, & vestibula atrij, limina, & fenestras obliquas, & hecthecas in circuitu per tres partes, contra vniuscuiusq; limen, stratumq; ligno per gyrum in circuitu. A terra autem, vsq; ad fenestras, & fenestræ clausæ super ostia, & vsq; ad domum interiorem, & forinsecus per omnem parietem in circuitu interiecus, & forinsecus ad mensuras & fabrefacta Cherubin & palmæ, & palma inter Cheru- Luc.15. bin & Cherub.] Vbi prædictum templum ædificatum, imo & Iudaica impietate solutum, diuina in triduo potentia resuscitatum est, continuò quod separatum erat ædificium perfectum, & de nonaginta in centum cubitos prouectum est, id est, beata societas angelorum dragmæ decimæ quæ perdita fuerat, & ouis centesimæ quæ perierat, inuentione redintegrata est. Omnes quippe qui Christi gratiam expectauerant electi ab origine mundi, tunc apertis eiusdem ædificij portis introierunt. & pro inuentione ouis, quam pastor pius proprijs reportabat humeris, totum illud exhilaratum ouile ouium cœlestium, gaudiumq; fuit commune amicorum congratulantium. Sed erat adhuc locus, nec enim totus ex illis qui aduentum huius gratiæ præcesserant, completus erat præfinitus ab initio electorum numerus. Ergo mensus est, inquit, longitudinem ædificij ad dorsum. Quid est ad dorsum, nisi post discessum suum? Denicq; postq̄ Ephe.4. discessit venerabilis iste vir, mensus est longitudinem centum cubitorum, longitudinem ædificij contra faciem eius, quod erat separatum, id est, postquam in cœlum ascendit, dedit dona hominibus plena largitate, quasi centenaria perfectione, propter eos qui adhuc erant inimici non credendo, vel non cognoscendo Christum filium dei. Vestibula atrij, limina, fenestræ obliquæ, & hecthecæ, id est, eminentia ex vtraq; parte, diuersa significant ministeria sanctorū apo- Ephe.4. stolorum, prophetarum, Euangelistarum, doctorum, atque pastorum, quos posuit vel dedit ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, id est, ecclesiæ, quæ & ipsa est templum dei, quod & hic dicitur templum interius, quod ad dorsum, id est, post ascensum suum (vt iam diximus) mensus est hic sæpedictus vir. Hecthecas autē Romæ appellant solaria de cœnaculorum parietibus eminētia, siue menia ab eo qui primus inuenit. Cælata erant omnia vel fabrefacta, à pauimento vsq; ad fenestras, & fenestrę clausæ, &c. Nihil enim absq; ratione & mensura, in dei templo à deo factum est, à pauimento vsq; ad fenestras, id est, ab infimo electo vsq; ad prædicatores clarissimos, per quos domui dei veritatis infulsit claritas. Quid autem est, quòd clausæ quoq; fenestræ, cælatæ dicuntur, aut fabrefactæ? Nimirum illud quod hodie per totum mundum mirando gaudemus, & gaudendo miramur, quòd postquam morte interueniente, clausa sunt ora beatorum apostolorum Christi, per quos velut fenestras, illuminatus est mundus, dū adhuc paterent, adhuc & vocis officio, scilicet in prædicatione fungerentur, postquam clausæ sunt illæ fenestræ, pulchrius atque splendidius celatæ atque fabricatæ sunt, celatura virtutum, fabricatura miraculorum. Ibi Cherubin & palmæ, id est, quam in scriptis eorum quotidie scrutamur multitudo scientiæ, & quas in gestis eorū veneramur, non incruentæ martyrij victoriæ. Ibi facies hominis iuxta palmam ex hac parte, & facies leonis iuxta palmā ex alia parte, tota enim eorū doctrina hæc duo nobis cathegorizat, quia

quia qui primo aduentu suo venit nobis vt homo mansuetus, in multitudine misericordię. secundo aduentu venturus est tanquam leo terribilis in magna iudicij fortitudine.

Quòd ait: Hæc est mensura coram domino, videlicet altare ligneum, significans crucis mysterium, & corporis ac sanguinis sacramentum, & quid altitudo eius trium cubitorum, quid significet longitudo eius duorum cubitorum. CAP. XXVII.

ALtaris lignei trium cubitorum altitudo est, & longitudo eius duorum cubitorum, & anguli eius, & longitudo eius, & parietes eius lignei. Et locutus est ad me. Hæc est mensa coram domino.] Nimirum & hoc ad dorsum vir ille mensus est. Altare quippe ligneum, mysterium crucis, mysterium vel sacramentum passionis Christi est. Cum venisset hora eius Iohan.13. vt transiret ex hoc mundo ad patrem, in ipso transitu respiciens ad dorsum, id est, ad nos, qui crediturí eramus, post eundem ipsum transitum, mensus est altare ligneum, id est, iam dictum crucis vel passionis suæ sacramentum, substantiam panis & vini accipiens in manibus suis, dicensq; post benedictionem, Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus. Altaris huius altitudo trium cubitorum, longitudo duorum cubitorum est. Altitudo trium cubitorum fides est sanctæ trinitatis, sine qua nusquam est altare dei. Longitudo duorum cubitorum extentio geminæ dilectionis, dei & proximi, sine qua nihil dignum deo potest offerri, qua plurimum indiget quisquis ad hoc altare hostiam viuā sacrificaturus accedit. Anguli eius, longitudo eius, & parietes eius lignei. totum quippe altaris Christi sacramentum de ligno constant viuificæ crucis, quia totius sacrificij summa est passio eius, qui pro omni mundo semetipsum super lignum crucis sacrificauit. & hæc est, inquit, mensa coram domino, subauditur, sola & vnica. nam Iudaici mensa sacrificij iam non est coram domino. Ne offeratis, inquit, vltra sacrificium Esaiæ 1. frustra. Incensum abominatio est mihi. Item. Nunquid manducabo carnes taurorum aut sanguinem hircorum potabo? subauditur, non. Sed quid? Immola deo sacrificium laudis, & multa his similia.

Matth.26. Mar.14. Lucæ 22. 1.Cor.11. Matt.22.

Quid in templo vel sanctuario duo ostia, & quid ex vtraq; parte bina significent ostiola.

CAPVT. XXVIII.

ET duo ostia erant in templo, & in sanctuario. Et in duobus ostijs ex vtraque parte bina erant ostiola, quæ in se inuicem plicabantur, bina enim ostia erant ex vtraque parte ostiorum.] Duo templi & sanctuarij ostia, duo sunt testamenta, quorum & ædituus est ipse, cuius est templum, sanctus & verus. qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit Apoc.3. & nemo aperit. In his duobus ostijs ex vtraque parte bina sunt ostiola quæ in se inuicem plicantur, quod iuxta literam perspicuum est. Solent enim in maioribus triclinijs bina sibi hærere ostia atque coniungi, vt maior introitus nequaquam duobus & ingentibus, sed & quatuor claudatur minoribus vel aperiatur foribus. Iuxta sensum spiritualem bina erant ex vtraque parte ostiola quæ in se inuicem plicabantur. vt & in historia spiritus habeas intelligentiam, & in tropologia historiæ veritatem. Quorum vtrunque altero indiget, & si vnum defuerit, perfecta caret scientia. [Et celata erant in ipsis ostijs templi Cherubin & sculpturę palmarum, sicut & in parietibus quoque expressa erant. Quam ob rem erant grossiora ligna in vestibuli fronte forinsecus.] Celata, inquit, erant in ipsis ostijs Cherubin & sculpturæ palmarum. Quid enim sacra vtriusque testamenti scriptura, nisi scientiæ multitudinem, & victoriæ continet insignia? Ex illa deum cognoscimus, quem scire summæ est vertex scientię. ex illa sumimus arma, quibus vtendo non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates & aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, feliciter cum palma iustitiæ queamus ad coronam victoriæ peruenire. Vnde & grossiora, inquit, ligna erāt in vestibulo portæ forinsecus, vt & firmitatē haberēt, & celaturam possent recipere. Pulchréque iuxta intelligentiam spiritualem firmiora & cælata sunt ostia, vt & firmitatem habeant & pulchritudinem, ne quis ad sancta sanctorum similis Oziæ posset irrumpere, & sibi sacerdotium vendicare.

Ephe.6.

Quòd ecclesia gentium nihil minus habuerit, & quòd Iudæi & Græci deus nullam distinctionem fecerit. Et hoc rectè intelligi in eo quod ait: In facie longitudinis centum cubitos ostij, & cætera. CAPVT XXIX.

ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad aquilonē, & induxit me in Gazophylacium, quod erat contra separatum ædificium, & contra ædem vergentem ad aquilonem. In facie longitudinis centum cubitos ostij aquilonis, & latitudinis quinquaginta cubitos cōtra viginti cubitos atrij interioris, & cōtra pauimentū stratū lapide atrij exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici.] Has maximè partes ille vir ad dorsum mensus est. Hæc est enim ecclesia de gentibus, cuius hic mensuræ describuntur, quæ sub aquilone iacens frigida,

Cap.XLII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

frigida,nullum caloris aut luminis diuini acceperat beneficium. Postquam vir ille,qui in cœ-
lum ascendit,quasi ad dorsum eius accessit,cuius faciem, id est,præsentiam in carne non vidit,
Matth.9. & credendo in illum iam assumptum Euangelicæ gratiæ mensuras centenas, & quinquage-
Luc.8. nas accepit,sicut in typum eius mulier illa quæ fluxum sanguinis patiebatur,accedens retro,
& tangens fimbriam vestimenti,per fidem suam saluari meruit. Eduxit me,inquit,in atrium
exterius,per viam ducentem ad aquilonem,tunc videlicet,quando Iudæis, qui quasi in me-
ridie erant, repellentibus & blasphemantibus,vsi sunt apostoli authoritate spiritus sancti, vt
Act.13. dicerent. Vobis quidem oportebat primùm loqui verbum dei, sed quoniam repulistis illud,
Esaiæ 49. & indignos vos iudicastis æternæ vitæ,ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis
dominus. Posui te in salutem gentibus,vt sis in salutem vsque ad extremũ terræ. Sic nimirum
præcipiendo dominus induxit prophetam,induxit apostolorum chorum in Gazophilacium,
quod erat contra separatum ædificium,& contra ædem vergentem ad aquilonem. aperuit e-
Roma.3. nim illis veritatis thesaurum,vt ex scripturis intelligerent vocationem gentium,quòd non Iu-
dæorum tantum esset deus,sed & gentium, à quibus eatenus illud sæpe dictum cœleste ædifi-
cium erat separatum. In facie longitudinis centum cubitos mensus est ostij aquilonis, & latitu-
dinis quinquaginta cubitos. Quid enim ecclesia gentium minus habuit, vel quam Iudæi &
Græci distinctionem deus fecit? Latitudo quinquaginta cubitorum,largissima est remissio pec
catorum,pro qua decertans Apostolus,quòd ex fide sit,nõ ex operibus legis, illud maximum
in testimonium adduxit, quòd Abraham non ex circuncisione, sed ante circuncisionem per
Roma.2 fidem iustificatus sit. Longitudo centum cubitorum plena & perfecta est remuneratio futuro-
rum Græco non minus quàm Iudæo reposita,iuxta eundem Apostolum. Gloria enim,inquit,
& honor,& pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Vbi erat,inquit,porticus
iuncta porticui triplici. Porticui triplici,id est,laquearia terna habenti. Nam & postmodũ sub-
dit. [Tristega enim erant,& non habebant columnas sicut erant columnæ atriorum.] Asser-
tio est fidei gentium,& ammiratio facilitatis eorum,quia veloces fuerunt ad credendum. Por-
ticus erat iuncta porticui triplici,etenim tristega erant,& cum columnas non habebant, sicut
erant columnæ atriorum,id est,auditus vel sensus eorum,cito admixtus est apostolicæ fidei, &
confessionem velociter suscepit sanctæ & indiuiduæ trinitatis, & tamen patriarchas aut pro-
phetas non habuerunt,quæ fuerunt columnæ Iudæorum.

De mensuris quingentorũ calamorum,per circuitum, vel ad quatuor mundi partes,quomodo scientiam scripturarum significent,post reconciliationem generis humani, per Christum in quatuor mundi partes diffusam. CAP. XXX.

CVmq; complesset mensuras domus interioris,eduxit me per viam portæ quę respiciebat
ad viam orientalem, & mensus est eam vndique per circuitum. Mensus est autem con-
tra ventum orientalem in calamo mensuræ,quingentos calamos in calamo mensuræ per cir-
cuitum. Et mensus est contra ventum aquilonarem, quingentos calamos in calamo mensuræ
per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per
circuitum. Et ad ventũ occidentalem mẽsus est quingentos calamos in calamo mensuræ. Per
quatuor ventos mensus est murum eius.] Quia propheram,imd propheę ductorem mirabi-
lem virum,& sapientem architectum quantum potuimus in hac visione secuti, & illud, quòd
per ipsum omnia facta sunt,& illud,quòd per ipsum omnia instaurata sunt,benevola fide con-
fessi sumus,quod ad nostri maximè operis pertinebat propositum. deinceps plura omittentes
propter compendium,illa tantum de hac ipsa visione sumemus quæ potiora sunt. Primo di-
cendum iuxta literalem descriptionem, quia hic murus simul duo milia calamos habebat.
Sinautem calamus sex cubitorum erat,& palmi qui sexta pars cubiti est,perspicuum est, mu-
rum exteriorem per circuitum habuisse calamos duo milia,qui faciunt cubitos duodecim mi
lia trecentos triginta & tres,& trientem de duobus milibus. Prudens lector & diligens legat
librum Iesu filij Naue,& inueniet quomodo in suburbanis hæc mensura tenetur. Cæterum,vt
ad mysticum reuertamur sensum, quid post diuisiones templi atriorum siue ædificiorum,
Psalm.73. tanta significat multiplicitas calamorum, nisi illam quæ post incarnationem Christi, per ip-
sum facta est reconsiliationem generis humani, & quæ per quatuor partes mundi dissusa est
scientiam scripturarum? Etenim prius tantum in Iudæa notus erat deus,& illic sacra scriptu-
ra quæ per calamum intelligitur in angusto detinebatur. Nunc autem ex quo Christus in coe
lum ascendit,ecclesia eius in orientem,septentrionem,meridiem,& occidentem,quasi quingen
tis dilarata est calamis,id est,multiplicem habet scientiam dei, & ex paucis legis & prophe-
tarum & Euangelicorum libris, tractando atque commentando armaria sua mundus im-
pleuit. Quòd autem hæc multiplicitas,duodecim milia cum trecentis triginratribus effecit,&
insuper trientem de duobus milibus, illud continet sacramentum, vt singulis apostolis mil-
lenus numerus deputetur, & tamen ad mensuram plenitudinis Christi, & perfecti nemo
veniat,

veniat,nisi iungantur ei trecenti & triginratres cubiti,per quos sanctæ & indiuiduæ triniratis
mysterium demonstratur. Præterea quingentesimus numerus,qui vicenus est quinquagena-
rio, quod ad remissionem pertineat omnium peccatorum,non solum vetus scriptura, sed &
saluatoris in Euangelio verba demonstrant,dicentis. Duo debitores erant cuidam fœnerato- Luca 7.
ri,vnus debebat denarios quingentos,& alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde red-
derent,donauit vtrisque. Et murus diuidit inter sanctuarium,& vulgi locum. Ex quo intel-
ligimus,omnem supra templi descriptionem sacerdotum qui sunt filij Sadoch ministerijs de-
legatam, hunc enim numerum qui tanto spacio dilatetur, & vniuersa circumeat, separare
sanctuarium & vulgi locum.

Quod ait: Vidi visionem secundum speciem quam videram, quãdo venit vt disperderet,&c.
CAPVT XXXI.

ET duxit me ad portam,quæ respiciebat ad viam orientalem. & ecce gloria dei Israel in- Ca. XLIII.
grediebatur per viam orientalem,& vox erat ei quasi vox aquarum multarum,& terra
splendebat à maiestate eius. Et vidi visionem secundum speciem quam videram quando ve-
nit vt disperderet ciuitatem,& species secundum aspectum quem videram iuxta fluuiũ Cho-
bar,& cecidit super faciem meam.] Ordò tandem fidei necessarius hic perfectus est, dum post
cunctas diuisiones superiora longè repetens,& vidi,inquit,visionem secundum speciem quam
videram quando venit vt disperderet ciuitatem, & species secundum adspectum quem vide-
ram iuxta fluuium Chobar. subauditur anno quinto. Iremęę,anno sexto transmigrationis re-
gis Ioachim. Quinam ille aspectus, vel quæ illæ species fuerunt? Nimirum aspectus hominis,
aspectus leonis,aspectus vituli,aspectus aquilæ volantis. Aspectibus vel speciebus illis vera Roma.1.
humanitas,vera passio,resurrectio quoque & ascensio significabatur Christi filij dei, quæ om-
nia corde credere ad iustitiam,& ore confiteri oportet ad salutem. Sed hæc quidem Euange-
lica doctrina est,& familiarius paruulis quasi lactis alimonia dulcis auditu, & salubris animæ
gustu est. Veruntamen ad perfectionem fidei necdum saris est, nisi post lactis poculum profi-
ciendo ad solidum perueniat cibum, vt credat & confiteatur, quia in principio erat verbum Iohan.1.
& verbum erat apud deum, & deus erat verbum, & omnia per ipsum facta sunt. & isto illud
posterius esse,quod prius capere potuit,scilicet quia verbũ caro factum est,& habitauit in no-
bis. & secundum illas facies hominis, vituli, leonis, atque aquilæ volantis, videndam nobis
gloriam suam præbuit. Rectè igitur prioribus prophetiæ suæ annis, illud accepit vel scri-
psit,quod commodius capere possunt paruuli,& tandem in hac extrema visione pro exerci-
tatione perfectiores habens sensus accepit,vel perfectos habentibus sensus scripsit,quid ante fa
cies illas Christus dei filius fuerit,& tunc demum cadit super faciem suam, videlicet perfecta
adoratione verus adorator adorans in spiritu & veritate.

De eo quod ait: Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij,&c. quòd per hæc in isto quoq; virginalem partum visio prophetica designet. CAP. XXXII.

VEruntamen quantumuis fodiendo in altum de occulto visionis huius thesauro necdum
cuncta protulimus quæcunque de Christo deo & domino nostro credere vel confiteri
Christiana veritate compellimur. Necdum enim illud vsquàm consulta litera nobis respon-
dit,quod permaximè splendet in omni pulchritudine catholicę confessionis, quòd illa facies
hominis quam sæpe dixit,de virgine matre concepta & ædita sit. Sequamur ergo & iuxta ve-
stigia sanctorum patrum,qui hæc loca scrutati sunt, nos quoque scrutantes audiamus atque
intelligentes gaudeamus inuenisse nos,quòd non fuerit oblitus iste propheta sanctus,confite-
ri sicut à spiritu sancto doctus erat, venerandum virginalis vteri partum. Ait post aliqua.
[Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem, & erat CAP.
clausa. Et dixit dominus ad me. Porta hæc clausa erit,non aperietur, & vir non transibit per XLIIII.
eam,quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam,eritq; clausa principi. Princeps ipse
sedebit in ea,vt comedat panẽ corã domino,per viã vestibuli portæ ingredietur, & per viam
eius egredietur.] Hæc profectò cum dicit, congrua sub imagine doctum se asserit,quòd ho-
mo ille qui deus erat per vterum virginis in hunc mundum introierit. Conuertit me,inquit,
ad viam portæ sanctuarij exterioris. Porta sanctuarij quæ est,nisi virgo, per quam primo pa-
tuit ianua sanctuarij exterioris, sanctuarij cœlestis, quod erat extra nos, extra quod eramus Matth.1.
nos? Porrò via portæ huius series est generationis, quæ in Euangelio texitur ab Abraham
vsque ad Ioseph virum ipsius,de qua natus est Iesus,qui vocatur Christus. Hæc porta respi-
ciens ad orientem,& verum in semetipsa suscipiens iustitię solem,quod veraciter credimus &
confitemur, erat clausa. Nec enim vt conciperet aut pareret,vir illam aperuerat. Et dixit do-
minus ad me. Porta hæc clausa erit,subauditur,quod nunc est. Clausa est dum concipit,dum
pariet nihilominus clausa erit. Nõ aperietur, & vir non transibit per eam. Causa ante partum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

clausa erit & post partum. Ex eo enim tempore quo angelus loquebatur, Spiritus sanctus su- Luce 1. peruenier in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. quod autem nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Et quando natus est, virgo permansit æterna, ad confundendos eos, qui arbitrantur, eam post natiuitatem saluatoris habuisse de Ioseph filios, ex occasione fratrum eius, qui vocantur in Euangelio. Pulchrè cum dixisset, Et vir non transibit per eam, continuò subiunxit. Quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam. Ac si diceret. Non mireris quòd vir non transibit per eam, & tamen pariet filium. quoniam filius quem pariet, dominus deus est Israel. Si is quem parit homo tantum, & non deus esset, necesse erat vt ante partum, imò & ante conceptum vir per eam transiret. nunc autem dominus deus Israel est, qui aliunde veniens ingressus in hunc mundum per eam, & idcirco non mirum, quòd talis filius portâ clausam, id est, matrem suam seruare potuit incorruptam. Eritq; clausa principi, id est, ad opus vel Philip. 2. ad honorem principis. Princeps iste magni principatus, qui est in forma dei, ipse sedebit in ea, ipse semetipsum humiliabit formam serui accipiens, vt comedat panem coram domino, id est, Iohan. 4. vt obediat deo patri suo, quod est illi panem comedere, testante ipso, cū dicit. Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Per viam vestibuli portæ ingredietur, & per viam eius egredietur. Notanda diligenter distinctio ingressus atque egressus principis huius. Denicq; nos omnes, qui portis apertis, id est, membris corruptis nascimur, per quam viam traduce inserente ingredimur, per ipsam & egredimur, vnde & ignobiles, nimiumq; plebei sumus. Iste autem princeps nobilis per viam, inquit, vestibuli portæ ingredietur, id est, per fidem credulæ virginis concipietur, & per viam non iam vestibuli portæ, sed per viam eius egredietur, id est, per integra virginalia, vera de carne caro, verus de matre homo nascetur.

Quomodo legitima quædam ad correctionem præuaricatorum legis edicat authoritate domini, hæc & hæc dicentis emissa, & quòd pro ipso numero septenario spiritualis intelligenda sit legislatio. CAPVT XXXIII.

POst hæc iam legitima quædam sequuntur, ad correctionem præuaricatorū legis, de quibus sermo sic incipit. [Et adduxit me per viam portæ aquilonis in conspectu domus, & vidi, & ecce impleuit gloria domini domum domini, & cecidi in faciem meam. Et dixit ad me dominus. Fili hominis, pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de vniuersis ceremonijs domus domini, & de cunctis legibus eius, & pones cor tuū in vijs templi, per omnes exitus sanctuarij.] Hoc modo ingressus, nouam legislationem, quasi obliterata iam lege Moysi superducit, septies emissa authoritate dicentis domini dei. Hæc dicit dominus deus. Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel, eo quòd inducitis filios Cap. XLV. alienos incircumcisos corde, & incircumcisos carne, vt sint in sanctuario meo. Hæc dicit dominus deus. Omnis alienigena incircumcisus corde, & incircumcisus carne non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus, qui est in medio filiorum Israel. Hæc dicit dominus deus. Sufficiat vobis principes Israel. Iniquitatem & rapinas intermittite, iudicium & iustitiam facite, separate confinia vestra à populo meo, ait dominus. Hæc dicit dominus deus. In pri- CAP. XLVI. mo mense in vna mensis, sumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis sanctuarium. Hæc dicit dominus deus. Porta atrij interioris, quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus sit, die autem sabbati aperietur, sed & in die Calendarum aperietur. Hæc dicit dominus deus. Si dederit princeps domum alicui de filijs suis, hæreditas CAP. XLVII. eius filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditarie. Hæc dicit dominus deus. Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel, quia Ioseph duplicem sumiculum habet. Ista legentes, & diuinæ authoritatis vices interpositas dinumerantes, quærimus quid ista sibi velint. statimque respondet ipse numerus, legem spiritualem hic proponi spiri- Deut. 18. tualibus, eo quòd septem sint gratiæ spiritus sancti. Simul ad memoriam reducimus illud legislatoris Moysi dictum. Propheram de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies. sicut me (dixit) tanquam diceret. Sicut ego homo sum tibi carnali populo Israel legislator verus, sic ille verus homo erit spirituali populo legislator nouus. Igitur dum quærimus, quid hæc in isto propheta legislatio sibi vult, omnia nobis respondent, quia princeps ille qui iuxta præcedentia lectionis per clausam portam egreditur, legem affert meliorem pro suo principatu, legem nouam, legem vitæ ac spiritus, quæ totum hominem liberare possit à lege peccati ac mortis. Proinde illud quoque nequaquam à mysterio vacare aduertimus, quod in initio propheta dicit, & adduxit me per viam portæ aquilonis. Denique iste vir, iste nouus legislator iuxta patriarchæ Iacob vaticinium, Gene. 49. expectatio est gentium, quæ ad aquilonem versæ erant, id est, ad diabolum, qui per frigidū delentibus legem huius viri recepturæ erant.

De aquis

De aquis egredientibus & descendentibus à latere dextro, quòd significēt dona procedentia de non manufacto templo corporis Christi. CAP. XXXIIII.

NOtandum deinde, quia septimo edicto terra diuiditur, dicēdo. [Hic est terminus in quo possidebitis terram.] Præmissa vel præeunte terræ & aquarum sanitate, vt rectè in hac distributione terram viuentium debeamus intelligere, sanitas terræ vnde processerit hoc modo propheta describit.] Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ ingrediebantur subter limen domus ad orientem. Facies enim domus respiciebat ad orientem. aquæ autē de- lonis, & conuertit me ad viam foras portam exteriorem viam quæ respiciebat ad orientem, & ecce aquæ redundantes à latere dextro, cum egrederetur vir ad orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus mille cubitos, & transduxit me per aquam vsq; ad talos. Rursusq; mensus est mille, & transduxit me per aquam vsq; ad genua. Et mensus est mille, & transduxit me per aquam vsque renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aquæ profundæ torrentis, qui non potes transuaderi. Et dixit ad me. Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me, & cōuertit ad ripā torrentis. Cumq; me conuertisset, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis, ex vtraq; parte. Et ait ad me. Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare & Iohan. 19. exibunt, & sanabuntur aquæ.] Si ritè attendimus, mundus iste mare mortuum erat. Ad quid autem latus templi dominici, templi non manufacti lancea perforatum est, & ex illo vulnere aqua cum sanguine cucurrit, nisi tolleretur mors huius mundi, quo sanarentur aquæ generis humani? Nec verò solummodo de corpore siue latere visibili aqua profluxit visibilis pro causa patrandæ sanitatis, sed & de diuinitate inuisibili inuisibilis aqua processit, aqua sapientiæ salutaris. aqua, id est, gratia spiritus sancti. Idcirco rectissimè dictum sit, ecce aquæ redundantes, à latere dextro, à latere diuino. Porrò illud cautè & diligenter discernendum est, quia prius dixit, aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris, & deinde, ecce aquæ redundantes a latere dextro. Cum enim templum istud templum dei proprium sit, in Coloss. 2. quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quomodo vel vnde descendebāt illuc aquæ istæ quæ sunt dona spiritus sancti? Ergo nec iste sermo nos obliuisci parit, quia deus & homo est vnus, idemq; Christus, & in ipso natura hominis accepit, quod in Christo nihil ominus dare poterat natura dei. Nunc videamus quo ordine, vel quanto gratiæ inundantis incremento nostras aquas mortuas aqua ista viua sanauit. Prius tamen non nos prætereat, quia cum dixisset, aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris, vt deinde diceret, & ecce aquæ redundantes à latere dextro, interposuit dicens, & eduxit me per viam portæ aquilonis. Quid est enim, quòd ad videndam redundationem aquarum viuentium propheta educitur, per viam portæ aquilonis frigidi, nisi quòd in nationes effundenda erat gratia spiritus sancti? Nunc reuertamur ad propolita.

Quid significet quòd aqua mensione prima ad talos: secunda, vsque ad genua: tertia, vsque ad renes pertingit: quarta autem, transiri nequit: & quid sit omnes aquas sanari, & pisces magnos multiplicari, & cur sit nomen ciuitatis, dominus ibidem.
CAPVT XXXV.

ET mensus est mille cubitos, & transduxit me per aquam vsque ad talos. Mille mensoris huius cubiti, plenitudinem significant gratiæ largitoris, qui prima mensione omnia tulit peccata mundi, per quam prophetam vsq; ad talos transduxit. Nam per talos aqua tinctos primæ mensionis, extinctio significatur peccati originalis. quia pro illo deus ad serpentē pro Gene. 3. muliere dixit. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Etenim maximè pro peccato originali insidiabatur diabolus serpens antiquus calcaneo mulieris & seminis eius, id est, extremo fini eius, intantum, vt ad ipsum Christum dei filium venire auderet insidiator, nihil tamen nociturus, sicut ipse testatur. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet Iohan. 14. quicquam. Rursum mensus est mille, & transduxit me per aquam vsque ad genua. Per ta- Esaiæ 52. los soli apostoli, de quibus propheta. Quàm pulchri, inquit, super montes pedes euangelizantis pacem. Per genua vniuersi significantur adoratores eiusdem Christi filij dei. Vsque ad hæc Iohan. 20. genua secundæ mensionis aqua peruenit, quando cum dixisset, Accipite spiritum sanctum, continuò subiunxit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Nam de omnibus qui Christo genu curuant, dixit. Tertio mensus est mille, & transduxit me, inquit, per aquam vsque ad renes. Tunc nimirum tertio mensus est, & suos, quorum hic propheta typum gerit, per aquam vsque ad renes transduxit, quando iam sedens à dextris dei, spiritum sanctum misit illis, qui eatenus carnales & infirmos virtute induit, fortitudine accinxit. Quarto mensurus est, & torrentem facier, quem, inquit propheta, non potui pertransire, scilicet in resurrectione,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esaiæ 64. 1.Cor.2. nam nec oculus vidēre nec auris potuit audire, sed nec in cor hominis æstimatiō eius potuit ascendere. Tunc ad plenum aquæ nostræ sanatæ erunt, & omnis anima quocunq; venerit hic torrens viuet, eruntq; pisces multi satis, omnes videlicet electi, quos in captura pisciū CLIII. post resurrectionem suam dominus significauit. Veruntamen non omnes aquæ sanabuntur. Iohan.21. 1.Cor.15. Nam & Apostolus loquitur. Omnes quidem resurgemus, sed nō omnes immutabimur. Rectè ergo & hic sequitur. [In littoribus autem eius & in palustribus nō sanabuntur, quia in salinas dabuntur.] Littora maris huius, atq; palustria, dura sunt hominum corda. dura, inquam, velut littorea saxa, per incredulitatis duritiam. Itemq; palustria, id est, cœnosa per concreram omnium vitiorū fœtulentiam. Hæc, inquam, non sanabuntur, quia in salinas dabuntur, id est, etsi resurgant, non resurgent in incorruptionis sanitatem, sed ad æternam resurgent mortis passionem. [Et super torrentem orietur in ripis eius ex vtraq; parte omne lignum pomiferū per Apoc.22. singulos menses afferens primitiua.] Hęc & cætera, quia penè eadem in Apocalypsi leguntur, & nos ad alia tendentes breuitati studere cupimus, iam hic finem huius lectionis facimus, virum gloriosum magnæ ciuitatis, & templi sui mensorem, siue architectum, atq; principem exoratum esse cupientes, vt prædiorum ciuitatis hususce quæ per quingenta & quatuor milia vndiq; mensus est, aliquam nobis tribuat portionem. Sine dubio centupla illic reposita sunt sanctis, hic sua quælibet pro illo principe relinquentibus. Constat autem, quia dū terrena relinquntur, quinq; corporis sensus suis voluptatibus orbantur. Rectè igitur quingēta milia discriminantur, vt secundum numerum sensuum, qui hic pro spe futurorum refrenātur, ipsa remuneratio centenaria quinquies multiplicetur. Super omnem autem beatitudinem illud amplectendum est, quod sic tandem concluditur. [Et nomen ciuitatis ex illa die, dominus ibidē.]
CAP. XLVIII. Quia videlicet quod nunc cognoscimus ex parte, quod nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc cognoscemus, sicut & cogniti sumus. tunc videbimus facie ad faciem, yidebimus 1.Cor.13. sicuti est. videbimus deum deorum in Sion.

Commentariorum Libri II. in Ezechielem prophetam finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN DANIELEM PROPHETAM COMMENTARIORVM, LIBER I.

De Visionibus Danielis, quomodo regnum dei peregrinantibus sub iugo Babylonis, ciuibus suis pro consolatione septiformiter ostensum sit.

CAPVT I.

APERIENTE Christo, cuius in hoc opere mysteria quærimus, iam nunc Danielis volumen introspicimus. & quamuis susceptum cursum maturius finere optemus, hanc tamen scripturæ partem intactam præterire non sustinemus. Grandi enim intus spectaculo detinemur. Quod est illud spectaculū? Imagina- Daniel.2.7. & 4. ria regni dei contra regnum diaboli Monomachia, peregrinātibus captiuis sub iugo Babylonico, pro consolatione ciuibus regni dei septiformiter ostensa. Prima est forma, qua statuam magnam atque terribilem nimis, lapis vnicus de monte promicans, sine manibus confringit atque comminuit. Secunda, qua missos à rege tres pueros in fornacem ardentem non tangit neque contristat ignis, & aspectus quarti similitudo est filij dei. Tertia, qua rex magnus atque robustus, magnæ Babylonis suæ quam ædificasset mirator, voce de cœlo ruente dementatus, eiectus est ex hominibus, & fœnum vt bos comedit, atque ab hoc experimento confiteri compulsus est, quia altissimus in sempiternum viuit, & regnum eius in generationem & generationem, & non est qui resistat manui eius, & dicat ei, quare fecisti? Quarta, qua Babylonis ipsum regnum à rege deo victum est, datumque Mœdis & Persis, interfecto Balthasar Chaldæo, cui & Darius Mœdus successit. Quinta, orator dei calumnioſos rogatores regis hominis mortalis vicit. & misit, inquit, deus meus angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inuenta est in me. Quod pronuntians rex. Deus, inquit, Danielis, ipse est deus viuens & æternus in secula, & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum. Sexta, qua cum pugnantibus quatuor ventis cœli, & quatuor bestijs ascendentibus de mari, post illas tandem cum nubibus cœli, quasi filius hominis venit, & vsq; ad antiquū dierū peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnes populi tribus & linguæ

& linguæ ipsi seruient. Septima, qua destruendū esse peccati regnum, superuenīēte regno iustitiæ dei, manifestius edocetur oraculo hususcemodi. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatū, & deleatur iniquitas, & aducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Hic ergo paulisper immoremur, & quanquam nota replicantes, laudem & gloriam regis Christi, siue fastidio prædicemus.

De Nabuchodonosor, quod ciuitatem Hierusalem semel & iterum oppugnando atque captiuando typum gesserit diaboli inimici ecclesiæ Christi. CAP. II.

IN primis Babylonis regem, multarum gentium victorem & dominum, tutam aut quæstā pro victorijs habere gloriam, prælagia futurorum, & præsentia quoq; mala sinūt. Tenet autem typum diaboli, in eo videlicet, quòd ciuitatem Hierusalem semel & iterum oppugnando cōculcauit, atque captiuum ex ea duxit populum dei. Semel, inquam, quando (vt hic scriptū est) regnante Ioachim anno tertio regni eius obsedit eam, regemq; Ioachim transtulit, par- 4.Reg.24. temq; vasorum domus domini asportauit, quæ & intulit in domo dei sui, omnesq; viros fortes & bellatores captiuos duxit, suffecto rege Sedechia qui patruus erat Ioachim. Iterum au- 4.Reg.25. tem, quando rebellante eodem Sedechia anno IX. regni eius, venit ipse & omnis exercitus eius in Hierusalem, & interrupta est ciuitas, comprehenditq; Sedechiam & oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem. Hierusalem quoque destruxit, & domum domini succendit Nabuzardan princeps exercitus seruus eius, & reliquam partem populi transtulit in Babylonem, & omnia vasa reliqua in quibus domino ministrabant. Vtrobiq; (vt iam dictum est) typum diaboli tenet iste rex Babylonis. Sic nanque diabo- Esaiæ.14. lus ciuitatem sanctam, viuentis dei Hierusalem cœlestem semel & iterum oppugnauit. Semel quando aduersus altissimun superbiendo, socios superbiæ suæ angelos dæmones factos, secum in confusionem traxit. Iterum, quando primum hominem deceptum cum omni genere eius, Genes.3. in istam confusionis regionem, imo duplicem corporis & animæ captiuitatem deduxit. Vnde notandum, quòd iste Nabuchodonosor prima trāsmigratione, tantummodo partem populi, 4.Reg.24. partemq; vasorum transtulit. secunda vero, & reliquam partem populi, & relidua vasa tulit, 4.Reg.25. sed & muros Hierusalem destruxit, & domum domini igne succendit. Sic deniq; prima irruptione supernæ ciuitatis Hierusalem partem, id est, quosdam angelos perdidit. secunda verò non quosdam, sed omnes homines, quorum multitudo pro parte electorum, sancta Hierusalem. omnes, inquam, in vno parente perdidit, & geennali peccati incendio conflagrauit. Recte igitur carnalis Nabuchodonosor nequitiam quasi pro victoria gloriam ducat, visiones videt regni alterius, regni dei. quo superueniente non modo Babylonem suam, sed & totum mundum interiturum esse non ignoret. Sic etenim spiritualis Nabuchodonosor diabolus, supernæ vastator Hierusalem, nunquam de regno suo, de regno peccati & mortis ita securus extitit, quin salutem quodammodo somniaret, quod scire nolebat, scripturis attestantibus, quandoque surrecturum fore contra se regnum, sed dicit in Euangelio suo rex magnus & stabilimentum regni dei. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ Lucæ.11. possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet. In pace, inquit, sunt ea quæ possidet. Sic nimirum & iste typum gerens, vt iam diximus, eiusdem fortis, vano tumore dixit, cum iam audisset expositum quod contra se clamaret sanctus & vigil. Nónne hæc est Babylon quam ego ædificaui in domum regni in robore fortitudinis meæ, & Daniel.4. in gloria decoris meiꝰ Itaque non ideirco de illo dixit, in pace sunt ea quæ possidet, quòd vnquam verè securus esse potuerit, sed quòd tumidus esset latro, tumore furioso, pacem quæ non erat falso sibimet arrogauit.

Quæ vel qualia desiderando Daniel, Vir desideriorum dici meruerit, proponens in corde suo ne pollueretur de mensa regis. CAP. III.

PORRO nunc nobis in memoriam veniat, hīc sanctum Danielem cœlesti testimonio virum desideriorum esse dictum. Qualium enim desideriorum erat vir, nisi qualia conijcere possumus, ex reuelationibus hususmodi? Dicamus ergo, quia cum vnus deus, vnum sit sanctorū desiderium, duo propter illud eis desideranda sunt. alterum, vt auferatur peccati regnū, quod iam factum est, & fit per primum Christi aduentum. alterum, vt inimicis dei tota insultationis tollatur vox, quod faciendum est per secundum Christi aduentum. Horum desideriorum flammam sancto huic sine dubio tempora illa multum adauxerant. Amabat enim deum, & necesse erat, vt pro illo quem amabat æmularetur contra illud inimicum regno eius, peccati regnum, contra inimicos regni eius peccatores homines, vt diceret illud Dauidicū. Vsquequo Psal.93. peccatores domine, vsquequo peccatores gloriabuntur? & his similia. Videbat se exulem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

natum in hoc mundo,propter originale peccatum. audiebat propter actualia peccata captiuato dei populo dicere gentes. Vbi est deus eorū? Hinc tyrannidem diaboli, illinc superbiam aspiciebat hominis vermis. Nimirum vtrorumq; oderat amicitiam.quia veram solius dei desiderabat gloriam.Opportunas itaq; pro re & tempore cōsolationis assecutus est,iuxta præ-
Psal.9. parationes,quibus cor suum præparabat,dicente Psalmista. Desiderium pauperum exaudiuit dominus,præparationes cordis eorum audiuit auris tua. Præparationes huius luctuosas,scri-
CAP. I. ptura hęc statim primo loco indicat. [Proposuit autem Daniel in corde suo,ne polluereturde mensa regis,neque de vino potus eius,& rogauit Eunuchorum præpositum, ne contaminaretur.] Ac deinceps. [Pueris autem his dedit deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientiam.Danieli autem intelligētiam omnium visionum & somniorum.] Vnde quia vir desideriorum eiusmodi erat,& viriliter desiderabat iudicium dei, diuino illum constat præsagio sic meruisse nuncupari.Daniel quippe interpretatur iudicium dei.

Quòd prouidentia dei factum sit,vt non ipse Daniel,sed Nabuchodonosor somniauerit mysterium regni dei,& cur non sit mirandum,quòd impio deus secreta sua reuelauit. CAP. IIII.

CAP. II. ET notanda diligenter studiosa consolatoris dei prouidentia.Nabuchodonosor(inquit scriptura) somnium vidit, & conterritus est spiritus eius,& somnium fugit ab eo. Præcepit ergo rex vt conuocarentur harioli & magi & malefici & Chaldæi, vt indicarent regi somnia sua,&c.] Non Daniel ipse somniū vidit,sed quod Daniel interpretaretur,Nabuchodonosor vidit.& vīsum memoria tenere non potuit. Quo enim tendebat deus,qui non superbis,sed hu-
Psal.105. milibus,imò nō inimicis,sed amicis suis secreta sua reuelare consueuit? Nimirū vt tunc quoq; captiuos suos daret in misericordias, in conspectu eius, qui ceperat eos. Quod & factum est. Nam per occasionem reuelationum, primus ille rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna ei dedit, & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis,& prefectum magistratuum super cunctos Babylonis sapientes. Daniel autem postulauit à rege, & constituit super opera prouincię Babylonis Sidrach,Misach & Abdenago.Ipse autem Da-
Cap.3. niel erat in foribus regis. Nec mirandum propter hoc regem impium ad ea cœlestibus admissum fuisse mysteriis, vt diceret. Ecce ego video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio dei.cum & propter hoc
Esaiæ.44. ipsum Cyri regis Persarum victorias vaticinari spiritus sanctus non dedignatus sit. Qui dico Cyro, pastor meus es,& omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Hierusalem,ædifi-
Ibid.45. caberis,& templo fundaberis. Hæc dicit dominus Christo meo Cyro,cuius apprehendi dexteram,vt subiiciam ante facies eius gentes, & dorsa regum vertam. Ac deinceps. Et vocauit te in nomine meo,assimilaui te,& non cognouisti me. Ego dominus,& nō est amplius. Extra me
Deut.32. non est deus. Accinxi te,& non cognouisti me. Igitur quia captiuitas illa non ita vt nunc Iudæis ira consummata, de qua Moyses in cantico. Ignis,inquit, succensus est in furore meo,& ardebit vsque ad inferni nouissima, sed paternæ correptionis virga erat,nec illud prętereundum est in laudibus clementiæ dei, quòd dum corripit,dum flagellat & percutit,pariter clementiæ suæ ianuas aperit,in tantū vt pro beneuolentia sua captiuis suis paranda, reges barbaros, homines ethnicos, alios secretorum suorū reuelationibus admittebat,alios antequam nati sint,tuba illustret prophetica,futuras illis promittendo atque pronunciando victorias.

Quòd quærebatur Daniel vt periret cum sociis suis. Et de cantico: Super flumina Babylonis illic sedimus,& cætera.quod in persona illorum Dauid cecinit.
CAPVT V.

ET egressa sententia,sapientes interficiebantur.Quærebaturq; Daniel & socij eius vt perirent.] O dura interrogatio. Idcirco Psalmista dudum spiritu prophetico in persona ilPsal.136. lorum atque similium dicebat.Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Quare illic fleuimus? Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerūt nos verba cantionum, & qui abduxerunt nos,Hymnum cantate nobis de canticis Sion.Quomodo canticum domini cantabimus in terra aliena? Nimirum Danieli & socijs eius primùm pro tali causa fletus iste & con
quæstio tam dolenda competebat. Denique sacramentum visionis, quam Nabuchodonosor viderat verbum cantionis erat, hymnus de canticis Sion erat, canticum domini erat. At illi in terra aliena erant,nō modo quòd in illa Babylone captiui, sed & quòd in hoc mūdo exules erant,à superna matre sua Hierusalem captiuati in Adam.Quomodo ergo,inquiunt,cantabimus canticum domini in terra aliena? O rex,canticū quod interrogas,sacramentū visionis quod exquiris interrogatione dura,hoc inquam & cętera cœlorum secreta ac beatorū angelorū cantica cātare vel scire hic nō possumus.nisi pauciſſimi nostrū ,pphetæ,quib⁹ deus
reuelat,

reuelat,non meritis ipsorum,sed sua gratia. [Cum ergo rem indicasset Arioth Danieli.Daniel ingressus rogauit regem,vt tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.] Etiam si non quæreretur occidendus ipse & socij eius,tum quia vir desideriorū(vt supra iam diximus)gloriam dei desiderabat.planè præsens negotium non negligendum duceret,quo deus glorificari poterat. Dixerant enim regi suo Chaldæi.Sermo enim quem tu rex quæris,grauis est, nec reperietur quisquam qui indicet illum in conspectu regis exceptis dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio.Sed etenim o serui,non deorum,sed dæmonum, quorum nulla est de 2.Cor.6.
sacramentis cœlestibus cum hominibus collatio,non reperietur quisquam qui indicet sermo- Lucæ.10.
nem hūc,excepto vno,& vero deo,cuius cum hominibus pij? cōuersatio est familiaris,quemadmodum dicit.quoniam inhabitabo in illis & inambulabo. Igitur nō modo,ne periret cum cæteris sapientibus Babylonis, verūm etiam vt res proficeret ad laudem dei. [Ingressus in domum suam Daniel,Ananiæ,Misaeli,& Azariæ socijs suis indicauit negotium,vt quererent misericordiam à facie dei cœli super sacramento isto.Tunc Danieli per visionem nocte mysterium reuelatum est, & Daniel benedixit deo cœli, &c.] Bene & in tempore tunc reuelatum est. Iamdudum sic reuelare proposuerat,sed differendo,tempus & locum expectabat. Captiuos quippe suos, in ira misericordiæ memor, iam commendare atque honestare intendebat. Siluit ergo,donec egressa sententia,sapientes interficerent.vt res tanto gratior veniret,quanto maiore in periculo subueniret.Et vt ad supra memorati quęstionem psalmi redeamus,quo Psal.136.
dicitur ab istis pro dura interrogatione flentibus,quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena.prius rex ipse,atque omne Babylonis regnum commotum est,ipsaq; commotione quasi concurrentibus vniuersis populis & gentibus commune auditorium paratum est. quatinus dum inciperent cantores isti,datum sibi per misericordiā in terra aliena cantare canticum domini, starent ad audiendum, non modò attenti atque beneuoli. verūm & auditores desiderantissimi,collaudatores atque admiratores reuerentia pleni. Aliter sic factum fuisset,si vltronea nimis cantatione propheticus spiritus salicibus illis cantasset, nimirum margaritas canticorum Sion,torua brutāq; porcorum immunditia conculcassent.

De interpretatione somnij quod viderat Nabuchodonosor,& de successione regnorum,& quòd Christus secundum illud somnium lapis comminuit omne regnum.
CAPVT VI.

TV rex cogitare cœpisti in stratu tuo,quid esset futurum post hęc,& qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt,& cætera.] Verum,inquit, est somnium. Ecce videmus quia verum est somnium,& fidelis interpretatio eius. quia secundum hæc per partum incorruptæ virginis suscitabit deus cœli regnum quod in æternum non dissipabitur,& regnū eius populo alteri non dabitur,comminuit,& consumit vniuersa regna hæc,regnum Babyloniorum aureum, quod erat ditissimum. regnum Persarum,& Mœdorum argenteum, id est minus opulentum.regnum Macedonum æreum,id est,multa eloquentia sonorum.regnum Romanorum ferreum,id est fortissimum,quòd comminuit & domat omnia ferrum. Vniuersa,inquam regna hæc comminuit hoc regnum,& ipsum stabit in æternum futurum de quo loquimur. Nam quomodo apostolus cum præmisisset illud Dauidicum. Omnia subiecisti sub pedi- Hebr.2.
bus eius, futurum ait de quo loquimur,nondum enim videmus illi omnia subiecta, eum au- Psal.8.
tem qui modico quàm angeli minoratus est,videmus dominum Iesum propter passionē mortis,gloria & honore coronatum.ita & hic præmisso,quod constantissimum est, quia lapis abcisus de monte sine manibus, id est Christus sine virili complexu de virgine natus,factus est mons magnus, postquam percussit statuam regnorum mundi huius. Dicamus quia futurum est, quamuis iam ex parte factum sit id de quo loquimur. Nondum enim comminuta atque consumpta videmus vniuersa regna. eum autem qui illa per primum aduentum suum comminuit,videmus lapidem impleuisse orbem terrarum. Comminuet autem omnia atque consumet vsque ad summum per secundum aduentum,& regnum eius stabit in æternum.

Quòd martyrum Christi præfiguratio fuerit in eo,quòd tres missi sunt in caminum ignis, & species quarti,inquit,similis filio dei,& quòd ille hoc videns & deum benedicens, regnum huius mundi qui ad Christum conuersi sunt typū gesserit. CAP. VII.

NAbuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorum sexagēta, latitudine CAP. III.
cubitorū sex,& statuit eam in campo Duram prouinciæ Babylonis.Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas,magistratus,& iudices,duces,& tyrānos,& prefectos,omnesq; principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem statuæ, quam erexerat Nabuchodonosor rex.] Præcedenti reuelatione satis demonstratum fuerat, quia sapientia & fortitudo domini sunt, & ipse mutat tēpora & ętates,trāsfert regnū atq; constituit. & vniuersa hęc vno lapide.i.solida Christi filij sui virtute cōminuit atq; consumit. Verū ipsa comminutio
siue con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue consumptio qualia vel quanta per martyrum bella facta sit, fiat, atque faciendа sit vsque in finem seculi, quis illic quæsiuit aut intellexit? Sequitur ergo ordine recto,& verè mystico in hac visione miranda martyrum Christi præfiguratio, quorum reuera fides lapis est. Christus enim in ipsis est,& in ipsis Christum pugnare nemo qui dubitet. Quo enim modo venerabilius illorum certamen præfigurari potuit peragendum aduersus regnum mundi,aduersus regnum diaboli? Nabuchodonosor,inquit,rex fecit statuam auream altitudine cubitorum sexaginta,latitudine cubitorum sex. Nimirum hęc est idololatria bruta,quam erexit rex Babylonis, rex spurcissimus Nero,Romani dedecus imperij,quæ videlicet Roma, Babylon erat altera,testante Petro apostolo cum dicit.Salutat vos ecclesia,quæ est in Babylone collecta. Erexit inquam, non quod antea idololatria non fuerit, sed quia rebellans lapidi,qui(vt supra dictum est)regna mũdi percusserat,eandem idololatriam altius erexit, & edicta primus proposuit,scribens magistratibus,iudicibus, ducibus, tyrannis,& præfectis,omnibusq; regnorum principibus,vt conuenirent ad dedicationem statuæ, vt coniurarent ad defensionem erroris antiqui, contra nouam doctrinam fidei Christianæ. Altitudo cubitorum sexaginta,latitudo cubitorum sex.Senarius hic in singulari ille in deceno limite vniuersitatem significat creaturę, quia senario numero dierum vniuersa creata sunt. Et signanter hoc vtrobique numero statuã suam ille distendit,in quo nesciente illo significabatur,quod apostolus dicit.Et seruierũt creaturæ potius quàm creatori. Quid multa? Sidrach, Misach, & Abdenago deos non colentes regis Babylonij, & statuam non adorantes quam erexit,colligati missi sunt in medium caminj ignis ardentis. [Et ambulabant in medio flammæ laudantes dominum, & dicentes hymnum domino. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit,& surrexit properè,& ait optimatibus suis.Nonne tres viros misimus in medio ignis? Ecce ego video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis,& nihil corruptionis in eis est,& species quarti similis filio dei.] Sidrach decorus meus. Misach,qui risus. Abdenago,seruiens taceo interpretatur. Item Anania gratia domini. Azarias adiutorium domini,Misael quę salus dei interpretatur. Tres isti tam numero quàm nominibus, tam causa quàm passionibus vniuersos significant milites atque belatores regni dei,confessores trinitatis decoros,ridentes, & seruiendo tacentes, id est,vita innocuos,spe gaudentes,in tribulatione patientes,in quibus gratia domini,cum quibus in ipsis passionibus adiutorium domini, quorum est salus domini, ipse Christus,pro quo & passi sunt. de quo iste mirando intellectu. & species inquit quarti similis filio dei. Ipse nanque & in alio propheta dicit,martyrum suorum vnicæ charitati. Noli timere quia redemi te & vocaui te nomine tuo,meus es tu. Cum pertransieris per aquas,tecum ero, & flumina non operient nus deus tuus sanctus Israel, saluator tuus. Sed idem videlicet Nabuchodonosor benedictus, inquit, deus eorum, qui misit angelum suum & eruit seruos suos. Ergóne priorem sententiam infirmat aut destruit angelum vocando illum, de quo prædixerat, & species quarti similis filio dei? Non vtique. Nam idem qui natura est filius dei,officio factus est nobis angelus domini, angelus magni consilij. [Contemplabantur (inquit) viros istos,quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum,& capillus capitis eorum non esset adustus, & saraballa eorum non fuissent immutata,& odor ignis non transisset per eos.] Hæc omnia de martyribus nostris,de testibus Christi filij dei veraciter prædicemus,quia quamdiu incorrupta atque inuicta perstitit in illis fides Christi,nulla fuit in eos potestas pœnarũ aut mortis, nihil eis nocitum est,& quamlibet visi sint oculis insipientium mori,non sunt mortui,nam deo suo viuũt, qui dixit,& capillus de capite vestro non peribit. Benedictus deus eorum,Sidrach videlicet, Misach,& Abdenago, ait Nabuchodonosor, idem ipse qui in ignem miserat illos. quia misit angelum suum,& eruit seruos suos. [A me ergo positum est hoc decretum,vt omnis populus, tribus,& lingua quęcunque locuta fuerit blasphemiam contra deum Sidrach,Misach,& Abdenago,dispereat,& domus eius vastetur.] Ecce hodie sic dicit,sic prædicat ipsum Romanum imperium, quod Christi martyres interfecit. Mirabilis verè & in malis deus,quibus sic vtiliter nouit in bono vti. Iste malus sibi,& inutilis, ecce quàm bona,quàm vtilia toti mũdo pręsagia cecinit,& de eodem quidem foramine dulcem pariter & amaram. dulcem inquam nobis, & amaram sibi aquam emisit, paulo ante cadens in faciem suam, & adorans deum Danielis,dicensq;. Verè deus vester,deus deorum est,& dominus regum,& cætera.quasi pocula fundens dulcedinis. postmodum dicens cultoribus eiusdem dei & domini,amara hæc. [Et quis est deus qui eripiat vos de manu mea?] Nunc autem iterum dulcia. [A me ergo positum est hoc decretum,& cætera.] In qua dulcedine itidem perseueraturus non erat. Typum quippe (vt iam dictum est) præferebat regni huius mundi,quod vnum idemq; per alias quidem regalis fastigij personas, dulcia præconia, per alias autem amaras ructare habebat blasphemias contra maiestatem regni dei. Proinde sequamur ordinem, visuri quali tandem imagine perficienda signetur hic victoria eiusdem regni dei.

Rom.11. Esaiæ.43. Sapien.3. Lucæ.21.

Quod

Quòd Nabuchodonosor ex hominibus eiectus est,& fœnum vt bos comedit,& quod in hoc præfiguratum sit, quod apostolus ait, Stultam fecit deus sapiẽtiam huius mundi per euangelium Christi. & de victoria regni dei, cuius potestatem ille recepto sensu confessus est. CAP. VIII.

EGo Nabuchodonosor quietus eram in domo mea,& florens in palatio meo. Somniũ vidi quod perterruit me,& cogitationes meæ in stratu meo,& visiones capitis mei cõturbauerunt me. Et per me positum est decretum,vt introducerẽtur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis,& vt solutionem somnij indicarent mihi,&c.] Ecce tertio victa est,congrediens cum fortitudine dei, superba infirmitas hominis regis. Dixit enim,imò respõdit videlicet ad interpretationem somnij quam audierat contra se. arbor magna & fortis succidenda, ramis præcisis, & excussis denudanda foliis. Respondit inquã & ait. [Nonne hæc est Babylon magna quam ego ędificaui domũ regni in robore fortitudinis meæ,& in gloria decoris mei?] Tanquam diceret. Et quis ille vigil & sanctus,cuius ad imperium siue clamorem,sic & sic ab hominibus eiici possim,ego robustus & fortis,ego gloriosus & decorus ædificator magnæ Babylonis? Itaque semel & iterum victus iamdudum & inglorius confessor victoriæ cœlestis hęc dicendo,tertia iam vice ceruicem erexit. Sed enim continuò durum nimis esse persentit,contra stimulũ calcitrare,bos peruicax & indomabilis. [Cum enim adhuc esset sermo in ore regis (inquit scriptura) vox de cœlo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonosor rex. Regnũ transit à te,&c. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor. Ex hominibus eiectus est, & fœnũ vt bos comedit.] Hoc igitur quærimus,quam & ista res partem significet victoriæ, regis dei victoriæ regni Christi filij dei,statimq; illud occurrit quod apostolus dicit. Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi? Item. Sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat sapientes.& infirma mundi elegit deus,vt confundat fortia. Pulchram nimirum & propriã reprobandæ sapientiæ huius mundi imaginem,tanta,tam magni,tamq; superbi regis,dementatio prætulit in eo maximè quod fœnum vt bos comedit. Nam & de illo ingente stulto, eius iste typus est ad beatum Iob dominus dicit. Ecce Behemoth quem feci tibi, fœnum quasi bos comedit. Quid nam est fœnum bouis huius pabulum,nisi multitudo carnalium,mane virentium,cito florentium,& cito nihilominus flore perdito arescentium? Omnis enim caro vt fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Ortus est sol, & exiccatum est fœnum,& flos eius decidit. Ergo descendente sancto & vigili ad clamorem eius,ex hominibus eiectus Nabuchodonosor, fœnum vt bos comedit. quia descendente in hunc mundum virtute & sapientia dei Christo, ad prædicationem eius stulta facta est sapientia huius mundi, sapientia principũ huius seculi,& electa ex hominibus diuinam rationem recipientibus,solummodo fœnũ, id est, homines superfluos,& super numerum pullulantes ex carnis vitio deuorare potuit. Sed sequitur post hæc. [Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui, & sensus meus redditus est mihi,& altissimo benedixi,&c.] Num ergo consequens est,vt existimauerunt nonnulli,quos cum sapientes se esse putarent, verè stultos ecclesia dei comprobauit. quod Behemoth ille iam dictus os suum brutumq; pectus relipiscendo vel pœnitendo aperire debeat,in laudes & benedictiones altissimi? Non vtique. Paratus est enim illi & angelis eius ignis æternus, sicut habet veritas euangelij. Potest autem longe sanius intelligi, salua & permanente eadem veritate Christi, quòd magna pars corporis eius, id est,multi sapientium seculi,quales stultos fecit sapientia dei,relipuerunt & quotidie relipiscunt vsque in finem seculi.iuxta quod & de eodem Behemoth ad supra dictum beatum Iob dominus per alias similitudines dicit. Concident eum amici,& diuident illum negotiatores. Et cõtinuò. Nunquid implebis ait sagenam pelle eius, aut gurgustium piscium capite eius? Subauditur enim,vt ego, qui vocans piscatores homines, & faciens eos fieri piscatores hominum, sagenam meam primùm pelle eius impleo,extremos atque infimos colligendo. & postmodum prudẽtes mihi aduersarios subdendo, quasi gurgustium piscium capite eius impleo. Hæc pro intentione nostra dixisse sit satis, videlicet vt in isto Babylonis rege tertia vice iam victo significatam intelligeremus perfectam victoriam regis cœli confitente ipso,cum iam tertia confessione dicit. [Quia potestas eius potestas sempiterna,& regnum eius in generationem & generationẽ, & omnes habitatores terræ apud eum in nihilum redacti sunt.

CAP.IIII. 1.Cor.1. Iob.40. Esaiæ.40. 1.Cor.2. Matth.25. 1.Cor.3. Iob.40. Matth.4.

De euersione Babylonis quæ facta est à Mœdis & Persis,quomodo per illam significetur futura in die iudicij destructio totius ciuitatis diaboli. CAP. IX.

FVturum autẽ est,vt tota destruatur ciuitas diaboli, & sub cœlo pereat, quæ ciuitati dei viuentis ab initio aduersata est,& vsque in finẽ seculi aduersari nõ desinit. Sequitur ergo pulchro satis, quia mystico ordine illa quæ à Mœdis & Persis facta est euersio Babylonis eius,

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. V. que cum rege suo Hierusalem illam destruit terrenam, in qua inuocatum est nomen dei viuentis, & populum eius captiuauit. [Balthasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille, & vnusquisq; secundum suam ætatem bibebat.] & cætera. Ibi maximè propositi vel intentionis nostræ figimus oculum, vbi. [apparuerunt (inquit) digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulæ regiæ, & rex respiciebat articulos manus scribentis. Tunc regis facies commutata est, & cogitationes eius perturbabant eum. & compages renum eius soluebantur, & genua eius ad se inuicem collidebãtur.] Quid enim manus illa innuit? Nimirũ qui per lapidem de mõte sine manibus in primo, qui proprio nomine suo in secundo, quisq; nomine vigilis & sancti in tertio, idem ipse filius dei Christus per manũ scribentem designatur capitulo quarto. Manus enim, id est, dextera patris, semetipsam exercet ad iudicandam impietatem Babylonis spiritualis, ad destruendum inimicum sibi regnum mundi, scribens imò scripta iam dudum habens, quæcunq; mala Babylon ista sanctis eius intulit.

Et notandum, quòd in medio conuiuij manus illa in nocte apparuit. & iam temulentorũ regis, & optimatum eius securitatem visione horribili fortiter conterruit. Sic enim repentina Matth.24 & improuisa dies illa securis, & contemptoribus dei, superueniet ipso attestante, cum dicit. Et Lucæ.17 sicut factũ est in diebus Noe, ita erit in diebus filij hominis. Edebant & bibebant, vxores du- Genes.17. cebant, & dabantur ad nuptias, vsque in diem qua intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes. Igitur cum Balthasar rex grande conuiuium fecisset, & vnusquisq; secundũ suam biberet ætatem, cum biberet ipse, & optimates eius, vxores & concubinæ eius, cum biberent vinum & laudauerunt deos suos, aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosq;, & lapideos. in eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrũ in superficie parietis. scribentis inquam peccatum, iudiciumq; & iram secundũ peccata superbię Babylonis, quia secundum hæc erit, qua die filius hominis reuelabitur, & Babylon ciuitas diaboli, ciuitas confusionis, sanguine sanctorum ebria meretrix, eadem eius reuelatione indicabitur. Et illius quidem Babylonis regnum numeratum atq; completũ, appensum in statera, atque diuisum, datum est hominibus Mœdis & Persis, huius autem Babylonis regnum nihilominus per homicidia singula, cæteraq; scelera dinumeratum, atq; in statera iusta appensum, Esaiæ.47. ac terribili sententia diuisum, dabitur non hominibus, sed dæmonibus. non Mœdis aut Persis, sed malignis spiritibus, Non Dario, sed diabolo & angelis eius. Hoc præuidẽs Esaias, dicit. Descende, sede in puluere, virgo filia Babylonis, sede in terra. Non est solium filiæ Chaldæorum, id est, sortium, scilicet malignorum spirituum, quorum rectè dicitur filia. quia ferocem illorum Ibidem. superbiam est imitata. Ac deinceps. Et nunc audi hæc delicata & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo. Ego sum, & præter me nõ est amplius. Non sedebo vidua, & ignorabo ste- Apoc.18. rilitatẽ. Venient tibi hæc duo subitò in die vna, sterilitas & viduitas, &c. In Apocalypsi quoq; ipse qui hic per manum scribentem figuratus est. ipse inquam angelus qui descendit de cœlo habens potestatem magnam, cuius à gloria terra illuminata est, exclamat in forti voce, dicẽs. Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ, quia de ira fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati sunt.

De occiso Balthasar, & dato regno eius Mœdis & Persis, quomodo per illam inuidiam quam pertulit Daniel, maior illi gloria creuerit. CAP. X.

EAdem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldęus, & Darius Mœdus successit in regnũ, annos natus sexaginta duos.] Hoc modo impleta est veritas vaticinij, quo dudum regi Daniel.5. Nabuchodonosor ita prędixit. Tu ergo es caput aureum, & post te consurget regnum aliud minus te. Illo vaticinio iam futuri regni, beneuolentiã capriuis spiritus gratiæ, ꝓpheticæ comparauit. amplius autem ísto quo huperrime, id est eadem nocte dixit, diuisum est regnũ tuum, & datum est Mœdis & Persis. His præeuntibus propheralis præconij meritis, Daniel in con- CAP. VI. solationem captiuorum nouo imperio charus acceptusq; esse potuit. Hoc subsequens protinus sermo euidenter ostendit. [Placuit (inquit) Dario, & constituit supra regnum satrapas centum viginti, & super eos principes tres, ex quibus Daniel vnus erat, vt satrapæ illis redderent rationem, & rex non sustineret molestiam.] Verum quo regi sapienti complacuit, eodem splendore suo vir splendidus satrapas exussit. Omnes in inuidiam sui virtus emerita concitauit.] Quærebant (inquit) occasionem, vt inuenirent Danieli ex latere regis, nullamq; causam & sutur in eo, &c.] Plana cunctis & patẽte rei admirabilis historia literali, Christi domini & regis, in isto quoq; pręcone eius speculamur gloriam, vt dignum est. Nam passus quidem inuidiam est propter temporalem terrenorum principum gratiã gloriosam, sed ad gloriã eandem peruenerat ꝓpter veri dei gloriã per acceptã spiritus ꝓphetici gratiã. Ergo passionis Christi veritatem, victoriæ Christi figurã in passione huius contẽplemur, in victoria huius prædicemus.

Quo

Quomodo in eo quod in lacũ missus est per inuidiã principũ, & illæsus fuit, passionem & victoriam Christi, quem per inuidiam occiderunt Iudæi, significarit. CAP. XI.

PRincipes & satrapæ quærebant occasionem, vt inuenirent Danieli ex latere regis. Daniel cuius hoc ipsum nomen interpretatur iudicium dei, typum hoc loco præfert Christi filij dei, cuius nimirum est iudicium dei, quia pater illi iudiciũ omne dedit. Quis nesciat quòd sępe Iohan.5. nimium occasionem illi quæsierunt principes, sacerdotes, & seniores Iudæorum, vt inuenirẽt illi ex latere regis? Regem quippe habebant Cæsarem, & ad inuidiam illius dicebãt. Non ha- Iohan.19. bemus regem nisi Cæsarem. Quærebant inquam occasionem illi ex latere regis, si quo modo dicere possent, regem se fecit. prohibuit censum dari Cæsari. Sed nullam, inquit, caulam & su- Lucæ.23. spitionem reperire potuerunt, eo quòd fidelis esset, & omnis culpa & suspitio non inueniretur in eo. Verè fidelis erat & verax, & iustitia pugnabat atque iudicabat. Dicebat enim. Reddite Matth.22. quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Attamen prævaluerũt, sententiamq; extorserunt principes isti ab inuito rege suo, vt mitteretur Daniel in lacum leonum. Ex hoc idcirco propter illam occasionem, quia Daniel orabat deum suum. quia nõ attendebat calumniosum quod erat subreptum regi Persarum atque Mœdorum decretum, quia cum redderet quę erãt regis regi, nihilominus deo curabat reddere quæ erant dei. Sic planè principes sacerdotum Matth.27. persuasis turbis tumultuosa vociferatione, Romanis legibus damnationem domini nostri Ie- Marc.15. su Christi extorserunt. non quòd omnino excusabilem fuisse illum arbitremur Romani imperij ministrum præsidem Pilatum, tanquam verè contra voluntatem suam coactus fuerit, quẽ potius cogi voluisse non dubitamus, vt nullam ipse posthac pro iniustè damnato homine criminationem pateretur. Verùm quocunq; ministro, qualicunq; seruiente animo, Romani potestatem imperij quo voluerunt inflexerunt, & innocentem Christum dei filium miserũt in lacum leonum, id est, interemerunt, vt descenderet in infernum. Sed deus meus (inquit) misit Esaiæ.63. angelum suum, & conclusit ora leonum, & nõ nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inuenta est in me.] Imò huic saluauit brachium suum, quemadmodum dicit. Et saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. Adeo saluauit illi brachium suum, concludens ora leonum spiritualiũ, vt susciteret eum à mortuis, solutis doloribus inferni, iuxta quod Act.2. impossibile erat teneri illum ab eo. Hoc autem rex vehementer gauisus est. Quandoque enim audiuit, audiũit hoc, inquam, patienter Romanum imperium, & aduertit prudẽter, quòd deus Iesum à mortuis suscitasset, & imperatoribus ipsis credentibus Romanus orbis vehemẽter gaudisus est. Et præcepit (inquit) Danielem educi de lacu.] Mutauit leges, conuertit edicta Romani imperij maiestas, & eum qui cum descendentibus in lacum æstimatus fuerat dominũ Iesum Christum, prædicari præcepit, quòd de lacu mortis esset eductus, quòd resurrexisset deus & homo semel mortuus, iam vltrà in æternum immortalis Christus, hoc præsenti edicto satis euidenter præsignatur. [Pax (inquit Darius) vobis multiplicetur. A me constitutum est decre- Rom.6. tum vt in vniuerso imperio & regno meo tremiscant & paueant deum Danielis. Ipse enim est deus viuens & æternus in secula, & regnũ eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum.] Qui accusauerunt Danielem, ipsi in lacum leonum missi, reperiẽ consumpti sunt. quia reuera qui Christum in morte conclulerunt, & vitam eius in lacũ mortis deduxerunt, ipsi pro hoc in mortem deuenerunt, ipsi ad inferos descenderunt, completo Psalmistę vaticinio, dicen- Psal.21. tis. Foderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam. Item. Lacum aperuit & effodit Psal.7. eum, & incidit in foueam quam fecit.

De pugna quatuor Ventorum cœli, & de eo quòd antiquus dierum sedit, & quòd filius hominis venit in nubibus cœli, & de iudicio mundi. CAP. XII.

ANno primo Balthasar regis Babylonis, Daniel somniũ vidit. Visio autem capitis eius CAP.VII. in cubili suo, & somnium scribens breui sermone comprehendit, summatimq; perstringens, ait. Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno, & quatuor bestiæ grandes ascendebant de mari diuerse inter se.] Magnum & euidens in hac visione Christi filij dei eiusdemq; filij hominis testimonium, magnũ & amplum huiusce reuelationis spectaculum. quo libentius nihil aspiciant simplices oculi credentium, nihil dulcius audiant beneuolę aures diligentium deum patrem antiquissimum, & dei patris filium, hominem quidem nouum, sed deum nihilominus antiquũ. Quatuor, inquit, venti cœli pugnabant in mari magno, & quatuor bestiæ grandes ascendebant. Quid bestiæ significauerint, vnus de assistentibus satis exposuit. [Hæ (inquit) bestię magnæ quatuor, quatuor regna consurgent de terra.] Sed quare venti & quare bestiæ? Nimirum venti propter vanitatem. bestię propter ferocitatem. Vanitas vanitatum (inquit Ecclesiastes) & omnia vanitas. Mare magnum est hoc Eccles.1. seculum. Quatuor venti ergo cœli in hoc mari magno pugnauerunt, quia quatuor regna seculi huius, status sui breuitatem non considerantes, in vanum flauerunt. regnum Babyloniorũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter superbiam & luxuriam, alas habenti, leænæ assimilatum. regnum Persarum & Mœdorum vrso, propter ferocitatem. regnum Græcorum pardo propter leuem sectarum varietatẽ. regnum Romanorum terribili atque mirabili bestiæ dentes ferreos habenti propter insuperabilem fortitudinem comparatũ. Quid aliud hęc regna bestialia, quàm venti fuerunt? Venti, inquam, & venti cœli fuerunt, non tamen cœlum possederunt, quod per superbiam cõtingere se putauerunt. sed ne mare quidem diu tenere potuerunt, quod ad horam turbauerunt atque perturbauerunt. Illis ergo cum ventosa vanitate sua prætereuntibus. [Aspiciebam (inquit) donec throni positi sint, & antiquus dierum sedit.] Nimirum hæc erat dulcis imago regni dei, quod expectabat (vt superius iam dictũ est) is ipse qui hæc vidit, ciuis cœli, peregrinus huius seculi, captiuus illius Babylonis. vnde & ardentior erat desiderator regni dei, ita vt vir desideriorũ mereretur vocari, & pro consolatione animæ suæ tantas tamq; mirificas videre visiones eiusdẽ regni dei. Quid enim dulcius, quid ad consolationem commodius, vt videret, optare inquam potuit? Antiquus ait dierũ sedit. At ille olim in genere humano sedem non habebat, quia per præuaricationem primi hominis, regnum peccati & mortis in hunc mundum introierat. Ergo sedit, id est, contra regni sui persuasorem diabolum iudicium constituit. Sequitur enim. [Iudicium sedit & libri aperti sunt.] Hoc quidẽ de iudicio futuro intelligitur, quia de vltimo regni diaboli rege Antichristo sic præmissum est. [Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortũ est de medio eorum, & tria de cornubus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi quasi oculi hominis erant, in cornu isto, & os loquens ingentia.] Sed subinde sequitur. [Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnis populus tribus ac linguæ ipsi seruiẽt.] Hoc primo certè in aduentu factum esse, certum tenet Christiana fides. Filius hominis iam vsque ad antiquum dierum peruenit, iam in conspectu eius obtulimus eum, quicunque propter peccata nostra obiatum esse credimus, & confitemur eum, & quotidie in sancto altari oblationis eius sacrum celebramus mysterium. Iam dedit ei potestatem, & honorem, & regnũ. Iam enim propter passionem mortis, gloria & honore coronauit eum. & constituit eum super opera manuum suarum. Nam hoc est quod cum surrexisset à mortuis, dicebat. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et tunc omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruiunt, baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti, secundum eius imperium. Quid enim si qui adhuc seruituti eius contradicunt? Profectò seruitutem debent, & ab ipso pœnam recipient, propter seruilem suum timorem, propter suam ceruicosam rebellionem. Sede, inquit, à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et subinde. Dominare in medio inimicorum tuorũ. Igitur quod dictum est. Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, itemq; iudicium sedit, & libri aperti sunt. maiestatem quidem personat iudicij futuri, & aduentus secundi, veruntamen ita vt primi quoque aduentus nonnulla consideratio sit, quoniam iudicij cœpit agi, testante ipso iudice, cum dicit. Nunc iudicium est mundi, nũc princeps huius mundi eijcietur foras. Proinde ad laudem dei, ad gloriam regni dei, quod nunc intra nos est, referre libet hæc ad primum aduentum Christi filij dei, vt videlicet primo aduentu cœptum fateamur, quod in secundo consummandum est.

Hebr.2. Matth.28

Psal.109.

Iohan.12.

Quid sint throni positi, quis thronus eius, flamma ignis & rotæ eius, ignis accensus, quid fluuius igneus egrediens à facie eius, quid iudicium sedens. CAP. XIII.

ASpiciebam (inquit) donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit. Aspiciebam, inquam, desiderans atque suspirans desiderio, atque suspirio, quod erat commune omniũ iustorum, non ignorantium se à regno dei excidisse in Adam, & expectantium vt in nobis reuperaret ipse regni sui gloriam. Quod & ita factum est. Throni positi sunt, & antiquus dierũ sedit. Thronus vnus & plures throni, vna ecclesia est & plures sancti, quorum in cordibus ille antiquus dierum sedit. deus quippe recens in illis non fuit. Thronus eius Abraham, thronus eius Dauid, thronus eius singuli sancti, quorum in cordibus ille per fidem sedit, thronis eisdem positis, id est, longa expectatione in occursum regni eius præparatis. Qualis ille sedit? [Vestimentum eius quasi nix candidũ, & capilli capitis eius quasi lana munda.] Gloriosa hæc regni eius insignia sunt. Nix quippe remissionem peccatorum, lana nuditatis nostræ operimentum significat. Inde Psalmista. Lauabis me, & super niuem dealbabor. Item. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis accensus. Fluuius igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius.] Licet ignis iræ & flamma hic intelligi possit vindictæ futuræ, tamen quoniam fluuius igneus dulciori dignior est adhuc intellectu, maximè quia sic dictum est, egrediebatur à facie eius. Quid enim non dulce, nõ amabile egreditur aut procedit à facie eius? Ergo fluuius igneus non iniuria, non coacta sententia, dicimus quòd ipse sit spiritus sanctus, de quo Psalmista Fluminis, inqt, impetus lætificat ciui-

Psal.50. Psal.31.

Psal.45.

tatem

tatem dei. Et in Esaia idem spiritus sanctus. Ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. Hic sine dubio fluuius egrediebatur à facie eius, vnde procedens dicitur hic spiritus sanctus. Igneus autem est & rapidus, quia mentes igneas reddit, & linguas deserras atque viuidas efficit, quod & testatus est, & ab effectu comprobauit, quando super discipulos apparuit tanquam ignis, & cœperunt loqui varijs linguis. Linguis rapidis, ita vt silentium illis nulla posset indicere potestas seculi. Extunc thronus eius, id est, ecclesia eius flamma ignis, & rotæ euangeliorum eius ignis accensus. [Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebãt ei.] Hoc & de angelicis spiritibus rectè valet intelligi, quorum infinita nobis milia ministrant, vel assistunt ei. Verùm quia de genere humano negotiũ est, cuius sibi milia deus in regnum dignatione sua acquisiuit, sic iuuat cõtinuari. Fluuio igneo rapidoq; egrediente à facie eius, milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei, id est, dato spiritu sancto, qui ab ipso procedit, innumerabiles homines, qui prius non erant eius, per aquam & per eundem renati spiritum distributis ordinibus seruire cœperunt maiestati eius, alij per actiuam ministrantes ei, alij per contemplatiuam vitam assistentes ei. Plures autem in actiua ministrant, pauciores in contemplatiua assistunt ei. Bene ergo indefinita quantitate dictum est, milia milium ministrabant ei, definita verò, & decies milies centena milia assistebant ei. Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Hoc vtriusq; iudicij quasi confinium est, id est, recta vtrunq; iudicium significatione cõtingit. Etenim iudicium iam sedit sicut prædictum est, vt princeps huius mundi ejceretur foras. Iudebit adhuc, vt idem princeps cum angelis suis. idem inquam tanquam caput cum omni corpore suo meritas pœnas. Vnde sequitur. [Aspiciebam propter vocem sermonum grandium quos cornu illud loquebatur. Et vidi quoniam interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & traditum esset igni ad comburendum, & cætera.] Item libri iam aperti sunt, aperiente agno librum magnum, septem sigillis signatum, aperiente illo discipulis suis sensum vt intelligerent scripturas. Aperti inquã sunt libri, per primum iudicium, ita tamen, vt qui non videbant viderent, & qui videbãt cæci fierent. aperiendi aũt sunt libri, libri conscientiarũ, vt iudicẽtur singuli ex his quæ ibi scripta sunt.

Esaiæ.66.

Actor.2.

Apoca.5.

Iohan.12.

Lucæ.24. Iohan.5.

Iohan.5.

De veniente filio hominis, quomodo vsque ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem & honorem & regnum CAP. XIIII.

MAnifestè quidem hactenus conscriptum est iudicium diuinum, sed nõ dictum est, qualem per manum siue personam sit agitandum. Non enim iudicabit per semetipsum ille antiquus dierum, quia pater non iudicat quenquam. Et si throni huic positi sunt, non consequitur, vt sedeat ad iudicandum, vt cum vestimẽto niueo siue candido & capite cano ad proferendam sententiam visibiliter atque localiter sessurus expectetur iste antiquus dierum. Itaq; nondum dictum est, quæ vel qualis factura sit iudicium persona. Sed quid sequitur. [Aspiciebã ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum. & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.] Igitur quod in euãgelio suo prædicat ipse filius hominis, pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, hæc prophetica visio lucido satis defendit testimonio. Quę autem causa vel ratio est, vt iudicium faciat hic potius filius hominis quàm pater, nisi quia filius hominis est? Sic & ipse cum dixisset, & potestatem dedit ei, iudicium facere. continuò, quasi quæreres quo iure, quo ordine iustitiæ filius iudicet magis quàm pater. quia, inquit, filius hominis est. Ac si diceret. Quia persona filij sese operosius impendit ad reparationem mundi, in tantum, vt fieret filius hominis, sola quippe hęc persona incarnata & passa est pro salute mundi. rectè ergo potestatem habet iudicium faciendi, vt sola iudicet persona, quæ sola redemit, id est, vt in iudicio sola spectetur persona filij, secundum formam vilibilem, formam serui, in qua semetipsam sola exinaniuit. Quoniam ad alia properamus, & hæc cæteraq; à patribus doctissimis pertractata sunt. iam ad septimũ prophetæ huius accedamus præconium, quo regni dei quod expectabat edicere meruit, tempus quoque præfinitum.

Iohan.5.

Quomodo supputentur septuaginta hebdomades, de quibus dicitur ad prophetam, septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum vt consumetur præuaricatio, &c. & vngatur sanctus sanctorum. CAP. XV.

IN anno primo Darij filij Assueri de semine Mœdorum, qui imperauit super regnum Chaldæorum (cum inquit Daniel) loquerer & orarem & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israel, vt prosternerem preces meas in conspectu dei mei pro monte sancto dei mei, ad me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini, & docuit me, & locutus est mihi, dixitq; Daniel, nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

egressus sum vt docerem te,& intelligeres. Ab exordio precum tuarū egressus est sermo, ego autem veni vt indicarem tibi quia vir desideriorum es. Tu autem animaduerte sermonem,& intellige visionem. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum,& super vrbem sanctam tuam,vt consummetur præuaricatio,& finem accipiat peccatum,& deleatur iniquitas,& adducatur iustitia sempiterna,& impleatur visio & propheta,& vngatur sanctus sanctorum. Scito ergo,& animaduerte ab exitu sermonis vt iterum ædificetur Hierusalē vsq; ad Christum ducem hebdomades septem,& hebdomades sexaginta duæ erunt,& rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporū.] Ezdra narrāte didicimus quòd Neemias cum
2.Esdræ.2. esset pincerna regis Artaxersis,vicesimo anno regni eius, mēse Nisan impetrauerit ab eo restaurari muros Hierusalem, templo multo ante permittente constructo, ipsumq; opus(vt dictum est)in angustia tēporis perfecerit adeò,scilicet à finitimis gentibus impugnatus, vt structores singuli gladio renes accincti, vna manu pugnasse, alia murum recuperasse narrentur.
2.Esdræ.4. Ab hoc ergo tempore vsque ad Christum ducem hebdomades septuaginta computa,hoc est annos duodenorum mensium lunarium. CCCCXC. qui sunt anni solares. CCCCLXXV. Siquidem Persæ à præfato vigesimo anno regis Artaxersis vsque ad mortem Darij, regnauerunt annis. CXVI.& hinc Macedones vsque ad interitum Cleopatræ annis trecētis. Inde Romani vsque ad septimumdecimum Tyberij Cæsaris annum,monarchiā renuerūt annis quinquaginta nouem, qui sunt simul(vt diximus)anni. CCCCLXXV.& continentur circulis decemnouenalibus. XXV. Dies nouies enim vicени & quini fiunt. CCCCLXXV. Et quia singulis circulis emboliſmi septem accrescunt, multiplica vigintiquinq; per septem. CLXXV. qui sunt emboliſmi menses. CCCCLXXV. annorum. Si ergo vis scire,quot annos lunares facere possint,partire cētū septuagintaquinq; per duodecim. Duodecies deni & quaterni. CLXVIII. Quatuordecim ergo annos faciunt & remanent menses septem. Hos iunge ad supra scriptos. CCCCLXXV. fiunt simul. CCCCLXXXIX. Adde & mēses superfluos septem,partemq; octauidecimi anni imperij Tyberij Cæsaris quo dominus passus est,& inuenies à tēpore præfinito ad eius vsque passionem, hebdomades septuaginta abbreuiatas, hoc est,annos lunares, CCCCXC. Ad eius verò baptiſmum quando vnctus est sanctus sanctorum descendente super eum spiritu sancto sicut columba,non solum hebdomades septem & sexaginta duas fuisse compleras, sed & partem iam septuagesimæ hebdomadis inchoatam. [Et post hebdomades (inquit)septuaginta duas occidetur Christus,& nō erit eius populus,qui eum negaturus est.] Non statim post sexaginta duas hebdomades, sed in fine septuagesimæ occisus est Christus, quam ideo quantum conijcere possumus,segregauit à cęteris,quia de hac erat plura relaturus. Nam & Christus in illa crucifixus est,& à populo perfido,non modo in passione,verùm continuè ex quo à Iohanne prædicari cœpit,negatus est. Quod autem sequitur. [Et ciuitatem,& sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo,& finis eius vastitas,& post finem belli statuta delatio.] non ad septuaginta hebdomades pertinet. Prædictū enim fuerat,quòd ipsę hebdomades ad Christi vsque ducatum pertingerent. Sed scriptura prædicto aduentu & passione ipsius, quid etiam post hanc populo qui eum recipere nollet,esset euēturum ostendit. Ducem enim venturū, Titum dicit,qui quadragesimo anno dominicæ passionis ita cum populo Ro-
Lucæ. 19. mano ciuitatem & sanctuarium dissipabit,vt non remaneret lapis super lapidem. Verùm his per anticipationem prælibatis,mox ad exponendū hebdomadæ quam omiserat rediit euentum. [Confirmabit autem pactum multis hebdomas vna.] Hoc est ipsa nouissima,in qua vel Iohannes baptista,vel dominus & apostoli prædicando multos ad fidem conuerterūt. [Et in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium.] Dimidium hebdomadis huius septuagesimę quintusdecimus annus Tyberij Cæsaris erat,quando inchoato Christi baptiſmate,hostiarum purificatio fidelibus paulatim vilescere cœpit. Item quod sequitur. [Et in tēplo erit abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.] ad sequentia tempora respicit.

De oratione Danielis,quomodo secundum illam responsum ei sit,cum videatur orasse pro soluenda illa,quæ tunc fuit captiuitate Babylonica,& quasi econtrario maior enuncietur ei futura Iudæorum vastitas. CAP. XVI.

HVius prophetiæ veritatem,& historia veterum & nostrorum hodiecq; temporum testatur euentus. Verùm si solam literā spectes,nunquid huiusce modi responsa Danielis oratio flagitabat? Dixerat enim. [Ego Daniel intellexi in libris numerum annorū,de quo factus
Hiere.11.29. est sermo domini ad Hieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Hierusalē septuaginta anni.] Ac deinde orans. [Auertatur(inquit)obsecro ira tua & furor tuus à ciuitate tua Hierusalem & mōte sancto tuo. Propter peccata enim nostra,& iniquitates patrum nostrorū Hierusalem & populus tuus in obprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc autē exaudi domine deus noster orationem serui tui, & preces eius, & ostende faciem tuam super sanctuarium

sanctuarium tuum quod desertum est. Propter temetipsum inclina deus meus aurem tuam,& audi. aperi oculos tuos,& vide desolationem nostram,& ciuitatem super quam inuocatum est nomen tuum.] Ira si solam literam spectes,nihil inuenis præter illam septuaginta annorū Babylonicam captiuitatē, nihil præter ciuitatis & templi manufacti cineres quod deploret aut recuperari desideret. Verùm si ita erat,si hoc tantū in votis habebat,nunquid opportunā pro re consolationē accepit? Nonne potius contraria votis audiuit? Non enim dictum est illi,ædificabitur Hierusalē,& templū renouabitur atq; omnis cultus ceremoniarū,sed quod his valde contrariū est,occidetur,inquit Christus,& nō erit eius populus,qui eum negaturus est,& ciuitatem & sanctuariū dissipabit populus cum duce vēturo,& finis eius vastitas, & post finē belli statuta desolatio,& deficiet hostia & sacrificiū. & in templo erit abominatio desolatiōis,& vsq; ad consummationē & finem perseuerabit desolatio. Igitur cum dicit. Ego Daniel intellexi in libris numerum annorum,de quo factus est sermo domini ad Hieremiā prophetā,vt complerētur desolationis Hierusalē septuaginta anni, vigilanti lectori illud se spiritu prophetico intelexisse insinuat, quod hodie reuelata facie videt Christi ecclesia, scilicet captiuitatē illā,vnius populi Iudaici fuisse imaginē alterius magnę captiuitatis,quæ vno peccante Adam,vniuerso generi humano accidit. & illos septuaginta captiuitatis annos, tempus omne significasse,quo populus dei peregrinatur in hoc seculo. Quid enim magnum erat intellexisse,quod palam omnibus verba sonabāt Hieremiæ prophetæ? Ergo cum dicit orās,exaudi domine deus noster orationem serui tui,& preces eius,& ostende faciē tuā super sanctuariū tuum,quod desertū est, &c. cum inquam hæc dicit, sub istis vocibus res maiores intendit,& sic illam captiuitatē solui optat,vt pro maiore solicitus sit,leniter laturus illud maius templi vel ciuitatis excidium, desectum quoq; hostiæ & sacrificij, perpetuamq; desolationē templi abominabilis, dūmodo fiat quod erat necessariū,vt scilicet consummetur præuaricatio,& finē accipiat peccatū,& deleatur iniquitas,& adducatur iustitia sempiterna,& impleatur visio,& vngatur sanctus sanctorū.

De septuaginta annis captiuitatis quando teste scriptura sacra completi fuerit & quomodo de illis Iosephus sibimet contraria scripserit. CAP. XVII.

POrro cum captiuitas illa Iudaici populi, captiuitatē significet peccati, quæ vniuerso(vt dictum est)generi humano accidit. consequēter eiusdē relaxario captiuitatis saluationē significat mundi,& vt secundū verba scripturæ huius loquamur,typus fuit consummandę præuaricationis,finiendi peccati,delendæ iniquitatis,adducēdæ iustitiæ sempiternæ,implendę visionis & prophetiæ,vngendi sancti sanctorū,qui & ipse templū verum, templū nō manufactū, rex & fundator ciuitatis,in qua dignaretur homo nasci. Itaq; de ipsa captiuitatis relaxatione, Hiere.29.
templiq; reędificatione,pauca dicturi,iuxta nostri tenorē propositi,dicamus primo iuxta literam de ipsis septuaginta annis. Cum cœperint(inqt Hieremias) impleri in Babylone septuaginta anni,visitabo vos,& suscitabo super vos verbum meum bonū, & reducam vos ad locū
1.Esdræ.1. istū,ait dominus. Anno aūt primo Cyri regis Persarū,ad implendū sermonē domini quē locutus fuerat per os Hieremię,suscitauit dominus spiritū Cyri regis Persarū,& transduxit vocem in vniuerso regno suo,etiā per scripturā dicēs. Hæc dicit Cyrus rex Persarū. Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli,& ipse præcepit mihi,vt ædificarē ei domū in Hierusalē,quę est in Iudæa,&c. Impedientibus aūt Samaritis intermissum est opus vsq; ad annū Darij secundum. Illo anno septuagesimus captiuitatis Hierusalē annus impletus est,vt vult Eusebius, testē Hiere. 25.29.
adhibens Zachariā prophetā,apud quē secundo anno Darij loquitur angelus. Domine exer- Eusebius.
cituum vsquequo tu nō misereberis Hierusalē,& vrbiū Iuda,quibus iratus es? Iste septuage- Zacha.1.
simus annus est. Item quarto Darij anno dicit idē propheta. Cum ieiunaretis,& plāgeretis post Zacha.7.
hos septuaginta annos,nunquid ieiunio ieiunastis mihi? Sexto Darij anno tēpli ędificatio completur,die tertia mensis Adar,qui est quadragesimus sextus annus,ex quo eius fundamēta sub Cyro iacta sunt. Vnde in euangelio dicit Iudæi. Quadraginta & sex annis ædificatū est templum hoc. Cœperūt aūt ędificare anno secundo Darij,mense sexto,die vicesimaquarta,& anno Iohan.2.
sexto,vt dictū est mense duodecimo,die tertia compleuerūt. Ex quo apparet opus tēpli,& antea nō parua ex parte peractū. Consentit hic Iosephus in antiquitatū libro,scribēs templum & Hierusalē,& omnem Iudęā septuaginta annis permansisse desolatā. Qui rursus numerando reges Babylonis,si tamen ipse sic scripsit,& non codex fallit mendosus,conferēs annos ab euersa Hierusalē vsq; ad euersionē regni Chaldæorū colligit. Scribit enim post Nabuchodonosor,qui teste scriptura sacra,viginti quinq; post euersam Hierusalē vixit annos,Euilmerodach filiū eius regnasse annis octodecim. post quē Egesar filiū eius. XL. & huic successisse Iasor dach mensibus nouē,atq; hoc defuncto ad Balthalar qui Naboon nuncupatus est,transisse imperiū,eiusq; anno decimoseptimo à Cyro & Dario regibus captā esse Babyloniā. Hic Darius Danielē pphetam assumens ad se,in Mediā duxit,& omni eum honore celebrauit. Fiunt aūt anni centū,superadditis mensibus nouē secundū Iosephū,si tamen (vt dictū est)ipse sic scripsit,& nō mendosus codex

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus codex fallit. Tradunt Hebræi, vt beatus Hieronymus ait, huiusce modi fabulã. Post septuagesimum annum, quo Hieremias captiuitatem populi Iudæorum dixerat esse soluendam, de quo & Zacharias in principio voluminis sui loquitur, irritam putãs dei pollicitationẽ Balthasar, fallsumq; promissum, versus in gaudium fecit grande conuiuium insultans quodammodo ipsi Iudęorum, & vasis templi dei. Sed statim vltio consecuta est. Nunc ad incœpta redeamus.

De Cyro rege, quomodo secundum vaticinium Esaiæ prophetæ Christo assimilatus fuerit, maximè, quia populum dei liberauerit, & in patriam remiserit. CAP. XVIII.

Esaiæ. 45. IVxta mysticos sensus Cyrus rex dominũ saluatorem & nomine designat & factis. Hoc nõ ex nostra coniectura, sed ex manifestis Esaiæ verbis dicimus, quibus ex persona domini dicebat. Assimilaui te, & nõ cognouisti me. Assimilauit nanque eum deus filio suo, quamuis ipse
Ibidem, deum se assimilantẽ minime cognouerit. Sed dicis. In quo eum assimilauit? Primũ in eo, quòd Christum suum illum cognominare dignatus est, ita dicendo. Hęc dicit dominus Christo meo Cyro, cuius apprehẽdi dexteram, vt subijciam ante faciem eius gentes, &c. Deinde quòd eum
Psal. 2. Cyrum, quod interpretatur hæres, multo antequam nasceretur, vocandum esse disposuit. Hoc
Hebr. 1. enim vocabulum rectè congruit illi, cui dicit idem deus pater. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. De quo & apostolus ait. Quem constituit hęredem vniuersorũ, per quẽ
Matth. 21. fecit & secula. De quo etiam in carne apparente inimici persequentes dicebant. Hic est hæres,
Marci. 12. Venite occidamus eum, & nostra erit hęreditas. Assimilauit ergo Cyrum dominus deus vnigenito suo, deo & domino nostro Iesu Christo, quia sicut ille destructo Chaldæorum regno, populum dei liberauit, ac in patriã remisit, templumq; quod erat incensum in Hierosolymis reędificari præcepit, & hoc ipsum edictum etiam per literas manifestare curauit, vt implerentur
1. Thess. 2. verba Hieremiæ prophetæ, quibus hoc futurum esse prædixerit. ita mediator dei & hominũ, destructo per orbem diaboli regno, electos suos qui erant dispersi ab eius tyrannide reuocatos in suam congregat ciuitatem cœlestem veram Hierusalem, id est, pacis visionem, & hoc ipsum per literas manifestat, sanctas videlicet in mundum vniuersum mittendo scripturas, quibus fidem sui nominis ac spem salutis, cunctis qui ad regnum suum pertinẽt, hoc est, electis omnibus
1. Esdræ. 1. prædicat. Nihilominus quod in scriptura sua dixit idẽ Cyrus. Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli, veraciter soli conuenit maiestati eius, qui dixit. Data est mihi omnis pote-
Matth. 28 stas in cœlo & in terra. Cæterùm minus verum videtur sonare, quod ille omnia sibi regna terræ à deo tradita dicit, nisi forte intelligendum, quòd eo tempore quo hęc scripsit, nullum sui regnum aduersariũ habuerit. vel certè victo, destructo, atque exhausto tam robusto, tamq; antiquo Chaldęorum imperio, nullum suo regno in toto orbe resistere posse crediderit. Credendum autem est maximè, ex illa Esaiæ prophetia, hunc Cyrum regem dilexisse filios Israel, eósq; de captiuitate exemptos domum remisisse, ac templum reædificare iussisse domini dei eorum.
Esaiæ. 45. Audierat quippe, tam Esaiam quàm Hieremiam prophetam eorũ per spiritum dei de regno
Esaiæ. 44. suo & Babyloniorum destructione fuisse prælocutum. Nam & spiritualiter ipsum genus expugnationis quo Babyloniam cepit expresserant ijdem propherę. Quorum Esaias. Qui dico, inquit, profundo, desolare, & flumina tua arefaciam. Porro Hieremias, murus, inquit, Babylonis
Hiere. 51. ille latissimus fussissione fussodietur, & portæ eius excelsæ igni comburẽtur. Narrant enim historiæ, quia diuiso atque exinanito per plurimos riuos flumine Euphrate, qui per medium Babylonis influebat, per arefactum ac desolatum eius profundum vrbem hostis intrauerit. Non ignoramus quæ de hac ciuitatis vel templi ædificatione in libro continentur Ezrę & Neemię, cuncta spiritualibus plena mysterijs esse. sed nos propositi itineris longitudine deuocamur, ne diu multum locis singulis immoremur. Pauca ergo contingemus secundum præconia Aggei & Zachariæ propheratum, qui illo tempore magno spiritu propheraverunt. Magni quippe spiritus isti prophetæ fuerunt, vt aduersus tãti regis edictum, & Samaritanos, gentesq; cunctas
1. Esdræ. 4 per circuitum ędificationem templi domini impedientes, iuberent templum extrui, sicut scriptum est. Itaq; exemplum edicti regis Artaxersis lectum est coram Reum beeltheem & Samsai scriba & consiliarijs eorum, & abierunt festini in Hierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermissum est opus domus dei in Hierusalem, & non fiebat vsque
1. Esdræ. 5. ad annum secundum Darij regis Persarum. Propheraverunt autem Aggęus propheta & Zacharias filius Addo, propheranres ad Iudæos qui erant in Iudæa & Hierusalem, in nomine dei Israel. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & cœperunt ædificare templum dei in Hierusalem, & cum eis prophetæ dei adiuuantes eos.

De prophetia Aggei prophetæ, qui tempore illo quo cum reædificaretur templum gloriam spiritualis domus domini prophetauerit, & desideratum cunctis gentibus venturum prænunciauerit. CAP. XIX.

Aggai. II. PRimus eorum Aggæus, dicit. [Et tũc confortare Zorobabel, dicit dominus, & confortare Iesu fili Iosedech sacerdos magne, & confortare omnis populus terrę dicit dominus exercituum,

cituum, & facite quoniam ego vobiscum sum dicit dominus exercituũ. Verbum quod pepigi vobiscum cum egrederemini de terra Aegypti, & spiritus meus erit in medio vestrũ. Nolite timere, quia hæc dicit dominus exercituũ. Adhuc vnum modicum est, & ego cõmouebo cœlum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & desideratus veniet cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit dominus exercituum. Meum est argentũ, & meum est aurum dicit dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ, plus quàm primæ, dicit dominus exercituum, & in loco isto dabo pacem, dicit dominus exercituũ.] Vel hoc solum quod dixit, & veniet desideratus cunctis gentibus, auditorem percellere potest, vt dormitãtes oculos aperiat, atq; de terra in cœlum subleuet. nec putet de domo illa inanimata & lapidea dictum, & implebo domum istam gloria. & magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ. Primo itaq; sacramentum cerne trinitatis. Ego inquit sum vobiscum, & spiritus meus, & verbum in quo posui testamentum cum egrederemini de Aegypto. Quod autem dicit, in medio vestrum iuxta illud sentiendum, quod in euangelio scriptum est. Medius vestrum stetit, quem vos nescitis, qui post me venit. Hæc ergo dicit dominus exercituum ad vos, qui videtis domum priorem sic esse quasi non sit. Moui cœlum, quãdo de cœlo audita est vox mea. Vos enim vidistis, quòd de cœlo locutus sim vobis. Moui terram, quando priori populo tradidi testamentum meum, & in auditorio meo caligo, turbo, tenebræq; cernebantur. Moui mare rubrum, quando viam præbui populo transeunti. Moui aridam scilicet vel Aegyptum, per plagas cultu dei vacuans, vel solitudinem per quam quadraginta annis populus circuiit. Hæc adhuc semel mouebo. Tempore quippe passionis dominicæ fugiente sole, cœlum motum est, & tenebræ factæ sunt vsq; in horam nonam super omnem terram. Verè enim postquàm venit ille desideratus cunctis gentibus, moræ sunt omnes gentes, & impleta est gloria domus domini. & quanto dãs distat à seruo, tanto domus ista melior est cui præsit dominus, domo priore cui præfuit seruus. Illustrior quippe sit ecclesia, q̃ quondã fuerat synagoga. Veruntamen propius adhuc inhærere libet sensui quẽ supra tenere incepimus. Diximus enim prioris domus descriptionẽ, id est, Babylonicã captiuitatẽ, qua & ciuitas Hierusalem destructa, & templũ igne succensum est, typũ vniuersalis fuisse captiuitatis, qua in Adam vniuersitas captiua est generis humani, à rege Babylonis, à principe huius mundi, à diabolo rege confusionis. Dicamus ergo, imò dicẽrem audiamus dominũ super hoc. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus q̃ primę. Quod vt fiat, veniet inqt desideratus cunctis gentibus. Nimirũ ecce videmus, ecce credimus, & confitemur humanã naturã per huius desiderati aduentũ supra primæ originis reparatã esse dignitatem. Si domus domini, quæ sumus nos, igne diabolicæ confusionis exusta nõ fuisset in Adam. deus dei filius nostrã non suscepisset naturã, gloria & honore propter passionẽ mortis coronandã. Si deus nostrã, id est humanã, non suscepisset naturam, eadẽ natura nostra supra dignitatẽ non ascendisset angelicã. Nunc autẽ tanto omnem caro nostra superexcessit creaturã, vt sanctæ trinitatis confitentes gloriam, hominẽ, humanam in altitudine admirantes suscipiamus naturã. dei nanq; & hominis vtranq; in vna filij persona confitemur & adoramus substantiam. Igitur magna est gloria domus istius nouissimæ plus q̃ primæ. maior quippe multo nũc est beatitudo congregationis nostræ, qui tanto duce, tam glorioso congregamur principe, quàm si nunquàm nos in primo parente conflagrasset diabolicæ flammæ inuidia. Iuxta hunc sensum quo pertinuit dicere, meum est argentum, & meum est aurum. Ad hoc vt respondeamus, quærimus primo, quod argentũ, quod vel quale dei sit aurum? Hinc iam Psalmistam prædicantem audimus. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Item. Iudicia domini vera iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurũ, & lapidem pretiosum multũ. Ergo diuitias suas exponere volens, quibus gloriosam faceret domum suam. meum est inquit aurum, & meum est argentum, dona sua significans, quæ daturus erat hominibus, quemadmodũ de eodem desiderato scriptura loquitur. Ascendens in altũ captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et iam quidem venit iste desideratus, sed primo aduentu eius nõ adeo cõmota sunt cœlũ & terra & mare & arida, neq; apparuit adhuc, aut impleta est magna domus eius gloria. Nunc (inquit Iohannes) filij dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus. Scimus quoniã cũ apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eũ sicuti est. Sed neq; desideratus adhuc erat cunctis gẽtibus, quippe à quibus nesciebatur. Igit quod præmiserat, quoniã ego vobiscũ sum, verbũ quod pepigi vobiscũ, eũ egrederemini de terra Aegypti, & spiritus meus erit in medio vestrũ. quibus verbis (vt iam diximus) breuiter expressum est sacramentũ trinitatis, ad primũ spectat aduentũ huius desiderati, per quẽ factũ est, vt spiritualiter egrederemur de terra Aegypti, baptizati in nomine patris & filij & spiritus sancti. Hoc animaduerso, iõ quæstione nõ indiget quod sequit, quia veraciter adhuc vnũ modicũ est, & ego inquit commouebo cœlũ, & terram, & mare, & aridam. illa videlicet cõmotione quæ in euangelio his verbis exprimitur. Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentiũ, præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus, præ timore & expectatione

Aggæi 2. Psalm. 18. Psalm. 11.

Exod. 19.

Iohan. 1.

Psalm. 67. Ephe. 4. 1. Iohan. 3.

Lucæ 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Itaq; qui primo venis occultus, secundo aduenies aduentu manifestus, motis cœlo & terra, & mari, & arida, & motis cunctis gentibus, quemadmodum ibidem continuò dicitur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. Veniet inquam iam tunc desideratus cunctis gentibus, id est, fidelibus suis electis, & congregatis, ex omnibus gentibus. Tũc apparebit istius domus gloria quæ hic promittitur, & de qua illic continuò sequit. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

De prophetia Zachariæ sub eodem tempore, quomodo dicat: Et ostendit mihi dominus Iesum sacerdotem, &c. & quomodo pro Iesu Christo deus pater increpauerit Satan.

CAPVT XX.

POst hunc, videlicet Aggæum paulo iunior, id est, duobus mensibus tardius prophetare incipiens, Zacharias filius Barachiæ secundũ nomen suũ memor domini, & secundũ nomen paternũ benedictus domini, dũ & ipse cũ Aggæo, quod interpretatũ festiuitas magna spe & fide in dominũ, ciuitatem Hierusalẽ extrui persuadet, vel rege prohibente, vel gentibus, hoc ZACH. III. modo memor est domini Iesu sacerdotis magni. [Et ostẽdit mihi dominus Iesum sacerdotem magnũ stantem corã angelo domini, & Satan stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. Et dixit dominus ad Satan. Increpet dominus in te Satan, & increpet dominus in te, qui elegit Hierusalem, &c.] Quomodo Hebræi locũ illum edisserant, non magni pendentes, quoniã omnis Iudæorum sensus caro est, qui soli literæ carnaliter inhæret. Iesum hic proprio nomine designatũ intelligimus, id est saluatorẽ nostrũ. Ipse est enim, quem anteq; veniret, multi iusti & prophetæ, Lucæ 10. quorũ hic Zacharias vnus est, videre desideraueriũt, & non viderunt. Attamen aliqua sub imagine vidisse, imò præuidisse multũ fuit. Ergo lætabundus hic dicit. Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnũ videlicet prophetica ostensione, quomodo sanctis prophetis peccata sua vel populi lugentibus prõ consolatione magna solitus est illũ deus ostendere. Nõ sufficerat dixisse sacerdotem, nisi addidisset magnum, qa videlicet nõ de pluribus sacerdotibus, qui morte prohibentur permanere, sed super oẽs est sempiternũ habens sacerdotiũ, eo q; manet in æternũ, ad Psal. 109. quẽ dictum est. Tu es sacerdos in æternũ secundum ordinẽ Melchisedech. Stantem quoq; dixit, id est, stabili gradu consistentẽ, imo vultui dei pro nobis assistentẽ, & paratũ illi ad obediendũ vsq; ad mortẽ corã angelo domini. i. secundũ beneplacitũ verbi plena diuinitate corporaliter in se inhabitantis, quod est angelus magni consilij, non q; aliter & aliter sit, aut duas personas recipiamus in filio, sed q; idem atq; vnus Christus Iesus, vt deus susceptæ humanitati imperet Iohan. 14. atq; vt homo diuinitati verbi sibimet vniti obtemperet. Et Sathan stabat à dextris eius vt aduersaretur ei, subaudiatur, sed non præualuit. Venit enim, inquit, princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquã. Eo vsq; venit & stetit, atq; aduersatus est ei, donec faceret eũ interimi, Philip. 2. sed hoc totũ est à dextris eius, id est, ad profectũ gloriæ eius. Nã propter hoc deus, & Sathan increpauit, & illum exaltauit, dando illi nomen, quod est super omne nomen. Increpauit inquã illum vnus deus pater & filius & spiritus sanctus. Quapropter sic pulchrè dictum est. Et dixit dominus ad Sathan. Dominus de domino dixit, & vtiq; pro domino sacerdote magno dixit. Quid autem increpando Sathan pro domino filio fecit dominus pater, dominus spiritus sanIohan. 12. ctus? Eiecit illũ foras, iuxta illud. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Increpando quippe illũ dominus, qui elegit Hierusalem, per passionẽ Christi eiecit eũ foras tanquam hostẽ, imo latronẽ de regno suo, tanquam adulterũ de cubiculo suo. Hierusalẽ qp pe intellectualis illa ciuitas dei & sponsa est, quam Sathan velut latro deprædatus fuerat, velut adulter in primo homine per serpentẽ cõmaculauerat. [Nunquid ait non iste est torris eruAct. 2. tus ex igne?] Tãquam diceret Sathan. Quo iure dominus me increpet? Quo iure foras eijciat? Impurissime Sathan, nunquid non iste ad quem venire, cui aduersari ausus es, mortuus cũ peccatum non fecisset, ad inferna descendit, & velut si torris eruatur ex igne, ita semetipsum excussit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat illum ab eo teneri.

Quomodo Iesus indutus erat vestibus sordidis, non suis sordibus, sed alienis, & quomodo ablata sunt ab eo vestimenta sordida, & cidaris munda super caput eius posita.

CAPVT XXI.

ET Iesus erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante faciem angeli. Qui respondit & ait ad eos qui stabant coram se, dicens. Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eũ. Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatorijs. Et dixit. Ponite cidarim mundã super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum mutatorijs. Quomodo hic Iesus erat indutus sordidis vestibus? Eo nimirum modo, iuxta quem & alius Esa. 53. propheta loquitur. Et ascendit sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti. Non est ei species neq; decor. Et vidimus eum, & non erat aspectus, & considerauimus eũ despectum & no-

& nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et nos putauimus eum quasi leprosum & percussum à deo & humiliatum, & cætera. Talis itaq; id est, sordidis indutus vestibus, stabat Iesus ante faLucæ 22. ciem angeli, scilicet in agonia passionis. Vbi si angelum vsitato vocabulo accipimus, nihil impedit, imò & magis placet, iuxta veritatem euangelij. Cũ enim factus in agonia prolixius oraret, & fieret sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram, quod erat sine dubio indutum est sordidis vestimentis infirmitatis, apparuit illi angelus de cœlo cõfortans eum. Nec Psalm. 8. mirum. Nam minuisti eum (inquit Psalmista) paulo minus ab angelis, videlicet in eo quod se- Philip. 2. metipsum exinaniuit formam serui accipiens. Sed auferte inquit vestimenta sordida ab eo. Di xerat hoc angelus in persona dei, subiungens etiam, ponite cidarim mundã super caput eius. Dicamus autẽ nos quia iam factũ est, quia per passionẽ mortis vestimenta sordida Iesus sacerdos magnus deposuit, id est, conditionẽ mortalitatis exuit cũ peccatis & iniquitatibus omniũ nostrum, quas in se suscepit. resurgendo autẽ à mortuis indutus est mutatorijs, & posita est, ci- Roma. 6. daris munda super caput eius. Vnde & cũ Psalmista canimus. Gloria & honore coronasti eũ. Et Psalm. 8. cum apostolo. Christus resurgens ex mortuis, iã non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

De eo quod dicitur: Ecce ego adducam seruum meum orientem, & cætera.

CAPVT XXII.

CAeterùm & quotidie sordida magni sacerdotis huius vestimenta tolluntur, & ipse mutatorijs induitur, quotiescunq; corporis eius, quod est ecclesia, peccata lauantur, superductis iustitiæ operibus, iuxta hanc verò rationem quod ille caput, & ecclesia corpus. ille inquam caput, & nos membra sumus, quod hactenus de hoc sacerdote magno dicebatur, de capite intellexerimus. quæ post hæc dicuntur, de corpore intelligamus. [Audi Iesu sacerdos magne, tu Zacha. 3. & amici tui qui tecum habitant coram te, quia viri portendentes sunt. Ecce enim ego adducam seruum meum orientem, quia ecce lapis quem dedi coram Iesu, super lapidem vnum septem oculi sunt.] Et post aliqua. [Et educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ eius.] Audi inquit Iesu sacerdos magne, imò audi ecclesia, corpus Iesu sacerdotis magni, genus regale & sacerdotale, & audiant amici, qui habitant coram te, id est, apostoli & prophetæ verè amici, parati videlicet propter te animas ponere, & idcirco habitantes coram te, vt pugnent moriendo, moriantur pro te pugnando, vnde & viri portendentes, id est, magnorũ exemplorum authores, vel magni futurorum præcones sunt. Ecce enim ego adducam seruum meum orientem, id est, Christum filium meum, seruum meum secundum susceptam serui formam. orientem, id est, Christum secundum sempiternæ diuinitatis lumen. Quia ecce lapis quem dedi coram Iesu, super lapidem vnum septem oculi sunt. Nimirum inde dixi orientem, quia septem oculis totum illuminat orbem. Nam ipse qui seruus propter assumptam hominis naturam, ipse oriens propter septiformem diuinitatis plenitudinem corporaliter in se habitantem. ipse lapis propter mysterij causam præsentem, id est, propter ciuitatis vel templi cœlestis ædificationem, cuius in typum ciuitas illa ædificari incipiebat, cum istã propheta vide- Zacha. 4. ret visionem. Quæ cum ita sint, perspicuum est, cur deinde dicat, & educet lapidem primarium. Etenim nos quotquot superædificamur, lapides viui dicimur. hic autem non solum lapis viuus, sed lapis quoque dicitur primarius, ob causam hanc, quia septem oculis est perlucidus, & qui homo fieret vt nobis in fundamẽto supponeretur, idem in principio erat deus. Sequitur autem. [Et exæquabit gratiam gratiæ eius.] Num ergo æquales illi erimus? Non vtique, quia nos adoptiui, ipse autem naturalis dei filius. Nec sic dictum est, & exæquabit gratiam naturæ eius, sed exequabit gratiam gratiæ eius, vt ex Israel credentes, & gentium populus æqualem gratiam, & par accipiant munus. Nam isti sunt parietes, quos in se vno coniungit hic lapis angularis, lapis primarius.

De candelabro, de quo idem: Ecce inquit candelabrum aureum totum, & cætera, lucernæ eius super illud, quòd sit Christus, & quid sint duæ oliuæ, vna à dextris, & vna à sinistris eius.

CAPVT XXIII.

ET dixit ad me. Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrũ aureum totum, & lampas Cap. IIII. eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput illius, & duæ oliuæ super illud, vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius.] Qui paulo ante per lapidem septem oculorũ, ipse nũc per candelabrum figuratur aureum, totum septem lucernarum, scilicet Christus, qui septem spiritibus lucens, vniuersam illuminat ecclesiæ suæ domum. De isto candelabro plenius in Exodo diximus, vbi cum totidem lucerExod. 25. nis suis à domino per Moysen fieri imperatur. Ideirco nunc ad alia properantes, duas tantum oliuas quæ sunt super illud, vna à dextris lampadis, & vna à sinistris eius, agnoscere cupimus. Has quippe alij Moysen & Heliam, qui cum domino loquebantur in monte, id est, legem & pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& prophetas, passionem eius concorditer prædicantes. alij legem & euangelium interpretantur, vt in dextera euangeliū sit, in sinistra lex. Ergo non longè quidē ab hoc sensu progredientes, manifestius tamen oliuam vtranq; discernere cupimus, quibus hinc & inde stātibus tantū ramq; lucidū candelabrum, siue candelabri lampas, ritè condecoretur. Apostolus de isto can-
Coloss.1. delabro, id est, Christo, ad Collossenses scribens, ita loquit. Qui est imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. quoniā in ipso cōdita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante oēs, & omnia in ipso cōstant. Quisquis hęc de illo fideliter sentit, profectò oliuā vberē stantē intuetur à dextris candelabri siue lāpadis, qa veraciter propter bonitatē suā deus pater per verbū suū bonū, hæc omnia creauit. Segtur apostolus cōtinuò & dicit. Et ipse est caput corporis ecclesię, qui est principiū primogenitus ex mortuis vt sit ipse in omnibus primatū tenens, qa in ipso cōplacuit omnē plenitudinem habitare, & per eum reconciliare omnia in ipso pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Quisquis itidem hæc de illo non ingrata fide sapit, nimirum oliuam speciosam à sinistris prospicit. à sinistris inquam, quia peracta sunt hæc in aduersitate tribulationis propter benevolentiam charitatis, qua patri obediens miseriæ nostræ condescendit. Corā tanto tantæ claritatis candelabro quomodo subsisteret mons magnus. i. princeps tenebrarū? Increpatur ergo repentina inuectione, vt transferat & mittat se in mare. Quis tu mōs magne corā Zorobabel in planum? Zorobabel quippe & ipse Christum significat, ducē magnū, ortum secundum carnem in hac Babylone. Nam & ille sic dictus est, eo quòd ortus fuisset in Babylone.

Quòd ait. Exulta satis filia Sion, Ecce rex tuus veniet tibi iustus.

CAPVT XXIIII.

CAP. IX. EXulta satis filia Sion, iubila filia Hierusalē, ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator, ipse pauper, & ascendens super asinā & super pullū filium asinæ. Et dispersā quadrigam ex Ephraim, & equū de Hierusalē, & dissipabitur arcus belli, & loquetur pacē gentibus. Et potestas eius à mari vsq; ad mare, & à fluminibus vsq; ad fines terræ. Tu quoq; in sanguine testa-
Daniel.7. menti tui eduxisti vinctos tuos de lacu in quo nō est aqua.] Quod Danieli ostensum est, post aurū & argentum, æs quoq; & ferrū, itemq; post quatuor bestias grandes ascendentes de mari, quæ sunt quatuor regna mūdi, ipsum post eadem regna superbi huius seculi, iste quoq; prę-
Zacha.6. dicat regnum dei, regnum humilitatis Christi. Supra nanq; dixerat. Et conuersus sum & leaui oculos meos & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium, & montes, montes ærei. In quadriga prima equi rufi, & in quadriga secunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varij fortes. Denicq; hæc erāt illa quatuor regna mundi egredientia quasi de medio duorum montium, qui erant ærei, id est, insuperabilia atque fortissima, & quæ vt putabatur nulla possent vetustate consumi. In quadriga prima equi rufi erāt crucēti & sanguinarij, & Babylonica captiuitate & crudelitate terribiles. In quadriga secunda equi nigri, regnum Mœdorum atq; Persarum, quod bigæ sedens & egrediens per Assueri regis edictum mortem omnium Iudæorum tristi nuncio præferebat. In quadriga tertia, equi albi Macedones, sub quorum rege Antiocho Machabæorum victoriam legimus. In quadriga quarta equi varij fortes, scimus enim Romanorū reges alios in gentem Iudæam esse clementes, vt Caium Cæsarem Augustum, & Claudium, alios persecutores atque terribiles, vt Caium Caligulam, Neronem, Vespasianum, & Adrianum. Nunc autem an-
Psal.19. nuncians regnum dei cum dixisset, ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, continuò subiunxit. Ipse pauper & ascendens super asinū, & super pullū filium asinę. Tanq; diceret. Hi in curribus, & hi in equis. hic autē in nomine domini benedictus veniet nobis. Nam & cū iuxta lite-
Matt.21. ralem huius prophetiæ sensum, sedens super pullū asinę ingrediens venirent in ciuitatē Hierusalem regnum accepturus, id est, per passionē suā ad seipsum omnia tracturus, turbę cōclamabant illi. Osanna benedictus qui venit in nomine domini, benedictū regnū quod venit patris nostri Dauid. Cuius regni effectus vel officiū in quo sit, subdendo manifestat. Tu quoq; in sanguine testamenti tui, emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. Quod ita intelligitur. In sanguine passionis tuæ eos qui vincti in carcere tenebantur inferni, in quo non est vlla misericordia, tua clementia liberasti. Protinus ad ipsos gratulabundus per apostrophen dicit. Conuertemini ad munitiones vincti spei.] Et est sensus. Qui nunc vincti estis, qui solutionē vinculorum in Christi speratis aduentu, conuertemini ad munitionē, quam non aliam debemus accipere, nisi habitationem paradisi, in quam primus cum domino latro ingressus est.

Quid sit domus Dauid, & quæ Hierusalem, de qua dicit: Et effundam super domum Dauid, & cætera. CAPVT XXV.

CAP. XII. ET effundam super domum Dauid, & super habitatores Hierusalem spiritū gratiæ & precum, & aspicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum quasi vnigenitū, & dolebunt super

super eum, vt doleri solet in morte primogeniti.] Ac deinceps. [In illa die erit fons patens do- Cap. XIII.
mus Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatoris & menstruatæ.] Hic spiritus gratiæ & hic fons domus Dauid, ille spiritus & illa aqua est, de qua scripturarum omnium sacrarum saluator noster in euangelio loquitur. Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fue- Iohan.3.
rit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. Porrò Hierusalem, super quam effunditur hic spiritus, ipsa est menstruata, cuius in ablutionem patens factus est iste fons do- Iohan.19.
mus Dauid, id est, latus lancea apertum est filij dei filij Dauid, vndè hæc aqua lauacri salutaris, cum sacro fluxit sanguine nostræ redemptionis. Et ne solam illam quæ de gentibus est ecclesiam quis putet menstruatā debere intelligi propter idololatriæ sordes, quibus polluta fuit, vnus ex illis prioris populi electis Esaias propheta sanctus dicit. Et facti sumus vt immundi Esaiæ 64.
nos omnes, quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Igitur vniuersa ecclesia, à primo vsque ad vltimum electum, ipsa est Hierusalem, adhuc eo tempore quando prophetæ ista loquebantur, menstruata, id est, peccati originalis sanguine polluta, non aliter sancto sanctorū deo, ciuitas aut regnum futura, nisi effunderet dominus super illam spiritum gratiæ, & precum, id est, spiritum remissionis peccatorum, nisi in ablutionem eius patens fieret fons domus Dauid, id est, nisi suso de latere crucifixi saluatoris sanguine cum aqua conditū fuisset baptismi salutare sacramentum. Et quidem prius est ad fontis visibile sacramentum accedere, & tunc demum accipere spiritum in remissionem peccatorum, sed quia spiritus idem ablutionis ejusdem arbiter est, & tota de illo fontis visibilis vtilitas pendet, rectè prius dictum est, effundam spiritum gratiæ & precum, & deinde erit fons patens domus Dauid. Non ergo nouum aliquid dixit ipse verus Dauid, sed cum veridicis huius & cæterarum scripturarum testimonijs locutus est. nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnū dei.

Porrò quia Hierusalem illa terrena, spiritum vel fontem istum non erat receptura. Idcir-
co [in die illa (inquit) magnus erit planctus in Hierusalem,] & cætera. Planctus ille inceptus
obsidione Romana vsque in finem perseuerat, quemadmodum Moyses in cantico. Ignis, in- Deut.32.
quit, succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Et notandum, imò mirabile quod ita dixit, & plangent eum quasi vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti. Quid enim? O Iudæi, Christus dei filius vobis non complacuit, quia talis erat, quia taliter venit, quia sic & sic operatus est, quia sic & sic locutus est. Nullo modo vobis complacuit, animo vestro non conuenit, alium vultis, alium expectatis. At ille, scilicet deus pater, qui istum misit filium, alterum non habet. Iste filius primogenitus atque vnigenitus illi est. Alterum inquam non habet, primus illi & nouissimus est, alium non mittet. Quid ergo facietis desolati? Nimirum vt ait ipse. [Tunc aspicietis ad eum quem confixistis.] Vt inquam ait, nunc spiritus eius graui veritate vera grauitate? Plangetis super eum quasi super vnigenitum, & dolebitis super eum vt doleri solet in morte primogeniti.] Quia vobis mortuus est hic primogenitus, quia vobis vos occidistis vnigenitū, post hac saluatorem nec; hunc habituri, nec; alium. quia hic solus est, hic primogenitus, hic vnigenitus est.

De prophetia qua dictū est: Ecce ego mitto angelū meum, &c. quòd & hic à tęplo sumpta parabola de nouo tęplo, & nouo Christi sacerdotio vaticinetur. CAP. XXVI.

POst Zachariam Malachias vltimus in ordine duodecim prophetarum, quem ipsum He- Mala.III.
bræi Ezdram sacerdotem fuisse autumant, ita dicit. [Ecce ego mittam angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum suum dominator quē vos quæritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Ecce venit dicit dominus. Et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum. Et sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui. Et colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia, & cætera.] Et hic à templo quod tunc ædificabatur, parabola de nouo templo & nouo Christi sacerdotio vaticinatur. Nam de illius templi reprobandis cultibus paulo ante hæc sic loquitur. Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum. Item. Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercitum. & vos polluistis illud. Ergo ecce venit, siue & statim veniet ad templum suum, id esse intelligimus, venient ad ecclesiam suam ad sanctum spiritus sancti sanctuarium, incorruptę virginis vterum, vt exinde sibi ædificaret templū verum. iuxta quod & alia scriptura dicit. Sapi- Prouer.9.
entia ædificauit sibi domū. Et ipse in euangelio dominator dominus, & hic ipse angelus testa- Iohan.2.
menti. Soluite, inqt, templū hoc, & post triduū excitabo illud, dicens de tęplo corporis sui. Hoc ita factū est, & iam venit. Cæterum ô Iudęi qui dicitis, vltimo tępore venturus est, nondū venit, quomodo vos rerū exitus nō docet veritatē? Quod enim tęplū suū dominator inueniet? Nam vsq; ad fundamenta destructū est. Aut si ab alio extruendū est antequ Christus aduenia[t], quid Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid Christus eorum amplius facturus est, cum ab alio restituta sint omnia? Igitur iam venit dominator dominus quem vos quæritis,& angelus testamenti quē vos vultis. sed non talis qualem quæritis, non talis venit qualē vultis. Quæritis enim dominatorem vrbium, & terreni sceptrigerum imperij, largitorem auri & argenti, qui per mille annorum seculum satisfaciat cupiditatibus vestris & luxurijs. At ille nō talis est, neq; ad hoc venire debuit, sed ad hoc vt quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum sederet conflans & emundaret argentum, & purgaret filios Leui, quod iam fecit, & facere non desinit vsq; ad finem seculi. Sedet enim à dextris dei, de cætero iam igneus & immortalis dominus iudicij, nec mora, postquam illuc ascendit, misit ignem suum, misit velut ignem spiritum sanctum, & emundauit atq; purgauit filios Leui, id est, apostolos suos successores legitimos sacerdotij sui, & colauit eos quasi aurum, videlicet liquefactos amore suo, quo ineffabiliter inflammati sunt, ita vt veraciter quisq; illorum dicere posset. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Extunc placet & placebit deo sacrificium Iuda & Hierusalem, id est, confessionis & pacis, quod est corpus & sanguis Christi filij sui. de quo & Psalmista, reprobatis carnibus taurorum & sanguine hircorum, immola inquit deo sacrificium laudis. Ita placet hoc sacrificium, sicut dies seculi, & sicut anni antiqui, id est, sicut sancti angeli, qui immortalitatis seculi dies lucidi sunt, & anni æterni. Nam per hoc singulare sacrificium fit, vt simus æquales angelis dei. De secundo aduentu continuò subiungit. Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris.

Cant.5.

Psal.49.

Quòd hæc de templo manufacto valeant vtiliter intelligi, ad quod tulerunt eum, sicut scriptum est in lege domini, quia omne masculinum adaperiens vulvam, & cætera, & quia sacerdotū erat primogenitorum antiquitus, & quia hic est primogenitus.

CAPVT XXVII.

VAlet nihilominus, & in rem plurimum confert, vt cū dicit, & statim veniet ad templum suum, templum intelligamus manu factum, & recordemur in euangelio secundum Lucam sic esse scriptum. Et postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundū legē Moysi, tulerunt illum in Hierusalem vt sisterent eum domino, sicut scriptum est in lege domini, quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum domino vocabitur. Itemq; illud nos nō prætereat, quòd cum eiusdem præcepto legis omne primogenitum legis redimeretur quinq; siclis argenti, iste primogenitus virginis redemptus non est, sed tantummodo dederūt hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum, aut duos pullos columbarū, quæ non erat redemptio primogeniti, sed oblatio pro ea quæ peperit, vt emundaretur à profluuio sanguinis, non quia peperisset primogenitum, sed simpliciter quia peperisset siue masculum siue fœminam. Cur hæc dicimus? Videlicet quia sacerdotium antiquitus primogenitorum erat, & hæc erant primogenita, quæ pro edulio lenticulæ vendidit Esau fratri suo Iacob. Verùm quia per principes tribus Leui, videlicet Moysen & Aaron facta est quantula salus, vt educerentur filij Israel de illa terra Aegypti, de illa domo seruitutis, & verum nondum erat sacrificium. idcirco legislator, imò legis author & dator deus, non magnopere de illo carnali sacrificio curauit, vt seruaretur iure suo primogenitis, donec veniret iste verum habens sacrificium filius dei, primogenitus idemq; vnigenitus virginis. Quod sentiens diuinus Euangelista cum dixisset, & peperit filium suum, continuò addidit primogenitū, vt subaudiat prudens lector vel auditor, illum esse cuius esset sacerdotium, quicq; amoto vicario Leuiticæ tribus sacerdotio, nō redēptus assisteret deo patri offerēs semetipsum, iam ex eo sacerdos in ęternū secundū ordinem Melchisedech. Igit veniet, inqt, ad tēplū suū. i. recipiet sacerdotiū suū, oblatus deo & patri suo, sanctus sanctorum, sacerdotū sacerdos, & purgabit filios Leui, id est, nouos faciet sacerdotes, nō per sortem, sed per fidem, non secundum carnem Leui, sed secundum gratiam spiritus sancti. Nam ne quis putaret reprobato sacerdotio reprobari etiam personam Leui, paulò ante dixit. Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, vt esset mandatum meum cum Leui, dicit dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Itaq; ille quidem in posteris suis pro tempore iunctus est honore sacerdotij, nisi verò hic dominator dominus & angelus testamenti veniens ad templum suum, posteros eius pontifices & pharisæos, facto flagello iratus & rigidus eiecit, sacerdotes alios igne spiritus sancti quasi aurū & quasi argentū conflaturus atq; purgaturus sibi. Quare? Ait. Vos autem recessistis de via & scandalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Leui, &c. Non ignorat anima fidelis & eruditæ pietatis, quod sequitur, Si affigit homo deum, quia vos confixistis me in decimis & primitiuis, & vos me configistis gens tota. illud esse, quod propter auaritiā suam hunc dominatorem dominum & angelum testamenti crucifixerunt pontifices & pharisæi.

Luc.22.

Leuit.12.

Exod.13.

Nume.8.

Gene.25.

Luc.2.

Psal.109.

Cap.2.

Ideo

Ideo dixit, in decimis & in primitiuis vos me configitis. Testatur & hoc ipse in psalmo, cum dicit. Quoniam zelus domus tuæ comedit me. Quod est dicere. Quoniam pro domo tua zelatus sum, eijciendo vendentes & ementes, dicendo, scriptum est Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronū. idcirco hæc omnia passus sum, quorum hæc summa est, quia confixerunt me.

Psal.68

Iohan.2.

Quòd dum ad finem properamus, non omnibus prophetis insistere potuimus, vt singulorum confessionis donaria, quæ ad templum dei non manufactum detulerunt, inspicerimus.

CAPVT XXVIII.

HActenus sanctum patriarcharum atq; prophetarum chorum consecuti, ad templū dei venimus, quo sanctus sanctorū Christus sacerdos summus candida pietatis stola redimitus, non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem deo patri astitit pro reconciliandis hominibus. & intuiti sumus, quòd quisq; illorum pio studio ac feruenti desiderio & deuotione, suum propriæ confessionis & pulchritudinis obtulerit aurum, festinando partem habere in sacrificio eius, secundū psalmum X C V. qui intitulatur sic. Quādo domus ædificabatur post captiuitatē, canticū Dauid. Etenim illic scriptū est. Confessio & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius. Et scimus, quia domus quæ ædificabatur post captiuitatem domus spei nostræ, domus est sapientiæ, quā illa sibi ædificauit, domus carnis vel corporis quam sibi assumpsit de virgine verbū dei, in qua corporaliter inhabitare plenitudo diuinitatis, post captiuitatē, qua captiui facti sumus in Adam, cuius in typū domus illa manufacta ædificabatur post captiuitatē Babylonicam. Huc vsq; venerabilem antiquorū cœtum sanctorū secuti sumus, & contemplati sumus quid confessionis & pulchritudinis, quid sanctimoniæ & magnificentiæ quisq; obtulerit, & si non totū perspeximus, gaudendū tamen nobis, q; velut in nocte sublustri, in qua clarus nondū intuitus est, beatę illorū visioni admissi sumus. Verùm illud admodū nostrā exiguitatē cōtristat, q; dum properamus, nō omniū singulos licuit cognoscere vultus, vel donaria cōfessionis ponderare, quę à singulis offerūtur. Præteriuimus enim nouē ex illis, scilicet Osee, Iohel, Amos, & Abdiam, & Ionam, Micheam, Naum, Abacuc, & Sophoniam, & sanctū Iob, qui non quidē de eadem linea ortus est seminis Abraham, sed ad eandem per omnia cum istis cōtendit regis & sacerdotis Christi testificandam gloriam. Omnes ergo in hoc placatos nobis esse opremus, dum illorū fidem aut dignitatem non negligendam fuisse duximus, sed multitudinis nimiæ fastidia vitando, imò nostram fatendo inertiam, fessi ad residendum, quasi ad cornu altaris declinauimus, finem iam quintæ ætatis huius facientes, & ad cursum sextæ inopē animū parua recreatione reparantes,

Psal.95.

Finis libri commentariorum, in Danielem prophetam.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE TRINITATE ET OPERIBVS EIVS, IN VOLVMEN quatuor Euangelistarum Commentariorum, Liber Vnus.

De sexta mundi ætate, qua cunctis præmissis præconibus, venit ipse qui loquebatur rex & sacerdos.

CAPVT I.

SEXTA mundi ætate Christus dei filius de virgine nascitur, cunctisq; iam dudum præmissis præconibus, tandem adest ipse qui loquebatur. Ex eo iam tempore, ecce regnum dei intra nos est. rex enim ante nos graditur. rex inquam, & sacerdos ante nos & pro nobis ingreditur, qui & in psalmo loquitur. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicās præceptum eius. Regnum ergo extunc & sacerdotes domino deo nostro facti sumus. Tanto nobilitatis honore iste cum sit os ex ossibus nostris, & caro de carne nostra, nostrā antiquū ignobilitatem consolatur. Serui quippe oēs eramus, qui omnes de seruo nati fuimus, id est, de Adā, qui peccatū fecit, & idcirco peccati seruus fuit. Hic autem nobilis est, nobiliter de virgine matre crearus, nobilius de deo patre natus. Digna ergo imperare persona generi humano data est, quando (vt iam dictum est) Christus dei filius de virgine natus est.

Luc.17.

Psalm.2.

2.Pet.2.

Roma.8.

Quomodo sexta hæc ætas sexto primæ creationis seculi diei correspondeat.

CAPVT II.

REspondet itaq; sexta hæc ætas seculi, sexto diei creationis secundum spiritum intellectus, qui sextus est rursum à spiritu timoris domini. Illic nanque habes. Faciamus hominē ad

Gene.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris & volatilibus cœli, vniuersæq;
Colos.1. creaturæ,omnique reptili quod mouetur in terra. Hic autem habes factum hominem, qui ipse imago est dei inuisibilis,primogenitus omnis creaturę,quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia.Ille talis factus est, qui piscibus maris, cæterisq; animantibus præest dignitate rationis.hic talis natus est, qui hominibus præmineret maiestate diuinitatis,vel primatu intelligentiæ spiritualis. Vtrobiq; sextus (vt iam dictum est) à timore spiritus intellectus operatur, dum & ille per intellectum excellens cæteris animantibus vocabula imponit,& hic ad intelligendum scripturas sensum hominibus aperit,quorum nomina in cœlo scripsit.Ille celsus & erectus statura præ cunctis generibus animantium, hic speciosus
Psal.44. forma præ filijs hominum.Ille colonus paradisi,hic dominus,imò & plantator paradisi.Verùm de huiusmodi dicendum in tertia parte huius operis, quam tertiæ personæ sanctæ trinitatis, spiritui sancto nostra propositio dedicauit.Nunc quod ad presentem locum attinet prosequamur,id est,regnum regis huius secundum euangelica præconia prædicemus.

Quanta regis huius nobilitas sit secundum initia quatuor Euangeliorum eiusdem Iesu Christi filij dei. CAP. III.

PRimus Euangelista Matthæus dicit.Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abra
Matth.1. ham.Post hunc Marcus sic incipit.Initium euangelij Iesu Christi filij dei.Deinde in Luca.
Mar.1. Gabriel angelus Mariæ percunctanti,quomodo fiet istud,quoniam virum non cognosco, re-
Lucæ 1. spondens ait.Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi,Ideoque &
Iohan.1. quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Deinde Iohannes altius repetens,dicit. In principio erat verbum,& verbum erat apud deum,& deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum.Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et verbum caro factum est,& habitauit in nobis.His perspectis intus fides quæ vultus ingenuos probare atque à plebeis discernere nouit,magnificam sui regis ingenuitatem agnoscit, creditq; & confitetur non ingratis laudibus, quòd solus iste humano generi sit homo nobilis quem solum regnare deceat,cuius profiteri seruitutem omni homini,vera & vnica sit libertas.Qualis enim est secundum hæc quæ præscripta sunt huius regis nostri facies?Nimirum cum sic dicitur. Liber generationis Iesu Christi filij Dauid,filij Abraham probat auditus fidei,quia verus homo est,quippe qui de hominis Dauid atque Abrahæ semine natus est. At illi non valde erant nobiles, quippe qui in iniquitatibus concepti sunt,& eorum quemq; sua in peccatis conceperat mater.
Lucæ 1. Quod ergo illorum ignobile erat, qualiter excellit generatio huius Iesu Christi, singulariter nobilis & inclyta?Nimirum concipiente illum matre sua,non de semine viri, sed de operatione spiritus sancti,quòd in Luca fides eadem audiuit,dicente angelo, Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi.Ergo lōgè nobilior iste filius Dauid,filius Abrahæ,quàm omnes patres sui,etiam secundum formam serui.Nunquam enim seruiuit, non saltem in massa seruus fuit,quia non saltem in Adam peccatum fecit, in quo (vt ait Apostolus)
Roma.5. omnes peccauerunt.Cæteri,Marcus & Iohannes altius personant, id quod ista nobilitate hominis nobilius est.Marcus dicendo,initium euangelij Iesu Christi filij dei, illam eius nobilitatē confessus est,quæ non ex matre,sed ex patre.non ex carne,sed ex diuinitate est.Attamen minus definiuit aduersus seruiles blasphemias hæreticæ ignobilitatis.Nam & multi dicuntur & leguntur filij dei,siue homines,siue angeli,filij inquā dei,sed gratia adoptionis, non proprietate naturæ.Quod perpendens Iohannes,litem omnem diremit diffiniendo,hunc filium dei qualis sit,quàm dissimiles natura sint illi omnes quicunq; nominantur & sunt filij dei. Nam in principio,inquit,erat verbum,& omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Ecce hic est vultus ingenuus regis nostri,filius hominis sine peccato,filius dei natura,non dono.

De generatione Iesu Christi filij Dauid,filij Abraham,quòd maximè spiritualis sit,Vndè & contigit illa linea Ioseph,qui non eum secundū carnem genuit,& posteritas Hiezabel Vsque ad quartam generationem eradicata est,quæ præcones Veri dei prophetas occidit. CAP. IIII.

APeriat nunc nobis ipse librum suæ generationis,vt videre queamus,qualis vel qua ratione generatio ipsa constripta sit,vel cur liber generationis dici debuerit.In Genesi legimus.Hic liber generationis Adam, in die qua creauit deus hominem, ad imaginē dei fecit
Gene.5. illum,masculum & fœminam creauit eos. Et benedixit illis,vocauitq; nomen eorum, Adam in die qua creati sunt.Hic liber,inquit,generationis Adam, liber terrenus, liber generationis
Hiere.17. terrenæ,liber generationis in terra scriptæ,iuxta illud.Recedentes à te in terra scribentur.Recesserat enim homo à deo,& recedendo meruerat in terra scribi,dicente deo, donec reuertaris
Gene.3. in terram,de qua sumptus es,quia pulvis es,& in puluerem reuerteris. Hic autem homo Iesus Christus rex nobilis,rex magnus,homo cœlestis,homo nouus,ideirco natus,ideirco rex datus est,vt

est,vt prouinciales suos in libro vitæ conscriberet, vt ciuium suorum nomina in curia cœlesti notificaret.Igitur hic est liber generationis electæ,generationis Christianæ in cœlo conscriptę, cui libro longè diuersus est ille liber generationis Adam.Nam in illo confusa est generatio filiorum hominū,& filiorū dei.quia videntes filij dei filias hominū,quòd essent pulchræ,acceperunt sibi vxores ex omnibus quas elegerūt. Hic autē liber simplicem admittit generationem Gene.6.
filiorū dei,fratrū & cohæredum Iesu Christi.Alioquin quæ ratio est, vt generationis linea contingat Ioseph,qui Iesum Christū nō genuit? Aut qua ratione tres istos de medio generationis huius eliminauit,Ahaziam,Ioas,& Amasiam?Itaq; Euangelista diuinus, quod dignitatē euangelicam condecuit,generationē carnis Iesu Christi minus curauit,quæ paucorū erat, nec eisdē ad salutem sola sufficiebat,sed ad generationē gratiæ intendit, quæ multorū est vel esse poterit, Lucæ 11.
& eis ad salutē sola sufficere valet.Quod sua cōmendans authoritate,ipse cuius est hic liber generationis,cū dixisset ad eū quædam mulier,extollēs vocē de turba,beatus venter qui te portauit,& vbera quæ suxisti,vt corrigeret imperfectæ scientiæ confessionē,dixit. Quinimò,beati qui audiunt verbū dei & custodiunt illud.Hoc fecit beatus venter qui te Christe portauit,credidit enim verbo dei,credidit angelo euangelizanti omniporentiam dei, deditq; credulitatis suę responsum festinum.fiat,inquiens,mihi secundū verbum tuum.Idcirco beata est,& hęc beatitudinis eius principalis causa est.Hoc Abraham fecit, qui cū vxorem haberet sterilē, credidit deo dicenti.Atq; in semine tuo benedicent omnes gentes,& in hac fide sperans & de promissa mercede securus,perpetuā peregrinationem ingressus est.Idcirco beatus & ipse testimonio laudis euangelicæ,qua hic in capite libri sic scriptū est,Iesu Christi filij Abrahā. Hoc Hiezabel non fecit,quinimò præcones huius generationis prophetas domini interfecit.Idcirco beata nequaquā est,quinimò posteritas eius vsq; ad quartā generationē, de isto generationis Iesu Christi libro est eradicata.Nam & ipsi posteri eius iam dicti Ahazias,Ioas, Amalias,secūdum exemplum eius prophetas domini occiderunt,aut prophetare prohibuerunt.

Quare iunior Dauid,Abrahæ præpositus sit,dicendo:filij Dauid,filij Abrahæ, & quomodo idem Dauid prius Verbi dei quod Christus est,quàm carnis Christi, pater esse meruit. CAPVT V.

QVare autem iunior Dauid patri Abrahæ præpositus est in libro generationis huius,dicendo.filij Dauid,filij Abrahā? Nimirū hoc Euangelista pro sua fecit intentione,nam si diligenter aduertas,dū regnū Christi euangelizat,plusquā cæteri Euāgelistæ,regalia regis huius conscribit insignia,quod nō tacebit nostri quoq; studij possibilitas. Dauid autē rex fuerat, & regalis ad eū promissio facta est,dicendo.De fructu ventris tui ponā super sedē tuam.Deinde Psal.131.
regni Christi filij sui mysteria factis præsignauerat, dictis cecinerat. De factis eius mysticis vel passionibus figuratiuis,suo loco pro posse diximus.dicta eius omnis ecclesia concinit, & concinendo regnū Christi confitetur. Verbi gratia.In illo rege Dauid,rex iste Christus loquitur. Ego autē constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctū eius, prædicans præceptū eius. Psalm.2.
Item,in eodē de isto filio suo rege nostro persona patris loquitur. Eructauit cor meū verbū bonum,dico ego opera mea regi.Et ad ipsum regē. Accingere,inquit,gladio tuo super fœmur tuū Psal.44.
potentissime.Specie tua & pulchritudine tua,intende,prospere procede,& regna. Et subinde. Populi sub te cadent in corda inimicorū regis,sedes tua deus in seculū seculi.Virga directionis, Psalm.71.
virga regni tui,& cætera vsq; ad finē psalmi. Sed & ipse propheta de isto ad patrē dicit. Deus iudicium tuū regi da,& iustitiam tuā filio regis.Quid multa?Cuncta quæ locutus est domino, vel cecinit,mysteria sunt regis huius Christi filij dei,filij sui,vt rectè beatificet animā eius, mulier quæ vsq; hodie vocē extollit de vniuersa Iudeorum,paganorū,atq; hæreticorū turba, scilicet catholica ecclesia,dicatq;.Beata anima regis Dauid,quæ audiuit verbū dei, & custodiuit illud, quæ admissa castæ dei patris copulæ, verbū bonū de corde vel ore eius suscepit, priusq; verbi quod est Christus, q̄ carnis Christi pater esse meruit.Rectē igitur hic Euangelista regni dei,regē regis patrē,in libro generationis præposuit patri, quē scriptura solummodo seminis, id est,hominis,enunciat patrem,dicens,Iesu Christi,filij Dauid,filij Abraham.

Quòd in eadē generatione tres isti Abrahā,Dauid,& Ioseph,magis insigne sint,& quòd ad istos per incrementa ternaria promissio Christi facta sit. CAP. VI.

NOminatus deinde loco vel ordine suo dum dicitur.Iesse autem genuit Dauid regē, tertio tandem repetitur in Ioseph,nominatione insigni,compellatione angelici præconij.Ioseph fili Dauid,noli timere.Verùm hæc nominatio magnifica ppria sit beati Ioseph,qui sponsus,custosq; esse beatæ virginis,& nati ex ea regis filij dei,filij Dauid,optimo nomine pater dici meruit.Ecce enim in hoc generationis libro tres isti sunt patres insignes Iesu Christi, hominis Matth.1.
regis,& dei.& secundum hæc tria ternarium esse aduertimus incrementū promissionis Christi, quæ ad ipsos spiritualiter facta est,scilicet Abraham, Dauid,& Ioseph. Denicq; homo tantum intelligi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligitur in promissione quæ ad Abraham hoc modo facta est. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Iam autem rex ea promissione pronunciatur, quæ facta est ad Dauid. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Porrò beato Ioseph promittitur tanquam deus, dum ei dicitur. Pariet autem filiũ, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluũ faciet populũ suum à peccatis eorum. Nam quia saluare à peccatis dei est, neq; hoc nisi solus deus potest, dum dicit, ipse enim saluum faciet populum à peccatis eorum, idem atq; æquipollens est, ac si dixisset, ipse enim deus est, & idcirco vocabis eum Iesum, id est, saluatorem.

Gene. 22. Psalm. 131. Matth. 1.

Quomodo tres magi secundum eadem incrementa, myrrham, aurum, & thus obtulerint.

CAPVT VII.

MIro autem modo, miro & venerando gratiæ dono, cunctos fidei huius thesauros quos sparsim thesaurizauerãt prædicti patres Iesu Christi, simul gentilibus refudit ortus vel aduentus eiusdem regis. sicut continuò narrat hoc modo hic Euangelista regni dei. Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolymam, dicentes. Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in oriente, & venimus adorare eum. Deniq; gentiles isti simul hominem, regem, & deum Iesum esse confessi sunt verbis, testati sunt muneribus. dicendo enim, vbi est qui natus est, hominem. dicendo, rex Iudæorum, regem. dicendo vidimus stellam eius, deum esse confessi sunt. Item, apertis vasis suis, offerentes ei munera. auro, regem. thure, deum. myrrha, hominem mortalem esse testati sunt. Hoc inquam mirando simul & venerando gratiæ dono gentilibus vna inspiratione collatum est. quod ternario (vt prædictum est) promissionis incremento, Iudaici populi patribus fuerat præparatum, totiusque fidei Christianæ summam, tam voce, quàm muneribus de bono cordis sui thesauro protulerunt.

De turbatione Herodis, qua turbatus est ipse & omnis Hierosolyma cum illo.

CAPVT VIII.

Matth. 2. AVdiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cũ eo. Turbatio Herodis & Hierosolymæ de profundo prodijt erroris infiniti, de cæcitate mentis, & tenebris ignorantiæ inexcusabilis. quia eiusmodi ignorantia, scilicet ignorare regnũ dei, regnũ regis huius, quid vel quale sit, peccatũ est, imò pœna peccati, quemadmodũ sapientia dicit. Hæc cogitauerunt & errauerunt, excæcauit enim illos malitia ipsorum, & nescierunt sacramẽta dei.

Sapien. 2. Hic error, hæc ignorantia, à capite descendens, id est, à senioribus, qui videbãtur regere populũ. simplices atq; ideotas nõ malicioſè inuoluerit, ita vt apostoli quoq; qui magistrũ suum dominum Iesum Christum regẽ Iudæorum, ex lege & prophetis promissum aduenisse credebant, & gaudebant. nimium carnaliter de regno eius sentiendo errarent, non malicioſè, vt iam dictum est, sed simpliciter, donec glorificato eodẽ Iesu, & accepto eius spiritu, scirent quia regnũ eius de hoc mundo non est. Porrò scribarũ & pharisæorum qui legẽ & prophetas lectitabant ignorantia, malicioſa erat & damnabilis cæcitas, quia futurũ Messiam, id est, Christum legẽtes, nõ regnum iustitiæ, sed regnum peccati & cupiditatis intelligere volebant, aut poterãt, & interim sub specie religionis cupiditatibus suis studebant. Propterea vehementer illos percutit hęc sententia huius regis. Væ autẽ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia clauditis regnũ cœlorũ ante homines, non enim vos intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Igitur cœli regi nato, rex terræ Herodes turbatus est, vtpote cæcus, & pœnalem habens ignorantiam regni eius, quasi illo rege foret ipse regno deturbandus, quippe qui non erat sceptriger de tribu Iuda, aut dux de fœmore eius. Audierat enim scriptum illud propheticum. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus est.

Matt. 23. Genes. 49.

Quomodo vanè timuerit Herodes, dicente propheta, Et tu Bethleem terra Iuda, &c. cum in eodem propheta prædicetur, regnum Christi potentia cœlesti nullo terreno regno nociturum.

CAP. IX.

Matth. 2. Mich. 5. ET congregans omnes principes sacerdotũ & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei. In Bethleem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetã. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel. Quia Christum (vt iam dictum est) audierat nasciturum, nec auferendum esse sceptrum de Iuda, & ducẽ de fœmore eius, donec ille veniret. se autem rege, sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius ablatus erat, quippe qui ex patre Idumæo & ex matre erat Arabica. igitur illud sciscitabatur, vbi Christus nasceretur, insidias machinaturus. Et verum quidem scribæ, & principes sacerdotum de scriptura prophetica protulere iudicium. Sed nunquid solum hoc per prophetam illum fuerat dictum, Christum regem in Bethlem nasciturum? Nonne per prophetam eundem dixerat spiritus sanctus, regis huius ortum, nihil Herodi, imò nihil cuiquam mortalium esse nociturũ? Nempe antequam locũ expressisset

natiuitatis eius prædicere curauit, & miram innocentiam regni eius. Dixerat enim, Et in nouissimo dierum erit mons domus domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ. Et concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones. Non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerare, & cætera. Ergo cæco cæci male ducatum præbebant, ideóq; ambo in foueã cadebant, dum scisciteretur Herodes, vbi Christus nasceretur, nesciens sciscitari, quale foret regnum eius, & illi ostendentes locum natiuitatis non viderẽt in eadem scriptura pacem & innocentiam regni eius. Quid enim verius eo quod dixit, non sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent vltra belligerare? Gens quippe regis huius, gens conuersa ad regẽ istum, gens tota paruulorum est, nequaquam sumptura gladium, aut belligeratura contra Herodis vel Romani imperij gentem, sed gente aduersa feriente se gladio, semper & in ipsa morte prædicatura pacem. Quomodo paruuli quos continuo tu ô funeste Herodes occidisti, non se defenderunt, non te repercusserunt. sic vniuersa regis huius gens, dum occidetur, gladium non leuabit, non contra gentem homicidam tui similem belligerabit. Nec verò contrarium huic est, id quod subinde regis huius ciusdẽ sciscitati Sion consolator spiritus per eundem prophetam dicit. Surge & tritura filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponã æreas, & comminuam populos multos, & interficies domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum domino vniuersæ terræ. Longè aliud cornu, & interfectio dissimilis. Cornu istud non contra homines, sed contra diabolum erigitur. interfectio hæc non hominum, sed vitiorum est. Cornu istud de cœlo datũ est, dicẽte militibus suis rege isto. Vos autẽ sedete in ciuitate, quo adusq; induamini virtute ex alto. interfectio hæc est, de qua Petro dictũ est. Surge Petre occide & mãduca. Igitur ô Herodes latro, filiorũ tuorum occisor, illic trepidasti timore, vbi nõ erat timor.

Mich. 4. Mich. 4. Act. 10. Luc. 24.

De eo quod in Osee dictum est, Ex Aegypto vocaui filium meum, quàm verè ad Christum pertinuerit, & quam impiè Iulianus Euangelistam simplicitati gentiũ quasi illudentem calumniatus sit.

CAPVT X.

QVi consurgens accepit puerũ & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum, & erat ibi vsq; ad obitum Herodis, vt adimpleretur quod dictũ est à domino per prophetã, dicentem. Ex Aegypto vocaui filiũ meũ. Propheta per quẽ hoc dictũ est, Osee est. Porrò textus siue locus vndè hoc breuiter sumptũ est testimoniũ, sic se habet. Sicut mane transijt, pertransijt rex Israel, qa puer Israel, & dilexi eũ, & ex Aegypto vocaui filiũ meũ. Igitr̃ præeunte, imò exigẽte authoritate huius Euãgelistę, veraciter dicamus, qa rex Israel qui pertransijt sicut mane, trãsijt rex alienigena Herodes. puer autem Israel saluator est, tunc temporis infantulus, & puer quem dilexit pater, & dixit. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Rex inquam Israel ille temporis Herodes erat alienigena sicut mane transiturus, id est, tẽporalis cito periturus. Itaq; dum dicit angelus Ioseph, surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi donec dicam tibi, scilicet vsque ad obitum Herodis. quoniam tunc, id est, post obitum Herodis adimpletũ est quod dictũ erat à domino per prophetam dicentem, ex Aegypto vocaui filium meũ. hæc quoq; dicta prophetica quæ circa testimoniũ hoc textus continet eiusdẽ angeli sint, dicatq;. Sicut mane transijt, pertransijt rex Israel, qa puer Israel, & dilexi eũ dicẽdis, vt sit sensus. Iste rex Israel, qui quærebat puerũ ad perdendũ eũ, ecce mortuus est & moriendo pertransijt, sicut mane transijt. Cito nanq; transit mane, veruntamen iterum reuertitur, hic autem non reuertetur amplius. Ergo sicut mane transit, sic iste transiuit, imò quia iam vltra non rediturus est, sicut mane redit, iste pertransijt, quia puer meus Israel iste est, quem quærebat ad perdendum eũ, & dilexi eum. Nam & iuxta alium prophetam. Ecce puer meus, suscipiam eum, electus meus, cõplacuit sibi in illo anima mea. Sic olim faciebãt reges Israel. Vocauerunt eos, sic abierunt à facie eorum, Baalim immolabant, & simulachris sacrificabant, subauditur, propheras occidentes ob defensionem simulachrorum, quemadmodum nunc quærebant occidere puerum dominum prophetarum, abeuntes à facie regis sui Herodis, vocãtis eos ad occidendum tot infantes propter eũ. Quodq; sequitur, & ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachijs meis, & nescierunt quòd curarem eos. subauditur, ita & nunc. Nam quemadmodum tunc cum peccassent, & fecissent sibi vitulos, dedi locum pœnitentiæ, & ignorauerunt quòd curarem eos, vt obducto vulnere idololatriæ, pristinam reciperent sanitatem. ita & nunc cum ad hoc venissem clemens pastor, vt morbidam ouem quæ errauerat, humeris meis portarem, ipsi ignorauerunt, quòd curarem eos. imò scire aut intelligere noluerunt, quòd venissem ad saluandũ eos. Quid deinde? Non reuertetur in terram Agypti, & Assur, ipse rex eius, quoniã noluerunt conuerti. Et cœpit gladius in ciuitatibus eius, & consumet electos eius, & comedet capita eorũ, & populus meus pendebit ad reditũ meũ. Iugũ autem imponetur ei simul, quod non auferetur. Omnino ita & nunc. Quemadmodũ enim tunc, quia noluerunt conuerti, cœpit gladius in ciuitatibus eorũ, & impositũ est eis ab Assur captiuitatis iugũ. ita & nũc

Matth. 2. Osee 11.

Esaiæ 43. Osee 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

multo amplius,quia noluerunt conuerti, ceciderunt in ore gladij, & in omnes gentes captiui ducti sunt. Cætera,vt prosequamur,præsens non admittit locus. Hoc tantum animaduertisse contenti simus, quòd impiè Iulianus Augustus in volumine quod aduersum Christianos euomuit,hunc euangelistam calumniatus est, dicens eum, id quod de Israel scriptum est, ad Christum transtulisse,vt simplicitati eorum, qui de gentibus crediderant,illuderet. Nam verè hic nemini illusit, sed veritatis testis oculos fidei habentibus, amplum subobscuræ prophetiæ locum,breui versiculo fideliter illustrauit.

Quàm rectè Euangelista dicturus,Ex Aegypto vocaui filium meum, præmiserit,Sicut mane transijt,pertransijt rex Israel, quod latius dici potest de omni regno mũdi,quia mane surrexit & cito transijt. CAP. XI.

NVnc reuertamur ad rem,nam de regno regis huius loquebamur, cui & præsens volumen dedicauimus,pro cuius regis ortu rex Herodes turbatus, scisciatus est locum natiuitatis eius.De hoc ergo regno sermonem repetentibus, illud admodũ placere debet, quod de primo aduersario eius dictum est.Sicut mane transijt,pertransijt rex Israel.Dicamus latius ad gloriam & laudem regni dei, quia sicut mane transijt,pertransijt regnũ huius mundi. Mane quippe surrexit, mane,id est, festinanter extructũ est à filijs huius seculi, quorũ primus erat Cain,qui occiso fratre,festinauit ædificare ciuitatẽ, & appellare eam ex nomine filij sui primogeniti. Extunc in posterũ per successiones suas contentiosè regnauerunt principes illius gene-
Daniel.7. rationis omnes maturini,omnes festini.& ecce tempore illo,de quo loquimur, regnũ illorũ fortissimum erat, velut bestia terribilis & fortis nimis,dentes ferreos habẽs,comedens atq; comminuens,& reliqua pedibus conculcans.Iã comederat atq; cõminuerat, iam sub pedibus eius comminutus mundus iacebat,cũ in isto rege humili, de virgine nato, regnũ dei quasi vespere
Hebr. 11. silenter surrexit,id est,circa finẽ seculi. Omnes alterius generationis filij persecutionũ,passi à generatione Cain,quasi tota die laborantes,ponduscq; diei & æstus portantes, expectauerãt hoc vespertinum regnũ dei,manentem hic ciuitatẽ non habentes,sed futurã inquirentes, & confitentes quòd peregrini & hospites sunt super terrã.Hos atq; illos distinguẽs spiritus regis huius in psalmo dicit.Vanum est vobis ante lucẽ surgere,surgite postquam sederitis qui manduca-
Psal.126. tis panẽ doloris. Cũ dederit dilectis suis somnũ,ecce hæreditas domini,filij merces fructus ventris.Rex ipse per omnia sic egit.Ante lucẽ surgere,quia vanũ erat,noluit.sed postquã sedit, humiliatus vsq; ad mortẽ, mortem autẽ crucis, postq; manducauit panẽ doloris in passionis to-
Iohan.4. lerantia faciendo voluntatẽ patris,quã facere cibus erat illi.tunc demũ in luce surrexit,tũc de-
Iohan.e. mum in gloriã suam intrauit. Ante lucẽ inquã surgere noluit,imò cũ cognouisset,quia venturi erant,vt raperent eum,& facerent eum regem,fugit iterũ in montem solus ipse. Igitur non so-
Prouer. 20. lus rex ipse Herodes,sed & omne regnum huius mundi, sicut mane transijt,pertransijt, iuxta illud.Hæreditas ad quam festinatur in principio,in nouissimis benedictione carebit.regnũ autem dei quod per patientiam construitur,in æternum permanebit.

Quòd frustra timuerunt reges terræ,quia non dixit Iohannes, arma corripite contra reges, propter Christum,sed pœnitentiam agite,&c. CAP. XII.

Matth.3. IN diebus autem illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ,& dicens.Pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnũ cœlorũ,& cætera. Frustra nimirũ reges terræ timuerunt,sine causa turbati sunt.Ecce enim qualis magister militum, qualis signifer regis huius,qualis primæ legionis primicerius, pilis camelorum vestitus, & zona pellicia præcinctus. Non dicit,arma corripite,appropinquabit enim regnũ Iudæorum.sed pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum.Non dicit filijregum,& patriarcharum demonstro vobis animosa sumere bella.sed dicit,progenies viperarũ,quis demonstrauit vobis fugere à ventura iram? Non dicit,nolite Cæsari censum dare.sed dicit,facite fructus dignos pœnitentiæ.Nõ dicit,iam iugum imperatorum contritum est.sed dicit, iam enim securis ad radices arborum posita est.Non dicit,oliueta Iudaica seruabuntur,& Romana pomeria succident.sed, absq; distinctione horrorum aut nemorum.omnis,inquit,arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur,& in ignem mittetur. Nunc cæteris omissis, præsentis negotij maximè est disserere hoc vnum,pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum. Quid est regnũ cœlorum?Regnum sanctorum,siue eorum qui in cœlis regnabunt. Nam sancti quorum in cœlis
Psal.13. est regnum,ipsi quoque cœli dicuntur & sunt,iuxta illud.Cœli enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiãtur voces eorum.Istorum cœlorum hactenus longè erat regnum, quippe qui necdum ha-
Hebr.11. bebãt regem suum,sed expectabant promissum. Iuxta fidem (inquit apostolus) defuncti sunt omnes isti,non acceptis repromissionibus,sed à longè eas aspiciẽtes,& salutantes,& confitẽtes, quia peregrini & hospites sunt super terrã.Qui enim hæc dicũt,significãt se patriã ingrere.Ergo prius

prius longè erat,sed nunc inquit, appropinquabit regnum cœlorum. Quando vel quomodo appropinquabit?Quando rex iste à terra exaltatus fuerit,eadem ipsa exaltatione sua destruet regnum peccati & mortis.quæ(vt idem apostolus ait)regnauit ab Adam vsque ad Moysen, non quòd per legem Moysi regnum illud destructum fuerit, sed quòd à Moyse peccatum au- Rom.5.
dita contradictione cõtra se conscriptæ legis, quasi tyrãnus irritatus amplius in subiectos homines grassari cœperit. Destruet,inquam,rex iste exaltatus à terra regnum peccati,& omnia trahet ad seipsum,resurgensq; à mortuis intrahit in gloriam suam,regni cœlorum rex.Igitur pœnitentiam inquit agite, quia pœnitentiã agentium est emundari à peccati seruitute,exaltati regis sanguine,& in regnum cœlorum introire.Et ne velitis dicere, patrem habemus Abraham,quia non est hoc regnum habentium patrem Abraham,sed agentium pœnitentiam. Imò non in carne gloriantes, sed pœnitentiam agentes veraciter dicere possunt, patrem habemus Abraham.Nam hoc est quod sequitur. Dico enim vobis, quoniam potens est deus,de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ,subauditur,si modo sciant aut velint pœnitentiam agere.Etenim lapides lapidum cultores gentiles erant.

Quæ causa fuerit,vt qui peccatum non fecerat,ad baptismum veniret Iohannis, qui in pœnitentiam baptizauit. CAP. XIII.

TVnc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo.Iohannes Matth.3.
autem prohibebat eum,dicens.Ego à te debeo baptizari,& tu venis ad me? Respondẽs Iohan.1.
autẽ Iesus, dixit ei.Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.Certum tenet tota regalis Christianæ fidei curia,quia rex iste liber homo erat,quia peccatum non fecerat,ac proinde peccati seruus non erat, atque ideirco non egebat pœnitentia. Iohannes autem in pœnitentiam baptizabat.Ego quidem,inquit,vos baptizo in aqua in pœnitentiam;qui autem post me venturus est,fortior me est,cuius non sum dignus calciamenta portare,ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Quamobrem igitur ad suscipiendum tale baptismum veniebat?Nimirum quia causa postulabat,quia iustitiæ ratio flagitabat.Erat autem duplex causa.Prima,vt pro omnibus pœnitentiam ipse agendam susciperet,quod & fecit continuò vt baptizatus est. ieiunauit enim XL. diebus & XL. noctibus,& deinde incessanter afflictus est tentationibus,persecutionibus,contumelijs,obprobrijs,flagellis,& tormento vltimæ mortis.Secunda,hæc causa erat,vt nemini æstimare liceret se iustum esse & ideirco pœnitentia vel baptismo non indigere,vt nemo detrectaret, quasi iustus suscipere baptisma domini, cum dominus ipse suscepisset baptisma serui. Nam quisquis ita putaret,miles regis huius dici vel esse non posset,regnum cœlorum non introiret.

Cur in primo aduentu suo rex iste spiritum sicut columbam viderit,secundo autem in igne reuelandus sit: & quòd rex iste secundo vnctus fuerit,& de eo quod dictum est: In te mihi complacui. CAP. XIIII.

BAptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cœli,& vidit Matth.3.
spiritum dei descendentem, sicut columbam, & venientem super se.Ecce vox de cœlis, Marci.1.
dicens.Hic est filius meus dilectus,in quo mihi complacui. Quare in primo aduentu suo vidit Lucæ.3.
rex iste spiritum dei descendentem sicut columbam,& venientem super se?Nimirum quia ve- Iohan.1.
niebat tunc nobis in mansuetudine,in multitudine misericordiæ,quia veniebat in spiritu pie- 1.Cor.3.
tatis, peccatores non condemnare, sed ad pœnitentiam inuitare. Secundo cum venerit, non Psal.49.
tunc super eum columba apparebit. sed in igne reuelabitur, ignis in conspectu eius ardebit. Hoc iam secundo rex noster deus noster in homine assumpto oleo lætitiæ vnctus est. Semel nanque vnctus iam fuerat in vtero virginis.quippe qui conceptus est, non ex semine viri,sed ex operatione spiritus sancti. Ergo secundo hic sanctus in baptismo vnctus est, præ participibus suis, id est, præ omnibus sanctis, quos sui participes fecit, vt quod est ipse per naturam, sint per gratiam scilicet filij dei.Sed de hoc alijs. Nunc instãtia prosequamur. Hic est,inquit, filius meus dilectus,in quo mihi cõplacui.Quando vel quomodo in isto mihi complacuit? Tũc vtique,quando in isto principio cœlum & terram creaui, quando in isto omnia feci. tunc, inquam,in eo mihi complacui,testante scriptura,cum dicit. Dixit deus, fiat lux, & facta est lux, Genes.1.
& vidit deus lucem quòd esset bona. Dixit deus, fiat hoc vel illud, factumq; est ita, & vidit deus quòd esset bonum.Itemq; Vidit deus cuncta quæ fecerat,& erant valde bona.Sic in isto mihi complacui, meo ipse iudicio comprobatus, quòd operarius & architectus essem bonus & vtilis. Hæc ideirco pater oportune dixerit, ne dubitet auditor beneuolus,hunc filium dile- Iohan.1.
ctum illud esse verbum,per quod omnia facta sunt,& sine quo factum est nihil. Sed & tunc in isto bonus deus sibi complacere veraciter potuit, quando eum, qui deus erat propter charitatem suam hominem fieri,& pro hominibus pati voluit. Nullum enim vnquam opus bonitatis laude dignius fecit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De tribus tentationibus, quibus rex iste victor vicit, cum cæteri omnes serui fuerint peccati, & idcirco accedentes angeli ministrabant ei. CAP. XV.

Matth.4. Marc.1. Luc.4. TVnc Iesus ductus est in desertū à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt. Tunc accedens tentator, dixit ei. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant, &c. Quia filius iste rex erat, regis autem legitimi officium est, prima fronte contra hostem congredi, ac dubio militi in semetipso præbere exempla virtutis, vt cum ita gesserit, tunc demum maiori cum authoritate exercitum cohortari possit. Rectè ergo continuò docturus, primùm tentationes nostras in semetipsum admisit, & vicit, atque vincendo milites suos vincere voluit. Quare aūt triplicem fraudulenti hostis tentationem perferre voluit: Singulas cōsideremus, cuius generis vnaquæq; sit in quam incidamur, iamq; se ostendet altitudo rationis in humilitate tentationis. Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Tentatio hęc nimis antiqua est. nam ipsa gula est, per quam primus homo tentatus atq; Deut.8. illectus est. Non, inquit, in pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Sic planè tunc respondere debuerat homo rationalis, Nō in omni vel solo paradisi ligno viuit homo, sed in præcepto quod à deo propositum est illi bene custodito. Nō sic dixit, magisq; ad morsum, quàm ad huiusmodi respōsum os suum aperuit. Idcirco ille seruus factus est eius, à quo & superatus est. hic autem legem intendens regalem liber procedebat, cui dicebatur in psalPsal.90. mo. Intende prosperè, procede, & regna. Si, inquit, filius dei es, mitte te deorsum. Scriptū est Psal.77. enim, quia angelis suis deus mandauit de te, &c.] Tentatio hæc Iudaicæ curiositatis est. Nam 1.Cor.1. Iudæi signa petunt, Et illi quidem tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterēt escas animaExodi.17. bus suis. & male locuti sunt de deo, dixerunt. Nunquid poterit deus parare mensam in deserto? &c. dixeruntq; Est ne deus in nobis, an nō? Hic autem datum homini acceptans præceptū, Deut.6. scriptum est, inquit, Non tentabis dominum deum tuū. Hæc, inquit, omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Tentatio hæc paganæ dementiæ est. Pagani quippe vel gentes propter regna mundi & gloriam eorum, diabolum in simulachris adorauerunt. & vt foris exaltarentur, intus ceciderunt. Hic autem stans in gradu suo, poplite recto, & inflexibili regiæ libertatis Deut.6. collo, scriptum est, inquit, subauditur homini. Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Igitur o speciosissime forma præ filijs hominum, te solum regnare decet, regnumq; obtinere Iudæorum pariter & gentium. quia tentatus per omnia pro similitudine vicisti, & absq; peccato supergressus es tentationes Iudæorū & gentium, quibus vniuersaliter in Adam, quiPsal.13.52. bus particulariter in semetipsis tentati & omnes victi sunt, præter vnum, sicut scriptum est. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnū. Et quia victori regi seruitus debetur à suis lætantibus ministris, tunc, inquit Euangelista, reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

De prædicatione domini & regis nostri, quàm tradito Iohanne incœpit, & de testimonio prophetico, vbi inter cætera dictum est, multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. CAP. XVI.

Matth.4. CVm autem audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, secessit in Galilæam, & cætera vsque, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni. Tanquàm ad regalia properans insignia, vnum hic Euangelista, eundemq; primum Euangelij annum prætermisit, Matth.7. de quo Iohannes plurima scribit. Et rectè ab eo hic incipit, quòd Iohannes traditus est. nam extunc publicè rex & dominus iste sua potestate vtens prædicare cœpit. erat enim, inquit, docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & pharisæi. Nec verò solum id Esaiæ.9. impletum esse credimus, quod hic de propheta testimonium sumpsit. Terra Zabulon, & terra Nephthalim, & cætera, vsque lux orta est eis. sed & reliqua eiusdem capituli prophetici, quæ propter prolixitatem supprimens, tanquam ostio patefacto, reliquit intelligenda hic scribæ magni regis. vt scias hunc esse, de quo scriptum est illic, & vocabitur nomen eius ammirabilis, Ibidem. consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt cōfirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amodo & vsque in sempiternum. Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Iuxta prophetæ præscriptum testimonium agebat, vt multiplicaretur eius imperium, quod est regnum cœlorum, peccatores ad pœnitētiam inuitans, & deinde Simonem Petrum, & Andreā fratrem eius, cæterosq; apostolos vocans. Nam si quæras, qualiter multiplicandum foret eius imperium. faciam vos, ait, fieri piscatores hominum. Denique sic factum est. Pauci qui tunc regem suum secuti sunt, facti sunt piscatores hominum, & extunc multiplicatur imperium Christi regis magni multitudine gentium, sublatis aduersarijs & inimica morte, pax erit, & pacis non erit finis.

Quòd

Quòd Iesus vocatis turbis docuit discipulos suos, quales esse debeant, qui militent regno dei. CAP. XVII.

VIdens autem turbas, ascendit in montem. Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli Matth.5. eius. Et aperiens os suum, docebat eos, dicens. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, & cætera. Loquatur nunc nobis rex, & dominus noster leges regni Hebr.1. sui, iam non montis exigui, sed ipsius ascensor cœli, sedens non in vertice montis terreni, sed ad dexteram maiestatis in excelsis, aperiens pro imperij maiestate non sensualiter os suum, sed inuisibiliter thesaurum suum, in quo diuitiæ salutis, id est, sapientia & scientia repositę sunt. Gloriam quippe regni eius & potentiam loqui gestiens, secundum Euangelistam hunc, qui de illo penè cuncta regalia loquitur, huc vsque properauimus, vbi vidēs turbas ascendit in montem, & aperuit regale os suum vt ipse loqueretur ore suo rex, qui loquebatur prius, per suorum ora præconum. Loquebatur, inquam, dignas apertione oris sui sententias. & docebat qui vel quales esse debeant, qui militent regno dei, quo belli ordine, vel qualibus armis promerendum sit, vt sempiterna stipendia percipiant illius regni. Putabant enim carnales filij regni, qui audierant illud repromissum fuisse patribus suis, quod tempore illo Messia imperante diuites sibi forent, atque opulenti, vacarétque superbire in diuitijs. putabant reges & principes terreni imperij audito nomine huius regis qualis fuerat Herodes, quòd sanguinem suum fundere, sibiq; vrbes, & vectigalia præripere haberent milites regni dei.

Quales leges & qualia edicta sint huius regis regni dei, vt non sit cur timere debeat propter eum Herodes & cæteri reges mundi, cum sic prænuntiat regni sui militibus: Beati pauperes spiritu, &c. CAP. XVIII.

BEati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. O amabile regnum dei, o Matth.5. pia & venerabilis conditio, proposita quærentibus regnum dei. Beati, inquit, pauperes Luc.6. spiritu, beati habentes spiritum timoris domini, quia tametsi diuites in hoc seculo sunt, vt fuit Abraham. tametsi regali purpura vestiti incedant, & crebros de hostibus triumphos ducant, vt fecit Dauid. corde contrito, & humiliato ambulant spiritu, cognoscentes se esse pauperes spiritualibus bonis, mendicantes iugiter, & supplici gemitu stipem postulantes, ab vno & solo diuite rege regni dei. Hoc peruersus ille angelus in cœlo non fecit, arbitrans semetipsum sufficere sibi, & cecidit angelus, & factus est diabolus. Hoc primus ille generis nostri pater Adam Esaiæ.14. in paradiso non fecit, arbitrans propriis semetipsum diuitijs adornare posse ad similitudinem dei. & idcirco à paradiso excidit, & in infernum ceciditMiseri ergo superbi omnes tumido spiritu. beati autem pauperes spiritu, quia sic mendicando grandem eleemosynam, id est, regnum cœlorum, de manu regis consequentur. Nam hoc est quod de isto rege, de isto filio regis, vel de iudicio eius Psalmista dicit. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pau- Psal.71. perum. Item. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Paupertatis imperandæ ipse, vt regem decet, exemplar est. Nam de illo in propheta tale insigne est. Ecce rex Zacha.9. tuus veniet tibi iustus & saluator, ipse pauper, & ascendens super asinum & super pullum filium asinæ. Itemq; pro illo contra Iudam siue Iudaicum populum conquestio est hæc. Et per- Psal.108 secutus est hominem inopem, & mendicum & compunctum corde, mortificare. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Mites, id est, spiritum pietatis habentes, mansueti atque tractabiles, non opera sua defendentes, sed veritati confitentes peccata sua. Isti beati, quoniam possidebunt terram, quam pro contrario spiritu perdidit immitis atque intractabilis Adam. Manum quippe dei pertractantis arque dicentis, quare hoc fecisti, spinosus ericius immiti responso exasperauit, dum dixit mulier, serpens decepit me & comedi. dum dixit vir, mulier Genē.3. quam dedisti mihi sociam, dedit mihi & comedi. Immites isti ita se defenderunt, & idcirco miseri, quia terram viuentium perdiderunt. Beati autem mites, qui neque iudicia vel mandata dei reprehendunt, neque semetipsos defendunt, quoniam ipsi possidebunt terram, non istam terram mortuorū atque morientium, quam reges immites armis cruētis sibi subijciunt, & tamen eam possidere non possunt. sed terram viuentium, in qua est lignum vitæ, quæ reuera fluit lacte & melle. Nihilominus quod hic prędicat militibus, exemplo suo persuadet alibi rex ipse, dum veraciter dicit. Et discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati, inquam, isti, qui tantùm à spiritu sci- Matth.11. entiæ profecerunt, vt sciant tempus istud tempus esse lugentium, vt sciant lugere mortuos suos, id est semetipsos, quia in Adam omnes mortui sunt, & ex eo non est domus in qua non sit mortuus, cum vniuersali originalis peccati morte, trahente vnoquoque actualis etiam peccati morticinum proprium. Qui in hac scientia lugent, id est, pœnitentiam agunt, nimirum beati sunt, quoniam ipsi consolabuntur. ipsi enim sunt, quibus promittitur & datur paracletus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

paracletus, id est, consolator, spiritus sanctus, annuncians illis, quia causa huiusmodi luctus
destructa est mors illis in vno homine, in isto rege suo Christo domino Iesu, qui & in isto loco
Esaiæ.9. hæc dicit, & alibi loquitur, Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit dominus me. Ad an-
Lucæ.4. nuntiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, vt prædicarem captiuis indul-
gentiam, & clausis apertionem, vt consolarer omnes lugentes, & ponerē fortitudinem lugen-
tibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis prospi-
ritu mœroris. Nimirum nec partis huius exemplo rex ipse defuit, antequam enim hæc dice-
ret, prior luxit, suisq; dedit militibus exempla lugendi. videlicet vbi peccati nostri mortem lu-
gendo quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. Beati qui esuriunt & sitiunt
iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Isti fortes sunt, & ideirco beati. habent enim sanctum for
titudinis spiritum, dum in prædicto luctu suo, fide & spe confortati sitiunt & auide fructus di-
gnos pœnitentiæ faciunt. Beati, inquam, quia saturabuntur & satiabuntur, videlicet eo ipso
quod esuriunt & sitiunt, id est, iustificabuntur per vnum iustum regem suum, Iesum Christum.
Huius quoque virtutis, id est, esuriendi & sitiendi iustitiam, ipse qui docet, exemplū actu prę-
Matth. 3. buit rex, dicendo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam, quod vtique esuriens ac sitiēs
Iohan. 4. dixit. quemadmodum quodam loco testatur, dicens. Meus cibus est, vt faciam voluntatem pa
tris mei. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Verè & iustè beati
agentes, cum spiritu consilij, vt peccantibus in se cum nocere possint misericorditer indulgeāt,
Matth.6. propter conuentionem illam, quam inter deum & homines rex ipse constituit, vt dicant. Di-
Lucæ.11. mitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Beati, inquam, isti, quo-
niam non repugnante iustitia ipsi misericordiam consequentur, vt quæ peccauerunt in deum,
dimittat illis deus. E contrario non beati immisericordes, quoniam ipsi misericordiam nō con
sequentur, quod maximè ex illa Euangelica regis iustitiæ parabola comprobatur, qui voluit
Matth.18 rationem ponere cum seruis suis. Et cum cœpisset rationē ponere, oblatus est ei vnus qui debe
bat decem milia talenta. Sic enim iustissimè concluditur. Sic & pater meus faciet vobis, si non
remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris. Planè rex iste hac vicissitudine non indi-
Lucæ. 23. guit, quippe qui peccatum non fecit, quod dimitteretur illi. attamen fecit quod docuit. Dixit
enim. Pater ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt. Atque ita factum est. Dimissum est enim
eis qui crediderunt. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbūt. Mundo corde ille est,
quem emundauit puritas dilectionis ex operibus misericordiæ, vt habeat simplicem & absq;
odio cordis oculum, vt sit mundus ab omni cupiditatis puluere, ab omni furoris perturbatio-
ne. Sed ecce legimus sanctum Moysen nimia commiseratiōe pro populo dominum deū suum
Exodi.32. orasse, cum dixisset. Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te
in gentem magnam. Adeo cor ab omni cupiditate vel ambitione mundum possidebat, vt nō
curaret promissionem hanc, faciamq; te in gentem magnam, sed stabat in confractione cordis
in conspectu eius, vt auerteret iram eius. Hic tamē cum tam mundi cordis sibimet conscius di-
ceret. Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam. Non, inquit, domi-
Exodi.33. nus, poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo & viuet. Quid ergo dicemus?
Nimirum quia & Moyses mundo corde erat, & tamen nihilominus sentētia veritatis vera est.
Non enim dixit, beati mundo corde, quoniam ipsi deum vident, aut viderunt, sed quoniā ipsi
deum videbunt, subauditur postmodum, soluto pariete inimicitiarum, quibus interiacētibus,
ex quo primus homo per peccatum contra se hostilem dei iram constituit, neque Moyses, ne-
Iohan.1. que hominum quisquam deum vidit vnquam. Et huius visionis dei facultatem penes semeti-
ipsum esse testatur ipse rex qui hęc loquitur, videlicet quòd visionem dei conferat quibus vult,
Matth.11. cum alibi dicit. Et nemo nouit filium, nisi pater. neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui vo
luerit filius reuelare. per speculum in ænigmate dando spiritū intellectus mundis corde, vt in-
telligant scripturas, quæ vtique clara sunt specula visionis diuinæ. Beati pacifici, quoniam
filij dei vocabuntur. Pacifici sunt, qui primo quidem & præcipuo studio inter se & deum, inter
omnes, quoad possint, homines deumq; pacem exquirunt. secundo autem inter hominem &
hominem lites dirimere, charitatisq; concordiam nectere satagunt. Beati nimirum isti, quoniā
filij dei vocabuntur. filij, inquam, non quidem natura, sed gratia, fratres & cohæredes vnige-
niti filij principis pacis, qui inter deum & homines per suum sanguinem inimicitias soluit, pa-
cem reformauit. Isti in septimo, spiritu sapientiæ iam sabbatizare incipiunt, adhuc positi in
isto mortali corpore. sunt q; (vt iam dictum est) filij dei, filij sapientiæ. Beati qui persecutio-
nem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Iam prioris me-
riti fuerat hoc primum. beati enim, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
cœlorum. Quid ergo amplius in octauo dum dicitur, beati qui persecutionem patiuntur
propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum? Nam magnum quidem est pau-
perem spiritu esse, & cæteros assequi gradus iustitiæ. maximum autem & optimum pro-
pter eam iustitiam persecutionem sustinere. Quomodo ergo inferioris & summi meriti,
id est,

id est, primi & octaui vna eademq; est merces? Sed aduertamus omnia quæ hactenus, id est, à
primo vsque ad septimum gradum dispositā sunt communia esse merita vel præmia cuncto-
rum regis huius exercituum, id est, angelorum & hominū. hoc autem, scilicet persecutionem
pati propter iustitiam proprium esse hominum, qui vtique ex anima & corpore constituūt. Igi-
tur beati tam angeli quàm homines pauperes spiritu, mites, lugentes, siue condolentes, iusti-
tiam esurientes & sitientes, misericordes siue commiserantes, mundi corde, pacifici, quoniam
ipsorum est regnum cœlorum, in quo terram viuentium possidebunt, consolabuntur & satura
buntur, & misericordiam cōsecuti, deum videbunt, & filij dei vocabuntur. beati præterea ho-
mines, qui soli in corporibus suis persecutionem passi propter iustitiam, regnum cœlorū quod
iam cum beatis angelis possident, secundum animam in octaua, id est, in resurrectione possi-
debunt, etiam secundum corpus. Parum aūt fuerat dixisse, qui persecutionem patiuntur pro- 2. Timot. 3.
pter iustitiam, quia videlicet hodie paucorum hominum istud est. nisi forte quia confirmare li
cet, quòd omnes qui pie volunt viuere in Christo, etsi extrinsecus pacem habeant, intus tamen
à vitijs spiritualibus siue carnalibus infestationem patiuntur, propter iustitiam pietatis eiusdē.
Cum igitur dixisset, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum
est regnum cœlorum, subsecutus. beati, inquit, estis cum maledixerint vobis, &c. Hoc dicto si-
ne dubio nos quoque extremos contigit, quos hodie quoque in synagogis suis sub nomine
Nazareorum maledicunt Iudæi. Sanè cum omnium quæ hactenus dixit rex noster, exempla
in semetipso præbuerit. tunc verò huius patientiæ, id est, persecutionis, propter iustitiam susti-
nendę, tale tantumq; exemplum dedit, vt nesciri non posset, imo obliuisci nefarium atque im-
pium sit. Passus quippe est persecutionem propter iustitiam vsque ad mortem, mortem autē
crucis, & ideirco ipsius est regnum cœlorum. Nam propter hoc deus illum exaltauit, & dedit Philip.2.
illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiū, ter-
restrium, & infernorum. Quid igitur o reges terræ & principes audito nomine regis Christi,
vel regni eius, turbati estis male solicitiē Securi estote quia milites regis vel municipes regni
huius lege prohibentur esse vt vos, superbi, immites, risores, iustitiæ tędium patientes, immi-
sericordes, immundi, inquieti. sed omnino tales, vt iniuriā pati quàm facere, peregrinari quàm
regnare, occidi malint quàm occidere.

De sequentibus sermonis eius quomodo nulli blandiatur, siue aduletur, dura prædicando
& aspera: Intrate per angustam portam, & quod hoc exemplo cuncti adiutores
regni dei non debeant ita delectari numero discipulorum, vt non prædicent
eis dura, per quæ itur ad deum. CAP. XIX.

POst hæc magnis ac legitimis, idemq; in magna curia totius aures audiendi habentis ec-
clesiæ, orator facundus sermonem dignum se hoc modo ingreditur. Vos estis sal terræ, Matth.5.
quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & concul-
cetur ab hominibus. Vos estis lux mundi, & cętera. Primatibus vel primis officialibus suis, id
est, apostolis rex regni dei hæc loquitur, breui similitudine, magnam satis exprimens distan-
tiam ipsorum à ducibus terræ, vel principibus, cunctisq; regno terreno militantibus. quia vi-
delicet non sunt vt illi qui bellis atque discordijs insistant, sed qui mundum insulsum, & ha-
bentem ignorantiam dei cœlestis doctrinæ sale condiant, atque in docendo beneuolentiam
mereantur audientium bona verba dicturi, bonorum nihilominus operum lucem proferant.
Sed quid sibi vult hæc tanta tamq; vehemens regiæ authoritatis seueritas, tanta districtio-
ne formidabiles prouincialibus suis iam in exordio regni sui proponēs sententias? Nolite, in-
quit, putare, quia veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. Et sub-
inde. Audistis quia dictū est antiquis. Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego
autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Post hæc, & cætera hu-
iusmodi, quæ nimirum angusta sunt. & quanto angustiora, tanto perfectiora legalibus præce-
ptis, ita dicit. Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spaciosa via est, quæ ducit ad Matth.7.
perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via quæ ducit
ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Quid, inquam, hoc sibi vult, quòd rex iste sapiens
in exordio regni sui, imo nondum sedens in solio regni tam dura tamque aspera prædicit?
Nunquid adhuc ignorabat illud, quod postmodum de eximio milite suo loquens cum di-
xisset. Quid existis in desertum videre hominem mollibus vestitum, continuò subiunxit, Matth.11.
ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt? Imo & illud iam dudum nouerat,
quam ob causam regnum Israel à domo Dauid scissum fuisset, videlicet quia dixerat nouus
rex. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei, & nunc pater meus posuit super
vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum. Quo audito populus, quæ, 3.Reg.12.
inquit, nobis pars in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Isai? Redi in tabernacula tua Israel.
Nunc vide domum tuam Dauid. Et abijt Israel in tabernacula sua.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superfillos autem Israel quicunque habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit domus Dauid. Hoc, inquam, factum nouerat, sibiq; simile euenturum erat. Si enim in adulterio simul & homicidio Dauid, sacrum inuenerunt sancti patres exemplar cœlestis mysterij, cur non in stultitia regis pueri reperisse nos iuuet altitudinis similitudinem diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei? Constat quippe certa & vera patrum eorundem attestatione, quia quod à domo Dauid scissum est regnũ Israel, tribus autem Iuda adhæsit regi suo, simile vel par est ei quod accidit vero Dauid Christo. quando à fide eius multitudo seditiosa per multas atque multiloquas hæreses scissa est, sola autem verè confessionis ecclesia fabricantibus illis vitulos mendacij veritatem tenens adhæsit regi suo, & templo dei sui. Itaque quod nunc ait rex iste, rex nouus nondũ per
Matth.5. passionem mortis gloria & honore coronatus, audistis quia dictum est antiquis. Ego autem dico vobis. & in omnibus angustam ostendit esse viam regni sui, magis quàm hactenus fuerit. pene idem est ac si dicat. Pater meus posuit super vos iugum graue. ego autem addam super iugum vestrum. Pater quippe deus pronis ad sanguinem hominibus graue iugum imposuit,
Exodi.20 dicendo, Non occides. graue iugum petulcis atque luxuriosis, dicẽdo, Non mœchaberis. gra-
Deut.5. ue iugum iurantibus, dicendo, Non peierabis. graue iugũ iracundis, ac propriæ vindictæ aui-
Leuit. 19. dis, dicendo, Oculum pro oculo, dentem pro dente. Hic autem filius eiusdem dei super iugum
Exodi.21. illorum, addidit dicendo, Omnis qui iracitur, reus erit. omnis qui viderit mulierem ad concu-
Deut.19. piscendum eam, iam mœchatus est. nõ iuretis omnino, sit sermo vester, est est, non non, &. ego autem dico vobis, non resistere malo. Quid igitur hoc sibi vult, nisi quia rex iste deus est, & iudicij dominus, & quod regno terreno solet obesse, hoc cœlesti prodest regno eius? Denique reges terræ ab hominibus iunt, tributisq; egent, & vectigalibus hominum suæ anhelãti inopiæ subueniunt reges egeni & inopes. huic autem cœlesti domino & regi veraciter dicit sa-
Psal.15. piens terræ rex. Deus meus es tu, quoniam bonorum meorũ non eges. Proinde homines ter-
Iohan. 15. reni vt reges fiant, & in domibus regum sint, mollibus vestiantur, id est, placentia loquantur, nam rex iste qui veraciter dicit hominibus. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. rex, inquã, iste vnus & solus, non ab hominibus, neque per homines factus, nemini blanditur, sed sicut stimuli, & quasi claui in altũ defixi, ita recta sunt verba eius, vt iudicet & probet eos qui regno suo digni habeantur. Hoc itidem eius exemplo faciendum est cunctis regni eius adiutoribus vt videlicet nemini adulentur delectati numero discipulorũ, sed prædicent illis dura & aspera, per quæ itur ad deum. Nec verò quicquã in hoc est quod vereatur aut vereri debeat prudens magister militum, Nam si is qui venit reuera deum quærere, & regno dei veraciter militare cupit. nulla terretur austeritate legis militaris, sciens quia rex qui dura hæc proposuit, dicit in fine sermonis. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabit viro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra petram. Qui
Philip. 2. hæc non attendunt, iuxta quod Apostolus ait, Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu
Matth. 7. Christi, similes sunt scribis & pharisæis, quos euangelista cõtinuò denotat, cum dicit. Erat enim
Micheæ.3 docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & pharisæi. Potestate nanq; se priuant, qui cum quippiam ab aliquo accipiunt, illum censent militem bonum. qui autem nõ dederint aliquid in ore eorum, sanctificant super eos bellum. Hoc rex iste non faciebat, idcirco sic dictum est. erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ & pharisæi, id est, non sua quærendo, contemptibilem faciebat docendi authoritatem, quemadmodum illi.

Quomodo veraciter dictum sit: Erat enim docens eos sicut potestatem habens, secundum signa quæ fecerat. CAP. XX.

Matth.6. AMplius autem. Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorũ & pharisæi, subauditur, siue boni siue mali. Fuerunt enim in illis scribæ boni, videlicet, quorum Moyses & Esdras erant optimi. Fuerunt & boni pharisæi, scilicet Aaron, & filij eius, imo quotquot erant sacerdotalis aut Leuitici generis. Nam pharisæi clerici dicuntur illius populi. De optimis sumamus comparationem. Non sicut Moyses & Aaron erat iste docens, sed
Exodi. 14 sicut potestatem habens. Verbi gratia. Dixitq; dominus ad Moysen. Quid clamas ad me? Loquere filijs Israel vt proficiscantur. Tu autem eleua virgam, & extende manũ tuam super mare, & diuide illud, vt gradiantur filij Israel in medio maris per siccum. Sic & in cæteris quęcunque fecit non penes se potestatem habebat, quippe qui homo & non deus erat, & idcirco necessariò ad deum potestatem habentem clamabat. Hic autem sicut potestatem habens cuncta peragebat, quippe, qui non homo tantum, sed deus & homo erat. Consideremus ergo eius
Matth.8. opera, quomodo sicut potestatem habens illa faciebat. Descendente illo de monte cum sequeMarci.1. rentur eum turbæ multæ, ecce, inquit. leprosus veniens adorauit eum, dicens. Domine, si vis,
Lucæ.5. potes me mundare. Non dixit, si clames ad deum, potes emundationẽ mihi obtinere, sed quod magnæ fidei est, si vis ait, potes me mundare. At ille veraciter potestatem habens, vt eandem potestatem

potestatem gestu quoque corporis significaret, extendens manum tetigit eum, dicens. Volo, Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Deinde accedens Centurio, potestatem illum habere, vt habebat verè, egredia fide confessus est. Tantùm, inquit, dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo iuni sub potestate, habens sub me milites. Et dico huic, vade & vadit. & alio, veni & venit. & seruo meo, fac hoc & facit. Denique hac propolita similitudine vir admirandæ fidei, hoc voluit subintelligi, vt diceret. Tu homo qui & deus es, passiones omnes & vniuersas infirmitates habes potestati tuę & iudicijs tuis militantes, & dicis huic, vade & vadit. dicis, inquam, huic spiritui infirmitatis, recede & recedit. dicis item alio, cum causa & ratio postulat, veni & venit, vt scilicet flagelletur, quem flagellari volueris, tu qui malis seruitijs nosti bene vti. Itaque potestatẽ confessus est, & responsum accepit, sicut potestatẽ habenti pro merito suæ fidei, vade, & sicut credidisti fiat tibi. Sic & cætera quæcunque faciebat, sicut potestatem habens operabatur, & non sicut scribæ & pharisæi. imo nõ sicut summi principes Moyses & Aaron, quibus vt aliqua facerẽt clamore & oratione opus erat, & idcirco rectè admirabantur turbæ super doctrina eius.

Quòd illud ad potestatem regiam pertinuerit, vt alijs quoque potestatem daret eijciendi immundos spiritus, & curandi omnem infirmitatem, & quorum signa, antiquorum sanctorum, an apostolorum potiora fuerint. CAP. XXI.

QVia de potestate loqui cœpimus, & potestatem regiam domini nostri agnoscere debemus, quod maximè ad hanc rem attinet nõ prætereamus. Et conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Duodecim autem apostolorũ nomina hæc sunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui tradidit eum. Ecce potestatem habens verè regiam, potestatem habens iure diuinam. Nec verò solummodo potestatem habens, sed potestatem hominibus dare potens. Quid amplius, inquam, hominibus cõtulit deus, in forma dei, quàm nunc deus in forma hominis, dominus in forma serui? Conferamus nunc potestatem quam dedit Moysi deus in forma dei, potestati quam dedit hic apostolis deus in forma serui.
In quo fuit illa potestas, quam Moysi potens iste dederat? In proijciendo virgam coram Pha- Exodi.7.
raone, vt draco fieret, & virgas maleficorum deuoraret. in educendo ranas & cynifes, cynomiam quoque, & mortem in omne pecus Aegyptiorum. in spargendo fauillam in cœlo, vt fierent vlcera in homines. in extendendo manus in cœlum, vt dominus ignem & grandinem plueret, & vt super omnes lines Aegypti locusta veniret, & vt per triduum in tota terra Aegypti tenebræ fierent, & vt percussis à domino primogenitis Aegyptiorum eleuaret virgam super mare, quo diuiso populus transiret. Magna quidem magnæ potestatis opera sunt hæc. Veruntamen prudenter considerandum, quia non adeò vicina saluti humanæ potestas illa operata est. Nam extra ipsam hominis substantiam cuncta peracta sunt. Hic autem & ipse potestatis dominus circa ipsam hominis substantiam operatur, & ipsi quibus potestatem largitur, videlicet potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & vt curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Vbi maior clementiæ gratia, ibi sine dubio maior veneranda potestatis dignitas. Hæc opera potestatis simul & gratiæ sunt, & vicíniora humanæ saluti, & idcirco rectè reseruata sunt aduentui saluatoris, cuius & propria potestas est, & per quem gratia facta est. Propheratum tamen nobilissimi Helias & Helisæus quædam huiusmodi
opera fecerunt. Nam Helias mortuum resuscitauit, Helisæus quoque & mortuo vitam reddi- 4.Reg.4.
dit, & leproso lauacrum quo mundaretur ostendit. Verùm hæc ita facta sunt, vt vitæ & salutis per potentem hunc perficiendæ sacramenta præsignarent, sicut ipse in Euangelio insinuat, Lucæ.4.
dicens. In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sareptha Sidoniæ ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in Israel sub Helisæo prophetà, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

Quomodo iuxta prophetiam dicentem: Audi serue meus Iacob & Israel, quem elegi, & cætera: Iste verus Iacob & verus Israel, & quia iste duodecim filios carnaliter, hic duodecim apostolos spiritaliter genuit, quibus hanc potestatẽ dedit. CAP. XXII.

QVibus primis potestatem hanc potens iste dedit, XII. apostoli sunt, de quibus & Mar Marci.3.
cus. Et fecit, inquit, vt essent XII. cum illo, & vt mitterent eos prædicare, & dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia. Et hoc valde delectat, quòd hic homo cœlestis verus Iacob & spiritualis Israhel in primordio suæ gentis vel generationis XII spiri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uales filios genuit, illum Iacob siue Israel in typum sui præcessisse comprobãs, qui carnales filios XII. patriarchas patres & principes futuræ gentis carnaliter genuit. Hic est enim veraci-
Esaiæ.44. ter ille Iacob & ille Israel, cui in Esaia dicebat pater. Et nunc audi serue meus Iacob & Israel, quem elegi. Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam. Effundam spiritũ meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam, &c. Quid enim verius si ad istum respicias, quid, inquam, verius aut certius eo quod ait, effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam? Effudit enim super hoc semen, & super hãc primitiuam stirpem eius spiritum sanctum suum, & in eodem spiritu benedictionem suam, quando apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis, seditq; super singulos
Act.2. corum, & cœperunt loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Quid enim
Esaiæ.44 deinde? Et germinabunt, inquit, inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas. Iste dicet. Domini ego sum, & ille vocabitur in nomine Iacob, & hic scribet manu sua domino, & in nomine dei Israel assimilabitur. Hoc ita verum est, vt assertione nostra non indigeat, imo vt nesciri non liceat, quia post effusum sanctum benedictionis spiritum, continuo qui pauci fuerant, germinauerunt quasi salices, id est, multiplicati sunt velociter conuocando atque conuertendo omnes gentes, & iste atque iste pro modulo cuiusq; suo professus est, quid esset, aut quid posset, secundum gratiam quam pro voluntate distribuentis domini ac dei consecutus est. Igi-
Genes.22. tur vt ille Iacob siue Israel XII. filios, sic verus iste Iacob & verus Israel spiritualiter initiũ suæ
Esaiæ.8. gentis duodecim genuit apostolos. Et ille de suis carnalibus, paruuli sunt, ait, quos donauit
Hebr.2. mihi deus. & iste de suis spiritualibus, Ecce, inquit, ego & pueri quos mihi dedit deus.

Cur inter tales filios ac principes regni dei, Iudam quoque qui ad illud regnum non pertinebat, ipse omnia sciens admiserit. CAP. XXIII.

SEd inter istos regis filios & regni dei principes, quid ille Iudas, qui regis eiusdem proditor, & filiorum regis proditor futurus erat? Neque enim ignorans illum rex elegit, quippe qui alio loco dicit. Ego scio quos elegerim. Vt quid ergo talem elegit, & huic tali potestatem cum
Iohan.13. cæteris dedit? Ac si iam interrogassemus eum, ipse respondit. Vt adimpleatur scriptura, qui manducat meum panem, leuabit contra me calcaneum suum. Sed nunquid talem non elegisset, nisi hoc scriptura prædixisset? Imo nisi talem electurus fuisset, scriptura hoc nõ dixisset.
Iohan.6. Verbo verò electionis hic nõ absurdè vtimur, cum ipse dicat. Nonne ergo vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Quare igitur malum sciens inter bonos admisit? Nimirum vt prior ipse faceret, quod postmodum in parabolis, quas primas locutus est nobis, esse faciendum docet. Cum enim parabolam seminantis, quam primam dixerat, exposuisset, continuo
Matth.13. hanc aliam proposuit, dicens. Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt, & cætera. Nimirum paterfamilias seminis boni seminator, qui hæc dicit, ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis & triticum, sinite vtraque crescere vsque ad messem. ipse est rex regni cœlorum, id est, præsentis ecclesiæ, vel congregationis sanctorum, in qua bono semini zizania, id est, filijs regni filij nequam, quos inimicus diabolus super seminauit, vsque ad messem, id est, vsque ad consummationẽ seculi permixti sunt. Illos tolerari iubet, cum dicit, Sinite vtraque crescere vsque ad messem, cum sæpissimè citius efflorescant, & sublimius crescant, ita vt summos honores in ecclesiasticis gradibus apprehendant, eo quòd nihil noceat bonis permixtio malorum, quos pro tempore inuiti sustinẽt, quia corrigere nõ possunt. Igitur quod præceptурus erat, rectè & vt præceptorẽ decebat, prior ipse fecit, admittens Iudã in illo sanctorum numero, quibus potestatem dabat eiiciendi spiritus immundos, & curandi omnem languorem, omnemq; infirmitatem. vt scias, dona dei peruenire ad illos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit is per quem accipiunt, qualis fuit & Iudas.
Lucæ.22. Sciendum tamen, quia postquam, vt Lucas scribit, intrauit in eum Satanas, & abijt, & locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum eum traderet illis.
Matth.27 Et gauisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare, & spopõdit. iam nec in eiiciendis spiritibus immundis, nec in languoribus aut infirmitatibus curãdis illa potestate apostolica vsus est, quippe qui sequenti die inter cœnandum per buccellam intinctam proditor designatus continuò exiuit, & antequam eum quem tradiderat in crucẽ suspenderent Iudæi, laqueo se ipse suspendit. Nec verò tam segnis patientiæ, veros Christi apostolos fuisse arbitremur, vt postquam ille designatus est, si non exisset, communicare illi potuissent, vt prius. Hęc idcirco dicimus, vt zizania, quę inimicus homo semini bono superseminauit, non absque discretione rerum vel temporum tolerãda esse, vel communionem illorum nihil obesse putemus. Cum adhuc esset Iudas occultus fur, idq; solus sciret deus Christus, nihil bonis apostolis oberat, quòd eius cõmunione vel potestate apostolica commiscebatur. At vbi teterrima eius iniquitas actu prodijt, vt cum inimicis

cum inimicis domini & magistri sui pactum iniret proditionis & homicidij. vbi hoc hominibus notum fecit homo Christus, nunquid rationi placet, sine culpa potuisse fieri, vt deinceps illi diabolo aliqua homines fideles communione commiscerentur? Sic nimirum quandiu quilibet filij nequam quantalibet regno Christi scandala faciant, ita agunt, vt tamen sub nomine Christiano regantur, solusq; quales sint nouerit deus, tolerandi sunt. At vbi manifesto cõuictos actu nominauerit ex nomine quo digni sunt, Christus, qui in ecclesia loquitur, iam nec ratio, nec veritatis regula patitur, vt cum huiusmodi vel cibum sumamus. 1.Cor.5.

De inimicis regni dei qui dicebant: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit demonia, quibus ait: Omne regnum diuisum contra se, desolabitur. CAP. XXIIII.

PRima potestas regis huius erat in eiiciendis dæmonibus, hoc modo inuidiæ flamma perustos mouit inimicos eius. Oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curauit Matth.12.
eum, ita vt loqueretur & videret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant. Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi autem audientes, dixerunt. Hic non eiicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Quærimus & scire cupimus, isti inimici regni dei, quales apud se intus fuerint, qui foris tales apparuerunt. qui tantum, tamq; horridum blasphemiæ putorem, per apertas oris & linguæ portas effluauerunt, contra conscientiam propriam, contra veritatem debacchantes, sibi non incognitam. Sciebant enim, quòd dæmonia dominus eiecerit in digito dei, sciebant, inquam, eadem ratione duce, qua & magi coram Pharaone scire potue- Exodi.8.
runt & dicere, digitus dei est hic. Quærimus ergo. Et vnde scire poterimus? Ait. Omne regnum diuisum contra se, desolabitur. Et omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit. Et si Satanas Satanam eiicit, aduersus se diuisus est. Quomodo ergo stabit regnum eius? Validum quippe argumentum, & quo vehementius, verius, atque constantius apud oratores seculi siue dialecticos nullum est. Sed quid illo conficitur? Hoc nimirum, quòd non possit stare regnum Satanæ. Sic enim concluſit. Quomodo ergo stabit regnum eius? Ergo ne istud in quæstione erat, vtrum staret regnum eius? Nunquid hoc affirmauerant isti aduersarij regni dei? Si non affirmauerant, frustra negat. Frustra, quod absit, contra illos tam validè argumentatur sapiẽs rex regni dei. Compellimur igitur dicere, illos aduersarios eius tam pessimos, tamq; peruersos fuisse, vt in auribus eius & si non vocis strepitu, certæ cogitationis clamore dicerent, stare regnum Satanæ. Sed rem tam grandem vnde poterimus probare? Parum quippe cuipiam videatur vt dicamus. Nisi istud in cordibus eorum affirmaret Satan ipse qui eis dominabatur, non econtrario, sic dominus noster argumentaretur. Ergo ad sanctæ & veridicæ scripturę authoritatem confugiamus. In Esaia loquitur spiritus sanctus, nimirum iamdudum audiens bla- Esaiæ.28.
sphemias, quas abijstis illusoribus erat accepturus. Propter hoc audite verbum domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Hierusalem. Dixistis enim. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Idcirco hæc dicit dominus deus. Ecce ego mittam in fundamẽtis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, precioſum in fundamento fundatum. Qui crediderit, non festinet. Et ponam iudicium in põdere, & iustitiam in mensura. Et subuertet grando spem mendacij, & protectionem aquę inundabunt. Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem. Quandocunque pertransierit, tollet vos. Tali propheticæ veritatis præeunte testimonio dicere non dubitamus, eos tam fuisse perditos, vt apud deum omni spe diruta, sese ad diabolum diuertisse, & per arcana maleficiorum commercia pactum cum illo pepigisse, facturi quicquid tali domino placuisset, vsque ad ipsam regis magni dei intersectionem, dummodo templi diuitias & consuetas populi rapinas non perderent. Nam hoc est, quod & in quadam dicitur parabola. Occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Cum autem tam teterrimè mendacium Matth.21.
potuissent spem suam, & mendacio se protegi sperarent, multum contra eandem spem suam faciebant, cum dicerent. In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Hæc enim dicendo fatebantur, quia dæmonibus nulla est fides, nulla concordia, nullus pacti tenor, nulla iurati fœderis custodia. Opportune igitur Iesus sciens cogitationes eorum, omne, inquit, regnum diuisum contra se, desolabitur, & cætera. Sciens, inquit, cogitationes eorum. Quas cogitationes eorum? Non vtique quod dixerunt, in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Nam hæc erant dicta. Sed sciens cogitationes eorum, & audiens dicta eorum. cogitationes, inquam, sciens, quibus Satanæ regnum stare sperabant, vnde & fœdus cum morte percusserant, & cum inferno pactum fecerant, & audiens dicta eorum, quibus ijdem Satanæ regnum fatebantur esse diuisum, vt conuinceret eos ex ore ipsorum, quod decepti ac perditi in mendacio spem suam posuissent, talem facere dignatus syllogismum. Omne regnum diuisum contra se, desolabitur. & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit. Et si Satanas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satanam eijcit, aduersus se diuisus est. Quomodo ergo stabit regnum eius? Et continuò. Et si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? Nam filij quoque eorum apostoli potestate (vt supra dictum est) sibi tradita iam dæmonia de obsessis corporibus eijcere poterant vel cœperant. Futurum autem erat, vt & de animabus gentium eijcerent, atque de templis, aris, & simulachris abigerent, eisdem aduersarijs videntibus atque inuidentibus, & dicere non valentibus, quòd hoc faceret in Beelzebub, eo quòd Beelzebub contra semetipsum facere non posset id, in quo maximè regnum suum destrueretur, scilicet idolorum cultus. Quid ergo, inquit, tunc dicetis. Nihil quidem habebitis quod dicatis, & nihilominus tamen perse- Matth.12
quemini. Quid deinde? Ideo ipsi iudices erunt vestri. Sedebunt enim super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, quia videlicet cum fecerint quod primum facere oportebit, id est, primũ vobis verbum dei locuti sint, vos non credetis. Ideireo vos iudicaturi, iamq; iudicantes conuertentur ad gentes. Si autem ego in spiritu dei eijcio dæmonia, igitur peruenit in vos regnum dei. Ac si diceret. Si ora vestra blasphemijs fluentia, continueritis, mentemq; & linguam correxeritis, vt dicatis quod dignum, quod verum est, quia in spiritu dei eijcio dæmonia, igitur peruenit in vos regnum dei, vt liberati à seruitute peccati, sedes & domus efficiamini regni dei. Sed vos non per ignorantiam, sed per inuidiam, non per errorem, sed veritatis odium loquimini sic. Ideo dico vobis, omne verbum & blasphemia remittetur Matth.12.
hominibus, spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Denique verbum ille contra spiritum dicit, qui veritatem sciens ex scripturis, quæ vtique verba sunt spiritus sancti, veritatem eandem in iniustitia vel mendacio detinet, præ furore inuidiæ vel odij rotans verba aliena contra conscientiam cordis sui. Huic nimirum non remittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro, non quòd vllum peccatum verè pœnitentibus irremissibile sit, sed quòd talis ad humilitatem veræ pœnitentiæ nunquam aspirare dignus sit iudice deo, iudicante ipso, in quẽ peccauit, spiritu sancto,

De primatu Petri apostoli inter illos principes regni dei, & quòd cum adhuc nesciret quale foret ipsum regnum dei, cum diceret: Absit à te domine, non erit tibi ita, ipsius regni dei potestatem acceperit. CAP. XXV.

PRædicti XII. apostoli, potestatem (vt dictum est) acceperant, vt spiritus immundos eijcerent, & omnem languorem, omnemq; infirmitatem euangelizando regnum dei curarẽt, Matth.10
Marci.3. omnes equidem, sed inter omnes vnus per primogenitam fidem Petrus hoc promeruerat. Pri- Lucæ.9.
mus hic dixit, Tu es Christus filius dei viui, vt claues eiusdem regni dei acciperet, dicente sibi rege ipso, collaudatore probatæ fidei. Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et portæ inferi non prœualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, Pars iuris cœlestis, & senatoriæ dignitatis quæ subiecta est his verbis, Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. & quodcunque solueris Matth.18
super terram, erit solutum & in cœlis. cæterisq; apostolis communiter contradita est. Dixit enim alibi. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & Iohan.20
quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Itemq; & alibi. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Itaque potestas quidem communis omnium, sed vnum & singulare, vnius est Petri priuilegium, cui prius & singulariter dictum est, tibi dabo claues regni cœlorum. Potestatem, inquam, regni dei acceperunt, sed eiusdem regni scientiam non habebant. quale foret hoc regnum, qua via, vel quali ordine in Matth.16
illud esset ascendendum, tam princeps Petrus, quàm cæteri ignorabant. Vnde cum diceret Lucæ.18.
rex ipse, quòd oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & die tertia resurgere, quod erat profectò in regnum introire, assumens eum Petrus cœpit increpare illum, dicens. Absit à te domine, non erit tibi hoc. Statimq; audire meruit. Vade post me Satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea, quę dei sunt, sed quæ hominum. Simpliciter nimis Satanas, id est, aduersarius erat, nimiumq; simplici vo- Matth.20
luntate communi bono contraibat. De cæteris autem Iacobus & Iohannes filij Zebedęi mul- Marci.10.
tum eâdem errantes ignorantia, magister, inquiunt, volumus vt quodcunque petierimus fa- Lucæ.17.
cias nobis. At ille dixit eis. Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt. Da nobis, vt vnus ad dextram tuam, & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Itaque qui ad hoc vocati erant, vt vniuerso mundo prædicarent regni dei gloriam, quàm rudes, quàm indocti, quàm paruuli, & infantes erant. Ideirco rex ipse, idemq; magister paruulorum eruditor fieri dignatus est, ita vt propter hoc ipsum quòd paruuli erant, quibus lacte, & nõ solido cibo opus erat, Hebr.5.
in parabolis loquebatur ad eos, quatenus per notarum similitudines rerum ad incognita regni cœlestis mysteria paulatim nos introduceret,

De parabolis

De parabolis eiusdem regis introductorijs, ad cognoscenda mysteria regni dei, & de eo quod ait: Vobis datum est nosse mysterium regni dei, cæteris autem in parabolis, subiungens: quia videntes non vident, & audientes non audiunt.

CAPVT XXVI.

ET quod maximè in Euangelistæ huius dispositione delectabile est, quot erãt apostoli, totidem, id est, duodecim erant introductæ parabolæ. Prima est parabola seminantis, qui dum seminat, quędam (inquit) ceciderunt secus viam, & venerunt volucres & comederunt ea. Matth.13.
Et reliqua. Sanè quod in illa vel pro illa parabola dicit eis. Vobis datum est nosse mysterium Lucæ.8.
regni dei, illis autem non est datum, vel vt apud Lucam manifestius. Cæteris autem, inquit, in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant, non de illo tempore, quo hęc dicebantur, sentiendum est, sed de illo quo venturus erat spiritus sanctus, & docturus eos omnem veritatem. Quo nimirum intendens ipse, continuò passurus dicit ipsis. Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Venit hora, cum iam non in prouerbijs loquar vobis. Secunda pa- Iohan.16.
rabola est hominis, qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt. Tertia est, quam proposuit, dicens. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant & habitent in ramis eius. Quarta hæc est. Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier in farinæ satis tribus donec fermentaretur totum. Quinta. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit. Sexta. Simile est regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas.

Septima. Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mari, & ex omni genere piscium Matth.18.
congreganti. Octaua. Simile est regnum cœlorum regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat decem milia talenta. Nona. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane, Matth.20.
conducere operarios in vineam suam. Decima. Simile est regnum cœlorum homini regi, Matth.22.
qui fecit nuptias filio suo. Nam duas in hoc numero prætermittimus, quas non tam discipulis suis, quàm principibus sacerdorum, locutus est inimicis suis, quarum vna hæc est. Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit. Fili, vade hodie operare in vinea mea. Alia, Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & cætera. Vndecima est. Tunc simile erit regnum cœlorum decem virgini- Matth.25.
bus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. Duodecima. Homo quidam peregrè proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum. In his parabolis introducendi studio loquebatur illis, aliquando solis, aliquando simul astantibus, & audientibus turbis. Planè quod in prima dixit. Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, siue regni dei, illis autem non Lucæ.4.
est datum, vel cæteris autem in parabolis, sicut supra dicere cœperamus, tunc adimpletum est, quando principes isti accepto spiritu sancto, spiritu veritatis, omne cœperunt nosse mysterium regni dei, quod occultum erat in lege & prophetis, nos autem populares vel plebei, quibus tanta non collata est gratia, cœpimus præeunte fide, ex parabolis istis Euãgelicis eadem paulatim percipere mysteria regni dei. Sed quid est quod subiungit, ideo in parabolis loquor eis, vt adimpleatur in eis prophetia Esaię prophetæ, dicentis. Auditu audietis & non in- Matth.13.
telligetis, & videntes videbitis, & non videbitis? Num idcirco loquebatur in parabolis, vt illi Lucæ.8.
de quibus hoc prophetatum fuerat non perciperent mysteria regni dei? Hoc nempe vt intelligamus, ipse literæ textus vel ordo compellit. Dixerant enim discipuli stantibus in littore turbis. Quare in parabolis loqueris illis? Cui nimirum percunctationi, ne dicam intentioni, siue voluntati, quia vera nec dum via tendere sciebant ad manifestationem regni dei, percunctationi, inquam, satisfacere hoc erat, vt manifestè & non in parabolis, sed actu ipso, & potentia spectanda cunctis iam se ostenderet regem esse regni dei. At ille tali ordine processurus erat rex regni dei, vt intus admitterentur humiles illuminati, superbis relictis foris, vt errarent cæci in plateis. Cum igitur dixisset, vobis datum est nosse mysterium regni dei, terribiliter pro re & tempore subiunxit, quia videntes non vident, & audientes non audiunt.

De virtutibus eius siue miraculis, quòd talia sint, vt ex illis manifestentur potestas simul & misericordia regis dei. CAP. XXVII.

VIrtutum opera parabolis prædictis ad idem regni dei consignificantia sic Euangelista iste contexuit, vt in omnibus & regalis potestas, & misericors gratia, diligenter expe-

 ctantibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantibus appareat. Sunt autem numero decem & octo, quæ certis & locis & personis ædita
Matth.8. sunt. Primum est vbi descendente illo de monte, & sequentibus turbis, ecce leprosus ve-
niens adorabat eum, dicens. Domine si vis, potes me mundare. Et extendens manum, teti-
Ibidem. git eum, dicens, Volo, mundare. Secundum, vbi Centurioni dicenti. Domine non sum di-
gnus, vt intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo, & sanabitur puer meus, miratus fi-
dem eius, cum regali imperio dixit. Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Tertium, vbi tetigit
Ibidem. manum socrus Petri, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis. Quartum, vbi fac-
to motu magno in mari, surgens qui dormiebat rex cœli, terræ, & maris, imperauit ven-
Ibidem. tis & mari, & facta est tranquillitas magna. Quintum, vbi dæmonibus rogantibus eun-
dem regem potestatem habentem, ac dicentibus, si ejcis nos, mitte nos in gregem porcorum,
Ibidem. tales non longa vel familiari responsione dignatus est, ait, Ite. Sextum, vbi paralyticum
videns in lecto iacentem & fidem offerentium, cum dixisset, confide fili, remittuntur tibi pec-
Matth.9. cata tua, & pro hoc quidam de scribis murmurarent, dicentes. Hic blasphemat. vt sciatis, in-
quit, quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralyti-
Ibidem. co. Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Septimum, vbi mulier quæ san-
guinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius.
At ille conuersus, & videns eam, solito cum imperio dixit. Confide filia, fides tua te saluam
Ibidem. fecit. Octauum, vbi dominator vitæ & mortis, recedite, inquit, non est enim mortua puel-
Matth.11 la, sed dormit. Et ejecta turba, tenuit manum eius, & surrexit. Nonum, vbi clamantibus
duobus cæcis, miserere nostri fili Dauid, confessionem approbans regij nominis, secundum fi-
dem vestram, inquit, fiat vobis. Decimum, vbi obtulerunt ei hominem mutum dæmonem
Ibidem. habentem, & ejecto dæmonio, locutus est mutus. Vndecimum vbi dominus sabbati con-
uictis aduersarijs, quòd liceat sabbatis benefacere, ait homini manum habenti aridam. Ex-
tende manum tuam. Et extendit. Duodecimum, vbi oblatus est ei dæmonium habens,
cæcus & mutus, & curauit eum ita vt loqueretur & videret, & pro hoc inuidentibus atque
blasphemantibus pharisæis, ius suum defendit, quòd ipse esset rex regni dei, qui fortem arma-
tum alligare venerit, ipsi autem serui eiusdem tyranni in ruina regni eius diuisi forent inuol-
Matth.12 uendi. Tertiumdecimum, vbi quinque milia virorum, exceptis mulieribus & paruulis, de
quinque panibus hordeaceis saciauit & duobus piscibus, propter quod & iuxta alium Euan-
Marci.6. gelistam, rapere volebant eum, & facere regem sibi. Quartumdecimum, vbi discipulis pe
riclitantibus in medio mari, quarta vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare, & Petro
Matth.15 dicenti. Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas, ipse ait, veni. Quintumdeci-
mum, vbi cum dixisset mulieri Chananææ, rex & nobilium filiorum pater ingenuus, non est
bonum sumere panem filiorum & mittere canibus, illa respondit. Etiam domine, nam & ca-
telli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum, seueritatem imperij vel iu-
dicij sui mox in clementiam conuertit, o mulier, inquiens, magna est fides tua, fiat tibi sicut
Marci.6. vis. Sextumdecimum, vbi miseratus turbam, eo quòd non haberent quod manducarent,
Matth.15 & si dimitterer eos ieiunos, deficerẽt in via, saturauit de septẽ panibus & paucis piscibus IIII.
Matth.17. milia hominum, extra mulieres & paruulos. Septimumdecimum, vbi Petrum & Iacobum
& Iohannem fratrem eius ducit in montem excelsum, & transfiguratus est ante eos, & resplen
duit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt
illis Moyses & Helias cum eo loquentes, in quo præsignauit illam, quæ nunc est regni sui glo-
riam, contestantibus Moyse & Helia, id est, lege & prophetis, quia rex ipse est iam immorta-
Matth.17 litatis carne regnans semper in splendore diuinitatis. Octauumdecimum, vbi homini
prouoluto genibus ante eum, & dicenti. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & ma-
lè patitur, respondens ait. O generatio incredula & peruersa, quousq; ero vobiscum, vsquequo
patiar vos? Afferte illum ad me. Et increpauit illum, & exiuit ab eo dæmonium. Et hoc, in-
quit, genus non ejcitur, nisi per orationem & ieiunium, quod tamen ejecerat ipse potestatem
habens non per orationem, neque per ieiunium. Post potentis misericordiæ suæ, siue mise-
ricordis potentiæ magna hæc opera, per quæ cunctis regno suo seruientibus maiora intus bo
na spiritualiter præsignabat, vnum ponitur opus terribile, quo eiusdem regni sui hostibus ma-
Matth.21 gnitudinem significauit, eius quæ nunc est illis iræ, & vindictæ. Intrauit, inquit, in templũ dei,
Iohan.2. & ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas nummulariorum & cathedras
vendentium columbas euertit. Denique hoc non leuiter attendendum est, in potentia regis,
quòd cum vno flagello de funiculis, homo tunc vilis, & in tantum vilis, vt postea crucifigere-
tur, hoc fecit quod infinitus non potuisset facere exercitus. Tumultus ille quo sic perturbati,
funiculus ille quo de templo sic ejecti sunt, tempestatem illam præsignauit, qua de regno dei
proiecti sunt, longis peccatorũ suorum funibus circundati à sanguine Abel iusti, locum quo-
que & gentem tollentibus Romanis, cuius rei tumultum totus orbis audiuit.

Qualiter

Qualiter in fine tollenda sint omnia scandala de regno dei, & quòd non vanè pater Augustinus velit intelligi Matthæum in leonis facie.

CAPVT XXVIII.

NEmo ferè qui nesciat, nemo prorsus qui nescire debeat, cuncta hæc cæteráque quotidia-
na eius facta & dicta, sicut à patribus sanctis sunt exposita, regni dei, id est, ecclesiæ præ-
sentis continere mysteria, quod videlicet regnum vsque ad finem seculi, ex bonis, malisq; per-
mixtum secundum edictum, paritercp exemplum regis eruditur & perficitur in omni patien-
tia. Tandem qualiter de hoc regno tollenda sunt omnia scandala, quod per multiplices apud
hunc Euangelistam significabatur parabolas, terribiliter hæc nouissima ante passionem pro-
locutio regis indicat. Cum autem, inquit, venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes an- Matth.25.
geli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gen
tes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidem à
dextris, hœdos autem à sinistris, & cætera. Iam sæpe dictum, & sæpe dicendum est, quia cuncta
ferè sic locutus est hic Euangelista, vt vbique spectanda nobis proponatur tam vocibus quàm
sensibus regni cœlorũ maiestas regia persona regalis domini nostri Iesu Christi potestas. Hoc August. lib. de consens. euãgelist li. 1.cap.6. Sup Iohã. tract. 36.dic.
animaduerso, pater Augustinus, vbi euangelicæ quatuor facies spectandæ proponuntur tam
in Apostolo, quàm in propheta, non vanè arbitratur, aut intelligi vult, quòd facies leonis sit
Matthæus, facies autẽ hominis Marcus, licet alij plures econuerso tradiderint, quòd in homi-
ne Matthæus, in leone Marcus sit agnoscendus. Nos huius ætatis sextæ finem facientes de
septima breuiter quid loquamur, vt iuxta propositum ad laudandam, atque adorandã sancti
spiritus gratiam, quandóque lassi perueniamus.

De septima ætate mundi, quòd veraciter sabbatum dicatur & sit, id est, requies, & quid sit illa. CAP. XXIX.

SEptima mundi ætas, non pro tempore, vel temporum ordine ætas dicitur, aut septima
nuncupatur. Neque enim quomodo quinta quartæ, quomodo sexta quintæ, sic illa huic
sextæ temporaliter succedit. sed coniuncta velut ex latere, vsque ad finẽ seculi, vsq; ad vniuer-
salis diem resurrectionis, cum ea currit. Est autem alterius seculi secretum, in quo electorum
animæ depositis corporibus, felici sabbatismo, cum deo requiescunt, quæcunque per sex æta-
tes mundi, diuersis meritis operum, differentes quidem mansiones, sed eandem requiem ingre
di meruerunt. Ipsa sabbatum, id est, requies dicitur & est, quia nihil illic operantur, sed operum
suorum mercede recepta, quieto deinceps otio feriantur. In huius sabbatismi typum legale il-
lud sabbatum circumcisioni datum fuisse rectè intelligitur, vt quicquid de illo carnali sabbato
litera legis loquitur, de isto spiritualiter intelligat homo rationalis. in spiritu legisperitus, in ve-
ritate literatus. Exempli gratia. Memento, inquit dominus, vt die sabbati sanctifices. Hoc præ- Exod.20.
ceptum in decalogo, tabulis digito dei inscriptis, quartum est. Quod tunc demum veraciter
sic intelligis, vt scribentis dei digito dignum sit, vt sanctificare diem sabbati id esse sentias, ac
si dictum esset. Memento vt quicquid boni operaris, non pro qualibet transitoria, & vana re,
sed pro æterna facias remuneratione. Igitur præsentis vitæ tempus operandi quod bonum
est, rationem vel oportunitatem habet, illius autem seculi cuncta longiturnitas quiescentium
est, fixámque & immutabilem sabbati legem possidet. In illam requiem deus prior ingressus
est, quod & scriptura testatur, cum dicit. Compleuitq; deus die septimo, opus suum quod fece Gene.2.
rat, & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Apostolus autem. Qui enim, Hebr.4
inquit, ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & à suis deus.
Festinemus ergo ingredi in illam requiem, & cætera.

Quòd reuera Christus post passionis laborem in illa sabbatizauerit, & resurgens ex mortuis, iam in octauam introierit. CAP. XXX.

AMplius autẽ post passionis, & mortis laborẽ, in illo sabbato suo, requeuit deus. Deus enim
erat in Christo, & quia propter personę vnitatẽ congruè deus laborasse dicit. vbi labo-
rauit, & vsq; ad mortẽ fatigatus est Christus, pulchrè requeuisse deus dicit, vbi exempta cor-
pori per crucem sabbatizauit anima, de qua nunq; recessit semel assumpta verbũ deus. Tunc
ergo deus in sabbato suo requieuit, ab operibus suis, quando deus & homo Christus, & se-
cundum animam in secreto diuinitatis, & secundum corpus in sepulchro terræ requieuit.
Delectat valde illa dei dispositio, sex diebus operantis in sudore passionis, & septimo deposita
carne requiescentis. Nam sicut Euangelica fideliter narrat historia, primo dierũ, id est, die do-
minica in ciuitatem Hierusalem passurus introiuit, secundo & tertio miris agnus inter laniatas

Universidad de Deusto
Biblioteca

crudelissimos,iuges insidias pertulit.Quarto à discipulo suo traditus est. quinto testamentum scribens filijs,hæreditatem corporis & sanguinis sui delegauit. sexto moriendo suum omne opus,acri cum labore consummauit. septimo in sepulchro requieuit,& in illa ætate quam dicimus septimam,vsque ad primam sabbati cum beatis spiritibus sabbatizauit,deinde resurgendo à mortuis,iam in octaua est,id est,in gloria immortalitatis & incorruptionis. Maximè ergo illo respicientes dicamus cum Apostolo,quia qui ingressus est in requiem eius, etiam ipse Hebr.4. requieuit ab operibus suis,sicut & à suis deus.Etenim illo labore suo,& illa requie sua,requiem nobis acquisiuit deus,& dominus noster Iesus Christus,vt deposita carne,mox in septima requiescamus,donec resurrectione carnis celebrata,iam in octaua regnemus.

Quòd ad hunc sabbatismum nos inuitet,dicendo:Venite ad me omnes qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos. CAP. XXXI.

HAec itaq; septima ætas,septimum respicit diem creationis mundi,sabbatum,id est, requiem domini,septimum à spiritu timoris domini, spiritū possidens sapientiæ quæ ipsa requies est filijs suis.Ad hanc omni auiditate festinant filij sapientiæ,& cum adhuc pro conditione mortalitatis hic laborent,illuc mente transpositi properant,quanta possunt ex parte requiescere.Inuitat enim eos iugiter mater sapientiæ,cum dicit.Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,& ego reficiam vos.Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia Matth.11. mitis sum,& humilis corde,& inuenietis requiem animabus vestris. Cum autem hęc dicit clamitando foris,in plateis dando vocem,intus nihilominus spiritu sancto docet, intus in corde persuader, vt tædium patientes curarum & solicitudinum huius seculi, dulcedine delectentur sanctę contemplationis.Veniunt ergo ad scholam sapientiæ,iuxta & illud consilium quod offert in psalmo eiusdem sapientiæ spiritus,dicendo. Vacate & videte, quoniam ego sum deus. Psal.45. In qua schola quanto quisque melius atque efficatius studuit, tanto vicinior atque apparatior factus est huic septimæ,id est, requiei. & cum à scholis egreditur, quanto exercitatior est in verbo dei, tanto honorabilior assistit ante faciem regis, & in illo æterno choro beatorum gradum altiorem ordinante illo sortitur,testante prophera, cum dicit. Qui autem docti fuerint,fulgebunt quasi splendor in firmamento,& qui ad iustitiā erudierint plurimos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.Proinde veraciter quidem beata actiua,sed beatior vita contemplatiua,domini quoq; testimonio,qui illa non improbata istam collaudat.Maria,inquiens,optimam partem elegit,quæ non auferetur ab ea. Daniel.2. Lucæ 10.

FINIS SECVNDÆ PARTIS LIBRI HVIVS, DE sancta trinitate, & operibus eius, respicientes opera filij secundæ personæ trinitatis eiusdem.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE *OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.*

Liber Primus.

De gemina resurrectione mortuorum,quarum altera nunc resurgimus in anima accipiendo spiritum sanctum,altera viuificabuntur & mortalia corpora nostra, propter inhabitantem in nobis eundem spiritum sanctum.

CAPVT I.

OMNIPOTENTIS iram simul & gratiam Psalmista breui laude confitens. Psal.103. auertente,inqt,te faciē turbabūtur,auferes spiritū eorū,& deficient, & in puluerē suū reuertent.Emitte spiritū tuū & creabunt,& renouabis faciē terrę.Quod enim memoriter tenendū,& suppliciter cōfitendū est, propter peccatū vnius hominis, auertit deus faciē suā,& turbati sumus,abstulit spiritū nostrū & defecim⁹,& in pul Gene.3. uerē nostrū reuertimur.Et hic dupliciter irę vindicta geminę mortis pena intelligēda est.Nam quo die comederūt ex ligno vetito,auertit deus faciē suā,& p̄uaricatores turbati.i.in aīa mortui sunt,& p̄ter illā mortē auferēte illo spiritū eorū, & dicēte homini, qa puluis es, & in puluerē reuerteris. Quod itidē fideliter credēdū,& cū omni gratiarū actione recolendū est,p̄pter iustitiam vnius hominis Iesu Christi,emisit deus spiritū suū,& creati sumus,& faciē terrę renouauit. Et hic

Et hic duplicis gratiæ indulgentia geminæ gloria vitæ,vel viuificationis agnoscēda est. Nam qua die vel hora credit homo in Christum,& baptismi eius percipit sacramentū, emittit deus spiritum suum & creatur,vt omni vetustate peccati abolita,iam noua secundum animā creatura sit,& præter hoc facies terræ,id est,terrenū corpus, quod inueterauit & mortuū est propter peccatū,renouabitur in nouissimo die resurrectionis.Hæc duplex gratia recreationis animarum,& renouationis corporū, hæc gemina resurrectio mortuorū, nunc nobis ruminanda atq; tractanda est,in laudē & gloriam eiusdē spiritus sancti, dei & domini nostri, cuius emissio per Christū nostras iā animas viuere fecit,& corpora viuificabit.Nam corpus quidē,inqt Apo Roma.8. stolus,mortuū est propter peccatū.spiritus verò viuit propter iustificationem.Quòd si spiritus eius,qui suscitauit Iesum à mortuis,habitat in vobis.qui suscitauit Iesum à mortuis, conuiuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

Quòd nouus homo Christus primum ac præcipuum opus sit sancti spiritus,& idcirco sermonis de operibus eiusdem spiritus sancti principium à conceptione illius hominis rectè debuerit inchoari. CAPVT II.

VErum speculandæ huius gratiæ via recta,legitimusq; ordo, tunc demum nobis seruabitur,si gratiæ principem,& largitorem,dei & hominum mediatorem,hominem Iesum 1.Tim.2 1.Iohan.2. Christum prius cognouerimus. Ipse est secundum hominem, primum ac præcipuum spiritus sancti opus,quo pulchrius aut pretiosius nihil vnquam fecit deus,aut iste dei spiritus. Nouus hic homo,noua hæc creatura est. Fortè dicis. Si Christus noua creatura, si vt Apostolus 2.Cor.5. ait.Et nos in Christo noua sumus creatura;quomodo verum dixit scriptura, quia requieuit Galat.6. siue cessauit deus die septimo ab omni opere suo quod patrarat? Quomodo cessauerat,si hanc nouam creaturam facturus erat? Ad hæc inquam primo sciendum, quia persona quam scriptura illa veterem narrat condidisse creaturam,deus pater est.Persona,inquam,quæ dixit,& Psalm.32. dicendo fecit,pater est verbi,quo cœli firmati sunt,pater est generans verbum,per quod omnia facta sunt.De ipsa nihilominus persona sentire litera postulat, quòd requieuerit, & cessauerit.Num ergo quia deus pater cessauerit,consequitur,quòd spiritus eius cessauerit? Non vtique.nam etsi cessauit pater,cuius erat proprium condere rerum naturam,non cessauit spiritus sanctus,cuius est opus proprium meliorare naturam. Sic rectè distinguamus patrem deum & spiritum sanctum deum,vt pater condiderit,spiritus sanctus reformauerit quam voluit creaturam,& vtraque persona per tertiam siue mediam,id est,per filium.Sed pater per filium deum tantum,spiritus sanctus per filium iam hominem factum.Nam sicut nulla creatura facta est nisi per filium deum. sic nulla reformata est, nisi per eundem filium deum hominem factum. Itaque,vt dicere cœperamus,nouus homo Iesus Christus,primum ac præcipuum spiritus sancti est opus,quippe qui de spiritu sancto conceptus est. Igitur vt magnum & euidens habeamus ostium sermonis de creatore,spiritu sancto renouante faciem terræ, ab illa eius emissione sumemus principium,de qua angelus ad Mariam. Spiritus, ait, sanctus super- Lucæ 1. uenier in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi, ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Et hoc quidem faciemus,si prius breuiter facię eiusdem sancti spiritus in confessione veræ fidei præuenire meruerimus.

Quòd spiritus sanctus patri & filio consubstantialis deus ac dominus sit, & quòd hæc proprię persona sit amor dei,quem qui non habet angelus,est diabolus:qui non habet homo, cum angelo non habente damnatur. CAP. III.

SPiritum sanctum credimus & confitemur,verum esse deum & dominum,patri & filio consubstantialem & coæternum,id est,per omnia secundum substantiam quod patrem & filium,non eundem in persona quem patrem & filium.Nam sicut alia patris,& alia filij, sic nihilominus alia est persona spiritus sancti. diuinitas autem & gloria atque maiestas quæ patris & filij,eadem nihilominus est spiritus sancti.Et vt persona filij,& huius spiritus sancti proprietates,alijs quoque discernamus vocabulis, sicut filium verbum patris dicimus siue rationem,non vtique verbum affectiuum,neque affectatam rationem, sed substantiale verbum, & rationem sempiternè & substantialiter viuentem. sic spiritum sanctum dicimus patris, & filij charitatem,siue amorem,non vtique accidentalem charitatem,neque aduentitium amorem,sed substantialem charitatem, & æternæ constantiæ amorem. Qui amor quanti sit momenti,imò quantæ sit maiestatis,vt aliquatenus speculari mereamur,conferamus nunc in eodem genere vel specie creaturā eius participem,creaturæ quæ eius particeps non est. Certè si de angelica specie duos cōferas,alter diabolus,alter fortè sanctus Gabriel, aut gloriosus Michael est.Si de humano genere, verbi gratia, de apostolico sumas ordine,alter beatus Petrus apostolus,alter Iudas diabolus est. Attamè hoc solū interest,q̄ hic homo, vel hic angelus, huius amoris est particeps.ille aūt homo,vel ille angel⁹ nō est eius particeps. Vterq; ex maiestate verbi per quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quod factus est,hoc habet,vt sit rationalis,hoc solo,vt dictum est, differunt,quòd hic habet, & ille non habet communionem huius amoris. Claret itáque etiam in isto proprietas operationis spiritus sancti,qüia videlicet per verbum patris esse sumpsit. per spiritum verò sanctum,bene esse sumit creatura rationalis.

Quòd procedens sit spiritus sanctus, & quòd filius quidem à deo processisse, hic autem à deo procedere rectè dicatur. CAP. IIII.

Pſal.103. HIc deus,hic spiritus sanctus,aliàs quidem mitti,vel emitti,vt supra meminimus, emitte spiritum tuum,& creabuntur.aliàs autem procedere dicitur.Parum erat ad maiestatem vel gloriam eius,quòd mitti dicebatur,nisi & procedere diceretur.Etenim sæpius persona inferior mitti dicitur, & potest non sua voluntate venire vel ire qui mittitur. At verò spiritus sanctus in persona sua dominus,mittente se non minor est, & sua gratia cum mitteretur venire dignatus est.Rectè igitur procedere,vel procedens dicitur, vt ipso verbo dominantis personæ dignitas pariter & voluntas indicetur.Procedere autem vel procedentem hunc esse, nō quilibet author,non angelus aut propheta, sed ipse ore proprio deus & dominus noster Iesus Christus primus dixit.Cum venerit,inquit, paracletus quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis, qui à patre procedit. Et notandum, quòd de seipso loquens præterito huius verbi tempore vsus est,ego enim,inquiens,ex deo processi & veni.Itemq; alibi.Exiui à patre, & veni in mundum. de isto autem non præterito, sed præsenti tempore dixit,qui à patre
Iohan.15. procedit.Etenim aliter ipse à deo processit,nascendo videlicet ante secula, de secreta substan-
Iohan.8. tia patris,vt conderet mundum,quod semel factum est,siue assumendo carnem, vt qui inuisi-
Iohan.12. bilis erat visibilis fieret,quod itidem semel factum est. Aliter spiritus iste procedit, cū subiectæ creaturæ gratiam impendit,quod toties fit,quoties viuificat ea,quæ mortua erant,& replet ea quæ vacua fuerant.Amplius autem atq; abundantius in illa beata vita, quam speramus, de diuina maiestate æterna processione procedit,quomodo calor de substantia ignis,quia vt iam dictum est,ipse amor est,imò & torrens voluptatis,qui illic nunquàm deficit.

Quòd filius à patre solo processit nascēdo, spiritus autem sanctus à patre procedat, & filio, & quòd in enuntiando nonnihil distantiæ sit, cum filius aliàs absolutè pater, aliàs pater meus dicit. CAPVT V.

Iohan.15. SEd & in hoc differt,quia filius de solo patre processit,videlicet nascendo,vt iam dictum est, hic autem spiritus de patre filióque procedit. Nec enim quia sic dixit filius dei, spiritum veritatis,qui à patre procedit, consequitur, quòd non ab ipso etiam procedat filio, cū & hoc præmiserit ipse,quem ego mittam vobis à patre. Longé melius est,quod intelligi voluit, sic distinguendo,quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis,qui à patre procedit. Sciendum quippe,quòd in nomine patris,aliàs quidem vna de tribus personis, aliàs autem sine distinctione personarum,deus siue diuinitas debeat intelligi.Discretionis huius vis, si Euangelica ritè verba perpendas,in promptu est.Nam aliàs absolutè patrem,aliàs cum possessiuo pronomine, patrem meum,pater meus, patris mei dicit ipse filius dei. Vbi sic patrem nominat procul dubio distinctionem facit personarum, patris & filij, & quæ illic de semetipso loquitur,
Iohan.5. Ibidem. longé superexcellunt formam serui.Exempli gratia.Pater meus vsque modo operatur, & ego
Iohan.10. operor.Item.Ego veni in nomine patris mei. Et alibi. Ascendo ad patrem meum,& patrem vestrum. Vbi autem absolutè dicit pater,non vnam personam, sed simul patris & filij & spiritus sancti, vnam vult intelligi diuinitatem, & quæ illic de semetipso loquitur humiliora sunt,
Iohan.14. & formam serui non supereminent.Verbi gratia. Venit enim princeps mundi huius,& in me
Matth.11. non habet quicquàm,sed vt cognoscat mundus,quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater,sic facio.Item.Confiteor tibi pater domine cœli & terræ.Hoc animaduerso nullum mouet scrupulum, imò fidei confert plurimum, quòd ita dixerit. Cum venerit paracle-
Iohan.15. tus,& cætera.Quid enim est,quòd cum dixisset,quem ego mittam vobis, addidit à patre,nisi vt intelligas quia quòd spiritum sanctum mittit dei filius,non est ex humanæ naturæ paupertate, sed ex diuinæ sufficientia naturæ? Et quid est quòd à patre meo procedit, dixit.nisi quia non ab vna tantum persona,sed absque personarum distinctione à diuina maiestate spiritus sanctus procedit?

De processione spiritus sancti,quia non de patre solo processerit,sed de patre & filio procedit. CAPVT VI.

IGitur filius de solo patre generatione processit inenarrabili, hic autem spiritus sanctus, de patre & filio processione procedit nihilominus ineffabili. Habemus tamen in hac nostræ peregrinationis paupertate, quasdam primitias intelligentiæ, vndè sciamus,eum non tantum de patre, sed & de filio procedere. Ecce enim scripturā sanctam legimus. Quid autem scripturam

scripturam sanctam nisi verbū dei esse credimus? Planè multa sunt verba digesta calamo propheratum,sed vnum est dei verbum vniuersitas scripturarum. verbum,inquam, vnum quod velut semen de legitimo viro suo deo fideles animæ conceperunt, & ore facundo parientes, signis quibusdam,id est,literis,vt nobis cognoscendum transmitterent,tradiderunt.Cum igitur scripturam sanctam legimus, verbum dei tractamus, filium dei per speculum & in ænigmate præ oculis habemus.Et reuera,si benevoli lectores sumus,si benevoli auditores lectioni assistimus,legendo vel audiendo accendimur, legendo vel audiendo ad amorem dei proficimus.Nonne ergo de scriptura sancta nobis amor dei processit?Quid autem est amor dei, nisi vt supra iam diximus,spiritus dei? Procedit donum ex patre, vt per scripturam intellectam cognoscamus filium patris.procedit nobis amor ex intellig.tia scripturæ, vt amemus patrem filij,diligamus filium patris.Nonne ergo iam nobis etiam hoc modo spiritus sanctus ex patre filióque processit?Igitur quoniam,dum viuimus,solem illum in sua claritate fulgentem videre non possumus, saltem ex isto speculo colligere licet, quia de patre & filio procedit hic spiritus sanctus.His pro tempore & re, de adoranda maiestate spiritus sancti breuiter dictis,iam nunc in consideratione pulchri operis eius ipso duce pergendum est.

Quòd sacrarium huius spiritus sancti beata Maria dei patris sponsa fuerit, & ex ipsa fructus omnis extiterit,propter quem antiquæ ecclesiæ virum se fuisse,deus pater asserit. CAPVT VII.

PRimóque sciendum,beatam virginem Mariam templum & sacrarium huius dei, & domini nostri spiritus sancti, sponsam esse vel fuisse dei patris, atque in ea completam esse causam,cur synagogam,id est,ecclesiam prioris populi,idem deus pater se adamasse, atque in coniugium assumpsisse,tam multis testetur scripturæ locis. Verbi gratia, cum in Ezechiele dicit.Quando nata es in die ortus tui, non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es Ezech.16.
lota in salutem,nec sale salita,nec inuoluta pannis.Non pepercit oculus meus super te, vt facerem tibi vnum de his misertus tui, sed proiecta es super faciem terræ in abiectione animæ tuæ in die qua nata es.Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, & dixi tibi,cum esses in sanguine tuo,viue. Dixi, inquam,tibi cum esses in sanguine tuo, viue.multiplicatam quasi germen agri dedi te,& multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem. Vbera tua intumuerunt,& pilus tuus germinauit, & eras nuda & confusione plena.Et transiui per te,& vidi te,& ecce tempus tuum, tempus amantium.Et expandi amictum meum super te,& operui ignominiam tuam, & iurauí tibi, & ingressus sum pactū tecum,ait dominus deus.Et facta es mihi,& laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo, & vestiui te discoloribus, & calciaui te hyacinthino, & cinxi te byssino,& indui te subtilibus,& ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis,& torquem circa collum tuum, & dedi inaurem super os tuum, & circulum auribus tuis,& coronam decoris in capite tuo,& ornata es auro,& argento,& vestita es byſſo,& polymito,& multis coloribus. Hæc vtiq; dicendo, virum se factum profitetur synagogæ, quam de Aegypto eduxerit, conculcatam in sanguine peccati, & fanatici erroris, quo seruierat dijs Aegyptijs atque in monte Sina,cum ea pactum ingressus sit, & legalis scripturæ ornamenta dederit.Nam quòd pactum inibi cum illa ingressus sit,claret,hoc modo narrante scriptura. Ille verò sumptum sanguinem respersit in populū,& ait. Hic est sanguis fœderis quòd pepigit dominus vobiscum.Multa eiusmodi sunt in scripturis propheticis, multis in locis,vbi virum si- Exod.24.
ue maritum ecclesiæ siue synagogæ sese deus esse asseruit. Nunquid lætabunda aut ludicra leuitate, & non cum certæ rei pondere, hæc loquebatur, omnis sapientiæ pater deus, cuius est amor magnus & immensus, hic deus, hic spiritus sanctus? Absit hoc. Actu quippe vir esse intendebat rationalis creaturæ humanæ, id est filiū sibi ex ea generare, quod & facere iam incipiebat, cum hæc & hæc diceret. cum Moysen & prophetas mitteret. Electas nimirum, & probatæ fidei de illa gente animas, vir deus complexibus suis, complexibus castis spiritualiter deus spiritus sanctus admittebat, & in imperu huius amoris sui, huius spiritus sancti, semen suum de secretis suis, verbum suum de profundo cordis sui incuriebat illis. Susceptum in anima fideli verbum veritatis, ora sibi prophetantia sumpta voce corporea laxabat,fidemque ab auditoribus exigebat. Vndè & apud Esaiam tales ani- Esaiæ 26.
mæ dicunt. A timore tuo domine concepimus, & peperimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram. Rem veritatis non extenuet suspitio affectatæ similitudinis. Nam reuera quæcunque sancta, & veridica scriptura nobis, de amore dei, vel amante deo loquitur.tam vera, tamque constantia sunt, vt potius hæc nostra carnalia de quibus similitudines ducuntur, illis constantis veritatis quædam quasi vmbræ vel transitoriæ imagines sint. Verùm quia nobis qui de terra sumus, prius ista terrena in notitiam venerunt, idcirco istæ res, illæ autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem rerum similitudines æstimantur, reuera autem illę res, istæ verò rerũ similitudines sunt quæ & illis permanentibus tranſeunt.

De beatitudine Virginis Mariæ, & cur anterior ecclesia dei patris, posterior filij dei sponsa rectè intelligi ac dici debeat. CAPVT VIII.

IGitur, vt iam dicere cœperamus, beata virgo Maria sponsa dei patris erat, & causam pro qua gentis illius ecclesiam ille suam in scripturis coniugem dicebat, in ea perficere, id est, verbum suum quod modo iam dicto per corda & ora prophetarum vocale fecerat, per huius
Iohan.1. beatæ virginis vterum carnem fieri ante omnia secula proposuerat. Hoc facto, futurũ erat, vt ipsum verbum caro factum, ipse deus dei filius, homo factus, sponsus vocaretur & esset, atq; ad suscipiendas conscriptiones coniugij eius, omnis ecclesia, non relicto patre (quem solum prius virum suum vocare consueuerat) conueniret. Sic autem beata virgo prioris ecclesiæ pars optima, dei patris sponsa esse meruit, vt exemplar quoq; fuerit iunioris ecclesiæ sponsæ filij dei filij sui. Spiritus enim sanctus qui in vtero vel de vtero eius incarnationẽ operatus est vnigeniti filij dei, ipse de vtero vel per vterum ecclesiæ, per viuificum lauacrum gratiæ suæ multorum operaturus erat regenerationem filiorum dei. Vndè nobis suo loco plenius dicendũ erit. Nec verò ab re ita distinguimus, vt præcedentem ecclesiam patris, sequentis filij sponsam esse dixerimus. Nam quem virum non cognouerat, eius coniunx synagoga dici vel esse non poterat. Constat autem, quia dei filium illius temporis ecclesia non cognoscebat. nam excepto quòd paucissimis per propheticæ spiritum reuelabatur, de cætero deus absconditus erat. Ergo quia in publico conuentu, in solenni religionis illius cultu non apparebat, neq; adhuc rex deus huic filio suo nuptias fecerat, nondum actu dei filius sponsus aut maritus erat. Pater autẽ deus
Hiere.3. quem solum & eundẽ vix synagoga nouerat, vir eius erat. & vt pro viro legitimo haberetur
Gala.4. vehementi zelo exigebat. Verbi gratia. Saltem, inquit, amodo voca me vir meus, dux virginitatis meæ tu es. Et multa his similia. Igitur iste vir erat. Tota autem talis viri vtilitas, totus fructus, omnis affectus, totus amor, tota virtus, ac generãdi vis, quomodo vbi venit plenitudo tẽporis in iam dictã virginem se contulerit, ipsa quę experta est melius nouit. nos autẽ audiuimus tantum verba æternæ mandata memoriæ, verba Gabrielis archangeli dicentis.

De conceptu beatæ Mariæ virginis per hunc amorem, id est, spiritum sanctum, dicente angelo, Lucæ primo: Spiritus sanctus superueniet in te, & cetera. CAPVT IX.

Lucæ 1. SPiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Verba, inquam, hæc nos audiuimus tantum, illa autem & prior audiuit, & auditu credens, continuò quod audierat experiri meruit. Vbi enim bene credula mentem suam & os suum aperuit, vt diceret. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum, mox iuxta dictum angeli hic spiritus sanctus superueniens in eam, per apertas fidei ianuas sese insudit. Quo autem sese insudit? Nimirum prius in sacrarium pudici pectoris, deinde in templum sacri & incorrupti vteri. in domum pectoris, vt prophetissam face-
Esaiæ 8. ret. in vterum, vt matrem faceret. Nã hęc est prophetissa, de qua gratulabundus loquitur propheta sanctus Esaias. Et accessi ad prophetissam, & concepit & peperit filium. Num autẽ istum solum ad hanc prophetissam accessisse putamus, aut quomodo accedere potuerit miramur? Imò sanctos omnes prophetas, primumq; Moysen ad hanc prophetissam accessisse non dubitamus. Omnes omnino ad illam conuenerunt. omnium enim & singulorum diuisiuæ gratiæ, & particulares prophetiæ. in istam prophetissam simul conuenerunt, simul spiritu sancto superueniente concurrerunt. Et beatum se Esaias, imò beatos se omnes prophetæ sancti, non immerito crediderunt, quòd hoc modo ad istam prophetissam accessuros se esse nouerunt, quod ad istud dei templum, ad istud spiritus sancti sacrarium quippiam verbi boni sese afferre cognouerunt. Neq; enim hæc beata virgo particularem vt singuli illorum verbi gratiam, sed vniuersali isto spiritu sancto superueniente suscepit ex eo verbi dei substantiam. & prophetissa singularis facta est, plenam spiritus sancti gratiam suscipiens, totum dei verbum, deum verum cunctis seculis præmiserat salutationem. Aue gratia plena, dominus tecũ, benedicta tu in mulieribus. Ad exponendam eius gratiæ magnitudinem parum fuerat dixisse. Spiritus sanctus superueniet in te, nisi addidisset, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Miro videlicet atq; ineffabili modo, vt fortitudinem sustinere posset conceptus sui, virtus altissimi obumbrauit ei. virtus, inquam, altissimi, id est, idem ipse spiritus sanctus, spiritus amoris obumbrauit ei. Quid enim puella fragilis, non modo sexu, sed & conditione mortalitatis suscepit aut concepit, nisi validum verbi dei, validam substantiã verbi, de optima substãtia patris dei, quẽ tremũt angeli?
Psal.47. Etenim vel aspectũ eius, nulla valet ferre creatura, nisi hoc spiritu amoris præducta sit, restante scriptura

scriptura cum dicit. Sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie dei. Hæc autem virgo non vrcunq; aspectui eius præsentabatur, sed de secretis paternis totum se inferebat illi verbum dei, verbum deus. Opportunè igitur obumbrabit illi virtus altissimi, virtus miraculorum potens, fœmineam substantiam deo verbo conciliare valens.

Quòd non ita superuenerit spiritus sanctus, vt pro femine sit, nec ipse qui conceptus est dici debeat spiritus sancti filius. CAP. X.

IDeóq; ait, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Quia spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, atq; hoc modo fiet istud quod concipies & paries filium, quæ virum non cognoscis, ideo sanctũ quod nascetur ex te, vocabitur filius dei. Num ergo vocabitur aut erit filius spiritus sancti? Non vtiq;. Neq; enim spiritus sanctus ita superueniet in te, vt pro femine sit, aut vt de substantia sit, eius caro verbi, aut filij quẽ concipis. Concipies enim de sancto quidem spiritu, sed non generante sancto spiritu. Conceptus iste spiritus sancti non generatio, sed operatio est. Caro de carne virginis, non de ipsa erit substantia sancti spiritus. Et notandum, quòd non dixerit sanctum vocabitur aut erit, neq; erit dixit, sed vocabitur filius dei quod nascetur ex te. Quod enim virgo concepit iamdudum erat. Et antiqua essentia sanctum erat, filius dei erat. Restabat hoc solum, vt vocaretur quod erat, & ipsa vocatione dum vocatur filius dei, manifestaretur nomen dei, quod nondum notum erat, nõ quo dicitur deus, sed quo pater filij vocatur. Vocabitur, inquam, filius dei, quod iam est, non adoptione gratiæ, sed proprietate naturæ. Item & illud notandum, quòd non dixit, qui nascetur ex te sanctus, sed quod nascetur ex te sanctum. Etenim multi quidem sancti, vel sanctificati dicuntur, vnum autem est sanctum, id est, sanctitas qua sancti omnes sanctificantur. Hoc sanctum est iste sanctus sanctorum, quem non in delicto præuaricationis Adæ conceptum vel natum sanctitas accidens sanctificauit, sed essentialiter sanctũ, virgo incorrupta de spiritu sancto concepit. Sic igitur melius atq; præstantius dictum est, vt dici debuit, quod enim nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Sed nec illud vacat, quod vocabuli positionem archangelus variauit. Nam paulo ante, & vocabis nomen eius Iesum, hic autem & vocabitur, inquit, filius Lucæ 1.
dei. Illic vocabis, hic autem vocabitur, dixit. Nihilominus & ad beatum Ioseph, & vocabis, ait, Matth.1.
nomen eius Iesum. Etenim nomine Iesu, quo plures æquiuocabantur, liberè ab ipsa vel ab Ioseph vocari potuit, filius autem dei siue filius altissimi, vt vocaretur, reseruandum erat Euangelicæ prædicationi. Vocabitur ergo, id est, inuocabitur ab omni seculo hoc nomine quod est filius dei, filius altissimi. Ecce hæc est illa noua creatura, ille nouus homo, de quo Apostolus Pri- 1.Cor.15.
mus, ait, homo de terra, terrenus. secundus homo de cœlo, cœlestis. Item. Factus est primus homo Adam, in animam viuentem. nouissimus verò, in spiritum viuificantem. Proinde iam ad superiora reuertamur, & in laudem dei patris, qui primum illum per omnipotentiam plasmauit, in laudem spiritus sancti, qui nouissimum istum pulchris digitis composuit, duos homines istos conferentes noua & vetera de thesauro eius proferamus.

De plasmatione primi hominis terreni, & conceptione secundi huius cœlestis, quanto ista conceptio illa formatione dignior atque perfectior sit. CAPVT XI.

FAciamus hominem, ait pater, ad imaginem & similitudinem nostrã, & præsit piscibus ma- Gene.1.
ris, & volatilibus cœli, & bestijs, vniuersæq; creaturæ, omniq; reptili, quod mouet in terra. Ibidem 2.
Subinde sequitur, & dicit scriptura. Formauit igitur dominus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Hominẽ illum terrenum cum isto cœlesti homine conferentes, hoc primum in factura illius abesse perspicimus, quòd terram ipsam, cuius de limo formaret eum, non benedixit deus. Ecce autem in ista cœlestis hominis factura noua, dicit archangelus, imò qui in archangelo loquitur spiritus sanctus. Benedicta tu in mulieribus. Et Psalmista per propheticam huc adductus gratiã, succinit & Lucæ 1.
dicit. Benedixisti domine terram tuam. Amplius autem & in hoc terra ista præpollet, qa terra Psal.84.
domini est. Non enim illic dixit scriptura. Formauit igitur deus hominẽ de limo terræ suæ, sed tantum de limo terræ. hic autẽ non tãtum benedixisti domine terram, sed benedixisti, ait, domine terram tuam, &c. Qualis enim illa, & qualis terra ista? Terra illa nullo modo seminis dei perceptibilis, vtpote irrationabilis, insensibilis, inanimata, immobilis. Terra autẽ ista animata, sensibilis, rationalis, & quod optimum est fidelis, & propter fidem spiritus sancti, & seminis dei perceptibilis. Non ergo melior aut sapientior est artifex spiritus sanctus. q̃ deus pater, licet iste nouus Adam, qui de spiritus sancti operatione cõceptus est, melior atq; dignior illo sit vetere Adam, quẽ fecit pater, sed melior terra, melior & diuinæ rationi vicinior, à spiritu sancto materia sumpta est. Præterea non eadem hic atq; illic vtriusq; figuli intentio. Illic nempe, intentio patris erat condere naturam, hic intẽtio spiritus sancti facere gratiã. Igitur vt dicere cœpimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Faciamus, ait pater, hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostrã. Alio iam loco diximus, quia manifestè trinitas loquitur, dicendo, faciamus. Veruntamen proprium erat opus patris, facere. proprium opus filij, redimere. proprium spiritus sancti opus, illuminare. & ad similitudinem dei hominem producere. Faciamus ergo, ait, hominem. Dixit hoc, & continuò fecit hominẽ. verum tamen non vt proposuerat, dicendo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, sic subiuncta quoq; narratio explicat hominis facturam. Ait enim. Et creauit deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem dei creauit illum. Non dixit. Et creauit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, non dixit, ad imaginem & similitudinem dei creauit illum, sed tantum ad imaginem suã creauit, ad imaginem dei creauit. Non ergo sic omnino, vt proposuerat deus facere hominem, narrat eadem scriptura factũ esse hominem. Et rectè atq; prouidè. nam illa vice, illo tempore non peruenit homo vsq; ad illam perfectionem. Factus est ad imaginem dei, quia factus est rationalis, non peruenit ad similitudinem dei, quia non imitatus est donum dei. Sed nunquid vitium eius, propter quod à similitudine dei longius recessit, antiquum dei consilium vel propositum euacuare debuit? Memor igitur hic spiritus sanctus illius propositi, ecce venit ad partem suam operandam, ad facturam hominis perficiendam, vt perduceret hominem ad similitudinem dei, ad quam non peruenit homo, nisi participatione eius, id est, spiritus sancti. Venit, inquam, ipsa similitudo, venit imago dei inuisibilis, & 2.Cor.4. in illa beata virgine obuiauerunt sibi, in illa domo pudici pectoris se osculatæ sunt. Nam imago dei, vt Apostolus ait, ipse est filius dei. similitudo autem vtriusq; hic est, vnus spiritus patris & filij. Quapropter & illud notandum, quòd non dictum sit, faciamus hominem ad similitudinem & imaginem nostram, sed ad imaginem & similitudinem nostram. Filius quippe, sicut non est filius patris, & spiritus sancti, sed solius patris, sic non est imago patris, & spiritus sancti, sed tantum patris, & idcirco non rectè sic præposteraremus ad similitudinem & imaginẽ nostram. ad imaginem inquam, nostram, id est, patris & spiritus sancti. Spiritus verò sanctus, sicut est spiritus patris, & filij, sic & similitudo est patris & filij, & idcirco rectè sic dictum confir mamus, ad imaginem & similitudinem nostram. similitudinem, inquam, nostram, id est, patris & filij. Conuenerunt igitur in beatam virginem similitudo atq; imago dei inuisibilis, & sicut Psal.84. in psalmo canimus. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas quippe & iustitia secundum scripturarum authoritatem, vera sunt nomina huius imaginis, id est, filij dei. Misericordia & pax pia sunt vocabula, huius similitudinis, id est, spiritus sancti. Itaq; quod dictum est. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, hoc repetitum est, dicendo. Iustitia & pax osculatæ sunt. Dicendo deinde, veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit, remouit impietatem blasphemiæ dicentis, quia Iesus ex Maria initium sumpsit. Etenim vnus, idemque dei filius, secundum carnem quidem de terra ortus est, sed secundum diuinitatem prius de cœlo prospexit.

De consideratione operis huius spiritus sancti, cum testimonio prophetico, quod pater deus dicit: Eructauit cor meum verbum bonum, & cætera.

CAPVT XII.

Pfal.44. QVomodo autem conuenerunt in illud sacrarium hic spiritus sanctus, & ille filius dei, nisi mittente patre, quemadmodum dicit in Dauid. Eructauit cor meum verbũ bonũ, Gene.1. dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribę, velociter scribentis? Neq; enim tantummodo intelligendũ est de creatione mundi, vbi pater verbũ bonum eructabat. creando quippiam, & dicendo, fiat. præsertim cum in isto confestim addat. Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, &c. Ergo hic quoq;, imò hic maximè in vterum virginis, verbum bonũ cor patris eructauit, & dixit ipse opera sua regi. Quomodo? Lingua, inqt, mea, id est, spiritus meus, reuera calamus scribæ velociter scribentis, verbũ meum, verbũ bonũ, naturæ humanæ velociter inscripsit, & sic dixi opera mea regi, vt assumptum hominem nihil lateret, omnium quæcunq; feci, vt sciret facere omnia, quæcunq; ego facere sciui. Igitur qui dixit olim, faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram, eius spiritus hic facit hominem nouum, quem veraciter ipsam confiteamur esse imaginem, in quo plenariã non dubitemus inesse dei similitudinem. Et illic quidẽ dixit, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, vniuersæq; creaturæ, omniq; reptili, quod mouetur in terra. hic autem dicit. Populi sub te cadent in corda inimicorum regis. Sedes tua deus in seculum seculi, virga directionis virga regni tui. Ergo illum præesse iussit piscibus, volucribus, & bestijs, videlicet dignitate rationis, istum autem populis, scilicet authoritate diuinæ maiestatis. Cum enim dixisset, populi sub te cadent in corda inimicorum regis, licet hoc idem sit populi, qui inimici fuerant, te adorabunt. vera adoratione cordis, tamẽ ne quid deesset, saltem in proprietate vocis, continuò subiunxit. Sedes tua deus in seculum seculi. Deum vtiq; hic appellauit, qui tanto & multo amplius præesse debeat populis, quàm ille piscibus, volucribus, & bestijs.

Quòd

Quòd dictum est: Masculum & fœminam creauit eos: hic autem, ipse tanquàm sponsus procedens de thalamo suo, quomodo illis, & quomodo illum benedixerit.

CAPVT XIII.

ET illic dictum est. Masculum & fœminam creauit eos, benedixitq; illis deus & ait. Crescite Gene.1. & multiplicamini. Masculum, inquit, & fœminam creauit eos. Multo hic honorificentius cum dixisset, dico ego opera mea regi, speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, postmodum ei nuptias præparans, astitit, ait, regina à dextris tuis. Veruntamen adhuc secretius in ipso virginei ventris hospitio scire debemus quiddam factum longè pulchrius, longè dulcius, eo quod illic factum, dictumq; est, masculum & fœminam creauit eos. Scriptum est enim alibi & de isto. Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Quo et- Psalm.18. enim sponsus iste de thalamo suo, nisi de sacro intemeratæ virginis vtero processit? Scire ergo debemus, de deo & homine Christo, quia sanctus hic spiritus non quidem masculum & fœminam creauit eos, sed in vno vnius, eiusdemq; personæ Christo, creatam hominis naturam coniunxit increato dei verbo. Et benedixit eis, & ait. Nimirum & hunc deum & hominem deus Psal.44. benedixit, & oleo benedictionis vnxit, imò & in labijs eius omnimodæ gratiam benedictionis diffudit, quemadmodum dicit. Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum. Et subinde. Vnxit te ô deus deus tuus, oleo lætitiæ præ cõsortibus tuis. Præ consortibus, inquam, tuis. Non enim quemadmodum consortes tui, qui postquam in delictis, vel peccatis concepti sunt, deinde per gratiã miseratoris diuisiua singuli percipiunt dona benedictionis, non, inquam, sic tu, sed in ipsa conceptione plenitudinem possides totius benedictionis, vt de tua plenitudine accipiant omnes consortes, vel participes tui. Et ad quid illis benedixit? Ad hoc nimirum, vt crescerent & multiplicarentur. Sic enim dixit. Crescite & multiplicamini. Et illa quidem benedictio, quantum quidem ex deo, irrita fieri non potuit. quantum autem ex homine, penè irrita facta est. ita vt melius nobis esset, si non fuissemus nati, si non creuissent homines, & non fuissent multiplicati, nisi subuenisset, benedictionem repetendo author benedictionis. Huic autem ad quid deus benedixit? Ad quid illum vnxit oleo lætiHebr.1. tiæ præ participibus suis? Nimirum, vt & ipse cresceret, & multiplicaretur, cresceret in persona sua, qui erat minutus paulo minus ab angelis, proficeretque vsque ad dexteram maie- Psalm.8. statis in excelsis, & omnia subijcerentur illi, multiplicaretur in filijs suis, imò fratribus suis & cohæredibus, filijs dei, filijs adoptionis. Ad hoc benedixit huic benedictione regali, benedictione sacerdotali. Omnes quippe, qui eius benedictione creuerunt & multiplicati sunt, reges sunt, sacerdotes sunt, vndè & gratias agentes dicunt. Et fecisti nos deo nostro regnũ, & sacerdotes, Apoc.5. & regnabimus super terram. In istis ratum veraciter permanet illud, quod subiungitur benedictionis edictũ. Et replete terram & subijcite eam. Subijciunt enim terrenitatem suam, & dominantur bestijs, id est, bestialibus suis, subditorumq; sibi hominum vitijs.

Quòd homo vterque & primus ille & secundus iste formatus sit de limo terræ, & quid magis in isto non solum venerabile, sed & mirabile. & quòd causa non sit, cur verbum vel hic spiritus sanctus vterum fœmineum debeat horrere.

CAPVT XIIII.

FOrmauit igitur dominus deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo, subauditur ille primus, in animam viuentem, iste verò nouissimus in spiritum viuificantem. Hoc nimirum tam de isto nouissimo, quàm de illo primo veraciter prædicatur, quòd tam istum, quàm illum formauit dominus deus de limo terræ. Cæterùm in omni multitudine filiorum hominum non fuit, nec est, nec erit, de quo idipsum eodem modo veraciter prædicari possit. Nam omnes quidem homines formantur de limo terræ, sed longè alio modo, alio ordine, id est, non nouo opere, sed vsu naturæ. Ambos istos formauit dominus deus de limo terræ, sed illum quidem dominus de limo terræ insensibilis & inanimatæ, istum autem spiritus sanctus de limo terræ, sed animatæ, id est, de humore carnis virgineæ sua formauit operatione. Et illum quidem absq; patre & matre, istum autem de matre sine patre. Vtraque formatio mirabilis. Veruntamen contra argumentatores hæreticæ temeritatis dicentes. quomodo de virgine homo formari vel nasci potuit, nec ramen dicentes. quomodo de limo terræ primus homo formari potuit, istam quidem mirabilem, sed illam dicere non dubitamus mirabiliorem. Mirabilius quippe est, de terra inanimata hominem fieri, quàm de carne fœminæ, licet virginea, hominem concipi aut nasci. Ergo ista quidem formatio venerabilior, sed illa mirabilior. Cæterùm, si ad magnitudinem dignationis respicias, nihil mirabilius inter omnia quæ facta sunt, siue in cœlo, siue in terra, quàm id, quòd deus dignatus est concipi vel nasci de fœmina. Nec enim adeò miramur, quòd omnipotens virgini conceptum vel partum dare potuit. mirari autem multo maximè simul & venerari debemus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia tantus hoc voluit, quia fœmineum deus dei filius, deus dei spiritus vterum non horruit. Non horruit, inquam, verbū dei, verbum deus, quin fœminæ carnis humori, quasi coagulum se commisceret, non horruit spiritus dei, spiritus deus, quin admotis omnibus digitis suis, corporis humani vasculum de illa substantia studiosus figulus perficeret. Attamen si ad rationem attendas, quæ causa erat, vt creaturam suam horreret diuinitas? Tu enim quisquis tale quid perhorrescis, perpende ipsum horrorem tuum, vtrum ex sensu, an ex ratione sit. Differt enim vtrum ex sensu, an ex ratione sit horror, à quo quippiam patiaris. Denicq; in multis sensus magis horrescit id, quod rationis iudicio præcellit. Verbi gratia. Serpentem magis quàm lapidem tangere perhorrescis. Sed rursus iudicio serpentem lapidi præferre non dubitabis, videlicet eo quòd lapis insensibile & inanimatum, serpens autem animatum & sensibile corpus sit. At verò deus nullis sensibus fungitur, deus dei filius, non sensu, sed ratione agit, imò ipse sempiterna ratio est. Sed si ritè perpendas, horror tuus quem super fœminea natura pateris, magis ex sensu, quàm ex ratione descendit. Igitur nihil erat propter quod creaturam suam, id est, naturā fœmineam abhorreret dei filius, præsertim quam illi præparasset, quamq; ab omni corruptione immunem conseruaret hic sanctus dei spiritus, qui, vt iam dictum est, totus in ratione est, & nullis subiacet sensibus impassibilis deus.

Quòd dictum est: Speciosus forma præ filijs hominum, & quòd primus homo tantū formatus, hic autem & forma & formatus rectè dicatur. CAP. XV.

TAndem formatum istum ab illo formato discernimus, non tantum in eo, quòd istum spiritus sanctus de virginea carne, illum autem formauit dominus deus de limo terræ, verum & ipsa formationis dictione. Dicimus nanq;, quia formatus ille, formatus tantū, hic aūt formatus, & ipsa forma est. Quod vt manifestius fiat, diffinitè oportet dici, quid sit formatum, & qd solummodo forma. Formatum id quod constat ex materia simul & forma, simpliciter verò forma, dicitur forma carens materia. Tale autem nihil est, præter vnum deum. Solus quippe ille est forma carens materia. Neque enim ex vlla consistit materia, quippe qui creatus vel factus non est, vndè & nullis accidentibus subiacet, & incommutabilis est. Cætera formata sunt, id est, ex materia, formaq; consistunt, vt verbi gratia, statua. Consistit enim ex materia forte ærea vel lapidea, & forma, quamcunq; artifex voluit, scilicet hominis, equi, aut cæterorū cuiuslibet generis. Sed nec ipsum æs simpliciter forma est, consistit enim ex materia sua, id est, terra. Terra quoq; formata est, & non simpliciter forma. Dicitur enim terra quòd sit grauis & sicca. Hoc ergo formatum & forma differt, q̄ forma simplex solus deus est, qui formatus non est, formata verò cætera, quorū sine dubio potissimū homo est. Nemini quippe dubiū quia formatus est, & quia materia eius terra est. At verò primus ille Adam homo tantum, hic autem secundus & deus & homo est. Igitur formatus ille vti ante proposuimus formatus tantum, hic autem formatus & ipsa forma. vndè & formosus vel speciosus rectè dicitur, speciosus, inquam, forma præ
Psal.44. filijs hominum. Pulcherrimum hoc atq; pijssimū huius spiritus sancti opus est, quòd interuentu amoris æterni, qui ipse est, formam domini, formato conjunxit homini, coniunctione sempiterna, coniunctione indissociabili, ita vt forma & formatus vnus sit formosus, vnius personæ speciosus deus & homo Iesus Christus.

Quòd in eo quoque distantia sit, quia in faciem illius primi inspirauit deus spiraculum vitæ, in isto autem totus requieuit spiritus vitæ, spiritus gratiæ.
CAPVT XVI.

Gene.2. ET inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Hoc de illo simpliciter intelligatur, quia cum formatum esset corpus de limo terræ, tunc demum inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, creatam indidit illi substantiam viuentis animæ. Hoc etenim astruit scriptura continuò subiungens, & factus est homo in animam viuentem. Cæterùm, de isto dignius atque diuinus intelligi oportet, quia inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, inspirauit in faciem eius spiritum vitæ, spiritus sanctus plastes eius, opifex munditiæ eius, vt requiesceret in eo
Esaiæ 11. statione æterna permansurus. Hic enim erat ille flos eius, illa requies eius, quem ipse sibi prophetica veritate pollicebatur, Esaia dicente. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Quam autem in faciem eius inspirauit hoc spiraculum vitæ? Nimirum in substantiam rationalis animæ. Neque enim dubium cuiquam licet esse, quin totum hominem, id est, corpus & animam fecerit spiritus sanctus, totum inquam hominem assumpserit verbum dei, verbum deus. Nō iuxta quosdā hæreticos, verbū in carne pro anima fuit, neq; iuxta alios nimiū brutos animam irrationalē & brutā assumpsit, sed veram carnem & animam rationalē, totū hominem verum,

verum, deus verus assumpsit, quia videlicet totus in anima & corpore perierat homo, & ideò eo totum, id est, anima & corpus à redemptore suscipi oportebat. In illam faciem, in illam gloriosæ animæ rationem totus spirauit spiritus iste, creaturamq; creatori, substantiam creatam deo increato condignam sua fecit plenitudine, id est, sapiētia maturam, intellectu dilatatā, consilio prouidam, fortitudine constantem, scientia disertam, pietate mitem, sancto timore humilē. Non enim verbum deus hoc indigebat, vt spiritu sancto repleretur, quippe de quo æquè vt de patre deo procedit idem spiritus sanctus, sed anima creata nostræ inopis naturæ creatura cū carne sua hoc opus habebat, vt acciperet hunc spiritum, quem & accepit non ad mensurā, vt testatur Iohannes dicendo. Non enim ad mensuram dat deus spiritum, sed totam, vt iam dictū Iohan.3. 1.Cor.15. est, septiformem spiritus gratiam, vndè & factus est homo in spiritum viuificantem.

De comparatione dictionum, quibus dictum est: Factus est primus homo in animam viuentem, nouissimus in spiritum viuificantem. CAPVT XVII.

CONferamus hanc quoq; apostolicæ diffinitionis partem, qua dicit in spiritū viuificantem, 1.Cor.15.
cū illa vetustiore qua dictū est in animā viuentem. Veraciter in ista plenitudine diuitiarum, in illa tenuitas inopiæ est. Cū enim dicit in animam viuentē, subaudiendū est, & non viuificare valentem. Nā reuera noster ille parens sic factus est homo viuens, vt naturaliter posset traducere semen ad propagandā sobolem, verùm in potestate non habuit, vel ipsi semini suo dare animā viuētem, vel iam viuenti animæ sobolis suæ gratiā conferre spiritualē. At verò isto præcursore suo Iohanne prior, ac per hoc sine dubio sua propria carne antiquior sic factus est, vt nihil secundū animalē hominē generaturus, ab illo in carne generatos prius siue posterius, viuificaret in spiritu, quemadmodū idē præcursor eius testatur. & de plenitudine inquiens eius, nos omnes accepimus. Nā & antequam homo fieret gratiā prophetalem, & postq̄ homo factus Iohan.1. est, acceperunt prophetæ de plenitudine eius in hoc eodē spiritu peccatorū remissionē. Igitur longè minus est in animā viuentē, longè altius in spiritū viuificantē. Quamuis autē & post illū apostoli atq; apostolici viri catholici episcopi atq; orthodoxi presbyteri, prædicando, baptizādo viuificent, vnus tamen & solus hic homo factus est in spiritū viuificantem. Neq; enim nos aut priores nostri de plenitudine accepimus apostolorū, sed de ista plenitudine eius, de qua apostoli & prophetæ acceperunt. Nihil quippe nobis aut sibimetipsis, sine illo facere potuerūt. Cœpto sequamur ordine operationem spiritus sancti, in isto homine cœlesti, formā eius aspiciendo in Roma.5. illo terreno, quam & Apostolus breuiter præostendit, dicendo, qui est forma futuri.

Quòd illum quidem deus in paradiso voluptatis posuit: in isto autem, quod est mirabilius, quendam paradisum sanctus spiritus contulit, & fluuium inde doctrinæ euangelicæ produxit. CAPVT XVIII.

PLantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit homi- Gene.2.
nem quem formauerat. Produxitq; dominus deus de humo omne lignū pulchrum visu, & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumq; scientiq boni & mali. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Reuera & antequam flos iste de virga stirpis Iesse ascenderet, plantauerat idem dominus, idem deus spiritus sanctus, paradisum voluptatis spiritualem, & in eo omne lignum pulchrum visu, & suaue ad vescendū, sed super nullū lignorum omnium potuerat requiescere. Paradisus quippe sanctorum antiquorum patriarcharum & propheratum erat ecclesia, & in ea pulchrū lignū Abraham, pulchrum lignū Isaac, pulchrū lignum Iacob, pulchra & suauia ligna cæteri patres sancti & iusti, quorū fidei fructus hodie quoq; legentibus ad vescendū, id est, imitandum valde suauis est. Et super taliū flores lignorū aliquando hic spiritus domini residebat, sed, vt iam dictū est, super nullū istorū requiescere poterat. Plantauerat, inquam, dominus huiusmodi paradisum voluptatis ab initio, id est, à primo electo. Primus quippe electus, prima huius paradisi fuit plantatio. Et illum quidem hominem posuit dominus deus in locali paradiso, hunc autē paradisum spiritualem, quod mirabile est, posuit spiritus sanctus in homine isto. Attamen cui mirū hoc videbitur, ritè perpendenti amplitudinē animæ eiusē Nec enim paruæ Colos.2.
amplitudinis est anima, in qua plenitudo diuinitatis inhabitat. Igitur, vt verius dicam, ipsa ralis anima paradisus delitiarum dei facta est, totum intra se plantatū continens paradisum scripturarum, lignū etiam vitæ in medio paradisi, id est, ipsam verbi æterni substantiam in medio suo, lignum quoq; scientiq boni & mali, id est, tentationes ex nobis susceptæ infirmitatis. Nam quia per illud lignū primus homo tentatus & victus est, rectè illo infirmitas humana intelligitur, per quam iste tentatus fidelis inuētus est, tentatus inquā per omnia pro similitudine absq; peccato, vt qui iam nouerat per scientiā, cognoscerer etiā experimento figmentū nostrū, sciret Hebr.4.
expertus reprobare malum & eligere bonum. Veruntamen & secundū quendam modū, istū Esaiæ 7.
quoq; posuit in paradiso, factū scilicet ministrū circuncisionis, vt opera spiritus in illo paternæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

legis horto operaretur. Fluuius qui nobis de paradiso isto egreditur, euangelica doctrina est. Huius doctrinæ fluuius quatuor capitibus, id est, quatuor euangelijs nobis distinguitur, siue quatuor sacramentis Christi principalibus, id est, incarnatione, passione, resurrectione, & ascensione eius, quorum fide & confessione, vniuersus per baptismum irrigatur orbis.

Quomodo istum spiritus sanctus iterata positione in paradiso posuit, & quomodo tentatus iste tentatorem, qui primum hominem vicerat, vicit. CAP. XIX.

Gene. 2. TVlit ergo dominus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum. Iam hoc dictū fuerat, quia plantauerat dominus deus paradisum voluptatis ab initio, in quo posuerat hominem quem formauerat. Num ergo bis ille positus fuit in illo paradiso? Non vtiq; terrenus ille homo bis positus fuit, sed hic cœlestis homo in spirituali paradiso iterata positus est positione spiritus sancti. Cum enim iam illum posuisset, illa quam diximus positione incarnationis, posuit illum idem iste spiritus positione inunctæ prædicationis. Luc. 3. Cuius videlicet secundæ positionis hic modus est. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orante apertum est cœlum & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Ac deinceps Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est ab Iordane, & agebatur à spiritu in desertum. Hic positionis modus & secundum præscriptam literam, & secundum rem præsentem, à priore differt. Dictum quippe est prius, quia posuit in paradiso hominem, quem formauerat, & nihil additum est, post verò vbi præmissum est. tulit ergo dominus deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, additur, vt operaretur & custodiret illum. Sic nimirum prima positione, qua posuit hunc cœlestem hominem sanctus iste spiritus in paradiso suo. prima, inquam, positione incarnationis vsq; ad annum tricesimum tacetur de omni conuentione cuiusquam operis, hac autem iterata positione sic ipse Luc. 4. fecit, & dixit. Regressus est in virtute spiritus in Galilæam, & venit Nazareth, & intrauit secundum consuetudinem suam synagogam, die sabbati, & surrexit legere, & traditus est illi liber Esaiæ 61. Esaiæ prophetę. Et vt reuoluit librum, inuenit locum, vbi scriptum erat. Spiritus domini super me, propter quod vnxerit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare cōtritos corde, & prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionē, prędicare annū domini acceptum, & diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendētes in eum. Cœpit autem dicere ad illos. Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Tulit ergo veraciter dominus deus, tulit dominus & deus spiritus sanctus hominē suū, hominē cœlestem & nouū, & posuit eū in paradiso voluptatis suæ, in paradiso ecclesiæ, iā non qualemcunq; paradisum, sed paradisum deliriosæ habitationis suę, ex eodē tēpore, vt operaretur & custodiret illū. operaret, inquam, secundū columbinam ipsius spiritus sancti simplicitatē, custodiret contra serpentinā diaboli calliditatem. Etenim hoc maximè ex aduerso respondet, quòd ad illū terrenū hominem, diabolus in serpēte dimissus est, super istū cœlestē hic spiritus sanctus in specie colūbę emissus est. Vndè & ille per illū serpentē in Matth. 4. tentationem incidit. iste per columbam, id est, per istum spiritū pietatis tentatorem vicit. Cum Luc. 4. enim ab isto spiritu actus in desertum homo iste ieiunādo quadraginta diebus & quadraginta Marc. 1. noctibus, & nihil māducādo, illi⁹ hominis gula naturali esurie vapularet, dixit illi diabolus, ille serpens antiquus. Si filius dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. Respondit ille, quod hæc colūba Deut. 8. mitis, hic spiritus sanctus innuit, quod columbina scriptura sancta voce præmonuit. Nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore dei. Sic incontinentis gulæ decus, continentiæ pulchritudinem superinduit, & sic columba cū serpente miro certamine, simplicitate malitiosum elusit, paulatim deinde ad profectum deducens hominem, donec perfecta obedientia totum conculcaret & contereret caput atq; corpus serpentis. Sed iam ipsam columbam maximè sermo intendat, cui maximè hæc nostri opusculi dicata est pars.

Cur secundo super illum hic spiritus venit, cur per columbam magis quàm per aliam speciem illum designare voluit. CAP. XX.

PRimo quærimus, quæ fuerit causa, vt super istum hominē suum, veniret spiritus sanctus, non quomodocunq;, sed sicut columba? Et à quo conuenientius quærimus q̄ ab eo, qui vidit, & illo viso testimoniū perhibuit, quia hic est filius dei. Ait enim. Et ego nesciebam eū. Sed vt manifestaretur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Item. Et ego nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille dixit. Super quem videris spiritū descendentem, & ma- Iohan. 1. nentem super eū, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Ergo Iohannes eū quærebat, & scire volebat, quem secundū faciem non sciebat, & scire volens altis profundi desideriꝭ suspiriꝭ cœlū pulsabat, vt sibi manifestaretur ille, quem venisse in spiritu sciebat, in facie non cognoscebat. Nec enim ille testimonio quæritando sese ingerebat. Apud se latebat, semetipsum non clarificabat, humilitatis exemplū omnibus præbēs, quod Apostolus suus, vtiliter p̄dicaret, dicēs. Nec q̄squā sumat sibi honorem, sed qui vocatur à deo tanquā Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificauit

rificauit, vt pontifex fieret. sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, & cætera. Igitur non vt Hebr. 4. esset Christus, id est, non vt tunc primùm vngeretur, qui in primordio suæ conceptionis plenarie fuerat vnctus, sed vt manifestaretur in Israel, qui esset Christus, idcirco super vnctum venit vnctio eius, venit visibili specie, super Christum ipse spiritus eius. Verùm itidem per aliam speciem manifestare illum poterat idem spiritus. Quare ergo super ipsum apparuit sicut columba, magis quàm sicut ignis aut flāma? Ad quod dicendum. quia illo vel illo tali indicio, quilibet mediocriter vnctus, dignè manifestari poterat, id est, in quo non principalis, sed plebeia, in quo particularis dari significaretur gratia, & non ipsa inhabitare gratiæ vniuersitas. Hic autem ille manifestandus erat, in quo omnis plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat. Tale igitur pro manifestatione eius dandum erat signum, quali nunquam ante vel post designari decuit quenquam sanctorum. Quid enim columba? Vtique quiddam totum, caput & Coloss. 2. membra, corpus integrum. Hoc ergo significabat, quia in isto singulariter vncto tota plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat. corporaliter, inquam, id est, sicut integro corpore columba super eum, & in ipso manens apparebat, nulla corporis parte mutilata columba, nullā septiformis spiritus gratiam, magno huic sacerdoti deesse significat, vndè & adoptionis pater, & omnium filiorum dei summus princeps, & magnus est pontifex. Denicq; Matthæus regno, Lucas maxim è intendit eius sacerdotio, cuius videlicet sacerdotis magni generationem sanctam conceptionemq;, sancti spiritus operatione celebratam, de qua pro posse diximus, ore sacro vtulus dilectus denarrat. Quapropter & illud notandum, quia quod Matthæus non fecit, hic in generatione scribenda sursum ascendit, totam contexens generationem optatiuam, quę ministerij sacerdotalis est. Etenim sacerdotis huius nō erat secundum carnem gignere, sed secundum spiritum sanctificare. Itaque cum Matthæus genituram carnis penè in directum descendendo deduxerit. hic, ne vno quidē gradu carnalis genituræ sursum ascendendo verbum retigit, sed sic incipiendo, vt putabatur filius Ioseph, continuò subiunxit. Qui fuit Heli, subauditur filius optatiuus. Nam secundum carnem nō Heli, sed Iacob fuerat pater eius. Post hoc initium nusquam vsus verbo, quo vtitur Matthæus, id est, genuit, non carnalem hominis, sed spiritualem sacerdotis generationem sese intendere satis ostendit.

De singularum proprietatibus gratiarum, quas omnes in eum contulit, scilicet, sapientiæ, intellectus, & cætera. CAP. XXI.

ACtibus subsequentibus singularum discernere proprietates gratiarum, operæprecium Esaiæ. 11. est, scilicet sapientię, intellectus, consilij, fortitudinis, scientiæ, pietatis, timoris. Nimirum illud sapientiæ magis proprium est, quòd statim in desertum actus ab eodem spiritu, cum ie- Matth. 4. iunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, antiquas tentatoris admissi vicit fraudes peccatū sugiens, quę summa sapientia est. Habet tamen hic locus nōnihil de proprio scientiæ, videlicet quòd responsa sua de scripturarum thesauro sumit, ac dicit. Scriptum est, quia nō pane solo viuit homo, sed in omni verbo dei. Scriptum est. Dominum deum tuum adorabis, Deute. 8. & illi soli seruies. Scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Intellectus est, quod cum Deute. 6. 10. traditus esset ei liber Esaiæ prophetæ, & inuenisset scriptū. Spiritus domini super me, propter Esaiæ. 61. quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prędicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere cōfractos in remissionem. hodie, inquit, impleta est hæc scriptura in auribus vestris. Cum enim hæc dicit, spiritualem vtique spiritualiter contritorum sanationem spiritualem, spiritualiter captiuorum remissionem spiritualem, spiritualiter cæcorum visum spiritualem, spiritualiter cōfractorū dimissionem intelligit, atq; intelligi vult. Porro Luc. 4. abscondit consilij, quædā oculos vel aures habentibus signa profert, cum dicit. In veritate di- 3. Reg. 17. co vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlū annis tribus 4. Reg. 4. & mēsibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra, & ad nullā illarū missus est Helias, nisi in Sarepta Sidoniorū ad mulierem viduā. Et multi leprosi erāt in Israel sub Heliseo propheta, & nemo eorū mundatus, nisi Naaman Syrus. Hæc enim cū dicit, veraciter illud cōsilij se apud se habere innuit, scilicet vt superbientibus Iudęis clausō misericordiæ cœlo, cunctā legalis ac pphetiæ gratiæ pluuiā, ad gentes cōmigrare faciat. & lepra peccati illorū non curata, leprā gentiū mundare, pperet, lauacro septemplici. i. omnimoda spiritus septiformis gratia. Fortitu- Luc. 4. dinis primus est actus, vbi cum eiecissent illū extra ciuitatē, & duxissent illum vsq; ad supercilium mōtis, supra quē ciuitas illorū erat ædificata, vt præcipitarēt eum, ipse transiēs per mediū illorū ibat, maius vtiq; fortitudinis opus in hoc ipso significās. Quod est illud? Nimirū quia tandem illum post multas persecutiones in infernum præcipitatū esse volētibus, ipse de morte ad vitam, siue per mortem in gloriā suam transiens, ecce per mediū illorū iuit, per mediū illorum persequentium, & non videntium, ad credentes & illuminatas gentes transiuit. Amplius autē fortitudinis erat, q̄ ex præsentia eius torquebant, & tormenta sua confitebantur dęmonia, dicētia. Sine, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scimus quis sis, sctūs dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucæ.11. At ille increpans non sinebat ea loqui,dicens cuipiam illorum.obmutesce & exi. Quantę forcitudinis hoc esset initium vel signū,ipse quodam loco sic parcè innuit.Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea,quę possidet.Si autē fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Scientiæ illud erat, quod iam supra tetigimus, quia tam prompte tam conuenienter pro re & tempore, semper vbique sumpta de omnibus scripturis proferebat testimonia,vt mirantes dicerent aduersarij. Quomodo hic literas scit,cum non didicerit?Pietatis illud esse nemo qui nesciat, quod intelligi vult huiusce modi parabolas,dicendo.Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hierricho,& incidit in latrones.Item,Iratus paterfamilias,quia fecerat cœnam magnam,& omnes qui vocati erant,cœperunt simul excusare,dixit seruo suo.Exi cito in plateas & vicos ciuitatis,& pauperes ac debiles,cæcos & claudos introduc huc.Item,Quis ex vobis homo,qui habet centum oues,& si perdiderit vnam ex illis, nónne dimittit nonagintanouem in deserto & vadit ad illam quæ perierat,donec inueniat illam? Et cum inuenerit illam,imponit in humeros suos gaudens.Item, Homo quidam habuit duos filios,& dixit adolescentior ex illis patri. Pater,da mihi portionem substantiæ,quæ me cōtingit.Item,Homo quidam erat diues,qui habebat villicū,& hic diffamatus est apud illum,quasi dissipasset bona ipsius,& reliqua.Hæc denique veneranda pietatis insignia sunt,quòd videlicet Samaritanus misericordia motus super illum,qui incidit in latrones,appropinquauit & alligauit vulnera eius,infundēs oleum & vinum,& imponens in iumentum suum,duxit in stabulum,curam illius agens. Itemque alibi, Quòd misericordia motus,& accurrens cecidit super collum eius,& osculatus est eum,qui per pœnitentiam est reuersus,suomet iudicio,iam non dignus vocari filius,& occidit ei vitulū ingenatum,dicens.manducemus & epulemur,quia hic filius meus mortuus erat,& reuixit,perierat & inuētus est.Quòd pastor bonus ouem,quæ errauerat requisitam,& inuentam,in humeros suos gaudens imposuit,quòd iuxta exemplum villici iniquitatis,quem laudauit dominus, quia prudenter fecisset,nobis agendum censuit.facite,inquiens,vobis amicos de mămona iniquitatis,vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula.Illud tandem sancti & venerandi timoris est,quòd non iactabundo contemptu mortis sese offert, sed pauens & tædiū pa-
Marci.14. tiens positis genibus orat. Abba pater,omnia possibilia sunt tibi,transfer calicem hunc à me, eodemq; timore reuerendo multū submissus.sed non,inquit,quòd ego volo sed quòd tu. Amplius autem in eo veri & perfecti est insigne timoris, quòd apparuit illi angelus de cœlo confortans eum,& factus in agonia prolixius orabat,& factus est sudor eius,sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Videlicet futuris martyribus, dare illum decebat exemplum vtile, vt non præsumerent de virtute tolerantiæ,sed solicitipauerent in humilitate patientiæ.

De septem naturalibus columbæ virtutibus,quomodo per singulas illarum singulæ virtutes vel gratiæ significentur,& quibus modis easdem columbæ virtutes spiritualiter in suis actibus Christus habeat. CAP. XXII.

IGitur totus super illū requieuit septiformis gratię spiritus,secundū signū quo id ipsum manifestaretur,id est,secundū columbæ integrū corpus.Quapropter nec illud prætereundum, quia volucris huiusce,scilicet columbę natura fungitur septem suis virtutibus,quadā similitudine congruētibus septem huius spiritus sancti gratijs,quas diximus. Primo,sedet enim super riuos aquarū,vt accipitrē(conspecta eius vmbra)velociter effugiat.Secundo,nihil viuū comedit.Tertio pullos alienos nutrit.Quarto in foraminibus petræ nidificat.Quinto grana candidiora colligit.Sexto,felle caret.Septimo,gemitū pro cantu habet.Deinde in eo,q̄ iuxta fluēta residēs accipitrē præcauet,sapientiæ.in eo q̄ pullos educat alienos,consilij.in eo q̄ in foraminibus petræ nidificat,fortitudinis,in eo q̄ grana candidiora colligit,scientiæ.in eo q̄ felle caret, pietatis.in eo q̄ gemitū pro cantu habet,timoris quædā imago est.Sedet enim iste spiritus sanctus,imo is in quo est spūs sanctus,maximè hic totius plenitudinis eius possessor dominus noster,iuxta plenissima sedit fluenta scripturarū,cunctas antiqui hostis præuidēs,& potēter prę-
cauens tentationes, quod sapiētię est. Nihil viuū comedit.i.neminem vnquā iustū condēnauit, aut certè neminē malè viuum.i.concupiscentijs,& vitijs militantē sibimet per acceptionē personarū,concorporauit,quod intellectus est.Alienos pullos nutrit.i.gentes abactis Iudæis nutriendos recipit, qui eramus alieni à testamēto dei, quod incomprehensibilis & inuestigabilis cōsilij est.In petra nidificat,quo serpēs accedere nō possit.i.in vulneribus passionis suæ spē suorum collocat, Vndè diabolus rapere nō possit,quod fortitudinis est. Grana candidiora.i.lucidiores de aceruo scripturarū,in omni sermone suo sententias congerit, quod scientiæ est. Felle caruit,id est,mala pro malis,vel maledictū pro maledicto,nō reddidit.quinetiam pro intersec-
Lucæ.23. toribus suis exorauit,dicendo. Pater dimitte illis,nesciūt enim quid faciūt,quod pietatis est.
Hebr.5. Gemitū pro cantu habuit,id est,gemitibus inenarrabilibus,& vt ait Apostolus.Cum clamore valido & multis lachrymis pro nobis exorans,obediēs fuit vsq; ad mortē,quod timoris est.

Quòd

Quòd huius rei signum fuerit ipsa columba,quàm firmiter teneat ecclesia,videlicet quis hic est qui baptizat. CAP. XXIII.

CVius tandem rei signum,vel manifestatio,illa talis species erat? Nimirum sacerdotis singularis,& Baptistę vnici domini nostri signū hoc erat,in eo quod baptizat.Sic enim dictum est.Super quem videris spiritū descendentem, sicut columbam, & manentē in eo,hic est Iohan.1.
qui baptizat. Non dictum est ,hic est filius dei, siue hic est Christus, quāuis & hoc veraciter dici potuisset,sed hic est,qui baptizat.Ergo Baptista Iohannes,Baptistam quærebat,baptismū suspirabat,id est,hūc effectū,hanc vtilitatē intendebat,ob quā venisse gaudebat, Christū videre,videndumq; indicare sitiebat,vt ille in spiritu sancto baptizaret,id est,peccata mundi tolleret. Totus quippe mundus in sordibus,omnis homo immūdus erat,& illotus.Non sola gen- Esaiæ.64.
tilitas sanguinis fluxu sordebat,sed & synagogæ omnes iustitias,spiritus iste sanctus, per prophetas panno menstruatæ similes esse censebat.Quid ergo,inquis,Abraham? An non saltem ille mundus fuerat,dicente scriptura.Credidit Abrahā deo,& reputatū est ei ad iustitiā? Non Genes.15.
vtiq; iam propter iustitiā illam mūdus fuerat, sed propter iustitiā illam istum emundatorem, pmissione acceptaesperare meruerat.Idcirco donec veniret iste qui baptizat,ille & omnis posteritas eius,verbo remissionis tantūmodo catechizata, foris expectabat.cœlesti ecclesię,nondum in visione dei cōmunicabat.Quid ipse Iohānes,qui adhuc ex vtero matris suę spiritu sancto repletus est? Quare ergo dicebat,ego à te debeo baptizari? An nō vbi exultauit in vtero Matth.3.
matris suæ,ad vocem salutationis Marię,potuit mundari eodem quo exultauit gaudio spiritus sancti? Non vtiq; iam propter hoc mundus erat,non iam propter hoc maculā culpæ originalis exuerat. Non ille in remissionem peccatorum,sed in propheticā,imo plus quām propheticam gratiam illic acceperat spiritum sanctum.Igitur suum & vniuersi mundi baptismū, Iohan.1.
atque Baptistam Iohannes desiderabat,& illi desiderio responsum est.super quem videris spi- Lucæ.3.
ritum descendentem sicut columbam,& manētem in eo, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et quomodo Simeon ille iustus,expectans consolationē Israel,in quo hic spiritus sanctus erat, responsum ab ipso accepit,non visurum se mortem, nisi prius videret Christum deum.sic iste neque Simeone,neq; vllo sanctorum in sancto desiderio minor,accepit responsum gratię in se habitantis,quòd non prius perficeret cursum suum baptizando in aqua,nisi prius videret istū qui baptizat in spiritu sancto,peccatorum remissionem tribuendo omni mundo.

Quòd verè omnes electos baptizet & baptizauerit iste vnus, vnius spiritus sancti gratia, & quòd istud tenendū sit contra hæreses,& scismata infideliū. CAP. XXIIII.

NOn aūt est dictum solummodo propter cōmunem,quę tunc erat humani generis indigentiā, sed & propter seruandā in futura ecclesia pacis charitatisq; custodiā, & sic dictū, & sic tale datū est signū. Deniq; illud constās est,& nemini dubiū esse licet,quin sanctos omnes, Apoc.1.
qui illū per prę teritas generationes ab origine mundi expectauerāt.omnes, inquā, vsq; ad illū electū latronē, lauit per semetipsum à peccatis omnibus,in spiritu sancto, in aqua & sanguine profluēte de latere suo.Futurum aūt erat,vt per ministros gratiæ suæ,baptizaret eos,qui crediturierāt,in hoc eodem spiritu sancto,in eiusdē aquæ & sanguinis sacramento. Hic nimirum nō defuturæ erant lites coruorū rixantium seorsum,ac seorsum baptizantiū,& cōtra alterutros dicentiū. Ego baptizo,ego sanctifico.Ille adulter,ille ebriosus,aut fornicarius,nunquid te baptizare, nunquid te sanctificare poterat? Illius vel illius, qui te baptizauit fides, sine operibus erat mortua, mortuū itaq; tibi dedit baptisma. Bene ergo & oportune pacifica designāte columba, dictū est.hic est qui baptizat in spiritu sancto. Adeo nanq; pronī ad scissuras futuri Lucæ.3.
erāt,qui baptizarentur.vt nō modo pro bonis aduersus malos, sed & pro bonis aduersus bonos,quasi pro optimis baptizatoribus suis aduersus baptizatores minus bonos inflarētur,atque rixarētur.Sic illi iam facere cœperāt,quibus vas electionis Apostolus dicebat.Significatū 1.Cor.1.
est mihi fratres de vobis ab his qui sunt Cloes.quia contentiones sunt inter vos.Hoc aūt dico quod vnusquisq; vestrū dicit.Ego sum Pauli,Ego aūt Apollo,ego verò Cephę,ego aūt Christi.Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis,aut in nomine Pauli baptizati estis? Bene hic attenderat,quid mallet columba mitis,id est,hic spiritus pietatis,spūs vnitatis,& pacis.vnū designās atq; dicens.Hic est qui baptizat. Ac si diceret. Siue per bonos,siue per malos,siue per summos,siue per infimos,visibiliter operet ecclesia ministros,hic est qui invisibiliter baptizat in spiritu sancto. Verùm de illo domini Christi,& huius spūs sancti baptismo plenius post aliqua dicendū erit.Nunc interim illud dictū sit.quia sanctus iste spiritus vnicam & condignā sibi mansionem tandē se adeptū esse, imo se sibi fecisse declarauit. Vbi super Matth.3.
hunc proprium hominem suum,in tali specie apparuit,& in eo mansit,nō ad mensurā vt parti- Lucæ.3.
cipibus, vel consortibus eius, diuisiuā indulgens ei gratiam,sed in eo tota cum diuinitate sua Johan.1.
corporaliter inhabitās,& per id quod cœlis apertis super eum descēdit, cœlos credētibus in eū Marci.1.
per passionē eius aperiēdos esse testificās,q̄ ex quo peccauit homo,generi humano clausi erāt. Colos.2.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd dictum est: Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane, & de eo quod cum de cæteris spiritibus dictum sit: & requiescet super eum, de solo timore ita dicitur: Et replebit eum spiritus timoris domini. CAP. XXV.

Luc.4. IESVS aũt plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane. Plenus, inquam, spiritu sancto. nam hoc ipsum columba, sicut iam diximus, significauerat, descendens super eum, & manens in eo. Sed nunquid extunc, & non ante dominus Iesus plenus erat spiritu sancto? Nónne ex utero virginis conceptus fuerat de spiritu sancto? An quando compingebat illud suũ sacri corporis templũ, foris stabat, & non introiuit, donec perueniret homo ad tricesimũ ætatis suæ annũ? Imo nec foris stetit, cum sacrum conderet corpus, deus incircunscriptus dei spiritus. nec postquam illud semel condidit, vlla vnquam hora vel momẽto frigescente, gratia foras exiuit, aut abesse potuit. Quid ergo nunc primũ plenus spiritu sancto dicitur, cum à Iordane regrediatur? Nimirum quia qui hactenus se continuerat intus, hic procedere cœpit spiritus sanctus, de triclinio mẽtis ad officia corporis, de potestate ad actũ, de intima requie, ad exterius ministeriũ, vt per doctrinam diffunderet gratiam in labijs, per miraculorũ exhibitionẽ, moueret manus eius tornatiles, aureas, plenas hyacinthis. Amplius autem ex eo rectè plenus spiritu sancto debuit dici, ex quo agere cœpit ea, quæ sunt spiritus timoris domini, id est, ieiunando famem pati, perferre fraudes tentatoris, circuire & prædicare regnũ dei, atq; pro voluntate vel mandato patris, obediens esse vsq; ad mortem, mortem aũt crucis. Scriptum quippe fuerat, & re-
Esaiæ.11. plebit eum spiritus timoris domini. Notandum denicq; in toto ordine septem spirituum, quia cum dictũ sit, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, in istis spiritibus nõ mutato verbo requietionis, in septimo tandem mutatur verbũ vel modus dictionis, & replebit eum spiritus timoris
Luc.3. domini. Si ergo Euangelistam, prophetæ scienter in isto consonuisse non ignoramus, vt quia dixerat ille. & requiescet super eum spiritus timoris domini. iste vim dictionis antiquæ respiciens consonãter dixerit. Iesus aũt plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane, mirandũ vniuersæ creaturę prẽponitur spectaculum, quòd scilicet creator hominũ, deus illuc vsq; descenderit, vnde peccatori homini ab infernalibus peccatis, & vitijs emergẽti initiũ ascendendi sumendũ
Psal.no. sit. Nam initium sapientię timor domini. Huc vsque creator descendit, dicente Propheta. Post omnes gradus spirituũ domini, & replebit eum spiritus timoris domini. Non erat mirũ, quòd requiesceret super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis. non, inquam mirum, quia magnificum erat, quia diuinam maiestatem dignitate antiqua dicebant hæc omnia. Quis autem angelorum, aut hominũ, non miretur, dominum vsque ad timorem domini descendisse, deum & dominum ecclis ac terris timendũ, timoratum factum esse, non partim sed plenarię, & quantum verbo repletionis, aut plenitudinis potuerunt homines in eodem spiritu sancto loquentes significare? Itaque secundum hunc modum digna cum admiratione dictũ sit. Iesus aũt plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane.

Quòd verè sit deus is, quo Iesus plenus dicitur, & quòd cuiuscunque hominis animam implere non nisi dei sit. CAP. XXVI.

PRæterea quia non sola spiritus sancti opera narrare, sed ipsam quoque personã eius prædicare, venerari, & adorare præsenti opere intendimus. audiat Macedonius, aut quisquis alius blasphemiæ, in spiritum sanctum reus, dicere ausus fuit, non est deus. aut, inquam, quod dicitur. Iesus spiritu sancto plenus. Quid enim? Non est deus iste, quo plenus est is, qui omnia implet dominus Iesus. Imo vt de illo tali homine, nunc interim taceam, quemlibet angustioris pectoris hominem implere, non nisi dei est. Manifestius dicamus. spiritum hominis substantialiter introire, non nisi dei est. Creatus spiritus, creato spiritui, id est, angelicus spiritus humano spiritui, vel humanus spiritus angelico spiritui infundi non potest. Alter alterius capax, sive alteri alter capabilis non est, Neuter quippe alterutro subtilior est. Vterque enim creatura, vterque rationalis, & immortalis est. Solus deus, natura vel substantia, vtroque subtilior, ac proinde vtrique captabilis est. Sed ecce, nõ tantũ homines spiritu sancto repletos, quod passim legimus. sed ipsum dominum Iesum, pronuntiat Euangelista, plenum spiritu sancto. Quomodo ergo non videbat, coruus prędictus Macedonius. quia deus est ista columba, iste spiritus sanctus? Sed ille fortè diceret ad hæc. Nónne homo interdũ dicitur, & est maligno plenus spiritu? Ad hæc, inquam. Dicitur quidẽ, sed aliter, hic sancto spiritu, aliter ille maligno impletur spiritu. Nam spiritus malignus, nõ ipsi humani spiritus substantiæ, substantialiter infundi-
tur, sed per occultos irrepens meatus, percq; cauernas corporis receptus, animã in suis obsidet
ledibus, eamq; tartareis discruciat flagris, inquantũ fuerit permissus. Sic febris, sic etiã portionis
feruor nimius animũ subuertit, vimq; rationis enecat, non tamen ipsam animæ substantiã, aut
febris, aut per corpus digerẽda cõpleuit vinositas. At verò hic spiritus sanctus animę substantiam subsãtialiter ingreditur, eamq; ineffabiliter & dilatando cõplet, & cõplendo dilatat, in ea
subsãtialiter

subsãtialiter inhabitat, atque inambulat, quę merces, quę gloria sanctis in futuro reposita est. Nam in prȩsenti paucissimorum, est persentiscere saltem ad horam, vel momentum, subsãtiam eius tactũ, præter hominem istum solum & singularẽ, de quo vnicè dictũ est hic. Super quẽ Iohan.1.
videris spiritum descendentem & manentẽ in eo. Hoc planè quod diximus, vel ex ipsis eiusdẽ spiritus sancti vocabulis, comprobari promptũ est, scilicet ex eo quod dicitur, spiritus sapiẽtię, spiritus intellectus, spiritus consilij, spiritus fortitudinis, spiritus scientiæ, spiritus pietatis, spiritus timoris domini. Nam vbi putas sapiẽtia, vel intellectus, nisi in anima. vbi consiliũ, vbi fortitudo, vbi sciẽtia, vbi pietas, aut timor dñi, nisi in anima vel mente inhabitat? Igit hic solus increatus spũs, humano siue angelico spũi substãtialiter capabilis est, & vel ex hoc solo conuincitur Macedonius, omnisq; eiusmodi coruus, quia talis hęc colũba, tantus iste spũs sctũs deus est.

Quòd non omnes vbi Iesus plenus dicitur ad hauriendum inuitemur, & quòd duo data sint huius spiritus, & quodnam horum antiqui patres prius, & quod posterius. Itemq; nos quod prius, quod posterius acceperimus. CAP. XXVII.

SAnè cum hic spiritu sancto plenus dicitur, eodem dicto nos ad hauriendum inuitamur. Itẽ Iohan.1.
cum dicit ille alius testis pleni huius, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, nos ad
accipiendum, nos ad hauriendum prouocamur. Hic vnus est, à quo, in quo, & per quem gra-
tiam, & veritatem haurimus, spiritum gratiæ, & spiritũ veritatis accepimus. Cum enim dixis- Ibidem.
set, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, continuò subiunxit. Et gratiam pro gratia,
quia lex per Moysen data. gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et nos quidem atq;
illi, qui hęc dicunt, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. nos, inquam, & qui post, & illi
qui ante passionem huius pleni hauserunt eadem data, sed ordine præposterato accepimus.
Quot enim, vel quæ sunt huius spiritus data, nisi duo, alterum in remissionem peccatorum, al-
terum in diuisiones gratiarum? Hæc, inquam, eadem, sed non eodem ordine, nos atque illi ac- 1.Cor.12.
cepimus. Nam illi prius diuisiones gratiarum, & post remissionem peccatorum, nos prius remissionem peccatorũ, & deinde accepimus diuisiones gratiarũ. Omnes enim vsq; ad Iohannẽ, prius diuisiones gratiarum acceperunt, imo & prius mortui sunt, quàm acciperent remissionẽ peccatorum. Hanc enim diu expectatam in sola tandẽ Christi passione acceperũt. Fide fortes, miraculorũ potentes, prophetica gratia pollentes fuerunt, & tamen omnes apud inferos detinebantur, propter originale peccatũ. Fusus est sanguis Christi, atq; cum sanguine aqua pariter de latere eius cucurrit, & quia fidẽ habuerant, eorum omniũ peccata lauit. Ipsi quoq; apostoli prius eiusmodi gratias partim acceperũt, vt scilicet infirmos curarẽt, spiritus immundos eiicerẽt, & post passionẽ Christi, remissionem peccatorum, vt in regnum cœlorum introirẽt. At verò nos omnes, qui post eandẽ Christi passionem ad fidem venimus, prius in remissionẽ peccatorũ baptizamur. & tunc demũ eiusmodi gratias accipimus ab eodẽ spiritu sancto, diuidẽte singulis prout vult. Nam quòd super Cornelium, & super cæteros, qui pariter audiebãt verbũ Acto.10.
nondũ baptizatos in remissionem peccatorũ manifestarum fuit hoc datum, cecidit enim spiritus sanctus super eos, qui & erant loquentes linguis, & magnificantes deum, necessaria tunc temporis huius spiritus sancti aduocatione factum est. Dicebant enim atq; dicturi erãt illi qui ex circuncisione crediderant. Quare introisti ad viros præputiũ habẽtes? Vt ergo super incircuncisis carne, ad fidem Christi recipiendis authoritas non deesset. aduocatum se opportunè hic exhibuit deus, cui homo contradicere non posset, hic spiritus quem caro prohibere nõ auderet, vt in magna tutela constans Petrus diceret. Si ergo eandem gratiam dedit illis deus, si- Acto.11.
cut & nobis qui credidimus in dominum Iesum Christum, ego quis eram, qui possem prohibere deum? Aliàs ferè nusquam post glorificationem domini Iesu, hunc spiritum sanctum inuenimus prius datum esse in diuisiones gratiarum, quàm in remissionem peccatorum.

De processiõe spiritus sancti cõtra eos qui dixerũt, eũ à solo patre, & nõ à filio procedere, & quòd illa processiõe qua remittũtur peccata de filij persona procedat. CAP. XXVIII.

QVapropter quoniã duę sunt personę patris & filij, de quibus procedit hic spũs sanctus. sic duo, vt iam dictũ est, data sunt eiusdẽ spiritus, non improbabiliter dici arbitramur, quia qua de patre procedit processione, distribuitur operatio eius in diuisiones gratiarũ. processione qua, pcedit de filio, datur idẽ spũs in remissione peccatorũ. Etenim patriarchę ac prophetæ nunquid corã hominibus confitebãtur dei filiũ? Attamen accipiebãt diuersa dona eiarismatũ, nõ quia cognouissent filiũ, aut credidissent in eum, sed vt cognoscerẽt eum, & credẽtes expectarent venturũ. Hoc ipsum quod prophetæ erãt, & venturũ præsciebãt dei filiũ, nõ vtiq; ex patris & filij, sed ex solius patris, vel dei præeunte confessione percipiebãt. At verò vbi dei filius semetipsum hominẽ exhibuit hominibus, & qui sacculus auro dei, id est, plenitudine plenus erat huius spiritus sancti, scissus ex tormento passionis, illinc extũc processisse vel pcedere hunc eundẽ spiritũ sanctũ in remissionem peccatorũ, nullus ambigit, nemo diffidit, nullus dubitat nisi infidelis. Processit tũc ad mortuos, qui tenebant in infernalibus claustris, hęreditario ex
Adam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adam peccati vinculo compediti. sanctorumq; omnem iustitiã, eatenus panno menstruatæ comparabilem vsque ad purum & perfectũ lauit, procedit extunc ad viuos quotquot in eadẽ morte eiusdem filij dei baptizantur, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Igitur aduersus errorem eorum, qui dixerunt, hunc spiritum sanctum non à patre & filio, sed à sola persona patris procedere, illud constanter dicendum est, quia quod à patre procedit spiritus sanctus gratiarum diuisio, quod à filio procedit peccatorum remissio est. Porro vtrum horum melius donum, vtrum vtilius siue felicius sit, non dubium habentes cum Psalmista dicimus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Non dixit. Beati prophetiam habentes, quorum vtique vnus & præcipuus ipse iam erat, sed dixit. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, quorum vniuersitas vna est omnium electorũ ecclesia, de quibus vnus esse cupiens vel sperans, dicebat alio loco. Asperges me domine hyssopo & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor.

Psal.31.

Psal.50.

Quomodo is qui plenus est spiritu sancto in quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, aliquid nescire dicatur, & quod modus sciendi triplex habeatur. CAP. XXIX.

VNum adhuc in hoc remate est, quod quæramus. Si plenus spiritu sancto Iesus, si tota in eo colũba manet, si in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, quomodo quippiã nescire, aut quippiam non posse se ipse fatetur? Dicit enim. De die autem illa vel hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque filius, nisi pater solus. Et apud Iohannẽ. Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Item. Non possum ego à me facere quicquam, sicut audio, iudico. Primùm de die illa quærimus, cur vel quomodo dixerit, nemo scit, neque angeli, nec̃ filius, nisi pater solus. Si enim hic in solo patre vnam tantum personam intelligimus, & proinde neque filium neque hunc spiritum sanctum de die illa scire arbitramur. profectò patris & filij & spiritus sancti vnitatem in diuinitate, æqualitatem in maiestate non tenemus. Et vbi erit quod filio per os Petri apostoli vniuersa dicit ecclesia. Domine tu omnia nosti? Vbi erit quod de hoc spiritu sancto Paulus apostolus dicit. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda dei? Ergo fidelius ac reuerentius suscipiendum est quod dicitur, de die autem illa nemo scit, neque angeli, neque filius. Et quidem fideliter dicimus, neque filius scit, id esse, non vos scire facit. Sed aduersus contentiones Arrianas nõ hoc satisfacit. Nam neq; pater nos scire facit. Igitur vt firmius atque sanius teneamus quod dixit, consulamus intentionem dicentis, simulq; & illud quæramus, modus sciendi vtrum simplex aut multiplex sit. Hoc iam citius occurrit, quia multiplex est. Dicimur enim scire quod intelligimus, scire quod non improbamus, scire quod experti sumus. Modi isti in deo plurimũ differunt, si rite aduertis. Primo videlicet modo. vnus deus pater, & filius, & spiritus sanctus, semper omnia scit. Secundo modo, bona semper scit, mala semper nescit. Tertio modo, quædã bona, siue quædam mala aliquando scit, aliquando nescit. Bona, cum verbi gratia ad Abraham dicit. Nunc cognoui, quòd timeas deũ, & non peperceris vnigenito filio tuo propter me. Nam quod erat in Abraham, id est, timorẽ domini, nunc se cognouisse perhibuit, eo nimirum quo prius non cognouerat modo, scilicet experimento. Mala verò cum itidem exempli gratia ad Abraham dicit. Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus, & peccatum eorum aggrauatum est nimis, descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, aut non est ita, vt sciam. Nam quod erat malum, & pessimum scire volebat, eo quo prius nesciebat modo, id est, experimento. Quod & factũ est. Illo nẽpe protinus sciuit modo, quia quo scelere solebant furere in viros, eodẽ furentes in ipsum, dicebant Loth. Vbi sunt viri qui introierunt ad te noctu? Educ illos huc vt cognoscamus eos. Cum itaque tres sint modi scientiæ, vel cognitionis dei, vt iam sciamus iuxta quem modum dixerit, de die autem illa nemo scit, neque angeli in cœlo, neque filius, nisi pater solus, quæramus intentionem dicentis, & ipsa quoque cito quærentibus occurrit, quia nimirum pro inculcando nobis metu illius diei vel aduentus sui, & consummationis seculi hoc dixit. Dixerat enim. Et tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filiũ hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos, cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Igitur in hoc dicto eius, de die autem illa nemo scit, neque angeli, neque filius, nisi pater solus, hunc esse sensum fideliter accipimus, ac si diceret. Dies autem illa tantæ erit iræ, tantæ calamitatis & miseriæ, tantæ tribulationis & angustiæ, quantam nemo vnquam vllo potest, potuit, poterit experimento præscire, neque angeli cœlorum in illa lucis & tenebrarum, id est, bonorum & malorũ angelorum terribili diuisione, neque filius in toto suæ passionis vel mortis agone. Perspicuũ quippe est, quòd filium, id est, seipsum secundum quod homo est, pro omni posuerit homine, quia non dixit, neque angeli in cœlo, neque homines in terra, sed neque angeli in cœlo, inquit, neque filius. Relinquitur ergo quod ait, nisi solus pater, id esse, ac si dixisset, nisi solus deus vnus pater, & filius, & spiritus

Matth.24
Iohan.5.

Iohan.21.
1.Cor.2.

Genes.22.

Genes.18.

Genes.9.

Lucæ.21.
Marci.13.

& spiritus sanctus. præsertim quia non dixit pater meus, in quo vtique vna necessariò persona intelligeretur. Et ille scilicet deus magnitudinem siue amaritudinẽ illius diei, non experimento scit, quippe cum sit deus impassibilis, sed sic penes se notitiam habet, vt non possit vlli creaturæ aliter nisi solo actu & re ipsa notum fieri, quid angustiarum illic futurum sit, vbi quemadmodum ad beatum Iob loquitur ipse deus, videntibus cunctis illa bestia præcipitabitur, & cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabũtur. Nam reuera si nos aut angeli mortales tunc essemus, vel post resurrectionem vllo modo mori possemus, solo visu exanimes efficeremur, videntes tartarum apertum, ignemq; æternum, paratum diabolo & angelis eius, in quem & nos præcipitandi eramus, si non per solam gratiam præuenti fuissemus.

Iob.41.

Quantæ potentiæ sit, quòd filium non posse facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem, ipse dicit. CAP. XXX.

REstat vt de eo quæramus quod ait, non potest filius facere quicquam, & nõ possum ego à meipso facere quicquã. Nam hoc nihilominus plenitudini de qua loquebat repugnare videbatur, nisi rectè & vt dignum est intelligatur. Primùm ergo in isto quoque ex præcedentibus dictis, vel factis intentionem dicẽtis colligamus, quæ huiusmodi sunt. Surge, inquit, tolle grabbatum tuum & ambula. Et statim sanus factus est homo, & sustulit grabbatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in illo die. Dicebant ergo Iudæi, illi qui sanus factus fuerat. Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum tuũ. Ac deinceps, Propterea persequebantur Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbato. Iesus autem respondit illis. Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Et subinde. Amen amen dico vobis, non potest filius à seipso facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem, & cætera. Qua puras intentione hic dixit. Pater meus vsque modò operatur, & ego operor, nisi vt doceret se esse dominum etiam sabbati? Pater meus, inquit, quia dominus est sabbati, vsque modò operatur in sabbatis, non minus quàm prima vel secunda sabbati, dans pluuiam super terram, & producens fœnum iumentis, producens ventos de thesauris suis, & solem suum faciens oriri, & nemo ex vobis dicit, quare ille sabbatum non custodit? Et fortè, si quid habetis rationis, idcirco illum censetis sabbati lege non teneri, quia bene omnia facit, & nihil malè potest operari. Ergo is iure nõ tenetur lege sabbati, quia non potest malè operari. Ad hæc, inquam, Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam. Quid est hoc dicere, nisi constanter asserere, filium dei æque vt patrẽ deũ esse inconuertibilem? Quid enim est, quempiã à seipso quicquam facere, nisi seorsum extra deũ, absque imperio vel voluntate dei quicquam facere? Quid, inquam, hoc est nisi peccatũ facere, aut peccare? Nempe diabolus à seipso primus fecit, quando primus peccatũ fecit, & peccauit. imitantur autem illum quicunque peccant, & à semetipsis faciunt, relicto consortio vel authoritate dei. Nihilominus & à semetipsis faciunt, quando loquũtur extra deũ, loquẽtes mendacium, dicentes malum bonum, & bonum malum, & idipsum defendentes. Linguam, aiunt, nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Sed non potest, inquit, filius à seipso facere quicquam. Ergo inconuertibilis est filius, quẽ conuertibilem esse dicebat Arrius hæreticus. Nam nõ potest à seipso facere quicquam, & hoc illi impossibile est per naturam. Et si angeli sancti firmati sunt post ruinam illius, qui à seipso fecit, etiam amplius non possunt à seipsis facere quicquam, non hoc habuerunt per naturam, sed acceperunt per gratiam. Hic filius hoc semper habuit, & habet per naturã, & idcirco certus de stabili iure suo, pater meus, inquit, vsque modo operatur, & ego operor. quia videlicet quemadmodũ ille, ita & ego inconuertibiliter omnia bene facio, non à meipso quicquam faciens, nisi quę video patrem facientem. Itaque quod dixit hic, se non posse, plenitudini eius, de qua loquebamur non modò non repugnat, verumetiam validius plenitudinis atque fortitudinis eius argumentum est.

Iohan.5.

Iohan.5.

Psal.103.
Matth.5.

Marci.7.

Esaiæ.5.
Psal.11.

Iohan.3.

Quomodo secundum ordinem gratiarum eiusdem spiritus sancti operetur in ecclesia sua Christus, operibus distinctis à passione sua vsque in finẽ seculi. CAP. XXXI.

NVnc inaltũ fidei vela pandenda sunt. Etenim quæ de isto pleno siue de plenitudine eius hactenus manant, & vsque in finem seculi manare non desinunt, septem huius septiformis spiritus passione vsque ad vltimum iudicij diem, in hoc mundo vniuersali, magis operari ex ipsis operibus aduerte possumus. Ordo ipse à nobis susceptus, iste est. In ipsa humilitatis CHRISTI passione diaboli calliditas superata est, iuxta illud, & prudentia eius percussit superbum, & in Sacramentis eiusdem passionis quibus regeneramur, vel regenerati sumus, sanctum sapientiæ spiritum prædicabimus. In eo quòd per eandem Christi passionem velum templi scissum est, imo velamen vultus Moysi, quod positum est super cor Iudæorum, à cordibus credentiũ sublatum est, vt aperto sensu scripturas intelligerent, maximè apostoli, qui erant homines idiotæ, & sine literis, sanctum intellectus spiritum confitebimur. In eo quòd cæcitas contigit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret, veteriscq; culturæ templum exterminio darum est, ne

Esaiæ.26.

Exodi.34.
2.Cor.3.
Rom.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

currentis euangelij quadrigas stantes impedirent eius lapides, sanctus nobis consilij spiritus glorificandus est. In prælijs martyrum, quibus diabolus victus est. & de templis, vel delubris, atque simulachris gentiũ non valentibus aduersarijs resistere, aut contradicere ejectus est, sanctus nobis fortitudinis spiritus, qui in ipsis loquebatur collaudãdus est. In sanctis patribus atque doctoribus nostris, qui scripturas sanctas fideliter tractando exposuerunt, ita vt in ipsis veraciter impletum sit illud propheticum, pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. sanctus nobis scientiæ spiritus digna cum gratiarum actione venerandus est. In eo quòd postquam plenitudo gentium subintrauerit, tunc auferetur velamen, & reliquiæ conuertentur ex Israel, sanctus nobis pietatis spiritus confitendus est. In eo quòd ad iudicando s vluos & mortuos venturus est, vt procedant qui bona egerunt, in resurrectionem vitę, qui verò malè egerunt, in resurrectionem iudicij, sanctus nobis timoris domini spiritus prędicandus est. Et quidem septẽ primæ creationis diebus, totidemq; sequentibus mundi ætatibus insistentes, ad eosdem respiciebamus spiritus, quòd secundum ipsos operaretur deus pater, deus filius, sed illic tanquam in imagine, hic autem in re ipsam nobis adesse intuemur personam dei sancti spiritus. Ipse quoque ordo differt. Nam in illis à timore ad sapientiam ascendebamus, hic autem à sapientia ad timorem descendimus, habentes in fine seculi, quod semper timeamus, quamlibet perfecti simus, quamuis apud homines iam apprehendisse videamur. Etenim quis sapiens aut intelligens, quis consultus aut fortis, quis scientiarum, aut pietatis thesauros possidens, castum ibi cor se habere gloriabitur, vbi virtutes cœlorum mouebuntur, vbi timebunt angeli, & territi purgabimtur? Magnus ergo ibi timoris domini spiritus. Igitur per hæc septiformis gratiæ flumina nauigaturi, ducem ipsum atque rectorem spiritum sanctum inuocamus, vt ipso cursum regente ad optatum finem, cum fructu lætitiæ mereamur peruenire. Amen.

Daniel.12

Rom.11.

Iohan.5.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Secundus, De Sapientia.

De spiritu sapientiæ, quòd per hunc obediendo & patiendo semetipsum deo obtulerit Christus. CAP. I.

Hebr.9.

SPiritum sanctum, per quem, vt Apostolus ait, Christus semetipsum obtulit deo hostiam viuentem, vt suo sanguine emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuenti, spiritum sapientiæ dicimus. sapientiæ, inquam, quam nemo principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, ait idem, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Cum autem spiritum sapientiæ dicimus, vel audimus. effectorẽ siue largitorem subintelligimus. Sed & ipsius, quam efficit hic spiritus definitio sapientiæ, si conuertitur, dicere non dubitamus sensum esse quendam, quo à nobis ipsa sapiẽtiæ substantia sentitur, quæ est secundum diuinam naturam ipse Christus, dei filius, verbum dei, verbum deus. Qui cum secundũ diuinam, vt iam dictum est, naturam ipsa sit sapientia, secundum humanam naturam in eo requiescere hic sapientiæ spiritus, & ipse sapiens esse dicitur. quia videlicet anima eius habitantis in ipsa, substantialis sapientiæ sensum habet plenarium præ cunctis sapientiæ participibus. illũ sapientię sensum, maximè ex obedientia, vel patientia eius, ex processu siue fructu obedientiæ vel patientiæ eius cognoscere vel inquirere nunc debemus. Et hoc ipso adiuuante facturi, nunc prius faciem eiusdem sapientiæ, à facie sapientiæ filiorum huius seculi discernere conemur.

1.Cor.2.

Sapientia quid.

Quòd in contrarium differant sapientia, quam hic spiritus sanctus efficit, & sapientia huius mundi, & inuicem aduersari non desinant vsq; in finẽ seculi. CAP. II.

SApientia quam hic spiritus sanctus efficit, vnde & spiritus sapientiæ dicitur, hoc maximè differre à sapientia seculi, quòd illa peruertit ac destruit, hæc autem rectum tenet atque custodit in homine ordinem primę conditionis. Recolit enim hæc, imo nunquã obliuiscitur, quod illa scire, vel reminisci dedignatur, scilicet quòd dixerit deus. Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinem nostrã, vt præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, omniq; reptili. Ac deinceps, eadem scriptura referente, formauit hominem de limo terræ. Hæc ista recolens, semperq; memoria tenens, ita seruat eundem conditionis ordinem, vt animam sursum subleuet ad imaginem dei, corpus verò humiliet in terram, cuius de limo deus illud formauit. quatenus

Genes.1.

tenus deo spiritus hominis subditus sit, corpus verò spiritui. Econtrà, seculi huius sapientia sic eundem ordinem peruertit, vt dictum est, & destruit, vt inflatum sensum hominis faciat immemorem dei, corpus autem in magno habeat, seu facultates corporis qualia sunt diuitiæ, principatus, & claritudo generis, sicq; deo rebellis spiritus hominis, spiritui verò dominetur vilior portio carnis. Ab hac parte iudicium rationis, nec philosophos huius mundi secernit, dicẽtes enim se esse sapientes stulti facti sunt. erenim seruierunt creaturæ potius, quàm creatori. vnde & tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficerẽt corpora sua in semetipsis. Illa ergo sapientia multum peruerso ordine quasi manibus ambulans, pedes sursum attollit, & caput per terram trahit. hæc autem rectè incedens pedibus terrã premit, facie cœlo intendit. Tam diuersis imo contrarijs vultibus nunquam pax aut concordia conuenire potuit, sed semper inuicem aduersantur, & aduersari non desinunt vsque in finẽ seculi. Est autem summa illius iactantia, pares homines etiam cum iniuria potuisse supergredi, summa huius laus, subueniendo paribus aut etiam minoribus, iniuriam non solum nõ facere, verumetiam æquanimiter pati. Summum vtriusq; certamẽ, in passione Christi filij dei, sic vniuerso spectatum est orbi. vt tam nobiliter nusquam hic spiritus sapientiæ, per patientiam vicerit, nusquam tam ignobiliter sapientia seculi stulta conuicta sit. Hinc ergo vt proposuimus spectaculum iam nunc ingrediamur. In eo primum sapientiæ virtutẽ nouus hic Adã exercuit, quòd peccatum non fecit, à quo vetus ille non abstinuit. deinde in eo quòd omni obediens se subdidit maiori, quod ille non fecit. Maiorem autem dicimus homine assumpto deum, qui illum assumpsit. maiorem, inquam, diuinitatẽ impassibilẽ, humanitate passibili, quemadmodũ dicit. Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad patrẽ, quia pater maior me est. Maiorem denicq; se patrem cum dicit, & meum nõ addit, nõ vanam tantũ personam, sed vnũ intelligimus deum patrẽ omniũ, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, id est, patrẽ, & filiũ, & spiritũ sanctũ. Huic, inquã, maiori, iste nouus homo, iste in vna eademq; persona deus & homo, vnus Christus omni obedientia subdidit se, in eo scilicet quòd cum peccatũ non fecisset, & idcirco morti nihil deberet, mori nihilominus voluit, propter mandatũ eiusdẽ maioris, quemadmodum dicit. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquã. Sed vt cognoscat mũdus quia diligo patrẽ, & sicut mandatũ dedit mihi pater, sic facio. Mori autem nõ qualicunq; voluit morte, sed morte crucis, quod & Apostolus digne magnificãs, cum dixisset. Factus est pro nobis obediẽs vsq; ad mortẽ, addidit, mortẽ aũt crucis. Considerauit enim vt verè sapiens, quòd non paruo cum fructu deberet mori, sicut quasi pro conditione loquebatur iamdudum de illo in prophetia hic idem sapientię spiritus. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum, & voluntas domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos multos, & cætera. Hoc ille vetus homo nõ fecit. Noluit se subdere maiori, noluit obediens esse vsque ad abstinentiam, abstinentiam autem vnius ligni. Quanto melior est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Vera & humano generi valde necessaria sapientis obedientia, sapientis atq; obedientis patientia, sola valens ad insipientiæ atq; inobedientiæ illius tollenda nobis opprobria. Hæc sapientia, vel hic spiritus sapientiæ, generis humani ora laxauit, & linguam disertam fecit, ita vt confidenter dicamus, quotquot credimus in istum sapientem Christum filium dei. Pater vetus Adam pater carnis nostræ insipiens peccauit, & non est. nos autem iniquitatẽ eius portauimus, sed itidem pater noster dominus Christus, nouus Adã, pater fidei nostræ iustitiam fecit, & hic iam in mundo non est. Quare ergo iustitiæ eius hæreditatem non toleremus, qui ab illo patre hæreditatem iniustitiæ portabamus.

Rom.5.

Philip.2.

Esaiæ.53.

Philip.3.

Threno.5.

De beato Iob, quòd in illo præcesserit huius sapientiæ, id est, patientiæ Christus typus. CAPVT. III.

REs magna & grandi sermone dicenda, sed non absque certo præsidio scripturarum, non absque fida astatione rerum præcedentium, quatinus in gradu suo firmiter stet sermo fidelior, & non pro incerta multitudine dictorum suomet ipse lassetur fastidio. Gaudemus ergo nunc, eo ipso, quòd longe superius quodam loco condolebamus, scilicet quòd cum futuræ veritatis, id est, Christi filij dei, venerandas imagines siue figuras, in patriarchis, regibus, & prophetis, per ordinem contemplaremur, beatum Iob exemplar patientiæ præteriuimus, quem patrum venerabilium authoritas non tacuit in typum præcessisse eiusdem domini Christi & ecclesiæ eius. Hoc, inquam, nunc gaudemus, hic enim non parum habet locum commemoratio eius. Siquidem sapientiæ spiritus, de quo nunc loquimur, qui in huius sapientis Christi patientia plenariè requieuit, eiusdem futuræ requiei suæ figuram in illius patientia præclaro certamine expressit. Igitur quoniam & rei, de qua loquimur magna maiestate ac splendida reuerberamur, hoc quasi speculum soli admoueamus, vt tolerabilius atq; certiore intuitu hunc sanctum sapientiæ spiritum, in Christo operantem, sequi valeamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo sathan vbi exemplar huius sapientiæ Iob tentandum expetebat, circuibat terram, & perambulabat eam. Hic autem vbi Christum fecit occidi, foras missus est.

CAPVT IIII.

1.Cor.1. EXemplar sapiẽtiæ huius, quæ (vt Apostolus ait) gentibus stultitia est, sed enim quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Huius, inquam, sapientiæ exemplar in eo est, quòd
Iob.1. egressus sathan à facie domini, percussit Iob vulnere pessimo, à planta pedis, vsque ad verticẽ
Ibidem.2. eius. Qui testa saniem radebat sedẽs in sterquilinio. Nẽpe hulcus pessimum intentabat Sathan
Sapien.2. in Iob, id est, dolentem subauditur pro nobis dominum Iesum, quando iuxta sapiẽtis illius testimonium dicebant impij, quorum vtique corda possidebat sathan, morte turpissima condemnemus eum. Et illum quidem percussit simplicitati atque rectitudini innocentis ac timentis deum inuidens, istum autem percuti fecit, tormenta quæ ex eius præsentia patiebatur ferre non sustinens, quod multories confessus est. Verbi gratia, eum diceret per os hominis, cui totã
Marci.5. immiserat legionem. Quid mihi & tibi Iesu fili dei summi? Adiuro te per deum, ne me torqueas. Amplius enim sathan in isto vrgebatur, magis in isto quàm in illo ad iudicij discepta-
tionemq; vocabatur. Illic etenim interrogatus à domino dicente. Vnde venis, respondebat se-
mel & iterum, circuiui terram & perambulaui eam, non exigebatur iudicium, non erat qui diceret, nunc iudicium sit mundi, nunc eijcieris foras o circuitor mundi & perambulator terræ
sathan. Non, inquam, erat qui hæc diceret, & ideirco gloriabatur, quòd nullo fortiore superueniente vacaret sibi victori circuire terram, & perambulare eam. Hic autem erat qui diceret.
Iohan.12. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Igitur cum hic dolens
Esaiæ.53. qui quondam diues & vt verè rex sedebat, circunstante angelorum exercitu extra portam
ejectus morte esset turpissima percussus, quasi leprosus reputatus reuera sedebat Iob in ster-
quilinio sanie coopertus. nam dominus posuerat in eo iniquitates omnium nostrum. Verum
Iob.2. easdem iniquitates nostras, omnemq; corruptionem, & ipsam mortalitatem nostram per vir-
tutem resurrectionis erasurus erat, & ideirco rectè dictum est, quia Iob testa saniem radebat. Testa quippe prius molle lutum, potest autem igne coquente solidum factum, caro est
Christi prius passibilis atque mortalis, vtpote nostrum lutum, post autem per ignem passionis, sic in resurrectione solidata, vt morte aut vlla corruptione iam nõ soluatur in æternũ. Hoc
secundum rem veram in isto factum est, de quo loquimur spiritu sapientiæ, secundum sensum
1.Cor.1. autem, vel sapientiã huius seculi stultitia videbatur. Sed esto, Quoniam, inquit Apostolus, nõ
potuit mundus per sapientiam cognoscere deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Nam reuera nisi ad istam, quam dicunt stultitiam deus descendisset, deũ
mundus vanè sapiens non cognouisset.

Quòd omnes electi maledixerint quantum potuerunt eidem diei vel nocti, quam maledixit Iob: solus autem Christus, quia peccatum non fecit, efficaciter maledicere, id est, damnare potuerit.

CAP. V.

Iob.3. POst hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est. Pereat dies in qua natus
sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, non re-
quirat eum deus desuper, & non illustretur lumine. Dies natiuitatis vel nox, quàm maledicere
Genes.3. sapientis erat, peccatum fuit primi hominis, dies, inquam, ironicè, verè autem nox. Nam illo
tanquam in die nobis aperiendi promittebantur oculi, dicente deceptore. comedite, & eritis
sicut dij, sed vbi creditum est illi, paries inimicitiarum inter nos & deum consurrexit, & ita in
nocte, id est, non visuri deum male fuimus concepti. Et illum quidem diem, imo illam noctem,
Iob ille maledixit quantum potuit, & quisquis ausus ab origine mundi peccatum illud diaboli
damnauit, & iustitiam dei suspirauit, sed nullius eorum maledictio satis efficaciter illud dãnare
potuit. Causas etiam eiusdem impossibilitatis postmodum ita subiungit. Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero, non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?
Absit enim nos credere, quòd tantus vir, tanta spiritus scientia præditus, tanta interim iudicis
attestatione laudatus, abortiuum se optet interisse, sed sicut etiam per remunerationem cog-
noscitur, intus habet testẽ suæ fortitudinis, intus pensanda sunt eius pondera locutionis. Quatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde
namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia,
per elationem. Culpa enim, quæ terrere mentem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, sed grauius eleuando supplãtat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem, antiquus hostis his qua-
Genes.3. tuor ictibus fregit. Nam serpens suasit, Eua delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus, culpam confiteri noluit per audaciam. Planè & nos in illa vulua non mortui sumus, &
egressi ex vtero illo non statim perimus, imo eisdem excepti genibus, eisdem lactati vberibus.

Nam

Nam in illo Adam omnes peccauerunt, inquit Apostolus. Igitur peccati illius diem siue no- Rom.5.
ctem, neque prædictus Iob, neque electorũ quisquam satis efficaciter maledicere, id est, dãnare
potuit, quia vt de actualibus taceam peccatis eorum, quibus non omnino caruerunt, omnes
illud idem de Adam contraxerũt originale peccatum. Hic vnus efficaciter maledicere, id est,
damnare potuit, quemadmodum & Apostolus dicit. Nam quod impossibile erat legi in quo Rom.8.
infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens, de peccato damnauit peccatum in carne.

Quomodo dixerit vel dicat Christus pro cuncto genere humano, pereat dies in qua natus sum, & cætera.

CAP. VI.

PRoinde dicat hic vnus homo, dicat hic vnus pro cuncto genere humano. Pereat dies in
qua natus sum, & nox, in qua dictũ est, conceptus est homo. Sed nunquid iste in illo pec- Iob.3.
cati die natus est, & in illa nocte infelicitatis conceptus est? Natus planè in illo die, & concep-
tus est in illa nocte. Veruntamen longe aliter nouus hic, atque aliter nouus ille homo. Nam
ille prædicto modo natus vel conceptus est, vt qui homo erat & bene erat, peccator fieret &
malè existeret. hic autem ita conceptus & natus est, vt qui deus erat, & impassibilis atq; im-
mortalis erat, homo fieret, & passibilis atq; mortalis existeret. Et vterq; quidem in die vel no-
cte peccati, sed ille vt fieret peccatũ, hic autem quia factum fuerat peccatum. Ille praua sug-
gestione deceptus, & propriæ substantiæ corruptione natus, id est, degeneratus est. Hic autem
voluntate patris & sua de virgine conceptus, & alienæ substantiæ assumptione homo factus.
Ille diabolo natus ad culpam simul & pœnam. Hic deo natus est sine culpa, ad culpæ pœnam
Istic sapientiæ locus est, istic sapientiæ spiritus quid dicat vel innuat, attendendum est. Ecce
enim homo Christus, homo iustus, hominibus peccatoribus multum debet. Consortetur ma- Esaiæ.35.
nus dissolutæ, & roborẽtur genua peccatorum debilia, quia videlicet si fide & pietate eruditi,
si sapientes causidici vel iuris periti sint, habent quo constringant iudicem suum. Dicat enim.
Ego propter vestrum peccati diem natus, propter vestram iniquitatis noctem conceptus, &
qui dominus deus immortalis eram, homo mortalis factus sum. Dicant ad hæc peccatores fi-
deles, peccatores pœnitentes. Et si quidem multum tibi debemus nos deus Christe, quia ho-
mo factus es, at tu econtra multum nobis debes homo Christe, quia propter nos in deum as-
sumptus es. Nam nisi fuissemus peccatores, causa cur tu assumi in deum deberes, nulla fuisset.
Confortentur, inquam, nec enim id solum attendere debent, quòd tantæ dignitatis dominus Philip.2.
propter tam indigna seruilium personarũ delicta, tantis affectus est iniurijs & ipsa morte, mor-
te autem crucis. Verùm id quoque, quòd nisi peccassent serui, nec assumpta fuisset in dominũ
deum natura seruilis. Nec enim dominus ille pro seruis contumacibus siue sceleratis plus in- Rom.8.
iuriarum, quàm gloriæ pro eisdem suscepit. Nam pro quibus in cruce pependit, pro eisdẽ vt Psal.119.
interpellet, sedet nunc â dextris dei. Hic accepta ratione veritatis, à quocunq; illam acceperit,
siue à Iudæo, siue à Gentili, vim pati gaudet rex regni dei, vt regnum ipsum diripiant volenti,
quibus & quasi ratione victus, aperiat os suũ & dicat eis. Pereat vobis dies in qua natus sum,
& nox in qua dictum est, conceptus est homo. Quod est dicere. Dies peccati, qui secundum fal
sitatem serpentis dicentis. comedite & aperiẽtur oculi vestri, & eritis sicut dij, putabatur dies,
reuera autem nunc nox est, in qua die vel nocte, id est, propter quam diem vel noctẽ, ego qui
deus erã, homo natus sum, pereat vobis. Quomodo pereat? Non requirat eum deus desuper, Iob.3.
& non illustretur lumine. Hęc vestra beatitudo sit, quam & in psalmo prophera dicit suspirãs.
Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & cætera. Nam hoc est non requiri diem illum, & non Psal.31.
illustrari lumine, quod est remissas iniquitates & peccata recta esse. In hanc nimirum largita-
tem os suum tunc semel aperuit, in æternum non clausurus illud, quando dixit. Qui crediderit Marci.16.
& baptizatus fuerit, saluus erit.

Quòd Iudæi qui prius lucebant, excæcati sint in passione eius, & quòd ei contra illos dicere conueniat. Obscurentur stellæ in caligine noctis illius.

CAP. VII.

OBscurent eum tenebrę & vmbræ mortis, occupet eum caligo, & inuoluarur amaritudi- Iob.3.
ne. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec nu-
meretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Maledicant ei, qui maledicũt diei,
qui parati sunt suscitare Leuiathan. Obtenebrentur stellæ caligine eius. Obscurent eum, in-
quit, tenebrę & vmbra mortis, subauditur in reprobis. Nam in electis dies ille vel nox illa pe
rijt. Nimirum in hoc quoq; os suum aperuit, data sibi potestate iudicium faciendi, vt eundem
diem peccati damnet in reprobis, quem destruxit in electis. Vnde & cum dixisset, Qui credi- Marci.16.
derit & baptizatus fuerit, saluus erit, continuò subiunxit. Qui verò non crediderit, condemna
bitur. Hæc & cætera quæ sequuntur relinquimus, quoniam multa sunt, & in beati Gregorij pa
pæ expositionibus, luce clariora redduntur, & tantummodo pauca ex multitudine decerpi-
mus secundum intentionem, qua nunc in laudibus spiritus sapientiæ mentem extendere cupi
mus. Obscurentur, inquit, stellæ caligine eius. Stellæ hoc loco tales intelligendæ sunt, quales &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoca.12. in Apocalypsi intelligimus,vbi scriptum est. Et cauda draconis trahebat tertiam partem stellarum cœli,& misit eas in terram.Stellas nanque in terram trahere,est eos qui videntur studio vitæ cœlestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris inuoluere. Tales profectò tunc ludæi fuere,qui cum putarentur scripturarũ lucem habere, secũ arbitrarentur stellas esse,
Genes.15. secundum promissionem,quæ facta est ad Abraham dicendo.Suspice cœlum & numera stellas si potes,sic erit semen tuum.cauda draconis antiqui colligati,tracti sunt in terram,quan-
Iohan.12. do in iracundia terræ loquentes,dixerunt.Interficiamus eum,ne forte veniant Romani,& tollant nostrum & locum & gentem.Has ergo stellas intuens,obscurentur,inquit,stellæ,caligine eius. Quomodo hoc dixit? Nimirum non tam voce,quàm facto mirabili, vbi crucifixo illo à
Matth.27 sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. Hoc etenim signo dicebatur eis, quòd lucem perderent, relinquendi in tenebris, in profundo ignorantiæ
Roma.11. veritatis.Vnde Apostolus,Nolo enim,inquit,vos ignorare fratres mysterium hoc,vt non sitis
Esaiæ.64. vobismetipsis sapientes,quia cæcitas ex parte contigit in Israel.Et subinde, O altitudo diuitia-
1.Cor.2. rum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.Quis enim cognouit sensum domini,aut quis consiliarius eius fuit?

Quòd crux Christi illa fuerat statera,in qua suspirans ille,Vtinam,inquit,appenderentur peccata mea,quibus iram merui,& cætera. *CAP. VIII.*

Pfal.84. ISeç viæ inuestigabilis sapientiæ dei erant misericordia & veritas, siue misericordia & iudicium,& hoc agebat in illa passione Christi hic spiritus sapientiæ,quatinus misericordia superexalteret iudicium,nemine cognoscente principum tenebrarum,aut principum huius seculi,qui illum crucifixerunt.Hoc,inquam,agebat hic spiritus sapientiæ,quatinus librata æquitatis statera, plus pœnarum de humano genere sumptum appareret, quàm culpa meruisset, atque ita mutari iam sententiam antiquæ damnationis,ratio iusta postularet,rationabilis iu-
Iob.6. stitia non negaret.Hoc suspirans in illo beato Iob eiusdem sapientiæ spiritus,pro nobis omnibus dicebat. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera,quasi harena maris hæc grauior appareret. Quomodo autem hoc fieri posset?Quomodo calamitas humani generis peccatis eius grauior appareret, nisi vt plures fierẽt damnati,quàm rei,plures puniti,quàm authores siue hæredes peccati?Hoc ergo mira & laudabili arte spiritus sapientiæ agebat.In eo quòd Christus ad mortem tradebatur, qui peccatũ non fecerat, ibi erat crux, statera patris,habens dispositi hinc in lance iudicij,peccata mundi, inde in lance misericordiæ calamitatem generis humani. Vicit pondere calamitas in lance misericordiæ,lancemq; sustollens iudicij,peccata decussit in profundum maris.Cur hoc?Videlicet quia plures erant damnati,quàm rei,plures,inquam,puniti, quàm qui merebantur puniri. Vnus abundabat in numero damnatorum,vnus supererat Christus,damnatus non reus,pu-
nitus,& causam non habens cur puniretur.Huius dolentis passio,totius generis humani dolorious iustis iniustè superaddita præponderauit,quasi massa harenaria,grauiorçe fuit calamitas mundi, quàm eiusdem peccata. ac proinde misericorditer quidem nostra,id est,damnatorum susceptа est causa,sed iustè mutata, qua fueramus damnati sententia.Laus igitur huic sapientiæ spiritui,cuius tali artificio factum est,vt iustè hostis vniuersos perderet,dum admittitur ad vnum,qui morti nihil deberet.

Quomodo in illo homine hæc sapientia derisa sit à filijs stultitiæ,& quòd pro illo dictum sit,qui deridetur ab inimico suo sicut ego. *CAP. IX.*

INterea deridetur tanta sapientia,deridetur,inquam,à filijs stultitiæ,sibimet inuicẽ applaudentibus,velut qui astute & efficaciter insidiati fuerint sanguini,abscondendo contra insontem tendiculas,atque alterutrum dicentibus. Deglutiamus eum sicut infernus viuẽtem,& in-
Prouerb.1. tegrum quasi descendentem in lacum, omnem preciosam substantiam reperiemus. Derisores
Matth.20. eorum legimus,audiuimus. Expuerunt in faciem eius, colaphis eum cæciderunt,palmas ei in faciem dederunt,harundine nihilominus caput eius percusserunt,& genu flexo salutantes,di-
Matth.27. Marci.15. xerunt,Aue rex Iudæorum. Sed & cum iam crucifixissent eum,amplius illudebant dicentes,
Iohan.19. Vah qui destruit templum dei,& in triduo reædificat illud.Salua temetipsum.Item,Alios sal-
Matth.27 uos fecit,seipsum non potest saluum facere.Si rex Israel est,descendat nũc de cruce,& credimus
Marci.15. ei.Hoc modo deridebant eum stulti filij stultorum. Sed ecce iam in isto dicebat,iste consolato-
Verba Iob in persona Christi. rius spiritus sapientiæ pro illo.Qui deridetur ab amico suo sicut ego,inuocabit deum & exau-
Iob.12. diet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum,& audacter prouocant deum cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te,& volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ,& respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat, quòd omnia hæc manus domini fecerit, in cuius manu anima omnis viuentis & spiritus vniuersæ carnis hominis?Nónne auris verba dijudicat,& fauces comedentis

saporem?

saporem?In antiquis est sapientia,& in multo tempore prudẽtia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo,ipse habet consiliũ & intelligentiam.Si destruxerit,nemo est qui ædificet,& si incluserit hominẽ,nemo est qui aperiat.Si continuerit aquas,omnia siccabunt. Et si emiserit eas,subuertent terrã. Apud ipsum est fortitudo & sapientia,ipse nouit & decipientem,& eũ qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum regũ dissoluet & præcinget funes renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios & optimates supplantat. Cõmutans labium veracium,& doctrinam senum auferens.Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant,releuans. Qui reuelat profunda de tenebris,& producit in lucẽ vmbram mortis.Qui multiplicat gentes & perdit eas,& subuersas in integrum restituit. Qui immutat
Iob 13. cor principum populi terræ,& decipit eos,vt frustra incedant per inuium.Palpabunt quasi in tenebris,& non in luce,& errare eos faciet quasi ebrios. Nimirum prophetica hæc esse innuit, dum cõtinuò subiungit.Ecce omnia,& vidit oculus meus,& audiuit auris mea,& intellexi singula. Prophetica, inquam, hæc esse, & quæ ventura erant oculis suis præsentia testatur, per prophetiæ spiritum facta esse. In illo enim ea quæ secutura erant, videbat assistentia, cui nec futura veniunt,nec præterita discedunt.

Quòd in typum eius,qui deridendus erat à consanguineo sibi populo Iudaico,derisus ab amicis suis fuerit Iob,& quòd de Christo veraciter dictum sit,lampas contempta apud cogitationes diuitum,parata ad tempus statutum. *CAP. X.*

IGitur quod dicebat hic in typum eius percussus & sedens in sterquilinio iudicium damnationis erat in illos stultitiæ filios,qui verè sapientem,& summè sapientem deridebãt mo-
Iob 2. do supradicto.Qui,inquit,deridetur ab amico suo,sicut ego. Quid enim est sicut ego, nisi ac si
Iob 12. diceret,cuius ego,derisus ab amicis meis,typũ præfero?Nam ego ab amicis meis derideor,ille deridetur,id est,sine dubio deridendus est ab amico suo,à cõsanguineo suo Iudaico populo, cui & loquitur in psalmo.Quoniã si inimicus maledixisset mihi,sustinuissem vtiq;. Et si is qui ode-
Psal.54. rat me,super me magna locutus fuisset,abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus,qui simul mecũ dulces capiebas cibos, in domo dei ambulauimus cũ consensu.Nam ille populus mira stultitia eum maledicebat,cũ quo dulces cibos capiebat,id est,cũ in cruce pendentẽ deridebat,quem in templo sacrificiorũ cæremonijs figurabat.Et quemadmodũ istum Iob amici eius sedentem in sterquilinio deridebant,quem sedentem quasi regem circunstante exercitu venerari soliti fuerant,sic scribæ & pharisæi morientem illum deridebant,quem vt verè regem magnum,regem regum in prophetis lectitando prædicabant. Sed enim quomodo amici illi,eleuantes oculos suos non cognouerunt,quòd ipse esset Iob, sic isti non cognouerunt,imò cognoscere noluerunt,quòd hic esset Christus,qui repromissus fuerat ad patres eorum,noluerunt,inquam,cognoscere eleuantes,id est,eleuatos oculos in superbiam habentes.Itaq; qui deridetur ab amico suo sicut ego,inuocabit,ait,deũ & exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Ac si dicat. En ego derisus ab amicis meis,inuoco deum, & nondum exaudit me,nondum,inquam,exaudit,vt pro hac derisione in regnum suum cœleste
Psalm.17 suscipiat me.Alius est qui deridebitur ab amico suo sicut ego,& in ipsa derisione inuocabit deũ & exaudiet eum,vt pro ipsa derisione gloria & honore coronet eum.Tunc ille dicet.In tribulatione mea inuocaui dominum, & exaudiuit de templo sancto suo vocem meam, & clamor
Esaiæ 53. meus in conspectu eius introiuit in aures eius.Sicut enim nunc mea infirmitas,sic & tunc illius iusti deridebitur simplicitas,quòd sicut ouis ad occisionem ducatur,& sicut agnus coram tondente se,sic non aperiat os suum,& reputabitur pro stultitia. Sed enim hoc stultum eius sapientius est hominibus.Quid enim?Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad
Iob 12. tempus statutum.Etenim hic iustus,cuius simplicitas deridetur,ille est,de quo in propheta loquitur deus. Propter Sion non tacebo, propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur
Esaiæ 62. vt splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Lampas ista lucens dictis vel doctrinis,splendens miraculis,contempta est apud cogitationes diuitum,apud superbiam tenebrarum,quæ lucem illam comprehendere non potuerunt.Quare? Quia non lucebat quomodo volebant,non splendebat quomodo splendere volebant suum Messiam,scilicet adsprẽsentem & vanam hominum gloriam.Talem enim non expectabant Christum, qualem istum viderunt, sed qualem splendore maligno splendentem suscepturi sunt Antichristum. Ideirco contempta est lampas ista apud cogitationes eorum,maximè vbi per mortem crucis lucem eius se extinxisse putauerunt.At illa parata erat & parata est ad tempus statutum,quo in tem-
Esaiæ 26. pore fiet illis quod scriptum est.Domine exaltetur manus tua vt non videant, videant & confundantur zelantes populi,& ignis hostes tuos deuoret.Illud tempus suum,quo super candelabrum cœli ponenda erat lampas ista prospiciens, derisores tenebrarum patiebatur, dum extingui putaretur,verè lampas sapientiæ pro sua quoque taciturnitate,iuxta illud. Sapiens
Prouer.11. tacebit vsque ad tempus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo vel vndè diuites fuerint, qui hinc sapientiæ lampadem contempserunt.

CAPVT XI.

ERgo ne diuites erant illi, quorū apud cogitationes lāpas ista contemnebatur? An diuitū & non magis pauperū sensu erat contemnere splendida facta, lucida dicta lāpadis huius? Planè diuites, sed non de suo, diuites rapto, diuites ex alieno, ita vt cum dictum sit, apud cogitationes diuitum idem improperium intelligas, ac si dictum fuisset, apud cogitationes prædonum. Sequitur enim. Abundant enim tabernacula prædonum, & audacter prouocant deū, cū ipse dederit omnia in manibus eorū. Deniq; isti erant prædones dei, prædones vniuscuiusq; proximi sui. Nam q̄ prædones dei fuerint, testatur ipse deus, dū in Osee de synagoga illorū, querelā depromens dicit. Et hæc nesciuit, quia ego dedi ei frumentū meū in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum quæ operiebant ignominiam eius. Porrò quòd proximorū quoq; prædones fuerint, testatur in Esaia, cum dicit. Vos enim depasti estis vineam meam, rapina pauperis in domibus vestris, Item. Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, vsq; ad terminū loci. Et his similia. Ergo cum dixisset. Apud cogitationes diuitum, quasi quæreres vnde vel quomodo ditati sunt, abundant, inquit, tabernacula prædonum. Quare autem non dixit domus, sed tabernacula prædonum? Videlicet vt acrius percuteret ingratitudinem illorum, mala pro bonis deo reddentium. Hac etenim dictione nos ad historiam mittit paupertatis & fugę illorum, quando fugientes de terra Aegypti, de domo seruitutis, vbi propter venditionem fratris sui Ioseph, iusta captiuitate serui erant, in tabernaculis habitabant, ne passum quidem pedis de vlla terra habentes, nisi quòd eiecit deus à facie eorum gētes, & sorte diuisit eis terram eorum. Dedit, inquam, illis regiones gentium, & labores populorum possederunt. Abundant ergo, inquit, tabernacula prædonum, id est, de tabernaculis ad diuitias, dono quidem dei peruenerunt, sed eisdem diuitijs tanq̄ dei prædones abusi sunt. In quo? Audacter, ait, prouocant deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Et quidem pro hoc ipse in persona sua conqueri poterat, dicendo. Populе meus, quid feci tibi, aut in quo contristaui te? Respondе mihi. Quia eduxi te de terra Aegypti, quia eduxi te per desertum quadraginta annos, & manna cibaui te, & introduxi te in terrā satis bonam? Quid vltra debui facere tibi, & non feci? Hæc, inquam, & his similia poterat ipse conqueri in propria persona sua, sed taciturnitatem habens vsq; ad tēpus, quod sapientis erat, expectabat donec istam querelā, de prophetis arreptā per os omniū gentium depromeret idem sapientiæ spiritus, adiungendo. Parasti crucem saluatori tuo.

Quæ iumenta & quæ volatilia cœli, quæ terra & qui pisces maris docuerint, indicauerint, responderint, quòd illa lampas ad tempus statutum parata sit.

CAPVT XII.

NImirum, ait, interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Magna & vera huius spiritus sapientiæ laus, quia nō tantum (vt alibi scriptum est) aperuit os muti, & linguas infantium fecit disertas, sed iumentis quoque & volatilibus cœli & piscibus maris, docendi, indicandi, atque narrandi authoritatem dedit. Quæ etenim iumenta ista, quæ volatilia cœli, qui pisces isti, nisi homines quondam bruti, qui non habebant notitiam dei? Nam alij quidem iumenta terræ, alij volatilia cœli, alij pisces maris, pro diuersis artibus siue officijs, omnes autem pro hac parte muti eramus atque bruti. nunc autem hic sapientiæ spiritus os nostrum aperuit, & linguas nostras disertas fecit, quatenus diuites imò prædones illos, qui lampadem istam in cogitationibus suis contempserunt, docere possimus, & indicare illis atque enarrare, quòd iste contemptus eorum cæcitas sit, narrare, inquam, & conuincere, si non vt conuertantur, at saltem vt confundantur, & inuidia torqueantur, iuxta illud. Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram vos mittam. Quis, inquit, ignorat, quòd omnia hæc manus domini fecerit, in cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis? Imò quis ignorat, quòd is, cuius manus hæc fecit, dominus est? Fecit autem hæc ipse, qui cum esset lampas (vt iam dictum est) apud cogitationes diuitum contemnebatur, fecit, inquam, in tempore statuto ad quod parabatur, nam in tempore suo cum ascendisset super cœlos, sedisset que ad dexteram patris, resplenduit magnificè atque emisit dispertitas linguas tanquam ignem, imò verè ignem spiritus sancti, qui & super singulos discipulorum sedit, cuius erat signum illa species ignis, quæ visibiliter apparuit. Ille ignis inuisibilis de paucis apostolis excandescens, omnem terram illuminauit, prædictáque iumenta terræ, volatilia cœli, & pisces maris sic illustrauit, vt sciant & docere, indicare, atque enarrare possint magnalia dei, hominibus siue hominum filijs, id est, Iudęis, & Iudæorum magistris gloriantibus, quòd soli homines, vel filij hominū sint. Igit̄ iste dominus est, cuius manus hęc fecit. dās, inquā, cuius in manu est anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis, hominis omnino cuius tanta potestas est, vt de

Iob 12.

Osee 2.

Esaiæ 3.

Esaiæ 5.

Gene. 37.

Psal. 104.

Micheæ 6.

Iob 12.

Sapien. 10.

Iob 12.

Actor. 2.

vt de lapidibus homines facere possit. Propter quod dicit. Data est mihi omnis potestas in cœ Matth. 28.
lo & in terra. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed ecce aliud dicunt, & aliud sentiunt, improperantes nobis quasi iumentis homines illi, homines stulti. Non, inquiunt, dominus est ille, qui hæc fecit vobis, non ille cuius hæc mutatio est filius est, aut dextera excelsi. Magus erat, seductor fuit, non erat verus filius dei. Ad hæc dicimus. Omnia iumenta terræ, omnia volatilia cœli, cēs pisces maris, quorū hic sapientiæ spiritus, aures aperuit, fauces sanauit. Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis saporē? Quod est dicere. Nonne ipsi scimus, quod experti sumus, aut certius aliqd ab homine audire possumus, cū quod interius spiritu sancto reuelāte quasi gustando didicimus? Scimus enim qa ex fide huius spiritū accepimus, & qui iumenta eramus, ecce homines, imò dij sumus, & mente in cœlis cōuersamur, pluresq; ex nobis sic ex illa lampade inflammati sunt, vt ad conspectum eorum, dæmones abeant & fugiant de obsessis corporibus.

Cur cum dixisset: In antiquis est sapientia, &c. subiunxit: Apud ipsum est sapientia, & cætera. CAP. XIII.

IN antiquis est sapientia, & multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitu- Iob 12.
do, ipse habet consilium & intelligentiam. Quomodo auris verba dijudicat, & fauces comedentis saporem, sic certissima rationis discretione non isti, qui prius erant quasi iumenta dijudicant, quod amplius in isto, vel apud istum sit præ omnibus sanctis vel iustis antiquioribus Abraham, Isaac & Iacob, Moyse & Dauid, & prophetis omnibus. Nam in illis antiquis, in illis qui multo ante tempore fuerunt, sapientia atq; prudentia est, videlicet à quibus vel per quos sapientiæ vel prudentiæ thesauros omnes continens, sancta scriptura condita est. Verùm aliter in illis, aliter apud istum sapientia est. Nam in illis participatione, apud istū est tota suimet vniuersitate. Amplius autem & in hoc differunt, quòd in illis sapientia tantū, apud istum autem sapientia simul & fortitudo est. Etenim illi quod sapiebant, ad effectum perducere non Iob 12.
potuerunt, iste autem sapientiam actu perduxit, vsq; ad victoriam, destruendo mortem, & reparando vitam. Adde quòd apud istum consilium quoq; & intelligentia est. Consilio diaboli calliditatem infatuauit. intelligentia secreta scripturarum siue omnia mysteria dei, non solum obtinuit ipse aut penetrauit, verùm & alijs quibus voluit, & prout voluit, aperuit. Amplius autem & in occultis iudicijs terribilia perpende experimenta eius, quia apud eum est spiritus sapientiæ & fortitudinis. Si destruxerit, nemo est qui ædificet. & si concluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur. & si emiserit eas, subuertent terram. O derisores, ô stulti diuites, lampadis huius contemptores, quid insultatis, capita vestra mouentes, atque dicentes. Vah, qui destruit templum dei, & in triduo reædificat illud? Nemo si de- Matth. 27.
struxerit, nemo est qui ædificet, nemo est qui lapidem super lapidem reponat. Si incluserit vos Romana obsidione, quod vtiq; faciet, nemo est qui aperiat, vt vobis siue ab oriente, siue ab occidente, siue à desertis montibus, locus effugiēdi pateat. Sed vos putatis, quòd nulla sit fortitu- Abacuc 3.
do eius propter crucem, & clauos quos videtis in manibus eius. Stulti & cæci brachia crucis cornua sunt in manibus eius, & dicente socia fortitudinis sapientia, quæ similiter apud ipsum est, ibi abscondita est fortitudo eius. abscondita, inquam, ad tempus videlicet, donec quoq; lancea perfodiat latus eius, & exinde currat perpetuus sanguis & aquę fluuius. Quare? Nimirum, quia si continuerit aquas, omnia siccabuntur, et si emiserit eas, subuertēt terram. Si enim intergro corpore, si non aperto latere sacrilegas manus, aut linguas vestras euadere voluisset, atq; hoc modo visibiles aquas baptismi, inuisibiles continuisset aquas gratiæ spiritus sancti. Si, inquam, hoc fecisset, omnia vt erant sicca permansissent. Quia verò mori atque lanceari maluit, ecce aquas illas emisit, & terram, id est, peccata subuertit. Idcirco sapientiam & fortitudinem, Lucæ 22. Marc. 13.
quæ apud ipsum est abscondere voluit, cum diceretis quasi sapientiam & fortitudinem, tiza nobis, quis est qui te percussit, cum diceretis quasi fortitudinem non habenti, prophe- Matth. 27.
destruit templum dei.

In quo fortitudo apud eum contra Iudaicam superbiam, in quo sapientia contra malitiam exiterit, quorum & baltheum soluit, & doctrinam sustulit.

CAPVT XIIII.

DIxi ergo, & iterum dico, apud ipsum est fortitudo, & sapientia. In quo sapientia? ipse nouit Iob 12.
& decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. In quo fortitudo? Baltheum regum dissoluet, & præcinget funę renes eorum. Ducet sacerdotes inglorios, & optimates supplantat. Nonne ipse nouit & vestram ô scribæ & pharisæi decipientem synagogam, & eum qui à vobis deceptus est, miserum populum, quādo sinxistis ei ad decipiendum importunum fauorem, dicendo. & venient Romani & tollent nostrum Iohan. 11.
& locum & gentem? Nouit itaq; sapientia eius, & tales consiliarios in stultum finem adduxit.

Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iob 6. Nam iuxta quod alibi dictū est,qui timent pruinam, irruet super eos nix. quia quod vanum erat,cū simulatione timuistis, quod verū erat timere vos fecit,vt veraciter venirēt Romani, & tollerent vestrū & locum & gentē.nō quia dimisistis,sed quia non dimisistis eū sic.Ita nimirum sapientia eius,consiliarios in stultū finē,& iudices in stuporē adduxit,ita fortitudo eius baltheū regum.i.vestrā ō superbi confidentiā dissoluit,& renes vestros,captiuitatis sune prēcinxit.duxit sacerdotes inglorios.s. Annā & Caiphiam,& cęteros sacerdotes eiusmodi,qppe quorū super vultus,stercus solennitatū ipsorū profecit,atq; hoc modo optimates supplantauit, auferēdo ab illis Iob 12. regnū dei,& dando gēti facienti fructus eius.Cōmutans labiū veracium,& doctrinā senum auferens,subauditur,sapientia apud ipsum est.Nam quia veritatē recipere noluerunt,miscuit illis spiritū erroris,& vertiginis,vt qui veraces esse debuerant,mendaciter scripturas ad suos libitus torqueant,labijs male cōmutatis,& hoc modo senibus,id est eis,quibus primis credita sunt Roma.1. eloquia dei, docendi authoritatē abstulit. Effundit despectionē super principes,& eos qui oppressi fuerant eleuans,subauditur,fortitudo apud ipsum est.Principes quippe Iudaicæ perfidiæ contemptibiles fecit,in toto orbe,& eos qui oppressi fuerant peccatorum pondere,siue dæmoniaca seruitute,scilicet gentiles,quia fidem eius receperūt,reuelauit, magna liberatricis gratię libertate.Qui reuelat profunda de tenebris,& producit in lucem vmbram mortis, subauditur, apud ipsum sapientia est.Hoc enim lampas ista fecit, eo ipso, in quo apud cogitationes diuitū contemnebatur.Nam per humilitatem suæ passionis, profunda nostra reuelauit de ignorantiæ tenebris,& produxit in lucem notitiæ dei,nos qui sedebamus in vmbra mortis.Qui multiplicat gentes & perdit eas,& subuersas in integrum restituit,subauditur, apud ipsum fortitudo est.Hoc etenim & veræ & magnæ fortitudinis est,magni & terribilis iudicij est, quod cum Gene.1. multiplicasset gentes,dicendo primis hominibus.Crescite & multiplicamini,perdidit eas, peccantibus eisdem parentibus primis.Omnes quippe gentes vniuersos illorum posteros, eadem sententia perditionis inuoluit.Sed ecce dum patitur, dum moritur, & lampas tam splendida apud cogitationes diuitum quasi extincta contemnitur. eadem passione vel morte sua quas subuerterat in integrum restituit.in integrum(inquam) vt ne vnus quidem desit ex omnibus quos ad vitam destinauerat, cum diceret. Crescite & multiplicamini. Qui immutat cor principum terræ,& decepit eos,vt frustra incedant per inuium,palpabunt quasi in tenebris,& Esaiæ 6. non in luce,& errare eos faciet quasi ebrios,subauditur, apud ipsum sapientia est. Quomodo enim mutauit cor principum populi terrę,& decepit eos,nisi sicut in propheta dictum est.Excæca cor populi huius,& aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis, & corde suo intelligat,& conuertatur,& sanem eum?Itaq; quod extunc frustra incedunt per inuium,quod palpant quasi in tenebris,& non in luce,quod errant quasi ebrij, totum hoc magna est materia laudis,huic spiritui sapientiæ,de quo & miranda veritate dictum est,quod eos deceperit,& quasi ebrios errare fecit.

Quomodo vbi apud cogitationes diuitum contemnebatur, apud deum patrem erat reuerendus,dicendo:Vocabis me,& ego respondebo tibi, aut certè loquar, & tu responde mihi. CAPVT XV.

Hebr.7. INterea quo in schemate contemnebatur apud cogitationes diuitum derisorum, in eodem hic sapientiæ spiritus hominem in conspectu patris constituerat reuerendum,& pro sua reuerentia exaudiendum,agendo causam pauperum,id est,humilium secundum verba, quæ a-
Iob 13. pud eundem beatum Iob postmodum subiecta sunt. Voca me,& ego respōdebo tibi,aut certè tu responde mihi,Quantas habeo iniquitates & peccata,scelera mea,atq; delicta ostēde mihi. Cur faciem tuam abscondis,& arbitraris me inimicū tuum?&c.Hæc nanq; cum ille diceret,vocationem illam atque responsionem suspirabat,qua perditus homo per obedientiam patientis ac morientis Christi,rursus requisitus est.Rursus,inquam,dudum enim semel requisitus, & vo-
Gene.3. catus fuerat,scriptura dicente'. Vocauitq; dominus deus Adam & dixit ei. Vbi es? Vocanti autem deo,tunc homo non respondit, sed ait. Vocem tuam audiui in paradiso & timui, eo q; nudus essem,& abscondi me.Item.Quis enim,inquit,indicauit tibi quod nudus esses,nisi quia ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes,comedisti? Dixitq; Adam.Mulier quam dedisti mihi sociam,dedit mihi de ligno,& comedi. Hoccine erat vocanti respondere? Nempe cum diceret dominus deus,vbi es? vocabat hominem ad cor suum, vt pœnitens responderet. Heu in præuaricationem sum.Ex hoc quidem bonum erat,vt saltem vocanti responderet,melius autem,vt prior ipse loqueretur,deus autem responderet,quantas haberet iniquitates. Illud nō fecit,non locutus est,sed deum quasi dormire toto meridie permisit. vndē & culpans illū scri-
Gene.3. ptura dicit. Et cum audissent vocem domini dei deambulātis in paradiso ad auram post meridiem,&c.Itaq; non locutus est homo, nec deo fecit negotium respondendi, vndē & ingrato silentio,quietus tandem quasi post meridiem somno satiatus surrexit, & indignans, quod non fuisset vocatus;prior ipse hominē vocauit,Proinde vt dicere cœpimus,bonū erat vt vocāti deo respōderet

respōderet homo,melius si prius loqueretur,& peccata sua narraret homo.optimū verō si præceptum dei nunq; fuisset prǫuaricatus homo.Igitur in persona generis humani vir sanctus,rursus vocari ambiens hominē,illumq; desiderans hominē,qui vocatus respōderet sapienter, imò loqueretur prior,aut certè quod optimū est in semetipsum perfectē obediens esset, & tunc demum pro cæteris loquendo interpellaret,ita dicebat. Voca me,& respondebo tibi, aut certè loquar,& tu responde mihi,quātas habeo iniquitates & peccata.Id nūc agebatur,eo nūc intendebat totū prǫoccupatū habēs hominē hic sapientiæ spiritus, cū ab illis stultitiæ filijs derideť, sicut homo nō audiens,& nō habens in ore suo redargutiones. Cū deo sapienter & serio dispu- Psalm.37.
tabat,& idcirco ad respōdendū derisoribus illis,interim vacuū tempus nō habebat. Veracem omnino & non vanam faciebat spem generis humani,quia dictum fuerat, voca me,& respondebo tibi,aut certè loquar,& tu responde mihi.Ille primus qui vocabatur, abscondit se à facie domini dei,in medio ligni paradisi,& nil boni respondit. hic secundus homo vocatus astabat ante faciem domini dei,in medio ligni crucis,& respondebat perfectam atq; omnimodā obedientiam patri,imò loquebatur vt responderet pater illi, quantas haberemus nos iniquitates & peccata,& scelera atq; delicta nostra ostenderet ei.

Quidnam melius sit,vocari hominem à deo,& respondere illi:aut loqui hominem, & deum respondere,& quantæ eius iniquitates & peccata sint.

CAPVT XVI.

COnferamus nunc vtrunq;,& videamus quid melius sit,vocari scilicet hominem à deo, & respondere illi,an loqui hominem,& respondere deum homini, quantæ eius iniquitates & peccata sint.Dixit enim voca me,& ego respondebo tibi,& continuò bonā propositionem, Iob 13.
sapientissimè in melius corrigens,atq; perficiens.aut certè,inquit,loquar, & tu responde mihi. Quid? Quantas habeo iniquitates,& peccata.Hoc ergo quæramus,quo fructu melius sit, vel ad sapientiam magis attineat,vt loquatur homo,& deus respondeat illi, quām vt vocet hominem deus,& homo respondeat illi,quantę iniquitates & peccata eius sint.Si ritè perpendimus, meritum rei reprehensibile est,eo vsq; differre confessionem peccati, donec dicat iudex deus, quid fecisti? Etiam si vocatus siue discussus respondeat homo,quantæ iniquitates vel peccata sua sint,& dicat,peccaui,patientiam habe in me,siue indulge mihi,quod Adam fecisse non le- Gene.4.
gitur,nec fecit filius eius fratricida Cain.etiam si(inquam) veritatem respōdeat vocatus in sus, 2.Reg.11.
quod fecit Dauid,iam tamen reprehensibile est, quòd vsq; ad eiusmodi vocationem dei differat homo confessionē peccati sui. Cæterùm,præoccupare faciē domini dei, & anteq; vocet vltronea cōfessione loqui sapiens consiliū,quo nullū melius homo peccator reperire possit.Quare? Videlicet qa vocatus homo vt respondeat deo,oportet illū respōdere iudiciū,vocatus autē siue inuocatus deus ad respondendū loquente prius homine,& illo priore suas iniquitates narrante,locū habet deus vt loquatur misericordiā, dicatq; interroganti homini. quantas habeo iniquitates & peccata?dicat,inquā. Nulla. Nā deleui vt nubē iniquitates tuas, & quasi nebulā Esaiæ 44.
peccata tua.Lōgè igitur melius est,prius hominē loqui.Et idcirco rectè cū dixisset. Voca me, & respondebo tibi,continuò quasi quòd minus erat festina correctione supplens.aut certè, in- Iob.13.
quit,loquar,& tu responde mihi.Ecce per Christū,qui,vt iā dictū est,longè ab eo dissimilis,qui absconditus in medio ligni paradisi,etiā cū vocaretur,sapienter quippiam nō respondit, astitit palàm,in medio ligni crucis,& vltro causam nostrā perorauit.ecce,inquā,per illū, & per eundē spiritū sapientiæ eius edocti,priores locuti sumus,quantas habemus iniquitates & peccata, & respondit nobis deus.ecce iā nulla.Vbi nam sic sumus elocuti,& ille sic nobis respondit? Nimirum in baptismate,eiusdē Christi domini nostri.Sed de hoc aliàs. Nūc instantia prosequamur.

Quàm iustè,quàm fortiter pro omni mundo orauerit,caput pro membris,dicendo:Cur faciem tuam abscondis,& cetera.quomodo veram sapientiam ista ipsius ancilla comitata sit eloquentia. CAP. XVII.

ADeò conspicuā sese præsenti loco exhibet vera sapiētia, vt nusq; paratior ad comitatū eius excurrat secularis eloquētia,quę ferè in omnibus scripturis sanctis vltro sapientię sic obsequitur,vt solā veritatē quærētes, dictorū quoq; pulchritudine vel vocū elegantia iure delectemur.Nā ecce quā dictū perfectissimā atq; absolutissimā, argumentationē in hac scriptura, quæ vtiq; cunctis rhetoribus,Græcis siue Latinis antiquior est,pulchra & suauis oratio,quinq; partibus perscripta,scilicet propositione, ratione, rationis confirmatione, exornatione,com- Iob 13.
plexione.Proponit nanque fidelis orator pro nobis omnibus,cum dicit.Cur faciem tuam abscondis,& arbitraris me inimicum tuum?Contra folium quod vento rapitur,ostendis potentiam tuam,& stipulam siccam persequeris. Protinus rationem infert huiusmodi. Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Rationis confirmationem annectit continuò, cum dicit. Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti

omnes

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes semitas meas,& vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum,& quasi vestimentum quod comeditur à tinea. Adiungit protinus exornationē ambitiosissimam,exornationem non verbis phaleratam, sed humilitatis nimiæ suaui veritate,& vera suauitate instructissimam,atq; idcirco prævalidam ad occupandas aures, ad flectendam iustitiam,atq; ad concutiendam eius misericordiam, cum qua graues inimicitiæ nobis erant.
Iob 14. Homo,inquit,natus de muliere,breui viuens tempore,repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur & conteritur,& fugit velut vmbra,& nunquàm in eodem statu permanet.Et dignū ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine,nisi tu qui solus es?Breues dies hominis sunt, numerus mensuum eius apud te est. Constituisti terminos eius qui præterire non poterunt. Tandem complexione eleganti vtitur,cum dicit. Recede ergo paululum ab eo vt quiescat,donec optata veniat,sicut mercenarij dies eius.Magna & vehemens argumentatoris huius,id est,spiritus sapientiæ concertatio,& quantum in se erat valēs constringere deum ad respondendum,quantas haberet homo iniquitates & peccata.Si tanti oratores antiqui,veteres sancti,quorum hic sermo erat,libera fronte in auditorio cœlesti assisterēt, & nullis peccatorum maculis cooperti,aut contaminati fuissent,hoc vnum idem maximum intererat, & assidentis iudici deo misericordię voces retardabat.quia maculatas antiquo probro personas iustitia repellebat.Ecce autem vnus aderat,atq; pro omnibus assistebat,homo reuerendus,& pro reuerentia dignè exaudiendus,in quē nihil querelæ haberet iustus naturæ nostræ iudex deus,imò apud quem magnæ vicissitudinis debitor teneretur deus. Peccatum quippe,neque originale contraxerat,neq; actuale commiserat,& tamen peccati pœnam,id est, mortem propter præIob 33. ceptum eius,obedienter subibat.Dicebat igitur.Responde mihi,quantas habeo iniquitates & peccata,scelera mea atq; delicta ostende mihi. Quid ad hæc deus responderet? Nunquid illi respondere poterat,quòd vllas haberet hic homo iniquitates, aut peccata in propria persona, & non potius iustificationes & meritas? Proinde iam illum arguere deum decebat, vt diceret. Cur faciem tuam abscondis,& arbitraris me inimicum tuum? Quòd si ille responderet,nō ego à te faciem meam abscōdo,neq; arbitror te inimicum,imò filium meum charissimum, sicut te1.Petri 1. stificatus sum voce ad te delapsa,à magnifica gloria,& dixi. Tu es filius meus dilectus,in te miMatth.3. hi complacui. Habebat iste vocem vtiq; constantē, causamq; legitimam, vt diceret veraciter,Iohan.1. quod vni ex minimis meis,imò omnibus meis feceris,mihi feceris. Nam veré eius erant, omnes iusti siue electi, qui eum expectauerant ab origine mundi, & omnibus illis abscondebat deus faciem suam,interposito pariete inimicitiarum, arbitratus eos inimicos suos propter peccatū,
Ephe.2. quod peccauit communis omnium pater Adam.Erant etenim illi quoq; natura filij iræ,sicut
Gene.3. & cæteri. Cur ergo, inquis, faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum? In quo? Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Scribis enim,imò scripseras apud te retines contra me amaritudines, quas hoc modo homini elocutus es.Quia audisti vocem vxoris tuæ,& de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes,comedisti, maledicta terra in opere tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.Spinas & tribulos germinabit tibi,& comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vescēris pane tuo,donec reuertaris in terram de qua sumptus es,quia puluis es, & in puluerē reuertēris.Eiusmodi amaritudines extunc scribis contra me,simulq; consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.Siquidem tam pro originali, quàm pro actualibus peccatis, quæ adolescentiæ
Psal.24. leuitate commissa sunt,de quibus Psalmista,Delicta,inquit,iuuētutis meæ,& ignorantias meas ne memineris,hactenus vnumquemq; consumere vis.Deinde posuisti in neruo pedē meum, funibus peccatorum suorum constringēs vnumquemq;,vt non quæcunq; velit illa faciat,vt con delectetur nonnunq; legi dei secundum interiorem hominem, videat autem aliam legem in
Roma.7. membris suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se ducentem in lege peccati, quæ est in membris suis.

Quòd iustè exauditus sit pro sua reuerentia, secundum quod & Apostolus ait: Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnius hominis IESV CHRISTI *in plures abundauit.*

CAPVT XVIII.

Hebr.5. HAec,cæteraq; iam dicta,vel his similia cum clamore intimo,clamore, vt ait Apostolus, valido & multis lachrymis perorando,per hunc sapientiæ spiritum, victoriam obtinuit
Roma.5. in iudicio,secundum rationem æquitatis,quam perpendens idem Apostolus ita dicit. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et subinde.Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnū, multo magis abundantia gratiæ donationis & iustitiæ, accipientes in vita regnabunt, per
Ibidem. vnum Iesum Christum.Item.Sicut per vnius delictum omnes homines in condemnationem, sic &

sic & per vnius iustitiam omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cōstituti sunt multi, ita & per vnius obedientiā iusti cōstituentur multi.Quid aliud responderet,aut censeret pater æquus,deus iustus? Quid enim æquius, quid rationabilius? Aut nunquid illa summæ maiestatis altitudo minus prompta esse deberet ad gratiam clementiæ,quàm fuisset ad iram iustitiæ?Per vnum quippe hominem, in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt.Sic prompta iustitia iudicantis extitit,vt vno peccante, nos omnes, qui necdum fueramus nati,susciperemus hæreditatem peccati,hæreditatem mortis. Fatemur iustam fuisse vindictam,veram & irreprehensibilem iustitiam. Non enim aliud iure pollidere-
filij,nisi quod à parentibus thesaurizatū fuit.Sed ecce generis nostri pater alius,nō in carne,sed in spiritu.Gratias huic spiritui sapiētiæ vnico,multiplici,subtili,mobili,diserto,certo,suaui, benigno,stabili,qa subtilitate,mobilitate atq; acumine suo modū inuenit,quo nos illi veteri natos,regeneraret huic homini nouo.Num ergo minus,vt iam dictum est,larga esse poterat diuinitas ad iustificandum per gratiam clementiæ, quim fuerat ad condemnandum per iram Ephe.2.
iustitiæ? Igitur nō perturbato aut confuso ordine veteris iudicij, sed remota causa per quam subintrauerat iudicium mortis,prolatum est responsum vitæ & pacis, totusque paries inimicitiarum solutus est.

De eo quod ait Lucæ vigesimotertio: Pater,in manus tuas commendo spiritum meum, sciens se resurrecturum,& hinc esse illud: Lignum si præcisum fuerit,habet spem.

CAPVT XIX.

TVnc iste nouus Adam obdormiuit,atque obdormiens dixit. Pater,in manus tuas com- Lucæ 23.
mendo spiritum meum.Certus hoc dixit.certus, inquam, & securus, quòd commendatum vel depositum suum cum grandi esset lucro cito recepturus,sicut & factum est.Nam quia sic tradidit spiritum suum,ecce omnibus filijs suis,omnibus filijs regenerationis suæ, acquisiuit paracletum spiritum sanctum, & ipse recepit suum. Alias autem,nisi spiritum suum,spiritum Iohan.16.
vitæ suæ hic homo tradidisset,spiritus paracletus in eo ipso,quod paracletus est,scilicet in dando remissionem peccatorum,non venisset.Proinde & dicebat. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis,vt ego vadam.Si enim non abiero,paracletus non veniet ad vos. Si autem a- Gene.2.
biero,mittam eum ad vos.Itaque quemadmodum illi veteri Adæ dormienti statim,costa de latere subducta, & in coniugem illi ædificata vel formata est, vt posteritas propagaretur. sic isti nouo Adæ,iam in morte soporato,de patefacto eius latere, sanguinis & aquæ sacramentum productum est,& exinde statim ecclesia reformata,de qua multi per orbem terrarum filij nascerentur.Nam quod optimè nouit,& nosse debet fides Christiana,statim vniuersa priscorum electorum,quantacunque ab origine mundi collecta fuerat, apud inferos redemptionem suam expectans,illo sanguine & illa aqua emundata,regenerata atque huic viro copulata est. & exinde quot singulatim de cunctis gentibus baptizantur,tot filij de isto viro, & de ista eius coniuge nascuntur. Nec verò cum sic obdormiret,quàm cito euigilaturus esset, ignorabat, quàm cito spiritum suum quem in manu patris tradebat,cum tanto peractę obedientiæ fruLucæ 18.
ctu resumpturus esset.Nam & antea cum dixisset de hac dormitione sua,ecce ascendimus Hierosolymam,& consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, & flagellabitur, & conspuetur,& postquàm flagellauerint, occident eum. continuò subiunxit. Et tertia die resurget. Idcirco qui supra scilicet sanctus Iob post illa quæ supra dicta sunt, continuò dicit in Iob 14.
eum. Lignum habet spem,si præcisum fuerit rursum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius,& in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit,& faciet comam,quasi cum primum plantarum est.Quod est enim hoc lignum, nisi is ipse Lucæ 23.
qui cum præcideretur, dicebat.quia si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Itaque si præcisum fuerit,rursus virescit,subauditur,tertia die velocitate resurrectionis. Hoc idcirco,qa nihil vnquam habuit ariditatis,id est,homo erat absque omni corruptione peccati, imò quia non solum homo,sed & deus erat,cuius viror nunquam deficit.Cæterùm,de homine, qui homo tantùm,& non deus est,qui in peccatis nascitur antiquæ præuaricationis, & idcirco comparari vel coæquari non potest huic tam viridi ligno, continuò subiungit. Homo verò cum Iob 14.
mortuus fuerit,atque nudatus & consumptus,vbi quæso est? Quomodo si recedant aquæ de mari,& fluuius vacuefactus arescat,sic homo cum dormierit non resurget. Donec atteratur cœlum,non euigilabit, nec consurget de somno suo. Est ergo hic homo lignum vitæ semper virens spiritu sapientiæ, quod vt nobis fructificaret & in præsenti vitam animarum, & in futuro resurrectionem corporum, quando atteretur cœlum præcidi se permisit,non dubitans, quod continuò post triduum reuiresceret, euacuata in semetipso præcisione eius, quam solam pertulerat mortis corporis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qualiter hic sapientiæ sacramentum dum fieret, absconditum fuerit ab oculis omnium viuentium, & quomodo Iudæi derisores eiusdem sapientiæ inexcusabiles sint.

CAPVT XX.

HOc opus huius sapientiæ spiritus sacramentū tunc interim dum fieret, erat absconditū, vt nemo sciret vsque ad tempus statutum. Vndè & idem beatus Iob in parabola sua sic
Iob 28. inter cætera loquitur. Vndè ergo sapientia veniet, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium. Volucres quoque cœli latet. Perditio & mors dixerunt. Auribus nostris audiuimus famam eius. Ab oculis, inquit, omnium viuentium. Veraciter ab oculis omnium viuentium. Nam nemo omnium hominum, qui tunc in carne viuebant, nouerat, quid ageretur per crucis Christi patibulum, nec saltem quisquam apostolorum. Vndè & sub-
Matth.13. iunctum est. Volucres quoque cœli latet. Volucres quippe in hoc loco in bonum accipiendi sunt, videlicet de qualibus dictum est. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Præ cunctis eiusmodi volucribus apostoli sublimius euolauerunt. veruntamen & ipsos latuit tunc, dum fieret hoc sapientiæ mysterium. Perditio & mors dixerūt. Auribus nostris audiuimus famam eius, id est, maligni spiritus, qui perditionis & mortis inuentores extiterunt, quid contra se ageretur præuidere nō potuerūt. quippe qui ab initio radijs sapientiæ sues oculos occluserunt, & lumini eius rebelles extiterunt. Cæterùm mortuorum communi morte nonnulli hoc scire potuerunt, maximè autem patriarchæ & prophetæ quorum nouissimus Iohannes nuper sublatus fuerat de cœtu viuentium. qui vtique sacramentum hoc cum viuentes præcinuerint, mortui iam non ignorabant, sed desiderio magno expectabant assururum. Proinde rectè non dictum est tantum, absconditа est ab oculis omnium, sed cum determinatione omnium viuentium, id est, tunc temporis in carne commanentium. Quid igitur? Num excusabiles fuisse consequitur derisores illos, qui illum crucifixerunt, & crucifixum derisерunt. quia sua voluntate abscondita erat hæc sapientia ab oculis omnium viuen-
Iob 28. tium? Non vtique. Sequitur enim. Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis sonantibus, tunc vidit illā, & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit, & dixit homini. Ecce timor domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Cui nam homini priusq; Iudæo apud quem hoc sapientiæ sacramentū conditū, & cū conderetur derisum atq; contemptū est. cui, inquam, homini priusq; huic deus ponendo legem pluuijs, & viā procellis sonantibus, dixit. Ecce timor domini, ipsa est sapientia? Legē qppe pluuijs ponere fuit, & viā sonantibus procellis, prædicatoribus indicere, vt viuendo implerent, quod loquendo suadere festinabāt, quatenus prædicatio non contempta, quasi procella sonās expeditiori via curreret. Hanc legē primo Moysi,
Roma.3. Psal.110. & prophetis, deinde apostolis deus posuit. Totū hoc primitus apud Iudæū, nam illis primū le-
Proue.1 & 9. Eccle.1. galia siue prophetica eloquia dei credita sunt, & illis primū sicut oportuit, prædicatū est Christi Euangelium. Vtrobiq; illi primo dictū est. Ecce timor domini ipsa est sapiētia, hoc enim consonanter tam prophetica q̄ euangelica categorizat scriptura. At ille proteruus dominū non timuit, semper illi ab initio rebellis extitit, maximè verò illo tempore, quo hęc facta sunt, quando impleuerūt mensuram patrū suorū, persequendo & occidendo Christum, cuius prophetas absq; timore domini occiderant patres eorū. Non igitur excusabiles sunt, quia videlicet non ideireo non timuerunt dominū, quia abscondita erat sapientia ab oculis eorū. sed ideirco abscondita est, vt nunq̄ inuenirent eam, quia non timuerunt dominum. Nam econtrario, qui ti-
Matt.11. muerunt dominū ipsis reuelatū est, & quanq̄ essent homines idiotæ ac sine literis, ipsi scierunt sacramenta dei, iuxta cōfessionem dicentis. Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Quomodo dicat deum dixisse homini: Ecce timor domini ipsa est sapientia, cum alius sit sapientiæ, alius timoris spiritus, & quòd ex eo quoque quia hoc deus dixit homini, Iudæi & omnes stulti inexcusabiles sint.

CAP. XXI.

Iob 28. Esaiæ 11. SEd quomodo septem spirituum numero atq; ordini notissimo, qui & præsenti operi à nobis susceptus est, dictū hoc non repugnat aut discrepat. ecce timor domini ipsa est sapiētiæ? Si enim timor domini ipsa est sapientia, quomodo non minoris, sed eiusdē authoritatis alia scriptura quę dicit, Et requiescet super eū spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, &c. aliū timoris, atq; aliū sapientiæ spiritū computat, amboq; ab inuicē loco vel gradu septimo distermi-
Psal.110. nat? Ad hanc inquisitionē ecce tertia nobis succurrit scriptura, dictione rēperata, quasi vtriusq; mediatrix, videlicet ea quę dicit. Initiū sapientiæ timor domini. Cū enim sic dicit, duarū quas prędiximus tubarū, siue organorū spiritus sancti consonantiā patēter astruit, qa videlicet timor dāi initiū sapientię est. initiū autē sapientiæ, sapiētia est, licet nondū perfecta, quomodo aurora siue diluculū iā dies est, licet nondū plena. Est igit timor dāi sapiētia. i. initiū vel primus gradus sapientiæ.

sapientiæ. Sic & pietas sapientia, id est, secundus gradus sapientiæ. & scientia sapiētia, id est, tertius gradus sapientiæ, & fortitudo sapientia, id est, quartus gradus sapientiæ. & consilium sapientia, id est, quintus gradus sapientiæ. & intellectus sapientia, id est, sextus gradus sapientiæ. Septimo autem gradu cum dicitur sapientia, plena intelligitur atq; perfecta, cuius officium est cessando ab actibus, & vacando contemplationi præoccupare iam bona futura, bona æterna,
iuxta illud. Maria optimam partem elegit, quę nō auferetur ab ea, quæ videlicet pars, nō alia Lucæ 10.
est q̄ ipsa sapientia, in propria specie videnda. Proinde cū dixisset, absconditа est ab oculis omnium viuentiū sapientia, ne qs desperaret, aut absconsionē eius reprehenderet. Ecce, inqt, timor domini ipsa est sapientia, & hæc dicendo quasi ostiū aperuit, primumq; gradū ostēdit quo paruulus ad sapientiā superbis absconditā ascendere incipiat. Iam illuc accesserant illi viuentes qui sese à stultis, & peccatoribus malè viuentibus & dominū crucifigentibus, segregauerant. s. apostoli, & ille quoq; B. Ioseph ab Arimathia vir bonus & iustus, de quo Euangelium refert, quia Lucæ 23.
nō consenserat consilio & actibus eorū. Huic planè sapiētia erat timuisse dominū. & in hoc primo gradu audisse sapientiā, dicentē. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixe- Prouer.1.
rint, veni nobiscū, insidiemur sanguini, absscondamus tendiculas cōtra insontē frustra, deglutiamus eū sicut infernus viuentē, & integrū quasi descendentē in lacū. omnē pretiosam substātiam inueniemus, implebimus domos nostras spolijs, sortē mitte nobiscū, marsupiū vnū sit omnium nostrū, fili mi ne ambules cū eis. Prohibe pedē tuū à semitis eorū. Pedes enim illorū ad malū currunt, & festināt vt effundāt sanguinē. Veruntamē, ab istorū quoq; viuentiū. s. apostolorū, & illius B. Ioseph oculis, adhuc absconditа erat sapiētia, nesciebant Christi mysteria, ignorabāt quę vel quanta foret crucis & mortis eius vtilitas. Quia verò timēdo dominū, & nō acquiescendo, lactantibus se peccatoribus, q̄si in foribus sapiētiæ steterūt, ideo sursum vocari & ascendere ad sapientiā meruerūt. i. accipere ad cognoscēda dei sacramēta hūc de q̄ loqmur sanctū sapiētiæ spiritū.

Quod dicit: Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, aut ad præceptum tuum eleuabitur aquila.

CAPVT XXII.

SEcundum hęc rectè illud intelligitur, quod eidem Iob respondens de turbine dominus, de Iob 39.
eiusmodi volucribus cœli, post multa dicit. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Aut ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, & de longè oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambent sanguinem, & vbicunq; cadauer fuerit, statim adest. Nunquid ait, per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? Quia per annos singulos pennam veterem accipiter noua nascente proijciat, ac sine intermissione plumescat, penè nullus ignorat. Non autem hic illud plumæ tempus dicitur, quo in nido vestitur. quia tunc nimirum adhuc pullus ad austrum alas expandere nō valet, sed illa annua pluma describitur quę laxata vetere penna renouatur. Equidem domesticis accipitribus, quo melius plumescere debēt minuta ac tepentia loca requirūtur, agrestibus verò moris est, vt flante austro alas expandāt, quatenus eorum membra ad laxandā pennam veterem, venti tepore concalescant. Cū ergo ventus deest, alis contra radiū solis expansis, atq; ita percussis, tepentem sibi auram faciunt, sicq; apertis poris vel veteres exiliūt vel nouæ succrescūt. Quid est ergo accipitrē in austro plumescere, nisi q̄ vnusq̄sq; sanctorū tactus flatu sancti spiritus cōualescit, & vsum vetustę cōuersationis abijciens, noui hominis formā sumit? Hoc maximè iā dictis contigit apostolis, qui cū essent vetustæ vo-
luores, id est homines, propter carnalē sensum tardiores, & propter hoc eos hęc sapiētia lateret, ad hoc reseruari meruerūt, timēdo dominū, vt flante austro plumescerēt, id est, aduenięte super eos spiritu sancto, nouis gratiarū pennis subleuati, cœlestis sapientiæ secreta perspicerēt. Porrò quod sequitur. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, &c. cum de cęteris valeat intelligi, maximè de Iohanne intelligendum authoritas ecclesiastica tradidit, qui sublimius volando terram deseruit, & super omnes cœlos mente iuit. quippe qui per subtilē intelligentiam, interna mysteria verbi videndo penetrauit, & scribendo claro testimonio declamauit.

Quòd cum dicimus eo respectu absconditam ab oculis omnium viuentium sapientiam, iure tamen beatam quæ tunc viuebat excipimus Mariam, & quòd eadem sapientia quæ in principio dictū est: Gene. 1. Fiat lux, nūc dixerit apostolis: Accipite spiritum sanctum.

CAPVT XXIII.

FRat ergo in hoc mundo solus, qui sciret sapientiā tunc rēporis, Christus ipse dei sapientia. Iob 22.
Nā sicut iam dictū est, ab oculis omniū viuentiū absc̄dita erat sapiētia, & volucres quoq; Gene.1
cœli latebat. Et quomodo in illo antiquo principio, cū creasset deus cœlū & terrā, terra erat inanis & vacua, & tenebrę erāt super faciē abyssi. sic & in isto nouo creaturę nouę principio, totus mundus à sapientiæ cognitione inanis & vacuus erat, & tenebræ ignorantiæ erāt super faciem

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordis totius generis humani. Veruntamen beatam dei genitricem tunc viuentem considerer excipimus, quia nequaquam ab oculis eius hæc sapientia se absconderat. Prophetissa enim hæc erat, prophetissa inquam, nulli prophetarum comparanda, cuius in sacrarium pectoris spiritus sanctus prophetias omnes conuexerat. Hac itaque sola excepta, omnis terra erat inanis & vacua, & tenebræ, vt iam dictum est, ignorantiæ erant super faciem abyssi, super omnem animam totius generis humani. Porrò hæc sapientia secundum substantiam illa erat, quę Prouer. 8. dudum in Salomone dicebat. Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quic quã faceret à principio, ab æterno ordinata sum. Et subinde. Quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies ludens coram eo o- Gene. 1. mni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ cum filijs hominum. Delectet igitur cunctos vtriusque ludi spectatores benevolos, quia & illic in initio veteris creaturæ dixit. Fiat lux, & facta est lux, diuisitque lucem & tenebras, & hic in initio nouæ creaturæ lucem inuexit inferis, vt viderent lucem veram, deum verum, qui hactenus sedebant in tenebris omnes electi ab origine mundi, imò transirent de regione tenebrarum, ad patriam æternæ claritatis, essentq; ibi lux, videndo substantiam veræ lucis. lux, inquam, diuisa à tenebris inferni, & nos Ephe. 5. qui viuimus, essemus lux diuisa à tenebris huius mundi, dicente Apostolo. Fuistis aliquando Iohan. 20. tenebræ, nunc autem lux in domino. Nam & viuis lucem intulit dicẽdo postquam resurrexit, Matth. 5. accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & extunc impleuit apostolis suis quod promiserat, dicendo, vos estis lux mundi. Vtrobiq; scilicet & in illo veteris, & in isto nouæ creaturæ opere, sapientia hæc satis amabiliter coram domino lusit.

Quomodo eadem sapientia lusit hic & illic, & quòd lusit illic bene coram domino, sed hic melius, vbi sic illusit coram deo, vt illuderet diabolo.

CAPVT XXIIII.

QVem tandem ludum nos homines pulchriorem esse vel fuisse censebimus, quo magis iure delectamur? Nempe hunc ludum postremum magis probamus, & hoc ludo magis delectamur, magis enim hic pertinet ad nos, & totus factus est propter nos. Et vt vera discretione vtamur, illic cœlum & terram creando bene quidem lusit coram domino, sed hic nouos cœlos & nouam terram creando sic lusit coram domino, vt illuderet diabolo. De qua vi- Iob 40. delicet illusione dicebat ipse dominus ad beatum Iob. In oculis eius, quasi hamo capiet eum, & in fudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, & armilla perforabis maxillã eius? Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet pactũ tecum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, & ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, diuident illum negotiatores? Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite eius? Nam ad singula subaudiendum est, vt ego. Hoc planè propter nos homines factum est, nam illud prius sapientiæ opus, tam propter angelos, quàm propter nos homines. Nobis quippe Leuiathan infestus erat, quod nomen eandem infestationem Leuiathan diaboli significat. Leuiathan quippe additamentum eorum dicitur. Quorum videlicet nisi hominum, quibus semel culpam præuaricationis intulit, & hanc vsque ad mortem æternã quotidie pessimis suggestionibus extendit? Quibus dum reatum fœnore multiplicat, pœnas proculdubio sine cessatione coaceruat. Potest quoque Leuiathan etiam per irrisionem vocari. Primo quippe homini persuasione callida, diuinitatem se additurum perhibuit, sed immortalitatem tulit. Additamentum igitur hominum per irrisionem dici potuit, quibus dum hoc quod non erant se addere spopondit, etiam hoc quod erat fallendo subtraxit. Quomodo isti hic sapientiæ spiritus illusit? In oculis, inquit, quasi hamo capiet eũ. Quis nesciat q̃ in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim prouocat, vt aculeus pugnat. Dominus itaq; noster ad humani generis redemptionẽ veniens, velut quendã de se in necẽ diaboli hamũ fecit. Assumpsit enim corpus, vt in eo quasi escam suã mortẽ carnis appeteret, quã mortem dũ in illo iniustè appetit, nos quos quasi iniustè tenebat, amisit. In hamo ergo eius incarnationis captus est, quia dũ in illo appetit escã corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuoratorem duceret, ibi diuinitas, quę perforaret. Ibi aperta infirmitas, quę prouocaret, ibi occulta virtus quæ raptoris faucẽ transfigeret. In hamo igitur captus est, quia inde interijt, vndè deuorauit. Et quidem filiũ dei incarnatũ nouerat, sed redemptionis nostræ ordinẽ nesciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione nostra incarnatus dei filius fuerat, sed omnino q̃ idẽ redemptor noster illĩ moriẽdo transfigeret, nesciebat. Vndẽ & bene dicitur. In oculis eius quasi hamo capiet eum. In oculis quippe habere dicimur, q̃d corã nobis positum videmus. Antiquus verò hostis, humani generis redemptorem ante se positum vidit, quem cognoscendo con- Marc. 1. fessus, confitendo pertimuit, dicens. Quid nobis & tibi fili dei? Veniſti ante tempus torquere Lucæ 4. nos. In oculis itaq; suis hamo captus est, quia & nouit & momordit.

De illo

De illo illuso per passionis Christi mysterium quàm veraciter dictum sit: Nunquid feriet tecum pactum, aut accipies eum seruum sempiternum?

CAPVT XXV.

HÆC & cætera quæ supra posita sunt, si rectè spectator attendat, sicut notæ authoritatis beati Gregorij demonstrat expositio prælucida, nihil hoc ludo sapientiæ coram domino pulchrius, nihil hac illusione spiritus sapientiæ delectabilius. Vnum illic dictum est, quod libentius ad præsens reuocamus spectaculũ, scilicet quòd ait. Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum. Hoc enim tam magnificè dictum, tam mirificè est gestũ, vt si alijs spectator benevolus, non satietur oculus visu, nec auris auditu, quomodo enim dictũ est. Nunquid feriet tecũ pactum, aut accipies eũ seruum sempiternum, subauditur, vt ego, nisi ac si diceretur, nunquid sic illo veteris rangũ iurato tibi seruo, seruo sempiterno? Nam voluntate quidem aduersatur, vndè & græco vocabulo dicitur Sathanas, id est, aduersarius, actu autem est seruus sempiternus, & sic seruit tãquam sit fidelis, ita cooperatur & bonis proficit, tanquam adiuuare velit spiritum domini, & sic vigilantia eius procedit, tanquam maturet cõsilium dare & ostendere illi. Quomodo autem vel quando factum est, vt vteretur deus actu diaboli tanquam iurato seruitio, tanquam fideli ministerio? Imò quando quippiam egit diabolus quod non proficeret deo, vndè non accresceret amplius laus & gloria domino deo? Ex quo cecidit de cœlo superbus hic angelus, & ad laudem vel gloriam iusti iudicis dei, factus est diabolus, quicquid vnquàm egit vel agere voluit, rotum ad obsequium & honorem dei profecit, & proficere non desinit vsque in finem seculi. Vndè & initio ministerij eius deo quidem operosi, sibi autem inutilis & damnosi, dictũ est illi. Super pectus tuum gradieris. Quod est dicere. Sicut hoc Gene. 3. reptile, cuius calliditate abusus es, super pectus graditur, & seipsum in terram premit, sic tu diabole, cum sis rationalis spiritus, rationale tuum graui semper fatuitate onerabis, & quocunque te verteris, semper intentionem tuam deorsum conteres, & factis premes contrarijs. Verbi gratia. Inuidendo euacuasti meritum hominis, sed hoc facto gratiæ dei locũ aperuisti, cui amplius inuidebis, dum homo seipso tanto fiet altior, quanta gratia dei, cuiuscunq; creaturæ meritis est maior. Abhinc vsque in finem, dum deo volens aduersaris, deo nolens cooperaris, & ita circulum habens in naribus tuis, super pectus tuum gradieris, quia miro ordine & mala intendis & bona agis, dum persequendo efficis hoc ipsum quod vt destruas persequeris, dum quasi malleolus, aurum dei nequiter affligis, & affligendo ad gloriam exprendis. Cuncta hæc Eccle. 30. subtilissimè perpendens vir sapiens dicit. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt sibi tormenta sua. Ac si diceret. Tantus illorum furor est ex inuidia propter successus honorum, vt temperare sibimet nequeant, quin agant quod ad maius sibi proueniat tormentum. Vndè si quæras, quid habeat diabolus, cur tantopere agat ea, quibus factis amplius doleat, suæq; voluntati nocens, alienæ virtuti plurimum proficiat, ecce iam habes, quia furor causa est. Nam tam de illo quàm de satellitibus eius malignis spiritibus, in furore suo, inquit, confirmauerunt sibi tormenta sua. Mirũ hoc tibi fortasse videatur, si nunquam audisti, quòd homo quoque per furorem occiderit semetipsum. Spectemus nunc vt cœpimus circa Christũ huiusce furoris eius fatuitatem, & huius de quo loquimur spiritus sapientiæ laudem. Dicebant pharisæi, & illis dicentibus, dicebat vtique diabolus, qui loquebatur in eis. Vi- Iohan. 12. deritis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus post eum abijt. Item. Quid facimus, quia hic Ibidem 11. homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum. Dum hæc dicerentur, dum hæc agerentur, intendebat vtique possessor eorum diabolus, ne mundus iret post eum, ne omnes crederent in eum, sed hoc ipsum intendens egit, quod erat contrarium, vt scilicet mundus totus iret post eum, vt omnes crederent in eum. Seruiuit ergo tanquam seruus sempiternus, seruiuit tanquam iurati custos pacti vigilantissimus, domino suo regnum, sibi autem eodem seruitio confirmans tormentum. Non postulabat deus holocaustum, & pro peccato, id est, vitulos, aut certè pingues agnos, sed vno opus erat agno in sacrificium pro toto mundo. Nec huic negotio defuit malus seruus, in- Iohan. 13. sistens seruitio necessario, intrauit enim in Iudam Scarioth, & egit, vt traderetur ad victimam hic agnus melior, in illa nocte qua comedebatur ille paschæ veteris agnus per singulas domos. Intendebat deus vel dei sapientia facere irritam venditionem, qua semetipsum primus homo vendiderat, transgrediens præceptum, vana sibi diuinitatis spe proposita, adiuuit & hanc intentionem bonam, seruus hic nequam, agendo vt venderet hunc hominem traditor, qui vendidit illum ius nullum habebat. Intendebat diuinitas huic homini dare regnum, & subijcere potestati eius omnia regna mundi, adiuuit & in hoc seruus iste agendo, vt per furiosum iocum purpura vestiretur, sceptro, id est, calamo donaretur, coronaretur, & regio nomine saluraretur. Quodque non minus miremur, quia cogitabat dominus ponere in eo ini- Esaiæ 53. quitates omniũ nostrũ, spinea erat corona, ne posset negare seruus illusor quin iste dominus

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnium spinas portauerit peccatorum nostrorum. Omnibus his modis illudendo, sune ligandam præbuit linguam suam, nec dicere potest factam sibi vim aut iniustitiam in eo quòd hic regna mundi ad se traxerit, quippe qui licet per iocum nequissimum, regalia tamen insignia circundedit illi. Deposcebat ordo salutis nostræ, vt quia per lignum facta fuerat culpa, per lignū quoq; fieret iustitia, & nihilominus in hoc malt huius serui nequitia seruiuit agendo vt in ligno suspenderetur homo, qui culpæ non subiacuerat. Decebat, vt mundaret possidentis gratia, quos absoluerat redimentis pœna, egit hic seruus vt eius, iam mortui latus aperiretur lancea, vndè statim exiuit sanguis & aqua. Quis vniuersum hunc ludum dignè queat admirari, quo hic spiritus sapientiæ generis humani illusorē sic porenter euicit, sic sapienter illusit? Quis proinde dicti huius magnificentiam, nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruū sempiternum, dignè æstimare possit. O igitur altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius.

Iohan.19. Iob 49. Roma.11.

Quomodo ad eiusdem sapientiæ rationem spectet, quòd idem dominus habens potestatem vitæ & mortis, non ante tertium diem resurgere voluit ex mortuis.

CAPVT XXVI.

AD eandem sapientiæ pulchram rationem, rationabilemq; pulchritudinem, illud quoque permaximè spectat, quòd idem dominus, vitæ & mortis habens potestatem, non ante tertium diem resurgere voluit. Cur ita factum sit vel fieri debuerit, aut decreuerit, dicere molimur, licet & hoc vt cætera, nostro sensu longè altius sit. Ternarius numerus qui apud seculares philosophos quoque insignis habetur, pro eo quòd imparium & eorum qui præter vnitatem nullam aliam recipiunt sectionem primus est numerorum, apud nos longè amplius præclari nominis, imò primę ac diuinę est authoritatis, tā propter ipsam essentiā sanctæ individuæ trinitatis, quàm pro eo quòd saluator noster tertia die resurrexit à mortuis. Et profectò tertia dies, ad idem ipsum sanctæ trinitatis sacramentum respicit. Idcirco nanq; dominus noster non ante tertiam diem resurrexit, quia congruum fuit, vt propitiationem sanctæ trinitatis, triduana nobis obtineret mors carnis Christi. Alioqui cur sub trina mersione baptizamur in nomine patris & filij & spiritus sancti, complantati facti, similitudini mortis eius, nisi quia eandē mortem suam, quam antea baptismum suum appellauerat, triduo pertulit, & ipse in nomine & in obedientia patris & filij & spiritus sancti? Siquidem & pater filio sicut & ipse filius testatur, ea licem passionis dedit, & ipse filius animæ suæ in sua potestate propinauit, sicut ipse ait. Potestatē habeo ponendi animā meā. Et spiritus sanctus illi propinari fecit, sicut Apostolus ait. qa Christus per spiritū sanctum semetipsum obtulit. Cōgruè ergo mors domini triduana extitit, quam sancta trinitas disposuit, quamq; ad obtinendā humano generi propitiationem eiusdē sanctæ trinitatis, nostra in illo sola pertulit natura. Non solū autem, sed & tota vita eius annorū suorū numero sanctæ trinitati famulatū exhibere, & eius præcepto se obedire innuit, Nam in triginta tribus annis, quibus super terram ambulauit, ternarius est repetitus hac sola differētia, quòd vnus ternarius vt triginta sint in decenū limitem consurgit, alius vt simplex sit, in singulari limite consistit. Cuius in typum Isaac quoq; ad immolandum, ternario dierum numero ductus est. Nam de Gerare, vbi tunc habitabat Abraham vsq; ad montem Moria, id est, sedē templi iter dierum triū est (vt ait Hieronymus) & consequenter illic die tertio peruenit, sicut historia refert, & venit in locum quem dixit ei deus die tertia. Sed vt ad incœptum redeam, mira velocitas, mirabilis ille saluatricis gratiæ cursus & recursus, vt in triduo trium temporum seculi peccata deleret, omnes qui ante legem fuerant, omnes qui sub lege erant, cunctos qui sub gratia venturi erant, vna Christi morte pariter saluaret, pro singulis temporibus singulos dies eiusdem mortis appendens. Tantam eius velocitatem spiritus sanctus innuebat cum prophetæ imperans dicebat. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. De hoc & illud in Canticis. Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ hinnulóq; ceruorū super montes Bethel. Accelerauit enim inferni spolia detrahere, festinauitq; prędari, reuersusq; vt caprea, aut ceruorū hinnulus, id est, patriarcharū filius, ad saluandū velocissimus apparuit super montes Bethel, id est, visus est apostolis, vt eorū tristitiā cito in gaudiū verteret, qui sunt montes Bethel. i. domus dei, quę est ecclesia, principes summis virtutibus eminentes. Accelerauit inquā, inferni spolia detrahere, id est, electos omnes iure victoris educere. Quę enim mora fieret ad detrahendū, aut quæ difficultas ad discernendū? Sol erat iste, illi autem qui quærebantur tanquam specularia. Illorum fides speculum erat, reddendo solis aspectu radium satis idoneum, sed ideo non splenduerāt hactenus, qa soli obiectus medius obstabat paries inimicitiarū, scilicet originale peccatū. At illū in carne sua moriēs Christus parietē soluerat ac diruerat, qui illa specularia animarū, verū solem expectantiū, vmbra tegebat aduersa. Quę ergo mora fieret, vt diruto pariete, & descendēte ad inferos vero sole, nō statim relucerēt illa vascula lucis exceptoria. i. electorū animę? Statim vt illuc descendit hic sol, id est, anima Christi præpotens & insita sibi verbi omnipotentis diuinitate coruscās, illi resplenduerunt, & tenebrarum principes dissipati sunt sicut fumus, & sicut fluit cera à facie ignis, & iusti exeuntes de tenebris, & in paradisum recepti epulari cœperūt, & exultare in conspectu dei, latrone simul epulante, cui dixerat dominus in cruce pendēs. Hodie mecū eris in paradiso. Totoq; sabbato requieuit ab omni opere suo dominus Christus cum illis & pascebatur dilectus in liliis, donec aspiraret tertia dies, & inclinarētur vmbræ. Die igitur tertia, propitia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem quam gustauerat reiecit à se, sicut significauerat, quando in cruce, nostram salutem sitiens, & ideo se veraciter sitire dicens, cum oblatum sibi gustasset acetum, noluit bibere. Mortis enim acetum paululum gustabat, quam cito, id est, tertia die reiecturus, nec vltra bibiturus erat. Resurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

Psal.67. Lucæ.23. Genes.2. Matth.27. Rom.6.

Quomodo ad sapientiam pertinuerit, quod resurgens, non statim peremptoribus suis insultauit, nec dilectoribus suis repente apparuit. CAP. XXVII.

POstquam inimicos illusit, ad amicos respexit, eisq; post tristitiæ nebulās serenū ac luminosum suæ victoriæ radium refudit, ordine vel modo, quo per hunc sapientiæ spiritū fieri condecuit, non continuò peremptoribus suis manifestus effulgrans insultauit, aut meritas vindictæ pœnas exegit, quod facere interdum minus prudentium hominum est, eorū qui victoriæ temperare, vel gloriæ modum tenere nesciunt. Expectabat enim propalandæ gloriæ suæ ordinem dignū, videlicet non mutatus spiritu sancto, sed idem qui fuerat, idem permanēs, qui dixerat. Ego gloriā meam non quæro, est qui quærat & iudicet. Non est moris vel disciplinę eius contentiosa inuectione seu insultatione festinatam rapere gloriā victoriæ de hostibus, nisi forte ad tempus hoc vtilitas exigat, scilicet pro institutione vel confirmatione illorū, qui credunt vel crediturī sunt, vt de aliquantis impijs ita cæteris metuenda pœna sumatur, quatenus nō lateat conscientiam viuentium victoris Christi filij dei esse iudicium. Semel hoc faciendū est, vt rideat sapientia in interitu paruulorum stultitiam diligentiū, & subsannet, cum eis quod timebāt acciderit, tunc vtiq; quando fier, quod necessariò faciendū est, vniuersale iudiciū. Interim ad sapientiā sciamus pertinere, vt permissi thesaurizent sibi ira in die iræ, quia vocaui (ait) & renuistis, extendi manus meas, & non fuit, qui aspiceret. Permisit ergo nunc quoq; sapienter patiēs, & patienter sapiēs inimicos suos principes sacerdotū & pharisęos dissimulare quod fuerat factū, & in conscientia repositum sacrilegiū, permisit illos data pecunia coemere sibi mendaciū, vt dicerent milites, venerūt discipuli eius nocte, nobis dormientibus, & furati sunt eum. Ad amicos, vt dictum est, eius conuersio, nec ipsa repentina, sed paulatim procedēs ordine decentissimo, vt scilicet prius mentium quàm corporū illorum oculis præsentaretur. Penè naturalis hic est manifestationis eius modus, vt à nullo vnquam bene & vtiliter visus aut videndus sit exterius, à quo nō prius per fidē aut dilectionē visus fuerit interius. Egit itaq; quatinus primùm corda illorum ad respiciendū illum acutis multarū commemorationū iaculis excitarentur, & tunc demū rediuiuū corpus suū exhiberet oculis extrinsecus, cum imaginem eius hianibus animis attētius versarent intrinsecus. Prima huic bono digna iudicata est notæ pietatis & peruulgatæ dilectionis fœmina quondam peccatrix Maria, quæ nimirum crucem & cūcta pœnarū eius insignia memori mente gestabat, & vel talem videre sitiēs, qualē sepulchri locus susceperat, eo non inuento flebat, discipulisq; recedentibus ipsa non recedebat, sed plorās foris stabat. Prima ergo hæc digna æstimata est, quę flentibus oculis gaudiū videret, gaudiū tristibus apostolis annūciaret. Post hanc Petrus, cuius vtiq; tristitia prę cunctis apostolis maior, imò & duplex erat. Tristis enim, quia hæc dominus passus fuerat, tristis erat, quia patiētem dominum, ipse ter negauerat. Sine dubio ex quo respiciēte in eum dño egressus foras fleuit amare, nō desijt dolere & tristis esse, & idcirco prius huic quàm cæteris apostolis dignū iudicauit sese ostendere. Sic enim habemus in euangelio, quia prius de isto dictū est. Surrexit dominus verè & apparuit Petro. Subsecuta est euestigio protinus boni nunciį cōgeminatio, quia narrauerūt duo discipuli quomodo sibi euntibus Emaus, & loquentibus ad inuicem de illo sese iunxerit, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Quid putas interea, quàm præsens mentibus eorum imago eius esse potuerit, dum sederent intus loquentes de illo, eiulatu simul & lachrymoso adhuc gaudio attoniti, clausis foribus, ne quis verba illorum audiret, aut superueniret de inimicis, & penè naturaliter domino Iesu inuidentibus Iudæis? Itaque bene præparatis animis tempus erat, vt sese cognoscendus cōmuniter omniū offerret oculis. Steterit ergo in medio illorū, & dixit eis. Pax vobis, Ita modestè, ita temperatè hominem suū deducebat sapientia hæc, de qua verissimè dictū est, qa attingit à fine vsq; ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter.

Iohan.20. Lucæ.22. Lucæ.24. Iohan.20. Sapien.8.

Quòd prius peccatrici quàm apostolis, prius Petro, qui eum negauerat quàm Iohanni, quem diligebat, Christus apparuit. CAP. XXVIII.

ET præsenti loco & aliud, in quo pulchritudinem dispositionis eius, iure mirantes spiritus sapientiæ laudibus immoremur. Nam veraciter sapiēs vel sapientiæ laude dignus est, qui habito

Universidad de Deusto
Biblioteca

habito secum proposito bono, sic omnia contemperat atque disponit, vt nihil sit quod non eidem proposito conducat atque expediat. Quid autem hic homo nouus, vel quid in hoc homine nouo, sanctus sapientiæ spiritus proposuerat, nisi peccatoribus & infirmis validam spem præbere, peccatoribus & ægroris constantis fiduciæ, vel fidentis constantiæ arma porrigere cum quibus præsumerent regno cœlorum vim facere, & violenter illud diripere? Hoc nempe propositū sibi fuisse, ipse testis est cum dicit. Non egent, qui sani sunt medico, sed qui male habent, non veni vocare iustos, sed peccatores. Cum igitur, qui pro peccatoribus mori dignatus fuerat, surgēs ex mortuis, prius Marię peccatrici, quàm apostolis, prius Petro negatori sui nominis apparuit, quàm dilecto suo Iohānī, qui cum matre eius iuxta morientis crucem sterit ac perstitit, veraciter cum spiritu sapientiæ negocium peregit, sapienter propositi sui finem aspexit. Quantum enim hoc idem proposito eius conducit? Omnes peccatores, cunctæ peccatrices quæ fidem habent, hoc exemplo reduces animos attollunt non dubijs effectibus expertū habentes, quia perforata est maxilla Leuiathan, sicut promittebat dominus. nunquid inquiēs, armilla perforabis maxillam eius. Nec verò in hoc tantum sapientiæ laus est, quòd ad corroborandam peccatorum spem peccatrici fœminæ, & negatori apostolo primum dignatus est apparere, verùm & in eo, quòd eos quibus multam apud se gratiam reposuerat, quos ante secula præscierat & prædestinauerat, Mariam dico & Petrum, in tantis tamq; diuersis peccatorum voraginibus mergi permiserat. Quantus enim fructus, quanta exinde prouenit vtilitas? Dicamus primum de peccatrice Maria. Certè Iudæis pro eruditione omnium seculorum dicere habebat, Amen amē dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuent. Et subinde, Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Hæc, inquam, dicere habebat, cum diceret de se homo tanta tamq; magnifica, præsentibus vtique experimentis opus erat, & idcirco certis quoque personis ad experimenta capienda opus habebat. Oportebat quenquam electorum corporaliter mori pro gloria domini dei, vt videlicet per resuscitationem eius glorificaretur filius dei, vocando illum de monumēto, & hoc modo verum se dixisse probando, quia omnes qui in monumento sunt, audient vocem eius & procedēt. Permissus est itaque Lazarus amicus mori, non ad mortem, sed sicut iam dictum est, pro gloria dei. Oportebat nihilominus quempiam electorū spiritualiter mori itidem pro gloria dei, vt scilicet per conuersionem eius glorificaretur filius dei, dimittendo illi peccata multa, & hoc modo verum se dixisse probando, quia mortui audient vocem filij dei, & qui audierint, viuent. Permissa est itaque hæc mulier dilecti Lazari soror, iam dilecta mori in peccatis, & esse famosa peccatrix, non ad mortem siue ad interitum æternum, sed vt iam dictum, pro gloria dei, pro testimonio iusti, & iustificantis nos dei & hominis Iesu Christi filij dei. Hæc de Maria. Porro de Petro quòd lapsus est, quòd negare permissus est, nihilominus in dispositione huius spiritus sapientiæ pium & pulchrum est. Princeps quippe apostolorum Petrus destinatus fuerat, & huic specialiter magna post Christum potestas dāda, vel iam data erat, dicente CHRISTO filio dei viui, quem confessus fuerat. Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Item, Simon Iohānis diligis me plus his? Pasce agnos meos, pasce oues meas. Tali & tanta præcunte euangelicæ veritatis authoritate, Christianissimi imperatores post multa tempora, omnesq; ecclesiarum principes hoc censuerunt, & lege perpetua firmauerunt, vt sicut Imperatori omnes præfecti vel iudices, sic beato Petro & secundum dignitatem eius excellenti Romano Pontifici cæteri subiecti sint ecclesiarum pontifices. Magnus honor, grandis cellitudo. Ait autem ipse eiusdem honoris siue celsitudinis author. Qui maior est vestrum, erit sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Item, Maiores illos siue ministros magno ad clementiam informat studio, quod manifestè colligis ex factis eius humillimis, ex dictis eius parabolicis. Quando autem vel quomodo sciret homo positus in cellitudine honoris, in magna conscientia sanctitatis condescendere paruis, condolere miseris? Solus quippe deus natura humilis, natura misericors, & miserator est, imo ipsa humilitas, ipsa misericordia est. Homo quilibet humilis siue misericors, non nisi ex accidenti est. Oportebat igitur prædestinato atque vocato ad tantam cellitudinem Petro Apostolo causam subesse, & magnitudinem honoris eius præire, vnde illi humilitatis atque compassionis scientia iugiter posset accidere. Idcirco labi permissus est, idcirco vsque ad triplicandam negationem derelictus est, pulchro & spectabili ordine sapientiæ, vt rectè miremur omnes eiusdem sapientiæ periti spectatores, omnes apertos discretionis oculos habentes. Et hoc animaduertentes omnino expedire credimus eis qui præsunt, tam propter semetipsos, quàm ppter eos, quibus præsunt, quatenus ad humilitatem vel compassionē eruditi sint, per magnū & memorabile p̄ritę infirmitatis experimentū.

Luc. 5.

Iohan. 10.

Iob. 40.

Iohan. 5.

Iohan. 11.

Iohan. 5.

Luc. 7.

Matth. 16.

Iohan. 21.

Luc. 22.

Aliter

Aliter quippe infirmitates subditorū, aut vix aut nullo modo supportare sciunt. Idcirco quondam per os Annæ prophetissę, cecinit hic idem sanctus sapientię spiritus dicens. Domini enim sunt cardines terrę, & posuit super eos orbem. Vbi autem dicimus super cardines terræ, Hebraici sermonis proprietas (vt ait beatus Hieronymus) habet super afflictos terrę. Et afflicti terræ qui sunt, nisi humiles & contriti corde? Super illos planè qui huiusmodi sunt, dominus orbē posuit, quia super eos, qui præteritam infirmitatem memoriter tenentes humilis apud se conscientiæ sunt, dominus ecclesiam suam collocauit, quia videlicet tanto clementius, tanto compatientius eundem orbem portare possunt, quanto amplius clementis atque compatiētis dei gratia se indigusse meminerunt. Et hæc igitur ad laudem spiritus sapientię dicta sint, quia mirum sapienter, id est, ad magnam generationem, & generationum vtilitatem, quos multum dilexerat salus omnium Christus, Mariam dico & Petrum, & antequā resurgeret à mortuis in barathrum mortis ruere permisit, & vbi resurrexit in gaudium vitæ suæ, primos participes asciuit.

1. Reg. 2.

Qualiter huic domino, sicut beato Iob addiderit deus cuncta duplicia, quæ eius fuerant.

CAPVT XXIX.

QVo tandem fine, tantum tamq; bonum sapientiæ studium in homine isto remuneratum est? Psalmista cum dixisset. Minuisti eum paulominus ab angelis, continuo subiunxit. Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, omnia subiecisti sub pedibus eius. Apostolus quoque cum dixisset. Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, continuò subiunxit. Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Iam his cum propheticis atque apostolicis præconijs, vt à proposita beati Iob allegorica vel figuratiua speculatione sermo nō recedat, dicamus, quia addidit dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia. Quid enim noster iste Iob, quid inquam deus Christus, quid homo Christus habuerat? Diligenter vtrobique possessiones eius appendamus, quas ante passionem suam habuerat, & non dubium erit, quin cuncta receperit duplicia. Quid deus Christus habuerat? Nouem ordines angelorum. Et enim cum in forma dei esset & nondum se exinaniuisset formam serui accipiēs, claritatem habebat deus apud deum, diuinis obsequijs adoratus, deus & rex angelorum. Sed ecce, quia semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, & hæc passus est, quæ prædicta sunt, deus & rex est angelorum pariter & hominum. Ergo duplicia deo Christo reddita sunt. Quid porro homo Christus habuerat antequàm pateretur, vel quid amisit vbi passus est & mortuus? Vnam vtique & simplam suæ carnis vitam, neque enim anima eius morti obnoxia fuit, vt erat anima omnis hominis propter peccatum primi parentis. Parum dictum est, Etenim neque secundum carnem, neque animam mori debuit, quippe qui peccatum, neque originale contraxit, neque actuale admisit. Nullam itaque mortem debens, vnam tantùm, id est, carnis suæ vitam expendit. Sed ecce in corpore suo, quod est ecclesia, duplicia, id est, corporis & animæ vitā recepit, mortē quippe animarū moriendo deuicit, & vitam corporū nobis resurgendo reparauit.

Psal. 8.

Philip. 2.

Iob. 42.

Quomodo ad mysterium Christi pertineat, quòd Iob cuncta quidem duplicia, Veruntamen filiorum non duplicem, sed tantùm simplicem receperit numerum. CAP. XXX.

SEd considerandum, quia cum de cæteris palam constet, quòd illi beato viro reddita sint duplicia, de filijs non adeò perspicuum est aut verum. Nam fuerunt ei totidem quot prius scilicet septem filij & tres filiæ. Potest quidem rectè sic dici & sic existimari, quia mortui fuerant filij eius, non çquæ vt iumenta & pecora eius, quæ carne simul & spiritu interierant, & idcirco filij quoque duplices additi sunt, quia videlicet in resurrectione viginti erūt. Veruntamen hic in terra, hic in vita sua, vbi cætera possedit duplicia, secundum numerum filiorum recepit tantùm simplicia, & hoc quoque in domino Christo magna mysterij pulchritudine nō vacat. Neque enim plures passione sua redemit, quàm olim fuerant præordinati ad vitam, quosq; tunc iussit deus nasci, quando creatis primis hominibus benedicens, ait. Crescite & multiplicamini. Nam cæterorum vt nascerentur, peccatum causa extitit. Etenim pro pœna peccati multiplicitas conceptuū mulieri accessit, dicente eodem domino. Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos. Multiplicabo cum dicit, subaudiendum est, super numerū, vt videlicet plures concipias post peccatum, quàm præordinati fuerant in benedictione data ante peccatum. Igitur Iob cętera quidem duplicia, sed in filijs simplicia recepit in vita sua. quia Christus dominus duplicia quidem, vt supra dictum est, beatitudinis præmia, sed simplicem electorum numerū per passionem suam redemit, quantus cum ad vitam præordinatus esset, in Adam perierat. Nam hoc est quod Apostolus ait. Et sicut omnes in Adā moriūtur, ita & in Christo omnes viuificabunt. Omnes & omnes dicit, nec tamē omnes homines, sed solos ad vitā p̄destinatos vult intelligi.

Genes. 1.

Genes. 3.

1. Cor. 15.

RVPERTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Tertius, De Sapientia.

Quòd in illa passione hæc sapientia duo nobis condiderit sacramenta, quorum alterum baptisma, alterum est viuifica corporis & sanguinis Christi mensa. CAP. I.

EX operibus opificem sanctum sapientię spiritum cognoscere,& sicut deum glorificare studentes,præcedente volumine circa passionē noui hominis Iesu Christi filij dei versati sumus. nunc de sacramentis, per quæ secundum imaginem eiusdem noui hominis renouamur,quæq; nobis de fonte passionis eius profudit idem sapientiæ spiritus, dicere incipiemus. Sunt autem duo hæc sacramenta maxima, baptisma scilicet,& viuifica corporis & sanguinis eius mensa,quæ sine dubio nostræ saluti tam necessaria sunt, vt absque his nulli hominum ad vitam vel regnum dei aditus pateat. Ait enim, Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,non Iohan.3. potest videre regnum dei. Item, Amen amen dico vobis,nisi manducaueritis carnem filij hoIohan.6. minis,& biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Hæc nimirum sacramenta & cunctus ordo,vel actus horum,quàm rectè asscribantur spiritui sapientiæ,nō nisi qui eodem Roma.4. spiritu, vel eadem sapientia fuerit edoctus, meretur aduertere. Sapientes & prudentes huius 1.Cor.1.&.3 seculi nescierunt.imo tanquam iustitiam ridendam existimauerunt. Proinde ipsi potius stulti facti sunt,stultafacta est sapientia illorum,non parum,sed multum.videlicet intantum, vt canibus & porcis assimilati sint, dicaturq; aduersus eos paruulis quibus hæc mysteria reuelata Matth.7. sunt. Nolite sanctum dare canibus, nolite mittere margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas,& conuersi elidant vos.Sacramenta hæc sancta sunt.Sacramenta hæc margaritæ nostræ sunt. illi autem qui deriserunt vel deridentur hæc,cum sibi sapientes videantur,canes sunt,porci sunt. Nos igitur paruuli simus, & hæc nobis reuelantem sapientiæ spiritum in his ipsis sicut deum glorificemus, & gratias agamus.Ac primùm in hoc volumine de baptismo dicamus.

De baptismate,quod interpretatur tinctio,quòd per illud qui eramus nati peccato,renascamur deo. CAP. II.

BAptisma Græcè,Latinè tinctio interpretatur. Idcirco autem tinctio dicitur,quia ibi homo spiritu gratiæ,in melius immutatur,& longè aliud quàm erat,efficitur.Igitur baptisma,cum dicimus,qui cum simus Latini,tinctionem dicere poteramus,in græca voce sine nomine, maiestatem atque dignitatem singularem significati eius cogitemus, scilicet eiusmodi tinctionem,cui nulla tinctio comparetur, qua cum caro sola visibiliter tingatur,amplius spiritus hominis inuisibiliter tingitur,ita vt sicut iam dictum est, totus homo immutetur,& longè aliud quàm erat,efficiatur. Nam filius iræ erat,filius gratiæ efficitur.filius mortis & perditionis erat,filius vitæ & acquisitionis efficitur.filius geennæ erat,filius regni dei efficitur.Inimicus dei erat,reconciliatur,& filius dei efficitur.Magna & mira tinctio,magnæ & efficaciæ mirabilis.Idcirco Græcè,baptisma dicimus,& peregrino nomine singularē tinctionis huius excellentiam significamus,& vulgi sensibus insinuare conamur.

Quæ vel quanta distantia sit baptismi Iohannis & Christi. CAP. III.

AEquiuocum tamen illud habemus, quia videlicet tam de tinctione Iohannis, quàm de tinctione Christi hoc nomen,id est,baptisma prædicamus. Aequiuocè,inquam,sic dicimus,quia nimirum quod scire debemus, vtriusque tinctionis siue baptismatis ratio vel definitio nō eadem est. Nam baptisma Iohannis,baptisma serui.baptisma Christi,baptisma domini est.Baptisma Iohannis in aqua,baptisma Christi in aqua & in spiritu sancto.Baptisma Iohannis in pœnitentiā, baptisma Christi in remissionē peccatorum. Baptismate Iohannis Christus Iohan.1. manifestat.baptismate suo Christus.i.passione sua est glorificatus.Nam de baptismate suo Iohannes loquitur.Et ego nesciebā eum,sed vt manifestaretē in Israel,propterea veni ego in aqua baptizans.Christus aūt Iohānis baptismate baptizatus,de suo baptismate loquit. Ego baptismo habeo baptizari,& quomodo coarror vsq; dum perficiatur.Iohannis tandē baptismate po Lucæ.12. pulus parabat baptismati Christi,Christi baptismate populus regno dei sit idoneus.Proculdubio,qui baptismate Iohānis baptizati sunt,dicētis,in eum qui post ipsum venturus erat vt crederēt,& ante passionē Christi ex hac vita migrauerūt, baptizato Christo in passiōe sua à peccatis suis quāuis grādibus absoluti sunt,& cū illo in paradisum introierūt,cū illo regnū dei viderunt.Qui aūt spreuerūt consiliū dei in semetipsis nō baptizati baptismo Iohānis,& emigrauerūt ab hac

ab hac luce,ante iam dictum baptismatis passionis Christi,nequaquam illis profuit antiquū circuncisionis remedium, nec enim profuit illis passio Christi,nec de inferno educti sunt,quia nō erāt de illis,de quibus Christus dicebat.& pro eis sanctificio meipsum. Nihilominus & hoc sciendum,quia qui baptizati baptismo Iohannis in hac luce permanserunt,vsque dum glorificato Iesu prædicaretur baptismatis eius euangelium,si non receperunt eum,si non baptismo eius Iohan.17. baptizari necessarium duxerunt, nihil profuit illis, quòd Iohannis baptismate baptizati sunt. Actu.19. Quod sciens apostolus Paulus,cum inuenisset quosdam discipulos,& interrogasset eos,si spiritum sanctum accepistis,credentes?Itemq;.In quo ergo baptizati estis? subauditur,si neq; si spiritus sanctus est audistis, illis respondentibus,in Iohannis baptismate,dixit. Iohannes quidem baptizauit aqua populum dicens.in eum,qui post ipsum venturus esset vt crederent,hoc est, in Iesum. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus,venit super eos spiritus sanctus.Quantum vel quàm longe minus illud erat baptisma serui,in quo neq;,si spiritus sanctus est audiebatur,isto baptismate domini, in quo spiritus sanctus in peccatorum remissionem datur? Igitur vtriusque rei nomen quidem commune est, vtrunque enim baptisma dicitur,sed secundum nomen ratio diuersa est.

De eo quod dicit Apostolus: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu,in morte ipsius baptizati sumus,& quòd Iohannes apostolus:quia tres sunt,inquit,qui testimonium dant in terra,& cætera. CAP. IIII.

CVius sacramenti,id est,baptismi Christi ratio nō coniecturæ humanæ verbis discutienda,sed diuinæ authoritatis est scripturis alliganda,Paulus apostolus dicit.Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum Rom.6. illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Iohannes autem, Quia tres sunt,qui testimonium dāt 1.Iohan.5. in terra,spiritus,aqua,& sanguis.Et tres,qui testimonium dāt in cœlo,pater,& verbum,& spiritus sanctus.Vtriusque sermonis authoritas,proculdubio diuina est,quia nimirū neuter horum,qui hæc loquuntur ab homine vel per hominem accipit aut didicit, sed per reuelationē Iesu Christi.Et alter quidē vnde baptisma processerit,& quid nobis operetur.alter asseruit quibus vel quantis testibus id quod in illo agitur,vt ratum sit,defendatur. In morte, inquit,eius baptizati sumus,consepulti cum illo per baptismum in mortem. Nimirum per reuelationem Roma.6. Iesu Christi didicerat hic,quod ab homine vel per hominem doceri non poterat, scilicet quid intendens spiritus sapientię sic eiusdem Christi mortem disposuerat,vt prius spiritum emitteret,& tunc demum perforato latere eius sanguis & aqua exiret.Sic enim scriptum est, Ad Ie- Iohan.19. sum autem cum venissent,vt viderunt eum iam mortuum,non fregerunt eius crura,sed vnus militum lancea latus eius aperuit,& cōtinuo exiuit sanguis & aqua.Quid enim agebatur,nisi vt in morte eius baptizaremur nos omnes,quia immundi eramus? Quid inquam,agebat hic omnium artifex sapientiæ spiritus, nisi artificium struebat ad deludendum humanæ substantiæ possessorem iniquum diabolum, quatenus illi moreremur, & alteri renasceremur? Testes enim,testes filio dei,pro nobis aduersus illum componebantur,quos ille alius numerans,quia tres sunt,ait,qui testimoniū dant in terra,spiritus,aqua,& sanguis.Spiritus vtique quē emisit, 1.Iohan.5. aqua & sanguis quem lanceę ictus elicuit. Tres testes hi sunt. Vt quid enim,vel quam ob causam spiritus sanctus cum spiritu vel anima hominis habitās in habitaculo carnis extrusus est, quantum fieri potuit per iniuriam mortis,& vt quid lancea perforatum est latus innocentis,& eiusmodi fluuius exiuit.nisi vt cum eisdē aqua & sanguine veniret ad nos irrefragabili æquitate iudicij? Testes ergo pro nobis hi sunt, quia non hi sumus eius cuius eramus, quia mortui sumus illi, cui viuebamus, vbi tribus istis aspersionibus mortui huius scilicet spiritu, aqua,& sanguine,aspersi sumus.

Quomodo rectè vtamur testibus illis, vt meritò fiat nobis quod dictum est: Filius non portabit iniquitatem patris. CAP. V.

DIligenter causam nostram perpendamus, vt scire possimus, quàm rationabiliter,quàm vero & recto iudicij ordine testibus istis vtamur.Quę enim causa nostra erat? Vtiq; peccatum primi parentis nostri veteris Adæ. Fatemur enim,quia omnes in illo peccauimus,& in illo omnes mortui sumus.Verùm in eadem damnationefocia misericordiæ suę iustitia prouidit deus,quo modo si vellemus,rei non teneremur. Nam si ad patrem alium,ad hominē nouū, qui nō peccauit,transfugiar filius peccatoris veteris hominis, ecce scriptum est,& completur illi,quia filius non portabit iniquitatē patris.Cæteruūm in vetustate illius permaneat,portabit Ezech.18. iniquitatē veternosi prædecessoris,sicut itidē scriptū est. Qui reddis peccata parrum in filios,in Deute.5. tertiā & quartam generationē. Ergo discreta & iusta circa nos est iusti dei cēsura,quia neminē nō volentē, neminē à peccatore antiquo dissentientē conuolui patitur in illa peccatrice massa.

Tantummodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tantummodo vetustati abrenunciet,& dū conceditur,nouus homo esse festinet. Sed oportet eum transfugij sui notum & euidens habere testimonium.Quare? Videlicet quia diabolus aduersarius noster notum & manifestum contra genus humanum testimonium habet. Quod testimonium? Lignum vetitum,lignum temeratum. Notum quippe & argumentosum cōtra hominem hoc testimonium est,quia videlicet nisi superba mente diuinitatis altitudinem appetisset,lignum vetitum non momordisset.Nisi,inquam,intus tumuisset,foris tentatus tam facilè non cessisset.Quisquis igitur filius,vt non portet iniquitatem patris veteris,nouū patrē quęrit, & ad nouum hominem Iesum Christum transfugit,oportet sicut iam dictum est habere illum in testimoniū dei, oppositū testimonio diaboli siue chirographo peccati, vt sicut ille primus homo vetitum mordendo,manifestum superbię suę signum dedit,sic ipse mandatum per aquā visibilem remedium suscipiendo,manifestum humilitatis suæ signum suo det saluatori. Ludicra & risu digna visa sunt hęc sapientibus,& prudentibus,quorum ab oculis sapientia vera se abscondit, dum vano sensu suo discutiunt, quomodo deum decuerit, vt vnum propter ligni morsum homo damnatus fuerit,& omnes homines in illo mortui sint,& quomodo aquæ tinctio de peccatore iustum, de mortuo viuum, de filio iræ filium gratiæ facere possit. Sed enim paruulis reuelatum est, quia paruæ res magnarum rerum testimonia esse possunt & sunt. Est enim verè vel fuit,morsus ligni,quamlibet paruus,siue quantumlibet magnus,testimoniū magnæ superbiæ.& tinctio aquæ,quamlibet paruæ siue quamlibet magnæ,id est,siue parui fontis,siue magni maris, tantum in nomine patris, & filij,& spiritus sancti, cum signaculo crucis, testimonium magnæ humilitatis.Igitur quia de magno negocio agitur,& magnus accusator diabolus causa proposita contra hominem testimonio vtitur, oportet vt accusatus homo defensorem petens deum legitimis ac necessarijs vtatur testibus.

Quòd aduersus peccatum,quod erat contra nos testimonium diaboli,tres pro nobis testes in terra sint:Spiritus,aqua,& sanguis:& tres in cœlo:Pater,Verbum & Spiritus sanctus,& cum istis cibus & potus corporis & sanguinis Christi. CAP. VI.

ILlud sanè sciendum, quia contra nullum hominem, nec contra infantem,cuius vnius diei vita est super terram,minus quàm vnum habet diabolus testimonium. Nam infans qui hodie natus est,nimirum in Adam natus est, & originali peccato obnoxius est. Neque enim satis est siue ius,vt filius post patrem iudicatum,præsertim qui post abiudicationem eiusdem patris natus est,hæreditatem obtineat,qua pater eius iustè priuatus est.Ergo infans,qui hodie natus est,in regno dei nihil habet. nam contra illum saltem vnum vnius peccati accusator testimonium habet. At verò, qui iam grandæuus ad baptismi gratiam accedit, tot tantisq; diabolus contra illum vti habebat testimonijs,quanta vel quàm multa originali actualia peccata coniunxit,non vt iudicaretur si non crederet,qui enim non credit iam iudicatus est, sed vt debitas pro singulis pœnas exolueret. Econtrà, qui ad Christi gratiam confugit,non minus quàm septem testibus defenditur, aut defendi potest. Nam tres sunt,qui testimonium dant in terra, spiritus,aqua,& sanguis.Et tres sunt,qui testimonium dant in cœlo.pater,& verbum, & spiri-
1.Iohan.5 tus sanctus. Septimus testis,cibus & potus est corporis & sanguinis Christi,qui & ꝓpria quadam positione, contra testimonium fiat peccati originalis. quia videlicet peccatum illud cibus fuit sumptus ad perniciem, hoc sacramentum cibus est datus ad salutem. De singulis testibus his,nunc ordine dicemus.

Quid sit,quod valeat testimonium dare in cœlo & in terra. CAP. VII.

VErum prius est,vt quæramus.quid est quòd testimonium in terra,& testimonium datur in cœlo.Neque enim frustrà duo testimonia data,terra distinguitur & cœlo.Quid ergo est testimonium dari in terra,nisi per vnam fidem,per vnum baptisma habendo vnitatem spiritus in vinculo pacis commendari in præsenti ecclesia?Oportet quippe eum,quē sancta præsens in communionem recipiat ecclesia,dicere dominus Iesus,quod est testimoniū habere spi-
1.Iohan.5 ritus,quia videlicet nemo potest dicere dominus Iesus,nisi in spiritu sancto. Et sicut prędicto dictum est,spiritus est qui testificatur,quoniam Christus est veritas,quia videlicet sicut nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto,sic nemo nisi in spiritu sancto loquens
1.Cor.12. potest dicere,quoniam Christus est veritas. Deinde cum sic corde credendo testimonium habuerit à spiritu, oportet vt suscipiēdo visibile baptisma testimoniū habeat à sanguine & aqua, quæ de latere eius fluxerunt,quando patefactum est militis lancea. Hoc totum est testimoniū habere in terra,quia videlicet sic commendatum in communionem suam, in sui corporis vnitatem præsens suscipit ecclesia. Consequitur tandem testimonium in cœlo ab his tribus, qui vnum sunt,scilicet patre,& verbo,& spiritu sancto. Quem enim præsens ecclesia,priori testimonio comprobatum suscepit,& in aliud seculū eum pace sua dimisit, cœlesti fine dubio commendat ecclesiæ testimonium patris & filij & spiritus sancti,vt illius gloriam feliciter videat in cœlo,cuius in terra fideliter sacramenta seruauit.Nunc iam propositum ingrediamur.

Quomodo

Quomodo vbi dominus noster moriendo sacramentum nobis condidit baptismi sui,tres isti pariter affuerint:Spiritus,aqua,& sanguis. CAP. VIII.

VBi baptizatus dominus Iesus, illo baptismate suo, de quo dicebat, vt supra iam dixi- Luc.12.
mus.Ego baptismo habeo baptizari,& quomodo coartor vsq; dum perficiatur. vbi,inquam,passus, mortuus, & eadem passione vel morte sua baptizatus,baptismi sui nobis condidit sacramentum, tres isti pariter affuerunt, spiritus, aqua, & sanguis.Spiritus per quem,vt Rom.12.
Apostolus ait, semetipsum hostiam viuentē deo obtulit, quemq; cum propria anima emisit, aqua & sanguis, quem de latere suo lanceato iam mortuus, supra naturam mortuorum corporum effudit. His tribus testibus illic cōcurrentibus, tartarus intremuit,terra mota est,petrę scissæ, monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormierant,postmodum eo consurgente, pariter consurrexerunt. Quid tantus ille terræmotus significauit, nisi terram & ipsos miseros virtutem sensisse sacramenti? Venit enim primus testis ad inferos cum anima Christi,factusq; aduentus eius, electis omnibus remissio peccatorum, qui expectabant eum in tenebris, congregati illuc ab origine mundi. Paulo prærierat felix ille latro, qui dixerat. Memento mei domine,dum veneris in regnum tuum.& continuò,ista remissione peccatorū subsequente, cum domino completum est quod dixerat ei dominus, Amen dico tibi, quia hodie Luc.23.
mecum eris in paradiso. Prius enim latronum crura fracta sunt,quàm sanguis ille,vel aqua illa funderetur. Et quia non sola salus animarum, sed & resurrectio parabatur corporum, vndè per decurrentes reliquos testes, cooperāte tertio terra concussa est, & monumēta aperta sunt, vt resurgerent cum domino testes futuræ vniuersalis resurrectionis mortuorum. Tres igitur testes illic affuerunt,vbi conditum est hoc sacramentum,& eorum spiritus primus est.Proinde & de hoc primitus dicendum est.

Quòd spiritus sacramento dare incipiat testimonium,quòd sumus filij dei, & quomodo vnus idemque fons,& vterus nobis & sepulchrum fiat,atque inde prima resurrectio sit. CAP. IX.

SPiritus sanctus, hic in terra dat, & ab hoc sacramento dare incipit testimonium illud, de quo Apostolus dicit.Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore,sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Ipse enim spiritus testimoniū Rom.8.
reddit spiritui nostro, quòd sumus filij dei. Ab hoc inquam,sacramento dare illud testimoniū cœpit,nam antequam conderetur,eramus inimici.Et si aliqui fuerant amici veluti Abraham, qui amicus dei appellatus est,nihilominus conditione huius sacramenti,id est,à passione Christi filij dei testimonium hoc dari cœptum est,quòd sumus filij dei,testantibus ipsis Abrahæ filijs,ac dicentibus.Eramus enim aliquando & nos natura filij iræ,sicut & cæteri. Nam nec ipse Ephes.2.
Abraham aliunde amicus dei appellatus est,nisi à fide & expectatione huius sacramenti.De- Genes.23.
nique omnium,quæ credidit,quæ credendo iustificatus,etiam amicus dei factus est.hęc summa fuit, & in semine tuo benedicentur omnes gentes. & secundum hanc fidem congruam, scilicet in ea corporis parte, qua semen traducitur,signaculum circūcisionis accepit,interim promissiones non accepturus,donec veniret,qui benedictionem daret. Igitur ab hoc sacramento testimonium dare incipit, quòd sumus filij dei, etenim in hoc sacramento suo ipse efficit, quatenus renascamur & simus filij dei. Qui enim diuina omnipotentia sua, in Mariam superuenit,& obumbrauit illi,vt conciperetur & nasceretur ex ea vnigenitus filius dei,ipse eadem omnipotentia superuenit aquis, & eis fœcunditatem tribuit, vt renascantur ex eis filij dei. Fons aquæ Iohan.3.
elemētaris,hoc spiritu superuenientes viuificatus,fit vterus ecclesiæ,vterus gratiæ.Idcirco Christus dicit.Nisi quis renatus fuerit ex aqua,& spiritu,& cætera.Apostolus aūt.Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortē, vt quomodo surrexit Christus à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Itaque vnus idemq; fons,& vterus nobis,& sepulchrum est.Vterus,quia sicut dicit Christus,renascimur.sepulchrum,quia sicut dicit Christi Apostolus. & illic Christo cōsepelimur,& inde Christo cōsurgemus. O igitur mirabilis artifex spiritus.Fecit ꝺd Iohan.3.
fieri posse nesciebat homo magister in Israel,cum diceret. Quomodo potest homo nasci cū sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introire,& nasci? Bene respondēs dominus Iesus,non dixit,non potest fieri,non potest homo in ventrem matris suę iterato introire,& nasci.sed ait, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest videre regnum dei. Non, inquam,negauit posse hominem in ventrem matris suæ iterato introire, & nasci.sed dixit qualem,vel cuius vterum matris suæ deberet homo iterato introire & nasci. Aqua nanq; superueniente hoc spiritu, fit ille vterus matris nostræ Hierusalem cœlestis,de quo vt abortiuum proiectus est homo, quando peccauit. quia videlicet veneno infectū serpentis,ille vterus eum tenere vsque ad legitimum tempus non potuit,id est, vsque dum statuto tēpore,de consepto paradisi limite,in quo non valde arctas acceperat angustias præcepti, perferretur in latitudinem cœli ad similitudinem angelorum dei. Vterus, inquam, eiusdem

Universidad de Deusto
Biblioteca

matris hæc aqua per spiritum sanctum sit in cuius sacramentis debeat receptus contineri vsq; ad diem cuiusdam natiuitatis,id est,vsque ad finẽ vitæ præsentis, quando nascatur ad videndum regnũ dei.Quo contra de illis,qui scindunt eundem vterum,faciendo hæreses & schismata,dicit Psalmista. Alienati sunt peccatores à vulua,errauerunt ab vtero,locuti sunt falsa. Et qa isti quoque,sicut Adam per serpentem decepti sunt abortiui,cõtinuò subiungit. Furor illis secundum similitudinem serpentis,&c.Sic aqua hæc vterus est,vndè secundum Christi sententiam renati sumus,ex eodem nimirum actu secundum Apostoli Christi sententiam sepulchrũ est,in quo Christo consepulti sumus, & vndè Christo consurreximus, quia nimirum,moriendo in illum vterũ introitur,& qui moriendo introiuit,resurgendo renascitur.Quomodo? Prę-

Psal.57.

ueniente hoc spiritu, & testificante, quoniam Christus est veritas.homo peccator,& mendax accedit,& semetipsum accusat.semetipsum, inquam,id est,veterem hominẽ,veterem Adam, siue vetustatem,quam contraxit ex Adam,condemnat,& morti adiudicat. Dicit enim. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Tunc stigmata passionis Christi,signaculum crucis Christi,in fronte sua suscipit.& quia patronum habet hũc spiritum,quia veram humilitatem,& humilem loquitur veritatem, secundum spiritum,tantũ illi videlicet signatum esse signaculo crucis,passionis,& mortis Christi,est,ac si ipse crucifixus, passus,& mortuus sit.Christus enim non pro se,sed pro homine peccatore.non propter sua,sed propter pœnitentis hominis peccata crucifixus, passus, & mortuus est . Tune trina mersione mergitur in aquam, & triduanam valet illi,Iesu Christi sepulturam .Eleuatur de fonte,& ecce qui mortuus fuerat,prima cum Christo resurrexit resurrectione.

Psal.50.

De duobus spiritus datis,& quando & vndè spiritus paracletus dici cœperit,& quod datum vel primum vel præcipuum sit. CAP. X.

CElebrato hoc mysterio,quotacunq; sit hora diei,siue mane,siue hora tertia,siue sexta siue nona,siue vespera,id est,quæcunq; sit hominis ætas,siue pueritia,siue adolescẽtia,siue iuuentus,siue senectus,siue ætas decrepita,nouus homo est,& puer domini,noua creatura est,& filius dei. Verum patrem suum cui natus est, necdum vidit,hæreditatem necdum capit, quæ sibi teste hoc spiritu sanguine Christi conscripta est. Qui ergo testis in baptismo factus est spiritus,idem sit & tutor pupilli, vbi per impositionem manuum sacriq; chrismatis vnctionẽ secundam,qui renatus est,gratiã accipit.Extunc iste spiritus nouo iam nomine nuncupatur dicturq; paracletus. Paracletus græcè,latinè consolator interpretatur. Nouum hoc nomen est, neq; spiritus sanctus,antequam conderetur hoc sacramentum, isto vsquam nomine nuncupa-

Iohan.16.

tur. Vbi hoc sacramentum condebatur, vbi Christus patiebatur, ipsa nocte qua tradebatur, hunc spiritum promittens, isto primùm nomine illum nuncupauit,dicens.Sed quia hæc locutus sum vobis , tristitia implebit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam.Si enim non abiero,paracletus non veniet ad vos.Si autem abiero, mittã eum ad vos. Tanquam diceret, Veritatem dico vobis,expedit vobis vt ego vadam,id est,vt ego per passionem mortis ex hoc mundo ad patrem transeam. quia nisi pro vobis passus fuero, spiritus sanctus nõ veniet ad vos, illo aduentu quo est consolatio,id est, peccatorum remissio. Nam hæc est communis omnium electorum consolatio, quòd per Christi fidem,spiritũ hunc acceperunt in remissionem peccatorum, & pro hoc non immeritò beatos sese arbitrantur,di-

Psal.31.

cente Psalmista. Beati quorum remissæ sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata. Apo-

Iohan.20

stoli paracletum istum,id est,datum huius spiritus in remissionem peccatorum, ipsa quidẽ die dominicæ resurrectionis acceperunt insufflante domino ac dicẽte. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,remittuntur eis. sed secundam gratiam eiusdem spiritus non ante diem quinquagesimum adepti sunt.Primo dato,remissionem peccatorũ acceperunt, secundo fortes,& zelo bono feruentes,scientes,atq; sapientes,eloquentes, & miraculorum potentes ef-

Lucæ. 10.

fecti sunt. Sine dubio paraclesis,id est, consolationis vel gaudij causa præcipua in primo dato est. Ait enim ipse dominus, Veruntamen in hoc nolite gaudere,quòd spiritus vobis subijciuntur,sed in hoc gaudete,quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis. Deniq; primo dato spiritu, per baptismum scribuntur in cœlo nomina electorũ,& inde est gaudendũ. secundo dato subijciuntur spiritus &c.Huiusmodi charismata dantur,imo diuiduntẽ singulis prout spiritus vult, & inde nõ adeò est gaudendũ.Nam huius gratiæ ante Christi aduentum plurima patriarchæ & prophetæ dona consecuti sunt,& ipsi Apostoli ante Christi passionem dæmonia eiecerunt, & non erat illis gaudendum,nisi fieret vt per Christi passionem primam & præcipuam consolationem,primum præcipuũ & paracleti huius datũ,id est,remissionem acciperent peccatorũ,

Iohan.16.

Quo facto iure gaudium est cor eorũ,iuxta promissum dicentis.Iterum aũt videbo vos,& gaudebit cor vestrum,& gaudium vestrum nemo tollet à vobis.Penè naturale omnibus suis,efficit disciplina huius paracleti, vt de hac prima gratia gaudeant, & exultent, scilicet quòd per baptismum peccati vetustatem deposuerint,præsertim si gratiam eandem custodierint,nouis criminibus

criminibus non admissis.de secunda verò gratia non gaudeant,sed nec diuulgari velint, nisi fortè pro gloria dei,vt ædificetur ecclesia dei.Hinc est quòd nemo ferè, qui nõ se Christianũ vel catholicum velit haberi, cum sapientem siue scientem, vel virtutem cõtra dæmones habentẽ, laudabiliter velit taceri.His igitur breuiter dictis,de primo teste .i. de spiritu dei,spiritu adoptionis filiorũ testimoniũ reddente spiritui nostro,q; sumus filij dei.videamus de testib⁹ reliqs.

Quòd testis secundus sit sanguis,& authoritas,siue vtilitas testimonij eius quanta sit,& quomodo adsit in sacramento baptismi. CAP. XI.

SEcundus post spiritum testis in baptismo Christi sanguis. Hic quidẽ ait.Tres sunt,qui testimonium dant in terra,spiritus,aqua,& sanguis. At in Euangelio Post emissionem spiritus non dictum est,exiuit aqua & sanguis,sed exiuit sanguis & aqua. Ergo secundus testis est sanguis,sicut dignitate ita & ordine literæ.Sic autẽ in causa hac testis iste dat testimoniũ,quomodo in testamento magnum precium pro re cara siue necessaria, coram arbitris atque auditoribus legitimis appensum siue datum.Verbi gratia,Homo ille rex euangelicus,de quo illic scriptum est.Simile est regnum cœlorũ homini regi,qui fecit nuptias filio suo. idcirco sponsam nominatam defendit,& nuptias fecit filio suo, quia sponsam eandẽ acquisiuit filius idem sanguine suo.Nam hoc notum est omnibus nuptiarum filijs.Et apostolus quoq; dicit. Attendite vobis & vniuerso gregi,in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo,licet rex ille dicat,tauri mei,& altilia occisa sunt,& non dicat.Ipse filius meus occisus est, & istam sponsam suo sanguine acquisiuit,tamen vtrunq; poterat dici,quia videlicet,pro acquirẽda filio regio dei sponsa ista, & prophetæ & apostoli occisi sunt,& ipse filius regis occisus fuit,sed nunc viuit.Idcirco autem tacitum est hoc in parabola,vel taceri debuit, quòd occisus fuerit regis filius faciẽdo nuptias,vel certè vt faceret nuptias,quia videlicet.istud omnem faciendarũ consuetudinem, imo naturam nuptiarum exuperat. Si enim qui sponsam quærit,moriatur pro eadem sponsa.iam non erit qui ducat, vel nuptias faciat. Sanguis igitur sic in hoc sacramento dat testimonium,quomodo in magno magnæ rei negotio,causam confirmat notum & grande precium.Nam verè sanguis filij dei magnum est precium,non modò quia sanguis sanctus,vel quia homo ille sanctus sanctorũ est.verùm,quia homo quod det amplius vel carius sanguine suo,nihil habet.Propterea dicit,Maiorem hac dilectiõe nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Et Iohannes ait,In hoc cognouimus charitatem dei,quoniam ille pro nobis animam suam posuit. Animam pro sanguine,& sanguinem pro anima vicissim poni reperimus. quia nimirum,vt physici quoq; perhibent, vita hominis, imo & omnis animalis in sanguine est.Proinde & in Genesi scriptũ est,Carnem cum sanguine non comederis.Sanguinem enim animarũ vestrarum requiram de manu cunctarũ bestiarum, & de manu hominis.Veruntamen in isto vtraque,scilicet anima & sanguis per se intelligenda sunt.Nam quod verè mirandum est,& prius animam posuit,& deinde iam exanimis supra naturam mortuorum corporum,sanguinem de latere suo,& cum sanguine aquam fudit.sanguinem vt nos redimeret,aquam vt nos lauaret. Neque enim idcirco sanguine suo redimere voluit nos,vt immunda vasa possideret,sed vt nos à peccatis nostris lauaret,& mundos in sancti ficatione & honore possideret,Sanguinem ergo redemptionis precium,& aquam fudit sancti-

Matth.22.

Acto.20.

Iohan.15. 1.Iohan.3.

Genes.9.

ficationis lauachrũ.Veruntamen & hoc legimus,quia sanguine lauit nos. Nam Iohãnes Apostolus dicit, Qui dilexit nos,& lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, . Dicamus igitur fideliter,quia quæ de latere eius fluxit aqua,lauit nos,sed de socio sanguine, aqua virtutem hãc obtinuit,vt posset lauare nos.Nam sine sanguine aqua prodesse nõ poterat.sine sanguine,inquam,testamentũ ratum fieri,aut hæreditas regni dei nobis delegari non valebat. Vndè Apostolus Vbi enim,inquit,testamentum est,mors necesse est intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est.Alioquin nondũ valet,dum viuit qui testatus est.Vndè nec primum sine sanguine dedicatum est. Est ergo sanguis aquæ precium, id est,idoneam efficiẽs aquam ad concipiendum spiritum,ad conferendam remissionem peccatorũ.Hoc medio conciliatur aquę inferiori spiritus superior.Et illic quidem vtrunq;,scilicet sanguis & aqua visibiliter concurrit.nam qui vidit testimoniũ perhibuit.sed neutrum quenquam mortuorũ aut viuorum visibiliter tinxit.hic aũt vbi singuli credentium baptizãtur,vnum tantum,id est,aqua visibiliter adest,& visibiliter atq; sensibiliter tingit.nam sanguis neq; visibiliter adest,neq; visibiliter elemento aquæ sese coniungit aut infundit.Inuisibiliter adest ille sanguis in conspectu fidei.cui nulla præiudicat localitas aut vetustas,siue longuitas temporis.nam ipsa sine dubio illic est,& illuc vbi sanguis ille fusus est,hominem reducit interiorem,dum dicitur illi. Credis in deum patrem omnipotentem,& in Iesum Christum filium eius,qui passus est sub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus,& sepultus,&c.In hoc verbo passionis,& crucis Christi,dũ dicit,credo.sine dubio adest ille sanguis,& inuisibiliter quidem,tam secundũ inuisibilem animæ,quàm secundum visibilem corporis substantiam lauat,& à cũctis emundat peccatis. Si enim sanguis

Iohan.19. 1.Iohan.5.

Apoca.1.

Hebr.9.

Iohan.19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebr.9. hircorum & taurorum,inquit Apostolus, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis,quãto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo,emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis,ad seruiendũ deo viuenti,&c. De tertio teste,scilicet aqua,nunc dicendum est.

De tertio teste,scilicet aqua,quòd sicut spiritus dei ferebatur super aquas,ita nunc veraciter dicamus,quia spūs vt nouã faciat creaturã,fertur super aquas. CAP. XII.

AQua illa quę cum sanguine de mortui Christi latere fluxit,noua creatura fuit,& ad hoc creata est,vt alterũ recreatiõis mundi principiũ existeret. Alterũ,inquã principiũ. nam primę creationis mundi principium,& creandarum prima fuit materia specierũ. Etenim confusa tunc erat aquarum substantia,& sub aquis latebãt omnia, quando dicẽte deo,fiat lux &c. ferebatur spiritus eius super aquas. Hoc sanè interest, q tunc aquas illas creauerat deus de nihilo,hanc aũt aquã non de nihilo,sed de hominis Iesu Christi creauit corpore iam mortuo. Alterum ergo principiũ aqua illa fuit, imo est. Et illo quidem principio sic superferebatur aquis spiritus dei,vt diceret,fiat lux, & facta est lux.quam angelicam creaturam rectè intelligimus, in isto aũt principio sic superferri dignatus est aquis idem spiritus,vt itidem diceret,fiat lux,& facta est lux,quam lucẽ dei visionem,hominibus redditam confitemur. O verè magnus & laudabilis artifex hic sapiẽtiæ spiritus,qui nobis vt absq; vlla contradictione noua essemus creatura,atq; ideirco nõ pertineremus ad præuaricatorem veterem Adam, adinuenit alterũ principium,adinuenit artis modũ,quo ad illud nos reduceret principium,& de vetere faceret hominem nouum. Ista est sapientia,quam nemo principum huius mundi cognouit. Si enim co-
1.Cor.2. gnouissent,nunquã dominum gloriæ crucifixissent. Nimirum ipsa calliditas principũ tenebrarum hoc præscire nõ potuit. Sciebant ipsum esse Christũ filium dei,sed hoc nullatenus scire vel æstimare potuerunt,q alterũ nobis tale principiũ adinuenire posset sapientia dei,quo nos defendẽs reprehendi nõ possit iustitia dei. Quid enim? Quantum & quàm admirabile est hoc inuentũ? Hoc artificiũ & tunc quando conditũ est,fallacem diabolũ sapienter fefellit, & deinceps omnes deos,imo non deos,sed dæmonia gentiũ,Iouem,Herculem,Iunonem,Mineruam,cæteraq; portenta dæmonum,omnes quoq; cultores eorũ,omnes sapientes insatuatos huius seculi,
Lucæ.11. reges & imperatores orbis sapienter eluit,fortiter vicit. Quomodo Christus in contemptibili forma serui,occultam contegens formam dei, fortem armatum in eo ipso quòd contemnebatur, vicit,& de atrio suo foras misit. sic aqua ista in sua vili substantia pretiosam contegens gratiam spiritus sancti,& sanguis Christi dæmonum culturam destruxit,templa dæmonũ in templa Christi,cultores & filios diaboli in veros adoratores & filios dei conuertit.

Quàm clementer spiritus sapientia pauperibus prospexerit,vt aquam quæ cunctis res accessibilis est,ianuam faceret regni dei,&c. CAP. XIII.

ET vide, dum parti aduersæ sic illudit,suis pauperibus quàm clementer spiritus sapientiæ prospicit. Nã ecce aqua regni dei ianua facta est. Quàm aũt accessibilis est talis aditus regni dei. Quis tam pauper est censu, vt vrnã huius elementi cõparare nequeat suis sumptibus? Nam siue de lacu,siue de flumine,siue de magno mari,siue de paruo fonte sumpta limpha,pro hac intentione,pro hac fide,& sacrata sancti nominis inuocatiõe illa est aqua,quæ de illo fluxit sacro Christi latere. Ergo & secundum hoc mysteriũ,rectè dictũ intelligitur illud propheticum.
Esaiæ.55. Omnes sitientes venite ad aquas,& qui nõ habetis argentũ properate,emite,& comedite. Venite,emite absq; argento,& absq; vlla cõmutatione vinũ & lac. Nam sicut absq; vlla cõmutatione vinum & lac propositũ est omnibus de fonte scripturarũ. sic absq; auro vel argento, absq; vllo rerum omniũ dispendio,propositum est omnibus hocregenerantis aquæ sacramentũ copiosum. Sed fortè aliquis instante persecutore,aliquis confessor Christi præpeditus ab aliquo diaboli satellite,tempus aut locum non habet, vt possit eum hydria saltem de proximo fluuio quippiã haurire,quod ministro salutis huius offerat,& in cõfessione Christi super ipsum fundat. Multi enim persecutiõis articulo præoccupati,sine aquę baptismo supplicijs affecti, pro Christi nomine cõfirmati & consummati sunt. Quid ergo? Nunquid hi baptizati nõ sunt? Imotãto in
Rom.4. maiorẽ gratiã præ illis,qui in pace ecclesiæ moriũtur, assecuti sunt. quanto grauiori dispendio morti & sanguini Christi communicauerũt. Nam in baptismo cõmunis tantũ similitudo mortis est,sicut ait apostolus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius,simul & re-
Lucæ.12. surrectionis erimus,in martyrio aũt ipsa mors. Quòd si martyrũ baptismus nõ esset,nunq; dominus de passione sua dixisset,quod iã supra dictũ est. Baptismo habeo baptizari,& quomodo coartor vsq; dũ perficiar. Verùm exceptis his,quos eiusmodi articulus non intercipit,nulli spũs sẽtus extra fontes occurrit,totamq; remissionẽ peccatorũ inter aquas cõtinet,nec vltra extẽdit.

Iterum de tribus testibus,spiritu,sanguine,& aqua,quòd sine vtrolibet non sit ratum testimonium in terra. CAP. XIIII.

Tres

TRes igitur testes sunt isti,spiritus,aqua, & sanguis, quorum sine vtrolibet nõ est testimo- 1.Cor.12.
nium ratũ in terra,id est,in præsenti ecclesia. Nam nisi dicat quis, dominus Iesus in quo 1.Iohan.5.
dictũ est testimoniũ spiritus. nemo enim dicit, dominus Iesus nisi in spiritu sancto, & nisi dicat,quia hic est qui venit per aquã & sanguinem Iesus Christus,nõ in aqua solum,sed in aqua & sanguine,& hæc dicens,baptizetur aqua elementari,non est in terra recipiendus,non est ecclesiasticæ cõmunioni admittẽdus,vtpote legitimis & necessarijs carẽs testibus. Vnus aut duo Acto.15.
testes in isto negotio nõ sufficiũt. Vnum solummodo testem illi discipuli habebãt, quibus cum dixisset Paulus,si spiritũ sanctũ accepistis credentes,dixerũt. Sed neq; si sanctus est spiritus audiuimus. Vnum inquã,testẽ,scilicet aquã solam habebant. Nam in Iohannis baptismate, sicut neq; si spiritus sanctus esset,audierãt,ita nec sanguinis testimoniũ acceperãt. Neq; enim Iohannes verbo crucis quod nondũ erat cathecizare, aut sanguinẽ, qui necdũ fusus fuerat, prędicare poterat, Vnum igitur testẽ,scilicet aquam habebant,& ideirco nisi baptizarentur adhuc,neq; in terra,neq; in cœlo recipiendi erant. Duos testes habent,scilicet aquã & sanguinem,& tertiũ, id est,spiritum nõ habent,quicunq; apud hæreticos baptizantur. Neq; enim hæretici quicunq; fidem domini Iesu aliqua blasphemia diminuũt vel dilacerant,veraciter dicũt, dominus Iesus, & ideirco nequaquã in spiritu sancto loquuntur. Quamuis ergo in eum, qui pro nobis crucifixus est,cathecizentur,& baptizentur,aquæ quidẽ & sanguinis testimoniũ habere vidẽtur. sed spiritus testimoniũ nõ habere comprobãtur. Veruntamen si baptizati sunt in nomine patris, & filij,& spiritus sancti, multæ siquidem hæreses in isto nomine baptizãt his, qui ab eis ad catholicam ecclesiam confugiunt,nõ repetitur lauacrum carnis,sed rantũ per impositionem manuum reconciliati tertiũ testem,id est,spiritũ accipiunt. Rursus qui spiritus & sanguinis habent testimoniũ dicendo,dominus Iesus. & credendo, quia ille pro nobis sanguinem suum fudit,nõ eos pigeat quamlibet iusti sibi videantur,tertij testis,scilicet aquæ quærere testimonium. Nam siue Iudęus in lege iustificatus,siue philosophus in virtutũ studijs collaudatus,dicat. dominus Iesus,& hic prò omni mũdo est passus,sed aqua baptizari in remissionẽ peccatorũ dedigneť,tanq; sit iustus,nullo modo in terra recipiũ, nullatenus hic ecclesiastica frui cõmunione permittitur.

Quomodo gratia baptismi & si actu noua voluntate,tamen & proposito dei vetus sit. CAPVT XV.

NEc verò quasi nouã licet hanc traditionem contemni. quia & si actu noua est,voluntate vetus eius,& proposito dei. Nam vt Iudæo paucis respondeã, qui penè naturaliter hoc sacramentum aspernatur,& odit,nunquid primũ à Christi euangelio, nunquid primũ à Chri- Iohan.3.
sto dicente,nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,non potest videre regnũ dei,testimonium habet authoritatis huiusce sacramentum? Nónne & longè ante hęc iustitia testificata est,à lege & prophetis? A lege factis mysticis. A prophetis testificata est dictis manifestis. Primùm verba prophetica recolentes dicamus,nõ iam Nicodemo. Tu es magister in Israel,& hęc Iohan.3.
ignoras,sed cuilibet didascalo Iudæorum,tu es cæcus cæcorũ dux,qui hæc ignoras,Nam ecce Ezech.36.
in Ezechiel loquitur deus. Sanctificabo nomen meum magnum inter gentes,vt sciant gentes, quia ego dominus,cum sanctificatus fuero in vobis corã eis. Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, & adducam vos in terram vestram. Et effundam super vos aquam mundam,& mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris,& ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum,& spiritum nouum ponam in medio vestri. Et faciam vt in præceptis meis ambuletis,& iudicia mea custodiatis,& operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris. Quid aliud in euangelio suo,deus homo factus facit,quàm quod in isto Propheta deus homo futurus promisit? Nam ecce si quærebas,quid in isto propheta dixerit. sanctificabo nomen meum magnum, & cum sanctificatus fuero,effundã super vos aquam mundam,& spiritum nouũ ponam in medio vestri. si,inquã,quærebas,quando istud factũ sit,ecce ad illud baptismũ peruenies,de quo dicebat. baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor vsq; dum perficiatur,id est,continuò capiendus, & ad passionem suã ducendus, ipse loquitur. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Hæc dixit,& continuò sanctificans seipsum. id est,offerens per spiritum sanctũ semetipsum immaculatum deo viuenti. istam de qua loquimur aquam mundam super nos effudit, & spiritũ Lucæ.12.
nouum,spiritũ sanctum posuit in medio nostri,tollensq; nos de gentibus. Gentes enim eramus ad simulachra muta prout ducebamur euntes,abstulit cor lapideũ de carne nostra, quia lapides eramus,lapidea colentes idola, & dando nobis cor carneum, suscitauit de lapidibus filios Abrahæ. Ex tunc habitamus in terra quam dedit patribus nostris, quia renati ex ista aqua & ex isto spiritu,incepimus videre regnum dei. In Esaia quoq; cum reprobasset iustificatio-
nes Iudæorũ dicendo,ne offeratis vltra sacrificiũ frustra,incensum abominario est mihi. Neo- Esaiæ.1.
menias & sabbatum & festiuitates alias nõ feram. Iniqui sunt cœtus vestri, Calendas vestras & solẽnitates vestras odiuit anima mea,facta sunt mihi molesta,laboraui sustinẽs. Et cum extenderitis

Universidad de Deusto
Biblioteca

deritis manus vestras, auertam oculos meos à vobis,& cum multiplicaueritis orationem non
Esaiæ. 43. exaudiam,manus enim vestræ sanguine plenę sunt,continuò quid malit dicens. Leuamini,in-
Esaiæ. 44. quit,mundi estote. Item,Si abluerit dominus sordẽ filiorũ Sion,& sanguinem Hierusalẽ lauerit
Zacha. 13. de medio eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris. Et ne quis de iustitia præsumens hoc lauacro
se egere nõ æstimet,sicut pannus menstruatæ,inquit,omnis iustitiæ nostræ. Et in Zacharia. In
illa die erit fons patens domus Dauid & habitantibus Hierusalem in ablutionẽ peccatoris &
Exodi. 15. menstruatæ. Pauca sunt hæc de pluribus dictis pphetic̃is. A lege aũt testificata est hæc iustitia
dei,cum in multis,tum maximè in eo quod post immolationẽ agni fugiẽtibus filijs Israel,aper-
uit deus mare, & ingressus est Pharao quoq; cum curribus suis & eqtibus in mare,& reduxit
super eos dãs aquas maris.filij aũt Israel ambulauerũt per siccũ in medio eius. Verùm quanta-
cunq; proferant exẽpla siue testimonia de scripturis, perseuerãt in malo. isti nõ tam Iudæi, siue
Israelitæ,quàm Philistijm similes illis qui primi fuerũt hostes fugientis Israel ad mare rubrũ,de
Exodi. 13. quibus scriptura dicit. Cum emisisset Pharao populũ,non eos duxit deus per viam terræ Phi-
listijm,quæ vicina est,reputãs ne fortè pœniteret eum,si videret aduersum se bella consurgere.

De tribus,qui testimonium dant in cœlo,& cur non dixerit: Pater & filius,sed pater & verbũ,& quomodo verbũ homini assumpto testimoniũ perhibuerit. CAP. XVI.

DE tribus testibus testimoniũ in terra dantibus pro posse diximus,superest,vt & de tri-
bus testimoniũ in cœlo dantibus breuiter dicamus. Nam & tres sunt,inqt,qui testimo-
1. Iohan. 5 nium dãt in cœlo Pater,verbũ & spiritus sanctus. Primo quæritur cur nõ dixerit quod magis
1. Iohan. 5 vsitatũ est,pater & filius,sed pater & verbũ & spiritus sanctus. Ad quod dicendũ,quia non solũ
tres illi vel tres isti testes testimonium dant,q; sumus nati ex deo,sicut proposuerat,dicẽdo. o-
mne quod natũ est ex deo,vincit mundũ,& sicut in fine capituli,qui credit (inquit) in filiũ dei,
habet testimoniũ dei in se. Verùm & ipsi,imo principaliter ipsi Iesu testimoniũ dãt,quia ipse est
Christus,vel quia Christus est veritas. Ne ergo occasio porrigeret hæreticis,dicturis duos esse
filios,alterũ filiũ dei,& alterũ filiũ hominis,de illo homine, qui pepẽdit in cruce & mortuus est,
testificationes conferẽs,noluit dicere, quia testimoniũ dãt ei pater & filius,cũ ipse in vtraq; sub-
stantia dei & hominis,vnus sit dei filius,sed pater & verbum(inquit) & spiritus sanctus. Nam
reuera non filius filio, sed verbum assumpto homini testimoniũ dat, q; ipse qui negatus & re-
probatus est,ipse inquã,sit Christus,ipse sit veritas,id est,nõ altera Christi persona, alteri Chri
sti personæ. sed altera Christi substantia,alteri Christi substantiæ,hoc testimoniũ dat. Quomo-
do testimonium dat hoc verbum? Vt multa præter eam,quę nostram excedunt infantiã,in eo
nimirum testimoniũ dat,q; quæcunq; locutus est hic homo,vera sunt, & omnia vnũ verũ ver-
bum. Et hoc est legitimũ testimonium. Dicit enim lex cognoscendi prophetæ,& nõ prophetæ
signum. Quòd si tacita cogitatione responderis,quomodo possum intelligere verbũ quod
Deut. 18. nõ est locutus dominus,hoc habebis signũ. Quod in nomine domini propheta ille prædixerit,
& nõ euenerit,hoc dominus nõ locutus est,sed per tumorẽ animi sui propheta confinxit,& id-
circo nõ timebis eum. Hoc nimirũ propter istum prophetã,imo prophetarũ dominũ dictũ est.
Ibidem. Promiserat enim dicens. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis,sicut me suscitabit domi
nus deus tuus,&c. Hac ergo præcunte legis propositione assumptionẽ ipse de quo propositum
Matth. 24 fuerat,nobis porrigit,dicens. Cœlum & terra transibunt,verba aũt mea nõ transibunt. Por-
ro aduersus inimicos eius Iudæos vel istud sufficiat, quia dixit de illis. Et cadẽt in ore gladij,&
captiui ducentur in omnes gentes,vtq; ita factũ est. Igitur secundum verbi testimoniũ Iesus est
Christus, Iesus vtiq; vt putabãt filius Ioseph, & nõ alius Christus est. Quomodo aũt pater dat
Matth. 3. huic testimoniũ? Primùm dicendo hic est filius meus dilectus,in quo mihi complacui. Deinde
Iohan. 12. semper illũ audiendo in faciendis operibus magnis,quæ nemo alius fecit,maximè vero ipsum
resuscitando à mortuis. Si enim dicendo se esse Christũ,mentiretur, diuinorũ operũ testimoniũ
nõ illũ comitaretur,resurrectio carnis eius quod magnum est testimonium, nõ consequeretur.
Nihilominus spiritus sanctus testimoniũ dat huic,q; sit Christus, vel quòd sit filius dei. quia vi-
delicet quemadmodũ dixit. Cum venerit paracletus,quem ego mittam vobis à patre spiritũ
veritatis,qui à patre procedit,ille testimonium perhibebit de me,& vos testimoniũ perhibebi-
Iohan. 15. tis,sic factũ est & fit,& fiet vsq; in finem seculi. Hi tres testimonium dant in cœlo,id est,inuisibi-
liter. Nam ante dicti testes, scilicet spiritus, aqua,& sanguis,dederũt testimoniũ in terra,id est,
visibiliter. Spiritus enim visibiliter, id est, sumpta columbæ corporea specie, super illũ apparuit,
affirmans q; hoc signo cognosci iusserat,scilicet qui baptizat, sanguinẽ & aquã visibiliter de la-
tere suo iam mortuus fudit,q̃d nõ fecisset,si nõ esset Christus filiꝰ dei. Nũc ad nostra redeamus.

Quomodo non satis sit, vt tres nobis testimonium dent in terra, nisi & tres testimonium dent in cœlo,& quomodo hi tres non vnus, sed vnum sint. CAP. XVII.

Matth. 7. POstquã nos qui dicimus dominus Iesus baptismo eius baptizati sumus,tribus vtiq; testi-
Iacobi. 3. bus in terra. i. in p̃senti ecclesia cõmendamus,sed nondũ satis est. Ait enim. Nõ omnis qui
dicit

dicit mihi,domine domine,intrabit in regnũ cœlorũ. Et Apostolus Iacobus. Fides(inquit)sine
operibus mortua est. Igit sicut tres sunt qui testimoniũ dant in terra,vt in cõmunionẽ ecclesiæ
suscipiamur. sic tres sunt q̃ testimoniũ dãt in cœlo,vt in regnũ cœlorũ introeam⁹. Tres isti testes
sunt,pater,& verbum,& spiritus sanctus. Cuius rei dant testimonium? Nimirũ dilectionis,per
quã fides operatur,scilicet q; fidem habentes,dilectionẽ quoq; habeamus nominis huius. & id-
circo in regni cœlorum gloriam intrare digni habeamur,sicut scriptum est. Et gloriabuntur in Psalm. 5
te omnes qui diligunt nomen tuũ. Quam autẽ honorificum sit caliũ personarum frui testimo-
nio corã cunctis cœlorũ virtutibus,nisi experti scire non possumus. Et hi tres vnum sunt. Non
hi tres vnus,sed hi tres(inquit)vnũ sunt. Quod idẽ est ac si dixisset. Hæ tres personæ vna sub-
stantia sunt. Ita & ipse Christus aduersus Iudæos,& contra Arrianos nihilominus & contra pa
tripassianos,ego(inquit)& pater vnũ sumus. Nam ego & pater cũ dicit duos in personis,quod Lucæ 22.
negant patripassiani,id est,Sabelliani sumus cũ dicit,vnum in substantia,restatur, quod negãt
Arriani. Ita & hic ait. Hi tres vnum sunt,id est,hi tres in personis,vnum in substantia sunt. Re-
stat vt iuxta propositum de septimo teste loquamur.

De septimo,quod est dominici corporis & sanguinis sacramentum,quod nobis non tantum testimonium,sed ipsum sit vitæ testamentum,& quòd traditio eius à passione domini habuerit initium. CAPVT XVIII.

SEptimus testis nobis secundũ p̃sens negociũ dominici corporis & sanguinis est sacramen 1. Cor. 11.
tum. Huius nimirũ sacramẽti virtus,nõ vtcunq; testimoniũ,sed ipsum est vitę & salutis no-
strę testamentũ. Ait enim,Hoc est corpus meũ quod pro vobis tradetur, hic calix nouũ testa-
mentũ in meo sanguine qui pro vobis fundet. Hoc testimoniũ vt superius diximus,testimonio,
quod aduersus nos habebat diabolus,quadã oppositione propria oppositũ est, quia videlicet
cõtra cibi veteris culpã,cibus & potus gratiæ est cõtra serpẽtis venenũ,sancti spiritus antidotus
est. Et hoc vtiq; sacramentũ ab eadẽ domini nostri Iesu Christi passione habet, venæ suæ prin-
cipium. Sciendũ quippe,quia cũ de isto multa locutus fuerit ante suã passionẽ,nusq̃ tamen tra-
ditionẽ eius dedit,anteq̃ ad ipsam venisset passionẽ. Iam enim erat venditus(vt Apostolus ait)
Ipsa nocte qua tradebatur,accepit panẽ gratias agẽs,fregit & dixit. Accipite & mãducate, hoc
est corpus meũ,quod pro vobis tradetur,&c. Cur hoc nisi quia nõ aliunde viuificum hoc my-
steriũ,sed ex ipsa condebatur domini passione? Idcirco subinde idẽ Apostolus dicit. Quoties-
cunq; enim manducabitis panẽ hunc,& calicẽ bibetis, mortẽ domini annuntiabitis donec ve-
niat. Pulcher & rationabilis ordo salutis,vt prius supradictorũ testiũ scilicet spiritus, sanguinis
& aquæ sacramento baptizati,maculam veteris cibi lauaremus,& tunc demum eidem edulio
mortis contrarium hunc cibum,& hunc potum salutis perpetuæ perciperemus.

Quòd in typum horum duum sacramentorum olim prior populus & mare transierit, & panem de cœlo atque aquam de Petra consecutus sit,& quomodo Apostolus eandem escam spiritualem eos manducasse, & eundem potum spiritualem bibisse dixerit. CAPVT XIX.

IN Typum horum duũm sacramentorum,olim prior populus,& mare transiuit,& in deser-
to panẽ de cœlo mãducauit,aquã de petra bibit. Vndẽ & Apostolus. Nolo enim vos igno-
rare fratres,quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & oẽs mare transierunt, & oẽs in
Moyse baptizati sunt,in nube & in mari. Et omnes eandẽ escam spiritualẽ manducauerunt, & 1. Cor. 10.
omnes eundem potũ spiritualẽ biberũt. Bibebant autẽ de spirituali consequente eos petra. Pe-
tra autẽ erat Christus. Et post pauca. Hæc autẽ(inquit)omnia in figura cõtingebant illis, In fi-
sum Christũ fecit vel dedit. Proinde cũ eandem escã & eundem potũ dicit,& nõ addit aliquid,
vt verbi gratia dicat. Quã nos manducamus vel quẽ nos bibimus,nũc de mensa Christi nul-
latenus dissonat dictio eius Christo dicenti. Amen amẽ dico vobis,nõ Moyses dedit vobis pa- Iohan. 6.
nem de cœlo,sed pater meus dat vobis panẽde cœlo verũ. Dixerãt enim Iudæi. Quod tu facis Psalm. 72.
signũ,vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt in deserto
manna,sicut scriptũ est. Panẽ de cœlo dedit eis manducare. Negauit protinus veritas dicens.
Amen amen dico vobis,non Moyses dedit vobis panẽ de cœlo,sed pater meus dat vobis panẽ
de cœlo verum. Tanq̃ diceret. Hunc panẽ de quo propheta dicit,panẽ cœli dedit eis,panẽ an-
gelorũ mãducauit homo. verè dico vobis nõ Moyses prę̃terito tẽpore vobis dedit,aut dare po 1. Cor. 10.
tuit,sed pater meus prę̃senti tẽpore dat. Itaq; cũ dicit Apostolus. eandẽ escã spiritualẽ manducaue
rũt,& eundẽ potũ spiritualẽ biberũt, & nõ additur quã vel quẽ, nos hoc reuelatæ gratiæ tem-
pore sumimus,nõ contrarius est sententiæ Christi, sed sicut alio tendit ita & relationes prono-
minum, eandem & eundem alio ducit. Intendit enim præsumptionem nobis securitatis aufer-
re, ne putemus nos securos esse debere, quasi quomodocunque viuamus post baptismum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& mensæ Christi participationem, sine dubio debeamus regnū dei videre, vitā æternā habere.
Ibidem. Hoc intendens dicit in figura nostri illud contigisse, q̄ illi omnes mare transierunt, & oēs manna manducauerunt, & omnes aquam de petra biberunt, & tamen non omnes illam repromissionis terram introierunt, sed nō in pluribus eorum (inquit) beneplacitū est deo. Nam prostrati sunt in deserto. Sic etenim non omnes qui hunc panem manducant, & hunc calicem bibunt, cuius ille panis & illa aqua figura fuit, ingredientur in illam verè repromissionis & viuentium terram, cuius illa terra sine dubio figuram prætulit. Igitur eandem escam & eundem potū cum dicit, subaudiendū est mali, quam vel quem boni, eandem sine dubio & eundem Chore, quam vel quem Caleph & Iosue, eandem eundemq; Dathan & Abiron, quam vel quem Moyses & Aaron. Quod si quæritur, quomodo ergo esca spiritualis, & potus spiritualis erat, facilè respon-
1. Cor. 10. detur, quia non alio, sed eodē modo quo & petra spiritualis vel Christus erat. Sicut enim dixit spiritualem escam & spiritualem potū, sic dixit de spirituali petra. Petra autem erat Christus. Constat verò, quia sic petram spiritualē, vel petram Christū dixit, ac si diceret, spiritualis petræ figuratiuam, Christi significatiuam. Ita ergo & spiritualem escam & spiritualem potum dixit, ac si diceret. Escam figuratiuam escæ spiritualis, potum significatiuum potus spiritualis.

Quomodo illis æquè vt nobis hoc sacramentū necessarium fuerit, & quomodo qui mortui erant, huius participes esse vel fieri potuerint, & quòd hoc sacramentum efficiat, vt nobis qui nondum eramus, proficiat mors Christi. CAPVT XX.

ITaq; tam vnum quàm alterum sacramētum, illis æquè vt nobis erat necessarium, quia videlicet neutrum in re, sed vtrumq; in vmbra vel figura acceperant. Nec verò magis per illam figurā siue vmbra consummari vel sanctificari esse poterant, quàm antiquiores Abraham, Isaac & Iacob, vel posteriores, Samuel & Dauid, qui neq; illud mare transierunt, neq; illud manna manducauerunt. Diximus autem, & sæpe dicere, imò semper ita sentire debemus, quia quando patiente vel moriente Christo, sanguinemq; & aquam fundente de latere suo, baptismi eius conditum est sacramentum, tunc omnes eodem sanguine & eadem aqua mundari sunt, baptizato illo pro omnibus vel sanctificato, sicut dixerat. Baptismo habeo baptizari, & quomo-
Lucæ 12. do coartor vsq; dum perficiatur, Et alibi. Ego pro eis sanctifico meipsum. De alio sacramento quid dicemus? Quo qui mortui erant, participes facti sunt, vel fieri potuerunt cibi & potus eius? Verè rem mirabilem satis dignè admirari non possumus. Nam quia mortui venire non poterant ad manducandum hunc panem angelorum, iuit ad eos ipse, vt quo modo à mortuis manducari poterat, manducaretur panis angelorū, vita viuentium, resurrectio mortuorum. Dissipati erant mortui, etenim animæ quidem ad inferos descenderant, corpora verò in ventrem terræ recondita fuerant. Dissipari ergo voluit & ipse panis vitæ, & anima quidem cum verbo deo descendit ad inferos ad animas eorum, corpus verò non sine potentia verbi eiusdem vbiq; præsentis, in ventrem terræ ad corpora eorum. Tale remedium illis inuenit, quomodo sapiens, quomodo sapientia dei aliquo modo viuentibus & nobis victuris, qui nondum
Roma. 6. eramus, prouidendū erat. quia nimirū ad nos eo modo non erat vltra descensurus. Resurgens enim ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quærendum illi erat, imò iam scire illum nobis expediebat, quo pacto nos illī dum viuimus, in animas & corpora nostra transsumere possemus, quia sicut iam dictū est, postq̄ mortui essemus, fieri nō poterat quod semel factū est, vt scilicet rursus morereturr, & anima eius nostris in inferno animabus, corpus eius nostris in terra corporibus cōiungeretur. Ergo & nobis tam sapienter q̄ misericorditer idē in alia specie remedium prouidit, quomodo sapiens, quomodo sapientia dei. Fecit enim nobis sacramentū, per quod & corpus eius in nostra corpora, & vita corporis eius, id est, verbū deus in nostras animas infunderetur, & ipse tamen integer permaneret & viuus.

Quomodo hoc sacramentum Christus tradiderit, & quibus essentiæ modis corpus & sanguis Christi sit. CAPVT XXI.

Matt. 26. QVomodo Cœnantibus autem (inquit Euangelista) accepit panem & benedixit & fregit, & dedit discipulis suis dicens. Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicē gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Sicut de sanguine dixit qui pro vobis effundetur, sic de corpore dixit, & apud Lucā scriptū quoq; est, quod pro vobis tradetur.
Lucæ 22. Cœnatibus, inqt, videlicet cœnam illā typicam, per quā hactenus prefigurata fuerat hęc cœna veritatis, eo ritu quē lex ita præscribit. Decima die mensis huius, tollat vnusquisq; agnum per
Exod. 12. familias & domos suas. Sin autem minor est numerus vt sufficere possit ad vescendū agnum, assumet vicinū suū, qui iunctus est domui eius iuxta numerū animarū, quæ sufficere possint ad esum agni, &c. Illa figura tunc in præsentiarū erat implenda re veritatis, veritate rei præsentis.
Lucæ 22. Propterea in Luca dicit. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, anteq̄ patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc nō manducabo illud, donec impleatur in regno dei. Hęc dicēs &

illud

illud vetus pascha sacramento noui paschæ mox impleri dixit, & cogitationi vel expectationi illorum respondit, quia interrogare soliti erant dicentes, quando veniet regnū dei, aliter quàm res foret vtpote carnaliter adhuc sentientes de regno dei. Cœnātibus itaq;, id est, sedentibus adhuc in cœna, qua manducauerant carnes agni, carnes paschæ veteris, accepit panem & benedixit. Panem communē accepit, sed benedicendo longè in aliud quàm fuerat, transmu-
Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. tauit, vt veraciter diceret sic. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Item vini substantiam accepit, sed itidem gratias agendo vel benedicēdo sic in aliud vertit, vt diceret veritas, quæ non mentitur. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Hoc (inquit) id est, hic panis est corpus meum, siue caro mea. Nam & alibi dicit. Et panis quem ego
Ibidem. Iohan. 6. dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed non videtur oculis carnis, nō sentitur gustu oris, quòd panis ille caro Christi factus sit, quòd vinum illud in sanguinem versum sit. Nimirum si videretur color, aut sentiretur sapor carnis & sanguinis humani, homini non plus saluris, sed plurimum afferret horroris. Sic ergo est corpus vel caro & sanguis Christi, quomodo esse vel ad vsum nostrum conuenit, & ad salutem nostram sufficit. Quomodo vel quibus essentiæ modis? Nimirum nomine, re, atque effectu. Nomine videlicet esse intelligimus, in eo quòd dicit, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Sicut nusquam ita nec in isto, imò maximè, nec in isto nomen domini vanum accipere debemus. Si enim in cunctis sanctificationibus, quæ per ministros domini, ad inuocationis nominis eius aguntur, nequaquàm nomen domini in vanū accipere audemus, quanto magis in ista sanctificatione, in qua nomen corporis & sanguinis sui ore proprio posuit dominus, nequaquàm in vanum idipsum, nomen accipere debemus? Re quoque corpus Christi & sanguinem esse intelligemus, in eo quòd ait, quod corpus tradetur, qui sanguis effundetur. Effectu esse intelligimus in eo, quòd cū dixisset, quod tradetur, qui effundetur, addidit, pro vobis in remissionem peccatorum. Itaq; sicut illa specie qua pependit in cruce sanctus sanctorum est, & in illa specie præteritis omnibus electis remissionem peccatorum operatus est, sic in ista specie panis & vini nihilominus sanctus sanctorum est, & omnibus electis, qui post eandem passionem ad fidem eius veniunt, idem illum efficere, id est, remissionem peccatorum, & vitam æternam conferre non dubium est. Nam & alibi dicit. Qui mandu-
Iohan. 6. cat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam. Et protinus addit. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die.

Quid sacramentum, & quid res sacramenti sint, & quòd sit verè corpus & sanguis Christi. CAPVT XXII.

ESt igitur (sicut & pater Augustinus ait) in sacramento isto, quod digni & indigni accipiunt res sacramenti, quam non nisi digni accipere possunt, sed nō sicut dicta eius, à nonnullis æstimata sunt. Putauerunt enim illum dixisse, quòd non sit corpus aut sanguis Christi, quod indignus quisq; percipit, atque secundum tanti doctoris sensum non corpus aut sanguinem Christi, sed tantum figuram vel signum esse corporis & sanguinis Christi, id quod visibiliter sumimus de mensa domini. Hoc ille non dixit, imò hoc ille non sensit. Neque enim Christo contrarius esse consueuit. Loquitur autem Christus, & per semetipsum dicens. Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. & per Apostolum suum, cuius experimentum habemus, quia in eo loquitur Christus dicens. Itaque quicunque manducauerit panem domini, & calicem domini biberit indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Nō dixit, qui manducat & bibit indignè panem, manducat simplicem
1. Cor. 11. vel communem, & vinum bibit, quale prius erat nondum celebrata consecratione, sed reus erit corporis & sanguinis domini, sed iudicium, inquit, sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Quapropter non iam de contentiosa cuiusquàm dissertatione, sed de Apostolica veritate sensum petamus, quo prædictus doctor, sacramentum, remq; sacramenti distinxerit. Rem sacramenti, Christus ipse mysterium suæ dixit esse passionis, vt ante iam diximus, qui tenens in manibus hoc visibile sacramentum, cum dixisset, hoc est corpus meum, addidit quod tradetur, cum dixisset, hic est sanguis meus. addidit, qui effundetur. At ille qui indignè accedit, non communicat Christi passionibus, nō contingit ore mentis, quod percipit ore corporis, vndè & hoc ipsum est quòd indignus existit. Ergo corpus quidem & sanguis Christi est hoc visibile sacramentum, quod ore percipit, neq; enim indignitas eius, dignitatem tantæ consecrationis euacuare potuit, sed rē sacramenti non attingit, quia mente & fide per dilectionem operante, passionem Christi non respicit. Idcirco nec effectum consequitur eiusdem sacramēti, in eo scilicet, vt pro se traditum sit hoc corpus, & fusus iste sanguis, id est, in remissionem peccatorum sibi, vt habeat vitam æternam. & resuscitetur in nouissimo die, in resurrectionē vitæ, sed consequitur id quod huic effectui contrarium est, vt videlicet sit reus & corporis sanguinis domini, vt iudicium sibi manducauerit & biberit.

Quòd sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd sit dandum indignis, & quòd multum interſit, quomodo vel vndè quiſq; æſtimetur indignus. CAPVT XXIII.

1.Cor.11. PRoinde, vt Apoſtolus ait, probet ſeipſum homo, & ſic de illo pane edat & de calice bibat, quia videlicet tantæ dignitatis ſacramentũ indignis & nõ probatis dandũ non eſt. Cum autẽ hæc dicimus, mouentur plerique, nos quoq; moleſto experti ſumus experimento, quos vel culpa remordet, vel certè humilitas Chriſtiana informat, vt indignos tanto myſterio iudicent ſemetipſos. Verùm ſi dictionem nõ noſtram, ſed Apoſtolicam perpendant diligentius, non eſt cur moueantur, quaſi temeraria contra ipſos iudicia conſtituamus. Differt enim indignitatis huius dictio vel modus, multumq; intereſt, quomodo vel à quo, quiſq; indignus exiſtimeẽ. Eſt enim cum ſeipſum quiſq; indignum confiteatur, & cum ab alio indignus exiſtimetur aut pronunrietur. Porrò ſemetipſum laudabiliter indignũ confitetur, quiſquis veraciter & vt dignum
1.Cor.11. eſt, dignitatem perpendit ſacramenti huius. Quis enim, ſi rectè iudicet, caſtũ cor ſe habere gloriabitur? De hac parte Apoſtolus dicit. Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Econtra deteſtabiliter indignus iudicatur, quiſquis vel in aliquo ſcelere notus, aliquantis teſtibus, ſiue toti eccleſiæ cauſam dedit, vt indignus exiſtimetur. Cum igitur noſtro iudicio indigni ſumus, non tum ſancta iure nobis negantur, cũ autem ab alijs indigni pronunciamur, maximè, vbi non dubia indignitatis cauſa profertur, iure repellimur, ne iudicium nobis manducemus & bibamus. Sed iam ad incepta reuertamur.

Quomodo iſte cibus, quem de ſuo Chriſtus dedit, illi ſit oppoſitus, quem de alieno ſerpens primus hominibus perſuaſit. CAP. XXIIII.

Matth.26. Iohan.6. ACcipite (inquit) & comedite, hoc eſt corpus meũ. Et alibi. Qui manducat carnẽ meam, & bibit ſanguinem meũ, in me manet & ego in eo. Cum hæc dicit agnus dei, oportunè nobis ad memoriam recurrit illud, quod dixit ſerpens, imò per ſerpentem diabolus hoſtis humani generis. Accipite & comedite, & eritis ſicut dij. Optimæ & ſpectabiles valde propoſitiones. Ille ſerpẽs erat, iſte agnus eſt. Ille vetus peccator, iſte antiquus creator. Ille per terrã repſit, iſte de cœlo venit. Ille ſpiritu diaboli falſum ſibilans, iſte ſpiritu dei verũ euangelizãs. Ille peccati portitor, iſte iuſtitiæ doctor. Ille mortis artifex, iſte vitæ opifex. Ille de ligno nõ ſuo raptor obtulit, iſte de corpore & ſanguine ſuo largitor dedit. Ille quod nõ habebat mendaciter promiſit, eritis (inquies) ſicut dij. Iſte quod habebat, quod ſemper naturaliter habet, fideliter dedit, vt ſimus dij, dũ manet ipſe in nobis. Illi tandẽ nefandiſſimè creditũ eſt pluſq; deo. Credat econtrario huic deo, ſi non plus, at ſaltẽ quantum creditũ eſt illi diabolo. Creditũ eſt enim, quòd illi pomo ineſſet quod nõ videbatur, ſcilicet vis deos efficiendi. credatur huic ſacramento ineſſe qđ non videtur, videlicet veritas carnis & ſanguinis, valens efficere nos concorporales vnigenito filio dei. Hoc enim ratio vel ordo iuſtitiæ expoſcit. Accipite ergo (inquit) & comedite. Prius accipite, & deinde comedite. Accipere enim eſt fideliter credere, cum gratiarum actione diligere, compatienti affectu corpori huius traditionẽ & ſanguinis huius effuſionem reſpicere. Hoc fieri non poteſt, niſi prius reijciatur id quod ab illo malè acceptum eſt. Illud igitur mendacium execrantes, hanc veritatem accipite, approbate, amplectimini, & contra cibum mortis, panem comedite vitæ æternæ & calicem bibite ſalutis perpetuæ.

Cur vtrunq; ad ſalutem neceſſarium ſit, & prius baptizari, & deinde hoc ſacramento participari. CAPVT XXV.

QVid (inquis) opus erat, poſtq; baptiſmum accepimus in remiſſionem peccatorũ, ſumere cibum in remiſſionẽ peccatorum? Imò vtrolibet horum accepto ſacramentorũ, quid alMarci 16. Iohan.6. terum ad ſalutẽ erat neceſſarium? Dixit enim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Porro iam ante dixerat. Qui manducat carnẽ meam & bibit ſanguinem meũ, habet vitã æternam. In vtroq; ſic poſuit vitæ & ſalutis cõditionẽ, vt in neutro alterutrius fecerit mẽtionẽ. Quòd ſi ita dixiſſet, qui baptizatus fuerit, & carnem meam manducauerit, ac ſanguinem meũ biberit, ſaluus erit, ſiue qui manducat carnẽ meam, & bibit ſanguinem meũ, poſt acceptã baptiſmatis gratiam, habet vitã æternã, minus ſupereſſet ad quærendũ. Nunc verò plus eſſe quod quæratur, ſcilicet & quomodo dicat. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Cũ ante dixerit. Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius ſanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis. & qua ratione ſecundũ modũ originalis culpæ, vtrunq; remediũ neceſſariũ ſit. Hic iã facilius de primo reſpõdet, qa videlicet cp ait, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus fuerit, tale eſt, ac ſi dicat, certus medicus de homine ſemiuiuo plagis plurimis à latronibus conuulnerato. ſi ſe in ſtabulum meum deferri permiſerit, ſaluus erit. Dabo enim illi cibum & potum tantæ virtutis, vt inMarci 16. tegram continuò ſoſpitatem recuperare poſſit. Sic nempe cũ dicit. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. ſubaudiendũ eſt, corpus enim meũ in eſcam, & ſanguinẽ meum in potum dabo, ſiue iam paraui illi, vndè refectus ſine dubio ſaluus ſit. Nũc ergo quod ſuper eſt ſi quæritur, cur non

cur non vnumquodlibet horum, ſed vtrumq; ſacramentũ ad ſalutem neceſſarium ſit homini, reſpondere licebit. Videlicet quia peccatũ ab homine duplex cõmiſſum eſt. Alterũ ſiquidem ſuperbiæ, alterũ fuit gulæ. Superbiuit enim prius in mente appetendo ſimilitudinẽ dei, quod maximè liquet ex ſerpentis promiſſione dicẽtis, eritis ſicut dij. Neq; enim ſimilitudinẽ dei pro Gene.3. mercede præuaricationis illis ſpopõdiſſet, niſi prius illos hoc ipſum ambire perſenſiſſet. Deinde & gulæ ambo ſuccubuerunt, quod & ſcriptura manifeſtius denotando exprimit, cũ de muliere dicit. Vidit igitur mulier quod bonũ eſſet lignũ ad veſcendũ, & pulchrũ oculis aſpectúq; de- Ibidem. lectabile, & rulit de fructu eius & comedit, deditq; viro ſuo. Igitur qa congeminatũ fuit peccatum, rectè congeminatũ eſt & ſacramentũ. Et alterũ quidem ſuperbiæ malũ per humilitatis bonum, in altero gulæ vitiũ per melioris alimenti curatur antidotum. Quid pulchrius oculos attollenti ad iſtam circa nos diſpoſitionem miſericordię ſimul & iuſtitiæ dei? Neq; enim ſic deus miſero miſertus eſt homini, vt hominis ſuperbi congruam exigere ſatisfactionem negligeret. Ecce qui regnantis in cœlo dei ſimilitudinẽ appetiuit, pendentis in ligno filij dei, ſimilitudinem per baptiſmũ ſuſcipit. Ibi contempſit maieſtatẽ, hic adorat crucẽ. Illud ſuperbiæ fuit, hoc humilitatis. In illa ſuperbia diabolus hominẽ inueniens, cibũ vetitũ obtulit, & eritis, inquit, ſicut dij, in hac humilitate deus hominẽ inuenies cibũ potũq; offert corporis & ſanguinis ſui, & manebitis, inquit, in me, & ego in vobis. Et notandum, cp non eisdem verbis deceptoris vſus eſt, dicentis. Eritis ſicut dij, nec omnino ſic dicere debuit. qui manducat carnẽ meam, & bibit ſanguinẽ meũ, erit ſicut deus, vel erit ſimilis altiſſimo, ſed in me manet, inquit, & ego in eo. Quis enim eſt vel eſſe poteſt ſicut deus, id eſt, ſine illius ope vel gratia eſſe deus. Sed & de his alio in opere plenius diximus, idcirco nunc plura dicere ſuperſedemus.

Quòd hæc prima reſurrectio ſit animarum, & quòd in eis qui in hac partem habent ſecunda mors non habeat poteſtatem. CAPVT XXVI.

ECce hæc eſt reſurrectio prima, baptizari ſcilicet in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, Apoc.20. & ſic manducare corpus, & bibere ſanguinem domini. Vndè & in Apocalypſi Iohannes dicit. Beati qui lauant ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Item. Hæc eſt reſurrectio prima. Beatus & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima. In his ſecunda mors non habet poteſtatem. Et poſt pauca. Infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc mors ſecunda eſt. Sunt ergo ſicut duæ mortes, altera animæ, & altera Apoc.20. carnis. ſic duæ reſurrectiones, prima animæ & ſecunda carnis. Sciendum quoque, cp mors animæ experimento quidem ſecunda eſt, ſicut paulo ante dictum eſt. inferus & mors miſſi Ibidem. ſunt in ſtagnum ignis, quę mors ſecunda eſt, ſed actu prima eſt. Prius enim homo anima, quàm carne mortuus eſt. Dixit enim deus. In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Prius ergo anima quàm carne mortuus eſt homo, morte videlicet peccati, quæ animam ſepaGene.3. rat à deo. Nam morte quæ animam ſeparat à corpore poſt annos. DCCCC. &, XXX. mortuus eſt. Prima ergo hæc eſt reſurrectio, baptizari, & corpore ac ſanguine Chriſti participari. Sic enim anima reſurgit, & iam viuit. Reſurget autem in nouiſſimo die carnis reſurrectione. Idcirco dominus cum diceret. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, præIohan.6. ſenti tempore dixit, habet vitam æternam, futuro autem, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die, & ſubaudiendum eſt, reſurrectione vitæ, vt in ea ſecunda mors nõ habeat poteſtatẽ. Nam generali reſurrectione carnis omnes reſurgẽt. Nimirum prima reſurrectio voluntatis, ſecunda neceſſitatis eſt. Idcirco cũ diceret, de prima reſurrectione loquens. venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei, in voluntate poſitam, ſignificans hanc primam reſurrectionem. & qui audierint, inquit, viuent. Nemo enim à morte peccati reſurgit, niſi volens. Item cũ diceret, de ſecunda reſurrectione loquẽs, nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, illam reſurrectionem in neceſſitate eſſe pronuntians. & procedent, ait, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ. qui verò mala egerunt in reſurreIohan.5. ctionem iudicij. Den ſicp qui procedent in reſurrectionem iudicij, mallent non procedere, aut nõ reſurgere, imo omnino mallent non eſſe, quàm eſſe.

Cur adhuc carne moriamur, cum quæ cauſa mortis extiterit præuaricatio paterna, in ſacramento deleatur. CAPVT XXVII.

ET nunc quidem gaudemus ſcientes, & dicentes cũ Apoſtolo, qa corpus quidẽ mortuum, Roma.5. ſcilicet certiſſimè moriturũ eſt, ppter peccatũ, ſpiritus verò viuit, ppter iuſtificationẽ. Sed & de ipſo corpore mortuo ſiue moriturο conſolat nos, nõ incerta ratio fidei, iuxta quã, ptinus 2.Cor.4. dicit. Quòd ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis. qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, cõuiuificabit & mortalia corpora veſtra, ppter inhabitantẽ ſpiritũ eius in vobis. Nõ dixit, ſuſcitabit mortalia corpora veſtra, qđ de illis nihilominus rectè diceret, & q ad vocẽ eius procedẽt in reſurrectionẽ iudicij, ſed cõuiuificabit inqt, ſubauditur, Ieſu Chriſto quem ſuſcitauit à mortuis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortuis,quod eorum tantum est, qui procedent in resurrectionem vitæ, propter hoc ipsum quòd spiritus eius habitat in ipsis.Nunc ergo, vt iam dictum est, gaudemus quidem hæc scientes,sed in ipso gaudio est,cur procidamus ante deum, & ploremus coram domino qui fecit
Psalm.94. nos,quia defecimus in ira eius,& in furore eius turbati sumus. Etenim interim dū in isto mor
Psal.89. tali corpore grauati ingemiscimus,sortè dicat quis.Quoniam in Christo renati,culpam terreni parentis euasimus,cur adhuc eiusdem culpæ pœnam portamus?Cur adhuc morimur?Cur non absq; mortis molestia meliorem ad vitam transmigramus?Cur expoliamur, & non magis superuestimur?Nam quod à nobis est,vt Apostolus quoque ait,nolumus expoliari, sed superuestiri.Ad hæc ingemiscentes dicere possumus.Non per solam misericordiam, sed per sociam quoq; misericordiæ iustitiam,requisiti sumus. Imò quod nihilominus magna cum reuerentia cogitandum est, non per solam iustitiam,sed & per circumuolantem nos misericordiam in primis parentibus nostris mortales facti,& de paradiso eiecti fuimus. Sciendum quippe est, quia licet eadem causa, non tamen eâdem manu qua in anima morte percussi fuimus, in corpore quoq; mortalitati addicti sumus.Etenim mors animę nobis à diabolo adinuenta est,mortalitas corporis à prouida dei sapientia, vel sapiente prouidentia nobis imposita est. Si enim post peccatum viuere vita corporis,& immortales esse permissi fuissemus, dæmonibus similes essemus.quia nobis æquè vt illis misera æternitas,vel æterna esset miseria. Idcirco nobis bene
Gene.3. prouidens deus dixit.Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est,sciens bonum & malū.Nunc ergo ne forte mittat manum suam,& sumat etiam de ligno vitæ,& viuat in æternum,&c.Hęc fortè cuiquam grandem videntur sonare iram,sed eruditam habentibus discretionē,magnam profectò spirant clementiam.Item quod dixerat.In sudore vultus tui vescēris pane tuo, donec reuertaris in terrā,de qua sumptus es,qa puluis es,& in puluerē reuerteris,nō rā baculus iræ q̄ virga disciplinæ est.Quam videlicet disciplinæ virgam Psalmista spiritu sancto prædocēte considerans,dicit in persona noui hominis Iesu Christi,imò ipse nouus homo nostrum caput dicit,
Psal.17. pro omnibus membris suis. Et disciplina tua correxit me in finē, & disciplina tua ipsa me docebit.Quid enim hęc disciplina mortalitatis, nisi superbiam terræ & cineris corrigit?Quid nos docet,nisi humiliari sub potenti manu dei?Idcirco Psalmista per concessionem dicit. Mane sicut herba transeat,mane floreat & trāseat,vesperè decidat,induret,& arescat.Et est sensus. Homo statim ex quo natus est mortalis atque passibilis, sicut herba mane viridis & pulchra cito transeat,id est,deficiat.Quomodo?In iuuentutis matutino positus vigendo floreat, & post ab ipso iuuentutis statu in vesperum senectutis transeat,& in illo vespere positus moriendo,decidat.deinde induret,id est,rigidum cadauer fiat.deinde arescat,id est,aridus puluis existat. Nō, inquit,hoc oro,vt homo statim ex quo natus est,immortalis & impassibilis fiat.sed potius concedo diuinæ sententiæ,vt sic transeat. Sed heu,quàm indociles sumus ad hanc partem, vt
Psal.89. humiles simus,vt coram creatore nostro dimisso capite ambulemus.Mane sicut herba transimus,& in ipso transitu quasi quercus aut abietes sumus,collum erigimus,& de longinquo statu præsumimus.Quid faceremus,si nō quotidie decidentē nostri generis herbā videremus,si nō
Gene.3. quotidie ceruices conditionis nostræ in lutū redigerērur? Bene ergo creator noster in eo ipso quod irā sonare videt dicēdo,ne sumat de ligno vitę,& viuat in æternū,nobis prouidit,ne esset sicut iā supra dictū est,nostra æquè vt dæmonū æterna miseria,vel misera æternitas. esseręq; saltē temporalis miseria siue misera tēporalitas,vt quandoq; fieret vel fieri posset,quod intēdebat homo.i.æterna beatitudo,siue beata æternitas. Igitur qa non eadē manu in corpore mortales facti,qua & in anima mortales sumus.diabolo enim inuctore,homo sibi mortē animę cōsciuit. deus autē ad corrigendā hominis superbiam,disciplinā mortalitatis corpori imposuit. rectē & per sacramentum gratiæ Christi culpa diluitur,& tamen hæc pars pœnæ non relaxatur.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Quartus,De Intellectu.

De spiritu intellectus,quando vel qualibus hominibus datus:qualibus experimento in Petro Apostolo sit declaratus. CAPVT I.

Lucæ 24. GLORIFICATO domino Iesu, & in ipsa eius glorificatione conditis salutis nostræ sacramentis, de quibus in laudem & gloriam spiritus sapientiæ præcedenti volumine diximus,datus est continuò spiritus, & in ipso dato eius primus actu confestim enituit is, qui à spiritu sapientiæ secundus est,spiritus intellectus. Tunc enim aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas.Quibus autē vel qualibus intelligentiam scripturarū dedit?Vtiq; non oratoribus,sed piscatoribus. non scribis, aut pha-

aut pharisęis,sed hominibus idiotis,& sine literis.Tanta istis copia sensum aperuit,vt omnem Acto.1.
scirēt veritatē,eruditi nō ab homine neq; per hominē. Primum,intellectus hoc accepimus experimentū. Viri fratres ait Petrus,oportet impleri scripturā,quā prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda,qui fuit dux eorū qui cōprehenderunt Iesum,qui connumeratus erat in nobis,& sortitus est sortē ministerij huius.Quam scripturā?Fiat, inquit,habitatio eorum deserta, & non sit qui inhabitat in ea,& episcopatū eius accipiat alter.Duo nempe testimonia coniunxit,& alterum quidem singulariter de Psalmo centesimooctauo,Et episcopatū eius accipiat al Psal.108.
ter,alterum verò pluraliter de sexagesimooctauo,Fiat habitatio eorū deserta.Proposuerat au- Psalm.68.
tem tantū quidem de vno singulariter,oportet,inquiens, impleri scripturā quam prędixit spiritus sanctus de Iuda, sed & hic addidit pluraliter, quifuit dux eorū qui cōprehenderunt Iesum.Quid igitur nisi exortam in cordibus Apostolorū intellectus lucē,hoc dicto sentimus?Iudam quippe & infelices Iudæos,sicut eodē scelere inuolutos, sic & simili pœnæ significat addictos.Quomodo?Videlicet quatenus quod vni Iudæ contingebat,vt episcopatū eius accipiat alter,idem & Iudæis contingeret,vt episcopalis eorum habitatio deserta fieret, verumq; episcopatum,verum & æternum sacerdotium populus alter,populus gentium acciperet.

Quòd & si qua die resurrexit Christus,aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas, multum tamen defuerit vsq; dum venit super eos spiritus sanctus. CAP. II.

SEd quantus erat adhuc illis sensus huiusmodi in intelligendis scripturis,ante illū quē promissum expectabant aduentū spiritus sancti? Tantus nimirum, quanta est claritas auroræ comparata meridiano soli.Nā & adhuc carnaliter sentientes de regno Christi interrogauerunt Acto.1.
eū,dicentes.Domine,si in tempore hoc restitues regnū Israel?Iam sicut idē Lucas memorat,a- Iohan.20.
peruerat illis sensum,vt intelligerent scripturas.Iam sicut Iohannes refert,insufflauerat,dicens. Iohan.14.
Accipite spiritū sanctum,quorū remiseritis peccata,remittuntur eis. attamen de regno Christi cui redempti fuerant,adhuc sentiebant, non secundū scripturas, & erat illis opus adhuc acci- Acto.1.
pere spiritum sanctum,vt omnia sentirent secundum scripturas.Idcirco dicebat. Quia Iohannes quidem baptizauit aqua,vos autem baptizabimini spiritu sancto.accipietis, ait virtutem superuenientis in vos spiritus sancti,& eritis mihi testes in Hierusalē,& in omni Iudęa & Samaria,& vsq; ad vltimū terræ. Vnum spūs sancti datū acceperāt.Sin remissionē peccatorū,dicēte vt prædiximus domino. Accipite spiritū sanctum, quorū remiseritis peccata,remittuntur eis, Iohan.20.
sed geminato in baptismate spiritus sancti dato opus erat, quemadmodum & Iohannes præ- Matth.3.
uidens,ipse inquit vos baptizabit spiritu sancto & igni.Cum ergo his quibus iam dederat spi- Iohan.1.
ritum sanctum dicit,vos autem baptizabimini spiritu sancto.ac deinceps.accipietis,ait,virtutē Lucæ 3.3
superuenientis spiritus sancti in vos,idē est ac si dicat.Baptizaui vos spiritu sancto,baptizabo vos igni,vt videlicet excocta omni cupiditate regni terreni,quale dēsiderat Israel carnalis, & fortes sitis ad contemptum totius mundi in maligno positi, & acuti ad intelligenda mysteria regni dei,regni quietis,& pacati,regni sempiterni.

Quòd proprium spiritus intellectus sit opus, hominem diuinitus non humano magisterio docere,quomodo illo die Apostolos docuit,qui erant homines idiotæ,& sine literis.

CAPVT III.

QVid multa?Venit dies quinquagesimus,quoro die ab immolatione agni quondā data fuerat lex,& in illo die spiritu intelligentiæ repleuit eos idē, qui obscuritatē literæ derat deus, vt quicquid terrenū hominibus terrenis sonuerat litera legis, verbi gratia,terram fluentem lac & mel,& montes de quibus æris metalla fodiuntur,ipsi cœlestes effecti,imò & cœ
li(de ipsis enim Psalmista prædixit,Cœli enarrant gloriā dei) spiritualiter intelligerēt.& dein- Psalm.8.
ceps terrā pedibus calcarent,mente in cœlis habitarēt.Ipsum eiusdē intelligentiæ donum, sua Acto.2.
quoq; significauit specie ignis,qui apparuit, sicut scriptū est, quia apparuerunt illis dispertitæ linguæ,tanq̄ ignis. Quid enim est intellectus siue intelligentia in ordine dūtaxat vel numero septem spirituū,de quibus nobis sermo est,nisi facultas gratię,qua sine magisterio humano intus audiuntur,& vero sensu percipiuntur verba diuina?Nam & si cū ab homine,vel per hominē audientes,& sentientes rectē intelligere dicimur. multū tamen interest, vbi nō ab homine, neq; per hominē,sed occulta inspiratione docemur,quę vera & propria est vis huius spiritus in- Psal.84.
tellectus,iuxta quā & Psalmista.Audiā,inquit,qd loquatur in me dominus deus.Dū ergo adueniente spiritu dispertitæ linguæ apparuerūt tanq̄ ignis.vndē gratiā quam illis distribuebat per eiusmodi speciē,spiritus sanctus significauit? Nec verò solūmodo dei linguā,hominibus intelligibilē fecit,sed & linguas omniū gentium eam eodē signo in ora illorū contulit, vt multas haberet vias,quibus dabatur illis intellectus sermonū dei, & exiret in omnes gentes per quatuor partes mundi deū nescientis.Factumq; est,quod dominus ante promiserat. Qui credit in
me,sicut dicit scriptura,flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Nā hoc,inquit Euangelista, Iohan.7.
dixit de spiritu,quē accepturi erāt credentes in eū.Nimirū qui spiritus foris ostēdebat speciem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignis illuminantis,ipse intus erat fons aquæ in vitam æternam salientis. Vndè Psalmista,vim
Psalm.35. vtramq; respiciens veraciter dicit.Quoniam apud te est fons vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen.Legimus in illa plantatione terreni paradisi,quia fons ascendebat de terra irrigãs vniGene.2. uersam superficiem terræ.Ac deinceps.Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis,ad irrigandum paradisum,qui inde diuiditur in quatuor capita.Ecce nouę creaturæ plantabatur paradisus de vnius & solius ligni vitæ virgultis siue radicibus,id est,vnius mediatoris dei & homi
Psalm.1. num,hominis Iesu Christi virtutibus,& fide,quem & Psalmista commendans loquitur.Et erit tanq̃ lignum,quod plantatum est secus decursus aquarum,quod fructum suum dabit in tempore suo.Secus decursus aquarum plantatum est hoc lignum,quia secundum plenitudinẽ omnium gratiarum semper viuens, ad omnia valens carnis naturæ insitum est dei verbũ, deus verbum,& hic talis homo nouæ plantationis est inirium,germen sanctũ,vitæ lignum. Primæ huius emissiones Apostoli erant,plantatio eius,paradisus radicũ eius discipuli illi,credẽtes illi, adhuc pauci erant. Quando hic spiritus datus intellectu adimpleuit corda eorũ, & omniũ genera linguarũ nasci fecit in ora eorum.reuera tunc fons de terra paradisiaca ascendit,tunc fluuius vniuersam terrę superficiem irrigaturus de paradiso egressus est. Nam sicut fluuius qui de paradiso illo egrediebat,inde diuiditur in quatuor capita,id est, principalia flumina.sic de illa Apostolica ecclesia,scientia dei egressa est,quæ & diuisa est in quatuor Euangelia, quæ prima nobis sunt necessariæ doctrinæ flumina.Sed iam acta ipsa prosequamur, & secundũ scripturæ cursum huius spiritus intelligentiæ experimenta capiamus.

De propheriæ Iohel testimonio,quàm perfectè,quàm oportunè pro tempore & re illud Petrus edixit qui erat sine literis. CAPVT IIII.

STupentibus quibusdam & mirantibus adinuicem atq; dicentibus, nonne ecce omnes isti
Acto.2. qui loquuntur,Galilęi sunt.alijs autem irridendo dicẽtibus,quia musto pleni sunt isti,stans Petrus cum vndecim eleuauit vocem suam,& locutus est.Viri Iudæi,& qui habitatis Hierusalem vniuersi,hoc vobis notum sit,& auribus percipite verba mea. Non enim sicut vos æstimatis,hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia, sed hoc est quod prædictum est per prophetã Io-
Iohel.2. hel.Et erit in nouissimis diebus dicit dominus, Effundam de spiritu meo super omnẽ carnem, & prophetabuntur filij vestri & filiæ vestræ,& cætera.Ecce quale quantumq; est in isto,de quo loquimur spiritu intelligentiæ perlustrari. Homo idiota, & sine literis volumen propheticum celeri mente reuoluit,clausum & signatum literatis, congruumq; secũdum tempus & rem testimonium,certa voce,nõ dubio sensu,coram cunctis publicè recitauit.Et vide quàm potenter, quàm efficaciter penè totũ prophetam hactenus obscurum scire volentibus explanauit. Præ-
Iohel.1. miserat enim Prophera,dicens.Residuum erucæ comedit locusta,& residuum locustæ comedit brucus, & residuum bruci comedit rubigo, expergiscimini ebrij & flete & vlulate omnes qui bibitis vinũ in dulcedine,quia perijt ab ore vestro,&c. deinde intulerat.Et erit post hæc. Effundam spiritũ meũ super omnẽ carnẽ,& prophetabũt filij vestri,& filię vestrę,&c. Nimirũ hoc nobis intelligibile fecit sermo Apostoli, quod latebat in istis prophetæ literis, scilicet post euersionem prioris populi effusum iri spiritum sanctũ super seruos & ancillas dei,id est, super centum & viginti credentium nomina, quod tunc in illo cœnaculo factum fuerat, qui numerus, id est,centũ viginti ab vno vsq; ad quindecim,paulatim per incrementa surgens, quindecim graduum numerum efficit,qui in psalterio mysticè continentur.Nam illius euersio populi per quatuor hæc facta est,erucam,locustam,brucũ,& rubiginẽ,id est,per quatuor regna hæc, Babylonicum,Persicum,Macedonicum,atq; Romanum. Quid post hæc futurum esset,latebat in eisdem prophetæ literis.sed ecce literã spiritus intelligentię Petro manifestauit, Petrus mirantium auribus patenter edixit.Nec verò opus erat,vt de singulis explanãdo pertractaret,quid intendendo,scilicet per Prophetam dominus dixisset. Effundam spiritũ meũ super omnẽ carnem,& prophetabũt filij vestri & filiæ vestræ.senes vestri somnia somniabũt, & iuuenes vestri visiones videbunt. Palàm quidem omnibus hoc factum erat, quamobrem & stupebãt omnes, alij quidem mirantes,alij autem etiam irridentes,eosq; musto plenos esse dicentes.

Quomodo hanc prophetiam exposuit: Et dabo prodigia in cœlo sursum,& signa in terra deorsum,sanguinem,& ignem,& vaporem fumi. CAP. V.

Iohel.2. PAucą quædã tractatu vel expositione indigent,scilicet hæc. Et dabo prodigia in cœlo sursum,& signa in terra deorsum,sanguinẽ,& vaporẽ fumi. Sol cõuertetur in tenebras,& luna in sanguinẽ,anteq̃ veniat dies domini magnus & horribilis.Hęc ergo mirabiliter edoctus,lau-
Acto.2. dabiliter docere incipit sic. Viri Israelitæ audite verba hęc. Iesum Nazarenũ virũ approbatũ à deo in vobis,virtutibus,& prodigijs, & signis,quæ fecit per illũ deus in medio vestri, sicut vos scitis,hunc definito cõsilio,& prescientia dei traditũ per manus iniquorũ affligẽtes interemistis. Tunc enim iã interemptus esset, cũ iam spiritũ emisisset, de latere eius supra naturã mortuorũ corporũ,sanguis & aqua exiuit.Sanguis ille prodigiũ fuit alijs mortis in mortẽ,alijs vitę in vitã.

Sic olim

Sic olim cum emitteret dominus signa & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonem & Psal.134.
in omnes seruos eius,sanguis agni alijs mortis, alijs vitæ prodigium fuit. Signati quippe illo Exod.12.
sanguine postes impenetrabiles fuerunt exterminatori signum sanguinis eiusdẽ videnti,nõ signati autem postes Aegyptiorum accessibiles illi fuerunt,vt fiducialiter irrueret,& primogenita tolleret de domibus singulis.Ita & nunc.Qui sanguinem huius agni recipiunt in vtrumq; postem,scilicet corporis & mentis,euadunt exterminantis diaboli manum acceptra remissione peccatorum,qui autem non recipiunt,proculdubio peribunt. Quem deus,inquit,suscitauit
Acto.2. solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in Psalm.15.
eum.Prouidebam dominum in conspectu meo semper,quoniam à dextris est mihi ne commoueur,&c. Quàm cito ad regale atq; propheticum confugit testimonium velociter doctus,& in arte perfectus piscator hominum! Vix resurrectiõis assertionem labijs emiserat,& quia res magna erat,magnumq; negotium asserere hominem resurrexisse apud auditores eosdem, qui illum crucifixerant,metuens ne fortè vulneratis auribus sese auerterent,& beneuolentiam præbere desisterent,velociter magnum & euidens, copiosum & rei competens de magna persona testimonium arripuit,quod contemnere vel paruipendere non deberent.Qualis ergo de cœnaculo illo descẽdit, quantum mutatus ab illo,qui dudum cum diceret dominus.Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur ad crucifigendum, assumens illum seorsum Matth.16.
dixit,absit à te domine,non erit tibi istud:Etenim illic audire meruit,vade retro satanas, non enim sapis ea quæ dei sunt,hic autem & psalmos memoriter tenebat,& mysteria intelligebat psalmorum.Quodq; valde laudabile est,vna eademq; testimonij præoccupatione, & præsentium auditorũ beneuolentiam retinuit,& omni mundo viam ostiumq; aperuit, ad intelligendum quòd psalmorum voces non in Dauid,sed in Christi personam deprompte sint.Et ne cuiquam dubietatis quippiam in hoc supersit,continuò promptus,& alacriter firmissima assumptione taliter occurrit. Viri fratres liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam & defunctus & sepultus est, sepulchrum eius est apud nos vsq; in hodiernũ diem. Moxq; Psalm.131.
concludit sic. Prophera igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus,de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi,quia neque derelictus est in inferno,neque caro eius vidit corruptionem. Mira ars,mira facultas hominis idiotæ,vt iam dictũ est,& sine literis,quia piscator vt homines piscaretur, fortissimi syllogismi hamum acutum proiecit. Ecce & alium. Noe enim, inquit, Dauid ascendit in cœlum. Hoc
Psal.109. proposito,confestim assumit hoc modo. Dicit autem ipse. Dixit dominus domino meo,sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. His duobus datis,quibus indubitanter oportet concedi,protinus infert concludendo,& dicit. Certissimè ergo sciat omnis domus Israel,quia & dominum eum & Christum deus fecit hunc Iesum quem vos crucifixistis.Ita mirabiliter spiritu intelligentiæ exactus, & petra iustitiæ in sermone elimatus, ille dudum literarum inscius homo piscator,hominũ tanq̃ piscium ora transfixit vnco argumentosæ orationis,vt non possent effugere ad gurgites humanæ disputationis, suasq; conscientias abscondere veritati. Sed inceptum ordinem prosequamur.

De prodigio ignis,quòd illud intellexerit fuisse aduentum spiritus sancti in linguis igneis. CAPVT VI.

DE propheticis tribus prodigijs in terra datis,scilicet sanguine,igne, & vapore fumi,vnũ, id est,prodigium sanguinis exposuit dicendo. Iesum Nazarenum virum approbatum Acto.2.
à deo in vobis, hunc definito consilio & præscientia dei traditum per manus iniquorum affligentes interemistis,&c.Secũdum erat prodigium ignis,quod vt exponeret,ita dixit. Dextera igitur dei exaltatus,& promissione spiritus sancti accepta à patre effudit hoc donum quod vos videtis & auditis.Videtis videlicet in linguis igneis, auditis in sermone nostro. Quem enim effudit,nisi spiritum sanctum? Accepit enim vt homo,effundit vt deus. Et non quidem ipsam potuerunt videre substantiam spiritus sancti,cum sit natura inuisibilis.sed ignem viderunt,dispertitas linguas tanq̃ ignem videre potuerunt humani oculi, sedentem supra singulos eorũ. Ergo ignis prodigium fuit,dispartitio linguarũ prodigium fuit,imò linguarũ vniuersitas in ore apostolorũ prodigiũ fuit.Sed & sonus ipse,qui factus est repentè de cœlo tanq̃ aduenientis spi- Psalm.18.
ritus vehementis prodigium fuit.Cuius rei prodigium? Nimirũ soni illius,qui in omnem terram exiturus erat,cœlis illis quos nunc firmare veniebat enarrantibus gloriam dei, & firmamento cõstantissimæ fidei illorum annunciãte opera manuũ eius cum magnifico verbi ministeru,& miraculorum choruscationibus. Sic enim mox futurum erat,isto spiritu per os illorum intonante Christi prœconia,vt ad pœnitentiam cõmoueretur & contremisceret terra,& fundamenta montium,id est,corda superborũ conturbarentur, & commouerentur, quoniam iratus est eis,nisi pœnitentiam egerint.Ignis species multo maximè prodigiũ fuit,in eo videlicet quòd substantia ignis ardens & lucẽs est.Significabatur enim per istas eius qualitates, q̃ Apostolos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi spiritus sanctus & per zelum ardentes, & per intellectum lucentes effecerit. Porrò diuersitatum formulæ linguarum, diuisiones significabant gratiarū. Huius prodigij præsens erat effectus, vndè & omnes mirabantur, quia cum essent qui loquebantur Galilæi, audiuimus, inquiunt, vnusquisq; linguā nostram in qua nati sumus, audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia dei. Adhuc aliquid magnū tali prodigio significabatur, scilicet ꝙ omnium gentium linguis ecclesia loqueretur, ꝙ in omnes gentes fides Christi dilataretur, ꝙ omnis lingua confiteretur ei, cui prius vna gens confitebatur, quia notus eatenus erat tantum in Iudæis deus.

De vapore fumi, quod tertium in illis prophetæ dictis, & quòd in eo præsignatum est, quòd in illo vapore fumi, id est, pœnitentiæ, vbi primum celebratum est ecclesiæ baptisma, crediderunt tria milia hominum. CAP. VII.

TErtium prodigium iam oportebat exponi, scilicet vaporē fumi. Verùm hoc prius agendum erat, vt fieret in ipsis quod per vaporē fumi decuerat in propheta significari, vt scilicet compungerentur, & lachrymosa prece consilium flagitarent suæ salutis. Paululum ergo illo conticescente siue adhuc loquente compuncti sunt, ait corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos apostolos. Quid faciemus viri fratres? His ita compunctis & sic dicentibus, tam opus non erat vt verbis exponeretur sensus huius prodigij, id est, vaporis fumi, iam enim nimis fumigabant, & sensum vocis experimento capiebant. Fumigare nanq; est compungi, & de peccatis flere. Psalmista quoq; attestante, qui cum dixisset. Commota est, & contremuit terra, & fundamenta montium conturbata sunt, quoniam iratus est eis. subiunxit, dicens. Ascendit fumus in ira eius. Hic ipse pauor fumi, id est, hæc ipsa illorum compunctio prodigium fuit in eo maximè, quod subiunctum est. Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt, & appositę sunt in illa die animæ circiter tria milia. Nam vbi primùm ecclesiæ celebratum est baptisma, non sine magno prodigio tria milia colliguntur animarum, diuina nimirum præsignante prouidentia, quòd ad fidem trinitatis de toto orbe colligenda esset multitudo credentium. Potest tamen sicut in igne illuminatio fidelium, ita & in vapore fumi cæcitas intelligi Iudæorum, siue vno eodēq; vapore fumi sicut cōpunctio pœnitētiū, ita & excęcatio signari nō pœnitentiū.

Act.2.

Psalm.17.

Quæ vel qualiter prodigia in cœlo data intelligi voluit, quando sol in tenebras, & luna in sanguinem conuersa sit. CAPVT VIII.

POst signa quæ in terra data sunt non intacta relinquere libet, illa quoq; prodigia quæ in cœlo data sunt. Sicut enim idem Propheta dixit, sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, ita factum est. Nam in passione domini sol obtenebratus est, licet luna in sanguinem versa, palàm hominibus apparere nō potuerit. Quod & si litera deficit, manet tamen sum damentum propheticæ veritatis, quia verè malum, huius prodigium solis obtenebratio extitit, & quod per sanguineum lunæ aspectum daretur intelligi, si palàm hominibus in sanguinē versa parere potuisset infelici generationi accidit, quod fortassis Petrus exponere deuitans, hoc tantum pro tempore dixisse contentus est. Saluamini à generatione ista praua. Quid enim significabat obtenebrati solis prodigiū, nisi illā quæ tunc facta est, & extunc permanet ęcitatem Iudæorum? Nam quia solem iustitiæ sibimet extinguebant, rectè in obtenebratione solis huius prodigium suæ cæcitatis aspiciebant. Porrò lunæ globus in illa obtenebratione quomodocunq; se habuerit, luna illis in sanguinem versa est. Luna inquam, id est, pascha suum prodigioso scelere totum Christi sanguine cruentatum est. Faciebant enim pascha secundum lunæ cursum decimoquarto die ad vesperum, quando luna plenissima est, comedebant agnum secundum legis mandatum. Idcirco per lunam rectè intelligimus pascha Iudæorū. Constat autē quia quando pascha illud celebrabant, qua vespera suum agnū comederant, eadem dominum nostrum, verum dei agnū comprehenderunt, & tota nocte derisum, mane tradiderunt Pilato, multum insistentes vt suspenderetur in ligno, crucifige, crucifige clamantes. sanguis eius super nos, & super filios nostros. Igitur quia suū pascha, suū plenilunium sanguine Christi infelices homicidæ cruentauerūt, rectè dicamus, quia luna eorū in sanguinē versa est. Extunc enim pascha illorum sabbata & neomenias eorū, & omnes festiuitates illorū odiuit anima dei, dicens. manus enim vestræ plenæ sanguine sunt. Nec verò illud vacat, quod propheta idem cū protenebras, & lunam in sanguinē, continuò subiunxit. anteq; veniat dies domini magnus & horribilis. Quod tale est, quale illud quod in euangelio de semetipso dominus ipse dicit. Nā sicut fulgur coruscans de cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt fulget, ita erit filius hominis in die sua. Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac. Quod, inquam, prodigia illa prædicebantur fieri anteq; veniret dies domini magnus & horribilis, idem est, ad si diceretur, primùm oportet illū multa pati, & à generatione praua reprobari, antequàm in manifestatę sua sicut fulgur de cœlo coruscans veniat ad iudicandos viuos & mortuos magnus & terribilis.

Iohel.2.

Matth.27.

Act.2.

Exod.12.

Matth.27.

Esaiæ 1.

Lucæ 24.

terribilis. Hoc nimirum Petrus præsente spiritu intelligentię illustratus non ignorans, prudenter pro tempore dicere contentus est. saluamini à generatione ista praua. subauditur, ne & vobis pariter in tenebras sol, & in sanguinem conuertatur luna.

Quàm verum proinde sit, quod veritas Petro dixerit: Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea, & quòd alibi dictum est, quia abscondisti hæc a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. CAP. IX.

VErum ergo veritas dixit Petro, quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Ad huius veritatis firmamentum pertinent ea quæ nunc à nobis commemorata sunt, & cætera, quæ deinceps. Petrus decertando pro fide & testimonio resurrectionis Iesu Christi peroraſſe legitur in conspectu plebis & principum, & sacerdotum, restificans in hoc impleta esse quæ locutus est deus per os sanctorum suorum à seculo prophetarum, & hunc esse prophetam de quo Moyses dixit, quia propheram vobis suscitabit dominus deus vester, de fratribus vestris tanquam me, ipsum audieris, & hunc esse lapidem quem reprobauerunt ædificantes. à vobis, inquit, ædificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus, nec enim nomen aliud est sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. De hoc eodem lapide, & in epistola sua latius secundum Esaiam, dicit. Ad quem accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquàm lapides viui superædificamini in domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles deo per Iesum Christum. Propter quod continet scriptura. Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum, & qui crediderit in eum, non confunderur, & cætera. Verum nihilominus cæteris quoque simul apostolis dixit eadem veritas. Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Nam quod ad laudem spiritus sancti dicimus, quod ad laudem spiritus intellectus, nūc prædicamus in illa hora, qua sicut iam supra dictum est, apparuerunt apostolis dispartitæ linguæ, sediteq; supra singulos eorum ignis diuinus, scripturas omnes & prophetas intellectu interiore peruiderunt, qui nec saltem literas didicerant per hominis magisterium, & illa penetrauerunt arcana, quæ clausa erant, clauim scientiæ gestantibus scribis & pharisæis, sapientibus & legisperitis, completo quod itidem dicit. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quis enim homo aperuerat illis mysteria psalmorū? Scriptum est autem de illis, qui vt sæpe dictū est, sine literis erant. Dimissi venerunt ad suos, videlicet, Petrus & Iohannes, & annuntiauerūt eis quanta ad eos principes sacerdorum & seniores dixissent. Qui cum audissent, vnanimiter leuauerunt vocem ad dominum, & dixerunt. Domine, tu qui fecisti cœlum & terram, & mare, & omnia quę in eis sunt, qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum & aduersus Christum eius. conuenerūt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israel facere quæ manus tua, & consilium tuū decreuerunt fieri, & cætera. Igitur non ab homine, neque per hominem docti, sed spiritu sancto, spiritu intellectus thesaurum illis scripturarum aperiente mirabiliter eruditi, iure à nobis omnes suscipiuntur, & audiuntur tanquam os dei qui fuerunt illic. & nefarium nobis est dubitare, in aliquo de omnibus quæcunq; scripserunt hi, quibus ignis ille cor intelligens, & linguam eruditam dedit, & tam super istos, quàm super patriarchas & prophetas ad quos per eundem spiritum nullo mediante homine sermo dei factus est, collocarum retinemus fundamentum nostræ fidei. Cæteros omnes qui ibi non fuerunt, vel qui non eodem modo ita didicerunt sic legimus. vt quicquid dicunt, non idcirco credamus quia ipsi ita senserunt, sed quia dicta sua horum testimoniis, vel aliqua probabili ratione firmare potuerunt. Nam isti sunt quibus tunc reuelatum est, quando ab homine vel per hominem doceri non poterant, imò quibus illud spiritu sancto reuelatum est, quod homines docere, aut scire non valebant. Idcirco sic in Psalmo scriptum est. Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus? Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea. Interrogando illam ciuitatem dei, de qua gloriosa dicta sunt, cuius fundamenta in montibus sanctis, scilicet prophetis & apostolis istis, & dicendo, ô Sion nunquid homo, magnificentius negauit, quàm si enuntiando dixisset, nunquam dicet homo. Negando ergo dicamus & nos quia reuera nisi dominus ipse narrasset in scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in ea, nunquam diceret, aut dicere vel capere posset homo, tam miram tamq; altam scientiam quæ nunc legitur & scitur, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Hoc nempe tam mirū tamq; altum est, quàm illud omnia per verbum facta sunt, & verbum caro factum est, quod vtique tam altum est, vt nunquam dicere homo potuisset, nisi dominus ipse in scripturis narrasset,

Iohan.13.

Deut.18. Psal.117. Act.4.

1.Pet.2.

Esaiæ 24.

Iohan.14.

Act.2.

Matth.11.

Act.4.

Psalm.2.

Psalm.86.

Iohan.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

narrasset,nisi dominus per semetipsum,non per hominem,sed per spiritū sanctum sanctas con
dendo scripturas,cuius vel quorum sibi complacuit ore dixisset.Istæ scripturę illæ sunt,in qui
bus passim diuinam authoritatem inuenis.verbi gratia cum dicitur, locutus est vel dixit do
minus ad Moysen.Locutus est dominus,vel factum est verbum domini ad illum vel illū pro
Acto.2. phetam.Istæ scripturæ nihilominus illorum sunt, de quibus nunc dicebamus , quia apparue
runt illis dispertitæ linguę tanquàm ignis,sedirq; supra singulos eorum, & repleti sunt omnes
spiritu sancto,& cœperunt loqui linguis variis,prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Di
cuntur autem in illo psalmo scripturæ populorum , quia non vt Platonis literæ verbis gran
disonæ,sensibus pauperculæ,paucis intelligibiles sunt,vel in angulis susurrant, sed cunctis po
pulis propositæ sunt,& palàm omni mundo loquuntur de salute omniū gentium , quæ in vna
gente conditæ sunt,in qua & prius absconditæ fuerunt . Istis igitur scripturis populorum scri
pturis principum,scilicet propheratum atq; apostolorum,ita per omnia credimus, vt dubita
re quicquam de illis arbitremur nefarium, & à fide Christi alienum . Sunt autem de apo
stolis,quorum scripta habentur hi,Petrus & Iohannes & Iacobus, Matthæus, & Iudas Iacobi.
Euangelium Marci ex ore Petri Apostoli , & euangelium Lucæ ex Apostolica fide scriptum
esse fertur Pauli,qui videlicet Paulus non erat illic, neque enim vocatus erat adhuc vbi spiri
tus sanctus super Christi discipulos venit. sed non minus per spiritum sanctum accepit aut mi
nus habuit à summis Apostolis , vndè & nobis aliquid suo loco dicendum venit . Nam post
commemorationem Petri , non minus suauem attingemus memoriam dilecti Iesu Christi,
Iohannis Apostoli .

Quòd discipulo quem diligebat Iesus , magna huius spiritus intellectus gratia data sit,& quòd velut Ioseph vnam partem extra fratres suos acceperit,quem tamen non vt Petrum cæteris Apostolis præferri voluit.

CAP. X.

Ecclę.15. IOhannes Apostolus & Euangelista ex verbis suis cognoscitur, non prauam accepisse gra
Iohan.13. tiam intellectus,quia frequens in ecclesia est, & ante oēs loquitur.vndè & nō vanè dicimus,
Ibidē 21. quia in medio Ecclesiæ aperuit os eius,& implcuit eū dominus spiritu sapientiæ & intellectus.
Secundū gratiā qua diligebat eū Iesus,qua & recubuit in cœna super pectus eius,& dixit. do
mine,quis est qui tradet te,magnitudinē accepit intellectus, siue sapiētiæ.intellectus,vt scriptu
ras intelligeret.sapientię,vt mirabili facultate propria conscriberet. Nō quidē tunc iā actu hoc
donū accepit quando supra pectus eius recubuit,sed iā tunc accessum habebat , vt postmodū
de pectore illo acciperet,in quo sunt oēs thesauri sapiētiæ & scientiæ reconditi. Siquidē postea
cū dicit.tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monumentum, & vidit,&
Iohā.20. credidit.continuò tam de Petro q̄ de semetipso subiungit. Nondum enim sciebant scripturas,
quia oporteret eum à mortuis resurgere. Tunc & ipse mensuram propriam accepit , quando
hic spiritus sanctus venit , quando & vnicuiq; cæterorū data est gratia secundum mensuram
Ephe.4. donationis Christi,secundū beneplacitum spiritus huius diuidētis singulis,prout vult . Verùm
Gene.48. quo more Iacob patriarcha filium Ioseph dilexit , & non contentus illum in sorte vel funiculo
distributionis fratribus suis coæquari.do tibi,inquit,partem vnā extra fratres tuos , quam tuli
de manu Amorræi in gladio,& arcu meo.sic istum discipulū dominus Iesus cæteris arctius di
ligens,& non cōtentus illū in hac parte gratiæ scilicet in spiritu intelligentiæ,cæteris coæqua
lem esse Apostolis,aperuit illi rursus secreta cœli,vt videret visiones admirabiles , quas & di
gessit in libro qui intitulatur Apocalypsis,in quo tot penè sacramenta,quot verba sunt , scri
beretq; illud altū & hominibus inenarrabile verbi dei, dei incarnati mysteriū . Diligebat enim
eum,in quo tamē nec illud prætereundum,quia cū tali amoris priuilegio, diligeret eū,non ta
Matt.16. men huic sed Petro specialiter dixit.Tu es Petrus , & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā.
Sic nimirū Ioseph plus cæteris filijs suis prædictus pater Iacob dilexit.non tamen huic,sed Iu
dæ benedictionem regalē dedit,non auferetur(inquiens) sceptrum de Iuda , donec veniat qui
Gene.49. mittendus est,&c.Quare? Videlicet,quia in dandis benedictionibus non suam,sed dei volun
tatem facere debuit.non carnis affectū,sed spiritus instinctum sequi,dignum fuit. Hoc illi penè
simile est.Siquidem dominus noster cū omnes discipulos,& præcipuè Petrū amore spiritus vel
mentis diligeret,hunc Iohannē quodam cordis amore,velut homo hominē diligens , non ta
men cæteris in Apostolatu præferre noluit,quippe qui in omnibus diuinā voluntatem atten
dens,quodā loco dicit.Quia descendi de cœlo,non vt faciam voluntatē meam , sed voluntatem
Iohan.6. Matt.16. eius qui misit me . Igitur in ordine vel dignitate Apostolatus beatus ille Simon Bar Iona,cui
primo non caro & sanguis,sed pater qui in cœlis reuelauit,primatū gerere,& claues regni cœ
lorum accipere meruit.hic autē discipulus velut ille dilectus Ioseph , partē non parum extra
fratres suos consecutus est de thesauro patris de spiritu intellectus, qui verè iucunditatē & ex
ultationem super eum thesaurizauit.Ad hanc partem accedens, quid viderit nō prçteriuimus,
maximè enim ad istam spectat,de qua nunc agimus,gratiam intellectus.

De libro

De libro quem vidit in dextra sedentis super thronum,quòd vbi agnus illum aperuit,ibi partem suam iste acceperit,& quid ei fuerit accipere librum de manu angeli, & deuorare illum,accipere sibi datum calamū & metiri templū.

CAPVT XI.

VIdi(inquit)in dextera sedentis super thronum librum scriptū intus & foris,signatū sigil
lis septem.Et post pauca.Et vidi,& ecce in medio throni,& quatuor animaliū,& in me Apoc.5.
dio seniorum agnū stantem tanquā occisum,habentem cornua septem, & oculos septē, qui se
ptem spiritus dei,missi in omnem terram. Et venit & accepit de dextra sedentis in throno li
brum.Item post aliqua,Et vocem quam audiui de cœlo iterum loquentem mecum & dicentē,
Vade accipe librum apertum de manu angeli stantis supra mare & supra terram. Et abij ad
angelum dicens ei, vt daret mihi librum. Et dixit mihi,Accipe & deuora illum. Et accepi li
brum de manu angeli,& deuorauí eum,& erat in ore meo,tanquam mel dulce,& cum deuo
rassem eum,amaricatus est venter meus. Et dixit mihi,Oportet te iterum prophetare popu
lis,& linguis,& regibus multis. Et datus est mihi calamus virgæ,&c. Hoc est quod paulo
ante dicebamus, quia quemadmodum partem vnam extra fratres suos ille filius accrescens
Ioseph, ita extra condiscipulos suos dilectus iste discipulus, egregiam per reuelationem intel
ligentiæ partem adeptus est.Quis est enim liber iste in dextera sedentis supra thronū,scriptus
intus & foris,signatus sigillis septem, nisi idem qui in Esaia,& scienti literas, & nescienti irrese
rabilis est,cuius tamen etiam illic ita prædicatur apertio, in die illa audient surdi verba libri? Esaiæ.29.
Liber iste sancta scriptura est, liber scriptus intus & foris, quippe cuius vnitas concors vetus
testamentum, quasi exterius, & nouum continet interius. liber signatus septem sigillis,id est,
vel omni latens mysteriorum plenitudine textus,vel spiritus septiformis dispositione conscri
ptus. Huius libri signacula verus agnus dei Christus habens cornua septem & oculos septem,
id est, septiformem spiritum propter eminentiam potestatis cornubus,propter illuminationē
gratię,oculis comparatum.agnus tanquam occisus,id est,qui occisus quidem fuit,sed nunc est
viuus. tunc apparuit quando resurgens à mortuis, & apparens discipulis suis,sicut iam dixi
mus supra,aperuit illis sensum,vt intelligerent scripturas.amplius autem quando ascenso cœ
lo dedit dona hominibus, dedit spiritum sanctum intellectus intus linguis igneis,foris rutilan
tibus. Ibi nimirum Iohannes iste partem suam inter fratres suos accepit, libri enim aperti sa Lucæ.24.
cramenta reuelata facie tam ipse quàm & cæteri intellexerunt Apostoli.Et in primo quidem
sigillo decus ecclesiæ primitiuæ per equum album,in sequentibus tribus equis, rufo, nigro,&
pallio, triformè contra eambellum paganorum, falsorum fratrum,& hæreticorum. In quinto
gloriam sub hoc bello coronatorum subtus altare dei clamantium.In sexto,mala illa quę tem
pore Antichristi ventura sunt.In septimo,& per illud quod factum est,quasi media hora silen
tium, æternæ quietis intellexerunt initium, quæ omnia plenius à doctoribus nostris expla
nata sunt. Omnes omnino scripturas in Christo impleri intellexerunt, & hæc communis fuit
sors omnium Apostolorum . omnem enim veritatem docuit illos ille spiritus veritatis, non
modò de præterito, sed & annunciauit eis quæ ventura sunt. Extra illos fratres suos,vt adhuc Apoca.10.
acciperet partem vnam, partem magnam,sic dictum est ei, vade & accipe librum apertum
de manu angeli , datusq; est illi calamus similis virgæ , cum hoc dicto , surge & metire tem
plum dei. Et in accipiendo librum dictum est ei,oportet te iterum prophetare populis & gen
tibus & linguis & regibus multis, & in accipiendo calamum dictum est illi , Surge & metire
templum dei, hoc vel illud,vt iam dictum est,ita & fecit. Postmodum quippe de exilio reuo Apoca.11.
catus, & vna voce rursum euangelium prædicauit & calamo scripsit, metiendo templum dei
& altare, & adorantes in eo, quia videlicet in verbo euangelij , corda singulorum, qui per fi
dem sunt templum dei, in quibus Christus ipse per eandem fidem inhabitans,altare est, quasi
metiendo determinantur . Ibi enim quantum singuli proficiant, quantumq; regulæ diuinæ
concordent,inueniunt. Et notandum, quòd non nisi præmonitus voce loquentis secum &
dicentis , Vade & accipe librum apertum de manu angeli , non nisi vadens ad angelum , &
postulans vt daret sibi librum,accepit & deuorauit eundem librum,dulcem tanquam mel in
ore suo, amarum autem in ventre suo . Sic enim futurum erat, & sic factum est, vt loquentes
cum eo multis precibus rogaret ecclesia , quatinus ad recuperandam euangelij veritatem, &
viua voce consurgeret, & calamo inseruiret.Missio namq; illo in exilium à Domitiano,qui se
cundus post Neronem Christianorum persecutor extitit, irruperant in ecclesia hæretici,quasi
in destituta pastore ouilia lupi. Martion Cherintus & Hebion,cæteriq; Antichristi, qui Chri
stum ante Mariam negantes, simplicitatem euangelicæ fidei peruersa maculauere doctrina.
Et inde compulsus ab omnibus penè tunc Asiæ episcopis, & indicto omnibus ieiunio,dominū
precatus, ac sancti spiritus gratia inebriatus, euangeliū suum scripsit. quo omnes hęreticorum
tenebras patefactæ subito veritatis luce dispulit. Quòd compulsus est ab omnibus penè tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

episcopis Asiæ,hoc nimirum erat vocem de cœlo,id est,de ecclesia dei,audire loquentem secũ, & dicentem,vade & accipe librum. Quod itidem ieiunium omnibus indixit, & præcatus est dominum,hoc erat dicere ad angelum. Da mihi librum,siue da mihi calamum.

Quàm vtiliter nobis vel omni ecclesiæ Christi calamum accepit,id est, gratiam scribendi mysteria Christi, vndè & meritò, tam in visione Ezechielis,quàm in sua Apocalypsi debuit per aquilam volantem signari. CAP. XII.

ACcepit librum, sumpsit calamum, & intellectuali oculo sic librum & legendo deuorauit,& deuorando legit, vt secretam æterni principij naturam, diuinã verbi sempiterni substantiam, præ cunctis mortalibus altius degustaret. sic calamũ duxit scribendo,& per scripturam refundendo quod deuorauerat,vt audaces omnium hæreticorum oculos eodem calamo confoderet. Quis enim hæreticus,aut quæ vnquam fuit hæreticæ vesaniæ species, cuius oculum nequam,corpusq; totum tenebrosum,veritatis radius ex euangelico eius ore nõ perfodiat atque diuerberet? Totus in deo,totus in verbo dei sermo eius est. vndè & de ore eius,tota Christianæ fidei schola pendet,vt quicquid dum garrula hæresis infesta est,quærere oportet ipse consultus maturæ reuerentiq; magister enunciet. litemq; dissoluat. Vndè quia nobis altissima vidit, & in sole diuinitatis oculum fixit, rectè animaduersum est, eum tam apud Ezechielis visionem quàm & apud suam ipsius Apocalypsim per aquilam volantem significari. Etenim vbi librum supradictum aperiri vidit,aperiente agno dei,ibidem paulo antè dicit. Et in circuitu sedis,quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile vitulo. Et cætera. Vltimum semetipsum designauit, dicendo. & quartum animal simile aquilæ volanti, quia videlicet nouissimus suum hic euangelium scripsit. Quamuis amplius placeat vnum eundemq; Christum deifilium per hæc quatuor animalia significari, quippe qui & homo natus est,& velut vitulus sacrificatus est,& vt leo surrexit, & tanquam aquila super astra volauit,nihilominus tamen & hic aquila rectè dicitur,qui diuinitatem illam,qua in cœlum homo Christus ascendere potuit, irreuerberatis oculis altius contemplari meruit. Scriptum est enim. Vbicunq; fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilæ. Si ergo illos dixit aquilas qui illuc assumuntur, vbi diuinitatis claritatem facie ad faciem, & sicut est, mereantur videre, quanto magis iste rectè aquila dicitur,qui adhuc in carne positus, potuit in illum solem aper tos oculos figere.

Ezech.1. Apoc.4. Matth.24

De eo quòd dictum est ei: Et faciet amaricari ventrem tuum,sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. CAP. XIII.

ET faciet(inquit)amaricari ventrem tuum,sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Et est sensus. Cum perceperis,oblectaberis diuini dulcedine eloquij,sed amaritudinem senties, cum prædicare & operari ceperis quod intellexeris. Quare? Quia videlicet non omnes homines oblectat verbum dei cum sit naturaliter dulce, quia non solummodo de gaudijs celorum agit,sed & de flammis gehennę. Vndè & Ezechiel de hoc eodem libro dicit, quod hic Iohannes tacuit,quia scriptæ erant in eo lamentationes,& carmen,& væ. Cuncta enim series veteris & noui testamenti pœnitentiam pro peccatis agendam, quod est lamentari,regnum cœleste quærendum,vbi est carmen,& fletus infernalis,vbi est væ,premonet esse fugiendos. Verum homines voluptatum amatores,propter scripturam lamentationum & væ totum librũ oderunt,& idcirco ventrem illius,qui illum deuorauit,amaricari faciunt. Neque enim hoc soli Iohanni dictum est,vel de solo Iohanne sentiendum est, quod post dulcedinem tanquam mel, in ore, venter illius amaricatus fuerit. Nimirum quicunque de manu angeli huius, angeli magni consilij librum hunc accepit,& saltem vnam ex eo deuorans pagellam,manifestam per vocem prædicationis rustum fecit, vix aut nunquam effugere potuit, quin pateretur quippiam de occursu,seu rufi, seu nigri, seu pallentis equi. Quod vt apertius dictum sit, vix quisquam aliquando imo nunquam de superno munere verum scripturæ sanctæ intellectum accipiens,secundum eundem veritatis intellectum, contra vanitates & insanias fallas declamauit, qui non aut aperta persecutione inimicorum dei, aut intestina detractione falsorum fratrum,qui nomine tenus sunt Christiani,aut hæreticorum impugnatione,qui exierunt ex nobis,sed non erant ex nobis, quippiam patiatur amaritudinis. Maximè autem inter suos eiusmodi molestiam patitur quisquis librum istum deuorauit. Non enim mentitur qui dixit, Amen amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua. Econtra qui spiritum huius mundi accepit, quemcunque philosophia huius mundi, vel tenuiter imbuit, ille ad diem festum ascendit,quia tempus eius semper pararum est, & ille quasi matutinis insistit cantilenis, vt mane comedat, & iurer mane comedentes memoria sui sit. De talium sapientia dicitur in Esaia sub specie meretricis. Sume cytharam, circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita. Bene cane,frequenta canticum vt memoria tui sit.

Apoc.10. Ezech.1. 1.Iohan.2. Lucæ.4. Esaiæ.23.

Exilem

Exilem valde meretrem cum improperio meretrici taxauit dicẽdo. vt memoria tui sit. Nam idcirco meretrix,idcirco oblivioni tradita est,quia canit,non vt dei,sed vt sui memoria sit. Ex huius quidem cantilena nunc interim, & in ore suo, & in ventre suo dulcis est,tanquam mel, fauus enim distillans labia meretricis,sed post modum in fel aspidum conuertetur ei. Libri autem sæpedicti intelligentia nunc quidem cum sit in ore dulcis, tanquam mel pro spe gaudij sempiterni,etiam si persecutionis amaritudo desit, pro re tamẽ præsentis exilij ventrem amaricari facit. Vndè & dicit, Ventrem meum doleo,ventrem meum doleo. Item,Secretum meũ mihi,secretum meum mihi. Væ mihi. Hebr.4. Esaiæ.24.

De Matthæo publicano,quomodo ipse cibatus pane vitæ & intellectus, magnum vsque hodie Christo faciat conuiuium in domo sua. CAP. XIIII.

POst Iohannem scribendi quidem ordine, sed non etiam euangelicæ scripturæ prior qualitate. Matthæus publicanus,& ipse vitæ atque intellectus pane cibatur, & eodem intellectu magnum in domo sua domino Iesu facit conuiuium, magna verè secundum nomen suũ gratia donatus. Huiusce conuiuij diuinitus prouisum fuit illud præsagium,quod sicut manifestius ait Lucas,vocatus cum sederet ad theloneum,& sequens dominum, fecit ei conuiuiũ magnum in domo sua. Conuiuium ergo fecit ei,& magnum nimirũ, quali conuiuiũ regis. Nam sicut alias iam plenius diximus,apud istum euangelistã rex genere & actibus Christus ostenditur,cum iam à principio vel initio suo dicit liber generationis Iesu Christi filij Dauid,& deinde natum mox regem Iudæorum à Magis adorari describit totumq; textum suæ narrationis regalibus gestis ac regijs contexens parabolis, sic tandem finit, vt dicat apud eum rex iste iam coronatus resurrectionis gloria, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Totam seriem conscriptionis eius si ritè perpendis, spirare cognosces mysteria regni dei. Nec mirum publicanus quippe fuerat de publico regni peccati seruitio,ad libertatem regni dei,regni iustitiæ vocatum se esse meminerat. Bene ergo vt non ingratus magno libertatis suæ regi regni eius legibus inseruiuit, intendens regnum eius, quod à carnalibus Iudæis carnaliter expectabatur ostendere quale sit. Hoc animaduertens pater Augustinus,Marcũ quidem tam in prophetica quàm in euangelica quatuor animalium visione per faciem hominis, hunc autem,sci licet Matthæum per faciem leonis intelligi mauult. Nam de Luca, quòd per faciem vituli, & de Iohanne, quòd per faciem aquilæ volantis significetur apud omnes doctores, vna & indiuisa sententia est. De istis quadrigis nostri Aminadab,quod interpretatur populi mei sponta neus,propter quas nescientem synagogam conturbauit anima sua,plura longè superius,scilicet in propheta Ezechiele diximus. Proinde iam nunc ad reliqua proficiscamur. Matth.9. Lucæ.5. Matth.1. Matth.28. Can.6.

De Iacobo fratre domini,quòd & ipse in isto intelligentiæ spiritu calamum tinxerit. CAPVT XV.

IAcobus frater domini,qui & ab hominibus propter eminentem sanctitatem appellatus est iustus,ipse quoque calamum tinxit in isto intelligentiæ spiritu. Scripsit enim illam,quæ canonicarum septem epistolarum prima est. Dixit de hoc Iacobo Paulus Apostolus,Iacobus & Cephas & Iohannes, qui videbantur columnæ esse,dextras dederunt mihi,& Barnabæ societatis,vt nos in gentes,illi autem in circumcisionẽ,quia in circumcisionem ordinatus erat Apostolus,curauit eos,qui ex circumcisione erant,sicut præsentes colloquendo docere,sic & absentes per epistolam consolari,instruere,increpare & corrigere. Et dispersis quidem, qui persecutionem passi sunt propter iustitiam, quæ occiso à Iudæis Stephano, magna facta est in ecclesia,quæ erat Hierosolymis,epistolam scripsit,sed non solum his,verumetiam illis, qui præcepta fidei Christi necdum operibus adimplere curabant,nec non & eis,qui etiam fidei exortes durabant, qui & ipsam in credentibus quantum valuere persequi, ac perturbare certabant. Ergo in hoc non parum laudabiliter adimpletum est,quod de isto spiritu veritas dixit, quia cum venerit ille,arguet mundum de peccato,& de iustitia & de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me, & cætera. Nam magis de vicino videlicet cum esset Hierosolymorum pontifex iste non tantum verbo, sed & scripto illos de peccato suo redarguit diuites,quorum ex adipe prodijt iniquitas eorum,vt occiderent dominum dum dicit. Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs quæ aduenient vobis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda vestra. In die occisionis adduxistis,occidistis iustum & non restitit vobis. Deinde rursus ad eos conuertitur, qui talium improbitate fuerant oppressi,cohortans eos ad patientiam. Patientes igitur estote (inquit) fratres vsque ad aduentum domini,& cætera. Nec vero illud prætermittendum quod oportune satis, de fide & operibus disputat, dicens. quoniam fides sine operibus mortua est, siue ociosa est. Nam quoniam Paulus Apostolus prædicans iustificari hominem per fidem sine operibus, non bene intellectus est ab eis, qui sic dictum acceperunt, vt putarent si semel Iohan.16. Iaco.5. Iaco.2. Rom.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si semel in Christum credidissent, etiam si malè operarentur & facinorosè, flagitioseq; viuerent, saluos esse per fidem, eundem sensum illius quomodo sit intelligendus, expoluit, ideoq; Abrahæ magis exemplo vsus est, vacuam esse fidem, si non bene operaretur, quoniã Abrahæ exemplo etiam Paulus Apostolus vsus est, vt probaret, iustificari hominẽ sine operibus. Cum enim bona opera commemorat Abrahæ, quæ eius fidem comitata sunt, satis ostendit, Apostolum Paulum non ita per Abraham docere iustificari hominem per fidem sine operibus, vt si quis crediderit, non ad eum pertineat bene operari. sed ad hoc potius, vt nemo arbitretur, meritis priorum bonorum operum se peruenisse ad donum iustificationis, quæ est in fide.

De Iuda fratre Iacobi, quòd ipse magnam intelligentiæ facultatem breui calamo comprehendit. CAP. XVI.

IVdas Apostolus frater Iacobi, quem in euangelio Matthæus & Marcus Thaddæum appellant, scribit contra eosdem fidei corruptores, quos & Petrus & Iohannes in suis damnãt epistolis. Iste quoque breui calamo, sed multam intellectus facultatem comprehendit. Verbi gratia cum dicit. Væ illis qui in via Cain ambulauerunt, & errore Balaã mercede effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Hæc enim cum dicit. breuiter quidem, sed lucidè, Cain exemplum asserit fuisse omnium, qui propter inuidiam meliorum nomen sibi doctorum quo honorificentur, assumunt. Balaam verò illorum, qui pro amore terrestrium commodorũ, veritatem quam ipsi norunt, impugnant. Chore autem, qui viuus ad inferna descendit, eorũ qui cunq; appetitu indebiti primatus, se ab vnitate sanctæ ecclesiæ secernunt, scientesq; & prȩuidentes quantum mali gerant, ad scelerum tamen tartara descendunt. Sed habet hæc eadem epistola incerta, & de Apocryphis sumpta testimonia. Etenim quod ait, dum Michael archangelus cum diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit. imperet tibi dominus. quando inquam. de Moysi corpore contentionem cum diabolo Michael habuerit, incertum habemus. Item quod ait, prophetauit autem de his septimus ab Adam Enoch, dicens. Ecce venit dominus in sanctis milibus suis, facere iuditium cõtra omnes, arguere omnes impios, de Apocryphorum libro scriptum est. Proinde primis quidem temporibus à plerisq; hæc epistola reijciebatur, sed authoritate iam vetustate & vsu meruit inter sanctas scripturas computari, maximè, quia tale testimoniũ de Apocryphis Iudas sumpsit, quod non Apocryphum aut dubium, sed vera luce & lucida esset veritate perspicuum. Quis enim fidelium nesciat aut dubitet, venturum esse dominum in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris verbis, quę locuti sunt contra eum omnes impij? Porrò quod ait. dum Michael archangelus cum diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, si assumptum videri
1.Cor.15. potest, quomodo & illud ab Apostolo, vbi Corinthios à fide resurrectionis abductos, sua ipsorum sententia, quamuis inepta conuincere studens, ita dicit. Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis? Neque enim, quia ralicontra illos argumento vsus est, consequens est, Apostolum approbare, vt pro mortuis viui baptizarentur, sed vt coram oculis ipsorum inconsideratam leuitatem constitueret, qua semetipsos omni vento doctrinæ circunferri nesciebant, factum assumpsit, quo suamet ipsi verba impugnabant, dum resurrectionem mortuorum non esse dicẽtes, viuos pro mortuis baptizabant. Nimirum ita etiam non quia dixit hic, dum Michael archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur, & cætera. consequens est, eum approbasse opinionem, quæ de scripturis non haberet authoritatem, sed ex suomet ore illos voluisse concludere, quòd contra quemplam, maximè autem contra deum non deberent blasphemiam siue indisciplinatam effundere offensionem. Si enim vt ipsi tenebant Michael archangelus, diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto sermone illum coercuit, multò magis hominibus omnis blasphemia cauenda est, & maximè vt dictum est, ne verbo indisciplinato maiestatem creatoris offendant.

De Paulo Apostolo, quomodo vel qua intentione gradum suum defendit, videlicet, quòd quanuis non fuerit illic, nihilominus tamen Apostolicam intelligentiæ gratiam acceperit. CAP. XVII.

PAulus vas electionis, magnus & inclytus, veritatis causidicus, nomẽ sibi & locum in hoc ordine siue officio magno certamine vendicat, stans atque perorans iugiter in omni au-
2.Cor.11. ditorio, in omni ecclesia, in omni cœli & terræ ptorio. Verbi gratia cum dicit ad Corinthios. Vtinã sustineretis modicũ quid insipiẽtię meę, sed & supportate me. Et subinde, Nam si is qui venit, aliũ Christũ prædicat, quẽ nõ pdicauimus, aut aliũ Christũ accipitis, aut aliud euangeliũ quod non

quod nõn recepistis, rectè pateremini. Existimo enim, me nihil minus feciſſe à magnis Apostolis. Et post vehementissimum acerrimè orationis cursum, tandem decentissimè, quasi respirãs factus sum (inquit) insipiens, subauditur merita mea narrando, vos me coegistis. Ego enim debui à vobis commẽdari. Nihil enim minus feci ab his, qui sunt supra modum Apostoli, tam- 2.Cor.12.
etsi nihil sum. Signa verò Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, signis, prodigijs, & virtutibus. Quid est enim, quod minus habuistis præ cæteris ecclesijs? Item ad Galathas Paulus Apostolus non ab hominibus neq; per hominem, sed per Iesum Christũ & deum Galat.1.
patrem, qui suscitauit eum à mortuis. Et subinde. Notum enim vobis facio fratres euangelium quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Hoc modo ingressus toto suæ conuersionis atq; processionis ordine validissimè confirmat, & quòd non ab homine, neq; per hominem euangeliũ acceperit, & quòd priores Apostoli nihil illi ad correctionem siue supplementũ eiusdem euangelii conferre potuerũt. Mihi enim, qui videbantur esse aliquid, nihil contulerũt. Galat.2.
Et subinde, Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quoniam reprehensibilis erat, &c. Ita cum multis literarũ suarum locis, tum verò in titulis siue præscriptionibus, Apostolatum suum defendit, ita vt epistolarum suarum ferè nulla sit, cuius in capite nõ splendeat auctoritas Apostolici nominis, præter illam quam ad Hebræos, quorum Apostolus non erat, scripsit. Non ita in cæterorum Apostolorum literis. Nam præter Apostolũ Petrum, nullus saltem in capite mentionem fecit huius nominis. Cur hoc? Videlicet quia cæteri omnes, ita erant Apostoli, vt defensione non egerent Apostolatus sui, quippe qui ab ipso domino inter homines commorante vocati, & singuli per nomina sua designati fuerant Apostoli, & super quos spiritus sanctus in die pentecostes venit, à quibus, vel per quos initium fuerat euangelicæ prædicationis, Paulus illic non erat, non in illo cœnaculo, quando spiritus sanctus venit, sed in synagoga Sarhanæ erat, quippe qui & persecutus est huius viæ qualscunque potuit personas. Hoc scientes æmuli, & euangelicæ veritatis corruptores pseudo Apostoli, auctoritati eius, & adsubuersionẽ fundamenti bene positi, sapienti architecto detrahebant, dicentes. non est Apostolus, non vidit dominum, non est audiendus. Hæc dicendo, plurimos eorum quos conuerterat, illi subuertebant. Non suæ famę diminutionem, sed credentium Paulus dolebat subuersionem. Idcirco nonnunquam, quasi stomachatur, & legitima defensione vtens, non sum (inquit) liber, non sum Apostolus, nonne Iesum dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in domino? Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum. Nam signaculum Apostola- 1.Cor.9.
tus mei, vos estis in domino, Et his similia. Aliis autem de propria conscientia satis humiliter consitetur, quod ab æmulo detrahente ventilatum suscipere non dignatur. Ait enim, Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia autem 1.Cor.15.
dei sum id quod sum, & gratia dei in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui. Non autem ego, sed gratia dei mecum. Item, Qui prius fui blasphemus (inquit) & persecu- 1.Thim.1.
tor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Superabundauit autem gratia domini nostri cum fide & dilectione quæ est in Christo Iesu. Et continuò, Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Iesus Christus venit in hunc mundũ peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Iesus Christus omnem patientiam, ad confirmationem eorum, qui crediturí sunt in vitam æternam. His ita se habentibus, de veritate Apostolatus eius, quo & pro dignitate gratiæ dei donatum se profitetur, & pro indignitate eius quæ præcesserat incredulitatis immeritum se confitetur. Omnium horum quæ dicta sunt, maximum vel præcipuum illud esse arbitremur, quod de hoc eodem Apostolatu ad Galathas loquitur Paulus Apostolus non ab hominibus neq; per hominem. Et subinde, Notum enim vobis facio fratres Galat.1.
euangelium quod euangelizatum est à me, quoniam non est secundum hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christ,

Quòd iste quidem non fuerit sine literis. Nam in litera legis eruditus fuerat ad pedes Gamalielis, sed spiritualem sensum legis, vel euangelium Christi, non ab homine, neque per hominem acceperit, sed per reuelationem Iesu Christi. CAP. XVIII.

HOc enim est quod in apostolis primis hominibus idiotis & sine literis miramur, quod in isto spiritu sancto, spiritu intellectus prædicamus. Itemq; in Moyse & in propheris ad laudem eiusdem spiritus veneramur, quia quam ab hominibus, vel per hominem non didicerant aut discere poterant, solius diuinitatis reuelatione sine mora didicerunt veritatis notitiã. Hic tamen non homo idiota, aut sine literis fuerat, sed quemadmodum ait ipse vir Iudęus, natus à Tharso Ciliciæ, nutritus in illa Hierosolymorum ciuitate, secus pedes Gamalielis, eruditus iuxta veritatem paternæ legis, ęmulator legis, sicut & vos omnes (inquit) estis hodie. Ergo Acto.22.

nonnihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

nonnihil intererat, quia videlicet illi homines idiotę & sine literis, hic autem ad pedes Gamalielis, hominis sapientis & literati, iuxta veritatem paternæ legis, eruditus fuerat. Sed quā iuxta veritatem paternæ legis, secus pedes illius hominis eruditi potuerat? Nimirum iuxta veteris testamenti, iuxta veritatem non spiritus viuificantis, sed literæ occidentis. Verbi gratia. Eruditi potuerat scriptum esse, quoniā Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnū de libera, & eum qui de ancilla secundū carnem natum esse, eum autem qui de libera, per re-
Galat.3. promissionem. Verùm hæc duo testamēta esse, vnum quidem à monte Syna in seruitutem generans quæ est Agar, alterum autem de sursum de Hierusalem libera, quæ est mater omnium nostrū. hæc, inquam, sic esse, secus pedes illius hominis eruditi non poterat. Igitur tam scientes siue dociles, quàm & benevoli credamus huic Apostolo gentium, Apostolo nostro dicēti, quia euangelium quod euangelizatum est à me, non est secundum hominem, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Notandum quippe, quòd non dixit literam siue literaturam legis, quam scio, non ab homine accepi neque didici, sed euange lium (inquit) quod euangelizatum est à me, non ab homine accepi neq; didici. Literam quippe legis, sicut iam dictum est, literam occidentem, per hominem, id est, secus pedes Gamalielis
2.Reg.11. acceperat & didicerat, occidendus per illam, sicut occisus est Vrias Etheus, per scripturā Dauid quam portabat, nisi sola eum in ipso itinere præuenisset viuificantis spiritus gratia. Adhuc quippe spirans minarum, & cædis in discipulos domini, accesserat ad principem sacerdotum, & petierat ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos huius viæ inuenisset viros, aut mulieres, vinctos perduceret Hierusalem. Et cum iter faceret, quid erga eum egerit gratia dei, totus orbis audiuit, gentes & reges audierunt, corā quibus nomen Iesu portauit istud vas
Acto.26. electionis. Ipse quoq; coram quodam rege hoc ipsum portans, & enarrās. die, inquit, media in via vidi rex de cœlo supra splendorem solis circum fulsisse me lumen, & eos qui simul mecum erant. Omnesq; nos cum decidissemus in terram, audiui vocem loquentem mihi hebraica lingua. Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Quo interim ab homine, vel quem per hominem, euangelium accepit aut didicit? Non enim dictum est, erat euangelium legens, sed erat tribus diebus, & tribus noctibus non videns. Non dixit
Acto.9. Ananias, dominus Iesus misit me, vt te informen euangelio, sed dominus misit me, inquit, vt videas, & implearis spiritu sancto. Non dictum est, legit cum discipulis, qui erant Damasci tempore multo, sed dictum est, fuit cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot, & cōtinuò ingressus in synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est filius dei. Stupētibus autem omnibus qui audiebant & dicentibus. nónne hic est, qui expugnabat in Hierusalem eos, qui inuocabant nomen istud. & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes sacerdotū, ille multò magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus. Profectò sic conualescere tyronem euangelicum, & sic Iudæos confundere, nequaquam fieri poterat absq; præacuta fide, siue magna scientiæ & veritatis plenitudine. Nec verò hæc mutatio dexteræ excelsi, sine magno & competenti signo contigerat illi. Nam vbi dixit Ananias, dominus misit me, vt videas, & implearis spiritu sancto, confestim ceciderunt ab oculis eius tanquā squamæ, & visum recepit. Quid illæ ab oculis eius cadentes squa-
2.Cor.3. mæ significauerint, ipse intellexerat, qui dixit. Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filij Israel in faciem eius quod euacuatur, sed obtusi sunt sensus eorum vsque in hodiernum diem, ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet nō reuelatum, quoniam in Christo euacuatur. Sed vsque in hodiernum diem cum legitur, Moyses velamen est positum super cor eorum. Nos verò omnes reuelata facie gloriā domini contemplantes in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem, tanquā à domini spiritu. Nimirum velamen incredulitatis, quod fuerat positum super cor eius, id est, Iudaicæ cæcitatis perfidia, domino Iesu de cœlo inclamante, transierat ad oculos exterius, & exinde ceciderat cum squamis illis velamen illud significantibus. Itaq; resurrexerat homo splendidus, tam in corpore exterius, quàm in corde interius illuminatus. Lux erat in mente, splendor lucis radiabat in ore. Abstulerat ab oculis suis velamen literæ occidentis, & profundebat splendorem spiritus viuificantis. Hoc non potuerunt ferre filij Israel, non potuerunt sustinere carnales Iudæi. Confundebantur enim illo conualescente reuelata facie, vnde & consilium fecerunt,
Acto.9. inquit scriptura, vt interficerent eum, sed notæ factæ sunt Saulo insidiæ eorum.

Quòd prouidè ibi sit hic Beniamin adolescentulus, scilicet in illo gradu, vel priuilegio Apostolici principatus, dicatq; veraciter: Gratia dei sum id quod sum. CAP. XIX.

Philip.3. IBi igitur Beniamin adolescentulus, id est, ibi Paulus de tribu Beniamin, sicut ipsemet in epistola sua testatur, & inde adolescentulus, quia postremo vocatus, quia sua met confessione Apostolorum minimus. Vbi? Nimirum in illo ordine, in illa mensura atq; priuilegio Apo-
Psal.67. stolico, vbi ascendens Christus in altum, & captiuam ducens captiuitatem, dedit dona homi-

nibus,

nibus, vbi præuenerunt principes, scilicet iam dicti Apostoli, coniuncti psallētibus, id est, corde, voce & opere consitentibus. Atque iuuenculari nouæ vitæ, lætitia tympanizantibus, & ita in ecclesijs domino benedicentibus, vbi apparuerunt fontes Israel, fontes & flumina aquæ viuæ, id est, charismata spiritus sancti, qui datus est. Ibi inquā, id est, in illo principatu, siue in illis fontibus Beniamin adolescentulus, non dubius aut incertus Apostolus, licet adolescentulus, licet nouissimus. Nec verò vtcunq; ibi, sed in mentis excessu, scilicet in stupore mentis omnium dicentium, nónne hic est, qui ad hoc huc venerat, vt expugnaret nomen istud, siue in stupore mentis suæ, quando à domino in via percussus, stupidus factus est. siue postea quando raptus fuit vsque ad tertium cœlum & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Ibi 2.Cor.12.
est, & gratia dei, inquit, sum id quod sum. Pulchra & decora adolescentuli huius confessio, suauis & gloriosa nouissimi vel minimi Apostolorum professio. Nónne tibi videretur idem posse dicere veraciter primi Apostoli, siue primogeniti Apostolorum? Quis enim Apostolorū siue cuiuslibet ordinis sanctorum, aut electorum aliundè quàm ex gratia dei est id, quod est? Cur ergo in depressionem siue minorationem sui, dixit, gratia dei sum id quod sum? Præmiserat Ibidem.
enim dicens, nouissimè autem omnium tanquā abortiuo visus est & mihi, ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Hoc præmisso statim subiunxit, gratia autem dei sum id quod sum. Dicimus igitur, quia & priores quidem Apostoli, gratia dei sunt id quod sunt, sed iste differenter gratia dei est id quod est. Differt enim ab huius vocatione cæterorū vocatio Apostolorum. Cęteri nanq; Apostoli, tunc crediderunt, & tunc vocantem dominum Iesum relictis omnibus secuti sunt, quando ille homo vilis erat hominibus, & in tantum vilis vt postea crucifigeretur. Istum autem quando vocauit dominus Iesus, iam fulgebat in cœlo sedens ad dexterā maiestatis in excelsis, tanto fulgore maiestatis, vt eum quem vocabat, cæcum faceret, atque sua claritate lumē corporeum extingueret hominis infirmi, & veri luminis virtutem ferre non sustinentis. Adde Iohan.1.
quod illi quando vel antequam vocarentur, innocenti & simplici negocio diditi erāt plerique, Matth.9.
scilicet retia mittentes in mare, in capturam piscium, solum denique Matthæum publicanum Luc.5.
fuisse legimus, & de theloneo vocatum, hic autem persecutor & blasphemus fuit & iniuriosus, & tunc quando vocatus est, petitas accepit literas à principe sacerdotum & vinctos ducturus discipulos domini pergebat Damascum. Quid multa? Totis animis, toto spiritu minax & sæuus dominum Iesum persequebatur, & eodem impetu, eodem corripiētis domini clamore, quo Saulus prostratus est, vt Paulus resurgeret, si complacuisset victori. vt hostem suū in mortem æternam fulminaret, nemo iure reprehenderet. Deniq; ius belli, & lex victoriæ est, vt fortior de hoste suo victor sese vindicet. Sed vitæ miranda victoris gratia reseruatus est, vt viueret & viuens seruiret. cum sicut iam dictum est. funditus occidi iure potuisset. Veraciter igitur dicat, gratia dei sum id quod sum, quia reuera nō simpliciter, non communi more sanctorū omniū, sed multum differenter gratia dei est id quod est. Huius rei in omni vita sua non immemor, in
prima quoque fronte eius, quam ad Romanos scripsit epistolę rangit breuiter cum dicit. Pau- Rom.1.
lus seruus Iesu Christi. Seruum se vocat, quia videlicet de bello victum, gratia victoris seruatum se esse nouerat. Seruus nanq; ,ppriè dicitur, qui victus in bello, cum iure posset occidi pro sola victoris voluntate reseruatur, & proinde proprius eius à quo vita donatus est.

Quòd verè gratia dei in eo non fuerit vacua, quod maximè ex epistola eius ad Romanos legentes experimur, quam pro consuetudine illorum quibus loquitur, quasi quinq; distinxerit actibus. CAP. XX.

ET gratia eius, inquit, in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Non 1.Cor.15.
ego autem sed gratia dei mecum. Verè dicamus & nos, experti quippe sumus, & quotidie legētes experimur, quia gratia eius o sancte Paule in te vacua nō fuit. Non adeò de abundantia laborum tuorum, quibus in illa gratia eius laborasti, præsenti loco agimus, sed intellectum tuum considerantes, nunc dicimus quia gratia eius in te isto munere vacua non fuit. Possemus multa colligere de thesauro sapientię & intellectus, quem thesaurizauit in istud vas electionis suę sanctus domini Iesu Christi spiritus. sed hoc longum nimis esset, & longè superius vbi de lege siue de testamento veteri loquebamur, sparsim hoc ipsum pro posse fecimus. Nunc vt parum quid de hac parte gratiæ dicamus, vnam tantum, id est, eam quę ad Romanos scripta est epistolam sumamus verè copiosam thecam sapientiæ & intellectus, & secundū intelligentiam eius gratiam veritatis, & veritatem gratiæ dei, nos quoque intelligere studeamus. Primùm est vt eandem epistolam, siue epistolæ negocium actibus quinq; distinctum esse cognoscamus, videlicet secundum legem siue morem sapiētium, quibus loquebatur. Nam apud eos cautum erat in nugis secularibus, vt quidlibet earum rerum quibus mores instruebātur, aut etiam reprehendebantur quinque non excederet actus. Vndè & apud Flaccum pueri legimus. Neue minor, neu sit quinto productior actu Fabula, quæ posci voler. & spectanda re-

 poni,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rom.3.4.5.9.7.8.10.11. poni. Est igitur primus actus coæquatio Iudæi & Græci, quòd scilicet omnes peccauerunt, & egeant gloria dei. Secundus commendatio gratię, vel fidei Christi, quòd videlicet omnes per vnum hominem iure debeant iustificari. Tertius concertatio, quòd non debeamus iterum peccare liberati à lege peccati & mortis. Quartus, Demonstratio quid lex ante manifestationem gratiæ potuerit aut non potuerit. Quintus commonitio gentium, quòd non debeant insultare Iudæis. quòd, inquam, non debeant rami oleastri in bonam oliuam inserti aduersus naturales ramos, quia fracti sunt, gloriari. Nam deinceps quod residuum est epistolæ, de communibus rebus, id est, de moribus agit. Nunc ergo duce eodem spiritu intellectus ingrediamur, & eosdem diligentius actus distinguamus.

De primo actu, quo Iudæum & Græcum coæquat, eo quòd omnes peccauerunt, & egent gloria dei. CAP. XXI.

Rom.1. PRæmissa salutatione magnifica gratiæ, & pacis dei patris nostri, omnibus qui sunt Romę dilectis dei, vocatis sanctis, & caprata beneuolentia, cum attentione ab eo quod ait. Primùm quidem gratias ago deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, vsque ad id quod dicit. iustus autē ex fide viuit, continuo ingressus, primo quàm sapienter, quàm acerrime Gentilium peccata percurit, & deinde exilem Iudæorum iustitiam sub peccato concludit. Etenim causa quidem poscebat, vt Iudæum prius argueret, eumq; contra suam ipsius faciem statueret, quia videlicet ex Iudæo omnis controuersia erat. Ille enim gloriabundus in carne Abrahæ, Gentilem prouocans, quasi litem in iudicio proponebat, eumq; Euangelica indignum iudicabat gratia, nisi quia per misericordiam illum in hospitium siue incolatum generis Israelitici susciperet dei sui pia & omnibus consulens largitas. Sibi debitum, sibi proprium vendicabat Iudæus conuersus Christi euangelium, eratq; vt iam dictum est, ab ipso litis principium. Cum ergo secundum causam, vt iam dictum est, prius Iudæum deberet ostendere sub peccato esse, maluit tamen Gentilem prius percutere seuera & terribili valde peccatorum eius recita-
Rom.1. tione dicendo. Quia cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerūt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedū, & serpentiū. Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua, &c. Cur hoc? Si à Iudæo gentiū salutem odiente lis polita fuerat, dicente. nos sumus populus dei, nos circuncisi ex gente Abrahæ, nobis Christus promissus est, ad quos etiam ipse se
Matth.15. venisse testatus est, dicens. Non veni nisi ad oues quæ perierunt domus Israel, cum vos canes potius quàm homines appellauerit, cur Gentilem potius, quàm Iudęum, tam acerrime tetigit, præteritamq; eius conuersationem, tanta fœditate respersam, corā facie statuit? Videlicet, quia Gentilis patientior ad hæc audienda erat, quippe qui & vltroneus sua confitebatur peccata, & confitendo ad Christi gratiam confugiebat. Iudæus autem in carne iustorum patriarcharū gloriabundus, & de sua carnali præsumens iustitia, impatiens ad iniusticiæ accusationem siue peccati confessionem existebat. Itaq; vt sapiens orator, prius auditorem qui patientior est ve-
Rom.1. hementissime redarguit, & deinde ad eum qui impatiens est ligandum atque concludendum argumentosæ orationis vincula contraluit, eodemq; illum nodo constringit. Quomodo? Qui cum iustitiam dei cognouissent, inquit, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt digni sunt morte. non solum qui illa faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Nam cuncta quę ante dixerat, & hoc ipsum quod postremo dixit. quoniam qui talia agunt, & qui facientibus consentiunt, digni sunt morte, oportebat concedere Iudæum, & libenter cōcedebat tanquam in ad-
Rom.2. uersarium. At iste sapienter & caute vniuersaliter, & absq; distinctione Iudæi & Græci dixit, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte. & continuo subiunxit, Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Tanquam diceret, Quoniam neque Iudæi neque Græci, sed qui talia agunt digni sunt morte. quoniam, inquam, non pro eo quòd vel Iudæus vel Græcus est, sed pro eo quòd talia agit, quisque dignus est morte. ergo inexcusabilis es o homo omnis, etiam o Iudæe qui iudicas. Eadem enim agis quæ iudicas. Et continuo, Scimus enim, ait, quia iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Secundum veritatem, inquit, id est, non secundum personarum acceptionem. Nam siue Iudæi siue Græci personam accipere, non est secundum veritatem iudicare. Nec verò poterat seipsum Iudæus excutere, vt non concederet dicenti, eadem enim agis quæ iudicas, neque enim alia contra Gentilem iudicare poterat, quàm quæ in semetipso videbat, teste conscientia. Quòd si contentiosè contra suam ipsius conscientiam defendere semetipsum vellet, conuincerent eum tot testes, quot sunt apud illum prophetæ, & ipse Moyses. Nam apud illos peccata hæc eadem Iudæorum leguntur, quæ &
Rom.1. gentium. Seruierunt enim gentes creaturæ potius quàm creatori, & mutauerunt gloriam in-

corruptibilis

corruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. seruierunt & Iudæi operibus manuum artificis, & mutauerunt gloriam eius in similitudinem vituli comedentis fœnū. Nec modò certioribus de Gentili, quàm de Iudæo, scire poterat authoribus idem Apostolus, Psal.105. quòd traditus fuisset Iudæus in desideria cordis sui, in immunditiam, vt naturalem vsum in eum qui est contra naturam immutaret. Dicit enim Esaias, Audite verbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei mei populus Gomorrhæ. Sed & alia testatur Esaiæ.1. scriptura. optimos quosq; ephœborū, apud eos videlicet Iudæos, in lupanaribus positos fuisse. Poterat multa contra illos de scripturis testimonia conscribere. sed vnum sufficiens esse iudicauit. Scriptum est enim, inquit, quia non est iustus quisquàm. Non est intelligens, non est re- Psal.13.52.
quirens deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum, &c. Et ne nesciret Iudæus, hæc sibi vel pro se dicta esse, scimus autem, inquit, Roma.3.
quoniam quæcunq; lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, vt omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus deo, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.

De secundo actu quo ait, quòd omnes per vnum hominem verè debeant iustificari non aliundè, sed ex fide qua iustificatus est Abraham cum esset Gentilis.

CAPVT XXII.

ACtum est itaque primo actu, Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, & gloriatio Iu- Roma.3.
dæi exclusa est. Agitur subsequenti actu, omnes tam Iudæos quàm Græcos per fidem Iesu Christi iustificari, & non aliundè, sed ex eadem fide patrem Abraham iustificatum fuisse, cum esset Gentilis. iustificatum, inquam, per fidem sine operibus legis, imo & ante illud, quod maximum erat in operibus legis, opus circuncisionis. Quid enim scriptura dicit? Credidit A- Genes.15.
braham deo, & reputatum illi est ad iustitiam. Quid putas credidit, nisi quòd in semine eius benedicentur omnes gentes? Quod autem illud semen nisi Christus est? Ergo fides quæ reputata est Abrahæ ad iustitiam, fides Christi est. Quomodo, inquis, reputata est, in circuncisione, Roma.4.
an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio. Et signum accepit circuncisionis signaculum iustitiæ, fidei quæ est in præputio, congruum videlicet signaculum accepit secundum rem fidei, vt quia de semine crediderat, non in alia quàm in ea corporis parte per quā semen trajicitur signum haberet circuncisionis. Hoc signaculum tamdiu ad iustitiam valuit, donec veniret res, id est, semen ipsum cuius in promissione credens signatus est pater fidelis. Hoc itaque tantum interest, quòd ille venturum credidit, nos iam venisse credimus. & ideirco cōstat, & nulli dubium est, quia per eandem nos atque illi fidem iustificamur. Proinde dicit. Iustificati Roma.5.
igitur ex fide pacem habeamus ad deum, per dominum nostrum Iesum Christum. Et ne cui dubium sit, iure omnes per vnum hominem debere iustificari, post multa ad huius sententiæ Ibidem.
rationem pertinentia, sic tandem concludit. Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ita & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, sic & per vnius hominis obedientiam iusti constituentur multi. Non ergo iniuria, sed iure fortis armatus ejicitur, & vasa eius diripiuntur. quia si iustum fuit, vt per vnius hominis inobedientiam peccatores constituerentur multi, nihilominus iustum est, vt per vnius obedientiam iusti constituantur multi.

De tertio actu, quo id defendit quòd non debeamus iterum peccare quasi liberi, eo quòd nos à lege peccati & mortis Christus liberauerit. CAP. XXIII.

TErtio actu id agitur, vt iam nobis non peccandū esse sciamus, ne nobis solam Christi fidem, siue oris cōfessionē sufficere arbitremur, quomodocunq; viuamus. Qui enim mortui sumus, inquit peccato, quomodo viuemus in illo? Et vide quàm pulchra, quàm valida simili- Roma.6.
tudine, ab illa seruili vita, imo seruitute mortua compescit nos, An ignoratis, inquit, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Similitudo nanque dominicæ mortis (vt aliis iam locis meminimus) sacramentum est baptismatis, in quo vetus homo per mirum gratiæ regenerantis artificium priori domino, id est, peccato moritur, & nouo homini Christo consurgens libertatis & iustitiæ titulos accepit, vt iam non sit eius cuius fuerat, iam non sit ipse qui fuerat. Vndè & subinde dicit. Quia vetus homo noster semel crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt Roma.6.
vltra iam non seruiamus peccato. Stultum ergo, imo & perfidiosum est, posiquam mortui sumus peccato, iterum viuere in illo. Id enim est redemptorem, & libertatis suæ relinquere dominum, & ad pristinæ captiuitatis pro exigua mercede refugere tyrānum. Neque enim, si velint, iterum possunt certa redemptione redimi, id est, rebaptizari. Vndè in epistola ad Hebræos Hebr.6.
cum dixisset, quapropter intermittēres inchoationis Christi sermonē, ad perfectiorē feramur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ita subiunxit. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoq; manuum, & resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni. Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donū cœleste & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum dei verbum, virtutesq; seculi venturi, & prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam, crucifigentes rursus sibimet filium dei, & ostentui habentes. Renouari quippe ad pœnitentiam dixit, & rursus crucifigere libimetipsis filium dei, id est, nouos fieri per pœnitētiam iterumq; baptizari. Nam qui iterum volunt baptizari rursus quantum in ipsis est crucifigunt, & ostentui habent filium dei. Hebr.10.

Iuxta hunc sensum & illud accipitur, quod item dicit. Voluntariè enim peccantibus post acceptam notitiā veritatis iam nō relinquitur hostia pro peccatis. Sed & hic vbi dixerat. an ignoratis quia quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, &c. ita dixit, Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. mors illi vltra nō dominabitur. Quòd enim mortuus est, peccato mortuus est semel, quod autē viuit, viuit deo. Ita & vos existimate, mortuos quidē peccato, viuētes autem deo. Hæc enim omnia cum dicit. terret nos vt metuamus post baptismum ad vitia relabi, quia non possumus rebaptizari. Non pœnitentiam aut remissionem peccatorum, sed secundum excludit baptismum. In hoc actu consistit, & decertat, dicendo. nō ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius, & cætera vsque ad id quod ait. nunc ergo soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ. Constat ergo eum non hoc sensu dixisse superius. arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus, vt credentes in Christum saluos nos esse putemus, quomodocunq; viuamus. Rom.6. Rom.7.

De quarto actu, quo demonstrare contendit, quid ante Christi aduentum lex contulerit, & quid conferre non potuerit. CAP. XXIIII.

QVarto actu demonstrare intendit quid lex contulerit, & quid conferre non potuerit, Quid ergo dicemus, inquit? Lex peccatum est? Absit. Dixerat enim, cum essemus in carne passiones peccatorum quæ per legem erant, operabātur in membris nostris. Itemq; nūc ergo soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, legem mortis, legem per quam peccatorum passiones erant, nō aliam designans, quàm legem Moysi, quæ mortem inferebat, per quā peccatorum passiones notæ erant, & augebātur, quia videlicet solet ardentius desiderari quod lege prohibetur. Ne ergo calumniæ locum dedisse videretur tanquam legis aduersarius. quid, inquit, dicemus? Dicemus aut dixisse videbimur, quia lex peccatum est? Absit. Sed quid dicemus, aut quid diximus? Hoc nimirum, quia peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret, non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. Hoc erat esse vel dici legem mortis quod peccatum cognouisse per legē & peccatum, per mandatum accepisse occasionem operandi in me omnem concupiscentiam, atque auxisse in me culpam præuaricationis per notitiam sui. Neq; enim ipse eadem quę peccatum prohibebat à seruitute peccati liberare poterat. Hoc nimirum quia tardius lector perspicit in vniuersitate generis humani, semetipsum cum Apostolo respiciens vnusquisq;, exempli gratia dicit. Ego autem viuebam sine lege aliquando, subauditur, & tunc peccatum in me mortuum erat. Etenim tamdiu vnusquisq; nostrum sine lege vixit, quamdiu vel pro ætate, vel pro ignorantia vacuus fuit à timore domini. Tunc nimirū peccatum mortuū erat, quia repugnator non consurgebat, quomodo aqua interdum per planum segnius fluit, vbi cuiuslibet obicis contradictio nulla obstitit. Sed cum venisset, inquit, mandatum, peccatum reuixit. Hoc veraciter quisq; militum dei, qui contra peccatū sumpsit arma mandatorū legis domini, pugnando repertus est, vt dicere possit, quia cum venisset mandatum, peccatum reuixit. Nam quotus quisq; est, qui à vetusta conuersatione sese conuertens statim pacem habuit, & non perpessus est pugnam peccati quasi reclamantis insaniam tyranni? Ideirco veraciter interea dicit. Quod enim operor non intelligo, id est, nō gratum duco. Non enim quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Et subinde, Condelector legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Talis certator laborans in spe, & sperans in labore, dicit. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et continuò sibi respondet, Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrū. Ab hoc itaq; exemplo, liquet quid lex contulerit, quid conferre non potuerit. Nanq; in vno homine res eadem est, quæ & in vniuerso genere humano. Qualis eram ego cum sine lege vel timore domini viuerē, aliquando talis erat status mundi cum necdum data esset scripta lex. Item qualis nunc condelector legi dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meæ, &c. talis mundus accepta lege infirmabatur, & quamlibet pugnans siue resistens, Rom.7. Exodi.20 Deut.5.

sistens, à peccato victore & per Adam tenebatur. Item qualis homo quadam pace, & quiete suimet fruitur per adiuuantem gratiam dei ab impugnatione vitiorū liberatus. ita vt viuens iam nō sit in carne, id est, in carnis passionibus, talis est hic tertius mūdi status, quo peccati regnum destruxit dei filius. Vndè dicit postmodum hic idem Apostolus, Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnē, deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundū carnem ambulamus, sed secundū spiritum. Hoc tamen in paucis impletur, vt, sicut licet in carne viuentes, tamē extra carnem sint, ambulando secundū spiritum, in illis videlicet, qui non solùm illicita, sed & quæ licito possidere vel facere poterant, dimittūt, exemplo Apostolorum. Etsi nondū tota peccati pœna sublata est, nihilominus tamen peccatū per aduentū Christi damnatum, & regnum peccati destructū est, & quod supereſt de peccati pœna, per secundum eiusdem aduentum certissimè destruendū est. Hoc est quod subinde dicit. Si autē Christus in vobis est, corpus quidem mortuum, id est, certissimè moriturum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationē. Quod si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis conuiuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis, &c. Quod donec fiat, interim patientia opus est, adiuuante consolatione, quam & inferens dicit. Existimo enim, quòd nō sint condignæ passiones huius temporis, ad futurā gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio creaturæ reuelationem gloriæ filiorum dei expectabat. Et reliqua vsque ad id quod ait, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Iesu Christo domino nostro. Rom.8. Rom.8.

De quinto actu, quo oleastrum contra fractos oliuæ ramos naturales, id est, Gentiles contra Iudæum docet non debere gloriari siue extolli. CAP. XXV.

QVinto tandem actu ad principalem causam redit, & Gentilem (cuius contra fastū Iudaicum partem magis tuetur, quemadmodū dicit. Quàmdiu quidem sum ego gentiū Apostolus, ministerium meum honorificabo) docet aduersus Iudæum non extolli, sed magis humiliari & compari, prǫmisso suimet exemplo, cum dicit. Veritatem dico in Christo, nō mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor cordi meo. Optabā enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati meisecundū carnē, qui sunt Israelitæ, quorū adoptio est filiorū, & gloria, & testamentū, & legislatio, & obsequiū, & promissa, ex quorū patribus Christus secundum carnē, qui est benedictus in secula, amen. Sané quod dixit, Optabam ego anathema esse à Christo pro fratribus meis, eiusdē est ponderis, cuius & illud quod Moyses ait, Obsecro domine, peccatū populus iste peccauit magnum fecerunt q; sibi deos aureos. Aut dimitte eis hāc noxam, aut si nō facis, dele me de libro quem scripsi. Et notandū, quòd nō opto, sed optabā, inquit, quia videlicet omnis voti vel cuiuscunq; boni nimietatem citius corrigi expedit. Sic & prædictus Moyses semel quidem dixit. aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti, sed deo nō approbāte ac dicēte. qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, tu aūt vade, & duc populū istum quo locutus sum tibi, nō inuenitur quòd addiderit vltra taliter loqui. Sic ingressus Apostolus, nunc quidem commendat altitudinē terribilis iudicij dei, verbi gratia, dum dicit, O homo tu quis es, qui respōdeas deo. & deinceps, quòd si volēs deus ostendere iram, & notā facere potentiā suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta ad interitū, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriā, quos & vocauit, nos nō solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, nunc aūt eosdem vocatos ex gentibus, & humilientur vtili serit pauore, cum dicit. Quòd si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersum ramos. Quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Noli altū sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis, non pepercit, ne forte nec tibi parcat, &c. Actus iste sic terminatur, O altitudo diuitiarū sapientiæ, & scientiæ dei, quàm incōprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria & imperium in secula seculorum. Quod reliquū est epistolæ, mores instruit, & sanctæ religionis ornatū componit, obsecro vos, inquiens fratres per misericordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Rom.11. Rom.11. Rom.9. Rom.9. Rom.11. Rom.12.

Quod hæc pauca de multis sufficiant ad experiendum, quia vas electionis magna intellectus gratia completum fuerit, & quod licet prophetas & Apostolos idem spiritus docuerit, nonnihil tamen interfit. CAP. XXVI.

NOn præsentis erat propositi, totos huius tantæ tamq; diuinæ epistolæ thesauros perscrutari, sed illud ex qualitate eius experiri, quia verè Apostolus iste vas est electionis, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

verè spiritus sanctus in eo vel super eum sapientię iucunditatem,& intellectus de quo loquebamur exultationem thesaurizauit.Illud tamen non prętereundum,cum idem propheras atque Apostolos spiritus intelligentiæ docuerit(pariter nanq; hi atque illi,non ab homine, neq; per hominem,sed spiritu sancto illuminante,sunt docti) multum tamen interest inter hos atq; illos, nō quidem sensuum qualitate, sed dictionis siue sermonis. Nam de illis veraciter dictum sit,tenebrosa aqua in nubibus aeris,quia obscurè scripserunt, & scripta sua quasi sub signaculo clauserunt, sicut vni eorum dictum est, liga testimonium,signa legem in discipulis meis,istis autem veritas dicit, Vos estis lux mundi.Quomodo enim lux mundi,nisi illuminando vt cognosceret mundus ea,quæ obscura erant,id est,clausa in lege & in propheris?Quamuis enim subiunxerit, Sic luceat lux vestra coram hominibus,vt videāt opera vestra bona,nihilominus tamen propter lumen doctrinæ dixit, Vos estis lux mundi,& neque accendunt lucernam,& ponunt eam sub modio,sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt.Nam & cum dixisset,Sic luceat lux vestra coram hominibus,vt videant opera vestra bona,& glorificent patrem vestrum,qui in cœlis est,continuò subiunxit,Nolite putare quòd venerim soluere legem aut prophetas. Non veni soluere,sed adimplere. Quomodo adimpleuerit,vndè scimus nisi ex istis quibus dixit,vos estis lux mūdi? Nam hæc potior pars luminis,& hic melior effectus huiusce lucis, quo illuminatur tenebrosa aqua, quæ erat in nubibus aeris, id est, occulta scientia,quæ erat in lege & propheris. Hoc omnes faciunt isti,quibus dixit.vos estis lux mundi. & hic exempli gratia, Paulus apostolus cum in præscripta actione dicit, Nunquid Israel non cognouit?Primus Moyses dicit.Ego ad æmulationem vos adducam in nō gentem, in gentem inlipientem, in iram vos mittam. Hæc enim cum dicit,penè totum Deuteronomij canticum luce sua demonstrat, quid Christus veniendo adimpleuerit, vbi sic scriptum est. Et ego prouocabo eos, in eo qui non est populus,& in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo,& ardebit vsque ad inferni nouissima.Et continuò sequitur.Esaias autem audet,& dicit.Inuentus sum à non quærentibus me,palam apparui his qui me non interrogabāt. Ad Israel autem, Tota die expandi manus meas ad populum non credentem,& contradicentem mihi. Et hæc vtiq; dicendo amplum prophetiæ locum illustrat,& ostendit quid propheta deplorauerit,ipsi autem, inquiens, ad iracundiam prouocauerunt & afflixerunt spiritum sancti eius, vsque ad id quod ait.ciuitas sancta tua deserta facta est Sion, facta est Hierusalem desolata,domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ,vbi laudauerūt te patres nostri, facta est in exustionem ignis,& omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Hoc igitur non modicum interest,quòd illi quidem intellexerunt, hi autem sacramentum magnum pietatis & intellexerunt,& illorum intellectum apparuerunt.illi,inquam,intellexerunt,non etiam annunciauerunt.hi autem annuntiauerunt opera dei,& facta eius intellexerunt.

Pſal.17. Matth.5. Rom.10. Deut.32. Eſaiæ.65. Pſal.67. Eſaiæ.59.

Libri de Intellectu finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Quintus,de Consilio.

De spiritu consilij,quòd verè iuxta Psalmistam deus in consilijs super filios hominum terribilis sit. CAP. I.

Rom.11. TErtius à spiritu sapientiæ spiritus consilij iam nunc tota nobis mente,& renouata intentione adeundus est. Istic enim ipso nomine secretum,atque profunditas significatur,quam & Apostolus magnopere admirans,cum dixisset,O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius,continuò subiunxit,Quis enim cognouit sensum domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Agebat autem de mysterio illo,mysterio magnæ cæcitatis Israeliticæ,ita vt diceret. Nolo enim vos fratres ignorare mysterium hoc, vt non sitis vobismetipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israel,donec plenitudo gentium intraret, Esaiæ.59. & sic omnis Israel saluus fieret,sicut scriptum est, Veniet ex Sion,qui eripiat,& auertet captiuitatem à Iacob,& cætera. Iure ergo super hoc admirans exclamabat. quia verè istud ex admirabili & arcano tremendo diuinitatis consilio procedebat,Nam & ante hunc super eodem mysterio

mysterio propheta in psalmo vehementer admirans,cum dixisset. Quàm terribilia sunt opera tua domine, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo. repente sic in clamorem prorumpit. Venite & videte opera dei, terribilis in consilijs super filios hominum. In eo planè terribilia sunt opera tua domine,quòd illi qui prius fuerunt tibi populus peculiaris, deserti à spiritu veritatis, & facti inimici tui mentiti sunt tibi.quod tamen non nocuit,sed ad honorem tuum profecit. mentiti sunt,inquam,in multitudine virtutis tuæ,id est,in multis miraculis tuis;dicentes.In principe dæmoniorum eijcit dæmonia. & corpus eius nocte sublatum est à discipulis. & contra illis mētientibus,Omnis terra adoret te deus,Omnes gentes veritatē loquantur tibi deus.

Pſalm.45. Lucæ 11. Matth.28. Pſalm.65.

De secreto eiusdem consilij dei,quòd discretè abscondatur à sapientibus & prudentibus & reueletur paruulis. CAPVT II.

INuitati igitur huius clamore dicentis.Venite & videte opera dei, terribilis in consilijs super filios hominum.quomodo veniendum sit scimus,scilicet submissō corde, & humili spiritu. Consilium quippe est & iuxta morem consilij, non passim quibusque, sed certis personis communicatur, vt aure applicita quippiam eorum percipiant,quæ publicè gesta siue gerenda,seorsum & secreto disposuit opere super filios hominum terribilis deus.Dixit enim ipse consilij angelus,qui actu impleuit,& implet quod in eodem consilio disponebatur.Confiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis.Quare? Videlicet quia sapientes & prudentes, qui à semetipsis sunt sapientes, & coram semetipsis prudentes,maleuoli,inquieti,& contentiosi,ac proinde indociles sunt.Et optimè nouimus, quia maleuolos atque contentiosos nemo sapiens ad suum consilium admittit. Econtra paruuli,id est, humiles eo ipso quòd humiles sunt, domino deo suo libenter acquiescunt,& ad omne quod loquitur, beneuolentiam cum taciturnitate præstant, summum arbitrantes scelus obstrepere, & melioris reprehendere sententiam, sicut scriptum est. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare,& quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.Rationabiliter itaque secreta sua deus ab eiusmodi sapientibus & prudentibus abscondit, nec magis illis sua mysteria,quàm porcis margaritas committere dignum iudicauit, istis autem ea reuelauit. Proinde nosmetipsos ad paruitatem eorum applicantes audire & intelligere desideremus,qualibus de rebus consilium domini est.

Pſal.45. Matt.11. 1.Reg.15.

Quòd secundum scripturas oporteat bifariam distingui, quia consilio aliter deus propter homines, aliter homines vtuntur propter deum. CAPVT III.

HIc iam scire oportet, consilium cuius de sancta scriptura tenorem vel vsum accipimus, bifariam distingui,quam secundum vtranque distinctionem sanctum spiritum veraciter dicimus spiritum consilij. Primum est, quo deus ipse propter homines ad gloriam suam vti dignatur.Secundum, quo homines propter deum ad gloriam ipsius & suam salutem sapienter vtuntur. Vtitur enim deus propter homines consilio,dum quædam dudum habita pro ratione temporis deserit, qualia fuerunt decreta priora Mosaicæ legis. verbi gratia, circuncisio carnis,& cultus sabbati,cæteráque huiusmodi. Hæc enim deus ab hominibus accepit, & iustè deo exhibebant homines sancti. nunc autem neque deus ab homine accipit, neque deo iam exhibet homo sensatus aut fidelis.Nimirum,quòd & cum consilio deus hæc dudum admiserit, & nihilominus hæc eadem cum consilio nunc reiecerit. postmodum nobis pro posse cum ipsius auxilio dicendum erit. Vtuntur homines consilio propter gloriam dei, dum non contenti abstinere ab illicitis,licita quoque respuunt, vt expeditius deo vacare possint. Verbi gratia, secundum quod Apostolus dicit.De virginibus præceptum domini non habeo,consilium autem do,tanquàm misericordiam consecutus à deo, vt sim fidelis. Existimo ergo hoc bonū esse propter instantem necessitatem,quoniam bonū est homini sic esse. Item iuxta illud. Si vis perfectus esse,vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thezaurum in cœlo, & veni sequere me.Et de hoc quoque suo loco dicemus.Nunc ad priorem, eandemq; maximam partem accedamus, qua Iudæi cum sabbatis & cunctis ceremonijs suis relinquuntur, & gentes cum fide sua mirabiliter in gratiam assumuntur.

1.Cor.7. Matth.19.

De illa maxima parte consilij,qua Iudei cum ceremonijs suis relicti, & gentiles cum sua sunt fide recepti. CAPVT IIII.

SIcut & vos, inquit Apostolus, aliquando non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter illorum incredulitatem, ita & isti nunc non crediderunt in

Roma.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vestram misericordiam,vt & ipsi misericordiam consequantur. Concluſit deus omnia in incredulitate,vt omnium misereatur. Hæc cum dixisset,exclamauit,dicens. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei,quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Multum exclamauit,& exclamatio hæc audita est vniuerso orbi. Et quam ob rem sic exclamauit? Quare non magis plano sermone prosecutus est, quod cœperat loqui? Sed quid cœperat loqui? Eo consilio vel intentione concluſisse deum omnia in incredulitate, vt omnium misereatur, & hinc esse quòd olim Iudæis credentibus nos gentes non credidimus, nunc autem nobis credentibus Iudæi non crediderunt in nostram misericordiam, vt & ipsi misericordiam consequantur, quod & per Euangelicam historiam pulchro & venerabili mysterio significatur. Ve-
Marc.5. nit, inquit, quidam de archisynagogis nomine Iairus, & videns eum, procidit ad pedes eius,& deprecabatur eum multum dicens. Quoniam filia mea in extremis est, veni impone manum super eam,vt salua sit & viuat,& reliqua. Hęc puella quando mortua est,annorũ duodecim erat. & mulier illa,quæ accessit retro,dum iret & tetigit fimbriam vestimenti eius,annis duodecim in profluuio sanguinis fuerat. Itaque quando nata est hæc puella, tunc illa mulier sanguine suo fluere cœperat,& quando illa mulier à profluuio sanguinis sui sanata est,tunc puella hæc mortua est,per manum domini resuscitanda. Hoc,inquam,mysterio res illa significata est. Quando enim synagoga in Abraham,Isaac,& Iacob nata siue vocata est, tunc gentilitas idololatriæ sordibus quasi sanguine suo fluuere incipiebat,& quando gentilitas eadem ad Christum conuersa est,tunc synagoga morte infidelitatis mortua est,circa finem seculi,cum plenitudo gentium subintrauerit,ipsa quoque salua futura. Hoc est quod Apostolus ait sermone præscripto. Sicut enim & vos aliquando non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorũ incredulitatẽ, ita & isti nunc non crediderunt in vestrã misericordiã, vt & ipsi misericordiã consequantur. Concluſit enim deus omnia in incredulitatẽ, vt omnium misereatur. Magna res,alta & profunda res,& maior,q̃ vt verbis consequi vel explanari possit sufficienter. Idcirco confestim exclamauit dicens. O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ dei, & ipsa exclamatione dormitantes excitare voluit, vt vigilantes atq; oculos aperientes ad lumen spiritus sancti,quæramus aliqui quantũ possumus,quod inuenitur à paucis, & à nemine totum sicut est valet comprehendi,cur deus tantopere studuerit,misericordiã ædificare in nobis,& neminem nisi per consecutionem misericordiæ saluum esse voluerit.

De eadem re,& quòd tota ferè vis consilij diuini eo tendit,vt omnis à nobis auferatur occasio superbiendi,& non audeat dicere figmentũ ei,qui se fixit,quare me fecisti sic.

CAPVT V.

QVid est,omnia deum in incredulitate concluſisse vt omnium misereatur,nisi prouidisse deum,vt nemo aliter quàm per misericordiam saluetur, & sic omnes à maligno superbiæ gladio liberentur? Hoc enim expediebat miseræ conditioni nostræ, vt omnis nobis occasio superbiendi tolleretur,quia per superbiam cecidit angelus, & factus est diabolus, quia per superbiam nihilominus cecidit homo ad imaginem dei conditus, & factus est diaboli seruus. Præcauens igitur in futurum deus,& obstruere volens omne os, vt non glorietur omnis caro
Roma.11. coram illo,reppulit plebem in carne Abrahæ gloriantem,veruntamen non plebem suã quam præsciuit. Sic enim Apostolus dicit. Nunquid reppulit deus populum suum? Absit. Nam ego Israelita sum, ex semine Abrahæ, de tribu Beniamin. Non reppulit deus plebem suam quam præsciuit. Et præmisso responso diuino, dicentis. Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal,sic ergo,inquit, & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Dicamus ergo quod amplius,quod mirabilius est,eo quod
Gene.1. dicebamus deum cum consilio agentem reppulisse Israel in carne Abrahæ gloriantem, quia permisit nasci plebem de carne Abrahæ, qualem meritò repelleret, & iuxta propheta vocaret non plebem suam, id est, non pertinentem ad illam benedictionem, qua primis homi-
Ibidem 3. nibus benedicens dixit. Crescite & multiplicamini. sed ad illam vindicis iræ sententiam,qua dixit mulieri post peccatum, multiplicabo erumnas tuas, & conceptus tuos. Nunquid hoc
Roma. 9. tempore primum, quando Christus venit,de carne Abrahæ nasci cœperunt, qui non pertinerent ad illum quem præsciuit & prædestinauit deus plebis suæ numerum? Nonne & Rebecca ex vno concubitu habente Isaac patris nostri, inquit idem Apostolus, cum nondum nati fuissent aut aliquid egissent boni aut mali, vt secundum electionem gratiæ propositum maneret,non ex operibus,sed ex vocante dictum est,quia maior seruiet minori,sicut scriptum
Malac. 1. est. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Tam cito post Abraham ex vnico Abrahæ vnigenito Saræ,qui per repromissionem natus fuerat,tam recenti,tamque nouitio semine eiusdem Abrahæ natus est is,qui non pertineret ad illam quam præsciuit deus plebem suam, & cũ non nisi

nisi duos generaret,tantus vir nequaquàm ambos electos aut dilectos generare potuit. Non ergo quo tempore Christus venit,tunc primum deus nouum inijt consilium, vt ex carne Abrahæ nasci permitteret eos, qui non pertinerent ad electorum numerum, sed hoc antiquum eius erat consilium,præcauentis in futurum, prouidentis electis suis modis omnibus, vt non incidant vltra in diaboli iudicium. Verùm isto tempore,idipsum consilium magis reuelatum est. Nam econtra plebem suam quam præsciuit,ex omni plebe sua nasci facit, & suscitat filios Abrahæ de lapidibus istis. Reuelatum,inquam,est consilium illud,nam etsi comprehendi non
potest,tamen non omnino ignorari potest,dicente eodem Apostolo. Nolo enim vos ignora- Roma 11.
re fratres mysterium hoc, vt non sitis vobismetipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israel,donec plenitudo gentium intraret,& sic omnis Israel saluus fieret. Vtrobique sua potestate nõ iniustè vtitur,vtpote nulli quicquã debens,quia in Adam omnes peccauimus. Si ergo irreuerenter discutias,dicens quid adhuc quæritur, voluntati enim eius quis restitit? quia cui vult miseretur,& quem vult indurat,& subaudiri velis,nullis causis existentibus,nihil tibi
de cõsilio suo spiritus sanctus reuelare dignatur. sed dicit continud. O homo tu quis es,qui re- Roma.9.
spondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei,qui se finxit, vt quid me fecisti sic? An non habet Hiere.18.
potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Ita remoto sapiente & prudente, cui propter superbiam meritò hæc abiconduntur, Eccle.38.
ad paruulum se inclinans, volens,inquit,deus ostendere iram, & notam facere potẽtiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ,apta in interitum,& cætera.

De eo quod sicut in actibus Apostolorum scriptum est,non fuit consilij,non visum est spiritui sancto,imponere gentibus iugum legis ceremoniarum grauissimum.

CAPVT VI.

INtrante itaque vel intrare incipiente gentium plenitudine, non fuit consilij, non placuit sancto spiritui grauissimum ceremoniarum iugum imponere, quæ prius legis erant, sicut in actibus Apostolorum scriptum est. Et quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, quia nisi circuncidamini secundum morem Moysi, non poteritis salui fieri. Item. Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderant,dicentes. quia oportet circuncidi eos, Actor.15.
præcipere quoque seruare legem Moysi. Conueneruntque apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus, dixit ad eos. Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus in nobis elegit deus per os meum audire gentes verbum Euangelij & credere. Et qui nouit corda deus testimonium perhibuit, dans illis spiritum sanctum,sicut & nobis,& nihil discreuit inter nos & illos,fide purificans corda eorum,& cætera. Illi conuentui sanctus spiritus interfuit, & ipse magnam illam conquisitionem bene nobis consulendo terminauit. Quapropter eiusdem spiritus authoritatem conuentus idem magnificè satis hoc modo deprompsit. Visum enim est spiritui sancto & nobis,nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum & sanguine & suffocato & fornicatione,à quibus custodientes vos bene agetis. Valete. Liberati ergo sumus authore spiritu sancto, spiritu consilij, vt non imponeretur iugum illud ceruicibus nostris. Quare? Nimirum,quia grauissimum erat quemadmodum Petrus ibidem dicit. Nunc ergo quid tentatis deum, imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque patres nostri,neque nos portare potuimus. Verum hoc ad causam parum erat, quod iugum importabile fuit,nisi addas quod itidem dicunt,quia nihil ad perfectum adduxit,quòdque & alibi Apostolus ait. Munera & hostiæ quæ offerebantur, non poterant iuxta conscientiam perfectum Hebr.7
facere seruientem,solummodo in cibis & in potibus, & variis baptismatibus & iustitijs carnis, Ibidem 9.
vsque ad tempus correctionis impositis. Sed & hoc parum est scire, quod non potuerint vel non possint perfectum facere,nisi & hoc addas ad scientiam,quod nec perfectionis initium possit habere,quisquis putauerit se absque illis posse peruenire ad perfectionem iustitiæ. Nam de eo quod omnium sanctissimum tunc temporis fuerat,id est, de signo circuncisionis idem Paulus terribiliter clamat. State,& nolite iterum iugo seruitutis contineri. Ecce ego Paulus dico Galat.5.
vobis, quia si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit. Testificor autem omni homini circuncidenti se,quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Euacuati estis à Christo. Qui in lege iustificamini,à gratia excidistis. Concedimus gaudentes,& indubitanter credimus, quia in Paulo Christus loquitur. quia in prædicto apostolorum conuentu locutus est spiritus sanctus. Et ipsa quidem loquentis in isto & in illis vel sola sufficit authoritas, veruntamen quoniam & ratio delectat, non præteribimus rationabiliter ostendere circuncisionis & omnium ceremoniarum legem debuisse cessare veniente gratia. Et de circuncisione primum dicemus, licet alijs iam locis plenius de ea dixerimus.

Quòd veni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd veniente gratia Euangelij, rationabiliter circuncisionis & omnium ceremoniarum carnalium lex cessare debuerit. CAP. VII.

Circuncisionis causa fides erat futuri seminis, quod est Christus. Quid enim Abraham credidit, hæredem non habens, vxore vsque ad suam & ipsius senectutem sterili, nisi quia in
Roma.4. semine eius benedicerentur omnes gentes, quodq; foret semen eius sicut stellæ cœli? Hoc ille dicenti deo credidit, non considerans corpus suum emortuum, cum ferè centũ esset annorum, & emortuam vuluam Sare, & huius fidei signum circuncidendo accepit. Hoc ipsum & Apostolus confirmat, signum, inquiens, accepit signaculum iustitiæ fidei. Ergo circuncisionis causa fides erat futuri seminis, id est, Christi. etenim circuncidi erat futuri Christi expectationẽ profiteri, & ad hoc (vt veniente Christo per fidem, cuius illud signum erat, recuperaretur eis illa, quam in Adam perdidimus omnes, possessio paradisi) valebat, si tamen legem seruarent man
Roma.2. datorum, quæ in tabulis scripsit digitus dei, quemadmodum & sæpedictus Apostolus temporis illius Iudæo dicit. Circuncisio quidem prodest, si legem obserues. Si autem præuaricator es legis, circuncisio tua præputium facta est. Ecce autem quod expectabatur semen, id est, Christus venit, & hoc omnis spiritus confitetur, qui ex deo est, quia ille in carne venit. Hoc nemo
Psalm.13. potest dissimulare, quamuis pertinaciter velit. quia ille in sole posuit tabernaculum suum, vt latere non possit, sicut sol conspicuus in arce cœli non potest abscondi, quia cœli quoque enarrauerunt, & non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum, in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Circuncisio igitur in carne, quo signo expectationem venturi profitebãtur, cessare debuit in aduentu eius. Nam exinde quis-
Matt. 21. quis circunciditur ipso circuncisionis charactere, negat venisse illud promissum semen Abra-
Ibidem 2. hæ, & ita negat eum qui venit benedictus in nomine domini, qui de Maria virgine natus est
Acto.5. in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis, qui passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, & tertia die resurrexit, extra quem in alio aliquo non est salus, neque enim est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Verissimè ita-
Galat.5. que Apostolus. Si circuncidamini, inquit, Christus vobis nihil proderit. quia si circunciditur, Christum negauit. Circuncidendo se Iudæi negant illum, qui venit in nomine patris sui. alius venier in nomine suo, illum suscipient. Proinde præeunte authoritate spiritus sancti, cui visum est, vt supra diximus, non imponere nobis quicquam oneris, nihil excipiendo, ne saltem onus circuncisionis, ratione quoq; firmum tenemus, quòd non debeamus circuncidi.

Quòd sabbata, cæteraſque festiuitates Iudæorum oderit anima domini, vt in prophetia dicit, & idcirco rectè visum sit spiritui sancto, vt non imponerentur.

CAPVT VIII.

Esaię 1. Prrò de onere sabbati, aliarumq; festiuitatum, cur visum sit spiritui sancto, vt non imponeretur nobis, illa vel sola causa sufficit, quia & iusto odio iam dudum illas odit anima domini. Sic etenim in Esaia dicit. Neomenias & sabbatum & festiuitates alias non feram. Ini-qui sunt cœtus vestri. Calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta. Quare? Manus enim, inquit, vestræ plenæ sunt sanguine. Ergo ne & nos pariter cum sabbatis & solennitatibus illis veniamus in odium animæ domini, bene visum est spiritui sancto, & consilium eius nos approbamus, vt abdicemus stercora vel dedecora eiusmodi, quæ prius pro lucro erant, antequam polluerentur sanguine CHRISTI, quo manus suas iniquas ille cœtus impleuit. Sed nunquid, aiunt, stare non debet quod deus statuit, & immobile esse præceptum quod posuit? Fatemur quia debet, neque enim deus quasi homo
Num. 23. est vt mentiatur, aut vt filius hominis vt mutetur. Ad hæc illi literæ amici. Scriptum est,
Gene.1. inquiunt, quia compleuit deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit die septimo ab vniuerso opere quod patrarat. Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat. Coartare igitur nos cupiunt, vt non diffiteamur stare debere, semperque legitimum esse sabbatum suum. Verùm interim negare nequeunt, quoniam deus de quo Moyses hoc narrat, quia benedixit diei septimo & sanctificauit illum, ipse sit quia in Esaia
Esaię 1. dicit, Neomenias & sabbatum & festiuitates alias non feram, Calendas vestras & solennitates vestras odiuit anima mea. Quid igitur consequitur, nisi differentia esse sabbata. alterum quidem placitum, alterum autem animæ dei odiosum? Nimirum aut istud, aut quod in nos criminabantur, deum qui immutabilis est mutatum, sibique factum esse contrarium fatebuntur. Verùm hoc dicere non audent, & illud videre non sustinent, quòd duo sabbata sint, vnum carnale, quod deus secundum tempus vel vsque ad tempus correctionis imposuerit, & vnum spirituale quod statuit in æternum, & in seculum seculi, cuius in tabulis quoq; lapideis præceptum posuit, & non præteribit. fugiunt igitur auersi, & illã habentes passionem

passionẽ quæ significabatur, quando fugiebant timentes claritatem non velatã vultus Moysi. Quicquid enim de splendore spiritus obiecerimus illis, vrit & cruciat oculos inuidentis popu- Exod.34.
li, soláque illis litera placet, maximè vbicunque gloriam Christi velare potest. Nos autem sicut duo ex lege & prophetis sabbata cognouimus, ita & cur illis sub figura carnalis sabbati, spirituale sabbatum absconderit, & cur à nobis vnum tantum & nudum spirituale sabbatum exigat, nosse debemus.

Quòd deo alia cum Iudæis fuerit, alia cum nobis gentibus ratio sit, & quòd ferè cunctæ festiuitates illorum causas terrenas habuerint. CAPVT IX.

Deamus igitur, quia nimirum alia deo fuit eum Iudæis, alia cum nobis gentibus ratio est. Neque enim Christus dei filius in hunc mundum adueniens, & nos gentes ad suam inuitans fidem, terrena præmia proposuit, non terras quas non habebamus dedit, nihil omnino carnale, sed cuncta spiritualia bona proposuit aut præstitit. Illis terras proprias non habentibus, imò & in Aegypto seruientibus, atque pro peccato, quo fratrem suum Ioseph vendiderant, indignis accipere repromissiones, quas patribus eorum promiserat, deus terram dedit satis bonam, terram localem, locúmque terrestrem. dedit, inquam, regiones gentium, & labores populorum possederunt. Nec verò tales erant, qui vel spiritualibus atque inuisibilibus bonis ad iustitiam allicerentur, vel spiritualibus atque inuisibilibus malis ab iniusticia deterrerentur. Idcirco in tota lege quæ illis de Aegypto exeuntibus scripta est, nusquam promis- Gene.17.
siones paradisi, aut comminationes audiuntur inferni, sed pulchræ atque canorę promissiones terræ optimæ, terræ lacte & melle manantis, duræ atque formidabiles carni, comminationes bellorum & famis, malarum bestiarum & captiuitatis. Nobis, imò tam nobis, quàm illis, quoscunque verus agnus dei, suo sanguine redemit, & ad fidem suam vocauit, sola cœlestia vel spiritualia bona proposuit. nec enim terram, sed cœlum sequentibus se dedit, vel expectare iussit, ideóque carnalia nulla, sed tantum spiritualia festa, nulla terrena, sed tantum cœlestia sabbata nos sibi debere indicauit, teste spiritu sancto, spiritu consilij, qui nobis in illo quem prædiximus apostolorum conuentu bene consuluit. Debuerint carnalia festa, carnalia sabbata, carna- Acto.15.
les Iudæi, quibus carnalia bona, terrena præmia, pro legis obseruatione quando scribebatur, deus proposuit. Tendebant ad diuitias huius seculi, ad possessiones agrorum aut vinearum, cunctáſque facultates huius mundi, & ideo rectè respicere iussi sunt ad literalem festiuitatem creationis mundi, vt septimo die sabbatizarent, quia deus septimo die requieuit, quia diei septimo benedixit, eúmque sanctificauit. Plena luna, contrito iugo seruitutis, exierunt de terra Aegypti, liberati à seruitute, non peccati, sed hominis. non diaboli, sed Pharaonis carnei. & idcirco rectè illis vectigali celebritate luna illis festiua fuerit atque solennis, quia buccinauerunt in Neomenia tuba, & hæc illis computata sit insignis dies suæ solennitatis. Habitaue- Psalm.80.
runt in tabernaculis, educti de illa domo seruitutis, & idcirco magnam habuerunt mense septimo festiuitatem tabernaculorum, habitantes in vmbraculis, & in illo schemate recolentes & concelebrantes magna quidem, sed terrena atque temporalia beneficia dei. Nobis (vt iam dictum est) nihil tale, sed cuncta cœlestia bona præstitit Euangelium Christi, & idcirco debitores sumus festorum cœlestium & spiritualium sabbatorum gratiæ saluatoris, qui nos à spirituali Pharaone liberauit, & à seruitute peccati redemit, atque per passionem & crucem suam in terra viuentium introduxit & cœlorũ nobis prędia contulit. Igitur quia non in figura huius mundi quæ præterit, sed in spe resurrectionis, cuius princeps est ipse, nobis gaudendum esse persuasit. non septima die qua deum requieuisse, carnali sensu somniant amatores mundi, otio torpere debemus cum illis, sed prima die, quæ & ipsa octaua est, qua ille in spem & in salutem nostram resurrexit, vacare orationi, & audiendo verbo dei, illud summa cura prouidentes, vt tam in illo quàm cæteris diebus feriati semper simus à seruili opere peccati.

Quòd præter solennitatem pentecostes, terrenas cunctæ illorum festiuitates causas habuerint, nostræ autem causæ vel promissiones Euangelij cœlestes sint.

CAPVT X.

Vna erat illius populi festiuitas, vna, inquam, ex tribus solennitatibus maioribus, quę dicitur pentecoste, id est, quinquagesima, quæ & vocatur festiuitas hebdomadarum, eo q̃ septima ab immolatione agni completa hebdomada sequenti die, qui erat quinquagesimus, celebratur, de qua rectè concedi oporteat, quòd causam habuerit magis sacram, magis spiritualem, magisq; diuinam. Nam magna quidem beneficia dei fuerunt, quòd à Pharaonis dominatione liberauit deus populum illum, quòd introduxit eos in terrã pro qua iurauit patribus eorum, sed maximum atq; optimum fuit, q̃ pepigit fœdus cum eis, vt esset deus ipsorũ, legemq; dedit in tabulis, scriptã digito dei. Cętera bona quidẽ, sed terrena atq; trãsitoria fuerũt, hoc bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc bonum & optimum,quia sempiternum. Veruntamen hoc in eodem bono minus lucet,& in comparatione perfectionis,subobscurum est, quia scriptæ legis in eodem monte non viuificantem spiritum,sed solum occidentem literam professi sunt. Nec verò deus professionē spiritus eiusdem ab illis inibi exegit,aut exigere debuit,quibus non spiritualia, sed tantum terrena, quibus non regnum cœlorum, sed terram Chanaan proponebat in præmium ineundi fœderis vel suscipiendæ legis. Ergo sola quidem(vt iam dictum est) solennitas pentecostes veri boni causam aliqua ex parte habebat,cæteræ omnes ignobiliorem de terra ducebant originem,modisq; omnibus populum illum,sensu puerum testabantur,mundi amatorē. Apud discipulos Euangelicæ gratiæ,tale quid omnino illicitum est, gaudere scilicet vel diem festum ducere propter successus temporales. Nimirum cum sit disciplinæ Christianæ,contemnere præsentia & amare futura, atq; in contritione mundi leuare capita,id est, exhilarare corda nostra, quomodo consequens esset suscipere nos festa Iudaica,quæ non nisi præsentia temporaliū bonorum respiciunt gaudia. Proinde cum prædicto spiritus sancti consilio, cui sic visum est in illo Apostolorum conuentu, vt nihil horum nobis imponeretur confidenter ea contemnimus tanquam iugum seruitutis,cum simus liberi & adoptionis filij, quemadmodum Apostolus dicit. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum,in quo clamamus,abba pater. Item. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo,cum sit dominus omnium,sed sub tutoribus & actoribus est vsq; ad præfinitum tempus à patre,ita & nos cum essemus paruuli sub elimentis mundi eramus seruientes. Itemq; post alqua. State ergo & nolite iterum iugo seruitutis contineri.

Act.15.
Roma.8.
Galat. 4.
Galat.5.

Quòd multo magis nec hostijs legalibus inseruire debuerimus,eo quod nec aliquando illas deus se quæsisse vel iussisse,per prophetas testificetur. CAP. XI.

QVid randem de hostijs & muneribus dicemus, nisi quod verum est, quia multo magis nec illis seruire debuimus? Etenim circuncisionis,& festorum dierum fuerit aliquando venerabilis traditio,videlicet, quia circuncisionem deus Abrahæ & semini eius dedit, & ipsum sacra scriptura sabbatismo qualicunq; sabbatizasse non tacuit,dicendo,quia septimo die requieuit. Verum de immolandis carnibus taurorum,de sanguine hircorū & arietum,quæ vnquam apud sapientes fuit vel esse potuit gloriatio,cum neget deus hæc incœpta fuisse sua voluntate vel præceptor? Loquitur enim in Hieremia,Holocaustomata vestra addite victimis vestris,& comedite carnes,quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti,de verbo holocaustomatum & victimarum,sed hoc verbum præcepi eis,dicens. Audite vocem meam,& ero vobis deus,& vos eritis mihi populus, & ambulate in omni via quam mandaui vobis,vt bene sit vobis. Hoc verè deus in isto dixit. Nam & in Exodo sic scriptum est, quia cunctos quidem sermones hos locutus est dominus. Ego sum dominus deus tuus,qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis, Non habebis deos alienos corā me,&c. vsq; ad id quod ait. Si seruieris dijs eorū,tibi certè erunt in scandalum. Altare autem ædificauit Moyses ad radices montis, militesq; iuuenes de filijs Israel,& obtulerunt holocausta,imò lauerunteq; victimas pacificas domino,vitulos duodecim,& non est scriptum, q̄ dominus locutus fuerit aut fusserit. In Esaia quoq; idem dominus dicit. Holocaustum arietum & adipem pinguium & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui, cum veniretis ante conspectum meum,quis quæsiuit hæc de manibus vestris? Amplius autē in Dauid,quem & prophetica gratia,& regia ad loquendum roborabat authoritas,idem deus eadem sacrificia reprobat. Non(inquit)accipiam de domo tua vitulos,neq; de gregibus tuis hircos. Et subinde. Nunquid manducabo carnes taurorum,aut sanguinem hircorum porabo? Igitur holocausta vel sacrificia illa,non tam iussa fuere,q̄ permissa,& idcirco facilius illa cōtemnimus,præsertim quia sic visum est spiritui sancto,sicut supra iam diximus. Nec verò hoc solum dicimus aut intelligimus,q̄ per consilium nobis illa sanctus amouerit spiritus,imò quod amplius est illud dicere nō dubitamus,quia per cōsilia illa sibi olim fieri permiserit deus,ne scilicet populus carnalis & lubricus,dū à cōsuetis in Aegypto sacrificijs, omnino arceretur,ploraret vt puer sub pædagogo nimiū seuero,ludis omnibus abactus,citiusq; fugiens in Aegyptū reuerteretur, vel deos sibi quæreret,apud quos consuetas carnes immolare sibi licitū foret. Cū autē in eodē Moyse legitur quippiā deus dispoluisse de sacrificijs eiusmodi,nō est contrariū eis quę loquitur in prophetis iam dictis, quia videlicet longè aliud est illa quæsisse de manibus eorū, aliud eorū quæ immolare consueuerant ordinasse ritum,vt qui verū nondum habebant, nec habere poterant sacerdotem aut sacrificium,saltem vmbram eius præferrent illo ritu significante affuturum.

Gene.1.
Hiere.7.
Exod.20.
Esaiæ 1.
Psal.49.
Act.15.

Quòd bene spiritui sancto visum sit iudicando non debere nos super talibus inquietari tantum,vt abstineamus nos à contaminationibus siue immolatis simulachrorum,& fornicatione,& suffocatione,& sanguine. CAPVT XII.

Rationem

RAtionem itaque non omnino ignorantes, cur ita spiritui sancto visum sit, & cur ab illa circuncisione,& seruanda carnaliter lege Moysi nos prohibuerit,exceptionem amplectimur liberalem,quam fecerunt cum illo nobis bene consulti & bene consulentes apostoli, dicendo atque iudicando,non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad dominum, simulque conscribendo ad eos,hoc tantum vt abstineant se à contaminationibus,siue,vt infra scriptum est,ab immolatis sacrificiorum,& fornicatione,& suffocatis & sanguine. Hoc pro illa parte quæstionis dictum atque scriptum est,quæ sic posita fuerat,dicendo,quia oportet circuncidi eos, siue nisi circuncidamini secundum morem Moysi, non poteritis saluari. Porrò de illa parte quæ sic mota fuerat,vt scriptum est,ibi præcipere quoque seruare legem Moysi,non necessarium iudicare aut scribere arbitrantes. Moyses enim(inquiunt)à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus,qui eum prædicent in synagogis, vbi per omne sabbatum legitur. Tanquam dicerent. Pro circuncisione, quæ ante Moysen data est, patribus nostris necessario iudicemus & scribamus, nam hoc bene iudicato bene perspecto aut demonstrato, quæ vel in quo sit vera circuncisio,perspicuum erit eis,quomodo seruare debeant posterius datam legem Moysi. Hoc intendentes, verumq; Iudaismum, atque perfectam circuncisionem aspicientes, quæ non in manifesto,siue in carne,sed in spiritu existit, abstineant se(aiunt)à contaminationibus simulachrorum,à fornicatione,à suffocatis,& sanguine. Qui enim hęc dicūt,manifeste confirmant circuncisionem illam in carne,non solum iustitiæ fidei, vt apostolus Paulus ait, sed & moralis iustitiæ fuisse signum. Et quidem antequam veniret semen quod repromissum erat, id est,Christus,neceiarium erat, vt supra diximus circuncidi carne, vt signo venturi seminis fidem se habere profiterentur,ita tamen,vt & circuncisione non carerent in spiritu, vt scilicet neque à deo spiritualiter,in corpore suo carnaliter fornicarentur, secundum quòd iam dictus Apostolus. Circuncisio,inquit,prodest,si legem obserues. Idem enim ac si diceret. Circuncisio signum castitatis & fidei tunc demum prodest, si non forniceris fornicatione spiritus à deo recedentis, fornicatione corporis carnem corrumpentis. At vbi venit semen illud, circuncidimur,& circuncidi debemus tantum in spiritu,id est,abstinere à fornicationibus. quia circuncisio,inquit,nihil est,& præputium nihil est,sed obseruatio mandatorum dei. Veram igitur circuncisionem prædicantes,atque scribentes, sine qua reuera saluari non possumus, bene iudicauerunt,necessario abstinere nos ab immolatis simulachrorum,quod est circuncidi spiritu,vt scilicet anima nostra deo vero per fidem copulata,iam post idola non fornicetur, abstinere nihilominus nos à fornicatione,scilicet carnis, qua corpus corrumpitur, & velut incircuncisum atque immundum meritò iudicatur. Vtriusq; fornicationis siue incircuncisionis causa esse solet nimia atq; sordida voracitas,quam intendentes,à suffocatis,inquiunt,& sanguine. Nempe à sorbitione cruoris,horror est nimię voracitatis,atq; sordissimę ingluuiei. Itemq; suffocare,id est, strangulare pecus ad deuorandum beluarum atq; ferarum est,quas insania ventris inordinatè & irrationabiliter ad inuadendum,ad deuorandum impellit. Gulam itaque siue ingluuiem ventris,vndè vtraq; solet nasci fornicatio,sicut scriptum est, sedit populus manducare, & bibere,& surrexerunt ludere,breui quidem,sed acuta circunciderunt dictione,dicendo,à suffocatis & sanguine,id est,ab omni turpi & inordinata deuoratione.

Act.15.
Exod.32.
1.Cor.10.

Quanta alibi seueritate fornicationem, & idolothyta singulis suis persequuntur scriptis. CAPVT XIII.

SVauiter quidem & cū spiritu mansuetudinis de illo sancti spiritus consilio, vel de illo consilij spiritu sancto processit hoc dictum siue scriptum,vt non fornicemur, & vt ab immolatis simulachrorum abstineamus. sed huic mansuetudini nō obtemperantibus virga parata est. Dicit enim vnus ex illo conuentu notæ charitatis, & mansuetudinis Apostolus. Si quis venit ad vos,& hanc doctrinam non adfert,nolite accipere eum in domum,nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue,communicat operibus eius malignis. Item q̄ alius cum dixisset,quid vultis in virga veniam ad vos,an in charitate & spiritu mansuetudinis, continuò, quia causa postulabat,virgā exerens. Omnino,inquit,auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio qualis nec inter gentes,ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis,vt tollatur de medio vestrum,qui hoc opus fecit. Hac increpatione præmissa,confestim dicendo percutit,& percutiendo dicit. Ego quidem absens corpore,presens autem spiritu iam iudicaui eum,vt præsens,qui sic operatus est,in nomine domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cū virtute domini Iesu tradere huiusmodi satanæ. Et hanc ipsam virgæ percussionem non de furore,sed de consilio procedere satis indicans,tradere huiusmodi saranę, continuò subiunxit,in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini nostri Iesu Christi. Nam & hoc est de antiquo consilio sapientiæ dicentis. Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius à morte. Illo suæ percussionis exemplo sanctam esse volens disciplinæ seueritatē, scripsi vobis,inquit,ne commisceamini fornicarijs. Et exponens quid dixerit, & determinās de

1.Iohan.5.
1.Cor.4.
1.Cor.5.
Prouer.23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Cor.5. quibus fornicarijs scripserit, continuò dicit. Non vtiq; fornicarijs huius mundi, sed si is, inquit, qui frater apellatur, sit fornicator, aut auarus, aut idolorum cultor, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusce modi nec cibum sumere. Non igitur leuiter accipiendum quod in illo conuentu, in illo sancti spiritus consilio tam suauiter dictum aut scriptum est. quippe cum non soli qui illa faciunt, sed & inter quos facta sunt, virga percutiantur apostolica, si non separentur, si non luctum & ipsi habeant, & seuerissimæ pœnitentiæ fornicatores subijciant. Et de fornicatione quidem vnus idémque omnibus sensus est. quia inquinat, & munda conscientia nullatenus admitti potest. De his autem quæ idolis immolantur, diuersitas sensuum quæstionem
1.Cor.8. mouerat eidem Apostolus, vt diceret. Scimus quia nihil est idolum in mundo. Item. Scimus quia omnes scientiam habemus. Sed scientia inflat, charitas verò ædificat. Itémque post multa. Quid ergo dico, quòd idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? Sed quæ
1.Cor.10. immolant gentes, dæmonijs immolant, & non deo. Tandémque quæstionem siue litem eandem certa diiudicatione dirimens. si quis, ait, vos vocat infidelium & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit & propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. subauditur ne in errorem inducatur, quia videlicet quamuis ab idoli deuotione tua conscientia sit libera, cauendū tamen est tibi, ne
1.Cor.8. puret alter quòd venerationis causa edas idolis immolata. Nam hoc intendens, & ad cautelam hanc instruens, superius dicebat. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma ædificabitur ad manducandum idolothyta & peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. Et continuò bonum & salutare suo cum exemplo satis temperanter consilium porrigens, quapropter, inquit, si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

Quomodo quasi per consilium Petrus ceremonias Iudaicas seruari oportere indicauerit vel simulauerit, & quomodo per verius consilium illi Paulus in faciem restiterit, nec tamen sibi contrarius fuerit, vbi Timotheum circuncidit, & purificatus Iudaico more in templum cum oblationibus intrauit.

CAPVT XIIII.

INterea dū adhuc recēs innotuisset istud spiritus sancti consiliū de nō curandis mortuis mortuorum ceremonijs Iudæorum, nitebantur homines pij, scilicet apostoli suum eidem consi-
Actu.15. lio dei sociare vel permiscere consilium, in tantum, vt Petrus (qui ante alios vel pro alijs omnibus locutus fuerat, ea quæ supra dicta sunt) adduceretur in simulationem, non ausus hoc ipsum, quod spiritui sancto visum fuisse dixerat, actu sequi palam. Sed arguit eum idem spiritus consilij per os alterius, per fortitudinem humilem, fortémque humilitatem Apostoli nouitij,
Galat.2. Apostolorum minimi Pauli, sicut idem ad Galatas scribens, ait. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim, quàm venirent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se timens eos, qui ex circuncisione erant, & simulationi eius consenserunt Iudæi cæteri, ita vt Barnabas duceretur ab eis in eandem simulationem. Sed cum vidissem, quòd non rectè ambularent ad veritatem euangelij, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu cum Iudæus sis gentiliter, & non Iudaicè viuis, quomodo gentes cogis Iudaizare? Ita principi Apostolorum in faciem restitit no-
Actu.18. uissimus Apostolorum, magna libertate spiritus domini vtens, ad cōfirmandum illud, de quo hactenus loquebamur eiusdem spiritus consilium. At idem & Timotheum circuncidit, propter Iudæos, inquit scriptura, qui erant in illis locis, sciebant enim omnes quòd pater eius gentilis esset. Itemq; assumptis viris quibus impenderat, vt raderent capita sua, postera die purificatus cum illis intrauit in templum annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio. Ergo ne ipse fecit quod in Petro redarguit, aut quod ipse faceret, in maiore redarguere debuit? Non vtique neque ipse fecit, quod in PETRO re-
Galat.2. darguit, neque enim gentes iudaizare coegit, quod solum vel maximum in Petro redarguit. Dixit enim. Si tu cum Iudæus sis, gentiliter & non Iudaicè viuis, quomodo gentes cogis iudaizare? Ipse gentes iudaizare non coegit, sed in semetipso iudaismum pro necessitate pertulit,
1.Cor.9. factus Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifaceret, quippe qui sicut quodam loco testatur,
Roma.9. optabat anathema esse à Christo pro eisdem fratribus suis. Non, inquam, Gentes iudaizare coegit, quod factum in Petro redarguit. Nam & illi qui dixerant ei, sunt nobis viri quatuor votum habentes super se, his assumptis sanctifica te cum illis, & cætera, continuò subiunxerunt.
Actu.21. De his autem qui crediderunt ex gentibus, nos scripsimus, iudicantes vt abstineant se ab idolis immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Vera igitur & iusta reprehensio, qua Petri simulationem arguerat, & non parū ad cōfirmationē consilij dei sic reprehendendo contulerat.

De ex-

De excidio Hierosolymorum & euersione templi, & dispersione Iudæorum, quòd cum consilio dei acta sit. CAPVT XV.

SEd quantula confirmatio fuit comparatione maioris? Maior enim multitudo confirmatio succesit. Quæ nam illa extitit? Excidium miseræ ciuitatis, euersio atq; incendium templi augustissimi, tantum, tamq; ruinosum ciuitatis, & templi excidiū, vt non remaneret lapis super lapidem, qui non destrueretur, tanta vniuersæ patriæ clades, toriusq; gentis cædes, vt caderent
Lucæ 21. in ore gladij, & captiui ducerentur in omnes gentes. Legat, qui vult, miserabilem illius excidij tragœdiam à Iosepho conscriptam, & scire poterit, non alio nisi deo authore Iudaicę glorię cecidisse superbiam, ob confirmandam atq; fulciendam euangelicæ humilitatis gratiam. Nam si ciuitas illa in gloria pristina perstitisset, si gens illa in templo suo consuetis hostijs insistere per-
Mar.16. missa fuisset. quanto putas scandalo credentibus in CHRISTO extitisset? Igitur sicut veraciter dictum est, illi autem profecti prædicauerunt vbiq; domino cooperante & sermonē confirmante, sequētibus signis. sic & nos parua mutatione de vicina re vel rei eiusdē maxima parte indubitanter dicamus. Verè spiritui sancto visum est, & verum Apostoli spiritus sancti consilium contulerunt ad consolationem gentiū, domino IESV, & eodem spiritu eius cooperante, & consilium confirmante, sequente ruina ciuitatis, & templi, atq; dispersione Iudæorū. Nam ad idem consilium reuera & illud pertinet, quòd non omnes Iudæi fame & gladio Romanorū in illa famosa obsidione, atq; horrendo excidio interierūt, sed aliqui superstites fuerunt, qui captiui ducti in omnes gentes eadem captiuitate, vel dispersione sua præclarum in toto orbe veritati euangelicæ perhiberent testimonium, secundum illum Psalmi quinquagesimioctaui versiculum. Dominus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne quādo obliuiscantur populi mei, disperge illos in virtute tua. Illum quippe Psalmum orat Christus, in illo Psalmo loquitur Christus, verus Dauid, id est, manufortis siue desiderabilis, quem vsq; ad mortem persecutus est Saul, id est, populus ille inuidus, secundum eiusdem Psalmi titulum. In finem ne corrumpas ipsi Dauid, in tituli inscriptione, quando misit Saul ad custodiendam domum eius, vt interficeret eū. Et est prædicti versiculi sensus. Consideranti mihi super inimicos meos Iudæos ostendit deus, vt pro eis orem ita. Domine ne occidas eos, id est, ne penitus à terra euellas eos. Quare? Videlicet, ne quando populi ad confitendum conuerti obliuiscantur mei, quòd pro eis natus & passioni addictus fuerim, & sic eos redemerim. Et hoc idem est, ac si dicat. Idcirco Iudæi tua gratia viuere permittantur, vt etiam eorum testimonio fides meorum certior habeatur. Aliter enim Psalmi & totum vetus testamentum multis quasi figmēta viderentur. Ne igitur occidas eos. Sed quid? Disperge illos, subaudiē vbiq; terrarū, in virtute tua, id est, in potentia tua. Notandū itaq;, Iudæorum dispersionē, per diuini consilij factā esse dispensationē, idcirco, vt nō tantum in vno loco, sed in omni terra fidem gentiū confirmarent, dū eum à parentibus suis crucifixum fuisse assererēt, & scripturas in quibus nobis promissus fuerat, sese habere non denegarent, imò tanq; capsarij nostri scripturas easdem in vsum nostrum circumportarent.

Quòd nobis propter deum consilio vti sit facere aliquid vltra quàm ille præceperit: quod quicunq; non faciunt, sic rectè dicant: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. CAPVT XVI.

DIximus parumper in laudem spiritus consilij, quia deus propter homines consilio vti dignatus est. superest iuxta propositum vt dicamus, qualiter propter deum consilio vtantur vel vti debeant homines perfectionis amatores. Vti autē consilio id esse dicimus, quod non contenti facere, quod præceptum est, vltra sese extendunt ad illud, quod præcepto maius & amplius est, quæ nimirum res gratiam maiorem, remunerationemq; copiosiorem habet. Denique sola præcepti executio seruorum est, & non magnam meretur gratiam, secundum illā domini sententiam euangelicam. Nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite. Serui inutiles
Lucæ 17. sumus, quod debuimus facere fecimus. Quem enim, aut qualem intendens seruū, dicebat. nunquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? Nimirum quia seruum arantem aut pascentem, cui reuerso, de agro non dixisset dominus suus statim, transi, recumbe, sed para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi donec manducem, & bibam, & post hæc manducabis & bibes. Vtiq; seruus ille Iudaicus erat populus, qui acceperat spiritum seruitutis in timore, arans in agro, & pascens, id est, coniugio inseruiens, & priusquam comederet ipse aut biberet, parans domino suo quod cœnaret, id est, decimas dans omnium, & primitias offerens sicut præceperat lex. Nunquid ergo gratiam habet, inquit, seruo illi, quia fecit, quæ ei imperauerat? Non puto. Debitor enim seruus erat, præceptum vt seruus acceperat, vtpote colonus terræ, quam dominus suus acquisierat, quemadmodum dicit. Terra enim mea est, & vos coloni mei estis. Itaq; hac similitudine assumpta protinus sic intulit. Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, subaudit, & nō amplius, dicite. Serui inutiles sumus, quod debuimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

facere fecimus. Cum, inquit, feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, & nihil amplius, ô vos temporis huius discipuli, & auditores euangelij, si permanseritis in agro, id est, in seculo, dediti vel astricti coniugio, vendentes atq; ementes, possidentes atq; vtentes hoc mundo, quamlibet præcepta faciatis, non mœchando, non furando, & tale quid non faciendo, iam quidem euasistis pœnam, sed nondum meruistis gratiam. Inutiles enim estis, quia nihil pro amore vel gratia domini nostri, supra debitum seruitutis pensum adijcere vultis. Profectò testificamini, quia nisi timeretis torturam & compedes, nec illud faceretis, quod præceptum est. Igitur, vt dicere cœperamus, vti consilio propter deum, amicorum est, eorũ qui non contenti facere quod præceptũ est, vltra sese extendunt ad aliud quod præcepto maius & amplius est, amantes gratiam domini, bonis omnibus præoptantes hilarem atq; serenam sibi videre faciem domini sui. Sunt autem præcepta decem, quæ sic verior translatio distinxit. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. non adorabis neq; coles ea. Non assumes nomen domini dei tui inuanum. Memento, vt diem sabbati sanctifices. Honora patrem
Exod. 20. tuum & matrem tuam. Non occides. Non mœchaberis. Non furtum facies. Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces. Nunc de cuiusq; tenore præcepti, & de superadijcienda liberalitate consilij pro posse dicemus.

De primo præcepto, & superadijciendo consilio. CAPVT XVII.

Exod. 20. NOn, inquit, habebis deos alienos coram me. Secundum hoc præceptum tota serui iustitia est non coluisse Baal, nec seruisse Astarot, nõ initiatum fuisse Beelphegor, vel quempiam huiusmodi, quod veræ diuinitati aduersum sit, non posuisse in templo dei. Qui autẽ seruilem modum excedere gestit, non solum significatum vocum istarum, id est, deorum alienorum, sed & nominis huius quod est deus etymologiam attendit, vt videlicet non solum secundum præceptum deos alienos coram deo suo non habeat, sed & nullum alium præter solum & verum deum timeat. Deus enim Græcè dicitur theos, quod interpretatur timor. Idcirco autem creator tali nomine nuncupatur, quia timẽdus est, & hoc ab omni rationali creatura iure exigitur vt timeatur. Igitur vltra præceptum hoc tunc acceptatur consilium, quando seruus bonus & amore vel gratia dignus solum proponit sibi, deum esse timendum, nullum alium timore suo dignum arbitratus deum & dominum. Quòd si etiam supplicio mortis cogatur vt timeat, non flectitur à iustitia, constans propter deum verum ac dominum, amicitiæ gratia cũ qua sic ille suos alloquitur. Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his, qui occidunt
Lucæ 12. corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant. Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in geennam. Ita dico vobis, hunc timete.

De secundo præcepto, & superaddendo consilio. CAP. XVIII.

Exod. 20. NOn facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinẽ, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra, non adorabis, neq; coles ea. Et per hoc præceptum illud à seruo exigitur, vt illius vnius vel vnici dei, coram quo non debet deos alienos habere, neq; in cœlo, neq; in terra, neq; in mari, vllam suspicetur similitudinem existere. Hoc, inquam, ab illo exigitur, vt sciat deum verum, nulla forma circumscriptũ esse, quod Humani formã putauerunt, dicentes Deum velut hominem membris suis secundum humanã formam circumscriptum esse, aut determinatum, grande sibi in animo suo pingentes Idolum, vel
Daniel. 7. iuxta visionem Danielis, senem venerabilem, vel antiquum dierum. Quorum in corde siue er-
Esaiæ 66. rore quantum puras simulabatur simulachrum, cum audirent, dicentem. Cœlũ mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. A quibus si quæreretur illud quod scriptum est. quis mensus est pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit, nimirum quid respondere, aut quid secundũ eandem phantasiam animo suo præpingere potuerunt. Hoc ergo, vt dictũ est, à seruo per præceptum exigitur, vt deum illocalem atq; incircumscriptum fateatur, vt nullam creaturam deo
Exod. 20. similem esse vel fieri posse suspicetur, ne contra se experiatur dictum, quod subiunctum est. Ego enim sum dominus deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filijs, in tertiam & quartam generationem, &c. Qui enim tale sibi pinxit idolum, magnam dei fortis, dei zelotis thesaurizat iram, vtpote consequenter male de dei filio sentiens. vt verbi gratia Arrius, qui deum dei filium patri consubstantialem dici vel credi non sustinens, dicebat ad creaturę similitudinem respiciens, & creatorem increatum creaturæ volens esse consimilem. Consubstantiale est, quod ex aliquo est, aut ex participatione, aut decursione, aut ex plantatione. Ex plãratione quidem sicut ex radice germen, ex decursione verò sicut rami, filij. ex participatione autem, sicut ex massa aurea duo annuli vel tres. Secundum autem nullum horum, inquit, est filius dei. Propterea ergo dicebat, in fide consubstantialitatis non esse consentiendũ. Ne cum isto seruus malam accipiat plagam, oportet vt nullam creatori similem faciat creaturam. Quòd si amicus esse gestit, post hoc præceptum ad consilium quoq; totum animum extendit, vt videlicet eo non

eo non contentus sit, quod non ita de deo sentit, sed & quantum potest pro salute aliorum eniteus ostendat pulchro dogmate, quia non secundum corporeas consubstantiale dicitur passiones, neq; secundum diuisionem, neq; secundum quandam decisionem. non enim posse naturam sine materia intelligibilem incorporeamq; corporalem quandã sustinere passionem, sed sacris quibusdam atq; ineffabilibus rationibus magis esse intelligendum.

De tertio præcepto, & superadijciendo consilio. CAP. XIX.

NOn assumes nomen domini dei tui in vanum. Hoc necessario seruus audit, & obaudit, si Exod. 20.
non vult plagis seruilibus male discrutiari, aut perimi. Quid est enim assumere in vanũ nomen domini dei sui, nisi peierare nomẽ domini dei sui, aut in rebus vilibus, aut ludicris, cœlis & terris reuerendũ nomen habere ostentuit? Non ergo assumere nomen domini dei in vanũ, necessarium atq; legitimũ est præceptum, quod qui custodierit seruus, pœnam euadit, quanta sub hac intentione valet intelligi. Nec enim habebit dominus insontem eum, qui assumpserit nomen domini DEI frustra. Quod si ingenuitatem desiderat amici, consilium est vt omnino Exod. 20.
non iuret. Dicit enim in euangelio suo dominus ille, & angelus magni cõsilij. Audistis quia dictum est antiquis, non peierabis. Reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vo- Matth. 5.
bis, non iurare omnino, neq; per cœlũ, quia tronus dei est, neq; per terram, quia scabellũ pedũ eius est, neq; per Hierosolymã, quia ciuitas est magni regis. Neq; per caput tuũ iuraueris, quia non potes vnũ capillum album facere aut nigrũ. Sit autem sermo vester, est, est. nõ, non. Quod aũt his abũdantius est, à malo est. Non præceptũ hoc esse, sed id quod supra præceptũ est, id est, consilium ex eo fateri compellimur, quia legem sanctam, iustam & bonã euangelio, vel euangelium legi contrarium esse non putamus, imò istud vel suspicari vt nephas deuitamus. Dixit Exod. 22.
autem lex. Si quis commendauerit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat furto ablata fuerint. si inuenitur fur, duplum reddet. Si latet dominum domus, applicabitur ad deos, & iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam
Ibidem. fraudem. Item. Si quis commendauerit proximo suo asinũ, bouem, ouem, ô omne iumentũ ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, aut captum ab hostibus, nullusq; hoc viderit, iusiurandũ erit in medio, & nõ extenderit manũ ad rem proximi sui, suscipietq; dominus iuramentũ, & ille reddere non cogetur. Igitur cũ de præcepto & consilio agere cœperimus, & hoc modis omnibus cauendũ sit, ne legi euangeliũ contrariũ esse suspicemur, tertiũ nobis idẽ permissum sese obtulit. Diligenter perpendamus tria hæc, quæ posita sunt, scilicet non peierabis, non iurare omnino, applicabitur ad deos & iurabit, siue iusturandũ erit in medio, quod nõ extenderit manũ ad rem proximi sui, & inueniemus non peierare præceptũ, non iurare omnino consiliũ, iurare aut verũ deierare esse permissum. Itaq; qui peierat, male facit. qui autẽ nõ iurat omnino, benefacit, magis eligens commodatũ reddere, quod furto fuerit sublatum, q̃ proferre
Ephe. 5. iusiurandũ, propter illud quod dictũ est. redimentes tempus quoniã dies mali sunt. Qui autem
Coloss. 4. iurat, & verum deierat, nec bene nec male fecit, id est, nec quia iurauit, pœnam, nec quia deierauit verum, gratiam acquirit. Et vt breuiter trium horũ distantias colligamus. qui peierat, pœnam. qui verum deierat, veniam. qui non iurat omnino, gratiam meretur & gloriam.

De quarto præcepto, & superadijciendo consilio. CAP. XX.

MEmento vt diem sabbati sanctifices. Hoc præceptum legitimum est, & in eo legitimè Exod. 20.
seruatur, vt quod operatur seruus cum bene operatur, nõ suam, sed domini sui gloriam quærat, non præsentem ab ore conseruorum suorum sibi laudem exquirat, vanamq; gloriam suo nomini constituere proponat, sed scripturam dicentem attendat, videant opera vestra bo- Matth. 5.
na, non vt vos videamini, sed vt glorificent patrem vestrum, qui est in cœlis. Hoc reuera meminisse est sabbati sanctificandi, id est, hoc intendere seruum, vt bene operando mereatur introire in requiem domini sui. Nam illius sabbati meminisse, cuius meminit hodiéq; Iudęus, iam non pro præcepto habemus, imo contra præceptũ, & contra voluntatem domini esse fatemur, quia videlicet sabbatũ illud iam ex illo magno die sabbati, quo instante crucifixerunt dominum, pollutũ est à seruis malignis, sanguine domini sui, & sicut alio iam loco diximus, Esaia te- Esaiæ 1.
stante. extunc omne sabbatũ, & omne festũ illorũ profundo odio odit anima domini. Hoc ergo præceptũ est, memento vt diem sabbati sanctifices, id est, vt bene operando finẽ totum operis illic constituas, vbi sancta & vera est requies. Consilium autẽ hoc est, vt nũc etiam sabbatizes, id est, vt actiuã excedens vitam, contemplationi vaces, quæ pars tanto melior est, quantũ fideli seruo dulcis amicitia præpollet, testãte ipso, cũ dicit. Martha, Martha solicita es, & turbaris er- Lucæ 10.
ga plurima. Porrò vnũ est necessarium. Maria optimã partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Marthæ seruitiũ non reprehendit, sed Mariæ partẽ prætulit, tanq̃ bono id quod optimũ sit. Ad hunc sabbatismum in psalmo quoq; perfectiores inuitans. Vacate, inquit, & videte, quoniã ego Psal. 45.
sum deus. Quòd si ex præcepto, & non magis ex consilio diceret. consequeretur neminẽ diligi à domino, qui istud non fecisset. Nunc autem scriptum est. Iesus autem intuitus eũ dilexit eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marc.10. Matt.19. Quem? Nimirum adolescentem diuitem, cui cum protinus dixisset, vnū tibi deest, vade quæcunq; habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlis, & veni, sequere me. Ille contristatus in verbo, abijt mœrens, erat enim habens possessiones multas. Non igitur præceptum est, sed consilium, propter quod & sic apud Matthæum sub conditione dictū, & in arbitrio vel voluntate eius relictū est. Si vis perfectus esse. Nam si non velit ad istam perfectionē aspirare, nō quidem diligi meretur vt amicus, aut tanq; filius, qui acceptauerit consiliū. diligitur tamē in ordine suo tanquam fidelis seruus, qui actualiter bene vtens seculo impleuerit præceptum.

De quinto præcepto, & superadyciendo consilio. CAPVT XXI.

Exod. 20. HOnora patrem tuum & matrem. Magnum præceptū, & magna obseruatione dignum, magnáq; & pulchra remuneratione compensandum, quam continuò proponens sermo bene audienti, vt sis, inquit, longæuus super terram, quam dominus deus tuus dabit tibi. Super hoc præceptum maius atque excellentius est consilium, non habere patrem aut matrem propter deum. Et hoc quidem consilium palim prædicat maiestas euangelij, sed nec ipsa omDeut. 33. nino tacuit humilitas legis. Ait enim. Qui dixit patri suo, & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israel. At verò pharisæi meram cōsilij boni veritatem adulterantes, docebant filios de substantia patrum rapinam faciendo patrem & matrem inhonorare, dicentes, id esse cuiq; filiorum legitimè dicere patri & matri, nescio vos, inuistis illis altare dei muneribus cumulare, gazophylaciumq; replere, quod ipsorū proficeret auaritiæ. Tales hypocritas consilium sanctæ legis cauponantes, id est, quasi vinum bonum aqua mixta corrumpentes, redarguebat, cum diceret. Quare & vos transgredimini mandatum dei
Matt.15. propter traditionem vestram? Nam deus dixit. Honora patrem & matrem. Et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. Vos autem dicitis. Quicunq; dixerit patri vel matri, munus quodcunque est ex me tibi proderit, subauditur verum patrem deum, & veram matrem suam synagogam sacerdotalem atque Leuiticam honorauit, & ita rapinam patris & matris afferendo vobis in domum domini patrem & matrē suam inhonorauit, & honore debito priuauit. Proinde continuò subiungit. Et non honorificauit patrem suum & matrem suam. Et irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestram. Igitur præceptum est, patrē & matrem honorare, consilium autem patrem & matrem nescire, non modo contrario quo pater & mater inhonorentur, sed modo rationabili & iusto, quo deus cunctos affectus excellens patri & matri iure præferatur. Neque enim genitores inhonorantur, vbi solus creator illis præferetur. Qualiter hoc fiat, luo ipse exemplo deus indicat, parentes homines habere dignatus. Nā
Matt.12. loquente illo ad turbas, cum dixisset ei quidam. Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes loqui tibi, respondens, dixit. Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Extendens manum in discipulos dixit. Ecce mater mea, & fratres mei, & cætera. Euangelizabat enim cū hæc diceret, præcepturus vt homo perfectionis amator propter euangelium patrem & matrem relinquat, & renunciet omnibus quæ possidet. Equidem hoc facere consilium est, vt iam diximus, sed cum tempus aut res postulat, tanquam præceptum ex debito peragendū est. vt videlicet ignorentur pater aut mater, quando quis & patri & matri obtemperare, & Christianus
Matt. 10. esse non potest. Nā in tali causa, non tam consilio q̄ potenti præcepto agens, nolite, inquit, arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrē suam, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Qui amat patrē aut matrem plusq; me, non est me dignus. Et notandum, quòd cum cæteras affinitates dixerit, filiū aduersus patrē, & filiam aduersus matrē, & nurum aduersus socrum, non dixerit virū aduersus vxorē, siue vxorem aduersus virū, ne videlicet euangelica puritas occasionē siue authoritatem adulteriis dare
1.Cor.7. videretur. Vndé Apostolus. His autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego sed dominus, vxorem à viro non discedere. Quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorē non dimittat. Sed idem continuò dicit. Nā cæteris ego dico, nō dominus. Quibus cæteris? Nimirū fidelibus permixtis cū infidelibus. Quid enim dico ego, nō dominus? Si quis frater vxorē habet infidelē, & hæc consentit habitare cū eo, subauditur non detrahendo nomini Christiano, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum. Ergo non tam domini præceptum, quàm Apostoli consilium est. Nam hoc, inquit, ego dico non dominus. Amplius autem cōsilium esse liquet ex eo, quod subiungit. Quòd si infidelis discedit, discedat. Nō est enim seruituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. Quod vtiq; non dixisset, si præceptum esset domini, manere fidelem cū infideli. Sed vt reuerramur ad rem, parentes infideles nescire, præceptum est. fideles autem
Nume. 1. propter perfectionis amorē nescire, consiliū est. Scire verò interdum permissum est. Dicit enim lex. Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari. si cognouerit pater votū quod pollicita est, & iuramētū quo obligauit animam

animam suam, & tacuerit, voti rea erit. Quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit. Si autem statim vt audierit pater, contradixerit. & vota, & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd contradixerit pater. Denique permissio est, irritum ducere votū, ppter patris contradictionē. Arbitramur enim melius esse, etiā patre cōtradicente, tenere propositū, & tendere ad perfectionē, præsertim cum si irritū duxerit quod vouit, ppterea quia pater contradixit, nō aliud possit sperare pręmiū, nisi quòd obnoxia nō tenebit sponsioni.

De sexto præcepto, & superadyciendo consilio. CAP. XXII.

Exodi.20. NOn occides. Præceptum subauditione indiget, quatenus iudex siue potestas, quę gladiū portat, nō præuaricari existimetur, cum illū occiderit qui iure occidēdus erat. Siue propinquus occisi, cum illum ex permissione legis vindicat. Itaq; cum dicitur. non occides, subaudiendum est, accipiendo gladium qui tibi datus non est, Dominus enim, inquit, Christus. Qui
Matth.26. Psal.143. Matth.5. Lucæ.6. acceperint gladium, gladio peribunt, illo nimirum gladio de quo Psalmista, De gladio, inquit, maligno eripe me. Porro vltra hoc præceptum perfectionis est consilium, non resistere malo. Sed si quis, ait, te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Item, Diligite
Leuit.19. inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est. Nam quod dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Item q̄, Oculum pro oculo, & dentem pro dente, neq; præceptum, neq; consilium est, sed tantummodo permissum. Cæterùm vera & verè Christiana innocentia, in tantum abhorret sanguinem, vt non resistere malo, & inimicum quoq; diligere tanquam præceptum audiat & prædicet.

De septimo præcepto, & superadyciendo consilio. CAP. XXIII.

Exodi.20. Deut.27. Matth.12. Marci.12. Lucæ.20. Matth.19. NOn mœchaberis. Præceptum hoc olim laxius fecerat permissio legis. nunc autem fortius, & arctius stringit seueritas Euangelij. Moyses enim mandauit dari libellū repudij. Christus autem dico vobis ait, quia quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur. Quærentibus quoq;, quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudij, Quoniam Moyses, ait, ad duritiam cordis vestri permisit vobis, dimittere vxores vestras. Ab initio aūt non fuit sic. Itaq; præceptum est, non mœchari, consilium autem supra hoc præceptum, cōfugio penitus abstinere, sicut pro difficultate vel necessitate coniugij dicentibus discipulis, si ita est causa hominis cum vxore sua, non expedit nubere, respondens dixit, Non omnes capiunt istud, sed quibus datum est, Statimq; cum
Ibidem. 1.Cor.7. dixisset, & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerūt propter regnum cœlorum. Qui, inquit, potest capere capiat. Hoc sciens Apostolus, De virginibus autem, inquit, præceptum domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à domino, vt sim fidelis.

De octauo præcepto, & superadyciendo consilio. CAP. XXIIII.

Exodi.20. Ephes.4. NOn furtum facies. Secundum hoc præceptum Apostolus cum dixisset. Qui furabatur, jamnon furetur, statim consilium subiunxit, Magis, inquiens, laboret operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vndè tribuat necessitatem patienti. Verumtamen consiliū hoc parū distat à fortitudine præcepti. Cum enim dicit, Laboret operando manibus suis quod
2.Thes.3. bonum est, subaudiri vult, si manducare velit. Nam & alibi dicit, Qui non vult operari, nec manducet. Item dicendo, tribuat necessitatem patienti, subaudiri vult, si velit & sibi in necessitatibus subueniri. Nam beati misericordes, quoniam ipsi misericordiā consequētur. Magnum
Matth.5. verè & factu vtile, misericordiæ consilium, quod cum propinquioribus impensum fuerit, vsque ad exteros, & quod maius est, vsq; ad inimicos sese extendit, iuxta illud sapientis dictū, Si esu-
Proverb. 28 rierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Cum enim ita fecerit, certum est, illum misericordiam consequi. Si enim scneratur domino, qui miseretur pauperi, quāto magis qui inimicum cibat, & potum dat illi, & ita in bono malum vincit?
Proverb.19.

De nono præcepto, & superadyciendo consilio. CAP. XXV.

Exodi.19. NOn loqueris cōtra proximum tuum falsum testimonium. Supra hoc præceptū magnū & laude dignum est, pro tempore & re falsum pati, cum possis refellere testimonium, iuxta illud domini nostri exemplū. Nouissimè venerunt duo falsi testes, & dixerunt, Hic dixit,
Matth.26. Possum destruere templum dei, & post triduū reædificare illud. Cum hęc dicerent, & princeps quoq; sacerdotum surgens vrgeret. nihil, inquiens, respondes ad ista, quę isti aduersus te testificantur? Iesus aūt (ait Euāgelista) tacebat. Item cum accusaretur à principibus sacerdotū, & se-
Matth.27. Lucæ.22. nioribus, & Pilatus instaret, dicens. non audis quanta aduersum te dicunt testimonia. non respondit ei vllū verbū, ita vt miraretur præses vehemēter. Quare? Quia si vobis dixero, inquit, nō credetis mihi. Si aūt & interrogauero, nō respondebitis mihi, nec; dimittetis. Cui ergo placeat exemplū huius in sufferenda temeritate falsi testimonij, placeat & respectus rationis, vt videlicet si sperare licet, falsitatē vera posse responsione corrigi, respōdeat, & respondendo lucretur (vt nonnunq; factū est) animas obloquentium, si nō omniū, at saltē aliquorū, ex illis, qui audirēt sanguinē, nō scierēt, aut ex deliberatione, sed falso testimonio induci. Sic enim Hieremias, cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

testificarentur aduersus eum sacerdotes & prophetę ad principes, & ad omnem populum, dicentes. Iudicium mortis est viro huic, quia prophetauit aduersus ciuitatem istam, sicut audistis
Hiere. 26. auribus vestris, non tacuit, sed ait. Dominus misit me, vt prophetarem. Et subinde, Veruntamen scitote, & cognoscite, quoniam si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra
3. Reg. 21 vosmetipsos, & contra ciuitatem istam, & habitatores eius. In veritate enim misit me dominus. Econtra Naboth Iezraelites, quia non per errorem vel subitam animorum perturbationem, sed per malitiosam Iezabelis & optimatum siue maiorum natu deliberationem, submissis testibus viris diabolicis accusabatur siue iudicabatur, tacuisse & nihil respondisse legitur, rectè nimirum & sapienter. Frustra nanq; effunderet sermonem, vbi non erat auditus. Qui igitur non solum præceptum seruat, vt falsum testimonium non loquatur, sed & consilium approbat, vt falso impugnatus testimonio patientiam amplectatur. Sic exemplo domini tacendum sibi sciat, vt non tantum in suum sanguinem per errorem forte peccaturos decipi suo silentio permittat.

De decimo præcepto, & superadijciendo consilio, & quomodo difficile sit huic præcepto aliquid superaddi. CAP. XXVI.

Exodi. 20 NOn concupisces domum proximi tui, nec desiderabis vxorem, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. Præcepti huius decimi, quasi quadam ferrea securi, cunctarum præuaricationum radix amputatur, siue extirpatur, radix
1. Tim. 6 enim omnium malorum cupiditas. Et notandum, quia septem quasi percussionibus, quo numero plerunq; vniuersitas designatur, vniuersa cupiditas percutitur, dum septenaria prohibitione inhibetur. Nam cum sufficere posset vt diceret, non concupisces, etiamsi nihil addidisset, maluit septenariam facere prohibitionem. Primo, nō concupisces domum proximi tui. Secundo, non desiderabis vxorem eius. Tertio, non seruum. Quarto, non ancillam. Quinto, non
Iohan. 2. bouem. Sexto, non asinum. Septimo, nec omnia quæ illius sunt. Omnium igitur quæ in mundo sunt dilectio damnata est, quoniam omne quod est in mundo (inquit apostolus Iohannes) concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Huius præcepti transgressor, iam tunc quisque addicitur, cum in voluntate habet mœchari, aut furari, siue aliquid quippiam talium præuaricationum perpetrare, etiam si voluntatem ipsam nequeat actu ad-
Prouc. 20 implere. Et quid dicemus desuper adijciendo cōsilio, quando vix, aut ferè nullus perfectus in-
Philip. 1. uenitur in adimplendo præcepto istō? Quis enim gloriabitur, castum se habere cor? Audenter dico, plures esse vel fuisse, qui acceptauerunt consiliū, quàm qui perfectè adimpleuerunt mandatum. Plures enim, id est, aliquos nō dubitamus dicere vel dixisse, cupio dissolui, & esse cum Christo. qui autem glorietur castum se habere cor, nullus aut rarissimus est. Hoc itaq; tantum
Matth. 5. dixisse libeat, præceptum esse, non concupiscere. consilium autem, cupere dissolui, & esse cum Christo.

Quàm verum veritas dixerit: Non veni legem soluere, sed adimplere.
CAPVT XXVII.

VErùm igitur veritas dixit, tam veraciter quàm grauiter Christus locutus est, Nolite putare quia veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. Verùm, inquam, & matura grauitate ponderatum verbum locutus est, nimirum conscius sibimet huius spiritus sancti, spiritus consilij, quem daturus erat, per quem (sicut diximus) & multo melius, multo abundantius, quàm dicere potuimus, legem implere habebat. Quibus autem & quamobrem sic dixit & sic locutus est? Dixit nimirum præsentibus discipulis suis, Christum, siue secundum linguam ipsorum Messiam, venisse, & hunc illum esse credentibus atque gaudentibus, locutus est aduersarijs suis, scribis & pharisæis de proximo audituris, sibiq; insidias atque calumniam structuris, tanquam aduersario legis. Istis carnale Christi regnum, carnali sensu expectantibus, illis inuidiæ spiritu pro eodem rege torquendis & frustra quæsituris, quomodo doctrinam eius quasi iustè calumniarentur. Et de illis quidem manifestum est, quàm verè, quàm constanter præclusi sint tali promissione, præsertim quia dicta compleuit rerum veritate, quia neminem docuit legem soluere aut prophetas, docendo potius, vt quod minus fusserat infirma lex, superadijcerent spontanea sui consilij electione. Porro de discipulis eius carnale regnum eius fore opinantibus, quid aliud dicamus, nisi quia putabāt eum legem & prophetas velle dissoluere? Cum enim putarent, in regno eius fore licitum occidere, & gentium spolia detrahere, aureamq; & gemmatam Hierusalem extruere, quid aliud expectabāt, quàm sine lege viuere, & sub nomine regni dei, regnum concupiscentiæ? Tales quidem inuenit, & tales vocauit, sed longe alios fecit, isto dato spiritu sancto, spiritu consilij.

FINIS COMMENTARIORVM QVINTI LIBRI, scilicet de Consilio.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Sextus, De Fortitudine Liber vnus.

De spiritu fortitudinis, quàm pulchrè septem spirituum medius sit, & quòd cæteri magis in otio, hic autem magis in actu sit. CAP. I.

SVARTVS idemq; medius septem spirituum dei, & velut in quodam sedens principatu, prædicatur spiritus fortitudinis. Et rectè, Nam inter cætera spiritus sancti opera, opus fortitudinis magnum & mirificum est. Denicq; & agnus dei vi
Apoc. 5. ctorioſus, habens cornua septem, & oculos septem. propter cornu istud, fortissimo & bestiarum regi similatur leoni, cum dicitur in Apocalypsi de ipso quem
Genes. 49. videbat Iohannes agnum in medio throni. Ecce vicit leo de tribu Iuda radix Dauid. Et in antiquissima propheria, spiritus idem, ob causam eandem dicit, Catulus leonis Iuda, ad prædam
Iob. 11. fili mi ascendisti. Pulchrè ergo medius spirituum positus est, spiritus fortitudinis, vt pro ipso quoque loco vel ordine, pari iure obtineat prœconium cum primo, scilicet cum spiritu sapientiæ, dicente beato Iob. Apud ipsum est sapientia & fortitudo. Denicq; per sapientiam illo in loco rectè cæteri omnes, præter spiritum fortitudinis, spiritus intelliguntur, quia videlicet spiritus intellectus, & spiritus consilij, spiritus scientiæ, & pietatis, & spiritus timoris domini, spiritui sapientiæ magis cooperantur, videlicet vt intus & in otio satis & plenius exerceatur, spiritus autem fortitudinis magis est in actu, & foris operatur siue præliatur, & præliando sancta illis otia componit.

De spiritu fortitudinis primùm in Christo, deinde & in apostolis, sanctisq; prædicatoribus considerando, deinde in ecclesiæ rectoribus, iuxta illud Salomonis: Tria sunt quæ bene gradiuntur, Leo fortissimus bestiarum, Gallus, &c. CAP. II.

HVius igitur, id est, spiritus fortitudinis, magnalia quę prædicemus, primùm in ipso consideremus Christo, deinde in apostolis siue apostolicis viris Christi prædicatoribus, deinde & in sanctis ecclesiæ Christi rectoribus, secundum illam sapientissimi sentētiam Salomonis. Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod incedit feliciter. Leo fortissimus bestia-
Prouerb. 30. rum, ad nullius pauebit occursum, Gallus succinctus lumbos, & Aries. nec est rex, qui resistat ei, & qui stultus apparuit, postquam leuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum. Denicq; leo fortissimus bestiarum deus est, fortissimus spirituū, deus inquam, & homo Christus, de quo verissimè dictum est, ad nullius pauebit occursum. Ipse enim dixit, cum ex po-
Iohan. 14. testate, & non ex debita necessitate poneret animam suam, Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed & ante hoc, de eodem sibi occursuro nihil pauescens,
Ibidem, 14. dixerat. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi eijcietur foras. Gallus autem, qui diuidit, & canendo annunciat noctis horas, gallus inquam, succinctus lumbos, prædicator est, qui per noctem præsentis seculi, dormire nos profundo securitatis somno non sinit, lucè instare negocioſam annūciat, id est, diem iudicij, suum interea castigans corpus & in seruitutem redi-
1. Cor. 9. gens, ne forte, inquiens, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Cantus eius huiusmodi
Rom. 13. est, Nox præcessit, dies aūt appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarū, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus. & his similia. Porro aries quisq; prælatus est, qui
Prælatus aries est. nō quidēforis prędicat, sed intus rationabilibus ouibus pręest, easq; ducit ac reducit ad caulas, & non est, inquit, rex qui resistat ei, nec enim regū gladios timet, vt sui obliuiscatur propositi, quin etiā si rex restiterit, eumq; gladio percusserit, melius viuit, & oues illas viuido exēplo melius ducit. Qui aūt stultus apparuit in sublime elatus, Antichristus erit. Qui feliciter quidē, sed nō vt cætera illa bene, graditur. Nam faciet quidem & prosperabit, sed non bono sine prosperabitur, & idcirco non bene gradietur. Quantus in illo leone fortissimo, in illo gallo succincto, & in illo ariete cornuto, claruit iste spūs fortitudinis? Leo ille & per semetipsum leonē diabolū vicit, & per gallū, & per arietem illū, siue cum gallo & ariete illo, bestiā illam quam vidit
Dan. 7. Daniel, superauit, bestiā terribilē atq; mirabilem & fortē nimis dentes ferreos habentē magnos, comedentē atq; cōminuentem, & reliqua pedibus conculcantē. Non enim parū spectaculi habet, cp nō adolescēte, sed iam vsq; ad plenū adulto & roborato Romano imperio, silēre & sub eo toto tremēte mūdo spūs iste, spūs fortitudinis tantūmodo, gallū cōtra leges eius canentē, & arietem, prēter duo geminę charitatis cornua nihil armorū gerentē immisit, & furorē eius irrationabiliter, & sine modo debacchantem deuicit, & conculcatricē orbis terrarū bestiā pedibus eorū conculcandā substrauit. Hæc sunt magnalia spiritus fortitudinis, de quibus aliquid dicturi ipso adiuuāte, primū de leone iā dicto dicamus, qd agēdo, rem tantā gallo & arieti possibilē fecerit.

De leone,

Universidad de Deusto
Biblioteca

De leone, qui & agnus, quomodo iuxta Apocalypsim Iohannis, diabolum moriendo vicit atque ligauit primus, & post illum gallus accinctus, & aries iam dictus, id est, apostoli Christi, & martyres eius, quorũ primus est Stephanus. CAP. III.

LEo, qui & agnus, prædictæ sessorem atque agitatorem bestię diabolum moriendo inuasit atque ligauit, secundum quod Iohannes in Apocalypsi dicit. Et vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauim abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & alligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec consumentur mille anni. Post hęc oportet eum solui breui tempore. Angelum quippe descendentem de cœlo, dominum Iesum Christum accipimus, qui magni consilij angelus nuncupatur, quicq; mortalium visitans regionem, fortior alligare voluit fortem, vt vasa eius quæ dudum vasa iræ fuerant, vasa misericordiæ perficeret, hoc peragens opere, quod ante promiserat prædicatione. Nemo, inquit, potest domum fortis intrare & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem, id est, diabolum. Quæ enim erat domus, vel quod fortis huius atrium, nisi mundus, & maximè Romanum imperiũ, cuius stipatus satellitio, fretusq; obsequio, cubabat in cordibus hominum, defensabatur in delubris gentium? Porro clauis abyssi, diuinorũ est profunditas iudiciorum. Iudicia enim dei, abyssus multa. Hunc ergo, scilicet diabolum fortis ille angelus catenis alligauit, in eo videlicet, quòd potestatem eius à seducendis hominibus, qui ad vitam præordinati erant, cohibendo refrenauit. Mille autem anni pro annis omnibus huius seculi intelligi possunt, vt perfecto numero ipsa subintelligatur temporis plenitudo. Millenarius quippe numerus denarij numeri quadratum solidum reddit. Decem quippe decies ducta, faciũt centum, quæ iam figura quadrata, sed nondum plena est. Vt autem in altitudinem surgat & solida fiat, rursum, centum decies multiplicantur, & mille sunt. Nec aliter illud melius intelligitur quod in psalmo legitur, Memor fuit in seculũ testamenti sui, verbi, quod mandauit in mille generationes, quàm id esse in omnes generationes. Et misit, inquit, illum in abyssum. Vtique diabolum misit in abyssum, quo nomine significata est multitudo innumerabilis impiorum, quorum in malignitatem aduersum ecclesiam dei multum profunda sunt corda, non quia ibi diabolus ante non erat, sed ideo illuc missus dicitur, quia exclusus à credentibus plus cœpit impios possidere. Plus nanq; possidetur à diabolo, qui nõ solum à deo alienatus est, verùm etiã gratis odit seruientes deo. Clausisse quoq; & signasse super eum dicitur, quia clausis, imo destructis idolorum templis, compressit responsa fallaciæ eius, & pleraq;, in quibus colebatur, templa in ecclesias conuertit, signata & sanctificata cruce atque inuocatione nominis sui, quod super nos inuocatur. Itaq; per hunc principem fortitudinis, capto atq; ligato sessore diabolo, continuò super bestiam quam prædiximus, quæ erat equitatus siue subsellium eius, irruit exercitus præliatorum eius, apostoli eius, martyres, qui erãt gallus supradictus & aries. De quibus dicturi, à quo rectius quàm à protomartyre incipiemus? Is autẽ Stephanus dictus est, mirando vere, atq; venerando diuinitatis præsagio, cuius in arcano cõsilio fortitudinis huius signifer, beata fuerat sorte prædestinatus. Stephanus quippe coronatus interpretatur. Coronandus aũt non solus erat, sed primus. nam omnes animæ iustæ, quæ illum sequuntur, conuenient fortiunt vocabulũ, quod diuino (vt diximus) præsagio, propriũ erat illius. Dicamus igitur,

Apoc. 20.

Lucæ. 11.

Marci. 3.

Psal. 104.

De beato Stephano, qui dictus est plenus gratia & fortitudine, qui Vltro Vsus in populo eadem fortitudine dixit actu illud propheticũ: Ecce ego, mitte me. CAP. IIII.

STephanus plenus gratia & fortitudine, faciebat signa & prodigia magna in populo. Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum, & eorum qui erant in Cilicia & Asia disputantes cum Stephano, & nõ poterant resistere sapiẽtię & spiritui qui loquebatur. Verum est quod veritas dixit, quod in agonia sua Christus locutus est, protinus tradendus, imo cum traderetur inter sceleratos reputandus. Et cum venerit paracletus, spiritus veritatis, ille arguet mundum de peccato & de iustitia & de iudicio. Iam credo, o beate beatorũ signifer Stephane, cum hæc diceret, voces tuas auscultabat, voces spũs fortitudinis & gratiæ, quę te implere habebat, iam audiebat. Tu enim mundũ primus arguisti, per te primùm mundũ arguit spũs veritatis. Audiebat voces, & quos recepturus eras iam numerauerat lapides, ruumq; meditabaẽ eadẽ nocte sanguinẽ, dum factus in agonia, plixius oraret, esseteq; sudor eius sicut guttę sanguinis decurrẽtis in terrã. Nunqd turbaris conscientię vel pscientiæ eius abesse poteras cum diceret, Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapiẽtes & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in synagogis vestris. Et subinde, Hierusalẽ Hierusalẽ, quę occidis ꝓpheras, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Imo vt altius repetã, quãdo videre & audiere ꝓpheta dicebat, quẽ mittã, & qs ibit nobis? & ecce, inqt, ego, mitte me, tu eras in præparatione dũi super solũ sedẽtis, & spũs illius quę in te futura erat

Iohan. 16.

Matth. 23.

Esaiæ. 6.

fortitudinis

fortitudinis & gratiæ suscitauit prophetam, vt diceret. Ecce ego, mitte me. Quis enim hominum, vel per quem hominum deus te iussit ire, & mundum de peccato & de iustitia & de iudicio tam fortiter arguere? Legimus quippe dixisse apostolos. Non est æquum derelinquere nos verbum dei, & ministrare mensis, & deinde scriptum est, quia elegerunt Stephanũ, virum plenum fide & spiritu sancto, & non legimus, quia miserunt apostoli Stephanum, vt apostolica gratia vel fortitudine testificaretur in populo. Sed quid Stephanus (inquit scriptura) plenus gratia & fortitudine, faciebat signa & prodigia magna in populo. Ergo beate vir, sedente domino super solium excelsum & eleuatum, id est, coronato propter passionem mortis filio hominis, & eleuato ad paternæ dexteræ consessum, dicente illo quem mittam, & quis ibit nobis? quasi conquereretur & diceret, omnes occidunt & neminem viuere sinunt eorum, quos misimus ab origine mundi, tu quodammodo dixisti, Ecce ego, mitte me. Vltro enim & inuisus non dubitasti domino Iesu sedenti vel stanti à dextris virtutis dei testimonium perhibere.

Actо. 6.

De illa fortitudine siue sapientia & spiritu qui loquebatur, cui non poterant resistere disputantes cum eo, & quoniam sapienter accusatores vicit, dicentes se audisse verba blasphemiæ in Moysen, & deum, & locum sanctum. CAP. V.

QVa tandem gratia, qua fortitudine Stephanus plenus erat? Nimirum gratia sapientię & fortitudine spiritus, siue spiritu fortitudinis. Sic enim cõtinuò subiunctum est. Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Deniq; quæcunq; ab illo dicta vel acta sunt, sapientiæ & fortitudinis sunt. Videamus ordine rerum siue gestorum. Tunc, inquit, scriptura, submiserunt viros, qui dicerent, se audisse eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen & deum, fallos vtiq; testes, vt subiunctum est, qui dicerent. Homo iste nõ cessat loqui verba aduersus locum sanctum & legem. Ille autem cunctis videntibus, faciem habẽs tanquam faciem angeli, & interrogatus à principe sacerdotum dicente, si hæc ita se habent, sic ait. Viri fratres & patres audite. Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahã, cum esset in Mesopotamia, prius quàm moraretur in Carran, & dixit ad illum. Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam monstrauero tibi. Sic ingressus magna sapientiæ gratia, fallos primo confutauit testes contra se positos, in eo quod dixerant, audisse se eum dicentem verba blasphemiæ in Moysen & deum, & deinde magno nihilominus fortitudinis impetu contriuit totũ illud contra se collectum concilium vanum, concilium malignantium. Quid enim sibi vult, quod sic inchoauit. Deus gloriæ apparuit, inusitato hactenus quamuis verissimo vtens testimonio, cum dicere posset. Deus apparuit patri nostro Abraham? Ergo tam breuiter quàm sapienter dissoluit accusationem blasphemiæ, deum gloriæ nominans deum, qui apparuit Abraham. Dixerant enim non solùm in Moysen, sed & in deum. Maior blasphemiæ pars in deum redundare videbatur, & idcirco prius illam diluit, deum gloriæ confitens eum, qui apparuit Abraham, subiungens nora omnipotentissimę diuinitatis & diuinæ veritatis beneficia, quia videlicet repromisit dare illi terram in possessionem, in qua nunc vos habitatis, inquit, & semini eius post ipsum, cum non haberet filium, &c. Alteram compositæ blasphemiæ partem, quæ redundabat in Moysen, continuò veritatis & sui defensor, gloriosa testificatione destruit, dicens. Eodem tempore natus est Moyses & fuit gratus deo, &c. vsq; ad id quod ait. Hic est Moyses, qui dixit filijs Israel. Prophetam suscitabit vobis deus de fratribus vestris tanquam me, ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia, in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Syna, & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis. Cuncta hæc, quæ dixit in Moysen, defendunt aduersus falsos testes puram conscientiam, vndè & vt dignum est de sancto dei famulo sentientem. Et vide, quanta sapientiæ vi maculam sibi iniectam in illa viperarum geminina refundit. Cum enim dixisset, Qui accepit verba vitæ dare vobis, continuò subiunxit. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed reppulerunt, & auersi sunt cordibus suis in Aegyptum, &c. vsque ad illud propheticum testimonium. Nunquid victimas aut hostias obtulistis mihi annis XL. in deserto domus Israel, & suscepistis tabernaculũ Moloch, & sidus dei vestri Rempha, figuras quas fecistis adorare eas, vt transferamini vos trans Babylonem. His dictis, quibus supradicta repulsa est calũnia blasphemię, tam in deum, quàm in Moysen, supererat, vt & aliquid pro eo diceret quod falsi testes addiderãt, dicendo aduersus locum sanctum. Audiuimus enim, inquiunt, eum dicentẽ, quoniã Iesus Nazarenus hic destruet locum istũ, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses. Quod vtique si dixisset, verum dixisset, & cum veritate locutus fuisset, quæ prædixerat, dicens. Nõ remanebit lapis super lapidẽ, quam veritatem etiam isto tacente, lapides isti clamare habebant. Quæ autem blasphemia fuisset tale quippiam dixisse in illos sanctos lapides? Ait ergo. Tabernaculum testimonij fuit patribus nostris in deserto, & cætera. vsque ad id quod ait. Sed non excelsius in manu factis habitat, sicut propheta dicit. Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ est?

Actо. 8.

Actо. 7.

Genes. 12.

Exodi 3.

Matth. 24.

Lucæ. 19.

Actо. 7.

Esaiæ. 66.

Nonne

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut.32 Nónne manus mea fecit hæc omnia? Ac si diceret. Qualis blasphemia est dixisse, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum, cum deus in eo non inhabitet, testāte propheta, quia non in manu factis excelsus habitat? Non enim blasphemia rectè dici potest, nisi quod contra excelsum, aut cōtra id dicitur in quo excelsus habitat. Sed Salomon, dicitis, domum istam illi ædificauit. Nónne manus mea (inquit per prophetā) fecit hæc omnia? Si cœlum & terra transibunt, & hæc omnia quæ manus mea fecit, quanto magis domus ista, quam manus Salomonis ædificauit, præsertim cum iamdudum igne Babylonico conflagrata fuerit? Notandum præterea, quia cum dixisset, tabernaculum testimonij fuit patribus nostris in deserto, continuo subiunxit. Sicut disposuit loquens ad Moysen, vt faceret illud secundum formam, quam viderat. Hoc namq; dicto ad illā calūniæ partem respicit, quia cum dixissent. Audiuimus enim eum dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum, addiderant, & mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses. Et verè mira arte sapientiæ vel gratiæ, qua plenus erat, nō solum non negauit se dixisse vel dicere debuisse, quoniam Iesus Nazarenus immutaret traditiones quas tradidit Moyses, sed etiam rationem penè reddidit, propter quam traditiones illas immutari oporteret, hanc videlicet, quia non erant istæ traditiones dei, traditiones quas Moyses tradidit, sed traditæ fuerant secundum formam siue figuram futurarum traditionum
Exodi.25. dei, quas Moyses deo prēmonstrante vidit, oculo intellectuali, oculo prophetali. Et hoc nō sine authoritate dixit, sed ipsius Moysi, imo dei, qui ad Moysen dixit. Inspice & fac secundū exemplar, quod tibi in monte præmonstratum est. Ergo aut dixit, aut dicere debuit, quod non se dixisse negauit, scilicet quia Iesus Nazarenus immutaret traditiones quas Moyses tradidit, id est, quòd iam cessare haberent exemplaria vel vmbræ cœlestium, cœlestibus ipsis per Iesum Nazarenum declaratis.

Quanta fortitudine incredulos increpat, dicendo: Dura ceruice, & incircumcisi cordibus & auribus, & cætera pro quibus tamen inuicta charitate, moriens orabat.

CAPVT VI.

PRæmisso quod erat sapientiæ, cui resistere nemo poterat, vel gratiæ qua plenus erat defensus à crimine blasphemiæ, quòd sibi obiectum fuerat, & bene vsus defensione legitima, audiamus nunc illud quod fortitudinis est, qua nihilominus plenum fuisse illum, sacrā prædi-
Acto.7. cat authoritas. Dura, inquit, ceruice, & incircumcisis auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos vsque ad id. qui accepistis legem in dispositione angelorum & non custodistis. Veræ fortitudinis hoc, veræ, inquam, non impatientiæ temerariæ vel furoris inconsulti, sed iusti zeli, & iustè atque rationabiliter zelātis fortitudinis hoc est. Neque enim in
Exo.33.34 hoc eodem dicto proprij cordis motum, sed verum diuinę vocis sequitur testimonium. Primus enim dominus ipse dicit. Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te.
Deut.10. Deinde & Moyses ait, Circuncidite igitur præputiū cordis vestri, & ceruicem vestram ne in-
Ezech.2. duretis amplius. Et in prophetā dominus dicit, Patres eorum pręuaricati sunt pactum meum
Ezech.3. vsque ad diem hanc, & filij dura facie & indomabili corde sunt. Item, Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Ergo falsis impetitus testibus vbi se mira sapientia defendit, mira nihilominus fortitudine reos impetit crimen intentans, cui necessaria testimonia non desint, dura, inquiens, ceruice & incircuncisis cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Semper, inquam, id est, ex quo de Aegypto egredientes
Exodi.32. cum scriberentur tabulæ digito dei, spiritu dei, dixistis ad Aaron. Fac nobis deos qui præcedant nos, Moysi enim huic qui eduxit nos de terra Aegypti nescimus quid acciderit. Porro vera fortitudo nunquam sine charitate est, & tunc verè in spiritu fortitudinis res agitur, quando fortissimæ charitatis socierate ipsa fortitudo vallatur. Cum igitur illi ex increpatione nequiores effecti dissecarentur cordibus suis, & striderent dentibus in eum, cum eiicites extra ciuitatem lapidarent eum, positis ille genibus, clamauit voce magna, dicens. Domine ne sta-
Acto.7. tuas illis hoc peccatum. O verè fortis, qui non aduersus homines, sed aduersus hominum ma-
Cant.8. litiam consurrexit. Verè constans & fortis, quem tot lapides depellere non potuerunt ab arce charitatis, in quo dilectio fortis fuit vt mors, imo & plus quàm mors. Plus enim apud animā morientis eodem momento valuit fortitudo dilectionis, quàm fortitudo mortis. Non saltem dixit videat deus & iudicet, vel tale quippiam quod dicere iure potuisset, sed positis genibus dixit, imo clamauit voce magna. Domine, ne statuas illis hoc peccatū. Illud fuisset iustitiæ debitum, istud erat spontaneum charitatis officiū. Fortis ergo vtrobiq;, fortis atq; dulcis in parte vtrāq;. Illic fortiter redarguendo sæuiens, hic fortiter moriendo patiens. Securè igitur laus in fine vtraque canitur triumphatori, quia & mortem quam saluator pro omnibus dignatus est pati, hanc iste primus reddidit saluatori, & precem quam saluator pro se crucifigentibus, hanc iste pro se lapidantibus primus obtulit saluatori. Sequuntur autem illum omnes animæ iustæ professionem habentes eiusdem militiæ, coronam ambientes eiusdem victoriæ.

De

De Petro apostolo qualem inuenerit, & qualem illum fecerit iste spiritus fortitudinis, & quomodo ante passionem domini ambulauit super aquas, & timens cœpit mergi, post resurrectionem verò eius tunica succinctus, mittens se in mare ad ipsum peruenit, & quid ista portenderint.

CAP. VII.

DIximus de tyrone, quem manifestim spiritus sanctus, spiritus fortitudinis armauit. de magistris militiæ Petro & Paulo quid dicemus, quos in ipsum caput bestiæ supra memoratę, dixerit armatos idem spiritus fortitudinis? Nam vt primùm de Petro loquamur, scimus qualem hunc spiritus iste inuenerit, qualem fecerit. Antequam glorificato domino Iesu, datus esset iste spiritus, hic nec saltem militiæ nomen agnouerat, militaria Christi signa ne dicā ferre, sed necdum attrectare, aut oculis suis aspicere prævalebat. Testis est illa negatio trina, vbi Petrus mendax, & Christus inuictus est veritas, dicente, nō qualicunq; persona, sed ancilla ostiaria, Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Negauit Petrus, & tamen gladius aut hasta non apparebat in manu ancillę illius. Dixerat autem paulò ante, certans cum domino, Etiā si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Victoritaq; in certamine & palmā veritatis obti- Iohan.18.
nens ille qui dixerat. Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec me ter neges, postmo- Matth.26.
dum quasi alludens ad illam confidentiā immaturam, dicit eidem Petro sic, Amen amen dico Iohan.21.
tibi, cum esses iunior, cingebas te & ambulabas vbi volebas. cum aūt senueris, extēdes manus tuas, & alius te cinget & ducet quo tu nō vis. Hoc aūt (inquit Euangelista) dixit, significās qua morte clarificaturus esset deū. Quando enim Petrus erat iunior, & semetipsum cingebat? Nimirum quando rudis & laboriosorum certaminum inexpertus, de sua nimium conscientia vel virtute pręsumebat dicens, Tecum paratus sum & in carcerem & in mortē ire, & etiamsi oportuerit me mori tecum non te negabo, quando educebat gladium, & percutiēs fortiter, amputauit auriculam serui principis sacerdotum. Tunc Petrus iunior erat, nondum enim multū in sapientia profecerat, quippe qui nesciēs, cuius sit solius cingere militem, semetipsum cingebat, dum tam magna tamq; fortia de semetipso promittebat. Senuit aūt, quando accepto isto spiritu sancto, spiritu fortitudinis sapiens effectus est. Extunc enim manus suas extendit ad eum, qui cingere nouit, cōscius atq; expertus propriæ infirmitatis, & alius eum cinxit, sanctus enim iste spiritus eum sortem fecit, & duxit quo non volebat duci, scilicet ad passionem mortis, quā naturali horrore refugit sensus carnis, quamlibet spiritus prōptus sit. Quando hæc dominus Petro dicebat vtrunq; iam in illo significauerat. Dudum enim cum nauicula, in qua erant discipuli, in medio mari iactaretur fluctibus, erat enim ventus contrarius, & ipse quarta vigilia noctis veniret ad eos, ambulans super mare, diceretq; illis turbatis & clamātibus præ timore, ego sum, nolite timere, respondens Petrus dixit. Domine si tu es, iube me venire ad te super Matth.14.
aquas. At ipse ait, Veni, & cætera vsque ad id quod ait illi. modicæ fidei quare dubitasti. Nimirum in illa modica fide qua dubitauit, & idcirco cœpit mergi, illa qua dominum negaturus erat infirmitas prefigurata est. Siquidē ventus ille contrarius, quē dominus non pauescens, ambulabat super aquas, illum præsignauit occursum principis huius mundi, de quo dominus idem certus, quòd in se non haberet quicquā, suas tribulationes & seditiones Iudaicas superaturus erat. Ambulās ergo Petrus quoq; super aquas, vidit ventum validum & timuit, atq; idcirco cœpit mergi, quia sic futurum erat, vt de fide sua præsumens, dicendo, Quare non pos- Iohan.13.
sum te sequi modo, animam meam pono pro te, continuò propter vocem vnius mulierculæ timeret & negaret, quod profectò erat mergi in profundum maris. Sed extendens manum Iesus, apprehendit eum mergi incipientem, quia respiciens (vt Euangelista testatur) in eum, vocauit ad fletum non parum negatione eadem periclitantem. Verùm vbi saluator aquas easdē Lucæ.22.
superauit, & omnem sibimet sedauit tempestatem, resurgendo à mortuis, iterū Petrus in mare Iohan.21.
se misit, tunica succinctus & nequaquam periclitatus est. Scriptū est enim, Simon Petrus cum audisset quia dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, & misit se in mare. Alij autem discipuli venerunt nauigio, non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Subinde sequitur, quod paulò ante præmisimus. Amen amen dico tibi, inquit, cum esses iunior, cingebas te & ambulabas vbi volebas, & cætera. Igitur quæ in mari præligurata fuerant, eadem veritas ore proprio confirmabat, quòd scilicet Petrus, qui de sua virtute præsumens quodammodo semetipsum cinxerat, dicendo, animam meam pono pro te, & statim negando totus penè submersus est. idem alio cingente, id est, spiritu sancto mentem eius confirmante, cunctarum tribulationum aquas omnes superaturus esset.

De Paulo apostolo, quàm infirmus, imo quàm freneticus fuerit, & qualem illum fecerit iste spiritus fortitudinis.

CAP. VIII.

AT verò Paulus non vtrunq; infirmus, sed male fortium, id est freneticorū, maximus fuerat, de qualibus Psalmo medicus percussus acriter Et irruerunt, inquit, in me fortes, Psal.58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

subauditur,veré infirmi,& falso fortes,id est,de iustitię suę sanitate præsumentes,verumq; medicum percutientes atq; crucifigentes. Talium infirmorum atq; freneticorum iste vnus fuerat, quando medicum eundem persequebatur in membris eius,quem in cœlo sedentem in capite

Actо.8. tangere non potuit. Deuastabat enim ecclesiã,per domos intrans & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam. Sed mutauit fortitudinem. imo crudelitatis insaniam mutauit in verã

Actо.9. veræ fortitudinis sanitatem. Quis dinumeret vniuersa, quæ per eum fecit iste spiritus fortitudinis operæ? Vbi proiectus est in terram Saulus & resurrexit Paulus, acceptoq; ibi cibo confortatus est. continuò ingressus in synagogas prędicabat Iesum,cunctisq; admirantibus repentinam eius mutationem,multò magis conualescebat,& confundebat Iudæos, qui habitabant

Iob.39. Damasci,affirmans quoniam hic est Christus. Extunc vbiq; fortiter fecit,vbiq; vicit,& gratias, inquit, ago ei qui me confortauit. Vndè rectè animaduertium est, hæc in eum ad beatum Iob domini dicta debere intelligi. Nunquid volet Rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præ-

Psal.21. sepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo,aut confringet glebas vallium post te. Nunqd habebis fiduciã in multa fortitudine eius,& derelinques ei labores tuos? Nunquid credes ei,quòd reddat sementem tibi,& aream tuam congreget? Nam potest quidè per hũc Rhinocerota,populus superbiæ singularis intelligi,de quo dominus per prophetã. Libera me, inquit, de ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam, sed hoc melius patet cũ ille ex hoc populo ad mediũ ducitur,antea Saulus in superbia primus,& postmodum Paulus in humilitate præcipuus. Hic in nare cornu gestabat, cum se placiturũ deo de crudelitate considebat. Hunc Rhinocerota omnis venator extimuit,quia sæuitiam eius omnis prędicator expauit. Sed ad capiendum illum virgo sinum suum expandit, quia videlicet cum pergeret Damascum,incarnata dei sapientia sese illi manifestauit. Dicitur enim Rhinoceros,qui & Monoceros nominatur,tantæ tamq; indomitę esse fortitudinis,vt nulla venantium virtute capiatur aliquatenus, sed virgo puella ei proponitur, cui sinum aperienti mirum in modum omni ferocitate postposita,caput deponit,sicq; decepta fera repentè velut eneruis reperitur & capitur. Nunquid ergo,ait,volet Rhinoceros seruire tibi,subauditur vt mihi,aut morabit ad præ-

1.Cor.9. sepe tuum,videlicet vt iste à me per Ananiam ad baptismatis religatus est sacramentũ? Nunquid alligabis eum ad arandum loro tuo, id est, ad prædicandum constringes præcepto tuo, ita,scilicet vt dicat. Væ enim mihi est,si non euangelizauero. Aut confringet glebas vallium,id est,impedimenta humilium,post te subauditur sicut post me,verbi gratia,dum dicit. Si circun-

Galat.5. cidamini Christus vobis nihil proderit? Qui enim in humilium mente fidelium legis duritiam

Actо.9. redarguendo contriuit,quid aliud quàm in valle post me glebas fregit? Nunquid fiduciam habebis in multa fortitudine eius, subaudit vt ego,qui longè ad gẽtes mitto eum,vt portet nomen meũ coram regibus aut gentibus? Et derelinques ei labores tuos, subauditur vt ego, qui hoc facio,vt dicar,suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, nimirum septies affli-

Coloss.1. ctus,quemadmodum ipse dicit. Ter virgis cæsus sum,semel lapidatus sum,ter naufragiũ pertuli? Nunquid credes ei,quòd reddat sementem tibi, id est,fructiferam prædicationẽ,& aream tuam congreget,id est,ecclesię latitudinẽ in vnam fidẽ amplificet? Subauditur,nõ credes. Nam & Ananias,Domine,inquit,audiui à multis de viro hoc,quanta mala fecerit sanctis tuis,& cętera. Non enim credebat,quòd Aream domini cõgregaturus esset,qui illam hactenus elationis cornu ventilauerat.

De duobus illis principibus fortissimis,quomodo concorditer Romam illam pro crudelitate bestiam,pro errore asinam,contra hæreditariã germanorũ Romuli & Remi discordiã adierint,& ad vnius fidei concordiã perduxerint. CAP. IX.

MAgna igitur hæc in isto mutatio dexteræ excelsi,magnum & mirificũ in ambobus scilicet,Petro & Paulo experimentum huius spiritus fortitudinis,quorum alterũ falso for-

Daniel.7. tem,alterum verè timidum, ambos autem veraciter sic sanauit infirmos,& sic sua fortitudine armauit,vt irent in illam Romam mundi dominam,tropicè Babyloniam dictam,magnam & terribilem bestiam,comedentem,vt superius iam dictum est,dentibus ferreis,atq; cõminuentem,& reliqua pedibus conculcantem. Veruntamen pro parte illorum,qui crediturí erãt,errantes per stultam simplicitatem,vel simplicem stultitiã, dicamus veraciter illam fuisse asinã, & tunc dominum Iesum duos misisse discipulos,vt eandem soluerent asinam,siue caput asinæ, id est,principẽ gentilitatis,quando istos veritatis prædicatores ad illã misit Romam. Alligata enim erat vinculo diabolicę seruitutis,& dicturi erant,qui seruitio eius abutebant. Quid facitis

Marci.11. soluentes asinã? Dominus aũt. Si quis,ait,vobis aliquid dixerit,dicite,quia dominus opus habet. Venerunt duo isti hoc propositum habentes, vt quamuis cum gladijs & diuersis pœnis diceretur eis,quid facitis,non cessarent,non desisterent fortes,fortissimi vinculi solutores,dicẽtes. Dominus hac opus haber,domino necessaria est. Quid aũt pulchrius hac duorũ oppositione fratrum spiritualium,contra duos fratres,qui vrbem illam fundauerunt? Duo nanq; fratres

Romulus

Romulus & Remus illam fundauerunt malo nimirũ auspicio,vt nunquã deesset ciuilis discordia,vt noua semper in illa recrudescerent bella ciuilia. Nam vt nobis author ait,Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Romulus quippe Remum interfecit per impatientiam consortij. Vndè idem dicit,Omnisq; potestas impatiens consortis erit. Pulchro igitur nimium spectaculo contra germanos discordes missi sunt hi duo spiritu fratres spirituali germanitate concordes. vt super vetera discordiæ fundamenta, nouũ concordiæ fundamentũ Christum ponerent,nouamq; magno regi deo ciuitatem struerẽt cum sui profusione sanguinis,quę pro magna firmitate Apostolicę fidei veraciter dici meruit iustitię sedes,fidei domus,aula pudoris,cum antea fuisset superbiæ solium,auaritiæ profundum,vorago sanguinis, & puteus homicidiorũ.

De Nerone diabolicæ crudelitatis satellite,& quòd nihil profuit sessori eius Satanæ,quòd istos occidit vno eodemq; die,sed tamen (vt aiunt quidam) vno anno intercurrente. CAP. X.

IAm multitudinem gentium isti Christianæ pietatis principes vicerant,ac bene prostratis, victoriæ Christi titulos inscripserant,eum tandem in illam arcem inclytam impetum fecerunt, præsidente Nerone, totius crudelitatis quodam proprió satellite, cuius crudelitatem simulq; insuetam impuritatem toto mundo iam sciente, quidam sapiens adhuc admirans, nec solùm admirans,sed etiam quia potens fuisset,indignans deflebat,ita dicens.

Nouimus quantas dederit ruinas
Vrbe flammata,patribusq; cæsis,
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore,
Corpus & visu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lachrymis,sed esse
Censor extincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat
Quos videt condens radios sub vndas
Phœbus,extremo veniens ab ortu,
Quos premunt septem gelidi triones.
Quos nothus sicco violentus æstu
Torret,ardentes recoquens arenas.
Heu grauem sortem,quotiens iniquus
Additur sæuo gladius veneno.
Item,Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret,& niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxuriæ Nero sæuientis.

Nam luxuriæ quàm sæuientis fuerit,quanta impuritatis, & crudelitatis flagitia siue scelera commiserit,historiæ plurimę referunt,ad præsentem autem locum hoc tantùm dixisse attinet, quia tali persecutore nomini Christiano gloriari licet,quia non quiuis,vel qualiscunq;,sed totius obscenitatis nothus magister, hoc nomen persequendo habitanti in se spiritui immundo contrarium esse testatus est. Iraq; tali homuntione Romano orbi principante,vexillum pietatis isti Apostolorum principes magnæ vrbi intulerunt. Quid faceret aut proficeret draco ille serpens antiquus,qui est diabolus & sathanas,qui tunc in illa vrbe cubabat,& super talis imperatoris impuram ceruicem incumbebat? Ligauerat enim illum,vt superius iam dictũ est,an- Apoca.10.
gelus ille, qui descenderat de cœlo, habens clauim abyssi, & catenam magnam in manu sua. Nihil ergo valuit contra protectorem eorum spiritum fortitudinis,sed pro illo sæuiens,vtpote toto nequitiæ afflatus spiritu Nero, corpora tantũ occidit. Sed quid hoc sathanæ profuit? Nunquid morte illorum spiritus iste immortalis extingui potuit? Non vtique,sed magis in plures abundauit gratias. Non sic in Petro Christus iterum crucifixus,aut in Paulo in quo loquebatur,sic est gladio cæsus,vt postea non loqueretur. Imo magis conualuit sermo dei,cum illorum morte putaretur extinctus. Sic Samson fortissimus, cum proiecisset de manu mandibulam asini,in qua percusserat mille viros. sitiuit quidem,sed non defecit. Aperuit enim dominus mo- Iudic.15.
larem dentem in maxilla,& egressæ sunt aquæ ex eo. Quibus haustis refocillauit spiritũ,& vires recepit. Nunquid enim verus Samson Christus dominus,istos deseruit moriẽtes,aut in ipsa morte proiecit, vt desereret mortuos, per quos viuentes pugnauit & vicit? Nam fuerant isti, quasi mandibula asini,id est,non secundum carnem valde nobiles,aut inclyti. maximè Petrus qui non imperator aut senator,sed piscator fuit. Non vtiq; deseruit,aut proiecit. veritamen occidi permisit,atq; prosterni,sed sic prostratis sepulchra eorum viuas aquas emanauerunt, corpora eorum miraculorum gratiam profuderunt, & hoc fidem Christi,ne deficeret refecit,atq; in plures abundare copias fidelium fecit. Et alter quidem eorum cruci affixus pependit, alter gladio cecidit. Petrus affigendus cruci humiliter fortis,& fortiter humilis dixit,Quoniam dominus meus Iesus Christus de cœlo ad terram descendit,recta cruce sublimatus est. girare erucem meam, quia non sum dignus ita crucifigi sicut dominus meus. At illi verterunt crucem, & pedes eius sursum,manus verò fixerunt deorsum. Super hoc quidam fidelis & in fide laudabilis,metricè canens,ita dixit. Figitur ergo manus subter sola versus in cacumen. Hoc mente maior quo minor figura. Nouerat ex humili, cœlum citius solere adiri. Deijcit ora spiritũ daturus. Paulus gladio feriendus, & horam illam sustinens,dicit eodem spiritu confortatus. Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certaui,cursum con- 2.Tim.4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

summauí,fidem seruaui.In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.Et subinde,Dominus mihi astitit,& confortauit me,vt per prædicationem adimpleatur, & audiant omnes Gentes,quia liberatus sum de ore leonis.Creditur ambos vno eodemq; vniusq; eiusdemq; dei anno inclyto cœlos decorasse martyrio, non tamen desunt,qui putent eodem quidem die,sed non eodē martyrium compleuisse anno.Vndē idem qui supra,Vnus vtrunque dies pleno tamen innouatus anno,vidit superba morte laureatum. Et subinde, Vt teres orbis iter flexi retro percurrit anni, diemq; eundem sol reduxit ortus, euomit in iugulum Pauli Nero feruidum furorem,iubet feriri gentium magistrum.

Quòd in cæteris Apostolis idem prædicandus sit spiritus fortitudinis. CAP. XI.

EAdem in cæteris quoq; Apostolis mutatio dextræ excelsi,idemq; prędicandum est opus spiritus sancti, spiritus fortitudinis. Omnes quippe ante aduentum eius infirmi erant,& Matth.26 per aduentum eius fortes facti sunt.Vbi enim ministri comprehenderunt Iesum,relicto eo oIohan.16. mnes fugerunt, sicut prædixerat illis. Modo,inquit,creditis?Ecce venit hora,& iam venit,vt dispergamini vnusquisq; in propria,& me solum relinquatis. Ergo infirmi erant,& isto consor Lucæ.24. tatore opus habebant. Propterea dicebat continuò, ascensurus in cœlum, Ego mittam promissum patris mei in vos.Vos autem sedete in ciuitate,quo adusq; induamini virtute exalto. Venit ista virtus,& induit eos,& sic fortes reddidit, vt terrorē nemo incuteret illis. Scriptum est enim, Et conuocantes Apostolos cæsis denuntiauerunt,ne omnino loquerentur in nomine Acto.5. Iesu,& dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij,quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati.Vera ergo erant virtute induti in fortitudine gauIohan.16. dentes,in gaudio fortes,de quo itidem dixerat eis,Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum,& gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Hanc illis collatā fortitudinem,siue firmitatem,per istū fortitudinis spiritum Propheta longè ante præuidens.cœli,inquit,enarrant gloriam dei,& opera manuum eius annuntiat firmamentū. Cœlos dixit eos,qui prius terra erāt, Psal.18. firmamentum nuncupauit eos,qui prius infirmi fuerant.Et rectè,Sic enim confirmati,omnem terram prædicatione intonando, & miraculis fulgurando attonitam reddiderunt. nam sicut subiunctum est,In omnem terram exiuit sonus eorum,& in fines orbis terræ verba eorū.Andreas Achaiam,Matthæus Aethyopiam, Thomas & Bartholomæus Indiam,cæteriq; Apostolorum,cæteras partes orbis terrarum præliaturi, cum vexillo crucis inuaserunt,& victoris Christi titulos victi diaboli partibus inferentes, suum libenter sanguinem superaddiderunt,& vbiq; terrarum ecclesiam suo sanguine plantauerunt.

De Iohanne Apostolo,quòd & ipse calicem domini bibit,licet in pace vitam finiuit. CAP. XII.

POst Neronem secundā in Christianos persecutionem Domitianus excitauit.Ab isto dilectus domini Iesu, Iohannes in feruentis olei dolium missus est, sed amatoris sui,se protegente gratia illæsus exiuit,vt scilicet vitam in pace finiret iuxta veritatē dicentis.Sic eum volo manere,donec veniam. Dixerat autem iam dudum huic,& fratri eius Iacobo idem domIo han.12. nus Iesus, Calicem quidem meum bibetis.sedere aūt mecum non est meum dare vobis. Num Marci. 10 ergo sententiæ suæ,sapiētia oblita est,quando dixit,sic eum volo manere donec veniam.& hac voluntate fixa seruauit eum,vt præsentem in pace finiret vitam?Nam Iacobus quidem frater eius,calicem eius bibere potuit,& primus omnium Apostolorum in Iudæa bibit,occisus gla Acto.12. dio perfidi Herodis, Hic aūt post omnes Apostolos in pace obdormiuit, gratias agens,& dicens.Inuitatus ad conuiuiū tuum,venio gratias agens,quia me dignatus es domine Iesu Christe, ad tuas epulas inuitare,sciens quòd ex toro corde meo desiderabam te. Descenderat autem in foueam dicturus orationem hanc, & postea inuenta est illa fouea plena, nihil aliud habens in se, nisi manna. Num igitur suæ (vt iam dictum est) sententiæ dominus oblitus est,qua dixerat, Calicem meum bibetis? Non vtique,nam & iste calicem domini bibit,non solū quia in feruentis olei dolium missus,& propter insuperabilem euangelizandi constantiā in Padmos insulam deputatus est,verumetiam quia quod maximè prædicandum,quodq; maximo præconio dignum est, vbi beatæ virginis & genitricis animam gladius pertransiuit, ibi & anima vulnerata est huius dilecti. Alijs nanq; discipulis fuga dilapsis,iste cum illa matre stetit iuxta crucem domini,viditq; illū propriis oculis bibere calicem passionis. Quòd si complacuit patri, qui filio suo calicem illum dedit,si ita visum est filio,qui calicem illum bibit, vt conferret illum in hoc ipso bibisse calicē suum,quòd in illa tali hora proximus astitit.quis est,qui reprehendere I.euit.7. possit? Neq; enim sic studiosus quisquam est,vt paruisse faciat quod dixerat Symeon matri eius, Iohan.19. & tuam ipsius animā gladius pertransibit,pro eo quòd visura erat,quando vniuersitas viscerum eius,in illo filio suo crucifigeretur.Stabat aūt(vt iam dictum est)cum ea iuxta crucem iste quoq; dilectus.& siquidem credis,ipse quoq; mente vulnerabatur.Quapropter,vt iam credimus,non caret omnino magni huius honore præconij,quòd & ipse biberit calicem domini.

De glorioſis

De glorioſis martyribus,martyrumque bellis atque victorijs,quòd nunquam tanto vel tali conflictu pugnauerunt Abel atque Cain,licet & ante Christi aduentum semper diſcordes fuerint. CAP. XIII.

POst insignes ducum,id est,Apostolorum triumphos,victoriosa sequuntur bella martyrū, magna ira diaboli, magna fortitudine spiritus sancti, magna strage corporum, magna glorificatione animarū.Nunquam tantis animis,tantis & talibus armis conuenerant in campum pugnaturi hinc Abel, & inde Cain.hinc ciuitas dei,inde ciuitas diaboli.hinc sancta Hierusalem, inde Babylonia meretrix. Et quidem antiquis inimicitijs olim quoq; pugnauerant, multosq; & memorabiles in alterutrum impetus fecerant. sed alio genere armorum,alijs causis bellorum,alia specie victoriarum. Etenim quando pater beati seminis,pater fidelis Abra- Genes.14. ham cum trecentis decē & octo vernaculis suis reges quatuor victores insecutus vicit.quan- Num.12.13. do Moyses dux populi domini Seon regem Amorræorum, & Og regem Basan occidit,& filios Israel vultus est,de Madianitis.quando Iosue tot gentes, tot Chananæorum reges interfe- Ios.10.11.15. cit.quando tot iudices pugnauerunt contra gentes,& totiens liberauerunt filios Israel. quan- 1.Reg.17. do Dauid Philisteum percussit,& tantis deinde bellis hostes Israel contriuit. tūc quoq; ciuitas dei contra ciuitatem diaboli, & generatio fidei, pugnabat quidem contra generationem peccati.sed alijs,vt dictum est,armis,alio genere belli,alia specie triumphi.Hic iam noua bella elegit dominus, vbi princeps ipse cum ascenderet ad præliandum,ad mittendum foras fortē armatum principem huius mundi diabolum, dixit Petro. Conuerte gladium tuum in vaginā. Putabat Petrus illo,de quo iam dictum est,vetusto more sibi esse pugnandum,& ob hoc pau- Matth.26. lō ante dixisse dominum eundem. Sed nunc qui habet saculū tollat similiter & peram, & qui Lucæ.22. non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Terreno adhuc sensu occupati,cum hoc audissent,dixerunt,Domine ecce duo gladij hic.At ille non talem gladium quærebat,& ideireo statim dixit eis, Satis est.Tanquam diceret,Tali gladio satis hactenus sub lege vel permissu legis pugnatum est. nunc iam istum gladium recondite in vaginam,& alium gladium,scilicet dei verbum,de quo scriptum est.Accingere gladio tuo super femur tuum potentissimē,qui Psal.44. non habet, emat vendita tunica, id est, postposita omni facultate terrena,vt liber expeditus magnum non contra homines,sed contra hominum vitia,manu forti gladium euaginare valeat. Qua voce,quali sermone, hæc tam mira, tamq; magnifica loquemur prælia? Supra nos est hoc bellum,altius est, quàm vt sermo noster consequi valeat hoc genus bellorum. Audiamus potius,quid de huiusmodi prælio spiritus dicat.

De martyrum perſecutionibus iuxta illud de Apocalypsi,Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura,vt cum peperisset deuoraret filium eius. CAP. XIIII.

ET signum magnū apparuit in cœlo,Mulier amicta sole,& sub pedibus eius luna,& in ca- Apoc.12. pite eius corona stellarum duodecim,& in vtero habens,& clamabat parturiens,& cruciatur,vt pariat.Et visum est aliud signum in cœlo.Et ecce draco magnus rufus,habens capita septem,& cornua decem,&c.Mulier nempe ista sancta ecclesia est,mulier quondam nuda nuditate illa, quam in primis parentibus per peccatum accidisse sancta scriptura denotat. nunc aūt amicta non amictu qualicunq;,sed amicta sole,id est,Christo sole vero,sole iustitiæ.Omnes Galat.3. enim,inquit Apostolus,qui in Christo baptizati estis,Christum induistis.Et luna sub pedibus, id est,mutabilitas bonorum temporaliū in contemptu eius. Non ita hactenus.Pro temporalibus enim bonis, pro terra enim non viuorum sed morientium, videlicet pro terra Chanaan hactenus ecclesia gladio materiali pugnauerat. Non ergo prius fuerat luna sub pedibus eius, Nunc autem ecclesia perfecta,siue vt perfecta sit,omni mundo abrenuntiare,imò & proprium corpus, vel animam suam odisse iubetur. & ecce nimirum luna sub pedibus eius, & in capite eius corona duodecim stellarum. In capite eius,id est,in initio eius,corona stellarū duodecim, decus est Apostolorum duodecim. Siue Christum intelligas,siue ipsum primordium eiusdem nascentis ecclesiæ capitis nomine designatum,duodenario caput eius ornatū est numero Apostolorum.Et in vtero habens,& clamabat parturiens,& cruciatur vt pariat.Clamor eius vtiq; bellum contra ipsam excitauit quod subiunctum est. Imo clamare illi veraciter pugnare,hostemq; prouocare fuit.Quid enim erat,mulierem in vtero habere,& clamare parturientem,& cruciari vt pareret,nisi habere in corde bonum dei verbum, de spiritu amoris dei cōceptum, & prædicare per magnum charitatis affectum,& nimium solicitari pro generatione filiorū spIritualium. Neq; enim solus hoc Paulus dicere potuit. Filioli mei quos iterū parturio, donec in Galat.4. vobis Christus reformetur. Vniuersi ordinis prædicatorū quoscunq; spiritus sanctus misit, qui ordo verè mater ecclesia est,vniuersi ordinis eorum intentio talis est,talis affectus,vt spirituales parere filios,& Christū formare valeant in suis auditoribus. Idcireo quia charitate Christi vrgente,tacere nō potuerunt, quemadmodum mulier in vtero habens,dum cruciatur vt pariat, tacere non potest, iratus est diabolus,& contra illam consurrexit in bellum. Sequitur ergo,Et Apoc.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecce draco magnus,ruſus,habens capita ſeptem, & cornua decem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata,& cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarū,& miſit eas in terrā.Et draco ſterit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cum peperiſſet,deuoraret filiū eius. Diabolus enim ſæuitia cruentus,malitia inſidioſus,contra eccleſiam potentia regni terreni armatus eſt. In ſeptē capitibus omnes reges eius, in decem cornibus omnia regna mundi intelligimus. de quibus
Matth.4. Luc.4. quaſi cornibus ſuis ſuperbit elatus.Nam & in euāgelio ad ipſum dei filiū audet,& dicit,oſtendens illi omnia regna mundi,& gloriam eorū. Tibi dabo poteſtatem hāc vniuerſam,& gloriā eorum,quia mihi tradita ſunt,& cui volo,do illa. Tu ergo ſi adoraueris me,erunt omnia tua. Cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarū cœli, quia videlicet innumerā partem angelorū vel hominum,dolo ſallente,quaſi cauda deiecit.Cauda eius eſt pars cæca,pars immunda,ſuiq; velamine contegens immunda ne pateant.Stetit ante mulierem,vt cum peperiſſet,deuoraret filium eius. Inſidiabatur matri eccleſiæ diabolus iam tunc, cum hæc ſacramenta cernerentur. Chriſtum,id eſt,fidem Chriſti quam illa prædicabat,extinguere contendens in cordibus cre-
Pſal.2. dentium . At illa peperit puerum maſculum, ſemper enim licet aduerſante dracone peperit eccleſia Chriſtum. Parit inquam maſculum,id eſt,ſortem,vt videlicet eum,qui fœminam vicerat,vincat diabolum.Nam quis alius filius,quis alius maſculus regit gentes in virga ferrea.i. inflexibili iuſtitia bonos regens,malos tanquā vas figuli conſringēs?Hunc talem filium beatæ mulieris,draco deuorare volens, vt nunquā eſſet memoria vel fides eius,ante illam ſtetit. Sed quid?Et raptus eſt,inquit,filius eius ad deum,& ad thronum eius.Reuera multū hoc peruerſæ voluntati aduerſatur draconis iracundi, q̄ maſculus huius mulieris filius, non inter mortuos permanſit, aut caro eius corruptionem vidit, ſed cito reſurrexit, & in cœlū aſcendit,& ſedet à dextris dei. Niſi ſic factū fuiſſet,ruſus iſte draco,id eſt,homicida diabolus,memoriā eius quāta
Pſal.87. nunc apud nos eſt,delere potuiſſet.Idcirco ipſe in pſalmo reſurgere feſtinans cum dixiſſet.Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber,&c.continuò ſubiūxit.Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici ſuſcitabunt,& confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis miſericordiam tuam in ſepulchro,& veritatem tuam in perditione? Tanquam diceret,Per reſurrectionem meam facies mirabilia mortuis,ſpiritualiter eos reſuſcitando per medicos tuos, & ad cognitionem tui deducendo,atq; iuſtificando,quod non ſieret me manente in ſepulchro & in perditione,vt inimici exoptāt.Hoc eſt,quod ſub illis interrogationibus dixit.Ergo quaſi quæreretur,quare filium mulieris huius draco nō deuorauit,qui ad deuorandū ſterit, ſubiūcta cauſa eſt.quia raptus eſt filius eius ad deum & ad thronū,id eſt,quia Chriſtus reſurrexit à mortuis,& aſcendit ad patrē,& ſedet à dextris eius. Poſtmodū ſubdit,Et iratus eſt draco in mulierem,& abiit facere prælium cum reliquis de ſemine eius. Hoc eſt prælii,quod nunc miramur, quod præſenti loco in laudē & gloriā ſpiritus ſancti,ſpiritus fortitudinis,p̄dicare intendimus.

De prælijs martyrum ſecundum myſticam ſimilitudinem belli Gedeonis, & de eo quod ſequitur in Apocalypſi:Et factum eſt prælium magnum in cœlo:Michael & angeli eius prœliabantur cum dracone. CAP. XV.

O Laudabilem reliquorum exercitum,qui de ſemine mulieris huius ſunt velfuerunt.Prædicando pugnauerunt,patiendo vicerunt,moriendo triumphauerunt.Foris draco prœliabatur, deintus ſuperabat,foris frangebat vaſa fictilia,deintus aurea radiabat victoria. Cor-
Iudic.9. poraliter moriendo vinci videbantur,ſpiritualiter victores coronabantur.Sic futurum quondam præſignabatur,duce Gedeon pugnante mirabiliter aduerſus agmina Madianitarū. Dimiſit ille trecentos viros in tres partes,& dedit tubas in manibus eorum, lagenaſq; vacuas ac lampadas in medio lagenarū. Itum eſt ad prælii,confractiſq; lagenis, lampades emicuerunt, quarū coruſcāte luce,hoſtes territi in fugam verſi ſunt.In tubis clamor prædicationis, in lampadibus claritas miraculorum,in lagenis deſignata eſt fragilitas corporū. Conſonuerūt tubis, dum prædicauerunt.confregerūt lagenas,dum corpora ſua propter deum ad ſupplicia tradiderunt.reſplenduerunt lampadibus, dum poſt ſolutionem corporū miraculis coruſcauerunt.
Apoc.12. Tota itaq; pugna cœleſtis,tota victoria ſpiritualis.Idcirco continuò poſt fugam mulieris in ſolitudinem ſubiungitur.Et factum eſt prælium magnum in cœlo,Michael & angeli eius prœliabantur cum dracone.Et draco pugnabat,& angeli eius,& non valuerūt,neq; locus eorum inuentus eſt amplius in cœlo.Nam quia ſpiritualiter per adminiſtratorios ſpiritus,victoria contra diabolum in cœlo,id eſt,eccleſia peragitur, Michael,quod interpretatur,quis ſicut deus,& angeli eius prœliari dicuntur.quia verò prælium ipſum ſanctorum martyrū eſt,propter quos adminiſtratorij vel auxiliatores ſancti angeli mittuntur,continuò ſubditur. Et ipſi vicerūt illū propter ſanguinem agni, & propter verbū teſtimonij ſui,& nō dilexerunt animas ſuas vſq; ad mortem. Iſtis itaq; ſcilicet beatis martyribus viſibiliter in oculis inſipientium morientibus, & illis videlicet beatis angelis inuiſibiliter propugnantibus . Locus liber factus eſt in cœlo. Locus & religio parata eſt in eccleſia deo viuo & vero, vt in pluribus templis ſacrificaretur iam deo

iam deo vero,quàm antea in delubris ſacrificabatur diabolo.Ait ergo. Et proiectus eſt draco ille ſerpens antiquus,qui vocatur diabolus & ſatanas,qui ſeducit vniuerſum orbem, proiectus eſt in terram,& angeli eius cum eo miſſi ſunt.Nimirū quòd hic in terram proiectus dicitur,ad illud pertinet,quod rex ipſe martyrū continuò paſſurus,dicebat.Nunc princeps mundi eiicietur foras.Etenim vbi ille paſſus eſt,poteſtate quidē principem mundi ſiue draconē iſtum continuò foras miſit, de omnibus ſanctis ſiue electis quoſcunq; præſciuit & deſtinauit, ab origine mundi,veruntamen actu tunc eum de illis tantum foras miſit , quos in ſe credentes habebat, ſiue mortuos ſiue viuos,in eodem tempore ſuæ paſſionis.De illis ita foras miſſus eſt, vt ne ſaltem prœliari iam aduerſus illos valeret.de illis autē qui prædeſtinati quidē iam erant , ſed vocati nondum erant,ſperare adhuc audebat,q̄ vinceret,ne vocantē ſequerentur,& hac ſpe prœliabatur iracundus,& vehementer irarus . Vndē & continuò dicitur. Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos,habens iram magnam,ſciens q̄ modicum tempus habet. Magnum quippe væ illis imminet,quos nequiſſimus hoſtis iratus poſſidet,tanq̄ terram comedens , atq; conculcans,& tanq̄ mare cōturbans,& irā quam habet ex eo, q̄ de ſpiritualibus expulſus eſt, in eos quos arctius includit,vindicans. Nam terra iſta, illa eſt,de qua olim ſerpenti dicebatur. Gene.3.
Terram comedes cunctis diebus.In hac terra prœliantibus,vt iam dictum eſt, Michaele & angelis eius,& martyribus ſanctis morientibus,& moriendo vincentibus, ſub pedibus eorū conteritur,ſicut ſcriptum eſt.Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis,& cætera. Pſalm.90.

De eiſdem triumphatoribus innumerabilibus, iuxta illud: Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. CAP. XVI.

QVis horum triumphatorū multitudinem dinumerare poteſt ? Scriptum eſt enim.Poſt Apoc.7.
hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus,& populis,& linguis,ſtantes ante thronum,& in conſpectu agni,amicti ſtolis albis,& palmæ in manibus eorum.Et clamabant voce magna,dicentes.Salus deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum,& agno. Deniq; victores iſti tam ſortes,tam inclyti , palmas habentes in manibus, & amicti ſtolis albis , etſi omnes electi rectè intelligunrur per baptiſmum ſtolis amicti , & per crucis triumphum palmis adornati,maximè tamen hi ſunt , de quibus loco ſupra memorato iam dictum eſt.Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem, & verbum teſtimonij ſui , & non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem. Itemq; alio loco . Hi ſunt qui venerunt de tribula- Apoc.7.
tione magna,& lauerunt ſtolas ſuas,& dealbauerunt eas in ſanguine agni . Arbitramur enim præter illam ſtolam primam,quam omnes in baptiſmo accipimus,quę vniuerſalis & omnium regeneratorum vna eſt,eſſe & proprias ſingulorum ſtolas,iuxta huius quoq; ſcripturæ locum, alium byſſinas.byſſinum enim,inquit,iuſtificationes ſanctorum ſunt.Huiuſmodi ſtolas prœlia- Apoc.19.
tores iſti de tribulatione magna venientes lauerunt in ſanguine agni , quicunq; poſt iuſtificationum byſſinum , poſt pulchrum bonorum operum ornatum , meruerunt ſanguinem ſuum fundere pro teſtimonio eiuſdem agni Chriſti filij dei. Fuerunt tamen quàm plurimi,qui nondū eiuſmodi ſtolis adornati cucurrerunt ad confeſſionem ſancti nominis , & adhuc recenti baptiſmo nitentes, nullis operum præculti ornatibus,induerunt gloriam martyrij.De talium ſi-
de quidam ita cecinit, Prudentius in Pſycho.
Prima petit campum dubia ſub ſorte duelli
Pugnatura fides,agreſti turbida cultu, Nuda humeros,intonſa comas exerta lacertos.
Nūcq; repētinus laudis calor ad noua feruēs Prœlia, nec telis meminit, nec tegmine cingi.
Pectore ſed fidēs valido,mēbriſq; retectis, Prouocat inſani frangenda pericula belli.

Igitur omnes quidem victores ſunt , & palmæ in manibus eorum , qui ad regnum dei perueniunt.quia non niſi hoſtem eiuſdem regni vincendo perueniunt, ſed longè cæteris præminent hi,qui dupliciter vicerunt,& reſiſtendo peccatis,ſiue ſuggeſtionibus ſerpentis antiqui,quę omnium electorum communis victoria eſt, & non diligendo animas ſuas vſque ad mortem , qui ſpecialis beatorum martyrum triumphus eſt . Etenim ſupereſt iſtis illud, hodiéque canticum in cœlo,id eſt,in eccleſia,voce magna dicentium. Nunc facta eſt ſalus,& virtus, & regnum dei noſtri,& poteſtas Chriſti eius, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectū dei noſtri die ac nocte.Sequitur enim.Et ipſi vicerunt illū propter ſanguinem agni,& propter verbū teſtimonij ſui,& non dilexerunt animas ſuas vſq; ad mortem. Apoc.12.

De eiſdem cum domino & rege ſuo Venturis, & de beato Laurentio, quòd eum præterire non patiamur. CAPVT XVII.

ECce nunc pugnatorum iſtorū triumphalem celebramus lætitiam , ſed nondum videmus Apoc.19.
ipſam triumphi illorū gloriam.Sed ecce apparebit dominus quē expectamus, & quamuis morā faciat,expectantes nō deſicimus, quia veniens veniet , & cū eo ſanctorū iſtorū milia, habens in fœmore ſuo ſcriptum.Rex regum & dominus dominantium. Veniet cum pompa triumphi ſui,cœlis trementibus , cunctiſq; motis cœlorum virtutibus, præeuntibus huiuſce belli

 inſignibus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

insignibus,armisq; militaribus;discinctis iam post laborem militibus istis, quo laborauerūt in toto belli procinctu,& non cum paruo cœli & terræ spectaculo procedentibus. Super omnia triūphi insignia victoriosa regis eorū apparebit crux. Nō valemus cunctorū notare facies, vel singulorū pia citare vocabula, multi enim & nobis innumerabiles sunt. Regem ipsum totius fortitudinis principem dominū Iesum appellamus,vt dū procedit cū illo triumpho suo, nobis spectantibus,parumper subsistere dignetur,& eadē manu qua victoribus istis præmia largitur, nobis veniā non deneget propter hoc ipsum nomē quod dicimus,dominus Iesus. Vnū tamen incognitū siue inaspectum ex istis principibus præterire nō patimur,illum nimirum, qui lateri eius tā proximus imminet,mirādus aspectu,reuerendus habitu,igneus atq; rubicundus, statura procerus,& scintillante facie serenus,vtpote de camino ignis assumptus,& talis, vt aurum, quod per ignem probatur. Hic talis,vt credimus,nos aspicit,& regis sui præconia diligentes ac diligenter prædicantes intueri nō dedignatur. Si nomen eius quæras,Laurentius est,quod nomen ex ore ipsius regis,& domini eius maximè audire delectet, quia videlicet tali regi talem nominare,atq; commendare militem dulce ac præcordiale est. Quod si hoc ipsum nomen,ipse,qui in libro suo scripsit suis in nostro auditu interiori labijs expresserit,& in corde nostro sua enūtiatione lingua eius,id est, spiritus eius impresserit,vt sensibiliter de illo quippiā vel breuiter dignè valeamus eloqui.nō dubiū est,qa respōdebit, & illa dilectione qua fortis in morte,& fortior morte nō potuit ignibus exuperari,nobis paruulis cū osculo sancto hilariter arridebit.

De morte eius inusitata,quomodo quasi tuba maxima per totum mundum sit audita, & quod istud præsciens Hyppolito dixerit: Postmodum cum clamauero audi & veni.

CAPVT XVIII.

Dictum est ante nos. Antiqua Phanorum parens Iam Roma Christo dedita, Laurentio victrix duce Ritus triūphas barbaros. Reges superbos viceras, Populosq; frenis pressera,Nunc monstruosis idolis Imponis imperij iugum. Non turbulentis viribus,Cossi,Camilli atq; Cæsaris,Sed martyris Laurentij Non incruento prælio Armata pugnauit fides. Proprij cruoris prodiga,&c. Et quidem hoc de omnibus dici potuisset sanctæ Romanæ ecclesiæ martyribus,quia ducibus illis,ritus Roma triumphauit barbaros,sed hic triumphi illius dux præcipuus est,quippe cuius mors insolita siue inusitata, quasi totius belli tuba maxima vniuersō mundo audita est, & iugiter personat. Cuius mortis suæ nouitatē omnibus seculis admirandā, & ipse præsentiens propria satis & grauissima enūtiatione suo tyroni Hyppolito dicebat. Magis in absconditis in homine interiore absconde Christū, & postmodum cū clamauero audi & veni. Dixerat enim ille,quare & ego non vociferor,quia Christianus sum,& recū incumbo,Romanum videlicet bene æmulans,qui ibidem Christianam tantummodo professus militiā, clamansq; Christianus sum,continuò cū palma martyrij vitę æternæ arripuerat donatiuum. Dixit ergo.cū clamauero audi & veni, magnū vticq; suæ passionis miraculū paruæ rei, scilicet vocali comparans clamori.quia modus dictionis vocatur tapinosis,id est,humilitas magnæ rei,nō id agente sententia quod ostendit. Aliàs autē verè rem magnā non omnino humiliauit,imò magnificauit.dicendo enim,cū clamauero, illam mortē suam ingentem fore clamorē significauit, Gene.4. eo nimirum sensu,quo sanguinem protomartyris Abel,de terra ad deum clamare legimus. Et hunc clamorē audi,inquit, & veni,videlicet quomodo ad classicum magni ducis, ad sonitum tubæ ingentis,excitus atq; excussus miles animosus ad bella procurrit. Igitur post apostolorū principes,qui de priori venerūt ecclesia Iudęorū,de carne patriarcharū & prophetarū,dux iste maximus est ecclesiæ gentiū,ecclesiæ Romanæ Matris ecclesiarū,& hoc duce,inquit ille, ô victrix Roma,ritus triumphas barbaros, quod non potuisti turbulentis viribus Cossi, Camilli, atq; Cæsaris. Nam illi econtra,dum homines vincerent, vt dominam te facerent populorum, barbari ritus ancillam,& multorum fecerunt captiuam dæmoniorum.

Quòd martyr iste,alter Abel quadam similitudine sit. CAP. XIX.

Animaduertimus hic dignū quid & pulchrum, scilicet hunc esse Abel alterum propria quadam similitudine, præter communem distantiam vel oppositionem bonorū & malorum,iuxta quam omnes boni,Abel,omnes mali, Cain dici consueuerunt. Quid enim Roma pro parte impiorum, qualis eatenus extiterat, nisi fratricidæ Cain ciuitas, vel dedicatio siue possessio fuerat? Non hoc dicimus,quòd ad hoc mysterium quicquam illud pertineat, quòd Romulus conditor Vrbis fratrem & cooperatorem suum Remum occidit, & quod sicut ait quidam,

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Vtercq; enim Cain,quomodo post illos Sylla & Marius, vel Cæsar,& magnus Pompeius, sed hoc dicimus,quia Cain & ciuitas eius erat vniuersa Roma,& omnes qui illā condiderunt,prælijs prouexerunt,& sanguine gentium impleuerunt. Abel autē sunt & fuerunt omnes, quicunq; in illa

in illa vel ex illa de eodem patre Romulo, vel de eadem matre Roma secundū carnē geniti, de Christo,& sancta eius ecclesia secundum spiritū regenerati sunt, quomodo oēs quicunq; ab initio vsq; ad finē seculi,quacunq; in parte mundi,quacunq; ex gente secundū carnē geniti, secundū fidē regenerati sunt,vel regenerantur deo, oēs sunt Abel, & qui ad eos non pertinent, omnes contrario sunt Cain. Præter hanc,vt iam dictum est,communem siue vniuersalem oppositionem vtriusq; generationis bonorū & malorum,propria quadam similitudine hic beatus martyr apud nos gentes est Abel,& qui illum occidit Decius Cæsar impiissimus erat Cain.

Quid simile habuerit vel egerit, vt meritò dicamus,quòd alter Abel iste sit, & de clamore eius,quid dicendo vsq; hodie in sancta ecclesia clamare non desinit. CAP. XX.

PRimùm nemo qui nesciat vel perpendere nō valeat, quia sicut ille Abel obtulit sacrificiū, & respexit deus ad eum,& ad munera eius,& illud fuit causa mortis eius,sic iste magnum & famosum obtulit deo sacrificium, thesauros ecclesiæ dando pauperibus, & hoc nihilominus fuit prima causa mortis eius. Iratus est ille Cain,& concidit vultus eius;quando vidit q; respexisset dominus ad Abel & ad munera eius iratus est & iste possessor siue possessio mortis, atq; profundæ auaritiæ tyrannus,vbi vidit pauperes,quorū manus facultates quas requirebat,deportauerunt,& intulerunt thesauris cœlestibus. Iratus est,inquam, & concidit vultus eius,necq; enim aspicere vel intendere poterat altitudinem siue claritatē eorū, quę dicebātur hoc modo. Isti sunt thesauri æterni,qui nunq; minuuntur aut decrescunt,qui in singulis aspergūntur, & in omnibus inueniuntur. Nos autē videmus,quia Christiani pauperes,verè æterni thesauri sunt, quippe quibus talenta gratiarum distributa sunt. Alij enim,inquit Apostolus,per spiritū datur sermo sapientiæ,alij autem sermo scientiæ secundū eundem spiritum, alij fides in eodē spiritu & cætera charismata, quæ nimirum à præposito vel domino diuitiarum cœlestium, spiritu sancto fidelibus pauperibus,plerunq; citius atque vberius porriguntur, vt habeant peregrinantes in misero corpore, vndè paupertatem atq; abiectionem siue debilitatem suam consolentur. Et hæc nimirum dona de thesauris domini in singulis aspersa, in omnibus inueniuntur,omnibus enim cōmune charitas facit,quod singularim vnicuiq; tribuitur, sicut commune est omnibus membris vnius corporis officium, quo vnum quodlibet eorū membrum fungitur. Tales thesauri nunq; decrescunt aut minuuntur.non enim perit vlli spirituale donū,quādo illud vtilitati proximorū impartitur. Iratus est igitur,& ita concidit vultus eius, sicut de similibus eius dictum est per Psalmistam. Oculos suos statuerūt declinare in terram. Dictū est enim Psal.16. hoc à similitudine quorumlibet iudicum aut tyrannorum, qui quoties aliquos volunt crudeliter puniri,nolunt plagas intueri,sed terram intuentur, ne fortè sanguinem eorum intuentes, ad misericordiam flectantur. Hoc ergo vt de isto dictum sit, quia vultus eius in terrā decidit, cuius propositū fuit,nullos circa hominem innocentem habere oculos humilitatis. Et ille quidem ad fratrem suum,vt occideret eum, egredimur foras dixit, Hic autem intus intra palatium,noctu martyrem inclusit. Diuersa secessio,sed eadem intentio. Hoc denicq; tam iste q̄ ille intendit, vt scelus perpetrare sibi vacaret absq; arbitris. Quale enim erat hominē viuū allare, vel hoc fieri posset in publico,in aspectu solis,in conspectu tam magnę,tamq; amplæ ciuitatis? Quamuis bestia esset Roma, siue mulier de sanguine sanctorū ebria, non tamen præ ipsa bestiali ebrietate,ita faciem vel oculos hominis perdiderat, vt in ea sexus omnis & ætas tale spectaculum æquanimiter ferre valeret crudeli patientia. Noctu igitur & in palatio cū paucis & eisdem mirantibus,lacro crudelitatis, viuum illum præcepit assari vsq; ad plenā coctionem deuorandæ carnis, mirabiliter tam diu continente animā intra corpus,isto, de quo loquimur, & cuius ad gloriam hæc nunc dicimus spiritu fortitudinis,vt si aries aut certè piscis esset, mandu cari posset, & maligni illius coci palato nihil quasi crudum male respōsaret. Ideirco dicebat. Ecce miser assasti vnam partem,regyra & alteram,& manduca. Itaq; & ille Cain ad illū Abel, egrediamur foras, dixit, & iste Cain hunc Abel post multas certaminis diurni plagas, noctu sibi intra palatium adduci iussit,eadem nimirum intentione,vt videlicet securus & nullum ex hominibus vel tacitum metuens iudicium,in scelere horribili pasceretur dapibus crudelitatis. Iste est clamor eius,quē omnes audiuimus,de quo dixerat, & postmodum cū clamauero, audi & veni. Is cui hoc dixerat,audiuit & propter hunc eius clamorē cucurrit ad certamen eiusdem confessionis. Clamor autem idem vsq; hodie non cessat in sancta Romana ecclesia,qui & in omnem terram persultat,sumpta enuntiatione siue declamatione huiusmodi de sancta & prophetica scriptura. Probasti domini cor meum,& visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Veraciter nanq; dicimus,quia post illum,de quo Apostolus loquēs, sed accessistis,inquit, ad testamentum noui mediatorem Iesum & sanguinis asperſionē melius loquentem quàm Abel. Videte ne recusetis loquentem. Nulli beatorum martyrum,quos nouimus,tam bene in propria persona congruit declamatio ista,q̄ huic, qui taliter & nocte temporali siue tempore nocturnali visitatus & probatus,& igne materiali examinatus est.

Psal.16. Hebr.12.

Deco

Universidad de Deusto
Biblioteca

De eo quod ait: Ego me obtuli in sacrificium deo in odorem suauitatis, quia sacrificium est deo spiritus contribulatus. CAPVT XXI.

NEc verò satis ad plam martyris huius venerationem, solum hunc eius audire vel pronunciare clamorem, nisi intimo sensu percipiamus eiusdem pium suauemq; odorem. Dicebat enim. Ego me obtuli sacrificium deo, in odorem suauitatis, quia sacrificiū est deo spiritus contribulatus. Quis autem nouit quid sit spiritus contribulatus? Quis hoc nouit? Quis sapiens, & hoc intelligit? Verè nemo, nisi qui accipit. Absconditus thesaurus est contribulatio spiritus, nec facile à quouis inuenitur. Absconditus est omnino sapientibus & magnis, vix tandem reuelatur paruulis. Qui tandem illum inuenit, meritò gratulatur & dicit. Tribulationem & dolorem inueni. Etenim non parua aut exigua inuentio est. Nam certum & aptum facit locum inuocandi nomen domini. Vndè cum dixisset. Tribulationem & dolorem inueni, statim subiunxit. & nomen domini inuocaui, vt subaudias, quia tunc oportunè debuit inuocari eodem spiritu alibi testificante, quia iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Inuentio ergo tribulationis & doloris inuocandi nomen domini oportunitatem sic facit, & tempore idoneum tanq; bonum & non contemptibile sacrificium, idcirco cum dixisset. Ego me obtuli sacrificium deo, in odorem suauitatis, statim subiunxit, quia sacrificium est deo spiritus contribulatus, quod idem est, ac si diceret, quia tribulationem & dolorem inueni. Qui igitur clamorē audiuimus, eundemq; mirantes efferimus, si odorē quoq; sentimus sacrificij quod incensum est, id est, contribulari spiritus, tunc demum victorem fortissimum dignè collaudamus, consulem cœli, hæredem paradisi, decus Romani imperij, dignéq; appendimus aurum dei, gemmam filij dei, opificium spiritus sancti, in quo tu rectissimè glorificeris, quem prædicamus ô spiritus fortitudinis.

Psal. 50.
Psal. 114.
Psal. 77.

Finis commentariorum libri Sexti, scilicet de Fortitudine.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE OPERIBVS SPIRITVS SANCTI.

Liber Septimus, de Scientia, Liber vnus.

De sancto scientiæ spiritu, quomodo vel propter quid maximè in euangelio Christi fuerit necessarius. CAPVT I.

POST illa, de quibus præcedenti volumine diximus, prælia martyrum successerunt in ecclesia Christi, sanctorum & verorum studia philosophorum, id est, doctorum habentium, qui post spiritum fortitudinis per descensum scribitur, sanctum scientiæ spiritum. Hoc nimirum euangelicæ fidei idcirco fuit necessarium, quia diabolus qui aduersus illam eatenus apertè pugnauerat, non solum leo, sed & draco est. Leo quia apertè sæuit, draco quia occultè decipit. Quàm diu rugiens aperta persecucione sæuiebat per Neronem, aliosq; similes illi satellites suos compellens ad negandū nomen Christianum, tandiu quod leonis est agebat, & tandiu à simplicibus quoq; multam scientiam non habentibus cognosci, quòd diabolus esset, & deuitari siue expugnari non quasi incertum poterat, ad dimicandum contra illum penè solo spiritu fortitudinis opus erat. At vbi inclinatis iam ad fidē Christi principibus seculi, in quibus velut armis suis confidebat, de templis vel delubris idolorum foras proiectus ille fortis, totus ad dolos conuersus est sub nomine Christiano, per phantasmata hæresum decipiendo Christianos, tunc vtiq; maximè cœpit agere quod draconis est, & talis nō nisi à prudentibus & scientiā habentibus, facilè agnosci vel conuinci potuit, q̄d idē diabolus esset sibilans vt draco, qui fuerat prius rugiēs vt leo. Hoc igit euangelicę expedierat fidei, vt post spiritū fortitudinis, ordine suo spūs scietię subueniret in periculis.

Quænam scientiæ & sapientiæ sit distantia, quia alius scientiæ, alius sapientiæ spiritus numeratur. CAPVT II.

HIc iam clarè distinguendum est quid scientia, & quid sit sapientia, quidue ab inuicē differant, quoniā nonnihil interesse constat, tam ex isto spirituū numero, vbi alius sapientiæ, alius prędicatur spiritus scientiæ, q̄ ex aliis quoq; locis scripturę, verbi gratia cū dicitur. diuitiæ salutis sapientia & scientia, & cū de Christo Apostolus dicit. Quia in ipso sunt oēs thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Dicimus ergo. quia scientia omnium bonarū & licitarum artium est notitia, sapientia verò vnius tantum rei, id est dei, si tamen res dici potest, non sine timore sancto dilectio siue reuerētia. Ait quoq; Ethnicorum quidā, sapientiā primā esse carere stultitia. Dicimus deinde rerū quantamcunq; notitiā habentes, deū autē in notitia habere, nō probantes abusiuè

Colos. 2.

Scientia
Sapientia

abusiuè dici sapiētes, quia reuera stulti sunt. Sic enim de illis, qui circa creaturā philosophando, creatorē cognouerunt, sed non glorificauerunt, Apostolus dicit. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Quapropter homo si est sapiens, est & sciens, sed non cōuertitur, vt dicas. Si est sciens, est & sapiens. quemadmodum si est rationale, est & animal. sed non conuertitur vt dicas. Si est animal, est & rationale. Nam reuera quemadmodū ab animali remoto rationali, quicquid relinquitur brutū est. sic à scientia, remota sapientia quæ est dei notitia, quicquid relinquitur stultum est. Nam vt manifestius fiat, vtamur nunc diuisionibus, & intra latissimum vocis huius, id est, scientiæ significatum, eastam sapientiam contineri demonstremus.

Rom. 1.

Quomodo scientiæ generale nomen subdiuidatur vsq; ad philosophiam, & quòd sit altera inanis, altera vera & sana philosophia. CAPVT III.

SCientia alia literalis, alia illiteralis est. Nā literalis quæ literis addiscit, vt sunt oēs artes quæ libris continentur. Illiteralis verò quæ literis non addiscitur, vt est sculptoria, siue fabrilis, & taliū quidlibet, quod rectè quidē scientia dicitur, sed nō legendo percipitur. Rursus literalis scientia, alia liberalis, alia illiberalis. Literalis & illiberalis est medicinæ ars, quam philosophi nō profitentur, quamuis & medici arti suæ liberalitatē plurimū attribuant, dicentes. q̄ idcirco inter septem artes liberales nō numeretur, quia de omnibus vel per omnes ipsa cōstat, ita scilicet, vt medicus nemo veràciter dici vel esse possit, nisi omniū artium liberalium peritus sit. Porrò literalis & liberalis sententia philosophia dicitur, cuius in Logica quidem tres, scilicet, Grammatica, Dialectica, Rethorica. In Physica verò quatuor numerantur partes. Arithmetica, Geometria, Musica, Astronomia. Hucusq; seculares magistri artium scientiā per subdiuisiones deduxerunt. Porrò ecclesiastici adhuc quod optimum optimèq; sciendum est, philosophiam subdiuiserunt, aliam dicētes philosophiam inanem, id est, non secundū deum, aliā sanam & verā, id est, secundū deum. Nam Apostolus ad Colos. dicit. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundū traditionem hominū, secundū elementa mundi, & nō secundū Christū. Quod dixerat per philosophiā, hoc repetiuit, dicēdo, inanē fallaciā, ipsamq; philosophiam, vel inanem fallaciā aperuit, cur sic dixisset, subiungendo. secundū traditionē hominū, secundū elementa mundi, & non secundū Christū. Est ergo alia philosophia huic opposita, quæ est non secundū traditionem hominū, sed secundū Christum, non inanis aut fallax, sed grauis & vera. Quomodo autē agatur vel exerceatur philosophia secundū Christū, apostolicæ & euangelicæ, imò & propheticæ literę docent, in quibus, quicquid vtile est septē artium liberaliū inuenit, quisquis scientiā veraciter possidet ad famulatū veritatis quæ Christus est, grauissimè ac decentissimè distributū. Erit igitur philosophia, id est, literalis & liberalis scientia, aliter quidem secundum elementa mundi vel traditionē hominum, & aliter secundum Christum. Iuxta modum illum inanis siue fallax philosophia rectè dicitur, iuxta modū istum puro nomine, scientia, vel philosophia, siue cum adiectione philosophia sana, vel scientia dei nominatur.

Colos. 2.

De temperato nomine philosophiæ, cur sit positum siue complacitum, & de vanis philosophis, qui dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, & de eo quod dictum est: Perdam sapientiam sapientium. CAPVT IIII.

INterpretatur autem philosophia, sapientiæ amor. Hoc nimirum nomine prudentiores scientiam artium liberalium rectius nominauerunt, nam aliqui sapientiam illam & semetipsos sapientes nuncupare voluerunt. Visum est diligentioribus, hoc esse nimium, videlicet quia multi talium artium, scientiam habentium, nihilominus ita vixerunt, vt etiam apud homines, veram & cœlestem sapientiam nescientes, sapientium vocabulo indigni merito iudicarentur. Idcirco noluerunt dicere sapientiam, quia non omnes ad quos peruenit hæc scientia sapientes, id est, stultitia carentes efficit, simul quia vicinum arrogantiæ videbatur, semetipsos nominare sapientes, quod vitium à sapientibus alienum est. Sed rursum si scientiam dicerent, nihil hoc nomine studium suum, studio liberalium artium magis honorarēt, quàm cæterarum artiū facultates, quæ liberales non sunt, & tamen (vt supra iam dictum est) sub nomine scientiæ, tanquam sub genere habendæ sunt. Temperato igitur vocabulo, bene talium scientiā philosophiā, id est, sapientiæ amorem, & semetipsos philosophos, id est, sapientiæ amatores dicere maluerunt, attamen & hoc facientes, honestius quidem, sed nihilominus sapientes se esse dicebant, quia sapientes se haberi volebant, atq; ita dicentes (ait Apostolus) stulti facti sunt. Quare? Videlicet quia per talis philosophiæ vel scientię viam, ad veræ sapientiæ diuersorium, id est, ad glorificandum deum, ad gratias agendas deo peruenire non curabant. Nam inde culpans eos idem dicit. Reuelatur enim ira dei de cœlo super omnē impietatē & iniustitiam hominū eorū, qui veritatem dei in iniustitia detinent, quia quod notum est dei, manifestum est in illis. Deus enim illis reuelauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, &c. Non ergo studia condemnat vel scholas grammaticorū, dialecticorum, rhetorū, arithmeticorum, geometricorum, musicorum, astronomorum, sed hæc in eis culpat, q̄ non quæsierunt

Rom. 1.

ex eis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex eis sapientiæ fructum,propter quē artes istæ à deo datę sunt, id est, in notitia habere deum & glorificare sicut deum. Sciendum præterea locis plerisq; sapientiam pro scientia scribi, vel dici more vulgari,exempli gratia,cum in actibus Apostolorum Stephanus dicit.Et erudi
Act.7. 1.Cor.1. tus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum.Et ad Corinthios Apostolus loquitur. Scriptum est enim.Perdam sapientiam sapientium.Et subinde.Nonne stultam fecit deus sapientiā huius mundi?Nam quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.Et paulo post. Sed quæ stulta sunt mundi,elegit deus,vt confundat sapientes.Verùm ita loquens,non suo ipsius sensu vel iudicio sapientiā vel sapientes dicit,quippe qui ad Romanos ait,dicētes se esse sapientes,stulti facti sunt, sed superciliosam æstimationem illorum,quasi sibi sapientes videbantur,acerbius percutit.

Quòd omnia de quibus rectè prædicatur, dei dona sint, & idcirco spiritus sanctus.

CAPVT V.

Sic ergo scientia sapientiáq; differunt,vt maius & minus,quia plura scientiæ q̄ sapientiæ nomine significamus,& nomen scientiæ q̄ sapientiæ generalius est. Quod autem omnia quæ sub isto genere,id est,scientia diuidendo distinximus dona dei sint, & idcirco spiritus sanctus rectè spiritus scientiæ prædicetur,exemplis comprobare ex abundanti est.Veruntamen singula singulorum breuiter exempla ponamus.Illiteralem & illiberalem scientiam donum dei esse
Exod. 31. docemur,cum in Exodo legimus. Ecce vocauit dominus ex nomine Beseleel filium Huri, filij Hur,de tribu Iuda, impleuitq; eum spiritu dei, sapientia & intelligentia & scientiæ omni doctrina ad excogitandum & faciendum opus in auro & argento & ære,sculpendisq; lapidibus, & opere carpentario.Quicquid fabrè adinueniri potest,dedit in corde eius.Oliab quoq; filium Achisamech,de tribu Dan. Ambos eruditi sapientia, vt faciant opera abietarij polymitarij ac plumarij,de hyacintho ac purpura,coccóq; bis tincto & bysso.Vtrumq; hic positum est,sapientia scilicet,& scientia,nec non etiam intelligentia, videlicet quia impletus spiritu dei Beseleel,eorum operum quæ per artis scientiā foris faciebat,rationes diuinas intus sentiebat.Item literalem & illiberalem scientiam qualis est medicinæ ars, donum dei docet illa sapientis sententia.Honora medicum,non est enim medicina,nisi à deo.Literalē & liberalem, quæ est phi-
Eccle.38. losophia donum dei esse vel ex eo constat,quia in Daniele scriptum est. Pueris autē his, videlicet Ananiæ,Misaeli, Azariæ, dedit deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientias, Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum,& steterunt in conspectu regis, & omne verbum sapientię & intellectus quod scisciatus est ab eis rex,inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos & magos,qui erant in vniuerso regno eius.

Quòd illud Apostoli dictum: Scientia inflat,charitas verò ædificat,malè intelligentibus nomen scientiæ suspectum facit. CAP. VI.

Magna & pulchra hæc sancti spiritus gratia,simplicioribus hodiéque suspecta est,maxi-
2.Cor.3. mé pro eo quod Apostolus ad Corinthios loquens,dicit de ea. De his autem quę idolis immolantur scimus,quoniam omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.Penè hoc solum audierunt,& hoc solum meminerunt,quod dixit,scientia inflat, non quærentes,aut quærere scientes,aut quid dixerit, vel cur addiderit, charitas verò ædificat. Tanquàm opposita sint hæc & simul stare non possint,scientia & charitas, & tanquàm opponendo dixerit,scientia inflat,charitas verò ędificat,sic negligenda,imò contemnenda illis videtur sci-
Psal. 130. entia, & tunc demum veraciter se arbitrantur dicere. Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, cum à scientiæ studijs toto sese animo auerterint.Nam scientia inflat,inquiunt,ait Apostolus Christi. At ille non sic dixit,non sic dictum suum intelligi voluit, neque scientiæ charitatem opponere, sed apponere voluit. Nam scientia subauditur sine charitate inflat,charitas verò subauditur cum scientia ædificat. Denicq; sic rectè componuntur,simulq; in sancta scriptura gradiuntur, charitas & scientia, quomodo sapientia & scientia.Nam charitas ipsa est vera sapientia. Hæc nimirum sine scientia aliquantulum ædificat,cum scientia plurimum ædificat,scientia verò sine charitate inflat. Alioqui ipse qui hæc loquitur semetipsum,quod absit,inflatum esse prædicat. Dicturus enim scientia inflat præmisit,scimus,quoniam omnes scientiam habemus.Ad hoc ergo tendit,vt scientiam habentes sapientes Corinthij,charitatem quoque habeant, id est, infirmos fratres non scandalizent manducando idolothytum argumentando nihilo esse immolatum, eo quòd nihil sit idolum, nihil enim substantiale ligno aut lapidi siue æramento accessit, vt fierer idolum, sed accidenti ab artificis manu effigie est figuratum. Hæc profectò scientia inflat, dum charitatem non habens,de eo quòd conscientia fratrum cum sit infirma,polluitur,non curat.Itaq; suspectam facere aut contemptibilem nō debet viri ecclesiastici conscientiam, id quod ab isto dictū est,scientia inflat,sed potius honorabilis vt verè est primum ex eo iudicetur, quòd eam spiritus sanctus inter

inter septem principalia dona sua numerat,deinde ex eo quòd apud Danielem, sic illam au-
Daniel.12. thoritas diuina commendat.Qui autem docti fuerint,fulgebunt quasi splendor firmamenti,& qui ad iustitiam erudiunt multos,quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Quòd idcirco scientia in euangelio Christi maximè necessaria fuerit, qui proiectus in terram serpens, misit ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine, & de impij Arrij dogmate.

CAPVT VII.

Igitur,vt supra dicemus,post prælia martyrum celebrata spiritu fortitudinis,oportunè sanctus scientiæ spiritus in opus suum successit.Ille nanq; draco serpens antiquus, qui de cœlo præsumptæ diuinitatis proiectus erat in terram pugnantibus illis,vt iam nō coleretur in templis,nec ei sacrificaretur cultibus publicis,per ora malignorū, qualis fuit Arrius qui blasphemias in dei filium sibilare cœpit,vt populum simplicem nihilominus traheret ad se,non valentem,aut scientem vitare venenum mortis in pulchritudine sermonis.Hoc est quod in Apoca-
Apoc.12. lypsi magnificè præmonstratum fuerat,signo illo verè magno,verè mirabili. Et postquàm vidit draco,quòd proiectus est in terram,persecutus est mulierem,quæ peperit masculū. Et subinde.Et misit serpens ex ore suo post mulierem,aquam tanquàm flumen,vt eam faceret trahi à flumine.Quod erat istud flumen pessimum,ex ore draconis emissum, postquàm pugnāte Michaele & angelis eius,proiectus est in terram,nisi doctrina hæreticorum loquacium,& loquacitate fluentium,qui tunc maximè fluere cœperunt, vbi summi imperatores ad fidem Christi conuersi cum angelis sanctis & ecclesia dei legibus pugnantes & edictis, diabolum propulerant de sedibus pristinis,de templis veteribus,& aris?Os nimirum draconis,prędictus Arrius extitit, de quo flumen illud putidum tali fluxu erupisse legimus in ecclesiasticis historijs. Alij
Apoc.12. quidem dicunt filium eructuationem,alij verò propositionem,alij coingenitum. Quas impietates,nec audire possumus,licet innumeras mortes nobis minentur hæretici.Nos autem quoniam dicimus,& sapimus,& docuimus, & docemus, quia filius non est ingenitus nec ingeniti pars vllo modo, neque ex alio subiecto, sed quoniam voluntate & consilio subsistit ante tempora,& ante secula plenus deus,vnigenitus,conuertibilis,& antequàm generaretur aut crearetur non erat,aut prædestinaretur aut fundaretur,ingenitus enim non erat,persecutionem patimur,quia dixit.Principium habet filius.Deus autem sine principio est. Et quia diximus, ex non astantibus est,sic autem diximus,secundum quod nec pars dei est,nec ex aliquo subiecto, propterea persecutionem patimur.Hæc hæresis aqua erat putida, & nondum magnum flumen,vbi ab illo suo fonte,ab illo draconis ore profluebat.Verùm vti videmus flumen quodliber,ab ortu suo angusto prius alueo fluere,procedendò autem crescere, multisque accurrentibus aquis siue fluuiolis in immensum extumescere,sic paulatim serpendo vires accepit, & in immensum creuit impiissima hæresis,concurrentibus multis multorum linguis magniloquis, vbertate eloquentiæ fluentibus,& argumentantibus contra simplicitatem euangelicæ fidei, donec per mundum penè vniuersum exundaret flumen magnum, flumen naufragiosum, vt non esset dubium, quin de ore draconis antiqui esset emissum. Sed adiuuit,inquit,terra mulierem,& aperuit terra os suum,& absorbuit flumen quod misit draco de ore suo.Quomodo adiuuit terra mulierem, vel quomodo absorbuit flumen? Nimirum currentibus epistolis Christiani imperij congregata est ad mulieris illius auxilium,ad catholicæ ecclesiæ periclitantis adiutorium illa sancta & famosissima Synodus Nicena trecentorum decem & octo episcoporum, & cum eis tanquàm ducibus & principibus ad bella domini, plurimi boni & optimi ex diuersis gentibus conuenerunt,alij quidem ad intelligendum & dicendum nimis idonei, omniq; scientia vel eruditione,quamcunque hunc sanctum scientiæ spiritum suggerere vel dare decuit disciplinati, simúlque vitæ virtute præclari,per quos & mortuos Christus suscitauit, & viuos curauit, & alia miracula innumera operatus est. Ibi profectò terra mulierem adiuuit, ibi flumen illud absorbuit, nam impium Arrij dogma, cæreráſque hæresium pestes cum illo vel ex illo dogmate pullulantes,condemnauit,mirantibus adhuc seculis,quòd eodem episcoporum numero illic pro veritate spiritus sanctus dimicauit, quo & quondam pater Abraham vernaculos domus suæ armatos super victores reges educens, in fide sua triumphauit. Sed quid deinde? Et iratus est, inquit, draco in mulierem, & adiecit facere prælium cum reli-
Apoc.12. quis qui sunt de semine eius,qui custodiunt mandata dei,& habent testimonium Iesu. Non enim quieuit draco diabolus,postquàm sic absorptum fuit flumen illud hęreticum,& postquàm digna perditione interierat Arrius,sed vires acerbissimè reparauit leuitate Constantij,& superbia crudeliter vsus Valentis impiissimi. Illorum potestatibus armatus, & iratus in mulierem adiecit facere prælium cum reliquis de semine eius, nec enim minus per istos sæuijt, quàm per Decium aut per Neronem sæuierat manifestis & publicis persecutionibus.

Illi *Desiti*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De siti sanctorum, mulierem illam adiuuantium, & de inuitatione prophetica: Omnes sitientes, venite ad aquas. CAPVT VIII.

Esa.55.

HViusce prælij fatigatione anhelantes, quotquot erant de semine eius cœperunt æstuare, & desiderio bono viuos scientiæ fontes sitire, statimq; animaduerterunt ad se pertinere, & maximè pro re huiusmodi dictum esse illud à spiritu sancto per os prophetæ. Omnes sitientes, venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Venite emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Venerunt ergo sitientes, sitierunt venientes, & sederunt iuxta plenissima fluenta scripturarum, sicut columbæ quę lacte sunt lotæ, id est, simplicem ac beneuolum habentes oculum, qui multum valet ad consequendam veritatem scripturarum, ad intelligendum illum quo loquuntur illæ dei sensum. Nam econtra hæretici pugnaces, idcirco cum verba raperent, male tenebant scripturæ sensum, quia malignum habebant inuidiæ oculum, suamq; & non dei quærebant gloriam, tumidi, contentiosi, loquaces, elati, diabolicamq; aduersus deum & proximum spirantes superbiam in sublimitate sermonis. Idcirco hæreses & schismata fecerunt, inflatum habentes spiritum, nimium falsi & falsentes, qui verba veritatis dialecticæ, imò sophisticæ vanitatis, vinculis se ligare posse putauerunt. Nam reuera dialecticæ ars veritatem non persequitur, nec verbo dei nectit vinculū. sed potius veritatem sequitur, & verbum dei verum, fidis argumentationibus comprobat, si quis legitimè vtatur illa. Processum sanctæ scripturæ diligenter aspiciat dialecticæ simul & rhetoricæ studiosus pariter & beneuolus, & videbit quòd eam tanq̃ dominam, famulæ istæ prosequuntur. Itaq; quotquot erant de semine mulieris huius, & castitatem matris ecclesiæ, quo affectu filios decebat defendere, meditabantur, accedentes ad aquas, vnde & vtiliter sanctã intellexerunt scripturam, propter hoc ipsum, quòd non suam sed dei quærebant gloriã, matremq; suam tam vita q̃ morte sua defendere cupiebãt. Nã hęc est via vel norma siue cõditio discendi, quam in prælibato prophetæ capitulo demonstrans ipse deus scientiarum dominus dicit. Audite audientes me, & comedite bonum & delectabitur in crassitudine anima vestra. Inclinate aurem vestram & venite ad me, audite & viuet anima vestra. dicendo, Audite audientes me, Esa.55. nondum expresserat modum auditionis necessariæ, & ideo subiunxit. Inclinate aurem vestram, & venite ad me, & continuò quod præmiserat. Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra. Hoc ipsum repetiuit dicens. Audite me, & viuet anima vestra. Denique inclinate aurem, hoc est, humiliate mentem. Nam qui humiliate inclinatur, ipse doceri meretur, iuxta illud. Et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.

Quomodo tunc fatigatus Iesus sederit super puteum, & sitientibus dederit aquã viuam. CAPVT IX.

Iohan.4. VEnerunt itaq; sitientes isti ad aquas iam dudum sedente domino Iesu super puteum, & postulante dari sibi bibere à muliere Samaritana, quia fatigatus erat. Et quis eum fatigauerat? Primò ludæus qui illum crucifixerat, deinde hæreticus, qui nunc illum blasphemauerat. Et quidem de fatigatione crucis vel mortis iam in semetipso conualuerat, quia resurrexerat, sed fatigatione blasphemiæ adhuc in quibusdam membris suis, in quibusdam fidelibus suis, qui tribulabantur, laborabat. Fatigatus ergo super puteum inferioris aquæ, super profundum mundanæ scientiæ sedens, bibere volebat, grata vicissitudine viuam daturus aquam scientiæ suæ, ad aquam sitientes inuitabat. Grata quippe vicissitudo hæc erat, vt fideles, qui liberalium facultates habebant artium, bene vtendo illis, contra hæreticos eisdem artibus malè vtentes, veritatem defenderent, quod erat potare Iesum fatigatum & sitientem, atque hoc facientibus daret ipse aquam viuam, magis ac magis aperiendo illis sensum ad veritatem scripturarũ intelligendam. Factúmque est hoc modo amicum, pulchrumq; commertium. Ipsi quam de philo Iohan.4. sophiæ hauserant puteis postulanti domino porrexerunt aquam, de qua ipse dicebat. Omnis qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum. & acceperunt ab eo, vt iam dictum est, aquam viuam, Roma.11. de qua qui biberit (ait idem) non sitiet vnquam. Attamen talium quoque quis prior dedit illa scientia donum ipsius est, sed ipse bonis suis muneribus bene vtentibus maiora dare dona solitus est. Amplius autem & hoc postmodum erit non prætereundum, quia quos ecclesiasticæ fidei defensores habere, quorum lingua contra hæreticos vel ad erudiendam ecclesiam suam vti dignaretur ipse egit, ipse prouidit, vt prius artibus liberalibus instruerentur, & in maris periculum ad pugnandum descensuri in nauibus, prius quasi circa littora leuioribus ludis exercerentur. Sic etenim acceperunt, sic aquam viuam biberunt, vt fieret in eis fons, & foris diuiderentur fontes eorum, & in plateis aquas suas diuiderent, id est, vt non solùm aliorum scripta legerent & intelligerent, sed & ab alijs vtiliter legenda ipsi scriberent.

Quòd

Quòd maximè & tunc ingressæ sunt septem artes liberales in Ecclesiasticum dominæ suæ triclinium, & quòd multũ intersit, vtrum verba rebus, an res verbis exornentur. CAPVT X.

INgressæ sunt ergo septem artes liberales tanq̃ famulę in sacrum & reuerendũ dominæ suæ sapientiæ triclinium, & quasi de triuijs licentiosis ad districtum & seuerum verbi dei magisterium dispositæ, & assidere iussæ sunt. Vagabantur enim prius per circuitũ lasciuæ, garrulæ, & verbosæ puellulæ, nihil operãtes, sed curiosæ agentes solummodo. vbi negotiosæ magis esse videbantur, circa creaturam discutiendam curiosantes, ipsum autẽ creatorem negligẽtes. Missæ sunt ergo in opus, vt nõ iam quod superfluum erat de creatura mundi fabularentur. Sed seriò fideliterq; quod expediebat de creatore loquerentur, bonumq; ad honorẽ eius sermonẽ opere splendido rexentes operarent, id est, vt nõ in res verbis, sed verba rebus ornarẽtur. Hoc etenim sermo de creatura rebusq; vanis, & interdũ mendacibus disputantiũ, à sermone differt de creatore vel vita æterna tractantium, q̃ ibi res inopes & macilentæ conquisitis vndecunq; verborum fucis adornantur, hic verba quantumcunq; sonora & lucida maiestate rerum vel sensuum superantur & decorantur. Vndè illi scholæ per prophetã tropologicè dicitur, Sume citharam Esaiæ 23. circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita. Bene cane, frequẽta canticum, vt memoria tui sit. Cantic.4. Hinc autẽ in Canticis dixit ipse Christus. Fauus distillans labia tua, mel & lac sub lingua tua. Item. Ostende mihi faciẽ tuam, sonet vox tua in auribus meis. Et rectè illa meretrix, ista autem dicitur amica sapientis. quia videlicet illa spectatoribus siue auditoribus passim placere, & semetipsam commendare gestit. ista autẽ non semetipsam, aut creaturã aliquam pulchram, siue appetendam. sed solum deũ pulchrum & omni affectu appetendũ demõstrare intendit. & omnino non suam, sed dei gloriam quærit. Quid autem dicimus, artes istas in scholam illã tunc esse intromissas? Potius dici poterat cũ prius nescirentur, introisse extunc intus apparuisse illas. Nam qui scienter scrutati sunt scripturas, ita inuenerunt, ita experti sunt, & satis admirati, non solum, q̃ illic essent, verumetiam, quòd ita dominæ sapientię luce & maiestate subopertæ laterent, vt non facilè conspici posset, quòd illic essent. penè quomodo lucente sole super terram, luna noua, iremq; luna decrepita, stellæ quoque circa eandem cœli regionem latent, nec vulgo videtur quòd ibi sint. Luna quippe & stellæ sole absente, & per alterum hemisphærium gyrante in altero lucent, in eodem autem hemisphærio cum sole lucere non valent. Nimirum sic penè liberalis scientiæ artes in sancta scriptura cum sapientia dei quamuis simul assint, nitere vulgo non possunt, cum in alijs rationibus, per se plurimũ lucidè parere & splendere consueuerint. Maximè autem idcirco non parent cum ibi sint, quia videlicet sic illis sancta scriptura vtitur, vt tamen nõ dicat qualiter eisdem vtendũ sit. Per singulas artes ire, & pauculis quod dictum est exemplis comprobare non pigeat.

De prima illarum grammatica & partibus eius, quòd ita illis vtatur sancta scriptura, vt ne fabulam quidem prætereat, & quòd prius habuerit ea, quæ se Græci authores inuenisse gloriantur. CAPVT XI.

PRima liberalium artium grammatica, id est, loquendi peritia sic adest, primumq; assuit in sancta scriptura siue sapientia dei, vt primordia eiusdem artis, id est, literas communes quas librarij sequerentur, quarũ disciplina velut quædam grammaticæ artis infantia est, Hebræos cum lege domini per Moysen accepisse non dubium sit. Diuisiones quoq; grammaticæ artis, quę à quibusdam triginta dinumerantur, id est, partes orationis octo, vocem articulatam, syllabam, pedes, accentus, posituram, notam, orthographiam, analogiam, etymologiam, glosam, differentiam, barbarismum, solœcismum, vitia, metaplasmum, schemata, tropos, prosam, metra, fabulas, historiam, describere ac distinguere præsentis negotij non est. veruntamen hæc in illa contineri vel obseruari vsq; adeò verum est, vt fabulam quoque non prætereat. Fabulas autem grammatici à fando nominauerunt. quia non sunt res factæ, sed tantum loquendo fictæ, quæ ideo sunt inductæ, vt ficto mutorum animalium, vel etiam eorum quæ animam non habent, inter se colloquio, imago quædam vitæ hominum nosceretur. Hac ita ille filius Hierobaal in libro Iudicum vtitur. Audite me viri Sychem, ita vt audiat vos deus. Ierunt ligna vt vngerent super se regem. Dixeruntq; oliuæ. Impera nobis. Quæ respondit. Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua & dij vtuntur, & homines. & venire, vt inter ligna promouear. Dixeruntq; ligna, ad arborẽ ficum. Veni & super nos regnũ accipe, &c. Et in Paralipomenon, 2.Para.25. eũ misisset Amalias rex Iuda ad regẽ Israel, dicens. veni videamus nos mutuo, ille remisit nuncios, dicẽs. Carduus qui est in Libano, misit ad cedrũ Libani, dicens. Da filiam tuã filio meo vxorem. Et ecce bestiæ quæ erant in sylua transierunt, & conculcauerunt carduum. Schemata quoq; quod nomen græcum, nos habitum, vel formam, vel figurã rectè nominamus, quia per hęc quodãmodo vestitur & ornatur oratio, cognoscere licet in sancta scriptura passim reperiri,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt est illud in Psalmo. Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dominus portas Sion. Hoc schema prolepsis, id est, præoccupatio siue præsumptio dicitur, quando ea quæ sequi debent anteponuntur. Ante enim posuit eius, dicendo, Fundamēta eius. & postea, cuius, id est, domini subiungendo, diligit dominus. Sic & cætera schemata siue schematis species, in sancta scriptura sparsim inueniuntur. Et quidē gloriantur Græci talium se figurarū siue troporum fuisse repertores, sed cū sancta scriptura cæteris scripturis omnibus nō solū authoritate, quia diuina est, vel vtilitate, quia ad vitā ducit æternam, sed & antiquitate præmineat, nō solū vana, sed & falsa hęc eorū gloriatio est. Nihilominus & metra, quæ ab eo dicuntur cp certis pedū mensuris atq; spatijs terminentur, eadē sancta scriptura non ignorauit. Psalteriū enim lyrici composuēre pedes & sancti Iob penè totum volumen hexametris constat versibus, dactylo, spondeoq; currentibus.

De rhetorica vel partibus rhetoricæ, quòd istis omnibus bene vtatur sacra scriptura pro re & tempore. CAPVT XII.

RHetorica, id est, benedicēdi scientiam quisquis vnq; apertis alicubi vidit oculis, vt faciem eius veraciter internoscere possit, ipse ad eandem de qua loquimur scripturā accedenter, nisi fortè dormitet, aut maleuolentiæ nubilo cęcutiat, dicere non fallitur, quia maximè illic est. Primæ partis eius, id est, inuētionis hic exempla breuiter colligamus. Sunt enim rhetoricę partes quinq;, scilicet inuentio, dispositio, elocutio, memoria, pronunciatio. Inuentionem ergo hic suspicientes primùm dicamus istorum, de quibus nunc loquimur rhetorum verorum qui sanctam conscribendo scripturā causas dei cū hominibus perorant, præcellentē verissimamq; esse inuentionē, quia videlicet quod inuenerūt vt eloquerentur, aut pronunciarent, nō vt rhetores,
2. Petri 1. forensis aut ciuilis exercitij de corde vel ingenio proprio, sed de spiritu sancto inuenerūt, quemadmodum & Petrus Apostolus ait. Hoc primùm intelligentes, cp omnis prophetica scriptura propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquādo prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Porrò hanc scilicet inuentionē rhetores in sex partibus consumi siue versari dicunt, quę sunt, exordiū, narratio, diuisio, confirmatio, confutatio, conclusio. Exordiū, inquiunt, est principiū orationis per quod animus auditoris vel iudicis constituitur, vel apparatur ad audiendū. Narratio est rerū gestarum aut proinde vt gestarum expositio. Diuisio est, per quā aperimus quid conueniat, quid in controuersia est, & per quam exponimus quibus de rebus acturi sumus. Confirmatio est nostrorū argumentorū expositio cū assueratione. Confutatio est contrariorū locorū disputatio. Conclusio est artificiosus terminus orationis. Harū partium primā scilicet exordiū in duo diuidunt, in principiū & insinuationem. Principium esse aiunt, cū statim apertis rationibus auditoris animū nobis idoneum reddimus ad audiendū, id est, attentū, docilē, & benevolū. Insinuationē verò, cū pro qualitate causæ alienatū à nobis sentientes auditoris animū, occultè per dissimulationē omnia illa conficimus, vt ad eandē commoditatē in dicendi opere venire possimus. Rursus aiunt, quia si honestū genus causæ erit, licebit vti vel nō vti principio. Quam autē sanctus sanctæ scripturæ
Gene. 1. author spiritus suscipit, vel à se audiri causam cupit inhonestam? Rectè igit ab oratoribus istis reprehendi non debeat. licuerit ei vti vel non vti principijs. Nam neq; Moyses principio vsus est, sed statim à narratione incœpit, dicens. In principio creauit deus cœlū & terram, neq; Iosue, neq; Iudicum, aut Regum libri principijs vsi sunt, sed idem à narratione incœperunt. Non autē casu, aut inscitia, nam vbi visum est expedire, nemo melius Moyse nouit aut valuit principio vti, non solum quo possit homines aliquos, sed & ipsos cœlos attentos, ipsamq; terram facere attentam, auidamq; ad audiendum, cū dicit. Audite cœli quæ loquar, audiat terra verba oris
Deut. 32. mei. Sed & patriarcha Iacob itidem facere oportunè nouit, vbi dicit. Congregamini, & audite filij Iacob, audite Israel patrem vestrum. Congregamini, vt annunciem quæ ventura sunt vo-
Gene. 49. bis diebus nouissimis. Planè hoc principium est, attentos, dociles, benevolos ad audiendum filios facere gestientis. Alias autem & in lege, & in prophetis per singula penè capitula, idē & ad
Exod. 33. hoc ipsum valens est principium, quod dicitur. Locutus est dominus ad Moysen dicēs. Hęc dicit dominus exercituum. Porrò insinuatione, quæ altera exordij species est, qua tunc vtendum esse dicunt, quando auditoris animus alienatus, siue offensus est, siue audiēdo defessus est, Mulier Thecuites apud regem Dauid, cuius animum à filio suo Abialon dira causæ qualitas alienauerat, vtitur hoc modo. Heu mulier vidua ego sum. Mortuus est vir meus, & ancillę tuæ
2. Reg. 14. erant duo filij. Qui rixati sunt aduersum se in agro, nullusq; erat qui eos prohibere posset. Et percussit alter alterum, & interfecit eum. Et ecce consurgens vniuersa cognatio aduersus ancillam tuam. dicit. Trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus illum pro anima fratris sui quem interfecit & deleamus hæreditatem eius, & cætera. Sed quid hinc vel inde exempla quæramus, cum ipsa ore proprio incarnata sapientia hac vti dignata sit? Ait enim. Simon, ha-
Lucæ 7. beo tibi aliquid dicere. At ille ait. Magister, dic. Duo debitores erāt cuidam fœneratori. Vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit

donauit vtriscę. Quis ergo eum plus diligit, &c. Et multa secundum eundem modum atq; pro velle dicentis præmisso vel non præmisso principio. Narratio omnis in sancta scriptura, cū est breuis, & quàm dilucida? Arbitramur, & certè non fallimur, quia scriptorum omnium secularium, quantumuis accurrata narratio comparatione eius fluxa, lacinios a, atq; miserè obscura est. Sic breuis, sic est lucida, vt miro & penè ineffabili modo, auditorem semper oblectet, semper nouum teneat. Quodq; non minus mirandum, sic facilis est, vt quiuis imitari se posse confidat. Sic grauis, vt nullus modum eius assequi prævaleat, vt proinde illud Flacci rectissimè
Flaccus. dicas. Vt sibi quiuis, Speret idem, sudet multū frustraq; laboret, Ausus idem. Et alibi. Ante caput scaberet viuos & roderet vngues, Sæpe stilum versans, iterum quæ digna legi sunt, Scripturus. Diuisione quomodo vtatur sanctus scripturæ cōditor spiritus, cum multa dare exempla magnifica valeamus, vnum tantum, & hoc ipsum de prælibato euangelij loco ponimus.
Lucæ 7. Dixerat intra se ille Simon. Hic si esset propheta, sciret vtiq; quæ & qualis esset mulier, quę tangit eum, quia peccatrix est. Hoc nimirum inter Simonem dominumq; conueniebat, quia peccatrix erat. Nam dominus libens tangebatur, Simon tacitum illum reprehendebat tacitus. Diuisione ergo vsus est, quia omisso quod peccatrix erat, suscepit ad defendendum quòd tangebat. Vides, inquit, hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit, &c. Fit autem defensio per confirmationem & confutationem. Per confirmationem videlicet suæ, per confutationem partis aduersariæ. Harum exempla, ne longius abeamus, eodem ex loco sumamus. Propositionibus quippe ter binis altrinsecus per oppositionem continuò commissis, hinc pœnitentis veram iustitiam, quæ ex fide & dilectione est, confirmat. inde falsam reprehendens iustitiam confutat. Aquam, inquit, pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem, ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Quarta demum oppositio, quanta mansuetudine, vel temperantia reprehendentis inuidiā augere declinat? Ait enim. Propter quod dico tibi. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit, deniq; idem est, ac si diceret. Tu autem qui vt tibi videris, minus habes quod dimittatur, minus diligis. Et est sensus. Huic multum diligenti, multa remissione peccata remittuntur, tibi autem minus diligenti peccata tua minus remittuntur. Conclusione tandem, quæ est artificiolus orationis terminus, non tam artificiosè, quàm sapienter & iustè vtitur, cum dicit. Fides tua te saluam fecit, vade in pace. In confirmatione & confutatione pro magno habent illi, argumentationibus vti, & difficillimum æstimant expolire & expeditè pronunciare, quod inuenerunt. Hæc, inquiunt, res facit, vt neque diutius quàm satis est in eisdem locis commoremur, nec eodem identidem reuoluamur, neque inchoatam argumentationem relinquamus, neq; incommodè ad aliam deinceps transeamus. Absolutissimam atque perfectissimam argumentationem esse dicunt, quæ in quinque partes distributa est, propositionem, rationem, rationis confirmationem, exornationē, complexionem. Istud quoque in scriptura sua, neque ignorauit, neque aspernatus est spiritus dei, quod si diligenter attendis, non paucis educet exemplis. Siquidē manifestiora quàm plura sunt, sed nos vbi fortè minus paret hæc facultas, inde nunc breuiter aliqua dare exempla cupimus. Propositio est
Psalm. 8. ille Psalmi octaui versiculus. Domine deus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. In illo propheta summatim ostendit, quid sit quod probare intendit. Ratio est, quā sub duobus versiculis, hoc modo annectit. Quoniā eleuata est magnificētia tua super cœlos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem. Istis etenim verum esse demonstrat, id quod intendit, scilicet ex eo admirabile esse nomē domini, quia Christus magnificè eleuatus est, & in cœlum ascendit. Et deinde ex ore apostolorum qui erant quasi infantes, id est, homines idiotæ & sine literis, perfecit laudē euangelicæ fidei, siue prædicationis. Rationis confirmatio est id quod subiungit. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorū, lunam & stellas quæ tu fundasti. Hic enim versiculus breuiter confirmationem quam expoluit, scilicet non adeò mirum siue incredibile esse, quòd ex ore infantium, dominus laudem perfecerit. quoniam qui infantes, siue lactentes fuerant, accepto spiritu sancto, facti sunt cœli, in quorum fide, luna & stellæ, id est, ecclesia, & quicq; electi potuere fundari. Exornatio est, quæ sequentibus cōtinetur versiculis. Quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eū? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, Volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Istis etenim versiculis insigniter honestauit, & collocupletauit rem copioso ornatu pietatis, admirando magnitudinem dignationis, quomodo hominem tam longè inuidia diaboli ab æternitate deiectū tantopere requisierit. Complexio est versus prior repetitus. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in vniuersa terra. Isto etenim concludendo, breuiter recolligit partes argumentationis. Et hæc quidem perfecta quinq; partium argumentatio confirmantis est. Confirmat enim, admirabile esse in vniuersa terra nomen domini. Sequenti verò Psalmo ab eo versu quo dicit, Exurge Psalm. 9. domine non confortetur homo, vsq; ad eũ, quo ait. Exurge domine deus exaltetur manus tua, item, si ritè perpendas, perfecta quinq; partium confutantis argumentatio est. Confutat enim inimicũ hominem peccati, filiũ perditionis, vt ait Apostolus, Qui extollitur supra omne quod dicitur deus aut quod colitur. Cæterùm est, vbi vel vndè breuiores, id est, vna à duabus ablatis partibus fiant argumentationes, scilicet vbi breuior est dicẽda res, quę facilè memoriæ commendatur. Tunc enim exornatio prætermittenda est, si parum locuples ad amplificandum, & exornandum res esse videtur. Sinautem res & tenuis & humilis est, tunc & exornatio & complexio prętermittenda sunt. Istæ verò tanta copia in scripturis nostris inueniuntur, vt vlla dare exempla superfluum putemus, præsertim cũ iuxta propositũ satis dictũ sit, & nos ad alia properemus. Porrò tria genera causarũ, scilicet demonstratiuum, deliberatiuum, iudiciale. isti quoq; oratores siue inuentores nostri receperunt. Neq; enim parumper agunt de alicuius, imò quàm plurium certarũ personarum laude vel vituperatione, quæ partes demonstratiui generis sunt. verbi gratia, quando laudatur deus, vel vituperatur diabolus. Item, non parum aut raro resonant suasionem & dissuasionem, quæ partes deliberatiui generis sunt, videlicet suadendo bonum, dissuadendo malũ. Item, præsepe accusarionem tractant, atq; defensionem, quæ partes iudicialis generis sunt, accusando videlicet iniustũ, defendendo iustũ. vt exempli gratia, Roma. 5. in Apostolo cũ accusatur iniustitia vnius hominis, per quam peccatores constituti sunt multi, & defenditur iustitia vnius hominis, per quam iusti constituuntur multi. Eas quoque quas dicunt constitutiones, coniecturalem legitimam, iuridicialem, nullus vnquam secularium sic iustè, sic sapienter egit, aut agere potuit, quomodo in sanctis de quibus loquimur scripturis, agi- Exod. 22. tur. Nam coniecturalis est, cũ de facto controuersia est, hoc modo. Commendauit aliquis proximo suo asinũ, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & fortè mortuũ est, aut debilitatũ, aut captum ab hostibus, sed nullus hoc vidit. Quid ergo fiet? Iusiurandum, inquit, erit in medio, quòd nõ extenderit manũ ad rẽ proximi sui, suscipietq; dominus iuramentũ, & ille reddere non cogetur. Et multa similia. Legitima verò est, cũ à scripto, aut è scriptis aliquid con- Hiere. 7. trouersiæ nascitur, hoc modo. Putabant Iudæi sese fideliter adimplere diuinam scripturam sanctæ legis, offerẽdo incensum, & manducando carnes sacrificij. Sed quid? Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes. quia non sum locutus cũ patribus vestris, & nõ præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatũ & victimarũ. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens. Audite vocem meam, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus, & cætera. Verùm multo maximè Apostolus ad Hebreos scribens, in hac constitutione consistit, voluntatem scriptoris, imò dei cũ scripto siue litera, cui solus Iudæus innititur, conferens, aut literæ præferens, latisq; intelligibiliter atq; probabiliter voluntatem prędicti scriptoris exponens. Iuridicialis est, cũ factum conuenit, id est, factũ esse non negatur, sed iure, an iniuria sit, quæritur. Huius autem partes duæ sunt, quarũ vna absoluta, altera assumptiua nominatur. Absoluta in iudicijs domini omnino damnatur. Dicitur enim absoluta, eũ id ipsum quod factũ est, rectè factũ esse dicitur, ita vt aliud nihil foris assumat. Porrò à domino nihil quod rectè factũ sit, quasi non rectè factũ quæritur. Damnabilis ergo est apud ipsum hæc pars, veni- 1. Reg. 15. amq; non meretur, & ea est huiusmodi. Quæ est, inquit Samuel, hæc vox gregũ, quæ resonat in auribus meis, & armentorũ quam ego audio? Ac deinceps. Quare ergo non audisti vocem domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malũ in oculis domini? Et ait Saul. Imò audiui vocem domini, & ambulaui in via per quam misit me dominus, & adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci, & cætera. Altera pars est assumptiua, quæ apud deum in iudicijs eius, partim suscipitur, partim damnatur. Sunt enim partes quatuor, concessio, remotio criminis, translatio criminis, comparatio. Concessio criminis apud illũ non solum suscipitur, verùm penè sola hæc, vel maximè hæc suscipitur. Concessio nanq; est, cum reus postulat sibi ignosci. Denicp omnes apud illum sumus rei, & hæc omnis pacis nostræ via est. & maximè iustus est, qui maximè concedit, & maximè sibi postulat ignosci, iuxta illud. Iustus in principio accusator est sui. Sunt autem huius concessionis partes duæ, altera deprecatio, altera purgatio. Deprecatio est, eũ se, & consulto feciſſe & peccasse reus confitetur, & tamen postulat, vt sui misereatur, vt ex- Psal. 50. empli gratia Dauid. Tibi soli, inquit, peccaui, & malũ coram te feci. Purgatio est, eũ consulto negat reus se fecisse, id est, aut per imprudentiã, aut per fortunã, quam nos rectius euentũ dici- mus, aut per necessitatem. Per imprudentiam hoc modo. Venit deus ad Abimelech, per som- Gene. 20. niũ nocte, & ait illi, En morieris propter mulierem quam tulisti, habet enim virũ. Abimelech verò non tetigerat eam. Et ait. Domine, num gentem iustam & ignorantem interficies? &c. Per casum verò siue per euentum, quod illi per fortunam dicunt, hoc modo. Iratusq; Moyses con- Leuit. 10. tra filios Aaron qui remanserant, ait. Cur non comedisti hostiam pro peccato in loco sancto, quæ

quę sancta sanctorum est? Respõdit Aaron. Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum corã domino. Mihi autem accidit, quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere domino in ceremonijs mente lugubri? Per necessitatem hoc modo. Cur Iepthe vestimenta tua scidisti? Heu filia mi, inquit, decepisti me, & ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad Iudic. 11. dominum, & aliud facere non potero. Nam per necessitatem voti, quia os suum aperuit, dicẽs. Quicunque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti cum pace à filijs Ammon, eum holocaustum offeram domino. per necessitatem, inquam, voti purgatur, & excusatur, quisiliam occidit offerendo, & in Catalogo sanctorum qui per fidem vicerũt regna, meretur computari? Item Dauid sanctificatum panem dãte Achimelech sacerdote, sus- Matth. 12. cepit, & comedit, & quia propter necessitatem hoc fecit, purgatur & excusatur, cum dominus Matth. 2. dicit. Non legistis, quid fecerit Dauid quando esurijt, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum dei & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Et subinde. Si autem sciretis quid est, misericordiam volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Itaque concessio partesq; concessionis, deprecatio & purgatio suscipiuntur in iudicijs dei. Comparatio quoque criminis hoc modo. Tu Paule qui dixisti, Si circuncidamini Christus vobis nihil prodest, Cur Timotheum circun- Galat. 2. cidisti, itemq; assumptis viris purificatus cum illis, intrasti in templum annuncians expletio- Actu. 21. nem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio? Propter vitandum, inquit, periculum maioris criminis, videlicet, quia audierant de me, quòd discessionem docerem à Moyse, quod falsum erat. quia cum Moyse sum in spiritu & veritate, sed hoc demonstrari non poterat ratione, demonstraui non sine aliqua criminis similitudine. Translatio vel remotio criminis, quæ duæ sunt, ex quatuor partibus assumptiuæ, quę pars erat altera iuridicialis constitutionis, sapientibus vbique vitanda est in iudicio dei, quia videlicet ex ipsis est origo, vel incrementum peccati. Dixit enim deus ad Adam. Quis indicauit tibi, quòd nu- Genes. 2. dus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? Et ille. Mulier, inquit, quam dedisti sociam mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Hæc ille dicens, crimen à se transferre voluit. Translatio nanque criminis est, cum fecisse nos non negamus, sed aliorũ peccatis coactos fecisse dicimus. Item, Dixit dominus deus ad mulierem. Quare hoc fecisti? Quæ respondit, Serpens decepit me, & comedi. Hæc dicens crimen non à se amouere, sed culpam ipsam, id est, criminis causam voluit. Remotio nanque criminis dicitur, cum à nobis non crimen, sed causam ipsam amouemus, & vel in hominem transferimus, vel in rem quempiã conferimus. Sed qualem in personam, mulier crimen transtulit, si tamen persona meretur dici? In serpentem siue spiritualem, id est, diabolum, siue terrestrem, id est, colubrum. Qualem in rem? In serpentis deceptionem. Verùm hæc translatio non purgat, sed contaminat, nõ absoluit, sed inuoluit. Qualis enim fuit decipientis pollicitatio serpentis? Nequaquam, inquit, morte morie mini, scit enim deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Dicat mulier, serpentem non solum suasisse, sed & talem quoque rationem ostendisse, cur deberet comedere. Nónne crimen auget, criminis tali remotione? Rectè igitur dixerimus, translationem siue remotionem criminis, nequaquam de sancta scriptura quæri, vel inter nos & deum constitui, sed & comparationem vix. concessionem autem semper, & maximè deprecationem, quæ vna & melior est ex duabus partibus concessionis.

De dialectica, quòd ipsa quoq; in scriptura sancta sit, & maximè in principio Geneseos, vbi genera & species ipsis nominibus proferuntur, differentiæq; & accidentia & syllogistica vis non negligitur. CAP. XIII.

PORro dialecticam, nunquid ostentari, aut liberius efferri decebat coram sanctarum scripturarum opifice dei sapientia? Attamen & ipsa illic est, & corã illa domina sua mandati operis partes exequens, vigilantior assidet, & veritatem inuestigat. Nunquid super hoc, quisquã dialecticæ artis alumnus sanctæ scripturæ parietes, vel primam ianuam ingressus dubitat? Primùm hoc asserere licet, quia genus, & differentia, species, & propriũ, atq; accidens, quę sapiẽtes seculi pro magnis atq; arduis habent, quasi prima huius scripturę incipiẽtis elementa sunt. Sic enim scriptũ est. Germinet terra herbã virentẽ, & facientẽ semen, & lignũ pomiferũ faciens fructum iuxta genus suũ. Item, Protulit terra herbã virentem, & afferentem semẽ iuxta genus suũ, Genes. 1. lignumq; faciens fructũ, & habens vnumquodq; semen secundũ speciẽ suam. Et infra, Creauitq; deus cete grandia, & omnem animã viuentem, atq; motabilẽ, quam produxerãt aquæ in species suas, & omne volatile secundũ genus suũ. Et subinde. Producat terra animã viuentẽ in genere suo iumẽta & reptilia, & bestias terrę, secundũ species suas. Et fecit deus bestias terrę, iuxta species suas, & iumẽta, & omne reptile in genere suo. Genera ista & species istę sine dubio sunt, de qbus apud philosophos sermo est, q & genus describẽtes assignauerũt, genus esse dicẽtes q̃d de pluribus differẽtibus specie in eo quod qd sit p̃dicatur. Speciẽ quoq; assignãtes dixerũt, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpecies eſt,quæ ponitur ſub aſſignato genere, & de qua genus in eo quod quid ſit prędicatur. Siue ita,Species eſt quod de pluribus differẽtibus numero in eo quod quid ſit prædicatur.Sed hęc quidem inquiunt, aſſignatio ſpecialiſſimæ,&c. Dicamus ergo quod in ipſa ſanctæ ſcripturæ litera,& ſimplices quod mulceat,& ſapientes,aut philoſophos,quod exerceat. Arbitramur enim non minus ad hanc ſcripturam, quàm ad eam quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorum doctrinam,eſſe neceſſarium,quid ſit genus,& quid differentia,quid ſpecies,& quid proprium,& quid accidens. Cum enim dicit lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum,& habens vnumquodq; ſemen ſecundum ſpeciem ſuam. lignum vtiq; genus eſſe conſtituit,& cum dicit pomiferum ſiue faciens fructum, differentiam ponit,quæ addita generi,ſcilicet ligno,ſpeciem ligni,id eſt,arborem conſtituit.Lignum nanq; tanquàm genus per differentias oppoſitas diuidit,dicendo pomiferum ſiue faciens fructum,& addendo,& habens vnumquodq; ſemen,ſiue cuius ſemen in ipſo ſit.Aliud namq; eſt facere fructũ,aliud habere ſemẽ tantum.Eadem diuiſiõe Pſalmiſta in laudibus dei,dixit. Ligna fructifera & omnes cedri,niſi quod
Pſal.148. ſpeciem pro differentia poſuit, id eſt, cedrum pro non fructifero ligno. lignum itaq; duntaxat fructiferum arborem.nam lignum non fructiferum arbor dici non conſueuit. Vndẽ noſtris temporibus quidam clarę memoriæ,excellentiſq; ingenij ſatis eleganter luſiſſe fertur,iacens in lectulo. Ait enim,Ligneus eſt lectus,nulla tamẽ arbore ſectus. Soluere qui poterit,ſoluat,& eius erit. Verũ enim dixit,quia videlicet lectulus de ligno quidẽ erat,ſed de fructifero ligno nõ erat, & ideireo veraciter de nulla arbore ſectus erat,quia nimirum ſicut iam dictum eſt, non quodlibet lignum,ſed lignum fructiferũ arbor eſt.Lignum itaq; genus eſt, etenim de pluribus differentibus ſpecie prędicatur,ſcilicet de ligno fructifero ſiue faciente fructum,& de ligno infructifero ſiue non afferente fructum,ſed ſemen tantum.Et hoc animatum quidem corpus,ſed nondum ſenſibile eſt,vel eſſe dicitur. Porro animati pariter,& ſenſibilis corporis,id eſt,anima-
Geneſ.1. lis,ſiue animæ viuentis. ſubinde diſtinguuntur differentiæ ac ſpecies,dum dicitur, Producant aquæ reptilia animę viuentis,& volatile ſuper terram,&c.Cum enim primùm dicitur,producant aquę reptilia animæ viuentis,& poſtmodum ſubditur,producat terra animam viuentem, multo melius,multo rectius ſecundũ hanc ſcripturam digniſſimam, genera ac ſpecies ſiue differentiæ ſubordinantur,quàm ordinauerit Porphyrius,qui cum ſubdiuidendo vſq; ad conſtitutionẽ animalis deueniſſet,continuò animal per differentias rationalis atq; irrationalis,itemq; mortalis & immortalis ſubdiuiſit.hęc autem ſacratiſſima ſeries lectionis ſic diuidit,vt animalis aliud ſit quod aqua,aliud quod terra producit.Et primùm quidẽ eius quod aqua producit, tres differentias ſubdiuidit,ſiue tres ſpecies conſtituit,ſubdiuidendo,vel dicendo, volatile ſuper terram,ſub firmamẽto cœli.&, creauitq; deus cete grandia, & omnem animam viuentem atq; motabilem quam produxerant aquæ. Volatile namq; in hoc à cæteris quæ produxerant aquæ,differt,quòd ſuper terrã exiuit,& nunc volat ſub firmamento cœli.cete autem grandia, cum in aquis remanſerint,in hoc differunt, quòd per fœtum veniunt.nam plurima veniũt per ouum. De hac tertia differentia venientium per ouum, cum dicit,in ſpecies ſuas, ſubaudiendum eſt ſubalternas,quæ nimirum dinumerari non poſſunt. Deinde verò eius animæ viuentis,quam terra producit,dum ſic loquitur.producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta,& reptilia,& beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas.& deinde faciamus,inquit deus,hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, illa eſt diuiſio animalis, qua illud Porphyrius diuidit.terreni quippe animalis,aliud eſt rationale, aliud irrationale iuxta veritatem ſiue efficientiam potentiſſimam huius dictionis dei. Rationalitas quippe hominis in eo eſt, quod ait. Faciamus hominem ad imaginem, ſiue creauit deus hominem ad imaginem ſuam. Cæterùm ſubdiuiſionem rationalis,qua illud in mortale,& in immortale diuidit,ſcriptura iſta non tradidit. Nec; enim aut angelos,quiſunt immortales,animalia dicere conſueuit,aut ſolem & lunam, ſtellaſq; animalia immortalia,aut vllo modo eſſe animalia, vel animas habere credidit, aut conceſſit. Libet nunc ſecundum ſeriem ſacræ huius lectionis à genere generaliſſimo, id eſt,à ſubſtãtia vſque ad ſpeciem ſpecialiſſimam,id eſt,hominem progredi ordine, quo ipſa nos ducit.Subſtantia,inquiunt,eſt quiddam, & ipſa genus,ſub hac corpus eſt. Nos autem ſecundũ
Geneſ.1. verba ſcripturæ huius dicimus, quia ſub hac eſt hinc terra, & inde cœlum. Nam in principio creauit deus cœlum & terram. Terra autem eſt omnis corporea ſubſtãtia,id eſt,corpus videlicet omne,quod corporeis oculis cõſpicitur. Nam cœlum patria eſt ſpirituum, quo licet corpora noſtra transferenda ſperemus,prçceſſit enim cum carne ſua Chriſtus,tamen corpus non eſt,quia corporeis mortalium oculis non videtur. Ergo ſub ſubſtãtia,corpus.ſub corpore,palpabile corpus.ſub palpabili, ſolidum ſiue immobile corpus. ſub ſolido,animatum corpus.ſub animato corpore,animal. ſub animali, terrenum ſiue terreſtre animal. ſub terreſtri, rationale animal.Solidum atque immobile corpus,ſub corpore palpabili conſtituitur.nam & aqua corpus quidem palpabile, ſed non ſolidum aut immobile eſt. Et hoc, ſcilicet ſolidum corpus arida eſt, quæ iam proprie dicitur terra,dicente deo. Congregentur aquæ,quæ ſub cœlo ſunt in
locum

locum vnum,& appareat arida. Et continuò,Factumq; eſt ita. Et vocauit deus aridã terram. Quo vſque ſcriptura hęc nos duxit,ſcilicet vſque ad rationale animal,id eſt,hominem proceſſimus diuiſionem rationalis relinquentes,quæ,quia ab hac ſcriptura, ſicut ſupra dictum eſt,nõ traditur,à lectoribus eius iure relinquitur. Itaq; homo terreſtris animalis ſpecies eſt,& eius differentia inſigniter exprimitur, cum dicitur. Et creauit deus hominem ad imaginem ſuam,ad imaginem dei creauit illum.Porro cum dicitur,Formatis igitur dominus deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli,adduxit ea ad Adam. Et ſubinde, Adæ verò non inueniebatur adiutor ſimilis eius,non ſolum differentia,ſed & proprium hominis vt edatur competenter exigitur.quia videlicet debuit ſcire ſcriptor,cum hæc diceret. quid proprium ſit hominis,in quo maximè diſcernitur,& non inuenitur ſimilis eius. Dicimus ergo hic oportunè,cauſa exigente,quia ſolus homo diſciplinæ perceptibilis eſt,& ſolus bipes,ita vt capite ſublimi,rectaq; ſtatura,cœlum ſpectet, & quòd riſibilis eſt, & quia quod ſecundum huius ſcripturæ authoritatem rectè dicimus,ſolus inter cuncta animalia, non ſolum mentem rationalem,ſed & linguam ad loquendum habet. Vltimum eorum quæ poſuerunt, accidẽs eſt. Accidens autem homini maximum,& de quo ſanctæ ſcripturæ authori ſancto ſpiritui,maxima & nõ indigna cura,peccatum eſt,& mors pœna peccati.De hoc enim omnis ſcriptura diuinitus inſpirata ſummopere concertat;quòd verè accidens ſit, conteſtans quod deus hominẽ rectũ fecerit,quòd deus mortem non fecerit. Et hoc ex eo,quem nunc tetigimus ſcripturç loco
defendit veritas,cum dicit, Erat autem vterq; nudus, Adam ſcilicet & vxor eius, & non erubeſcebãt.Et ſubinde,Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrũ oculis, aſpectuq; delectabile. & tulit de fructu illius,& comedit,deditq; viro ſuo.Qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum.Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos,conſuerunt folia ficus,& fecerunt ſibi perizomata.Et infra,Multiplicabo,inquit,ærumnas tuas,& conceptus tuos.Ad virũ autẽ,In ſudore,inquit, vultus tui veſceris pane tuo,donec reuertaris in terram,de qua ſumptus es,quia puluis es, & in puluerem reuertêris. Itaq; ſi non fabulas Gentilium aut hæreticorũ, ſed veritatem ſcripturæ attendas, malum non ex ſubſtantiali aliqua eſſentia,ſed ex accidenti eſt, id eſt,non duo principia,boni & mali erant vel ſunt, vt bona à bono,& mala à malo principe ſubſiſtant.Conſtat enim ex hoc vel ex his maximè locis,malum omne,id eſt,tam mortem animæ,de qua dictum eſt,in quocunq; enim die comederitis ex eo,morte moriemini,quàm mortem corporis,omneſq; dolores,quorum prior eſt,de quo dicitur.In dolore paries filios tuos,vltimamq; pœnam,ſiue dolorem corporis,id eſt,mortem eius,de qua dixit,Quia puluis es,& in puluerem reuertêris. conſtat,inquam,cuncta hæc homini accidiſſe,prçeunte accidente maximo,id eſt,peccato.Prius enim condita erat ſubſtantia. prius,inquã,formauerat dominus deus hominem de limo terræ,& inſpirauerat in faciem eius ſpiraculum vitæ, & poſuerat eum in paradiſo voluptatis,quem plantauerat, & erat vterq; nudus, Adam ſcilicet & vxor eius,& non erubeſcebant.quia videlicet cauſa cur erubeſcerent nondum acceſſerat.Itaq; malum non ſubſtantiale quid, ſed accidentale ſiue actuale eſt, & penitus nulla eſt creatura, ſiue viſibilis ſiue inuiſibilis,quæ poſſit mala intelligi per naturam.Magnum verè & negotioſum accidens,circa quod vel propter quod ſtuder, & occupatur,quicunq; verè eſt ſapiens, à cuius diſcuſſione nemo vacat,niſi inſipiens,& hic eſt omnis quæ à deo eſt ſapientiæ finis,ſtudere & ſatagere,quatinus huiuſmodi accidens ſubiecto abeſſe poſſit.Etenim propter hoc venit de cœlo,& incarnata eſt, & magnam ſcholam, id eſt, ſanctam eccleſiam ſeriò inſtituit in hoc mundo ipſa ſapientia dei. Cæterùm de accidentibus leuiſſimis,verbi gratia,dormitionis,ſiue coruinæ,aut Aethiopicæ nigredinis,ſeu cuiuſlibet coloris,agere vel diſputare,non eſt occupati animi,& circa neceſſarium vitæ negotium ſoliciti, neque ad iſta deſcendere, vacat ſanctæ illi philoſophiæ quæ de cœlo venit.Sapientibus huius ſeculi,qui apud deum ſtulti ſunt,iſta relinquit.Qui nimirum, quia magnum illud accidens,id eſt,peccatum vel pœnam peccati cognoſcere dedignati ſunt, eodem contemptu, quo cum cognouiſſent deum,non ſicut deum glorificauerunt,aut gratias egerunt, ideirco tam inopem, tamq; anguſtam accidentis definitionem dederunt. Accidens, inquit,eſt,quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem. Denique tali definitione nequaquam illud accidens comprehenderunt,quod ſubiectum,id eſt, hominem omnino corrumpit, imo deſtruit,ita vt reuertatur in puluerem,& vt ſicut Pſalmiſta deplorando concedit, concedendo deplorat. Mane ſicut herba tranſeat,mane floreat & tranſeat,veſpere decidat,induret, & areſcat. Sanè omnium accidentium vniuerſam multitudinem à creatore ſancta ſcriptura vel creator ipſe à ſemetipſo remouet, cum dicit ad Moyſen, Ego ſum qui ſum. Sic dices filijs Iſrael,Qui eſt,miſit me ad vos.Propterea cum de accidentibus homines tractant,qui accidentalibus miſerijs ſubiacent,& ideirco non ſunt,quia permutãtur & nunquã in eodem ſtatu permanent,nunquã creatorẽ in verba ſua conſtringere prçſumant,quãuis & de illo in ſancta ſcriptura pleraq; dici vel prædicari audiãt ſignificãtia quantitatẽ,qualitatẽ,relationẽ,vbi,quando,ſitũ,habitũ,facere,pati.Etenim magnus dicit̃ de⁹,ſiue immẽſus,nõ ꝙ aliquãdo fuerit paruus ſiue
menſuræ

Pſal.148.
Geneſ.1.
Geneſ.2.
Geneſ.3.
Geneſ.2.
Rom.1.
Pſal.89.
Exodi 3.
Iob.14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mensuræ alicuius,& bonus, non quòd potuerit esse aliud quàm bonus. pater filij vel filius patris, non quod aliquando vel hic non pater, vel hic non fuerit filius. & in loco esse dicitur, non quòd de loco ad locum transeat, cum sit incircumscriptus. & hodie genuisse dicitur, cum nunq̃ fuerit quando non esset vel hic pater, vel hic non fuerit filius. & sedere dicitur, non quòd sicut Humaniformij putãt, forma talis sit, vt vel extendatur, vel complicetur. & indutus vestimẽto dicitur, qui cum corpus non sit, sine dubio nec pannis constringitur. sed & requiescere, vel requieuisse scribitur, qui semper fuit & est quietus. & patiens esse, qui nullis subiacet passionibus, sed hoc ipsum semper est, quod semper fuit, & nunquam mutatur, quippe qui nõ formatus est, sed tantùm forma carens est materia, vndè & nullis subiacet accidentibus. Huius artis vtilitas & virtus, tota ostenditur in syllogismis, quorũ conclusio plurimùm lectorem adiuuat, ad veritatem inuestigandam, tantùm, vt absit illi error decipiendi aduersarium per sophismata fallarum conclusionũ. Quis autem omnium secularium, ita vt hæc sancta scriptura fortiter ac suauiter nouit aut potuit nodosum texere aut stringere syllogismũ? Ne longius abeamus, hic
Genes.1. in isto capite libri sic propositum est. In principio creauit deus cœlum & terram. Hic sine dubio deus est subiectum, creauit cœlum & terram, est prædicatum. Tunc autem propositioni condendum est, quando prædicatum subiecto cohærere perspicuũ est. Concedit ergo fides, etenim non ad infideles, sed ad fideles, & contra infideles huic scripturæ sermo est. Assumptio sequitur continuò, cum dicit. Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus dei ferebatur super aquas, &c. Quid hac assumptione spectabilius, vbi scriptor illud quod assumatur, sic proponit, vt simul ostendat rem, id est, illã quæ in creando fuit assumptionem materię informis, quomodo creator qui de nihilo creauerat ad operandum, ad faciendas & distinguendas formas illã assumpserit? Sequitur enim, Dixitq; deus. Fiat lux, &c. Tandemq; sic concludit, Igitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorũ. Plena est diuinę scripturæ pagina, tam perfectis syllogismis, quorum breuitate maximè rhetores delectantur.

De Arithmetica, quòd ibi sit, & quòd multa mysteria numerorum ratione colligantur.

CAPVT XIIII.

Sapien.11 ARithmetica, id est, numerorum ratio, in multis sanctarum scripturarum locis, quantum mysterium habeat, elucet. Non enim frustra in laudibus dei dictum est. Omnia in mensura, & numero, & pondere fecisti. Senarius nanq̃, qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter & XL. dies quibus Moyses & Helias, & ipse Dominus ieiunauerũt, sine numerorũ cognitione non intelligitur. Sic & alij in scripturis sacris existunt numeri, quorum figuras non nisi huius artis scientiæq; periti soluere possumus. Datum est etiam nobis ex parte aliqua, sub numerorum consistere disciplina, quando horas per eam discimus, quando de mensium curriculo disputamus, quando spatium anni redeuntis agnoscimus. Per numerum quidem, ne confundamur, instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, & omnia pereunt. A dime seculo computum, & cuncta ignorantia cæca complectitur, Nec differre potest à cæteris animalibus, qui calculi nescit rationem.

De Geometria, quòd multa secundum illam disciplinam in scripturis inueniantur.

CAPVT XV.

GEometricæ disciplinæ multa sunt in scripturis sacris vocabula, scilicet digitus, palmus, cubitus, pes, passus, stadium, miliare, & cætera talia. Veruntamen hæc disciplina magna ex parte curiositatis vitio denotatur, & pro parte illa nusquam in sacris verbi dei rationibus recipitur. Primùm quippe ab Aegyptijs reperta dicitur, quòd vndante Nilo, & omnibus possessionibus eius limo obductis, initium terræ diuidendæ per lineas & mensuras nomẽ arti dedit, qui deinde longius acumen sapiẽtium prosecti, & maris & cœli & aëris spatia metiuntur. Nam prouocati studio, sic cœperunt post terræ dimensionem & cœli spatia quærere, quanto interuallo Luna à terris, à luna Sol ipse distaret, & vsq; ad verticem cœli quanta se mensura distenderet, sicq; interualla ipsa cœli, orbisq; ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. Sed quia ex terræ dimensione hæc disciplina cœpit, ex initio sui & nomen seruauit. Nam Geometria de terra & de mensura nuncupata est. Terra enim Græcè Ge vocatur, metra mensura. Sed quid hæc ad veram vtilitatem? Quo nobis scire vel opinari, quantis à terra stadijs subleuatus sit globus lunæ aut solis, quanto superet magnitudinem terræ magnitudo solis, quotiẽ terra ipsa tendatur stadijs. Hæc ergo pars curæ vel studio verè sapientia digna nõ fuit. Cæterùm & pro parte hæc eadem disciplina apud eandem scripturam fuit acceptabilis, scilicet, in construendo quippiam ad præceptũ nomini cõmodè & rationalibus mensuris.
Exempli gratia, Fac tibi arcam (inquit) de lignis leuigatis, mansiũculas in arca facies & bitu-
Genes.6. mine linies intrinsecus & extrinsecus, & sic facies eam. Trecentorum cubitorũ erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorũ latitudo, & triginta cubitorũ altitudo illius. Rationabilis quippe dimensio est, exceptis profundioribus quę nos latent mysterijs, vbi latitudo sexta est longitudinis,

dinis, & altitudo decima est portio eiusdem longitudinis. Quinquaginta nanq; sexta est pars trecentorum, & triginta decima est pars trecentorum. Habetq; hæc figura similitudinẽ quandam humani corporis, quia videlicet corpus hominis prostratum vel supinatum in longitudine sexies latitudinem sui, & decies habet altitudinem sui. Multa itidem in compositione tabernaculi, multa in constructione templi vtiliter considerãtur, quæ præter structuræ ipsius rationabilem modũ aliquid innuunt, vndè diligentis animus lectoris vtiliter magis ædificetur.

De Musica, quòd & ipsa valdè familiaris sit scripturæ sanctæ. CAP. XVI.

MVSICA verò nunquid peregrina est ab ista, de qua loquimur, scriptura sancta? Imo familiaris valdè apud eam, & consecretalis vernacula, atque præ alijs officialis magisq; est necessaria. Huius repertorem Moyses dicit fuisse Tubal, qui fuit de stirpe Cain ante diluuiũ.
Verùm ad famulatum sapientiæ, ad adiutorium siue cooperationẽ cœlestis doctrinæ, per prę- Genes.4.
cipuum prophetarũ Dauid, hanc spiritus sanctus introduxit. Grandè quippe impendebat negotium atque certamen verbo dei, scilicet iuuenilem petulantiam mundi lasciuientis terrere atque coercere metu inferni, nimiumq; carnales amatores præsentis seculi excitare in amorem regni dei, nudo sermone & nominibus propriis, quod scriptor legis nõ fecit Moyses. Nusquam enim verbis, palam lex, regnum dei repromisit, aut pœnas cõminata est inferni, excepto duntaxat quod in cantico Deuteronomij, Ignis (inquit) succensus est in furore meo, & ardebit vsq; Deut.32.
ad inferni nouissima. sed præuaricatoribus, ista quidem comminabatur, famem, gladium, pestilentiam, & malas bestias. obedientibus autem, terram lacte & melle manantem, terram de cuius montibus æris metalla foderent promittebat. Per os prophetæ & regis huius, orare primùm cœpit spiritus sanctus gemitibus inenarrabilibus, claro sermone res exprimens, vt homo de inferno erueretur, & regnum dei consequeretur. ideoq; ad rem tantam, tamq; necessariã rudes eatenus auditores attenti dociles ac beneuoli redderentur, sonora adhibuit instrumenta cum hymnisona vocis melodia, sonum tubæ, psalterium, & citharam, cordasq; & organum, cymbala bene sonantia, cantans domino misericordiam & iudicium, non ignorans numerum ipsum, in quo vis musicæ cõsistit, quem & Pythagoras apud Græcos postea reperisse fertur ex malleorum sonitu. Nec mirũ, cum & longè ante Dauid, mira & venerabili ratione, Abraham & misericordiam & iudicium domino cantauerit, non voce organica neque instrumentis, sed tantum proportionabilibus numeris, in quibus vis musicę consistit. Dixerat enim dominus, Si inuenero in Sodomis quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittã omni loco propter eos.
Tunc ille ingressus colloquium & in humilitatis suæ magnitudine habens fiduciam, quid (in- Genes.18.
quit) si minus quinquaginta iustis quinque fuerint? Delebis propter quadraginta quinq; vrbem vniuersam. Ac deinceps, Sinautem quadraginta inuenti fuerint, quid facies? Quid si ibi inuenti fuerint xx x? Quid si ibi inuenti fuerint xx. Quid si ibi inuenti fuerint x? Et dominus ad singula respondens, non delebo (inquit) si inuenero ibi XLV. non percutiam propter XL. nõ faciam si inuenero ibi xxx. non interficiam propter xx. non delebo propter x. Nunquid casu Abraham taliter numeros diminuebat, & non potius filios suos misericordiam & iudicij̃ domino cantare docebat. Sic nanque diuisit, sic diminuit proportionabiliter, vt nullam earũ proportionum, quæ musicos reddunt sonos omitteret. Deniq; XLV. ad XL. epogdoo, id est, sesquioctaua proportione tonum efficiunt. XL. ad xxx. collati epitritum, id est, sesquitertium efficiunt, & diatesseron reddunt. xxx. ad xx. Ennolion, id est, sesquialterum faciunt, & sonũ diapente reddunt. xx. ad x. dupli sunt, & maximam symphoniam diapason efficiunt. xxx. ad x. tripli sunt & diapason cum diapẽte reddunt. XL. verò ad x. quadrupli sunt, & bis diapason efficiunt. Cum itaque nulla proportionum musicarum in istis desit numeris, nõ est arbitrandum quòd homo tantus, præsertim cum deo loquens, casu, sine ratione, & quomodo in buccam venerunt, ita eos decerpserit. Plurima hinc dici poterant, sed hoc præsentis propositi non est, & nos ad finem tendimus.

De Astronomia, quòd ipsa quoque ibi sit, & quæ astronomiæ & astrologiæ distantia sit.

CAPVT XVII.

ASstronomiæ quoq; notitia sanctæ scripturæ nõ deesse constat, præsertim cum iam à prin- Genes.1,
cipio dicat. Dixit quoq; deus, fiant luminaria in firmamento, & diuidant diẽ & noctem, Eccl.1.
& sint in signa & tempora & dies & annos. Et Ecclesiastes loquitur, Oritur sol & occidit & ad locũ suum reuertitur, ibiq; renascens, gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem. Dicimus aũt astronomiæ, non astrologiæ notitiam vel disciplinã. nam differt aliquid inter vtrunq;. Nam astronomia considerat cœli conuersionẽ, ortus, obitus, motusq; siderũ continet, vel qua ex causa ita vocẽtur. Astrologia verò partim naturalis, partim superstitiosa est. Naturalis dum exequitur solis & lunæ cursus, vel stellarũ certas temporum stationes. Superstitiosa verò illa est, quam mathematici sequuntur, qui in stellis auguriãtur, quicq; etiam XII. cœli signa, per singula animæ vel corporis mẽbra disponũt, syderumq; cursu natiuitates hominũ & mores prædicare conantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

conantur. Astronomicam ergo rationem de scriptura sancta accipimus, & maximè circa lunæ cursum, propter obseruandæ legitimum paschæ terminum, id est, primi mensis diem decimum quartum. nam Hebræi solos lunares ex lege nouerunt & obseruant menses, iuxta naturalem lunæ cursum, tricenis vndetricenisq; diebus communium annorum menses duodenos explicantes, & tertio vel secundo anno, prout ratio exigit, decimum tertium in fine anni mensem emboliſmum triginta dierum apponentes. Sed de his hactenus satis dictum sit. Nunc ad superiora reuertamur.

De beato Hieronymo, magno scientiæ viro, & quantorum illustrium virorum gratiam habentium scripserit catalogum. CAP. XVIII.

IGitur cum dicimus, doctoribus nostris, bono erga fidem catholicam zelo concitatis, cum feruentius sanctæ scripturæ studijs incumberent, tunc artes liberales ad cooperandū eidem scripturæ fuisse intromissas, animaduertimus rectius & verius nos dicere, tunc eas illic fuisse inuentas, sed præclaritate sapientię eatenus non comparuisse illas, maximè autem propter infirmitatem oculorum, quibus terrenæ sapientiæ puluis inciderat. Hoc enim quidam de præcipuis illorum beatus Hieronymus fatetur, cum dicit. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognatis, & quod his maius est, consuetudine lautioris cibi, propter cœlorum regna me castrassem, & Hierosolymā militaturus pergerem, bibliotheca, quam Romæ cum summo studio ac labore confeceram, carere non poteram. Itaque miser ego lecturus Tullium ieiunabam, & post noctium vigilias, post lachrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorū, ex imis visceribus eruebat, Plato sumebatur in manibus. Si quando autem in memetipsum reuersus propheras legere tentassem, sermo horrebat incultus, quia lumē cæcis oculis videre non poteram, quod tamen non oculorum culpam putabam, sed solis. Sed gratias veræ & summæ luci, quia citò clarificatis & sanatis iste oculis, solem, id est, lucidum sanctæ scripturę sermonem perficere potuit, & iam dudum à magistris secularibus sufficienter edoctus, quemadmodū dicit Victorinus & Donatus grammaticus magistri præceptoresq; mei Romæ insignes habentur, omnium librorum veteris testamenti Christo volente, studioq; spirituali desudante, veritatē consecutus est. Literis nanque græcis ac latinis atq; hebraicis doctus, cuncta hebræorum volumina, quæ in canone continentur, ex veteri testamento, vera æditione in latinā linguam vertit, eaq; commentatus est, & nobis tantum in translatione dominicæ scripturæ præstitit, vt ad hebræorum fontem non egeamus accedere, quando nos facundiæ suæ multa cognoscitur claritate saciasse. Inter cætera autem studijsui opuscula, suis vniuersa præfationibus prænotata, à beato Petro sumens exordiū, C. XXXV. illustrium virorum vitas vsq; ad Theodosij XIIII annum ex ordine digessit, omnesq;, qui de scripturis sanctis aliquid memoriæ tradiderunt breuiter descripsit, imitatus Tranquillum, græcumq; Apollonium, se quoq; in calce voluminis, quasi abortiuum minimumq; omnium Christianorum ponens.

De beato Augustino, quòd in illo verè laudabilis sit hic sanctus scientiæ spiritus, & quantum huius gratiæ donum se accepisse humiliter fateatur. CAP. XIX.

ET multum quidem est in illis, quo iure laudetur hic sanctus scientiæ spiritus, sed nos ad finem properantes, vnum tantùm ex eis contingimus, in quo iste spiritus manifestè operatus est, quod se dignum fuit ad laudē suam ad ecclesiæ suæ defensionem, catholicæ fidei, perpetuamq; munitionem. Iste est Augustinus, columna & firmamentum veritatis, & verè colūna nubis, in qua thronum suum posuit sapientia dei, cuius ex ore distillare non cessauit pluuia salutaris, imo fluere impetus fluminis contra flumen illud hæreticorum, quod vt superius diximus, post mulierem, id est, ecclesiam de ore suo draco diabolus emisit. Et hunc quidem dei dispensatio, antequam vocaret in admirabile lumen suum, permisit adolescentem errare in tenebris Manicheorum, sed in eodem errore mirabili gratia nescientem, circūuolabat spiritus iste, magnum suggerens donum scientiæ, quod postea bene expenderet ad commodum ecclesiæ Christi, in suo tempore. Etenim quantum ingenij donum assecutus sit, ipse iudicat, vbi cum humili confessione domino inter cætera sic dicit. Et quid mihi proderat, quòd annos natus fermè xx. cum in manus meas venissent Aristotelica quædam, quas appellant decem cathegorias, quarum nomina cum eas rhetor Carthaginensis, magister meus, buccis tipo crepātibus commemoraret, & alij qui docti habebantur, tanquam in nescio quid magnum & diuinū suspensus inhiabam, legi ea solus & intellexi. Quas cum contulissem cum eis, qui se dicebant vix eas magistris eruditissimis, non loquentibus tantùm, sed multa in puluere depingentibus intellexisse, nihil inde aliud dicere potuerunt, quàm ego solus apud meipsum legēs cognoueram. Ac dein ceps, Et quid mihi proderat, quòd omnes libros artiū, quas liberales vocant, tunc nequissimus cupiditatum seruus, per meipsum legi, & intellexi quoscunq; legere potui, & gaudebā in eis, & nesciebam vndè esset quicquid ibi verum & certum esset. Dorsum enim habebam ad lumē, & ad ea quæ illuminār facie, vndè ipsa facies mea qua illuminata cernebam, nō illuminabatur.

Apoc. 12.

Quicquid

Quicquid de arte loquendi aut differendi, quicquid de diuisionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate nullo hominum ttadente intellexi. Scis tu domine deus meus, quia & celeritas intelligendi & dispiciendi acumen, Donum tuum est, sed non inde sacrificabam tibi. Itaque mihi non ad vsum, sed ad perniciem magis valebat, quia tam bonā partē substantiæ meæ ategi habere in potestate, & fortitudinem meam non ad te custodiebam. sed profectus sum abs te in longinquam regionem, vt eam dissiparem in meretrices cupiditates. Nam quid mihi proderat bona res, non vtendo bene. Non enim sentiebam, illas artes etiam ab studiosis & ingeniosis difficillimè intelligi, nisi cum eis eadē conabar exponere. Et erat ille excellentissimus in eis, qui me exponentem, non tardius exequeretur. Sed quid mihi proderat hoc putanti, quòd tu domine deus veritas, corpus esses lucidum & immensum, & ego frustum de illo corpore? Nimia peruersitas, &c. Hoc est in quo iure sanctum scientiæ spiritum laudamus, quia virū talem, & sic foris præparatū reddidit, & sic intus eo dignatus est vti, vt cōtra omnes hæreses, tota vita sua depugnans voce & literis, tanta scriberet, quanta nemo in vita sua legere sufficit. Vndè & quidā nō inaniter dixisse fertur. Mentitur qui te totū legisse fatetur.

FINIS COMMENTARIORVM LIBRI SEPTIMI,
scilicet de scientia.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
OPERIBVS SPIRITVS SANCTI
Liber Octauus, de Pietate Liber Vnus.

De sancto pietatis spiritu, quàm rectè illi totum quod sumus, quod viuimus, ascribimus, & quòd iste sæpius in scripturis nomine olei significetur, oleum aūt in signum huius gratiæ de meritoria taberna Romæ per totum diem fluxit, quando natus est Christus filius Dei. CAP. I.

SANCTVM pietatis spiritum, qui deinde ordine sequitur, nos maximè paueres atq; inopes summissa mente adoramus, confitētes illi, quia qui neq; sapientes sumus, neq; negligentes, neq; consulti, aut consultores, neq; fortes, neq; multā scientiam habentes, nunc viuimus ex hac abundantia gratiæ spiritus pietatis, iuxta quod ait proprium illud habitaculū omnis gratiæ & omnis misericordiæ. Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit dominus me. Ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, &c. Ista enim illa est gratia, quæ hodie cum domus dei vocatorum, ex diuersis conditionibus atq; ordinibus venientium multitudine impleta est, premit eiusdem dei & patris oculos, ne videat quales fuerimus, aut recogitet vndè venerimus, & ecce qui eramus insipientes, ambulamus inter sapientes. Qui eramus hebetes, habitauimus inter intelligentes. Qui eramus inconsulti, sedemus inter consiliarios salutis. Qui eramus infirmi, gradimur inter fortes. Qui eramus indocti, gloriamur inter scientes. Qui eramus omnino turpes, ecce conspicimur inter sanctos pulchritudine iustitiæ florentes. Hæc est illa pietas, & hæc sunt illa pietatis opera, propter quæ hūc spiritum sanctum, sancta scriptura sæpius sub nomine olei designat. Impinguasti (inquit) in oleo caput meum. Item, Vt exhilaret faciem in oleo. Et alibi, Et computrescet iugum à facie olei. Bene ergo & venerabiliter, quando in Bethlehem Iudæ de beata virgine natus est dominus Iesus Christus, oleo lætitiæ præ omnibus sanctis vnctus, vndè & dicitur Christus. In dieb⁹ illis, Romæ, vt historiæ tradūt, fons olei largissimus de taberna meritoria, per totum diem fluxit. Quo signo quid euidentius, quàm pietatis & miserationis abundantia peccatoribus Christo nascente de cœlo fluxisse declarata est? Quòd enim de meritoria taberna, per totū diem Romę oleum fluxit, hoc significauit, quòd de hospita ecclesia, quę tanquā multis diis prostituta fuerat, per omne tempus Romani imperij pœnitentibus daretur in remissionem peccatorum dulcedo supernę consolationis, & vbi regnauerat procacitas turpitudinis superabundaret mansuetudo religionis. Sed iam nūc ordinē prosequentes dicamus, quomodo post abundantiam, vel cum ipsa abundantia scientiæ, de qua præcedenti volumine diximus, hic in ecclesia sua spiritus pietatis euidētius operatus sit, & primo quid ipsa pietas sit.

Esaiæ. 61. Lucæ. 4. Psal. 22. 103. Esaiæ. 29.

Quòd pietas vera sit religio & cultus dei, quę Græci Eusebeian. i. piū vocāt. CAP. II.

PIetas qua homines pro modulo suo dicuntur pij, pro quāto imitantur deum, qui verè & solus pius est, vera religio est, & cultus dei. Pietas namq;, ait beatus August. dei cultus intelligi solet, quam Græci Eusebian vocant. Hæc tamen & erga parentes officiose habere dicitur. More autem vulgi hoc nomen etiā in operibus misericordiæ frequentatur. Quod ideo arbitror euenisse, quia hæc fieri mandat deus, eaq; sibi vel præ sacrificijs placere testatur. Et quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquendi consuetudine factum est, vt & deus ipse dicatur pius, Quem sanè nullo sui sermonis vsu, Græci Eusebẽ vocant, quamuis Eusebian pro misericordia illorum vulgus etiam vsurpet. Vndè & in quibusdam scripturarum locis, vt distinctio certior appareret, non Eusebian, quod ex bono cultu, sed theusebian, quod ex dei cultu compositum resonat, dicere maluerũt.
Matth.22. Item, Hic aũt finis est adhærere deo. Iam igitur scienti diligere seipsum, cum mandat̃ de proximo diligendo sicut seipsum, quid aliud mandatur, nisi vt ei quantum potest, commendet diligendũ deum. Hic dei cultus, hæc vera religio, hîc recta pietas, hęc tantum deo debita seruitus.

De pietate, quòd hominem facit mitem, id est, non sua peccata defendentem, sed humilem atque pœnitentem. CAP. III.

ERgo pietas, verus dei cultus, vera religio est, à quo longius aberrauerunt, primùm Iudęi, de quibus Apostolus dicit, quia ignorantes dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti. deinde siue Iudæi siue Græci, qui ex eo immites sunt, quòd non sunt piį, id est, præsumentes de operibus vel meritis suis, multumq; credẽtes proprio sensui, quodq; valde pernicioſum est, non se arbitrãtes in omnibus indigere gloria dei, nec aliquid se esse posse, nisi gratia dei. Nam reuera pietatis proprium est, vt hominẽ faciat mitem, id est, nõ seipsum defendentem aut iustificantem, non deum sed semetipsum accusantẽ, non sanctę scripturę contradicentem, siue intellectæ siue nondum intellectæ, propter sui sensus vt fatetur ipse, tarditatem. De huiusmodi mitibus atque mansuetis ipse dominus dicit. Beati mites, quoniam ipsi
Matth.5. possidebunt terram. Isti nimirum eo ipso quòd pietate mansuescunt, pio deo locum faciunt, &
Exodi.33. præbent aditum, vt sciat quid facias eis, quemadmodum populo suo cõtaminato in scelere vituli ipse dicit. Iam depone ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi. Deniq; quamdiu peccator nitidus, & cum fronte meretricis supinus incedit, quodammodo nescit diuina pietas, quid faciat ei. Vbi aũt semetipsum agnoscens, humiliato capite incedere incipit, statim scit quid faciat, & sciens occurrit, sicut illa innuit parabola de filio prodigo & luxurioso, qui in se reuersus,
Lucæ.15. dixit. Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenarijs tuis. Quid enim tũc pater facere sciuit, & quid fecit? Misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Et quid totum quod factum est quòd filius ille qui perierat, inuẽtus, quia seipsum inuenit, atq; à bono patre receptus est, quòd pro inuentione eius vitulum saginatum occidit, & conuiuium fecit, pariterq; epulatus est, totum (inquam) illud per hunc pietatis spiritum factum est. Sed nunc locus vel ordo postulat, nõ illud respicere, quòd vniuersali gratia gentilitas reuersa est ad deum, emundata per baptismũ à sordibus Idolorum, sed id quòd singulari respectu compunctus, ad pœnitentiam reuertitur quisq; peccatorum. Si quidem propheta ille, propheta magnus & prophetarũ dominus, cum illam parabolam diceret, sic reuerturas & suscipiendas esse gentes prophetabat, vt nihilominus cuicunq; peccatori post lapsum reuertenti, pœnitentiam non esse negandam, insinuaret. Nec verò cum de pietate vel pietatis spiritu proponentes, & hanc esse veram religionẽ astruentes, pœnitentialis remedij sermonem ingredimur, à proposito vsquam digredimur, quia videlicet sicut in sequentibus non tacebimus, pœnitentiali humilitate nulla charior deo religio
Lucæ.15. est. Ait enim, Dico vobis, quòd ita gaudiũ erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiã agẽte, quàm supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Soli namq; superbi pœnitentia sibi nõ indigere videntur, soli humiles peccatores se esse in veritate confitẽtur. Quapropter & isti sunt mites, qui possidebunt terram, & illi sunt immites, qui non possidebũt terram.

Quod apud pietatem dei nullum, præter blasphemiam in spiritum sanctum, peccatum irremissibile sit, & quid sit verè dicere contra spiritum sanctum. CAP. IIII.

PRimùm igitur dicimus, nullum esse peccatum præter spiritum blasphemiæ, vel blasphemiam in spiritum sanctum, cui in ecclesia Christi pœnitentia vel remissio iure denegetur, teste, imo auctore domino cum dicit. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs ho-
Matth.12. minum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemauerint. Qui autem blasphemauerit in spiritũ
Marci.3. sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Causam cur ita dixe-
Lucæ.12. rit, euangelista subiungit. Quoniam (inquit) dicebant, Spiritum immundũ habet, vel sicut prę-
misit, quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et sic intelligitur. Quia manifestè intelligens opera dei, cum de virtute negare non possit, stimulatus inuidia calumniatur, & Christum deiq; verbum, & opera spiritus sancti dicit esse Beelzebub, isti non dimittetur, neque in præsenti seculo, neque in futuro, non quòd negemus & ei si pœnitentiam agere voluerit, posse dimitti ab eo, qui vult omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, sed quod ipsi iudici & largitori veniæ credentes, qui & se semper pœnitentiã accepturum, & hanc blasphemiam nusquam dicit esse remittendam, credamus hunc blasphemum exigentibus meritis, sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignè pœnitentiæ fructus esse peruenturum, iuxta hoc quod Iohãnes euangelista de quibusdam blasphemię suæ meritò

meritò exęcatis, veracissimè scripsit. Propterea non poterant credere, quia iterũ dixit Esaias. Iohan.12.
Excæcauit oculos eorum & indurauit cor eorum, vt non videant oculis & intelligant corde, Esaiæ.6.
& conuertantur, & sanem eos. Sola ergo blasphemia in spiritum sanctum, qua quisq; in similitudinem diaboli & angelorum eius, contra conscientiam suam, maiestatẽ deitatis oppugnare non trepidat, nõ haber remissionem, sed reus erit æterni delicti, præter hoc vnum (vt superius iam dictum est) cuncta remissibilia sunt.

De hæresi Nouati præsbyteri, qui in persecutione lapsis negauit posse ab ecclesia remissionẽ dari, quomodo vel quam Apostoli sententiam male intellexit. CAP. V.

POrrò Nouatus isto spiritu pietatis nudatus, Romanæ ecclesiæ presbyter, elatione quadã rumidus, spem penitus salutis eis adimebat, etiam si dignè pœnituissent, qui in persecutione lapsi à fide cecidissent. Ab illo exorta est Nouatianorum hæresis dicentium, non negari quidem pœnitentiam lapsis eiusmodi, sed remissionem ab ecclesia dari nõ posse, tantumq; dei iudicio reseruari. Contra hanc crudelitatem atque atrocitatem non minus synodalibus episcoporum decretis memorabile extitit bonæ memoriæ Constantini imperatoris dictũ, qui Nouatianorum episcopum Acesium percunctatus, cum hæc ab illo quæ prædicta sunt audisset,
O Acesi (inquit) pone scalam, & solus ascende in cœlum, si potes. Verùm sectæ illorum suffra- Hebr.6.
gari videbatur illud Apostoli dictum. Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt etiam bonum dei verbum, virtutesq; seculi venturi, & prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei & ostentui habentes. At ille nequaquam pœnitentiam aut remissionem peccatorum hoc dicto impugnauit, spemq; veniæ præclusit. sed reiterationem baptismi fieri posse negauit. Hac sine dubio intẽtione, illud eum dixisse ipse literæ textus ostendit. Præmiserat enim. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad Ibidem.
perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamenta pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad deum, baptismatum doctrinę, impositionis quoq; manuum ac resurrectionis mortuorum & iudicij æterni. Et hoc quidem faciemus, si permiserit deus. Quid enim est non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad deum baptismatum doctrinæ, nisi non iterum redeuntes ad initium Christianæ regulæ, quod est rursus catechizare, & rursus baptizare? Cæterum de pœnitentia suscipienda & remissione danda, testificãs penes 2.Cor.2.
ecclesiã ius esse Christo authore dicit ad Corinthios. Cui autem aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi. Et ne putes, eum de solo dixisse peccato fornicationis, non ait, cui donastis quòd vxorem patris habuit, sed cui aliquid donastis (inquit) eandem volens esse remissionis constantiam, in quacunq; re peccati, iuxta illam euangelicam sponsionem domini. Amen dico vobis, quęcunq; alligaueritis super terram, Matth.18.
erunt ligata & in cœlo. & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

De illa sententia Apostoli, quomodo sanè debeat intelligi. Impossibile enim est eos qui semel, & cætera. CAP. VI.

ALiàs autem & reuera impossibile est renouari, veruntamen ita vt à sensu illo non recedamus, quo intelligendum supra diximus, illud quod ait, qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, non habet remissionem in æternũ, sed reus erit æterni delicti. Nam quod diximus, manifestè quempiã intelligere opera dei, & tum stimulante inuidia negare quod intelligit, idem potest esse illuminarum fuisse, gustasse etiam donum cœleste, & participem factũ esse spiritus sancti, gustasse nihilominus bonum dei verbum, virtutesq; seculi venturi, & tum prolabi. Ad hanc nimirum Christi & Apostoli eius concordiam siue consonantiam rectissimè confugere potes, si quis aduersarius forte vehementius te perurgeat. Nam idem Apostolus ait
in eadem ad Hebræos epistola. Voluntariè enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam Hebr.3.
veritatis, iam non relinquitur hostia pro peccatis. Quid est enim voluntariè, nisi ac si dixisset, cum deliberatione? Quid autem est cum deliberatione peccare, nisi manifestè intellecta opera dei velle (vt supra dictum est) negare inuidia stimulãte? Idcirco cum dixisset. Voluntariè enim peccantibus nobis, &c. continuò subiunxit. Terribilis autem quædã expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Aduersarios dixit eos, qui voluntariè peccant, quod vtiq; conuenienter dici non potest de his, qui per infirmitatem peccant, aut per ignorantiam. Ergo voluntariè peccare, idem est quod verbum contra spiritum sanctum dicere, id est, manifesta dei opera per inuidiam negare. Quare sic peccantibus eis, qui acceperant notitiam veritatis, iam nõ relinquitur hostia pro peccatis? Videlicet, quia impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, cum prolapsi fuerint, renouari. Quare impossibile est eos renouari? Nimirum quia quisquis eiusmodi est, non remittit ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, sed reus erit ęterni delicti. Quare non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro? Videlicet, quia vt pœnitentiam agat, non meretur visitari à spiritu sancto, sed iusto dei iudicio consequitur illum impœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitens cor. Itaq; quod dictum est, impossibile est eos rursus ad pœnitentiam renouari, aut hoc erit quod circunstantia volunt, non debere rursus baptizari, aut si non concedit Nouatus, hoc erit dictum de peccato eiusmodi, vt non discrepet Apostolus Christi à Christo dicẽte. Non remittetur ei, sed reus erit æterni delicti. Sciendũ quippe est, quia Paulus hæc dicens. Hebræus loquebatur Hebræis. Vndè & congruè cum dixisset, voluntariè enim peccantibus expressit, & signanter dixit, nobis addens, subauditur, Hebræis, qui testimonium legis habemus; qui excu-
Hebr.10. sationem de peccato non habemus. Quapropter intuendum quomodo inceperit, ne incertum aut dubium sit, cuiusmodi peccatũ sit, & quòd prolapsos dicat, nõ posse renouari. Videte, inquit, fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à deo viuo. sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominaẽ, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Hoc ergo (vt prædiximus) sciendum est, quia Hebræus Hebræis loquebatur, & hoc generi suo futurum metuebat, piè solicitus, quod hodie factum videmus, scilicet quia Iudæi inuidendo increduli sunt, & inuidendo negant eum quem patres ipsorum inuidendo tradiderunt, & per inuidiam negauerunt, & crucifixerunt.

De domo pietatis, in qua prodigus filius per pœnitentiam à pio patre recipitur, & quòd sacri canones decernant super lapsis, post pœnitentiam actã de criminibus, vt laica communione contenti permaneant. CAP. VII.

IGitur dominus pietatis, quæ in aduentu saluatoris prodigo filio aperta fuit, post luxurias ventriscq; ingluuiem, de pastu porcorum per pœnitentiam reuertenti, hodieq; manet aperta pœnitentibus singulis, prospiciente eminus pio patre, vt videat de longè si reuertaẽ aliquis, & occurrente singulis ad istam confessionem peccatoris. Pater peccaui in cœlum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenarijs tuis. Sed qualiter
Lucæ.15. ad eum, qui eiusmodi est, dictum illud cõuenit. Citò proferte stolam primam, & induite illum. & date annulũ in manu eius, & calciamẽta in pedes eius? Nam saluo superiore intellectu, quo per stolam primam sacri baptismatis intelligimus gratiam, prima stola sacerdotalis est gloria, vel cuiuslibet ministerij, quo ad sanctũ altare Christo ministratur, dignitas. Porro sacri canones hoc decernũt, vt post actam de criminibus pœnitentiam, ad hoc ministerium nequaquã promoueantur, sed laica tantũ communione contenti permaneant. Quomodo ergo concedemus eis qui eiusmodi sunt recipere stolam primã, ne videamur cum Nouatianis denegare quibusli bet pœnitentiam? Hic nimirum discretione opus erat, qui huiusmodi est. De his, qui sine cõfessione sua, siue cõuictione legali aut regulari de criminibus detecti sunt, sacri canones & decreta pontificum Romanæ sedis aperte atq; expresse decernũt, vt ad gradus ecclesiasticos nõ ac-
Ephes.5. cedãt, & in gradibus ecclesiasticis non maneant, vel ad gradus ecclesiasticos non redeant. Hoc
1.Thim.5. enim, inquiũt, nos admonẽs apostolus, dicit. Nolite cõmunicare operibus infructuosis tenebra-
Acto.3. rum. Item, Peccantes corã omnibus argue, vt cæteri metũ habeant. Sic Petrus dãnauit Symo-
1.Cor.5. nem, quem tamen ad pœnitentiã inuitauit. Sic fornicatorẽ arguit Paulus, quem tradidit Sata-
2.Reg.12. næ, vt tum spiritus saluus fieret in die domini. Et quidè sanctus Dauid de criminibus mortiferis
Matth.12 egit pœnitentiã, & tamen in honore suo perstitit. & beatũ Petrum, quando amarissimè lachrymas fudit, vtiq; dominũ negasse pœnituit, & tamen apostolus mansit. Sed non ideo vacua putanda est posterior diligentia, qui vbi nihil saluti detrahebatur, humilitati aliquid addiderũt, quo salus tutius muniretur, experti credo aliquorũ fictas pœnitentias, per affectatas honorum potẽtias. Cogunt enim multas inuenire medicinas, multorũ experimẽta morborum. De his aũt, qui detecti vel publicati nõ sunt, hæc sana & rationabilis eorundẽ sacrorũ canonũ vel sanctorum patrum est, Cessat, inquiunt, vindicta diuina, si conuersio præcurrat humana. A capite itaq; incipientes vsq; in quartũ altaris ministrũ, hanc formã seruandã cognoscimus, vt quia mi-
Hebr.2. norem maior prœcedit, sicut honore sic & in crimine. & quem maior sequitur culpa, maior im-
Ezech.3. portetur vindicta, & post pœnitentiã credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticũ seminare, & fructum illius non colligere? Post dignam satisfactionem credimus posse redire ad honorẽ, propheta dicente. Nunquid qui cadit, nõ adijcit, vt resurgat? Et qui auersus est, nõ reuerte
Psal.50. tur? Idem ꝓpheta ait, In quacunq; die cõuersus ingemueris, tũc saluaberis. Vndè & Psalmista, Cor mundũ crea in me deus, spiritũ rectum innoua in visceribus meis, Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctũ tuum ne auferas à me. Dum enim petijt, ne à deo proijceretur, prolapsus culpa, alienam rex & propheta simul se rapuisse vxorem tremefactus expauit, propheta iudicante flagitiũ suum. & pœnitentiã agẽs, addidit, redde mihi lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Si enim se dignũ deo per pœnitentiã nõ fecisset, nequaquã alijs prædicaret, Ait enim, Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Bene ergo discretione vsa est ecclesiastica solicitudo, & hæc huius discretiõis summa est, vt hi quorum crimina detecta sunt, illam de qua loquebamur sancti ministerij stolam non recipiant, quorũ autem occulta vel occultè commissa, publicam contraxerunt infamiam, rursus induantur ea post dignã pœnitentiã

Quomodo.

Quomodo clementissimus pater reuertentem filium stola prima induat, si sacerdotalem illi gloriam canonica neget authoritas, & quèd primam stolam in habitu Monachico conuersus possideat. CAP. VIII.

QVid igitur faciet clementissimus pater ei, qui reuertitur filio, si non solum est vt dicat, Lucæ.15.
peccaui in cœlum & coram te. sed etiam coram hominibus peccauit, & apud homines de peccato suo derectus atq; infamatus est? Potest enim fieri, & sæpè factum est, vt non minus compungatur pœnitentia is, qui in crimine notus erat, quàm ille, qui peccauit quidem in cœlum & coram patre, sed latuit homines. Quam ergo, vel vndè accipiet stolã pater, qua illũ induere possit, stimulante & viscera eius concutiente spiritu pietatis? O prouidentia patris, o artificium dei, o diuitias bonitatis. Inuenit in quo tristem consoletur, reperit in quo deiectũ subleuet. prouidit sibi, in quo ignobilem clara nobilitate perornet. Dicimus autem ordinem habitumq; monachicum, quem secundum dicere baptismum sancti patres non dubitauerunt. Epi-
Gregorius. scopus (ait beatus Gregorius) debet missam celebrare in ordinatione præsbyteri, & abbas in consecratiõe monachi, & quatuor orationes super caput eius dicere, vt sicut per quatuor euangelia docetur, ita per quatuor orationes consecretur, & ita vsque in diem tertium velatũ habeat caput cum silentio summo, & debita reuerentia, figuram gestans dominicæ passionis. Die autem tertia tollat abbas capitium de capite eius, vt deposita tristitia veteris peccati, reuelata facie gloriam domini speculetur. Secundo ergo baptizatus est, & emendatus ab omnibus peccatis. Et subinde, Tribus diebus sunt in silentio iuxta apostolos, qui ob metum Iudæorum in conclaui residebant, vsque dum die tertio dominus resurgens dicit illis, Pax vobis. Sic abbas det pacem monacho, & capitium de capite eius auferat. Sed & de ipso schemate monachi, sanctæ memoriæ Bonifacius Papa dicit post aliqua. Credimus, à sacerdotibus ligandi soluendiq; officium dignè administrari, si tamen dignè contigerit eos hoc ministerio sublimari. Quod euidenter affirmat, quisquis statum monachorum habitum q; considerat. Angelus enim Græcè, Latinè nuncius dicitur. Sacerdotes igitur monachi, atq; canonici, qui dei præcepta annunciant, angeli vocantur. Sed vnusquisq; angelicus ordo quanto vicinius deum contẽplatur, tãto subijmius dignitate firmatur. Nunquid non Cherubin sex alis velantur? Duæ in capitio, quo caput regitur, veris demonstrantur assertionibus. Illud verò quod brachijs extenditur, alas duas esse dicimus, & illud quo corpus conditur alas duas. Sic sex alarum numerus certissimè conficitur. Igitur filio prodigo reuertẽti, quantumcunq; sit deiectus & infamis, habet & scit clementissimus pater, vndè stolam primam, aut propè primam proferre possit, scilicet habitum sanctæ conuersationis, habitum monachicum reuerendum & omnino pœnitentialem, atque ideo reuerendum, quia pœnitentialem. Quis enim hunc habitum prõ eo, quia pœnitentialis est nõ reuereatur, nisi qui se pœnitentia non indigere arbitratur? Porro, qui sic existimat, quòd pœnitentia opus non habeat, sciat quia propter eum nõ venit dominus clementissimus, patris cle-
Matth.9. mentissimi filius, sicut quodã loco ipse testatus est. Non veni vocare iustos, sed peccatores. Stola ergo habitus iste est, non vilis, quam per notissimos atq; orthodoxos viros, quorum sine dubio habitator erat, adinuenit hic spiritus, huius patris spiritus pietatis.

Quòd non solùm criminosi stolam huiusmodi, id est, monachicam vitam exoptare consueuerint, & quòd qui istam vitam tanquam peccatoris retrusionem aspernatur, iustum se existimando, malè facit. CAP. IX.

NOn autem hoc dicimus, quòd solis peccatoribus, id est, eis tantum, qui baptismi gratiã criminũ magnitudine perdiderunt, huiusmodi stolam pater ille reseruauerit, & nulli iustorum exoptanda aut ambienda sit. Nam idem esset acsi diceremus, pœnitentiam nõ esse necessariam iustis. Quòd si dixerimus, scilicet quia pœnitentia opus non habeamus, quantumli-
1.Iohan.1. bet iusti simus, nos aut illi propter quos, vel cum quibus hæc dixerimus, mentimur. contra veritatem facimus, & veritas in nobis non est. Qui enim iustissimus omnium mortaliũ est, nec ille quantũ satis est humiliari, & de peccatis suis pœnitere potest. Non ergo hoc dicimus, quòd solis peccatoribus repositus sit hic ordo pœnitentialis, sed etiam iustis. Peccatori namq; hæc ꝑpedicta stola cum acceperit eam, venia & gratia est. iusto cum quasi descendendo sumpserit eam, gratia & gloria est. Nouimus quàm plures iustos, & iustitiæ columnas in illa pœnitentiæ domo stantes, in qua pœnitentes sub eodem habitu recipiũtur, & gaudij conuiuiũ celebratur, qualis fuit Pannoniensis Martinus, & apostolicæ sedis præsul B. Gregorius. Augustinus quoq; eiusdẽ sanctissimi Gregorij discipulus. A liijs quàm plurimi viri sanctissimi, iustitia & sanctitate fulgidi, & nihilominus propter preciosam iustitiam, fulgidũ monachicæ humilitatis habitũ nõ dedignati. De qualibus idem Gregorius ore aureo dicit. Sciendum est, quia sunt plerij iusti, in quorum vita tantũ gaudium est, vt eis quælibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus possit. Nam multi & nullorum sibi malorũ sunt conscij, & tamen in tanti ardoris afflictione se

Universidad de Deusto
Biblioteca

exercent,ac si peccatis omnibus angustentur,&c. Dicamus igitur, quia qui peccator cum sit, aut facinorosus,pœnitentialem huius ordinis stolam accipit,benefacit.& qui cum sit iustus & iustitiæ testimonium perfectè habens coram deo & hominibus,nihilominus tamen eam accipit,optimè facit. Porro,qui ideireo quia iustus est,vel iustum se esse putat, humilitatem istam aspernatur, dicens.quia pœnitentialis est,& solis debita reis quædam retrusio,malè fecit. Sed iam ista quæ litem quandam redolent,omittentes, citius ad illam pietatis domū reuertamur, cœptumq; exinde sermonem perficere maturemus.

De patre clementissimo,cur sic dicitur,& occurrens cecidit super collum eius,& quòd verè super collum eius ceciderit pater,qui pro peccatis humiliter incedit. CAP. X.

Matth.12. Pietatem superius veram esse religionem diximus. Hæc aūt,scilicet vera,& non ficta religio primùm intus in corde radicatur,deinde per sermonem, habitumq; foras extēditur, Eccl.9. quia videlicet ex abundantia cordis os loquitur,& habitus,incessusq; hominis enunciāt de eo. Huius religionis siue pietatis efficientem causam pulcherrimè atq; sanctissimè, cauto lectori lo- Luc.15. cus iste innuit,vbi sic dicitur.Et accurrens cecidit super collum eius. Nam reuera quēcunque videris,aut persenseris contracto corde ingemiscere,& demisso capite incedere,iuxta disciplinam magistri veri dicentis. Tollite iugum meū super vos,& discite à me,quia mitis sum & humilis corde,non vanè dicere poteris,quia cecidit pater super collum eius,& pondere suo confregit atq; contriuit ceruicem cordis eius,quatenus non valeat erectus ambulare,& interdum nec oculos in cœlum leuare, sed fixis oculis terrā aspiciat, commemorans sibimet,quia puluis Osee.10. es & in puluerem reuersurus es.Hoc ipsum verbis aliis facturū se promittens dominus,in Osee dicit.Ephraim docta diligere triturā,& ego ascendi super pulchritudinem colli eius. ascendā super Ephraim,arabit Iudas,confringet sibi sulcos Iacob. Seminate vobis in veritate iustitiā,& metite in ore misericordię.Quid enim Ephraim vitula docta diligere triturā, nisi anima lasciua assueta ferre labores mundi huius, & seruiturem miseram propter explendam luxuriam suam? Talis nimirum fuerat iste filius,qui doctus fuit pascere porcos,& ferre seruitutē indignā, donec reuerteretur in se,& diceret. Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, ego autem hic fame pereo? Sed ego,inquit,ascendi super pulchritudinem colli eius, ascendā super Ephraim. Qualiter hoc fecerit,vel faciat hic venerabiliter indicat ipse dicens de patrefamilias,quem ipsum esse nemo qui dubitat,quia videns reuertentem filiū suum, misericordia motus est,& accurrens cecidit super collum eius,& osculatus est eum. Nam,sicut iam diximus,cadere super collum,hoc est,multū humiliare peccatoris animum.Quid deinde? Arabit,inquit, Iudas,id est,confitebitur,ille iam propter ipsam confessionem dignus,qui vocetur Iudas.arabit,inquam,confitendo,id est,aperiet terram cordis sui dicendo. Peccaui in cœlum & corā te, confringet quoq; sibi sulcos Iacob,id est,vitiorū pristinorū supplantator,dicens in confractione cordis sui.Iam nō sum dignus vocari filius tuus,fac me sicut vnum ex mercenarijs tuis. Tunc & quod sequitur,faciet,id est,seminabit sibi in veritate iustitiam,& metet in ore misericordię,dicentis.Cito proferte stolam primam,meret eandem,sine iustitiæ stolam siue stolæ iustitiam.

Quòd super collum Sauli verè pater ceciderit,qui iam Paulus humilis & pius incedēs,& discipulum informans,Exerce autem teipsum,inquit,ad pietatem. CAP. XI.

PAulus apostolus, id quod nunc dicimus magnificè in semetipso expertus, quippe super collum cuius pater iste mirabiliter cecidit,nō quia reuertebatur, sed vt reuerteretur,qui erat auersus per ignorantiam ad hanc pietatem,qua in illa domo clementissimi patris viuen- 1. Tim.4. dum est,dilectum discipulum magis ac magis informans dicit.Exerce autem teipsum ad pietatem . Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. pietas autem ad omnia vtilis est, promissionē habens vitæ,quæ nunc est & futuræ.Hæc verba verè sapientis,verba magni ponderis,& statera digna sunt ponderari.Quod vt compendiosus facere possimus,exemplū duo- Genes.25. rum ad memoriam reuocemus,Iacob & Esau. Nam alter eorum,scilicet Esau,corporali exercitatiōe exercebatur,sicut scriptum est. Factus est Esau vir gnarus venandi,& homo agricola, alter verò,ad pietatem seipsum exercebat,sicut subiunctum est. Iacob autem simplex habita- Malach.1 bat in tabernaculis.Et reuera corporalis exercitatio illi ad modicum vtilis fuit. Ad quid modicum? Isaac,inquit scriptura,amabat Esau,eo quòd de venationibus eius vesceretur.Hoc verè modicum fuit,quod amabat eum Isaac, nō enim ad maximam exinde vtilitatem peruenit, Genes.27. sed ad permodicā, sicut scriptū est.Cumq; eiulatu magno fleret,motus Isaac dixit. In pinguedine terræ & in rore cœli desuper,erit benedictio tua. Non hoc dicimus, q; pro illa exercitatione corporali ad odium dei peruenerit,de quo scriptū est.Iacob dilexi,Esau aūt odio habui. Malach.1 Nam illud promeruit odio fratris,quē interficere cogitauit,& contemptu patris & matris,quo Rom.9. alienigenis se cōmiscuit,& alienigenas vxores accepit,sed hoc dicimus,quia corporalis exercitatio,vel amor patris,quo amabatur propter illā exercitationē,parū illi profuit. Ecōtra pietas huic,vę Iacob,quia simplex habitabat in tabernaculis, & pro qua Rebecca eū diligebat verè

ad omnia

ad omnia vtilis fuit,promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ. Nam exinde proue-nit,vt volente matre acciperet benedictionem patris, meruitq; tam de præsenti quàm de futuro benedici,vel promissiones accipere benedictionis. De præsenti videlicet,vbi cum dixisset pater.Ecce odor filij mei,sicut odor agri pleni,cui benedixit dominus,continuò sic cœpit. Det tibi dominus de rore cœli,& de pinguedine terrę abundantiam frumenti,vini,& olei. De futuro autem,siue de futura vita,& quod ad vitam profit,vbi continuò subiunxit . Et seruiant tibi populi,& adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum , & incuruentur ante te filij matris tuæ.Qui maledixerit tibi,maledictus erit.& qui benedixerit tibi , benedictionibus replearur. In his verbis nimirum futurę vitæ promissionem accepit,id est,promissionem Christi,vt de lemine eius nasceretur Christus,qui est ipse vita futura,vita æterna . Hoc itaque præcognito duorum exemplo citius intelligimus,quid dixerit Apostolus,& quàm verè dixerit. quia corporalis exercitatio ad modicum vtilis est.pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est,& futuræ. Quod enim in illis duobus præostensum est,in vniuersitate hominum perseuerare comprobatur,videlicet,vt hi qui circa corporalia , siue temporalia exercitantur,modicam exinde aut penè nullam vtilitatem consequantur. qui autem pietati studeant,& simpliciter viuunt,in omnibus sibi prospiciunt,vt nihil desit eis eorum quæ expediunt animæ & corpori,quemadmodum in euangelio suo veritas dicit. Primùm quærite regnū dei, Matth.6. & iustitiam eius,& hæc omnia adijcientur vobis.Nam quod hoc intendat,ipse manifestius ex- Lucæ 12. primit,dicendo post aliqua.Est autem quæstus magnus,pietas cum sufficientia. Nihil enim in- 1.Tim.6. tulimus in hunc mundum,haud dubium nec auferre quid possumus.Habentes autem alimenta,& quibus tegamur,his contenti simus . Nam qui volunt diuites fieri , incidunt in tentationem,& laqueum diaboli.Et subinde.Tu autē ô homo dei hæc fuge,sectare verò iustitiam, pietatem,fidem,charitatem,patientiam,mansuetudinem. Porrò inter hæc qualiter in alterutrum pietas exercenda sit,& à prælatis in subditos,& à subditis in prælatos, ipse docet , cum dicit. Attende tibi & doctrinis,insta in illis . Hoc enim faciens & teipsum saluum facies , & eos 1.Tim.4. qui te audiunt.Seniorem ne increpaueris,sed obsecra vt patrē,iuuenes vt fratres,anus vt matres,iuuenculas vt sorores in omni castitate,& cætera. Hoc verè est prælatorum erga subditos Ibidem 5. exercitium pietatis.Postea dicit.Qui bene præsunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur.maximè qui laborant in verbo & doctrina.Dicit enim scriptura. Nō infrenabis os boui tri- Deut.25. turanti.Et dignus est operarius mercede sua. Aduersus præsbyterum accusationem noli recipere,nisi sub duobus aut tribus testibus.Et hoc vtiq; faciendo, subditi semetipsos ad pietatem exercent erga prælatos.Sed & diuites seculi qualiter pro modo suo debeant ad pietatem exerceri,tandem non tacet,cum dicit.Diuitibus huius seculi pręcipe,non superbè sapere , neque 1.Tim.6. sperare in incerto diuitiarum,sed in deo viuo & vero,qui præstat nobis omnia abundè ad frurendum,bene agere,diuites fieri in operibus bonis , facilè tribuere,communicare , thesaurizare sibi fundamentum bonum in futuris,vt apprehendant veram vitam.

De paternæ pietatis vocibus dicentis: Manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat,& reuixit:perierat,& inuentus est. CAP. XII.

NOtandum interea,quali vel quanta ratione in ipsa festinatione vtatur pietas.Cum enim Lucæ 14. dixisset , citò proferte stolam primam , & induite illum , & date annulum in manu eius,& calciamenta in pedes,& adducite vitulum & occidite,& manducemus & epulemur,continuò quasi quæreretur,quæ est ratio tantæ tamq; promptæ largitatis,ita reddidit. Quia filius meus hic mortuus erat,& reuixit.perierat , & inuentus est. Magna planè & auditu atque imitatione digna ratio , quæ iam dudum vniuersæ domui patris huius audita est , cuius habere ignorantiam , cuipiam domestico sanctæ eius ecclesiæ non licet . Nisi enim prius reuixerit qui mortuus fuerat,nisi inuentus fuerit qui perierat,non licet eum annulo perornari,id est,ecclesiæ fidelium reconciliari,non licet eum calciari calciamentis in præparatione euangelij pacis, non licet eum inuitari vel admitti ad conuiuium vituli saginati,id est, ad participationem corporis & sanguinis domini. Vndè autem debeat sciri,quòd reuixerit,quòd inuentus sit , hoc quoq; prudentiam ecclesiæ non præteriuit.Et quid illud est? Nimirum vox confessionis,qualis & hic personat,cum dicit is qui reuertitur,pater peccaui in cœlum,& coram te , & iam non sum dignus vocari filius tuus,fac me sicut vnum ex mercenarijs tuis , & in alia lectione mystice subintelligitur,vbi narratur,quomodo & quali ordine quadriduanum mortuū , iamq; fœtentem Lazarum dominus suscitauit,voce magna clamante domino.Lazare,veni foras,statim prodijt Iohan.11. qui erat mortuus, ligatus manus & pedes institis.& tunc demū.Soluite,inquit,eū,& sinite abire. Nimirum sicut hic peccator prius confitetur,& dicit.Pater peccaui in cœlum,& coram te,& tunc demum dicitur,citò proferte stolam primam,&c.ita & illic qui fuerat mortuus,prius prodijt,& tunc demum solui iussit,& in vtroq; facto eadem ratio est, quòd idcirco debeat in communionem ecclesiæ recipi,quia confessus est,& dignam pœnitentiam obtulit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd non sit hoc totum pietatis officium, manducare aut epulari, aut gaudere, quia reuixit, vel inuentus est, sed etiam ieiunare, orare, & flere, vt inueniatur qui periit, & reuiuiscat qui mortuus est. CAPVT XIII.

NEc verò totum aut integrum est pietatis officium, manducare, & epulari, atq; gaudere, pro eo, quia qui mortuus erat, reuixit, & qui perierat, inuentus est. Denicq; antequam reuiuiscat qui mortuus est, aut inueniatur, qui perijt, maximè hoc pietatis, ieiunare, orare, & flere, vt reuiuiscat, & inueniri possit. Huius rei mysticum exemplum, vidua illa de euangelio, cuius filius vnicus defunctus, per portam ciuitatis efferebatur, cui dixit dominus misericordia motus super eam. Noli flere. Et accessit, & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. Et ait. Adolescens tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illū matri suæ. Vidua nanq; mater sancta ecclesia est. vidua, inquam, pro eo, quia vir eius prærucifixus, & mortuus fuit. & licet resurrexerit, & nunc viuat, tamē præsentia corporali hic non est, sed ascendit in cœlum, & ad dexteram patris sedet, filius eius est quisq; credentium, ex quo sacramentis eiusdem ecclesiæ Christo renatus. Moritur autem filius, & per portam ciuitatis effertur, quoties mortiferum crimen admittit, vsque ad effectum operis, siue manifestum opus. Hic pietate opus, hic matri super mortuo filio flendum, & orandum est. Mors enim peccati, mors cruenta, mors pauenda est. Laborat hic sancta scriptura, vel spiritus scripturæ sanctæ conditor spiritus, vt quoquo modo magnitudinem periculi, & horrendum genus mortis sentire valeamus, id quod homo peccando moritur. Ait enim. Et signum magnū apparuit in cœlo. Et mulier amicta sole, & luna sub pedibus, & in capite eius corona stellarum duodecim. Et in vtero habens & clamabat parturiens, & cruciatur vt pariat. Et subinde. Et draco stetit ante mulierem, quę erat paritura, vt cum peperisset, filium eius deuoraret. Quamuis enim iuxta quendam altiorem sensum, semel hoc factum sit, & fieri non desinit vsq; ad finem seculi. Semel videlicet hoc factum est, quando vniuersa patriarcharum & prophetarum electorumq; omnium ecclesia per Mariam virginem quæ eiusdem ecclesiæ portio est, Christum in carne peperit, cū magno clamore magni desiderij & diutinæ expectationis. Tunc sterit draco ante mulierem, vt cum perisset, statim deuoraret filium eius, statim quippe in Herode fuit quærente puerum, vt perderet eum, & extunc persecutus est vsq; quo crucifigeretur, dicens, Quando morietur, & peribit nomen eius. At ille filius masculus idem deus fortis erat, & idcirco raptus est ad deum, & ad thronum eius. resurrexit enim & ascendit in cœlum vsq; ad patris thronum recturus gentes in virga ferrea, id est, inflexibili iustitia. Tunc, inquam, semel factum est, vt staret draco ante mulierem parientem, deuorare volens filium eius, ita vt periret nomen eius. nunc autem, sicut iam dictum est, fit & fieri non desinit, vt stet ante mulierē ad deuorandum quempiam de filijs eius, in Christum credentibus. Nā quempiam Christo acquirere, vel in quouis Christum formare, si non esset parturire, nō diceret Apostolus. Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. Laborat ergo iste sanctus pietatis spiritus, sensum nobis imprimere faciemq; ostendere crudelis & horrendæ mortis huius, mortis peccati, qua homo à deo viuo separatur, & principi mortis diabolo incorporatur, dū tales ostendit imagines mulieris parturientis, & draconis magni, draconis rufi septē capita habentis, stantis ante illā, & parati ad deuorandū filium eius. O quantos, quamq; horrificos hiatus oris, & gutturis, q̄ cruentos dentes, q̄ profundum tarum ventris eius, viderat hoc in eodem pietatis spiritu, cū diceret prædictus Apostolus. Timeo enim, ne forte cū venero, non quales volo inueniā vos, & ego inueniar à vobis, qualē non vultis, ne forte cōtentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos. ne iterum cum venero, humiliet me deus apud vos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt. Hoc igitur, vt prædiximus, verum & perfectū pietatis opus est, flere & lugere eos, morte eius qui mortuus est, & perditione eius, qui periit, & tūc demum manducare, epulari, & gaudere, cum reuixerit, cum inuentus fuerit.

Luc. 7.

Apoc. 12.

Psal. 40.

Galat. 5.

2. Cor. 12.

Quòd hodie gaudendum, non solum quidem sit in domo patris, quia qui mortuus fuerat, reuixit filius, sed etiam dolendum, quia frater senior foris stat, & ingredi non vult. CAPVT XIIII.

GRatia tanti patris huius, ecce hodie, tali conuiuio, talibusq; gaudijs interfumus, & ita demum vera pietate epulamur, si de cōuersione peccatoris in domino gaudemus. Verūm & illud ad pietatis officiū, vt aliquantisper gaudiū diminuat in nobis, duritia fratris nostri qui foris est. quia stat pertinaciter indignatus, & introire non vult, sicut de illo scriptū est. Et cū veniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & chorū. Et vocauit vnū de seruis, & interrogauit quę hęc essent. Isq; dixit illi. Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulū saginatum, quia saluū illū recepit. Indignatus est autē, & nolebat introire. Frater ille populus Iudaicus est, ex eo

Luc. 15.

ex eo nimirum frater populi gentium, quia deus vnus est Iudæorum & gentium, quia quem plasmauit vnus Adam pater omnium est. Dicitur autem & senior frater, quia prior venit ad vnius dei cultū. In agro quoq; fuisse dicit, quia res agrestes, id est, terrenas retributiones operando iustitias, sequebatur legis. De hoc vigilanter intuendum est, quid dictū sit, quia indignatus nolebat introire. Non per ignorantiā foris manebat, sed sciendo cognouerat, q̄ pater domi esset, q̄ gauderet super eo qui perierat, & inuentus est. Vocauit enim vnū de seruis, & interrogans quæ hæc essent quæ audierat, certus factus est, & quod verū erat ab illo didicit. Nō ergo arbitremur, Iudęos per ignorantiā foris stare, & in euangelicā domum nolle introire, illos maximè qui vnum de seruis vocare possunt, & interrogare, id est, prophetarum voces quę per omne sabbatū leguntur, audire & sensum aliquo modo percipere. Si enim ignorarent, aut non intelligerent, & nō potius intelligere nollent. li, inquam, per ignorantiā, & nō potius per inuidentiam foris starent, odientes gentium salutem, nō conueniret talis parabolæ textus, quo & prius auditur symphonia, & chorus, & ab vno de seruis vocato certius cognoscit, quid intus agatur. Symphonia quippe concors & consona est euangelicæ prædicatio gratiæ, chorus autē gratiarū actio est, & vox laudis quæ in omni terra, & per oēs terras, corporaliter quoq; auditur ludæis, qui per oēs gentes dispersi sunt, audiētibus, & quaqua versum distracti sunt nostros per vicos & vrbes, vrbiumq; plateas festiuitates aspicientibus nostros die ac nocte foris, & intus choros, quibus deū & Christum eius cum spiritu sancto laudamus, visu & auditu percipientibus Porrò vnus de seruis quē ille vocare & à quo interrogare potuit, vnitas est, & vna veritas omniū quas Iudæus recipit, scripturarum veteris testamenti. Duo sunt serui ex quibus res poterat inquiri, quia sunt duo testamenta, vetus, & nouum, ex quibus si vellet Iudæus potuisset perdoceri. At ille vnū tantum vocauit, & ille vnus quod satis est edixit, veritatē omnem expressit. Vbi enim tacet vetus testamentum, reuersionē minoris fratris, & occisionē vituli saginati, id est, conuersionē gentium, & passionē Christi filij deiꝰ Exempli gratia. In exordio sermonis, quo deus Abrahā alloquitur, talis est ratio, talis causa, quæ aduocationē præstet, recipiendis gentibus, & supercilium decutiat Iudæorū, quòd nequaquā sine illis saluentur. Egredere, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terrā quā monstrauero tibi, faciamq; te in gentē magnā, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eritq; benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, atq; in te benedicentur oēs cognationes terrę. In repromissione quoq;. Per memetipsum, inquit, iurauī dicit dominus, quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicā tibi, & multiplicabo semen tuū sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo oēs gentes terræ, quia obedisti voci meæ. O Iudæe, etiam si tu vniuersus talis sis qualis Abraham extitit, & ita obediens per omnia sicut ille obediuit voci domini, quid aliud exigere potes vel poteris pro mercede tua, q̄ quod Abrahæ deus promisit, siue repromisit? Et nunquid cœlum, aut paradisum promisit se daturum, vel soli illi quod ex carne eius est semini, si suæ obediret voci? Non vtiq;, sed tantum semen quoddam promisit, sen benedictionis, in quo non solus Iudæus, sed omnes gentes benedicerentur. Quod sit illud semen, quis sit modus benedictionis, propheticus omnis ordo contestatur, quia Christus est & remissio peccatorum, quæ per sanguinem eius datur. Igitur ille quidem impiè agit, quia salutem soris odit. sed ille qui inuentus est, qui reuixit intus, ad pietatem eruditur, vt non reddat malum pro malo, sed odientem diligat, inuidenti condoleat, & si nondum adeò perfectus, saltem foris relicto non insultet. Nam hoc est quod Apostolus ait illi. Si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quòd si gloriaris, non tu radicē portas, sed radix te. Dices ergo. Fracti sunt rami, vt ego inserar. Bene. Propter incredulitatem fracti sunt rami, tu autem fide stas. Noli altè sapere, sed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte tibi pareat. Vide ergo bonitatem & seueritatem dei. In eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate. Hoc audire & sic facere pium est. Secundum exemplum ipsius qui hoc docet, ipse enim qui sic persuader, supra ostendit, sese hoc ipsum facere quod docet. Veritatem, inquit, dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibēte conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi est magna, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, & cætera.

Gene. 12.

Gene. 22.

Rom. 11.

Roma. 9.

Futurum esse quod dictum est: Pater ergo illius egressus cœpit rogare eum, & quomodo dici conueniat illi: Fili tu semper mecum es. CAPVT XV.

FVturum autem est, vt fiat quod sequitur. Pater ergo illius egressus cœpit illū rogare. Nam hoc est, quod loco præmemorato Apostolus ait. Nolo enim vos ignorare fratres mysteriū hoc, vt non sitis vobismetipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fiet, sicut scriptū est. Veniet ex Sion qui eripiat, & auertat

Luc. 15.

Roma. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auertat impietatem ab Iacob. Quod est enim cæcitatem in Israel contigisse, hoc est, fratrẽ indignatum nolle introire. Porrò quod est venire ex Sion, qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob, hoc est, patrem foras egredi, & rogare inuidentem, vt deposita impietate ad conuiuium pietatis introeat. Verba ipsa quibus impietatẽ pater auersurus est, hęc mystica sunt. *Fili, tu semper mecũ es, & omnia mea tua sunt.* Epulari autẽ & gaudere oportebat, ga frater tuus hic mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Sequentis versiculi sensus perspicuus est, præcedentis autẽ partim quæstione indiget, partim perspicuè patet. Nam cp̃ ait, & omnia mea tua Roma. 9. sunt, illud itidẽ est quod Apostolus ait. Quorũ adoptio est filiorũ & gloria, & restamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorũ patres ex quibus Christus secundũ carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula, amen. Ergo perspicuum est. Porrò cp̃ ait. tu semper mecũ es, idcirco quæstione indiget, quia quamdiu foris stat ille filius, & introire non vult, vtiq; cũ patre non est. Sed antequam iunior frater iste reuerteretur, anteq̃ conuiuium istud celebraretur, id est, antequam Christus patereturcuius hodie carnẽ manducantes, & sanguinẽ bibentes, epulamur. nõ semper cũ eo erat, quod apertè cognoscit quisquis sacras legit historias, quibus narNum. 20. ratur, cp̃ multoties de conspectu patris, & de domo eius exiliens filius ille senior, currebat ad Psal. 105. porcorum siliquas, adorans idola, sacrificans Beelphegor, & cætera colens vicinarum gentium dæmonia. Ergo cp̃ ait, tu semper mecũ es, aut pro parte dicit eorũ qui quamuis pauci de po1. Reg. 19. pulo illo superant non relinquentes deum patrum suorum, sicut tunc quando dictũ est ad HeRoma. 11. liam, reliqui mihi septem milia virorum, qui non curuauerunt genua Baal, aut cũ grauissima denotatione causa redditur cur illi filio conuiuium nunq̃ fecerit pater, vt cũ amicis suis epularetur. Quod si ita placet, dũ dicit. tu semper mecũ es, idẽ est, ac si dicatur. Tu tibi arrogas, quia Lucæ 15. iustus es. Ego autẽ non veni facere conuiuiũ huiusmodi iusto, sed peccatori. Dixerat enim ille. Ecce tot annis seruio tibi, & nunq̃ mandatum tuũ præteriui, hic autẽ dissipauit substantiã suã, cum meretricibus viuendo luxoriosè. Itaq; quod ait, tu semper mecũ es, sic dictum potest intelligi, non quòd ita sit, sed cp̃ ita ille arroget sibi, quippe qui hodieq; cum foris sit solũ se esse iactat populum dei, & cũ præ inuidia & infidelitate moriatur, quasi de iustitia præsumit, quemadmoRom. 10. dum Apostolus ait. Quærentes suam iustitiam statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti.

Quid in eo intelligendum sit quod ait: Et nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer.

CAPVT XVI.

Lucæ 5. ANtequam auertatur hæc impietas ab Iacob, antequam pietatis regulã audiat vel accipiat ex ore patris ille senior, quid dicit patri suo? Cũ prœmisisset, ecce tot annis seruio tibi, & nunq̃ mandatũ tuũ præteriui, consestim indignanter ac murmurantis animo subiunxit. Et nunq̃ dedisti mihi hœdũ, vt cũ amicis meis epularer. Sed postq̃ filius tuus hic, qui deouauit substantiam suã cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulũ saginatum. Etenim iã quidem dictum fuerat, quia pater illius egressus, cœpit illum rogare, sed ipsa rogãtis verba præcurrunt hæc quæ filius ille dixit, & tunc demum sequuntur illa, cum dicit. *Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt, epulari autẽ & gaudere oportebat*, &c. Ergo inuidiam populi Iudaici quæ nunc est, atq; improbã intentionem, qua illum, qui venit in nomine suo, videlicet Antichristũ desiderat, hęc fratris verba sonant. Vndè & notandum quod ait. & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer, nõ dixit agnum siue vitulum, sed hœdũ ait nõ dedisti mihi, non dixit vt epularer tecum, sed cum amicis meis. Siquidẽ Antichristus quẽ expectat, quemq̃ in suo nomine venientẽ, ille populus suscipiet, nõ erit agnus, velut ille de quo scriptũ est, & sicut Esaiæ 52. agnus corã tondente se, obmutescet, & nõ aperiet os suũ, sed erit hœdus eorũ maximus, qui sedente rege in sede maiestatis suæ, ad sinistrã statuendi sunt, cuius in typũ caper emissarius iuLeuit. 16. bente domino per Moysen, maledictus & consputus in desertũ emittitur. Nã si aliquando per hœdũ Christus quoq; intelligitur, hoc pro causa externa fieri cognoscitur, quia videlicet pro innocentia agnus pro peccatis multorũ, quę super se tulit, dicit hœdus. Ergo cũ dicit frater ille, nunq̃ dedisti mihi hœdũ, fatigatio subintelligit populi Iudaici, suspiratis quòd nondũ acceperit Antichristũ. At idẽ eum quẽ expectat, quẽ susceepturus est, nõ Antichristũ nominat, sed Christũ, Quare ergo parabola hęc illi imponit quòd murmuret propter hœdũ, quodue illũ in quo cupit eoulari nuncupet hœdũ? Videlicet vt arguat populi illius cupiditatẽ sensumq; terrenũ, quia nimirum & si illum voce & labijs nominat Christum, sensu & intentione profitetur se expectare Antichristum. Non enim talem expectat qui mortuos viuificet, sed qui viuentes occidat, non eum qui pacem faciat, sed eum qui bella concitet & humanum sanguinem fundat.

De hœdo, quòd Antichristus sit, cuius aduentu populus ille optat epulari.

CAPVT XVII.

DE illo falso agno & vero hœdo, falso Christo & vero Antichristo post draconem, qui vt superiori libro diximus, mulierem persecutus est, & de ore suo post illam flumen emisit, sic scriptum est. Et steti super arenã maris. Et vidi de mari ascendentẽ bestiam, habentem capita nouem,

nouem, & cornua decem. Et subinde. Et vnum de capitibus suis, quasi occisum in morte, & plaApo. 12. & 13 ga mortis eius curata est. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam, dicentes. Quis similis bestiæ, & quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquens magnum & blasphemiam, & data est illi potestas facere menses XLII. &c. Bestia nanq̃ de mari ascendens, vniuersum corpus significat, cuius draco ille, id est, diabolus caput est, videlicet vniuersam multitudinem impiorum. Septem capita eius & decem cornua eius eadem sunt, id est, omnis terreni regni potentia, quia videlicet septem capitibus omnes reges eius, & decem cornibus omne regnũ eius figuratur. Nomina blasphemiæ super capita eius, quia dij appellati sunt reges eius. Vnum de capitibus eius quasi occisum, cuius plaga mortis curata est, Antichristum significat, pertinentem ad terreni regni capita, qui imitatione veri capitis nostri, quasi occisum resurrexisse, & pro Christo qui verè hoc perfecit, susciendum se audet exhibere. Cuius commenti dicitur in Simone magO præcessisse fallaciam. Itaque æstimatione quidem seductorum, & simulatione sui agnus erit, reuera autem hœdus, imò & bestia siue cornu bestię, in cuius superbia & crudelitate epulabitur, vel epulari vult ille frater inuidus, qui & merito condemnabitur, quia non credidit veritati, susciepiet autem mendacium, ita tamen vt (sicut iam per prophetam dictum est, & Apostolus meminit) reliquiæ saluæ fiant.

De persecutione eiusdem Antichristi, quòd magna futura sit. CAP. XVIII.

DE persecutione eius videlicet Antichristi, quòd verè magna futura sit, dominus grauissiMatth. 24. ma denunciatione asserit, cum in Matthæo dicit. Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Orate autem, vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Erit enim tũc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsq; modò, nec; fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ. & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam Apoc. 13. electi. Hoc ipsum est, quod verbis alijs in Apocalypsi dicitur hoc modo. Et datum est illi bellum facere cum sanctis, & vincere illos, & data est ei potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem. Et adorabunt eum omnes qui habitant terram, quorum non sunt nomina scripta in libro vitæ, & agni qui occisus est, ab origine mundi. Et subinde. Et fecit signa Ibidem. magna, vt etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram, in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi facere.

De abundantia pietatis, qua tandem ille frater, id est, omnis Israel saluus fiet.

CAPVT XIX.

POst tantam impietatis abundantiam, magnificè operabitur spiritus pietatis, dicẽte patre Lucæ 15. fratri illi seniori. Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus fuerat, & reuixit. perierat, & inuentus est. Hoc enim audiet ille in reliquijs, quæ conuertentur & saluæ fient de populo illo, & implebitur illud propheticũ, cuius Apostolus memor, Veniet (inquit) Roma. 8. ex Sion qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob. Tunc deniq; epulabitur ille senior cũ fraIbidem 11. tre iuniore & cũ patre in domo Christi doctus nihil profuisse, quinimò falsum esse quod dixerat. Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatũ tuum præteriui, doctus inquam nihil valuisse sibi cp̃ se semper cũ patre fuisse, vel cp̃ omnia quæ patris sunt sua esse confidit, quod non nullo modo verũ esse potest, in rantũ vt testetur ipsa salus ipse saluator ore proprio, quia salus ex Iudæis est, quinimo etiã pro detrimento cuncta reputari, & arbitranda esse vt stercora, vbicunq; sint vel fuerint extra illud cõsuuiũ, extra veras pietatis delicias. Hoc facto, implebũt illud quod in Ioseph mystice præfiguratũ est, quãdo dãs terræ & princeps Aegypti cognitus est à fratribus suis, & epulati sunt cũ eo meridie, & ipse bibẽs inebriatus est cũ illis. Dixitq; eisdẽ venditoribus suis. Vos cogitastis de me malũ, deus autẽ vertit illud in bonũ. Hoc dicet illis non imGene. 50. properando, sed cum indulgentia & gratia, miraculum illius altissimi consilij sui præsentando.

Quòd interea dum ad pietatem exercemur, cauendum sit, ne falsa pietatis imagine fallamur.

CAPVT XX.

INterea dum pietati studemus, dũ ad pietatem exerceri iubemur, simul veritate opus est, vt vera pietas & vera sit veritas, nequãdo pietatis falsa imagine fallamur. Est enim remissio quę pietas vult videri, sed profectò longè est à spiritu pietatis, quia videlicet remittendo soluit, parcendo odit, dũ per inertiam & mollicie suam, vitia quæ amputari debuerant, nutriri permittit. Nõ sic sancti pietatẽ prædicat, vt districtionis dignitatẽ prętermittat. Ab hac suspitione quidã illorum eximius semetipsum eximens, cũ dixisset in ipsa correptione prudenter agendũ, & ne quid nimis dicens, ne dum nimis cupierit eradere eruginem, frangatur vas, suamq; fragilitatem, semper suspectus sit, memineritq; scriptum, calamum quassatum nõ conterendũ, continuò Matth. 12. subiunxit. In q̃bus nõ dicimus, vt permittat nutriri vitia, sed prudẽter & cũ charitate amputet, Esaiæ 42. prout

Universidad de Deusto
Biblioteca

prout viderit cuiq; expedire. Quod si exempla quæruntur, & quis erit Moyse clementior, aut magis pius? Scriptum quippe est. Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. At ille, vbi causa poposcit, districtus esse nouit, & stans in porta castrorũ, ait. Si quis est domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui. Quibus ait. Hæc dicit dominus DEVS Israel. Ponat vir gladium super fœmur suum. Ite & redite, de porta vsq; ad portam per medium castrorum, & vnusquisq; occidat fratrem & amicũ & proximum suum. Hoc fecit tanquã districtus, & bono zelo rigidus, veruntamen in ipso districtionis rigore, suæ mansuetudinis quia mitissimus erat, nequaquam oblitus. Sequitur enim. Facto autem die altero, locutus est Moyses ad populum. Peccastis peccatũ maximum, ascendam ad dominum, si quo modo quiuero eum deprecari pro scelere vestro. Rursusq; ad dominum ait. Obsecro peccauit populus iste peccatũ magnum, fecerunteq; sibi deos aureos. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Est igitur veræ pietatis seu veræ mansuetudinis socia, semper pro tẽpore & re discretio rationabilis, scilicet vbi vel quãdo culpa per aliũ cognita est, quam per authorẽ sui & vtriusque rei exemplũ salutare nobis in Moyse præfulsit.

Num. 12. Exod. 32.

De euangelico exemplo Villici, dicentis: Fodere non valeo, mendicare erubesco, scio quid faciam, &c. qualiter in exercitio pietatis imitandum sit. CAP. XXI.

CAEterùm est vbi vel quando itidem pro tempore & re sola incedere audiat pietas absq; virga districtionis, scilicet dum id quod secretè admissum est, nihilominus secreto & voluntariè prodit humilitas confessionis. Et huius rei nobis exemplum ingerit ipse, in quo totus & semper inhabitat spiritus pietatis laudans prudentiam villici illius, qui hoc modo sibi proLucæ 16. uidit. Quid faciam, inquit, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Et continuò bonum reperiens consilium, scio, inquit, quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat. Quantum debes domino meo? At ille ait. Centum cados olei. Dixitq; illi. Accipe cautionem tuam, & sede, cito scribe L. &c. Denicq; sicut præcedẽs parabola de filio prodigo & fratre eius seniore, qui rediuiuo atq; inuento inuidit, mysterium continet populi gentilis & populi Iudaici, sic sequens ista forma est prælati, cuiuspiam & subditi peccatoris eius duntaxat, cuius peccata præter deum & conscientiam ipsius arbiter nullus sit. Etenim quisquis animabus præsidet, nimirum villicus summi domini est, qui si veram & verè humilem prudentiam habet, si verè aliquod iustitiæ initium habet, quotidie iudicat semetipsum in conscientia,
Prouer. 12. vel cognatione sua, iuxta illud. Cogitationes iustorum iudicia. Ponit in mente sua domini sui
Prouer. 18. tribunal, & accusante conscientia, iustus enim in principio accusator est sui, confessio iudicat, timor ligat, ibicq; audit, vel audire sibi videtur dictum domini sui. Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Iam enim non poteris villicare. Qui enim animas custodit, vel custodire debuit, multam & magnam se agnoscit dissipasse substantiam domini sui, si rité perpendat, quomodo seruare debuerit. Hoc perpendens veraciter confitetur, quod amouendus, quod meritò eijciendus sit, si secundum iudicium solum secum agatur. Prouidens ergo sibi, vt misericordiam inueniat, sit misericors ipse subditis, vocans vnumquemq; eorum singillatim, & dicens illi. Quantum debes domino meo? Nam hoc est sollicitum esse de subdito quolibet vel sibi commisso, & priuata atq; secreta commonitione, rogare vt aperiat, quantum debeat deo,
Psalm. 31. id est, nõ celet peccata sua, siue cogitationes malas aduenientes cordi suo, iuxta illud. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas domino. Qui si confestim dixerit, centum cados olei, siue centum choros tritici, id est, si vocem confessionis simpliciter aperuerit, & peccata sua numerauerit, siue magna & multa esse non tacuerit, vtitur ille prudentia & arte sua, sede, inquiens, cito scribe quinquaginta, sede cito, scribe octoginta, ita tamen vt singulis præscribat ipse dicẽs. Accipe cautionem tuam, quod est dicere. Tantummodo tibi caueas, vt de cætero emendes pœnitentiæ austeritatem debitam, leuiorem fac. Verbi gratia, qui septennem siue duodennem pœnitentiam debueras, si ad publica tractus fuisses ecclesiç tribunalia, vno anno siue quadraginta diebus, aut iuxta exemplum Ninuitarum triduo pœniteas, & ego pro te in die iudicij
Lucæ 16. domino meo rationem reddam. Tantum placere debet hęc similitudo villici, qui domino quidem suo villicus iniquitatis, villicus damnosus extitit, sed pro se prudenter egit, & sibi prudenter consuluit, tantum inquam apud spirituales valere debet exemplum villici secularis, vt meritò redarguant semetipsos, & dicant, filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Hoc enim veritas dixit, & sic debet intelligi. Seculares homines prudentius, vigilantius, atque cupidius commodis temporalibus & transitoriæ saluti suæ prospiciunt, quàm spiritualis propositi viri, circa æternam suam, solicitudinem studiumq; pietatis adhibeant. Imitemur ergo saltem illos in his quæ sunt ad deum, excitemur saltem exemplo illorum in his quæ pertinent ad vitam æternam.

Finis commentariorum libri Octaui, scilicet de Pietate domini.

RVPERTI

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE
OPERIBVS SPIRITVS SANCTI
Liber Nonus, de Timore domini; Liber Vnus.

De spiritu timoris domini, quòd maximum instrumentum sit expectatio iudicij vniuersalis. CAPVT I.

OMNIVM quæ nobis ex sancta & veridica scriptura credere & confiteri tradita sunt, finis est vniuersale iudiciũ, quod verè maximũ & prꝯipuũ est, eius qui post spiritum pietatis in descendendo ponitur spiritus timoris domini, instrumentũ. Illic enim timor nõ modicus est, illic timore nõ paruo trepidandũ est. Veraciter Iob 41. 1. Pet. 4. Malac. 2. iterũ atq; iterũ dixerimus, quia illic timor est, & qa qui nõ trepidat ibi timore, iste sapiens nõ est. Tunc enim timebũt angeli, ait dominus, & territi purgabuntur. Vix enim iustus saluabit, etiã si pro merito iustitiç talis sit, vt rectè vocetur angelus, cuius labia custodierunt scientiã, & qui legẽ ex ore suo quærẽtibus, factus est domini exercituũ angelus. i. nuntius. Bene ergo spiritus timoris dñi dicitur, pro hoc ipso, qꝯ primitus aspirando, nobis insensatis & elatis, & idcirco insensatis, quia elatis, fidem facit eorũ quæ illic viluri, quæq; audituri sumus, vt credentes & recogitantes timeamus, timentes stultitiã relinquamus, & ad sapientiã fugiamus.

De magno die iudicij eiusdẽ, quamodo consimilis sit primo dierũ seculi. CAP. II.

DIes ille, dies magni iudicij, nouissimus erit dierum seculi. Respiciamus nunc ad illũ, quem numero primum sancta scriptura diẽ posuit in exordio sui, quando diuisit deus lucem & tenebras, appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem, factumq; est, ait, vespere & mane dies vnus. Idcirco autẽ numero primũ, quia sicut illic pro posse diximus, alius est dies natura primus, ille autẽ numero tantũ vel ordine creationis primus. Nã qui verè est primus, nõ temporalis est, sed æternus, nõ de creatura lucẽs, sed creaturã illuminans lux. Quod scies scriptor noluit dicere, factumq; est vespere & mane dies prim⁹, sed factumꝯ est, ait, vespere & mane dies vnus. Respiciamus, inquam, ad illũ diem, & consideremus admirandã operum dei dispositionem, qui Gene. 1. eandẽ quasi edituum terribilẽ posuit timorem ad custodiendũ introitũ & exitũ scripturæ, siue operum suorũ, vt quisquis ad cognoscendũ deum ingreditur, & in introitu inueniat cur valde timeat, & in exitu audiat, cur multo maximè contremiscat. Denicq; eũ dicitur. Dfuisticq; lucẽ & tenebras, appellauitq; lucẽ diẽ, & tenebras noctẽ. ibi angelos iudicatos, & bonorũ malorumq; spirituum diuisionẽ insociabilem atq; immutabilẽ factam esse intelligimus. & hic angelorũ pariter & hominum iudicium immutabile esse faciendũ, claris scripturæ vocibus audiuimus. Illic angelos apostatas de cœlo in istum caliginosum aërem proiectos, hic eosdem angelos & eorũ sequaces homines impios, non ignoramus, in ignem æternum esse proijciendos.

De septem spiritibus domini, quòd qui primus erat in hoc opere, idem sit & finis, scilicet spiritus timoris domini. CAPVT XIII.

GRatias igitur huic spiritui dñi, spiritui sapientiæ & intellectus, spiritui consilij & fortitudinis, spiritui scientiæ & pietatis, & spiritui timoris domini, quia melius q̃ nos ipsi prꝯparare aut prouidere potuimus, nos abundare voluit, & in veritate experiri fecit, id quod vagienti & Psalm. 30. elurienti infantulo Israeli spondere dignatur, dilata os tuũ & implebo illud, atq; per tam longa spatia recto nos itinere duxit & reduxit, ita vt quod principiũ, idem sit finis, & eundo & redeundo videmus, & videmus omnibus ascendentibus iam in sublimi positis necessariũ esse fundamentum timoris domini. Nũc cognoscimus & cognoscere audemus, consulte nos egisse, & bonitate sua hunc spiritũ, qui est ipsa bonitas, nostrę paruitati consuluisse. In quo? In eo videlicet, vt de sancta trinitate & operibus eius scribere proponentes septẽ spiritus dei præ oculis, id est, in intentione haberemus, nõ dubitantes bonũ deũ, quæcunq; fecisset aut faceret, fecisse & facere secundũ septiformẽ potentiã huius seculi bonitatis huius sui boni & sancti spiritus. Hac etenim intentione, vt verè simplici oculo & tanq̃ vera lucerna præcunte videmus, in opere dñi cuncta visibilia & inuisibilia creantis, dispositos esse gradus septẽ dierum, secundũ istum septiformẽ spiIob 28. Psal. 110. Prouer. 1. ritum, à timore vsq; ad sapientiã, vt veraciter scriptura dixerit. Initiũ sapientiæ timor domini, & deinde lapso homine, iterum eodem ordine gradus & prosectus septẽ ætatum, secundũ eosdẽ septẽ spiritus domini, & deinde à passione domini reciprocato ordine gradus eosdẽ à sapientia vsq; ad timorem domini, & ita secundum eosdem spiritus vbicq; magna & exquisita, mirabiliterq; ordinata opera domini. Sed eamus hic in isto fundamẽto necessariæ solicitudinis, & quod reliquum est sermonis tam diutini, perficiamus in timore domini.

De distinguenda significatione timoris. CAPVT IIII.

PRimo dicendum, bifariam diuidi significatum boni timoris, ita duntaxat, vt non quidem aliundè, sed tamen pro diuersis qualitatibus timentium, timor quo timetur deus alius & alius sit. Est etenim timor seruilis, & timor liberalis. Timor seruilis, siue timor seruorũ est, quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœna peccati timetur. Timor liberalis est idem timor filiorum, quo detrimentum gratiæ cauetur. Vtrunq; ab alterutro clarius distinguere conemur. Timor seruilis qui pœnā habet, incipientium est, id est, eorū qui nunc primùm ad deū respicere, & geennæ ignis memores esse incipiunt, & ea memoria aduersus peccatū resistere cōrendunt. Hic non iam sapientia, sed tantum sapientiæ initium est, nec adhuc omnino timor domini, sed timor mortis, nec adhuc rectè timor sanctus, sed tantū timor, aut certè timor pœnalis, aut anxius dicitur. Porrò timor liberalis perfectorum vel ad perfectionē tendentium est, id est, eorum qui post conscientiā superiorum gratiarum sponte ad timorē propter cautelā sese demittunt. Differt hic ab illo plurimùm & multis modis, maximéq; in eo q̄ illum seruilē atq; pœnalē perfecta charitas foras mittit, iste autē liberalis & sanctus permanet in seculum seculi. Hoc autem vtriq; commune est, q̄ vterq; animam pungit, & quasi sanguinē animæ lachrymas per oculos emittit, diuersis tamen causis agētibus. Nam in illo causa est angustia mentis solicitæ, ne in geennam mittatur, in isto causa efficiēs est ad desiderium animæ eo q̄ peregrina sit, & à regno differatur. De timore incipientium, qui & seruilis siue pœnalis dicitur, nunc locus & propositi ratio postulat vt loquamur.

Quòd quatuor sint timores, quorum perceptibilis est anima hominis, duo mali, & duo boni. CAPVT V.

Timor iste vel perturbatio animæ, est veniens ex fide & spiritu dei. Quatuor enim sunt timores, quorū anima hominis perceptibilis est. & idcirco dū de vno proponimus, dissinitione opus est. Duo mali, duo boni sunt timores. Est enim malus timor passio quædā vel perturbatio animi, sed neq; ex fide veniens, neq; ex spiritu dei, quē improbant etiā seculares philosophi, apud quos lectitantur etiā & sæpius quatuor animi passiones, gaudium, timor, spes, atq; dolor, & econtrario totidē virtutes, tēperantia, fortitudo, prudentia, atq; iustitia. Timor ille idcirco malus est, quia perturbat inde animū, vndē perturbari non debuit, scilicet de amittendis opibus seculi, vel de incumbentibus aduersis, quæ oportuerat pro vtilitatis causa fortiter sustineri. Itē timor malus est ex fide quidē, sed nō ex spiritu dei, quo interdū turbatur animus, sed nō se corrigit. Iacob. 2. Hic iam fortè quærat aliquis, quomodo possit esse ex fide, quod nō est ex spiritu dei, cū ipsa fides donū sit spiritus dei? Ad hæc Iacobus apostolus dicit. Tu credis, quoniā vnus est deus, bene facis. Et dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autē scire ô homo inanis, quia fides sine operibus otiosa est. Idemq; supra dixerat. Fides si nō habeat opera, mortua est in semetipsa. Est ergo timor malus ex fide quidē, sed nō ex spiritu dei, quia nō ex fide quæ per dilectionem operatur, sed ex fide otiosa & ideo mortua. Et hunc timorē oēs quidē & semper dæmones habēt, quia credunt & contremiscunt. Apoc. 24. homines autē mali non oēs, sed multi desperati habent, quomodò ille, de quo in actibus Apostolorū ita legitur. Post aliquot autē dies, veniens Felix cū Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulū & audiuit ab eo fidē quæ est in Iesum Christum. Disputāte autē illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix, respondit. Quod nunc attinet, vade. Tēpore autē oportuno accersiam te. Simul & sperans, quia pecunia ei daretur à Paulo, propter quod frequenter accersiens eum, loquebatur cū illo. Biennio autē expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autē gratiā præstare Iudæis Felix, reliquit Paulū vinctum. Tremefactus est, sed nō se correxit, qui tali modo gratiā præstare Iudæis, & correctionis magistrū vinctū reliquit. Sed quid tam longè timoris huius exempla petiuimus? Gene. 3. Primus homo timore isto timuit, vocē tuā, inquiens, domine audiui & timui eo q̄ nudus essem, & abscondi me. Neq; enim bene timuit qui se abscondit, & culpā cōfiteri noluit. Bonorū differentias timorū supra diximus, qa videlicet alter seruilis, alter liberalis, alter incipientiū, alter perfectorū est, alter pœnā pauet, alter detrimentū gratiæ cauet. Sed & in hoc differūt, quia alter quidē passio vel perturbatio, alter verò pax & requies animi est. Alter enim Psalm. 6. dicit. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Miserere mei dñe quoniam infirmus sum, sana me domine quoniā conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde. Et subinde. Turbatus est à furore oculus meus. Alter verò ita tranquillus, quietus, & Eccl. 34. ab omni perturbatione remotus est, vt de illo veraciter quidā sapiens dicat. Qui timet dominū nihil trepidabit & non pauebit, quoniā ipse est spes eius. Timētis dominū beata est anima eius ad quē respicit, & qui est fortitudo eius firmamentū virtutis tegumen ardoris, & vmbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutoriū casus exaltans animā & illuminans oculos, dans sanitatem & vitā & benedictionem. Igitur timoris boni quidē sed nondum perfecti & eximi timoris pœnam habentis, quem perfecta charitas foras mittit, vera & sufficiens est illa definitio, quam diximus, quia passio vel perturbatio animi est veniens de fide & de spiritu dei.

De timore bono, sed nondum perfecto, quomodo diuidat hominem contra semetipsum voluntatibus contrarijs. CAPVT VI.

Primum hoc habet vtile timor iste, q̄ hominem vnum eundemq; contra semetipsum diuidit, vt quasi duo sint in alterutrū diuisi voluntatibus contrarijs, quemadmodū Apostolus dicit. Galat. 5. Caro enim concupiscit aduersum spiritū, spiritus autē aduersus carnē. Hæc enim sibi inuicem

inuicem aduersantur, vt non quæcunq; vultis illa faciatis. Non enim hoc ita dictū est, vt quicq; suffragari putanda sit hæresi illi, quæ animā hominis partem dei habere dixit, corporis verò figmentum à deo malo factum, & ideo contrarijs sibimet diuersisq; substantijs carnē lætari, animam contristari, & in quibus exultat anima, carnē affligi. Non est hoc quod dixit, caro concupiscit aduersus spiritū, spiritus aduersus carnē. sed caro totus homo est ante aspirationē timoris dei. caro, inquam, id est, carnalis. Vbi autē aspirat & animę eius incidit spiritus timoris dei, iam partim caro, partim spiritus est, & contra inuicē hæc duo pugnant voluntatibus contrarijs. Pugnam ipsam alio loco idē Apostolus plenius exprimit, dicēs in persona cuiusq; infirmi & imperfecti. Ego autē viuebā sine lege aliquando. Quid est, viuebā sine lege aliquando, nisi operabar quæ volebā sine timore? Sine lege enim viuit, qui sine respectu peccati timoris dei, qui lætatur cū male fecerit, & exultat in rebus pessimis. Sed cū venisset mandatū, inquit, peccatū reuixit. Ecce origo belli & initiū seditionis, de qua dixit. caro cōcupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnē. Venit enim mandatū, quādo aspirat hic spiritus timoris, & animā facit esse memorē mandati, memorē futuri iudicij. Tunc sine dubio peccatū reuiuiscit, quod antea quasi mortuū fuerat. quia segnius & negligentius vrebat ardor peccati. acrius perurget, & quasi tyrannizat, audiens, quia cōtra se in atrio eiusdē animæ spiritus iste portitor mandati resultat. Fit itaq; discordia magna concurrentiū spiritus & carnis, id est, mādati & peccati, siue boni timoris & malæ cupiditatis. Ita diuisus homo postmodū dicit. Condelector legi dei, secundū interiorem hominē, Video autē aliam legē in membris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Hæc est illa pugna siue discordia carnis & spiritus, quam nō aliter scire potest homo, nisi experiatur. Amplius autē ex eo quod subinde dicit. Igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne autē legi peccati, constat vnū eundemq; hominē contra semetipsum diuidi, ita vt aliud laudeat timor dei siue timor mortis, aliud infirmitas siue consuetudo carnis. Interea timor dei crescit & conualescit, ita vt peccatū in carne habitans abijciatur. & tūc demū qui remanet intus, sit timor sanctus. & loco peccati quod eiecit, socia tandē charitate fruatur. Hoc suspirans inter pugnandū loquitur. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominū nostrū. Quomodo autē iste timor crescat & vsq; ad pacis sanctitatē perueniat, ipse dominus in Euangelio tali simi- Marc. 4. litudine demonstrat. Sic est regnum dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat die ac nocte, & semen germinet & increscat dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

De terribili iudicio dei, quòd verè magna timoris huius substantia vel causa sit. CAPVT VII.

Quid tandem illud est, q̄ timor iste animā sibi vendicat, & ad consensum sui prouocat? Nimirum terribile iudicium dei, quod futurū in nouissimo die omnis scriptura diuinitus inspirata, iugiter prædicat. Magna planè vis & grādis materia, qua timor idē, si paruus vel tenuis erat, quotidie pascatur & conualescat. Nā vt cætera nunc interim taceā, vel differā, summa illius iudicij cōsideratio est homini scire vel retractare. quia post hanc vitā, maximè aūt post illud vniuersale iudicium, peccatori & impio nō magis q̄ diabolo vlla superest pœnitentia. Nonne miserrimum esse diabolum perpendit, quisquis considerat in eo quod & accepit, iā pro suæ merito inigratis, vt qa cū liceret proficere noluit, iā proficere nec velit nec possit, & accepturus est in illo iudicij die pœnas ignis æterni, qbus nullus sit finis? Oēs quippe angeli cū libero arbitrio conditi sunt, & sic bene constituti, vt in melius proficere haberent. Profecerunt qui voluerunt, qui bonā voluntatē habuerunt. Defecerunt & apostatauerunt, qui sibimet q̄ creatori suo placere maluerunt. Factum est deinde eorū iudicium, & qui cum peccare possent, peccare noluerunt, firmiterq; in amore creatoris pedē fixerunt, hoc in remunerationē acceperunt, vt amplius iam peccare vel peccando mori non possint. Verbo enim domini cœli firmati sunt, & spi- Psalm. 32. ritu oris eius omnis virtus eorū. Econtrario, diabolus & oēs angeli eius, qui cū illo iniquitatem operati sunt, ita ceciderunt, & ita moto pede superbiæ expulsi sunt, vt iam amplius stare non possint, talem omnino retributionē acceperunt, vt nunquam restitui possint. accepturi sine dubio adhuc in illo die retributionē ignis æterni. Nonne, inquam, quisquis aduertit, miserrimum hoc esse perpendit? Certissimè autē homo quocunq; in articulo est, eiusdē periculi, & rationem habet cum eodē iudice deo conditione simili. Sic enim & ipse bene conditus fuit cum libero arbitrio, vt si veller, in melius proficere posset, & quia proficere neglexit, deumq; contempsit, de paradiso iectus est. Sed & nunc redēptoris gratia, in idipsum repositi sumus, & ad hoc in præsentis temporis ecclesiam de cunctis gentibus vocati transferimur, vt ad similitudinē creatoris nostri, vitamq; æternā quā in Adam perdidimus recuperandā proficiamus. Profecerunt & proficiunt ex nobis qui volunt, ita vt filij dei facti sint, & filij dei fiant, qui volunt. Quicunq; nunc ita volentes proficiunt, talem in illa die iudicij remunerationē accipient huius bonæ voluntatis, vt amplius iam deficere non possint, sintq; æternaliter filij dei æterni. & contra, quicunq; ex nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

proficere nũc negligũt vel contẽnunt,talem itidẽ in illadie remunerationẽ accipiẽt,vt amplius iam proficere non possint,sintq; socij & cõparticipes diaboli & angelorũ eius in flamma ignis æterni. Magna igit verè causa,magnũ iudiciũ illud in anima hominis est timoris dei materia.

De aduentu tremendi iudicis, quomodo sedebit ipse super sedem maiestatis suæ.

CAPVT VIII.

Matt. 25. GRande expectaculum. Ait enim ipse rex & filius regis,cui deus pater iudiciũ dedit. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua,& omnes angeli cum eo,tunc sedebit super sedem maiestatis suæ,& congregabuntur ante eũ omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, Actor.1. sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidem à dexteris suis, hœdos autem à sinistris,& reliqua. Filius hominis veniet, filius hominis apparebit. Sic inde veniet, quomodo hinc ascendit. Dixerunt enim angeli. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Quomodo viderant, qualem viderant euntem in cœlum? Viderant euntem formam serui,viderant in manibus & pedibus eius fixuram clauorum.viderant latus eius lancea vulneratum.& talem susceperat nubes ab oculis eorum. Grande & dulce gaudium intuentium, quia talis eleuatus est.& grandis timor ac tremor expectantium,quia talis,& sic veniet. Nubes enim illum suscepit, & in nube venturus est. Nam tunc videbunt,ait,filium hominis venientem in nube,cum potestate magna & maiestate. Idcirco verè psalmus dixit. Ascẽdit deus in iubilatione,& dominus in voce tubę. Apostoli nanq; iubilauerunt,sicut scriptum est. Et ipsi adorantes,reuersi sunt in Hierusalem cum gaudio magno.sed & vocem tubæ acceperunt,nobisq; auditã fecerunt,qua dictum est. Sic veniet quem- admodum vidistis eum euntem in cœlum. Hęc nanq; prænunciatio plena est timoris,tanquam vox tubæ,grande & terribile bellum nunciantis. Et Apostolus idem sentiens,dicit. Quoniam ipse dominus in iussu & in voce archangeli,& in tuba dei descendet de cœlo. In iussu,id est,in imperio maiestatis, in voce archangeli, id est,in præconio angelicæ fortitudinis iudicẽ adesse nunciantis.in tuba dei,id est,in tonitru & terrore,qualem solus deus facere possit. Tunc enim idem deus noster,qui & filius hominis,manifestẽ veniet,& non silebit. Grande igitur expectaculum,vbi sic veniet cum nubibus,& videbit eum omnis oculus,& qui eum pupugerũt,& plangent se super eum omnes tribus terræ. Venient & omnes angeli cum eo. Et sicut in alio Euangelista ipse testatur,eo veniẽte virtutes cœlorum mouebuntur. Quodq; amplius pauendũ est, qui prius venit in spiritu mansuetudinis,sicut ostendit species columbæ, quæ super eum apparuit,tunc veniet in flamma ignis. Reuelabitur de cœlo cũ angelis virtutis suæ in flamma ignis, inquit Apostolus,dantis vindictam his qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi. Illo igne,cœli soluentur,mare siccabitur,vt patrum quidam arbitrantur,& hinc fortè in Apocalypsi Iohannes inquit,& mare iam non est. Cœlos verò calore soluendos apostolica scriptura nõ tacuit. Cœli,inquit,qui nunc sunt,& terra,eodem verbo repositi sunt,igni reseruati in diem iudicij,& perditionis hominum impiorum. Item. Aduenietautem dies domini vt fur,in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur. Tunc sedebit super sedem maiestatis suæ. Non tanquam vicarius aut legatus super alienam sedem, ad horam vel ad tempus sedebit.sed rex legitimus & monarcha cœli super suam sedem in sua maiestate sedebit.

Apoca. 1. Lucæ 21. 2.Tim. 1. 2.Pet. 3. 1.Pet. 3.

Quomodo congregandæ sint ante eum omnes gentes, canente nouissima tuba.

CAPVT IX.

Matt. 25. ET congregabuntur,inquit,ante eũ omnes gentes. Quomodo congregabuntur, vel vndẽ congregabuntur? Resurgendo congregabuntur,de sepulchris exiliendo cõgregabuntur. 1.Thes. 4. Et mortui qui in Christo sunt,ait Apostolus,resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur,simul rapiemur cum illis,in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cũ domino erimus. Tanta erit velocitas congregationis,siue resurrectionis.vt hi qui viuentes inuenientur,mortuis domino non occurrant velocius. Nam & hoc astruens, hoc enim inquit vobis dicimus in verbo domini.quia nos qui viuimus qui relidui sumus, in aduentu domini non præueniemus eos qui dormierunt. Non præueniemus,sed simul rapiemur. Nos qui viuimus, uimus. Et verè sic dicendo,multum adauget miraculum velocissimæ resurrectionis, in qua hi qui viuentes inuenientur velociores ad occurrendum domino esse non poterunt his, qui iamdudum in puluerem reuersi sunt,quos terra consumpsit,quos mare absorbuit, quos ignis de- 1.Cor. 15. uorauit. Hinc & alibi dicit. In momento,in ictu oculi. Quomodo,inquis,tam cito poterunt inueniri,qui tam diuersis modis in tã diuersas partes dilecti sunt & consumpti? Verè tam cito, Esaiæ 40. quanto citius,tu homo videre non potes illud, quod palmo constringis. Nonne quaqua versum mortuorum cineres disperierunt,omnis carò in terram de qua sumpta est redit? Et nonne veraciter deo dictum est,terrã palmo concludis? Ergo tam cito deus inueniet quod terra consumpsit, q̃ cito inuenis tu quod palmo constringis, scilicet in momẽto in ictu oculi. Quomodo tam

tam cito de tã multis exilient sepulchris,de tã multis aquarũ vel terrarũ abditis? Canente tuba nouissima,tonante & omnia cõcutiente maiestate omnipotentissima. Canet enim tuba,& mortui resurgent incorrupti. Quomodo Lazarus quatriduanus mortuus resurrexit. Debet enim satis esse pro experimento veritatis,pro argumento velociter & potenter agendæ resurrectionis. Nã idcirco sic illũ corporaliter suscitauit,vt fidẽ faceret eius promissionis,qua dixerat. Nolite mirari hoc,quia venit hora in qua oẽs qui in monumentis sunt audient vocẽ filij dei,& prodent,sicut & sororẽ eius Mariã spiritualiter suscitauit,vt fidẽ faceret eius,qua itidẽ dixit. Amen amen dico vobis,quia venit hora,& nũc est,quando mortui,id est,peccatores audient vocẽ filij dei,& qui audierint,viuẽt. Quomodo ergo illũ suscitauit? Tantummodo voce magna clamauit. Lazare veni foras. Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus manus & pedes institis, & facies illius sudario ligata erat. Mira res. Quomodo prodijt cũ ligatus esset manus & pedes institis,& ideirco ad prodeundũ neq; manibus neq; pedibꝰ posset vti? Quomodo vidit quo procederet vel qua,cuius facies sudario erat ligata? Nõ ergo suum fuit,q̃ prodijt,sicut nec illud q̃ reuixit,sed vnus idemq; clamor vocantis,qui corpori vitã incussit, sepulchro corpus excussit. Credamus ergo,quia canente tuba nouissima,tuba dei,sic exilient mortui, quomodo ad clamorem illũ is qui fuerat mortuus prodijt. Nã clamor ille tubã nouissimã prælignauit. Itaq; resurgendo & cũ impetu de sepulchris exiliendo congregabuntur ante eũ omnes gentes, latere non valentes. Denicq; si possent,latere vellent,non solũ gentes, sed & gentiũ reges & principes, sicut in Apocalypsi scriptũ est. Et reges terræ,& principes,& tribuni,& diuites,& fortes,& omnis seruus & liber absconderunt se in speluncis & petris montium. Et dicunt montibus & petris,cadite super nos,& abscondite nos à facie sedentis super thronum,& ab ira agni. Quoniam veniet dies magnus iræ ipsorum,& quis poterit stare? Apoca. 6.

Quomodo intelligendum sit, quod Apostolus ait: Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui viuimus, qui residui sumus simul rapiemur cũ illis. CAP. X.

NEc verò solam celeritatẽ in resurrectione,sed & pauoris nimietatẽ in cantu tubæ nouissimæ intelligere debemus,cum dicit loco supradicto Apostolus. Et mortui qui in Christo 1.Thes. 4. sunt,resurgẽt primi. Datur enim per hoc intelligi,quia vno eodemq; impetu vel tonitru magnæ tubæ canẽtis,ad vnũ eundemq; fragorẽ archangelicæ vocis,iussumq; tremẽdæ maiestatis & mortui quasi dormientes à somno mortis concussi euigilabunt,& qui viui inuenti fuerint,simul in mortẽ attoniti concident,& de morte confestim resilient. Non enim sic intelligitur,nec sic intelligendũ est,nos qui viuimus,qui relinqmur simul rapiemur cũ illis in nubibus,vt putemus eos mortẽ nõ visuros,qui viuẽtes inuenientur,sed sicut iam dictũ est,viui inuenti morientur,& eodẽ concussu quo mortui fuerint,confestim rursus ad viuendũ excitabuntur. Magnũ & mirabile,q̃ mortui de sepulchris viuentes excutientur,sed maius & mirabilius, q̃ viuentes metu exanimabuntur,& eadẽ formidine ad vitã sensumq; reuocabuntur. terra quoq; ipsa quæ animã aut sensum nõ habet,ita sub illa maiestatis prẽsentia trepidante,ac si irã sentiat, & sensualiter affligatur. Si tantus terror vel terroris tanta vis in voce vel in cantu tubæ prẽsumtiantis,quisputas vel quantus erit sensus iræ, vel vindictæ prælentis in ipso actu iudicij? Verè nisi post resurrectionis momentũ iã immortales essemus,si vllo modo mori possemus,pro solo visu exanimaremur,videntes tartarũ apertũ,& paratũ impijs ignẽ æternũ. Sed enim iã non poterimus mori,& volentes,nolentes,viuere oportebit. Vndẽ & verissimè dictum est, quia cupient homines mori,& fugiet mors ab eis. Erit itaq; impijs extunc,si dici potest, mors semper viuẽs, vita semper moriens. Apoc. 9.

De eo quòd idem ait, Omnes quidẽ resurgemus, sed non oẽs immutabimur. Cap. XI.

ALt autem idẽ Apostolus. Omnes quidẽ resurgemus,sed nõ omnes immutabimur. Item. 1.Cor. 15. Mortui resurgent incorrupti,& nõ immutabimur. Hæc est spes, hæc est consolatio sanctorum,hæc est fiducia perfectorũ,perfectã charitatẽ habentiũ. Oẽs,inquit,scilicet tam reprobi q̃ electi resurgemus,nõ autẽ oẽs,sed nos videlicet soli electi immutabimur. Quid enim est,immutabimur? Impassibiles efficiemur,impassibilia corpora resumemus. Non hoc speramus, nõ hoc expectamus,q̃ ignẽ videre,vel igni ipsi, vel ipso igne ardẽtibus,in illa die interesse nõ debeamus,sed hoc promissum habemus,& hoc sperare debemus, quia resurgendo sic immutati erimus,vt per ignẽ transeuntes,ignẽ non sentiamus. Tantũ valebit veritas nostrę fidei & dilectionis,tantũ veritati fauebit iustitia iudicij, vt penes quos erit veritas & iustitia,illos ignis lædere vel contristare nõ possit. Hoc est,quod idẽ Apostolus dicit. Vniuscuiusq; opus manifestum erit, 1.Cor. 3. Dies enim domini declarabit,quia in igne reuelabit. Et vniuscuiusq; opus quale sit,ignis probabit. Hic timor est,hic timore trepidandũ est. Quis enim de semetipso præsumere possit,q̃ ex eorũ sorte vel numero sit, qui sic sunt immutandi? Quis eorũ qui tunc viuentes sunt inueniendi,ita castum cor sibi habere gloriari poterit,vt neq; ligna,neq; fœnum,neq; stipula, sed tantummodo aurum,argentũ, & lapides pretioli in opere eius inueniantur, quæ consumere non possit ignis? Nam eorũ qui nunc in pace ecclesiæ defuncti sunt, vel defunguntur, multi longa

Universidad de Deusto
Biblioteca

purgatorij ignis vstione indigent, quia nō solùm fœnū aut stipulā, id est, leuiora, sed ligna quoq;, id est, grauiora peccata super fundamentū Christianæ fidei superædificauerunt. Ergo electorū quoq; illorū, maximè qui tunc viuentes inuenientur, q̄ plurimi ardentes iudicabuntur, & ardentes in iudicio purgabuntur. paucissimi erunt, qui eorum quæ visuri sunt, quæ audituri sunt, solo pauore purgentur, & impassibilitate confestim immutentur.

De separatione ouium ab hœdis, & quòd quatuor diuisiones hominum in illo iudicio futuræ sint. CAPVT XII.

Matth.25. COngregatis autē ante eum omnibus gentibus, separabit eos, inquit, ab inuicē, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidē à dextris suis, hœdos aūt à sinistris. Omnes gentes ante eū congregabuntur, nō tamen oēs homines astabunt, vt iudicētur. neq; ante conspectum eius sententiā accipient qui iā iudicati sunt, id est, qui nō credunt. Nam & Apostolus Roma.2. dicit. Quicunq; enim sine lege peccauerūt, sine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerūt, Matth.19. per legē iudicabuntur. Sed & illud non prætermittendū, q̄ sequentibus se, dominus noster repromisit. Amen dico vobis, ait, q̄ vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Duodenario numero significata est vniuersa iudicantiū multitudo propter duas partes numeri septenarij, quo significatur plerunq; vniuersitas. Ter enim quatuor, aut quater tria, duodecim faciunt. Quatuor ergo diuisiones siue ordines hominum in illo iudicio erunt. Vnus erit ordo perfectorū, qui nō iudicabunt, sed iudicabunt. alius eorū qui sine deo sunt, qui nō iudicabuntur, sed iā iudicati sunt, qui sine lege peribunt, quia legē non acceperunt. Duo reliqui ordines eorū erūt qui legē acceperunt. Nam alij ex his legē acceptā seruauerunt, & idcirco per legē iudicabunt, & saluabunt. alij legē acceptam nō seruauerūt, & idcirco per legē iudicabunt, & peribunt. Nimirū, quia legē acceperunt, idcirco quasi grex ante pastorē congregabuntur, & idcirco quia legē seruauerunt hi, & nō seruauerūt illi, separabuntur, quemadmodū dicit, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Qui legē seruauerunt, & curā dilexerūt pastoris, isti oues sunt. qui autē non seruauerūt, qui nō dilexerunt, isti hœdi sunt. Separabunt ergo ab inuicē, vt nō in easdē beatitudinis caulas, cū mitibus agnis & ouibus, hœdi petulci & cornupetæ ingrediantur. Hic interim dū in pascuis sunt, dū foris in agro mundi huius pascuntur, hœdi inter oues mixti obambulant, & inter simplices agnos luxuriantur. interdū & infirmiores quosq; fortiores ipsi persodiunt & lacerant corniculis elatis & lasciuientibus. sed cū ad illas caulas peruentū fuerit, separabūtur pastoris diligentia, iuxta parabolā zizaniorū agri, qua dictum Matth.13. est. Mittet filius hominis angelos suos, & colligēt de regno eius omnia scandala. Sanè quod ait, Eccle.10. Statuet oues quidē à dextris suis, hœdos autē à sinistris, iuxta illud intellige quod alibi legi- Matth.5. mus. Cor sapientis in dextra dei, & cor stulti in sinistra illius, & supra in hoc eodē Euangelio, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Oues in parte iustorū stare iubētur ad dexterā. hoc di, hoc est peccatores, ad sinistrā, qui semper pro peccato offeruntur in lege. Nec dixit capras Cant.4. quæ possunt habere fœtus, & tonsæ egrediunt de lauacro, oēs gemellis fœtibus & sterilis nulla inter eas. sed hœdus lasciuum animal & petulcum, feruens semper ad coitum.

De eo quod dicet, rex ijs qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei. CAPVT XIII.

Matt.25. TVnc dicet rex ijs qui à dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & cooperuistis me. Infirmus, & visitastis me. In carcere eram, & venistis ad me. Bona verè, & magni boni auditio est, cum dicit. Venite benedicti patris mei. Magnum & verum bonum quod affert, possidete, inquiens, paratum vobis regnum à constitutione mundi. Hic iam quærimus, illud regnū quomodo paratum sit benedictis istis? quoniam audiuimus quando vel ex quo paratum sit, scilicet à constitutione mundi. non enim dicit ante constitutionem mundi, sed, à constitutione mundi. Porrò sancta scriptura, quæ omnia docet nos, & de omnibus respondet nobis, à constitutione mundi incipit, id est, de constitutione mundi primam narrationem facit. Ibi ergo quęrimus, & cito in- Gene.1. uenimus, quomodo regnum illud benedictis dei paratum sit. Compleuitq; deus die septimo opus suum quod fecerat. & requieuit die septimo, ab vniuerso opere quod patrarat. Et benedi- Hebr.3. xit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit deus vt faceret. Extunc paratum esse, Apostolus testatur, cum dicit. Quibus autem iurauit nō Ibidem 3. introire in requiem ipsius, nisi illis qui increduli fuerunt? Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem. Et subinde. Quoniam ergo superest, quosdam introire in illam, & ij quibus prioribus annuntiatum est non introire propter incredulitatem, iterum terminat diem quandam hodie, in Dauid dicendo post tantum temporis, sicut supra dictum est. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Nam si eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de alio loqueretur post hac die. Itaque relinquitur sabbatismus populo dei.

Qui

Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis deus. Nunc quoniā inuenire cupimus, & gaudemus vbicunq; aliquātisper inuenire meremur intentionem spiritus sancti, in scripturis suis, numeremus opera quæ commemorat rex iste ijs, quos à dextris posuit, vt constanter sciamus secundum illam regalem apostolicamq; scripturā, sabbatismum esse legitimum, quo vocat eos dum dicit. Venite benedicti patris mei. Primum est, Esuriui, & dedistis mihi manducare. Secundum. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Tertium, Hospes eram, & collegistis me. Quartum, Nudus, & cooperuistis me. Quintum, Infirmus, & visitastis me. Sextum, In carcere eram, & venistis ad me. Sex itaq; sunt opera misericordię, post quæ & propter quæ dicitur, Venite benedicti patris mei, possidete regnum. sicut sex sunt dies operationis, id est, sex species operum dei, quibus completis, deus requieuit. Igitur regnū illud sabbatismus est, & septimus dies, in quo deus requieuit. & extunc paratum est regnum benedictis illis, quando deus opus suum compleuit, diemq; septimum benedixit, & sanctificauit, in quo & requieuit. Idcirco rectè Apostolus dixit. Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis deus. Quis aūt est ille septimus dies quem benedixit deus, & sanctificauit, nisi verbum & sapientia filius dei? Nam verè hic filius, hoc verbum, hæc sapientia, in qua deus omnia fecit, requies est, & ludus atq; deliciæ dei, sicut ipsa sapientia quodā loco dicit. Ego eram cum eo cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens coram eo Prouerb.8. omni tempore, ludēs in orbe terrarū, & deliciæ meæ cum filijs hominum. Quòd aūt verè istum diem elaritatis deus benedixerit & sanctificauerit, ipse dies ore ꝓprio, ore lucido sic notū fecit, Si illos dixit filios dei, ait, ad quos sermo dei factus est, & nō potest solui scriptura. quē pater san- Iohan.10. ctificauit & misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi, filius dei sum? Est igitur, Psal.81. inquā, regnū illud verbū, & sapientia siue plenitudo verbi & sapientiæ dei, quod expectās Apostolus. Nunc, inquit, ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autē venerit quod 1.Cor.13. perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Item, Videmus nunc per speculū in ænigmate, tunc aūt facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc aūt cognoscā sicut & cognitus sum.

Quòd hi, quibus dicturus est: Esuriui & dedistis mihi manducare, &c. quòd ad eam perfectionem hic non attingant vt nihil possideant. CAP. XIIII.

SImulq; ex hoc liquet illos, quibus à dextris positis hæc dicenda sunt, eos esse, qui ad illam perfectionem non pertingentes, quia dictum est. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. actiuæ vitæ inseruiunt, & peccata quidē contraxerunt, sed eadem eleemosynis redimere studuerunt. Nam qui contemplatiuæ vitæ diditi sunt, eorum non est iudicari, sed iudicare. Imo sicut eorum non est quicquā in hoc seculo possidere, sed omnia pro Christo reliquisse. sic eorum non est esurientem pascere, sitienti potū dare, hospitem colligere, nudum operire, infirmum & in carcere positum visitare. Martha Martha, inquit dominus, solicita es & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ergo qui cum Martha ministrātes solicīti sunt, & turbantur erga plurima, tunc primùm ad regnum possidendum vocantur, quando indicantur & saluantur, eo quòd bene ministrando, peccata sua eleemosynis redemerunt. nam isti qui cum Maria sedentes ad pedes domini audiunt verbum illius, id est, qui contemplatiuam obtinent vitam, iam ex parte regnant, iam enim vtcunq; apprehendunt partē suam. Regnare nanq; siue initium regnandi iam facere, est verbo dei vacare, & propter illud non solùm peccata fugere, verumetiā & diuitias, licitas quoq; curas seculi contēnere. Notandum itaq; vbi di- Matth.19. citur, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, non huiusmodi rationem subiungi, propter me enim omnia reliquistis & me secuti estis, sed nec istas, non enim occidistis, nō mœchati estis, non furtū aut rapinam fecistis, siue nō concupistis. sed, esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. vt intelligamus, illos esse iudicādos, & in maximo timore futuros, qui peccauerūt negotijs secularibus impliciti, sed peccata sua (vt iam dictum est) eleemosynis redemerūt, & in iudicio esse saluandos. illos aūt, qui omnia reliquerunt, & dominum secuti sunt, iudicaturos.

Quanta sit remunerationis largitas, vt propter huiusmodi opera homo cum deo in sabbatismum introeat. CAP. XV.

SVmma autem admiratione digna est hæc remunerantis largitas, vt propter huiusmodi opera, homo cum deo vnum & eundem sabbatismum, id est, requiē eius introeat. Quanta Genes.1. enim sunt hæc opuscula, nō iustorū, sed pœnitentium hominum. quanta, inquam, sunt ista, esurientem pascere, sitienti potum dare, &c. in comparatiōe operum dei, qui sanctos angelos condidit & beatificauit, mundi istius fabricam componens, firmamentum in medio aquarū libravit, maria terminis suis circundedit, & terram omni genere fructuū vestiens, paradisum plantauit, solem & lunam fecit, vt præessent diei & nocti, & stellas in firmamento posuit, animam viuentem tam diuersorum generum, tam multarum specierū, de aquis iussu suo produxit, iumenta & bestias de terra produxit, & hominem plasmauit? Attamen propter sex illa opera in eundem sabbatismū homines inducit, quo & ipse requieuit, qui tales sex operū species fecit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adde,quòd cum iure opifex tantus tamq; bonus sabbatizare posset,seruilem formam induit, & hominem qui perierat, non qualicunq; cum opere, sed & cum labore & dolore mortis requisiuit.Quæ est ista ratio,vt talis operarij dei homo propter tantilla opera socius & comparticeps sit? Sed ne miremur,artificiosa dei charitas inuenit,quomodo iustè, rationabiliter & legi
Matth.25. time posset hoc fieri. Ait enim, Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni de istis meis minimis,
Matth.10. mihi fecistis. Dixit autem alio loco, Qui recipit vos,me recipit. Et qui me recipit,recipit eum qui misit me.Et continuò, Qui recipit prophetam in nomine prophetæ,mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti,mercedem iusti accipiet. Ergo consequêter,Qui recipit creatorem,& saluatorem mundi in quo & patrem eius sine dubio recipit,gloriam accipiet eiusdem patris & filij, vt vbi ille sabbatizat vel requiescit per debitum, qui omnia valde bona fecit,illic requiescat iste per gratiam,quia qualia potuit bona cum charitate fecit.

Qui sint minimi illi,& quòd alterius ordinis sint, de quibus ait: Quàmdiu fecistis vni de his minimis meis,mihi fecistis. CAP. XVI.

ET qui sunt minimi illi,quos quasi digito ostendens,quamdiu,inquit,fecistis vni de his minimis meis,mihi fecistis.Qui sunt,vel vbi sunt,quoniã hæc omnibus loquitur,qui à dex-
Matth.19 tris statuti sunt? Sunt ergo alterius ordinis,scilicet ordinis eorũ,qui(vt supra diximus)non iudicantur,sed iudicant,iuxta promissum dicentis.Quia vos reliquistis omnia & secuti estis me, in regeneratiõe cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ,&c.Isti sunt verè minimi Christi, vt verè preciosa atq; laudabili paruitate minimi. quia videlicet cum iam magni essent, & viri barbati scientes atq; valentes repercutere percutientem,irascentibus irasci, scientes & valentes oculum pro oculo, & dentem repetere pro dente, sponte sua conuersi sunt,& facti sunt
Matth.20 sicut paruuli,ita vt auferenti tunicam,dimitterent & pallium.percutienti maxillam,præberẽt alteram.Tales minimi verè sunt magni,quia paruitas eorum de virtutis magnitudine procedit,id est,de spiritu humilitatis,hic se humiliando,vt apud deũ mereantur exaltari.Sicut enim illos magister mitis & humilis corde docuit, Qui voluerit inter vos,inquiens, primus esse,erit vester seruus,sicut filius hominis non venit ministrari,sed ministrare. Ergo quia propter deũ minimi,siue pauperes facti sunt, iusto valde iudicio dicitur. quãdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis,mihi fecistis.quia nimirum verbũ dei iuuat,& verbo dei, quod est ipse filius dei,
Matth.11. proficit,quicquid talibus minimis impenditur,idcirco vt verbo dei expediti atq; liberi vacare possint quod reuelatum est eis,testante ipso cum dicit. Quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Veruntamen & qui non sponte minimi vel pauperes sunt,sicut fuit Lazarus.ab ista tanti iudicis cura non excluduntur. Sufficit enim apud latissimã charitatis intentionem,quòd nomen eius super eos inuocatũ est. & pro hoc rectè minimi eius dicuntur & sunt,Christoq; datur,quicquid talibus pro eo quòd Christi sunt impenditur.Idcirco etiamsi nonnulla reprehensibilia perpetrare videantur, despiciendi non sunt, & non est de illis desperandum,quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ paruitatis inquinat,caminus pau-
Lucæ.16. pertatis purgat,eorumq; vitam magistra paupertas cruciat,quousq; ad vitæ rectitudinẽ perducat.Hoc vt recogiter quisq;,illa maximè exigit sententia,qua cum dictum est.Fili recordare,quia recepisti bona in vita tua,continuò subiunctum est,& Lazarus similiter mala.

Quòd non tantùm quid,sed & quamdiu faciat minimis istis,debeat in iudicio ponderari. CAP. XVII.

NOrandum prꝛterea,non solùm quid, sed & quamdiu quis faciat minimis istis, in iudicio ponderari. Vigilanter quippe animaduertendũ, quia non dixit, quod vni ex minimis meis fecistis,sed quamdiu,inquit,fecistis. Plurimùm interesse manifestum est.ita vt iudicare possint parui quoq; grammaticorum infantuli syllabici. & si iudicare differant, dubiámue sententiam proferant nutabundi, statim ferula magistri digni sunt.Quod enim,inquiunt, nomen est habens declinationem pronominis,quamdiu verò aduerbiũ est significatiuum temporis.Iustè
Lucæ.16, ergo & sicut iudicem iustũ decebit,dicet quamdiu fecisti is,appendendo videlicet,non solũ quid factum,sed & quamdiu factũ sit.Exempli gratia,Diues aliquis epulãs splendidè,cuipiã Lazaro iacenti ad ianuã suam,micas siue reliquias, aut certè si religiosior est,primitias mensæ suæ quotidiæ tribuit.& dum viuit pauperũ memor est,non desinẽs tale quid facere,ex eo,quod abundat sibi. Alius aũt multi possessor patrimonij,fortassis & auri siue argenti intus repositi,cœnobia siue Xenodochia construit,constitutis reditibus annuis,vndè non solùm in vita eius,sed & per mille generationes bene habeant & in commune viuant aliquot ex istis minimis, siue viceni,siue triceni,siue certè cẽteni. Nónne igitur(vt iam dictũ est)pertinebit in illo iudicio,istud quoq; meminisse pro ratione præmij,vt habeat plus retributionis,qui diutius ministrauit.

Quomodo interrogẽt & discãt quid,quãdiu fecerint,& cum fecerint. CAP. XVIII.

SEd & illud rectè quæritur,quomodo isti primũ interrogent & discant, quid vel quamdiu fecerint, aut cui fecerint, cum tempus discendi vel docendi modò sit, & facere posterius sit quàm

quàm doceri quid faciendum sit? Et quidem quæstioni difficilius responderi posset,si existimaremus sic ibi interrogandum,& sic respondendũ,sicut hic interrogamus,& sicut respondemus. Si ita putaremus,risum sapientibus faceremus,consequens esse dicentibus, vt vnus homo apparens in nubibus,sedens in maiestate sua rex magnus,ore grãdi vocem suam elementarem sic magnam faceret,vt eam in toto mundo,vel de toto mundo congregatæ audirent & intelligerent omnes gentes. Nunc aũt scimus & scire debemus,quia non verbis aut voce elementari,sed cogitationibus latere non valentibus,& certissimè concurrentibus, iudicij omne perficietur,restante Apostolo,cum dicit.Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,testi- Rom.2.
monium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium in die cum iudicabit deus occulta hominum secundum Euangeliũ meũ per IESVM CHRISTVM. Ergo interrogatio illa dicentium, Domine quando te vidimus esurientem & pauimus,sitientem & dedimus tibi potum,& cætera.Cogitatio erit,& conscientia tripudians in manifesto cordis,attoniti atq; ammirantis quid scit quod videt & audit,quia verè quantumuis firmiter cantando & legendo scire vel discere quis possit hodie veritatẽ rei, valde nouum tunc erit, quòd illa maiestas de minimis suis esurientibus & sitiẽtibus tantopere curare dignata est, vt in illis esurierit & sitierit,& nõ solùm hoc,sed & reuera passibiliter in semetipsa esuriuit,& sitiuit,& hospes fuit,& vestibus suis à militibus nudata est,& infirmata,imò & mortua fuit,& in carcerem inferni descendit.

De eo quod dicturus est & ijs,qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum. CAP. XIX.

TVnc dicet & ijs,qui à sinistris eius erunt.Discedite à me maledicti,in ignem ætternum,qui Matth.25.
præparatus est diabolo & angelis eius. Hæc est auditio, verè & incomparabiliter mala, de qua Psalmista dicit.In memoria æterna erit iustus,& ab auditione mala non timebit.Quid Psal.111.
enim auditu tam malum? Quod nomen tam pessimũ? Maledictos dicit eos benedictus & ipsa benedictio rectorum,& discedite, inquit,in ignem æternum. Non est hoc ex amaritudine,vel nimio motu animi iniram cõcitati, sed ex tranquillissima ratione iudicij, ex vera maturitate, vel matura veritate iudicis,rem vel meritum sicut est exprimentis,cum authoritate scripturarum,extra quam nec iudicans dicet aliquid.Nam reuera,& quòd illos qui à dextris erunt,benedictos appellabit,Venite,inquiens,benedicti patris mei,& his qui à sinistris erunt dicet. discedite maledicti, secundum scripturam faciet antiquissimæ & diuinæ authoritatis. Antiquus enim illi omnes,qui ad vitam prædestinabantur,& idcirco ad dextram statuentur,benedicti fuerunt,dicente scriptura.Et creauit deus hominem ad imaginem suam, masculum & fœ- Genes.1.
minam creauit eos.Benedixitq; illis deus,& ait, Crescite & multiplicamini & replete terram, & subijcite eam,& cætera.Solos quippe electos tunc benedicendo nasci iussit,vndè & benedicti vel benedictionis sunt filij,nondum admisso peccato propter quod nati sunt vel nascuntur omnes, quos nescit dei benedictio, dicente eodem ad mulierem post peccatum.Multiplicabo erũnas tuas & cõceptus tuos.Vndè qa benedictio illa nec debuit,nec potuit euacuari,nec mulieri dixit,maledicta es,nec viro dixit,maledictus es super terram,sed hoc tantùm dixit,maledicta terra in opere tuo,vndè suo loco plenius diximus.Si ita dixisset,maledictus es super terram,totam enuntiasset maledictam esse massam, totamq; prioris benedictionis mutabili animo euacuasset sententiam. Porro ad Cain,de cuius parte omnes & soli sunt reprobi,qui ad sinistram sunt statuendi.non dixit,maledicta terra in opere tuo,sed maledictus es, ait super terram,& vno illo omnes,qui imitantur illum maledictos fore denunciauit.& isti sunt,quibus dicturus est iudex,discedite à me maledicti.Igitur(vt iam dictũ est)nouo tanq; iratus, sicut commotus dicet nouũ aliquid,sed omnia tunc quoq; sumet de scripturis,& sicut audiuit,iudicabit.

Quare,vel qua ratione ijs,qui temporaliter viuentes peccauerunt,dicat: Discedite in ignem æternum. CAP. XX.

QVare autem, vel qua ratione ijs,qui temporaliter vixerunt, & temporaliter peccaue- Matth.25.
runt, discedite dicet in ignẽ æternũ,pœnamq; ignis ꝛterni pro peccatis rependet temporalibus.addendo etiam,qui paratus est diabolo & angelis eius.Esuriui enim,ait,& non dedistis mihi manducare. Sitiui,& non dedistis mihi bibere. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus,& non cooperuistis me.Infirmus & in carcere,& nõ visitastis me,Magna verè & valida ratio, & idcirco sententia iusta & irreprehẽsibilis.Idem enim est,ac si dicat.Quia sicut diabolus, ita & vos impœnitẽs cor habuistis.Sciendum quippe & memoriter tenendũ est,quia nõ dixit, homicidę enim,aut fures estis,aut adulteri,sed esuriui enim,inquit, & nõ dedistis mihi manducare,&c. id est, vestra eleemosynis redimere noluistis peccata. In quo aliter diabolus peccat, quàm isti, quorum nulla est pœnitentia? Hæc causa hominem diabolo comparem iustè addicit,quia sicut ille pœnitentiã non agit,quam tamẽ nullus vnquã prædicauit aut prędicaturus est ei,sic & iste impœnitens est,& pœnitentię fructus facere contẽnit,cui non solùm per suos,sed

& per

Universidad de Deusto
Biblioteca

& per semetipsum pœnitentiam prædicauit deus, & homo iste qui hæc dicit. Quia ergo esurienti mihi manducare non dedistis, nec potū sitienti, quia me hospitem non collegistis, & nudum me non operuistis, quia me infirmum non visitastis, & ad me in carcere positū non venistis. quia, inquam, sex operum istorum dies vacuos dimisistis, nequaquam in septimo cum deo sabbatizabitis, quē pater benedixit & sanctificauit, sussq; benedictis præparauit, sed discedite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Constat enim, quia si
Esaiæ.66. semper liceret, semper liberet peccare. & idcirco iustè semper ardebit ignis vester, iuste, inquã, semper ardebitis cum diabolo & angelis eius, & ignis vester non extinguetur, & vermis vester non morietur, eritisq; sicut propheta prædixit ad satietatem visionis omni carni. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes. Domine, quando te vidimus esurientem & sitientem, aut hospitem, aut nudū, aut infirmū, vel in carcere, & non ministrauimus tibi? Sicut iam supra diximus, & hæc percunctatio sinistrorum, & ea quæ sequitur responsio iudicis, testimoniū erit conscientiæ ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium. Et enim conscientiæ ipsorum quasi libri aperti erunt, & manifestatio iustitiæ iudicis, quasi liber magnus erit, qui nimis aperta lectione sua singulis merita demonstrabit, sicut in Apocalypsi
Apoc.20. scriptum est. Et libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. Et iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta sunt in libris, secundum opera ipsorum.

Vndè ignis tam fortis, aut tam infirmus sit diabolus & angeli eius, vt ad pœnam illorum sit ignis præparatus. CAP. XXI.

VNdè autē, aut ignis tam fortis, aut diabolus & angeli eius tam infirmi, vt igni crucientur, & ignis ad pœnam illorum sit præparatus? Simulq; & illud quærendum, ex quo sit eis præparatus ille ignis æternus? Ista quærentes iure contremiscimus, quia verè mirabilis, qui fecit eum, & verè fortis, qui iudicat eum, deus. Porro superba malitia, vel malitiosa superbia eius nihil stultius in qua illum comprehendit, qui creauit eum prudens & sapiens deus. Cum
Matth.25 enim dicitur, qui p̄parat̄us est diabolo & angelis eius, rectè subaudimus à constitutione mundi, quod supra dictū est de regno, iis qui sunt à dextris. Potest etiā subaudiri, ante constitutionē
Genes.1. mundi, quia videlicet antequam constitueretur hic mundus, vel distingueretur partibus suis, creatus est ignis. Cum enim dicitur. in principio creauit deus cœlū & terram, cum adhuc terra siue arida lateret sub aquis, iam ibi erat ignis in cauernis terræ, vel silicum reconditus venis. Diligentius ergo animaduertendum, quia cum supra dicat, possidete paratum vobis regnum, non hic ait de igne tantum, qui paratus est, sed qui p̄paratus est diabolo & angelis eius. Quid enim est, p̄paratus, nisi ante paratus? Ante videlicet, quàm crearetur ipse diabolus. Vndè tandem ipse diabolus tam infirmus, vt igne materiali crucietur? Nimirum ex natura, ex conditione sua. Sicut enim magni patres asserere non dubitauerunt, corpus habet aereum, id est, ex
Genes.1. aere factum. Quando tenebræ erant superfaciem abyssi, dixitq; deus, fiat lux, & facta est lux, tunc angelica creatura facta esse intelligitur de tenebris illis, id est, de tenebroso & humido aere, quippe qui nondum sole, aut vllis illustratus erat luminaribus. Verùm pars eiusdē creaturæ, vero lumini deo per humilitatem subiecta meruit fieri vel permanere lux per gratiam eius. diabolus autem & angeli eius, quia rebelles luminis extiterunt, ab illa gratia exciderūt, factiq; sunt tenebræ, & non lux. Sicut homo propter peccatū audiuit, quia puluis es, & in pul-
1.Petri.2. uerem reuerteris. sic diabolus propter superbiam suam, in istum, de quo sumptus est, caligosum aerem detractus est, vt ait Apostolus rudentibus inferni, & reseruatur in illud, de quo loritus sunt, quia corpora eorum, quanto aer iste terra subtilior est, tāto nostris corporibus subtiliora sunt, sed comparatione creatoris, qui solus increāt̄s scriptus est spiritus, corpora vel corporei sunt, & sicut iam dictum est, de aere isto conditi sunt. Porro aer palam est, quia igne corrumpitur, & cum sit humidus siccitatem nimiam ignis non sustinens, validis interdū tempestatibus, id est, tonitruum fragoribus, fluminumq; iactibus, dissectus in partes contrarias vlq; ad periculum viuentium conturbatur. Igitur ex natura, vel conditione propria, diabolus hoc habet & angeli eius, vt igne materiali conflagrentur, & tunc veræ infirmitatis arguentur, quando fortior ignis inuenietur diabolo principe ipsorum, qui contra principem fortitudinis deum extollitur, & nō erit sicut ignis, qui arbitratus est, quòd posset esse sicut deus. Ergo verè mirabilis, & verè terribilis deus spirituum fortissimus, qui sic illum condidit, vt tam superbus, tam facilè humilietur, nō manu, aut lancea, siue aliquo genere laborioſi certaminis, in quo laboret, aut ipse iudex, aut quælibet ex officialibus eius creatura rationalis, sed solo satis idoneo, satis valente, & sufficiente ministerio ignis, iudici ipsi quasi scienter, & libenter ad seruiendum assi-
Psal.49. stētis. Ignis enim in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Iratus & feruidus mouebitur ignis, deus autem noster in iudicando & disponendo suauis & trāquillus erit.
Iob.41. Tunc ille insensatus, pro deo igne pugnante, dolore victus humiliabit & deprecabitur, sed non parcam ei, ait, verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

De eo

De eo quod ait: Et ibunt ij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.
CAPVT XXII.

ET ibunt ij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Hoc ipsum in Apoca- Matth.25.
lypsi dicitur his verbis. Et iudicatum est de singulis, secundum opera ipsorum. Et infer- Apoc.20.
nus & mors, missi sunt in stagnum ignis. Hæc mors secunda est. Et qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis. Et vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra ablit, & mare iam non est. Et ciuitatem sanctam Hierusalem nouam vidi descendentem de cœlo, à deo paratam sicut sponsam ornatam viro suo, &c. Mortem & infernum, diabolum dicit, & eos, qui sunt eius. librum autem vitæ, præscientiā dei, quæ falli non potest, de illis, quibus æterna dabitur vita, in quo scriptum inueniri, est prædestinatū fuisse ad gloriam. non inueniri scriptum, est ad pœnam prædestinatum esse æternam. Hæc, inquit, est mors secunda, videlicet ire in supplicium æternū. Si mors est secunda, est & mors prima, cuius respectu dicatur mors secūda. Et verè. Nam sicut est resurrectio prima, & resurrectio secunda. sic est & mors prima, & mors secunda. Quæ autem est resurrectio prima, & quæ resurrectio secunda? Resurrectio prima est conuersio, qua in præsenti per pœnitentiā de morte peccati resurgimus ad Christi gratiam. Resurrectio secunda est, qua resurrecturi sunt, ij quidem ad supplicium æternum, iusti autem ad vitam æternam. Resurrectio prima præcedendo id efficit, vt in illa resurrectione secunda ad gloriam & honorem immortalitatis resurgamus. Idcirco dicit, Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. In ijs secunda mors non habet Apoc.20.
potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi. Prima morte diabolus, & angeli eius tunc mortui sunt, quando de cœlo cadentes in istum caliginosum aērem extincti sunt, & angelicæ dignitatis perdiderūt lucem, sicut dominus ait. Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Lucæ.10.
Fulgur enim cadendo lucet, lucendo cadit, statimq;, imo interim dum cadit, lux ipsa disperit. Sic diabolus, cui dicitur. quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, nimirum lucens cecidit, & cadendo lucem perdidit. Secunda morte morietur, quando ad pœnam trahetur, quando coartabitur vt vagari sibi non liceat amplius, & videntibus cunctis præcipitabitur. De homine quoque certum est, quia prima morte omnis homo in Adam mortuus nascitur, & quicunque de morte illa per Christi gratiam non liberatur, quod est resurgere resurrectione prima, secunda morte morietur, discedendo in ignem æternum, qui p̄paratus est diabolo & angelis eius. Esaiæ.14.

Quomodo ij vel isti sint ituri, non vtique pedibus, sed motu ineffabili per potentiam eiusdem, quod audituri sunt, verbi. CAP. XXIII.

QVomodo tandem ibunt ij in supplicium æternum, iusti autem in vitam ęternā? Nunquid ambulabunt pedibus, & proficiscentur passibus, aut fortè trahentibus, siue impellentibus sanctis angelis cum aliqua mora, vtpote inuiti euntes ad loca pœnarum vincti catenis deducentur? Non vtiq;, sed ineffabili atq; inuisibili potentia verbi, isti audientes, discedite maledicti, confestim pluuia vel grandine cadente velocius, siue iuxta antiquam domini visionem, quàm cito de cœlo cadit fulgur, tam cito deuoluentur in tartarum, simul cum diabolo & angelis eius. E diuerso iusti audiētes, venite benedicti patris mei, confestim verbi eiusdem virtute, de quo dicit Apostolus, Portansq; omnia verbo virtutis suæ, sursum rapiētur, sursum portabūtur. Hoc sciens idem Apostolus, non dixit ascendemus, quamuis in Apocalypsi scriptum Hebr.1. Apoc.11.
sit, ascendite huc. nec dixit subleuabimur, quod curribus, qualibus Helias subleuatus est, siue 4.Reg.2.
qualibuscunq; vehiculis, aut certè qualicunq; ministerio angelorū fieri posse videretur, sed rapiemur, ait, in nubibus obuiam domino in aëra, & sic semper cum domino erimus. 1.Thess.4.

Quænam illa Vita æterna sit, in quam ibunt iusti. CAP. XXIIII.

QVæ tandem vita æterna est, in quam iusti ibunt? Idipsum vita illa sine dubio est, quod & illud, de quo supra diximus, regnū. Ibi enim non aliud viuere, & aliud regnare est, imo nō aliud ibi esse & aliud viuere siue regnare est. Quæ ergo illa est vita, nisi manifesta diuinæ visionis gloria cognitione plena & perfecta? Hæc est, inquit, vita æterna, vt cognoscant te Iohan.17.
solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Apostolus autem, Videmus, ait, nunc per 1.Cor.13.
speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tūc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Vita igitur illa hīc à prædicta resurrectiōe prima incipitur. quia videlicet nunc in tantum viuimus, in quantum beatam trinitatem cognoscimus. illic autem in resurrectione secunda perficietur, quando vel ex quo facie ad faciem deum patrem & verbum patris in corde eius & in carne nostra, sanctumq; vtriusq; spiritum in vtroq; videbimus. Ipsi gloria & imperiū in secula seculorū. AMEN.

LIBRORVM DE SPIRITV SANCTO NONI ET VLTIMI FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca